John Coakley Lettsom, MD.FRS.
London.
Dum Spiras Spes.
N.° 2408

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark
HOFFMANN, F.

54

FRIDERICI HOFFMANNI

CONSILIARII REGIS BORUSSIÆ INTIMI,
ET ARCHIATRI,
PROFESSORIS MEDICINÆ PRIMARII IN ACADEMIA HALENSI,

OPERA OMNIA PHYSICO-MEDICA,

Denuò reviſa, correcta & aucta;

IN SEX TOMOS DISTRIBUTA;

QUIBUS CONTINENTUR

DOCTRINÆ SOLIDIS PRINCIPIIS PHYSICO-MECHANICIS, & Anatomicis, atque etiam obſervationibus clinico-practicis ſuperſtructæ;

METHODO FACILI AC DEMONSTRATIVA DEDUCTÆ, & per experientiam LVII. annorum ſtabilitæ.

CUM VITA AUCTORIS,

Et ejus PRÆFATIONE de differente Medicinæ & Medicorum ſtatu atque conditione, & criteriis boni ac periti Medici.

TOMUS TERTIUS.

LONDON·MEDICAL SOCIETY OF

GENEVÆ,
Apud FRATRES DE TOURNES.

M. DCCLXI.

CONSPECTUS
TOMI TERTII.

MEDICINÆ RATIONALIS SYSTEMATICÆ

TOMI QUARTI PARS TERTIA.

De Morbis ſpaſmodicis & convulſivis.

PARS QUARTA.

De Morbis ex viſcerum labe partiumque ſolidarum atonia provenientibus.

PARS QUINTA.

De Morbis ac vitiis externas potiſſimum partes adfligentibus.

SUPPLEMENTUM MEDICINÆ RATIONALIS SYSTEMATICÆ NUNQUAM EDITUM.

De Morbis infantum præcipuis.

FRIDERICI
HOFFMANNI
MEDICINÆ
RATIONALIS SYSTEMATICÆ
TOMI QUARTI,

QUO

SPECIALIS MORBORUM PATHOLOGIA,
& huic ſuperſtructa ſolida Therapia,

CUM MEDENDI METHODO;

CAUTELIS CLINICIS, ET MORBORUM
ENARRATIONIBUS, ADJUNCTA EPICRISI, EXHIBENTUR,

PARS TERTIA,

DOCTRINAM SPASMODICORUM ET CONVULSIVORUM
morborum perſpicua & demonſtrativa methodo tradens.

OMNIBUS ET SINGULIS
MEDENDI SCIENTIÆ DEDITIS,
QUI
ARTEM HIPPOCRATICAM
EXPERIMENTO PERICULOSAM
ET JUDICIO DIFFICILEM
SECURA, FACILI ET RATIONALI
CURANDI METHODO TRACTARE, ET CONTINUA
OBSERVATIONE AC SEDULA MEDITATIONE
ARTIS INCREMENTA
IN SALUTEM HUMANI GENERIS
PROMOVERE GESTIUNT,
HUNC TOMUM
DE LONGIS ET GRAVIBUS ADFECTIBUS
QUI AGIT,
SACRATUM ET DICATUM VOLUIT
AUCTOR.

PRÆFATIO.

EXHIBEO nunc candido & erudito Lectori tertium therapeutices tomum, qui ad medicinam ſyſtematicam rationalem pertinet. In hoc præcipue atroces convulſivi generis morbos, qui vel univerſum corpus occupant, vel certis tantum partibus graviter infeſti ſunt, explicandos & pertractandos ſumſi. Videtur quidem horum affectuum ætiologia & rationalis evolutio non adeo facilis, ſed valde ardua; eo quod, non ex cauſſis mechanicis, ut febres, hæmorrhagiæ, & ſpaſticæ affectiones, explicari poſſe videantur, ſed altius & eminentius quoddam principium ex parte pro cauſa agnoſcere; nempe animæ voluntatem, utpote in epilepſia, & univerſalibus iſtis motibus convulſivis partes voluntati, & animæ imperio ſubjectas graviter exerceri, atque in cerebro, quod & Medicorum, & Philoſophorum conſenſu pro ſede & domicilio animæ habetur, originem ſuam petere, conſtans & rata ab omni ævo Medicorum eſt ſententia. At vero quam obſcura, abdita, & multis difficultatibus, atque diſſenſionibus natura animæ humanæ, ejuſque potentia, & operandi ratio in corpus ſit innexa & implicita nemo facile inficiabitur: neque doctiores Medicorum uſque eo inter ſe conveniunt, an anima immediato & incorporeo actu membra moveat, & percipiat, an medio quodam materiali fluido nimirum nerveo mobiliſſimo, quod Veteres ſpirituum animalium nomine indigitarunt, ad hos actus opus habeat. Ut itaque ego in re difficili & non exigui momenti & conſiderationis meam, quatenus ad praxin medicam ſpectat, ſententiam proferam; dico primum corpus humanum neutiquam eſſe puram machinam, ex diverſi generis partibus & organis, ſumma & divina ſapientia inter ſe connexis, ad motus, qui potiſſimum conſervationi ejus vitali inſerviunt, conſtructam; ſed cum altioris originis & naturæ, ſpirituali nempe principio, quod & percipiendi, & intelligendi, & res invicem diſcernendi, & certos quoſdam motus dirigendi potentiam habet, mutua & intimiori unione eſſe conjunctam. Num vero exquiſitior hujus principii incorporei & ſpiritualis cognitio Medico ut Medico ſumme & abſolute ſcitu ſit neceſſaria, id eſt, de quo valde dubitamus. Neque aliud HIPPOCRATEM voluiſſe mihi perſuadeo, dum in principio libri *de nat. hum.* qui genuinus ejus fœtus unanimi Criticorum conſenſu habetur, ita ſcribit: *Quicunque de natura humana amplius diſſerentes audire conſuevit, quam quod ad medicinam pertinet, huic non eſt commodum hunc meum ſermonem audire.* Jam vero in his quæ ſequuntur, prolixe demonſtrat, corpus humanum ex certa & temperata elementorum & humorum proportione, qui pro differentia ætatum, temporum anni, regionum, victus, & aëris differunt, conſtare, & ad hanc Medicum in morborum cauſſis inveſtigandis, & adpoſitis ad eas expugnandas inveniendis remediis unice reſpicere & attendere debere. Quibus certe clare innuit, verum medicinæ objectum eſſe corporis humani mechaniſmum, (neutiquam vero moraliſmum, ut nonnulli noſtri temporis Medici opinantur) illum autem à cauſſis maxime externis & corporeis ſuſtineri, & mutari; & hinc ſanitatis, mortis, vitæ, morborum, & ſanationis originem & fontem eſſe. Equidem non negandum, animam ad movenda certa membra, imperium & directorium quoddam habere, uti in voluntariis id clare adparet motibus; neque negandum eſt, animam humanam motus & animales, & vitales, & naturales turbandi, & invertendi magnam poſſidere potentiam, ut in gravioribus animi adfectibus, & viribus corruptæ phantaſiæ adparet luculentiſſime. Quod autem anima

ma motuum vitalium, & animalium quoque proxima & efficiens cauſſa ſit, in quam medicina vim quandam ſanantem exſerere poſſit, ab hac ſententia utique me prorſus alienum eſſe profiteor. Nam rebus paullo altius perpenſis, clare intelligimus, animam ſine mediis & cauſſis phyſicis ac mechanicis nihil plane poſſe in humano corpore, nec intelligere, nec cogitare, nec ſentire, nec motus certos dirigere, vel etiam ordinatos immutare, aut inordinatos in ordinem revocare; multo minus motus vitales, cum quibus maxime Medico negotium eſt, ut ſunt cordis, arteriarum, & omnium vaſorum fibrarumque efficere. Quod aſſertum, tanquam longe in medicina utiliſſimum, ut paullo firmioribus argumentis corroboretur; operæ fore pretium arbitror. Ecquis doctiorum Medicorum ignorat, læſo & non integro organo ſenſorio, ut oculo, aure, vel etiam motorio, ut muſculo, animam nec movere, nec ſentire, nec videre, nec audire poſſe; eoque vitio per artem medicam reſtituto integros rurſus evadere ſenſus. Videmus quoque organis & ſenſoriis & motoriis recte, & ſecundum naturam conſtitutis, beneque conformatis, animam nihil efficere poſſe; licet efficaciſſime velit, niſi affluxu ſanguinis arterioſi, vel liquidi nervoſi bene conſtituti illa robur & vigorem accipiant. Neque amplius obſcurum eſſe poteſt, tota cerebri ſtructura ſalva, ſalvis nervis & membranis, ſalvis etiam ſenſuum organis, ceſſante vero vel deficiente ſanguinis ob cordis languidiorem ſyſtolen motu ad caput, omnem ſenſum, omnem memoriam, omnem cogitationem, & intellectum ſimul & ſemel perire. Simul ac vero hic motus per congrua remedia reſtituitur, ut videmus in ſyncopticis, illico animæ operationes rurſus obſervantur. Sanæ rationis in homine uſum à placido & temperato ſanguinis per cerebri vaſa progreſſu dependere, Divus Senex paſſim in ſcriptis ſuis docuit; adeo, ut *Lib. de flat.* aſſerat, ſapientiam homini per bonam diætam præſtari poſſe. In omni delirio, ſive aberratione mentis vitium & cauſſam vel in ipſius cerebri ſubſtantia, aut ejus membranis, præſertim dura matre, vel in minus temperato vitioſi ſanguinis motu conſtare, ex eo ſatis recte colligitur, quod ſublato hoc, per remedia convenientia, vitio menti reſtituatur ſanitas. Surrexerunt noſtro tempore Medici quidam, qui affirmare auſi ſunt, animam ſine ope & ſine medio fluidi cerebri & nervorum omnes motus & ſenſus in corpore efficere poſſe, hoc fundamento maxime innixi: quod tubuli & eorum cavitates in nervis non conſpici poſſint. Sed qualis hujus argumentationis ſit infirmitas, vel ex eo intelligi poteſt, quod teſticuli & hominis & animantium nil niſi congeries ſint minimorum, ſubtiliſſimum ſuccum vehentium & ſecernentium vaſculorum; licet eorum cavitates oculos viſumque plane effugiant. Plantarum folia & flores, & fructus quoque tenuiſſimo ſucco per minutiſſimos canales nutriri, tam certum eſt, quam quod certiſſimum. Qualis vero ſit uſus & cerebri & nervorum, ipſi hujus ſententiæ auctores ignorant. Quum autem in doctrina medica potiſſimum à poſteriori, & per effectus, in rerum & cauſſarum cognitionem pervenire liceat; & quotidiana doceat experientia, à tenuiſſimo fluido, quin à ſolis effluviis & exhalationibus, animales actiones plane interturbari, perverti & ſiſti poſſe, uti patet in ebrioſis, in iis qui narcotica medicamina majori copia ſumſerunt, vel copioſum carbonum accenſorum fumum inſpiratione hauſerunt, diſſipatis hinc cunctis & animalibus, & vitalibus viribus, quæ tamen ſolo ſæpius analepticorum remediorum uſu, vel naturæ amico & ſuaveolenti odore protinus reſuſcitantur: ecquis igitur negare auſit, fluida ſummæ activitatis & virtutis motricis ad motus & ſenſus præſtandos concurrere debere. Hiſce ſatis ſolidis argumentis aliud majoris fere ponderis ſubjungendum eſſe puto, animam in corpore humano plane nihil poſſe efficere ſine motu vitali: cujus eſſentia & formalis ratio in alterna & reciproca cordis, arteriarum, ac vaſorum & fibrarum ſyſtole & diaſtole, & inde fluidorum ſanguiniſque pendente progreſſu & circuitu conſiſtit. Nunc vero celebris oritur quæſtio: unde hic vitalis motus cauſſam & originem ſuam trahat? Recentiores quidam animam, & quidem rationalem, hanc eſſe, omni modo & labore contendunt: Sed nullo unquam argumento id demonſtrarunt. Verum ego cum aliis ſolertioribus rerum naturalium ſcrutatoribus primam & veram virtutis motricis & ſyſtalticæ activæ vitalis, quæ in fibris, & tunicis muſculoſis, corde, arteriis, canalibuſque viget, cauſſam in parte ſubtiliori expanſiva, elaſtica ſpirituoſa atmoſphærici aëris, cum fluidis corporis noſtri intime permixta, rectiſſime quærendam eſſe duco. Nec hominem, nec ullum animal ſine reſpiratione, ſine aëris in pulmones vel ſanguinem ingreſſu vivere poſſe, nullus amplius dubitandi locus eſt; adeo ut, ſubtracto aëre, vel eo non renovato, vita animantis mox pereat. Atque ſicut flamma candelæ in-

cluſa vaſi aëre pleno mox extinguitur; ita etiam id accidit cum omnis generis animantibus: quoniam uti inteſtinus partium ſulphurearum, quæ flammam conſtituunt, motus eodem modo, inteſtinus partium ſulphurearum ſanguinis, ab aëris fluido ſuſtinetur. Ad flammam itaque pariter ac vitam conſervandam renovato ſemper opus eſt aëre, quo vaporibus qui refertus eſt expellatur, atque recens & novus in ejus locum ſuccedat. Cauſſam vero reſpirationis, ad vitam neceſſariæ, ſi quis inde repetere velit, quod aëris ingreſſus in thoracem ad expanſionem vaſorum pulmonalium, & conſequenter ad liberiorem ſanguinis ex uno cordis ventriculo in alterum progreſſum, tantummodo ſummæ ſit neceſſitatis; eum valde errare exiſtimo: quia animantium, vel à ſubtracto aëre, vel ab eo vaporibus nimium referto mortuorum pulmones, aperto corpore valde inflati adparent. Ego multos homines, qui ſuffocatione mortui fuerunt, novi, in quibus poſt diſſectionem tota thoracis cavitas pulmonibus inflatis diſtenta fuit. In aëre itaque, catholico illo ſummæ activitatis fluido, elaſtico, vitam ſeu potius ejus pabulum, imo cauſſam quærendam eſſe, non ſine ratione & fundamento, Veteres æque ac Recentiores Philoſophi affirmarunt. Divus Senex paſſim in ſcriptis ſuis, *Lib. de flat. de morb. ſacr. de diæta* &c. aërem ſenſum & motum præſtare membris, & maximum in omnibus, quæ corpori accidunt, auctorem, dominum, & morborum quoque cauſſam eſſe, diſerte & expreſſis verbis aſſeverat: & hanc ob cauſſam etiam in libris ſuis Phyſicis *de aëre*, *aquis*, *natura humana*, *de locis in homine* &c. à natura regionum, locorum, à diverſa temporum anni & tempeſtatum conſtitutione, prout aëre plus vel minus ſalubri fruuntur, tantas mutationes in corpore humano ratione roboris, ſanitatis, morborum, viriumque derivat, & ut ad hæc attendant Medicos monet ſummopere: quin imo ob eandem cauſſam ſapientiſſimus ille & antiquiſſimus Medicorum ad ſanandos longos morbos aëris & locorum mutationem commendat, quod aſſertum ipſa etiam experientia confirmavit. Vero itaque ſimillimum eſt, Medicum in doctrina, quæ agit de vita, morbis, eorum cauſſis, iiſque ſanandis, ad cauſſas maxime phyſico-mechanicas, evidentes, & rationi ſenſibuſque obvias, ſine quibus etiam id, quod præeſt noſtræ machinæ, ſpirituale principium nihil agere vel operari poteſt, reſpicere, & inde demonſtrationes & explicationes ſuorum dogmatum mutuari debere: ſiquidem is recte ſuo fungitur munere, qui cauſſis morborum continentibus & proximis recte occurrere, & ſeſe opponere didicit, non ad valde remotas, multo minus obſcuras, abditas, & incomprehenſibiles, quas inter principem anima ſibi vindicat locum, attendendo. Et ut hæc exemplo illuſtremus: omnibus obvium eſt, à graviori quodam animi adfectu, v. g. ira, terrore &c. graviſſimas corpori noſtro induci adflictiones, cujus generis ſunt epilepſia, motuſque convulſivi ſpaſmodici, qui totam naturalem motuum evertunt œconomiam. Nihilominus in cura, non ad ipſam hancce cauſſam remotam, ſed ad proximam, quæ effectus eſt perturbatæ animæ, ut videlicet motus irregulares & inordinati convenienti diæta & medicina in ordinem redigantur, humorum intemperies corrigatur, & quod vitiatum corruptumque inde fuit, ex ſphæra corporis convenienti modo, & per congruas vias eliminetur, reſpicere oportet rationalem Medicum. Hac doctrina, quæ antiquiſſima & Hippocratica eſt, & quæ pure phyſicis mechaniciſque nititur principiis & rationibus, medicinam dogmaticam noſtram & ſyſtematicam tam docendo, quam ſcribendo, uſque eo pertractavimus, & ea etiam in conſcribendo ſicuti univerſo noſtro ſyſtemate, ita quoque hoc tertio Therapeutices Tomo uſi ſumus; in quo potiſſimum de morbis, qui actiones animales lædunt, & convulſivi dicuntur, egimus, eorumque cauſſas & modum, quo functiones ſecundum naturam pervertunt & turbant, clare & perſpicue demonſtravimus. Quos inter morbos principem fere epilepſia tuetur locum, cujus origo & geneſis, & mali ſedes ac cauſſa, ejuſque effectus in corpus uſque eo valde obſcura & perplexa latuit; & quidem ut puto, eam ob cauſſam, quod duræ matris mechanica ſtructura, & uſus ad functiones animales, & quæ fiunt in cerebro, & nervorum ſyſtemate, nec anatomice nec phyſice recte cognita perſpectaque fuit. Quod videlicet illa, ut Vieussens *in Neurol. L. I. cap. II.* & Pacchionius *tr. de dura matre*, *& in epiſt. ad Doctorem Veſti*, *Venetum medicum*, probe annotarunt, ex duplici ſerie fibrarum muſculoſotendinoſarum, obliquo modo ſeſe interſecantium, & decuſſatim ſibi invicem intertextarum compoſita, muſculum ſui generis membranaceum conſtituat; qui dilatatione ſua ſanguinis introitum in arterias cerebri adjuvat, & qui alternativa ſui conſtrictione, cerebrum ejuſque vaſa comprimendo, ſubtiliſſimum fluidum, è ſanguine

guine ſecretum, in corticalem ejus ſubſtantiam, & ab hac in tubulos nervorum medullares exprimit & propellit, adeo, ut dura ſic dicta mater cerebrum & nervos involvens ſit primarium illud motus progreſſivi fluidi, quod in nervis eſt, inſtrumentum; ſicut cor ipſius ſanguinis, dum nimirum motu gaudens ſyſtaltico & diaſtaltico ſanguinem per totum corpus circumagit. In morbis itaque gravioribus capitis, cerebri & nervorum, hanc partem quam maxime præter naturam & quidem, vel à ſanguinis nimia ibidem congeſti mole ſtagnatione, vel ejus intemperie ſtimulante ſalina, acri, cauſtica affici, certiſſimum eſt; unde illius actio & functio naturalis variis modis, ſive ab intenſione motuum, nimirum ſpaſmo, ſive ab atonia, aut remiſſiori & langueſcente motu læſa, graviſſimos univerſi corporis ſpaſmodicos ac convulſivos parit morbos. Neque ibimus inficias, graves illas animi perturbationes, ut eſt vehemens ira vel terror, immediate & proxime in principem hanc actionum animalium partem, duram nempe matrem, hoſtilem ſuum effectum & potentiam exſerere; unde graves generis nervoſi capitiſque morbi ſuam trahunt originem & ſicut per hos affectus ſyſtole ejus nimis augetur, ſeu ſpaſmus inducitur; ita diuturna animi triſtitia & angor hanc virtutem ſyſtalticam nimium imminuendo, & relaxando fibras, morbis producendis aptiſſima ſunt. Et hoc maxime obtinet in iis morbis cerebri gravioribus, nec non convulſivis, qui univerſam motuum œconomiam perturbant. Aliter ſe res habet in motibus convulſivis certarum partium v. g. cordis palpitatione, ſingultu, vomitu, aſthmate convulſivo, tuſſi &c. ubi ipſæ partes motu ſyſtoles & diaſtoles inſtructæ immediate à cauſſis materialibus præter naturam læduntur & afficiuntur; motus vero voluntarii ſalvi manent ac integri. Horum ſingulorum morborum & ſymptomatum geneſin & rationalem explicationem, ſumma facilitate & perſpicuitate, quantum in nobis fuit, in hoc Tomo perſequuti ſumus, & ſecundum cauſſarum & naturarum differentiam ex indicantibus, & contraindicantibus, genuinum medendi ordinem, ac convenientem remediorum adplicationem cum neceſſariis obſervationibus, & cautelis ſpecialiſſimis adjunximus: & denique clinicis morborum hiſtoriis, candide & ingenue adductis, doctrinam noſtram illuſtrare laboravimus. Quiſque hinc diligens & peritus Lector facile perſpiciet, quanta obſervatione, quanta attentione, quantoque judicio opus ſit, pro circumſtantiarum ratione ſalubre & appoſitum remedium invenire & recte adplicare, ne contra noſtram voluntatem, quod proh dolor! perſæpe evenit, plus noceamus, quam proſimus. Quemadmodum vero in doctrina medica, ita quoque in medendi methodo, antiquiſſimum medicinæ parentem ſequuti ſumus; quæ, ut rem in compendio proferam, in eo conſiſtit, ut cauſſis evidentibus atque proximis, quæ vel numero, ſive quantitate, vel menſura ſive qualitate, vel pondere ſive motu peccant, probe cognitis circumſpectiſque, juxta definitionem ab Hippocrate *L. de Flat.* traditam, ratione quantitatis, temperiei atque motus, quæ ſuperflua ſunt, auferamus, & quæ in his deficiunt, per congrua adjiciamus medicamina. Recte enim dixit gravis ille auctor, medicinam nihil eſſe, niſi adpoſitionem & ablationem; adpoſitionem quidem eorum quæ deficiunt, ablationem quæ excedunt; & addidit, illum, qui hoc optime facere poteſt, optimum cenſeri Medicum; quantumque quiſpiam in eo deficiat, tantum ab ipſa arte deficere. Sicut igitur ſanitatem, ſive integritatem ac vigorem actionum humanarum, in eo potiſſimum ſitam eſſe obſervamus, ut novo ſemper aëre, noviſque reficiamur alimentis, atque ut excreta ingeſtis nunquam non reſpondeant: ita è contrario ab ingeſtis vitioſis, & eorum, quæ excerni debebant, retentione, materiales morborum cauſſas progigni tam certum eſt, quam quod certiſſimum. Quoties enim cunque ſagax Medicus primam morborum originem inveſtigare geſtit; nullum eorum, niſi à retentis per alvum, per urinam, per tranſpirationem ſordibus excrementitiis, & ſuppreſſis inutilium atque ſuperfluorum, quin etiam ſanguinis excretionibus v. g. per vaſa uterina, hæmorrhoidalia, & in juvenili ætate per nares, aut ſordibus quæ per cutim effloruerunt, improvide repreſſis, oriri animadvertet. Præcipuum itaque ſicut naturæ, optimæ morborum medicatricis, ita & ſequacis artis opus eſt, ut debito modo, ordine, tempore, congruoque loco excrementitiæ morboſæque materiæ è corporis ſphæra per convenientes removeantur medicinas; cujus generis ſunt ſanguinis detractio per venas & cucurbitulas, aliarumque ſordium evacuatio per alvum, per vomitum, per urinas, per ſudorem, & tranſpirationem, per abſtinentiam, per motum, per veſicatoria, fonticulos, ſetacea, & id genus plura: de quibus, eorumque uſu, antiquiſſimi Medicorum, & in iis Hippocrates atque Celsus *Lib. II.* fuſius egerunt. Ad hanc ſalutarem materiæ pernicioſæ excretionem juvandam, per-

 multum

multum profecto ſic dicta alterantia, quæ mobilem & ad evacuationem opportunam reddunt materiam, viaſque ſimul reſpiciunt, & has obſtructas reſerant, contribuere deprehenduntur. Et cum motus denique ſolidarum pariter ac fluidarum partium, qui formale morborum conſtituunt, vel nimis aucti, vel nimium depreſſi ſunt, eoque ipſo curationis ſucceſſum mirum quantum ſæpius remorantur: præbuit quoque ea benigniſſimum Numen nobis remedia, quæ non modo vires motuſque languentes erigendi ac reſuſcitandi, verum etiam excedentes placide conſopiendi, reprimendique egregia pollent efficacia. Hac itaque ſimplici, facillima, antiquiſſima, naturali, & humanæ rationi ac experientiæ convenientiſſima phyſico-mechanica methodo, nos uſque eo, ut in omnibus morbis, ita quoque atrocibus illis & terribilibus generis nervoſi, de quibus præſens agit tomus, affectibus ſanandis, non ſine proſpero ſub divina gratia ſucceſſu uſos fuiſſe, attentus, ab omnibus præjudiciis vacuus, & qui veritatem ſine ambitione ſectatur, lector perſpiciet clariſſime. Vale, Lector benevole, hiſque feliciter fruere; ſi Deus ſuppeditabit vitam, vireſque, hunc Tomum mox ſequetur quartus & ultimus.

CONSPECTUS CAPITUM,

Quæ hoc Tomo continentur.

SECTIO Ia.

De Epilepſia.

CAP. I.	*De Epilepſia.*	pag. 9
II.	*De Motibus convulſivis.*	24
III.	*De Motibus ſpaſmodicis vagis.*	34
IV.	*De Catalepſi, ſeu affectu cerebri ſpaſmodico-ecſtatico, vulgo cataleptico perquam raro.*	44
V.	*De Malo Hyſterico, ſeu affectu ſpaſmodico-convulſivo ex uteri vitio.*	50
VI.	*De Malo Hypochondriaco.*	64

SECTIO II.

De Spaſmis & Convulſionibus particularibus; ſpeciatim de Palpitatione cordis, Aſthmate ſpaſmodico & ſuffocativo, Tuſſi convulſiva, Singultu, Spaſmo & Suffocatione Oeſophagi, Vomitu, Cholerâ & Dyſenteria, & de uteri convulſione, ſive abortu.

CAP. I.	*De Palpitatione cordis.*	83
II.	*De Aſthmate convulſivo, & ſpaſmodico-flatulento.*	94
III.	*De Tuſſi rheumatico-convulſiva.*	109
IV.	*De Singultu.*	122
V.	*De Spaſmodicis œſophagi morbis.*	130
VI.	*De Vomitu, ſive motu ventriculi convulſivo.*	139
VII.	*De Dyſenteria.*	151
VIII.	*De Cholera & Diarrhœa librioſa.*	165
IX.	*De convulſione uteri, ſive abortu.*	176

CAPUT I.

SECTIO I.

CAPUT PRIMUM.

De Epilepſia.

§. I.

Ratio denominationis variæ epilepſiæ.

INTER tot calamitates & afflictiones, quibus genus humanum poſt triſtem & miſerum lapſum ſubinde infeſtatur, nulla mihi ferocior, nulla triſtior, nulla terribilior videtur, quam *univerſalis illa externarum partium præter voluntatem concuſſio, & vehemens agitatio, cum ſenſuum tam internorum, quam externorum interceptione ſtipata*, quam vocant *epilepſiam.*. Non enim ſolum ſub hoc diro malo corpus variis, iiſque indignis plane deformatur modis; ſed etiam ipſa mens ac animus è ſede ſua quaſi dimovetur. Hic quoque horribilis ægrotantium aſpectus, & inſignis ſymptomatum vehementia cauſſam quærentibus offert, cur Veteres hunc morbum κατ' ἐξοχὴν dixerint magnum, Herculeum, Divinum atque ſacrum. Dicitur enim magnus atque *Herculeus* ob ſuam vehementiam, & quoniam vix ſuperari arte humana poteſt; *Divinus*, quaſi à Diis in vindictam miſſus, & opem humanam eludens & denique *ſacer*, quod ſacram corporis partem, mentiſque, quæ ſanctiſſima eſt, ſedem occupat.

§. II.

Definitio epilepſiæ.

Sed ne in nominibus ſubſiſtamus, aggredimur rem, & epilepſiam deſcribimus, *quod ſit invita, præternaturalis ac ſumme violenta partium nerveo-membranoſarum, hinc muſculoſarum & totius corporis concuſſio convulſiva, cum ſenſuum abolitione ſtipata, à membranarum cerebrum, ſpinalem medullam, ac nervos cingentium ſpaſmodica ſtrictura, & hinc fluidi mobiliſſimi impetuoſiori in organa motoria, parciori in ſenſoria influxu, natales ſuos mutuans.*

§. III.

Morbi hiſtoria.

Progreſſus hujus morbi una cum ſymptomatibus ita ſe habet: interdum ſubito & præter omnium opinionem invadere ſolet; unde Græcis epilepſia dicitur; ſæpius vero illius acceſſionem præcedunt, atque ſignificant quædam ſymptomata. Horum potiſſima ſunt: totius corporis laſſitudo, capitis gravativus dolor cum quadam ſenſuum perturbatione, inquietus ſomnus, inſolitus pavor, viſus obtenebratio, aurium tinnitus: in quibuſdam cor incipit valde palpitare, præcordia inflantur, reſpiratio intercipitur, murmura ſentiuntur in ventre, alvus emittit fœtida; urina mingitur larga, artus refrigeſcunt: in quibuſdam à partibus extremis auræ frigidæ aſcenſus ad ſuperiora verſus cor & cerebrum percipitur. Tum quidam ſubito in terram concidunt (unde morbus caduci etiam nomine venit), pollices arctiſſime intra volas manuum includuntur, ut vix magna vi extrahi poſſint, oculi contorquentur, invertuntur, ut non niſi album conſpiciatur, perit omnis ſenſatio, ut nullo clamore, nullo odore, utut fortiori, nullo tactu acutiori excitari poſſint; ſpuma cum ſibilo ex ore provenit, lingua dentibus laceratur, artus vehementer tremunt, & ſuccutiuntur. Variantur vero & convulſiones, & ſenſuum læſiones tam gradu, quam ſpecie: nam interdum loco motuum convulſivorum ſpaſmus valde rigidus membra corporis totius prehendit, ut hæc diſtenta nec per vim explicare liceat, ac totum corpus ſubinde tam rigidum ſit, haud ſecus, ac ſi ligneam ſtatuam quis movere velit. Erigitur quoque penis in infantibus; in adoleſcentibus ſemen ejicitur, & ſæpius urina ad magnam diſtantiam prorumpit. Tandem horum ſymptomatum ſequitur remiſſio; ut longiori vel breviori intervallo ad ſe redeant; tum vero adhuc de dolore, torpore & gravedine capitis, omniumque artuum laſſitudine conquerantur. Qui ulteriorem ſymptomatum recenſionem cognoſcere cupit, adeat inter veteres CÆLIUM AURELIANUM *lib. I. Cap.* 4. & ARETÆUM *lib. I. Cap.* 5.

§. IV.

Paroxyſmorum ratio.

Ipſi hujus mali paroxyſmi, qui pro cauſſarum ac corporum diverſitate vel crebriores aut rariores, vel longiores aut breviores ſunt, plerumque certa temporis periodo, certis diebus aut horis, vel etiam menſibus, circa lunæ mutationes & quadras, præſertim novilunium & plenilunium, maxime in ſequiori ſexu circa menſium tempus revertuntur; & quod maximum eſt, à levi ſæpe cauſſa & occaſione, e. g. à quavis ſubita animi perturbatione, terrore, iracundia, repentina lætitia, à ſeria animi contentione & meditatione, à potu inebriante, à nimio calore vel frigore, vel veneris exercitio, protinus recrudeſcunt.

§. V.

Subjecta epilepſiæ.

Neque vero ignorari oportet, nullam eſſe ætatem, in quam frequentius epilepticum malum tyrannidem ſuam exerceat, quam infantilem, adeo ut, à nonnullis eandem ob rationem vocetur

tur morbus infantilis ac puerilis. Hinc crebrior atteſtatur experientia, maximum numerum, & dimidiam ferme infantum partem ſingulis annis in quavis urbe convulſionibus vel à dentitione difficili, vel à gravibus inteſtinorum torminibus, quæ meconium retentum aut lac corruptum produxerunt, ſubortis interire. Et omnes ferme infantum morbos, ſive fuerint chronici, ſive acuti, præſertim vermibus complicatos, plerumque cum epilepticis ac convulſivis ſtipari motibus, in propatulo eſt; ſicuti vel ſolo morbillorum aut variolarum exemplo luculenter patet. Præterea nec fugiet eos, qui in frequenti artis verſantur exercitio, feralem huncce morbum ſubjectis ſpongioſioris, mollioris ac ſucculentioris corporis habitus, texturæque tenerioris, & tam animi quam corporis ratione ſenſibilioris longe eſſe frequentiorem, quam iis, qui robuſtiorem obtinent naturam. Teſtantur id ruſticorum liberi, qui ſub variolarum excluſione, a lacte per cibos animique pathemata corrupto, & ſub dentium eruptione non tam facile epilepſia corripiuntur, quam infantes ſenſibiliores, teneriores, in urbibus delicatius enutriti.

§. VI.

Quæ ſæpius eſt hæreditaria.

Neque eſt ullus morbus magis gentilitius, & qui tam facile à parentibus in liberos devolvitur, quam epilepſia: cujus fundamentum in partium nervoſarum & membranacearum textura nimis ſenſibili & ad motus anomalos ſuſcipiendos admodum apta, hæreditario jure ad infantes propagata collocandum eſt. Neque porro minus ii, qui caput à natura vel errore in diæta commiſſo à primis annis valde debile & imbecille habent, atque coryza, oculorum ac aurium defluxionibus, glandularum colli tumoribus, achoribus & capitis tinea crebrius divexantur, vel in puerili ætate frequentes patiuntur narium hæmorrhagias, præ aliis inſignem ad epilepticas paſſiones obtinent proclivitatem.

§. VII.

Auctorum opiniones de cauſſa epilepſiæ.

His prælibatis, ad cauſſam atque ſedem mali epileptici tranſgrediendum eſt. Hanc in cerebri læſione ſitam eſſe, nemo eſt, qui in dubium vocabit: in quo vero conſiſtat hæc læſio, & quomodo producatur, id hactenus minus diſtincte explicitum deprehendi. Quibus religionis ſemper placuit prætextus, illi τὸ θεῖον appellare haud verentur, quaſi ſatis eſſet in Deum rejicere, quæ intellectui claro ac diſtincto, vulgatiſque principiis haud adeo reſpondent: alii vero ad venenum inebrians, & narcoticum ſive ſtupefactivum; alii ad fermentum ſpecificum; alii ad materiam acrem nervos irritantem; alii ad violentam ſpirituum animalium vim exploſivam in fibris muſcularibus & nerveis exiſtentem confugiunt: quidam in furorem archei, alii in turbulentum & confuſum principii vitalis ſeu animæ rationalis motum cauſſam rejiciunt. Sed hi Medici fere ſunt, qui non res, ſed nomina pro cauſſis habere ſueverunt, quorum in adplicatione & demonſtratione nullus omnino eſt uſus. Qui vero cauſſas ſenſibus manifeſtas præ commentitiis allegare amant; illi CAROLI PISONIS doctrinam ſequentes, colluviem ſeri vitioſi poros cerebri vel obſtruentem, vel æqualem fluidi nervei in partes influxum remorantem pro vera epilepſiæ agnoſcunt cauſſa.

§. VIII.

Vera mali epileptici cauſſa.

Nos vero ex phyſico-mechanicis cauſſis graviſſimum hunc capitis affectum a fluidorum motu atque circulo per vaſa cerebri minus recte ſe habente derivamus. Quemadmodum enim, ſi ſanguinis temperati per cerebri vaſa liber & æquabilis progreſſus fuerit, & hinc debita lymphæ ſpirituoſæ ſecretio, & per nervos diſtributio, omnes utique functiones, quæ animæ imperio ſubjectæ, & animales vocantur, recto ſuccedunt ordine: ita è contrario in omni, eoque gravi capitis morbo, ubi ſenſationum & motuum voluntariorum ingens obſervatur læſio, ſicuti quam maxime fit in malo epileptico, ſanguinem per caput haud expedite progredi, rectiſſime colligitur. Atque hoc eſt, quod jam olim antiquiſſimus artis noſtræ auctor HIPPOCRATES notavit, dum *libro de flatibus §. 21.* ita ſcribit: *Sacer morbus fit, cum obſtructiones multis modis circa venas contingunt, & ſanguinis motus prohibetur, atque alio quidem loco conſiſtit, alio lentius penetrat, alicubi autem citius: qua ſane inæqualitate tranſitus ſanguinis per corpus facta, omnigenæ inæqualitates per omne contingunt corpus.* Quæ ſane graviſſimi ſenis ſententia ita eſt comparata, ut noſtro tempore, detecto ſanguinis circulo, tanquam ſcientifico totius medicinæ principio, ex eo non aptius epilepticus morbus, quoad ortum & cauſſam, evolvi & explicari poſſit.

§. IX.

De circulo humorum per caput.

Quum vero circulus humorum per caput atque cerebrum peculiarem præ reliquis partibus obtineat indolem: haud alienum erit, pauca de illo commemorare, ut ipſi innixa epilepſiæ ætiologia eo melius innoteſcat. Primum enim haud ignorari oportet, quod arteriæ, quando caput ingrediuntur, tunicam ſuam robuſtiorem deponant; & membrana duntaxat tenui, ſenſu & motu carente dotatæ, in intimam corticalem cerebri & cerebelli ſubſtantiam diſtribuantur, ut ſcilicet ſpirituoſam lympham, ad motum edendum aptam & neceſſariam, quæ ad nervos & membranas nervoſas defertur, ſeparent; ſanguis vero relictus per ſinus venoſos in dura matre, mediantibus venis jugularibus, ad cor ceu motus circularis fontem revehatur. Deinde vero, notatu digna eſt ſingularis plane duræ ſic dictæ matris ſtructura; quæ ex peculiari fibrarum nervearum & muſcularium apparatu compoſita eſt: quarum hæ tam linea recta quam obliqua feruntur, & circa ſinus duos laterales magis arcuatæ & circulares deprehenduntur; illæ vero nerveo-carneæ inſtar columnarum ab uno pariete in tribus ſinubus majoribus diſſectis ad alterum abeunt, ubi cellulæ quoque ovales ſecundum venarum ſeriem, quæ illos ingrediuntur, diſpoſitæ conſpiciuntur: quæ fibræ non modo impediunt, quo minus ab irruente ſanguine ſinus plus juſto dilatentur; ſed & id efficiunt, ut, cum ſucceſſive ſeſe contrahant, ſanguinis progreſſus ad venas jugulares & cor promtior fiat, & expeditior. Columnarum autem officium eſt, ut ſanguis rediens paullo craſſior, & ſubtili lympha deſtitutus melius conquaſſetur: & cellulæ denique ſunt inſtar valvularum, quæ impediunt, quo minus elapſus cruor regredi, atque eadem vaſa rurſus intrare poſſit. Hæc plane peculiaris & artificioſiſſima ſinuum venoſorum fabrica clare ſatis demonſtrat, hos ipſos ad promovendum ſanguinis verſus cor circu-

circulum, eodem ferme ſyſtoles ac diaſtoles motu, haud ſecus ac arterias vel cordis auriculas omnino gaudere.

§. X.

Dura mater gaudet motu ſyſtolico ac diaſtolico.

Præter hunc ſingularem ſinuum venoſorum motum, inſignis quoque duræ matri motus tonicus, ſeu potius elaſticus adſcribendus eſt; qui in omnibus reliquis corporis noſtri nerveo-muſcularibus tunicis & membranis, quæ influxu liquidi nervei & arterioſi animantur, viget. Hujus etenim membranæ, quæ non ſolum cerebrum atque cerebellum, verum etiam medullam ſpinalem, & omnes machinæ noſtræ nervos tegit, ambit & cingit, motus dilatatorius & conſtrictorius haud tantum ad ſanguinis per caput circuitum, ſed quoque meliorem fluidi ſpirituoſi, in nervis undulantis, ſecretionem promovendam, egregium ſane confert momentum. Nam quandocunque pulſu arteriarum cerebri hæc membrana elaſtica elevatur & expanditur; tubuli nervorum ad recipiendum ſubtilius fluidum magis redduntur idonei: quando vero poſt expanſionem, dum proprio ſuo elatere, qui per appulſum ſanguinis arterioſi, ex tribus inſignibus ramis, carotide nimirum interna, externa, atque vertebrali advecti non minus, ac influxu fluidi nervoſi adaugetur, rurſus ſeſe conſtringit, corticem cerebri quodammodo comprimit; tum fluidum tenuiſſimum ex eo in ſubſtantiam medullarem, & nervorum principia eo melius propellitur. Hi ergo tam duræ matris, quam ſinuum ejus majorum motus, ſyſtaltici & diaſtaltici reciproci, ubi ſunt æquales & convenienti fiunt modo, recte ſe habet circulus ſanguinis per caput, atque ab eo dependentes functiones optime peraguntur: cum contra ab hiſce motibus læſis graves capitis morbi propullulent. Quæ omnia apud BAGLIVUM, qui primus ſolidorum naturam & motum in pathologia introduxit, *Lib. I. de fibra motrice pag.* 295. fuſius declarantur.

§. XI.

Cauſſa proxima mali epileptici.

Quodſi ergo ſanguis craſſus vel etiam copioſus intra duræ matris ſinus ſtagnaverit; motus illius ſyſtalticus, & ab eo pendens regreſſus ad cor facile impeditur; & hinc major, quam par eſt, ſanguinis per arterias advecti copia ibidem congeritur, ut nunc non amplius ſubtiliſſimæ æthereæ particulæ, ſed rudiores, aqueæ & aëreo-elaſticæ magis expanſivæ indolis, ſenſus & motus omnino turbantes, in cerebri ac nervorum tubulos tranſeant. Ab hoc autem porro ſanguine in ſinubus duræ matris & venis jugularibus ſtagnante, vaſa nimium dilatantur, hinc nervoſæ fibræ comprimuntur, & inde ſtrictura ſpaſtica nervoſæ huic membranæ infertur, quæ proxima ac principalis mali epileptici cauſſa eſt. Nam hæc ipſa ejus eſt indolis, ut tenuiſſima piæ matris arterioſa vaſcula, & corticalem cerebri ſubſtantiam nimis comprimat: unde præter voluntatis imperium fluidum illud ſubtiliſſimum copioſius & majori impetu in cerebrum & nervorum tubulos influit.

Ratio ſymptomatum epilepticorum.

Quoniam autem dura mater, omnium fere Anatomicorum conſenſu, radix & principium eſt omnium membranarum: aliter fieri nequit, quin arctum cum ipſis foveat conſenſum, qui in mutua inordinatarum motionum communicatione conſiſtit. Quum autem ex hoc auctiore duræ matris ſpaſmo, nervi potiſſimum, qui ad ſenſoria abeunt, fortiter conſtringantur, ut omnis fere liquidi tenuiſſimi influxus intercipiatur: fit inde, ut in perfecta ac completa epilepſia omnes tam interni, quam externi ſenſus ceſſent. Contra vero, ad organa motoria major atque vehementior fluidi hujus mobiliſſimi fit impulſio atque influxus: & hinc terribilis illa artuum & muſculorum diſtenſio, contractio, ſuccuſſio & agitatio erit deducenda. Præterea certo conſtat, par nervorum octavum, quod & vagum dicunt, ex cerebro ad præcipua interna viſcera, parteſque nerveas, ad motum & ſenſum præſtandum aptas, ramos ſuos diſpergere: in quos dum fluidum nerveum majori niſu ac vehementiori impetu influit; partes quoque iſtæ ſub paroxyſmo in motuum præternaturalium ac violentorum conſenſum rapiuntur: hinc cor incipit palpitare, arteriæ celeri & inæquali cientur motu; reſpiratio fit ſuſpirioſa cum ſibilo, ſalivæ fluunt ex ore, vox perit, murmuraque & borborygmi in inteſtinis ſentiuntur.

§. XII.

Differentia epilepſiæ idiopathicæ & ſymptomaticæ.

Ex his adparebit, in omni epilepſia præſto eſſe membranæ cerebrum, medullam ſpinalem, ac nervos inveſtientis ſtricturam, ceu cauſſam illius proximam. Prout vero cauſſæ remotiores, quæ hanc ſtricturam inducunt, ac circulum humorum per cerebrum & caput inæqualem reddunt, admodum ſunt variæ: ita quoque diverſæ ſpecies ac denominationes motuum epilepticorum exſurgunt. Hinc innoteſcit differentia epilepſiæ in *idiopathicam* & *ſymptomaticam*: quando enim cauſſæ intra ipſum cerebrum exiſtunt, nec aliorſum proveniunt, dum dicitur *idiopathica epilepſia*; contra cujus cauſſæ ex aliarum partium vitio demum ad caput transferuntur, ea audit *ſymptomatica.*

§. XIII.

Epilepſia idiopathica à cauſſa violenta externa.

Idiopathica naſcitur ſæpius ab externa violentia. Res enim apud Medicos æque ac Chirurgos notiſſima eſt, quod à gravioribus capitis & cranii per vulnerationem, fracturam, percuſſionem, depreſſionem, inductis læſionibus, frequentius graves, quin nonnunquam lethales, proveniant epilepſiæ. Præcedunt tum plerumque capitis dolor, atque ſenſuum torpor: & poſt mortem vel ſanguis, vel ſerum corruptum ſtagnans inter duram & piam matrem, vel inter cranium & duram matrem, vel feſtucæ duræ matri inflictæ inveniuntur.

Chronica idiopathica.

Sæpius etiam fit, ut epilepſia chronica certa temporis periodo recurrens, à ſpinis acutis oſſeis interne in baſi cranii, interdum etiam in ſinu falciformi vel lateralibus enatis, quæ curari nequit, excitetur: interea tamen ars impedire poteſt, ne ex nimio motu ſanguinis, cerebrum ita diſponatur, ut preſſio ejus contra ſpinam ſit tam magna, ut inde oriatur inſultus epilepticus.

§. XIV.

Ab obſtructionibus vaſorum, ac polypis.

Ad cauſſas epilepſiæ idiopathicæ atque lethalis referri quoque meretur obſtructio venarum jugularium, vel etiam ſinuum duræ matris, præſertim falciformis, à ſanguine viſcido, aut polypoſis concrementis enata. Ejuſmodi tria mihi innotuerunt exempla, & plura apud BONETUM *in ſepulchreto anatomico* paſſim occurrunt. Huc etiam ſpectat obſervatio à SPONIO *in aphor. Lib. II. aph.* 19. allegata, qua quidam primum ſomnolentus, poſt epilepticus factus,

& hinc

& hinc mortuus; aperto cranio monſtravit in variis venarum jugularium ramis obſtructiones à muco viſcido & tartareo tantas, ut gypſo infarcti viderentur; & præterea cruor in ventriculos cerebri fuit extravaſatus. Non minus, ſi capitis morbis vel acutis, ut phenitidi, vel chronicis, veluti maniæ & melancholiæ jungitur epilepſia, tales vaſorum infarctus à ſanguine ſubſiſtente craſſo poſt mortem reperiuntur: qualis epilepſia, mea quidem ſententia, rectius refertur ad idiopathicam.

§. XV.

Ab animi affectibus. Porro inter cauſſas idiopathicæ epilepſiæ, animi affectus, maxime ira atque terror, haud ultimum ſibi vindicant locum. Hi enim proxime & immediate in nervoſas corporis partes & membranas, eas vel fortius conſtringendo, vel plus juſto dilatando agunt; & in univerſa machina vitalem motuum œconomiam invertunt. Sed id ſane mirabile eſt, quod à gravi animi affectu vitium in fluidas etiam tranſeat partes: quod nutrices ſuo atteſtantur exemplo, quæ ira vel terrore graviter commotæ, ſi ſtatim ubera præbuerint infantibus; hi ſæpius haud ita multo poſt epilepſia corripi obſervantur. Quin imo haud rarum eſt, quod infantes, ſi matres gravidæ ſævioribus indulſerint animi commotionibus, primis ætatis annis facillime fiant epileptici. Porro complures hinc inde apud auctores conſignatæ reperiuntur obſervationes, quoſdam ex ſolo aſpectu epilepticorum, qui graves paſſi fuerunt inſultus, tanto correptos fuiſſe terrore, ut mox in eundem inciderint morbum. Vehemens quoque rei venereæ deſiderium à ſemine copioſo obortum, ob caſtitatem tamen ſuppreſſum, gravem hunc epilepticum affectum provocandi potentiam habere, plurimis notatu dignis confirmari poteſt exemplis. Fœminas pariter, alias caſtiſſimas, ab inſano amore in hoc malum incidiſſe, cujus optimum tam præſervatorium, quam curativum remedium conjugium fuit, res identidem per obſervationes certa atque confirmata eſt.

§. XVI.

Epilepſia ſymptomatica, ſeroſa, hypochondriaca atque cachectica. Sæpiſſime ortus mali epileptici eſt ſanguinis ſeroſi impurioris nimia & impetuoſa translatio ad caput in corporibus cachecticis, hypochondriacis, & ubi ventriculus & inteſtina ſpaſmis ac flatibus ſunt repleta, eorumque periſtaſis naturalis cum debitis ſe - & excretionibus valde læſa ac perverſa eſt. Quando enim cunque in antecedentes & epilepticæ, & aliarum cerebri graviorum ac inveteratarum paſſionum cauſſas inquirimus: plerumque ejuſmodi ægrotantes vel hypochondriacos, & hæmorrhoidarios vel melancholicos, vel cachecticos fuiſſe deprehendimus. Tum utplurimum ſanguineas excretiones, quæ in viris per hæmorrhoides, in fœminis per menſes fiunt, aut parciores, aut nimias huic diro malo viam ſtraviſſe, innumeræ auctorum obſervationes, & quotidiana experientia atteſtantur. Qualis epilepſia recte vocatur *ſymptomatica*, ſeroſa, hypochondriaca vel cachectica; quæ certis plerumque periodis, ſicuti ceterorum ex ſpaſmis primarum viarum oriundorum morborum mos fert, adoritur.

§. XVII.

Species epilepſiæ ſymptomaticæ. Ejuſmodi ſymptomatica vero epilepſia non tantum à ſanguine vel ſero tenaci, copioſo, in vaſis ſubſiſtente, ea obſtruente, & totum liquidorum circulum turbante oritur; ſed etiam a materia impura, acri, cauſtica, ad duram matrem per ſanguinem arteriarum ſeroſum delata, fibras nerveas lancinante, & ad ſpaſmos proritante producitur. Hoc contingit in chronicis æque ac acutis ægritudinibus. Quem enim fugit, quod tale acre ac corruptum ſerum in febribus exanthematicis, petechialibus, variolis, morbillis, purpura, vel ante macularum ad cutim propulſionem, vel poſt earum retroceſſionem, firmius duræ meningi impactum, dirum illud, & in fine morbi funeſtum plerumque excitet malum epilepticum. Et idem denique fieri à conſolidatis antiquis ulceribus, retropulſa ſcabie, vel alia cutis defœdatione, achoribus & tinea capitis perperam curatis, intus nimirum acta vitioſa materia, innumeris exemplis confirmatum eſt.

§. XVIII.

Epilepſia ſympathica. Datur adhuc quædam epilepſiæ ſpecies, quæ vocatur *ſympathica*, & vehementioribus aliarum partium nervoſarum doloribus atque ſpaſmis, per conſenſum ad duram uſque matrem propagatis ſupervenit. Quid enim crebrius contingit, quam ut infantes ex dentitione difficili in epilepſiam incidant? quid frequentius, quam ut in perſonis ſenſibilioribus graviori odontalgiæ, aut atrociori otalgiæ ſuperveniat epilepſia? ventriculi etiam ſævioribus ſpaſmis, præſertim, qui à venenis cauſticis, emeticis vel purgantibus improvide ſumtis, aut immoderatiori ira proficiſcuntur*, tandem epilepſiam ut plurimum funeſtam ſubjungi notiſſimum eſt. Talis enim chronicæ ac periodicæ epilepſiæ ortus ſæpiſſime eſt in ventriculo, vel etiam inteſtino duodeno: in quibus partibus dum humor bilioſus, & ſalivalis peregrina fermentatione corruptus hoſpitatur; ille certa temporis periodo in motum actus, primum cardialgiam ſyncopticam, & demum ipſam epilepſiam, quæ tum plerumque *habitualis* eſt, per conſenſum excitat. *Epilepſia habitualis.* Neque minus gravioribus inteſtini ilei vel coli doloribus atque ſpaſmis aſſociari motus epilepticos, vel infantum lactentium exemplo patet; qui ejuſmodi atrox malum ex lacte acido, corrupto, inteſtinorum membranas arrodente, & fæces alvinas viridi afficiente colore ſæpenumero experiuntur. Porro haud exigua ſunt exempla, ubi à gravi dolore ex calculo in ureteribus, vel introitu in veſicam hærente, epilepſia in ætate etiam provectiori excitatur; quæ hinc vocari meretur *nephritica*. *Nephritica.* Non minus in puerperis ex vitio uteri, aut menſium vel lochiorum retentione, vehementes primum partium vicinarum ac inteſtinorum ſpaſmi, tum ipſa epilepſia accedere obſervatur; quæ hinc audit *hyſterica*. *Hyſterica.* Et nihil ferme eſt frequentius, quam quod ex lumbricis, tunicas inteſtinorum nerveas vel arrodentibus, vel dum mortui ſunt, vaporoſa ſua putrilagine vellicantibus, in pueris præſertim horrendis motibus complicata ſuboriatur epilepſia, *verminoſæ* nomine digna. *Verminoſa.* Talem denique ex morſu canis rabidi quoque concitari, plurimæ docent Medicorum obſervationes.

§. XIX.

Cauſſæ epilepſiæ remotiores. Quod tandem cauſſas mali epileptici remotiores attinet; illæ erunt fere, quæ inſignem debilitatem & atoniam fibris membranaceis & nervoſis

voſis ingenerant, & tonum ac elaterem vaſorum labefactant. Quamvis enim epilepſiæ cauſa proxima ac formalis in ſpaſmo magis, quam atonia conſiſtit; attamen quia leges motuum, qui fiunt in machina noſtra, ita ſunt comparatæ, ut nimiam fibrarum elaſticarum conſtrictionem & ſpaſmum, demum nimia atonia, & hanc humorum congeſtio ſequatur, congeſtionem vero ſpaſmus iterum excipiat: non mirum eſt, quod cauſæ tonum & robur partium infringentes, ad ſpaſmodicas ſtricturas & acceſſionum frequentiores recurſus omnino contribuant. Ad haſce vero cauſas ex claſſe rerum non naturalium pertinet, vappidi & præſertim noxioſiſſimo carbonum fumo repleti aëris uſus, aut ſi quis in locis declivioribus, humilioribus, minus tranſpirabilibus dormiat: inter cibos, qui inflant, caputque vaporibus replent, ut ſunt allii, ceparum, apii ſpecies, fructus horæi, item dulcia fermenteſcibilia: inter potulenta, immoderatior vini, præſertim vaporoſi & fumo ſulphuris infecti, aut cereviſiarum craſſiorum valde lupulatarum potatio, & inde orta frequens crapula & ebrietas; ex medicaminum autem penu, narcotica, opiata, item valde odorifera, generationi horum morborum mire velificantur. Huc etiam pertinent immoderatiores ſanguinis effuſiones, ſive per nares, ſive per venas uteri aut ſedis, quæ mire debilitant, & robur partibus ſubtrahunt, atque adeo corpus multis excrementitiis ſeroſis replent particulis. Ceterum immoderatior & intempeſtivus; primis in annis celebratæ veneris uſus, diuturnior quoque triſtitia, intemperantia in ſtudiis, feriiſque mentem fatigantibus cogitationibus, ob ſummam debilitatem, quam generi nervoſo inferunt, ad hoc malum mirifice diſponunt. Vidi juvenem, qui quoties attentius litterarum ſtudiis incumbendo, memoriam & ingenium fatigabat, toties momentanea quaſi epilepſia, cordis palpitatione, ſpirituum diſtractione ac ecſtaſi corripiebatur. Ad ſtudiorum vero remiſſionem placide ſemper ſe habebat.

§. XX.

Prognoſis ſalutaris.

Miſſa vero ulteriori cauſarum diſquiſitione; paucis proſequemur mali epileptici prognoſin. Et hinc per antiquiſſimam, & ipſius HIPPOCRATIS *Sect. III. aph.* 28. experientiam cognitum eſt, quod pueris hic morbus ſolvatur circa annum ſeptimum, decimum quartum aut ſeptimum, annos nimirum pubertatis; fœminis autem circa tempus menſtruæ eruptionis, quod eſt annus decimus quartus: quibus annis ingens in œconomia vitali deprehenditur mutatio. Non minus epilepſias chronicas non modo mutatione ætatis, ſed & locorum, diætæ & vitæ generis, ſine remediorum ac Medicorum ope ſponte ſanatas fuiſſe, crebris conſtat obſervationibus. Perite ſcripſit HIPPOCRATES *Sect. II. Aphor.* 45. juvenibus comitialium liberationem, mutationes maxime ætatis & regionum & victuum inferre. Huc etiam ſpectat, quod ſuperveniente quartana febre ſicut aliæ graves paſſiones, ita etiam convulſivæ ac epilepticæ penitus tollantur; rectiſſime id obſervante HIPPOCRATE *Sect. IV. aph.* 70. *item lib. VI. epid.* §. 16. Intermittentes etiam, quando rite tractantur, corpus à colluvie vitioſorum humorum liberant & expurgant, & purius ac ſiccius efficiunt: id quod etiam congrua medicamenta præſtare debent. Neque etiam ignotum eſt, prodeunte in extimam cutim ſcabie, vel exulceratione; vel aliis exanthematibus, veluti in variolis, morbillis, purpura ad ſummam cutim propulſis, hoc dirum ſymptoma remittere, vel plane ceſſare. Spes ergo ſanationis haud penitus eſt abjicienda, quando malum hoc non diu duravit, & ejus inſultus haud adeo longi ſunt; ipſum malum haud eſt hæreditarium, ætas potius puerilis; aut ſi ex vitio primarum viarum, vermibus, malo regimine, vel perperam curato ſubcutaneo morbo provenerit. Neque deſperandum eſt, ſi levior eſt epilepſiæ gradus, & æger imminentem acceſſionem præſentit per ſenſum auræ frigidæ, ex partibus extremis ad dorſum, præcordia, caput aſcendentis, quem anxietas, virium defectus & ſtomachi ad vomitum propenſio præcedunt: aut quando ſub paroxyſmo ſenſus non penitus aboliti, ſed ſaltem imminuti fuerunt; aut denique malum noctu invadit ſine pollicum incurvatione.

§. XXI.

Signa prognoſtica mala & funeſta.

Contra vero per experientiam liquidum eſt, epilepſiam hæreditariam, licet optimis tractetur remediis, curatu eſſe difficillimam; nec leve ſanationis impedimentum deprehenditur in habituali atque chronica, quæ per multos annos duravit, ac crebrioribus, longioribuſque acceſſionibus corpus enervat; atque conformationem vaſorum & membranarum cerebri quaſi permutavit. Minus quoque auſpicati eventus ac ſanationis eſt ea, quæ non circa annos pubertatis, vel in fœminis ingruente menſium fluxu ſolvitur; ut &, quæ demum poſt hos annos, imo poſt vigeſimum primum accedit: tunc enim plerumque hæreditarium latet vitium, recte id advertente HIPPOCRATE *de morbo ſacro*, qui §. 13. ita ſcribit: *Poſtquam* 21. *anni præterierunt, non amplius ſacer morbus corripit, præterquam paucos aut nullum, niſi à puero connutritus fuerit.* Peſſimum porro ſignum eſt, quando acceſſiones magis frequentant, quam ſolebant: ſic enim functiones animales ſæpe deſtruuntur, ut non tantum memoriæ, ingenii, ac judicii imminutio, ſed & ſtupor & ſtultitia emergat. Epilepſiam autem in cœcitatem, ſtultitiam, ac memoriæ amiſſionem terminari, malum; eandem in paralyſin, aut plane apoplexiam tranſire, mortiferum eſt. Omnis enim epilepſia deſinit tandem in apoplexiam lethalem; & in defunctis iis morbis vel ſanguis, vel, quod frequentius evenit, ſerum in ventriculis aut baſi cerebri extravaſatum ac corruptum, teſte experientia, deprehenditur; quod falſo pro cauſa epilepſiæ venditatur. Porro minor ſalutis ſpes eſt, quando in ſtatu febrium acutarum, phrenitidis, petechiarum, morbillorum, variolarum &c. ſuperveniunt epileptici motus; nec denique ſine periculo eſt infantilis epilepſia, quæ ex dentitione difficili, vel inteſtinorum torminibus accedit, & ſine intermiſſione adfligit. Neque novum eſt, congenitum, idiopathicum & inveteratum malum in melancholiam, maniam & denique fatuitatem degeneraſſe, accedente præſertim plane perverſo vitæ regimine & gravi animi paſſionum intemperantia.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

Curationem morbi comitialis aggreſſurum oportet primum cauſas materiales remotiores è cor-

corpore proſcribere ac emendare: & deinceps vehementiorem duræ matris ac partium nervoſarum ſpaſmum mitigare atque conſopire. Hunc ultimum ſcopum binis potiſſimum remediorum generibus aſſequi licet, nimirum vel ſedativis, vel roborantibus: illa motus effrænes & impetuoſos componunt, & compeſcunt, hæc vero imbecillitatem & atoniam, ab atrocia ſpaſmorum relictam, quæ ad novos paroxyſmos anſam ſubminiſtrat, tollendam, ac elaterem naturalem reſtituendum plurimum conferunt.

§. II.

Quæ ſint ſedativa & ſic dicta antepileptica.

Sedativa ſunt, quæ blandæ & ſulphureæ indolis vapore & exhalatione nimium liquidi nervei motum refrænant. Huc ex regno vegetabilium pertinent herbæ & flores, qui temperatam habent fragrantiam, & ex his per deſtillationem eductæ aquæ, veluti ſunt aqua ulmariæ, meliſſæ, ſalviæ, baſilici, primulæ veris, liliorum convallium, alborum, roſarum, tiliæ, acaciæ, pœoniæ, florum aurantiorum, citri, radicis pœoniæ, valerianæ, nucleorum ceraſorum, perſicorum, prunorum &c. quo etiam ſpectant crocus, flores papaveris in forma extracti, ſemen lycopodii, papaveris albi, & ex aromatibus nux moſchata. Ex regno animali ſpecifica quaſi virtute antepileptica celebrantur, quæ vapore quodam ſulphureo ſubtili temperato nervoſis patibus admodum amico pollent: quorum claſſem conſtituunt ex durioribus raſura dentis hippopotami, eboris, cornu cervi, lapidis manati, unicornu veri, cranii humani, talorum leporis, ſed hæc recens eſſe debet; alias parum proficiet. Spectant huc quoque ex mollioribus animalium partibus & viſceribus deprompta, ſi leniter exſiccantur & in pollinem rediguntur, uti ſunt lumbrici terreſtres, caſtoreum, ſecundina humana, ſanguis humanus ſani hominis leniter ſiccatus, cor & hepar ranarum, talparum, pulvis exſiccatorum hirundinum, & potiſſimum leporis embryonis exciſi & exſiccati; quæ ſulphure magis vaporoſo ſuaveolenti nervoſas partes afficiunt, earumque effrænes motus compeſcunt. Ex chymicis medicaminibus præ aliis ſpiritum nitri dulcem bene præparatum, vel potius liquorem meum anodynum mineralem experientia edoctus commendo.

§. III.

Quædam compoſita antepileptica.

Hæc ſunt præcipua pulverum antepilepticorum ſpecificorum ingredientia, quæ cum abſorbentibus miſceri poſſunt. Inter ejuſmodi celeberrimæ famæ pulveres, *draco figens*, quem mille experimentis à ſe probatum eſſe ſcribit DOLÆUS *in encyclop. med. pag.* 156. dignus eſt, qui notetur. Illius hæc eſt formula: *Recipe nucis moſchatæ drachmam unam ſemis, cinerum talparum drachmas duas, talorum leporis no. tres, pulveris herbæ cardui benedicti ſcrupulos quatuor, ungularum alcis, ſuccini albi, viſci quercini ana ſcrupulos duos & dimidium, margaritarum præparatarum drachmam unam, cornu cervi uſti drachmam ſemis, unicornu veri ſcrupulum, cranii humani drachmas tres, ſeminis pœoniæ drachmam unam & ſemis, ſacchari Canarienſis uncias duas, foliorum auri q. v. M. f. pulvis ſubtiliſſimus, cujus doſis eſt drachma dimidia vel ſcrupuli quatuor.* Non minoris efficaciæ eſſe creditur pulvis epilepticus anodynus D. WEISMANNI, Phyſici Windsheimenſis, qui ſic ſe habet: *Recipe cornu alcis ſine igne præparati, raſuræ ungulæ alcis, dentis hippopotami, unicornu veri, lapidis manati, coralliorum rubrorum, ſuccini albi, cryſtalli montanæ, lapidis ſmaragdini, pulveris lumbricorum terreſtrium, ſpinarum muſtelarum fluviatilium, ſulphuris vegetabilis corallini, vel ſeminis lycopodii, margaritarum orientalium ana drachmam, cinnabaris nativæ drachmas duas, theriacæ cœleſtis ſcrupulum, pulveris caſtorei ſcrupulum ſemis, m. f. pulvis, qui cum aqua florum tiliæ, liliorum convallium, ceraſorum nigrorum, pœoniæ, hirundinum cum caſtoreo, vel aqua epileptica Langii propinetur.* Eſt mihi quoque familiari in uſu, ejuſmodi ſpecificum antepilepticum, quo in chronica epilepſia, ſi debito tempore & ordine uſurpetur, ſingulares plane effectus præſtitos interdum vidi.

§. IV.

Quæ roborantia ad epilepſiam proſint.

Inter roborantia vero, quæ præ aliis peculiari & ſpeciali virtute ſe uſque eo commendarunt, ex vegetantium claſſe ſunt flores lavendulæ, ſpicæ, herba meliſſæ, roriſmarini, rutæ, majoranæ, ſuccinum, lignum aloës, ſantalum citrinum, cardamomum, caryophylli, & ex iis varia deſtillata & præparata olea, eſſentiæ, decocta, balſama, linimenta: ex compoſitis aqua antepileptica Langii, hirundinum, balſamum meum vitæ, & id genus alia. Ambra vero gryſea in epilepticis morbis omnium antepilepticorum tum roborantium, tum ſedativorum vires ſuperat longiſſime. Miræ quoque efficaciæ ſunt ſpiritus cornu cervi, vel eboris ſimplex, aut ſuccinatus, ſpiritus Buſſii, oleum cornu cervi, vel eboris per crebram rectificationem in ſummam redactum ſubtilitatem. Neque decocta lignorum, maxime Guajaci, ſaſſafras, ſantalorum &c. ob principium, quo pollent, reſinoſum ſua laude carent; quorum uſus jam apud Veteres celebratus eſt. Ita ALPH. FERREUS, & JACCHINUS ſe plurimos epilepticos ſimplici guajaci decocto, bis de die ad ſex vel octo uncias præſcripto, ejuſque decocto ſecundario, vice potus ordinarii aſſumto curaſſe affirmant; præſertim, ſi tali decocto radix pœoniæ, aliaque ſpecifica addita fuerint; quod vero per 30. vel 40. dies ut continuetur, ſinguliſque doſibus aliquot guttulæ ſpiritus vitrioli addantur, auctores ſunt.

§. V.

Nervina externa.

Habent vero etiam tonica ac nervina extrinſecus adplicata eximium uſum. Sic pulveris ex herba majoranæ, floribus liliorum convallium, ſpicæ, maro vero, ſuccino, pulvere caryophyllorum aromaticorum, benzoë & nuciſta compoſiti, & capiti crinibuſque inſperſi uſum in epilepſia, aliiſque gravioribus capitis morbis deprehendi præſtantiſſimum: quippe qui præter nervinam virtutem, etiam humores viſcidos & ſpiſſos incidentem poſſidet efficaciam; unde illius intra nares quoque ſuſceptio ad colliquandam tenacem pituitam egregie convenit. Hæc autem propoſita remedia in corporibus ſeroſioribus potiſſimum, & ad cachexiam proclivibus, inque epilepſia chronica, extra paroxyſmum pariter ac ad præſervationem, rite adhibita, inſigni efficacia ſeſe à longo jam commendarunt tempore.

§. VI.

Epilepſia à

Verum enim vero antequam adhibeantur com-

ſanguinis vitio curatio. commendata hactenus remedia, neceſſe eſt, ut cauſæ materiales malum ſuſtentantes, quantum fieri poteſt, removeantur. Quare ſi ſanguinis, in vaſis ac membranis cerebri incarcerati atque ſtagnantis colluvies malo noſtro originem præbuerit; & hinc vaſa cruore turgeant, vel ipſe impetuoſius ad caput rapiatur, quod ſæpiſſime fit in hypochondriacis, melancholicis, fœminis gravidis vel hyſtericis &c.: tum ſanguinis miſſiones, detractiones ac revulſiones à capite ad inferiores partes, præſertim circa talum inſtitutæ, nec non hirudinum ad venas, quæ in anum explicantur, appoſitiones & utiliſſimæ, & ſumme neceſſariæ ſunt. Hoc in paſſu conſentiunt mecum peritiſſimi & noſtrorum & vetuſtorum temporum Medici; quos inter conferri merentur GALENUS *tr. de curatione per ſanguinem*, MERCURIALIS *Tom. IV. conſil.* 45. ZACUTUS LUSITANUS *Lib.* 1. *de med. princip. hiſt. pag.* 45. CELSUS, RHASIS, SCHENCKIUS *Lib. I. pag.* 113. *obſ.* 3. RHODIUS *Cent. I. obſ.* 64. 65. nec non SYLVATICUS *Cent. I. conſ.* 45. qui pro revulſione & derivatione commendat, ut ſanguis ſingulis menſibus bis ad quatuor uncias ex venis ſedalibus educatur. Interdum nec alienum eſt, venas jugulares externas aperire, & ſtagnanti in ſinubus duræ matris ſanguini liberiorem exitum & motum conciliare: hinc epilepſiæ ſectione venarum jugularium curatæ exemplum allegatur in *M. N. C. Dec.* 1. *anno* 1. *obſ.* 244. Nec denique ſine fructu ipſæ cucurbitulæ cum ſcarificatione cervici & partibus capiti vicinis apponuntur; modo, ſi plethora ad vaſa nimium urgeat, ea prius per ſectionem venæ in inferioribus partibus fuerit imminuta.

§. VII.

Curatio epilepſiæ à ſero acri, impuro ſuborta. Alia vero curandi ratio eſt, quando morbus ex ſero impuriori in capite, ejuſque membranis, & vaſis hærente ſuam traxerit originem; ſicuti in corporibus cachecticis, ſcorbuticis, ab improvide curatis tumoribus pedum œdematoſis, vel antiquis ulcerationibus, aut fonticulis præmature conſolidatis, vel retropulſa ſcabie; tinea capitis, aut imprudenter abſciſſa plica polonica &c. contingit: tum curatio ſeri impurioris diſcuſſione, evacuatione, & ad alias partes derivatione erit perficienda. Hoc ſcopo præter idonea ſerum per alvum educentia, ac humores impuros depurantia pharmaca, Veteres æque ac Recentiores ad educendam vitioſam materiam commendarunt ſetacea, fonticulus, cauteria atque veſicatoria. Conf. HIPPOCRATES *libro de morbo ſacro* §. 7. ſeqq. TULPIUS *Lib. I. cap.* 8. *in fine.* Sic apud VICTOREM TRINCAVELIUM quinquagenarius per fœdum malignumque exanthema toto corpore exſudans ex caduco morbo convaluit; & apud WILLISIUM *Lib. de morbo convulſ. cap.* 3. puella in ignem præceps facta, totoque capite peruſta, ac per accidens cauteriſata, tamdiu à morbo ſuo libera permanſit, quamdiu incurata ulcera ſuderunt ſaniem; quibus conſolidatis epilepſia recruduit.

§. VIII.

Curatio epilepſiæ à materia bilioſa ab animi affectibus commota inducta. Quandocunque ex gravioribus animi affectibus, præſertim vehementiori iracundia, acrimonia acris, bilioſa, cauſtica, volatilis, ex primis viis ad nervorum genus delata, produxerit epilepſiam: præter pulveres, qui bilioſam hancce acrimoniam attemperant, atque demulcent, ſerum lactis non minus ac temperatæ acidulæ per aliquot menſes cum debito regimine uſurpatæ, inſignem pollicentur fructum. Inter medicamina egregiæ ſunt virtutis acidula, ut ſpiritus vitrioli philoſophicus, vel ſpiritus nitri bene rectificatus, atque cum floribus papaveris rhœados & pœoniæ in tincturam redactus, ex aquis temperantibus, diluentibus & antiſpaſmodicis, largius exhibit datus. Atque profecto in hujuſmodi capitis morbis peculiare quid habet aquæ frigidæ ſimplicis fontanæ, & pluviatilis purioris potus paulo largior: quippe quæ præter vim temperantem, humorumque acrimoniam diluentem, partibus etiam relaxatis robur atque tonum reſtituendi, inſigni pollet facultate.

§. IX.

Quando epilepſia oritur ex dolorum vehementia, v. g. ex calculo in uretere hærente, vel gravi odontalgia, vel otalgia, vel ventriculi ac inteſtinorum ſpaſmo: tum ante omnia clyſteres ex meris oleis v. g. amygdalarum dulcium injiciendi ſunt: tum ſi plethora peccaverit, ſanguis mittendus; & interne exhibenda mixtura, quæ ex aquis antiſpaſmodicis, liquore anodyno minerali, pulvere marchionum, cinnabari, aliquot granis maſſæ pilularum Wildeganſii & ſyrupo papaveris albi compoſita eſt. *Curatio epilepſiæ à doloribus producta.* In epilepſia porro infantum, quæ vel ex ventris torminibus, vel lacte corrupto proficiſcitur, vel à dentitione difficili producitur, nihil eſt præſtantius, quam idoneis ſubſidiis acrem ex primis viis ſaburram eliminare. Huic ſcopo egregie inſerviunt clyſteres ex lacte, in quo ſaponis veneti portio ſoluta eſt, ano crebrius infuſi; interne vero pulvis marchionum cum pauxillo cinnabaris, vel pulvis epilepticus quidam cum extracto rhabarbari, & ſyrupo cichorei cum rhabarbaro & manna in electuarium redactus, inſigne afferre ſolet levamen. Neque minus ſequens mixtura mirabilem ſæpius præſtitit opem: *Recipe aquæ liliorum convallium, primulæ veris, florum tiliæ, ceraſorum nigrorum ana unciam, lapidum cancrorum, pulveris marchionum ana drachmam, ſpiritus Sylvii volatilis oleoſi, liquoris anodyni mineralis ana guttulas decem, moſchi orientalis cum ſaccharo probe ſubacti grana duo. m. d.* Laudatiſſimam enim moſchi in compeſcendis infantum paſſionibus epilepticis virtutem plus vice ſimplici expertus ſum. *Curatio epilepſiæ verminoſæ.* Quod ſi denique vermes, nerveas inteſtinorum tunicas arrodentes excitaverint epilepſiam: tunc antepilepticis & demulcentibus oleoſis præmiſſis, ſpecifica anthelmintica, & quæ ſimul facultate innoxia purgante pollent, adhibere oportet: inter quæ tanacetum, allium, camphora, aſa fœtida, ſemen ſantonici, mercurius dulcis, æthiops mineralis, extractum eſulæ primas tenent.

CAUTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.

§. I.

Ratio epilepſiæ periodicæ. Quando certis periodis, vel lunæ quadris epilepſia recurrit; vitium & ſedes mali plerumque in ventriculo, vel potius duodeno, & vicinis partibus, ductibus nempe biliariis, aut ipſo pancreate quæri debet. Et tum aliquot dies ante ſtatum periodi tempus conſultum eſt, cliſterem injicere,

jicere, & vacuationem vomitu tentare, quæ accommodata ſit his viis expurgandis. Eſt autem efficaciſſima & ſecuriſſima, quæ ex drachma dimidia radicis Ipecacuanhæ, recenter pulveriſatæ, in decocto paſſularum ſoluta conficitur. Poſtea ſubjuncta hiſce ſpecifica longe præſtantioris erant operationis.

§. II.

Quæ nocent in paroxyſmo epileptico. Sub ipſis paroxyſmis probe cavendum eſt à nimis volatilium ſpirituoſorum, ſuave ac grave olentium, quæ caput vaporibus replent, uſu: nec conſulta ſunt ea, quæ ſternutamenta, aut vomitum movent; quippe quæ humorum motus magis ad caput derivant, & ſæpius ipſos revocant paroxyſmos. *Uſus frictionum, Veſicatoriorum ac cauteriorum.* Præſtat potius ægrotantem in recto tenere ſitu, & pedes atque manus bene fricare: namque frictiones calidæ ac ſiccæ inſigniter proſunt in epilepſia ex ſpaſmo artuum proveniente. Veſicatoria, ſetacea, ac inuſtiones cervicis cum ferro candenti in puerorum epilepſia, à ſeri colluvie producta, licet non penitus uſu ſuo careant: attamen aliquando noxam inferunt, & corporis languorem relinquunt atque ſtuporem. Contra vero in contumaci chronica epilepſia, item ubi à lympha acri, ſcorbutica ſuboritur, veſicatoria vel fonticuli cruribus adplicati, auſpicatiorem ſpondent effectum. Hinc etiam Indi cum non exiguo fructu talum ad tendinem Achillis uſque adurunt, & ulcus per ſemeſtre ſervant apertum.

§. III.

Qui potus conferat in epilepſia. In qualibet epilepſia præſtat ab omni vino, atque cereviſia abſtinere, ac pura potius aqua uti: de qua ſæpius obſervavi, quod contumacem, imo à parentibus derivatam epilepſiam inſigniter vel mitigaverit, vel penitus depulerit. *Uſus venæ ſectionis.* Circa venæ ſectionem notare convenit, quod ea in habitu corporis plethorico, & ubi paroxyſmi circa æquinoctia invadunt, vel ſolſtitia, maxime in hypochondriacis, hæmorrhoidariis, atque melancholicis in talo, præmiſſo clyſtere viſcidos humores cum flatibus evacuante, inſtituenda ſit. Quando etiam hypochondriaca paſſio epilepticum ſuſtentat morbum: tum præmiſſa pro re nata venæ ſectione, potum aquarum temperatarum mineralium, minime vero balneum, acceſſiones mitigaſſe novi.

§. IV.

Quid de antepilepticorum uſu ſtatuendum. Ante ſpecificorum antepilepticorum uſum, exacuantia, temperantia & alterentia exhibere oportet: alias enim plus damni inferunt, quam emolumenti. Quandocunque malum ab externe capiti illata violentia, & hinc ſuborta ſtagnatione vel extravaſatione humorum in capite originem traxit: tum cinnabarina rite præparata, id eſt in tenuiſſimum pollinem crebriori trituratione aut lævigatione in marmore redacta, quo ejus particulæ in maſſam ſanguinis abire queant, & interne largius cum aliis cephalicis ac diaphoreticis exhibita, vere ſpecifica ea pollent efficacia; quæ in hoc caſu qua gaudent virtute, lympham ſtagnantem reſolvente ac diſcutiente abſolvitur. Inter externa remedia ad compreſcendos motus effrænes inſervientia, nihil deprehendi præſtantius *linimento ex axungiæ humanæ uncia una, olei nucis moſchatæ expreſſi uncia dimidia, olei roriſmarini, lavendulæ & rutæ ana drachma una compoſito*; ac cervici & ſpinæ dorſi inuncto. Quando æger eo fruitur beneficio, ut imminentem prævideat acceſſionem: tunc operæ eſt pretium, malo occurrere clyſteribus, partium inferiorum frictionibus, ac recto vivendi ordine uti.

§. V.

Opiatorum noxa. Opiata & nimis vaporoſa infantibus & debilioribus cautiſſime præbenda ſunt, utpote quæ ingentem cerebro & nervoſis partibus imbecillitatem & atoniam inducunt. Ex crebro uſu ſyrupi diacodii in infante lethalem epilepſiam animadverti: vidi quoque mentis ſtuporem infantibus remanſiſſe, quibus pulveres anodyni & theriacalia frequentius fuerunt exhibita.

§. VI.

Præſervatoria methodus. Quum denique morbi comitialis ea ſit indoles, ut à leviſſimis recidat cauſis, & à multis pharmacis magis exacerbetur: præſtat omnino, ab horum multitudine abſtinere, ac pertinaci victus obſervatione, gravem hunc præcavere morbum. Hanc paucis verbis, ſed ſatis egregie complectitur CORNELIUS CELSUS, dum *Lib. III. Cap.* 23. dicit: *Fugere oportet ſolem, balneum, ignem, omniaque calefacientia: item frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conſpectum omiumque terrentium, vomitum, laſſitudinem, ſolicitudines, negotia omnia; &, ubi tertio die cibus datus eſt, intermittere quartum.* Vitanda quoque dulcia, fermenteſcibilia, fructus horæi, præſertim in infantibus: præterea adoleſcentibus maxime abſtinendum eſt à venere: veriſſime enim ſcribit MERCURIALIS *in prælect. patav. pag.* 372. *adoleſcentes Germanos plurimos à nimia venere fieri epilepticos.* Evitandæ porro ſunt nimiæ mentis fatigationes; ſiquidem, teſte CELSO, *quibus caput afficitur, ne cogitatio quidem tuta eſt.* Hujus memorabile exemplum allegat GALENUS *Lib. V. de loc. affect. c.* 5. dum *Grammaticus quidam juvenis*, ait, *quoties vel nimis vehementer doceret, vel cogitaret, aut eſuriret, comitiali morbo corripiebatur*; & hoc ipſum ſane eſt; quod de Franciſco Petrarcha increbuit, eum poſt multas profundaſque meditationes tandem incidiſſe in epilepſiam. Maxime omnium vero fugiendæ ſunt omnes ad terrorem, metum, & iram occaſiones; nam facillime malum inde revocatur.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Epilepſia ex terrore, narium hæmorrhagiis ſublata. Puella XII. annorum, habitus corporis ſtrictioris, valde plethorica, floridoque faciei colore conſpicua, largo adpetitu, maxime panis gaudens, & alvi pigritiæ obnoxia; incidit poſt vehementem terrorem in gravem epilepſiam, cum omnium ſenſuum abolitione, ac artuum violenta agitatione ſtipatam: cujus duo priores paroxyſmi ultra binas inhæſerant horas, cum inſigni vultus rubore, ac vaſorum eximia turgeſcentia. Accerſitus quidam Medicus, ſub ipſo tertio paroxyſmo ſtylum naribus intrudit: quæ cruentatæ ultra tres ſanguinis fuderunt uncias, cum momentanea paroxyſmi remiſſione. Tum & ego conſultus deprehendi pedes adhuc inſigniter frigidos; quare ut motum humorum ad partes inferiores derivarem; clyſteres injici, & puellam bis quotidie in temperata pediluvia, ex aqua ſimplici parata deſcendere juſſi. Poſthæc, exhibui infuſum theiforme ex floribus tiliæ, & herba meliſſæ confectum,

ctum, & quavis veſpera pulveris mei antepileptici doſin propinavi: quibus factum eſt, ut dirum hoc malum penitus omnino depelleretur.

Epicriſis.

Epilepſia hæc à nulla alia cauſa originem traxit, quam à ſanguinis & humorum vehementi ad caput congeſtione, per inſignem terrorem excitata. Hujus enim ea eſt vis ac indoles, ut externas corporis partes fortius conſtringendo, ſuccos vitales majori copia ac impulſu ad interiora, & præcipue caput compellat. Et hanc eo facilius ac violentius terror exſerere obſervatur efficaciam in infantibus ac junioribus; qui gulæ nimis indulgent. Inde enim non ſolum primarum viarum ſordes acidæ producuntur, quæ fortioris appetitus tantum non ſemper cauſæ exiſtunt: verum etiam ſanguis copioſus, ſimul tamen craſſus ac viſcidus generatur, qui ad caput raptus, membranas cerebri eo facilius ad violentas proritare valet ſtricturas. Hoc in noſtro caſu adparet ex vultus rubore & vaſorum turgeſcentia ſub paroxyſmo: hinc etiam non alienum fuit, ſanguinis fluxum per nares promovere, & ſic illius progreſſum per caput reddere liberiorem. Sed notari meretur, poſt ejuſmodi vacuationes ſanguinis, humorum motum protinus ad inferiora eſſe revocandum: alias enim facillime recrudeſcunt epilepticæ agitationes. Quod cum crebris pediluviis ac clyſteribus factum fuerit: tum operæ fuit pretium, pulveres epilepticos propinare.

OBSERVATIO II.

Epilepſia à menſibus per terrorem ſuppreſſis orta.

Puella Hebræa, XIV. annos nata, corporis ſtrictioris ſed vaſis capacioribus inſtructi, præviis hinc inde ſpaſmodicis ſtricturis, menſium fluorem primum incidit. His per biduum fluentibus, relatum ipſi fuit, patrem peregre factum ſubito fuiſſe mortuum. Inde puella, more hiſce gentibus conſueto, tanto perculſa fuit terrore, ut non ſolum menſes protinus ſupprimerentur, verum etiam extrema mox refrigeſcerent, cor palpitare cœperit, vehementes præcordia occuparent anxietates, & denique in ipſam incideret epilepſiam: ſub qua corpus violenter agitabatur, pollices contrahebantur, dentibus ſtridebat, eoſque adeo commordebat, ut vi effringi debuerint. Quidam mecum conſultus Medicus ſuaſit iterum, ut ſtylo in nares protruſo, ſanguinis effluxus tentaretur: at ego, cum menſium ſuppreſſio malum foveret, ne major humorum ad caput fieret affluxus, eorumque per uterum fluor impediretur, diſſuaſi hoc remedii genus; & potius juſſi, ut ſub fine paroxyſmi, pedibus in aquam miſſis, ſanguis mitteretur. Quo facto ſtatim ad ſe rediit; & tum injectus fuit clyſter oleoſus ex floribus chamæmeli, ſambuci, malvæ, tiliæ, oleo lini &c. paratus. Recruduit quidem aliquoties paroxyſmus, ſed erat leviſſimus: hinc ægram potare juſſi infuſum calidum ex herba meliſſæ, floribus tiliæ, & ſemine cymini: & quavis veſpera dedi pulverem meum antepilepticum. Denique cum inſtaret menſtrua periodus, aliquot ante eruptionem dies propinavi pilulas meas balſamicas, & pulverem præcipitantem nitroſum: quibus factum eſt, ut redirent menſes, & ægra à malo ſuo perfecte liberaretur.

Epicriſis.

In tali caſu, ubi menſes ſunt ſuppreſſi, & motus ad ſuperiora vergunt, præſtat venam in pedibus incidere, ut motus deriventur ad uterum: neque ideo congrua fuit narium ad hæmorrhagias proritatio. Vocari meretur hæc *epilepſia uterina*, quoniam ab utero traxit originem. Eluceſcit ſimul ex hoc caſu, haud prius in uſum vocandos eſſe pulveres ſedativos ſpecificos, quam ubi inverſi humorum ad caput motus, qui à ſpaſmo & ſanguinis plenitudine fiunt, fuerint ſedati: tunc enim adhibiti tales pulveres ab ulteriori mali inſultu præſervant. Nec rari mihi occurrerunt caſus, fœminas octavo jam menſe gravidas, ab ira, mœrore, aliiſque animi affectibus in epilepſiam incidiſſe: largiori vero ſanguinis ex vena in pede tuſa miſſione, ac pulveribus cinnabarinis cum nitro ac ſuccino perfecte convaluiſſe.

OBSERVATIO III.

Epilepſia infantulis à terrore nutricis.

Infans tres anni quadrantes natus, corporis ſpongioſi ac obeſi, qui ſæpius ventris torminibus cruciari, & ſtercora viridia dejicere ſueverat, nutricis à ſpectro ſibi videri putato gravi terrore perculſæ ubera ſugens, protinus corripitur epilepſia. Neque vero ignorari oportet, nutricem hanc jam antea alii infanti ubera præbuiſſe, & ſic per ſeptem jam anni quadrantes muneri huic præfuiſſe: quod meo quidem arbitrio minus ſalubre lactantibus eſt, quoniam diuturna lactatione lac incipit aceſcere. Protinus ergo infanti injectus fuit clyſter emolliens oleoſus, & interne data mixtura ex aqua liliorum convallium, florum tiliæ, ceraſorum nigrorum, pulvere marchionis, ſyrupo de cichorio cum rhabarbaro, liquore anodyno minerali, & unico moſchi orientalis grano parata; nutrici vero propinavi pulveres bezoardicos cum aceto deſtillato, & infuſo theiformi cum regimine diapnoico; atque hinc protinus ceſſavit epilepſia. Verum enim vero aliquot poſt hebdomades, cum infans achoribus capitis corriperentur; & hi unguento illiti repellerentur, recruduit epilepſia, & alvus obſtructa non niſi virides reddere cœpit fæces. Hinc ablactato protinus infanti adplicabantur iterum clyſteres, & dabatur partim pulvis ex rhabarbaro, lapidibus cancrorum, & ſemine cymini compoſitus, partim mixtura ex aquis antepilepticis, ſpecifico cephalico Michaëlis, liquore anodyno minerali, ſpiritu eboris & ſyrupo pœoniæ parata. Effectum etiam his eſt, ut reſtituta alvi libertate, epilepſia remitteret: ſed hæc tamen ſingulis adhuc menſibus bis vel ter recruduit. Ordinatus igitur pulvis antepilepticus mitigavit quidem malum; illud tamen ſingulis tribus menſibus recidit, & hanc ad annum ætatis quartum egit ſcenam. Tum denique infans colli tumoribus inflammatoriis, inſtar carbunculorum infeſtabatur; quibus exulceratis, ab omni prorſus liber evaſit epilepſia.

Epicriſis.

Ex hoc caſu diſcimus: 1) epilepſiam infantum à matris terrore per lac illis communicato excitari poſſe. Namque ea eſt terroris indoles, ut non ſolum partes ſolidas afficiat, ſed etiam in humores agat, eos fortiter commovendo; qui

qui dum cum lacte ad primas infantum vias pertingunt, ibidem majorem ſubeunt acrimoniam, & hinc ad cerebrum delati epilepticos inducunt motus.

2) Nihil ad reprimendas capitis ulceroſas eſſloreſcentias reperitur valentius, quam pinguia ac oleoſa. Ea enim, dum poris cutis ſe intime inſinuant, neque tam facile ex iis evocari poſſunt; ita ſalutarem impediunt tranſpirationem, ut ideo ſerum acre impurum intra corpus remaneat, & membranis cerebri incumbens, eas graviter afficiat. Præſtat potius in tali caſu, primas vias blando laxante, vel clyſtere purgare; & externe caput aqua *d'arquebuſade* abluere; quæ egregie ſiccat, & labefactatas corroborat partes.

3) Epilepſia à conſolidatis ulceribus facillime recrudeſcit: quo caſu, præſertim in adultioribus, veſicatoriis vel cauterio nihil eſt præſtantius. Hinc etiam in confirmata epilepſia SEPTALIUS *Lib. VI. animadv: p.* 173. veſicantium uſum per univerſum caput commendat, diutius ulcuſculis in cute capitis relictis: contumaciſſimos enim morbos capitis hac ratione curatos vidit.

Observatio IV.

Epilepſia ab externa capitis violentia.

Epilepſiæ ab externa capitis violentia atque læſione admodum obnoxii ſunt metallorum foſſores; præſertim ubi mineras ac ſaxa metallica, accenſo pulvere pyrio diffringunt. Namque tale fruſtum capiti illiſum, tantam ipſi contuſionem inferre valet, quanta pro excitanda ſufficit epilepſia. Sed in eo caſu nihil vidi Clauſthali præſtantius ac efficacius cinnabari, ſive ſit nativa, ſive antimonii largius exhibita; cujus nimirum ac ſuccini præparati ſcrupulus unus bis quotidie ex aquis cephalicis meliſſæ, liliorum convallium, florum tiliæ propinari, & per decem circiter dies continuari debet. Neque vero tum negligenda ſunt externa, quæ inter laudem merentur, primum epithema ex caryophyllis aromaticis, floribus chamæmeli Romanæ, herba roriſmarini, floribus lavendulæ cum vino decoctis paratum, & affecto loco appoſitum; deinceps cucupha ex caryophyllis, cardamomo, & cubebis toti capiti adplicata. Quibus denique co majori fructu adjungitur infuſum theiforme ex carduo benedicto, ſummitatibus millefolii & floribus tiliæ. Hac quoque ratione priſtinæ ſanitati olim reſtitui verum ſexagenarium, qui à ſcala præceps in caput factus, primum omnibus privatus ſenſibus, mortuuſque habebatur; at inciſa vena, atrocem incidebat epilepſiam, quæ per octo dies, ſingulo vel decies invadendo inhærebat, tandemque recenſita methodo ſublata fuit.

Epicriſis.

Notabile eſt, cinnabarin magna, uti hactenus vulgo creditur, vi ſedativa ac anodyna non pollere: ſed potius, more mercurialibus conſueto, diſcutiendo, coagula humorum reſolvendo, ac diaphoreſin movendo virtutem ſuam exſerere. Hinc non ſecus ac æthiops mineralis, præſertim ex antimonio paratus, in omnibus contuſionibus ac ſanguinis ſtagnationibus mirificam præſtat opem; maxime ſi ſimul lapides cancrorum cum aceto ſaturati exhibeantur. Huc pertinent obſervationes paſſim in Medicorum ſcriptis occurrentes, de epilepſia ſalivatione curata: qualem reperies in *M. N. C. cent. IV. obſ.* 136. ubi puella novem annorum, à parente, qui antea lue venerea laboravit, nata, inciderat in epilepſiam ſæpius recurrentem: quæ poſtquam trochiſcos *Scretæ*, qui continent mercurium dulcem, maſticando devoraverat, alvum habuit ſexies ſolutam: & tum ſequuta ſalivatione, ab epilepſia facta fuit immunis.

Observatio V.

Epilepſia poſt male tractatam febrim.

Virgo generoſa, xx. annorum, ſanguinea, ſucci plena, acidorum uſui nimium indulgens, & multis abhinc annis acetum vini larga copia quotidie ingurgitare ſolita, incidit forſan ante aliquot annos in febrem, ex Medici ſententia ardentem; quæ bezoardicis, maxime volatilibus, tractata fuit. Facta quidem hinc eſt quinto morbi die ſymptomatum remiſſio; at vero paroxyſmi erant valde irregulares, & mox ſingulis, mox alternis diebus, ſæpius bis uno die cum horrore & inſequente æſtu invadebant. Alvus ſubinde, quæ ante morbi invaſionem jam pigra fuit, per totum morbi decurſum manebat adſtrictiſſima; nec ſolvi poterat, licet varia eo fine aſſumſerit remedia: clyſterum enim infuſionem renuebat omnino. Tandem pulveres purgantes, ex ſalibus & jalappa confecti, quorum per ſeptem dies, ſingulis unum adſumebat, aliquantulum ducebant alvum; parum tamen proficiebant; ſiquidem febris cum ſymptomatibus perſiſtebat, nec ſomnus ullus, nec adpetentia ciborum per xv. ſeptimanas aderant. In tali rerum ſtatu præter omnium opinionem circa tempus menſtruum erumpebant convulſiones epilepticæ: ſub quibus facies adparebat rubicunda, membra hinc inde agitabantur, quandoque fortiter clamabat, & abſona loquebatur, ac male cohærentia. Ipſo quoque in paroxyſmo humidum adpetebat, & oblatam eo fine aquam frigidam copioſe bibebat. Hinc laxata alvo, mens ad ſe rediit; ſed poſthæc febricula cum languore corporis, adpetitu proſtrato, alvo ſegni, urina craſſa, obſcuri coloris, ſemper perſiſtebat, & illa perpetuo mœrore & angore infeſtabatur. Ceterum epilepſia circa tempus menſium, quandoque extra illud, ſi ira excandeſceret, recruduit cum ſpuma oris, corporis elevatione, artuum agitatione, mentis alienatione, & magna vociferatione. Hæc aliquoties contingebant, & quod notabile eſt, cum toto morbi tempore nec ederet, nec dormiret ægra, tamen & ſucculenta manſit & rubicunda. In uſum ergo vocabantur omnis generis remedia antifebrilia, laxantia, ſalia aperitiva, caſtorina, antiſpaſmodica, venæ ſectiones; ſed nihilominus & febricula & epilepſia per ſedecim inhærebant hebdomades. Tandem ſubiit ægra conjugii leges, & tum melius habere cœpit: cibum appetiit, vires collegit, menſes ordinem ſervarunt, ac paroxyſmi epileptici penitus remiſerunt.

Epicriſis.

Fœminæ, præſertim ſalaciores, haud raro partim ob menſium defectum, partim etiam à lympha genitali ſtagnante & corrupta, atrociſſimos incurrunt motus epilepticos. Horum in noſtro caſu antecedens cauſa fuit acidorum abuſus: hæc enim deſtruunt ventriculi ac inteſtinorum tonum, alvum conſtringunt, & menſium fluo-

fluorem impediunt. Hinc ſanguis in venis accumulatur, & ſic circa menſtruam præcipue periodum, ubi ad evacuandum per uterum cruorem ſolennes ſpaſmi inſtitui ſolent, cum magno impetu partim ad caput, partium ad pectus compellitur: unde etiam facies rubicunda, ac ſanguine turgida, vociferatio, partium agitatio, atque delirium dependent.

Peſſime autem in noſtra ægrotante egerunt Medici, qui ipſi dederunt ſalia volatilia: hiſce enim & alvi conſtrictio magis firmatur, & inteſtinorum tonus plus deſtruitur. Et perpetua ſane eſt regula, quod, quo conſtrictior eſt alvus, eo plus ſanguinis ad ſuperiora rapiatur, & vehementiores ibi fiant ſpaſmi. Hinc conſultius fuiſſet, clyſteribus oleoſis alvum moliri; qui præſentiſſimum adferre ſolent lenimen. Nec proficua fuerunt in noſtro caſu anodyna & antiſpaſmodica: quippe quæ, ſublata nondum cauſa, malum reddere ſolent contumacius. Neque ſuffecerunt ſolæ venæ ſectiones; licet alias uſu ſuo haud deſtituantur; nec denique utiles fuerunt acidulæ, quibus uſa eſt ægra. Hæ enim frigidæ nocent nervis; &, cum ob debilitatem inteſtinorum per alvum haud iterum excludantur, ſed in inteſtinis ſtagnant, ſpaſmos magis adaugent. Hinc præſtantiſſimum mali remedium fuit in conjugio: hoc enim, præſertim ſi frequentior celebretur concubitus, ſanguinis motus invertitur, ad uterum retrahitur; vaſa uteri, teſte HIPPOCRATE, diſtenduntur, incaleſcunt, menſium fluor procuratur, & ſic remota cauſa, ipſum malum debellatur.

Observatio VI.

Epilepſia à lumbricis, aliiſque cauſis.

Puer XIV. annorum, quinta jam à nativitate hora inſultu correptus fuit epileptico. Annum nati corpus, poſt vehementiſſimam nutricis iram, duris tuberculis undique obſidebatur: quæ Medicus pro variolis ventoſis habens, lumbis inde valde adfectis adplicat emplaſtrum. Hinc protinus evaneſcebant omnia tubercula: at vero in eorum locum ſuccedebat epilepſia cum ſpuma oris, atque mirifica artuum tractione; & per aliquot ſeptimanas quotidie hora circiter pomeridiana prima recurrebat. Poſthæc remittebat, nec ſub variolis poſtea accedentibus recrudeſcebat; niſi forte ſemel ſub dentium eruptione. Verum enim vero ſexto ætatis anno, cum lumbricorum colluvies inteſtina occuparet, reſurgebant graves epileptici inſultus; & ad annum uſque decimum quartum ſæpius, maxime ventis impetuoſe flantibus, cœlo turbido ac pluvioſo, & tempeſtate autumnali invadebant. Præcedunt paroxyſmum maxima anxietas, pedes, manuſque refrigeſcunt, dentes dolere incipiunt: tum humum proſternitur, & poſt paroxyſmum capitis dolorem, & corporis totius retinet laſſitudinem. Neque minus ante paroxyſmum flatulentiis imi ventris exercetur; ſiti vexatur, & urinam reddit albam; ſub illo facies fit tumida bruni coloris. Olim quoque pigra fuit alvus, jam expeditior. Neque ulla hactenus profuerunt remediorum geneta: quid? quod ſalivatione tractatus puer pejus habuit, ſanguis erat viſcidus, omnique colore deſtitutus.

Epicriſis.

Epilepticam hancce affectionem ab inteſtinorum lumbricis ortam eſſe, certiſſimum quidem eſt. Cum autem nervorum genus jam à primis incunabulis, & deinceps à tuberculis retropulſis, hiſce motibus jam adſuetum fuit: non mirum, ſi ob hancce diſpoſitionem paroxyſmi jam fuerint atrociores & contumaciores. Notatu ſubinde dignum eſt, quod ab adplicato ad lumbos emplaſtro, procul dubio narcotico, tubercula illa protinus evanuerint. Locus enim hicce circa lumborum vertebras, ubi inſignes nervorum occurrunt plexus, valde eſt ſenſibilis; cui ſi admoventur narcotica, habitus corporis conſtringitur, humorum circuitus fit tardior, & noxia materia ad interiora repellitur. Quare magna cum cautione topica ad haſce regiones adplicanda ſunt: & nota mihi ſunt exempla, quod in fœminis ab emplaſtris, hoc in loco admotis, menſes adeo cohibiti fuerunt, ut nunquam redierint. Novi etiam plures caſus, ubi in viris poſt impoſitum, ad refrænandam gonorrhœam, lumbis emplaſtrum ex ſpermate ranarum, alumine, ſaccharo ſaturni & oleo hyoſcyami, ingens teſticulorum tumor ſequutus fuit.

Neque minus notari meretur, quod malum ſub ventoſa aëris conſtitutione fuerit exacerbatum: mirifica enim eſt aëris in partes noſtri corporis ſolidas, maxime nerveas, & quæ ſenſibus atque motibus inſerviunt, potentia. Et quod denique ægrotans noſter ſanguinem exhibuerit mucidum, rubedine privatum; certo eſt indicio, ipſum fuiſſe cachecticum, qualia corpora epilepſiæ chronicæ admodum deprehenduntur obnoxia.

Anno demum ætatis decimo quarto ſublata fuit hæc epilepſia; poſtquam per ſemeſtre fere elixirium noſtrum balſamicum, & ſal volatile oleoſum ad XXX. guttas ſub epulis ſunt uſurpata. Hæc enim remedia blandam ſpirituaſcentiam chylo ac ſanguini reſtituunt, & ſolidas partes corroborant; ſed temporis beneficio ac diuturnitate opus eſt. Tandem vero hac curatione confirmatur aphoriſmus *Hippocratis*, quod epilepſiæ chronicæ non niſi ætatis, aëris, ac victus mutatione curentur.

Observatio VII.

Epilepſia puerperæ à cortice chinæ improvide in febre tertiana dato.

Puerpera XX. annorum, ſanguineo-cholerica, conſtitutionis admodum ſenſibilis, & ob inordinatum victus regimen hyſtericis olim obnoxia paſſionibus, lochiis autem bene ſuccedentibus gaviſa, die à partu undecimo ex eſu anguillæ corripitur febre tertiana, ſub qua more ſueto alvi fuit adſtrictioris. Conſultus Medicus dedit primum pulveres ex conchis præparatis, antimonio diaphoretico, nitro, & arcano duplicato confectos; hiſque circa quartum paroxyſmum corticem chinæ ſubjunxit. Tertio autem poſt hujus uſum die incidit ægra atrociſſimos convulſivos, & epilepticos motus, cum intercurrentibus animi deliquiis, & præcordiorum anxietatibus.

Epicriſis.

Spaſmodicarum commotionum cauſa ſæpius in primis viis, ſaburra acri, cauſtica refertis, reſidet, quæ, nervoſum genus afficiendo, fœminas præſertim in hyſtericos motus jam proclives, facillime in epileptico-convulſivos conjicere poteſt inſultus. Sic etiam noſtra ægrotans ex eſu anguillæ, quæ robuſtiorem ventriculi dige-

digeſtionem expoſcit, collegit ſibimet primarum viarum cruditates, & ex his febrem incidit tertianam. Hunc vero febris fomitem, qui in puerperis magis adhuc variis ſordibus adaugeri ſolet, conſultus Medicus ſtatim ab initio blando laxante expurgare debuiſſet. Sed cum partim fixioribus terreis, partim adſtringentibus hancce ſaburram magis compactam reddiderit, ac intus retinuerit: non mirandum, ſi ſpaſmi, qui ſemper in febrium principio junguntur, demum in ipſas abierint convulſiones.

Jam ergo eo intendere oportet curationis ſcopos; ut partim ſordes bilioſæ, acres corrigantur, & blande educantur; partim etiam motus perverſi conſopiantur, ne diutius perſeverent, & in habitum tranſeant. Quamobrem in ipſo paroxyſmo naribus admovere convenit mixturam ex ſpiritu ſalis ammoniaci vinoſo, eſſentia caſtorei, & oleo rutæ paratam; cujus virtus in illo, quod nervis eſt inimicum, diſcutiendo egregia eſt.

Sordes primarum viarum optime educunt pilulæ meæ polychreſtæ, cum extracto chamæmeli, millefolii & croci mixtæ: cui quoque ſcopo clyſteres emollientes ac oleoſi inferviunt, maxime ſi illis, ad diſcutiendos flatus, tantillum nitri & camphoræ fuerit additum.

Neque minus ad corrigendam humorum acrimoniam inſigniter proſunt pulveres ex lapidibus cancrorum, pulvere marchionis, nitro, cinnabari & arcano duplicato compoſiti; nec non aquæ antepilepticæ cum eſſentia corticum aurantiorum.

Diſcimus ceterum ex hac morbi hiſtoria, quam perniciofum ſit, in puerperis nimis mature, præpoſtere & ante ſordium evacuationem cortice chinæ vel aliis adſtringentibus febriles motus ſupprimere, & noxiam materiam intus retinere. Hinc enim ſpaſmos febriles in epilepſiam degenerare poſſe animadvertimus: qui tamen alias ad reſolvendas viſcidas ſordes ac viſcerum obſtructiones, ideoque ad epilepſiam quoque curandam ac præſervandam admodum ſunt idonei. Quare recte ſcribit HIPPOCRATES, quod quartana epilepſiæ ſuperveniens eam tollat.

Observatio VIII.

Epilepſia in viro à tertiana ſuppreſſa.

Vir xx. annorum, conſtitutionis tenerioris, ante tres circiter annos febre tertiana correptus, & ab ea copioſo corticis chinæ uſu vindicatus eſt. Abhinc adpetitus languidior eſſe cœpit, præcordia ingens preſſit anxietas, & inſignis ſpirandi difficultas: febris quoque nonnunquam rediit, ſed valde irregularis. Poſthæc ex improviſo mentis abalienationem incidit, quæ cum omnium ſenſuum perturbatione, memoriæ defectu, artuum jactatione, & vultus rubore ſtipata, brevi quidem tempore tranſiit: acceſſionis autem hujus nulla fuit reminiſcentia. Hoc denique malum tandem excepit fortis epilepſiæ inſultus, qui cum ordinariis ſymptomatibus ſæpius, at incertis periodis rediit, & mentis abalienationem, paroxyſmi ſemper habuit prænunciam. Ceterum color faciei eſt pallidus, adpetitus mediocris, ventriculi inflatio, inteſtinorum murmura: ab epulis moleſtus ſæpe in ore percipitur ardor, ſitis ingens in jejunio, & magna ad ſudorem proclivitas. His denique duos ante menſes ſpontaneum, & per tres hebdomades inhærens acceſſit alvi profluvium, ſponte remittens. Ipſa epilepſia noviſſimo anno penitus evanuit; ſed eo frequentior eſt mentis abalienatio, quæ ſæpius paroxyſmos format, & nonnunquam ter in una recrudeſcit hora. Conſulti & clariſſimi Medici, & adhibita præſtantiſſima remedia, nullam hactenus malo opem tulerunt.

Epicriſis.

Adparet & ex hocce caſu, omnem febrium intermittentium, quæ in infimo ventre, ac infarctis primis officinis fomitem ſuum habent, adſtrictionem atque ſuppreſſionem, quæ ante viſcerum reſerationem, & ſordium ex primis viis eliminationem fit, eſſe nocentiſſimam. In noſtro nimirum ægrotante tertiana febris procul dubio ex viſcerum infarctu ortum traxit. Cum vero febriles illi motus, qui ad reſolvendum illum infarctum deſtinati ſunt, præpoſtere fuerunt ſuppreſſi: hinc factum omnino eſt, ut & lympha gaſtrica, quæ ex glandulis pancreatis atque duodeni aſſidue ſtillat, & bilis, quæ digeſtioni perficiendæ egregie inſervit, à naturali craſi receſſerint. Hinc autem turbata digeſtione, peſſimæ in primis viis cumulatæ ſunt cruditates; à quibus ſuborti flatus ac ſpaſmi inteſtinorum, horum non ſolum nerveas partes graviter affecerunt, verum etiam totum nervorum genus, capitiſque membranas in violentorum motuum rapuerunt conſenſum. Haud enim raro inſultuum epilepticorum origo ab inteſtinorum flatulentia, & ſpaſmodica criſpatura natales ſuos mutuatur.

Curatio vero hujus mali ſequentem in modum inſtituta eſt: primum ſingulis ſeptimanis datum fuit elixirium emeticum, quod placide & ſine violentia ventriculum ac ſuperiora inteſtina à vitioſis liberavit cruditatibus. Deinceps quotidie bis, mane nimirum ac veſperi ex aqua liliorum convallium ſequens pulvis ſumtus eſt: *Recipe pulveris marchionis, cornu cervi ſine igne, matris perlarum, antimonii diaphoretici, lapidum cancrorum, ſuccini præparati ana drachmam unam, cinnabaris drachmam dimidiam, eſſentiæ ambræ guttas* xx. *m. d. doſis eſt drachma dimidia.*

Tum quoque ſub epulis adhibuit æger elixirium ſtomachicum, ex eſſentia corticum aurantiorum, tinctura tartari, oleo macis & cardamomi paratum; & pro potu ordinario decoctum ex radice pœoniæ, viſco querno, radice chinæ, ſcorzoneræ, herbæ meliſſæ, raſura ligni aloës & ſemine fœniculi confectum uſurpavit. Alvus ſegnis reſerata eſt clyſteribus emollientibus, oleoſis, qui ſimul herbas cephalicas nervinas, veluti abrotanum, majoranam, origanum, ſaturejam, rutam, rorem marinum, flores lavendulæ, & ſal commune habebant: & denique inuſtus fuit brachiis fonticulus. Ex quibus rite uſurpatis atrox hoc malum, quæ Dei eſt gratia, debellatum fuit.

Observatio IX.

Epilepſia à terrore, matrimonio demum ſublata.

Fœmina xxx. annorum, conſtitutionis valde ſenſibilis, affectibus animi, præſertim iracundiæ dedita, à parentibus morbo melancholico affectis progenita, hactenus ſterilis, ex inopinato mariti morbo inſigni oppreſſa fuit mœrore. Quo tempore cum ipſi menſes fluerent, &

& ſub eo fluore nuntius de ipſa mariti morte accederet triſtiſſimus; illa vehementi terrore perculſa, menſium ſuppreſſionem protinus incidit. Hinc anxia, inquieta, inſomnis reddita, nullum aſſumſit cibum; ſed verba ſine ordine loqui cœpit. Tum ſpaſmodica primum faciei tortura, quam cynicam vocant, correpta, denique graves, atroceſque toleravit convulſiones; quibus nec ſanguinis miſſiones, nec ulla remedia opem ferre volebant. Tandem purpura rubra malum quidem mitigavit; illud autem minime remiſit penitus; ſed circa tempus menſtruum pertinaciter recruduit, cum tanta mentis perturbatione, ut à multis furori vicina haberetur. Hinc in uſum vocavit thermas ac acidulas, cœlum ſæpius mutavit, multorumque Medicorum conſilia imploravit: ſed rediit nihilo minus malum, licet minori atrocia. Verum cum denique ſecundas ſubiret nuptias, ab affectu ſuo prorſus fuit liberata; & tum nunciatum eſt, eam olim veneris ac libidinoſis cogitationibus nimium indulſiſſe, ac hinc violentos hoſce motus ſibimet contraxiſſe.

Epicriſis.

In ſubjectis ſenſibilioribus ac imbecillioribus, quæ natura debile nervorum genus habent, & ad irregulares motus obnoxia deprehenduntur, veluti ſunt fœminæ, maxime ſalaciores præ viris, nihil magis ad graves cerebri affectus & epilepticos motus inducendos valet, ac ſi ſub ipſo hæmorrhagiarum, maxime menſium fluore vel animo compaveſcant, vel vehementi percellantur terrore. Eo magis hoc contingit, ſi diuturnus mœror præceſſerit, quo nervoſæ partes debilitantur, adeo, ut accedente terrore humoribus copioſius ſuſcipiendi, & hinc ſpaſmodicis ſtricturis ſubeundis magis reddantur idoneæ. Quo vero celerius hæ adfectiones ex allegatis propullulant cauſis: eo etiam graviores, contumaciores, ac curatu ſunt difficiliores. Noſtra equidem ægrotans ab erumpente purpura omnino mali ſui aliquale percepit levamen. Hæc enim, ſicuti ex ſtagnante & corrupto ſero, vel lympha originem trahere, & ideo puerperis etiam, ſi lochia haud rite fluunt, familiaris eſſe ſolet: ita quoque eadem ad corporis ſuperficiem prorumpente, acrimonia nervis inimica expellitur, & ſic pabulum malo epileptico ſubtrahitur. Optimum autem auxilium ex matrimonio redundavit; quippe quo libido exſtinguitur, menſes ſuppreſſi revocantur, ærumnæ atque ſollicitudines depelluntur, & toti corpori ingens accedit mutatio.

Observatio X.

Notabilis epilepſia animi paſſionibus inducta. Tribus circiter abhinc annis ex vicina quadam urbe ad me acceſſit, meumque flagitavit auxilium, vir quidam rei venatoriæ addictus, XL. annos natus, conſtitutionis valde robuſtæ, atque muſculoſi & carnoſi admodum corporis habitus. Ille nimirum ante duos menſes prævia vertigine, atque ſenſuum abolitione, ſubito in terram ceciderat, & per integram horam paroxyſmum epilepticum ſatis gravem toleraverat: quo etiam percellebatur ſubinde, quoties ira excandeſcebat. Quod vitam ante actam, & cauſas malum illud inducentes attinet: gaviſus erat æger vegeta olim ac illibata ſanitate, niſi quod per intervalla vertiginem inciderit, atque ſenſum gravitatis, & ponderis in nucha perceperit. Alvi autem erat ſegnioris; ad iram facillimus; pro potu ordinario utebatur cereviſia valde lupulata atque ſpirituoſa; & corpus ſuum validis ac fortioribus motionibus, in horrida etiam cœli tempeſtate vi officii ſubeundis, ſæpenumero inſigniter defatigabat. Acciderat vero, ut à Præfecto ipſius coram Principe criminum quorundam, falſo quidem imputatorum, accuſaretur: unde ſubito tam graviter animo commotus fuit, ut totum fere corpus ad præcordia uſque præ frigore riguerit. Haud ita multo poſt, dejecta prorſus ciborum adpetentia, largam cereviſiæ conſuetæ hauſit quantitatem: poſtridie ruſticulas juſſu Principis perſequuturus, in locis humidis ac paludoſis ad genua uſque per octo horas obambulavit; & cum tertia die vehemens acceſſerit iracundia, repente incidit in dictum ſuperius paroxyſmum epilepticum, qui cum ſpuma oris, corporis vehementi concuſſione, & ſubſequente membrorum ſumma laſſitudine ſtipatus, quater circiter recruduit. Notatu vero dignum eſt momentum, quod ſingulas acceſſiones præceſſerit ſpaſmus, tremor ac frigus brachii dextri; quæ ſenſationes abhic ab nucham adſpirantes, tandem in convulſivos deſierunt motus. Pulſus cæterum ſatis magnus, ac validus erat; & facies florida, tumidaque. Suaſi igitur ſectionem venæ, quæ primum ſingulis binis menſibus, deinceps autem quovis anni quadrante celebrata fuit. Ad alvum, quæ vix alternis diebus reſpondebat, aperiendam commendavi paſſulas Corinthiacas rhabarbarinas, brevi ante epulas ter in ſeptimana ſumendas. Pro potu ordinario loco cereviſiæ ordinavi decoctum ex radice ſcorzoneræ, graminis, cichorei, & raſura cornu cervi concinnatum: veſperi ante lecti introitum ex largo aquæ frigidæ hauſtu ſumendum præſcripſi pulverem, *ex lapidum cancrorum, concharum præparatarum ana drachmis duabus, ſuccini præparati, nitri purificati ana drachma una cum dimidia, cinnabaris ſcrupulo uno confectum*; *cujus drachmam unam pro doſi, alternis diebus cum triginta liquoris mei anodyni guttulis mixtam adhibuit.* Nec ſpem fefellit hæc curatio: ſiquidem ſatis longo tempore à paroxyſmo ſuo liber manſit. Quamobrem continuavit quidem medicinarum uſum, ſed rarius illas ſumſit, atque refractiori doſi: præterea mane infuſum theiforme ex herba meliſſæ ac floribus tiliæ ſorbillavit; decoctum commendatum ſub prandio, inter cenam vero & veſperi cereviſiam potavit: ira percitus illico pulvere nitroſum cum rhabarbaro adhibuit; & ſic per illos annos nullum amplius paſſus eſt paroxyſmum. Quum vero nonnunquam vertiginoſo inſultu infeſtari ſoleat: avertere illum poteſt, ſi protinus, percepta quadam acceſſione balſamum meum vitæ, aliquot guttulis goſſypio exceptum naribus intruſerit.

Epicriſis.

Docet nos hæc morbi hiſtoria: 1.) quod homines etiam robuſti, ſuccis & ſanguinis pleni per vehementes animi commotiones, terrorem, iram atque frigus externum repente, atque ſimul & ſemel in graviſſimos capitis affectus, ac epilepticos motus incidere queant: quos affectus iracundiæ facillime revocare poteſt. Illis

lis enim cauſis ſucci vitales ex ſuperficie corporis ad caput copioſius compelluntur, ibidemque nervoſas partes ad ſpaſmodicas proritant ſtricturas.

2) Deinceps res notatu digna eſt, præſens malum abſque uſu ſpecificorum, cephalicorum ac antepilepticorum, ſolis venæ ſectionibus, alterantibus, diluentibus, laxantibus, & bilem acriorem demulcentibus expugnatum fuiſſe. Nec cognitu difficilis eſt ratio: ſiquidem his remediis humorum moles imminuitur, acrimonia attemperatur, æqualis circulatio reſtituitur, & ſic cauſa mali removetur. Sed horum medicaminum, utut refractiori doſi poſtea ſumtorum continuatione per ſatis longum tempus opus eſt; quoniam motus ejuſmodi præternaturales faciliime iterum recrudeſcunt. Quo etiam fine operæ fuit pretium, poſt animi commotionem, ac iracundiam, abſorbentia blandis evacuantibus juncta propinare.

Observatio XI.

Epilepſia ex primis viis orta. Virgo generoſa, xx. annorum, ſanguineo-melancholica, cujus mater ex infelici puerperio comitialem ſibimet contraxerat morbum, tribus abhinc annis ex mala victus obſervatione quartanam inciderat febrim; cujus ſingulæ acceſſiones nauſea, atque inani vomendi conatu erant ſtipatæ. Accivit igitur Medicum, qui præmiſſis incidentibus, intercalari die lene dedit vomitorium: quod quidem egrogium præſtiterat effectum; cum autem ægra vix finitis vomitibus, frigido nimium indulſiſſet potui, enormes primum anxietates præcordiorum, & brevi poſt ipſam paſſa eſt epilepſiam. Vocatus iterum Medicus ſuaſit, ut hauſta largius tepidiori aqua vomitus cieretur: quo facto evanuit epilepſia, febris remiſit, & menſtrua rediit purgatio. Verum enim vero, longo tempore præterlapſo, nova ſolicitari cœpit affectione; qua ſæpius nauſeam, ac levem animi defectionem, cum ſenſatione auræ frigidæ ex infimo ventre per latus dextrum aſcendentis, ſpirandi difficultatem inferente, & demum in formicantem manuum ſenſum, quem vocant, *das Einſchlafen*, abeunte percipiebat. Hoc vitium verſus lunam plenam infeſtabat vehementius, cum ſenſuum abolitione, ſomni defectu, nunquam vero turbabat adpetitum: ſed denique fruſtra datis uterinis, ac epilepticis, fruſtra quoque ſanguine miſſo, quotidie recurrebat aliquoties. Tandem ex improviſo in horrendam repente incidebat epilepſiam; qua paululum conſopita, omnes undique ex veſtibus colligebat acus, eaſque incredibili celeritate ori intrudebat; ut ad illas eximendas magno opus fuerit labore. Abhinc de inſigni, atque tanta conquerebatur abdominis tenſione, ut cutim externam vix corrugare potuerit, menſibus cæterum rite fluentibus. Conſultus ego commendavi, ut præter exactam diætam, quavis ſeptimana vel vomitus emetico ex radice ipecacuanhæ, lapidibus cancrorum, & tartaro vitriolato confecto moveretur, vel alvus pulvere rhabarbarino ſubduceretur; porro ſingulis menſibus binæ cucurbitulæ cum ſcarificatione admoverentur: mane infuſum theiforme ex floribus tiliæ ac ſambuci ſorbillaretur, & ex illo liquor meus anodynus nonnunquam ſumeretur. Dedi quoque pulverem meum antepilepticum, pondere ſcrupulorum duorum ſæpius capiendum; & denique ventriculi regionem ac dorſi ſpinam, nervino inungi juſſi linimento. Horum remediorum uſum excepit tumor linguæ, gingivarum, & glandularum colli inflammatorius, cum copioſa ſalivatione, per quatuordecim inhærente dies. His autem ope gargariſmatum debellatis, ægrota à malo ſuo per aliquot dies libera vixit, ac incolumis. Quin licet etiam recrudeſcerent convulſivæ agitationes: illæ tamen priſtinis longe mitiores deprehendebantur, & notabile fuit, iis finitis ægram ingenti ſemper aviditate cibos, minus quidem maſticatos devoraſſe. Inde de acidis ructibus, ac amaro ſapore conqueſta, incidebat demum in tertianam febrem: cujus horridam acceſſionem epilepticus ſemper, utut levior, comitabatur inſultus, atque vomendi conatus, ſæpius vomitus materiæ mucidæ ac inſipidæ accidebat. Curata vero congruis ſubſidiis hacce febre, ægrota abſque ullo virium decremento bene habere cœpit.

Epicriſis.

Affectum hunc ex ſolo primarum viarum vitio, nempe cruditatibus acido-viſcidis bilioſis, in duodeno ſtagnantibus, quæ etiam quartanam progenerarunt, ortum fuiſſe, nullum eſt dubium; eo magis, cum in noſtra ægrota hæreditario jure quædam generis nervoſi ad morbos ſpaſmodicos deprehendatur diſpoſitio. Hiſce remotioribus cauſis cum denique accederet aquæ frigidæ poſt ſumtum emeticum potus; non mirum, ſi exinde ſpaſmus ventriculi exacerbatus, primum anxietates præcordiorum induxerit, ac in ipſam demum eruperit epilepſiam. Frequentius enim obſervavi, cardialgiam ſpaſmodicam, ſi fuerit vehementior, ſæpenumero in epilepticos tranſire motus; quoniam videlicet inſignis inter nervoſas ventriculi & capitis partes, vi octavi nervorum paris, intercedit conſenſus. Quemadmodum vero potus ille frigidus tam atrox malum procreavit: ita è contrario tepidior ipſi ſopiendo perquam fuit opportunus. Non enim ſolum calore ſuo partes nerveas, ſpaſmo tenſas iterum relaxavit; verum etiam largiori copia leviorem excitavit vomitum, quo reſtans adhuc ſaburra eliminata, atque ideo omnis morbi cauſa remota fuit. Notatu ſubinde perquam dignum eſt, quod ſub præſenti malo, & præſertim tenſione illa abdominis, quæ ſpaſmorum eſt progenies, menſes rite fluxerint. Hunc autem fluorem minime ſecundum naturam fieri, ſed omnino præternaturalem eſſe credo, qui ex vehementi dolore atque ſtrictura partium in imo ventre ſitarum ſuos mutuatur natales: unde etiam factum eſt, ut ſub hac critica excretione, ſpaſmodica nihilo minus continuaverint ſymptomata. Tandem vero ex hac morbi hiſtoria adparet, quod quemadmodum epilepticum malum ex febre intermittente male tractata ſuboriri poſſit; ita illud etiam nova ſuperveniente febre iterum feliciſſime debelletur, uti in præſenti caſu tertianæ factum eſſe deprehendimus. Ratio in aprico eſt: hæ enim febres, dum obſtructionibus ac infarctibus viſcerum referandis convenientiſſimum ſint remedium; expugnando cauſam ſpaſmodicorum motuum, ipſum quoque morbum tollunt.

Observatio XII.

Epilepſia ex intermiſſa venæ ſectione.

Viginti annorum virgo, corpore ſtrictiori, venis amplioribus ac ſanguine plenis, animo autem ad iracundiam ac terrorem admodum proclivi prædita, per totum quidem vitæ ſuæ tempus lauto atque copioſo indulſit victui; ſed parciſſimo potu uſa fuit, & ab illo per tres ſæpenumero dies abſtinuit. Neque tamen minus juſto tempore menſes ſatis largi fluere cœperunt; & tanta inſuper humorum abundantia infeſtavit, ut à decimo ſeptimo anno bis quotannis venam in pede ſecandam præbere debuerit; nec ſine egregio fructu. Sanguis ex vena detractus ſemper admodum ater, atque exigua ſeri quantitate præditus adparuit. Sed cum binis abhinc annis ſolitam ſanguinis miſſionem neglexiſſet; accidit, ut medio autumno ex improviſo convulſionibus corriperetur epilepticis, cum pectoris, capitis, artuumque vehementiori agitatione, & accedentibus ſubinde lipothymiis, omniumque virium inſigni proſtratione ſtipatis. Verum enim vero aucta ſucceſſive diaphoreſi, citra aliorum remediorum uſum, hæ moleſtiæ remiſerunt. Interim cum nihilo ſecius priſtinæ vivendi rationi inhæreret, ſolidiores cibos magna cum adpetentia aſſumeret, potui parciſſimo indulgeret: factum eſt, elapſo biennio, ut, intermiſſa denuo circa autumnale æquinoctium venæ ſectione, poſt præviam animi vehementiorem excandeſcentiam, eodem ac olim menſe, atrocem rurſus inciderit epilepſiam. Namque per intervalla horarum aut dierum, mox mentis deliquia, cum pulſus ac ſenſationis ceſſatione; mox vehementiſſimæ thoracis & mammarum elevationes, præcordiorum anguſtiæ, furibundi artuum, maxime manuum, in abjiciendis corporis integumentis geſtus, cum pulſu celerrimo ac fortiſſimo, ſitique ferme inextinguibili, miſere diſcruciarunt ægram. His autem poſt aliquot dies, per congrua antepileptica, præſertim liquorem anodynum, eſſentiæ caſtorei nuptum, conſopitis ſymptomatibus, ſucceſſerunt capitis dolores, cum febrili pulſuum celeritate, æſtu atque ſiti ingenti, pectoris oppreſſione, tuſſi ſicca, & dolore hypochondrii ſiniſtri atrociſſimo juncti. Quamobrem ſanguinis ſex unciæ, ex vena in pede tuſa, detrahebantur; dabantur pulveres rhabarbarini, cum nitro & lapidibus cancrorum permixti; propinabatur poſt aliquot dies ſalis Sedlicenſis uncia una cum dimidia; purgabantur leniter primæ viæ, ſubjungebantur pulveres diaphoretici, & liquor anodynus, ac denique elixirium viſcerale ſub epulis exhibebatur. Quibus demum factum eſt, ut ægra priſtinæ ſanitati perfecte reſtitueretur.

Epicriſis.

Docemur ex hoc caſu, à ſola ſanguinis craſſi atque glutinoſi, ob defectum ſufficientis potus, ac motus cumulata mole, præſertim in fœminis, quando menſes non ſufficienter fluunt, venæ ſectio negligitur, & denique iræ affectus ſupervenit, epilepticum malum excitari poſſe, à qua cauſa generatæ epilepſiæ longe facilior eſt curatio. Præterea in noſtro caſu ſpaſmus primarum viarum, non minus à ſtagnante ibidem ſanguine productus, febrilibus originem dedit commotionibus: quarum demum ope materia nervoſo generi inimica penitus diſcuſſa, evacuata, & ægra denique à malo ſuo liberata fuit.

Observatio XIII.

Epilepſia infantilis ex vitiis nutricis.

Uxor viri, cujus obſervatione X. mentio facta fuit, eo tempore, quo maritus primum epilepſia tentabatur, gravida, peperit quidem juſto tempore infantem per omnia ſanum; ſed poſtea crebrius vel ex lacte corrupto, vel dentitione epilepticos paſſum motus. Neque vero tantum illi metum incuſſerunt, ut mater Medicos conſuleret; ſed ex dato pulvere Marchionis, cum rhabarbaro maritato ſemper remiſerunt.

Epicriſis.

Hic caſus confirmat id, quod multoties obſervavi; infantes nimirum à matribus, quæ geſtationis tempore gravioribus animi paſſionibus indulſerunt, aut affectibus hyſtericis, arthriticis atque ſpaſmodicis nimium excruciatæ fuerunt, natos facillimos eſſe ad ſubeundos ex leviſſima cauſa motus convulſivos. Simul ac enim lac ſugunt impurum, ac corruptum, protinus illos incurrunt: quo quidem in caſu nihil deprehendi præſtantius, quam *pulveres ex rhabarbari, lapidum cancrorum ana drachma una, & ſeminis cymini granis duodecim paratos, ſi eorum octava circiter pars bis quotidie propinetur.* Hoc loco monendum omnino duxi, ut nutricum recta habeatur ratio; quippe quarum culpa plerique infantum in hos atroces conjiciuntur morbos. Omnem nimirum curam impendere illas oportet, ut lac conſervent purum; nec illud, ſi jam inveteratum fuerit, aut nutrices diu mammas præbuerint, infantibus porrigant. Placent mihi verba, quæ de nutricum regimime habet ALEXANDER TRALLIANUS *Lib.* I. *Cap. XV.* quæ cum totam ferme rem exhaurire videantur, hic allegare haud alienum credo: *Juvare nos, inquit, curamque habere oportet, ut lac nutricis benignum ſit, & recrementis liberum; fiet autem probum bonique ſucci, ſi nutrici animum adhibeas, & exercitiis ut ipſa & mediocriter exerceatur, & cibis boni ſucci utatur. Si lac fuerit tenue, paulo ipſum craſſius efficere convenit: ſin craſſum, extenuare quibuſdam, quale eſt fœniculum, aut anethum, aut aniſum, aut eruca, aut ruta, aut porrum: omnia vero hæc, dum viridia ſunt, aſſumantur. Fugiantur cuncta, quæ menſes cient, his enim fluentibus, neceſſe eſt, lac imminui: quare etiam venus lactentibus eſt inimica, lac enim tenue & fœtidi odoris inde fit. Si contingat concipere, adhuc multo fit pernicioſius, ac cavendum eſt, ne illa nutrix puero mammillam porrigat. Lac ſi fuerit craſſum ac caſeoſum, excitat infantibus convulſiones: quare opus eſt, ut nutrix ante cibum corpus moveat.*

Plures de hoc morbo caſus legi poſſunt in *Conſultationibus medicis*, nuper editis *Sect. I. caſibus* XXVIII. *ad* XXXII.

CAPUT II.

De Motibus Convulſivis.

§. I.

Definitio Convulſionum.

SI ullum morbi genus eſt, quod immani ferocitate, ac horrendis viſu ſymptomatibus mortales excruciat, certe ſunt *motus convulſivi.* Hi vero, cum à convulſionibus non niſi nomine differunt, ſunt *præternaturalis, ac ſumme violenta partium nerveo - membranoſarum & muſculoſarum, trunci potiſſimum, ac artuum externorum contractio, à membranarum, medullam ſpinalem, & inde prodeuntes nervos cingentium, ſpaſmodica ſtrictura, & impetuoſiori liquidi tenuiſſimi in organa motoria influxu excitata.*

§. II.

Differentia convulſionum ab epilepſia.

Hinc mox adparet differentia, quæ motus convulſivos ac epilepſiam intercedit. Quemadmodum enim hujus primaria cauſa in nerveis illis, quæ cerebrum ac reliquas capitis partes ſub nomine duræ, piæque meningis inveſtiunt, membranis reſidet: ita è contrario convulſionum vera ſedes in illis membranis, quæ ſpinalem potiſſimum medullam, ac inde propullulantes nervos ambiunt, quærenda eſt. Differunt non minus utriuſque affectus ſymptomata; licet pleraque ob arctiſſimum, quo hæ nerveæ invicem gaudent membranæ, conſenſum, ferme eadem, ſaltem admodum convenire deprehendantur. Enim vero in ipſa epilepſia obſervantur mentis alienatio, ſenſuum tam internorum quam externorum defectio, ſpuma oris, pollicum in manus compreſſio, & denique, ſi malum ceſſaverit, omnium geſtorum ignorantia. Sed hæc fere à convulſivis motibus aliena videntur: nam nec mentis error incidit, nec os ſpumam reddit, nec pollices in pugnum colliguntur: quæ ſi contigerint, hos cum epilepſia complicatos eſſe indicant, & malum conſtituunt convulſivo-epilepticum.

§. III.

Objectum convulſionum.

Proprie malum convulſivum, more ſpaſmodicis motibus conſueto, in eas potiſſimum partes tyrannidem ſuam exercet, quæ nervoſæ, fibroſæ, ac membranaceæ ſunt. Sed cum hæ aliis muſculoſis, glanduloſis, cartilagineis, oſſeiſque copioſiſſime deprehenduntur intertextæ; illas quoque in ſæviſſimarum motionum rapiunt ſocietatem. Atque licet externas potiſſimum regiones, ac artus excrucient hi violenti motus; attamen ad interiora etiam viſcera penetrant, in iiſque ſontica mala machinari valent.

§. IV.

Signa convulſiones antecedentia.

Variis modis hæc adfectio miſeros adoritur: quoſdam enim ſubito abſque ullis venturi mali notis prehendit; in aliis autem ſignis quibuſdam ſui adventum prænunciat. Horum potiſſima ſunt artuum externorum, maxime pedum refrigeratio, vel formicans ſenſus; qui etiam os coccygis occupat, & inſtar auræ frigidæ per ſpinam dorſi aſcendit. Accedunt hypochondrio ſiniſtro tenſivi inflativi dolores, & alvi tanta obſtipatio, ut nec flatus, nec excrementa exire queant, nec ſæpius tenuiſſima fiſtula anum intrare poſſit, aut etiam glandes ac enemata vi ſpaſmorum per vomitum cum ſtercore ejiciantur. Veſica conſtringitur arctiſſime, ut urinæ vel nullæ, vel tenues ac albæ reddantur. In aliis præcedunt oſcitationes, pandiculationes, totius corporis tremores; vel etiam præcordiorum anxietates, cum pulſu inæquali duro, contracto, cardialgiæ, nauſeæ, vomitus, cordis palpitationes, deglutitionis impedimentum, dolores capitis, dentium, tinnitus aurium, vertigo &c. & tum excipiunt convulſiones.

§. V.

Paroxyſmorum deſcriptio.

In ipſo paroxyſmo artus potiſſimum externi mirum in modum agitantur, huc vel illuc trahuntur, retrahuntur, diſtenduntur, criſpantur, jactantur, contorquentur, & incurvantur. Mox brachia in tergum retorquentur, ut illis inſidere videantur; mox inanibus auram verberant ictibus; mox pedes in varias plagas abripiuntur; mox valide terram quatiunt & conculcant; mox ſpina dorſi incurvatur, & veluti arcum format, pectus attollitur; mox totum corpus obrigeſcit, & ſaxo magis immotum tenetur &c. Multos hæ agitationes in eo ſitu, quo ſunt, occupant, nec in terram proſternunt; alii more epilepticorum ſubito concidunt, flent, rident, dentes commordent, ore hiant, linguam exſerunt, oculos variis modis contorquent, & capite circumgyrantur. Quemadmodum vero geſtus ac motus partium, quos in hoc morbo deprehendimus, mira ac incredibili varietate triſtem ſcenam ludunt; cujus ſingulares recenſiones occurrunt in M. N. C. *anno VI. obſ.* 23. *Dec. I. anno IX. obſ.* 64. *Dec. II. anno III. obſ.* 77. *anno VII. obſ.* 135. HORSTII *epiſtol. pag.* 356. *&c.* ita longe majorem admirationem meretur, & portento videtur ſimillimum, tales ægros haud raro peregrinas, quas nunquam didicerunt, linguas ſtrepere, & inſtar vatidicorum futura præſagire. Unde quoque à veteribus pro dæmoniacis habiti fuerunt. Vid. FORESTUS *obſ. med. Lib. X. obſ.* 56. *Schol. pag.* 486.

§. VI.

Paroxyſmorum ſolutio.

Superatis acceſſionibus plurimi ineffabilem totius corporis pedumque languorem retinent; multi in animi deliquia, altumque ſoporem delabuntur; quibuſdam exploſione ructuum, flatuum, vomitu, copioſa lymphæ ex gula rejectione malum ſolvitur. Sæpius muci vel ſanguinis evacuatio per nares, uterum, hæmorrhoides &c. inſequitur: quidam clamore, aliiſque innumeris modis acceſſionem finiunt. Ceterum in his ægris ſomnus eſſe ſolet turbulentus, terroris, timorisque plenus; adpetentia ciborum vaga; alvus plerumque ſegnis & pigra; ægroti ad ſudorem difficillimi, ad animi vero paſſiones, & præſertim συμπάθειαν admodum proni obſervantur. Acceſſiones modo longiores, modo breviores, per intervalla mox breviora, mox longiora recidunt: & lunæ mutationes ſæpe ſtrictiſſime obſervant; quid? quod nota mihi ſunt exempla, ubi certo anni tempore reverſæ, per aliquot duntaxat menſes ſævierunt, poſtea ex toto ſiluerunt. In ſexu ſequiori menſium eruptionem vel antecedunt, vel ipſum fluxum comitantur: ſumtis epulis frequentiores exiſtunt ac ſæviores; & à leviſſimis cauſis, præſertim animi affectibus, facillime excitantur.

§. VII.

§. VII.

Convulſionum ſubjecta.

Ferali huic malo præ aliis obnoxii deprehenduntur, qui genus nervoſum debile vel ex nativa conſtitutione, vel aliis cauſis obtinent; eo magis, ſi ſuccorum vitalium impura acceſſerit temperies. Hinc etiam morbus ille non ſolum per hæreditatem ad liberos tranſit, verum etiam per longam generis ſeriem, quaſi per manus poſteris traditur: maxime ſi parentes hypochondriaci, hyſterici, arthritici, hæmorrhoidarii fuerint, vel mater gravida ad graviores animi commotiones inclinaverit. Ex eodem fundamento pueri, adoleſcentuli, præ adultioribus; fœminæ præ viris huic affectui ſunt expoſiti: ad quem etiam proclives reperiuntur, qui animi ſenſibilioris & ingenii acutioris ſunt, veluti cholerico temperamento prædITI.

§. VIII.

Cauſa proxima motuum convulſivorum.

Sed miſſa motuum convulſivorum hiſtoria, pathologiam aggreſſuri, cauſam illorum proximam in membranarum medullam ſpinalem cingentium, & inde productarum partium nervoſarum valida ac violenta ſtrictura ponimus. Hinc patet; in convulſionibus illas duntaxat partes agitari, quæ ex ſpinali medulla nervos ſuos mutuantur: cum autem dictæ membranæ cum cerebri meningibus, cujus ſunt productiones, intima communione gaudeant; cognitu facillimum eſt, cur convulſivi cum epilepticis motibus frequentius complicentur; quin & in hos ſæpenumero tranſeant.

§. IX.

Structura medullæ ſpinalis.

Hæc, ut eo clariora fiant, haud ignorari oportet, medullam ſpinalem eſſe cerebro ſimilem, ex parte alba ſeu medullari, & cinerea compoſitam, cerebro continuam: (*vid.* HIPPOCRATES *L. de carnibus Sectio III.* GALENUS *L. XII. de uſu partium Cap.* 15. VESLINGIUS *Anat. Cap. XIV. pag.* 224.) uno communi membranaceo involucro, quod ſpondylis vertebrarum adhæret, & tribus propriis membranis, intima ſecundaque à pia cerebri meninge productis, tertia ex dura matre propagata inveſtitam, & intra ſpecum vertebrarum reconditam: VIEUSSENS *Neurograph. Lib. II. cap.* 1. Gaudet illa vaſis ſanguiferis arterioſis pariter ac venoſis, per ipſam illius ſubſtantiam diſſeminatis. Recipit nimirum arterioſos ramos ex arteriis vertebralibus, & trunco aortæ deſcendente: ex quibus refluus cruor per venulas primum in ſinus vertebrarum venoſos, in venas vertebrarum, venam ſine pari, aliaſque venulas, & tandem in venam cavam aſcendentem effunditur: *vid.* VIEUSSENS *loc. cit. Tab. XVIII. fig. I. II. III.* Denique ea potiſſimum hujus medullæ videtur eſſe functio, ut varios è ſinu ſuo nervos emittat; quorum triginta ſunt paria, & duo nervi ſpinales, acceſſorii à WILLISIO dicti, qui ad par vagum tendunt: *Ibid. Tab. XIX. fig.* 11. Hi ergo nervi primum ad muſculos cervicis, colli, pectoris, dorſi, abdominis, artuum ſuperiorum & inferiorum tendunt, harumque partium motui inſerviunt; deinde per interna pectoris ac abdominis viſcera diſtribuuntur, membranas in iis obvias conſtituunt; & denique varios inſigneſque ramos ad muſculos externos faciei capitiſque dimittunt, & ad horum motum multum contribuunt.

§. X.

Differentia convulſionum in idiopathicas, & ſympathicas.

Hanc allegatam cauſam, quicunque cum omnibus morbi ſymptomatibus rite comparaverit: facile illorum nexum rationalem invenire, ac cauſam mechanicam reddere poterit. Sed notandum eſt, hanc dictarum partium convulſivam irritationem duplici contingere poſſe ratione: namque vel ipſæ ſpinalis medullæ membranæ primario irritantur, convelluntur, & in hanc convulſionum ſocietatem alias ſibi connexas partes abripiunt; vel harum partium quædam prius ſpaſmodice afficiuntur, & hanc diſtentionem cum medulla ſpinali communicant; ex qua ad alias iterum defertur regiones. Hac ratione, quid obſtat, quo minus prioris generis convulſiones *idiopathicas*, poſterioris *ſympathicas* adpellemus.

§. XI.

Convulſiones ab animi affectibus.

Inter cauſas autem mediatas, quæ ad ſpaſmodicam hanc medullæ ſpinalis conſtrictionem diſponere valent, principem locum occupant graviores animi paſſiones: quibus ad inducendos, non minus quam fovendos, hoſce diros motus nihil eſt efficacius, maxime ſi externum frigus, & diætæ errores acceſſerint. Memorabilem *de dira convulſione, ex ſubita animi conſternatione ob commiſſum antea ſtuprum excitata* caſum allegat HENRICUS AB HEER *obſ. XXIV.* & quid frequentius, quam homines, præſertim juniores ex gravi terrore ac iracundia vehementiſſime convelli? Eximia inprimis in hiſce morbis excitandis, nimiæ libidini, venerique præmaturo aut immodico exercitio vis eſt: unde quoque coitus parva epilepſia vocatur.

§. XII.

Convulſiones ex vitio humorum.

Deinde inter horrendi hujus mali cauſas materiales recte collocatur ſuccorum vitalium vitium; eorumque præſertim dyſcraſia quædam acris, ſalina, ſcorbutica. Hinc ſæpenumero enaſcuntur convulſiones ab arthritide, podagra, ſcabie, purpura &c. intra corpus retropulſis; & his iterum ad externum habitum, & artus erumpentibus, denuo mitigantur. Quum autem porro impuritati humorum inducendæ nihil magis faveat, quam ipſorum abundantia, vel ſpiſſitudo; maxime ſi excretiones naturales per ſudorem, vel alvum, vel etiam ſanguineæ hæmorrhoidales, ac uterinæ fuerint imminutæ aut ſuppreſſæ: facile patet, cur morbis hypochondriacis, hyſtericis, menſium ac hæmorrhoidum obſtructione tentati, hiſce convulſivis ſpaſmis præ aliis obſerventur obnoxii. Hinc quoque crebra obvium eſt experientia, quod virgines, menſtruam nondum paſſæ excretionem, ſævis convulſivis, ſpaſmodiciſque tententur agitationibus; quæ orto menſium fluxu ſæpenumero ceſſare deprehenduntur.

§. XIII.

Convulſiones ex vitio primarum viarum.

Si ulterius inquiramus in eas nervoſas partes, ex quibus ſtricturæ convulſivæ ad ſpinalis medullæ membranas propagari ſolent: has inter principem locum ſibi vindicat membranaceus ventriculi ac inteſtinorum canalis, cujus vellicationes efficaciſſimam cauſam univerſi generis nervoſi diſtentionibus ſuppeditant. Ipſæ enim hæ partes vi fabricæ earundem nerveo-mem-

branaceæ inſignem proclivitatem poſſident ad ſuſcipiendos motus irregulares, & à leviſſima cauſa graviter adficiuntur. Cum autem ventriculus nervos ſuos primum ab octavi paris ramo externo tam dextro, quam ſiniſtro; deinde etiam à nervis ex prima, ſecundaque dorſi vertebra emergentibus, & in intercoſtalem ramum abeuntibus mutuetur; & inteſtina ramos nerveos à ramo octavi paris interno, cum intercoſtali concurrente, & plexum meſentericum formante adipiſcantur: ratio in aprico eſt, cur harum partium ſtricturæ ad membranas ſpinalis medullæ, & univerſum nervorum genus facillime propagentur.

§. XIV.

In duodeno latet ſæpius fomes convulſionum.

Tali ratione non frequentiores occurrunt convulſiones, quam quæ in duodeno potiſſimum inteſtino primariam agnoſcunt ſedem: in quo ſtabulantes cruditates acidæ, atque viſcidæ, ob concurſum bilioſi ac pancreatici ſucci, promtiſſime acrem, ac cauſticam fere indolem acquirunt. Sic notabilem caſum de catalepſi cum horrendis convulſionibus, cujus fomes in primis viis hæſit, recenſent M. N. C. *Dec. III. anno III. obſ.* 138. Hinc etiam remedia acria, cauſtica, atque venena, rodendo membranas inteſtinorum, convulſiones univerſales excitare valent. Sic has à vino lithargyrio dulcificato obortas referunt M. N. C. *Dec. III. anno IV. obſ.* 30. *pag.* 81. Et quem fugit, purgantia acriora idem ſæpius excitaſſe malum? Conf. iterum M. N. C. *Dec. II. anno VII. obſ.* 162. Hæc omnia eo certius fiunt, faciliuſque, ſi ſcorbutica concurrat diatheſis: hinc *de convulſionibus epilepticis violentis ex clyſtere acriori in doloribus ventris ſcorbuticis incaute adplicato excitatis notabilem recenſent obſervationem M. N. C. obſ.* 77. *Dec. II. anno III.*

§. XV.

Convulſiones à vermibus.

Huc etiam pertinent obſervationes, quarum innumeræ à probatiſſimis auctoribus proditæ leguntur, de vermibus in inteſtinis ſtabulantibus, admirandas motuum convulſivorum ſpecies, ambulatorias, rotatorias &c. maxime in pueris excitantibus: quales notatu dignos caſus reperies apud GEORG. HORSTIUM *epiſt. medicin. Sect. III. pag.* 377. *M. N. C. Dec. I. anno VI. obſ.* 187. *item Dec. III. anno III. obſ.* 99. & FORESTUM *obſ. med. L. X. obſ.* 117. Si in cauſas inquirimus, illæ non ſolum in roſionibus ac vellicationibus inteſtinorum, quæ quidem in infantibus locum obtinent, conſiſtunt; verum, ubi in adultioribus contingunt, magis mortuis in inteſtinis vermibus ſunt accenſendæ; qui putredinoſum vaporem ſpargunt, ac nervoſo generi inſinuant: unde in hiſce caſibus halitus oris ſæpius deprehenditur fœtidus, ac cadaveroſus.

§. XVI.

Convulſiones ex læſione veſicæ & uteri.

Quum porro veſica urinaria atque uterus ramos ſuos nerveos accipiunt ab interni octavi paris rami infimis ramulis pariter ac à quibuſdam oſſis ſacri propaginibus: facile judicari poteſt, cur harum etiam partium vellicationes, ſpaſmi, atque graviores læſiones in convulſiones abeant. Quot innumera ſunt exempla convulſionum epilepticarum ex ſuppreſſione urinæ productarum? teſte celeberrimo ETTMULLERO *Coll. Practic. P. II. Tom. I. pag.* 658. Ut omnia ſilentio prætercam; haud rara ſunt exempla quod peculiares artuum convulſivæ motiones in parturientibus obſerventur; quando nempe ſpaſmi uterini ſuperiora petunt, & nervos medullæ ſpinalis invadunt. Unde manus atque collum ſæpius hinc inde ex uno latere ad alterum agitantur, pectus valide attollitur, contremiſcunt membra, totumque corpus: & niſi conquieſcant, & ad fœtum expellendum rurſus deriventur, infanti non minus ac matri ſatis grave, ac ipſius vitæ minantur periculum. Quamvis enim notiſſimum ſit, nullum partum abſque motibus ſpaſmodico-convulſivis obtineri: probe tamen tenendum eſt, eorum ſedem in utero potiſſimum, oſſe ſacro, viciniſque muſculis naturaliter reſidere debere. Quando vero à variis cauſis ſimul ad ſuperiores corporis regiones propagantur, medullæque ſpinalis ſuperiorem partem occupant; varias horrendas, triſteſque ludunt tragœdias.

§. XVII.

Convulſiones ab externis læſionibus.

Non minus externas ipſius medullæ ſpinalis pariter, ac aliarum remotiorum etiam nervoſarum partium læſiones inſequuntur horrendæ convulſiones. Fracturis atque luxationibus vertebrarum dorſi, ubi feſtucæ oſſeæ pungunt ſpinalem medullam, ſupervenire motus convulſivos, cuivis Chirurgorum notum eſt. Et quem fugit, quod graviora nervoſarum partium vulnera, nervorum vel incauta venæ ſectione, vel aliis cauſis inductas puncturas ac vellicationes, graviſſimæ excipiant convulſiones? Talem caſum de convulſionibus ex nervo in manu puncto ſubortis annotavit RHODIUS *obſ. cent. I. obſ.* 32. & 50. ex punctura nervi per venæ ſectionem male peractam FORESTUS *obſ. Lib. X. obſerv.* 118. & 119. ex vulnere obſ. 120. &c. quid? quod de motibus hiſce violentis ab unguibus incaute reſectis caſum adferat RHODIUS *loc. cit.* Hinc quoque puncturæ, vulnera, atque læſiones quarundam capitis exteriorum partium & muſculorum ſæpius in convulſivos motus abire deprehenduntur, & hos quidem à læſione muſculi temporalis excitatos vidi. Nec etiam mirum: nam ex nervo ſecundo verticali rami quidam ſurſum per aurem externam reflexi, varios ingrediuntur faciei muſculos, annotante VIEUSSENS *Neurograph. Tab. XXIV.*

§. XVIII.

Convulſiones ab ictu & morſu animalium.

Eidem fundamento innituntur convulſiones ab ictu variorum inſectorum productæ. Harum admirandam ſpeciem *à morſu muſcæ majoris* allegant A. N. C. *Dec. I. anno IX. obſ.* 65. Has præprimis ſtupendas artuum, dorſique agitationes, incurvationes, jactationes cum turbata etiam phantaſia ſtipatas, ab ictibus morſibuſque ira percitorum inſectorum excitari, multæ à probatiſſimis Medicis conſcriptæ atteſtantur hiſtoriæ: ex quibus etiam clariſſimum fit, valde exilem, & admodum pernicioſam eſſe illam materiem, quæ tantos tumultus, & irregulares motus in univerſo nervorum, nervoſarumque partium ſyſtemate ſuſcitare valet.

§. XIX.

Prognoſis motuum convulſivorum.

Quamvis horrendum, terroriſque plenum hoc malum adpareat: neutiquam tamen adeo funeſtum eſt, ut quos corripuit, ſubito occidat. Ubi recens eſt, ætas junior, ac reliqua corporis conſtitutio integrior acceſſerint: ſpes eſt facilioris ac brevioris curationis. Quod ſi ſanguinis

nis naturales excretiones per uterum aut hæmorrhoides ſuppreſſæ hunc affectum foverint; hic illis iterum revocatis omnino mitigatur, ac prorſus depellitur. Contra vero, ſi humores ſpiſſi ac impuri ſunt, excretiones ſuppreſſæ manent, temperamentum accedit ſenſibilius, ætaſque provectior, ac ipſum malum vel hæreditarium, vel temporis diuturnitate in pertinacem habitum degeneratum eſt: perarduum omnino videtur illi penitus mederi. Tum enim non ſolum fluidæ partes peccant; verum etiam ſolidæ nerveæ, in quas acris halituoſa materia veluti impacta, ac jus hoſpitii nacta eſt. Præterea nervi, dum ſub violentis concuſſionibus admodum extenduntur, loco fluidi tenuiſſimi ac ætherei vapore craſſiori aëreo adimplentur, & hinc difficillime in naturalem reducuntur ſtatum. Exinde quoque his morbis obnoxiorum hominum inſigne, quo ſub paroxyſmo pollent, robur derivandum eſt. Haud etiam raro, accedentibus præſertim mala victus obſervatione, aut perverſa medicatione, convulſiones abeunt in veram epilepſiam, vel etiam melancholiam hypochondriacam. Et denique quicunque iis pereunt, apoplexia abripiuntur: hinc in diſſectis cadaveribus in ipſo cerebro vel vaſorum à ſtagnante in iis ſanguine infarctus, ac diſtenſio; vel cruoris aut ſeri hinc inde in ventriculis cerebri, vel medulla oblongata extravaſatio in conſpectum venit.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Convulſivos motus expugnaturo, tres occurrunt potiſſimum indicationes, quarum *prima* eſt, ut cauſas materiales malum foventes corrigat, ad exitum præparet, & opportune è corpore ejiciat: *deinde* violentas & irregulares partium nervoſarum motiones demulceat; ac *denique* ne more ipſis conſueto iterum recrudeſcant, genus nervoſum corroboret. Ante omnia vero, maxime ſi paululum inveteratus fuerit affectus, monendus eſt æger, ut curationem ſumma patientia per aliquod tempus protrahat. Neque enim illam multis ac draſticis remediis perficere, ſed magis blandis, ac naturæ congruis inſtituere convenit præſidiis; quæ patientia, ac temporis diuturnitate adjutæ omne curationis momentum abſolvere poſſunt.

§. II.

Venæ ſectio ubi celebranda. Itaque, circa curandi rationem generatim ita tenere oportet. Quod ſi malum juxta Hippocratem à nimia humorum repletione ſubortum; aut ſanguinis juſto copioſior moles, aut ſpiſſitudo cum pulſu magno fuerit præſto, & præſertim temperamentum accedat ſanguineum: à ſanguinis detractione auſpicium curationis capiendum eſt, pertuſa vel in brachio, vel pede vena. Neque etiam minus pro ratione plethoræ venæ ſectiones bis vel ter in hoc morbo iterandæ; vel etiam ſcarificationes interponendæ ſunt. Præſtat vero paroxyſmo ſoluto, quam in ejus acceſſione ſanguinem mittere: non ſemel enim inde longe truculentiora, & diutius perſeverantia animadverti ſymptomata.

§. III.

Diætetica ac ſimpliciſſima præſidia. Deinde vero nunquam fere vidi debellatos motus convulſivos, niſi accedente recta victus ratione. Quamobrem inveteratis potiſſimum convulſionibus accommodatiſſimum eſt, aërem, locumque, præſertim ſi vappidus nimium ac humidus exſtiterit, permutare; atque ſub cœlo ſereno ac clementiori vivere, itineribus ac crebris exercitiis corpus ſedulo movere. Cibi etiam ſeligantur congrui, molliores, ac concoctu faciliores; omneſque potus calidiores, ſpirituoſi, vinoſi ac cereviſiarii evitentur: quorum in locum pro potu ordinario aſſumenda ſunt decocta ex radice ſcorzoneræ, & raſura cornu cervi concinnata, aut ſerum lactis, aut acidulæ Selteranæ. Tum quoque in uſum vocanda ſunt pediluvia, quæ ex ſola aqua fluviatili, furfuribus triticeis, ac floribus chamæmeli parari poſſunt. His duntaxat tepidioribus circa lecti introitum pedes paullo profundius immittere, & tum in lecto leniter ſudare oportet: ſic enim humorum circuitum promovendi, & ſtricturas ſpaſmodicas conſopiendi, egregiam poſſident virtutem.

§. IV.

Inprimis vero nihil moliendum eſt, niſi alvus ſimul conſervetur aperta: quo quidem fine, ſi pigra eſt, & officio ſuo haud reſpondet, conducunt vel pilulæ balſamicæ, vel infuſa ac potiunculæ mannatæ, vel manna loco ſacchari ex infuſo calidiori ſumta, vel denique, ſi plane obſtructa fuerit, clyſteres emollientes fortiter oleoſi etiam iterandi. *Laxantia; ubi ſint adhibenda.* Quando vero mali fomitem in primis viis reſidere, certa ſunt indicia; conſultum eſt, præſertim circa lunæ mutationes emeticum cum laxante jungere; & e. g. decocto mannato, quod recipit unam mannæ unciam, grana duo vel tria tartari emetici admiſcere: ut per ſuperiora pariter ac inferiora ſufficiens humorum vitioſorum fiat evacuatio.

§. V.

Inter ſimpliciſſima, ac diætetica, quæ morbis convulſivis incredibilem ferre ſolent opem, remedia, præſtantiſſimum eſt aqua ſimplex, naturali frigiditate largius hauſta; qua ſola atrociſſimas convulſiones profligatas vidi. *Aquæ ſimplicis uſus.* Ea namque levitate ac fluiditate ſua minima corporis noſtri vaſcula penetrat, cruorem magis fluxilem reddit, partes roborat, humores atque vapores acres ſulphureos involvit, ac leniorem excitando ſudorem ſecum è corpore ducit. Idcirco etiam congruus, ac bene ordinatus acidularum, ac thermarum temperatiorum uſus inſignem in his morbis pollicetur utilitatem.

§. VI.

Quod ſi ſpeciatim in pubertatis vel adoleſcentiæ annis à nimia vel intempeſtiva venere, aut ira, aliiſque animi commotionibus originem traxerit malum; *Curatio mali ab animi affectibus, vel nimia venere orti.* cavendum eſt ab omnibus, quæ commotionem & orgaſmum in partibus fluidis concitant, vel ſolida impetuoſe movent, & ad graviores ſtricturas proritant; veluti ſunt aromatica, acria purgantia, emetica, calidiora omnia, ſpirituoſa, fortiores corporis & animi motus. Contra vero, major ſpes in diæteticis, emollientibus, demulcentibus, nutritivis collocanda eſt: quo fine cura lactis bubuli, vel aſinini, vel etiam ſeri lactis, nec non balnea ex aqua dulci, affuſo lacte, parata inſignem merentur commendationem. Non minus conferunt juſcula gelatinoſa, nutrientia, decocta ex radice ſcorzoneræ, hordeo, raſura cornu cervi, eboris, & carne viperarum parata, pro potu ordinario uſurpanda; decoctum ſuccoladæ tenuius, aliaque. Jungenda his denique motus ſpaſ-

ſpaſmodicos demulcentia remedia, anodyna & ſpecifica; quorum inferius fiet mentio.

§. VII.

A vermibus & primarum viarum vitiis inducti.

Quandocunque verminoſa colluvies anſam, cauſamque præbuit convulſionibus; tunc ad hos expellendos atque enecandos intentio medendi debet ferri. At vero probe notandum, non omnia hic invenire locum anthelmintica ſpecifica, uti alliacea, vitriolacea, venerea, aloëtica, acriora purgantia, & mercurialia incaute adhibita; quippe quæ vermibus quibus adverſantur, ſimul vero partibus nervoſis inimica ſunt. Operæ magis erit pretium, externis pugnare remediis; quæ inter clyſteres ex lacte, ac dulcibus oleoſiſque parati; & linimenta purgante prædita virtute, veluti unguentum de arthanita, externe umbilico atque abdomini adplicata palmam obtinent. Quæ interne exhiberi poſſunt anthelmintica, ſimul roborantem ac nervinam poſſidere debent efficaciam, uti ſemen ſantonici, vel in pulverem, vel eſſentiam minus ſpirituoſam redactum; vel mercurius dulcis, ſi cum duabus cinnabaris medicinalis partibus miſcetur, & cum extracto tanaceti, rhabarbari atque centaurii minoris in formam pilularum redigitur. Aliis primarum viarum vitiis, ſordibus acidis, bilioſis, viſcidis opponenda ſunt incidentia, reſolventia, digeſtiva, abſorbentia, acrimoniam attemperantia, ac leviter evacuantia vel emetica, vel laxantia. Si acriora purgantia, cauſtica, venenoſa remedia malum introduxerint: eorum aculei remediis pinguibus, oleoſis, mucilaginoſis atque lacticiniis ſunt obtundendi.

§. VIII.

Ab excretionum ſanguinearum ſuppreſſione ſuſtentati.

Si menſium ſuppreſſio horrendum hocce malum ſuſtentaverit: probe cavendum, ne emmenagogis aliiſque calidioribus medicinis, & quæ vulgo ſolent adhiberi, eorum revocationem tentemus. Hoc in caſu præſtat balneorum naturalium, & aquarum thermalium uſu; venæ ſectionum prudenti adminiſtratione; pediluviis tepidioribus, pilulis balſamicis, infuſis calidis ex floribus meliſſæ atque tiliæ, pulveribuſque temperantibus humorum æqualem circulum reſtituere: tum motus partium ſolidarum irregulares antiſpaſmodicis, ac anodynis, veluti eſt liquor meus anodynus cum eſſentia caſtorei maritatus, quod præſtantiſſimum omnium eſt medicamentum, coërcere, ac his denique ſedatis imbecillas partes corroborare. Quod ſi vero hæmorrhoidum ſuppreſſio, vel imminutio malo dederit pabulum: præter commendatorum remediorum, & venæ ſectionum uſum, hirudines ad anum adplicatæ egregium ſpondent emolumentum.

§. IX.

A ſuppreſſis ſudoribus, ſcabie, podagra.

Haud raro contingit, ut ſudores retropulſi, excretiones ulceroſæ, ſcabioſæ, purpuraceæ repreſſæ, aut motus arthritici vel podagrici intra corpus acti, malum convulſivum inducant. Hoc in caſu acrimoniæ primarum viarum temperandæ, ſimulque ſpaſmodicis ſtricturis demulcendis egregie conveniunt pulveres abſorbentes ex lapidibus cancrorum, pulvere marchionum, ſuccino præparato, cinnabari, nitro, antimonio diaphoretico, & extracto croci, caſtorei confecti. Veſperi ſumi poteſt liquor meus anodynus cum refracta doſi ſpiritus bezoardici *Buſſii* & caſtorei remixtus; aut *pilulæ antiſpaſmodicæ*, quæ *ex extracti milleſolii, florum chamomillæ, herbæ cardui benedicti, ana drachma una, theriacæ, ſuccini, cinnabaris, ana drachma dimidia, croci granis duodecim, & olei chamæmeli veri guttis octo parantur*: quibus crebra interponi debent laxantia. Tum denique cura lactis aſinini cum acidulis Selteranis remixti, aut etiam ſeri lactis in uſum vocanda, & per aliquot hebdomades, interpoſita quandoque manna cremori tartari nupta, protrahenda eſt.

§. X.

Specifica.

Tali ratione remotis cauſis materialibus, præſertim craſſioribus, ſi adhuc reſtiterint motus convulſivi: illis obviam eundum eſt remediis motus effrænes ſedantibus atque ſpecificis, quæ vapori ſubtili ſulphureo, nervis impacto, & mali genuino pabulo ſunt inimica. Ad eorum cenſum præprimis pertinent antiſpaſmodica ac antepileptica ſic dicta ſpecifica, quæ ex regno animali petuntur: horum enim fragrantia quædam, olfactu mox percipienda, revera halitibus iſtis graveolentibus, convulſionum nutricibus adverſatur, eoſque ſpecifica virtute infringit. Hoc nomine inſignem merentur laudem raſura dentis hippopotami, eboris, lapidis manati, ungulæ alcis, cranii humani, item ſecundina ac ſanguis humanus exſiccatus, viſcera viperarum & ſerpentum, eorumque cor, fel & hepar, tali leporum ſiccati atque pulveriſati, aqua hirundinum cum caſtoreo, maxime omnium pulvis lumbricorum terreſtrium majalium. Neque minus quædam medicamina ex regno vegetabili ac minerali deſumta ſunt efficaciſſima: quæ inter carbones tiliæ pulveriſati, extractum croci, flores & radix pœoniæ, papaveris rhœados, cinnabaris medicinalis &c. digna ſunt, ut commendentur. Huc quoque ſpectant, & ſingulari fructu adhibentur remedia ſedativa, ac ſic dicta anodyna; veluti ſunt liquor meus anodynus cum eſſentia caſtorei mixtus: pilulæ de cynogloſſa ſi cum auro fulminante & cinnabari nativa commiſceantur; pilulæ *Wildeganſii*; quæ remota craſſiori materia, habituales motus inſigniter refrænant, ac conſopiunt. Quorum, ut & roborantium, tertiæ indicationi ſatisfacientium, amplior præcedente capite de epilepſia facta eſt mentio.

§. XI.

Externa remedia.

Neque vero negligenda ſunt externa remedia, quæ inter unguenta ac linimenta nuchæ & ſpinæ dorſi inungenda non carent ſua laude. Horum præcipua ingredientia ſunto axungiæ humana, taxi, urſi, muris alpini, pinguedo caſtorei, viperarum; quibus admiſceantur olea deſtillata v. g. rutæ, lavendulæ, majoranæ, roriſmarini, nuciſtæ &c. & ad meliorem penetrationem aliquot ſpiritus ſalis ammoniaci volatilis guttulæ. Sed notandum eſt, olea deſtillata in ſubjectis, quæ illa perferre nequeunt, omittenda; & ſolis axungiis, ac mucilaginoſis utendum eſſe. Tum vero omnibus præferri merentur balnea aquæ dulcis circa tempus invaſionis uſurpata: a quorum uſu lenis provocetur ſudor, vel ipſa natura ſponte ad hunc inclinante, vel adjuta infuſo theiformi ex floribus tiliæ, quæ peculiaris ſunt virtutis, primulæ veris, hyperici & radice valerianæ parato: quibus ſæpius horrendæ acceſſiones anticipantur.

CAUTELÆ, ET MONITA PRACTICA.

§. I.

Circa mercurialia in

Quandocunque in convulſivis motibus, à vermium colluvie productis mercurius dulcis cum pur-

convulſionibus verminoſis. purgante exhibetur: probe obſervandum eſt, ut ante hujus, aliorumque anthelminticorum uſum demulcentia mucilaginoſa, ut oleum amygdalarum dulcium ad aliquot cochlearia, vel lac ipſum ſumatur, vel etiam ſuperbibatur, quo ſtricturæ inteſtinorum hiſce demulceantur.

§. II.

Circa venæ ſectionem. Quanquam venæ ſectio ſæpiſſime locum habeat in hiſce adfectibus, maxime ſi plethora, aut humorum ſpiſſitudo, dyſcraſia, aut menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſio præſto fuerint, vel etiam caput adficiatur graviter: probe tamen cavendum eſt, ne ſimul & ſemel larga cruoris detrahatur copia, nec temere ac promiſcue adhibeatur. Quum enim malum, ſi ſæpius revertitur, longe frequentius à benigni ſanguinis defectu, quam nimia illius mole proficiſcatur: facile fit, ut ab immoderata illius miſſione vires imminuantur, ſtomachus debilitetur, perſpiratio retardetur, & præſertim in corporibus haud manifeſto plethoricis majus damnum excitetur, quam emolumentum. Neque etiam in latere affecto eam inſtituere convenit, nec in ipſis æquinoctiis, ſed quatuordecim circiter ante, vel poſt illa diebus: quoniam hiſce temporibus mali acceſſiones plerumque ſunt graviores, in quibus nihil moliendum eſt.

§. III.

Martialium uſus. Ubi ſuppreſſæ hæmorrhoides foverint convulſiones, & jam lienis tumor, ac vaſorum obſtructiones concurrerint; præmiſſis præmittendis non præſtantius quicquam reperitur martialibus. Unde laudem meretur ſequens infuſum vinoſum: *Recipe radicis zedoariæ*, *cichorei ana unciam ſemis*, *ſummitatum centaurii minoris*, *florum hormini ana pugillos quatuor*, *corticum citri recentium unciam ſemis*, *paſſularum minorum uncias duas*, *vini Rhenani menſuram unam*: *mixta*, *lenique calore digeſta ad uſum reſerventur.*

§. IV.

Cautela circa volatilium uſum. Nihil deterius eſt in hiſce morbis convulſivis, quam ea remedia exhibere, quæ humores in graviores rapiunt commotiones, utpote, qui ad haſce ſubeundas tum ſunt promtiſſimi. Quare cane pejus & angue fugienda ſunt omnia calidiora, ſpirituoſa, volatilia, tincturæ ac eſſentiæ calidiores, nec non crudiora adſtringentia, narcotica, opiata: quippe quæ non ſolum ipſas mali acceſſiones revocant, verum etiam malum reddunt deterius, ac pertinacius.

§. V.

Circa balneorum ac lactis curam. Ad balneorum uſum non temere ſtatim tranſeundum eſt; ſed bene providendum, ne repleto ſordibus duodeno, vel ſanguine nimis copioſo, impuroque exiſtente, hocce curationis genus ineamus. Verendum enim eſt, ne ubi quid ejuſmodi vitii in corpore hæreat, materiæ malignitas, remedii ope excitata per totum corpus diffundatur. Idem circa lactis curam, in cujus locum ſubjectis bilioſioribus magis convenit ſerum lactis, præcipiendum eſt: ad quam non prius accedere oportet, quam ſi primæ viæ à ſordibus purgatæ, iiſque ac viſceribus ſua conſtet integritas. Talis curatio tutiſſime vel adulto, vel præcipiti vere inſtituatur.

§. VI.

Circa laxantia, atque linimenta. Alvus in hiſce morbis ſemper exiſtat lubrica, eo magis neceſſe eſt, quo vehementius, illa exiſtente obſtructa, obſervatur malum. Huic vero ſcopo inſerviunt laxantia blanda, rhabarbarina, paſſulata, mannata, clyſteres, ac victus emolliens. Linimenta autem, licet in demulcendis ac relaxandis ſpaſmis eximiæ ſint efficaciæ: tamen conſultius remittente paroxyſmo, quam ſub ejus vigore inunguntur; maxime ſi corpus antea in balneum fuerit ingreſſum.

§. VII.

Circa ſpecifica. De ſpecificis antepilepticis pariter ac ſpirituoſis roborantibus probe tenendum eſt, ne in mali principio, ſed omni materiali atque craſſiori cauſa ſubducta demum exhibeantur. Hac enim remota ceſſant ſæpius convulſivi motus, abſque ſpecificorum ope. Et notabile eſt, horum efficaciſſimam eſſe virtutem in malo ab animi affectibus inducto atque ſuſtentato, & ſi viſcera adhuc fuerint integra: tali enim ratione juvenem, qui per ſedecim annos diris epilepticis laboraverat motibus, per datum, præmiſſo vomitorio, pulverem meum antepilepticum, feliciſſime reſtitutum vidi.

§. VIII.

Methodus præſervatoria. Quod denique mali præſervationem attinet, illa optime recto rerum non naturalium uſu impetrabitur. Æger nimirum aëre puro, ſereno, ac temperato utatur: & cum HIPPOCRATES *Sect. II. aphor.* 45. juvenibus per cœli mutationem à convulſionibus liberationem promittat: igitur peregrinatio ex locis præſertim paludoſis, frigido-humidis, craſſo & denſo aëre ſtipatis, ad loca altiora, ſicca, ſalubriora primum ſuadenda erit. Vitandus quoque eſt decubitus in terra humidiori, diuturnior in aëre vitioſo, veſperi, & circa noctem obambulatio, item die ſole fervidiori exiſtente. Victus ſit facilis, potui inſerviant vel aqua frigida, vel medicata, vel infuſa calida; animi conſervetur hilaritas; venus ſit parciſſima, motus corporis exerceatur; ſomnus plenior capiatur; alvus ſervetur lubrica, ac ne cumuletur moles ſanguinis, congruis venæ ſectionibus, aut ſcarificationibus proſpiciatur.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Convulſiones ex ſcabie retropulſa. Adoleſcens XVIII. annorum, conſtitutionis tenerioris, bilioſæ, & valde ſenſibilis, horæis fructibus large indulgens, incidit autumno in ſcabiem: ad quam abigendam abſque proportionata evacuatione, ſtatim utitur externis unguentis ex ſulphure, oleo olivarum & nitro paratis: quibus quidem repellitur ſcabies, mox autem iterum efflorelcit. Paullo vero poſt, cum brumali tempore ſub gelu intenſiſſimo per aliquot horas verſaretur, protinus & penitus evanuit ſcabies, ac æger habuit optime. Tum accidit, ut hauſto ſub epulis vino Sect, elapſis aliquot horis de ſumma præcordiorum anxietate, ac atrociſſimis imi ventris torminibus conquereretur. Advocatus Medicus ordinat clyſterem oleoſum, ac interne eſſentiam carminativam & antiſpaſmodica præſcribit: ſed paullo poſt invadunt ægrum violentiſſimæ convulſiones epilepticæ, cum ejulatu atque clamore maximo, pulſu aucto

aucto ac artuum immani agitatione ſtipatæ. Adſtantes, venenum ſub vino Sect propinatum fuiſſe rati, Medici opem denuo implorant: qui ob nimiam ingurgitati vini copiam, lene ex tribus tartari emetici granis concinnatum exhibet emeticum feliciſſimo ſucceſſu. Redibat quidem malum, ſed longe mitius, & tandem, adhibita convenienti medicatione, penitus eſt debellatum.

Epicriſis.

Præſens malum à ſcabie repulſa originem traxiſſe, luculenter patet. Ad illam vero intra corpus repellendam nihil magis valet, quam frigus ac purgantia; quibus motus humorum, qui in ſcabioſis hiſce morbis in corporis potiſſimum ſuperficie vigent, ad centrum magis convertuntur, tranſpiratio impeditur, & ſic impura ſalia in maſſa remanent ſanguinea. Hæc naturæ ſunt acris, & fere cauſticæ, atque, ſi ad internas nervoſaſque partes cum ſuccis perveniant, illiſque firmius inhæreant, ſontica machinantur mala, atque graviſſimos motus ſpaſmodicos & convulſivos inducunt. Noxioſiſſimam hancce efficaciam eo magis exſerunt, ſi humores vitales vehementius commoveantur ac exagitentur; uti quidem in præſenti caſu nimio vini Sect potu factum eſt. Curatio igitur binis abſolvitur indicationibus, nimirum ut primum, aucta tranſpiratione, ſalinæ ſordes ad corporis propellantur habitum; deinceps motus convulſivi conſopiantur. Priori ſcopo ſatisfecimus pulvere, qui ex pulvere marchionum, nitro, cinnabari nativa, ſuccino, antimonio diaphoretico & aliquot theriacæ cœleſtis granis componitur: atque infuſo theiformi, quod habebat radicem chinæ, herbam veronicæ & flores ſambuci; alteram vero indicationem mixtura ex eſſentia caſtorei & liquore meo anodyno concinnata impetravimus; & hiſce, ſubjunctis laxantibus, ægrum reſtituimus.

Observatio II.

Convulſiones ab imminuto menſium fluore.

Virgo generoſa, XVIII. annorum, ſanguine ſucciſque plena, habitus corporis laxioris, ſpongioſioris, vitæ ſedentariæ addicta, atque cibis horæis, nimioque aceti uſu per plures annos delectata, vehementi aliquando brevi ante menſium eruptionem percellebatur terrore. Inſequutus uteri fluor erat parcior, atque vehementi præcordiorum anguſtia, dolore artuum tenſivo, ac oſcitationibus ſtipatus. Brevi poſt extrema frigebant; thorax horrendis convulſionibus attollebatur, cum moleſtiſſima præcordiorum conſtrictione; cor palpitabat vehementiſſime; dolor tenſivus, à cordis ſcrobiculo ad ſpinam uſque dorſi protenſus inſigniter adfligebat, atque præſertim in faucibus difficilis deglutitio cum ſenſu infixi pali percipiebatur. Præterea tuſſis aderat ſicca, nauſea, conatus vomendi, vaſorum capitis turgeſcentia, narium ſiccitas, atque ingens bibendi deſiderium, cum alvo pertinaciter obſtipata; quæ ſymptomata per intervalla recrudeſcebant, & circa menſtruam periodum pertinacius inhærebant. Præter venæ ſectionem varia remedia antiſpaſmodica tam fixa quam volatilia, nec non anodyna fuerunt adhibita: quæ quidem malum mitigabant, penitus vero exſtirpare non poterant. Tandem meæ ſe tradidit curationi; quare ipſam in balnea crebro deſcendere juſſi, & deinde pilulas meas balſamicas, ac pulverem antepilepticum propinavi: quorum ope perfectæ reſtituta fuit ſanitati.

Epicriſis.

Hic affectus ſpaſmodico-convulſivus ſedem ſuam potiſſimum habuit in ea medullæ ſpinalis parte, quæ intra ſpecum vertebrarum dorſi ac colli continetur. Namque haud ignorari oportet, convulſionum cauſam non ſemper in tota ſpinali medulla hærere; ſed ſæpius unam vel alteram illius partem duntaxat occupare; unde etiam particulares artuum ac corporis agitationes derivandæ ſunt. Cauſam vero materialem ſævioris hujus affectus ſuppeditavit humorum vitium; qui per vitam ſedentariam, atque diætam craſſam acidamque accumulati, ſpiſſiores, quin & impuri fuerunt redditi: imprimis vero acidæ ac viſcidæ cruditates in inteſtino duodeno generatæ, anſam dederunt flatulentiis ac imi ventris ſpaſmis; quibus, accedente vehementi terrore, ſanguis exitu ſuo per loca uterina deſtitutus, ad ſuperiores partes, maxime præcordia regurgitavit; ibidemque ſtagnans, nerveas membranas vellicavit, & ſic continuata ad membranas medullæ ſpinalis ſtrictura, convulſivum inductum fuit malum. Quare ea fuit medendi intentio, ut imminuta per venæ ſectionem ſanguinis mole, menſtrua reſtitueretur purgatio; humores ad peripheriam & inferiores corporis partes revocarentur; ac denique violenti motus conſopirentur. Quibus quidem ſcopis accommodatiſſima fuerunt balnea temperata; quæ tenſas partes relaxandi, ac æquabilem ſanguinis circuitum promovendi, egregiam obtinent virtutem; ut tum denique ad ſedandos violentos motus, pulvis antepilepticus cum fructu adhiberi potuerit.

Observatio III.

Convulſiones cum vomitibus alternantes.

Virgo annorum viginti, & quod excurrit, temperamenti ſanguineo-cholerici, annuo circiter abhinc tempore poſt cibum ab ira vehementi ſumtum, altero die vomitibus afficiebatur per ſex integras hebdomades, quibus omnia, quæ aſſumſerat, protinus ore reddebat, & inſuper aſſidua ventriculi preſſione, capitiſque doloribus infeſtabatur. Hiſce vero ſymptomatibus improvida curatione per opiata & martialia cum ſtomachicis elixiriis mixta conſopitis, ſucceſſerunt ſpaſmodico-convulſivæ motiones pedum atque brachiorum, ac ſi ſerram duceret, aut malleo quid percuteret, conjuncta ſpiratione celerrima. Paroxyſmi ſæpius redibant quotidie, nec niſi per quædam minuta inhærebant: ac tandem vomitibus iterum complicabantur, & cum hiſce per aliquot hebdomades alternabant. Neque tamen minus alvus aperta erat, & menſes rite fluebant. In tali rerum ſtatu poſt remediorum quorundam calidiorum uſum, vena in pedibus ſecabatur: quo facto accedebat febris intermittens, admodum irregularis; ſub qua ceſſabant motus violenti, & datis ſubinde pilulis balſamicis remittebant quoque vomitus; ventriculi autem preſſio, & capitis dolores adfligebant. Verum enim vero uterque affectus brevi poſt recrudeſcebat denuo, & ludebat variam valde ſcenam: ſiquidem mox alter, mox uterque evaneſcebant, mox iterum redibant. Ego tandem conſultus, præmiſſis præmittendis, acidulas

dulas Selteranas cum lacte potandas, ac balnea Hirſchbergenſia commendavi; quibus factum eſt, ut favente Dei gratia, ægrotans priſtinam recuperaret ſanitatem.

Epicriſis.

Dici vix poteſt, quam graviter ſpaſmodicis ſtricturis & preſſionibus poſt vehementiorem iram, ſi quis ſtatim capiat cibos, ventriculus affligatur. Vehemens enim hic animi affectus maxime in partes nervoſas, ipſumque ventriculum motu quodam ſtrictorio convulſivo agit. Hic ſi repletur alimentis, non modo ab eorum copia tunicæ nervoſæ cum nervis paris vagi magis diſtenduntur; ſed etiam turbata ſic digeſtione, cruditatum vitioſarum bile acriori permixtarum largior in inteſtino duodeno generatur colluvies, quæ veram continuis vomitionibus cauſam præbet. Hinc optimum ab initio fuiſſet auxilium in blando & accommodato emetico; ut illius ope biliofa ſaburra ex fundo duodeni penitus expulſa fuerit. Quam diu enim quædam adhuc remanet ſentina; tam diu novum ex ventriculo affluentem chymum fermenti inſtar in ſuam permutat naturam: quare tali in caſu Veteres juſſerunt vomitum curare. Et imprudenter ſane ejuſmodi violenti ventriculi motus, relicta cauſa materiali, ſopientibus ſiſtuntur: namque licet exinde motus in ſtomacho conquieſcant; tamen acris illa ac impura materies, in maſſam ſanguinis atque lymphæ rapitur, & tali ratione univerſales in artubus muſculiſque corporis induxit convulſiones. Inde etiam factum fuit, ut reverſis propter collectam denuo impuritatum in primis viis molem vomitibus, ceſſaverint convulſivi motus; præſertim cum acceſſerit febris tertiana, quæ ordinario à bile impura in primis officinis ſubſiſtente ſuam trahit originem. Hi enim febriles motus eam obtinent indolem, ut ſordes acres, ſpaſmorum nutrices, ex artubus, imo ipſis viſceribus, optime diſcutiant, & ſic ſublato convulſionum pabulo has etiam tollant. Verum enim vero cum in noſtro morbo, humorum maſſa, morbi diuturnitate, plane à naturali temperie receſſerit, mirum haud eſt, ſi & vomitus & convulſivi motus redierunt, donec tandem noſtro conſilio tota ſanguinis & humorum moles, ipſæque primæ viæ atque viſcera à pravis ſuccis per acidulas & balnea depurata fuerunt, & partes nervoſæ temperiem ſuam naturalem ac motum ordinarium recuperaverunt.

Observatio IV.

Convulſiones à ſpectro viſo. Novemdecim annorum adoleſcens, melancholici temperamenti, à ſervitiis domini cujuſdam, ſcabie diu vexatus, tempore aliquando hiemali circa horam nonam veſpertinam in platea circa cuſtodiam, ex qua ante quatuor dies fur quidam in viridi veſte ad patibulum deductus erat, obambulans, huncce furem in ſpectri forma ſibi obſervari imaginabatur. Hinc incredibili timore, ac plus quam panico terrore perculſus; pondus ſpectri humeris ſuis inhæſiſſe credens, illudque à ſemet ad ædes uſque domini ſui deportatum fuiſſe, pertinaciter exiſtimavit. Domum ingreſſus inſigni horrore, ſudore frigido, ſummaque virium imbecillitate prehendebatur, & abhinc per quatuordecim fere dies, appetitu plane dejecto laborabat. Poſtea ipſi intra lectum decumbenti idem ſpectrum viſum fuit, quod pollicem dextri pedis quaſi extrahere moliebatur. Pollex etiam ſequenti die inſigni rubore affectus, in ipſam abiit ſuppurationem: ſequebantur brevi poſt immanes partium nervoſarum concuſſiones ac convulſiones, ita, ut nunc inſtar arcus inflexi corpus in ſublime attolleret, nunc inſtar globi incurvaret, linguam morſicaret, conjuncto calore partium præternaturali, pulſu citatiori, ſiti, & alvi contumaci obſtipatione. Mox lingua deficiebat, mox verba ſine ordine faciebat, quin etiam per feneſtram ſe præcipitaturum minabatur. Paroxyſmi per intervalla certis redibant temporibus, & æger eorum acceſſionem præſentiebat, dum aura quædam ex inferioribus per dorſum ad ſuperiora aſcendere videbatur. Remedia, quorum ope ſævum hoc malum fuit depulſum, erant venæ ſectio in pede adminiſtrata; alvi, quæ erat conſtricta, reſeratio per clyſteres emollientes & paregoricos; frequens *pulveris* uſus, qui *ex antimonio diaphoretico*, *cornu cervi uſto*, *radice pæoniæ*, *cinnabari*, *ſuccino*, *ſingulorum æquis partibus* confectus erat. Tibiæ affecti pedis emplaſtrum veſicatorium admotum fuit, veſicis diutius apertis ſervatis: pro potu ſumſit aquam frigidam; ac denique in capite geſſit epithema ex aqua majoranæ, aceto roſaceo, rutaceo, & aliquot camphoræ granis confectum: quorum ope intra menſis ſpatium feliciter fuit curatus.

Epicriſis.

Temperamentum hujus ægri fuiſſe melancholicum, & defectus lymphæ atque ſanguinis ſubtilioris, & tardior humorum ſpiſſiorum per caput circuitus indicant. Hoc temperamento præditi præ aliis ad recipiendas varias impreſſiones apti ſunt; hinc illos etiam ſæpius ſpectris terreri videmus: quæ ut plurimum nihil aliud ſunt, quam inſomnia vigilantium, ex corrupta phantaſia inducta, præſertim quando tempore nocturno timore corripiuntur. Vidi plures, paſſione hypochondriaca flatulenta laborantes, adparentibus ſpectris, licet ſua mutaverint domicilia, diu multumque excruciatos; quos convenientibus remediis, venæ ſectione in pede, potu diluente, laxantibus, carminativis ac ſufficienti corporis labore, adjuvante divino auxilio reſtitui. Præterea ad præſentis mali generationem multum contribuit, quod æger diu antea ſcabioſa cutis defœdatione, quæ impurioris, ſalinæ, acris lymphæ ſoboles eſt, laboravit. Quum itaque vehementi ob ſpectrum viſum timore ac terrore cutis fuerit conſtricta, & materia ſeroſa corrupta ac impurior ad nervoſas medullæ ſpinalis membranas, cui firmiſſime inhæſit, delata fuerit, mirum ſane non videtur, tam gravem convulſivam paſſionem inde prognatam eſſe. Neque parum ad exacerbationem mali contulit ſtaſis ac corruptio lymphæ in pedis pollice per excitatum, ob iterato adparens ſpectrum, terrorem inducta. Exigua enim ſæpius eſt portio materiæ corruptæ, & malignæ, quæ ſola exhalatione nervis & eorum fluido adverſa, mali convulſivi cauſam præbere poteſt; dum aſcenſus auræ ex inferioribus ante paroxyſmum percipitur: uti obſervationes teſtatum faciunt, quæ exſtant apud ZACUTUM LUSITANUM *Lib. de praxi admiranda obſ.* 22. TULPIUM *Lib. IV. obſ.* 3. HOECHSTETTERUM *in obſ. part. II. cap.* 7. GALENUM *Lib. V. de locis*

affectis cap. 6. DOLÆUM *encyclop. medic. practic. pag.* 118. Quando igitur à lympha acriori corrupta volatili, nervos eorumque fluidum perturbante, malum originem traxit: tum utique diaphoretica ex regno minerali petita, uti ceruſſa antimonii, bezoardicum minerale, cinnabaris, æthiops mineralis, cum aliis demulcentibus & antiſpaſmodicis ſociata, veſicatoria quoque, per quæ lymphæ impurioris exitus paratur, omne curationis punctum abſolvere ſolent.

Observatio V.

Convulſiones atroces per ſolam aquam frigidam curatæ.

Puer Hebræus XII. annorum, à terrore & frigore incidit in ingentes præcordiorum anxietates, cum tuſſi, virium lapſu, extremorum tremore, intercurrente horripilatione & interno æſtu. Tertia die poſt manus & pedes convulſivis motibus, & ſubſultibus, per horæ dimidium inſiſtentibus agitati ſunt. Inde magis magiſque increverunt convulſivi hi motus, ut dorſum & collum aſpectu horrendis incurvationibus & contractionibus aliquoties de die quaſſaretur. Sub paroxyſmo pedes frigebant, thorax elevabatur, reſpiratio erat crebra, pulſus celer & durus, ſenſus tamen conſtabant: poſt illum corpus languebat univerſum, adpetitus vero cum ſomno erat integer. Multi in conſilium adhibiti Medici, exteri etiam, partim verminoſam progeniem ſubeſſe, partim per terrorem inductum eſſe malum reputarunt. Sed data, tam ex illorum ſententia anthelmintica, quam ex horum præſcripto antepileptica, adhibitis ſimul balneis, fuerunt prorſus fruſtranea. Malum potius perſtitit idem, quin ſubinde factum acerbius. Tandem miſer, aquam frigidam fontanam, ad unam vel dimidiam menſuram, quotidie cum doſi pulveris antiſpaſmodici bibere juſſus eſt: qua intra quatuordecim dies motus iſti convulſivi paullatim compoſiti, nec in hoc uſque tempus iterum infeſtarunt.

Epicriſis.

Quandocunque ſine ſingulari humorum vitio, aut dyſcraſia præcedente, ſalviſque viſceribus, à cauſa plane immateriali, ut vehementiori terrore, timore, frigore præſertim ſuperveniente, partes nervoſæ & muſculoſæ in effrænes & impetuoſas exagitantur commotiones: quotidiana teſte experientia, fruſtra adhibentur evacuantia, alterantia, roborantia, nervina, cephalica, venæ ſectiones, fonticuli, veſicatoria &c. quorum uſu miſere plerumque ægrotos cruciare ſolent medici, & malum exacerbare. Potius ſpecifica, quæ blanda ſubtili exhalatione ſulphurea, membranis nervoſis ſeſe inſinuant, & motus hoſce vitioſos contemperant, omnium ſunt præſtantiſſima. Hæc vero potiſſimum ex regno animali deſumantur; utpote quæ natura ac mixtione ſua, ſolidis æque ac fluidis corporis noſtri partibus admodum amica, noxiis autem vaporibus plane adverſa ſunt. Notandum vero, ea omnia recentia, nec ultra aliquot menſes aſſervata eſſe debere: quoniam alias rancida fiunt, atque ſuam amittunt fragrantiam. Præter hæc, auxilium magis quærendum eſt in elementis, quam in ipſis pharmacis, præſertim ſi malum diutius inhæſerit. Quare noſter etiam æger, curatus eſt potu aquæ frigidæ & quidem fontanæ; cujus egregiam virtutem experientia comprobat. Ea namque, ſicuti in peculiari *diſſertatione de ſalubritate aquæ frigidæ* demonſtravi, non modo propter fluidum, verum etiam frigidum ſuum principium ad corrigenda tam fluidorum vitia, quam roborandas partes ſolidas eſt aptiſſima: modo ſub certis circumſtantiis, atque debito ordine adhibeatur. Maxime obſerventur hæ regulæ, ut primum non nimis copioſis atque largis hauſtibus, ſed ſucceſſive bibatur; & deinde externum corpus, maxime pedes atque ventriculi regio à frigore externo probe muniantur, ut hoc remedii genus auctior ſubſequatur perſpiratio.

Observatio VI.

Convulſiones, quarum fomes in inteſtino duodeno hæſit.

Adoleſcens XVI. annorum generoſus, conſtitutionis ſanguineæ, ac ſucculentæ, cibos præſertim acidos in deliciis habens, jam decem annorum puer colica convulſiva per duos fere integros menſes tam gravi adflictus erat, ut plures incantamentum ſubeſſe crediderint. Præterea præmaturam venerem exercere, corpus frigori ſæpius exponere, atque paſſionibus animi, præſertim iracundiæ magis tacitæ, indulgere ſuevit. Hinc tandem ex improviſo inter prandium corripitur primum immani artuum tremore, quem ſubito excipiebat concuſſio pectoris convulſiva, cum brachiorum atque pedum agitatione, & omnium ſenſuum abolitione ſtipata. Inhæſerat jam per duas hebdomades hic gravis affectus; & paroxyſmus ad duas vel tres horas durans quotidie ter quaterve redierat. Cum ego ipſum accederem, edixit mihi, quod malum vehementiſſimis in epigaſtrio circa cordis ſcrobiculum doloribus conſtrictoriis invaderet, qui ſe extendentes ad ſiniſtrum latus, ubi ventriculi ſitus eſt, tandem per dorſum intra ſcapulas ad fauces aſcenderent. Sub ipſo paroxyſmo vehementiſſima erat pedum ac brachiorum jactatio, agitatio, tremor atque frigus; & alvus plerumque adſtricta, quandoque etiam nimis laxa.

Secata fuit vena, infuſi clyſteres, data antiſpaſmodica, caſtorina, cinnabarina, ſed in caſſum. Ordinavi infuſum millefolii, & florum chamæmeli, cum cremore lactis miſcendum, & parciori, ſed ſæpius iterata, doſi ſumendum: balneum aquæ dulcis; pulveres ex lapidibus cancrorum, cum pulvere marchionum & pauxillo ſuccini confectos; & denique veſicatorium etiam ſuris pedum curavi adplicandum. Sed omnium fruſtranea erat opera. Tandem commendatæ à me ſunt acidulæ Selteranæ cum lacte; & alvus alternis diebus, drachma una pilularum ex ſapone veneto paratarum purgata eſt: quo facto malum remiſit, & æger perfecte conſanuit.

Epicriſis.

Veneris nimius ac intempeſtivus uſus iis præſertim quam maxime nocet corporibus, quæ ſunt ſenſibilioris ac debilioris naturæ, aut quæ jam antea morbo ſpaſmodico vel alia læſione capitis, aut nervoſarum partium laborarunt. Sic ego ſæpius obſervavi, in capitis gravioribus à cauſa violenta externa læſionibus, ſuper coitu funeſta acceſſiſſe ſymptomata: qua de re conferatur HILDANUS *Cent.* I. *obſ.* 22. *& Cent. IV. obſ.* 26. Multo magis autem inimica eſt venus, ſi aliæ cauſæ, quæ nervos debilitant, ſanguinem commovent, & cum ſpaſtica ſtrictura in partes ſolidas agunt, uti ſunt ira, exter-

externum frigus, & id genus alia, concurrant. Quare nullum eſt dubium, quin in præſenti caſu ira ſuppreſſa ad crebriores paroxyſmos multum contulerit: quod etiam teſtatur vehemens ille dolor cardialgicus, in epigaſtrio circa cordis ſcrobiculum ſe exſerens, & ad fauces aſcendens, qui plerumque corruptum & mordacem in duodeno hærentem bilioſum humorem pro cauſa agnoſcit. Quamobrem inſigne levamen attulerunt acidulæ Selteranæ cum tertia lactis parte ad integram menſuram per aliquot ſeptimanas uſurpatæ; atque pilulæ ex ſapone veneto concinnatæ: utpote quibus acrimonia bilioſa non modo temperata, diluta & educta; ſed etiam læſio nervearum ventriculi membranarum emollita fuit. Alias in epilepſia & motibus convulſivis, qui à vehementi iracundia fuerunt excitati, non ſine ſingulari fructu uſum ſeri lactis aciduli; vel etiam ſolam aquam frigidam, tincturæ florum papaveris, quæ cum ſpiritu vitrioli rectificatiſſimo parata ſit, nuptam, per vices hauriendam ſuaſi.

Observatio VII.

Convulſiones ex nimio & præmaturo veneris uſu.

Ante plures annos contigit, ut adoleſcens quidam XVIII. annorum ſubito concideret ſemianimis, cum horrore & artuum tremore, facie tamen rubicunda & pulſu adhuc micante. Et licet elapſa hora, remediorum ope refocillaretur: ingentem tamen non ſolum totius corporis languorem perſenſit; ſed etiam haud ita multo poſt eodem paroxyſmo, poſt gravem præcordiorum anxietatem, & artuum laſſitudinem, correptus eſt; qui aliquoties intra hebdomadem repetens, ardentem intulit in dextri cubiti angulo dolorem, tumore & contractura demum brachii ſtipatum, & abhinc augmento ſuo & exacerbatione mali acceſſiones prænunciantem. Medici in conſilium vocati, modo vermes, modo aliam ſonticam cauſam ſubeſſe credentes; variis contra atrox hoc malum pugnabant præſidiis; ſed tantum aberat, ut illud debellarent, ut potius magis magiſque exacerbaretur. Ego tandem in auxilium vocatus, ſolo decocto ex antiſpaſmodicis, demulcentibus & nervino-anodynis parato, & mane aliquamdiu poto ægrum ab immani morbo liberavi; cujus cauſa poſthæc in apricum producta fuit, dum ancilla gravida & partui vicina faſſa eſt; juvenem iſtum, antequam hoc morbo corriperetur, ſingula fere nocte cum ipſa concubuiſſe.

Ita quoque ante annum adoleſcens nobilis, *ein Page*, in aula propinqua, ſatis alias incolumis, ſubito præter omnium expectationem & opinionem, horrendis prehendebatur convulſionibus, oculos vehementer contorquebat, vociferabatur, linguam exſerebat, caput ad parietes violenter allidebat, artuſque tam ſuperiores, quam inferiores tanta concutiebat agitatione, ut vix aliquot viri eum coercere valuerint; ſpuma vero ante os nulla erat, nec pollicum contractio, nec loquelæ impedimentum. Calefacto per impoſita ſtragula corpore, & data mixtura ex aquis analepticis & antiſpaſmodicis compoſita, remittebant convulſiones, noctem tranſigebat ſomno placido, & in toto corpore apparuit ſudor. Expergefactus non niſi de laſſitudine corporis conquerebatur. Cauſam tam ſubiti & gravis affectus cum inquirerem, nullam aliam, quam præmaturum & nimium veneris uſum, atque deteſtandam manuſtuprationem explorare potui. Suaſi itaque, ægrum in lecto temperate calido ac blanda quiete ſervare, & non niſi juſculis ex carnibus, cancris contuſis & raſura eboris ac cornu cervi confectis uti. Pro potu ordinavi emulſionem amygdalinam tenuem; dato quoque pulvere Marchionum ex aqua liliorum convallium, florum tiliæ, primulæ veris &c. quorum remediorum ope ab ulterioribus mali inſultibus liber evaſit.

Epicriſis.

Quemadmodum intempeſtiva & nimia venus in omni, etiam robuſto corpore, vires inſigniter frangit, atque debilitat: ita eo magis nocet, ætate imbecillibus, pueris, quin & ſenibus. Recte enim HIPPOCRATES *Lib. de genitura* §. 1. ſcribit: *Robuſtiſſimum per genituram ſecernitur, quia à veneris uſu tam pauca materia emiſſa imbecilles reddimur; & certe ſeminis diſpendium plus debilitat, quam larga venæ ſectio.* Nihil itaque eſt, quod adoleſcentibus plus noceat, eoſque ad graves nervorum morbos, ac ventriculi debilitatem diſponat, quam præmatura & intempeſtiva venus. Non enim ſolum vera ſunt, quæ HIPPOCRATES *Lib. VI. epidemior.* effatur, quod quibuſdam, dum venere utuntur, inſletur venter, & ſtrepitus inde fiant: verum etiam multiplici experientia annotavi, juvenes in academiis, Bacho & venere vires ſuas conſumentes, quando in morbum acutum, ut variolas & morbillos inciderunt, plerumque fuiſſe mortuos. Neque vero virium dejectiones ſolum, ac morbi ex atonia ſolidarum partium natales ſuos mutuantes, ex abuſu veneris inducuntur; ſed ſæpiſſime etiam ſpaſmodicæ atque convulſivæ, eæque graviſſimæ ſubnaſcuntur affectiones. Scilicet ſub ipſo congreſſu, ac fervidiori actu venereo, qui recte à *Democrito* parva vocatur epilepſia, ea animi habitudo, ac corporis conditio eſt, ut univerſum nervorum genus, & liquidum tenuiſſimum, in illis contentum, impetum faciens, gravius exagitetur, & in motum abripiatur præternaturalem. Hinc fit, ut ſub ipſo coitu pulſus valde citatus & vehemens manum vibret, cor palpitet, partes tremant, pedes poſt actum vacillent, & omnium humorum gravis præſto ſit ebullitio. Ceterum ſi in ullo morbi genere genuina cauſa Medico rationali exploranda eſt; id certe in affectionibus convulſivis ac epilepticis obſervare oportet. Quando igitur perſpicit ſagax Medicus, quod motuum ejuſmodi inſolentium & inopinato accedentium inſultuum cauſa nimiæ debilitati, ex exceſſiva venere inductæ, debeatur; non aliis certe, niſi nutrientibus, demulcentibus, vires & ſuccos laudabiles reſtaurantibus, & denique motus impetuoſos refrænantibus pugnandum eſt remediis.

Observatio VIII.

Convulſiones ex abſceſſu circa aurem ſiniſtram.

Virgo generoſa, XIII. annorum, ingenii alacrioris, menſes nondum paſſa, cujus mater arthriticis atque cephalicis doloribus admodum obnoxia erat, maculis ſcabioſis per totum corpus efflorescentibus corripiebatur, quæ remediis, neſcio quibus, tractatæ evaneſcebant. Accedente autumno, cum veſpertino tempore ſub aëre valde humido & frigido in horto obambularet; poſtridie de languore corporis, dolore capitis,

præ-

præſertim in ſiniſtro latere, tuſſi atque coryza conqueri cœpit. Quæ ſymptomata, æſtu præternaturali ſtipata, cum ſingula reverterentur veſpera: morbus pro catarrhali febre habitus, variiſque oppugnatus fuit medicinis. Sed tantum aberat, ut mitigarentur hæ adfectiones, ut potius quotidie invaleſcerent: namque dolor capitis hemicranicus ita increſcebat, ut omnem ſomnum, adpetentiam & vires ſuſtulerit. His malis ultra menſis ſpatium tentata, nulla nec medicamentorum, nec alimentorum, præter aquam frigidam atque lac aſſumere volebat. Tandem incidebat in motus convulſivos, cum ſpaſmo, quem vocant cynico, labiorum oriſque diſtorſione, atque effuſo riſu junctos: accedebant brachiorum modo unius, modo alterius agitationes; collum variis modis mox antrorſum, mox retrorſum torquebatur; tanta quidem violentia, ut nemo adſtantium illam poſſet coercere, & ſi hoc fine omnes nervos intendebant, ægra animo delinquebat: ceterum parum, & non niſi abſona loquebatur; aſſiduæ urgebant vigiliæ, & alvus non niſi globulis ſacharinis ſolicitata reſpondebat. Hiſce malis per duos infeſtata menſes, meum tandem implorabat auxilium. Exploratis ergo cunctis momentis, inſignem in ſiniſtro capitis latere, circa parotides glandulas tumorem, rubore ſtipatum annotabam; quem cum paullo fortius comprimerem, protinus cum ejulatu clamabat ægrota, atroceſque contorſiones incurrebat. Hinc facile judicare potui, ibidem mali ſedem hærere; & ideo, quoniam omnia interna medicamina reſpuebat, nihil præter cataplaſma ex mica panis ſimilaginei, croco, vitello ovi, cremore lactis, & floribus ſambuci concinnatum, repetitis vicibus curavi adplicandum. Quo factum eſt, ut interjectis paucis diebus, ingens liquoris viſcidi, flavi & ſanioſi ex meatu auditorio copia effluxerit; & brevi poſt non ſolum cuncta ſymptomata conquieverint; verum etiam, adhibitis tum congruis remediis temperantibus, integræ ſanitati ægra fuerit reſtituta.

Epicriſis.

Genuinam morbi ſedem, ejuſque originem ſæpenumero adeo abſconditam eſſe, ut etiam peritiſſimus non nunquam falli poſſit Medicus; inter plures hiſtorias hæc quoque clariſſime docet. Haud enim raro ipſi ægrotantes, præſertim infantes, quando capite affecto mens quoque & functiones animales ſimul ſunt perturbatæ, nihil, ex quo certi quidpiam in dignoſcendo elicere poſſit Medicus, edicere & declarare valent. Quamobrem in tali rerum ſtatu operæ eſt pretium, ut Medicus ipſe tangendo, & aſpiciendo morbi ſedem explorare ſtudeat. Præterea ex noſtro caſu patet, convulſivas agitationes ex vellicatione remotarum partium ſuboriri poſſe, præſertim in ſubjectis conſtitutionis ſenſibilioris. Hic enim abſceſſus circa aurem occultatus, propter vehementes fibrillarum diſtenſiones & diſtractiones tam graves totius corporis excitavit convulſiones; quæ tamen non ultra caput, ejus integumenta, atque brachia ſe extenderunt; quia videlicet brachia & externæ capitis partes à nervis cervicalibus ſuos accipiunt ramulos.

Qui plures de motibus convulſivis ac epilepticis caſus, cum mea conſultatione legere cupit; eas inveniet *in Conſultationibus ac Reſponſis medicis Sect. III. caſibus CL. ad CLIX.*

CAPUT III.

De Motibus Spaſmodicis vagis.

§. I.

Est quoddam motuum ſpaſmodico-convulſivorum genus, quod cum totis ferme inhæreſcat corporibus, & mox caput, mox pectus, mox abdomen, mox externos artus moleſtiſſime detorquendo, mira volubilitate totam pervagetur machinam; nomen *affectus ſpaſmodici vagi*, quem vulgo *die Krübel-Kranckheit* dicunt, ſortitum eſt; nec incondite à TIMÆO à GULDENKLEE *epiſtol. 9. Lib. I.* epilepſia mira nuncupatur. Re autem vera hoc malum *nihil eſt, niſi violenta, involuntaria, plus minus vaga omnium totius corporis partium, maxime externorum artuum agitatio ac contractio; ex membranarum nervearum, juncturas potiſſimum inveſtientium vellicatione, per vaporem ſubtilem, acrem, volatilem facta, & vi conſenſus ad cerebri ac medullæ ſpinalis meninges ſæpiſſime propagata, originem trahens.* *Definitio affectus ſpaſmodici vagi.*

§. II.

Patet ergo differentia, quæ motus ſpaſmodicos vagos ab epilepſia diſtinguit, & convulſionibus. Quemadmodum enim epilepſiæ ſedes in membranis cerebri, & convulſionum cauſa in medullæ ſpinalis meningibus quærenda eſt: ita è contrario motus convulſivi vagi à ſtricturis earum membranarum potiſſimum, quæ juncturas partium cingunt, natales ſuos mutuantur; atque per conſenſum tantummodo in violentas meningum cerebri ac ſpinalis medullæ conſtrictiones tranſeunt. Quamobrem ſæpiſſime quidem cum ſymptomatibus convulſionum & epilepticis complicantur: attamen ab iis ita differunt, ut convulſiones ac epilepſiæ totum corpus aut partes quaſdam ſimul & ſemel invadant, eaſque in uno paroxyſmo ſolas pertinacius adfligant; contra vero ſpaſmi vagi incerta ſede per univerſum corpus errent, & ex una parte nervoſa ad alteram tranſeant, eam contractionibus, diſtentionibus, inflammatione, tumore, criſpatura mirifice exagitent, ejuſque functiones vehementer lædant, atque proſternant. *Differentia affectus ſpaſmodici vagi ab epilepſia & convulſionibus.*

§. III.

Neque porro minus noſter affectus inſigniter diſcrepat ab arthritide ſic dicta vaga ſcorbutica. Hæc nimirum incertis quidem locis per totum corpus vagatur, & juncturas artuum potiſſimum occupat. Sed nunquam eſt ſine doloribus, minime autem artuum concuſſionibus ac agitationibus ſic dictis clonicis ſtipata deprehenditur: contra vero affectus ſpaſmodicus vagus plerumque doloribus vacuus, at violentis partium vibrationibus, & admirandis geſticulationibus ſemper conſpicuus. Deinceps uterque affectus ratione cauſarum differt; quæ in arthritide vaga ſcorbutica humor craſſior, acris, ſalinus exiſtit; in ſpaſmodico autem vago affectu non niſi ſubtiliſſimus ac halituoſus vapor, nervoſas partes repente laceſſens & deferens. *Ab affectu vago arthritico.*

§. IV.

Sciendum igitur eſt de noſtro morbo, quod *Hiſtoria.*
more

morbi ſpaſmodici vagi. more convulſionibus ſolito, ſuas per intervalla modo longiora, modo breviora formet acceſſiones, viſu ſæpius horrendas; atque etiam tempeſtatum, lunæ mutationum, quin & menſtruæ purgationis in ſequiori ſexu habeat rationem. Expoſiti ſunt huic immani morbo fœminæ præ viris, juniores præ adultioribus, & qui habitu corporis laxo, ſpongioſo, ſuccorum ſanguiniſque pleno pollent. Deinde hic affectus hieme præſertim, menſibus Decembri atque Januario circa ſolſtitium hibernum invadere obſervatur; atque præterea etiam deprehenditur hæreditarius; ſic novi quandam in noſtra civitate haud incelebrem familiam, cui familiare admodum fuit, & in qua omnes liberos ſæviſſimis ac atrociſſimis miſere cruciavit ſymptomatibus.

§. V.

Paroxyſmorum deſcriptio. Ipſe paroxyſmus tot, tamque variis modis tyrannidem ſuam exercet, quot adoritur individua. Frequentiſſima ſymptomata hæc ſunt: ſentiunt ægri ſenſum formicationis in manibus, vel pedibus; ſequuntur oſcitationes, pandiculationes, præcordiorum anxietates: tum excipiunt ipſæ volutationes ac agitationes ſpaſmodico-convulſivæ, ab uno membro ad alterum ambulantes. Mox enim brachia manuſque attolluntur, trahuntur, retrahuntur, jactantur, variiſque modis agitantur, ac ſi tribularent; mox pedes in diverſas plagas extenduntur, dextrum crus antrorſum, ſiniſtrum retrorſum, aut viciſſim trahuntur, terram validiſſime quatiunt, conculcantque; genua ad corpus retrahuntur; mox totum corpus antrorſum, retrorſum, ad latera movetur, attollitur, circumgyratur, contremiſcit, ſpina dorſi incurvatur, arcum format; mox in terra inſectorum inſtar reptant, ac miſere quatiuntur; mox unguibus dilacerant veſtes, ſcalpunt parietes. Non minus caput afficitur, torquetur mirifice, in omnes plagas rotatur; oculi violenter aperiuntur, in gyrum moventur; os hiat, mox clauditur, huc vel illuc torquetur; linguam ore exſerunt, atque commordent. Sonitus edunt varios, mirificoſque, boatus, aliaſque animalium voces æmulantes, ut à dæmone videantur obſeſſi; flent, ridentque ſine ratione, & aliorum voces acutiſſimis auribus excipiunt. Neque vero internæ partes atque viſcera à ſævis ſpaſmis immunia ſunt: qui, quod notatu dignum eſt, cum externorum artuum ſtricturis alternant. Hinc reſpiratio eſt anguſtiſſima cum ſuffocationis metu; cardialgia vehemens, crudeliſſima imi ventris tormina; ſingultus, cordis palpitatio; alvus adſtrictiſſima; urinæ tenuis vel nullius mictio; & verbo, nulla in toto corpore pars eſt, quam non pervadat truculentum malum.

§. VI.

Paroxyſmi ſolutio. Finito tandem triſtiſſimo hocce ſpectaculo, remanent ineffabiles corporis languores, vel alti ſopores: haud raro truces articulorum agitationes terminantur in tumores inflammatorios: in quibuſdam cutis veluti bile ſuffuſa flaveſcit; in aliis puſtulæ fœdæ ulceroſæ, vel veſiculæ magnæ aqua repletæ corpus obſident. Quidam extra paroxyſmum bene habent, bene ingerunt, bene egerunt; fœminis nonnunquam menſes rite fluunt, interdum parcius. Poſt mortem in diſſectis cadaveribus inflammationes ventriculi, inteſtinorum, hepatis, lienis, pulmonum obſervantur; veſicula fellis admodum turgida, & ipſa bilis ad aliquot cochlearia in ventriculum effuſa adparet. Conf. BONETI *ſepulchretum anatomicum*, & *Oper. de motibus convulſivis pag.* 120.

§. VII.

Notatu ſubinde dignum eſt, quod affectus noſter ſpaſmodicus vagus, certo anni tempore, certiſque locis ac regionibus graſſatus fuerit populariter. *Affectus ſpaſmodicus vagus graſſatur epidemice.* Sic junctus aliquando fuit febribus epidemice adfligentibus; hinc HORSTIUS *in Operib. medicin. Tom. II. Lib. VIII. pag.* 105. refert *hiſtoriam febris epidemicæ olim per Haſſiam graſſantis, cui graviſſimæ junctæ fuerunt convulſiones.* Neque minus SENNERTUS deſcribit talem febrem epidemicam cum ſpaſmo ſtipatam, quæ annis 1596. & 1597. in epiſcopatu Colonienſi, Weſtphalia, ac comitatu Waldeck, ſub nomine *der Krübel-Kranckheit* popularem edidit ſtragem; de qua peculiare Medicorum Marpurgenſium exſtat conſilium. Hoc quoque nomine memorabilis eſt ille ſpaſmodicus morbus, qui ſuperioribus annis incolas Miſniæ, Marchiæ atque Luſatiæ corripuit, & miris ſæviſque ſymptomatibus tragœdiam luſit; idemque ac prior nomen obtinuit. Deſcriptus eſt in ACTIS MEDICOR. BEROLINENS. *decad. II. vol. VI.* & à celebri Budiſſæ Medico, D.D. BUDDEO tractatu peculiari.

§. VIII.

Cauſa proxima formalis affectus ſpaſmodici vagi. Tranſeo autem ad ætiologiam affectus ſpaſmodici vagi; & illius cauſam formalem proximam pono in ſtrictura ſpaſmodica earum potiſſimum membranarum, quæ juncturas & articulos noſtri corporis inveſtiunt: ex quibus vero vi conſenſus ad univerſum nervorum genus, hinc etiam membranas cerebri atque medullæ ſpinalis nerveas ſæpiſſime propagatur. Inde enim clariſſimum fit, cur frequentiſſime juncturæ, vel unum alterumque membrum ſolum afficiatur: non minus ratio patet, cur haud raro totum corpus ſucceſſive agitetur, atque motus convulſivi & epileptici ſimul complicentur. Et cum nervorum fere princeps intercoſtalis, ex variis nervoſis ramis non modo ex cerebro proficiſcentibus, verum etiam è medulla ſpinali oriundis, cervicalibus, dorſalibus, lumbaribuſque compoſitus, per omnia corporis viſcera, atque partes diſtribuatur: explicatu facillimum eſt, cur motus in noſtro affectu violenti, nulli ferme regioni parcant, ſed pro varia phantaſia, quæ tantum non ſemper in paroxyſmis læſa obſervatur, tam diverſas agitationes ac admirandas geſticulationes producant.

§. IX.

Cauſæ vellicationum ſpaſmodicarum. Hujus vero vellicationis membranarum nervearum, & inſequentis convulſivi motus cauſæ, vel materiales ſunt, vel, quod plerumque fit, in connata partium nervoſarum debilitate, atque proclivitate ad hos vagos motus reſident. Nimirum parentes hiſce morbis tentati tantum non ſemper generant infantes, quorum genus nervoſum ad eoſdem affectus valde diſpoſitum eſt. Hæcce vero diſpoſitio conſiſtit potiſſimum in ea particularum minimarum, quæ fibram ultimam conſtituunt, cohæſione, quæ ex leviſſimo ac vix naturali majori vel fluidorum impulſu, vel alio quodam per animi affectus inducto impetu, in præternaturalem ac violentam agitationem compellitur. Quæ ſi nativa ac hæreditaria præſto fuerit diſ-

diſpoſitio; tum accedentes cauſæ occaſionales vel leviſſimæ tantos excitare valent tumultus, quantos in aliis ſanis ac robuſtis ſubjectis ne quidem graviſſimæ progenerare poſſunt. Et niſi eadem hæc nervoſi ſyſtematis imbecillitas nativa deprehendatur: tamen, in malo præſertim inveterato, per motuum diuturnitatem acquiritur, cauſamque quærentibus offert, cur ii morbi tam difficilem admittant curationem.

§. X.

Cauſæ materiales. Ubicunque non adeſt hæreditaria ad motus ſpaſmodicos vagos diſpoſitio: hi ſemper pro materiali cauſa agnoſcunt dyſcraſiam quandam ac impuritatem humorum. Sciendum vero eſt, eam minime in humore quodam acri, ſalſo, ſcorbutico craſſiori conſiſtere; ſed potius in volatili, ſubtili, ſulphureo, halituoſo humore, vel vapore, exigua ſæpenumero quantitate in maſſa ſanguinea oberrante, qui eo facilius ac intimius minimos partium nervoſarum poros ſubintrare poteſt, collocandam eſſe. Et tali ratione morbus noſter vagus ab arthritide vaga ſcorbutica eo melius diſtingui poterit; prout jam egregie oſtendit JOH. DRAWITZIUS *in tr. de ſcorbuto Tit. II. de affectu ſpaſmodico ſcorbutico pag.* 71. Conf. etiam de morbis ejuſmodi convulſivis ex ſcorbutica humorum diatheſi ſubortis SALOMON ALBERTI, WIERUS *de ſcabie, &* MOELLENBROECK *de arthritide ſcorbutica &c.* Talis halitus atque vapor ſubtiliſſimus inhæret potiſſimum lymphatico latici, qui ob ſuam viſcoſitatem ad eos recipiendos aptiſſimus eſt: cum quo etiam per totum corpus circulatur, & ad nerveas deponitur partes. Hinc propulſis ad habitum corporis puſtulis, vel maculis purpuraceis, ſcabioſis, vel ulceroſis, notabiliter vel imminutas, vel plane ſublatas fuiſſe haſce vagas nervoſi generis motiones; neque minus iiſdem veſicatoria vel cauteria inſignem tuliſſe opem, probatiſſimorum Medicorum innumera teſtantur documenta. Quæſtio vero eſt, cur vapor iſte inimicus, cum lympha oberrans, juncturas partium potiſſimum occupet, non æque alias partes? Non difficilis ſane reſponſio. Cum enim in juncturis ac articulis, ad flexilitatem ligamentorum conſervandam, inſignis lymphaticæ ſubtiliſſimæ portionis, cui inhæret halitus noxius, ex glandulis volatilis acrimonia ſecernitur copia: neceſſe omnino eſt, ut in iſtis locis, ubi copioſior eſt proventus, major motuum violentorum deprehendatur frequentia.

§. XI.

Cauſa ſpaſmi epidemici ſita eſt in aëre. Quæ igitur cauſæ vaporem ejuſmodi volatilem, cauſticum ferme ingenerare valent: illæ eminus contribuunt ad producendos motus ſpaſmodicos vagos, & audiunt antecedentes. Has inter ſe nobis primum offert aër exhalationibus malignis volatilibus repletus, qui etiam morbo noſtro, ante aliquot annos in Luſatia ac Marchia epidemice graſſanti ſuam dedit originem. Talis enim aër, ſuas exhalationes in forma rubiginis malignæ, vel frumentaceæ, vel mellitæ, in fruges campeſtres, maxime ſecale, eo, cum florerent, tempore depoſuit; & hinc non ſolum univerſum fere frumentum coinquinavit, verum etiam ad lolium præſertim frumentaceum, fatuum aut temulentum, quod Botanici vocant Zizanium, noſtri *das Mutter-Brandt-Korn, den tauben Rocken*, generandum multum contribuit. Fovet autem hoc lolium ſulphur quoddam narcoticum, vaporoſum, nervis admodum inimicum: hinc non ſolum antiquiſſimis temporibus cerebrum afficere, & oculorum caliginem inducere perhibebatur, atque ob hanc rationem lolio victitaſſe myopes atque coecutientes dicebantur; vid. PLAUTUS *mil. glorioſ. Act.* 2. *Scen.* 3. *v.* 80. verum etiam vertiginem, temulentiam, vomitum, cardialgiam, ſoporem, delirium & ſpaſmodicos affectus inde excitari jam annotarunt M. N. C. *anno III. dec. II. obſerv.* 186. *& dec. II. anno VIII. obſ.* 183. ACTA URATISLAV. *Tentam. XXIII. menſe Januario pag.* 38.

§. XII.

Non ergo dubitandum eſt, quin talis aër non ſolum per ſe inſpiratus, ſit noxioſiſſimus; hinc in ACT. MEDIC. BEROLIN. *Dec. II. vol. VI. pag.* 57. obſervatur, piſcatores, qui mane & ſero in navibus ſuis commorantur, primum omnium hoc morbo correptos fuiſſe: verum maxime lolium illud frumentaceum, pani piſto immixtum, atque comeſtum, dirum illud malum ſpaſmodicum progeneravit. Namque annotavit Celeberrimus BUDDEUS *tract. de hoc morbo, pag.* 24. quod homines, quibus fuit curta ſupellex, & qui hoc frumento veſci debuerunt, longe frequentius motibus ſpaſmodicis correpti fuerint, quam quidem opulentiores, qui fruges ſuas ab intermixto lolio depurandas curare potuerunt. Et ſane ſolus impurus ſordidusque victus ſufficit omnino generandis malignis humoribus, & hinc inducendo atroci malo: quare etiam illud ea inſequi obſervatur tempora, quibus inſignis annonæ eſt caritas, annotante DRAWITZIO *tr. de Scorbuto Tit. II.* circa convulſiones epidemicas anno 1596. ex eadem cauſa per Haſſiam graſſantes. *In victu impuro.*

§. XIII.

Quemadmodum vero affectus noſtri ſpaſmodici vagi, epidemice graſſantis origo ſubitanea eſt; ita è contrario illius ex aliis cauſis producti generatio eo tardior, ſimulque contumacior duratio deprehenditur. Sordes primarum viarum, maxime in inteſtino duodeno ſtabulantes, acres, bilioſas, acidas, malum illud excitare poſſe, nemo negabit: ſed quomodo? Ex acrimonia primarum officinarum, præſertim ſi excretiones naturales per alvum, cutim ac urinam imminutæ, vel ſanguineæ ſuppreſſæ fuerint, ſalia ſcorbutica fixiora in maſſam ſanguineam tranſmigrare certum eſt. Sed hæc nondum ſunt ſpaſmorum vagorum cauſæ: verum, ſi temporis diuturnitate, vehementioribus humorum commotionibus, aliiſque cauſis, talia fixa ſalia ſenſim reſolvuntur, attenuantur, ac in vaporem tenuiſſimum volatilem commutantur; tum enaſcitur malum noſtrum ſcorbuticum. Inde patet, cur fœminæ hyſtericæ, viri hypochondriaci, aliique, quibus impuri ſunt humores, haud raro morbo noſtro afficiantur. *Affectus ſpaſmodicus vagus ex ſordibus primarum viarum.*

§. XIV.

Eundem porro à verminoſa colluvie generari poſſe, experientia comprobat. Hoc vero in caſu non ſolæ roſiones inteſtinorum, à vermibus vel vivis, vel eorundem acrimonia productæ ſufficiunt: ſed quandocunque vapores putres, cauſtici ex verminoſa ſentina mortua, corrupta ac putrefacta exhalantes, in maſſam humorum *A verminoſa colluvie.*

A retropulſis cutaneis morbis. morum abripiuntur, tunc demum efficiunt motus ſpaſmodicos vagos. Tali ratione hi quoque ſequuntur purpuram, ſcabiem, achores, arthritidem, podagram, ulcera, & alias cutis efflorescentias, vehementi frigore aut ex aliis cauſis repreſſas, ac intra corpus actas: quando nimirum ſalia impura fixa, per recenſita vitia prius ad cutim depulſa, jam vero intus retenta, in volatilem, acrem, cauſticamque natura commutantur. Et tum ſciendum eſt, ſæpius exiguam valde fermenti hujus acerrimi molem, tantos, tamque graves excitare poſſe tumultus.

§. XV.

Cauſæ occaſionales. Quando igitur cunque vel nativa ad hoſce motus diſpoſitio, vel vapor ſulphureus in humoribus præſto fuerit: tunc facillimum eſt, ut cauſæ occaſionales leviſſimæ delitescens malum excitent. Ad has vero referenda ſunt omnia ea, quæ ſuccos vitales in motum naturali majorem agere poſſunt; tum enim commovent & exaltant ſimul halitus inimicos, adeoque immanes paroxyſmos inducunt. Hæc inter principem locum obtinent graviora animi pathemata, terror, iracundia, mœror, triſtitia, libido, & immoderatum gaudium; quippe quæ in motus partium corporis noſtri & fluidarum & ſolidarum concitandos magnum habent imperium. Ob eandem rationem alimenta, potulenta, quin & medicamenta acriora, draſtica, purgantia, volatilia, commoventia &c. efficaciſſimas ad revocandum malum præbent occaſiones. Et præſertim huc facit aër, ſi vel malignis & acrioribus exhalationibus repletus, vel juſto fervidiorem mox frigidior excipiat: hunc enim inſignem in excitandis machinæ motibus poſſidere efficaciam, neminem fugit. Ex hujus varia conſtitutione ratio quoque reddi poterit, cur affectus ſpaſmodicus vagus per certa temporis intervalla revertatur, & cur in locis potiſſimum paludoſis ac humidis graſſetur.

§. XVI.

Prognoſis. Quod denique attinet feralis hujus mali prognoſin: dolendum ſane eſt, eam plerumque non niſi inauſpicatam ſuppeditari poſſe. Quamvis enim illud non adeo pernicioſum ſit, ut protinus jugulet homines; ſæpiſſime tamen tam pertinaciter inhæret, atque adeo firmam ſibi vindicat ſedem, ut cunctam medicationem eludens, per multorum annorum ſeriem perſiſtat, atque tandem in epilepſiam, aut apoplexiam, aut ipſam denique mortem deſinat. Ubicunque vero hæreditaria abeſt diſpoſitio, morbus recens, à cauſa externa inducta, ætas junior: tempeſtiva medicatio felicem ſæpenumero ſortitur eventum. Verum quando vapores virulenti, nervoſas partes jam intimius penetrarunt, & altiores jam egerunt radices: difficillimum eſt illos expellere, atque deſideratam reſtituere ſanitatem.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Affectus ſpaſmodici vagi curatio quatuor potiſſimum abſolvitur indicationibus; quarum *prima* eſt, ut materiam ſubtilem venenatam, quæ tantos in ſyſtemate partium nervoſarum ac membranacearum excitat tumultus, corrigamus, ad exitum diſponamus, & è corpore proſcribamus: *altera*, ut impetuoſas partium ſolidarum motiones cohibeamus ac ſedemus; *tertia*, ut cauſas, ac ſordes craſſiores, quæ malum ſuſtentant, perennemque fomitem ſubminiſtrant, removeamus ac eliminemus; ac denique *ultima*, ut debilitatas partes, ne affectus hi more ſolito recrudeſcant, corroboremus.

§. II.

Quotuplex ſit materia inimica, ſpaſmorum cauſa. Quod priorem attinet indicationem; notandum eſt, materiam illam inimicam, quæ hos morbos producit, duplicis maxime deprehendi naturæ. Aut enim illa eſt vaporoſa, narcotica, ſulphurea, acris; aut magis ſalina, acris, volatilis. Prior occurrit in adfectu, à cauſa externa epidemica, frugibus impuris, lolio temulento, herbis ac ſeminibus venenatis hyoſcyami vel daturæ comeſtis inducto: poſterior obſervatur, ſi malum à diatheſi ſcorbutica, putrilagine primarum viarum verminoſa, vel alia quacunque, retropulſis exanthematibus &c. ſuos traxerit natales.

§. III.

Quomodo è corpore ſit proſcribenda. Quemadmodum vero hæc miaſmata maligna, cujuſcunque ſint generis, per cutis poros, vi remediorum diaphoreticorum mitiſſimorum, quam citiſſime proſcribere oportet: ita illis involvendis, invertendis ac obtundendis non præſtantiora ſunt, quam acidula leniora ac ſubtiliora. Hæc namque omni veneno narcotico adverſantur, ejuſque virtuti, & texturæ ſunt contraria: hinc notabilis eſt obſervatio, quam LONGOLIUS *in judicio medico de graſſante affectu ſpaſmodico* communicat, dum refert, plures à ſolo acido vini in principio morbi ſumto ſanatos, & graviſſimis ſymptomatibus liberatos eſſe. Et præclara etiam eſt aceti vini, aut ſucci citri efficacia, ſi cum lapidibus cancrorum, & antimonio diaphoretico exhibeatur. Hoc nomine egregia porro virtus debetur mixturæ ſimplici, maxime ſi juxta *Paracelſi* mentem paretur. Ille nimirum ſpiritum vini rectificatiſſimum ſuper vitriolo calcinato deſtillavit, deſtillatum capiti mortuo iterum affudit, & ſic aliquoties reiterando, obtinuit ſpiritum vitrioli, quem vocat antepilepticum; cujus tres partes, cum ſpiritus tartari ac theriacalis camphorati ana una portione permixtæ, conſtituerunt mixturam ejus ſimplicem. Ex uſu mihi etiam eſt liquor meus anodynus, tribus partibus cum una ſpiritus vitrioli bene præparati, ac dimidia ſpiritus tartari volatilis, aut eboris maritatus: quibus remediis mature datis, ſæpius venenum narcoticum involvitur, obtunditur, atque tum ſubjunctis diaphoreticis fixis è corpore depellitur. Hæc nimirum cum acidis iſtis alternatim propinare convenit; & inter ea non præſtantiora deprehendi pulveribus, qui ex lapidibus cancrorum, ſuccino præparato, pulvere marchionum, nitro depurato, antimonio diaphoretico, cinnabari, & aliquot theriacæ cœleſtis, quin & caſtorei, granis conficiuntur. Nec minorem laudem merentur decocta humectantia, infuſa theiformia diluentia, & quæcunque temperatam promovere valent tranſpirationem.

§. IV.

Mali epidemici curatio. Prius vero, quam ad horum remediorum uſum accedamus; reſpiciendæ ſunt cauſæ materiales, acrimoniam illam inimiciſſimam generantes, & hæ, quantum fieri poteſt, removendæ, ut malo præſcindatur pabulum. Quare ſi morbus ſit populariter graſſans, & à victu impuro, aut externa cauſa inductus: vim ejus inſigniter franget lene emeticum, mature, primis diebus, & ſub

ſub acceſſionum intermiſſione datum. Quo fine optimi & ſecuriſſimi effectus eſt radix Ipe cacuanhæ; de qua drachma dimidia, vel in robuſtionibus integra cum pauxillo nitri commixta, pro doſi exhibeatur. Eo magis & neceſſarius, & fructuoſus eſt emetici uſus, ſi morbus ſit recens, & ægri adhuc de nauſea, cardialgia, præcordiorum anxietate, atque vomendi conatu conquerantur; claro documento, morbi fomitem, maximam adhuc partem in ventriculo hærere: Conf. BUDDEI *tractatus ſupra citatus pag.* 44. Tum ſupra memoratis remediis diaphoreticis, accidis, temperantibus, antiſpaſmodicis, atque tandem anodynis & roborantibus inſiſtere convenit.

§. V.

Curatio mali ex fomite primarum viarum ſuborti.

Quod ſi malum per periodos invadat; certum eſt indicium, fomitem illius in ſaburra acri inteſtinum duodenum occupante reſidere. Tum præſtat pulveribus rhabarbarinis, ac abſorbentibus eam acrimoniam exturbare. Quando vero putrilago verminoſa in inteſtinorum canale obhæſerit; huic obviam eundum laxantibus, cum extractis amaris, balſamicis, anthelminticis, uti eſt extractum tenaceti, cardui benedicti, centaurii minoris &c. maritatis; ut pulveribus laxantibus, qui habent ſemen ſantonici, corticem chinæ, cinnabarim, & tantillum jalappæ. Tum primis officinis à ſaburra omni liberis; humorum etiam maſſa à miaſmate ipſi inhærente, per bezoardica fixiora ac decocta diluentia cum regimine blando diaphoretico repurganda eſt.

§. VI.

Curatio mali à ſuppreſſis exanthematibus productı.

Si motus ſpaſmodici vagi à retropulſis exanthematibus, ulceribus, arthritide, podagra &c. fuerint excitati: omnis primum curatio eo eſt dirigenda, ut lymphaticus latex, ab iis, quibus imbutus eſt, impuritatibus liberetur; & retropulſæ efflorefcentiæ ad corporis ſuperficiem invitentur. Priori ſcopo inſerviunt pulveres diaphoretici, nitroſo-cinnabarini, cum extracto croci remixti: infuſa calida intra lectum cum regimine pota: mixtura ſimplex, liquor anodynus, & ſpiritu eboris maritatus; poſteriori ſatisfaciunt frictiones, fomentationes corporis externi, tepidiora pediluvia, balnea aquæ dulcis cum lacte, atque laxantia; quæ illum ſimul habent uſum, ut conſtrictas partes blande relaxent. Nec irrita ſæpius ſunt veſicatoria, fonticuli, & ſetacea.

§. VII.

Curatio mali à dyſcraſia ſcorbutica ſuſtentati.

Quod ſi quidam, uti plerumque fit, ex prægreſſa perverſa diæta diu male habentes, ſucceſſive motibus ſpaſmodicis vagis corripiantur: indicium eſt, illos à dyſcraſia ſanguinis ac lymphæ ſcorbutica fuiſſe excitatos. Tum aliam curandi viam inire decet: ſiquidem ea remedia in uſum ſunt vocanda, quæ corruptam humorum maſſam emendant, impuros humores per congrua proſcribunt emunctoria, ac circulum humorum reddunt æquabilem. Hoc nomine præter congrua laxantia, & clyſteres præſtantiſſima ſunt antiſcorbutica, & ex his temperatiſſima, veluti ſunt beccabunga, acetoſa, radix chinæ, ſarſaparillæ, lapathi acuti &c. hæc vel in decocti forma, vel potius in ipſis ſuccis adhibeantur, maxime ſi illi cum lacte caprino, vel ſero lactis adſumantur. Ipſum etiam ſerum lactis dulce, ea ratione, quam in *Conſult. ac Reſponſ. Medicin. Tom. I. Sect. I. Caſu* 13. aliiſque locis docui, paratum, ut loco aquæ ſimplicis, aciduli Selteranis, vel aquis deſtillatis herbarum antiſcorbuticarum, addito pauco nitro, nuptum, ingentem pollicetur fructum. Neque alienum erit, ipſis acidulis cum lacte maritatis uti: & ſi in ullo morbo, certe in hoc excellentiſſima eſt virtus aquæ fontanæ, naturali frigiditate hauſtæ: quibus omnibus, ſi nimia ſanguinis moles fuerit præſto, congruæ venarum ſectiones conjungendæ ſunt.

§. VIII.

Quomodo motus effrænes ſint compeſcendi.

Quando itaque dicta ratione craſſiores ſordes atque etiam volatilis venenata acrimonia aliquantulum ſopita & expurgata fuerit: tum ea in uſum vocanda, quin & priori curationi ſunt interponenda, quæ effrænes motus ſedant ac compeſcunt. Repetantur hoc nomine anodyna & antiſpaſmodica, quæ prioribus jam commendavi capitibus. Tali enim ratione & diaphoreticis interponuntur lenia ſedativa, v. g. pulveribus bezoardicis addi poteſt extractum croci, theriaca cœleſtis; mixturis ac ſpiritibus diaphoreticis cum fructu liquor anodynus & eſſentia caſtorei jungitur. Inprimis vero laudem in hoc morbo merentur lumbrici terreſtres recentiores, vel in pulvere, vel ſucco dati; quippe qui ſpecificam fere in ſopiendis motibus hiſce ſpaſmodicis vagis obtinent virtutem. Sæpius etiam mali vehementia requirit, ut externis linimentis anodynis atroces motus pauliſper conſopiamus; quo reliquorum remediorum vis eo melior evadat. Inter ea deprehendi præſtantiſſimum, quod ſic ſe habet: *recipe axungiæ humanæ, olei nuciſtæ ana unciam ſemis, olei hyoſcyami drachmam unam, balſami Peruviani, croci, ana drachmam ſemis, olei ligni Rhodii, lavendulæ, rutæ, majoranæ, ana guttas decem. M. D.* Hoc linimentum ad tempora, cervicem, ſpinam dorſi, adplicare convenit. Et ejuſmodi remediis, maxime ſi malum nondum fuerit valde inveteratum, illud ſæpius profligari poteſt.

§. IX.

Curatio mali inveterati.

Verum enim vero, longe aliter res ſe habet, ſi affectus exiſtat inveteratus, miaſma malignum ſe intimius in partes ſolidas inſinuaverit, ac generis nervoſi imbecillitas vel connata, vel per alias cauſas inducta præſto fuerit. Tali in caſu nihil eſt præſtantius ſubſidiis diæteticis, patienter, & per longum tempus uſurpandis. Quemadmodum ſcilicet rerum non naturalium uſus ita inſtitui debet, ne quid inde detrimenti in ſanitatem redundet: ita præſertim in aëris, cœlique mutatione magna curandi vis, & unicum fere ſolatium latet. Præparato enim corpore per venæ ſectionem, blanda laxantia, pulveres diaphoreticos ac temperantes, juvat peregrinationem inſtituere; & acidulas ad ſcatebram cum lacte, ſub mentis hilaritate, ac congrua vivendi ratione potare; ac eo præſertim reſpicere, ut inteſtinum duodenum ab acri bilioſa ſaburra ſemper maneat vacuum. Præterea, in hoc demum caſu ſpecifica antepileptica, cum lumbricis terreſtribus juncta, balnea quoque aquæ dulcis cum quarta lactis parte remixta egregium operæ faciunt pretium.

§. X.

Roborantia.

Quod ſi autem conquieverunt motus violenti ſpaſmodici; roborationi partium nervoſarum opera danda eſt; quoniam ſi hæ maneant debiles, non

non ſolum cruditates in primis viis facile colliguntur, verum etiam ipſum malum recidere ſolet. Quare haud ludetur opera, ſi in uſum vocentur balnea martialia, naturali frigiditate prædita, ut ſunt Lauchſtadienſia, vel Freyenwaldenſia; quæ ad roborandum & confortandum corpus egregiam obtinent virtutem. Sub horum uſu pariter ac eo abſoluto, adhibenda ſunt decocta diluentia, ex radice chinæ, ſcorzoneræ, viſco quercino, qui inſigne roborans conſtituit: quo etiam nomine excellentis virtutis eſt cortex Peruvianus, in pulvere ſubtiliſſimo, cum ſuccino, cinnabaris, antimonio diaphoretico maritatus. Hic enim cortex blanda ſua balſamica vi, humores corruptos, acres, bilioſos in duodeno potiſſimum hærentes invertit, ac benignos reddit; atque ventriculum ac primas vias roborando, digeſtionem egregie adjuvat. Quo etiam ſcopo elixir noſtrum balſamicum viſcerale præſtantiſſimam pollicetur opem; præſertim, ſi pilulis balſamicis, quandoque devorandis, primæ officinæ ſemper à ſordibus liberæ conſerventur.

§. IX.

Methodus præſervatoria. Præter hæc denique præſidia, ad noſtri affectus præſervationem, ſedula cauſarum huc diſponentium evitatio, quam plurimum contribuit. Fugiantur nimirum loca uda, humida, paluſtria; & aër ſeligatur purus, ſerenus atque tenuis: hinc etiam in malo epidemice graſſante domicilia atque conclavia haud ſine fructu ſuffimigiis imbuantur. Victus porro ſit facilis ac conveniens; ne cruditates in prima regione, novum ſpaſmorum pabulum generentur: quare SEVERINUS EUGALENUS *tract. de Scorbuto pag.* 119. caſum recenſet, de convulſionibus ſcorbuticis in infante, quæ nullis remediis curari prius potuerunt, quam donec nutrix ſana fuit quæſita. Inprimis cane pejus & angue fugiantur alimenta ac potulenta calidiora, commoventia; ut etiam animi pathemata, ira, terror, cura, triſtitia: utpote quibus in revocandis motibus ſpaſmodicis & convulſivis nihil eſt efficacius. Alvus nunquam ſit obſtructa, nec ſanguinis moles juſto major: idcirco hæc congruis venæ ſectionibus ac ſcarificationibus ventilanda; illa victu emolliente, clyſteribus, ac pilulis balſamicis lubricanda. His deniqueomnibus, præſertim verſus ſolſtitium brumale, quo plerumque hi adfectus recrudeſcere ſolent, utendum erit.

CAUTELÆ.

§. I.

Cautela circa remedia calidiora. Si ullus eſt morbus, qui delicatius, ac leviori quaſi brachio tractari debet; certe eſt noſter ſpaſmodicus vagus. Reſpuit ille valida, ac exacerbatur ab omnibus, utut leviſſimis ſpirituoſis, commoventibus, ac calidioribus, bezoardicis, alexipharmacis, volatilibus, eſſentiis, oleis deſtillatis &c. Materia enim ſalino-ſulphurea, quæ hos morbos fovet, tam ſubtilis exiſtit, tamque volatilis, ut ab ejuſmodi remediis admodum exaltetur & exagitetur. Cuncta, quæ exhiberi poſſunt, medicamina, ſint temperata; & in pulverum, mixturarum aquearum, decoctorum ac infuſorum forma propinentur.

§. II.

Circa antiſcorbutica. Hanc etiam cautelam circa ipſa antiſcorbutica obſervare oportet: ex quibus non niſi temperatiſſima ſeligantur, uti ſunt beccabunga, acetoſa, & ſuccus naſturtii aquatici, quod præter ſal volatile ſubamaræ & roborantis eſt virtutis. Optime enim in ſuccis exhibentur; maxime ſi ille aut ſero lactis, aut ipſi lacti nuptus, purgantis antea primis viis, popinetur. Si decoctorum formulæ arrideant; illis addere convenit nitrum; quippe quod radicum, herbarumque paulo acriorum vim commoventem inſigniter hebetat.

§. III.

Circa fortiora evacuantia, ac narcotica. Fortiora purgantia adhibere, maxime, ubi ſcorbutica præſto eſt acrimonia; nihil eſt, niſi oleum camino addere. Narcotica, ſulphurea, opiata, adſtrigentia &c. remota nondum materiali cauſa, propinata veneni inſtar ſunt. Licet enim prima fronte malum allevare videantur; re tamen vera illud reddunt pertinacius, ac ſummam nervorum relinquunt debilitatem. Idem de aſa fœtida, naribus extrinſecus admota, tenendum eſt; cui ſubſtituere præſtat corium illud ex Ruſſia ad nos deportatum, quod vocant *Juchten-Leder.* Fonticulos, veſicatoria, ſetacea &c. non promiſcue adplicare decet; ſed in certis duntaxat ac reſervatis caſibus, ubi nimirum exanthemata, aut ulcera ad partes corporis interiores ſunt retroacta, & malum eſt pertinacius.

§. IV.

Quid faciendum, ſi ſubſint affectiones hyſtericæ. Ubi affectum ſpaſmodicum vagum, præter ſcorbuticam humorum dyſcraſiam, affectus hyſtericus, aut excretionum ſanguinearum ſuppreſſio ſuſtentaverit: haud temere ad ſpecifica, aut motus præternaturales ſopientia, interna pariter, ac externa confugiendum eſt; ſed antea bene providendum, ut adjuvetur ſucceſſus excretionum. Hoc fine venæ ſectiones convenienti tempore inſtitutæ; clyſteres; pulveres temperantes & antiſpaſmodici; pilulæ blande balſamicæ; tepidiora pediluvia, & bonum ab horum uſu regimen, quin & balnea temperata, ac denique recta aquarum mineralium potatio utramque paginam abſolvunt. Et generatim ſciendum eſt, nihil magis felicem curationis ſucceſſum adjuvare, quam ſi pori cutis aperti, & alvus liberata fuerint.

§. V.

Cautela circa ſcorbutum. Adhuc circa ſcorbutum, ſi malo noſtro pabulum dederit, tenendum eſt, quod in illo magis frigido, ut cum Veteribus loquar, aut ubi ſimul pituita mucida, vappida, acida, in ſubjectis naturæ humidioris ac frigidioris peccat, magis è re ſint antiſcorbuticæ radices ac herbæ in decoctis adhibendæ. Contra vero, ubi ſubjecta fuerint ſtrictiora, calidiora, cholerica, & acrimonia magis bilioſa, ſulphurea, omnium remediorum virtutem antecellit ſerum lactis.

§. VI.

Circa lacticinia. Generatim lac, & medicamina ex illo parata, ſi debito ordine, ac primis viis à bilioſa acri ſaburra repurgatis uſupentur, ad infrigendam & obtundendam miaſmatum malignorum, in his morbis peccantium, acrimoniam, præſtantiſſimi uſus eſt. Hoc inter alia patet, exemplo venenorum, ac draſticorum purgantium & emeticorum: nihil enim certius & efficacius, ad convulſiones, & alias atrociſſimas paſſiones ab illis excitatas deprehenditur, quam opportunus lactis uſus.

§. VII.

Circa remedia ſalina ac mercurialia. Pernicioſiſſimus in morbo noſtro ſpaſmodico, ubi jam ſalia acria, ſcorbutica præſto ſunt, eſt quorumcunque ſalium & fixiorum & volatilium frequens & largior uſus; quippe quæ materiam ac cauſam morbi magis adaugent, & ſymptomata exacerbant. Quare nec cinnabarina, quæ alias cum diaphoreticis ac abſorbentibus mixta ſecuri ſunt uſus, cum ſalibus irritantibus combinare decet. Maxime omnium à mercurialibus quibuſcunque ſedulo cavere expedit: quoniam illa, ſi cum ſalina acrimonia permiſceantur, cauſticam ac venatam obtinent naturam.

§. VIII.

Circa linimenta. Sæpius tanta urget motuum violentorum vehementia, ut nulla fere reſtent intervalla, quibus convenientia propinari poſſint remedia. Tali in caſu nihil eſt præſtantius, quam remediis externis, ac linimentis, cum oleo hyoſcyami permixtis, ad tempora adplicandis, blandum conciliare ſomnum; quo ſævi tumultus placantur, ut deinde reliqua medicamina feliciori ſucceſſu adhibeantur. Cæterum etiam roborandi fine linimenta vertebris lumbaribus, ventriculi regioni, ac juncturis partium adplicari poſſunt; ubi loco olei hyoſcyami, oleum nervinum & lumbricorum terreſtrium ſubſtitui debet.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Motus convulſivi vagi ſcorbutici. Imploravit aliquando opem meam Comes illuſtriſſima, annorum XXXIV. undecim liberorum mater, gravibus curis ac terroribus obnoxia, quæ per ſeptem jam annos præter paſſiones hypochondriacas, convulſionibus vagis per intervalla tam admirandis infeſtabatur, ut à multis faſcino adſcriberentur, nec verbis ſatis potuerint exprimi. Extra paroxyſmum vaga erat adpetentia; at ſitis ut plurimum ardentior, ſub qua fauces & œſophagus plorabant lympham, ſaporem nunc meri piperis, nunc meri ſalis, nunc cupreum referentem. Præcordia diſtendebantur mirifice; venter reſonabat continuis murmuribus; inteſtinorum volumen poſt leviſſimum motum ſæpius occupabat colica convulſiva; alvus mox erat ſtrictiſſima, mox fluida, nunquam tamen abſque teneſmo vel inguinum ſpaſmo reddebatur. In hypochondriis perpetuo ſentiebatur inflammatoria quædam & quaſi ulceroſa exæſtuatio, quæ ſæpius ſternum invadebat cum ſenſatione animalculi ibidem oberrantis. Urgebant mentis deliquia, cordis palpitationes, & nocte præſertim tanta ſpirandi anguſtia, ut ſuffocari videretur. Caput crebra vertigine afficiebatur, cum dolore mox unius, mox alterius lateris ſpaſmodico; & tanto ſæpius æſtu intus & extus exardeſcebat, ut cerebrum quaſi prunis aſſari, facies mero igne afflari videretur. Somno utebatur turbulento; vigillans metu, triſtitia pavoreque ſine cauſa percellebatur frequenter; ac ipſæ mentis facultates imminui cœperunt. Cæterum partes externas nunc formicationis quidam ſenſus, nunc motus abolitio, nunc etiam tremor undulans, cum gravitate oppreſſoria occupabat: interdum tanta pedum urgebat elaſticitas, ut perpetuo ambulandi ac ſaliendi adficeretur deſiderio; mox ingens rigor totum corpus concutiebat, qui in frigidum deſinebat ſudorem, interioribus ferventibus. Facies mox ſaniſſima, mox ex nigro fulci coloris adparebat; pedes nunc tumebant, nunc variis pingebantur maculis; nunc etiam veſiculis, quæ diſruptæ lympham ſtillabat acerrimam, obſidebantur. Menſes rite fluunt; lochia, ſi fœtus enixa fuerit, bene ſuccedunt, & nonnunquam maſſulas purulentas ſimul fundunt, acrimonia aquam fortem ſuperantes. Diætæ eſt ægra ſtudioſiſſima; & pro potu ordinario nil niſi aquam ſimplicem adſumit. Ipſi paroxyſmi viſu ſunt horrendi: namque illuſtriſſima ægra horrendis motibus, nunc tetano, nunc epiſthotono, nunc emproſthotono convolvitur, tenditur, circumgyratur, in choreas nunc ambobus, nunc uno ſaltem pede ducendas cogitur; & in curſum nullis frænis ſufflaminandum rapitur. Nunc ſuper genua, nunc ſuper digitos pedum, nunc ſuper plantas obliquas volutatur; donec in terram concidat, linguam canum more cum ſono anhelantium motitat; dentes colliſis maxillis conterit; palmas manuum collidit; & tum attonito & quaſi moribundo ſitu detinetur. Senſus interni in convulſivo paroxyſmo omnes ſunt ſalvi, & ad unguem novit, quæ ſub illo fuerunt acta. At in poſteriori acceſſione veluti cataleptica, oculis licet clauſis, carmina concepta, propria manu in charta deſcribit; clauſis etiam oculis fila ſerica artificioſiſſime contexit, & ante fores ſtantes, utut ſibi ignotos, nullo indicanre, ad ſe vocat. Hi paroxyſmi per intervalla redeunt, & prænunciantur ſomnolentia juſto profundiori, adpetitu & pulſu auctis: tum viſcida muci particula per ſcreatum ejicitur; aut globiformis ſepti tranſverſi contorſio ſentitur; & hinc ſubito ſuperveniunt artuum agitationes.

Epicriſis.

Notabile hoc eſt exemplum motuum ſpaſmodicorum vagorum, cum catalepticis ſymptomatibus & inſigni humorum dyſcraſia ſcorbutica complicatorum. Hanc enim ſignificant lympha illa acerrima, ex faucibus ac œſophago ſtillans, varioſque ſapores referens, dolores rodentes, lancinantes, pungentes totius fere corporis; maculæ ac veſiculæ pedes occupantes, atque moleculæ illæ acerrimæ cum lochiis excretæ. Notabile vero in hoc caſu eſt, quod appetitus, qui extra paroxyſmum vagus erat, brevi ante ipſam acceſſionem admodum auctus fuerit. Namque excitari adpetitum à ſalibus acidis, tunicam ventriculi vellicantibus, neminem fugit: hæc vero ſalia, quamdiu motus ſpaſmodici ſilent, reliquis viſcidis humoribus immixta quaſi coercentur; at quando per incipientes violentos motus è ſuo contextu extricantur, iterum afficiunt nervoſas partes; ut adeo cauſa pateat, cur imminentem paroxyſmum adpetitus antecedat auctior. Totum vero malum primum habet fundamentum in perverſo partium & fluidarum & ſolidarum motu: quod ex paſſionibus quas toleravit hypochondriacis clarum fit. Complicati in his adfectibus inteſtinorum motus ſpaſmodici in cauſa etiam ſunt, quod alvi negotium ſuccedat admodum inordinatum; & illa, conquieſcentibus ſpaſmis, lubrica, his vero recrudeſcentibus conſtrictiſſima fit. Teneſmus, ſingulis dejectionibus conjunctus, ab humorum acrimonia dependet: & roſionis ille ac æſtuationis in hypochondrio dextro ſenſatio, à bile acriori, ſtagnante, & per poros veſiculæ felleæ tranſſudente, vicinaſque partes vellicante ſuos mutuantur natales.

Hujus

Hujus autem affectionis, quæ adeo inveterata ſolidas pariter ac fluidas partes prorſus deſtruxit, curatio difficillima fuit, ut adeo haud mirum, ſi omnium remediorum, utut præſtantiſſimorum efficacia fuerit irrita. Laxantia vero, diaphoretica, balnea, aquæ minerales, victus ac cœli mutatio inſigniſſimum in hoc ſpinoſo morbo levamen attulerunt.

Observatio II.

Spaſmi convulſivi vagi ex podagra retropulſa. Celebris vir, XXX. annorum, decem abhinc annis menſe Martio podagrico corripiebatur inſultu, qui pedem ſiniſtrum occupabat, & intra tres hebdomades iterum evaneſcebat. Poſt elapſum exinde quinquennium, eodem menſe Martio ex improviſo doloribus vagis arthriticis omnium artuum, cum horrendis convulſionibus infeſtabatur: quibus intra ſex hebdomades debellatis, ſucceſſit tanta totius corporis imbecillitas, ut per tres integros menſes obambulare, ac pedibus inſiſtere nequiverit. Ante binos annos, iterum menſe Martio recruduerunt iidem motus vagi, ſpaſmodico-convulſivi & primum pollicem ſiniſtri, tum dextri pedis prehendebant, ac abhinc per calcaneum, pedes, genua, ſpinam dorſi, pectus, humeros, brachia, manus, digitos, cervicem & occiput protenſi, rationis uſum ſemper tollebant. Sedatæ atroces hæ affectiones, inſequente menſe Novembri, eadem vehementia, quin convulſionum majori violentia recidebant, & ſymptomatibus viſu horrendis ſæviebant. Tum accidit aliquando, ut in ipſa dolorum exacerbatione, illam dorſi regionem, ubi diaphragma vertebris adhæret; manu fortiter percutiendam præberet: quo facto, remittebant quidem artuum externorum tormenta, ſed atrociores inteſtina prehendebant dolores, ut arthritis retropulſa videretur. Vix autem una elapſa hora, alvus ſponte ſolvebatur; & tum clyſteribus adjuta, copioſas ſordes ac flatus reddebat: quibus excretis cuncta conquieſcebant ſymptomata, ſomnus & adpetitus redibant, & perfecta ſequebatur convaleſcentia.

Epicriſis.

Plane ſingularis, & attentione perquam digna eſt hæc obſervatio, quod forti facta percuſſione ejus dorſi regionis, ubi tendines diaphragmatis vertebris lumborum adhærent, externa artuum tormenta mox remiſerint, & ad inteſtina retroceſſerint; tumque ſecuta crebriori alvi dejectione, & copioſa ſordium eliminatione, vis morbi atque ſymptomatum mox conquieverit. Nam ſi ullus in univerſo corpore locus eſt notabilis; certe hic ipſe, cujus in hiſtoria morbi meminimus, attentionem meretur. Ibidem enim ſepti tranſverſi tendines vertebris lumbaribus firmiter junguntur, & orificium ventriculi ſiniſtrum, valde nervoſum atque ſenſibile; porro plexus major meſentericus, cum arteria & vena meſenterica, ac finis duodeni, in quo vitioſus morborum ſpaſmodicorum & periodicorum fomes eſt, ſitum ſuum habent. Hinc vero videtur ſimillimum, à paulo fortiori hujus loci externa percuſſione, ingentem tam motuum nervoſi generis ſpaſmodicorum, quam etiam cauſarum hoſce motus ſuſtentantium, factam eſſe mutationem, eorumque ex uno in alterum locum tranſlationem. Hujus externi remedii effectum in puerorum ferina, atque ſuffocatione minante tuſſi, aliquoties vidi præſtantiſſimum: neque etiam minus in viro quodam honoratiſſimo, qui ſæpius cruciabatur graviori podagra, adnotavi, quod à partis affectæ per malleum facta, utut dolorifica percuſſione, inſigniſſimum dolorum perceperit allevamentum. Recte mechanica dici poteſt hæc curatio; quæ, ſi tempeſtive fiat, in certis circumſtantiis felici haud carere poteſt effectu.

Quod autem præſens morbus demum per alvi dejectionem fuerit curatus; certum præbet indicium, cauſam illius materialem in prima latuiſſe regione. Hæc ergo idoneis foras ejicienda eſt ſubſidiis; cui quidem ſcopo fortiora purgantia, ſalina, & ſtimulantia minime inſerviunt; ſed quæ leniendo, demulcendo, ſimulque evacuando agunt, magis conveniunt. Ex horum cenſu, mea experientia, omnibus reliquis præferri meretur infuſum mannatum, rhabarbarinum, tartariſatum, pro re nata cum uno vel altero tartari emetici grano acuatum. Sic citra omnem noxam & tumultum tam per ſuperiora, quam per inferiora ſaburra primarum viarum, quantitate ſatis copioſa proſcribetur.

Observatio III.

Motus ſpaſmodici vagi cum corrupta phantaſia. Puer XI. annorum, ſtrictioris corporis habitus, à teneris vultu pallido ac lurido præditus, & ſæpius de imi ventris torminibus conqueſtus, parentibus tamen ſanis natus, obambulavit aliquando hiemali tempore in horto, ibidemque prævio gravativo in pectore ſenſu, & vomendi conatu, incidit in paroxyſmum fere epilepticum; in quo poſt aliquot horas ſemianimis, & oculis clauſis deprehendebatur. Abhinc malum magis invaleſcere cœpit, & aliquoties quotidie recurrit, cum tanto membrorum robore, ut vix à tribus viris coërcere potuerit. Paroxyſmum antecedebant anguſtiæ præcordiorum, palpitationes cordis, vertigo, tinnitus aurium, & capitis gravitas: tum ſpaſmodicæ agitationes ab umbicilico primum ad caput aſcendunt, & ex hoc in externos artus diffunduntur. Quamdiu caput afficitur, omnes ceſſant ſenſus & rationis potentia hebetatur; quando autem artus concutiuntur, rationis redit integritas. Ipſæ corporis agitationes variis quotidie modis triſtem ludunt ſcenam: mox enim inſtar galli cucurrit, mox boatum vaccarum æmulatur, mox ſonitum, quo venatores feras alliciunt, modulatur; mox peregrinas linguas ſtrepit; mox more muſicorum, modum cantus manibus moderatur; mox magis mutus eſt quam piſcis, & tum ſcribendo ſignificat, prohibitum jam ſermonem ſe intra horæ ſpatium eſſe recuperaturum, uti etiam fit. Fingit præterea ſibimet non ſolum varias inanes ideas, ac terrificas imagines, ſeque ſpectra videre affirmat; verum etiam prædicit ſæpius in paroxyſmo res, quæ actu fiunt. Et notatu dignum eſt, ægrum aliquando, cum accitus verbi divini miniſter nomen Jeſu pronunciaſſet, ingentem edidiſſe clamorem; quo finito tranquillus preces fundere valuit. Cæterum extra paroxyſmum fervido fruitur adpetitu, ſomnoque placidiſſimo; & urinam mingit aquoſam. Ex emetici lenioribus bene habet; ſed poſt inſtitutam pronuper venæ ſectionem, malum exacerbari videbatur.

Epicriſis.

Prodigioſa utique, & quæ omnem mentis captum ſuperare videtur, eſt illa vis, quæ in hominis phantaſia latet, & quæ in morbis cerebri, atque generis nervoſi atrocioribus, quam maxime ſeſe exſerit. Quare jam Vetuſtiſſimi, & *Hippocrates* tempore viventes Medici, loco naturalium cauſarum, quas ignorarunt, τὸ θεῖον ſive divinum quid in ſubſidium vocarunt: & ob eandem rationem epilepſiam nomine morbi ſacri inſigniverunt. Notabilis certe eſt locus, qui in Libro HIPPOCRATIS *de morbo ſacro* §. 11. exſtat, dum: *Qui primi*, inquit, *hunc morbum ſacrum eſſe pronunciarunt, tales homines mihi eſſe videntur, quales etiam nunc ſunt magi, & expiatores, & circulatores, & quidam arrogantes, qui ſe vehementer pios eſſe ſimulant, & amplius quid ſcire. Hi itaque conſilii & mentis inopiæ obvelantes, ac prætexentes divinitatem, quum nihil haberent, quod exhibitum prodeſſet, ut ne manifeſta fieret ipſorum ignorantia, ſacram hanc affectionem eſſe pronunciarunt, & relictis idoneis rationibus, curationem in expiamentis & incantamentis quæſiverunt.* Verum cum cauſæ, quæ ad turbulentam ejuſmodi, ac plane perverſam contribuunt phantaſiam, omnino ſint phyſicæ atque mechanicæ, ſiquidem anima non niſi mechaniſmo, per mechanicas cauſas & cum materia apta, agere & operari poteſt, quo immutato, illius quoque operatio mutatur: illæ ſane diligentius à medico ſunt corrigendæ, & è corpore proſcribendæ. Et ipſi jam Veteres, præſertim HIPPOCRATES, talium cum corrupta phantaſia complicatorum morborum curationem in remediis diæteticis cibis accommodatis, ſalubri aëre, atque demum in helleboro dextre præparato quærentes invenerunt. Quemadmodum enim à cibis copioſis, flatulentis, & qui craſſos viſcidoſque ingenerant ſuccos, nec non aëre nimis denſo vappidoque, corpora per ſe jam imbecilla facillime ad graves generis nervoſi ægritudines diſponuntur: ita omnino ad has præcavendas pariter, ac ſanandas, convenienti vitæ regimine, & victu tenui, qui nec ſtomachum gravat, nec cruditates relinquit nervis inimicas, & benigno cocto nihil obſervatur præſtantius.

OBSERVATIO IV.

Morbus ſpaſmodico convulſivus, ex nimis aſcaridibus ſubortus.

Puer VII. annorum, alacris antea, & vegetus, ex improviſo capitis acuto corripiebatur dolore, qui cum æſtu præternaturali, atque pulſu celeri erat conjunctus. Brevi poſt ſuperveniebant ſæviſſima circa regionem umbilicalem tormina, crebri vomendi conatus, intolerabilis in ano pruritus, alvi obſtructio per triduum inhærens; & tandem excipiebant horrendæ manuum pedumque convulſiones, & agitationes ex uno membro in alterum tranſeuntes: quibus ceſſantibus, abſque ſenſu & motu, intentis oculis, graviter reſpirans jacebat. Hæc ergo ſymptomata præter antiſpaſmodica, liquorem meum anodynum mineralem, cum tertia parte ſpiritus vitrioli junctum, & pulverem ex cinnabari, lumbricis terreſtribus, nitro, & pulvere Marchionis confectum, oppugnabantur laxante, quod ex manna, rhabarbaro, ſemine ſantonici, ac ſale Sedlicenſi erat compoſitum. Hoc excipiebant crebræ alvi dejectiones, & cum illis, mirum dictu! ultra millia aſcaridum tenuiſſimarum, glomeris inſtar invicem contortarum, excernebantur: quo facto cuncta protinus remittebant ſymptomata.

Epicriſis.

Vermes, inteſtinis tenuibus, vel ipſi ventriculo incarceratos, horrenda & portentoſa in partium nervoſarum ſyſtemate excitare ſymptomata, neminem fugit. Sed id non adeo obvium atque compertum eſt, aſcarides, quarum ſedes in recto, tanquam ultimo, & à capite remotiſſimo inteſtino eſt, convellendo univerſum nervorum genus, totam motuum vitalium, imo functionum animalium turbare poſſe œconomiam. Verum haud infrequenter non tantum in pueris, ſed etiam adultioribus, præſertim fœminis ob menſium vitium cachecticis, ex aſcaridibus varios & mirabiles capitis affectus, aphoniam, profundum ſoporem, epilepſiam, catalepſin, convulſiones artuum vagas, ac mentis alienationes obſervavi. Quando vero hi vermes per ſuppoſitoria, anthelmintica cum purgantibus juncta, ex quibus ſemen Santonici cum mercurio dulci ac jalappa mixtum palmam obtinet, non omiſſis balſamicis, foras pulſi fuerunt, remiſerunt omnes adfectiones. Cauſam tam graviſſimarum paſſionum non in ſola inteſtini recti vellicatione collocandam eſſe arbitror; nam ſæpe nec ullus dolor, nec pruritus in ano ſentitur; ſed potius in putridis horum animalculorum effluviis ac exhalationibus, per poros in nervoſas ac membranaceas partes ſeſe inſinuantibus ponendum eſſe, certus credo.

OBSERVATIO V.

Spaſmi vagi ab acrimonia lymphæ & ſeri.

Vir quidam LXIV. annorum, laborabat affectu ſpaſmodico vago, qui ſic ſe habebat: ante invaſionem conquerebatur de pedum & crurum vehementi refrigeratione, ut calore hæ partes foveri debuerint. Ceſſante paulo frigore, tormina atrocia infeſtabant abdomen, quibus præſentibus nec flatus, nec fæces, nec urinæ mitti poterant. Tum excipiebat quædam contractio in medulla ſpinali circa lumborum vertebras; ſub qua venter magis occludebatur, ſpaſmodicus vero dolor ad ſuperiora ſimul aſcendebat, cum junctis ructibus, capitiſque doloribus tenſivus, gravativis, & quodam ſtupore. Tandem æſtus cum pruritu totum corpus perfundebat, & maxime regionem umbilicalem tanta occupabat ariditate, ut cutis veluti torrefacta, ac aduſta, adpareret. Non etiam minus extra paroxyſmum crura ſemper manebant frigida; manus vero notabili languore, ſtupiditate, tremore, ſenſationiſque pariter ac motus quadam impotentia adficiebantur: quid? quod denique vera paralyſis pedes atque manus obſederit: reliquis ſymptomatibus ſpaſmodicis in uno tenore perſeverantibus. In tali rerum ſtatu multa, ac varii generis medicamina, ſed fruſtra fuerant adhibita. Ego tandem conſultus, clyſteres emollientes ano infundi; & decoctum ex ſero lactis, floribus ſambuci, & naſturtio aquatico paratum potari juſſi; ex quorum uſu tormina & dolores abdominis admodum mitigabantur, & conjunctis tandem balneis aquæ dulcis, alvi libertas inſequebatur, ægerque habebat melius. Denique in faucibus & labiis, veſiculæ ſero aquoſo plenæ efflorеſcebant; atque alvi profluvium ſatis copioſum accedebat, quo multæ ſordes excrementitiæ reddebantur. Et cum abhinc quotidie

deco-

decoctum chinæ potaret, externaſque partes oleo lumbricorum terreſtrium ſæpius perfricandas curaret; vires ſenſim collegit, integramque recuperavit ſanitatem.

Epicriſis.

Notabile ſpaſmorum vagorum, licet cum violentis convulſionibus haud complicatorum exemplar ſiſtit hic caſus. Inceperunt nimirum illi in pedibus, horum refrigerationem inferentes; abhinc per ſpinam dorſi, nervoſas abdominis, maxime inteſtinorum partes obſederunt, pertinaces alvi conſtrictiones & tormina excitando, tum pectus invaſerunt atque præcordia; anxietates, ructus, ardorem ventriculi, & lymphæ ex ore vel potius faucibus ſtillicidium inducendo. Tandem etiam caput occuparunt, & in illo melancholiam, ſtuporem, vertiginem, vigilias, dolorem gravativum, tinnitum aurium, ſpaſmum caninum, ac denique paralyticos affectus progenerarunt. Hocce vero malum à dyſcraſia lymphæ & ſanguinis acri, tenui, cauſtica, in noſtro ægrotante originem traxiſſe; inter alia exinde patet, quod poſt æſtum, quo ordinario ſpaſmi diſcutiuntur, pruritus, fervor & exſiccatio cutis, & veſiculæ in toto corpore adparuerint. Hinc etiam factum eſt, ut decocta diluentia, humectantia, & quæ acrimoniam temperant, uti ſerum lactis, in quo flores ſambuci ac herba naſturtii aquatici decoquuntur, clyſteres emollientes, decoctum chinæ, atque balnea opem tulerint præſtantiſſimam. Contra vero omnia, quæ intendunt ſcorbuticam humorum acrimoniam, veluti ſunt fortiora purgantia, ſudorifera, atque ſalina plane omitti debent, quoniam iis plus damni excitatur, quam emolumenti.

OBSERVATIO VI.

Morbus vagus ſcorbuticus cum ſaburra tenaciſſima, inteſtinis impacta.

Vir XL. annorum, per duos abhinc annos crebris ventriculi inflationibus, ac inſigni abdominis tenſione divexatus, incidebat aliquando poſt prævium iter, in vehementiſſimum dentium ſiniſtri lateris dolorem, adeo ut per aliquot horas inſtar apoplectici omni fere ſenſu ac motu privatus eſſet. Talis paroxyſmus bis adhuc circa novilunium ſemper recidebat; adhibitis vero veſicatoriis & ſcarificatione tandem remittebat. Poſthæc circa ultimam lunæ quadram, ingentes lancinationes crus ſiniſtrum prehendebant, cum totius corporis laſſitudine, & quotidianis animi deliquiis ſtipatæ: quæ ſubſequente plenilunio in omnes artus diffundebantur, cum rigiditate ac motus impotentia in brachiis, horumque juncturas veluti è ſede ſua diſtorquebant. Hinc ſuaſu amicorum, locum mutare, iter ingredi, & corpus movere cœpit: unde accidit, ut aliquando præter opinionem crus ſiniſtrum violenter retractum, dextrum vero antrorſum vehementer diſtentum fuerit. Diu etiam vixit in hoc miſero ſtatu, multoſque Medicos adhibuit, quorum quidam inſultus apoplecticos, alii arthritidem, alii calculum, alii malum hypochondriacum ſuſpicabantur, & variis quidem contra ea mala, ſed in caſſum, pugnabant remediis. Tandem cum atrocia & fere convulſiva inteſtinorum volumen excruciarent tormina; injecti intra nycthemeron ultra decem clyſteres, materiam compactam ac globoſam inſtar pomorum Borsdorffianorum minorum evacuarunt, quorum globulorum ſinguli veluti calce erant obducti. Horum dejectioni ſuperveniebant quidem animi defectiones; at elapſis abhinc paucis horis, ſingulare virium incrementum æger recuperavit. Tum uſus eſt lacte caprino, & ad thermas Tœplicenſes conceſſit, & poſt illarum uſum ſpinam dorſi & juncturas artuum oleo nucis moſchatæ ſibi inungi curavit: quibus factum eſt, ut paucis diebus omnia remiſerint ſymptomata, ac tantum pedibus acceſſerit robur, ut commode ambulare potuerit. Notabile cæterum in hoc morbo fuit momentum, quod manus, utut atrociſſimis diſtractæ doloribus, à paralyſi fuerint immunes; quæ tamen crura, à ſpaſmis libera, omnino occupaverat. Nec ſilentio prætereundum eſt, ægrum ſumtis cibis rariſſime habuiſſe animi deliquia, quæ vero in jejunio fuerunt frequentia.

Epicriſis.

Luculenter ex hoc caſu docemur, quam graves affectiones pertinax alvi obſtipatio, & inteſtinorum à ſaburra craſſa atque compacta oppletio, niſi progenerare, ſaltem ſuſtentare valeat. Præſtat igitur alvum in morbis chronicis, ſpaſmodicis, convulſivis lubricam ſervare; cui ſcopo, tantum abeſt, ut purgantia conveniant, ut ſæpius etiam blanda laxantia oretenus exhibere haud liceat. In noſtro ſaltem caſu omnia purgantia, quin & laxantia non niſi vomitus excitarunt, & ſpaſmos exacerbarunt. Contra vero conſultius eſt, clyſteres ano infundere oleoſos, ac emollientes; quibus fæces craſſiores diluuntur, & ad exitum diſponuntur. Tum quoque jungere licet laxantia, & quidem leniſſima, veluti eſt manna cum oleo amygdalarum dulcium. Hiſce itaque ſubſidiis poſtquam expurgatæ fuerunt ſordes craſſiores: reliqua remedia, quæ ad temperanda ſalia ſcorbutica ſunt opportuna, feliciori ſucceſſu, majorique cum fructu adhiberi potuerunt, quæ inter ſerum lactis, præſertim dulce, eſt præſtantiſſimum. Tandem ad artus roborandos thermæ Tœplicenſes, & olea juncturis numcta, utiliſſimam tulerunt opem.

OBSERVATIO VII.

Spaſmi vagi ſcorbutici.

Puella XII. annorum, diu male habens, tandem in affectum ſpaſmodicum vagum delabitur, cujus paroxyſmi per vices ſequentem in modum invadebant: corripitur primum ægra dolore abdominis atrociſſimo; quo ceſſante maculæ hinc inde per corpus diſperſæ efflorеſcunt, & his demum evaneſcentibus, ſpaſmodicæ motitationes manuum pedumque ſuccedunt, atque tandem epilepticæ junguntur agitationes. Obſervatione hic dignum fuit, quod quotieſcunque externarum partium dolores ac ſpaſmi remiſerunt, illi protinus interiora occupaverint, cum alvi adſtrictione contumaciſſima, & tanta contractione, ut fiſtulam clyſticam ano intrudere fere fuerit impoſſibile. Contra vero ceſſantibus internarum partium motionibus, ſpaſmi iterum ad externas tranſierunt; & hæc ſcena per ſatis longum tempus acta fuit, donec tandem morbus, clyſteribus oleoſis, ſero lactis, decoctis antiſcorbuticis &c. feliciter fuerit profligatus.

Epicriſis.

Notari ex hoc caſu meretur, quod ſub violentis inteſtinorum tormentis, craſſa præſertim atque rectum, circa exitum, adeo conſtringi ſoleant

ac coarctari, ut nec excrementis, nec flatulentis vaporibus exitum permittant, neque fiſtulam, qua clyſteres injicitur, utut tenuiſſimam recipiant; aut ſi quoque hanc admiſerint, ipſi tamen infuſi clyſteres, veluti vi quadam ſtatim repellantur. Hujus vero momenti ratio, falſo à quibuſdam flatibus obicem ponentibus imputatur: ſiquidem ex phyſicis liquet documentis, quod fluida, quæ vi quadam ex clyſteribus ano impelluntur, reſiſtentiam obſtantium flatuum longiſſime ſuperent. Vera potius cauſa in ipſa inteſtinorum pertinaciſſima conſtrictione latet, qua etiam motus eorum periſtalticus haud raro ad ſuperiora convertitur. Hinc ſæpiſſime fit, ut non ſolum ventriculi inflationes, cardialgiæ moleſtiſſimæ, anxietates præcordiorum &c. ſuboriantur; verum etiam laxantia oretenus data, per vomitum reddantur, quin nonnunquam ipſi clyſteres cum ſtercoribus per ſuperiora eructentur. Præſtat itaque in tali caſu ſub ipſo paroxyſmo, nihil nec laxantibus, nec clyſteribus moliri; ſed potius partes conſtrictas externis emollientibus relaxare, & extra acceſſionum tempus blandis vacuantibus ſaburram acrem eliminare; aliiſque antiſpaſmodicis & anodynis irregulares ac inverſos motus demulcere.

Observatio VIII.

Convulſiones vagæ ex violenta oſſis coccygis percuſſione.

Puer annorum circiter XIV. inter rixas cum commilitonibus, ſaxo ſatis duro circa os ſacrum ac coxendicis graviter percutitur; cum ſubſequuto partis affectæ vehementi tumore ac dolore, ſomnoque abhinc difficili, ac pavore pleno. Vocatus Chirurgus os coccygis fractum dicebat, variaque extrinſecus adplicabat emplaſtra pariter ac linimenta. Neque tamen minus tertio die poſt accedebant horrendæ artuum convulſiones, cum vehementi cordis palpitatione, præcordiorum ſubſultibus, ſermonis difficultate, & memoriæ debilitate ſtipatæ, ut vix cognoſceret adſtantes, à pollicum tamen contractione immunes. Datis diaphoreticis ac antiſpaſmodicis medicinis, intra quinque dierum ſpatium ceſſabant hæ præternaturales motiones; ſed ſingulis menſibus, ſecundo vel tertio ante lunam plenam die, quo percuſſio violenta erat facta, ſemper redibant. Acceſſiones flatus frigidiores, ex oſſe ſacro per dorſi ſpinam ad cerebrum aſcendentes, antecedebant; tum incompoſita loqui cœpit, non dormire, nec domi contineri poterat; oculi ſæpius torvi videbantur ac terribiles; & redeuntibus denique ſenſibus, vaga artuum convulſio ſequebatur. Tali malo per anni dimidium cruciatus æger, tandem per balnea aquæ dulcis; per pulveres antiſpaſmodicos, quorum baſis erat cinnabaris, ac pulvis lumbricorum terreſtrium; decoctum viſci querni, radiciſque chinæ, cum quarta lactis parte mixtum, atque per linimenta, quæ præter alia oleum hyoſcyami ac camphoram habebant, oſſi ſacro adplicata, quæ Dei eſt gratia, priſtinæ reſtituebatur ſanitati.

Epicriſis.

Ex hac morbi hiſtoria, diligentius penſitata, luculenter patet, quam admirandus ſit membranarum, quæ medullam ſpinalem cingunt, cum aliis nervoſis ac membranaceis partibus conſenſus, qui in mutua motuum vitioſorum communicatione ac propagatione conſiſtit. Senſatio autem illa frigidæ auræ ex loco affecto per dorſum ad caput uſque aſcendentis vix ab alia cauſa dependet, quam à ſtrictura ſpaſmodica, per materiæ ſubſiſtentis acris & ichoroſæ vellicationem inducta, in oſſis ſacri medulla incipiente, & in forma motus undulatorii ſucceſſive ad cerebrum uſque propagata. In tali caſu, ubi etiam ex plantis pedum ad caput aſpirans aura frigida epilepſiam peperit, non ſine fructu adplicare ſuevit temperatum veſicatorium, quod ex drachma una cantharidum cum emplaſtri de meliloto uncia una permixta paratum, per aliquot ſeptimanas parti affectæ impoſitum ſervetur. Hoc enim ſine dolore operatur, & ingentem ſeri vitioſi extrahit copiam.

Notabilem de hac re videas caſum in *Conſult. medic. ſect. IV. caſ. CXXXV.*

CAPUT IV.

De Affectu cerebri ſpaſmodico-ecſtatico, vulgo cataleptico, perquam raro.

§. I.

Definitio realis catalepſeos.

Portento ſimilis, & admiratione dignus eſt nervoſi generis affectus, qui homines ſaxis, ſtatuiſque marmoreis immobiliores reddit, & *catalepſeos*, quam Latini per *deprehenſionem*, *detentionem*, ac *congelationem* interpretantur, nomine ſalutatur. *Eſt* illa, ſi realem ſpectemus definitionem, *ſpaſmodica fibrillarum nervearum, ac nervorum, actibus potiſſimum voluntariis, & ſenſationi deſtinatorum, prope ſuas origines conſtrictio, & inde denegatus liquidi tenuiſſimi, in cerebro ſecreti, cujus ope ſentit ac movet anima, in nervorum canales influxus: unde omnes ſenſus ac motus voluntarii pereunt, & corpus in eo, quo ſub acceſſione mali eſt ſitu, immobile ſervatur; viſque imaginationis magis intenditur.*

§. II.

An differat à catocho.

Agitatur inter Veteres controverſia, an catalepſis idem ſit cum catocho morbus: necne? Quidam diſcrepare has adfectiones, & catochum illum eſſe perhibent affectum, quem coma vigil adpellant Veteres; ubi ſomno premi videntur ægroti, & tamen vigilant, ſed nec fari, nec ullum membrum movere valent, ſenſu præſertim tactus integro. Contra vero plerique catochum ac catalepſin pro ſynonymis habent: quos inter HENR. AB HEER. *obſ. III.* & NICOL. PISONEM *de morbis cognoſcendis Lib. I. Cap.* 10. allegaſſe ſufficiat. Realis autem eſt quæ catalepſin ac tetanum intercedit differentia. Quemadmodum enim in *tetano* totum corpus, & cuncta membra tanto rigore diſtenduntur, ut illa ligno rigidiora nec ſumma vi flectere aut incurvare valeas; & præterea ſenſus pariter ac ratio ſibi conſtant: ita è contrario in *catalepſi* immotum quidem ſtat corpus, ſed flexile manet, & quoſcunque artus flectere ac agitare potes; atque ſenſus omnes pariter ac ratio pereunt.

Differentia catalepſeos à tetano.

§. II.

Hiſtoria catalepſeos.

Catalepſis omnium ſane morborum eſt rariſſimus; ut ideo HENR. AB HEER Medico, ſe pluſquam millies vidiſſe catalepticos jactanti,

jactanti, reſponderit: *O te infelicem, non puto fuiſſe mille catalepticos, ex quo morborum terris incubuit cohors.* Quotquot tamen legeris de hoc morbo in libris Medicorum ſparſim obvias obſervationes; invenies illum hiemali potiſſimum tempeſtate, & ſub frigore intenſiſſimo homines invadere. Quemadmodum enim frigus generatim nervoſo generi eſt inimicum, & ad producendos morbos ſpaſmodicos admodum opportunum: ita vero quoque ſimillimum eſt, in noſtro morbo nervorum fibrillas ad concipiendam ſpaſmodicam conductionem frigore reddi aptiſſimas; eo magis, cum ſolo horrendo frigore prodigioſum hoc malum excitari, plurimæ teſtantur obſervationes. Corripit equidem miſeros per intervalla, & paroxyſmos, qui ſæpius per aliquot horas durant, & juvenem quemdam, cujus meminit FORESTUS *Lib. X. obſ.* 42. *pag.* 369. per tres integros dies detinuerunt. Raro quædam præcedunt notæ, mali adventum prænunciantes; niſi quod ſacerdos quidam, de quo FORESTUS *loc. cit.* agit, obtuſum antea in poſteriori capitis parte ſenſerit dolorem; & monacho, cujus caſum recenſet HENR. AB HEER *obſ. III. pag.* 43. ante invaſionem mali collum riguerit.

§. VI.

Paroxyſmorum deſcriptio. Plerumque ſubito invadunt paroxyſmi, & ſic ſe habent: In quocunque ſitu fuerint ægri; in eodem ſimul ac ſemel manent rigidi ac immoti; ſedentes ſedent, ſtantes ſtant, cubantes cubant; ſi clauſi fuerint oculi, clauſi manent; cum vero malum de die plerumque accedit, oculi tenentur aperti, irretorti, in unum locum fixi, ac ſi Meduſæ caput intuerentur; &, licet illos ſudario perſtrinxeris, inconniventes manent. Interim loco moveri, & artus flecti poſſunt; ſed quocunque inflectantur, illic immoti perſiſtunt; impulſi progrediuntur; & puer, quem ex FERNELIO allegat FORESTUS *Lib. X. obſ.* 42. *Schol.* è lectulo ſublatus conſiſtebat. Neque vero ullus adeſt ſenſus, nec vident licet apertis oculis, nec audiunt, nec graviſſime compuncti ſentiunt. Nihilo tamen minus actus automatici legitime ſuccedunt; pulſus fertur naturalis, ſpiratio facilis; & adnotante FORESTO *loc. cit.* quicquid intruſeris ori, devoratur. Sæpius abdomen, ac coſtæ inferiores convelluntur, teſtantibus eodem FORESTO, SYLVIO, PLATERO & DOLÆO *Encyclop. med. pag.* 6. Hinc alvus ſimul eſt adſtrictiſſima, ut nec tenuiſſima intrudi queat fiſtula, obſervante HENR. AB HEER *obſ.* 3. *pag.* 39. Color faciei manet floridus, juxta NICOL. PISONEM *Lib. I. Cap.* 13. *pag.* 93. Tandem inter alta ſuſpiria ad ſe redeunt; tumque mira, quæ audiverint ac viderint, inſtar ecſtaticorum, narrant. Extra paroxyſmum plerumque à cibis vel plane abſtinent, vel ſaltem pauca comedunt.

§. V.

Subjecta catalepſeos. Huic malo, præſertim cum ecſtaſi conjuncto, fœminæ præ viris deprehenduntur obnoxiæ, atteſtantibus BORELLO *Cap. XI. hiſtor.* 54. & MARCO MARCI *in Philoſ. reſt. pag.* 397. Poſſident enim illæ fibras molliores, teneriores ac ſenſibiliores, quarum ratione non ſolum ad ſuſcipiendos generis nervoſi motus inordinatos admodum proclives ſunt; verum etiam ad impreſſiones ac paſſiones animi fortiores fovendas, & morbos ex corrupta phantaſia ſubortos perquam opportuna exiſtunt. Deinde vero ſi ſit temperamentum melancholicum, & ubi vis imaginationis excellit, facillime hic morbus ſuboritur; præſertim ſi juxta NICOL. PISONEM *loc. cit.* & ipſam experientiam, victus frigidior, tempus anni, & regio ad frigidam conſtitutionem prompta acceſſerint. Et denique adhuc notari meretur, quod in hoc morbo peremtis vaſa, quæ in baſi cerebri ad ſynciput tendunt, ſanguine craſſo turgida, ac poſterior cerebri pars ſeroſa colluvie imbuta reperiantur. HENR. AB HEER *obſ. III. pag.* 45. in tali ſubjecto cerebrum in anteriori parte durum, in baſi mollius ac humidius; nervorum vero origines ſicciſſimas & ſolito graciliores deprehendit.

§. VI.

Sententia medicorum de cauſa catalepſeos. Tradita hac catalepſeos hiſtoria; ad cauſam ipſius, atque formalem rationem indagandam progrediemur. Hanc in poſteriori capitis parte hærere; non modo defunctorum ſectiones, atque dolores in poſteriori capite ac nucha paroxyſmos nonnunquam antecedentes teſtantur; verum etiam omnes unanimi ore adfirmant Medici. Verum in preſſius determinanda ſymptomatum cauſa, in varias minus claras abierunt opiniones. Plurimi ſpiritus animales adeo fixari ac concentrari aſſerunt, ut in motu ſuo præpediantur: quod de hiſce corporibus ſubtiliſſimis ac penetrantiſſimis nullo modo concipi poteſt. SYLVIUS *prax. Lib.* 2. *pag.* 474. experimento chymico, quo ſpiritus urinæ volatilis confuſus cum ſpiritu vini rectificatiſſimo in coagulum ſpiſſius concreſcit, perſuaſus, credit in catalepſi ſpiritus animales, qui ad indolem ſpiritus vini rectificatiſſimi accederent, à ſpiritu volatili urinoſo, præternaturaliter in corpore genito congelari, ut immobiles maneant. Verum falſa ſubeſt adplicatio, & fallacia non cauſæ ut cauſæ: namque primum tantum abeſt, ut ſpiritus animales ejuſdem cum ſpiritu vini ſint naturæ, ut potius hic in quantitate aſſumtus, narcoſin inducat. Deinde in allegato experimento ſpiritus vini neutiquam coagulatur, ſed ſal volatile in proprio ſuo phlegmate ſolutum, continetur, affuſione ſpiritus vini rectificati præcipitatur.

§. VII.

Cauſa catalepſeos proxima. Nos potius cauſam catalepſeos in denegato liquidi tenuiſſimi in nervos ad motus voluntarios ac ſenſus deſtinatos influxu, qui è contrario in nervos actibus vitalibus & automaticis inſervientes naturalis, quin ex parte impetuoſior eſt, collocamus: at quomodo ille intercipiatur, jam diſpiciendum eſt. Quod ſi ergo perpendamus; omnes totius corporis ſenſationes, omneſque functiones animales in catalepticis penitus ceſſare, vero eſt ſimillimum, fluidi nervoſi influxum in eo potiſſimum loco intercipi debere, ex quo omnes nervorum noſtrorum fibræ principium ſuum, ac primam originem trahunt. Hic locus audit ſenſorium commune, & ille eſt, in quo primariam quoque animæ ſedem, nos collocare oportet. Quamvis enim illa, tanquam ſubſtantie immaterialis, non bene includi queat loco: attamen cum certiſſimum ſit, ſpiritum hunc immortalem arctiſſimum cum corpore fovere commercium, & magnum in ſenſus & functiones, quæ dicuntur animales habere directorium; neceſſe eſt, ut ipſi ratione operationum, quas beneficio

ficio fluidi tenuiſſimi, modo nobis incomprehenſibili edit, certum utique adſignemus ſpatium, ex quo omnes, quæ in fibris fiunt, mutationes ſentiat, & actionibus, quæ ipſius voluntati ſubjacent, commode fungatur.

§. VIII.

Senſorii communis deſcriptio.

Commune vero ſenſorium nec juxta CARTESIUM in glandula pineali; nec ad mentem LANCISII *diſſert. de ſede animæ cogitantis* in corpore cerebri calloſo; ſed cum anatomicorum accuratioribus ac recentioribus, in medulla oblongata, atque ea quæ baſin cerebri conſtituit, collocamus. Exinde enim egreſſi canales nervoſi, tunicam extimam, à pia meninge copioſiſſimis vaſis intertexta, ac medullares cerebri tractus ambiente, mutuantur, & ſic ad totius corporis partes, ſenſui motuique voluntario inſervituri abeunt. In haſce vero fiſtulas nerveas, fluidum ſubtiliſſimum, cum ſanguine per arterias carotides ac vertebrales ad caput delatum, reſorpta à venoſis vaſis crudiori ſubſtantia, in parte cerebri corticali ſecretum, & denique per medullarem regionem vi quadam impellitur; vi hujus beneficio certas cogitationes ſequantur certæ motuum in corpore determinationes; & viciſſim certas corporis motiones excipiant certæ in anima ideæ.

§. IX.

Quomodo in catalepſi influxus liquidi nervei intercipiatur.

Quemadmodum igitur dicto illo fluidi tenuiſſimi influxu recte, & proportionata quantitate ſe habente, omnes ſenſationes, & functiones animales vigent, debitoque peraguntur ordine, noſque tum ſani vigilamus: ita ſi parcior fuerit ille influxus, dormire dicimur, eoque plane intercepto, omni ſenſu ac motu voluntario deſtituimur. Omnis vero hujus influxus interceptio, vel fibrillarum nervearum paralyſi, vel ſpaſmodica conſtrictione fit: namque nervorum obſtructionem, quam ſtatuunt, neutiquam locum habere, jam *in Conſult. ac Reſponſ. medic. Sect. I. Caſu* 49. *Tom. I.* demonſtratum dedi. Enim vero in catalepſi paralyſis fibrillarum nervearum ea non poteſt eſſe cauſa, quæ remoretur fluidi ſubtiliſſimi introitum in nervos; cum paroxyſmi per intervalla recurrant, & ſub iis facies fit rubicunda; quæ in morbis ejuſmodi à cauſa paralytica inductis, quorſum mea ſententia ſoporoſi ſpectant affectus, longe aliter ſeſe habent. Ergo in catalepſi fibrillarum nervearum, in ſua origine, antequam piam matrem penetrant, ſpaſmodica conſtrictio & cauſam denegati ſpirituum in nervos influxus; & hinc reliquorum omnium ſymptomatum verum & ampliſſimum juxta §. VII. præbet fundamentum.

§. X.

Ratio ſymptomatum

Hinc igitur omnes utique ſenſationes, omneſque animales functiones ceſſant; cum autem in partibus his inſervientibus nullus ſit ſpaſmus; ratio patet, cur membra per ſe immota, flecti queant, ac quocunque illa flexeris, ibidem vi movente carentia, immota rurſus quieſcunt. Sed dum hæc fiunt, vigent omnes motus, quos automaticos vocant. Namque conſtat ex anatomicis, quod ſicuti nervi ſenſibus, ac motibus voluntariis deſtinati ex cerebri medullari ſubſtantia ſuam trahunt originem: ita è contrario functiones vitales, quæ animæ imperio neutiquam ſubjacent, nervis ex medullari ac inferiori cerebelli parte propullulantibus adminiſtrentur, teſtante inter alia experimento à Clariſſimo VIEUSSENS *Neurograph. Lib. I. Cap. XX. pag.* 123. allegato. Jam vero in catalepſi illas fibrillas, quæ ex cerebro ortæ nervos dant actibus voluntariis inſervientes, conſtringi diximus; at illæ, quas cerebellum ad vitam conſervandam emittit, ſalvæ manent in ſtatu naturali: hinc pulſus cordis & arteriarum viget, facies rubet, reſpiratio fertur naturalis &c. Interim cum fluidi tenuiſſimi in organa ſenſui, motui voluntario miniſtrantia denegatur influxus: facile fit, ut illud majori copia ac impetu in partes actus vitales perficientes ex cerebello impellatur. Hinc pertinaciſſimæ, quæ alvum occupat, conſtrictionis, motuumque abdominis & pectoris convulſivorum origo petenda eſt.

§. IX.

Ecſtaſeos diſquiſitio.

Reſtat adhuc illud momentum explicandum, quo cataleptici ſæpenumero obſervantur ecſtatici. Plerumque enim finito paroxyſmo narrant mira gaudia, aut phantaſmata tragica, viſiones divinas, conſortium angelorum; quin & futura prænunciare videntur, ac vatidicos ſe ſimulant. Tales memorabiles caſus paſſim obſervantur in medicorum ſcriptis. Conf. PAULLINUS *Cent. IV. obſerv.* 38. MARCELLUS DONATUS *Cap. I. pag.* 91. *ſeqq.* AUGUSTINUS *de civitate Dei Lib. XIV. cap.* 23. ACT. MEDIC. BEROL. *Dec. I. vol. II. pag.* 62. A. N. C. *Dec. III. anno III. obſ.* 61. *& Volum. I. obſ.* 250. *pag.* 563. Neque vero in hiſce caſibus diabolo vim quandam adſcribere; nec animarum è corpore ad alia loca, quin plane cœlum ſeceſſum ſtatuere, nec alias præternaturales cauſas allegare neceſſe eſt; nec ad nos pertinent ecſtaſes Pauli, Sanctorumque; ſiquidem de illis duntaxat loquimur, quæ in morboſis corporibus fiunt. Et ſi tali ratione conſideremus, ſubjecta catalepſeos plerumque eſſe melancholica, vi imaginatrice fortiori gaudere, ac circa ideas ſacras de Deo, angelis, vita æterna tantum non ſemper eſſe occupata; deinde, ſi experientia, ac exemplo inſomniorum ſuffulti ſupponamus, animam, quo magis à perceptione objectorum externorum, ac motuum vitalium exercitio feriatur, eo intentius phantaſiæ indulgere: firma ſequitur concluſio, viſiones ecſtaticorum cataleptícorum non niſi effectus eſſe intenſioris phantaſiæ: dum anima à commercio rerum externarum vacua, præteritas rerum ideas repetit, ex quibus inter ſe collatis etiam fieri poteſt, ut futura prænunciet. Sed revertamur ad cauſas mediatas, quæ malo cataleptico excitando ſunt opportunæ.

§. XII.

Cauſæ catalepſeos mediatæ ſunt humores craſſi, præſertim commoti.

Eminet inter illas vitium humorum craſſorum, ac viſcidorum, quos Veteres dixerunt ſuccos melancholicos; qui in capite ac cerebro difficilius progredientes, & in hujus baſi præſertim ac pia meninge ſtagnantes, efficaciſſimam conſtrictioni fibrillarum nervearum ſuppeditant occaſionem. Hinc non tantum fœminæ hyſtericæ, virique hypochondriaci ac melancholici præ aliis catalepſin patiuntur, verum etiam hoc morbo peremtorum ſectio docet, vaſa in poſteriori cerebri parte craſſo & coagulato ſanguine repleta fuiſſe, ac in ipſo cerebro extravaſatam ſeroſam hæſiſſe colluviem. *Conf.* HOLLERIUS *Lib. I.*

de

de morb. intern. & SCHENCKIUS *Lib. I. obſ.* 2. Ex his quoque patet clariſſime, quare conſuetas & ordinarias ſanguinis excretiones ſuppreſſas, nonnunquam ſubſequatur catalepſis: vide FONSECAM *Lib. II. Conſult.* 92. Neque minus ratio patet, cur puer ille, cujus AETIUS *Tetrabibl.* 2. *Serm.* 2. *Cap.* 4. meminit, per triduum congelatus, tandem effuſo per nares copioſiſſimo ſanguine, ſtatim convaluerit. Eo magis à ſpiſſis humoribus catalepticum ſuboriri poterit malum, ſi illorum vehemens expanſio ac exæſtuatio, & hinc enata fortior vaſorum cerebri ac piæ matris diſtenſio acceſſerint. Unde concipi poterit, quomodo illud, ex febribus intermittentibus, incongrue ſuppreſſis ac volatilibus tractatis, juxta DODONÆUM *obſ. med.* 44. ex nimia vini generoſi ingurgitatione, teſte PLATERO *lib.* 1. *fol.* 27. ex ebrietate ac nimia iracundia, notante DOLÆO *in encyclop. medic. pag.* 96. prognatum fuit. Nec ſilentio denique prætermitti debent vermes, ac lumbrici inteſtinorum, qui ſicuti graviſſimis morbis, ita & cataleptico anſam præbere poſſunt, teſtante obſervatione à MARCELLO DONATO *Lib. II. Cap. VII. pag.* 186. recenſita.

§. XIII.

Animi pathemata. Præterea ingens debetur animadverſio gravioribus animi pathematibus, quibus conſtrictionem fibrillarum in cerebro nervearum, cum ſubſequente catalepſi, excitari pariter ac relaxari, in ſcriptorum monumentis paſſim relatum legimus. TULPIUS *Lib. I. obſ. cap.* 21. juvenem quemdam ex inopinato matrimonii repudio catalepticum factum, & illo promiſſo reſtitutum allegat. RONDELETIUS *Lib. I. pag.* 20. caſum refert de puella, viro, quem inſigniter oderat, nupta, quæ ex mœrore hunc morbum incidit, ejuſque paroxyſmis, quotieſcunque maritum vel vidiſſet, vel de eo audiviſſet, vel etiam cogitaſſet, protinus correpta fuit, HENR. *ab* HEER. *obſerv. III.* recenſet catalepſin, quam vir quidam melancholicus ex nimio mœrore toleraverat. Idem malum, nimiam quoque mentis intentionem, ac profundas fixaſque meditationes, præſertim ſi temperamentum frigidum, aliæque occaſionales cauſæ acceſſerint, excipere, probatiſſimorum Medicorum documentis confirmatum habemus. Quales caſus reperies in GALENO *Comment. in* HIPPOCR. 2. *cap.* 56. ZACUTO LUSITANO *lib. I. hiſtor.* 42. FERNELIO *in pathol. Lib. V. cap.* 2. Multo magis ad noſtrum affectum, cum ecſtaſi complicatum, meditationes ſacræ profundiores contribuunt; inprimis ſi ſpiritualis de commiſſis peccatis ſupervenerit triſtitia. Conf. SENNERTUS *in praxi pag.* 598. HERFELT *tr. philoſ. hominis pag.* 183. AUGUSTINUS *de civitat. Dei L.* 14. *c.* 24. GEIERI *præfat. tract.* Liebe GOttes und des Nächſten.

§. XIV.

Catalepſis ex frigore horrendo. Referri quoque ad catalepticos merentur, qui nimio atque horrendo frigore percelluntur ac veluti congelantur. Ratio hæc eſt: frigus vim habet externum corporis habitum, quem immediate ambit, validiſſime conſtringendi: quo conſtrictio, humores ad interiora majori copia compelluntur, in capite præſertim cumulantur, in vaſis cerebri ſtagnant, hæc diſtendunt, & hinc fibrarum nervearum ex cerebro prodeuntium ſtricturam, catalepſeos cum primum ſenſationum abolitione ſtipatæ originem cauſantur. Continuante frigore intenſiſſimo, & hinc durantibus jam recenſitis illius in corpus effectibus, tandem fit ſanguinis aut ſeri in capite extravaſatio; qua ſæpius comprimitur cerebellum, ut nec in organa vitalia influere queat tenuiſſimum fluidum, & inde demum mors ſequitur. Quales triſtiſſimi caſus, ſicuti quotidie contingunt, ita præſertim *à* FORESTO *Lib. X. obſ.* 41. copioſiſſimi deſcribuntur: ubi ſub hiemis aſperrimo gelu complures milites in excubiis ſtantes mortui ſunt reperti; alii equis inſidentes, ac habenas in manibus adhuc habentes, congelati ex equis ſublati ſunt, quin & ipſi tandem equi immoti perierunt.

§. XV.

Cauſæ occaſionales catalepſeos. Quod ſi perſcrutemur cauſas, quæ paroxyſmos catalepticos revocare ſolent, occaſionales; has inter principem locum ſibi vindicant graviores animi commotiones, ira, terror, gaudium, metus, contriſtatio. Pertinent huc quoque objectorum ingratorum viſiones: *vid. caſus* §. XIII. ex RONDELETIO allegatus. Quoſdam ex verborum quorundam recitatione, aut pſalmodiarum cantu congelari, ſcriptores perhibent; & ego ægram vidi, quæ, auditis verbis ardentiſſimum Chriſti amorem exprimentibus, diſtendebatur; quemadmodum presbyter ille, cujus morbum recenſet AUGUSTINUS *loc. cit.* ad prolatas lamentantium voces, ſuo prehenſus eſt paroxyſmo. Non minus ad hujus diri mali generationem contribuunt frigidus aër, habitatio in locis altis, montoſis, frigidis, tempus anni hiemale, ac victus craſſus; annotante NICOL. PISONE *L. I. C.* 13.

§. XVI.

Prognoſis. Quod tandem attinet pognoſin catalepſeos; ea ſi fuerit ab animi paſſionibus, aut profundis meditationibus orta, non adeo grave, ac ſubito lethiferum minatur periculum: contra vero, quæ à ſanguine craſſo, viſcido, impuro, ac excretionibus ſanguineis ſuppreſſis fovetur, graviſſimum metum incutit. Namque vel in melancholiam deſinit, ſicuti obſervat MICOL. PISO *loc. cit. pag.* 93. vel commutatur in morbum comitialem, uti MARCELLUS DONATUS *Cap. VIII. pag.* 186. *ex Benivenio* allegat; vel denique in mortiferam ſubito terminatur apoplexiam, vitamque tollit. Nec levioris momenti eſt congelatio, quæ à frigore inducitur; niſi enim tempeſtivæ ferantur ſuppetiæ, mors ſequitur repentina.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Quod attinet ſpinoſi noſtri mali curationem, illa duabus potiſſimum abſolvitur indicationibus; quarum *prima* eſt, ut ſpaſmodicam, qua fibrillæ nerveæ in cerebro detinentur, ſtricturam relaxemus; *altera*, ut cauſas materiales ſive mediatas, quæ ad dictam conſtrictionem inducendam contribuerunt; decenter removeamus. Quemadmodum priori indicationi in ipſo maxime paroxyſmo ſatisfieri oportet; ita poſteriorem potius extra paroxyſmum impetrare licet.

§. II.

§. II.

Quid in paroxyſmo cataleptico agendum.

Intra ipſum paroxyſmum, præſertim ſi gravior fuerit, parum quidem medicamentis perficere poſſumus: neque tamen minus omni ſtudio eo reſpiciendum eſt, ut excitemus ægros, qui vigilantes dormiunt, & ſpaſmodicas ſtricturas demulceamus. Quo fine naribus adplicari debent, vel ſpiritus urinoſi volatiles, vel acida penetrantiora, veluti acetum vini, rutaceum forte, aut ſpiritus cryſtallorum veneris, qui nihil eſt, quam concentratus aceti deſtillati ſpiritus: hæc enim acida longe penetrantioris efficaciæ ſunt, quam ullum ſal volatile. Neque etiam alienum erit, olea cocta, nervina ac antiſpaſmodica, nuchæ ac poſteriori capitis regioni, detonſis præſertim capillis adplicare; quod remedii genus à FORESTO *Lib. X. obſ.* 42. commendatur. Non minus clyſteres potentiores, ſi anus non adeo clauſa fuerit, ut nihil admittat, infundere licet: ac denique, præſertim ſi malum à nimia ſanguinis mole, ac raptu verſus caput inductum, facieſque venis ſanguine valde infarctis turgida fuerit, in ipſo paroxyſmo narium ſcarificatio, aut ſtyli dentati intruſio, eoque facta vellicatio, donec ſanguis effluat, inſigniſſimam pollicetur opem.

§. III.

Catalepſeos à melancholicis ſuccis ſubortæ curatio.

Plura in ipſis paroxyſmis tentare haud licet; ſed his finitis, cauſarum materialium ac mediatarum remotionem, quantum fieri poteſt, moliri convenit. Quod ſi igitur rariſſimus noſter affectus à melancholia, eaque hypochondriaca, vel hyſterica, uti ſæpiſſime fit, ſuam traxerit originem, ubi ſpiſſi ac viſcidi humores in vaſis cerebri ſtagnant, ac difficilius progrediuntur: ea in uſum ducere oportet remediorum genera, quæ huic morbo expugnando, ſanguinique ſpiſſo attenuando, & æquali circulo reſtituendo ſunt idonea. Ad eorum claſſem præter clyſteres & blanda laxantia, venæ ſectiones debito tempore adminiſtrandas, motum quoque ac exercitationem corporis, ac rectum rerum non naturalium uſum, referri merentur. Palmam quoque obtinent pediluvia, balnea, & potus aquarum mineralium; vel etiam loco harum cura cum ſero lactis & ſale Sedlicenſi inſtituenda; non omiſſis illis, quæ tonum partium ſolidarum labefactatum roborandi facultate gaudent.

§. IV.

Excretiones ſanguineæ ſuppreſſæ ſunt revocandæ.

Quando manifeſta malum ſuſtentaverit plethora; aut plane excretiones ſanguineæ vel naturales, quæ per uterum aut venas ſedales fiunt, ſuppreſſæ, vel artificiales conſuetæ per venæ ſectionem aut ſcarificationem neglectæ ac intermiſſæ fuerint: has extra paroxyſmum revocare, aut ſaltem nimiam humorum molem miſſione ſanguinis evacuare oportet. Quo fine ſectio venæ in pedibus commendari meretur; poſt quam, ſi admodum ingens fuerit cruoris abundantia, ut apoplexiæ metus ſit, in ipſo paroxyſmo venæ narium, ſtylo intruſo, ſimul aperiendæ. Si corpus magis laxum ac ſpongioſum exſtiterit, ſcarificationes ſubſtitui poſſunt; aut denique, ſi proclivitas ad fluxum hæmorrhoidalem ſentiatur, ſignificantibus eam doloribus oſſis ſacri, ac inteſtini recti, aut ille ſuppreſſus malum foverit: bene monente NICOL. PISONE *Lib. I. cap.* 13. *pag.* 94. illius revocatio tentanda eſt, quo ſcopo ano probe fomentato, hirudines adplicare convenit.

§. V.

Catalepſeos ex vermibus curatio.

Si vermium eſt ſuſpicio; anthelmintica locum inveniunt. Sed ex horum claſſe ea, quæ acri ac inteſtina jam irritata magis vellicante vi pollent, veluti ſunt acriora purgantia, vitriolacea, acida, mercurialia, aloëtica, multo magis, quæ venereæ exiſtunt proſapiæ, cane pejus & angue ſunt fugienda. Præſtat potius pilulas, quæ ſpecifica minus acria erodentia continent, ut extractum tanaceti, ſemen cynæ, rhabarbarum, myrrham, aſamfœtidam cum panchymagogo *Crollii*, æquali portione commixta, propinare: quæ præſtantiſſimi ſunt effectus.

§. VI.

Catalepſeos ex animæ vitio productæ tractatio.

Quandocunque cauſa paſſionis catalepticæ, maximam partem in anima, vel gravioribus pathematibus commota, vel fixioribus ideis & meditationibus intenta, vel plane conſcientiæ tormentis agitata reſidet: parum auxilii ſpondent pharmaca. Medico nihil amplius incumbere videtur, quam ut cauſas materiales, ſi præſto fuerint, ac ſimul concurrerunt, congruis ſubſidiis removere annitatur. Cæterum eo adlaborandum erit, ut anima ab anxiis ac triſtibus ideis, quæ inſtar carnificinæ, ac crudelis tormentis corporis ſint, per jucunda cum amicis commercia depellantur: neque otio ac quieti, quæ profundarum cogitationum mater eſt, nimium indulgeatur. Nec quoque præſtantius ſubſidium eſt, aëris mutatione; qua ſola pertinaciſſimum hoc malum vidi curatum.

§. VII.

Frigore congelatorum reſtitutio.

Qui frigore ſunt congelati, & adhuc quaſdam vitæ exhibent notas; ad loca tepidiora deportentur neceſſe eſt. Ea tamen caveantur, ne ſint juſto calidiora, ne ſanguis ad interiora compulſus uno impetu exæſtuetur, ac ideo extravaſationem ſubeat. Conſultum quoque tali in caſu eſt, blandis frictionibus corpus fovere, ut externæ partes, quæ conſtrictæ ſunt, relaxentur, inque eas humores denuo invitentur. Tum excitatis illis perſonis, pedes in pediluvia imponere licet tepidiſſima: quæ partim cutim relaxandi, partim æquabilem humorum circuitum reſtituendi, vim habent excellentiſſimam: neque minus vires proſtratæ cordialibus remediis, ac vini generoſi hauſtu, refocillandæ erunt.

CAUTELÆ AC MONITA PRACTICA.

§. I.

Cautela circa volatilium ac acidorum in paroxyſmo uſum.

Notari probe meretur, in paroxyſmo fugienda eſſe ſalia volatilia oleoſa, balſama apoplectica validiora, & calidiora liquida; ſi malum cataleptic um ab humorum nimio orgaſmo, expanſione ac ſtagnatione fuerit ſubortum; tum enim ſanguis magis commovetur, & metus eſt, ne extravaſatio & apoplexia plane ſuperveniat. Conſultius eſt in tali caſu acidis fortioribus uti, & externe olea ac balſama nervina, anodyna, ac antiſpaſmodica illinire. Quod ſi vero ſpaſmodica fibrillarum cerebri conſtrictio, ab animi pathematibus, metu, triſtitia, aut fixioribus meditationibus inducta ſubſit: tunc ſalia volatilia oleoſa & interno & externo uſu juvant.

§. II.

§. II.

Cautela circa narium ſcarificationem. Sicuti in omnibus capitis gravioribus affectibus, qui à ſanguine copioſo, valde commoto, ac largius ad caput rapto ſuboriuntur; uti ſunt cephalalgiæ, deliria, convulſiones, epilepſiæ &c. ita quoque in affectu noſtro cataleptico, ſi talem agnoverit cauſſam, præſtantiſſima eſt ſanguinis, intruſo naribus ſtylo, facta detractio. Neque vero veteribus ignota fuit hæc operatio; & digna ſunt verba ARETÆI, quæ *de Curat. morb. diut. Lib. I.* exſtant, ut hic allegentur. Namque *neceſſe eſt*, inquit, in allegatis nimirum caſibus, *ut ſanguis è naſi interioribus detrahatur: intro enim prælongum inſtrumentum immittitur, quod* cateiadion *vocant, aut illud, cui* ſtoryne *nomen eſt; aut ſi quis horum copiam non habuerit, pennæ anſerinæ caulem craſſiorem ſumere debet, ejuſque nervoſam partem denticulatim inſtar ſerræ incidere, atque ſic intra narem uſque ad oſſa, quæ ethmoidea ob cribri ſimilitudinem vocantur, immittere; deinde utraque manu agitare, quo locus à dentibus inſculpatur, ac vulneretur. Facilis eſt enim ac copioſus ſanguinis ſanguinis curſus: nam venæ graciliores in nares deſinunt, corporaque in hac parte mollia ſunt, & ſectioni habilia.*

§. III.

Uſus aëris mutationis. Morbus catalepticus, ſi ab imaginatione ſuſtentatur, ſpernit & eludit omnium remediorum opem: peregrinatio vero ac aëris mutatio optimum ſpondent auxilium. Dici enim vix poteſt, quanta virtus & efficacia ad morbos nervoſi generis & ſpirituum ſanandos, inſit peregrinationibus, in loca præſertim quæ ſalubri aëre fruuntur, & qui ſecundum *Celſi* monitum contrarius eſt illi, qui morbum fecit. Aër enim eſt illud elementum præcipuum & tenuiſſimum, quod portione ſua elaſtica ætherea cum ſanguine & ſucco lymphatico mixta & ſenſum & motum motricibus ſolidis partibus præſtat, & ſecundum *Galenum* divini quid in ſe habet in morbis. Præterea peregrinatio id quoque habet beneficii, quod ideæ conſuetæ, quæ mentem turbarunt, ſubtrahantur, & jucundioribus anima aſſueſiat. Quin ipſo temporis beneficio ſponte debellari hoc malum, haud raro obſervatur; ſiquidem progrediente ætate & fibræ nerveæ fiunt robuſtiores, & anima conſtantior redditur.

§. IV.

Præſervatio. Quod præſervationem attinet; ea obtinebitur, ſi cauſſæ occaſionales, ad hoc malum contribuentes, probe fugiantur. Et cum has inter frigus inſignem efficaciam obtinet, omni ſtudio illud arcere oportet; atque etiam, ſi rationes domeſticæ permiſerint, ex habitationibus frigidis, montoſiſque, ad loca, ubi benignius cœlum eſt, diſcedere. Victus ſit conveniens, inque eo fugiantur cibi acidi, ac qui frigus quoddam ventriculo inferunt. Evitentur ſolitudines ac ſeligantur grata conſortia, quibus anima à curis, mœroribus ac meditationibus ſit vacua. Maximopere verſus hiemale tempus probe obſervetur, ne materiales in corpore cauſſæ relinquantur, quæ malum illud inducere valent: quo fine & primæ viæ à ſordibus ſerventur liberæ, & ſanguinis copia, congruis illius miſſionibus, nec non frequenti corporis exercitatione, imminuatur.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Catalepticus affectus ex verminibus, & vitio hyſterico progeneratus. Puella XII. annorum, temperamenti ſanguineo-melancholici, ingenii admodum vegeti ac vivacis, novem abhinc menſibus prima vice uterinæ evacuationis onus ſubiit. Elapſis inde quatuor hebdomadibus, cum inſtaret menſtrua periodus, multa edulia ſaccharo condita, cyminique ſemen, quod ſemper in deliciis habuerat, ingurgitavit, & brevi poſt ingentia imi ventris tormina percepit. Datis ergo laxantibus, & anthelminticis remediis, infuſiſque ano clyſteribus, lumbricus per alvum reddebatur longiſſimus: menſes vero hoc tempore ſilebant, quamvis circa lumbos & ipſum uterum atroces ſævirent dolores. Hinc ſuccedebant convulſivi ac epileptici motus, cum delirio furoreque quaſi uterino juncti; & fruſtra miſſo ex vena in pede fuſa ſanguine, fruſtra quoque datis remediis antiſpaſmodicis, uterinis, anthelminticis, carminativis &c. per quinque ſeptimanarum decurſum pertinaciter inhærebant. Paroxyſmi tam variis modis, tamque mirandis ſymptomatibus, triſtem ludebant ſcenam, ut vix deſcribi queant. Mox enim inter deliramenta, ſingultus, ac graves ſepti transverſi concuſſiones, totum corpus è lecto in altum elevabatur: & remittebant convulſiones, relictis corporis languoribus, ac præcordiorum doloribus. Mox ſub deliriis convulſivi motus artus duntaxat miſere torquebant; ut omnes manuum pedumque digiti incurvarentur, pollex vero ac medius digitus rigidus extenderetur; deinde brachia retrorſum traheret, iiſque caput percuteret; tum eadem antrorſum vi quadam raperet, ac pectori validiſſime allideret. Mox inter has violentas agitationes mentis compos videbatur, ſacroſque cantus cum ſumma devotione per ſatis longum tempus modulabatur. Tandem accedebat catalepſis, quam vocant, ecſtatica; dum per aliquot horas lecto affixa manſit rigida, & nulla arte excitari potuit, oculis apertis, vultuque amœno, ac ſi de quadam re gauderet, decumbens. Poſtquam ad ſe rediit, narravit jucundiſſimas viſiones de Deo, angelis, cœlo, vita æterna; atque vatidicam ſe geſſit. Ceterum per quinque fere hebdomades ciborum nihil plane aſſumſit, præter gelatinam cornu cervi, noviſſimis tantummodo diebus ſorbillatam; cereviſiam vero ac vinum quotidie, ſed parca quantitate, potavit; & quod notabile eſt, ſingulis diebus copioſa ac valde dura alvo reddidit ſtercora. Vultus colore gaudebat floridiſſimo, qui nec ſub ipſis animæ defectionibus, quas crebro patitur, expalleſcebat, ſed roſeus manebat. Pulſus ferebatur naturali ſimilis; nec urina, præter largum ſedimentum, mingebatur præternaturalis. Noctes, niſi tranquillo ſomno, attamen ab omnibus ſymptomatibus vacuas tranſigit; ac omne tempus piis meditationibus, & ſub inſigni mentis requie conſumit.

Epicriſis.

Duplicis generis cauſſæ hunc portentoſum ac mirabilem ſuſtentaverunt affectum: nimirum partim lumbrici in canale inteſtinorum hoſpitantes; partim ſanguis in vaſis uterinis, ob menſium defectum ſtagnans, atque corruptus. Hinc non ſane mirum, ſi ſymptomata fuerint eo graviora, ac atrociora, cum à duabus cauſſis, quarum quævis ſola

ſola tali morbo inducendo ſufficit, ſint excitata. Quamobrem in mali hujus curatione, ad hanc duplicem cauſſam directa fuit medendi intentio: præter enim temperatiora, ſimul tamen efficaciora, anthelmintica, exhibenda curavi congrua antihyſterica, ut eorum virtute liber ſanguinis per uteri vaſa circuitus, ejuſque ſuperflui per menſtruam periodum excretio facilitaretur. Fuerunt ex horum numero pilulæ balſamicæ, ad ductum Becherianarum concinnatæ, cum aliquot grani extracti croci, atque caſtorei maritatæ, & alternis diebus, maxime circa tempus menſtruum, propinatæ, mane deſuper ſorbillato infuſo, ex herba meliſſæ, artemiſiæ, floribus cheiri, ac chamæmeli vulgaris. Juſſimus præterea ante horum remediorum uſum, ad relaxandos inteſtinorum ſpaſmos, duraſque fæces emolliendas, ano injici enemata, quæ plurimum olei cocti habebant. Denique præter alia antiſpaſmodica, motum corporis per deambulationem, ac vectionem in curru ſub aëre ſereno commendavimus: quibus factum eſt, ut ægra perfectam recuperaſſet ſanitatem.

Observatio II.

Catalepſis ex fixioribus meditationibus. Perſona ſequioris ſexus vix excedens annum ætatis XXIV. conditionis vilioris, rudioris minuſque exculti ingenii, aliquando in templo tempore brumali, attentius hauriens ſacrum verbum de vera contritione, ac intimiore cordis inverſione, de peccatorum abominanda ac deteſtanda coram Deo juſtiſſimo indole, ſummo mentis angore afficiebatur, inque dies & horas meditationibus iſtis anxiis ſacris macerata, mœſtiſſimo ſemper incedebat vultu. Elapſis abhinc quatuordecim diebus accidit, ut ipſa, audita in templo concione, omni penitus ſenſu ac motu ex improviſo privaretur: & finito cultu divino, inſtar ſtatuæ immobilioris, oculis apertis, & cœlo affixis, omnem excitationem eludens, reperiretur. Tandem poſt horæ ſpatium ſua ſponte, emiſſis aliquot ſuſpiriis ad ſe redibat, ſenſumque cum motu recipiebat. Examinata reſpondebat, ſe nihil ſenſiſſe, vel audiviſſe, bene habere, & quaſi altiſſimo ſomno ſepultam jucundiſſimas habuiſſe ſpeculationes, ac contemplationes ſui Salvatoris. Hunc acceſſum, plus centum vicibus intra quadraginta dierum ſpatium experta eſt, interdum mitiorem, & breviorem, interdum longiorem & graviorem, ſemper tamen talem, ut omnis tentata excitatio, per fortiſſimos ſpiritus volatiles, oculis ac naribus admotos, frictiones, atque punctiones, eluſa fuerit, ac fruſtranea. Ipſo in paroxyſmo pulſus fuit naturali ſimilis, & reſpiratio ſalva, ac integra, præter quod circa declinationem, nonnunquam fortiſſimas thoracis atque abdominis concuſſiones, & elevationes, cum palpitante cordis motu toleraverit: quæ tamen, ſimulac ſenſus & motus rediit, ſtatim exſpirarunt, ægra de nullo dolore vel moleſtia amplius conquerente: vires etiam poſt paroxyſmum ita ſæpiſſime conſtabant, ut conſueta ſua munia ſubire potuerit, totum corpus calore ac colore naturali erat perfuſum; excreta omnia ſe bene habebant, nec menſes ſui officii obliviſcebantur. Attamen per quatuordecim ferme dies ab omni cibo, potuque abſtinebat; & quotieſcunque exorata aliquid accipiebat, ſumma præcordiorum anxietate, cum metu ſuffocationis juncta infeſtabatur, ſomnoque fruebatur parciſſimo. Et quod notatu erat digniſſimum, hi paroxyſmi fere ſemper invadebant poſt auditam pſalmodiam, aut verba ex divino codice potiſſimum prolata, quæ ardentiſſimum Chriſti exprimebant amorem. In tali caſu in uſum vocabantur multa, variaque remediorum genera, alias generoſiſſima, venæ ſectiones, topica, quæcunque excitantia: ſed cuncta eludebat pertinaciſſimus affectus; donec tandem, mutato aëre, ægraque ad alia loca peregrinante, ſponte ſenſim evanuerit.

Epicriſis.

Inſigniſſimum catalepſeos ecſtaticæ exemplar notabilis hic ſiſtit caſus. Nullam iſte cauſſam materialem habuiſſe videtur; ſed à ſolis pertinaciter animæ infixis ideis originem traxit. Hinc eleganter pariter ac perite Clariſſimus MORHOFFIUS *in diſſert. de paradoxis ſenſuum* ſcribit: *Mirabile præ ceteris, quod tamen vulgatiſſimum, poſſe ex auditu verborum, ac orationis elaboratæ homines duci, & quaſi extra ſe rapi.* Atque eo majorem homines afficiendi poſſidet efficaciam verbum divinum; ut, ſi noſtri inſtituti ratio exigeret, dictum PAULINUM, quod *in Epiſtol. ad Hebræos Cap. IV. v.* 12. *exſtat*, hoc noſtro caſu, egregie illuſtrare poſſemus. Quod nulla præſto fuerit cauſſa materialis, vel exinde patet, quod paroxyſmi, excitatis per pſalmodiæ cujuſdam aut verborum ſacrorum ſonitum ideis, revocati fuerint; ac præterea ægrotans omnibus functionibus, quas vitales vocant, abſque ulla labe gaviſa ſit. Quod attinet convulſivas nonnullarum partium in ipſo paroxyſmo agitationes; illæ fluidi tenuiſſimi impetuoſiori ex cerebello in organa vitalia influxui, qui illius ob denegatum in partes, ſenſui, motuique voluntario inſervientes, introitum, abundantiæ debetur, originem ſuam petierunt: Dejectæ ciborum adpetentiæ ratio facile etiam poterit ſuppeditari; ſi ex experientia repetatur, illos, qui meditationibus ſuis intentius in objectum quoddam feruntur, paſtus obliviſci, ac cibos fere averſari. Tum vero, quo diutius à cibo abſtinemus, eo magis perire adpetitum, præter multa documenta, vel ea hiſtoria teſtatur, quam DIEMERBROECK *in ſua anatom. pag.* 38. de ſemet ipſo refert: ſe, poſtquam cum ſociis per ſeſquidiem jejunaſſet, non amplius famem ſenſiſſe ad tertium uſque diem. Hinc vero cognitu quoque facillimum, cur nulla materiali cauſſa præſente, nulla opem tulerint remedia; ſed tandem mutatione aëris, ac ætatis ſponte ſpinoſus exſpiraverit affectus.

Caput V.

De affectu ſpaſmodico-convulſivo ex uteri vitio, ſive malo hyſterico.

Theses Pathologicæ.

§. I.

Morbus ille, aut potius morborum cohors, quam per vocem *affectionis hyſtericæ* interpretantur Veteres, æquo, quin majori quam ullus alius affectus, jure, ad paſſiones generis nervoſi ſpaſmodico-convulſivas, & quidem univerſales, referri meretur: ſiquidem nulla fere in tota machina animali nervoſa, ac fibroſa pars eſt, quæ non plane effrenatis ſpaſticis ſtricturis, & convulſionibus exagitetur, torqueatur, & graviſſime diſtra-

Definitio mali hyſterici. diſtrahatur. Hujus ergo ideam ſuppeditaturi, ipſum definimus, quod ſit *affectus generis nervoſi ſpaſmodico-convulſivus, ex utero à lympha & ſanguine in ejus vaſis retento vel corrupto proveniens, & per nervos oſſis ſacri, ac lumbares & totam medullam ſpinalem, univerſi corporis partes nervoſas plus minus infeſtans.*

§. II.

Hiſtoria mali hyſterici. Perperam confunditur atrox hoc malum à pleriſque noſtri ævi Medicis, cum ſic dicto hypochondriaco; aut ſi forſan admittitur quædam differentia, ea ſolummodo ſexum reſpicit, adeo ut paſſio hypochondriaca ad nobiliorem, hyſterica ad molliorem reſtringatur; utriuſque tamen indoles ac natura, pro una, eademque habeatur. Quo vero pateat, longe aliam ac realem hoſce affectus intercedere differentiam; operæ erit pretium, primo omnium veram morbi hyſterici hiſtoriam præmittere. Hoc fine ſi Veterum monumenta paullo perluſtremus, & ex iis præſertim HIPPOCRATIS, ARETÆI, FERNELII, DURETI, MONTANI, BALLONII, HOLLERII, MERCURIALIS, JOH. HEURNII ſcripta conſulamus: in eo ad unum omnes convenire videntur, quod faucium ſtrangulatio, intercepta ad ſuffocationem uſque reſpiratio, animi defectio, vocis privatio, ſoporque profundus, vera, propria, & eſſentialia hujus morbi uterini ſigna, & ſymptomata habenda ſint. In eo etiam plures concordes deprehenduntur, ante mali hyſterici invaſionem, motum globi cujuſdam è ſede inferiore ad ſuperiora aſcendentis ſentiri: unde etiam figmentum multis mulierculis familiare naſcitur, quaſi uterus verſus ſuperiora feratur.

§. III.

Paroxyſmorum deſcriptio. Hæc præcipua ſunt quidem, quæ malum hyſtericum comitantur ſymptomata; ſed ante eorum invaſionem & poſtea longe alia & plura obſervantur, quæ ſucceſſive in paroxyſmo miſeras invadunt, & nulli corporis regioni parcunt. Nam quod caput attinet, frontis, temporum, vel etiam oculorum cum lacrymarum effuſione, viſus obnubilatione; dolorem preſſorium, ſenſuumque & mentis torporem, omnium rerum tædio ſtipatum, utplurimum præcedere adnotamus. Deinde correptæ hoc malo plerumque alvum fortiter adſtrictam, & compreſſam habent, ingentem quoque ad urinam, quæ clara inſtar aquæ mingitur, ſtimulum, neque minus anxiam & ſuppreſſam ſpirationem, atque univerſi corporis languorem experiuntur. Hiſce poſtea gravis dolor lumborum, cum ingenti algore & horrore ſuccedit; venter durus & inflatus eſt, poſtea umbilicus retrahitur, adeo ut fovea, cui includi aliquid poteſt, relinquatur; & tunc globum quendam ex inferiore ventre ad hypochondria & diaphragma adſcendere perſentiunt. Mox cor cum tremore incipit palpitare, cum pulſu inæquali & duro, quandoque intermittente; extrema algeſcunt, fauces anguſtantur, ut ſune veluti ſtrangulatæ videantur; facies fit pallida, ſpiratio valde eſt difficilis, vox perit, arteriarum pulſationes vix amplius percipiuntur. Tanta vero eſt ventris ſtrictura, ut nec ullus flatus tranſmitti, nec propter ingentem reſiſtentiam quicquam clyſmatis admitti poſſit. In quibuſdam tanta eſt mali vehementia, ut convulſivæ & capitis & artuum agitationes, cum vel ſine pollicum concluſione deprehendantur. Aliæ in profundo, ſine ullo ſenſu & motu, ſopore jacent; quibuſdam facies cum collo à ſanguine eſt inflammata, rubicunda, arteriæ fortiter pulſant: aliæ in riſus immodicos ſolvuntur, & reſtituta voce delira loquuntur.

§. IV.

Paroxyſmorum ſolutio. Quandocunque vero paroxyſmus remittit, & miteſcere incipit, quod ſæpius certa fit temporis periodo, tum pulſus, qui antea valde debilis, languidus, & abſconditus erat, vegetior, mollior & erectior redditur, in partes extremas redit calor, facies contracta & pallida fit explicatior & rubicundior; eructationum per ſuperiora impetus auditur, borborygmi & murmura in ventre oriuntur, & tandem è profundo quaſi ſomno evigilantes, vocem, ſenſum & motum recipiunt: de dolore autem capitis gravativo, totius corporis & femorum ac pedum languore, & gravitate conqueruntur. Mirum certe videri poteſt, quod ſæpe tam brevi tempore, ejuſmodi perniciosa, atque præſentem interitum minitantia ſymptomata ceſſent, & intermittant; adeo, ut quæ pridie morituræ videbantur, nunc ſanitate integra frui cenſeantur. Accidit vero nonnunquam, ut perſeverantibus ſymptomatibus pro mortuis habitæ, ſepulchro deſtinatæ, imo ſepultæ fuerint: ſed mors in hyſtericis ſemper vel epileptico, vel apoplectico contingit inſultu.

§. V.

Differentia mali hyſterici & hypochondriaci. Tradita hac pleniori ſæviſſimi hujus morbi hiſtoria; facilius erit, ejuſdem à malo hypochondriaco docere differentiam. Quamvis enim horum affectuum ſymptomata inter ſe ſimilia ac utrique valde communia deprehendantur, teſtante utriuſque hiſtoria, quæ ratione poſterioris mali ſequenti capite explicabitur: attamen plura adhuc reſtant, quæ, cuivis propria, inſignem illorum teſtantur diſcrepantiam. Namque morbus hypochondriacus eſt longiſſimus, atque diuturnam ſemper expoſcit curationem: at hyſterica paſſione gravidas, puerperas, viduas, ſanguine turgentes, poſt gravem animi motum, vel virgines poſt repentinam fluxus menſtrui ſuppreſſionem, ſæpenumero graviſſime infeſtari; ab ea tamen per rectam medendi rationem ita vindicari, ut nunquam revertatur, experientia docemur. Hæc porro ſubito, vehementer, & ex improviſo miſeras haud raro adoritur, ut omni ſenſu ac motu privatæ, repente in terram concidant; quod in hypochondriacis non animadvertitur. Atque etiam peculiare illud hyſtericæ habent, quod maxima ſymptomatum vehementia, ſi ſenſuum mentiſque functio intercipitur, vel ſolo pennarum accenſarum ſuffitu, naribus admoto celeriter diminui, quin & tolli poſſit. Præterea in paroxyſmis hyſtericis, muſculi abdominis vi ſpaſmorum introrſum contrahuntur, & umbilicus profundius retrahitur: cum in hypochondriacis venter potius extrorſum diſtendatur. In illis regio lumbaris acri ac incredibili frigore occupatur, ut manibus percipi, nec calefactis linteis temperari queat; ſæpius ingens inſtar clavi certæ in capitis vertice regioni velut infixi dolor urget, quem nomine *clavi hyſterici* inſigniunt; & in multis globi ex imo ventre adſcenſus verſus ſuperiora percipitur: quæ cuncta à malo hypochondriaco ſunt longe remota. Nec in hoc tam frequens animi deliquium, & tam ſubito ad ſuffocationem uſque inter-

intercepta reſpiratio, cum faucium tam forti ſtrangulatione, quam quidem in hyſterica affectione obſervatur. Et denique nulli unquam hypochondriaci pro mortuis, ac ſepulchro deſtinatis fuerunt habiti; uti quidem de hyſtericis fide dignæ teſtantur hiſtoriæ.

§. VI.

Differentia ratione cauſſarum & eventuum.

Differunt porro magni hi duo morbi ratione cauſſarum. Quemadmodum enim mali hypochondriaci pernicialis vis in membranaceo inteſtinorum, ventriculi, ac œſophagi canale potiſſimum, per ſpaſmos pariter ac flatus ſe exſerens animadvertitur; & hi ſpaſmi ſanguini, ob denegatum per vaſculoſum hepar, totumque ramificationum venæ portæ ſyſtema, æquabilem circuitum, intra tunicas inteſtinorum nerveas ſtagnanti debentur: ita è contrario prima ſpaſmorum hyſtericorum origo in utero quærenda eſt. Hinc ob arctiſſimum, quo uterus cum veſica urinaria gaudet, conſenſum, ſpaſmi uterini ad veſicæ ſphincterem propagantur, & hyſtericæ ſub morbi acceſſione continuum ad matulam ſtimulum perſentiunt: quo hypochondriacæ omnino carent. Ex hac cauſſarum diverſitate fit etiam, ut quædam ſymptomata, quæ utrique morbo convenientia videntur, in quovis peculiarem agnoſcant cauſſam. Sic ſpiratio difficilis ſollicitat & hyſtericas, & hypochondriacos; ſed in his ab inflato ventriculo, deſcenſum ſepti tranſverſi impediente; in illis vero magis à vehementi muſculorum abdominis contractione & compreſſione originem ducit. Tandem etiam alia mali hypochondriaci, alia hyſterici ſolutio, & alius quoque utriuſque in morbos eſt tranſitus: namque illud frequentius in melancholiam, ſcorbutum, lentam febrem, morbumque ſic dictum nigrum terminatur; hoc infeliciter ſæpius in epilepſiam, lethalem ſyncopen, furorem uterinum, ac acutam febrem tranſit. Ac denique in corporibus paſſione hypochondriaca defunctorum, imi ventris viſcera, hepar, lien, pancreas indurata, ſcirrhoſa, ac corrupta plerumque offenduntur: cum in hyſtericis, uti infra pluribus trademus, vitium ac corruptela magis in utero atque ovariis deprehendatur. Et hæc ſunt, quæ notabilem inter hos duos morbos intercedere differentiam, ſatis clare demonſtrant: quæ eo plenius commemoranda duxi, quo major de ea error Medicorum animis inſidet.

§. VII.

Differentia mali hyſterici 1) à ſyncope.

Sed reſtant adhuc morbi, à quibus probe diſcernere oportet paſſionem hyſtericam. Sic differt à *ſyncope*, in qua pulſus penitus ceſſat, facies eſt contracta, & moribundo ſimilis; quæ in præfocatione uterina plerumque obſervatur colorata, tumida, ſub pulſu languido; hæc quoque ad duos vel tres dies perdurare poteſt, quod de ſyncope dici nequit. Deinceps differt ab *apoplexia*, ubi ſub ſenſuum & motuum voluntariorum abolitione, ſtertor cum ægerrima ſpiratione, & pulſuum celeritate eſt; qui in hyſtericis minime conſpicitur. Differt porro ab *epilepſia*; quæ ſicuti cauſſam proximam in dura matre, & principio ſpinalis medullæ habet, ex qua ſpaſmi ad univerſum corpus abeunt; ita hyſterica paſſio in utero primam ſedem agnoſcit, ex quo ſpaſmi ad medullam ſpinalem, totumque nervorum genus propagantur. Et ſymptomatum, quæ hunc utrumque morbum comitantur, differentiam nervoſe pariter ac eleganter deſcribit CORN. CELSUS *Lib. IV. cap.* 20. dum: *Vulvæ morbus*, inquit, *interdum ſic exanimat, ut tanquam comitiali morbo proſternat. Diſtat tamen hic caſus, eo quod neque oculi vertuntur, nec ſpumæ profluunt, nec nervi diſtenduntur.* Diſtat non minus à doloribus ex *calculo*: nam licet in utroque morbo multa inter ſe conveniant ſymptomata; attamen in calculoſo affectu deficit faucium ſtrangulatio, animi defectio, reſpiratio valde intercepta, & quod affecti non à ſuaveolentibus tam graviter lædantur. Et quomodo denique hyſterica paſſio à flatulentia primarum viarum diſcrepet, egregie docet BALLONIUS *Lib. de virginum morbis p.* 232.

2) ab apoplexia.

3) ab epilepſia.

4) à renum calculo.

§. VIII.

Subjecta mali hyſterici.

Quod attinet mulieres, morbo hyſterico præ aliis ſubjectas & obnoxias, notari meretur, non omnes, cujuſcunque ætatis, temperamenti, ac vitæ inſtituti id genus morbi pati: ſed præcipue virgines ſenſibilioris & tenerioris naturæ, ante menſium primam eruptionem, viro maturas, item viduas juniores, & fœminas conjugatas, inprimis ſanguinis & ſucci plenas, ſine prole tamen viventes, neque minus molliter in otio educatas, texturæ tenerioris, & animi ſenſibilioris, frequentius atque gravius illo divexari. Conſentiunt in eo Veteres Medici, & GALENUS præcipue viduis, quæ utero purgari, parere, concubituque gaudere deſierunt, hyſtericam paſſionem evenire teſtatur. Juxta FORESTUM *Lib. XXVIII. obſ.* 28. mulieres viroſæ, jamdiu continentes, aut virgines, ſed venerem appetentes, corpulentæ, multo ſanguine præditæ, victu calido, humido, & flatulento utentes, in otio viventes, cum ventris irritamentis, vino nempe generoſo, multiſque delicatis ferculis, venerem excitantibus fruentes, licet non ſuppreſſi ſint menſes, crebrius in hunc morbum incidunt: id quod etiam BALLONIUS *lib. cit.* & LEVINUS LEMNIUS *Lib. de occultis naturæ miraculis Cap. VI.* confirmant. Deinceps etiam, teſte inter alios ARETÆO, juvenes mulierculæ, quæ ſunt ſenſibilioris generis nervoſi, texturæ tenerioris, & ad affectus animi proclives, præ iis, quæ robuſtæ, plebeiæ, animi conſtantioris, & laboribus deditæ exiſtunt, immaniſſimo hoc ſpaſmodico morbo agitantur. Nec denique ſilentio prætermittendum eſt, fœminas, quæ ſanguineæ & cholericæ conſtitutionis, & ad impetuoſas ac præcipites animi commotiones pronæ ſunt, ſævas & violentas in partibus nervoſis motiones experiri: illas autem, quæ phlegmaticam, & torpidiorem obtinuerunt naturam, non adeo impetuoſe convelli, ſed potius in crebriora animi deliquia incidere; nullumque nec murmur, nec ventum vel afflatum, nec odorem ſuaviorem, niſi ægerrime ferre.

§. IX.

Morbi hyſterici ſedes, & cauſſa proxima.

His præmiſſis, ad cauſſas tam diri affectus tranſeundum, & antea ſedes morbi vel potius cauſſæ morbificæ diſquirenda eſt. Recentiorum Medicorum quidam, hyſtericam ac hypochondriacam paſſionem pro uno morbo habentes, ut nominatim HIGHMORUS, SYLVIUS & SYDENHAM ventriculum, pancreas, meſenterium, venam portæ, pro genuina ſede perperam accuſant. Minus recte etiam CAR. PISO in *ſelectioribus obſervationibus* præcipuam ſedem in cerebro, vel potius nervorum principio collocavit: ſiquidem ſubjectum cauſſæ morbificæ &

& mortis invicem confudit. Nos vero cum antiquiſſimis Medicis, ſymptomatum hyſtericorum primam originem ab utero, ejuſque membranoſa & vaſculoſa ſubſtantia & vaſis ad illum ſpectantibus, inprimis ſpermaticis petendam eſſe, firmiter perſuaſi ſumus; quarum partium ſpaſmodicæ conſtrictiones poſtea in nervos vicinos oſſis ſacri, & lumborum ſeſe inſinuant, & ob conſenſum totius medullæ ſpinalis nerveas membranas gradatim occupant, à partibus inferioribus ad ſuperiores ſenſim paulatimque ſe propagando. Quamobrem deprehendimus maxime in puerperis, quando hoc malo affliguntur, ſpaſmos in orificio uteri interno, immo in ipſa quoque vagina incipere; quoniam hæ partes frigidæ, & aridæ fiunt, & derepente lochiorum, ſive ichoroſæ materiæ effluxus ſiſtitur, & alvus pertinaciſſime clauditur. Deinceps ſpaſmi & dolores cum frigore lumbarem regionem petunt, & in abdominis muſculos abeuntes, umbilici retractionem, cum imi ventris duritie junctam efficiunt; tum impetunt diaphragma, & intercoſtales nervos, ipſumque par vagum, & difficillimam, imo ſuffocativam ſpirationem, cum faucium ſtrangulatione cauſſantur; ubi poſtea intercepto ſanguinis per cor circulo, ejus palpitatio, & animi deliquium, atque tandem ſufflaminato ſanguinis per cerebrum motu, ſenſuum mentiſque ſubſequuntur abolitiones. Ex quibus omnibus, rite invicem comparatis, non ſolum reliquorum omnium ſymptomatum ratio bene ſuppeditari poterit; verum etiam clariſſime patebit, totum hyſtericum affectum, ad morbos ſpaſmodico-convulſivos, qui univerſum nervorum ſyſtema occupant, ſummo jure eſſe referendum.

§. X.

Cauſſæ materiales paſſionis hyſtericæ.

Jam ergo cauſſas mediatas ac materiales, quæ ad ingenerandum hoc dirum malum contribuunt, explicaturi; has duplicis potiſſimum generis eſſe, nimirum partim ſemen corruptum, partim cruorem menſtruum in utero vitiatum, cum Medicis tantum non omnibus ſtatuimus. Utraque harum cauſſarum digna eſt, ut cujuſvis peculiaris, & exactior inſtituatur diſquiſitio. Namque exquiſitiori anatomicorum ſolertia ſatis evictum eſt, in nobiliori quidem ſexu peculiaria exſtare organa, quæ teſtes vocantur, in quibus liquor ſubtilis ſpirituoſus ſeminalis, ex ſanguine per arterias ſpermaticas advecto ſecernitur, & in certis loculamentis aſſervatur: in ſexu vero ſequiori ejuſmodi organa ſecretoria non inveniri, ſed ad latera uteri corpora quædam globoſa, ex vaſis ſanguineis, membranis, & veſiculis contexta, quæ ovaria dicuntur, à provida natura eſſe poſita; ſpermatica vero vaſa innumeris ramificationibus ad uteri ſubſtantiam ferri. Quum ergo Recentiores Phyſiologi veſiculas in ovario contentas, in quibus ſtupendæ ac infinitæ parvæ magnitudinis fœtus ſpiritu genituræ virilis explicandus ac fœcundandus continetur, pro ſemine muliebri habeant; alium vero liquorem ſeminalem in hoc ſexu plane denegent: diſpiciendum jam erit, an & quomodo humor in ovulis contentus corrumpi, corruptuſque cauſſam diro noſtro malo præbere poſſit.

§. XI.

Circa pubertatis annos quæ contingant in machina humana.

Quæ ut rite intelligantur, præmonenda duximus quædam momenta, & præſertim illas mutationes, quæ circa pubertatis annos corporibus humanis eveniunt. Obſervamus virgines circa decimum quartum ætatis annum coloratiores evadere, vultum fieri pulcriorem, mammaſque intumeſcere; maribus barbam creſcere, vocem reddi magis ſonoram, & univerſi corporis partes majus acquirere robur, atque vigorem: in utroque vero ſexu ſtimulos ac deſideria ad venerem excitari. Etenim ſicut in maribus major ſanguinis ad teſtes, pro ſecernendo ſeminali liquore, atque etiam ad erigenda genitalia fit affluxus: ita in fœmellis quoque circa pubertatis annos, major ſanguinis copia ad uterum, & ejus vaſa, ad ovum, ſi adeſt, fœcundandum congeritur; & inde menſtrui fluxus, ſi imprægnatio deficit, cauſſa & origo petenda eſt. Sed idem ille copioſior ad loca uterina humorum affluxus, nos ducit ad conſiderationem mutui atque mirabilis illius conſenſus, quem animi deſideria cum motu ſanguinis vitali & naturali ad certa membra, præſertim generationi deſtinata habere conſpiciuntur. Simulac enim major ſanguinis circa pubertatem in utroque ſexu ad organa generationi inſervientia fit affluxus; ſtatim etiam ſtimuli & deſideria ad venerem ineundam ſuboriuntur: & viciſſim, quando ideæ ab objectis externis venuſtis in animo deſiderium ad venerem accendunt; protinus ad genitalia major ſanguinis & liquidi nervoſi congeſtio inſequitur.

§. XII.

A ſtimulis venereis oritur malum hyſtericum.

Quando vero cunque copioſior humorum per vaſa ſpermatica ad ovarium, ad uteri quoque fabricam, vel ob ætatis rationem, vel venereas cupiditates fit motus & affluxus: lympha nutritia ad dicta loca congeritur, ibidem ſtagnat, corrumpitur, cauſſamque præbet malo hyſterico. Hinc obſervamus, virgines circa pubertatis annos, fœminas ætate vegetas, viro orbas, veneris igne ſtimulatas, calore multo, ac ſanguine vegeto abundantes, diriſſimo noſtro malo vehementer agitari. Et notabilis eſt locus, quem ad illuſtrandum hoc aſſertum ſuggerit CHARLETON *exercit. pathol. VII.* & ſic ſe habet: *Mulieres quædam acribus copioſis ſpermatis igniculis prurientes, deſiderio conſueſcendi cum viris in ſæva hyſterica pathemata incidunt; hinc tantus in virginibus juxta ac fœminis ſalacioribus mali hyſterici eſt proventus.* Qua de cauſſa etiam Antiquiores Medici permoti fuerunt, ut retentum ſemen pro principe noſtri mali cauſſa habuerint, omnemque medendi ſcopum eo direxerint, ut vel conjugium commendaverint, vel retento in utero ſemini variis modis exitum parare ſtuduerint. Quales hiſtorias plures invenies in ZACUTO LUSITANO, ac PETRO FORESTO; & addunt finito paroxyſmo ex relaxatis muliebribus copioſum humidum exſtillaſſe liquorem. Conf. etiam GALENUS *comment. in* HIPPOCRATEM *Lib. VI. de locis affectis Cap. 5.*

§. XIII.

Qua ratione ſemen corruptum hyſterica gignat ſymptomata.

Duplici autem ratione fieri ſtatuimus, ut humor ſic dictus ſeminalis, vel ſanguis, circa uterum nimium congeſtus, & ex diuturniori mora, atque ſtagnatione vitiatus tantas in univerſo corpore nervoſarum partium turbas concitari poſſit. Primum nempe aſſerimus, corruptam materiam tetris, quos emittit, vaporibus, puriſſimo nervorum & fibrarum fluido inſen-

ſiſſimis,

ſiſſimis, ad progignendum id malum paratiſſimam videri. Magnam enim & ſuaveolentium vaporum vim & potentiam in invertendis, vel immutandis motibus vitalibus eſſe; præter narcotica, fumos carbonum noxios, & exemplum ab HELMONTIO *tr. de lithiaſi* §. 59. allegatum, quo mulier quædam ex certo ſuffitu protinus corruit apoplectica: teſtatur & illud momentum, quo in diſpoſitis paroxyſmos hyſtericos ſolo moſchi vel zibethi odore reſuſcitari, & rurſus etiam ſolis graveolentibus compeſci obſervamus. Sed alius adhuc modus eſt, quo circa uterum ſubſiſtens ac corruptus humor nocere poteſt; qui in violenta vaſorum & membranarum nervearum, à nimium congeſto liquore, diſtentione ac diſtractione conſiſtit; ex qua violenti ſpaſmi ad univerſum nervorum ſyſtema propagantur. Et quis de hoc effectu ambigere poterit? qui conſideraverit, à ſola ſanguinis ſtagnatione intra tunicas ventriculi ac inteſtinorum, malum hypochondriacum, & ſæviſſimos ſuboriri poſſe in colica ſpaſmos.

§. XIV.

Anatomica conſideratio malo hyſterico defunctarum.

Quæ quod ita ſe habeant, teſtantur exempla fœminarum, paſſione hyſterica peremtarum. Sic VESALIUS *Lib. V. de humani corporis fabrica cap.* 15. teſtes hyſtericarum pila ſæpe grandiores, modo luteo, modo alio graviter olente humore infarctos, ſe reperiſſe ſcribit. RIOLANUS *anthropol. Lib. II. pag.* 35. teſtem pugno majorem induratum notavit. BINNINGERUS *Cent. II. obſ.* 90. teſtes cum vaſis ſpermaticis, & tubis uteri valde tumidis, & inflatis humore craſſo, albo, & ex parte indurato refertos, inſtar ſteatomatis dimidiæ libræ vidit. MANNAGETA *in* M. N. C. *D. I. a. I. obſ.* 32. uterum cum teſtibus materia ſeminali corrupta, quæ caſeo recenter coagulato haud abſimilis erat, turgidum invenit. Et denique DIEMERBROECK *Anat. Lib. I. de ventre inferiore cap.* 24. memoriæ prodidit, ſe in hyſtericis plerumque aliquem magnitudinis circa uterum exceſſum, in eoque liquorem quendam æruginoſum, vel croceum, aut flaveſcentem deprehendiſſe. Ex quibus demum omnibus luculenter patebit, qua ratione ſemen circa uterum ſtagnans corruptumque mali hyſterici cauſſa dicatur.

§. XV.

Altera mali hyſterici cauſſa eſt vitium fluoris menſtrui.

Proximum jam eſt, ut etiam noſtram de altera cauſſa, quæ nunc temporis maxime urgetur, vitiato nempe menſtrui ſanguinis fluxu, ſententiam proferamus. Hanc criticam excretionem, præternaturaliter ſe habentem, ſemper proximam mali hyſterici cauſſam conſtituere, neutiquam pro rato ſtatoque habendum credimus; ſiquidem novimus virgines haud ſecus, ac fœminas annoſas, hyſterico malo pertinaciter laboraſſe; quibus tamen menſes, vel hæmorrhoides ſatis liberaliter profluxerunt: qua in re conſentientem habemus CAR. PISONEM *Lib. cit. Sect. II. Part. II. c.* 7. Interim ſæpius obſervamus, fluorem hunc uterinum ſub ipſo morbo fieri inordinatum: atque tum pro effectu ac ſymptomate mali hyſterici æſtimandum eſt excretionis iſtius vitium; ſiquidem ea eſt ſpaſmorum indoles, ut omnis generis excretiones turbent ac pervertant. Enimvero ex toto cauſſarum paſſionis hyſtericæ cenſu menſium fluxum excludendum eſſe, minime ſtatuimus. Nam multoties obſervavimus, virgines, quando menſium fluxus circa pubertatem inſtat, ob illius impeditiorem per vaſa uterina tranſitum, & ſubſequentem vaſorum diſtenſionem, graviſſimas pati hyſtericas paſſiones: quæ etiam fœminis, in quibus difficilius fluit uterinus cruor, brevi ante ejus eruptionem evenire ſolent; & in ACTIS VRATISLAVIENSIUM *anno* 1700. eleganter deſcribuntur. Præſertim notabilis in tali caſu eſt clavus ille hyſtericus, ubi dolor acerbiſſimus & penetrantiſſimus in certo tantum pericranii punctulo hæret, & ſæpiſſime horrendis anxietatibus cardialgicis, vomitibuſque enormibus ſtipatur: Conf. SYDENHAM *pag.* 487. & 499. Neque porro deſunt nobis exempla, ubi repentinam purgationis menſtruæ, per vehementem terrorem, præſertim in perſonis naturæ ſenſibilioris ſuppreſſionem graviſſima mox hyſterica, quin & epileptica exceperunt pathemata.

§. XVI.

Gravidæ, ac puerperæ corripiuntur paſſione hyſterica.

Neque gravidæ, maxime ſi ſanguineo-cholericæ ſint conſtitutionis, à ſæviſſimis uteri ſpaſmis ſunt immunes: vidimus illas circa tertium, vel quartum menſem, gravi iracundia perculſas in præfocationem, ſummum virium lapſum, imo in ſyncopen per aliquot horas durantem ſubinde incidiſſe; à quibus tamen ſecta vena, & adhibitis medicinis ſpaſmodicis, nitroſiſque feliciter evaſerunt. In puerperis vero, ob lochiorum non rite ſuccedentem fluxum, hyſtericas paſſiones frequentius obſervamus; quod etiam ſuo tempore HIPPOCRATES notavit, *Lib. de natura mulierum* §. *IX.* Novimus puerperas primis ſæpenumero à partu diebus, ab aëre frigido ad imum ventrem admiſſo, à levi animi motu, à longiori corporis extra lectum detentione, in ſæva ſymptomata hyſterica incidiſſe; quæ etiam preſſo inſequuntur pede, ſi lochiis primis ſtatim diebus deficientibus ac ceſſantibus, ſectione venæ tempeſtiva haud ſuccurratur. Nec denique minus haud raro evenit, ab immodica, & diutius perſeverante lochiorum fluxione, leviori externa cauſſa accedente, paſſiones hyſtericas, animi præſertim deliquia, cum extremorum refrigeratione inſequi; quæ tamen convenienti cura, accommodatiſque præſidiis faciliori negotio diſcutiuntur.

§. XVII.

Cauſſæ mali hyſterici occaſionales.

Quicquid igitur vehementiorem ſanguinis, liquoriſque genitalis ad uterina loca affluxum concitare; aut menſium eruptionem, atque fluxionem ſupprimere, vel impeditiorem reddere valet: illud ad claſſem cauſſarum paſſionis hyſtericæ occaſionalium pertinere videtur. Ex harum cenſu primum occurrit ipſa ætas conjugio opportuna, aut denegatus, antea tamen ſuetus, concubitus: unde majorem ad uterum fieri affluxum ſupra docuimus. Ex eodem fundamento huc pertinent temperamentum ſanguineum, atque cholericum, nimia ad libidinem proclivitas, diæta vinoſa, exæſtuans, opipara, iracundia vehementior, ac graviores animi corporiſque commotiones, & exagitationes. Deinceps ex altera parte vita ſedentaria, victus craſſus, acidus, frigidus, intermiſſæ ſanguinis miſſiones, diuturni mœrores, curæ, ſollicitudines &c. humorum ſpiſſitudinem inducendo, partes ſolidas debilitando, ideoque menſium perruptionem difficiliorem reddendo, ad generationem

nerationem mali hyſterici contribuunt: ac denique terror ſubitaneus, refrigeratio corporis inſignior, maxime ipſi fluxui uterino ſupervenientes, excretiones ſufflaminando ſanguineas, inducunt ſpaſmos hyſtericos. Tandem etiam odor ſuaveolentium, ambræ, zibethi, moſchi &c. aut aliorum fragrantium pro peculiari idioſyncraſia, graviſſimos revocant paroxyſmos.

§. XVIII.

Prognoſis. Circa prognoſin id maxime omnium monendum eſſe duco, quod vera hyſterica paſſio, utut valde dira & terribilis videatur, in ſe non adeo periculoſa ſit; niſi præpoſtera curatio, vel perverſum regimen accedat, vel in corpus incidat valde imbecille & valetudinarium. Atque etiam nullus morbus eſt, cui tam facile epilepſiæ & convulſiones artuum junguntur, quam qui ex uteri vitio pronaſcitur; ut adeo etiam exinde diſcrimen mali hypochondriaci & hyſterici dijudicare liceat. Rurſus haud infrequenti conſtat obſervatione, hunc affectum, ubi ab infelici abortu vel gravi puerperio ex culpa ſive Medici ſive ægrotantis progignitur, quam facile recurrere, & ex levi quadam cauſa nervoſum genus affligente, de novo corpus infeſtare. Neque etiam novum eſt, ſed toto fere die obſervatur, malum hyſtericum & hypochondriacum ſæpius complicatum eſſe, & tunc morbum valde diuturnum & difficilioris ſanationis fieri: quod maxime fit in fœminis, quæ vitæ ſedentariæ & animi commotionibus nimium indulgent, & perverſa diæta & vitæ regimine utuntur: hinc excretionem ſanguinis menſtrui vel hæmorrhoidalis perturbant, de quo complicato affectu, qui ſæpius in praxi occurrit, uberius differere ſequenti capite conſtituimus.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Explanatis ergo ſatis dilucide morbi noſtri genio, ſede, cauſſis, ac differentiis; proximum eſt, ut ad ejus curationem nos convertamus. Quum vero omnis rectæ curationis ratio, in eo potiſſimum conſiſtat, ut naturam ægrotantis probe cognitam perſpectamque habeamus, atque tum morborum cauſſis amoliendis accommodata remedia inveniamus: eo magis haſce circumſtantias in noſtro adfectu probe conſiderare oportet; cum non modo cauſſæ mali non eædem ſemper ſint, verum etiam naturæ mulierum, quas in cura probe diſcernendas, jam diu HIPPOCRATES inculcavit, valde differentes deprehendantur.

§. II.

Quid de venæſectione ſit ſtatuendum? Primum itaque diſpiciendum eſt, num fœmina, quam curandam ſuſcepimus, ſit valde plethorica, vel potius ſanguine & viribus exhauſtum corpus habeat? In priori caſu ad ſpaſmorum, & convulſionum vehementiam, quæ in ſanguine abundantibus longe major eſt quam in aliis, minuendam, non facile præſentius & efficacius ipſa venæſectione remedium invenitur; quæ ſi major ſanguinis copia urget, largior eſſe debet, vel etiam iteranda. Vidimus fœminas, ſpaſmis uterinis crebrius & immaniter cruciatas, ſine omni ſenſu & motu, facie rubicunda tumida, inſtar apoplecticæ jacentes; novimus quoque virgines, ſanguine plenas, ſpiratione ac loquela fere privatas, menſibus repente per terrorem cohibitis, vel epileptico inſultu correptas; quæ venæ ſectione inſtituta protinus ad ſe redierunt. Conſentientes etiam habemus permultos Veterum Medicorum, qui venæſectionem omnibus aliis remediorum generibus præferunt, quando malum à ſanguinis abundantia, & menſtruorum retentione fovetur: quos inter MERCATUM & ROD. à CASTRO, HOECHSTETTERUM *Dec. IV. caſ. II.* HIGHMORUM *L. de paſſione hyſterica*, PANAROLLIUM *in Iatrologiſmis ſententia II. obſ.* 30. RIVERIUM, SEPTALIUM, & M. N. C. D. I. *anno* X. *obſ.* 42. & 58. allegaſſe ſufficiat.

§. III.

Ante omnia eo ſtudeat Medicus, ut in ipſo paroxyſmo mali ferociam mitiget. Sequentes hac in re Medicorum antiquiſſimum HIPPOCRATEM, graveolentia naribus adplicanda ſuademus, qualia ſunt caſtorina, aſa fœtida, fumus plumarum perdicum: quod remedium, uti mulierculis familiariſſimum, & domeſticum, ita præſtantiſſimum eſt. Ex compoſitis aqua hirundinum acida cum caſtoreo, ſpiritus urinoſus volatilis cum oleo rutæ, & eſſentia caſtorei nobilitatus, extrinſecus naribus offeratur. Vidimus ab horum remediorum uſu, fœmellas gravi ſopore oppreſſas, moribundiſque ſimiles ad ſe rediiſſe. Ratio in eo videtur conſiſtere, quod ſalini volatiles ejuſmodi vapores, dum in nervoſas cerebri membranas penetrant, ipſis novum robur, ac vigorem addant, & vim ſyſtalticam depreſſam reſtituant, & ſanguinem, humoreſque ibi ſubſiſtentes diſcutiant. In puerperis hoc malo correptis, inſigne levamen affert compreſſio imi ventris cum cingulo, ex corio Moſcovitico vulgo *Juchten* confecto; quod odore ſuo & hypochondriacis & hyſtericis valde amicum eſt. Magnum porro ſi præſens fuerit paroxyſmus, in expedita alvi, utplurimum conſtrictiſſimæ, apertione eſt præſidium: qua in re commodam operam præſtant clyſteres, ex ſpeciebus appropriatis, ut radice, & ſemine leviſtici, quæ ſpecifica ſunt, floribus chamomillæ vulgaris, ſambuci, herba veronicæ & ſeminibus quatuor carminativis, ſero lactis incoctis ſunt apparandi; quibus poſtea ſufficiens quantitas, olei ex anetho, vel floribus chamæmeli cocti adjici poteſt. Ubi vero fortior ſtrictura alvi, & inteſtini recti eſt, ut clyſteres admitti nequeant; longe conſultius eſt, pura olea expreſſa vel axungias injicere: cujus generis ſunt axungia taxi, pinguedo caſtorei, oleum anethinum &c. à quorum uſu mirifice quoque menſium & lochiorum fluxus adjuvatur.

Quid in ipſo paroxyſmo agendum?

§. IV.

Sunt adhuc quædam, quæ extrinſecus admota inſigne præſtant levamen. Ex iis magnam inter Veteres ac Antiquos Medicorum obtinent laudem emplaſtra, quæ graveolentiam habent, ut ſunt ex opopanace, bdellio, galbano, ſagapeno, aſa fœtida parata, ſi umbilico, vel pudendis adplicentur: qua de re notabile exemplum allegat FORESTUS *Lib. XXVIII. obſ.* 32. Neque vero inter externa, antiquiſſimorum HIPPOCRATIS & GALENI auctoritate comprobata, ſilentio ſunt prætermittenda ſuaveolentia, utero immiſſa. Quamvis vero noſtram de ſingulari eorum effectu non poſſimus adducere experientiam: tamen cum horum operatio

Remediorum externorum in paroxyſmo uſus.

magnæ rationum probabilitati innititur, nolumus illorum uſum penitus repudiare: ob hanc potiſſimum rationem, quod ſuaveolentia ut moſchus, zibethum, ſtyrax, benzoe, ex quibus ſuffimigia ad uterum apparari ſolent, copioſa, & blanda ſulphurea exhalatione fibras uteri ſpaſmo valde conſtrictas relaxandi potentia gaudent, ut ſæpe ab horum adplicatione, teſte ſuperius adducta FORESTI obſervatione, craſſus & putridus humor ſenſibiliter effluat.

§. V.

Qualia interna ſub paroxyſmo proſint?

Ad immanes uteri ſpaſmos præter externa jam recenſita, naturæ jam langueſcenti per appropriata quædam interna ſuccurrendum eſt: quæ inter principem ſibi vindicant locum eſſentia caſtorei cum partibus tribus liquoris anodyni permixta, item *pilulæ antiſpaſmodicæ, quæ ex myrrha, ſagapeno, opopanace, aſa fœtida, caſtorco, croco, theriaca, ſumptis ad drachmam dimidiam æqualibus partibus parantur; adjectis interdum ſex vel octo granis camphoræ & laudani opiati. Ex ſcrupulo uno poſſunt formari pilulæ decem, & ſingulis horis duæ aſſumi, cum aqua florum chamomillæ*: incomparabile ſæpe præter omnem ſpem ac opinionem ex hoc remedii genere obſervavimus auxilium.

§. VI.

Primæ viæ ſunt expurgandæ.

Hæc ſunt, quæ potiſſimum *in ipſo paroxyſmo* conferunt; ſequitur, ut circumſpiciamus, quæ *extra paroxyſmum*, quieſcentibus jam gravioribus ſpaſmis, ad eradicandas cauſſas præcipuum ſibi vindicant locum. Quo loco experientia ac ratione ducti aſſeveramus, primam regionem, quæ vitioſorum humorum colluvie plerumque valde repleta eſt, accommodatis remediis eſſe expurgandam; eo magis, quando in ipſo paroxyſmo anodyna, graveolentia, & vehementes commotiones ſiſtentia, largius fuerunt adhibita. Ex horum cenſu pilulæ Becherianæ, ſive ad earum exemplum concinnatæ, ob inſignem uſum laudem merentur; præſertim, ſi loco ſtimuli, extractum panchymagogum Crollii, & ex antiſpaſmodicis, cinnabaris præparata, & unum vel alterum granum extracti croci & caſtorei adjiciatur. Sic primis officinis à ſaburra vitioſorum humorum ſufficienter liberatis, ea in auxilium vocanda ſunt, quæ virtute & ſedativa, & ſimul diaphoretica ſanguinis & humorum motum ad exteriora dirigunt, atque liberrima perſpiratione ſeri vitioſi diffflationem procurant. *Diaphoretica.* In harum claſſe mirabili plane effectu gaudere vidimus, ſpiritum cornu cervi, vel eboris per rectificationem purificatum; vel etiam ſpiritum bezoardicum Buſſii, ſpiritum cornu cervi ſuccinatum, ſpiritum tartari bene præparatum; qui ſpiritus volatiles commode refracta doſi dari, itemque maritari poſſunt cum liquore anodyno minerali, eſſentia croci, caſtorei, ſuccini, imo cum laudano liquido; quo medicamento prudenter pro temporis & circumſtantiarum ratione uſurpato, nihil vidi præſtantius. Sicuti enim ſponte ſæpius ſolius naturæ beneficio, hæ ſpaſmodicæ affectiones largiore ſolvuntur ſudore: ita eo magis Medicum ad hunc finem obtinendum curationem dirigere oportet.

§. VII.

Specifica & anodyna.

Hiſce ad eundem ſcopum obtinendum, alia non inferioris facultatis præſidia interponi poſſunt utiliſſime; cujus generis ſunt pulveres, qui ſecreta, & ſpecifica quadam qualitate ſpaſmis & convulſivis motibus ſopiendis dicati ſunt, ut pulvis Marchionum, ſpecificum cephalicum Michaelis, pulvis noſter antepilepticus, item qui ex ſecundina humana ſiccata, viſco quercino, ſuccino, coralliis, croco, & caſtoreo, & antophyllis paratus eſt: quorum uſu inſtar incantamenti convulſivas epilepticas motiones, artuumque agitationes ſiluiſſe aliquoties obſervavimus: ſi modo ejuſmodi indolis & virtutis remedia non ante ſolutam plethoram, nec ante impuriorum humorum ſufficientem per alvum evacuationem uſurpentur.

§. VIII.

Menſtruus fluxus in ordinem eſt redigendus.

Præterea, quum hoc malum quam facile, ſi non perite tractetur, revertatur, vel in alium morbum chronicum, inque primis hypochondriacum degeneret, id omni modo ac ratione præcavendum eſt: quod fit, ſi poſt morbum finitum ad menſium reſpiciamus excretionem, ſive hæc irregularis morbum ipſum produxerit; ſive ſub hoc, uti plerumque fit, vitiata fuerit. Ad hunc ſcopum obtinendum nihil præſtantius, nihilque efficacius commendare poſſim, quam thermarum Carolinarum uſum internum, cum convenienti regimine & prudentia adminiſtratum: ſiquidem thermales aquæ ſemper fere & tutiores & convenientiores ipſis frigidis acidulis in morbis mulierum percurandis obſervantur. Sed in promtu adhuc ſunt alia remediorum genera, quæ tonum & robur utero reſtituendo, graves ab eo affictiones arcent; cujus generis ſunt temperata balſamica ex myrrha, ſuccino, extractis amaricantibus & carminativis, præſertim zedoaria, corticibus aurantiorum cum menſtruo minus ſpirituoſo in elixirium redacta, & frequentius uſurpata. Nam hæc ipſa menſium negotio & ventriculi digeſtioni egregie velificantur; præſertim, quando temperatis balſamicis, pilulis polychreſtis, decenti tempore uſurpatis, ſordium alvinarum excretio ſimul adjuvatur.

§. IX.

Conjugii ſumma vis.

Supereſt adhuc aliud ſummum auxilii genus, quod ex conjugio expectare licet: cujus incomparabilem vim, ad expugnandum affectum hyſtericum, præter ſummorum virorum auctoritatem, & experientia & ratio luculenter ſuffulciunt. Commendavit illud HIPPOCRATES *libro de virginum morbis Cap. 3.* VALESCUS *de* TARANT. *philon. pharm. Lib. 6. cap. 10. ſi fiat*, inquit, *affectus in virgine propter retentionem ſpermatis, nubat illa, & morbum effugiet.* CAPIVACCIUS vero, ut efficacius ſit hoc remedium, jubet, ut vir penem inungat oleis aromaticis & Zibetho. Notabiles quoque ſunt obſervationes, quas de admiranda conjugii in morbis hyſtericis virtute, allegant DURETUS *in enarratione ad caput LIX. Hollerii*, ZACUTUS LUSITANUS 52. *prax. med. admirand. obſ. 91.*

CAUTELÆ, ET MONITA PRACTICA.

§. I.

Cautela, circa humorum orgaſmum conſopiendum.

Quandocunque hyſterica paſſio ab uterinæ lymphæ orgaſmo ſuboritur; omnia calidiora cane pejus, & angue vitanda ſunt: ex his enim magnum infertur damnum, quemadmodum RODERICUS à CASTRO *de morbis mulierum*

rum *Lib. II.* & LUD. MERCATUS *Lib. II. de morbis uteri Cap.* 3. variis atteſtantur exemplis. Potius ad temperandam lymphæ acrimoniam, & orgaſmum ſanguinis & humorum reprimendum, refrigerantibus uti præſtat; ex quorum cenſu potus aquarum, ſerum lactis pro potu, atque nitroſa eminent; quorum virtutem in extinguenda libidine TIMÆUS à GULDENKLEE *Lib. III. Cap.* 57. non ſatis dilaudare poteſt.

§. II.

Pro ſubjectorum ratione differunt remediorum operationes.

Quum in hyſtericis morbis naturæ individuorum inſigniter diſcrepant: non ſane mirum eſt, ſi unum remedii genus in uno ſubjecto ſalutarem, in alio nullum, ac magis nocivum edat effectum. Sic vidimus hoc malo afflictas, quæ nullo modo graveolentia, ſive interno, ſive externo uſu ferre potuerunt; quæ in aliis præſentiſſimam opem tulerunt. Vidimus nonnullas, quæ ipſo in paroxyſmo, graviori ſyncope oppreſſæ erant, ſola aquæ adſperſione in facie, fruſtra adhibitis validioribus & ſpirituoſis in vitam revocatæ fuerunt. Quædam calidioris & ſenſibilioris naturæ nulla calida ſive extrinſecus, ſive intrinſecus adhibita tolerare poſſunt; adeo, ut à balneis, fomentis, linimentis, nervinis calidis non parum lædantur: non minus anodyna, ac opiata quibuſdam exoptatiſſimum afferunt levamen; quum in aliis, ubi genus nervoſum maxime debilitatum eſt, non minimum excitent damnum. Vidi quaſdam ſolo aquæ potu à gravi paroxyſmo liberatas, qui aliis erat nocentiſſimus. Tantum refert, naturas fœminarum recte diſcernere; quemadmodum jam HIPPOCRATES *Lib. I. & II. de morbis mulierum* ſedulo inculcavit.

§. III.

Quem uſum habeat cognitio differentiæ inter malum hypochondriacum & hyſtericum.

Quam familiare noſtris eſt temporibus, ut nulla fere mali hypochondriaci inter mulierum morbos fiat mentio; ſed potius promiſcue & indiſtincte omnis, quæ cum doloribus, ſpaſmis, flatibus, anxietatibus jungitur paſſio, pro hyſterica habeatur: itam neceſſarium eſt, genuinam horum morborum cognoſcere differentiam; ex cujus neglectu magnum reſultat ſæpenumero damnum. Quemadmodum enim in malo hypochondriaco, vehemens corporis motus & exercitatio, medicamenta carminativa, ſpirituoſa, & volatilia, ſtomachica, & aromatica, ſalia neutra ſtimulantia, aquæ minerales, amaræ alvum ſolventes, inque primis martialia, optima præbent auxilia: ita hyſtericæ fœminæ his magis læduntur, & potius à venæ ſectionibus, quiete corporis, anodynis, nitroſis, antepilepticis, refrigerantibus, potu aquæ frigidæ, ſero lactis, excluſis calidis, quin ipſo vino, ſummum experiuntur ſolatium.

§. IV.

Diætæ ratio.

Ad præcavendam recidivam, & ne malum evadat chronicum, & menſium & alvi ratio ſolicite habenda eſt; & moderandum, ut convenienti vitæ regimine, commodaque medicina hæ excretiones ſecundum ordinem fiant. Cavendum autem maximopere eſt, ne aloëticis vel pilulis purgantibus, quæ inſignem portionem aloës, & gummata reſinoſa calidiora recipiunt, utramque evacuationem moliamur. Non leve enim damnum & ingentem ſymptomatum exacerbationem, vel morbum longius productum, inde me obſervaſſe certa fide aſſeverare poſſum, & hoc maxime locum habet in plethoricis ac tenerioris & ſenſibilioris indolis fœminis. Tutioris effectus ſunt paſſulæ corinthiacæ cum infuſo rhabarbari per leniorem incoctionem probe ſaturatæ. Inter cibos panificia, placentæ, quibus maxime delectantur mulieres, & acetaria penitus proſcribi debent. Nam ex nimio harum rerum uſu, ac vita otioſa & potu parco & nimis incongruo, accedente ſimul animi intemperantia, ſicuti & hypochondriaci & hyſterici ſpaſmi ſuam originem præcipue petunt; ita majori cura, quæ hiſce vitiis jam corruptæ ſunt, ab iis abſtinere debent.

§. V.

De caſtorinis.

Caſtorina utut & interno, & externo uſu in ſpaſmis & hyſtericis & hypochondriacis mitigandis, teſte quotidiana experientia incomparabilem virtutem habeant; tamen iis non nimium fidendum, quoniam ad materiam lædentem ſubmovendam idonea ſatis non ſunt: non parum quoque nimius eorum uſus nocet; dum anodyno illo vapore & capiti & nervoſis partibus imbecillitas, quæ nunquam ſine periculo eſt, inducitur.

§. VI.

Puerperis non conveniunt ſalia.

In ſpaſmis, hyſtericis præſertim, qui puerperas exercent, ſi alvi ſunt adſtrictioris, hæc fortiori ſalium neutrorum & ſic dictorum digeſtivorum ſtimulo minime molienda eſt: vidi enim à majori & crebriori horum ſalium doſi periculoſa ſymptomatum incrementa.

§. VII.

Quid proſit in ſuffocationibus hyſtericis?

In profundiori ſuffocatione hyſtericarum, ad eas excitandas præſtat ſal volatile ammoniacum cum eſſentia caſtorei remixtum, vel aquam hirundinum cum aceto & caſtoreo naribus applicare, & frictionibus circa præcordia item in pedibus cum panno aſperiori inſtitutis, quam nimio fumo fœtidorum, plumarum perdicum vel aſa fœtida, aut etiam camphora, quam perpaucæ ferre poſſunt, uti.

§. VIII.

Clyſterum ac pulverum abſorbentium uſus.

Ego ſingularem ſæpius effectum in fœminis hypochondriaco-hyſtericis ad præſcindenda ſpaſtica ſymptomata, maxime in cholericæ & ſenſibilioris naturæ mulierculis à pulvere nitroſo præcipitante, cum æquali ſuccini & parca croci portione mixto, & à frequentiori elixirii viſceralis noſtræ compoſitionis, cum æquali liquoris anodyni doſi maritati uſu, multa annotavi emolumenta. Ad mitigandos vero paroxyſmos, tempore intermiſſionis clyſteribus, qui ex herbis lenioribus paregoricis carminativis parati erant, adjuncta inſigni olei expreſſi quantitate, nihil utilius deprehendi. Blando enim ſuo & temperate calido tepore ac vapore proxime & immediate uterum & vicinas partes leniendo & demulcendo afficiunt.

§. IX.

Pediluviorum uſus.

Pediluvia extra paroxyſmum adhibita, ſi valde temperata fuerint, egregiam habent ſymptomata allevandi efficaciam; ſi vero nimis fuerint calida, præſertim ubi corpora ſint plethorica, & ſucci plena, nocentiſſima ſunt, atque ad paroxyſmos revocandos aptiſſima, quod non ſemel, ſed ſæpius animadverti.

ENAR-

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Paſſio hyſterica, cum motibus convulſivis, ac epilepticis juncta.

Requirebat aliquando opem meam, virgo XVIII. annorum, habitus ſpongioſi, ac temperamenti phlegmatico-ſanguinei, ſanguine ſucciſque pleniſſima, ac irregulari per aliquod tempus menſtruorum fluore adfecta; quæ poſt præviam refrigerationem, noctu correpta erat vehementi tuſſi convulſiva. Hac ſedata poſt aliquot dies violenta patiebatur hyſtericum paroxyſmum; ſub quo præter atrociſſimos vomendi cónatus, alvi obſtructionem pertinaciſſimam, urinæque retentionem, extrema algebant, cor vehementer palpitabat, facies tumida rubebat, arteriæ in capite fortiter pulſabant, ut apoplexiæ eſſet metus. Poſt horæ quadrantem ad ſe redibat; ſed pharynx manebat conſtricta, adeo ut nec fluida, nec ſolida deglutire potuerit, pulſuſque ferebatur parvus ac debilis. Ipſe vero paroxyſmus, ſingulo horæ dimidio revertebatur; & miſſo ex vena in pede tuſa ſanguine, per octo quidem conquieſcebat horas: tum autem atrocior, & epilepticis ſtipatus motibus recrudeſcebat. Conſultus ego, cum deglutitio adhuc valde impedita eſſet, curavi primum, ut clyſteribus ano infuſis, linimentis nervinis nuchæ ſpinæque inunctis, atque pediluviis, partium externarum conſtrictiones demulcerentur; tumque internis diaphoreticis, ac antiſpaſmodicis malum oppugnabam. Quibus factum eſt, ut omnes ſiluerint præternaturales motus; & quum ex levi diætæ errore viderentur reverti, dato blando laxante, ab eorum eruptione non ſolum præcavebatur, verum etiam perfectæ reſtituebatur ſanitati.

Epicriſis.

Ad ſpaſmodica, quæ ex uteri vitio proveniunt, pathemata concitanda non opus ſemper eſt, ut materia corrupta & vitiata, utero inhærens proxime & immediate id efficiat; ſed crebrius id à cauſis externis fit, ſcilicet ab intenſo frigore, quod partes inferiores, præcipue vero lumbarem regionem, tangit & afficit. Hac enim ratione in fœminis ſanguine copioſo & impuro ſcatentibus, is à partibus exterioribus ad interiores impetuoſe compulſus pro harum differentia varias ſpaſticas, imo convulſivas movet afflictiones. In præſenti caſu ex congeſtione ad pectus facta vehemens & convulſiva tuſſis orta eſt; cum poſtea humor lædens, ſedem ſuam mutavit, & ad nervos præcordiales, item ventriculum ejuſque nervos & per conſenſum ad ipſum caput translatus fuit, ac paſſiones, quæ hic in hyſterica apparuerunt, produxit. In ejuſmodi affectibus optimum eſt, curationem ab externis & internis, quæ ſpaſticas nervoſarum partium ſtricturas blande relaxant, auſpicari, & poſtea temperatis carminativis, diapnoicis & antiſpaſticis curam abſolvere, & ad recidivam avertendam menſtrualem excretionem in ordinem redigere; quod optime per commodam diætam, per motum & medicamenta, quæ non modo ſordes ex primis viis, ſed & ex ipſo utero expurgandi facultate inſtructa ſunt. Inter quæ utique pilulæ polychreſtæ balſamicæ, quæ noſtro tempore in uſu ſunt, maxime ſi cum antiſpaſmodicis & ſalinis detergentibus pulveribus earum virtus ſecundetur, principem ſibi locum vindicant.

OBSERVATIO II.

Malum hyſtericum in juveni.

Adoleſcens nobilis, XVI. annorum, ſtaturæ proceræ, & habitus corporis robuſti, atque carnoſi, ſanguine & ſuccis præter naturæ modum turgens, de gravi circa inguina, ubi vaſa ſpermatica deſcendunt, dolore pronuper conquerebatur, & quod præter voluntatem ad membri erectionem, variiſque ad venerem in animo obverſantibus deſideriis ſollicitaretur. Haud ita multo poſt in febrilem quendam incidebat inſultum, per aliquot dies infeſtantem, quo remittente poſt aliquot ſeptimanas, eadem circa inguina paſſus eſt moleſta incommoda; ſed jam longe alia ſuperveniebant accidentia, hyſtericis plane non diſſimilia: nam horribiles ſpaſmi à pubis regione ad dorſum, ad præcordia, ad ſeptum tranſverſum, ad cor, ad fauces, imo ad ipſum cerebrum adſcendentes, præcedente cordis palpitatione, ſtrangulationem faucium, ſpirandi anguſtiam, animi deliquium, ſoporem, accedentibus etiam artuum convulſivis tractionibus concitabant, qui paroxyſmus ſingulis fere menſibus repetebat. Hic, quod erat perquam notatu dignum, immani ſemper ciborum urgebatur adpetentia; alvus autem adſtrictior erat, ita ut fortiora etiam eluderet purgantia. Præter hæc vaſa mirum turgebant ſanguine; pulſus, qui ſub acceſſione valde erat inæqualis & depreſſus, poſt eam magnus, & concitatus obſervabatur. Variis uſus eſt & Medicis, & medicamentis antiſpaſmodicis, antepilepticis, ſoteriis quoque fontibus, ſed parum inde percepit utilitatis: poſtquam vero ex noſtro conſilio, ſingulis fere menſibus, ſanguis ex vena ſecta ſex ſemper unciis fuit imminutus, & loco potus ordinarii aqua fontana uſurpata: nitroſis quoque pulveribus paullo largiori portione ad ſanguinis orgaſmum deprimendum in uſum vocatis; tranquillum corporis motum, & ab arduis meditationibus, quibus excellentis ingenii adoleſcens nimium ſemper indulgebat, vacuam ſervavit mentem; integræ ſanitati brevi tempore fuit reſtitutus.

Epicriſis.

Solvit & explicat peculiaris hic caſus, nodoſam & intricatam admodum quæſtionem: Quare nimirum viri non ſimilibus, vel iiſdem ſymptomatibus adfligantur hyſtericis, qualia in fœminis obſervantur, eo, quod ſimili modo, & ſanguis, & liquor ſeminalis in partibus generationi dicatis, nimirum vaſis ſpermaticis, teſtibus, capſulis quoque ſeminalibus ſtagnare, ibique vitiari ac corrumpi poſſit? Namque non deeſſe ejuſmodi exempla, licet non tam frequentia, adoleſcentum, qui circa, vel etiam poſt annos pubertatis, ejuſdem generis ſymptomata ſpaſtica, & convulſiva cum dolore preſſorio, & lancinante circa ilia, & in pubis regione, nec non languorem totius corporis, extremorum refrigerationem, ſubſequente mox ingenti præcordiorum anguſtia, cordis palpitatione, faucium ſtrangulatione, difficilique ad ſuffocationem uſque ſpiratione patiuntur: inter alia præſens docet caſus. Nec me fugiunt plura exempla non modo adoleſcentum, ſed etiam virorum extra conjugium viventium, qui ex nimia caſtitate in eadem, quæ hyſterico affectui propria & eſſentialia eſſe ſolent, pathemata inciderunt: quid? quod nonnullos quoque in convulſiones

vulſiones artuum, inque ſyncopen prolapſos eſſe, aliquoties obſervavi. Si in tam atrocium ſymptomatum originem inquiramus, varia ſe offerunt momenta, quæ clare commonſtrant, ea à nulla alia cauſſa, quam à copioſiori ſanguinis ad vaſa ſpermatica & teſtes affluxu, has partes vaſculoſas & nervoſas nimium diſtendente ac diſtrahente ſuborta fuiſſe. Et eandem in noſtro ægrotante cauſſam ſignificant dolores ac tormina circa inguina primum conſpicua, atque tum ad alias corporis nervoſas partes propagata. Quare etiam ſedato per accommodata ſubſidia humorum orgaſmo, ac derivato affluxu, cuncta conquieverunt ſymptomata.

Observatio III.

Paſſio hyſterica ex occultato amore.

Honeſta, venuſtaque virgo, annorum XVIII. tenerioris quidem conſtitutionis, ſed acutioris ingenii, animique mobilioris, in vicina urbe degens, poſtquam formoſo etiam juveni, qui frequentius eam ægrotantem inviſebat, deſponſata fuit; valetudinis, quæ antea ſatis firma erat, ſtatus plane eſt immutatus. Ab eo enim tempore variis gravibuſque affligebatur paſſionibus: nam dolores mox in dorſo, mox in abdomine valde torquentes, mox artus cum tremore agitantes experiebatur: virium aderat ingens collapſus, ciborum adpetentia penitus languebat; alvus conſtricta erat, teneſinus tamen, & mingendi deſiderium urgebant. Accedebant per vices animi deliquia, cum faucium ſtrangulatione, & ſemper fere conquerebatur de phlogoſi, extremorum frigore, ac horripilatione, ac ſubſequente calore præternaturali. Anxietates præcordiorum conſtrictivæ, quas ægerrima comitabatur ſpiratio, nunquam fere non aderant: pulſus ferebatur varius, nunc celer, & debilis, nunc plane exiguus, & inæqualis; urina plerumque inſtar aquæ limpida, interdum pauca, cum rubro ſedimento mingebatur: ſomno ſæpius plane carebat; & ſi quidquam cibi, vel medicaminum adſumebat, augebatur circa præcordia anxius ac preſſorius dolor. Menſium fluxus erat parcior, ſeroſus, acris; & circa hoc tempus, cuncta exacerbabantur ſymptomata. Conſulti Medici in dignoſcendo morbo valde hæſitabant: quidam enim febrim quotidianam, alii hecticam, quia ingens corporis præſto erat contabeſcentia; alii ſummam imbecillitatem ventriculi, & imi ventris accuſabant flatulentias. Hinc varii generis remedia, ſtomachica, carminativa, nervina, emmenagoga, laxantia, martialia data fuerunt, ac vena quoque in pede aliquoties ſecata. Cuncta vero tantum aberat, ut levamen inferrent, ut potius ſymptomata exacerbarent. Poſtquam igitur ægrota per tres fere menſes hoc diro malo infeſtata, ego quoque accitus fui; exploravi protinus genuinam morbi cauſſam, & conſilium dedi, ut à medicamentis fere prorſus abſtineret; ac pro potu ordinario lacte aſinino, cum æquali acidularum Selteranarum pondere mixto uteretur. Deinceps alvum clyſteribus emollientibus, qui ex decocto florum ſambuci, chamomillæ, herba majoranæ, meliſſæ, ac ſemine cymini, addita ſemper olei lumbricorum ac liliorum alborum larga quantitate erant parati, ſubducendam curavi. Tum quoque imperavi, ut licet imbecillis, corpus per vecturam ſub temperato ac ſereno cœlo ſæpius ac blande moveret; & per tempus aliquod ab omni colloquio & conſortio cum ſponſo caveret. Tandem commendavi copulam conjugalem, qua facta ſenſim paullatimque vires recuperabat, ſine peculiari remediorum ope. Concepit etiam, & anno elapſo peperit infantem: at in ipſo puerperio pathemata hyſterica cum faucium ſtrangulatione experiebatur; ſed noſtro tandem auxilio, ac conſilio reſtituta, jam laudabili fruitur ſanitate.

Epicriſis.

Haud exiguos ejuſmodi caſus in annoſiori mea praxi adnotavi, quod virgines venuſtæ, & antea vegetæ à nulla alia cauſſa, quam à vehementia amoris occultati, in miſerrimum ægrotandi ſtatum fuerint delapſæ; omnibus & animi, & corporis functionibus inde peſſumdatis. Ubi fruſtra, quin interdum non ſine noxa, exhibitis omnibus medicamentis pharmaceuticis, optimum & efficaciſſimum remedium fuit in conjugio, non tamen omiſſis convenientibus diæteticis. Tantam vim & potentiam habent animi paſſiones diutius inhærentes, univerſam motuum œconomiam, & naturales functiones perturbandi! Hinc inter philoſophos PLATO de amore præſertim affirmat: *Non ſolum*, inquiens, *in animum impetum facit amor*; *verum & in corpus ſæpenumero tyrannidem exercet vigiliis*, *curis*, *macie*, *dolore*, *tabitudine*, *& mille aliis affectibus*, *lethalem noxam inferentibus*, *corpus vexat.*

Observatio IV.

Fœmina, XL. annorum, texturæque tenerioris, ante quinque annos febre quartana corripitur ſæpius recidente, & tandem copioſo corticis chinæ uſu profligata. Ab eo tempore menſtrua excretio ſenſim cœpit imminui; & quum præterea ad affectus animi valde inclinaret, parum biberet, cibiſque infumatis, induratis, concoctuque difficilibus maxime delectaretur: in varios incidit hyſtericos, ſpaſmodicoſque affectus, qui circa menſtruam potiſſimum periodum graviter inſiſtebant. Tum enim ſentit in abdomine graviſſimas ſpaſmodicas contractiones, cum alvo adſtrictiſſima; faucium affligitur ſtrangulatione, & ſpiratione ad ſuffocationem uſque intercepta; pedes ſunt gelu frigidiores, cor palpitat; interdum circa ventriculi ac ſepti tranſverſi regionem, tam acuti ſæviunt dolores, ut digiti quoſine attactu exacerbentur. Sæpenumero ſub tali paroxyſmo, dextum capitis latus, oculuſque hemicranico dolore, ac intolerabili frigoris ſenſu afficiuntur, cum ſeri ſalſiſſimi ex oculo fluxu. Quandoque in paroxyſmo cuncta vomitu reddit, & à clyſteribus dolorum majorem percipit exacerbationem. Ceterum remittente paroxyſmo ſana eſt, ac bene adpetit.

Paſſio hyſterica ex menſibus imminutis.

Epicriſis.

Meretur hic affectus nomen hyſterico-ſpaſmodici, utut levioris; quem ab hypochondriaco alienum eſſe, vel ex eo patet momento, quod ægra extra paroxyſmos, qui circa menſtruam invadunt periodum, ſana videatur, nec habeat, de quo conqueratur. Originem traxit à ſanguinis menſtrui circuitu, per vaſa uterina impedito; quo factum eſt, ut partes ac fibræ uteri nerveæ ob diſtenta nimium vaſa, ad ſpaſmodicas proritatæ fuerint ſtricturas; quæ ad nervoſas alias regiones, præſertim quæ à pari vago quoſdam accipiunt ramulos, propagatæ, præcordiorum, ventriculique dolorem, impeditam ſpiratio-

ſpirationem, ſtrangulationem, tormenta hemicranica, aliaque pepererunt ſymptomata. Ad inducendam autem humorum in utero ſtagnationem, præter inordinatum victum, quam plurimum contribuit, febris quartana, cortice chinæ præpoſtere tractata: unde etiam viſcida ac ſcorbutica humorum dyſcraſia, quæ ſemper quartanæ febris mater eſt, magis fuit adaucta; uti inter alia ex ſeri acrioris ex oculo effluxu patet. In curatione mali igitur, præter ordinatam rectam vivendi rationem, remittente paulliſper paroxyſmo, clyſmata pure oleoſa ano ſunt injecta; atque linimenta nervina regioni umbilicali adplicata; quæ etiam cum communi quidem, ſed minime contemnendo remedio, ſcilicet avena toſta, ſacculo calidiori incluſa alternari poſſunt. Extra paroxyſmum ea fuit medendi intentio, ut mitigatis per liquorem anodyno-mineralem ſpaſmis, menſes debitis venæ ſectionibus, blandis ac balſamicis laxantibus, ac balneis in ordinem reducerentur: quibus etiam perfectam reſtituimus ſanitatem.

Observatio V.

Convulſiones hyſtericæ.

Flagitavit aliquando meum auxilium virgo quædam, pubertatis annos vix egreſſa, cui fluor menſium irregularis erat, & quæ ideo per binas circiter ſeptimanas convulſivos patiebatur motus. Hi ipſam quotidie per frequentiſſima intervalla invadebant, atque dolore lumborum, & abdominis, umbilici retractione, alvo adſtricta, tremore, diſtenſione artuum, ſpirandique difficultate ſe prodebant, maximeque caput occupabant, ita quidem, ut oculi in omnes plagas circumrotarentur, ea, quæ vir concipi poterat, celeritate, ac vehementia: caput ad latera deorſum traheretur; ejuſque arteriæ validiſſimo pulſu admotam ferirent manum. Neque vero concidebat; ſed ſub mali invaſione ſellæ inſidens, in medio paroxyſmo ſurgebat, & tum incredibili celeritate in gyrum movebatur: quod etiam fiebat, ſi inter ambulandum convellebatur. Ipſa acceſſionem præſentiebat; ac ſub illa perfecta loquendi facultate pollebat; nec de ullis capitis conqueſta doloribus; finito paroxyſmo hilaris, & optime habebat. Remedia tollendo huic malo ſatis idonea, quæ propinabantur, parum profuerunt; præter commendatos clyſteres demulcentes, & linimenta nervina, temperatiora, ſpinæ dorſali inuncta, quæ levamen præſtiterunt. Verum mutatione cœli, & peregrinatione in alia loca, inito quoque alio victu, & adſumto loco cereviſiæ aquæ ſimplicis potu, inſueta & atrocia hæc ſymptomata ſenſim, ſenſimque conquieverunt, & penitus tandem expirarunt.

Epicriſis.

Id non ſemel, ſed creberrimis vicibus animadverti, morbos nervoſi generis, ſeu, ut alii loqui amant, ſpirituum, qui horrendis ſymptomatibus ſtipari ſolent, omnia fere reſpuere ex fonte pharmaceutico petita medicamenta: eo, quod vitium non tam in mole materiæ, ſed potius anomalis motibus, eorumque aſſuetudine conſiſtat. Tunc enim optimum præſidium eſt, nullo uti remedio: ſed præcipuum ſanationis punctum in mutatione ætatis, aëris, vitæ generis, victuſque conſiſtere, fide experientiæ compertiſſimum eſt. Et certe elementa provido & circumſpecto uſu plus efficiunt, quam medicamenta activæ indolis; quod præclarum præceptum admodum ſibi commendatum habeant Medici juniores. Namque rariſſima profecto ſunt ea, quæ nervos, ſi læſi & à naturali tono dejecti fuerunt, blanda, & temperata vi ſolantur: quin potius plurimarum medicinarum natura ita eſt comparata, ut vel nimium irritando, vel juſto magis ſedando lædant. Deinceps id quoque in perſanandis generis nervoſi morbis eſt obſervandum, quod non omnibus ægris eadem auxilia conveniant; neque, quod ſemel profecit, id alio tempore juvet. Siquidem non ubique & omni tempore eadem eſt nervoſarum partium diſpoſitio, ac conſtitutio: hinc naturæ ægrotantium probe ſunt diſcernendæ.

Observatio VI.

Hyſterica convulſiones, ex uteri & primarum viarum vitio.

Fœmina xxx. circiter annorum, quæ abortiendo concrementum polypoſum utero excernebat, elapſo hinc anni ſpatio, ſub ipſo menſium fluore poma, ac lacticinia comederat, & præterea corpus inſigniter refrigeraverat. Quare incidit repente in convulſivos motus, quibus in terram prolapſæ caput præſertim, atque pedes mirifice torquebantur, manibus liberis; commordebat dentes, ac vehementer clamitabat. Talis paroxyſmus ſubinde circa menſtruas recurrebat periodos, neque ullas habebat notas prænuncias: poſt illum urgebant languores univerſi corporis, gravativus capitis ſenſus, crebræ vertigines, & alvi obſtructiones. Tum vero utero cœpit gerere & ſub toto geſtationis tempore à malo convulſivo-hyſterico immunis vixit, felicemque tandem habuit partum. Lochia primum rite ſuccedebant, ſed die decima imminuta fundebant ſerum ſanguinolentum; alvus etiam per ſex à puerperio dies officio non fungebatur. Hinc ſenſim rebibant tenſiones capitis, vertigines, flatulentiæ, ac imi ventris tormina; ſomni ac adpetentiæ defectus, ac tandem accedebant priſtini motus convulſivi, ſiniſtrum maxime latus occupantes, ſub quibus fluor uterinus ſanguine denuo tinctus adparebat. In curatione hujus affectus clyſteres carminativi, & oleoſi; nec non pilulæ temperate balſamicæ, cum refracta doſi caſtorei, & croci mixtæ, fons Selteranus pro potu ac denique internus Carolinarum, & externus aquarum Tœplicenſium uſus, præſtantiſſimæ fuerunt efficaciæ.

Epicriſis.

Nulli morbi tam graviter totum partium nervoſarum ſyſtema præter naturam afficiunt, nulli que univerſi corporis functiones tam ſubito ac vehementer lædunt, quam qui ex uteri labe prognaſcuntur; quæ utplurimum per infelicem abortum, & malum in puerperio regimen contrahitur. Horum certum indicium præbet, ſimulque male affectum uterum, & deſtructam per ejus vaſa ſanguinis circulationem ſignificat ſæpenumero concrementi membranacei, ſic dicti polypoſi, ſive molarum excluſio: unde diuturnas & atroces naſci ægritudines manifeſtum eſt. Quicunque igitur in perſanandis mulierum morbis præ aliis excellere volunt Medici; ad fontem horum malorum reſpiciant, & curationem eo dirigant, neceſſe eſt. Neque ego certius & efficacius auxilium, quam in exquiſito vitæ regimine, ac circumſpecto ac convenienti fontium tam calidorum, quam frigi-

frigidorum uſu, inveni unquam, maxime, quando temperate balſamicis, uterumque roborantibus, & laxantibus curam perſequamur.

OBSERVATIO VII.

aſſio hyerica ex ochiis ppreſſis.

Fœmina, XXI. ætatis agens annum, conſtitutionis tenerrimæ, ac bilioſæ, binis abhinc annis ex iracundia incidit epilepſiam. Elapſo anno contraxit matrimonium, & haud ita pridem peperit infantem: ſub quo partu enormis cruoris uterini copia effluxit, ſed datis improvide adſtringentibus cohibitus eſt fluor. Nihilo tamen minus poſt duas hebdomades rediit fluxus menſtruus; ſed cum denuo vehementi percelleretur terrore, mox percepit miros circa lumbos cruciatus, & acutiſſimos dolores, perpetuum ad alvum & urinam ſtimulum; urina ſuccedebat cum magno ardore, inſignique difficultate, deponebatque arenulas. Sollicitabat inſuper perpetua vomendi cupiditas; dolores mox circa umbilicum torquebant, huncque violenter retrahebant, mox inguina obſidebant, cum pertinaciſſima ſphincteris veſicæ conſtrictione; & acutiſſimis quoque in mammis doloribus. Hiſce atrociſſimis tormentis per binas ferme adfligebatur hebdomades, adpetitu, ſomnoque pereuntibus: quin etiam epilepticæ ſuperveniebant agitationes, & in paroxyſmis delira loquebatur: crebro fluxit quoque materia alba acerrima inſtar puris ex utero. Adhibita ſunt varia remediorum genera, clyſteres oleoſi, emollientes; unguenta nervina, ac anodyna, pilulæ balſamicæ &c. ſed malum exacerbare videbantur. Tum propinabantur & pulvis ex nitro purificato, camphora, & pulvere Marchionis confectus, & elixirium, quod habebat eſſentiam croci, myrrhæ, tincturam tartari, & extractum caſtorei. Unde urina deponebat ſedimentum, & menſes aterrimi, fœtidique cœperunt fluere. Tum continuatis his remediis, omiſſa tantummodo camphora, conjunctoque infuſo veronicæ, cruor uterinus, naturali ſimilis, floridiorque ferri cœpit, & ægra intra breve tempus perfecte convaluit.

Epicriſis.

Videbatur primum hæc affectio Medico cuidam calculoſa; ſed revera non fuit, niſi hyſterica, ex lochiis improvido adſtringentium uſu ſuppreſſis, originem trahens, & calculum mentiens. Quum enim in hyſterica paſſione nervi uterini, qui cum nervoſa veſicæ, maximeque ſphincteris fabrica, inſignem fovent conſenſum, ſpaſmodice contrahantur; non mirum eſt, ſi illæ ſtricturæ ad vicinas partes, præſertim veſicæ ſphincterem, tranſierunt, crebramque mingendi cupiditatem, & urinæ retentionem produxerunt. Quamdiu vero hi ſpaſmi partes inferiores occuparunt; humor ille, ut ita loquar, corruptus, qui ſtagnando in uteri cavitatem irrupit, excerni haud potuit; hinc hæc ſiluerunt ſymptomata. Verum poſtquam ſpaſmi relaxati, & ope myrrhæ, crocique menſtruus fluor promotus fuit; hinc materia fœtida effluxit; non fieri potuit, quin remiſerint omnes paſſiones.

OBSERVATIO VIII.

Paſſio hyſterica ſpaſmodica vaga,

certæ familiæ peculiaris.

Eſt hic loci affectus quidam, certis familiis peculiaris, qui ſubjecta, in pubertatis potiſſimum annis conſtituta, magis fœminini ſexus, & habitus ſpongioſioris, ſuccorumque pleni invadit; atque variis in caſſum adhibitis remediis, tandem poſt aliquot annos ſponte remittit. Adoritur ſequenti ratione: ſentiunt inter morbi initia, ſenſum formicationis in manibus vel pedibus; ſequitur pandiculatio, oſcitatio; dolor fixus, gravisque circa lumborum vertebras; mox agitationes, ac volutationes manuum per gyrum, ſurſum ac deorſum continuæ ſunt, & involuntariæ: præcordiorum ſumma urget anxietas, ſpiratio citatiſſima, anguſtiſſima, cum ſuffocationis metu, palpebræ ab uno latere ad alterum trahuntur, oculi vertuntur in gyrum &c. Sed admodum variant hæc ſymptomata; nunc alvus ſuo fungitur officio, nunc pertinaciter clauſa eſt; nunc urina fluit, nunc retinetur, cum vehementi circa inguina dolore. Interdum collum ab uno latere ad alterum perpetuo volvitur; interdum crudeliſſima infeſtant tormina inteſtinorum, cum cardialgia, vomitibuſque vehementioribus: mox femora ad anum contrahuntur, cor violenter palpitat, accedit ſingultus; mox totum corpus attollitur, ſpina incurvatur; mox oculis apertis, membris rigidis, nullus eſt ſenſus, nulla excitatio &c. Hæc eſt paroxyſmorum deſcriptio, qui modo ſæpius, modo rarius revertuntur: extra quos bene habent, bene adpetunt, dormiuntque. In fœminis menſes plerumque recto ſuccedunt ordine, & debita quantitate; quando utero gerunt, morbus quieſcit; ſub partu vero ſæpius revertitur. Nullis curatur remediis, ſed mitigatur lumbricalibus & caſtorinis: tandem vero victus, loci, & maxime ætatis mutatione certiſſime debellatur.

Epicriſis.

Rarus & prodigioſus hic affectus, ſpeciatim quidem in numerum morborum, ſic dictorum ſpaſmodico-vagorum, quos Cap. III. pertractavimus, referri meretur: verum ego, cum jam per quadraginta annos functioni Profeſſoriæ præfui, ſæpiuſque, ſi quædam ex hac non incelebri familia hoc malo fuerunt cruciatæ, in conſilium accitus ſum; omnibus morbi momentis probe exploratis animadverti, obnoxia ei paſſioni ſubjecta, ſive fœminæ, ſive mares fuerint, ad libidinem, reique venereæ adpetentiam valde proclivia, & inſuper animi inconſtantis, mobilioris, ad triſtitiam pariter ac nimium gaudium valde diſpoſita fuiſſe. Hinc vero videtur ſimillimum, cauſam hujus affectionis, quæ commode hyſtericis adnumerari poteſt, in uteri vitio collocandam eſſe plerumque. Adeſt enim primum hæreditaria ad hos irregulares motus proclivitas; accedunt præterea pubertatis anni, in quibus major, maxime concurrente libidine, ad partes generationi dicatas & ſeminales fit affluxus; qui denegato exitu, quomodo hyſtericas ſpaſmodicaſque totius generis agitationes excitare valeat, ſuperius ſub cauſis mali hyſterici oſtenſum eſt. Meretur hæc hyſterica paſſio vocari hæreditaria, ac gentilitia; quæ, quum hæreditarium quid ſubſit, omnino diſcrepat ab ea, quam individua ſingula patiuntur. Ceterum periculo fere vacat, & uti jam dictum eſt, ætatis mutatione, vel nonnunquam etiam conjugio, ſponte exſpirat.

OBSERVATIO IX.

Motus hyſterico epileptici.

Virgo annorum XVIII. iracunda, tenerior, diæta utens irregulari, maxime lacticiniis & ace-

ex menſium ſuppreſſione. acetariis, refrigerationi ſæpius ob curas domeſticas expoſita, & ideo fumo carbonum vivorum, in clauſo conclavi frequentius ſuperſedere ſolita, incidit in menſium ſuppreſſionem. Verſus tempus illius fluoris patiebatur atroces motus hyſtericos, cum horrendis lumborum doloribus, crudeliſſimis imi ventris ac capitis tormentis, alvo adſtricta, duriori, pedumque refrigeratione. In conſilium vocatus Medicus ad ciendos menſes præſcripſit pellentia, nempe eſſentiam myrrhæ, & croci, ſpiritui ſalis ammoniaci nuptam, & pulverem baccarum lauri. Inde evenit, ut miſera præter opinionem in atroces epilepticas motitationes inciderit, ſub quibus artus non corrugabantur, ſed ita potius rigida expandebantur, ut flecti haud potuerint. Inciſa protinus in pede vena, mitigabantur quidem hæc ſymptomata; at paroxyſmus neutiquam in totum deſinebat, ſed quotidie circa meridiem invadebat, adeo ut præviis extremorum frigore, anxietate, dorſi dolore, cordiſque palpitatione, totum rigeſceret collum, vel etiam hinc inde agitaretur; caput & brachia cum inſigni rigiditate expanderentur, ſpuma os occuparet, ac omnis abeſſet ſenſatio. In curatione hujus mali venam in pede incidi juſſimus; tumque datis pilulis blande balſamicis, quæ facultate menſes ciendi, ac debiles imi ventris partes roborandi pollent, pediluvia ac inſeſſus ex emollientibus paratos ordinavimus, iiſque felici cum ſucceſſu vias uterinas relaxavimus, ac obſtructionem reſeravimus. Tandem ſubjuncto interno, recto tamen aquarum Carolinarum uſu, ægram priſtinæ reſtituimus ſanitati.

Epicriſis.

Malum hoc hyſterico-ſpaſmodicum primo, & deinde incauta curatione exacerbatum, & in epilepticas commutatum motiones, uterini fluxus cohibitioni deberi, extra omne poſitum eſt dubium. Ad hanc vero menſium obſtructionem non modo vitium in diæta, ſed maxime externa nimis frigidi aëris ad uterum & partes abdominis admiſſio quam plurimum contribuit. Sicuti enim perverſa diæta ſanguinem & humores valde lentos, craſſos, & excretionibus minus aptos peperit: ita frigus vaſa ac glandulas nimis conſtringendi, & anguſtandi, inſignem exſeruit potentiam. Non minus ex incongruorum eduliorum juſto largiori uſu, cruditates in primis viis, maxime inteſtino duodeno ſtagnantes ſunt procreatæ, quæ in cauſa fuerunt, quod paroxyſmus circa meridianum tempus invaſerit. Debetur quoque aliqualis animadverſio, noxioſiſſimo carbonum uſui; quorum vapor narcoticus partium nervoſarum tonum, & elaterem inſigniter peſſumdedit. Hinc cum acceſſit inconveniens curatio, qua Medicus, ante venæ ſectionis adminiſtrationem, viarumque obſtructarum reſerationem, calidioribus menſes ciere conatus eſt; non fieri potuit, quin humores magis magiſque exagitati, partes nervoſas, jam debilitatas vehementer diſtenderint, affecerint, atque tandem ad ſpaſmodicas & epilepticas concuſſiones proritaverint.

OBSERVATIO X.

Hyſterica paſſio lethalis. Fœmina XXX. annorum, temperamenti ſanguineo-melancholici, hyſtericis paſſionibus in puerperio, & extra illud, ſæpius obnoxia, tertium gravida, geſtationis tempore nec venæ ſectionem admiſit, nec exquiſite ſervavit præcepta diætetica. Primis poſt partum diebus non bene purgata eſt utero: ſed de dolore lumborum, torminibus ventris, alvo adſtricta, & ſomno per aliquot noctes inquieto conquerebatur. A practico, quem in conſilium vocavit, validiores eſſentiæ ad pellenda lochia fuerunt datæ; & ad alvum aperiendam uncia dimidia ſalis amari Sedlicenſis in aqua ſimplici ſoluta eſt oblata. Inde auctis torminibus, nec facta per alvum, nec per uterum excretione, converſo ſanguinis verſus ſuperiora motu deliravit, & accedentibus convulſionibus extincta eſt.

Epicriſis.

Ubi natura valde ſenſibilis, ad motus ſpaſticos hyſtericos, vel hypochondriacos eſt proclivis, ad excretiones, ſi illæ deficiunt, promovendas, ſumma moderatione opus eſt, ne per nimium ſtimulantia, vel purgantia & commoventia id moliamur. Quod monitum ſemper & ubique in puerperis ſervandum eſt, lochiis non rite fluentibus. Nam non modo purgantia fortiora, ſed & ſalina paullo majori doſi data ac digeſtiva natura tunc minime ferre poteſt. Multo vero magis à draſticis purgantibus ſibi cavere debent puerperæ, quæ à partu laborioſo viribus fuerunt exhauſtæ, ne illa ad promovenda lochia prioribus ſumantur diebus. Triſtis ejuſmodi caſus paucis abhinc diebus in noſtro contigit ſuburbio, ubi fœmina partu valde fatigata, ad ciendum lochiorum fluxum tertia die, loco pilularum polychreſtarum, quas ſumere volebat, pilulas contra obſtructionem dictas, ex errore numero viginti capiebat, quæ ex æquali parte aloës roſatæ, & extracti panchymagogi *Crollii*, adjecta limatura martis parantur, & ordinario pondere trium vel quatuor granorum exhibentur. Ab hoc autem pharmaco, ſub ingentibus imi ventris torminibus, extremorum frigore, ſumma corporis jactitatione, atque fluxus uterini plenaria ſuppreſſione, mammarumque lacte antea turgentium contractione, præter crebros vomitus, intra tres dies, plus quam centies alvum depoſuit, & ſeptimo tandem die exſpiravit. Quæ remedia ad mitigandas, vel compeſcendas has truculentas paſſiones adhibita fuerint, mihi incognitum eſt. Interim ex fatali hoc caſu, Medicorum juniores addiſcere poſſunt, quam blandis, & temperatis medicamentis puerperæ, primis præſertim diebus, quando per partum laborioſum, & motuum vehementiam vires deperditæ ſunt, tractari debeant. Sed juſtiſſime quæritur, quonam convenienti præſidio, ſi tam pernicioſa data ſit medicina, ſagax Medicus, ſummo periculo mature poſſit ſuccurrere? reſponſio patebit ex ſequenti obſervatione, quam cum ante viginti annos in aula Berolinenſi degerem, me annotaſſe, hac occaſione memini. Erat nempe Comes XII. circiter annorum, cui ex tinea capitis laboranti, præſcripſi pilulas ſex doſibus ſumendas, quæ drachmam unam extracti panchymagogi *Crollii*, & drachmam quoque mercurii dulcis, ac trochiſcorum Alhandal grana ſex habebant. Hæ cum omnes in una ſcatula ex pharmacopolio eſſent allatæ, Comes, remoto eo, qui moribus ſtudiiſque illius præerat, eas cunctas ſua ſponte una vice devorabat. Ille accedens obſtupuit, & cito hora veſpertina nona ad domum meam venit, atque lacrymabundus meam opem imploravit: quia

de

de tota ejus fortuna actum fuiſſet, ſi id reſciverint parentes illuſtriſſimi. Ego accedens, cum talis caſus in praxi mihi nunquam obtigerit, prævia deliberatione conſtitui, ut aliquot lactis menſuras curaret apportandas. Sumſit etiam Comes lac tepidum larga quantitate: quo facto circa noctem, quæ inſomnis erat, quædam tormina expertus eſt. Mane per vices quatuor ſedes habuit copioſiſſimas, cum imi ventris cruciatu, & excreto ſimul lumbrico ſatis lato; tumque nihil mali amplius paſſus, perfecte convaluit. Ita vero argumentatus eram: ſi copia lactis aſſumti ſpaſmos, quos venenum arſenici inducit, mitigare, & mortem avertere poteſt; quidni etiam idem remedium, ad infringendam vim purgantium acriorum, & mitigandos ſpaſmos atrociſſimos poſſet inſervire?

OBSERVATIO XI.

Fœmina generoſa, XXXVI. annorum, temperamenti ſanguineo-melancholici, habitus corporis nec adeo macilenti, nec nimium pinguis, ſed medii, tempus, quo utero geſtabat, maximam partem vita deſidi ſine motu tranſegit, & plus juſto etiam ſomno indulſit. Poſt partum ſatis facilem & felicem, ingentem ſanguinis per aliquot dies ex utero profudit copiam, & hinc adeo debilitata fuit, ut ſine metu lipothymiæ corpus atque caput haud diu in erecto ſitu tenere potuerit. Poterat quoque conclave calidius optime tolerare: nam ab aura paullo frigidiori ad corpus adſpirante mox inhorreſcebat; hinc potum quoque temperate calidum hauriebat. Septimo & ſequentibus diebus, ingens viſcidi, impuri, ſanguineique ſeri copia effluebat: nono die inopinato terrore ex levi tamen occaſione afficiebatur. Inde partes extremæ ſtatim algebant, fluxus uteri ſiſtebatur, & genitalia frigida, aridaque evadebant. Accedebat ingens circa præcordia oppreſſio, & anxietas, cum omnium collapſu virium, corporiſque frigido ac tanto ſudore, ut ipſa, & omnes adſtantes mortem metuerent. Accitus ego dedi liquorem meum anodyno-mineralem, cum tertia parte eſſentiæ caſtorei, ac liquoris bezoardici Buſſii mixtum, atque tertia quavis hora ad guttas triginta, cum aqua meliſſæ & cardui benedicti ſumendum, hauſtis deſuper aliquot infuſi calidioris Theé vaſculis. Sequebatur ſudor calidus, meliuſque habere cœpit. Sed cum per quatuor dies alvus non fuerit aperta, neque clyſterem admittere voluerit; tentata eſt per ſuppoſitorium alvina excretio; & cum paullo diutius ad alvum deponendam fruſtra ſtimulata, extra lectum commoraretur; ſubito mentis deliquia ad ſuffocationem uſque incidebat. Tandem admiſſo clyſtere carminativo & oleoſo; datiſque poſtridie pilulis balſamicis, reddidit per alvum inſignem ſtercoris, humorumque putridorum copiam; & denique reſtituto uteri fluore, perfecte conſanuit.

Epicriſis.

Ad pathologiam non minus, quam therapiam hyſtericæ paſſionis melius cognoſcendam, ſcire expedit; ſpaſmodicas ejuſmodi ex utero paſſiones, vel à nimia ſanguinis, humorumque exſuperantia, quam HIPPOCRATES nomine repletionis notat; vel eorundem inopia, quam verbo inanitionis deſignat, & cujus indolis præſens eſt caſus, ſuboriri. Corpus enim ſanguine, viribusque exhauſtum, non modo à frigore externo, verum etiam à metu vel terrore facillime, & graviter afficitur: quibus cauſis excretiones ſiſtuntur, & motus ſpaſmodici ad interiora convertuntur; nec prius ceſſant, quam donec naturæ energia, & artis ſubſidio excretiones, revocatis motibus, reſtituantur. Ego non ſemel, ſed ſæpius poſt graves, præſertim ab abortu, hæmorrhagias, ſuperveniente terrore, vel inopportuna refrigeratione, non modo ſyncopes, ſed & oppreſſionem pectoris, ſpirandi anguſtiam cum extremorum frigore, imo, quando non mature ſatis convenienti medicina obviam itum eſt, ipſas convulſivas ac epilepticas agitationes excepiſſe adnotavi. Quo caſu nec venæ ſectiones, nec antiſpaſmodica, nitroſa, anodyna, aut vaporoſa, vel nimis calida quicquam proficiunt; ſed omnis curatio lenioribus analepticis, temperantibus, ſpaſmos mitigantibus, & iis, quæ excretiones blande procurant, abſolvitur feliciſſime; cavendo, ne fortioribus medicinis collapſæ jam vires prorſus peſſumdentur.

OBSERVATIO XII.

Paſſio hyſterica ex ſuppreſſo fluore albo.

Illuſtriſſima vidua, XXX. annorum, habitus corporis ſucculenti, & ſanguinei, in puerperio ſuo ab hyſtericis ſymptomatibus non fuit immunis. Mortuo marito, lautæ diætæ indulſit, nimiis ſaltationibus ſæpius commovit corpus, illudque etiam intempeſtiva refrigeratione, dum frequentius nudo podice gramini in hortis inſideret, expoſuit, neque minus horæos fructus, & acetaria in delitiis habuit, iiſque corporis vires, ac ventriculi robur ita deſtruxit, ut ſubinde de præcordiorum anxietatibus, ſpiratione difficili, dorſi dolore, alvoque adſtrictiori fuerit conqueſta. Præterea loco ſanguinis uterini circa tempus menſtruum, interdum extra illud, magis ſerum effluxit viſcidum. Et quum aliquando, ab intenſa imi ventris refrigeratione, hic fluor etiam ſiſtebatur; apparuit circa inguina tumor durus, dolore preſſorio ſtipatus, latitudinem quatuor digitorum, & longitudinem ſpithamæ occupans. Atque hunc ſequebantur graviſſima ſymptomata: Namque ex improviſo concidebat in terram, omni motu, ſenſu, ac ratione privata: facies erat inflata, ac valde rubicunda; mammæ mirum intumeſcebant, fundebatque ſudorem, rubro lintea imbuentem colore. Pulſus ferebatur plenus, & magnus, venter turgeſcebat flatibus, & pedes algeſcebant. Celebrata ſectione venæ mox ad ſe rediit; atque hunc paroxyſmum abhinc intra unius menſis ſpatium, pluſquam quinquaginta vicibus, modo mitiorem, modo graviorem, abſque tamen notabili virium jactura, patiebatur; cujus vehementia non niſi ſanguinis miſſione ſublevari ac mitigari potuit. Ego tandem vocatus, explorata totius morbi hiſtoria, & ægrotantis natura, eam à nimiis venæ ſectionibus, præſertim in ſuperioribus partibus abſtinere juſſi; frequentiorem autem pediluviorum tepidorum uſum commendavi. Et quoniam alvi erat adſtrictioris, clyſteribus oleoſis, ac carminativis alvum ſubinde ducendam curavi. Interne quoque crebro, tamen moderate, dedi pulveres nitroſo-abſorbentes cinnabarinos, pilulaſque noſtras polychreſtas, interdum cum grano caſtorei, interdum quoque cum tertia parte extracti panchymagogi Crollii permixtas. Tumori porro inguinali veſicam decocto emolliente cum lacte repletam adplicari juſſi, & imperavi, ut advocata obſtetrix in

in tumore inguinis, & ſtatum genitalium paullo curatius inquireret. Illa ſatis perita tumorem illum à fluore albo cohibito ortum fuiſſe ſuſpicabatur: quare curationem per clyſterem uterinum, aliquoties admiſſum, inſtituendam eſſe judicavi; quo ex ſero lactis, cum floribus chamomillæ, & ſemine cymini cocto & infuſo, ingens muci, glutinis inſtar copia fuit educta cum levamine momentaneo. Pro potu ſumſit fontem Selteranum ſoterium, cum parciori vini portione; & ſic paullatim melius habere cœpit, atque tandem maritata plenarie convaluit.

Epicriſis.

Non ſemel, ſed ſæpius in paroxyſmo hyſterico graviori, ubi omnis motus & ſenſus ſublatus videtur, in valde plethoricis, pulſum adnotavi magnum; ut ideo affectus magis ad apoplexiæ levioris, quam ſyncopes ſpeciem referri mereatur. Quo in caſu ſanguinis miſſio, præſentaneam quidem fert opem; ſed cavendum probe, ne illam nimis crebro iterando, vires frangamus, malumque reddamus pertinacius. Docemur præterea ex hac morbi hiſtoria, quale incommodum, & quæ periculoſa ſymptomata, fluoris albi ſuppreſſio progenerare valeat; præſertim ſi latentes venerei accedant igniculi; quibus extinguendis conjugio non præſtantius eſt ſubſidium. Simile malum oritur in virginibus, cum cachexia, colore vultus plumbeo, laſſitudine, febre lenta, & anxietatibus junctum, à ſuppreſſione veneris; ubi ex mora liquor genitalis vappeſcens ac corruptus, ſuccos vitales in mixtura & motu ſuo varie turbat, & alterat. His ſuadendum optimo jure conjugium eſt; utpote cujus beneficio liquor ſeminalis excernitur; & motus humorum à ſpiritu geniturae virilis, novum veluti robur adipiſcitur, ideoque ipſis etiam partibus ſolidis novus vigor, novuſque color reſtituitur.

Plura de malo hyſterico exempla reperire licet in *Conſult. ac Reſp. medicin. Sect. III. caſu XLIII. & ſequentibus & Sect. IV. caſu XLII.*

CAPUT VI.

De affectu ſpaſmodico-flatulento, ſeu hypochondriaco.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

NOn ultimum inter morbos generis nervoſi ſpaſmodicos vindicat ſibi locum *paſſio* ſic dicta *hypochondriaca*; quæ quum ſub mucronata cartilagine, ac coſtis ſpuriis, in hypochondriorum regione potiſſimum ſuam exerceat tyrannidem, nomen ſuum ex græca traxit origine. *Definitio mali hypochondriaci.* *Eſt* illa, ſi realem ſpectemus ideam, *affectus primarum viarum, nominatim ventriculi, ac inteſtinorum ſpaſmodico-flatulentus, ab inverſo ac perverſo illorum motu periſtaltico natales ſuos mutuans; per conſenſum vero totum nervoſarum partium ſyſtema, in irregulares motus conjiciens & totam œconomiam functionum perturbans.*

§. II.

Hiſtoria mali hypochondriaci. Hujus aggreſſuri hiſtoriam, præmonendum duximus, quod nulla corporis pars ſit, nulla functio, quæ in hoc longiſſimo morbo non lædatur, ac præter naturam habeat; & ſymptomata tam gravia, tamque plurima ſint, ut vix cuncta recenſeri queant: adeo, ut quemadmodum febris inter paſſiones acutas præ aliis univerſalis dici poteſt morbus, ita noſter hypochondriacus affectus, hoc nomen inter chronicos juſtiſſime mereatur. Ut autem ordine procedamus, & initia pariter ac incrementa polymorphi hujus mali explicemus: ab imi ventris cavitate, quæ omnium primo illius tyrannidi ſubjacet, ordiendum eſt. Sic itaque in primis morbi principiis graves ſentiuntur ventriculi ac inteſtinorum tenſiones, ac inflationes flatulentæ, præſertim ſub coſtis ſpuriis in hypochondriorum, maxime ſiniſtri, regione; in qua nonnunquam tumor ſatis durus conſpicitur. Speciatim quod attinet ventriculum, ac œſophagum; exſerunt ſe nauſea, ciborum faſtidium, adpetitus vagus, mox plane proſtratus, mox avidior; ingeſta male conficiuntur, cruditates acidæ, viſcidæque progenerantur; dolor ventriculi preſſorius, & gravativus, maxime paſtum excipiens, ſpaſmodica conſtrictio gulæ, frequens muci limpidi ex ore rejectio, deglutitionis impedimentum, gravis cardialgia, ardor ſtomachi, ructus acidiſſimi, vomendi conatus, ac ipſi vomitus, quibus redditur ſaburra tam acris, ut inde ſtupefactos dentes, ac corroſa linteamina obſervaverint auctores. Annotavi etiam vomitus in hypochondriacis pure ſebaceos, *diſſ. mea de remed. benign. abuſu* §. 13. *Conf.* M. N. C. *Dec. I. anno III. obſ.* 253. Porro in volumine inteſtinorum, & quidem tenuium, percipiuntur graves circa umbilicum dolores, & cruciatus, torſiones, lancinationes, borborygmi, murmura; craſſorum quoque adfligunt graviora tormina; alvi mox eſt profluvium, mox & quidem pertinaciſſima adſtrictio, cum flatuum retentione, qui vel per ſuperiora, vel inferiora eructati, reliquas paullulum levant paſſiones, at mox copioſiſſimo proventu regenerantur. Contra vero frequentes ſæpius urgent deſidendi conatus, & non raro tubercula, ac cœcæ hæmorrhoides anum obſident, quin & ipſe fluor ſanguineus, ſymptomatice aliquando ſuccedit. Mictio in quibuſdam eſt difficilis, dolorifica, urina redditur tenuis, diluta, alba, largo nonnunquam ſedimento, eoque arenario imbuta: quid? quod conſpirans in renum regione dolor, calculum ſæpenumero mentiatur.

§. III.

Neque vero ſolum abdomen diris ſymptomatibus diſcruciat paſſio hypochondriaca; verum etiam alias in conſenſum trahit regiones. *Conti[nuatio] morb[i] hiſtori[æ].* Sic occurrunt in pectore inſignes anguſtiæ, conſtrictiones, vehementes ſpirandi difficultates, cum oppletione pectoris nonnunquam junctæ, cordis tremor ac palpitatio. Ingraveſcente malo caput etiam infeſtatur; in cujus partibus exterioribus, cephalalgiæ, hemicraniæ, varii dolores tractorii cum rigiditate, & immobilitate juncti, atque ſic dictus *clavus* ſentiuntur; in interioribus vertigo, aurium tinnitus, cum auditu difficili ſe exſerit, oculi triſti ſcotomia obnubilantur, viſio nonnullis fit duplicata, oculi dolent cum ſiccitate, dolor linguam, ſæpius in certo ſpatio occupat ardens & valde moleſtus, & ſaliva fluit uberrime, ut ideo ſputatores dicantur hypochondriaci. Tandem animales quoque labaſcunt functiones; animus vel nulla, vel ſaltem leviſſima cauſa incitatus, ad perverſas commotiones, inquietudines, an-

angores, terrorem, triſtitiam, iram, metum, diffidentiam abripitur, ad vanas inclinat imagines, perverſamque phantaſiam; perit vis memoriæ, ratio labaſcit; ſomnus eſt turbulentus, difficilis, terriculamentis plenus. Sunt denique quædam ſymptomata, quæ totum corpus ſpectant; illud enim crebris phlogoſibus, aut copioſis ſudoribus perfunditur, vires proſternuntur, languet totum corpus, & ad omnes torpidum eſt labores; ſenſim contabeſcit; artus dolore contuſorio, ſæpius lancinatorio diſtorquentur; ac omnes denique ſe- & excretiones, præſertim ſanguineæ pervertuntur. Et quis poteſt omnia ac ſingula eorum ſymptomatum recenſere; quæ quot adoriuntur individua, tot fere diverſas ludunt tragœdias.

§. IV.

Hiſtoria morbi à veteribus deſcripta.

Conſpirant cum hac recenſita morbi hiſtoria, Vetuſtiſſimorum Medicorum monumenta; ex quibus GALENUS *Lib. I. de locis affectis pag.* 278. *edit. Græcæ Baſileenſis* adducit fragmentum, ex DIOCLIS libro, qui meminit morbi hypochondriaci, flatulenti, & melancholici, à ventriculo ſuborti. Nec indigna eſt deſcriptio, quam refert, ut hic breviter ſuppeditetur: *Nam ægro,* inquit, *ubi cibum aſſumſit, præcipue coctu difficilem, & ardores excitare aptum, eveniunt ſputationes humidæ, copioſæ, ructus acidi, inflationes, præcordia æſtuant, fluctuationem percipiunt, non illico, ſed quando eructationes cohibent. Aliquando etiam ventris vehementes dolores percipiuntur, qui in nonnullis ſupra diaphragma excurrunt, & concoctis quidem cibis miteſcunt: quam primum vero cibum reſumunt, eodem modo adfligunt; quin ſæpe etiam jejunis, & poſt cœnam moleſti exiſtunt. Quod ſi evomant; cruda, & pituitam ſubamaram, calidam, acidamve rejiciunt, uſque adeo, ut & dentes inde ſtupore afficiantur.* Et quia frigida opem adferunt; internarum partium æſtu morbum foveri judicat.

§. V.

Quædam momenta circa hiſtoriam mali hypochondriaci.

Dum adhuc circa morbi hypochondriaci hiſtoriam ſumus occupati; monenda ſunt quædam momenta, ſcitu perquam neceſſaria. Quemadmodum ſcilicet malum hocce, ſuos habet gradus, qui in ſuppeditanda prognoſi majorem accendunt lucem: ita etiam exacerbationes involvit, & ſatis graves format paroxyſmos. Quanquam enim nunquam recte habeant hypochondriaci; attamen hiemali ac autumnali, quin quacunque frigidiori tempeſtate longe vehementiorem ſymptomatum ſuorum patiuntur atrociam; contra vero eo, quo calidior ac æſtivus eſt aër, tempore, magis vegetiores deprehenduntur. In fœminis porro, hoc malo infeſtatis, major illius vehementia obſervatur circa illud tempus, quo menſes debent fluere; qui plerumque quodam laborant vitio. Nec ſilentio prætermittenda, ſed notatu digna eſt obſervatio, quod hypochondriaci rariſſime febribus continuis, epidemicis, contagioſis, quin ipſa peſte afficiantur, & à multis aliis morbis graſſantibus immunes maneant. Ratio in eo videtur eſſe poſita, quod in ipſorum primis viis, multæ ordinario cruditates acido-viſcidæ hæreant: quæ contagiorum, quorum ratio in ſumma tenuitate partium ſulphurearum conſiſtit, efficaciæ reſiſtunt, & has partes enervant quaſi, atque figunt. Unde etiam fit, quod ſenes, ac homines melancholici ab ejuſmodi morbis acutis, immo contagioſis rarius afficiantur.

§. VI.

Subjecta mali hypochondriaci.

Quod attinet ſubjecta noſtri mali; deprehendimus, illud maxime infenſum eſſe ætati juvenili, ac virili, à vigeſimo circiter ad quinquageſimum annum: quo ſuperato, naturam ſuam mutat, & in arthritidem, podagram, gonagram, malum iſchiadicum, calculum renum, cachexiam, ſcorbutum, morbum nigrum, obſtructiones viſcerum, hecticam &c. alioſque ſonticos morbos tranſit. Obnoxii porro huic affectui ſunt, qui habitum corporis ſpongioſum, mollem, laxum, & vaſa exiliora obtinuerunt, præ iis, qui corporis ſtrictioris ſunt. Non minus eos adoritur, qui vel natura languidiores exiſtunt, aut jure hæreditario quandam diſpoſitionem fovent; vel qui perverſo vivendi genere, aut per longos morbos, inſignem virium ac roboris naturalis ſibimet contraxerunt imbecillitatem. Præſertim infeſtantur hac adfectione, qui vitæ ſedentariæ ſunt addicti, litterarum ſtudiis nimium indulgent, aſſiduiſque vacant meditationibus & lucubrationibus: unde morbus eſt litteratis familiariſſimus, & veluti proprius. Ex eodem denique fundamento, nec ſequior ſexus ab eo immunis obſervatur; ſed tantum non majori, quam nobilior frequentia ab illo adficitur; licet harum paſſiones hypochondriacæ perperam cum malo hyſterico confundantur, & ſub hujus titulo ſignificentur.

§. VII.

Sedes mali hypochondriaci non eſt in liene.

Sed accedamus ad indagandam mali hypochondriaci ſedem; in qua determinanda Veteres non minus, quam Recentiorum quidam errarunt. Veteres, cum viderunt, ſub coſtis ſpuriis lateris ſiniſtri, ubi lienis ſitus eſt, ſæpius percipi tumorem tenſivum inflativum, in hoc quoque viſcere ſedem mali hypochondriaci collocarunt: unde etiam hodie perperam *die Miltz-Kranckheit* dicitur; qualem cauſam defenderunt RHODIUS atque HEURNIUS. Verum ut taceam, lienis viſcus per ſtructuræ ſuæ rationem, ad recipiendum tam acutum, & lancinatorium ſenſum, qualis eſt in hypochondriacis, valde ineptum exiſtere; docet etiam experientia, & cadaverum ſectio, in hypochondriacis ſæpius nullum poſt mortem inveniri lienis vitium. Hac in re conſentientes habemus SYLVIUM *diſſ. de uſu lienis.* HOEFFERUM *in Hercule medico Lib. III. cap.* 3. HOECHSTETTERUM *Dec. V. pag.* 502. *&* 588. Neque vero negandum eſt, quin nonnunquam lienis infarctus ſubeſſe poſſit: à quo tamen nec dolorem acutum, nec ipſam morbi ſedem derivare licet.

§. VIII.

Sedes mali hypochondriaci non eſt in vena portæ.

Quidam Recentiorum, veram ac univerſalem paſſionis noſtræ flatulentæ ſedem, in vena portæ, ejuſque ramificationibus conſtituunt; atque putant, ſtagnantem in hiſce vaſis ſanguinem, unicam ac genuinam cunctorum ſymptomatum eſſe cauſam, quæ ſemper in viris excretionem hæmorrhoidalem, in fœminis menſtruam reſpicerent; atque hac natura, vel arte procurata, penitus ceſſarent. Veterum enim vero, quamvis non negandum ſit, ſed inferius quoque allegatum invenietur, quod irregularis harum excretionum ſucceſſus, & hinc enata cruoris reſtagnatio, in iis præſertim ramis, qui intra tunicas inteſtinorum valde nerveas ſparguntur, ſæpius cauſam paſſionis hypochondriacæ mediatam conſtituat: attamen ſciendum eſt primum, hanc non ſolam, nec unicam undi-

undique eſſe cauſam ; deinde morbi ac ſymptomatum ſedem minime in ea quærendam eſſe. Haud enim raro nulla in hypochondriacis adeſt ad fluxum hæmorrhoidalem diſpoſitio : & ſæpiùs cruor per venas ſedales copioſiſſime profunditur, abſque inſequente mali levamine ; uti atteſtantur obſervationes à RHODIO *Centur. II. obſ.93.* CLAUDINO *Conſil.* 89. *&* MONTANO *Conſil.* 246. *&c.* allegatæ.

§. IX.

Sedes paſſionis hypochondriacæ.

Ut igitur noſtram de ſede morbi hypochondriaci ſententiam aperiamus ; hanc in canale illo alimentari, membranaceo, ac valde nervoſo, qui ventriculum, ac inteſtinorum volumen conſtituit, collocandam eſſe cenſemus. Tubus hic ex quatuor potiſſimum tunicis conſtat, intima villoſa, villis papillarum inſtar erectis, ac perviis prædita, altera nervea, tertia muſculoſa validiori, ex fibris partim longitudinalibus, iiſque paucioribus, partim annularibus contexta ; atque vaſa ſanguinea copioſiſſima continente, & extima membranacea. Haſce tunicas tres intercedunt contextus celluloſi ; una inter villoſam, & nerveam ; altera inter hanc & muſculoſam, & ultima inter hanc & membranaceam ; nomine tunicæ celluloſæ *Ruyſchii* inſignitam. Vi tunicæ muſculoſæ, ejuſque fibrarum carnearum annularium, recenſitæ partes motu gaudent vermiculari quodam, qui vocatur periſtalticus, & in alternante earum, placida tamen conſtrictione, ac relaxatione, à parte ſuperiori ad inferiorem tendente conſiſtit. In hujus motus vigore naturali, ac integritate magna profecto vis ad ſanitatem conſervandam latet : hujus enim beneficio ciborum digeſtio rite conficitur, ſecretio bilis ac pancreatici ſucci adjuvatur, chyli præparatio promovetur, ejuſque laudabilis, ac generoſi propulſio in vaſa lactea facilitatur, unde reliqui machinæ noſtræ ſucci benigni fiunt, atque ſpirituoſi. Contra eodem hocce inteſtinorum motu, cruditates, & inertes ſordes, non minus ac flatulenti, aërei vapores, qui ex cibis digeſtis, ac laudabili ſucco privatis, relinquuntur, per canalem alimentarem propelluntur, ac per anum eliminantur. Idem porro earum partium tonus, ſi recte, ac ſecundum naturam ſe habet, adjuvat, facilitatque ſanguinis liberum & æquabilem circuitum ; atque ſic præcipuum conſtituit medium, quo functiones, quas natura inteſtinorum canali aſſignavit, rite poſſunt adminiſtrari.

§. X.

Cauſa proxima mali hypochondriaci.

His præmiſſis facilius jam erit, cauſam morbi noſtri proximam, & ſymptomatum rationem explicare. Illam equidem in dicti motus periſtaltici, quo ventriculus, & inteſtina gaudent, præternaturali conſtitutione, & quidem tali ponimus ; ubi ille partim, ac in uno loco dejectus, atque deſtructus, partim, & in alio loco intenſior, atque paſſim inverſus i. e. ab inferioribus ad ſuperiora tendens exiſtit. Tales enim, & reſolutio, & diſtentio ſpaſmodica, ſimul præſentes in inteſtinis, ſed diverſis locis ſe invicem excipientes, genuinam mali hypochondriaci eſſentiam conſtituunt : & ad explicanda cuncta ſymptomata, clariſſimum præbent fundamentum. Confirmant hancce ſententiam, præter ipſam experientiam, doctiſſimorum virorum teſtimonia, quos inter ORTLOBIUM, ETTMULLERUM, NEEDHAMIUM, WEDELIUM, & CONRINGIUM *diſſert. de morbo hypoch. §. XI.* allegaſſe ſufficiat. Tentemus igitur, an ex hac cauſa, ſæviſſimarum moleſtiarum, quarum luxurians in hypochondriacis eſt progenies, rationalem ſuppeditare queamus ætiologiam.

§. XI.

Ratio ſymptomatum flatulentorum.

Proximum ergo vitiati ac labefactati motus periſtaltici conſectarium eſt, digeſtio turbata, chylificatio læſa, ſordiumque excrementitiarum impedita excretio. Hinc remanent in canale inteſtinorum, atque præſertim plicis & flexuris eorundem ſeſe inſinuant acidæ, viſcidæque cruditates : & flatus generantur copioſiſſimi. Quid inde ? ſordes illæ mora diuturniori à naturali textura deflectunt, & acrimoniam quandam contrahunt, qua nerveam inteſtinorum tunicam vellicant, & ad ſpaſmodicas ſtricturas proritant. Stringitur itaque tubus ille in nonnullis locis arctiſſime, ut nec flatus transmittat. Ergo, hi fluctuant in ea canalis parte, quæ à ſpaſmis vacua eſt, eamque diſtendunt mirifice : & ſic primum apparet ratio murmurum, borborygmorum, ac moleſtiſſimarum inflationum. Porro flatus, inferius exire neſcii, poſito à ſpaſmis obice, ad ſuperiora magis compelluntur, & tum præſertim occupant colon, & in ejus flexuris, quarum eſt pleniſſimum, incarcerantur. Namque ſciendum eſt, quod inteſtinum colon, præſertim, ubi ſub coſtis ſpuriis in utroque hypochondrio flexuras format, & cum ſacco renum adipoſo cohæret, media ſui parte longe ſit anguſtius : ibidem vero, maxime in ſiniſtro latere à flatibus frequentiſſime, & violenter infarcitur, ac in tumorem elevatur, acutiſſime dolentem : quem falſo lienis vitio tribuunt. Continuantibus ſpaſmis, accedente inverſa periſtalſi, & invaleſcente malo, halituoſi illi vapores in ipſam penetrant ventriculi cavitatem, quam ultra modum diſtendunt, & anxiam inflationem ſenſibus conſpicuam inducunt. Expanſus præter naturam ventriculus, remoratur liberum ſepti tranſverſi motum, atque deſcenſum : unde fit anguſta difficiliſque ſpiratio. Et quod peſſimum eſt, ſtringuntur ſæpius vel ſiniſtrum, vel utraque ventriculi orificia ; atque ſic in ejus cavitate vapores velut in carcere incluſi tenentur, pariuntque ineffabiles præcordiorum anxietates, & dolores cardialgicos ; qui, ubi remittunt conſtrictiones, & eructantur halitus, inſigniter mitigantur.

§. XII.

Ratio aliorum ſymptomatum.

Et hæc eſt triſtis tragœdia, quam flatus, ob deſtructum ventriculi, ac inteſtinorum motum periſtalticum, copioſius generati pariter ac exitu ſuo deſtituti ludunt, & quæ à Græcis per τά ϖαθήματα φυσώδεα exprimitur. Videndum jam eſt, quæ mala pariant, cruditates, quæ ex cibis aſſumtis, atque in ventriculo fermentatis, deficiente vegeta periſtalſi, intra ventriculum, inteſtinum maxime duodenum, ac in plicis coli relinquunt. Hæ videlicet, ob diuturniorem moram, accedente præſertim in inteſtino duodeno, bilis ac ſucci pancreatici copia, corrumpuntur, aceſcunt, & peſſimam inducunt acrimoniam. Inde vellicando cauſam ſubminiſtrant ſpaſmis, doloribus tenſivis, lancinatoriis, torminoſis, ac rodentibus, qui ventriculi maxime regionem, & reliquum ventrem, circa umbilicum graviter adfligunt ; atque ſubinde perpetuum

tuum flatuum generationi præbent fomitem. Ex hiſce porro ſordibus, adpetitus avidior, nauſea, cardialgia, vomendi conatus, ructus, & vomitus acidiſſimi ſuam trahunt originem: atque, cum ſub quavis digeſtione in vehementiorem motum fermentativum rapiuntur, ratio patet, cur hypochondriaci, ſumtis potiſſimum epulis, peſſime habeant. Et denique, cum ob tam continuum inteſtinorum ſtimulum, eorum ſpaſmi, cum flatulentis diſtenſionibus reciprocantes ſuboriantur: luculenter patet, cur alvina excretio in hypochondriacis ſit tardior, quin ſæpius, tam pertinax adſtrictio, ut nec tenuiores halitus, multo minus fœces tranſire queant.

§. XIII.

Symptomata ex vitiata periſtalſi, in ſanguinis curſum redundantia.

Adhuc reſtant ea incommoda recenſenda, quæ in ſanguinis motum, ex vitiato motu periſtaltico redundant. Quemadmodum enim ex hoc naturaliter ſe habente, liber humorum ac æquabilis per inteſtina circuitus conſervatur: ita hoc è contrario deſtructo ac labefactato, circulatio quoque redditur tardior, ac inæqualis. Namque in uno inteſtinorum loco eſt ſpaſmus, qui conſtringit comprimitque ſimul vaſa ſanguifera: in altero loco flatus latera tunicarum diſtendunt, expandunt, & ita quoque graviter premunt adjacentia vaſcula. Eo vero magis retardatur ſanguinis per venam hæmorrhoidalem regreſſus; cum illa ſitu prædita ſit perpendiculari. Hinc paſſim ſuboriuntur humorum ſtagnationes in tunicis inteſtinorum; quæ ſicuti ex allegata ratione ſymptoma flatulenti mali eſſe poſſunt; ita etiam ejuſdem ſæpenumero mediatam cauſam præbere ſolent; quemadmodum ex infra dicendis clarius adparebit. Inprimis frequentiſſimum eſt, ut cruor circa exitum inteſtini recti cumuletur, & in tubercula, quæ cœcas dicunt hæmorrhoides elevetur, quin ſæpius vi perrumpat, & in fluxum hæmorrhoidalem, qui tum eſt ſymptomaticus, deſinat. Ex dicta non minus humorum ſtagnatione originem ſuam petunt, excretionum ſanguinearum per uterum æque ac venas ſedales ſuppreſſiones, quæ, malo invaleſcente, nunquam non fiunt: immo ex eodem fundamento derivare licet rationem excretionum cruentarum, atque nigrarum, per mictum, vomitum & alvum; quas præter naturam in hypochondriacis, malo valde inveterato, contingere, fide dignæ atteſtantur obſervationes. De tali excretione per vomitum, vide RIOLANUM, *anthropolog. Lib. II. cap.* 2. ADR. SPIGELIUM *Anatom. Lib. VI. cap.* 5. *per alvum.* conf. SOLENANDRUM *conſil.* 7. *ſect.* 2. *pag.* 121. & urinam hypochondriaci, intenſa rubedine tinctam ipſe vidi.

§. XIV.

Ratio ſymptomatum ſpaſmodicorum.

Hæc in ipſo inteſtinorum canale fiunt; ex quo, malo invaleſcente, graviſſima ſymptomata, per totum corpus propagantur, omneſque turbant functiones. Fit hoc mediante conſenſu, quem omnes univerſi corporis nervi, nervoſæque partes invicem obtinent; & cujus cauſa ſpaſmi inteſtinorum, ad alias quoque propagantur remotiores regiones. Ubi vero ſtrictura nervorum eſt ſpaſtica; ibi quoque circulus humorum fit inæqualis: hinc adparet ratio, cur in paſſione hypochondriaca inveterata in toto corpore fiant ſpaſmodicæ ſtricturæ, & tardior humorum circulatio. Sic primum in ipſo abdomine, partes inteſtinis vicinæ couſtringuntur: ob veſicam, ejuſque ſphincterem male affectum, minguntur urinæ tenues, dilutæ, aquoſæ: ob membranas nerveas, renes involventes graviter convulſas, ſuboriuntur dolores calculum mentientes: ſpaſmi ad pectus devoluti ingentes illius conſtrictiones, cordis tremores, palpitationes inducunt; ad caput delati, varii generis dolores machinantur; & per corpus denique externum propagati, extremorum frigoris, crebrarúmque horripilationum fiunt cauſæ.

§. XV.

Origo mali hypochondriaci.

Quum itaque in malo hypochondriaco generatur chylus craſſus, ac impurus; ſpaſmi per totum corpus graſſantur, ac circulatio humorum fit inæqualis, & denique ſalutares, quæ per alvum, cutim, ac urinam fiunt excretiones impediuntur: non fieri poteſt, quin ſucceſſive ſcorbutica humorum increſcat dyſcraſia, atque ſic fiat malum hypochondriaco-ſcorbuticum. Quod ſi porro ſanguineæ excretiones, quæ in ſexu ſequiori per uterum fiunt, ſufflaminantur, & ideo humores ſanguinei vel ſeminales circa uterum, atque partes generationi inſervientes ſtagnant, accedente præſertim libidinoſo temperamento: tunc facillime cum hypochondriacis paſſionibus complicantur motus hyſterici, & malum fit hypochondriaco-hyſtericum. Si denique craſſi viſcidique humores, vi ſpaſmorum, qui imi ventris partes occupant, ad ſuperiores partes, atque caput majori copia compelluntur, & in cerebri vaſis difficilius progrediuntur: deſtruuntur etiam animales functiones, langueſcunt ſenſationes, vis memoriæ ingeniique læditur, inſignis eſt ad mœrorem, diffidentiam, atque lacrymas proclivitas; vanæ ſurgunt imagines, ac inanes ideæ: atque ſic lentis tandem paſſibus appropinquat melancholia-hypochondriaca.

1) Scorbutici.

2) Hyſterici.

3) Melancholiæ hypochondriacæ.

§. XVI.

Cauſæ mali hypochondriaci mediatæ.

His ample ſatis, atque copioſe, prout rei neceſſitas poſtulavit, deductis; deveniendum jam erit ad recenſionem earum cauſarum, quæ mali hypochondriaci mediatæ audiunt. Ex illis præcipua, & ſatis frequens ſe nobis offert, ſanguinis, humorumque vitalium ſtagnatio, intra tunicas inteſtinorum nerveas & muſculoſas, quæ ſæpiſſime debetur eorundem tardiori per hepar circulationi. Hepar eſt viſcus maxime vaſculoſum, & plures fovet venas, quam quidem arterias: illarum binæ ſunt, cava nimirum & portæ vena; & quem fugit, quod poſterior, à qua totum inteſtinorum volumen, ventriculus, meſenterium, lien, pancreas, quin & uterus, niſi omnes, tamen permultos venoſos ramos mutuantur, inverſo quaſi naturæ ordine, ſanguinem ex his cunctis imi ventris viſceribus refluum accipiat, eumque officio arteriæ functura, pulſu tamen ac validiori impulſu deſtitutas intra hepar vehat, ac effundat? Hinc ratio patet, cur etiam in ſaniſſimo ſtatu, ſanguinis per dictum hepatis viſcus circulatio, longe ſit tardior, ac difficilior, quam ejuſdem per reliqua univerſi corporis viſcera progreſſus. Quæ cum ita ſint, non difficile erit cognitu, quare in ſtatu præternaturali, humorum per hepar curſus primum omnium impediatur, atque retardetur. Quo retardato, ac difficiliori, neceſſe eſt, ut vi legum hydraulicarum, cruor regurgitet ad illa denuo viſcera, ex quibus antea ad hepar iter ſuum direxit. Idcirco magis diſtendit vaſa dictarum partium, maxime vero meſaraica, & inteſtinorum, quorum

 molles

molles tunicæ non adeo fortem poſſident reſiſtentiam: & tali ratione ex impeditiori ſanguinis per hepar circuitu, ejuſdem ſtagnatio in inteſtinis ſuboritur, quæ ſolidarum, fluidarumque partium æquilibrium tollit, & tanquam mediata cauſa, robur ac tonum motus periſtaltici naturalem deſtruit; cujus deſtructi luxurians progenies fit paſſio hypochondriaca.

§. XVII.

Sectio anatomica hypochondriacorum.

Hoc eſt fundamentum, ex quo ratio depromi poterit, cur ex malo hypochondriaco, in alias morborum ſpecies tandem transmutato, peremtorum cadavera, ea oſtendant phænomena, quæ partim ex vitiato humorum per abdomen circulo enata ſunt, partim hunc magis vitiarunt. Sic GUARINONIUS *conſ.* 484. venas meſenterii obſtructas, & adeo dilatatas in hypochondriaco poſt mortem reperit, ut ſpeciem inteſtinorum præ ſe tulerint. LUD. MERCATUS *Tom. III. Lib. I. Cap.* 17. vaſa meſaraica admodum varicoſa invenit. BRUNNERUS *Conſil.* 7. ingentem ſanguinis viſcidi ſaburram in venis meſaraicis deprehendit. Porro RHODIUS *Cent. II. obſ.* 76. colon adnotavit ſcirrhoſum; WELSCHIUS *diſp. de malo hypochondriaco* obſervavit colon totum à flatibus diſtentum, ſub inſertione vero in inteſtinum rectum adeo contractum, ut coaluiſſe videretur. BLASIUS *in Comment. in Veslingium pag.* 67. memoriæ prodidit, quibuſdam lienis viſcus in immenſam elevatum fuiſſe magnitudinem. Pancreas obſtructum fuiſſe, ipſe quondam in viro celebri, ex hypochondriaca paſſione defuncto vidi; HIGHMORUS *diſquis. anatom. pag.* 47. nec non HARDERUS *obſ.* 59. *pag.* 242. illud ſcirrhoſum ac ulceratum obſervarunt; ut alia auctorum monumenta ſilentio prætermittam.

§. XVIII.

Cauſæ remotiores ſunt excretionum ſanguinearum ſuppreſſiones.

Inter cauſas vero remotiores, quæ ad tardiorem ſanguinis per hepar progreſſum, & hinc ſubortam ejuſdem intra imi ventris viſcera, & maxime inteſtina ſtagnationem, quam plurimum contribuunt, principem locum obtinent, excretionum ſanguinearum, quæ in fœminis per uterum, in viris per venas hæmorrhoidales, tanquam venæ portæ, intercedente ramo ſplenico, ſobolem, contingunt, imminutiones atque ſuppreſſiones. Sic enim ex obſervatione conſtat, viros in juventute largum è naribus cruorem fundere ſolitos, ſi poſt hæc ætate provectiori hæmorrhoidalem patiuntur excretionem, quæ tantum non ſemper hæreditariam ſupponit diſpoſitionem, & ad facilitandum ſanguinis per abdomen & hepar circuitum, multum adfert momentum; ex hujus irregulari ſucceſſu, aut plane ſuppreſſione, quacunque de cauſa facta, malum incidere flatulentum. Namque cruor abundans, cujus moles per hanc excretionem ſalutari plane conſilio imminuta fuerat, hac cohibita, copioſius in abdomine cumulatur, hinc, ob dictam §. *præc.* rationem, ægrius per hepar circulatur, adeoque ad inteſtina regurgitans, noxioſiſſimam ſubit ſtagnationem. Eodem modo res ſe habet cum uterina in ſexu ſequiori purgatione; quæ ſi imminuta, vel ſuppreſſa fuerit, cruor accumulatur in arteria meſaraica, exitum affectat per hæmorrhoides, & hoc denegato, regurgitat ad inteſtina, curſumque humorum per abdomen ſic reddit difficiliorem. Atque adeo in ſequiori ſexu generatur ſæpius malum hypochondriacum, quod faciliime cum hyſterico complicatur, ſi ſimul ſanguinis circa ipſum uterum contigerit ſtagnatio. In hiſce caſibus, revocatæ excretiones, ſi tempeſtive fiant, certiſſimam mali hypochondriaci pollicentur ſanationem.

§. XIX.

Hæreditaria diſpoſitio.

Verum quam plurimæ adhuc dantur cauſæ, quæ motum inteſtinorum pervertere, ſicque paſſionem hypochondriaco-flatulentam ingenerare valent. Inter eas præcipua debetur animadverſio hæreditariæ diſpoſitioni, quæ conſiſtit in ea partium nervoſarum, maxime inteſtinorum, per nativitatem propagata conſtitutione debiliori, qua illa ad ſuſcipiendos motus irregulares exiſtunt facillima: ad quam etiam venarum exilitas, ac laxus ſpongioſuſque habitus, quo pollent hypochondriaci, referri merentur. Hæc proclivitas, parentum vitio ad liberos protracta, primum plerumque, ſicuti plurimorum morborum, ita præſertim paſſionum hypochondriacarum, atque fluoris quoque hæmorrhoidalis, præbet fundamentum. Sic parentes hypochondriaci tales generant liberos; atque mater, quæ geſtationis tempore, hyſtericis motibus cruciata fuit, aut gravioribus animi pathematibus indulſit, parit infantes, qui ætate provectiores ex leviſſima cauſa, in flatulentas ac hypochondriacas delabuntur paſſiones.

§. XX.

Aëris frigida conſtitutio.

Neque vero paucæ ſunt earum rerum, quas non naturales dicunt, quæ ad generandum malum hypochondriacum aptæ exiſtunt. Ipſe aër, frigidus maxime, inſignem hoc in caſu obtinet potentiam; dum externam corporis ſuperficiem conſtringendo, humores majori copia ad interiora agit; qui, quo magis cumulantur, eo facilius ſtagnationem ſubeunt. Humida aëris tempeſtas vi pollet fibrarum motricium tenſionem relaxandi; ex quo hanc ob cauſam, omnes morbi, qui ex atonia fiunt, & generantur, & incrementa capiunt. Nocet præſertim frigus inteſtinorum canali, ſi vel abdomini liberalius admittatur, vel pedibus; quorum intimiorem cum inteſtinis conſenſum, illud inter alia docet momentum, quo teneriores, ſi nudis pedibus ſtratis, pavimentiſque incedunt frigidioribus, mox tormina inteſtinorum, atque flatulentias patiuntur: quemadmodum FORESTUS *Lib. X. obſ.* 10. de fratre ſuo refert. Hinc ratio patet, cur hypochondriaci æſtate longe melius habeant, quam hieme; nec non cur in regionibus, quæ ad ſeptentrionem vergunt, multo frequentius ſit malum, quam in iis, quæ ſub cœlo ſereno ac temperatiori ſitæ ſunt.

§. XXI.

Victus craſſior.

Præter aërem, victus quoque craſſior, malo hypochondriaco cauſam præbet antecedentem. Cibi crudiores, acidi, flatulenti, legumina, horæi fructus, lacticinia, acetaria, panificia, præſertim recentia, & adhuc calidiora generant chylum craſſum, impurum; relinquunt in primis viis multas ſordes, atque motum inteſtinorum periſtalticum inſigniter pervertunt; præſertim ſi vita ab omni corporis exercitatione vacua acceſſerit. Nocent inprimis cibi, aut minus recte maſticati, aut ventriculo, à vix ſuperato morbo, vel alia cauſa valde debili, juſto avidius ingurgitati. Ex hoc fundamento BLANCARDUS *P.* 2. *prax. cap.* 61. morbum hunc Friſiis, ob

ob piſorum, lacticiniorum & acetariorum abuſum pronunciat familiarem; & SIMON PAULI *in quadripart. Botan. pag.* 537. recenſet caſum, de fœmina à pane, quem adhuc calentem, & vix è fornace extractum comederat, hypochondriaca. Potus duplici ratione malum illud flatulentum inducere valet; vel ſi largius ad crapulam uſque aſſumatur, vel ſi frigidior calenti corpori ingurgitetur. Poſteriori caſu præſentiſſimum eſt malum; in priori diuturniori demum exercitio, tanquam dignum heluonibus flagellum contrahitur. Peccat quoque potus, ſi adſumatur parcus, aut nimius iſque aquoſus, aut ſpiſſior, craſſus ac fœculentus.

§. XXII.

Vita ſedentaria. Frequentiſſime reſultat malum hypochondriacum ex vita otio immerſa, quæ unicam ſæpius naſcentis morbi cauſam conſtituit. Quemadmodum enim frequens corporis exercitatio non modo ſolidarum partium, muſculorumque robur ac motum valde promovet, verum etiam humores reddit fluxiliores: ita ex hujus intermiſſione languent vires, fibrarum elater proſternitur, ac humores non vegete circumacti redduntur ſpiſſi. Hæc vivendi ratio ad inducendum noſtrum morbum eo fit opportunior, quo plures ac immoderatiores meditationes, lucubrationes, atque vigiliæ, ſtudiorum cauſa diutius protractæ accedant. Quodvis horum momentorum inſignem obtinet potentiam, ad infringendum partium ſolidarum elaterem; maxime cum iis indulgentes, curvo, inflexoque corpore libris quaſi incumbere ſolent; ac inter epulas veluti cum cibis litteras devorare volunt. In hac cauſa ſitum eſt præcipuum fundamentum, quod fœminæ otio, & parco potui indulgentes, quodque viri, chartis impalleſcentes, ac inter libros ſepulti, plerumque crucientur hypochondriacis pathematibus, quæ morbum litteratorum conſtituunt.

§. XXIII.

Animi pathemata. Nec negligenda ſunt animi pathemata; ex quibus diuturnus mœror, curæ, ſolicitudines præcipuam in generando morbo flatulento hypochondriaco vim obtinent. Quanta enim ipſorum ſit potentia, in deſtruendo partium ſolidarum robore, ac præſertim digeſtione pervertenda; quotidiana docet experientia. Ex auctorum Medicorum obſervationibus, huc ſpectant binæ admodum notabiles; quarum unam HORSTIUS *Lib. IV. pag.* 194. allegat, de viro, quem diuturnus mœror ob obitum filiorum fregerat, hypochondriaco, quin tandem melancholico facto; alteram recenſet PECHLINUS *obſ.* 31. *pag.* 71. de ſartore, ex adverſa fortuna adeo contriſtato, ut immanes flatulentas incideret affectiones. Inprimis hoc loco commemoranda eſt exitialis efficacia, quam venerearum cogitationum uberior proventus, & inde natales mutuans immodicum, maxime præmaturum veneris exercitium, in debilitando inteſtinorum ac ventriculi robore exſerunt: unde ſubortum morbum hypochondriacum ſæpius vidi.

§. XXIV.

Prægreſſi morbi. Frequentiſſime non minus hoc morbo conflictantur, qui ex prægreſſis morbis, præſertim ſi incongruis medicaminibus, veluti adſtringentibus, opiatis, narcoticis, improvide fuerint tractati, aut quæ ex difficiliori partu, male tranſacto puerperio, imbecilla retinuere corpora: in hiſce enim valde languidus eſt ventriculi, ac inteſtinorum tonus, qui ab errore diætetico, aut animi affectu graviori facillime prorſus deſtruitur. Tali ratione ſæpiſſime mihi adnotare licuit, homines colicis torminoſis, diarrhœa, dyſenteria correptos, &, non remota materiali cauſa, craſſis adſtringentibus, tractatos, ſenſim in moleſtiſſimas flatulentas ac hypochondriacas incidiſſe affectiones. Idem malum à gonorrhœa, fluoreque albo, præmature ac peſtifero illo magiſterio ac ſaccharo ſaturni cohibitis ſubortum, plus ſimplici vice adnotavi; talemque caſum CONSULT. ac RESPONSIS MEIS MEDIC. *Tom. II. Sect. III. caſ.* 99. inſerui. Et quid eſt frequentius, quam ex febrium intermittentium inopportuna ſuppreſſione, aut improvido corticis Peruviani in ipſis, maxime ſi ſubjecta ſpiſſis humoribus prædita, vitæ ſedentariæ addicta, ſpaſmiſque primarum viarum obnoxia fuerint, uſu, hypochondriacam generari paſſionem: quam ex febre quartana ſubortam recenſet HORSTIUS *Lib. X. obſ.* 28. *pag.* 189. & ego ex tertiana natam haud raro vidi. Nec denique infrequens eſt, fœminas ex difficili partu, ac male adminiſtrato puerperio evadere hypochondriacas. Et, ut uno verbo dicam, quicunque morbi, quæcunque curationes, & quæcunque cauſæ, motum ventriculi ac inteſtinorum periſtalticum lædere valent, ac deſtruere, inter cauſas mali hypochondriaci ſummo jure collocari merentur; ex quibus adhuc commemoranda ſunt purgantia, ac fortiora emetica, repetito propinata: præſertim aloëtica, & improvidus, nimiuſque pilularum, quæ aloën fovent, uſus; quibus humores ad anum invitantur, exituque ob deficientem diſpoſitionem denegato, ibidem ſtagnant.

§. XXV.

Mali hypochondriaci differentia. Supereſt, ut paucis mali noſtri flatulenti, differentiam ab aliis quibuſdam morbis, ne cum iis confundatur, atque tum prognoſin ſubnectamus. Quodnam diſcrimen hoc, & morbum hyſtericum intercedat, priori capite ſatis deduximus; diximus ſupra, in noſtro malo inverſum ſimul eſſe motum inteſtinorum periſtalticum: quæ inverſio, cum adhuc quorundam morborum cauſa ſit; videndum utique, quæ hos intercedat differentia. Sic inverſum deprehendimus motum periſtalticum in vomitu, & paſſione iliaca: ſed in vomitu hæc inverſio incipit à pyloro, aut forſan inteſtino duodeno, & per ventriculum, atque gulam ad fauces uſque propagatur; in iliaca vero paſſione vehementiſſimo ſpaſmo, quin convulſione motus univerſi canalis inteſtinalis ac ventriculi, à ſphinctere ani uſque ad orificium œſophagi invertitur, cum ſubſequente demum vomitu ſtercoreo. Verum res aliter ſe habet in malo hypochondriaco: namque inverſio motus illius vermicularis non niſi certa inteſtinorum loca occupat, & ſpatia relinquit libera, quæ ſedem præbent flatulentis vaporibus. Hinc adparet ratio murmurum, ac borborygmorum, ſatis magno ſtrepitu in abdomine circumactorum; atque flatuum per omnes abdominis oras, ſurſum, deorſumque, & ad latera ruentium, matutino potiſſimum tempore, vel etiam poſt graves mentis defatigationes, nullo inſequente ventris crepitu, vel alvi dejectione ſævientium. Scilicet mox certis in locis incluſi veluti, ac incarcerati *1) A vomitu, & paſſione iliaca.*

cerati

cerati ſunt hi vapores, mox accedentibus ſpaſmis ſummo impetu ad alia devolvuntur, & hinc tantum ſonitum, rugitumque edunt.

§. XXVI.

2) A colica. Diſcrepat porro paſſio noſtra à colica, & hæc ſæpiſſime illi ſupervenit. Namque ſicuti illa eſt morbus longiſſimus, qui ſervata interdum accuratiſſima diæta invadit; ita colica brevior & magis tranſitoria eſt affectio, quæ ex vitio alimentorum plerumque provenit, & acutiſſimis inteſtinorum torminibus, ac pertinaci alvi conſtipatione ſeſe exſerit, atque hac ſoluta protinus quieſcit; dum in flatulento malo longe plura ac graviora juncta ſunt ſymptomata. *3) A nephritide calculoſa.* Hoc porro probe diſtingui meretur à nephritide calculoſa; licet enim ſæpenumero dolores calculum mentientes, habeat comites; tamen nulla calculorum excretio ſequitur; & ſi forſan in urina cernatur ſabulum, hoc demum poſt diuturnam moram, tanquam ſcorbuticæ dyſcraſiæ ſoboles, ad matulæ fundum ſecedit. Contra vero nephritis calculoſa, urinam oſtendit, mox poſt mictionem arenulas continentem, & ex calculorum excretione cognoſcitur. *4) A flatulentia ſimplici.* Nec denique ſimplex quædam flatulentia, quæ ex alimentis, coctu minus facilibus cito generatur, & ſumto carminativo ſanatur, pro hypochondriaco ſtatim habenda eſt malo: licet hujus prima rudimenta ſignificare poſſit.

§. XXVII.

Prognoſis. Devolvimur tandem ad ſuppeditandam noſtri mali prognoſin. Hoc vero recens, ac ſibi relictum plus fere moleſtiarum, quam repentini exitii habet: at inveteratum difficillimam admittit curationem, &, accedente præſertim perverſa medicatione, aut minus accurato regimine, in graviora tranſit ſymptomata, viſcerum obſtructiones, ſcirrhos, cachexiam, hydropem, hecticam & per metaſtaſin in aſthma convulſivum, maniam ac melancholiam immedicabilem, polypos lethales &c. quale notabile exemplum recenſet ZACCHIAS *Lib. III. cap.* 15. Quod ſi ſuſtentetur à ſuppreſſis menſibus, vel hæmorrhoidibus; his mature vel natura, vel provida arte revocatis, ſæpiſſime funditus tollitur. Sed magna opus eſt circumſpectione, ne fluxum hæmorrhoidalem, qui ſub ipſo morbo, etiam diuturniori, ſymptomatice fit, pro critico ac ſalutari habeamus: illo enim malum plane non levatur, cum ab hoc magnum redundare ſoleat emolumentum.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Curatio mali hypochondriaci recentioris, quo facilior eſt, eo citius abſolvitur: ubi vero illud altas jam egit radices, adeo ut humorum motus per totum corpus ſit perverſus ac irregularis, & ſolidæ nervoſæque partes à tono ſuo prorſus fere dejectæ exiſtant; non modo ipſæ hæ cauſæ ſanationem admittunt difficiliorem, eamque requirunt diuturnam ac conſtantem; verum etiam ipſa ægrotorum, pharmacomania laborantium conſtitutio eam reddit intricatiorem. Namque hi ob tardiorem ſanguinis craſſi per caput circuitum, inclinant ad continuum metum atque diffidentiam, ideoque ſummum periculum, quin ipſam mortem ſemper anxii verentur; atque propterea inconſtantes, mutabiles, ac impatientes multos conſulunt Medicos, variaſque aſſidue appetunt medicinas, quarum farragine in deteriorem magis delabuntur ſtatum. Medicus igitur aggreſſurus hanc medicationem, moneat primum, ut æger ſit conſtans, patiensque, atque tum ſequentes indicationes exſequi ſtudeat; nimirum 1) ut amurcam flatulentam evacuet, ſordeſque primarum viarum acres, viſcidas, bilioſas, malo continuum pabulum ſuppeditantes, corrigat, temperet, ac ſenſim eliminet. 2) Spaſmis conſopitis, inverſum ventriculi ac inteſtinorum motum periſtalticum, in naturalem reducat ordinem, eundemque languidiorem confortet, ut recta fiat ciborum concoctio, ac chylus, reliquique humores generentur laudabiles ac ſpirituoſi. 3) Stagnantes ſuccos diſcutiat, circulum ſanguinis, uti per abdomen, ita etiam per univerſum corpus reddat æqualem, ſuccoſque, facilitatis per urinam ac cutim excretionibus, ab omni acrimonia depuret; 4) ac denique totum partium nervoſarum ſyſtema corroboret.

§. II.

Priori ſcopo, maxime in paroxyſmis hypochondriacis, aut ubi ſymptomata præter conſuetudinem ſunt exacerbata, uti quidem poſt fortiores animi affectus, errores diæteticos, vel hiemali ac autumnali tempeſtate contingere ſolet, ſatisfaciendum eſt. *Priori ſcopo, maxime in paroxyſmis ſatisfaciunt clyſteres & laxantia.* Tum vero nullum eſt, quod in motu inteſtinorum inverſo ad inferiora derivando, ſpaſmis ſedandis, atque flatibus, ſordibuſque eliminandis præſentiorem, certiorem, ac efficaciorem virtutem præſtet remedium, quam clyſteres: qui ex herbis emollientibus, decocto avenæ, florum chamæmeli, ſummitatum millefolii, oleiſque amygdalarum dulcium, anethi, chamomillæ, lini &c. additis ſpeciebus carminativis ac diſcutientibus, ſemine anethi, carvi, inque primis cymini concinnari poſſunt. Ab eorum infuſione curam protinus ordiri, eoſque, cum ſpaſmi inteſtinorum initium ſæpenumero reddant effectum, aliquoties iterare juvabit; eo magis, ſi ſtercora indurata fuerint: quo etiam caſu interne oleum amygdalarum dulcium, aut juſculum avenaceum large potare expediet. Nec negligenda ſunt alvum demulcentia, ac blande laxantia, oretenus exhibenda: quæ inter omnibus palmam præripiunt infuſa ex manna, rhabarbaro, cremore tartari, addito roborandi fine oleo de cedro concinnata. Ita RHODIUS *Cent. II. obſ.* 2. mali hypochondriaci curationem dato ſæpius rhabarbaro, feliciter ſucceſſiſſe refert. Præſentaneam quoque ac ſingularem opem ferunt ſalia media thermarum, ut Epſomenſe, Sedlicenſe & Carolinum, ſi nonnunquam ad drachmam vel ultra cum abſorbente, rhabarbaro, corticibus aurantiorum, nitro maritata ex aqua pura copioſiori propinentur. Proſunt porro inſigniter paſſulæ rhabarbarinæ, poma borsdorffienſia, aut cocta, aut ſi tulerit ventriculus, cruda, ac pruna laxativa, quæ in caſſum adhibitis variis purgantibus, ægrotos, aliquoties liquata alvo ſublevaſſe, confirmat THONERUS *obſ. pag.* 163. Nec incongruæ denique ſunt pilulæ blandæ balſamicæ, e. g. pilulæ *Solenandri*, *Cratonis*, aloephanginæ, marocoſtinæ, tartareæ *Schrœderi*, vel *Becherianæ*, *Stahlianæ*, aut *noſtræ*: interpoſito pulvere aperitivo, vel ſi acida ſaburra præſto eſt, ſoli cancrorum lapides, vel magneſia alba, alvum

vum ducere ſolent. His quoque remediis extra paroxyſmum, alvi lubricitas conſervanda, ſordiumque generatio præpedienda eſt, ſi per vices, & mox quovis octavo, mox quovis decimo quarto die, prout rei neceſſitas exigit, exhibeantur.

§. III.

Quæ cruditates temperant, & ſpaſmos ſedant.

Soluta alvo, ea ſit curationis intentio; ut ſordes acidas, bilioſasque, quæ in primis viis, præſertim duodeno hoſpitantur, corrigamus & attemperemus. Hoc ſcopo potimur beneficio pulverum abſorbentium, præcipitantium, antiſpaſmodicorum, ſimul leniter carminativorum; qui ſpaſmos quoque demulcent, ac roborando inteſtina, flatus potenter evacuant. Tales ex lapidibus cancrorum, matre perlarum, pulvere Marchionis, nitro purificato, ſuccino præparato, cinnabari, tartaro vitriolato, arcano duplicato, tantilloque caſtorei &c. parari, & in aquis antiſpaſmodicis, præſertim ea, quæ ex floribus chamomillæ cum cereviſia triticea deſtillatur, propinari poſſunt. Longe vero efficacior eorundem erit virtus, ſi cum ipſis viginti circiter guttulæ liquoris noſtri anodyni mineralis exhibeantur. Præterea huc quoque faciunt, & ſordes impuras, quæ in maſſa ſanguinea obverſantur, per diaphoreſin è corpore proſcribunt infuſa theiformia, matutino tempore in lecto ſorbillanda. Uſitatiſſima, ex quibus illa componuntur, ingredientia, ſunt herbæ meliſſæ, veronicæ, betonicæ, agrimoniæ, ſcordii, cardui benedicti, ſummitates millefolii, flores bellidis, chamomillæ vulgaris, ſemen fœniculi, aniſum ſtellatum &c.

§. IV.

Quæ vim ventriculi digeſtivam reſtaurant.

Ut porro ventriculus corroboretur, ejuſque vis digeſtiva reſtituatur; in uſum vocari poſſunt eſſentiæ balſamicæ, ac leniter carminativæ. Cavendum vero, ne nimis ſint ſpirituoſæ, ac humores in orgaſmos vehementiores rapiant; uti ab aquis vitæ, eſſentiiſque ſtomachicis, quæ vulgo adhiberi ſolent, certo eſt metuendum. Securioris effectus exiſtunt eſſentia corticum aurantiorum bene præparata, tinctura tartari, ſpiritus nitri dulcis, vel elixiria ex herbis, ac radicibus balſamicis, cum menſtruo lixivioſo parata, quale eſt illud, quod *in notis ad Poterium* deſcripſi, & meum viſcerale ſtomachicum; cujus præclara in affectibus flatulentis & hypochondriacis virtus, à longo ſe jam commendavit tempore: ſed notari meretur, horum uſum debere eſſe diuturnum. Non minimam denique utilitatem in ipſis paroxyſmis hypochondriacis exſerunt, pediluvia temperatiora; quæ humorum circulo ad externas corporis partes invitando, relaxandiſque imi ventris ſpaſmis egregie velificantur. Hæc parari poſſunt ex ſola aqua fluviatili, cum ſurfuribus triticeis, floribuſque chamæmeli; nec ſint nimis ferventia, ſed temperate calida; quibus pedes paullo profundius immitti debent.

§. V.

Tertiæ indicationi inſerviunt venæ ſectiones.

His rite uſurpatis, procul omni dubio ceſſabit ac imminuetur paroxyſmorum vehementia. Quum autem illi facile revertantur, extra illos ſtudendum eſt, ut juxta tertiam indicationem cauſæ tollantur, ſtagnationes humorum diſcutiantur, viſcerum obſtructiones reſerentur, humorumque circuitus per totum corpus reddatur æqualis. Hoc nomine felici curationi viam quaſi ſternunt, eamque egregie ſecundant, ſanguinis miſſiones per convenientes venæ ſectiones adminiſtrandæ. Eas raro in ſuperioribus corporis partibus inſtituere decet, ne tali ratione, motum humorum, qui per ſe ob ſtricturas imi ventris ad ſuperiora vergit, magis eo alliciamus. Aptiſſima eſt venarum in pede inciſio, ex qua pro humorum quantitate, plus vel minus cruoris detrahi oportet. Commodiſſime vero ſanguis mittitur, vernali ac autumnali tempore circa æquinoctia; vel etiam neceſſitate exigente, circa ſolſtitia, ubi ſolemniores ſunt humorum commotiones. Eo felicior erit earum effectus, ſi brevi ante alvus blande ducatur, ac adhibitis pediluviis, humores ad inferiora deriventur. Præterea, ſi adſit diſpoſitio ad hæmorrhoidalem fluxum, ejuſque ſuppreſſio malum foverit, ſingulo menſe aliquot hirudines ſub debita cautione, ano ſunt admovendæ: quo etiam caſu, pilulæ blande balſamicæ per aliquot ſucceſſive dies, cum pulvere antiſpaſmodico nitroſo propinare expediet.

§. VI.

Præſtantiſſimum hoc ſcopo præſidium in aquis mineralibus ſitum eſt.

Non vero ad reſerandas viſcerum obſtructiones; acidos ac impuros humores attemperandos, excretiones per alvum, urinam & cutim, quin etiam ſanguineas ſuppreſſas promovendas, & ſanguinis circulum per totum corpus æqualem reddendum, ex toto remediorum tam pharmaceuticorum, quam diæteticorum apparatu, certius, præſtantius, ac univerſalius eſt ſubſidium, quam quod ex prudenti aquarum mineralium uſu recipere, benigna permiſit natura. Circa earum potationem notari meretur, ne ſit nimia, nec nimis diu protrahatur; quoniam tali ratione tonum ventriculi ac inteſtinorum magis labefactant, ac deſtruunt. Corpus quoque probe eſt præparandum, adeo, ut primarum viarum ſordes removeantur, humorumque nimia moles imminuatur: ſiquidem ipſi quoque potationi interponenda ſunt blanda laxantia, & conjungenda corporis moderata exercitatio. Inter ipſas porro haſce aquas ſelectus inſtitui debet: fœminis enim, & qui corporis ſunt laxi ac ſpongioſi, & ſpaſmis immaniter divexantur, magis proderunt thermæ, inque iis præſertim Carolinæ, aut ſaltem, ſi arriſerint acidulæ, illæ debent eſſe calefactæ. Contra vero ſanguineo-phlegmaticis ac torpidioribus magis proſunt acidulæ Schwalbacenſes, Egranæ, Pyrmontanæ, & ſubjectis ſtrictioribus, agilioribus, cholericiſque proficuæ potius ſunt acidulæ Selteranæ, Spadanæ, Tœnſtadienſes ac Wildungenſes.

§. VII.

Victus ratio.

Præterea ſummum auxilium à recta vivendi ratione expectari debet: quæ ſi negligatur, omnis reliqua curatio irrita erit, atque fruſtranea. Ex iis aër primum ſeligendus eſt purior, ac temperatior; evitando frigidum, humidum nebuloſumque & minime in tali loco dormiendo: neque tamen propterea, metuendo aëris injurias, corpus penitus ab ejus liberioris uſu prohibendum eſt, ne juſto fiat ſenſibilius, & ex quavis mutatione tempeſtatis, eaque leviſſima graviter lædatur. Præprimis autem omne frigus, maxime boreale, præſertim à ventriculo, lumbis, ac pedibus ſedulo arcendum eſt; utpote à quo dictis partibus liberalius admiſſo, protinus inflatio ventriculi, dolor dorſi circa lumbarem regionem, & inteſtinorum tormina recrudeſcunt. Porro ciborum ſit rectus ac modicus uſus; ex illis enim,

enim, primis officinis, à ſaburra, acri, bilioſa repletis, nutrientia quoque ſunt nocentiſſima; quoniam juxta HIPPOCRATIS effatum, *Sect. II. aph.* 10. impura corpora, quo magis nutriveris, eo magis læſeris. Ceterum ab omnibus acidis, ſalitis, flatulentis, oleribus, panificiis, pomis, ſimilagineis, calidioribus, aromatiſatis &c. probe abſtinendum; nec gulæ nimium, maxime in cœna, indulgendum erit. Namque temperantia ab illecebris victus ſummum eſt morborum chronicorum remedium; quemadmodum rectiſſime veteres Medicorum docuerunt, & CAR. PISO *tr. de morbis à ſeroſa colluvie pag.* 241. præclare docet.

§. VIII.

Conveniens potus. Magna præſertim efficacia in recto potus genere ſita eſt. Onerat ventriculum, eique infenſa eſt omnis fere cereviſia; omneſque potus ſpirituoſi, ac calidiores deprehenduntur noxioſiſſimi. Vinum vetus generoſum Rhenanum, vel Burgundiacum bonæ notæ cum aqua dilutum, parciſſima quantitate ſub epulis concedatur, ad roborandum ſtomachum; reliquo vero tempore in vicem potus ordinarii ſeligi debent aut acidulæ Selteranæ vino nuptæ: aut hoc nomine præſtantiſſimi uſus ſunt decocta, frigide potanda; quæ ex radice ſcorzoneræ, cichorei, chinæ, ſarſaparillæ, raſura cornu cervi, vel eboris, radice glycyrrhizæ, herbæ cardui benedicti &c. parantur: quibus cortices citri, vel aurantiorum addi debent. Subjectis ſanguineo-cholericis, ſi tulerit ventriculus, confert ſola aqua pura ſimplex, quæ ſanguinis orgaſmum egregie quoque deprimit.

§. IX.

Motus corporis. Omnia remediorum genera in allevando malo hypochondriaco, longiſſime ſuperat motus corporis; qui nunquam à reliqua curatione excludendus eſt. Hoc enim ſanguinis & humorum circulus, atque cum eo tranſpiratio ſaluberrima, & univerſum ſe- & excretionum negotium promovetur, humores redduntur fluxiliores, eorumque tranſitus per hepar inſigniter facilitatur; ventriculi & inteſtinorum motus, cum digeſtione egregie adjuvatur. Inſtituere autem illum oportet moderate, atque tum præcipue, ubi digeſtio abſoluta, ac ventriculus à cibis vacuus eſt; vel equitatione, vel vectione in rheda, vel obambulatione. Ceterum animi pathemata, non minus, ac multiplex remediorum farrago, cane pejus & angue vitari debent. Et in hac commendata victus ratione, ſi alvi ſimul libertas conſervetur, ac ſtatæ repetantur venæ ſectiones, non modo curandi rectiſſima via, verum etiam feliciſſima methodus præſervatoria ſita eſt.

§. X.

Roborantia explent quartam indicationem. Verum mitigatis ſic mali hypochondriaci ſymptomatibus, remotis cauſis, liberiſque omnium excretionum viis; ad præcavendas recidivas, roboratio & primarum viarum, & totius nervoſi ſyſtematis adgredienda eſt. Tum vero, præter continuatum elixirii ſupra memorati balſamici viſceralis, uſum, & obſervatam rectam victus rationem, locum habent, & præſtantiſſima ſunt martialia; quæ ſtringendo leniter debilitatas fibras, priſtinum robur illis reſtituunt. Hæc optime in forma liquida offeruntur, uti eſt tinctura martis tartariſata *Zwelfferi*, *Ludovici*; vel etiam limatura vel crocus martis in pulveribus commode exhibetur, qualis parari poteſt ex fæcula radicis ari, lapidibus cancrorum, ſuccino, cinnabari, arcano duplicato, & croco martis aperitivo, additis olei ligni ſaſſafras aliquot guttulis. Non minus inſignem utilitatem præſtabit cortex caſcarillæ & chinæ, inter pulveres mox recenſitos; poteſt etiam alius ex radice pimpinellæ, ari, cort. caſcarill. aurant. ſuccino, macis, ſemine cymini, ſale abſinthii, parari, qui blanda balſamica virtute roborat ventriculum, & inteſtina, digeſtionem adjuvat, & cruditatum impedit proventum. Nec denique parum emolumenti ſperare licet à balneis externis martialibus, veluti ſunt Lauchſtadienſia, Freyenwaldenſia, ac Tœplicenſia, potationi Carolinarum ſubjungenda, quippe quæ totum corpus mirifice confortant.

§. XI.

Nec denique ſilentio ſunt prætermittenda externa remedia: quæ in moleſtis inflationibus inteſtinorum magnam vim præſtant. *Externa remedia.* Hæc inter multiplici edoctus experientia, commendare poſſum emplaſtrum ſaponatum *Barbette* camphoratum, aut antiſpleneticum *Hieronymi ab Aquapendente*, ad hypochondria adplicatum. Non minus præclarum operæ faciet pretium, balſamum meum vitæ, cum binis aquæ Hungaricæ partibus commixtum; quod bis quotidie, mane pariter ac veſperi ventriculo & hypochondriis eſt inungendum.

CAUTELÆ, ET MONITA PRACTICA.

§. I.

Nullus eſt morbus, qui majorem ægrotanti pariter ac medenti figit crucem, quam quidem noſter hypochondriaco-flatulentus; fitque ſæpenumero utriuſque culpa, ut ipſius curatio vel diutiſſima ſit, vel plane reddatur fruſtranea. *Cur morbus hypochondriacus fere ſit immedicabilis.* Ægri enim varietate Medicorum pariter ac medicaminum delectantur, ut opus haud raro ſit, eos commonere de MONTANI effato, quo dicit: *Fuge Medicos, & medicamenta, facileque convaleſces.* Deinceps Medicorum quoque pauci ſunt, qui hujus delicatioris morbi genium probe compertum habeant; & ideo quicquid continent pharmacopolia congerunt, ac ægro propinant damno vix reparabili. Profecto ex fonte pharmaceutico pauciſſima ſunt, quæ levamen noſtro morbo afferunt; & fortiora, generoſa, atque quæ dicunt heroica, plane veneni inſtar ſe gerunt.

§. II.

Ex horum numero primum ſe offerunt vomitoria; *Vomitoria ſunt noxia.* quibus nonnunquam ægri, vel ſibimet ſolis ſapientes, vel ſæpius Medicorum ſuaſu, ſibimet conſulere volunt, maxime, ſi ingentibus præcordiorum anxietatibus, ventriculi inflationibus, nauſeis moleſtiſſimis, vomendi conatibus, obviſcatione ac conſtrictione hypochondriorum tanta, ut veluti fune compreſſa, vel pondere quodam infarcta videantur, atque eructationibus atrociter conflictantur. Neque negandum eſt, quin in tali rerum ſtatu ex leni emetico aliquod ſuorum ſymptomatum levamen perſentiſcant. At vellem, ut à fortioribus ſtimulantibus prorſus abſtineatur; ſolamen enim, quod adferunt, breviſſimum eſt, & poſt ſe trahunt graviora ſymptomata. Interim non penitus prohibere licet leniſſima vomitoria, ex radice ipecacuanhæ ac lapidibus cancrorum remittente: nec reformidandi ſunt illi vomitus, qui hypochondriacis ſæpe-

ſæpenumero ſub initio potationis ſpaſmo data thermarum Carolinarum eveniunt; continuato enim potu, & evacuato ex fundo duodeni muco ſponte ceſſant, & aquarum operatio melior ſuccedit.

§. III.

Cautela circa purgantia ac laxantia. Quum porro Medico nihil magis curæ cordique eſſe debeat, quam ut alvum conſervet lubricam; caveat, ne acriorum fortiorumque purgantium, ſcammoniatorum, ialappinorum &c. uſu oleum camino addat. Illa enim inteſtina ad graves immaneſque proritant ſpaſmos, humores valde commovent, & majorem relinquunt atoniam, ac contumaciorem adſtrictionem. Teneriores, ac ſenſibiliores nec ſalia media magna doſi tolerant; iiſque magis conferunt alimenta lubricantia, clyſteres, mannata ac rhabarbarina. Nec pilulæ illæ polychreſtæ, balſamicæ, quæ aloen fovent, omnibus ſubjectis, nec nimis crebro uſu conveniunt; maxime ubi naturalis ad fluxum hæmorrhoidalem deeſt diſpoſitio, nec imminuta humorum abundantia; ſtimulant enim ad inteſtinum rectum, vanoſque conatus, & pertinaciorem ſtagnationem æque ac ſiccitatem cauſantur. Contra ubi ſuppreſſus hæmorrhoidum vel menſium fluor malum fovet, præſtantis ſunt uſus, ſi ſingulo menſe per aliquot ſucceſſive dies exhibeantur: nec alienum erit, illis, ſi humorum orgaſmum excitare videantur, pulverem nitroſo-præcipitantem admiſcere. In quibuſdam, quorum primæ viæ aſſiduas fovent cruditates acidas, ſæpenumero ſoli cancrorum lapides, aut conchæ præparatæ, alvum movent egregie: dum nimirum cum acido ventriculi coëuntes, ſal conſtituunt medium amaricans, quod leni ſtimulo inteſtina ad rejectionem ſordium excitat: ſaltem meliori cum fructu, quam ipſa magneſia, adhibentur; quæ abſente aciditate, vellicat ventriculum & inteſtina.

§. IV.

Circa mannata & clyſteres. Quidam occurrunt hypochondriacorum, quibus mannata remedia movent & adaugent flatulentiam; aut etiam vomendi conatus, nauſeam, ac vomitus concitant. Tali in caſu ab iis abſtinere decet, & vel rhabarbarinis, vel clyſteribus ſuccurrendum. Nec paucæ inter fœminas præſertim reperiuntur, quibus clyſteres moleſtias creant: tum vero illos cum larga oleorum quantitate componere juvat, & aliquoties iterare, conjunctis oretenus iis, quæ cuicunque pro conſtitutionis varietate proficua videntur.

§. V.

Circa venæ ſectionem. Venæ ſectio prudenter adminiſtrata, ſicuti præſtantiſſimi in hypochondriaca paſſione uſus eſt: ita hac ipſa nihil deprehenditur pernicioſius, ubi inopportuno tempore locoque inſtituitur. Falſum enim eſt, ac inconveniens, illam nimis crebro ob ſuppoſitam undique ſanguinis ſpiſſitudinem celebrare velle. Sic quidam, qui nimiam virium jacturam patiuntur, ex juſto copioſiori ſanguinis miſſione, in majorem incidunt debilitatem. Contra quorum vaſa ſanguine turgent, aut ubi plane ſanguineæ excretiones ſuppreſſæ ſunt, iis omnino largiores proſunt venæ ſectiones; neque vero, quod probe obſervari meretur, niſi certis caſibus in brachiis inſtitui debent. Eo præſertim tempore ab omni refrigeratione, ac victu craſſiori cavere expediet; & mentis tranquillitati ſedulo ſtudere; ne ſcilicet ab aëre frigidiori ſalutaris cohibeatur perſpiratio, aut victu craſſiori cruditates in primis viis generentur.

§. VI.

Circa hirudines. Magna quoque in admovendis hirudinibus opus eſt cautione; ubi enim nulla exiſtit ad hæmorrhoidalem excretionem proclivitas, aut illa fiat ſymptomatice, tantum abeſt, ut illam appoſitis hirudinibus promovere liceat, ut potius motum humorum in iis locis derivare ac revellere oporteat. Verum ſi cruenta per anum evacuatio præſto fuerit, & cohibita exitum affectet, & dolores in oſſe ſacro, ac inteſtino recto urgeant; aut ubi colica torminoſa hæmorrhoidalis adfligit, ſaluberrimus ſanguiſugarum eſt uſus. Sæpius autem neceſſe eſt, ut præmittatur univerſalis humorum per venæ ſectionem inanitio: nec vana eſt opera, ſi loca hæmorrhoidalia fotibus demulceantur, atque tum eo, quo natura eruptionem hæmorrhoidalem molitur, tempore ſelectæ hirudines adponantur.

§. VII.

Circa corporis motum. Circa motum corporis, ut deſideratam præſtet opem, notandum eſt; quod ſub aëre ſereno, ac amico inſtitui debeat, ne ab externo frigore plus damni contrahamus, quam ab exercitatione emolumenti ſperamus. Neque ſit impetuoſus, ſed moderatus, per gradus continuatus, ad lenem uſque corporis incaleſcentiam; & probe diſpiciendum, ut tum moles humorum ſit imminuta, ac alvus aperta, ne ſanguis nimium exæſtuet. Nunquam fiat ſtatim à paſtu; id quod imprimis de equitatione ac vectione tenendum eſt; quoniam his ſuccuſſionibus flatulentæ exacerbantur moleſtiæ. Commodiſſimum tempus eſt vel matutinum, hauſtis antea aliquot infuſi calidioris vaſculis, vel veſpertinum, ſi digeſtio fuerit abſoluta.

§. VIII.

Circa potum. De potu nihil abſolute certi determinari poteſt; ſed quilibet explorare debet, qualis ſibi ſit proficuus. Quidam ex cereviſia leviori ſecundaria optime habent; neque ideo ab ejus uſu prohibendi ſunt. Nonnullis aqua pura frigida, vel ſola, vel cum cinnamomo decocta ingentem præſtat utilitatem: hinc nec diſſuadenda eſt. Ubi concurrit ſcorbutica humorum diatheſis, repurgatis primis regionibus, non modo ſerum lactis, ſi tulerit ventriculus, inſigniter confert, verum etiam ipſum lac cum acidulis Selteranis commixtum loco curæ adhiberi poteſt. De acidulis adhuc notandum probe eſt, quod in iis, qui ſpaſmis vehementioribus agitantur, aut cardialgia gravi laborant, minime potari debeant frigidæ; quoniam frigus nervis eſt valde infenſum: præſtat tali in caſu vel thermis, vel acidulis tepefactis uti. Inter vina denique cuncta acida, veluti Rhenanum ac Moſellanum recentia aciditatem ventriculi augent: contra vero moderatus veteris Rhenani, aut Burgundiaci, quod bonæ notæ eſt, aqua diluti uſus concedi poteſt.

§. IX.

Animi pathematum, ac laborum ratio habenda. Quia nunquam fere non corrupta phantaſia huic ſævo morbi generi conjungitur, & non parum ejus contumaciam auget; proſpiciendum eſt, ut omnis præſcindatur occaſio, quæ animum turbare queat. Principem hac ratione locum obtinent animi pathemata; quæ niſi temperentur, omnem reliquam curationem reddent fruſtra-

ſruſtraneam. Deinceps ſuadendum eſt conſortium amœnum, & quacunque fieri poſſit ratione, recreandus eſt animus. Quare etiam triplici modo hypochondriacos ſolantur itinera ad thermas potiſſimum, aut acidulas inſtituta; dum nimirum exercitationi corporis, mutationi aëris, gratiſque conſortiis occaſionem præbent, & ipſa ſui virtute corporis vitiis opitulantur. E contrario diſſuadendæ admodum ſunt lucubrationes, ac meditationes nimiæ, quæ præprimis ſub paſtu, & brevi ab eo fiunt; quoniam certe experientia conſtat, digeſtionem ciborum à mentis diuturnis fatigationibus maximopere proſterni. Litteratis vero, qui penitus à mentis laboribus ſibi temperare vi muneris haud poſſunt, præter motum corporis, ad præpediendam flatuum ac cruditatum generationem, non præſtantius ulla medicina fert auxilium, quam elixirium noſtrum balſamicum, *in notis ad Poterium Cent. II. Cap. 39.* deſcriptum vel temperatum noſtrum viſcerale.

§. X.

Quid faciendum, ſi melancholia acceſſerit.

Quando melancholia paſſioni hypochondriacæ ſupervenerit, ita ut furibundi etiam immineant impetus, quod non raro evenit: tunc non præſentius, neque certius auxilium eſt, quam balnea temperate calida, ex aqua dulci paranda. Quemadmodum enim horum affectuum melancholico-maniacorum fundamentum, in corporis exterioris ac inferioris ſpaſmodica conſtrictione, humorumque impetuoſiori ad caput raptu potiſſimum, ſitum eſt: ita in ſpaſmis relaxandis & æquali humorum circulo reſtituendo, nihil ſuperat vim dictorum balneorum. Conjungere etiam juvabit potum acidularum, & ſanguinis miſſionem tam è pedibus, quam ſubinde ex naribus inſtituere.

§. XI.

Cautela circa martialia.

Magnæ famæ, laudiſque in morbis hypochondriacis ſunt martialia remedia: quæ vero ſicuti juſte adhibita magnam utilitatem inferunt; ita nulla temporis, ac reliquarum circumſtantiarum ratione habita, noxam pariunt certiſſimam. Quod ſi enim ſpaſmorum adhuc urgeat ferocia, viſcerum præſto ſit obſtructio, alvi ſegnities, humorum abundantia, primarumque viarum cruditates reſtent; abſtinendum ab eorum immoderato uſu; quoniam tunc facilis eſt in cachexiam tranſitus. Verum quando remiſerunt ſpaſmi, moles ſanguinis imminuta fuit, tunc excretiones liberiores efficiendo, ſingularem pollicentur efficaciam; ſed cum ſufficienti liquidorum diluentium copia offerri, ſimulque corporis exercitatio imperari debet. Quibus deeſt occaſio acidulis utendi; iis proderunt juſcula, ex radicibus aperientibus cum tinctura martis *Zwœlfferi*, vel cydoniata, vel pomata commixta, juſta doſi & crebro uſurpata.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Paſſio hypochondriaca ex ſuppreſſa febre tertiana.

Vir XXXVI. annorum, annuo abhinc tempore incidit in febrem tertianam, quæ uſu corticis chinæ ſublata quidem, ſed decimo quarto die reverſa, quinquies hanc ſcenam luſit, ita, ut ſemper dicto die recideret, ſemperque dicto remedio ſuppprimeretur. Tum excepit dolor dextri hypochondrii circa coſtas ſpurias, ad ſiniſtrum quoque latus excurrens; nec remittebat poſt varia remedia, etiam martialia, ipſi propinata. Accedebant potius cordis palpitatio, ſpirandi difficultas, inclinatio ad vomitum, maxime poſt iram, à qua ſemper peſſime habebat; jungebantur porro æſtus, vertigo, gravitas in capite, viſus obſcuratio, præſertim in dextro oculo, qui quaſi humore lento obſeſſus conſpicitur, & obverſantes cernit imagines. Præterea nares ſanguinem quandoque ſtillant; dolor vehemens cum frigoris ſenſu, lumbos, ſpinamque dorſalem vexat; flatulentiis plenum abdomen, quarum excretio malo infert egregium levamen: non minus artus, pedes manuſque vagis tormentis diſtrahuntur; ſaliva eſt viſcoſa, ac ſalſa; & urina, quæ remittente paroxyſmo turbida mingitur cum ſedimento, ſub ejus vehementia fertur alba, tenuis, & clara. Meæ tandem curæ ſe commiſit æger; cui dedi pilulas meas balſamicas, bis quavis ſeptimana ſumendas; & ſub epulis propinavi eſſentiam corticum aurantiorum, cum elixirio noſtro viſcerali mixtum, ad quinquaginta guttas capiendum. Mane potari juſſi infuſum theiforme ex ſummitatibus millefolii, floribus chamæmeli, aniſo ſtellato, corticibus aurantiorum, & ligno ſaſſafras confectum; veſperi circa ſomni tempus ordinavi pediluvia, & crebrum corporis per equitationes motum. Paroxyſmo invaleſcente exhibui pulverem nitroſo-temperantem; hiſque medicinis effectum eſt, ut æger præſentiſſimum ſolamen invenerit.

Epicriſis.

Egregia ſunt, quæ ex hac morbi hiſtoria in uſum medicum trahi poſſunt, momenta; 1) Febres intermittentes, etiam tertianæ, male tractatæ, & inopportune per adſtringentia, corticemque Peruvianum ſuppreſſæ, poſt ſe trahunt malum hypochondriacum ſpaſmodico-flatulentum. In hiſce febribus enim, ob ſentinam quandam acrem, acidam, bilioſam, in duodeno hærentem, jam præſto ſunt irregulares partium nervoſarum, maxime ventriculi ac inteſtinorum, motiones. Quando vero, non remota quæ peccat materia, adſtringentes propinantur medicinæ, augentur ſpaſmi, noxia ſaburra, altius ac firmius in viſcera, ac plicas inteſtinorum impingitur; humorum circulus fit irregularis, hique ſtagnantes flatulento-ſpaſmodicum inducunt malum.

2) Data improvide ſub morbi initio, nec liberis excretionum viis, nec eliminata adhuc primarum viarum ſaburra, martialia, adauxerunt magis partium inferiorum & abdominis ſpaſmos. Hinc ſucci vitales, majori copia ad partes ſuperiores, pectus atque caput compulſi, irritando nervoſum genus, cordis palpitationes, anxietatem, ſpirandique difficultatem, in capite vertiginem, capitis dolorem, obnubilationem oculorum, ac cruoris è naribus ſtillicidium produxerunt.

3) Spaſmi hypochondriaci, ſi fuerint recentes, convenienti medicina funditus, brevique tempore expugnari poſſunt; ſi nimirum alvum moliamur, flatus diſcutiamus, æqualem humorum circulum, & ſalutares excretiones promoveamus, ac robur inteſtinorum, nervoſique generis conſortemus. Contra vero ſi hæc mala, temporis vetuſtate, in habitum tranſiiſſent; difficiliori omnino ac diuturniori opus eſt medicatione, quæ vix alia via ac decenti aquarum mineralium tam interno quam externo per balnea uſu obtineri poterit.

Observatio II.

Paſſio hypochondriaca ex gravi terrore.

Generoſus vir, annorum xxx. temperaturæ ſanguineæ, habituſque corporis ſpongioſi, in aula multis corporis animique fatigationibus adſuetus, animi hilarioris, & ad melancholiam nunquam vergentis, & hactenus ſanitate illibata gaviſus, incidit aliquando in gravem terrorem; dum ſcilicet ſub venatione, repente ex equo lapſus, vehementique in nucha ac ſcapulis dolore affectus, ſibi perſuadebat exitialem capiti vel cervici illatam eſſe læſionem. At poſtquam ad ſe rediit, ſeque ab omni labe immunem ſenſit; venando continuavit ſub aëre frigidiori, atque redux, vino calidiori Rhenano copioſius indulſit. Ab eo tempore male habere cœpit, & his potiſſimum angebatur moleſtiis: languor totum corpus occupat; alvus pertinaciter obſtructa, & abdomen continuis flatibus, ructibuſque plenum eſt, vexant vertigo, dolor capitis gravativus, ſomnus inquietus, anxiiſque turbatus inſomniis; animus perpetuo angore afficitur; inſignis præcordiorum urget anxietas; mane plerumque, poſt nauſeam, ex ore eructatur lympha acidiſſima, dentes ſtupefaciens; & urina mingitur mox clara, mox ſaturata. Adhibuit multos Medicos, inſignemque remediorum hauſit farraginem; ſumſit purgantia, martialia ſicca pariter ac liquida, quin thermas quoque potavit & acidulas: neque tamen minus in dies exacerbantur ſymptomata, & ultra annum jam inhæſerunt. Tandem noſtram imploravit opem; & cum ipſum nimia humorum mole abundare viderem, primum venam in pede curavi ſecandam; tum crebra commendavi pediluvia; mane potandum dedi infuſum aliquod theiforme; & ſub epulis eſſentiam corticum aurantiorum, & veſperi pulverem præcipitantem. Non minus bis quavis hebdomade propinavi pilulas balſamicas; & omnem aliorum remediorum uſum interdixi; quibus factum eſt, ut ad priſtinam rediret ſanitatem.

Epicriſis.

Diſcimus ex hoc caſu, quod homines rectiſſime valentes, ſanguinei ac valde hilaris temperamenti, ſine ulla præcedente viſcerum labe aut obſtructione, aut ſanguinis excretione ſuppreſſa, ex ſolo vehementi terrore, & gravioribus diætæ erroribus, in malum hypochondriaco-flatulentum repente poſſint incidere. Nota mihi ſunt plura ejuſmodi exempla, ubi homines ex ſanis vegetiſque protinus facti fuerunt hypochondriaci; ob nullam aliam cauſam, quam ſi poſt ſumta fortiora purgantia frigidum potum hauſerunt, animi affectibus indulſerunt, aut vino farti frigido aëri corpus commiſerunt; aut ab hoc crapulis ſe polluerunt. Horum enim momentorum, maxime ſi plura ſimul complicentur, tanta eſt efficacia, ut unita vi nervorum genus, & maxime delicatiſſimas ventriculi ac inteſtinorum tunicas, inſigniter lædere, earumque robur deſtruere valeant. Talis affectus dici meretur idiopathicus; ubi morbus, ſalvis humoribus pariter ac viſceribus, protinus à vitio canalis alimentaris incipit; qui congruis medicaminibus ſub initio facile expugnari, & in prima veluti herba ſuffocari potuiſſet. At poſtquam invaluit, atque labes ad ſolidas & fluidas partes propagata fuit; quorſum purgantia, martialia, intempeſtive data, aquæ minerales, non habita alvi plethoræque ratione adhibitæ; aliaque remedia plurimum contulerunt: temporis utique beneficio opus fuit, ut blandis ſubſidiis atroci huic malo ſuccurrere potuerimus.

Observatio III.

Hipochondriaca paſſio à diarrhœa opiatis ſuppreſſa.

Vir nobilis, xxxii. annos natus, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, carnis ſpongioſæ, ac laxioris, tenerrime, & ſub delicato vivendi genere educatus, alvi expeditioris, omniumque expers morborum, elapſo abhinc anno, per aliquot hebdomades ſtrenuis interfuit compotationibus, multumque vini acidi Franconici ingurgitavit. Hinc alvi corripitur profluvio, quod dati à Medico pulveres opiati, quorum viginti quatuor, quavis hora unum capiendo, ſumſerat, mitigarunt quidem, non vero penitus ſuppreſſerunt. Incidit potius in moleſtias hypochondriacas; quæ ingentibus præcordiorum anxietatibus, pathematibus imi ventris ſpaſmodicis, & flatulentis, borborygmis, inflationibus, mala digeſtione, virium languore, ſomno inquieto, animique perturbationibus, interdum deliris ſeſe exſerebant. Conſulti ſunt plures Medici, qui omnes hypochondriacam paſſionem accuſantes, mox martialibus, & calidioribus ſtomachicis; mox volatilibus ac aromaticis illam oppugnarunt. Sed irrita erat omnis opera; continuabat alvi fluxus, horrendis ſtipatus doloribus, & dejectiones pauco muco, anum corrodente permixtæ, quinquies, vel pluries quotidie urgebant, conjunctis ructibus acidiſſimis, & fere corroſivis. Infeſtabant inſuper tormina inteſtinorum flatulenta, exploſis per anum halitibus paullisper allevata: & hæc ſcena per binos ludebatur annos. Secata fuit in pede vena; datæ pilulæ Becherianæ, cum ſalibus aperitivis, & abſorbentibus; potæ quoque acidulæ Schwalbacenſes: ſed malum eludebat cuncta; niſi quod à noviſſime dictis acidulis, aliquale, at non diu durans, levamen perceperit. Sumebat potius majora incrementa; vigebat quidem adpetitus, ſed cibi indigeſti egeruntur; atque mane pariter ac peracta concoctione poſt inſignem anxietatem, phlogoſin, & extremorum refrigerationem, lympha inſtar aquæ fortis corroſiva eructatur: oris eſt aſſidua ſiccitas, bibendique deſiderium: & notabile eſt, quod interdum circa veſperam, ubi externa frigent, calor & ſudor in dorſo obſervetur. Ceterum ſcire licet, quod ab uſu martialium peſſime habuerit; tantam enim exinde ſpirandi incidit difficultatem, cum extremorum frigore, ut ſæpius ſuffocari videretur. Poſtquam ſe tandem noſtræ tradiderat curæ, ano, ob inſignem qui adparebat ibidem tumorem, hirudines adplicari juſſimus; tum ſub epulis dedimus elixir noſtrum viſcerale; peracta digeſtione ſumendum ſuaſimus pulverem præcipitantem, cum cortice caſcarillæ, oſſibuſque ſepiæ confectum. Propinavimus inſuper infuſum theiforme, mane ſorbendum; decoctumque conveniens pro potu ordinario; & alternis diebus pilulas antiſpaſmodicas, ex extractis florum millefolii, chamomillæ, ſagapeno, opopanace, myrrha, croco, caſtoreo paratas exhibuimus. Horum uſui, adjunctis recta victus ratione, fontiumque Schwalbacenſium potatione, cum per aliquod tempus inſiſteret æger, divina favente gratia inſigne mali hujus allevamentum eſt expertus.

Epicriſis.

Hoc morbi genus, quod eſt hypochondriacum cum lienteria mixtum, deſtructum ventriculi ac inteſtinorum tonum, pro vera ac proxima agnoſcit cauſa. Deſtructio autem illa primas origines traxit à nimia vini Franconici acidi potatione; & ſubinde per copioſa ac improvide data opiata majora ſumſit incrementa. Omnia vero hæc non obſtitiſſent, quo minus convenienti medicatione malum adhuc recens facillime debellari potuiſſet: at quum varia, eaque incongrua paſſim remedia, maxime martialia, nimia quantitate fuerint uſurpata, non potuit omnino æger cum morbo in gratiam redire. In cura, quum nimium debilitatus eſſet, nullam venæ ſectionem inſtituendam curavi; at, ut humores ob ſummam inteſtinorum atoniam in iis ſtagnantes imminuerem, & tubercula hæmorrhoidalia, quæ fiebant ſymptomatice, diſcuterem, juſſi ſanguiſugas adponi; atque tum præcipuam medendi curationem, ad robur inteſtinis ac nervoſo generi reſtituendum direxi. Docet quoque hæc morbi hiſtoria, quod ex ſola motus periſtaltici inteſtinalis per cauſas externas facta deſtructione hoc malum fieri poſſit; cum multi noſtri temporis ſibi perſuaſum habeant, ſanguinem in venis meſaraicis & vena portæ ſpiſſum ſtagnantem, & qui non exitum habet per venas hæmorrhoidales, unicam eſſe hujus affectus cauſam; ſed, quod ſæpius animadverti, conatus ad hæmorrhoidalem fluxum & difficilior ſanguinis per hepar tranſitus perverſum inteſtinorum motum periſtalticum demum ſubſequitur.

Observatio IV.

Hypochondriaca affectio ex febre acuta ter tolerata.

Judæus quinquagenarius, temperamenti melancholici, elapſis jam quatuordecim annis, febre acuta, ter in uno anno recidente, conflictatus, largiſſimo ferme diffluxit ſudore. Unde non modo omnium virium inſignem paſſus eſt jacturam; verum inde in magnam ventriculi ac inteſtinorum incidit debilitatem. Namque ab eo tempore gravia imi ventris tormenta, atroces ſub coſtis ſpuriis in dextro latere dolores, crebram vertiginem, animi defectionem, viſus obnubilationem, anxietatem præcordiorum, tremores & palpitationem cordis, alvique ſegnitiem pati cœpit; quæ, accedente ob obitum filii graviſſimo mœrore, magis invaleſcebant ſymptomata, mentiſque angore, ac turbata phantaſia ſtipabantur: atque demum cœcæ jungebantur hæmorrhoides. Contra hæc mala deſcendebat in balnea frigida; ſed quum ex his contumaci afficeretur ſingultu; ad uſum acidularum Schwalbacenſium confugiebat; ut reliqua, quibus uſus eſt, medicamina ſilentio prætermittam. Quæ cuncta, quoniam haud reſpondebant votis; meam tandem requiſivit opem. Omnis ergo cura fuit, ut univerſam ſanguinis & humorum maſſam emendarem, chyloque blandam conciliarem ſpirituaſcentiam; atque hanc ob cauſam tonum ventriculi confortarem. Et huic ſcopo non inveni præſtantius medicamen, quam elixir meum viſcerale balſamicum; ſed, quod probe notandum, diutiſſime adhibitum. Præterea vero exactam diætæ, rerumque non naturalium obſervationem imperavi; & ob acrimoniam primarum viarum lapides cancrorum cum aliis præcipitantibus mixtos dedi; alvo proſpexi pilulis balſamicis, ſanguinis molem per venæ ſectiones imminui; exercitationem injunxi, & denique thermarum internum pariter ac externum commendavi uſum. Quibus cum diu, patienterque uteretur æger, bene valuit.

Epicriſis.

Præſens morbus ex tono ventriculi & inteſtinorum, totiuſque nervoſi generis, per febrem acutam, ter recidentem, copioſiſque ſudoribus ſtipatam, deſtructo ſuam traxit originem. Namque per hanc febrem non modo ſolidæ partes nimis debilitatæ fuerunt; verum per copioſos ſudores fluidior & ſpirituoſa pars ſanguinis deperdita, & reliquus cruor ſpiſſior redditus fuit. Inde ob languidiorem inteſtinorum tonum & motum digeſtio vitiata, alvi excretio turbata, ac ſanguinis per hepar circuitus tardior eſt factus; quæ vitia, quia non tempeſtive fuerunt oppugnata, majora ſenſim ceperunt incrementa, & ob inæqualem per univerſum corpus humorum curſum, ſpaſmi & diſtractiones ad omnes fere partes nervoſas ſunt propagatæ. Inprimis hæmorrhoides cœcæ, quæ tandem ſupervenerunt, non niſi pro ſymptomaticis, & ex ſtagnatione ſanguinis in extimis vaſis propullulantibus ſunt declarandæ; neque adeo ad eas promovendas hirudines convenerunt. Neque etiam mirum eſt, quod ex balneis ac acidulis frigide, ſpaſmis nondum conſopitis, nec præparato antea corpore, potis invaluerint ſymptomata, & præſertim ſingultus acceſſerit: omne enim frigus nervis eſt infenſum, & ſpaſmodicas affectiones inſigniter auget. Contra, ubi vehementia mali congruis medicinis mitigata, ac corpus probe præparatum; eædem acidulæ, quæ antea nocuerunt, præſtantiſſimum tulerunt levamen. Neque ego, quod bona fide teſtari poſſum, in hoc longo & pertinaci malo vel mitigando vel debellando, vel graviori periculo avertendo, ſecurius & præſentius remedium vel auxilium deprehendi, quam poſt convenientem aquarum mineralium & balneorum uſum in exquiſito vitæ regimine, moderata diæta, motu & exercitatione corporis, & temperatioribus ſtomachicis, quæ virtutem inteſtinorum periſtalticam placide roborant, flatus diſcutiunt, & alimentorum diſſolutionem promovent.

Observatio V.

Paſſio hypochondriaca diuturna à vita ſedentaria.

Vir quadragenarius, melancholicæ conſtitutionis, ex vita ſedentaria, atque continuis & inopportunis lucubrationibus per viginti jam annos contractum patitur malum hypochondriacum: quod ipſum præcordiorum anxietatibus, pectoris & ſepti tranſverſi compreſſione, dolore inflativo hypochondrii ſiniſtri, alvi obſtructione contumaci, atque inſigni mentis angore primum cruciavit. Acceſſit ante decennium hæmorrhoidalis fluor, & abhinc ſæpius adparuit; nullam vero prorſus malo tulit opem: ſed illud potius novis ſymptomatibus, nimirum cordis palpitatione, dolore capitis, cerviciſque, & podagricis demum inſultibus fuit adauctum. Tempeſtate horrida exiſtente, flantibuſque potiſſimum ventis ſeptentrionalibus, cuncta mirum in modum exacerbantur: quando artus extremi, manus atque pedes, ſuccis antea turgidi, horrent, detumeſcunt, vaſaque diſparent; certum eſt indicium, in propinquo eſſe paroxyſmum; quod ſi vero dictæ partes naturalem colorem ruboremque recuperant; protinus remittunt ſymptomata. Notatu quoque digniſſimum eſt, quod ſi dolores artus

artus externos vexant, caput pectuſque eorum immunitate gaudeant; at ſi dolor extrema deſerit, majori ſævitia pectus caputque afficiuntur. Ceterum adpetitus viget, & ſæpius juſto eſt avidior.

Epicriſis.

Exhibet hæc obſervatio quædam momenta, quibus peculiaris utique debetur animadverſio. 1) Nimirum docemur exinde, fluxum hæmorrhoidalem non ſemper præſervare, vel ſublevare paſſionem hypochondriacam, vel podagricam. Enim vero ſi hic fluor ante mali invaſionem rite ſucceſſerit, & ab hujus ſuppreſſione morbus excitatus fuerit; certior ſpes eſt, fore, ut ab ejus revocatione morbus mitigetur ac ſæpius tollatur. Quod ſi vero hæc cruenta evacuatio, in ſubjectis minus diſpoſitis, ex ipſius diuturni morbi cauſa, ſymptomatice concitata fuerit, uti in præſenti caſu factum eſt, ſpes ſalutis inde expectandæ, relinquitur ſane anguſtiſſima. Interim ex hæmorrhoidibus vel cœcis, vel fluentibus, malo hypochondriaco ſupervenientibus, ea ſemper ſequitur certiſſima concluſio, quod humorum in inteſtinis ſtagnatio nimium increverit.

2) Attendendum quoque illud eſt momentum, quod ſyndrome ſymptomatum ab intemperie aëris & cœli frigida aucta fuerit: namque in paſſione hypochondriaca inveterata, tanta adeſt generis nervoſi imbecillitas, ut à quacunque vel leviſſima externa cauſa in præternaturales & irregulares conjici poſſit motus. Sic obſervamus ſæpenumero, à cibo inflante, hauſtu vini acidi, aëre horrido, vel ſæpius aura tantummodo frigida, leviori animi motu, vel medicamento nimis activo, protinus recrudeſcere ſopitos hactenus motus. Quare ea probe tenenda eſt cautela, ut, cauſis materialibus remotis, motibuſque irregularibus ſedatis, ſummo annitamur ſtudio, quo genus nervoſum rurſus confortemus.

3) Nec denique illud ſilentio eſt prætereundum, quod, ſpaſmis ac doloribus exteriores corporis partes occupantibus, interiores ab iis ſint immunes; his vero ſpaſmis infeſtatis, exteriores partes, careant doloribus. Ex hoc phænomeno illud ſingularis uſus in praxi eliciendum eſt, quod in ejuſmodi hypochondriacis ſpaſmis, artus externos vexantibus, cane pejus & angue vitanda ſint omnia ea, quæ facultate ab exterioribus ad interiora repellendi pollent; cujus generis ſunt refrigerantia, ipſum frigus, anodyna, narcotica, ſaturnina, vel etiam ſpirituoſa linimenta exterius adplicata; nec non interna, quæ ſtimulant inteſtina, eorumque tormina inducunt, uti ſunt purgantia, emetica, potus frigidus, fructus horæi &c. Contra vero proſunt, quæ tranſpirationem augent, & conſtrictam cutim relaxant, ejuſque ſpiracula patula ſervant.

Observatio VI.

Paſſio hypochondriaca à diuturno mœrore orta, & ſuppreſſa per terrorem quartana ſuſtentata.

Per litteras pronuper opem meam requiſivit, vir quidam litteratus, conſiliarii munere fungens, annorum XXXVII. temperamenti cholerico-ſanguinei, corporis paullo habitioris; qui juvenis ſæpius, multumque cruoris è naribus fundere ſuevit, atque ceterum ſub lauta diæta, ac intercurrentibus in vini potu exceſſibus, non obſtante inſigni plethora, illibata gaviſus fuit ſanitate. At per ſex circiter annos, poſt prægreſſum diuturnum mœrorem, accedente vita ſedentaria, paſſionibus hypochondriacis adfligi cœpit, quarum hæ potiſſimæ ſunt: urgent per intervalla flatulentæ imi ventris diſtenſiones, tanta ferocitate, ut accedant vertigines, ſudores frigidi, & animus ad cuncta negotia reddatur torpidus, & anxius. Sub coſtis ſpuriis in ſiniſtro maxime hypochondrio gravativus, mox tenſivus ſentitur dolor, qui ſæpius ad femur totumque pedem, cum hujus quadam ſtupiditate excurrit, & calculi renalis ſuſpicionem movet. Junguntur tinnitus, ſuſurruſque aurium; alvus plerumque ſicca, & ciborum appetentia mox dejecta, mox avidior; ſed à paſtu male habet; atque urina mingitur pauca, cum crebro ſtimulo. Quatuor abhinc annis aſthmate quaſi convulſivo prehendebatur, in febrem quartanam deſinente. Ab hac diu durante, tandem per inſignem terrorem, ob magnum urbis incendium ſubortum, liberabatur, & ab eo tempore cuncta ſymptomata acerbiora ſentit. Inprimis flatus ructuſque multam crucem figunt; artus externos ſæpenumero ſpaſmodicæ ac fere convulſivæ torquent agitationes, noctesque ſomno ideis terrificis pleno, ſudoribuſque copioſis ſtipato tranſiguntur. Conſuluit varios fruſtra Medicos, quorum hi malum hypochondriacum, illi renum vitium accuſarunt. Ego vero commendavi, ut venæ ſectiones ter quotannis celebrandas curaret; pro potu ordinario decocto convenienti uteretur; à paſtu tincturam corticum aurantiorum ſumeret; alvum per pulverem rhabarbarinum ſervaret apertam; aurium, ac temporum regionem balſamo vitæ inungeret, ac denique thermas Carolinas ſub debito regimine adhiberet.

Epicriſis.

Vir ſanguinei temperamenti, ob nimiam ſanguinis abundantiam, ſi nec convenienti detractione per ſectam venam, nec decenti corporis motu & abſtinentia eam minuunt, quam facile à gravi & diuturno mœrore animi in malum hypochondriacum incidunt; nihil enim eſt, quod tam ſubito vim ventriculi & inteſtinorum digeſtivam & periſtalticam debilitare & deprimere valet, quam gravis in animo conceptus dolor, & aſſidua ejus per profundas cogitationes fatigatio. Canalis vero hujus nervoſi & membranacei atoniam, progreſſus contentorum languidior, humorum ſtagnatio, & ex hac propullulantes flatus & borborygmi, preſſo pede ſequuntur; quippe qui vim ſuam quam maxime in inteſtino colo, quod in hypochondriis ſitum ſuum habet, ejus tunicas diſtrahendo, diſtendendoque exſerunt; flatus vero in inteſtinorum flexuris incarcerati cum violenter nervoſas partes afficiunt, omnino reliquorum acerbiorum in diſſitis partibus ſymptomatum & formalem & materialem, præcipuam etiam in noſtro caſu cauſam continent. Quare etiam potiſſima medendi intentio in eo repoſita eſt, ut omni modo & cura deperditum inteſtinorum naturalem & ſaluberrimum motum reſtituamus, & in hunc ſcopum omnium remediorum tam diæteticorum, quam pharmaceuticorum virtutem & operationem dirigamus.

Observatio VII.

Malum hypochondriacum

Comes quidam illuſtriſſimus, annorum XLII. habitus corporis ſpongioſi, ac animi

hæreditarium, variis cauſis adauctum. mi ſenſibilioris, hilaris, & temperamenti ſanguinei, juventutis ſuæ annos, mobili vitæ genere ac crebris peregrinationibus, ſub illibata quidem ſanitate tranſegit; attamen à flatulentis moleſtiis, utut leviſſimis, quas per hæreditatem à matre, iiſdem paſſionibus miſere cruciata, acquiſivit, nunquam prorſus immunis vixit. Verum per aliquot annos, cum vitæ genus ſedentarium, crebra excandeſcentia, plerumque ſuppreſſa, ſtipatum agere cœpiſſet, variis flatulentis ac ſpaſmodicis affectionibus infeſtatus fuit. Præſertim èlapſo circiter anno, & quod excurrit, de ſpaſmis in ſiniſtra colli parte, doloribus illius lateris ardentibus, atque ſtupore paralytodeo, oculorum caligine, moleſtiſque ructibus conquerebatur. Contra hæc mala tandem ſuaſu Medicorum, vena in pede ſecata eſt, tam felici ſucceſſu, ut & oculorum obſcuritas, & ſpaſmi colli, ſiniſtrique lateris ſtupor remitterent; niſi quod ſub aſpero cœlo interdum recurrerent, & ciborum cupiditas dejecta maneret. Hanc reſtauraturus, elixir ſtomachale adhibuit; ſed cum ſub hujus uſu cœcæ accederent hæmorrhoides, inſigniter ardentes; illud omiſit, & has oleo verbaſci feliciter expugnavit. Neque tamen minus vehementes oſſis ſacri dolores, poſt lapſum in illud os, exacerbati, cum ſpaſmis hypochondriacis, graviter exercuerunt Comitem perilluſtrem. Uſus hinc eſt acidulis Egranis per octodecim dies; quibus dolores hæmorrhoidales quidem ſunt debellati; at hypochondriaca paſſio abhinc majora cepit incrementa. Namque à levi animi & corporis motu, multo magis ſternutatione, peſſime habet, flatus cum ſonitu, ac dolore acutiſſimo ab uno latere ad aliud devolvuntur, & incarcerati ſummam inferunt anxietatem; adeo ut noviſſime melancholici quid accedere videatur. In hoc rerum ſtatu commendavi, ut ter quotannis vena in pede, vel ſi cœcæ forſan adparuerint hæmorrhoides, in brachio tundatur; dein ſub epulis octoginta elixirii viſceralis guttæ capiantur; veſperi vero ex hauſtu aquæ frigidæ liberaliori, vel pulvis præcipitans, nitroſus, rhabarbarinus & deterſivus, vel liquor anodynus ad quindecim guttas ſumatur; & externe hypochondriis emplaſtrum ſaponatum *Barbette*, bene camphoratum imponatur.

Epicriſis.

Quando hypochondriaci ſanguineæ conſtitutionis, doloribus & ſpaſmis in capite & partibus inferioribus afficiuntur; cauſa non tam in catarrhali defluxione, vel ſero acri ſtagnante, ſed potius in ſanguine per flatus & ſpaſmos imi ventris illibi congeſto, quærenda eſt; quo caſu omnino ea, quæ ſanguinem ad partes inferiores derivant, & copioſiorem emittunt; uti eſt venæ ſectio in pede, plus emolumenti afferunt, quam alia interna & externa diſcuſſioni ſeri dicata remedia, ſicut præſens nos docet obſervatio. Secundo, quando hypochondriaci de dolore preſſorio circa ſcrobiculum cordis, qui in dorſum uſque protrahitur, cum inflatione ſiniſtri lateris, & ſumma anxietate oppreſſoria, frequentibus eructationibus, & conatibus ad vomitum conqueruntur, & per conſenſum in eodem maxime latere ſiniſtro capitis partes nervoſæ afficiuntur, ut in præſenti caſu, certum indicium eſt, materialem cauſam flatuum non ſolum in ventriculo, ſed potiſſimum in duodeno hærere. Quare præcipua medentis intentio eſſe debet, convenientibus remediis & internis & externis, quæ ſpaſmos ſedant, flatus diſcutiunt, & naturale robur partibus reſtituunt, ſuccurrere. Quidam Medicorum emeticis curam aggrediuntur; ſed hæc licet leniora fuerint, ſi continuentur, non adeo proficua deprehendi. Nam licet materiam mucidam & bilioſam educendo, quodammodo levamen afferant; tamen quia motus inteſtinorum periſtalticus, qui deorſum fieri debet, per hæc remedia, ſurſum invitatur, firmior convaleſcentiæ ſpes in iis minime quærenda erit.

OBSERVATIO VIII.

Illuſtris matrona florentiſſimæ ætatis, per aliquod tempus horrendis paſſionibus hyſtericis agitabatur; quæ omnes univerſi corporis tam internas, quam externas partes cum atrociſſimo mox dolore, mox tumore diſcruciabant. Præſertim in pede & femore ſiniſtro, circa os iſchion dolorem ſentiebat fere intolerabilem, cum motus pedis impotentia: urgebant non minus horrenda capitis æque ac dorſi tormenta, præcordiorum anxietates, & difficultas ſpirandi ſuffocativa, vehementiſſimi ſingultus, inquietudines, vigiliæ, & artuum externorum diriſſimi ſpaſmi. Præterea de inſigni in ſiniſtro latere circa regionem lienis conquerebatur dolore, & manifeſta erat ſub coſtis illius lateris durities, ad vertebras dorſi extenſa, & manu percipienda. Non minus infeſtant uteri & abdominis vehementes inflationes, cum rugitibus, borborygmis, vagiſque doloribus; & per pudenda flatus interdum cum impetu erumpunt, ſpaſmorum, dolorumque levamen inferentes. Alvi tanta eſt ſiccitas, & conſtrictio, ut eam non ſine magna difficultate, & crudeliſſimis tormentis reddere queat: fœces ſemper duræ, & conglobatæ inſtar ovinorum excrementorum in podice ſubſiſtunt, nec egredi poſſunt, niſi prius intruſo in anum digito exitus paretur; qui calloſo, vel potius membranaceo præternaturali impedimento videtur occludi. Interdum quoque fit, ut ſimul cum excrementis filamentum quoddam membranaceum, tenue, latitudine lumbrici terreſtris, vel pennæ minoris, extra anum propellatur, cui ſtercora indurata, veluti vinculo alligata adhærent, quod extra podicem propendens non ſine magna vi extrahitur. Redduntur ſimul cum excrementis rotundæ quædam particulæ, ſubſtantiæ membranoſæ, duræ, & pellucidæ inſtar ovorum formicarum. Cuncta, quæ materies medica ſuppeditat, antihyſterica quidem in hoc caſu fuerunt adhibita, ſed in caſſum: potius præter rectam vivendi rationem, aquæ minerales, inque iis primum Sedlicenſes, tumque Carolinæ molares, ſpinoſum hunc penitus expugnarunt affectum.

Affectio hypochondriaco-hyſterica ſingularis.

Epicriſis.

Eſt quidem præſens morbus hyſtericus, ſed cum plane ſingularibus hypochondriacis ſymptomatibus conjunctus; in quo tria præſertim momenta, notatu digniſſima occurrunt. Primum eſt, tumor ille durus in ſiniſtro hypochondrio circa ſplenis regionem: cujus ſedes minime in liene, tanquam viſcere ad dolores tumoreſque ejuſmodi plane inepto, reſidet; ſed potius in ea coli portione, quæ circa hanc regionem flexuram patitur, collocanda eſt. Hoc nimirum inteſtinum, ſicuti in tympanitide fieri ſolet, à flatibus mirum in modum diſtenſum, ſubjacentes quoque partes in tumorem ejuſmodi attactu durum

durum elevat. Alterum momentum eſt flatulentia uterina, quæ in hujus præternaturali conſtitutione facile generatur; & afficiendo nervos uterinos, mali hyſterici præcipua in noſtro caſu cauſa exiſtit. Talis notabilis caſus conf. in CONSULT. MED. *Tom. II. Sect. III. Caſ.* 47. Tertium, cui animadverſio debetur, momentum, eſt excluſio concrementi illius filamentoſi, membranacei; quod nihil eſt, niſi mucus inteſtinorum glutinoſus, ob calorem, ac ſiccitatem eorundem, nimium induratus; quem Veteres non ignorarunt inteſtinorum affectum, & tale concrementum ſub nomine pituitæ vitreæ ſignificarunt; quale etiam notabile exemplum in LIPSII *Epiſtolis* occurrit.

Observatio IX.

Malum hypochondriacum à crebris puerperiis.

Matrona generoſa, XXXVII. annorum, victu utens moderate vinoſo, nec tamen ratione ciborum, quos valde nutrientes amat, ſatis accurato, ſomnum nimis diuturnum capiens, & hinc ſanguine ſuccisque, ut ex florido vultus colore adparet, pleniſſima, crebros partus, eosque ſingulis ferme annis excluſit. His non modo valde debilitata eſt; verum etiam gravia à puerperiis ſemper retinuit incommoda, moxque vomitum cruentum, mox febrem acutam, & elapſo abhinc biennio, tertianam diuturnam toleravit. Præterea alvi eſt ſiccioris, quæ nullis paruit medicinis, clyſteres enim prorſus nequit ferre, & ſuppoſitoria, aqua Sedlicenſis lacti nupta, pilulæ balſamicæ, magneſia alba &c. non niſi momentaneum ſemper tulerunt levamen; mannatas vero potiunculas vomitu reddit. Acceſſerunt ſenſim hypochondriacæ affectiones: ſiquidem moleſtiſſimi ructus, inflationes ventriculi dolorificæ, præcordiorum compreſſiones, anxietates, ſpirandi difficultates, ani teneſmus &c. graviter ipſam extra partus periodum exercent; & junctæ vertigines, moleſtique aurium tinnitus, prohibent, quo minus corpus nec ambulando, nec curru vehendo exercere queat. Ceterum menſes rite & ſufficienti quantitate ſuccedunt; neque etiam minus hæmorrhoides geſtationis tempore largiores, extra illud parciores, tamen regulares fluunt. Nec negliguntur artificiales ſanguinis miſſiones; ſiquidem ipſi gravidæ bis vel ter plerumque tunditur vena; extra graviditatem ter quotannis, detractis ſemper octo unciis, inciditur in pede; quoniam in brachio aperta, majorem poſt ſe trahit præcordiorum anxietatem. Poſtquam igitur contra hæc mala permulta adhibuit medicamina; nullo ſequuto levamine; abſtinuit à cunctis, & per noviſſimum ſemeſtre non niſi liquore meo anodyno, & elixirio balſamico uſa eſt, atque ex his bene habuit. Sed cum nondum omne malum debellatum ſit; meum deſideravit conſilium, & ut præſertim alvi lubricitatem procurarem, rogavit. Commendavi ipſi clyſteres oleo probe imbutos, pediluvia, item fotus ex herbis & floribus emollientibus cum lacte decoctis, ad ima ventris admittendos.

Epicriſis.

I. Sicuti viri, ita etiam fœminæ, ſanguineæ à natura complexionis, per inconveniens vitæ & victus regimen, ſanguine & ſuccis turgentes, multis & magnis morbis patent: nam accedente virium ex quacunque cauſa, in fœminis vero per frequentes partus & gravia puerperia, dejectione, in pertinaces chronicas, cujus generis ſunt hypochondriacæ & hyſtericæ, paſſiones incidunt, quas perſanare non tam facile eſt, ut vulgo putatur.

II. Quando à conſtrictiſſima alvo, nulla fere medicina vincibili, flatus ad inteſtina tenuia, & maxime ad ventriculum & duodenum aſcendentes, diſtendendo ſummas in diſſitis etiam partibus moleſtias efficiunt; certiſſime judicari poteſt, inteſtinum rectum vehementiſſimis ſpaſmis à ſtagnante ibi & in conterminis partibus ſanguine conſtrictum eſſe. Quo caſu externa unguenta ex axungiis, maxime animalium, clyſteres quoque oleoſi, balnea, pediluvia, fotus, & venæ ſectio in pede inſtituta præſentiſſimum allevamentum & auxilium afferre ſolent.

Observatio X.

Affectus hypochondriaco-ſpaſmodicus cum ſuſpicione faſcini.

Vir annorum XXVIII. patre natus phthiſico, juvenis ſub lauta ac vinoſa diæta, illibata, præter levem ſpirationis anguſtiam, uſus eſt ſanitate. At cum academicam ingreſſus vitam, crebris ſeminis profuſionibus, ac nimiis meditationibus, neglecto corporis motu, indulſiſſet; male habere cœpit, atque præſertim ſpaſmodicis circa pectus ſtricturis, ac tuſſi ſicca infeſtatus fuit. Poſt hæc muneri præfectus eccleſiaſtico, majus malorum ſenſit incrementum, & ſub levi corporis motu, ipſisque concionibus, tantis ſubito pectoris compreſſionibus, ad ſuffocationem uſque, tantisque phlogoſibus non raro prehenſus eſt, ut à motu pariter ac concionibus abſtinere debuerit. Hiſce vitiis conjugio conſulturus, eodem inito, majora fere incidit; ſiquidem per intervalla, præter ſummum mentis angorem, frequentes accedebant ſenſuum defectiones, ac lipothymiæ; quas tandem adplicatione frigidiſſimæ nivis debellabat. Sed ſuccedebant ſtrepitus, tinnitusque in capite, murmura in abdomine, colli ſub inſpiratione, ac potus aſſumtione conſtrictiones, ac ferme ſtrangulationes, ſudoresque mox frigidi, mox calidi: interim ſanguis ex vena miſſus, floridus atque fluidus adparebat. Medici conſulti diverſas fovebant ſententias; quidam enim morbum pro hypochondriaco-ſpaſmodico, à viſcerum obſtructione, humorumque dyſcraſia ſuborto habebant; alii vero faſcinum accuſabant, ſpaſmosque ab immateriali derivabant cauſa. Adhibuit ergo varia, quibus crebræ phlogoſes ac commotiones ſanguinis expugnabantur; at reliquis adhuc per quatuor jam annis adfligitur ſymptomatibus, quorum hæc eſt idea. Per intervalla, maxime ventriculo jejuno, ac ſub concionibus repente corripitur ſpaſmodicis, abdominis, ventriculi ac colli conſtrictionibus; ſub quibus venter atque pectus, veluti fune conſtricta, ac pondere oppreſſa, magno impetu ad interiora retrahuntur, anguſta fit ſpiratio, loquelæ interceptio; totumque corpus, ſudore perfuſum contremiſcit. Præterea ſolita ſub veneris exercitio deficit titillatio, unde crebrius repetitur; animus interdum redditur triſtis, ac inquietus, atque tum invaleſcunt ſpaſmodica ſymptomata. Ceterum integro gaudet adpetitu; & pro potu vinis utitur, quoniam cereviſia faucium conſtrictionem inferre videtur.

Epicriſis.

Quam perniciosa & functionibus æque vitalibus ac animalibus infeſta ſint intempeſtiva & nimia præſertim primis adoleſcentiæ annis veneris

exercitia, & quam maxime iis, qui vitæ ſedentariæ, lucubrationibus, & profundioribus meditationibus indulgent; id toto proh dolor! die obſervamus. Vis enim & robur naturæ ac generis nervoſi ita debilitatur, ut corpus inde quam facile ex levi data cauſa ad omnis generis motus morboſos & anomalos proclive reddatur. Quando ejuſmodi ſubjecta morbis acutis afficiuntur, ſummo nunquam non vitæ periculo ſunt expoſita. Ex chronicis paſſionibus patiuntur maxime eas, quæ ex irritato nimium ſyſtemate nervorum proficiſcuntur; cujus generis ſunt epilepſiæ, motus convulſivi, ſpaſmodici & arthritici vagi, quorſum etiam referri debent ſpaſmi præcordiales ſtrangulantes & ſuffocatorii, ad quos inprimis concionatores, ſi hypochondriaco laborant malo, ſunt proclives. Hi enim quia cum impetu, vehementi vociferatione ſanguinis & humorum motum ad pectus, cor & caput impellunt, non mirum eſt, quod præ aliis pectoris ad ſuffocationem uſque compreſſiones, phlogoſes, ſenſuum defectiones ac lipothymias cum ſtrepitu & tinnitu in capite & auribus, conſtrictiones faucium ſuffocatorias cum ſudore frigido, modo calido experiantur; ſanguine tamen exiſtente ſatis fluido & florido; qualis per reſpirationem auctam ſub celeriori per pulmonum vaſa tranſitu efficitur. Ego in tali caſu per longam experientiam non melius & tutius aliquod remedium lacte aſinino, convenienti tempore & methodo exhibito, ſufficiente motu & analepticis, balneis quoque aquæ dulcis, decenti ratione admiſſis me unquam deprehendiſſe, certa fide aſſeverare poſſum.

OBSERVATIO XI.

Malum hypochondriacum à ſuppreſſione hæmorrhoidum.

Perſona quædam illuſtris, annorum XLVIII. temperamenti ſanguinei, corporiſque robuſti, ac proceri, matre nata hypochondriaca, per multos jam annos quotannis fluxum hæmorrhoidalem patitur. Ob varias autem per aliquod tempus res, quæ ipſi obtigerunt, adverſas, hæc excretio ſenſim imminutior facta, & moleſto ani ardore ſemper ſtipata fuit. Acceſſit ergo ante ſeptem annos dolor in pede ſiniſtro podagricus; huncque ſilentem, & non amplius recrudeſcentem, excepit arthritis vaga: non minus ſingulo vere purpuracea efflorefcentia, cum catarrhali affectione, ardore, ac pruritu cutis, largiſque ſudoribus totum corpus occupare ſoluit, ſed & ſponte ſub recta vivendi ratione deſiccatur. Tandem hoc noviſſimo anno prodiit hypochondriacum malum, ſæviitque ſymptomatibus atrociſſimis. Namque primum inſignis eſt adpetitus proſtratio, ut ſæpius ſub ipſo paſtu aſſumta vomitu reddere teneatur. Adfligunt inſuper inſignis laſſitudo, anxietates præcordiorum, eorumque gravativi ac preſſorii ſenſus, cordis potiſſimum occupantes ſcrobiculum, & ad ſcapulas excurrentes, vertiginoſa capitis perturbatio, tinnitus aurium, ſomnus terriculamentis plenus. Abdomen, & hypogaſtrica præſertim regio valde inflatur, multiſque murmuribus adficitur; ventriculus & gula ingentibus ſtringuntur ſpaſmis, cum aliquali deglutitionis impedimento. Hæc ſymptomata veſpertino tempore exacerbantur; & calore capitis, manuumque præternaturali complicantur. In hoc rerum ſtatu commendavi potationem fontium Egranorum tepefactorum; uſum elixirii balſamici, pilularumque balſamicarum; nec non pulveris laxantis rhabarbarini. Pro potu ordinario decoctum quoddam; & ad vertiginem, auriumque tinnitum, balſamum vitæ extrinſecus inungendum ſuaſi; nec rectum vitæ regimen, ac corporis motum negligendum, juſſi. Abhinc illuſtri ægro poſt primam pilularum doſin, hæmorrhoides, cum inſigni levamine fluere cœperunt; ut nullum ſuperſit dubium, quin reliqua curatio recte inſtituta, malo latura ſit ſuppetias.

Epicriſis.

Morbum hypochondriacum & fluxum hæmorrhoidalem, ſive potius diſpoſitionem ad eum, ingentem inter ſe habere communicationem & conſpirationem, certo certius eſt: ita prorſus, ut utraque affectio ſit quam maxime hæreditaria, & hæmorrhoidarii quam facile pathematibus ſpaſmodico-flatulentis, & rurſus etiam hypochondriaci irregularibus ſanguinis per venas ſedis commotionibus afficiantur. Nam non raro deficiens & ſuppreſſus hæmorrhoidum fluxus cauſam affectui hypochondriaco ſubminiſtrat; non raro etiam homines, qui nunquam à natura proclives ad hunc fluxum fuerunt, ſpaſmis & flatulentiis inteſtinorum propter impeditiorem progreſſum ſanguinis per venas meſaraicas & venæ portæ redditum, hæmorrhoidarii fiunt, adeo, ut doloribus & ſpaſmis circa os ſacrum, hæmorrhoidibuſque tam cœcis, quam fluentibus obnoxii reddantur.

Deinceps quoque certæ in praxi medica eſt experientiæ, & hypochondriacos & hæmorrhoidarios ex facili fieri podagricos, arthriticos, & ſcorbuticos, atque ſilente forſitan altero affectu, ut plurimum ſuccedere ac recrudeſcere alterum. In ejuſmodi intricatis & complexis morbis utique optimum reconvaleſcentiæ ſignum eſt; ſi & artis & naturæ beneficio per ſedis venas fluxus, qui & cacochymiæ & plethoræ optime medetur, procurari & in ordine ſervari poteſt.

OBSERVATIO XII.

Melancholia hypochondriaca hæreditaria.

Vir juvenis, XXVII. annorum, temperamenti ſanguineo-melancholici, parentibus melancholicis, & patre plane maniaco natus, animi ſenſibilioris, in prima juventute rachitide laboravit; tumque ſuperatis cum epilepſia variolis, anno ætatis decimo achoribus capitis infeſtatus fuit. His remediis mercurialibus, abſque recto regimine, ſublatis ſucceſſit tumor totius abdominis, maxime ſcroti pellucidus; laxantibus ſenſim ſanatus. Quatuordecim annos natus, crebris manuſtuprationibus, ſemen provocare cœpit, perque aliquot annos continuavit, cum inſequente corporis contabeſcentia. Inſimul ad ſtudia nimium incubuit; & poſtquam ſemen turpi manu elicere deſiit, non modo crebris pollutionibus nocturnis vexatus, verum etiam tantas narium hæmorrhagias paſſus fuit, ut ſæpius animo delinqueret. A decimo nono ætatis anno, academiam ingreſſus, Baccho operam non raro dedit; mediocriter valuit; donec quinque abhinc annis ſub epulis aliquando ſubito fieret, ut fruſtum cibi in faucibus obhæſiſſe videretur. Spongia intrudebatur gulæ; ſed non modo ſenſus pali pharyngi infixi permanebat; verum etiam uvula prolabebatur, & poſt multam operam elevata, hoc reliquit incommodum, ut quoties Nicotianam ſugat, vel vinum hauriat, protinus faucium ardorem ſentiat, & vel uvulæ prolapſum, vel tonſillarum intumeſcentiam patiatur. Poſthæc vitæ genus iniit valde

valde inordinatum; ſiquidem degebat in loco, multis ſtagnis, impuroque aëre pleno; ſæpiuſque corpori calenti, ac fortiori motu commoto aquam frigidam ingurgitavit. Hinc febrem intermittentem incidit, valde irregularem, & mox tertianam, mox quartanam, mox quotidianam: qua tandem, ope electuarii cujuſdam, ſanata, vanis, triſtibus, ac meticuloſis exerceri cœpit cogitationibus. Has expugnaturus, elapſo proxime anno, Jenam ſe contulit; ſed ibidem majora incrementa cepit melancholia, cum plenaria adpetitus proſtratione juncta; ut omnem cum amicis conſuetudinem fugere teneretur, gelidiſque ſæpenumero perfunderetur ſudoribus. Curæ Medici cujuſdam ſe tradidit primum; à quo martialibus tractatus, cum nullum ſentiret levamen, & malum, accedente ob mortem matris mœrore, magis exacerbaretur, acidulas Selteranas adhibuit, conjunctis venæ ſectionibus, pediluviis, aliarumque convenientium medicinarum uſu. Sed cuncta fuerunt fruſtranea: ſiquidem crebris ſollicitatur phlogoſibus, humorum ad caput congeſtionibus, fortiori cordis palpitatione; & ſub epulis præſertim inſigni mentis angore adficiebatur. In tali rerum ſtatu, conſultus ego, primum pro potu ordinario decoctum conſuetum; ad alvum ducendam, infuſum rhabarbarinum; pro nervis, capiteque confortandis pulverem, ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, ſuccino, nitro, oleo cinnamomi, maciſque confectum ordinavi; pediluvia quoque, & extrinſecus ad ſplenis regionem, emplaſtrum ſpleneticum *Aquapendentis* commendavi; & præter rectam diætam, longas peregrinationes, aëriſque mutationes ſuaſi.

Epicriſis.

Multa occurrunt in hac morbi hiſtoria momenta, quæ tanquam cauſæ remotiores, ad malum hypochondriaco-melancholicum contribuerunt. Primum quidem notandum eſt, ægrum noſtrum jure hæreditario quandam ad melancholiam obtinuiſſe diſpoſitionem; quæ in tenerioribus ætatis annis in ea potiſſimum conſtitit nervoſarum partium conſtitutione, atque debilitate, qua ad ſubeundos varii generis morbos proclives fuerunt. Hinc enim in prima ſtatim infantia, digeſtionis, chylificationis, ac nutritionis negotium, minus rite ſucceſſit; & ideo atrophica corporis conſumtio, cum rachitide enata fuit. Qua percurata, reſtitiſſe tamen videtur, ſanguinis ac lymphæ potiſſimum quædam acrimonia; quæ tandem ſalutari naturæ conſilio, ad cutis ſuperficiem depulſa, ſub achorum forma comparuit. Recte quidem data tum fuerunt mercurialia; at cum inconveniens acceſſerit regimen, non fieri potuit, quin conſtricta corporis ſuperficie, impura exanthemata retroceſſerint, tumoremque corporis œdematoſum induxerint.

Deinceps quum tantæ nervoſi generis debilitati, & per hæreditatem, & graves morbos acquiſitæ, ſuſtentatæque, acceſſerint crebræ manuſtuprationes: non ſane mirum, ſi partes ſolidæ tantam ad irregulares commotiones proclivitatem obtinuerunt, ut ceſſantibus voluntariis ſeminis profuſionibus, illud non modo præter voluntatem ſub nocturnis ludibriis promanaverit, verum etiam ipſe ſanguis, ad animi uſque deliquium è naribus eruperit. Tum magis adhuc fregerunt naturæ, nervoſique ſyſtematis vires, errores diætetici in academia commiſſi; quibus in acceptis ferendus eſt ſpaſmus pharyngis, quo inter epulas, ſumto forſan liberaliori vino, correptus eſt. Hunc, accedente improvida ſpongiæ in gulam intruſione excepit tanta atonia partium, in faucibus ſitarum, ut ad hunc uſque diem, poſt potum ſpirituoſiorem, aut aliud faucium irritamentum, vel uvulæ prolapſus, vel tonſillarum inflatio ſubſequantur.

Tandem ex irregulari diæta ac vitæ regimine in febrem incidit intermittentem, admodum irregularem; quæ ope electuarii, forſan chinati, ſuppreſſa, primam originem hypochondriaco ac melancholico malo præbuit. Huic ſubinde majus pondus ac incrementa dedit, partim improvidus martialium uſus, partim diuturnus mœror ex obitu matris conceptus. In hocce igitur morbi genere, ubi cuncta remedia incaſſum fuere propinata, præter ordinatam vivendi rationem, potum convenientem & balnea aquæ dulcis, non ullum relinquitur ſubſidium, quam aëris mutationes ac diuturnæ peregrinationes: quæ niſi votis reſpondeant, omnis fere opera ac oleum perditum eſt.

OBSERVATIO XIII.

Matrona xxx. annorum, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, elapſo abhinc anno, cum ob menſtrua retenta ſe gravidam reputaret, ex mariti obitu, vehementi affecta mœrore, huic nimium indulgere cœpit, & ſolitudinem quæſivit. Erumpens paullo poſt cum magnis doloribus, uterinus, ſed parcus, cruor, ſuſpicionem graviditatis diſcutiebat; & illa ab hominum conſortio fere remota, in prædio vivebat. Ibi ex improviſo fiebat, ut, prævia raucedine, & ardore faucium, in his ſentiret ingens gelu, quod primum parvum ſpatiolum occupabat, ſed mox per totum pectus, ad utraque hypochondria excurrebat, tandemque in preſſorium, tenſivumque pectoris dolorem deſinebat. Sumto pulvere contra acredinem largiori quantitate, accedebat tanta ſpirandi anguſtia, ut ſuffocari videretur; & tuſa in utroque crurum vena, totius corporis horror, pectoriſque oppletio jungebatur; noctem tranſigebat inſomnem, altero die non niſi delira, mentis prorſus impos, loquebatur. Accedens Medicus deprehendebat pulſum fortem, celerrimumque; urinam intenſe tinctam, cum ſedimento furfuraceo, ſalibuſque ſcorbuticis; anhelationem gravem, quæ tandem rejectione pituitæ tenaciſſimæ, fere purulentæ ſolvebatur. Sermonem continuum ſine ordine movebat, mox flebat, mox ridebat; alvus erat adſtrictiſſima, ſomnus nullus, ciborum faſtidium, ſcintillabant oculi; artus inſigni pollebant robore, continuiſque motitationibus agitabantur; & interdum in cruribus adparebant exanthemata, abſque calore præternaturali. Hæc ſymptomata, veſpertino tempore vehementiora, alternis potiſſimum diebus exacerbabantur; nec veſicatoriis, camphoratis, anodynis, aliiſque remediis obſecundabant. Notari quoque meretur, epidemicam hoc tempore fuiſſe catarrhalem febrem, exanthematibus plerumque complicatam. Conſultus ego crebrum uſum pulveris temperantis, ex pulvere Marchionis, antimonio diaphoretico, cornu cervi philoſophice præparato, ſuccino præparato, nitro depurato, & cinnabari confecti commendavi; & veſperi liquorem anodynum, ex hauſtu aquæ frigidæ ſumendum ſuaſi. Pro potu ordinavi ſerum lactis,

Affectus melancholico-maniaco hypochondriacus.

lactis, & ad molliendam alvum, mannam, nitro antimoniato nuptam propoſui; non minus emulſiones refrigerantes propinari, capitique *epithema ex ſeminis cucurbitarum uncia dimidia, nucleorum perſicorum drachmis binis, aquæ florum ſambuci, roſarum, tiliæ, liliorum convallium, papaveris rhœados ana unciis duabus, nitri ſcrupulis binis, camphoræque in ſpiritu roſarum ſolutæ granis tribus*, adplicari juſſi. Tandem narium hæmorrhagiam, ſi impetuoſior raptus humorum ad caput fuerit, intruſo iis ſtylo, provocandam curavi; ac præter corporis exercitationem, balnea aquæ dulcis ordinavi.

Epicriſis.

Variæ ſunt cauſæ, quæ ad ingenerandum hoc dirum contribuerunt malum; prima eſt menſtruarum retentio, quæ forſan à vita nimis ſedentaria originem traxit, & licet ſponte revocata ſit, parcior tamen fuit; altera debetur diuturno mœrori, ob mariti obitum inducto; & hinc inita vita ſedentaria, ab hominum conſortio remota: unde imi ventris ſpaſmodicæ ſtricturæ, humorumque major ad caput raptus, ortum petunt. Debetur inſuper animadverſio febri catarrhali exanthematicæ, tum temporis graſſanti; quæ noſtram, ſpaſmodicis motibus obnoxiam, raucedine, fauciumque ardore id teſtantibus, procul dubio occupare voluit. Gelidus in œſophago ſenſus, non niſi ex ſpaſmodica illius ſtrictura fortiori, ſanguinemque profundius reprimente, natales ſuos mutuatur; quæ per reliquum corpus, maxime pectus, protenſa, hujus compreſſiones, ſpirandique difficultatem induxit. Quin idem ſpaſmodicus motus per inconſultam venæ ſectionem ad totum corpus propagatus, hujus horrorem excitavit: atque ſic aucta partium inferiorum, maxime abdominis, ſtrictura, humores ſpiſſi pariter ac impuri majori copia ad pectus caputque rapti, illius oppletionem: in hoc vero circulum impeditiorem effecerunt; quo tandem factum eſt, ut turbatis animalibus functionibus, raptus melancholico-maniacus exceperit.

In tali igitur caſu, non aliæ ſunt medendi indicationes, quam ut relaxatis corporis exterioris ſpaſmis, humorum effrænes motus conſopiantur, & impetus à capite ad exterius & inferius corpus derivetur. Hinc ex internis proſunt temperantia, lenia anodyna, potuſque ſeri lactis; extrinſecus juvant clyſteres, ac epithemata capiti adplicanda. Vix vero operæ pretium faciunt hæc medicamina, niſi acceſſerint balnea aquæ dulcis, quibus relaxatur conſtrictum corpus, ſuccique ad inferiora derivantur. His felici cum ſucceſſu, ſi ex prioribus malum non remittat, ſed magis invaleſcat, jungi poteſt ſanguinis, è naribus ope ſtyli ipſis intruſi facta provocatio; cui quidem interdum univerſalis humorum per venæ ſectionem præmitti debet inanitio, at quum illa in noſtro caſu brevi ante morbi invaſionem inſtituta fuit; commode ipſi ſuperſedere potuimus. Nec vero negligendus eſt corporis motus, quippe qui virtutem reliquarum medicinarum egregie ſecundat, & tali ratione malum hoc, maxime ſi fuerit recens, ſæpe curatum vidi.

Observatio XIV.

Paſſio hypochon- Vir generoſus, habitus corporis ſpongioſi, ſanguinis humorumque pleniſſimus, diu jam paſſionibus flatulentis, ac hypochondriacis, maxime in ſiniſtro latere, cum doloribus colicis fuit *driaca ſ. machica* diſcruciatus. Præſertim vero per noviſſimos aliquot menſes, cum è mobili vitæ genere ad magis ſedentarium tranſiiſſet, autumnali hiemalique tempore, ſumtis epulis, hora circiter tertia vel quarta pomeridiana, ſenſit moleſtum & preſſorium in cordis ſcrobiculo, dextroque hypochondrio dolorem, ad dorſum uſque procurrentem, atque cum præcordiorum anxietate, pectoriſque oppreſſione ac coarctatione ſtipatum: pedes inſimul algent, vultus ſanguine turget, rubetque, pulſus fertur citatior, manuſque calent. Sub hoc paroxyſmo vexant ſæpius conatus vomendi, modo irriti, modo ipſi vomitus, materiam ſaporis acidiſſimi, dentes ſtupefacientem, fauceſque arrodentem, licet parciori quantitate eructantes. Levatur malum ructibus copioſe exploſis, atque ſudore, circa veſpertinum tempus erumpente prorſus ſolvitur. Eo gravius autem, & frequentius torquet, ſi æger cibis leguminoſis, flatulentis, piſcibuſque marinis avidius indulſerit. Ceterum vires languent, corpus emacreſcit, & alvus nunquam ſponte ſuo fungitur officio.

Requiſiti Medici pugnarunt elixiriis, ſtomachicis, volatilibus, purgantibus &c. ſed fruſtra, magiſque malum exacerbabant. Ego vero, perſpecta penitius morbi cauſa atque ſede, pulveres acrimoniam humorum temperantes, leniterque laxantes, ex lapidibus cancrorum, radice ari, croco martis ſubtiliſſimo, rhabarbaro, tartaro vitriolato, cinnabari, ſemineque cymini confectos ordinavi. Præterea, ut abſtineret ab omnibus flatulentis, ac leguminoſis cibis, atque vini Rhenani potu, cui hactenus adſueverat, juſſi; cœna quoque parciori uteretur, corpuſque ſedulo moveret, imperavi. Tum thermas Carolinas commendavi; quibus aliquoties, ſub recto regimine, uſurpatis, optime valere cœpit.

Epicriſis.

Hæc affectionis hypochondriacæ ſpecies, quæ ab antiquis Medicorum ad cardialgiam referri ſolet, nec raro noſtris temporibus, ſequioris potiſſimum ſexus perſonis familiaris deprehenditur, commode ſtomachica adpellari poteſt. Ego quidem illius ſedem in inteſtino duodeno collocandam eſſe cenſeo; cujus tonus atque naturale robur, ſi fuerit dejectum, facillime in eo ſtagnat maſſa alimentorum, in ventriculo minus recte digeſtorum, & accedente pravo bilioſo pariter ac pancreatico ſucco, acriorem ſubit fermentationem, vaporumque elevationem. Hi vero nimium inflando, ac diſtendendo ipſum duodenum, atque ſuper hoc ſitum plexum magnum meſentericum, item arteriam & venam meſaraicam comprimendo, nec non orificia ventriculi, & flexuram, quæ in fine duodeni eſt, arrodendo, ac claudendo, omnium recenſitarum moleſtiarum cauſam præbent, atque fundamentum. Tam ingens vero ſuccorum acidorum, qui obſervantur in hypochondriacis, proventus, non niſi humoribus in ventriculo ac inteſtino ſtagnantibus debetur; qui ſæpenumero ad corroſivam accedunt naturam, teſtantibus vomitionibus. Vitioſo huic acido in acceptis quoque ferenda eſt alvi adſtrictio; idemque bilis texturam corrumpens, album generat fæcum alvinarum colorem. Inde porro petenda eſt ratio, cur in tali caſu purgantia remedia effectu ſuo deſtituantur; eorum enim vim non magis quam ab acidis infringi notiſſi-

notiſſimum eſt. Ego vero in hiſce adfectionibus ad alvum laxandam nihil præſtantius mannatis paſſuliſque rhabarbarinis, non omiſſis motu ſufficiente, potuque humectante, deprehendi; nec minorem virtutem exſerunt abſorbentia alcalina, dum acidum abſorbent, cumque illo ſal quaſi medium amaricans conſtituunt, cujus ope vim laxantem obtinent. Præterea thermæ, maxime Carolinæ, propter copioſam terram alcalinam, & ſal, quod complectuntur, amaricans, omne fere curationis punctum abſolvunt. Et ſane ad acidum abſorbendum, viſcidum incidendum, alvum laxam reddendam, cunctas excretiones promovendas, viſcerumque obſtructionem reſerandam, ſagaces ac periti Medici nullam unquam medicinam, hiſce thermis pretioſiorem invenerunt, atque judicarunt.

Atque has de paſſione hypochondriaca allegaſſe ſufficiat obſervationes: plures, qui cognoſcere cupit, adeat RESPONSA, atque CONSULTATIONES noſtras medicinales. Sic inveniet de malo hypochondriaco exempla in *Sect. III. Caſus XXIX. uſque ad XXXIII.* hypochondriaco-hyſterico *Caſus XXXIV. ad XXXIX.* hypochondriaco - ſpaſmodico - flatulento *Caſus XXXVII. ad XXXIX.* hypochondriaco-ſcorbutico *Sect. IV. caſus L. ſeqq.* melancholia hypochondriaca ac hyſterica *Sectio III. Caſus XL. ad XLII. caſus LII. ad LIV. ſeqq.*

SECTIO II.

DE

SPASMIS ET CONVULSIONIBUS particularibus; ſpeciatim de Palpitatione Cordis, Aſthmate Spaſmodico & Suffocativo, Tuſſi Convulſiva, ſingultu, Spaſmo & Convulſione Oeſophagi, Vomitu, Cholera & Dyſenteria, & de uteri Convulſione, abortu.

CAPUT I.

De Palpitatione Cordis.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

EXPOSITIS iis ſpaſmodico-convulſivis affectibus, qui tanquam univerſales, totum nervorum genus occupant, omneſque fere corporis functiones proſternunt: tranſeundum jam ad illos erit, qui certis tantummodo partibus inhæreſcunt, eaſque magna ſæpenumero violentia exagitant. Hos inter atrox malum eſt *cordis palpitatio*, quam vere talem definimus, quod ſit *violenta, & perquam moleſta muſculi cordis ſubſultatio, ac convulſio, ſive è naturali ſua ſede dimotio, ab influxu liquidi tenuiſſimi in nervos cardiacos impetuoſiori, & cruore juſto majori copia in dextrum cordis ventriculum impulſo, vel ab acrimonia, aut alia cauſa originem petens.*

Definitio palpitationis cordis.

§. II.

Differentia ratione graduum, & à tremore cordis.

Hanc veram eſſe definitionem, ex infra dicendis pateſcet: jam vero præmonere convenient, eam eſſe intelligendam de palpitatione cordis vere tali, i. e. quæ morboſa, valde moleſta, & ſæpius ſatis chronica exiſtit; quæ differt à tremore cordis, atque leviori illius palpitatione, corporibus etiam ſanis eveniente, citoque tranſitoria. Tremor nimirum cordis fit à fluidi nervei in eas nervoſas fibras, quæ communi itinere cum vaſis, maximeque arteriis coronariis, externam cordis ambiunt ſuperficiem, vel celeriori, vel impeditiori per nonnullos ramos influxu: hinc LOWERUS *de Corde Cap. II. pag.* 91. adnotavit, quod cor canis, ligato octavi paris nervo, protinus contremuerit. Inde quoque ratio patet, cur talis tremor, partim poſt graviores animi affectus, & fervidiorem veneris appetentiam contingere obſervetur; partim etiam viribus amiſſis accedere ſoleat, & mox animi deliquia prænunciet, mox febres malignas comitetur, mox inſignius ſanguinis profluvium ſequatur, mox moribundos vexet. Datur quoque crebrior cordis palpitatio ſeu motus, qui occurrit in iis, qui celeri curſu, ſaltatione, luſu pilæ, aut balneis nimium calidis corpus exagitarunt; vel effuſiori gaudio indulſerunt, vel fortiori iracundia exarſerunt; nihilque eſt, niſi celerior, atque velocior cordis & arteriarum ſyſtole, à commotis nimium, atque citius per cordis cava circulantibus ſuccis inducta. Hæc eadem celerior cordis ſyſtole, dum à pulſus duritie vacat, ſeſe diſtinguit à febrili pulſu, qui hujus frequentia cum duritie juncta abſolvitur. Diſtingui porro debet cordis palpitatio ab ea, quæ interdum, maxime in fœminis circa ultimos geſtationis menſes, in epigaſtrica abdominis ſentitur regione; & nihil eſt, niſi arteriarum in eo loco ſitarum, præcipue cœliacarum, nimia à copioſo & in prompto per venas ſplenicas regreſſu præpedito cruore, repletio, validiorque pulſatio: quæ optime ſanguinis miſſione curatur. Tale exemplum proſtat in A. N. C. *Dec. I. anno VI. p.* 261. De his nobis directe non ſermo eſt; ſed de ea loquimur ſpecie, quæ ægros non raro ſine evidenti, ac externa cauſa adoritur, & tanta cordis contractione & agitatione perficitur, ut illud etiam è naturali ſua ſede dimoveatur;

moveatur; & vel ad ſiniſtrum magis latus propellatur, vel violenter ad coſtas, atque ſternum allidatur, tantaque vehementia præcordia elevet, ut pulſatio externa tegumenta attollat, & quandoque extra parietes percipi potuerit; teſtantibus FORESTO *Obſ. Lib. XVII. Obſ.* 10. & CHRISTOPHORO à VEIGA *Lib. III. de art. med. cap.* 8. Quin RIVINUS *de Cordis Palpitatione* §. 13. memoriæ prodidit, ſe in ægro cordis palpitatione laborante, in eo pectoris loco, ubi admota manus pulſationem percipiebat, maculam rubicundam; in altero callum deprehendiſſe.

§. III.

Hiſtoria morbi. In hiſtorica hujus affectus deſcriptione occurrunt quædam momenta, quæ merentur conſiderationem. Primum quidem valde obnoxia huic malo deprehendimus ſubjecta, quæ ſunt corporis ſtrictioris, temperamenti ſanguineo-melancholici, animique ſenſibilioris, in terrorem maxime proclivia, ætate juniora, quæ ſanguine ſucciſque turgent, horum conſuetas evacuationes, ſive fuerint naturales, ſive artificiales ſuppreſſas, vel neglectas patiuntur; maximeque ſequioris ſexus perſonæ, quibus menſtrua non rite ſuccedunt, vel narium hæmorrhagiæ ſuppreſſæ ſunt. Hinc BALLONIUS *Lib.* 1. *conſil. pag.* 519. *Uti in juvenibus*, inquit, *ex ephebis excedentibus, quibus debet eſſe frequens hæmorrhagia, ſi ea deſit, palpitatio poteſt contingere; ita etiam virginibus nondum menſtruatis accidere poteſt, recurrente ad partes ſuperiores ſanguine.* Ipſa palpitatio levior vel gravior eſt, & per intervalla plus minus longiora invadit; mox noctu ex improviſo adoritur miſeros dormientes, ut ſubito evigilent; mox interdiu accedit, ſumtiſque ſæpius epulis invaleſcit. Antecedunt interdum graves præcordiorum anxietates; ſub ipſo paroxyſmo velox & anhela fertur ſpiratio; jungitur interdum tremor cordis, &, quod probe notandum, pulſus arteriarum, licet ſit intermittens, tamen cordis motui ſæpe non reſpondet, ſed languidus fertur ac imminutus; quin teſtante TIMÆO à GULDENKLEE *Epiſt.* 23. *pag.* 140. prorſus non ſentitus fuit in carpo. In gravi paroxyſmo percipitur magna moleſtia in præcordiorum regione, ob ſeptum videlicet tranſverſum vi nervi phrenici, circa cordis ſiniſtrum latus ſiti, & ab ejus palpitante motu agitati male affectum; non minus inſignis corporis languor, artuumque tremor remanet.

§. IV.

Sedes & cauſa mali proxima. Quod attinet ad ipſas mali cauſas & ſedem: formalis cauſa ſemper eſt violenta cordis contractio, atque convulſio tanta, ut è ſede ſua dimoveatur: materialis proxima vero eſt quædam cruoris potiſſimum in dextro cordis ventriculo ſtagnatio, & nimia ad eum aggeſtio, propter quam impetuoſior fluidi nervei in nervos cardiacos & fibras cordis ſit influxus & earum præternaturalis contractio. Quæ ut eo facilius intelligantur; operæ erit pretium, quædam de intimiori cordis ſtructura, huc apprime facientia, præmittere.

§. V.

Nervorum cardiacorum deſcriptio. Atque primum ex ſolertiſſimi JOH. MARIÆ LANCISII *tr. de motu cordis, & aneuriſmatibus* allegandum duximus, quod contra plurimorum Medicorum ſententiam, qua valde exiles, & vix animadverſione dignos cordi tribuunt nervos, hos potius inſigniores ac innumeros, cordis muſculis communicari, penitior doceat anatomia. Namque in ſingulo latere, dextro pariter atque ſiniſtro, quinque adnotare licet nervorum paria; quorum *primum*, vagum dictum, in cerebro inter nates, teſteſque ſubortum, & in molli hujus ſubſtantia, inter ramuſculos carotidum arteriarum progreſſum, communi cum vena cava itinere ad pericardium fertur, & ſparſis ad auriculas, arteriaſque ramulis, deſinit in rete nervoſum, inter aortam ac pulmonalem arteriam, in poſtica cordis baſi reperiundum. *Alterum*, quod intercoſtale ſuperius vocatur, eodem cum priori principio natum, & è capite per foramen oſſis petroſi emiſſum, ſupra aortam deſcendit arteriam, inque tres diviſum ramos, unum externo cordi, reliquos duos dicto reticulari communicat contextui. *Tertium*, quod audit vertebrale, adhuc intra cerebrum prope decimum nervorum par erumpens, cum arteria vertebrali per oſſeam viam progreditur, & circa ſeptimam colli vertebram egreſſum, cordi variis inſinuatur locis, tandemque in memoratum rete diſtribuitur. *Quartum*, nomine intercoſtalis inferioris præditum, ex ſpinali medulla inter tertiam, quartamque colli vertebram ſurgit, & miſſis quibuſdam ad auriculas & utraſque venas ramulis, ad formandum ſæpius allegatum plexum concurrit. *Quintum* denique, quod phrenicum vocat, ex ultima colli, primiſque dorſi vertebris erumpens, nervos dat auriculis ac ventriculis, atque eundem perreptat nervoſum plexum; ex quo demum innumeri rami per totam cordis feruntur ſubſtantiam. Hinc docemur, unde cordis muſculo tanta vis ſit, quæ omnium totius corporis muſculorum robur longiſſime ſuperat: curque, uno nervo ligato, cor quidem, ob irregularem fluidi tenuiſſimi per reliqua nervorum paria influxum tremat; ejus vero motus non prorſus intercipiatur. Præterea notari meretur, recenſitorum nervorum tria eſſe paria, quæ ganglia formant; reliqua duo his vacare. His efficitur regularis, ac naturalis cordis motus; illis irregularis ac violentior, animi pathemata excipiens: unde patet, cur animi affectibus tanta in alterando cordis motu ſit potentia. Nec ignorari oportet, cavam venam præ reliquis vaſis, numeroſiſſimam obtinere nervorum copiam: quoniam illa ad revehendum totius corporis ſanguinem, magno opus habet robore.

§. VI.

De ſtructura, atque motu cordis. Adhuc notatu eſt digniſſimum, cor eſſe muſculum, ſeu potius congeriem multorum muſculorum. Namque dum docet anatome, illud ex innumeris fibris, columniſque carneis conſtructum eſſe; eadem quoque penitior manifeſtat, ſingulam fibram ex quamplurimis componi fibrillis; quarum quævis, quum iterum ſit congeries fibrillarum minimarum, muſculi nomen meretur, maxime cum ſingula tegatur membrana tenuiſſima, ex fibrarum nervearum arteriarumque contextu apparata. Hinc ſequitur, cor undique, interne pariter, ac externe, valde nervoſum, valdeque eſſe ſenſibile, & ab omni, quod ipſi inhæret, ad contractionem poſſe vellicari. Deinceps cor eſt muſculus liber, à quatuor magnis vaſis pendulus: ergo à motu naturali majori ad omnes plagas rapi, & conſueta ſede dimoveri poteſt.

poteſt. Uſus cordis eſt, ut ſanguinis circulum per totum corpus promoveat; de quo ad noſtrum ſcopum hæc notamus. Sanguis ab omni corporis puncto, ope venarum primum exiliorum, mox capaciorum, fertur tandem in venam cavam, ejuſque, quem prope dextram cordis auriculam format, ſinum amplum, &c. ex eo in dictam auriculam, tanquam cavum intus muſculum, ſub ejus dilatatione ingreditur: ſimulque chylus ex ſubclavia, per deſcendentem cavam, eandem ſubintrat auriculam. Hæc igitur humoribus plena, ad ſui contractionem ſollicitatur; qua facta, cruorem cogit in dextrum cordis ventriculum, vel prorſus laxatum, vel juxta *Lancisii* mentem, in fine diaſtoles atque principio ſyſtoles conſtitutum. Ille vero cruoris mole, ob fabricam valde nervoſam, ſtimulatus valide conſtringitur; pellitque contentum fluidum, impedito per valvulas tricuſpidales ad auriculam regreſſu, in pulmonalem arteriam per pulmones undique diſtributam. Inde liberis undique viis, tendit ad pulmonalem venam, perque hanc iiſdem modis, à ſiniſtro cordis thalamo excipitur, & ex eo per aortam arteriam in totum corpus effunditur. Expreſſo è corde cruore, ejus ventriculi vacui, in ſitum vere naturalem, qui diaſtole eſt, ſe reſtituunt; & quamprimum cruore implentur, ob mechanicam neceſſitatem, rurſus contrahuntur. Sic alternat ſyſtole, atque diaſtole tam diu, quam diu vita, quæ integro humorum circulo abſolvitur, perdurat.

§. VII.

[R]atio pal[p]itationis [c]ordis mechanica.

Ex his patet, ad cordis motum naturalem requiri 1) juſtam proportionem fluidi movendi, atque ſolidi, ut ſcilicet illius ea duntaxat afferatur quantitas, quæ vi cordis naturali poſſit ſuperari, 2) fluidorum temperiem, ac mixtionem naturalem, 3) cordis juſtum robur, & hinc ſufficientem fluidi nervei, & arterioli ſpirituoſi influxum; 4) ductuum vaſorumque ſanguinem ad cordis vaſa vehentium, ac revehentium rectam diſpoſitionem, liberamque ab omni præternaturali cauſſa cavitatem. Quæ ſi minus legitime ſe habeant, cordis motum variis modis vitiant; ſed quum nobis de vera ac violenta duntaxat cordis palpitatione ſermo ſit: ad eam à reliquis motuum cordis vitiis diſtinguendam, ſciendum eſt, ad eam perficiendam ſemper requiri: 1) ut cordis ventriculo dextro infenſum quid, quodcunque fuerit, inhæreſcat; 2) ut hinc major ac impetuoſior fiat fluidi nervei ad nervos cardiacos influxus; & 3) conſequenter, naturali major, ac ſumme violenta muſculi cordis ſubſultatio, atque contractio inſequatur, quæ ſæpius atque celerrime continuata, non prius ceſſat, quam donec expulſum fuerit inimicum, ac remotum impedimentum; 4) ut tam violenta agitatione, cor è ſede ſua, quoniam liberum eſt, pendulumque, dimoveatur; ac 5) non raro ad ſiniſtrum maxime latus protrudatur; quoniam à dextro latere ad ſiniſtrum fit impulſus; ut 6) denique humorum per arteriarum vaſa irregularis ſit progreſſus, quin interdum plane per aliquot minuta ceſſet; unde in carpo pulſus percipitur plerumque intermittens, debilis, parvus, vel plane nullus, & non raro mentis junguntur deliquia.

§. VIII.

[S]ectio cadaverum, [c]ordis palpitatione [ex]tinctorum.

His præmiſſis, jam inquirendæ erunt cauſſæ palpitationis cordis mediatæ: quo fine præmittendam duximus ſectionum eorum, qui hoc morbo perierunt, hiſtoriam. Tacemus polypos, calculos, aliaſque res præternaturales, in cordis, vaſorumque cavis obvias; de quibus fides ſit penes auctores: tacemus quoque aquam, ſanguine tinctam, juſto majori copia in ſacculo pericardii poſt mortem reperiundam; cujus infra ſubjungemus explicationem: ſed commemorabimus duntaxat, qualis reperta fuerit cordis conſtitutio. Sic A. N. C. *dec. II. anno IX. obſ.* 44. referunt, aperto tali cadavere, cor mole maximum adparuiſſe, dextrum ventriculum dilatatum, ac ſanguine nigerrimo repletum, arterias conniventes, venamque cavam aſcendentem in tumorem ingentem fuiſſe elevatam. Idem confirmat WILLISIUS *tr. de medicament. oper. Sect. VII. Cap.* 3. *pag.* 103. ubi præter infarctum dextri cordis ventriculi, ac dextræ auriculæ, pulmones quoque atro, ſtagnante, ac extravaſato cruore fuerunt infarcti. JOH. COUSIN *in Nov. aſthmat. Hiſt. III.* refert, corda ad inſtar bovis quadrati ſemet inveniſſe.

§. IX.

Cauſſæ mediatæ ſunt polypus cordis.

Perſequuturi igitur cauſſas, quæ ad inducendam cordis palpitationem contribuunt, mediatas: eas vel intra, ac circa cor ipſum hærere, vel in partibus magis remotis reſidere deprehendimus. Ex priorum cenſu occurrunt primum, atque frequentiſſime polypoſa concrementa, fibroſa ſemper ac membranacea, in cordis potiſſimum ventriculis, ac auriculis generata, tum in venas protenſa, & ex his non raro intra arterias compulſa. Ubi hæc cauſſam præbent cordis palpitationi, has plerumque deprehendimus notas: à motu corporis validiori, à ſcalarum adſcenſione, vel ubi ſanguis leviſſime commovetur, protinus cordis palpitatio invaleſcit; fit ingens circa præcordia anxietas, cum pulſu debili, & inæquali, quandoque etiam plane intermittente; ſpiritus ægre trahitur, ut ſuffocationis non raro ſit metus, ſæpiuſque animi junguntur deliquia: morbus præterea diutius perſeverat, nec ullis cedit medicamentis. Tale concrementum, ſi cordis thalamis inhæreſcat, pro vario, quem format, ſitu, nunc plus, nunc minus ſanguinis, per cavam venam advecti admittit; hinc pro majori, minorive cruoris copia pulſus quoque nunc fortis, nunc debilis ac obſcurus editur. Quando polypus ejuſmodi in eo loco, ubi firmiter accrevit, immotus quieſcit, nullam obſervamus palpitationem; quod ſi vero à loco ſuo avulſus, libere in cordis ventriculis fluctuet, hinc forte una cum ſanguine in vas ſanguiferum patulum propellatur, firmiuſque in illud adigatur, ita ut plane occludatur, & hac ratione ſanguinis transfluxus impediatur tam diu, donec iſtud repagulum rurſus ſolvatur: tum non modo pulſus arteriarum plane intermittit, atque ſilet; verum, obſtructis ſic vaſis, & continuante perpetuo ad dextrum cordis thalamum affluxu, ſtagnat cruor in hoc ventriculo, ipſum diſtendit, atque ſic muſculum cordis ad vehementiſſimam ſui concuſſionem, quæ eſt palpitatio, proritat, non prius ceſſantem, quam donec iter aliquo modo ſanguini liberum reſtituatur.

§. X.

Polypis extinctorum anatome.

Hinc in iis, qui cordis palpitatione, à polypo ſuborta, exſtinguuntur, cordis potiſſimum dextrum ventriculum, una cum auricula, atque vena cava, in ſtupendam à ſtagnante intus cruore elevatum deprehendimus molem. Notabilis hoc

hoc nomine eſt hiſtoria, quam de ſectione cordis palpitatione, à polypo enata peremti allegant M. N. C. *dec. II. anno VI. obſ.* 233. & ſic ſe habet: totum cor, quantum poſſibile, in ſiniſtram pectoris cavitatem detruſum jecit, dextra auricula mire expanſa, & ſpatioſa comparente, quippe cujus cavitas ventriculo cordis, ad quem viam pandit, longe amplior exſtitit. Pericardio, cujus membrana juſto craſſior fuit, aperto, ſeri libra ad minimum effluxit. Inciſa hinc dextra auricula, fluidus primum promanavit ſanguis, portio major coagulata ibidem hæſit; ſub quo crus polypi cujuſdam deliteſcebat, qui ex ſero viſcido, & in maſſam tenacem congelato conſtans, mediam dextri ventriculi cavitatem implebat, & auriculam tranſeundo, in arteriam pulmonicam, ejuſque ramos exporrectis pedibus profunde decurrebat; pedes ſimul varios intra columnas dicti ventriculi carneas inſerebat, tenaciter ibidem adhærens. In ſiniſtro ventriculo apparuit polypus latus, & ſpiſſus, pluribus pedibus retro columnas carneas enatus, pollicis & latitudine & craſſitie; qui ventriculum egreſſus, per auriculam ſiniſtram in aortam, & carotidem, ejuſque ramos multiplicatis pedibus expandebatur &c. De polyporum generatione, cum noſtri non eſt inſtituti, non agemus preſſius: ſed id duntaxat monebimus, quod à ſanguine craſſo, viſcidoque ejuſmodi particulæ in cordis dextro cavo relinqui, ac in fibroſam tandem texturam coire poſſint. Hæc facilius penetrabit, qui conſideraverit, in dictum cordis thalamum ferri non modo chylum, adhuc crudum, nondumque cum ſanguine mixtum; verum etiam ſanguinem, reliquo craſſiorem, parteque ſubtiliori ac ſpirituoſiori orbatum; qualis eſt partim ille, qui à hepate per cavam aſcendentem adducitur, partim è capite per cavam deſcendentem in cordis ventriculum dextrum revehitur. Omnes vero cauſſæ, quæ cruorem copioſius ad præcordia cogunt, de quibus inferius tanquam palpitationis cauſſis agetur, ad polypos generandos contribuunt. Horum, quaſi hæreditariorum, cor infantis à primis ætatis annis obſidentium, illudque ad crebras palpitationes irritantium, memorabile exemplar recenſent ACTA BEROL. *Dec. II. Vol. VII. pag.* 99.

§. XI.

Humorum abundantia. Frequens porro morbi noſtri cauſſa in ipſo partium fluidarum vitio quærenda eſt, & primum quidem nititur earundem inſigniori, ac vires ſolidorum ſuperante mole. Quando enim humores nimia peccant abundantia, non fieri poteſt, quam ut tam vaſa, quibus continentur, quam præſertim cordis thalamos, accedente nimirum vel fortiori eorundem commotione, vel majori ad ſuperiora ob ſpaſmos inferiorum raptu, prægrandi, ac modum naturalem excedente copia irruant, illos vehementer diſtendant, relaxent, atque tum ad contractionem palpitatoriam proritent. In tali caſu vultus eſt floridus, ac rubicundus, vaſa cruore turgent, ac pulſus fertur magnus. Hoc vitii genus à tali cauſſa inductum in juvenibus potiſſimum locum habet ſanguineis, qui pueruli largum è naribus fundere ſueverunt cruorem; & his hæmorrhagiis ceſſantibus, pectoris compreſſiones atque moleſtias ſentiunt. Idem quoque non raro accidere obſervamus illis, qui ſolemnibus ſanguinis detractionibus adſueti, eaſdem juſto tempore non repetunt, ſed neglectui habent. Hinc explicanda ſunt exempla eorum, qui certis anni temporibus recurrentem cordis palpitationem ſola venæ ſectione prævertere potuerunt. Tale de cordis palpitatione quotannis recurrente, ac tandem venæ ſectione præſervata, exhibet ZACUTUS LUSITANUS *M. P. H. Lib. II. hiſtor.* 39. *p.* 251. id quod affirmat etiam STALPART VAN DER WIEL *obſerv. rarior. Cent.* 1. *obſ.* 36. qui caſum ex *Galeno* allegat, quod quidam juvenis per tres ſucceſſive annos certo tempore palpitatione cordis vexatus, à venæ ſectione ſemper ſenſit levamen; quarto autem & ſequentibus, tempeſtiva venæ ſectione ſe ab hoc moleſto malo præſervavit.

§. XII.

Longe frequentius eſt, à ſanguinis & ſeri viſcidioris nimia congeſtione ad cor ejus induci palpitationem. *Sanguinis craſſities.* Sciendum enim eſt, ſpiſſos ac craſſos humores in motu ſuo circulari primum omnium in hepate perturbari, ob eam, quam *Cap. de malo hypochondriaco* allegavimus, rationem. Tum vero in imi ventris viſceribus, partibuſque nerveo-membranaceis ſtagnantes, has ad ſpaſmodicas proritent ſtricturas. Conſtrictio abdomine cruor majori copia ad præcordia cogitur, & ex vena portæ omnium aterrimus per venam cavam, in dextrum cordis thalamum pellitur, ea quantitate, ut naturalis ſyſtole ipſi propellendæ haud ſufficiat. Tam craſſus vero ac viſcidus ſanguis non raro relinquit ſtagnantem in corde portionem, cui expellendæ palpitans motus, iſque ſæpe vehementiſſimus opponitur, & inde quoque prima tantum non ſemper polyporum ponuntur rudimenta. Hinc ratio reddi poterit, cur hypochondriaci, ſcorbutici, atque cachectici, cordis palpitationem, tanquam graviſſimum ſymptoma non raro experiantur: curque puellæ, ob inſignem imi ventris compreſſionem, veſtimentis huic ſcopo adaptatis factam, eodem facillime corripiantur malo. Non minus hinc clarum fit, quare viri ex hæmorrhoidum ſuppreſſione, gravi hoc ſymptomate adfligantur, ac quare virgines cacochymicæ à menſibus incipientibus, haudque regulariter ſuccedentibus; nec non fœminæ, tributum lunare ſolvere deſinentes, idem incidant vitium; quo plerumque circa lunæ inſigniores mutationes laborant. Hoc in caſu, ubi ſpiſſi ſunt vitales ſucci, iis qui colica vel flatulenta, vel nephritica diſcruciantur, familiare ſymptoma cordis eſt palpitatio: dum enim & flatus, & ſpaſmi comprimunt diſtenduntque imi ventris vaſa, & hinc cruorem majori copia compellunt ad præcordia; facilis eſt ratio, inde ſubortæ cordis palpitationis.

§. XIII.

Eſt porro non raro palpitationis cauſſa, materia quædam ſubtilis, acris ac cauſtica; *A materia acri, cordi inhæreſcente.* quæ non modo nervis præcordialibus ac cardiacis inſidens, ſpirationem difficilem producit; verum etiam cum humorum maſſa ad cor ejuſque vaſa coronaria delata, fibris carneis, nerveiſque adhæreſcens, eas graviter vellicando, ad violentos motus diſponit concuſſorios. Sic proſtant innumera exempla eorum, qui à ſcabie retropulſa, purpura, vel non ſatis ad cutim progrediente, vel plane retrocedente, aliiſque exanthematibus improvide retroactis, aut ulceribus præmature conſolidatis, cordis paſſi ſunt palpitationem: quod etiam de materia arthritica, podagricaque intus compulſa ſtatuendum eſt. Quin nota

me

meretur ille caſus, quem de gravi cordis palpitatione, ex fœtore pedum ſuppreſſo enata refert SIMON PAULI *in quadripart. botan. pag.* 215. Huc & illæ ſpectant obſervationes, ubi quidam ex vaporibus tetris, venenatis in hunc dirum morbum inciderunt; qualem ex fumo antimonialia in pulmones ſuſcepto obortum adnotavit GODOFREDUS SCHULTZE *tr. de nat. tinct. bezoard. Cap. V.*

§. XIV.

defectu ...guinis. Non vero ſolum à dictis humorum vitiis atrox hoc malum inducitur; ſed ad illud ingenerandum, ſanguinis quoque defectum contribuere, pluribus compertum habemus exemplis. Sic poſt enormes ſanguinis profuſiones, ſive per uterum in abortu, aut puerperio, aut menſtruis, ſive è pulmonibus per hæmoptyſin, ſive ex aliis locis quadam violentia provocatæ fuerint; non modo cordis tremorem, ſed veram quoque palpitationem inſequi, experientia comprobat. Quemadmodum enim ad ſyſtolem & diaſtolem rite perficiendam, liquidi nervei non minus, ac ſanguinis arterioſi debitus in cor, ejus vaſa requiritur influxus: ita hoc in dictis caſibus imminuto, cordis quoque vigor labefactatur, nec ſufficiens fit ejus contractio. Hinc ab irruente ſanguine ſucceſſive grumi & coagula in cordis cavis relinquuntur, quæ tandem cumulata, non modo impediunt regularem ſanguinis tranſitum, lipothymiarum hiſce adfectibus plerumque junctarum cauſam; verum etiam ad eam commotionem ipſum cor proritant, quæ audit palpitatio, ſed in hoc caſu levior deprehenditur, & ſimul crebrior.

§. XV.

...b animi ...fectibus. Inter cauſas noſtri mali omnino præcipuum ſibi vindicant locum immoderatiores animi perturbationes; quarum modus agendi varius; quædam ita ſunt comparatæ, ut vel humores celerius commoveant, & à partibus interioribus ad corporis ſuperficiem compellant, veluti ira eſt, atque gaudium; vel eoſdem magis ad interiora reſtringant, conſtrictis exterioribus, quemadmodum de metu, terrore, triſtitia &c. obſervamus. Hac ratione & iracundia, & effuſum gaudium, rariſſime veram inducent cordis palpitationem; conſentiente præter experientiam GABELCOVERO *obſervat. Cent. IV. Curat.* 84. Sed potius leviorem illum palpitantem motum excitant, quem §. 11. non niſi frequentiori cordis & arteriarum ſyſtole atque diaſtole abſolvi, & à vera palpitatione probe diſtinguendum eſſe docuimus. Metus frequentius efficiet cordis tremorem; eundem vero cauſam palpitationis eſſe poſſe, teſtatur BAGLIVUS *prax. medic. Lib. II. pag.* 229. Omnium autem maxime terrorem ad provocandum hoc malum eſſe potentiſſimum, quotidiana confirmat experientia. Ratio in eo videtur poſita: dum terroris ea vis eſt, ut conſtrictis externis corporis partibus, ſuccos vitales ad interiora magis compellat, ruunt hi majori copia ad cordis machinam; hancque, ultra naturalis dilatationis ſphæram diſtenſam, ad præternaturalem cogunt reſiſtentiam, quæ gignit palpitationem. Non ſemel quoque obſervavi, viros ac juvenes hypochondriacos, & qui debiliori nervorum genere ſunt inſtructi, ex acrioribus meditationibus, prævia extremorum refrigeratione, atque vertigine, in cordis palpitationem incidere; quam etiam fœminæ hyſtericæ ab ardore ſuaveolentium patiuntur.

§. XVI.

Ex cauſis mali noſtri remotioribus huc ſpectant cibi flatulenti, ab iis præſertim comeſti, qui languidam obtinuerunt digeſtionem, veluti hypochondriaci ſunt. *Cauſæ remotæ ſunt cibi flatulenti.* Cibi nimirum tales leguminoſi, ac oleracei mucoſum in ventriculo ac inteſtinis relinquunt lentorem, ex quo reſoluti vapores, non modo inteſtina diſtendunt, atque ſic liberum ſanguinis per abdominis vaſa circulum perturbant; verum maxime ventriculum expandendo, debitum ſepti tranſverſi deſcenſum, cruoriſque per pulmones curſum præpediunt, & illius expeditum per cordis cava remorantur iter. Sic de ſeipſo teſtatur MALPIGHIUS in *Epiſtola ad Borellum*, ſe ab adſumtis leguminibus, palpitationes perſæpe moleſtiſſimas fuiſſe expertum. Hinc quoque ratio in promptu erit, cur hypochondriaci à paſtu potiſſimum palpitationem cordis patiantur: & quare permulti Veterum cauſam hujus adfectus in flatulentia collocaverint; adeo ut HIPPOCRATES *Lib. II. epid. §. V.* dixerit, quod in omni cordis palpitatione ſit flatulentia. Nec negligendæ in claſſe cauſarum occaſionalium ſunt imi ventris, pedum, tibiarumque ſtricturæ, ac veſtium juſto arctior adplicatio: *Strictura partium inferiorum.* quippe quæ humores ad ſuperiora magis compellendo, in diſpoſitis ad producendum malum plurimum contribuunt, quemadmodum GABELCOVERUS *Cent. III. Curat.* 114. *pag.* 161. confirmat; & FORESTUS notabilem allegat caſum, ubi quis propter tibias arctius ligatas, dum ſumno meridiano ſe daret, cordis palpitatione prehendebatur; ſolutis vero iis, placide ac ſuavius quievit. Et denique in iis, qui à nimia ſanguinis craſſitie, vel polypoſis concrementis, cordis palpitationi obnoxii ſunt, quam plurimum ad eam revocandam contribuunt omnes humorum commotiones, *Cuncta, quæ commovent humores.* ſive fiant per fortiora animi pathemata, ſive per cibos potuſque calidiores, quale exemplum de cibis nimiis aromatibus conditis allegant. M. N. C. *Dec. I. anno III. obſ.* 134. ſive denique per vehementiorem corporis motum, qui illis ſubjectis ſemper obſervatur noxius.

§. XVII.

De aqua pericardii. Prius quam relinquamus pathologicam noſtri mali conſiderationem, brevibus adhuc tradendum eſt, quid de aqua pericardii ſtatuamus. Conſtat nimirum per plures obſervationes, quod in iis, qui cordis palpitatione extincti perierunt, aqua in pericardio copioſius collecta adparuerit: id quod variis exemplis confirmant CAR. PISO *de morbis à ſeroſa colluvie pag.* 170. OLAUS BORICHIUS *in Act. Haffnienſ. pag.* 173. HOLLERIUS *in Schol. Lib.* 1. *cap.* 39. TULPIUS *Lib. IV. cap.* 20. FERNELIUS *lib. V. pathol. cap.* 12. Multi dictam pericardii aquam pro cauſſa palpitationis venditarunt; at nos potius cum LOWERO *tr. de Corde Cap. II. pag.* 104. ſtatuimus, quod ſit effectus palpitationis. Namque ſicuti multis obſervationibus compertũ habemus, quod ſanguis, ſi in loco quodam ſtagnaverit, ſeroſam ſubtiliorem portionem dimittat, ut in cerebro, inteſtinis, utero, veſica &c. deprehendimus: ita non minus perſuaſum habemus, quod à cruore in thalamis ac auriculis cordis ſtagnante, & ſumma violentia conquaſſato, ſubtilior pars ſecedat, & in ſaccum pericardii extravaſetur: unde non hujus modo, verum etiam pectoris hydropem generari, ac cordis palpitationi ſupervenire obſervamus.

§. XVIII.

Prognoſis. Quod prognoſin hujus mali attinet; inſignis eſt locus, quem GALENUS *lib. de locis affectis* habet, dum dicit: *qui in juvenili vel declinante ætate corripiuntur gravi cordis palpitatione, raro ad ſenectutem perveniunt, ſed citius moriuntur.* Et AVICENNA *fen. 3. primi l. doct. 5. cap. 1.* cavendum maximopere, ne morte ſubita intercipiatur, qui ſic affectus fuerit, his verbis commonuit: *Ille*, inquit; *cui tremor cordis aſſidue contigerit, de ſe ipſo ſit ſollicitus, ne ſubita intercipiatur morte, quod ſymptoma hujuſmodi, cum principis partis proprium ſit, in ſyncopen, & inde in mortem facile transmutetur;* ſicut idem auctor *fen. XI. tertii tr. Cap. II.* conceptis verbis affirmavit. Neque profecto parvi habendus ac negligendus eſt hic affectus, à quacunque demum ſuboriatur cauſa: namque non raro contingit, ut ille, ſi cor ultra ſphæram elaſticitatis adeo diſtendatur ut ſe conſtringi nequeat, in lethalem ſuffocationem, ac ſyncopem terminetur. Et facilis quoque illius in periculoſam hæmoptyſin, phthiſin, cachexiam, aſthma convulſivum, hydropem pectoris & anaſarcam eſt tranſitus. Metuendum maxime de infelici eſt exitu, ſi palpitatio fuerit frequens, ſi magna, ſi cum anhelitu, animi deliquiis, & pulſus inæqualitate contingit. Generatim & in prognoſi rite ſuppeditanda, & curatione mali feliciter abſolvenda, adnotare oportet Medicum, num cordis palpitatio ſit idiopathica, aut, quæ cauſam intra ipſum cor, aut ſaltem vaſa ipſi vicina agnoſcit; anne ſymptomatica: quæ morbis ſpaſmodicis, convulſivis, hyſtericis, ac hypochondriacis tanquam moleſtum jungitur ſymptoma. Illa curari fere nequit; hæc, ſublato primario morbo, prorſus ceſſat.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Curatio affectus noſtri convulſivi, quo hic magis inveteravit, eo difficilior redditur: namque cordis fibræ, ſi tam frequenter præter naturam vellicantur, ac diſtenduntur, tandem adeo debilitantur, ut morbus fiat habitualis, & à leviſſima reſuſcitetur cauſa. Quare ſi in ullo, certe in hoc morbo, principiis obſtare oportet; quoniam non niſi naſcenti morbo, perfecta curatio, ipſi vero invaleſcenti, præſertim idiopathico, palliativa duntaxat ſupereſt medela. Ipſa vero medendi ratio hæc eſt: 1) adniti oportet, ut nimia commotio partium fibroſarum & nervearum cordis ac vaſorum apte ſopiatur. 2) Sanguinis ſtaſis circa cor & pulmones impediri debet; ejus adfluxum revocando, ac circulum reddendo liberiorem. 3) Cauſæ, quæ malum excitant, extra paroxyſmum ſunt removendæ.

§. II.

Quidnam in paroxyſmo ſit faciendum. Quod *paroxyſmos* attinet; diſpiciendum eſt rationali Medico, quæ occaſionalis cauſa ad illum inducendum contribuerit. Si videlicet nimiam humorum ebullitionem ſubeſſe cognoverit; præſtantiſſima ſunt remedia, quæ temperant illam, ſimulque vi pollent præternaturalem partium ſolidarum motum compeſcendi. Hoc nomine præclari uſus ſunt pulveres antiſpaſmodici, qui ex lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, nitro depurato, cinnabari, ſuccino, dente hippopotami philoſophice præparato, cornu cervi ſine igne, & tantillo extracti caſtorei apparantur; nec non pulvis noſter præcipitans vel ſolus, vel liquiori anodyno minerali nuptus, & ex hauſtu aquæ frigidæ, quæ in temperando humorum orgaſmo, excellentem obtinet virtutem, liberaliori ſumtus. Ubi flatulentia inteſtinorum ſuſtentat malum, alvus adſtricta, cutis arida, pedeſque frigidi ſunt; præter dicta interna temperantia, externis quoque dimicare convenit; & inprimis flatuum per inferiora ſubductioni, alvinæque excretioni ſuccurrendum per clyſteres oleoſos leniter carminativos. Pedes quoque in aquam tepidam immittere oportet; ſed ea cautione, ut ſi juſto frigidiores fuerint, prius pannis calidioribus probe fricentur. Quandocunque nimiæ hæmorrhagiæ præceſſerunt, viriumque inſignis proſtratio cum crebris animi deliquiis præſto eſt, temperantibus jungenda ſunt analeptica; veluti mixturæ, quæ ex aquis liliorum convallium, meliſſæ Turcicæ, cinnamomi ſine vino, ceraſorum nigrorum, pulvere Marchionis, lapidum cancrorum, liquore anodyno, & ſyrupo quodam analeptico, v. g. florum quatuor cordialium conficiuntur. Et ipſa eſſentia ambræ egregia virtute & analeptica, & roborante in hoc caſu pollet.

§. III.

Externa in paroxyſmis adhibenda. Neque vero ſpernendus eſt externorum remediorum uſus: ex quorum numero ſunt fotus ſacculique diſcutientes, & balſamici, ad præcordia & cordis ſcrobiculum adplicandi, qui ex roremarino, mentha, meliſſa, floribus chamomillæ Romanæ aliiſque ſpeciebus, aqua meliſſæ vinoſa, ſive *l'eau des Carmes* irroratis adparari poſſunt FORESTUS meliſſam viridem cum borragine calefactam, & cum aqua roſacea, ac momento aceti admotam laudare ſatis nequit: cui ſcopo etiam balſamum noſtrum vitæ, præcordiis inunctum faciet ſatis. Denique ſi ſanguis abundaverit, & per ſatis longum tempus ex vena haud detractus fuerit; nec ex commendatis remediis paroxyſmus cedere velit: nihil fere ſupereſt, quam ut vena vel in pede, vel etiam, ſi reliquæ permiſerint circumſtantiæ, in ſuperioribus corporis partibus tundatur, & ſufficiens cruoris detrahatur quantitas. Sic enim liberantur præcordia à nimia humorum mole; ac æquilibrium inter ſolidas, fluidaſque reſtituitur partes. Hinc HORSTIUS *Lib. III. Obſ. 16.* venæ ſectionem in ipſo paroxyſmo ad miraculum profuiſſe teſtatur. Quidam facta lateris dextri ad terram inclinatione, paroxyſmos levare ac tollere poſſunt: quales caſus ipſe vidi aliquoties, & unum in A. N. C. *dec. I. anno II.* relatum legi. Neque obſcura eſt ratio; hoc enim incurvato corporis ſitu, celeriter ſanguinis per venam cavam deſcendentem ad cor affluxus paululum intercipitur.

§. IV.

De venæ ſectionis uſu. *Extra paroxyſmos* omnis curandi intentio eo eſt dirigenda, ut cauſæ malum foventes tollantur, vel ſaltem imminuantur. Quo quidem fine impigre invigilandum eſt, ut quæcunque ſubſit cauſa, excepta quæ defectu ſanguinis nititur, humorum incrementum ſtudioſe præcaveatur. Sic enim ſuccurrimus plenitudini, ac ſpiſſitudini illorum; ſic quoque polyporum, ſi præſto fuerint, retardamus augmentum. Et ſane præſtantiſſimum, cujus ope hoc fine potiri licet, remedium eſt decenter inſtituta venæ ſectio: quæ ſicuti in

in ipſo paroxyſmo inſignem fert opem, ita quoque extra illum, ad prævavendas novas acceſſiones, egregiam exſerit virtutem. Hinc GALENUS *Lib. V. de locis affectis Cap.* 2. adfirmare non dubitat, omnes palpitatione cordis laborantes, venæ ſectione, & alimentis, ac medicamentis attenuantibus curatos fuiſſe ac liberatos. Conſentiunt hac in re ANT. AB ALTOMARI *Cap. XLV.* CAPIVACIUS *Lib. II. Pract. cap.* 8. VICTOR TRINCAVELIUS *in Prælect. de compoſ. medicament. & Cap. de palpitatione cordis.* STALPART van der WIEL *obſ. rarior. Cent. I. obſ.* 36. ZACUTUS LUSITANUS M. P. H. *Lib. II. hiſt.* 39. *pag.* 251. & VERZASHE *obſ.* 90. Hoc ſane remedii genus, uti in illis, qui ex nimia ſanguinis plenitudine, aut etiam ſpiſſitudine cordis palpitatione laborant, omnium remediorum vim & ſuperat, & ſecundat: ita ſane unicum fere eſt ſubſidium, quo eos, quos polypoſa in corde concrementa vexant, ſolari poſſumus.

§. V.

[Qu]omodo [o]pugnen-[da ple]r ſangui-[ni]s ſpiſſitu-[do], atque [po]lypi. Præterea preſſius ad cauſſarum ablationem accedendum erit; quo quidem nomine, ſi ſymptomatica fuerit cordis palpitatio, ad morbum primarium in medendo reſpicere oportet. Hic ſi fuerit hypochondriacus, repetenda & in uſum vocanda ſunt ea, quæ *Cap. de malo hypochondriaco* commendavimus. Præſertim vero quædam animadverſio debetur humorum ſpiſſitudini; quæ ſicuti mater eſt concretionum polypoſarum; ita eandem fere cum his requirit curationem, hac differentia, ut ea in ſimplici humorum ſpiſſitudine funditus exſtirpanda, in polypis vero non niſi ad graviora pericula præpedienda locum habeat. Utroque autem caſu hic eſt curationis cardo, ut & alimentis & medicamentis perpetua humorum fluxilitas conſervetur, atque ſalutarium excretionum ſucceſſus adjuvetur. Quamobrem præſcribenda ſunt infuſa ac decocta aperientia, attenuantia, ac reſolventia; brodia ex juſculis tenuioribus cum radice cichorei, graminis, herba chærefolii &c. parata. Commendat quoque in tali cordis palpitatione, quam melancholicam vocat, ſerum lactis RHODIUS *Lib. II. obſ.* 40. Omnium vero medicaminum virtutem longiſſime ſuperant aquæ minerales, inque primis thermæ Carolinæ: quippe quæ humores ſpiſſos, coagulatos, viſcidoſque optime reſolvunt, attenuant, impuros per excretiones proſcribunt, viſcerumque infarctus feliciter reſerant. Et novi profecto quædam ſubjecta, quæ palpitatione cordis vexata, polypoſa in corde fovere videbantur concrementa; & ab uſu venæ ſectionis, thermarumque Carolinarum annuo, ſe per multos annos in vita conſervarunt.

§. VI.

Curatio mali à reliquis humorum vitiis orti. Quando malum cauſſam & originem habet à menſium, vel hæmorrhoidum retentione: operæ pretium erit, has excretiones in ordinem revocare; id quod medicinis temperantibus, antiſpaſmodicis, diluentibus, blandis laxantibus, venæ ſectione, pediluviis, balneis, aquis thermalibus, aliiſque pro circumſtantiarum varietate peragere licebit. Quod ſi ulcera, ſcabies, arthritica materia, aliaque exanthemata intra corpus depulſa, evacuatis per blanda laxantia, quæ in primis viis hoſpitantur, craſſis ſordibus, ſtudendum eſt, ut materiam acrem ſubtilem in maſſa ſanguinea oberrantem involvamus, ad exitum diſponamus, atque tum per cutis ſpiracula eliminemus. Quem in finem egregiam præſtabunt utilitatem abſorbentia, ac diaphoretica fixiora; aut acidula: veluti eſt mixtura ſimplex cum liquore anodyno primum ſolo, deinceps ſpiritui bezoardico *Buſſii*, vel cornu cervi ſuccinato nupto maritata. Hoc etiam fine proſunt infuſa calida theiformia, mane intra lectum cum regimine diaphoretico, eoque temperatiſſimo ſorbillanda. Ubi denique vitium in ipſo corde, ejuſque præternaturali conſtitutione, duritie oſſea, excreſcentia, abſceſſu &c. latet: nihil prorſus valet ars medica. Interim ne nihil egiſſe videamur, eadem via, qua oppugnandos diximus polypos, incedendum erit.

§. VII.

Methodus præſervatoria. Præſtantiſſima vero methodus, qua hoc morbi genus præſervare licet, in ſtudioſa cauſſarum occaſionalium evitatione atque rerum non naturalium recto uſu conſiſtit. Quamobrem ii præſertim, qui polypis onerati videntur, ſunt admonendi, ut motum corporis, maxime fortiorem fugiant; ne commotis ex eo humoribus, avellantur forſan fibroſæ illæ concretiones, & libere in vaſis fluctuando, celeriorem ac funeſtum producant eventum: bene id monente GABELCOVERO *loc. cit. Cent. III. curat.* 114. qui etiam ſuadet, ut veſtimenta, præſertim abdomini, femoribus, ac tibiis, maxime compreſſoria in ſexu ſequiori, laxiora admoveantur. Hoc non minus, ac alia momenta egregie explicat CRATO, dum *Lib. V. Conſil.* 12. dicit: *adſtrictior veſtis circa ventrem improbatur: bene ventriculus, & pectus munienda ſunt, ne ulla frigida aura ad ea penetret. Verſari etiam in aura frigidiori minime tutum eſt; nocturnus aër vitandus, & inchoante palpitatione ſubito clyſter injiciendus, & manus ac pedes fricandi.* Victum porro non minus ac potum oportet eſſe tenuem; ac cibi, qui flatus movent, cane pejus & angue evitentur. Cum primis vero cavendum ab animi affectibus, maximeque ab ira, atque terrore, ut & à voluptatibus venereis & nimiis meditationibus; utpote quæ res ex ſua natura hunc affectum in ſcenam producere valent. Poſtremo opera danda eſt, ut excretiones corporis bene reſpondeant, alvus ſemper officio ſuo fungatur, & tranſpiratio liberior conſervetur.

CAUTELÆ.

§. I.

Cautelæ circa opiata. Commendant auctores quidam opiata in cordis palpitatione remedia, & de iis magna prædicant. Verum cavendum maxime ſuadeo, ne vaporoſa & fortiora narcotica, qualia ſunt opiata, præſertim minus correcta, in hoc affectu conſopiendo interne adhibeamus; quippe quæ, & cumprimis ſi offerantur iis corporibus quorum vires ab enormioribus hæmorrhagiis penitus fere proſtratæ ſunt, potius damnum inferunt, & malum deterius reddunt, tantum abeſt, ut ſolamini ſint adflictis. Fœminis autem hyſtericis, in paroxyſmis qui palpitatione cordis ſtipantur, non ſine fructu naribus admovere licet vaporoſa fœtida ex caſtoreo, aſa fœtida, pennis uſtis

uſtis &c. parata. Contra vero in hiſce caſibus à ſuaveolentibus cavendum eſt: quippe quæ non modo ipſum malum exacerbare, verum etiam protinus revocare valent.

§. II.

Pediluviorum uſus.

Quemadmodum in omnibus ſpaſmodicis affectibus, tam circa venarum in pedibus inciſionem, quam pediluvia, perpetuæ inſtar regulæ tenendum eſt, quod hæc medicamina, ſi pedes frigidi fuerint, minime in uſum vocanda ſint; quoniam malum ſic exacerbatur: ita præſertim hanc cautelam in cordis palpitatione adnotare oportet. Potius frictionibus, ac fomentationibus humorum adfluxus in pedes eſt invitandus, & tum ejuſmodi ſubſidia adplicanda.

§. III.

Quæ conferant in cordis palpitatione ab ἀναιμία inducta.

Quandocunque malum ab humorum, per hæmorrhagias deperditorum inopia, & virium jactura originem traxit; analeptica & vires reficientia, quæ vero minime nimis calida eſſe debent, ne orgaſmum inducant, ſunt adhibenda: ex quibus inſtar omnium eſſe poteſt eſſentia ambræ cum liquore anodyno mixta. Succurrendum porro eſt cibis nutrientibus, lacticiniis, emulſivis, quæ ſanguinem cito regenerant: & quo digeſtio ſit vegetior, ea ſunt conjungenda ſubſidia, quæ tonum ventriculi roborant, veluti eſt elixir noſtrum viſcerale balſamicum. In malo chronico commendamus etiam aëris & loci mutationem, peregrinationem, jucundumque conſortium.

§. IV.

Circa emetica purgantia aliaque acriora.

Emetica, fortiora purgantia, commoventia, volatilia, nimis aromatiſata, & acriora, ſtudioſe in hoc malo ſunt evitanda: ea enim humores nimis commovent, & ventriculum ſpaſmo afficiunt, quem preſſo pede humorum ad præcordia affluxus inſequitur. Ob vim commoventem caute etiam cum balneis aquæ dulcis procedendum eſt; illa enim, ſi adhibeantur, tepidiſſima, & paroxyſmo remittente ex uſu eſſe debent. Contra blanda diaphoretica, in eo potiſſimum caſu, ubi retropulſa ſunt exanthemata, inſignem merentur laudem; quippe quæ lenem provocando ſudorem, inimicam materiam ſimul expellunt, ac effloreſcentiam ad corporis ſuperficiem revocant.

§. V.

Sectio venæ jugularis.

Quando cordis palpitatio ab inſigniori plethora originem traxit, facieſque cruore valde turgida adparet: præſtat interdum ſanguinem, ex tuſa vena jugulari externa detrahere. Sed notandum circa talem eſt operationem, ut tepidiora pediluvia, & ante, & inter eam adhibeantur, ne nimius ſit ad ſuperiora ſanguinis affluxus. Nonnunquam quoque neceſſitas poſtulat, ut præmittatur phlebotomia in pede; & ea in collo poſthæc inſtituatur.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Palpitatio cordis à ceſſante narium hæmorrhagia.

Generoſa & venuſta XVIII. annorum virgo, hilari & acuto ingenio prædita, ſucci & ſanguinis plena, lauto vivendi generi adſueta, ſingulis fere pueritiæ annis ſanguinis ſatis inſigne ex naribus profluvium experta eſt. Quo vero per biennium jam parcius ſuccedente, exinde vel acerbiori capitis dolore, vel cordis vehementi pulſatione, magna cum moleſtia ad aliquot dies interdum perdurante, haud abſque ingenti virium collapſu afficiebatur. Eadem quoque motu paulo validiori & animi & corporis vel repetebat vel ingraveſcebat cum pectoris oppreſſione & ſpirandi anguſtia, pulſu ſubinde intermittente & inæquali conjuncta. Neque parum hic affectus capiebat incrementi, quando ex male concoctis alimentis dolore ventriculi tenſivo & preſſorio cum flatibus & ructibus ore plurimis emiſſis angebatur. Ceterum vero notatu erat digniſſimum, quod parentes, in adoleſcentia, ſimiles plane affectus, nimirum & narium hæmorrhagias, & cordis palpitationem fuerant experti. Hi igitur crebrius meam requirebant opem & conſilium; equidem nolui multa fauſta promittere, eo quod polypoſi concrementi quidpiam jam tum præcordiis inhæreſcere judicabam. Ad levandum tamen malum ſuaſi, ut ſanguinem, qui ob copioſum menſium ſucceſſum nunquam antea à chirurgo fuerat detractus, ex brachii vena bis vel quater mitteret quotannis, à vino, quo una cum parentibus, qui in regione vinis abundante & cereviſiis carente nati ac educati erant, liberalius inter cibum uti conſueverat, inpoſterum abſtineret, & loco potus ordinarii aquam puram ſimplicem ſumeret. Deinceps quoque animi ac corporis quietem commendavi, quibus effectum eſt, ut mitioribus deinde ſatis paroxyſmis & corpus contabefactum & vires collapſæ incrementum ceperint. Denique vero elapſis aliquot annis ingenti mœrore ob parentis obitum perturbata, gravius afflicta, & febre tandem ſuperveniente hectica, è vivis ſublata eſt.

Epicriſis.

Id non ſemel, ſed ſæpius obſervavi, ſanguine ob nativam & hæreditariam corporis diſpoſitionem abundantes, ſub primis ætatis annis, quando per nares crebrius ſanguinem evacuarunt, hoc ſubſiſtente fluxu cephalalgiis, imo cordis palpitationibus valde tentari; ita quidem, ut accedente narium hæmorrhagia, cordis tremor deſinat, iſta vero vel imminuta, vel penitus ſublata invaleſcat. Et ſicuti diæta, quæ ſuccos temperatos copioſe ingenerat, eorumque ebullitionem concitat, cauſam omnino huic affectui ſubminiſtrare valet: ita victus tenuis, potus aquæ ſimplicis loco vini vel cereviſiæ, ſanguinis quoque ſuperabundantis per vices repetita miſſio, non modo ſi corpus natura diſpoſitum ſit ad tale malum, id præſervandi, ſed etiam ſi præſens eſt, mitigandi vel ſanandi inſigni omnino energia valent; adeo, ut etiam polypoſis in gignendis concretionibus, quæ ſanguineæ complexionis hominibus valde ſunt familiares, & noſtrum affectum incurabilem efficiunt, ſatis valide reſiſtant.

Observatio II.

Palpitatio cordis ex ſanguinis vitio.

Vir generoſus XX. & aliquot annorum, patre aulico mere ſanguineo, qui canonice quaſi omnes, qui à ſanguinis copia naſcuntur, morbos à primis pueritiæ annis paſſus fuerat, natus, gracilioris ſed proceri corporis, validis, cum in Academia degeret, corporis exercitiis vacans, poſtea quoque in aula fortiori pilæ luſui adſuetus, cum

cum aliquando per aliquot dies eidem incumberet exercitio, finito iſto omnibus fere viribus collapſis in animi deliquium incidebat; ſubſequenti inſigni cordis tremore, quo eo tempore à levi corporis vel etiam animi motu ſæpius fortiter ad aliquot horas correptus fuit. Ipſe vero, uti in aula mos eſt, nulla habita diætæ & regiminis ratione, cum liberalius ſe ingurgitaret vino, factum eſt, ut ſubſequentibus annis, præſertim verno & autumnali tempore vires ſumendo tam graviter ſæpenumero priori tentaretur afflictione, ut præ ſumma ſpirandi anguſtia & præcordiali anxietate ferme ſemianimis jaceret; extremis algeſcentibus, & facie ac pectore ſudore frigido perfuſis, pulſu languido & inæquali, quandoque etiam intermittente. Ad mitigandos graviores, ſi forte incidebant paroxyſmos, non præſentius inflexione dextri capitis lateris ad terram elevatis cruribus auxilium invenit. Suaſi ego potum aquæ frigidæ, crebriores ſanguinis è brachio dextro miſſiones, à ſpirituoſis abſtinentiam, atque ut quieti ſe daret, & quotannis aquis thermalibus Carolinis, quæ à molendino nomen habent, uteretur. Cui conſilio etiam paruit, & rariora inde longeque mitiora expertus eſt pathemata.

Epicriſis.

I. Sub validiſſimo ejuſmodi & diutius durante exercitio, quia ſanguinis ad cor, & omnis generis vaſa vehementior eſt impulſus; fit inde, ut crebrius ſuccedente vehementiſſima ventriculi cordis dextri, imo arteriæ pulmonalis expanſione, robur fibrarum cordis & illius arteriæ, una cum ſyſtaltica vi maxime imminuatur; ita, ut copioſius aggeſto, & difficilius progredienti ſanguini, qui convulſivæ cordis motioni cauſam præbet rite propellendo non ſit æqualis ac ſufficiens.

II. Quod vero ab inflexione capitis ad dextrum latus in terram, morbi vis ſtatim remiſerit, id inde factum exiſtimo: quia ſub tali ſitu impetuoſior ſanguinis ad dextrum cordis ventriculum per venam jugularem affluxus impeditur, ut poſtea eo melius congeſtum ſanguinem per arterias expellere poſſit.

III. Sectio venarum jugularium, imo earum quæ in brachio ſunt, in hoc morbo majoris eſt efficaciæ, quam ea quæ aliis locis ventilatur, quippe, quo proprius ea ſit loco affecto, eo præſentius auxilium ferre obſervatur. Sed videndum maximopere eſt, ne confertim & ſemel, ſed repetitis vicibus emittatur ſanguis; ne impedito legitimo humorum ad cor affluxu, ſublataque ſimul omni ſyſtole animi deliquium accerſatur.

IV. Ad generationem vel augmentum polyporum in corde ejuſque vaſis, qui ſubitum non modo vitæ exitum, ſed & funeſtos & graves morbos, hydropem, aſthmata, & id genus alios inferunt, præcavenda, ego ſimplici aquæ potu vel etiam thermis Carolinis, quæ ſale abundant alcalino, præſtantius vix aliquid inveni; ſed opus eſt, ut mature id conſilium exſequamur.

Observatio III.

Palpitatio cordis ex terrore, cum inſequente hydrope lethali.

Puer XII. annorum, conſtitutionis tenerrimæ, ac macilentæ, temperamenti ſanguinei, ob grave domus incendium, ingenti perculſus terrore, protinus in cordis palpitationem incidebat; quæ per intervalla longo tempore exercebat illum, & à paſtu maxime invaleſcebat. Dati à Medico pulveres antepileptici cum opiatis remixti exacerbabant malum; cui poſt aliquot ſeptimanas, dolor hypochondrii gravativus, interdum tenſivus, reſpirandique difficultas accedebant. Hinc judicatum fuit, palpitationem ex obſtructis hypochondriis fuiſſe ſubortam; & ideo antihypochondriacis, aperientibus, martialibus, aliiſque, ſed fruſtra pugnatum eſt remediis. Quare, cum nullum fere ſupereſſe videretur conſilium, per anni dimidium omnem medicinarum uſum reſpuit æger: atque tandem mire extenuatus, pedum primo, mox totius abdominis tumore prehendebatur, cum inſigni palpitationis levamine; ſuperiora marceſcebant; adpetitus peribat, ingens vexabat tuſſis, & hoc immedicabili preſſus hydrope, diem obiit ſupremum.

Epicriſis.

Quod gravis terror cordis palpitationem inducere poſſit; vel eo tempore docemur, quo periculoſa incendia urbis incolas terrent: tum enim plures palpitante tremore infeſtatos diſcurrere videmus; veluti hoc malum eo in caſu eſſet epidemium. Prout vero ſubjectorum diverſa eſt conſtitutio; diverſum quoque terror edit effectum, plus minus graviorem. In noſtro puero mali vehementiam adauxit opiatorum pulverum uſus; quibus ſanguis viſcidior, & ad ſubeunda concrementa opportunior redditur. Atque cum tali ratione, morbus in principio inconvenienter tractatus, dein plane ſibi relictus fuit: non fieri potuit, quin humores hinc inde ſtagnaverint, eorumque ſeroſa portio extravaſata, hydropem generaverit. Tum vero, cum nimia ſuccorum moles extra vaſorum alveos extravaſata, à corde derivata fuit; ejus motus palpitatorius omnino mitior eſſe debuit.

Observatio IV.

Palpitatio cordis à nimia ſanguinis commotione.

Juvenis, annos natus XVIII. temperamenti cholerici, tenerioris conſtitutionis, & vivacis ingenii, hauſto poſt vehementem iracundiam copioſo potu, eoque frigido, mox ingenti cordis palpitante motu corripitur. Is per integrum vexabat annum, ita ut per intervalla, mox aliquot horarum, mox dierum recrudeſceret; & à quavis humorum commotione, vel per vinum calidius, vel fortiorem corporis motum, vel graviorem animi affectum excitata, nec non ab uſu ciborum flatulentorum protinus rediret. Interim manebant integræ vires, adpetitus avidior, ſanguine vultus, totumque corpus turgebat: quare, in caſſum datis varii generis antiſpaſmodicis, ſuccinatis, caſtorinis, pulveribus antepilepticis, pilulis aperitivis, aliiſque; tandem ſanguis, ex vena in pede tuſa, ſingulis detrahebatur menſibus; quo facto, juvenis ille, à malo ſuo feliciter fuit liberatus.

Epicriſis.

Variæ in præſenti caſu concurrunt cauſſæ; quarum una alteri manus præbuit auxiliatrices. Juvenis nimirum ille ingenti humorum præditus copia, ſimulque ad eorum ſtagnationes diſpoſitus fuit. Acceſſit iracundia, quæ vim poſſidet exæſtuandi, & ad habitum corporis compellen-

di sanguinem; potus vero frigidus eundem in orgaſmo conſtitutum ad interiora validius rapiendi facultate pollet. Quamobrem hujus copia nondum imminuta, in caſſum utique data fuerunt cuncta, utut præſtantiſſima remedia. Præſtat potius in tali caſu, ſanguinis molem venæ ſectionibus ſæpius repetitis imminuere; atque tum relaxatis fibris, per congrua ſubſidia, veluti ſunt martialia, priſtinum inſtaurare robur.

Observatio V.

Palpitatio cordis à polypo lethalis.

XVIII. Adoleſcens annorum, celeberrimi archiatri filius, conſtitutionis tenerioris, poſt corpus pilæ luſu ad calorem, ſudoremque commotum, copioſam ingurgitavit cereviſiam; neque vero ullam, præter corporis laſſitudinem, inde ſenſit moleſtiam. Elapſis duabus ſeptimanis, largius hauſit vinum; & inſequente nocte protinus inſigni capitis dolore, præcordiorum anxietate, vomitu, cordiſque palpitatione corripitur. Hanc retinuit per quatuor annos, modo longioribus, modo brevioribus intervallis recurrentem, atque cum graviſſimis ſemper ſtipatam anxietatibus: notabile tamen fuit, paroxyſmos, incurvato corpore, vel reclinato ad dorſum capite, inſigniter imminutos ac mitigatos fuiſſe. Si corpus fortiter commovebat, vinum large bibebat, aut animi quodam affectu exardeſcebat; vel etiam in ſiniſtro decumbebat latere, repente invadebat paroxyſmus, ſub quo urina ferebatur tenuis & aquoſa. Uſurpavit varii generis remedia, ſed in caſſum; quin martialia malum exacerbarunt, ſed frictiones pedum, ac clyſmata ſemper levamen ferebant. Tandem ſe contulit ad Bremenſe Gymnaſium; ubi victu ſalſo, ac aëre marino uſus, pejus ſemper habere cœpit; donec tandem mortuus in lecto repertus fuit. Cadavere aperto, cor miræ fuit magnitudinis; & dexter maxime ventriculus, cum pulmonibus à cruore valde diſtentus adparuit; ſiniſtrum autem thalamum, & arteriam aortam polypoſa obſidebat concretio.

Epicriſis.

Mors in hoc caſu clariſſime oſtendit, polypoſam concretionem cordis palpitationi cauſſam dediſſe: quæ qua potiſſimum ratione, ab hauſtu potus frigidi, corpori commoto ac calenti ingeſto, generetur *Obſ.* 2. jam docuimus. Hujus ergo cum prima jam poſita fuerunt rudimenta; accedens copioſior vini potatio, adauxit humorum circulum, eoſque celerius per cordis movit muſculum: qui, debilitato naturali robore, à nimia ſanguinis mole oppreſſus, & ad validam, palpitantemque incitatus fuit reſiſtentiam.

2) Increſcente ſenſim polypo, non mirum eſt, ſi paroxyſmus à quovis humorum orgaſmo, per iram, terrorem, motum, vini potum, quin etiam frigus ac martialia, excitatus fuit & adauctus. Horum enim omnium ea eſt natura, ut partes externas conſtringendo, vel ſanguinem nimium commovendo, humores majori niſu ad præcordia compellant, quam quidem cor illud repellere poteſt. Obſervamus igitur ſæpius, quod in hiſce paroxyſmis, extremorum & inferioris abdominis adſit quædam conſtrictio: hinc urinæ tum tenues minguntur, & clyſteres pariter, ac pedum frictiones, horum ſpaſmum relaxando, ſolantur miſeros.

3) Quando in ſiniſtro latere decubuit, paroxyſmus eam ob rationem revocatus fuit, quoniam polypus liber orificio arteriæ magnæ ſe tum opponebat, ſanguiniſque circulum perturbando, malum excitabat. Neque dubium eſt, quin in ſomno ex hoc ſitu fuerit ſuffocatus.

4) Omnis craſſus, marinus, humidus ac frigidus aër, ſubjectis cordis palpitatione laborantibus infenſus eſt: is enim conſtringendo externum corporis habitum, ſuccos ad interiora magis cogit, & ad eorum ſpiſſitudinem ac dyſcraſiam multum contribuit. Neque vero calidior aër, qui humores nimis rarefaciendi vim poſſidet, iis convenit; ſed ſerenus, qui nec juſto calidior, nec ſolito frigidior eſt.

Observatio VI.

Palpitatio cordis à variis cauſſis ſuſtentata.

Vir generoſus, militiæ præfectus, xxx. annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, poſt vehementiorem per aliquot milliaria equitationem, paulo liberalius vino generoſo indulſit, veneremque ſimul exercuit immoderatam. Nox quæ ſequebatur erat inquieta, & gravi cordis palpitatione interrupta; quæ per aliquot etiam dies graviter, & per intervalla perſiſtebat. Conqueſtus inſuper de viribus prorſus dejectis, & totius corporis debilitate, ex conſilio Medici, aquam meliſſæ ſpirituoſam, quam *l'eau des Carmes* vocant, paullo majori copia ſumſit. At malum validius, præſertim noctu circa horam matutinam tertiam, ſumma cum moleſtia invadebat, ac per aliquot horas, cum copioſo ſudore, tantaque anxietate adfligebat, ut lectum deſerere, & diſcurrere cogeretur: ceterum alvus non rite reſpondebat, & hypochondria flatibus diſtendebantur. Elapſo menſis ſpatio, cum meam quoque flagitaret opem, inquiſivi in anteactum vitæ genus; atque ſic percepi, ipſum ante decem annos, ſputo cruento, cum hypochondriacis paſſionibus laboraſſe; nec non cruorem per venas hæmorrhoidales profudiſſe; atque elapſo abhinc anno, ſuetam neglectui habuiſſe phlebotomiam. His exploratis, cum inſuper plenum deprehenderem pulſum, dedi conſilium, ut detracta protinus ex vena in pede tuſa, ſanguinis larga portione, loco cereviſiæ, aquam puram fontanam, cum quarta vini parte remixtam biberet, & cubitum iturus pulverem Marchionis, cum nitro, ac ſuccino, noſtra methodo præparato, ex aqua meliſſæ ſumeret. Quibus recte adhibitis, egregie habuit.

Epicriſis.

Ad generationem moleſti hujus mali, plures utique in hoc caſu conſpirarunt cauſſæ: nimirum 1) nimia ſanguinis ob vaſorum corporis diſpoſitionem, & omiſſam venæ ſectionem generata abundantia, 2) vehementior corporis commotio, 3) immoderatior vini ingurgitatio, 4) veneris intemperantia, & 5) remediorum analepticorum abuſus. Ex hiſce vero momentis prudens Medicus, omnino veras medendi indicationes poterit invenire; quippe, quæ in eo conſiſtunt, ut imminuta ſanguinis mole, illius nimia expanſio ac turgeſcentia ſiſtatur. Huic autem ſcopo obtinendo, nihil ſane venæ ſectione, ac aquæ frigidæ potu, nec utilius, nec convenientius eſt. Quanto pretio phlebotomiam ſuo

ſuo jam tempore habuerit GALENUS in perſanando hoc malo; teſtatur *Lib. V. de loc. affect. Cap.* 2. Etenim *palpitatio cordis*, inquit, *pluribus integra valetudine degentibus, tum adoleſcentibus, tum adultis, ſubito ſine alio manifeſto accidente evenire viſa eſt, atque omnes eos ſanguinis detractio juvit; & hoc accidente plane liberati ſunt, qvi poſt ſanguinis miſſionem, tenui victu, ſimilibuſque medicamentis uſi ſunt: quos vero hujuſmodi accidens rurſus infeſtavit, eadem cura ſanatos vidi.* Quod ad potum aquæ frigidæ, fontanæ ſimplicis attinet; ego certe eximiam, & plane ſingularem ad levandum hoc malum, ſive à nimia ſanguinis exundantia, ſive ex nimio illius ac virium defectu obortum fuerit, ab ejuſmodi potu, moderatius & crebrius ſumto deprehendi; eo quod exæſtuantem nimis ſanguinem deprimat, virei diſſipatas colligat, fibraſque relaxatas roboret.

Observatio VII.

Palpitatio in ſene à vehementiori equitatione excitata.

Dum hæc ſcribo, requirit meum per litteras judicium Illuſtris quidam Tranſſylvaniæ Liber Baro, annorum LXIII. temperamenti cholerico-melancholici; continuiſque curis ac laboribus implicitus. Hic ante aliquot menſes, cæteroquin ſanus, ad vicinos iter facturus campos, equo inſcdit ferociori ac inſolentiori, & fortiori moleſtaque ſuccuſſatione, corpus ad ſenectutem vergens, vehementer conquaſſavit. Deſcendens equo, protinus in tantam incidit cordis palpitationem; quæ non manus ſolum pectori admotas valide feriebat, ſed veſtimenta quoque violenter vibrabat; virumque illuſtrem per integram ac dimidiam horam adeo premebat, ut loqui haud potuerit. Vena quarto abhinc die tundebatur: ſed nihilo minus moleſta palpitatio, utut priori levior, per vices recurrebat, & adhuc vexat: junctis animi, qui antea benignior erat, atque hilarior, inſigni moroſitate, continuis vigiliis, & ſomno, ſi forſan accederet, multis terriculamentis, innumeriſque phantaſiæ luſis interrupto.

Epicriſis.

Diſcimus ex hoc caſu, quantum detrimenti iis, qui ſpiſſis humoribus imbuti, aut polypoſis rudimentis præditi ſunt, inferat fortior corporis motus. Quemadmodum enim hic, ſi placidior fuerit, ad reſolvendum humorum coagulum, multum confert: ita ſane, ſi fortior ac immoderatior ſit, non modo ad generandos polypos contribuit, verum etiam illos ſæpenumero à firmiori cohæſione avellit, & ægros vitæ ſubmittit periculo. Idem occaſionalem præbuit cauſam palpitationi cordis; qua Vir illuſtris premitur: dum humores craſſos, viſcidoſque, quos ille, ob vitam laborum ac ærumnarum plenam, ſibi contraxit, nimium commovit, vel rudimenta polypoſa, quæ forſan obſederint cor, avulſit. Optaſſem ſane ut ſtatim inciſa fuiſſet vena; quoniam tali ratione augmenta morbi præpediri potuiſſent. Interim commendavi, ut eam adhuc, ſi ſanguis abundaverit, inſtitui, ac ſingulis binis menſibus iterari curaret; non minus pediluviis tepidioribus uteretur; & quum in ea regione vino calidiori Hungarico nimis indulgere ſolent, hoc vitaret, & potius aquam vel ſolam, vel cum cinnamomo decoctam potaret: quibus non dubito, quin ſi nondum polypi firmas egerint radices, morbi ſanationem, ſub convenienti victus obſervatione, & motus corporis moderatiori exercitatione, ſimus impetraturi.

Observatio VIII.

Cordis palpitatio ex cicuta aquatica mammis, loco petroſelini ex errore adpoſita.

Illuſtris fœmina, XXX. annorum, teneræ ſed vegetæ conſtitutionis, animi tamen ſenſibilioris, tertia vice puerpera, quarto poſt partum die ad lac reprimendum, quod ipſa infanti præbere noluit, uſa eſt epithemate, mammis lacte admodum turgentibus appoſito; & ex cicuta aquatica, deteſtabili obſtetricis errore pro herba petroſelini habita, confecto. Senſit mox inde ingentem cum dolore pungitivo, rubore & præcordiorum anxietate ardorem; poſtridie copioſæ in mammis apparebant veſicæ, ſatis latæ; quæ remoto epithemate acerrimam effuderunt materiam; ſed inde peſſime habuit puerpera: ſumma enim ſpirandi anguſtia, & ingenti cordis palpitatione ac tremore vexabantur. Chirurgus ad eryſipelaceum tumorem & dolorem levandum adplicabat ungentum de ceruſſa; quo factum eſt, ut non priora modo ſymptomata, ſed cordis etiam convulſivi motus ita invaleſcerent, accedente virium, & adpetentiæ, nec non ſomni totali defectu, corporiſque marcore increſcente, data jam à confeſſionario benedictione, ſæpius animam exſpiratura videretur. Alvus præterea valde erat adſtricta, ſitis inexplebilis, ob aphthas, ac puſtulas ardentes faucium ingraveſcens; quæ ſymptomata cum cordis palpitatione per tres inhærebant menſes. Tandem vero ſequuto moleſtiſſimo ſalivæ, per quatuordecim fere dies inſiſtente fluxu, & cordis palpitatio, & reliqua ſymptomata ſenſim ſenſimque evaneſcebant. Sed ab eo tempore per tres jam annos conflictata fuit pathematibus hypochondriaco-hyſtericis cum melancholia junctis. Atque in hoc affectu meum deſiderans conſilium ex Luſatia inferiori huc acceſſit. Ego per æſtatem ordinavi curam fontis Selterani, cum tertia lactis aſinini parte mixti; qua abſoluta; non ſine fructu uſa eſt balneo Lauchſtadienſi. Neque vero à pathematibus hypochondriacis, autumno, hiemeque maxime adfligentibus plane libera, per aliquot annos magno cum emolumento adhibuit acidulas Selteranas cum lacte, & liquorem anodynum cum pulvere præcipitante, non neglecto decocti temperantis, ac elixirii viſceralis uſu.

Epicriſis.

I. Memorabilis hoc in caſu eſt pernicialis cicutæ aquaticæ, extrinſecus adplicatæ effectus, qui à tenuiſſimo ſale acri inflammante, nerveas cordis, & diaphragmatis fibras convellente deduci debet: quippe quod tam firmiter iis inhæſit, ut perſeverantem per tres menſes cordis palpitationem produxerit. Quemadmodum vero omnium ejuſmodi venenorum vis optime liquidis, & acrimoniam demulcentibus infringitur: ita & in hoc caſu, à maturo lactis & emulſionum uſu optimum ſperandum fuiſſe præſidium certiſſime perſuaſus ſum.

II. Notatu, imo admiratione dignum eſt, quod venenum illud vegetabile in excitandis aphthis & largo ſalivæ profluvio, quo mitigata & ſuppreſſa vis morbi eſt, ſimilem fere indolem ac vim cum mercuriali veneno habuerit.

III.

III. Noxia vero omni procul dubio fuit applicatio emplaſtri, liberiorem veneni difflationem inhibentis, quo magis ad interiora converſum eſt.

IV. Fœmina nunquam fuit antea in paſſionem hypochondriacam vel melancholicam prona; quæ ob ſumme debilitatum nervoſarum partium, inque primis ventriculi & inteſtinorum, ſyſtema per tam immanem vim morbi demum producta eſt. Quare etiam ea remedia præſcripſimus, quæ blanda & demulcente virtute acrimoniam obtundunt, & nervoſis partibus, temperatum motum iis conciliando amica ſunt.

CAPUT II.

De Aſthmate Convulſivo, & ſpaſmodico flatulento.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Reſpirationis neceſſitas. VEtus, ſed veriſſima, & Medicorum & vulgi eſt ſententia, reſpirationem & vitam pari ambulare paſſu. Vitam, omneſque, quibus illa conſervatur, functiones, magno illo ac univerſali ſanguinis ex corde ad omnes partes, & ex his ad cor circuitu abſolvi, certiſſimum quidem eſt: nihilo tamen ſecius hunc, & conſequenter ipſam vitam, abſque particulari, ea, ac minori, quæ fit dextro cordis ventriculo per pulmones ad ſiniſtrum, humorum circulatione, ſalvam eſſe ac ſubſiſtere neutiquam poſſe, adeo verum deprehenditur, ut hac ceſſante, protinus vita, omniumque functionum exſpiret exercitium. Quum vero hic ſanguinis per pulmones circuitus, abſque libera reſpiratione fieri omnino nequeat; facile judicare licet, quantum ad conſervandam vitam momentum contribuat facilis, & ſecundum naturam ſe habens ſpiratio; & contra quantum ſit damno eadem morboſa, impedita, vel plane intercepta: cujus rei clariſſimum documentum illi præbent morbi, qui ſpirandi difficultatem habent comitem.

§. II.

Aſthmatis definitio. Sunt equidem magnæ, & quam plurimæ ægritudines, quibus difficilis ac laborioſa, tanquam moleſtum ſymptoma, jungitur ſpiratio; maximeque tales, quæ in pulmonibus fixam obtinent ſedem, veluti pleuritis, peripneumonia, tuſſis, phthiſis, ſcirrhi, tubercula, & vomicæ, pulmonum: attamen multæ inſuper dantur tam intra, quam extra thoracem cauſæ, quæ reſpirationi, & vitali humorum circulationi infenſæ, ſummum minantur periculum, & morbum producunt, qui Græcis *aſthmatis* nomine venit. Hoc vero ſecundum noſtram ſententiam nihil *eſt*, quam *impedita, & laborioſa admodum reſpiratio, cum ineffabili anxietate, & præcordiorum anguſtia juncta, liberum ſanguinis per pulmones circuitum turbans, à variis cauſis ſuborta, periculi ſuffocationis non expers.*

§. III.

Differentia aſthmatis convulſivi à pituitoſo. Quemadmodum variæ ſunt cauſæ, ita varia quoque aſthhmatum occurrunt genera. Datur *dyſpnœa* quædam levior, quæ ſubjectis ſuccorum plenis, corpulentis, atque pinguibus familiaris eſt, maxime ſi corpus valde commoverint, & nititur quoque difficiliori ſanguinis per pulmones progreſſu, & nimia vaſorum expanſione, aëris ingreſſum ſufficientem præpediente: ſed hæc periculo vacat, & tranſitoria eſt. Deinceps occurrit *aſthma pituitoſum*, quod cum tuſſi humida, ac rejectione pituitæ viſcidæ conjunctum, noctu dieque ſub quocunque corporis ſitu infeſtat, & copioſiori muci viſcidi, veſiculas pulmonales obſidentis, & aëris liberiorem ingreſſum & egreſſum præpedientis, ad præcordia aggeſtioni debetur. De hoc autem *Tomo. ſequenti medic. Syſt.* diſſeremus, & jam de eo potiſſimum agere conſtituimus, quod à ſpaſmodica partium ſpirationi dicatarum ſtrictura, à diverſi generis cauſis, intra & extra thoracem conſiſtentibus, oborta gignitur, & vocatur ſpaſmodico-flatulentum, atque convulſivum.

§. IV.

Hoc vero convulſivum aſthma differt omnino à ſuffocatione convulſiva hyſtericarum, quæ non niſi ſpaſmodica conſtrictione, ac veluti ſtrangulatione ſummarum faucium, laryngis, atque pharyngis nititur; & arctato laryngis canale, aëri ſufficiens liberumque ad pulmones iter præſcindit: cum in noſtro adfectu tranſitus per arteriam aſperam ſatis liber ſit, & vitium in ipſis potius hæreat pulmonibus, adeo, ut nonnunquam ſola inſpiratio difficilis, exſpiratio vero legitime ſuccedat; teſtante caſu in *Conſult. med. Tom. I. Sect. II. caſ.* 91. recenſito. Diſcernere porro oportet aſthma convulſivum, à catharro ſuffocativo, quippe qui cum vultus rubore, ſtertoreque ſtipatus, paralytici quid involvit, & intra paucos dies ſolvitur: cum illud, ſtertore vacuum, ad morbos pertineat longos. *Differentia a ſuffocatione hyſtericarum. A catharro ſuffocativo.*

§. V.

Aſthmatis incepturi notæ optime ab ARETÆO *Lib. III. cap.* 11. deſcriptæ, hæ ſunt: *gravitas pectoris, tarditas ad opus ſolitum, & ad aliud quodlibet gerendum: in curſu, aut in acclivi itinere difficilis & ægra ſpiratio: ranceſcunt, ac tuſſiunt, flatus in præcordiis, atque eructationes præter rationem excitantur: vigilant, noctuque parum & obſcure incaleſcunt: nares acutas & ad ſpirationenem paratas habent. Si malum in pejus ruat, malæ rubent, oculi prominent, veluti in iis qui ſtrangulantur: ſtertunt dum vigilant, multo magis cum dormiunt; humida, obſcura, ſonoque carens vox eſt: multum & frigidum aërem cupiunt; ſub dio ambulant, quælibet enim domus ipſis ad trahendum ſpiritum parva & anguſta eſt. Erecti ſpirant, tanquam omni aëre attracto potiri cupientes; præ aëris autem cupiditate & os aperiunt, patefaciuntque, tanquam eo ampliore indigentes. Ipſorum facies, præter malas quæ rubent, pallida eſt; ſudor circa frontem & jugula emanat; aſſidua & aſpera tuſſis infeſtat; rejiciuntur pauca, tenuia, frigida, veluti quædam ſpumæ efflorescentia; inflante ſpiritu collum intumeſcit, præcordia revulſa ſunt; arteriarum pulſus parvi, crebri, atque depreſſi; crura exilia. Quod ſi hæc ulterius incrementa acceperint, inſtar comitialis morbi nonnunquam hominem ſtrangulant. At ſi vertantur in melius, tuſſis longior & rarior fiet; plura excernuntur ſanioſa ſputa & humidiora; multa per ventrem aquea exturbabun-* *Signa aſthmatis convulſivi.*

turbabuntur; *urina copioſa excernitur*, *licet nondum quicquam in ea ſubſidat*; *vox ſonantior*, *clariorque reddetur*; *ſomni longiores*, *quantum ſatis fuerit*, *efficientur*; *præcordia remittentur*; *dolor interdum ad ſcapulas in remiſſione tranſivi*; *anhelitus rarus*, *lenis*, *ſed cum vocis aſperitate fit*.

§. VI.

terior rbi hiria. Quo magis invaluit ac inveteravit malum, eo acerbiora ac vehementiora hæc omnia fiunt. Alvus ceterum plerumque eſt adſtrictior; & urinæ minguntur tenues ac aquoſæ. Accedunt frequentiſſime pedum, dein manuum, faciei, ac dorſi tumores, brachiorum torpor; facies fit lurida, plumbeoque colore notata, jungitur febricula cum typo irregulari, veſpertinis exacerbata temporibus; ſupervenit cachectica corporis defœdatio, cum tumore pedum œdematoſo, hydrops pectoris, vel etiam aſcites, ac anaſarca; atque tandem aſſociatur paralytica alterutrius lateris, vel ſaltem brachii reſolutio; aut loco hujus, quod notabile eſt, amauroſis, quæ eſt oculorum paralyſis, obſervata fuit à GOHLIO in Schediaſmate, *de aſthmate convulſivo à polypo cordis*. Et quoniam tantum non ſemper ſuffocatione finitur hoc aſthma, dicitur quoque ſuffocativum.

§. VII.

bjecta hmatis nvul-i. Attenta vero experientia docet, eos potiſſimum homines, qui ſunt temperamenti ſanguinei, vaſis exilioribus, tamen copioſis inſtructi, obeſiores, plethorici, pectoris anguſtioris: poſt vehementiorem animi, vel corporis commotionem, quacunque de cauſſa fiat, tempore præſertim vernali, & autumnali in affectum aſthmaticum eſſe proclives. Multo magis eo tentantur, ſi menſium ac hæmorrhoidum inordinato fluxu, vel plane defectu laborant, aut conſuetas ſanguinis miſſiones, per ſcarificationem, vel venarum inciſionem intermiſerunt: nec non ſi fuerint hypochondriaci, & ventriculus ac inteſtinorum canalis, ob turbatum vel perverſum motum periſtalticum, flatibus ſcateant, & ſpaſmis adfligantur. Eo certius hæc incommoda patiuntur, ſi excretiones ſeri acris per quaſcunque vias fuerint ſuppreſſæ, aut languide ſuccedant.

§. VIII.

efuncto-m ſectio. Si diſpiciamus, eorum, qui hoc morbo perierunt, anatomicam ſectionem, deprehendimus plerumque fluctuationes aquarum in pectore, una cum polypoſis in corde concrementis; quales caſus allegant CAR. PISO *de morb. ex colluvie ſeroſa pag.* 214. SCULTETUS *in append. obſerv.* 31. *pag.* 252. ACT. MEDIC. BEROL. *Dec. II. vol. VII. pag.* 67. In quibuſdam ſola ſeri in pectore extravaſatio, abſque cordis polypo reperitur; qualis eſt obſervatio, quam ACT. BEROL. *dec. II. vol. VIII. p.* 21. referunt, ubi ſemel aorta fuit oſſea. Contra in aliis pulmones ſanguine atro, ſtagnante, extravaſato infarcti reperiuntur, veluti WILLISIUS *pharm. rat. Sect. VII. cap.* 3. exemplo oſtendit: nonnunquam ſalvis pulmonibus, & bronchiis, polypoſa duntaxat in corde concrementa occurrerunt, teſtantibus obſervationibus, quas PEZOLDUS *obſ.* 58. *pag.* 115. M.N.C. *Dec. III. anno II. obſ.* 185. *& Dec. I. anno IV. obſ.* 11. memoriæ tradiderunt; ut aliorum, de quibus infra paſſim mentio fiet, exemplorum hiſtoriam ſilentio prætermittam.

§. IX.

Quo vero eo clarius adpareat, qua ratione aſthmaticus noſter morbus generari queat; operæ erit pretium, pauca de reſpirationis negotio hoc loco præmittere. *Reſpirationis negotium explicatur.* Ad reſpirationem itaque naturalem opus primum eſt, ut ingens illud pulmonum viſcus, quod ex innumeris vaſis ſanguiferis, arterioſis & venoſis, fiſtulis quoque & veſiculis membranaceis eſt contextum, à fluido atmoſphærico, elaſtico, aëreo-æthereo, ampliata per allevationem coſtarum thoracis cavitate, ingrediente, ſufficienter expandatur. Hac expanſione fit, ut per ramos & arterioſos & venoſos, qui antea valde erant complicati, jam expanſos, ſanguis libero, & minus impedito itinere per pulmones, & ad ſiniſtrum cordis ventriculum progredi queat; quoniam preſſio vaſorum ſanguineorum, à veſiculis aëre diſtentis facta, hunc progreſſum facilitat. Quum vero aër intra pulmones humidis vaporibus refertus, & elaſticitate ſua orbatus, iterum exire, & loco hujus recens, ac vi expanſiva elaſtica animatus rurſus ingredi debet; neceſſe eſt omnino, ut thorax concidat, facto ejus cavitatis ſpatio anguſtiori. Alternans ergo dilatatio, & conſtrictio thoracis, expanſio & conſidentia pulmonum, ſufficiens ingreſſus & egreſſus aëris, & cordis æquabilis motus, liberam & naturalem efficiunt reſpirationem, ad vitam ſanitatemque conſervandam ſumme neceſſariam. Quando vero cunque cauſſæ quædam obveniunt, quæ ſufficientem aëris in pulmones ingreſſum & egreſſum remorantur, vel muſculorum thoracis item abdominis, ſeptique tranſverſi motum dilatatorium ac conſtrictorium, atque ipſius cordis convenientem ſyſtolen, atque diaſtolen pervertunt; protinus morbus ille, quem explanandum ſuſcepimus, aſthmaticus præſens eſt.

§. X.

Quibus ſuppoſitis, facillimum jam erit, ætiologiam aſthmatis ſpaſmodici ob oculos ponere. *Aſthma ſpaſmodico-ſanguineum.* Et quoniam variæ illius exiſtunt cauſſæ; primum conſiderabimus illam, quæ ſanguinis vitio debetur. Atque hac ratione obſervamus, à ſanguinis & humorum nimia mole, craſſitie, & congeſtione ad præcordia, grave generari aſthma. Quando enim ſanguinis & humorum maſſa majori copia, & impetu ad cordis dextrum ventriculum irruit; majori quoque quantitate ad ramos vaſorum pulmonalium congeritur, qua vis aëris inſpirati elaſtica ob ſanguinem nimium reſiſtentem imminuitur; & ideo ſanguis, qui non ſatis vegete propellitur per venam pulmonalem, in hujus ramulis ſtagnat; atque novus ille, quem cordis perpetuus pulſus adfert, vaſorum ramos diſtendit, dilatatque: unde ſpirandi difficultas, ſumma anxietas, cordis tremor, ac palpitatio, cum pulſu inæquali, parvo, celeri & frequenti ſuos mutuantur natales. Hoc aſthma ſanguineum vocari quoque meretur ſpaſmodicum; quoniam ſtagnans cruor nimirum diſtendit & vaſa, & nervorum ramulos & veſiculas membranaceas comprimit. Jam vero perpetuæ inſtar regulæ tenendum eſt, quod nimia tunicarum nervearum à copioſius ſtagnante in iis cruore expanſio, cauſſam præbeat conſtrictioni ſpaſmodicæ; & viciſſim hæc ipſa ad ſtagnationem

tionem & congeſtionem humorum multum faciat. Huc pertinent exempla eorum, quorum pulmones poſt mortem, ſanguine atro, ſtagnante, & extravaſato infarcti fuerunt reperti: quale de ſacerdote (quod hominum genus propter crebriorem ſermocinationem, humorum congeſtioni ad pulmones præ reliquis obnoxium eſt) allegat WILLISIUS *pharm. rat. Sect. VII. cap. 3.*

§. XI.

Aſthma ſpaſmodico flatuentum.

Hoc genus aſthmatis admodum familiare deprehenditur hypochondriacis; quoniam in iis humores vitales, qui craſſiores plerumque ſunt, ob inferiorum partium ſtricturas, majori ad præcordia compelluntur quantitate. Complicantur vero in his ſubjectis tantum non ſemper flatulentæ ventriculi, primarumque regionum diſtentiones; atque malum reddunt longe deterius. Namque dum diaphragma proxime incumbit ventriculo; ab hoc flatibus diſtento, protinus adficitur; ejuſque liberior motus impeditur, atque hinc etiam pulmonum debita expanſio coërcetur. Præterea ſæpius fit, ut ſpaſmo conſtringatur ſeptum illud nervoſum; quo conſtricto, œſophagus quoque, qui illud perforat, adeo coarctatur, ut nullus erupturis vaporibus pateat exitus. Inde anguſtiæ præcordiorum horrendum in modum exacerbantur; & ſolutis quodammodo vinculis, ructus incredibili & copia, & ſonitu exploduntur, malique levamen inferunt.

§. XII.

Aſthma convulſivum ſtricte ſic dictum.

Quod ſtricte *convulſivi* nomen meretur *aſthma*, & ſatis frequens occurrit, fit abſque præſentia craſſæ materialis cauſſæ, à ſpaſmodica partium ſpirationi inſervientium, maximeque membranarum cellulas pulmonales inveſtientium conſtrictione. Dum enim tunicæ nervoſæ ſepti tranſverſi, dum membranaceæ muſculorum intercoſtalium partes, dum ſenſibiles, quæ pulmonum cellulas undique cingunt, membranæ ſpaſmo conſtringuntur: arctatur thoracis ſpatium, coërcetur pulmonum expanſio, impeditur aëris ſufficiens in cellulas pulmonales introitus, & cruoris per pulmones tranſitus, ac ex uno in alterum cordis ventriculum circuitus mirifice retardatur. Quum vero conſtrictæ pectoris regiones nervos ſuos mutuentur à vertebralibus, atque dorſalibus, qui etiam ad brachia ramos mittunt; facile patet, cur totum pectus cum brachiis grave ac tenſum ſit, ſcapulæ, dorſum, ac ſternum dolore corripiantur, atque brachia torpore, quin tandem quoque paralyſi, ob impeditum à ſtrictura liquidi nervei influxum, adficiantur.

§. XIII.

Cauſſæ aſthmatis convulſivi.

Hæ ſpaſmodicæ conſtrictiones proritantur à materia acri, ſubtili, cauſtica, quin ſæpe virulenta, ad dictas nervoſas præcordiorum partes incumbente: quæ generatur, atque originem ſuam repetit à ſudorum, maxime in ſcorbuticis, repulſione; nec non exanthematum, efflorеſcentiarum, & quarumcunque ſeri ac lymphæ acrioris excretionum, vel ad artus exteriores depoſitionum, non ſufficienti evacuatione, vel improvida adſtrictione. Sic teſtatur multiplex experientia, malum noſtrum exoriri, ab eryſipelate, variolis, maximeque morbillis, purpura, maculis & puſtulis quibuſcunque ſcorbuticis, haud ſatis ad corporis ſuperficiem pulſis, aut craſſo adſtringentium uſu retroactis; à ſcabie, tinea, vel achoribus capitis, cruſta lactea, per oleoſa, pinguia, aut linimenta ſulphurata, præpoſtere exſiccatis; à pedum fœtore repreſſo: à tranſpiratione totius corporis ſubito cohibita; qualis caſus reperitur in *Conſult. med. Tom. I. Sect. II. caſ. 90.* ab ulceribus chronicis, vel fonticulis inopportune conſolidatis; qualis obſervatio de aſthmate convulſivo ab ulcere ſcroti ſerpiginoſo, aqua mercuriali exſiccato orto invenitur *Lib. cit. Tom. II. Sect. III. caſu 64.* à podagra vel arthritide partim ex defectu virium, partim male feriatis artibus retrocedente, uti quidem de podagra caſus *Conſult. Tom. I. Sect. II. caſ. 93.* de arthritide *Tom. I. Sect. II. caſ. 92.* inſerti teſtantur.

§. XIV.

Aſthma convulſivum à fumis metallicis.

Huc fere pertinet aſthma illud ſpaſmodicum ſiccum, quod à fumis metallicis, ſaturninis, ſulphureis, venenatis, arſenicalibus, carbonum foſſilium, ac exhalationibus aquæ fortis, iis præſertim evenit, qui in metallis laborant, uti ſunt metallicolæ, & quoddam fabrorum genus; Conf. diſput. mea *de Metallurgia morbifera; & in* ACT. MEDIC. BEROLINENS. *Dec. I. vol. VI. pag. 31.* caſus recenſetur, de fabro ex attractis cineribus metallicis inter æs malleo tundendum in aſthma convulſivum delapſo. Tetri namque & virulenti iſtiuſmodi vapores, per inſpirationem attracti, incumbunt nervoſis veſicularum pulmonalium membranis, haſque conſtringendo, libero ac intimiori aëris in eas acceſſui iter præcludunt, ideoque grave hoc machinantur malum.

§. XV.

Aſthma ſuffocativum à læſione diaphragmatis.

Sola diaphragmatis ſtrictura ſpaſmodica, abſque ullo pulmonum vitio, ſufficiens eſt, totum reſpirationis negotium perturbandi, & repentinam ſuffocationem inducendi. In recenti adhuc memoria mihi ſunt bini notabiles, ſed triſtes ſimul caſus, ubi ſubjecta antehac per omnia ſana, ex gravi percuſſione ſcrobiculi cordis, & ejus regionis, cui adnexum reperimus ſeptum tranſverſum, ſubito perierunt ſuffocata; poſt mortem diſſecata, nullum oſtenderunt in toto corpore vitium, quam levem in tendinea diaphragmatis parte ſugillationem, ejuſque ſtricturam. Neque minus obſervatione conſtat, vulnera in idem diaphragmatis centrum, punctim inflicta, momentaneam intuliſſe ſuffocationem; ut taceam ſpirandi ſummam difficultatem, quæ ex nervoſi illius ſepti inflammatione percipitur. Neque obſcura eſt ratio: conſtrictum enim diaphragma retinet convexum, qui ſub inſpiratione planus eſſe deberet, ſitum; quo thoracis cavitatem adeo coarctat, ut pulmones non ſatis expandi queant.

§. XVI.

Aſthma ſpaſmodicum cachecticum.

Neque ſilentio prætereundum eſt aſthma illud ſpaſmodicum, quod in cachecticis à tumore œdematoſo pedum, quacunque de cauſſa intra corpus repulſo, cum gravi pectoris oppreſſione, & anxietate originem trahit. Ratio fere eſt eadem cum aſthmate ſanguineo: namque ſerum illud ſpiſſum ac vappidum, quod in pedibus ſtagnavit, dum inducta ipſis ſtrictura ſurſum repellitur, abſorbetur à venis ſanguiferis, & ad præcordia fertur. Ibi ex dextro cordis ventriculo

culo cum reliqua humorum maſſa, in arteriam pulmonalem, ejuſque ramulos pulſum, hos tanta replet copia, quæ, comprimendo ſimul veſicas pulmonales, reſiſtit irruenti aëri, ejuſque ingreſſum, ad propellendum per venas cruorem ſufficientem remoratur. Ergo ſtagnat ille ſero viſcido repletus ſanguis in arterioſis ramulis, hos graviter diſtendit, & ſic ſummam anxietatem, ſpirandi difficultatem, ac interdum repentinam ſuffocationem inducit: quæ fere certiſſima eſt, ſi pedum œdemata repelluntur in iis, quorum corda polypis obſeſſa ſunt. Et obſervavi in ejuſmodi ſubjectis, quod, ſi febre intermittente correpta fuerunt, ſub frigoris acceſſione pedum tumores ſubito evanuerint, ingentem ſpirationis anguſtiam, quin tertio ſemper paroxyſmo repentinam ſub ipſo frigore poſt ſe traxerint ſuffocationem; qualem caſum *Conſult. med. Tom. I. Sect. II. caſu* 62. inſerui.

§. XVII.

Aſthma ſuffocativum à polypo cordis.

Datur *aſthma*, quod magis *ſuffocativum* dici meretur, & à polypis cordis ventriculos obſidentibus ſuboritur. Hoc non raro in repentinam deſinit ſuffocationem, & poſt mortem nihil in corpore oſtendit præternaturale, quam polypos; ſicuti teſtantur obſervationes à RIVERIO *Centur. I. obſ.* 82. TULPIO *Lib. I. cap.* 27. PEZOLD. *obſ.* 58. *pag.* 115. A.N.C. *dec. III. anno II. obſ.* 185. allegatæ &c. Dum enim polypoſa concrementa, maxime ſi ſiniſtrum cordis obſederint thalamum, præſcindunt ſanguini è pulmonibus redituro iter, accumulatur ille in pulmonum vaſis, diſtendit ea, impedit acceſſum aëris; atque non remoto polypoſo repagulo, in lethiferam prorſus ſtaſin & ſuffocationem terminatur.

§. XVIII.

Aſthma ſuffocativum ab hydrope pectoris.

Hydrops denique pectoris, quanquam plerumque ſit pernicioſus aſthmatis convulſivi effectus, attamen & ab hoc, & ab aliis cauſſis, v. g. pulmonum inflammatione, vel violentia extrinſecus illata &c. ortus, gravi aſthmati ſuffocativo ſuppeditat cauſam. Ubi præſto eſt, hæ fere ſunt notæ: Tumor œdematoſus non pedes ſolum, verum etiam manus occupat; harum enim tumorem, pro pathognomonico hujus affectus ſigno, ſolertiſſimus jam agnoſcit BAGLIVUS, dum *Prax. Med. Lib. I.* dicit; *quod illis, qui pectoris hydrope laborant, manus intumeſcant, immo totum quandoque brachium ad cubitum uſque.* Obſervatur quoque in iis quarum in pectore fluctuatio, *ein Gequaddere*, præprimis ſi corpus ad latera inclinent, tremor cordis, torpor, ac paralyſis brachiorum, tuſſis ſicca, interdum ſerum pellucidum ſecum ducens, ac febris anomala. Quando cordis polypus complicatur, quod plerumque fit, adſunt cordis palpitationes, & arteriarum intermittens pulſus.

§. XIX.

Hydropis pectoris generatio.

Eſt vero pectoris hydrops, fluctuatio & extravaſatio lymphæ atque ſeri in cavitate pectoris; & ſequentem in modum generatur. Extimam pulmonum tunicam copioſiſſimis vaſis lymphaticis refertam eſſe, eleganter deſcribit ac delineat Clariſſimus NUCKIUS *in adenogr. curioſ. pag.* 141. Hæcce vaſa non minus, quam reliqua lymphatica, pectus multis in locis obſidentia, revehunt laticem ſuum ad ductum thoracicum, ut ex hoc per venam ſubclaviam atque cavam, ad dextrum cordis feratur ventriculum. Quando vero huic lymphæ itineri obex ponitur, ut ad ductum illum pertingere nequeat; vaſa lymphatica nimium infarciuntur, tandemque ultra ſphæram elaſticitatis diſtenta, rumpuntur, laticemque in cavum effundunt pectoris. Quum igitur ſpaſmodicæ partium ſpirationi dicatarum, maximeque pulmonum, ſtricturæ, quæ aſthma convulſivum producunt, cohibeant ac remorentur lymphæ ad ductum thoracicum iter: facile patet, qua ratione tandem hydropem pectoris pariant. Hæc viciſſim aquarum in pectore collectio, dum totam thoracis replet cavitatem, & ſeptum quoque adgravet tranſverſum; nullum pulmonibus ſeſe expandendi ſpatium relinquit, ideoque & ſanguinis, & aëris in illos ingreſſum, ac liberum circuitum remorando, aſthma inducit ſuffocativum; quia nimirum ſuffocando tandem jugulat miſeros. Interim extravaſata hæc aqua, innatantes ipſi pulmones non modo colliquat; verum etiam mora temporis acrior reddita, eos arrodit, ac putredine fere conſumit, adnotante HARDERO *Lib. I. obſ.* 51. *pag.* 217. Quod attinet pericardii hydropem; ille non ſolum eodem modo ex vaſis lymphaticis, cordis ſuperficiem ambientibus, contingere poteſt; verum etiam à ſero, per auriculas, ſtagnante cruore infarctas, ſecedente adaugetur.

§. XX.

De hydatidibus.

Neque vero negligenda eſt ea hydropis in pectore ſpecies, quæ hydatidibus veluti ſacculo incluſa continetur, maximeque intra ipſam pulmonum ſubſtantiam reperiunda eſt. Multæ occurrunt obſervationes de hydatidibus ejuſmodi, non modo in pulmonibus, verum etiam pleura, ſepto tranſverſo, & cordis externa ſuperficie repertis; quales vide apud OTTONEM HEURNIUM *obſ.* 18. BARTHOLINUM *Cent. II. obſ.* 61. ACTA HAFFNIENS. *vol. III. obſ.* 76. M.N.C. *Cent. III. & IV. obſ.* 115. In ipſis quidem pulmonibus hæ hydatides, à vaſis lymphaticis, in eorum ſubſtantia diſruptis, ac laticem ſuum in cellulas ac veſiculas effundentibus, unde hæ in tantam elevantur molem, generari videntur, & vero eſt ſimillimum, quod ex rupta ejuſmodi veſica, ſerum in pulmonum ſubſtantiam extravaſetur, & repentinam inducat ſuffocationem: unde etiam derivamus materiæ illius limpidæ, quæ cum tuſſi nonnunquam fit, rejectionem.

§. XXI.

Cauſſa remota eſt frigus.

Si quid ex cauſſis occaſionalibus eſt, quod aſthma convulſivum inducere poteſt, certe eſt externum frigus, hoſtis ille nervoſo generi inimiciſſimus. Unde hiemali tempore, flantibuſque ventis aquilonaribus ingraveſcit malum; & à frigido quoque potu exacerbatur. Inprimis obſervavi, illos, qui pectus non bene tegunt, illudque frigori, maxime nocturno exponunt, ſæpius hoc malum incurriſſe.

§. XXII.

Prognoſis.

Ex his adparebit, quam variis modis generetur, ac foveatur aſthma convulſivum, ac ſuffocativum: jam pauca de prognoſi trademus. Ubi malum recens eſt, & ſola præcordiorum conſtrictione ſpaſmodica nititur; ſpes eſt ſalutis; maxime ſi motus arthritici, podagrici, ulcera, & exanthemata ad ſua loca revocentur. Quando ſupervenit excretionum ſanguinearum per uterum, aut hæmorrhoides fluor, iis, qui ex earum ſup-

ſuppreſſione aſthmate ſunt correpti, & paſſione laborant hypochondriaca, levamen adfert; atque ſi res adhuc integra fuerit, perfectam convaleſcentiam. Quod ſi vero inveteravit affectus, aut perverſa tractatur medela; tranſit in pectoris hydropem, viſcerum imi ventris obſtructiones ac infarctus, pedum œdemata, cachexiam, ac hydropem univerſalem. Namque conſtat, quod per diaphragmatis centrum tendineum feratur vena cava, quæ ex imo ventre cruorem ad cor vehit; nec ignotum eſt, quod liber ſepti tranſverſi motus, circulum ſanguinis per hepar, natura languidiorem adjuvet, atque promoveat. Quando igitur cunque liber ſanguinis per venam cavam aſcenſus impeditur; tardior ejus fit in hepate circulatio; unde humores primum omnium in diſſitis regionibus, veluti ſunt pedes, ſtagnant, ſeroſamque portionem, œdematis cauſſam, dimittunt; deinceps quoque per viſcera imi ventris difficilius progrediuntur, inque iis ſubſiſtentes, infarctus, ſcirrhos, cachexiam ac hydropem cauſſantur; quem ligata prope ſeptum tranſverſum vena cava, protinus ſuboriri, præter LOWERUM, experientia commonſtrat. Generatim ſciendum eſt, omne aſthma convulſivum, vel præceps exitium, atque repentinam ſuffocationem inferre, maxime, ubi ſubeſt cordis polypus; vel diutius inhæret, atque hydrope perimit ægrotantes; quo in caſu lethiferum eſt, ſi patiantur febrem lentam, pulſum inæqualem, ac intermittentem, paralyſin brachiorum, continuam cordis palpitationem, imminutam mictionem, ſyncopem: tum enim in propinquo mors eſt. Quidam denique ſuperveniente pulmonum inflammatione exſtinguuntur, quo gravius malum eo languidior fit pulſus. Aſthma in ſenibus comitatur plerumque uſque ad mortem, & quod ex diſlocatione vertebrarum fit, non ſanatur, niſi hæ reducantur. Quo majori impetu & vehementia acceſſio & diutius durat & crebrius recurrit, eo plus periculi ſubeſt, & ſuffocatione jugulat.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Gravioris noſtri mali curatio, his fere indicationibus abſolvitur, ut 1) ſpaſmodicas pectoris, atque partium ſpirationi miniſtrantium ſtricturas conſopiamus, 2) humores ad externum corporis habitum, infernaſque partes derivemus, & eorum circuitum æquabilem reddamus, 3) cauſſarum, quæ malum fovent, remotioni, pro earum diverſitate ſtudeamus. Et ſicuti binis prioribus ſcopis in ipſo paroxyſmo potiſſimum ſatisfacere; ita tertium extra hos explere licet.

§. II.

Quæ conferant in paroxyſmo. *Ipſo in paroxyſmo*, quoniam plerumque alvus ſtrictior eſt, & humores una cum flatibus ad ſuperiora regurgitarunt, non facile quidpiam præſentius auxilium fert, quam clyſteres emollientes, ſimul carminativi; quos ex floribus ſambuci, meliloti, verbaſci, pæoniæ, liliorum alborum, chamæmeli vulgaris, ſeminibus quatuor carminativis, oleo chamomillæ cocto, & una alteraque ſalis communis vel gemmæ drachma, ſtimuli loco addita, parare convenit; &, exigente neceſſitate, bis vel ter iterare. Deinceps, incredibilem virtutem exſerunt, pedum, qui tantum non ſemper frigidi ſunt, frictiones, eorumque in aquam tepidam dimiſſiones. Ubi gravis præcordiorum vexat ſpaſmus; iis fotus calidiores, vel etiam veſicæ, lacte calido repletæ, ad mitigandum ſpaſmum admoveri poſſunt; nec levem in his ſedandis opem nonnunquam ferunt *linimenta nervina, quæ ex aquæ Anhaltinæ unciis binis, ſpiritus ſalis ammoniaci, lumbricorum terreſtrium, eſſentiæ croci, caſtorei ana drachmis duabus, olei nuciſtæ vel macis drachma una parare*, atque collo, ſcapulis, muſculis thoracis, ſpinæque dorſali adplicare ſoleo. Ex internis laudem merentur antiſpaſmodica, cum blandis diaphoreticis juncta; quæ diſcutiendo peccantem materiam, & relaxando ſpaſmodicas conſtrictiones, operæ faciunt pretium. Talia ſunt mixturæ ex aquis analepticis florum tiliæ, pœoniæ, primulæ veris, liliorum convallium, acaciarum, ulmariæ, pulvere Marchionis, cinnabari nativa, ſpiritu nitri dulci, vel liquore anodyno minerali, mixtura ſimplici & ſyrupo papaveris rhœados; quæ crebro repetita doſi offerendæ, aut cum liquore anodyno, qui nuptus ſit ſpiritui bezoardico *Buſſii*, vel cornu cervi ſuccinato, alternandæ. Præterea, quantum fieri poteſt, corpus in moderato calore conſervare oportet: neque enim plura ipſis in paroxyſmis moliri licet.

§. III.

Cura aſthmatis ſanguinei & hypochondriaci. *Extra paroxyſmum*, ante omnia eo eſt reſpiciendum, ut ſtagnationes humorum in pectore diſcutiamus, eorumque circulum reſtituamus æquabilem: ſimul vero cauſſas materiales ac mediatas removeamus. Quod ſi igitur ſanguinis nimia verſus pectus congeſtio hoc malum induxerit; conſopita ejus per pulveres ac mixturas temperantes ebullitione, imminutioni nimiæ molis ſtudendum eſt. Quo quidem fine venæ ſectiones in pede, præſertim vinoſæ diætæ addictis, ſtatis temporibus inſtitutæ, eximiam ſpondent utilitatem; quibus in conſuetis interponendæ ſunt ſcarificationes; & iis, qui ſuppreſſum hæmorrhoidum fluorem patiuntur, conferunt hirudines venis ſedalibus adplicandæ. Non minus blanda laxantia, ad eliminandas primarum viarum ſordes, & ad promovendum ſanguinis per abdomen, & venam portæ circulum, motus corporis, victus tenuis, potuſque levior, ſed largus commendari debent. Et ſi hypochondriaca, & flatulenta præſto ſunt ſymptomata; eo feliciori cum ſucceſſu adhibentur lenia laxantia ac clyſteres, conjuncto elixirii viſceralis uſu, & recta victus ratione. In ſubjectis, maxime ex ſuppreſſione vel menſium vel hæmorrhoidum laborantibus; nihil quoque eſt fructuoſius, thermis, interne pariter ac externe uſurpandis; aut acidulis Selteranis; quæ tepefactæ cum lacte miſceri debent. Hæc etiam via eſt curandi aſthma, quod à polypo cordis proficiſcitur.

§. IV.

Aſthmatis ab acrium ſordium repulſione ſuborti curatio. Quando malum à materia arthritica, podagrica, ſcabioſa, purpuracea, vel ulceroſa intra corpus retrocedente, ac repulſa ortum traxit; tranſlato nempe humore acri, peccante, cauſtico, ad nervoſas pectoris partes: non tutius conſilium eſt, ac blandis diaphoreticis, liberam perſpirationem promoventibus, humorem iſtum ad corporis ſuperficiem, vel ad partes, ex quibus repulſus fuit, relegare. Cui ſcopo cum præſentiſſimo commodo ſatisfaciunt liquor noſter anodynus, cum ſpiritu bezoardico *Buſſii* mix-

mixtus, aut pulvis bezoardicus, ex antimonio diaphoretico, nitro, pulvere Marchionis, ſuccino præparato, & momento camphoræ compoſitus, mane potiſſimum ſumendus; deſuper bibendo aliquot vaſcula infuſi theiformis, quod ex herba ſcordii, veronicæ, floribus ſambuci, tiliæ, ſemine fœniculi, & aniſo ſtellato concinnatur, inde lenem promovendo ſudorem. Ubi ſcabies, vel ulcera retroacta, vel præmature conſolidata ſunt; inſignem laudem merentur remedia ex ſulphure parata, quippe quæ has ſordes ad cutim revocandi, magnam vim poſſident. Quemadmodum enim medicamenta ex ſulphure minerali extrinſecus in ejuſmodi affectibus valde aliena & noxia ſunt; ita contra interne data tonum partium roborando, difflationem & perſpirationem heterogeneæ materiæ adjuvant. Neque vero negligenda ſunt, leniora laxantia, nec blanda diuretica, ſicuti tinctura tartari &c. eſt; ſiquidem his & craſſæ è primis viis, & reliquæ per vias urinarias, excernentur impuritates. Speciatim pediluvia revocandis ad pedes arthriticis, atque podagricis motibus adprime inſerviunt.

§. V.

Curatio aſthmatis cachectici. Ubi moleſtiſſimus hic morbus à tumore pedum œdematoſo, per graviorem animi affectum, vel terrorem ſubitum, vel nimiam refrigerationem, vel etiam febrilem acceſſionem retropulſo naſcitur: tunc non leve negotium eſt, decubitum ſeri viſcidi in pectore diſcutere, & ad extimas partes revocare. Vidi in tali caſu cum fructu adhibitum *pulverem diaphoreticum, ex ceruſſæ antimonii, cornu cervi uſti ana drachma una, cinnabaris medicinalis ſcrupulis binis, ſulphuris antimonii correcti granis quatuor paratum; quem pondere duorum ſcrupulorum, deſuper bibendo infuſum theiforme propinare ſolitus ſum.* Fovendi præterea ac ſedulo fricandi ſunt pedes, ut ſpaſmus eorum relaxetur, & frigus expellatur; nec non injiciendi ſunt clyſteres, aut laxantia, eaque leviſſima.

§. VI.

Curatio aſthmatis ſicci. In aſthmate ſicco, quod à cauſſis externis bronchia & pulmonales veſiculas exſiccantibus, ut ſunt vapores ſaturnini, aër exhalationibus calcis vivæ refertus, vel vapor carbonum foſſilium, naſcitur; humectantia & acrimoniam demulcentia & fibras laxantia, ut ſunt lac, cremor ejus, oleum amygdalarum dulcium, emulſiones, ſperma ceti, pinguedines animantium interno & externo uſu omne abſolvunt punctum.

§. VII.

Curatio hydropis pectoris. Quod ſi pectoris hydrops jam præſto fuerit, anceps eſt curatio. Unicum, quod reſtare videtur remedium, paracentheſis eſt thoracis, quam multi collaudant auctores, uti CAR. PISO, SCULTETUS *obſerv.* 31. *pag.* 252. & SYLVIUS *oper. medic. cap.* 50. *pag.* 316. Neque eſt, quod fugiamus hoc remedii genus; quippe quod provida manu adplicatum, periculi plane expers eſt: verum alia incidit quæſtio, an ſemper certum inferat auxilium? Perite HIPPOCRATES *Lib. II. de morb.* monet, quod inſtituenda ſit hæc operatio, antequam morbus invaluerit, aut labem viſceris cujuſdam ſecum traxerit. Et profecto hoc in caſu, ſi viſcerum læſio, aut exulceratio præſto fuerit, non temere ad hanc accedendum ſuadeo curam: iis vero integris, non contemnendam pollicetur opem. Præterea conjungere oportet leniora diuretica, atque laxantia, maximeque ea, quæ per epicraſin agere dicuntur; nimirum ſi morbus in principio, & ab exacerbatione febrili vacuus adhuc fuerit.

§. VIII.

Ultimo loco non incongruum viſum eſt, quæ CELSUS in ſpirandi difficultate *Lib. IV. Cap.* 4. in uſum commendavit, remedia ſubnectere; *Auxilium eſt*, inquit, *niſi aliquid prohibet, in ſanguinis detractione. Neque id ſatis eſt, ſed lac caprinum calidum jejuno dandum; & ſi non febrit, venter ſolvendus eſt. Liquanda alvus, interdum etiam ducenda, quibus extenuatum corpus incipit ſpiritum trahere commodius. Caput etiam in lecto ſublime habendum eſt; thorax fomentis, cataplaſmatiſque calidis, aut ſiccis, aut etiam humidis adjuvandus eſt.* Et inferius addit: *Præter hæc ſorbitionibus & lenibus cibis utendum eſt: interdum vino tenui auſtero, nonnunquam vomitu. Proſunt etiam, quæcunque urinam movent; ſed nihil magis, quam ambulatio lenta pene uſque ad laſſitudinem, fricatio multa, præcipue inferiorum partium, vel in ſole, vel ad ignem, & per ſe ipſum, & per alios, uſque ad ſudorem.*

CAUTELÆ, ET MONITA PRACTICA.

§. I.

Cautelæ circa emetica & purgantia. Purgantia acriora, uti ſunt ex jalappa, gummi guttæ, colocynthide, elaterio, eſula &c. confecta; nec non emetica, maxime, quæ ex ſtibio parantur, cane pejus & angue in hoc affectu ſunt fugienda; quippe quæ genus nervoſum magis ad ſpaſmos diſponunt. Verum enim vero in aſthmate tali cachectico, ubi pectus humoribus ſeroſis, viſcidis plenum eſt, cum inſigni uſu tartarum emeticum, refractiori doſi, cum infuſo mannato propinare ſoleo; quo debilitatis pulmonibus aliquale robur inſtauretur, ut ſtagnantibus ſuccis reſiſtere poſſint. In tali quoque caſu eximiæ utilitatis eſt ſulphur antimonii, probe correctum, nec non à Veteribus mire commendata ſquilla, provide data, quæ incidente non minus, ac reſolvente virtute, deſideratum edit effectum.

§. II.

Circa tumores pedum. Vulgaris, ſed inſignis error eſt, tumores pedum œdematoſos, qui frequentiſſime junguntur affectui noſtro, purgantibus draſticis profligare velle: neque aliud quidquam inde expectandum, quam ut ægri per compendium ad mortem deducantur: aliena quoque valde ſunt emplaſtra repellentia & ulcera ac fluxiones pedum ſiccantia & conſolidantia. Nec ſemper tuto ſunt adhibenda balnea Laconica cum ſpiritu vini; quoniam exſiccant nimium corpus, tumoreſque repellunt. Proficiunt magis ſiccæ fomentationes, ſacculi diſcutientes, conjunctis interne diaphoreticis cum antiſpaſmodicis mixtis, nec non uſurpatis diureticis, atque clyſteribus paullo acrioribus.

§. III.

Circa venæ ſectionem. Sanguinis, quæ per venæ ſectionem fiunt, miſſiones, nunquam in ipſo paroxyſmo debent inſtitui, quoniam malum inde fit deterius ac contumacius. Neque extra paroxyſmum quidpiam pr-

proficiet in ullo aſthmatis genere, quam in eo, quod vel à nimia ſanguinis mole, aut craſſitie, conjuncto cordis polypo, vel ab excretionum ſanguinearum ſuppreſſione fovetur: tum fine præſervatorio circa æquinoctia eam decet inſtituere. Monendum vero hoc loco eſt, majori ſemper cum fructu clyſterem, ad flatus diſſolvendos & alvum aperiendam ſanguinis miſſioni præmitti.

§. IV.

Circa thermas & acidulas. Thermæ ſi in morbi principio in uſum trahantur, vel etiam acidulæ, quæ tepefactæ eſſe debent, huic malo & ejus generationi, præſertim ſi ex cacochymia ſcorbutica, viſcerum infarctu, vel ſuppreſſione criticarum ſanguinis miſſionum pullulaverit, mirifice opitulantur: contra vero ſi jam inveteraverit malum, cordis polypi præſto fuerint, vel hydrops pectoris fixam occupaverit ſedem, harum potus, mortem accelerat; quod variis comprobatum habeo exemplis. Namque in his ſubjectis reperitur partium ſolidarum mirifica laxitas, ac viſcerum obſtructio; qua de cauſſa minerales iſtæ aquæ haud rite tranſeunt emunctoria, ſed hinc inde ſtagnantes, non modo extravaſatum in pectore ſerum augent, verum etiam novos, variis in locis, excitant tumores.

§. V.

Balneorum mineralium uſus. Major fere ſpes ſalutis collocari poteſt in externo thermarum uſu, præſertim earum, quæ non tam adſtringentis, calcareæ & martialis ſunt proſapiæ, quam potius, quæ valde ſubtilem & leviſſimam aquam fovent, & ſale quodam alcalino imbutæ ſunt: quo nomine egregiam vidi efficaciam à Tœplicenſibus, & Piperanis; ſiquidem virtute ſua laxante ac emolliente fibras denſas, rigidas & conſtrictas mirifice demulcent, atque ſolantur, & ſimul liberiorem reddunt perſpirationem. Ubi vero vel polypi vel aquæ extravaſatæ ſuſpicio eſt, prorſus exulare hæc debent. Plus etiam conferunt balnea præſervandi, quam curandi ſcopo.

§. VI.

Circa diuretica. In ſtatu cachectico, cui jungitur aſthma, magnam opem ferre deprehenduntur diuretica; adeo, ut JOH. RHODIUS *Lib. III. obſ.* 27. teſtetur, aſthma, evacuatis intra nycthemeron, 37. urinæ libris fuiſſe ſanatum. De hoc medicinæ genere BAGLIVUS *obſ. pag.* 103. perite hæc ſcribit: *Pluries adnotavimus, in pectoris morbis, ſemper ducendum eſſe ad vias urinæ, natura id monſtrante; necnon magnum conſenſum eſſe inter tibias & pectus, pudenda & pectus. Diuretica ex ſalibus lixivialibus, & acidis parata in pectoris morbis non adeo tuta ſunt, nam tuſſim movent, & morbum exaſperant; contra pulvis millepedum, therebinthinata,* eſſentia ſuccini minus ſpirituoſa ſed probe alcaliſata, item balſamum ſulphuris antimonii noſtra methodo præparatum, *decocta radicum aperientium, ſyrupus de althæa Fernelii, urinam potenter movent, nec tenellis pulmonum membranis infenſa ſunt.*

§. VII.

Circa externa. In aſthmate ſpaſmodico cum cardialgia juncto, & quod à ſpaſtica ſepti tranſverſi ſtrictura prodit, linimenta, quæ ex axungiis animalium recentibus parata ſunt, demulcentia & anodyna, pinguedinem quoque caponis per ſolis calorem ſubtiliſatam, neque minus emplaſtrum *Barbettianum*, cum ſapone & camphora nobilitatum, plus ſæpe effeciſſe, quam ſpirituoſa & calidiora obſervavi.

§. VIII.

Aëris uſu[s]. In curatione non minus ac præſervatione aſthmatis noſtri, aliorum remediorum vim egregie ſecundat aër; qui quo lucidior, purior, atque ſerenior eſt, eo majorem aſthmaticis fert opem. Et quem fugit, quod ſola tempeſtatis mutatio, morbum hunc inſigniter adaugeat? Veteres inſignem aëris habuerunt reſpectum; quos inter allegaſſe juvat CÆLIUM AURELIANUM, qui *Lib. II. cap.* 3. ita ſcribit: *Obtinente ſtrictura, convenit ægrotos jacere loco lucido mediocriter, atque calido, adhibita abſtinentia, uſque ad tertium diem, cum requie corporis, atque animi, appoſitis lanis limpidis, atque mollibus, oleo dulci atque calido prætinctis, colla & thoracem circumdantibus &c.*

§. IX.

Aëris ruralis uſus. Neque minus ad inducendum partibus in pectore nervoſis robur naturale, præſervandi fine, mirifice præter potum aquæ frigidæ, ſed purioris & levioris, confert aëris ruralis uſus; quem laudando ſane ſtratagemate, BAGLIVUS *oper. pag.* 107. his verbis commendat: *In diuturno aſthmate, ſive humorali, ſive convulſivo, aërem ruſticanum ægrotantibus impero, & potiſſimum, ut campos habitent, quos arant bubulci. Debet itaque aſthmaticus ſequi bubulcum, quando terram arat, & incedere per ſulcum, ſive viam ab aratro recenter in terra factam, & aperto ore inſpirare aërem, ſive halitus nitroſo-ſalinos ac ſulphureos, à recenter ruptis terræ glebis prodeuntes. Tonus pulmonus, longo morbo relaxatus, nitroſa ſalina centralis terræ caloris ſubſtantia roboratur, confirmatur, & reſtituitur; eoque reſtituto, circulus quoque liquidorum per pulmonum telas in libertatem ponitur, morbuſque profligatur.*

§. X.

Circa potum. Multum quoque ad levandum vel ſanandum id mali refert, quo potus genere æger utatur. Cereviſiam fere, & quam maxime triticeam improbamus. Vinum meracum ſpiritu fœtum eſt, ebullitionem ſanguinis creans, congeſtionem humorum & gravitatem in pectore ac ſpirandi anguſtiam augebit, præſertim in ſanguine abundantibus. Vinum naturaliter aquoſum, ut Moſellanum vel Neckarinum recens, fibras ventriculi minus roborando, concoctioni minus aptum, flatus producit præſertim in hypochondriacis. Optimum deprehendi vinum Rhenanum antiquum, cum partibus tribus vel quatuor aquæ purioris fontanæ vel Selterani fontis permixtum. Ceterum infuſa theiformia ex hyſſopo, veronica, ranunculo hortenſi, ſive tragon, hedera terreſtri, radice glycyrrhizæ, floribus bellidis parata, non ſatis laudare poſſumus, à quacunque etiam hoc malum ſubortum fuerit cauſſa.

§. XI.

Circa dulcia. Saccharata, nimis dulcia, mellita in omni aſthmate, maxime omnium vero in ſeroſo & hypochondriaco cane pejus & angue vitare oportet: nam tonum ventriculi lædendo, digeſtionem de-

deſtruunt, & flatuum generationi multum velificantur.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

ſthma onvulſiúm à materia odagrica n corpore emanente.

Vir XXXIX. annorum, ante binos annos graviſſima pectoris conſtrictione, ac coarctatione, cum dolore punctorio & lancinatorio, thoracem, ſcapulas, & ſuperiorem medullæ ſpinalis partem occupante, corripiebatur, & de cordis vehementi compreſſione, ſummaque ſpirandi difficultate, ac ſi per anguſtum duntaxat foramen ſpiritum ducere deberet, conquerebatur, adeo ut nec ſtare, nec ſedere, nec laterum ulli incumbere potuerit. Duravit malum per ſedecim horas, & tum quievit: ſed vertente anno, circa idem, quod erat vernale, tempus recruduit hæc truculenta paſſio cum iiſdem ſymptomatibus. Hac autem vice dolor podagricus, cum tumore calcanei, pedes infeſtaverat; qui, adplicata in pulvere camphora, evanuerat, & brevi tempore poſt ſe traxerat aſthmaticum paroxyſmum. Redibat ille aliquoties, & longe majori, quam antea ferocitate adfligebat, manus pedeſque calore & frigore alternantibus tremebant, & nulla pars corporis erat, quin in malorum conſenſum raperetur. Exercebant inſuper primam regionem perpetuæ anxietates, ac flatulentiæ; &, quod notari meretur, ipſe vir ægrotans nunquam antea ſanguinis evacuationes paſſus erat; Attamen in hoc morbo venam tundendam præbuit, eo effectu, ut cordis conſtrictio, cum pectoris & ſcapularum pungitivo dolore remitteret. Præterea externe ſpiritus vini camphoratus, interne vero pulvis bezoardicus nitroſus, præ aliis levamen ferebant. Conſultus ego in paroxyſmo commendavi pulveres diaphoreticos, cum nitro, cinnabari, tantillo camphoræ, & extracti croci permixtos: extra hos crebra pediluvia, & veſicatoria cruribus ſcapuliſque adplicanda collaudavi. Præſervandi ſcopo utique thermarum Tœplicenſium uſum ſuaſi; & vere pariter ac autumno, præmiſſa venæ ſectione, ſal meum aperitivum, pilulas balſamicas, decoctumque temperatum, per unam alteramve hebdomadem uſurpanda propoſui, cum ſucceſſu feliciſſimo.

Epicriſis.

Ægrotus noſter præter nimiam, qua abundavit, ſanguinis molem, & hypochondriaca paſſione, & ſcorbutica humorum diatheſi laboravit: priorem teſtantur flatulentæ primarum viarum diſtenſiones, poſteriorem podagrici pedum dolores ſignificant. Aſthma igitur, quo preſſus fuit, à materia podagrica, ob naturam languidiorem haud ſatis vegete ad articulos pedum depulſa; ſed retenta in corpore, ac nervoſis præcordiorum partibus inſidente, ſuam traxit originem: ab imi ventris vero flatulentia, majora cepit incrementa. Quare eo direxi curationem, ut in paroxyſmo motus ſpaſmodicos mitigarem, & aucta tranſpiratione, hoſtilem materiam ad corporis revocarem habitum. Deinceps podagram per pediluvia ad pedes invitare volui; & amurcam acrem per veſicatoria expellere intendi; quæ in illis potiſſimum caſibus, ubi ſcabioſa, vel ulceroſa materia malum fovet, præſtantis ſunt uſus. Quoniam autem æger ſcorbutico-hypochondriacus fuit: ad mundificandam humorum maſſam, & corpus ab omnibus liberandum ſordibus, ſingulo vere ac autumno, curam hiſce ſcopis adprime convenientem ordinavi. Nec alienum in hoc caſu fuiſſet thermis, vel acidulis, iiſque tepefactis uti; quoniam viſcera à læſione adhuc immunia videbantur.

2) Diſcimus præterea ex hac obſervatione, quod camphora vim motus podagricos repellendi poſſideat. Multoties enim obſervavi, eam, ſicuti interne data, in diſcutiendis inflammationibus, ac expellenda materia acri, præclara pollet virtute; ita extrinſecus vel in pulvere, vel cum ſpiritu vini adplicatam, tumoribus inflammatoriis, ac eryſipelaceis, præſertim in initio, & ſi perſonæ ſenſibilioris ac calidioris fuerint indolis, plerumque effectum repellentem exſerere. Contra vero majori cum fructu in doloribus rheumaticis, & ſubjectis pituitoſis hoc remedii genus adplicare licet.

Observatio II.

Aſthma convulſivum à calculo veſicæ felleæ ſubortum.

XXX. annos egreſſa mulier, temperamenti ſanguineo-cholerici, virgo adhuc illibata gaviſa fuit ſanitate. Poſtquam vero viro nupta parere cœpit, varii generis febribus tam acutis, quam intermittentibus, nec non ſpaſmodicis affectibus obnoxia fuit. Adhæc ictero contaminabatur, qui cum ſumma virium dejectione, torpore ac gravitate totius corporis, horrore atque phlogoſi, contabeſcentia, alvo mox fluida, mox adſtricta, ac moleſtiſſimo pruritu, per octo integros inhæſit menſes, omniumque remediorum vim eluſit; donec tandem ope thermarum Carolinarum prorſus ceſſerit, & ægra optimè habuerit. Brevi poſt vero aſthma convulſivum incidit, quod cum atrociſſimo conſtringente, ac reprimente circa regionem thoracis & diaphragmatis dolore, præcordiorum anxietate, & ſumma ſpirandi difficultate, ac ſuffocationis metu, exacerbata, oſcitatione continua, ſiti inexplebili, vomitu, aſſiduis vigiliis, virium collapſu, frigore ac tremore corporis ſtipatum, per paroxyſmos rediit; quibus finitis, teterrimam ſemper cum fæcibus excrevit materiam. Quo in rerum ſtatu, icterus quoque ter adparuit.

Epicriſis.

Aſthma convulſivum, de quo in præſenti agitur caſu, per conſenſum à calculo veſicæ felleæ ortum eſt: quale exemplum à WILLISIO de morbis convulſivis allegatur. Subeſſe calculum veſicæ felleæ, ſignificat frequentior icteri recurſus; quem BAGLIVUS pro ſigno pathognomonico hujus affectus agnoſcit, dum *Oper. pag.* 433. dicit: *Si videris icteros ſanatos, ſed recidivos, eos certe à calculo veſicæ felleæ progigni prædicito.* Namque calculum hunc, ſi per ſuos ductus deſcendit, æque gravem ſpaſmodicam torturam ipſis inferre, quam illum, qui renibus inhæret, non ignotum eſt: cum autem ductus biliferi nervos ſuos à plexu hepatico, à pari vago & intercoſtali oriundo mutuentur; non obſcurum eſt, cur hæ ſtricturæ ad vicinas quoque partes, ventriculum, inteſtinum colon, diaphragma, nervos pneumonicos, aliaſque nervoſas pectoris partes propagentur. Talis quoque obſervatio reperitur in *Conſult.* ac *reſponſ. medicin. Tom. II. Sect. III. Caſ. XLIX.* Quum igitur hic affectus, more cunctis ſpaſmodicis morbis conſueto, per periodos ac paroxyſmos recrudeſcat: eam eſſe oportet me-

medentis intentionem, ut in paroxyſmo violentos motus conſopiat, extra illum vero obſtructiones, quas generant calculi, reſerare ſtudeat. Priori ſcopo in noſtra ægrotante ſatisfecimus 1) clyſteribus emollientibus, & oleoſis, 2) veſica bovina, decocto emolliente tepidiori plena ad hepatis regionem admota, 3) pediluviis circa ſomni tempus adminiſtratis, 4) pulveribus nitroſis, cinnabari & extracto caſtorei nuptis, & liquore anodyno interne datis. Neque omittenda tum ſunt balnea aquæ dulcis, quippe quæ in relaxandis ſpaſmis, ac reſerandis humorum obſtructionibus, mirifica gaudent virtute. Ad complendam vero poſteriorem indicationem, non præſtantius auxilium expectare licebit, quam ex thermarum Carolinarum recto uſu. Quo abſoluto, inſiſtendum erit infuſis aperientibus, interponendo lenia laxantia; ac denique, liberis viis, & quieſcentibus ſpaſmis, ad roborandas, quæ ſunt debilitatæ, partes, martialia rite uſurpata, vel etiam balnea martiata, omnem curationis paginam abſolvunt. Et ita ſane graves, qui ex vitio, & obſtructione hepatis naſcuntur affectus, averti, ſaltem inſigniter mitigari poſſunt.

Observatio III.

Aſthma ſpaſmodico-hypochondriacum, ab uſu radicis ſquillæ egregie ſublevatum.

Vir quinquagenarius, fluori hæmorrhoidum olim obnoxius, ſponte poſtea ceſſanti, vinum rubrum, nec non tabaci fumum in delitiis habens, animique affectibus indulgens, per multos jam annos de ſpirandi anguſtia, tuſſi ſicca, & auditus gravitate conqueſtus fuit. Per noviſſimum vero trimeſtre adeo invaluit hæc ſpirationis difficultas, ut omnem eripiat ſomnum, nec ægro niſi in ſella prono ſedenti illum capere permittat; attamen breviſſimus eſt, & aſthmate illo ſæpius interrumpitur, cum metu ſuffocationis. Jungitur præterea tumor pedum œdematoſus, & per vices invadunt convulſivi motus; nihilo tamen minus adpetitu fruitur integro, &, quod notabile eſt, ſub præſenti affectione, perfecta gaudet auditus libertate. Sanguis ex vena miſſus, conſiſtentiæ fuit atræ, ac impurioris. Conſultus Medicus ſuppreſſas hæmorrhoides reſpiciens, varia ordinabat remedia, reſolventia ac diſcutientia, nec non leniora laxantia, atque pilulas Bechérianas; à quarum prima & unica doſi, hæmorrhoides prorumpebant, & per decem dies fluebant. Neque vero levabantur inde pectoris affectiones; tantum aberat, ut adpetitus plane langueſceret, tumor pedum increſceret, ad abdomen aſcenderet, & mictio fieret impeditior. In tali rerum ſtatu, Medicus conſilii inops, exhibebat tandem pulverem ſquillæ, cum vincetoxico permixtum, ex juſculo quodam: quo ſumto, non modo libere per aliquot horas dormire, verum etiam in quocunque corporis ſitu, abſque ulla moleſtia decumbere poterat æger, quin expergefactus ab omni tuſſi & aſthmate immunis, optime valebat. Adhibita dicti pulveris tertia doſi multum muci tenacis, viſcidi evomebat; & ſequentibus diebus, continuato iſto remedio, eundem mucum copioſius eructabat, ſanoque videbatur ſimillimus. Verum elapſis aliquot hebdomadibus, cum iracundiæ nimium indulſiſſet ægrotans, recidit ſenſim in priora ſymptomata, & præter leve cruoris ex hæmorrhoidibus ſtillicidium, graves in ſiniſtro hypochondrio patiebatur puncturas. Cuncta remedia, clyſteres, laxantia &c. in caſſum dabantur, adeo, ut œdematoſa pedum intumeſcentia, abdomen quoque obſideret; quin apoplecticus inſultus, cum linguæ & dextri lateris reſolutione, tandem accederet. Hic quidem medelam admittebat; at aſthma inſignes ſumſit vires; ut ideo ad uſum ſquillæ rurſus deveniret Medicus: ex quo, portenti inſtar, omnia ſymptomata protinus evaneſcebant, ſomnuſque cum adpetitu redibat. Sed brevis erat valetudo; ſiquidem poſt binas hebdomades, cuncta pathemata revertebantur. Tertium data ſquilla, reliquis nihil proficientibus medicinis, omnia conſopiebat; & jam per aliquot dies, malorum vacuitate gaviſus æger, meam ad præſervandos ulteriores inſultus, per Medicum requiſivit opem.

Epicriſis.

1) Aſthma hoc dici meretur hypochondriaco-ſpaſmodicum; quoniam conſtrictione partium ſpiritalium ſpaſmodica nititur; & ex hypochondriorum vitio primam trahit originem. Teſtantur id puncturæ ſiniſtri hypochondrii; neque dubium eſt, quin ſuppreſſio fluxus hæmorrhoidalis multum ad generationem mali contribuerit; præſertim cum vini rubelli, quod conſtrictiva vi agit, forſan nimius acceſſit uſus.

2) Non mirum eſt, quod hæmorrhoidum fluxus, unica pilularum balſamicarum doſi revocatus, malo nullas ſuppetias tulerit. Quod ſi enim hæc excretio morbo recenti ſupervenerit, illum levaſſet procul dubio: at quoniam ille per tot annos duravit, partes adeo debilitatæ, & quaſi motibus hiſce anomalis aſſuetæ fuerunt, ut difficile ſit, iis, licet emendetur humorum vitium, priſtinum reſtituere robur; tantum abeſt, ut motus vitioſi à qualibet cauſſa, maxime pathematibus animi, facile corrigi potuerint.

3) Attentionem meretur, auditus difficultatem, ingraveſcente cum aſthmate pedum tumore œdematoſo, prorſus levatam fuiſſe. Namque dum illa à ſeri viſcidi ſtagnatione in partibus auditui dicatis, omnino ſuſtentata fuit; non mirum, ſi derivato illo ſero ad pedes, organa auditus priſtinam conſtitutionem recuperaverint.

4) Obſervatione denique digniſſima eſt mirabilis illa, ac fere ſtupenda ſquillæ in allevando aſthmatis immani paroxyſmo efficacia. Radix hæc à Medicorum antiquiſſimis, HIPPOCRATE, GALENO, CELSO, DIOSCORIDE, CÆLIO AURELIANO, &c. in affectibus chronicis, maxime hydropicis, ob virtutem pituitam lentam viſcidamque diſſolventem, urinam cientem, viſcerumque infarctus reſerantem, magni eſt æſtimata. Fovet autem elementum valde ſubtile, acerrimum, ac fere cauſticum, atque majori doſi exhibita, nervoſo generi omnino adverſatur; ad quam acrimoniam obtundendam veteres variis uſi ſunt modis; quidam enim ipſam paſtæ ex farina involvebant, in clibano exſiccabant, indeque trochiſcos parabant, uti DIOSCORIDES *Lib. II. cap.* 202. vel cum aceto infundebant, uti GALENUS, vel cum aqua decoquebant, uti HIPPOCRATES *de victus rat. in morb. acut.* vel cum vino, ut CÆLIUS AURELIANUS *Lib. III. Cap. VIII. de morbis chronicis* §. 120. quo nimirum hac ratione ſal tenuiſſimum cauſticum evaporaret. Præprimis vero habetur veluti pro ſpecifico in chronicis pectoris affectionibus: unde JOUBERTUS *Oper. pag.* 476. dicit: *ad expectorationem omnium convenientiſſima eſt ſquilla; quovis modo aſſumta, ut cocta & melle excepta, vel quod ex ea conficitur mel & acetum, ac ex utroque compoſitum oxymel ſquilliticum: quo ad craſſorum*

&

& viſcidorum pulmonibus impactorum expurgationem haud quaquam eſt præſtantius aliud genus remedii &c. Et FERNELIUS *Therap. univerſ. Lib. V. cap.* 20. *ſquilla*, inquit, *pectus craſſis & lentis humoribus infarctum expurgat, tuſſim veterem & aſthma perſanat, ac ſaniem è pectore elicit.* Certe meretur hæc radix inter remedia heroica referri, & noſtris etiam temporibus in frequentiorem uſum trahi: namque exſerit non modo virtutem potenter incidentem; verum etiam languentes motus excitat, & quod mirabile eſt, blande anodynum ſimul exhibet effectum. Scire vero licet, ante illius uſum corpus blandis laxantibus eſſe repurgandum, illamque ad tria vel quatuor grana, cum radice vincetoxici, & nitro, quod mitigat acriorem ejus vim, exhibendam.

Observatio IV.

Aſthma paſmodi- um à vi- ƈu poſt ram umto.

Vir generoſus, in dignitate conſtitutus, annorum XXX. conſtitutionis ſanguineæ, habitus corporis ſpongioſi, & ſucculenti, poſt vehementiſſimam iracundiam, ex qua totum contremiſcebat corpus, mox capiebat in convivio cibum, vinique præterea liberaliori potu replebat ventrriculum. Inſequentem noctem tranſigebat inſomnem, cum anxiis præcordiorum ſtricturis, vomendi conatibus, & totius corporis languore conjunctam. His per aliquot dies adfligentibus, jungebantur ſenſim adpetitus proſtratio, pulſus debilis & celer, tabes, febris lenta, oris ſiccitas, ſitis, flavus faciei, albique, quod oculis ineſt, color, mictio parca, urina valde ſaturata, fuſco, rubicundo, prunoque colore imbuta; & alvus dura, tenſaque, flatus & ſtercora difficilius tranſmittens. Adhibuerat in hoc rerum ſtatu à variis Medicis cujuſcunque generis medicamina, aperientia, emetica. amaricantia, ſtomachica, carminativa, martialia &c. quoniam hepatis obſtructionem, & bilioſam viſcidamque primarum viarum ſaburram ſuſpicabantur. Verum cuncta erant fruſtranea; & malo per tres menſes inhærente, tandem accedebat aſthma ſpaſmodicum, quod nocturno potiſſimum tempore ita vexabat ægrum, ut in lecto contineri nequiverit, ſed per aliquot horas in conclavi obambulare, ſpiritumque feneſtris apertis anhelare debuerit. Sic ergo viribus exhauſtus, totoque corpore conſumtus, Dreſda, ad me acceſſit, ultra octoginta remediorum, quæ uſurpaverat, formulas ſecum afferens, meumque flagitavit auxilium. Ordinavi liquorem anodynum mineralem; pulverem præcipitantem nitroſum; infuſum theiforme ex floribus chamomillæ, ſummitatibus millefolii, floribus ſalviæ, herba veronicæ, ſemineque fœniculi paratum; pediluvia ex ſola aqua dulci confecta; clyſteres emollientes, ac denique elixir balſamicum viſcerale: quibus per menſem uſurpatis, priſtinam, quæ Dei eſt gratia, recuperavit ſanitatem.

Epicriſis.

1) Exhibet hic caſus, iterum exemplar aſthmatis ſpaſmodici, ex conſtrictione viarum biliferarum ſuborti. Cauſſa fuit gravis iracundia; quæ quod immediate effectum, in primas potiſſimum regiones, & præſertim vaſa, bilem vehentia, ea ſpaſmodice conſtringendo, exſerat; obſervatione quidem compertum habemus; Perniciofior iracundiæ eſt efficacia, ſi paullo poſt cibus vel potus capiatur; & quo diutius inhæreſcit ejuſmodi ſpaſmus, eo pertinacior eſt, & ad vicinas extenditur partes. Quum vero pulmones, eorumque bronchia nervos adipiſcantur à pari vago, quod cum ramo nervi intercoſtalis etiam hepati, & biliferis ductibus, nec non ſepto tranſverſo, præbet ſurculos: unde pateſcit inſignis conſenſus, quo pectoris partes cum hepate gaudent. Pertinet huc obſervatio RAYGERI, quæ exſtat MISC. N. C. *Dec. I. anno IV. obſ.* 11. cum fœmina per triennium aſthmate periodico detenta & poſt mortem diſſecta fuit, ubi nihil vitii in pulmonibus, nec bronchiis obſervatum. Viſcera etiam ſalva, ſed veſicula fellis magna, nihil bilis, ſed lapidem magnum inæqualem incluſum quatuor drachmarum continuit.

2) Exacerbatum & deterius redditum eſt malum, à tanta remediorum, maxime inconvenientium, copia. Namque notandum eſt, in iis morbis, qui ſola eaque graviori partium nervoſarum conſtrictione, ab animi affectibus, inducta ſuſtentantur, abſente craſſa materiali cauſſa, perniacioſiſſimum & veneni inſtar eſſe vomitoriorum, purgantium atque ſpirituoſorum & incidentium acriorum uſum.

3) Diuturnitas mali, maximam partem, minus rectæ cauſſarum perveſtigationi debetur; quæ, quanta poſt ſe relinquat damna, innumeris proh dolor! innoteſcit experimentis. Plurimi enim Medicorum ad ſolum humorum vitium, eorumque craſſitiem, vel aliam quamcunque qualitatem, & inde factam viſcerum obſtructionem reſpiciunt; motumque partium ſolidarum perverſum, in quo ſæpius totum morbi fundamentum hæret ſolo, plane negligunt. Unde remediis ſuis, quæ ad tollendam humorum labem alias non inepta ſunt, plus ſane damni excitant. Quare cum, explorata morbi cauſſa, ad relaxandam ſpaſmodicam ſtricturam, omnem curandi ſcopum direximus; & factum eſt, ut votis non ſine ſingulari exiſtimationis noſtræ augmento potiti ſimus.

Observatio V.

Senex ſeptuagenarius, obeſus, cachecticus, ob pedum ſemorumque œdematoſum tumorem, per quatuor jam annos ſedentariam agere debebat vitam: & cum aliquando gelidiſſima hieme, templum ingreſſus eſſet, ingenti per totum corpus horrore, artuum tremore, dentiumque ſtridore afficiebatur. Tum protinus tumor pedum, licet magnus fuerit, evanuit, & ejus loco eryſipelacea inflammatio pedem occupavit, ſimul vero tantum acceſſit aſthma, ut vix ſpiritum trahere poſſet, & de ſuffocatione timeret, cum pulſu intermittente, rubore faciei, ac perpetua in ſomnum proclivitate. Dabantur pulveres diaphoretici ex antimonio diaphoretico, oculis cancrorum, nitro depurato, & camphora; qui, conjunctis laxantibus id effecerunt, ut tumor pedes rurſus occupaſſet, & cuncta reliqua conquieviſſent ſymptomata. Sed præter opinionem repetebatur ſcena; tumor œdematoſus retrocedebat, & ſequebatur aſthma graviſſimum: datis vero prioribus, redibat tumor, remittebant mala. Nihilo minus tertia vice diſparebat tumor, denuo graviſſimam poſt ſe trahens ſpirandi difficultatem: & jam iterato priorum remediorum uſu ad pedes reverti, contumaciter recuſabat. Verum perpetuus accedebat ad matulam ſtimulus; & quoniam morbum per urinam ſolutum iri animadvertebam, hujus fluxum, data tinctura antimonii

Aſthma cachecticum à repulſo pedum tumore.

acri, cum ſale noſtro volatili oleoſo, ſecundare ſtudebam. Unde factum eſt, ut urina copioſiſſima quantitate, & aſſumtorum proportionem longiſſime ſuperante, veluti in iis, qui diabete laborant, mingeretur, & ultra tres ſeptimanas inſiſteret. Tandem vero, commendato alimentorum boni ſucci uſu, mictio fiebat naturalis, & æger perfecte convaleſcebat, ita quoque, ut nullus amplius pedum adpareret tumor.

Epicriſis.

1) Inſignis eſt relatio ſive metaſtaſis, quam tumor œdematoſus pedum, cum morbo aſthmatico habet; adeo, ut illo diſparente, hic protinus excitetur, & illo rurſus adparente, hic vel plane tollatur, vel inſigniter allevetur: cujus ratio ſupra jam fuſius eſt tradita. Cauſſa repulſi œdematis non alia fuit, quam frigus externum, quod conſtringendo partes exteriores, & occludendo cutis ſpiracula, ſtagnans intus ſerum, ad pectus aſcendens repreſſit. Sub hoc vero partium externarum, & muſculoſarum ſpaſmo, portio quædam ſanguinis ſtaſin concepit, cui ſupervenit inflammatio eryſipelacea.

2) Mira ac fere divina eſt camphoræ cum nitro, antimonio diaphoretico, cinnabari, interne datæ efficacia, in reſolvendo, ac expellendo ſero acri tam viſcido, quam ſubtili ad externas partes; quam contra Medicorum communem ſententiam, abſque ullo damno, vel humorum æſtu exſerit. Quare hoc egregium remedii genus, inſigni cum fructu in inflammationibus, etiam internorum viſcerum, diſcutiendis; & exanthematibus, febrium malignarum, aliorumque morborum, è corpore proſcribendis adhibere ſoleo.

3) Notatu digniſſima eſt ſolutio aſthmatis, ac œdematis pedum, per diureſin copioſiorem, veluti diabeticam. Hæc omnino in tali caſu pro critica habenda eſt, nec ullo modo ſiſtenda, tantum abeſt, ut potius quacunque ratione eam promovere oporteat: nec obſcura eſt ratio, ſiquidem ſerum illud impurum, acre, viſcidum, quod ſtagnando in pedibus œdema, in pulmonibus aſthma progeneravit, ad renes depellitur, & per urinam è corpore penitus eliminatur. Quo in caſu, ad promovendam mictionem, tinctura antimonii acris, permagnæ eſt virtutis.

Observatio VI.

Aſthma à retropulſa podagra lethale.

Flagitavit aliquando opem meam vir quidam generoſus, duobus ab hac urbe milliaribus habitans, habitu alioquin ſpongioſo, lividoque colore præditus: qui, cum podagræ ac calculi ſævitiam diu ſuſtinuiſſet, impatiens tandem dolorum, Medici ex vicina quadam urbe auxilium imploraverat. Ille ad ſopiendos podagræ dolores, linimento ex ſpiritu vini rectificato, in quo ſolutum erat ſatis opii & camphoræ, manuum atque pedum articulos inungere juſſerat. Inungit æger totum corpus liberaliter, dolores remittunt, ſed horum loco laſſitudo, virium languor, & poſtremo aſthma convulſivum corpus occupat: quod cum pedum œdemate, ſummaque præcordiorum anxietate junctum, perpetuam minabatur ſuffocationem. Accedens ego, exploratis cauſſis, prædixi ancipitem ſtatum, quin ipſam mortem, quæ etiam non multo poſt, adhibitis in caſſum remediis, inſequebatur.

Epicriſis.

1) Aſthmatum illud genus, quod à materia acri ac fere cauſtica, nervis præcordialibus incumbente, & à podagra, arthritide, aliiſque malignis exanthematibus repulſis, ad pectus delata, ſuboritur, non raro breviſſimi eſt exitus: ſiquidem vellicati nervi, maximeque tunicæ bronchiales ac pulmonales, tam graviter conſtringuntur, ut ſtatim lympha in pulmonum ſubſtantiam extravaſetur, atque repentinam inducat ſuffocationem. Quo in caſu poſt mortem reperitur ſumma pulmonum conſtrictio, modo cum, modo ſine aquarum extravaſatione.

2) Summa itaque medentis cura ſit, ut motus podagrici ac arthritici ad ſua loca revocentur: ſic enim protinus remittere aſthma, perpetuæ eſt obſervationis. Dignus hoc loco eſt, ut allegetur, caſus, quem his verbis recenſet DODONÆUS: *Mercator juvenis tam gravi, atque diuturno ſuſpirio vexabatur, ut licet nullum remedii genus intentatum relinqueret, nihil tamen inde allevaretur. Idem tamen invadentibus poſtremo calculi, & podagræ doloribus ab orthopnœa liberatus fuit, ita, ut eum antea in ſedili cibus, ſomnuſque ipſi eſſet capiendus, jam decumbendi facultas morbi beneficio ipſi concederetur. Adeo, quam fruſtra à remediis ſibi promiſerat medicinam à morbo impetravit.* Similem caſum recenſet ETTMULLERUS *Oper. pract. pag.* 184.

3) Prudentis tamen eſt Medici, ut in tam ancipiti ſtatu, neutiquam deſerat ægrotantem. Oportet nimirum ipſum, protinus ano infundendum curare clyſterem: purgantia enim, vomitoria, quin & ipſæ venæ ſectiones, niſi mortem accelerent, ſumme tamen pernicioſa ſunt. Oportet porro ſpaſmos præcordiorum, adpoſitis pectori veſicis, decocto emolliente plenis, delinire; & internis diaphoreticis & antiſpaſmodicis pugnare. Nec alienum eſt, pedes in tepidam immittere aquam; aut ſi pertinax inhæſerit malum, veſicatorium ſuris pedum admovere.

Observatio VII.

Morbus aſthmaticus, ex a ris vitio ſubortus cum pecti ris hydro lethalis.

Quum aliquot abhinc annis, in Carolinis degerem fontibus; acceſſit illos vir quidam generoſus ex aula Gothana, qui ex intemperantia potus, & frigore intenſo, ſub quo, pectus ipſi libere exponendo, iter fecerat, ab aëris inclementia, aſthmaticum ſibimet contraxerat morbum. Erat ipſi habitus corporis cachecticus, facies flava, & plumbea; tantum tamen ipſi virium ſuppetebat, ut thermas adire poſſet. Hauſta ingenti aquæ quantitate, nihilo minus inſtabat malum, jamque increſcebant ſymptomata, cum maxima anxietate, & ſuffocationis metu, adeo ut interdum paroxyſmi ad octo vel decem horas extenderentur. Quibus compulſus, thermarum potum omittebat: interim alvus erat fluida, & augeſcente malo levior ſiniſtri brachii paralyſis, & intenſiſſimus ſcapularum dolor infeſtabat; aqua in thorace ita increſcebat, ut commoto corpore fluctuatio perciperetur in pectore; tumor autem in pedibus, & abdomine nullus; & pulſus in ſiniſtra manu debilior, in dextra fortior, validiorque emicabat. Poſtremo cum nihil prodeſſent optima remedia, animi defectione oppreſſus, in ipſa urbe obiit.

Epicriſis.

1) Dicimus ex hoc caſu, quam inopportunus ſit aquarum mineralium uſus, in aſthmate, quod jam inveteravit, & cum extravaſatione aquarum in pectore conjunctum eſt. Plures ſane ejuſmodi caſus mihi occurrerunt, ubi, ad fontes Carolinos degens, hiſce ſubjectis ſuaſi, ut abſtinerent à thermarum potu, & prædixi funeſtum eventum; qui etiam in multis tandem evenit. Datum enim viſcera jam ſunt obſtructa, moles aquarum ea tranſire nequit, & in vaſis ſubſiſtit, ſymptomata mirum in modum exacerbantur.

2) Quemadmodum frigus omnibus nervoſis partibus infenſum eſt; ita maxime pectori deprehenditur inimiciſſimum. Quam plures mihi cogniti ſunt caſus, ubi ex eo ſolo frigore, liberalius atque diutius pectori admiſſo, tuſſes, aſthmata ſpaſmodica, & cardialgiæ atrociſſimæ propullularunt. Hinc non rarum eſt, eos, qui venatoriis, aut aulicis muneribus præſunt, & pectore, uti mos fert, minus tecto incedunt, ejuſmodi affectibus infeſtari. Et ſi noſtrum conferamus caſum, non ſane ex alia cauſſa originem traxit aſthma, quam ex frigore pectori admiſſo: ſiquidem æger venationibus indefeſſus vacavit, nudoque pectore ſub gelidiſſimo cœlo inceſſit. Quod cum forſan inconvenienti tractatum ſit medela; omnino in hydropem pectoris tandem degeneravit.

Observatio VIII.

[…]hma à […]eſſo pe[…]n eryſi[…]te.

Laborioſus noſtræ civitatis piſtor, XLVI. annorum, robuſtæ atque corpulentæ conſtitutionis, iracundiæ multum deditus, potui ſpirituoſo non minus ac craſſiori cereviſiæ adſuetus, nudis à puero per integros ſæpe dies pedibus incedere ſolitus, ante tres annos in dextro pede eryſipelas habuit. Quo per ſpiritum vini camphoratum, à Chirurgo imprudenter adplicatum, non tam diſcuſſo, quam in horrendum pedis tumorem commutato, ingentem pectoris oppreſſionem, cum ſpirandi haud exigua difficultate junctam, protinus expertus eſt. Neglectum ab initio malum, progreſſu temporis adeo increſcebat, ut æger nec corpus ſine moleſtia movere, præſertim verſus terram inclinare, nec ſcalas aſcendere, nec quidquam portare, nec in lecto ſine ſuffocationis metu jacere; nec niſi ſellæ inſidens noctes, fere inſomnes tranſigere poſſet. Hinc, accedente utriuſque pedum œdemate, majori autem dextri, qui olim eryſipelate affectus erat, ab omibus negotiis abſtinere cogebatur. Jungebantur potius ſenſim ingens virium, & adpetitus proſtratio, æſtus internus, abſque ſiti, qui veſperi potiſſimum invadens, & ab ultima dorſi regione incipiens, per ſpinam ad caput uſque pergebat, ibidemque in frigidum erumpebat ſudorem; & cum ſummis præcordiorum anxietatibus, ac ingenti anhelatione ſtipatus, totam noctem moleſtam reddebat, ſomnoque privabat. Neque ſub hoc æſtu majori quicquam fuit ſolatio, quam liberior aëris frigidi acceſſus, quem cupidiſſimus aperto ore hauriebat. Vacabat tuſſi, quoties autem cunque quid per os aut nares ſecederet; ſenſit inſigne levamentum. Alvus erat adſtrictiſſima, & vix quovis quarto vel quinto reddebatur die. Abdomen flatibus fere turgebat, & in eodem fluctuantis quaſi aquæ ſtrepitum ſe ſentire affirmabat; urinam vero ſatis copioſe mingebat. Conſultus ego, cum ex pulſu tardo, ſed magno, & ſæpius mutato, ſanguinis, qui diu non erat detractus, abundantiam conjicerem, purgato prius ope pilularum balſamicarum, cum ſale Sedlicenſi alternis diebus ſumtarum, inteſtinorum canale, ex vena in brachio tuſa ſeptem cruoris uncias curavi detrahendas. Quo factum eſt, ut & abdomen detumeſcere, & ſpirandi anguſtia imminui cœperit; accedente præſertim copioſo acris materiæ ex utroque pedum effluxu; qui externo ſacculorum diſcutientium, ex floribus chamæmeli, ſambuci, camphoræ; & farina fabarum &c. paratorum uſu, frictionibus, maxime vero pedum in vas calefacto furfure repletum crebriori & diuturna ad genua uſque immiſſione adjutus, & affectum œdematoſum imminuit, & pectori inſigne attulit ſolatium. Præterea ad diluendos viſcidos humores, ab omni cereviſia ipſum abſtinere, ejuſque loco decoctum temperatum, cum quarta vini parte mixtum bibere, mane vero in lecto infuſum ex herbarum veronicæ, hyſſopi, roriſmarini, ſalviæ, ſcabioſæ ana manipulo uno, corticis ligni ſaſſafras, radicis liquiritiæ, ſeminiſque fœniculi ana drachma una ſorbillare juſſi. Denique ad excretionem muci, inſigni cum fructu uſurpavit hanc mixturam: *Recipe aquarum hyſſopi, veronicæ cum vino ana uncias quatuor, oxymelis ſquillitici unciam unam, eſſentiæ gummi ammoniaci, glycyrrhiſæ, croci ana drachmam unam, ſyrupi de eryſimo Lobelii unciam unam. M. d. de qua ſingulis diebus, quater tria vel quatuor cochlearia ſumſit.* Aeſtus internus, quoties recruduit, vel adhibito cum aqua fontana pulvere nitroſo abſorbente, vel etiam *emulſione ex ſeminum quatuor frigidorum, ſeminis papaveris ana drachmis duabus, aquæ ceraſorum nigrorum, florum acaciarum, roſarum, cinnamomi ſine vino ana unciis duabus, ſyrupi papaveris albi uncia & dimidia confecta*, inſigniter mitigatus fuit, ſubſequente ſomno tranquillo, & vires haud mediocriter reſtaurante. His itaque remediis per menſem circiter continuatis, æger non modo liberius, & ſine omni moleſtia ſpiravit; ſed & adpetere, dormire, & vires, miro ſpectaculo, ſenſim recuperare cœpit, adeo ut & in publicum denuo prodire, & negotiis domeſticis intereſſe conſtitueret. At immutato celeriter aëre ſereno in pluvioſum, & accedente ira graviori; omnia priſtinam induerunt faciem, vires nimirum fractæ, adpetitus dejectus, ſomnus inquietus, & aſthma fortius revertebantur: ſed aliquot circiter dierum intervallo, partim ope deſcriptæ emulſionis, partim ope pulveris ex radicis vincetoxici ſcrupulo uno, ſquillæ & nitri ana granis ſex concinnati, ſublatis omnibus hiſce ſymptomatibus convaluit.

Epicriſis.

1) Hujus affectus hiſtoriam, cum curatione, & adhibitis remediis, ob juniores Medicos practicos, de induſtria paullo pleniorem exhibere conſtituimus. Ex aliis vero notatu dignis, pernicialis ſpiritus vini camphorati effectus, quem ſæpius in tumoribus eryſipelaceis, arthriticis, podagricis &c. comperi, injungendus mihi videtur. Nam ſicuti provida hujus ſpiritus in tumoribus & doloribus, à lento & ſtagnante humore obortis, adplicatio non caret ſua laude & uſu:

uſu: ita contra in naturis ſenſibilioribus, & mobilioribus, ſerum vitioſum ad interiora repellendo, vel magis incraſſando, non minimam noxam infert.

2) Annotare etiam ex hac morbi hiſtoria licet, facilem omnium ſymptomatum, quæ plane quieſcebant, à ſolo iræ motu recurſum, & exacerbationem. Unde adparet, cauſſam hujus affectus non tam ab humorum mole, & craſſitie; ſed à vitioſo, & præternaturali nervoſarum partium motu foveri; quem blande anodynis, & demulcentibus conſultius, quam ſpirituoſis ſopire, & delinire præſtabit.

3) Præter hæc memorabilis ſquillæ videtur effectus, aliquot etiam aliis exemplis notatus, in ſpaſmis & convulſionibus partium nervoſarum præſentiſſime ſopiendis, maxime catarrho ſuffocativo, aſthmate convulſivo, quandoque etiam in ipſa epilepſia: qui effectus noſtra quidem ſententia principio anodyno, ſali ſubtiliſſimo diſcutienti ac reſolventi intermixto debetur.

Observatio IX.

Aſthma ſpaſmodicum à retropulſa podagra.

Generoſus vir, annorum XL. habitus ſtrictioris, ſanguine pleni, temperamentique ſanguineo-melancholici, vita olim functus valde mobili, iracundiæ deditus, & pro potu ordinario vino rubro, aqua diluto uſus, ante aliquot annos cruorem ex venis ſedalibus, ſed ſemel tantummodo profudit, & paullo poſt inſultum podagricum, cataplaſmatibus profligatum, paſſus fuit. Quatuor elapſis annis vitæ genus plane ſedentarium ſubiit; in quo aſthma, quod jam diu utut leviſſimum ſuſtinuerat, accedente præſertim conjugis cariſſimæ morte, & inde ſuborto vehementi mœrore, inſigniter increvit, cum gravi cordis palpitatione per intervalla ſtipatum. Prævia venæ ſectione, adhibitiſque variis medicaminibus, ordinabantur aquæ Sedlicenſes: quæ tantum aberat, ut ferrent levamen, ut potius ſequuto autumno, ingentem in modum ſpirandi difficultas, fere ſuffocativa, invaleſceret, & maxime verſus noctem cum aridiſſima tuſſi infeſtaret. Conſultus Medicus, venam tundi jubebat, detracto ſanguine aterrimo, cuticula ſubpingui inveſtito: ordinabatque varia reſolventia, incidentia, abſorbentia, laxantia, pediluvia, & quoniam flatus ſimul moleſtabant, carminativa: à quorum uſu per urinam inſignis amurcæ tartareæ quantitas reddebatur, & generoſus æger egregie habere incipiebat. Verum, cum ſatis longo interjecto tempore, diætæ regulas tranſcendiſſet, & aëri humidiori ſeſe expoſuiſſet; recruduit anhelatio, priori fere gravior; ſub qua urina rurſus deponebat copioſum ſedimentum. Adhibebantur venæ ſectiones, fontes Selterani, variaque remediorum genera, ſed in caſſum; quin tandem accedebat peripneumonia. Huic ſeptimo die vehemens orthopnœa, cum maximo in pectore ſtrepitu, abſque omni expectoratione, adeo vexans jungebatur, ut per aliquot dies incurvato pectore, anguſtum trahere deberet ſpiritum. Expectorantia exacerbabant malum; ab antiſpaſmodicis vero & infuſis calidis ſolamen percipiebat; junctiſque aliis remediorum generibus, ab hac gravi primum febre, & ſubinde ab aſthmate ita reſtituebatur, ut in publicum quoque prodire potuiſſet. Verum noviſſime, ſub humidiori verſatus aëre, illud rurſus incurrit, cum pedum œdemate, notu diſparente, corporiſque contabeſcentia ſtipatum: & in hoc rerum ſtatu meam flagitabat opem. Commendavi itaque præter rectam vivendi rationem, maxime ſtudioſam ab aëre humido, frigidoque abſtinentiam, & ſtatas venæ ſectiones, pulverem meum præcipitantem, liquorem anodynum, & elixir viſcerale balſamicum; vinum rubrum pro potu interdixi, & Selteranas conjunxi, atque pediluvia: quibus factum eſſe percepi, ut egregie valere cœperit.

Epicriſis.

1) Aëris diverſa conſtitutio, ſicut ipſum aſthma inducere valet, ita quoque varias aſthmaticis infert mutationes. Quando enim mercurius in barometro, ob imminutam aëris, vaporibus aqueis infarcti, elaſticitatem deſcendit; autumnali præſertim tempore ventis ex auſtro & Zephyro flantibus, difficilior ſemper eſt in aſthmaticis ſpiratio; quod ſi vero mercurius in barometro aſcendit, uti fieri conſpicimus ſtante Euro, qui valde eſt temperatus ac elaſticus, optime habent aſthmatici; hinc videmus, quantum ad liberam ſpirationem aëris conditio contribuat. Nam ſi ille nimium levis, tenuis, ac rarefactus eſt; quemadmodum in altiſſimis montibus, vel hypocauſtis calefactis vel balneis deprehenditur: tunc nequit reſiſtentiam ſanguinis & aëris interni in vaſis pulmonalibus contenti ſuperare; neque ideo progreſſum humorum per pulmones ad ſiniſtrum cordis ventriculum promovere; quare etiam ſub leviſſima atmoſphæra homines ſuffocari poſſe experientia docemur. Inde quoque ratio patet, cur ab aëre vaporibus carbonum accenſorum repleto, & certo loco incluſo, homines ſuffocentur; quoniam videlicet hi vapores ſulphurei, aëri demunt vim elaſticam expanſivam, ut ille interni aëris & ſanguinis reſiſtentiæ ſuperandæ impar fiat. Quare monitum, ab aſthmaticis ſedulo obſervandum eſt, ut quemcunque humidum & nebuloſum ſtudioſe vitent aërem.

2) Sedlicenſes aquæ, ſale amaricante, quod calcareæ indolis eſt, valde turgidæ & magna ac crebriori doſi hauſtæ, in aſthmate & in omnibus ſpaſmodicis affectibus, niſi eos exacerbent, ſaltem ſunt inefficaces; & potius proſunt in morbis ſic dictis frigidis, pituitoſis, ubi multum muci, quem incidunt, reſolvunt, ac evacuant, primas vias obſidet. Sal enim earum ob ingentem vellicationem nervis, ſpaſmo affectis, eſt infenſum.

3) Aſthmati ſpaſmodico facile ſupervenire poteſt peripneumonia. Vi enim conſtrictionum, quæ membranas pulmonum ac bronchiorum occupat, ſæpius ſanguinis vel ſeri in vaſculis minimis ſtaſes, & accedentes inflammationes producuntur, quæ peripneumoniam conſtituunt: & tum anceps ſane eſt rerum ſtatus.

4) Quum in noſtro ægrotante nulla fuerit nec viſcerum obſtructio, nec pectoris hydrops, non mirum eſt, quod meris antiſpaſmodicis hic morbus perſanari potuerit.

Observatio X.

Aſth... exha... nibu... cis v...

Ante decem circiter annos conſilium à me petiit Theologus quidam, vir quinquagenarius, temperamenti ſanguinei, dolore ex calculo, atque podagrico per intervalla ab aliquot annis affectus, qui in gravem ſpirandi difficultatem, con-

continuam quidem, ſed ſub aëris mutatione admodum invaleſcentem incidebat. Sub aëre enim temperate humido degebat ſemper melius, quam nimis ſicco & frigido. Mali primam cauſſam tribuebat incuriæ, quod in camera calce viva recenter obducta ſomnum ceperit; quoniam ab eo tempore ægrius ſpiravit. Plures conſuluit Medicos; ſed à nullis remediis quidpiam opis perſenſit. Ego lac aſininum præbendum ſuaſi; ſed ventriculus id ferre recuſavit. Succeſſit tandem atrophia, & tumor pedum œdematoſus, cum febre hectica, & inſequuta morte. Aperto poſt obitum corpore, hepar repertum eſt ingentis magnitudinis; pulmones mirum in modum inflati, diſtentique, & cor ſolito grandius adparebant; ut totam fere thoracis cavitatem replerent. Hæc equidem nullam, pericardium vero inſignem extravaſati ſeri fovebat copiam, & inteſtina erant inflammata.

Epicriſis.

In aſthmate demortuis pulmones valde inflatos & expanſos fuiſſe repertos, plures docent obſervationes. Vid. RHODIUS *Cent.II. obſ.*22. COSTÆUS *de potu in morbis Lib. III. cap.*30. DODONÆUS *obſerv.* 54. Præſertim RUYSCHIUS *obſ. anat. chirurg. obſ.* 19. & 20. in pulmone invenit acervum veſicularum pellucidarum, ab aëre expanſarum, & adeo obſtructarum, ut levi compreſſione aërem ex iis haud evacuare potuerit. A vaporibus calcis vivæ bronchiales ramulos ita poſſe conſtringi, ut aër atmoſphæricus ob gravitatem & elaſticitatem, qua pollet, in veſicularum pulmonalium cellulas impelli, ſed non facile exire poſſit, vero eſt ſimillimum. Et inde etiam factum eſt, ut æger aërem temperate humidum, ob vim fibras & tunicas conſtrictas relaxantem, melius ferre potuerit, quam ſiccum & frigidum. Crediderim in tali caſu, vaporem ex floribus emollientibus, cum lacte decoctis, ad interiora pulmonum admiſſum, longe utiliſſimum fore; neque emplaſtra demulcentia, nervina ex axungiis, ſuo fructu deſtitui. Interne vero lacticinia, & axungiæ animantium, ſperma ceti, oleum amygdalarum dulcium, in ejuſmodi aſthmate ſicco, neque minus in eo, quod metallurgis ex fumis ſaturninis, ore hauſtis, familiare eſt, optimam pollicentur opem.

Quam pernicialem & virulentam vim, in conſtringendis faucibus, & viis ſpiritalibus, exſerant effluvia, quæ ex locis calce viva obductis emanant, quotidiana edocet experientia. Ante viginti annos tres filii Conſiliarii primarii, qui infra annum decimum erant conſtituti, in camera dormientes, recenti calce inveſtita, intra aliquot dies angina ſuffocati occubuerunt.

OBSERVATIO XI.

[Aſt]hma à [fri]gore ve[he]menti. Aliquot abhinc annis, per litteras me conſuluit vir quidam generoſus, XL. annorum, ex Livonia, vehemens aſthma per biennium jam paſſus, docerique voluit, num ipſi ſint profuturæ thermæ Carolinæ. Conquerebatur vero non tantum de ſumma præcordiorum anxietate, ſpirandique difficultate; ſed & de vehementi ipſius ſterni ſpaſmodica non minus, ac dolorifica ſtrictura, atque thoracis & ſcapularum compreſſione, tanta violentia per periodos invadente, ut non raro animi deliquia, cum extremorum frigore, ſudore gelido, ſummaque inquietudine ſtipata jungerentur: qui paroxyſmi ab ira, & à cibis inflantibus, maxime ſi alvus ſimul fuerit adſtricta, ſemper erant graviores. Contraxiſſe ſibimet hoc malum ſcripſit à vehementia frigoris, ſub levioribus veſtimentis ad præcordia atque pedes admiſſi, quos ad genua uſque, venationibus indulgens, ſæpius in aquarum immiſit ſtagna. Ceterum & hæmorrhoidalis fluxus, & hypochondriacarum paſſionum vacuitate gaudebat: naturæque robuſtioris ſemper fuit: & fruſtra multis remediorum generibus, ſanguiniſque miſſionibus uſus eſt. Ego igitur conſultus, ſuaſi utique thermarum Carolinarum internum, peractaque harum potatione, Tœplicenſium externum uſum. Paruit meo conſilio, & corpore viribuſque prorſus extenuatus, acceſſit thermas, eaſque cum tanto potavit levamine, ut ſequenti anno earum potationem iteraret. Conjunxit inſuper uſum elixirii viſceralis tum tertia parte liquoris anodyni permixti; nec non eſſentiæ corticum aurantiorum bene præparatæ, eidem liquori nuptæ; atque pulverum nitroſo-temperantium, interpoſitis pilulis balſamicis. Externe emplaſtrum nervinum temperatum præcordiis & ſterno admotum, egregium tulit allevamentum. Quin brevi abhinc tempore per litteras mihi nunciavit, ſe à malo ſuo penitus liberatum, athletice jam valere.

Epicriſis.

Multa mihi cognita ſunt exempla eorum, qui ex ſola frigoris ad præcordia admiſſi vehementia, cardialgia ſpaſmodica cum ſumma ſterni ſtrictura laborarunt; & inſigne ſemper, vel ab emplaſtro *Barbette*, vel nervino, quod ex axungia humana, ſevo cervino, croco, balſamo Peruviano, myrrha, minio, paratur levamen ſunt experti. Vis enim intenſi frigoris tanta eſt, ut non modo, occludendo cutis poros, tranſpirationem impediat, ſed potiſſimum, ut ipſis partibus ſolidis, membranaceis & nervoſis, earum intimam texturam ac ſtructuram immutando, labem inferat; quæ haud ita facile corrigi poteſt. Quemadmodum vero in omnibus partium nervoſarum morbis, qui à frigore naſcuntur, circumſpectum thermarum internum externumque uſum deprehendi efficaciſſimum: ita quoque non dubitavi, quin illum in præſenti morbo commendaverim, cum ſucceſſu feliciſſimo.

OBSERVATIO XII.

Vir generoſus, in dignitate conſtitutus, L. annorum, plenioris corporis habitus, ex loco quodam, ubi lauto, inordinato, ſimul autem valde mobili uſus fuerat vitæ genere, domum redux indulſit demum vitæ ſine motu deſidi, multiſque occupationibus plenæ: unde protinus de rheumaticis, atque catarrhalibus in pectore incommodis, coryza, tuſſi, raucedine, atque ſpiratione juſto difficiliori conqueri cœpit. Ante annum vero, per domeſticas calamitates animo non parum fractus, plures noctes inquietas valde, cum moleſta hypochondriorum diſtenſione, multoque ſudore ſtipatas tranſegit. His demum acceſſit ægerrima ſpiratio, quæ tanta erat, ut vix in lecto ſe continere poſſet; ſed ad capiendum aërem liberiorem in conclavi diſcurrere, & feneſtras aperire debuerit; adpetitu tamen ſemper ſalvo & integro exiſtente. Progreſſu temporis, exhauſtis viribus, corpus contabuit, *Aſthma rheumaticum Carolinis perſanatum.*

tabuit,

tabuit, & ſpirandi difficultas adeo increvit, ut ad levem corporis motum, quando veſtes vel exuere, vel induere, vel ſcalas aſcendere, vel etiam alvum cum niſu quodam deponere voluit, protinus ſuffocatoriam fere pectoris compreſſionem, cum ſumma moleſtia paſſus fuerit. Quin memini, virum illuſtrem aliquando noctu in graviſſimum eumque præfocantem ferme pectoris affectum incidiſſe, qui à quadam defluxione à capite ad pectus irruente pendebat, & cum tanta ſpirandi anguſtia inhærebat, ut ob totius corporis tremorem, faciem rubicundam, extremorum refrigerationem, viriumque lapſum, morti perquam vicinus videretur. Deſideravit in hoc paroxyſmo hauſtum aquæ frigidæ, quo ſumto mirifice recreatus, & liberiorem expectorationem habere, & minus impeditum ſpiritum ducere cœpit. Ceterum ægrotanti nulla nec ad hæmorrhoides, nec ad podagram erat diſpoſitio; at patre, hæmorrhoidum fluori obnoxio, hocque ceſſante, aſthmate hydropico correpto ac denato, natus fuit. Poſtquam igitur ordinatis à Medico varii generis pectoralibus, & antiaſthmaticis remediis, nec non ſanguinis miſſione, exiguo, vel plane nullo fructu uſus erat: me tandem acceſſit, meumque deſideravit auxilium. Commendavi quam plurimum thermarum Carolinarum potationem; quam non ſine multo levamine inſtituebat, & ſequenti etiam repetebat anno. Præterea tam ante, quam poſt harum uſum ſuaſi, ut à cœna vel prorſus abſtineret, vel eam ter minimum quavis ſeptimana intermitteret; non minus loco cereviſiæ, ſaturatioris, tenuiorem, ſed ſatis ſalubrem Lœbeginenſem, ac fontem Selteranum cum quarta vini parte biberet; atque multa equitatione, vel ambulatione corpus frequenter exerceret. Ad hæc familiariter utebatur eſſentia corticum aurantiorum, bene præparata, cum eſſentia carminativa permixta: vinum quoque medicatum, quod ex herba cardui benedicti, comis abſynthii, herba ranunculi hortenſis, corticibus citri, aurantiorum, agarico, rhabarbaroque confectum erat, ſingulo menſe, alternis diebus hac ratione aſſumebat, ut quatuor ante prandium horis, ſorbillato prius juſculo carnis, hauriret ſex dicti vini uncias; quod multum muci pariter, atque flatuum ſubduxit, cum exoptatiſſimo mali levamine.

Epicriſis.

1) Quantum detrimenti mutatio vitæ generis mobilioris in immobilius, ſervata eadem, quæ antea fuerat, victus proportione, afferre poſſit valetudini: quam plurimis in praxi compertum habemus exemplis; unde veritas aphoriſmi HIPPOCRATICI confirmatur, quo, *multi*, inquit, *morbi fiunt*, *quando cibus ſuperat laborem.* Hac enim ratione nimia feri impurioris copia generatur; ex qua rheumatiſmi, maxime pectorales gignuntur: &, quoniam in tali vitæ genere digeſtiva vis languet, cumulantur inde cruditates in primis viis, ex quibus generantur flatulentiæ, quæ affectus catarrhales, & aſthmaticos inſigniter augent. Quamobrem non ſine ratione Viro optimo commendavi, ut, quoniam avidiori fruebatur adpetitu, parciori victu, frequentique corporis motu uteretur; & accommodato laxante, lentos viſcidos humores ex inteſtinorum canale repurgandos curavi. Quum vero ejuſmodi affectus, ſi vel à parentibus trahantur, vel in habitum degeneraverint, ſolis iſtis remediis, non facile cedere ſolent; ad efficaciora deſcendere oportet, ex quibus, ob inſigniſſimam, quam inde ſæpius deprehendi, virtutem, thermæ Carolinæ, & poſtea Tœplicenſes, cunctis reliquis palmam eripiunt.

2) Debetur peculiaris animadverſio illi effectui, quem aqua frigida in affectu pectoris catarrhali, ac pene ſuffocante, præſtitit excellentiſſimam. Quando enim pulmonum tonus adeo debilitatus eſt, ut irruentis in illos pituitæ copia haud expectorari poſſit, tunc aquæ frigidæ hauſtus, lene his partibus addendo robur, adjuvat expectorationem; qua facta mitigatur, quin ceſſat reliquus affectus.

3) Circa potationem non modo acidularum, verum etiam infuſorum vinoſorum, ſi frigida ſint, notari meretur, quod quibuſdam ſubjectis, ſtomacho exiſtente jejuno, pota moleſtias creant. In tali caſu hiſce perſonis ſorbitionem juſculorum calidorum injungere ſoleo; atque tum potum aquarum vel infuſi purgantis concedo: quoniam hac ratione, frigus illorum fluidorum, fibris ventriculi nerveis non adeo moleſtum eſt.

Observatio XIII.

Aſthma ſpaſmodicum à tuberculo oſſe ſterni exciſo.

Vir quinquagenarius, corpore robuſto, ſanguine, ſucciſque pleno inſtructus, largis epulis, & ſub his vino aduſto uti ſolitus; in ætate juvenili, narium hæmorrhagiis, virili vero diſpoſitioni hæmorrhoidali obnoxius, ante aliquot annos moleſto in oſſe ſterni, circa regionem tertiæ coſtæ corripiebatur tuberculo. Quod, accedente gravi iracundia, inflammatum, tandemque ſuppuratum, felici quidem ſectione exſtirpabatur; ſed inſignem ſpirandi difficultatem, à tuſſi & excretione muci vacuam, relinquebat. Hæc veſpertino potiſſimum invaleſcebat tempore; & ſub inſpiratione, in eo, cui tumor inſedit, ſternit loco, videbatur quoddam hærere impedimentum, quod libero aëris ingreſſui obicem poneret. Ceterum alvi eſt adſtrictioris, neque raro dolores dorſi perſentiſcit; & noviſſime cœcæ adparuerunt hæmorrhoides. Conſultus commendavi venæ ſectiones ter quotannis iterandas; cucurbitas cum ſcarificatione, dorſo ac regioni renum quandoque admovendas; &, ſi recruduerint cœcæ hæmorrhoides, ſanguiſugas ipſis adplicandas. Deinceps, procurata, alterniſque diebus ad tempus iterata alvi laxatione, dedi *pulverem ex lapidum cancrorum uncia dimidia*, *ſolutionis oculorum cancrorum*, *nitri purificati ana drachma una* confectum, ut ejus dimidiam drachmam mane ex aqua ranunculi hortenſis, ſorbillatis deſuper aliquot infuſi veronicæ vaſculis ſumeret. Ordinavi quoque, ut rectæ vivendi rationi ſtuderet, maximeque elevatis capite ac pectore cubaret; & denique loco, quem tumor obſederat, adplicandum ſuaſi *emplaſtrum*, quod *ex gummi ammoniaci*, *myrrhæ*, *bdelli ana drachmis tribus*, *terebinthinæ venetæ*, *axungiæ humanæ*, *ceræ uncia una*, *florum ſulphuris*, *camphoræ ana drachmis duabus*, *croci*, *olei aniſi ana drachma una* conficiendum docui.

Epicriſis.

Aſthma hoc ſpaſmodicum natales ſuos potiſſimum mutuatur à tuberculi in ſterno ſuppurati inopportuna exciſione. Quemadmodum enim generatim ulcera, etiam arte concitata,

quæ

quæ adpellamus fonticulos, præmature conſolidata, graviſſima ſpirandi difficultate ſtipari, frequenti compertum habemus obſervatione: ita hanc eo facilius comitem habent ulcera, & læſiones oſſis ſterni, male feriatis artibus tractatæ. Sternum ſcilicet, quod eſt os molle, ac valde ſpongioſum, in parte interiori, eaque concava, proxime inveſtitur valde nervoſa tunica pleura; ejuſque mediæ parti per longitudinem adnectitur mediaſtinum, productio duplicata pleuræ, eique ſenſibilitate neutiquam cedens, ſubjectaque inſuper arteria aſpera. Quare vero eſt ſimillimum, exciſo illo tuberculo, ſerum acre, quod illud ploravit, per poroſam oſſis ſubſtantiam retro actum, mediaſtino protinus inſediſſe, ejuſque ſpaſmodicam induxiſſe ſtricturam; quæ reniſus illam ſub inſpiratione ſenſationem perfecit. Hinc, teſtante ETTMULLERO *Oper. Pr. Part. II. pag.* 565. inflammationi mediaſtini jungitur tam moleſtus in inſpiratione circa ſterni regionem reniſus.

2) Præterea vero ad generandum in hoc caſu aſthma contribuit, congeſtio ac infarctus humorum in pulmonibus. Huic primario etiam debetur tuberculi illius generatio. Namque dum æger hæmorrhoides fluentes habuit; illæ vero poſthæc ceſſaverunt: vix fieri potuit, quin humorum ſtagnationes, in vaſis imi ventris, maxime inteſtinorum, contigerint: unde repetenda eſt alvinæ obſtructionis origo. Notum vero eſt, quod ubi circulus humorum in abdomine irregularis fertur, ſpaſmi in hac cavitate protinus excipiant, & flatulentiæ: hinc cruor majori copia ad præcordia cogitur, pulmones infarcit, ſpirandique graviorem parit difficultatem.

3) Studio commendavi ſitum corporis cum elevato capite. Namque notari meretur, quod aſthmatici, maxime ſi à nimia ſanguinis mole tales facti fuerint, ex decubitu ſupino protinus incurrant graviſſimam anhelationem. Ex hoc enim ſitu, major humorum ad præcordia fit affluxus.

Plures de aſthmate caſus reperies in *Conſult. ac Reſponſis Medicin. Sect. II. caſu LXXXIII. ad XCV.*

CAPUT III.

De Tuſſi, inprimis Rheumatica & Convulſiva.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Definitio tuſſis. Vix occurrunt morbi, qui tam propinqua cognatione invicem conjuncti, tantaque frequentia complicati ſunt, quam quidem aſthmatica ſpirandi moleſtia, atque tuſſis; adeo ut vix fieri poſſit, quin unus alterum poſt ſe trahat. Explicato igitur aſthmate, ejuſque ſpeciebus, de *tuſſi* jam agere conſtituimus. *Hæc* vero, generatim definiendo, *nihil eſt, quam violenta materiæ peregrinæ, ex pulmonum bronchiis, per horum vim contractilem, intenſius auctam, ſive convulſivam, cum vehementiori exſpiratione facta expulſio.*

§. II.

Structura partium ſpiritalium. Hujus hiſtoriam perinde ac pathologiam ſcripturus, rectiſſime à deſcriptione illarum partium incipere poſſe videor, quæ ad tuſſim efficiendam proxime concurrunt; quo demum hujus motus, revera convulſivi, eſſentia pateſcat, ejuſque differentiæ intelligantur. Et hujus quidem primariam ſedem atque ſubjectum conſtituit magnus iſte aëreus canalis, cujus ope ſpiritum trahere benigna nobis permiſit natura. Dividitur ille in aſperam arteriam, & bronchia; hæc per pulmonum ſubſtantiam ſerpunt, illa à pulmonibus ad fauces tendit. Hujus nimirum principium, larynx dictum, eſt canalis à ſummis faucibus incipiens, ex quinque cartilaginibus, ope membranarum, externæ nerveæ, mediæ carneæ, & internæ glanduloſæ connexis, fabricatus, & ſuperius apertura, glottis adpellata, & operculo cartilaginoſo, cui nomen eſt epiglottidis, obtecta, perforatus. Sequitur principio capaciori tubus, ex cartilagineo-membranaceus, quem aſperam vocant arteriam; qui anguſtiori ſenſim itinere ad pulmones tendens, circa hos in binos primum dividitur ramos, bronchia dictos. Hi in minores, & minimos, eoſque innumeros, per pulmonum fabricam diſtributos diſpeſcuntur, omnes ex ſegmentis cartilagineis, membraniſque contractilibus conſtructos; & denique in veſiculas minimas, racemorum inſtar, bronchialibus iſtis ramulis adhærentes, & præcipuam pulmonum partem conſtituentes deſinunt.

§. III.

Canalium pneumonicorum vaſa ac glandulæ. Omnes hi pneumonici canales ab initio ad finem cinguntur membrana ex fibris tam longitudinalibus, quam annularibus conſtructa, & multis glandulis, ductibuſque excretoriis ſpiſſe obſita, quarum glandularum copiam, ſitum ac figuram exquiſitiſſime delineavit MORGAGNUS *Adverſ. Tab.* 11. *fig.* 1. *pag.* 48. Fundunt illæ, in dictas ſpiritales vias, humorem tenuem, roſcidum, blande lymphaticum: quem etiam ex illis glandulis, quæ extrinſecus epiglottidi, cartilaginibus arytænoideis, bronchiorumque extremitatibus adhærent, ſtillari, dubium quidem, ſed vero videtur ſimillimum. Has oſtendit HEISTERUS *in A. N. C. Cent. VII. & VIII. obſ.* 63. Tribuit præterea hiſce ductibus varii generis vaſcula provida natura: & quidem primum arterioſa, ab arteria bronchiali: Hæc principium ſumit ex trunco arteriæ magnæ deſcendentis, ſuper arcu arteriarum intercoſtalium ſuperiorum, & in tres dividitur ramos, quorum unus externe ſuper aſpera decurrit arteria, reliqui duo per totam ſubſtantiam membranarum tracheæ, bronchiorumque pulmonalium multas diſpergunt ramificationes. Venoſa accipiunt à vena bronchiali, cujus ramuli, ſimili ac arteriæ modo propagati, magno tandem ramo in truncum venæ cavæ deſcendentis & azygos abeunt. Utraque vaſorum accurate detexit ac deſcripſit RUYSCHIUS *epiſt. VI.* Nervoſos denique ramos mutuantur hæ ſpiritales viæ à pari vago, nec non intercoſtali nervo.

§. IV.

Functio viarum ſpiritalium. Primarius horum canalium uſus, atque functio eſt, ut aëri externo, ad facilitandum ſanguinis circuitum, & conſervandam vitam valde neceſſario, in pulmones ingreſſuro pariter ac redituro, commodum iter præbeat. Hunc in finem datæ ſunt iis ductibus 1) copioſæ glandulæ, non ut ſecernant humorem excrementitium; ſiquidem hic locus excretioni ſordium ſecundum natu-

ram minime dicatus eſt: ſed ut effundant lympham tenuem, quæ membranas tracheæ, & bronchiorum, ne ab aëre perpetuo illabente exareſcant, blanda continuaque lubricatione fovet, atque tum, ſuo perfuncta officio, in halitus reſolvitur, & cum exſpirando aëre, in morem tranſpirationis cutaneæ, exhalat. Eodem ſcopo tributæ ſunt hiſce viis 2) tunicæ nerveæ, ac exquiſite ſenſibiles, non minus ac muſculoſæ, fibris tam longitudinalibus, quam annularibus præditæ: cujus ope motu gaudet tam conſtrictorio, quam dilatatorio, quem ſapiens natura cunctis nervoſis ac membranaceis totius corporis ductibus tribuit, veluti in ureteribus, viis biliferis, & ventriculo ac inteſtinis deprehendimus. Neque ſuo inſigni fructu vacat hic motus; ſiquidem non modo ad promovendum aëris ingreſſum, & exitum, verum maxime ad lymphæ ex dictis glandulis ſecretionem adjuvandam, quin & ſanguinis curſum per vaſa bronchialia facilitandum permultum contribuit. Sed quum hi membranacei ductus, ad ſpirationis negotium ſoli haud ſufficiant, ipſi tamen 3) cum reliquis partibus, quæ ad peragendam hanc functionem concurrunt, veluti ſunt pulmones, pleura, ſeptum tranſverſum, muſculi intercoſtales, & abdominis &c. tam arctiſſimo fruuntur conſenſu, ut fere ſit impoſſibile, quin agente una parte, omnes ſimul agere incipiant.

§. V.

Ratio formalis tuſſis oſtenditur. His recte ſe habentibus ſecundum naturam fit reſpiratio: ubi vero cunque unicum dictorum momentorum à naturali ſtatu receſſit, eadem ſtatim læditur ac pervertitur. Mittimus reliqua ſpirandi vitia, & de ſola jam tuſſi loquimur, quæ nunquam non dictorum canalium pneumonicorum præternaturali conſtitutione abſolvitur. Vix profecto dubito, quin, quod in ventriculo eſt vomitus, id in bronchiis tuſſim, i. e. inverſum eorum motum tonicum eſſe dicerem. Namque hæc mihi tuſſis eſt idea, quod ſub ea bronchiales ductus ab infima ad ſuperiorem partem vehementius conſtricti, contentum aërem cum impetu, & celeritate ſurſum agant; infimul peregrini quidpiam expulſuri. Quum autem his male affectis, reliquas quoque pectoris partes, ſpirationi tributas, & quæ cum his porro arctiori nexu cohærent, in ſævorum motuum ſocietatem, vi intimioris conſenſus, rapi oporteat: facile patet, cur in tuſſi, tanquam præternaturali exſpiratione, quo ea eſt vehementior, eo quoque violentius totum pectus, totum abdomen, quin & totum corpus concutiatur. Viciſſim autem ob eandem harmoniam ſæpiſſime fit, ut, ſi ſeptum tranſverſum, ventriculus, œſophagus, nervi præcordiales, & qui ab illis dependent, vel etiam membrana narium pituitaria, à quacunque cauſa vellicentur; affecta ſimul fiſtula aërea, tuſſim poſt ſe trahant.

§. VI.

Tuſſis cauſa proxima. Si igitur affectio dictorum canalium ſpaſmodico-convulſiva, formalem tuſſis conſtituit rationem: eorundem vellicatio dictæ convulſioni, hinc & tuſſi cauſam proximam præbeat, neceſſe eſt. Omnis ergo tuſſis ſedem ſuam in pectore habet; licet cauſæ non ſemper ibidem obhæreſcant. Et hæc ipſa cauſarum, quæ ad tuſſim contribuunt, mediatarum diverſitas, tam varias ejus gignit ſpecies, quas omnes pertractare, noſtri non eſt inſtituti.

§. VII.

Tuſſes ſymptomaticæ. Neque enim agere conſtituimus de ea tuſſi, quæ tanquam moleſtum ſymptoma variis jungitur ægritudinibus. Talis eſt phthiſica, quæ à colliquatione veſicularum, & ramulorum bronchialium per ulcus pulmonum facta ſuboritur, adeoque continui læſionem pro fundamento habet. In hac non per pulmonales glandulas, ſed ipſam bronchiorum cavitatem exeſam, laceratam, ac hiantem, peregrina ac ulceroſa eam ſubintrat materia, quæ vellicando nervoſas membranas, tuſſientem producit motum. Deinceps ad ſymptomaticas tuſſes pertinent, quæ aſthmati, peripneumoniæ, pleuritidi, ſcirrhis atque vomicis pulmonum, inflammationi ſepti tranſverſi ac jecinoris ſuperveniunt; quæ læſo nervo vel tendine circa collum ſuboriuntur; quæ difficilem dentitionem comitantur; & quæ convulſivos, aut epilepticos motus, alioſque hyſtericos morbos conſequuntur. Hæ maximam partem, à bronchiorum vellicatione, per conſenſum duntaxat inducta, cauſa morbi in plus minus remota à præcordiis regione hærente, producuntur, claroque ſunt documento, tuſſim pertinere ad affectus nervorum ſpaſtico-convulſivos.

§. VIII.

Tuſſis à peregrinis, aſperam arteriam illabentibus. Neque etiam ample tractabimus de ea tuſſi, quæ proficiſcitur à peregrinorum tam ſolidorum, quam fluidorum inſolito in aſperam arteriam, per glottidis rimam deſcenſu, & vulgo exprimitur: *Es ſey vvas in die unrechte Kehle gekommen.* Tragici profecto, & ſæpe, ob repentinam, quam inducunt, ſuffocationem, funeſti ſunt hi caſus, quorum notabiles hiſtorias recenſet MARCELLUS DONATUS *in hiſtor. med. mirab. Lib. III. cap. VII.* Huc ſpectant tuſſes, quæ à tumoribus, calculis, aliiſque rebus præternaturalibus, aſperæ arteriæ, atque bronchiis accretis ſuboriuntur: unde calculos, aliaque corpuſcula, grandinibus ſimilia, tuſſiendo rejecta fuiſſe, fide digni perhibent auctores. Videas ALEXANDRUM TRALLIANUM *Lib. V.* PAULUM ÆGINETAM *lib. III. cap. 28. & 31.* & PETRUM BORELLUM *obſ. Cent. I. obſ.* 67.

§. IX.

Tuſſis metallicolarum. A noſtro quoque ſcopo alienæ ſunt tuſſes graviſſimæ, quas excitant fumi ſaturnini, metallici, inque primis acidi minerales, cum aëre diutius inſpirati, & illi potiſſimum metallicolæ experiuntur, qui argento per plumbum in magnis catinis depurando ſtudent, nec non figuli lythargirio multum utentes: ut & cæmentarii, & qui cum calce viva multum ſunt occupati. Evidens earum eſt ratio: dum enim particulæ metallicæ, fere corroſivæ ductus ſpiritales, inſigni ſenſibilitate præditos ingrediuntur, iiſque intimius inſinuantur; gravem eorum inferunt conſtrictionem, tuſſis ſiccæ, cum aſthmate complicatæ cauſam.

§. X.

Tuſſis catarrhalis levior. Nec denique noſtræ conſiderationi preſſius ſubjacet id tuſſis genus, & levius, & brevius, quod à cohibita tranſpiratione, in ſanis ceteroquin corporibus evenire ſolet. Fit nimirum ea, ſi ſubjecta præſertim pituitoſa caput vel pectus, quod antea in calidiori loco leni perſpiratione maduit, ſubito exponunt frigori, & repreſſum à cute ſerum acre ad tracheam & bronchia decumbit

bit; aut ſi ſenes inprimis noctu in loco frigidiori dormiunt, vel in frigido ac hiemali aëre liberius obverſantur. Jungitur quoque coryzæ; & vel calidiori regimine, vel ſumto forſan diaphoretico, brevi tempore ceſſat. Huc etiam ſpectant delapſus muci è naribus ad fauces, & laryngem, qui matutino tempore facili conatu per ſcreatum eliditur.

§. XI.

…nati- Sed de ea fuſius agemus tuſſi, quæ primarium conſtituit morbum, totumque graviter afficit corpus, & tam vehementia, quam diuturnitate eſt moleſtiſſima. Vocamus hanc rheumaticam, eo quod rheumaticis revera abſolvitur affectionibus. Namque pro cauſa agnoſcit, humorum, maxime ſeroſorum inverſum, & à ſuperficie corporis, extremiſque partibus ad pulmones tendentem motum, atque decubitum; neque unquam à febrilibus commotionibus, veſpertino potiſſimum tempore conſpicuis, ac horripilationibus vacua eſt. Hæc pro ſubjectorum, quæ invadit, varietate, vel humida, vel ſicca eſt: illa evenit ſanguineis, phlegmaticiſque, qui præter partium fibroſarum, nervoſarum ac muſculoſarum mollitiem, ſeroſis ac pituitoſis nimium ſcatent ſuccis, veluti ſunt fœminæ præ viris, infantes, pueri, atque ſenes, præ iis, qui in juvenili, vel virili ætate ſunt conſtituti. Sicca vero tuſſi magis corripiuntur hypochondriaci, ſcorbutici, cachectici, ſtrictiori corporis habitu, & debili, & ad ſpaſmodicos motus valde proclivi nervorum ſyſtemate, nec non ſero acri copioſo præditi.

§. XII.

…ria con-…væ …rinæ. Summum tuſſis rheumaticæ gradum denotamus, per convulſivæ ſeu ferinæ nomen. Hæc tam efferata vehementia, tantaque totius corporis concuſſione adfligit, ut ea non raro ſuffocari credas miſeros: tumque in infantibus vulgo dicunt: *Sie bleiben auſſen.* Modo, maximeque ſub initio ſicca eſt, & vel nullam, vel ſaltem parciſſimam ſeri tenuioris, plus minus acrioris copiam elidit; modo humida, tumque mucum ſublividum, ſæpe tenaciſſimum, præviis laborioſiſſimis conatibus, ſecum ducit. Refrigeſcunt ſimul extrema, alvus eſt clauſa, urinæ minguntur tenues, & ſucci vitales majori copia & impetu ad ſuperiora, pectus, atque caput compelluntur: unde ſub paroxyſmo facies ſanguine turget, rubet, venæ tument, arteriæ fortius celeriuſque moventur, oculi prominent, lacrymas emittunt, palpebræ intumeſcunt, & interdum ipſe ſanguis, accedente ſternutamento, è naribus ejicitur: nonnunquam ipſa pulmonum vaſcula rumpuntur, ſputumque ſuboritur cruentum. Non raro ſingultus jungitur, ſimulque ventriculus adficitur laborioſis vomitionibus, quibuſdam ſtercora, & urinæ præter voluntatem fluunt; quidam, præſertim infantum, hernias tuſſiendo ſibi contrahunt, aut adnotante jam HIPPOCRATE *aph.* 46. *Sect. VI.* gibboſi fiunt: quin M. N. C. *Cent. I. obſ.* 1. notabilem allegant caſum, de corpore vertebræ dorſalis, præ tuſſis vehementia, in medio diſrupto. Neque ignorari oportet, à nimia tuſſis vehementia apoplexiam ſuboriri poſſe: & BOYLE *de natur. philoſ.* obſervavit, quod ex tali tuſſi ſubitanea memoriæ ac ratiocinii jactura, nec non manuum, aliorumque membrorum enata fuerit paralyſis.

§. XIII.

Cauſa hujus tuſſis materialis reſidet in humore tenui, acri ac fere cauſtico, ad ſenſibiles fiſtularum aërearum tunicas depoſita, eaſque graviter vellicante. Hæc vel laryngi duntaxat, & arteriæ aſperæ inſidet, tumque continuam, & moleſtiſſimam faucium titillationem habet comitem; vel profundius bronchiis pulmonalibus infixa hæret, atque tum graviſſimum & atrociſſimum parit tuſſiendi conatum. Et generatur quidem hic humor à ſordibus impuris & acribus, ad ſuperficiem corporis, aut artus exteriores, vel haud ſatis vegete expulſis, vel quacunque de cauſa, maxime frigore, retroactis, & ad pulmones decumbentibus. Hinc docemur, ſcabiem, tineam, achores capitis, guttam roſaceam, ſudorem pedum, aliaque exanthemata repreſſa, ulcera præmature conſolidata, & arthritidem, podagramque intus actam, tuſſim poſt ſe trahere convulſivam. Et quænam quæſo alia eſt cauſa, quod morbilli & præcurſores, & comites, & pediſſequas habeant, ejuſmodi tuſſes diuturniores, quam quod materia acris, morbillacea, ad vias ſpiritales retroceſſit, eaſque graviter vellicavit. Conf. A. N. C. *Dec. III. obſ.* 11. *pag.* 25. *Cauſa materialis ferinæ tuſſis.*

§. XIV.

Non raro etiam hæc rheumatico-convulſiva tuſſis, ex communi cauſa, aëris nimirum vitio ſuborta, epidemicam per multas regiones edit ſtragem. Occurrit autumnali, ac hiemali potiſſimum tempeſtate; ſi hæc, flantibus antea auſtris, calidior ac benignior fuit, & ſubito in frigidam, ventis aquilonaribus moleſtam, commutatur. Sed hæc cauſa impuris duntaxat corporibus rheumaticam tuſſim infert, cum in aliis non niſi catarrhalem excitare ſolet. Quare epidemicæ hujus ferme tuſſis talem maxime aërem exiſtere cauſam animadvertimus, qui nebulis pernicialibus, maleque olentibus, aut aliis particulis acribus, ac ſæpius venenatis, febrium quoque exanthematicarum cauſis, prægnans eſt: hæ enim particulæ inſpiratæ non modo graviſſimam tuſſim, ſed & aphthas, illam inſigniter exacerbantes progenerant. Præterea vernali quoque tempore, graſſantur interdum ejuſmodi tuſſes epidemicæ, cum raucedine junctæ; tumque ab exhalationibus ſalino-acribus, in aëre contentis, & calore ſolis, ex terra hieme occluſa, evaporantibus, glanduliſque per vias ſpiritales ſparſis ſemet inſinuantibus, ſuam trahunt originem. De malis hiſce epidemiis legas HIPPOCRATEM *epidem. VI. Sectio. VIII.* SENNERTUM *de febribus Lib. IV. cap.* 17. SYDENHAMIUM, & HISTORIAM MORBORUM URATISLAVIENSIUM. *Tuſſis convulſiva epidemica.*

§. XV.

Hæc de ſummo tuſſis rheumaticæ gradu, cujus cauſa plerumque externa eſt, dicta ſunto; dantur vero tuſſes, proprio rheumaticarum nomine dignæ, quæ internas potiſſimum agnoſcunt cauſas; & ſicut diuturnæ, ita maxime moleſtæ ſunt, cumque rheumaticis capitis, ac pectoris doloribus, hemicrania, odontalgia, puncturis laterum pleuritidem mentientibus, defluxione materiæ acris à capite ad fauces &c. complicantur. Eveniunt inprimis corporibus cachecticis ac ſcorbuticis, ex ſuppreſſo pedum œdemate, alioque tumore; quem tanta ferocitate tuſſis æque ac ſpirandi difficultas excipiunt, ut ſuffo- *Tuſſis rheumatica ex cauſa interna.*

catio inſtare videatur. Familiares etiam ſunt hæ tuſſes ſenibus, qui impuris ſcatent humoribus; & in his à frigore externo, dorſo, præſertim in ea regione, ubi prima lumborum vertebra, & plexus meſentericus major deprehenditur, admiſſo. Neque alia eſt ratio, quam quod ſerum acre ab externis corporis partibus ad pulmones deferatur. Eædem non raro in ſubjectis pituitoſis, ſenilibus, qui victu lauto, vitaque ſedentaria delectantur, & neglexerunt ſanguinis miſſiones, humidæ fiunt, & effectum habent criticum: tota enim ſanguinis & humorum maſſa hac ratione à copia ſeri impuri, quamvis non ſine moleſtia, egregie repurgatur, adeo ut, ſedata tuſſi, priſtinæ vires redeant, ſomnuſque cum adpetitu, & integra ſanitate inſtauretur.

§. XVI.

Tuſſes rheumaticæ ſtomachales ac hypochondriacæ.

Ad cenſum tuſſium rheumaticarum pertinent quoque *ſtomachales* & *hypochondriacæ*; quarum illæ in ventriculo, hæ profundius in hypochondriis ac inteſtinis cauſam habent; & partim ob conſenſum nervorum, partim ob rheumaticum ſeri ad pulmones decubitum enaſcuntur. Et *ſtomachalis* quidem ſuis ſe prodit notis, quæ ſunt nauſea, cardialgia, adpetitus proſtratio, digeſtionis vitium, ſenſus in ventriculo gravativus, & quod primus tuſſiendi ſtimulus circa cordis ſcrobiculum ſentiatur. In *hypochondriaca* junguntur flatulentiæ, ſpaſmi inteſtinorum; ac ſymptomata reliqua hypochondriaca. Prior, nempe ſtomachalis fit à ſaburra acri, bilioſa, acida, ventriculo, ejuſque ſuperiori maxime orificio, nec non œſophago inhærente, harumque partium nervoſas tunicas, quæ arctiſſime cum viis ſpiritalibus nectuntur, vellicante; unde creber comitatur vomitus. Vexat cumprimis, ventriculo à cibis vacuo; & familiaris quoque eſt febre tertiana, præſertim continua, laborantibus; teſtante jam HIPPOCRATE *Lib. II. epidem.* Poſterior, nimirum hypochondriaca generatur, ab humoribus craſſis, impuris, ſeroſis, vi ſpaſmorum, ac flatulentiarum abdominalium, ad pectus & pulmones compulſis; & eo magis infeſtat, ſi ingens frigus, aut animi affectus, tanquam occaſionales cauſæ præceſſerint. Generatim vero illud monendum eſt, quod omnis tuſſis, quæ eſt periodica, à ſaburra in ventriculo, vel potius inteſtino duodeno ſtabulante ſuos mutuetur natales.

§. XVII.

Tuſſis habitualis.

Adhuc notari meretur ea tuſſis, quæ *habitualis* eſt, & *catarrhalis rheumatica* vocari meretur. Ea potiſſimum dependet à relaxatione glandularum in faucibus, palato, ac larynge ſitarum; & per multos annos continua exſcreatione durat. Jungitur digeſtionis vitium, & ſucceſſiva totius corporis conſumtio. Evenit ſubjectis ſeroſioribus, vitæ ſedentariæ, ac lucubrationibus, nec non vinoſis compotationibus deditis.

§. XVIII.

Prognoſis.

His igitur excuſſis, deveniemus ad tradendam tuſſium prognoſin. Sicca tuſſis plerumque tranſit in humidam; hæc vero nimia vetuſtate habitum contrahit, atque ventriculi digeſtionem deſtruendo, cachecticum ſtatum, lentamque febrem producere valet. Quæ humida fuit, & in ſiccam tranſit, ut pectus tamen grave maneat: periculum febris vel putridæ, vel hecticæ minatur, teſte LOMMIO *obſerv. medicin. Lib. II. pag.* 120. Convulſivæ ſeu ferinæ tuſſes infantibus periculoſæ, nam facile reducunt ſuffocationem idque fit in difficili dentitione atque etiam in morbillis: inque pueris gibbos, & hernias, gravidis abortum, adultis hæmoptyſin atque phthiſin inducere poſſunt; quin eaſdem ſubita ſuffocatione ſtipatas fuiſſe, teſtantur WILLISIUS *pharm. ration. P. II. S.* 1. *C.* 6. *pag.* 61. & HILDANUS *Cent. II. obſ.* 68. Quæ tuſſes pulmonum aut aliorum viſcerum ſcirrhos inſequuntur, omnem plerumque remediorum vim eludunt: & quæ à repreſſis naſcuntur exanthematibus, his revocatis ceſſant. *Omnis tuſſis mala, qua ſomnus aufertur; inutilis etiam, quæ longo tempore frequens, graviſque hominem exercet, idque cum deſtillatione*, i. e. habitualis rheumatica, inquit LOMMIUS *loc. cit.* Tuſſes denique hydropicis evenientes, infauſti ſunt præſagii, teſte HIPPOCRATE *Sect. VI. aphor.* 35. Contra moderatior circa tempus nocturnum calor, cum æquabili per univerſum corpus ſudore, vel madore, largiori urinæ fluxu, alvo ſimul reddita fluidiore, placidior ſomnus, & facilior expectoratio, certa ſunt morbi in gratiam jam rædituri indicia.

CURATIO.

§. I.

Indi... nes c... riæ.

Curatio tuſſis rheumaticæ potiſſimum, quatuor abſolvitur indicationibus, nimirum, ut *primo* materiam peccantem corrigamus, ad exitum diſponamus, atque expectorationem, ſi opus id fuerit, promoveamus; *deinceps* adfluxum ſeri à præcordiis avertamus, & ad alia, magis congrua excretoria organa derivemus; *tum* motus, ſi fuerint effrænes, conſopiamus; & *denique* debilitatum affectarum partium robur inſtauremus.

§. II.

Ten... teri... dem...

Si igitur tenax muci coagulum bronchia obſederit, incidendum illud, reſolvendum, & emolliendum eſt, quod præſtant radices reſolventes: quas inter primas tenent, radix vel fecula Aaronis, iridis Florentinæ, & quæ inſigni humores lentos ac tenaces fundendi & expectorandi potentia pollet, radix ſquillæ, ad quinque vel ſex grana, cum pauxillo nitri data, item oxymel ſquilliticum, eſſentia gummi ammoniaci, ſpiritus ſalis ammoniaci aniſatus, lac & flores ſulphuris, & ſperma ceti.

§. III.

Hu... tenui... craſ... & ... tem... rant...

Humor admodum tenuis, ſalſus, acris incraſſantibus, & lymphæ acrimoniam temperantibus ad exitum redditur aptus. Conducunt hoc fine decocta, quæ ex hordeo, raſura cornu cervi, radice ſcorzoneræ, ac glycyrrhizæ parantur; cremor hordei, juſcula ſive decocta avenacea, vulgo *Haber-Grütze*, cum amygdalis, paſſuliſque minoribus; aut decoctum raparum cum ſaccharo; gelatinæ cornu cervi, & animalium; juſcula ex carne cum lacte; looch pulmonum vulpis, ſyrupi de papavere, de farfara, diacodion *Montani*, ſperma ceti cum lacte datum; & ante omnia oleum amygdalinum recenter ſine igne expreſſum, vel ſolum, vel ſyrupo capillorum veneris, aut julepo roſarum nuptum: e. g. in hac formula: *Recipe olei amygdalarum dulcium, ſyrupi capillorum veneris ana unciam unam,*

ſperma-

ſpermatis ceti drachmas tres, croci grana quindecim. M. d. Egregiam quoque opem adferunt infuſa ſic dicta theiformia, quæ ex herba veronicæ, hyſſopi, floribus malvæ, ſambuci, papaveris rhœados, ſalviæ, bellidis, radice glycyrrhizæ, ſemine fœniculi, cortice ligni ſaſſafras & ejus generis aliis paranda ſunt. Ubi tuſſis catarrhalis in habitum degeneravit, cum adpetitus dejectione, & tabe, cura, quæ cum lacte aſinino, vel ſero lactis, vel cum fonte Selterano, æquali parte cum lacte permixto fit, præcipuum medendi cardinem abſolvet.

§. IV.

in- i uſus. Quando nimia congeſtio, affluxus, & decubitus ſeri in pectore eſt, ut fit in tuſſi valde humida, pituitoſa, diutius perſiſtente: præſtat illud à præcordiis & viis pneumonicis derivare, atque partim per alvum, quæ eſt propria ſordium mucoſarum latrina; partim per cutim, quæ humorum ſubtiliorum eſt diverticulum, expellere. Alvi lubricitas, ſicut in omni, ita præſertim in rheumatica, ac convulſiva tuſſi, magnam profecto fert opem: cui procurandæ, ex laxantium numero, ad acrimoniam demulcendam, & colluviem quoque ſeroſam blande & benigne, copioſeque, ſine omni tamen moleſtia, ac virium lapſu evacuandam, ego non quicquam deprehendi præſtantius, quam ipſam mannam, ſi non ad drachmas, ſed uncias duas, in infuſo vel decocto præſcribatur, ejuſque uſus, ſi res poſtulat, repetatur. Ego uncias duas, in aquæ veronicæ vel florum acaciæ unciis octo, leni calore diſſolvere ſoleo; adjectis poſtea terræ foliatæ tartari drachma una, & aliquot guttulis olei de cedro, aniſi, vel macis. Conſentientem habeo GABELCHOVERUM, qui *Cent. IV. obſ. 7. & ſequentibus* eandem ad aliquot uncias pro ſananda feliciter tuſſi commendat: idem etiam laxans, cum infuſo veronicæ, vel lacte propinari poteſt. Præterea ſyrupus roſarum ſolutivus, caſſia recenter extracta, decoctum laxativum Viennenſe, paſſulæ rhabarbarinæ, ſique ventriculus hæc ferre nequit laxantia, clyſteres, ad copioſi ſeri & muci quantitatem derivandam, & per congruum ejus emunctorium, quod in craſſis potiſſimum eſt inteſtinis, evacuandam proſunt efficaciſſime.

§. V.

loris notio fert. Deinceps æqualem ſanguinis per totum corpus reſtituendo curſum, & ſerum maxime ad glandulas ſubcutaneas invitando, inhibetur hujus ad præcordia adfluxus. Eo fine operæ faciunt pretium, infuſa calidiora pectoralia, ex floribus malvæ, violarum, foliis hyſſopi, ſalviæ, ſemine fœniculi, aniſi ac cinnamomo conficienda. Hæc mane intra lectum potare expediet, cum blando regimine; & præterea in æquali calore corpus ſemper conſervare decet. Scopo quoque huic ſatisfaciunt pulveres diaphoretici ac bezoardici, qui parantur ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, ſuccino præparato, antimonio diaphoretico, vel loco hujus, antihectico Poterii, cornu cervi ſine igne, cinnabari, additis aliquot granis olei nucis moſchatæ expreſſi, vel etiam croci. Iiſdem quoque flores ſulphuris addere licet; maxime ſi achores, vel ſcabies retropulſa malum foverit.

§. VI.

a miti- Tertia indicatio requirit efferatorum motuum ſopitionem, quæ ſæpius mox ab initio curationis, ob gravioris periculi metum, ſuſcipienda eſt. Et ex remediis huc facientibus longe eminet crocus, pectori amiciſſimus, ejuſque extractum, pulveribus bezoardicis admixtum. Laudant quoque muſcum quernum, & pulveribus, & decoctis additum. Nec eo fine ſunt inutiles pilulæ de ſtyrace, aloëphanginis nuptæ, & veſperi datæ, conjunctis ceterum expectorantibus, oleo amygdalino, ac ſpermate ceti. Haud etiam contemnendæ eſt virtutis liquor meus anodynus, vel laudanum liquidum SYDENHAMII, cum ſpiritu cornu cervi maritatum; quem cumprimis deprædicat BOYLE *de util. Philoſ. pag.* 348. Si his haud obſecundet malum, ad fortiora deveniendum anodyna, quæ majoris ſunt energiæ, veluti ſunt pilulæ de cynogloſſa, *Starckeyanæ*, *Wildeganſii*, & theriacalia. *gant effrænes motus*

§. VII.

Neque ad ſopiendam tuſſis vehementiam inſuper habenda ſunt externa: quæ inter phthiſica præſertim tuſſi laborantes, egregie ſolatur, emplaſtrum diaſulphuris *Rulandi*, pectori impoſitum. Tuſſi convulſiva vexatis inſigniter prodeſt unguentum rubrum potabile, cum ſpiritu vini, præcordiis illitum: nec non unguentum pectorale, in PHARMACOPOEA AUGUSTANA deſcriptum, ſi thoracis latera eo inungantur, in ſedanda tuſſi, doloribus pectoris mitigandis, & juvanda expectoratione, magnam præſtat opem. Longo quoque uſu in omni tuſſi rheumatica comprobatum habeo, ſequens emplaſtrum: *Recipe myrrhæ electæ, bdellii, ſuccini ana unciam dimidiam, ſpermatis ceti, axungiæ humanæ, ceræ, minii ana uncias duas, ſaponis veneti drachmas tres, croci drachmam unam, camphoræ drachmam dimidiam. M. f. emplaſtrum, quod pectori, collo, ſpinæque dorſi imponatur.* *Externorum uſus.*

§. VIII.

In morbi denique declinatione, quartam indicationem explere, parteſque labefactatas roborare, medentem oportet; quoniam facillimum eſt, reverti tuſſes. Commendo inprimis eſſentiam ſuccini, ſpiritum cornu cervi, cum tinctura tartari, & liquore meo anodyno mixtum, additis aliquot olei ligni ſaſſafras guttulis: nec non eſſentiam caſcarillæ; & ſæpenumero ſingularem animadverti effectum, quem exſerit balſamum vitæ meum, ad aliquot guttas cum extracto vel tinctura croci datum. In fine ad roborandum ventriculum, *electuarium*, quod *ex conſervæ roſarum rubrarum unciis duabus, conſervæ anthos uncia una, ſuccini præparati, nucis moſchatæ drachmis tribus & ſyrupo corticum citri vel aurantiorum* compoſitum eſt, præſcribere & ad uſum commendare ſolitus ſum. CRATO *Lib. 37. conſil. pag.* 1093. ambram cum decocto paſſularum mirifice collaudat, nec ſine ratione: vim enim & roborantem, & ſimul alvum liquantem poſſidet. Sed longe præferenda eſt eſſentia ambræ genuina, cujus præparationem in *obſervationibus phyſico-chymicis lib. I. obſerv.* 18. communicavimus. Tum quoque utile eſt vinum vetus, generoſum, Falernum; quod Veteres, & præſertim PLINIUS SECUNDUS admodum extulerunt. HIPPOCRATES *lib. de victu acutorum*, uſum vini dulcis ſenibus apprime laudat: neque minus aqua veronicæ vel hyſſopi cum vino de- *Quæ indicationi quartæ reſpondeant.*

deſtillata & edulcorata convenit: cui addatur tantillum croci. Externe ad roborandas nimium relaxatas glandulas faucium & bronchiales, ex quibus humor continuo ad laryngem, & aſperam arteriam defluit; inſigni cum fructu ſemper uſus ſum pulvere, capiti inſpergendo, qui ex ſuccino, benzoe, maſtiche, floribus chamomillæ Romanæ, & caryophyllis aromaticis compoſitus eſt. Os quoque gargariſmate frequentius colluendum erit, cui inſerviet vel ſpiritus vini Gallicus, vel decoctum ſalviæ, hyſſopi, florum roſarum rubrarum, cum vino rubro paratum.

§. IX.

Diæta tuſſientium. Ceterum in omni tuſſi, & curanda, & præſervanda, magna vis in recto vivendi genere ſita eſt. Moderandus cumprimis aër, ut talis ſit, qui nec frigore, nec nimio calore lædat, ſed in quo corpus udore madeat perpetuo: veſpertinus ac nocturnus præ aliis nocet; neque aër frigidus, nebuloſus, pluvioſus, aut præfervidus, maxime omnium vero aquilonaris, niſi noxam parit. Porro catarrhis & tuſſi frequenter obnoxii cavere ſibi debent, à cibis valde ſalitis, fumo induratis, & aromatibus nimium conditis, nec non acidis, auſteris, utpote qui ſanguinem, ejuſque ſerum acre reddunt, & impurum. Deinceps potus ratio habenda: nulla enim convenit cereviſia, multo minus vinum acidum. Majori cum fructu pro potu uſurpabitur aqua hordei ſive ptiſana, vel decoctum quoddam ex radice chinæ, ſcorzoneræ, paſſuliſque confectum; vel hydromel, quod GABELCHOVERUS hunc in modum parare docet: *Recipe mellis deſpumati uncias quatuor, aquæ fontanæ menſuras tres, liquiritiæ drachmas quinque, ficuum numero ſex, ſeminis fœniculi, radicis pimpinellæ ana drachmas duas, florum malvæ manipulum unum, florum ſalviæ, violarum, ana pugillum unum, cinnamomi ſcrupulos duos, m. coquantur ad conſumtionem menſuræ dimidiæ.* In ſcorbuticis pro potu conducit aqua ſola, pura, fontana, non nimis frigida, & vel amygdalis dulcibus, vel pane ſimilagineo diſtemperata. Vulgus aquam fervidam affundit triticeis furfuribus & infuſum frigide non ſine inſigni fructu in gravi epidemia tuſſi bibit.

§. X.

Præſervationis ratio. Præſervationis quoque ratio, maximam partem, in recto rerum non naturalium conſiſtit uſu. Qui à tuſſi convaleſcentes, vinoſis compotationibus, corporis refrigerationibus, animi fortioribus adfectibus indulgent: in eandem protinus incidunt longe graviorem. Senes ſibi caveant à pedum, maxime dorſi, refrigeratione. Et quia hieme rigente rheumaticæ adfectiones quam facile contrahuntur, & caput & cervix & regio præcordialis, lumbaris & pedes in ſenibus præſertim, quibus tuſſis admodum eſt infeſta, linteis & integumentis calidis bombycinis maxime à frigore muniendi ſunt, ut moderata & æqualis ſervetur perſpiratio: nam quando unam ex hiſce nervoſis partibus frigus præſertim aquilonare fortiter tangit & penetrat, ob conſenſum, qui inter has partes viget, reliquæ omnes p. n. adficiuntur. Alvi libertas pariter ac expeditus tranſpirationis ſucceſſus nunquam non conſervetur, neceſſe eſt: quare conferunt moderatæ, ſed frequentes, & ſub cœlo ſalubri inſtitutæ corporis exercitationes. Qui ſuccis ſunt pleni, hos ſtatis temporibus, & omnino verſus æquinoctia, venæ ſectione, vel ſcarificatione depleri curent. Eo magis vero recto regimine, tenui victu, conſervataque excretionum libertate, à tuſſi ſe præcavere decet, quando epidemicam exercet tyrannidem.

CAUTELÆ, CUM CURA SPECIALIORI.

§. I.

Cautela circa expectoran[tia] & dulci[a]. In omni tuſſi caute mercandum eſt cum expectorantibus, dulcibus, decoctiſque incraſſantibus; ne more vulgo ſolito, nimia, & ſola adhibeantur, ſicque relaxando magis pulmones, nimium ad illos concitent adfluxum. Eo magis in tuſſi ſtomachali, & hypochondriaca ab iis, vel penitus abſtinere convenit; pervertunt enim, deſtruuntque ventriculi vim digeſtivam, adeoque viam ad cachexiam, & hydropem pandunt.

§. II.

Ferinæ tuſſis à r[etro]preſſis ex[an]themat[i]bus ſub[or]ta cura[tio]. Tuſſis ferina, quæ à retropulſis exanthematibus ſuboritur, indicat materiæ peccantis ad ſua loca revocationem. Hoc caſu divina ferme eſt virtus æthiopis mineralis vel florum ſulphuris, interne cum antimonio diaphoretico vel pulvere bezoardico, veſperi potiſſimum exhibitorum. Nec præter pedum frictiones, aut pediluvia, præſtantius ad detrahendum à pectore ſerum eſt veſicatoriis remedium: modo delicatior noſtri ſeculi genius eorundem uſum permitteret. In convulſiva infantum tuſſi, juvat quoque plantas pedum, axungia porci inungere.

§. III.

Tuſſis rheuma[ti]cæ à rep[ul]ſo pedum œdemat[e] ſuborta curatio. Quæ à pedum œdemate in cachecticis retropulſo generatur tuſſis: præter clyſteres, incidentia, diaphoretica, & quæ motum à pectore derivant, inſignioris uſus ſunt lenia diuretica v. g. tinctura tartari, ſuccini tartariſata, elixir noſtrum viſcerale cum elixirio n. pectorali remixtum: alias acria, ſalſa, & potenter quæ urinam movent, quia detrahunt dulce ſerum, exulent; laudata vero ſerum acre per vias educunt urinarias.

§. IV.

Tuſſis rheuma[ti]co-ſcorb[u]ticæ cur[a]tio. Tuſſim rheumaticam diuturnam, quæ à ſcorbutica ſanguinis & humorum diatheſi originem traxit, non raro curatam vidi, datis interne ſero lactis, pulveribuſque ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, ſuccino præparato, antimonio diaphoretico, extracto croci, caſcarillæ aquoſo, concinnatis; interpoſito laxante rhabarbarino; propinata pro potu ordinario aqua frigida amygdalis diſtemperata, vel Selterana vino Moſellano nupta; vel decoctum ex ſpeciebus temperatioribus ſanguinem depurantibus ex aqua uſui erit eximio. Exhibui quoque veſperi pilulas aloëphanginas, cum pilulis de ſtyrace mixtas: nec non admovendum juſſi pectori emplaſtrum, quod ſupra deſcripſimus.

§. V.

Tuſſis ſto[]machali[s] curatio. Si ſaburra acida, bilioſaque ventriculi tuſſim excitaverit; operæ pretium faciunt abſorbentia, lapides cancrorum, ſuccinum præparatum, arcano duplicato nuptum, additis aliquot olei macis guttulis. Jungenda tum laxantia leniora mannata, ac rhabarbarina. Stomachali puerorum, ſi nihil eſt, quod prohibeat, ſuccurritur leni emetico.

§. VI.

§. VI.

Tuſſis hypochondriacæ curatio.

In tuſſi, ex viſcerum imi ventris obſtructione nata, quam vocant hypochondriacam, apprime conveniunt, quæ excretiones ſanguineas ſuppreſſas revocant: nec aliena pediluvia, & antiſpaſmodica. Omnium vero virtutem, multis paraſangis ſuperant, aquæ minerales tepefactæ, lacteque caprino, vel melius aſinino permixtæ, ſi ſub debito regimine potentur.

§. VII.

Tuſſis habitualis curatio.

Quæ diu duravit tuſſis, & ad tabem vergit: cura lactis aſinini, præparato ad eam corpore, certo profligatur; eo magis, ſi longæ peregrinationes, aëris mutationes, & roborantia denique, conjungantur. Nec, ſi nimis humida fuerit, fructuoſius eſt convenienti à cibis, præſertim carnibus abſtinentia.

§. VIII.

Anodynorum uſus.

Præſtat ſemper anodyna; ut pilulas de cynogloſſa, item de ſtyrace cum laxante e. gr. maſſa pil. aloëphanginarum vel de ſuccino *Cratonis* æquali pondere jungere & circa horam ſomni præbere: alias ab illis ſolis exhibitis, animadverti tuſſim ſupprimi, ſuccedente à nimia congeſtione humorum & gravitate circa pectus aſthmate.

§. IX.

Frigus & nimius calor nocent.

Quemadmodum nimium frigus omnibus, qui tuſſiunt, inimicum eſt: ita quoque præfervidus calor iis nocet. Quare infuſa quoque pectoralia, quæ dicunt theiformia, ſi calidiſſima fuerint, exaſperant tuſſim. Omnes ergo potus tepidos ſorbere convenit.

§. X.

Venæ ſectionum uſus.

Venæ ſectiones illis proſunt, qui ſanguine nimis turgent, venis prætumidis ac funiculorum inſtar prominentibus, aut excretiones ſuppreſſas habent, maxime præſervatoriæ, etiam in ſenibus ſeptuageſimum jam annum tranſgreſſis. Nec iis ſuperſedere poſſumus, ſi convulſivæ efferata vexent vehementia; ne rumpantur in quodam loco vaſa; in puerili etiam & juvenili ætate. Sydenhamius affirmat, ſe convulſivam epidemicam, non niſi venæ ſectione, iterata catharſi, & veſicatoriis feliciter curaſſe.

§. XI.

Celſi methodus.

Digna, quæ allegetur, eſt tuſſi medendi ratio, quam CORN. CELSUS *Lib. IV. cap.* 4. ſic exhibet; *Oportet hyſſopum altero quoque die bibere; ac lectione uti vehementi, quæ primo impeditur à tuſſi, poſt eam vincit: tum ambulare: deinde per manus quoque exerceri, & pectus diu perfricare: poſt ficus pingues edere. Præter hæc ſi humida eſt, proſunt fricationes validæ, cum calefacientibus, ſic, ut caput quoque ſimul vehementer perfricetur: ovum quoque ſorbile, ſulphure adjecto, ſorbeatur; in potum vero aqua calida danda.* Et ut verum fatear, præſtat omnino *Galeni* in tuſſi curanda monitum ſequi, qui levibus ſimplicibus naturæ maxime familiaribus utendum eſſe docet: quam multis iiſque compoſitis activis è pharmacia petitis. Ita decocto raparum exſiccatarum, vel caulium rubrorum, vulgo *Braunkohl*, vel etiam furfurum triticeorum ex aqua cum ſaccharo, pertinacem & chronicam tuſſim in plebeiis ſublevatam, quin etiam penitus ſublatam meminimus. Si fluxio tenuis copioſior & acris eſt, quod ex oculorum rubore, titillatione, & morſicatione oris in gutture, ſapore ſalſo cognoſcitur, ſuccus glycyrrhizæ Hiſpanicæ, mel deſpumatum, maſſa, quæ ex gelatina cornu cervi & decocto glycyrrhizæ inſpiſſatur, oleum quoque amygdalarum dulcium cum ſyrupo papaveris albi mixtum & ſenſim paulatimque deglutitum præſens adferet levamentum. Neque minus familiaris & egregii uſus eſſe poteſt ovi luteum recens cum ſaccharo canto & croco, cum poculo uno vel altero *Thee boë* leniter deglutitum, item butyrum inſulſum cum ſaccharo, lac cum infuſo veronicæ & florum papaveris rhœados.

§. XII.

Quando à nimio humorum adfluxu epiglottis, quæ eſt primum & primarium vocis inſtrumentum, valde relaxatur & atoniam patitur, indeque vox rauca evadit: gargariſmate, quod ex nervinis e. gr. floribus anthos, lavendulæ, chamomillæ Romanæ, ſummitatibus thymi, origani, ſalvia, myrrha compoſitum & ex vino coctum eſt, frequentius uti convenit. Exterius quoque laryngi ſacculum ex ſupra dictis ſpeciebus addito inſuper ſuccino & ſtyrace calamita applicare, non ſine egregio fructu conſuevi. Raucos non purgari vult Hippocrates, ſed horum frigiditatem & humiditatem ſanare conſuluit capite & reliquis membris, quæ affecta ſunt, topicorum uſu exſiccandis: *Vid. Lib. de victu acutorum.*

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

De Tuſſi convulſiva epidemica.

Imploravit quondam meam opem Vir honeſtus, cujus infantes, quos plures habebat, circa æſtatis exitum tuſſi graviſſima, eaque ſuffocativa ac convulſiva, laborabant. Siquidem hæc tanto invadebat impetu, ut facie ad nigredinem uſque tincta, ſine ſenſu, ſine motu, atque ſine reſpiratione jacerent. Recurrebat ea per periodos, circa horam potiſſimum matutinam decimam; junctis febre, pulſu celeri, & aphthodeis faucium veſiculis. Noctes erant inſomnes, appetitus, etiam humidi, dejectus, alvus clauſa, crebra ſternutamenta, & non modo ipſa tuſſi mucus cum ſanguine elidebatur; verum per os quoque ac nares inſignis pituitæ copia reddebatur. Hæc affectio jam per quatuordecim dies duraverat: & his debellabatur medicinis. Ano clyſteres ex decocto avenæ, oleo amygdalarum dulcium, floribus chamomillæ, & ſale communi infundi juſſi: pro potu crebro dedi modo decoctum ex radice chinæ, ſcorzoneræ, altheæ, glycyrrhizæ & ſemine fœniculi paratum; modo avenaceum, oleo amygdalino nuptum; mox raparum exſiccatarum cum ſaccharo Canarienſi, & croco permixtum; & pro infuſo theiformi herbam veronicæ, ac hyſſopi. Non minus bis terve quotidie propinavi pulverem, ex antimonio diaphoretico, lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, & nitro compoſitum, cum aliquot liquoris anodyni guttis. Et horum ope convaluerunt.

Epicriſis.

1) Tuſſes convulſivæ epidemicæ, iis non raro graſſantur temporibus, quibus diarrhœæ vel dyſenteriæ ſunt familiares. Tum plerumque æſtatem ferventiſſimam, frigidiora autumni ſequi

ſequi deprehenduntur initia: unde, quæ æſtate liberior fuit tranſpiratio, hoc tempore ſubito co-hibetur, & hinc acre impurumque ſerum ad bronchia decumbit. Sed præterea in ipſo aëre obſervari ſolent exhalationes fere venenatæ; quas in noſtro quoque caſu tuſſis & aphtharum cauſas fuiſſe, nullum eſt dubium.

2) In tali aëris conſtitutione infantes tuſſi & frequentius, & gravius infeſtantur. Debile enim ac valde ſenſibile eſt, quo pollent, nervorum genus, quod ex facili cauſa ad motus ſpaſmodicos, convulſivos, & ipſum comitialem morbum diſponitur. Deinceps hæc tenella corpora parum curant aëris injurias, ſed quacunque occaſione ſemet ipſi exponunt liberalius. Accedit & illud, quod circa dictam autumnalem tempeſtatem, ob avidius ingeſtos fructus horæos, uvas &c. multas acidas, biliofas, & acres in primis viis ſibi colligant cruditates: quæ ad exaſperandam tuſſis vehementiam non parum contribuunt.

3) Quemadmodum tuſſis aſthmati; ita hoc quoque illi, tanquam ſymptoma, tantum non ſemper ſupervenire ſolet. Duplex eſt cauſa aſthmatis, quæ tuſſis ſymptoma eſt: nimirum prima conſtrictio bronchiorum, altera congeſtio humorum ad pectus. Conſtricta quippe bronchia, quæ tuſſis formale conſtituunt, remorantur ſufficientem aëris ingreſſum, & liberiorem ſanguinis per pulmones circulum. Congeſtio humorum maxime feri ad pectus in omni convulſiva tuſſi fit: ſiquidem inſtar regulæ perpetuæ eſt, quod ad debiliorem partem, quales hic ſunt pulmones, tuſſi exagitati, ſemper majori impetu ruant humores.

4) Dici vix poteſt, quantum in omnibus ſpaſmodicis ac chronicis morbis, qui foventur ab impuritate humorum, noceat uti cereviſiis; utpote quæ acrimoniam ſubtiliorem magis alunt, ac exagitant. Soleo in harum locum exhibere decocta, quæ in tuſſi præſertim temperantia & demulcentia eſſe debent.

Observatio II.

Tuſſis humida diuturna.

Vir XXXVI. annorum, ſanguineus, ſucculentus, in caſtris, quæ ſequutus eſt, variis moleſtiis, aëris ventorumque injuriis obnoxius, inordinate vivens, & frigidiori loco ſomnum capiens, neglecta, cui ante ſueverat, per biennium, venæ ſectione, incidit in tuſſim vehementem, æque ac diuturnam. Pectus humoribus infarctum turgidumque, cum roncho videbatur; *Es kochte immer auf der Bruſt, als vvenn alles voll vväre.* Ejiciebat quoque laborioſo ac vehementi pectoris non minus ac abdominis conatu, ingentem muci viſcidi ac flaveſcentis quantitatem, quæ intra nycthemeron collectim binas adæquabat libras. Et hac moleſta tuſſi per quatuordecim jam laboraverat hebdomades, cum meum quæreret auxilium, corpus admodum contabeſcebat: adpetitus tamen erat integer, alvus aperta, urina pauca ac rubicunda, pulſus poſt paroxyſmum celerior, facies rubicunda. Neque ullum levamen perceperat, licet variis remediorum generibus, decoctis, electuariis, eſſentiis pectoralibus, ac dulcibus fuiſſet uſus. Ego itaque, interdicto cereviſiæ potu, hujus in vicem conſuetum decoctum dedi: alternis diebus exhibui pilulas balſamicas: mane pariter ac horis pomeridianis potari juſſi infuſum pectorale, ex radice conſolidæ majoris, enulæ, glycyrrhizæ, herba ſaniculæ, ſcabioſæ, ſcordii, veronicæ, agrimoniæ, urticæ mortuæ, pyrolæ, floribus hyperici, ſummitatibus millefolii, ſemineque aniſi ac fœniculi paratum. Ex hoc ſumendam ſuaſi drachmam *balſami pectoralis*, quod *ex olei hypericonis unciis duabus, ſpermatis ceti uncia una, balſami de Copaiva, Peruviani ana drachma una, croci ſcrupulo uno, florum ſulphuris drachma, olei macis, aniſi, ligni ſaſſafras ana guttis quindecim* confectum erat. Exhibui quoque pulverem ex magneſia alba, oculis cancrorum, cornu cervi philoſophice præparato, oſſibus ſepiæ, & ſuccino præparato concinnatum; ac denique emplaſtrum ſuperius deſcriptum thoraci imponendum curavi. Quibus per duos menſes uſurpatis, in tantum conſaneſcebat, ut nihil equidem eſſet, de quo conquereretur; attamen quoties vel acida comedebat, vel vinum bibebat, tuſſi denuo cum rejectione viſcidæ materiæ prehendebatur.

Epicriſis.

1) Ad præſentem tuſſim generandam plures remotiores concurrerunt cauſæ. Præter temperamentum enim ſanguineum & corporis habitum, ſuccis pituitoſis plenum, venæ ſectionis neglectus, ac frigidius corporis regimen, omnino ſuffecerunt ad inducendam tuſſim.

2) Quæ cum forſan ab initio nimiis dulcibus, ac expectorantibus tractata fuit: factum eſt, ut tonus & ventriculi, & pulmonum magis deſtrueretur. Ventriculo labefactato debetur corporis contabeſcentia: languente enim digeſtione, chylus iners ac impurus, hinc & lympha minus laudabilis, & ad nutriendas ſolidas partes haud idonea generatur.

3) Pulmonum atoniæ in acceptis ferenda eſt tuſſis diuturnitas, cum copioſa mucidæ materiæ rejectione. Namque hi tum fiunt diverticulum humorum ſeroſorum, mucidorumque, qui ex toto corpore eo deferuntur. Diſtinguenda talis tuſſis eſt à phthiſica; quoniam rejecta materia nondum purulenta eſt, nec febris jungitur: pulſus enim celerior, qui paroxyſmos ſequebatur, dependet à validiori pectoris ſub tuſſiendo concuſſione, quo ſanguis impetuoſius, celeriuſque per cordis ventriculos, atque arterias propellitur.

4) Et in hoc tuſſis genere, minus conveniunt ſola expectorantia; ſed eo dirigenda eſt curatio, ut affluxus humorum à pectore derivetur; pulmonumque ac ventriculi robur inſtauretur. His ſcopis dictorum remediorum ope fecimus ſatis; è quibus adhuc commemorare juvat elixir noſtrum viſcerale, quod ad reſtituendam digeſtionem diu adhiberi juſſimus.

5) Notabile adhuc eſt, quod ii morbi, qui atonia partium fulti fuerunt, ex levi cauſa, ut frigore, cibis acidis, vinoſis &c. facile repullulent. Quare longa opus eſt diætæ curatioris obſervatione, ac viſceralium remediorum continuatione.

Observatio III.

Tuſſis catarrhalis, ſæpius recidivans.

Studioſus quidam ſanguine abundans, vita ſedentaria, victuque pleniori uti ſolitus, meam aliquando implorabat opem, eo, quod ſæpius, ſimulac corpus exponeret frigori, ventiſque borealibus, ſtatim corriperetur tuſſi, eaque graviſſima, mox humida, mox ſicca. Suaſi propterea, ut venæ ſectionem, quam nunquam admiſerat, inſtituen-

inſtituendam curaret, eamque ter quotannis iteraret: dein ſingulis quatuordecim diebus pilulas meas balſamicas ſumeret; & infuſo veronicæ frequentius uteretur. Dedit aures conſilio, ſimulque motui corporis frequentius ſtudebat, eo effectu, ut à moleſta tuſſi liber in poſterum maneret.

Epicriſis.

1) Plethoricos, non modo ſenes, verum quoque juvenes, ſi utantur lauto victu, vitaque ſine motu deſidi, & ſanguinis miſſiones neglectui habeant, admiſſo liberius frigore, catarrhis, coryza, gravedine, tuſſi &c. circa æquinoctiorum plerumque tempus infeſtari, crebra certaque teſtatur experientia. Cumprimis humidam patiuntur ejuſmodi ſubjecta, ſi ſeroſis turgeant ſuccis; tumque criſeos inſtar ſe habet hæc evacuatio; ſiquidem ſuperata hac affectione optime habent.

2) In ciendis fluxionibus ingentem frigus exſerit potentiam, in diſpoſitis maxime ſubjectis; dum conſtringendo corporis ſuperficiem, venoſumque corticem, humores magis ad interiora pellit; ex quibus ſeroſa portio, pulmonales ingreditur veſiculas. Hinc CAR. PISO *tract. de morbis ex colluv. ſeroſa obſerv.* 83. *pag.* 180. de ſe ipſo teſtatur, quod hieme verticem capitis, ſuturamque coronalem nunquam detegere debuerit, quin ſtatim tuſſim pateretur.

3) Et in tali tuſſi curanda, teſtante eodem PISONE *loc. cit.* & ſuffragante experientia, non præſtantius eſt remedium, quam ab initio ſtatim ſudorem movere. Inſerviant huic ſcopo infuſa theiformia mane intra lectum ſorbillanda; ſumto præcedente veſpera, pulvillo diaphoretico. Neque enim hoc caſu convenit, ſtatim ab initio laxantia propinare; niſi congeſtio ad pectus nimia fiat. Anodyna tum exhibere, nihil eſt, quam oleum camino addere.

4) Præſervatorium autem finem, noſtra potiſſimum reſpicit curatio. Atque ſic, præter rectum vivendi genus, præter crebriorem corporis exercitationem, non efficacius commendare potuimus præſidium, quam ſtatis temporibus repetitas venæ ſectiones, quibus imminuta humorum mole, tanquam remotiori cauſa, occaſionalis, quæ eſt frigus, non adeo magnam obtinet efficaciam.

Observatio IV.

Tuſſis cum hemicrania. Juvenis florentis ætatis & vultus, fervidi ingenii & ſanguinis, teneræ & macilentæ conſtitutionis, poſt variolarum morbum, quem ante tres annos perpeſſus erat, ſæpius incidit vere præſertim & autumno in moleſtam tuſſim, plerumque cum hemicrania & interno æſtu conjunctam. Ego ad hanc avertendam ſuaſi, ut corpus, præcipue pedes à frigoris vehementia curatius muniret; & quoniam paulo largius bibebat vinum, ut circa æquinoctialia tempora ſanguinem emitteret, & infuſum veronicæ cum radice glycyrrhizæ ſingulo mane ſumeret: hoc modo per duos annos liber ab hoc malo permanſit. Factum vero eſt, ut neglecta vernali venæ ſectione & ſtudiis & lucubrationibus immoderatius indulgens, & omnes aëris injurias ſpernens, in catarrhalem febrem cum vehementi tuſſi & immani hemicrania ſiniſtri lateris, accurate circa horam veſpertinam ſextam redeuntem, & per totam noctem perſeverantem incideret. Tuſſis erat initio ſicca, poſt modum valde humida reddita eſt. Recuſabat fere omnia remedia; ſontem vero Selteranum loco cereviſiæ bibebat; ſed cum exiguo levamine, ut potius & dolor capitis & rheumatiſmus pectoris invaleſcerent. Ego in conſilium arceſſitus, loco fontis Selterani bibendam ſuaſi emulſionem, quæ ex decocto raſuræ cornu cervi & amygdalis parata erat; electuarium quoque præbui ex oleo amygdalarum dulcium, ſyrupo papaveris albi, ſpermate ceti, croco; veſperi doſin pulveris mei bezoardici & mane infuſum veronicæ cum radice liquiritiæ ſuperbibendum ordinavi. Ad aperiendam vero alvum, & ſordes viſcidas à pectore avertendas, quia decoctum mannatum reſpuebat, alternis diebus ſumendum dedi pulverem ſequentem: *recipe lapidum cancrorum, cremoris tartari ana drachmam dimidiam, diagrydii ſulphurati, cinnabaris præparatæ ana gr. ſex, olei macis guttam unam.* Quatuor vel ſex à quavis doſi ſecutæ fuerunt ſedes, & poſt ter reiteratum hunc pulverem & tuſſis & hemicrania permoleſta ſenſim paulatimque conquieverunt, ac penitus demum ceſſarunt.

Epicriſis.

Plura mihi obvia ſunt exempla, tuſſim primo catarrhalem, poſtea vero phthiſicam redditam poſt morbillos, imo variolas, quæ valde infeſtæ ſunt pectori, inſecutam fuiſſe, præcipue ſi juſta vitæ ratio fuerit poſthabita, & corpus non ab injuriis tempeſtatum, quæ catarrhos & tuſſes ciere ſolent, præmunitum. Neque pauca mihi cognita ſunt exempla; ſola prudenti ſanguinis è vena miſſione una cum debito vivendi regimine in ſanguine præſervido abundantibus & catarrhales tuſſiculoſos inſultus, & ipſam veram phthiſin, fuiſſe averruncata. Et quia ex hemicrania periodice redeunte, vitioſam humorum colluviem prima in regione ſtabulantem & tuſſis cauſam foventem judicavi, præbui pulverem egregie & ſine noxa primam regionem expurgantem, non ſine ſingulari fructu ſubſequente; utpote ab ejus uſu mox levamen ſymptomatum inſigne egregius juvenis percepit.

Observatio V.

Vir L. annorum, cholericæ & macilentæ conſtitutionis, à tenera ætate ex diuturnis lucubrationibus hypochondriacus factus, varia & frequentia ad fluxum hæmorrhoidalem ſenſit molimina; qui cum per vaſa ſedis nunquam ſucceſſit, ante decem annos vomitum patitur cruentum, qui tamen inſtituta mox in pede venæ ſectione, ſubjunctoque rhabarbarinorum & pulverum nitroſorum ac abſorbentium, nec non continuato per aliquod tempus fontis Schwalbacenſis cum lacte mixti & calefacti uſu, cohibitus exinde nunquam rediit. Ante annum vero ex domeſtica calamitate valde contriſtatus, prævia repentina virium & appetitus, nec non ſomni proſtratione, tuſſim incidit humidam hypochondriacam adeo quidem vehementem, ut per integras ſæpe horas, præſertim nocturno & veſpertino tempore, ingentem viſcidi ac tenacis cinericei muci copiam non ſine moleſtiſſimo hypochondriorum & abdominis dolore exſcreando, æger defatigaretur. Ceterum, pectus omni caruit vitio, nec ſputum unquam ſanguine apparuit mixtum; alvus autem non obſtante flatuum, qui crebrius per os eructabantur, copia ſatis ſuperque *Tuſſis hypochondriaca.*

perque erat fluida; ſub cujus depoſitione vires aliquantiſper decreſcere videbantur. Conſultus ego in hoc affectu, cum ejus fomitem in primis viis ac imminuta ventriculi digeſtione latitare conjicerem, ad hanc ipſam reſtituendam primo pulverem ordinavi ſtomachicum ex radice ari, pimpinellæ albæ, ſale abſinthii, ſuccino, pulvere corticum aurantiorum immat. viridium ad partes æquales ſumtis, addiriſque aliquot guttulis olei macis & ligni ſaſſafras compoſitum, bis per diem capiendum, cujus loco interdum ſummo cum fructu adhibui eſſentiam ſtomachicam pectoralem ex eſſentia gentianæ, ſuccini, caſcarillæ, nuciſtæ, croci, cardui benedicti myrrhæ & ſpiritu ſalis ammoniaci aniſato præparatam. Binis quoque vicibus per hebdomadem ad expurgandas leniter primarum viarum cruditates, pilularum *Cratonis* gr. quindecim cum duobus granis extracti croci, aſſumenda ſuaſi, & loco potus ordinarii aquam fontanam ſimplicem cum quarta vini parte permixtam commendavi. Quibus effectum eſt remediis, ut obſervato accuratiori in diæta regimine, abſoluto menſis unius ſpatio, æger non modo moleſta tuſſi liberatus fuerit, ſed & cum appetitu ac ſomno quietiori, vires ſenſim recuperare cœperit.

Epicriſis.

Hæc hiſtoria ſatis abundeque docere poteſt, tuſſim & vehementem & diuturnam & cum magna viſcidi humoris excretione junctam, ex ſtomachi & primarum viarum, quæ alimentorum digeſtioni præſunt, vitio & dejecto robore, nulla licet pulmonibus inhærente labe, ortum trahere poſſe, præſertim in hypochondriacis, quibus ſtomachus ſemper male affectus eſt, accedente præſertim gravi triſtitiæ affectu, quo nihil ad vim ſolidarum, inprimis inteſtinorum & nervoſarum partium imminuendam eſt potentius. Ex quo facile intelligitur, omnem prorſus curandi rationem eo eſſe dirigendam, ut vires deperditæ & univerſo corpori & maxime ventriculo per convenientia remedia reſtituantur. Et hoc præterea annotare licet, quod hypochondriaci & hæmorrhoidarii per graves & diu perſeverantes animi affectus, nullis aliis etiam accedentibus cauſis, quam promte & facile in multas & varias, eaſque longas corporis paſſiones delabi poſſint.

Observatio VI.

Rheumatiſmus pectoris.

Generoſus vir, ampla in dignitate conſtitutus, LX. & ultra annorum, ſanguineæ & vegetæ nunquam non complexionis, rarius afflictam habuit valetudinem, & parcius hinc Medicorum conſiliis & medicamentis uſus eſt, niſi quod bis quotannis circa tempora æquinoctialia venæ ſectionem admiſerit. Hic vir eruditus, ſi ullus alius, ſtudiis, mentis laboribus, & occupationibus aſſiduis per longum annorum ſpatium ſub immobili vitæ genere diſtrictus erat, & tamen ſatis vegete valuit. Ante anni dimidium cum autumno conſuetam ex incuria venæ ſectionem omitteret, & ob metuendum fortunæ ſuæ detrimentum ſub ingenti negotiorum & occupationum mole, animo valde perturbato & mœſto eſſet; vigorem & animi & corporis pauliſper fractum perſenſit cum ſomno parco, interrupto, & crebrioribus ſudoribus, maxime frigidis, matutino præſertim tempore ſtipato. Accidit præterea, ut ſub mutatione & inæquali cœli autumnalis ſtatu, auræ frigidiori corpus cum exponeret, prævia horripilatione in catarrhum & tuſſim incideret; quam etiam prodiens in publicum neglexit. Inde vero factum eſt, ut fatiſcentibus viribus & ciborum adpetentia, aucto circa veſperam calore, pulſuumque celeritate, in gravem pectoris rheumatiſmum fuerit conjectus; qui hoc modo ſe prodebat: aderat tam violenta tuſſis ſicca in principio noctu maxime infeſtans, ut omnem reſpirationem ad ſuffocationis fere periculum adimeret; cum maxima & intolerabili anxietate conjuncta, ut aliquoties ipſe decumbens, ad ſpiritum liberius trahendum è lecto ſurgere, non ſine moleſta ſudoris ſuppreſſione coactus fuerit. Petiit à me conſilium. Ego, cùm hujus affectus originem ex primarum viarum & hypochondriorum ob flatulentas abdominis diſtenſiones, alvum ſtrictiorem & intermiſſam venæ ſectionem derivarem; & non pro ſimplici catarrhali, ſed rheumatica tuſſi habendam eſſe judicarem; ſanguinis detractionem ſummopere ſuaſi, & utut alius Medicus, forſan ob præjudicia ſua, quibus circa venæ ſectionis uſum in febrilibus inſultibus imbutus eſt, hanc non ratam haberet; me tamen autore ac ſuaſore, decem minimum unciæ ſanguinis tenaci muco referti fuerunt detractæ. Ex quo mox inſigniſſimum in faciliori reſpiratione perſenſit allevamentum. Tuſſis vero ſicca tranſiit in valde humidam; ita ut miram quantitatem craſſi muci quotidie cum valida thoracis commotione ejiceret; quæ tuſſis maxime cum anxietatibus noctu affligebat, & omnem fere ſomnum adimebat. Ipſe patiens pilulas Dn. N. S. aſſumebat, quas aliquot quidem ſedes fuerunt ſecutæ, ſed poſtea vehementiores alvi adſtrictiones cum inſigni anxietate perſenſit. Subſtitui ego igitur infuſum mannatum ad avertendam à pectore nimii humoris congeſtionem ſingulis tribus diebus ſumendum; ex quo egregium percepit levamen. Mane infuſum veronicæ, & de die ptiſanam amygdalinam, circa veſperam, cum pulſus & calor ſemper eſſet auctior, pulverem nitroſum cum antimonio & ſuccino mixtum dedi; quibus remediis per Dei gratiam intra duos menſes, violentia iſtius rheumatis ceſſavit. Nihilo minus hicce æger adhuc de noctibus inſomnibus, flatulentiis primarum viarum, & anxietatibus, mœſtis cogitationibus, & fractis viribus conqueſtus fuit; & quia judicavi, horum ſymptomatum fundamentum in prava alimentorum digeſtione, propter vim ſtomachi & inteſtinorum digeſtricem, à morbo, & animi affectibus fractam eſſe poſitum; ſufficientem motum & exercitationem corporis, converſationem cum amicis, potum aquæ ſimplicis cum quarta parte vini Rhenani dilutæ, & uſum elixirii noſtri viſceralis cum bona corticum aurantiorum eſſentia permixti ſuaſi. Quorum remediorum ope etiam integre vir longa vita dignus convaluit.

Epicriſis.

Tuſſim pure catarrhalem cum febricula quadam, à rheumatica probe ut diſtinguat Medicus, in praxi valde neceſſarium duco; quia hæc longe alia remedia & medendi rationem quam illa poſtulat: catarrhalis ſimplex tuſſis dicitur hæc, quæ cum gravedine capitis, & coryza fit à tranſpiratione ob inæqualitatem aëris, tempore maxime autumnali & vernali ad interiora repreſſa oritur, & plures homines ſimul afficit, unde

unde dici ſolet *epidemia.* Rheumaticæ vero natura longe alia eſt. Nam licet à tranſpiratione habeat ſæpius ſuam primam originem; potiſſimum tamen vitioſæ plethoræ & cacochymiæ, ventriculi pravæ digeſtioni & viſcerum abdominis vitio cauſam ſuam debet, unde etiam graviora juncta habet ſymptomata, diutius durat, & magis eſt individualis. Catarrhalis facilius tranſit, & ſolius naturæ beneficio, modo non error in diæta committatur, magno ſæpius ſanitatis commodo ſubſequente ſolvitur; multo minus vero magnæ efficaciæ præſidia, uti eſt venæ ſectio exigit; quæ tamen in tali tuſſi, quam nos vocamus rheumaticam, & jam deſcripſimus, ceteris paribus, locum invenit commodiſſimum. Præter hæc illud in uſum ſcientiæ medicæ ex relata morbi hiſtoria & cura annotandum cenſeo, quod malum flatulento-ſpaſmodicum, quod communi nomine affectus hypochondriaci venit, etiam in vegetioribus ſubjectis à ſtudiorum intemperantia, vita motus experte, intermiſſa ſanguinis copioſioris detractione, ſuperveniente diuturniore animi perturbatione ſuboriri, & leviorum morborum vehementiam exacerbare poſſit. Denique in gratiam juniorum Medicorum non ſilentio prætereundum eſſe puto, ad reſtaurandum robur ventriculi & inteſtinorum, medicamenta temperata balſamica, ſed frequenti & moderata doſi ſumta, & potum aquæ frigidæ cum vino ſpirituoſo permixtum egregie conferre. Dici enim vix poteſt, quam ſalutare ſit potus genus aqua purior, ſimplex, cum majori vel minori parte optimi vini permixta, tum ad ſanandas præſertim chronicas paſſiones, tum etiam ad eas avertendas, & robur per morbi vim amiſſum recuperandum. Illud adhuc ad complendam ſuperiorem morbi hiſtoriam commemorandum eſt, quod, cum jam in declinatione erat morbus, mitiori & tuſſi & pectoris oppreſſione reddita; ægroto noſtro ex conſilio alterius Medici, me quidem invito, duodecim ſanguinis unciæ per pedis venam ſectam detractæ fuerint, ea medentis intentione, ut affectio moleſta ſic dicta hypochondriaca averteretur. Verum quam inconſulto id factum fuerit, eventus docuit. Vires enim jam tum à præcedente morbo, nimia humorum expectoratione & parciori ſomno imminutæ, & penitus collapſæ erant; & ciborum adpetentia & virtus ventriculi concoctrix maxime vacillans, ingentem cruditatum peperit proventum; quæ morbum inteſtinorum, per flatus & ſpaſmos augendo inquietudinem & anxietatem, pectoriſque oppreſſionem, noctu maxime inſtantem, & vim imaginativam mentis acerbiorem reddiderunt; & curationem haud parum protraxerunt. Ex quo intelligitur, quam noxia ſit ex longo morbo convaleſcentibus largior ſanguinis, in quo vis & robur ſolidorum vitale poſitum eſt, detractio; eo quod ejus copia & ſpirituaſcentia jam ab ipſo morbo ſatis imminuta fuit.

Observatio VII.

Tuſſis ab œdemate pedum repulſo.

Fœmina generoſa ſexagenaria, naturæ alias ſatis robuſtæ, gravi haud unquam laboravit morbo, præterquam quod ante duos annos de doloribus artuum vagis, tumidis pedibus, & corporis languore fuerit conqueſta. Huic contigit id infortunii, ut incuria ex alto per viginti ſcalas præceps delapſa fuerit in terram, ubi ex magna conſternatione jacuit fere exanimis. Detecto corpore magna in pedibus contuſio viſa fuit; cum profundo in dextro pede cruento vulnere; cumque graviter terrore perculſa eſſet, cum ingenti virium lapſu, & internis & externis remediis ſatis ſuperque ipſi fuit proſpectum. Sed tertio mox à lapſu die in immanem tuſſim ferinam & convulſivam conjecta eſt, quæ noctu; præſertim quando claudendo oculos obdormiſcere cœpit, omnem adimendo ſpiritum, ſuffocationem minabatur. Medicamentis contra hoc ſymptoma præſcriptis nihil proficientibus, & ego vocatus ſum. Ordinavi hoc medicamentum: *Recipe maſſæ Pilularum de ſtyrace, aloephanginarum ana drachmam dimidiam. f. pil. no. quinquaginta, de quibus decem alternis diebus circa ſomni tempus aſſumtæ fuerunt.* A quibus uſurpatis optime habuit, & tuſſi reddita mitiori & evaneſcente omni ſuffocationis metu. Nihilo minus cum continua pectoris oppreſſione, tuſſi ejecit inſignem pituitæ copiam; languebat diu appetitus, nec ſomnus adeo fuit placidus. Pedes vero, qui antea fuerunt tumidi, graciliores apparebant, & quod notabile, fœmina per totum fere morbi decurſum de ingenti frigoris ſenſu in pedibus conquerebatur, adeo, ut lagenis fervida aqua repletis eos continuo fovere opus fuerit. Medicamenta, quæ inſignem opem in hoc affectu tulerunt, fuerunt mixtura ex aqua hyſſopi, veronicæ, oxymeli ſquillitico, lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, ſpiritu cornu cervi ſuccinato, ſyrupo corticum aurantiorum debita doſi, & proportione concinnata; neque minus pulvis ex ſpermate ceti, floribus ſulphuris, ſaccharo, & pauxillo balſami Peruviani & croci; infuſum quoque ex hyſſopo, veronica, & cortice ligni ſaſſafras: præterea quoque elixir roborans pectorale & ſtomachicum ex tinctura tartari, eſſentia ſuccini, croci, & corticum aurantiorum recentium; quorum ope intra ſex ſeptimanas convaluit.

Epicriſis.

In hac morbi hiſtoria digna ſunt, quæ præ aliis obſerventur, momenta: 1) quod immanis illa conſternatio ac terror, vim ſuam non in totius corporis extremitates, ut ordinario fieri ſolet; ſed tantum in pedes exercuerit: dum illi antea notabiliter tumidi protinus detumeſcere, ac refrigeſcere cœperunt. Hinc per metaſtaſin inſignis ſeri impurioris, eo uſque in pedibus ſtagnantis copia, ad pectus delapſa, vehementem pectoris rheumatiſmum, ac convulſivam fere tuſſim, qua antea nunquam laboraverat, induxit. Talis conſenſus pedum cum pectore, aliis quoque exemplis mihi perquam notus eſt: ex quibus hoc eſt valde notabile: laborabat quondam hujus Academiæ Profeſſor, tumore pedum œdematoſo, ad abdomen uſque aſcendente. Hic cum tertiana febre, epidemicam tunc ſtragem inferente corriperetur: factum eſt, ut per ingens cum horrore junctum frigus, ſub acceſſionum initio ſtatim detumeſcerent pedes. Verum mox ſucceſſit ſumma ſpirandi difficultas, cum inſigni pectoris oppreſſione, adeo ingraveſcens; ut fruſtra datis varii generis remediis, ſub quarto paroxyſmo, accedente catarrho ſuffocativo exſtingueretur. Ejuſdem tenoris caſum, ante aliquot annos adnotavi in generoſa quadam fœmina; quæ pedum œdemate diu affecta, accedente demum tertiana, fatis ceſſit. 2) Confirmat quoque hic caſus, quod ſalva ac integra pulmonum ſubſtantia exiſtente, ex ſola vitioſæ

materiæ

materiæ translatione , gravis pectoris rheumatiſmus , & diuturna tuſſis ſuboriri queat : noſtra enim ægrotans nunquam incommoda in pectore antea ſenſerat.

Observatio VIII.

Tuſſis chronica habitualis.

Vir annorum LXVIII. habitus corporis ſucculenti , conſtitutionis plethoricæ , lauto victu , vitaque ſedentaria utens , meum aliquando requirebat auxilium , eo , quod diuturnis pectoris adfectionibus vexaretur. Retulit ſcilicet , ſe juvenem hæmoptyſin fuiſſe paſſum , & hac congruis medicaminibus ſedata ac percurata , retinuiſſe tuſſim humidam habitualem. Hæc quotannis autumnali ac hiemali potiſſimum tempore , coryza , aliiſque catarrhalibus defluxionibus ſtipata infeſtabat , tanta ſæpius ferocitate, ut ſuffocari non raro videretur. Noviſſime vero medio hieme accedebat tuſſis ſicca ; qua per aliquot dies inſiſtente , horror atque calor jungebantur , tumque ſequebatur liberior expectoratio muci copioſi, ſanguine grumoſo ſubnigricante permixti. Præſens igitur Medicus venam in pede tundi juſſerat , qua ſecata levatum fuit pectus , & æger, uſurpatis adhuc variis remediis à malo ſuo eſt liberatus. Quum autem hujus recurſum timeret ; ad hunc præcavendum , meam deſideravit opem. Quare injunxi rectum rerum non naturalium uſum ; & præterea, ut humorum adfluxus à pectore derivaretur , ſuaſi laxantia ac diaphoretica : illa quidem ex rhabarbaro paranda , ſæpiuſque uſurpanda ; hæc in forma infuſorum mane adhibenda. Cereviſiam quoque pro potu interdixi , & in ejus locum decoctum ex radice ſcorzoneræ, chinæ, raſura cornu cervi, radice cichorei, liquiritiæ , ſemineque fœniculi concinnatum ordinavi. Inde nunciavit mihi, ſe nihil, de quo amplius conqueratur , habuiſſe ; ſed ſi forſan acidis inter prandium uteretur, recrudeſcere non nunquam tuſſim.

Epicriſis.

Meretur attentionem in præmiſſa morbi hiſtoria, quod hæmoptyſis , quæ in juventute proruperat , poſt quadraginta demum annos redire poſſit. Cauſa in ſola plethora accreſcente quærenda eſt, qua per commodam venæ ſectionem imminuta , ceſſavit utique periculoſa ſanguinis per pulmones ejectio. Neque minus hic caſus nos clare docet , quantum vitii & labis, ſeu potius imbecillitatis in principaliori viſcere à morbo diu illud infeſtante relinqui poſſit ; adeo , ut ſanguinis in ſene hoc immodica redundantia non aliis interioribus partibus & viſceribus , ſed pulmonibus infeſta fuerit. Videmus etiam habitualem & per multos annos durantem tuſſim , minus quidem periculoſam , ex ſemel male affecto pulmone ſuboriri poſſe. Nam vitium, ſolidis partibus diutius inhærens , non tam facile ex toto tollitur , minimum , dum debilitatem quandam relinquit, ad plures morbos eorumque recidivas diſponit.

Observatio IX.

Tuſſis in ſene ſalutaris.

Novi virum literatum ſeptuagenario majorem, mediocris corporis habitus, & moderatioris animi, vitæ & victus, qui ob arcendam plethoram, quæ multorum etiam ſenilium morborum fœcunda genitrix eſt , ſingulis fere annis bis vel ter ſanguinem è pedis vena mittendum curavit , & inde etiam quoad omnes corporis functiones ſatis bene habuit , præterquam quod per quindecim fere continuos annos moleſta febre rheumatica tuſſiculoſa, per aliquot ſeptimanas ſæpius perdurante afficiatur ; quæ ipſum interdum ex improviſo, vento maxime regnante boreali, corripit; hanc laſſitudo corporis , gravitas in capite & pectore, dolor tenſivus circa primam lumborum vertebram , pedum refrigeratio, alvus ſtrictior, urina tenuis, ſternutatio, appetitus auctior prænuntiant. Sequitur poſtea tuſſis primo violenta & ſicca, cum calore præternaturali anxio , & cum alternante horridula & æſtuoſa extremorum alteratione. Elapſis aliquot diebus valde copioſa lenti & viſcidi muci ſucceſſive fit excretio. Urina quæ primis diebus erat tenuis , jam craſſa fit , pauca & ſedimentum deponit. Tandem intra duas vel etiam tres hebdomades ſponte vel per ſudorem univerſi corporis , vel per ſedes morbus ſolvitur. Redeunt mox & animi & corporis vires, redit quoque ciborum adpetentia ; ſomnus fit quietior , & reliquo anni tempore à morbis, qui huic ætati alias familiares eſſe ſolent, immunis vivit. Remediis in hac tuſſi non niſi levibus & ſimplicibus utitur ; præter regimen externum conclavis & lecti valde temperatum & abſtinentiam à conſueto cereviſiæ potu , infuſum Theiforme ex veronica, radice glycyrrhizæ, lacte, juſcula quoque avenacea , cum ſaccharo cando, & aliquot cochlearibus olei amygdalarum dulcium bibit. Circa veſperam doſin pulveris bezoardici leniter nitroſi ſumit ; & quando urina incipit deponere ſedimentum , intra quatriduum ſemel decocto mannato , ad amurcam à pectore avertendam & foras ejiciendam, ſummo cum fructu utitur.

Epicriſis.

Rheumaticæ ejuſmodi febres ſi placide tractantur & decurrunt, criticæ & medicinales merentur dici rectiſſime. Tota enim ſanguinis & humorum maſſa ab heterogeneis ipſi immixtis ſuccis per congrua emunctoria depuratur ; ſed hæc depuratio , à natura , ut ita loquar , inſtituta fit per gradus , eget tempore , expectatione ac patientia , nec vult præcipitari multis aut minus congruis & validis medicamentis. Cauſam ejuſmodi catarrhalium & rheumaticarum febrium , vulgo in tranſpirationem prohibitam tantum rejiciunt ; aſt quando perpendimus, raro hieme , licet frigidiſſima , ſed vere plerumque & autumno ejuſmodi febres , cujus generis etiam ſunt , quæ variolis , morbillis , doloribus etiam arthriticis accedunt, corpora infeſtare ; ſtatuendum potius videtur , non ſolum cohibitam perſpirationem cauſam eſſe , ſed peculiare vitium in atmoſphæra noſtris ſuccis & partibus ſolidis adverſum , latitare ; quod nos quidem in virulentæ & fermentativæ indolis materia, ex pravis exhalationibus oriunda, collocamus. Præter hæc diſcere id oportet , venæ ſectionem per ſe ſenili ætati prorſus non eſſe adverſam ; ut potius ad longam & ſanam vitam multum conferre poſſit. De quo argumento in *diſſertatione de venæ ſectionis uſu ad vitam longam* prolixius egimus. Illud adhuc ſubjiciendum eſſe cenſeo , quod ægrotans ſedulo obſervaverit mitiſſime & optime hunc morbum in ſalutem vergere , ſi mox à principio uſque ad finem & plenariam reſtitutionem omni ſtudio ac cura tractetur ; contra vero , ſi primis diebus negligatur , nec accuratum regimen obſervetur , neque in

rerum

rerum non naturalium uſu, vitando aërem frigidum & humidum ſibi moderetur, non modo graviorem & diuturniorem fieri; ſed etiam ſæpius magna cum ſævitia & periculo reverti.

Observatio X.

Tuſſis convulſiva infantum. Tuſſes convulſivæ, ſi ullam infeſtant ætatem, idque non ſine periculo, certe id in infantibus & pueris contingere, in praxi obſervamus; idque maxime quando ex præternaturali temporum conſtitutione naſcuntur, adeoque epidemice graſſantur. Vidimus id crebrius & maxime anno 1709. hieme poſt hominum memoriam, menſe Januarii & Februarii intenſiſſima. Nam principium anni Euro noto ſpirante erat nebuloſum; Poſtero autem & ſubſequentibus diebus Zephyrus vehemens pluvias, & noctu inter d. 5. & 6. Januar. plurimam nivem Eurus, verſus aquilonem inclinans, cum intenſo frigore adduxerat; quod in dies fere, inter matutinas præcipue nebulas dieſque & noctes ſerenas, creſcendo ea vehementia nos adflixit, de qua longe lateque querelas multiplicare Europæ contigit; donec d. 20. prægreſſa nivoſa, veſperi auſter temperatiorem & pluvioſam auram induceret. Quod intenſiſſimum frigus aliquamdiu quidem remittens, medio tamen Februarii revertens totam gelu terram conſtrinxit; eo tempore, & etiam ſequenti vernali pleuritides ſpuriæ & veræ, peripneumoniæ, graviter affligebant adultiores; tuſſes vero ferinæ, convulſivæ, cum ſuffocatione conjunctæ multis & pueris & infantibus erant lethales. Et cum tum temporis in aula Berolinenſi in officio Regio ut Medicus verſarer, ſæpius à me conſilium flagitatum fuit. Curam eo direxi, ut ad ſpaſmos pectoris & præcordiales ſopiendos accommodata & interna & externa præſcriberem. Inter externa unguento pectorali, quod in *Auguſtana Pharmacopœa* deſcribitur, cum eſſentiæ croci æquali portione & pauxillo camphoræ commixto linteamina imbui, & regioni præcordiali frequenter imponi juſſi. Clyſtere quoque domeſtico ſimplici carminativo venter ſolutus; interne vero nil niſi electuarium ex oleo amygdalarum dulcium, ſpermate ceti, item ſyrupo papaveris albi, in juſculo avenaceo datum fuit. Remittente hinc quodammodo vehementia ſpaſmorum, ſequenti mixtura ad colluviem vitioſi muci in ventriculi & inteſtinorum canale, neque minus in bronchiis ſtagnantem, tam per expectorationem, quam etiam per alvum exturbandam uſus ſum. *Rec. aquæ hyſſopi, veronicæ ana unciam, eſſentiæ croci, ſpiritus ſalis ammoniaci, ana guttas quindecim, ſyrupi mannæ cum rhabarbaro drachmas duas, tartari emetici ſoluti granum unum.* Hæc mixtura pueris duodecim vel quindecim annos natis, dimidia pars ejus illis, qui ſex vel ſeptem vel octo annos habebant, quarta trium annorum infantibus fuit data. Secutus eſt vomitus cum præſentaneo levamine, & expectoratio etiam melior facta. Alternis diebus repetita hæc eſt mixtura; reliquo tempore mixturæ ex aqua florum tiliæ, liliorum convallium, primulæ veris, ceraſorum nigrorum, veronicæ cum pulvere Marchionis, cinnabari, antimonio diaphoretico, additis aliquot guttulis ſpiritus cornu cervi ſuccinati, item eſſentiæ croci datæ fuerunt, & plerique ex his remediis optime ſe habuerunt.

Epicriſis.

Cum infantes & pueri patentiores habeant cutis poros & vias, facilior etiam aëris intemperatioris & aſperioris in eorum corpora eſt ingreſſus, adeo, ut ex parte humores tenues lymphaticos inſpiſſet, & tranſpirationem impediendo, ad interiora ventriculum potiſſimum & pectus eos compellat. Et quoniam infantes ob ſatis tenerum, mobile, & ſenſibile genus nervoſum, ad motus ſpaſticos & convulſivos aſpectu ſæpe horribiles ſunt propenſi, mirum non eſt, eos præ aliis ætatibus, quando ejuſmodi tuſſes regnant, acerbiora experiri ſymptomata. Vidimus enim vehementiſſime moveri & contrahi pectus, cum omnibus artubus, ſub collo & facie mirum intumeſcente & ſanguine ſuffuſa, oculis torvis exiſtentibus, & ob ſpirationem difficillimam ægros ſæpe occluſo pharynge pro mortuis haberi. Prima igitur Medici ſit intentio, ut motus hos enormes quodammodo ſopiat, & poſtea collectam lentam & viſcidam tam in pectore quam in ventriculo & duodeno hærentem materiam blande per vomitum & alvum eliminet. Et certe conciſa doſi tartarus emeticus ſolutus in mixtura commoda, ejuſmodi in caſibus ſi detur, longe optimum & deſideratiſſimum præſtat effectum. Id quod etiam in tuſſi convulſiva & ſuffocativa, quæ in variolarum, item morbillorum maxime declinatione infantes infeſtare ſolet, ſummo cum levamine ægrotantis ſæpius expertus ſum. Vidi etiam non raro tuſſim convulſivam in infantibus difficili dentitione laborantibus, quæ nullo modo & medicina ſopiri potuit, poſt dentium vero eruptionem ſponte ceſſavit. Adeo ut, ex ſola hac obſervatione recte colligere poſſimus, motus hos pectoris violentos, non ſemper pro cauſa materiam inſignis molis habere, ſed à ſola vellicatione nervoſæ cujuſdam partis originem ſuam trahere poſſe.

Observatio XI.

Vir quidam ætatis conſiſtentioris, concionatoris munere fungens, hypochondriacis ob vitam ſedentariam paſſionibus per longos annos obnoxius fuit, nimirum alvi obſtructione, dolore ſub hypochondriis tenſivo, adpetitu vago, tinnitu aurium vexatus &c. His tandem vernali tempore, accedente forſan corporis refrigeratione, jungebatur tuſſis, & per integrum jam inhæſerat ſemeſtre. Veſpertino præſertim ingraveſcebat tempore, tumque efferata vehementia infeſtabat, donec poſt magnos conatus, muci admodum viſcidi quidpiam excerneretur. Neque tamen minus pectus grave, & ſpiratio erat difficilis; ſumtis epulis magis invaleſcens. *Tuſſis hypochondriaca.*

Epicriſis cum Conſilio.

Tuſſis chronica & pertinacioris indolis eſt illa, quæ moleſtiſſimo inteſtinorum morbo, qui vulgo hypochondriacus vocatur, laborantibus infeſta eſt. Atque ratio in promtu eſt: nam quia tuſſis à nimia congeſtione humorum ad pectus valde infirmum & atonia affectum accidit, & prima in hypochondriacis regio ob deſtructam digeſtionem, vitioſos multos crudos humores ſuggerit; non mirum eſt, ejuſmodi generis tuſſes non tam facile ſanationem recipere. Accedit & hoc, quod illa convulſiva thoracis & totius

totius abdominis concuſſio, quæ fit per tuſſim, digeſtionis, quæ fit ſecundum naturam, negotium, in inteſtinorum canale plus adhuc labefactet & pervertat. Nam plura mihi cognita ſunt exempla, quod diu multumque perſeverante tuſſi ob vitiatam digeſtionem, & canalis inteſtinalis tonum deſtructum, affectio hypochondriaca demum producta fuerit. Ex quo jam facile intelligitur, difficilem omnino eſſe tuſſis hypochondriacæ curam. Neque enim, quæ in ſimplici & catarrhali epidemia tuſſi idonea ſunt remedia, hic ſufficiunt; ſed reſpiciendum quam maxime eſt, ad digeſtionem ventriculi juvandam, & deſtructum inteſtinorum tonum reſtituendum, ac circulationem etiam ſanguinis per viſcera abdominis, quæ in hypochondriacis lentior eſt, promovendam. Ego itaque in præſenti caſu, atque etiam in aliis ſimilibus non ſine inſigni fructu, præparato prius corpore, ceteris pharmaceuticis alias ſatis efficacibus remediis nihil proficientibus, curam cum aquis mineralibus, acidulis vel etiam thermis temperatioribus, ſine vel etiam cum lacte, pro diverſa ſubjectorum & circumſtantiarum ratione inſtituendam ſuaſi. Ante vero, inter & poſt earum uſum elixiriis temperatioribus ſtomachicis & balſamicis, & ejuſdem virtutis pilulis, ſubjuncto ſimul loco potus ordinarii decocto temperato ex radicibus & lignis totam curam abſolvendam ſtatui; non neglecta etiam accommodata ſanguinis vel per venas hæmorrhoidales hirudinum ope, vel per ſectionem venæ in pede miſſione, modo poſt illam, præſertim autumno & vere patiens frigidum auſtralem aëris ſtatum evitet. Nam dici vix poteſt, quam graviter ex hujus rei neglectu luat æger, & quam ſæviter inde tota paſſio ingraveſcat.

Observatio XII.

Tuſſis in gravida. Generoſiſſima fœmina in vicina urbe quartum menſem prima vice gravida, anno 1732. tempore, quo & variolæ & convulſivæ tuſſes epidemice & ſæviter graſſabantur, vehementiori etiam infeſtabatur tuſſi cum febricula nocturna; appetentia ciborum penitus erat proſtrata; ſiti vero premebatur, ad quam deliniendam decoctum temperatum vino intermixtum bibebat. Deliberatum fuit, num venæ ſectio ad abortum præcavendum locum habere poſſit, eo quod dolores quoſdam ſpaſticos & tenſivos circa lumborum regionem & inguina generoſiſſima fœmina interdum percipiebat. Ego, quia erat plethorica, & venæ præſertim in partibus ſuperioribus, maxime jugularis valde turgebant ſanguine, innoxiam eam minimum, ſed tentandam potius in manu judicavi. Et ſanguis muco craſſo tenaci valde obſitus detractus fuit. Tuſſis hinc & febris longe remiſſior facta eſt: Præter venæ ſectionem infuſum quoque rhabarbarinum cum manna, ad lentam pituitam per alvum, quæ erat ſegnior, ſubducendam cum fructu datum fuit.

Epicriſis.

Ex vehementiori tuſſi; præſertim convulſiva abortus fieri poſſe, non novum, nec inauditum in praxi medica eſt. Hujus vero cauſſam in ſanguine & humoribus impuris & ſpiſſis, quia menſtrua ceſſat purgatio, radicari pro ſtatuto & certo etiam habendum videtur. Sanguinis itaque abundantioris ac impurioris per ſectam venam detractionem, ipſa ſana ratio dictitat & experientia etiam aliorum confirmat.

Plures de tuſſi caſus legantur in *Conſult. ac reſponſ. medicin. Sect. II. caſu LXXV. LXXVIII. & XCVI.*

CAPUT IV.

De Singultu.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Quemadmodum reſpirationis negotium binis potiſſimum abſolvitur actibus, inſpiratione videlicet, ac exſpiratione: ita utriuſque etiam ratione lædi poteſt. Exſpirationis quidem vitium, quod tuſſis nomine venit, ſuperiori capite pertractavimus: ad inſpirationis vero læſionem, illa pertinet affectio, quam Græci λυγμὸν ſeu λυγγὸν, nos *ſingultum* vocamus. Hic, ſi ſpectemus definitionem, nihil *eſt*, quam *ſepti transverſi, & adnexarum quarundam partium concuſſio ſpaſmodico-convulſiva, interrupta, moleſta, ſub inſpiratione facta, & cum ſonora aëris per os exploſione ſtipata.* *Definitio ſingultus.*

§. II.

Hujus naturam explicaturi; quædam de fabrica partium, quæ ad id vitii perficiendum concurrunt, præmittemus. Sic nobis primo ſe ſiſtit ſeptum tranſverſum, Græcis diaphragma dictum, quod omni circumferentia muſculoſum, fibris à centro ad peripheriam tendentibus, in centro tendineum, mediam corporis cavitatem ab infima, tranſverſo, ſimul obliquo, anterius altiori, poſterius decliviori ſitu diſſepiens, verſus thoracem convexum, abdomen verſus concavum, nervis partim à vertebralibus colli, partim ab intercoſtali ramo, & vago pari oriundis, ſatis capacibus inſtructum, binis foraminibus, quorum dextrum in tendineo circulo cavam venam, ſiniſtrum in muſculoſa parte œſophagum, ac par nervorum vagum tranſmittit, pervium, variis undique adhæreſcit partibus. Nimirum antica parte coſtis, ſterno, & muſculis intercoſtalibus; media per tunicam pleuram, convexam ſepti ſuperficiem cingentem, mediaſtino; ventriculo, non ſolum per nervos, ac exteriorem tunicam, à peritonæo productam, utrique communem, ac concavum ſeptum inveſtientem; verum etiam per ſtomachum Græcis καρδία dictum, ipſi firmiter adnexum; hepati, ejuſque gibboſæ ſuperficiei per ligamentum latum; & poſtica regione vertebris lumbaribus per duas muſculoſo-tendineas appendiculas arcto connectitur vinculo. *Structura diaphragmatis.*

§. III.

Vi hujus dictarum partium mutui vinculi neceſſe eſt, ut unius partis in loco mutationem ſequatur reliquarum adhærentium motus: quod in naturali ſtatu reſpirationis docet negotium. Namque ſub hujus priori actu, inſpiratione, partim muſculis intercoſtalibus, coſtas ſurſum, ſimulque antrorſum trahentibus, partim ipſis muſculoſi ſepti fibris, à centro ad peripheriam contractis, & abbreviatis, hoc ex convexa in magis planam convertitur figuram: protinus hunc motum æmulantur vicinæ partes, & univerſum ſurſum antrorſumque trahitur abdomen, ſtomacho per abbreviatas ſepti fibras magis coarctato. *Diaphragmatis uſus in reſpirationis negotio.*

Om-

Omnia hæc priſtinam ſubeunt conditionem, diaphragmate in exſpiratione ad convexitatem redeunte. Inde vero ſequitur, quod ubicunque thorax & abdomen ſurſum, antrorſumque tolluntur, & pectoris ampliatur cavitas, ibi ſit inſpiratio; ſi contra, expiratio.

§. IV.

Hiſtoria ſingultus. Jam ſi ad ſingultum fiat adplicatio; hujus primum hiſtoriam, quamvis facillima cuivis ſit diagnoſis, curatius attendentes, ſic habere deprehendimus. Concutitur pectus celeri impetu, cum ſono acuto; ſub qua concuſſione thorax & abdomen attolluntur, pectoris cavitas ſit amplior, loquentibus ſermo intercipitur, quin tanta ſæpenumero eſt vehementia, ut juxta DOLÆUM *Encyclop. medic. Lib. III. cap.* 2. *pag.* 174. totum contremiſcat corpus, & coſtæ frangi videantur. Ipſe ſonus, qui jungitur, tantus nonnunquam eſt, ut canis latratus inſtar à tranſeuntibus in platea, & ædibus vicinis percipi poſſit. Conf. LAZARUS RIVERIUS *obſ.* 1. *pag.* 302. THOMAS BARTHOLINUS *hiſtor. anat. rarior. Cent. II. hiſtor.* 4. *pag.* 175. VITUS RIEDLINUS *obſ.* 31. *pag.* 67.

§. V.

…atio for-…nalis ſin-…ultus. Hæc cum phænomenis inſpirationis collata, luculenter docent, ſingultum eſſe inſpirationis vitium, ſaltem ſub ea contingere. Quemadmodum vero ſub naturali inſpiratione antecedere obſervatur motus muſculorum intercoſtalium; ſequitur tranſverſi ſepti conſtrictio, & tandem abdominis elevatio, hæcque omnia placido, ac lento procedunt gradu: ita è contrario in ſingultu tanquam præternaturali inſpiratione, primum obſervatur ſepti tranſverſi conſtrictio, & vi conſenſus ſequitur motus connexarum partium, cuncta vero vehementer, & velociſſime fiunt. Concuſſo ſic velociſſime ſepto, concutitur quoque gula & ſtomachus citiſſime: hinc aëris, continuo à nobis deglutiti, portio intra gulam comprehenſa, magno impetu ſurſum per integrum pellitur œſophagum, & tandem in fornicato palato, ſingultuoſum illum efformat clangorem. Conf. LANGII *Pathol. animat. Cap.* 36. Concuſſum denique ſeptum, producto ſingultuoſo ſonitu, plus minus lento progreſſu rurſus convexum redditur: i. e. fibræ muſculares iterum prolongantur: hinc quies fit, & per intervalla redit convulſiva concuſſio.

§. VI.

…ifferen-…a ſingul-…s à con-…nuo ſepti …anſverſi …aſmo. Dum ergo ſingultus eſt convulſio diaphragmatis velociſſima, ſed mox remittens, & per intervalla recurrens: diſtinguit ſeſe ab ea ſpaſtica detentione, quæ diutius ſeptum tenet rigidum, ac perpetuam ſpirandi cauſſatur difficultatem. Conf. CASPAR HOFFMANNUS *Inſtit. med. Lib. III. cap.* 86. §. 6. GALENUS *de ſympt. Lib. II. cap.* 2. Hæc accedere obſervatur colicæ convulſivæ, aut paroxyſmis hyſtericis vehementioribus; & à ſonitu, ſingultientibus familiari, vacua deprehenditur.

§. VII.

…ifferen-…a inter …ngultum …cutum, … chroni-…um. Ad hæc notanda omnino eſt differentia, quæ ſingultum chronicum intercedit, & acutum. Hic morbis acutis jungi obſervatur, ut febribus continuis, malignis, exanthematicis, peſtilentialibus, inflammationibus nobiliorum viſcerum &c. & non modo brevioris exitus, verum ancipitis quoque eventus eſt. Contra chronicus longas ægritudines comitari ſolet, ut ſunt hyſtericæ, cachecticæ affectiones, vitiata primarum viarum conditio, mala partium ſpiritalium conformatio &c. & in hac ſua indole ad plures dies, hebdomades, menſes, quin integros annos perdurare poteſt. Sic BARTHOLINUS *Centur. III. Epiſtol.* 61. de muliere per biennium adeo graviter ſingultiente, ut à dæmone obſeſſa videretur; & *cent. II. hiſt.* 4. de ſingultu per quatuor annos infeſtante; alii alia exempla allegant, quorum numerus à MARCELLO DONATO *Lib. IV. hiſt. med. cap.* 5. & SCHENCKIO *obſ. L. III.* recenſetur.

§. VIII.

Sedes ſingultus. Quod ſingultus ſedem attinet; variæ Medicorum de ea ſemper fuerunt opiniones. Veteres, & horum anteſignanus HIPPOCRATES *Lib. VI. aph.* 39. ventriculum ſolum accuſarunt, & per ejus violentum motum, quo rem ſibi infeſtam expellere conaretur, deſcripſerunt. Verum, ne tali ratione illum cum vomitu vel ructibus confunderent; ſingultu agitari ea quæ ſuperiori ventriculi orificio inhæreſcunt, vomitu, quæ ejus fundum occupant, perhibuerunt. Vid. FORESTUS *obſ.* 12. *Lib. XVIII. pag.* 286. Alii vero, quorum agmen duxit FELIX PLATERUS *Lib. II. de funct. læſion. Cap.* 5. *pag.* 476. ſedem in ſolo ſepto tranſverſo collocarunt; cum priorem opinionem non omnibus phænomenis ſatiſfacere viderent. Alii denique media incedentes via, primario quidem os ventriculi ſuperius adfici, per conſenſum tamen ſemper diaphragma ſimul agitari autumarunt: quos inter nominandus eſt DOLÆUS *Encyclop. Med. L. III. c.* 2. *pag.* 174.

§. IX.

Noſtra ſententia. Mea vero ſententia principalis ſedes, ac primarium hujus affectus organon in diaphragmate collocandum eſt: ſiquidem abſque hujus muſculi tranſverſi ope, nulla inſpiratio, cujus præternaturalis effectus eſt ſingultus, fieri poteſt. Enim vero cum ſuperius ventriculi orificium firmiſſime adhæreſcit ſepto illi; impoſſibile eſt, quin ſimul una cum œſophago in hoc affectu patiatur. Et hinc adparet fundamentum illius diviſionis, qua ſingultus in *idiopathicum* & *ſymptomaticum* recte diſpeſcitur. Ille enim eſt, ſi cauſſa ejus materialis, in ipſa tranſverſi ſepti ſubſtantia hæret; hic, ſi cauſſa in ventriculo reſidet, & hujus vellicatio ad diaphragma propagatur.

§. X.

Cauſſa proxima. Cauſſa ſingultus proxima eſt irritatio vel ſtimulatio aut diaphragmatis, aut ſtomachi, & hinc inducta harum partium convulſiva concuſſio. Quamobrem quo debiliori nervorum genere homines ſunt præditi, eo facilius hoc affectu corripiuntur: hinc infantes, pueri ac ſenes ipſi præ aliis ſunt obnoxii, adeo ut diæteticum quoque ac tranſitorium illum ſingultum, de quo nos non loquimur, & qui vel ex ſtomachi refrigeratione, vel hauſtu avidiori aut frigidiori, vel etiam riſu ſuboritur, facillime incurrant. Sed & illæ mediatæ ac remotiores cauſſæ, quæ morboſum ſingultum, medentis auxilio dignum, ſuſcitare valent, in his ſubjectis facilius vim ſuam exſerunt: quas jam ordine ſuo recenſere, animus eſt.

§. XI.

Cauſſæ ſingultus ſitæ ſunt 1] in aëre frigido. Aëri, eique frigido ac humido, præſertim ſubjectis antea calentibus admiſſo, princeps debetur locus. Qui nudo vel leviter tantum tecto pectore, quique nudis præter conſuetudinem pedibus, in frigidioribus ambulant pavimentis, quo teneriores fuerint, eo facilius ſingultum incidunt; & infantes, quorum vertex adhuc palpitans non bene tectus fuit, eodem affectu frequentiſſime corripiuntur. De triduano ſingultu ex diuturniori in aquis mora, caſum refert memorabilem CAR. RAYGERUS in M. N. C. *dec. I. anno VI. obſ.* 211. & majori attentione dignus eſt ille, cujus meminit RIVERIUS *Cent. III. obſ.* 42. quod quædam puella, per totum hiemem ſingultu graviter vexata, omni vero æſtate ab eo libera fuerit.

§. XII.

2] in alimentorum nimia quantitate. Ejuſdem affectus cauſſam ipſa alimenta præbent, vel nimia quantitate ſumta, vel inimica qualitate prædita. Sola avidior ingurgitatio, qua bolus bolum, hauſtus hauſtum trudit, & in ſuperiori ventriculi orifico commoratur; hoc vellicando, ſingultum, utut leviorem producit: & ſic FORESTUS *Lib. XVIII. obſ.* 12. ſingultum à fruſto pulmonis bubuli in œſophago reſtitante commemorat. Cibi quoque nimia quantitate ventriculum onerantes, eandem pariunt moleſtiam: id quod pueri voraciores, & gulæ dediti teſtantur; & ſolum panem nimia quantitate ac aviditate ingeſtum, id vitii concitaſſe, notat EPIPHANIUS FERDINANDUS *hiſt. med.* 43. Potulenta, majori copia ingurgitata, maxime ſi externa acceſſerit refrigeratio, aut ipſa nimis frigida fuerint, tuſſim pariunt, exemplo helluonum, nudo inter pocula pectore verſantium, & infantum lactentium, ſi iis cereviſia frigidior exhibeatur. TIMÆUS à GULDENKLEE exemplum hujus affectus allegat in viro, qui valde calefactus, nimium aquæ frigidæ cum nitro hauſerat *Lib. III. Caſ.* 5. *pag.* 115. & RIVERIUS *de morb. infrequent. obſ.* 1. ſingultum ſemeſtrem, à frigido hauſtu vehementiſſimum adnotat.

§. XIII.

3] in aſſumtorum inimica qualitate. Quæcunque aſſumtorum vel per ſe nimis ſunt acria, vel ex variis cauſſis intra ipſum ventriculum, in ſaburram acrem, viſcidam, ſtomachum vellicantem dehiſcunt, morbum noſtrum plus minus graviſſimum inducunt. Quem fugit lactis & lacticiniorum corruptionem in ventriculo, ſingultientes reddere infantes; quale exemplum funeſtum narrat BARTHOLINUS *Act. Med. Haffn. Vol. II. obſerv.* 28. Idem tenendum eſt de acribus, cauſticis, aut plane venenis. De ſingultu ex cicuta comeſta, GULDENKLEE *Lib. VII. caſ.* 4. ex euphorbio *ibid. caſ.* 7. ex cepis, allio, & zingibere GATINARIAS *de cognit. & cur. ægrit. pag.* 81. ex oleo vitrioli loco balſami ſulphuris ſumto BARBETTE *prax. med. Lib. IV. cap.* 2. *pag.* 136. ex nimio uſu juleporum acidorum, & emulſionum refrigerantium in acutis SCHENCKIUS *Lib. III.* allegant notatu dignas obſervationes. Neque minus huc referenda ſunt vomitoria ac purgantia draſtica, maxime helleborata, quæ rodendo, ſtimulando, & inflammando ventriculum ac inteſtina, ad ſingultuoſum diſponunt morbum.

§. XIV.

Citiſſimas & utplurimum funeſtas ſepti transverſi concuſſiones excitant humores acriores, corrupti, multiſque ſalinis partibus referti, ſi incumbant diaphragmati. *4] in materia acri diaphragmati incumbente* Notum mihi eſt exemplum de homine, qui per decem & tres dies vehementiſſimo afflictus ſingultu, tandem obiit: cujus in thorace aliquot ſeri acrioris extra vaſa natantis unciæ poſt inſtitutam cadaveris ſectionem repertæ fuerunt. Et huc fere pertinet ſingultus, qui à materia arthritica vel podagrica per metaſtaſin ad ſeptum tranſverſum decumbente ſuboritur: qualem à retropulſa arthritide excitatum adnotavit GEORG. HIERON. VELSCHIUS *Hecatoſt. II. obſ.* 54. Idem morbus contingit, ſi dyſenteriæ vel diarrhœæ, præſertim ab initio cohibitæ, & per opiata, vel alia adſtringentia ſufflaminatæ fuerint: quemadmodum obſervavi *in not. ad Poter. cent.* 11. *cap.* 47. Neque raro eryſipelati retropulſo, aut in ſenioribus ac imbecillioribus haud ſatis vegete expulſo jungitur ſingultus. Quæ omnes cauſſæ nituntur materia acri, ac veluti cauſtica, nervoſis ſepti tranſverſi partibus, vel orificio ventriculi ſuperiori ſeſe inſinuante.

§. XV.

Singultus acutus a inflammationibus Qui acutus audit ſingultus, jungitur morbis, qui ſunt brevioris exitus. Ex iis primas tenent inflammationes viſcerum nobiliorum, ſic malum illud ſequitur vulnera ac inflammationes ipſius ſepti, ut in paraphrenitide adparet; nec non ventriculi & inteſtinorum, adnotante FORESTO *Lib. XVIII. obſ.* 12. phlegmonem hepatis, teſtibus CELSO *Lib. II. cap.* 7. BARBETTE *prax. med. Lib. IV. cap.* 2. cujus pathognomonicum ſignum, dolor ad jugulum aſcendens ſuppeditat. Ipſæ cerebri, ac meningum inflammationes, graveſque vulnerationes, vi conſenſus quem hæ partes per nervum vagum cum ſepto ſtomachoque habent, eminus hoc ſymptoma producunt. Conf. HIPPOCRATES *Sect. VII. aph.* 3. & HEURNIUS *comment. in hunc aphor. pag.* 469.

§. XVI.

2] febribus junctus. Idem vitii genus ſociari ſolet febribus continuis, malignis, & exanthematicis &c. ubi variæ remotiores concurrunt cauſſæ. Aut enim junctæ inflammationis cauſſa fit ſingultus; id quod cumprimis in febre peſtilentiali à carbunculo, ſeptum aut ventriculum obſidente, evenire aſſerit DIEMERBROECK *Cap.* 13. §. 5. & *Cap.* 15. *annot.* 15. aut ſi febrium legitimus decurſus præmaturis anodynis, opiatiſque turbatus fuerit, qualem memorabilem caſum recenſet RIVERIUS *Cent. III. obſ.* 17. aut ſudores repreſſos, & exanthemata reſtitantia, vel repulſa ſequitur; aut acrem ventriculi ſaburram comitatur, cujus exemplum in febre hemitritæa refert FORESTUS *Lib. V. obſ.* 15. Hiſce in caſibus periculoſa ſimul adſunt ſigna, ſitis magna, debilitas inſignis, vigiliæ, delirium, impudentia, ardor inextinguibilis, motus maxillæ inferioris tremulus, nervorum diſtentio, vocis interceptio, urina diluta &c. Contra vero ſi circa dies criticos occurrit, ac reliqua ſigna, maxime coctionis in urina, fuerint bona, nihil mali portendit; ſed vomitum criticum, aut alvi fluxum futurum prænunciat, & his ſubſequutis ceſſat. Sæpius quoque has acutas febres ita ſequitur ſingultus, ut cum ipſis permaneat, & per totam febrem ſimul exacerbetur; quales ſe-

febres ſingultuoſæ, aut lyngodes Veteribus appellantur, earumque exemplum in M. N. C. *anno IV. obſerv.* 48. *pag.* 43. allegatur: quorſum etiam ſpectat memorabilis caſus à POTERIO *Cent. II. cap.* 47. allegatus.

§. XVII.

...b ina-...one. Ad acutos & ancipitis eventus ſingultus referendi quoque ſunt, qui ſecundum Veteres inanitionem, ſeu nimias humorum excretiones ſequuntur. Hyperemeſin & hypercatharſin hoc gravi ſymptomate ſtipari, teſtantur præter experientiam HIPPOCRATES *Sect. VII. aph.* 3. & 41. & *Sect. V. aphor.* 41. & SYDENHAM *meth. cur. febr. pag.* 61. Eundem affectum poſt ſe trahunt cruoris vitalis nimiæ ac incoercibiles effuſiones, vel naturales per uterum, nares, hæmoptyſin, vel per vulnera graviora concitatæ; ſicuti idem HIPPOCRATES *Sect. V. aphor.* 3. ſignificat. Quibus in caſibus univerſales plerumque convulſiones, ac ipſum vitæ finem hæ concuſſiones ſingultuoſæ, tanquam ultimi naturæ conatus antecedere ſolent.

§. XVIII.

...ronici ...gultus ...uſſæ. Chronicus ſingultus natales ſuos quandoque debet ſanguinis & humorum vitio: quando nempe illi, aut quadam acrimonia imbuti, aut, retentis conſuetis excretionibus, ad vaſa ſepti ac ventriculi copioſius congeſti ſunt. Hinc gravidis per ultimos geſtationis menſes, & fœminis hyſtericis, quarum menſtrua non rite fluunt, maxime familiaris eſt: quo nomine notabilis eſt caſus à SCHURIGIO *parthenol. pag.* 213. allegatus, ubi refert; ſingultum fœminam quandam ante menſium eruptionem ſemper occupaſſe, hac vero facta protinus ceſſaſſe. Idem malum chronicum æque ac periodicum adfligere ſolet cachecticos, & hepate affectos: ubi cauſſa in bile, acriori reddita, & tunicas ventriculi ac duodeni nerveas vellicante, quærenda eſt. Hinc talem affectum in cachectico tam diu durantem, donec vomitus ſequeretur, obſervavit LENTILIUS *in Iatromn. pag.* 286.

§. XIX.

...ſſearum ...ectoris ...artium ...malæ con-...ormatio-...es. Oſſearum denique, quæ pectus cingunt, partium, & malæ conformationis vitia, ad chronicum interdum contribuunt ſingultum. Mucronata cartilago, ſi laxata, vel ob alias cauſſas magis introrſum reflexa eſt, ut ventriculum ſtimulare poſſit, præſentem adfectum producere, obſervationibus deprehenditur: qualem à depreſſa hac cartilagine per tres menſes durantem adducit FERNELIUS *Lib. VI. de part. morb. & ſympt. cap.* 3. Eundem coſtarum luxationes, fracturæ atque contorſiones excitaſſe, docet experientia. Hinc idem FERNELIUS *loc. cit. pag.* 568. ſingultum ex luxata coſta ortum, ea repoſita conquieviſſe refert: & RHODIUS *Centur. II. obſerv.* 61. ejuſdem ex compreſſione undecimæ dorſi vertebræ nati ac continui mentionem injicit.

§. XX.

Prognoſis ſingultus. Quod ſingultus prognoſin attinet: neutiquam periculoſus ille, qui viſciditates, cruditates, & acrimoniam primarum viarum excipit: nec qui hyſtericis accidit, timeri adeo debet. Multo minus periculi habet, ſi ex refrigeratione vel potu frigido oritur, modo non corpori ſudanti, nimius ingeratur: frequens quoque eſt infantibus lactentibus & in his nil mali, plus vero in ſenibus prænunciat. Novi fœminam generoſam XL. annorum, quæ viginti annos quotidie adhuc ſingultu vexatur, ſine ſanitatis incommodo. Idem vero minus talis per acutas febres, præſertim ardentes, ac peſtilentiales incidens, grave portendit periculum: & ſi delirium interveniat, aut nervorum diſtentio, mortiferum eſt. Qui cauſſa inflammationis maxime hepatis oritur, vix niſi lethalem præſagit exitum. Æque pertimeſcendus ille, quem acriora purgantia, emetica, ac venena poſt ſe trahunt. Omnis ex inanitione ſingultus, poſt alvum citam, largaſque vomitiones malus; poſt ſanguinis profuſionem, & capitis vulnera, peſſimus. Quem accerſunt dyſenteriæ, diarrhoeæ adſtrictæ, eryſipelas, podagra, arthritis repulſa, periculo non vacat. Singultuoſæ ſenum hernioſorum febres, cum nulli ferme medelæ locum relinquant, mortiferæ ſunt, teſte FORESTO *Lib. XVIII. Cap.* 12. *Schol.* Sternutamentum autem ſingultui, maxime qui ex repletione oritur, acceſſiſſe utile eſt, & hunc ceſſaturum prænunciat.

METHODUS MEDENDI.

§. I.

Omnis ſingultus medelam non expoſcit; ſiquidem levior ille ac diæteticus vel inſpiratione diutius protracta, vel animi quadam diſtractione, per dolorem in quodam corporis loco excitatum, aut ſedulam alicujus rei meditationem, aut terrorem ex improviſo excitatum, facile ſolvitur. Qui vero morboſus eſt, his non cedit; ſed medica adgrediendus eſt manu: Tres vero potiſſimum in illo ſanando ſunt indicationes; quarum *prior* motuum præternaturalium, ſpaſmodico-convulſivorum mitigationem; *altera* cauſſarum materialium remotionem, & *tertia* partium affectarum & debilitatarum reſtaurationem indicat. *Indicationes curatoriæ.*

§. II.

Priori ſcopo ſatisfacturi Veteres, opio & inde paratis utebantur medicinis, laudano opiato, mithridatio, philonio, diaſcordio *Fracaſtorii*, theriaca &c. iiſque ſingultum ſe curaſſe hinc inde perhibent. Verum præfero leniora antiſpaſmodica, & anodyna: ex quibus ſunt ſuccinum, cinnabaris, crocus, caſtoreum, quod vehementer laudant auctores, adeo, ut ALEXANDER TRALLIANUS, bonus inprimis auctor, illud quoque ſub amuleti ſpecie ſingultum ſanare, ſibi perſuaſerit. *Lib. VII. pag.* 387. Ego crebra doctus experientia, liquorem meum anodyno-mineralem omnibus longe præſtantiorem judico, eumque his in caſibus vel ſolum, vel tincturæ caſtorei nuptum exhibere ſoleo. Nec minoris efficaciæ eſt ſpiritus nitri dulcis, cum refracta balſami mei vitæ doſi permixtus. Olei amygdalini unam vel dimidiam unciam cum aliquot olei anethi deſtillati guttulis quidam pro ſecreto habent. *Quæ priori ſatisfaciant indicationi.*

§. III.

Cumprimis vero, juxta alterius indicationis tenorem, cauſſarum materialium remotioni ſtudere decet. Quando itaque ſaburra quæcunque ventriculo inhærens, ejus orificium ſuperius ſtimulando, ſingultum produxit, ea corrigenda & blande vacuanda eſt. Si acris ac bilioſa fuerit, abſorbentia citrata, pulvis noſter præcipitans, ex aqua frigida operæ facient pretium: viſcida, plicis ventriculi pertinacius infixa, ſalibus dige- *Saburra primarum viarum eſt eliminanda.*

digeſtivis, maxime liquore terræ foliatæ tartari, & radicibus, quæ reſolvunt, ſimulque roborant, ut eſt radix vincetoxici, quæ ſimul anodyni quicquam in receſſu habet, angelicæ, calami aromatici &c. votis ſatisfaciunt. Cocta materia vel per vomitum, vel per alvum erit evacuanda. Illo ciendo conveniunt radix ipecacuanhæ, vel omnium optime pulvis ſquillæ ad quatuor vel ſex grana cum granis tribus nitri purificati. Alvum ſolvunt mannata, rhabarbarina, pilulæ aloëphanginæ, vel marocoſtinæ aut de ſuccino *Cratonis* aucta ſuccini doſi præparatæ: commodiſſime hujuſmodi pilulis aliquot grana maſſæ pilularum de ſtyrace vel de cynogloſſa admiſcentur: ita duplici effectu ſatisfaciunt. Tutiſſima quoque ſunt enemata, leniter carminativa, maxime infantibus, qui ex lacte corrupto id vitii genus incurrerunt: quo in caſu etiam ſulphur antimonii correctum, vel aurum fulminans bene præparatum doſi conciſa cum fructu adhibentur.

§. IV.

Singultus, à cohibita tranſpiratione ſuborti curatio.

Si à frigore, vel quacunque alia cauſſa cohibita tranſpiratio foveat malum; huic revocandæ omne ſtudium impendere oportet. Conveniunt hoc nomine, præter externum temperate calidum regimen, affectarum partium fomentationes, potus tepidior, & largus, infuſa theiformia ex herbis ac radicibus reſolventibus, ac roborantibus confecta: ex quibus pulveres bezoardicos, ex ſuccino, cornu cervi uſto, antimonio diaphoretico, cinnabari, tantillo extracti croci, ac caſtorei paratos ſumere juvabit. Excellens quoque hoc in caſu remedium conſtituit ſpiritus bezoardicus *Buſſii*, ſi cum liquore noſtro anodyno, & eſſentia caſtorei permiſceatur. In acutis & exanthematicis febribus ſuppreſſa tranſpiratio, præter rectum regimen, frictiones, & fixa diaphoretica votorum explebunt ſummam. In chronico ſingultu à refrigeratione ſuborto, & admodum refractario, potus vini Hippocratici levamentum præſtat: præter id divinæ virtutis ſunt balnea tepidiora; quæ & diaphoreſin revocant, & partes ſpaſmo conſtrictas emolliunt: quemadmodum exemplo confirmat RIVERIUS *obſerv. infrequent.* 1.

§. V.

Exanthemata retropulſa ſunt revocanda.

Eadem medendi ratio obtinet locum in ſingultu à materia eryſipelacea, arthritica, podagrica retrocedente, aut non ſatis foras pulſa ſuborto: in quo ſcilicet, præter diaphoreſeos per dicta §. *præcedente* remedia obtinendam promotionem, materiam acrem ac inimicam à nervis phrenicis ad ſua loca revocare expedit. Hoc fine blanda laxantia & clyſteres divinæ ferme ſunt virtutis: non minus rubefacientia, atque veſicatoria ſuris vel ſcapulis adplicata, detrahendo ſerum acre, magnum ferunt levamen. Nec opera luditur, ſi in podagra retrocedente pediluvia tepidiora crebro adhibeantur: quare etiam TRALLIANUS *lib. cit. p.* 386. atque RIVERIUS *prax. pag.* 407. manuum in aquam calidiorem immerſionem laudant.

§. VI.

Singultus ab acri ac draſtico remedio inducti curatio.

Quandocunque à dato emetico, purgante, cauſtico remedio, veneno ſingultus excitatur; ea ſunt adhibenda, quæ vim veneni caſtrant, & enervant. Quæ inter nihil præſtantius eſt pinguibus, oleis amygdalarum dulcium, olivarum, mucilaginoſis, ipſo lacte, ejuſque cremore, tempeſtive, priuſquam inflammatio locum occupaverit, propinatis; & ſic involuto veneno, effrænes motus dictis ſuperius anodynis compeſcendi ſunt. Si vero malum à veneno per contagium hauſto, uti in peſte, vel etiam morſu canis rabidi, ictu, ira efferveſcentis inſecti provenit: tunc theriacalia, ipſa theriacalis aqua, theriaca cœleſtis cum antiſpaſmodicis, nitroſis, camphora, cinnabari, diaphoreticis mixta optimum pollicentur levamen. Quæ curandi ratio locum quoque obtinet, quando à materia cauſtica, exanthematica, maligna, ad interiora à corporis ſuperficie repulſa malum incidit; quo caſu pulvis ex camphoræ aliquot granis & nitro compoſitus, nec non emulſiones ex amygdalis & ſeminibus quatuor frigidis majoribus, & aquis diapnoicis paratæ, præſtantiſſimam ferunt opem.

§. VII.

Singultus ex inanitione curatio.

Qui inſignes cruoris vitalis effuſiones inſequuntur ſingultus, haud prius compeſcentur, quam donec ipſis inanitionibus obex ponatur. Cohibere vero hæmorrhagias enormes decet internis temperantibus, tonicis, adſtringentibus, externiſque præſidiis: quorſum in vulneribus commodæ læſæ partis deligationes pertinent. Sedato fluxu tutis anodynis inſiſtendum, iiſque efficaciſſima antepileptica jungenda, & denique anæmiæ analepticis, & alimentis reficientibus ſuccurrendum.

§. VIII.

Roborantium uſus.

Nec inſuper habenda ſunt remedia roborantia, maxime ſub morbi declinatione. Ex iis eminent olea roborantia macis, menthæ, abſinthii cum balſami mei vitæ quibuſdam guttulis combinata, ac in aquis ſpirituoſis, tanquam commodo vehiculo exhibita. Tales ſunt aqua ſpirituoſa cinnamomi, menthæ, meliſſæ, aquæ vitæ aromaticæ: nec non eſſentia carminativa *Wedelii*, aqua carminativa *Dorncrellii*; & ipſe vini generoſi hauſtus. Hæc remediorum genera in ſingultu, qui à flatuum retentione, & facta ab iis ventriculi vellicatione proficiſcitur, junctis clyſmatibus carminativis, utramque curationis abſolvunt paginam. Inter topica opem quoque pollicentur linimenta antiſpaſmodica, paregorica & anodyna, præcordiis admota, quæ habeant oleum nuciſtæ expreſſum, axungiam humanam, oleum macis, menthæ, abſinthii, crocum, caſtoreum, camphoram &c. nec minus cerata ac emplaſtra nervina, ſcrobiculo cordis adplicata, ac ipſæ denique partium affectarum per accommodata vincula conſtrictiones.

CAUTELÆ, CUM CURA SPECIALIORI.

§. I.

Potus tepidioris uſus.

In ſingultu, qui ab acrimonia vel viſciditate ventriculi ſuboritur, ſæpius ſolo potu tepido, copioſe ſumto, votis potiri licet: hic enim involvit acrimoniam, diluit viſciditatem, & cauſſam ſtimulationis removet. Omnis vero frigidus potus malum exacerbat.

§. II.

Singultus diarrhœas excipiens.

Peſſimi ſucceſſus eſt ſingultus diarrhœis, vel dyſenteriis intempeſtive cohibitis ſuperveniens: quare ipſi cito ſuccurrendum. Tutiſſimum & effica-

efficaciſſimum hoc in caſu remedium præbent clyſteres, ex emollientibus & leniter laxantibus, ipſa videlicet medulla caſſiæ, vel extracto rhabarbari adjecto, & crebrius injiciendi: laxantia oretenus exhibere minus conſultum eſt. Præſtat potius bilioſos acres humores contemperare, quod & magneſia, & alia abſorbentia, & inprimis ſerum lactis dulce, potui datum efficient; tumque jungere convenit interna anodyna, externaque paregorica.

§. III.

Singultus febrium acutarum. Febrium acutarum ſingultus, morbi primarii curatione, quæ æquali diaphoreſeos promotione abſolvitur, etiam curatur. Tum maximopere cavendum, ne adhibeamus remedia ſalina, multo minus laxantia, pilulas aloëticas: aut regimen juſto calidius, vel potum calidiſſimum concedamus: uti enim frigus, ita & exceſſivus calor, nervoſis partibus, maxime ſi morbo affectæ ſunt, eſt inimicus.

§. IV.

Singultus inflammationi accedentis curatio. Pari ratione in ſingultu à viſcerum inflammatione inducto, huic proſpiciendum eſt; tuſa protinus in pede vena, ſi recens adhuc fuerit inflammatio in corpore plethorico; tumque datis interne diſcutientibus, aliiſque, quæ ſudorem movent, ſtagnanteſque ſuccos reſolvunt; quibus, urgente nimis dolore, blanda conjungere licet anodyna. Cumprimis alvus injectis clyſteribus, ſemper lubrica ſervanda; externe camphorata, crocata, ſacculique diſcutientes adplicanda, & prudenti prognoſi famæ conſulendum.

§. V.

Singultus cachectici cura. Singultus cachecticis, & hepate affectis ſuperveniens, curatur remediis bilem acrem corrigentibus, infuſis reſolventibus, hepatis, attenuantibus, amaris & evacuantibus; hiſque nondum ſatisfacientibus, nihil eſt, quod vim thermarum, aquarumque mineralium ſuperet; de quibus notabilem caſum allegat BONETUS *med. Sept. Lib. V. Sect. V. obſ. 6.*

§. VI.

Hypochondriaci curatio. Qui accedit hypochondriacis, & ut plurimum ſuppreſſis excretionibus ſanguineis debetur: non cedit, niſi hoc primario profligato malo. Tum vero, ſi omnia fallunt, thermæ cumprimis Carolinæ, conjuncto ad roborandas partes balneorum Tœplicenſium uſu, operæ facient pretium. Scorbuticis cura lactis aſinini, acidulis Selteranis, iiſque tepefactis nupti, egregium pollicetur auxilium: quod jam commendat PAULLINI *Onograph. Cur. Sect. IV. cap. 3. §. I.*

§. VII.

Singultus curatio, ab fracturis ... pectoris partium luxatione. Si coſtæ fractæ, diſtortæ, luxatæque ſingultum produxerunt, laxationis repoſitio, fracturæ conſolidatio, ex chirurgico petenda foro, unicum ſpondent auxilium. Cartilagini enſiformi luxatæ, ac intus flexæ optime medebuntur, cucurbitæ cæcæ, ſcrobiculo cordis adplicatæ: quas cum primis laudat VITUS RIEDLINUS *lin. med. anno 1695. menſ. Aug. obſerv. 4.*

§. VIII.

Anodynorum uſus. Anodynorum in compeſcendo ſingultu cautum oportet eſſe uſum: ſi multa materia peccat, hujus ante omnia ſtudendum correctioni & eliminationi: præſertim ſi fuerit acris, cauſtica, virulenta. Hac enim nondum excuſſa, anodynis uti, nihil eſt, niſi oleum camino addere. Sicuti in omni morbo, ubi anodyna & ſopiente virtute opus eſt; ita quam maxime in affectibus ſpaſmodico-convulſivis, cujuſcunque generis ſint, opiata rariſſime ſola, ſed cum accommodatis evacuantibus ſociata & tutiſſima & præſtantiſſima ſunt. Et hoc arcanum vehementem opii vim cicurandi re vera eſt antiquiſſimum. Teſtatur id celebre illud medicamentum *Aſclepiadis*, quod recenſet GALENUS *Lib. VIII. de compoſ. medicam. Cap. III.* & AVICENNA *Lib. IV. Fen. XIII. tr. 5. c. 19.* & conſtat ex coſto, croco, ſpica, aſaro, maſtiche, aloë, & opio; atque ad ejus imitationem confectæ ſunt pilulæ *Rondeletii*, *Poterii*, *Plateri*, *Riverii*, *Wildeganſii*, *Starckii*, *Anglicanæ.* Nos in aſthmate & tuſſi convulſiva, ſingultu & aliis dolorificis & ſpaſmodicis morbis, pilulas aloëphanginas, vel etiam noſtras polychreſtas, cum dupla vel tertia parte maſſæ pilularum de ſtyrace vel de cynogloſſa miſcere, & cum fructu inſigniſſimo uſurpare conſuevimus.

§. IX.

Singultus à leviori cauſſa exortus ſine medicamentis ſæpius feliciter ſiſtitur, quando videlicet ſub motu thoracis magis voluntario ipſum diaphragma cogatur, adeo, ut plus fibræ ejus motrices tendantur vel relaxentur. Illud fit fortiori inſpiratione, per curſum, per ſaltum, per vehementem equitationem; hoc vero per exſpirationem fortiorem, per vociferationem, & ſi thorax faſcia, ſeu zona conſtringatur; quod ſimplex & extemporaneum ſæpe eſt remedium. Ejuſdem generis eſt ſternutatio, quæ uti ſpontanea, docente id *Hippocrate Sect.* vj. *aphor.* 13. ſingultum tollit, ita naturæ bene operantis miniſter, medicus, arte eam provocare debet. Et maxime, quando vel lenta & in flatus abiens materia ventriculi tunicis aut partibus proximis inhæreſcit, ad eam ipſam per vehementem exſpirationem, dum viſcera abdominis & inprimis ventriculus vehementer conquatitur, dejiciendam; Minime vero ſternutatio arte producta locum habet, ubi inflammatio vel ſubtilis cauſtica virulenta materia, altius nervoſis partibus ſeſe inſinuaverit. *Singultus levioris cura.*

§. X.

Præſervandi ſine rectus rerum non naturalium uſus, præſertim aëris frigidi evitatio, ex omni parte votis reſpondebit. Qui à longo morbo partes ſolidas debilitatas habent; ſe præcavebunt, balneorum martialium prudenti uſu, nec non remediis martialibus, conjunctis liquidorum potatione, motuque corporis ſufficiente, uſurpandis. *Præſervatio.*

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Virgo annorum XV. integro ciborum adpetitu gaudens, & menſtruorum fluxum nondum experta, variis autem moleſtiis illorum cauſſa preſſa, per tria anni ſemeſtria ſingultum patitur. Ille vero nocturno duntaxat invadit tempore, & primum vix omni hebdomade ſemel recurrit. At noviſſime ſingula nocte tanta *Singultus chronicus nocturnus.*

vehementia infeſtat, ut in vicino conclavi dormientes ſingultuoſam agitationem auribus percipere poſſint. Notatu etiam dignum eſt, quod ſi ipſa ab accedentibus miniſtris excitetur, & corpus ipſius in lecto loco moveatur, ceſſet ſingultus: neque enim per diem incidit, licet ſæpius nimium indulſerit epulis. Ceterum ſana vivit; & quoniam graviora inde pertimeſcebat pericula, meum flagitavit conſilium. Ego rebus probe penſitatis, cauſam hujus peculiaris pathematis plethoram ex menſium defectu judicans, primo omnium ſanguinis per ſectionem venæ in pede miſſionem adminiſtrandam duxi; deinde ad ſalutarem menſium fluxum procurandum laborem & motum corporis ſufficientem & frequentem pediluviorum tepidiorum uſum, & circa novilunii tempus pilulas noſtras polychreſtas, & alternative eſſentiam ſuccini probe tartariſatam, præſtantiſſimi ad hunc ſcopum obtinendum uſus, ſemel de die aſſumendam commendavi. Quorum remediorum ope & auxilio etiam, ut audivi, factum eſt, ut virgo ab hoc malo liberata optime valuerit.

Epicriſis.

Singultus tale eſt vitium, quod plures & diverſi generis agnoſcit cauſas; & compluribus etiam morbis tam acutis, quam chronicis ſeſe aſſociat. Quapropter quando Medicus recte & circumſpecte vel de ejus eventu aut effectu, magis vel minus periculoſo judicare, vel ad hunc morbum, qui nunquam fere non mali quidpiam poſt ſe relinquit, amoliendum accommodatam vult medicinam præbere; opus omnino eſt, ut in ejus cauſas paulo accuratius inquirat. In caſu præſenti ſecundum *Hippocratis* ſententiam à repletione, per quam plethoram, ſive potius nimium repleta, à copioſius congeſto ſanguine, diaphragmatis vaſa intelligo, originem traxiſſe cenſui. Et hæc quoque fuit ratio, quare & venæ ſectionem, & menſtrualem, per accommodata medicamenta purgationem excitandam ſuaſi; non ſine ſubſequente egregio levamine.

Dignum præterea, quod obſervetur, in hoc caſu eſt phænomenon, quod per ſomnum vehementioris hujus inſultus facta fuerit acceſſio, & confeſtim per vigiliam ceſſaverit, cum alias ſingultuoſæ & convulſivæ hæ paſſiones in ſomno & quiete conquieſcere, per motum vero & vigiliam exacerbari conſueſcunt. Sed cum in convulſionibus aſthmaticis idem ſæpius evenire videamus, non ſine ratione colligimus, humorum & ſanguinis ſtagnationem, quam ſomnus procurat, pro vera horum malorum cauſa habendam eſſe.

Observatio II.

Singultus, ex cohibita per opium diarrhœa.

Vir quinquagenarius, temperamenti cholerici, à multis annis arthritidi obnoxius, vino ſartus, aliquando autumnali tempeſtate peregrinationem inſtituit; atque domum reverſus, præviis totius corporis horrore, ac laſſitudine, adpetituſque proſtratione, incidit in diarrhœam. Quæ cum multis imi ventris torminibus ſtipata eſſet; accitus Medicus præſcripſit pulverem, qui corallia rubra præparata, cornu cervi uſtum, & laudani opiati granum unum habebat. Remiſerunt equidem inteſtinorum dolores; at preſſo pede ſequebatur ſingultus moleſtiſſimus, & cum virium inſigni jactura, perpetuiſque vigiliis, per tres inhærebat dies; adeo, ut mox per dimidiam, mox totam horam, miſerrime diſcruciaret ægrum, ſumto vero infuſo tepidiori per unum alterumque horæ quadrantem ſemper conquieſceret. Spernebat quoque cuncta, utut præſtantiſſima remedia: tandem vero, dato, quod ex hordeo & cornu cervi compoſitum erat decocto, clyſterem ex decocto raparum & oleo amygdalarum dulcium ano infundi; & præcordia cum abdomine, linimento ſpirituoſo, ex aqua Anhaltina, theriaca, caſtoreo, croco, camphorâ, oleo nuciſtæ, balſamoque Peruviano confecto inungi, atque ligaturis conſtringi juſſi; eo effectu, ut intra quinque dies æger convaleſceret.

Epicriſis.

1) Diſcimus ex hoc caſu, diarrhœas non ſolum à colluvie acri, pituitoſa, bilioſaque, tunicas inteſtinorum vellicante ſuboriri poſſe: verum eaſdem non raro cohibitæ tranſpirationi deberi: ubi converſus humorum, maxime ſeroſorum, motus ad inteſtina potiſſimum vergit; id quod in noſtro caſu horripilationes totius corporis præcedentes ſufficienter evincunt.

2) Male igitur egit Medicus, quod hanc criticam veluti, & ſalutarem evacuationem dato protinus opiato remedio conſopiverit. Inde enim vix aliter fieri potuit, quin materia acris ac vitioſa per metaſtaſin ad alias nervoſas partes, maxime ſepti tranſverſi, transferatur, ibidemque ſingultientes motus excitet; qui pertinaces, haud exiguum periculum, æqualem ſanguinis circulum per partes male affectas impediendo, poſt ſe trahunt.

3) Itaque non aliæ ſunt indicationes, quam ut primum alvus ad priſtinas ſeceſſiones invitetur; deinceps liberior perſpiratio reſtituatur, & denique motus convulſivi diaphragmatis compeſcantur. Priori ſcopo ſatisfecimus clyſteribus, qui pure demulcentes & oleoſi, minime vero ſalini eſſe debent, ne villos inteſtinorum nimis vellicent: alterum explevimus per decoctum tepidius, quo hauſto æger ſudavit egregie; & tertium obtinuimus illito præcordiis unguento nervino, & adplicatis ſubinde ligaturis; quas in hiſce caſibus veteres quoque inſigniter collaudarunt.

Observatio III.

Singult… lethalis …bri ard… ti ſuper. veniens

Vir annorum L. temperamenti ſanguineo-phlegmatici, obeſus, per longum tempus inſigni mœrore confectus, & per anni fere dimidium, nocturno inprimis tempore, magnam extremorum refrigerationem paſſus eſt. In hoc rerum ſtatu aliquando ſine cauſſa manifeſta, inſolita virium proſtratione, languore, ciborumque faſtidio prehendebatur: & quum inſuper conatu vomendi detineretur, dedit ipſi Medicus lene emeticum. Quo ſumto ſepties vomuit; & protinus tanta corporis debilitate, perpetuis vigiliis ſtipata, prehendebatur, ut lectum petere cogeretur, & quando erigere ſe volebat, animi deliquium incideret. Nullo de calore conquerebatur; attamen magnum ardorem circa ſuperius ventriculi orificium perſentiſcebat, extrema frigebant, & ſitis erat inexplebilis, & hæc ad ſeptimum uſque diem, veram febrem ardentem notantia, perdurabant: quo ſingultus vehementiſſimus accedebat, & per nycthemeron, paucis intervallis interruptus, inhærebat.

Tan-

Tandem præter omnem opinionem totius corporis convulſivi accedebant motus; hiſque vix horæ quadrantem explentibus, fruſtra datis bezoardicis, confortantibus, & antiſpaſmodicis, ex hac vita diſcedebat. Diſſecto cadavere, totum hepar, cum quadam ſepti tranſverſi, ac ventriculi parte, nigro colore tinctum, corruptum, & ſphacelosum adparebat: in venis & arteriis parum cruoris reperiebatur, lien vero ſanguine craſſo turgebat, & cor penitus erat corruptum.

Epicriſis.

1) Singultum in hoc caſu ab inflammatione hepatis, ſtomachi & diaphragmatis ſubortum fuiſſe, extra omne poſitum eſt dubium. Teſtatur enim hoc dictarum partium ſideratio poſt mortem reperta; quæ ſemper præcurrentem habet inflammationem. Neque enim febris ardens aliam agnovit cauſſam, quam partium internarum inflammationem; cujus ſymptomata fuerunt ſitis inextinguibilis, & inſignis interiorum ardor, extremis frigeſcentibus.

2) Docemur ex hac obſervatione, neutiquam ſecurum eſſe debere Medicum; quando ægri abſque cauſſa evidenti de virium proſtratione, adpetitus jactura, agrypnia, pulſuque debili conqueruntur: hæc enim ſymptomata plerumque notabilem viſceris alicujus corruptionem, & vehementem indicant malignitatem. Quæ cum in noſtro ægrotante præſto fuiſſe videatur; non dubium eſt, quin datum emeticum, ad excitandam prorſus inflammationem, & ſequentem febrim ardentem permultum contribuerit.

Observatio IV.

[Sin]gultus [chr]onicus. Vir quinque & ſexaginta annorum, temperamenti phlegmatico-melancholici, obeſioris habitus, nocturno tempore corpus ſæpius frigori exponens, cibis crudis, fumo induratis, potuque cereviſiæ frigido uti ſolitus, ſomno longius, motui corporis vero parum indulgens, ante aliquot annos ſingultu per quatuordecim dies durante, atque per acidulas Egranas remoto laboravit. Abhinc de continuo in regione lienis gravativo dolore conqueſtus, tres ante menſes iterum incidit ſingultum, primum continuum, ac cum vomitu, alvique fluxu ſtipatum, dein intermittentem, & poſt uſum clyſterum, fontis Egrani calide hauſti, anodynorum, maximeque laudani opiati, & maſſæ pilularum de cynogloſſa, nec non venæ ſectionis, intra duodecim dies conſopitum. Elapſo octiduo rurſus recruduit, itidem cum aliquali diarrhœa, & vomitu junctus, & adhibitis antiſpaſmodicis mox conquievit, remanente quadam inquietudine. Verum non ita multo poſt rediit; accedentibus præcordiorum anxietate, dolore iſchiadico, pulſu mox debili, mox forti, & inæquali, urina ſedimentum mucoſum, ex albo & rubro mixtum deponente, ſuffocationibus cardialgicis, atque tuſſi aliquali. Ordinarunt Medici acidulas Egranas, cum ſale Sedlicenſi acuatas; elixiria ſtomachica, incidentia, reſolventia, diluentia, pilulaſque *Becheri*: nihilo tamen minus malum eo uſque contumaciter inhæret; & inde meum quoque conſilium deſiderarum eſt. Ego hoc malum ex ingenti ventriculi & inteſtinorum atonia, & depravata alimentorum digeſtione, indeque flatuum prodeunte copia originem traxiſſe arbitratus ſum; & hinc conjeci, non adeo feliciter anodyna & opiata ad delendum ſingultum fuiſſe adminiſtrata; cum potius hæc remedia atoniam augendo, malum exaſperent; neque etiam adeo opportunum de acidulis bibendis fuit conſilium. Ordinavi itaque uſum liquoris mei balſamici, vitæ dicti, cujus unam cum tribus liquoris anodyni partibus miſcui, & exterius eodem abdomen inungendum curavi; quo ægrum inſigniter levatum audivi.

Epicriſis.

In ſenioribus, & qui ſexaginta jam annos tranſgreſſi ſunt, eædem cauſſæ, quæ alias in ætate juvenili vel virili formaliter ſic dictum hypochondriacum morbum pariunt, qui ſpaſmorum & diſtenſionum vehementia hypochondria, & in iis ſitas partes infeſtat, cum alvo ſtrictiori, vim & robur ventriculi & inteſtinorum magis deſtruendo agunt, & harum partium atoniam efficiendo, ob congeſtionem vitioſorum humorum; flatibus, borborygmis, ructibus, alvi nimia laxitate moleſtias creant. Et ob has etiam cauſſas ſingultus ſenili ætati familiaris eſt. Nam uti omnes convulſiones, ita etiam ſingultus vel ex nimia ſpaſtica ſtrictura, quam *Hippocrates* inanitionem vocat, vel ex nimia atonia ſive humorum præternaturali congeſtione & infarctu, quæ repletionis nomine venit, oritur; ex quo intelligitur, perperam convulſionum ſpecies, ſi in ſenes incidunt, narcoticis, & opiatis tractari.

Observatio V.

Generoſus vir triginta & aliquot annorum, macilentioris corporis & ſenſibilioris animi, patre natus podagrico & hæmorrhoidario, ante ſex jam annos doloribus podagricis ſubinde vexatus, ſuperiori æſtate ex iracundiæ affectu & refrigeratione incidit in tertianam cum vomitu & inſigni æſtu junctam; poſt quartam acceſſionem tranſmiſſo pulvere, qui ex cortice fraxini & chinæ concinnatus videbatur, paulo largius per vices tamen ſumto, febris ex toto fuit ſublata. Sex elapſis diebus admiſſo ſub venatione, cui nimium indulget, frigore; conſueto die & hora acceſſionem febrilem rurſus habuit, ſed ſine ſiti, ſine vomitu, ſine ſingulari æſtu, ſed horripilatione præcedente, de anxietate & dolore gravativo & conſtrictorio præcordiorum, nauſea, cum extremorum frigore & magna inquietudine conquerebatur. Intercurrebant crebri & moleſtiſſimi ſingultus; alvus per aliquot dies nihil reddebat. Poſt quartum inſultum à me petiit conſilium, proſtrato valde animo. Ego horum malorum cauſam, ſentinam vitioſorum humorum in duodeno ſtabulantem judicans, maxime quia nec ante, nec poſt ſumtum pulverem antifebrilem & ceſſantem febrem purgatus fuit, clyſteribus & infuſo mannato rhabarbarino, extrinſecus cataplaſmate emolliente & carminativo, præcordiis applicato & ſpaſmos ſedare, & alvum aperire neceſſarium duxi, non omiſſis balſamicis & ſtomachicis. Qua methodo feliter cura expedita fuit. *Singultus poſt ſuppreſſam tertianam.*

Epicriſis.

Notabile in hoc caſu illud fuit phænomenon, quod loco formalis febris tertianæ, ſpaſmi tantummodo ſine ſubſequente æſtu circa præcordia, ſingul-

ſingultu admodum moleſto ſtipati orti fuerunt; à materia febrili pulvere ejuſmodi terreo adſtringente, quaſi fixata & firmiter duodeni & ventriculi tunicis impacta. Erratum in eo maximopere fuit, quod ſilente febre poſt ſumptum pulverem, per epicraſin purgatio, quæ tum ſumme eſt neceſſaria, fuerit omiſſa. Nam ſpaſmis febrilibus per ejuſmodi artificia ſublatis, ſi non accommodata evacuantia, ad fomitem febris, qui tantummodo cicuratus fuit, foras ejiciendum offerantur, neceſſe eſt, ut ſi non redeat ipſa febris, aliæ perquam moleſtæ afflictiones inde ſequantur. Quam obſervationem juniores practici commendatam ſibi habere debent.

Observatio VI.

Singultus in hemitritæo lethalis.

Vir XL. annorum melancholico-cholericæ complexionis, ad animi motus inordinatos valde proclivis, poſt vehementiorem iracundiam, frigidum aſſumſit hauſtum, & extrinſecus quoque corpus nimium refrigeravit. Incidebat in tertianam continuam, quæ demum in hemitritæam deſinebat; accedebat ſeptimo die ſingultus, ſed lenioris gradus. Vires valde erant proſtratæ, adeo ut etiam animi quædam defectio ſubreperet, præſertim ſi in erecta erat ſtatura. Pulſus erat debilis & frequens, omnibus remediis & à me & ab alio Medico, quem antea conſulebat, fruſtra adhibitis, die decimo quarto obiit.

Epicriſis.

Singultum febribus bilioſis tam acutis, quam intermittentibus non raro ſupervenire, haud novum in arte noſtra eſt obſervatum: Sed hoc forſan non omnibus æque notum, ejuſmodi ſingultuoſas affectiones leniter & non ſine magna concuſſione corporis ſuccedentes admodum periculoſas eſſe. Sphaceli enim circa ſtomachum & diaphragma præſentiam jam ſubindicant, qui etiam poſt ſectionem in oculos incurrit. Ita etiam multoties obſervavi, ſenibus ex paſſione cardialgica, vel colica, aut maraſmo, decumbentibus, ſingultum demum accedentem certum mortis eſſe prænuntium.

CAPUT V.

De Morbis œſophagi & pharyngis ſpaſmodicis.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Rarior equidem in libris Medicorum mentio, de affectu, quem *ſpaſmum œſophagi* dicimus, injicitur; at ille admodum frequens eſt, & non modo graviorum ægritudinum ſymptoma, verum etiam principalem, & ut vocant idiopathicum conſtituit morbum, ut ipſi merito peculiaris debeatur animadverſio. Definimus vero illum, quod *ſit invita ac præternaturalis, vel ipſius cibalis fiſtulæ, quam Græci* οἰσοφάγον, *nos gulam adpellamus, vel illius principii, pharyngis nomine denotati, vel denique utriuſque, & hinc totius œſophagi, late ſumti, conſtrictio, aut rigida diſtentio à muco irritante plerumque proficiſcens.*

Definitio ſpaſmorum œſophagi.

§. II.

Differentia ſpaſmorum œſophagi.

Hinc mox adparet horum ſpaſmorum differentia. Quemadmodum enim totus œſophagus ab anatomicis in principium, ſeu pharyngem, & reliquum canalem diſpeſcitur: ita conſulta experientia deprehendimus, illius ſpaſmum ratione loci diverſum eſſe, & mox pharyngem ſolum, mox reliquam ac inferiorem gulam obſidere. Quibus tertia ſpecies accedit, qua totus ille canalis, una cum principio, ac reliquis viciniis partibus, gravi laborat diſtentione.

§. III.

Signa ſpaſmorum œſophagi communia.

Omnes œſophagi ſpaſmi, quacunque in regione contingant, hæc & inter ſe, & cum reliquis partium ſuperiorum diſtentionibus, communia habent ſigna. Præſto ſunt extremorum, maxime pedum, refrigerationes; externorum artuum tremores, ac rigores; alvinæ excretionis ſuppreſſiones; flatuum ad ſuperiora regurgitationes; imi ventris ſtricturæ, dolores, murmura; præcordiorum anguſtiæ, vomendi conatus, cardialgiæ, urinæ tenues, aquoſæ, pallidæ, pulſus duri ac magni &c.

§. IV.

Signa propria ſpaſmis pharyngis.

Speciatim vero pharyngis ſolius ſpaſmi hiſce ſe produnt notis. Deglutitio fit difficilis, dolore ſtipata, aut plane nulla, & nec ſolida, nec fluida tranſmittens: partium pharyngi cohærentium, linguæ, laryngis, atque totius colli rigida conſtrictio, impeditus motus, ac dolor urgent; vexat ſuffocativa moleſtia, ac ſenſatio pali faucibus infixi, ac ſi quicquam inde vellet proſerpere. Vox perit & hæc omnia ſæpenumero per intervalla adfligunt, nec raro in univerſi generis nervoſi convulſiones terminantur.

§. V.

Spaſmorum gulæ inferioris ſigna propria.

Spaſmorum gulæ inferioris ſigna propria hæc ſunt: Alimentorum libere deglutitorum, quædam veluti ſubſiſtentia percipitur in ipſo gulæ tubo, maxime circa ſuperius ventriculi orificium; præſertim potibus frigidis obex quaſi in iiſdem regionibus videtur poſitus, majorque inſequi obſervatur eorum hauſtum conſtrictio; calidi vero potus ſæpenumero abque ullo impedimento canalem illum pervadere, & ventriculum ingredi percipiuntur. Dolor ſentitur in ſpina dorſi inter ſcapulas; jungitur non raro anxius vomendi conatus, mox inanis, mox cum ipſo vomitu ſtipatus; nec infrequens eſt nauſea, ac ructuum moleſta exploſio; & denique ſæpiſſime muci limpidi per os contingit rejectio, ab ipſa vomitione penitus diſtinguenda. Quæ ſymptomata, ſi cum iis, quæ priori periodo recenſuimus, concurrant, totum œſophagi canalem ſpaſmo contractum eſſe teſtantur.

§. VI.

Differentia ſpaſmi pharyngis ab ejus atonia.

Quum vero hi affectus, cum aliis œſophagi morbis, ob ſimilitudinem ſymptomatum facile confundi poſſint; explicanda erit illorum differentia. Primum quidem, ſpaſmi pharyngis ab ejus atonia & paralyſi ſunt diſtinguendi. Namque in dicta atonia, deglutiendi perpetua vexat difficultas, ita tamen, ut ſolida liberius deglutiantur, quam fluida: conf. FORESTUS *Lib. XV. obſerv.* 30. *Schol.* hæc enim ſæpius in aſperam delabuntur arteriam, & per os ac nares, ſummo cum ſuffocationis metu, regurgitant. In

per-

perfecta paralyſi, qualem TULPIUS *Lib. I. cap.* 44. allegat, omnis deglutitio aboletur, ut ægri fame perire debeant; ſimulque faciei pallor, & partium vicinarum magna mollities, ac flacciditas præſto ſunt. Contra vero ſub ſpaſmo pharyngis, æqualis & fluida & ſolida degluticndi eſt difficultas, quæ per intervalla remittit; vaſorum faciei conſpicitur intumeſcentia, vultus rubor, partiumque affectarum rigor, ſæpius dolor ſentitur.

§. VII.

] à faucium inflamma- tione. Facilius pharyngis ſpaſmus diſcernitur ab ejus & faucium inflammatione ſub angina; ubi fauces internæ tument, rubent, ardore peracuto uruntur, ſitis eſt inſignior, & gravis plerumque jungitur febris. *] à fruſto aut tumore pharyngi inhærente.* Non minus Medico imponere valet tumor, excreſcentia, aut fruſtum quoddam pharyngi inhærens, aut laryngis præternaturale vitium, ut prognatum inde deglutitionis impedimentum ſpaſmo tribuat: videas FORESTUM *Lib. XV. obſerv.* 28. Hoc in caſu candela cerea faucibus intruſa, aut inſtrumentum ab HILDANO *Cent. I. obſerv.* 36. depictum, haud raro rem manifeſtabit: & præterea in ſpaſmo pharyngis cuncta ſigna, collectim ſumta, certitudinem parient.

§. VIII.

Differentia ſpaſmi gulæ inferioris, ab aliis ejuſdem affectionibus. Præterea ſpaſmi etiam gulæ inferioris conveniunt cum aliis ejuſdem affectionibus, & ſubſiſtentiam ciborum cum his commune habent ſymptoma. Tales ſunt obſtructio gulæ à fruſto cibi ſolidioris ipſi impacto: Vid. *Conſult. med. Sect. II. caſ.* 63. & FORESTUS *Lib. XV. obſerv.* 28. dein tumores, excreſcentiæ, fungi, verrucæ in canale œſophagi ſuborientes; conf. A. N. C. *Dec. I. anno IV. obſerv.* 47. *Decur. II. ann. VIII. obſerv.* 96. non minus glandulæ dorſales circa quintam dorſi vertebram œſophago adnatæ, in præternaturalem dolorem elevatæ; quemadmodum VERHEYEN *anatom. cap. X. de œſophago*, & HEISTERUS *compend. anatom. pag.* 184. adnotarunt. Hiſce in caſibus ſubſiſtunt equidem ſolidiores cibi, & revomuntur; potulenta vero & calida & frigida plus minus libero gaudent tranſitu. Verum, ſi ſubſit ſpaſmodica conſtrictio, notabile eſt, quod liberior ſit fluidorum calidorum deſcenſus, frigidorum difficilior; dolor eſt in ſcapulis; & alia concurrunt ſigna, ab obturatione œſophagi per quamcunque rem præternaturalem facta, utique aliena.

§. IX.

Structura laryngis. Quo vero cauſſæ & ratio mechanica horum ſymptomatum adpareant: non alienum erit, fabricam œſophagi paucis perſtringere. Ab ultimis nimirum faucibus incipiens canalis, quem œſophagum adpellant, latius & amplius in ſuo principio ſortitur cavum, quod Græcis pharynx, Latinis infundibulum audit, & antrorſum linguæ radici, oſſi hyoidi, laryngique, retrorſum colli vertebris arctiſſime connectitur. Movetur variis muſculis & dilatatoribus, qui elevant, dilatantque pharyngem, & conſtrictoribus, qui eundem claudunt. Horum unum revera par exiſtit, quod tribus originibus ab oſſe hyoide, cartilagine cricoide, & thyroide exortum, pharyngem circum circa amplectitur, & œſophagei, vel ſphincteris gulæ nomine venit. Illorum tria potiſſimum ſunt paria, primum cephalo-pharyngæum, quod ob infima occipitis parte, & prima colli vertebra ortum, recta via in tunicas laryngis expanditur; alterum ſphæno-pharyngæum, quod à proceſſibus oſſis ſphænoidei alaribus in latera pharyngis abit; & tertium ſtylo-pharyngæum, quod ab apophyſi oſſium temporalium ſtyliformi, lateribus pharyngis inſeritur.

§. X.

Finito pharynge, incipit canalis, inter aſperam arteriam, & colli dorſique vertebras primum recto, circa quintam dorſi vertebram dextrorſum, & circa nonam lævorſum flexo itinere; atque per medium thoracem, & muſculoſam ſepti tranſverſi partem progreſſus, è regione undecimæ thoracis vertebræ, cum orificio ventriculi ſuperiori unitur. *Fabrica gulæ inferioris.* Ipſe tubus ex quatuor conſtruitur tunicis: extima membranacea, tenuis, vaſculoſa, atque celluloſa pleuræ ſuos debet natales, gulamque vicinis partibus adnectit. Altera carnea ſive muſculoſa, fibris orbicularibus vel annularibus, hiſque ſuper longitudinalibus prædita: tertia nervea, ori, faucibuſque communis, ac intra ipſum ventriculum, ad trium digitorum ſpatium extenſa, glandulis ſpiſſe obſita, ad quas averſa parte vaſa quædam tendunt, ex quibus accipiunt liquorem, ſaliva pinguiorem, in gulæ cavum ſtillantem. Quarta denique ac intima, lubrica mucagine obducta, villoſa, ac multis emiſſariis undique cribri inſtar perforata eſt. Præterea cibalis hæc fiſtula innumeras ſortitur glandulas, partim illas, quæ bombycum ovis longè minores, nerveam tunicam obſident, facile conſpiciendæ, ſi nervea tunica divulſa, carnea luci opponatur, vel gula in aqua maceretur; partim alias extra tubum poſitas; è quibus notari merentur dorſales, circa quintam dorſi vertebram gulæ adhærentes, & thyroidea, inter cartilagines thyro-cricoideam, atque œſophagum ſita. Conf. VERCELLONII *diſſert. de glandulis conglomeratis œſophagi.* Neque vaſis deſtitutus eſt hic canalis: arterioſa enim ſuperius ab internis carotidibus, media parte ab aorta & intercoſtalibus, inferius à gaſtricis accipit; venas ſuperiori parte à jugularibus, media à ramo ſine pari, & inferna à coronariis ventriculi mutuatur; nervoſa denique à pari vago adipiſcitur.

§. XI.

Functio pharyngis. Pharyngis functio eſt deglutitio: cujus hæc eſt mechanica. Dum dorſum linguæ ope muſculorum myloglofforum, ſtylo-gloſſorum, & ſtylo-hyoideorum ad palatum adplicatur; radix linguæ, os hyoides, ac larynx muſculis huic actioni ſervientibus antrorſum premuntur; pharynx vero poſterius à conſtrictis cephalo-pharyngæis elevatur, anterius à ſtylo, & ſphæno-pharyngæis dilatatur. His harum partium actionibus, ante membranas, colli vertebras & pharyngem cingentes, ſub velo palatino, uvula, tonſillisque, & ſupra laryngem; atque pharyngem, amplius redditur ſpatium, majuſque cavum: tum vero deglutienda, dorſo linguæ impoſita, inter eam, & palati fornicem premuntur; & ſic preſſa, ſupra laryngis rimam, operculo cartilagineo ſeu epiglottide clauſam, veluti per ſubjectum pontem, in cavum illud faucium propelluntur. Tunc actio antagoniſtarum excipit: namque hactenus elevata, antrorſumque compreſſa lingua, larynx, os ypſiloides priſtinæ reſti-

reſtituuntur figuræ: laryngis maxime cartilagines explicatæ ad pharyngem premunt, hacque actione deglutienda, in cavo hærentia, ulterius pellunt: quæ laxatis ſimul pharyngis dilatatoribus, conſtrictoque œſophago magis protruduntur, & ſic conſtricto rurſus pharynge, ſub hoc in cavo gulæ hærent.

§. XII.

Functio gulæ inferioris. Tum excipit actio fiſtulæ cibalis; qua hæc per motum periſtalticum, vi tunicæ muſculoſæ ipſi proprium, & à parte ſuperiori deorſum naturaliter tendentem, aſſumta jam deglutita, & ſub pharyngis ſphinctere hærentia, ad ipſum perducit ventriculum. Namque dum hæc tunica & dilatatione & conſtrictione alternante, illa vi fibrarum longitudinalium, hac annularium peracta, œſophagum mox coarctat, mox dilatat; accedente hujus in hominibus perpendiculari ſitu, quæcunque adſumta ſenſim deorſum premuntur. Deſcenſus hic facilior redditur, rore glandularum, aſſidue in gulam ſtillante, eamque lubricante; nec non ciborum reſolutionem adjuvante. Protruſis ergo hac ratione ad cavum ventriculi alimentis, caro muſculi inferioris diaphragmatis, gulam ibi tranſeuntem ſtringens, hac parte ſtomachum claudit.

§. XIII.

Ratio formalis ſpaſmi pharyngis, ejuſque ſymptomatum. His præmiſſis facillimum jam erit naturam ac formalem rationem ſpaſmorum œſophagi introſpicere. Si pharyngem primum conſideremus; mox patet ex ante dicta deglutitionis fabrica, quod ejus muſculis conſtrictis, ea fieri vix poſſit; quoniam læſo organo, ipſe actus læditur. Dum porro muſculi dilatatores, qui poſteriorem potiſſimum infundibuli regionem occupant, præternaturaliter convelluntur, & antrorſum magis in conglobatam figuram trahuntur: reſultat ſenſus infixi faucibus pali. Quando vero muſculus œſophageus, una cum cohærentibus laryngis, linguæ & oſſis hyoidei muſculis conſtringitur; loquendi fit difficultas, & ſuffocatoria moleſtia. Quum vero omnium ſpaſmorum indoles ſit, ut mox gravius, mox mitius infeſtent; patet etiam, cur ſpaſmi pharyngis per intervalla exacerbentur.

§. XIV.

Spaſmi gulæ inferioris ejuſque ſymptomatum ratio. Pari modo, quum ſpaſmum gulæ inferioris, in tunicæ, quæ ipſam ambit, muſculoſæ, ejuſque fibrarum orbicularium æque ac longitudinalium ſtrictura violenta ponimus; inde omnium, quæ ipſam comitantur, ſymptomatum rationem reddere poterimus. Dum enim in loco quodam vel pharyngi, vel ventriculo propiori, conſtrictio obtinet; omnino deglutita alimenta ſubſiſtunt in eo canale; eundemque aggravando, inverſo motu periſtaltico revomuntur. Si frigidus aſſumitur potus, more frigori ſolemni, ſpaſmum exacerbat; & æque ut ſolida, in ulteriori deſcenſu præpeditur: contra vero tepidiora potulenta, demulcendo fibras ſpaſmo ſtrictas, libero in ventriculum gaudent itinere. Porro œſophagus variis ligamentis, colli dorſique vertebris connectitur; hinc illo conſtricto, dolor ad membranas dorſi vertebras cingentes propagetur, neceſſe eſt. Inde liquet ratio doloris, qui inter ſcapulas in noſtro affectu ſentitur; de quo FORESTUS *Lib. XV. obſerv.* 31. *Schol.* dicit: *Omnis œſophagi dolor in ſpinam dorſi incumbit, in quam gula quoque reclinat & adhæreſcit.*

§. XV.

Differentiæ ſpaſmorum œſophagi in idiopathicum, & ſymptomaticum. Quæcunque cauſſæ vel pharyngis muſculos, vel tunicam œſophagi carneam vellicare ac ſtimulare valent; illæ horum ſpaſmorum mediatæ dicuntur. Quemadmodum vero illæ cauſſæ, vel immediate in eas, quæ ſedem morbi conſtituunt, partes; vel in alias remotiores agunt, à quibus illæ per conſenſum afficiuntur: ita ſpaſmi illi ſunt vel *idiopathici*, vel *ſymptomatici.* Quod ſi igitur ex larynge primario convulſo, ex ventriculo, ex inteſtinis, aliiſque partibus, ſpaſmus ad pharyngem, adque gulæ canalem defertur, audit ille ſymptomaticus.

§. XVI.

Cauſſæ ſpaſmorum œſophagi ſunt 1] animi affectus. Ex cauſſis itaque, ſpaſmos œſophagi idiopathicos inducentibus, præcipuum locum ſibi vendicant animi pathemata; inque primis gravis excandeſcentia, maxime ſi paullo poſt largior potus frigidus adſumatur. Inde convelli pharyngem, & hinc lædi deglutitionem, obſervatione quadam inferius comprobabimus. Ex eadem vero, præſertim inter paſtum, gulam quoque inferiorem conſtringi, atque deglutitum bolum in ea obhæreſcere, nec non vomitu ſæpius reddi; quotidiana innoteſcit experientia, ut hinc querelas audias: *Es iſt mir vor Aergernis der Biſſen in Halſe ſtecken blieben.*

§. XVII.

2] Speciem faſtidium. Peculiarem in ciendis gulæ, maxime inferioris, diſtentionibus potentiam obtinet faſtidium; adeo, ut hoc abſque dicto œſophagi ſpaſmo contingere neutiquam poſſit. Quod ſi enim hujus effectus, attentiori animo conſideremus; docebit obſervatio, ſub ea 1) menti ideam rei alicujus ingratæ ſuboriri, 2) ejuſque averſationem; 3) hanc inſequi vel deglutitionis impedimentum, ut dicant: *Sie möchten kauen, wie ſie wolten, ſie könten es nicht hinterbringen.* 4) Vel aſſumtorum in œſophago ſubſiſtentiam, & ſtricturæ ſenſationem, quam exprimunt: *Es ſtehe ihnen auf der Bruſt, und drücke ſie.* 5.) Deinde jungi nauſeam, quam ſignificant: *Es wird mir ſo übel, ſo weichlich, und bange ums Hertz.* 6) Haud raro accedere vomitum, & 7) ipſam animi defectionem. Si ergo *faſtidium* definirem; dicerem, quod *ſit adverſa rei cujuſdam ingratæ idea, cum ſpaſmo œſophagi, & ventriculi conjuncta.*

§. XVIII.

3] Imaginatio fortior. Ad pertinaces œſophagi ſpaſmos, cum inſigni averſatione ſtipatos, ſola ſæpius imaginatio diſponere ſolet. Notabilis hinc eſt obſervatio, quæ in A. N. C. *centur. VII. obſerv.* 61. *pag.* 125. legitur, quod mulier quædam per omnia ſana, atque robuſta, nec hyſtericis, nec ſpaſmodicis adflictionibus obnoxia, omnis quidem generis & eſculenta, & potulenta, abſque ulla difficultate aſſumere valuerit; ſimulac vero hoſtiam capere vellet, non ſolum ab ea inſigniter abhorruerit, verum etiam, licet ſumma vi intruſa ac deglutita fuerit, eandem tamen in ventriculum non pertingentem, ſed in gula perſiſtentem vomitu reddiderit. Nec diſſimilis caſus exſtat in iiſdem A. N. C. *dec. III. anno I. obſerv.* 79. de viro, qui ex nimio tabaci uſu, deglutitionis ac deſcenſus ciborum illud incurrit impedimentum, quod

pro

pro ratione imaginationis mox fuit levius, mox gravius.

§. XIX.

Aſſumta acria. Eundem affectum progenerare valent medicamina, ac aſſumta acria, planeque venenoſa; quæ vellicando eas nervoſas ac muſculoſas partes, earundem ſtricturas inducunt. Sic HOECHSTETTERUS mentionem facit adſtrictionis gulæ ex potu vini Malvatici, in quo radix conſolidæ majoris infuſa fuit *obſ. dec. III.* Eo magis hoc contingit, ſi aſſumta cauſtica fuerint, ut adeo non mirum ſit, quod juxta FORESTUM *Lib. XV. obſerv.* 30. puer quidam ex aquæ fortis hauſtu, inſignem pharyngis occluſionem, cum ipſo ſuffocationis metu inciderit. Præſertim mercurius ſublimatus ejus eſt indolis, ut gravi faucium conſtrictione, ſui aſſumtionem prodat; vid. FORESTUS *loc. cit. pag.* 150. Vellicando quoque gulæ inferioris ſpaſmum excitant inſecta deglutita: id quod adfirmant, de ſanguiſugis cum potu aſſumtis RHASES *Lib. IX. ad Almanz. cap.* 56. & RHODIUS *obſerv. cent. II. obſerv.* 72. de lacertis fauces irrepentibus GESNERUS *Lib. II. de hiſtor. anim. C. de lacerta.* de pediculis devoratis HEURNIUS *de morb. cap.* 7. de anguilla viva deglutita PLATERUS *Lib. II. obſ. &c.*

§. XX.

Humorum vitalium vitium. Præterea ſpaſmus & pharyngis, & gulæ inferioris, produci poteſt, à cruore vitali in iis partibus ſtagnante, vaſaque diſtendente; quarum diſtentionum, fidiſſimus comes eſt ſpaſmus. Tali ratione huic morbo obnoxii non raro ſunt hypochondriaci; in quibus vi ſpaſmorum ac flatulentiarum inteſtinalium, cruor vitalis ad ſuperiora compellitur, facileque ſtagnat in œſophago. Cumprimis ex univerſali humorum, maxime ſeroſorum, dyſcraſia id vitii contingere poteſt, ſi nimirum liquor ille lymphaticus, quem tot glandulæ in gulam ſecernunt, fuerit viſcidus, & acris: quo in caſu multum muci viſcidi exſcreatur, cum mali levamine. Quorſum pertinere videtur exemplo à WEPFERO *obſerv. medic. pract. obſerv.* 117. *pag.* 531. recenſitum, quod viro cuidam ſeptuagenario aſſumta in media quaſi perſtiterint gula, & eo uſque adflixerint, donec vomitu fuerint reddita.

§. XXI.

Spaſmus œſophagi ex vitio primarum viarum. Vi conſenſus, quem gula cum ventriculo, & inteſtinis fovet, ex horum vitio gulæ ſpaſmus ſuboriri poteſt. Sic ex ſaburra acri, acida, bilioſa ventriculi & inteſtinorum, id mali facile generatur; uti de lacte in ventriculo concreto teſtatur FORESTUS *Lib. XVIII. obſerv.* 13. Vermes in ventriculo, vel inteſtinis hoſpitantes, ad eundem affectum contribuere, auctores ſunt HERCULES SAXONIA *prælect. pract. Part. II. cap.* 7. §. 4. & HENR. AB HEER *obſ.* 16. & THONERUS *Lib. II. obſ. pag.* 94. In ipſa ructuum exploſione, atque vomitu concurrit ſpaſmus œſophagi: niſi enim hic ſua actione, & periſtalſi inverſa, ejectionem humorum è ventriculo ſecundaret; fieri nulla ratione poſſet, ut tanta cum celeritate & impetu per ſuperiora ingens ſæpe humorum copia ex ventriculo, imo inteſtinis, exturbaretur.

§. XXII.

Spaſmus œſophagi ſymptomaticus. Per conſenſum quoque variis nervoſi generis ſpaſmodicis ac convulſivis affectibus jungi obſervatur ſpaſmus œſophagi. In ſuffocatione hyſterica ſemper ſumma colli ac faucium coarctatio, & conſtrictionis quidam ſenſus, non ſecus ac ſi laqueo injecto fauces præcluderentur, percipi docet experientia. Vid. ETTMULLERUS *Oper. practic. P. II. Sect. III. cap.* 3. *pag.* 963. & HELMONTIUS *tract. de aſthmate & tuſſi* §. 31. Gulæ porro conſtrictionem viris colica convulſiva, quam *der Männer rechte Colique* vocant, laborantibus evenire, non rarum eſt; & notari meretur ſingularis caſus, quem de colica gravem cephalalgiam ac maniam cum cæcitate & impedita deglutitione inducente refert HOEFERUS *in Hercule medic. pag.* 185. Non minus ipſæ epilepticæ ac convulſivæ acceſſiones hoc ſecum vehunt ſymptoma, ut vel difficillima, vel nullà plane ſoleat eſſe deglutitio: quemadmodum præſertim in incubo obſervare licet, ubi præter ſtrangulationis ſenſum, linguæ impotentia & deglutitionis impedimentum adſunt. Idem vitium opiſthotono familiare eſt; quemadmodum ex caſibus de his morbis à FORESTO *Lib. X. obſerv.* 112. & 113. recenſitis liquet. Nec denique omittendi ſunt morbi acuti, præſertim febres malignæ, quibus non modo deglutiendi difficultas, verum etiam gulæ inferioris conſtrictio jungi ſolet, quam exprimunt: *Es ſtecke ihnen im Halſe, und wolle nicht herunter.*

§. XXIII.

Nauſeæ natura. Paucis adhuc meminiſſe juvat nauſeæ, quæ nihil aliud eſt, quam convulſio œſophagi levior, cum inverſo ejus motu periſtaltico, & hinc pendente vomituritione, quin vomitu, aut ſaltem lymphæ plus minus viſcidæ ex gulæ glandulis rejectione ſæpius ſtipata. Pro cauſa occaſionali agnoſcit omne id, quod vel ipſum œſophagum, vel tunicam ipſius nerveam, in ventriculum prolongatam ibidem vellicare poteſt; ex quo hæc conſtrictio per conſenſum ad gulam propagatur. Deprehendimus generatim 1) nauſeam plerumque nunciam eſſe inſequentis vomitus, 2) omnem vomendi conatum, ac cardialgiam comitari, 3) abſque iis cum frequenti muci limpidi, qui nihil niſi lymphalis ros ex œſophagi glandulis vi ſpaſmorum expreſſus eſt, rejectione ſæpius occurrere; & non raro vermium in primis viis hoſpitantium præſentiam indicare. 4) Plerumque alias ventriculi cruditates conſequi; quæ cum jejuno ventriculo ſint acriores, tunc potiſſimum nauſeam movent, ſumto cibo deliniendam. 5) Antecedere graviores capitis affectus, vertigines, apoplexias, animi deliquia, maxime ſi per conſenſum ex ventriculi orificio ortum trahunt: ubi quædam veluti aura ex ſtomacho ad caput adſpirare videtur; ut has non raro audias querelas: *Es wird mir auf einmahl ſo übel;* & paullo poſt: *Mir wird ſo grün und gelb vor denen Augen;* tumque attoniti concidunt, ſenſuumque privantur exercitiis. 6) Ex eodem fundamento nauſea ſollicitat, hypochondriacis, aliiſque morbis, quorum fomes primis officinis exiſtit, laborantes. 7) Denique in principio malignarum febrium accedere plerumque ſolet nauſea; quam deſcribunt: *Sie wüſten nicht, wie ihnen ſey, es wäre ihnen ſo übel und bange ums Hertz.*

§. XXIV.

Prognoſis ſpaſmorum œſophagi. Quod prognoſin attinet, haud inſuper habendi ſunt ſpaſmi pharyngis idiopathici; quoniam, accedente præſertim mala medicatione, in contuma-

tumacem degenerant habitum. Qui ab aſſumtis acrioribus proveniunt, periculo non vacant, metumque faciunt inflammationis: & qui hyſtericas ſæpius invadunt præſagiunt apoplexiam. In vulneribus, ſi ex convulſione accidat læſa deglutitio, malum, teſte ETTMULLERO *Oper. pract. pract. I. pag.* 57. Notabilis quoque eſt HIPPOCRATIS aphoriſmus, dum *aph.* 35. *Sect. IV. Si febre*, inquit, *detento repente collum intorquetur, ut vix deglutire queat, nullo exiſtente tumore, lethale eſt.* Spaſmi gulæ inferioris, ex iracundia inter epulas provocati, viam choleræ, febribuſque bilioſis facile ſternunt; & qui, univerſali humorum dyſcraſia, nervoſique generis debilitate nituntur, chronicum malum conſtituunt, cum inſequente corporis tabe. Nauſea in malignis ſub initio accedens, robur naturæ indicat: in peſte vero maxime pernicioſa exiſtit, teſte FORESTO *Lib. XVIII. obſ.* 14. *Schol.*

C U R A T I O.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

Quum ſpaſmi œſophagi, ſive in pharynge, ſive in media gula obhæreſcant, neglecta temporis opportunitate, non modo in chronicum ſtatum tranſeant, verum etiam denegata alimenta capiendi facultate, facile tabem poſt ſe trahere poſſint: digni omnino ſunt, qui tempeſtive congruis adminiculis oppugnentur. Hæc vero ex *binis* potiſſimum fontibus deſumuntur; quorum *alter* remedia ſpaſmum ſedantia; *alter* vero talia, quæ cauſas eo contribuentes removere poſſint, præbeat.

§. II.

Externorum uſus.

Prior finis obtinetur per antiſpaſmodica, & anodyna, diſcutientibus nupta, tam interna, quam externa. Quo autem gravior eſt conſtrictio, eo conſultius eſt ab externis curam ordiri: quoniam interna ſine maxima difficultate, vix deglutiri poſſunt. Ex iis quædam ſunt, quæ adfluxum humorum ad inferiora derivando, & circulum ſanguinis æqualem reddendo, ſpaſmi vim frangunt: quorſum pertinent clyſteres ac pediluvia. Illi ex emollientibus, additis roborantibus parari, & bis terve iterari; hæc tepidiora, immiſſis paullo profundius pedibus, adhiberi dedent. Quæ autem localia ad ipſam affectam partem adplicari poſſunt, ſunt fere linimenta paregorica, ſimulque nervina: quæ parari poſſunt ex aqua Anhaltina, ſpiritu ſalis ammoniaci, eſſentia croci, nuciſtæ, caſtoreo & camphora, balſamum quoque vitæ, idque, vigente morbi impetu, liquore anodyno minerali permixtum eſt quoque egregium. Quod etiam, paucis guttis ſaccharo exceptum, & in ore detentum, aut lente deglutitum operæ faciet pretium: quo etiam fine, theriaca aliquot granis ſub lingua detenta, tumque rurſus reddita, laudem meretur. Nec denique in relaxando ſpaſmo deſtituitur fructu veſica bovina, decocto emolliente calido plena, & affectis locis admota.

§. III.

Interna antiſpaſmodica.

Ex internis antiſpaſmodicis laude digna ſunt, olea amygdalarum dulcium, olivarum, cum ſpermate ceti remixta; pulveres antiſpaſmodici, ex cinnabari, pulvere Marchionis, ſuccino præparato, extracto croci & caſtorei parati; vel qui habent nitrum, & unum alterumque camphoræ granum; nec non liquor meus anodynus vel ſolus, vel cum eſſentia caſtorei, ſpiritu bezoardico Buſſii, aut cornu cervi ſuccinato remixtus, aut ſpiritus nitri dulcis, cum paucis guttulis olei chamæmeli veri, vel macis maritatus. Quibus in ſtatu magis chronico cum fructu alternis circiter diebus interponuntur pilulæ antiſpaſmodicæ, quas ex extractis milleſolii, chamomillæ, hyperici, mithridatio, extracto croci, caſtorei, oleoque deſtillato macis vel menthæ parare ſoleo.

§. IV.

Curatio mali ab aſſumtis venenatis orti.

Sopitis paullulum ſpaſmis, cauſis materialibus obviam iturus, circumſpiciat, quænam earum in culpa ſint. Quod ſi enim aſſumta acria, venena, purgantia ac emetica draſtica malum produxerint: in principio ſtatim eorum vis obtundenda mucilaginoſis, oleoſis, ipſiſque lacticiniis: quare proſunt juſcula valde pinguia, aquæ tepidioris hauſtus ad nauſeam continuatus, ut ſuborto leni vomitu, venenum rurſus expellatur. Interdum acida vim veneni caſtrant; quibus gulæ conſtrictionem, à ſumto vino Malvatico cum conſolida cocto ſubortam curaſſe ſe perhibet HOECHSTETTERUS *loco ſupra citato*: eandemque à potu aquæ fortis natam, mucilagine cotoneorum feliciter ſanavit FORESTUS *loc. cit.*

§. V.

Spaſmi gulæ ab ira inter paſtum curatio.

Quando vehementior excandeſcentia inter ipſum paſtum, gulæ ſpaſmum infert; bilis plerumque effuſio in ventriculum ſimul contingit. Quo in caſu præter motuum ſedationem, bilis contemperanda eſt, ne corroſivam ac virulentam acquirat indolem, tumque blandis emeticis, vel cholagogis exturbanda. Temperant vero bilem abſorbentia, ac mucilaginoſa, ut decoctum avenæ vel hordei: eliminant optime mannata, rhabarbarinis nupta, vel per vomitum, eadem cum uno alteroque tartari emetici grano acuata, aut radix ipecacuanhæ. Sed cavendum, ne mox ab ira ſumatur purgans, aut emeticum.

§. VI.

Spaſmi gulæ ab univerſali ſanguinis dyſcraſia nati ſanatio.

Quod ſi vel totius humorum maſſæ dyſcraſia, vel maxime primarum viarum colluvies acris ac viſcida, diuturniori gulæ ſpaſmo viam ſtraverit: earum impuritatum & correctioni & evacuationi, illi quidem per incidentia, reſolventia, digeſtiva, abſorbentia, huic per mannata, rhabarbarina, pilulaſque balſamicas peragendæ, omnis opera navanda eſt. Quum autem valde pertinax ac rebelle huic curationi ſæpius ſit malum; non præſtantius aquis medicatis erit medicamen: quas inter Sedlicenſes aquæ per quatuor circiter dies potæ, & his ſubjunctæ Egranæ maximam merentur laudem. Non minus in hypochondriacis, ubi ſimul ſanguineæ excretiones, per uterum, vel hæmorrhoides ſunt cohibitæ, præter venæ ſectiones, motum corporis &c. thermæ Carolinæ decenter uſurpatæ omnem curandi paginam abſolvunt.

§. VII.

Nauſeæ curatio.

Nauſea, quæ ab acribus, acidis, viſcidis primarum viarum ſordibus, originem ducit, eandem, quam brevi ante recenſuimus, exigit curationem. Egregiam præſertim utilitatem præſtant infuſa ex herbis & radicibus reſolventibus, aromaticis, & evacuantibus parata vinoſa. In nau-

ſea cum oris amaritie ſtipata, commendat GABELCHOVERUS *Cent. I. cur.* 14. radicem armoraciæ cum vino Rhenano infuſam, & omni mane hauſtam. Si ab aſſumto fœtido, ſordidoque cibo nauſea cum faſtidio ſurrexerit; aut vomitum ciere juvat, aut cortices citri vel aurantiorum maſticare, vel vino generoſo uti. Quando inter graſſantes febres malignas, quidam citra manifeſtam cauſam, nauſea corripiatur: tum ſtatim lene vomitorium, ex radicis ipecacuanhæ granis quindecim propinare convenit: quo ſæpius fit, ut exturbato contagio, aut ipſa febris præveṙtatur, aut ſaltem in ſuo decurſu reddatur mitior atque benignior.

§. VIII.

[Cu]ra ſpaſ[m]orum œ[ſo]phagi [ch]ronico[ru]m. Curatio ſpaſmorum œſophagi chronicorum, qui nervoſi generis debilitate nituntur, ac crebro recurrunt, magis diæteticis, ac alimentis, quam pharmacis potentioribus abſolvetur. Seligenda ſcilicet pro potu ordinario tum ſunt decocta, ex ſcorzonera, cichoreo ac cinnamomo parata; vitanda cereviſia omnis; parce bibendum vinum generoſum. Victus eſſe debet facilis, parcus; frequentior contra exercitatio corporis. Roborando ventriculo inſervient elixiria balſamica, absque ſpirituoſo parata menſtruo: ſanguinis abundantia, ſtatis ejus miſſionibus imminuenda; & ſordium in primis officinis generatio, blandis laxantibus præpedienda. Cumprimis animi affectus, nutrices ſpaſmorum, omni ſtudio fugiendi; & denique fontes Carolini, ſubjunctis balneis Tœplicenſibus in uſum vocandi.

CAUTELÆ PRACTICÆ.

§. I.

Cautela circa pediluvia. Qui in ſpaſmis œſophagi ſopiendis, ad detrahendum à ſuperioribus humorum affluxum, pediluviis uti velit; videat, an pedes nimis ſint frigidi: tum enim pediluvia ad tempus differre juvabit, atque pedes primum frictionibus, ac ſuppoſitis illis lagenis aqua calida plenis probe fomentare. Quod etiam de venæ ſectionum uſu tenendum eſt.

§. II.

Circa venæ ſectionem. Si faucium conſtrictioni, rubor faciei, vaſorum inflationes, & magnæ arteriarum capitis pulſationes junguntur, ob imminentis apoplexiæ metum, vena eſt ſecanda. Ubi porro hyſterica vel hypochondriaca ſymptomata, ac ſuffocationes veluti ſunt præſto; itidem ſanguis mittendus; ſed neutiquam in brachio, potius vero in pede, ſiquidem paroxyſmi inde exacerbantur.

§. III.

Circa topica in ſpaſmis gulæ inferioris. Quando ſpaſmus gulam magis inferiorem obſidet; linimenta ac externa reliqua non tam pectori ac præcordiis, quam potius ſpinæ dorſi ſunt adplicanda: id quod præſertim JOH. LANGIUS *epiſtol. medic. Part. II. epiſtol.* 43. *pag.* 178. ex *Aëtio*, *Galeno*, & experientia commonſtrat. Namque cum œſophagi canalis, immediate cum ſpina dorſi connectitur; vis remediorum, huic illitorum, eo certius ad illum penetrabit.

§. IV.

Topica in ſuffocationibus hyſtericarum. In paroxyſmis ſuffocativis hyſtericarum, ubi ſemimortuæ jacent, ad eas excitandas, inſignioris uſus ſunt, præter clyſteres, graveolentia, volatilia oleoſa, caſtorina &c. naribus adplicata, aut plumæ perdicum, aliaque fœtida accenſa: quippe quæ motus effrænes conſopiendi, egregiam vim habent.

§. V.

Purgantium noxa. Ad exaſperandum, & magis confirmandum tam pharyngis, quam gulæ inferioris ſpaſmum, nihil magis contribuit, quam vehementiorum purgantium uſus. Præſtat his ſemper blanda laxantia, mannata, rhabarbarina, balſamica; aut concurrentibus flatulentiis, clyſmata oleoſa & carminativa ſubjungere.

§. VI.

Cura ſpaſmorum œſophagi in febribus acutis. Quæ febribus acutis ſupervenit, faucium conſtrictio, præter conveniens regimen, medicinis antiſpaſmodicis, & antepilepticis ſublevanda erit: quo ſpectant pulvis Marchionis, nitrum cum camphora mixtum, tinctura bezoardica *Michaelis* cum mixtura ſimplici maritata, &c. Opiata enim & craſſiora adſtringentia his in caſibus, veneni inſtar ſe habent.

§. VII.

Cura eorundem, à vermibus inductorum. Idem ſymptoma, ſi vermibus, primas vias obſidentibus, eaſque vellicantibus jungitur, non ceſſabit, niſi his eliminatis. Tum vero cum purgantibus caute mercandum eſt: & ſi mercurialia exhibeantur, protinus ſuperbibere juvat oleum amygdalarum dulcium, ne inteſtina ab illis nimium vellicentur.

§. VIII.

Clyſterum nutrientium uſus. Quandocunque adſtrictio œſophagi tanta fuerit, ut vel nihil alimentorum tranſmittat, & juſto diutius inhæreſcat: tunc, ne contabeſcant ægri, ano infundere convenit clyſteres lacteos ac nutrientes, de quibus videas LANGIUM *in epiſtol. medic. Lib. I. epiſt.* 80. *pag.* 361.

§. IX.

Clangoſæ concuſſiones infantum. Ad convulſivos œſophagi motus, cumprimis pertinent pectoris clangoſæ concuſſiones, quæ teneris infantibus inter epilepticas affectiones evenire, & vulgo pro ſingultuoſis commotionibus venditari ſolent. Re autem vera nihil ſunt aliud, quam convulſivæ œſophagi, & vicinarum partium concuſſiones; & plerumque triſtes ſunt nuncii, cum morbo ad extrema ventum eſſe. Medico tunc nihil ſupereſt, quam ut blandis antepilepticis, anodynis, & analepticis pugnet, inſtantemque mortem prænunciet.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Spaſmus totius œſophagi. Verbi quidam divini miniſter, ab obitu uxoris triſtiſſimus ſemper, olim hypochondriacis ſpaſmodiciſque motibus, caput potiſſimum in conſenſum trahentibus, obnoxius, tanta ſubito pectoris, gulæ, laryngiſque conſtrictione prehendebatur, ut nec vocem edere, nec ſpiritum trahere, nec deglutire quicquam valeret, inſuperque velut attonitus proſterneretur. Ab hac vero acceſſione media nocte invadente, per ſponte ſequutos copioſiſſimos ſudores prorſus liberatus; eandem tamen ſequenti mane poſt aſſumtum calidiſſimum Thee boes potum rurſus incidit: & quan-

quanquam variorum externorum uſu adminiculorum, ad rationis integritatem mox rediret, retinuit tamen & loquendi impotentiam, & deglutiendi, ſpirandique ſummam difficultatem. Adplicatis venæ ſectione, frictionibus, ſpiritibus nervinis, theriaca ſub linguam poſita, maſticantibus, interneque, quantum fieri poterat, datis anodynis, tenaciſſimus, ac copioſiſſimus mucus non ore ſolum reddebatur, verum etiam non quidem vomitu, ſed anxio tantum vomendi conatu, *mit einem erſchrecklichen Würgen* eructabatur. Laxatis hinc per ſeptem horas conſtrictis linguæ vinculis, ſermonis quædam rediit facultas, ipſaque pharyngis rigida detentio aliquantulum ſoluta fuit, ut liberius deglutire valeret: ſpaſmus tamen gulæ inferioris, & pectoris anguſtia adhuc adeo urgebat, ut deglutita in ipſo œſophago ſtagnare, nec ad ventriculi cavum pertingere poſſe viderentur. Nec vero ullæ medicinæ, nec antiſpaſmodici pulveres, nec anodynus liquor, nec pediluvia, nec ſperma ceti in oleo amygdalarum dulcium ſolutum, nec alia quicquam opis adferre valebant. At enim vero, cum camphoræ duo ſcrupuli, in oleo olivarum ſoluti, ex errore uno hauſtu aſſumerentur: ſontica quidem inſequebantur ſymptomata: æger vero ab omni conſtrictione faucium, brevique poſt à toto morbo liberatus fuit.

Epicriſis.

Ferax eſt hic caſus utiliſſimis obſervationibus; quarum has notabimus.

1) Morbus hic generatim apoplexiæ levioris nomen meretur: quæ pro cauſa nullam nec ſanguinis nec ſeri extravaſationem agnoſcit, ſed ſola ſpaſmodica ac rigida detentione, nervoſarum in cerebro, & circa nervorum principium ſitarum, nec non vicinarum oris, linguæ, faucium, laryngis, œſophagi, totiuſque ſæpenumero pectoris partium abſolvitur. Hæc vero debetur humorum craſſorum, plus minus viſcidorum ad dictas partes congeſtioni & ſtagnationi: quare relaxato ſpaſmo, mucus viſcidus exſpuitur, ac è gula eructatur. Atque talis apoplexiæ ſpecies hypochondriacis admodum familiaris eſt; & hinc hypochondriaco-ſpaſmodica appellari meretur.

2) Conſtricta in hoc affectu fuiſſe pharyngem, muſculos linguæ, oſſis hyoidis, ac laryngis, vel loquendi impotentia, ſpirandi ac deglutiendi difficultas indicant. Conſtrictio autem canalis gulæ inferioris, & ipſius ſuperioris orificii ventriculi, ex aſſumtorum libere deglutitorum in medio œſophago ſubſiſtentia patet.

3) Obortis ſudoribus, remittunt ſpaſmodicæ conſtrictiones, à particulari humorum congeſtione factæ. Sub illis enim æqualis ſuccorum per totum corpus redditur circuitus; qui nondum ſopitis ſpaſmis, fieri nequit.

4) Sumto potu calidiſſimo rediit paroxyſmus. Quemadmodum enim magnum frigus nervos vehementer afficit, & ad ſpaſmos proritat; ita etiam nimius calor, vellicando nervoſas œſophagi ac faucium tunicas, ad eaſdem diſponit moleſtias.

5) Adhibita remedia non contemnendi ſunt uſus: præſertim autem camphoræ tam inuſitata doſi uſurpatæ effectus eſt peculiaris. Illius virtutem antiſpaſmodicam, tutam, & ab omni commotione, uti vulgo creditur, vacuam, peculiari *diſſertatione de uſu camphoræ interno* jam demonſtravi; & aſſeverare certa fide poſſum, quod id remedii genus granis circiter duobus cum nitro permixtum in diſcutiendis humorum ſtagnationibus, ad ſuperficiem pellendis ſudoribus, & exanthematibus, atque relaxandis internarum partium conſtrictionibus divinæ fere ſit virtutis.

Observatio II.

Vir quidam admodum bilioſæ conſtitutionis, ex nimia iracundia, & perperam inſuper datis medicinis, poſt prævias quaſdam adflictiones, in gravem demum incidit pharyngis conſtrictionem, & præſertim diarrhœam hiſce potiſſimum notis manifeſtam: Per intervalla acceſſit magna deglutitionis difficultas, & moleſta pali faucibus infixi ſenſatio, qua ſimul percepit, ac ſi quid ex ore foret ejiciendum, ac veluti proſerpere vellet, ut etiam Medicus cum ægrotante putaverit, vermem ibi reſidere & ſuum affectare exitum, atque ideo multa anthelmintica, & ſuccum citri ordinaverit, quem æger inſigni quantitate devoravit. In acceſſione partes extremæ, ſub æſtate etiam calidiſſima, valde frigeſcebant, & quandoque contremiſcebant: malum ab admiſſo frigore ſemper ingraveſcebat; alvus erat ſicca & obſtructa, abdomen flatibus diſtentum, appetitus & ſomnus valde exiguus, pulſus durus, urina limpida, inſignis ad iram propenſio; horumque omnium ab aſſumto quodam purgante ſumma exacerbatio. Conſultus ego, morbum hunc, jam ultra tres menſes durantem, oppugnaturus, ordinavi pro potu decoctum temperatum, & in illo nonnunquam cochlear unum olei amygdalarum dulcium ſorberi juſſi. Tum pilulas præſcripſi antiſpaſmodicas, quas §. III. ſuperius recenſui, eaſque quotidie ſumendas ſuaſi: præbui etiam mixturam ex liquore anodyno, oleo chamæmeli vero, abſinthii, & de cedro, bis quotidie capiendam; nec non pediluvia, & externam faucium & œſophagi cum balſamo meo vitæ inunctionem commendavi: quibus factum eſt, ut intra paucas hebdomades æger convaleſceret. *Spaſmus pharyng.*

Epicriſis.

1) Spaſmus pharyngis, quem & deglutitionis impedimentum, & pali faucibus infixi ſenſatio produnt, in noſtro caſu debetur vehementi excandeſcentiæ, & perverſæ medicationi: ſiquidem purgantibus vehementioribus, ac ſpirituoſis tractatum fuiſſe ab initio morbum percepi. Jam vero notiſſimum eſt, & iracundiam, & purgantia per ſpaſmodicas canalis magni alimentaris, qui œſophago, ventriculo, ac inteſtinis abſolvitur, conſtrictiones ſuum edere effectum: qui in præſenti caſu circa pharyngem præcipue ſeſe exſeruit.

2) Hunc Medicus, vermem, quem ſubeſſe putabat, occiſurus, cum multis irritantibus, anthelminticis, ac acidis, magis augeret, ac confirmaret; anſam quoque præbuit, ut per totum corpus propagaretur, & extremorum frigus, alvi adſtrictionem, urinæ limpidæ mictionem, pulſumque durum poſt ſe traheret. Teſtatur quoque hic affectus ſpaſmodicam ſuam indolem. 1) eo, quod per intervalla redierit, & 2) ſub illo animus valde ſenſibilis, & ad iracundiam facillimus fuerit redditus: quæ duo momenta ſpaſmodicis morbis ſemper fere ſunt propria.

3) Me-

3) Meretur hic pharyngis ſpaſmus vocari idiopathicus; quem ſemper in conſtrictione muſculorum dilatatorum pharyngis, quæ ſenſum globi in faucibus producit, collocandum eſſe putamus. Tum enim vicinæ partes, linguæ, os hyoides, & larynx ſpaſmi vacuitate plerumque gaudent; quare in ejuſmodi caſu, nec lynguæ impotentia, nec ſuffocationis ac laryngis conſttictionis notæ adſunt. Contra vero ſymptomaticum vocamus, qui has vicinas partes, & in pharynge œſophageum ſaltem muſculum tenet conſtrictum; unde quidem deglutitio æque ac in idiopathico difficilis eſt, at nulla pali ſenſatio, quoniam dilatatores à conſtrictione liberi ſunt. Quamobrem ſi hunc caſum cum præcedente conferamus, in hoc idiopathicum, in illo ſymptomaticum pharyngis ſpaſmum offendemus.

4) Curatio ſolis antiſpaſmodicis, & ſtagnantes in pharynge humores diſcutientibus, ac derivantibus, adornanda eſt. Prioris generis remedia fuere pilulæ, & mixtura anodyno-roborans; alterius balſamum vitæ extrinſecus illitum; & tertii pediluvia: quorum ope in hiſce caſibus, ubi magis vitium motuum, quam humorum peccat, tantum non ſemper votis potiri licet.

Observatio III.

Spaſmus gulæ inferioris & ventriculi. Vir LXV. annos natus, ſtrictioris habitus, & vaſis capacioribus inſtructus, ex hæmorrhoidum ſuppeſſione, aut ad minimum irregulari fluxu, variis hypochondriacis moleſtiis, per aliquot annos ſollicitatus, ventriculi poſt aſſumtionem parciſſimi etiam cibi inflationem, alvi obſtructionem, quandoque profluvium, adpetentiam fere caninam, dorſique cruciatus toleravit. His demum omnibus, ea ſupervenit adflictio, ut libera quidem deglutitione cibos potumque devoraverit: cum autem ventriculum vellent ingredi; in œſophago quaſi vinculis conſtricto hærere, nec ulterius progredi poſſe viderentur: ea tamen differentia, ut calidi potus libero gauderent tranſitu, frigidi autem malum exaſperarent, & fere regurgitarent; quibus denique ſæpenumero muci vomibunda accedebat rejectio. Ego cum ex impedito ſanguinis per viſcera imi ventris circulo, & hinc facta ejus in canale inteſtinorum ſtagnatione, horum, ventriculi, & œſophagi ſpaſmum derivandum eſſe putarem, ordinavi ad ſanguinis progreſſum æqualem reddendum, infuſum theiforme ex herbis ſalviæ, veronicæ, ſummitatibus millefolii, floribus chamomillæ, ſemine fœniculi, & aniſo ſtellato confectum, maneque bibendum. Præbui pilulas meas balſamicas, quovis tertio die capiendas; atque pulverem, qui habebat radicem ari, pimpinellæ, corticem caſcarillæ, cinnamomi, ſuccinum præparatum, ſal tartari, nitrum depuratum, & oleum de cedro, circa prandendi tempus ſumendum dedi, non minus liquorem anodynum, eſſentiæ caſtorei nuptum per vices propinavi: flatulentias clyſteribus oppugnavi, rectum vivendi genus, & pro potu decoctum temperatum commendavi. Et denique ad promovendas hæmorrhoides venæ ſectionem, ac hirudinum adpicationem ſuaſi, eo effectu, ut redeunte ab his hæmorrhoidum fluore, ſenſim cum morbo in gratiam rediret ægrotans.

Epicriſis.

Quicunque ſymptomata in hoc morbo præſentia, cum ſignis, quæ ſupra §. V. ſpaſmis gulæ inferioris propria diximus, ritè contulerit: facile deprehendet, pharynge à ſpaſmis libero, inferiorem gulam iis agitatam, quin conſtrictionem ea per totum ventriculum ac inteſtinorum canalem fuiſſe propagatam. Horum vero omnium prima origo debetur inordinato hæmorrhoidum fluori: quo ſanguinis per imi ventris viſcera, maxime inteſtina, circuitus impeditus fuit. Unde exceperunt ſpaſmodici motus; hiſque legitima chyli depuratio, & humorum excrementitiorum eliminatio perturbata eſt: hinc accumulatæ in ventriculo cruditates acidæ, bilioſæque, vellicarunt præſertim tunicam illam nerveam, quæ ab œſophago, per trium digitorum ſpatium in ventriculi cavum protenditur: ex qua ſpaſmus ad gulam uſque propagatus, conſtrictivum ibidem ſenſum procreavit; quo aſſumti cibi in ipſo ſubſiſtere coguntur, & coacervati per os rurſus expelluntur.

Tali igitur in caſu ſola ſpaſmodica ac anodyna mali quidem cauſam non tollunt; ad mitigandos tamen motus ſpaſmodicos, multum inſerviunt. Sed in tali ſubjecto, quod fluxum hæmorrhoidalem diſpoſitum antea, & huic adſuetum fuit, huic revocando, omnis impendenda eſt opera. Cui tandem ſcopo, & hirudines, & venæ ſectiones, & pilulæ balſamicæ adprime ſatisfecerunt. Præterea in eundem finem, licet remotius, & proxime magis ad reſolvendas & incidendas ventriculi cruditates, & æqualem humorum circulum reſtituendum, collinearunt reliqua medicamina.

Observatio IV.

Fœmina XXX. annorum, pallido vultu, ac ſtrictiori corporis habitu prædita, & chloroſi obnoxia, ante tres annos primum gravida, de capitis doloribus, præcordiorum anguſtiis, & pedum tumoribus conqueſta fuit: quorum ſymptomatum priora duplici venæ ſectione, hoc ſola pedum ligatura debellavit. Deinceps altera vice gravida, iiſdem adflicta moleſtiis, iiſdemque liberata remediis, feliciter ſuperavit partum, lochiiſque rite ſuccedentibus, per decem abhinc ſeptimanas, ab omni morbo vixit immunis. His elapſis acceſſere œſophagi diſtentiones, quibus primum ſemel biſve duntaxat quavis hebdomade, & quidem poſt deglutitum ultimum bolum alimenta in gula hærere videbantur, & multo demum potu ad ventriculum deprimi debebant. Sed aucta paulatim eſt hæc moleſtia, & ſub ſingulis ſe exſerere cœpit epulis, adeo ut ſolidis veſci nequiverit, nec niſi liquida aſſumere potuerit: quin linctibus, gargariſmatibus, aliiſque medicinis fruſtra adhibitis, res tandem eo pervenit, ut miſera nihil plane niſi calidam cereviſiam deglutire valuerit. Videbatur enim ipſi tuberculum quoddam fauces obſidere, ac ciborum deſcenſum remorari; quod tamen & per intervalla duntaxat, & non eodem ſemper ſenſit loco, dum modo in pharynge, modo in media, modo infima œſophagi regione hærere obſervabatur. Juncti erant ructus, qui ex ventriculo aſcendentes, & ad hoc ſic dictū tuberculum pertingentes, ſtatim recidebant, neque eructari poterant, denique aſſidua vexabat nauſea. Accitus Medicus, ſpaſmum ſubeſſe ratus, propinavit interne potiunculam laxantem, & cremorem hordei cum oleo amygdalarum dulcium potari juſſit: *Contumaciſſimus gulæ inferioris ſpaſmus.* exter-

externe cataplaſma emolliens, atque diſcutiens, & linimentum ex balſamo vitæ noſtro, & ſpiritu vini adplicuit. Nec irritus horum fuit effectus, ſiquidem non ſolum omnibus liquidis liberum reddebatur iter; verum etiam, poſtquam abſque ulla tuſſi, inſignis viſcidæ pituitæ copia vomitu excernebatur; & tuberculi ſenſatio, & nauſea, & ructuum moleſtia evaneſcebant. Neque vero minus ſolidiores cibi adhuc ſubſiſtebant, & demum moleſta œſophagi conſtrictio iterum accedebat; cujus adeo conſcia erat ægrota, ut non ſolum clariſſime ſentiret, num œſophagus conſtrictus, anne relaxatus fuerit; ſed quoque evidenter perciperet, ipſum poſt aſſumtos tepidiores potus relaxari: *Es komt ihr vor, als wenn ſich eine Falte aufthäte.* Et hæc adflictio cum copioſiſſima muci viſcidi exſcreatione: oris perpetua amaritie, & colli, dorſique magno dolore pertinaciſſime inhæſit; donec adhibitis ex meo conſilio, interne aquis Sedlicenſibus, & elixirio viſcerali Egranis, externe balſamo vitæ adplicato fuerit debellata.

Epicriſis.

1) Quemadmodum omnis ſpaſmus vel in uno loco fixus, ſtabilis, ac rigidus eſt, vel per totum membrum decurrit: ita hoc præſertim in œſophago obſervamus. Ad poſteriorem claſſem pertinent nauſea, ructus, vomitus, quin etiam ſingultus; qui affectus omnes abſolvuntur motu œſophagi periſtaltico inverſo, & ſpaſmodice aucto, ubi ſcilicet ſpaſmus ab inferiori parte incipiens, ad fauces uſque decurrit. Contra vero rigida œſophagi conſtrictio, in eo potiſſimum morbo, quem nos ſpaſmum gulæ κατ᾽ ἐξοχὴν vocamus, & ſupra deſcripſimus occurrit; atque reliquæ ſpaſmorum ſpecies ſymptomatice ſæpius junctæ deprehenduntur.

2) Talis morbus eſt ille, de quo præſens agit obſervatio; qui pro cauſa agnoſcit, cruditates viſcidas, acres, bilioſas in ventriculo ſubſiſtentes, teſtante oris amaritie, nec non viſcidos humores in ipſis œſophagi vaſis ſtagnantes. Quod ſi vero & in horum cauſam remotius inquiranus, nulla ſe offert alia, quam depravata digeſtio: unde etiam factum eſſe credo, quod, licet Medicus, convenienti medela ſpaſmum gulæ debellaverit, ille tamen recruduit, quoniam ad roborandum ventriculum nulla ſubinde cura fuit directa.

3) Tuberculi in œſophago ſenſatio, nihil eſt aliud, quam tunicæ muſculoſæ ſpaſmodica conglobatio, quæ propterea mox in hoc, mox altero loco ſeſe exſeruit, & per hunc vagum ac incertu circuitum ſe diſtinguit à præternaturali tumore, huic canali innato.

4) Videre etiam ex hoc caſu licet, quam pertinax ac magna poſſit eſſe gulæ conſtrictio, adeo ut ne vapores quidem halituoſi, per ructus è ventriculo elevati, pervadere potuerit, ſed ad locum ſtricturæ devenientes, iterum relabi debuerint.

Observatio V.

Spaſmus gulæ inferioris, cum rejectione multi muci.

Vir quidam, LIII. annorum, valde pituitoſus, victus exactiſſimam ſervans rationem, vitæ vero ſedentariæ nimium deditus, nec unquam ſanguinis miſſionibus, per venæ ſectiones, aut ſcarificationes adſuetus, & flatulentis admodum obnoxius moleſtiis, ultra jam triginta annos tuſſi quadam cum levi aſthmate juncta, ſingulo mane multum pituitæ excutiente, laboravit; quæ vernali præſertim, & autumnali tempore exacerbata, per aliquot hebdomades, gravius adflixit. Hic ante quatuor circiter menſes ex improviſo, eam incidit moleſtiam, qua ſumti cibi, utut minutiſſime conciſi, in œſophago, circa ſuperius ventriculi orificium, ſubſiſtebant, nec niſi hauſto potu detrudebantur. Paulo vero poſt hæc adfectio ita invaleſcebat, ut cibi æque ac potus in gula veluti detenti ſubſiſterent, ac coacervati, vomitus quadam ſpecie rurſus eructarentur: liquida tamen, ſi tepida fuerit, parca quantitate aſſumere valebat. Infeſtabat hoc incommodum per periodos; adeo ut interdum etiam cibi ad ventriculum deferri potuerint: prorſus tamen, fruſtra adhibitis varii generis medicaminibus, cedere recuſabat. Verum tribus abhinc hebdomodibus, aſſumta caro iterum ſubſiſtebat, nec cum potu ad ventriculum perduci, nec vomitu reddi poterat, magnamque creans moleſtiam. Tandem capiebat æger, proprio inſtinctu oleum olivarum, cum melle; & ab hoc ultra menſuram unam muci tenaciſſimi una cum detenta carne eructabat. Inde quidem melius habebat, adeo, ut ad minimum juſculis veſci potuerit; & ubi recidebat malum, eructato ſponte muco, cujus excretionem adhibitus quidam ſpiritus aniſatus cum ſaccharo mixtus adjuvabat, rurſus remittebat. Verum paulo poſt gravior reddebatur ſtatus: ſiquidem conſtrictio gulæ, ciborum & potuum deſcenſum impediens, majores capiebat vires, adeo ut adpetitu integro gaviſus, nihil fere comedere poſſet, ideoque corpus ſenſim contabeſceret. Accedebat virium collapſus, frequens corporis tremor, atque frigus, maxime ſi vel aëri liberiori ſe exponeret, vel in eructando muco occupatus eſſet. Præterea noctu præſertim mox in gula inferiori circa ſtomachum, cum in ſuperiori circa fauces ſentiebat tuberculum quoddam, inſtar ovi columbini, quod emiſſis ructibus evaneſcere quidem videbatur, mox vero recurrebat. Verum plerumque nec ructum edere, nec ſingultire valebat: quod ſi autem hi motus ſuccedebant, non ſolum levamen totius mali inferebant, verum etiam ſi aſſumtorum quidpiam in gula hærebat, illud vel per os reddebatur, vel in ventriculum deferebatur. Notabile etiam erat, quod quæ jam ingreſſa erant ventriculum, vomitu nunquam rejicerentur; ſed hoc duntaxat mucus, cibus, vel potus in gula remoratus excerneretur. Adfligebat inſuper, poſt aſſumtum nuper purgans, gravis inter ſcapulas dolor; nec moleſta erat ulla ventriculi gravitas. Quando vel frigidi potus parum ceperit, vel frigidum aërem inſpiravit; protinus exacerbabantur omnia.

Epicriſis cum conſilio.

1) Quantum cauſarum cognitio, ad curandum morbum, præſtet momentum, vel hæc docet morbi hiſtoria. Medici enim, quorum plures conſulebat æger, in varias quidem abierunt opiniones; nulla tamen rei conformis erat. Quidam enim accuſabant ventriculi atoniam; alii ſcirrhoſum œſophagi tumorem; alii nimiam pituitam ventriculum, & œſophagum obſidentem. Priores duæ cauſæ prorſus à veritate ſunt alienæ; ut enim alia momenta, ipſis contraria

ta-

taceam, vel id eas fefellit, quod malum per intervalla revertatur. Tertia eſt tantum remota; cui in acceptis ferenda proxima, quam non aliam ſubeſſe judico, quam ſpaſmum œſophagi pertinacem.

2) Teſtantur hunc cuncta ſymptomata. Primum quidem ſubſiſtentia ciborum in gula, potuum calidorum liber tranſitus, conſtrictionis remiſſio, & à frigore revocatio, dolor inter ſcapulas, ſenſatio tuberculi in gula, extremorum frigus corporis tremor &c.

3) Notabile eſt, ructus ſolviſſe conſtrictionem gulæ. Dum enim hæc in uno loco pertinax inhæret, ac fixa eſt, ructus vero non niſi inverſo motu periſtaltico totius canalis abſolvitur: facile patet, cur illa ſtrictura vehementiori exiſtente, & ſingultiendi, & ructus emittendi potentia fuerit prohibita, item cur ſi ructuoſi motus major vis fuit, hæc reſiſtentiam fixioris ſtricturæ ſuperavit.

Cum hic affectus & huic ſimiles fomitem & materialem ſuam, à qua propignuntur, cauſam potiſſimum in ventriculo, ſive potius duodeno ſtabulantem habeat; videlicet vitioſorum & crudorum acido-bilioſorum humorum ſaburram, qui continuo pravas exhalationes in ſuperjacentes nervoſas partes emittunt; curandi methodum ego ita inſtituere ſolitus ſum, ut pulvere abſorbente & ſalino deterſivo, leniterque nitroſo, convenienti doſi & tempore, præmiſſo vel blandiori emetico ex radice Ipecacuanhæ, vel pilulis, quæ ex noſtris polychreſtis & extracto panchymagogo *Crollii* compoſitæ ſunt, excretionem ſufficientem materiæ peccatis promoveam, & demum convenientibus ſtomachicis roborantibus, digeſtionis negotium in meliorem & naturalem ſtatum reducere annitar. Quæ remediorum genera, ſi intentioni minus reſpondeant, quod fit, quando hypochondriaca vel hyſterica ſic dicta paſſio hujus morbi fundamentum eſt; tunc omnino ad validiora, uſum videlicet aquarum thermalium vel acidularum, ad balnea quoque, ad peregrinationes pro mutando aëre & corporis motione confugiendum erit, qua methodo etiam hic æger convaluit.

Observatio VI.

Spaſmi gulæ ex muco ipſi impacto. Vir illuſtris, annorum L. conſtitutionis ſatis robuſtæ, victui duriori, carnibuſque fumo induratis longo abhinc tempore adſuetus, & vini, nec non ſpiritus vini potui valde deditus, in animi excandeſcentiam proclivis, parum adpetit, & excuſſo mane ſomno, magnam in faucibus & ore percipit ariditatem. Tum è lecto ſurgens ſub cordis ſcrobiculo quandam perſentiſcit moleſtiam, ab humore glutinoſo, ibi firmiter impacto, qui tam vehementem cauſatur irritationem; ut illuſtris æger magno impetu ac labore illum exſcreando rejicere annitatur, non ſine ingenti thoracis, atque totius corporis concuſſione, rubore faciei, ſudoreque totum corpus occupante. Tandem aliquot cochlearia, modo inſipidi, & muçoſi, modo bilioſi & acidi humoris eructantur, idque jam per aliquot duravit menſes. Conſultus ego, primum ut à remediis ſtomachum roborantibus, & aquis vitæ ſpirituoſis, quibus ſe abſque ullo ſolamine permultis fuiſſe uſum ſcribebat, necnon omni ſpiritus vini potu prorſus abſtineret, monui; & potius ſuaſi, ut victo molli, tenuique, ac acidulis Egranis, ineunte æſtate uteretur; pro potu ordinario aquam thermalem Piperinam, quam in promtu habebat, uſurparet, cœnam intermitteret, atque pulverem nitroſum præcipitantem, cum hauſtu aquæ fontanæ, cubitum iturus caperet. Ex quibus conſiliis inſigne percepit allevamentum.

Epicriſis.

Non pauca in praxi medica occurrunt eorum exempla, quibus noctu humiditas mucoſa, ſive pituita in faucibus, ipſoque œſophago concreſcit, & intus firmiter inhæreſcit; quam deinde magno, & ſæpe fruſtraneo conatu expellere moliuntur. Humor hic non ex aſpera arteria, ejuſque glandulis, nec ex pharyngis, aut laryngis glanduloſa tunica; nec ex pituitaria, quæ baſin narium involvit, ſed ex glandulis ipſius œſophagi, quæ, tunica nervea ablata, in conſpectum veniunt, & preſſæ per vaſa excretoria ac foramınula, quibus præditæ ſunt, humorem ſtillant, ſuam ducit originem. Hæ igitur glandulæ, ſicubi à vaporibus acribus, acidis, vel etiam calidis, ex ventriculi vel duodeni ſinu elevatis vellicantur, fundunt lympham, quæ facile concreſcit in mucum, qui tam mole, quam qualitate inimica tunicam muſculoſo-nerveam ad ejuſmodi ſpaſmodico-convulſivum proritat motum.. Hinc facile patet, tali in caſu, nec calida & aromatica, nec ſpirituoſa proficere; quippe quæ lympham magis viſcoſam, & humores bilioſos magis acres reddunt & volatiles: quibus temperandis longe majori efficacia potus diluentes, fonteſque medicati potius inſerviunt.

Plures hac de re notatu dignos caſus legas in *Conſult. medic. ſect. II. caſ. LXIII. LXV.*

CAPUT VI.

De motu ventriculi convulſivo, ſive Vomitu.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Deffinitio vomitus. Vix quicquam in humana vita frequentius occurrit *vomitum*: namque nec ullus hominum erit quin vomuerit, nec pauci ſunt morbi, qui vomitu, tanquam moleſto complicantur ſymptomate. Nihil autem aliud eſt, quam *œſophagi, ventriculi, & maxime duodeni motus periſtalticus, præter naturam inverſus, & ad convulſivam contractionem uſque auctus, quo contenta ventriculi, vel inteſtini ſimul duodeni per os rejiciuntur.*

§. II.

Emeticorum & Dyſemetorum deſcriptio. Non quidem obſcurus eſt affectus, qui, ut dignoſcatur, ſignis egeat: attamen eo attentius concurrentia ſymptomata & adfectiones obſervare convenit, quo magis cauſæ id vitii genus producentes variant. Generatim ſciendum eſt, quoſdam ad vomendum valde faciles, à leviſſima cauſa diſponi; alios vero minus promtos, atque magis inani, moleſtoque vomendi conatu urgeri. Illi à ſchola medica vocantur *evemeti*, & ſunt inprimis infantes præ adultis, fœminæ præ viris, & viri laxioris habitus: hi dicuntur *dyſemeti*, & ſunt ſtrictioris habitus corpus, brevioris colli, omneſque robuſtiori nervorum ſyſtemate præditi.

§. III.

Hiſtoria vomitus. Vomitum antecedere & comitari ſæpius ſolet moleſtiſſima nauſea, *es wird ihnen erſchrecklich übel*, cum tenſione & gravitate in epigaſtrica regione, oris amaritudine, ardore, morſu, inappetentia: adeſt quoque magna præcordiorum anxietas, inquietudo; multum ſalivæ tenuioris in os ſtillat, multumque ſpuitur, *der mund läufft ihnen voll Waſſer*; accedit vertigo, oculorum caligo, & obtenebratio, capitis gravitas, faciei rubor, tremor inferioris labii, & cumprimis anxia cardialgia; atque tandem poſt laborioſam, & inanem eructationem, contenta in ventre extruduntur. Quæ adfectiones ſat luculenter ſpaſticam & convulſivam ventriculi & adnexarum nervoſarum partium ſubverſionem oſtendunt.

§. IV.

Diverſitas materiæ per vomitum excretæ. Materia, quæ per vomitum rejicitur, dum varia eſt, diverſas vomitibus imponit denominationes. Saburra mucoſa, chymoſa, ciborum nondum penitus diſſolutorum reliquiæ rejectæ, vomitum pituitoſum conſtituunt; bilioſa colluvies bilioſum exhibet; eadem ab admixtione aliorum humorum, vel acidorum & corrodentium ſubnigricantem, corruptum, viridem, æruginoſum porraceum ſpargit. Interdum vermes & inſecta rejiciuntur; nonnunquam ſtercorea materia ex imis revoluta inteſtinis expellitur; quandoque pus redditur & ſanioſa materia; quin carnoſam inſtar polypi membranoſam maſſam in ventriculo generatam, vomituque expreſſam fuiſſe me obſervaſſe teſtor. Effertur non raro ſincerus ſanguis, & vomitus tunc dicitur cruentus; & interdum idem ater corruptuſque vomitur, tumque morbus audit niger *Hippocratis*; cujus utriuſque non faciemus mentionem: quia in *parte ſyſtematis noſtri therapeutica II.* id jam factum eſt.

§. V.

Sedes vomituum. Sedes materiæ, quæ evomitur, proxime quidem ipſi inhæret ventriculo; cujus æque ac vicinarum partium præternaturali motu illa eliditur: at vero ex aliis & remotis etiam partibus, hepate, pancreate, per ductus, ex liene, ex ipſa quoque ſanguinis & humorum maſſa, ex habitu corporis, ut in tumoribus per vaſa & glandulas huc adducitur. Cauſæ quæ ſenſibilem nervoſam ventriculi ſubſtantiam ad ſyſtalticum & compreſſorium motum irritant, non tantum in ipſo, ſed etiam in aliis vicinis & remotis partibus nervoſis, quærendæ ſunt, cum ſubinde animadvertamus plurimis ſpaſmodicis adfectionibus per conſenſum vomitum accedere. Quæ præcipua momenta ut clarius & rectius intelligantur; è re fore arbitror, ut accuratiorem ventriculi & duodeni fabricam ſecundum recentiorum & probatiſſimorum anatomicorum deſcriptionem præmittamus.

§. VI.

Fabrica ventriculi membranacea. Primum igitur notandæ veniunt tunicæ ventriculi, quarum quatuor ipſi tribuuntur, extima eſt membranacea, à peritonæo oriunda, & cum tunica concavum diaphragma cingente continua: altera eſt muſculoſa, quæ duplici conſtruitur fibrarum ſerie, externa quæ fibras habet longitudinales, longitudinem ventriculi abbreviantes; interna vero partim quaſdam, à cardia ad pylorum excurrentes, & utraque orificia ad invicem coarctantes, partim alias circulares, latitudinem ventriculi amplectentes, hancque contrahentes exhibet. Tertia, quæ huic ſubjacet, tunica audit nervea, fibris tendineis, obliquè per ventriculum decurrentibus prædita, prioribus amplior, hinc rugas formans, & glandulis multis referta. Quarta dicitur villoſa ex papillis nerveis, & extremis vaſculis, villorum inſtar erectis concinnata, & mucagine, quam dictæ plorant glandulæ, obducta. Cæterum inter tunicam exteriorem, & muſculoſam; hanc & nerveam; atque hanc & villoſam triplex conſpicitur ſubſtantia celluloſa, vaſa ſanguifera copioſiſſima continens.

§. VII.

Fabrica ventriculi vaſculoſa. Deinceps conſiderari merentur vaſa ventriculi. Arteriæ ſunt duæ gaſtricæ, dextra, ſiniſtraque & coronaria. Namque poſtquam arteria aorta inferior, perforato circa ſpinam ſepto abdomen ingreditur, protinus ſpargit arteriam cœliacam, quæ in tres ramos diſpeſcitur: prior eſt hepaticus, à quo ſuboritur 1) pylorica, 2) gaſtrica dextra, 3) duodena arteria: alter eſt coronarius, qui ventriculum innumeris ramificationibus amplectitur: tertius eſt ſplenicus, qui ad lienem tendens exhibet 1) arteriam pancreaticam, 2) gaſtricam ſiniſtram, quæ cum dextra conſtituit gaſtro-epiploicam. 3) Ipſam epiploicam, 4) vaſa brevia, quorum alterum eſt venoſum. Per hunc arteriarum nexum patet, quantus ſit humorum circuli per dictas partes conſenſus. Venæ ſunt coronariæ, geſtrica dextra, ſiniſtraque, & alterum breve vas. Omnes oriuntur à vena portarum, cujus truncus ſub duodeno ad pancreas tendens primum venas cyſticas, pyloricas, duodenales; dein tres, interdum duos ramos ſuppeditat, quorum primus ſplenicus dat coronariam, gaſtricam ſiniſtram, pancreaticam, epiploicam, & vas breve venoſum; alter meſaraicus major inteſtinales & gaſtro epiploicam; tertius hæmorrhoidalis internus, gaſtricam dextram, & duodenalem. Unde liquet, præpedito ſanguinis in uno viſcere circuitu, illum ad alterum regurgitare. Lymphatica vaſa comitantur venas; nervi arterias. Hi vero naſcuntur partim à pari vago, partim intercoſtali ramo. Par vagum duobus ramis ab utroque œſophagi latere deſcendens, toti ventriculo innumeras ramificationes tribuit, tumque ad formandos nervi intercoſtalis plexus concurrit. Hic enim perforato diaphragmate, juxta arteriam cœliacam format ganglia ſemilunaria; unde in dextro latere ſurgunt plexus hepaticus, & renalis dexter; in ſiniſtro naſcuntur plexus lienaris, ſtomachicus & renalis ſiniſter: ex hepatico & renali dextro, nec non ganglio ſemilunari ſuboritur plexus meſentericus ſuperior; cujus interventu dicti in utroque latere quinque plexus adeo utuntur, ut partes ab illis ſuos nervos mutuantes, arctiſſimo gaudeant conſenſu.

§. VIII.

Fabrica duodeni. Attendi porro meretur fabrica duodeni: quod cum ventriculo ratione tunicarum, nervorum, vaſorumque convenit; & à pyloro incipiens, tres format flexuras. Prior occurrit, dum à ventriculo obliquè, deorſum, ſimul retrorſum tendit, circa cujus finem inſeritur ipſi ductus choledochus, bilem, ſuccumque pancreaticum ſecernens. Deinceps cum dextrum ambit renem, alteram exhibet flexuram, qua accumbit pancreati; tandemque juxta ſpinam, reni ſiniſtro appropinquans, tertiam ſuppeditat, ſuper qua feruntur

&

& arteria, & plexus meſentericus ſuperior: cujus conſtrictio protinus hoc inteſtinum afficit. Ceterum illud reliqua inteſtina capacitatis amplitudine, contra communem ſententiam, qua anguſtius dicitur, longe ſuperat.

§. IX.

Conſenſus ventriculi ac inteſtini duodeni cum aliis partibus.

Hæ binæ partes, ventriculus nimirum, & inteſtinum duodenum, quod ventriculus minor non immerito vocari poteſt, inſigni nexu non modo invicem, ſed etiam cum aliis nerveo-membranaceis gaudent partibus. Connectuntur enim 1) cum œſophago, per ipſarum tunicarum, quæ utrique parti eædem ſunt, communionem, & hinc cum ipſa fauces, & os cingente tunica cohærent. 2) cum toto inteſtinorum canale, non modo per tunicarum earundem protenſionem, verum maxime vi plexus ſuperioris meſenterici, à quo cuncta inteſtina ſuos nervos mutuantur. 3) cum omento, quod ventriculi parti anteriori firmius annectitur. 4) cum ſepto tranſverſo, per ramulos è nervo vago & intercoſtali, nec non tunicam exteriori & ſepti & ventriculi ſuperficiei communem; & illius reſpectu cum 5) nervoſis, ac membranaceis pectoris partibus; nec non muſculis abdominis. 6) cum ductibus biliferis, non tantum per choledochum canalem, duodeno inſertum, verum maxime per plexum hepaticum, qui ſurculos dat duodeno, ac ventriculo, cumque plexu ſtomachico, interventu meſenterici ſuperioris communicat. 7) cum pancreate, cui firmiter adhæreſcit duodenum. 8) cum renibus, per plexum renalem dextrum & ſiniſtrum, qui cum ſtomachico connectitur; 9) cum capite & cerebro, nec non corde per nervum vagum, qui his partibus communis eſt.

§. X.

Motus periſtaltici uſus.

Vi tunicæ muſculoſæ, ejuſque fibrarum §.VI. ſuperius recenſitarum, œſophago, ventriculo, cunctiſque inteſtinis communium, propriis iſtis partibus eſt motus quidam vermicularis, quem etiam periſtalticum vocant. Hic conſiſtit in dictarum partium alternante conſtrictione ac relaxatione; & à parte ſuperiori deorſum tendit: in ventriculo, variis modis eum contrahendo, arctando, rurſuſque dilatando, diaphragmatis & muſculorum continuo, qui ſub reſpiratione fit, motu adjutus, ciborum & digeſtionem, & per pylorum expulſionem ſecundat: in inteſtinis, humorum laudabilium per chylifera vaſa reſorptionem, & excrementitiorum ad inferiora protruſionem, & per anum eliminationem peragit.

§. XI.

Formalis ratio vomitus.

Quandocunque vero hic periſtalticus motus, deorſum vergens, ad præternaturalem, ſpaſmodicam vel convulſivam intenditur motionem: oriuntur inteſtinorum tormina, dolores circa pylorum cardialgici, ſpaſmus ſic dictus ventriculi, colicæ paſſiones, & alvi profluvium. Quod ſi autem idem hic motus, præter ſpaſmodicam contractionem invertatur, & ad ſuperiora tendat; cogit primum contenta ex inteſtinis in ventriculum; aut ſi jam in ipſo fuerint, ea ſurſum trudit, tumque fit vomitus. Sub hoc enim pylorus cum adnexo duodeno pariter, ac anterior & inferior ventriculi portio, contractis violenter fibris longitudinalibus, & circularibus, ad ſuperius orificium contrahuntur; contenta ipſius ad hoc adplicantur; continuante à tergo ſpaſmi impetu, in œſophagum coguntur; & motu illo inverſo per totam gulam propagato, ad os feruntur, & eructantur. Adjuvant hunc motum violenta diaphragmatis, & muſculorum abdominalium per conſenſum facta conſtrictio & parietum ventriculi facta inde compreſſio: hinc poſt ſingulas vomitiones, difficilem ſpirationem adhuc continuare, & abdominis regionem plus minus gravi dolore affici, in comperto eſt; quid quod in animalibus poſt devoratum emeticum diſſectis, preſſionem ventriculi à diaphragmate ac muſculis abdominis rectis potiſſimum oculis intueri licet. Quidam ex Medicis Anglis hac in opinione ſunt, fibras ſtomachi nihil prorſus ad vomitionis actum conferre.

§. XII.

Symptomatum deſcriptio & ratio.

Verum quo debiliores ſunt ventriculi fibræ, & quo mobilior, majorique copia rejicienda ſaburra præſto eſt: eo facilior fit vomitus. Quod ſi vero robuſtiores fuerint fibræ, ut in dyſemetis, aut cauſa vomitus in humore tenaci, viſcido, plicis ventriculi firmiter inhærente, vel materia acri, cauſtica nervis inſidente conſiſtat; tum gravis fit vomitio, atque ſonticis ſtipatur ſymptomatibus. Namque antecedunt primum graviſſimæ cardialgiæ, immanes nauſeæ, præcordiorum anxietates, inquietudines, laborioſæ, ac inanes eructationes, moleſtæ abdominis, contentarum partium, maximeque diaphagmatis concuſſiones, hinc ſingultuoſæ agitationes; claro documento, magnam ſubeſſe ventriculi convulſionem, ad expellendam noxiam materiam haud ſufficientem. Frequentiſſimum tunc eſt, ut convulſio ventriculi ad ductus biliferos propagetur, & hinc fiat effuſio bilis ad duodenum, & ventriculum; qua eructata, nihilominus continuat vomitio. Motus ille aſcendit per œſophagum, qui lympham ex ipſius ac faucium glandulis exprimit; cujus multum ſpuitur: *Der Mund läufft voll Waſſer.* Compreſſis porro per vehementiſſimas concuſſiones ventriculi, & adnexarum partium vaſis ſanguiferis ibidem ſitis: cruor majori copia & impetu ad ſuperiores partes, atque caput compellitur; ejus vaſa infarcit, membranas nerveas diſtendit, & ad ſimilem ſpaſmum proritat. Hinc fiunt faciei rubores, capitis dolores, oculorum caligines, vertigines, tremor inferioris labii, atque non raro totius nervoſi generis convulſivæ, ac epilepticæ commotiones.

§. XIII.

Differentia vomitus in idiopathicum & ſympathicum.

Cauſa, quæ ad vomitum diſponit, proxima eſt vellicatio vel ſtimulatio fibrarum ventriculi ac duodeni nervearum: vellicans autem materia hæret vel in ipſis illis partibus, vel in remotioribus, vi nervorum cum iſtis connexis. Hinc reſultat differentia vomitus in *idiopathicum*, & *ſympathicum*; ille cauſam materialem in ipſo ventriculo vel ſaltem duodeno habet; hic eandem remotius in inferioribus inteſtinis, ductibus biliferis, renibus, capite &c. hærentem agnoſcit, & conſenſuali magis vitio motuum nititur. Idcirco facile patet, nullam eſſe monarchialem illam potentiam, quam ſuo pylori rectori tribuit Helmontius, à quo ſemper ſtricturæ, & inverſi motus initium arceſſendum eſſe putat. Quamvis enim nonnunquam illa fiat; attamen non raro ex infimis inteſtinis conſtrictionis principium ſuboriri, vel ſtercorei teſtantur vomitus.

§. XIV.

§. XIV.

Cauſæ materiales ſunt nimia aſſumtorum quantitas,

Inter cauſas itaque vomitus materiales, in ipſo ventriculo hærentes, accuſanda primum venit nimia aſſumtorum quantitas; quæ fibras ventriculi nimium aggravat, & ultra ſphæram elaſticitatis diſtendit, donec, facto rapidiori fluidi tenuiſſimi & ſanguinis adfluxu, in convulſivum motum actæ, inimicam ſibi materiam expellere moliantur. Ex hac cauſa obnoxii ſunt vomitibus 1) helluones ob potum nimiis hauſtibus ingeſtum; 2) infantes teneri, ob lac copioſius ſumtum, vel datos præmature ſolidiores cibos; quo in caſu non ſine ratione pylori anguſtiam, ſolidiora nondum tranſmittentem accuſat KERKRINGIUS *ſpicileg. anat. obſ.* 20. 3.) homines à morbis, & tolerata ſub iis media debilitati; in quibus parcior quoque ciborum, maxime ſolidorum, quantitas vomitum ciere poteſt; unde dicunt: *Der Magen kan noch keine Speiſe vertragen.* 4) Pueri voraces, qui & crebris vomitionibus, & frequenti ſingultu vexantur.

§. XV.

2] Saburra ventriculi.

Concitat deinceps vomitum ſaburra vitioſa in ventriculo contenta; quæ non raro à cibis crudis, dyſpeptis, fumo induratis, ſalitis, aliiſque incongruis non bene concoctis relinquitur. Hinc fiunt vomitus pituitoſi, qui eveniunt 1) hominibus, qui debilitate ventriculi præditi ſunt, ſimulque voraces, 2) qui mollioribus cibis adſueti, victum ſubeunt craſſiorem, 3) qui gulæ indulgent, ſimul vero diuturniori ſomno, vitæque ſine motu deſidi ſunt dediti. Eadem ſaburra, mora temporis, acida redditur, & accedente ob iracundiam, aliaſque forſan cauſas, ex duodeno bile, acrior evadit; unde ex ventriculo bilioſi fiunt vomitus.

§. XVI.

3] Humor bilioſus in duodeno.

Omnes vero bilioſi vomitus, maxime ſi vel chronici, vel periodici fuerint, fomitem ſuum in duodeno habent. Aptiſſimum fovendæ ſaburræ hoc inteſtinum eſt, propter flexuras, quibus pollet; & quoniam in eo bilis chymoſo ſucco affunditur. Hæc ſi iners fuerit, vel languente inteſtinorum tono, ſtagnaverit, nec rite cibis permiſceatur, aut accedentibus acidis humoribus magis in ſua craſi pervertatur, acris ac veluti cauſtica redditur; & vellicando parit vomitus bilioſos, virides, æruginoſos, quin & nigros. Namque bilis ab acido forti fit viridis; & ſi diutius ſubſiſterit, nigrum inducit colorem. Inde etiam acidiſſima evomi ſolet materia, quæ dentes ſtupefacit, atque pavimenta, vaſaque argentea arrodit. Talem vitriolacei ſaporis obſervavit HENRICUS AB HEER *obſerv.* 29. & ego in *not. ad* POTERIUM *Cent. II. caſu* 93. recenſui caſum, ubi per vomitum materia inſtar aquæ fortis corroſiva fuit rejecta, quæ cum limatura martis, in verum abiit vitriolum.

§. XVII.

Vomitus hypochondriacorum.

Ejuſmodi vomitibus ex duodeno originem trahentibus vexari ſolent 1) hypochondriaci ac melancholici, in quibus ob languidum inteſtinorum tonum, non modo cruditates acidæ ac viſcidæ ex cibis in ventriculo & duodeno relinquuntur; ſed bilis quoque adeo iners eſt, ut loco chyli generoſioris, magnus fiat proventus humorum acrium, acidorum, cum bile corrupta, i. e. temporis mora nigra facta mixtorum, hinc nigrorum, quos Veteres à liene proficiſci autumarunt. Hi vero humores omnino vellicant duodenum, ac ſenſibilem pylorum: unde facile ſubvertitur ventriculus, maxime cum hæ partes ad inverſionem motus periſtaltici per ſe ſint pronæ. 2) Scorbutici, quorum tota humorum maſſa ſpiſſa eſt, ac impura. 3) Cachectici, quorum bilis vappida exiſtit, nec diſſolvendis penitus cibis ſufficit: unde in iis vomitus magis bilioſo-viſcidi fiunt. 4) Infantes, lac impurum, à matris excandeſcentia acidum factum, ſugentes; quibus frequentiſſimi ſunt vomitus praſſini, æruginoſi, virides. 5) Febre quartana affecti.

§. XVIII.

4] aſſumta qualitate inimica.

Concitant porro vomitum aſſumta qualitate noxia. Sic cibi nimium pingues, horæi, fermenteſcibiles, maxime ſi ſaburra quædam bilioſa in ventriculo ſcateat, acriorem fermentationem ſubeundo, vomitum movent. Idem faciunt cibi ingrati cum faſtidio aſſumti; eo magis, ſi nimium pingues ac oleoſi fuerint. Huc quoque pertinent acria, ac principio ſubtili cauſtico prædita; ſicuti ſunt omnia vomitoria; nec non ſubjecta venenata, ova barbi piſcis, de quibus conf. TIMAEUS A GULDENKLEE *lib. III. cap.* 7. nec non fungi venenati, quorum mentionem injicit HILDANUS *Cent. IV. obſ.* 34. De venenis ipſis, arſenico, mercurio ſublimato res notiſſima eſt; quippe quæ ob ſumme cauſticum principium, præter vomitus, graviſſima inducunt convulſiva totius corporis ſymptomata: id quod de vomitoriis atque purgantibus acrioribus etiam eſt ſtatuendum.

§. XIX.

5] Materia acris per metaſtaſin ad ventriculum delata.

Non minus humor ſubtilis acris nervoſis ventriculi partibus incumbens graviſſimas excitat vomitiones. Transfertur ille nonnunquam per metaſtaſin, à materia arthritica, eryſipelacea, podagrica, ſcabioſa, ulceroſa, purpuracea, topicis intus acta, nec non à diarrhoeis ac dyſenteriis cohibitis. Sic nati ab ulcere præmature conſolidato vomitus exemplum recenſet JOH. RHODIUS *Cent. II. obſ.* 65. & de podagra retropulſa, ad id vitii genus diſponente caſum allegavi in *conſult. med. Tom. II. Sect. IV. caſ. CLXX.* Eadem ratio eſt, quod in variolis, morbillis, febribuſque malignis, ac exanthematicis, atrociſſimi fiant vomitus: ſiquidem miaſma horum morborum acre, & cauſticum, obſidendo nerveas ventriculi fibras, id mali infert. Hinc quoque arceſſenda eſt graviſſimi vomitus in peſte cauſa; ubi diſſecto cadavere HELMONTIUS lib. quem inſcribit *tumul. peſt. pag.* 54. ventriculum eſchara obductum; & DIEMERBROECK *de peſte Lib. IV. hiſt.* 15. eundem carbunculo occupatum, ſe vidiſſe perhibent.

§. XX.

6] Sangui ad ventriculum congeſtus

Cruor vitalis ad vaſa ventriculi, & adnexarum partium, majori copia congeſtus, ea graviter diſtendendo, vomitum producere ſolet. Hinc illum patiuntur 1) fœminæ gravidæ, primis geſtationis menſibus; dum nimirum ob retenta menſtrua cruor ad ſuperiora regurgitat, qui grandeſcente fœtu, in quibuſdam poſt quartum menſem plerumque ceſſat: qualem notabilem caſum allegat PETR. LOTICHIUS *Lib. V. obſ. 7. pag.* 442. 2) fœminæ, quibus non fluunt menſtrua. Sic PANAROLLUS *Sect. I. obſ.* 22. meminit puellæ, quæ nondum menſtruata, per ſeptem integros

tegros annos, ſimul ac cibos caperet, illos revomuit, prodeuntibus vero menſtruis, ab eo malo liberata fuit. 3) viri, quibus ſuppreſſæ ſunt hæmorrhoides, ubi ſanguis ad venam portæ majori copia refluit. Quibus in caſibus non rarum quoque eſt, vomitum cruentum ſuboriri.

§. XXI.

In cardia vitium vomitum producat. Ipſe ventriculus præter naturam conſtitutus, vomitum ciet. Primum quidem orificium iſtius ſuperius, vel ſpaſmo, vel alia cauſa præternaturali occluſum, ſimilem parit affectum, qui vero non verus vomitus dici poteſt, & magis ad ſpaſmum gulæ inferioris pertinet: ſiquidem cibi priuſquam devenerint in ventriculum, cum muco in gula contento rejiciuntur. Similes caſus videas apud WILLISIUM *pharm. rat. part. I. ſect. II. cap.* 1. *pag.*17. FERNELIUM *Lib.VI. pathol. cap. I.* & COITERUM *obſ. chirurg. pag.* 121. ubi cardia ſcirrho, & tuberculo duro obturata fuit.

§. XXII.

Pylori vitium fit cauſa vomitus. Aliter ſe res habet cum pyloro, ex cujus præternaturali conſtitutione, ac obſtructione, chronicæ, perpetuæque propullulant vomitiones: adeo, ut fere regulæ inſtar ſit, quod qui diu, maxime à ſumtis epulis, vomuerunt, ſimulque contabeſcunt, pylorum habeant male conſtitutum. Sic ipſum prædurum, ac ita incraſſatum fuiſſe, ut nihil ciborum tranſmitteret, refert SANCHEZ *L. obſ. p.*376. Eundem ſcirrhoſum prorſus deſcribunt SALMUTH *obſ.*20. *cent.I.* WILLISIUS *Pharm. rat. P. I. Sect. II. cap.*1. *pag.* 55. ACT. MED. BEROL. *Dec. II. vol. III. pag.*45.; nigricantem & arroſum MEIBOM. *diſſ. de vomitu* §. 31. à deglutito nummo obſtructum KERKRINGIUS *ſpic. anat. obſ.*1. quibus in caſibus ad finem vitæ moleſtæ vexarunt vomitiones.

§. XXIII.

Sympathicus vomitus oritur à ſtrictura inteſtinorum. Sympathicus vomitus oritur primum ab irritatione tam œſophagi, quam inteſtinorum. Hinc ſæpiſſime fit, ut à pluma vel digito, faucibus tantum intruſo, & œſophagi principium titillante, ſtatim ventriculus, præſertim humorum copia onuſtus ſubvertatur. Deinceps converſi motus periſtaltici initium profundius ab inteſtinis ordiri ſæpius, & per conſenſum ad ventriculum propagari, docent vomitus à doloribus inteſtinorum colicis, torminoſis &c. prognati: quo in caſu ingens ſæpenumero humorum varii coloris & conſiſtentiæ copia eructatur: Conf. HILDANUS *cent. IV. obſ.*32. & 35. & MARCELLUS DONATUS *hiſt. mirabil. Lib. IV. cap.*3. viginti ſaburræ libras, vomitu quotidie rejectas fuiſſe afferit. Ipſe vidi in ſenibus hernioſis, ubi ingens inteſtinorum portio prolapſa fuit, per plures annos inſignem ac mirabilem amurcæ quantitatem quovis tertio vel quarto die, vomitu redditam fuiſſe.

§. XXIV.

Vomitus à colica, ileo, herniis, vermibus. Tali ratione inteſtinorum vitio vomitus ſuperveniunt 1) eorundem diſtenſionibus à flatibus & fœcibus, ſimile exemplum allegante DODONÆO *obſ. med.*37. 2) pertinaci colicæ ſpaſmodicæ, teſte experientia. 3) contumaci alvi obſtructioni, uti fit in morbo ſpaſmodico vago, in quo clyſteres injecti una cum ſtercoribus per os redduntur. 4) in morbo ileo & herniis, 5) dyſenteria, annotante PLATERO *obſerv. pag.* 875. 6) vermibus, inteſtina ac ventriculum rodentibus Vid. AMATUS LUSITANUS, *Cent. I. curat.*5. *Cent. III. cur.*20. Ipſe novi puellam ſeptem annorum, quæ de immanibus cardialgiis, convulſionibus, continuiſque vomitionibus conqueſta, tandem grandem per os ejecit vermem, & paullo poſt defuncta eſt. His in caſibus ſæpenumero univerſalis motus periſtaltici eſt inverſio, quæ ab inteſtino recto incipiens, ad fauces uſque aſcendit, cunctaque inteſtinorum contenta per ſuperiora vehit, & expellit.

§. XXV.

Vomitus à vitio ductuum biliferorum. Per conſenſum quoque gravis vomitio fit, à vitio ductuum biliferorum in hepate. Quemadmodum vero hi ductus, eodem ac inteſtina modo, & conſtrictivo, & dilatatorio gaudent motu: ita eorundem & præternaturalis conſtrictio, & nimia laxitas ad vomitum contribuit. Priori modo non modo ipſa bilis violenter in duodenum, & ex hoc in ventriculum, retrogrado itinere exprimitur, hujus tunicas vellicat, & hinc revomitur; verum etiam ipſe dictorum canalium ſpaſmus, per plexus hepatici & ſtomachici conſenſum, ad ventriculum propagatur. Poſteriori ratione per laxatos tubulos bilis nimia copia in duodenum effunditur.

§. XXVI.

Vomitus bilioſi variæ cauſæ. Reſpectu hujus cauſæ, vomitum movent 1) ipſa emetica, atque purgantia fortiora, quæ tam ventriculum, quam ductus biliferos in ſpaſmum agunt, qui bilem effundit in duodenum. 2) gravis iracundia, præſertim inter ipſum paſtum, quæ etiam ab iracunda matre, ad inſontem infantem, ubera trahentem, pernicioſum edere valet effectum. 3) in ipſa febre tertiana, ob ſpaſmum primarum viarum, vomitus bilioſus cum euphoria fit. 4) nec non in cholera, febribuſque bilioſis. 5) in malo hypochondriaco, ubi ſpaſmi viarum primarum urgent. 6) denique calculi veſicæ felleæ; aut concretiones bilioſæ in illa, ſpaſmum excitant, bilioſos vomitus producentem: quales notabiles caſus in M.N.C. *anno VI. dec. I. obſ.*20. & SCULTETO *armament. obſ.*61. exſtant.

§. XXVII.

Vomitus à calculo. Nihil eſt familiarius, quam quod nephriticos & calculoſos affectus comitentur nauſea, vomitus, & tormina inteſtinorum: eo magis ſi calculi hæreant in ſenſibilibus ureteribus, aut etiam renibus, quales obſervationes legi poſſunt apud BONETUM *ſepulchr. obſ.*60. Ita memini celebrem Medicum & Botanicum hujus loci ſexagenarium ex calculo in medio ureteris ſiniſtri firmiſſime hærente & impacto, per trimeſtre ſpatium continuis vomitionibus cum ciborum faſtidio perſeverantibus, ſubſequente tandem virium collapſu & corporis contabeſcentia, ante quindecim annos mortuum: aliquot ſeptimanis ante obitum de corrupto & fœtido materiæ, quæ ejiciebatur, odore & ſapore querebatur, ipſe exiſtimans, urinoſum laticem, qui parcius reddebatur, eſſe permixtum. Frequentiſſime etiam fit, ut à ſpaſmo ventriculi & inteſtinorum ſilentes hactenus nephritici paroxyſmi reſuſcitentur. Ratio in promtu eſt: Namque dum ren ſiniſter ſuum plexum nervoſum, interventu meſenterici ſuperioris cum ſtomachico cohæret; dexter autem per ſimilem plexum immediate cum hepatico, & ſtomachico connectitur; & inſuper duodenum hujus renis involucris firmiter junctum ſit: facile patet, cur quidem utriuſque renis, dextri tamen præ

ſiniſtro

ſiniſtro ſpaſmi vomitum, ſæpenumero biliosum, tamque vehementem moveant, quantum vix præſtiterit emeticum. Notabilis hunc in finem eſt obſervatio, quam MEIBOMIUS *diſſ. de vomitu §. XXVII.* recenſet, quod calculi renibus impacti primum horrendos induxerint vomitus, hiſque ceſſantibus, tantum œſophagi concitaverint ſpaſmum, ut ex ore quaſi quidquam exſilire videretur.

§. XXVIII.

Vomitus à capitis læſione. Vomitus quoque per conſenſum fieri comites affectuum capitis, docuit jam HIPPOCRATES, dum *Lib. VI. aph.* 50. *Quibus*, inquit, *diviſum eſt cerebrum, his febrem, & bilioſum vomitum ſupervenire neceſſe eſt*: & in *Coac. prænot. cap.* 3. §. 3. *quibus cerebrum vulneratur, febris plerumque ac bilis vomitus accedit.* Et notum eſt unicuique Chirurgorum, capitis ac cerebri, hujuſque membranarum, inflammationes, vulnera graviora atque contuſiones, vomitum ſequi: neque minus idem accidit, gravioribus partium nervoſarum capitis ſpaſmis, uti cumprimis in atroci illo dolore capitis, quem clavum vocant hyſtericum; in rebelli cephalalgia, hemicrania, vertigine, apoplexia ſpaſmodica &c. Quæ omnia per conſenſum, quem ventriculus, vi paris nervorum vagi, cum capite fovet, contingunt: cujus etiam cum pari quinto connexio in cauſa eſt, quod vomitus excipiant difficilem dentitionem.

§. XXIX.

Vomitus à cauſa externa. Ad externas magis cauſas, quæ ventriculum comprimendo, ac irritando, vomitum movent, referri meretur mucronatæ cartilaginis depreſſio: quales caſus BARBETTE *anat. Lib. I. cap.* 4. & DECKERUS *prax. Barbett. pag.* 126. recenſet. Hanc ob cauſam virgines etiam, quæ rigidis illis lignis, quæ *Planchette* dicunt, ſua præcordia coarctare ſolent, ad vomendum ſunt faciles. Huc quoque pertinet vomitus imaginatorius, qui ex viſis, aut tantum auditu perceptis ingratis rebus ſuboritur. Non minus hoc loco commemoranda vomitio eſt, quæ à frigore extrinſecus ventriculo admiſſo naſcitur: item quæ à motu corporis vorticoſo, & in navi à non aſſuetis inſtituto proficiſcitur.

§. XXX.

Vomitus criticus. Datur vomitus criticus, quando ſcilicet cauſa materialis, quæ ipſum produxit, ipſo vomitu eliminatur, qui valde ſalutaris eſt, & interdum obſervatur in iracundis, & cachecticis cholericis; nec non in febribus & intermittentibus & acutis, circa dies potiſſimum judiciales. Hac enim ratione ventriculus, duodenum, vaſa hepatis biliaria, pancreas & inteſtinorum canalis atque glandulæ à ſuccis & humoribus vitioſe ibidem collectis expurgantur, qui alias maſſam ſanguineam ingredientes, varia inferre poſſent mala, quæ ab iſtis foras projectis timenda non ſunt. De tali ſalutari vomitu egregia ſunt, quæ habet CELSUS *l.* 1. *cap.* 3. *vomitus*, inquit, *utilis eſt plenis & bilioſis omnibus, ſi vel nimium ſe replerunt, vel parum concoxerunt. Nam, ſive plus eſt, quam quod concoqui poſſit, periclitari, ne corrumpatur, non oportet; ſive jam corruptum eſt, nihil commodius eſt, quam id, qua via primum expelli poteſt, ejicere. Itaque ubi amari ructus cum dolore & gravitate præcordiorum ſunt, ad hunc protinus confugiendum eſt.*

§. XXXI.

Cauſarum diagnoſi. Cauſarum diverſitatem produnt concurrentia ſigna. Pituitoſi vomitus, cum dolore circa ventriculum gravativo, cruditates in primis viis hærentes, indicant: bilioſi chronici, & periodici, nimiam ductuum biliferorum laxitatem ſignificant: chronici per multos annos durantes, cibos ſemicoctos ſimul eructantes, viſceris cujuſdam læſionem ac ſcirrhum portendunt. A calculo ſubortum vomitum colligimus ex juncto in regione lumbari dolore, cum urinæ imminuto fluxu, & ſabuli excretione. Complicati vero vultus pallores, inteſtinorum dolores ac roſiones, cum frequenti ſputatione, nariumque pruritu, vermium ſuſpicionem movent. Ceterum judicio opus eſt, ut ex aliis, quæ concurrunt, ſymptomatibus veram vomitus cauſam exploremus: quoniam hac latente, palliativa tantum conceditur curatio.

§. XXXII.

Prognoſi. Omnis critica vomitio ſalutaris; ſymptomatica, mala, & ab acrimonia ſubtili cauſtica, nervos vellicante, peſſima. Omnis vehementior vomitus, periculo non vacat: movere enim poteſt abortum, excitare herniam, & non ſine noxa ad retropulſionem materiæ arthriticæ, podagricæ, ac eryſipelaceæ diſponere. Inde ruptum eſſe omentum perhibent ACT. MED. BEROL. *dec. II. vol. III. pag.* 33. ipſumque ventriculum lacerari, auctor eſt SANCHEZ *obſ. pract. pag.* 376. Bilioſi vomitus, maxime virides, porracei, æruginoſi, metu periculi terrent, & inflammationem minantur. Vomitus qui fit à vermibus, ventriculum arrodentibus, plerumque pernicioſus: lethum prænunciat, quando lumbricus mortuus ejicitur, & antea graviſſima ſymptomata & atroces artuum convulſiones ſimul & ſemel ceſſant, quod evenit, ſi ſphacelus ſuperveniat, à quo etiam vermes enecantur. Omnis quoque fœtidus vomitus, quia internam corruptionem indicat, mali ominis eſt. Sebaceus corroſivi acidi humoris copiam, qua pinguia coagulantur, in ventriculo generari & plerumque intolerabilem ardorem ſeu ſodam parere indicat.

Ubi ingens craſſi inſtar bovinæ bilis bruno colore tincti humoris copia ad libram dimidiam vel unam vel ſponte vel arte evomitur, quod non raro in lentis febribus accidit, primum à ventriculo inteſtinum magna atonia adfectum eſſe, certum eſt indicium.

Vomitus ultra ſemeſtre ſpatium vel amplius continuus cum lento æſtu & corporis extenuatione haud incertam ulceroſi ventriculi ſuſpicionem alit: qualem caſum ante quinquaginta annos, cum Mindæ Weſtphalorum artem exercerem, vidi & obſervavi diſſecto poſt mortem corpore.

METHODUS CURATORIA.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Quemadmodum vomitus criticus, quo humores copioſi varii generis rejiciuntur, ſalutaris eſt, & nullam exigit fere curationem, ut potius promoveri nonnunquam debeat: ita ſymptomaticus, qui removendæ cauſæ ſæpius eſt minus accommodatus ac ſufficiens, tanto magis ſollicitam & providam exigit curam. Et hæc binis potiſſimum abſolvitur indicationibus, ut ſcilicet primum convulſivam illam, ac effrænem ventriculi motionem provide conſopiamus; & deinceps cauſas materiales oppugnemus, iiſque medeamur.

§. II.

§. II.

Primæ indicationi ſatisfaciunt antiſpaſmodica, roborantia, anodyna à lenioribus ad fortiora aſcendendo. Sunt ejuſmodi remedia crocus & caſtoreum in pulveris, eſſentiæ pariter, ac extracti forma; theriaca cœleſtis, cum pulvere ſuccini & abſorbentibus, cornu cervi, cancrorum oculis, & coralliis rubris maritata. Ex his confecti pulveres, cum aquis ſpirituoſis ac vinoſis, quales ſunt aqua florum tiliæ, liliorum convallium, chamomillæ, meliſſæ, menthæ, ceraſorum nigrorum, cinnamomi &c. non ſine ſingulari fructu adhibentur. Inter roborantia laudem merentur nux moſchata, flores macis, cardamomum, cinnamomum, coſtus verus, caryophylli, cortices citri, & aurantiorum, radices gentianæ rubræ, calami aromatici, galangæ, herba majoranæ, roriſmarini &c. & ex his parata olea pariter ac eſſentiæ. Omnibus vero in hoc malo appropriatis & ſpecificis mentha criſpa palmam præripit: nam ex ea paratum genuinum oleum mirifice & ſedandi & roborandi fine omnibus fere medicamentis poteſt admiſceri. Ex anodynis efficacem non minus ac perquam tutam virtutem liquori meo anodyno tribuere poſſum, maxime ſi cum balſamo vitæ meo permiſceatur. Et ſi denique potentioribus opus fuerit anodynis; in uſum vocari poſſunt pilulæ de ſtyrace, WILDEGANSII & laudanum SYDENHAMII liquidum.

§. III.

Ubi hæc adhibentur, non ſine fructu conjungi poſſunt, topica regioni epigaſtricæ admovenda, quæ motuum ferocitatem aliquantulum coercendi vim habent. Quo nomine commendari merentur, olea deſtillata roborantia menthæ, caryophyllorum, nuciſtæ, abſinthii, macis, de cedro &c. cum balſamo Peruviano in unguentum redacta, nec non epithemata, ex ſpiritu matricali, theriacali, aqua Reginæ Hungariæ, eſſentia croci, & cataplaſma ex ſpiritu vini camphorato, fermento panis, aceto vini acerrimo, balſamo Peruviano additis aliquot olei macis & menthæ guttulis confieri poſſunt. Non levioris virtutis eſt emplaſtrum de cruſta panis, cum balſamo Peruviano, & una alteraque olei cujuſdam deſtillati guttula malaxatum: quibus denique ſuperimponere decet ſacculos calidos & reſolventes & roborantes. Perquam utile etiam eſt noſtrum vitæ balſamum, præcordiis & regioni epigaſtricæ illitum.

§. IV.

At vero ludetur utique omnis opera, ſi his ſolum utamur, nec ad cauſam materialem tollendam ſimul reſpiciamus. Vomitus itaque, qui dicitur pituitoſus, & à cruditatibus primarum viarum, hiſque impacto muco viſcido dependet, optime curatur ipſo vomitu, maxime ſi ille ad eliminandam penitus ſaburram non ſit ſufficiens, & magis moleſto vomendi conatu, nauſea ac cardialgia vexat. Tunc enim præmiſſis incidentibus, ac digeſtivis, ut ſalibus neutris, radice ari, & cumprimis ſquillæ, ſuccurrendum eſt leni emetico, quale conſtituit aqua tepida, butyro inſulſo permixta, & copioſe hauſta; vel etiam radix ipecacuanhæ in pulvere propinanda. Infantibus vero ex lacte congrumato, vel meconio intra ſinum ventriculi contento vomiturientibus, convenit oxymel ſquilliticum, cum ſyrupo de rhabarbaro mixtum exhibere.

§. V.

Cura vomitus bilioſi. Bilioſus vomitus, qui à digeſtione labefactata proficiſcitur, & fomitem ſuum in duodeno habet, præter abſorbentia & blanda laxantia mannata ac rhabarbarina, perfectam admittit ſanationem, ex inſtauratione roboris ventriculi ac inteſtinorum: quam remota ſenſim ſaburra, elixir noſtrum viſcerale, diutius, & cum conjuncta recta vivendi ratione, & corporis exercitatione uſurpatum, feliciter præſtabit. Et uti hoc bilioſi vomitus genus chronicum eſt; ita magis acuti, & ſæpius ſontici eventus eſt illud, quod à vehementiori ventriculi ac ductuum biliferorum ſpaſmo, ab iracundia concitato, originem trahit. Tum convenit bilis acrimoniam diluentibus, acidulis remediis, ſpiritu nitri dulci, ac vitrioli, abſorbentibus, ebore foſſili, cancrorum lapidibus &c. contemperare; ſpaſmodicos vero motus blandis antiſpaſmodicis ac anodynis delinire; junctis evacuandi fine, potiunculis rhabarbarinis. Ubi vero ſubeſt coagulum aut calculus felleus: ei reſolvendo non eſt præſtantius ſubſidium thermis Carolinis, aut acidulis quibuſdam tepide adhibendis. Ubi nimia vaſorum biliariorum laxitas vomituum chronicorum cauſa fuerit; conducunt roborantia, ex quibus palmam obtinent cortex chinæ, caſcarillæ, eſſentia gentianæ, & tincturæ martiales, in aquis vinoſis propinandæ.

§. VI.

Vomitus ab acri, venenata materia ſuborti curatio. Qui ab acri materia, nervis ventriculi inſidente ſuboritur vomitus, & à retropulſa podagra, arthritide, aut intus acto eryſipelate natales mutuatur: præter blanda ſedantia, & motus expulſioni materiæ minus proportionatos coercentia, exanthematicæ materiæ revocationem expoſcit. Hanc obtinere licet, dato pulvere diaphoretico, qui ſanguinis motum una cum peregrina materia foras educit, eo felicius, ſi refracta camphoræ doſis ipſis addatur, & externe clyſteres, frictiones, & pediluvia conjungantur. Ubi venena, vel venenati cibi malum produxerunt, nihil certius auxilium præbet, quam largiſſimus lactis, & pinguium potus, mox ab initio porrigendus; quo & ſpicula veneni obtunduntur, & hoc una cum liquido vomitu rejicitur. Hinc multis etiam Medicis in more eſt poſitum, ut vomitum, qui in peſte, febribuſque malignis à miaſmate, tunicas ventriculi ſtimulante concitatur, data cum potu tepidiori ſufficienti radice ipecacuanhæ adgrediantur, tumque acida cum diaphoreticis maritata exhibeant; ſed cave, ne vomitum hoc in morbo concites, ſi jam inflammatio ventriculi præſto fuerit.

§. VII.

Vomitus à ſaburra inteſtinorum curatio. Sæpius ſaburra acris, acida, bilioſa, ad inteſtinorum volumen devoluta cum colicis doloribus vomitum excitat: quo in caſu oretenus exhibere convenit 1) diluentia ac demulcentia, decoctum avenæ, cornu cervi, ſerum lactis, vel oleum amygdalarū dulcium ad aliquot cochlearia; 2) antiſpaſmodica, ex quibus liquor anodynus mineralis cum aliquot guttulis olei macis veri maritatus, & cum aqua frigida exhibitus, omnibus palmam reddit dubiam; poteſt quoque laudanum *Sydenhamii* in uſum trahi; atque etiam ſpiritus vitrioli rectificatus vel ſolus vel cum liquore anodyno mixtus, & cum aqua frigida propinatus, idoneum in vomitu, ſi tempera-

mentum eſt cholericum, remedium exiſtit. 3) blanda laxantia, quæ inter clyſteres cunctis reliquis palmam eripiunt, junctis oretenus mannatis, rhabarbarinis, vel etiam ſalibus thermarum ſolutis. Clyſteres ex ſolo lacte parati, in vermium præſentia ſunt convenientiſſimi: quibus etiam obviam eundum eſt reſolventibus amaris, atque laxantibus mercurialibus, ſi modo ſub horum uſu ſufficiens lac aut oleum amygdalarum exhibeatur.

§. VIII.

Præſervatoria methodus. Præſervativa methodus locum habet maxime, ubi ex nimia primarum viarum laxitate cruditatum perpetuus fit proventus, & inde periodicæ eveniunt vomitiones. Tum regio ventriculi, pariter ac dorſi circa primam lumborum vertebram, cui per ligamentum quoddam annectitur ventriculus, ab omni frigore munienda eſt. Cibi ſaliti, acidi, crudi, infumati, dyſpepti ſtudioſe vitari; nec pro potu cereviſia, ſed decoctum quoddam, conjuncto vini veteris generoſi, potiſſimum Burgundiaci, uſu, adhiberi debent. Nocet quoque nimius ſomnus; magis vero utilis eſt moderata corporis exercitatio. Ad tempus ſub epulis elixiriis viſceralibus uti; nec non balnea martialia, & remedia liquida ex marte parata uſurpare expediet. Et denique per vices blando laxante canalem alimentarem purgare juvabit.

CAUTELÆ PRACTICÆ.

§. I.

Cautela circa ſedantia & roborantia. Vomitiones, materia nondum remota, adſtringentibus & anodynis ſiſtere velle, perniciosiſſimum eſt; ſopitis enim motibus, graviora ſuccedunt ſymptomata, magnæ præcordiorum anxietates, cardialgiæ, inquietudines &c. Quamobrem roborantibus, etiam ante excretionem materiæ datis, plane non cedere ſolet vomitus. Locum hæc remedia tantum habent, ubi motuum magis vitium ſubeſt; nec amplius peccat materia, ſive inter motum & materiam nulla eſt proportio, vel ſi hæc paulo ſubtilior, parcaque mole peccaverit, & motus vomibundi ſint vehementiores.

§. II.

Vomitus à tuſſi convulſiva provocati curatio. Hinc ſi vomitus in infantibus præſertim ac pueris à tuſſi ferina convulſiva, ob conſenſum quo ventriculus cum ſepto tranſverſo pollet, provocatur: tunc omnino expedit ſedantibus ac anodynis illum coërcere. Cui ſcopo ſerviunt ſyrupus papaveris albi, & rhœados, extractum croci, oleum amygdalarum dulcium cum ſpermate ceti permixtum; nec non pulvis Marchionis, cum ſuccino, cinnabari, & uno alterove grano theriacæ cœleſtis datus utiliſſimus erit. Extrinſecus alvo infundi poſſunt clyſteres; & pectus atque regio epigaſtrica inungi linimento, quod habeat butyrum majale viride & rubrum, axungiam taxi, vulpis, pinguedinem caſtorei, & pauxillum olei hyoſcyami.

§. III.

Curatio vomitus à congeſtione ſanguinis ad ventriculum. Vomitus gravidarum ex regurgitatione ſanguinis ad ventriculum, qualis etiam in puellis, fœminiſque à menſtruorum retentione, & in viris ab hæmorrhoidum ſuppreſſione oritur; temperantibus, blandis laxantibus, clyſteribus, roborantibus, & optime venæ ſectione, aut excretionum debita revocatione, profligari poteſt. Emetica his in caſibus data veneni inſtar ſunt, & vel cruentam movent vomitionem; vel, uti mihi aliquoties videre licuit, inflammationem ventriculi cauſantur funeſtam.

§. IV.

Emet. poſt iracundiam peſſimi ſunt effectus. Bilioſus vomitus, qui poſt iracundiam maxime inter paſtum movetur, cum ſpaſmo præcordiorum, caute tractandus, & curatio potiſſimum ad relaxandum ſpaſmum dirigenda eſt. Multis in hoc caſu familiare eſt, vomitoria vel purgantia propinare; ſed etiam atque etiam omnes ſinceros hortor Medicos, ut ab his ſummopere abſtineant remediis. Funeſta enim non raro ex illis obſervavi ſymptomata, ac lethalem ſæpenumero ventriculi inflammationem: quod prolixius olim in diſſertatione *de medicina emetica & purgante poſt iram veneno* deduxi.

§. V.

Vomi... num ... tuum curat... Quando conatus ad vomendum, quin ipſe vomitus, circa tempus matutinum invadit, qui frequens eſſe ſolet iis, qui nimis ſpirituoſis potibus, præſertim circa ſomni tempus utuntur: tum & pulveres præcipitantes, acidam cruditatem involventes & ea, quæ digeſtionem promovent, ut pulvis ſtomachalis BIRCKMANNI, conditi cortices citri ac aurantiorum &c. conveniunt.

§. VI.

Vomit. chroni... mœro... curati... A diuturno mœrore ſi chronicus, quem aliquoties obſervavi, certis intervallis enaſcitur vomitus: præſtantiſſimum auxilium deprehendi in analepticis & maxime omnium in balſamo meo ſic dicto vitæ, ejuſque interno pariter ac externo uſu, præſertim ſi æquali portione cum liquore anodyno combinetur. Non minus proficit balſamum embryonum, aqua cinnamomi cydoniata, ac vinum generoſum.

§. VII.

Vomit. febrilis ratio. Quando vomitus, tanquam ſymptoma, paroxyſmis febrilibus jungitur, quod pluries evenit in quotidiana & ſimplici & duplici: convenit, ſi nihil contraindicet, lene emeticum propinare. In variolis & morbillis facta eruptione critica ſponte ceſſat, & mixtura ex aquis deſtillatis, ſucco limonum vel citri, & ſale abſinthii concinnata egregiam quandoque operam præſtat, quæ etiam in tertianis, ſuo uſu haud caret.

§. VIII.

Vomit. calculo ratio. Ex calculi dolore obortum vomitum inſtar omnium, liquor meus anodyno-mineralis, vel ſpiritus nitri dulcis bene præparatus ſedat ac conſopit. Conveniunt quoque clyſteres oleoſi, balnea aquæ dulcis, nec non oleum amygdalarum dulcium, interne ſumtum; atque antiſpaſmodica. Vomitus hernioſorum, ac iliacorum raro remittit, niſi emolliatur atque reponatur tumor hernioſus.

§. IX.

Ubi vo... tus vom... tu cur... Equidem HIPPOCRATES *l. VI. Epid.* vomitum vomitu curari ſcribit; quia vero alias contraria contrariis curantur, nonnulli Medicorum hoc dicto ſimilia ſimilibus curari poſſe exiſtimant. Sed error eſt: ſi enim vomitus vomitu curatur, etiam per contraria fit ſanatio: nam ſæpe iſte fit à vitioſa humorum ibi ſtabulante ſaburra & male concoctis in ventriculo ſuccis,

quos

quos natura extrudere ſua ſponte molitur. Quod ſi non ſufficienter valet præſtare, arte adjuvanda. Quapropter monendi ſunt tirones practici, ne hoc dicto abutantur, vel illud perperam applicando obſint. Nam peſſime peccare poſſet, qui ubi acris cauſtica materia ventriculi tunicis inhærens, vel ſanguis in vaſis ſtomachi ſtagnans vomitus cauſa eſſet, eum vellet arte præſertim paulo activioribus proritare.

§. X.

Quies ſedat vomitum. Ad vomitum nimium ſedandum plurimum juvat in lecto jacere & quieſcere; nam corporis commotio protinus eum irritat & auget: quæ obſervatio in praxi multum uſus atque utilitatis adfert.

§. XI.

Vomitus febrium exanthematicarum. In febrium exanthematicarum principio e. gr. peſtis, eryſipelatis, variolarum natura ſæpius molitur vomitum, qui neutiquam ſiſti vel adſtringentibus tractari debet: tum utilia ſunt, quæ leniter cuticularem excretionem procurant: nam ubi exanthemata in corporis ſuperficie apparere incipiunt, ſponte vomitus ceſſant.

§. XII.

Vomitus hyſtericarum. Vomitus hyſtericarum contumaces non repente debent cohiberi per medicamenta opiata vel adſtringentia: vidi vehementes artuum convulſiones & miras præcordiorum anxietates ſucceſſiſſe: quibus ceſſantibus vomitus redibant.

§. XIII.

Vomitus à ventriculi debilitate. Ubi vomitus frequentiores ſtomachum infeſtant, eumque infirmum reddunt, ciborum & diætæ exacta eſt habenda ratio: præſtat parum cibi & tantum idonei, concoctu facilis, ſed crebrius aſſumere: quibuſdam lac dulce cum pane candido confert, ſed non omnibus: potum aquæ fontanæ purioris & frigidæ ad firmandum ſtomachum & à vomendi conſuetudine præſervandum plus, quam aliud potus genus conferre, experientia edoctus aſſeverare poſſum. Vinum Gallicum dictum Pontack generoſum & adſtringens, item Burgundiacum præ aliis & maxime vino Rhenano, quod hypochondriacis præſertim minus utile, eligendum eſt: juſcula ex carne aſſa meliora, illis quæ ex elixa parantur.

§. XIV.

Vomitus curatio, à repreſſa arthritide ſuborti. In morbis ubi natura motu quodam ſalutari critico in infeſto humore ad corporis ſuperficiem propellendo occupata eſt; ſicuti evenit in arthriticis, eryſipelaceis affectionibus; cautiſſime externa ſunt applicanda, & inter hæc præcipue camphorata. Vidi non ſemel à ſpiritu vini camphorato, certis in caſibus utiliſſime applicato, corporibus infirmis podagra, hepatitide, pleuritide ſpuria, quæ etiam rheumatiſmi ſpecies ſunt, relegata inde materia nocente ad ventriculi & inteſtinorum nerveas tunicas vomitus, & cardialgias ſingultuoſas ſumme anxias, inde oborta fuiſſe. Quo caſu ſi quis imprudenter adſtringentibus & opiatis vomitiones ſiſtere, vel purgantibus vitioſam materiam per alvum depellere velit, is profecto quam facile in corporibus infirmioribus lethalem inflammationem inducere poterit.

§. XV.

Curatio vomitus gravidarum. Immoderatior & diuturnior gravidarum vomitus, qui prioribus maxime menſibus fit, præ-

ſertim in iis, quæ tum veneris uſui nimirum indulgent, & plethoricæ ſunt, ſanationem per ſpirituoſa, ſtomachum roborantia, vel adſtringentia, aut opiata minime recipit: ſed iteratas ſanguinis miſſiones in talo & quietem animi & corporis exigit. Ego potu aquæ fontanæ purioris frigidæ, plus in eo, ſi nimius eſt, & abortum minatur, ſopiendo, quam aliis remediis præſtiti. Quando vero analepſi opus eſt, unicum cochlear aquæ cinnamomi cydoniatæ à cibo ſufficit.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Vomitus cachecticus. Vir xxx. circiter annorum, iracundiæ ſupra modum indulgens, jam aliquot abhinc annis, magnis imi ventris torminibus, vomitione plerumque ſtipatis agitatus fuit. Laxantia, & cumprimis pilulæ polychreſtæ conſopierunt quidem ſemper hoc malum; ſed ex levi cauſa iterum recruduit. Et per noviſſimum ſemeſtre ſævi in umbilicali regione dolores, cum gravi cardialgia, atque acidis vomitibus quotidie ferme invaſerunt; adeo ut licet interdum per unum alterumque diem conquieſcerent, paullo tamen poſt eo acerbius infeſtarent. Vomitu primum reddebantur ingeſta minus digeſta, poſt vero humores acidi, pontici, ſtuporem dentium, ardoremque faucium inferentes eructabantur: quid? quod niger interdum vomitus magna in quantitate exciperet. Cunctis vomitu rejectis, levabantur dolores; hi vero, ſumtis iterum cibis, ſtatim redibant cum borborygmis, & fluctuatione abdominis conjuncti. Alvus ſubinde ſemper erat clauſa, nec niſi ſuppoſitoriis laceſſita reſpondebat; & urinæ parum mejebatur. Si vomitio per aliquot ſucceſſive dies urgebat, lecto prorſus affixus erat miſer: contra vero vomitibus per quoſdam dies ſilentibus, mox recuperabat vires, & magno fruebatur adpetitu. Tandem accedebant œdematoſi pedum tumores, & abdomen infra umbilicum durum erat tenſumque. Quo in rerum ſtatu me accedebat, meamque anxius flagitabat opem. Ego nihil boni ſuſpicatus, præter pulverem abſorbentem, ordinavi blanda laxantia, & elixir viſcerale balſamicum: quod, licet primum levamen ferre deprehenderetur, paullo tamen poſt juſto videbatur calidius. Hinc filum curationis abrumpebat, & mali ſui majora indies perſentiſcebat incrementa.

Epicriſis.

1) Quoniam in præſenti affectu urina parcius redditur, alvus obſtructa eſt, vires conſumtæ, abdomen durum tenſumque, & pedes tumidi ſunt: juſtiſſime accuſatur cachexia, in tympanitidem, vel hydropem aſciten vergens, & vomitus conjunctus recte vocatur cachecticus.

2) Tale malum ſuam originem à tono ventriculi & inteſtinorum prorſus dejecto & inverſo repetit; nec paucam læſi hepatis aut lienis ſuſpicionem movet. Hinc enim fit, ut primum omnium langueſcat digeſtio, qua cibi aſſumti mox indigeſti redduntur, aut in cruditates viſcidas, acidas, & à permixta bile quæ ſtagnando iners redditur, nigras dehiſcunt: quæ accumulatæ tormina inteſtinorum pariunt, tumque vomitu rejiciuntur.

3) Neque enim adpetentia, qua ſub vacuitate vomitionum gaviſus eſt æger, à naturali ventriculi robore, atque vigore ſuos mutuatur

 natales;

natales; ſed non niſi ab acidis primarum viarum cruditatibus derivanda eſt.

4) Si conſulamus experientiam, deprehendemus, rarius convaleſcere cachecticos, vel etiam hydropicos, qui omnia ingeſta, ſive ſint alimenta, ſive medicamenta ore rejiciunt. Namque ex alimentis nihil omnino retinetur, aut ſane parum, & ne hoc quidem, quod in chylum commutatur, ob bilis ac liquoris fermentativi inertiam, motuſque periſtaltici debilitatem, in ſuccos generoſos ac ſpirituoſos tranſire poteſt. Inde vitales humores acres redduntur, ac ſicciores, motuque inteſtino aſſidue perennante magis atteruntur: quamobrem calor tandem hecticus, ingens languor, & debilitas corporis, tabes, ac ipſa denique mors ſequuntur.

5) In tali rerum ſtatu, eſt quidem omnino medelæ locus, ubi nondum invaluit malum: quando vero atonia nimias jam cepit vires & viſcerum quædam læſio acceſſit, fruſtranea certe eſt ac irrita omnium medicaminum efficacia. Tum enim nec thermæ, quæ alias in ejuſmodi morbis adhuc recentibus tollendis ſunt efficaciſſimæ, tuto adhiberi poſſunt; tantum abeſt, ut earum uſu hydropem, atque mortem magis acceleremus, quoniam debilitas partium ſolidarum impedimento eſt, quo minus hauſta aquarum moles iterum excernatur.

Observatio II.

Vomitus poſt nimias alvi dejectiones.

Virgo xx. annorum, vitæ ſedentariæ addicta, & potu parciori more ſequiori ſexui ſolemni uſa, ob menſtruorum minus ordinatum fluorem, ſumſit aliquando per quoſdam ſucceſſive dies infuſum purgans, quod folia ſennæ ſine ſtipitibus, helleborum nigrum, polypodium, herbas uterinas, cephalicas, & ſpecies aromaticas habebat. Inde alvum quidem copioſe dejecit: at quum abſoluta potatione, ira exardeſceret, paulloque poſt fructus horæos ingurgitaret; prehendebatur enormi vomitu. Hic enim per plurimos dies contumaciter inſiſtebat, & aſſumta quævis, alimenta pariter, ac medicamenta eructabat; languentibus ſenſim viribus, & alvo exiſtente obſtructa. Quare conſultus ego injiciendos curavi clyſteres emollientes, cum liberaliori ſalis communis doſi, ſtimuli loco remixtos; & regioni præcordiali imponendum chartæ bibulæ balſamo vitæ meo imbutum fruſtum. Intrinſecus dedi pulveres temperantes ex lapidibus cancrorum, nitro, pauxilloque theriacæ cœleſtis compoſitos; hoſque cum liquore anodyno alternari juſſi: quibus obtinui, ut pauco tempore hæc adfectio moleſtiſſima ceſſaret.

Epicriſis.

1) Notari in hoc caſu meretur, quod alvi dejectiones à purgante concitatas, enormes exceperint vomitiones. Fieri hoc ſolet in ejuſmodi potiſſimum ſubjectis, quæ impuros ſuccos, & præſertim copioſam in hepate collectam fovent bilem; quippe quæ, ſi vita ſedentaria, potus parcior, ac menſium defectus acceſſerint, ad vehementes tam per alvum, quam vomitum excretiones, valde ſunt proclivia; longeque magis ſi levis irritatio, vel per ſumtum purgans, vel vomitorium, vel excandeſcentiam, vel etiam cibos fermenteſcibiles facta fuerit. Tum enim fit, ut non modo contenta ventriculo & inteſtinis actu inhærentia rejiciantur; verum etiam colluvies vitioſorum humorum ex toto corporis habitu, ad adfectam partem ruat, ibidemque ſubtiliorem ſeroſam portionem dimittat.

2) Idem contigit in noſtro caſu: poſtquam enim infuſo laxante alvus nimium irritata fuit; hujus excretione ceſſante, remanſit utique aliqualis ventriculi ac inteſtinorum debilitas. Quum itaque gravis paullo poſt acceſſit iracundia, cujus vis in ſpaſmodica primarum viarum ſtrictura conſiſtit; ac ſubinde fructus horæi aſſumti fuerunt: hi, adaugendo motum fermentativum, ſtimularunt nervoſas ventriculi tunicas. Unde non ſolum inteſtinorum periſtalſis, teſtante alvi obſtructione, inverſa; ſed omnis fere ex toto corpore humorum motus ad ventriculum directus eſt: quare non potuit non contumax ac diuturna infeſtare vomitio.

3) Quod ſi igitur tali in caſu, injectis clyſteribus, & hinc procurata alvi dejectione, humores à ventriculo derivemus; bilioſam hujus ſaburram datis temperantibus obtundamus; effrænes motus, exhibitis blandis anodynis conſopiamus; & adplicato extrinſecus balſamo vitæ debilitatum ventriculi robur inſtauremus: vix fieri poteſt, quin brevi tempore noſtris votis potiamur.

Observatio III.

Vomitus incongrue tractatus lethalis.

Vir obeſus, L. annorum, corpore aliquando inſigniter calefacto, frigidum copioſe ingerebat potum, ipſumque ventriculum frigidiori exponebat auræ: unde ſtatim vehementer debilitatus, adpetu dejiciebatur, æſtu præternaturali urebatur, & aſſiduis torquebatur vomitionibus. Has Medici coërcere molientes, propinabant remedia adſtringentia, opiata, & electuaria ex conſerva roſarum, hæmatite, ſpirituque vitrioli parata. Verum increſcebat magis malum, & per ſex durabat hebdomades; tum enim vires proſternebantur, corpus contabeſcebat, frigoreque percellebatur, continuus circa ventriculum vexabat dolor; alvus contumaciter adſtricta nihil ferme reddebat, & urina, quæ primum flammea erat, clara limpidaque ſine ſedimento mingebatur. Data nervina & anodyna ad tempus ſiſtebant vomitum, ſed mox ſequebatur inſignis præcordiorum anxietas, non niſi à recurrente rurſus vomitu mitigata: injecti etiam clyſteres hunc revocabant. Quare ad ſudorem eliciendum, exhibebatur infuſum calidum herbæ menthæ, maſtichis, ac cinnamomi: at ejus ne guttula quidem promanabat, licet antea magnam ſudandi proclivitatem habuerit. Adaugebat potius hoc infuſum vomendi vehementiam; accedebat vertiginoſa moleſtia, atque tandem mirum in modum emaciatus, tranſactis ſub hoc malo duodecim hebdomadibus, animam exſpirabat.

Epicriſis.

Nihil eſt, quod tam vehementer & tam ſubito naturalem ventriculi functionem, motumque & tonum valet deſtruere, ac valde frigidus potus corpori calefacto & ſudore diffluenti copioſe ingeſtus; utpote qui ſanguinem in ventriculi vaſis mox coagulat, ejuſque liberum progreſſum ſiſtendo, permulta & horrenda, quæ innumeris mihi conſtant exemplis, incommoda producit. Inda enim ſpaſticæ & anxiæ circa præcordia ſtricturæ & anguſtiæ, nauſea, inappetentia, vomitiones, phlogoſes, & exæſtuationes ſanguinis moleſtæ ſuccedunt; quæ niſi convenienti medicina arceantur, vel cito in inflam-

inflammationem vel in exulcerationem, in hecticam febrem tranſeuntem, uti in noſtro caſu factum, terminantur. Ex eo jam liquido patet, quam imperite & imprudenter Medici illi agant, qui mali originem non attendendo, crebras vomitiones & dolores adſtringentibus & opiatis compeſcere volunt; cum potius, ubi talis ſubeſt cauſa, quæ cruorem fundendo & reſolvendo, liberiorem ſanguinis per vaſa circuitum promovent, convenientia remedia & interne & externe cito admovenda ſint. Tanta fuit in noſtro ægro ſpaſmi in ventriculo violentia, ut valde remotas etiam nervoſas partes, vias nempe urinarias, corticem corporis cutaneum & opticos in cerebro nervos in conſenſum ſive ſimilem ſpaſticum motum pertraxerit. Veriſſimum enim HIPPOCRATIS eſt dictum: *Ventriculi confuſio omnium confuſio.*

Observatio IV.

[Vo]mitus à [b]ilis in [v]eſica [f]ellea [st]agnatio-[ne]. Generoſus vir xxx. annorum, acutioris ingenii & conſtitutionis cholericæ, profundis mentis meditationibus in matheſi & philoſophia ſupra modum inhærens, ingentem toti corpori contraxit imbecillitatem. In regione epigaſtrica per intervalla tenſivas & ſpaſticas conſtrictiones, & vomendi conatus perſenſit; quæ pathemata per exceſſum in vino non parum aucta fuerunt. Aliquot jam per annos de dolore tenſivo & ardente in dextro hypochondrio verſus ſcrobiculum cordis conqueſtus eſt. Tuſſi quoque catarrhali, hiemali præſertim humido tempore, crebrius eſt obnoxius. Per annum vero & amplius ſingulis fere menſibus, vehementi in dextro hypochondrio præcedente dolore & ſpaſmo, vomitus, quibus copioſa & viridis bilis ejicitur, experitur. Poſtea evacuata klioſa illa ſaburra appetit & melius habet. Interdum etiam circa regionem lumbarem perſentit dolorem, & poſt largiorem vini potum multum ſabuli per urinam ſecedit. Petiit nuper hic eruditus vir, cum hanc urbem tranſiret, à me conſilium. Ego ſuaſi ut proximo vere vel acidulas Schwalbacenſes vel thermas Emſenſes ipſi vicinas biberet, & à feriis ejuſmodi & profundis mentis ſtudiis abſtraheret, & aquam pro potu ordinario cum quarta parte vini dilutam biberet. Cæterum quia alvi erat adſtrictioris, frequentiorem paſſularum rhabarbarinarum uſum commendavi.

Epicriſis.

Cauſam hujus vomitus bilioſi & periodici ego à bile in veſicula fellea nimium congeſta & ſtagnante deducendam eſſe exiſtimo. Mea namque eſt ſententia, in hypochondriacis, in quorum numero etiam præſens æger eſt, bilem viſcoſiorem nimia ſæpius in quantitate in veſicula fellea colligi, ubi deinde mora acrior reddita, motu periſtaltico, quo etiam gaudet hæc capſula, inverſo, copioſe in cavitatem duodeni effunditur; idque non tantum in veſicula fellea, ſed etiam in ductibus hepaticis bilioſis fieri, ut nimis infarcti & diſtenti à ſtagnante humore bilioſo cum impetu & vehementia ſeſe interdum exonerent, autumo. Cumque ſæpe in ſimilibus à copia ſtagnantis bilis in ſuis receptaculis enatis affectibus, non ſine inſigni fructu aquis medicatis mineralibus, utpote quæ hepatis obſtructionibus reſerandis & expediendis aptiſſimæ ſunt, uſus ſum; ita quoque hic in vomitu bilioſo periodico tollendo egregium effectum ab earum uſu repetendum fore judicavi.

Observatio V.

Vomitus diuturni ex atonia primarum viarum. Splendida perſona, annorum L. conſtitutionis tenerioris à multo jam tempore ventriculi inflationibus laboravit, adeo ut circa ſcrobiculum cordis tumor inſtar ovi gallinacei conſpiceretur; & alvus ordinario eſſet pigrior. Hic vir magni nominis æſtivis menſibus ob loci mutationem & peregrinationes frequentiores ſatis commode habebat. Cum vero autumno fructibus horæis ſucculentioribus, præcipue pomis Perſicis, & uvis maturis incredibili in quantitate veſceretur, per totam fere hiemem ægrotabat. Aliquot enim à prandio horas tenſiones circa præcordia cum vomendi conatu, extremorum frigore & corporis laſſitudine experiebatur; poſtea vomitus ſucceſſerunt valde pituitoſi, qui quando paulo largius vinum Rhenanum bibebat, erant acidiſſimi, ut dentes ſtupefacerent, & argentea vaſa viridi colore inficerent. Nunquam autem vomitus vehementiores fuerunt, ac ſi alvus adſtrictior, & conſtitutio aëris aquilonaris eſſet, aut ſi cibos induratos, pingues, quibus delectabatur, ſupra modum aſſumeret. Vomitus interdum erant nigricantes, qui Medico & adſtantibus ſuſpicionem cruoris intermixti afferebant. Sed ego poſtea in conſilium vocatus, cum tales vomitiones & amurcam viſcidam ex bruno-nigram obſervarem, eam ab aqueo phlegmate liberavi, & in cochleari argenteo, facta evaporatione, exſiccavi; quæ flammæ admota ardebat, minime vero fœtorem ſalis volatilis, qualem ſanguis accenſus ſpargit, naribus exhibebat. Accuratiori itaque facta inquiſitione, ante quatuor dies decoctum ſuccoladæ ſplendidum hunc virum potaſſe intellexi. Quare ex hoc, vomitus, qui putabatur cruentus, cauſam clarius aperui; præſertim cum cognoſcerem ex familiaribus, crebrius ægrum uti hoc decocto, & vomitus ſemper eſſe graviores, quando tuſſis catarrhalis infeſtaret, alvus eſſet ſtrictior, & ipſe ad ſomnum conciliandum deſtinatis uteretur pilulis. Ceterum integer erat adpetitus, ſed vir ſplendidus non modo diæteticas leges ſpernebat, verum nec cujuſvis generis medicamina, utut ipſi proficua aſſumere volebat. Interim optimum levamen à potu aquæ frigidæ, pulvere lapidum cancrorum, & eſſentia corticum aurantiorum cum julepo quodam ſumta perſentiſcebat; atque etiam à potu thermarum Carolinarum egregium experiebatur auxilium.

Epicriſis.

Frequentiorum, quibus hic ægrotans adfectus eſt, vomitionum origo non niſi magnæ ventriculi ac inteſtini duodeni atoniæ, ac debilitati, quam fructus horæi, inſigni copia comeſti, nimium auxerunt, in acceptis eſt ferenda. Quando enim virtus harum partium periſtaltica deſtructa & labefactata eſt; ſtagnant in iis cruditates, ac bilioſi humores, & ob eandem diuturniorem moram, corruptionem potiſſimum acidam ſubeunt; talis itaque mole pariter ac acrimonia nociva colluvies ſtimulat nervoſas tunicas, eaſque ad motum præternaturalem, vomitus cauſam proritat. Docemur præterea ex hoc caſu, vomitus nigros non ſemper à ſanguine, in ventriculum effuſo, ſuos natales mutuari; nec quoſvis periculi metu terrere: ſed ſæpenumero ab alia cauſa proficiſci, quæ hoc in affectu potuit

potui ſuccoladæ debetur. Quapropter opus utique eſt, ut ejuſmodi amurcam vomitu rejectam, Medicus rerum phyſicarum atque medicarum probe peritus, per commoda experimenta rite examinet, tumque demum judicium de ea ferat.

Observatio VI.

Vomitus diuturni à ventriculi debilitate poſt febrem ardentem relicta.

Vir annorum XL. arti venatoriæ deditus, naturæ robuſtioris, ante quadriennium, vehementi motu & curſu diutius continuato defatigatus, ſudoreque diffluens, ad reſtinguendum ſitis incendium, frigidæ cereviſiæ hauſtum largiorem ingurgitavit. Inde vero factum eſt, ut protinus cunctis viribus dejectus, prævia horripilatione, in continuam ardentemque febrim, aſſiduis vomitionibus, præcordiorum anxietatibus, atque delirio ſtipatam incideret; quæ per ſex integras perdurabat hebdomades. Quibus elapſis, naturæ magis beneficio, quam remediorum, quorum pauca aſſumſerat, ope, divina favente gratia convaluit. Verum abhinc tanta infirmitate affectus permanſit ventriculus, ut huc uſque crebris vomitibus, cum nauſea junctis fuerit obnoxius. Hi enim priori biennio, ſingulis binis hebdomadibus infeſtabant; poſthæc autem quovis menſe redibant, & hunc morem adhuc dum ſervant, inſtar febrilium ſemper invadentes acceſſionum. Namque primum circa epigaſtricam regionem & hypochondria tenſivum, atque gravativum perſentit dolorem, quem horror & refrigeratio pedum manuumque, mox totius corporis excipit; hunc ſequitur ingens cum vomitibus æſtus, atque tum magna humorum, & interdum puræ lymphæ copia rejicitur: qualis paroxyſmus per duodecim circiter horas adfligit. Simulac ille invadit, lectum petere tenetur æger, ſeque quietum continere; quoniam ad levem corporis agitationem, cum crebrioribus vomitibus, majores junguntur præcordiorum anxietates. Reliquo tempore adeſt quidem aliqualis adpetitus, ſed non niſi cibos coctu faciliores, juſcula, ova ſorbilia, pultes ex oryza, milio, & lacte confectos, aut fructus horæos & varias olerum ſpecies cocta aſſumere poteſt: contra carnes, cumprimis infumatas atque piſces non ſolum magno averſatur faſtidio, verum majores quoque ex illis ſentit moleſtias. Si frigus admiſerit corpori, aut vehementiori animi indulſerit pathemati, protinus revocatur mali acceſſio; qua finita, ſatis bene habet, ſuoque commode fungitur officio. Quum meum peteret conſilium, ſuaſi, ut puram aquam ſimplicem cum quarta vini parte remixtam biberet, & ob alvi, de qua conquerebatur, ſegnitiem, infuſum rhabarbarinum cum paſſulis interdum ſumeret; præterea vero elixirio meo viſcerali, cum extracto abſinthii, & aliquot balſami vitæ guttulis permixto uteretur.

Epicriſis.

1) Gravia ſunt, & innumera mala, quæ à potu frigido, improvide, & corpori calenti ingeſto proficiſci deprehenduntur. In hoc enim ægrotante inde pullulavit febris acuta, vomitibus ſtipata, qui poſthæc, ſanata febre, certis paroxyſmis redeuntes, per integrum durarunt quadriennium.

2) Deinceps ex hac morbi hiſtoria adnotare licet ſingulare robuſtioris naturæ exemplum; quo noſter ægrotus febrem acutam, cum deliriis, & procul dubio ventriculi inflammatione junctam, perque ſex hebdomades inhærentem, adhibitis paucis medicinis ſuperavit; quam vel centum alii, abſque vitæ diſcrimine haud potuiſſent ſuſtinere.

3) Notabilis quoque eſt, poſt hunc gravem morbum relicta febrilis illa periodica affectio, quæ rectiſſime dici poteſt emetica. Nam originem ſuam repetit ex ventriculo, à febre dicta acuta, debilitato, & per periodos ſpaſmodica conſtrictione, per totum corpus propagata, affecto. Ubi iterum peculiaris, & quaſi individualis naturæ vigor eſt attendendus; quo, ſalutari plane conſilio, humores vitioſi, ob primarum viarum debilitatem in iis collecti, atque à ſanguinea etiam maſſa ad eas conjecti, per vomitum expelluntur periodicum.

Observatio VII.

Vomitus retropulſ. eryſipel. lethalis.

Vir annorum L. à continuis mentis laboribus, ac lucubrationibus valde defatigatus, & ad cachecticam fere perductus conſtitutionem, catarrhiſque & rheumatiſmis crebro obnoxius, noviſſime elapſo autumno, poſt vehementiorem excandeſcentiam, præviis horripilatione, præcordiorum anxietate, & febrili æſtu, gravi eryſipelate, totam dextri pedis tibiam occupante, corripiebatur. Vocatus Chirurgus pulverem ex farina fabarum, ceruſſa, bolo rubro, & camphora paratum, pedi adplicabat; unde æſtus tenſivuſque illius dolor evaneſcebat quidem; at anxiæ præcordiorum conſtrictiones, ſumma ſpirandi anguſtia, vomendi moleſti conatus, ac denique, prævio magno ſpaſmo, humorum limpidorum, ac pituitoſorum vomitiones, preſſo ſequebantur pede. Has accerſitus Medicus ſpeciebus de hyacintho, cum terra Catechu, & aliquot extracti anodyni granis maritatis ſopire ſtudebat: ſed paullo poſt accedebat ſumma virium proſtratio, per aſſiduas vigilias, & inquietudines mirum in modum aucta; mox excipiebat ſingultus, per biduum inhærens, & undecima demum die mors vitæ finem imponebat.

Epicriſis.

Vomitus hic eſt ſymptomaticus à materia eryſipelacea ad tunicas ventriculi retropulſa, eaſque ad ſpaſmos irritante ſubortus. Quemadmodum vero natura in rheumatiſmis arthriticis, ac eryſipelaceis, noxium, & œconomiæ animali infenſum humorem, maxime per corporis peripheriam evacuare annititur: ita quoque ad abigendas, quæ à repulſa tali acri materia proveniunt, moleſtias, nihil eſt convenientius, quam per antiſpaſmodica & diaphoretica, eam ex loco, cui inſidet, rurſus excutere, & ad perſpirationem diſponere. Cui ſcopo obtinendo ego certe non præſentius liquore meo anodyno, liquori bezoardico nupto, unquam inveni auxilium. Contra vero nihil eſt pernicioſius, quam ope adſtringentium pugnare his in caſibus, maxime omnium in corporibus, quæ impuris ſcatent ſuccis, & virium inſigni laborant imbecillitate: uti ſunt ſenes, & gravi ac diuturno quodam morbo defatigati. Complures profecto novi, qui per intempeſtivum externorum uſum, præſertim ſi interne copioſa refrigerantia, ſalina, purgantia &c. fuerunt adhibita, citra ſuam & Medici opinionem cito occubuerunt. Eandem quoque cenſuram meretur camphora, ejuſque ſpiritus, in tumoribus eryſipelaceis diſcutiendis,

tiendis, tantis nominibus à vulgo Chirurgorum pariter ac Medicorum undique deprædicatus. Quamvis enim non omnem in ejuſmodi affectibus camphoratis derogem virtutem; attamen vel centies obſervavi, quod ſi nimis mature, ubi in expellendo noxio humore adhuc occupata eſt natura, admota fuerint, vim exſeruerint repellentem, infelici ſæpius ſucceſſu. Nihilo tamen minus concedi optime eorum uſum poſſe cenſeo, ubi ad exitum properat affectus, eo quidem fine, ut partibus per decubitum materiæ debilitatis priſtinum reddatur robur. Quod diſcrimen ut probe obſervare diſcant omnes arti navantes operam, diligenter hortor.

Observatio VIII.

Vomitus ex anguſtia duodeni lethalis.

Vir ſeptuagenario major, nullis fere ob ſingulare naturæ robur per totam vitam ægritudinibus obnoxius, binis abhinc annis de dolore lumborum, inappetentia & laſſitudine cœpit conqueri. Hiemali ſuperioris anni tempore, ob cauſam coram judicio gerendam, Magdeburgum profectus; ob res ibidem non ex voto ſuccedentes, non modo perturbato fuit animo; ſed accedentibus etiam ſub gelidiſſimo cœlo crebris occupationibus, domum redux, ingenti virium languore, ciborum faſtidio, atque anxio & conſtrictorio circa dorſum & cordis ſcrobiculum dolore, cum horridulis & æſtuoſis, quæ alternabant, commotionibus ſtipato prehendebatur. Jungebantur inteſtinorum tormina, & contumax alvi obſtipatio; ac denique vomitio, qua cuncta & alimenta & medicamina reddebantur, accedebat. Dicebat enim æger, ſe intrinſecus infra ventriculum quandam perſentiſcere anguſtiam, quæ liberum ingeſtorum tranſitum impediendo, eorundem ad ventriculum regurgitationem efficeret: quod ſi vero, ex liquidis quædam in inteſtina deſcenderent, protinus imi ventris ſequi tormina. Præterea ſuperveniebat inquietudo continua; nec ulla, utut alias efficaciſſima remedia, emollientia & antiſpaſmodica, tam interna quam externa, quicquam ferebant levaminis; ſed vomitu, ſingultu & aphthis in œſophago & ore ſenſim invaleſcentibus, per quatuor fere menſes preſſus ægrotans, & tandem viribus carneque prorſus exhauſtus, diem obiit ſupremum.

Epicriſis.

Gravem hunc & immedicabilem affectum medici, vel ex calculo majori renibus inhærente derivabant, vel calculo cyſtidi, ac ductui felleo firmius impacto attribuebant, eo potiſſimum ſymptomate ducti, quo æger ſpaſmum & dolorem in dextro latere circa cordis ſcrobiculum percepit. Verum ego neutri harum cauſarum, deficientibus, quæ illarum præſentiam indicarent, ſufficientibus ſignis, ſubſcribere potui; ſed potius quandam inteſtini duodeni circa flexuram in fine ejus anguſtiam ac coarctationem, liberum ingeſtis ad inferiora inteſtina tranſitum denegantem, malo cauſam præbuiſſe autumavi. Hæc autem anguſtia ingenti frigori, ad dorſum penetranti, non minus ac graviori excandeſcentiæ deberi videtur. Ubicunque enim continuæ & quotidianæ ingeſtorum evomitiones infeſtant; cauſam harum non tam in humorum intemperie, quam potius in vitio partium ſolidarum, & potiſſimum in anguſtia canalis, ſive in principio, ſive in fine inteſtini duodeni, vel etiam in ileo ponendam eſſe, multis rationibus convictus credo. Neque enim mihi, nec aliis auctoribus deſunt exempla, quod in duodeno, ileo, vel alio inteſtino, diſſectis corporibus, calloſa quædam obturatio fuerit inventa; quæ dum tranſmittendis humoribus obicem ponit, & motus periſtaltici inverſioni anſam præbet, atrociſſima producit ſymptomata. Quemadmodum vero acre frigus ſenilibus corporibus generatim eſt infenſiſſimum; ita præſertim ii, qui valetudinarii, & ſpaſmo obnoxii ſunt, à frigoris & venti aquilonaris ad lumbos acceſſu ſibi cavere debent. Ex anatomicis enim conſtat, quod circa initium lumborum ſitus & concurſus partium exquiſitiſſimo ſenſu præditarum reperiatur; quarum læſio, totam omnino vitalem œconomiam turbare poteſt & pervertere. Occurrunt nimirum ibidem ſita orificium ventriculi ſiniſtrum, tendines diaphragmatis, finis & flexura duodeni, flexura coli, plexus meſentericus magnus, & ramus arteriæ meſaraicæ: quorum omnium teneriori ſtructuræ frigus eſt inimiciſſimum.

CAPUT VII.

De Dyſenteria.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Definitio dyſenteriæ.

AD ſpaſmodicos & convulſivos affectus ſummo jure etiam illa cruenta dejectio eſt referenda, quam, ſtrictius ſumto nomine, *dyſenteriam* vocant Medici, & quam per rheumatiſmum inteſtinorum cum ulcere CÆLIUS AURELIANUS, per febrim ad inteſtina converſam ſolertiſſimus SYDENHAM haud inepte cognominarunt. *Ea* enim reapſe nihil *eſt* aliud, quam *motus inteſtinorum periſtalticus, ab inhærente eorundem tunicis humore cauſtico, exulcerante, ad convulſivum uſque gradum auctus, crebram deſidendi cupiditatem, ipſamque frequentem ſordium mucoſo-bilioſarum, plus minus ſanguine, vel ſanie tinctarum dejectionem, cum vehementibus tormentis, ac febrili commotione ſtipatam inferens.*

§. II.

Differentia dyſenteriæ. 1) à diarrhœa.

Diſtingui meretur hæc adfectio ab aliis alvi fluxibus, utut torminoſis, quos vocare ſolent diarrhœas. Primum enim in his tormina tanta ferocitate in canalem inteſtinorum nunquam ſæviunt, quanta quidem in dyſenteria ſolet eſſe. Neque in illis cruenti rejiciuntur humores, ſed vel pituitoſi duntaxat, vel bilioſa colluvie permixti: qui à dyſentericis cruenti, ſanioſi, putridi, ac fœtidiſſimi redduntur. Qua deinceps ratione cholera diſcrepet à dyſenteria, ſequenti capite oſtendetur.

§. III.

2) à fluxu hæmorrhoidali.

Majori opus eſt judicio ad dyſenteriam à fluxu hæmorrhoidali, maxime torminoſo, diſtinguendam: ſanguis enim, qui ſub hoc effunditur, ſincerus plerumque exiſtit, & ſtercorum ſæpenumero comitatur dejectionem; cujus excretio tantum non ſemper inſigne ſanitatis poſt ſe trahit allevamentum. Contra vero in dyſenteria,

teria, ſanguis inter atrociſſima tormina, ac teneſmum moleſtiſſimum exprimitur dilutior, raro ſincerus, ſed potius cum materia ſanioſa, ſpumida, ac fœtida remixtus, nec ſui rejectione ullum virium relinquit incrementum; tantum abeſt, ut in pejus ſenſim ruat valetudo. Raro etiam ab hac cruenta dejectione febris abeſt rheumatica: & denique peculiare, quo graſſari ſolet, tempus, illam ſimul diſtinguit ab hæmorrhoidali fluxu.

§. IV.

3) ab affectu, le mal de Paris dicto. Convenire porro cum dyſenteria videtur, attamen ab illa diſcrepat affectus ille, qui Lutetiis Pariſiorum endemius eſt, & quoſcunque fere corripit advenas. Hic enim conſiſtit in crebriori alvi dejectione, primum mucoſa, deinceps cruenta; ſed in eo differt à fluxu dyſenterico, quod ei malignitate longe inferior, nec contagioſa, nec febre ſtipata ſit; quolibet anni tempore invadat, & per longius tempus detineat ægrotantes, ita tamen, ut in publicum prodire, ac ſuis fungi queant officiis: quæ in dyſenteria longe ſe habent aliter.

§. V.

Dyſenteriæ diſtinctio in benignam & malignam. Ipſa vero dyſenteria dividitur in *benignam* atque *malignam*. Illa diutius infeſtat, mitius decurrit, & minus eſt periculoſa; hæc autem non modo contagioſam præ ſe fert indolem, verum exitioſa quoque ſymptomata; ut febrem mali moris, ſummam virium jacturam, exanthemata maligna &c. habet conjuncta, & ad ſummum ægros perducit vitæ diſcrimen. *2) in rubram & albam.* Non minus diſtinctio dyſenteriæ in *rubram* & *albam* notari meretur; in illa humores cruenti; in hac ſanioſi, filamentis carnoſis, & ulceroſis lineamentis, ab inteſtinorum tunicis abraſis, permixti rejiciuntur.

§. VI.

Subjecta dyſenteriæ. Peculiaris profecto dyſenteria morbus eſt, quippe qui rariſſime ſporadicus, ſed utplurimum popularis exiſtit, tumque varios malignitatis gradus exhibet. Neque enim ulli ſexui, nec ætati parcit; ſed tam fœminas, quam mares, tam infantes & pueros, quam adultos & ſenes infeſtat, adeo ut nec teneri lactentes, in ipſis adhuc degentes incunabulis, ab illius tyrannide ſint immunes. Cumprimis autem malo huic ſunt obnoxii plethorici, bilioſi, & quorum ventriculus inſigniori laborat debilitate; nec non eos gravius vexat, qui inordinata uſi fuerunt diæta, fructuſque horæos, immaturos præſertim ac fermenteſcibiles, larga comederunt quantitate. Præ aliis etiam dyſenteriæ ferocitatem experiuntur, qui ſeſe calefactos per noctes potiſſimum frigidiori exponunt auræ: unde militibus in caſtris degentibus maxime familiaris eſt, & audit caſtrenſis; atque cum per Pannoniæ oras, ſæpius & atrocius graſſetur, quædam Pannonica ſolet adpellari.

§. VII.

Tempus, quo graſſantur dyſenteriæ. Attentionem quoque meretur ea tempeſtas, qua dyſenteriæ ſtragem edere obſervantur. De qua ſi conſulamus HIPPOCRATEM; ille *Sect. III. aph.* 11. *hiemem plus juſto frigidiorem, & ſicciorem, ver autem pluvioſum & auſtrinum, æſtatis dyſenterias præcedere*; & *aph.* 12. *hiemem admodum auſtrinam, & pluvioſam, ver autem ſiccum & aquilonium, iiſdem producendis, maxime favere* ſcribit. Æſtas huic malo opportuna deprehenditur ferventiſſima, ſub cujus finem, & autumni initium, menſe nimirum Auguſto, & Septembri, ubi poſt ſummum ſolis fervorem, interdiu moleſtum, noctes frigidiores, ventiſque borealibus fœtæ ſequuntur, malum excipit. Quare etiam, quo calidiores ſunt regiones, eo frequentiores & graviores fovent dyſenterias: unde eædem Ægyptis, Indis & Arabibus dicuntur endemiæ. Conf. BONTIUS *Lib. II. hiſt. nat. Ind. orient.* Præterea etiam mali moris dyſenteriæ ſolent graſſari, quando ingens muſcarum, erucarum, aranearum, & aliorum inſectorum copia in aëre obſervatur.

§. VIII.

Qui hoc malo corripiuntur, ante plenariam illius eruptionem diu de corporis laſſitudine, ventre tumido ac moleſtis quibuſdam in eo motibus conqueri animadvertuntur. *Hiſtoria morbi.* Quin imo jam à CÆLIO AURELIANO *Lib. IV. morb. chron. cap. 6.* olim obſervatum legimus, quod dyſenterias plerumque vel diarrhœa, vel cholera, vel ventris tumor antecedat. Ipſe morbus tantum non ſemper cum rigore febrili, aut ſaltem quadam corporis horripilatione incipit, quam calor, plus minus acris ac vehemens, cum pulſu celeri, ac intenſa ſiti ſequitur, totumque morbi decurſum comitatur. Rigorem febrilem, aut antecedunt, aut certe mox excipiunt atrocia imi ventris tormina; tum alvus fit lubrica, atque primum contentæ in inteſtinis fæces, cruditates, mucoſique humores; paullo poſt adipoſi, ac fere oleaginoſi ſucci, & denique ſpumeſcens materia, cum ſanguine, vel ſanie ulceroſa, ac pelliculis, filamentiſque tunicaceis remixta, mole ſæpius exigua rejiciuntur. Quibus ſaburra quadam onuſtus eſt ventriculus, illi nauſeam, vomendi conatum, ipſoſque vomitus patiuntur; & multos gravis cardialgia, & præcordiorum anxietas diſcruciat. Omnes adfligit perpetua deſidendi cupiditas, & tantus ani teneſmus, ut non raro tædii plena ſequatur ejuſdem procidentia. Cunctas vero dejectiones, quæ ſunt numeroſiſſimæ, & antecedunt, & comitantur, & ſequuntur crudeliſſima tormenta, non in uno loco fixa, ſed per totum inteſtinorum canalem vago itinere progredientia; & ſub quavis ſede ſentitur moleſtiſſimus omnium quaſi viſcerum deſcenſus: *als wenn alles, was im Leibe iſt, unten mit dem gröſſeſten Schmertz heraus wolte.* Ad hæc perit omnis adpetitus, ſumma urget inquietudo, ſomnus præ dejectionum frequentia oculis eripitur, atque vires mirum in modum proſternuntur.

§. IX.

Mali gravioris ſigna. Hæc ordinaria ſunt dyſentericorum ſymptomata; quibus malo increbeſcente, nonnullis longe graviora junguntur. Namque quibuſdam extremis frigeſcentibus, interiora uruntur, ardoriſque & pulſationis perpetuus inteſtina torquet ſenſus. Accedunt ſingultus, ſudores frigidi, vultus pallor, corporis macies, & inflammationes ac aphthodeæ faucium inquinationes. Quandoque, ſed raro indolentium dyſenteriarum caſus occurrunt, ut in A. N. C. *dec. I. anno* 11. *obſ.* 43. & ACT. MED. HAFFN. *vol. II. pag.* 138. Interdum, ubi ad extrema ventum eſt, omnis dolor ſimul & ſemel ceſſat, ſitis veluti extincta perit, alvus præter voluntatem redditur, cum fœtore excrementorum graveolenti ac cadaveroſo, pulſus fiunt exiles, tumque mors procul

dubio

dubio ſequitur. Notari adhuc circa dyſenteriæ hiſtoriam meretur, quod ſæpenumero contagioſa exiſtat: ſic enim ex ſolo ſordium rejectarum odore, malum ad alios propagari, præter communem experientiam, inſigni caſu teſtantur A. N. C. *dec. II. ann. VI. obſ.* 25. Quinc lac etiam matrum dyſentericarum infantibus eandem labem affricare, perhibent eadem A. N. C. *dec. II. ann. VI. obſ.* 195.

§. X.

o dy- ria nto-

Dum adhuc in hiſtoria dyſenteriæ tradenda ſumus occupati; utile erit, quaſdam obſervationes de ſectionibus dyſenteria peremtorum proponere. Omnes itaque ſcriptores teſtantur, in ejuſmodi ſubjectis inteſtina tam tenuia, quam craſſa, vel inflammata, vel ſiderata, vel exulcerata, atque bile ſuffuſa poſt mortem fuiſſe reperta: quemadmodum apud BARTHOLINUM *Cent. VI. hiſt.* 2. & BARBETTE *Lib. IV. cap.* 3. pluribus videre licet. Speciatim pylorum cum inteſtinis tenuibus inflammatum vidit JOH. DE LA MONIERE *tr. de fluxu dyſenterico pag.* 4. Inteſtina tenuia exterius bile ſuffuſa, atque livida, intrinſecus gangrænata, adnotarunt A. N. C. *dec. II. ann. VI. obſ.* 104. craſſa vero pari ratione livida, & gangræna affecta, obſervarunt PLATERUS *Lib. III. pag.* 875. & RIVERIUS *Cent. III. obſ.* 2. Idem PLATERUS *mantiſſ. obſerv. pag.* 25. deprehendit, felleam cyſtidem bile prorſus vacuam; eadem vero tincta inteſtina ileon, atque colon, quæ intrinſecus multis ſcatuerunt ulcuſculis. BONTIUS loco bilis in fellea capſula reperit liquorem chylo ſimillimum; bilemque porraceam & fere gramineam in perfunctis hoc malo fuiſſe, teſtantur A. N. C. *Dec. II. anno VI. obſ.* 104. Nec denique exempla deſunt, quod in quibuſdam inteſtina plane coalita fuerint, inſtar eorum, qui ſumto perierunt veneno.

§. XI.

te- des.

Ex his autem, cum morbi noſtri ſymptomatibus rite collatis, ſtatim adparebit, quænam vera illius ſit ſedes. Hanc enim conſtituit amplus inteſtinorum canalis; quæ, notante SYDENHAMIO *Sect. IV. cap.* 3. ſeriatim afficiuntur, donec tandem omnis mali vis in rectum decumbat inteſtinum. Nam hoc idem præ reliquis, & dolore morſicante, & moleſtiſſimo teneſmo, exercetur crudeliſſime. Neque vero negaverim, quin vicinæ partes, maximeque hepar ac biliferi ductus, per conſenſum etiam experiantur mali tyrannidem. Ipſa quod attinet inteſtina; determinari facile poteſt, quænam eorum potiſſimum diſcrucientur. Quod ſi enim proxime circa umbilicum atrox ſentitur dolor; ſique hunc tardior ſequitur dejectio; certum eſt tenuia laborare. Quando autem ad epigaſtricam regionem, ubi colon ſitum eſt, aut hypogaſtricam, atque hypochondria torminum vis incumbit, ipſæque fæces brevi poſt rejiciuntur; craſſa laborare, in aprico eſt. Ac ubi denique aſſidua fere, inanis tamen deſidendi vexat cupiditas, aut mucus fere tenax, viſcidus, paucus, acer, & virulentus promanat; ulcus in recto conſiſtere inteſtino, vero videtur ſimillimum.

§. XII.

ino- abri-

Inteſtinorum quod attinet fabricam, non quidem noſtri eſt loci, eam fuſius explicare, multo minus eorundem varium ſitum, flexuras ac denominationes ample recenſere; ſed quædam duntaxat momenta, noſtro ſcopo convenientia adnotabimus. Illa igitur tam gracilia, quam craſſa componuntur, æque ac ventriculus, ex quatuor tunicis, quarum muſculoſa binis fibrarum, una longitudinali, altera ſpirali conſtruitur ſeriebus, earumque ope motum perficit periſtalticum. Nervea tunica vaſis ſanguiferis ſcatet copioſiſſimis, adeo ut tunicam conſtituere videantur peculiarem; interne vero quam plurimis obſita eſt glandulis, quæ per ſuos excretorios ductulos, ex maſſa ſanguinea in cavum inteſtinorum aſſidue ſecernunt humorem ſeroſo-mucaginoſum, non illum modo, qui glutinis inſtar villoſæ adhæreſcit tunicæ, eamque pariter, ac ſubſtratam nerveam ab aſſumtorum acrimonia defendit; verum quoque alium, magis excrementitium. Notari enim probe meretur, quod humores, ſpeciatim ſeroſi, pro diverſitate conſiſtentiæ, in hoc vel illo loco, qui ratione magnitudinis pororum magnitudini excernendarum particularum proportionatus eſt, ſecernantur. Sic ſubtilior portio per cutis ſpiracula exhalat; paullo crudior ad renes defertur; & quæ ſpiſſior adhuc eſt, ad inteſtina, tanquam amplam craſſarum ſordium latrinam demandatur.

§. XIII.

His expoſitis, facilius jam erit, verum dyſenteriæ genium introſpicere, atque ſymptomatum eam concomitantium rationem ſuppeditare. Formalem illius rationem, motu periſtaltico, ad ſummum & convulſivum gradum adaucto, & exacerbato abſolvi, nemo eſt Medicorum, qui negaverit; quoniam atrociſſima, & horrenda, quibus eo morbo correpti homines agitantur, dolorum tormenta id teſtantur clariſſime. Neque ullus eſt, qui inficias iverit, quin cauſa dyſenteriæ proxima, in humore quodam acerrimo, cauſtico, tunicas inteſtinorum vellicante ac ſtimulante conſiſtat. Qualis autem hic humor proprie ſit, & unde generetur; obſcurum adhuc multis videtur, adeo ut in varias inde abierint opiniones. *Formalis ratio, & cauſa proxima dyſenteriæ.*

§. XIV.

Veterum quam plurimi humorem illum colocynthidis naturam æmulari perhibuerunt: nec etiam, ſi effectus, quos ſumta colocynthidis poma in corpus humanum edunt, quoſque recenſet STALPART van der WIEL *obſ.* 41. cum ſymptomatibus dyſentericis rite contulerimus, multum à veritate abludere videntur. Deinceps communis plerorumque ſententia eſt, materialem dyſenteriæ cauſam ſemper in cavo inteſtinorum contineri, & eſſe humorem acerrimum, ex fructibus horæis, maxime immaturis collectum, cum reliquis ſuccis, præſertim bilioſis confermentatum, atque nerveas tunicas vellicantem, arrodentem, & excoriantem. Verum, licet non negaverim, quin ſæpiſſime hæc concurrat cauſa, eandem tamen ſemper & unice peccare, præter contagioſam dyſenteriæ indolem, & illi refutant homines, qui nullis omnino aſſumtis fructibus, eo rapiuntur morbo & teneri infantes, ubera adhuc matrum ſugentes. Quamobrem alii ad miaſma quoddam confugerunt plane ſpecificum, cujus ea eſſet indoles, ut in cavitate inteſtinorum cum bile potiſſimum confermentaret, tumque arroderet inteſtina. At nec huic in totum ſubſcribere poſſum opinioni; ſi *Auctorum opiniones de cauſis dyſenteriæ materialibus.*

ſi vel id conſideravero, quod nonnunquam tam acris per inteſtina effundatur humor, qui argentea corrodit vaſa; inde vero nec tunicæ inteſtinorum excorientur, nec tam atrocia, uti in dyſentericis, excitentur tormenta. Neque enim ſufficiens eſt exceptio, ac ſi in dyſenteria primum villoſa abradatur tunica, tumque vellicetur nervea: ſiquidem id ipſum ab alio quoque acri humore poſſet fieri, & præterea experientia docet, tormina dyſentericorum ſtatim cum morbi initio, priuſquam abradi potuit villoſum involucrum, invadere.

§. XV.

Cauſa dyſenteriæ materialis, & ſymptomatum ratio.

Quamobrem, meo quidem arbitrio, vera materialis dyſenteriæ cauſa, cui crudeliſſima inteſtinorum tormina, & reliqua ſymptomata debentur, reſidet potiſſimum in vaſis ſanguineis, tunicam inteſtinorum nerveam obſidentibus; & eſt materia quædam ſeroſo-lymphatica muceſcens, & cum particulis ſalſis, acribus, ac ſulphureis, in maſſa ſanguinea fluctuantibus, in lentum ac cauſticum magma coaleſcens; & interdum cum miaſmate quodam peregrino, ab extra corpori illato, permixta. Hæc enim motu quodam febrili, à conſtricto corporis ambitu, ad nerveum inteſtinorum canalem, vaſculis ſanguiferis plenum delata, partim acrimonia ſua tunicas ſenſibiles nimium vellicat, rodit, & ad torminoſas conſtrictiones proritat, partim lentore ſuo vaſa, quibus ineſt, inſigniter, & ad rupturam uſque diſtendit. Unde convulſionum patet origo, atque torminum; quæ eo redduntur atrociora, quo plus acris ſaburræ in ipſa cavitate inteſtinorum ſimul continetur Sub tantis autem illorum contractionibus non fieri poteſt, quin, quæ intus hærent, omnia effundantur. Poſtquam enim, quæ ex cibis relictæ adhuc reſtant cruditates ſunt eliminatæ, continuante ſpaſmo, ipſa mucago, villoſam obducens tunicam, vi abraditur, & cum ſtillante ex inteſtinorum glandulis humore, plus minus noxio, in ſubpinguis ac oleaginoſi muci forma exprimitur. Dum vero hæc fiunt, & per conſenſum ductus quoque biliferi, cum cyſtide fellea vehementer concutiantur: hinc omnem ſuam bilem effundunt in canalem inteſtinalem, quæ cum reliquo muco per alvum redditur. Præterea perſeverante membranacei iſtius canalis diſtentione, comprimuntur vaſa ſanguifera, cruore eo compulſo, jam turgida; impeditur ſanguinei laticis per venas regreſſus; ejuſdem, perennante à tergo adfluxu, fit ſtagnatio; & demum vel perruptio, ac extravaſatio in inteſtina, unde ſtercora cruore tincta adparent, vel periculoſa eorundem ſuboritur inflammatio, ardoris perpetui, ac pulſantis ſenſu doloris internoſcenda. Hæc inflammatio aut in ulcus ſanioſum abit, ipſam villoſam depaſcens tunicam, tumque ſanies ulceroſa cum carneis dejicitur filamentis; aut plane in gangrænam, & funeſtam deſinit ſphacelationem; qua præſente omnis dolor perit, & dejecta fœtorem ſpargunt cadaveroſum.

§. XVI.

Cauſæ procatarcticæ ſitæ ſunt 1) in tempeſtatis ratione.

Quæ cum ita ſint, explorandæ jam veniunt procatarcticæ cauſæ, quæ producendo noxio humori, dyſenteriæ cauſæ, ſunt opportunæ. Atque tres earum potiſſimum claſſes eſſe ſtatuo, quarum prior in ipſius tempeſtatis conſiſtit ratione. Si videlicet æſtas anteceſſit ferventiſſima ac ſicciſſima; ſub ejus finem, ubi plerumque poſt intenſiſſimum, qui per diem eſt, ſolis fervorem, noctes ſequuntur frigidiores, graſſantur dyſenteriæ; quales à nimia aëris ſiccitate ſubortas deſcribunt A. N. C. *dec. II. anno IV. obſ.* 24. Tum vero malum ea potiſſimum invadit ſubjecta, quæ per diem juſto vehementius calefacta, ſudoreque diffluentia, noctu auram frigidiorem, corpori minus tecto liberius admittunt. Cujus rei clariſſima quoque eſt ratio: per diuturnum enim aëris fervorem ac ſiccitatem, maſſa ſanguinis inſigniter reſolvitur, colliqueſcit, & ſudor promanat copioſus, unde tenuiores, fluxiles ac blandi ſucci diſſipantur, quibus orbati reliqui humores muceſcunt, acres, impuri atque ſulphurei redduntur, & ipſa debilitantur corpora. Quod ſi igitur corpori, ita conſtituto, nocturnus aër, qui aſperior eſt, liberalius admittatur; conſtringitur inde cutaneus cortex: diſſlatio ulterior ſordium adhuc tenuiorum ac ſulphurearum præpeditur; & hinc illæ cum muceſcente lympha coëuntes, in lentum & acerrimum abeunt crama, quod febrili motu ad inteſtina, tanquam ampliſſimum mucidarum ſordium colatorium, delatum, parit dyſenteriam. Tali quoque ratione caſtrenſis generatur dyſenteria; & omnino abſque miaſmatis cujuſdam maligni externique concurſu evenire poteſt.

§. XVII.

2) in maligno contagioſo...

Quando vero cunque recenſitæ aëris conſtitutioni accedunt quædam virulentæ indolis exhalationes, quæ alteram cauſarum procatarcticarum claſſem conſtituunt: tunc naſcuntur dyſenteriæ epidemicæ, plus minus malignæ, ac contagioſæ; quales deſcriptas lege apud BARTHOLINUM *Cent. II. hiſt. anat.* 65. AMATUM LUSITANUM *Cent. III. cur.* 90. WILLISIUM *in pharm. rat. P. I. pag.* 119. & *la* MONIERE *tract. de fluxu dyſenterico*, nec non SENNERTUM *in praxi Lib. III. part. II. Sect. II. cap.* 7. Ejuſmodi lues epidemicæ longe lateque ſæpius vagantur, & longum terrarum occupant tractum: quid? quod FERNELIUS *de abd. rer. cauſ. L. II. cap.* 13. meminit dyſenteriæ anno 1538. per univerſam Europam populariter graſſantis. Generantur vero talia miaſmata vel in ipſo aëre, ex malignis terrarum effluviis, ac peculiari ventorum conſtitutione; tumque per inſpirationem hauriuntur, & intra corpus ſuſcipiuntur: vel etiam cum cibis, maxime oleribus, ac fructibus horæis, venenata rubigine, vel inſectorum, quæ tum temporis copioſiſſima in aëre obſervantur, malignis ovulis obductis aſſumuntur, & cum chylo maſſæ ſanguineæ permiſcentur. Notari vero meretur, in tali aëris conſtitutione, ſuſcepta quandoque contagia per aliquod tempus intra corpus deliteſcere; & expectare duntaxat cauſam quandam occaſionalem. Quamobrem ſæpiſſime mihi adnotare licuit, quod tum temporis leviſſima inteſtinorum ſtimulatio, vel ſumto purgante excitata, protinus efficiat dyſenteriam. Debetur porro malignis iſtis effluviis, ex corporibus dyſentericorum vel per ſtercora, vel lac, vel ſudorem exhalantibus, contagii, cauſa atque origo.

§. XVIII.

3) ver... nim... ſtu... rus... uſu...

Tertiam cauſarum procatarcticarum claſſem exhibent, largius comeſti fructus, maxime ſi immaturi fuerint, vel potus fermentativi deſuper ingerantur. Ex his vi nociva eminent ceraſa dulcia, mala perſica, pruna, maximeque

flava

flava illa, quæ vocant *die Spillinge*, quorum frequentem noxam præter alios oſtendit FORESTUS *Lib. II. obſ.* 23. Huc quoque pertinent potus fermentativi, minus defæcati, ut muſtum, vel cereviſiæ, quæ tum temporis ob nimium ſolis ardorem, plerumque male conſtitutæ, & vel recentes, impuræ, craſſæ, multiſque fæcibus refertæ, vel minimum aceſcentes ſunt, & copioſius bibuntur. Namque ejuſmodi ſubjecta, acri fermentante ſucco prædita, ſi in duodeno cum bile commiſceantur, acriorem cum ea ſubeunt confermentationem, ex qua non modo vapores tenuiores acerrimi, intra humorum maſſam rapti; verum etiam ſordes reſultant craſſiores quidem, ſed cauſticæ indolis, quæ intra canalem inteſtinorum remanentes, nervoſam eorundem tunicam acerbe rodunt, atque tormina mirum in modum exaſperant. Huic potiſſimum ſaburræ, in ventriculo ac duodeno ſtagnanti, debentur nauſea, vomendi conatus, ipſæque vomitiones, quæ junguntur interdum dyſenteriæ: à quibus ſymptomatibus immunes ſunt, qui abſque hac concomitante cauſa hunc morbum incurrerunt; ſicuti teſtantur dyſenteriæ anno 1726. noſtris in locis graſſatæ, quæ cum menſe jam Junio, ubi nulli nec maturi, nec immaturi adhuc fuerunt fructus, ſuam tyrannidem exercuerunt, à vomitionibus vacuæ exſtiterunt, quemadmodum in diſſertatione de iis conſcripta fuſius oſtendi.

§. XIX.

Momenta quædam circa hanc cauſam. Circa hanc vero cauſam, notanda adhuc veniunt quædam momenta, nimirum 1) quod omnino ſolæ ſufficiant ad generandam dyſenteriam, quando videlicet vapores acriores, ex fructuum dictorum cum bile in ventriculo facta confermentatione reſultantes, in maſſam humorum abripiuntur, qui laudabiles ſuccos corrumpendo, ad producendam materiam, dyſenteriæ genetricem diſponant. Hæc vero, concurrente, tanquam occaſionali cauſa, inteſtinorum à ſaburra iis infixa ſtimulatione, motu quodam febrili ex ambitu corporis ad dictum canalem membranaceum devolvitur. 2) quod tali in caſu ventriculi ac inteſtinorum accedere debeat quædam imbecillitas. Hinc enim ratio reddi poterit, cur multi fructivori à dyſenteria ſint immunes, curque è contrario alii, qui illis fructibus aut plane non, aut ſaltem parcius veſcuntur, eo rapiantur morbo. Quod ſi enim firmius fuerit primarum officinarum robur, commiſſi etiam errores facillime corrigentur, & noxia ſaburra vegete proſcribetur: at, qui debiliori earum partium tono, acidaque jam ſaburra, iſtius fidiſſimo comite, ſunt inſtructi, deliciarum ſuarum graviſſimas utique luere cogentur pœnas. 3) ſæpiſſime vero fructuum horæorum, ac potuum fermenteſcibilium immodicus uſus, tanquam concomitans dyſenteriæ cauſa venit conſideranda; ita ut principalis vel à prohibita tranſpiratione, vel ſuſcepto contagio repeti debeat. Tum vero mali ſymptomata, unita binarum cauſarum vi, mirum in modum exaſperantur.

§. XX.

Prognoſis dyſenteriæ. Quibus ita præmiſſis, ad tradendam gravis ac truculenti noſtri mali accedamus prognoſin. Dyſenteriæ igitur puerperis evenientes, ſunt periculoſæ; iiſdemque ſenes ac pueri frequentius pereunt, quam qui in media ſunt conſtituti ætate. vid. HIPPOCRATES *ſect. II. textu* 30. SENNERTUS *L. III. pag.* 243. Ubi malum cachecticos, ſcorbuticos, phthiſicos corripit, aut debiliores, & qui diuturnis animi perturbationibus ſe macerarunt, plerumque conclamatum de iis eſt: iis quoque periculum minatur, quorum inteſtina lumbricis obſidentur. Quæ dyſenteria cum vomitu ſe exſerit, & cui ſingultus accedit, magnum metum incutit, & periculo inflammati ventriculi terret. Neque minus mali eſt ominis, ubi excrementa viridia, nigra, & admodum graveolentia obſervantur, & veluti carunculæ dejiciuntur, notante HIPPOCRATE *ſect. IV. aph.* 26. nam ulcus inteſtinorum deſignare ſolent. Quo magis vero, vel minus exulcerata ſunt inteſtina, eo gravior vel mitior eſt affectus. Peſſimum porro indicium eſt, quando infuſa clyſmata mox iterum relabuntur, aut anus tam arcte clauſa exiſtit, ut nihil poſſit ingeri: namque illud paralyſin inteſtinorum, maxime recti; hoc vehementem ſpaſticam ejuſdem ſignificat ſtricturam. Nihil etiam boni expectandum, ſi pulſu debiliori exiſtente, externa frigent, interna uruntur, aut his nullus ineſt doloris ſenſus; mentis alienatio, faucium inflammatio, aphthæ, aut paralyſis totius œſophagi præſto eſt, ut aſſumta cum murmure delabantur. Illud quoque ſcire refert, malum hoc nunc celeriter moveri, & ſi febris maligna præſertim ingraveſcat, ſæpe intra dies ſeptem vel novem vel quatuordecim necare; modo in plures, & ad quadrageſimum, ac ultra produci; longoque tempore, cum inveteravit, aut tollere hominem, aut etiamſi finiatur, excruciare, uti obſervavit CELSUS *Lib. IV. cap.* 15. nec non ſæpius in hydropem ac lienteriam abire, advertente HIPPOCRATE *ſect. VI. aph.* 63. quin & in cœliacam non raro, tabem ac hecticam inſanabilem mutari.

METHODUS MEDENDI.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Vix morbus eſt quidam, ad cujus rationalem curationem, majori opus eſt medentis judicio, quam quidem noſter dyſentericus. Quam plurima enim ſunt remediorum genera, quæ in illo commendantur; quæ vero non in omnibus ſubjectis eandem exhibent utilitatem; tantum abeſt, ut quæ huic proſunt, illi graviter nocere non raro deprehendas. Generatim hæ fere ſunt medendi indicationes, ut *primum* materia noxia, acris, cauſtica, qualiſcunque fuerit, attemperetur, ac per emunctoria ipſi convenientia proſcribatur; *deinceps* truculenta inteſtinorum tormina, ac feroces ſpaſmi conſopiantur; & *denique* ipſi inteſtinorum ſubſtantiæ, vel exulceratæ, vel nimis debilitatæ convenientibus ſuccurratur præſidiis.

§. II.

Evacuantium ac alvum purgantium uſus. Quod ad priorem attinet indicationem; circumſpicere oportet prudentem Medicum, num craſſiores in alimentari canale ſubſiſtant cruditates, quas partim commiſſus antea in victu error, & ingeſta fructuum horæorum colluvies; partim nauſea, cardialgia, & vomendi conatus indicabunt. Quo in caſu multis laudibus radicem Ipecacuanhæ extollunt Medici; ſi in morbi initio ad ſcrupulum unum vel drachmam dimidiam, cum lapidibus cancrorum maritata, hauſta deſuper larga aquæ tepidæ quantitate, exhibeatur, & ejus ope vomitus cieatur, interdum iteran-

iterandus. Neque vero minus per inferiora e ducere convenit ſaburram acrem & craſſam; & quidem feliciſſimo cum ſucceſſu, per rhabarbarum in pulvere datum, & cum abſorbentibus permixtum: quippe quod poſt detergentem ac laxantem effectum, vi quoque blande roborante, & leniter tonica inteſtina ſolatur. Nec parum utilitatis exhibent pilulæ balſamicæ, ad BECHERI, STAHLII, vel meam mentem paratæ, cumprimis ſi cum extracto rhabarbari commiſceantur.

§. III.

Acrimonia inteſtinorum demulcenda. Præterea operæ eſt pretium, ſaburræ inteſtina occupantis acrimoniam, & rodentem cauſticam indolem delinire ac demulcere. Quo quidem fine intus exhibenda ſunt mucilaginoſa, oleum amygdalarum dulcium recens & ſine igne expreſſum, ſperma ceti recens minus rancidum, decocta hordei, avenæ, raſuræ cornu cervi, radicis ſcorzoneræ, chinæ &c. emulſiones ex amygdalis dulcibus, pineis, & aquis diapnoicis paratæ; atque etiam ſerum lactis dulce ad meam confectum methodum, nec non fons Selteranus lacti nuptus aſinino. Hæc enim & acrimoniam involvendo, & lubricas reddendo vias, votis faciunt ſatis: quem etiam ſcopum explent, ſimulque ſordes ex craſſis potiſſimum inteſtinis educunt, clyſteres pure emollientes, quos ex aqua hordeacea cum furfuribus decocta, ex ſero lactis dulci, vitello ovi, oleo chamæmeli, amygdalarum dulcium, ac ſevo hircino parare decet.

§. IV.

Diaphoreſis promovenda. Inſimul quoque ad impuritates ſubtiles, plus minus malignas ac contagioſas, in maſſa ſanguinis adhuc fluctuantes, attemperandas, pariter ac per corporis peripheriam educendas, febrimque conjunctam mitigandam, multa impendenda eſt cura; quoniam hac ratione affluxus talium ſordium ab inteſtinis revocatur. Et hoc nomine inſignem laudem merentur abſorbentia, cum fixis diaphoreticis mixta. Sic parari poſſunt pulveres ex cornu cervi philoſophice præparato, uſto, ebore foſſili, terra ſigillata, bolo armena, antimonio diaphoretico, item martiali, ſuccino, lapidibus cancrorum, coralliis rubris, matre perlarum, & præſertim cryſtallo montana; quibus urgente nimio æſtu ac ſiti, nitrum refracta doſi, & ad refrænandum dolorum impetum, cortex caſcarillæ, aut unum alterumve theriacæ cœleſtis granum pro doſi unica adjici poteſt. Cumprimis vero in expellendo miaſmate maligno, per contagium admiſſo, camphora dimidii duntaxat grani pondere cum nitro & abſorbentibus mixta, præclaram, ac excellentem poſſidet efficaciam.

§. V.

Motus effrænes ſunt coercendi. Proinde dictis hiſce remediis, ad explendam ſecundam indicationem, & coercendos motuum nimios tumultus, interponi debent tutiora anodyna, & mitiora ſubadſtringentia. Ex his vulgatiſſima ſunt theriaca cœleſtis, aqua theriacalis, diaſcordium FRACASTORII, pilulæ de ſtyrace, de cynogloſſa, & WILDEGANSII, nec non laudanum liquidum SYDENHAMII. Longe vero tutiorem & præſtantiorem effectum quam plurimis in caſibus exhibuit liquor meus anodynus, cum refracta balſami mei vitæ parte remixtus; quem ter vel quater de die ad guttas viginti, ſummo cum fructu porrigere ſuevi. Huc quoque ob antiſpaſmodicam virtutem referri merentur, aquæ deſtillatæ liliorum convallium, florum ſambuci, tiliæ, aurantiorum, menthæ, ceraſorum nigrorum, ex quibus commendati ſuperius pulveres propinari poſſunt. Neque etiam externorum paregoricorum uſus inſuper eſt habendus, ex quibus, ſi efferata ſit torminum vehementia, *linimentum* componi poteſt, quod v. g. *olei liliorum alborum unciam unam*, *menthæ deſtillati, abſinthii quod eſt magnum anodynum*, *nuciſtæ, carvi ana drachmam ſemis*, *camphoræ ſcrupulum* habeat. Quod abdomini inunctum egregia ac ſecura virtute ſiſtet intolerabiles dolores: quo ſubinde reliquis medicaminibus cauſa materialis eo commodius oppugnari, eoque felicius debellari queat.

§. VI.

Quæ tertiæ ſatisfaciant indicationi. Educta ſic noxia materia, & conquieſcentibus ſpaſmis, ſuccurrendum eſt læſis inteſtinis: quorum ſi quædam adhuc reſtiterit exulceratio, præter internorum abſtergentium continuationem injiciendi ſunt crebro clyſteres ex ſevo hircino, cervino, vitello ovi, terebinthina, & balſamo *Locatelli* commixti. Plerumque tamen ſuperato morbo reſtat adhuc inteſtinorum atonia; cui mederi licet exhibitione remediorum roborantium: ex quibus eminent cortex caſcarillæ in eſſentia, pulvere, & extracto aquoſo datus, ſive etiam cortex chinæ, cum extractis abſtergentibus ac roborantibus in electuarium redactus: aut elixir noſtrum viſcerale, vel eſſentia corticum aurantiorum, cum eſſentia gentianæ rubræ & ſuccini permixta. Non contemnendum quoque præſtabit externe uſum ſpiritus vini rectificatus, vel aqua Reginæ Hungariæ aut ſpiritus florum chamomillæ Romanæ cum oleo menthæ deſtillato decenter mixtus.

§. VII.

Quale regimen ſit obſervandum. Vix autem votis reſpondebunt allegata præſidia, niſi accuratum regimen, victuſque pertinax acceſſerit obſervatio. Cumprimis aëris caloriſque æqualis ſemper temperies conſervari debet: ſicuti enim omnis refrigeratio, ſive per admiſſum ab extra frigus, ſive per ingeſtos gelidiores potus, certiſſimum minatur damnum: ita quoque nimius calor & exæſtuatio, & per conclavia valde calefacta, & per multam lectorum, ſtragulorumque impoſitionem, æſtum febrilem & anxietates adaugendo, nunquam noxæ gravioris expers eſt. Quamobrem dyſenterici ſe quietos, animique tranquillitati ſedulo ſtudentes, in temperato & lecti & conclavis calore continere debent. Potus oportet eſſe tepidos; nec convenit ulla cereviſia, ſed potius decocta gelatinoſa, infuſa theiformia, ſerum lactis, & ſub finem morbi, ad inteſtina roboranda, hauſtus vini generoſi. Victus ſit facillimus, cibique non niſi molles conveniunt, ex quibus oryza, ac vitelli ovorum merito ſuo extolluntur: nec laude carent juſcula, ex carne vitulina, gallinarum, radicibus ſcorzoneræ, cichorei, chinæ, ſucco plantaginis & cancris contuſis parata; qui à nonnullis ad conſolidanda inteſtinorum ulcera, magnis extolluntur encomiis.

§. VIII.

Præſervatio. Præſervatio hujus mali, ubi illud eſt epidemicum & contagioſum, fit, quando quis exceſſus omnes & ſubitas aëris mutationes effugiat & provide eos qui hoc malo laborant evitet.

Certius

Certius ab eo, quod ex aliis originem trahit cauſſis, ſe omnino præſervare poterit; qui aëris injurias vitaverit, à nimio & perverſo fructuum horæorum, præſertim immaturorum uſu abſtinuerit, ac alvi perpetuam libertatem conſervaverit. Cumprimis eo, quod dyſenteriæ graſſantur tempore, noctu corpus in lecto probe tegendum, ne prohibeatur tranſpiratio: & ſi corpus purgandum eſt, caveatur probe, ne id fiat acrioribus purgantibus; quippe quæ, uti ſuperius dictum eſt, excitando contagio, ipſique morbo producendo, cauſſam ſæpenumero præbent opportuniſſimam.

CAUTELÆ, ET MONITA PRACTICA.

§. I.

ela opia ad- entia. Omni in dyſenteria ſumma cum cura à craſſis opiatis, adſtringentibus, & ſtypticis abſtinendum eſt; quoniam hæc in pejus malum provehunt, tantum abeſt, ut illud allevent. Namque ſi in morbi initio dentur, intus retenta cauſtica materia, ſummas præcordiorum anxietates, ſingultus, aphthas, & periculoſas inducunt inflammationes; in vigore morbi, & ubi nimium fractæ fuerint vires exhibita, facile fiunt necrotica, & præſentem inflammationem in lethalem commutant ſphacelum: conf. THONERUS *obſ. Lib. III. obſ.* 8. *pag.* 167. M. N. C. *dec. II. anno III. obſ.* 88. Denique eadem morbo adulto, & declinante propinata, affectus ſpaſmodicos, œdematoſos, languores, atque febrim relinquunt: GALENUS *Lib. II. ſimpl.* 12. & 14. auctor eſt, dyſenteriæ intempeſtive cohibitæ ſucceſſiſſe melancholiam, & quod HOLLERIUS *in ſchol. p.* 353. obſervavit, epilepſiam, pleuritidem, & ut MARTINI *de morb. meſ.* teſtatur, inflammationes & abſceſſus meſenterii, ac plura graviora incommoda, mortemque ipſam accelerare, ut multis oſtendi exemplis poſſe ſcribit CRATO *conſil.* 22. *Lib. V.* Quo quidem in caſu operæ pretium eſt, infuſis ano clyſteribus, cohibitas dejectiones revocare, & internis abſorbentibus ac diaphoreticis fixis imminentem præcavere inflammationem.

§. II.

irca anodyna tutio- Neque vero intelligi debent ex animali regno deprompta remedia, quæ ſedativa & anodyna, eaque tutiſſima virtute his in morbis ſe commendant. Ex horum numero ſunt ſpina & hepar viperarum, raſura dentis hippopotami, manati, priapi ceti, pulvis ſecundinæ humanæ exſiccatæ: quippe quæ ſi cum lenioribus bezoardicis combinentur, ad ſopiendas ſpaſticas & convulſivas inteſtinorum ſtricturas, præclaros edunt effectus.

§. III.

Circa laxantia, & purgantia. Quamvis blanda laxantia, & alvum lenientia in dyſenterico fluxu egregium levamen ferre deprehendantur: cautiſſime tamen cum iis mercari oportet. Namque primum acriora purgantia, ex jalappinis, ſcammoniatis, colocynthide &c. parata, exacerbando ſpaſmodicas motiones, vim veneni exſerunt; id quod etiam de mercurialibus valet. Unde non mirari ſatis poſſum, quoſdam, & præſertim BOYLEUM *de S. M. V. pag.* 52. mercurium dulcem in dyſenteria commendare: quippe qui ejus eſt indolis, ut ab admixtione ſalium acriorum, quæ in noſtro morbo larga præſto ſunt quantitate, cauſticus reddatur. Nec etiam laxantia, quæ dulcia ſunt, & facile fermentationem ſubeunt, hoc in malo conveniunt: unde omnino à decoctis prunorum, foliorum ſennæ, ſyrupiſque laxantibus abſtinendum erit.

§. IV.

Speciatim circa pilulas polychreſtas. Quanquam pilulæ polychreſtæ, & temperate balſamicæ, leniter evacuando & corrigendo, primis morbi diebus, parciori & iterata doſi exhibitæ, egregiam afferunt utilitatem: attamen ab iiſdem, ubi morbus in plethoricis cum magno æſtu, pulſuque celeriori invadit, ſæpius notabilem obſervavi noxam. Tunc enim conſultius eſt, ab omnibus, quæ vel leviſſime humores commovent, abſtinere laxantibus; & potius decocto, quod ex ſero lactis, tamarindis, rhabarbaro & manna conficitur, blandam moliri vacuationem. Præterea, ubi morbus ſtatim ab initio, atrocioribus imi ventris cum torminibus incidit; ego ſolitus ſum, anodynum evacuanti nuptum exhibere; eoque nomine pilulas aloëphanginas, vel, quod melius, *Becherianas* æquali pondere cum maſſa pilularum de ſtyrace remixtas, convenienti doſi bis vel ter intra nycthemeron, ſummo cum fructu propinare.

§. V.

Circa mannam in fine morbi datam. Neque raro obſervavi, infuſum laxans mannatum, finito jam penitus, qui diutius adflixit, morbo, ſublatiſque gravioribus ſymptomatibus uſurpatum, tormina & alia ſontica mala revocaſſe. Cauſſa talis modi cataſtrophes procul omni dubio in toni inteſtinalis, qui per violentos ſpaſmos valde dejectus fuit, deſtructionem collocanda eſt; qui eadem facile irritari poſſunt. Idcirco congruis roborantibus deperditum illud robur inſtaurare convenit.

§. VI.

Circa radicem ipecacuanhæ. Radix ipecacuanhæ, quæ pro ſpecifico antidyſenterico à multis habetur, vid. M.N.C. *Dec. II. anno X. obſ.* 115. non omnino ſuo caret uſu; licet etiam ſæpiſſime ſiniſtros producat effectus. Utiliſſime adhibetur in ſubjectis robuſtioribus æque ac humidioribus, veluti ſequior eſt ſexus; deinceps operæ pretium exhibet, ubi magna cruditatum illuvies primis inhæret regionibus, vel miaſma contagioſum recens ſuſceptum eſt, & hinc nauſea, vomendi conatus, præcordiorum anxietas, & dolor gravativus inſtant. Tum vero primis ſtatim diebus hoc remedii genus porrigere expediet; & ejuſdem uſui, ſi plethora & febris urget, phlebotomiam præmittere. Quod ſi autem, morbo exiſtente adultiori, poſt jam factas crebro dejectiones mucidas pariter ac ſanguinolentas exhibeatur; ſiſtit quidem eas aliquantulum, ſed majores parit circa præcordia anxietates; ut ſæpius clyſterum emollientium ope alvinam excretionem revocare, neceſſe ſit. Præterea hanc radicem commodiſſime ad drachmam dimidiam cum decocto laxante, ex manna, rhabarbaro, & tamarindis parato exhibere licet, ſi magna cruditatum primas vias obſederit copia.

§. VII.

Circa ſalina remedia. Summo quoque ſtudio fugienda ſunt illa remedia quæ inteſtina magis ſtimulant; veluti ſunt cuncta ſalia, neutra ac digeſtiva, tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, ſalia thermarum &c.

&c. Nihilo minus nitrum, nec non ſal prunellæ, quod præſertim RIVERIUS magnis extollit laudibus, ob vim refrigerantem atque temperantem quandoque commendari, & abſorbentibus immiſceri meretur pulveribus, utique, ſi æſtus cum ſiti nimium urgeant, & ſubjecta cholericæ, bilioſæque ſint conſtitutionis.

§. VIII.

Circa venæ ſectionem. Communis multorum Medicorum ipſiuſque HIPPOCRATIS & GALENI it. MARTIANI *comment. in libr.* HIPPOCRATIS *de ratione victus in acutis pag.* 415. eſt opinio, alvo fluente non detrahendum eſſe ſanguinem; & pro generali quidem in noſtris regionibus monito practico id ipſum haberi poteſt. Verum ego multiplici ductus experientia ſtatuo, quod in ſubjectis valde plethoricis, diætæ vinoſæ adſuetis, ſi dyſenteria cum febre continua corripiantur, omnino perquam ſit neceſſarium, venam ab initio morbi ſecare. Nam vanus eſt metus, ſanguinis miſſione vires imminui; & quum non modo plerique dyſentericorum ex inflammatione inteſtinorum moriantur; verum quoque plethorici, ſi continuis infeſtentur febribus, non niſi ob nimiam ſanguinis molem, ad ſtaſes, gangrænam, & ſphacelum diſponentem pereant: non certe convenientius in his periculis antevertendis, venæ ſectione reperitur præſidium. Neque deſunt teſtimonia ſcriptorum probatiſſimorum, qui hoc remedii genus inſigniter commendarunt. Sic JULIUS CÆSAR CLAUDINUS *Reſp. VI.* ſe plures dyſentericos venæ ſectione curaſſe perhibet: quales etiam obſervationes RIVERIUS *Cent. II. obſ.* 37. & 44. AMATUS LUSITANUS *Cent. II. obſ.*48. ALTIMARUS *de medendis hum. corp. malis cap.* 74. BOTALLUS *Cap. IV.* SYDENHAM *Oper. med. Cap. de dyſent. pag.* 111. & ex recentioribus PASCOLI *in opp. ſuis pag.* 190. recenſent notatu digniſſimas.

§. IX.

Circa diaphoretica præſervandi fine data. In dyſenteria per caſtra maligne graſſante à perito caſtrenſi Medico relatum mihi eſt, præſente contagii ſuſpicione, & non ambiguis illius ſignis, diaphoreticum *ex cornu cervi uſti, & philoſophice præparati, antimonii diaphoretici, ſalis volatilis cornu cervi, & croci ana granis decem* confectum, & cum calido ſumtum vehiculo, corpus ad ſudorem diſponendo, deſideratiſſimum & incomparabilem edidiſſe effectum, adeo ut poſt repetitas aliquot doſes, in prima uti dicunt herba, pernicialis mali vis fuerit ſuffocata. Quod remedii genus, ubi ſordibus primæ viæ ſcatent copioſis, poſt opportunum evacuans demum exhibere, mea quidem ſententia longe ſecurius foret.

§. X.

Circa calidiora alexipharmaca. Communis clinicorum, iſque peſſimus hoc loco taxandus eſt error, cum ad atrocis noſtri morbi curationem, remediis alexipharmacis & theriacalibus, veluti ſunt electuaria ex diaſcordio, theriaca *Andromachi*, mithridatio, pulvere pannonico rubro concinnata, eſſentiæ alexipharmacæ, tincturæque bezoardicæ, immoderatius utuntur. Vidi ſæpenumero à nimium exhibitis, in dyſenteria populariter graſſante, ejuſmodi remediis calefacientibus, & exſiccantibus, ſymptomata fuiſſe exaſperata, cum auctis interno æſtu, febre & ſiti. Namque ipſa quoque dictitat ratio, ejus generis ſanguinem commoventia minus convenire in morbo, qui ab interno diuturniore æſtu, humores dulces ac temperatos in bilioſos & ſalino-ſulphureos commutante, ſuam trahit originem.

§. XI.

Plures porro Medicorum in dyſenteria ad coercendam humorum acrimoniam, ulcerum pravitatem leniendam, & corroſam inteſtinorum ſubſtantiam conſolidandam, remediis glutinoſis & mucilaginoſis, tam interne, quam externe per clyſteres potiſſimum nimium uti ſolent: Talia ſunt lac variorum animantium, decoctiones pedum vervecinorum, ſolutiones tragacanthæ, gummi Arabici, & gelatinæ animantium, ſperma ceti, radix conſolidæ majoris. Quamvis vero haud in totum improbari queant hæc remedia; monendos tamen eſſe duco Medicos, ut in illis adhibendis cauti procedant, modumque ſervent. Nam fluida hæc glutinoſa per anum admiſſa faciunt lentorem, ulcera magis fœdant, & cicatrici reſiſtunt; efficiuntque ſæpius, ut compreſſo alvi profluvio, ventris colluvies magis cumuletur, & fermentando graviores ſpaſmos inducat ac tormina. *Circa mucilag.*

§. XII.

Lac quod attinet, illud ſolum, maxime ſi acida in primis viis abundet ſaburra, ob coagulum quod ibidem facile ſubit, & inde metuenda ſymptomata non convenit in dyſenteria. Verum idem coctum & cum aqua pura fluviali vel fontana, vel etiam acidulis Selteranis mixtum, aut ſerum lactis, quod jam HIPPOCRATES laudavit, ob vim ſitim & æſtum temperantem, & acrimoniam humorum aliquantulum obtundentem, multam meretur commendationem; id quod etiam RAYMUNDUS à FORTIS *Conſult. cap. II. pag.* 245. & SYDENHAMIUS *Oper. med. pag.* 115. egregiis ſuadent elogiis. Præterea etiam aqua pura fontana, cum unicornu, aut cornu cervi uſto, aut boli quadam ſpecie cocta, vel chalybeata, junioribus æque ac adultioribus, ad ſitim & æſtum exſtinguendum, & acres humores diluendos, potum præbet omnibus præſtantiorem. Pertinet huc etiam decoctum SYDENHAMII ex aqua fontana, cornu cervi uſto, mica panis ſimilaginei cum ſaccharo paratum. vid. *Opuſc. ejus p.*228. Nec ignotum eſt, quam celebres, & multis experimentis in curanda dyſenteria adprobatæ ſint aquæ in Italia, Tetutianæ dictæ, item Villenſes, Montiſcadinæ &c. de quibus legi meretur FALLOPIUS *de thermis*, & CÆSALPINUS *in quæſt. med.* 21. *l. II. de medic. facult. cap.* 10. Præſtans porro noſtrarum uſus eſt acidularum, quibus curatam dyſenteriam vide in A. N. C. *dec. I. anno II. obſ.* 213. *Circa lac & ſer. ejus, potumque dyſentericorum.*

§. XIII.

Quum nullum morbi genus tam fœtidum, tam ſordidum, tam abominabile, quodque tam putridis exhalationibus aërem inficiat, & conſpurcet, quam ipſa dyſenteria ſit, videndum eſt, ut non in ipſo conclavi, in quo degit æger, verum potius vicino, ſi vires patiantur, moderate calido fiant dejectiones, hæque ſtatim removeantur. Non minus ſuffimigiis ex maſtiche, & ſuccino, noxia aëris corrigenda eſt qualitas; quo etiam fine in omnibus contagioſis morbis appendendam collo camphoram, modo ægrotantes ejus odorem ferre queant, admodum commendare ſolitus ſum. Ubi vero vires permittunt è lectis ſurgere, conſultum erit, vas quoddam, *Contagium præcavendi modus.*

reci-

recipiendis ſtercoribus opportunum, lecto ſupponere, ſi prius decocto calidiori ex floribus malvæ, ſambuci, ſemineque fœnugræci imbutum fuerit; in quod decumbentes alvum dejiciant.

§. XIV.

Noxæ ex pedum refrigeratione. Vix datur ullus morbus, in quo pedum refrigeratio tam grave, imo mortis periculum, confirmante id experientia, injicit, quam dyſenteria. Vidi hac ratione brevi poſt inflammationem inteſtinorum, quæ in ipſam mortem tranſiit, eſſe ſequutam: pedibus enim refrigeratis, cutaneus cortex conſtringitur, & noxii humores majori copia ad inteſtina congeruntur. Quamobrem operæ ſæpius eſt pretium, calidos lateres pedibus ſupponere.

§. XV.

Remedia contra teneſmum. Nihil gravius adfligit dyſentericos, quam perpetua deſidendi cupiditas, & teneſmus moleſtiſſimus, quo vel nihil, vel perpaucus, plus minus cruentus egeritur mucus. Quo in caſu ex artis præſidiis efficaciſſimum eſt fotus, qui ex lacte, floribus ſambuci, & chamæmeli incocto paratur; vel portio mucilaginis pſyllii, aut cydoniorum; aut olei amygdalini & vitelli ovorum, croco permixti, frequenter ano infuſa.

§. XVI.

Regimen convaleſcentium. Qui ex dyſenteria diutius protracta convaleſcere, ac vires ſumere incipiunt; illis, ut priſtinum, & morbo labefactatum, ventriculi ac inteſtinorum robur cum vi digeſtrice recipiant, exquiſita diætæ ac victus ratio præſcribenda eſt. Quæ ſi neglectui habeatur; lienteriam, febres lentas, tabem, alioſque chronicos affectus inſequi, plus ſimplici vice licuit adnotare.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Dyſenteria in hyſterica. Juvencula xx. annorum mulier, ſucci plena, animoque valde ſenſibilis, menſtruorum inordinato ſucceſſui, & hinc pendentibus hyſterico-ſpaſmodicis ægritudinibus obnoxia, tempore autumnali præſcriptum à Medico in pilularum forma ſumebat purgans, quod præter alia extracti colocynthidis & diagridii ſulphurati aliquot grana habebat. Inde ſex vel ſeptem ſatis copioſæ ſequebantur ſedes, & paullo poſt crudeles imi ventris dolores, ac tormina excipiebant. Jungebantur quoque præter vomitiones, creberrimæ dejectiones, quibus excreta ſanguine inſtar loturæ carnis tincta, cum magnis anxietatibus, inquietudine, pulſuque celeriori reddebantur. Ego conſultus, quum exacerbatos motus magis, quam ſordium craſſarum præſentiam ſuſpicarer, interne non niſi pulveres abſorbentes, cum theriaca cœleſti, caſtoreo, & nitro mixtos exhibui, & pro potu ordinavi decoctum ex raſura cornu cervi, radice ſcorzoneræ, pentaphylli, & cinnamomi paratum: extrinſecus vero abdomini imponendum ſuaſi ſacculum, qui ſpecies carminativas, ſpiritu vini cum oleo menthæ & chamomillæ vero ſaturato, imprægnatas habebat; quorum ope ægra convaluit.

Epicriſis.

1) Præſens dyſentericus fluxus, uti principalem cauſſam in contagio tum temporis epidemico agnoſcit; ita à dato acriori purgante, tanquam à procatarctica cauſſa, excitatus fuit. Notari enim probe meretur, quod teſtante crebra experientia, ſuſcepta maligna miaſmata nonnunquam diutius ſine noxa in corpore poſſint tolerari, tumque quandam diſpoſitionem ægrotandi generare, quæ, accedente occaſione, in actum deducitur.

2) Cumprimis viri hypochondriaci, fœminæque hyſtericæ ad affectum dyſentericum valde proclives ſunt, & ex dato purgante facillime illum incurrunt. Quum enim eorum ventriculus ac inteſtina jam antea ſpaſmodicis contractionibus obnoxia reperiantur: eo magis ab acri purgante adeo irritari poſſunt, ut præſente diſpoſitione, humores noxii, conſtricto corporis ambitu, ad ea compellantur, atque vera generetur dyſenteria.

3) Vomitus dyſentericorum non eandem ſemper præbet prognoſin: mox enim ſalutaris ac velut criticus exiſtit, ſi nimirum largior cruditatum in primis regionibus copia præſto fuerit; mox vero malæ eſt notæ, & periculoſam inteſtinorum ſignificat inflammationem. Hoc poſteriori caſu ardens pulſanſque dolor, enormes anxietates, & pertinaces extremorum refrigerationes comitantur vomitiones; à quibus immunes ſunt, ſi à ſolis proveniunt cruditatibus. In noſtro caſu non æque ſaburra quædam, nec inflammatio ventriculi, vomibundæ ipſius inverſioni cauſſam præbuit; ſed ſpaſmodicarum motionum vitium venit accuſandum: idcirco nec aliis, quam quæ hos præternaturales motus delinire, & humores ad cutim revocare, perque ſudorem expellere valent, remediis opus fuit.

Observatio II.

Dyſenteria feliciter ſanata. Generoſa mulier, xl. annorum, corporis tenerioris, diuturno mœrore ob ingens per incendium domus inductum damnum, agitata, tempore, quo dyſenteriæ in pago, in quo degebat, ſæviter graſſabantur, nullo quidem victus errore prævio, primum mucoſo, poſt cruento ac dyſenterico alvi fluxu corripiebatur. Frequentiſſimæ erant dejectiones, adeo ut intra nycthemeron triceſies & ultra alvum deponere cogeretur, non ſine graviſſimis torminibus, inquietudine, pulſu febrili, & inſigni virium languore. Sordes excretæ per primum ſeptiduum mucoſæ, deinceps cruentæ, mox viridi, mox ex flavo pruno colore tinctæ adparebant, & ſic per quatuordecim dies large fluebant. Sitis urgebat ingens, ſed ſimulac potus quidpiam aſſumſiſſet, ſtatim alvum reddere tenebatur: præterea tuſſis vexabat ſicca, & corpus abſque ullo madore ac ſudore aridiſſimum erat. Adhibuerat varia medicus, pulveres abſorbentes cum cryſtallo montana, elixiria ſtomachica cum eſſentia terræ Catechu mixta, nec non oleum camphoræ, quod ex camphora in oleo amygdalarum dulcium ſoluta conſtabat, ac decocta varia; ſed in caſſum. Poſt hæc ad cohibendum quodammodo fluxum ordinaverat infuſum theiforme, ex herbis vulnerariis, & adſtringentibus, conſolidæ ſaracenicæ, vincæ per vinca, ſaniculæ, agrimoniæ, veronicæ, millefolii, menthæ, meliſſæ &c. concinnatum: ſed ab ejus uſu peſſime habuit ægrotans, & ingentes circa præcordia anxietates, inflationem ventriculi, ructus, extremorum frigus, animique defectiones, non multum imminuta de-

deſidendi frequentia, paſſa eſt. Idcirco me vocavit in conſilium, & anxia flagitavit opem. Dedi mixturam, quæ habebat *aquarum florum acaciæ, ſambuci, cardui benedicti ana uncias tres, olei amygdalarum dulcium uncias binas, pulveris mei bezoardici drachmas duas, liquoris anodyni guttas triginta & balſami vitæ guttas duodecim, ſyrupi cydoniorum unciam ſemis*: atque juſſi, ut hujus mixturæ, probe agitatæ ſingulis binis horis vaſculum, quo ad ſorbillandum potum Thee utimur, aſſumeret. Toti abdomini aquam Reginæ Hungariæ calefactam, in cujus uncia guttæ octo olei menthæ, & viginti balſami vitalis ſolvebantur, pannis calidis inungendam curavi. Pro potu dedi lac vaccinum, cum infuſo theiformi ex ſeminibus carminativis aquæ incoctis maritatum. Ab horum uſu intra unius diei ſpatium, inſigniter fracta fuit ſymptomatum vehementia, & imminuta dejectionum frequentia. Quare propinavi remedium anodyno-alexiphar-macum, quod *ex liquoris anodyni uncia una, ſalis volatilis cornu cervi drachma, ejuſdemque olei probe rectificati guttis octo erat compoſitum.* Cujus cum quindecim guttas per aliquot vices aſſumſiſſet, redibat ſomnus, ſudor per totum corpus erumpebat, & alvus vix bis vel ter de die reddebatur. Hinc ejus uſum continuavit, ſumſitque crebrius pulverem ex bezoardico meo, & ſex corticis caſcarillæ granis confectum: unde brevi tempore feliciſſime conſanuit.

Epicriſis.

Cruentæ alvi fluxiones optimo jure cum affectibus catarrhalibus, & rheumaticis comparari poſſe videntur: quam plurima quippe ſunt momenta, quæ hanc convenientiam demonſtrant. Quemadmodum enim primum in coryza ſerum pituitoſum ad glanduloſam faucium, atque narium tunicam copioſius defertur, ibidemque ſecernitur: ita in dyſenteria ſerum ſanguinis bilioſum, ſulphureumque ad primas regiones demandatur, auctaque inteſtinorum, & ductuum biliferorum periſtaſi; evacuatur: id quod, ſi abſque læſione inteſtinorum fieri poſſet, in maximum ſanitatis cederet emolumentum. Deinceps ſicuti affectus catarrhales plerumque à communi aëris vitio, & prohibita tranſpiratione originem ducunt; & nunquam fere non febriculam quandam, utut mitem, & noctu præſertim exacerbatam, habent comitem: ita quoque utrumque momentum circa fluxus dyſentericos obſervari meretur. Ut porro in rheumate pernicioſum eſt conſilium, excretionem feri vitioſi mox ab initio morbi improvide cohibere: ita illud idem in dyſenteria exitiale eſt, & ſontica poſt ſe trahit ſymptomata; inter alia teſtante præſenti exemplo. Quemadmodum coryza, ſi quæ jam adſit diſpoſitio, dato errhino, vel ptarmico, facile excitatur: ita idem fit in cruento alvi fluxu poſt datum acre purgans. Et denique utrumque malum eandem requirit præſervandi rationem; quæ in eo conſiſtit, ut tempore, quo graſſantur ejuſmodi affectus, omni cum cura atque ſtudio ſalutaris tranſpiratio, noctu præſertim conſervetur.

OBSERVATIO III.

Dyſenteria in juvene, brevi curata.

Generoſus juvenis, xx. circiter annorum, teneræ, ac macilentæ corporis conſtitutionis, Auguſto menſe per quadraginta milliaria noctu dieque continuatum fecit iter, ſub quo corpus diurno ſolis calore, qui erat fervidiſſimus, valde calefactum, noctu vero eximio frigore affectum fuit: ſimulque varios potus, mox cereviſias lupulatas, mox recentes, dulces, atque triticeas aſſumſit. Domum redux conquerebatur de magnis imi ventris torſionibus, virium languore, & inadpetentia ſtipatis, quas inter primo triduo parciores ac moderatas ſedes habebat. At quarta die, auctis mirum in modum circa umbilicum torminibus, copioſiſſimæ ſequebantur dejectiones cum ſincero permixtæ ſanguine. Ille ſibi ſolus conſulturus, non niſi panem toſtum, cum nuce moſchata, & vino calefacto, ſaccharo remixto capiebat; ſed cum nihil inde commodi ſentiret, meam invocabat opem. Deprehendi ipſum valde languentem, inquietum, miris tormentis obnoxium, pulſumque debiliorem & celeriorem: & quum obnixe rogaret, ut quantocyus profligarem moleſtum malum, hac uſus ſum medicatione. Præſcripſi pulverem, qui corticem caſcarillæ, cornu cervi philoſophice præparatum, lapides cancrorum, matrem perlarum, antimonium diaphoreticum, & terram ſigillatam habebat; eumque pondere unius drachmæ, una cum triginta liquoris anodyni mineralis, quindecim balſami vitæ guttis, & binis olei amygdalarum dulcium cochlearibus, ex decocto avenaceo pro una doſi capiendum curavi; atque ſingulis quatuor horis iteraret, ſuaſi. Ventri præterea aquam reginæ Hungariæ calidam cum linteis duplicatis imponendam juſſi: unde intra tres dies, imminuta torminum ac dejectionum frequentia, ſomnum, adpetitum atque vires recuperavit, prorſuſque convaluit.

Epicriſis.

Præſens morbus citra contagii, aut miaſmatis cujuſdam concurſum, ſuppreſſæ ſub itinere tranſpirationi, & uſui potuum fermenteſcibilium unice debetur. Quemadmodum enim ex illa impuritates ſulphureæ, acres, bilioſæ in maſſa ſanguinea cumulatæ, & conſtricto corporis cortice, ad inteſtina compulſæ fuerunt: ita ex hoc ſimilis acris, cauſtica, ac fermenteſcibilis ſaburra in ipſa ventriculi ac inteſtinorum cavitate eſt generata. Jam quidem vetuſtiſſimum eſt monitum, ut Medicus morbos non tuto & jucunde ſolum, verum quoque cito curare annitatur. Quod ultimum momentum licet non ſemper citra manifeſtum noxæ metum à Medico peragi poſſit: attamen certis in caſibus locum omnino invenit. Et in præſenti quidem caſu ſic ſum ratiocinatus: medendi indicationes in eo curando erant, ut acrimonia humorum acido-bilioſorum corrigeretur, dolores ac tormina inteſtinorum blande conſopirentur; humorum affluxus ad ambitum corporis revocaretur, & tonus inteſtinorum reſtitueretur. His vero indicationibus recenſitum remedium, quod ex temperantibus, diaphoreticis, antiſpaſmodicis & roborantibus confectum erat, omnino reſpondebat: quod cum primis morbi diebus, ubi nondum læſio inteſtinorum invaluerat, repetitis ſæpe vicibus adhiberetur; factum utique eſt, ut brevi tempore morbi vis feliciſſime expugnaretur. Monendi vero hoc loco ſunt juniores practici, ut non putent, profligatum penitus eſſe malum, ſi forſan ceſſaverint tormina, dejectiones, ac æger melius habere videatur: ſæpius enim anguis ſub herba adhuc deliteſcit. Sed tum demum certa convaleſcentiæ ſpes foveri poteſt

teſt, ſi consopitis omnibus ſymptomatibus, ſomnus ac adpetitus redeant, & vigor naturalis, vireſque cito reſtaurentur.

Observatio IV.

Dyſenteria ... cura- Generoſa fœmina xxx. & ultra annorum, teneræ & macilentæ ſed vegetæ conſtitutionis, in vicina urbe, anno 1719. quo in hiſce tractibus populariter graſſabatur dyſenteria, ingentia ſimul & ſemel ventris tormina cum magno virium lapſu, extremorum refrigeratione, inquietudine, & alvi fluxu copioſo & per vices etiam cruento experiebatur. Summo à me petiit opere, ut, quam fieri poſſet breviſſime ipſam ſanarem: quia Regia ſolemnia tunc temporis Dreſdæ, ubi pater mariti magno officio admotus erat, celebranda viſere animo valde geſtiebat. Ego opem omnem poſſibilem pollicitus, ita eam tractavi; præſcripſi nempe hanc mixturam: *recipe aquæ florum chamomillæ*, *millefolii*, *cum cereviſia triticea deſtillatæ*, *florum ſambuci*, *menthæ & cinnamomi cydoniatæ ana uncias quatuor*, *liquoris anodyni*, *ſpiritus cornu cervi bene præparati ana guttas quadraginta*, *pulveris bezoardici drachmas tres*, *ſyrupi papaveris albi drachmas ſex*; *de qua bene agitata*, *ſumtæ fuerunt unciæ duæ ſingulis tribus horis.* Deſuper vero hauſtis aliquot vaſculis infuſi Thee, ſemine carvi & cymini nobilitati, corpus in lecto ad æqualem & placidum ſudorem diſponendum ſuaſi. Pro potu ordinario adhibitum decoctum hordei cum emulſione amygdalina mixtum. Externe vero fermentum panis cum aceto forti & ſpiritu chamomillæ Romanæ ſubactum, calide regioni epigaſtricæ fuit applicatum. Inde optimus ſecutus eſt ſudor, qui continuata hac cura per biduum & ultra probe ſucceſſit, & tertio die, ſymptomatibus fere omnibus evaneſcentibus, vis morbi remiſit. Nihilo tamen minus ſuaſi, ut non modo adhuc corpus à liberiori aëre domi defenderet, ſed & inſiſteret uſui mixturæ & elixirii mei ſtomachici. Sed hæc die poſt convaleſcentiam tertio ſuſcepit iter, & neglecta diæta Dreſdæ recidivam cum cruentis fluxibus per aliquot dies perſeverantibus paſſa eſt, à qua tamen ope Medicorum præſtantiſſimorum quarta demum ſeptimana liberata fuit.

Epicriſis.

Optime nos docet hic caſus, tempeſtive & mature oblata convenienti medicina, grave hoc & periculi plenum malum cito poſſe ſupprimi, & huic ſcopo obtinendo medicamenta demulcentia, diaphoretica ac roborantia præ omnibus aliis velificari. Nam ſicut dyſenteria, ubi paulo ſubtilius ejus genium explorare volumus, non niſi rheumatiſmus inteſtinorum eſt, à decubitu & congeſtione ſeri ſalſi billioſi, ob tranſpirationem prohibitam ad inteſtina, eorumque ductus ac glandulas converſi oriundus; ita & in profligando eodem rationi & experientiæ convenientiſſima methodus hæc eſt: ut motum humorum ex interiore ventre rurſus ad peripheriam corporis & priſtinum ſubcutaneum emunctorium congruis & naturæ amicis remediis revocemus; qualis curandi via in catarrhoſis etiam & rheumaticis affectionibus ſemper obſervata eſt optima. Sed ſi in ullo affectu, certe hic opus eſt, ut rectæ huic medendi rationi juſto tempore per diætetica æque ac pharmaceutica remedia inſiſtamus; niſi, quæ omnibus in principio neglectis rheumaticis affectionibus familiaris valde eſt, hujus diri mali recidivam, præcedente morbo, ſemper graviorem, curatuque longe difficiliorem velimus expectare.

Observatio V.

Generoſus juvenis xxii. annorum, conſtitutionis cholerico - melancholicæ, propenſus ad iram & animi affectus, inter ſtudia & lucubrationes poculis interdum deditus, anno 1726. cum populariter hic graſſaretur dyſenteria, ex terrore, cum conſpiceret funus juvenis hoc morbo ſublati è domo ſuo deportari, eo ipſo etiam corripiebatur. *Dyſenteria ex imaginatione.* Brevi enim poſt invadebat eum præcedente horripilatione ingens circa præcordia anxietas, cum nauſea & virium debilitate magna conjuncta; nox erat inquieta, & vehementibus venter torminibus una cum ſtimulis ad alvum deponendam frequentioribus afficiebatur. Ego poſtero die conſultus cum ex pulſu ſanguinis nimiam judicarem affluentiam, ægrumque ſanguinis hoc tempore miſſionibus aſſuetum eſſe intelligerem, neque ipſe in principio, de morbo, qualis evaderet, ſatis eſſem certus; ut vena brachii ſecta ſanguis, qui ſatis erat craſſus, detraheretur, conſilium dedi. Mitigatæ inde anxietates præcordiales, & liberius tranſpiravit æger. Alvi tamen fluxus ſemi-cruentus ſequebatur & in dies creſcebat. Cui vero nullis aliis remediis obviam ivi, quam pulvere meo bezoardico cum ſexta parte corticis caſcarillæ & nitri permixto; quem ſingulis quatuor horis exhibendum juſſi cum decocto, quod ex radice chinæ, ſcorzoneræ, raſura cornu cervi, ſantalo rubro & ſemine fœniculi paratum erat. Externe *linimentum ex olei amygdalarum dulcium uncia una*, *olei menthæ & camphoræ ana drachma dimidia conflatum* applicandum curavi. Clyſteres repudiabat, quos nec ego in hoc affectu valde neceſſarios judicavi. Et ita intra decem dies optime convaluit.

Eodem tempore in vicinia alius ſtudioſus, ſanguineo-cholericus, iræ, ambitioni, & ſtudiis deditiſſimus, ſanguine turgentibus venis præditus, in eundem ex contagio incidebat morbum. Conſulebat hujus urbis Medicum non incelebrem, qui ſingulis tribus prioribus diebus bis pilulas polychreſtas ad exemplar Becherianarum confectas ad uſum commendavit. Cum omnia in pejus ruerent, me quoque, ut conſilio ſuccurrerem, rogavit. Viſi ipſum, & cum pulſum tangerem, illum valde magnum & celerem quadam duritie junctum deprehendi. Æger erat valde inquietus, ſomno penitus carebat, & de doloribus in epigaſtrio & umbilicali regione ardentibus cum continua nauſea & propenſione ad vomitum conquerebatur. Dejectiones erant creberrimæ, eæque ſemper aliquo ſanguine permixtæ. Rebus ita conſtitutis nolui quidquam ad medendum proponere; nec venæ ſectionem, quam in initio morbi utiliſſimam habueram, admittendi jam tempus judicavi. Sed nono die, doloribus ſimul & ſemel ipſum deſerentibus, moriebatur.

Epicriſis.

Quam ſecurum & minus noxium venæ ſectio ſit remedium, ex priori caſu addiſcere licet. Ego tamen nolim hoc præſidii genus generatim in hoc morbo commendare. Sed credo potius plus detrimenti quam emolumenti ab hac promiſcue admiſſa eſſe expectandum. Nam ubi vigens ſuc-

ſuccorum impurorum in ſanguine abundantia, & inteſtinorum canalis magna vitioſorum colluvie humorum ſcatet, inſuperque corpora ſunt humidiora & ſpongioſiora, neutiquam venæ ſectione opus eſt. Sed aliter ſentiendum in præſenti caſu, ubi ex animi affectu in homine plethorico, nullo notabili in primis viis exiſtente vitio, malum obortum fuit.

In altero caſu hæc non omittenda videtur obſervatio, pilulas iſtas leniter balſamicas & ex extractis amaris concinnatas, in alvi fluxibus etiam cruentis in principio præſertim exhibitas, non ſuo fructu carere; verumtamen in ſubjectis ſanguine plenis, & calidioribus, ubi vitium plus eſt in ſanguine, quam in ſuccorum pravorum primis in viis abundantia, nullas video eas uſurpandi indicationes. Cum ratione potius & experientia duce ea ſint ipſis commendanda, quæ inteſtinum ſanguinis motum temperandi & tranſpirationem promovendi pollent efficacia, & quæ liberiorem circulum procurando inflammationes, & interna, quæ diutius hunc morbum trahunt, ulcera abarcent: in quorum cenſu tempeſtiva & ægri naturæ conveniens primum omnino locum occupat venæ ſectio, quæ deinde aliis idoneis auxiliis poteſt ſecundari. Ad ſordes vero mucidas & acres bilioſas ex inteſtinorum canale leniter evacuandas, ſerum lactis cum manna, cum rhabarbaro & tamarindis permixtum & primis diebus decenter uſurpatum omnibus reliquis evacuantibus eſt præferendum.

Observatio VI.

Dyſenteria anno 1684. epidemica. Quum ſub primis praxeos medicæ annis Mindæ Weſtphalorum Provincialis Medici munere fungerer, graviter anno 1684. ob plane inſuetam & extraordinariam ſiccitatem & præcalidam cœli conſtitutionem & quartana & dyſenteria graviter graſſabatur. Ver erat ſicciſſimum, & tota æſtas ſicca & calidiſſima, adeo ut intra quatuor menſium ſpatium nulla pluvia obſervata fuerit. Malum vero his modis ſe prodebat: præcedentem horipilationem dolores atroces modo infra, modo ſupra umbilicum ſequebantur. Dejectiones interdum carnium loturæ ſimiles, interdum ſanguinolentæ, quandoque etiam purulentæ erant, mucum & inteſtinorum ramenta ſecum ferentes, cum frequentiſſima & fere intolerabili ad ſeceſſum cupiditate. Plures in una domo ſerpente contagio ægrotabant, ita tamen, ut pro diverſa corporum conſtitutione, robore etiam & regimine, nonnulli facilius & intra quatuordecim dies, alii vero intra quadraginta dierum ſpatium majori cum moleſtia imo periculo evaderent. Nam in quibuſdam erat morbus acutus, in aliis valde longus. Memini enim ſeptimo & nono die quoſdam mortuos robuſtos viros, ſanguine turgentes, & qui in vita vino ejuſque ſpiritu paulo largius ſe ingurgitarant, præſertim quando ſub ipſo morbo corpus refrigeraverint, vel gravis quidam animi affectus acceſſerit. Qui ad malignitatem arcendam & ſtomachum roborandum alexipharmacis, theriacalibus & ſtomachicis calidioribus ſpirituoſis atque etiam adſtringentibus utebantur, ii rarius evadebant, vel gravius & longius ægrotabant. Remedia, quæ tum deſideratum ediderunt effectum, erant rhabarbarina, in principio duobus vel tribus prioribus diebus data, una cum clyſteribus emollientibus & demulcentibus; deinceps potiones concinnatæ ex pura aqua fontana, menthæ, chamomillæ vulgaris, admixtis pulveribus ex cornu cervi uſto, philoſophice præparato, bolo Armena, lapidibus cancrorum & ſyrupo cydoniorum, quales pulveres etiam frequentius uſurpati fuerunt; quibus interdum quoque unum vel alterum granum theriacæ cœleſtis admiſcebatur. Ruſtici lacte cum aqua fontana mixto, vel ſero lactis per totum morbi decurſum non ſine ſingulari fructu utebantur. Graſſabatur etiam hæc lues inter milites præſidiarios, quibus præerat Chirurgus, qui in India orientali per aliquot annos vixerat; cujus methodus hæc erat: plethoricis & robuſtis in principio, interdum etiam in ſtatu morbi venam ſecabat: aliis quibus vitioſorum humorum in primis viis colluvies infeſta erat, vomitorium exhibebat: aliis, ubi malignitas aderat, electuarium, quod arcani inſtar habebat, & cujus ingredientia erant roob ſambuci, theriaca, pulvis pyrius, cornu cervi uſtum, & quidquam camphoræ porrigebat. Pro potu nil niſi aquam fontanam leniter frigidam concedebat. Qui non reſpuebant medicinam, & patienter ſub æquali calore ſe continebant, in iis benigne & optime morbus deceſſit.

Epicriſis.

Diuturnas veris & æſtatis ſiccitates & nimios calores, accendendo nimis ſanguinem, & ex humoribus blandis intemperatos & ſulphureos ſalſos gignendo, accedente poſtea aëre paulo frigidiori & humidiori, liberam perſpirationem intercipiente, epidemice graſſantes varii generis ægritudines, maxime omnium vero dyſenterias & intermittentes anomalas, pleuritides quoque & alias rheumaticas affectiones producere, experientia per multa ſecula in hiſtoria medica confirmatum habemus: Id quod etiam ab ipſo HIPPOCRATE *l. III. aph.* 16. obſervatum legimus. Ex hac inordinata & præternaturali temporum conſtitutione, ſupra modum ſicca & præcalida, Medicus rationalis, & qui non pure empirice una eademque methodo morbum tractat, facile perſpicit, ad ejuſmodi dyſenteriam epidemiam tum avertendam tum curandam, medicamenta calidiora, ſudorifera, & alexipharmaca minus proficua, ſed magis noxia eſſe; contra diluentia, temperantia, demulcentia, blande laxantia, & diaphoretica convenientiſſima, non ſine inſigni fructu propinari. In ejuſmodi morbis à vulgo ſæpius ex longa experientia meliora & commendantur & petuntur remedia, quam à magnificæ famæ Medicis, qui ſufficienti peritia deſtituti & inſufficienti morborum theoria inſtructi ſunt. Cum anno 1726. hic & in vicinis urbibus maxime Altenburgi ſæviter dyſenteria, qua multi perierunt, graſſaretur, ipſi ruſtici, ſpretis omnibus pharmaceuticis, quæ maxima ex parte erant calidiora, ſero lactis, item lacte ebutyrato per totum morbi decurſum utebantur; & præ aliis feliciſſime evaſerunt. Eſt dyſenteriæ medendi hæc ratio antiquiſſima: nam ipſe HIPPOCRATES *libro de affect. ſect. V. it. l. VII. epidem. §.* 6. in quo hiſtoriam dyſenteriæ notatu dignam cum cura præter morem prolixius recenſet, lac bubulum, ejus ſerum, aſininum quoque coctum & ad laxandam alvum & ad temperandos humores mirifice commendat.

Mentio quoque fit in hiſtoria noſtra venæ ſectionis, & quod in pluribus robuſtis & ſanguine plenis, ubi neglecta hæc ipſa fuit, acutus & le-

lethalis fuerit affectus. Ego certe ſanguinis miſſionem cum judicio & diſcrimine in hoc morbo & præcavendo & curando inſtitutam, tanquam remedium & neceſſarium & ſaluberrimum, certa experientia & ratione ſufficienti fultus cenſeo. Miror hinc indiſtincte à noſtri ſeculi medicis hoc auxilii genus in hoc malo ſperni & contemni; cum tamen peritiſſimi etiam antiquiores Medici, ut ſunt SYDENHAMIUS: vid. *ejus opp. p.* 111. RIVERIUS *cent. II. obſ.* 37. 44. AMATUS LUSITANUS *cent. II. obſ.* 48. & plures alii de ſumma venæ ſectionis in hoc morbo utilitate poſteritati obſervationes reliquerint præſtantiſſimas.

OBSERVATIO VII.

Hiſtoria dyſenteriæ anno 1719. epidemicæ. Quum æſtas anni 1719. per totam fere Germaniam & ſicciſſima, & calidiſſima eſſet: menſibus Auguſto potiſſimum & Septembri popularem ſtragem dyſenteriæ pariter, ac febres intermittentes, incertæ tamen, & ad ſemitertianarum, quas hæmitritæon dicunt Græci, naturam accedentes ediderunt. Et dyſenteriæ quidem ſic habebant: invadebant magis puerilia ac juniora corpora, & ex adultis eos, qui inordinatum vivendi genus egerunt, fructibus horæis, atque cereviſiis minus defæcatis nimium indulſerunt, & aëri veſpertino, qui humidus, nebuloſus ac frigidus erat, ſe liberalius expoſuerunt. Deinceps in illis regionibus, ac urbibus, quæ multa ſtagna, paludeſque, ac flumina ipſas alluentia & pervadentia fovent, veluti eſt Lipſia, Berolinum &c. maximeque in illis domibus, quæ proxime ad flumen ſitæ erant, majorem ac crudeliorem exercebant tyrannidem: Contra vero urbes ac regiones in locis altioribus, & montoſis ſitæ, vel prorſus immunes ab hoc diro malo fuerunt, vel ſaltem illud mitiſſimum ſunt expertæ. Qui præſervandi fine acriora purgantia vel multa ſalina ſumebant remedia, prorſus incidebant fluxum dyſentericum; qui plerumque æſtu febrili, tuſſi, quin & ſpirandi difficultate, in infantibus præſertim, junctus obſervabatur. Non minus lumbrici ſæpius cum ſtercoribus reddebantur, & infauſtum exhibebant omen: teneſmus vehementer urgebat, & licet fæces cruentæ eſſe deſinerent, nihilominus moleſtiſſime continuabat. Quibuſdam cruentæ quidem, & copioſiſſimæ, eæque ſumma virium proſtratione, continuiſque vigiliis ſtipatæ erant dejectiones; ſed omni dolore, cunctiſque torminibus ſi carebant, his præceps exitium, ipſaque mors certe imminebat. Data ſub morbi initium adſtringentia, vel opiata, magnas inducebant noxas, & ſingultum, vel inflammationes oris, faucium & œſophagi, ſedato fluxu, movebant. Quoſdam malum per integrum imo ultra cruciabat menſem; & denique, cum Octobris accederet menſis, omnino ſævire deſiit. In hoc morbi genere præſtantiſſimam deprehendi hanc medendi rationem. Primis morbi diebus ad temperandam & evacuandam ſaburram bilioſam acrem cauſticam non ſine fructu dedi laxantia demulcentibus nupta, vel etiam radicem ipecacuanhæ, repetitis vicibus nonnunquam exhibitam. Ex laxantibus operæ pretium fecerunt vel rhabarbarina, vel etiam pilulæ noſtræ balſamicæ; quas numero novem bis de die, interpoſito pulvere bezoardico nitroſo, ac juſculi avenacei uſu, propinavi. Non minus clyſteres oleoſi egregiam tulerunt opem, nec non pulvis meus bezoardicus, cortici caſcarillæ æquali pondere nuptus. Quibuſdam cum inſigni, & ſubitaneo levamine præſcripſi mixturas, quæ ex aqua fontana, chamomillæ, menthæ, ceraſorum compoſitæ, inſuper continebant pulverem meum bezoardicum, corticem caſcarillæ, ſpecies de hyacintho, theriacam cœleſtem, oleum amygdalarum dulcium, ac liquorem anodynum. Abdomini adplicandum curavi ſpiritum vini, in quo oleum menthæ erat ſolutum; & morbo diutius protracto, felici cum ſucceſſu, potiones æque ac emulſiones analepticas ſubjunxi. Horum ope, ſi accedebat rectum & moderatum caloris regimen, plurimi convaluerunt: niſi quod ſenibus infenſum ac mortiferum fuerit malum.

Epicriſis.

1) Plura in hac epidemica conſtitutione occurrunt momenta, quæ aliquam omnino merentur attentionem. Primum notabile eſt, quod cum ineunte menſe Octobri morbus plane exſpiraverit; licet hic menſis fructuum, pomorum, & uvarum ſit feraciſſimus. Ex quo adparet, cauſſam hujus epidemiæ ſtragis in miaſmate quodam maligno, ex peculiaribus terrarum effluviis, ac ventorum conſtitutione generato, maximam partem fuiſſe quærendam.

2) Docemur porro ex præmiſſa hiſtoria, nimium æſtum & fervorem ſolis mortalium corporibus longe majores & magis pernicioſas inferre noxas, quam quidem frigus, utut ſit intenſiſſimum. Hinc anno 1709. & 1715. ubi gelidiſſimæ erant hiemes, longe mitiores hominibus incumbebant ægritudines. Præterea vero dignum eſt obſervatione, quod ingens ſolis ardor in locis paludoſis ac humidis, majorem edat ſtragem, quam quidem in altioribus & montoſis: in illis enim eo ipſo calore multa effluvia, plus minus putrida ex aquis & ſtagnis generantur, quæ copiam miaſmatum malignorum inſigniter augent.

3) Occurrunt etiam in hac ſtrage epidemia exempla dyſenteriarum, quas cum dolore careant indolentes vocare ſolent. Peſſimi ſunt illæ moris & eventus; ſiquidem ſphacelum partium internarum, maximeque inteſtinorum ſignificant. Sic etiam WEDELIUS in dyſenteria, anno 1669. per regionem Gothanam populariter graſſante, aliquot caſus adnotavit, ubi ægrotantes ab ipſo invaſionis momento per totum morbi decurſum, non de minimo quidem dolore ſunt conqueſti, nihilominus ſtatim ab initio cruenta dejecerunt, & certiſſime perierunt. vid. A. N. C. *dec. I. anno II. obſ.* 43. *& dec. III. anno I. obſ.* 60. His in caſibus maxima miaſmatis contagioſi accuſanda venit malignitas; & inſuper ipſa ægrotorum conſtitutio conſideranda, qui plerumque inſigni humorum labe ac ſcorbutica dyſcraſia laborare deprehenduntur. Unde fit, ut ſucci vitales protinus emortualem in inteſtinis ſubeant ſtaſin & corruptionem.

OBSERVATIO VIII.

Poſtquam in his noſtris regionibus anno 1726. hiems anteceſſit ſicca & aquilonia, ver autem pluvioſum & auſtrinum, & denique æſtas excepit ſiccior iterum ac calidiſſima: factum eſt, ut hæc dyſenteriarum ferax fuerit, quæ vero binis potiſſimum momentis à fluxu dyſenterico, alias epidemico ſeſe diſtinxerunt. Primum enim *Dyſenteria anno 1726. epidemica.*

contra morem ſolitum cum ineunte æſtate menſe Junio invaſerunt, & per ſequentes Auguſtum, Septembremque ſævierunt: deinceps etiam contra conſuetum ordinem in montoſis ac celſioribus locis, majorem ac graviorem, quam quidem in planis & campeſtribus exercuerunt tyrannidem. Ipſe morbus ſic habebat: ægri ſtatim adpetitus jactura, & ſumma virium proſtratione correpti, atrociſſima tormina, & acutiſſimos in imo ventre perſentiſcebant cruciatus; quibus accedebant inſignes præcordiorum anxietates, graves cardialgiæ, atque vomendi conatus: raro enim ipſæ incidebant vomitiones. Tum inter vagas horripilationes atque phlogoſes, moleſtiſſimus jungebatur teneſmus, & frequens deſidendi cupiditas, ſiquidem quadrageſies, quinquageſies, & ultra fiebant quotidie dejectiones primum mucoſæ, poſt ſanguine paullulum tinctæ, dein carneæ, tandemque cruentæ. Adhæc tres potiſſimum mali claſſes vel gradus adnotare licebat: prior admodum benigna, nec niſi vagis horripilationibus & caloribus ſtipata erat, ubi ægrotantes non ſemper in lectis decumbere debuerunt: altera minus maligna comitem habebat febrim vel quartanam, eamque continuam, vel ſemitertianam: tertia vero maligna, cum acuta, & veluti inflammatoria febre conjuncta, efferata ſymptomatum ferocitate affligebat, magnumque in alias propagabat contagium, & tantum non ſemper brevi lethalique ſolvebatur eventu. Præterea ſicuti potus frigidus noxam inferebat inſignem; ita præſertim cereviſia, utut calida fuerit, majores anxietates & dolores, ac acerbiora in abdomine excitabat tormina. Refrigeratio quæcunque malum gravius, fomentationes vero, cumprimis regionis umbilicalis (*warme Magen-Steine öffters aufgelegt*) dolores reddebant mitiores. Adpetitus porro dejectus gravem hunc affectum eſſe, graviorem vero, imo malignum, febris complicatio ſignificavit: non minus virium cum prima mali acceſſione ſumma proſtratio, ut plurimum funeſta fuit. Illi, qui hauſto dyſenteriæ contagio, atrocibus mox torquebantur cruciatibus, erumpente poſtea largiſſimo ſudore, ſub eadem torminum atrocia, & excretionum per inferiora parciori ſucceſſu, nauſea vero, & vomendi conatu majori, vix evaſerunt. Tandem quæ dyſenteria antea cum febre continua erat conjuncta, deinceps febri hæmitritea, vel corrupta alia ſtipabatur, funeſtum ut plurimum ſortita eſt eventum, vel ſaltem in lentam hecticodeamque febrim, cum tumoribus œdematoſis tranſiit. Qui Medicorum, vel potius empyricorum, materiæ noxiæ & contagioſæ excretionem, datis improvide adſtringentibus & opiatis ſiſtere ſtuduerunt, in præceps vitæ periculum conjecerunt ægrotantes. Curationem quod attinet; ea prout vel benignum, vel magis malignum fuit malum, duplici ratione inſtituta. Benignum dicta jam in præcedentibus obſervationibus ratione oppugnavimus; ubi autem oleum amygdalarum dulcium, aut olivarum, multo magis, ſi illud more communi cum ſpiritu vini, & aceto deſtillato mixtum fuerit, non ſine gravi noxa datum meminimus; illud enim ſolum adauxit inteſtinorum atoniam, cum ſpiritu vini maritatum, majores excitavit dolores. In maligna dyſenteria, cum vehementi febre conjuncta, principaliſſima cura febri tributa fuit, quam pulveres abſorbentes, ac fixi diaphoretici, nitro nupti, & vel ſoli, vel ex aquis diapnoicis propinati, non neglectis reliquis egregie mitigarunt: neque minus venæ ſectio ſub morbi initio adminiſtrata, plethoricis mitiorem reddidit morbum; Vomitoria autem, & purgantia, ipſæque polychreſtæ pilulæ, ob aloen, quam fovent, magis exaſperarunt. Pro potu ad ſitim, quæ vehemens erat, exſtinguendam, egregie inſervierunt, vel emulſiones ex amygdalis dulcibus, cum juſculo avenaceo paratæ, vel ſerum lactis dulce, vel etiam lac cum fonte Selterano maritatum. Denique declinante morbo roborantia; & ex his vinum Gallicum Pontac operæ fecerunt pretium. Ad moleſtiſſimum illum teneſmum ſublevandum fotus & vapores ex decocto lactis cum floribus ſambuci, malvæ, chamomillæ vulgaris ad poſteriora admiſſi, & mucilagines ſeminis cydoniorum, pſyllii, convenienti doſi ano crebrius inditæ omnium optime profuerunt.

Epicriſis.

1) Quod ſi originem dyſenteriæ hujus epidemicæ inquiramus; eam à vitio quodam in aëre obverſante repetendam eſſe, tam late graſſans illius impetus ſignificat. Verum non neglectui habendæ ſunt aliæ cauſſæ, & quidem primum tempeſtati animadverſio debetur. Namque ſub hieme ſicca & aquilonia fibræ muſculares ſtrictiores ac rigidiores factæ, impuritatibus per cutis ſpiracula excludendis exitum denegarunt; quæ inſequente vere pluvioſo nimium relaxatæ, apertis iterum cutaneis poris, varias ex atmoſphæra ſuſceperunt impuritates. Hæ demum accedente æſtate calida atque ſicca valde expanſæ, commotæque, reliquos etiam ſuccos in fermentativam indolem ſimul abripuerunt: unde accedente quadam occaſionali cauſſa, vel ſtimulo inteſtinorum, facile fuit, ſuboriri dyſenteriam.

2) Has vero inter procatarcticas cauſſas vitioſa ingeſtorum, ac fructuum horæorum illuvies nullum habet locum: quoniam hoc tempore, cum Junio jam menſe, malum graſſari cœperit, eorundem nulla fuit copia. Sed potius quicunque menſes tempeſtatem fovent dyſenteriæ opportunam; in iis, quamvis raro, graſſatur etiam ille morbus. Sic ACT. VRATISL. *Tent. VII. pag.* 288. dyſenteriam menſe Martio, & DIEMERBROECK *obſ. med. VI. pag.* 593. eandem per Januarium & Februarium graſſantem memorant. Nihilo tamen minus haud à veritate me aberraturum credo, ſi potulentorum vitio in noſtro caſu multum tribuam. Quum enim per tempeſtates juſto calidiores ipſæ fontium aquæ putridæ ſoleant fieri; illæ præbent cereviſias minus ſalubres & aceſcentes; quæ ab hominibus, id temporis vehementer ſitientibus, copioſius hauſtæ, acrem ac bilioſam in primis viis relinquunt ſaburram, mole ſæpenumero paucam, eo vehementiori tamen ſtimulo inteſtina afficientem.

3) Communiter dyſenteriæ locis in planis ac campeſtribus graviores eſſe ſolent, quam in montoſis; eo quod atmoſphæræ impuritates in planitie non æque ac in celſis locis aëris liberioris tranſitu, & ventorum multiplicato ſpiramine diſſipari & removeri poſſint. In noſtra dyſenteria contrarium obſervare licuit, nec obſcura eſt ratio. Quod ſi enim verum eſt, aëri ineſſe, eoque inſpirari contagium epidemicum, & pro varia ventorum natura atmoſphæræ inſinuari; veritati quoque reſpondet ratio, qua aſſerimus, contagium recenſiti mali epidemicum, ventis fuiſſe adductum, & magis celſioribus, utpote ventorum

flati-

flatibus admodum expoſitis, quam campeſtribus regionibus, eorum inſultui non ita ſubjectis, fuiſſe inſinuatum.

4) Notari hoc loco meretur, dyſenteriam interdum abſque tempeſtatis vitio popularem ſtragem edere, ex ſolo miaſmate maligno per aërem obverſante. Tum vero certis terrarum tractibus quaſi incluſus obſervatur affectus; tum quoque multa inſectorum copia in aëre cernitur; & tum in montoſis magis locis malum ſuam exercet tyrannidem; quemadmodum, quod ex ſola tempeſtatis ſubita mutatione ſuboritur, campeſtribus ac planis regionibus infenſius eſt.

CAPUT VIII.

De Cholera & Diarrhœa bilioſa.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

[D]itio [chol]era. VAlde conveniens cum dyſenteria morbus eſt, quem à copioſa bilioſæ ſaburræ per os pariter ac anum facta excretione, Græci *choleram* vocant, CÆLIUS vero AURELIANUS per fellifluam paſſionem interpretatur, & WILLISIUS *Pharm. rat. Part. I. ſect.* 3. *c.* 3. dyſenteriam incruentam adpellat. Ea autem *eſt motus ventriculi ac inteſtinorum periſtalticus, ab inhærente varii generis materia acerrima & cauſtica, ad convulſivam contractionem proritatus, ex parte præter naturam inverſus, & cum immoderatis bilioſæ ſaburræ tam per ſuperiora quam inferiora rejectionibus conjunctus.*

§. II.

[Dif]feren[tia] choleræ [& d]yſente[riæ]. Cujus ante omnia differentiam à fluxu dyſenterico notare convenit. Illa enim ad acutiſſimos referri meretur morbos; & intra paucos dies, ad ſummum ſeptimo, finiri ſolet; cum dyſenteria, niſi fuerit ſumme maligna, diutius durare deprehendatur. Neque ſubinde dyſenterico fluori ſemper conjunguntur vomitiones, niſi forſan in principio, aut vigente mali impetu, ſi acceſſerit ventriculi inflammatio, illæ nonnunquam occurrant: at cholera nunquam ſine vomitu eſt; ſed nec tam moleſto, uti dyſenteria, teneſmo ſtipatur, nec tam frequentes cruoris dejectiones exhibet, nec denique contagium, uti dyſenteria ſpargit.

§. III.

[D]ifferen[t]ia choleræ [e]t diarrhœa [b]ilioſa. Non minus diſcrepat cholera à diarrhœa bilioſa. Quamvis enim utriuſque affectus eædem ferme deprehendantur cauſſæ; attamen & diverſa exhibent ſymptomata, & diverſam præbent prognoſin. Nam ſicut diarrhœa bilioſa nihil eſt aliud, quam copioſa ſaburræ bilioſæ, vi motus periſtaltici inteſtinorum in ſuo naturali, vel deorſum tendente itinere, ſpaſmodice conſtricti per anum facta excretio: ita è contrario hæc diarrhœa nunquam in cholera quidem abeſt; ſed præter eam adhuc inverſio quædam periſtaſeos, ventriculi potiſſimum ac duodeni, accedit, & ideo conjunctæ ſemper ſunt vomitiones.

§. IV.

Diſtinctio choleræ ipſius in *ſiccam* & *humidam* non inſuper habenda eſt: illa dicitur, ſi flatulentis vaporibus ventriculus ac inteſtina adeo diſtenduntur, ut illi non ſine ſummis anxietatibus, copioſa quantitate ſupra infrave eructentur; cujus notabile exemplum recenſetur in ACT. MED. BEROLIN. *dec. II. vol. III. pag.* 73. de qua nobis ſermo non eſt. Humida vero vocatur, qualem §. 1. deſcripſimus; quæ iterum vel cum febre, eaque gravi inflammatoria complicatur, quam Medici ardentem ſeu cauſon appellant, & nos *Tom. IV. med. Syſt. P.* 1. deſcripſimus; vel ſine regulari febre, licet non ſine omni horripilatione, ac incerto æſtu deprehenditur. Hæc plerumque eſt idiopathica; licet etiam ſymptomatice nonnunquam accedat dentitioni difficili juxta SYDENHAMIUM *prax. med. pag.* 754. febribus malignis, ſecundum RIVERIUM *Cent. III. obſ.* 78. & febri leipyriæ, quæ abſque ſuperveniente cholera non cedere ſcribitur ab HIPPOCRATE *in Coac. aph.* 123. & DURETO *in Holler. de morb. int. L. I. Cap.* 31. *pag.* 235. quibus etiam morbis, non raro bilioſum duntaxat alvi profluvium jungi ſolet. *Diſtinctio choleræ in ſiccam & humidam.*

§. V.

Eadem fere utriuſque morbi ſunt ſubjecta, nimirum juniora, quæ bilioſa, ſicciori & cholerica gaudent conſtitutione, conf. HIPPOCRATES *Sect. III. aph.* 30. ſiquidem ſucculentiora, phlegmatica, & ſanguinea, alvi magis pituitoſo laborare ſolent profluvio. Cumprimis choleræ obſervantur expoſiti, qui ſuccos vitales acrimonia quadam ſcorbutica contaminatos poſſident, aut ſaburram acidam in primis fovent viis, ut fere ſunt hypochondriaci, ſcorbutici, & cachectici, indole ſimul iracunda prædıti. Æſtivo quoque & fervidiori exiſtente tempeſtate, morbus hic potiſſimum infeſtat; & quo calidiores ſunt regiones, eo frequentior & gravior occurrit: unde incolis Indiæ, Mauritaniæ, Arabiæ, Americæ endemius ſcribitur à BONTIO *hiſt. nat. Ind. Lib. IV. cap.* 6. & THEVENOT *Itiner. part. II. Lib. II. cap.* 20. *Subjecta choleræ & diarrhœæ bilioſæ.*

§. VI.

Quod morbi hiſtoriam attinet, ſcire refert, choleram plerumque uno impetu invadere. Quamvis enim ſæpius ructus acidi, nidoroſi, dolores ventriculi ac inteſtinorum pungentes, ac cardialgici, & præcordiorum anxietates antecedant: tamen paullo poſt uno impetu & tempore ſequuntur vomitiones æque ac dejectiones. Et primum quidem ciborum ejiciuntur reliquiæ, poſt humores bilioſi, plus minus muco permixti, mox flavi, mox æruginoſi, mox nigri, plerumque acidiſſimi ac fere corroſivi, una cum copioſis ructibus & flatibus, nec non ipſo nonnunquam ſanguine, repetitis frequentiſſime vicibus redduntur. Præterea acutiſſimi dolores, torſiones, roſiones, morſicationes, inflationes, ac borborygmi ſentiuntur in inteſtinis, maxime ſupra umbilicum; & vehementiſſimæ adfligunt cardialgiæ. Malo ingraveſcente, ſitis accedit magna, extrema refrigeſcunt, cor palpitare incipit, ſeptum tranſverſum ſingultuoſis agitatur ſuccuſſionibus, urinæ fluxus cohibetur, corpus gelidis perfunditur ſudoribus, & non raro graves animi defectiones, ſæpius ſyncopticæ, quin horrendæ totius corporis conjunguntur *Hiſtoria morbi.*

guntur convulſiones. Brevis quoque mali eſt exitus: interdum enim tertio, vel quarto, vel quod rarius eſt, ſeptimo die ſolvitur; nec unquam diutius protrahitur, niſi in alium tranſeat morbum.

§. VII.

Hiſtoria morbi juxta veteres.

Ex Veteribus cholericæ paſſionis hiſtoriam accurate delinearunt ARETÆUS & CÆLIUS AURELIANUS: Hic enim *Lib. III. cap.* 20. ita deſcribit morbum: *præcedit frequenter cholericos ſtomachi gravedo, atque tenſio: anxietas: jactatio: vigiliæ: tormentum inteſtinorum cum ſonitu: ventris dolor; atque per podicem ventris fluor nihil relevans; ructationes fumoſæ; nauſea: ſalivarum fluor: gravedo thoracis. Surgente paſſione jugis vomitus, & primo corrupti cibi, & humoris atque fellis flavidi; dehinc vitellis ovorum ſimilis; tum praſii ac æruginoſi; ultimo nigri; ventris turbatio cum dolore, & egeſtio vomitorum ſimilis, hoc eſt ſpumoſa & acerrima, cum frequenti delectatione vomendi. Creſcente paſſione aquati atque tenuis liquoris fit egeſtio, & aliquando loturæ carnis ſimilis. Feruntur etiam cum his humoribus plerumque ſubalbida deſputa; ſequitur denſitas pulſus, & articulorum frigus, atque vultus nigrore fuſcatus; ardor, atque ſitis inſatiabilis; ſpiratio celerrima; contractio membrorum, cum nervorum tenſione, ac ſurarum & brachiorum. Præcordiorum ad ſuperiora raptus, cum dolore iliaco ſimili; aliquando egeſtio ventris ſanguinolenta; vultus in maciem deducti, oculi rubri & in ultimo ſingultus &c.* ARETÆUS autem *Lib. II. Cap. V.* ita ſcribit: *Cholera eſt vitium acutiſſimum; ſupra enim per vomitum erumpunt, quæ in ore ventriculi & gula congeſta fuerant; infra dejiciuntur humores in ventriculo, & inteſtinis natantes. Inprimis quæ evomuntur, aquæ ſimilia ſunt; quæ anus effundit, ſtercorea, liquida, tetrique odoris ſentiuntur: quod ſi per clyſterem hæc eluantur, primo pituitoſa, mox bilioſa feruntur. Initio facilis morbus, dolore vacans; poſtea vero tenſiones in ore ventriculi & gula; tormina in ventre naſcuntur. Si magis ſæviat morbus, anima deficit, membra reſolvuntur, cibos exhorrent, animus conſternatur: nervi tenduntur, tibiarum brachiorumque muſculi convelluntur, digiti incurvantur, vertigo oboritur; ſingultiunt, ungues livent, algent extrema, totum corpus rigore concutitur. Si ad ultimum venit malum, tum ægrotus ſudore perfunditur, bilis atra infra ſuprave prorumpit, convulſione impedita veſica lotium cohibetur, voce privantur; arteriarum pulſatus minimi. Mors demum ſequitur doloribus plena & miſeranda, per convulſionem, ſtrangulatum & inanem vomitum.*

§. VIII.

Sectio anatomica cholera peremptorum.

In cholera peremtorum cadaveribus poſt mortem diſſectis, inteſtina, præcipue gracilia, ſpeciatim duodenum, cum dextro ventriculi orificio, intus gangrænata; extrinſecus bile ſuffuſa ac flava, ductus vero biliferos nimium relaxatos inveniri, perhibent obſervationum medicarum ſcriptores; quos inter DOLEUM *encyclop. med. Lib. III. cap. IV. pag.* 418. & BARTHOLINUM *hiſt. anat. Cent. II. obſ.* 81. allegaſſe ſufficiat. Præſertim RIOLANUS *anthropol. Lib. II. cap.* 20. cyſtidem felleam amplam, ductumque choledochum inſigniter diſtentum adnotavit: & A. M. BEROL. *dec. II. Vol. VIII. pag.* 80. ejuſmodi lethalem choleræ caſum allegarunt, ubi duodenum cum pyloro interne gangrænatum, ac materia ex fuſco nigra (qualis vomitu rejecta, & examinata non niſi bilis ſanguine permixta fuit) repletum; vaſa venoſa ventriculi cruore turgida, fellea cyſtis valde flaccida, & omentum verſus ventriculum revolutum, conſpectui ſeſe obtulerunt.

§. IX.

Sed... cauſ... teri... chol...

Quis inde non videt, ſedem choleræ, ſicuti generatim in toto ventriculi ac inteſtinorum volumine, ita ſpeciatim in duodeno, atque viis biliferis quærendam eſſe? unde ſæpenumero univerſum nervorum genus in triſtem malorum rapitur ſocietatem. Neque enim ratio aliam determinare poteſt ſedem, ſi cauſſam affectus noſtri ſpectemus materialem. Nam vomitibus æque ac alvo quæ redditur materia, tantum non ſemper bilioſa, licet non æque ſincera ubivis bilis, exiſtit; & modo humoribus acidis, pituitoſis, ſalinis, aliiſque peregrinis, nec non ipſo cruore permixta cernitur: unde etiam varios colores, modo flavum, modo viridem, modo nigrum, & alios ſortitur. Ejuſmodi vero bilis commixtio non in alio loco, quam inteſtino potiſſimum duodeno fieri poteſt: quippe quod, partim ob ſinuoſum ſitum ac flexuras, partim affluentem ex ductu choledocho bilem æque ac pancreaticum ſuccum, producendæ & fovendæ ſaburræ iſtius modi acerrimæ eſt opportuniſſimum.

§. X.

Cauſ... xim... ratio... ptom...

Et inducta quidem ab ejuſmodi cauſtica materia vellicatio tunicæ, quæ ventriculum & inteſtina cingit, nerveæ, cauſſam choleræ præbet proximam; ſiquidem hanc ſtatim excipit convulſiva eorundem conſtrictio, qua morbus abſolvitur. Hæc enim, accedente materiæ peccantis roſione, dolores tendentes, pungentes, lancinantes, rodentes, morſicantes, ac cardialgicos producit; atque in ventriculo, ac duodeno contra naturæ ordinem ſurſum tendit; in reliquis vero inteſtinis deorſum procedit: unde vomitiones atque dejectiones ſimul fiunt. Quemadmodum vero perpetuæ inſtar regulæ habendum eſt, quod ad vellicatas in corpore partes, major fiat humorum affluxus: ita quoque in noſtro morbo ſucci vitales copioſius ad vaſa ventriculi ac duodeni, tanquam primario affecta, ruunt. Dum autem hæ partes ſpaſmo conſtringuntur; non poſſunt allati ſucci liberius per venas refluere; hinc eas infarciunt, ac primum ſubtiliores particulas, quæ ut plurimum ſunt acres, feroſæ, ſulphureæ ac bilioſæ, in affectæ partis cavitatem plorant: unde mira excretorum in cholera humorum copia derivanda erit. Ulteriori mora ipſa vaſa vel rumpuntur, cruoremque exſtillant, cum ſaburra bilioſa in nigrum crama coëuntem; vel ſtaſin ſubeunt, ac lethalem inflammationem & gangrænam. Interim ſpaſmorum tyrannis ad vicinas quoque regiones vi conſenſus nervorum propagatur; & ſic omnium maxime ductus biliferi ſævis agitantur motitationibus, ut bilem ſuam effundant in duodenum, ac ceſſante cum morte ſpaſmorum impetu, flaccidi ac relaxati adpareant. Porro ſi tranſeunt violenti motus ad cordis fabricam, ejus palpitationes; ſi ad diaphragma, ſingultus; ſi ad veſicam urinariam, mictus difficultas; ſi ad cutis ambitum,

ex-

extremorum refrigeratio; ſi denique ad membranas cerebri & medullæ ſpinalis, epileptici ac convulſivi ſuboriuntur motus.

§. XI.

Cauſſæ choleræ mediatæ ſunt 1] *venena.*

Quibus explicatis perſcrutandæ jam mediatæ veniunt cauſſæ, à quibus producitur materia, tantis tumultibus excitandis opportuna: quæ ſive mole pauca, ſive major fuerit, ſemper ſumme cauſticæ & acerrimæ debet eſſe indolis, ut morbum diſtinguat ab aliis excretionum per vomitum & alvum generibus. Atque hanc primum inferunt venena, quippe quorum pernicioſus in corpora effectus, non alio quam choleræ ſignificari poteſt nomine; adeo ut cholera, & toxico interire, idem fere ſit. Cuncta vero venena ſale cauſtico acerrimo operari, notum eſt; quod licet parciſſima ſæpenumero quantitate corpus intret, vehementiſſimam tamen ventriculi ac duodeni, hinc & reliquorum inteſtinorum vellicationem ac convulſionem infert: unde non ex ſanguinis ſolum maſſa humores ſeroſi ad eas partes ſecernuntur, verum cyſtis quoque fellea, violenter concuſſa, effundit bilioſum ſuum liquorem; qui prout hic vel ille humor in primis viis jam præſto ſit, vario colore tinctas & vomitiones & dejectiones exhibet. Quam igitur triſtiſſimam & plerumque feralem tragœdiam, à ſumto potiſſimum arſenico, quin etiam mercurio ſublimato, ludi, quotidie proh dolor! obſervamus; & præſertim HILDANUS, DECKERUS *in not. ad Barbette*, & SALMUTH *Cent. I. obſ.* 10. exemplis illuſtrarunt. Et quæ ab auctoribus de dyſenteria à ſumtis venenis excitata referuntur obſervationes; eas ad choleram omnes adplicandas eſſe puto.

§. XII.

2] *Purgantia & emetica acriora.*

Similem venenis vim poſſident purgantia & emetica acriora, majori doſi, aut minus opportune propinata, quippe quæ ſal quoque fovent acerrimum. Effectus eorundem pernicioſi vulgo hypercatharſeos, vel hyperemeſeos nomine exprimuntur; quæ ſi conjunguntur, uti plerumque fit, choleram omnino conſtituunt. Ejuſmodi ſunt eſula, cataputia, ſemen Mezerei, vitrum antimonii &c. Ex antimonialibus haud rite præparatis, choleram vehementiſſimam notavit RHODIUS *Cent. II. obſ.* 73. ex helleboro albo FORESTUS *Lib. XXVIII. obſ.* 44. ex colocynthide *idem obſ.* 42. & STALPART van der WIEL *Cent. I. obſ.* 41.

§. XIII.

3] *Cibi nimium dulces pingues ac fermenteſcibiles.*

Præterea cibi nimium fermenteſcibiles, dulces, pingues, & qui facilioris ſunt corruptionis, choleram excitare poſſunt, ſi vel cereviſia minus defæcata, aut etiam aqua iis ſuperingeratur, & illi ab impuro corpore, cujus in ventriculo bilioſa jam latet ſaburra, aſſumantur. Hæc enim ſubjecta cum bile coëuntia, & confermentata, generant acrimoniam veneno magis cauſticam: quo pertinent melones, pepones, cucumeres, fructus Indorum ananas, mala perſica, pruna, maxime cerea, uvæ, ceraſa, panificia cum multo butyro frixa, placentulæ mellitæ, fungi, ova piſcis barbi, muſtum, vinum ac cereviſia recens, carnes nimium pingues &c. Sic cucumeres, pota deſuper cereviſia, à vetula comeſti, lethalem peperiſſe choleram, teſtis eſt FONTANUS *analect. Cap.* 21. *exemplo* 12. eandem à malis perſicis excitatam recenſet GULDENKLEE *Lib. III. cap.* 8. quid? quod à lactis inopportuno uſu productam refert HENRICUS ab HEER *obſ. XV. pag.* 149.

§. XIV.

4] *Gravis iracundia;*

Nec excludenda ſane ex cauſſis choleræ eſt gravis iracundia; quæ cumprimis ipſi progenerandæ potentiſſimam vim obtinet, ſi inter ipſum paſtum, comeſtis cibis fermenteſcibilibus, quis exarſerit, aut ſtatim poſt iram potum vel cibum, vel, quod peſſimum eſt, emeticum, aut purgans aliquod ſumſerit. Namque neminem fugiet, iræ efficaciam primis potiſſimum, atque biliferis viis eſſe infenſiſſimam; utpote non ſolidas ac motrices has ſolum commovet partes; verum eo ipſo orgaſticæ bilis cum alia, quæ forſan adeſt, ſaburra effervescentiæ, amplam præbet cauſſam. Tali ratione choleræ ex ira, ſumta deſuper braſſica ſubortæ exemplum allegant ACT. MED. BEROL. *dec. II. vol. I. pag.* 36. eandemque à vehementiori ira lethalem recenſent eadem ACTA *vol. VIII. pag.* 80. nec non PLATERUS *obſerv. Lib. III. pag.* 754. & BORELLUS *Cent. II. obſ.* 27. *pag.* 121. Atque non alius, quam cholera morbus eſt quem teneri infantes, ex matrum ira excandeſcentium culpa, ſæpenumero patiuntur, nunquam ſine vitæ periculo: vulgo vocant ipſum *die Darm-Gicht.* Provenit ille ex lacte, per iram matris orgaſtico facto, & in ſenſibili infantis ventriculo cum bile effervescente, inteſtina arrodente, ac plerumque in lethalem inflammationem abeunte.

§. XV.

Cauſſa mediata diarrhœæ bilioſæ.

Quæ quidem hactenus recenſitæ cauſſæ; ſi acrimonia gradu benignior fuerit, & profundius inteſtinis inhæſerit, ſolam diarrhœam efficient bilioſam. Hæc vero alias adhuc agnoſcit cauſſas, quæ quidem haud facile cholericam excitare ſolent paſſionem. Et præſertim illud notari meretur, critice nonnunquam fieri bilioſam alvi fluxionem, in ſubjectis bilioſis, ſi vel levis in victu error, vel iracundia, vel tranſpirationis cohibitio præceſſerit; quin eadem non raro ſponte ſuboritur, idque æſtivo potiſſimum tempore, & rite tractata in corporis vergit ſalutem. Non minus ſæpiſſime fit, ut ejuſmodi diarrhœa bilioſa, critico motu per febres intermittentes bilioſas, quales ſunt pleræque tertianæ, incidat, corpuſque inſigniter ſublevet.

§. XVI.

Cauſſæ procatarcticæ.

Sunt etiam cauſſæ quædam procatarcticæ, quæ ſi concurrerint cum mediatis, & choleram & diarrhœam bilioſam eo certius progenerabunt. Ejuſmodi ſunt primum aëris fervidior conſtitutio, quæ uti omnes totius corporis ſuccos, ita præſertim bilem in orgaſticam deducere valet commotionem. Hinc derivandum eſſe credo, cur Indis, & Arabibus endemiæ dicantur choleræ; præſertim cum acceſſerit frequentior fructuum ananas uſus, qui iis in locis reperiuntur, & ſucco fermentante noxioſiſſimo ſunt præditi. Deinceps corporis quoque nimia refrigeratio, reprimendo ſerum acre bilioſum, ad choleram diſponit: unde SCHENCKIUS *Lib. III. obſ.* choleræ meminit, quæ ex pedum refrigeratione, accedente muſti & fungorum uſu, ſuborta fuit. Et denique cum SYDENHAMIO, gravi ſcriptore, *Oper. med. pag.* 216. frequentes crapulas tam vinoſas, quam cereviſiarias, tanquam occaſionalem choleræ cauſſam, in ſub-

jectis

jectis cholericis, omni jure accuſamus: quippe quibus robur ventriculi, & inteſtinorum debilitatur, variæque cruditates acidæ in primis viis generantur; quæ accedente vel leviori bilis commotione, graviſſimas in œconomia vitali producunt turbas.

§. XVII.

Prognoſis.

Si denique prognoſin recenſitarum eo uſque ægritudinum ſpectemus; ea in cholerica paſſione plerumque feralis eſt. Nullus enim, niſi forte peſtem, & febres peſtilentiales exceperis, brevioris eſt exitus, tamque cito homines jugulat morbus, quam cholera; cumprimis ſi vel ſenes, vel infantes, vel longo morbo debilitatos invaſerit. Quo magis cauſtica eſt rejecta materia, quo intenſior ſitis & æſtus, eo certius periculum; & ſi bilis atra, ſanguineque atro permixta dejiciatur, præſagit inevitabile exitium juxta HIPPOCRATEM *Lib. IV. aph.* 22. Non minus mortem ſignificant, juncta animi deliquia, ſingultus, convulſiones, extremorum frigus, & ſudores gelidi; nec boni quidpiam expectare licet, ſi compreſſis excretionibus reliqua perſiſtant ſymptomata. Verum ſalutis affulget ſpes, ſi conquieſcant vomitus, cum inſequente ſomno, & levamine; ſique ultra ſeptimum morbus protrahatur diem. Diarrhœa bilioſa, ſi brevis ſit, & ſine magnis torminibus adfligat, ſalutariter decurrit; eandemque finiri, erumpentes denuo flatus indicant: nec non in tuto fere eſt, quæ ſiti & æſtu caret. Contra vero fuſa ſub alvo cibi cupiditatem perire, malum; utique ſi acutiora ſimul urgeant tormina, ſomnus eripiatur oculis, & vires inſigniter proſternantur. Quandocunque ſive dyſentericæ ſive cholericæ paſſioni aut diarrhœæ bilioſæ, vel bilioſis vomitionibus febris ſemitertiana, quæ Græcis hemitritæa dicitur, & ex febre acuta inflammatoria & intermittente tertiana alternante ſic paroxyſmo eſt compoſita, jungitur, affectus hi non ſummi ſunt expertes periculi; optimum vero dictis in morbis ſignum præbent flatuum per inferiora eruptiones, ex quibus motus inteſtinorum periſtaltici quodammodo reſtituti non facile fallax indicium poteſt ſumi. In dyſenteria ructuum eruptionem jam tum ſuo tempore HIPPOCRATES pro convaleſcentiæ ſigno cognovit.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

Si in omnibus morbis, certe in cholera nunquam locum habebit cura per expectationem: ſiquidem juxta CORN. CELSUM *Lib. IV. CAP.* 2. nulli morbo minori ſuccurritur momento, & ſecundum TRALLIANUM *Lib. VII. Cap.* 4. exigua leviſque curandi mora in eo eſt peſſima. Quo igitur citius, & in principio ſuccurritur choleræ, eo felicior evadit curatio. Hanc vero adgreſſuro *tres* potiſſimum occurrunt indicationes; *nimirum* ut ante omnia peccans & noxia materia corrigatur, attemperetur, ad exitum diſponatur, & ſi opus fuerit, arte proſcribatur; *deinceps* effrænes motus apte & convenienter ſopiantur, & *denique* labefactatum nervoſarum partium robur inſtauretur.

§. II.

Curatio choleræ ex illuvie ciborum fermenteſcibilium.

Prima igitur cura eſto, noxii humoris attemperatio, & adjuvanda excretio. Prout autem illi ſunt varii, & vel magna cruditatum bilioſarum copia, vel pauca nonnunquam materiæ ſubtilis, ejuſque cauſticæ moles, tantorum tumultuum cauſſa deprehenditur: ita paullo diverſa exigitur medendi ratio. Quod ſi igitur ab aſſumtorum nimia quantitate, cibis fermenteſcibilibus, cum bile in acerrimum magma abeuntibus, malum propullulaverit, promovenda erit vacuatio, ſi impeditior fuerit, nec quod probe notandum, vires nimium proſtratæ ſint. Neque vero emetica vel purgantia poſitiva hoc fine propinare convenit; ſed vomitum hauſta copioſius aqua tepida, butyro inſulſo, vel oleoſis ac mucilaginoſis, large imbuta adjuvare; alvi vero ſucceſſum, infuſis ano clyſteribus oleoſis, & emollientibus, quibus ſerum lactis egregie inſerviet, promovere expediet. Non minus egregiam merentur laudem juſcula pulli junioris, copioſius hauſta, quæ à SYDENHAMIO potiſſimum commendantur. His oretenus jungenda abſorbentia, terrea, noxiamque acrimoniam temperantia: veluti ſunt pulveres ex lapidibus cancrorum, conchis citratis, matre perlarum, terra ſigillata, coralliis præparatis, ſuccino, pulvere Marchionum, ſpeciebus de hyacintho, terris bolaribus, cornu cervi uſto, ſpodio foſſili, cryſtallo montana, quam multi habent pro ſpecifico, addito theriacæ cœleſtis tantillo confecti. Ipſum quoque ſerum lactis, egregia temperandi, ſitimque, qua crudeliter ſæpius vexantur, extinguendi virtute pollet. Et veteres quidem, ſicuti CÆLIUS AURELIANUS *morb. acut. Lib. III. cap.* 21. TRALLIANUS *Lib. VII.* multis laudibus commendarunt potum aquæ temperate frigidæ: de cujus utilitate recentius exemplum allegat BORELLUS *Cent. II. obſ.* 27. *p.* 131. & ego multis obſervationibus convictus ſum.

§. III.

Curatio choleræ à materia cauſtica, mole pauca ſuborta.

Ubi vero ex ſumto veneno, vel mota hypercatharſi vel hyperemeſi, in ſubjecto alias ſano, cholericus emergit morbus; cauſſaque ipſius in pauca materiæ accerrimæ fibris ventriculi nerveis inhærentis mole conſiſtit: non quidem cohibere, neque vero adjuvare decet vacuationes. Omni potius ſtudio in id erit incumbendum, ut cauſticus ac tenuis humor involvatur: quo quidem fine larga quantitate oleoſa, mucilaginoſa, & pinguia ſorbere juvat; veluti oleum amygdalarum dulcium, decocta cum raſura cornu cervi, avenæ, hordei, ipſumque etiam lac, quod eo præſtantiorem vim exſeret, ſi cum abſorbente quodam fuerit remixtum. Præterea quoque pulveres abſorbentes exhiberi, & cum acidulis remediis, quæ ad caſtrandam veneni vim mirifice inſerviunt, alternari poſſunt: quæ inter eminent mixtura ſimplex, ſpiritus vitrioli dulcis, nitri dulcis &c.

§. IV.

Motuum præternaturalium impetus ſopiendus.

His interponenda pariter, ac poſt evacuatam peccantem materiam ſubjungenda, præſertim ſi collabi nimium videantur vires, ſunt remedia antiſpaſmodica, imo antepileptica ſpecifica ex animali potiſſimum regno deſumta, cujus generis ſunt, hepar lupi exſiccatum, raſura priapi cervi, cranii humani, ungulæ alcis, cancri uſti fluviatiles, oſſa humana calcinata, quæ ad convulſivas ſpaſticas nervoſarum fibrarum conſtrictiones æque in cholerica ac dyſenterica affectione mitigandas non carere egregio ſuo fructu, plures Medicorum periti ſſimorum confirmant.

Et

Et ſicuti ſemper, ita in hoc præſertim morbo anodynis tutiſſime utimur, ſi vacuantibus decenter ſunt nupta: quemadmodum ſunt pilulæ de ſtyrace, de cynogloſſa, *Wildeganſii*, *Starckianæ*, quæ vacuantia ſimul fovent ingredientia, & ſi ſuſpicio de præſente adhuc materia fuerit, motus tamen efferati nimis ſint, illæ cum pilulis aloëphanginis, vel noſtris quoque balſamicis permiſceri poſſunt. Pulveribus abſorbentibus theriaca cœleſtis, extractum caſtorei, cinnabaris addi merentur; & cumprimis operæ prætium faciet, liquor noſter anodynus, quem cum oleo macis, vel etiam tinctura caſtorei maritatum vehementer laudo.

§. V.

[...]erno- [...]uſus. Neque ſua laude carent externa paregorica, & anodyna; quo fine celebrantur emplaſtrum de cruſta panis, ceratum ſtomachale maſtichinum *Galeni*, balſamum embryonum, ſpiritus theriacalis, linimenta ex oleis nervinis, abſinthii, nuciſtæ, menthæ, balſamo Peruviano, caſtoreo, camphora parata; cataplaſmata ex fermento panis, aceto rutaceo, & ſpiritu vini, nec non ſacculi diſcutientes, & paregorici. Ubi quoque motus inſigni ferocitate urgent, nec moli materiæ ullo modo reſpondent; non præſtantius, nec efficacius, ad eos placide ſiſtendos, & reliquam curationem facilitandam eſt præſidium oleo nuciſtæ expreſſo cum linimentis nervinis ad ventriculi regionem adplicando. Non minus commendationem meretur balſamum noſtrum vitæ dictum, cum linteis duplicatis affecto loco admovendum.

§. VI.

[...]tiæ in- [...]ationi [...]isfaci- [...]t robo- [...]utia,cum [...]ili vic- Horum ope excreta, quæ malum fovebat, materia noxia, & conſopitis motibus, eo fructuoſius erit, partes ſub hoc morbo labefactatas convenientibus corroborare medicinis, quo magis eorundem tonus deſtructus eſſe ſolet. Et huic ſcopo eadem conveniunt ſubſidia, quæ præcedente capite commendavimus; cumprimis vero ſuperato morbo victu facili utendum, & ab animi pathematibus abſtinendum; ne debiliori adhuc inteſtinorum robore exiſtente, nova producatur choleræ recidiva. Cuncta ciborum genera virtute præſtanti longiſſime ſuperant juſcula, ex carnibus vitulinis, gallinaceis, radicibus cichorei, petroſelini, aſparago, chærefolio, cancris contuſis, ſucco citri parata; cum quibus etiam tincturæ martiales roborandi fine ſumi poterunt.

§. VII.

[C]uratio [d]iarrhœæ [b]ilioſæ. Quod curationem diarrhœæ bilioſæ attinet, ea, ſi moderatior, viribus integris fuerit, vix eget medicatione. Si impeditior ſucceſſerit, clyſterum externo, rhabarbarinorum interno uſu, adjuvari deſiderat. Si modum denique exceſſerit; ad acrimoniam temperandam pulveres abſorbentes cum cryſtallo montana; ad ſpaſmos ſedandos liquor anodynus ex aqua menthæ capiendus, extrinſecus balſamum vitæ abdomini imponendum, operæ facient pretium.

CAUTELÆ.

§. I.

Cautela circa potum aquæ frigidæ. Potus aquæ frigidæ in paſſione cholerica, quo calidior tempeſtas, regio, ipſaque ægrotantis conſtitutio fuerit, eo ſalubrior exiſtit. Præter ejus internum autem uſum, gelidam quoque aquam extrinſecus ventriculo admovere velle; ſicut à quibuſdam Veterum factum legimus; minus tutum ac periculoſum cenſemus; eo quod hac ratione præmatura vacuationem cohibitio induci poteſt. Ex hoc etiam fundamento derivanda eſt virtus, quam acidulæ in cholera potæ præſtant, de quibus lectu digna eſt obſervatio in SPINDLERI *obſervat. medicin. not. ad obſ.* 42.

§. II.

Quemadmodum lac, iis in caſibus: qui à ſumto veneno, vel acri purgante natales mutuantur, involvendo principium cauſticum, ac ſecum educendo, inſignioris utilitatis deprehenditur: ita illud, ubi vel nimis acida ſaburra præſto, vel ejus excretio impeditior fuerit, cautiſſime propinari, vel ad minimum abſorbente quodam permiſceri debet. Contra vero, ſerum lactis vicem potus ordinarii & commodiſſime, & utiliſſime explebit; neque in ſiti tantum extinguenda, verum acrimonia quoque temperanda uſum exhibebit deſideratiſſimum. *Circa lac, & ejuſdem ſerum.*

§. III.

Laxantia oretenus data rariſſime in cholera morbo expoſcuntur; quod ſi autem vacuandi per alvum ſit indicatio, eam optime clyſteribus, vel internis rhabarbarinis explere licebit. Dulcia enim, mannata, ſyrupi laxantes, utut alias leniſſima ſint, hoc in affectu nunquam adhibere convenit. *Circa laxantium uſum.*

§. IV.

Roborantia & ſpirituoſa ante peccantis materiæ ſufficienter factam excretionem, ad cohibendas forſan vomitiones uſurpata, ſpem fallunt, tantum abeſt ut vomitus ſiſtant, ut eoſdem potius cum reliquis ſymptomatibus exacerbent. De anodynis quoque, & ſpeciatim oleo hyoſcyami notari meretur, quod ubi fractæ nimium ſint vires, inteſtinorum inflammatio locum occupavit, neutiquam ſint adhibenda; quoniam tunc lethalem ſoporem atque necroſin inferre poſſunt. *Circa roborantia & anodyna.*

§. V.

Sicuti venæ ſectio in dyſentericis, ſanguinis nimia ſimul mole laborantibus, ad præcavendam inflammationem, & mitiganda ſymptomata egregium confert momentum: ita ſub iiſdem circunſtantiis eadem in cholera quoque adminiſtranda venit, præſertim ſi virium ſit integrum robur: multis encomiis illam commendat in hoc morbo, felix ille Medicus RIVERIUS *prax. med. cap. IX. pag.* 345. *Circa venæ ſectionem.*

§. VI.

Diarrhœa bilioſa, uti alia omnis, non ſtatim ſiſti debet, ſed pedetentim humores temperandi ſunt; quo in caſu rhabarbarum leviter toſtum ad ſcrupulum unum vel drachmam dimidiam cum aliquot granis nitri perquam utile eſt; dum humores vitioſos leniter educit, & poſtea inteſtinorum tunicas roborando leviter conſtringit. Nam partibus ſubtilioribus laxat, terreſtrioribus adſtringit, quæ prævalent in toſto. *Circa laxantium in diarrhœa uſum.*

§. VII.

In cholera æque ac diarrhœa bilioſa ad temperandam humorum acrimoniam oleum nuciſtæ expreſſum ad drachmam dimidiam ſive ſolum ſive cum grano uno laudani opiati *Helmontiani* permixtum & cum juſculo exhibitum magnæ eſt *Quæ bilis acrimoniam temperent.*

eſt efficaciæ. Emulſiones quoque ex amygdalis, ſemine papaveris albi, addito ejuſdem ſyrupo, & aqua pura fontana paratæ dilutiones, eidem ſcopo obtinendo feliciter inſerviunt.

§. VIII.

Diarrhœæ contumacis curatio. Quando diarrhœa valde pertinax eſt, præmiſſo ſemper rhabarbaro toſto per aliquot dies, ſudoriferum *ex theriacæ recentis drachma una cum cornu cervi uſti, antimonii diaphoretici & nitri purificati granis duodecim* exhibere convenit. Extrinſecus vero calide appoſitum præcordiali regioni cataplaſma ex fermento panis, aceto & ſpiritu vini, additis aliquot guttulis olei menthæ & caryophyllorum, egregie non modo ſubjacentes partes roborat, ſed & motum humorum ad peripheriam convertit, & cuticularem excretionem ſecundat.

§. IX.

Choleræ ab arſenico ſubortæ curatio. Quando cholera ab arſenico excitata fuit, ſine mora pinguia, ut oleum amygdalarum dulcium, oleum lini, butyrum inſulſum, oleum olivarum cum aqua tepida exhibere oportet. Hæc enim præſentiſſimam opem ferunt; eo quod non modo vomitum procreant, quo ipſius magna arſenici pars foras ejicitur, ſed quod inde etiam cauſtica acrimonia quæ fibras ventriculi nerveas vellicat; obtunditur, & ſpaſtice conſtrictæ partes relaxantur.

§. X.

Victus ſalubrioris utilitas. Superato choleræ vel diarrhœæ bilioſæ morbo expedit adhuc diæta emolliente ad tempus uti, ut nimium vellicatæ & ſauciatæ ventriculi & inteſtinorum nerveæ fibræ quodammodo demulceantur; quo fine lac dulce, butyrum recens, hordeum excorticatum cum jure pulli aut laſte coctum, item ſerum lactis dulce optime conveniunt.

§. XI.

Lac in cholera cum febre nocet. Quando cholera eſt cum febre conjuncta, non tam facile lac dandum eſt. Nam facile ex calore in caſeum coaleſcit, unde majores cruciatus, viſcerum tenſiones, capitis dolores & cibi faſtidium excitantur. Quare ut citra noxam febricitantibus exhiberi queat, præſertim pueris, magiſque juvenibus quam ætate provectis, TRALLIANUS *l. VIII.* jubet lacti miſcere aquæ fontanæ bonam partem, & ter quaterque ebullire, & tunc ab igne tolli. Atque ita lac dyſentericis quoque febricitantibus non nocere ait.

§. XII.

Sudoriferorum noxa. In cholera & diarrhœ bilioſa præſertim quæ ab ira excitata fuit, maximopere à ſudoriferis, & regimine ſudorifero, præſertim in principio cavendum eſt. Graves enim rheumatici vel arthritici inde oriri ſolent affectus.

§. XIII.

Cautela circa nitri uſum. Perquam memoratu digna eſt obſervatio, quam RIVERIUS *Lib. I. obſ.* 33. tradit his vebis. *Vir robuſtus & bilioſo temperamento præditus correptus eſt diarrhœa bilioſa valde urgente, cum ſiti intenſiſſima: vocatus ad eum præſcripſi ſal prunellæ in potu ordinario: tum etiam in julepis ex aqua lactucæ & portulacæ paratis, ter in die ſumendis, & intra* 24. *horas convaluit.* Et profecto inſignis eſt nitri, aut ſalis prunellæ in ejuſmodi affectibus efficacia, ſiquidem non modo æſtum contemperandi, verum inflammationes quoque præcavendi, vi pollet excellenti.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Cholera ſumto p cul dub arſenico brevi pore le lis. Vir quidam LVI. annorum, ad iracundiam proclivis, nec ullis præter eructationes acidas, & flatulentias obnoxius morbis, equo aliquando facturus iter, hora prius matutina quarta, paratum ſibi à filia, quæ juſto familiarius cum ſervo vixerat, decoctum ſuccoladæ, cum lacte, & cinnamomo ſorbebat. Quo ſumto mox de nauſea conqueſtus, inceptum proſequitur iter, ſed hora ſeptima reverſus, viribuſque prorſus dejectus, mortuo ſimilis, in lectum defertur. Tum vero horrendis protinus cruciari incipiebat vomitibus, quibus inter ſummas præcordiorum anxietates, & ineffabiles in ventriculi regione dolores, primum mucoſam ac bilioſam, paulo poſt virideſcentem rejiciebat ſaburram. Accedebant ſubinde frequentes dejectiones, cum horrendis imi ventris torminibus ſtipatæ; ſummum ciborum faſtidium urgebat; extrema perfrigeſcebant, pulſuumque ictus ſenſim evaneſcebant. Tandem inter frigidos ſudores, ac ſpaſmodicas præcordiorum revulſiones, ſingultus hiſque junctæ totius corporis convulſiones jungebantur; vultus cruore turgidus rubebat; vox peribat; ipſaque hora pomeridiana ſecunda, & à ſumto potu nona, inter crudeliſſimos cruciatus mors ſequebatur. Cadaver neutiquam intumeſcebat, nec vultus colorem niſi vivo ſimilem exhibebat; ſed ungues cœruleo colore ſuffuſi, ſcapulæ ac dorſum lineis ejuſmodi notata, pectuſque in latere ſiniſtro punctis hinc inde ex atro rubicundis diſtinctum, cernebantur.

Epicriſis.

Quæſtio ex hac triſtiſſima morbi hiſtoria reſultat, num defunctus cholera ex ſumto veneno, anne potius aliis magis naturalibus cauſis ſuborta perierit. Ardua ſane provincia ei imponitur, cui determinandæ ejuſmodi quæſtiones exhibentur, à quarum affirmatione, vel negatione fama, quin vita hominum dependet. Valde ancipites enim plerique de veneficiis ſunt caſus; cum primis ſi anatomica defuncti corporis ſectio deficiat. Hac facta, ſi venenum in ſubſtantia adhuc intra ventriculum reperitur, res eſt clariſſima: ubi vero illud haud deprehenditur, res adhuc dubii plena exiſtit. Inflammationes enim ac ſiderationes inteſtinorum, in omni cholera, ſive à veneno, ſive aliis cauſis enata, quin & in aliis morbis, dyſenteria, colica convulſiva &c. vitæ imponunt finem; nec ideo certi quidpiam oſtendunt. Nec ex omni dubio extricamur per intumeſcentiam externi cadaveris, aut maculas cœruleas ac liveſcentes hinc inde in corpore efforeſcentes: quippe quæ phænomena in pleriſque corporibus, quæ ſanguine turgent, ac ſubitanea abripiuntur morte, videre licet. Quamobrem in tali caſu præter ſymptomata, & externas notas, ad morales quaſdam circumſtantias reſpiciendum eſt; unde BOHNIUS *tr. de offic. med. dupl. pag.* 652. rectiſſime ſcribit: *Si externa dati veneni indicia, odium ſubdolum, & veneni emtio concurrunt, & cuncta veneni ab extra admiſſi ſigna, aut plura horum conſpirant, hæc evidentem & certam veneni dati notitiam conciliare poſſunt.*

Quod ſi igitur præſentem curatius examinemus caſum; vero ſit ſimillimum, defuncto ex

potu

potu Succoladæ venenum quoddam, & quidem arſenicum fuiſſe exibitum. Nam 1) valde imbecilla eſt aſſertio, ac ſi lac cum Succolada aſſumtum, in ventriculo cum ſaburra acida, qua illum fuiſſe occupatum eructationes acidæ ſignificant, coiviſſet, & ſic, accedente ſub pluvioſa tempeſtate equitatione, ideoque tranſpirationis cohibitione, cauſam materialem choleræ abſque concurſu veneni præbuiſſet. Cholera enim ex diætæ vitio producta, nec tam cito generatur, nec tam ſubitaneum ſortitur eventum; qualis hoc in caſu intra novem horas accidit.

2) Adſunt ſubinde ea ſymptomata, quæ datum arſenicum inſequuntur, & hæc potiſſimum ab auctoribus perhibentur: 1) inſignis poſt ſumtum venenum nauſea, 2) enormes vomitiones cum ſumma vultus pallore, ut videantur moribundi ſimiles, 3) refrigeratio extremorum, & ſubita virium proſtratio. 4) horrendi in imo ventre dolores tendentes, pungentes ac lancinantes, 5) pulſus ceſſatio, proxime mortem antecedens, & 6) convulſiones, quæ omnia brevi temporis ſpatio, eoque nunquam ultra nycthemeron protenſo, mors excipit. Conf. ZACCHIAS *in quæſt. med. leg. Lib.II. Tit 2. q.7. n.23.* AMMANNUS *in praxi vuln. p.* 344. *& de med. crit. pag.* 303. FORESTUS *Lib. XXX. obſ.* 5. *& diſſ. quam de erroribus circa venena vulgaribus conſcripſi p.* 37.

3) Quæ ſi ad præſentem caſum adplicemus, ſimulque conferamus, quod filia, quæ potum Succoladæ paravit, uti relatum mihi fuit, odio parentum habuerit, arſenicum emerit, & familiarius ſervo uſa fuerit: nullum eſt dubium, quin ea dato in potu Succoladæ arſenico patrem interfecerit.

OBSERVATIO II.

Cholera pſo à veneno derivata.

Vir quidam conſiſtentioris ætatis, hauſto aliquando ab uxore parato juſculo, incepit ſtatim male habere, nauſeare, ſpiritum difficilius trahere, liquida averſari, interno ardore cruciari, & inter ſummas præcordiorum anxietates, perpetuo vomendi conatu urgeri. Vomuit quoque, ſed parum æruginoſæ bilis; & demum tranſacto inter diriſſima dolorum tormenta biduo animam efflavit. Tertio poſt mortem die ſepultum, ſed quarto ob veneni ſuſpicionem rurſus effoſſum cadaver, exhibuit fœtorem intolerabilem. Corpus intumefactum, & undique putredine fuit adfectum. Inteſtinum jejunum, meſenterium, hepar ac pulmones ſphacelo penitus corrupta; cor flaccidum, atroque cruore infarctum; ventriculus undique inflammatus, prope pylorum ſideratus, & intus materia alia viridescente plenus adparuerunt. Unde vir veneno, ab uxore cum juſculo ipſi propinato, extinctus judicabatur. Verum explorata curatius morbi hiſtoria, hæc adnotare licuit momenta: defunctus ille vir per integrum ante mortem annum morboſo corporis habitu, livido fœdoque vultus colore, & adpetitus proſtratione præditus fuerat; inque primis pridie ante ſumtum juſculum de ventris torminibus conqueſtus, ea ipſe à gravi iracundia, qua aliquot ante diebus exarſerat, & ab hauſto deſuper ſpiritu vini derivaverat. Quibus moleſtiis conſultura uxor, dictum cum melle confecerat juſculum, ex quo pejus habens defunctus, potu ſpiritus vini, philonio Romano, remedioque ſuccinato calidiori ſe levari putabat. Verum exacerbatis magis magiſque ſymptomatibus, ſupra recenſitis, tandem diem obierat ſupremum.

Epicriſis.

Quum ſymptomata in hoc caſu præſentia ita quidem comparata ſint, ut ſumti toxici effectibus conſentiant; morales vero circumſtantiæ refragentur huic ſuſpicioni, nec in diſſecto cadavere veneni ullum adparuerit veſtigium: minus æquum eſſet uxorem veneficii ream agere. Vero potius ſimillimum videtur, quod affectus cholericus, quo vir ille extinctus fuit, ab aliis præter venenum extrinſecus illatum cauſis, ſuam repetierit originem. Bilis in cauſticam & acerrimam indolem converſa, quam Veteres internum vocabant venenum, magis malo cauſam præbuit: de qua REYES *in camp. Elyſ. jucund. quæſt. qu.*64. *pag.* 858. *ſcribit*: *Quid ergo ſimilius inveniri poterit aliis ſymptomatibus, quæ de veneno intoxicato deſcribuntur! ſiquidem ea in cholera morbo*, nimirum à bile orto, *fere omnia obſervavi.* Nam defunctus corpus impuris ſuccis refertum præ ſe diutius tulit, teſtante malo habitu, fœdoque vultus colore. Juxta ZACCHIAM vero *conſ.XII. n.6. ex corporis impuritate facile evenire poteſt, ut humores in tantum corrumpantur, ut ex ipſis ſic corruptis generetur in corpore vivente venenum aliquod, afferens omnia ſymptomata veneni aſſumti & externi.* Quum ergo noſter ita conſtitutus, vehementi exarſerit iracundia, commota & in orgaſmum acta fuit bilis; quin accedente vini aduſti potu, nocivam ſubiit acrimoniam, tormina imi ventris, quibus pridie ante mortem cruciatus eſt, inducentem. Hæc vero mala uxor ſedatura, bona intentione juſculum mellitum dedit; ſed non niſi oleum camino addidit: ſiquidem bilis commota, ſi cum dulcibus permiſceatur, acerrimam acquirit indolem: qua etiam in noſtro caſu imbuta, choleram induxit; cui juſculum illud procatarcticam præbuit cauſam. Excitata ſic cholerica paſſio, vomitibus potiſſimum crebris, ac alvi dejectionibus ſe exſerere debuiſſet; ſed iis per datum philonium Romanum cohibitis, inanes tantum modo vomendi conatus, & ſummæ præcordiorum anguſtiæ, una cum horrendis doloribus miſerum crudeliter affecerunt. Retenta inſuper intus acerrima materies ventriculum arroſit, ejuſque inflammationem produxit; quæ intolerabili interiorum ardore ſe prodidit. Hæc vero in putredinem denique ſphaceloſam abiit, quæ ob impuritatem totius humorum maſſæ, citius ac latius diffuſa, pleraque vitæ penetralia ſphacelo infecit. Quæ cum ita ſint; *fruſtra minus evidentem ac magis dubiam quærimus cauſam* (quæ in noſtro caſu eſſet venenum) *ubi evidentem & manifeſtam habemus*, ſecundum ZACCHIAM *loc. cit. n.* 8. *&* 9.

OBSERVATIO III.

Cholera à ſumto arſenico nata.

Vir quidam gregarius XXVI. annorum, robuſtus & illibata ſemper ſanitate gaviſus, ſumto circa horam undecimam meridianam juſculo, vehementiſſimis ſubito corripiebatur vomitionibus; quas protinus atrociſſima imi ventris tormina, nulla vero ſubſequente dejectione, excipiebant. Jungebantur inſuper ineffabiles præcordiorum anxietates, ardoris circa ventriculum acutiſſimi ſenſatio, inexplebile bibendi deſiderium ac perpetuæ inquietudines; quibus ſymptomatibus per triginta horas miſerrime cruciatus obiit. Diſſecto poſt mortem cadavere, ventriculus circa ſiniſtrum orificium inflammatus, tunica villoſa abraſa, & in ejus, ut & inteſtini duodeni

duodeni cavitate ultra tres menſuræ ſeri virideſcentis bilioſi, una cum pulvere albicante, & magna mercurii vivi quantitate adparuerunt. Reliqua inteſtina hinc inde gangrænata, & tribus in locis contorta convolutaque in conſpectum prodierunt. Uxor, veneficii rea, ſe non niſi mercurium vivum ad excitanda tormina marito exhibuiſſe fatebatur: requiſitus vero Medicus putabat, defunctum accepiſſe mercurium ſublimatum, qui in ventriculo, ejus calore ſolutus, iſt ſua rediiſſet principia; unde mercurius vivus, & pulvis albicans, tanquam ſalinum illud mercurio adhæreſcens, in conſpectum prodiiſſet.

Epicriſis.

Occurrunt in hoc caſu momenta, inſigni obſervatione digna: quorum primum eſt, num defunctus dato veneno perierit? Neque vero ullum hujus rei eſt dubium: ſi conſideremus 1) virum juvenem robuſtum, per omnia ſanum, repente ſorbillato juſculo, horrendis vomitionibus, torminibus, aliiſque ſumtum toxicum plerumque conſequentibus ſymptomatibus correptum, ac intra triginta horas extinctum fuiſſe. 2) factam corporis ſectionem, non modo eam ventriculi conſtitutionem, quæ exhibita venena ſequitur, verum etiam ipſum in natura venenum oſtendiſſe.

2) Deinceps, cum nullæ in noſtro caſu fuerint dejectiones, quæ ordinario ut ab omni cholera, ita præſertim ea, quam venena excitarunt, nunquam abeſſe ſolent; ipſa quoque ſectio hujus phænomeni cauſam præbet clariſſimam, quæ nulla eſt alia, quam convolutio inteſtinorum tribus in locis facta. Hinc vero ſimul patet, quanta torminum ſpaſmorumque inteſtinalium fuerit in noſtro defuncto vehementia; quippe cui ſoli convolutio illa debetur, quæ fæcibus per alvum nullus exitus fuit permiſſus; & ideo ſyptomatum ferocitas acerbior reddita.

3) Determinandum vero eſt, quantulum exſtiterit aſſumtum venenum? mercurium vivum ſolum velle reum agere, abſurdum eſt. Quamvis enim mercurius ille vivus, in ſubjectis quorum primæ viæ impuris ac bilioſis ſcatent ſuccis, gravia ſymptomata, faucium eroſiones, copioſiorem ſalivæ fluxum, tormina inteſtinorum excitare, quibuſdam obſervationibus deprehendatur: ex illo tamen ipſam mortem tam brevi tempore ſubſequutam eſſe, nemini hactenus adnotare licuit. Nec in præſenti ſubjecto recenſita incommoda inde expectari potuerunt, quum illud per omnia ſanum ac robuſtum fuit: & per experientiam conſtat, ileo morbo laborantibus, mercurium illum librarum pondere citra noxam propinari.

4) Neque vero probabile eſt, mercurium ſublimatum defuncto exhibitum fuiſſe. Hoc enim veneni genus, adſtringente, quem faucibus infert, effectu ſe facile prodit, & raro tam atroces vomitiones excitare deprehenditur. Inepta quoque eſt aſſertio, ac ſi ille calore ventriculi à ſalibus corroſivis liberatus, inque currentem redactus fuiſſet formam: hi enim effectus, non niſi per ſummam ignis torturam, & aliorum ſubjectorum additionem obtineri poteſt.

5) Quamobrem juſtiſſima remanet ſuſpicio, defunctum non niſi arſenico vita privatum fuiſſe. Nec falſa fuit: ſiquidem uxor, torturæ ſubjecta, poſthæc faſſa eſt, ſe marito arſenicum, & paulo poſt mercurium vivum exhibuiſſe. Cujus rei Medicus ſtatim certior potuiſſe fieri, ſi inventum in ventriculo pulverem, quem pro ſalibus mercurii ſublimati corroſivis habuit, recto ſubjeciſſet examini, illumque carbonibus injeciſſet: tum enim, ſicuti poſthæc factum fuit, fœtorem allio ſimilem ſparſiſſet, qui arſenico proprius eſt.

Observatio IV.

Communicavit ante aliquot annos mecum notabilem de cholera caſum, Archiater quidam celeberrimus, qui ſic habebat: comederat ſutor quidam cum uxore, & binis infantibus paſtillos, (*Klöſſe*) qui ab illius fratre, inſperſo arſenico, venenati fuerunt, & cani poſthæc exhibiti intra tres horas mortem intulerunt. Exinde omnes protinus nauſea, vomendi conatibus, vomitionibus quoque ac dejectionibus violentis ac copioſiſſimis, præcordiorum anxietatibus, atrociſſimis torminibus, animi deliquiis, tremor artuum, ac ſumma virium proſtratione infeſtati ſunt. Sumtis contra hæc ſymptomata, quas pharmacopæus enormes excretiones ſedaturus dederat, medicinis ſudoriferis volatilioribus, cum theriacalibus maritatis, remiſerunt quidem & vomitus, & alvi fluxus; ſed reliqua ſymptomata, accedente ſumma ſpirandi anguſtia, eo atrocius inſiſtebant. Uxor tandem effloreſcentia, purpuræ ſimilem, cum inſigni ardore prurituque juncta, per totum corpus experta, una cum marito, & altero infantum, utut longo tempore convaluerunt. At horum natu major, duodecim annorum, in horrendas incidit convulſiones, & has inter vigeſima quarta à comeſtis paſtillis hora obiit. Secatum cadaver ſequentia exhibebat: externum corpus undique turgidum, & colore cœruleo virideſcente ſuffuſum, inque dextro hypochondrio gangrænatum erat, ungues liveſcebant, & fauces inflammatæ adparebant. Pulmones colore cinereo imbuti, ſphaceloque corrupti cernebantur: ventriculus mirum in modum expanſus, tunica villoſa prorſus orbatus, tenuiſſimus, ac fere pellucidus, & variis hinc inde ſugillationibus notatus, continebat amurcam ex atro brunam, fœtidiſſimam, eique intermixtum lumbricum mortuum. Cyſtis fellea bilem fovebat æruginoſam, & reliqua denique viſcera omni præternaturali vitio carebant, niſi quod inteſtina æque ac ventriculus inſigniter fuerint expanſa.

Choler comeſti paſtilli venena

Epicriſis.

1) Ferax hic eſt caſus utiliſſimarum obſervationum; quas ad illuſtrandum ulterius choleræ genium paucis proponemus. Primum quidem docet conſtans experientia, veneno peremtos, brevi tempore inſignem totius corporis ſphaceloſam ſubire corruptionem; quam celerrima ipſius poſt mortem intumeſcentia, unguium livor, cutis cœruleus, virideſcens & fœtidiſſimus color, & intolerabilis fœtor ſignificant. Neque obſcura hujus rei eſt cauſa, venenorum enim, præſertim quæ ex minerali regno deſumuntur, corroſivorum ea eſt indoles, ut non in ventriculo ac inteſtinis ſolum, ſed aliis quoque partibus, ipſoque cutaneo ac muſculo corporis cortice vehementiſſimam excitent conſtrictionem; qua fit, ut ſanguis in liberiori ſuo curſu retardetur, hinc ſubſiſtat, ſtagnet, & more ipſi conſueto in ſphaceloſam abeat putredinem. Quod plerumque in externis quidem; quandoque vero in internis quoque contingit partibus; velut

in

in præſenti caſu pulmones ſphacelati oſtendunt.

2) Notari porro meretur, in veneno defunctis ventriculum ac inteſtina mirum in modum ſæpius deprehendi expanſa. Namque quemadmodum omnibus ſpaſmodicis morbis familiare eſt, ut partium, quas adfecerunt, atoniam relinquant: ita fit quoque in cholera à veneno, ut finitis per mortem ventriculi ac inteſtinorum convulſivis motitationibus, ſumma eorundem relaxatio, ac velut paralyſis excipiat. Qua quidem præſente, vapores ac halitus ex reſtitantibus ibidem humoribus pullulantes, liberam obtinent facultatem ſeſe expandendi, ſimulque latera dictarum partium mirum in modum dilatandi.

3) Venena varios edunt effectus ratione doſeos, qua aſſumuntur: unde petenda quoque erit ratio, quod in noſtro caſu ſolus puer perierit, & reliqui evaſerint omnes; quoniam ille ſub paſtillis majorem forſan veneni, quam hi accepit quantitatem. Si ejus doſis ad necandum minus ſufficiens, ac incompleta fuerit; atrociſſima nihilo minus ſymptomata, & diuturnam parit ægritudinem. Namque, niſi tempeſtivæ ferantur ſuppetiæ, rapitur venenum ad ſanguineam maſſam, cumque hac per omnes nervoſas corporis partes vehitur: unde ſalutari conſilio in fœmina, cujus præmiſſa hiſtoria fecit mentionem, ad cutim in forma exanthematum purpuraceorum devolutum fuit. Quo in caſu pernicioſa ſunt calidiora, volatilia, ac ſudorifera remedia, quippe quæ exagitando humores, & veneni vim exaltando, cuncta reddunt ferociora. Præſtat tum potius ubi nimirum venenum jam introivit humores, acidulis medicaminibus, quæ virulentiam toxici caſtrant, ut eſt mixtura ſimplex, uti, & cum iis alternare fixiora bezoardica, blandis anodynis nupta.

Observatio V.

[C]holera [co]rpotum [a]quæ frigi[d]æ curata.

Vir quidam robuſtus, XL. & quod excedit annorum, militiæ deditus, poſt vehementiorem aliquando iracundiam, inſignem muſti copiam, ſub aëre quidem nimis humido frigidoque ingurgitabat. Poſtridie de ciborum faſtidio, vomendi conatu, & dolore totius corporis contuſorio querulus, ſubito vomitionibus & copioſiſſimis & vehementiſſimis, bilioſis ac virideſcentibus, inter ſummas inquietudines & præcordiorum anxietates corripiebatur; quas dejectiones cum crudeliſſimis imi ventris torminibus preſſo pede ſequebantur. Vocatus Medicus varii generis remedia ſtomachica, anodyna, roborantia ac diluentia, ſed in caſſum præſcribebat: adeo ut æger per quatuor jam dies violentis doloribus confectus, dejectis cunctis viribus, pro deplorato haberetur. Quo in rerum ſtatu deſideravit ad delendam vehementem ſitim ab amico aquam frigidam, eamque ſucceſſivis hauſtibus, magna aſſumebat quantitate. Hæc ad inteſtinorum delata canalem cum magnis primum tormentis per alvum ſecedebat; continuato autem illius potu, tormina ſenſim conquieſcebant, dejectiones fiebant rariores, & cutis, quæ antea aridiſſima erat, mollior reddebatur & humidior. Æger quoque ſomnum capiebat, vires recuperabat, & ſic unico hoc, quamvis ſimpliciſſimo remedio, à mortis faucibus ereptus convaleſcebat.

Epicriſis.

Veteres, quos inter CORNELIUS CELSUS, CAELIUS AURELIANUS, TRALLIANUS, ARETÆUS, GALENUS, & AMATUS LUSITANUS eminent, aquæ frigidæ circumſpectum uſum in magnis morbis, nominatim cholera, dyſenteria, colica bilioſa, convulſiva & ſanguinea &c. miris extulerunt elogiis. Acerbe vero dolendum eſt, quod recentiorum Medicorum plurimi, Veterum veſtigia deſerentes, ſimplicia ejuſmodi ac domeſtica remedia, altis veluti ſuperciliis ſpernant; iiſque longiſſime præferant exotica, ſpecifica, pretioſa ac pharmaceutica præſidia: quibus dictis in morbis plus damni afferunt, quam adjumenti. Pauciſſimi enim ſunt, qui agnoſcunt, quantam & quam incomparabilem ad arcendos pariter ac ſanandos graves morbos viliſſimis ac ſimpliciſſimis rebus, ut ſunt elementa, maximeque aër & aqua, tam frigida, quam calida, divina clementia indiderit virtutem. Ego certe pluribus in ægritudinibus, ad eas rite debellandas, ad Veterum placita recurrendum eſſe ſtatuo; nec id ipſum ſine ſingulari fructu me feciſſe, candide teſtor.

Quod præſertim uſum aquæ frigidæ in cholera ac dyſenteria attinet; audiamus Veteres, quos inter CORNELIUS CELSUS *Lib. IV. cap.* 15. *in dyſenteria*, inquit, *ſi pluribus diebus alia remedia non juverunt, vetuſque jam vitium eſt, aquæ bene frigidæ potio aſſumta adſtringit, & initium ſecundæ valetudinis facit.* AETIUS *tetrab. III. ſerm.* 1. *cap.* 45. ſcribit: *in potu à principio quidem pluviæ aqua utendum eſt, quod ſi pluvia optima non adſit, fontana utemur.* Et AMATUS LUSITANUS *Cent. II. curat.* 56. copioſo frigidæ potu dyſenteriam bilioſam obſervavit curatam. Non minus utilitatem aquæ frigidæ in cholera, egregie teſtatur deſcriptus ſupra caſus; cui ſimilem mihi, olim Mindæ medicinam facienti, licuit adnotare; quem in MED. SYSTEM. *Tom. IV.* recenſitum legas. Virtutes autem, quas aqua in noſtro morbo exſerit, in eo potiſſimum conſiſtunt, ut per illam ingens ardor, qui à vehementiori attritu & motu inteſtino partium ſulphurearum ſuboritur, attemperetur & extinguatur; deinceps bilioſa humorum in primis viis contentorum acrimonia diluatur, & infringatur; & denique tonus, atque robur partium ſolidarum, à vehementia morbi inſigniter labefactatarum, rurſus erigatur, inſtaureturque.

Observatio VI.

Cholera potu ſeri lactis curata.

Vir generoſus, quadragenarius, bono & robuſto corporis habitu præditus, ad iram proclivis, ſanguinis miſſionibus nunquam adſuetus, ſed vinoſis compotationibus data occaſione ſupra modum deditus, & hinc febribus tertianis, nariumque hæmorrhagiis frequenter olim obnoxius, per aliquot jam annos circa vernale æquinoctium vel febre tertiana, vel ad minimum eryſipelaceo dextri pedis tumore, ardoreque cruciari cœpit. Præterea familiaris ipſi per multos annos fuit paſſio cholerica, quam æſtate potiſſimum, ſi à ſumto cibo graviori exardeſceret forſan iracundia, protinus ſibimet contraxit. Hunc valetudinis ſtatum mihi, fontes aliquando Lauchſtadienſes frequentanti, quos ipſe, dictos morbos præſervandi fine acceſſerat, referebat, ſimulque indicabat, quod cholera affectus, omiſſis tandem omnibus, à peritioribus paſſim Medicis commendatis remediis, cum velut ſemianimis jaceret, non præſtantius, quam à ſero lactis perceperit auxilium: ſe enim hoc, ad ſitim tantum exſtinguendam laudatum, tam præſenti

ſenti ſemper cum levamine potare conſueviſſe, ut miteſcentibus ſenſim per ſuperiora ac inferiora vacuationibus, ejus ſolius ope intra paucos convaleſceret dies. Petiit ergo à me conſilium, quo ab eryſipelacea, tertiana, & hac cholerica febri ſe præcavere poſſet: quod ſuppeditaturus ſuaſi, ut bis quotannis venam præberet ſecandam; potibus ſpirituoſis, ipſoque vino moderatius uteretur, & loco cereviſiæ aquam puram, cum quarta vini parte mixtam biberet. Præterea auctor fui ſuaſorque, ut dum ſerum lactis ipſius conſtitutioni convenientiſſimum judicarem, illud jam ad ipſum fontem per quatuor hebdomades, curæ loco, interpoſito quavis quarta die pulveres ex duobus rhabarbari unoque tartari vitriolati ſcrupulis confecto, adhiberet, & veſperi in balneum temperate calidum deſcenderet: atque hæc ſingulis annis continuaret. Cui cum aures dederit conſilio, factum eſt, ut ab illo tempore nec febre tertiana, nec eryſipelate, nec hæmorrhagiis amplius corriperetur.

Epicriſis.

Oſtenſum jam in ſuperiore eſt capite, quam incomparabili in fluxibus dyſentericis ac cholericis, & ſerum lactis, & lac aquæ nuptum, polleat virtute; quod eo nomine non ſolum à vetuſtiſſimo HIPPOCRATE, nec non ab Italis Medicis, maxime SYLVATICO, FORTIS, BAGLIVO, item celebri Angliæ practico SYDENHAMIO; verum etiam noſtris temporibus ab illuſtri Batavorum Medico, BOERHAVIO, multis in graviſſimis morbis, magnis commendatur laudibus. Optaſſem vero, ut noſtræ quoque Germaniæ Medici id attendere velint; ita enim futurum eſſe ſperarem, ut in ſanandis & præcavendis chronicis paſſionibus, præſertim quæ à copia ſeri impuri ſcorbutici proficiſcuntur, & ſubjecta bilioſæ ac ſenſibilioris naturæ invadunt, plus inde levaminis experiremur, quam quod hactenus ab aliis, utut magni nominis, remediis exſpectare licuit. Illi enim liquores naturæ noſtræ ſunt amiciſſimi, ſed notari meretur, curam per illos inſtitutam, conjuncto regimine prudenti, per menſem & ultra eſſe protrahendam: cujus rationem, qui amplius ſcire deſideraverit, adeat binas *diſſertationes*, quarum unam *de utilitate ſeri lactis*, alteram *de connubio lactis cum fontibus medicatis* conſcripſimus.

Observatio VII.

Cholera per fraga copioſius aſſumta producta.

Quum ante quindecim annos in thermis Carolinis, Principem quendam Sereniſſimum comitatus degerem; accidit, ut illuſtriſſima Comes, quæ ibidem commorabatur, ex improviſo in cholericam incideret paſſionem, tanta quidem vehementia, viriumque jactura adfligentem, ut intra octo horas plus quam triginta per alvum dejectiones, & viginti vomitus, iique virideſcentes numerarentur. Tum ego vocabar, qui cum in cauſam mali indagarem, percepi, quod propter menſtruorum defectum per quinque jam dies thermales potaſſet aquas; pomeridie vero fraga hortenſia paullo majori copia aſſumſiſſet, & inde ſtatim nauſeam, murmura imi ventris, & inquietudinem noctu perſenſiſſet, ſubſecutis, quæ præſentes adhuc erant, affectionibus. Ego ipſam, & illuſtriſſimum maritum, qui valde dolebat, bono eſſe animo juſſi, & mox hunc ordinavi pulverem: *recipe lapidum cancrorum, concharum præparatarum, cornu cervi philoſophice præparati, unicornu foſſilis, ſuccini ana drachmas duas, cinnamomi acuti drachmam unam, olei nucis moſchatæ expreſſi grana decem*: cujus drachmam ſingulis horis cum menſura dimidia lactis vaccini ſumſit. Ad ſitim præterea, qua vehementer premebatur, me inſcio frigidam bono cum levamine potavit aquam: & extrinſecus ex meo conſilio ſpiritum vini rectificatiſſimum cum oleo menthæ calide, quavis altera hora renovando, abdomini adplicuit. Sub hujus curationis initium, invaleſcere primum anxietates videbantur, & ea evomebat humores viridi bile tinctos, & in mucum quaſi coëuntes; ſed continuatis remediis, ſenſim remittebant vomitus cum reliquis ſymptomatibus, & illuſtriſſima Comes intra viginti quatuor horas recuperatis viribus perfecte convaleſcebat.

Epicriſis.

Sæpiſſime mihi licuit adnotare, ab aſſumtis ſub potu acidularum, vel etiam thermarum Carolinarum, fructibus horæis, vehementiſſima ſymptomata, cardialgias, vomitiones, alvi fluxus cum ſumma virium proſtratione fuiſſe ſubſequuta. Hæc omnia à flatibus per fermentationem inductis æque ac inde oriunda humorum in primis viis ſtabulantium acrimonia, quam virideſcentes etiam produnt vomitiones, ſuos mutuantur natales: quare his in caſibus congruis demulcentibus, ac acrimoniam involventibus, quale eſt lac, & ejus ſerum, una cum abſorbentibus acidum, & roborantibus internis & externis, vix inveni præſtantiora ſubſidia.

Observatio VIII.

Cholera ſicca cum humida.

Quum ante aliquot annos in aulam Guelpherbytanam pro valetudine Sereniſſimi Ducis reſtauranda vocarer; accidit, ut generoſus, & maxime reverendus Canonicorum Præfectus, ſexagenario major, me in reditu ad ipſum inviſendum, conſilium petiturus invitaret. Laborabat enim gravi, eoque duplici morbo, uno oculorum, quorum hic gutta ſerena, ille cataracta incipiente affectus erat; altero imi ventris, quo per intervalla, crebris ructibus, & dejectionibus ſurſum deorſumque vehementiſſimis vexabatur. Ad ſanandum oculorum affectum conquiſita permulta peritiſſimorum & Medicorum, & Chirurgorum, etiam Gallorum, reſponſa conſiliaque mihi monſtrabat, affirmans, quod fruſtra per aliquot annos varii generis remediis, quæ maximam partem erant purgantia valde acria, mercurialia, cephalica, cinnabarina, nervina &c. uſus fuerit, ſed inde potius ratione morbi poſterioris pejus habuerit. Hic vero in eo conſiſtebat: tertia poſt prandium hora præviis hypochondriorum tenſionibus, borborygmis totum abdomen occupantibus, lumborum dolore, & alvo adſtrictiore, quæ familiaris ipſi erat, accedebant anxietates cardialgicæ, cum ſudore frigido, & tumore circa pylori regionem eminente ſtipatæ: quæ per flatus magno cum impetu primo ſurſum, dein deorſum prorumpentes ſolvebantur. Interdum vero, quando vinum Rhenanum, aut quandoque rubrum Gallicum ſolito largius potaverat, & cibos duriores infumatos aſſumſerat, aut animi adfectui, triſtitiæ cum iracundia junctæ, indulſerat, in vomitus atque dejectiones tam copioſas ſimul incidebat, ut per viginti ſedes, totidemque fere vomitiones, valde acidas ac viſcidas, viribus mirifice

fuerit

fuerit exhauſtus. Ego candide mentem ipſi meam aperiens declaravi, quod adhibitis ad affectum oculorum penitus deſperatum tot variis, ventriculo ac generi nervoſo infenſis remediis, id grave malum ſibimet accerſerit, ſaltem inſigniter auxerit; adeoque ad hoc potius vel abigendum, vel ad minimum ſublevandum omnem curandi nervum dirigendum eſſe duxi. Inter alia ipſum potu vini rubri Gallici quod adſtringentis, & in ejuſmodi affectibus valde noxiæ eſt facultatis, interdixi; à craſſiori quoque victu eum abſtinere, & cibis, qui eſſent facilis concoctionis, & juſculis humectantibus frequenter uti juſſi. Pro potu loco cereviſiæ commendavi aquam fontanam cum quarta parte vini Rhenani mixtam, vel ſi hanc ventriculus ferre non poſſet, eandem cum ſemine aniſi leviter coctam; & denique, ut inter prandium ac cœnam elixirium meum balſamicum viſcerale; ſingulis autem ſeptimanis pulverem ex lapidibus cancrorum, rhabarbaro, & ſe mine cymini confectum ſumeret, ſuaſi.

Epicriſis.

Morbus hic paullo rarior, cholera ſicca cum humida maritata adpellari meretur. Siccæ equidem choleræ ideam HIPPOCRATES *Lib. de victu acutor.* §. 61. ita nobis proponit: quod nimirum venter admodum infletur, ſtrepitus inſint cum laterum lumborumque dolore, & poſtea flatus per os & alvum importune, & maxima vi erumpant. Quando vero ventriculus, & inteſtinum duodenum maxime ac ileon crudorum & vitioſorum humorum colluvie premitur, ſicca tunc cholera in humidam tranſit. Noſter quidem Reverendiſſimus æger jam olim hypochondriaca paſſione infeſtatus fuit, quæ ventriculum ac inteſtina pro objecto ſpaſmorum potiſſimum habet: quare nihil reſtat dubii, quin remediis ad ſanandum oculorum vitium uſurpatis minus aptis, & vehementioribus naturale robur dictarum partium, à quo præcipuum valetudinis dependet momentum, magis labefactatum fuerit, atque deſtructum. In ejuſmodi vero intricata ægritudine nihil aliud agendum ſtatui, quam ut idoneis diæteticis ac pharmaceuticis ſubſidiis, humoribus blanda reddatur temperies, & periſtaltica canalis alimentaris virtus roboretur ac confirmetur. Et quamvis vini Gallici, Pontac dicti, ſi bonæ fuerit notæ, ea eſt natura, ut parcius ſumtum, & cum aqua dilutum ad conciliandum ventriculi robur admitti queat: attamen multiplici quoque edoctus ſum experientia, ejus uſum, ob principium quod fovet valde adſtringens, largiorem ad graves & ſpaſticas nervoſi generis diſponere ægritudines, vel eas jam præſentes augere, adeo, ut cum magna cautione id vini genus in uſum, præſertim quotidianum duci debeat.

OBSERVATIO IX.

Diarrhœa bilioſa medicatione in ſanguineam chronicam permutata.

Vir XXVI. annorum, per omnia ſanus, binis abhinc annis poſt gravem excandeſcentiam in diarrhœam incidit bilioſam, per tres hebdomades cum copioſiſſimis dejectionibus, & magna virium proſtratione infeſtantem. Conſultus Medicus dabat adſtringentia; & quum eorum uſum, cohibito alvi fluxu, vehementiora tormina, & pungentes præcordiorum dolores exciperent, venam in brachio tundi jubebat, promanante pauco, eoque aterrimo cruore. Facta venæ ſectione, animi deliquium patiebatur æger, & ad ſe rediens, ſpiritum difficilius trahere incipiebat: ſed dato laxante, melius iterum habebat, nec niſi de proſtrato conquerebatur adpetitu. Quem ut inſtauraret, ex præſcripto Medici acidulas Pyrmontanas per quatuordecim potare debebat dies; & ante pariter ac poſt earum uſum pilulas purgantes, potenter alvum moventes aſſumebat. Verum abhinc cum ſicca tuſſi, cruento alvi prehendebatur profluvio; quo inter atrociſſima circa umbilicalem potiſſimum regionem tormina, & ardoris ſenſationem, quotidie ſexageſies & ultra deſidere cogebatur. Et hæc ſanguinea diarrhœa per integrum jam duraverat annum, nulliſque obſecundaverat medicaminibus. Dejectiones enim frequentiſſimæ, & ſingulo die trigeſies, & ultra repetitæ, ſemper ſanguineæ vexabant; teneſmus ſimul urgebat moleſtiſſimus; adpetitus quoque avidiſſimus, & vix ſatiabilis erat, & corpus denique perpetuo frigoris ſenſu, ſub calidiſſima etiam æſtate, afficiebatur, ſæpiuſque contremiſcebat. Æger itaque meam imploravit opem.

Epicriſis cum conſilio.

Non adeo vulgaris præſens eſt affectus, ſed paullo rarior, & diarrhœa hæmorrhoidalis chronica, ab eroſione tunicarum inteſtinalium, coli præſertim & recti dependens vocari meretur. Cujus ſi primos natales conſideremus; illi à gravi iracundia, cui indulſit, ſunt repetendi. Hac enim factum eſt, ut commotis bilioſis humoribus, iſtiuſmodi quoque diarrhœa ſuboriretur; quæ ſi remediis temperantibus, acrimoniam demulcentibus, & leniter evacuantibus fuiſſet oppugnata, facile perſanari potuiſſet. At male adminiſtratæ medicationes tam levem affectum, in graviſſimum & fere immedicabilem conjecerunt. Namque primum magnam merentur cenſuram data protinus adſtringentia; quibus factum fuit, ut intus retenta acri bilioſa materia, ſpaſmi ſimul ad ſuperiora ſint revocati, & hinc præcordiorum anxietates, atque puncturæ excitatæ.

Deinceps perverſo ſane conſilio ſanguis ex tuſa in brachio vena eſt eductus: unde evenit, ut præcordiales ſpaſmi & anguſtiæ, invitatis magis ad ſuperiora humoribus, increverint, & ipſas animi defectiones habuerint comites; id quod in cardialgicis doloribus, ubi vena in brachio tunditur, ſæpiſſime notare licet. Laxans ſubinde datum, revocando humorum liberam per alvum excretionem, operæ fecit pretium: & tum fuiſſet facillimum, reſtitantem inadpetentiam, datis roborantibus, & continuato leniorum laxantium uſu, profligare, ſanitatemque reſtituere.

Verum hanc adhibitæ demum aquæ Pyrmontanæ una cum fortioribus purgantibus prorſus peſſumdederunt. Nam illæ acidulæ frigore ſuo ad ſpaſmodicas totius cutanei corticis conſtrictiones diſpoſuerunt; & purgantia tunicas inteſtinorum nervoſas violenter vellicarunt. Unde congeſti ab ambitu corporis conſtricto, ad inteſtina humores, acres, bilioſi ac impuri, vaſcula ſanguifera intra tunicam nervoſam latitantia ad rupturam uſque impleverunt; illa perruperunt, & ipſam denique tunicam arroſerunt; cujus eroſioni, diarrhœa chronica cruenta cum teneſmo debetur.

Si itaque quicquam auxilii in ejuſmodi contumaci & gravi morbo reliquum eſt; id certe unice in iis remediis, quæ acrimoniæ humorum deliniendæ, & eroſioni tunicarum inteſtinalium

conſolidandæ dicatæ ſunt, conſiſtit. Quum vero præterea motus ſanguinis & humorum ab ambitu corporis ad inteſtina tendunt; non præſtantius perſpirationis reſtitutione erit ſubſidium, quam balneorum vaporoſorum frequenti & convenienti uſu obtineri poſſe confido. Interne olei olivarum cum ſpiritu menthæ æquali parte permixti frequentem uſum, neque minus pulverem ex bolo armeniæ p. iij. & corticis caſcarillæ p. 1. compoſitum, item infuſum theiforme ex mentha criſpa: & pro potu decoctum ſaſſafras & ſantali rubri uſurpandum commendavi.

Observatio X.

Diarrhœa cum variis ſymptomatibus ſtipata.

Eſt in noſtra civitate matrona quædam honeſta, XLVI. annorum, temperamenti ſanguineo - phlegmatici, obeſa, vaſiſque exilioribus inſtructa, quæ per octo jam annos menſtruorum inordinato ſucceſſu, atque hinc pendentibus hyſtericis & hypochondriacis laborat affectionibus. Nata nimirum eſt matre nephritica; victu longo abhinc tempore utitur lauto, ac pleno, ac præter aquam puram, cum pomis citri, & ſaccharo diſtemperatam, pro ordinario potu vino Gallico Pontac; venam ter ſecandam quotannis præbet; ſed vitæ genus motus prorſus expers agit. Ante octo igitur annos ſuppreſſus primum per aliquot vices menſium fluxus, graviditatis ſuſpicionem ipſi pariter ac conſulto tum Medico movebat; ſed mox evaneſcebat illa ſpes, & naſcebatur febris intermittens contumaciſſima, nullis cedens remediis, donec tandem ſumta per octiduum corticis chinæ larga quantitate cohiberetur. At ſuccedebant dolores lumborum & oſſis ſacri, ingens corporis languor, capitis dolores, aurium ſuſurrus, atque tinnitus, oculorum caligo, & anguſtiæ præcordiales. Datis purgantibus, & inſtituta venæ ſectione, anxietates quidem cum capitis doloribus remittebant, & menſtrua rurſus profluere incipiebant: at reliquorum ſymptomatum vehementia perſiſtebat, & quovis mane largi promanabant ſudores. Me tandem conſuluit, qui præparato per laxantia & antiſpaſmodica corpore, uſum balneorum Tœplicenſium commendavi: quibus uſa egregium ſenſit levamen; ſed gravi terrore commota, priorem & graviorem incidit ſanitatis labem. Domum redux febre bilioſa cum purpura alba prehendebatur, qua percurata, ex meo conſilio per duos ſucceſſive annos balnea adhibuit Lauchſtadienſia, egregio cum fructu. Sed accedentes crebri animi adfectus ſanitatem, quæ imminebat, ſemper iterum deſtruxerunt; donec ante ſemeſtre demum tempus, prævia excandeſcentia, graviora incideret ſymptomata, dolores dorſi ac lumborum invaleſcerent, & ſudores matutini magis increſcerent. In tali rerum ſtatu ſumſit ad referandam, quæ obſtructa erat, alvum, ſalis Sedlicenſis unciam dimidiam: unde factum eſt, ut alvus vigeſies & ultra dejiceretur, & præterea graves præcordiorum anxietates, capitis & dorſi dolores, ſanguinis ebullitiones, pulſuſque celeres cum duritie juncti accederent. Suaſi venæ in pede ſectionem; ſed eam in brachio, detracta ſanguinis parca quantitate, inſtitutam, major æſtus, tantæque humorum ad caput exceperunt congeſtiones, ut in propinquo eſſent deliria. Adhibitis igitur temperantibus, venam iterata vice in pede tundendam, & largam cruoris copiam detrahendam curavi: unde remittebant congeſtiones ac æſtus, ſed dolor in dorſo invaleſcebat, & ſeptimo morbi die vehemens accedebat diarrhœa, cum perpetuo ſudore & languore ſtipata. Hæc adhibitis intus temperantibus, ac mixturis analepticis, externe emplaſtro ſaponato cum oleo hyoſcyami & camphora malaxato, nono die conquieſcens, undecimo præter opinionem recrudeſcebat; & dato cum pulvere præcipitante liquore anodyno, extrinſecus admoto balſamo vitæ dicto, iterum feliciter expugnabatur. Sed dolores dorſi tantas ſumebant vires, ut per viginti ſeptem dies, omnem oculis eriperent ſomnum: qui tandem, continuatis interne anodynis & antiſpaſmodicis, externe dicto emplaſtro, cum oleo hyoſcyami, nuciſtæ, camphora, & balſamo Peruviano permixto, debellabantur. Feliciſſimum etiam effectum in moderanda diarrhœa & mitigandis doloribus pulvis ex bolo Armeniæ, ſuccino, & pulvere caſcarillæ compoſitus, ſed parca & repetita doſi, & cum aqua menthæ exhibitus præſtabat; præterea conſilium dedi, ut accedente vere lacte aſinino cum fonte Selterano permixto, interpoſito balneo aquæ dulcis, utatur.

Epicriſis.

Omnia illa mala, quibus cum uſque eo per longum tempus honeſta illa fœmina conflictata eſt, nullam certe aliam cauſam, ſi primam originem ſpectemus, quam immoderatum vini adſtringentis Gallici, & potus dicti Limonade acidi, & poſtea perverſum ad longam & quotidianam febrem expugnandam corticis chinæ uſum agnoſcunt. Nam uti in totum, acida, quæ incraſſant humores, & adſtringentia, quæ minimos tubulos quam facile conſtringunt & obſtruunt, vitalibus motibus, qui in libero per partes humorum progreſſu & convenientibus inde pendentibus ſe- & excretionibus conſiſtunt, valde ſunt inimica: ita infauſtum & noxium eorum effectum in ſexu maxime ſequiori, qui hiſce rebus delectari ſolet, quotidie fere conſpicimus; dum menſium negotium minuendo & turbando ad innumeras graves & diuturnas ægritudines diſponunt, præſertim ſi fœminæ complexionis phlegmaticæ & ſanguineæ fuerint, & plus juſto deſidiæ, vitæque ſedentariæ atque inordinatis affectibus deditæ; quale exemplum præſens morbi hiſtoria exhibet: continuus ille lumborum primam vertebram, ubi plexus magnus meſentericus ſitum habet, occupans dolor non niſi ſpaſmi, qui ſeſe diffundit per totum inteſtinorum canalem, ejus functiones ſecundum naturam pervertentis ſpecies eſt. Crebrior ille & ſæpius recurrens alvi fluxus inteſtinorum motus naturalis deſtructi & humorum vitioſorum maxime acidorum ibi congeſtorum indicium eſt, utpote qui & mole ſua naturam ad excretiones ſtimulant, & acrimonia mucilaginem, qua tunicæ nerveæ inteſtinales tectæ ſunt, detergendo, eaſque ex parte arrodendo malo diuturnitatem & contumaciam adjiciunt.

CAPUT IX.

De Convulſione Uteri ſive Abortu.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Arvum muliebre, omnium officina mortalium, non modo, ſi ſterile, fructuque vacuum

cuum exſtiterit, ſpaſmorum tyrannidi obnoxium eſt, ſicut in malo videre licet hyſterico: verum etiam fœcunda prole præditum, graviſſimos ſæpenumero ſpaſmodicos ac convulſivos patitur motus, vique horum non raro fructu ſibimet concredito ſpoliatur; quem valetudinis ſtatum abortus nomine ſignificare ſolet ſchola medica.

Abortus definitio. Eſt enim abortus *ſpaſmodico-convulſivus uteri motus, quo fœtus immaturus & mortuus, præcedente utplurimum enormi ſanguinis profluvio, violenter excernitur.*

§. II.

Abortus differentia à partu ſeptimeſtri. Dum immaturum, nondumque vitalem per abortum excerni diximus fœtum, illum à partu ſeptimeſtri, vel octimeſtri diſtinguimus. Hic enim utique vitalis exiſtit, & ego ipſe aliquot novi exempla, ubi editi fuerunt infantes, ſeptimanis adhuc quinque vel ſex deficientibus, imbecilliores quidem, ſed qui conveniente per calorem, ſomnum, quietem & tenerius alimentum regimine, non modo ad debitum robur & perfectionem, ſed etiam ad longam pervenere vitam. Notanda ſubinde hæc abortum inter & partum ſeptimeſtrem eſt differentia, quod in hoc uteri hæmorrhagia factam demum fœtus excluſionem ſequatur; in illo vero antecedat, tumque embryo, iſque mortuus excernatur.

§. III.

Abortiendi tempus. Abortus plerumque fit inter ſecundum & tertium, interdum etiam inter tertium & quartum, rarius inter quintum & ſextum prægnationis menſem. Nam poſt quartum menſem, ubi fœtus incipit moveri, ad verum partus tempus fœtus dicitur mortuus, & majori ſemper cum difficultate fit; ut plurimum circa id tempus, quo alias menſtrua fluere conſueverunt. Nota ſunt mihi plurima exempla, ubi tertio menſe circa tempus menſtruum fœminæ abortum paſſæ fuerunt. Nonnunquam porro, ſed rariſſime contingit, ut circa ſeptimum menſem à violentia externa placentæ ab utero fiat avulſio, quam larga ſanguinis ex utero profuſio ſequitur; ſub qua infans moritur, & niſi naturæ robore cito expellatur, ipſa mater in ſummo vitæ verſatur diſcrimine.

§. IV.

Signa abortus. Signa imminentis abortus, & legitimi partus magna ex parte ſunt communia; nam in utroque caſu cum quadam præcedente horripilatione, & partium extremarum refrigeratione, dolor preſſorius in lumbis, qui ſeſe extendit ad imum ventrem, percipitur; poſtea ad os ſacrum, coxendicem, & inguina deſcendit cum pulſu arteriarum auctiori; os uteri fit humidum, & relaxatur, & evacuatio aquæ inſtar loturæ carnium procedit. Speciatim vero in abortu ante expulſionem fœtus ſanguis purus cum grumis ſat larga ſæpius copia cum ſumma debilitate, & frequentius animi deliquio ejicitur, & tertio demum die fœtus expellitur. Præcedit utplurimum ſubitaneus corporis rigor & horror cum laſſitudine, inappetentia, nauſea, cordis palpitatione, lumborum dolore; circa pubem gravativus dolor atque in partibus genitalibus frigus: quo grandior autem & adultior eſt embryo; eo acerbiores ſpaſmi, dolores ac majora ſymptomata non ſine periculo obſervantur. Signa abortus futuri HIPPOCRATES *l. II. de morb. mulierum §. 6.* ita proponit; *ruber fluxus fluit talis, qualis ſanguis victimæ recens mactatæ, & grumi pellucentes. Aliquando vero etiam fluxum rubrum emittit, & venter imus attollitur & attenuatur, & impotens fit & indureſcit; & ad contactum dolet, velut ulcere præſente & febris habet & dentium fremitus: & dolor ad ipſa pudenda, & pubem & lateris mollitudinem, & lumbos & tendinem & ventrem & pectus & ſcapulas irruit. Et alias omnes partes dolor & impotentia ac puſillanimitas occupat; & color mutatur.*

§. V.

Differentia hæmorrhagiæ abortivæ à minus tali. Ab abortiva vero hæmorrhagia probe ille cruentus ex utero fluxus, qui multis prægnantibus fœmellis citra noxam, abortus metum contingere ſolet, diſtinguendus eſt. Nam ſæpiſſime fit, ut quæ ſanguine abundant fœminæ, ſecundo & tertio graviditatis menſe ſanguineum experiantur fluxum, circa dolores & ſpaſmos in regione lumbari & abdomine, citra debilitatem, & præcedentem horrorem & rigorem partium extremarum. Hoc autem in caſu ſanguis non ex uteri cavitate, ſed potius ex vaſculis vaginæ uterinæ cum euphoria profluit. Atque nota nobis ſunt exempla, ubi à medio geſtationis tempore uſque ad ipſum partum ſanguis ex genitalibus effluxit, ſalvo nihilo minus & vivaci ſatis prodeunte fœtu. Quare fallit *aph. 60. Sect. V.* HIPPOCRATIS: *Si mulier gravida fit menſtrualis, non poteſt ſanus eſſe fœtus.*

§. VI.

Abortum non facile provocari poſſe, probatur 1) teſtimonio auctorum. Refert porro ſcire, non omnes fœminas ad abortiendum proclives eſſe; & quibuſdam nec violentiſſimis remediis abortum provocari poſſe. HIPPOCRATES quidem *l. I. de morb. mulierum* afferit: *abortum ſive medicamento, ſive potione vel cibo vel alia re quapiam contingere,* & *§. 42. ſunt quæ fœtum corrumpant, ſi acre quid aut amarum ederint aut biberint præter conſuetudinem, dum adhuc parvus intus eſt puerulus. Is enim moritur & turbatur gravidæ venter, & fluxiones concitantur.* Verum in noſtris regionibus ubi corpora ſunt robuſtiora & minus ſenſibilia, id ipſum non obſervatur; Sic GUARINONIUS *Conſult. 636.* ait: *vidi multas utero gerentes, fortiſſimiſque medicamentis, & multis venæ ſectionibus cruciatas, & nulla fecit abortum.* PLATERUS *prax. pag. 113.* in mulieribus diarrhœa laborantibus abortum minime factum fuiſſe teſtatur. ZACUTUS LUSITANUS *in praxi admir. obſ. 43. 44.* refert, per vehementiſſima purgantia, per ſexies, imo octies repetitas venæ ſectiones, unguenta fortiſſima & preſſaria utero adplicata, per longam inediam, nullos procuratos fuiſſe abortus. Spectat huc quoque notabilis illa obſervatio D. D. SOMMERI, quam *Dec. I. anno VI. obſ. 106.* M. N. C. inſeruit, mulierem quandam, centum guttas olei deſtillati juniperi per viginti dies, omni mane ad menſes provocandos uſurpaſſe, poſtea tamen filium peperiſſe. Qua de re fuſius agit ALBRECHTUS *Dec. I. anno VIII. obſ. 165.* & recenſet, fortiſſima emmenagoga, ut olea deſtillata ſabinæ, ſuccini, myrrhata, crocata, aloetica ad fœtum expellendum fruſtra fuiſſe propinata. Singularis etiam obſervatio eſt, quam habet BARTHOLINUS *M. N. C. anno I. dec. I. obſ. 52.* de geminis gravidis, lue venerea laborantibus, quæ à Chirurgo, eas eſſe prægnantes, neſciente, mercuriali ſalivatione curatæ, & nihilo minus ſalvos fœtus enixæ ſunt.

§. VII.

§. VII.

2) *Variis obſervationibus.* Ipſe ego non ſemel, ſed aliquoties obſervavi; gravidas quaſdam vehementibus acutis febribus, nec non variolis, morbillis, diarrhœis, imo dyſenteriis laboraſſe, & fœtum in utero vivum ſalvumque retinuiſſe. Novi etiam aliquot exempla fœminarum generoſi ſtemmatis, quæ, quia non putarunt ſe gravidas eſſe, ad mitiganda pathemata hypochondriaco-hyſterica integram curam Carolinarum per aliquot ſeptimanas abſolverunt, & poſtea Tœplicenſi balneo per ſeptimanam & ultra uſæ, elapſis tribus vel quatuor menſibus felici partu bene valentes & robuſtos excluſerunt infantes, cum tamen ejuſmodi curandi ratio gravidis minus tuta cenſetur. Neque pauca mihi proſtant exempla, quod utero gerentes per acclivia & declivia loca ſine ulla noxa per dies noctesque fecerint itinera & nimiis ſaltationibus immenſem in modum ſe fatigaverint. Nec omnibus impragnatis terror nocet: alias ob campanarum ſuborto incendio ſonitum inopinatum plures in amplis civitatibus deberent abortire, quod tamen rarius accidit.

§. VIII.

Subjecta abortus. Quibus præmiſſis, eas mox ſubjungere obſervationes conſultum erit, quas de ſubjectis abortus, attenta præbet experientia. Sic adnotamus, mulieres ſucculentas, pinguiores, mollioris & ſubtilioris corporis habitus, otioſas, opiparo lautoque vitæ genere utentes, naturæ imbecillioris ac ſenſibilioris, pathematibus hyſtericis obnoxias, quæ ordinario menſtrua vel copioſiora, vel inordinata fuerunt expertæ, quæ ſemel abortum paſſæ, aut quarum matres ad abortiendum proclives fuere, longe faciliores ac opportuniores ad abortum eſſe, quam fœminas muſculoſas, duriori fibrarum compage donatas, robuſtiores, plebejas, minus pingues, & quæ valido exercentur labore, neque terrori aliis animi intemperatis motibus nimium indulgent. Conſtat quoque experientia, illas fœminas, quibus per priores prægnationis menſes ſanguis ex uteri vagina profluxit, quibus ciborum adpetentia languet, & quæ odontalgiis, defluxionibus tuſſiculoſis, nariumque hæmorrhagiis ſubinde expoſitæ ſunt, vel ſanguinem ſemel biſve tempore graviditatis è vena mittunt, ad abortiendum minus promtas eſſe. Cæterum de differenti mulierum natura ad uteri morbos & ad proclivitatem abortus inſignis locus HIPPOCRATIS qui exiſtat *de morbis mulierum l. II.* §. 5. meretur conſiderari.

§. XI.

Structura uteri vaſculoſa. Hinc autem, cum in quibuſdam vel leviſſimæ cauſæ abortum moveant, quem in aliis nulla ars excitare valet, certiſſima ſequitur concluſio, peculiarem uteri in facile abortientibus eſſe debere diſpoſitionem. Quæ ut innoteſcat, de uteri ſtructura & uſu quædam præmonere, haud alienum erit. Scire igitur refert, 1) quod nulla in toto corpore pars tam numeroſa vaſorum copia ſit inſtructa, quam ipſe uterus, quippe qui, teſtante injectionum artificio, totus ferme eſt vaſculoſus: accipit enim vaſa ſua & arterioſa & venoſa partim à ſpermaticis, partim hypogaſtricis, partim etiam ab iliacis. 2) quod in nulla corporis parte venæ pariter ac arteriæ tam copioſis, quam in utero, gaudeant anaſtomoſibus: nam inflatus per ſpermaticas ventus mox in hypogaſtricas penetrat. 3) quod vaſa uteri in virginibus valde exilia, facta imprægnatione adeo diſtendantur, ut minimi eorundem ramuli acquirant eam capacitatem, quæ majorem admittit ſtylum. 4) quod non recto, ſed valde anfractuoſo, tortuoſo, & velut ſerpentino fluxu per uteri ſubſtantiam diſcurrant. 5) quod venæ arteriis longe ſint capaciores, ac 6) valvulis plane deſtituantur. His ex noviſſimis tribus momentis clariſſime patet, circulum & cumprimis refluxum ſanguinis per venas uteri valde tardum in ſtatu etiam naturali eſſe; & hinc uterum præ aliis partibus, nimiis humorum congeſtionibus, vaſorum infarctibus, diſtenſionibus & hæmorrhagiis obnoxium exiſtere ac aptiſſimum.

§. X.

Id vero peculiare ſibi ſervat exquiſita vaſorum uteri connexio, quod in plurimas cavernulas ſive cellulas mutuo communicantes canalium alvei deſinant, & ſinus ovalis figuræ efforment, quæ ſubſtantiam ipſius uteri ſpongioſam & fungoſam reddunt, atque in gravidis mire ampliantur: quo fit uterus, præſertim prægnans, tranſverſim ſectus, ampla & innumera fere exhibeat foraminula. Hac ſinuoſa & cavernoſa vaſorum commiſſura efficitur, ut non ipſe ſolum uterus in prægnantibus à ſanguine contento mirifice dilatetur, ejuſque tenſa & ſtricta antea compages laxior atque mollior reddatur; ſed etiam orificia extremitatum vaſculoſarum, quæ in cavo oblique ſub membrana uteri hiant, & per quæ aër, canali cuidam inflatus, in ipſam cavitatem haud difficulter tranſmittitur, magis diducantur, ſicque perforata vaſculoſæ chorii membranæ filamenta excipiant, quo per illa ſanguis, ex utero ad fœtum, hunc nutriturus tranſire poſſit. *De cellulis, & foraminibus uteri.*

§. XI.

Deinceps notari meretur, uteri membranam fibris carneis eſſe præditam, earumque ingentem congeriem orbiculatim, imo inſtar retis contextam, in uteri potiſſimum fundo conſpici. Harum ope peculiarem tonum, ſeu motum ſyſtalticum & diaſtalticum obtinet, quo ſeſe conſtringere, rurſuſque dilatare alternis valet vicibus. Et hoc motu recte, ſecundumque naturam ſeſe habente, liber & expeditus ſanguinis per uterum fit circuitus, omneſque illius functiones legitime ſuccedunt. Sed ſimul obſervatione dignum eſt, quod uterus vi dicti hujus motus mirifica & vix comprehenſibili potentia gaudeat elaſtica, qua ejus fibræ & vaſa incredibilem in modum diſtendi & explicari, ſicut fit in graviditate; ac excreta ſarcina, ſicque ceſſante diſtenſionis cauſa, ſponte rurſus contrahi, coarctari, & ad priſtinum ſtatum, ac ſpatium redigi poſſunt. *Structura uteri fibroſa, ejuſque elaſtica virtus.*

§. XII.

His expoſitis, porro haud ignorari oportet, fœtum libere in cavitate matricis fluctuantem, & ab umbilicali duntaxat funiculo pendentem, vi placentæ uterinæ, quam ſecundinas vocant, cum utero ita cohærere, ut illius extrema vaſcula, tanquam minimi villi in foraminula atque ductus uteri §. X. deſcriptos inſerantur, & cum iis laxe uniantur. Jam ex ſupra dictis repetimus, quod fœtus in abortu ſit mortuus, illumque tantum non ſemper hæmorrhagia antecedat. Moritur autem fœtus in utero, ſi ſucci vitales, unicum illius nutrimentum, non amplius ex orificiis vaſo- *Cauſa proxima abortus.*

vaſorum uteri ad villos ſecundinarum feruntur; quod fit, ſi placenta uterina, membranoſa valde ac vaſculoſa ab uteri vaſorum orificiis avellatur. Ergo præternaturalis placentæ avulſio perpetuam abortus cauſam conſtituit. Avulſis enim ſecundinis non aliter fieri poteſt, quin vaſa uterina cruore turgida diſtentaque copioſo, hunc per hiantes ductus & patula orificia in matricis effundant cavitatem; qui una cum cadavere, latera arvi mulîebris premente & moleſtante, (mortua enim corpora ſemper graviora ſunt viventibus) carneas ad motus ſpaſmodico-convulſivos proritat fibras, aut eos jam præſentes adauget; quibus conſtrictus, ab omni latere preſſus uterus, aperto interno orificio, expellit primo contentum cruorem & fluidum, & ſtagnando in grumos concretum, ipſamque tandem, ampliore facta apertura cadaveris, ſarcinam deponit.

§. XIII.

Cauſæ abortus mediatæ ſunt 1) externæ violentiæ. Hæc dicta vero ſecundinarum avulſio, ſpaſmorum obortivorum immediata cauſa, à variis induci deprehenditur mediatis; quas inter primum locum occupant illatæ extrinſecus violentiæ; quippe quæ graviter concutiendo abdomen, rupturam cohærentium laxe villorum facillime inferunt. Hinc per gravem imi ventris percuſſionem, vel contuſionem, ſive per ictum & lapſum, ſive vehementem corporis exercitationem, ſaltationem, vecturam fiat, vel nimiam abdominis in allevatione brachiorum, aut gravioris ponderis elevatione factam extenſionem, provocari abortus, multis obſervationibus & exemplis habemus comprobatum. Eidem fundamento innititur abortio, quæ per frequentem & immoderatum coitum excitatur; cujus mentionem injicit GUIL. FABRICIUS HILDANUS *Cent. II. obſ.* 80.

§. XIV.

2) Defectus ſanguinis. Deinceps dicta ſeparatio fit ab inopia ſucci & ſanguinis nutritii, per orificia vaſorum uteri in apertos ſecundinarum villos inſtillari ſoliti. Nam ſi orificia vaſorum uterinorum ob deficientem ſanguinis adfluxum exareſcunt; fœtus nutrimento deſtitutus perit & corrumpitur, qui hoc in caſu ſæpenumero abſque ſpaſmis & doloribus ejicitur. Hinc diſpoſitæ 1) in morbis gravioribus, febribus acutis malignis, nimiis diarrhœis, maxime dyſenteriis, & quidem frequenter circa declinationem abortiunt; 2) ex eodem fundamento abortum provocare valent immoderatæ ſanguinis miſſiones, in ſubjectis ſanguine non adeo abundantibus inſtitutæ, cumprimis in regionibus calidioribus: unde HIPPOCRATES *aph.* 30. *ſect. V.* recte dicit, quod venæ ſectio ad abortum diſponat; ſiquidem ejus tempore ad animi uſque deliquium ſanguis mitti ſolitus eſt.

§. XV.

3) Nimia ſanguinis abundantia. Frequentiſſimam autem abortuum cauſam exhibet nimia ſanguinis moles, quam plethoram vocant. Conſtat nimirum ex ſupra dictis, progreſſum ſanguinis per vaſa uteri venoſa in ſtatu naturali eſſe difficiliorem ac impeditiorem. Quod ſi igitur illa à copioſo humorum affluxu ultra modum diſtenduntur, & ſanguis in ſinubus ſtagnat; ſequitur ſpaſmodica fibrarum uterinarum conſtrictio, tanquam perpetuus diſtenſionis vaſorum comes; qua fit, ut ſanguis cum impetu ex orificiis arteriolarum eructetur, uterus flacceſcat, placenta ſecedat ab ejus filamentis & vaſorum hiatibus, ac demum fœtus utplurimum ſecundo vel tertio ab hæmorrhagia die excludatur. Hinc cum SYLVIO *Cap. VI. prax. med.* obſervamus, fœminas gravidas nona decimaque poſt ceſſantem menſtruorum eruptionem hebdomade fluxum ſubinde pati ſanguinis ſatis magnum, & una cum ipſo excernere aliquid coagulati carneique; quæ educto circa hebdomadem octavam poſt ceſſantia menſtrua ſanguine, nil ſimile in ſe animadvertunt, verum gravidæ manent, atque circa nonum menſem, vivum & vitalem pariunt fœtum. Unde recte concluditur, has prioribus quoque menſibus fuiſſe gravidas; poſthabita vero redundantis ſanguinis imminutione abortum fuiſſe paſſas, & hoc præſertim fœminis largo menſium fluxui obnoxiis evenit; nam quia fœtus tenerior eſt, facillime cum uteri hæmorrhagia profunditur. Hinc recte dicit HIPPOCRATES *Lib. de partu octimeſtri*, plurimas primis quadraginta diebus fieri abortiones.

§. XVI.

Sæpius quoque abortionum cauſæ fiunt omnes illæ res, quæ uterum ad ſpaſmodicas concitare valent ſtricturas; quibus, ſi præſertim robuſta illa fibrarum ſeries, in fundo uteri obvia, afficitur, ſecundinarum inducitur avulſio. *4) Omnes res, quæ uterum ad ſpaſmos proritant.* Hoc nomine abortum provocandi potentia pollent 1) vehementiores animi affectus, præſertim gravis iracundia atque terror, præſertim ſi hæc graviora pathemata invicem jungantur, & unum alterum excipiat, maxime eo tempore, quo menſes olim fluere conſueverunt. 2) remedia ad pellendum fœtum deſtinata, quæ nimium ſanguinis orgaſmum incitando, & ſolidas commovendo partes, votis nonnunquam ſatisfaciunt: quo quidem fine omnia calidiora emmenagoga, ac diuretica celebrantur, cumprimis oleum ſuccini, & ſabinæ; radix filicis, conf. SCHROEDERI *pharmac. med. chym. Lib. IV.* 3) fortiora purgantia, ſcammoniata, colocynthiaca, jalappina, aloetica, quæ ſpaſmum inteſtinorum & totius nervoſi ſyſtematis non raro inducunt. 4) vehementiora emetica, ſiquidem ſub ipſo diuturniori ac violento vomitu ſæpe fiunt abortiones. 5) tuſſis ferina ac convulſiva, nec non omnes convulſivi, ac epileptici morbi. 6) fluor denique albus, qui non modo humore acri vellicante, verum etiam relaxando uteri fibras ad abortum diſponit. Ex claſſe rerum non naturalium cibi & potiones adſtringentes & maxime omnium, ex noſtra obſervatione vina Gallorum rubra immoderatius aſſumta, liberiorem ſanguinis curſum impediendo, ad largas hæmorrhagias & abortum quoque diſponunt.

§. XVII.

Verum enim vero, quum omnes hæ cauſæ à multis impune ferantur, & hinc ſemper diſpoſitio quædam ad abortiendum ſupponatur: quæſtio incidit; in quo potiſſimum conſiſtat illa diſpoſitio? *In quo conſiſtat abortiendi proclivitas.* Hanc vero in nimia fibrarum muſculoſarum, & vaſorum uteri elaſticorum relaxatione, remiſſione & atonia collocandam eſſe, ſtatuo. Namque ſub tali inſigni toni dejectione libera ſanguinis & humorum progreſſio intercipitur, vaſa venoſa à nimio ſanguinis confluxu valde diſtenduntur, fiunt varicoſa, uterus ad ſpaſmos enormes irritatur, quibus mediantibus extremitates vaſorum aperiuntur, nutritio fœtus perit, atque avulſis ſecundinis, fœtus præmature expellitur. Et hæc omnia eo certius fiunt, ſi quædam cauſarum mediatarum, brevi ante recenſitarum, acceſſerit; quæ, ſi debitum uteri robur, ac legitimus

per

per illum ſanguinis circuitus præſto fuerit, nihil ferme valebant, teſtantibus §. VI. adductis exemplis. Hæc ipſa etiam humorum in relaxatis ac diſtentis uteri vaſis ſtagnatio cauſa eſt, quod fœtus primis illico menſibus vitiatus atque corruptus in carneam ſæpe maſſam variæ figuræ atque conſiſtentiæ, quam molam dicere ſolent, degeneret, cujus ab utero avulſio & excretio cum magna ſymptomatum exacerbatione fieri obſervatur.

§. XVIII.

Confirmatur ex Hippocrate. Ad ejuſmodi præternaturalem à copia humorum uteri relaxationem, tanquam veram abortus cauſam, antiquiſſimum noſtræ artis Profeſſorem reſpexiſſe, teſtatur *ſect. V. aphor.* 45. ita ſe habens: *quæcunque moderate corpus habentes, abortiunt bimeſtres & trimeſtres, ſine cauſa manifeſta; his uteri acetabula muco ſunt plena, & non poſſunt fœtum continere præ gravitate, ſed abrumpitur.* Conf. *etiam aph.*62. *ejuſdem ſectionis*, in quo uteri intemperaturam, ſi nimis ſiccus ſit, accuſat, quod ad fœcundandum & nutriendum fœtum plane ſit ineptus: laudat vero ejus temperatum & moderatum ſtatum, quo nihil aliud, quam tonus & robur uteri æquabile, moderatum, & ad liberum ſanguinis circulum aptiſſimum ſubintelligitur.

§. XIX.

Diſpoſitio ad abortiendum acquiritur 1) jure hæreditario, & conſuetudine. Hæc autem diſpoſitio ad abortiendum variis acquiritur modis. Vel enim nativa fibrarum uteri debilitas ſubeſt, adeo ut matres, quæ frequenter abortiverunt, filias generent, ad idem vitium proclives: vel etiam conſuetudo meretur accuſari, qua fœminæ, quæ ſemel vel bis abortivere, crebrius in id malum incidunt, idque non raro eodem tempore: licet non ſemper fœtus, ſed loco hujus informis ex ſanguine mucoſo concreta maſſa, prodeat. Per hanc vero conſuetudinem nihil aliud intelligo, quam pravam vaſorum uteri laxitatem, & inde provenientem humorum ſtagnationem, ex abortiendi labore ſæpius repetito inductam; ex qua ſubinde uterus in ſpaſticos & convulſivos motus ex facili ac leviſſima cauſa conjicitur.

§. XX.

2) Malo puerperarum regimine. Relinquitur etiam utero abortiendi proclivitas, ex præpoſtero puerperarum regimine. Quod ſi enim poſt puerperium uterus non rite à lochiis & ſtagnante ſanguine viſcidi mucoſo liberatus, neque per convenientia remedia colluvies ſeri impuri è corpore per alvum vel alia excretoria detracta fuerit, neque hinc ad priſtinum & naturalem tonum & conſtrictionem ipſe pervenerit: relinquitur ingens atonia, & imbecillitas vaſorum, menſes non procedunt legitime, non fiunt fœcundi conceptus, fœtus non debite nutritur, ſed ante tempus ejicitur immaturus.

§. XXI.

3) Tempeſtatum vitioſa conſtitutione. Ipſa denique tempeſtatum vitioſa conſtitutio ab abortum diſponere, & hunc epidemicum reddere valet. Unde HIPPOCRATES *ſect. III. aph.* 12. aſſerit, per hiemem pluvioſam ac clementem, ſi ver ſequatur aquilonare, mulieres ex facili occaſione abortire, vel imbecillos, ac morboſos pueros parere: quia ſcilicet plethora in gravidis ſeroſa, quæ fere ordinaria eſt, per præcedentem autumnum humidum & pluvioſum, & ſuccedentem ejuſdem naturæ hiemem, immenſum in modum increſcit; ſuperveniente autem aëris ſtatu aquilonari, quo à ſuperficie ad interiora pelluntur humores, neceſſe eſt, ut ad ipſum uterum nimia & impetuoſa fiat ſeri excrementitii confluxio, fœcunda abortionis genitrix. Cui quidem obſervationi hanc ſubjiciendam reor cautelam; quod talis aëris ſtatus non omnes gravidas, ſed eas potiſſimum, quæ ſanguinei & humidioribus temperamenti ſunt, afficiat.

§. XXII.

Prognoſis abortionum. Omnis abortus eſt periculoſus, eo magis quo adultior fœtus exiſtit. Cumprimis ille periculo non vacat, ſi mola cum ipſo fœtu præſens eſt; quippe quæ, hoc excluſo, utero firmiter alligata remanet, nec tam facile eliditur. Tunc nimirum dolor dorſi & oſſis ſacri ſemper urget, abdomen intumeſcit, vires conſumuntur, lenta eſt febris, & pravus ex utero promanat humor, vitaleſque univerſi corporis fatiſcere incipiunt functiones. Multum ſane hoc vitium medentibus faceſſere ſolet negotii, præſertim, quando ipſæ fœmellæ ſenſibilioris naturæ, ad animi commotiones valde proclives, & pathematibus hyſtericis obnoxiæ fuerint. Pathemata quæ abortum ſequuntur, HIPPOCRATES *l. II. de morbis mulierum* §. 5. ita deſcribit: *ſi fluxus ex utero obortus fuerit; ſanguis multus fluit, & grumi compacti excidunt: & dolor occupat lumbos, & laterum mollitudinem, ac imum ventrem & durus eſt venter, & ad contactum dolet; & rigor ac febris acuta corripit; debilitas oboritur; & omnia præter humeros ad ſcapulas dolent; & calor invadit; & rubeſcit, & venæ duræ fiunt ac renitentes.*

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Omne plerumque conſilium & auxilium, quod in abortionis negotio, à medente ſperari & promitti poteſt, in eo duntaxat conſiſtit, ut præcaveat imminentem abortum. Quod impetrare licet, ſi ope remediorum ex diætetico, pharmaceutico, & chirurgico fonte petitorum, eas cauſas, quæ pravam abortiendi diſpoſitionem utero inducere poſſunt, omni cura ac ſtudio amovere nitatur; debitumque utero robur reſtituat.

§. II.

Venæſectionis neceſſitas & utilitas. Quum igitur ex ſupra dictis perſpectum habeamus, vaſorum uteri à copioſiori ſanguinis adfluxu infarctum primam & præcipuam abortionum cauſam conſtituere: facile patet, non certius, nec efficacius ad præcavendum id vitii genus tempeſtiva ſanguinis miſſione dari præſidium. Hoc & experientia, & creber uſus peritiſſimorum Medicorum à longo jam tempore ſtabilitum confirmatumque dedit; & nos eo ſolo complures fœmellas, quæ crebrius abortum perpeſſæ ſunt, ad ſtatum pariendi tempus deductas novimus. Sed primo quidem notari meretur, quod, cum creber abortus utplurimum circa finem tertii ab imprægnatione menſis, propter largiorem ſanguinis ad uterum affluxum, quem fœtus ad ſui nutritionem tunc nec requirit, nec ferre poteſt, incidat, tutiſſime circa id tempus, præſertim abortui jam adſuetis, vena in brachio ſecetur: ea enim hoc in loco, ſuffragante omnis antiquitatis teſtimonio, ſecurior, quam in locis inferioribus habenda eſt. Nihilo minus in totum non negari poteſt, quin venæ ſectio etiam in

in pede gravidarum, præſertim ultimis circa partus tempus menſibus, commodiſſime poſſit inſtitui. Deinceps vero circumſpecto præſentis Medici judicio committendum eſt, quantum ſanguinis emittere, & quoties ejus miſſionem iterare conveniat. Nam eam pro diverſitate plethoræ, majorique vel minori ſanguinis ad uterum congeſtione ter ſæpe, vel quater intra graviditatis tempus eſſe repetendam, crebra nos docuit experientia. Vid. AMATUS LUSITANUS *cent. II. curat.* 95. it. MISC. NAT. CUR. *Dec. I. A. VI. obſ.* 204. *A. IX. X. obſ.* 48. ubi refertur, Medicum fœminam, quæ octies abortiverat, repetitis venæ ſectionibus circa initium quarti menſis, item circa ſeptimum ab ulteriori abortu præſervaſſe. Nec deficiunt exempla, ubi ſingulis menſibus ex venæ ſectione petendum fuit auxilium: cujuſmodi obſervationes apud STALPART van der WIEL. HILDANUM, BILLINGERUM, RIVERIUM *Cent. I. obſ.* 53. VERSACHAM *Cent. I. obſ.* 82. alioſque non ſine fructu legi poſſunt. Cumprimis vero tunc opportuniſſime detrahitur ſanguis, ſi naturam in movendo abortu eſſe occupatam, ex doloribus modicis, lumbos potiſſimum infeſtantibus, & ad oſſa iſchii, nec non os ſacrum deſcendentibus, colligitur. Cujuſmodi molimina ad abortum quoties occurrunt, toties, monente Clariſſimo BOERHAAVE, ſanguis è partibus ſuperioribus mittendus eſt. Utiliſſimum hanc in rem FERNELII monitum, quod habet *l. II. meth. med. c.* 12. *inferiores prægnantium venas*, ſcribentis, *incidere minime tutum, quod impetu deorſum converſo menſes procedant, præcipiteturque fœtus.*

§. III.

Alvi lubricitas præcavet abortum. Quum porro gravidæ, quibus alvi conſtipatio familiarior eſt, & quæ inſuper pathematibus hypochondriacis, vel hyſtericis obnoxiæ ſunt, ad abortiendum admodum pronæ deprehenduntur: eo reſpicere debet Medicus, ut per totum geſtationis tempus, maxime prioribus menſibus, apertam convenientibus remediis ſervet alvum. Ego non ſemel quidem, ſed ſæpius obſervavi, quod uti à ſanguinis abundantia in gravidis, vaſorumque imi ventris nimia repletione difficillime ſuccedit alvinæ extretionis negotium; ita eadem, ſubtracta legitima ſanguinis quantitate, ad priſtinum mox redeat officium. Inter pharmaca vero, quæ hic alvinam excretionem tuto adjuvant, eminent paſſulata, mannata, inque primis rhabarbarina. Probatæ præ cæteris fidei eſt ſequens electuarium: *recipe rhabarbari pulveriſati unciam unam, mannæ uncias duas, cremoris tartari drachmas duas, ſolvantur leni calore in aquæ veronicæ libra dimidia; colaturæ addatur paſſularum minorum libra una, & inſpiſſetur leni calore in vaſe ſtanneo, adjecta ſub finem pulveris cinnamomi drachma una; cujus duo vel tria cochlearia circa prandium, vel ſomni tempus capiantur.* Is vero, quæ magis ſero, quam ſanguine abundant, proficuæ potius ſunt pilulæ *Beccherianæ*, vel ad earum exemplar paratæ; quarum eo tutior erit virtus, ſi ad infringendam, quam in nonnullis excitare ſolent ebullitionem, cum ipſis pulvis quidam abſorbens, deterſivus & nitroſus exhibeatur. His etiam commodiſſime ſubſtitui poſſunt pilulæ marocoſtinæ pariter ac de ſuccino *Cratonis.*

§. IV.

Diſpoſitio ad abortum ex malo Sæpius fit, ut neglecta uteri poſt partum à ſordibus ipſi inhærentibus purgatione, remaneat ad

abortum proclivitas, quam quidem præcavere licet per convenientia laxantia, balnea & tonica. *Poſt partum regimine quomodo tollenda.* Ex laxantibus præter dictas pilulas, uſurpari poteſt infuſum, quod paratur *ex radicis ariſtolochiæ rotundæ, zedoariæ, pimpinellæ, rhabarbari ana uncia dimidia, herbæ meliſſæ manipulo uno, florum cheiri, anthos, ſalviæ ana pugillis quatuor, ſemini leviſtici, cumini, cardamomi, corticum aurantiorum, baccarum lauri ana drachmis duabus, fibrarum hellebori nigri, agarici trochiſcati ana uncia ſemis, paſſularum minorum unciis tribus, quæ affuſa vini Rhenani menſura una & dimidia, leni extrahantur calore.* Deinceps balnea aquæ dulcis convenient, in quibus, ad roborandum uterum, ſacculos ſpeciebus nervinis repletos ventri adplicari juvabit, quales ſunt herba roriſmarini, pulegii, marrubii, artemiſiæ, ſalviæ, majoranæ, ſummitates origani, ſerpilli, menthæ, flores chamomillæ vulgaris & romanæ, & ſemina quatuor carminativa. Ubi vero balnea locum non habuerunt, ſummo cum fructu adplicatum vidi emplaſtrum *Roſtingii*, vix ſatis commendatum, quod ex lithargyrio, oleo olivarum, cera, therebinthina, oleo laurino, gummi galbano, opopanace, ammoniaco, bdellio, olibano, maſtiche, myrrha, aloe & camphora, debita doſi permixtis componitur, & oſſi ſacro, nec non regioni pubis, diutius adplicatur.

§. V.

Abortus ex tempeſtatum vitio, quomodo præcavendus. Quoniam denique ſecundum *aph.* 12. *ſect. III.* HIPPOCRATIS, auſtralis, aut pluvioſa diuturna hiems, epidemici abortus cauſam ac occaſionem ſubminiſtrat: providere oportet Medicum, ut non modo victus & vitæ regiminis ejuſmodi temporibus exquiſita habeatur ratio; ſed & corpus liberetur à ſordibus copioſis, ſervata liberiori perſpiratione, & alvo aperta: unde ne frigidæ aëris tempeſtati corpus exponatur, nec acida aut adſtringentia ingerantur alimenta, probe cavendum eſt. Abſtinere etiam tunc præſtat à cœna largiori, carnibus placentis, omnibuſque eſculentis pinguioribus, quippe quæ gravidarum adpetitui quidem, minime vero ſanitatis integritati, tunc temporis reſpondent.

§. VI.

Imminens abortus quomodo tractandus. Quod ſi vero, poſt prævium terrorem, aut alias violentas cauſas, abortum imminere, ex dolore lumborum, ſpaſmis ad uterum tendentibus, extremorum frigore, & præcordiorum conſtrictione cognoſcatur, vena protinus in brachio ſecanda eſt, tumque ſpaſmorum violentia demulcenda. Huic ſcopo inſerviunt mixturæ analepticæ, blande diaphoretica & antiſpaſmodica virtute prædita; quales confieri poſſunt ex aqua meliſſæ turcicæ, liliorum convallium, florum tiliæ, primularum veris, aqua cinnamomi, pulvere marchionis, cornu cervi philoſophice præparato, tinctura corralliorum, liquore noſtro anodyno minerali, & ſyrupo acetoſitatis citri. Extrinſecus balſamum vitæ dictum, nec non embryonum, pani toſto infuſum, umbilicali regioni admovere juvat.

§. VII.

Hæmorrhagia abortiva quomodo tractanda. Quod ſi porro enormis jam facta hæmorrhagia fuerit; illa nunquam adſtringentibus ac narcoticis ſiſtenda eſt; quoniam ea remedia vel adſtringendo, vel relaxando nimis uteri fibras, ad abortum magis diſponunt. Potius, ſi ab ullo remedio auxilium ſperandum eſt, id à venæ ſectione in brachio inſtituta, vel medicamentis nitroſis,

leniter papaveraceis, antepilepticis, nec non liquore noſtro anodyno, præ omnibus aliis exſpectari poteſt. Præterea dantur etiam caſus, ubi abortus, & ejus procuratio, valde ſalutaris, imo neceſſaria eſt, ad vitam gravidæ ſervandam: quando nempe enormi hæmorrhagia, menſe ſeptimo vel octavo ex utero prodit, nulla ratione ſiſtenda, cumque animi deliquiis juncta, quam demum ipſa mors ſequitur. Tunc eſt conſultiſſimum, fœtum, qui plerumque mortuus eſt, vel medicamentis, vel manuali operatione cito expellere; qua de re perdocta BOHNII diſputatio *de abortu ſalubri* legi meretur.

CAUTELÆ, ET MONITA PRACTICA.

§. I.

Quomodo abortus in morbis acutis ſit præcavendus.

Si morbus acutus, continua febris exanthematica, varioloſa, vel morbilloſa, aut etiam intermittens abortum in gravidis minatur, inſtituta in principio venæ ſectio magnam ſpondet utilitatem; adeo ut, ſi negligatur, dolores, ſpaſmi, & vehementes ſanguinis commotiones quam facile abortum provocare queant. Inſuper ſummopere à nimis calido regimine eſt abſtinendum, & ea præbenda remedia, quæ nimiam humorum ebullitionem deprimunt. Ne etiam in declinatione horum morborum, quod non raro contigiſſe viſum eſt, fœtus ob alimenti inopiam expellatur; conſultum eſt, deficientes ſuccos nutritios juſculis carnium juniorum animantium, præſertim vitulinarum, quibus incocta ſunt hordeum, radix ſcorzoneræ, & vitelli ovorum, reparare; & pro potu aquam hordei, cum aqua cinnamomi, ſucco citri, ſaccharo & vino permixtam exhibere. Hoc in caſu, ſanguinem velle detrahere, foret pernicioſiſſimum.

§. II.

Curatio ſpecialior puerperarum.

Puerperas, ad repurgandum uterum, hac potiſſimum ratione tractare conſuevi, ut præmiſſa, ac per tres dies continuata per pilulas balſamicas, vel infuſum laxans uterinum evacuatione, eas per triduum in balnea deſcendere juſſerim; tum rurſus repetita purgatione, pari modo balnei uſum ſubjunxerim; ac denique eandem methodum, ſi opus fuerit, tertia vice iteraverim. Ego profecto hac ratione plures, quæ ex abortu ſteriles fuerunt redditæ, vel informes polypoſas carneas maſſas, vel concrementa ex ſanguine & pituita coagulata, variæ figuræ in utero progenita aliquot vicibus excluſerunt, per Dei gratiam ad priſtinæ ſanitatis vigorem optime reduxi.

§. III.

Abortus, qui in dyſenteria ſuboritur, tractatio.

Quum in dyſenteria abortus propter teneſmum continuum ac vehementem potiſſimum fit; huic primum omnium aptis remediis occurrendum, fotibus nimirum emollientibus, vel injectione clyſterum, qui ex meris mucilaginoſis ſunt compoſiti v. g. ex ſemine pſyllii, fœnu græci, cydoniorum; vel ſuppoſitoriis ex ſpermate ceti, ſevo hircino, cera alba, croco, & tantillo olei hyoſcyami.

§. IV.

Abortus in hyſtericis præſervatio.

Quando pathemata hypochondriaca, vel hyſterica frequentioribus cauſam præbent abortibus: non facilis reſtitutionis ſpes eſt per remedia pharmaceutica; ſed omne auxilium à convenienti tam interno, quam externo aquarum thermalium uſu, quo etiam ſterilitas nonnunquam ſanatur, expectari debet.

§. V.

Cautela circa veſectionem.

Quando poſt vehementem terrorem metus abortionis imminet, præſertim in ſanguine plenis, & quæ jam olim huic malo fuerunt obnoxiæ, venam quidem ſecare convenit; ſed cavendum ſimul, ne venæ ſectio ſtatim à terrore inſtituatur, ſi extrema adhuc refrigerata, & præcordia conſtricta fuerint; ſed expectandum, donec natura remotis ſpaſmis, inceperit, ſanguinem citatiori motu cordis ad extimas rurſus propellere partes: alias conſtans docet experientia, ſanguinis ſub ipſo motum vigore factam detractionem, ad promovendum potius, quam coercendum diſponere abortum.

§. VI.

Molarum præſervatio.

Nonnunquam ſecundo vel tertio poſt partum menſe fit, ut maſſæ informes membranaceæ, cum præcedente enormi hæmorrhagia & lypothymiis utero excludantur, idque decima vel duodecima ſeptimana repetatur; unde omnis conceptionis perit ſpes: quamobrem opus eſt, ut poſt abortum balnea ac pilulæ balſamicæ per aliquod tempus adhibeantur, iiſque uterus à ſordibus ipſi inhærentibus, quæ molarum generationi cauſam præbent, probe purgetur.

§. VII.

Regimen gravidarum.

Quando gravidæ ſe ab abortu præmunire cupiunt, cavere ſibi debent ab acidis, à frigore, à vino, nimiaque carnium copia. Fugere etiam debent adfectuum intemperantiam, præſertim ſubitum terrorem; nec non cuncta fœtida, maxime extinctarum candelarum fumos. Quæ alvi obſtructione laborant, eam, vitatis purgantibus, per ſupra dicta laxantia lubricare debent; quo nomine clyſteres etiam laudari merentur.

§. VIII.

Adſtringentium noxa.

Quandocunque jam facta eſt ſecundinæ ab utero ſeparatio, teſtante id ſangninis ex uteri cavo grumoſi profuſione, imprudenter ad abortum præcavendum ageret Medicus, ſi interne adſtringentia propinare vellet; ſiquidem fœtus jam ſeparati vel etiam mortui retentio, & hinc ejus vel ſecundinarum orta putredo, atque etiam cruoris retenti coagulatio & corruptio gravia & periculoſa minatur ſymptomata. De quibus docte egit B. SLEVOGT in *progr. de partus retardati nocumentis*, diſſertationi *de reſtitutione in vitam ſuffocatorum*, præmiſſo Jen. 1705. Sed præſtat tunc circumſpecte & prudenter fœtus excretionem promovere. Quo nomine laudatiſſima efficacia pilulæ temperatæ balſamicæ, cujus generis ſunt *Becherianæ*, marocoſtinæ, aloëphanginæ, item *Cratonis*, modo aloës ſuccotrinæ doſis imminuta fuerit, compluribus memorabilibus exemplis ſe uſque eo commendarunt.

§. IX.

Cautela circa potum.

Ego non ſemel, ſed iterum fœminis ſanguineo-phlegmaticis, à potu cereviſiæ ſpirituoſæ & ſaturatioris valde nutrientis & nimias uteri hæmorrhagias & frequentiores abortiones cum obſervaverim, inſigni cum fructu & feliciſſimo ſucceſſu, potum aquæ ſimplicis vel ptiſanæ quotidianum ad præcavenda hæc mala ſuaſi ſumendum

§. X.

§. X.

Abortus ob ſanguinis orgaſmum imminentis tractatio. Ubi ex nimia & orgaſtica ſanguinis ebullitione in gravidis dolores in lumbis cum pulſuum celeritate, inquietudine, & vehementiori infantis in utero motu, abortum indicare videntur, præter quietam corporis continentiam, cum tranquilla mente & tenui diæta junctam, pulveres temperantes, qui matrem perlarum, pulverem Marchionis, nitrum purificatum, ſolutionem oculorum cancri cum acido nitri factam recipiunt, & cum aquis leniter analepticis & antiſpaſmodicis, cujus generis ſunt aqua nuciſtæ, florum chamomillæ; liliorum alborum, convallium, meliſſæ, rubi idæi, ceraſorum nigrorum exhibiti auxilium ferre ſolent promtiſſimum.

§. XI.

Cautela circa motum corporis. Quamvis validior & diuturnior corporis motio & ſuccuſſatio e. g. per vecturam in non aſſuetis ab abortiendum occaſionem non raro præbeat; attamen in aſſuetis id minime locum habet, ut potius frequentior & moderatior vectura circa octavum menſem nunquam non proficua ſit, etiam iis qui in proximo parturiendi ſtudio verſantur; nam externo corporis motu motus ſanguinis progreſſivi vitales promoventur, humores evadunt fluidiores, & ſuperflui ac impuri per auctam ſpirationem excluduntur, obſtructi quoque tubuli referantur, ut deinde & facilior partus & felicior valetudinis in puerperio ſtatus inde fiat. Exempla etiam in vulgus nota ſunt quod fœminæ, quæ laborioſo motu vitam ſuſtentant, ſemper fere felicius & partum & puerperii tempus peragant præ iis, quæ vitæ ſedentariæ nimis deditæ ſunt.

§. XII.

Venæ ſectione præſervatoria. Quoniam in fine tertii menſis ſolemniter fere fœminæ abortire conſueſcunt, præſertim quæ extra graviditatem menſtruis temporibus copioſe per plures dies expurgantur; ad præoccupandum ejuſmodi malum ſanguinis miſſiones ſunt utiliſſimæ. Neque ab hac ſententia alienus eſt FERNELIUS *qui l. II. meth. med. cap.* 12. ſcribit: *Multæ, niſi vena circa quartum menſem reſeretur, abortiunt*; ſed tale remedium etiam circa initium tertii menſis, abortuum prodromi adfuerint, locum obtinet commodiſſimum. Accedit, quod cum ratione & prudentia, in gravidis, quæ plerumque in ſtatu plethorico verſantur, adminiſtrata venæ ſectio etiam ſaniores & vividiores fœtus reddat. Quod ſi auxilii genus omittatur, & debiliores & ad epilepſiam & ventris convulſiva tormina proniores ſæpenumero infantes obſervavimus, cujus rei facilis poteſt reddi ratio, quia impuriori lympha, quæ ex plethora ſalutares excretiones impediendo gignitur, eorum corpus nutritur.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Abortus, cum inſequente hæmorrhagia uteri, & molarum excretione. Fœmina L. annorum, macilentæ ac tenerioris conſtitutionis aliquot liberorum mater, tertio noviſſimæ imprægnationis menſe ob vehementiorem terrorem, & intenſius cui ſe expoſuit frigus, juncta enormi hæmorrhagia, & inſigni virium proſtratione abortivit. Ab hoc tempore perenne ſanguinis ex utero continuavit profluvium, quod, licet interdum conquieſceret, mox tamen recruduit. Præterea ingens imi ventris intumeſcentia, multis palpitationibus ac volutationibus intus perceptis ſtipata remanebat; quæ primum novæ graviditatis ſuſpicionem movebat; dein vero, cum ultra annuum inhæreret tempus, ea ſpes evaneſcebat. Tumor ille potius mox tenſus atque durus, mox vero mollis ac ſuppreſſus erat, pedes leviter, veſpertino potiſſimum tempore intumeſcebant, & in hypogaſtrica regione perpetuum gravitatis ac ponderis ſenſum percipiebat, perſiſtente ſanguinis continuo fluxu. Quo in rerum ſtatu, cum varia carminativa, laxantia, clyſteres, ac leniter conſtringentia in caſum fuiſſent adhibita, thermas tandem Carolinas adiit; quibus per triduum uſurpatis, cruenta mox conquievit fluxio, & quum, continuato aquarum potu, copioſa viſcida materia per alvum æque ac urinam redderetur, brevi tempore, abdominis ſubſedit tumor. Quamobrem ad balnea deſcendebat, hiſque vix ſemel utebatur, cum vehementiſſimis doloribus ac ſpaſmis, parturientium ſimilibus corriperetur ac ſub iis aliquot concrementa carnea & membranacea, quæ molas dicunt, excernerentur. Ex quo perfecte convaluit.

Epicriſis.

Abortum naturali partu periculoſiorem eſſe, & graviſſimos ex utero morbos poſt ſe trahere, indubia conſtat experientia. Hujus autem rei hæc mihi videtur ratio, quod in partu ejuſmodi immaturo, ſecundinarum quædam portio, plerumque remaneat in utero; quæ ad varia mala, inflationes ventris, dolores, menſium ſuppreſſiones, vel perpetuum fluorem, exulcerationes, molas, concretiones membranaceas, & polypoſas, materialem cauſam ſubminiſtrat & occaſionem; quin & ipſam interdum inferat ſterilitatem. Quod etiam in noſtro factum fuiſſe caſu, nullum eſt dubium. Quare ad avertenda ejuſmodi vitia, non præſtantius eſt conſilium, quam ut aliquot poſt abortum diebus, ea propinemus remedia, quæ facultate roborandi, & uterum, ab inhærentibus ipſi ſordium reliquis purgandis pollent. Hæc inter principem locum occupant pilulæ *Becherianæ*; quippe quæ continuato uſu magnam in præcavendis uteri vitiis, & abortationibus præſtant utilitatem. Ubi vero hæc negliguntur, & enata vitia diutius trahuntur; non certius ac præſentius illis tollendis præſidium, quam ex decenti interno pariter, ac externo thermarum uſu reperitur; quæ eo inſigniorem exſerunt efficaciam, ſi pilulis balſamicis ſecundentur.

OBSERVATIO II.

Fœmina adhuc junior ſanguine plena, ſtaturæ brevioris, habitus laxioris & ſpongioſioris, alvi ordinario adſtrictioris, per quatuor jam vices, ſi gravida eſſet, ſemper inter tertium quartumque menſem paſſa eſt abortum. *Abortus venæ ſectione præſervatus.* Cujus præcavendi cauſa, Medicus conſultus, circa tertium quintæ imprægnationis menſem, venam in brachio ſecandam, & quinque cruoris uncias detrahendas curavit. Quum ordinarium abortiendi tempus, quartus nimirum menſis accederet, ſenſit ſpaſmodicos motus, flatulentias, & compreſſiones in lumbis & abdomine, adeo ut iterum immineret abortus. Verum datis interne analepticis cum antiſpaſmodicis mixtis, & exterius regioni umbilicali adplicato pane toſto, balſamo vitæ meo irrorato, retinebatur fœtus. Accedente ſub-

ſubinde ſeptimo menſe, denuo atroces circa lumborum regionem percipiebat dolores; quos Medici à calculo renum derivabant, ſed remediis ad calculum pellendum deſtinatis fruſtra pugnabant. Octavo menſe pedes & femora mirum in modum intumeſcebant, & nono partus vivus excludebatur feliciſſime, ſubſequente copioſiſſimo lochiorum & aquarum effluxu. Paulo poſt iterum concepit, duranteque graviditate bis, tertio nimirum, & ſeptimo menſe, venam tundendam præbuit: unde factum eſt, ut licet dolores reverterentur, illi tamen mox conquieſcerent, & illa legitimo tempore partum ederet felicem.

Epicriſis.

Spaſmi, ſicut generatim omnes, ita etiam illi, qui in gravidis, tanquam abortuum cauſæ occurrunt, monente jam HIPPOCRATE, vel ex repletione, vel inanitione proficiſcuntur. Priori caſu abortus fit ex copia ſanguinis in uteri vaſis, & circa lumbos ſtagnantis; & ſubjecta tum plerumque deprehenduntur ſpongioſo corporis habitu, veniſque turgentibus prædita, bene adpetunt, ſed parum moventur, & ex ipſa ſanguinis in imo ventre ſtagnatione, alvi ſunt ſegnioris. His; præſertim ſi jam paſſa fuerint abortum, ad hunc præcavendum, ſummo cum fructu vena, iterato ſecari poteſt; cujus operationis excellentem effectum, & præſens caſus teſtatur, & RAYGERUS in M. N. C. *anno VI. obſ.* 204. illuſtri confirmat exemplo. Aliter ſe res habet, ſi ab inanitione, i. e. defectu ſanguinis & nutrimenti producatur abortio; ubi corpus eſt gracilius, vaſa minora, pulſus frequens & debilis, internus calor, appetitus jactura, viriumque imbecillitas. Hoc in caſu minime ſecanda eſt vena; tantum abeſt ut profit, ut potius inde ad ipſam abortionis provocationem multum contribuat. Præſtat potius alimentis nutritivis & analepticis medicinis, & matris viribus ſuccurrere, & fœtui nutrimentum ſuppeditare.

Observatio III.

Partus ſeptimeſtris poſt hæmorrhagias abortivas rariores.

Juvencula mulier, XXI. annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, præter variolas ſexto ætatis anno feliciter ſuperatas, integra ſanitate gaviſa, obeſa ſubinde ſanguineque plena, menſtrua ab anno decimo ſexto juſto tempore copioſa reddidit. Viro nupta bis felici cum ſucceſſu peperit; ſed poſt primum puerperium corpore magis extenuata, poſt alterum menſium inordinatum, mox nimium, mox parciorem experta fuit fluxum. Paulo poſt menſe Martio tertium utero concepit, teſtantibus menſium ſuppreſſione, nauſea, vomitu, ciborumque faſtidio; & circa finem Junii fœtus motitationem in utero ſentiens, ſe ad dimidium geſtationis tempus perveniſſe putavit. Tertio poſt perceptum motum die, nocturno tempore ex improviſo citra ullam cauſam præviam uno impetu integra cruoris menſura ex utero profluebat; quamobrem poſtridie vena in brachio ſecabatur conjuncto confortantium, temperantium, & præcipitantium interno, nervinorum externo uſu, cum egregio levamine. Verum, novem elapſis diebus, eadem recidebat hæmorrhagia, & ſic continuabat, ita tamen, ut per diem ab ipſa immunis exiſterit, noctu vero, prævio tenſionis in capite & brachiis, atque formicationis in pedibus ſenſu, dorſique dolore, uno impetu ſanguinis quidpiam promanaret; tumque ſimul & ſemel uſque ad futuram noctem conquieſceret hæc cruenta fluxio; & cæterum ſomnus pariter ac adpetitus eſſent integri. Adhibitis pulvere antiſpaſmodico, piluliſque balſamicis *Stahlii* intra aliquot hebdomades ceſſabat ea uteri hæmorhagia, & ægra habebat optime. Sub finem Auguſti menſis vero citra opinionem pedum ſpaſmi, horrendi in dorſo ac lumbis dolores, hypogaſtricæ regionis tormina; & adfirmante obſtetrice, pariendi tempus imminebat. Nec ſpes vota fallebat; ſiquidem perſeverantibus per aliquot dies doloribus, excludebatur tandem vivus partus; ſed uti ex calculo ægrotantis pariter ac ipſa tenelluli debilitate adparebat, ſeptimeſtris, qui poſt unam alteramque horam exſpirabat; matre ſalva manente, & ad priſtinum ſanitatis vigorem redeunte.

Epicriſis.

Attentione certe perquam digna eſt hæc obſervatio, quo medio geſtationis tempore, fœtu manente vivo & ſine abortu uno impetu, integra ſanguinis menſura ex uteri cavo profluxerit. Quæ ſubita & grandis hæmorrhagia ſine ſecundinæ ab utero minimum partiali avulſione & ruptura vaſis ſanguinei contingere non potuit. Quamvis autem idoneis ad abortum promovendum remedis iiſque præſtantiſſimis datis fœtus ſalvus manſerit; tamen quia vas ſanguineum ruptum, ſub utero extenſo non coaleſcere vel conſolidari potuit, factum eſt, ut elapſis novem diebus hæmorrhagia licet non tam enormis iterum ſecuta fuerit. Et quoniam ob profuſionem ſanguinis debito nutrimento fœtus fuit deſtitutus, ſeptimo demum menſe valde extenuatus & imbecillis excluſus eſt, & poſt horam exſpiravit.

Res eſt alias periculi pleniſſima, quod multis poſſem confirmare exemplis, quando ſeptimo vel octavo menſe ex vaſe ſanguineo rupto tam copioſa & effrænis hæmorrhagia uterina fit. Nam niſi natura partum mox acceleret, vel circumſpecta arte, quoad fieri poteſt, fœtus ex utero expellatur vel manibus extrahatur, de vita non modo infantis; ſed & ipſius matris actum eſt. Cæterum in valde plethoricis fœminis tempeſtiva circa finem tertii menſis inſtituta ſanguinis miſſio ejuſmodi periculoſis hæmorrhagiis præcavendis convenientiſſima eſt. Cavendum vero in ejuſmodi caſibus eſt, à fortioribus ad cohibendas hæmorrhagias ſtipticis tam internis quam externis; quorum ope reprimitur quidem cruor, quia abit in maſſam coagulatam, ſed horripilatio, dolor circa uterum & dorſum vagus, cum animi inquietudine, ac pavore ſuccreſcit, & niſi natura ipſa reſurgens validior propulſionem fœtus moliatur, exitioſa inde conſequi ſymptomata, non mirum videtur.

Observatio IV.

Abortus cum ſymptomatibus hypochondriacis.

Fœmina XXVIII. annos nata, temperamenti cholerico-ſanguinei, tenerioris ſtrictiorisque corporis habitus, ante quinquennium prævia vehementi excandeſcentia ſeptimeſtrem enixa eſt partum. Lochia ſub puerperio fluebant parciora, & hinc ab eo tempore hypochondriacæ acceſſerunt paſſiones, velut capitis dolores, vomitiones, vomendi conatus, gravativus in ventriculo ſenſus, tormina imi ventris, alvi ſegnities, extremorum frigus, gelidaque in certo capitis ſpatio ſenſatio. Hæc ſymptomata per intervalla invadebant, nec prius remittebant, quam donec bilis æruginoſa vomitu redderetur. Binis poſt annis utero rurſus cœpit gerere, atque circa medium ge-

geſtationis tempus recenſitorum malorum vacuitate gaudere. Sed hoc tempore ſucceſſit febris tertiana, & per novem inhæſit menſes. Neque tamen minus ſub ea ipſa partum feliciter debito tempore edidit, lochia ſufficienter fluxerunt, & ſubinde menſtrua quoque legitime promanarunt. Tandem ſublata febri, priſtina hypochondriaca recruduerunt pathemata, cum perpetuis vigiliis, & mentis inſigni contriſtatione ſtipata: & à commendato ſub paroxyſmo aquæ frigidæ potu, datiſque pilulis aloëticis, magis invaluerunt. Neque remiſerunt per inſequentem graviditatis ſtatum; tantum abeſt, ut noviſſime tres menſes gravida, poſt gravem animi commotionem abortiret, & poſthæc malo ſuo ad hanc uſque diem vehementius adfligeretur: appetitus cæterum juſto eſt avidior; & à ſuaveolentibus male habet. In hoc rerum ſtatu meum implorabat auxilium. Ego re paulo ſolertius expenſa judicavi internum Carolinarum uſum & poſtea balneum Tœplicenſe utiliſſimum tum ad obſtructiones & infarctus viſcerum, unde mali hyſterici & hypochondriaci origo, ſubmovendos, tum ad uteri tonum valde debilitatum reſtituendum; abſoluta vero hac cura præter exactam diætam, & abſtinentiam per aliquod tempus à coitu, elixir meum viſcerale cum eſſentia ſuccini & rhabarbari mixtum ſingulis diebus bis ſumendum una cum decocto pro potu ordinario ex raſpato ligno ſaſſafras & paſſulis compoſito commendavi.

Epicriſis.

Pathemata hypochondriaca & hyſterica à fibroſa uteri quoad ejus tonum, robur, & elaterem ſubſtantia læſa, quæ poſt partum & abortum fit, niſi congruis remediis cito reſtituatur, originem ſuam ſubinde ducere, non novum eſt, ſed quotidianis exemplis confirmatur. Nam naturalem ſanguinis per vaſa uteri circuitum inordinatum & læſum, per nexum qui eſt inter vaſa ſanguinea univerſi corporis, mox inordinatus & turbatus ſanguinis motus per univerſas & maxime nobiliores partes ſubſequitur. Inde fit, ut affectiones hypochondriacæ & hyſtericæ ſint ſyſtematicæ, in quibus omnes partes à naturali ſua functione deſciſcunt. Et inde etiam accidit, ut quæ vehementiori gradu hyſterici & hypochondriaci mali laborant, fœtum vivum & ſanum debito tempore vix parere queant, & ad abortiendum valde ſint proclives. Sed quoniam febris tertiana & quartana rite ſuccedens & tractata, virtutem ſæpius medicinalem habet à multis impuritatibus, obſtructionibus & infarctibus corpus liberandi, factum inde etiam eſt, ut præſens fœmina ſub febre & fœtum retinuerit, & feliciter pepererit. Poſtquam vero febris in noſtra ægra forſan per incongrua artificia ſublata fuit, non modo affectio hypochondriaca recruduit, imo exacerbata, ſed immatura etiam fœtus expulſio ſecuta eſt. Dici enim vix poteſt, quantam in curando prudentiam & judicium intermittentes febres, præſertim ſi chronicæ in fœminis factæ fuerint, deſiderent. Quæ res ſi negligitur, ſtatum perpetuo valetudinarium inde ſæpius animadverti. Neque vero ego præſentius unquam auxilium quam in tempeſtivo & prudenti externo & interno aquarum thermalium uſu me deprehendiſſe, ingenue profiteor.

Observatio V.

Crebrior abortus circa medium geſtationis tempus.

Triginta annorum fœmina, robuſtior, & ſanguinea, præter binos infantes, quos ſub conjugii auſpiciis feliciter excluſit, bis ſeptimeſtres, quater quinquemeſtres paſſa eſt abortus, qui hunc in modum triſtem luſerunt ſcenam. Graviditate ad menſem tertium protracta, in dorſo & ſiniſtro hypochondrio tendentes ac lancinantes perſenſit dolores, qui ſenſu ponderis cujuſdam ſtipati, ad regionem pubis excurrebant, cum ani teneſmo, alvi obſtructione & flatulentiis. Tum copioſus, & enormis ſanguinis ex utero fluxus excepit, qui per certa intervalla continuavit ad abortionis ſupra dictæ uſque tempus. Fœtu, qui plerumque ſanguine totus ſuffuſus fuit, excluſo, dolores in ſiniſtro hypochondriaco nihilo ſecius per aliquod adhuc tempus continuarunt. Quo in rerum ſtatu noviſſime rurſus concepit & cum tertium imprægnationis menſem explevit, recruduit uterinus fluor: qui licet iterum evaneſceret poſt tuſam in brachio venam, adfligebant tamen dolores hypochondrii ſiniſtri, decubitus ponderis ad pubis regionem, obſtructio alvi, flatulentiæ, teneſmus, & mammæ lacte turgebant. Cæterum extra prægnationis ſtatum non habebat, de quo conquereretur; & quamprimum conceptio facta eſt, crebris vexari ſolebat ſternutamentis. Ut igitur hac vice fœcunda gaudere prole poſſet, meam petiit opem.

Epicriſis cum conſilio.

Prima quam huic ægræ de ſua valetudine me conſulenti propoſui, hæc fuit quæſtio: Quo potus genere huc uſque uſa fuerit? dixit, coqui in loco, ubi degebat, cereviſiam valde ſaturatam & ſpirituoſam adeo, ut ex hauſtu duarum menſurarum homines inebrientur. Tetigi pulſum, qui valde erat magnus; conquerebatur de perpetuis fere lumborum doloribus, & à gravi terrore primum abortum excitatum eſſe edixit. Ego aquam puram fontanam, quam maritus aſſeveravit ibi eſſe ſaluberrimam, pro potu ordinario aſſumendam ſuaſi. Deinceps dedi pulverem ex conchis præparatis, cornu cervi philoſophice præparato & nitro, ſinguli æquali pondere mixtis, cujus drachmam quotidie circa lecti introitum uſurpandam commendavi. Dedi quoque emplaſtrum, quod erat ſaponatum *Barbette* cum oleo hyoſcyami malaxatum, lumbis dolore & ſpaſmo affectis applicandum. Demum ut elapſo menſis ſpatio rurſus venæ ſectionem admitteret ſuaſor fui. Quæ præcepta & monita cum accuratius obſervavit, factum eſt, ut feliciter conſueto tempore pepererit. Ex quo clariſſime apparere arbitror, ad plethoram, ſi hæc vel ad vires vel ad vaſa frequentioris cauſa abortus fuerit, minuendam non tantum venæ ſectionem in auxilium vocandam, ſed & aliis remediis ex diæta deſumtis præcipue congruo potu opus eſſe.

Observatio VI.

Abortus frequens.

Fœmina recens nupta ſanguineæ & vegetæ conſtitutionis, prima vice per duos menſes gravida, inopinato eoque ſat vehementi percellitur terrore, quo fit, ut præmaturis gravibus abdominis correpta ſpaſmis, fœtum excluſerit & per tres hebdomades ægre habuerit. Tempore quo memſes fluere conſueverant, loco ſanguineæ excretionis fluor ſucceſſit albus, qui nullis obtemperavit remediis. Nihilo tamen minus iterum gravida facta, diu non modo ad terrorem & affectus animi proclivis, ſed & de lumborum atroci dolore, qui

qui plerumque animi turbas ſequebatur, conqueſta fuit. Non ita multo poſt ex improviſo valde terrefacta iterum abortum paſſa eſt; qui nec venæ ſectione nec aliis convenientibus remediis arceri potuit. Ex quo tempore valde debilitata, levi ex cauſa in terrorem rapitur, qui dormientem maxime exagitat, cum anxietate & interno ardore moleſtiſſimo.

Epicriſis cum conſilio

Magna certe motuum & affectionum animi cum ipſo utero communicatio & mutua conſpiratio obſervatur. Cujus rei luculentum, quæ in utero gerunt fœminæ, teſtimonium præbent. Nihil enim frequentius contingit, quam, quod gravi quadam in animo ex cauſa externa oboriente motione uterus cum adnexis partibus nervoſis ad ſimiles motus fœtui & ejus nutritioni ac retentioni in utero minus amicos proritetur; adeo ut abortionis etiam unicam cauſam ejuſmodi animi pathemata conſtituant. Viciſſim etiam obſervamus, quando vitium hæret in utero gravidarum, quod liberiorem ſanguinis per ejus & infantis vaſa impedit, animum ad plures inordinatos affectus, cujus generis ſunt meticuloſitas, puſillanimitas, animi defectio, ex levi cauſa terror, frequentiſſime diſponi. Ex quo clariſſime patet, Medicum qui fœminarum ex utero morbos recte curare velit, non modo ad corporis vitia, ſed etiam ad animi inordinatos motus compeſcendos curam dirigere debere. Cum vero multoties experientia attentior doceat, frequentiores abortionis recidivas inde ſuam cauſam & originem petere, quod uterus cum annexis partibus & vaſis poſt abortum à ſordibus ſtagnantibus non recte expurgatus, nec priſtinum robur ac tonus ipſi reſtitutum fuerit; ideo Medico incumbit perito & ſolerti, ut id convenientibus & efficacibus remediis recte perficiat. Jam vero non diffitendum eſt, pilulas illas, quas BECHERUS fortuito certe, quia artem medicam vix calluit, invenit, & ex extractis amaricantibus & temperatioribus balſamicis gummatibus, atque refracta gummoſæ aloes portionis doſi compoſuit, & quæ ad harum exemplar à clariſſimis noſtri ævi Medicis, inter quos primus fuit IL. HERMANNUS, Profeſſor olim extraordinarius, à CL. STHALIO, nobis alliſque præparatæ ſunt, ad præcavendos ulteriores abortus præ aliis ſpecificam ſibi efficaciam vindicare; modo non empyrice, ſine habita ſubjecti vel circumſtantiarum ac cauſarum ratione, in uſum ducantur. Atque ego plura innumera poſſem allegare exempla, complures ad abortum valde proclives, recto harum pilularum, neque minus poſt factam uteri purgationem, convenienti thermarum & balneorum artificialium uſu, ſub legitimo vitæ regimine feliciſſime fuiſſe reſtitutas.

Observatio VII.

Abortus cum variis ſymptomatibus.

Judæa fœmina XXXIII. annorum ante aliquod tempus, tertio graviditatis expleto menſe, ob vehementem terrorem abortivit; larga ſimul uteri hæmorrhagia, violentis vomitibus, & crebris animi deliquiis ſolicitata. Paulo poſt iterum concepit, uteroque per decem circiter hebdomades gerens, rurſus abortum, priſtinis ſymptomatibus ſtipatum, paſſa eſt. Quo excluſo male cœpit habere; totum enim corpus inſigniter languebat, animus valde ſenſibilis, & ad patheticas commotiones nimium pronus erat, omnemque graviorem excandeſcentiam gravativus abdominis lumborumque dolor excipiebat. Alvus, quod notabile erat, ſuo nunquam non reſpondebat officio; digeſtiva autem ventriculi vis laborabat vitio, & varia ad hæmorrhoides molimina, nullo accedente fluxu, urgebant. Notatu porro eſt dignum, ægram per quatuor jam annos perpetuo ciborum faſtidio fuiſſe ſollicitatam; & præcordiorum quandoque torqueri anxietatibus. Quo in rerum ſtatu meam implorabat opem, idque auxilium, quo ab abortu præcaveri poſſet, deſiderabat. Fœmina hæc, quia valde plethorica ac admodum ſpongioſi & repletioris erat corporis, parum levaminis atque emolumenti à pilulis temperatioribus ſupra laudatis percepit, ſed moderatiores & frequentiores ſanguinis miſſiones & repetitum thermarum Carolinarum uſum magna cum euphoria ferre potuit.

Epicriſis.

Utut pilulæ ſic dictæ *Becherianæ* inſigniſſimi in morbis mulierum ſint uſus, tamen, ubi nimia ſanguinis, in corporibus præſertim quæ minoribus vaſis ſunt donata, abundantia difficiliorem per totum corpus progreſſum efficit, & ubi ſimul in fœminis ad fluxum hæmorrhoidalem diſpoſitio adeſt, circumſpecte eas adhibere oportet; quia ſanguinis & humorum maſſam in præternaturalem orgaſmum quam facile conjiciunt, & deteriora reddunt ſymptomata. Tutiora hinc rhabarbarina cum ſalibus nitroſis & deterſivis juncta deprehendi. Et quia in hoc ſubjecto ingens motuum vitalium & animalium, item excretionum ataxia, præcipua ſymptomatum cauſa & fons fuit, atque remedia obvia hiſce tollendis non ſufficiunt: tantum omnino & certum auxilium contra ejuſmodi morbos in prudenti & rationali thermarum Carolinarum ubi ſæpius me inveniſſe teſtor.

Observatio VIII.

Molarum excretio.

Fœmina quadragenaria, ſanginei temperamenti, habitus ſpongioſi, ob menſtruorum defectum, & abdominis intumeſcentiam per quinque menſes habebatur gravida. Quibus elapſis præter opinionem corripiebatur doloribus circa lumbos & inguina, & mox ſequente copioſiſſimo ſanguinis profluvio, cum quo ſecunda die concrementum carneum, ex membranis conflatum, rubicundum inſignis molis excernebatur. Neque tamen minus ſanguinis fluxus, utut parcior, ad aliquot perſeverabat ſeptimanas. Tranſacto menſe eadem ludebatur ſcena: præviis enim & doloribus, & hæmorrhagia, excretio molis carneæ denuo ſequebatur. Abhinc cruentum profluvium ex toto non conquievit, ſed modo parcius, modo copioſius inhæſit; donec poſt ſex hebdomades, iterum carnea utero excluderetur moles, quæ intra octo menſes ſepties reddebatur. Notari autem meretur, poſt quartam ejectionem loco ſanguinis, ſerum purum limpidum magna copia quotidie effluxiſſe. Et hic lymphatici laticis fluor jam ultra annum dimidium perdurat; cui jungitur gravativus dolor, tumor atque durities quædam in ſiniſtro hypochondrio, & ejus lateris femur cum toto pede, œdematoſum exhibet tumorem. Cæterum ægra expalleſcit, emacreſcit, cibos averſatur; pulſus fertur frequens & debilis, horror quandoque corpus percutit, ſubſequente calore; & ſanguinis grumoſi ejectionem plerumque antecedit ejuſmodi horror.

Epi-

Epicriſis.

Molæ, ſub quarum nomine concrementa veniunt carnea, à Veteribus dividuntur in molas generationis & nutritionis. Hæ ſuboriuntur ex vitioſa nutritione, & ſucci ſanguinei chyloſique ſtagnatione intra extremas uteri membranas; quæ plerumque lochiorum vel menſtruorum per male feriatas artes ſuppreſſioni debetur. Rariores profectò ſunt, & niſi ſtatim ab initio congruis debellentur ſubſidiis, increſcunt in prægrandes tumores; qui ſupra inteſtina porriguntur, & impprægnationem vel hydropem mentientes, nullam admittunt ſanationem. Talem caſum videas in *Conſult. med. ſect. III. Tom. II. Caſ. LXXI.*

Contra vero generationis molæ in ipſius uteri cavo producuntur, ubi loco veri conceptus moles carnea indigeſta, vaſculis, membranis, & fibris carneis prædita generatur: ſicut fere fit in fœminis conjugatis, cachexiæ obnoxiis. Simulat veram imprægnationem ejuſmodi concrementum; ſiquidem menſtrua ſilent, venter grandeſcit, mammæ turgent lacte, donec tandem circa quartum plerumque menſem cruor ex utero prorumpat, ſecumque ſæpius vehat talem informem maſſam. Interdum hæmorrhagia ſola continuat per aliquot menſes, abſque molæ iſtiuſmodi rejectione, quæ longo demum poſt redditur tempore.

In noſtro caſu mola fuit generationis; quæ prima reliquarum generationi anſam præbuit. Ut plurimum enim hæ concretiones quaſdam in utero relinquunt ſui partes; quæ facile in novam coëunt & attolluntur excreſcentiam. Videtur etiam in hoc caſu quædam læſio adeſſe, cui febris lenta eſt juncta, teſtante pulſu frequentiori. Et quoniam circulus ſanguinis per uterum, & vicinas partes ſimul eſt turbatus; compreſſis iliacis vaſis, enatus eſt pedum œdematoſus tumor: ex quo cachexiæ metus imminet, & inauſpicata reſultat prognoſis.

Observatio IX.

Nimia ad abortum proclivitas cum molarum excretione.

Requirebat aliquando opem meam generoſa mulier, XXXVIII. annorum, quæ abortum paſſa, utero ſubinde non rite expurgato, quater adhuc, quovis menſe ab imprægnatione tertio abortiverat. Quam abortiendi proclivitatem ut tollerem, hac uſus ſum medendi ratione: Per triduum quotidie quindecim pilularum balſamicarum veſperi deglutiendas, mane *ſal aperitivum, quod cremorem tartari, lapides cancrorum, tartarum vitriolatum, ſal Epſomenſe, & nitrum depuratum habebat*, propinavi: deinceps, ut per quinque dies balneis ex aqua fluviatili, cineribus clavellatis, mentha, meliſſa, ſalvia, floribus chamomillæ paratis inſideret, & ab his leniter ſudaret juſſi; atque hanc curationem alternando ter repeteret commendavi. Præterea, quum utero rurſus concepiſſet, alternis menſibus, venam in brachio tundendam curavi, hiſque obtinui, ut valeret optime, & debito tempore felicem excluderet fœtum. Verum enim vero poſt aliquot annos, neglecta venæ ſectione, rurſus abortivit; & abhinc non modo hyſtericis obnoxia pathematibus, verum etiam menſtrua primum parciora, deinde immodica fuit paſſa; quibus tandem animi deliquia, ac vomitus acceſſerunt; & denique moles carnea, membranacea, aſpera, intus celluloſa prorupit, qua excreta nimium ſanguinis profluvium conquievit. Quum vero majora inde mala timeret, me rurſus conſuluit. Ego itaque ſuaſi, ut commendata brevi ante curatione iterum uteretur, eamque ob inveteratam uteri malam diſpoſitionem, ad ejus robur inſtaurandum, quovis vere & autumno per aliquod tempus repeteret. Cæterum dedi infuſum theiforme ex meliſſa, ſcolopendria, ſalvia, betonica, floribus millefolii, hyperici & aniſo ſtellato paratum, ſinguloque mane ſorbillandum, & eaſdem ſpecies cum cereviſia fermentatas, ad potum ordinarium præſcripſi.

Epicriſis.

Concrementorum, quæ utero excluduntur, varia ſunt genera: primum audiunt molæ, quas & generationis & nutritionis ſuperiori pertractavimus obſervatione. Alterum eſt cruor congrumatus, in magnis fruſtis, quæ noſtri *einen Schutz*, ſive *einen Brand* dicunt, excretus; cujuſmodi obſervationem allegat RUYSCHIUS *obſ. chir.* 29. Datur quoque concrementum, quod, licet improprie, ſeroſam vocant molam, & nihil eſt aliud quam ſeroſa colluvies peculiari membrana incluſa; de qua & RUYSCHIUS *l. c. obſ.* 33. *&* HILDANUS *Cent. II. obſ.* 53. injiciunt mentionem. Noſtra ægrotans excluſit tam molas veras, quam cruorem congrumatum, quem magnis in fruſtis conſpicere licuit.

Hoc loco vero adhuc commemorare juvabit, quod ad excretorum, quæ ex utero fiunt genera, referenda ſint oſſa & partes integræ infantum intra uteri cavum putrefactorum. Contingit id vitii genus, ubi avulſis ſecundinis fœtus grandior fuerit, aut ejus abortiva excluſio adſtringentibus impeditur: & videtur fœmellis, ſi ſub alvi exoneratione egerantur ejuſmodi fruſta, ac ſi ex ipſis exirent inteſtinis. Qui de iis plura noſſe cupit, adeat SENNERTUM *prax. lib. IV. part.* 2. *ſect.* 6. *cap.* 7. TULPIUM *obſerv. Lib. IV. c.* 39. *&* THOMAM BARTHOLINUM *hiſt. med.* 14. *Cent. IV.* Mihi ipſi licuit ejuſmodi caſum haud ita pridem in fœmina annotaſſe; cui præter alias convenientes medicinas, pilulas ac balnea ex aqua dulci, nec non thermas ſubinde Carolinas commendavi fructu cum feliciſſimo.

Observatio X.

De frequenti abortu cum perpetuo vomitu.

Fœmina XXX. annorum, habitus corporis pituitoſi, mediocriter pinguis, ſeptimo decimo ætatis anno viro nupta, peperit in tempore fœtum vivum. Deinceps abortum paſſa fuit trimeſtrem; tumque ſucceſſive tres aut quatuor vivos fœtus in lucem edidit, quorum quemvis trium, aut ad ſummum quatuor menſium abortus ſubſequutus eſt. Hos abortus ſemper excepit admodum moleſta per octiduum uteri hæmorrhagia; qua ceſſante fluor albus acceſſit, ad hanc uſque diem inhærens. Præterea ſupervenit nauſea atque vomitus, tantaque inhæſit pertinacia, ut nullis huc uſque remediis debellari potuerit, eoque non ſolum omnes cibi, maximeque ſolidi, protinus rejiciantur, verum etiam ſub jejunio pituita inſipida quotidie eructetur. Quo in rerum ſtatu per annum noviſſimum bis iterum abortivit; perſiſtente vomitu, aliiſque hypochondriacis ſymptomatibus ſubinde cruciata. Conſultus ego commendavi primò balneum aquæ dulcis, cum origano, calamintha, balſamina, mentha cattaria, meliſſa, floribus chamomillæ vulgaris & romanæ illis incoctis, eaque ut per aliquot hebdomades,

des, extra graviditatis tempus, in uſum vocaret, ſuaſi. Verum triduo ante eorum uſum pilulas balſamicas propinavi; eaſque ſingulis ſeptem diebus balneis interpoſui. Præterea veſperi liquorem meum anodynum; atque ſub epulis eſſentiam corticum aurantiorum exhibui. Non minus vehementer laudavi rectam vivendi rationem, atque convenientes venæ ſectiones; ac denique thermarum Carolinarum tam internum quam externum uſum commendavi.

Epicriſis.

Præſens affectus ſpaſmodico eſt convulſivus, qui eas potiſſimum nervoſas partes, quæ ad uterum atque ventriculum pertingunt, occupare videtur. Quod ſi illius cauſas, & ex his remotiores, perſcrutemur, ipſa ſe offert ægrotantis conſtitutio atque temperies. Ea enim habitum corporis præ ſe fert ſpongioſum, ſubpinguem; qui copioſis quidem, ſed exilioribus inſtructus ſolet eſſe vaſis. Horum autem anguſtia, & fibrarum nativa laxitas id ſecum vehunt incommodi, ut humorum vitalium progreſſus difficilior ſit ac languidior: cui ſi vel mediocris animi juncta fuerit ſenſibilitas, facillimum eſt, ut diſtentis à mole ſanguinis ductibus, ſpaſmodici ac convulſivi accedant motus. Ejuſmodi vero ſubjecta, ſi puerperiis fungantur, & uterus poſthæc non rite purgatus ſit, ad convulſivas ſub nova imprægnatione uteri ſtricturas, abortuum cauſas proclivia eſſe, ex ſupra dictis patebit. Inde quoque ratio peti debet, cur in noſtra tot & puerperiis & abortibus fatigata, fluor acceſſerit albus? Hic enim primario uteri atoniæ, & inde cumulatis in ejus cavo ſordibus debetur; nec ceſſat, niſi reſtituto uteri robore, tantum abeſt, ut ipſe poſthæc fœcundæ conceptioni impedimento, & cauſa abortionum fiat. Sub tanto partium ſolidarum languore, ſanguinis & humorum dyſcraſiam generari, teſtatur & experientia, & confirmat ratio: quam in noſtro caſu fuiſſe præſto, docent hypochondriacæ paſſiones, & vomitus. Hîc nihil eſt aliud, quam ventriculi convulſivus motus; qui ſicuti à repletione, id eſt, ſanguinis in ejus vaſis ſtagnatione ſubnaſci poteſt, uti videmus in gravidis, circa tertium vel quartum potiſſimum ab imprægnatione menſem vomentibus: ita etiam ab inanitione ſuboritur, & ideo profuſo copioſius ſanguini ſupervenit. Cauſa hoc in caſu non videtur alia, quam quod loco generoſi ſanguinis, humores impuri, ſalſi & acres ad membranas ventriculi deferantur, eaſque ſtimulando fibras nerveas ad vomibundam ſubverſionem proritent. Neque enim inventu hinc difficilis eſt ratio, cur tam vomitus diuturnior exſiſtat, quam abortus frequentius redierit. Quamvis enim ægrotans noſtra multis variiſque medicaminibus uſa fuerit; ea tamen pleraque cognovi eſſe talia, quæ vel nimis calidiora ac ſpirituoſa, velut ſunt vulgaria carminativa, vel plane adſtringentia, vel ſaltem vivendi recta ratione neutiquam adjuta fuere. At enim vero in tam firmius radicata partium ſolidarum atonia perpetuæ inſtar regulæ habendum eſt; quod quo magis diæteticis, minuſque pharmaceuticis utamur ſubſidiis, eo felicior ſemper potiamur effectu. Et præterea opus eſt patientia: quo enim diuturnior fuit morbus, eo diuturniorem oportet eſſe blandam, naturæque convenientem curationem. Hæc igitur in præſenti caſu vix aliis, quam quas propoſuimus, medicinis obtineri poteſt; adeo ut illæ, non in noſtra ſolum, verum quoque pluribus, quæ noſtræ ſe tradiderunt curæ, ægrotantibus, nunquam non optatum ediderint effectum.

Præter huc uſque allatos, memorabiles de hoc adfectu adhuc invenies caſus in *conſult. medicinal. ſect. III. CXVI. CXVIII.*

FRI-

FRIDERICI

HOFFMANNI

MEDICINÆ

RATIONALIS SYSTEMATICÆ,

TOMI QUARTI,

QUO

SPECIALIS MORBORUM PATHOLOGIA,

& huic ſuperſtructa ſolida Therapia,

CUM MEDENDI METHODO,

CAUTELIS CLINICIS, ET MORBORUM

ENARRATIONIBUS, ADJUNCTA EPICRISI, EXHIBENTUR.

PARS QUARTA,

DOCTRINAM MORBORUM EX VISCERUM LABE

partiumque ſolidarum atonia perſpicua & demonſtrativa methodo tradens.

DEDITÆ

ARTIS SALUTARIS

STUDIO ASCLEPIADARUM PROGENIEI

STIPENDIUM HOC SEPTIMUM

CONFERT

OCTAVUM SI DEUS VITAM

VIRESQUE PROROGAT

VOVET

FRIDERICUS HOFFMANNUS.

PRÆ-

PRÆFATIO.

THERAPIÆ rationalis tomum quartum lectori peritiæ medicæ cupido jam exhibeo paulo tardius, quam promiſeram, ob increſcentes quotidie occupationes in ſenio, quo vires corporis non parum decreſcere incipiunt. Complectitur hic tomus ægritudines, quæ paulo longius protrahuntur admodumque difficilem recipiunt ſanationem; unde etiam chronicarum nomine veniunt, & recte duplicis eſſe generis ſtatuuntur, quarum aliæ à ſolidorum motu nimis adaucto naſcuntur, ut fere ſunt ſpaſmodico - convulſivæ, in præcedente jam tomo pertractatæ; aliæ contra à ſolidarum partium motricium imbecillitate tonoque ac robore dejecto, & abhinc dependente languidiori fluidorum motu oriuntur, quarum indolem & effectus jam deſcribere propoſitum eſt. Scire autem licet, hos morbos iterum dupliciter eſſe conſiderandos: alii quippe, qui mentem ac ſenſus afficiunt, in ſuprema corporis parte ſedem ſuam ac domicilium conſtituunt, quorum naturam, cauſas & medendi methodum in prioribus hujus voluminis capitibus paulo accuratius evolvere anniſi ſumus; reliquos, qui ex viſcerum medii & infimi ventris, quæ vitalium humorum elaborationi ac depurationi ſerviunt, atonia ortum trahunt, in poſterioribus capitibus accuratiori tam pathologicæ quam therapeuticæ conſiderationi ſubjecimus. Atque hi morbi in univerſum ejus ſunt naturæ ac conditionis, ut ob lentiorem & vacillantem ſanguinis & humorum circuitum ſtagnationes, vaſorum obſtructiones & indurationes, adeoque labem ſolidis partibus & viſceribus inferant vitæ infenſiſſimam, quæ profecto difficillime expugnatur. Quare etiam horum morborum ſanatio ſummam medentis prudentiam & accuratiorem appropriatorum ſummeque efficacium remediorum cognitionem deſiderat; ſiquidem in nullo morborum genere ars noſtra magis ſe manifeſtat, ac in cura chronicarum affectionum, quia ſub his parum potens natura haud facile vitium, altius inſidens, ſuis viribus excutit, quum contra confiteri omnino oporteat, artem in acutis parum valere; utpote in harum curatione plus ſibi natura vindicet, & ibi Medicus ſæpe ſpectatorem tantum agat. Neque hæc veritas antiquos rei medicæ ſcriptores latuit, ex quibus vel unicum CORN. CELSUM in teſtimonium vocare lubet, cujus verba, quibus *libro III.* præfatur, non alienum puto hic recenſere: *In nullo quidem*, inquit, *morbo plus ars quam natura ſibi vindicare poteſt, utpote cum, repugnante natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoſcendum medico eſt parum proficienti in acutis morbis, quam in longis. Hic enim breve ſpatium eſt, intra quod, ſi quod auxilium non profuit, æger extinguitur; ibi & deliberationi, & mutationi remediorum tempus patet.* Ad hoc adſertum paulo clarius intelligendum multum juvabit, quando ad naturam, quæ ab antiquiſſimo artis noſtræ parente in pluribus locis morborum medicatrix ſalutatur, attentius advertentes quid poſſit quidque valeat in acutis & valde gravibus affectionibus, rite perſcrutemur. Naturæ autem nomine hoc loco non ſapiens quoddam, corpori animantium inſidens & functiones ejus dirigens principium; ſed nos in felicioris ſeculi medici luce conſtituti, nihil aliud, quam jugem ac perennem ſanguinis & humorum per compagem corporis mere vaſculoſam in orbem motum, à cordis & vaſorum omnis generis ſyſtaltica vi dependentem intelligimus; cujus beneficio corpus in ſe corruptioni expoſitum per continuam heterogenearum partium ſubtractionem à putredine vindicatur. Et hic motus vere vitalis, qui à rebus & cauſis mere naturalibus & externis, potiſſimumque ab aëre & alimentis, recte id pronuntiante HIPPOCRATE, proficiſcitur, non modo ſanitatem conſervat, ſed etiam ad ſanationem morborum multum valet. Nam intenſior & celerior in acutis redditus ipſam cauſam, quæ febrem inducit, brevi & certo tempore, per congrua emunctoria eam expellendo, tollit & ſæpius ægritudines periculi pleniſſimas, ipſam peſtem, inflammatorias & exanthematicas febres, ſua ſponte, parum adjuvante Medico, feliciter perſanat. Res vero longe aliter ſe habet in longis affectionibus, ubi languidior & tardior ſanguinis circuitus ad ingignendos morbos, accumulando materiam excrementitiam, multum contribuit. Tantum enim abeſt, ut cauſſæ morbificæ, altius vitalibus partibus inſidenti, elidendæ & foras eliminandæ ſufficiat, ut omnino

opus ſit Medico, qui conſilio & auxilio ſuccurrens efficacibus remediis materiam valetudini infenſam ad excretionem præparet, pertinaces obſtructiones ſolvat, & ſanguinis ſegniorem motum augendo, per aperta emunctoria, quæ noxia ſunt proſcribere contendat. In morbis igitur chronicis, tum avertendis, tum ſanandis & levandis, Medicus omnino artis præſtantiam quam optime poteſt oſtendere, & nominatim quidem in diuturnis febribus, in morbo melancholico-hypochondriaco, cachexia, tabe, hydrope, ſcorbuto, lue venerea, aſthmate convulſivo, gonorrhœa & fluore albo inveterato, ſphacelo, morbo nigro Hippocratis, hæmoptyſi, cruento vomitu & hujus generis pluribus; quæ ope naturæ nunquam ſaneſcunt, ſed utique deſideratiſſimam Medici opem poſtulant. Quicunque itaque in ejuſmodi morbis præ aliis laude quidquam digni efficere poteſt, is certe aliis præferendus & præſtantiſſimus habendus eſt. Verum, ſicut peritia Medici in hiſce morbis quam maxime ſe prodit; ita etiam ignorantia & imperitia, ſi quis non recte eos tractare novit, ſe manifeſtat. Certe, ſi veritatem non diſſimulare debemus, inter perpaucos eminent illi, qui in contumacibus hiſce morbis, quid noceat vel proſit recte dijudicare valent: pauci quoque ſunt, qui intimas eorum cauſſas, ad quas tollendas omnis medentis dirigi debet intentio, & ſedes, ubi conſiſtunt & tyrannidem ſuam exercent, vere perſpectas habent; multo minus appropriata & efficacia adverſus eos remedia norunt. Surrexerunt noſtra tempeſtate, qui ex plethora atque ex ſanguinis excretionibus deficientibus & ſuppreſſis omnem chronicarum paſſionum originem derivare ſummo ſtudio contendunt, quum tamen, re altius perſpecta, magis à boni ſanguinis defectu, ſeri excrementitii colluvie & copia, debilitate generis nervoſi & viſcerum labe, earum origo & ſymptomatum cauſſa ſit derivanda. Ex qua falſa theoria, perverſa demum medendi ratio proceſſit; ſiquidem fere omnis generis chronicos morbos per venæ ſectionem in pede crebrius inſtituendam & per medicamenta, quæ fluxum ſanguinis, præſertim in viris hæmorrhoidalem, promovent, & avertere & perſanare ſibi perſuaſum habent, effectu tamen minus auſpicato ſuccedente. Nam ubi nec ſanguinis eſt abundantia, neque natura ad iſtum fluxum eſt diſpoſita, fruſtraneus eſt omnis labor, quin potius non ſemel, ſed ſæpius obſervavi, diu continuata hac methodo tractatos ægros in pathemata hypochondriaca, à quibus liberi antea fuerunt, incidiſſe, vel illa ipſa longe pertinaciora reddita fuiſſe. Quod ſi enim nimia ſanguinis profuſione robur partibus, quæ digeſtioni, ſanguificationi & ſalutaribus excretionibus ſerviunt, ſubtrahitur, vis alimentorum digeſtrix imminuitur, & crudi humores abeunt in ſanguinem, qui dein ad inteſtinum rectum plus juſto appulſus & exitum ibi non inveniens dolentes cœcas hæmorrhoides, ſtagnationes & moleſtas in oſſe ſacro dorſoque tenſiones & ſpaſmos proritat; ut hinc facile ſit intellectu, hanc quidem medendi methodum non prorſus carere ſuo uſu, minus tamen eſſe univerſalem, ſed pro ratione corporum & cauſſarum morboſarum valde limitandam. Quum itaque ex falſis ſuppoſitis hypotheſibus & præjudicatis opinionibus ordinario falſæ concluſiones & perverſa judicia naſci ſoleant, certe non ſubit mirari, quare qui ſupra commemoratæ pathologiæ favent, nullam niſi in partibus infernis & pede admittere venæ ſectionem velint, rejecta prorſus illa, quæ in ſuperioribus & manu inſtituitur, ex metu, ne ſalutaris excretio per venas ſedis præpediatur: quum tamen ex Veterum æque ac Recentiorum & noſtra quoque obſervatione per venæ ſectionem in plethoricis in manu decenter inſtitutam moleſtiſſimus ille fluxus per hæmorrhoides, qui ſumma circumſpectione in regimine vitæ per omne reliquum tempus eget, ſaluberrime poſſit præcaveri. Plura mihi obvia recenſere poſſem exempla, ubi in ſanguine plenis & vegetis corporibus, in quibus nulla ad hunc fluxum diſpoſitio nec proclivitas apparuit, repudiata ſanguinis miſſione in manu, ea tantum in pede fuit inſtituta, propter exiguas autem venas parum ſanguinis effluxit, graves chronici morbi, ut ſunt aſthma ſanguineum cum hydrope anaſarca junctum, affectus ſoporoſi, paralytici quoque & podagrici ſuborti fuerunt, qui per ſufficientem ſanguinis è ſecta in manu vena detractionem inſigniter levati & convenientium remediorum ope ſanati fuerunt integerrime. Ceterum ingenue etiam hoc loco confitendum eſt, communem, quæ noſtris temporibus viget, chronicis affectionibus medendi methodum maxima ex parte præpoſteram eſſe atque perverſam; adeo ut inde non convaleſcant ægri, ſed pejus potius habeant & diutius torqueantur. Plurimi in hac male fundata verſantur opinione, in rebellibus hiſce morbis vi quadam & multum validis medicamentis opus eſſe ad obſtructionum repagula referanda, humores viſcidos & in minimis meatibus ſubſiſtentes fortiter reſolvendos eoſque per excretoria ejiciendos:
quare

quare non temperatis, lenioribus & ſic dictis Galenicis, ſed activis, fortioribus, chymico igne excoctis & ex mineralium regno petitis ad averruncandos hos morbos remediis utuntur; cum tamen vera & confirmata ſatis experientia contrarium plane doceat. Nam ſi ullo in morbo ſanando exquiſita victus ratio, moderatum vitæ regimen & remedia leniora, temperata diætetica & paregorica uſum præſtant eximium, id ipſum certe de longis & diuturnis affectionibus valere arbitror. Ego hinc plena teſtari fide poſſum, me, qui jam per quinquaginta & ſex annorum ſpatium, annuente Deo, artem exercui & docui, præ multis aliis in vincendis chronicis morbis felicem fuiſſe, potiſſimumque operæ pretium feciſſe per decentem aëris & locorum mutationem, corporis variam exercitationem, per aquæ puræ & aquarum mineralium tam frigidarum quam thermalium potum, per lactis ejuſque ſeri dulcis & aciduli, ptiſanæ, infuſorum ſpecierum appropriatarum ex aqua uſum, per interna valde temperata corrigentia & evacuantia, item balſamica nervina, per balnea, inſeſſus, pediluvia, fomenta & demum quoque per abſtinentiam tenuemque victum; ſi modo patientia, ægrorumque obedientia & ſufficiens ad medendum tempus acceſſerit. Neque vero diſſimulandum eſt, inter cauſſas, cur multi difficiles morbi ad ſanitatem non reducantur, hanc potiſſimum valere, quod tam Medici quam ægrotantes utplurimum, niſi ſtatim auſpicatum remediorum effectum conſpiciant, ad crebram mutationem medicamentorum valde proclives ſint. Et revera nihil magis valetudini officit, ac crebrior remediorum variatio & copia. In univerſum quippe tenendum eſt, omnis generis morbos, maximeque diuturnos, non multa & varia, ſed pauca, ſelecta, & ſimplicia magis quam compoſita, leniora, quam validiora deſiderare remedia, ſed eorum continuatione opus habere. Nam uti natura in omnibus eſt ſimplex & ſimplices quoque morborum ſunt cauſſæ; ita quoque in ſanando & ſimplicitate & pauco adparatu gaudet. Et uti in magnis rebus expediendis tempore ſufficienti opus eſt, ſic pariter id valet in artis operibus. Ultimo loco inter cauſſas ægræ curationis nec hoc reticendum puto, quod ægri, præſertim malo hypochondriaco afflicti, peculiari animi adfectu laborent, qui mihi nomine pharmacomaniæ venit, quo perpetuo medicamina urgent & omnes, qui nomen gerunt Medici, in conſilium adhibent, eorumque medicamentis utuntur, inde vero efficiunt, ut nunquam valetudinem recuperent. Præfari hæc volui brevibus circa curationes morborum, qui ex atonia oriuntur & in præſenti libro explicantur, ut in limine quaſi B. L. perſpiciat, quam viam in iis pertractandis ingreſſus fuerim, quamque methodum artem exercentibus commendandam præcipue judicem, nullus dubitans, quin, ſi non præſens ætas, tamen poſteritas veritatem & inſignem fructum ex ſcriptis meis ſit petitura, præſertim ſi à præjudiciorum dura ſervitute liberatos animos lectores attulerint, & uſu rerum tantum profecerint, ut à ſolida multorum annorum experientia mihi enata præcepta, experiendo intelligere & comprobare valeant.

CONSPECTUS
CAPITUM,
Quæ hoc Volumine continentur.

CAPUT I. *De nervorum reſolutionibus*
II. *De adfectibus ſoporoſis, comate, caro, & lethargo*
III. *De vertigine*
IV. *De gutta ſerena*
V. *De viſus imbecillitate*
VI. *De auditus vitiis*
VII. *De aphonia*
VIII. *De delirio melancholico & maniaco*
IX. *De virium lapſu & animi deliquiis*
X. *De ſubita morte & morbis inſanabilibus ex polypo oriundis*
XI. *De adfectione phthiſica, ſive tabe*
XII. *De cachexia icterica*
XIII. *De cachexia & chloroſi*
XIV. *De hydrope*
XV. *De flatulentia & adfectione tympanitica*
XVI. *De cachexia uterina, ſive fluore albo*
XVII. *De gonorrhœa benigna & maligna.*

CAPUT PRIMUM.

DE

Nervorum Reſolutionibus.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Qui morbi in hoc capite pertractentur.

DE morbis ex viſcerum, partiumque ſolidarum atonia oriundis ſcripturi, recte ab iis incipere poſſe videmur, qui in capite, principe totius machinæ humanæ parte, ſuam habent ſedem, partiumque in eo ſitarum atonia vel debilitate nituntur. Inter quos quidem primum jure meritoque locum occupant nervorum reſolutiones, quas medica ſchola apoplecticorum, hemiplecticorum, & paralyticorum nomine exprimere ſolet affectuum. Nec erit alienum, hanc morborum, non adeo multum inter ſe diſcrepantium, eaſdemque ferme origines agnoſcentium trigam, uno hoc & primo ſimul complecti capite.

§. II.

De organis motuum & ſenſuum.

Omnes hi morbi verſantur circa ſenſus motuſque noſtri corporis, & eorum organa, quorum primaria nervos eſſe, & inde conſtructas nervoſas ac membranaceas partes, nemo eſt Medicorum, qui dubitaverit. Nervus componitur ex canalibus tenerrimis, fluidum tenuiſſimum vehentibus, & à membrana, meningum cerebri propagine incluſis. Ambiens hæc membrana omnis generis vaſculis, etiam lymphaticis inſtructa eſt; unde & inflammari & tumere poteſt: annotantibus celeberrimo BOERHAAVE *prax. med. P. V. pag.* 11. & BARTHOLOMÆO de MOOR *Pathol. cerebri Cap. X. pag.* 302.

§. III.

Quid ſit nervi tenſio, & debilitas.

Quæ cauſſa per nervos ſenſum motumque corpori præſtet, multis quidem eo uſque agitatur controverſiis; nos vero non aliam, ſcopo præſertim medico magis accommodatam, agnoſcimus, quam fluidum ſubtiliſſimum, lymphaticum puriori aëreo-ætherea elaſtica ſubſtantia imbutum, quod ab arterioſo ſanguine intra cerebri, cerebelli, medullæque ſpinalis canaliculos ſecretum, & in tubulos fibrillarum nervearum, ex his in nervos, & denique in omnes, totius corporis nervoſas partes truditur. Fluidum hoc ſufficienti quantitate, & proportionato impetu in nervos & nervoſas membranas producit horum tenſionem: qua recte conſtituta, ſenſus motuſque per totum corpus optime vigent, ipſique nervi naturali tono & elatere præditi dicuntur. Robuſti autem vocantur nervi, ſi particulæ minimæ illos conſtituentes ita cohærent, ut vi fluidorum naturali, quin & hac paullo majori ſuperandæ exiſtant pares: à qua, ſi ob cohæſionem laxiorem ſuperantur, debilitatis accuſamus nervoſum genus.

§. IV.

Quomodo fiant ſenſus, & motus voluntarii.

Nervus naturaliter tenſus fluido nunquam non plenus eſt: hinc in ultima ſui extremitate vel leviter attactus, impreſſum ſibi motum juxta hydraulicas leges ad cerebrum & commune ſenſorium uſque incredibili celeritate propagat; haud ſecus, ac ſi tubulum aqua repletum, & in utraque extremitatum veſica munitum videas, qui motum uni extremitati impreſſum, protinus cum digito alteri extremitati incumbente communicat. Hanc ſenſuum nomine ſignificamus actionem. Motus voluntarii inſtrumenta ſunt muſculi, ex fibris nerveis ſeu tendinoſis, & carneis, quæ fibrillis nerveis undique ſunt intertextæ, compoſiti, qui hunc in modum ſuas perficiunt actiones: Fibræ nervoſæ & tendinoſæ una cum carneis eo uſque tendi & lympha adimpleri debent, ut tranſeuntem per muſculum ſanguinem paullo remorentur; qui ſubſiſtens inflat ventrem muſculi, & hoc intumeſcente abbreviatur muſculus, ejuſque finis una cum adnexa ei parte movenda verſus principium trahitur: unde ſub actione muſculus attactu durior, ac velut renitens deprehenditur. Hinc in ſcopum noſtrum colligimus, ad præſtandos motus majorem vim, & copioſiorem fluidi nervei influxum requiri, quam quidem ad ſenſus.

§. V.

Definitio reſolutionis nervorum, ejuſque differentia.

His præmiſſis, clariſſime patet, quod imminuto fluidi tenuiſſimi in nerves influxu, horum actio, tam ad motus quam ad ſenſus præſtandos, vel prorſus aboleri, vel ſaltem ex parte impediri debeat: & ex hoc fonte naſcuntur morbi, quos titulo *reſolutionis nervorum* complectimur. Per hanc enim intelligimus *movendi, vel ſimul ſentiendi impotentiam, ab imminuto fluidi nervei in nervos influxu dependentem.* Hujus varii ſunt gra-

gradus, è quibus primum binos, tanquam generaliores notabimus: vel enim motus voluntarii, & actiones animales, omnes ſenſus, ipſiuſque rationis uſus pereunt, homoque velut fulmine perculſus concidit: vel, ſenſuum ac rationis uſu exiſtente integro, motus ſaltem voluntarii ac animales actiones, vel ad ſummum ſenſio tactus langueſcunt, vel prorſus abolentur. Priori in caſu morbi reſultant apoplectici; poſteriori vero paralytici.

§. VI.

Apoplecticorum affectuum gradus.

Apoplexiæ tres iterum ſunt gradus: quorum ſummus & nunquam non lethalis eſt, ſi cum ſenſibus, motibuſque animalibus, vitales ſimul, omneſque totius corporis actiones uno impetu proſternuntur; de qua MED. SYST. *Tom. IV. P. II. S. I. Cap.* 7. ſub titulo hæmorrhagiæ cerebri egimus. Alter gradus tollit ſenſuum, motuumque voluntariorum ac rationis uſum; non autem vitales proſternit actiones, nec in mortem ſemper terminatur, ſed plerumque in hemiplecticos tranſit affectus. Tertius denique, ac leviſſimus, qui etiam apoplexiæ ſpaſmodicæ nomen meretur, iiſdem ac ſecundus ſe prodit notis: differt tamen ab eo, quod breviori tempore penitus debelletur, & rarius in paralyticos abeat affectus. Et de hoc leviori apoplexiæ gradu hoc potiſſimum nobis agendum erit loco.

§. VII.

Hiſtoria apoplexiæ levioris.

Ea his ſe prodit notis: antecedunt per ſatis longum tempus ſenſuum, viſus potiſſimum ac auditus imbecillitas, vertigo, artuum gravitas, tremor, actionum animalium torpor, & plerumque paſſiones hypochondriacæ vel hyſtericæ. Hæc inter improviſo contingit, ut homo omnibus ſenſibus, rationis uſu, ac motibus animalibus privatus proſternatur; exhibeat pedes, artuſque inferiores frigidos, cutim aridam, ſpaſmoque conſtrictam, faciem vero & oculos rubentes, ſanguine turgidos, & arterias fortiter celeriterque pulſantes. In tali paroxyſmo per aliquot horas conſtituti, vel vomitibus quibuſdam ſponte ſubortis viſcidæ multum reddunt ſaburræ, vel ſudores per totum corpus erumpentes experiuntur, tumque ad ſe redeunt, atque rationis haud ſecus, ac ſenſuum motuumque recuperant integritatem. Multi narrant, ſub tali paroxyſmo conſtrictas ipſis fuiſſe fauces, deglutiendi vim abolitam, pectusque vinculis quaſi coarctatum. Reperit ejuſmodi inſultus, niſi medela feratur, ſæpius, tandemque in mortiferam cerebri tranſit hæmorrhagiam.

§. VIII.

Morborum paralyticorum differentia.

Contra vero hemiplectici morbi audiunt, ſi ſalvo rationis, motuumque vitalium uſu, movendi tantum juxta voluntatem potentia, aut cum ea ſenſus tactus labefactatur. Talem hemiplexiam ſive paralyſin dari univerſalem, quæ totum corpus afficeret, negamus, niſi forſan ſub ipſa apoplexia: nec credimus, dari paraplexiam, qua totum corpus, ſalvo manente capite, reſolveretur; noſtræ ſaltem praxi nunquam ſe talis obtulit morbus. Omnis potius paralyſis vel alterutrum corporis latus, idque totum afficit, & movendi, atque ſimul ſentiendi potentia privat; vel certæ tantum parti inhæreſcit. Prior *hemiplexia* dicitur; ſi quando dimidium capitis ac faciei latus, ſimul ſit reſolutum, alias non niſi paralyſis alterutrius lateris audit: poſterior vocatur *paralyſis particularis*, & eſt vel *vera* vel *ſpuria*. Illa ſedem ſuam plerumque in ſpinali medulla, ejuſque mox ſuperiori, mox media, mox inferiori parte habet, & movendi pariter ac ſentiendi aufert potentiam: hæc movendi ſaltem quadam impotentia ſe prodit, & humorem per metaſtaſin ad ipſos nervos devolutum, hoſque comprimentem pro cauſſa agnoſcit.

§. IX.

Hiſtoria morborum paralyticorum.

Hemiplexia vel prægreſſum inſultum apoplecticum ſequitur; vel abſque eo cum refrigeratione lateris paſſuri & præcedente vertigine incipit, & ſenſim in motus ſenſuſque definit abolitionem. Sanum latus ſæpenumero ſpaſmodicis ac convulſivis agitatur motitationibus; oriſque canina non raro conſpicitur tortura; & progrediente malo mentis quoque functiones, & cum primis memoria labaſcere incipiunt. In paralyſi particulari, annotante CÆLIO AURELIANO *Lib.* 2. *Cap. I.* antecedit partis paſſuræ gravedo, tardus motus cum ſtupore, pallore, & torpedo: pars affecta laxa eſt, mollis, flaccida, attactu frigida, & vel atrophica, vel tumore œdematoſo imbuta cernitur. Caveas vero, ne motus voluntarii impotentiam, quæ paralyſin comitatur, confundas cum ea, quæ rheumaticis arthriticiſque nonnunquam jungitur affectibus: hanc enim partis affectæ dolore, ſpaſmo & ſæpius convulſione ſtipatam deprehendimus; quæ moleſtiæ ab affectibus paralyticis valde ſunt alienæ.

§. X.

Species paralyſeos particularis.

Paralyſis particularis varias afficit partes. Nonnunquam artus inferiores una cum imi ventris partibus, integris illis, quæ ſupra diaphragma ſunt, mox movendi ſolum potentia, mox ſentiendi ſimul facultate privantur: tumque urinæ & alvus contra voluntatem redduntur, ac tandem tumor œdematoſus, lenta febris & mors ſuccedunt. Interdum brachia & manus paralyſin patiuntur, quæ ſi ſpuria fuerit, & poſt colicam evenerit, dicitur pareſis ex colica; ex aliis vero cauſſis orta paralyſeos manuum nomen obtinet. Datur paralyſis palpebrarum, ubi hæc nequeunt attolli, & invitus lacrymarum fluor urget. Linguæ reſolutio dicitur aphonia, quam ſuo loco pertractaturi ſumus. Si pharynx paralyſi afficitur, omnis aboletur deglutitio; cujus differentiam à ſpaſmo pharyngis videas in MED. SYSTEM. *Tom. IV. P. III. S. II. C.* 5. §. 6. Oeſophagus, ventriculus ac inteſtina in moribundis reſolvuntur, tumque aſſumta, maxime potus cum ſtrepitu, murmuribuſque deſcendunt. Paralyſis ſphincteris ani per inteſtini recti procidentiam ac fæcum involuntariam excretionem ſe prodit; veſicæ urinariæ ex invito urinæ fluxu judicatur; veſicularum ſeminalium ex perpetua ſeminis effuſione cognoſcitur; muſculorum membri virilis a denegata concumbendi & membrum erigendi potentia ſignificatur. Cordis dari paralyſin, quam mors repentina abſque ullis evidentibus cauſſis eveniens innuit, è veteribus jam *Herophilum* crediſſe refert CÆLIUS AURELIANUS. *L. II. C. I. p.* 348. & è Recentioribus adfirmat celeberr. BOERHAAVE *Prax. med. P. V. pag.* 13.

§. XI.

Cauſſa proxima reſolutionis nervorum.

Proximam cauſſam & formalem recenſitarum affectionum rationem in plus minus intercepto

cepto fluidi nervei in nervos influxu conſiſtere, ex §. IV. & V. quivis poterit intelligere. Inde quoque ſtatim adparebit ratio, cur alia vera, alia ſpuria ſit paralyſis. Hæc enim facilius fit, quam illa; quoniam ſenſus abolitio totalem fere fluidi nervei defectum ſupponit, motus autem impotentia imminutum ſaltem ejus influxum ſequitur. Quæ vero cauſſæ remorari valeant hunc influxum, curatius indagari oportet. Plures medicorum obſtructionem nervorum accuſarunt; ſed eam locum habere non poſſe, vel ipſa tam tubulorum nerveorum, quam contenti in ipſis liquidi ſubtilitas docet; id quod fuſius demonſtravit BARTHOL. de MOOR *Path. Cer. C. X. p.* 283. Vera potius cauſſa eſt vel ſolutio continui nervorum, uti in vulneribus, aliiſque violentis contingit læſionibus; vel compreſſio aut nervorum ipſorum, aut principii eorundem, à quacunque re ipſis præter naturam incumbente facta. Quum vero unicam hanc omnis nervorum reſolutionis ſtatuamus cauſſam; ea tamen diverſos producere animadvertatur effectus: videndum, in quo diverſitatis conſiſtat fundamentum.

§. XII.

Sedes apoplexiæ & hemiplexiæ, cum ſectionibus iis morbis peremtorum.

Hoc nimirum unice in loci, qui fovet mali cauſſam, diverſitate, quærendum eſſe, & ratio ſuadet, & ſectiones anatomicæ his morbis peremtorum teſtantur. Omnes enim, qui obſervationes ejuſmodi conſignarunt Medici, ut WILLISIUS, BONETUS, WEPFERUS, probe annotarunt, quod in apoplexia defunctis, vitium nunquam non in cerebro, ejuſque ventriculis, nec non in cerebello obhæſerit: Conf. bini notabiles caſus de apoplexia lethali, altera ex hydrope cerebri, altera ex ſanguine in illo extravaſato, quos BRUNNERUS in A. N. C. *an. I. dec. III. obſ.* 153. & 154. recenſuit. Contra vero in hemiplecticis alterutrum medullæ ſpinalis principium, vel extravaſato ſero inundatum, vel tumoribus compreſſum fuiſſe, iidem perhibent auctores. De ſeri ibi facta extravaſatione, BONETUS *ſepulchr. L. I. Sect. XV.* obſervationes recenſet; tumorem tunicaceum ibi viderunt WEPFERUS *in auctario hiſt. XIV.* & BRUNNERUS *l. cit. obſ.* 154. Silentio prætermittemus abſceſſus, vulnera, ulcera &c. quæ medullam ſpinalem afficiendo hemiplexiam, cerebrum penetrando apoplexiam producere obſervantur. Ad hæc ſi ex anatomia repetamus, nervos vitalibus functionibus deſtinatos ex cerebello; ſenſibus tributos ex baſi cerebri; & motibus voluntariis ſenſuique tactus dicatos, maximam partem ex medulla ſpinali propullulare: facile colligere poterimus, in omni apoplexia cauſſam nervos comprimentem, intra cerebrum; in paralyſi vero intra medullam ſpinalem; & ſpeciatim in hemiplexia circa alterutrum medullæ principium conſiſtere.

§. XIII.

Cauſſa mediata apoplexiæ levioris ſanguineæ.

Inter cauſſas vero, quæ compreſſionem nervorum in cerebro efficiunt, & tenuiſſimi ac mobiliſſimi liquidi in eos influxum intercipiunt, principem fere ſtagnatio & ſubſiſtentia ſanguinis in vaſis membranarum cerebri locum tuetur; quæ ex valde impedito ejus per venas & ſinus venoſos libero circuitu & reditu verſus cor pronaſcitur. Nam cum ſanguis majori niſu & impetu ad caput fertur, quam ut æquali proportione in venas recipi poſſit, ob vaſa nimium diſtenta & expanſa ſubſiſtit, quod potiſſimum evenit in plethoricis, hypochondriacis, nephriticis & hyſtericis ob violentos inferiorum partium ſpaſmos. Naſcitur hac ratione interdum levior apoplexiæ ſpecies, quam ſpaſmodicam nominare conſueſcimus, eo quod remittentibus ſpaſmis & derivata ſanguinis & humorum mole verſus inferiora liberiorique ſanguinis circuitu per vaſa reſtituto vis mali mox remittere ſolet; quod potiſſimum fit mature ſecta vena, & alvo per clyſterem aperta. Sub hoc paroxyſmo plerumque facies rubet, pulſus adeſt celer & plenus, motus & ſenſuum eſt abolitio, & ſudore interdum corpus totum diffluit.

§. XIV.

Cauſſa mediata apoplexiæ & hemiplexiæ ſeroſæ.

Quod ſi vero hæc ſtagnatio diutius obhæſerit, & in ſubjectis ſero abundantibus contigerit: ſecedunt ſenſim ſucci tenuiores ſeroſi per porulos vaſorum præter naturam expanſorum, incumbunt nervis, eoſque comprimunt. Hoc ſi fit in baſi cerebri naſcitur apoplexia, ejuſque alter gradus juxta §. VI. quæ delabente ad alterutrum medullæ ſpinalis crus ſero poſt ſe relinquere ſolet hemiplexiam. Hæc ex eadem cauſſa, ſine prævia gignitur apoplexia, ſi ſerum a ſtagnante cruore ſecedens protinus ad medullam decumbit ſpinalem. Et talis hemiplexia vocatur ſeroſa, quæ corripit ſubjecta potiſſimum pituitoſa, ſanguineo-plegmatica; pulſus in ea eſt debilis, languidus, facies pallida, quædam ſomnolentia, & ſenſuum torpor. De ea veriſſimum eſt, quod, annotantibus medicis, maximeque CÆLIO AURELIANO *L. II. C. I.* præ aliis ſenibus, autumnali inprimis ac hiemali tempore ſit familiaris.

§. XV.

Cauſſæ remotiores ſunt 1] nimia ſanguinis moles.

Inter cauſſas remotiores, quæ pro ſubjectorum varietate mox ſanguineam, mox ſeroſam producere valent hemiplexiam, primum locum tuetur ſanguinis nimia moles in ſubjectis activioribus, laxoque & ſpongioſo corporis habitu præditis. Quæ quidem iis inducendis malis eo eſt opportunior, quo magis humores commoventur: hi enim ebullientes, expandunt nimium tenerrima cerebri vaſcula, ac nonnunquam plane extravaſantur. Hinc explicatu facillimum eſt, cur plethorici ex improviſo dictis affectibus corripiantur à nimio veneris uſu, à largiori vini calidioris potu, à balneis nimis calidis, à fortiori ſub cœlo fervidiori corporis motu, ab inſolatu (vid. PROSP. MARTIANUS *Comment. p.* 102.) à gravioribus animi adfectibus, & à crapulis maxime ſi acceſſerit refrigeratio: mihi quoque in promtu ſunt exempla eorum, qui vino, vel cereviſia bene farti, & ſubinde refrigerati, apoplexia ſubito perierunt.

§. XVI.

2] Spaſmi partium inferiorum & excretionum ſanguinearum ſuppreſſio.

Deinceps nimia ſanguinis moles ad nervorum contribuit reſolutionem, ſi per ſpaſmos abdominis & partium infernarum, quacunque de cauſſa productos, ad ſuperiora, maximeque caput compellitur, & in eo ſtagnat. Hinc derivanda ratio apoplexiæ ſpaſmodicæ & hemiplexiæ ſanguineæ, quæ accidit ſubjectis hypochondriacis, ac hyſtericis: qualem notatu perquam dignum caſum in CONSULT. MED. *Tom. I. Sect. I. caſu XIX.* reperies. Hinc etiam in praxi medica ſæpenumero licet obſervare, menſium & hæmorrhoidum excretionem non rite ſuccedentem

ad

ad nervorum reſolutiones quamplurimum conferre; id quod patet ex obſervatione *loc.cit. caſu XXV.* allegata. Eo certius vero paralytici morbi ab excretionum ſanguinearum, actu fluentium, ſubitanea cohibitione excitari poſſunt: adeo, ut eos, accedentibus ſub fluxu menſtruorum, hæmorrhoidum & lochiorum, gravi terrore, vehementi refrigeratione, & incongruo remediorum adſtringentium, repellentium ac opiatorum uſu, ſæpius accerſi videas.

§. XVII.

] *Excre- ionum ſe- oſarum ohibitio.*

Sic purpureus corporis noſtri latex ſui ſtagnatione paralyſes & apoplexias, plerumque tamen ſanguineas & tranſitorias; ſucceſſu vero temporis etiam ſeroſas, eaſque diuturniores producit. Verum has immediate gignit ſeroſa colluvies, majori, quam par eſt copia, ad caput congeſta, nervorumque principiis incumbens. Hinc ſi ſeroſæ excretiones, ſudores critici, tranſpiratio inſenſibilis, ſalivæ nimius effluxus, ſive qui ſponte fit, ſive à mercurialibus medicinis provocatur, ſeroſæ manationes ex auribus, oculis, naribus, ulcuſculis inveteratis, fonticulis, fœtor pedum &c. ſubito coercentur, exſiccantur & reprimuntur: graviſſimas oriri paralyſes, experientia compertum habemus. Hanc ob cauſſam infantili etiam ætati, cui alias parcunt, inſidiari ſolent affectiones paralyticæ: qualem obſervationem de infante bimulo, ex prohibita tranſpiratione paralytico legas in *cit.* CONSULT. MED. *Tom. I. Sect. I. caſu XXVI.* Ex eodem fundamento diuturnior in locis frigidis humidiſque commoratio & obambulatio ad nervorum reſolutionem contribuit; quales notatu dignos caſus recenſet FORESTUS *Lib.X. obſ.* 83. & 84.*ſeqq.* Huc pertinet ea, quam A. N. C. *dec. III. anno VII. & VIII. obſ.* 203. de ſeptuagenario poſt evaneſcentem ſubito ſurditatem apoplexia lateris dextri correpto allegant obſervatio: quæ non niſi ſero, primum ſurditatis cauſſa, dein per metaſtaſin ad medullam dextri lateris devoluto debetur.

§. XVIII.

] *Exanthematum retroceſſiones.*

Hæc mala eo graviora machinatur ſerum ad caput congeſtum, ſi fuerit acre, purpuraceum, ſcorbuticum, & ab artubus externis, corticeque cutaneo male feriatis artibus, unguentiſque repellentibus ac ſulphuratis intus revocatum. Extant hinc quam plurimæ obſervationes, quod achores, cruſta lactea, tinea capitis, ſcabies, purpura &c. repulſæ preſſo poſt ſe pede traxerint paralyſin. Eodem modo res ſe habet cum morbis arthritico-podagrico-rheumaticis, quos ſero acri ad membranaceas artuum & juncturarum partes incumbente foveri notum eſt: hoc enim ſi vel opiatis & adſtringentibus medicinis, ſopito hinc dolore, intus agatur, vel ex naturali imbecillitate retrocedat: cauſa fit pertinaciſſimæ nervorum reſolutionis. Sic obſervationem de hemiplexia ex rheumatico-arthritico affectu ſuborta legas in CONSULT. MED. *T. I. caſu XXI.* Huc inprimis pertinet paralyſis ſic dicta ſcorbutica, quæ nunquam non ſpuria eſt, & à ſero acri ſcorbutico huc vel illuc circa nervos ſtagnante, eoſque comprimente ſuos mutuatur natales.

§. XIX.

5] *Mercurialia inepte adhibita.*

Mercuriales porro medicinæ ejus ſunt indolis, ut in corporibus impuris & debilitatis ad movendam ſalivationem minus recte uſurpatæ, nervorum inducant reſolutiones. Mercurius enim in corpore cum particulis ſalinis ac excrementitiis mixtus, vim obtinet fortiter ſtimulantem, qua præſertim in glandularum ſubſtantiam nerveo-fibroſam agit, adque hanc majorem humorum ſalivalium & lymphaticorum affluxum concitat. Horum effluxus per ſputationem ſi quacunque de cauſſa ſiſtatur; facile fit, ut perennante nihilo ſecius affluxu, illi ſucci copioſius ad ſpinalis medullæ principia, ipſoſque nervos ruant, ibidemque ſtagnando ac comprimendo, influxum nervei fluidi in nervos remorentur.

§. XX.

6] *morbi convulſivi ac epileptici.*

Non minus ſpaſmus membranarum, cerebrum & medullam ſpinalem ambientium anſam non raro præbet hemiplecticis & apoplecticis affectibus. Non alia ſubeſt ratio, quam quod nervoſæ membranæ per tam violentos motus agitatæ labefactentur, relaxentur, nec impedire queant, quo minus irruentes ſucci, utut tenues lymphatici, in vaſculis membranarum ſtagnent, & medullarem ſubſtantiam comprimant. Hinc docet experientia, poſt epilepſiam non raro ſequi hemiplexiam; & illam, ſi lethalem ſortitur eventum, nunquam non in apoplexiam terminari. Et quænam eſt cauſſa, quod ex gravi iracundia paralytici nonnunquam naſcantur affectus, niſi quod per illam fortior nervis, vaſiſque inferatur ſtrictura, eam humorum producens ſtagnationem, quæ influxui fluidi nervei intercipiendo exiſtit opportuna?

§. XXI.

7] *Flacciditas cerebri & debilitas generis nervoſi.*

Omnes hæ cauſſæ eo certius, eoque facilius vim ſuam pernitialem exſerent, ſi præſto jam fuerit cerebri flacciditas, generiſque nervoſi debilitas. Si enim laxiores ſunt nervoſæ partes, minus reſiſtere valent irruptioni humorum, & ſic horum ſtagnationi pariter ac extravaſationi mirum quantum favent. Et colligitur quidem hæc debilitas nervorum ex cauſſis antecedentibus: quorſum pertinent ætas ſenilis, temperamentum ſanguineum, & inde pendens habitus corporis laxus, mollis & ſpongioſus; vita ſedentaria & otioſa, potus parcior, vel cereviſiæ craſſioris ac lupulatæ, atque vinorum largior uſus, diæta lauta, multarumque epularum, ſomnus nimius pariter ac immodicæ vigiliæ, multæ meditationes, & lucubrationes, veneris ſæpe repetitum exercitium, diuturnus mœror, triſtitia, habitatio in locis udis frigidiſque, & hiemalis tempeſtas. Sic enim debilitata corpora vel leviſſima cauſſa, quam vix attenderes, ad paralyſes & apoplexias diſponere valet, quemadmodum ex obſervatione in CONSULT. MED. *Tom. I. Caſu XVIII.* recenſita patet, ubi quis ex potu aquarum Selteranarum, licet eas rite & corpore bene præparato adhibuerit, nihilo ſecius in apoplecticum inſultum, & hinc relictam ſpuriam incidit paralyſin.

§. XXII.

Aetiologia paralyſeos, quæ artus inferiores occupat.

His de hemiplexia potiſſimum præmiſſis; reſtant quædam de paralyſeos particularis ſpeciebus dicenda. Ex iis maximam meretur attentionem, quæ inferiores corporis partes, vel crura pedeſque ſolum, vel abdomen quoque & omnes, quæ infra diaphragma ſitæ ſunt partes ſimul afficit, ſalvis, quæ ſupra ſunt, regionibus. Poſteriori caſu cauſſa hæret in medulla ſpinali circa priores lumborum vertebras: quod binis ſectionibus hoc malo demortuorum A. N. C. *Vol. II. obſ.* 51. & 102.

& 102. egregie monſtrant. Priori medulla ſpinalis circa primam lumborum vertebram conquaſſata, & ultra medium craſſitiei ſoluta; in altero à dicta vertebra per totam inferiorem ſpinam tota flaccida, ac penitus exſucca fuit, adeo ut inter eam, & oſſeam thecam notabile interceſſerit ſpatium. Oritur hoc vitium 1) à cauſſis externis violentis, fractura, luxatione, vel vulnere ſpinæ, medullam ſimul afficiente; quales bini caſus extant in A. N. C. *Cent.X. obſ.8.& dec. I. anno III. obſ.66.* 2) à cauſſis internis, maximeque rheumaticis ac convulſivis dorſi affectibus; ut teſtatur caſus ex A. N. C. *vol.II.obſ.*102. ſupra allegatus, lectu digniſſimus.

§. XXIII.

Aetiologia paralyſeos crurum. Interdum cauſſa hæret intra os ſacrum, tumque morbus ambulandi impotentia, & crurum pedumque reſolutione ſe prodit. Hoc malum nonnunquam eſt nativum, & præternaturali medullæ, intra os ſacrum contentæ nititur conſtitutione: quales caſus ex tumore intra thecam oſſis ſacri connato, & tandem exulcerato lethales recenſent HIST. MORB. WRATISL. *anno* 1701. *pag.* 68. *ſeqq.* Idem contingit poſt febres acutas, male ſolutas, nec non intermittentes, ſi quis malo victu utatur, animique indulgeat pathematibus: ubi cauſſa eſt ſerum vitioſum, per metaſtaſin ad medullam oſſis ſacri devolutum, eam comprimens. Eidem malo obnoxiæ ſunt fœminæ poſt laborioſum partum, abortum, & retenta lochia; nec alia ſubeſt cauſſa, niſi ſanguis per ſpaſmos ad os ſacrum copioſius delatus, ibidemque ſtagnans, & niſi medela feratur, tandem ſeroſam portionem per vaſorum porulos dimittens.

§. XXIV.

Aetiologia paralyſeos brachiorum. Notabilis porro eſt brachiorum paralyſis; quæ ſi colicam, anodynis ac opiatis intempeſtive cohibitam ſequatur, dicitur pareſis ex colica. Cauſſa eſt ſerum vitioſum acre per metaſtaſin ad nervoſas brachii & potiſſimum carpi partes delatum; & legere licet binos notabiles caſus, unum de tali pareſi, poſt colicam opiatis ſopitam ſequente in A.N.C. *dec.III.anno VII. append.ad obſ.*308. alterum de pareſi ex colica per vini lithargyrio dulcificati potum producta *ibid. anno IV. obſ.*30. Familiare cumprimis malum eſt metallurgis, ſaturninas mineras tractantibus; è quarum inimicis vaporibus in colicam, pertinaciſſima alvi obſtructione ſtipatam, & ex hac in pareſin incidunt, qui morbus vocatur *die Hütten-Katze.* Eadem brachiorum paralyſis alias quoque agnoſcit cauſſas; & interdum à ſcorbutica humorum diatheſi ſuboritur, ſicut caſus A. N. C. *dec. I. anno III. obſ.* 334. inſertus docet. Nonnunquam cauſſa hæret intra vertebras cervicis, & dorſi ſuperiores; ex quibus nervi tendunt ad brachia. Talem ab ictu lapidis in cervicem ſubortam annotavit FORESTUS *Lib.X. obſ.*95. Eadem ſupervenit quandoque pectoris hydropi; annotante CAROLO PISONE *tr. de morb. ex ſeroſa coll. Sect.III.C.VII.p.*243. ubi cauſſa lymphæ intra vaſcula membranam nervorum perreptantia, ob impeditum ad thoracicum ductum iter ſtagnanti, nervoſque comprimenti debetur.

§. XXV.

Prognoſis affectuum paralyticorum. Quod prognoſin affectuum paralyticorum attinet; ſcire licet, apoplexiam ſpaſmodicam & hemiplexiam ſanguineam curatu quidem faciliores eſſe; at, niſi præcaveantur, ſæpius reverti, & tandem in ipſam cerebri terminari ſolere hæmorrhagiam. Reliquæ paralyſeos ſpecies & ſeroſa hemiplexia non ſubitam quidem inferunt mortem; verum difficillimam & eo intricatiorem reddunt ſanationem, quo major ſenſuum internorum vel externorum concurrit læſio, atque non raro miſeros per totam vitam diſcruciant ægrotantes. Si infantes paralyſi corripiuntur, eos circa pubertatis annos ab illa nonnunquam vindicari animadvertimus; quod vix unquam contingit in ſenibus. Hemiplexia lateris ſiniſtri periculoſior eſt ea, quæ dextrum latus occupat ob arteriam aortam, ejuſque ramos in eo latere copioſius diſperſos. Si pars adfecta adhuc dolet, ſentit, non nimium frigida, nec extenuata eſt; ſpes reſtat convaleſcentiæ, eaque certior, ſi formicationis ac puncturarum in ea percipitur ſenſatio. Paralyſis abdominis & artuum inferiorum plerumque lethalis eſt, & non raro gangrænam reſolutarum partium habet comitem. Ceterum omnes paralyticæ affectiones vere ac æſtate facilius quam hieme & autumno curantur.

§. XXVI.

An & qualis febris ſolvat paralyſin. Febris ſi ſequitur paralyſin, eam ſanare dicitur: ſed intelligendum hoc eſt magis de artificiali, quam naturali febre, atque de ſeroſa potius, quam ſanguinea paralyſi. Enim vero naturalis ſi fuerit febris, eam vel continuam oportet eſſe, quæ periculo nunquam caret, vel intermittentem, quæ malum haud tollit. Per artificialem autem intelligimus motum cordis & arteriarum auctiorem, arte concitatum, quo vegetius circumactis humoribus ſtagnantes circa nervos, vel eorum principium ſucci nonnunquam diſcutiuntur, & velut reſorbentur. Talis febris provocatur per medicamina paullo acriora & calidiora, nervina, volatilia, per fortiorem corporis, maxime ſub ſolis æſtu motum, per balnea, & cumprimis Lauchſtadienſe & thermarum Carolinarum. Verum hæc in ſanguinea, quæ jam febrili motu ſtipata eſt, paralyſi adplicare neutiquam licet, ſed in ſeroſa duntaxat, ubi humorum circulatio languet, locum inveniunt.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Paralyticos & apoplecticos curaturo morbos, binæ potiſſimum occurrunt indicationes; quarum *prior* eſt, ut cauſſas, quæ tam proxime, quam remotius ad intercipiendum fluidi nervei in nervos influxum contribuerunt, removeat; & *altera*, ut partem affectam, totumque nervorum genus ita roboret, quo priſtinum ac naturalem recuperet tonum. Multum vero ſcire intereſt, num morbus recens, anne confirmatus ſit; propterea quod juxta hanc differentiam diverſa inſtitui debeat curatio.

§. II.

Venæ ſectio ante omnia eſt inſtituenda. Si mox poſt primam mali invaſionem accerſitur Medicus, pulſumque celerem cum facie rubicunda deprehendit: non præſentius, nec efficacius ad cauſſam mali, quæ eſt humorum in capite ſtagnatio, removendam occurrit ſubſidium, quam venæ ſectio. Hæc protinus vel in brachio vel in collo inſtituenda, facta paullo ampliori inciſione, ut largo cruor exeat flumine; vel, ſi plethorica nimium fuerint ſubjecta, in pede eſt præmittenda, ne dato in ſuperiori parte exitu humores ex infe-

rioribus

rioribus eo'ruant copioſius; tamque adhuc vel in brachio vel venis jugularibus repetenda. Et opus interdum eſt, ut bis, vel amplius hæc ſanguinis miſſio, larga ſatis quantitate iteretur.

§. III.

'lyſteres r pedilu- ia.

Deinceps, ad humores ſtagnantes revellendos, operæ pretium faciunt clyſteres paullo acriores & ſtimulantes, qui ex herbis nervinis rutæ, majoranæ, ſatureiæ, thymi, ſerpilli, floribus liliorum convallium, oleo chamæmeli, & adjecto ſtimuli cauſſa ſale gemmæ vel ammoniaco, vel etiam urina humana confici, & iteratis nonnunquam vicibus infundi debent. Non minus egregiam laudem merentur pediluvia ex aqua tepidiori, herbiſque nervinis, nec non floribus chamomillæ, ſummitatibus millefolii, cineribuſque clavellatis parata; quibus pedes profundius immittendi.

§. IV.

ſpaſmi in- erni & ıumorum bullitio lemulceri lebent.

Sæpius, tuſa vena, adhuc ſuperſunt ſpaſmi partium internarum, & humorum veluti febrilis ebullitio: quibus temperandis conveniunt diaphoretica fixa cum præcipitantibus & nitroſis combinata, velut ſunt pulveres ex antimonio diaphoretico, lapidibus cancrorum, matre perlarum, cinnabari, nitro & ſuccino confecti, & ex aqua liliorum convallium, vel florum tiliæ exhibendi, addi etiam poteſt ſyrupus acetoſitatis citri. His enim juvatur tranſpiratio, qua non raro inſultus apoplecticos & paralyticos ſolvi deprehendimus. Nec præterea in demulcendis partium internarum ſpaſmis, ullum remedii genus ſuperat virtutem liquoris noſtri anodyno-mineralis, cum liquore bezoardico vel ſpiritu volatili tartari convenienti doſi remixti, qui cum dictis pulveribus alternari, biſque quotidie propinari debet. Eodem fine abſtinere decet ab omni cereviſiæ potu; nec niſi decoctis, aut aqua pura vel fontana, vel Selterana, cum modico vini nupta uti convenit.

§. V.

Vomitoriorum uſus in affectibus hemi- & apoplecticis ſeroſis.

His tempeſtive adhibitis, dicta vitia, ſi ſint recentia & ſola adhuc ſanguinis ſtagnatione nitantur, brevi poterunt depelli Ubi vero ſeri jam ſeceſſio facta videtur, ad illud diſcutiendum ac derivandum omnis dirigi debet intentio. Atque hoc in caſu, ſi ægri ſoporoſi veluti ſunt, atque ſtertunt, ſummo cum fructu adhibere ſolitus ſum emeticum in forma dilutiori, analepticis junctum; quo excitantur motus, & ad ſenſuum rationiſque uſum redeunt ægrotantes. Ex uſu mihi eſt ſequens formula: *Recipe aquæ liliorum convallium vinoſæ, florum tiliæ, primulæ veris, cinnamomi, aceti deſtillati ana uncias binas, ſpiritus cornu cervi ſuccinati drachmam unam, antimonii diaphoretici, cinnabaris, lapidum cancrorum ana drachmam ſemis, tartari emetici grana duo, ſyrupi corticum aurantiorum drachmas duas. M. F. mixtura, cujus bina circiter cochlearia, quavis altera hora exhibenda.*

§. VI.

Volatilia & ſternutatoria commendantur.

Deinceps ad diſcutiendum, quod ſtagnat ſerum, illuſtrem ferunt opem volatilia urinoſa, naribus adplicita; è quibus primarium locum occupat ſpiritus ſalis ammoniaci cum calce viva paratus, & oleo majoranæ vel rutæ permixtus. Non minus ſuam merentur laudem ſternutatoria, cumprimis ſi nervina ſimul fuerint; quippe quæ non modo motum nervis inferunt, verum etiam materiam ſeroſam per nares educunt. Formula talis eſſe poterit: *Recipe herbæ majoranæ, florum liliorum convallium ana drachmas duas, herbæ mari Syriaci, florum benzoes, caryophyllorum aromaticorum ana drachmam dimidiam, caſtorei pulveriſati grana decem.* M. D. S. *Schnupff-Toback.*

§. VII.

Cauteria & veſicatoria laudantur.

In rebelli affectu, ad ſerum ſtagnans derivandum efficaciſſima ſunt cauteria, ut vocant, actualia, nuchæ inter ſecundam & tertiam, vel hanc & quartam colli vertebram inurenda, quorum virtus ſicut à vetuſtiſſimis Medicorum magni æſtimatur, ita recentioribus etiam exemplo confirmata datur à Clariſſimo ERNDTELIO in *Warſavia phyſice illuſtrata pag.* 185. At quum delicatior noſtri ſeculi genius non permittat, tam terribili, quale videtur, uti remedio; ſolemus ſubſtituere ſetacea, eaque nuchæ admovere; vel ſi nec ea arriſerint, veſicantia remedia aut nuchæ aut pedibus imponere. Poſterior locus in ſubjectis ſenſibilioribus priori præferendus: eo quod à veſicatorio cervici adpoſito, convulſivos partis non affectæ motus ſuperveniſſe, compertum fuit.

§. VIII.

Evacuantia ſunt adhibenda.

Si magis inveteratum fuerit malum, præter dicta, convenientia evacuantia in uſum ſunt vocanda; ut iis humores à capite ſenſim revellantur & evacuentur. Et primo quidem purgantia oportet ſimul eſſe balſamica; qua laude pilulæ gaudent *ex extracti colocynthidis, aloes, hellebori nigri, reſinæ ladani, ligni aloes, florum benzoes, ſalis ſuccini, myrrhæ, balſami Peruviani ana ſcrupulo uno, mercurii dulcis drachma ſemis, camphoræ, ſalis volatilis cornu cervi ana granis quatuor paratæ, ſi viginti quatuor ex ſcrupulo formentur, & quatuordecim pro doſi propinentur.* Inter diaphoretica palmam obtinet ſpiritus cornu cervi ſuccinatus, cum liquore anodyno minerali adjecta caſtorei eſſentia, & decocta lignorum ex ligno ſancto, ſaſſafras, ſantalo & radice chinæ parata. Non ſatis porro laudanda in morbis capitis ſeroſis eſt virtus diureticorum, ac ſpeciatim ſuccinatorum medicaminum: è quibus eſſentia ſuccini, cum antimonii tinctura acri principem tuetur locum.

§. IX.

Roborantium uſus in ſeroſa & inveterata paralyſi.

Qui diutius morbis paralyticis detinentur, ſimulque generis nervoſi debilitate laborant, roborantibus medicinis, præter rectum vivendi genus ſibi debent proſpicere. Et hoc nomine ſpiritus ſalis ammoniaci urinoſus cum aqua liliorum convallium ita mixtus, ut una ſpiritus tres aquæ partes recipiat, magnam meretur commendationem. Parari quoque poteſt Elixir nervinum ex eſſentia gentianæ rubræ, corticis caſcarillæ, tinctura antimonii acri, liquore anodyno minerali, & macis ac cinnamomi oleo; idque ex infuſo meliſſæ, quod citri fovet cortices, exhiberi. Qui adpetitu languente & ſtomachi debilitate vexantur, iis Elixir noſtrum viſcerale, vel Electuarium, quod cortex chinæ ac caſcarillæ ingreditur, magnas feret ſuppetias. Nec, præſertim ſenibus, convenientius quicquam erit balſamo vitæ noſtro, ſi ad aliquot guttas mane, cum infuſo meliſſæ ſumatur.

§. X.

De externis ſenſum motumque excitantibus.

Inter externa ſenſum & motum excitantia, varia ſunt quæ commendantur. Ab antiquiſſimis temporibus inclaruerunt fortiores partis adfictæ

ctæ cum pannis aſperioribus frictiones; vel ſi ſenſus defecerit, ſummam cutim vel urticis cædere, vel, præmiſſa frictione cum ſquilla per medium diſſecta, ſiccas cucurbitulas applicare ſoliti fuerunt. Egregiæ etiam ſunt reſolutarum partium inunctiones cum ſpiritu ſalis ammoniaci, item vini camphorato: nec ſpem fallet vinum vetus Rhenanum, cum roremarino, floribus chamomillæ Romanæ, ſpicæ, & caryophyllis aromaticis leni calore digeſtum, cumque linteis quadruplicatis ſpinæ dorſi, oſſi ſacro, artuumque juncturis inunctum. Iiſdem locis, præviis vel balneis vel frictionibus, magno cum fructu etiam linimenta nervina admoventur; quæ ex axungia humana, galbano, terebinthina, balſamo de Copaiva & Peruviano, oleo lavendulæ, juniperi, majoranæ, rutæ, anthos, ſuccini, roriſmarini & nuciſtæ expreſſo concinnantur. Sola enim deſtillata haud uſurpare decet olea; quoniam nervos nimium exſiccando, ac velut indurando plus noxæ pariunt. Caput cingi ſolet cucuphis diſcutientibus ac roborantibus: temporibus balſama apoplectica, quæ ne nimis ſint ſuaveolentia caveas, admoveri: raſo capiti pulvis ſuccini inſpergi: & occiput ſpirituoſis, quæ ex ſpiritu volatili cornu cervi, lumbricorum, aqua Anhaltina, eſſentia balſami Peruviani, caſtorei, oleo nuciſtæ & caryophyllorum parantur, cum fructu lavari.

§. XI.

De uſu balneorum. Denique in affectibus paralyticis plerumque ad balnea, tanquam ſacram ſolent confugere anchoram. Ex iis prodeunt primum thermæ, decenti modo uſurpatæ, inter quas quidem Tœplicenſes, Emſenſes, Wisbadenſes, Aquiſgranenſes, ac in Miſnia Wolckenſteinenſes malo magis inveterato; Lauchſtadienſes vero, ob martiale adſtringens principium, vel recentiori, vel jam ſuperato, & non niſi motus debilitate ſemet exſerenti conveniunt. Earum vim autem ſuperant pœne balnea arte parata, è quorum numero primum locum tuentur, quæ ex ſcoriis metallorum conficiuntur, & vulgo *Schlacken-Bäder* vocantur: *Conf. habita hic de iis diſſertatio.* Succedunt balnea ex nervinis herbis & formicis concinnata. Commodæ huic ſcopo ſunt herbæ ſerpilli, ſideritis, abrotani, origani, menthæ, hyſſopi, roriſmarini, majoranæ, flores chamæmeli, & id genus alia, quæ ſacculo incluſa, inque tenui lixivio cocta, aquæ tepidæ immergantur & partes affectæ foveantur. Inter linimenta præſtantiſſimæ eſt efficaciæ, quod fit ex ſapone veneto, & ſpiritu vini camphorato, addita eſſentia galbani, & bdellii.

CAUTELÆ PRACTICÆ.

§. I.

Cautela circa ſanguinis miſſionem. Magna eſt utilitas, quæ ex venæ ſectione in affectibus paralyticis, ex ſanguinis mole ſubortis redundat, præſertim in principio. Veteres ARCHIGENES apud ÆTIUM, CELSUS, CÆLIUS AURELIANUS, ARETÆUS ſtatim mittendum eſſe ſanguinem experientia fida confirmant: nocet vero in paralyſi inveterata ſeroſa, ubi vires, ciborumque languet adpetentia. Qua de cauſſa BALLONIUS *Lib. VI. pag.* 255. monet, ne in paralyſi, ubi humor frigidus in motu eſt, vena ſecetur, ejuſque damnum exemplo confirmat. TRALLIANUS in paralyſi curanda nunquam mittendum eſſe ſanguinem ſtatuit, niſi manifeſta ſanguinis abundantia appareat. In pede vena non tundenda eſt, ſi illi frigidi, ſpaſmoque conſtricti fuerint. Viris, qui ex hæmorrhoidum impedito ſucceſſu, vel ſuppreſſo fluore in nervorum reſolutionem inciderunt, poſt præmiſſam venæ ſectionem hirudines cum fructu ano admoventur: quin in A. N.C. *vol.III. appeud.pag.*164. exſtat caſus, de hemiplexia, adpoſitis pone aures hirudinibus, admotiſque ſuris pedum veſicatoriis, brevi curata.

§. II.

circa thermas & acidulas. Quibus à paralyticis affectibus caput valde imbecillum, & ſenſus etiam interni, præſertim memoria, læſi ſunt; abſtinere debent ab improvido interno tam thermarum, quam acidularum uſu. Namque hæ aquæ per minima capitis vaſcula nimium relaxata difficillime progrediuntur, & amplam majori ſeroſorum humorum ſtagnationi præbent occaſionem. Neque etiam acidulas cum vino mixtas loco potus ordinarii tum ſalutares eſſe deprehendi, quia vapore ſpirituoſo nimis caput repletur. Verum ſi ætas juvenilis fuerit, & malum à paſſione hypochondriaca ortum traxerit, præſervando recidivas, operæ pretium faciunt thermæ Carolinæ, illæ nempe temperatiores quæ à molendino nomen habent; vel etiam acidulæ, ſed tepefactæ: ſub quarum potu, qui parcior eſſe debet, à frigore, mœrore, multiſque mentis laboribus cavendum, nimio non indulgendum ſomno, corpus ſedulo movendum, medicinisque nervinis & balſamicis utendum eſt. Generatim ſcire licet, harum aquarum potationem, malo declinante, & in melius vergente, longe opportuniorem eſſe, quam ubi illud in ſuo fuerit vigore.

§. III.

circa balnea artificialia. Balnea, quæ arte ex formicis & nervinis herbis parantur, eo efficaciora ſunt, quo leviores & tenuiores iis conficiundis aſſumuntur aquæ. Quare optima cenſetur pluvialis, vel hac deficiente, quæ poſt copioſas pluvias ex fluvio deſumitur. Sed omnibus artificialibus præſtant Tœplicenſes, quæ levitate pluviales adhuc ſuperant, & inſigni virtute diſcutiente, & diaphoretica affectis partibus tonum & robur reddunt. Stillicidia quoque harum aquarum principio ſpinalis medullæ adhibita ad humores ſtagnantes diſſolvendos, inſignem non raro opem attuliſſe experientia docemur.

§. IV.

circa balnea frigida. Ad affectus paralyticos, eoſque potiſſimum inveteratos non ſine fructu commendantur balnea frigida, item leniter adſtringentia, & fotus, qui ex radice conſolidæ majoris cum aqua decocta conficiuntur. Huc ſpectant quoque fontes medicati martiales, cujus generis ſunt Freyenwaldenſes in Marchia & noſtræ Lauchſtadienſes, item artificiales, quæ ex ſcoriis metallicis parantur. Sed hæc circa eorum uſum obſervatio neceſſaria eſt, ut non niſi tepide adplicentur, alias nimium commovendo ſanguinis & humorum maſſam, miras anxietates, cephalalgias, & cordis palpitationes efficiunt. Hæc enim febrim artificialem excitando, ſuppetias morbo ferunt: quippe conſtringendo exteriores corporis partes, convertunt ſanguinis & humorum motum magis ad interiora, inque primis ad cor, & quæ illud ambiunt, majora vaſa: unde fit celerior ac vehementior cordis ac arteriarum ſyſtole, & ideo celerior etiam humorum per vaſa minima circuitus. Hinc fieri poteſt facillime, ut obſtructiones reſerentur, viſcidi ſucci reſolvantur, & ſtagnationes diſcutiantur. At caven-

cavendum probe, ne hæc balnea adplicentur corporibus ſanguine turgidis, aut dyſcraſia humorum, partiumque ſolidarum imbecillitate laborantibus, veluti ſunt ſenilia.

§. V.

circa lotiones capitis. Capitis lotiones inſignem in paralyticis affectibus habent utilitatem, maximeque in aſſuetis: quibus ſi quis haud adſuetus fuerit, incipiendum à levioribus ex lixivio minus acri, incoctis herbis nervinis; dein radix aſari, & herba roriſmarini inſuantur ſacculo, inque lixivio coquantur; quæ vero remedia niſi prævia purgatione adhibere non licet.

§. VI.

circa paralyſin ſcorbuticam. In ſcorbutica paralyſi, quæ plerumque particularis & ſpuria exiſtit, parum externis proficiemus remediis. Opus eſt potius, ut decoctis infuſiſque diluentibus, tam calide, quam frigide invicem potus ordinarii hauſtis, acrimoniam humorum temperemus, eandemque ſpecificis antiſcorbuticis, è quibus lumbrici terreſtres in pulvere vel ſucco cum ſero lactis ſumti eminent, infringamus, tandemque ſordes è corpore proſcribamus; & has quidem craſſiores per alvum commodis in hunc finem laxantibus mannatis ac rhabarbarinis; ſubtiliores autem & in ſanguine fluctuantes per cutis ſpiracula ope pulverum diaphoreticorum. Niſi enim tota repurgetur humorum maſſa, perfectæ nullus eſt curationi locus.

§. VII.

circa paralyſin palpebrarum. Paralyſis palpebrarum oculi per metaſtaſin aut ſtagnationem humorum producitur, & niſi cito depellatur, immedicabile conſtituit malum. Obſervavi in ea efficaciſſimum balſamum vitæ noſtrum, calide mane veſperique palbebris inunctum; nec non oleum cinnamomi & caryophyllorum, modo vera fuerint, cum axungia quadem permixtum. Non negligenda etiam eſt ſeri vitioſi derivatio ac evacuatio; quæ per laxantia, diuretica, veſicantia, & id genus alia perficitur: unde tali palpebrarum paralyſi poſt morbillos ſuborta, & veſicatoriis curata recenſetur caſus in A. N. C. *vol. I. obſ.* 140.

§. VIII.

circa pareſin. Pareſis ex colica poſcit remedia, ſerum vitioſum ex ſanguine per tranſpirationem proſcribentia. Externe operæ pretium faciunt pelles recenter mactatorum animalium calide affectis partibus adplicatæ; nec non axungia humana recens, ſi ejus unciæ drachma olei caryophyllorum addatur, eaque pars affecta perfricetur. Hoc etiam in caſu non fruſtranea eſt adplicatio cœcarum cucurbitularum: quibus curatam talem pareſin referunt A. N. C. *dec. I. anno III. obſ.* 308.

§. XI.

circa diætam. In paralyticis affectibus uſus aëris ſereni & temperati valde utilis eſt: unde CÆLIUS AURELIANUS *L. II. C. I. p.* 349. ægrum in lucido loco poni jubet. Hinc conclave nec nimis calefactum, nec nimis frigidum, ſed temperatum oportet eſſe. Victus quoque facilis & tenuis eſſe debet, eo magis in principio, ubi paralyſis acutus plerumque morbus eſt & ventriculi robur nunquam non eſt languidum. Nec ulla convenit cereviſia, nec ullo modo vinum, præſertim in principio, ſed tum demum, quando morbus jam diuturnus factus eſt. Tunc enim victus quoque plenior eſſe poteſt.

§. X.

circa tumores portium paralyticarum. Ad lavandas partes paralyticas, ſi aridæ & atrophicæ fuerint, ſpiritus ſalis ammoniaci neutiquam convenit; ſed præſtat eo uti, ſi partes tumore ſint affectæ. Hoc in caſu conſultum quoque eſt, tumidas partes tenui ſacculo includere, qui ſequentibus impleri poteſt ſpeciebus: recipe furfurum & milii ana manipulos quatuor, miſta in ſcutella aut aheno aliquo ſupra cineres ſiccentur, calefiant, calida includantur ſacculo, quo decumbentis ægri pars affecta circumdetur.

§. XI.

Præſervatio affectuum paralyticorum. Graviores affectus capitis, ut lethargus, apoplexia, hemiplexia, &c. ſunt ſenili ætati perquam familiares, & fere immedicabiles. Igitur præſervationis cauſa magna cum cura & ſollicitudine ab omnibus iis, quæ ſyſtema nervorum debilitant & circuitum ſanguinis per caput impeditiorem efficiunt, cumprimis à frigore, præſertim ubi corpus ad ſudorem diſpoſitum eſt, à largiori vini ſpirituoſi potu, mœrore animi, terrore, venæ ſectione conſueta intermiſſa, neque minus à nimio tabaci uſu, vaporoſis abſinthiacis, cereviſia craſſiore, humido & vappido aëre ſenes abſtinere debent. Quod vero hi dicti morbi rariſſime in ſenibus medelam recipiant, hæc mihi videtur cauſa: quoniam eorum ſanguis humore valde pituitoſo & glutinoſo ſcatet; qui ad regreſſum ſanguinis per ſubtiliores venas cerebri, quas lentore obſtruit, & ſinus venoſos impediendum plurimum confert. Ad ejuſmodi vero obſtructiones vaſorum, quæ altius in cerebro ſitum habent, referandas, non tam facilis & expedita medendi ratio deprehenditur.

§. XII.

curatio per inediam. Corpora paralyticorum quando pinguedine, & vitioſorum humorum copia abundant, non facile ad ſanitatem redeunt, vel vires recipiunt, niſi diæta, & victu exſiccante utantur, qui in eo conſiſtit, ut ægrotantes à jurulentis, elixis, & humidis abſtineant, & ut parco etiam potu, præſertim conſiſtentiori, utantur, atque non niſi decoctum ex radice chinæ, raſura ſantali citrini, ſaſſafras cum paſſulis aſſumant, & portionem generoſi vini; carnibus quoque non niſi aſſis veſcendum, paſſuliſque exacinatis, & corpus, ejuſque membra, quoad fieri poteſt, motu exercenda.

ENARRATIONES MORBORUM

Observatio I.

Hemiplexia dextri lateris ſanata. Vir quadragenarius, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, per multos annos ſub vita parum mobili largam quotidie cereviſiæ Martisburgenſis quantitatem ingerere ſolitus, adpetitu ſenſim deſtitui, corpuſque valde tumidum præ ſe ferre cœpit. Quo in rerum ſtatu moleſtam vertiginem artuumque gravitatem per ſatis longum tempus ſenſit, & tandem circa vernum tempus ex improviſo in dextri lateris hemiplexiam, cum memoriæ ſenſuumque internorum debilitate junctam incidit; pulſu exiſtente magno, celeri, facieque tumida ac rubicunda. Quamobrem vena in brachio tuſa non ſemel, ſed aliquoties multum cruoris detrahebatur, pulſu nihilo minus in magnitudine & celeritate ſua perſiſtente; nuchæ cucurbitulæ cum

cum ſcarificatione admovebantur, pulſus tamen magnus eſſe pergebat; alvo infundebantur enemata, ac intus dabatur infuſum mannatum, nec non nitroſi pulveres. Inter horum uſum pes movendi potentiam ſenſim recuperabat; at manus reſoluta manebat, quin lenta quædam febris, circa noctem ſemper exacerbata accedebat; & pulſus nunquam non celer erat. Tum, miſſa cereviſia, fontem Selteranum vino nuptum, pro potu ordinario adhibebat; pedes quotidie pediluviis tepidioribus, ex aqua, floribus chamæmeli & trifolio fibrino paratis immittebat; & brachium reſolutum ſpiritu vini camphorato perfricari curabat; ac intus liquorem noſtrum anodynum, pulveres digeſtivo-ſalino-nitroſos, & pro ſudore eliciendo eſſentiam alexipharmacam uſurpabat. Uſus præterea eſt victu parco & exſiccante: & hinc factum eſt, ut poſt aliquot menſes prorſus convaluerit, ſentiendique pariter ac movendi facultatem recuperaverit.

Epicriſis.

1) Notabile eſt in hoc caſu, quod poſt tam largam, ſæpiuſque repetitam ſanguinis miſſionem, pulſus nihilo ſecius permanſerit magnus & celer: qualem quandoque in nimiis hæmorrhagiis obſervare licet. Teſtatur ille, affectum ejuſmodi pro cauſa plenitudinem ſanguinis, ejuſque vehementem ad caput congeſtionem agnoſcere; & in vehementia ac diuturnitate à ſpaſmodicis partium internarum ſtricturis, quæ etiam hæmorrhagias comitantur, & pulſus magni durique fiunt auctores, ſuſtentari.

2) Ego non ſemel ſed ſæpius obſervavi, quando de ante acta paralyticorum vita interrogare ſolitus ſum, eos plus juſto genio ſuo indulſiſſe, præſertim in aſſumendo potu ſpirituoſo, ſive cereviſia inebriante, aut potente vino: nam ejuſmodi potus, quando immoderatius aſſumuntur, frigidos morbos, ut tremorem, convulſionem, paralyſin, apoplexiam, ſopores excitaſſe, non modo experientia confirmamur; ſed & à Veteribus Medicis, jam olim proditum eſt. Nam ab immoderato calore & denſiores, & glutinoſiores fiunt humores, qui, dum per minora vaſa difficiliorem habent progreſſum, & circuitum, facile ſtagnant.

3) Pediluvia ex herbis nervinis & roborantibus concinnata, præſertim, ſi morbus eſt in declinatione, circumſpecte & repetitis vicibus adhibita, non carent eximio uſu & fructu; eo quod corpus noctu diſponunt ad ſudorem, & blando calore ac humore partes inferiores relaxando, majorem affluxum ſanguinis & humorum ad caput præpediunt, neque minus humores lentos ac viſcidos tenuiores & fluidiores efficiunt.

4) De inſigni victus exſiccantis in paralyticis humidioris conſtitutionis virtute in quonam conſiſtat, jam abunde ſupra in cautelis practicis §. 12. dictum eſt.

Observatio II.

Paralyſis abdominis & artuum inferiorum à terrore lethalis.

Juvenis xx. annorum, ſanguine & ſuccis plenus, cum meretrice aliquando in lecto decumbens, & venereo nimis percitus œſtro, ob accedentem ex improviſo patrem, tanto percellebatur terrore, ut paulo poſt toto corpore debilitatus & languidus, neutrum movere potuerit pedum. Mox hi cum relquis inferioribus artubus magno quatiebantur tremore, ſequentique nocte largo corpus diffluebat ſudore. Expergefactus mane non valebat incedere; ſed regio inferior ab umbilico ad extremum uſque pedem omni privata erat ſenſu, adeo ut nec acus intruſæ vis perciperetur, nec ſciret ægrotus, cum alvum deponeret, aut urina redderet. Nihilo minus exhibebant reſolutæ partes calorem naturalem, nec marceſcebant, nec adpetitus, nec pulſus quopiam laborabant vitio. His per integrum annum affectus moleſtiis, varii generis medicamina, thermas, balnea, nervinaque penetrantiſſima in- & externe, ſed in caſſum, adhibuit; neque enim purgantes medicinæ, niſi magna doſi data, alvum movebant, nec ulla concitabant tormina. Senſim adeo abolebatur ſenſatio, ut aliquando, quod notabile eſt, lapides igniti ægri ſedentis pedibus ſuppoſiti, cutim vehementer aduſſerint, ipſe tamen præter anxietates præcordiorum nihil doloris ſenſerit; donec tandem à fumo ex accenſa cute exhalante certior, quid ipſi acciderit, factus, circumſtantes in auxilium vocaverit. Et hanc miſeram per biennium protraxit vitam; quo elapſo præcordiorum anxietates; à ſumtis potiſſimum epulis, adfligere, adpetitus dejici, calor lentus corpus depaſcere & vires prorſus perire cœperunt, ipſeque ſatis ceſſit ægrotus.

Epicriſis.

1) Terrorem vehementem non modo convulſivas & epilepticas in continenti producere poſſe motiones, verum etiam nervorum inferre ſubitaneam reſolutionem, hæc docet morbi hiſtoria. Actio terroris autem in ſtrictura partium nervoſarum, & ſpeciatim membranarum cerebrum ac medullam ſpinalem involventium conſiſtit: quæ in præſenti caſu circa lumbarem contigiſſe videtur regionem, & eo pernicioſior eſſe decubuit, quo vehementiori veneris œſtro inflammatum tum fuit corpus.

2) Ad rariores referri meretur hæc inferiorum partium paralyſis; eo, quod cum movendi potentia, ſenſus quoque omnis deperditus fuit, adeo, ut nec acus vis, nec aduſtio per ignitos lapides perciperetur; quum tamen vix occurrat paralyſis, in qua non aliqualis ſuperſit ſenſatio. Et hæc quidem paralyſis non externas ſolum occupavit partes; verum interna quoque viſcera & cum primis inteſtina; teſtantibus purgantium inertia, & fæcum urinæque involuntaria emiſſione. Dum vero ex abolitione omnis motus ac ſenſus, totalem influxus fluidi nervei in nervos ex ſpinali medulla infra diaphragma prodeuntes ceſſationem, non ſine ratione colligimus: attamen non omnem viſceribus abdominis, maximeque inteſtinis denegamus ſenſationem, quoniam purgantia majori doſi data alvum moverunt. Quod facile conciliabit, qui perpendet, inteſtina etiam à cerebrinis nervis per intercoſtales ramos nernoſas adipiſci propagines; per quas aliqualis relictus fuit ſenſus.

3) Medela tali in caſu locum vix habet: vero enim eſt ſimillimum; medullam ſpinalem ab eo loco, ubi facta eſt ſtrictura, collabi, flaccidam, exſuccamque reddi; cui præſumptioni anſam præbet caſus A. N. C. *vol. II. obſ.* 102. inſertus. Quare non mirum eſſe debet, quod lenta demum febris acceſſerit, finemque vitæ impoſuerit. Nam hoc in rerum ſtatu, langueſcente ſenſim ſenſimque humorum circuitu, pravi impurique per abdominis viſcera ſucci generari debuerunt: unde virium defectus, adpetitus proſtratio, & lenta febris ſuam traxerunt originem.

Observatio III.

reſis nnum colica rnin.

Vir XXX. annorum, frigidæ, ſiccæ, & macilentæ conſtitutionis, metallurgiæ addictus, aliquando in minerarum ſaturninarum calcinatione, cœlo exiſtente turbido & pluvioſo occupatus, ingentem vaporum ſaturniorum copiam inſpiratione hauſit ſub dulcis ſaporis perceptione. Poſtridie de intolerabili circa umbilicum dolore conqueſtus, pertinaciſſimam incidit alvi adſtrictionem, quæ omnem clyſterum infuſionem, & laxantium exhibitionem rebellis eluſit. Jungebantur vomendi conatus, cardialgicæ præcordiorum anxietates, gelidusque per corpus erumpebat ſudor. Quod in rerum ſtatu pugnatum eſt antiſpaſmodicis, clyſteribus oleoſis, balneis, oleoque amygdalarum dulcium, carminativis nupto: unde remittebat dolorum ac reliquorum ſymptomatum vehementia. Verum enim vero brevi poſt nova ſuccedebat adflictio; quippe ſiniſtra manus dolore preſſorio, cum movendi impotentia, abſque tamen tumore prehendebatur, adeo ut ea nec flecti, nec ad os duci potuerit. Adhibebantur varii generis ſudorifera, balnea Laconica, fotus ac linimenta, ſed in caſſum: alvus ſimul adeo compreſſa erat, ut niſi clyſteribus admonita, ſui non reminiſceretur officii. Meo tandem flagitato conſilio ſuaſi, ut æger abſtineret ab omnium calidorum, acidorumque remediorum uſu, loco cereviſiæ decocta biberet, laxante ex manna, paſſulis, oleo amygdalarum, tartaroque tartariſato alvum moliretur, adfectas partes axungia humana, oleo caryophyllorum acuata, calide perfricaret: unde factum eſt, ut per Dei gratiam reſtitutus, diu ſalvus vixerit.

Epicriſis.

1) Morbus quo poſt inſpiratum, ſub dulcis ſaporis perceptione, ſaturni vaporem, noſter æger eſt infeſtatus, colica convulſiva, & peculiari cognomine ſaturnina, *die Hütten Katze*, vocari ſolet. Familiaris ea eſt metallurgis, Hercyniæ potiſſimum Sylvæ accolis, & plumbi venas ſcrutantibus; & debetur fumis ſaturninis, ore hauſtis, & ſenſibilioribus inteſtinorum tunicis, quas graviter vellicant, infixis. Præter tormina vehementiſſima, & convulſivos fere totius generis nervoſi motus moleſtiſſimum in hoc morbi genere ſymptoma eſt contumax alvi compreſſio; & ei familiariter jungitur pareſis manuum.

2) Quo liberior iſtis in locis, quibus dictæ tractantur mineræ, quoque ſerenior eſt aër, eo rarius occurrit recenſitus morbus, quoniam virulentæ exhalationes commode diſſipari queunt. At ſi gravis ac pluvioſus fuerit aër; comprimit vapores, &, quo minus in auras abeant impedit: unde ſub ea tempeſtatis conſtitutione frequentiſſimum eſt malum.

3) Curatio in pareſi, ut recte monet CRATO *conſilio* 72. 73. non ad principium nervorum, ſed ad muſculos, ad quos humor vitioſus transmiſſus, ut ille diſcutiatur, & membra corroborentur, dirigenda eſt, non neglectis illis, quæ inteſtinorum tonum reſtituunt, & alvum lubricant. Cum ante aliquot annos in juvene gonorrhœa laborante, ab improvido tincturæ antiphthiſicæ *Grammani*, quæ pro baſi ſaccharum ſaturni recipit, uſu, contumaciſſimam alvi adſtrictionem cum pareſi utriuſque manus conjunctam obſervarem; oleum amygdalarum dulcium recens cum juſculo avenaceo, additis aliquot guttulis olei cymini deſtillati, crebrius uſurpavi, non omiſſis potionibus mannatis, cum eodem oleo permixtis, quæ tamen non ante apertionem alvi per clyſterem emollientem, & oleoſum aſſumtæ fuerunt. Alvo liberiori reddita, uſurpata quoque ſunt ſudorifera, ut Spiritus cornu cervi cum Eſſentia Succini & Spiritu nitri dulci. Adhibebam porro balnea ex ſemine lini, & herbis emollientibus & balſamo noſtro vitæ, nec non eſſentia galbani ſaturata, manus reſolutæ inunctæ naturale ſuum robur receperunt. Et cum à vinis auſteris, rubicundis, & per additionem lythargirii malitioſe adulteratis, idem morbus, eademque ſymptomata in Germania, & in provinciis, ubi vinorum eſt proventus, admodum ſint familiaria; non aliis, quam modo laudatis remediis, illum ipſum curatum fuiſſe à fide dignis Medicis, nobis relatum eſt.

Observatio IV.

Hemiplexia menſium fluxum terrore ſubito cohibitum excipiens.

Fœmina XXX. annorum, exilioris ſtaturæ, vaſis capacioribus prædita & ob nimiam, qua pollet, ſanguinis abundantiam, à quatuor jam annis hyſtericis pathematibus cum vehementi capitis dolore, ac violentis vomitionibus tanta ferocitate fuit cruciata, ut ſæpius, maxime poſt iram vel terrorem, ſuffocativis ac apoplecticis corriperetur invaſionibus. Anno elapſo, vigeſima poſt puerperium hebdomade, menſes more ſolito, licet ipſa infanti præberet ubera, fluere cœperunt: qui cum, accedente gravi terrore, protinus ſupprimerentur, paucis poſt diebus, prævia ſpaſmodica artuum lancinatione. incidit in dextri lateris hemiplexiam, oris rigore ſtipatam. Hanc tranſactis aliquot diebus, febris quædam intermittens excipiebat, à meridie ſingulis diebus invadens, & per tres durans hebdomades: ſub qua tandem in dextro pede alba, in ſiniſtro rubra efflorefcebat purpura. Qua per uſum quorundam remediorum deſiccata, redibat quidem aliqualis movendi potentia: at loquela adhuc erat impeditior, & magna lateris reſoluti, maximeque manus reſtabat imbecillitas. Confugiebat ergo ad fontem Lauchſtadienſem; quem cum per quatuordecim dies in balneis adhiberet, eruperunt adhuc maculæ ſcorbuticæ, & ſanitas majora ſenſim cepit incrementa. Ego, cum meum expeteret conſilium, ſuaſi ut fontem Selteranum tribus horis ante balneum ad menſuram unam biberet, & quatuordecim dies curæ adhuc inſiſteret; quo factum eſt ut præſentiſſimum levamen atque augmentum in partibus imbecillibus roboris experta fuerit.

Epicriſis.

1) Non opportuniora affectibus apoplecticis & paralyticis ſunt ſubjecta, quam plethorica, & ſimul hyſterica: & certiſſime illos incurrunt, ſi excretiones ſanguineæ, ſuperveniente, dum fluunt, gravi terrore, ſubito ſiſtantur. Idem in præſenti contingit ægrotante, quam valde fuiſſe plethoricam, vel hæmoptyſis iteratis ſponte revertens vicibus teſtatur. Adhuc ſanguinem ipſi fuiſſe impurum & ſcorbuticum, docent & purpuratæ in uno pede rubræ, in altero albæ, & ſcorbuticæ efflorefcentiæ; quibus ad cutaneum corticem pulſis, levari plerumque ſolet malum. Quare etiam recte hic morbus paralyſis hyſterico-ſcorbutica appellari poteſt.

2) In cura hujus ægrotantis mulieris plethoricæ & hyſtericæ in eo peccatum fuit, quod non tempeſtive ſatis per ſectionem venæ detractus fuerit ſanguis. Ita forſan ſtatim paralytica affectio

affectio vel arceri vel tolli potuiſſet; atque in eo conſentientem habeo RAYGERUM clariſſimum Hungariæ Medicum, qui *obſ. X.* ſcribit; paralyſis & hemiplexia in fœminis ſæpe unica venæ ſectione in brachio tolli poteſt.

3) Vix unquam paralyticum affectum, cum primis recentiorem, vidi, quin febricula quadam intermittenti ſimilli fuerit ſtipatus. Sed nulli prorſus ſolatio hæc febris eſt: quamvis enim nulla paralyſis ſine febre curetur; uti monet etiam Clariſſimus BOERHAAVE *Tr. Med. P. V. p.* 15. id tamen de artificiali intelligendum eſſe febre, jam ſub Pathologicis ultima theſi adnotavimus.

4) De balneis Lauchſtadienſibus, quæ valde adſtrictivæ ſunt indolis, notari meretur, quod in paralyticis affectibus vel ab initio, ubi adhuc mobilis, nec nimis impacta eſt materia, vel ſub finem, ubi non niſi languor quidam nervoſi generis reſtat, cum fructu poſſint adhiberi. In malo confirmato magis è re ſunt aquæ Aquiſgranenſes, quæ intimius ſtagnantem materiam penetrant, & reſolvunt.

5) Lauchſtadienſium fontium pro balneo inſigniſſimum uſum atque utilitatem ego primus ante triginta annos inveni atque detexi, & peculiarem de iis conſcripſi diſſertationem, & bona fide teſtari poſſum, quod convenienti & circumſpecta obſervatione ſi uſurpentur, ad imbecillia corporis membra roboranda, vix ſui ſimiles habeant, adeo ut etiam in eo certis in caſibus Tœplicenſium balneorum virtutem exſuperent. Horum operatio fit per febrem artificialem. Nam ſub ipſo balneo valde tepido ſubtiliores martiales moleculæ ſubcutaneis fibris & poris ſe paulo altius inſinuando ſtricturam cutis efficiunt, & eo ipſo humorum curſum ad interiora urgendo ſub celeritate & magnitudine pulſuum & auctior calor & major tranſpiratio ſequitur, cujus beneficio vitioſi morbifici humores ex partibus exterioribus diſcutiuntur, & impuri ſalſi ad habitum corporis protruduntur.

Observatio V.

Paralyſis dextri lateris ſanata, & ex terrore reverſa.

Vir annorum XXIX. temperamenti ſanguineo-cholerici, habitus ſpongioſi, potui fabarum Coffée nimium addictus, nec venam ſibi unquam ſecari paſſus, per biennium, ex quo matrimonium iniit, male habere, ac de ſpaſmodicis paſſionibus, moleſtaque alvi obſtructione conqueri cœpit. Quibus conſulturus in manus Pharmacopæi incidit, qui datis medicaminibus id effecit, ut abdomen tympani inſtar intumuerit; & forſan ipſi acceſſerit tympanitis, niſi medela fuiſſet lata. Brevi poſt rus aliquando petiit, moxque ab itinere intravit conclave valde calefactum; cujus impatiens, apertæ feneſtræ adſedit, cervicemque aëris frigidioris flatui expoſuit; tum vehementi corpus commovit exercitio, & demum ſub veſpertino ac nebuloſo domum reverſus cœlo, loquelæ ſubito amiſit facultatem. Quam, ſumto calidiori decocto fabarum Coffée recuperavit quidem, noctemque placido tranſegit ſomno; ſed expergefactus nec loqui, nec dextri lateris artus movere potuit. Tuſa protinus in brachio ſiniſtro vena, adhibitiſque nervinis, diaphoreticis, pediluviis ac frictionibus utraque evaneſcebat moleſtia, ſed memoriæ quædam remanebat imbecillitas. Verum paucis poſt hebdomadibus vehementi percellebatur terrore & abhinc protinus aphonia, & dextri lateris paralyſi iterum prehendebatur. Secabatur in ſiniſtro brachio vena, adhibebantur diaphoretica, laxantia, nervina in- & externa, balſamica & id genus alia; ſed malo nullum accedebat levamen. Lingua enim, utut ſatis commode moveri queat, articulatum non valet edere ſermonem; nec brachium ullo modo moveri poteſt. Conſultus ego ſuaſi; ut veſicans emplaſtrum utrique ſurarum imponeretur; decoctum ex ligno ſaſſafras, cinnamomo & paſſulis, loco cereviſiæ potaretur; paſſulæ rhabarbarinæ laxandi ſcopo per vices ſumerentur; pulvis ex lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, ſuccino, nitro, cinnabari, ſale abſinthii, radice aaronis & cardamomo bis quotidie caperetur, & denique balnea Lauchſtadienſia in uſum vocarentur.

Epicriſis.

1) Potus Coffée abuſus ſicut variis morbi januam pandit: ita ad nervorum morbos corpori affricat quandam diſpoſitionem. Fabæ enim hæ Turcicæ principio expanſivo & vaporoſo pollent; quo humores commovendi, ſolidaſque & nervoſas partes relaxandi, poſſident facultatem. Hinc occurrit quotidie, quod id decoctum paulo ſaturatius & largius bibentes de orgaſmo ſanguinis, & tremore manuum conquerantur: quare etiam excell. BOERHAAVE *Pr. med. L. V. pag.* 12. *abuſus*, *inquit*, *nimius Thee & Coffée paralyſin induxit*, *nervis flaccidis redditis nec amplius contineri poſſibilibus.*

2) Paralyſis in præſenti caſu debetur cohibitæ per ſubitam aëris mutationem tranſpirationi; unde humores retroacti, circa medullæ dextri potiſſimum lateris principium, & nervos ſermoni dicatos ſtagnarunt. Et in tali caſu ſi non fiat cunctatio admodum noxia, ſed mox accerſatur Medicus, vena ſecetur, congruiſque medicaminibus regularis humorum circuitus promoveatur; facile ſuperatur morbus, qui his neglectis aut tardius admiſſis ſubſidiis, chronicus evadit.

3) Hoc notari debet, apoplecticos & paralyticos motus facile reſuſcitari. Nam, utut ſanata videatur paralyſis, relinquit tamen aliqualem partium affectarum imbecillitatem; qua præſente terror, ira, & quicquid vehementes ſpaſmos producendi facultate pollet, quam facile ad eadem loca humorum motum compellit; ut ibi ſtaſin concipiant ſenſum & motum tollendo; ubi tamen ſciendum, quod quo frequentius revertantur ejuſmodi affectus, eo intricatiorem & difficiliorem admittant curationem, quæ non modo interna, ſed & externa efficaciſſima remedia poſtulat, adeo ut ſine balneis & linimentis ſpirituoſis diuturnior affectus non leniri, multo minus expugnari poſſit.

Observatio VI.

Hemi-xia d. lateris

Verbi divini miniſter, XLVII. annorum, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, habitus corporis ſpongioſi, vitæ ſedentariæ, & lucubrationibus valde deditus, adpetitu integro ac ſanitate illibata, ſub venæ ſectione bis quovis anno celebrata gaviſus, nec ad animi affectus, niſi nimiam venerem pronus, per noviſſimos aliquot annos in valde calefactis, æſtivo etiam tempore conclavibus commorari, largiſque perpetuo ſudoribus madere ſuevit. Qui cum per proximum remitterent biennium; de tenſivis ac ſpaſmodicis artuum doloribus; ſenſu quodam frigoris in vertice & cervice percepti; nec non de

de pedibus gelidis, licet attactu calidi eſſent, cœpit conqueri. Senſim magno carnium faſtidio capiebatur, ceſſantibuſque demum doloribus, inſigni totius corporis languore vexabatur, adeo ut vix incedere potuerit, & inde ſibi mortem ominaretur: deinde lenis mentis alienatio, quia continuo loquebatur, aderat. Mittebatur aliquando è vena in pede inciſa cruor ſatis larga quantitate, & ecce brevi poſt circa veſperam lingua ſubito reſolvebatur, & vera accedebat dextri lateris hemiplexia. Nam artus ſenſu motuque carebant; dexter oculus vivendi, dextra naris olfaciendi & auris dextra audiendi potentia deſtituebatur; memoria labefactata erat; nec bene maſticare & deglutire poterat; corpuſque largo & perpetuo per aliquot hebdomades diffluebat ſudore. Fruſtra uſurpatis veſicatoriis, antiſpaſmodicis, & balſamicis, adibat tandem Lauchſtadienſes fontes: ad quos ipſum balbutiente lingua, memoria debili, lateris dextri reſolutione, & pulſu in dicto latere vix notabili præditum deprehendi. Juſſi igitur, ut mane in balneum deſcenderet, veſperi pediluviis uteretur, atque elixir balſamicum ſub epulis, veſperi pulverem antiſpaſmodicum ſumeret; externe vero nucham & dorſi ſpinam linteis calidis, ſpiritu florum chamomillæ Romanæ imbutis perfricandam curaret. Balnea ingreſſus, large ſudabat, dolores dextri brachii perſentiſcebat, & frigoris ſenſum percipiebat; at lecto impoſitus, iterum incaleſcebat. Et continuata ſic per menſem curatione melius habebat; movendique pariter ac loquendi potentiam, relicta imbecillitate atque torpore recuperabat. Commendavi ad plenariam reſtitutionem victum cum abſtinentia exſiccantem, cujus auſpicatiſſimum effectum ego in ejuſmodi morbis aliquoties vidi.

Epicriſis.

Multa in hoc caſu continentur momenta, ad uſum practicum accommodatiſſima. Siſtit ille veram hemiplexiam, in qua non modo alterutrius lateris artus movendi ſentiendique facultate carere, ſed & lingua balbutire, alterque oculorum; narium, & aurium lædi, memoriaque ſolet labefactari. Porro deglutitio læſa eſt, ut potuum præſertim aſſumtionem ſuffocativa ſequatur moleſtia, & ægri aſſumta ſæpius ſanum verſus flectere debeant latus; teſtante exemplo CONSULT. MED. *Part. I. Caſ. XX.* allegato. Non minus interna quoque viſcera quandam labem contrahunt; unde haud raro obſervavi, hepar in paralyſi defunctis inſignem retuliſſe magnitudinem, ut notavi *cit. lib. caſu XXII.* Pulſus in affecto latere tam debilis eſt, ut digitis vix queat percipi, claro teſtimonio, imminutam eſſe arteriarum vim ſyſtalticam. Tali ratione differt hemiplexia perfecta à paralyſis lateris alterutrius; in hac enim motus voluntarii, vel ad ſummum ſimul ſenſus abolentur, integra manente facie, ejuſque partibus illæſis. Hinc patet, in hemiplexia vera cauſam ſimul in cerebro hærere, quæ in paralyſi non niſi ſpinalem afficere videtur medullam.

2) Cauſa præſentis hemiplexiæ non niſi ſudorum conſuetorum ceſſationi debetur; quæ in corpore per vitam otioſam, multas lucubrationes, nimiamque venerem debilitato facilius pernicialem exſerere potuit effectum, quam in robuſtiori. Eam ob cauſam curatio per balnea Lauchſtadienſia felicem utique obtinere debuit finem; cum ſic revocatis ſudoribus ſubtracta fuit materia nervos comprimens. Præterea vero ſolitus ſum in ejuſmodi caſibus Elixir meum viſcerale propinare, eo quod ventriculus plerumque ſimul labefactatus eſſe ſolet.

Observatio VII.

Illuſtriſſima quædam comes, L. annos emenſa, ſucci plena, plethorica & cacochymica, per viginti jam annos fluxum hæmorrhoidalem, ſtato tempore promanantem cum levamine paſſa, nec non fonticulum per duodecim annos in brachio gerens, ab itinere aliquando ad familiares facto, domum redux, male cœpit habere, & nihilo minus inter lautam diætam corpore pingueſcere. Quo in rerum ſtatu hæmorrhoides parcius fluxerunt, & fonticulus ſerum fundere prorſus deſiit; unde habuit illuſtriſſima, ut de inſigni corporis languore conquereretur. Tandem cruor media hyeme per venas ſedales erumpere conatus parciſſime ſtillavit; poſtridie alvum egerendi ſtimulum ſentiens, & ad locum ſecretionem tendens, in medio conclavi tanto prehendebatur pedum torpore, ut protinus in terram concideret, & ſiniſtri lateris paralyſi, cum oris tortura, linguæque balbutie ſtipata corriperetur. Vena protinus ſecabatur, veſicatoria manibus admovebantur; & omnis generis remedia & externa uſurpabantur; ſed in caſſum. Movendi artus ſiniſtri lateris impotentia manebat eadem; attamen eoſdem dolor quidam per vices occupabat, maxilla ſiniſtri lateris motu carebat, in dextro ſolum maſticandi erant cibi, atque memoria paululum videbatur læſa, cum febrili commotione, omni veſpera accedente. Alvus inſuper magis compreſſa erat, urinaque ferebatur difficilius. Conſultus ſuaſi, ut vena in pede tunderetur, dorſi ſpina linimento *ex axungiæ humanæ uncia una, olei nuciſtæ drachmis binis, roriſmarini, lavendulæ, majoranæ & rutæ, ſingulorum drachma una* confecto inungeretur, probeque fricaretur; pro potu decoctum ex radice ſcorzoneræ, chinæ, ſarſaparillæ, ligno ſaſſafras, lentiſci, ſantalo citrino, paſſuliſque paratum adhiberet; ter quavis hebdomade laxantem pulverem ex rhabarbaro, terra foliata tartari, nitro, & oleo deſtillato macis ſumeret, & mane lactis ſerum dulce potaret. Adhæc pediluvia cum herbis nervinis roriſmarini, majoranæ, ſalviæ, abrotani, floribus chamæmeli, thymi & herba rutæ commendavi; utque ea egreſſa lecto ſudaret, paululumque ſudaret; ac denique ſub epulis quinque balſami mei vitæ ſumeret guttulas, ſuaſi. Hinc percipi, paralyſin maximam partem remiſiſſe, & per anum lividi ſeri permultum cum levamine ſeceſſiſſe.

Paralyſis ab imminuto hæmorrhoidum fluxu.

Epicriſis.

Quum excretiones tam naturales quam extraordinariæ & conſuetæ ſuppreſſæ vel impeditæ præcipuam gravium & difficilium morborum cauſam conſtituant, tum quammaxime id in paralyticis & aliis capitis & nervorum affectibus obſervatur; de quo etiam præſens morbi hiſtoria teſtatur. Una illius cauſa eſt fonticuli exſiccatio; qua factum eſt, ut ſerum copioſius in corpus retrocederet, & tandem ad medullæ ſpinalis crus ſiniſtrum decumberet. Altera, majoris ponderis, debetur imminuto hæmorrhoidum fluori; unde ſanguis in tam plethorico corpore retentus, & ſuperiora verſus congeſtus, ſeroſam demum dimiſit portionem. Cui quidem eventui occaſionalem cauſam dedit hiemalis tempeſtas, quæ ob impeditiorem ſub ea tranſpirationem, mirum quantum

his producendis favet morbis. Et præſervari hunc inſultum paralyticum potuiſſe extra dubium eſt poſitum; ſi eo, quo illuſtriſſima comes ex itinere reverſa, corporeque obeſior facta fuit, tempore, vena tuſa, aut ano admotæ fuiſſent hirudines. Quibus omiſſis, omnis utique curandi cardo in eo conſtitit, ut hæmorrhoidalis revocaretur excretio: quam licet obtinere non licuerit; attamen ſatis fuit, ſeri lividi magnam per anum effluxiſſe copiam. Quum enim acceſſit demum ſudoris per blanda pediluvia provocatio, & hinc facta ſeri vitioſi evacuatio, auſpicatus omnino, malo exiſtente recentiori, evenire debuit eventus.

Observatio VIII.

Paralyſis dextri lateris in ſeptuagenario.

Vir ſeptuagenario major, macilentus, vaſiſque capacioribus præditus, conſtitutionis ſanguineo-melancholicæ, in juventute ex vita ſedentaria, multiſque lucubrationibus contraxerat ſibi melancholiam hypochondriacam, ſed per congrua adminicula, maximeque motum corporis illam debellaverat. Ab hinc ſub venæ ſectione, bis quotannis repetita, & frequenti corporis exercitio, quo alvum lubricam ſervari dixit, integram ad ſenectutem uſque conſervavit valetudinem. Per noviſſimum vero biennium omni mane large ſudare ſolitus fuit; & quum pronuper menſe Aprili rus petiiſſet; imminutis hinc ſudoribus, de colicis inteſtinorum doloribus, & alvi conqueſtus eſt obſtructione. Brevi poſt prævia corporis laſſitudine, dextri lateris paralyſi corripiebatur, lingua dextraque maxilla intumeſcebat, ſiniſtra extenuabatur, os torquebatur, loquela erat impeditior, movendique manum & pedem dextri lateris potentia evaneſcebat. Vocatus ego mox ſanguinem è vena in pede tuſa large detrahendum, clyſterem adplicandum, vitæque noſtrum balſamum inungendum curavi; interne vero liquorem anodynum, cum balſamo vitæ remixtum propinavi. Factum eſt inde, ut melius haberet, & loquendi, ambulandi, ſcribendique facultatem, utut languidiorem recuperaret; ſudores etiam largi per noctes rurſus erumpebant, & ſomnus adpetituſque ſibi conſtabant: ſed alvus non niſi alternis reſpondebat diebus, & æger in dextro pede perpetuum ſentiebat frigus, quo etiam in toto corpore perfunditur, ſimul ac liberiori ſe tradiderit aëri.

Epicriſis.

1) Quanta mala ex ſuppreſſione excretionum conſuetarum, ſive fuerint ſanguineæ, ſive ſeroſæ propullulent, vel præſens caſus optime docet. Obvia enim in illo paralyſis non niſi ſudorum imminuto proventui debetur: unde accumulati in corpore, præſertim ſenili, humores ſeroſi diſtenderunt vaſa, medullæ ſpinalis principium ambientia, & per illorum porulos omnino tranſſudaſſe videntur. Quemadmodum vero ortum à prohibita tranſpiratione traxit morbus; ita non alia exſtirpari poteſt ratione, quam per abundantis ſeri imminutionem, ac ad habitum corporis revocationem. Prius obtinuimus venæ ſectione, quippe qua una cum ſanguine ſeroſus latex ſubtrahitur: & dum ope liquoris anodyni ſtricturæ cutis relaxatæ fuerunt, rediit etiam conſueta ſudatio, cumque hac multum vehementiæ morbi ſubtractum eſt.

2) Circa paralyticorum ſudores adhuc ſcire licet, quod in affecto latere plerumque copioſiores erumpere ſoleant. Quum enim humorum vegeta circulatio in eo latere valde langueat; ſanguiſque tarde moveatur: fit inde, ut ſeroſus latex ſub lento progreſſu à ſanguine ſecedat, & per laxatos tubulos largius exhalet. Hinc etiam obſervamus, in artubus reſolutis exanthemata, ſcabiem, purpuram &c. longe majori copia effloreſcere, quam in ſanis.

3) Membra paralyſi reſoluta ordinario frigida ſunt. Quemadmodum enim corporis noſtri calor à motu ſanguinis vegetiori & rapidiori proficiſcitur; ita quo hic magis languet, eo majus percipitur frigus. Quum igitur in partibus paralyticis languidior ſit humorum circulatio: facile patet, cur illæ attactu ſint frigidæ, curque intumeſcere ſoleant; quia nimirum irruptioni humorum ſeroſorum nulla eſt reſiſtentia.

Observatio XI.

Paralyſis artuum inferioru poſt partum.

Fœmina, XXII. annos nata, procera, poſt enixum partum lochiis bene perfuncta, abſolutoque puerperio è lecto ſurgens conqueri cœpit de gravi ventris dolore, ad lumbos diffuſo, & cum motus imbecillitate ſtipato; qui affectus adeo ſenſim invaluit, ut binis abhinc menſibus non ſolum non ingredi, ſed nec pedibus abſque fulcimento inſiſtere poſſet. Quin imo tanto torpore manus etiam affectæ ſunt, ut nec pondus aliquod attollere, nec ipſas facile contrahere vel explicare valuerit, incolumi tamen manente ſenſu. His demum accedebat motus quidam convulſivus, & rigor partium infernarum; nec non ſenſus conſtrictionis in abdomine, ad lumbos uſque protenſus. Alvum non niſi ſollicitatam dejiciebat, & rarius difficulterque urinam reddebat, lunare tributum, ſtato quidem tempore, ſed parcius ſolvebat; ſomno exiſtente longiori. Adhibitis varii generis medicaminibus: fontem Lauchſtadienſem uſurpavit, ſimulque meo ſuaſu ſpinam dorſi ſpiritu ex floribus chamomillæ Romanæ deſtillato inungi curavit: unde ſenſim majorem movendi recuperavit potentiam.

Epicriſis.

1) Cauſa præſentis mali abſque omni dubio hæret in ea medullæ ſpinalis parte, quæ intra lumborum & oſſis ſacri vertebras continetur: & vero videtur ſimillimum, uterum à partu non rite fuiſſe expurgatum; unde reſtantes ſordes per metaſtaſin ad lumbaris regionis medullam decubuerunt, eamque comprimendo impedierunt, quo minus fluidum nerveum in partes, quæ à dicta medullæ portione ſuos nervos adipiſcuntur, ſufficienti influere potuerit quantitate.

2) Quum parcior effluxus fluidi nervei ex inferiori ſpinæ medulla fuit; ille omnino in aliis partibus largior ac copioſior eſſe debuit. Hinc patet ratio, cur ægrotans noſtra in partibus integris convulſivos motus, & in abdomine conſtrictionis ſenſum fuerit paſſa. Notabilis hanc in rem eſt obſervatio, quam A. N. C. *vol. II. obſ.* 102. allegant, ubi miles quidam paralyſi abdominis & partium inferiorum affectus, infra coſtas ſpurias conſtrictiones percepit, abdomen chordæ inſtar ambientem: poſt mortem diſſecta ſpina, ejus medulla intra primam lumborum vertebram ſita, labe caruit, niſi quod ſuccis turgidior paulo fuerit: ea vero, quam ſequentes incluſerunt vertebræ, tota flaccida & exſucca adparuit. Et hinc clariſſimus SALTZMANNUS dictæ obſervationis auctor rectiſſime concludit, conſtrictionem illam provenïſſe à ſucco nervoſo copioſius quam

par

par eſt, in nervos è prima lumborum vertebra prodeuntes influente.

3) In hac partium infernarum paralyſi & mictionis & alvi vel involuntarius fluxus vel pertinaciſſima retentio obſervari ſolet. Utrumque vitium à relaxatione veſicæ aut inteſtinorum provenire; contradictorium videtur, ſed non eſt. Involuntariam harum ſordium excretionem deberi partium relaxationi, nemo dubitaverit: at quomodo illius ſuppreſſio ex relaxatione provenire queat, multis videbitur dubium. Neque vero opus eſt, ut explicando huic phænomeno diutius immorentur; quippe quod in CONSULT. MED. *Tom. II. Sect. IV. caſu* 138. fuſius demonſtravimus. Res eo redit; omnes canales membranacei totius noſtri corporis pollent motu conſtrictorio & dilatatorio; ad excretiones vero juſtum partium robur requiritur; quo ſub paralyſi ceſſante, vel non fiunt excretiones, vel contra voluntatem contingunt.

OBSERVATIO X.

nſultus emiplecicus brevi inatus.

Matrona honeſta, LXVI. annorum, robuſta, bis quotanis venam tundendam præbere ſolita, à teneris ferme integra valetudine eſt gaviſa. Anno noviſſimo neglexerat ſuetam venæ ſectionem & hiemali tempore concionem in templo audiebat: hinc per aliquot dies de vertigine, refrigeratione & languore corporis conqueſta, levem quoque mentis alienationem paſſa, ex improviſo omni ſenſuum ac rationis uſu privata, incidit in hemiplexiam, ſub qua dextrum capitis latus convellebatur, ſiniſtrum erat reſolutum, & ægra jacebat inſenſibilis. Vocatus multum ſanguinis è vena jubeo detrahi, infundendoſque curo clyſteres: ſed quum ſpes vota falleret, præſcribo *mixturam ex aquæ liliorum convallium, meliſſæ, florum tiliæ, cardui benedicti ana unciis tribus, mixturæ ſimplici guttis quadraginta, aceti deſtillati uncia una, lapidum cancrorum drachma una cum dimidia, cinnabaris ſcrupulo uno, tartari emetici granis duobus, julepique roſarum uncia dimidia parandam.* Hujus bina cochlearia poſtquam binis ſumſerat horis, remittebat convulſio, redibat rationis uſus, & ægra intra horas viginti quatuor perfectiſſime convaleſcebat.

Epicriſis.

Sicut naturalium excretionum ſuppreſſio; ita artificialium neglectus ad varios morbos, ipſamque nervorum reſolutionem, præſertim in ſenili ætate contribuit. Hemiplectici enim inſultus, quem matrona honeſta toleravit, non aliam invenire poſſumus cauſam, quam ſtagnationem ſanguinis, per neglectam venæ ſectionem accumulati & per frigus verſus caput commoti. Refellitur ſimul inde vulgi valde noxium præjudicium, quo ſenibus non debere ſanguinem mitti perhibent: non enim ulli ætati tanta noxa ex omiſſis ſanguinis miſſionibus imminet, quam quidem ſenili, propterea quod vis & elater partium ſolidarum in ea ſenſim langueſcere incipiat, nec ſatis valeat humorum impulſui reſiſtere. Hanc ob cauſam eo quoque in præſenti curatione reſpeximus, ut primum ſanguinis depleretur abundantia per venæ ſectionem. Et quando ab hac ægri ad ſenſuum & rationis uſum nondum redeunt; multo cum fructu exhibere ſolitus ſum deſcriptam mixturam, quam tartarus emeticus ingreditur, non eo fine, ut vomitum excitare conſilium fuerit, ſed ut torpidæ & languentes partes nervoſæ ſubtiliſſima ſtibii acrimonia vellicatæ, ad motum & ſenſum recipiendum ſtimulentur. Nam in medicamentis antimonialibus, quæ paulo majori doſi emeſin excitant, ſi refracta doſi à perito Medico uſurpatur, plane ſingularis & incomparabilis ad difficiles & chronicas paſſiones expugnandas virtus deprehenditur, eo quod glandulas & nervoſas partes irritando, & lympham ſtagnantem & corruptam diſcutiunt, & humores craſſos viſcidos attenuant, & fluidos reddunt.

Ad præcavendam recidivam & ſyſtema nervorum corroborandum præter ſollicitam corporis & extremarum potiſſimum partium à frigore & ventis frigidis præcautionem, conſervam florum anthos & florum meliſſæ turcicæ, item elæoſacharum olei macis & olei meliſſæ veri, interdum quoque aliquot guttulas balſami noſtri vitæ in decocto ſuccoladæ vel Coffée vel etiam ſpiritum oleoſum ſalis ammoniaci pro lubitu aſſumenda commendavi.

OBSERVATIO XI.

Vir quidam, eccleſiaſtico præfectus muneri, LX. annorum, temperamenti ſanguinei, habituſque ſucci pleni, ad quadrageſimum uſque annum integra ſanitate gaviſus; poſtea vero nephriticis affectibus infeſtatus, ab his ope Amaſiani fontis liberatus eſt. Deinceps ad aulicum promotus officium, ad vitæ genus ſolito magis lautum, diætamque vinoſam pervenit; vinis potiſſimum rubicundis utens, & valde frigidum adeptus eſt habitaculum. Sex abhinc annis podagra chiragraque cum ſpirandi perpetua difficultate & tuſſi ſtipata corripiebatur; quæ mala ſæpius repetebant, & tandem erumpente poſt uſurpata antiſcorbutica purpura, inſigniter remittebant. Ante biennium menſe Novembri ex improviſo apoplexia leviori infeſtatus, ſenſuumque & rationis uſu privatus concidit; ſed tuſa vena, adhibitoque ſpiritu cornu cervi ſuccinato, tinctura antimonii acri & eſſentia caſtorei, ad valetudinem rediit utique, cum & podagra & purpura recrudeſcerent. Sequenti tempore multa tulit adverſa, ideoque perpetuis confectus mœroribus, magis magiſque ſuum debilitavit corpus; quin memoriæ quandam ſenſit imbecillitatem. Tandem accidit, ut prævio pulſationis circa aures ſenſu, caput ſubito dextrorſum convelleretur, & æger paulo poſt ſenſu, motu, ac rationis uſu deſtitutus, inſtar apoplectici proſterneretur. Ad ſe rediens, cruoris quidpiam naribus reddidit, adhibitiſque venæ ſectione & frictionibus, rationis integritatem recuperavit; ſed tumorem dextri oculi inflammatorium retinuit; qui cum malorum reliquiis tertio demum poſt die, revertente podagra, penitus evanuit. Quum vero pulſatilis pone aures dolor continuaret, metumque reverſuri mali injiceret: præter cucurbitulas cum & ſine ſcarificatione juxta aures adpoſitas, quatuor circiter è brachio mittebantur ſanguinis unciæ. Nihilo minus vires mirum in modum proſtratæ manebant; unde meum ad avertendam recidivam implorabatur auxilium.

Inſultus apoplectici in corpore podagra, purpuraque vexato.

Epicriſis cum conſilio.

Primarius, quocum hic æger conflictatur, morbus, eſt apoplexia, quam diximus ſpaſmodicam; quæ humorum ſtagnationi in baſi cerebri ſuam debet originem: hanc enim vel ſolus pulſationis circa aures ſenſus ſignificat. Neque mirum

 eſt,

eſt, ægrum tanto corripi morbo: quum enim natura temperamento pollet ſanguineo, ad ſanguinis juſto majorem generationem aptiſſimo, & præter conſuetudinem in opiparum vinoſumque devenit victum; præter modum omnino ſucci debuerunt accumulari. Quare etiam experientia teſte plurimi ex nimia ingluvie & comeſſationibus, in paralyticos morbos incidunt. Deinde vina rubicunda, quia ut plurimum ſunt auſtera & adſtringentia, ad affectus nervorum inque primis paralyticos gignendos multum conferunt, & ob hanc cauſam etiam Moraviæ incolis paralyſin endemium morbum eſſe *Jordanus* prodidit. Cavere quoque ſibi quam maxime debent ab ejuſmodi auſteris vinis podagrici, præſertim in ſenili ætate conſtituti. Nam ex remanente hac critica excretione graviſſimæ oriuntur afflictiones neceſſe eſt. Accedit habitaculum frigidum; in quo ſalutaris tranſpiratio vehementer ſolet imminui. Hinc factum eſt, ut ſordes in ſanguine ſuborirentur ſalinæ, acres, tartareæ; quæ corpus ægri ad ſcorbuticam conſtitutionem, podagram & purpuram diſpoſuerunt. Quo in rerum ſtatu, junctis inſuper mœroribus, meditationibus & vita ſedentaria, accrevit nervoſi generis debilitas; cujus ratione & purpuraceæ & podagricæ materiæ vegeta ad corporis ſuperficiem expulſio imminui cœpit. Unde abundantes pariter ac impuri ſucci ad caput fuere compulſi, ibidemque ſtagnantes, apoplecticum produxerunt inſultum; qui, vocato mox Medico, miſſoque protinus ſanguine, bis feliciter ſuperatus fuit.

2) Cum ego vocarer in auxilium; nihil prius tentandum duxi, quam donec vires fuerit refocillatæ. Hunc in finem præſcripſi potionem analepticam *ex aqua meliſſæ, florum acaciæ, liliorum convallium, tiliæ, roſarum ana unciis binis, cinnamomi ſine vino uncia una, matris perlarum drachma una, ſpiritus nitri dulcis guttis triginta, ſyrupi acetoſitatis citri drachmis binis confectam*, eaque ad duo vel tria cochlearia *ſæpius ſumendam ſuaſi.* Veſperi pulverem *ex lapidum cancrorum, pulveris Marchionis ana drachmis duabus, ſuccini, nitri drachma dimidia, cinnabaris præparatæ granis duodecim, caſtorei granis ſex compoſitum, & ad drachmæ pondus capiendum ordinavi.* Juſcula medicata mane ſorbillari juſſi: alvumque obſtructam clyſteribus aperiendam curavi. Sic collectis viribus, ſuaſi, ut ad corrigendam ſanguinis impuritatem pro potu ordinario decoctum radicis chinæ & cichorii cum paſſulis biberet, à cœna abſtineret, & victu attenuante ac leniter exſiccante & roborante uteretur. Cæterum non poſſum non hoc loco referre, me hemiplexiam à nimia ingluvie & deſidia in corporibus maxime mollioribus ac ſpongioſis pinguiuſculis enatam diæta emaciante *Hunger-Cur*, & lignorum decocto, methodo, quam optime deſcripſit VALLERIOLA *in obſ. l. I. obſ. III. p.* 23. feliciter curaſſe. Vitentur carnes bubulæ, porcinæ, hœdinæ, lactaria, legumina omnia & fructus, ſomnus meridianus, ſed exercitium in rheda eſt utiliſſimum.

Observatio XII.

De præſervandis apoplexiæ inſultibus. Comes quidem illuſtriſſimus, annorum LX. temperamenti phlegmatico-ſanguinei, iter aliquando per fluvium Danubium in navi ſub aëre humido, nebuloſo & valde pluvioſo per tres continuos dies faciens, incidit ex improviſo in dextri lateris hemiplexiam; ſub qua manus pedeſque dicti lateris immobiles, linguaque gravis & balbutiens evadebat, & æger delirabat. Inciſa protinus vena, redibat valetudo, & vir illuſtriſſimus intra viginti ſex horarum ſpatium perfecte convaleſcebat. Abhinc diæta & ſex rebus non naturalibus optime fungebatur; humidam frigidamque tempeſtatem, tanquam ipſi noxiam fugiebat, & quotannis ſemel venam tundendam præbebat. Quo in ſtatu ſatis equidem ſanus vivebat; at quum per intervalla manuum ſtuporem, cum dolore & ſenſu formicationis ſentiret; metuens recurſum gravioris mali, meum petebat pro eo præcavendo conſilium. Ego, quum noſcerem, ægrum illuſtrem multis mentis laboribus fatigari, fluorique hæmorrhoidali obnoxium eſſe, ſuaſi, ut bis quotannis circa æquinoctia venam in pede ſecandam curaret, motui corporis plus, lucubrationibus minus indulgeret, ab imo præſertim ventre & dorſo frigus humidum arceret, & pro potu fontem Selteranum, quarta vini Rhenani parte mixtum; interpoſito nonnunquam vini Hungarici hauſtu, adhiberet. Ex pharmacis tria commendavi, pulverem nempe nervinum *ex matris perlarum, pulveris Marchionis, ſuccini præparati ana drachmis binis, cinnabaris ſcrupulo uno, ambræ gryſeæ granis duodecim & olei macis cinnamomique ana guttis tribus confectum, inque decem partes diviſum, quarum unam alternis diebus ex aqua frigida ſumeret.* Ad ventriculum roborandum exhibui Elixir viſcerale, ſeptuaginta guttis inter epulas capiendum; & vitæ balſamum noſtrum, ad inungendas manus & cervicem propoſui.

Epicriſis.

Illuſtriſſimus de quo ſermo eſt æger vi temperamenti, quo pollet phlegmatico-ſanguinei, ad languidiorem ſolidarum partium motum proclivis eſt; &, accedentibus quamplurimis mentis laboribus ac fatigationibus, inſignem utique generis nervoſi ſibi contraxerat debilitatem. Hinc facillime fieri potuit, ut in diuturniori ſub aëre pluvioſo ac nebuloſo commoratione, cohibita tranſpiratione, hemiplecticus ſuboriretur inſultus, tempeſtiva venæ ſectione brevi debellatus. Ex tali vero pluvioſa tempeſtate paralyſes chronicas & pituitoſas naſci poſſe, confirmat variis exemplis FORESTUS *L. X. obſ.* 83. *ſeqq.* ad quas expugnandas commendat aſſata præ coctis, victum tenuem & exſiccantem, & ut ægri in aëre ſicco, & cubiculo caryophyllis ſuffumigato verſentur. Laudat quoque clyſteres, primo mitiores, tum fortiores; pilulas de hiera ſimplices & compoſitas, nec non cochias. Ad ſudorem movendum decoctum bardanæ præſcribit, & denique nucham, ſpinamque oleo nardino, coſtino, philoſophorum, ſambucino, rutaceo, de euphorbio inungendam ſuadet. Spectat huc quoque inſignis locus apud GALENUM *de locis affectis cap. IV. Quidam tempore frigido & pluvioſo madido pallio collum diutius obvolvit, unde in manus paralyſin incidit.*

Observatio XIII.

Hemiplexia cum ſubſequente morte. Vir quinquagenarius, temperamenti ſanguineo-melancholici, victu duriori, & craſſo, nec non loco vini ob parſimoniam ſpiritu frumenti, floribus papaveris rhœados tincto, cereviſiaque valde tenui & lupulata, & nimio tabaco uſus, atque lucubrationibus, anxiis curis & iracundiæ deditus, ſæpenumero ictero, à crebra ira inducto, ſatiſque

per

pertinaci laboravit. Aliquando factum eſt, ut mane ſanus ſurgens, & jentaculum aſſumens, ob fruſtula placentæ in aſperam arteriam delapſa, validiſſima tuſſi, cum vehementi pectoris concuſſione, vultus tumore ac rubore, & lacrymarum profuſione ſtipata corriperetur. Sedata motuum violentia, robur ſiniſtri lateris labefactatum erat, adeo ut nec artus, nec corpus movere, nec pedibus inniti potuerit. Deportabatur in lectum ſtragulisque obruebatur; ſed malum increſcebat citiſſime, & lingua non minus, quam totum latus ſiniſtrum reſolvebantur penitus. Medicus vocatus ſanguinem è brachio dextro detrahendum curavit; ſed ſine ullo levamine; æger potius gravi ſopore obrutus jacebat, ſubque eo dextrum brachium vehementer agitabat, expergefactus ſiniſtram attollere nequibat palpebram, aſſumta deglutire vix valebat, alvum cite deponebat, & urinam per biduum retentam largiter emittebat. Nec ſilentio prætermitti debet, ſub invaſione hemiplexiæ vomitus quoſdam multæ pituitoſæ ac bilioſæ materiæ ſuperveniſſe. Vixit in tam miſero ſtatu per ſeptem dies; quibus elapſis crevit ſopor & memoriæ abolitio, & demum, fruſtra uſurpatis variis medicaminibus exſpiravit.

Epicriſis.

Diſcimus ex hac morbi hiſtoria 1) quod à validiori pectoris per violentam tuſſim & concitatiorem exſpirationem commotione, ſanguis tanto cum impetu ad caput urgeri queat, ut minus reſpondente ejus per venas regreſſu facillime in partibus capitis interni ſtagnare, & ſerum extravaſari poſſit. Contingit hoc eo facilius in ſubjectis, quæ craſſo, copioſoque ſanguine, & alvo ſegniore pollent; & quibus debilitatum eſt cerebrum, genuſque nervoſum. Quæ omnia in præſenti locum inveniunt ægro, quippe qui diæta craſſa, & ſpiritus frumenti, papavere rhoeados tincti, uſu craſſos ſuccos, pergraves vero meditationes ac ærumnas nervoſi generis imbecillitatem, ſibimet omnino contraxiſſe videtur.

2) Omnium malorum cauſa in ſeri ſtagnatione quærenda eſt; quod ſicuti circa ſpinalis medullæ principium hærens, hemiplexiam parit; ita corticem cerebri inundans ſoporoſum produxit affectum. Et peſſimi ſemper in hemiplexia præſagii eſt, ſi lateris ſani convulſiæ agitationes accedant, & malum cum vomitibus invadat: tum enim gravior eſt præſumenda partium internarum læſio.

3) Quamaquam tales morbi opem eludant, tamen religioſum Medicum non decet, ab eorum curatione manus ſubtrahere. Cardo autem rei in eo vertitur, ut ſanguis per venæ ſectionem imminuatur, clyſteres paulo acriores injiciantur, veſicatorium nuchæ admoveatur, ſpiritus volatilis naribus offeratur, capiti raſo epithema ex aceto roſaceo, rutaceo & ſpiritu vini camphorato paratum imponatur; & ſpinalis medulla linimentis nervinis inungatur.

4) Denique monemus, ut omnes ſenes, plethorici, & qui ſunt debilioris cerebri, ſibi ſedulo caveant ab omnibus rebus, quæ pectus in motum concitare & tuſſim ciere valent. De paralyticis & hemiplecticis morbis legi poſſunt CONSULT. MED. *Sect. I. caſu XVI. ad XXVII.*

CAPUT II.

De affectibus ſoporoſis, Comate, Caro, & Lethargo.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

De ſoporoſis affectibus perquam confuſa apud medicos eſt hiſtoria.

Affines apoplecticis & paralyticis, & cum iis ſæpenumero conſpirantes ſunt morbi ſoporoſi: quorum tam confuſa, tamque intricata apud Medicorum pleroſque reperitur hiſtoria, ut cui credant, dubii omnino relinquantur lectores. Hinc quidam Medici, velut HOLLERIUS & RONDELETIUS multas de ea confuſione habuerunt querelas & ne eam committerent HARTMANNUS, RIVERIUS, & PAULUS BARBETTE, de morbis iis generatim potius, quam de ſingulis ſpeciebus agere maluerunt. Verum, quo magis eorum cauſas, & his innixam curationem variare, ex infra dicendis patebit: eo curatius quoque ſignorum diverſitatem eſſe attendendam putavi. Et quæ hac in re ſedula, ac diuturna me docuit experientia; ea mihi, BARTH. de MOOR *Pathologiam cerebri* nuper perlegenti, ita videbantur comparata, ut cum iis obſervationibus, quas clariſſimus vir *Cap. VII.* de *affectibus ſoporoſis* memoriæ reliquit, exacte conveniant. Sequar igitur ipſius ordinem, eaque nomina, quæ huic vel illi ſomnolentiæ ſpeciei impoſuit, omnino retinebo.

§. II.

Soporoſorum affectuum definitio & differentia.

Per *ſoporoſos affectus* intelligo *præternaturalem in ſomnum propenſionem, ipſumque ut plurimum ſoporem inexpugnabilem, mox ſine, mox cum febri ſtipatam, ab impedito fluidi nervei in medullam cerebri oblongatam, ipſoſque ſenſui motuique tributos nervos ſufficienti influxu propullulantem.* Plures horum morborum recenſentur ſpecies, quarum præcipuas coma vigil, ſomnolentum, carus & lethargus conſtituunt. Omnes in eo conveniunt, quod in iis præternaturale circa ſomnum occurrat vitium: attamen ratione gradus, cauſarum & curationis omnino differunt, adeo ut neutiquam ſit alienum, cujuſvis ſpeciei genium preſſus rimari.

§. III.

Hiſtoria Comatis vigilis.

Coma vigil hiſce prodit notis: ægri conqueruntur de capitis dolore, magis tamen ardente, & velut expanſivo, cum ſenſu ebullitionis intra caput ſtipato; maximopere in ſomnum propendent, illumque anxie anhelant: attamen vel prorſus nequeunt dormire, vel ſi obdormiſcant, mox parum levati expergiſcuntur, ab omni adhuc immunes delirio. Neque enim anteceſſerunt hunc affectum diu protractæ vigiliæ: unde ii, qui poſt longas vigilias à ſomno ſibi temperare nequeunt (quibus vulgus dicit: *Sie ſind ſchläfrig, und können doch vor Mattigkeit nicht ſchlaffen*:) nondum comate hoc laborare cenſendi ſunt. Differt etiam coma hoc à pervigilio, quod familiare eſt in acutis febribus: hoc enim nullam ad ſomnum proclivitatem habet comitem, (unde vulgo dicunt; *Er kan nicht ſchlaffen, klagt auch nich darüber*:) quæ tamen comatoſis

eſt

eſt moleſtiſſima. Malum hoc ſemper eſt ſymptomaticum; ſiquidem acutis, ardentibus, malignisque febribus, & inflammationi matris duræ ſæpe tanquam ſymptomata jungitur, inque his non raro phrenitidem antecedit. Idem vero ſymptoma hemiplexiam interdum comitari, nonnullis mihi innotuit exemplis, quorum unum in CONSULT. MED. *T. I. Sect. I. Caſ. XX.* legere licet.

§. IV.

Hiſtoria Comatis ſomnolenti.

Somnolenti comatis hæc fere ſunt ſigna: ægri languentes, à febrili incendio prorſus liberi, nec fere habentes, de quo conquerantur, niſi de aſſidua ſomnolentia, contra voluntatem ſemper dormiunt, ſomnoque ſæpius inter edendum, cum amicis colloquendum, vel munera obeundum obruuntur profundo: per intervalla vigilant, ſed brevi poſt ſomnolenti rurſus obdormiſcunt. Hoc malum ſenes potiſſimum, qui lauta diæta utuntur, ſanguiniſque negligunt miſſiones, corripit, nec parcit juniori ætati, ſi idoneæ concurrunt cauſæ. Eſt etiam idiopathicum ſemper; & in eo à vigili ſimul ſe diſtinguit comate, in quo anhelantes ſomnum, ejus participes fieri nequeunt; quo comate ſomnolento affecti, abunde fruuntur. Hujus exemplum exſtat in CONSULT. MED. *T. I. Sect. I. caſu XV.*

§. V.

Hiſtoria cari, ejuſque tres ſpecies.

Carus eſt ſopor profundiſſimus, ex quo ægroti nec per clamores, nec agitationes, nec ſi vel eos acu pupugeris excitari poſſunt; aut quamvis ſentire acus ſtimulum videantur, tamen vel non loquuntur, vel mox in priorem relabuntur ſoporem. Jacent attonitorum inſtar; ac ſpiratio ferme naturalis, & dormientium ſimilis eſt. Malum vel idiopathicum eſt, vel ſymptomaticum, & ſæpius febre ſtipatum: ſed hoc, optime monente BARTHOLOMÆO DE MOOR *Cap. VII. pag.* 198. tres exhibet ſpecies. *Prima* eſt, quæ ſociatur acutis febribus, circa earum principium, vel incrementum, cui nonnunquam convulſiones ſuperveniunt ac ſingultus, vitæ imponentes finem. *Altera* eſt, cum ægri poſt toleratas vehementiores acutas febres ex inſigni infirmitate altos incidunt ſopores, inque iis per aliquot dies permanent, excitati ad interrogata reſpondent, mox vero iterum obdormiſcunt, & tandem expergefacti, ad ſe redeunt, omniumque, quæ ſub eo ſopore loquuti ſunt, inſcii convaleſcunt: cujus mali mentio fit in CONSULT. MED. *T. I. Sect. I. Caſ. XIV.* Contingit etiam talis ſopor per febres acutas, maxime exanthematicas circa dies criticos; tumque ſudore junctus optimum exhibet præſagium. *Tertia* ſpecies cari occurrit in morte ex febre proximis: per unum enim alterumve ante mortem diem ægri febrili tyrannide cunctis exhauſti viribus, ſenſu motuque deſtituti, ac alto ſopore oppreſſi jacent, ſubque eo expirant animam.

§. VI.

Hiſtoria lethargi.

Qui denique ἀπὸ τῆς λήθης ab oblivione dicitur, lethargus, eſt gravis aſſiduuſque ſopor, quo ægri perpetuo ſine vigiliarum fere intervallis, tantum abeſt, ut hæc tam longa ſint, quam in comate ſomnolento, obruuntur; Excitati reſpondent, ſed eorum inſtar qui ab alto & tranquillo ſomno præmature ſuſcitantur, dictorum neſcii, & obliviosi in priſtinum mox relabuntur ſoporem: quidam matulam poſcunt, manuque tenent, mingendi tamen memoriam, mox iterum obdormiſcentes amittunt, vel oſcitantes os claudere obliviſcuntur. Sic à comate ſomnolento patet differentia. Jungitur autem, & quaſi ſymptoma lethargo ſupervenit febris, quæ mitior eſt magiſque pulſuum ſemet exſerit frequentia, & ſpiratione rara febrilique. Hinc diſcrepat à caro, qui ſæpius eſt febrium vel ſymptoma, vel conſectarium, & ſentiendi quoque impotentiam habet comitem. Differt etiam ab apoplexia, quæ ſubito invadit, cum omnium & ſenſuum & motus voluntarii abolitione, ac ſtertore, citiuſque necat, quam lethargus; quippe qui ultra ſeptimum non raro producitur diem.

§. VII.

Sectio corporum ſoporoſis affectibus defunctorum.

His morborum ſoporoſorum hiſtoriis præmiſſis, addemus ſectiones anatomicas, iis denatorum, atque tunc cauſarum perſcrutationi ſtudebimus. Pleraque nobis ſuppeditat ſolertiſſimus BONETUS, qui in anatomia practica, quam *ſepulchretum anatomicum* vocat, *Libr. I.* per tertiam eamque integram ſectionem, ſoporoſis affectibus extinctorum anatomias exhibet. Ampla nimis foret recenſio omnium, quæ adducit, exemplorum; ſufficiat, ſumma illorum allegaſſe capita. Sic invenit in pleriſque ſerum copioſum per cerebri ſubſtantiam diffuſum, ita tamen, ut pars ejus potiſſimum exterior, ſeu corticalis cum meningibus, aquis fuerit inundata: & ſimul adnotat, quod in quibuſdam interiora, ac penetralia cerebri ſalvo cortice, extravaſato ſero repleta viderit, ea vero ſubjecta per totam vitam ſoporoſo neutiquam laboraverint affectu. Hoc diluvium cerebrinum, quo magis ad medullam cerebri penetravit, eo majorem ſoporis gradum pet vitam fuiſſe animadvertit. Deinceps invenit quoque in ſopore peremtis abſceſſus, ſcirrhos & tumores in cerebro: ſed hi quoque non aliam quam anteriorem & corticalem ejus regionem obſederunt. Et denique in nonnullis, cerebro exiſtente ſicco, & à ſeroſa colluvie libero, deprehendit vaſa piæ potiſſimum meningis cruore craſſo admodum farta diſtenta, & velut varicoſa: cumprimis in lethargicis membranas cerebri inflammatas vidit *Johannes Faber Lynceus*; teſte HERNANDEZ *L. IV. cap.* 18.

§. VIII.

Obſervationes de ſopore.

Indolem noſtrorum affectuum illuſtrandi cauſa, addemus adhuc quaſdam obſervationes huc ſpectantes. WEPFERUS & PEYERUS de canibus, per plus minus graviorem cerebri à cranio denudati compreſſionem, arte ſoporem conciliare docuerunt: & perquam notabile eſt exemplum cujuſdam mendici Pariſienſis, cui caſu quodam magna cranii pars deperdita & cerebrum denudatum fuit. Hic ex leviori cerebri compreſſione oculorum obtenebrationem, ex paulo fortiori, aurium tinnitum, ex adhuc graviori vertiginem & ſoporem paſſus; & ceſſante preſſione, ab iis iterum liberatus fuit ſymptomatibus. Conf. BORETII *diſſ. de epilepſia ex depreſſo cranio.* Cui quidem obſervationi majorem affundit lucem, cranii per trepanum à Chirurgis fieri ſolita terebratio; qua, in ſubjectis ex ſanguinis inter cranium & cerebrum facta extravaſatione, & hinc pendente cerebri preſſione ſoporoſis, educto ope trepani ſtagnante humore, protinus ſenſus redire, omnemque ſoporem diſcuti per fide dignas compertum habemus obſervationes. Ex quibus certo concludimus, quod materialis cauſa affectuum ſoporoſorum intra corticalem cerebri ſubſtantiam primario & originaliter contineatur.

§. IX.

§. IX.

uſæ pro- mæ & ·diatæ ·ctuum oroſo- n.

Jam ex phyſiologia (*vid.* SYSTEM. MED. *T. I. L. I. Sect. III. Cap. 6.* §. 3. *ſeqq.*) repetimus, ſomnum naturalem ab influxu fluidi nervei in nervos ſenſibus, motibuſque voluntariis tributos imminutiori, ac languidiori dependere: hunc vero languidiorem influxum partim ipſorum nervorum relaxationi, partim fluidi nervei penuriæ, partim tardiori ſanguinis per vaſa cerebri & membranarum circulo deberi. His cum iis, quæ præcedentibus paragraphis dicta ſunt, collatis, ſequitur, cauſam proximam affectuum ſoporoſorum eſſe valde languidum ac imminutum fluidi nervei ex cortice cerebri in hujus medullam & inde in nervos ſenſui motuique dicatos influxum. Cauſæ hunc influxum præter naturam impedientes tres potiſſimum eſſe videntur; nimirum vel nimia fluidi ipſius penuria, vel tubulorum illud vehentium laxitas, vel denique compreſſio cerebri corticalis, eaque ſeu per ſanguinem tardius per cerebrum & ejus involucra progredientem, aut plane ſtagnantem, ſeu aliam peregrinam, dicto cortici incumbentem materiam facta: unde medulla undique cortici adnexa comprimitur ſimul, & ideo non ſatis fluidi recipere poteſt.

§. X.

natis ·ilis in ·ribus ·ologia.

Quum vero plures affectuum ſoporoſorum ſint ſpecies; ſingulam perſcrutemur curatius. Vigil coma medius quaſi inter pervigilium, & affectus ſoporoſos morbus, ubi ſomni deſiderium inexplebile urget, licet ipſe capi nequeat, eſt ſymptoma vel hemiplexia, vel febrium acutarum, maxime cum duræ meningis inflammatione junctarum, & ſæpius antecedit phrenitidem. Cauſam ipſius mixtam eſſe debere, qua in uno cerebri loco fluidi nervei influxus languidior, in altero auctior ſit, quilibet pervidebit facile. Conſideremus ergo, num talis cauſa in dictis morbis locum habeat. Quod febres acutas attinet, ſic concludimus: ſi in iis coma vigil utplurimum antecedit phrenitidem, quæ juxta MED. SYSTEM. *Tom. IV. P. I. Sect. II. C.* 5. §. 1. *ſeqq.* ab inflammatione membranarum cerebri ſuboritur, & noſtris in regionibus ſymptomatice ut plurimum febribus malignis exanthematicis ſupervenire ſolet: ſi etiam cum dolore ardente ac ebulliente complicitum eſt: vero videtur ſimillimum coma vigil in iis febribus pro cauſa mediata agnoſcere, membranarum cerebrum involventium incipientem in uno loco inflammationem. Quum vero inflammatio ſupponit ſanguinis auctiorem ad locum quemdam congeſtionem,& plane ſtagnationem: neceſſe eſt, ut inde cerebri corticalis pars quædam comprimatur, & hinc introitus fluidi in medullam imminuatur, cum inſequente ſomnolentiæ effectu. Hoc dum in uno cerebri fit loco, in altero tamen à ſanguine per febrilem motum celerius agitato, jugis fluidi nervei perennat ſecretio; quæ, quo eſt copioſior, eò magis vigilias inducit, nec præſentem ad ſomnum proclivitatem in actum deduci ſinit. Quicquid igitur in febribus acutis ſanguinis orgaſmum adaugere, ejuſque copioſiorem ad caput progreſſum adjuvare valet: illud remote ad coma vigil inducendum contribuit; veluti ſunt remedia ſpirituoſa, calidiora, alexipharmaca, regimen juſto calidius, refrigeratio extremorum in variolis.

§. XI.

Comatis vigilis in hemiplexia obvii ætiologia.

Qua coma vigil ratione jungi queat hemiplexiæ, explicatu facillimum eſt. Si enim perpendimus, in eo affectu nervorum principium in uno latere tantum comprimi, & ſic influxum fluidi mobiliſſimi in unum duntaxat latus impediri, altero immuni; mox quoque intelligemus, quod in uno loco latere pervigilii, in altero ſomnolentiæ, ex quibus componitur vigil coma, latere poſſit cauſa: eo quod ſuccus nervoſus denegata in uno latere ſecretione ad alterum eo copioſior feratur; quod inter alia integri lataris convulſivæ teſtantur agitationes. Verum cur non omnes hemiplectici ſunt comatoſi? Legas, quæ §. VII. ex BONETO allegavimus, & invenies, ſolam principii nervorum compreſſionem non ſecum ſemper habere ſoporem; niſi ſimul corticalis cerebri ſubſtantia fuerit vitiata.

§. XII.

Comatis ſomnolenti ætiologia.

Coma ſomnolentum, frequentior profecto quam lethargus, & à febre ſemper vacua affectio, talem habere debet cauſam, quam tranſitus fluidi nervei ex cortice in medullam non in uno loco, ſed per totum impediri poteſt cerebrum. 1) Talis eſt nimia relaxatio canalium ſanguinem per cerebrum vehentium, ob quam nec ſanguis vegete progredi, nec ſatis fluidi ſecerni poteſt: ſicut fere fit in ſenibus plethoricis. 2) Sanguinis, præſertim ſpiſſi ac impuri difficilior per caput circulatio, & inde pendens cerebri compreſſio. Hinc plethorici ſunt ſomnolenti; hinc ſcorbutici, & hypochondriaci hunc frequenter incurrunt ſoporem, eoque magis, cum per imi ventris ſpaſmos humores eo copioſius compellantur ad caput. Et inde quoque petenda eſt comatis ſomnolenti ratio, quod, teſte RIVERIO, pueris lumbricis vexatis nonnunquam evenit; ſiquidem hoc in caſu per abdomimis ſpaſmos vitales ſucci coguntur ad ſuperiora. Hinc valde plethorici, accedente cauſa ſanguinem nimium commovente & expandente, ut ebrietate, profundo immergi ſolent ſopori, eoque plane necari. 3) Seri nimia per cerebrum ejuſque membranas collectio ac plane extravaſatio: unde aurium manationum, coryzæ, ulcerum improvidæ ſuppreſſiones & exſiccationes, ad id morbi genus contribuunt; nec rarum eſt, iſchuriam ſeu plenariam urinæ ſuppreſſionem preſſo pede coma ſequi ſomnolentum, quod, reſtituto urinæ fluxu, protinus ceſſat.

§. XIII.

Cari, ejuſque primæ ſpeciei ætiologia.

Cari prima ſpecies, quæ in principio, aut vigore febrium acutarum maxime ſynocharum nonnunquam, nec niſi in valde plethoricis, occurrit, dependit à nimia ſanguinis abundantia & ebullitione, qua cerebri & ejus membranarum vaſa adeo expanduntur, ut comprimant mollem cerebri ſubſtantiam, & nervoſi ſucci introitum in medullam per totum impediant caput: unde ſuccus ille per cerebellum in partes, functionibus vitalibus præfectas eo copioſior impellitur, cordiſque ſyſtolem efficit vehementiorem. Hinc cognitu facillimum eſt, cuncta exæſtuantibus, ac commoventia remedia in iis febribus adhibita, nec non intermiſſam venæ ſectionem; remotius vero narcoticorum, ad conciliandum ſomnum, inepte exhibitorum abuſum proximius ad carum in febribus producendum, multum conferre.

§. XIV.

§. XIV.

Cari ejuſque ſecundæ & tertiæ ſpeciei ætiologia.

Ad cari alteram, quæ poſt ſuperatas fere acutas febres ſequitur, ſpeciem plures contribuunt cauſæ. Non enim ignorari oportet, per febrile incendium tam fluidas, quam ſolidas partes mirum in modum alterari: ſolidæ ſcilicet à naturali vigore & toni dejiciuntur, fluidæ vi continui attritus reſolvuntur, & tranſeunt in craſin œconomiæ vitali non nimis amicam. Namque humidior ac generoſior ſuccorum vitalium pars, non accedente novo nutrimento, diſſipatur, perque varia loca è corpore proſcribitur: & hinc reſultat fluidi nervei penuria, lymphæ ſerique vappida, & quaſi gelatinoſa conſiſtentia, ipſiuſque ſanguinis coagulum. Concurrentibus igitur 1) vaſorum debilitate, 2) nervei ſucci penuria, 3) cerebri compreſſione à ſanguine difficilius per illud progrediente facta non fieri poteſt, quin ſopor præternaturalis, cum ſenſuum imminutione ſuboriatur. Quod eo fit facilius, ſi per febrim potentiora pharmaca, ſolidas partes debilitantia, vel plane narcotica fuerunt adhibita. Et ſi hæc fluidorum ſolidorumque vitia nimis invaluerint, uti fere in tertia cari fit ſpecie; ſubſiſtunt tandem coagulati inerteſque ſucci in debilitatis vaſis, extravaſantur, & ſic vix evitabilem accerſunt mortem.

§. XV.

Lethargi ætiologia.

Lethargi denique ſunt eædem cauſæ, quas comati ſomnolento tribuimus, niſi quod in eo graviores ſunt, ac profundius corticalem cerebri ſubſtantiam penetraverint, adeo ut non ſopor tantum inducatur, ſed ſenſus quoque externi & interni elangueſcant. Cardo rei in eo vertitur, quod in comate perinde ac caro nulla adhuc exiſtat ſanguinis vel ſeri extravaſatio, ſed hæc demum tanquam effectus producatur, & in apertis poſt mortem craniis conſpiciatur. Præſto potius in iis ſoporoſorum affectuum ſpeciebus eſt circulus ſanguinis per vaſa meningum, & cerebri corticalis valde dedilitata difficilis, ejuſdemque plus minus ſeroſi ſtagnatio: at lethargus pro cauſa agnoſcit vel ſeri tenuioris per arteriarum poros factam ſeceſſionem, vel plane extravaſationem.

§. XVI.

Differentia ſoporum ab aliis morbis.

Diſtinguitur vero lethargus à caro, dum lethargici excitati reſpondent, carotici vero minus. Eſt quoque diſcrimen inter apoplexiam & ſoporem; nam in illa reſpiratio eſt difficilis ac deſinit in paralyſin, quod non fit in caro. Differt quoque à ſyncope, in qua pulſus parvus vel admodum obſcurus & languidus ac facies cadaveroſa; caroticis pulſus magnus & validus eſt, & color faciei potius floridus apparet. Neque minus differt à ſuffocatione uterina, quod præfocatæ ſine omni reſpiratione ſunt, & poſtea intelligunt & recordantur; in caro autem in paroxyſmo non intelligunt, nec recordantur; oculos ſemper-clauſos habent, & ſi aperiunt ſtatim claudunt.

§. XVII.

Cauſæ remotiores affectuum ſoporoſorum.

Quemadmodum ex dictis ſpeciales & proximæ affectuum ſoporoſorum cauſæ clariſſime perſpicientur: ita generatim ſciendum eſt, quod iis producendis aptiſſima ſint omnia, quæ ad difficiliorem humorum per vaſa cerebri & meningum circulationem, eorumque ſtagnationem conferunt, & vim vaſorum membranarumque elaſticam labefactant. Quo nomine remotiſſimis cauſis accenſeri merentur corpora cacochymica, cachectica, ſcorbutica, viribus defraudata, à nimio mœrore, triſtitia, vel diuturno morbo & enormi ſanguinis profuſione debilitata: abuſus potuum inebriantium, ſpiritus vini, cereviſiæ valde ſpirituoſæ & lupulatæ, frequens crapula, habitatio in conclavi humido, ubi denſus vappiduſque aër eſt, nec non aëris humida ac nebuloſa, Zephyri flatu prægnans conſtitutio, hiemalis tempeſtas, & Tabaci abuſus.

§. XVIII.

Conti... tio ca... rum ... tarum

Præterea quam ſæpiſſime in praxi licet obſervare, in ſubjectis ſanguineis, ſanguineo-phlegmaticis, obeſi habitus, ſanguineque plenis ab hæmorrhoidum, menſium, & cujuſcunque hæmorrhagiæ ſolemnis ac criticæ ſuppreſſione, coma ſomnolentum, vel etiam lethargum excitari. Nec rarum eſt, eoſdem affectus à ſudorum, præſertim matutinorum, atque criticorum cohibitione, nec non ſeroſarum excretionum ſuppreſſione, œdematoſorum pedum repentina gracilitate ſubito generari: quid? quod in iis, qui cerebri ſunt imbecillioris, à nimia potus vinoſi in corpus refrigeratum ingurgitatione, vel à corporis vino farti & calentis refrigeratione, repente ſopor altus cum omnium ſenſuum ſtupore producatur, brevi tamen tempore abſque periculo tranſeat. Non minus comatoſi & lethargici affectus introduci deprehenduntur ab athritici, podagricique doloris quotannis ſemel biſve antea redeuntis ceſſatione: & obſervavi lethargum in aſthmate convulſivo, revocato ad articulos dolore, una cum aſthmate fuiſſe debellatum. Huc denique ſpectat nimius ac intempeſtivus vaporoſorum uſus: unde ab abſinthiacis & opiatis large datis, papaveraceis, fumo ſulphuris, vapore carbonum ardentium, intra arctius ſpatium incluſo, in ſubjectis imbecillibus, graves & plus minus periculoſos produci ſopores non raro animadvertimus. Nimius quoque ſuaveolentium uſus nocet. STRABO *L. XVI.* narrat, Sabæos populos incidere in hunc morbum ex odore & fragrantia fructuum & florum in hiſce regionibus productorum. Novi exempla, ex continuo ſuavolentium uſu omnem odoratum ex toto deperditum fuiſſe, eo quod membranis cerebri & nervis narium atoniam inferre videntur. Ad ſoporoſorum affectuum cauſas pertinent etiam violentiæ capiti illatæ, ſic GALENUS *L. de inſtr. odor. Cap. VI.* numerat inter eas cerebri compreſſionem factam à chirurgo, qui perforavit cranium, & membranam cerebrum ambientem; & ego, inquit MERCURIALIS *in prælect. Batav. p.* 22. quandoque vidi ex importuna perforatione cranii à Chirurgo vulneratum quemdam ſtatim factum eſſe caroticum.

§. XIX.

Sopor... rum ... tuum ... gnoſi...

Soporoſorum affectuum prognoſis non adeo læta, ſed pro cauſarum gravitate plus minus infauſta eſt. Et vigil quidem coma perſæpe phrenitidem ac convulſiones funeſtas prænunciat, inque malignis febribus non raro in emortualem tranſit ſoporem. Sive etiam ſomnus profundus, teſtante HIPPOCRATE in *Coac.* interdum in febribus ſignificat firmam criſin & non eſt malum. Quando dolores caro conjuncti ſunt, teſte eodem *Hippocrate* l. c. convulſionem ſignificant. Quo ſeniora ſunt corpora, & quo magis debilia,

debilia, impuriſque ſuccis prægnantia, eo majus portendit periculum coma, facileque, monente præſertim MERCATO *L.I.C.*12. in mortiferum terminatur lethargum. Carus quo gravior juncta eſt febris, & quo pejores ejus notæ, urinæque crudiores, eo periculoſior; attamen prima ſecundaque ſpecies non raro debellatur, tertia nunquam non lethalem exhibet eventum. Lethargus nunquam periculo caret; is tamen peſſimus eſt, quem artuum tremor, & gelidus faciei ſudor comitantur.

CURATIO.

§. I.

…ratio… …urati… Morbos ſoporoſos curaturo, tres generatim incumbunt medendi intentiones, quarum *prior* eſt, ut ægrum è ſopore excitare annitatur; *altera*, ut ſanguinis & humorum difficilem per caput circuitum, ſtagnationem, vel extravaſationem removere conetur; & *tertia*, ut robur membranarum vaſorumque cerebri deperditum reſtaurare laboret.

§. II.

…ia in… …tioni …nodo …atis? Soporem diſcutiendi, ægrotumque excitandi vim ea poſſident remedia, quæ principio ſubtili ac penetrante in nervoſas partes, eas agitando, vellicando, tremulumque & oſcillatorium per univerſum nervorum ſyſtema motum inducendo agunt. Huc ſpectant 1) potentiora acida, & ex his palmam præ reliquis obtinet ſpiritus cryſtallorum veneris, qui nihil eſt niſi ſpiritus aceti concentratiſſimus, cum eſſentia caſtorei mixtus, naribuſque admotus, penetrantiſſima agilitate cuncta ſuperat. 2) ſalia volatilia, velut eſt, ſpiritus ſalis ammoniaci urinoſus cum calce viva paratus, qui vertici admotus, vel quod conſultius eſt, naribus inditus ſternutamentum movet, ac torporem ſoporemque diſcutit egregie. 3) graveolentia, ut galbanum, pennæ perdicum &c. accenſa, ut odor gravis nares feriat. 4) Aqua frigida repente toti capiti infuſa, quæ membranas cerebri ſimul roborando promte ſomnum excutit. 5) cataplaſmata ex aceto forti, ruta, foliis lauri, ſummitatibus ſaturejæ, ſemine ſinapi, caſtoreo & camphora parata, raſoque capiti, fronti ac temporibus admota.

§. III.

…ſero… …umo… …capite …vent. Eorum vim ſecundant, & ſimul ſeroſam, ſi peccaverit, è capite colluviem derivant 1) ſternutatoria, quæ inter primas meretur ſal vitrioli albi, ſi ejus grana decem in dimidia aquæ majoranæ uncia fuerint ſoluta, & naribus attracta. 2) veſicatoria è cantharidibus paullo latiora, & pedibus, nec non cervici imponenda; quippe quæ & ſolidis nervoſis partibus motitationem inducunt, & ſeroſos humores revellunt. 3) cucurbitulæ vel cum, vel ſine ſcarificatione nuchæ adplicatæ. 4) frictiones validæ partium infernarum. 5) clyſteres acriores. 6) Nec ſatis laudari poſſunt enemata paullo acriora, ventri infuſa; quibus ſal gemmæ vel commune, vel etiam ſquillæ radix ſtimuli loco commodiſſime additur.

§. IV.

…ra & …a in… …tio. Excitato horum ope à ſopore ægro, reſtat, ut reſtituatur æqualis humorum per totum corpus circuitus; & ſubinde corroborentur debilitatæ partes. Favet priori ſcopo ſanguinis miſſio, in ipſo ſæpius ſopore, ſi turgeant cruore vaſa, inſtituenda, multoque magis, diſcuſſo ſomno, ad ejus præſervationem adminiſtranda. Tum quoque, ſi primæ regiones ſordibus onuſtæ, vel ſpaſmis ſint obſeſſæ, blando laxante alvum moliri oportet. Stagnationes humorum diſcutiendi, ſimulque partes infirmas corroborandi virtute gaudent nervina, nupta diaphoreticis: ex quibus magnam merentur commendationem eſſentia ligni aloes, ſuccini, cum ſpiritu liliorum convallium, ſalis ammoniaci, & antimonii tinctura acri remixta; vel ſal cornu cervi, cum ſale ſuccini, cinnabari antimonii, vel bezoardico minerali in pulveris formam redactum.

§. V.

Denique recurrentes ſoporum inſultus præcavere licebit partim victus recta ſervata ratione, partim cauſarum eos inducentium remotione. Et quum ſanguinearum excretionum, vel motuum arthritico-podagricorum, hactenus conſuetorum ſuppreſſio, ad id mali generandum, plurimum contribuat: haud ludet operam, qui revocandis iſtis & fluxionibus & doloribus operam navabit, eorumque legitimum conſervabit ſucceſſum. In victu vitanda otium, ebrietas, cibi coctu difficiles & ſpirituoſa: corpus moveatur ſedulo: repletio omnis eſt vitanda; quemadmodum jejunare aut parce nutriri optimum eſt; à piſcibus, lacte, caſeo prorſus abſtinendum, & inter fructus humidi omnes fugiendi; carnibus magis aſſis, quam elixis veſcendum; panis à lolio, quod intermixtum eſſe ſolet, probe purgari debet: ſenes ac debiles generoſo vino, tanquam eorum lacte utantur; ſomnum non diu nimis protrahant; ab animi affectibus caveant; amicorum conſortiis interſint frequenter; commodis peregrinationibus delectentur; alvinam perinde ac cutaneam curent excretionem; nec ſanguinis adſuetas miſſiones ſtatis repetere obliviſcantur temporibus. *Præſervatio morborum ſoporoſorum.*

CURA SPECIALIS ET CAUTELÆ PRACTICÆ.

§. I.

Quemadmodum cauſſæ affectuum ſoporoſorum, eorumque ſpecies valde ſunt diverſæ: ita etiam illis medendi ratio non una eſt eademque. Quare quid auxilii per ſingulas ſpecies ſuperſit, videbimus. Coma quidem vigil, uti plerumque in malignis febribus à nimia ſanguinis mole, & imminente membranarum cerebri inflammatione ſuboritur: ita expoſcit ea omnino remedia, quæ nec ipſi febri ſint præjudicio. Et hoc fine venæ ſectio, ſi febris haud ultra tertium quartumque duraverit diem, larga debet inſtitui: ut confirmant GABELCHOVERUS *Lib. I.* §. 8. & FORESTUS *Lib. X. Obſ.* 34. Miſſo ſanguine alvus, ſi ſit obſtructa, clyſteribus, minus tamen acrioribus liquanda: tumque exhibenda remedia, quæ diluendo temperandoque humores, æſtum illorum coercent. Quo quidem nomine præter pulvillos abſorbentes, leniter nitroſos, cum antimonio diaphoretico & aquis diapnoicis ac analepticis in potiunculam redactos, nec non emulſiones leniter papaveraceas, magni uſus in malignis ſunt acidulata. Et placet ſane mihi *julepus*, quem *ex roob ribium tribus unciis, in aquæ fontanæ libris duabus ſolutis, & cum ſpiritu vitrioli ad gratam aciditatem permixtis* conficiendum *Comatis vigilis in febribus curatio.*

dum docet LOTICHIUS. Spiritus nitri dulcis ob temperantem pariter ac blandam anodynam vim, uſus eſt egregii. Nec ſua laude carent externa, velut cataplaſmata cum aceto parata, unguentum alabaſtrinum, temporibus admotum, animalia viva diſſecta, & impoſita capiti: non neglecto quieto blandoque regimine.

§. II.

Cura comatis vigilis in hemiplexia.

Vigil, quod hemiplecticis familiare, coma, ut diuturnius, ita curatu eſt difficilius. Parum præſtabit, qui ſolum ſymptoma, neglecto principali morbo adgredietur: nihil ſupereſt, niſi ut hemiplexiæ ea, quam præcedente capite notavimus, ratione medeamur; tum enim ſponte ſequetur ſomnus naturalis.

§. III.

Cari curatio.

Carus, ejuſque prima ſpecies, largam, ſi nondum elapſa fuerit commoda occaſio, venæ ſectionem expoſcit: cui jungenda dormientis excitatio per clyſteres ſquilla acuatos, veſicatoria; aceti deſtillati in nares immiſſionem; tumque intrinſecus per temperantia, diaphoretica fixa, & acidula humorum orgaſmus componendus. Altera cari ſpecies, quum ſæpe ſit critica, nihil fere opis medicæ exigit; ſed ſibi relicta, ſanitatem ſecum fert. Tertia, eaque pernicioſiſſima, vix admittit medelam: attamen tentare juvabit, an æger veſicatoriis queat excitari, tumque diluentibus & analepticis dimicandum.

§. IV.

Curatio comatis ſomnolenti à cauſſa ſic dicta frigida orti.

Coma ſomnolentum rectiſſime dividitur in ſeroſum & ſanguineum. Illud ſeroſas excretiones vel naturales revocari, vel his artificiales ſubſtitui jubet. Urinæ ſuppreſſio accommodatis præſidiis reſeranda; podagrici motus pedum frictione, veſicatoriis, laxantibus, balneiſque tepidis invitandi. Juvant hoc loco ſternutatoria, educendo per nares ſerum, nerviſque motum inferendo. Ubi pituita viſcida obſidet ventriculum, operæ facit pretium vomitus arte concitatus: quo fine pulvis ſquillæ ad ſcrupulum dimidium vel unum, aut bina tartari emetici grana, laxanti potiunculæ, ut diluantur, intermixta, ſummo cum fructu poterunt exhiberi.

§. V.

Curatio comatis ſomnolenti cauſſa calida nati.

Contra vero coma ſomnolentum, quod à cauſſa calida, i. e. ſanguinis per caput difficiliori tranſitu, vel ſtagnatione originem trahit, uti fere fit in hypochondriacis ac ſcorbuticis, majorem requirit circumſpectionem. Quæcunque enim calidiora ac ſpirituoſa ſunt remedia, cane pejus ac angue fugiantur: hiſque ſubſtituantur clyſteres, venæ ſectio, blanda laxantia, pulveres temperantes, ſimul nervini, & id genus alia. Et hæc quidem omnia circa lethargum quoque ſunt obſervanda; niſi quod efficaciora ſæpius requirat excitantia.

§. VI.

Curatio affectuum ſoporoſorum ab externa violentia inductorum.

Quicunque ſoporoſi affectus à ſanguinis vel ſeri extravaſatione intra meninges ac calvariam per externam violentiam inducta pendent: non prius ſanari poterunt, quam humoris extravaſati per trepanationem eliminatione. Attamen & huic operationi, ſi abundet ſanguinis moles, præmittenda venæ ſectio.

§. VII.

Caut. circa ... ſectio...

Sanguinis miſſionem in ſoporoſis morbis peropportunam eſſe, facies rubens, oculi cruore turgidi, venæ tumentes, pulſuſque arteriarum magni indicant. Qua adminiſtrata, ſi floridior vultus color, pulſuſque magnitudo continuet, ſpes eſt convaleſcentiæ; ſed ſimul opus erit adhuc ſemel ſecare venam; eo quod non ſufficienter facta venæ ſectio plus minetur detrimenti. Quo ſpiſſior præſumitur ſanguis, eo amplior venis infligenda inciſio, ut nimirum ei ſolutior pateat exitus.

§. VIII.

circa ... nem ... bena... med.

Poſt detractum cruorem, alvus ducenda vel laxante intus dato, vel enemate: neque enim, niſi præmiſſis hiſce evacuationibus, alia remediorum genera, ut roborantia, diaphoretica, ſternutatoria &c. adhibere licet; quoniam major motus & impetus humorum ad caput per ea concitatur.

§. IX.

circa ... veol... & ...

In ſoporoſo omni morbo ſedulo cavendum à balneis calidis, vaporoſis, & quæ fragranti, olidoque vapore ad ſomnum contribuunt. Multo magis abſurdum eſt, narcotica, ſulphurea, opiata, crocata, papaveracea in uſum vocare; quorſum etiam pertinent theriacalia, quæ Veteres his in affectibus præſcribere ſolent, quia his oleum camino additur.

§. X.

circ... term... latil.

Externa volatilia, naribus attrahi ſolita, non niſi in ſoporibus à cauſſa frigida, ſeroſa ſubortis adhibere licet. Hinc ab iis abſtinendum in omni ſopore, febrim acutam comitante, vel qui à materia eryſipelacea, purpuracea, exanthematica &c. ad cerebrum devoluta proficiſcitur: ubi potius acida fixa, ſimul tamen penetrantia, cum fructu inſerviunt. Cujus generis ſunt oxyrrhodinum, cujus uſum AVICENNA & RHASIS jam laudarunt: cui etiam majorana & ruta poſſunt addi.

§. XI.

circ... mar. uſum

Quamvis thermarum, multoque magis acidularum, potatio in morbis capitis idiopathicis, non omnino ſit ſuadenda: attamen in ſoporibus, qui hypochondriacos ex ſuppreſſo hæmorrhoidum fluxu, vel retroacta podagra cruciant, mirabilem thermarum, quæ in Carolinis juxta molendinum ſcaturiunt, & ab hoc dicuntur, virtutem, in revocandis podagricis inſultibus ipſiſque hæmorrhoidibus, & fugando hinc ſopore deprehendi, cujus exemplum in CONSULT. MED. *Tom. I. Sect. I. caſu XV.* allegavi.

§. XII.

circ. ... nut...

Cavendum maxime, ne ab initio hujus morbi ad excitandum à ſomno ſternutatoriis utamur, præſertim in plethoricis: eo quod ex intempeſtivo hujuſmodi remedio, major affluxus ad caput fit, ut inde metus apoplexiæ immineat.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Car... febr... tiar... plic...

Vir quinquagenarius, ſcarificationibus adſuetus, ex diuturno mœrore & vigiliis contraxit ſibi dolorem capitis gravativum, vertigine, ven-

ventriculique imbecillitate ſtipatum; cujus abigendi cauſſa vinum abſinthites mane pariter ac ſub cœna per aliquod tempus liberalius ſumſit. Interim accidit, ut verno tempore, quo febres tertianæ graſſabantur, poſtquam gravi exarſerat ira, in libero aëre, cœlo exiſtente pluvioſo iter faceret, domumque redux in duplicem incideret tertianam. Hujus acceſſiones cum profundo incipiebant ſopore, ad duodecim ſæpius horas durante; quo diſcuſſo calor ſatis mitis excipiebat, & hunc demum ſudor ſequebatur. Quam ſcenam paroxyſmi ſepties ludebant, & omnes, quæ ad ſomnum propellendum adhibitæ erant, medicinas volatiles, purgantes & excitantes ſpernebant; adeo, ut majora potius ſumerent incrementa. Vocatus ego tribus ante paroxyſmum horis lene dedi *emeticum, quod aquæ menthæ unciam unam, tartari emetici grana duo, ſyrupi cinnamomi drachmam unam habebat*: quo ſumto, miram colluviem pituitæ lentæ ac viſcidæ, nec non bilis valde craſſæ, oleaginoſæ, &, ut dicunt, vitellinæ evomuit. Sequens paroxyſmus longe fuit mitior, & quod notabile, ſopore caruit. Hinc idem remedium, interjectis aliquot diebus repetitum, una cum aliis antifebrilibus & febrim & ſoporem prorſus fugavit.

Epicriſis.

Si ſoporis, qui febrem noſtram comitatus eſt, nomen indagemus; illum ad cari titulum referendum eſſe, quivis facile judicabit, qui ſoporoſorum affectuum ſupra poſitas hiſtorias legerit. Carus autem hic non niſi ſymptomaticus eſt, & una cum ipſa febre ſaburram bilioſam & pituitoſam, primis in regionibus ſtabulantem pro cauſſa agnoſcit. Quum enim in febribus intermittentibus, maximeque tertiana, omnes circa primas vias ſitæ nervoſæ ac membranaceæ partes ſpaſtice conſtringuntur: non poteſt fieri, quin ſucci vitales copioſius ad caput compellantur. Quod quia à prægreſſis mœrore, vigiliis, & vini abſinthiaci uſu in præſenti ægro nimis debilitatum videtur; ſtagnantes in cortice cerebri humores facile potuerunt ſoporem concitare, qui, refluente ſub paroxyſmo caloris à capite per totum corpus ſanguine, ſponte ceſſavit. Prorſus igitur curaturo hunc affectum incumbit, ut ſpaſmi primarum viarum cauſſam, quæ eſt ſaburra bilioſo-viſcida, removeat; quod ope vomitorii breviſſima fieri potuit via.

Observatio II.

Coma ſomnolentum ſcorbuticum.

Vir temperamenti ſanguinei, habitus ſpongioſi, in locis degens paludoſis, & craſſo crudoque utens victu, febre tandem intermittente corripiebatur: qua ceſſante, totum corpus admodum languebat, crura magno dolore, tantaque laſſitudine afficiebantur, ut vix incedere potuerit, urinæ abſque ſiti & moleſtia ruſeſcebant, & arteriarum pulſus erant debiles. Brevi vero poſt in præternaturalem incidebat ſomnolentiam, qua interdum per totam fere diem alto ſopore obrutus jacebat, dein vero per aliquod tempus iterum vigilabat. Oppoſita huic malo remedia fuerunt ſuccus naſturtii aquatici, cum juſculis crebro ſumtus, ſpiritus cochleariæ cum ſpiritu ſalis ammoniaci mixtus; & per intervalla aqua vitæ emetica, quæ ſurſum & deorſum copioſam eduxit ſaburram. Præterea à vino abſtinuit, & pro potu ordinario decocto ſaturejæ, majoranæ & chamædrios cum paſſulis confecto uſus fuit: indeque fugata ſomnolentia, priſtinam recuperavit valetudinem.

Epicriſis.

Præſens affectus omni jure nomen comatis ſomnolenti ſcorbutici tuetur; quod nimirum ab humoribus viſcidis, lenteſcentibus, & impuris, per minutiſſima cerebri vaſcula difficulter progredientibus, ibidemque ſtagnantibus ſuos mutuatur natales. Eidem ſcorbuticæ ſuccorum diatheſi reliqua, quæ ſoporem anteceſſerunt, debentur ſymptomata, nimirum febris intermittens, urinæ ruſeſcens abſque ſiti & calore color, corporis laſſitudo, crurum dolor, pulſuſque debilitas. Quemadmodum vero hanc humorum impuritatem diæta craſſa, cruda, & habitatio in udis paluſtribuſque locis generavit: ita eandem magis adauxit febris intermittens, cujus calore ſulphurea & ſpirituoſa ſanguinis portio diſſipatur, & lenti vappeſcenteſque remanent ſucci. Hinc non ſine egregio fructu oblata fuerunt ea remedia, quæ ſanguini blandam reddunt ſpirituaſcentiam, viſcidos humores incidunt, & languidas partes ad motum reſuſcitant. Et hac quidem laude ſuperbiunt antiſcorbutica uſu recepta, uti ſunt trifolium fibrinum, naſturtium, cochlearia, beccabunga &c. Neque tali in caſu alienum eſt, blandum exhibere emeticum; quippe quo & ſaburra è primis regionibus evacuatur; & nervoſæ partes in motum eriguntur. Externis enim remediis in omnibus, quæ à ſcorbutica ſanguinis diatheſi proficiſcuntur, affectionibus parum proficimus.

Observatio III.

Coma ſomnolentum ex repulſo eryſipelate.

Vir robuſtus LX. annorum, victui craſſo adſuetus, alvi adſtrictioris, per longum tempus mœrori indulgens, ſingulis ferme menſibus eryſipelaceum in crure ſiniſtro tumorem pati ſolitus fuit. Tandem hyeme exiſtente ſicca idem exanthema, ſed paullo languidius erupit, & perpetuo dormiendi junctum eſt deſiderio: clauſi ſemper erant oculi, pulſus magnus, facies rubicunda, & tertio poſt die pes niger tumiduſque adparebat, adeo ut ſphaceli periculum immineret. Conſultus ergo Medicus affecto pedi adplicuit epithema, ex floribus ſambuci, myrrha, bolo rubro, ceruſſa, camphora, aceto atque vino confectum, cujus adplicationem cum profundior exciperet ſomnus, ad hunc diſcutiendum præſcripſit ſal volatile cornu cervi. Verum auctus inde potius eſt ſopor, facie tumida, rubicundaque exiſtente; & quum artuum jactationes accederent, alter Medicus exinde mortem prænunciavit, quæ paullo poſt eſt inſequuta.

Epicriſis.

1) Hippocrates, ſolertiſſimus naturæ obſervator, rectiſſime ſcribit, quod ſenes, qui ſæpius eryſipelate tentantur, eo tandem moriantur. Eryſipelas enim rariſſime fit ſine febrili commotione, & quo magis plethorica vel cacochymica invadit corpora, velut ſunt ſenilia, eo gravioribus, quin ſæpe funeſtis ſtipatum eſt ſymptomatibus. Ex his periculoſum valde eſt coma ſomnolentum; quod ſanguinis majori ad caput propter inſultum febrilem raptui debetur; & eo majorem incutit metum, ſi materia eryſipelacea vel ob imbecillitatem naturæ, vel per male feriatas artes retropulſa fuerit.

2) Er-

2) Erravit itaque Medicus, quod in præſenti affectu, qui neutiquam ab humore frigido, tenaci, ſed ſanguinis ebullitione & raptu ad caput, teſtibus pulſu magno, vultuſque rubore, ortum traxit, calidioribus medicinis, ut eſt ſal volatile, pugnaverit. Hinc enim factum eſt, ut ſanguis magis commotus, & ſopor profundior fuerit redditus. Conſultius fuiſſet, cucurbitulis cum ſcarificatione cervici appoſitis molem ſanguinis imminuiſſe, & deinceps ad temperandum æſtum, materiamque peccantem per tranſpirationem ſucceſſive excutiendam, nitroſa cum pauxillo camphoræ & pulveribus bezoardicis exhibuiſſe, & externe cataplaſma ex aceto roſaceo, camphora, ſpiritu roſarum & oleo ligni rhodii capiti & temporibus adplicuiſſe.

Observatio IV.

Lethargus poſt vehementem terrorem.

Vir LXVI. annorum, macilento corpore, vaſisque ſanguine turgidis præditus & venam bis quotannis tundendam præbere ſolitus, huic per noviſſimum annum ſuperſedit. Aliquando fortiori perculſus terrore, de extremorum frigore, anxia præcordiorum compreſſione, ſpirandique difficultate conqueri cœpit, facie exiſtente tumida & rubicunda. Paullo poſt capitis gravativus dolor, vertigo, & mira ad ſomnum propenſio cum oblivione accedebat: quæ debellaturus ſymptomata, iter ſuſcipiebat; ſed exinde tam profundum ſibi contrahebat ſoporem, ut eo per quatuor dies ſepultus, nec oculos aperire, nec pedibus inſiſtere potuerit. Excitatus tandem, ingentem virium proſtrationem, artuum languorem, & perpetuam dormiendi proclivitatem perſentiſcebat; rite quidem reſpirabat, at pulſum depreſſum, alvum adſtrictam, urinæ fluxum parciorem, adpetitus proſtrationem, & memoriæ omniumque ſenſuum languorem patiebatur. Quo in rerum ſtatu ego conſultus mox largam ſanguinis quantitatem ex pede detrahendam, & clyſterem ex antiſpaſmodicis ac nervinis paratum, multoque ſale acuatum crebro injiciendum curavi: circa ſomni tempus uſum pediluviorum commendavi; naribus adplicandum præbui ſal volatile ſalis ammoniaci, oleo rutæ majoranæque nuptum; infuſum ex herba majoranæ, ſatureia, floribus anthos, radice ſarſaparillæ loco Theæ potari, & cum eo ſal volatile oleoſum *Sylvii* cum tinctura antimonii acri propinari juſſi. Unde factum, ut cum priſtina in gratiam rediret valetudine.

Epicriſis.

1) Præſens, de quo ſermo eſt, ſopor ad lethargi claſſem pertinet, qui nunquam non cum oblivione ſenſuumque torpore ſtipatus exiſtit. Is ſuam originem ſero per vaſa ſanguinea ab humoribus ibi ſtagnantibus diſtenta & relaxata ſecedenti debet; & pro remotiori cauſſa ſanguinis juſto majorem ad caput agnoſcit raptum. Cui quidem vitio in præſenti caſu remotiorem occaſionem præbuit intermiſſa, quæ conſueta fuit, venæ ſectio, qua humores præter modum accumulari, & in corpore ſenili partes nervoſas debilitare debuerunt. Accedens terror effecit, ut conſtrictis inferioribus & externis partibus ſucci actu ruerint ad caput, ibidemque ſtagnando, recenſita produxerint ſymptomata.

2) Motus corporis, ſicuti ad roborandas ſolidas partes, & æqualem ſanguinis circulum juvandum permultum contribuit, ita in morbis ex humorum abundantia productis, antequam minuatur nimia moles, & excretionum libertas reſtituatur, magis commovendo, magnam parit noxam. Unde etiam inconſultum fuit, quod noſter ægrotans ante præviam venæ ſectionem & alvi liquationem iter ſuſceperit.

Observatio V.

Carus periodice revertens.

Matrona LXIII. annorum, variis curis & ærumnis per aliquot annos agitata, nulliſque poſt menſium ceſſationem naturalibus vel artificialibus adſueta hæmorrhagiis, hiemali aliquando tempore, prævia vertigine, ſpaſmodico-convulſivis prehendebatur motionibus. Hæ enim primum in abdomine vehementiſſimis torminibus, & alvi urinæque retentione ſemet exſerebant; deinceps ad pedes excurrebant, qui attactu gelidiſſimi magno tremore agitabantur; tum manus exercebant, & denique caput occupabant, illudque ab uno verſus alterum torquebant latus. Excipiebant demum omnium tam internorum, quam externorum ſenſuum abolitio, & ſopor profundus; quo quum per triduum, ſpiratione liberiori exiſtente, ſepulta fuiſſet; accedebat febris pulſuſque celer, ſub qua aliquando expergiſcebatur, & delira loquebatur. Septimo die largus erumpebat ſudor, quo & febris ſolvebatur, & ſopor diſcutiebatur, adpetituſque cum perfecta redibat valetudine. Et abhinc per noviſſimum triennium idem ille, jam recenſitus paroxyſmus, iiſdem ſymptomatibus ſtipatus bis quotannis circa ſingulum ſolſtitium recurrebat, febreque ſemper ac inſequuto ſudore ſolvebatur. Reliquo tempore optime valet ægrotans, nec ullis huc uſque remediis à deſcripto malo vindicari potuit.

Epicriſis.

1) Siſtit præſens morbus peculiarem cari ſpeciem. Deſcribitur nempe carus, quod ſit ſomnus profundiſſimus, in quo reſpiratio libera eſt, & ægri nulla arte excitari poſſunt. Differt igitur à lethargo, in quo ſpiratio eſt difficilis, & ægri quidem excitantur, ſed oblivioſi ſunt: differt etiam à comate ſomnolento, ubi non perpetuo dormiunt ægri, ſed actiones ſuas peragunt, & ſub iis ipſis obdormiſcunt. Et ſi dicendum, quod res eſt; carus videtur infimus apoplexiæ eſſe gradus; ſiquidem omnium & ſenſuum & motuum ſub eo ceſſat uſus. Cauſſarum etiam in his tribus affectibus hæc mihi videtur differentia, quod coma ſomnolentum à ſanguinis ſtagnatione in cortice cerebri; carus ab ejus profundiori, medullam ſimul & ſenſuum organa penetrante ſtagnatione, & facta ſub hac ſeri tenuioris ſeceſſione; lethargus vero ab actuali ſeri per vaſa relaxata, aut plane rupta & dilacerata extravaſatione ſuos mutuentur natales.

2) In præſenti caſu notabilis eſt peculiaris naturæ vigor. Quum enim ægrotans tam provectam attigit ætatem & nullas ſanguinis habuit excretiones, quarum tamen ceſſatio in ſenili ætate & ſequiori ſexu eſt nocentiſſima; quum etiam diuturnis mœroribus confectum præ ſe tulit corpus: non fuiſſet mirum, ſi gravi ſubito periiſſet apoplexia. Mirandus itaque eſt naturæ vigor; quo excitata febris, diſcuſſit ſtagnantem materiam, eamque per ſudorem excuſſit: id quod critico veluti motu deinceps eſt factum.

Observatio VI.

Carus poſt ceſſantes hæmorrhoides aqua frigida curatus.

Fœmina LXIII. annos emenſa, robuſtæ ac firmæ conſtitutionis, poſt ceſſantem per ætatis rationem menſtruorum fluxum, ſanguinem è venis ſedalibus ſtato tempore reddere ſuevit, & ſub hac excretione ſana vixit. Quum vero hæmorrhoides aliquando fluere deſinerent; prævia vertigine incidit in altum ſoporem, in quo abſque ullis ſenſus vel motus veſtigiis, pulſu exiſtente celeri & forti, immota per tres decubuit dies, nec ulla arte excitari potuit. Tuſa in pede vena infuſiſque fruſtra clyſteribus, arripiebatur conſilium, ut aqua frigida liberiori quantitate ori inſtillaretur: quo factum eſt, ut elapſo trium dierum ſpatio non modo diarrhœa accederet, ſed & hæmorrhoidum fluor recurreret, & ægrotans ſopore diſcuſſo, prorſus ad ſe rediret, omnium rerum ignara, ad hoc uſque tempus ſana vivens.

Epicriſis.

1) Cauſſam ſoporoſorum pariter hac paralyticorum affectuum ſæpius quidem nimia humorum præbet moles, ſed nec hæc tanta machinari poteſt mala, niſi ſolidarum & nervoſarum partium acceſſerit imbecillitas. Hoc ex fonte in præſenti caſu egregius aquæ frigidæ effectus poteſt explicari. Poſtquam enim per venæ ſectionem moles humorum imminuta, & per clyſteres eorum raptus à ſuperioribus derivatus fuit: curationi colophonem addidit aquæ frigidæ potus. Hujus ea eſt vis & indoles, ut ventriculo & inteſtinis robur addat: quo recuperato, hæmorrhoides rurſus cœperunt fluere, & ſic depleta ſanguinis abundantia priſtina rediit valetudo.

2) Id non ſemel ſed ſæpius à nobis obſervatum fuit, quod graves illi cerebri affectus ſoporoſi & ſemi apoplectici & paralytici poſt tertium diem ceu dimidium ſeptenarii motu quodam critico vel in melius vel in pejus mutati fuerint; & quod peculiare naturæ robur & vigor in vincendis difficillimis hiſce morbis plus quam remediorum efficacia valuerit; ut etiam veriſſimum illud GALENI *l. X. method.* haberi poſſit: validas vires omnia ſuſtinere, imbecillas à minimis lædi.

Observatio VII.

Carus poſt male tractatam febrim eryſipelaceam.

Vir generoſus, annorum LVI. temperamenti ſanguineo-cholerici, habitus ſpongioſi, venæ ſectioni adſuetus, & intemperantiæ tam vinoſæ, quam ciborum nimis indulgens, aliquando vino ferme fartus tradit ſe itineri, & ſub eo horrore & tanta virium proſtratione corripitur, ut domum attingere non poſſet, ſed in pago manere cogeretur. Lectum petens, profundo & gravi per noctem fruitur ſomno, & mane expergefactus inſignem cruris tumorem cum macula ex bruno rubicunda deprehendit. Vocatus Medicus eryſipelas adeſſe pronunciat, & mittit purgantes pilulas, quæ octies movebant alvum. Sed ſequebantur graviora ſymptomata, & æger ſubito omni ſenſu ac loquendi potentia deſtituebatur: unde ſuſpicatus apoplexiam Medicus dabat mixturam ex aqua apoplectica, confectione alkermes, oleo cinnamomi & caryophyllorum paratam. Pulſus, qui jam cum aucto calore celer aderat, magis augebatur; & æger ſoporem incidebat profundum, cum inſigni calore, & omnium ſenſuum abolitione ſtipatum, inque eo per octo dies jacebat, & à Medico, & ab aliis pro deplorato utique habebatur. Tandem accerſitus alter Medicus quærit primum, an aperta ſit alvus? reſpondent, illam per octo jam dies mox à datis pilulis pertinaciſſime clauſam fuiſſe. Injiciendum ergo protinus clyſterem curat emollientem, & hoc votis haud reſpondente, alterum paullo acriorem jubet infundi. Neque inde mota alvo ægrum in lecto hinc inde volvi & agitari præcipit: quo facto mox ſecedebant fæces copioſiſſimæ, grave olentes, & cum his globuli tam duri, ut vix contundi potuerint. Elapſis abhinc binis horis ad ſe redibat æger, actorum inſcius, & de dolore occipitis, corporiſque debilitate querulus. Quare elixiria ſtomachica cum ſale volatili oleoſo combinata, & externe ſpiritus vini camphoratus, ad nucham inungendus, fuerunt ordinata; & æger convaluit.

Epicriſis.

1) Quemadmodum vitæ genus inordinatum, multæque crapulæ, debilitando cerebrum & nervoſum genus, remotius ad præſentem ſoporoſum contribuerunt affectum: ita eundem proxime induxit male tractata febris eryſipelacea. Hæc ſeſe exſeruit horrore, cum inſequuta virium proſtratione, & tumore eryſipelaceo, ſtipato; & debetur corporis, vino farti ſub itinere refrigerationi. Datum ad eam expugnandam purgans non potuit non eſſe pernicioſiſſimum: à purgantibus enim & vomitoriis retroactum ſæpius vidi eryſipelas. Nam agunt purgantia vi ſtimulante, qua & inteſtina, & externas corporis partes ad ſpaſmum proritant, quo repellitur acris & cauſtica, quæ ſub eryſipelatis ſpecie excuſſa fuerat, materia.

2) Peccavit deinceps Medicus, quod juſto calidius dederit remedium, quo humores in majorem æſtum ac ebullitionem ſunt acti: & faciliimum inde fuiſſet, ut phrenitis & gangræna ſupervenisſent, eo magis cum, ob alvum à dato purgante pertinaciter ſtrictam, omnis humorum motus ad caput converſus videtur.

3) Hinc alter rectiſſime egit Medicus, quod repetita clyſterum infuſione duras fæces emollliverit, imique ventris ſtricturas conſopiverit: unde, reſtituto per corpus ſanguinis æquali circulo, ſopor diſcuſſus fuit. Inde diſcant practici juniores, ut in omnibus morbis alvi rationem ante omnia habeant.

Observatio VIII.

Sopor profundus cum relicta memoriæ debilitate.

Vir quinquagenarius, obeſus, plethorico-ſanguineus, & cacochymicus corripitur aliquando eryſipelate cum horrore & febricula ſtipato. Tertio die pedi tumido epithema ex ſymphyto cum aceto decocto adplicat quidam empyricus; unde mox in profundum ſoporem delabitur æger, ex quo vix poterat ſuſcitari. Vocatus hinc Medicus protinus jubet venæ ſectionem inſtitui, clyſteres infundi & interne propinat pulveres nitroſos camphoratos. Unde diſcuſſo ſopore ad ſe rediit ægrotus; ſed cum antea fuerit vir ingenii vivaciſſimi & incomparabilis memoriæ, retinuit jam omnium mentis functionum notabilem imminutionem, tantamque memoriæ debilitatem, ut præteritarum plane ignarus eſſet rerum. Quo in ſtatu, fruſtra uſurpatis omnis generis adminiculis, per aliquot annos & ad vitæ uſque finem permanſit; licet ceterum & adpetitu frueretur integro, & optime nutriretur.

Epicriſis.

1) Senſus internos, memoriam, ingenium, phantaſiam, in homine vivo ope nervorum haud ſecus ac externos adminiſtrari; vel exinde patet, quod relaxato cerebro & nervis, aut à ſeroſa colluvie inundato, prorſus hæ ceſſent actiones. Et idem in noſtro caſu contigiſſe poſt diſcuſſum ſoporem, probabile videtur: ſcilicet relicta fuit laxitas & imbecillitas eorum, qui memoriæ & ingenio ſerviunt nervorum.

2) Quemadmodum camphoratorum remediorum, & in pulvere, & cum ſpiritu vini ſolutorum externus uſus in tumoribus eryſipelaceis repellentem & nocivam exſerit efficaciam: ita eadem, in repulſo jam eryſipelate, intus cum nitroſis, poſt præmiſſam venæ ſectionem & alvi liquationem exhibita, egregia pollent vi, materiam eryſipelaceam è corporis penetralibus removendi, & ad cutaneum rurſus corticem, cum magno ſanitatis commodo, propellendi.

Observatio IX.

Coma ſomnolentum chronicum à retropulſa podagra. Verbi divini miniſter, quinquagenario major, obeſi valde corporis habitus & temperamenti ſanguinei, indulſit in juventutis præſertim annis crebris compotationibus, maximeque vinis calidioribus. Hinc podagricis pedum doloribus diu fuit excruciatus; quibus ope cujuſdam emplaſtri prorſus fugatis, retinuit tumorem circa pedum taleolos, in quo per vices maculæ rubræ efflorefcebant, ſquamatim abſcedentes. Præterea ſeptem abhinc annis incidit in perpetuam ad ſomnum proclivitatem, & hanc ad hoc uſque tempus retinuit. Obdormiſcit ſæpius nocte dieque, ſomnoque tam profundo obruitur, ut vix queat excitari; ſub quo facies fit rubicunda & intumeſcit: attamen memoriæ judiciique nulla obſervatur imminutio. Conqueritur ſæpius de dolore gravativo in lumbis, calculum mentiente, & interdum præcordia adeo anguſtante, ut vix ſpiritum ducere queat. Multis ad depellenda hæc vitia uſus eſt præſidiis, nimirum crebris phlebotomiis, quibus intra ſpatium ſex hebdomadum ultra duodecim ſanguinis libræ fuerunt detractæ. Uſurpavit decocta lignorum cum mercurio dulci, decocta viperarum, cinnabarina, volatilia, cephalica, millepedes &c. à quibus involuntarium urinæ ſibimet contraxit fluxum. Optimum in potu aquarum Schwalbacenſium invenit ſolatium; quas quamdiu potabat, tam diu à ſopore liber erat.

Epicriſis cum Conſilio.

1) Omnes, qui ſoporoſis ex interna cauſſa affectibus vexantur, ejuſmodi ſolent eſſe homines, qui crebris indulſerunt crapulis, viniſque calidioribus aut cereviſiis lupulatis. Hiſce enim ſibimet contrahunt ad omnes qui ex cerebri atonia propullulant morbos, diſpoſitionem, quæ in eo conſiſtit, quod vaſculoſæ, nervoſæ ac membranaceæ partes nimis diſtendantur & labefactentur.

2) Cauſſa præſentis mali quærenda eſt in podagræ retropulſione; ex qua in debilitatis ejuſmodi ſubjectis innumera proveniſſe vidi damna. Et hinc petenda ratio, cur tali in caſu omnia fruſtra adhibeantur remedia, niſi podagrica materia diſcuſſa, aut ad pedum revocata fuerit articulos. Venæ ſectiones in plethoricis ſubjectis cum fructu quidem inſtituuntur: at ejus immoderatum in caſu præſenti uſum merito taxamus, eique majorem mali pertinaciam omnino tribuimus. In curatione hujus chronici mali vitanda ſunt omnia, quæ ſanguinem commovent remedia, ſudorifera, volatilia ſic dicta cephalica, nervina aliaque; & ad roborandum caput inſerviunt potius epithemata ex aceto vini rutaceo, cum aliquot guttulis olei lavendulæ & roriſmarini nec non camphora parata, & fronti temporibuſque cum linteis adplicata. Præterea magnum fructum obſervavi ab uſu pediluviorum non modo ad revocandam podagram, ſed & ad divertendos humores à capite, quod tamen à vaporibus eſt defendendum. Potus aquæ frigidæ etiam in paroxyſmo nunquam fere non proficuus eſſe ſolet; magis tamen ubi febris ſubeſt: utpote frigus motum ſanguinis expanſivum coercet & nimium relaxatis fibris tonum & elaterem naturalem reſtituit.

Observatio X.

Lethargus à remanente materia arthritica. Vir dives generoſus, annorum ſupra quinquaginta, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, obeſi corporis habitus, in juventute multum ſemper pituitæ ex naribus excrevit, gulæ, otio, vino & veneri plurimum indulgens per aliquot annos tempore autumnali & vernali cum febricula catarrhali dolores mox in manibus mox in pedibus expertus eſt. Sed poſtquam æſtate nimium fructibus horæis refrigerantibus, fragis, ribibus, lacte ebutyrato, & Pyrmontanis quoque aquis uſus fuit, ſequenti autumno, à conſuetis ejuſmodi doloribus artuum plane fuit immunis. Præter modum vero de languore virium, membrorum laſſitudine, dolore capitis gravativo, ſpirandi difficultate & continua in ſomnum propenſione conqueri cœpit. Poſtea acceſſu venti frigidioris borealis ſimul & ſemel ſopor ita invaluit, ut ægerrime excitari, nec ad interrogata reſpondere potuerit. Pulſus erat magnus, mollis & frequens, alvus obſtructa; urina ſecedebat tenuis & cruda, & mentis quoque levior aderat alienatio. Ego vocatus in conſilium reperi ægrotantem in conclavi humidiori & demiſſiori jacentem in lecto. Quare mox eum in locum ſuperiorem tranſportandum juſſi: Proinde ſpiritus cryſtallorum veneris cum oleo rutæ deſtillato roboratus applicabatur naribus. Clyſter aliquoties injectus fuit, qui conſtabat ex decocto majoranæ, ſatureiæ, ſale ammoniaco, adjectis ſex granis tartari emetici ſolutis, qui ingentem ſemper pituitæ viſcidæ cum ſordibus eduxit copiam. Cucurbitulæ cum ſcarificatione primo dorſo, deinde ſcapulis, poſtea occipiti applicatæ fuerunt. Interne per vices oblatus fuit ſpiritus ſalis ammoniaci urinoſus cum eſſentia caſtorei ſaturata mixtus; vehiculi loco adhibuit aquam fontanam frigidam, quam etiam ſumſit pro potu. Veſicatoria pedibus applicata nullas excitabant veſicas; in nucha vero, tanquam parte ſenſibiliori eas omnino producebant. Remiſſior quidem fuit morbus inde redditus; circa ſeptimum vero diem purpura in ſuperioribus partibus adparuit cum largo ſudore univerſum corpus paullatim occupante. Ita ſenſim ſenſimque morbi vi depulſa & vires & functiones animales redierunt. Ad arcendam recidivam abſtinentiam cum exercitio corporis, victum quoque attenuantem & exſiccantem, & infuſum herbæ ſatureiæ, majoranæ,

& florum arnicæ, ac cardamomi ſingulo mane ſorbillandum plurimum commendavi. Tandem altero anno thermis Carolinis me ſuaſore adhibitis, rediit dolor podagricus, ex quo optime convaluit.

Epicriſis.

In hac morbi hiſtoria multa obveniunt notatu digna. Morbus hic, qui nomen lethargi recte ſortitur, in homine obeſo, humidioris conſtitutionis, ab inordinata diæta, otio & abuſu fructuum refrigerantium, per quem materia arthritica intus remanſit, & ſpaſmos in inferioribus partibus produxit, qui humores ſeroſos ad caput propulerunt, natus fuit, ad cujus geneſin multum quoque habitatio & dormitio in loco decliviori & humidiori contulit. Quod uti nunquam non inſalubre, ita quam maxime ad morbos capitis & nervorum, qui ex atonia veniunt diſponit. Ita HILDANUS *cent. IV. obſ.* 11. ex fumo fornacis non ita pridem exſtructæ lethargum & mortem annotavit. Atque nos ſæpius capitis morbos cum defluxionibus, cum auditus difficultate, vertigine, ſomnolentia, in fœminis quæ lavatione linteaminum operam dant, item quando circa fornaces hyeme linteamina exſiccantur, obſervavimus. Quare etiam balnea & pedum lotiones ſi caput imbecillum eſt, vel ad ſoporem aut paralyſin diſpoſitum, non conveniunt. Denique non ſine fructu emetica in clyſteribus etiam dari poſſunt, & longe ſecurioris ſunt effectus quam acriora purgantia, cujus generis ſunt colocynthiaca, ad humores à capite revellendos. Tandem neque hoc loco prætereundum, quod criſis in affectus etiam ſoporoſos, præſertim ſi cum febre conjuncti ſunt, incidat.

CAPUT III.

De Vertigine.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Definitio vertiginis. HAud ultimum inter cerebri morbos locum tuetur *vertigo*; malum frequentiſſimum, quod omnes capitis affectiones nunquam fere non & antecedit, & comitatur. *Ea eſt ſenſatio circumgyrationis & lapſus, vel cum vel ſine corporis proſtratione in terram conjuncta, à compreſſione nervorum opticorum, intra calvariam adhuc abſconditorum, & hinc pendente vitioſo fluidi nervei in tunicam retinam influxu originem trahens.*

§. II.

Hiſtoria vertiginis. Ex improviſo nimirum fit, ut ægrotantes omnia objecta, ſeque ipſos circumrotari ſibimet videantur, atque ſub idea imminentis lapſus titubent, pedibuſque vacillent; tum vero oculi obſcurentur; quin ipſi prorſus nonnunquam inſtar apoplecticorum concidant. Junguntur ſæpenumero capitis torpor, dolor, gravitas, aurium ſuſurrus & tinnitus, oculorum mador, viſio vitiata & vel duplicata, vel dimidiata, faciei rubor, ſomnolentia; tumque ſi vel levis inclinatio capitis in terram, vel corporis circumgyratio acceſſerit, protinus oritur vertigo. Occupat ſubjecta potiſſimum ſanguinea, edacia, ſenilia, viribus defraudata, hypochondriaca, hyſterica, nephritica, & quæ alvi ſunt durioris, imique ventris cruciantur ſpaſmis. Interdum ea primarium conſtituit morbum: non raro tamen graviorum capitis affectuum, velut eſt apoplexia, paralyſis, ſoporoſi morbi, epilepſia &c. prænuncia, cumque ipſis complicata deprehenditur.

§. III.

Gradus vertiginis. Digni vero ſunt, ut annotentur, *tres* potiſſimum vertiginis *gradus*; quorum *leviſſimus*, omniſque periculi expers dicitur Δῖνος, quaſi turbo; quoniam adfecti ſe in orbem agitari, & omnia ſecum in gyrum rotari putant, neque tamen concidunt, nec caliginem oculorum experiuntur. Huic obnoxii ſunt, qui navi vehuntur, qui ſe in orbem rotant; qui Tabaci fumum crebrius ſugunt, aut crapulis frequenter indulgent. Alter gradus vocatur *Scotomia* ſeu *vertigo tenebricoſa*, in qua præter dictam rotationis ideam, & pedum vacillationem, oculi caligine ſuffunduntur. Antecedit ea vomitum, alioſque, qui ab inferioribus ad ſuperiora adſpirant, ſpaſmodicos affectus; & exprimitur: *Es wird mir grün und gelb für denen augen.* Summus & graviſſimus gradus adpellatur *vertigo caduca*, & revera eſt ſpecies levioris apoplexiæ, vel etiam epilepſiæ. Antecedunt enim ſpaſmi partium infernarum, formicationis ſenſum exhibentes; tum ſuboritur idea graviſſimi in præcipitia lapſus, & non ſolum objecta circumrotari videntur, oculique caligant, verum ægri etiam, niſi contineantur, ſubito in terram proſternuntur, quin ſæpius omni ſenſuum, motuum, loquelæ ac rationis uſu deſtituti, mortuorum inſtar jacent; quales notatu dignos caſus reperies in CONSULT. MED. *T. I. S. I. caſ. IX. & X.* & in A. N. C. *dec. II. anno VIII. obſ.* 41.

§. IV.

Diviſio vertiginis in idiopathicam & ſympathicam. Omnis vertigo merito diſtinguitur in *idiopathicam* & *ſympathicam*. Prior cauſſam in ipſo cerebro hærentem agnoſcit, & longe gravior eſt poſteriori: complicantur cum ea alii capitis affectus, & raro eſt periodica. Poſterior fit vitio ventriculi, acida & acri ſaburra prægnantis, & ſe prodit per conjunctam nauſeam, vomendi proclivitatem, ructuoſam moleſtiam, ventriculique gravitatem. Plerumque eſt periodica, & jejuno exiſtente ſtomacho graviſſime urget, ſumto autem vel pauxillo cibi protinus conquieſcit.

§. V.

Vertiginis ſedes. Sedem vertiginis determinaturi obſervamus eam circa viſionis potiſſimum organon hærere. In ipſo quidem oculo, quatenus intra orbitam continetur, nullum nec extrinſecus cernitur, nec poſt mortem reperitur vitium; hinc non ſine ratione colligitur, illud in nervo quærendum eſſe optico. Jam vero in demortuis, qui per vitam ſatis gravi laborarunt vertigine, deprehendimus vel plexum choroideum, vel tertium cerebri ventriculum præter naturam fuiſſe conſtitutum. Sic enim SCULTETUS *in armam. chir. obſ.* 19. plexum choroideum vidit rubicundiſſimum; BONETUS *Sepulchr. L. I. S. XI. obſ.* 8. tam in ovibus vertiginoſis, quam hominibus invenit ſanguinem concretum, vel tumorem veſicularem, tertium cerebri ventriculum occupantem, & ROLFINCKIUS *in diſſ. anat. L. I. C.* 13.

T 4 ad-

adfirmat, ſe in vertiginoſis ovibus poſt mortem veſiculas aqueo humore plenas, & intra tertium cerebri ventriculum contentas, plus ſimplici vice, in homine ſemel obſervaſſe. Nihil autem vitii ipſo in optico nervo deprehenſum eſt; in quo tamen ſedem mali oportet reſidere. Quo id ergo fiat pacto, mox explicabimus.

§. VI.

Structura nervi optici. Cerebrum diſſecanti, & ad plexum choroideum, qui eſt congeries plurimorum tam arterioſorum quam venoſorum vaſculorum, pervenienti, hoc ſublato ſeſe ſiſtunt bina ſtrata ſeu thalami nervorum opticorum, inter anum & vulvam ſitorum, & per quandam fiſſuram, ſub qua tertius cerebri ventriculus prodit, ab invicem diſtinctorum. Ab horum ſuperiori parte oriuntur bini nervi, qui dicuntur optici, qui non niſi pia meninge inveſtiti, & dictos thalamos ab utroque latere complexi, antrorſum progrediuntur, & ante infundibulum arctiſſime conjunguntur; mox iterum ſecedentes tendunt ad oculi orbitam; tum eos ab utroque & externo latere tranſverſim attingit carotis interna arteria; ac denique perforant foramen, eorum tranſitui in poſteriori orbitæ parte deſtinatum, cumque matre dura, inſtar vaginæ cincti, per oculos diſtribuuntur, & horum varias conſtituunt partes. Si oculo recte conſtituto, nervus opticus vitio caret, & legitimus in illum fluidi nervei fit influxus, viſio exercetur integra. Sublato penitus iſtius fluidi influxu, naſcitur cœcitas; eodem vero quocunque modo tantum imminuto, varia viſionis vitia emergunt. Imminuitur influxus per dicti nervi compreſſionem: comprimi poteſt nervus a partibus vicinis præter naturam conſtitutis: partes vicinæ ſunt plexus choroideus, arteria carotis, ventriculus cerebri tertius. Ergo ab harum partium præternaturali conſtitutione nervus opticus, licet in ſua ſubſtantia integer, comprimi, & ideo vertigo etiam ſuboriri poteſt.

§. VII.

Formalis ratio vertiginis. Scimus ergo, imminutiorem fluidi nervei in nervos influxum producere varias viſionis læſiones, velut viſionem duplicatam, dimidiatam, obſcuram & circumgyrationis ſenſum: ſed quomodo ideæ in mente excitentur, & quantum influentis fluidi ad ſingulam producendam requiratur; determinatu & difficillimum & inutile eſt. Sufficit, ſi ex hactenus dictis cognoverimus, vertiginis formalem rationem in fluidi tenuiſſimi influxu in nervos opticos per eorum compreſſionem imminuto conſiſtere. At unde pedum vacillatio? Senſum circumgyrationis comitatur idea caſus; hæc involvit metum; metus ideam ſequitur pedum titubatio, quæ confuſo fluidi nervei in muſculos ſitum erectum efficientibus influxu abſolvitur; Ergo ſenſum circumgyrationis ſequitur pedum titubatio. Hæc docet experientia; ſed unde fiat, quod certi corporis motus ſequantur certam in anima ideam, nobis adhuc obſcurum eſt.

§. VIII.

Quomodo vertigo inducatur ab ebrietate. Devolvimur ergo ad cauſſas, compreſſionem nervorum opticorum producentes. Siſtit ſe primum ebrietas, quæ plerumque vertiginoſam perturbationem, pedumque vacillationem habet comitem. Vinum ſcilicet ebrietatem, & hinc pendentem vertiginem duplici ratione cauſſatur: nam fovet 1) principium ſubtile, vaporoſum, quod majori copia ad cerebrum delatum, puriſſimam nervorum lympham inquinat, & ad ſenſus motuſque rite præſtandos inertem reddit. 2) Principium ſpirituoſum, unde ſanguis expanditur, & arteriæ carotides, vaſaque diſtenta thalamos nervorum opticorum, ipſoſque nervos comprimunt: ſicut id de vino MED. SYST. *T.II. Part. III. C.4.* §. 8. & de cereviſia §. 12. fuſius explicavi. At hæc vertigo tranſitoria eſt, & difflato principio vaporoſo, ſopitaque ſanguinis ebullitione tranſit. Quare nec de hac, nec de ea, quæ per vectionem in navi, aut corporis rotationem inducitur, tanquam non morboſa nobis nullus eſt ſermo.

§. IX.

Ex cauſis potius morboſam vertiginem inducentibus, principalis eſt ſanguinis nimia in arteriis carotidibus, & vaſis plexum choroideum conſtituentibus, ſtagnatio. *Vertigo ſuboritur a ſanguinis ſtagnatione,* Hinc vertiginem patiuntur valde plethorici, cumprimis ſi conſuetæ excretiones per narium hæmorrhagias, hæmorrhoides, vel menſes in fœminis ſubſtiterunt, aut imprudenter ſuppreſſæ fuerunt. Non minus hoc malum incurrunt, qui conſuetas venæ ſectiones, aut ſcarificationes neglexerunt. Eo magis huic morbo obnoxii ſunt plethorici, ſi ſimul hypochondriacis, hyſtericis, nephriticis, ſpaſmodiciſque imi ventris paſſionibus vexantur; quibus ſanguis majori impetu ac copia ad caput fertur. Et novi quidem juvenes hypochondriacos, ſanguiniſque miſſiones nunquam paſſos, qui vertigine uno impetu & ictu invadente rapti, perque aliquot horas detenti, ſecuto autem vomitu ſtatim liberati fuerunt.

§. X.

Eandem vim obtinet ſerum, in debita excretione cohibitum, ac intra cerebri ſanguinea vaſa accumulatum. *nec non à colluvie ſanguinis ſeroſi,* Quam ob rem videmus cachecticos ſæpius vertiginem pati; eademque chronica ac pertinaciſſima adfligi, quibus ſeroſæ manationes per aures, oculos & nares fuerunt cohibitæ. Hinc de vertigine diuturna ex coryza ſuppreſſa in CONSULT. MED. *Sect. I. Caſ. VIII.* de eadem per reſtitutum ſeri è naribus effluxum ſoluta *ibid. Sect. IV. Caſ. CLXIV.* & de ea cum fluxu auris rheumatico alternante *Sect. IV. Caſ. CXXXIV.* exempla leguntur. Inde etiam vernali ac autumnali tempore, quo repentinæ tempeſtatum mutationes contingunt, frequentes obſervamus vertigines. Has porro progenerant narcotica, inque primis lolium illud frumentaceum, quod ab effectu vocatur temulentum, ſub pane aut pulte comeſtum: *à lolio temulento.* quales caſus A. N. C. *dec. II. anno VIII. obſ.* 173. *& dec. III. anno II. obſ.* 127. allegant. Nec ſilentio prætermittendæ ſunt violentiæ extrinſecus capiti illatæ, quippe quibus humorum ſtagnatio & extravaſatio facillime inducitur: unde ſatis gravis ac diuturna fuit illa vertigo, cujus in CONSULT. MED. *Sect. I. Caſ. XLVIII.* mentio fit, & quæ à vehementi in caput lapſu originem traxit.

§. XI.

Ratio vertiginis ſympathicæ. Sympathicæ vertiginis cauſſa reſidet in primis viis, maximeque ventriculo, & non niſi hujus vehementiori debetur ſpaſmo. Namque dum primæ regiones valide conſtringuntur, cogunt vitales ſuccos ad ſuperiora, qui ibidem copioſius colle-

collecti, & intra plexus potiſſimum choroidei vaſcula ſtagnantes, vertiginem pariunt. Hinc frequens vertigo eſt iis, qui primas officinas ſaburra acri bilioſa onuſtas habent; qui conſuetas intermiſerunt purgationes; qui leguminibus, & qui flatus movent, cibis largius veſcuntur, qui vermes intra canalem inteſtinorum alunt, qui vehementi vomitu torquentur &c. Et hæc quidem vertigo, jejuno exiſtente ventriculo, maxime urget; propterea quod tum acriores ſint ſordes: nam ab adſumtis alimentis, & ſic acrimonia per ſubeuntis cibi admixtionem temperata, ſtatim remittere ſolet affectus.

§. XII.

Cauſſæ occaſionales vertiginis. Quum videmus in multis à cauſſa leviſſima vertiginem produci, quam in aliis ne gravior quidem excitaret: ſupponenda in illis eſt major cerebri & nervorum ad fovendas vertiginis cauſſas diſpoſitio. Et hanc cum MURALTO *in A. N. C. dec. II. ann. VIII. pag.* 26. in generis nervoſi, vaſculoſi, & membranoſi debilitate collocandam arbitramur: qua fit, ut irruenti cruori non ſufficiens ſit vaſorum reſiſtentia, unde facilius ille ſtagnare poteſt. Hinc omnia, quæ caput debilitant, aditum huic adfectui parant, velut ſunt ætas ſenilis, vigiliæ diuturnæ, frequens crapula, venus nimia & immatura, animi diuturnus mœror, vita ſedentaria, & id genus alia. Hinc etiam leves cauſſæ eundem provocant; ut ſunt capitis in terram inclinatio, terror, frigus, crapula, balneorum improvidus uſus. Sic vertiginem à frigore ſemper recrudeſcentem adnotant A. N. C. *dec. II. anno VIII. obſ.* 5. eandemque à terrore in hypochondriaco ſubortam recenſui in CONSULT. MED. *S. I. Caſ. XXXII.*

§. XIII.

Prognoſis vertiginis. Vertigo, quæ à vitio ventriculi ſuboritur, levis eſt, & repurgato ceſſat ventriculo: quæ vero ex imi ventris ſpaſmo, conjuncta nervoſi generis debilitate, natales ſuos mutuatur, altioris eſt indaginis magiſque diuturnum portendit morbum. Semper gravior eſt idiopathica, quæ à ſanguinis aut ſeri ſtagnatione in cerebro proficiſcitur; & metu inſequuturæ guttæ ſerenæ, paralyſeos, apoplexiæ, aut ſoporoſi affectus terret, maxime in ſenibus. Qui jam paſſus eſt inſultum apoplecticum, & corripitur rurſus vertigine, habet cur à recidiva apoplexiæ ſibi metuat. Graviſſima vertigo eſt caduca, quippe quæ cauſſam profundius cerebrum penetrantem fovet, & revera nihil, niſi apoplexiæ levioris eſt ſpecies.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Ut promtum & expeditum huic malo adferatur auxilium; binas potiſſimum indicationes reſpicere oportet medentem, ut nimirum ſanguinis & humorum in capite ſtagnationem diſcutiat, eorumque raptum ad inferiora derivet; & deinceps ut ſyſtema partium nervoſarum à tono ſuo dejectarum corroboret. Quum vero variæ ſint cauſſæ, quæ majorem ſanguinis, quam par eſt, ad caput compellunt quantitatem, harum in curatione habeatur ratio, neceſſe eſt.

§. II.

Miſſionum ſanguinearum utilitas. In recenti malo, corpore exiſtente valde plethorico, facie rubicunda, arteriiſque fortiter pulſantibus, nihil eſt præſtantius ſanguinis miſſione. Quam ob rem, ut ad remotiores partes ſanguis retrahatur, in pede ſecanda vena, multumque ſanguinis mittendum. Deinceps ſi menſium vel hæmorrhoidum irregularis ſit ſucceſſus, opus eſt, ut per commodam medendi rationem hæ revocentur excretiones. Hæmorrhoidariis hirudinum ad anum adplicatio præſentaneam non raro tulit opem; ſicut confirmat obſervatio CONSULT. MED. *Sect. I. caſ. VIII.* inſerta. Quando narium hæmorrhagia vel ſuppreſſa, vel ſponte ceſſans malum induxit: præſtans auxilium ferunt ſcarificationes cervicis & dorſi; præſtantius autem & certius eædem more Ægyptiorum naribus admotæ.

§. III.

Remedia ſanguinem à capite derivantia. Miſſo ſanguine ſæpius totum depellitur malum, quod ſi cedere recuſet, inſiſtendum eſt remediis ſanguinem à capite derivantibus. Eminent ex iis præſentemque virtutem exſerunt clyſteres, iteratis injiciendi vicibus; vel etiam laxantia, quæ blanda & ſimul roborantia eſſe debent; quo nomine ſuperbiunt pilulæ balſamicæ vel ad noſtram vel Beati *Stahlii* mentem concinnandæ; aut laxans ex manna, rhabarbaro, & cremore tartari confectum, addito oleo de cedro. Utiliſſima porro ſunt pediluvia crebro adhibenda; quæ tamen tepida tantum oportet eſſe; quoniam calidiora ſanguinem commovent, & recurſum mali provocant.

§. IV.

Curatio vertiginis ſympathicæ. Ubi cruditates acidæ, bilioſæ, acres, ventriculum obſidentes, malum produxere: opus ſæpenumero eſt, ut blando emetico evacuetur ea ſaburra; quo fine in robuſtioribus tartarus emeticus, in ſenſibilioribus radix Ipecacuanhæ operæ faciunt pretium. Si præ iis magis arrideant purgantia, ea paullo validiora eſſe præſtat; & eo ſcopo pilulas balſamicas extracto hellebori nigri permiſcere. Quando acidum ventriculo inſidet, præmittendi & ſubjungendi ſunt pulveres abſorbentes ac digeſtivi, cum oleo nuciſtæ combinati; vel etiam martialia cum pilulis balſamicis alternanda.

§. V.

Curatio vertiginis hypochondriacæ. Diuturnioris perinde ac difficilioris ſanationis eſt vertigo, quæ hypochondriacis paſſionibus, cum generis nervoſi debilitate complicatis ſociatur. Lenioribus in ea pugnandum eſt medicinis, quæ diſcutiant flatus in abdomine ſubſiſtentes, acrimoniam ventriculi obtundant, ſordes per alvum blande evacuent, ac ſpaſmos imi ventris demulceant. Hoc nomine præſtantiſſimæ utilitatis deprehendi pulverem, *ex pulveris Marchionis drachmis duabus, cornu cervi philoſophice præparati, nitri depurati, cinnabaris præparatæ, lumbricorum terreſtrium ana drachma dimidia, & olei macis guttulis tribus confectum, atque bis quotidie cum aqua analeptica exhibendum.* Conjungenda laxantia, pediluvia, ordinatæ venæ ſectiones, ac recta vivendi ratio.

§. VI.

Quænam partes nervoſas roborent. Sic ſubtracta mali cauſſa, ſtudendum ut roboretur nervoſarum partium ſyſtema. Ad quem obtinendum finem amplam laudem meretur noſtrum vitæ balſamum, quod & externe vertici infundi, & naribus admoveri, & interne in elæoſacchari forma propinari cum fructu poteſt. Adjuvat

juvat etiam ægros ſpiritus ſalis ammoniaci inter cibos acceptus. In chronica vertigine ex vitio hypochondriorum ſoleo roborandi fine circa quadras lunæ per aliquot dies ſequens exhibere electuarium: *Recipe viſci querni, corticis chinæ ana unciam dimidiam, pulveris florum chamæmeli, lumbricorum terreſtrium ana drachmas duas, ſuccini præparati, extracti cardui benedicti ana drachmam unam, caryophyllorum, cinnabaris nativæ præparatæ ana ſcrupulos duos, ſyrupi berberum uncias binas. M. F. electuarium, cujus drachma pro una doſi exhibeatur.*

§. VIII.

Diæta recta ratio. Omnis autem curatio erit irrita, niſi adjuvetur recto rerum non naturalium uſu. Quare cibos oportet eſſe faciles, quibus concoquendis ſufficiat digeſtionis officina; removeantur acria, ſalſa, acida, leguminoſa, & quæ flatus pariunt. Qui debilem ventriculum fovent, iis prodeſt jejuno tempore cortices citri vel aurantiorum maſticare. Nec quidpiam eſt, quod magis vertiginoſos lædere valet, quam potus vinoſi, ſpirituoſi ac cereviſiarii; quorum in locum vel decocta, vel fontem Selteranum modico vini nuptum ſubſtituere juvat. Motus corporis ſit cautiſſimus, ac placidiſſimus; ne ex vehementiori commotione novus excitetur paroxyſmus. Aër ſeligatur temperatus ac ſerenus; omne frigus, maxime partium infernarum fugiatur; & ab iracundia, terrore, mœrore, quantum poſſibile, caveatur. Hæc qui rite obſervaverit, quique ſanguinis molem debito tempore imminui & excretionum naturalium libertatem conſervari curaverit; habebit modum, quo ab ulteriori & vertiginis, & aliorum cerebri morborum invaſione ſemet vindicare poteſt.

CAUTELÆ PRACTICÆ.

§. I.

Quid conducat in vertigine ex ſpaſmo ventriculi ſuborta. Quando ex ſpaſmo ventriculi vertigo, ut ſæpe fit, oritur; utiliſſimus eſt pulvis Marchionum, cum pauca cinnabari, extracto caſtorei, & nitro mixtus, & in aqua liliorum convallium datus. Inſignis etiam eſt efficaciæ pulvis ex cubebis, nuciſta, & lapidibus cancrorum paratus: neque minus deſideratiſſimam in tali caſu opem ferunt pilulæ *Wildeganſii.*

§. II.

Curatio vertiginis chronicæ idiopathicæ. Fit nonnunquam, ut ex diuturniori ſanguinis intra vaſa plexus choroidei ſtagnatione, ſerum ſecedat, & vel in tertium cerebri ventriculum, vel alium locum, unde nervos opticos poteſt comprimere, extravaſetur. Quo in caſu utiliſſimum eſt, bregma ferro candenti inurere; aut nuchæ admovere veſicatoria. In tali etiam vertigine, quam à cauſſa frigida ſubortam dixere Veteres, ſi molliori haud cedit medicinæ, cura per inediam, conjunctis fonticulis & cinnabarinis remediis locum habet.

§. III.

Uſus thermarum. Quemadmodum in vertigine idiopathica internus acidularum, thermarumque uſus neutiquam proficuus exiſtit; tantum abeſt; ut inde ſtaſis humorum in capite augeatur: ita eadem ab hypochondriorum vitio progenerata, præmiſſa convenienti medicina, optimum à bene ordinato thermarum vel acidularum tepefactarum uſu recipit auxilium: teſtante obſervatione CONSULT. MED. *Sect. I. Caſ. X.* inſerta.

§. IV.

De vertigine gravidarum. Gravidæ ſæpe numero vertigine adfliguntur; quæ non modo plethoræ qua pollent, verum etiam alvi adſtrictioni & flatuum retentioni, ipſis familiari debetur. Tali caſu omne curationis abſolvitur negotium, ſi adminiſtrata venæ ſectione, flatus ſubducantur & alvus aperiatur vel infuſo clyſtere, vel laxante paſſulato, mannato ac rhabarbarino. Vidi etiam ſubito ortam vertiginem in iis, qui per aliquot dies ſuppreſſam habuerunt alvum: ubi infuſo clyſtere, datoque intus oleo amygdalarum dulcium, omne protinus ceſſavit malum.

§. V.

Cautela circa uſum roborantium. Balſama roborantia, ſpirituoſa, nervina, confortantia magis in hoc affectu proficua ſunt ſenibus, & infirmis corporibus; ſubjectis vero junioribus, floridioribus & plethoricis minus conveniunt, niſi antea vena tuſa, ac alvus evacuata fuerit. Tum etiam conveniunt infuſa calida ex herbis cephalicis, radice valerianæ, & cubebis parata; nec non cucupha à Wepfero inventa, quam LENTILIUS in *Miſcell. P. I. p.* 74. *& P. II. p.* 314. deſcribit. Vitanda vero cuncta ſunt; quæ nervos debilitant, ut ſunt omnia vaporoſa, narcotica, moſchata & camphorata.

§. VI.

Remedia in vertigine ſpecifica. Sæpiſſime fit, ut cum vertigine complicentur affectus nephritici; quo in caſu bina notiſſimum remedia efficaciſſima & velut ſpecifica deprehendi. Unum eſt ſuccus ex dauco hortenſi recens expreſſus, cui, mane ea quam octo cochlearia capiunt quantitate aſſumto, infuſum theiforme ex veronica, meliſſa, betonica, radice liquiritiæ & ſemine fœniculi ſuperbibendum dedi: alterum eſt pulvis *ex lapidum cancrorum, radicis pimpinellæ nigræ, & iridis florentinæ æquali pondere compoſitus, & ad drachmam dimidiam bis quavis hebdomade veſperi ſumtus.* Ex quorum remediorum uſu per aliquot hebdomades protracto magnam vidi efficaciam.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Vertigo levis ſtomachica. Vir XL. annorum meditationibus nimium indulgens, & animi mœrore, curiſque per longum tempus agitatus, tandem de inſigni capitis gravitate & levi vertigine conquerebatur; quæ in eo conſiſtebat, quod mane potiſſimum & jejuno exiſtente ſtomacho cuncta objecta videbantur nigra, & ipſe pedibus vacillabat, ut ſine lapſus metu vix egredi potuerit. Ingraveſcebant hæc vitia, ſi tempeſtas ingruebat aquilonia; & præterea ſæpius pituita viſcida acida, interdum aqua limpida cum levi animi deliquio mane per os eructabatur; alvo exiſtente ſtrictiori: Implorato noſtro auxilio ordinavimus pilulas noſtras balſamicas, alternis diebus circa lecti introitum ſumendas, & temperata quotidie pediluvia. Mane & hora pomeridiana quinta dedimus pulverem noſtrum bezoardicum; & ſub epulis eſſentiam corticum aurantiorum; cum balſamo

ſamo vitæ remixtam. Eodem balſamo inungi tempora cum vertice, eundemque naribus admoveri, & quandoque loco pulveris bezoardici ad decem guttulas cum infuſo betonicæ, meliſſæ, ſalviæ & veronicæ intus exhiberi juſſimus. Extrinſecus ad reprimendum humorum ad caput raptum capiti non ſine fructu adplicuimus epithema ex camphora in ſpiritu roſarum ſoluta, aceto rutaceo, roſaceoque confectum; & mane panem butyro illitum, ut comederet, ſuaſimus. Inde obtinuimus, ut perfectam æger recuperaret ſanitatem.

Epicriſis.

Eſt hæc vertigo ſympathica ſtomachalis, quæ à cruditatibus acidis, ventriculumque vellicantibus origines trahit. Fovet enim ventriculus inſignem cum capite conſenſum vi paris nervorum vagi, per quod ſpaſmi ac ſtricturæ ſimul ad ſuperiora propagantur. Præterea præcordiorum ſtricturæ id ſecum trahunt incommodi, ut humores ad caput compellant, qui vel in carotidibus arteriis, vel plexu choroideo accumulati, ſtagnantes, nervoſque opticos comprimentes, vertiginem inducunt. Quo acrior igitur eſt materia in ventriculo hoſpitans, eo gravior & ſpaſmus & vertigo eſt: qualis matutino præſertim tempore, ubi jejunus eſt ſtomachus obſervatur. Quare crebra etiam compertum habemus experientia, nunquam vertiginoſis utile eſſe, ut jejuni permaneant; ſed magno ipſis eſſe levamini, ſi mane parum cibi, & vel ſolius panis butyro illiti aſſumant. Curatio eo dirigi debuit, ut ſordes ex primis viis removerentur, & ventriculus una cum nervoſo genere corroboraretur: qui ſcopi propoſitis medicaminibus optime potuerunt obtineri. Nec enim opus fuit, in præſenti per diuturnos mœrores ac meditationes valde debilitato, venam ſecare; id quod in vertigine idiopathica nunquam intermitti debet.

OBSERVATIO II.

Vertigo caduca cum ſenſuum abolitione & artuum impotentia.

Vir annorum LXVI. temperamenti ſanguineo-cholerici, corporis obeſioris, matre nephritide ac vertigine caduca defuncta natus, in juventute ſua ſanus vixit, niſi quod arthriticos quandoque & nephriticos motus fuerit perpeſſus. Poſtquam vero per octo noviſſimos annos vitam magis otioſam ſub diæta lauta vinoſaque egit; ſenſit primum motus hæmorrhoidales, dein ſub potu thermarum Carolinarum mictum cruentum; & denique gravem nephritidis paroxyſmum, alvi obſtructione, vomendique conatibus ſtipatum, ſed ope emulſionum & nitroſorum ſemper ſuperatum, aliquoties toleravit. Succeſſit demum vertigo cum artuum imbecillitate, quæ licet uſu venæ ſectionum & laxantium mitigari primum videretur; paullo tamen poſt ex improviſo vehementior cum vomitibus & ſenſuum abolitione recrudeſcebat. Sopitis per pulveres antiſpaſmodicos vomitibus, vertigo caduca adhuc per quatuordecim inhærebat dies, leni febricula ſtipata, ſub qua æger non incedere valebat, & pedes mirum in modum vacillabant. Anno abhinc elapſo ad roborandos pedes deſcendit in balnea calidiora cum herbis radicibuſque nervinis parata; ſed brevi poſt in plenariam memoriæ abolitionem, cum linguæ paralyſi & ſumma extremorum debilitate conjunctam incidit. A quibus ſenſim liberatus incommodis, tantum tamen pedum retinuit imbecillitatem, ut vix incedere poſſit. Ab eo tempore nephritici motus plane ſiluerunt, & magis magiſque pingueſcit corpus: ſed vertigo per intervalla revertitur, & cum ſternutatione non modo invadit, verum etiam finitur. Conſultus ego ſuaſi, ut pro ratione plethoræ bis quotannis vena in brachio ſecaretur; loco cereviæ decoctum ex radice chinæ, ſarſaparillæ, ſantalo citrino, raſura ligni aloes, paſſulis ac cinnamomo adhiberetur, ſumto deſuper pauxillo vini: victum commendavi exſiccantem, abſtinentiam à pinguibus, carnibus coctis, & juſculis; nec non pediluvia ex herbis nervinis, ſale communi, cineribuſque clavellatis parata, & poſt horum uſum juncturas & os ſacrum unguento martiato, cum oleo roriſmarini, thymi & majoranæ mixto inungendas ſuaſi.

Epicriſis.

1) Præſens vertigo debetur congeſtioni humorum ad caput, à ſpaſmis hypochondriorum hæmorrhoidalibus & nephriticis productæ: unde etiam ejus ſingulos paroxyſmos vomitus ſunt comitati. Pedum vero inſignis vacillatio, non à ſola vertigine derivanda; quippe qualis non niſi ſub ipſo vertiginis paroxyſmo ſemet exſerere ſolet: ſed originem omnino trahit ab atonia membranarum, quæ medullam ſpinalem, inferiori ſpinæ parti incluſam, cingunt, & hinc ad pedes prodeuntium nervorum; quæ per motus nephriticos fuit relicta.

2) Quemadmodum plethoricis & ſanguineo-cholericis calidiora & ſpirituoſa omnia, nimiam ſanguinis ebullitionem concitando, ſunt nocentiſſima; ita præſertim infenſa iis deprehenduntur, ſi jam capitis quodam morbo laborarint. Hinc enim factum eſt, quod noſter ægrotans ex balneorum calidiorum uſu (quæ alias tepida nil nocent) apoplecticum ferme inſultum contraxerit, qui linguæ paralyſi, memoriæque debilitate ſe prodidit. Diſcimus ergo, & balnea & pediluvia in capitis affectibus uſurpata ſemper eſſe debere tepida.

3) Annexa erat huic obſervationi quæſtio: num thermæ Carolinæ ex uſu ægroti eſſent? Diſſuaſi autem earum uſum. Aeger enim non ſolum ſympathica vertigine laborare cenſendus eſt; ſed omnino idiopathica, à primarum viarum ſpaſmis & excitata, & exacerbata. Cauſſa hujus jam in diſpoſitione hæreditaria eſt quærenda; qua cerebrum & nervi inſigni debilitate affecti videntur. Quo in caſu omnes & thermæ & acidulæ ſunt fugiendæ; quoniam per debilitata vaſcula non rite progrediuntur, ſed ſtagnantes majora pariunt damna.

OBSERVATIO III.

Vertigo caduca hypochondriaca.

Litteratus quidam XLVI. annorum, ſpongioſo habitu, vaſis exilioribus, multiſque ſuccis præditus, vitæque nimium deditus ſedentariæ, per ſedecim jam annos magno animi torpore, angore, mœrore, anguſtia præcordiorum, languore artuum, cephalalgia, borborygmis, & ſpaſticis flatulentiſque commotionibus valde diſcruciatus fuit. Hæc autem inter ſymptomata maximam ipſi crucem figebat vertigo tenebricoſa & caduca, ſub cujus acceſſione, niſi contineatur, omnino concidebat, omniumque ſenſationum uſu carebat. Poſt capitis ad terram inclinationem malum protinus invadebat; & interdum punctula

ſeu

ſeu ſcintillulæ ſe oculis præſentabant. Nares erant ut plurimum ſicciores, & ſi poſt ſternutationem vel natura vel arte provocatam pituitam plorabant, malo ferebant levamen. Alvus valde ſegnis non niſi alternis diebus ſcybala duriſſima reddebat; ſed ſomnus cum adpetitu rite ſibi conſtabat. Variorum Medicorum conſilia contra hæc mala expetiit ſibi ægrotans; ſed à nullo ſenſit auxilium. Quidam haud incelebris, cauſſam in ventriculo hærere ratus, emeticum ex tartaro emetico propinavit, idque cum non moveret vomitum, quater adhuc eadem die iteravit, nullo tamen effectu, niſi quod alvus inde duceretur. Inter alia præſidia uſus etiam eſt thermis Carolinis, & tribus quidem vicibus, cum levamine tantum brevi. Non minus hæmorrhoidum, quarum tamen nulla adſunt molimina, provocaturus fluorem, hirudines ano curavit admovendas; venam bis in pede quotannis præbet ſecandam; & noviſſime ſerum lactis curæ loco potavit. Præterea diætam ſervat ſtrictiſſimam; cavet ſibi à multis mentis laboribus; magis indulget corporis exercitio; loco cereviſiæ pro potu aqua leviori, vino nupta utitur. Sed quum ex his omnibus nullum levamen, nedum plenariam medelam reportaret; meum flagitavit conſilium.

Epicriſis cum conſilio.

1) Vertigo præſens rectiſſime vocatur hypochondriaca; eo quod ſuos natales à malo hypochondriaco mutuetur. Hæc autem vertiginis ſpecies, ſi inveteravit, longe pertinacior, curatuque longe difficilior eſt, quam omnes reliquæ, utut idiopathicæ: quoniam omnes totius corporis nervoſæ ac vaſculoſæ partes ſimul à tono ſuo ſunt dejectæ, omnes totius corporis functiones ſimul languent, & ipſa mens anxia, meticuloſa & inconſtans eſt; unde etiam diuturniorem non perferunt medicationem, ſed mox hunc, mox illum adeunt Medicum, & mox hoc mox illud adpetunt medicamen.

2) Eo autem gravior eſt in noſtro ægrotante morbus, quum jam omnibus, quæ his in affectibus adhiberi ſolent, uſus fuerit remediis, & noviſſime tale vitæ genus ſelegerit, quale ad curandos ejuſmodi morbos admodum neceſſarium eſt: neque tamen minus valetudinem nondum recuperavit. Præterea ad majorem hujus mali pertinaciam multum contribuit 1) perverſa medicatio, qua vomitorium uno die quinquies, idque peſſimo conſilio fuit adhibitum; 2) alvi contumax, nec ullis remediis cedens ſegnities; quippe quæ ſpaſmodicam imi ventris ſtricturam, una cum majori humorum ad caput raptu ſuſtentat.

3) Quamobrem anguſta profecto curationis ſpes ſupereſt; quæ non alia ratione inſtitui poterit, quam ut ægrotus exactiſſimæ victus obſervationi inſiſtat; pediluviis tepidioribus, blandis laxantibus, & nervinis utatur; & demum molares Carolinarum thermas ſub debito adhibeat regimine.

Observatio IV.

Vertigo cum cataracta ſpuria.

Vir juvenis, maritus, temperamenti ſanguineo-cholerici, ſub regulari narium hæmorrhagia ſanus ſemper vixit: ea vero ineunte æſtate ceſſante, capitis dolores per totam æſtatem perpetuo adfligentes ſenſit. Hos Decembri menſe remittentes excipiebat gravis vertigo cum tendente & lancinante muſculorum temporalium dolore, ſomnoque turbulento ſtipata. Jungebantur oculorum obnubilationes, & ante illos punctula perpetuo obverſabantur. Alvus inſuper adſtrictior erat; & flatulentiæ, utut cibi non niſi molles ſumerentur, abdomen cum ſpirandi difficultate diſtendebant. Ipſe ceterum æger corporis exercitio haud multum ſtudebat, nec unquam ſanguinem ſibi curaverat detrahendum. Ego itaque conſultus ſuaſi, ut ter quotannis ex pede mitteretur ſanguis; veſperi adhiberentur pediluvia; poſt venæ ſectionem emplaſtrum veſicans *ex emplaſtri de meliloto uncia una*, *cantharidum drachma una*, *& balſami Peruviani drachma dimidia* nuchæ adplicaretur, & per quatuor geſtaretur hebdomades. Commendavi etiam Elixir meum viſcerale ad octoginta guttas ſub epulis ſumendum; laxans rhabarbarinum bis quavis hebdomade capiendum; & cum recta vivendi ratione loco potus aquam vino permixtam ordinavit.

Epicriſis.

1) Vertigo, quam præſens ætate adhuc junior patitur æger, duplici nititur cauſſa: quarum unam ſuppreſſæ & intermiſſæ ſanguinis excretiones; alteram flatulenta & ſpaſmodica hypochondriorum pathemata exhibent. Priorem quod attinet, duplex ea iterum eſt; ſiquidem non ſolum narium hæmorrhagia per ætatis rationem ceſſans; verum etiam venæ ſectionis, quæ ſuccedere debuiſſet, intermiſſio accuſari merentur. Alteram, quæ mali hypochondriaci initia ſignificat, teſtantur alvus adſtrictior, borborygmi & flatulentiæ inteſtinorum, ſpiratio difficilis, & digeſtio vitiata.

2) Iiſdem cauſſis debetur cataracta incipiens, ſive ſpuria, quam ægrotus patitur, quamque ſignificant ſcintillulæ ac punctula oculis obverſantia. Id vitii genus ex hypochondriaca paſſione generari novum non eſt: quum enim ob male conſtitutum ventriculum chylus generetur craſſus & impurus; qualis etiam fit ſanguis; & hic majori copia ob inferiorum partium ſpaſmos ad caput compellatur, in oculis ſtagnet, & dimittat particulas craſſiores: hæ in aqueum delapſæ humorem efficiunt eam ſenſationem, qua punctula oculis obverſari percipitur. Quo ex vitio ſucceſſu temporis ipſa emergit cataracta.

Observatio V.

Vertigo ex debilitate ventriculi.

Matrona generoſa, LX. annorum, temperamenti ſanguineo melancholici, à teneris pro potu plerumque vino, & cibis crudis, coctuque difficilioribus uti ſolita, permultos varioſque morbos toleravit, ſed feliciter ſemper ſuperavit. Poſt menſtruorum ceſſationem hæmorrhoides eruperunt, & per multos annos magno cum ſanitatis emolumento fluxerunt. Quarum fluor cum ante triennium ſponte ſileret; nihil tamen incommodi ad ſanitatem inde pullulavit, eo quod venæ ſectionibus ac ſcarificationibus moles ſanguinis ſemper imminuta fuit. At elapſo anno quum paucis poſt inſtitutam circa autumnale æquinoctium venæ ſectionem diebus, oſtrearum juſto majorem comedit quantitatem: accidit, ut gravi vertigine, præcordiorum anxietate, nauſea, & vomendi conatu corriperetur; quæ cuncta ſymptomata, reddita per vomitum multa pituita protinus conquieverunt. Sed interjectis aliquot menſibus longe vehementior redibat vertigo, extremorum frigore, pectoris oppreſſione, pulſuque magno & pleno ſti-

ſtipata; quæ ope clyſterum alvum ſolventium, frictionum, & antiſpaſmodicorum paullo mitigata; venæ autem inciſione prorſus ſublata fuit. Neque tamen minus nauſea adfligebat adhuc cum intercurrente levi vertigine; quæ dato blando emetico ita debellabatur, ut ægra per aliquod tempus ſana videretur. Sed brevis erat valetudo: ſiquidem circa vernale æquinoctium recrudeſcebat utique vertigo, cum dorſi & oſſis ſacri graviſſimis doloribus; & per aliquot hebdomades ægram lecto affigebant, donec prorumpentes hæmorrhoides felicem toti ſcenæ imponerent finem. Circa ſolſtitium autem vehemens terror omne revocavit malum; quod abhinc, ſuppreſſis plane hæmorrhoidibus, inque caſſum adhibitis intus Egranis, externe Lauchſtadienſibus aquis, nullis expugnari potuit medicinis, quin per intervalla rediret. Ego demum conſultus pro potu decocta cum vino, laxantia rhabarbarina & Elixir noſtrum viſcerale commendavi; ad firmandum nervorum robur pulverem ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, nitro depurato, ſuccino præparato, cardamomo, & cinnabari nativa præſcripſi; & venæ ſectionem quater quotannis repetendam ordinavi. In ipſo vertiginis paroxyſmo ſuaſi, ut ano clyſter infundatur, tum pedes immittantur pediluvio, & interne aliquot balſami vitæ cum quindecim liquoris anodyni guttis remixtæ exhibeantur.

Epicriſis.

Fœminas, quibus poſt menſium ceſſationem hæmorrhoidalis fluor ſtato tempore contingit, eaſdem ab eo utilitates circa ſanitatem ſentire, quas ex legitimo menſtruorum fluxu perceperunt, quotidiana docet experientia. Quod ſi vero utraque excretio ob quaſcunque cauſſas ceſſat; rectiſſime ſibi conſulunt, qui earum vicem artificialibus ſanguinis ſupplent miſſionibus. Quemadmodum vero hæ ſub debito regimine adminiſtratæ, incomparabilem inferunt ſanitati uſum: ita neglecto regimine, multorum auctores fiunt malorum. Et id in præſenti contigit etiam caſu: immoderatus enim oſtrearum uſus mox à venæ ſectione, anſam præbuit cunctis, quæ ſequuntur affectionibus. Nam poſt venæ ſectionem per aliquot dies ab omnibus coctu difficilioribus cibis abſtinendum eſt; quia ventriculus juſto debilior, iiſque digerendis impar exiſtit.

2) Diſcimus etiam ex præſenti caſu, quantas & in producendis, & revocandis morbis vires poſſideat vehemens terror. Ægrotans noſtra, ſi poſt adhibitam medelam, recte vivendi rationi ſtuduiſſet; procul dubio ab omnibus libera permanſiſſet ſymptomatibus. Sed terror omnia rurſus exacerbavit; quippe qui conſtringendo corporis habitum, ad interiora & ſuperiora repellit vitales ſuccos, qui accumulati in partibus nondum firmatis, priſtinas ludunt ſcenas.

Observatio VI.

Vertigo ex ſtomacho. Vir generoſus, LVI. annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, vitæ ſedentariæ addictus, à prima infantia ad viceſimum circiter primum ætatis annum, variis efflorescentiis ſcorbuticis, aſthmaticis affectibus & largis narium hæmorrhagiis laboravit. Ætate adoleſcente arthritici artuum & dorſi motus acceſſerunt; ſed venæ ſectione circa quodvis æquinoctium abhinc adminiſtrari ſolita mitigati, in fluxum tandem hæmorrhoidalem deſierunt; quo per multos annos ſingulis ferme menſibus cruoris, utut parca quantitas cum ſingulari ſanitatis allevamento effluxit. Ante triennium parcius promanavit cruor; & per noviſſimum annum fluere prorſus deſiit: quo tempore ſanus quidem vixit, niſi quod per intervalla efflorescentiæ purpuraceæ, cum doloribus artuum tenſivis, flatulentiis, cordis palpitationibus, & nocturnis pollutionibus corpus occupaverint, hancque præſertim ſcenam Decembri & Aprili menſe luſerint. Noviſſime acceſſerunt vertiginoſæ moleſtiæ, quæ cum cordis palpitatione, inflatione abdominis flatulenta, & crebris ructibus, poſt prandium æque ac cœnam gravius adfligebant; ſed adhibitis congruis medicinis evanuerunt. Quum autem earum recurſum, quin apoplexiam timeret, meum flagitavit conſilium. Quare ſuaſi, ut ſub convenienti diæta, & acidorum, ſpirituoſorum ac vinoſorum evitatione, nec non debita venæ ſectionum continuatione adhiberet pediluvia; ſub epulis caperet Elixir noſtrum viſcerale, pro potu uteretur decocto ex hordeo, radice cichorei, ſemineque fœniculi; & quandoque pilulas balſamicas cum pulvere præcipitante ſumeret.

Epicriſis.

1) Innumeris exemplis & obſervationibus confirmari poteſt, quod qui in juventute largis narium hæmorrhagiis obnoxii fuerunt, his progrediente ætate ceſſantibus, arthriticis ac hæmorrhoidalibus afficiantur pathematibus. Quibus omnino medelam ferre licet, ſi vel hæmorrhoidum regularis fluor provocari poteſt; vel convenientes inſtituantur venæ ſectiones. Unde etiam noſter ægrotans ſanus vixit, quam diu fluxerunt hæmorrhoides.

2) Quod ſi vero hæc ſupprimatur excretio; quam vel ſola vita otioſa, craſſos reddendo humores & excretionibus ineptos, ſupprimere valet: ſtagnant ſucci in imo ventre maximeque ventriculo & inteſtinis; quæ debilitantur exinde & officio digeſtionis rite perficiendo minus ſunt idonea. Hinc gignuntur cruditates in primis viis: quæ ventriculi & conterminarum partium ſpaſmodicas excitando ſtricturas, vertiginis in noſtro caſu cauſſæ fuerunt.

Observatio VII.

Vir LXVI. annorum, robuſtæ & ſanæ conſtitutionis, aliquando circa veſpertinum tempus vehementi exardeſcens iracundia, ſanus quidem lectum petit; at mane ſurgens, tanta prehendebatur vertigine, ut iterum in lectum proſterneretur. *Vertigo pertinax ab ira.* Eidem etiam per aliquot menſes affixus fuit; donec exhibita remedia id quidem efficerent, ut muniis domeſticis fungi, & obambulare potuerit; nihilo minus vertigo pertinax continuat, ægrotumque per vices ſubito in terram proſternit. Cui cum medelam quæreret; ſuaſi venæ ſectionem bis quotannis celebrandam; dedi infuſum theiforme ex meliſſa, citrique corticibus; & pulverem, qui cornu cervi philoſophice præparatum, pulverem Marchionis, lapides cancrorum, ſuccinum præparatum, nitrum & cinnabarin habebat. Unde factum, ut conjuncto balſami vitæ externo uſu haberet egregie.

Epicriſis.

Senes, quamvis illibata ſanitate magnoque corporis & animi vigore fruantur, accidit tamen ſæpius, ut gravi animi perturbatione, ſubito terrore, vel inſolenti ira in ingentem virium defectum, quin etiam in affectus vehementer caput infeſtantes incidant; idque eo magis, ſi ſanguine abundant, vel criticæ hujus evacuationes ceſſant & conſueta venæ ſectio intermittitur. Quo in caſu opus omnino eſt, ut ſanguis mittatur & vehementes nervoſarum partium commotiones blandis ſedativis ſopiantur, abſtinendo ab omnibus iis calidis nervinis, quæ ſanguinem valde commovent. Eſt alias liquor noſter balſamicus, qui balſami vitæ nomine venit, in affectibus ſenum, capitis præſertim, & arcendis & ſanandis efficaciſſimum & crebriori uſu comprobatum, remedium. Cavendum tamen ab eo eſt ſummopere, ubi vaſorum eſt plenitudo, & diſpoſitio ad motus hæmorrhagicos & congeſtorios.

Observatio VIII.

Vertigo caduca ex ſanguinis copia, primarumque viarum vitio.

Vir Reverendiſſimus L. annorum, temperamenti cholerico-ſanguinei, obeſus & procerus, in juventute narium hæmorrhagiam ſub illibata ſanitate expertus, nec ullis unquam morbis, niſi bis tertiana, noviſſime ictero diſcuſſa, fatigatus, ob inſignem ſanguinis & humorum copiam per viginti jam annos venam medianam quotannis tundendam præbere ſuevit. Neque vero minus per quindecim annos hæmorrhoides bis vel ter quovis anno abſque ullis incommodis, nec ſine egregia valetudine fluxerunt; quæ vero quatuor abhinc vel quinque annis febriles commotiones nunquam non habuerunt præcurſores. Sed per noviſſimum triennium mutata fuit rerum facies; ſiquidem per crebra intervalla vertiginoſus acceſſit inſultus, quem ſemper comitatæ ſunt hæmorrhoides cœcæ, adeo ut eo tempore non niſi bis fluentes fuerint. Hinc vertigo magis magiſque increbuit, caducæ ſpeciem omnino referens: etenim ex improviſo cuncta videntur in gyrum rotari, pedes vacillant, titubant, ægerque lapſum evitaturus, deſidere tenetur; tum vero magnam capitis imbecillitatem ſentit, maxime in cervice, ut caput erectum tenere nequeat, ſed pectori illud adplicare teneatur: præterea refrigeſcunt expalleſcuntque facies, manus atque pedes, & non raro ipſi ſenſus cum ratione turbantur; quæ demum cœcæ hæmorrhoides, mox iterum evaneſcentes excipiunt. Præterea auditus difficultas cum tinnitu auris ſiniſtræ infeſtat, æger appetitu fruitur integro, alvoque gaudet aperta; ſed crebri vexant ructus, & inſignis muci quantitas laborioſo nonnunquam redditur ſcreatu. Contra quæ mala cum plura pharmaca, nec non hirudines fruſtra fuerint adhibita: ego conſultus ſuaſi, ut ſervatis recte vivendi regulis, venam bis terve ſecandam quotannis daret; crebris uteretur pediluviis; quavis hebdomade alvum pilulis meis balſamicis laxandam curaret; ſub epulis Elixir meum viſcerale, oleo macis & cinnamomi nuptum caperet, & veſperi nonnunquam pulverem ex antimonio diaphoretico, ſuccino præparato, lapidibus cancrorum, nitro, arcano duplicato, & cinnabari uſurparet.

Epicriſis.

1) Hæmorrhoides inſignem cum ventriculo & inteſtinis habere nexum, crebra docet experientia. Iis enim impedite fluentibus, vim concoctricem ac periſtalticam dictarum partium admodum debilitari, paſſionemque ſic generari hypochondriacam; & viciſſim labefactato inteſtinorum tono hæmorrhoides produci ſymptomaticas, quam plurimis didici exemplis. Idem in præſenti caſu contigiſſe, inque primis ex hæmorrhoidum imminuto fluore primas vias vitium contraxiſſe; vel crebri ructus mucique ſcreatus teſtantur. Quem vero ſugit, ventriculo male habente, omnino generari vertiginem.

2) Sed hujus in hoc caſu ratio adhuc ab ipſius ſanguinis copia, & ad caput facta congeſtione accerſenda videtur. Scilicet dum ſiluerunt hæmorrhoides; natis in abdomine ſpaſmis, humores copioſius ad caput rapti, diſtenderunt vaſa, compreſſerunt nervos, turbarunt ſufficientem liquidi tenuiſſimi in eos influxum, & ſic produxerunt vertiginem, nervoſarumque capitis partium debilitatem. Spaſmos inferiorum partium ſub paroxyſmo ſignificant frigus extremarum partium; quibus remittentibus, cœcæ adparuerunt hæmorrhoides.

3) Febriles commotiones, quæ hæmorrhoidum anteceſſerunt fluxum, ſignificant, ſanguinem jam craſſiorem & ad excretiones minus aptum fuiſſe. Obſervamus enim, ſpaſmodicos ac febriles motus omnem fere antecedere hæmorrhagiam, eoque vehementiores, quo hæc ſuccedit difficilius.

Observatio IX.

Vertigo à frigore pedum & immoderatiori vini potu orta.

Sereniſſimus ætatis annorum XL. à patre genitus podagrico per omnem fere vitam nunquam ægrotavit, nunc vero per quinquennium gravis vertigo ſubinde adeo eum invadit, ut vacillantibus pedibus eum proſternat: ut plurimum periodice, circa octavam matutinam & veſperi circa quintam incidit, mox levior, mox gravior: acceſſionem tinnitus & auditus difficultas cum oculorum ſtupore & obnubilatione antecedit, facie exiſtente rubicunda & venis turgida. Ubi paululum affectus remittit, protinus pectoris cum anheloſa ſpiratione oppreſſio & dolor ac ſpaſmus femorum, nonnunquam etiam vomitio vel conatus ad vomendum, neque minus dolor in reddenda urina adſunt. Solvitur malum ingenti materiæ tartareæ per urinam ſeceſſione. Pedes ſubinde frigidi, præſertim circa malleolos, nunc per quatuor hebdomadum ſpatium tument cum dolore tenſivo, torpore & debilitate, inprimis poſt pediluvia & tum levius malum exiſtit. Sanguinis vacuationes criticæ per omnem ætatem viſæ ſunt nunquam, at vero circa æquinoctialia tempora ſine incommodo ſanguis ſcreatu fuit rejectus, qui poſtea per annum ter inciſa vena evanuit. Conſultus ego ſuaſi venam ſingulis anni quadrantibus in pede ſecandam & ut abſtineret à cereviſia valde lupulata, venere, vini potu, cui paulo largius indulſit, aquam pro potu ſumat, ac pedes probe à frigore defendat eoſque mane, ut peſſime conſuevit, non nudet, pediluvia vero frequentius adhibeat & ad vim ventriculi concoctricem confirmandam in prandio temperamentum balſamicum meum ſic dictum viſcerale ad ſexaginta guttas aſſumat. Suaſi quoque ut inſtante vere fontem Egranum cum debito regimine interpoſito pilularum balſamicarum uſu biberet.

Epicriſis.

Hoc capitis frequentiſſimum vitium, ut ſæpius obſer-

obſervatum à me eſt, à liberiori vini potu, extremorum frigore, ſanguineæ evacuationis ſive per naturam ſive per artem defectu in ſanguine plenis ſubinde oboritur & laborantem ſæpe diu trahit, immo, niſi commodis auxiliis ſuccurratur, in apoplexiam & mortem præcipitat. Ubi ex hiſce cauſis naſcitur malum, ego leviſſimis, facillimis & promtis modo enumeratis remediis diæteticis plus præſtiti, quam generoſis pharmacis. Sed opus eſt, ut ejuſmodi victu & vivendi ratione diutius ægrotantes utantur.

Observatio X.

Vertigo cum auditus difficultate & oculorum obnubilatione chronica.

Illuſtriſſimus Comes annorum LXIII. in juventute ſemper robuſtus & bene valens, temperamenti ſanguineo-cholerici, corpus venationibus probe ſemper exercuit: ante viginti annos Sileſiæ in continuam & acutam febrem ex abuſu vini Hungarici incidit, quæ naturæ vires ac robur corporis adeo infirmavit & deſtruxit, ut vix intra tres menſes functiones tam vitales quam naturales in ordinem redigi potuerint. Ab eo tempore imbecillitatem capitis cum vertigine per intervalla expertus eſt, quæ ſuccedente tempore ingraveſcens ante quadriennium tam vehemens facta eſt, ut in terram Illuſtriſſimum Virum præcipitaverit. Et licet crebriores hujus affectus acceſſiones per repetitas venæ ſectiones, leniter purgantia & alia commoda remedia fuerint præpeditæ, attamen adhuc ex vitio digeſtionis ſub ſubitis tempeſtatis mutationibus incidunt. Quod peſſimum vero eſt, comitatur hoc vitium ingens audiendi difficultas & viſus obnubilatio. Vires præterea conſtant, ſomnus placidus, & major quam decet & laboris exercitationiſque neceſſitas exigit, ciborum eſt appetentia. Inflantes vero cibos ac pingues, quorum uſum frequenter ſoda excipit, minus bene ferre poteſt. Pro potu ſumit aquam & ſingulis diebus duas vini Moſellani bibit menſuras, facies eſt florida, rubicunda. Per ſex fere annos verno tempore fonte Egrano uſus ſingulis fere annis quater, quinque, imo ſex V. S. admiſit.

Epicriſis cum conſilio.

Infirmitatem, quæ magnos & diuturnos morbos ſequitur, aliis gravibus morbis, qui inde prodeunt, obnoxiam eſſe, & hæc hiſtoria & multæ aliæ nobis cognitæ manifeſto ſatis confirmant. In ejuſmodi diuturnis vitiis ego vix aliis quam diæteticis remediis uſum eſſe animadverti. Interdixi itaque ex hoc fundamento liberaliorem vini uſum; motum vero & exercitationem corporis ad ſudorem uſque per vectionem aut equitationem, neque minus abſtinentiam à cibis præſertim mucilaginoſis, flatulentis, pinguibus ac victum parvum & extenuantem imperavi, utpote cum ex ſanguinis & ſuccorum abundantia plerumque ad imbecillius caput congeſtio proficiſcitur. Et quia ventriculi imbecillitas id vitii valde fovere & augere ſolet, ſemper omnino Medicum, ea quæ concoctionem juvant, proponere oportet; quo nomine Elixir meum viſcerale, idem quod *in notis in Poterium* præſcriptum eſt, principem ſibi vindicat locum. Poſtremo, hanc ceu perpetuam, &, quæ meretur notari, obſervationem ſubnectere hoc loco volui, idque maxime in gratiam juniorum Medicorum: in capitis affectibus, ut in vertigine, auditus difficultate, ubi à ſanguinis abundantia ortum traxerint, communia illa adverſus ejuſmodi morbos commendata cephalica, nervina balſamica, ad quæ etiam pertinent balſamica apoplectica, & balſamum noſtrum ſic dictum vitale, nec externe nec interne, niſi cum maxima prudentia exhibenda eſſe, eo quod majorem motum & orgaſmum in humoribus excitando & conſequenter ſtagnationem efficiendo peſſimos effectus producant.

Observatio XI.

Vertigo caduca.

Litteratus XXXIII. annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, animi ſenſibilioris, crebris mox lucubrationibus & meditationibus, mox compotationibus, mox animi pathematibus indulgens, nocte aliquando in frigido conclavi ſcribendo tranſacta, mane facturus iter ex improviſo gravi corripitur vertigine, quaſi caduca: quippe ultra horæ ſpatium inſtar attoniti jacebat, oculoſque celeriter invitus movebat, tum facies intumeſcebat, & paroxyſmus ſenſim, relicto corporis languore, remittebat. Abhinc quavis circiter hebdomade redibat; & noviſſime ſic ſe habebat: prævia inſigni iracundia, cum menſæ pranſurus adſidere vellet, frigus pedum, tanquam regularem mali prænuncium, ſenſit; hinc diſſipaturus affectum diſcurrere per conclave nititur; ſed vertigine opinione citius accedente præpeditus, pedes aquæ tepidæ immergit, & ex aqua frigida triginta liquoris anodyni guttas ſumit. Unde factum, ut paroxyſmus, qui alias per aliquot horas inhærebat, non ſolum protinus ceſſaret, verum etiam mitior eſſet, & non niſi levi laſſitudine ſemet exſereret. Verum cum nihilo minus per intervalla poſthæc reverteretur acceſſio: meum ad eam penitus abigendam implorabat conſilium. Quamobrem ſuaſi primum, ut venæ ſectionem, quam antea ſingulo tantum biennio admiſerat, bis quotannis adminiſtrandam curaret; deinceps corporis exercitio, & tranquillitati mentis probe ſtuderet; pediluviis tepidis frequenter uteretur; pro potu ordinario adhiberet fontem Selteranum; quavis hebdomade pilulas balſamicas cum pulvere præcipitante uſurparet; & mane denique ex infuſo theiformi guttas quadraginta mixturæ, quæ habebat *liquoris anodyni*, *tincturæ antimonii acris ana unciam dimidiam*, *balſami vitæ drachmam unam*, ſumeret.

Epicriſis.

1) Hæc vertigo rectiſſime vocari poteſt ſpaſmodica; eo quod à ſpaſmis ac ſtricturis partium infernarum, ſuccos vitales ad caput compellentibus in ſingulo paroxyſmo originem traxerit: id quod frigus pedum, quemvis paroxyſmum antecedens teſtatur. Et tali in caſu utique conſultum eſt, pedes mox ſub acceſſionis initio tepidæ aquæ immittere: nec ſine fructu adſumtus ſub ipſo paroxyſmo eſt liquor noſter anodynus; ſiquidem hæc remediorum genera, ſpaſmum partium externarum relaxando, omnino avertere paroxyſmum potuerunt.

2) Cauſa occaſionalis, quæ hanc vertiginem introduxit, frigus quidem eſt; ſed recte dicitur occaſionalis, quoniam in corporibus, quæ non jam aliqualem diſpoſitionem fovent, tam gravia non ſemper excitat mala. Noſter autem ægrotans cum partim per crebras animi commotiones, partim etiam multas lucubrationes, & fluidorum craſſitiem & ſolidorum debilitatem ſibi contraxiſſe videtur: ex facili accedente frigore in vertiginem potuit incidere.

3) Quod ſub paroxyſmo vertiginoſo oculi moti ac velut convulſi fuerint, id cum vertiginis eſſentia

eſſentia facile conciliari poteſt. Nam vertigo dependet à quaſi paralytica nervi optici relaxatione; & motus oculi à pari nervorum tertio, ſeu oculorum motorio: qui omnino convelli poteſt, altero nervo exiſtente paralytico.

CAPUT IV.

De gutta ſerena.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Guttæ ſerenæ deſcriptio.

GRave malum eſt cœcitas, quam Græci ἀμαύρωσιν, Latini *guttam ſerenam*, quaſi gutta quædam obturaſſet nervum opticum dixerunt, & nos per *viſionem ab influxu fluidi nervei in nervum opticum prorſus intercepto, oculis illæſis exiſtentibus, ſublatam* deſcribimus. Sub ea, ſi exterius oculum inſpicias, ſanus & integer apparet oculus, neque in tunicis ipſius, neque in humoribus labes conſpicua eſt ulla, tantum quod pupilla naturali amplior, nigrior, nimiumque dilatata compareat, & ad radiorum luminoſorum illapſum rigida ſpectetur & immobilis: nihilo minus viſio vel prorſus eſt abolita, vel ſaltem facultas reſtat tenebras à luce diſcernendi.

§. II.

Diſtinctio guttæ ſerenæ 1) à vertigine, 2) à cataracta.

Diſtinguit ergo ſemet hic morbus 1) à vertigine, in qua circumgyrationis ſenſus, & pedum adeſt vacillatio, fluidi vero nervei influxus nec prorſus eſt interceptus, ſed ſaltem imminutus, nec etiam perpetuo talis. Differt etiam 2) à cataracta; nam in hac cryſtallinus humor opacus cernitur, & pupilla ad lucis ſplendorem coarctatur, in tenebricoſis autem locis dilatatur: contra in gutta ſerena per pupillam pellucidus adparet humor cryſtallinus, & pupilla, ſive ſit in lucido, ſive obſcuro loco, nec contrahitur, nec magis dilatatur, ſed permanet immobilis.

§. III.

Hiſtorica guttæ ſerenæ explicatio.

Neque vero eadem ſemper ratione ſe noſter habet morbus: mox enim ſubito & repente invadit, ut plerumque fit, ſi ex violentis & externis oritur cauſis, ut poſt caſum ab alto & gravem capitis percuſſionem: Vid. HILDANUS *Cent. V. Obſ.* 8. it. AMATUS LUSITANUS. *Cent. V. Obſ.*64. mox ſucceſſive viſio perditur, quod in ſenibus potiſſimum hemiplexia vel paralyſi affectis, aliiſque languidis contingit corporibus: mox aſſociantur capitis dolores, vertigo, ſomnolentia, tinnitus & ſuſurrus aurium &c. mox vero vacat his ſymptomatibus, ſolaque cœcitate adfligit. Datur quoque gutta ſerena periodica, quæ ſubito invadens, & per aliquot horas vel dies durans, ſponte ceſſat, ſed ſæpe revertitur, ut fere fit in hypochondriacis, hyſtericis & parturientibus. Dividitur etiam in *perfectam* & *imperfectam*; in illa ulla nec viſio, nec ullum luminis veſtigium ſupereſt; in hac lumen adhuc à tenebris diſcerni poteſt, & videtur ad hanc quoque pertinere dimidiatus viſus, cujus peculiarem ſpeciem deſcribit CHR. SIGISM. WOLFFIUS *diſſ. de amauroſi imperfecta* 1709. Trajecti habita; ubi quis non niſi truncum inferiorem cum pedibus in homine potuit videre.

§. IV.

Sectio anatomica guttæ ſerenæ perentorum.

Quum in gutta ſerena oculus externe ab omni vitio liber conſpiciatur; haud ſine ratione colligimus, cauſam mali non in ipſo oculo, ſed nervo potius optico eſſe quærendam. Et hoc idem evidenter demonſtrat inciſio eorum, qui per vitam luminis uſu caruerunt: hæc enim docet, nervos opticos fuiſſe nimium extenuatos, marcidos ac duplo minores: Vid. BONETUS *Sepulchr. L. I. Sect.XVIII. obſ.* 3. & 4: vel ſero aut ſanguine per cerebrum extravaſato circumfuſos & compreſſos, ſicut adnotavit WEPFERUS *de apopl. hiſt.* 4: aut tumore duriori obſeſſos, qualem circa eorundem originem vidit BONETUS *l. c. obſ.* 1. PAWIUS *obſ. anat.* 2. conſpexit veſicam aqueo humore plenam, dictis nervis circa eorum conjunctionem inſidentem; PLATERUS tumorem globoſum prope nervos viſorios in gutta ſerena laborante poſt mortem deprehendit, & BONETUS *l. cit. obſ.* 5. obſervavit arteriam carotidem, eo quo orbitam ingreditur loco, ſanguine turgidiſſimam.

§. V.

Guttæ ſerenæ ætiologia.

Multi quippe & tantum non omnes, accuſarunt nervi optici obſtructionem à lympha craſſiuſcula, qua tubuli hoc in nervo occludantur, ut liquidi nervei ad retinam affluxus, vel ſufflaminetur, vel intercludatur plane. Verum nondum ab Anatomicis evictum eſt, nervis ineſſe canaliculos & tubulos, per quos liquidum recto vehatur tramite. Neque etiam per cerebri & oblongatam medullam craſſior & cohærens lympha, ſed longe tenuiſſimum & ad cohæſionem minime aptum liquidum fertur. Hinc in nervos obſtructionem cadere neutiquam videtur credibile, multo minus in opticis nervis obſtructio à materia ex cerebro advecta commodum invenit locum. Cunctis his in caſibus nervorum opticorum ea debet fieri compreſſio, quæ omnem fluidi nervei in eos influxum tollere, adeoque paralyſin illorum valet inducere: unde ſequitur, cauſam guttæ ſerenæ proximam eſſe nervorum opticorum paralyſin. Jam ex anatomica oculi ſtructura notum perſpectumque habemus, nervum opticum, ſimul ac oſſeam oculi orbitam & hanc inveſtiens intus perioſtium penetravit, atque exterius, quod à dura matre recepit, involucrum ad conſtituendam ſclerotidem depoſuit, altero involucro, piæ meningis propagine, uveam, proceſſus ciliares, & pupillam efformare, medullari vero ſubſtantia tunicam mollem & pulpoſam, quæ retina audit, conſtituere. Notiſſimum porro eſt, retinam picturas objectorum viſibilium recipere, illas ad ſenſorium commune per nervum opticum propagare, tumque viſionis ideam in mente excitare. Ad ſentienda vero externa objecta opus eſſe nervoſarum partium tenſione, quæ in legitimo fluidi nervoſi influxu conſiſtit, capite jam primo de nervorum reſolutionibus fuſe demonſtravimus. Quum autem in gutta ſerena adeſt paralyſis nervi optici & per conſequens tunicæ retinæ, uveæ ac proceſſuum ciliarium: ſequitur, has partes nec tenſas eſſe, nec recipere poſſe radios luminoſos, ſed pupillam ampliatam & ob relaxatos proceſſus ciliares dilatatam adparere. Nec aliud in oculo cernitur vitium; ſed & motus humorum, & muſculorum eos moventium optime ſe habet: propterea quod & vaſa ſuccos vehentia & muſculi non ab optico, ſed aliis nervis, qui non ſunt affecti, ſuas recipiunt propagines.

§. VI.

§. VI.

uttæ ſe- næ tam rfectæ, ıam ſpu- æ ſedes.

Cauſa igitur, quæ comprimendo nervos opticos, horum paralyſin inducit, hæret vel circa illorum principium, ſeu thalamos, vel circa eosdem oculorum orbitam ingredientes. Sed hærere etiam poteſt intra ipſum nervum opticum,& quidem in vaſis ſanguineis, quæ in ejus meditullio latent; & quorum præſentiam non modo recentiſſimi anatomicorum, verum jam WEPFERUS *L. de Cicut. aquatica pag.* 127. demonſtrarunt. Hæc vaſa, quæ carotidis propagines ſunt, ut & alii carotidis rami, orbitam ambientes, ſi cruore inibi ſtagnante infarciuntur, premunt diſtenduntque medullares nervorum canaliculos, ſimulque lymphæ per vaſa nervos cingentia reditum impediunt. Hæc videtur cauſa guttæ ſerenæ periodicæ, quæ diſcuſſa ſanguinis ſtagnatione ſtatim ceſſat. Porro etiam veriſimile videtur, in ſpuria amauroſi nonnunquam ſerum intra tunicas oculi, maximeque ſcleroticam ſecedens, opticumque comprimens nervum eſſe accuſandum: ubi perennante à tergo fluidi nervei affluxu, ejus quædam ingreditur portio, quæ tantum relinquit viſionis, quantum ad diſcernendam à tenebris lucem requiritur.

§. VII.

bjecta occaſio- les gut- ſerenæ iſæ.

Quamvis morbus noſter omni ſexui & ætati ſit infeſtus, ſi cauſæ externæ violentæ, quæ gravem capitis percuſſionem, cerebri concuſſionem, & humorum circa nervos opticos ſtagnationem provocant, acceſſerint: attamen ſi ex internis enaſcatur cauſis, familiaris potiſſimum eſt ſubjectis valde plethoricis, pituitoſis, cachecticis, ſenilibus, & quæ caput nervoſumque genus à præcedentibus animi affectibus, diuturno mœrore, anxia cura, nimiis vigiliis, ac capitis laboribus, intempeſtivis ſtudiis, lectione minutarum litterarum ad lucis ſplendorem, frequenti ebrietate, diuturno frigore, & hæreditaria diſpoſitione imbecillum ſibimet contraxerunt. Et in eo quidem convenit cum reliquis cerebri affectibus, quod utplurimum cerebri atonia nitatur.

§. VIII.

ediatæ uſæ ſitæ nt 1) in nguinis tio.

Si mediatas ſpectemus cauſas; illæ vel ad repletionem vel inanitionem commode referri poſſunt. Ad repletionis claſſem pertinet gutta ſerena, quæ à ſola ſanguinis, plus minus craſſi in vaſis cerebri, nervo optico conterminis, ſtagnatione proficiſcitur; & non ſolum tranſitoria nonnunquam ac periodica exiſtit; verum etiam, ſi recens fuerit, medelæ locum relinquit. Talis evenit 1) ſumme plethoricis, à vehementiori corporis motu, balneorum nimis calidorum uſu, fortiori iracundia &c. qualem caſum in CONSULT. MED. *Sect. I. caſ. XLII.* relatum legas. 2) Parturientibus, vel in ipſo partu, quæ debetur vehementiſſimis imi ventris ſtricturis, humores ad caput ſummo cum impetu propellentibus, & à BARTISCH *in Ophthalmod. p. 6. C. 2.der ſchwartze Weiber-Staar* vocatur; vel poſt partum, ſi fuerit laborioſus, & cumprimis lochiorum acceſſerit defectus; qualem adnotavit, & venæ ſectione brevi curavit MAURICEAU *Cent.V. Obſ.* 568. Notandum quoque, quod hemicrania, quæ interdum excipit puerperium, ſæpius in cœcitatem terminetur. 3) Fœminis, ex defectu menſium, maloque hyſterico laborantibus; qualem caſum recenſui in CONSULT. MED. *Sect. I. caſ. XLIV.* Meminit quoque *Frid. Hoffmanni Oper.* Tom. III. PECHLINUS *L. I. obſ.* 42. guttæ ſerenæ, quæ cum cephalalgia ſingulis menſibus, deficiente uteri purgatione, adfligebat. 4) Hypochondriacis, hyſtericis, & qui gravioribus imi ventris torquentur ſpaſmis, quibus ſcilicet humores ad caput coguntur: unde notabilis eſt obſervatio, quam A. N. C. *dec. III. anno III. obſ.* 81. recenſent de gutta ſerena, vehementem colicam cum alvi obſtructione ſtipatam excipiente, & hac per clyſteres curata, protinus ceſſante.

§. IX.

Quemadmodum vero gutta ſerena, quæ à ſola ſanguinis ſtagnatione ortum trahit, eſt tranſitoria: ita è contrario hæc ſi diutius obhæſerit, & ſubjecta pituitoſa, cacochymica occupaverit, dimittendo ſeroſam, quæ ad nervos incumbit, portionem, diuturniorem & ſæpius immedicabilem producit morbum. Novum igitur non eſt, à purpura, ſcabie, ulceribus, achoribus (vid. A. BEROL. *Dec. II. Vol. VI. pag.* 28.) intra corpus remeantibus id vitii oboriri; vel infantes imbecilliores, & qui humoribus abundant, eodem infeſtari; præſertim ubi non bene prodierunt morbilli, vel inteſtina lumbricis obſidentur. Idem fit poſt morbos acutos, febres malignas, variolas, phrenitidem; humore videlicet per metaſtaſin ad nervos opticos decumbente. Nonnunquam plethorici vel cacochymici ex fortiori vel purgatione vel vomitione cœcitatem ſibi contrahunt; ſicuti de vomitoriis obſervavit GULDENKLEE *L. I. epiſt.* 20. *pag.* 498. Cumprimis vero mercurialia inepte, & in corporibus impuris adhibita, lymphæ pertinacem ſtagnationem inferendo, ad hoc malum contribuunt. *2) in vitio ſeri & lymphæ.*

§. X.

Hæ cauſæ ad repletionis ſpectant titulum; ſub inanitionis autem voce complector nimias ac immoderatas ſuccorum vitalium profuſiones, quas nonnunquam guttam excipere ſerenam, experientia teſtatur. Præſertim id contingit poſt effrenes hæmorrhagias; & ſpeciatim obortam cœcitatem obſervarunt poſt vomitum cruentum largiorem A. N. C. *vol. II. obſ.* 52. poſt nimiam venæ ſectionem in gravida ibid. *obſ.* 45. poſt detractum largiter e veca frontis ſanguinem BONETUS *L. I. Sect. XVIII. obſ.* 2. *app.* Dum enim humor vitalis exhauritur,collabuntur vaſa cerebrum perreptantia, ſecretio fluidi nervei imminutior fit, & inde vertigo, gutta ſerena, animi deliquia, aliaque propullulant incommoda. Præſertim vero notari meretur inſignis conſenſus, qui hoc in caſu oculos & partes genitales intercedit; ſiquidem obſervamus, ex immodica & intempeſtiva venere ſæpius oriri cœcitatem, quam ego multoties adnotavi & CONS. MED. *Sect. III. Caſ. CIV.* recenſui. Fluidum ſcilicet lymphaticum ſeminale cum eo, quod in cerebro ſecernitur, & per nervos diſtribuitur ejuſdem ferme indolis eſt & eſſentiæ: quare quo copioſior illius eſt excretio, eo parcior hujus ſecretio, unde partium nervoſarum atonia, viſus imbecillitas, & ipſa ſequi ſolet cœcitas. *3) in nimia profuſione ſuccorum vitalium.*

§. XI.

Graviſſimum & pertinaciſſimum gutta ſerena eſt malum; & inprimis ſi perfecta, ſi inveterata fuerit, ſique ſenes & elanguida ſubjecta occupaverit, nullum medelæ relinquit locum, tantum abeſt, ut graviores tandem apoplectici & paralytici ſuperveniant affectus. Contra malum re- *Prognoſis guttæ ſerenæ.*

cens, quod imperfectum eſt & in oculorum duntaxat tunicis hærentem agnoſcit cauſam, præſertim in junioribus & robuſtis ſubjectis, interdum ſanatur. Non minus curationi cedit ea, quæ periodica eſt, & à ſola ſanguinis ſtagnatione dependet: quæ vero paralyticis, aliiſque capitis morbis jungitur, periculum portendit vix ſuperabile.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

Curandi guttam ſerenam ratio admodum eſt difficilis; quippe remediorum vis remotas has, ac in oſſea cranii theca abſconditas partes minus ſubire valet. Neque tamen minus incumbit Medico, ut quid valeant humeri, experiatur, curationemque pro cauſarum ratione accommodatam inſtituat. Hæc vero binis abſolvitur indicationibus, quarum *prima* diſcuſſionem humoris ſtagnantis, & nervos comprimentis; *altera* affectarum partium roborationem reſpicit.

§. II.

Quomodo primæ indicationi ſatis fiat in gutta ſerena à ſeroſi humoris collectione.

Ad primum, qui difficillimus eſt, obtinendum ſcopum, generoſiora, & quæ vocant heroica, in uſum vocare juvat remedia. Quodſi igitur ſeroſus humor in cerebro effuſus ſtagnaverit, ſicut fieri ſolet in ſubjectis pituitoſis, cachecticis, cacochymicis, item poſt remeantia exanthemata, & ſi affectus recens fuerit: magnum profecto præſidium eſt in cauterio actuali, ſyncipiti vel nuchæ inuſto; cui etiam ſubſtitui poteſt ſetaceum. Duplici hæc remedia operantur ratione, dum videlicet partim excitando dolorem, tremulam quandam & vibratoriam motionem tenuiſſimis cerebri fibrillis inferunt, partim affluxum humorum, qui plerumque vulnus inflictum ſequitur, proritando, ſuccos ſtagnantes à cerebro & affecta parte avocant. Et ſi quid ſperandum auxilii; id ſane à tali remedio in hoc affectu longe certius, quam à veſicatoriis vel fonticulis obtinetur.

§. III.

In gutta ſerena à ſanguinis ſtagnatione.

Contra, ſi à ſanguinis ſtagnatione ortum ſit malum, uti ſit in plethoricis, florida & rubicunda facie, pulſuque magno præditis, & excretionum ſanguinearum retentione laborantibus: cavendum à tali remedio, & à ſanguinis potius miſſione inchoanda medela. Utilis hoc fine eſt venæ ſectio in pede; ſed longe utilior inciſio venarum frontis aut arteriarum temporalium. Et hoc quidem præſidium ipſa docuiſſe videtur natura; ſiquidem exemplis confirmatum habemus, cœcos ex vulnere fronti inflicto, & hinc ſequuta larga hæmorrhagia viſum recuperaſſe. Neque alienum eſt, hirudines temporibus admovere; aut in defectu fluxus hæmorrhoidalis, eaſdem ano adplicare; aut ſi ſuppreſſa fuerit narium hæmorrhagia, has intruſo ſtylo pertundere; ut cita & efficax fiat ſanguinis ventilatio.

§. IV.

Laxantium in gutta ſerena uſus.

Deinceps ut in omni oculorum valetudine, ita quoque ſerena gutta maximopere juvat, alvum eſſe fuſiorem; quo ſtagnans in capite humor ad inferiora ducatur. Eo fine adhibenda remedia non decet eſſe draſtica purgantia; ſed blanda laxantia roborantibus nupta, qua laude pollent pilulæ balſamico-cephalicæ, quarum capite de paralyſi exemplum propoſuimus. In uſum quoque trahi poſſunt pilulæ noſtræ balſamicæ, cum mercurio dulci & extracto panchymagogo *Crollii* combinatæ: nec contemnendi clyſteres, paulo efficaciores; quorum virtus illuſtris eſt, ſi imi ventris ſtricturæ concurrant.

§. V.

Curati. guttæ ſerenæ inveteratæ.

Quando malum valde eſt inveteratum, & à lymphæ pertinaci in vaſis nervos opticos cingentibus ſtagnatione ſuſtentatur: præmiſſis iis, quæ propoſuimus, unica ſpes in validioribus diſcutientibus, iiſque potiſſimum internis eſt ſita. Quo nomine bina præſertim remedia reliquis palmam præripiunt; quorum unum eſt ſulphur antimonii pro noſtra methodo correctum; alterum cinnabaris. Confici ex his poteſt ſequens pulvillus: *recipe cinnabaris nativæ præparatæ, lapidum cancrorum, ſuccini præparati ana drachmas duas, ſalis volatilis ſuccini, cornu cervi ana grana decem. M. F. pulvis div. in* 12. *partes, quarum ſingulæ tria vel quatuor ſulphuris antimonii grana addi poſſunt.* Exhibetur pulvillus talis quavis veſpera; hauritur ſequenti mane infuſum, quod ex herba meliſſæ, ſemine fœniculi & radice valerianæ conficitur. Interponi etiam debent laxantia; jungi victus tenuis & exſiccans, & ſubjungi balſamica. Et ſi his cedere recuſet morbus; confugiendum ad lenem ſalivationem, cujus ope nonnullos à cœcitate gravi ſanatos novi.

§. VI.

Roborantium, diſcutientium, externorum uſus.

Dictis hiſce & interponenda & ſubjungenda ſunt externa diſcutientia, nervina, balſamica. Ex iis illuſtrem diſcutiendi facultatem poſſident ſternutatoria; & cumprimis ſal volatile ammoniaci ſiccum, & cum oleo ſalviæ, majoranæ, balſamoque Peruviano maritatum, naribuſque attractum, vel longe adhuc efficacius extractum ligni Guajaci reſiniforme, quod ab evaporatione decocti ex hoc ligno remanet & à me inventum eſt. Cujus unum vel duo grana naribus ſuſcepta vehementer cum ſternutamento pituitam ex intimis capitis eliciunt. Imponi etiam oculis poteſt ſacculus ex radice valerianæ, ſemine fœniculi & floribus roſarum paratus, & aqua ſclopetaria, quam *l'eau d'arquebuſade* vocant, irroratus; aut iiſdem vapor ex recenſito §. ſuperiori infuſo admitti. Omnium vero vim longiſſime ſuperat balſamum vitæ noſtrum, partim temporibus inunctum, partim aliquot guttulis ſaccharo exceptum & deglutitum: cujus uſu me cœcitatem inter initia non ſemel diſcuſſiſſe memini.

CAUTELÆ PRACTICÆ.

§. I.

Caut. circa cauteria, ſetacea & ſternutatoria.

Priuſquam cauteria vel ſetacea adhibeantur; opus eſt, ut corpus tam à ſanguinis & humorum nimia mole, quam ab eorum impuritate, & primæ viæ ab omni ſaburra liberentur. Quo ſcopo præmittendæ ſunt ſanguinis miſſiones, blanda laxantia, & medicamina ſanguinem diluentia & depurantia. Eadem eſſe debet cautio in uſu ſternutatoriorum, ne ſcilicet, antequam corpus & caput juſta purgatione levatum fuit, adhibeantur, quoniam alias humorum vehementiorem ad caput affluxum cauſantur. Verum eadem, corpore rite præparato, inter morbi initia deſideratiſſimam ferunt opem.

§. II.

§. II.

Circa balſamum vitæ. Ex roborantibus diſcutiente ſimul virtute præditis balſamum vitæ meum excellenti contra guttam ſerenam pollet efficacia; cumprimis ſi ea à decubitu ſeroſi humoris ad nervos opticos in ſubjectis pituitoſis ac phlegmaticis originem traxerit; quo in caſu novi balſamum illud inter initia capiti frontique cum linteis admotum omnino ſuſtuliſſe cœcitatem. Eo autem cautius utendum in corporibus ſanguine plenis, ubi ſanguinis copia & congeſtio malum induxit; tum enim temperantia potius atque tam molem humorum imminuentia, quam ejus orgaſmum componentia ſunt proficua.

§. III.

Circa externa. Externorum quod attinet uſum; nemo non videt, eum in vera & inveterata amauroſi prorſus eſſe fruſtraneum; quoniam vi ſua ad affectum locum haud pertingunt. Quando autem vitium non in ipſo nervo optico, ſed potius in oculo, ejuſque humoribus vel aliis partibus reſidet; tum non de nihilo ſunt topica: è quibus eminent vel fotus ex decocto radicis valerianæ, cubebarum, ſeminiſque fœniculi cum aqua & vino parati, per infundibulum oculis admiſſi; vel epithemata hac ratione conficienda: *recipe radicum angelicæ, imperatoriæ, valerianæ ana uncias binas, herbæ chærefolii, arnicæ, florum ſambuci, lavendulæ, roſarum ana pugillos tres, ſeminis fœniculi, anethi ana drachmam unam cum dimidia. C. C. f. ſpecies, decoquantur in æquali portione aquæ roſarum & ſclopetariæ*, l'eau d'arquebuſade *dictæ.*

§. IV.

Circa curam per inediam. Evellendæ, quæ contumax eſt, cœcitati perquam opportuna nonnunquam eſt curatio, quæ per inediam inſtituitur. Conducit ea potiſſimum in corporibus impuris, cacochymicis, ſanguineque & ſuccis abundantibus, & requirit prægreſſam clementem quidem, ſed ſatis efficacem alvi ſubductionem. Ipſa hæc curatio conſiſtit in eo, ut ægri non niſi modico panis cocti, carniſque aſſatæ cum paſſulis veſcantur; vinum omnemque cereviſiam fugiant, & decoctum ex ſarſaparilla, glycyrrhiza, paſſulis, ſemineque fœniculi bibant: cui pro corporis ratione per tres & ultra hebdomades inſiſtendum.

§. V.

Quæ puellis, infantibuſque poſt variolas, morbillos, alioſque exanthematicos morbos remanet gutta ſerena; multam ſanationis ſpem relinquit. Accedentibus enim pubertatis annis menſtruoque fluxu aut ſponte diſparet, aut mirum in modum emendatur; tumque opus eſt, congruis adminiculis menſtruum adjuvare fluxum; qua de re notabile exemplum allegavi SYST. *Tom. IV. P. I. Cap.* 8.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Gutta ſerena incipiens. Vir XXX. annorum, ſex circiter abhinc annis corpus fortiori labore & exercitio vehementer commotum, ſubitaneæ expoſuit refrigerationi. Unde dolorem quendam gravativum capitis, & accedente oculi dextri contuſione, magnam in ipſo viſus imbecillitatem, nullo externe adparente vitio, ſenſit. Variis igitur uſus eſt remediis, veſicatoriis, fonticulis, collyriis atque purgantibus; ſed ſine ullo effectu. Ante biennium accedebat ſcabies, & poſthæc ad ſiniſtrum quoque oculum tranſibat vitium; dum non modo viſio valde imbecillis eſſet, verum etiam ſcintillulæ maculæque dicto obverſarentur oculo, eidemque omnia duplicata adparerent objecta. Præterea aurium gravi tinnitu, ſtomachi magna debilitate, ructuoſis ac flatulentis moleſtiis, alvi obſtructione, doloribuſque artuum tractoriis vexabatur; vultus lividum præ ſe ferebat colorem; & vitæ genus ſedentarium, multis ingenii laboribus ac ſcriptionibus implicatum continuare non deſinebat.

Epicriſis cum Conſilio.

Hic affectus vocari meretur gutta ſerena incipiens ac incompleta, & ſedem habet in nervo optico & cerebro: unde extrinſecus nullum adparet vitium. Natales ſuos à cacochymica ſanguinis & ſeri impuritate mutuatur: quippe frequens docet experientia, ſcorbuticos, cacochymicos atque cachecticos oculorum vitia ab interna cauſa facile incurrere, inque iis malum ab uno ad alterum tranſire oculum. Cacochymicam humorum diatheſin in præſenti ægro teſtantur ſcabies, prava digeſtio, flatulentiæ, artuum dolor, & tinnitus aurium: atque eam cum vitæ genus ſedentarium, tum corporis calefacti refrigeratio induxerunt. Hac etiam viſionis imbecillitati prima occaſio data eſt; ſiquidem inde repreſſi humores copioſius ad cerebri partem anteriorem decubuerunt, & accedente oculi dextri contuſione, ad ejus nervos inde debilitatos pertinaciter ſeceſſerunt. Fuiſſet facilius hanc affectionem adhuc recentem convenienti debellaſſe medicina; at ea jam inveterata difficilius omnino eſt negotium. Neque tamen abjiciendum ideo opinor animum, ſed eo reſpiciendum, ut ſucci reddantur temperati & benigni; ac deinceps partes nervoſæ, quæ ſunt debilitatæ, corroborentur. Primæ intentioni faciunt ſatis lignorum decocta, tincturæ antimoniales, pulveres abſorbentes & diaphoretici, purgantia ex gummatibus confecta, & vivendi recta ratio. Poſteriorem ſcopum explent emplaſtra ex oleis cephalicis, aromaticis, balſamis liquidis, & gummatibus reſinoſis, fronti & temporibus adplicata, nec non ſpiritus vini fortiter camphoratus, & cum eſſentia balſami Peruviani mixtus, & denique balſamum noſtrum vitæ. Quæ per ſatis longum tempus continuata ſi votis nondum reſponderint, nec ſucci vitales ſatis edulcorati fuerint: haud alienum erit, blandam movere ſalivationem, quæ cum cinnabarinis vel æthiope minerali perficitur commodiſſime, quandocunque hic, prius probe perpurgatis primis viis per pilulas cephalicas aut aliud conveniens purgans, ad decem grana cum drachma dimidia ſacchari & olei Meliſſæ Turcicæ guttis duabus per tres & ultra ſeptimanas mane exhibeatur & potui decoctum radicis Chinæ cum paſſulis & cinnamomo detur, ſubjuncta ſimul diæta & proba vivendi ratione. Novi hac methodo, ob gravem capitis contuſionem feliciter reſtitutos qui in periculo cœcitatis verſabantur; non tamen omiſſis externis.

OBSERVATIO II.

Gutta ſerena puſ- Puella VII. annorum, debilioris naturæ & tenerri-

purpuram rubram excipiens.

tenerrimæ corporis conſtitutionis, faciei lividæ & cachecticæ, flaveſcente ſæpius colore tinctæ, incidebat aliquando in febriculam, dorſi capitisque dolore, & ſi corpus erigebat, vertigine ſtipatam. Tertio ab invaſione die, tota cutis punctulis aſperis & rubicundis referta cernebatur; quorum ulterior efflorescentia remediis temperantibus, leniterque expellentibus, & temperato regimine adjuvabatur. Neque tamen minus hæ maculæ mox cum ſenſu horripilationis evaneſcebant, mox cum magno cutis ardore rurſus prorumpentes. Conquerebatur inſuper de magno capitis & oculorum, præſertim circa ſeptimum diem, exacerbato dolore; & quum poſtea ab hoc convaleſceret affectu, ſubito omni privata viſu, nihil prorſus videre valuit. In oculis externe nihil videbatur vitii; niſi quod pupilla paulo amplior & magis dilatata compareret.

Epicriſis.

Affectus, qui poſt ſe traxit guttam ſerenam, eſt purpura; infantibus præſertim cachecticis, qui ob ventriculi imbecillitatem & bilis inertiam, ingentem ſeri impuri contrahunt copiam, admodum familiaris. Purpura enim ex ſero impuro acri in glanduloſis ductulis ſtagnante, quod febrili commotione ad habitum corporis protruditur, originem trahit: cujus ſeri copia ſi juſto major, & natura imbecillis eſt, ſeu, quod idem eſt, ſi corpus debitis motibus, illud expellendi deſtitutum fuerit; fit inde, ut partibus etiam ſolidis à ſuccis vitioſis hinc inde ſtagnantibus, eaſque vellicantibus labes affricetur. Quare obſervamus, tuſſes diuturnas, phthiſes, febres lentas, diarrhœas, capitis dolores, hemicranias &c. illum affectum non modo comitari, ſed eidem quoque ſupervenire. Ex quo facile colligitur, delapſum in noſtro caſu ad caput, & præſertim nervos opticos ſerum guttam induxiſſe ſerenam. Cujus curatio in eo potiſſimum conſiſtit, ut corpus à colluvie ſeroſorum ac purpura infectorum ſuccorum liberetur, eorumque moles à capite derivetur. Quo ſcopo præter interna ſanguinem mundificantia, decocta diluentia, diaphoretica & laxantia, mira virtus in veſicatoriis repoſita eſt, dummodo tempeſtive adhibeantur: quæ revocando ad cutaneum corticem ſerum acre, illud capiti ſubtrahunt. Præterea, eo eſt annitendum, ut per balſamica ac temperata ſtomachica, ventriculo robur ac virtus digeſtiva reſtituatur; & ſic generoſus chylus, laudabileſque ſucci generentur.

OBSERVATIO III.

Gutta ſerena ex ſuppreſſa purpura, ſudoribus curata.

Puella IX. annorum, catarrhalibus defluxionibus, achoribus tumoribuſque glandularum colli per totam vexata vitam, naribus aliquando præter morem ſiccis exiſtentibus, corripitur vertigine, & doloribus dorſi ac hypochondriorum tantis, ut accedente vomitu & cephalalgia, lectum petere cogeretur. Poſt aliquot dies melius paullisper habens, libero ſe rurſus exponit aëri, qui tum erat gelidiſſimus: ſed redux, gravi vertigine, tumore vultus, febricula, & purpura, mox iterum retrocedente afficitur. Haud multo poſt, gravi mentis commotione agitata, incidit in affectum epilepticum; ſub quo dentes valide commordebat, oculi rigebant hiantes, ſenſus omnes erant aboliti, & pulſus ferebatur vehemens & inæqualis. Elapſa hora ab hoc paroxyſmo ad ſe rediens, prorſus cœca erat, & inter vehementes capitis dolores, multum bilioſæ ſaburræ vomitu reddebat. Infuſo clyſmate, atque datis remediis antiſpaſmodicis, præcipitantibus, ac diapnoicis remittebant & vomitus & dolores capitis: ſed cœcitas eadem perſiſtebat per quatuor dies, quorum ſingulo ſupra citatus paroxyſmus epilepticus revertebatur. Quum urgerent inſuper continuæ vigiliæ, & dolores vehementer recrudeſcerent; dabantur veſperi aliquot grana pilularum de cynogloſſa: unde nox quietior ſequuta; & quum altero mane ex infuſo theiformi olei Cajeputi tantillum ſumeret, largo per totum corpus perfundebatur ſudore, & cum hoc ſubito recuperabat viſum. Sed elapſa hora, & redeunte cephalalgia, cœcitas plenaria recurrebat; & altero demum die, remittentibus cunctis doloribus & ſpaſmis, iterum redibat, cum tam felici ſucceſſu, ut ægra poſt ſedecim dies inter continuos ſudores, & viſionem & ſanitatem perfectam recuperaret.

Epicriſis.

1) Quanta ſerum acre, quod ſub exanthematibus purpuraceis ad corporis peripheriam protruditur, intra corpus retentum, machinari valeat mala: præſens quoque teſtatur morbi hiſtoria. Sæpius fit, ut illud per aliquod tempus in corpore deliteſcens quieſcat, & non niſi accedente quadam occaſionali cauſa, ſuam exercere incipiat tyrannidem. Talis cauſa in noſtro caſu duplex fuit, nimirum refrigeratio, & mentis commotio: quæ utraque gravis ſpaſmus nervoſo generi inductus, & hoc cutaneum corticem afficiente, humores noxii majori copia ad interiora, & caput potiſſimum compulſi fuerunt.

2) Meretur itaque, quæ hic occurrit cœcitas vocari ſpaſmodica; eo quod à ſpaſmo externarum & internarum partium, humores ſurſum commoti ſtrictura fortiori & cerebri membranas, unde epilepſia nata, non minus ac oculorum membranas nerveas adfecerint. Hinc factum eſt, ut poſtquam larga acceſſerat ſudatio, inde ſerum acre evacuatum, ſpaſmi relaxati & ideo cuncta mala depulſa fuerint.

OBSERVATIO IV.

Gutta ſerena ex ſubſiſtentibus variolis.

Infans trimulus, cum vix anni quadrantem attigiſſet, variolis erat correptus; quæ non legitimam ſuppurationem paſſæ, nec rite efflorescentes, tertio poſt die rurſus evanuerunt. Abhinc vacillante ſanitate ſæpius adflixerunt catarrhales moleſtiæ; & ante annuum tempus abdominis quædam acceſſit durities. Contra hanc præter alia medicamina datum fuit vomitorium idque intra unam hebdomadem bis repetitum: unde ſpontanei vomitus, & alvi fluxus exceperunt, perque decem inhæſerunt dies. Tum conquieſcentibus his excretionibus, abdomen quoque detumuit; ſed virium ſummus languor ſucceſſit, & non obſtante cum adpetitu, tum ſomno integro diu continuavit. Noviſſime plenaria viſus abolitio, oculis illæſis exiſtentibus, ſupervenit; corpus, licet ſatis muſculoſum, adeo tamen debile ac languidum eſt, ut ſi ex lecto attollatur, artus quaſi collabi videantur; ſiniſtrum brachium frequens tremor occupat; caput eſt tumidum & loquelæ ſumma difficultas. Alvus ſatis libera & adpetitus integer eſt; ſed nares perpetuo ſiccæ, & crebri urgent ſudores.

Epicriſis.

Epicriſis cum Conſilio.

1) Adfectionum, quæ in præſenti caſu variolas ſubſiſtentes exceperunt, cauſa eſt plethora ſeroſa; ſive ſeri atque lymphæ ſpiſſæ ac impuræ magna per totum corpus abundantia; quæ pleriſque infantum familiaris eſſe ſolet. Hinc catarrhales aurium, narium, oculorum, capitis &c. defluxiones in nulla ætate magis frequentes deprehendimus, quam infantili & puerili. In noſtro quidem ægrotante variolarum ſubſiſtentia primam conſequentibus malis dedit occaſionem: excrementitii enim humores, qui per hoc exanthematis genus alias excerni ſolent, puſtulis ob nativam forte generis nervoſi debilitatem non rite extruſis intra corpus retenti, inquinarunt ſeroſum & lymphaticum laticem. Unde originem traxerunt catarrhales affectus, abdominis durities, & facta materiæ ſeroſæ ad cerebrum & medullam ſpinalem metaſtaſi, variarum partium reſolutiones paralyticæ, ut oculorum, linguæ nervorumque ad brachia & pedes tendentium.

2) Curatio tanti mali ſolis ferme internis perficienda eſt remediis, & quidem talibus, quæ viſciditatem lymphæ reſolvendi, ejuſque nimiam molem conſumendi facultate pollent. Conſultum igitur duco, ut ſequenti procedatur ratione: purgato per pulverem Cornachini corpore, omni mane ſumatur pulvis *ex cinnabaris optime præparatæ granis quinque, lapidum cancrorum granis octo, & mercurii dulcis grano dimidio confectus;* quo per ſex dies uſurpato, interponatur iterum laxans; tumque per ſex rurſus dies ſumto pulvere, repetatur laxans. Sub hac cura pro potu inſerviat decoctum, quod *ex radicis ſarſaparillæ unciis tribus, corticis ligni ſaſſafras drachmis tribus, ſalis tartari drachma dimidia, cum duodecim aquæ puræ libris in vaſe clauſo coctis* paratur; idque etiam loco potus Theæ calidum bibatur: non minus victus ſit attenuans, ut non niſi carnes aſſatæ, & panis ſimilagineus modica tamen quantitate adhibeantur. Deinceps per octo circiter dies corpus omni mane immittatur balneo, quod ex aqua ſimplici, furfuribus triticeis, & cineribus clavellatis conficitur; & poſt illud nucha, & os ſacrum linimento nervino inungatur. Interne continuetur dicti uſus decocti, & ſub epulis ad firmandum ſtomachum propinetur Elixirium *ex eſſentiæ pimpinellæ albæ, gentianæ rubræ ana uncia dimidia, ſpiritus nitri dulcis drachmis duabus, & olei macis, de cedro ac cinnamomi ana guttis ſex* confectum: externe vero naribus admoveatur ſal volatile ſalis ammoniaci ſiccum, cum oleo majoranæ vero impragnatum. Ex qua curatione non dubito, quin auſpicatus ſit conſequuturus eventus.

OBSERVATIO V.

Gutta ſerena ſpuria. Puer XII. annorum, ante aliquot jam annos catarrhis, coryzæ, tuſſi, obnoxius, ingruente tempeſtate valde humida & aquilonia corripitur iterum catarrhali febre; quam nono die acerbus capitis & oculorum dolor excipiebat, & tandem plenaria ſequebatur cœcitas. In oculis nihil adparebat vitii, niſi quod pupilla adhuc ſe contrahebat, & puer lucem à tenebris diſtinguere poterat: ceterum vero & adpetebat bene & egerebat rite. Poſtquam igitur per integrum ſemeſtre, fruſtra uſurpatis varii generis medicaminibus, hoc affectu laboravit, & noſtræ curæ traditus fuit; nihil adhibuimus, quam pilulas noſtras balſamicas, quavis ſemel hebdomade adſumendas, & externe linteum balſamo vitæ noſtro madidum bis de die fronti & temporibus adplicari curavimus: unde, favente divina gratia factum eſt, ut intra paucas hebdomades omnem recuperaverit viſum.

Epicriſis.

Præſens ſerena gutta videtur tantum eſſe ſpuria, quæ à defluxione ſeri, partes nervoſas viſui dicatas obſidente proficiſcitur. Nervus enim opticus, quatenus intra cerebrum continetur, in tali caſu ab omni fere liber eſt læſione; & adducit adhuc fluidum tenuiſſimum ad partes oculi nervoſas: quæ tamen à ſeroſa colluvie hinc inde compreſſæ, ad recipiendos ſolis omnes radios, & efformandam perfectam viſionem haud idoneæ ſunt. Et hinc obſervamus frequenter, quod infantes ac pueri nimium pituitoſi & catarrhalibus affectibus divexati, ejuſmodi imminutiones & viſus & auditus patiantur. Quo in caſu ſolemus quidem remediis anticatarrhalibus uti; ſed cum hæc in præſenti puero ſufficienter fuerint uſurpata, nihil reſtitit, quam ut roborante ac nervino remedio, quale eſt noſtrum vitæ balſamum ſtagnantes ſucci diſcuterentur, & infirmæ roborarentur partes.

CAPUT V.

De Viſus imbecillitate ex lippitudine & ſuffuſione.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Lippitudinis definitio. Inter morbos oculorum, qui ex nervoſarum partium atonia naſcuntur, præcipuos, *lippitudo*, quam Græci ἐπίφοραν vocant, primas tenere videtur. *Eſt hæc ſalſa & acris laticis cum prurìtu, dolore & rubore ex oculis fluxio, cum hebetudine eorum juncta.*

§. II.

Levior ſpecies? quænam ſit? Levius hoc malum exiſtit, ſi in oculi bulbo nullum quidem comparet vitium, palpebræ tamen tument & rubent, fluxio lenteſcit inque lemas denſatur, quibus palpebræ ſubinde noctu conglutinantur & ſic hoc ipſum diutius durat.

§. III.

Diſtinctio 1) à ſugillatione. Differt hic affectus à ſugillatione, in qua oculi album, quandoque totum, per omnem ſui ambitum, quandoque etiam ultra hunc & iridis circulum, rubrum apparet & omnia quæ adſpiciuntur rubra videntur. Fit plerumque à cauſa externa, ut contuſione, & à ſtagnatione in minimis vaſculis ſanguinis, epiphora vero à lymphæ ſtagnantis effuſione. Differt quoque ab inflammatione oculorum, ſive ophthalmia, in qua major dolor & ardor & ingens ad lucis acceſſum exacerbatio cum febricula & metu ſuppurationis obſervatur; nec minus diſtat in eo, quod epiphora diutius duret, ophthalmia celerius diſſipetur.

§. IV.

Subjecta, quæ corripit. Solenne hoc malum eſt infantibus & pueris, ſi caput

caput auræ frigidæ exponunt, vel catarrhis, vel capitis tinea laborarunt, præpoſtere ea ſanata. Invadit dein maxime eos, qui tumoribus glandularum in collo, vel circa aures afficiuntur, neque prius diſcedit, quam ſublato tumore & reddito liberiori lymphæ per glandulas tranſitu. Frequens etiam lippitudinis geneſis poſt variolas & morbillos, quod in his ob æſtum & ebullitionem ſucci temperatam diatheſin exuunt & impuram, viſcidam ac ſalſam contrahunt, quæ niſi morbo ſuperato per convenientia depurantia corrigatur, non modo lippitudinem, ſed & alios diu durantes morbos poſt ſe trahit.

§. V.

Anni tempora quibus invadit.

Datur præterea lippitudo, quæ epidemice infeſtat & inſuetas ac inordinatas temporum anni conſtitutiones ſequitur, maxime vernali & autumnali tempore: & atmoſphæræ, exhalationibus ſubtilis acrimoniæ refertæ vitio debetur, quo tempore etiam ex eodem fonte prodeuntes morbi, ut rheumatiſmi, gravedines, impetigines ac vitiligines, puſtulæque in cute ulceroſæ regnare ſolent. Circa ſolſtitium æſtivum ego quoque ſæpius idem malum ortum obſervavi.

§. VI.

Sedes ejuſdem anatomice demonſtratur.

Ipſa ſedes mali potiſſimum eſt in glandulis, quarum variæ ſunt in oculo. Maxima harum lacrimalis dicta in orbita ſupra angulum minorem collocata eſt, & manifeſtum primum faciente STENONE, ex ſex ſeptemve ductulis, inter palpebrarum membranas decurrentibus & non longe à ciliis totidem diſtinctis oſculis hiantibus, ſerum lacrimale ſalſum fundit, quod à punctis lacrimalibus abſorbetur & per peculiarem ductum ad nares fertur. Dein in cantho oculi majori plures acini glanduloſi conſiſtunt, qui glandulis ſebaceis accenſentur & ſerum lenteſcens plorant. Sub palpebris etiam deliteſcunt glandulæ, ab inventore *Meibomianæ* vocatæ, & à MORGAGNI in ſebacearum numerum relatæ, quæ juxta dorſum palpebræ eleganti ordine poſitæ, ad limbum hujus oſculis hiant, è quibus ſtillare videtur illa, quæ in oculorum morbis palpebras conglutinat materia.

§. VII.

Unde veniat effuſio ſeri ſalſi.

Jam, quandocunque excretoria hæc glandularum, ex nerveis & fibroſis tunicis conflata organa, à ſero ſubtili acri, vel etiam ab acribus effluviis arroduntur, nerveæ glandularum membranulæ criſpantur & ſpaſmodice contrahuntur, ut ſanguinis per arteriolas advecti refluxus, ob venas conſtrictas, minus libere fieri poſſit, ſed tubuli glanduloſi à ſecedente ſub mora hac ſero, plus juſto amplientur, & hac ratione ingens fiat ſeri ſalſi lacrimalis effuſio.

§. VIII.

Unde rubor & dolor?

Ruborem & dolorem jungi, acrimoniæ humoris effluentis tribuendum, cui ſæpe tanta ſalis acris copia inſtar ammoniaci, præſertim in ſcorbuticis ineſt, ut ex drachma una ſeri in lippitudine effuſi, grana duo ſalis muriatici acerrimi, leni tantum evaporatione, obtinuerim, quod tamen ratione odoris & ſaporis multum differt à ſale illo, quod poſt urinæ exhalationem reſtat, luculento indicio, peculiarem plane & mechanicam eſſe glandularum & oculi tubulorum excretoriorum ſtructuram, ut ſerum ſalſum ſine contagio ſulphuris fœtidi, ut in urina & ſudore fit, admittat.

§. IX.

Progn[oſis].

Quaſdam notas, ex quibus quid eventurum ſit colligere poſſimus, quam optime tradidit CELSUS *Libr. VI. cap. VI. Si ſimul & lachryma & tumor & craſſa pituita cœperint; ſi ea pituita lachryma miſta eſt; neque lachryma calida eſt, pituita vero alba & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non eſt. At ſi lachryma multa & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idque in uno oculo eſt; longum id ſed ſine periculo, futurum eſt. Idque lippitudinis genus minime cum dolore eſt; ſed vix ante vigeſimum diem tollitur, nonnunquam per duos menſes durat, quandoque brevius finitur. Tumor magnus ſi ſine dolore eſt, & ſiccus, ſine ullo periculo eſt: ſi ſiccus quidem, ſed cum dolore eſt, fere exulcerat; & nonnunquam ex eo caſu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur. Ejuſdem exulcerationis timor in palpebris pupilliſve eſt; ubi, ſuper magnum dolorem, lachrymæ ſalſæ calidæque eunt; aut etiam, ſi tumore jam finito, diu lachryma cum pituita profluit. Pejus etiamnum eſt, ubi pituita pallida aut livida eſt, lachryma calida aut multa profluit, caput calet, à temporibus ad oculos dolor pervenit, nocturna vigilia urget. Eſt etiam genus aridæ lippitudinis, quod* ξηροφταλμίαν *Græci appellant. Sub hoc neque tument, neque fluunt oculi, ſed rubent tantum & cum dolore quodam fere levi ac prurigine graves ſunt, & palpebræ citra duritiem ullam noctu prægravi pituita inhæreſcunt, quantoque minor generi huic impetus, tanto finis minus expeditior eſt.*

§. X.

Suffuſio ſigna.

Ad eas, quæ viſum lædunt, affectionum ſpecies, referri quoque debet ſuffuſio, quæ vulgo pro cataracta incipiente vel ſpuria habetur. Hac qui laborant de ſimulacris vagarum rerum, de nigris punctis, muſcis oculis obverſantibus, vel, quod pejus eſt, de nebula, de aranearum telis, de teneriori rete, quibus oculi tecti ſunt, conqueruntur.

§. XI.

Geneſis.

Fit hoc vitium, ubi aqueus pellucidus humor ab admixtis corpuſculis & moleculis opacis, propter nimis dilatata vaſculorum adducentium oſcula, pelluciditatem ex parte amittit atque variæ & obſcuræ, præſertim in chartis & parietibus candidis viſui imagines ſiſtuntur, adeo ut quo major ſit hujus humoris opacitas, eo major objectorum obſcuratio.

§. XII.

Oculi ſtructura anatomica e[x]perimenti[s] probatur.

Ut horum vitiorum ratio & natura eo liquidius appareat, repetendum ex phyſiologicis eſt, tres in oculo humores numerari, aqueum, vitreum & cryſtallinum. Aqueus dicitur, qui utramque oculi cameram, tam anteriorem, quæ inter corneam & uveam, quam poſteriorem inter uveam & lentem cryſtallinam, replet, quantitate eſt exiguus, ſed admodum fluidus: hic ſubjecto blando igne ſine ſpuma leniter exhalat, relictis valde exiguis & pellucidis moleculis ſalſis. Vitreus aqueo denſior eſt, poſteriorem oculi partem retinæ ubique contiguus occupat: hic mole longe major priori cochleari argenteo inditus, ſuppoſita candelæ flamma, protinus in aquam limpidam liquatur & totus ſine ebullitione in halitus ſolvitur, relicta identidem maſſa ſpiſſa, exigua valde, ſalſi ſaporis. Prunis ardentibus injectus hic humor non ut aliæ ex animantibus partes fœtidum exhalat odorem.

odorem. Criſtallinus reliquis ſolidior, eodem modo tractatus in liquamen non convertitur & igni injectus flammam concipit & graveolentem ſpargit odorem. Deinde vitreus & aqueus nec à rectificatiſſimo vini ſpiritu neque à ſpiritu vitrioli mutatur aut coagulatur; cryſtallinus vero inde turbidus fit & pelluciditatem amittit.

§. XIII.

...ſecta... experi... nto... n. Ex his curioſis à me inſtitutis experimentis clare apparet, vitreum & aqueum parum inter ſe ratione indolis & mixtionis differre; cryſtallinum autem, qui exſiccatus in meras lamellas diſcindi poteſt, ex partibus longe ſolidioribus & ſalino quoque ſulphureis eſſe conflatum; aliam quoque eſſe originem humoris aquei & vitrei, quam cryſtallini. Ille enim ex tenuiſſimis arteriolarum & vaſculorum lymphaticorum oſculis in uvea & choriodea tunica gignitur, vitreus vero ex tenerrima lympha, quam vehunt vaſcula arachnoidea, venit ac nutritur: Cryſtallinus in ipſo utero producitur, ſuum augmentum & conſervationem à vaſculis in tenuiſſima arachnoidea & propria membranula exiſtentibus & tenuiſſimam lympham plorantibus nanciſcitur. Neque dubium videtur, quin puriſſima, quæ nutrit oculos eorumque humores, lympha circulari motu per adducentia & abducentia vaſa feratur.

§. XIV.

...io ex... tur, ...modo ...iores ...ſionis ...a ſunt. Hiſce cognitis liquet, originem ſuffuſionis in lymphæ ocularis vitio poſitam eſſe: Nam quum hic humor valde diaphanus, puriſſimæ & homogeneæ naturæ eſſe debeat, adeo ut cum liquido tenuiſſimo, quod nervi vehunt, pene ſimilem naturam habere videatur, qualis non modo nutriendis oculorum humoribus, ſed & eorum membranis roborandis inſerviat, fit omnino, ut, quando ipſe per morboſam diatheſin, craſſus, impurus ab heterogeneis & opacis terreſtribus particulis redditus per oſcula vaſorum admodum dilatata & diducta ad interiora oculi transfertur, humores turbidi evadant & naturalem pelluciditatem ſuam amittant.

§. XV.

...ria. Ex hiſce jam facile colligere licet, quare omnes illi qui, ob lymphæ ſpirituoſæ ſubtilis in ſanguine defectum, imbecillarum virium ſunt, ut ſenes, vel diuturno morbo afflicti; aut qui nimium ſanguinis profuderunt, vel diuturna mœſtitia, anxiis curis, aſſiduis vigiliis macerantur, vel etiam intempeſtiva & nimia venere uſi ſunt, tam promte & facile in ſuffuſionem & viſus hebetudinem atque caliginem incidant. Neque minus hypochondriacos vitæ addictos ſedentariæ, qui pigra alvo atque ventriculi inflatione laborant, item cachecticos, quorum corpus multis impuris ſuccis abundat, maxime, quando purgantis, ſudoriferi aut balnei calidi improvide admiſſi vehementia humores in motum acti ad caput pelluntur, hiſce vitiis ſubjectos fuiſſe non ſemel ſed frequentius obſervavimus. Atque etiam ſi plethora nimium urget, in iis, qui conſuetas ſanguinis per ſcarificationem, per ſectionem venæ neglexerunt, vel qui ſolennes & criticas ſalutares per uterum, per anum fluxiones, non amplius, aut deficientes experiuntur, ejuſmodi oculorum, de quibus nunc agimus, vitia, crebrius obſervantur: nam ex nimia ſanguinis & humorum abundantia protinus eorum ſpiſſitudo atque impuritas ſuboriri incipit, quatenus, ob tardiorem progreſſum, nec ſatis fluidi redduntur, neque ab heterogeneis & excrementitiis partibus depurantur.

§. XVI.

Memoratu præterea dignum eſt, hanc viſus imminuti ſpeciem, qua omnia per nebulam cernuntur, ſtatas ſuas habere periodos, ita ut pluries obſervare licuerit, certis tantum temporibus illam infeſtaſſe, poſtea vero ſponte remiſiſſe atque ex toto commodis remediis fuiſſe ſublatam. TIMÆUS à GULDENKLEE *Libr. I. Cap.* 27. caſum communicat matronæ, gravi febre ſemitertiana laborantis, quæ ingraveſcente paroxyſmo de oculorum caligine & obverſantibus ante oculos corpuſculis conquerebatur, remittente vero febre ceſſaſſe hæc omnia, & illa ipſa retrocedente, tanquam ſymptoma iterum acceſſiſſe memorat. Nos recordamus quoque, maculas & alia quæ viſui objiciuntur, creſcente luna incrementum, decreſcente vero decrementum cepiſſe, & menſe Martio potiſſimum hoc malum infeſtaſſe. Et quibus ſignis ſimul dignoſcitur differentia, qua ſuffuſio maxime ſeſe diſtinguit a cataracta vera. Hæc enim non tam facile ratione temporis aut magnitudinis variat, ſed pertinacius inſiſtit & fit præcipue, quando irregulares opacæ atomi congrediuntur & tunicam quaſi ſolidam conſtituunt; aut ut rectius quidem cum recentioribus exiſtimatur, ſi tunica cryſtalloides primum denſa fit & opaca, poſtea vero totum corpus cryſtallinum multis lamellis per naturam ſuam inſtructum, aridum, exſuccum & opacum evadit. *Habet periodos.* *Differt à cataracta.*

§. XVII.

Oculorum vitia id habent cum morbis nervorum commune, ut, quo diutius inhæreſcant, eo difficiliorem ſanationem recipiant & leviſſimis ex cauſis revertantur, interdum quoque in graviorem morbum tranſmutentur; idque non ſine ratione: nam ſolidorum textura, ſtructura & robur longo tempore ita invertitur & deſtruitur, ut tardo admodum modo ac gradu curatio contingat. Atque hoc eſt, quod vulgo conſuetudinem & habitum habere dicitur. *Prognoſis.*

CURATIO CUM CAUTELIS.

§. I.

Recta lippitudinem ſanandi ratio, utique potiſſimum in edulcoratione feri ſalſi ejuſdemque derivatione ab oculo ad alia loca & in glandularum nimis remiſſarum robore reſtituendo, conſiſtet. Nos quidem pro certo affirmamus, incipiens malum ſolo potu copioſo infuſi Theiformis, ex herba Veronicæ & ſemine fœniculi, ad aliquot libras, cum regimine diaphoretico per aliquot dies ſumti, brevi & expedita curatione fuiſſe expugnatum. E contrario, certum pariter, illud difficulter admodum ſanationem recipere, ſi à diatheſi humorum ſcorbutica invaleſcente fuerit enatum, nec cedere, niſi accedat prudenter inſtituta cura lactis, vel vaccini, cum aqua Selterana nupti, vel etiam feri lactis dulcis noſtra methodo parati, nec non fontis medicati mineralis & martialis, interpoſitis idoneis laxantibus & diaphoretico-temperantibus pulveribus. Fruſtra enim omnis medicatio per alia remediorum genera, præſertim externa, tentatur, niſi interna hæc prius fuerint uſurpata. Opus tamen etiam eſt, ut exacta victus & vitæ ratio accedat, vitando ſalſa, acida & acria, nec non frigus & abſtinendo a vino & ſpiri- *Interna remedia externis anteponenda; adjuncta diæta.*

ſpirituoſis, immo cereviſiæ potu, & ſumto ordinarii potus loco decocto ex raſura cornu cervi, radice ſcorzoneræ & ſemine fœniculi, uſurpatis ſimul crebrius veſperi ante decubitum pediluviis ex aqua dulci.

§. II.

Uſus externorum.

Externa, ut in aliis oculorum paſſionibus, ſic & in hoc vitio circumſpecte adhibenda. Hæc inter tamen non ſine fructu frequentius uſus ſum unguento, ex butyro inſulſo, ſaccharo Saturni & vitriolo albo debita proportione compoſito; quod ad magnitudinem piſi cantho oculi majori inditum, efficaciter, ſi prius internis rite fuerit proſpectum, huic malo medetur, diſcutiente ſimulque roborante qua gaudet virtute. Serio itaque monendi ſunt ii, qui perperam omnino & ophthalmiam & epiphoram nimis refrigerantibus, adſtringentibus vel acribus collyriis & unguentis excipere ſolent; quibus rebus, præſertim ubi rubor & dolor oculum tenet, vix quidquam datur pernicioſius. His enim oculi tabem, corrugationem, ſuffuſionem, nec non epiphoram chronicam, rubentem, ſiccam & aſperam fuiſſe inductam, quin palpebrarum exulcerationem concitatam experientia abunde ſatis docet. Si etiam ſicca plane epiphora exiſtit, abſtinendum ab externis exſiccantibus, multo magis acribus, & oculus potius cataplaſmate ex mica panis triticei, lacte & croco tepide fovendus eſt.

§. III.

Uſus ſetaceorum, fonticulorum & veſicator.

Quid ſetaceis, fonticulis & veſicatoriis tribuendum, in pertinacibus ejuſmodi oculorum vitiis mitigandis, loquuntur obſervationes Medicorum & encomia de iis paſſim. Nos tamen moleſtis his & incertæ efficaciæ auxiliis medentes melius poſſe ſuperſedere cenſemus, ſi tantummodo ex inventione mea veſicatorium *ex uncia una Emplaſtri de meliloto & pulveris cantharidum drachma una paratum, groſſi magnitudine, nuchæ applicent*, idque quotidie recens imponendo, exeſam leniter cutem & apertam per aliquot menſes jubeant. Tum enim mira ſeri impuri effluit copia, & non tantum hi, ſed alii etiam capitis morbi, exinde levantur egregie.

§. IV.

Suffuſionis curatio per venæ ſectionem & leniter evacuantia.

In ſuffuſione ſic dicta ſpuria curanda, quum ipſa ab impuris ac craſſioribus in oculorum humores, propter auctum ſanguinis & humorum verſus ſuperiora impetum, delatis moleculis proveniat, multum omnino auxilii ſitum eſt in venæ ſectione vel cucurbitulis nuchæ applicatis, hac tamen obſervata cautela, ut, ſi fluxus hæmorrhoidalis aut menſium irregularis vel ſuppreſſus huic malo cauſam præbet, ſanguis in pede mittatur, vel prius in ſuperioribus & dein in inferioribus locis vena tundatur; ceterum vero ſemper ſanguinem in loco propinquiori detrahere è re erit. Poſthæc haud minoris uſus ſunt leniter ex rhabarbaro & foliis ſennæ evacuantia, aut noſtra vel alia methodo confectæ pilulæ balſamicæ. Nobis in memoria ſunt exempla, ubi ejuſmodi viſus obſuſcationes per intervalla remittentes & redeuntes cum adſpectu humorum in oculo turbidorum divina adjuvante gratia feliciter expugnavimus. Quod ſi enim humorum incurſus ac impetus à capite & oculis ad alia loca divertitur & humores craſſi, impuri per convenientia remedia educuntur, fit omnino, ut per abducentia vaſcula, quæ HOVIUS nervoſo-lymphatica vocat, impuri ſucci abſorbeantur & per adducentia puri advehantur, atque hac ratione priſtina humoribus claritas reddatur.

§. V.

Per antiſeptica.

At vero ut ſupra dictum eſt, ingenti virium jacturæ, vel defectui laudabilis lymphæ ad humores oculorum nutriendos neceſſariæ, origo plerumque hujus mali debetur. In ejuſmodi vero caſu analeptica & conveniens victus ratio, fugiendo omnia quæ pravos & ſpiſſos ingignunt ſuccos, plus valent & præſtant, quam ingens collyriorum vel aliorum medicamentorum apparatus.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Viſus minut. per lip. tudin. cum lyticis ſoporoſ. affectib. complicata.

Vir quidam ſeptuagenarius, robuſtæ & nunquam non ſanæ conſtitutionis, media hyeme dum mane è lecto ſurgit, de inſolita virium proſtratione conqueritur; quam ſenſuum abolitio, ambulandi impotentia, & continuus mox exceperunt ſopor. Vocatus Medicus impoſitis brachio veſicatoriis, & ordinatis externis ſpiritibus ac linimentis, effecit quidem, ut diſcuſſo ſopore æger haberet melius, præſertim, quum ſubinde vena in pede tunderetur, & fonticulus brachio infligeretur. Verum enim vero, graves adhuc morbi ſuperſunt reliquiæ, quarum hæ potiſſimæ obſervantur: viſus tam imbecillis eſt, ut litteras cognoſcere nequeat; oculi perpetuas fundunt lacrymas, & dexter imprimis noctu adeo conglutinatur, ut mane vix aperiri queat. Præterea dextrum brachium ſpuria paralyſi reſolutum; ſiquidem manu nec arripere, nec tenere quid valet.

Epicriſis cum Conſilio.

Nullæ equidem manifeſtæ hoc in caſu occurrere videntur cauſæ, quæ recenſita mala generare potuiſſent: at qui ad ætatem ægrotantis, & tempus, quo ægrotare cœpit reſpexerit, illius morbi ſufficientem inveniet rationem. Senes enim, licet illibata gaudeant ſanitate, per naturæ tamen neceſſitatem corpus debile tandem nanciſcuntur, indeque notabilem ad morbos acquirunt proclivitatem. Cui cum accedat aëris frigida & hiemalis conſtitutio, quæ morbis paralyticis ac ſoporoſis præ aliis ſavet; ex facili poteſt fieri, ut ejuſmodi affectibus præter ſpem & opinionem corripiantur. Quo magis autem his in ſubjectis cauſæ morborum ſunt intrinſecæ ac velut naturales: eo difficilior eſt curatio. Validiora enim & generoſa cuncta exulare oportet remedia; & non niſi ea conducunt, quæ roborante ac nervina virtute debilitatis ſuccurrunt partibus. In præſenti ergo caſu præter blanda laxantia, & Elixir nervinum, præſcripſi balſamum vitæ meum, idque & externo, nucham & tempora inungendi, & interno uſui, mane aliquot guttas ex infuſo meliſſæ capiendi, commendavi; atque hoc præſtantiſſimo remedio per menſem & ultra uſurpato, adfectus hic evanuit & vires egregias ſenex recipere cœpit.

Observatio II.

Viſ. ob. mul. per.

Sereniſſimus princeps, annorum LX. robuſti & bene valentis corporis, per viginti & ultra annos, menſe Junii, ſingulis fere annis, gravi & acri oculorum fluxione cum rubore, dolore & viſus obnubilatione ad ſex interdum ſeptimanas moleſte

moleſte perſeverante torquebatur. Poſtea ſponte ceſſavit malum. Ad avertendam hanc moleſtiſſimam paſſionem claros & peritos conſuluit medicos, qui multiplici medicatione uſi ſunt, quæ in ſanguinis detractione per venæ ſectionem in brachio, in fronte, per hirudinum applicationem circa aures, & ſcarificatione in nucha & dorſo conſiſtebat. Appoſita quoque ſunt veſicatoria & ſetacea nuchæ, ſed omnia irrito plane effectu. Nam appropinquante ſolſtitio æſtivo protinus malum celerrime oculos occupabat. Narravit mihi ſereniſſimus hunc caſum, eodemque malo denuo affectus conſilium à me petiit. Quæſivi ex eo, an nunquam uſus fuerit pediluviis; id quod vero factum eſſe negabat, præſertim quum non perſpicere poſſit, quomodo læſis oculis ſuccurrere valeant. Ego vero in multis & permagnis oculorum vitiis mirabilem me adnotaſſe eorum effectum affirmavi, & ut eorum uſum admitteret maximopere ſuaſi. Annuebat conſilio, & poſtquam modum præparandi & applicandi illum qui ab ejus ſervitio erat, edocui, bis de die mane & ante cubitum illis uſus, intra trium dierum intervallum tam præſens & efficax levamen expertus eſt, ut oculis claritas, mox evaneſcentibus dictis incommodis, reſtituta fuerit. Quem auſpicatiſſimum effectum mihi nunciavit lætiſſimus.

Epicriſis.

Ad illuſtrationem hujus caſus adhuc pertinet, Perſonam hancce Sereniſſimam mane à multis retro annis nudis pedibus, nec tecto ſatis abdomine per aliquot horas ſub dio ambulaſſe; idque maxime æſtivo tempore. Ex quo jam facile rationem adparere exiſtimo, quare hic affectus quam maxime circa tempus ſolſtitiale afflixit, ſub quo ingens æſtus auctiori inteſtina agitatione humoribus particulas ſalino-ſulphureas acres ingignit, quarum exitus per infimas & extremas partes frigore præcluſus ejuſmodi metaſtaſin ab exterioribus conſtrictis ad caput & oculos, jam ad receptivitatem promte diſpoſitos, producit. Cum vero pediluvia opportune adhibita inſignem tranſpirationem, quin etiam interdum ſudorem movendi vi polleant, ex eo jam utiliſſimus eorum effectus patet luculentiſſime. Cordatum itaque meum fuit conſilium, ut inpoſterum Sereniſſ. à prava illa conſuetudine ſe retraheret & matutinum frigus æſtivo tempore quam ſollicite caveret. Quo effectum eſt, ut ſequenti anno ab hoc malo plane liber evaderet.

OBSERVATIO III.

Epiphora tumore glandularum in collo ſuſtentata.

Puer annorum decem, ſucci plenus, præcocis ingenii, ſub primis ſtatim ætatis annis varia in capite exanthemata patiebatur; ſiquidem & cruſta lactea & poſtea tinea capitis illud occupabant diuque affligebant. Sequebatur dein tam acerba cum dolore ex oculis fluxio eorumque noctu conglutinatio, ut lucem adſpicere propter doloris augmentum non valuerit, quare in loco tenebricoſo ſemper ſe continere tenebatur. Tanta erat hujus affectus contumacia, ut nullis à celeberrimis etiam medicis præſcriptis internis & externis remediis cederet, bonæ indolis puerum per integrum annum & ultra affligens. Quum parentes optimi etiam meam requirerent opem, curatiori inſtituto examine, glandulas colli tumentes deprehendi &, crebris ventris torminibus cum alvo adſtrictiori puerum tentari ipſumque ab ineunte ætate dulcibus delectatum audivi. Hiſce cognitis, quæ ſequuntur remedia præſcripſi. Primo ad alvum laxiorem reddendam rhabarbarinas paſſulas bis in hebdomade ante prandium ſumendas ſuaſi. Loco cereviſiæ decoctum radicis chinæ & altheæ, cichorei, glycyrrhizæ ex aqua bibendum præcepi, interpoſito pulverum abſorbentium cum pauxillo cinnabaris uſu. Ad diſcutiendos glandularum tumores emplaſtrum manus Dei, quod deſcribitur in pharmacopœa Domini Charras, cum unguento dialtheæ permixtum applicatum fuit. Ultimum denique & præſtantiſſimum remedium præbuit temperatum noſtrum emplaſtrum veſicatorium, quod nuchæ applicatum, ſine ullo dolore vitioſum ſerum in magna copia eliciendo, intra menſis ſpatium tam exoptatum præſtitit effectum, ut ex toto hic pertinax affectus, oculis claris redditis, ſuperatus fuerit.

Epicriſis.

Retulit mihi pater, Vir litteratus, temperamenti pure ſanguinei, ſeſe in pueritia iiſdem capitis vitiis & oculorum paſſionibus diu fuiſſe obnoxium, quæ, fruſtra omni curatione adhibita, ſuperveniente demum narium hæmorrhagia ceſſaſſent. Ex ſuccorum in infantibus & pueris abundantia, præſertim ſi nimium voraces ſunt & fructibus veſcuntur multifariis, ejuſmodi capitis & oculorum vitia progigni, experientia ſatis confirmat. Sed fruſtra omnis generis remedia, inprimis externa adhibentur, niſi temperantia in victu tenui, potuſque præcipue dilutus & alvi laxitas accedat, qua tumores glandularum in collo, qui fovent & ſuſtinent ob vitium ſtagnantis lymphæ oculorum paſſiones, commode reſolvuntur. Ex omnibus vero optime proficiunt, quæ vitioſam lympham à parte affecta ad alia loca derivant & evehunt. Quem in finem uſi ſumus emplaſtro noſtro veſicatorio frequentiſſime & feliciſſime. Interim, ſine ullis externis immediate oculis applicatis, quæ, niſi cautiſſime adhibeantur, nocent, feroces oculorum adfectus ſanari poſſe, hac curandi methodo edocemur.

OBSERVATIO IV.

Lippitudo per malum vitæ regimen in plenariam viſus privationem terminata.

Sereniſſimus Princeps annum agens quinquageſimum, ſanguineo-cholericæ conſtitutionis, naturæ alias bene valentis & robuſtæ, immoderatiori vini potui & cereviſiæ valde ſaturatæ ac ſpirituoſiori per omnem vitam adſuetus, multis jam annis circa æquinoctia fluxum cum euphoria hæmorrhoidalem expertus eſt. Evenit aliquando, ut per frigoris vehementiam ſubito hic fluxus ſubſiterit. Sequebantur mox cum ventris dorſique doloribus & hemicrania & cardialgiæ, quibus acris ad oculos fluxio ſuperveniebat. Per venæ ſectionem in pede remittebant quidem hæc mala, ſed remanſit dolorifica cum rubore in oculis fluxio, quum Sereniſſimus pocula in ſeram uſque noctem protrahere & mane ſub tempeſtate aëris humida & frigida venationibus indulgere, quam immutato vitæ regimine conſueto oculos à frigore defendere mallet. Hinc vero proh! dolor factum eſt, ut, malo ſubinde aucto, oculi naturalem ſuam conſtitutionem, colorem, figuram, magnitudinemque & claritatem indies magis magisque amiſerint, inſequente poſtea plenaria viſus privatione. Cui removendæ à celeberrimis undique medicis & artificibus remedia, ſed fruſtra, hactenus ſunt requiſita.

Epicriſis.

Graves & chronicas omnis generis paſſiones ſolis medicamentis ſine convenienti vitæ victusque ratione ſanari non poſſe, abunde non experientia ſolum confirmat, ſed & conſtans antiquiſſimorum medicorum, inque primis Galeni, adſertio fuit. Si quis enim a quibus originem morbus traxit, ea ſugere recuſat, quo modo valere is poſſit equidem non video. Quum vero non laudabilis, principum maxime, ea ſit conſuetudo, ut præcepta diætetica vel rarius, vel prorſus non admittant, ſed medicamentis jucunde tractari velint; non mirum eſt, ſæpius morbos eorum, facilioris alias & promtioris ſanationis, ſanari non poſſe. In tali, qualis noſter eſt, longo & difficili admodum affectu levibus diæteticis quam pharmaceuticis remediis uti ſolitus ſum: Jubeo, ut à vino, cereviſia craſſiori, à carnibus, ovis, placentis, acribus, ſalſis & acidis ægrotantes abſtineant; è contrario vero aquam frigidam, quin etiam calidum herbæ appropriatæ infuſum ex aqua, magna in copia pro potu ſumant & alvum inprimis laxiorem leniſſimis laxantibus ſervent.

Observatio V.

Viſus hebetudo ex lippitudine ab incongrua diæta orta.

Vir generoſus, quinquaginta & aliquot annorum, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, vitæ aulicæ jam per plures annos innutritus, inordinatum habebat vitæ genus: ſiquidem crebro exceſſum committebat in potu vini dulcis fructibusque horæis nimium delectabatur; in venatione quondam autumnali caput ventis fortiter ſpirantibus inopportune expoſuit. Poſtero die de capitis dolore preſſorio conquerebatur, quem fluxio in oculis acris adſpectu lucis ſemper increſcens cum rubore & dolore ſequebatur. Quod malum, neglecta victus ratione, idoneiſque mediis contemtis, in dies majora cepit incrementa; & quia ſimul rei venereæ deditus erat, nec à vini potu liberaliori abſtinebat, tam grave factum eſt, ut in utroque oculo pene viſum amiſerit. Multos ideo conſuluit medicos & variis, quæ hinc inde commendabantur, collyriis ſed inani plane effectu utebatur. Ranam per medium diſciſſam interiori oculi parti ſuperimponebat, quod crebro uſu ab aliis comprobatum ipſique commendatum nihil proficiebat. Per annum & dimidium hoc moleſto affectus malo petiit à me quoque opem. Ego proſpexi primo loco diæteticis remediis, &, ne potui aſſumeret cereviſiam vel vinum, ſed aquam frigidam, ſuaſi. Deinde pediluviis valde temperatis frequentius ex meo conſilio uſus eſt paulo longiori in iis mora. Tum interdictis omnibus externis ſimplex tantum & vulgare ut in uſum vocet, remedium commendavi, ut videlicet ſaliva ſua jejunus, antequam ſurgat & poſtea quoque oculos illinat frequentius. Quibus ſimplicibus cum diu uſus fuerit, accidit, ut, diſcuſſa prorſus vitiata materia, viſus clarus cum naturali oculorum conſtitutione reſtitueretur.

Epicriſis.

Sicuti nullæ fere partes corporis tam variis vitiis morbiſque ſubjectæ ſunt, quam ipſi oculi; ita etiam vix ullæ partes ab improvida externorum, quæ collyria vocantur, applicatione gravius patiuntur damnum quam illi ipſi; ſiquidem inde graviter exacerbantur & in deterius plane mutantur. Cautiſſime itaque quod in ejuſmodi affectibus, externis, alias maximopere laudatis, utantur medici, tanquam monitum ſumme neceſſarium experientia ſat edoctus ſcribo. In præſenti morbo mirabilem ſane ſaliva ægri jejuna oculis inuncta præſtitit effectum, quod remedium vulgo etiam non ignotum. Nam ſubtili ſuo ſale alcalino volatili, quo refertus eſt penetrans hic humor inſignem diſcutiendi ſpiſſeſcentes humores facultatem habet, hinc non ſine inſigni fructu in phligtenibus atque tuberculis cutim deſœdantibus adhibetur. Ex quibus apparere cuilibet poteſt, gravia oculorum vitia ſimplicibus & promtis remediis ſubinde rectius removeri poſſe, quam compoſitis & arte pharmaceutica vel chymica laborioſe compoſitis. De utilitate aquæ frigidæ in hiſce morbis egregie commentatur CELSUS *Libr. I. cap. V. Neque vero his ſolis, quos capitis imbecillitas torquet, uſus aquæ frigidæ prodeſt; ſed iis etiam, quos aſſiduæ lippitudines, gravedines, deſtillationes, tonſillæque male habent. His autem non caput tantum quotidie perfundendum; ſed os quoque multa frigida aqua fovendum eſt; præcipueque omnibus, quibus hoc utile auxilium eſt, eo utendum eſt, ubi gravius cœlum Auſtri reddiderunt.*

Observatio VI.

Viſus caligo à malo hypochondriaco.

Vir Generoſus, qui jam ſexageſimum attigit annum, officio admotus principis, quod multum curæ, ſollicitudinis ac laboris in mente, neque minus ingentem per varia itinera fatigationem cum multa actorum lectione ad multam noctem producta requirebat, jam ab aliquot annis pathematibus hypochondriacis, frequentibus cardialgiis cum vertigine, hemicrania, alvique ſtipatione junctis obnoxius, fonte ſoterio Pyrmontenſe cum inſigni fructu, aliquoties uſus eſt. Nunc ante annum & ultra de viſus hebetudine & dolore interni oculi preſſorio neque minus de moleſta circa præcordia ſenſatione, vulgo *Ubelkeit*, circa veſperam maxime, conquerebatur. Variabant hic ſecundæ adverſæque res. Mox enim hoc vitium evanuit, mox recruduit; ſed ante anni dimidium indies increvit, adeo ut nulla fere ejuſdem fuerit remiſſio, dolore ſimul tum caput perpetuo affligente, qui tamen poſt ſomnum ex parte ſiluit. Præterea moleſtus circa præcordia ſenſus cum virium defectione & dolore artuum tenſivo genua & pedes præſertim torquente frequenter quum virum generoſum afficiebat, à me petiit conſilium. Ego fontem Egranum cum convenienti vitæ victuſque regimine per III. hebdomades bibendum & ſingulis diebus circa decubitum pedes ad genua uſque in balneum tepidum immergendos ſuaſi. In prandio Elixirio Viſcerale temperate balſamico Vir Generoſus uſus loco cereviſiæ aquam Selteranam potui ſumſit. Dein emplaſtrum noſtrum temperatum veſicatorium ſine incommodo per menſem & ultra nuchæ impoſitum magnam ſeri impuri copiam extraxit. Quæ cura tantæ fuit efficaciæ ut oculis bene habentibus & legere & ſcribere optime potuerit, haud de ullo amplius incommodo conqueſtus. Verum ſcena non multo poſt fuit mutata. Nam ex improviſo quodam caſu, qui ejus animum ingenti perculit mœrore, protinus cuncta priora mala, ingens ſcilicet oculorum caligo cum dolore premente, dolor cardialgicus & artuum tenſivus cum magna virium jactura revertebantur, quibuscum etiam uſque eo conflictatur & conſilia ſibi expetit.

Epi-

Epicriſis.

Sicut complures capitis affectiones, ut vertigo, aurium tinnitus & difficultas, cephalalgia, hemicrania, ubi ſuas ſervant periodos, ex vitio ſtomachi & primarum viarum ſæpius originem ſuam trahunt; ita & oculorum ſtatis temporibus recurrentes morbos, obnubilationes, caligines, viſus hebetudines, fluxiones, ex colluvie humorum in hypochondriacis provenire non modo præſens caſus docet, ſed & crebriori obſervatum habemus experientia. Geneſis horum affectuum ita procedit: A colluvie vitioſorum humorum in tunicis ventriculi nervoſis ſpaſticæ fiunt ſtricturæ, per quas, quum liber ſanguinis per venas compreſſas tranſitus intercipitur, major ejuſdem redditur adpulſus ad caput ejuſque partes, ubi in vaſis minimis ſtagnans ejuſmodi moleſtias producit. Neque vero oculi ab ejuſmodi fortiori appulſu & congeſtione ſunt immunes, quum tunicæ eorum omnes tenuiſſimis vaſculis lymphaticis & ſanguiferis ſunt refertæ, in quibus facile humorum circuitus poteſt turbari. Ex quo fundamento nunc ex facili tam fauſtæ acidularum aliorumque remediorum operationis reddenda erit ratio. Ex hoc igitur caſu id maxime diſcere poſſunt artis noſtræ tyrones, quanta vis & vehementia inſit animi perturbationibus, adeo ut etiam morbos jam quieſcentes, imo ſublatos, ſine ullis aliis cauſis accedentibus repente revocare poſſint. Denique cautionem quoque exinde depromere poſſunt, qui per fontium ſalutarium virtutem convaluere, ut præter meliorem vivendi rationem, tranquillam quoque & ab affectibus immunem, mentem quantum licet, cuſtodiant.

OBSERVATIO VII.

Viſus imminutio oculi dextri ſuffuſione.

Vir annorum quadraginta duorum, robuſtæ ac plethoricæ corporis conſtitutionis, à primis jam annis lauto victu & largiori vini potu, nunquam autem venæ ſectione uſus, nullum per omnem vitam graviorem morbum, niſi crebras in juventute ſanguinis è naribus fluxiones expertus eſt, quæ dein ceſſantes haud redierunt prius, quam ſuperiori anno magno cum impetu. Haud ita pridem longo itinere per concitatiorem equitationem confecto, ad convivium invitatus & binis diebus vino Hungarico obrutus breviter poſt truculentis vexatur doloribus colicis gravi diarrhoea ſtipatis, inter quam ſtrias quaſdam depoſuit cruentas, quas pro intempeſtivis hæmorrhoidum excretionibus habere nulli dubitamus. Præterea venationibus nimium deditus Vir generoſus die æque ac nocte ut totum corpus, ita oculos maxime aëris expoſuit injuriis; hinc ſubito ante tres abhinc anni quadrantes hebetudinem viſus ſenſit oculi dextri, qua aciem ejuſdem ita debilitatam conquerebatur, ut omnia quaſi per nebulam videret, nec ab homine hominem, licet minori diſtantia remotum, rite poſſet diſtinguere, altero ceterum oculo illæſo exiſtente.

Epicriſis.

Sanguinis nimiæ abundantiæ & tenacitati primam hujus mali originem deberi, nemo non videt. Omiſſa enim tam per naturales vias, quam per artem ſanguinis detractione, facile ejuſdem ab infernis partibus ad ſuperiores fieri potuit metaſtaſis; præſertim quum, collectis in primis viis per inordinatam diætam cruditatibus, ventriculi vires debilitatæ & humores cum flatibus generati ſunt. Sanguis itaque verſus caput adpulſus & circa oculum præcipue dextrum congeſtus ob tardiorem ibi per minima vaſcula progreſſum ſtagnavit; unde denegato tenuiſſimi ſucci nutritii ulteriori affluxu humores oculi craſſi turbidique redditi videndi claritatem imminutam produxerunt. In inſtituenda igitur cura eo reſpeximus, ut debita ventriculo vis & chylo ſubtilitas reſtituatur, ut ſanguinis mole per ejus miſſionem & tenuem victum imminuta excretionibus ejuſdem naturalibus via aperiatur, & denique, ut caput, inque primis oculus à congeſtionibus liberatus corroboretur. Id quod potiſſimum convenienti ſtomachicorum & tonicorum uſu, ſubjunctis ſimul pediluviis, quæ miram habent à ſuperioribus ad inferiores partes derivandi facultatem, efficere ſtuduimus. Præter ea hac obſervatione adhuc prorſus confirmamur, vitiorum morborumque, qui oculos invadunt, cauſam nimis ſæpe in primis viis atque imo ventre repoſitam eſſe & radicatam, atque ideo in curatione ad eam aptis præſidiis tollendam reſpici omnino deberi. Neque id profecto ſatis junioribus medentum inculcari poſſe exiſtimo, in gravioribus morbis cauſam non tam in humorum dyſcraſia atque intemperie, quam in motuum vitio & aberratione, qua humores & ſanguis locum ſuum naturalem mutare coguntur, quærendam & inveniendam eſſe.

CAPUT VI.

De auditus vitiis ex atonia.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Deſcriptio affectuum auditus.

AUditus vitia, quæ ex atonia partium nervoſarum & membranacearum aurem conſtituentium plerumque proficiſcuntur, ad tres potiſſimum redigi poſſunt claſſes. Prior eſt, quando ſonitus tinnientes, ſuſurrantes, murmurantes, campanarum ſtrepitum æmulantes, aliique innumeri, qui tamen nullam extra corpus habent cauſam, audiuntur; tumque malum tinnitus & ſuſurrus aurium adpellatur. Alter eſt δυσηκοία ſeu βαρηκοία, auditus gravitas, quando ſoni extra nos excitati perceptio ipſius magnitudine minor eſt; & tertia denique ſurditas, ſeu perfecta auditionis abolitio.

§. II.

Eorundem differentia.

Cuncta hæc vitia, ſi ſpectes originem, eodem ferme nituntur fundamento, gradu tamen diverſo; & ſunt vel tranſitoria, quæ ſanis ſæpius, uti quidem videntur, accidunt hominibus; vel perpetua, nunquam non morboſi quidpiam ſecum habentia. Hæc vero jure dicuntur vel idiopathica, quæ ex læſione partium aurem conſtituentium, & intra oſſeam cranii thecam reconditarum primario ſuboriuntur; vel ſympathica, quæ ex aliarum partium, ut ventriculi vitio natales ſuos mutuantur, aliiſque morbis accedunt. Illa ut plurimum infeſtant continuo; hæc per intervalla redeunt; ſuntque non raro vertigine, dolore capitis, oculorum hebetudine, ventriculi imbecillitate, ructuoſis, flatulentis, aliiſque ſymptomatibus ſtipata.

§. III.

Quædam ex auris ſtructura annotata. Quorum cauſas & formalem rationem ſi velimus perſcrutari; opus erit, quædam noſtro ſcopo inſervientia ex auris ſtructura, indeque explicanda auditionis ratione præmittere. Neque enim copioſi in tradenda auris fabrica erimus; ſed duntaxat notabimus, 1) internas ejus partes, cavitates, mæandros, fornices, circulos, gyros, miro artificio fabricatos, inveſtiri perioſtio, quod eſt membrana tenuiſſima, vaſculis arterioſis quam plurimis, tenuem humiditatem perpetuo plorantibus, plena: 2) hanc membranam eſſe propaginem & expanſionem portionis mollis nervi acuſtici, ex protuberantia medullæ oblongatæ transverſali egredientis, & per foramen auditorium internum, petroſo oſſi inſculptum internam aurem ingredientis, eademque ratione ac retina in oculo viſus, hanc auditus verum organon conſtituere; quippe in ea ſoni colliguntur, per nervi continuationem ad commune ſenſorium pro diſtincta perceptione transferendi. 3) Ejuſdem nervi, qui ſeptimum exhibet par, duram, ut vocant, portionem cum ramo quinti pariter ac octavi ſeu vagi paris communicare, & chordam illam, quæ membranæ tympani ſubtenſa eſt, efficere: 4) arteriolas in aure diſtributas nerveos ramulos in ſuo itinere comitari; 5) tubam Euſtachianam, primum oſſeam, deinceps cartilagineam, & denique membranaceam hiari in palatum, & non ſolum cum externo aëre, qui ore & naribus hauritur, communicare, verum etiam tenuem humiditatem, quæ in aure interna ex continua perſpiratione colligitur, in oris cavitatem, ne auditum turbet, evacuare.

§. IV.

Quibus modis auditus lædatur generatim. Quod ſi ergo membranæ nerveæ in aure reperiundæ juſto tenſionis, à debito nervei fluidi influxu pendentis gradu gaudeant; ſanguinis per arteriolas circuitus ſit regularis; ductus Euſtachianus pariter ac reliqui rite conſtituti ac aperti ſint, & reliquæ partes aurem conſtituentes bene conformatæ: tum auditus, qui eſt perceptio ſoni, ſeu motus aëris elaſtici per corpus ſonorum producti tremuli ac undulatorii, ſine ullo peragetur vitio. Hinc autem è contrario adparebit, auditum generatim vitiari, ſi vel partes ac cavitates auris internæ præternaturaliter ſint conſtitutæ, male conformatæ, obſtructæ, ulceratæ; vel inprimis tuba Euſtachiana clauſa ac obturata; vel humorum per vaſa curſus inordinatus; vel denique membranæ nerveæ nimis relaxatæ, aut ultra gradum naturalem tenſæ.

§. V.

Speciatim à mala conſtitutione partium. Sic auditus difficultas, & ipſa demum ſurditas datur nativa, ex mala organi auditorii conformatione originem trahens, & omnem reſpuens curationem. Idem vitium pariunt externæ capitis & aurium percuſſiones, contuſiones, ac violentiæ; unde colaphos ita infligi poſſe notum eſt, ut tinnitus aurium inde exoriatur, *das einem die Ohren davon gellen*: ex bombardarum forti exploſione auditionem imminui, permultis comprobatur exemplis; & eos, qui diu inter tormenta bellica verſati fuerunt, *die* Artilleriſt*en*, ætate provectiori plerumque fieri ſurdos docet experientia. Non minus audiendi facultas vitiatur, à meatus auditorii, tympani, oſſiculorum auditus &c. arroſione, & exulceratione; nec non peregrinis aurem illapſis, & tam aëris ingreſſum impedientibus, quam ipſas membranas cum dolore afficientibus, ut inſectis, piſis &c. atque muci illius ſubpinguis ac flavi, qui glandulis tubuliſque minimis in meatu auditorio ſecernitur, & ceruminis nomine venit, induratione. Nec denique ſilentio prætermittenda ea auditus vitia, quæ ex tuba Euſtachiana, quacunque de cauſſa obſtructa natales mutuantur; hinc enim aëris reciprocus per os & aures aditus & reditus impeditur, atque tenuioris in aure ſecretæ humiditatis excretioni obex ponitur, unde & tinnitus & obauditio propullulant. Sæpius id fit ſub ſalivatione, ſi caput præſertim auræ frigidæ boreali, quæ reprimit viſcidos ſuccos, exponitur: qualem caſum poſt caput mercurio inunctum recenſet TIMÆUS à GULDENKLEE *L.* 1. *ep.* 29.

§. VI.

– à ſpaſmo & ſiccitate auris. Variis quoque modis auditus læditur à ſpaſmo, nimia ſiccitate, rigiditate, & interdum velut occaleſcentia nervearum & membranacearum partium, quæ organon auditionis conſtituunt; quo in caſu auris interna & meatus auditorius plane ſiccus, omnique humore etiam pinguiori deſtitutus viſitur. Quanquam enim talis nimia membranarum acuſticarum tenſio illum ſæpius affectum producat, quo acutiores ſoni non ſine moleſtia & dolore audiri poſſunt: attamen exinde quoque gravitas auditus cum ſuſurru tinnituque non raro proficiſcitur. Hoc vitium poſt phreneticos, maniacoſque morbos crebro remanet; nec non à vehementi capitis, ſudore madidi, perfrigeratione, nimiis diuque protractis vigiliis, diuturna capitis ad radios ſolares expoſitione, omnibuſque cauſis, quæ corpus exſiccant, & ſuccos tenues, roſcidos, lymphaticos conſumunt, ſuam trahere obſervatur originem.

§. VII.

– à laxitate partium acuſticarum. De his autem affectibus nobis non eſt ſermo; ſed de iis tantum agere conſtituimus, qui à nimia nervorum & membranarum acuſticarum relaxatione vel plenaria atonia oriuntur. Quorum licet tres ſuperius adduxerimus ſpecies; eas tamen ita comparatas deprehendimus, ut eandem originem, eaſdemque cauſas, licet gradu diverſas, agnoſcant; quæ generatim in humorum ad aures decubitu, & inde pendente relaxatione partium dictarum conſiſtunt. Quod ſpeciatim tinnitum ſuſurrumque attinet; excitatur ille, ſi cauſæ intra aurem internam adſint, quæ nervos acuſticos in tremulum ac undulatorium, externis campanarum aut alius corporis ſonori ſonis ſimilem motum abripere valent. Tales in malo recentiori, corporibuſque ſanguine plenis non aliæ ſunt, quam rapidiores ac fortiores arteriolarum, membranas aurium perreptantium, nervoſque earum comitantium pulſationes; quæ majorem ſanguinis ad caput, aureſque congeſtionem & in iis factam ſtagnationem ſequuntur. Hæ vero ſtagnationes ſi diutius perſiſtunt; diſtendunt vaſa, relaxant membranas, ſubſiſtenſque ſanguis naturali majorem tenuioris ſeri quantitatem per poros vaſorum dimittit; quod intra meatus internos in vapores reſolvitur, & ſic, accedente præſertim ductus Euſtachiani obſtructione, indeque impedito tam aëris, quam vaporum exitu, auget tumultus, murmura, ac tonitrua aurium. Eadem quoque ratione ſtagnatio ſanguinis pariter ac copioſior ſeri tenuioris exhalatio, comprimendo nervos, ſufficientem liquidi tenuiſſimi influxum remoratur, inducit membranarum laxitatem; unde ſoni externi debi-

debilius percipiuntur & generatur auditus difficultas; quæ compreſſis penitus nervis, ceſſanteque omni fluidi nervei influxu, in perfectam omnino mutatur ſurditatem.

§. VIII.

Cauſæ mediatæ tinnitus aurium. Quicquid igitur congeſtionem ſanguinis ad aures, vicinaſque iis partes, & celeriorem atque rapidiorem ejus per arteriolas acuſticas circuitum producit: id ad tinnitum, ſuſurrum, aliaſque auditus læſiones contribuit. Hinc frequenti confirmatum habemus experientia, quod ii, qui ſanguine abundant, & quibus ſanguinis motus ad caput directus eſt, quod fit ab alvo adſtricta, ſpaſmis abdominis, fluxu hæmorrhoidum & menſtruorum ceſſante vel ſuppreſſo, partium extremarum nimia perfrigeratione, incurrant dolorem capitis gravativum, vertiginem, atque tinnitum; qui continuante ſanguinis ſtagnatione, accedenteque demum membranarum atonia, gravem parit auditum, ac tandem ſurditatem, rarius in utraque ſimul aure locum habentem, ſed ex una in alteram progredientem. Ex eodem fundamento explicanda erit ratio tinnitus, qui inflammationem partium auri vicinarum, parotidum &c. comitatur; aut in febribus acutis continuis ex raptu humorum ad caput evenit, deliriique eſt prænuntius. Nec rarum eſt eos, in quibus conſuetæ narium hæmorrhagiæ ceſſarunt, inprimis ſi docentium munere fungentes, crebros alta voce ſermones facere coguntur, corripi gravi ac pertinaci aurium tinnitu, cum auditus gravitate vix ſanabili: qualem caſum in hujus SYSTEMATIS *Tom. IV. Part. II.* allegavi.

§. IX.

Auditus vitia ex vitio ventriculi & hypochondriorum. Quæ affectiones auditus uti ſunt idiopathicæ; ita ſympathicæ potius merentur adpellari, quarum fomes in primis viis exiſtit, quæ per periodos recurrunt, vel ſaltem ſuos remiſſionis & exacerbationis habent gradus. Cauſa nimirum in ventriculo, & prava alimentorum digeſtione hæret; unde flatus copioſi generantur, qui diſtendendo ventriculum ac inteſtina, comprimendoque vaſa abdominis ſanguinea humores majori quantitate ad ſuperiores partes cogunt; quorum in aure ſtagnatio ad tinnitum & auditus difficultatem contribuit. Quemadmodum vero pathemata in primis viis per certa intervalla ingraveſcunt; ita quoque triſtem & dolorificam in capite ac auribus per periodos ludunt ſcenam. Hinc obauditioni ex hac cauſa provenienti obnoxii potiſſimum ſunt hypochondriaci, & flatulentis morbis laborantes; in quibus ſæpius citra omnem expectationem evenit, & brevi iterum evaneſcit, quod exprimentes dicunt: *Es iſt mir auf ein mahl was vor die Ohren gefallen, das ich faſt nichts hören kan.* Hinc etiam obſervare licet, ejuſmodi vitia ſolis ſæpenumero ſtomachicis, carminativis, & accuratiori diæta prorſus debellari.

§. X.

Auditus vitia ex decubitu ſeroſorum humorum ad aures. Imminuitur porro, vel plane aboletur auditus à decubitu ſeroſorum humorum vel ad principia nervorum acuſticorum, vel ad internas auris cavitates. Prius fit in affectibus ſoporoſis, apoplecticis, hemiplecticis, paralyticis, & iis omnibus, qui à colluvie ſeroſa, cerebrum inundante originem trahunt: quin interdum difficultatem auditus & ſurditatem poſt lethargum & inſultum apoplecticum ſequutam obſervavi. Poſterius contingit 1) ſi excretiones ſeri mucidi conſuetæ per nares, ut in coryza, ſimul & ſemel cohibentur, vel ſponte ceſſant; ubi ſerum illud ad aures decumbit, & membranas acuſticas relaxat, præſertim in ſenilibus ac debilitatis corporibus. 2) critico quaſi motu in febribus continuis, exanthematicis, maxime catarrhalibus malignis ſeu petechizantibus, Hungaricis, & quæ caput cum ejus dolore ac delirio afficiunt. In his ſurdaſter ejuſmodi ſtatus extra dies potiſſimum criticos evenit, bonique ut plurimum ominis eſſe ſolet: ſed proſpiciendum, ut talis obauditio inter initia convenienti medicina debelletur, ne radicata vires medicas eludat.

§. XI.

Cauſæ remotiores & ſubjecta obauditionis. Lento denique pede auditus gravitatem incurrunt, qui per vitæ genus inordinatum ut totius nervoſi ſyſtematis, ita ſpeciatim membranarum acuſticarum debilitatem humorumque ſimul impuritatem ſibi contraxerunt. Hinc iis vitiis obnoxios potiſſimum deprehendimus ſenes, cacochymicos, ſcorbuticos, qui veneri nimis indulſerunt, potibus inebriantibus abuſi fuerunt, aut diuturna triſtitia ac mœrore vires corporis conſumſerunt. Non minus laxitatem membranarum auris, & inſequentem obauditionem patiuntur, qui in tempeſtate humida, nebuloſa, vappida diu verſantur, aut in locis paluſtribus, vel conclavi udo commorantur, nec non, qui per longum tempus defluxionibus catarrhalibus capitis & glandularum circa fauces ſitarum laborarunt: tenſionem enim nervearum membranarum nimia humiditate inſigniter minui, multis conſtat experimentis.

§. XII.

Quo tempore exacerbentur auditus vitia. Notatu præterea dignum, & aurium tinnitum, & auditus difficultatem pro diverſitate cauſarum diverſa ratione ac tempore exacerbari. Qui dictis vitiis à ſanguinis congeſtione ad caput ſunt obnoxii; eorum exacerbationem circa æquinoctialia tempora, vere ſcilicet & autumno experiuntur; quoniam eo tempore humores magis commoveri, & congeſtiones augeri ſolent. Qui autem ex ventriculi, primarumque regionum vitio auditum gravem patiuntur; male habent poſt ſumtos coctu difficiliores ac flatulentos cibos; eo quod flatus, quo copioſiores generentur, eo magis humorum ad caput raptum efficiant. Qui denique ex ſeroſi humoris decubitu, laxitateque nervorum ſurdaſtri ſunt, mali ſui inſigne augmentum percipiunt cœlo exiſtente nebuloſo, gravi, pluvioſo; quod videlicet talis tempeſtas laxitatem membranarum acuſticarum magis auget; quæ viciſſim iis eſt ſolatio, qui ex nimia aurium ſiccitate inciderunt auditus difficultatem.

§. XIII.

Prognoſis. Omnes auditus læſiones curatu ſunt difficiles; niſi enim inter prima initia corrigantur, inveteratæ raro medelam admittunt, quæ eo fit intricatior, quo profundius cauſſæ intra oſſeam auditus thecam, aut ipſum plane cerebrum ſunt abſconditæ. Qui in plethoricis, atque debilitatis corporibus capitis dolorem gravativum atque vertiginem ſequitur tinnitus, aut auditus difficultas; ſæpius infauſtum apoplectici inſultus exhibet præſagium; quando vero in phrenitide, Hungaricaque febre, non ſequente narium fluxu, contingit, delirium portendit: ſurditati vero ſuccedens delirium, juxta HIPPOCRATEM malum. At ſurdaſter ſtatus in petechizante febre circa dies criticos, urina exiſtente cocta, eveniens, bene omnino jubet ſperare.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Quemadmodum vix ullus morbus curatur, niſi ejus cauſa removeatur, & medendi artificium in eo potiſſimum conſiſtit, ut juſta cauſa cognoſcatur: ſic idem in aurium adfectibus eſt ſummopere neceſſarium. Neque vero in his cauſarum modo diverſitas, ſed etiam temporis, per quod durarunt, diuturnitas reſpicienda; quoniam aliam recentia, aliam inveterata auditionis vitia requirunt curationem. At cum nobis de iis potiſſimum ſermo eſt, quæ ex flacciditate & laxitate nervorum membranarumque & facto ad eas humorum decubitu ſuboriuntur: eorum curationem tribus recte complectemur momentis, quæ in eo conſiſtunt, ut 1) impetus ruentium ad caput humorum derivetur, 2) ſtagnantes in aure ſucci diſcutiantur, & obſtructiones referentur, ac denique, ut 3) influxus fluidi nervei ſufficiens reſtituatur, adeoque robur membranarum inſtauretur.

§. II.

Quomodo affluxus ſit derivandus. Primæ indicationi ſatisfaciunt 1) venæ ſectiones, quæ ſanguinem imminuendo, æqualem ejus per corporis ambitum circulum promovent, raptumque à capite derivant. 2) Alvum laxantia, flatuumque excretionem juvantia; qualia, ſi malum in corporibus ſanguine pleniſſimis, & ſpaſmis imi ventris obnoxiis recens ortum fuerit, leniora mannata, rhabarbarina, vel clyſteres eſſe debent. Ubi vero inveteravit affectus in ſubjectis ſeroſis ac pituitoſis; efficaciora ex uſu ſunt laxantia, ut infuſa vinoſa, quæ per epicraſin operantur, & pilulæ cephalicæ, quarum exemplar ſupra *Cap. I.* allegavimus. 3) Pediluvia tepidiora ex aqua fluviatili, furfuribus triticeis, cineribus clavellatis; quippe quæ humores efficaciter à capite revocant, & in ambitum corporis exteriorem ac inferiorem invitant. 4) Veſicatoria ſuris pedum admota, quæ in ſubjectis pituitoſis, ubi ſeroſa colluvies malum induxit, egregiæ ſunt utilitatis.

§. III.

Quomodo ſtagnatio diſcutienda. Alteram indicationem explent, quæ vim ſerum viſcidum ut in toto corpore, ita præſertim in capitis receſſibus diſcutiendi, reſolvendi ac evacuandi poſſident. Ex internis præter laxantia huc ſpectant 1) diaphoretica, pro ſubjectorum & cauſarum ratione ſeligenda. Sanguinei enim, plethorici, & qui ex orgaſmo ſanguinis vitia auditus patiuntur, poſcunt diaphoretica fixa, abſorbentibus & nitroſis nupta; nec non infuſa theiformia intra lectum cum blando regimine potanda: ſic enim ſolo potu Caffée tinnitum diſcuſſum novi. Phlegmatici & defluxionibus catharrhalibus obnoxii ex ſpiritibus bezoardicis, cum eſſentiis catarrhalibus ac reſolventibus junctis ſolamen percipiunt, ut ſunt ſpiritus bezoardicus Buſſii, liquor cornu cervi ſuccinatus, eſſentia ſuccini, pimpinellæ albæ &c. 2) diuretica, quorum in morbis capitis ſeroſis excellentiſſima eſt efficacia; ex iis reliquis palmam eripit tinctura antimonii acris, quæ cum eſſentia ſuccini, & liquore cornu cervi ſuccinato combinari poteſt. Scorbuticis vero, atque cachecticis interna reſolventia, attenuantia, & ſic dicta antiſcorbutica, quorum princeps eſt ſerum lactis, fructum pollicentur ampliſſimum.

§. IV.

Quæ diſcutiendi ſcopo conveniant externa. Quod externa huic ſcopo inſervientia attinet; ex iis, ſi congeſtio ſanguinea, & ſtaſis inflammatoria malum ſuſtineat, principem locum tuentur ſacculi diſcutientes & camphorata, magis in ſicca forma, quam cum ſpiritu vini adplicanda. Ubi vero laxitas à ſeroſo decubitu ſubeſt; in Galliis præſertim inter arcana referuntur olea expreſſa, & in iis infuſæ cantharides, cujus liquoris aliquot guttulæ auribus inſtillantur. Excitant quidem ſæviſſimos, & tantos cum ardore dolores, qui vix tolerari queunt; ſed intra paucas horas ea tormenta, cum redeunte ſæpius auditu, remittunt. Modus operandi in eo conſiſtit, ut acriuſculis ejuſmodi remediis dolorificus in relaxatis membranis ſenſus excitetur, quo illæ ad ſpaſticam contractionem proritantur, eaque diſcutiunt atque expellunt ſtagnantes ſuccos. Porro hoc fine laudari ſolent pinguedo viperarum, oleum amygdalarum amararum, eſſentia ac medulla caſtorei, goſſypio auribus immittenda; nec non ſuffitus ex decoctis baccarum lauri, juniperi, florum chamæmeli, ſambuci, ſalviæ, verbenæ, roriſmarini &c. & HARTMANNUS commendat vaporem ex herba abſynthii cum lacte decocta auribus admittendum.

§. V.

Quæ proſint externa roborantia. Vi tertiæ indicationis ex uſu ſunt roborantia tam interna, quam externa. Ex internis egregii ſunt uſus Elixiria carminativa, viſceralia, ſtomachica, præſertim ubi vitium in primis hæret regionibus: ea enim diſſipando flatus, juvandoque digeſtionem, humorum ad caput congeſtionem præpediunt. Inter externa prærogativam obtinet balſamus vitæ meus, qui nerveis partibus, tremulum ſpaſmodicum motum in iis excitando, robur reddit. Proſtant hoc etiam fine varii ſpiritus acuſtici, ut *Minidereri*, *Mynſichti &c.* aqua reginæ Hungariæ, Anhaltina cum ſpiritu ſalis ammoniaci, roriſmarini, liquore cornu cervi ſuccinato permixta, auribuſque cum goſſypio intruſa: & inprimis moſchus & ambra auribus amica cenſeri, & in aquis cephalicis ſoluta adplicari ſolet. In humidioribus ſubjectis, & quæ frequenti coryza infeſtantur roborandi intentione inſpergendum raſo capiti ſuadeo pulverem ex ſuccino, benzoe, caryophyllis, radice iridis Florentinæ, raſura ligni aloes &c. Quod denique diætam ac regimen attinet, eam ex ſuperioribus licebit repetere; nec eſt, quod moneamus, niſi ut caput & aurium confinia ab omni frigido & humido aëre probe muniantur curioſeque velentur. Quem in finem, ſub vehementiori præſertim zephyri flatu, caput cucupha adverſus aëris contumeliam defendere præſtat: Cujus hæc formula eſſe poteſt: Recipe radicis cyperi rotundi, ſeminis nigelli, ſuccini, benzoes, ſtyracis, iridis Florent. ſingulorum unciam unam, moſchi drachmam ſemis, florum anthos, lavendulæ, roſarum ana pug. tres, ſerpilli, majoranæ ana unciam dimidiam. M. F. P.

CAUTELÆ PRACTICÆ.

§. I.

Cautela circa uſum topicorum. Quemadmodum in oculorum vitiis multæ graveſque noxæ ab externorum, maximeque colly-

collyriorum incauto uſu propullulant: ita in aurium affectibus idem fieri obſervamus: ſiquidem varia experimenta & tentamina per inſtillationes liquorum ſpirituoſorum, oleoſorum, pinguium & humectantium, vapores ex decoctis nervinis & cephalicis, ſuffimigia ex gummatibus & ejuſmodi plura, plerumque cum damno adhibentur; niſi prius cauſa materialis, malum fovens, congruis internis fuerit debellata adminiculis. Inprimis ut in omnibus nervorum, ita quoque auditus à debilitate vitiis ſummo opere cavendum à vaporoſis & opiatis medicaminibus; ſiquidem mali cauſam non tollunt, & laxitatem membranarum acuſticarum magis adaugent. Cautius etiam cum cucuphis ſuaveolentibus, quas pro roborando capite ſolent adhibere, mercandum eſt, quoniam multis ſunt adverſa.

§. II.

...rca ve- ...ſectio- ...m.

Sanguinis miſſiones in tinnitu aurium, gravitateque auditus, quæ à nimia ſanguinis copia, ejuſque congeſtione ad caput originem traxit, commodiſſimum habet locum; maxime ſi ſuppreſſio vel imminutus fluor menſium ac hæmorrhoidum anteceſſerit: quo in caſu venæ ſectio in pedibus inſtituta fructum pollicetur ampliſſimum. At ſi narium hæmorrhagiæ cohibitæ tinnitus cauſam præbeant, eas, ſi opportuna fuerit ætas, ſtylo naribus intruſo revocare multum juvabit: earum vero emanſio, per ætatis rationem facta, reſarcienda venæ ſectionibus circa ſingula æquinoctia in pede inſtituendis; ſiquidem harum omiſſio malum, licet jam ſit debellatum, revocare valet.

§. III.

...omodo ...ſtanda ...uditio ...arrha-

Quæ catarrhalibus defluxionibus ſtipata ſunt, auditus vitia; efficaciora laxantia, infuſaque vinoſa, nec non mercurialia poſtulant, & præterea victus tenuis exſiccans omnem fere pharmacorum vim ſuperabit: nec contemnendam eo in caſu efficaciam ſuffimigia ex temperatis gummatibus præſtabunt. Sæpe etiam fit, ut achores, tinea capitis, ſcabies, aliæque efflorеſcentiæ præmature conſolidatæ & exſiccatæ auditus relinquant gravitatem: quo in caſu præter laxantia, & pulveres diaphoreticos cum floribus ſulphuris permiſcendos, veſicatoria atque fonticuli, derivando materiam exanthematicam operæ pretium faciunt. Si ſeroſæ per nares excretiones cohibitæ auditus difficultatem excitaverint; non eſt alienum, ſal volatile ammoniaci ſiccum, oleo majoranæ imprægnatum crebro naribus admovere.

§. IV.

...in hypo- ...ndria- ...ac ſcor- ...icis.

Ubi auditus vitia ſunt periodica, & hypochondriorum malam conſtitutionem pro cauſa agnoſcunt; annitendum eſt, ut ventriculus à ſordibus repurgetur, atque ſuum recuperet tonum; ſicut præcedente Tomo Cap. de malo hypochondriaco docuimus: & obſervavi ſæpius, moleſtiſſimum aurium tinnitum in hypochondriacis ſæpius evenientem, unica abſorbentis doſi fuiſſe curatum. Qui ſcorbuticam humorum diatheſin, & vaſorum minimorum obſtructiones patiuntur; bene ſibi conſulunt, ſi aquis mineralibus cum debito regimine utantur.

§. V.

à ſicci- ...mem- ...branarum.

Quæ auditur gravitas ex nimia ſiccitate membranarum nata fuit; poſcit balnea emollientia, infuſa decoctaque lubricantia & humectantia, atque juvat tum omnino oleum amygdalarum dulcium auri adfectæ immittere aut pinguedinem anguillæ tepidam inſtillare. Præterea nocent vere olea auri improvide infuſa. Exterius proſunt fomenta emollientia & paregorica, quorum optimum præbet panis ex furno recenter exemtus, cui balſamus vitæ adſpergitur. Ubi vero cerumen aurium coagulatum, &, quod ſæpius fit, inſtar gypſi eſt induratum; abſtinendum à nimio humectantium & oleoſorum, quæ vulgo ſolent commendari, uſu. Optimum potius eſt conſilium, ſi lac, vel quod melius, ejus cremor tepide ope ſyphonis infundatur auri, vel vapor ex pane calido, è furno extracto, & diſciſſo eidem immittatur: hic enim blando vapore penetrat & emollit viſcidam tenacemque materiam.

à cerumine indurato.

§. VI.

ab obſtructione ductus Euſtachiani.

Quando tuba Euſtachiana interius obſtructa tinnitui, ſurditatique cauſam præbet; præter interna ſuccos viſcidos colliquantia & evacuantia, commendantur maſticatoria, ut radix angelicæ, imperatoriæ, pyrethri, maſtix, zingiber &c. quorum vis proxime pertingit ad affectum locum. Laudantur hoc etiam fine ſternutatoria, quippe quæ motum concuſſorium excitando ſæpe expellunt inhærentem materiam; & eadem in hoc caſu opem tuliſſe, teſtis eſt TULPIUS *Lib. I. Obſ. 35.*

§. VII.

à tranſpiratione prohibita.

Cum à nimio ſanguinis ac humorum motu ad caput & auditus organa nimiaque humiditate propter perſpirationem ſufficientem cohibitam ibi collecta & ſecedente pleræque auditus difficultates ſuboriantur, maxime omnium curandum eſt, ut caput in continua & moderata perſpiratione conſervetur & ab iis omnibus, quæ eam ſufflaminant, probe defendatur: cujus generis ſunt balneum, conclave, in quo æger dormit, vappidum & declive capitis poſt ſudorem refrigeratio, maximeque omnium ejus lotio.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Tinnitus aurium à plethora.

Illuſtriſſima in vigore ætatis conſtituta fœmina valde obeſa, per multos jam annos in matrimonio vixit prole deſtituta, & quoad animi corporiſque functiones bene ſemper valuit, niſi quod ante aliquot abhinc annos confeſtim vertigine cum gravi aurium tinnitu juncto correpta per intervalla fuerit. Contra hæc mala ſuaſu medicorum variis remediis & præcipue aquis Schwalbacenſibus uſa eſt, hiſque poſterioribus tam felici ſucceſſu, ut vim mali fractam paulo ſentiens, recidivæ metum omnem abjiceret. At vero, paucis abhinc menſibus non modo vertigo in caducam tranſiit, verum etiam tinnitus cum graviori auditus læſione denuo invaſit, quibus ſimul everſio complicatur ventriculi cum rejectione multæ pituitæ, quæ modo gravior, modo levior ſæpius recurrit. A medicamentis balſamicis & calidioribus pejus, melius vero à diluentibus & ſanguinis orgaſmum ſedantibus Illuſtriſſ. habere ſolet. Ceterum ſat bene ipſi uterina ſuccedit purgatio & ad minuendam propter lautum vitæ genus plethoram ter ſingulis annis ſanguinem

nem è vena ſecta detrahendum curat. In tali rerum ſtatu mihi demum in conſilium vocato quæſtio fuit propoſita: An ab aquarum Spadanarum interno & externo Aquiſgranenſium thermarum uſu exoptatum ſperare liceat auxilium?

Epicriſis cum reſponſo.

Clariſſime ex hac morbi hiſtoria elucere arbitror, à ſola temperati & boni ſanguinis nimia in corpore bene valente & plethorico diffluentia vertiginem cum auditus labe poſſe ſuboriri. Sanguinis quidem detractionem ter per annum Illuſtriſſima fœmina admiſit; ſed quum nimio ſanguine turgida ſine prole vixit lautiorique diæta uſa eſt, plus ſuperflui ſanguinis generavit, quam per V. Snem & menſium fluxum, ſatis fortaſſe parcum ac moderatum, fuit conſumtum. Quæ cum mecum perpenderem, præter ternas V. Snes conſuetas, alternatim quoque ſcarificationes eodem numero inſtituendas & loco potus ordinarii Selteranam vel communem aquam cum quarta vini parte remixtam bibendam ſuaſi. Præterea à cœna vitaque deſide, quibus dedita erat, abſtinere juſſi; &, quæ ſalutares antea fuerunt, Schwalbacenſes acidulas iterum potandas, quam experimentum cum fontibus Spadanis denuo faciendum conſultius duxi. Balneum vero thermarum Aquiſgranenſium, quæ ob minerale ſulphur, quo abundant, nimis calidæ ſunt, quum in morbis capitis, præſertim qui à plethora fiunt, nunquam ſalutares deprehenderim, reprobavi.

OBSERVATIO II.

Tinnitus aurium in hypochondriaco & hæmorrhoidario.

Vir annum agens quadrageſimum ſecundum, temperamento præditus cholerico-ſanguineo, jam inde à teneris juventutis annis à nimiis lucubrationibus tinnitu aurium leviori cum continua aurium nariumque ſiccitate laboravit. Aliquot nunc effluxerunt anni, quum tanta hicce affectus incrementa ſumſit, ut in altera aure horologii pulſus, in altera tintinnabuli ſonitus perpetuo percipiatur, qui omnem prope ſomnum adimendo vires mirum debilitat. Quod peculiare ſymptoma longe majori urget vehementia, ſi quando iracundia, aut vehemens corporis commotio, aut ſanguinis quædam à vini generoſi potu ebullitio præceſſit. Præterea nec capitis dolor, nec vertigo ſollicitat, niſi quod autumnali nonnunquam tempore ſub humida aëris temperie dolores cervicis tenſivi invadant, auditusque tum temporis ſimul aliqua fiat obtuſio. Cruentas ſedes rarius expertus æger per aliquot jam annos hæmorrhoidibus cæcis affligitur, qui urunt & tument cum magno pruritu: quibus in ordinem redigendis bina per annum V. Sne ad unciam dimidiam utitur, qua ſanguis colore & conſiſtentia bonus detrahitur. Cœna huc uſque ſemper major fuit prandio, alvique officium rite ſemper conſtitit. Conſultus ego præter V. Snes conſuetas ſcarificationes quoque alternis menſibus triduo ante & poſt novilunium ſuſcipiendas, crebrumque pediluviorum uſum cum hirudinum ad venas hæmorrhoidum tumentes adpoſitione ſuaſi: tum vero, ut ab animi affectibus probe ſibi æger temperet, à cœna abſtineat optimeque corpus contra aëris, præſertim autumnalis injuriam defendat & potui ordinario vinum cum tribus aquæ partibus dilutum bibat, conſului. Aurium vitio ſpecialius ſuccurrendum duxi eſſentia moſchi cum ſpiritu roſarum, liliorum convallium & florum chamomillæ R. parata, quam bombaci inſtillatam auri ſæpius indere juſſi. Quibus probe obſervatis ſe brevi noſter egregie levatum vidit.

Epicriſis.

Quando cholerici & hæmorrhoidarii auditus vitio obnoxii ſunt, ſcarificationes V. Sne longe efficaciores deprehendi. Inſuper notabile in hac morbi hiſtoria eſt, quod in juventute à nimiis lucubrationibus vitaque ſedentaria & exorta inde ventriculi imbecillitate malum originem ſuam repetat, nec perfecte curetur, ſed per plures annos, maxime ſi diætæ accedat vitium, affligat. Docemur denique, aurium vitia, præſertim tinnitum gravem & pertinaciorem à ſanguinis magis & humorum vitio eorumque motu ad caput & præſertim auditus organa vitioſo, quam à partium auditum conſtituentium læſione ortum trahere, quod tum maxime fit, ſi malum per tempus remittit, poſtea revertitur.

OBSERVATIO III.

Rheumatiſmus rium ſangui defect.

Fœmina viginti annos nata, macilentioris corporis habitus vitæque ſedentariæ admodum addicta alvi adeo conſtrictæ eſt, ut vix ſexto die rite deponat, cui vitio ſimul appetitus magna jungitur proſtratio, haud fallax digeſtionis læſæ teſtis, ob quam fit, ut ſi forte in cibis adſumendis paululum excedit, nauſeoſam circa præcordia moleſtiam ſtatim perſentiat, quam copioſi ructus ſequuntur. Jam per tres integros menſes gravi hemicrania cum vehementi aurium, inprimis ſiniſtri lateris laborat tinnitu, qui ex ſomno experrectæ ingentes creat moleſtias & ab humida frigidaque aëris intemperie nunquam non intenditur. Acceſſerunt inſuper aliquot abhinc hebdomadibus dolores in nucha tenſivi, qui in brachiis, maximeque ſiniſtro, ad digitos uſque protenſi miſere noſtram excruciant. Pedes, qui plerumque frigidi ſunt, ſumma tenet laſſitudo, neque, quod maximum eſt, recto modo & ordine procedit menſtrua purgatio; quæ cum vitio capitis auriumque exacerbato ut plurimum orta per quatuordecim dies durat, copioſa demum muci albi excretione ſubſequente.

Epicriſis cum conſilio.

Recte omnino ea, qua ægrota noſtra laborat, affectio dici poteſt rheumatica capitis, cujus proximam cauſam in ſtagnatione & decubitu ſeri circa membranas capitis & eas maxime, quæ aurem internam, præſertim ſiniſtri lateris inveſtiunt, reponendam eſſe ducimus. Occaſionem huic malo præbuit ingens ob exceſſivam menſtruam purgationem motuum vitalium imbecillitas, qua humores hinc inde in partibus nervoſis & muſculoſis ſtagnantes dolores tenſivos & gravativos cum inſigni laſſitudine inducunt; in inteſtinis vero flatus & ſpaſticas ſtricturas ſeu pathemata hypochondriaca ſuſcitant. Nam inſtar regulæ practicæ probe tenendum eſſe reor; ab inopia & defectu boni ac temperati ſanguinis pariter atque à nimia ejus abundantia & capitis & inteſtinorum morbos, qui mali hypochondriaci conſueto nomine veniunt, excitari. In hoc caſu primo omnium ſymptomati urgentiori, atroci videlicet capitis dolori ſuccurrendum duxi,

duxi, eo quod ea dolorum ac ſpaſmorum indoles ac potentia eſt, ut univerſam tam functionum naturalium, quam motuum vitalium œconomiam non modo turbet & pervertat, verum etiam genuinam convenientium remediorum in ſanando efficaciam impediat. Præſcripſi itaque linimentum nervinum ex quatuor liquoris noſtri anodyni & una balſami vitalis parte compoſitum cum linteo duplicato fronti & temporibus bis de die applicandum, utpote quod diſcutiente roboranteque & anodyna virtute ſua mitigandis capitis doloribus mirifice opitulatur. Deinceps uſum elixirii noſtri ſic dicti viſceralis temperati, quod omnibus antihypochondriacis palmam præripit, inter prandium ad roborandam ventriculi & inteſtinorum vim digeſtricem, interpoſito nonnunquam laxante rhabarbarino, ordinatoque pro potu ordinario decocto radicis chinæ cum portione cinnamomi & corticum aurantiorum recentium, commendavimus. Quorum remediorum frequenti uſu negotium menſium in ordinem redactum, vitiiſque primarum viarum ſublatis conveniens omnibus ſolidis partibus robur conciliatum per Dei gratiam effecimus.

Observatio IV.

...tus ...tas ...e- ſana-

Vir generoſus, Conſiliarius Aulicus, quadrageſimum annum nondum ingreſſus, conſtitutionis, ut ex pleno corporis habitu floridaque facie apparebat, ſanguineo-phlegmaticæ, ob majorem paulo ciborum appetentiam à dimidio anni pinguior factus ab eodem tempore obtuſum & graviorem animadvertit auditum, quem aëre præſertim pluvioſo ita ingraveſcere conquerebatur, ut vix ullam vocem diſtincte ſatis percipere valeret. Multis quidem ſed fruſtraneo effectu uſus adminiculis, me tandem ad aulam Principis ſui vocatum conſuluit. Tum ego hancce auditus labem ſine medicamentis me curaturum promittens curam per inediam hoc modo inſtituendam ſuaſi. Primo omnium, purgato probe corpore & ſanguine per V. Snem evacuato, ab omnibus juſculis, pinguibus, ovis, piſcibus carneque cocta abſtinere juſſi, & nihil quotidie carnis præter eam, quam libra dimidia ponderat, portionem aſſatæ cum viginti aliquot paſſulis exacinatis & prunis coctis admiſi. Dein, loco panis panem bis coctum & pro potu conſueto Decoctum Chinæ, graminis & ſarſaparillæ bibendum commendavi; quo itidem ſingulis diebus mane ad aliquot patellas calide hauſto corpus ad blandum in lecto ſudorem componere deberet. Ut tandem vini potus ſit modicus, motus inſtituatur frequentior, & vigiliis potius quam ſomno Vir generoſus indulgeat, conſului. Ego quidem ex aula abiens vix ipſum huic ſeveræ medicationis legi obtemperaturum credebam; at ille nihilo ſecius parcam victus rationem tam curate obſervavit, ut mihi à Principe in conſilium rurſus adſcito mirum plane videretur, obeſitatem ad ulnæ dimidium imminutam priſtinamque auditus integritatem exinde redditam fuiſſe; quod gratiſſimo animi adfectu nunciabat mihi lætiſſimus.

Epicriſis.

Abſtinentiæ & inediæ tanta vis ineſt medicinalis, ut non modo in vitiis ſtomachi omnibus fere, in quibus eam CELSUS *Lib. IV. p.* 217. commendat, colluviem crudorum humorum abſumendo, calorem & tonum deficientem reſtituat, verum etiam copiam ſeri evacuando ſolidorum tonum intendat, totumque ſanguinis circulum cum excretionibus promoveat; ac adeo iis adfectibus, qui ex nimia ſeri abundantia proveniunt, occurrat inſigniſſime. Recte hinc HIPPOCRATES, *Sect. VII. Aph.* 59. corporibus præhumida carne præditis famem commendat; namque ſua hæc efficit ſenſim atque æqualiter. Et idem quoque *Lib. Epidem. VII.* æque ac *Celſus* in morbis capitis gravioribus exercitium corporis & abſtinentiam à carnibus, præſertim pinguibus & vino plurimum collaudat. Ut & ego plena fide teſtari poſſum, me in cachexia, ictero, exulcerationibus ſcorbuticis & variis cutis vitiis, neque minus in affectibus ſoporoſis & paralyticis ſola per inediam cura, quæ tantum fit carne pauciori aſſata ſine inflantibus, ſine pinguibus, & glutinoſis, mirificum effectum vidiſſe productum. Quoniam itaque hæc auditus labes à ſola humiditate in auditus partibus ſtagnante originem ſuam duxiſſe mihi viſa fuit, ſola quoque abſtinentia, quæ humidum nimium abſumit, ſublatam eam futuram bono omine judicavi.

Observatio V.

Matrona ſexaginta & aliquot annorum, vegetæ alias conſtitutionis, & ob inſignem vim ventriculi concoctricem, qualiacunque æque bene digerens eſculenta; alvo nonnunquam ſicciore, tempeſtateque pluvioſa exiſtente, gravativum capitis cum auditus difficultate perſentit dolorem, qui à ſumtis cibis leniter ſubducentibus, ut dulcibus & ſalitis, vel etiam pilulis noſtris polychreſtis aut ab aliquot Balſami noſtri vitæ guttulis cum bombace auri inditis feliciter ceſſat. *Gravis obauditio in fœmina ſenili.* Aliquot abhinc menſibus in ſiniſtra aure audiendi facultatem penitus amiſit, quæ imminuta tamen in dextra remanſit. Suaſi hinc ut per intervalla rhabarbari drachmam unam cum uncia una Coffée in aqua leniter coctam ſolutamque biberet, & fruſtulum allii alternatim cum eſſentia quadam acuſtica, quæ eſſentiam Colocynthidis & Moſchi habebat, bombaci ad aliquot guttulas infuſa læſæ auri applicaret. Quorum remediorum uſu laudabilem percepit effectum.

Epicriſis.

Quemadmodum, teſte *Hippocrate aph.* 24. *Sect. III.* pueri juveneſque ob nimiam aurium humiditatem; ita ſenes ob harum ſiccitatem ſecundum ejuſdem graviſſimi Auctoris placita *aph.* 31. *ſect.* III. auditus vitiis valde obnoxii ſunt. Nunquam tamen non, annotante pariter *Hippocrate Sect. IV. Aph.* 28. ſalutaris obſervatur alvus in aurium vitiis liquida, dum exinde motus ſanguinis à capite ad infernas partes egregie derivatur. Sed uti omnes ſenibus tam interni quam externi ſenſus; ita viſus quoque & auditus admodum debilitantur: & cum nervi membranæque ſenſoriorum in iis rigidiores non ſatis rore imbuti ſint ſubtiliſſimo nerveo; auditus pariter organon ad motum aëris tremulum percipiendum minus exiſtit idoneum. Quæ cum ita ſint, externa ſpirituoſa remedia, quæ ſpiritus reficiunt & ſubtili acrimonia ſua ſtimulante vigorem & motum nervoſis tunicis addunt, nunquam deſtituta bono effectu deprehendi. Ideo quoque ab allii fruſtulo auribus immiſſo, quod plebejum & domeſticum experimentum eſt, ſingula-

gularem ſæpius fructum animadverti. Quando vero paralyticam adfectionem auris unius aut utriusque comitatur vel ſequitur audiendi gravitas, aliquot ſalis volatilis purificati grana cum pauxillo caſtorei mixta auribusque indita, tonum & robur relaxatis partibus conciliando, eximie opitulantur.

Observatio VI.

Auditus læſio ex vitio primarum viarum.

Vir quidam ſexaginta annorum, complexionis melancholico-cholericæ, jam à decem abhinc annis audiendi quadam difficultate ab angina maxime, qua cum ſæpius fuit conflictatus, laboravit. Ad abigendum igitur hocce malum ſuaſu medici cujuſdam Balſamo Schauriano per aliquod tempus frequenter uſus plenariam auditus in dextra aure abolitionem animadvertit. Cumque ſimul hæmorrhoides, quæ rite antea fluxerunt, penitus ſilerent, accidit, ut ſiniſtram pariter aurem, poſt lenem corporis motum aut ſub inclinato paululum capitis ſitu vehemens ſuſurrus ſibiluſque afficeret, quem ex ventriculo cibis repleto ortum ducere judicans ita ſermone exprimebat: *Er fühle recht, wie es Jhm von unten hinauf als ein Wind hinein fahre.* Quæ cum ita ſint, ne audiendi facultate in altera aure æque privatus plane ſurdus evadat, vehementer metuit.

Epicriſis.

Quemadmodum reliqua capitis & nervorum vitia ex pravis maxime humoribus oriuntur in prima regione ſtagnantibus, dum moleſta partium nervoſarum vellicatione ſpaſmos concitant, quibus alienus cum ſanguine minus puro humor ad caput delatus ibi ſtagnat motumque & ſenſum pro diverſitate locorum ac nervorum varium adigit: ita quoque in præſenti hoc caſu gravis aurium cum obauditione tinnitus ex primæ regionis vitio ſuos mutuari natales recte ſtatuitur. Quod vero ſi incidit, nihil ducimus conſultius, quam ut medicus ad corruptos in primis viis humores & abhinc prodeuntes perverſos ſanguinis ac humorum motus mentem probe advertat. Craſſiſſimus enim error eſt eorum, qui neglecta in capitis affectibus prima regione ad caput tantummodo reſpiciunt variaque nervina, cephalica & nimis calida remedia adhibere ſolent, quibus tantum abeſt ut nervorum ſyſtema roboretur, ut potius humores ſtagnantes mirum exacerbentur, adeoque haud mirum videri poſſit, quare balſamum illud Auguſtanum in auditu difficili plus detrimenti attulerit, quam emolumenti. Memini me moleſtum aurium tinnitum crebrius infeſtantem in hypochondriaco, qui alvi erat adſtrictioris, paulo majori doſi lapidum cancrorum cum aqua frigida ſumtorum præſentaneo auxilio mitigaſſe; quod pariter in ſenibus, in quorum ventriculo ingeſta facile coaceſcunt, à me obſervatum eſt. Ceterum, præſenti huic ægroto conſilium dedi, ut una cum pulvere noſtro præcipitante quatuordecim numero pilulas balſamicas alternis diebus ſumeret.

Observatio VII.

Contumax obauditio fortiori purgante curata.

Vixit ante triginta circiter annos celebris in Academia noſtra Profeſſor, vir provectioris ætatis, macilentus, qui cum per ſedecim & ultra annos audiendi ſenſu in dextra aure privatus, idem malum ſiniſtræ accidere auri deprehenderet, meum imploravit auxilium. Quare ego ſingulis ægritudinis momentis probe perpenſis à purgatione per pilulas cephalicas initium curationis ſuſcipiendum ſtatuens hancce præſcripſi formulam: Recipe Extract. panchymag. Crollii, Mercur. dulc. Cinnabar. aloës depurat. ſingulorum drachmam dimidiam, ſalis ſuccini, trochiſcor. Alhandal, reſin. gialapp. ana gran. XII. M. F. cum Balſ. Peruv. ex ſcrupulo uno N. XIV. pilulæ, quas bis per hebdomadem mane adſumat. Ipſe vero profundis meditationibus implicitus minime attendit præſcriptum in capſula pilulis utendi modum, ſed eas brevi intervallo obambulando deglutit omnes. Binis circiter horis elapſis truculentis imi ventris cruciatibus, nec non nauſeoſa circa præcordia ſenſatione, crebriſque lipothymiis correptus confeſtim me vocari juſſit. Acceſſi igitur & interrogatis tam ſubitaneæ mutationis cauſis ægrum mox lecto tradendum variiſque externis analepticis reficiendum curavi: tum vero, ut copioſo lacte & multis pinguibus utatur, ſuaſor fui. Quibus effectum per Dei gratiam eſt, ut ſoluta alvi conſtipatione quater alvum, licet inter acerbiſſima ventris tormina deponeret. Proxime abhinc capitis dextrum latus vehementiſſimi occupabant dolores ſpaſtici, qui circa aurem maxime dextram tanta ſæviebant atrocia, ut ſomnum omnino adimerent. Sed percepto dein horrendo, inſtar bombardæ exploſæ, in hac dolente aure fragore remiſerunt, & qui antea abfuit audiendi ſenſus perfecte rediit. Poſthæc in ſiniſtra pariter aure priori plane ſimilis ludebatur ſcena, nec diſſimili effectu; ſiquidem hac ratione priſtinæ auditus incolumitati noſter ex voto redditus ſuperſtes adhuc & integer plus minus ſex tranſegit annos.

Epicriſis.

Notatu perquam dignus & plane mirabilis eſt purgantis acrioris in enormiori doſi ad ſurditatem ſanandam effectus, quo docemur, ad magnos, eoſque contumaces & inveteratos morbos tollendos non levioribus, ſed magnis & efficaciſſimis opus eſſe remediis. Procul dubio hæc ſurditas in nervo auditorio à tenaci humore obſtructo oborta à potenti medicamento vehementem nervoſis partibus motum, qui impactum humorem vecte quaſi expulit, inducente ſimul & ſemel remota fuit, quod ex ſono fragoris interno cognoſcere licet. Ne autem tanta purgantis acrimonia propter ſpaſmos in inteſtinis excitatos languido & ſenili corpori majus inferret damnum, humectantia & pinguia propinanda eſſe conſului, eo inductus ratiocinio: ſi virulentam arſenici acrimoniam hæc ipſa remedia in copia aſſumta delinire & innoxiam reddere poſſint, multo magis ad acrimoniam purgantium demulcendam, ne noxam inducant, idonea eſſe.

Observatio VIII.

Audit. abol. curam curiali. letract.

Non adeo multo abhinc tempore miſit ad me Sereniſſimus Princeps inſignem militiæ præfectum, virum vigore & ætate florentem, ut ipſi auditum, quo penitus deſtitutus erat, reſtituerem. Cum in acerbi hujus mali cauſam atque originem inquirerem, ex ſalivationis mercurialis cura illud ortum duxiſſe ab eo intellexi, quod ob

ob inſigne tædium & moleſtiam non totam iſtam ſuſtinere voluerit, ſed corpus nimis cito frigido liberiorique aëri commiſerit, à quo tempore caput gravari & auditus ſenſus turbari cœpiſſet, ita prorſus, ut per duos nunc menſes audiendi facultate omnino careat. Perſpecta ſic mali cauſa curationem ita inſtituendam duxi, ut humor vitioſus interioribus ac ſenſibilioribus auris partibus firmiter impactus accommodata medicina removeatur. Quo fine omnium maxime exquiſite corpus purgandum decrevi medicamento, cui non infirma vis ſit, pravum ſubſiſtentem humorem à ſupremis & infimis locis proliciendi & foras eliminandi. Id quod hacce formula præſtare ſolemus: recipe Gummi ammon. depurat. Extract. rhabarb. aloes roſat. mercur. dulc. cinnab. ſingulorum drachmam dimidiam, trochiſc. Alhand. felis ſuccini, croci, caſtorei ana gr. XII. M.F.l. a. cum Balſ. Peruv. Pilulæ ex ſcrupulo uno No. XX. quas pro doſi ter alternis diebus exhibuimus. Pro potu decoctum ex lignis temperatioribus paratum, vino interdicto & parciori victu præſcripto, una cum pediluviis quovis die mane & veſperi tepide adhibendis commendavimus. Præterea externe goſſypium balſamo noſtro vitæ madidum auribus indendum nuchæque veſicatorium, quod in uſu habemus, blandum atque benignum imponendum ſuaſimus, ſubjuncto ſimul ad mucum è naribus eliciendum pulvere quodam noſtræ præparationis ſternutatorio. Quorum remediorum energia id Dei auxilio effectum eſt, ut malo in dies magis magiſque decreſcente longe meliorem audiendi facultatem noſter adquiſiverit & cum aliis ſermones miſcere potuerit, quantumvis malum non ex toto fuerit ſublatum.

Epicriſis.

Quam efficax & præſtabilis ad magnos ac præſertim ex contagio venereo ortos morbos eradicandos, cura eſt per ſalivationem perite & circumſpecte tractata, tam nociva, imo peſſima eſt, ſi ab imperito quodam homine, vel inſuper habito convenienti regimine, ſuſcipitur. Tantum enim abeſt, ut levamen adferat, ut malum potius exacerbet & pejora ſæpius difficiliuſque ſananda accerſat ſymptomata, quod longa experientia edoctus plena fide teſtari poſſum. Ego à decenti regimine, quod ad ſanitatem recuperandam ſub hac cura ſumme neceſſarium eſt, neglecto, cum caput nimis cito frigori expoſuerunt ægri, jam terna vice in artis exercitio plenariam obſervavi ſurditatem, eamque, quod non inter initia ſtatim proſpectum malo fuit, immedicabilem. Quod vero tam difficilis ex hac cauſa natæ ſurditatis ſit curatio, hæc mihi ſubeſſe videtur ratio: ſub mercuriali cura à partibus extremis & infimis ad caput, maximeque ad glandulоſas ac nerveas ipſius membranas feri vitioſi copia magno cum impetu adpellitur, quas, uti in palato, naribus & gingivis videmus, nimium relaxat; hinc nihil dubii eſt, quin etiam ad nerveas illas tunicas, quæ interiora auditus oſſa & concamerationes cingunt, humor vitioſus delatus hæreat, qui dein à frigore inſpiſſatus & impactus ex locis ejuſmodi magis abditis difficillime dimovetur. Balſamum noſtrum ſpirituoſum, ſicut ad omnia nervorum vitia à nimia laxitate orta; ita quoque ad auditum, ſi ex eadem cauſa periit, reſtituendum, remedium multo pulcherrimum eſt & efficaciſſimum, quod humorem diſcutiendo egregium partibus robur addit. Si rurſus mihi ejuſmodi obtingeret caſus, ſuaderem ſalivationem; ſed meliori vitæ ordine & regimine denuo inſtituendam. Id quod vero ut inter initia ſtatim fiat, neceſſe eſt.

Plures de auditus vitiis caſus legantur in *Conſult. ac Reſponſ. Medicinal. Sect. I. Caſu XXXIX. XL. & XLI.*

CAPUT VII.

De aphonia.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Differentia ſoni & loquelæ.

Voce loquelæ vulgo intelligimus productionem vocum articulatarum, animi conceptus cum aliis communicantem. Vox autem non articulata dicitur ſonus, & eſt aëris exſpirati, atque per aſperam arteriam, laryngem, hujuſque rimam, quæ glottis audit, vi quadam expulſi, ad cava oris & faucium varie figurata facta illiſio & repercuſſio. Quanquam igitur loquela à ſono differat; tamen illa ſine hoc fieri nequit, tantum abeſt, ut vitiatis, quæ edendo ſono tributa ſunt, organis, velut ſpeciatim aſpera arteria, ejuſque caput, larynx dictum, cum annexis cartilaginibus, muſculis, & nervis, nec non fornix palati ſunt, produci poſſit; & hinc deperdita ſonum efformandi facultate, loquendi ſimul potentia pereat, neceſſe eſt. Hinc jam ex antiquis GALENUS *L. de præcogn. poſt. h. c. 6.* multis evicit experimentis, quod nervorum recurrentium, qui ex pari vago & nervo acceſſorio efformantur, & ad laryngem, nec non docente noviſſime WINSLOVIO *Anat. P. III. §. 112.* ad linguam tendunt, uno abſciſſo animal ſemivocale, utroque vero reſecto, plane mutum omnique & ſonum edendi & loquendi potentia deſtitutum reddatur.

§. II.

Quid per aphoniam intelligamus.

Hoc vitium, ubi ſonus cum loquela perit, quod in hyſtericis frequenter fit ſuffocationibus, vocatur à medicis aphonia. Nos autem, aphoniæ nomine ſtrictius ſumto, per eam intelligimus, loquendi ſive voces articulatas producendi impotentiam, à ſolo linguæ vitio pendentem: ubi ſoni quidem produci poſſunt, ſed lingua vocem articulatam extricare nequit, oppreſſiſque potius conatibus conticeſcit. Huic valde affinis eſt linguæ hæſitantia, quam balbutiem, *das Stammlen*, & ea laborantes Pſellos vocamus: ubi voces quidem articulatæ proferuntur, ſed non ſatis diſtincte exprimuntur; quoniam lingua ad ideas tanta celeritate, quanta in mente excitantur; enunciandas, impar & quaſi nimium gravis videtur.

§. III.

Linguæ ſtructura:

Quum linguæ potiſſimum vitium in aphonia accuſamus, inque ea morbi ſedem collocamus: operæ pretium erit, illius ſtructuram, quantum noſtræ tractationi favet, paullo rimari. Eſt vero lingua muſculus, omnium fere mobiliſſimus; qui ob fibras varie figuratas, longitudinales, tranſverſas, perpendiculares, acuminatas, anguloſas &c. nec non muſculos myloſtylo-hyo-& genioglоſſos, æque ac illos, qui oſſi hyoideo ſunt tributi,

buti, in omnem plagam celerrime moveri poteſt. Dicti hi muſculi vim ſuam movendi nanciſcuntur à ramo tertio, qui audit maxillaris inferior, paris quinti nervorum, quod totum ferme motorium eſt; quemadmodum par nonum ad guſtum efformandum deſtinatum eſſe videtur. Hac volubili & in omnem partem mobili lingua, ſi ſoni ope laryngis formati in certas litteras modificantur, oritur loquela. Quo vero difficilior linguæ motus eſt; eo difficilior fit loquela: & illo ceſſante, ceſſat loquendi potentia, licet ſoni ſatis clare produci queant.

§. IV.

Sedes & cauſſa proxima aphoniæ.

Quum motus alicujus partis imminuitur vel tollitur per imminutum aut interceptum fluidi nervei in nervos influxum; nervi vero linguæ motui deſtinati à pari potiſſimum quinto proficiſcantur: facile patet, ſedem aphoniæ in dicto nervorum pari quærendam, ejuſque cauſſam proximam in plus minus imminuto fluidi nervei in illum nervum influxu collocandam eſſe. Et in hac confirmamur ſententia, ſi conſulamus anatomicas eorum ſectiones, qui in vita fuerunt aphoni: ſic teſtatur Bonetus *in ſepulchr. anat. L.* 1. *Sect.* 22. *obſ.* 7. ſe in viro ex melancholia in furorem abeunte, & aphono ad mortem uſque manente, cerebrum ſicciſſimum, nervorumque origines ſicciſſimas ſolitoque graciliores, lingua illæſa, reperiſſe; & *obſ.* 20. caſum allegat ex Riverio, de balbutiente mortuo, in cujus cerebro circa nervos linguales cyſtis reperta fuit, foramen habens, & continuum ſerum plorans.

§. V.

Aphonia ex paralyſi linguæ.

Quicquid igitur influxum fluidi nervei in nervos motui linguæ deſtinatos remorari valet; id ad aphoniam contribuit. Præcipua hinc conſideratio debetur linguæ paralyſi, quæ vel antecedit, vel ſequitur affectus hemiplecticos & apoplecticos. Talis nonnunquam occurrit in ſenibus, corporibuſque valde languidis ac debilitatis; & ſi ſola eſt, præſagit plerumque hemi-vel apoplecticum affectum, ſi vero hunc excipit, cum torpore ipſius memoriæ ac ingenii complicatur, & prioris morbi recurſum minatur. Lingua tali in caſu ordinario eſt tumida, flaccida, ſemiſtupida, minuſque mobilis, guſtus imminutus, & in hemiplexia in altero tantum latere vitiata.

§. VI.

-- ex ſeri circa nervos ſtagnatione.

Levioris præſagii eſt aphonia, quæ ex ſeroſorum humorum ſtagnatione, vel plane ſeceſſione, nervos quinti paris ad linguam tendentes comprimente proficiſcitur; neque tamen minus gravis eſt, curationique ſatis rebellis. Hæc fit poſt excretiones ac exanthemata ſeroſa, intus acta, fovente cum primis tempeſtate humida ac pluvioſa. Sic obſervationes de aphonia poſt ſudores cohibitos in A. N. C. *Vol III. obſ.* 82. poſt catarrhum non rite tractatum in Foresto *L. XIV. obſ.* 32. & A. N. C. *Vol. II. obſ.* 67. poſt variolas relicta *ibid. Vol. I. obſ.* 112. relatas legimus. Ejuſmodi ſeceſſio ſeri ad nervos linguales per externam quoque violentiam, ictum vel caſum produci poteſt: unde aphoniam ex caſu ab alto ſubortam deſcribit Poterius *Cent. II. Cap. II.*

§. VII.

-- ex ſanguinis congeſtion. d linguam

Oritur aphonia porro ex nimia ſanguinis ad fauces, & linguam congeſtione; quæ vero imminuta humorum mole protinus ceſſare ſolet. Sic de tali affectu per inſequutam narium hæmorrhagiam ſanato caſum videas in A. N. C. *Vol. III. obſ.* 113. Idem malum ſequitur etiam inopportunam venarum raninarum ſectionem, ſi in valde plethoricis, non præmiſſa in pede venæ ſectione inſtituatur: unde quoque graves ſaucium inflammationes excitari, frequens docet experientia. Cum primis vero ex hac cauſſa ſubortam aphoniam novi in fœminis, menſtruorum vitio laborantibus, ac hyſterica paſſione divexatis: concurrentibus nimirum imi ventris ſpaſmis, qui humores vitales ad ſuperiora cogunt; unde virgines circa pubertatis annos conſtitutæ, menſiumque eruptionem primum experientes hoc non raro incurrunt vitium. Conjunctum illud hoc in caſu eſſe ſolet, cum tumore ac rubore faciei & oculorum, vaſorum turgeſcentia, arteriarum vehementi pulſatione, & deglutiendi difficultate.

§. VIII.

-- ex i mibus.

Notabilis denique & ſatis frequens eſt aphonia, quæ vermibus intra ventriculi & inteſtinorum canalem hoſpitantibus debetur. Talis ſubito invadit, & exturbatis vermibus protinus remittit. Cognoſcitur ex imi ventris torminibus vel prægreſſis, vel adhuc junctis; aliiſque ſymptomatibus, vermium præſentiam ſignificantibus: & originem trahit à ſpaſmodicis partium imi ventris nervoſarum contractionibus, quibus vitales ſucci valido impetu ad fauces & linguam compelluntur, ibidemque ſtagnantes nervos motui linguæ dicatos comprimunt. Ipſe tales caſus ſæpenumero vidi, & feliciter curavi; nec aliorum auctorum deſunt teſtimonia: vid. A. N. C. *dec. III. anno III. obſ.* 147. *Vol. II. obſ.* 62. & ibidem *obſ.* 160. exſtat caſus, de aphonia periodica, quæ toties invaſit, quoties tormina à vermibus fuerunt producta, hiſque ſopitis ſtatim iterum ceſſavit.

§. IX.

Cauſſæ… caſion… & Pro… ſis.

Dantur adhuc aliæ cauſſæ, quæ in diſpoſitis ad aphoniam plurimum contribuunt. Tales ſunt abuſus potuum ſpirituoſorum, & frequens crapula, unde aphoniæ ex ebrietate ortæ jam Hippocrates 5. *aph.* 5. meminit. Porro huc ſpectat gravis terror, & refrigeratio partium præſertim inferiorum: quæ momenta eo magis perniciales vim exſerunt, ſi tempore, quo naturales fluunt hæmorrhagiæ, incidunt. Nec ſilentio prætermittenda tempeſtas pluvioſa, & commoratio in locis humidis, maxime in ſubjectis pituitoſis ac catarrhalibus. Prognoſis aphoniæ pro ejus cauſſis varia eſt: quæ enim ex vermium vitio, vel in paſſione hyſterica, aut menſium difficili eruptione accidit, curatu facilis eſt; quæ vero linguæ paralyſin pro cauſſa agnoſcit, omnem fere reſpuit ſanationem; aut ſanata facile redit affectumque cerebri graviorem præſagit.

CURATIO CUM CAUTELIS PRACTICIS.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

Aphoniam curaturus eo reſpicere debet, ut primum cauſſas influxum fluidi nervei in nervos linguales, hos comprimendo remorantes removeat, & deinceps robur earum partium confirmandum curet. Quemadmodum vero illæ cauſſæ multum inter ſe differunt: ita variam quoque medendi rationem exigi, quilibet perſpiciet; facileque col-

colligetur, eam aphoniam, quæ cauſæ intra ipſius cranii thecam reconditæ debetur, ſanationem admittere non niſi difficillimam.

§. II.

ura aphoniæ ex linguæ paralyſi ſubortæ. Quæ igitur ex vera linguæ paralyſi ſuboritur aphonia, poſcit ſeri ad nervos & cerebrum decumbentis diſcuſſionem & evacuationem. Repetenda hoc loco ea ſunt, quæ capite de paralyſi docuimus; & opus adgrediendum venæ ſectione, clyſteribus paulo acrioribus, diureticis, ſternutatoriis &c. ſpeciatim in uſum vocanda & ipſi extrinſecus linguæ ſunt adplicanda nervina & balſamica, quo nomine commendari ſolent aquæ ſpirituoſæ liliorum convallium, primulæ veris, ſpiritus roriſmarini, ſerpilli, formicarum, eſſentia ambræ, balſami peruviani, oleum cinnamomi, caryophyllorum, & noſtrum vitæ balſamum, paucis guttis ſaccharo excipiendum, & ſub lingua detinendum. Interne etiam dictum vitæ balſamum cum tribus ſpiritus ſalis ammoniaci vinoſi, & duabus tincturæ antimonii acris partibus combinatum, bis vel ter quotidie ad XXX. guttas ſummo cum fructu exhibebitur: nec erit alienum, blanda nuchæ adplicare veſicatoria.

§. III.

Aphoniæ catarrhalis curatio. Si ſudorum ſuppreſſiones, aut excretionum catarrhalium cohibitiones ad malum contribuerunt: nihil ſuperat diaphoreticorum & diureticorum rite uſurpatorum efficaciam; reſtituta enim diaphoreſi, mox redire deprehenditur loquendi facultas. Laudem hinc merentur quam maximam infuſa theiformia, cum blando regimine potanda; ſpiritus cornu cervi ſuccinatus, tinctura antimonii acris, eſſentia ſuccini, maxime ſi cum eſſentia balſami Peruviani, aut balſamo vitæ noſtro permiſceantur.

§. IV.

Aphoniæ ſub ſalivatione mercuriali provenientis curatio. Fit nonnunquam, ut ſub ipſa mercuriali ſalivatione aphonia accedat; quando ſcilicet ſeroſi ac ſalivales humores nimia quantitate ad fauces & linguam redundant. Quo in caſu eo dirigenda eſt curatio, ut humores iſti à capite deriventur & evacuentur. Præſtant hoc decocta diaphoretica, calide bibenda; & laxantia, maximeque pilulæ cephalicæ, acriori ſtimulo imbutæ, non neglecto convenienti regimine.

§. V.

Emplaſtrum ad aphoniam. In aphonia, quæ poſt inſultus hemi & apoplecticos remanet, ſatiſque pertinax eſt, inſignem uſum emplaſtrorum, quæ ex terebinthina, ſeu pice, & gummatibus Carannæ, maſtichis &c. parantur, & nuchæ adplicantur, obſervavi: reliqua enim, utut generoſa remedia, hoc in caſu, ſpem omnino fallunt.

§. VI.

Aphoniæ ex ſanguinis vitio curatio. Si malum à nimia ſanguinis verſus caput congeſtione proficiſcitur; omne fere curationis punctum convenienti ſanguinis ſubtractione abſolvitur. Hanc oportet eſſe largam, & pro circumſtantiarum ratione vel per venæ ſectiones, in pedibus, brachio, & nonnunquam ſub lingua inſtituendas, vel ſcarificationem ac cucurbitas adminiſtrare decet. Jungenda his pediluvia, quæ humores ad inferiora derivent; nec non interna antiſpaſmodica nitroſaque, eo quod his in caſibus infernarum partium ſpaſmi plerumque ſint complicati. Hinc operæ pretium faciunt pulveres temperantes cum nitro cinnabarique mixti, aut liquor noſter anodynus, cum eſſentia caſtorei maritatus.

§. VII.

Quamvis venæ ſectio remedium ſit generoſæ & magnæ ad hunc affectum efficaciæ: attamen cavendum, ne ea promiſcue utamur. In ſenibus enim, languidis, viribus exhauſtis ac magis pituitoſis ſubjectis plus adfert detrimenti, & præſervandi apoplexiam ſine juſto liberalius adhibita, hanc potius provocat. Locum potius habet, ubi pulſus celer eſt & magnus, facies rubicunda, ſanguineque turgida: quo tamen caſu ſtricturæ infernarum partium clyſteribus, frictionibus, ac pediluviis prius ſunt demulcendæ. Ante tuſam venam in plethoricis cavendum etiam eſt à medicinis calidioribus, ſpirituoſis ac nervinis, earumque tam interno, quam externo uſu; quoniam humores magis commovent, eorumque raptum ad fauces augent. *Cautela circa venæ ſectionem & ſpirituoſa.*

§. VIII.

Si ſpaſticæ conſtrictiones faucium & linguæ aphoniam produxerunt; uti fit in hyſtericis & hypochondriacis paroxyſmis, in quibus deglutiendi juncta eſt difficultas: plus juvant externa paregorica, quam interna remedia. Commendantur nimirum eo fine fruſtulum caſtorei, vel nuciſtæ, vel theriacæ, vel ſalviæ ſub lingua detentum, aut balſami vitæ cum liquore anodyno mixti paucæ guttæ linguæ inſtillandæ. Præterea operæ pretium faciunt clyſteres carminativi, fotus & inſeſſus emollientes ac pediluvia. *Externorum anodynorum uſus.*

§. IX.

Quæ denique vitio vermium intra canalem inteſtinorum ſtabulantium fit aphonia: facile curatur anthelminticis, ac iis remediis, quæ ſtricturas inteſtinorum demulcent. His enim quieſcentibus, redit loquendi facultas; ſed nondum ſublata cauſa, quam vermes præbent, ſæpius iterum aboletur. Quare ſub quiete ſpaſmorum opera eſt danda, ut ingrati hoſpites convenientibus è corpore proſcribantur adminiculis. *Aphoniæ ex vermibus curatio.*

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Virgo ſpongioſioris habitus, floridæ faciei, ſanguinis & ſuccorum plena, & XVIII. annos nata, aliquando cum menſium patiebatur profluvium in itinere conſtituta, nimio ſemet expoſuit frigori. Domum redux dolore capitis gravativo, turgidis ac rubicundis in facie exiſtentibus vaſis, corripiebatur; noctem tranſigebat inquietam, & mane omni loquendi potentia ſe deſtitutam ſentiebat. Hæc per quatuor durabant dies; quibus nec cibum nec potum adpetebat, ſomno fruebatur turbulento; mens tamen & omnes ſenſus ſibi conſtabant, ac extremæ quoque partes calore perfuſæ erant. Medicus, cum alvum ſtrictiorem deprehenderet, clyſterem protinus infundi, deinde ex vena in pede tuſa tres cruoris circiter uncias detrahi juſſit: ſed aphonia magis invaleſcebat. Ego vocatus, & pulſum adhuc celerem atque magnum animadvertens, venam rurſus incidendam, ſeptemque ſanguinis uncias adhuc mittendas curavi: & poſtea, pulſu ſatis valido exiſtente, eſſentiam caſtorei, cum ſpiritu ſalis ammoniaci & liquore anodyno minerali remixtam, triginta ejus guttas quavis quarta hora ex aqua liliorum *Aphonia poſt menſtrua frigore ſuppreſſa.*

convallium ſumendo, ordinavi. Brevi poſt per totum corpus erumpebat ſudor, facies detumeſcebat, ſomnus erat tranquillior, & continuata per nycthemeron medicina, loquendi facultas omnino redibat.

Observatio II.

Aphonia à pedum refrigeratione orta. Priorem caſum illuſtrat alius, qui ſic ſe habet: puella IX. annorum macilenta, ex refrigeratione corporis maximeque pedum noctu facta, mane in loquendi difficultatem cum linguæ tumore incidit. Præſcripta protinus externa pariter ac interna cephalica & nervina nihil utique ferebant opis. Hinc vocatus ego, cum adhuc frigidos deprehenderem pedes, eos fricari & pediluvio ex aqua ſimplici, furfuribuſque triticeis bis quotidie imponi jubebam: quibus ſpem fallentibus, ſuadebam, ut binæ cucurbitulæ cum ſcarificatione brachiis admoverentur. Quo facto poſt aliquot horas magnum ſenſit levamen; & adhibito ſubinde capitiluvio, quod ex vino cum herba thymi, ſaturejæ, ſerpilli & majoranæ confectum erat, perfectam recuperavit ſanitatem.

Epicriſis utriuſque caſus.

In hoc utroque caſu debetur aphonia congeſtioni ſanguinis ad caput; quæ per partium inferiorum refrigerationem fuit provocata, & quidem majori cum periculo in priori caſu, ubi ſimul cohibita ſunt menſtrua. Adplicata in hiſce caſibus mox ab initio ſpecifica cephalica, volatilia & nervina plus nocent, quam proſunt, ſiquidem ſtagnantem ſanguinem magis commovent, & calefaciunt. Iis potius opus eſt remediis, quæ derivant à capite congeſtionem, & infernarum partium ſtricturas demulcent: quorum primaria ſunt pediluvia & ſanguinis miſſiones. Pediluvia non ordinare ſoleo, ſi pedes exiſtunt frigidi, niſi per frictiones hi paullulum incaluerint. Sanguinis miſſiones in fœminis, menſtrua & horum retentionem paſſis per venæ ſectionem in pede; in tenerioribus autem, quæ lunare nondum perſolverunt tributum, per cucurbitulas cum ſcarificatione brachiis admotas, quæ etiam in pueris & infantibus locum habent, ſummo cum fructu ſæpius inſtitui. Sed notari meretur, ſanguinis detractionem ſufficientem eſſe debere, quoniam, ſi parcior fuerit, plus infert detrimenti: unde eam in priori caſu repetendam putavi. Si pulſuum vehementia adhuc continuat, ſubjungenda antiſpaſmodica; & denique blanda nervina.

Observatio III.

Aphonia à vermibus. Requiſivit haud ita pridem vir egregius & de noſtra arte optime meritus meum ſupra ſingularem adfectum, conſilium, quem in conſpectum dare operæ pretium erit: honeſto loco natus puer, qui vegeta ſemper uſus valetudine nunc XI. complevit annum, nec leviſſimi quidem loquelæ vitii per totam vitam ſuam meminit, ex improviſo loquendi deſtituitur potentia, adeo ut præter verbum *Mama*, quod ſub magno niſu voceque ſubmiſſa profert, nihil omnino articulata voce pronunciare queat. Accedunt inſuper moleſtæ hinc inde tenſiones ſpaſticæ, quæ totum cervicis & dorſi tractum in conſenſum rapiendo inſignem his partibus torporem movendique & flectendi impotentiam inducunt. Medicus tam acerbi mali cauſam in verminoſam rejiciens progeniem varia contra vermes alias efficaciſſima eaque laxantia, roborantia, antiſpaſmodica & præcipitantia adhibuit remedia tantumque profecit, ut dejectis quindecim lumbricis, ciborum adpetentia cum virium aliquo augmento redierit, ſomnus tranquilior & alvus quotidie lubrica ſit; at vero grave iſtud ſermonis impedimentum ſine ulla in melius converſione per quinque nunc hebdomades pertinacius inſiſtit. Ego igitur primo omnium vermium colluviei melius educendæ conſulendum arbitratus, ſequentes ob egregiam vermibuſque contrariam indolem ſuam mihi frequentes pilulas præcripſi, quarum ſeptem bis in ſeptimana, maximeque circa lunæ mutationes propinare juſſi, interjectis pulveribus *ex ſalis amari gr.* XV. *nitri purificati*, *Corallinæ ana gr.* VI. compoſitis. Formula autem pilularum hæc fuit: *Rec. Aſæ fœtidæ, myrrhæ clectæ, extracti tanaceti, rhabarbari, aloes roſatæ, mercurii dulcis, ana drachmam unam, extracti croci gr. ſex. M. F. l. a. cum eſſentia caſtorei Pilulæ ex ſcrupulo No XX.* Denique, ut externe quoque ſuppetias feramus, partes à ſpaſmis nimium debilitatas roborando, per intervalla collo & cervici imponendum ſuaſimus epithema, quod *ex aquæ Anhaltinæ ſpirituoſæ unciis quatuor, balſ. noſtri vitæ uncia dimidia & balſ. Peruv. drachmis duabus* confectum erat. Quorum remediorum uſu per aliquod tempus protracto loquela indies melior redire cœpit.

Epicriſis.

Varia & terribilia ſubinde ſunt, quæ à verminoſa progenie in nervoſarum partium ſyſtemate concitantur ſymptomata, quorum quidem cauſam ego non tam in roſione tunicarum inteſtinalium nervearum, quam potius in exhalationibus acribus cauſticis, quæ ex vermium corpore & excrementis exſpirant, quibuſque omnis generis inſecta ſcatent, reponendam eſſe ſtatuo. Innumera fere ſunt, quæ adverſus peregrinos hoſce & virulentos corporis hoſpites habentur & venditantur remedia; ſed ego præter mercurium dulcem cum purgante, ut reſina gialappæ vel diagrydio ſulphurato mixtum nec præſentiora inveni nec ſecuriora, quam aſam fœtidam, tenacetum, allium, ſemen ſantonici, camphoram & denique lupulum, quæ odore potius animalculis hiſce adverſo, quam alia quadam ſubſtantia ſuam exſerunt operationem.

Observatio IV.

Puer VIII. annorum annuo abhinc tempore corripiebatur variolis, quæ cum & rariſſime adparerent & poſt eruptionem protinus ſubſiſterent, accidit, ut variis exinde morbis fieret obnoxius, maximeque crebris defluxionibus ſollicitaretur ſeroſis, quæ tuſſim, raucedinem & coryzam ſubinde inducere ſolebant. Hæc quidem ſymptomata congruis medicamentis ſæpius fuerunt mitigata; at vero, quum proxime abhinc magna abdominis cum duritie quadam jungebatur intumeſcentia, bis Medicus intra breve ſpatium medicinam exhibuit vomitoriam: ſed infauſto plane effectu; ſiquidem coactas haſce vomitiones non adeo multo poſt excipiebant vomitus ſpontanei, qui cum gravi diarrhœa ſtipati per octo decemve dies miſere noſtrum divexabant. His dein compoſitis, cum ſubitanea viſus obſcuratione tanta linguæ accedebat immobilitas ſermoniſque difficultas, ut ne verbum quidem puer, licet anxie nitens, proferre *Paralyſis linguæ emetico ſuſcitata.*

ferre poſſet. Præter hæc inſignis caput tumor omneſque artus vehemens occupabat tremor & laſſitudo, quæ adeo ingraveſcebat, ut viribus magis magiſque dejectis tandem animam placide exſpiraret.

Epicriſis.

Nullus fere morbus eſt, qui tam dira tamque varia & per multos annos durantia in infantibus poſt ſe relinquit ſymptomata, quam ipſa varioloſa febris, ſi aut variolarum eruptio & ſuppuratio non recte procedit, aut exantlato morbo ſanguinis & humorum maſſa per remedia ſanguinem depurantia aptamque victus rationem, in convenientem temperiem & eucraſiam non redigitur. Hinc certe in praxi medica occurrit frequentiſſime, poſt variolas & morbillos à læſis pulmonibus pectoris morbos, ab affectis viſceribus abdominis tumores & indurationes cum alvi fluxibus, & à tumore glandularum meſaraicarum ſcirrhoſo atrophiam reliquarum partium concitari. Nihil autem eſt abſurdius & periculoſius, quam citra ullam indicationem medicinam exhibere emeticam, qua proh dolor! in noſtro ægroto non modo alvi fluxus fuit proritatus, ſed etiam impurum ſerum ob graviores ſpaſmos ad cerebrum cum impetu propulſum primo nervi optici, dein quoque ſublingualium paralyſin effecit, quibus mors tandem ſupervenit. Ideo vero maxime hanc obſervationem allegare placuit, ut probe conſtet, quantam medicamenta imprudenter adhibita adferant noxam, & quam frequenter medici, quod dicere pudet, morborum imo mortis cauſa exiſtant.

Observatio V.

[A]phonia [ex] inſultu [a]poplecti[co]. Vir octogenarius, habitu corporis ſicciore præditus, ter minimum in anno, ut Februario, Junio & Octobri menſe ſanguinem è vena tuſa emittere ſolitus, vitam ab omni morbo egit immunem, viribuſque & animi & corporis probe ſemper valuit. Hac vero æſtate, cum regiones noſtræ à fervidiſſimo ſolis æſtu præter conſuetudinem incaleſcerent, ſuaſu alius Medici conſuetum illud evacuationis genus neglexit. Sed ſubito inde inſultu correptus apoplectico, arteriis valde pulſantibus, oculis rubentibus totoque corpore æſtuante omnem ſenſum una cum loquendi potentia amiſit. Sub tali rerum ſtatu ego conſultus primo omnium venam in brachio aperiendam, ventrique clyſteres emollientes injiciendos & balſamum vitæ noſtrum, non poſthabitis aliis remediis, ori naribuſque admovendum ſuaſi. Quibus Dei auxilio id effecimus, ut mitigata morbi & ſymptomatum atrocia mente æger ad ſe redierit, præter quod hæſitantia linguæ diutius permanſerit; quam tamen frequenti oris cum vino, cui aliquot balſami noſtri guttulæ inſtillatæ erant, collutione felici eventu ſuperavimus.

Epicriſis.

Quam efficax atque egregium in plurimis ſenum morbis & avertendis & abigendis remedium ſit V. Stio, vel ſola hæc obſervatio evincere poteſt. Neque deficit ratio: in ætate enim provectioribus, maxime ſi firmo adhuc ſtomacho & integra appetentia gaudent, ob exercitationis defectum corporiſque inertiam non tam facile, ut in juvenibus, ſuperabundantis ſanguinis conſumitur copia: & ſi natura ab hoc onere minus ſeſe liberat, neceſſe utique eſt, ut arte ſubtrahatur; quod venæ inciſione perficitur commodiſſime. Perperam igitur & male fundata inductus ratione ſanguinem inter dies caniculares evacuare prohibuit Medicus, quod tamen eo magis fuiſſet neceſſarium, cum ea tempeſtate ſanguis nimius ob auctum expanſionis & orgaſmi gradum facile hinc inde in partibus nobilioribus ſubſiſtere & graves admodum inducere valet ægritudines. Nec dubitandum, quin in noſtro caſu à ſimili cruoris in capitis venis ſtagnatione levior ille apoplexiæ inſultus cum ſermonis difficultate originem duxerit; quo fine ego in curatione adornanda primo omnium venam in brachio tundendam cum præſentaneo ægri levamine commendavi. Dein vero clyſteres emollientes ventri infundere: & ad effræniorem ſanguinis motum compeſcendum aliquot per intervalla pulveris nitroſi doſes porrigere juſſi, ſubjuncto ſimul infuſo theiformi, ex herba meliſſæ, betonicæ, cardui benedicti, floribus ſalviæ & anthos compoſito, quod cum paucis olei macis guttulis ſaccharo infuſis bibere æger debuit. Ceterum hac morbi hiſtoria confirmamur, nulli fere morbo quam apoplexiæ aphoniam ſociari frequentius, adeo ut etiam aliquod tempus poſt non raro remaneat & facillime generetur, ſi à ſtagnante intra caput ſanguine ſerum ſecedens poros cerebri penetrat & radices nervorum relaxando ſenſum motumque earum partium, ad quas nervi excurrunt, hebetat ac labefactat.

CAPUT VIII.

De delirio melancholico & maniaco.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Haud paucos fore arbitror, qui mirabuntur, me affectus, qui natura & ſymptomatibus plane diſſimiles videntur, in uno capite pertractandos ſumſiſſe & ad unam retuliſſe ſpeciem. *Melancholia & mania gradu tantum differunt.* Attentiori vero uſu & obſervatione diſcimus, utrumque morbum ex una eademque origine & cauſa continente, videlicet nimio ſanguinis ad imbecille cerebrum appulſu, ſuboriri & niſi gradu ac invaſionis tempore variare, adeo ut melancholia pro morbo primario, mania vero pro ejus exacerbatione & effectu accidentali habeatur rectiſſime. Id quod etiam quam optime Medicorum agnoverunt veteres. Hinc Trallianus *Lib. I. cap.* 16. nihil aliud eſſe maniam prodidit, quam melancholiam ad majorem gradum redactam, ut propter tam arctam connexionem facillime ex uno morbo in alterum fiat tranſitus. Aretæus *Lib. III. cap.* 5. melancholiam maniæ initium & originem eſſe, illamque incremento magis quam alia cauſa in furorem prolabi perhibet. Quam conſpirationem etiam quotidiana & attentior confirmat obſervatio, cum melancholici, præſertim ſi morbus inveteratus fuerit, perfacile in maniam incidunt, qua ceſſante melancholia rurſus ſeſe prodit, licet poſtea per certas periodos furor revertatur. Neque admodum diverſa eſt ipſa medendi ratio: quicunque enim conſilio & arte cauſam melancholiæ propiorem vel levare vel tollere recte didicit Medicus, ad maniam quoque vel aver-

tendam vel ſanandam admodum exiſtit idoneus.

§. II.

Signa melancholiæ. Ante vero quam meditatio noſtra in interiorem horum affectuum naturam, geneſin & differentiam deſcendat, placet omnino, quibus phænomenis, ſymptomatibus ac notis tam melancholia, quam mania ſeſe prodat & dignoſcatur, ex Veterum, maxime Græcorum monumentis proponere, eo quod hiſce regionibus variæ deliriorum ſpecies admodum olim fuerunt familiares. Nullus vero rectius & accuratius horum morborum deſcripſit hiſtoriam, ipſo ARETÆO, qui Libr. III. inter notas melancholicorum has ponit: quod triſtes, abjecti torpenteſque ſint abſque ratione, ingenti pavore trepident, male ſint animati, vigilent, ſolitudinem ament, in iram proni atque mutabiles ſint, de minimis quibuſque rationem quærentes, nihil largientes, ſed non ita multo poſt ſimplices & prodigi. Addit deinde, alvum plerumque aridam eſſe, jam nihil dejicere, jam vero ſicca, rotunda atroque humore bilioſo circumfuſa; urinam paucam reddi, acrem & bilioſam, multum flatuoſi ſpiritus in præcordiis eſſe, ructus putridos, graveolentes ex ore ferri, nonnunquam & humidum quoddam acre cum bile rejici, faciem impalleſcere, arteriarum motus parvos eſſe, pigros atque invalidos & ægros in ſumendo cibo eſſe avidiſſimos.

§. III.

Signa maniæ. Signa, quæ maniam indicant, idem graviſſimus Auctor ita deſcribit: ad iram excitati maniaci furore penitus inſaniunt, quidam magnum ſpatium decurrunt, nonnulli vociferantur, alii ab hominum conſpectu in ſolitudinem fugiunt & ſecum tantummodo verſantur; alii ſua membra dilacerant. In ſummo ægritudinis impetu variis ſecundum quietem viſis perturbantur, immoderate venerem concupiſcunt & palam ſine ullo aut pudore aut timore concumbunt. Cum vero inclinatus eſt morbus, ſtupidi, quieti, mœſtique ſunt; in notitiam quoque morbi venientes ſua calamitate miſeriaque triſtantur. Et hæc ſunt, quæ morbum aut præſentem aut declinantem comitantur ſymptomata; paucis nunc, quæ in artis exercitio diligentius annotavimus ſigna, maniam antecedentia nos ſuppeditabimus. Inter hæc vero præcipua ſunt oculi rubentes ſanguineque ſuffuſi, palpebrarum inconſtans vibratio, mutati à ſolito mores, ſuperbia vultu, voce & geſtibus ſe prodens, ſtridor dentium, odium erga hunc vel illum ſingulare, ſomnus parvus, cephalalgia vehemens cum auditus excellentia auriumque tinnitu & ſonitu muſico: quo referri etiam meretur inſigne illud, quo increſcente morbo pollent maniaci, membrorum robur frigoriſque tolerantia incredibilis, nec non in fœminis collectio ſanguinis in mammis.

§. IV.

Differentia maniæ à phrenitide. Verum enim vero, cum hæc maniæ ſigna valde etiam communia ſint delirio acuto, quod phrenitidis nomine venit, indicandum omnino eſt, in quo utriuſque diſcrimen ſtatuendum ſit. Si quando igitur in acuta febre delirium eſt, vel in ejus vigore ſequitur & levata febre mens redit, phrenitis appellari ſolitum eſt. Neque id genus morbi aliud deſiderat remedium, quam quod curandæ febri idoneum eſt. Quod ſi autem furor longius recipit ſpatium nullamque febrem junctam habet & ex ſtatu melancholico emergit, maniam dicere affectum in ſcholis medicis uſque eo receperunt. Neque ſilentio prætermittere oportet, dari adhuc inſaniam ſeu deſipientiam, quæ nec melancholiæ, nec maniæ aut phrenitidis nomine recte exprimatur, cujus generis eſt, quæ in homine etiam ſano ab aſſumto narcotico, ut ſolano furioſo ſeu ejus baccis, lolio temulento, hyoſcyamo & ejus ſemine, datura, ut pluribus conſtat exemplis, excitatur; quæ tamen accommodata medicina adhibita brevi remittit penituſque tollitur.

§. V.

Sectio deliriis mortuorum. Ut vero propiores & proprias horum ſingulorum affectuum continentes cauſas, ad quas tollendas unice vera medendi dirigi debet methodus, eo accuratius dignoſcamus, è re omnino erit operæque pretium, ut, quæ in ſectione eorum, qui his deliriis perierunt, inventa fuerunt, proferamus. Notatu vero digna eſt obſervatio, quæ in *M. N. C. p. 234. Dec. II. Ann. 6.* de maniaco diſſecto legitur his verbis: multas in cerebri baſi ad inſtar retis complicatas vaſorum carotidum & vertebralium ramificationes obſervavimus: poſt exemtum cerebrum in pelvi relictæ ſeri cruentati propemodum ſex unciæ fluitabant: elevata deinde digitis in baſi cerebri medulla oblongata & detectis ventriculis à latere ſitis in conſpectum venit plexus choroideus prægrandis, ab utroque latere totam interiorem ventriculorum ſuperficiem perreptans & ex multis inſignibus vaſis ſanguiferis conſtans: ubique hic plexus veſiculis lividis piſiformibus refertus fuit, quæ lanceola apertæ ſerum gelatinoſum fundebant. Sic quoque *Henricus ab* HEER, *Obſ. 3. pag. 45.* de maniaci anatome hæc refert: inventum fuit cerebrum ſicciſſimum, durum & in ſumma parte digitis friabile, flavedine citri æmula undiquaque ad altitudinem digiti tinctum; obſervatum circa ventriculos mollius & humidius: nervorum origines comparuerunt ſiccæ.

§. VI.

Continuata ſectio hiſtoria. Singularis quoque debetur animadverſio anatomiæ phrenitici, quæ in M. N. C. *Dec. II. Ann. IV. obſ.* 162. habetur, ubi veſicula fellis bile picis liquidæ inſtar repleta inventa fuit & ſinus falciformis maſſam polypiformem continebat: pia mater multis vaſis turgida accurate à cerebro ſeparari poterat, tunica longe erat craſſior & amplioribus inſtructa vaſis. Similis ſe mihi obtulit obſervatio ante triginta & ultra annos in ſtudioſo nobili extreme melancholico, qui delirio in ſtatu variolarum accedente moriebatur. In ſectione muſculi totius corporis valde denſi, compacti & robuſti nulla pinguedine obducti, (nam panniculo adipoſo fere carebant,) conſpiciebantur; veſicula fellis tota repleta erat bile craſſa & inſtar picis nigerrima, quem atrum colorem etiam nunc in ſcriniis meis adſervata exhibet: pancreas magnum, craſſum & durum ſe ſiſtebat. Vaſa duræ & piæ matris ſanguine craſſo turgida & in hac varicoſa apparebant, è ſinu falciformi concretio ſanguinis atri in polypoſam ſubſtantiam concreti extrahebatur atque ventriculis cerebri liveſcens ſerum innatabat.

§. VII.

Definitio melancholiæ. Quibus recte & diligenter perſpectis ſedem & interiorem horum deliriorum cauſam jam clarius exponere atque ex his ſuppoſitis ſingulorum non nominalem, ſed realem exhibere definitionem, in proclivi eſt. *Melancholia igitur eſt firmior cum mente alienata phantaſia, certis objectis*

valide

valide inhærens, cum diuturno animi angore, inquietudine, metu & triſtitia ſine ulla cauſa manifeſta juncta, à valde difficili ſanguinis copioſius in cerebro congeſti ac ſtagnantis per vaſa ejus progreſſu oborta. Mania vero eſt violenta inſania cum temeritate & ingenti membrorum robore conjuncta, à vehementiori ſanguinis craſſi, copioſi & melancholici per cerebri vaſa cum magno æſtu tranſpreſſione proveniens. Phrenitis denique eſt inſania cum febre, à ſtaſi ſanguinis inflammatoria in vaſis cerebri orta.

..mania

..phrenitidis

§. VIII.

edes deliriorum.

Sedem igitur omnis delirii in cerebro eſſe, clariſſime intelligitur, quam etiam ipſe Hippocrates *libro de morbo ſacro* probe agnovit, *hac parte*, inquiens, *ſapimus & intelligimus & videmus & audimus, & turpia & honeſta cognoſcimus, & hac ipſa etiam inſanimus.* Nam cerebrum omnino eſt pars illa corporis nobiliſſima, in qua plane occulto & inperſcrutabili modo divina ſapientia eminens & valde ſublime mentis ſive ſpiritus immortalis, neque minus ingenii, phantaſiæ & memoriæ ſenſuumque externorum recondere voluit domicilium. Quamvis vero iſtius principii intelligentis & ſenſitivi natura & eſſentia, ex qua ejus effectus ac facultates profluunt, plane ſit abſtruſa & menti humanæ incognita, id tamen per accuratam & attentam obſervationem didicerunt Medici, quod pro diverſa ſanguinis natura, conditione & motu per cerebri vaſa eminentes illæ facultates animæ tam rationalis quam ſenſitivæ mirifice varient, immutentur & pervertantur, adeoque morum, inclinationum & deſideriorum differentia ex hoc fundamento explicari debeat. Id quod jam olim in diſſertatione *de temperamento fundamento morum & morborum* fuſius deduxi.

§. IX.

iniones dico- n de ſa deliorum.

Quod itaque ad cauſas deliriorum proximas attinet & continentes, Veteres, quibus ſanguinis circuitus ignoratus fuit, varias & plane alienas in medium produxerunt. Ita horum alii atram bilem exundantem ejuſque raptum ad caput, nec non nimiam cerebri ſiccitatem; alii ex recentioribus ſpirituum animalium in melancholia naturam ſiccam & aquæ ſtygiæ æmulam, in furore vero inflammabilem & ſulphuream accuſarunt indolem. Sed noſtro jam tempore non modo corporis, ſed & animi morborum cauſas longe rectius ex ſanguinis conditione explicare novimus, à qua ſententia nec vetuſtiſſimum Auctorem Hippocratem alienum fuiſſe ex *libro de flat.* intelligi poteſt, ubi ſcite dixit: *ſanguis multum confert ad prudentiam, ita ut hæc permutetur & opiniones peregrinæ mentem occupent animumque percellant, ſi is conturbatus & perturbatus fuerit*, & eodem loco *ſanguis ſi in conſtanti habitu conſiſtit, conſiſtit etiam prudentia, eo vero permutato, hæc ſimul concidit.*

§. X.

ma ſtiones nomine u deleant.

Et certe conſtanti obſervatione & experientia habemus comprobatum, omnes illas, quæ animæ adſcribuntur functiones, ad quas ſanæ rationis, ingenii & phantaſiæ vires una cum inclinationibus referimus, ſecundum naturam & ordinem ſeſe habere, ſi ſanguis juſta temperie & quantitate gaudens ad cerebrum delatus per ejus vaſa placido, libero & æquabili fertur itinere, adeo ut hac ratione ſenſus etiam externi, niſi vitium in ipſo organo ſit, recto ordine ſuccedant; has omnes vero nobiliſſimas functiones & immutari & perverti, imminui vel penitus deficere, quando videlicet ſanguis & humores à naturali temperie & quantitate deflectentes ad cerebrum devecti non æquabili & moderato, ſed valde difficili, tardo & impedito, aut nimis celeri & vehementi motu progrediuntur.

§. XI.

Cauſa deliriorum proxima

Quæ cum ita ſint, à vero nos haud aberrabimus, ſi cauſam melancholici affectus continentem in ſanguinis craſſioris nimio ad imbecille & flacceſcens cerebrum appulſu, ſtagnatione & difficillimo progreſſu; furoris vero originem & fundamentum in ſanguinis craſſioris & melancholici vehementiori & impetuoſo per cerebri vaſcula & fibrillas motu collocamus. Cujus aſſertionis veritatem ex infra dicendis, ubi convenientem cauſarum antecedentium & remotarum nexum monſtrabimus, rectius dijudicare licebit.

§. XII.

quæ anatome probantur.

Quum vero jam ſupra ſatis clare & ad oculum per anatomen deliriis defunctorum demonſtratum dedimus, in variis corporibus diſſectis non modo ſanguinis motum per caput immutatum & plane perturbatum fuiſſe, dum vaſa nimio ſanguine infarcta & varicoſa ſe præbuerunt, ut propter ſtagnationem ſerum extra vaſorum alveos effuſum in baſi cerebri ſat magna copia repertum ſit; verum etiam cerebri corticem & medullam ſua textura læſam maleque affectam apparuiſſe; nemo ſane dubitare amplius poterit, & horum affectuum & mortis cauſam in hoc ipſo præternaturali ſtatu ponendam eſſe.

§. XIII.

Cauſæ mediatæ ſunt 1) cerebri debilitas, quam inferunt animi pathemata.

His ita conſtitutis, ſequitur jam ut diſpiciamus, quænam ex reliquis cauſarum generibus ad anomalum illum & plane perverſum ſanguinis per capitis & cerebri vaſa curſum ſymbolum ſuum conferant. Inter has primum locum peculiaris cerebri debilitas, quæ recte dici meretur mediata cauſa deliriorum, obtinet, utpote ſine hac præcedente non tam facile adeo grave motus ſanguinis vitium in hac parte exoriri poteſt. Et hæc quoque præcipua fuit ratio, quare varias has deliriorum ſpecies *in hoc Tomo noſtræ medicinæ ſyſtematicæ*, ubi de morbis atoniæ agitur, pertractandas conſtituerim. Ad illam vero ingignendam præcipue referendi ſunt graves animi affectus, præſertim diuturnus mœror, triſtitia, metus, animique angor ac terror, quorum magna eſt, ſicut ad omnium partium, ita etiam cerebri robur debilitandum & vim vaſorum ſyſtalticam imminuendam potentia. Ad quam claſſem etiam acriores mentis labores atque inopportunæ ſtudiorum cauſa diutius protractæ lucubrationes pertinent, quibus ob diſſipatos ſpiritus ſic dictos animales, ſtaminum, quæ in cerebro & medulla oblongata ſunt, vis motrix & ſenſitiva mirum infringitur. Et inde quoque intelligi poteſt, quare litterati & qui nimium meditationibus indulgent, plus quam plebeii mentis alienationibus ſint obnoxii.

§. XIV.

amor nimius.

Deinde ex cauſis, quæ ad graviſſima diſponunt deliria vireſque animi ac corporis deſtruendo & vaſorum, membranarum ac ſtaminum cerebri tonum debilitando plurimum valent, multum ſibi vendicat veſanus amor, de quo obſervationes

vationes legi poſſunt apud FOREST. *lib. X. obſ.* 29. *&* 30. BARTHOLINUM *Cent. II. hiſt.* 69. it. apud VALERIOLAM *Lib. II. obſ.* 7. Maximam tamen noxam infert amor in fœminis viri potentibus ſed nondum nuptis,qui à genitalis liquoris, ſub otioſa maxime & lauta vita liberalius in glandulis vaginalibus ſecreti, longiori mora & corruptione provenit, quod teſtantur obſervationes, quales exſtant apud PLATERUM *Libr. I. prax. cap.* 3. *Gregor.* HORST. *T. II. op. Lib.* 2. *Obſ.*68. *&* EPHEM. *Obſ.* 126. *Dec. II. Ann. X.* Cum enim lege commercii, quod animæ cum corpore ejuſque fluidis & ſolidorum motu intercedit, ex copioſius congeſto & ſtagnante in organis ſpermaticis ſemine imagines & ideæ venereæ in phantaſia excitantur, fit omnino, ut phantaſia firmiſſime hiſce ideis inhærente uſus rationis ſæpius minuatur & invertatur. Neque plane de nihilo eſt ſtatuere,ſpirituoſum ſeminale liquidum mora corruptum per vaſa lymphatica redire ad ſanguinem & quaſi ex conſymboliſmo fluidum illud, quod in ſanguine, cerebro & nervis motibus & ſenſibus præeſt, contaminare, ut hac ratione ingens virium oriatur dejectio.

§. XV.

nimia ſeminis profuſio. Porro obſervationes teſtantur medicæ, à nimia ſeminis tam voluntaria, quam involuntaria profuſione morbi tum melancholici tum maniaci profluxiſſe originem. Ita *Henricus ab* HEER *obſ.* 60. exemplum ſexagenarii producit, qui à nimia ſeminis ſub diebus canicularibus profuſione melancholicus redditus eſt, & FORESTUS *in Obſ.lib. X. obſ.*25. juvenem quendam melancholicum media æſtate juvenculam uxorem ducentem & ex effreni veneris uſu in furorem coactum fuiſſe refert. Nam nihil notius eſt, quam quod ſemen delibatiſſima & agiliſſima ſanguinis pars ſit eandemque fere indolem cum fluido nervorum habeat; unde etiam fieri obſervamus, ut ab immodica ſeminis profuſione & ſenſuum functiones & ingenii vires mirum debilitentur, imo etiam alii, qui ex cerebri vitio naſcuntur, morbi progignantur.

§. XVI.

hæreditaria diſpoſitio. Multum quoque noſſe refert, deliria quæ diutius protrahuntur, certis familiis admodum eſſe ſolennia, adeoque ad morbos hæreditarios, qui à parentibus ad liberos transferuntur, juſtiſſime referri. Quorum morborum, ut ego quidem arbitror, vix alia ſubeſt cauſa, quam quod morbida & invalida partium ſolidarum & motricium natura ac textura per nativitatem propagetur, maxime ſi generationis tempore his affectibus parentes correpti fuerint.

§. XVII.

narcotica & opiata. Nihil vero tam celeriter & inopinato, etiam ſine ulla cauſa præcedente, ſanum ceteroquin hominem in dementiam præcipitare poteſt, quam narcoticum ſive ſtupefactivum, inſcienter adſumtum. Hinc res per experientiam ſatis nota eſt, quod à ſemine daturæ, hyoſcyami, à baccis belladonæ &c. brevi tempore perfecta amentia induci poſſit. Si quis vero paulo curioſior fuerit in nocentiſſima horum energia inquirenda, conſulat obſervationes de his paulo diligentius conſcriptas, quales reperiet in M.N.C. *Dec.III. Ann. III. obſ.* 170. WILLISIO *de anim. brut. Cap.* 12. *p.*2. MATTHIOL. *in Dioſc. p.* 756. 988. LOBELIO *in novis ſtirpium adverſariis*, BORELLO *Cent. IV. obſ.* 45. HELMONTIO lib. *demens idea.* Neque exercitatioribus Medicis ignotum eſt, eas medicinas, quæ opium habent, in delirio improvide datas illud magis intendere & contumacius reddere, tantum abeſt, ut componant, aut levamen afferant. Cujus plane peculiaris effectus rationem invenire non adeo obſcurum eſt, ſi conſideramus, hæc ipſa remedia ſulphure quodam abundare valde vaporoſo, naturæ adverſo atque graveolente, quod calore reſolutum in corpore in exhalationes explicatur, quæ minimis cerebri & nervorum poris profundius inſinuatæ fluidi ibi puriſſimi vim motricem & fibrillarum nervearum elaterem labefactant, adeo ut omnium ſenſuum & motuum notabilis fiat defectio atque inverſio.

§. XVIII.

Ad deſtruendum cerebri vaſorum & ſtaminum naturalem tonum ac tenſionem multum quoque prægreſſi morbi, præſertim acutæ febres faciunt. *prægreſſi morbi.* Hinc quid obſervatione frequentius eſt, quam quod poſt febres ardentes, præſertim diutius protractas, poſt febrem ſic dictam Hungaricam, ſynocham putridam, cholericam ſeu cauſum, interdum quoque poſt varioloſam, phrenitides & ex hiſce demum chronicas deliriorum ſpecies proficiſci. Cujus effectus ratio ex facili inde poteſt repeti, quod ſub tanto febrili æſtu, qui plerumque cum aſſidua vigilia conjunctus eſt, nerveum fluidum, quod tam ſenſibus quam motibus perficiendis ſpeciatim dicatum eſt, diſſipetur. Læditur quoque exinde non parum ipſius cerebri fibroſa textura & ſtructura, ut deinde nec ſecretio liquidi animalis rite perfici poſſit.

§. XIX.

Ultimo loco, ad cerebri imbecillitatem & fluidi nervei vitiatam indolem immodicus ſpirituoſorum potulentorum abuſus & inde profecta ebrietas multum momenti adfert, quare etiam non minus eleganter quam vere ebrietas à SENECA epiſt. 83. dicitur inſania, *vinolentiam*, inquit, *crudelitas ſequitur, violatur enim exaſperaturque exinde ſanitas mentis.* *Ebrietas.*

§. XX.

Ordine jam accedimus ad eas cauſas inquirendas, quibus ſanguinis motus ex partibus inferioribus impetuoſius ad caput urgetur, inter quas nihil omnino, quod tam ſubito melancholiam in maniam convertere, aut ſilentem reſuſcitare paroxyſmum valeret, reperimus, quam vehementem iram, qua majorem in maniacis cauſam vix ullam eſſe jam olim GALENUS *Lib. VI. aph.*23. reputavit, præſertim ſi vana ſuperbiæ opinio & faſtus, odium & vindictæ cupiditas jungantur. Equidem melancholici natura ad iram concipiendam difficiles ſunt; qua tamen ubi ſemel data occaſione accenſi ſunt, tam efferato furiunt impetu, ut niſi ægrius componi poſſint. Nocet vero ideo maxime melancholicis ira, quia ſanguis eorum craſſior atque compactior in vehementiſſimum adactus motum ſubtilem teneramque cerebri texturam graviter lædit nec tam facile ſiſti curſu ſuo poteſt. *1) Sang[uinis] cong[e]ſtio ad c[a]put; qu[a]e produci[t] ira.*

§. XXI.

Hunc cenſum quoque ſubit frigus externo corpori, maximeque inferioribus ejus partibus improvide admiſſum. Cui quantum debeatur in affectibus noſtris ſuſcitandis teſtari videntur ipſi melancholicorum paroxyſmi & exacerbatæ invaſiones, quas nunquam fere non horripilatione *externum frigus.*

&

& frigoris ſenſu in externis partibus prægreſſo ſuboriri conſpicimus. Nec adeo difficile erit, ex accuratiori horum penſitatione ſæviſſimorum ſymptomatum, quorum luxurians in melancholicis progenies eſt, rationalem ſuggerere ætiologiam: quodſi enim ſub tali horrore frigoriſque ſenſatione extremus corporis habitus ſpaſmo quaſi conſtringitur, ſanguis propter anguſtiora ſpatia minoreſque vias majori ad interiora vi & impetu fertur, abhinc vero in vaſis majoribus, maximeque pulmonibus, corde & cerebro ſubſiſtens pro horum locorum varietate varias creat moleſtias. Ita circa præcordia anxietates oppreſſivas, ſuſpirioſos anhelitus, cordis tremorem ac palpitationem, in capite vertiginem & gravitatem, oculorum ferociam, longas vigilias variaque & uni rei infixa infert phantaſmata.

§. XXII.

cretio- m ſan- ınea- m ſup- ſſiones. Neque minus referri huc merentur excretionum ſanguinearum tam naturalium quam artificialium in utroque ſexu imminutiones aut ſuppreſſiones; quare ab omiſſa in plethoricis, quæ antea conſueta fuit, venæ ſectione pariter ac ab irregulari hæmorrhoidum vel menſium ſucceſſu, vel his imprudenter cohibitis, aut narium hæmorrhagia improvide ſedata melancholiam originem repetiiſſe certa experientiæ fide conſtat. Nec diſſimili ratione res ſeſe habet, ſi quando poſt exantlatos partus labores parcior ſuccedit vel plane ſupprimitur lochiorum fluxus, vel etiam ſi circa pubertatis annos menſes difficilius erumpunt. Exinde etiam ſæpius & melancholiam & maniam ſubortam confirmant obſervationes, quarum innumeræ à probatiſſimis auctoribus proditæ leguntur. Ita Hippocrates, diutina edoctus experientia *lib. de ſuperfœtat. T. I. cap.* 24. ſcribit: ordinaria ſanguinis evacuatio intercepta furere facit. Forestus *libr. X. obſ.* 23. *&* 24. item Binningerus *Cent. I. obſ.* 37. à menſibus ſuppreſſis maniam ortam adnotarunt & *Zacutus* Lusitanus *Lib. I. prax. admirand. obſ.* 37. *&* 57. poſt hæmorrhoidum ſuppreſſionem melancholiam & maniam ſecutam retulit. Siquidem à ſanguine ſtagnante & copioſius circa inteſtina congeſto horum tunicæ nerveæ compreſſæ ad ſpaſticos ſtimulantur motus, quorum vi ſanguis congeſtus per metaſtaſin ad ſuperiora, maximeque ad caput tranſprimitur. De quo inverſo ſanguinis redundantis motu elegans apud Hippocratem *lib. de virgin. morb.* extat locus, qui dignus eſt ut hic tranſcribatur: *Virgines nubiles & maturæ viro delirium, ut dæmones quoſdam videre ſe putent, magis patiuntur, una cum menſium deſcenſu, antea non valde hinc afflictæ. Poſtea enim ſanguis in uterum confluit velut effluxurus: cum igitur oſculum exitus non fuerit apertum, ſanguis autem amplius influxerit propter cibos & corporis augmentum, tum ſanguis non habens effluxum præ multitudine reſilit ad cor & ad ſeptum tranſverſum. Cum igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, poſtea ex torpedine delirium apprehendit.*

§. XXIII.

2) malum hypochondriacum & hyſtericum. Ex quibus jam dictis & adductis facile reddi poterit ratio, quare & mali hyſterici & hypochondriaci melancholia frequentiſſimum ſit ſymptoma. Res enim in theoria medica pervulgata & ſatis perſpecta eſt, ex atonia viſcerum & impeditiori ſanguinis craſſioris ac copioſioris per hæc tranſitu ſpaſmos & flatus in abdomine progigni, à quibus tanquam ex fonte omnia illa, quæ hypochondriacis & hyſtericis obveniunt pathemata profluunt & derivari poſſunt.

§. XXIV.

Hiſce expoſitis reſpiciendum erit ad ea, quæ ad ſanguinis craſſioris geneſin & ſtagnationem in partibus multum conferre valent, inter quæ primo loco otium & vitam laboris expertem ponendam eſſe arbitramur, quæ tam ad ingignendum morbum hypochondriaco-hyſtericum, quam ad ſubſequens inde delirium plurimum omnino valet. Sicut enim conveniens corporis exercitatio egregium ſolidis partibus robur addit, humoreſque fluxiliores reddit & vegetiorem eorum circuitum promovet; ita ex hujus defectu vires corporis cum omnibus ſuis functionibus labefactari, ſalutares & naturæ ſolennes excretiones imminui, humores ſubſiſtere ac mora craſſiores ac lentiores fieri quotidiana obſervatione deprehendimus. Quæ omnia longe graviora fiunt, ſi jungitur ſolitudo & homines ab omni converſatione remoti vivunt in ſe quaſi converſi; tum enim variæ menti inanes & minus jucundæ imagines falſæque ideæ, cum quibus ægre colluctandum eſt, ſiſtuntur. *3) ſanguis craſſior, quem ingignit vita ſedentaria.*

§. XXV.

Neque ex cauſis remotioribus eſculenta & potulenta excludenda ſunt. Quodſi enim ob exceſſivam acidi in ventriculo progeniem homines voraces ſunt, nimium adpetunt, aut craſſioris texturæ cibos, induratos minuſque ſolubiles & flatulentos adſumunt, nec tamen ſufficienti potu utuntur, crudiores inde compactioreſque humores, qui materiam & pabulum noſtris præbent affectibus, ingenerantur; à quibus in ſanguinem adductis ſtamina & fibræ carneæ rigidiores, duriores & ad motum exercendum minus promtæ ſunt & idoneæ. *Victus craſſior.*

§. XXVI.

Illud præterea ex meis obſervationibus ad naturam melancholicorum & maniacorum explicandam adjiciendum putavi, quod illorum ſanguis è vena emiſſus calidior & ater obſervetur, qualem etiam Ettmullerus *in collect. Pract.* p. 993. invenit & Lindanus adnotavit, dein quod tardius & parcius ſerum deponat atque in lance ponderatus gravior ſit, lentius evaporet & plus craſſi magmatis, quam ſerum ſanorum relinquat. Fæces alvi quod attinet, hæ plerumque parciores ac duriores, coloris ex rufo obſcurioris, quandoque etiam gryſei, urinæ vero, quæ ſub acceſſione minguntur, tenuiores ac leviores obſervantur. *Quæ ſit ſanguinis & excretionum conſtitutio.*

§. XXVII.

Quod attinet ſubjecta hiſce mentis affectibus præ aliis obnoxia, notari meretur, homines non modo tardos, ſtupidos & obliviosos, ſed ſæpius quoque valde ingenioſos, poetas, philoſophos, & qui profundioribus matheſeos & algebræ ſtudiis nimium delectantur, melancholico affectu corripi. Contra vero per experientiam liquidum eſt, eos, qui temperamenti melancholico-cholerici habituque corporis macilento præditi ſunt, ſtrictiores ac tenſiores fibras cum celeriori arteriarum pulſu obtinent, nec non qui promto in iram animo quotidiana fere domeſticorum altercatione, præſertim inter cibum, facile fortiterque commoventur, in furorem proniores exiſtere. Neque tamen prorſus excludendi ſunt *Subjecta deliriorum.*

natura languidi, debiles animoque timidi & humidiori ac laxiori carne inſtructi, quod vel exinde clarius apparere arbitror, quum virgines & mulieres, maxime ſi menſtruæ aut in puerperio lochialis excretionis vitio laborant, morbis cum mentis alienatione junctis valde videamus expoſitas. Nec denique ſanguineos, ut perite monet HIPPOCRATES *lib. II. epid. 6. Sect. 3.* & GALENUS *lib. III. de locis affectis cap. 6.* à melancholico & hypochondriaco malo immunes eſſe, itidem attenta confirmamur experientia.

§. XXVIII.

Prognoſis delirii à cauſa morali.

At vero, quum ad ſpecialem mentis morborum indolem ac genium rite dignoſcendum & abhinc judicium de ipſorum eventu & curatione recte formandum multum omnino faciat, valde diverſas, quæ ſe offerunt, circumſtantias probe cognitas perſpectaſque habere; conſiderandum maxime omnium erit, num morbus à cauſa magis morali ſive animæ, quam phyſica ſive corporis vitio ſuam repetat originem atque fomentum. Nihil enim in artis exercitio occurrit frequentius, quam ut primam morbi cauſam ſcrutantibus nobis referatur, celerrimas & ſubitaneas animi commotiones, iram, terrorem, diuturnum mœrorem & angorem, vel etiam veſanum amorem occaſionem malo & primam originem ſubminiſtraſſe. Quibus ſi cerebri & internorum ſenſuum à parentibus accepta imbecillitas, vel notabile in diæta vitium, ut ebrietas, multa corporis refrigeratio, aut immodicus veneris uſus acceſſerint, non novum certe & inſolitum eſt, homines ceteroquin ſanos & vegetos, nullo manifeſto morbi chronici indicio apparente, in ejuſmodi mentis morbos illabi, illapſos difficulter admodum, & niſi lento gradu ex iis emergere. Quod enim ſi incidit, morbum magis idiopathicum & eſſentialem eſſe, adeoque ipſum mentis domicilium inſigni labe affici pro certo habendum eſt.

§. XXIX.

Symptomatici ex malo hypochondr. vel hyſterico orti.

Verum melior convaleſcentiæ ſpes apparet, ſi delirium melancholicum eſt ſymptomaticum & affectionem in viris hypochondriacam, in fœminis hyſtericam comitatur, quod cognoſcere licet, ubi ſpaſmis, flatibus, borborygmis & ructibus prima infeſtatur regio, diaphragmatis cum anxietate fit compreſſio, alvi adeſt durities & moleſtæ hypochondriorum cum reniſu diſtenſiones urgent; quibus haud raro lancinantes capitis dolores, vertigines, aurium ſuſurrus cum multis vigiliis jungi ſolent. Eadem facilioris ſanationis ſpes eſt, ſi ex intermittente febre perperam curata, aut ſuppreſſo menſium, lochiorum vel hæmorrhoidum fluxu, aut etiam à ſumto narcotico inſania ſua ſortitur incunabula; hæc enim, convenienti medicina adhibita & excretionibus illis naturalibus iterum revocatis, egregie mitigatur aut prorſus depellitur.

§. XXX.

Differentia & prognoſis ratione graduum.

Præterea, ſicut omnes cerebri ac ſpirituum morbi ſuos habent gradus vel remiſſiores vel intenſiores ſuaſque ſervant periodos, quibus per intervalla redeunt; ita pariter in ſingulis amentiæ ſpeciebus hoc animadvertere licet. Quando igitur leviores ſunt acceſſiones & incipientes, non adeo difficile in curando eſt negotium; quo diutius vero inhærent & altiores egerunt radices, eo eſſe pertinaciores & curatu difficiliores, imo, ſi parum habent remiſſionis, probe inſanabiles, certiſſimum eſt. Temporis enim diuturnitate ipſa mentis & liquidi nervei ſedes, cerebrum ſtructura texturaque ſua ita invertitur, ut niſi ſummo artificio reparetur. Quod vero tam rara delirantibus contingat curatio, hanc ſubeſſe puto rationem, quod maniaci Medicos plerumque reſpuunt & ipſa medicamenta vano veneni metu averſantur; melancholici autem, & præſertim hypochondriaci medicamentis nimium indulgendo nova quotidie à Medicis, quos ſæpiſſime mutant, adſumunt, adeoque in pejus res ſuas ipſi convertunt. Peſſimum porro, quod auctiorem & deſperatum maniæ gradum indicat, ſignum eſt, quando maniaci poſt profundiorem ſomnum jugiter delirant, nec validiorum remediorum, ut purgantium & emeticorum, nec intenſioris frigoris vim ſentiunt. Et ſi tandem plenaria virium ex ſomni defectu & longo jejunio fit fatiſcentia, vel, ſi epileptici, convulſivi aut ſoporoſi affectus ſuperveniunt, mortem ante portas eſſe cenſendum eſt.

Ratio difficilis curationis.

§. XXXI.

Prognoſis delirii recidivantis.

Deinde non ignorata perito Medico erit hæc peculiaris mentis morborum indoles & ab aliis differentia, quod longo interdum ſpatio plane ſileant & intermittant, ita prorſus, ut homines perfecte ſani mentiſque compotes interea habeantur; certis vero temporum periodis, maxime circa ſolſtitia & æquinoctia, ſub quibus exorti fuerunt, revertantur. Quodſi vero talis morbi genius eſt, neutiquam de ſalute deſperandum eſt, ſi modo Medicus malum radicitus exſtirpare ſatagat & ipſe æger obſervanda probe obſervet. Audiamus de hoc acutiſſimum ARETÆI judicium, quod *lib. III.* his verbis expreſſum legitur: *furor & intermittit & diligenti curatione radicitus evellitur, ſed intermiſſio non ſincera eſt, quando per ſe furor deſinit, cum non congruenter aut medela, aut temporis anni clementia curatur. Nonnullos namque qui penitus ſoluti morbo videbantur, aut veris tempus, aut error in victu, aut ira caſu aliquo prorita denuo ad furorem revocavit.*

§. XXXII.

Maniaci raro aliis morbis implicantur.

Singularem deinde meretur animadverſionem, quod natura apud maniacos interdum optime ſuas tum naturales tum vitales obſervet functiones, ut ideo nonniſi raro alio corripiantur morbo, utut plurimæ ad morbos diſponentes externæ cauſæ non deficiant. Inde quoque delirantes non facile epidemice graſſantibus morbis ſunt obnoxii. Neque deſunt exempla eorum, qui ſub gravibus his mentis affectibus ad ſeptuaginta & plures annos vitam produxerunt.

§. XXXIII.

Solutio deliriorum.

Fit nonnunquam, ut ſolius naturæ bene valentis beneficio ſine ulla remediorum ac Medicorum ope dictorum mentis morborum, per criticas ſanguinis ſive per nares ſive uterum, ſive anum excretiones, ſalutaris fiat ſolutio; quæ eo certior evenit, ſi ab illarum ſuppreſſione originem malum duxerit, rectiſſime id obſervante HIPPOCRATE, qui *Sect. VI. aph. 21.* hæmorrhoides & varices inſaniam ſolvere, perite prodidit. Nec mihi ignota ſunt exempla, ubi nonnulli gravi melancholia hypochondriaca in juventute affecti, provectiore ætate hæmorrhoidum fluxu accedente immunes manſerunt. Ex quo etiam fit, ut alvi fluxus & dyſenteria hiſce morbis ſæpe finem faciant, veriſſimo teſte HIPPOCRATE *Sect. VII. aph. 5.*

aph. 5. Quod ego pariter mea ipſius experientia confirmare poſſum, quum pronuper in juvene ex terrore in ſtuporem mentis delapſo maniam ſubortam in diarrhœam feliciter terminatam viderim. Præter hæc digna eſt, quæ probe teneatur, obſervatio ab eodem HIPPOCRATE *Sect. V. aph.* 65. propoſita: *quibus tumores in ulceribus apparent, non inſaniunt; his autem derepente diſſipatis inſaniæ fiunt.* Cujus inſignem fidem faciunt aliæ hiſtoriæ, quæ ſcabie & puſtulis in cute ſubortis melancholiam decreviſſe memorant. Ita puellam maniacam per ulcera in crure orta curatam refert FORESTUS *lib. X. obſ.* 24. ſicut è contrario ab occluſo ulcere melancholiam cœpiſſe auctor eſt AMATUS LUSITANUS *Cent. II. obſ.* 47.

CURATIO.

§. I.

[Ind]icatio- [nes] cura- [tor]iæ.

Quod ad rectam & ſecuram medendi methodum attinet, hæc ſicut unice cauſis morborum tum avertendis tum removendis debet eſſe ſubnixa, quum ex cauſis cognitis indicationes curatoriæ & accommodata deſumi debeant remedia: ita vix alia via in percurandis mentis affectibus procedendum eſſe cenſemus. Jam vero ſatis evidenter in ſuperioribus demonſtratum dedimus, cauſam delirii tam timidi, quam furibundi proximam & continentem in impetuoſo ſanguinis & humorum ad imbecille caput motu, eorumque vel difficiliori, vel nimis accelerato per vaſa cerebri tranſitu, quem preſſo pede varii turbatæ phantaſiæ effectus ſubſequuntur, ponendam eſſe; quare curationis ſcopi, qui tum ad præcavendos tum amoliendos hos morbos faciunt, præcipui habendi ſunt, ut 1) ſanguinis in cerebro nimia copia congeſtus abhinc ad inferiora derivetur æquabiliſque ac liber ejus per caput & univerſum corpus progreſſus procuretur, 2) ut cauſæ materiales & occaſionales, quæ naturalem ſanguinis temperiem pervertunt ejuſque metaſtaſin ſeu palindromen efficiunt, removeantur & conſuetæ, naturales & ſalutares excretiones in ordinem redigantur, 3) ut cerebri vaſis ac membranis vis naturalis ſyſtaltica, quæ nimis dejecta eſt, reſtituatur.

§. II.

[V]eterum [op]tima de- [li]riorum [co]gnitio & [cu]ratio.

Ante vero quam intentionem hanc feliciter & cum laude exſequamur, monendum eſſe duco, antiquiſſimos artis noſtræ antiſtites, maximeque Græcos, in affectibus hiſce tam recte dignoſcendis, quam perſanandis noſtri temporis Medicis longe eſſe præferendos, eo quod non modo ex tanta deliriorum in ſuis regionibus ubertate & frequentia majorem ſibi experientiam adquirere, ſed ipſorum quoque remediorum vires ac virtutes melius explorare potuerint. Id quod vel ſolus ſuo confirmat exemplo HIPPOCRATES. Hic enim primum *lib. de inſania* veram deliriorum cauſam ita delineat: *poſtquam*, inquit, *cerebrum derepente calefactum fuit, ſanguine in venis efferveſcente, inſomnia vident horrenda & facies flammeſcit, oculi rubeſcunt & mens aliquid mali operari cogitat. Cum autem ſanguis rurſus ad venas diſperſus fuerit, quieſcit.* Quibus perite dictis dein præſtantiſſima ſubnectit præſidia, dum *in eodem libro* V. Snem, aquæ potum, & veratri potionem &c. plurimum commendat. Nec ab hac ſimpliciſſima medendi methodo diſcedunt reliqui veteres medicinæ ſcriptores. Quod ſi enim monumenta ipſorum curatius evolvendo deliriis medendi rationem inquirimus, ſimpliciſſimis certe remediis, ut ſunt venarum ſectio, balnea ex aqua dulci parata; aquæ puræ & mineralium fontium potus, lac & ejus ſerum, evacuationes tum leniores, tum pro circumſtantiarum ratione validiores, ad ferales iſtos affectus debellandos ſummo cum fructu eos frequentiſſime uſos fuiſſe deprehendimus.

§. III.

Quid de V. Sne ſtatuerint veteres.

Ex univerſa vero remediorum claſſe nullum eſt, quod ab antiquis ad ſedandos hos perniciales capitis morbos magis celebratum ac laudatum eſt, quam venarum ſectio, de cujus utilitate & adminiſtratione elegans exſtat locus apud TRALLIANUM *lib. I. cap.* 17. qui dignus eſt, ut commemoretur: *melancholia*, inquit, *ex copia ſanguinis fit, ſi habitus corporis tenuis, ætatis vigor, ſi hæmorrhoidum vel menſium ſuppreſſio, ſi facies multo quam antea rubicundior eſt venæque magis turgeſcunt, tunc ante omnem aliam curationem ſine cunctatione ſanguis mittendus eſt & venæ ſectio, ſi vires robuſtæ ſunt, ſatis generoſa. Si vero vires talem non tolerant, neceſſe eſt bis aut ſæpius paulatim educere. Si vero humor ſanguineus cerebro quaſi impactus ſit, tunc audacter venam in fronte ſecabis.* Sed cedro dignam & apprime utilem addit cautionem, ne ante convenientem corporis vacuationem id fiat: *nam*, ait, *ſi circa caput aliquid moliri cogites prius quam totum corpus recrementis liberum reddideris, offendes magis quam juvabis, copioſiorem materiam ad partem affectam attrahendo.*

§. IV.

Quod ulterius oſtenditur.

Eſt quoque dein ex Græcis ARETÆUS, qui V. Snem ſummum in curanda melancholia remedium, interpoſitis valde utilibus cautelis, ita deprædicat: *Si craſſus, bilioſus & ater eſt ſanguis, vena utique ſecanda eſt; verum non eodem die, ſed aliis diebus repetendo, quantum ſatis eſt ſanguinis detrahatur: eodem vero die modum ſanguinis mittendi vires declarabunt: medio tempore corpus, quo aliam evacuationem ſuſtinere valeat, liberalius nutriatur: ſi ſunt graciles & ſanguinis inopes, paulum ſanguinis mittendum, quatenus videlicet V. Snem vires ſentiant, ſed nullam noxam earum tenor accipiat: quocirca, ſi plus, quam decet, ſanguinis effuderis, natura cibi penuria de propria ſede dilabitur, hoc eſt, labefactatur.* Neque aliud remedii genus ad peſſimos animi morbos vincendos opportunius magiſque neceſſarium exiſtimat CÆLIUS AURELIANUS *lib. I. cap.* 5. ubi præter phlebotomiam maxime omnium ſimul ſcarificationem cum hirudinum adpoſitione commendat his verbis: *cum ſtatus paſſionis apparuerit, detonſo capite atque raſo cucurbitam infligimus, adjuncta ſcarificatione.* GALENUS quoque V. Snem in ea melancholiæ ſpecie præſcribit, quæ ſedem in venis habet & univerſum corporis habitum occupat, cum è contrario Arabes in ea curanda particulares ſanguinis per venas jugulares, frontis, temporum, evacuationes præ reliquis laudant, vel cucurbitulas cum ſcarificatione humeris applicant, vel etiam hæmorrhoides hirudinibus referant.

§. V.

Noſtra de V. Sne ſen-

Hanc methodum ſequuti ſuperioris ſeculi excellentiſſimi Medici FERNELIUS, RIVERIUS, MERCU-

centia & admonitio.

Mercurialis, Hornius, Sylvaticus, *Joann.* Fortis, Ballonius, idem remedium tum ad avertendos, tum ad ſanandos hos morbos efficaciſſimum omnibuſque aliis longe anteponendum eſſe uno ore confirmant. Et profecto, ſi meam hoc loco interponere licet experientiam, inter præſtantiſſima hiſce morbis accommodata auxilia jure meritoque habendam eſſe ſanguinis miſſionem cenſeo, hac tamen obſervata cautela, ut, ſi ſanguinis craſſi & grumoſi adſit redundantia, primo vena in pede, dein, interjectis aliquot diebus in brachio, tum in capite, vel in collo vena jugularis provide ſecetur, aut ſtylo ſtramineo naribus intruſo ſanguinis proritetur profluvium. Tandem etiam venam in fronte hoc modo pertundere expedit, ut collo prius deligato faciei venæ inflentur & dein lancetta non adeo acuta, ne pericranium lædatur, ſed obtuſa inciſio fiat.

§. VI.

Balneorum à veteribus commendatio.

At vero ſunt adhuc alia, quæ tam in affectu melancholico, quam maniaco ob ſingularem, quam præſtant opem à Veteribus ſumme commendantur remedia, quæ inter præcipue eminent balnea; quo nomine non modo univerſalia, ubi corpus totum, vel ad præcordia tantum in aquam tepidam immittitur, verum etiam particularia, ut ſemicupia & pediluvia debent intelligi. Videamus igitur, quid Veteres de hoc remedii genere in ſcriptis ſuis prodiderint. Primo vero omnium *Alex.* Trallianus *lib. I. Cap.* 17. eximias ipſi laudes in melancholia tribuit: *Dulcium*, inquit, *balneorum uſus, ſi quid aliud, melancholicis opitulatur. Sed ægri in balneo immorentur diutius ac in calidam deſcendere cogantur; omnino etiam, ſi æſtas fuerit, in eo diutius deſideant.* Pari ratione Alpinus, *lib. VII. Cap. V.* melancholicos in aquis ſponte calidis ſæpe commorari jubet: *Raræ enim*, ait, *& molles carnes ad ægritudinis remiſſionem maxime faciunt: verum ſiccæ ac denſæ melancholia laborantibus carnes ſunt.* Ex Methodicis quoque eſt *Proſp.* Alpinus, qui melancholicos tepidis balneis tum in univerſum corpus, tum præcipue ſupra capitis ſuturam ſtillantibus perfecte ſanatos memorat. Vid. *lib. de Med. Ægypt.* p. 115. Haud diſſimili ratione ad maniam ſedandam Veteres balnea præſcripſerunt, uti factum fuiſſe videmus à Cælio Aureliano, qui uſum aquarum naturalium, ut ſunt nitroſæ, maniacis ſummopere ſuadet, idque eo magis, ſi odoris non tetri fuerint, quo capitis membranæ quatiantur. Quod itidem exemplo ſuo comprobat Galenus, qui *lib. ſuo de locis affect. cap.* 9. ſolo uſu balnei ex aqua tepida parati plurimos ſe melancholicos & maniacos perſanaſſe gloriatur.

§. VII.

Operationis ratio.

Quod vero etiamnum balnea ob egregiam virtutem ſuam maximam mereantur commendationem, facile quiſque agnoſcere poterit, ſi ipſorum operandi modum accuratius paulo conſiderare velit, qui in eo conſiſtit. Inſaniæ, quæ atrabilarios per intervalla invadit, acceſſio vix ob aliam contingit rationem, quam quod per vehementiorem partium fibroſo-nervearum in extremis & infimis partibus conſtrictionem ſanguis ad ſuperiora cum impetu feratur; unde etiam ſuo jam tempore Hippocrates *Sect. I. aph.* 56. in atrabilariis morbis periculoſos humorum à loco ad locum decubitus eſſe prodidit, qui vel paralyſin, vel convulſiones, vel inſaniam portenderent. Jam vero, quum aquæ moderate calidæ duras ac ſtrictas partes, præſertim in inferioribus locis, emolliendo ac relaxando impetum ſanguinis ad caput non modo imminuunt atque avertunt, verum etiam vaſa ampliora reddendo humorum decubitum à capite inferiora verſus deducunt, ut dein, libero æquabilique humorum circuitu tum per univerſum corpus, tum quoque ad extimas ejus partes revocato, corpus perſpirabile fiat; dubitare haud licet, quin in tali caſu à balneorum uſu multum ſperandum ſit auxilii.

§. VIII.

Præparandi methodus.

Quod ad rectam & optimam balnea præparandi methodum attinet, ex dictis facile poterit intelligi, aquas leviores ac ſubtiliores, quibus pluviales & fluviatiles annumeramus, ad præfixum ſcopum rite obtinendum, aquis fontanis & durioribus longe eſſe meliores. Et in eo quoque ratio videtur poſita, quare thermæ minerales, quæ præter tenuioris indolis aquam ſal ſubtile alcalinum minerale in ſinu fovent, quales ſunt Emſenſes & Teunacenſes, tam interno, quám externo uſu ad hos capitis morbos tollendos ceteris omnibus longe efficaciores deprehendantur. Quodſi vero leviores ejuſmodi aquæ pro balneis haberi nequeunt, fontanæ ac duriores decoctione cum tritico & ejus furfuribus, hordeo, malva, ſemine lini, & radice altheæ &c. ſacculo incluſis ſunt corrigendæ. Nonnulli etiam eodem fine lac admiſcent, vel de cineribus clavellatis, quantum ſufficit, adjiciunt.

§. IX.

Virtus a[...] getur aq[...] frigidæ [...] plicatio[...] ad capu[...]

Balnea ita præparata ne nimis calida, ſed tepida tantum modo adhibeantur, ſerio monemus. Horum vero ad hos morbos vincendos energia ut eo certior meliorque reddatur & ſanguinis in venis cerebri ſtagnantis derivatio longe auſpicatior ſuccedat, opus eſſe putamus, ut ægri in balneo deſidentis caput aqua frigida perfundatur, vel pannus frigida madidus capiti imponatur. Quam encheireſin nec ignotam fuiſſe Celso *ex cap.* 18. *lib. III.* advertere licet, ubi ſuper caput aquæ frigidæ infuſionem, demiſſo corpore in balneum & oleum, ſuadet. Et *lib. I. cap.* 4. ita perhibet: *nil æque prodeſt ad caput infirmum roborandum, atque aqua frigida, qua diutius caput quam ceteræ partes perfundendum, vel etiam largo canali quotidie aliquamdiu ſubjiciendum eſt.* Idem quoque ſentire Aretæum ex *lib. ejus de morb. chron.* conſtat, ubi, ſi ægri maxime inſaniunt, caput humore frigido irrigare jubet. Neque effectus hujus plane ſingularis ratio altius erit repetenda; quandoquidem ea frigoris eſt vis atque potentia, ut ad cerebri membranas & vaſa à ſtagnante ſanguine nimis dilatata & debilitata penetrando ea conſtrictione roboret, ut inde humorum ibi ſubſiſtentium melior diſcuſſio liberiuſque iter promoveri poſſit.

§. X.

Selectiſſima purgantia quænam ſint?

Dimiſſis balneis ad alia præſidiorum genera progredimur, inter quæ non infimum ſibi locum vendicant ipſa purgantia, quæ à Veteribus non minus quam Recentioribus ad abigendos mentis morbos magni ſemper habita fuerunt. Quorum tamen operatio quum non eadem, ſed valde diverſa ſit, dum alia mitiora alia fortiora exiſtunt; indicandum omnino erit, quænam ex horum nimis ampla claſſe noſtris indicationibus tum ad

maniam,

maniam, tum melancholiam curandam ſatisfaciant. In eo vero periti Medici quam maxime conſentiunt, quod leniora & mitiora alvum ducentia, in quorum ſelectu ſunt manna, caſſa, rhabarbarum, agaricus, folia ſennæ, polypodium, cremor tartari, tartarus vitriolatus, ſalia aquarum mineralium neutra ſub variis formis uſurpata in affectu maniaco & melancholico, præſertim qui ab affectione hypochondriaca & ſtagnatione ſanguinis in inteſtinis & venæ portæ ramis ortum traxit, ſint omnibus aliis, etiam acrioribus propter ſecurum, placidum minuſque tumultuarium operandi modum longe multumque præferenda, idque eo magis, ſi in decocto vel infuſo ſumta non ſimul & ſemel, ſed iteratis vicibus & per epicraſin operantur.

§. XI.

pur- ...ibus ...rum ...oribus ...cium. Equidem, ſi Medicorum & in primis Veterum monumenta evolvimus, ex purgantibus helleborum tam album quam nigrum ſeu ſummum ſpecificum ad utrumque affectum debellandum commendant, cum tamen hic ſubtiliſſimæ, imo virulentæ acrimoniæ ſit particeps. Ita HIPPOCRATES *lib. de inſomniis* ad præcavendam inſaniam veratro purgare & poſtea optimam victus rationem inſtituere jubet, atque *lib. I. de diæta* §. 33. in melancholicis, formidoloſis & triſtibus identidem purgationem per veratrum utiliſſimam cenſet. Cui adſentitur CELSUS qui *lib. III. cap.* 18. melancholiam purgatione cum veratro ex magna parte levari refert, & ſi hoc vel ſemel datum parum profecerit, interpoſito tempore iterum dari jubet. Verum enim vero, utut Veteres helleboro, elaterio reliquiſque ſtrenuiſſimis remediis perpetuo fere uſi fuerint, nos tamen mitiorum ob inopiam id factum fuiſſe exiſtimamus. Dein vero ſimillimum eſt, eas ideo frequentius fortiorum purgantium uſum iniviſſe, quod tutiſſimas ipſorum præparationes, ut innuit GALENUS *lib. de articulis*, compertas habuerunt. Sed illorum, proh dolor! monumenta temporis diuturnitate interierunt, ut pauca admodum remanſerint, de quo HIPPOCRATES *de helleboro conſcriptus liber*, cujus initium tantum exſtat, ſatis teſtatur.

§. XII.

...rum ...hodus ...antia ...bendi. Porro, ſi loca, ubi HIPPOCRATES aliique medicinæ patres purgationem per helleborum dictis in morbis laudarunt, attentius paulo inſpicimus, eos hoc medicamentum nonniſi ſub certo modo & vehiculo atque iis remediis conjunctis adhibuiſſe deprehendimus, quæ magnam illius acrimoniam cicurandi vim poſſident, ut ideo non vehemens, ſed plane mitior ſecuta fuerit operatio. Ita, teſte DIOSCORIDE *lib. IV.* litteris tradita fuit à PHILONIDE Siculo *Ennenſi* peculiaris corporis ante uſum hellebori præparatio & victus ratio, quæ tamen ad noſtram uſque memoriam non pervenit. Plura, quæ idem confirmant exempla reperire licet apud ipſum HIPPOCRATEM, qui *in lib. de diæta* poſt fomenta demum & diætam purgationem per veratrum inſtituit & *lib. de veratro* corpora ante ipſius uſum uberiori alimento & quiete humectanda, item *lib. VI. popul.* balneo & cibo præparanda ſuadet: quo fine etiam tam ante quam poſt uſum fortiorum purgantium ſufficientem lactis aſinini potum præbuit.

§. XIII.

...ratio- ...erint ...xia. Quum vero notiſſimum ſit, non modo draſtica purgantia, ſed & ipſa venena arſenicalia ſine ulla ſanitatis noxa dari poſſe, ſi corpora prius bene humectantur & alimentis demulcentibus, nutrientibus, oleoſis & lacticiniis præparantur, vel ſi poſtea ejuſmodi adſumuntur; facile poterit intelligi, nec Veteres in adhibendis remediis purgantibus ullo modo deliquiſſe, ſed ea valde cicurata & ad meliorem mitioremque indolem redacta uſurpaſſe. Quam medendi methodum ac cautionem nec TRALLIANO ignotam fuiſſe ex ejus monumentis apparet, dum *in melancholia*, inquit, *blanda purgatione opus eſt & victu humectante, interpoſito balneo. Qui enim calidioribus antidotis aut purgationibus uſi ſunt, præſertim hiera, ægros magis furioſos atque inſanos reddiderunt, dum ſanguinem ad ſiccius & acrius converterunt. Præſtat igitur talibus ſimplicioribus adhuc medicamentis, quæ totum corpus non poſſunt calefacere, repurgatos humectanti cibo permittere. Noviſtis autem vos, me quoque pleroſqae ita laborantes victus potius quam medicamentis perſanaſſe.*

§. XIV.

Cui experientiæ ſana quoque conſentanea eſt ratio. Etenim in furore, ubi omnia in effreni motu videmus conſtituta, nulla plane nervoſum ſyſtema acrius irritandi eſt indicatio. Nec dein humores atrabilarii, ſive melancholici, glutinoſi, craſſi, acidi & pontici vaſis inhæreſcentes acrioribus opus habent moventibus, ſed diluti, correcti, meabileſque & ad exitum aptiores redditi facili negotio ad excretionem ſtimulantur. Et profecto ſi ulla in re, certe in propinandis purgantibus ſumma adhibenda eſt cautio. Nam, ut probe annotavit. *Joann.* HEURNIUS *lib. III. p.* 289. *in uſu magnorum pharmacorum nullus temeritati locus eſſe debet*, alioquin, quod turpe dictu eſt, ſuppetias ferendo magis nocemus. Atque ideo recte omnino atque perite à PLATONE dictum eſſe legimus, morbos diuturnos, inter quos etiam melancholiam refert, ſuos habere certos terminos, ad quos ante quam pervenerint ſi medicamentis irritentur, acerbiores fieri. Ex omnibus autem optime ſuo nos exemplo erudire poteſt providiſſimus ille artis parens HIPPOCRATES, quippe qui *Democritum* curaturus helleboro nonniſi præſens uti voluit. *Draſticorum in melancholia aut mania nulla eſt indicatio.*

§. XV.

Quum ſuperiori loco inter cauſas & conditiones, ſub quibus veteribus helleboro aliiſque fortioribus purgantibus uti licuerit, hanc præcipuam retulerimus, quod illi innoxium, qui nos jam latet, præparandi modum calluerint; non inutile fore arbitror quædam de eodem monere. Fuerunt ſcilicet noviſſimis temporibus præclari in arte viri, qui in eo excogitando multum & operæ & temporis conſumſerunt, quos inter eminet LINDENIUS, qui *Colleg.* MSTo *ad praxin chym.* ubi helleboriſmum commendat, ſingularem helleborum corrigendi modum tradidit, quo eos non modo, qui inſanire primum cœperunt, ſed & ipſos maniacos ſe curaſſe adſerit. Ipſa præparatio hæc eſt: recipit radicis hellebori albi à drachma dimidia ad drachmam unam, eamque in vino, donec molleſcat, decoquit, decoctam eximit, &, rejecto priſtinæ decoctionis vino, novo vino injicit atque per noctem in loco calido relinquit. Poſtea infuſionis vinum nunc levius, nunc fortius, prout validum eſſe debet remedium, exprimit, expreſſi drachmam unam propinat, quæ ſufficienter operatur. *Correctio hellebori à* LINDENIO *tradita.*

§. XVI.

§. XVI.

De eadem judicium. Nos quidem de hac hellebori correctione ita ſentimus: medentes fortioribus qualicunque ratione correctis & vi ſua acri cauſtrica privatis remediis commode carere & majorem longe fructum exſpectare poſſe, ſi ea ſolum evacuantia, quæ ſupra recenſuimus, ſelectiora atque leniſſima in uſum rite vocare ſatagant. Cui autem ſpeciatim helleboro uti volupe eſt, de convenienti ejus præparandi modo non diſſuademus; ſiquidem vim illam draſticorum purgantium deleteriam, quæ in ſubtiliſſimo ſale acri conſiſtit, mediante coctione diutius inſtituta penitus enervari poſſe certiſſimo conſtat experimento. Et quum per ſimilem cum aqua vel vino adornatam cocturam tenuiſſima illa, quæ helleboro ineſt, acrimoniam extrahitur, manifeſtum eſt, quod remanet, draſtica virtute privari.

§. XVII.

Aquæ minerales & fontanæ laudantur. Miſſa ulteriori purgantium diſquiſitione progredimur ad aliud remedii genus, quod ſiſtunt aquæ minerales, vel pura aqua fontana, in quibus ſummum & præſtantiſſimum adverſus mentis morborum contumaciam ſitum eſt præſidium. Etenim, quum mania plerumque originem & fundamentum in melancholia, melancholia in affectu hypochondriaco habeat, atque hic ipſe à ſanguine & ſuccis vitiatis ac impurioribus, per imi ventris viſcera & inteſtinorum volumen difficulter progredientibus, ortum & natales ſuos ſortiatur; ad obſtructiones vero viſcerum reſerandas liberiorem ac faciliorem ſanguinis circuitum reddendum, nulla hactenus à multis retro ſeculis inventa & non modo à Recentioribus, ſed etiam à Veteribus peritis ac ſcitis Medicis uſu probata fuerit medicina, præter providum aquarum mineralium vel frigidarum, vel calidarum uſum facile patet, quantum ab ejuſmodi aquis in pertinaciſſimis morbis vincendis ſperandum ſit auxilii. Et ego ſane ipſe integra fide profiteor, quod nolim eſſe Medicus, ſi aquarum, præſertim mineralium, virtutem ignorarem. Enim vero, quum boni ac periti Medici ars & ſcientia maxima ex parte in arcendis vel curandis chronicis affectibus verſari debeat, hic certe parum vel nihil ſolidi ſine prudenti aquarum naturalium tam interno quam externo uſu præſtare poterit. Quapropter ut Medicus harum ſalutarium aquarum, ratione ingredientium & virtutum accuratam ſibi comparet cognitionem; ſerio monemus.

§. XVIII.

In pluribus morbis proſunt. Quodſi vero genuinam fontium ſalubrium indolem ſcrutamur, obſtupeſcimus ſane, tantam à benigniſſimo conditore ipſis conceſſam eſſe facultatem, ut pluribus medendi indicationibus in omnibus fere morbis ſatisfaciant. Nam ſpiritu elaſtico puriſſimo & ſale alcalino medio minerali prægnantes decentique copia adhibitæ non modo humores vitioſo alterandi, craſſos incidendi, glutinoſos fluidos reddendi, & obſtructa vaſcula reſerandi potentia pollent, verum etiam in partes ſolidas energiam ſuam exerunt, cum duras & tenſas fibras laxant & emolliunt, debiles & imbecilles roborant, emunctoria à tono ſuo dejecta ſtimulant, adeoque omnis generis ſalutares excretiones, ſive per alvum, ſive per urinam & cutim, ſive etiam per uterum & venas hæmorahoidales promovent.

§. XIX.

Lactis asinini commendatur. Similis, imo fere ejuſdem cum aquis mineralibus virtutis eſt lac aſininum & ſerum lactis tam vaccinum quam caprinum rite confectum & depuratum, cujus uſus ad expugnandas chronicas paſſiones ab HIPPOCRATE jam olim commendatur, & à peritiſſimis in arte viris, MERCURIALI, RIVERIO, RAYMUND. à FORTIS, BAGLIVIO & celeberrimo noſtri ævi Medico BOERHAVIO ſummis ob præſtantiſſimam efficacia laudibus extollitur. Id quod & ego bona fide adfirmare poſſum: ſiquidem affectus valde chronicos, qui ex ſubtili & virulenta humorum acrimonia ſuborti in imbecilliori & vitiato nervoſarum partium ſyſtemate ſedem ſuam fixam habent, ſine decenti lactis & ſeri lactis uſu vix ex voto ſanatos novi.

§. XX.

Nitri commendatur. Ex univerſa vero medicamentorum ſerie remedium non ſcio ullum, quod ad cauſas horum affectuum eradicandas oportunius exiſtat, & in quo, ſeu ſale ſimpliciſſimo, natura plus myſteriorum condiderit, quam ipſum nitrum ab heterogeneis partibus depuratum. Ejus namque uſus tam univerſalis eſt, ut ad omnis generis morbos ſi modo rite inſtituatur, latiſſime pateat. Maxime vero omnium in ea melancholiæ ſpecie, quæ ad maniam inclinat, imo in ipſo furore, peculiarem plane & laudatiſſimum præbet effectum, dum non modo acrimoniam humorum bilioſam temperat, ſed & effrenes ſolidorum motus placando immoderatum fervorem ſiſtit. Dolendum itaque ſummopere eſt, efficaciſſimum hocce remedium non modo Veterum temporibus plane ignotum fuiſſe, verum etiam à noſtri ævi Medicis ratione ſuæ, quam exſerit in morbis, virtutis, nec ſatis cognoſci, nec in debito pretio haberi. Ex recentioribus tamen, qui ejus eximiam in noſtris affectibus ſanandis virtutem agnoverunt, laudandi maxime ſunt SENNERTUS atque RIVERIUS, quippe qui in mania potiſſimum nitrum cum pauxillo camphoræ maritatum ſeu ſpecificum in uſum ducendum eſſe adſerunt.

§. XXI.

Quid ſpecificis ſtatuendum. Propoſuimus jam ex iis, quæ opitulari his animi morbis poſſunt, generalia quidem, ſed omnium optima remediorum genera, quæ longo uſu à peritiſſimis in arte viris probata fuere. Supereſt nunc, ut de peculiaribus quibuſdam & ſpecificis medicamentis, quæ itidem magna à plurimis laude efferuntur, noſtram in experientia fundatam dicamus ſententiam. Jam igitur notiſſimum eſt, in ſcholis medicis & pharmaceuticis libris ex regno vegetabilium herbam meliſſæ, betonicæ, verbenæ, anagallidis, ſalviæ, abſinthii, flores hyperici, tiliæ, camphoram; ex animantium familia ſanguinem aſininum exſiccatum & cum potu exhibitum; ex regno minerali martialia, cinnabarim, ſaturni ſaccharum, calcem & tincturam lunæ præ cæteris commendari. Verum enim vero, utut remedia hæcce ſingularia ex toto haud rejicimus, ſed nonnullorum potius uſum meliori explorationi committendum volumus; id tamen adſeverare non dubitamus, parum ab iiſdem ſolis exſpectandum eſſe emolumenti, niſi prius cauſis morborum tam remotioribus, quam proximis corrigendis & abigendis per ſupra allata remedia generalia rite conſultum proſpectumque fuerit.

§. XXII.

§. XXII.

...cificum ...verii.

Dantur, præter jam dicta ſimplicia, varia adhuc ex ipſis artificioſe parata compoſita, quæ ob ſpecificam virtutem ſuam ſummis prædicantur elogiis, ad quorum cenſum inprimis pertinet illud à RIVERIO contra maniam tantopere celebratum remedium, quod ipſe pro arcano & gentilitio habere conſuevit atque hoc modo paratur: *Recipe foliorum meliſſæ manipulum unum: incidantur in ſpiritus vini unciis quatuor: dein adde margaritarum præparatarum drachmam dimidiam: Miſce, detur ad duo cochlearia.* Quod quidem medicamentum, ſi ex æquo æſtimem, non prorſus damnandum judico. Et licet ipſe genuinam ejus virtutem uſu non exploraverim, in ea tamen certo reſpectu adſignanda nullus dubito, maxime quum multos olim maniacos à paſtore quodam in pago Vinarienſi degente, qui illud frequentius adhibuit, ſanatos noverim.

§. XXIII.

...ctum ...m ...ſvi-

Probe dein animadvertendum eſſe arbitror, celebrem BrunſvicenſiumMedicum decocto quodam nigro, *ſchwarzer Narren Tranck* vocato, quod, ut Pharmacopœus mihi retulit, ex ſanguine aſinino cum aqua meliſſæ & aceto vini cocto paravit, haud infelici ſucceſſu uſum fuiſſe frequentiſſime. Neque ego hoc remedii genus inutile cenſerem; ſiquidem præter virtutem ſedativam, cujus propter ſanguinem animantis particeps eſt, inſignem etiam aceto vini diſcutientem ac reſolventem obtinet efficaciam.

§. XXIV.

...octum ...ſſentia ...allid. ...is B. ...haë-

Laudatiſſimæ porro virtutis eſſe creditur *B. Michaëlis* decoctum & eſſentia ex anagallide mare, qui phœniceo colore ſplendet, parata; quæ bina remedia mille experimentis in melancholico & maniaco delirio à ſe probata eſſe adſerit, de quorum tamen fide nondum ſatis mihi conſtare profiteor. Pulverem vero, qui à Dno CHARRAS in Pharmacopœa Regia deſcriptus & contra inſaniam à morſu canis rabidi ceu ſpecificum commendatus ex meliſſa, verbena, abſinthio, artemiſia, plantagine, ruta componitur, tum ob virtutem, qua gaudet, ſtagnantes humores diſcutiendi, tum ſolidas partes roborandi, non omni effectu deſtitutum arbitramur.

...vis ...tra ra- ...m Dni ...rras.

§. XXV.

...res an- ...onii.

Ex chymicis medicaminibus ſpectant huc quoque flores antimonii, quorum uſum plurimi Medicorum commendant, ad experientiam audacter provocantes. Cui nec noſtra contradicit obſervatio. Quod ſi enim tenaces, viſcidi & bilioſi in duodeno ſtabulantes humores vomitu evocandi ſunt, flores iſti, qui præ aliis emeticis antimonialibus blando quodam & anodynæ virtutis ſulphure pollent, egregium pollicentur fructum. De iis, quæ opium ingreditur antidotis, quorum multæ magnæque apud Auctores laudes exſtant, infra plura dicemus.

§. XXVI.

...otus cor- ...oris eſt ...otimum ...ecificum.

Mihi denique ſi ullum remedium ceu ſpecificum, id eſt, quod ſingulari quodam & præcipuo effectu [illegible] toties ſe comprobavit, in hiſce mentis affectibus tum præcavendis, tum abigendis commendare licet, nec certius nec efficacius decenti & ad vires corporis inſtituta exercitatione novi. Nam, modo liquidum in ſanguine non deficiat, hoc remedium viſcidos humores reſolvendo liberioremque ſanguinis per omnia vaſa circuitum promovendo, corpus ab impuris ſordibus per auctam tranſpirationem liberat, obſtructiones reſerat, adeoque omnibus aliis ſumme commendatis remediis antecellit longiſſime.

CURA PRÆSERVATORIA.

§. I.

Quum tutius factuque proclivius ſit morbos præcavere aut recurrentes eorum incurſus avertere, quam præſentes medela ad ſanitatem reducere; in aprico eſſe arbitror, quanti ad Medici pariter ac ægroti commodum interſit, curam præſervatoriam probe intelligere, quæ ſequentibus continetur momentis: Primo omnium neceſſe eſt, ut ſanguinis abundantiæ habeatur ratio, quæ tempeſtiva, præſertim circa ſolſtitia & æquinoctia conſueta venæ ſectione, vel ſalutaribus per hæmorrhoidales & uteri venas evacuationibus promotis, aut, ſi cohibitæ fuerint, revocatis minuenda erit. Ante vero quam venæ ſuſcipitur inciſio, valde utile eſt, primas vias à vitioſorum humorum colluvie leniori medicamento deplere. Tali enim ratione poſt ſectam venam ſanguinis per univerſum corpus diſtributio longe erit expeditior, ut per tranſpirationem depurari melius poſſit.

Præſervationi inſerviunt ſanguinis evacuationes.

§. II.

Præter hæc inter optima remedia præſervantia prudens affectuum animi moderatio referenda eſt, quæ facile obtinebitur, ſi nobis ipſi non adeo indulgemus. Abſint itaque ſtolida deſideria, quæ mentem ullo modo turbare aut ſpeculationibus anxiiſque præfigurationibus occaſionem ſuggerere poſſunt; omnes etiam nimiæ & uni rei infixæ cogitationes æque ac profundiores ſtudiorum cauſa ſuſceptæ meditationes ſedulo vitentur, venus ſit parciſſima & denique remota ſolitudine animus jucundo & amico reficiatur conſortio.

Affectuũ animi moderatio.

§. III.

Neque tutum eſt ab omni cibo impleri, ſed talem fere eligere, qui nec concoctu difficilis, nec ventriculo ſua mole gravis eſt. Vitare hinc oportet carnes infumatas, ſuillas, bubulas, conchilia, piſces cœnoſos omniaque vaporoſa & cibos quoque cum cepis & allio paratos, utpote quæ ſingula ventriculum onerando craſſumque ingignendo ſanguinem mirum nocent. Ante omnia vero corpori quantum indiget, non quantum cupit impendendum eſt. A nimia enim voracitate, ad quam propter exundantem acidi in prima regione progeniem admodum proclives ſunt melancholici, non leve redundare damnum obſervamus.

Victus ratio.

§. IV.

Potus quoque habendus eſt delectus, ſiquidem non omnis omnibus deprehenditur proficuus. In genere tamen notari velim, leviorem ſemper, ut cereviſiam ſecundariam, vel puram aquam frigidam eſſe eligendam. Inter vina modicus vini albi & non adeo ſubtilis, ut Moſellani hauſtus ſub epulis melancholicis omnino concedatur, utpote qui animi corporiſque vires recreando mores ad hilaritatem traducit. Dulcia vero & potentia vina, qualia ſunt Hungarica, Italica & Gal-

Cõveniens potus.

Gallica Sect. dicta tùm melancholicis tum maniacis nunquam non annotavi infenſiſſima. Nihil autem fere magis officit & ad maniæ geneſin contribuit, ac ſi poſt graviorem iracundiæ affectum ejuſmodi ſpirituoſi, vel etiam frigidi potus in copia ingurgitantur; qua propter, ut omnes de ſalute ſua ſolliciti ea tempeſtate ab iiſdem ſe abſtineant, ſincere monemus.

§. V.

Tabaci uſus moderatus. In eodem cum alimentis pretio habetur ea quæ noſtro ævo increbuit tabaci fumigatio, cujus nimium & perpetuum quaſi uſum, qui digeſtioni inimicus ſpiſſos humores ingenerat eoſque in orgaſmum facile abripit, ex toto improbamus; cum è contrario conſuetum & moderatum, ad alvum lubricam ſervandam, recte concedendum arbitremur.

§. VI.

Motus corporis. Denique præſervandi fine ſummopere ſe commendant aëris mutationes, & præſertim à regionibus nimis calidis vel frigidis ad temperatiores ſuſceptæ peregrinationes. Hæ ipſæ enim non modo erroneis perverſiſque ideis emendandis apprime ſunt idoneæ, verum etiam motus, qui per vecturam inſtituitur, viſcerum obſtructiones impediendo æquabilem ſanguinis per omne corpus curſum ſervat utiliſſime.

CAUTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.

§. I.

Cautelæ circa curationem febrium acutarum. Quum ex acutis febribus iiſque præſertim biliosis cum phrenitide junctis, per opiata & nimis refrigerantia perperam ſanatis maniam haud raro ſubortam obſervaverim, boni omnino circumſpectique Medici eſſe reor, non modo febres ejuſmodi cholericas rationali & prudenti tractare methodo, verum etiam, ubi inclinata in melius valetudo eſt, exactam vivendi rationem cum convenienti affectuum regimine præſcribere; alioquin ex phrenitide facilis ad delirium chronicum fit tranſitus. Similem cautionem poſtulant febres intermittentes contumaciores; ſiquidem ab iiſdem per iteratas ſanguinis miſſiones vel acres ſæpiuſque repetitas alvi evacuationes male tractatis, aut per adſtringentia & opiata nimis cito cohibitis, melancholiam hypochondriacam & exinde ipſum furorem concitatum fuiſſe conſtat. Sedulo itaque monendi ſunt Medici, ut ab empiricis iſtis & indignis curationibus abſtineant, ne forte graviſſimorum horum affectuum cauſa dici haberique poſſint.

§. II.

Circa V. Snem ratione ſubjectorum. Venæ ſectio licet præſtantiſſimæ in deliriis utilitatis ſit; multum tamen pro corporum varietate ratione loci, quantitatis & temporis debet variari. Ita, quando maniacus furor plethorica, cholerica & in ætatis vigore conſtituta corripit ſubjecta, ſanguinis iterata miſſio, frequentiori per correctum helleboriſmum purgatione interpoſita, minus nocet, maxime ſi poſtea cardiacis, roborantibus & anodynis ſedativis viribus reficiendis proſpiciamus. Ubi contra per diuturnam inediam aſſiduaſque vigilias & continuam corporis evacuationem furioſi viribus & humoribus temperatis exhauſti fuerunt, ideoque nutrientibus magis & blandis analepticis opus habent, ſanguinis detractione in majorem incidunt debilitatem.

§. III.

Quam ſuperiori §. V. *curat.* præſcripſimus convenientem venæ ſectionis adminiſtrationem, hic loci minus cenſemus repetendam. De Venæ Sectione tamen in fronte hæc habeo quæ moneam: eandem ſcilicet in paroxyſmo, ubi propter ſpaſticam inferiorum partium ſtricturam ſanguinis ad caput directus eſt impetus, nunquam utilem, ſed ob majorem humorum attractionem magis eſſe noxiam; è contrario vero tutius rectiuſque adornari, quum aut primæ viæ ab impuris ſordibus probe ſint liberatæ, aut ſi ſpaſmo quieſcente mali notabilis facta fuerit remiſſio. Docuit me utiliſſimam hancce cautelam tentata ſimili remedio hemicraniæ curatio, in qua eandem venam plus quam decies infelici admodum eventu novi inciſam. Hoc in paſſu ex antiquioribus Medicis conſentientem habeo CELSUM, cujus *lib. III. Cap.* 18. *de curatione deliriorum* hæc notatu digna eſt animadverſio: *Remedia adhibere, ubi maxime furor urget, ſupervacuum eſt: ſimul enim febris quoque increſcit. Tum itaque nihil niſi continendus æger eſt; ubi vero res patitur, feſtinanter ſubveniendum eſt.* Aſclepiades *perinde eſſe dixit, his ſanguinem mitti, ac ſi trucidentur: hanc rationem ſecutus, quod neque inſania eſſet, niſi cum febre intenta; neque ſanguis, niſi in remiſſione ejus, recte mitteretur.*

§. IV.

Quum, graviſſimo teſte HIPPOCRATE *Sect. VI. aph.* 56. melancholia laborantibus periculoſæ ad cerebrum fiant metaſtaſes, quas apoplexia, epilepſia, cœcitas, aut ipſa mania ſequitur; omnis profecto cura adhibenda eſt, ut ne perverſi ejuſmodi motus translatorii ſeu ferales ſanguinis ad caput congeſtiones procurentur, quale quid fieri maxime ſolet ab acerbis animi perturbationibus, aut largiori vini potentis inter dies caniculares potatione, vel denique omni medela, quæ liquida nimium exagitando vires deprimere valet.

§. V.

Maxime vero omnium talem noxam fortiora inferunt purgantia, utpote quæ inteſtina ad majores ſpaſmos proritando ſanguinem ad ſuperiora magis propellunt. Quæ cum ita ſint, de purgationibus rite inſtituendis aurea tenenda eſt regula MESUES, quæ ita ſe habet: *in ægritudinibus melancholicis non bis, non ſemel, ſed per intervalla facienda eſt evacuatio ita temperata, ut natura regat evacuationem, non evacuatio naturam. Præſtat tamen ſemper alvum lubricam ſervare, & ſi non reſpondet, ſollicitanda eſt vel clyſtere, vel ſingulis ſeptimanis leniori evacuante.*

§. VI.

Ubi ex inſano amore virgines nubiles & maturæ viro inſaniunt, conjugium efficaciſſimum præſtat auxilium; cujus incomparabilem ad componendum furorem virtutem & ratio confirmat, & ſua jam ætate rectiſſime agnovit HIPPOCRATES, qui ideo virgines quam citiſſime viris cohabitare jubet, *ſi enim*, inquit, *conceperint, ſanæ fiunt.* Id quod ego ipſe experientiæ conforme habere nullus dubito.

§. VII.

Si quando furor à morſu maniaci, vel canis rabidi, ut talia exempla proſtant, ſuboritur, non fidendum eſt ſpecificis illis, à GALENO, AETIO, RUFFO tantopere laudatis externis, cancris com-

combuſtis, ſeu cineribus cum theriaca & radice cynosbati, licheni cinereo terreſtri, jecori rabioſi canis exterius applicato; ſed loco dolenti, profunda ſcarificatione præmiſſa, magnam cucurbitam apponere, vel ferro ignito ſatis profunde partem affectam inurere & tum ſuppurationem promovere præſtat.

§. VIII.

...ca fon-...los. Quum delirio affectos à fœda ſcabie elephantiaſin quaſi æmulante inſigne ſæpius levamen percepiſſe, & maniam poſt ulcera in inferioribus locis curata ſubortam trepanatione ſolutam fuiſſe certa experientiæ fide conſtet; fonticulos & ulcera in tali caſu circa ſpinam dorſi ferro inurere, haud ſupervacaneum eſſe arbitramur.

§. IX.

...ca veſi-...tia. Veſicatoria in curanda mania parum vel nihil valent, ſed malum potius exaſperant. Cantharidum quippe ſales cauſtici per poros in ſanguinem delati majorem nervoſis membranis & ipſi quoque duræ matri ſtimulum impingendo ſanguinis craſſi & bilioſi per caput & univerſum corpus motum ſpaſtica ſtrictura augent; cum potius medicamenta, quæ ob blandam anodynam & antiſpaſmodicam virtutem intenſiores nervoſarum partium conſtrictiones demulcendi effrenemque humorum motum refrenandi vi pollent, in uſum vocari debeant.

§. X.

...a ano-...a, ma-...e vero ...ta & ...otica. Licet vero remedia hæcce ſedativa & anodyna in maniaco furore compeſcendo effectu ſe exſerant ſatis egregio, neutiquam tamen eo procedendum audaciæ eſt, ut, quæ ſuſpectæ admodum fidei ſunt, opiata & narcotica ad hanc claſſem referre & propinare velimus; hæc quippe fibras ac membranas nervoſas, præſertim quæ in cerebro ſunt, ſtupefaciendo maniacos quidem inſultus levant atque minuunt, ſed majorem & dementiam & fatuitatem inferendo in aliud ſæpe extremum ægras præcipitant. Multo magis, ſi quid ab anodynis ſperandum auxilii eſt, ea ſunt ſeligenda, quæ in malo epileptico, cujus formalis ratio in vehementi duræ matris ſpaſmo conſiſtit, opitulantur, ad quæ pertinent maxime caſtoreum, raſura ungul. alcis, cranii humani, cornu cervi philoſophicè præparatum, radix & ſemen pœoniæ, pulvis noſter antepilepticus, radix valerianæ, liquor anodynus mineralis, aquæ florum liliorum convallium, tiliæ, primulæ veris &c. Quibus omnibus ceu ſecuris & uſu ſatis probatis remediis tuto fidem habere poſſumus.

§. XI.

...a deli-...n ex ...iſſa ...a Po-...ca. In Polonia ex abſciſſa imprudenter plica non modo graves capitis morbos, ſed nonnunquam etiam ipſam concitatam fuiſſe maniam cognovimus. Quod vero ſi incidit, mirum commendari ſolet decoctum muſci clavati, quo caput bis quotidie lavetur. Ita enim futurum eſſe dicunt, ut brevi illa rurſus erumpat. Linimenti muſci clavati huic ſcopo utiliſſimi deſcriptionem qui expetit, evolvat M. N. C. *Dec. I. ann. II. obſ. 54.* ubi inveniet.

§. XII.

...e in ...enitide ...int in-...a & ...rna. In phrenitide, quæ quaſi duræ meningis febris particularis eſt, in qua ejus tonus elaſticus ac ſyſtole valde aucta motum ſanguinis & fluidi nervei celerrimum & tumultuoſum efficit, præter interna nitroſa & blanda anodyna externe animalia, ut gallinæ vel columbæ per medium diſciſſæ capitique raſo applicatæ non ſine ſingulari fructu eſſe deprehenduntur, utpote blandæ exhalationes & anathimiaſes fibras nimis ſtrictas relaxando ad tonum motumque naturalem reſtituendum plurimum conferunt.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Vir quinquaginta annorum, ſanguine plenus, à prima ſtatim adoleſcentia largiori vini potui adſuetus, per ſedecim & plures annos, quibus Italiam Galliamque peragravit, bis quotannis venam ſecandam præbuit. At vero Germaniam redux hoc conſuetum evacuationis genus omiſit, ſæpiuſque vinum aduſtum, quod cum tabaci fumo in deliciis habebat, ad ebrietatem uſque ingurgitavit. Aliquot abhinc menſibus elapſis gravi percellebatur iracundia, quam crebri vomitus cum larga diarrhœa & inappetentia juncti ſequebantur. Brevi poſt ſomno frui obſervabatur turbulento anxiiſque inſomniis interrupto, imo haud obſcure furoris ſigna tum vultu tum geſtibus exprimebat: mox enim triſtitia & mœrore affectus omne hominum conſortium fugiebat, mox in hilaritatem effuſus præter conſuetudinem erat affabilis, multa ſine ordine inconcinna garriens. Neque tamen hoc mentis alienatæ vitium diutius inhæret, ſed leviter iterum tranſit, vix inſaniæ veſtigia relinquens: ſiquidem noſter intermiſſionis tempore omnibus rite fungi officiis cum mentis alacritate valet, atque ſaniſſima loquitur, ut nihil in ſermone familiari inſaniæ in ipſo obſervetur. Sed, quum vel leviſſima accedente animi perturbatione, ad quam ſumme proclivis eſt, vel errore aliquo in diæta commiſſo ex facili redeat, neque vanum exinde gravioris & permanentis delirii timorem incutere videatur, meum amici implorarunt auxilium. *Delirium maniacum ab ira excitatum.*

Epicriſis cum conſilio.

Quanta animi affectuum in motus corporis noſtri tam fluidarum, quam ſolidarum partium ſit potentia, vel ex ſolo præcedenti caſu adparere arbitror. Sicuti autem præcipua iracundiæ in ductus biliarios efficacia nunquam non deprehenditur: ita nihil dubii eſt, quin præternaturali harum partium nervoſarum conſtrictione bilioſus humor in inteſtina effuſus hæc ipſa ad ſpaſmos ſollicitaverit; quorum vi ſanguis craſſus ad caput & debile cerebrum adpulſus ibi difficulter tranſiit, variaſque inanes & erroneas menti ideas impreſſit. Neque parum profecto ad peſſimum hunc affectum ingenerandum contribuit immoderatus calidiorum potuum uſus, utpote qui inſigni ſyſtema nervorum maximeque cerebrum debilitandi vi pollent & haud raro vel unice, ſine longa aliarum cauſarum ſerie prægreſſa, ejuſmodi mentis morbos producunt. Quod autem ad peculiarem affectus noſtri genium attinet, ipſum pro furore leviori periodico recte omnino habere licebit, propterea quod per intervalla tantum adgreditur breviuſque terminatur, neque magnam memoriæ imbecillitatem aut ſenſuum inſignem depravationem comitem habet & ipſam quoque curationem facilius recipit, quam ſequenti ratione adornavimus: Primo omnium æquabili ſanguinis per univerſum corpus diſtributioni ejuſque à capite derivationi proſpicientes conſuluimus, ut æger quo-

quotidie cubitum iturus pediluviis uteretur tepidis ex aqua fluviatili & tritici furfuribus paratis & quamprimum cruori per venam in pede ſectam, aut hirudinibus ano adpoſitis liberum permittat exitum, unde ſtatim melius habere cœpit. Deinde mixturam ex eſſentia ſuccini, tinctura tartari & antimonii acris conflatam ex infuſo theiformi, quod herbas floreſque roborantes ac antiſpaſmodicas, tiliæ, meliſſæ, lilior. convallium, ſambuci, anthos, chamæmeli &c. habebat, ſingulis diebus mane ad XL. guttas capiendam ſuaſimus. Tum quoque pulveres leniter diaphoretici & antiſpaſmodici, ex pulvere Marchionis, ſuccino præparato cinnabari, nitro purificato & pauxillo theriacæ cœleſtis compoſiti, ante cubitum ex uſu fuerunt. Denique, quum maximum in ejuſmodi morbis curandis momentum in juſto affectuum moderamine & accuratiori rerum non naturalium uſu contineatur, primo ingrata & excitandis adverſis ideis opportuna objecta removere, tum vero à cibis ſalitis, acribus & nimium conditis abſtinere, corpus maximeque pedes contra frigoris injuriam munire & calidiores ſanitati infenſiſſimos potus cane pejus & angue fugere ſerio juſſimus. Quibus per aliquot menſes probe obſervatis id per Dei gratiam obtinuimus, ut animo ſucceſſu temporis ad ſe redeunte æger à furibundis paroxyſmis immunis plane relinqueretur.

Observatio II.

Affectus melancholico-maniaco-hypochondriacus.

Vir eccleſiaſtico munere fungens, annorum XXXVII. ſtaturæ mediocris corporiſque macilenti, ſed multis vaſis ſanguineis inſtructi, patre natus hypochondriaco & ad melancholiam admodum prono, per multos jam annos hæmorrhoidum fluxum ſingulis fere menſibus revertentem expertus bene admodum valuit. At quum ſtudiis nimium intentus profundis meditationibus, neglecto corporis motu, plus juſto indulſiſſet, eaſque ad ſeram uſque noctem nudatis pedibus protraxiſſet, concurrentibus ſimul curis domeſticis, ſalutaris hæcce excretio ſenſim imminutior facta penitus tandem deſiit. Non multo igitur poſt ſymptomata acceſſerunt hypochondriaca, quæ ructibus, ſtatulentiis, moleſtiſque imi ventris diſtenſionibus & torminibus coli dolores æmulantibus cruciarunt. Sed quod peſſimum erat, ipſa quoque mens magis quam antea videbatur affecta; ſiquidem perpetuo nunc mœrebat, ab exigua vel nulla plane cauſa meticuloſus expaveſcebat & ſingulis diffidens omne fugiebat conſortium: quæ mentis mala brevi intervallo tanta capiebant incrementa, ut æger noctu inſomniis agitari, vitæ inſidias timere, manus cum gemitibus complicare, alte mox vociferare & ſermonem continuum ſine nexu movere, mox cogitabundum & quaſi elinguem obmuteſcere inciperet. Neque tamen ſine intermiſſione perpetuo ita furit, ſed malum ex parte minuitur atque tum prægreſſa frigoris ſenſatione pulſuque paulatim celeriori vehementiorique reddito recedit. Medici varia præſcripſerunt medicamina nitroſa, electuaria, confectiones, tandemque binæ circiter ſanguinis unciæ fuerunt detractæ, ſed ſine ſingulari levamine.

Epicriſis cum conſilio.

Docet nos hæc obſervatio, ex affectione hypochondriaca melancholiam, ex melancholia maniam oriri, omniaque hæc mala ex ſola hæmorrhoidum ſuppreſſione ſuam repetere poſſe originem. Ego conſultus cum pulſum durum & plenum, urinam aquoſam & tenuem, ſomnum inquietum multiſque ſtipatum inſomniis deprehenderem, atque graves ſub coſtis ſpuriis tenſiones preſſorias & anxietates præcordiales cum pertinaciſſima alvi obſtructione urgere comperirem, à leni evacuatione curam inchoandam ratus potiunculam ordinavi mannatam & rhabarbarinam, denuoque ſanguinem ex altera pedum vena tuſa detrahendum & pediluvia ex furfuribus triticeis, ſapone veneto & aqua fluviatili parata ante decubitum adhibenda juſſi. Inter reliqua, quæ opem tulerunt, præſidia fuerunt pilulæ noſtræ balſamicæ bis in hebdomade ſumendæ atque pulvis *ex lapidum cancrorum, tartari vitriolati, cremoris tartari, nitri purificati ana drachmis duabus, cinnabaris rite præparati drachma dimidia, olei cymini guttis ſex compoſitus, qui una cum liquoris anodyni mineralis viginti guttulis ex aquæ fontanæ unciis octo alternis diebus propinari debuit.* Dein quoque infuſum Theiforme ex herba veronicæ, millefolii & radice glycyrrhizæ confectum ad aliquot patellas mane ſorbillandum ſuaſi. Pro potu ordinario decoctum chinæ & cichorei cum paſſulis ſubſtitui, & ad promovendam digeſtionem elixirium noſtrum viſcerale balſamicum inter epulas, quas parciores eſſe injunxi, adſumendum commendavi. Gravate quidem hæc omnia noſter admittebat, iis tamen paulatim adſumtis flatuum bona pars ructibus multis & ſonoris diſcuſſa fuit, anguſtiaque cum mentis furore ſedari cœpit & aliqua hæmorrhoidum excretio apparere, quæ demum fonte Egrano inſequenti veris tempore cum juſto regimine potato ex voto rediit, adeoque corporis animique integritati noſtrum reddidit. Ad præcavendas tamen recidivas commendatarum medicinarum uſum diutius protrahi juſſi.

Observatio III.

Melan[cho]lia hy[po]chondri[aca] cum m[a]nia per[io]dica a[lter]nans.

Vir XL. annos natus, natione Judæus, complexionis melancholico-cholericæ, multis laboribus cum meditatione ac vita ſedentaria junctis diu vacavit, ſed nihil inde incommodi perſenſit. Aliquot autem abhinc menſibus cum de inopinato filii obitu certior factus inſigni mentis perturbatione ſollicitaretur, mox mœroribus magis magiſque indulgere, circa præcordia angi, hominumque converſationem fugere cœpit. Stipabantur hæc mala continua pedum refrigeratione, ſomnoque inquieto & minus reficienti, nec non pertinaci obſtructione alvi, quam nonniſi ſexto ſeptimove die rite deponebat. Quumque ita adflictus toto ſex conſtitiſſet menſes, & denuo vehementi percelleretur terrore, ipſa maniaca invaſit rabies, qua tantopere furebat & in obvios quoſcunque irruebat, ut vinculis conſtringi debuerit. Cui malo licet ſuppetias ferre amici voluerint, nulla tamen alimenta nedum medicamenta adſumſit. Nihilo minus vena brachii & frontis coacte inciſa inſigniter profuit: ſiquidem inde mens efferata paullo quietior reddita ad triſtes cogitationes priſtinamque melancholiæ ægritudinem rediit. Hanc contra dein variis pugnatum eſt remediis, thermæ quoque Carolinæ potatæ alvum egregie duxerunt, ſed malo præterea vix quicquam detraxerunt. Ego igitur in conſilium adſcitus hanc præſcripſi medendi methodum. Primo fontem Selteranum, addita ad menſuram ſalis Carolinarum drachma una, per aliquot hebdomadum ſpatium bibendum ſuaſimus. Vim ventriculi concoctricem roborare ſtuduimus elixirio

elixirio noſtro viſcerali temperate balſamico, quod ad LXX. vel LXXX. guttulas inter epulas porreximus. Nec omiſſa ſunt pediluvia, quibus alternis diebus ante cubitum æger pedes ad ſuras uſque immittere debuit. Denique ſingularem præſtiterunt opem pulveres leniter temperantes nervinis ſpeciebus nupti ante lecti introitum exhibiti. Potui dedimus decoctum, cujus hæc erat formula. *Recipe Raſuræ cornu cervi, radicis ſcorzoneræ ana uncias duas, cremoris tartari drachmas tres. Coquantur in aquæ ſimplicis menſuris quatuor: adde ſyrupi acetoſitatis citri uncias duas.* Præterea, ut abſtineret ab omnibus cibis fumo induratis, acribus & flatulentis; è contrario autem tenuioribus cum aperientibus herbis paratis juſculis, interpoſito vini generoſi hauſtu, ſedulus uteretur, corpuſque frequentius moveret, imperavimus. Quibus remediis per aliquod tempus ita continuatis optime convaluit.

Epicriſis.

Ex præcedente morbi hiſtoria ſatis perſpicue apparet, quanta apud melancholico-hypochondriacos, qui vitam agunt ſedentariam & umbratilem nimiumque mentis fatigationibus indulgent, ad producendum furorem in ipſis animi affectibus, maxime vero ſubitaneo mœrore & hunc ſuperveniente vehementi terrore vis ſit atque potentia, quantaque opus ſit cautione & prudentia, ut ejuſmodi hominibus, ubi jam melancholia cum malo hypochondriaco juncta variis ſe ſignis prodit, omnis graviorum animi perturbationum ſubtrahatur occaſio. Docemur quoque ex hoc caſu egregie, melancholiam & maniam alternatim procedere, ita ut ex uno malo ad alterum facillimus fiat tranſitus.

Observatio IV.

Delirium maniacum periodicum. Nobilioris generis fœmina, vix XXX. ætatis annum transgreſſa, temperamenti ſanguineo-melancholici, ob adverſos quoſdam à fratre ſibi illatos caſus, in impenſam incidit, poſtquam vix utero conceperat, animi triſtitiam; ad quam propulſandam quum haud modicum ſpiritus vini hauſtum frequentius adſumeret, accidit, ut non multo poſt in ipſum maniacum furorem abrepta vehementiſſime inſaniret; ſiquidem à nemine laceſſita graviter ſubinde iraſcebatur, adſtantes ſaliva conſpurcabat, veſtes dilacerabat, nec uno conſiſtere loco poterat, quin miris ſe modis jactans corpus ſpectaculo exponeret. Et ſic habebat primis graviditatis menſibus; quum vero ad dimidium geſtationis tempus perveniſſet, rabie paullatim remittente perfecte ad ſe rediit & ſtato tempore felicem excluſit partum. Lochia quoque dein rite fluxerunt, nec quidquam, uti ſolet, moleſtiæ puerperium reliquit; niſi quod poſthæc ſuſpectum valetudinis ſtatum menſtruæ purgationes retentæ portenderent, quas tamen quum Medici falſa novæ impragnationis ſpecie decepti promovere dubitarent, factum proh dolor! eſt, ut fera iterum rabies animum occuparet. Varia hinc inde præſcripta remedia purgantia, temperantia, ſpecifica nihil attulerunt opis; quare ut conſilio & auxilio ego ſuccurrerem per literas amici me rogarunt.

Epicriſis cum conſilio.

In præmiſſa morbi hiſtoria id maxime debet animadverti, delirium ultimis graviditatis menſibus ſponte evanuiſſe, partu vero excluſo iterum rediiſſe. Cujus rei ratio ita me judice, debet explicari. Quo magis fœtus in utero mole ſua creſcit, eo plus opus habet nutrimenti; hinc major ſanguinis quantitas ad uterum confluit, quæ edito partu reliquis corporis partibus denuo impertitur. Quum vero in noſtra ægrota menſium acceſſerit retardatio, non modo ſanguis copia increvit, ſed & valde ſpiſſus & ad trajiciendum tenuiſſimos canaliculos ineptiſſimus evaſit; unde facile potuit in primis viis & circa uteri regionem ſpaſtica ſtrictura oriri, qua cruor ille tenax ad debile caput delatus rationis uſum denuo turbavit. Quod ad curationem attinet, eo potiſſimum reſpiciendum putavi, ut ſanguinis circuitus per totum corpus, maximeque per uterum ſuæ reſtituatur libertati. Quo fine primo ſuaſi, ut ante decubitum temperatiora adhibeantur pediluvia; dein per menſis circiter dimenſum fontes Egrani decenti cum regimine & interpoſitis ſtomachicis medicamentis tepide bibantur; circa tempus vero, quo alias ex utero ferri ſuevit menſtrua purgatio, per aliquot dies ante lecti introitum doſis capiatur pilularum balſamicarum, & ſequente die mane drachma una ſalis aperitivi, ex lapidibus cancrorum, tartaro vitriolato & nitro compoſiti, ſuperbibendo vaſcula quædam infuſi theiformis ex floribus nervinis & antiſpaſmodicis tiliæ, primulæ veris, anthos & citri corticibus conflatum. Qua methodo id per Dei gratiam acquiſivimus, ut ægra à malo ſuo ſenſim paullatimque liberata nunc integerrime vivat.

Observatio V.

Delirium maniacum periodicum ab iracundia. Fœmina annum agens XLII. temperamenti melancholico-cholerici, animique à natura ad triſtitiam valde diſpoſiti, nunquam à viro gravida, ſub regulari & ordinato menſium ſucceſſu illibatam ſemper præ ſe tulit valetudinem. Interim, quum odioſo ſoceræ convictu per aliquod tempus uti debuerit, plena inde luctus & mœroris, nulla vel ſane leviſſima data cauſa, ſæpius acerbas profundere lacrimas cœpit, donec dein inter ipſum menſium fluxum poſt graviorem iracundiæ affectum delirium acceſſit maniacum, quod totas ſex hebdomadas inhærebat. Abhinc triſte hoc malum ſingulis ſex ſeptemve menſibus elapſis recrudeſcens has notas habet prænuncias: ſentit ægra circa tempus cum menſtrua recurrit periodus, preſſorium in pectore dextroque hypochondrio dolorem capitis dentiumque membranas in conſenſum rapientem; ſomnus imminuitur, & nunquam non vexant conatus vomendi, modo irriti, modo ipſi vomitus, materiam aquæ ſpumoſæ & pituitæ flavæ ſimilem, eructantes: fluxu demum præſente ipſe adoritur paroxyſmus, qui variam ludit ſcenam. Mox enim dementata cantilenis & tripudio exſultans in cachinnos erumpit, miroque verborum flumine delira profert; mox triſtis demiſſo capite ſolam terram inſpiciens diu obmuteſcit; mox ab omni cibo potuque abhorret, mox collecto paullum animo de magna ſiti conqueritur, imo nonnunquam tanta inſanit vehementia, ut, niſi vi ſuorum cohibita, ſibi aliiſque manus ſit illatura. Somnus præterea, qui admodum parcus eſt, terrificis turbatur inſomniis, alvus eſt adſtrictiſſima, nonniſi tertio quartove die dura ſcybala difficiliori expreſſione reddens, arteriæ exploratæ admotas manus validiſſimo celerrimoque feriunt pulſu, &, quod nota-

notari meretur, delirii poſt aliquot dierum intervallum circa veſpertinum tempus ſemper graviores ſolent eſſe acceſſiones, quæ ægra per extremorum refrigerationes, per dolores univerſi corporis tenſivos & maculas ſublividas in brachiis pedibuſque ſubinde obvias præſentit. Ubi finita morbi periodo mens efferata ad ſe rediit, præter languores omnes artus occupantes nulla rationis memoriæque labes per integrum intermiſſionis ſpatium animadvertitur. Requiſiti Medici pugnarunt vomitoriis, purgantibus, V. Snibus, ſoteriis quoque fontibus Egranis, ſed parum inde miſera percepit utilitatis, niſi quod horum uſu delirium ſerius paulo redierit. Ego igitur conſultus quum maximum curationis momentum in præcavendis feralibus recidivis ſitum eſſe deprehenderem, primo omnium mentis tranquillitatem, rectamque vivendi rationem in hunc modum inſtituendam præcepi, ut ægra corpus frequentius, quam antea ſub ſerena tempeſtate moderato exercitio moveat, parciorique & leviori victu utens potui ordinario decoctum hordei excorticati, & Cornu Cervi raſpati, cum pauxillo corticum citri vel cinnamomi ſubſtituat. Ad temperandam humorum acrimoniam infuſum theiforme ex herba meliſſæ, floribus tiliæ & pauxillo corticum citri confectum mane bibendum ſuaſi. Nec ego deinceps irritum aquarum mineralium effectum fore arbitratus, denuo per aliquot hebdomadum decurſum fontem Egranum vel Schwalbacenſem mane calide bibendum, atque balnea temperate calida ante decubitum applicanda ſummopere commendavi, quæ etiam circa inſtans menſium tempus, interpoſito pilularum balſamicarum uſu, locum habere poſſent. Denique tam præſervandi quam curandi fine egregiam præſtitit opem mixtura quædam *ex liquoris anodyni drachmis duabus, eſſentia caſtorei drachma una & ſpiritus ſalis ammoniaci drachma dimidia* compoſita, quam in paroxyſmo pariter ac extra ipſum ſub lunæ mutationibus pondere XL. guttularum bis de die vel ſolam vel cum pulvere antiſpaſmodico ex aqua liliorum convallium ſine vino parata exhiberi juſſi. Pulveris hæc fuit formula: *Recipe Pulveris Marchionis, Cornu Cervi philoſophicè præparati ana drachmas duas, nitri purificati drachmam unam cum dimidia, ſuccini præparati drachmam unam, cinnabaris ſcrupulum.* Alvum denique victu potius lubricante aut paſſulis rhabarbarinis, quam fortioribus purgantibus apertam ſervandam imperavi, adeoque Dei gratia effeci, ut paroxyſmi rariores & mitiores acceſſerint. Nec dubitamus fore, ut ſub horum remediorum uſu diutius protracto, ægra à miſero malo liberetur omnino.

Epicriſis.

Ex hac obſervatione illud notatu dignum occurrit, quod inter ipſum menſium fluxum, poſt vehementem iræ affectum delirii facta ſit acceſſio: utpote experientia ſæpius me docuit, graves animi perturbationes ante, ſub & poſt menſtruorum fluxionem obortas peſſimas paſſiones, imo deliria quoque, ſi caput natura debile exiſtit, producere. Porro notabile eſt, quod recidivæ ſemper cum periodis menſtruis in ſcenam prodierint. Nam tota natura ſexus fœminini circa menſium fluxum ingentem patitur mutationem, dum motus vitales ad exteriora ſeu corporis peripheriam tendentes per ſpaſticas ſtricturas ad interiora potius convertuntur, ut exinde totus ſanguinis circulus inæqualis, & improportionatus redditus, ad ſupernas & internas partes impetuoſe ruat; unde ingentium ſymptomatum origo. Quapropter, ſi in fœminis deliria, vel ipſorum paroxyſmos avertere velit Medicus, neceſſe eſt, ut ad periodum menſium reflectat & circa id temporis opportuna remedia, quæ ſanguinis circulum æqualem efficiunt & ſpaſticas ſtricturas conſopiunt, ut fere ſunt balnea temperata & blanda diaphoretica cum nitroſis & antiſpaſmodicis remixta, in uſum trahat.

Observatio VI.

Furor melancholico maniacus.

Militiæ præfectus, XL. & aliquot annorum, ſtaturæ valde proceræ, ſanguineo-cholericus ex familia prognatus, in qua plures mentis quadam alienatione laborarunt; à prima adoleſcentia ſtrenuis compotationibus interfuit & vinum ad ebrietatem uſque larga in quantitate ingurgitavit, ſed nihilo minus bene valuit. Jam vero dimidium effluxit anni, quum ob præmaturum uxoris formoſæ obitum in ſummam conjiceretur triſtitiam, ut nullo admiſſo ſolamine omnem cibum recuſaret & inſomnis multas noctes tranſigeret. Subſequebatur perfecta mentis abalienatio, interdum cum ſummo furore, qui levi ex cauſſa irritabatur, conjuncta, ita ut æger in vinculis contineri deberet. Amiſſo per venæ ſectionem, ter intra menſem inſtituta, multo ſanguine & datis nitroſis, hic furor quidem remittebat, ſed nunquam penitus ceſſabat. Miſſus ad me conſilii cauſſa conquerebatur de pertinaci alvi obſtructione & aſſidua vigilia, valde confuſa ſine ordine garriens, facies erat rubicunda & ſanguine turgida. Ordinavi pediluvia temperata ſingulis diebus ante decubitum adhibenda & pulveres nitroſos aliquoties de die ſumendos. Ad alvum apertam ſervandam præſcripſi potionem mannatam & ut ſæpius æger mane lac recens mulctum biberet. Loco potus ordinarii commendavi aquam puram fontanam, & capiti imponendum ſuaſi epithema, quod *aquæ roſarum, aceti roſarum ana uncias duas, nitri purificati drachmas duas, & olei ligni rhodii guttas duodecim* habebat, tam felici eventu, ut intra menſis ſpatium æger perfecte convaluerit.

Epicriſis.

Docet inprimis hic caſus, quantum in hominum animis corporibuſque ſibi vindicet mœroris affectus, ob ſummum rei dilectæ deſiderium in nobis obortus, ita prorſus, ut inde in inſaniam ducantur homines, ſatis alioquin ſani & mentis compotes. Quod quidem eo facilius evenire deprehendimus, ſi quis à parentibus natus eſt melancholicis, vel ipſa mania correptis. Sicut enim, experientia teſte, morbi, quibus parentes conflictantur, plerumque traducuntur ad liberos; ita nihil dubii eſt, quin noſter ægrotus naturalem quandam per nativitatem obtinuerit cerebri debilitatem, & ad mentis morbos diſpoſitionem, qua præſente facile fieri potuit, ut data occaſione, quæ in hoc caſu diuturnus luctus fuit, in ipſam mentis alienationem inciderit. Neque parum profecto ad capitis debilitatem contribuit potuum ſpirituoſorum abuſus, quibus nihil eſt ad inferendam inſaniam potentius. In curatione eo potiſſimum reſpeximus, ut ſanguinis impetus à capite divertatur; qui vero quum ab alvi obſtructione nunquam non ſu-

ſuſtentetur, primo omnium præſcripſi laxans mannatum & lac recens emulſum, quod in præſenti ægroto inſignem alvum laxandi exſeruit efficaciam.

Observatio VII.

irium ancho- m. Honeſta hujus loci fœmina, xxx. & aliquot annos nata, vitæ otioſæ & libidinoſæ dedita, animo æque ac corpore optime ſemper valuit. At vero, quum marito per inopinatam mortem orbata ſe coactam videret, ut propter rem anguſtam domi parce nimis impoſterum viveret, plena inde luctus omne hominum conſortium per longum tempus fugiebat. Sat diu itaque mœrore cum tacita iracundia juncto preſſa, gravem incidebat mentis alienationem; ſiquidem mox præter modum triſtis lacrymabat, mox ſumme hilaris ridebat & puerorum more variis delectabatur ineptiis, mox effrenis & temeraria cum adſtantibus altercari conabatur. In conſilium adhibebatur mecum Medicus natione Gallus, & curatio in hunc qui ſequitur modum inſtituebatur. Præmiſſa venæ ſectione in pede commendavimus balnea temperata quovis die veſperi adhibenda, & epithema refrigerans in ipſo inſeſſu capiti cum linteo duplicato adplicandam. Deinceps crebrius dedimus, interpoſitis ad alvum apertam ſervandam lenioribus laxantibus, pulveres temperantes nitroſos, atque potui ſolam aquam fontanam permiſimus. Et quum id anni tempus eſſet, ut cucumeres matureſcerent & ſale muriatico conficerentur, conſultum duximus, inter cibos crebrius eoſdem commendare; & adſumſit quoque ægra tam larga quantitate, ut nihil fere amplius cibi ad ſuſtentandam vitam opus habuerit. Inter hæc menſe circiter elapſo indies major affulgebat ſpes convaleſcentiæ, quæ etiam brevi poſt, divina annuente gratia inſequebatur, ita, ut nunc integra tum animi tum corporis fruatur incolumitate.

Epicriſis.

Nihil profecto magis ſanitati eſt infenſum, quam ſubita quædam mutatio, qualem in noſtra ægrota accidiſſe deplorandum eſt, utpote quum lautum vitæ genus ſimul ac ſemel cum valde miſero commutandi neceſſitas fuerit. In curatione ex voto obtinenda primo omnium ſtuduimus, ut impetuoſus ſanguinis curſus à capite ad inferiora convertatur, quod optime præſtitimus venæ ſectione in pede adminiſtrata, & balneis aquæ dulcis, utpote quibus nervoſæ imi ventris partes ſpaſmo conſtrictæ emolliuntur, & ſumma quoque cutis, quæ frigore teſte, conſtrictione affecta eſt, relaxatur, ut revocato ſanguinis itinere ad habitum corporis, liber ipſi circuitus per univerſum corpus concilietur. Quod attinet peculiarem cucumerum ſale conditorum effectum, de hoc ita judicandum arbitror. Acida ejuſmodi ſalita vegetabilium ſenſibiles & membranaceas corporis partes facile irritant & vellicant, uti fere videmus in tuſſi, ubi nervos pneumonicos ad tuſſim continuo ſtimulant; quare veritati omnino videtur conſentaneum, ut curſum ſanguinis magis promoveant, quam impediant: qui vero quum in melancholicis nunquam non tardus & debilis, maxime per caput, obſervetur, opus omnino habet aliquo ſtimulo, quem dicta vegetabilia optime & ſine noxa addunt. Et profecto, ſi dicere debeam, quod res eſt, ego adhuc in diverſis aliis mente perverſis hos fructus deprehendi utiliſſimos, ut ideo adſerere non pudeat, quod optimum ſint inter cibos mente ægrotantium condimentum.

Observatio VIII.

Juvenis, qui vix XVII. ætatis annum attigit, temperamento præditus cholerico-ſanguineo, excitati alias & promti ad ſtudia ingenii, per anni decurſum profundiori meditatione in invenienda machina, quam dicunt perpetuum mobile, dies nocteſque deſudavit; à patre autem ſtoliditatis ideo accuſatus, & à propoſito ſub inanis ſtudii admonitione avocatus, in tacitam mœſtitiam incidit, quæ ſubitaneo incendii terrore adeo increvit, ut in furorem plane tranſierit; ſiquidem varia nunc de inventis ſuis magna & præclara jactitat, terrificis noctu inſomniis agitatus mane horribilia & inepta, quæ vidiſſe ſibi imaginatur, longa ſerie narrat; jam ſe paralyticum, lunaticum vel à diabolo obſeſſum ipſumque dæmonem pronuntiat, & diras admodum exſecrationes evomit; jam mutatis in manſuetudinem moribus ardentiſſimas ad Deum preces fundit perpetuis ſuſpiriis ingemiſcens. Præterea febrili pulſuum celeritate & admirando auditus acumine gaudet. Cibum & potum ſatis quidem bene appetit, nec officio ſuo alvus deeſſe animadvertitur. Sed, quod male ſperare jubet, eſt quod malum ſine alterna requie continuum ſæviat, nec inſignem habeat intermiſſionem. In tali rerum ſtatu ego conſultus venam primo pedis, dein ſublingualem aperiri, & pediluviis moderate calidis ægrum immitti juſſi, unde furoris vehementia mirum compoſita videbatur. Dein operæ pretium fecerunt pulveres leniter nitroſi camphora remixti, quos circa ſomni tempus aſſumere æger debuit; nec dubito, quin vis morbi his demum remediis ſit obſecutura. *Delirium maniacum à nimiis meditationibus.*

Epicriſis.

Videmus ex hoc caſu, quantum profundæ meditationes ad caput debilitandum obtineant potentiæ, ut quiſque graviorem exinde morbum, imo deliria quoque pertimeſcendi rationem habeat, maxime ſi aliæ & hæreditariæ cauſſæ acceſſerint. Adſumſit æger largum cibum, cui diſſolvendo & in bonum chylum & ſanguinem transmutando menſtruum illud ſalivale, ſine dubio nimio acore infectum, vix par fuit, ut nihil dubii ſit, quin morbus, ut omnes aliæ chronicæ paſſiones multum inde foveatur.

Plura exempla legantur in *Conſult. med. Sect. I. Caſu XXXIII. uſque XXXVIII.*

CAPUT IX.

De virium lapſu & animi deliquiis.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Si ulla in diſciplina medica doctrina clariorem meretur evolutionem, ea certe eſt, quæ de corporis humani viribus agit & cauſis; ſiquidem, omne, quod naturæ ineſt robur & ener- *Virium in homine neceſſitas monſtratur.*

gia, qua vitæ animique pariter ac corporis conſtat integritas, qua morbi tum arcentur tum ſanantur, qua ipſa denique mors avertitur, unice in viribus, quæ determinata quadam motus efficacia ſe exſerunt, conſiſtere animadvertitur. Sicut enim robuſta natura corpuſque firmum habendum eſt illud, quod integris viribus inſtructum, non tam facile à cauſis externis læditur, læſum vero vel ſuo ipſius robore ſine inſigni medicinæ ope ſanatur: ita è contrario imbecillis naturæ indicium eſt, ſi quis ob virium infirmitatem variis obnoxius ægritudinibus, ex iiſdem, à medicina non adjutus, raro admodum emergit. Quod ſi dein morbos inſpicimus varioſque eorum decurſus, ſimili modo in ſolis viribus omnis ſalutis ſpes videtur poſita; quæ enim ubi ſubito diutiuſque ſuccumbunt, de vita ægroti periclitari certiſſimum eſt. Quin denique ipſam, quæ morbos ſæpe comitatur, malignitatem maxima ex parte in hoc virium lapſu contineri deprehendimus, ita prorſus, ut ex debili hoc ſtatu ad ipſam mortem aditus pateat facillimus, utpote quæ nil niſi plenaria virium, à quibus vitales in homine motus pendent, ceſſatio eſt.

§. II.

Opiniones medicorum de cauſſis virium.

Quum itaque tanta virium in nobis ſit neceſſitas, ut in corpore tam ſano conſervando, quam morboſo perſanando nihil omnino ſine iiſdem Medicus valeat; ſæpenumero mirari ſoleo, cur in tanta bonorum auctorum multitudine, tantaque medicinæ luce, quæ novo quotidie ſplendore prodit, tam pauci exiſtant, qui utiliſſimam hanc in re medica doctrinam paullo accuratius explanaſſent. Equidem plures hinc inde in Medicorum libris occurrunt de virium cauſſis opiniones, quas alii, qui omnes corporis tam voluntarios, quam involuntarios, vitales & mechanicos motus ad altius quoddam principium referunt, ceu effectum animæ conſiderant; alii, qui robur & vim motricem ſolidorum, qua fluida reguntur, ab aëreo-æthereo-elaſticæ indolis materia mobiliſſima in ſanguine contenta deducunt, pro ſtabilienda ſententia ſua contraria plane argumenta proferunt; attamen, quum nudis hiſce nominibus & ſententiarum divortiis rem ex merito nondum exhauſtam evolutamque exiſtimem, noſtrum de eadem æquum rectumque judicium in præſenti tractatione, ubi de virium defectu animique deliquiis acturi ſumus, pluribus infra ſuppeditabimus.

§. III.

Vires ſalutares & noxiæ unde pendeant.

Ante vero quam ſpecialiorem hujus thematis ſuſcipiamus explicationem, è re fore putamus, primo omnium diſpicere, qualis virium ad naturam firmam æque ac infirmam conſtituendam debeat eſſe conditio. In quo quidem perficiendo, tenendum, quod, licet omnes in noſtro corpore functiones tum animales, tum vitales & naturales unico ſolidorum ac fluidorum peragantur motu; minime tamen, ſicut in ceteris rebus corporeis, ab ipſius efficacia & à magna movendi potentia ad inſignem virium copiam & abhinc dependentem ſanitatis integritatem concludi debeat. Etenim, quum à ſapientiſſimo conditore Deo ita corporis humani conſtructa ſit fabrica, ut viribus ad ſanitatem neceſſariis certus tantum motuum inſerviat numerus, certa menſura; facile patet, eam ſolum robuſtam & bene valentem naturam eſſe dicendam, ubi motuum nec nimis exceſſiva, nec nimis deficiens, ſed valde temperata æquabiliſque advertitur proportio, cum illa è contrario corpora imbecillibus ſint adnumeranda, quæ ex levi cauſa externa ad perverſos motus facile concitantur. Cujus adſerti veritas vel exinde plenius poterit intelligi, ſi effrenes & ad convulſivum uſque gradum auctas cordis & arteriarum, reliquorumque membrorum agitationes perpendimus; utpote quæ ob ſummam, quam arguunt, motuum efficaciam nulla unquam ratione pro ſalutari & ſanitati firmandæ apprime apto robore haberi poſſunt, ſed maximam potius virium jacturam, imo mortis periculum haud raro prænunciant.

§. IV.

Anim deliqu rum g dus.

His prælibatis ad virium naturalium ſubiti lapſus conſiderationem propius accedimus, cujus tria præcipua dantur genera. *Primus gradus* in notabili virium corporis remiſſione conſiſtit atque his potiſſimum cognoſcitur criteriis: ſi inſignis & inſueta corporis laſſitudo membrorumque ad voluntarios motus ſubeundos obſervatur inertia, ſi ſenſuum torpor, appetitus proſtratio, inquietudo & circa præcordia anxietas, debilitas pulſuum & raritas extremorumque refrigeratio adeſt & gravitas. *Alter*, qui priori major eſt gradus ob majorem corporis animique virium defectum dicitur lipothymia, quæ cum faciei, labiorum & genarum pallore omniumque ſenſuum ſtupore, ut, quid cum ipſis agatur, plane non ſentiant ægroti, adoritur. Tum quoque oculorum claritas, obductis quaſi tenebris, obſcuratur, arteriæ admotam manum exiguis feriunt pulſibus, corpus proſternitur & partes extremæ naturali deſtitutæ calore intenſius frigent. *Tertium* denique, ſed peſſimum gradum conſtituit ſyncope, qua homines correpti adeo animi corporiſque viribus deficiunt, ut mortis imaginem ſiſtant; ſiquidem omni ſermonis uſu privati ſubito corruunt, alto quaſi ſopore oppreſſi abſque convulſionis aut tremoris apparentia immobiles jacent; reſpiratio & pulſus intercipitur, artus refrigeſcunt & collabuntur, facies eſt Hippocratica & copioſus ſudor ad tactum frigidus circa tempora erumpere deprehenditur.

§. V.

Paroxyſ morum lutio.

Superatis tam lipothymiæ quam ſyncopes acceſſionibus ſenſus inter alta ſuſpiria paullatim redeunt, cordis motus reſtituitur; ideoque pulſus, qui antea valde debilis aut plane abſconditus erat, nunc vegetior erectiorque redditur, anxietates evaneſcunt, in partes extremas calor redit, facies contracta & pallida explicatior fit & rubicundior, imo & reliquæ functiones ſuppreſſæ ſenſim ſenſimque eriguntur, ut, qui pridie mortui habebantur ægri, nunc integra frui ſanitate videantur, niſi adhuc de inſigni artuum corporiſque univerſi laſſitudine & imbecillitate querantur.

§. VI.

Signa an tecedent

Utut autem ſubito & præter omnium opinionem gravia hæc mala accedant, ſunt tamen, quæ illorum adventum prænuntiant ſymptomata, quorum potiſſima ſunt: totius corporis languor & inſolens virium infirmitas, vertigo, aurium tinnitus & ſubitanea coloris in facie permutatio. Præcedunt quoque in nonnullis oſcitationes, pandiculationes & circa præcordia anxietates, cum pulſu inæquali ac horripilationis ſenſu; quibus nonnunquam abdominis

minis à flatibus diſtenſiones & borborygmi junguntur.

§. VII.

Differen- ia animi deliquio- um. Ex dictis jam haud difficulter colligitur, quo modo præceps virium lapſus animique deliquia ab aliis ſe paſſionibus diſtinguant & à medentibus cognoſci poſſint ac debeant. Differunt enim *] ab epi- epſia.* primo omnium ab epilepſia, in qua quidem leviores animi defectiones antecedunt, quam corporis moles convulſivis agitatur motibus & contractionibus, quæ tamen ad lipothymiam uſque *] ab apo- lexia.* nunquam adſcendunt. Differunt deinde ab apoplexia, ubi ſub ſenſuum tam externorum quam internorum abolitione arteriæ ſatis adhuc fortiter pulſant & reſpiratio, licet ægerrima, cum ſtertore remanet; quæ phænomena in ſimplici *] à ſuffo- ationé hy- ſterica.* animi deliquio non viſuntur. Diſcrepant denique à ſuffocatione hyſterica. In hac namque eximia quidem ſenſuum advertitur perturbatio, ſed fauces ſimul ſumme anguſtantur & laqueo veluti ſtrangulantur, arteriæ fortibus agitantur motibus & facies vivido imbuta rubore conſpicitur; quæ omnia tamen contrario plane modo ſe habent in animi deliquiis, uti videmus, ſi ſyncope, quod ſæpius accidit, præfocationi uterinæ jungitur. Tum enim dictorum ſymptomatum inopinata fit immutatio.

§. VIII.

Subjecta animi de- liquiorum. Quod attinet ſubjecta hiſce affectionibus præ ceteris obnoxia, attenta nos docet experientia, eos potiſſimum homines in eaſdem incidere, qui aut phlegmaticam & torpidiorem obtinent naturam, aut ob teneriorem vaſorum & fibrarum texturam habitus corporis ſunt ſpongioſi ſanguineque & ſuccis pleni, nec non qui molliter in otio educati labores niſi ægerrime ferunt & à levi cauſa externa, ut ab aëris vel frigidioris vel calidioris temperie, à medicamentis, quin alimentis, vel ſolo ingrato odore facilius alterantur. Et quum ingens ſemper corporis inter & animi functiones à ſanioribus Medicis adnotetur conſpiratio, nec illos ab hiſce affectibus immunes deprehendimus, qui ad impetuoſas & præcipites animi commotiones, ad iram, impatientiam, metum, variaſque confuſas imaginationes proni exiſtunt. Unde jam in propatulo eſt ratio, cur reſpectu ætatis præ juvenibus pueri & ſenes, &, ſi ſexum reſpicimus, fœminæ magis quam viri magno virium defectui & deliquiis ſint expoſitæ, quæ eo certius eveniunt, ſi fœminæ utero gerunt, nimiis tum per menſium tum lochiorum fluxum hæmorrhagiis debilitatæ ſunt, vel difficili partu laborant.

§. IX.

Cauſſa animi deli- quiorum proxima. Quod ſi nunc ad ipſam cauſam animum advertimus, hanc in ſanguinis ejuſque motus vitio ponendam eſſe, nemo ſaniorum Medicorum eſt, qui in dubium vocabit. Quemadmodum enim, ſi ſanguinis temperati & ſufficientis in ſingulas partes liber æquabiliſque influxus & hinc debita liquidi ſpirituoſi per omnes nervos diſtributio fuerit, omne virium robur, per quod functionum, ſive animalium, ſive vitalium & naturalium vigorem intelligimus, quam optime conſtat; ita è contrario, ubi virium, quæ per imminutas omnis generis functiones ſe manifeſtat, inſignis animadvertitur dejectio, ibi liquidi tum arterioſi tum nervoſi vitium ſubeſſe rectiſſime concluditur. Jam vero rurſus in phyſiologia medica ſatis ſuperque monſtratum eſt, quod omnium fluidorum per corpus progreſſus & in organa influxus à ſolo corde, quod primum in nobis movens ultimumque moriens, ſeu ſuprema illa machina eſt, quæ motu ſuo omnes reliquas animat partes, unice dependeat; quare nihil dubii eſt, quin & corporis proſtrationis & animi deliquiorum cauſſa ab ipſo cordis motu vel imminuto, vel prorſus ceſſante recte deducenda veniat. Quà quidem in re plenius confirmamur, ſi rite perpendimus, eſſentiale & characteriſticum lipothymiæ & ſyncopes ſignum præbere pulſum valde exiguum, vel plane interceptum, utpote qui cordis motum indicat luculentiſſime.

§. X.

Quum itaque à cordis motu tanta, ſi non omnia, in nobis dependeant, haud ſupervacaneum erit, utiliſſimum hunc motum ſecundum cauſas ſuas naturales concinne quidem ſed accurate exponere. *Cordis ſtructura anatomica.* Cordis ſubſtantiam muſculoſam eſſe non modo jam vetuſtiſſimi HIPPOCRATIS ſententia, verum etiam omnium, qui noſtra ætate inclaruerunt, anatomicorum adſertio eſt. Quod ſi enim ea, quæ ad muſculoſam fabricam ullo modo pertinent, rite penſitamus; omnia profecto in cordis ſtructura ſimili modo deprehendimus. Adeſt hic tendo ſatis validus in baſi cordis vaſa cingens, qui uti in omnibus muſculis, ita & hic principium motus atque finis exiſtit, cujus progenies tum vena cava, tum inprimis arteria magna rectiſſime ſtatuitur, in quem duplicis generis fibræ tam mirabili diſpoſitæ ordine inſeruntur, ut muſculum biventrem aptiſſime conſtituant. Fibræ enim exteriores in modum cochleæ conum involventes in oppoſiti lateris tendinem dextrorſum, interiores inverſo inſeruntur ductu. Quid? quod præter has communes cuilibet ventriculo propriæ ſunt fibræ, quarum internæ itidem contrario modo procedunt atque pro validiori ſanguinis in univerſum corpus ejuſque maxime remotas partes propulſione ſiniſtro ventriculo & copioſiores & robuſtiores; dextro vero præ ſiniſtro eique minori ventriculo in vicinos tantum pulmones flaccidæ rarioreſque obtingunt. Harum præterea fibrarum idem cum aliorum muſculorum fibris motus eſt atque contractio, quæ in abbreviatione conſiſtit, ut tantum in latitudine adquirant, quantum in longitudine amittant, ideoque ſemper conus baſi fiat proximior; unde etiam non tantum externe, verum etiam interne præcipue tumor obſervatur. Hinc cum auriculæ ventriculorum contrahuntur, parietes ſe invicem tangunt, & ita contentum fluidum expellunt. Nervi quoque dein omnibus muſculis animam vigoremque largientes in baſin cordis vaſorumque radices, quas tendines cordis eſſe jam ante dictum eſt, implantati ſunt octavi ſcilicet & intercoſtalis paris ſurculi, ut de arteriis veniſque coronariis, quæ magna copia per muſculoſam cordis compagem diſtributæ cordis motum egregie adjuvant, nihil dicamus.

§. XI.

Moveri itaque cor ipſa ejus fabrica ipſique ſenſus fidem faciunt. *Cordis motus duplex, ſyſtoles & diaſtoles.* Duplex autem eſt motus dilatationis, quæ præcedit & à Græcis diaſtoles nomine inſignitur, qua cordis ventriculi diſtenduntur, & fibræ parietes verſus elongantur, ut ſanguis ex auriculis in eoſdem influere poſſit, & conſtrictionis, ſive ſyſtole, qua fibræ contrahuntur & inſtar machinæ hydraulicæ ſanguis in canales

nales arterioſos & ex his in venoſos, ex his autem rurſus in auriculam dextram urgetur, ut hac ratione circulatio perficiatur.

§. XII.

Diaſtole unde dependeat. Hæc dum meditamur, dubium quoddam non adeo exigui enaſcitur momenti: num diaſtole cordis à ſanguinis illabentis vel diſtendentis copia promoveatur. Neque tamen, à ſolo ſanguine ſimplicem & ſpontaneam hanc dependere reſtitutionem, arbitramur, eo quod manum fortiter prementem æque ac ſyſtole eludat, quale quid à ſanguinis impetu fieri haud ſuſpicandum eſt, maxime quum etiam evulſa omnique liquore vacua piſcium corda diaſtolen non minus quam ſyſtolen diutius adhuc exhibere animadvertimus. Multo magis illam tam à fibrarum hujus mirifici muſculi diverſis ordinibus quam à liquidi ſubtilioris elaſtici, quod nervi vehunt, ſanguiniſque ſpirituoſi influxu oriri probabile eſt. Quod vero nerveum fluidum in cordis fibras influat, vel notiſſimo WILLISII & LOWERI experimento conſtat, quo nervis in cervice octavi paris diſſectis & iis qui à plexu intercoſtali oriuntur ligatis, ſanguineque in muſculoſam cordis ſubſtantiam intercepto cor omni motu deſtituitur. Ut adeo certiſſimum ſit, quod tam ipſe ſanguis motu inteſtino calido & particulis aëreo-æthereo-elaſticis imbutus, quam liquidum nervorum hunc dilatationis actum egregie adjuvet. Id quod vel ex hoc experimento clarius eluceſcit, quod mediante calore pulſus cordis in animali deficiens, ſi aqua calida foveatur, ad momenta revocari poſſit.

§. XIII.

Objectiones contra motum cordis refelluntur. Quæ omnia licet tam clare perſpicueque pateant, ut in dubium vocari nequeant; ſunt tamen nonnulli, qui hanc de motu cordis doctrinam, qua illud primum movens ſtatuimus, impugnare audent, exiſtimantes, embryoni jam prius quam cordis abſoluta ſit fabricatio, punctum quoddam ſaliens ceu cordis ineſſe rudimentum. At vero aliam longe rationem eſſe judico animalis formandi & adhuc imperfecti; & formati omnibuſque ſuis partibus inſtructi & in lucem editi, ut ideo ab uno ſtatu ad alterum argumentatione procedere vix liceat. Huic enim bullulæ ceu compendio incluſus eſt ſpiritus ille architectonicus, qui motui quidem per ſe citra multa organa expandendo & quaquaverſum partes extra partes fabricando ſufficit, in animali vero perfecto nonniſi organorum beneficio perficitur.

§. XIV.

Definitio ſyncopes & lipothymiæ. Expoſita ſic cordis ſtructura & naturali conſtitutione evolutoque genuino ejus uſu & officio: facilis nunc via eſt ad præternaturalem ſtatum pernoſcendum & ad veram tam lipothymiæ quam ſyncopes, quæ omnis ævi Medicorum conſenſu cordis vitiato motu nituntur, definitionem ſiſtendam. Eſt itaque *ſyncope motus cordis ad tempus ſufflaminatio cum ingenti virium & tam animi quam corporis functionum defectu, ab impedito, vel minus ſufficienti liquidi ſpirituoſi per nervos & ſanguinis probe temperati per vaſa coronaria in muſculoſam cordis ſubſtantiam influxu dependens.* Neque multum differentem expoſcit definitionem altera animi deliquiorum ſpecies lipothymia, utpote quæ niſi gradu, dum non in prorſus ſublato, ſed tantum nimis debili cordis motu conſiſtit, à ſyncope nihil differt.

§. XV.

Cauſſæ mediatæ ſunt prægreſſi morbi. His præmiſſis, videamus nunc, quæ ex cauſſis mediatis ad ferales hoſce morbos inducendos ſuum conferant ſymbolum. Quum vero, ut ſatis ex ſuperioribus liquet, proxima deficientis, vel plane ceſſantis motus cordis cauſſa in denegato, vel minus recte ſe habente fluidi nervoſi & laudabilis ſanguinis influxu contineatur, ſequitur, ut ad duo hæcce momenta animum potiſſimum adplicemus. Ita primo omnium certa experientiæ fide conſtat, eos, qui capitis nervoſique generis imbecillitate laborant, qui dolores gravativos, vertigines auriumque tinnitus cum frequenti coryza, gravedine, oculorum caligine & ſomno turbulento patiuntur, ob liquidi, quod ex cerebro in nervos diſpergitur, ſubtiliſſimi penuriam pravamque diatheſin non modo virium ſummo languori, ſed & ipſis animi deliquiis corripi facillime.

§. XVI.

Animi affectus. Nihil autem prope ex omni cauſarum ſerie vehementius celeriuſque noſtros inducere morbos valet, quam graviores animi perturbationes, præſertim terror panicus, metus, & triſtitia. Quamvis enim motus vitales & mechanici, cujus generis ſunt cordis & arteriarum aliorumque humoribus tum ſecernendis, tum excernendis dicatorum canalium, nec non ventriculi & inteſtinorum motus, à principio in nobis ſentiente & intelligente, quod animæ nomine venit, directe & proxime non dependeant, ſed motus potius voluntarii ab eodem, licet modo nobis incognito, dirigantur; id tamen attenta nos docet obſervatio, propter eximiam, quæ voluntarias & involuntarias functiones intercedit harmoniam, miram animi affectuum in motibus noſtri corporis vitalibus pervertendis eſſe efficaciam. Hinc, ſi terroris, qui vitali motuum œconomiæ infenſiſſimus eſt, agendi modum accuratius inſpicimus, ita ipſum deprehendimus comparatum, ut partes externas conſtringendo nimiam ſanguinis ad cor & adnexa vaſa congeſtionem inferat; unde preſſo, ut aiunt, pede extremorum refrigerationes, ingens artuum gravitas ac languor, circa præcordia anxietas, cordis palpitatio, & magna ſpirandi difficultas cum pulſu parvo & contracto ſequuntur; quæ omnia eo certius accidunt, ſi abundans ſanguinis copia peccaverit. Nec profecto minor formidinis & ob inſtans grave periculum triſtitiæ in corpus noſtrum potentia eſt; quandoquidem liquidi nervoſi in ſingula motuum organa influxum minuendo æquabilem ſanguinis progreſſum maxime retardat, & quo minus ſpirituoſa ejus portio recte evolvatur, impedit; ut ideo haud mirum videri debeat, ſi ingens animi corporiſque virium dejectio inde emergat, quæ longe gravior eſt in ſubjectis languidis aut à quacunque cauſſa, ut prægreſſo morbo, jam antea debilitatis.

§. XVII.

Perverſa vivendi ratio. Poſthæc haud paucæ ſuperſunt earum rerum, quas non naturales appellamus, quæ ad affectus noſtros contribuunt. Ex quibus primum ſibi vendicat locum incongrua victus ratio. Sicut enim alimenta bono ſucco referta & decenti quantitate aſſumta ſanguini bono & lymphatico, qui viribus pabulum ſuggerit, generando apprime

apta

apta exiſtunt; ita è contrario cibi crudiores & qui parum præbent nutrimenti, vel ipſa inedia diutius protracta ad virium defectum & animi deliquia plurimum afferunt momenti. Præter victum, aëris quoque temperies cauſſam noſtris malis præbet antecedentem: quæ ſi frigida nimis & humida, aut intenſius calida multiſque impuris exhalationibus repleta eſt, corporis vigorem mirum in modum lædit. Pertinent huc pariter aſſiduæ vigiliæ diuturnique & duri labores, quibus ob continuam ſolidorum & fluidorum actionem ſpirituoſæ & ſubtiliores partes diſſipantur ſanguiniſque maſſa intemperatior redditur, ut exinde, experientia teſte, omnes in nobis functiones langueſcere incipiant.

§. XVIII.

Sphaceloſa partis corporis corruptio.

Frequentiſſime porro animi contingunt deliquia, ſi ſphaceloſa in partibus vel externis vel internis adparet corruptio, qua vitali motuum œconomiæ nihil datur pernicioſius. Id quod non modo morbi maligni & contagioſi, ut petechiæ, dyſenteriæ, febreſque peſtilentiales, verum etiam chronici, quales potiſſimum ſunt ſcorbutus, cachexia & hydrops ſuo comprobare exemplo poſſunt, ubi, ingruente putredinoſa corruptela, mox omne naturæ robur cum cordis motu vacillat. *Omnia vaporoſa, opiata, narcotica &c.* Nec diſſimilem edunt efficaciam opiata & narcotica improvide adhibita, quorum operandi ratio in eo præcipue verſatur, ut effluviis ſulphures mixtioni & mobiliſſimæ fluidorum ſubſtantiæ inimicis hæc ipſa ita contaminent, ut munere ſuo ſecundum naturæ leges amplius fungi vix queant. Sed præter hæc quoque, quod mirandum eſt, ſuaveolentia, naturæ alioquin gratiſſima, fœminis hyſtericis, aut ab alio quocunque morbo debilitatis corporibus eo uſque adverſa deprehenduntur & nociva, ut ex eorum uſu omnia in pejus ruant ſymptomata & ægri ſyncope correpti exanimes quaſi in terram concidant. Cujus notabilis effectus ratio, noſtro quidem judicio, in eo videtur poſita, quod fortiora ejuſmodi odorifera vim fluidi nervei elaſticam à prioris morbi atrocia jam ſatis imminutam, vaporoſa indole ſua magis magiſque ſupprimant, haud alio modo quam caſtorina, quæ pro diverſa ſucci nervoſi & fibrarum conſtitutione valde differentem, & nunc bonum nunc malum producunt effectum.

§. XIX.

Venena, purgantia & emetica.

Nec dein negligenda ſunt ipſa venena, vel validiora cauſticæque indolis purgantia & emetica, quæ ob valentiores, quos in univerſo partium nervoſarum ſyſtemate maximeque ſenſibili inteſtinorum canali criſpando contorquendoque concitant ſpaſmos, æquabilem ſanguinis & ſubtiliſſimi fluidi in ſingulas partes influxum impediunt, adeoque ingentem, quin ſæpius lethalem virium lapſum accerſere valent. Et ex eadem cauſſa fieri obſervamus, quod inſignis & ad ſyncopen uſque aucta animi defectio morbos cum immani dolorum ferocia ſtipatos haud raro excipiat, quale quid pariter poſt graviorem iracundiæ affectum minus inſolitum eſt; unde hanc ſyncopes ſpeciem veteres medicinæ auctores peculiari nomine cardiam vocare conſueverunt. Hujus namque affectus licet ea ſit natura & indoles, ut exitialem vim ſuam in ductus biliarios præcipue exſerat; fieri tamen non poteſt, quin ob eximium, qui hos ipſos cum ventriculo, pulmonibus & corde, propter par nervorum octavum & commune par vagum, intercedit conſenſum, ſimul omnes hæ partes ſenſibiles graviter ſpaſmo afficiantur.

§. XX.

Hæmorrhagiæ & quæcunque nimiæ excretiones.

Sæpiſſime non minus animi deliquiis confligantur, quorum vires à prægreſſis nimiis hæmorrhagiis & quibuſcunque fortioribus excretionibus debilitatæ ſunt. Tali ratione ſæpenumero adnotare mihi licuit, homines venere immoderatius uſos ſenſim in lipothymias, quin ſyncopticas incidiſſe affectiones. Et quid frequentius, quàm à copioſis per ſudorem & alvum evacuationibus, improvidis venæ ſectionibus, cruentis vulneribus aliiſque nimiis ſanguinis profuſionibus, maxime ſi non præſentanea ope ſuccurritur, eadem mala oriri. Nec deficit ratio: quum enim his rebus non modo ſanguinis ſubtilior portio, quæ virium elementum conſtituit, exhauritur, ſed & præcipue ipſa fluidorum moles imminuitur; haud mirum eſt, ſi cordis ceterorumque vaſorum dilatatio, quæ cum ſyſtole alternare debet, inde impeditur, adeoque ipſe cordis motus intercipitur; quo ceſſante formalis mentis defectionum ratio adeſſe deprehenditur. Quod eo crebrius certiuſque incidit in ſubjectis teneriori conſtitutione præditis, aut in ſitu erecto diutius repoſitis. Tunc enim ſanguinis ad caput directio longe magis præſcinditur.

§. XXI.

Sanguis craſſus & polypus.

Pari ratione motum cordis debilitare ſummumque inducere languorem valet nimia repletio, quæ ſanguini ſpiſſo & viſcido in acceptis ferenda eſt, quatenus hic per anguſtiores vaſorum coronariorum canaliculos difficulter progrediens ibi coacervatus & cordis & vaſorum ſyſtolen imminuit. Nihil autem, quod perplurimis conſtat exemplis, ad lethalem ſyncopen magis diſponit, quam polypoſa humorum concretio cavitatibus cordis & contiguis vaſis adhærens. Hæc enim concrementa dum mole ſua obſtruente ſanguinis per univerſum corpus circuitum auferunt; neceſſe eſt, ut, non remoto ejuſmodi repagulo, lethalis fiat exitus.

§. XXII.

Signa prognoſtica mala & funeſta.

His expoſitis ſupereſt, ut noſtrorum affectuum prognoſin ad rectum de eventu ſalutari & noxio judicium ferendum ſubnectamus. Hic notari maxime velim, pro naturarum & cauſſarum diverſitate & periculum quoque multum variare. Ita, qui teſte Hippocrate *aphor.* 41. *Sect. II.* ſæpe fortiter & ſine manifeſta cauſſa diſſolvuntur, repente moriuntur. Subeſt enim plerumque polypoſum cordis & pulmonum vaſis firmiter impactum coagulum, quod diſſectis cadaveribus reperire licet. Lethiferam quoque ut plurimum ſyncopen obſervavimus, quæ poſt partum laborioſum, ut fœminæ ab imprudenti obſtetrice ad intempeſtivos parturiendi conatus adhortatæ nimium delaſſantur, & immoderatum ſanguinis per lochia patiuntur profluvium, haud raro ſubſequitur, qua correptæ copioſo ſudore frigido cum extremorum frigore perfunduntur, auram frigidam exſpirant, pallido faciei colore imbuuntur & nullis plane remediis ad vitam revocari poſſunt. Neque periculo caret illa ſyncopes ſpecies, quæ fœminis ſtrangulatione correptis ſupervenit, unde ipſas ſæpe pro mortuis habitas & ſepulturæ traditas novimus.

§. XXIII.

§. XXIII.

Quæ ulterius recenſentur.

Porro quoque ingens virium in morbis malignis, ut acutis febribus, proſtratio & inter initia ſtatim facilis in animi deliquia, ſub ſtatione maxime erecta, proclivitas in diſcrimine vitam poni, ſignum certiſſimum eſt. Nec boni ominis eſt ſola inſueta animi defectio, diffidentia & menti altius infixa mortis formido, licet animus præterea tranquillus beneque compoſitus ſit, præſertim ſi in acutis jungitur delirium, & languida reſpiratio cum notabili pulſuum vel parvitate vel tremula palpitatione. In variolis quoque confluentibus ubi ab intolerabili ardore & dolore, ſuppurationis tempore lipothymia, quod ſæpius fit, oritur, ægri, præſertim ſub ſitu corporis erecto in præſentiſſimo vitæ periculo verſantur. Tum enim mox totum corpus refrigeratur, cutis conſtringitur, puſtulæ diſparere & mox lethiferæ ſuccedere convulſiones ſolent. Deinceps in homine ob alias cauſſas jam debilitato poſt vehementiorem iram, aut fortius emeticum vel purgans exhibitum ſyncope ſuborta, niſi in inſtanti convenientibus ſuccurratur remediis, lethalis evadit. Quod ſi denique in pueris à vermibus nervoſas ventriculi tunicas lancinantibus ſyncope enaſcitur, plerumque funeſta eſt; & vidimus brevi ante mortem tempore vermes è ventriculo prodeuntes mortuos.

§. XXIV.

Prognoſis ſalutaris.

Animi & virium defectio, quæ hyſtericis & hypochondriacis jungitur pathematibus, ubi à flatibus ventriculum nimis diſtendentibus ſanguinis ad cor & pulmones fit regurgitatio, curationi locum adhuc relinquit. Ubi etiam à cauſſa externa, ut nimio conclavis æſtu, balneo intenſius calido, vel nimia ſanguinis à vena ſecta detractione, præſertim in fœminis & pueris corporis inſignis languor vel præceps animi virium ſuboritur lapſus, non adeo timendum eſt. Et in genere notandum: quo levioribus cauſſis & morbis animi deliquia ſuccedunt, eo minus alunt periculi.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

Quod attinet curationem, hæc duabus potiſſimum indicationibus abſolvitur, quarum *prima* eſt, ut in ipſo paroxyſmo motus cordis, qui caloris vitalis omniumque virium fons exiſtit, per convenientia & efficacia remedia citiſſime reſtituatur; *altera*, ut extra paroxyſmum cauſſis tollendis accommodata invenire remedia, atque recurſum periculoſæ affectionis impedire ſtudeamus.

§. II.

Quæ in paroxyſmo proſint externa.

Primæ itaque indicationi ut ſatisfiat, in acceſſione mali ægrum in convenienti ſitu eoque nec nimis demiſſo, nec nimis elato in loco ſereno, temperato ac ſpatioſo ſervare decet; dein ad influxum ſpirituum invitandum remediis externis penetrante virtute præditis partes ſenſibiles irritare & animare convenit. Quo fine præ ceteris prodeſt, ſi aqua frigida tota facies ſuperfunditur, labia ſale communi fricantur, naribus potens acetum cum balſamo vitæ ſeu aqua apoplectica adplicetur, vel ipſis ſal volatile Anglicanum, quod nil niſi ſal volatile ammoniaci cum oleis cephalicis rutæ, menthæ, lavendulæ imprægnatum eſt, adhibeatur. Nec quoque de nihilo erit oculorum palpebras cum aliquot aquæ ſpirituoſæ ſeu balſami vitæ guttulis illinire, totamque pectoris regionem & reliquas partes extremas pannis calidis aqua quadam roborante imbutis fortiter fricare.

§. III.

Quæ interna.

Quod ſi demum his adhibitis ad ſe redire incipiunt ægri, interna quoque remedia refocillandis viribus dicata exhibere convenit. Hoc nomine præclari uſus eſt vinum optimæ notæ, maximeque vetus Rhenanum, quod omnium fere virtutem ſuperat longiſſime. Neque egregio effectu deſtituuntur aquæ ſpirituoſæ & aromaticæ, ad quas præcipue aquæ cinnamomi liliorum convallium, roſarum, meliſſæ, corticum citri, aurantiorum cum & ſine vino parata debent referri.

§. IV.

Quæ extra paroxyſmum conducant remedia.

Quicunque extra paroxyſmum medela ſubvenire & novos mali inſultus avertere cogitat Medicus, diverſas cauſſas probe prius cognoſcere, iiſque amoliendis accommodare debet præſidia. Ita, ſi à ſævitia dolorum & graviori iracundiæ affectu ſyncope originem repetit, præſentaneum ferunt levamen blanda anodyna, maxime ſi cum aquis analepticis, non adeo ſpirituoſis, ſed aliquid ſimul anodyni in ſinu foventibus propinantur. Ex illis autem ſummæ efficaciæ eſt liquor noſter anodynus mineralis aliquot olei macis guttulis imprægnatus, vel cum duabus eſſentiæ caſtorei partibus remixtus. Spectant huc quoque laudanum *Sydenhamii* & pulveres antepileptici, ut Marchionis cum uno alterove grano caſtorei vel theriacæ cœleſtis permixti; quorum remediorum uſum tutiſſimum deprehendi. Ubi ab humore acido millioſo in primis viis ſtabulante parteſque nervoſas arrodente, quod in hypochondriacis frequentius uſu venit, ſyncope cardiaca naſcitur, in uſum vocandi ſunt pulveres abſorbentes, qui ex conchis præparatis, matre perlarum, coralliis, lapidibus cancrorum, unicornu foſſili, cryſtallo montana, additis quibuſdam olei de cedro guttulis optime conficiuntur, quibus, urgente æſtu præternaturali, aliquot nitri purificati grana pro doſi adjici poſſunt. In ſyncope hyſterica & hypochondriaca clyſteres & medicamenta ex galbano, caſtoreo, aſa fœtida, ſagapeno & myrrha confecta convenienterque adhibita omne in curatione abſolvunt punctum.

§. V.

Quæ amplius proſint extra paroxyſmum.

Quod ſi vero ſub nimia per alvum & vomitum evacuatione à validis purgantibus & emeticis excitata animi invadunt deliquia; tum præter theriacalia, anodyna & analeptica lac calidum, vel decoctum hordei cum amygdalis, vitello ovi & croco paratum & ſufficienti quantitate hauſtum virtute ſua demulcente mirabilem præſtat efficaciam. Ubi etiam à veneno cauſtico gravioris periculi metus eſt, eadem remedia eximiam ſpondent opem, maxime ſi cum largiori olei amygdalarum dulcium expreſſi, vel olivarum copia propinantur. In morborum malignitate, ubi ob occultam putredinem animi obrepit defectio, mixturæ, quæ analeptica & bezoardica pollent virtute, omnium ſunt præſtantiſſimæ: quales confici poſſunt ex aquis cardui

dui benedicti, ſcordii, cinnamomi ſine vino, roſarum, meliſſæ citratæ, mixtura ſimplici, aceto vini & ſyrupo acetoſitatis citri, quibus pulvis bezoardicus *Sennerti*, vel noſter juſta proportione eſt admiſcendus. Quod ſi ob ſanguinis boni inopiam à nimia ejuſdem profuſione inductam vires conſumtæ ſunt, eaſdem præter temperatiora analeptica, maxime omnium reficere decet alimentis nutrientibus & ſuccos reſtituentibus. Quo nomine ſummam merentur commendationem juſcula carnium gelatinoſa vitulinæ, bovinæ gallique veteris per decoctionem cum raſura cornu cervi, taleolis citri, pauxillo macis & aliqua vini portione in olla cooperta parata; quo etiam pertinet potus ſuccolade. Denique ſolum vinum generoſum & annoſum parca manu datum in tali caſu omne abſolvit punctum.

CAUTELÆ ET MONITA PRACTICA.

§. I.

Intereſt certe quam maxime ad curationem provide & ſecure adornandam, ut inter laſſitudinem gravativam ſeu oppletivam, quæ ab humorum plenitudine & expanſione obtingit; ac inter debilitatem defectivam, quæ à boni ſanguinis & ſucci nervei penuria proficiſcitur, probe diſtinguat artifex, ne ſpe & eventu fallatur. In utroque caſu alia ſubeſt cauſa; ergo & alia præſcribere decet remedia. Quæ enim in priori, ſeu repletionis ſtatu ſalutaris eſt ſanguinis è vena ſecta detractio, in poſteriori, ubi ſanguis jam deficit, ideoque magis reſtaurandus eſt, mirum in modum nocet. Poſthæc quoque probe diſcerni debet illa virium debilitas, quæ ab animi affectu, ut longiori triſtitia & diu celata iracundia, vulgo *Chagrin* dicta, provenit, & quæ materiali cauſæ in acceptis ferenda eſt. Prius enim ſi incidit remedium maxime quærendum eſt in moralibus, atque iis omnibus, quæ animum lætum & tranquillum efficere poſſunt.

§. II.

De venæ ſectionis adminiſtratione hæc ſpeciatim ſunt monenda, quod ipſa quidem, ubi cordis motus à nimia ſanguinis congeſtione, quam ſæpiſſime vehementiores inteſtinorum ſpaſmi producunt, ſupprimitur, & vaſa in ſuperioribus valde turgent, omnino locum invenit; nunquam tamen in ipſa mali acceſſione celebrari debeat. Major enim exinde languor inducitur longiuſque malum protrahitur. Pari ratione fruſtraneum non minus, quam periculoſum eſt lipothymia affectorum ori liquida ſpirituoſa infundere, quia facile in fiſtulam ſpiralem incidunt & ſuffocationem minantur.

§. III.

Quod ſi à menſibus ſuppreſſis, vel imminutis lipothymiæ oriuntur, ſumma cum cautione adhibenda ſunt emmenagoga, eaque potiſſimum impetuoſius commoventia, ut balnea ſalinata, crocata, & id genus alia; facile enim morbus ob majorem, quam humoribus inferunt, rarefactionem, magis ingraveſcit.

§. IV.

Virium dejectio, quæ gravioribus morbis, ubi ægri jam ex ſua natura imbecilliores ſunt, ſupervenire ſolet, malum plerumque portendit exitum; quare, ut tempeſtive convenientibus ſuccurramus remediis, monet quam maxime elegans illud Veterum proverbium: *principiis obſta, ſero medicina paratur.*

Multo magis autem cavendum erit, ne in acutis paſſionibus, maxime ſi in vigore ſunt conſtitutæ, iis utamur remediis, quæ ad purgationes aliaſque excretiones ſtimulando naturam ullo modo irritare & turbare poſſunt. His enim neceſſariæ ad morbum ſuperandum vires magis conſumuntur, quibus conſumtis nihil amplius opis, nihil artis in medico eſt. Ideo mihi quam maxime placet aurea illa regula FERNELII *lib. II. cap.* 10. exhibita, quæ ut probe teneatur auctor ſuaſorque ſum: *Validis conſtantibuſque viribus fidenter, quantum morbus deſiderat, erit vacuandum; minus validis vel proſtratis nihil prorſus moliendum.*

§. V.

Præcipua illa, quæ per tot ſæcula pro ſummis cordialibus & ſpecificis analepticis in omni virium lapſu ad ſuperſtitionem uſque venditata fuerunt remedia, qualia ſunt margaritæ, lapides bezoardici orientales, os de corde cervi, lapides quinque pretioſi &c. virtutem aliorum diaphoreticorum fixorum & abſorbentium minus ſuperant, ut potius iiſdem longa ex parte inferiora habenda ſint. Idem judicium eſto de medicamentis ex auro paratis. Quæ enim auro tribuitur virtus cordialis & analeptica, noſtro quidem judicio, vana & ſuperſtitioſa eſt jactantia, quæ ſimpliciſſimam vulgi Medicorum & ægrotantium credulitatem arguit luculentiſſime. Ut ſilentio prætereamus, quod omnem fere ſuperet fidem, aurum ad dulces & quintas eſſentias ulla arte chymica poſſe redigi. *Circa ſpecifica cordialia & medicinas ſolares.*

§. VI.

Vinum, præſertim vetus Rhenanum, quod propter acidum ſpirituoſum omnibus reliquis analepticis longe eſt præferendum, præter internum uſum ſuperiori loco præſcriptum, exterius quoque naribus & præcordiali regioni applicatum, ad vires reficiendas præſentaneum eſt auxilium. Quin etiam animi deliquia, quæ ſubjectis ſenſibilioribus inter venæ ſectionis adminiſtrationem haud raro obtingunt, feliciter arcentur, quando ante operationem modicus optimi vini hauſtus adſumitur. *Circa vini uſum.*

§. VII.

Reſidet quoque in aqua pura frigida, opportune exhibita, ſumma vis analeptica, maxime ubi ob nimium vel internum vel externum æſtum ſanguiniſque rarefactionem, pereunte virium robore, lipothymia accedit. Id quod ſuo jam tempore rectiſſime agnovit CELSUS, qui ideo *lib. IV. de medicina, cap.* 5. frigidam aquam ad corrigenda ſtomachi vitia ſummopere commendat; & PLINIUS *ſecundus*, cui ſtomachus natura imbecillis & frequenter intus æſtuans erat, ſe aqua frigida cum inſigni ſæpius fructu uſum teſtatur. *Vid. Epiſt.* 17. *lib. VI.* *Circa aquæ frigidæ potum.*

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Juvenis quidam corpore macilentus, vultu pallido præditus, à longo jam tempore, ob ſtudiorum intemperantiam, vitamque ſedentariam & nimiam ciborum duriorum & flatulentorum adpetentiam contractum patitur malum hypochondria- *Lipothymia in hypochondriaco ſuborta.*

driacum, quod multis ructibus, hypochondriorum diſtenſionibus, imi ventris torminibus, cephalalgiis & inſigni artuum laſſitudine ſatis ſe manifeſtat. His demum malis juncta eſt poſt præviam pectoris compreſſionem cordiſque palpitationem ipſa lipothymia, qua extrema collapſa refrigeſcunt & pulſus parvus & debilis manum leviſſime vibrat. Ego conſultus in mali acceſſione enemata ano injicienda & balſamum vitæ noſtrum externe naribus & præcordiis admovendum curavi. His ubi ad ſe rediit æger, eſſentiam carminativam ex eſſentia corticum aurantiorum, ſpiritu nitri dulci & aliquot olei chamomillæ veri guttulis confectam propinare ejuſque uſum ſæpius repetere juſſi. Tandem, ut à cibis craſſioribus æger abſtineat, & largiori potu, quem antea neglexerat, impoſterum utatur commendavi. Quibus probe obſervatis animus non amplius liquit, maxime quum poſtea ſpecialiorem mali ſpaſmodici flatulenti curationem æger admitteret.

Epicriſis

Lipothymias viris hypochondriacis & fœminis hyſtericis admodum eſſe familiares, nemo facile, qui in artis negotio verſatur, negabit. In utroque affectu ex ſolidarum partium atonia orto copioſa flatuum in prima regione progenies vera plurimorum ſymptomatum genitrix eſt. Flatus enim nimia membranarum ventriculi & inteſtinorum diſtenſione liberam & æquabilem ſanguinis & fluidi nervei diſtributionem non modo impediunt, verum etiam ſanguinis ad pectus & præcordia curſum dirigendo motum cordis vitalem quodammodo ſiſtunt. Et vero admodum ſimile eſt, vaporoſum ejuſmodi aërem cum chylo ad ſanguinem deferri, delatum nimia expanſione cordis & arteriarum ſyſtolen ſufflaminare. Subit hac occaſione recordatio, me adhuc juvenem Medicum ante quinquaginta circiter annos Amſtelodami, ubi tunc temporis verſabar, interfuiſſe ſectioni fœminæ cachecticæ ſyncope demortuæ, in qua cor pauco ſanguine refertum, ſed mirum flatibus diſtenſum reperiebatur; quam peculiarem morbi ſpeciem tympanitidem cordis rectiſſime Medicus vocabat. Simili quoque ratione poſtea in multis cachecticis æque ac hypochondriacis diſſectis vaſa ſanguine exinanita, ſed flatibus turgida & ampliata obſervavi; ut adeo ab aëre in ſanguinem per ductum chyliferum delato varia hypochondriacorum ſymptomata haud inepte explicanda veniant.

OBSERVATIO II.

Obſervationes circa animi deliquia ex ſitu erecto.

Sæpius iterumque mihi artem facienti obtigit, in morbis acutis & exanthematicis, ut variolis, petechiis, febreque purpurata, circa morbi ſtatum inopinato fatales acceſſiſſe lipothymias; unde mox omnibus, quæ antea placida erant, ſymptomatibus in pejus converſis, extrema refrigeſcere atque maculæ aut prorſus evaneſcere, aut livido tinctæ colore adparere cœperunt. Quid? quod, ubi animus dein, dato intervallo, ad ſe rediit, laborantes de ſumma præcordiorum anxietate, inquietudine ſomnique defectu conqueſti ſæpius in lethalem inciderunt ſyncopen. Ego ubi curatius in tantæ cataſtrophes inquiſivi cauſam, adſtantes plerumque in frigus ægro extra lectum commorato admiſſum culpam transferre conſueverunt. At vero, quum etiam ſub temperato conclavis calore eadem oriri mala deprehenderem, tam ſubitaneæ mutationis cauſam non refrigerio, ſed rectius potius motui ſanguinis ad caput propter ſitum perpendicularem, in corporibus natura imbecillibus & vi morbi magis debilitatis tardiori & ex parte intercepto adſcribendam putavi. Qua quidem in re me plenius confirmarunt exempla eorum, qui inter largiorem cruoris è vena ſecta detractionem ſub ſtatione corporis erecta perfacile animo linquuntur; cum contra in ſitum repoſiti horizontalem, collectis paullatim viribus pulſuque vegetiori reddito ad ſe ſtatim redire ſolent. Dein quoque perplures vidi phthiſicos & conſummata hectica laborantes, qui ſi corporis languorem excipimus, animo adhuc ſatis vigebant, ſed in lecto vel erecti ſedentes vel extra lectum in ſitu erecto diutius detenti animam præter ſpem omnium exſpirarunt.

Epicriſis.

Satis, ut arbitror, luculenter nos docet hæc obſervatio, quantum ex ſitu erecto in morbis acutis & cum exanthematum efflorefcentiis in cute junctis redundet damni. Quæ cum ita ſint, omnes omnino ægri, qui vel ejuſmodi affectibus decumbunt, vel quorum vires à diuturniori & chronico morbo, ut phthiſi & hectica, proſtratæ adparent, ſedulo monendi ſunt, ne in ipſius morbi ſtatu decubitum deſerentes extra lectum in ſella erecti diutius commorentur, aut caput cubantes ſublime habeant. Probe quoque ſibi caveat Medicus, ne clyſteribus ſtimulo ſalino imbutis, aut, quod pejus eſt, fortioribus purgantibus alvum ſollicitet atque hinc crebrioribus dejectionibus ægro è lecto ſurgendi & in ſitu elevato ſe continendi occaſionem præbeat; imo quoque, ſi alvus ſine ſtimulo fluida exiſtit, eam ſub decubitu deponendam ſuadeat. Denique, ſi forte ex improviſo ægrum in ejuſmodi morborum vigore in ſitu erecto collocatum deprehendat, conſultum erit, analepticis & vires labefactatas confortantibus remediis protinus ſuccurrere omnemque adhibere operam, ut, quæ timenda ſunt, funeſta ſymptomata tempeſtive avertantur & ægrorum ſaluti rite proſpiciatur. Plura de hac re legi poſſunt in diſſertatione mea *de ſitu corporis erecto noxio.*

OBSERVATIO III.

Li- mi- na dn

Fœmina xxx. & aliquot annos nata, gracilioris ſed amplioribus venis inſtructi corporis habitus, ob vitam ſedentariam & adverſos quoſdam caſus flatulentias cum alvi adſtrictione per aliquod tempus paſſa, inopinato quondam circa menſtruæ purgationis periodum inſolitas circa lumbos, os ſacrum & uterum ſpaſticas perſentiit ſtricturas cum ventris torminibus junctas, quæ dein ad pectus uſque protenſæ tanta ſæviebant atrocia, ut ſummam præcordiorum compreſſionem & anxietatem cum ſuffocationis metu inducerent. Sed, quod peſſimum erat, crebriores ſimul accedebant lipothymiæ, quæ tamen erumpente parciori menſium fluxu cum reliquis ſymptomatibus remittebant, ægramque ſui iterum reddebant compotem. Reliquo tempore pulſus ſatis erat plenus & ſubdurus; & quum novum mali incurſum alvi perpetua compreſſio cum cephalalgia ſtipata minaretur, meum maritus auxilium imploravit. Ego igitur, probe penſitatis omnibus, primo ſanguinem è vena pedis tuſa detrahendum ſuaſi. Dein ad alvum reſerandam menſiumque nego-

tium

tium in ordinem redigendum ſal quoddam aperitivum ex æquali ſalis Carolinarum, nitri purificati, magneſiæ albæ & tartari vitriolati portione compoſitum ter in ſeptimana, præmiſſis antecedente veſpera xv. pilulis noſtræ præparationis balſamicis, ad drachmam unam mane ſumendum commendavi. Denique ad ſpaſmos ſedandos ſumma cum euphoria datus fuit liquor noſter mineralis anodynus cum eſſentia caſtorei & croci remixtus. Qua methodo id per Dei gratiam conſecuti ſumus, ut ægra impoſterum à gravis mali recurſu libera permanſerit.

Epicriſis.

Rectiſſime hæcce affectio lipothymia uterina ſpaſmodica meretur appellari. Haud enim novum, ſed frequentis admodum obſervationis eſt, fœminas ante menſium eruptionem vehementibus circa dorſum & partes genitales doloribus & ſpaſmis affligi, qui totam vitalium motuum œconomiam turbando & inæqualem ſæpiuſque largiori ſanguinis ad ſuperiores partes curſum efficiendo ſpirandi anguſtiam, præcordiorum anxietatem, quin ipſam lipothymiam concitare valent. Quod vero ſi evenit, eo potiſſimum medentis dirigendum eſt conſilium, ut plethora imminuta viſciditateque humorum reſoluta criticæ ſanguinis excretiones per uteri vias promoveantur.

OBSERVATIO IV.

Vidua generoſa L. annorum, graciliori corporis habitu plumbeique faciei colore prædita, poſt præviam mœſtitiam & vitam omnis laboris expertem de magno pondere cor aggravante & reſpirationem impediente ægrius conqueſta fuit. Arteriæ ad tactum exiguis ac languidis pulſabant ictibus, urinæ paucæ reddebantur & albæ; atque dein crebriores accedebant animi defectiones, quas non adeo multo poſt, præcedentibus dorſi & lumborum doloribus, ingens ſanguinis ſeroſi ex utero ſequebatur profuſio, unde ægra viribus mirum exhauſta tandem diem obiit ſupremum. Sectione poſt mortem inſtituta hepar deprehendebatur tumidum, ſubdurum & ſubalbicante colore imbutum. Cor & reliqua vaſa pauco vel nullo plane ſanguine erant repleta; pericardium contra apparebat craſſum & copioſo ſero, libræ pondus ſuperante refertum.

Epicriſis.

1) Affectus hic recte dici poteſt cachexia cum hydrope pericardii, morbo admodum raro, juncta; cujus cauſam prava & copioſa ſeri viſcidi abundantia conſtituit, à qua pallidus faciei color, urina limpida & pauca, virium ſummus languor cum functionum vitalium læſione, obſtructio viſcerum & ſeroſi ſanguinis excretio derivari commode poſſunt.

2) pulſum valde diminutum & crebriora animi deliquia quod attinet, veritati admodum conſonum eſt, quod hæc itidem à nulla alia cauſa, quam ab humore in pericardio ſenſim increſcente & preſſione ſua contractionem cordis impediente dependeant. Quæ vero complicata fuit reſpirationis difficultas haud immerito ſanguini viſcidiori per pulmonum vaſa ſegnius tranſeunti debitamque veſicularum pneumonicarum expanſionem remoranti adſcribitur.

3) non mirandum eſt, pericardium incraſſatum fuiſſe repertum; ſiquidem in omnium noſtri corporis partium, quas hydrops invadit, membranis idem fieri deprehendimus. Naſcitur vero pericardii hydrops hac ratione: Cor vaſis gaudet coronariis, & ut elegantiſſime monſtravit RUYSCHIUS, multiplici ac dædaleo flexu per exteriorem ſuperficiem internamque muſculorum ſubſtantiam ramificatis: gaudet quoque ipſum pericardium arteriis, venis & vaſis ſuis lymphaticis per ſuperficiem ejus diſperſis, quorum inventionem Cl. NUCKIO debemus; quibus diruptis ingens ſeri fit promanatio. Similem ferme caſum habet BALLONIUS *in Eph. l. 1. ann.* 1570. *Joannis Platearii vidua*, inquit, *hydrope pulmonum, qua laborabat, interiit. Per triginta annos de oppreſſione pectoris conqueſta difficultatem ſpirandi habuit. Pulſus erat intercifus & intermittens & in ſiniſtrum latus inclinata ægrota facile ſyncope corripiebatur. In ſectione cor aqua natabat, nec facile movebatur è capacitate thoracis: aquæ putreſcentis libræ ſex educebantur.*

OBSERVATIO V.

Illuſtris matrona, longæ ſed macilentioris ſtaturæ, primo ſtatim tempore cum utero gerebat, de pectoris oppreſſione & difficili reſpiratione cum alvi adſtrictione juncta conqueſta fuit. Ad quintum geſtationis menſem quum perveniſſet, frequentes incidit lipothymias, quibus abigendis circumſtans muliercularum cohors multa ſpirituoſa & vires depreſſas refocillantia propinabat, ſed malum nihilo minus recrudeſcebat. Tunc ad ægram inviſendam ego accerſitus alvum nimis duram flatibuſque turgidam deprehendi & nimiam ſanguinis abundantiam, quæ pulſu arteriarum ſatis pleno ſe manifeſtabat, in vitio eſſe putavi; quare conſilium dedi, ut mox clyſtere alvus ſubduceretur & dein ſanguis è vena brachii inciſa detraheretur. Denique paſſulis rhabarbarinis alvum ſemper apertam ſervandam curavi, unde effectum eſt, ut fœmina à moleſtis ſymptomatibus ſenſim liberata tandem juſto tempore vegetum excluderet infantem. *Lipothymia in gravida à ſanguinis abundantia.*

Epicriſis.

Non tantum à defectu ſanguinis & inopia, verum etiam à nimia ejus redundantia vires cum motu cordis ſufflaminantur ſæpiſſime. Ad functiones enim rite peragendas natura certa gaudet proportione, certa æqualitate ac moderamine, adeo ut vel parum vel nimium noceat motibuſque inimicum ſit. Et in eo quoque potiſſimum artis opus verſatur, ut medicus cauſas æquilibrium excedentes convenientibus remediis ad moderamen reducere laboret.

OBSERVATIO VI.

Vir quadragenarius, corporis animique ſenſibilioris ac debilis, qui diu jam ex ventriculi inflatione alvique obſtipatione, quas mala diæta ſibi contraxerat, laboravit; propter graves animi commotiones per aliquot hebdomadum intervallum quiete, appetentia & viribus privatus pejus habuit. Varia hinc inde præſcripta & adſumta medicamina nihil tulerunt opis, quare Medicus ultimum remedium in ſanguinis miſſione ſitum arbitratus venam ſecandam curavit, ſed tam funeſto eventu, ut non multo poſt æger lethali ſyncope correptus animam exſpiraverit. *Syncope lethalis à V. S. ne improvide admiſſa.*

Epicriſis.

Quid in noſtro caſu imprudentius, quid inconſultius potuit excogitari, quam in viro extreme debilitato & ad incitas ferme redacto venæ ſectionem admittere, quæ virium reliquias una cum ſanguine ſimul ſuſtulit. Probe itaque monendi ſunt juniores Medici, ne, ubi vires diuturno mœrore, aut alia quacunque cauſa fractæ & enervatæ ſunt, ſanguinis vacuationem concedant.

OBSERVATIO VII.

Syncope lethifera ab opiato inducta.

Vir annum agens L. ſpongioſi corporis habitus, per complures annos podagra divexatus, ob infortunium quoddam in diuturnum incidit mœrorem, unde ciborum inappetentia, alvi ſiccitas & virium languor originem ſumſerunt. Accerſitus Medicus propinabat aquam liliorum convallium vinoſam cum grano extracti opii ſumendam; idque remedii genus, ob vim ſuam, quam exſerere videbatur, ſomnum conciliantem per aliquot hebdomades continuare jubebat. Tantum autem aberat, ut auxilii quidpiam æger inde reportaret, ut potius, ingraveſcente virium languore, crebriores pateretur lipothymias. Præterea perpetuo ſudore madebat frigido, arteriæ exiguis micabant ictibus, & ſingultu demum ſuperveniente ex hac vita diſcedebat.

Epicriſis.

Quam inepte ſubjecto ſpongioſiori, cujus robur ventriculi & univerſi corporis diuturnior triſtitiæ affectus jam mirum antea debilitavit, opiatum fuerit oblatum, ſaniorum judicio relinquo. Interim ad pleniorem morbi & mortis hiſtoriam adhuc pertinet, quod hepar, aperto cadavere, quoad concavam partem ſuam nigrum, corruptum & ſphaceloſum fuerit inventum & latior macula ſubnigra in dextro ventriculi latere pariter ac diaphragmate apparuerit. Ceterum vaſa mirum erant exinanita & omni pene ſanguine vacua.

OBSERVATIO VIII.

Lipothymia cum aliis malis ab emmenagogis concitata.

Virgo XVIII. annorum, teneræ admodum conſtitutionis, ob fluxus menſtrui, quem parcius juſto vix bis antea experta erat, defectum multis ſubinde malis, ut ciborum faſtidio, inſigni membrorum gravitate atque motum valde impediente torpedine cum virium proſtratione juncta afficitur. Ad tot mala debellanda Medicus & pharmacopæus remedia præſcribunt ſanguinem nimis commoventia, cujus generis ſunt pilulæ ex gummatibus confectæ & elixir proprietatis cum ſabinæ oleo remixtum. Corpus quoque dimittitur in balneum, ſed nihil inde emergit commodi, ut potius graviores excitatæ fuerint læſiones; ſiquidem nunc ægra animo crebrius linquitur, ſanguinem cum magna præcordiorum anxietate exſpuit, & intolerabili capitis dolore afflicta bis vel ter in ſeptimana epilepticos & convulſivos patitur motus. His ita conſtitutis ad nos deplorata venit & ſub cura noſtra ſanitatem priſtinam, menſium fluxu reſtituto, ſic conſequuta eſt.

Primo quidem omnium ſanguinis miſſionem in pede repetitis vicibus, ſed parcius inſtituendam præcepimus. Tum infuſum theiforme ex herba veronicæ, meliſſæ & floribus chamomillæ ad aliquot patellas mane ſorbillandum; inter epulas vero elixirium noſtrum viſcerale temperate balſamicum adſumendum & per aliquod tempus continuandum ſuaſimus. Denique cubitum ituræ pulverem nitroſum & cinnabarinum cum pulvere noſtro antepileptico remixtum porreximus, & quæ antea nimis calida uſurparat balnea aquæ dulcis, nunc ſolum tepida & admodum moderata adhibere juſſimus.

Epicriſis.

Si ullo in morbo, certe in fœminarum affectibus ſanandis multum curæ & cautionis Medicus debet adhibere maximeque eo reſpicere, ut curſum menſium recte prudenterque dirigat. Ad quod felici cum ſucceſſu perficiendum, opus eſt, ut non modo corporis naturam, habitum & victum, ſed & veras irregularis vel plane deficientis fluxus perſcrutetur cauſas, & ad hæc ſingula medendi methodum inſtituat.

Diſcimus præterea ex hac morbi hiſtoria & curatione, nihil eſſe pernicioſius, quam balneis nimis calidis, vel medicamentis calidioribus & volatilibus ſanguinem commovere ejuſque excretiones, obſtructis adhuc & anguſtatis viis, moliri. Sanguis enim nimium rarefactus, ob validam, quam infert, vaſorum diſtenſionem ſeu diaſtolen motu ſuo magis ſiſtitur, quam promovetur; ut ideo longe graviora concitentur mala, qualia ſunt in capite epilepſiæ, in corde lipothymiæ & ſyncopes, in pulmonibus ſuffocationes & id genus alia.

OBSERVATIO IX.

De animi deliq. puerperarum obſervatio & curat.

Sæpius iterumque mihi in artis exercitio adnotare licuit, puerperas haud infrequenter periculoſas, imo funeſtas incidiſſe animi defectiones, ſi per ingentes tempore partus perpeſſos labores valde debilitatæ ingentem ſanguinis copiam poſt partum amiſerunt. Quod enim ſi accidit, lochia dein parcius fluunt & circa ſeptimum plerumque diem omnis putridæ materiæ effluxio ceſſat; unde ex levi tantum cauſa, ut ſitu corporis erecto, lipothymiæ origo. Venter quoque præterea flatibus ut plurimum tumet & parum per alvum excrementorum ſecedit. Sub tali rerum ſtatu ego præſentaneam tuli opem per injecta enemata, eaque tantum domeſtica ex floribus chamæmeli, ſambuci, ſemine anethi, cymini & pauxillo ſalis parata. Exterius caſtoreum naribus fuit admotum & demum, ad materiæ putridæ ex utero effluxum promovendum, pilulæ noſtræ balſamicæ ſingulis tribus diebus, interpoſito pulvere bezoardico cum uno alterove grano caſtorei maritato, datæ fuerunt. Nonnullis etiam ad vires amiſſas reſtaurandas modicum vini Rhenani hauſtum conceſſimus.

Epicriſis.

Quando poſt partum immodica ſanguinis contingit profuſio, vires inde nimium depreſſæ ſalutari lochiorum & ſeri impuri ex uteri mæandris expulſioni minus ſufficiunt; unde non mirum, ſi ſubſiſtentes ibi humores putreſcunt viriumque majorem defectionem efficiunt. In ipſa curatione caute omnino procedendum, &, ut ſupra diximus, primum clyſteribus, dein benignis laxantibus & irritantibus humoris putridi expulſio promovenda eſt.

OBSERVATIO X.

L[ethy]m & m[or]s à ci[b]o[rum] poſt m[or]bum in[ge]ſtione. Vir XL. annorum, parvæ & gracilioris ſtaturæ, opifex ferrarius, ex febre acuta, qua ob graviorem iracundiæ affectum correptus laboraverat, convaleſcens cibos ſupra modum adpetit, qui ipſi ab uxore magna in copia parantur; quos inter præcipue pulticula ex ſimila & lacte confecta & caro anſerina nominari debet. His magna cupiditate ingeſtis non multo poſt ingenti premitur anxietate præcordiorum, inquietudine & extremorum refrigeratione: vires ſimul labaſcunt & velut emortuæ jacent; accedunt crebriora animi deliquia & placida denique mors.

Epicriſis.

Egregie ſane confirmat memorabilis hæcce hiſtoria aphoriſmum HIPPOCRATIS 31. *Sect. II. Cui à morbo cibum optime capienti non confirmatur corpus, malum*; &, quod idem graviſſimus Auctor alio loco urget, inter vires corporis & cibos ſervandam eſſe proportionem, ita ut, quo magis hæ langueant, eo minori victu utendum ſit. Cibi enim minus concocti & retenti non modo mora corrumpuntur & inde graviorum morborum cauſa ſunt, ſed & ſola mole ſua vires deſtruunt potius, quam erigunt. Quæ quum ita ſint, omnibus infirmis & ex morbo vix convaleſcentibus neceſſaria eſt cautio, ne corpus nimis cito alimentis repleant. Et ideo quoque peſſima habenda eſt vulgi conſuetudo, qui vires valde exhauſtas ciborum copia reſtituendas eſſe falſo ſibi perſuadet. Novi hinc plures à morbis mox liberatos, qui cibis, etiam optimis & nutrientibus uſi in priſtinum vel alium morbum inciderunt. Et quem fugit, milites diuturnis vigiliis, inedia & laboribus defatigatos, quando hiberna ingreſſi cibos nimis avide ingurgitant, gravioribus iiſque maxime acutis morbis ſuccumbere.

Præter allatos, adhuc aliquot notatu dignos caſus ſuppeditant conſultationes noſtræ medicinales *Sect. I. Caſu XIV. & caſ. XXXI.* &c.

CAPUT X.

De ſubita morte & morbis aliis inſanabilibus, ex vitali ſanguinis per polypos intercepto circuitu ortis prudenter præcavendis.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

CEleri ſubinde & inopinata morte homines in ætatis flore conſtitutos bonoque & robuſto corporis habitu à natura donatos è vivis ſæpenumero tolli, res eſt per experientiam exploratiſſima. Neque dein jejunam latet plebem, quin Medico obſcurum ſit, plures dari longas & graves diagnoſi æque ac prognoſi difficiles ægritudines, quæ omnem medendi reſpuentes rationem vitam hominum aufferunt. Quæ vero frequentius ſunt obvia, & quo major omnium cujuſcunque ætatis hominum animis inſita fuit ſciendi cupiditas; eo ſane magis mirandum eſt, veras & genuinas horum effectuum cauſas diutius latuiſſe abſconditas: donec tandem noſtri temporis felicitate Medici corpora ejuſmodi morbis defuncta cultro anatomico crebrius cœperunt diſſecare & interiores viſcerum luſtrare receſſus. Dici enim vix poteſt, quantum ars noſtra debeat anatomiæ ſtudio ceu primario ſuo fulcro, ita ut affirmare haud dubitaverim, vel ejus ſolius ope atque cultura præſenti ſeculo plus rei medicæ acceſſiſſe ſplendoris, incrementi ac certitudinis, quam, ea neglecta, reliquis retro ſeculis omnibus. Quemadmodum vero frequenti corporum diſſectione multiplices ſubitaneæ mortis & periculoſiſſimorum morborum detectæ fuerunt cauſæ; ita ex omnibus maxima & præcipua eſt, quam conſtituunt innumera illa ex fluidis in ſolidam maſſam concreta vaſiſque majoribus cordis & pulmonum firmiter impacta coagula, jam polyporum nomine nota; quæ dum vitalem & liberum ſanguinis per corporis canales circuitum intercipiendo omnis generis functiones una cum vita evertere valent, eaque propter curatu difficillima exiſtunt, providum & de hominum ſalute ſollicitum artis peritum omnino admonere videntur, ut per idonea remediorum genera ſonticas iſtas cauſas præcavere & in tempore ſtudeat avertere. At vero, quum perpauci, quod ſcio, Medici hactenus fuerunt, qui hocce utiliſſimum in re medica argumentum in libris ſuis ex merito pertractarunt; non abs re, ſed operæ utique pretium judicavi, id ipſum ſpeciali capite hoc loco proponere.

§. II.

Polyporum exiſtentia per obſervationes anatomicas monſtratur. Primo itaque, ut comprobemus, polypoſas illas concretiones, ceu mortis & immedicabilium morborum cauſas, in apertis poſt mortem cadaveribus haud infrequenter deprehendi; placet ex immenſa obſervationum farragine perpauca tantummodo veterum atque ac recentiorum hunc in finem commemorare exempla. Ita apud BARTHOLINUM, in *lib.* ejus *de lacteis thoracicis cap. XIV.* relatum legimus, ipſum in iis, quos ſubita morte exſtinctos cultro anatomico ſubjeciſſet, majora cordis vaſa ſanguine concreto inveniſſe repleta; quod etiam optime teſtatum facit BONETUS *anatom. pract. lib. II. Sect.* 2. *obſ.* 5. ubi de morte repentina à corporibus extraneis in cordis ſinubus repertis prolixius egit; & *Fridericus* LOSSIUS *obſ.* 15. *lib. I.* qui mentionem injicit pueri, tres annos nati, qui, quum omnibus vegetus ac integra ſanitate fruens videretur, præter ſpem omnium in ſinu matris exſpiravit. Diſſectione corporis inſtituta, viſcera perfecte apparuerunt ſana, ut præter ſanguinem in cordis ventriculis valde coagulatum nullam mortis cauſam ſuſpicari licuerit. CAROLUS quoque FRACASTORIUS, cui multa corpora celeri morte peremta diſſecandi occaſio obtigit, nil niſi ſanguinem intra cordis ventriculos & vaſa pulmonalia concretum ipſiſque tenaciter adhærentem vidit. Et quidem ex infarctu vaſorum complures repente deficere, vel unicum idque graviſſimum PANAROLI teſtimonium probat, qui luculenter prodit, anno 1656. feraci ſubitanearum mortium tempore, plures à ſanguine intra cor nimium retento fuiſſe ſtrangulatos, ideoque aperto corpore tam vehementis ſtrenuæque mortis vix aliam, quam inſignem vaſorum infarctum, oſtendiſſe cauſam. Nec denique omittenda eſt egregia obſervatio *Joannis Daniel.* HOR-

HORSTII, qui in *manuduct. ad med.* in ſiniſtro cordis ventriculo ſe albicantem inveniſſe pituitam teſtatur, & RIVERII, qui *Cent. I. obſ.* 82. materiam craſſam, compactam & omnino albam, lardum coctum referentem, in ſiniſtra cordis auricula hominis cito exſtincti annotavit.

§. III.

Ratio denominationis polypi.

Ex dictis jam & adductis ſatis apparere arbitror, omni tempore in corde vaſiſque majoribus ſolida ejuſmodi concreta ex ſanguinis maſſa fuiſſe progenita, quæ ſubitam mortem aliaſque inſanabiles produxerunt ægritudines. At, quum nulla plane in Veterum monumentis polyporum ſic dictorum occurrat mentio, haud inique ſtatuimus, hancce denominationem antiquioribus Medicis ignotam, à recentioribus vero ideo maxime iſtis coagulis fuiſſe impoſitam, quod plerumque multos emittunt ramos per canales adjacentes hinc inde diſperſos. De qua vero interpretatione ut plenius rectiuſque conſtet, ſciendum eſt, veros polypos ea ſolum concrementa eſſe dicenda, quæ ex albicante & fibroſa ſubſtantia firmius paulo ſunt compacta & propterea à ſanguine congrumato multum differunt. Hic enim licet variis corporis noſtri partibus, maximeque utero & cordi, inhærens multorum magnorumque morborum cauſa exiſtere poſſit, genuini tamen polypi nomen minus recte meretur, ſed pſeudo-polypi nomine apud auctores ut plurimum venit.

§. IV.

Qua ratione polypi morborum & mortis cauſæ ſint.

His præmiſſis, non inutile, ſed potius tractationi noſtræ valde videtur accommodum, ipſam rationem exponere, qua polypoſæ maſſæ tantam in genus humanum edant ſtragem. Sunt autem polypi tum potiſſimum gravium morborum mortiſque cauſæ, ſi quando mole ſua aucti, vel, quod ſæpius fit, à levi tam interna quam externa cauſa de ſede ſua dimoti, libero ſanguinis circulo ex uno cordis ventriculo per pulmonum vaſa in alterum obicem ponunt eumque pervertunt, aut quando orificia vaſorum penitus occludendo motum ſanguinis vitalem omnino tollunt. Quamdiu enim coagulatæ ejuſmodi maſſæ tantum tenuiores cordis aliorumque vaſorum lateribus adhærent, ſanguinis circuitum non adeo vehementer impediunt, nec inde functiones manifeſto lædunt. In quo quidem & experientiam habemus ſuffragantem, utpote quæ optime docet, concreta ejuſmodi corpora in cordis auriculis & ſinubus ob multiplices anfractus fibrillaſque carneas, & circa vaſorum divaricationes in aliis quoque partibus hærere, at nihilo minus adhuc liberum ſanguini concedere poſſe iter. Cujus inſignem fidem facit memorabilis & fere admirabilis obſervatio VESALII, quæ exſtat *lib. I. cap. 5. de corporis humani fabrica*, ubi probatiſſimus hic auctor commemorat, ſe quondam in ſiniſtro cordis ventriculo glanduloſæ, ſed ſubnigricantis carnis reperiſſe libras propemodum duas, corde inſtar uteri extenſo; & addit: ægrum, licet pulſus miris modis fuiſſet inæqualis & varius, nihilo minus multis ante mortem menſibus veluti ſanum obambulaſſe; donec tandem poſtremis vitæ hebdomadibus pulſuum tantæ accidiſſent intermiſſiones, ut ex novem ictuum intervallo tres, vel duos ſolum tactui occurrerint.

§. V.

Polypi diſponunt ad pectoris morb., ut hæmoptyſin.

Proximum nunc eſt, ut per ſingulos morbos eundo fuſius explicemus, quinam ex illis ſint, quos polypoſa concreta progignunt, vel pertinaciter fovent, vel etiam ad malum diſponunt exitum. Hæc dum meditamur, primo ſe nobis offerunt variæ pectoris affectiones, inter quas præcipue referri merentur, ex acutis pleuritides & peripneumoniæ, ex chronicis omnis generis aſthmata & ipſe catarrhus ſuffocativus, tuſſis convulſiva, phthiſis & hæmoptyſis &c. Hæmoptyſin quod attinet, crebrior nos docet obſervatio, hanc æque facile ob ſanguinis viſcidi nimium congeſti ſtagnationem ad polypos diſponere, atque ab his iterum progigni. Quod ſi enim polypoſis iſtis repagulis æquabilis ac liberior ſanguinis per vaſa pulmonalia progreſſus ac tranſitus turbatur, fit omnino, ut ſanguis in capillaribus arteriæ pulmonalis vaſculis accumuletur tandemque, maxime in diſpoſitis, rupto quodam ramulo, excernatur. Et ideo quoque plane non inſolitum eſt, in hæmoptyicis poſt mortem diſſectis ejuſmodi concretiones deprehendi, quod optime confirmat hiſtoria in *conſultationibus noſtris medicis, Tom. I. Sect. 2. caſu 73.* allata: Laboraverat ſcilicet juvenis, ſeptendecim annorum, hæmoptyſi cum febre lenta, in quo poſt obitum in arteria pulmonali viſui ſe obtulit calloſum concretum. Simili ratione BONETUS *anatom. pract. Tom. I. lib. 2. Sect. 5. p. 654. de ſputo ſanguinis* recenſet ſectionem cadaveris hæmoptyici à *Sylvio* in ipſo noſocomio Leydenſi *ann.* 1664. adminiſtratam, in cujus utroque cordis ventriculo deprehenderunt materiam craſſam, fibroſam & quaſi carneam, quæ in omnia vaſa ex corde exeuntia extendebatur. Præcipue vero talem maſſam ex jugulari ſiniſtra eduxerunt tres ſpithamas longitudine ſuperantem. Erat autem iſta materia, cui multum grumoſi adhærebat ſanguinis, in ipſis cordis ventriculis craſſitie ſat inſigni carneiſque cordis fibris, quas ſuis fibrillis amplectebatur, ſingulari modo annexa. Ceterum in medio apparuit ſanguis grumoſus videbaturque minuſcula vaſa habere. Idem valet de phthiſi, teſte noſtra & BAUHINI experientia, qui apud *Gregor.* HORSTIUM *in opp. Tom. I. pag.* 134. ſe in phthiſicis & hydropicis ſemper fere polypos annotaſſe, expreſſis verbis meminit. Plura qui deſiderat, conſulere poteſt NEDHAMIUM *de formatione fœtus cap.* 2. & MALPIGHIUM *de polypo cordis*, item HARDERUM *obſ.* 45. 46. 47. *&c.*

Phthiſin,

§. VI.

Aſthmata & pectoris hydropem.

Aſthma, maximeque illud quod immedicabile exiſtit, & qui abhinc dependet pectoris hydrops, tantum non ſemper à polypis generatur & ſuſtentatur. Hinc nos ipſi plena fide teſtari poſſumus, aliquoties nobis obtigiſſe occaſionem hoc morbo defunctorum corpora diſſecandi, ubi in corde pulmonumque vaſis polypos, vel ſerum fœtidum in thoracis cavo extravaſatum deprehendimus. Nec deſunt, quæ idem confirmant, auctorum Medicorum hac de re obſervationes. Ita Cl. D. GRÆVIUS, caſtrenſis Medicus, qui ante viginti circiter annos, me præſide, diſſertationem de aſthmate convulſivo habuit, ſe in quinquaginta militibus quos incidit, aſthmate & hydrope pectoris exſtinctis, polypos cordis ventriculos obſidentes inveniſſe teſtatur.

ſtatur. LANCISIUS quoque *libro ſuo de motu cordis p.* 38. notabilem refert caſum, qui ita ſe habet: Juvenis XXIV. annorum, gracillimus, pravoque aëre & victu uſus, crebrioribus cordis apprehenſionibus & lipothymiis, cum gravi anhelitu extremorumque refrigeratione junctis corripiebatur. Arteriæ exiguis & inæqualibus pulſabant ictibus & venæ jugulares una cum abdomine mirum intumeſcebant; donec tandem miſer lenta febre decedebat. Diſſecto cadavere cor mirum in modum reperiebatur flaccidum exiguæque molis, cum polypis utrumque ventriculum opplentibus & pericardium tenaciter annexum. Plures obſervationes notatu digniſſimas de aſthmate, cui plerumque pectoris hydrops junctus fuit, legere licet in DIEMERBROECKII *anatom. lib. II. cap. IX. pag.* 401. BARTHOLINI *epiſt.* 2. *cent. IV. & ep.* 56. *cent. II.* nec non in HARDERO *obſ.* 56. *ſeqq.* LOWERO *de corde cap.* 2. PEZOLDO *obſ.* 58. 61. RUYSCHIO *obſ.* 19. item in M. N. C. *Dec. II. ann. IX. obſ.* 174. & *Dec. III. ann. II. obſ.* 185.

§. VII.

Et alias hydropis species. Neque vero ſolum pericardii & thoracis hydrops aſthmati à polypis inducto frequenter jungitur; verum etiam aliorum corporis partium hydropicæ intumeſcentiæ exinde ſuos repetunt natales. Hinc in artis exercitio nihil occurrit frequentius, quam ut aſthmati ſpaſmodico-convulſivo, à dicta cauſa orto, ſtatus cachecticus, tumores pedum œdematoſi, imo ipſe aſcites ſuperveniant. Quando enim cunque ſanguinis ex dextro cordis ventriculo per pulmones in ſiniſtrum progreſſus, objecto ejuſmodi repagulo, impeditur; fieri non poteſt, quin univerſa ſanguinis per venam cavam circulatio tardior, lentior impeditiorque fiat, & magnæ hinc inde ſtagnationes in locis inferioribus, maximeque in hepate oriantur; quo dein obſtructo, vel plane indurato ſanguis ſubſiſtere incipit in meſenterio omnibuſque venæ portæ ramis: unde ſerum ſecedens ad vaſa regurgitat lymphatica, quæ nimium diſtenta in hydatides diducuntur, quibus diſruptis exitialis ſeri contingit extra vaſorum alveos effuſio. Qua de re dignæ ſunt quæ evolvantur obſervationes apud RHODIUM *Cent. III. obſ.* 4. PEYERUM *in hiſt. anatom. cap. VI.* Speciatim vero WEPFERUS in cachecticis diu & frequentius ex morbis decumbentibus corpora fibroſa & pituitoſa annotavit: *Vid. ejus exercit. de apoplexia pag.* 196. & 200. & SMETIUS *in miſcell. medic. lib. X. pag.* 537. ſingularem allegat caſum de œdemate in utroque crure, à polypo tenſo & ſubduro, quod ad femora uſque protenſum tumorem plenum & durum in imo ventre, umbilicum inter & pubem effecit, qui tandem totam abdominis regionem occupavit. Ratione haud diſſimili BONETUS *ex* BOYLEI *tractat. de apoplexia obſ.* 9. polypos refert in cordis ventriculis duarum mulierum, quarum altera hydrope, altera cachexia obiit; & ALBINUS *diſſ. de polypis theſ. V.* notabilem affert hydropis ſpeciem, quam obſervavit in viro per aliquod tempus dyſpnoeis cordiſque palpitationibus & anxietatibus afflicto, qui tumores in brachiis, venaſque valde tumidas & in nodos protuberantes, à polypo ſat magno, ex auricula dextra in truncum venæ cavæ adſcendente ramoſque emittente, habuit. His vero ita conſtitutis hydropem lethalem eſſe, pro certo habendum eſt.

§. VIII.

Catarrhum ſuffocativum. Sed miſſa ulteriori aſthmatis &, qui hoc ſæpenumero comitatur, hydropis conſideratione, reliquos pectoris morbos ex polypis oriundos diſpiciamus. Ex his vero præcipue huc referendus eſt catarrhus ſuffocativus. Quæ enim anatomen hoc morbo defunctorum ſiſtunt obſervationes, plerumque polypoſas concretiones, ceu præcipuas mortis cauſas repertas fuiſſe confirmant. Teſtantur vero id maxime BARTHOLINUS *cent. II. obſ.* 86. GREISELIUS *in M. N. C. ann.* 1670. *obſ.* 74. & MALPIGHIUS *de polypo cordis pag.* 170. quippe qui in omnibus apoplecticorum, vel catarrho ſuffocativo exſtinctorum apertionibus tam in corde, quam in cerebro, imo non raro in utroque ſimul, corpora calloſa, viſcida & glutinoſa obſervavit. Neque ſicco, ut aiunt, pede tranſeunda eſt cordis palpitatio, quæ ut plurimum, &, ſi chronica eſt, tantum non ſemper polypoſis coagulis in acceptis ferenda eſt. *Cordis palpitationem.* De qua tamen quum jam in *priori Tomo Med. noſtr. ſyſtemat. ejuſque Sect. II.* cap. I. §. 9. ſeqq. prolixius egimus, B. lectorem eo remittimus, tranſituri ad inflammatorios illos ac valde acutos pectoris morbos, pleuritidem veram & peripneumoniam, qui ex inducta ſanguinis, propter polypoſas concretiones, ſtagnatione ſæpe ſæpius ſuam mutuantur originem. *Pleuritidem & peripneumoniam.* Id quod ſatis ſuperque teſtantur peritiſſimi in arte medica viri, quos inter nominare placet MALPIGHIUM, qui *loc. cit.* affirmat, pleuriticorum cadavera non in præcordiis tantum, ſed & in hepate & venoſo genere fruſtula alba copioſe continere. WILLISIUS *de febrib. cap. XI. pag.* 130. apertis pleuritide mortuis corporibus in cordis ſinubus & vaſorum circa circum cavitatibus ſanguinem in fruſtula & glomeros longos concretum fuiſſe memorat. PEYERUS quoque *exercit. anatom.* memoriæ prodidit caſum ſexagenarii, qui pleuritide in peripneumoniam mutata obiit. Facta cadaveris inciſione, in corde magni ac tenaces apparuerunt polypi, adipis fruſta mentientes.

§. IX.

Morbos capitis. Sed non modo in corde & annexis pulmonum vaſis, verum etiam in aliis, maximeque venoſis canalibus polypos ceu immedicabilium morborum cauſas generari, demortuorum ſectionibus & autopſia ſatis ſuperque conſtat. Ita graviſſimas & pertinaces cephalalgias, apoplexiam & deliria quoque à polypis intra venas jugulares & in cerebri ſinubus repertis concitata fuiſſe, obſervationes à WEPFERO, PEYERO, WILLISIO, BLASIO, item in M.N.C. deſcriptæ abunde docent. *Et uteri.* Si qua vero corporis noſtri pars ad polyporum generationem præ ceteris apta eſt atque diſpoſita, certe uterus huc referri debet, in cujus vaſis venoſis, ob miram & tortuoſam complicationem & abhinc dependentem impeditiorem ſanguinis circuitum corpora ejuſmodi polypoſa ex ſanguine viſcido concreſcunt facillime; quæ poſtea frequentioribus abortionibus, immodicis uteri hæmorrhagiis, copioſis lymphæ & ſeri per uterum effuſionibus, ipſique hydropi & ſterilitati cauſam præbent ampliſſimam.

§. X.

Signa polyporum. Conſideratis itaque inſanabilibus curatuque difficillimis, quæ ex polypis pronaſcuntur, ægritudinibus, non alienum eſſe judico, quædam ſuppeditare phœnomena, ex quibus cognoſcere liceat, an polypoſa ejuſmodi concreta in præcordiis, ubi præcipuam ſedem obtinent, lateant recondita. Sunt vero ex omnibus, quæ id teſtatum faciunt, ſignis præcipua 1) diuturnior cordis palpitatio, eaque ex levi ſæpius cauſa, ut animi affectibus & à cibis flatulentis alvumque conſtipantibus recurrens. Harum enim rerum ea eſt natura atque conditio, ut æquabilem ſanguinis circuitum perturbando majorem ejus ad cor impetum efficiant, ubi ſupra modum congeſtus & accumulatus, quum, propter poſitum à polypo obſtaculum, haud amplum ſatis ſemet expandendi invenit ſpatium, cor æque ac vaſa ipſius violenter diſtendit, & hinc inſignem anxietatem & convulſivum cordis motum, quem palpitationem dicunt, inducit. Ex quo mox alterum emergit indicium, pulſuum ſcilicet inæqualitas & cum lipothymiis ſæpe juncta intermiſſio. Pulſus enim ſicut generatim cordis motum & univerſum ſanguinis per ſingulas corporis partes progreſſum teſtatum facit quam optime; ita ſi irregularis, vel plane intermittens eſt, ceteris paribus, juſtam injicit ſuſpicionem concrementi cujuſdam polypoſi, quod mole ſua obſtruente debitam cordis aliorumque vaſorum conſtrictionem & abhinc dependentem ſanguinis per ea tranſitum valde perturbet, aut ad tempus prorſus intercipiat. Nec denique ex ſignis polypum denotantibus excludi debet frequentius ſpirationis, ſine cauſa manifeſta, impedimentum, præcordiorum, ob ſpaſticam pectoris ſtricturam compreſſio, &, qui huic plerumque jungitur, dolor circa cor fixus; utpote hæc ſingula, ſi fere perpetua ſunt, de impedito ſanguinis à corpore quodam peregrino circuitu teſtantur luculentiſſime.

§. XI.

Differentia. Sequitur nunc, ut miſſis generalioribus, de polypis paulo preſſius agamus, ipſumque generationis modum ſubjungamus. Tenendum autem primo omnium eſt, non omnes polypos unius ejuſdemque eſſe texturæ, coloris & magnitudinis. Nonnulli equidem ſatis obſervantur ſolidi, duri & ex fibris ita compacti, ut tendines firmiores referre videantur; alii contra ſunt molliores, ex pelliculis mucilaginoſis & minus craſſioribus coagmentati, membranaque exterius involuti. Quidam, ſi magnitudinem ſpectemus, mole ſunt ſatis grandes, ut aliquot uncias pondere æquent; quidam minores & multas interdum partes adipoſas immixtas habent. Colorem dein polyporum valde eſſe differentem, fidem nobis faciunt variæ ipſorum apud auctores, maxime antiquiores, obviæ denominationes; ſiquidem mox ſub idea pinguedinis, quam alii albam & candelæ ſebaceæ ſimilem, alii ex albo flaveſcentem & medullam oſſium calefactam æmulantem perhibent; mox ſub ſpecie carnis, mox vero aliis deſignati veniunt vocabulis, quorum hic numerum inire nimis prolixum foret. Differunt porro quoque in eo, quod nonnulli in dextro, nonnulli in ſiniſtro cordis ventriculo radicati vel plures, vel pauciores in adhærentes arterias & venas emittant ramos; nec non quod alii per ſe, mole ſua ſat magna, alii vero nonniſi vi quadam è loco ſuo dimoti, vaſorum oſtia occludendo, feralem corpori humano inferant noxam.

§. XII.

Modum autem, quo polypoſa ejuſmodi corpuſcula generantur, ſat gravibus inducti rationibus talem concipimus, ut exiſtimemus: materiam ipſis præbere particulas chyli & lymphæ graviores, viſcidioreſque & fixiores, utpote quæ motu facile coeunt & in unam compinguntur maſſam, ut fibroſo-membranaceum corpus conſtituant. Quod quidem abunde ſatis confirmant tot phyſica circa polyporum generationem ſuſcepta experimenta. Inſtar vero omnium optime erudire nos poteſt RUYSCHIUS, vir de re anatomica meritiſſimus, qui in *theſ. anatom. VI.* fidem facit, ſe ex ſui ipſius ſanguinis ſero, ſola conquaſſatione pſeudo-membranam, uti loqui amat, confeciſſe, quæ plurimis ſtaminibus ſeu fibris fuiſſet pertexta veramque membranam ita repræſentaſſet, ut eandem à natura productam omnes crediderint. Id quod & alio loco aſſerit, quando *theſ. anat. I. n. III. p.* 14. ſola fortiori conquaſſatione, per horæ ſpatium continuata ſe polypoſam materiam ex cruore ſuis recenter mactati feciſſe refert. His ita demonſtratis in promtu nunc eſt diſtinctam polypi ſuppeditare ideam ipſumque definire, quod ſit concretum quoddam ſolidum, fibroſum, ex viſcidiori lymphæ parte per fortiorem motum ſive impulſum factum. *Generatio.* *Definitio.*

§. XIII.

Polypi licet in utroque cordis ſinu, & tam venoſis quam arterioſis generentur ductibus; attentiori tamen obſervatione cognitum exploratumque habemus, eoſdem facilius & frequentius in ventriculo & auricula cordis dextra, quam ſiniſtra, & in venis magis progigni, quam arteriis. Nec adeo obſcura eſt hujus rei ratio: chylus enim, qui mediante vena ſubclavia in venam cavam & ventriculum cordis dextrum fertur, craſſioribus refertus particulis, motu accedente lentiori, facilius partes deponit graviores, quarum amplexu complicatis cordis trabibus, unum quaſi corpus efficitur. Dein, qui venis vehitur, ſanguis, ob vim venarum contractilem nimis debilem, tardiori procedit gradu conſiſtentiaque craſſior exiſtit & ponderoſior arterioſo, unde facile dimittit partes craſſiores, quæ, ubi præſertim non intime mixtæ leviter cohærent, vi gravitatis ſuæ, ad fundum lateraque magis tendunt. Aliter vero res ſeſe habet cum ſanguine arterioſo. Hic enim, quum non modo ab elaſtico arteriarum motu inſigniter in curſu ſuo promovetur, verum etiam in pulmonibus ſubtiliſſima aëreo-ætherea materia imbutus & per minima vaſcula tranſpreſſus intime miſcetur; ideoque & pondere levior, & colore rubicundior redditur: facile patet, quare hic præ venoſo ad polyporum generationem minus ſit diſpoſitus. *Polypi facile generantur in cordis ventriculo dextro & venis.*

§. XIV.

Aetatem ſi ſpectamus, non ii ſolum, qui provectioris, ſed & qui ineuntis & non adeo maturæ ætatis ſunt, polypoſis concretionibus deprehenduntur obnoxii. De adultioribus equidem id mihi facile conceſſum iri confido. Placet igitur nonnulla ex auctoribus anatomiæ practicæ afferre exempla, quæ certiores nos reddere poſſunt, infantes quoque monſtra ejuſmodi polypoſa *Polypi gignuntur in omni ætatis momento.*

ſa incluſa ſæpiſſime genere. Ita de concretione polypoſa, in puerulo, aditum in cordis auriculam obturante conferatur ALBINUS, *diſſert. de polypo cordis pag.16.* & BONETUS *ſepulchret.anatom. libr. II. Sect. XI. obſ. 6.* ubi de polypis ſat magnis, in ſinubus cordis filioli repertis eleganter agit. Haud diſſimili modo in juvenis ſexennis atrophia conſumti utroque cordis ſinu adnotavit polypum D. SNELL. *Vid. ejus diſſert. de cordis polypo pag.* 18. & DORSTENIUS *in E. A. C. Dec. II. an. III. obſ.* 153. de quatuor corporibus in ſiniſtro cordis ventriculo puelli cujuſdam inventis perpulchre diſſerit. Portentoſum quoque polypum in adoleſcente deſcribunt E. A. C. *Dec. III. ann. II. obſ.*18. quod & multis aliis exemplis probari poſſet, ſi his jam immorari liceret. Interim non negandum eſſe cenſemus, conſiſtentis ætatis homines natuque paulo majores, ad polypos generandos, præ reliquis eſſe proclives. Facilius enim, peracto jam nutritionis negotio, quam eodem adhuc vigente, ſanguis & copia & temperie excedens accumulatur; idque eo magis, ſi quis, ob copioſa amplioraque vaſa, & imminutum ſolidorum elaterem, ad plethoram producendam diſpoſitus, vitæque ſine motu deſidi & diætæ minus convenienti deditus fuerit.

§. XV.

In virili potius, quam ſequiori ſexu.

Reſpectu ſexus, nunquam fere non viros magis, quam fœminas, polypis & morbis inde oriundis videmus expoſitos. Cujus quidem rei hanc ſubeſſe puto rationem; quod in ſequiori ſexu, ſub debito menſtruæ purgationis ſucceſſu, non adeo facile ſanguinis increſcit copia, & ob fibrarum laxitatem, majoremque humorum fluiditatem, ſive ſanguinem multo ſero imbutum, ægrius fit, ut craſſiores particulæ invicem coeundo concreſcant. Præterea & hocce momentum ſingularem meretur animadverſionem, in regionibus maritimis & ſeptentrionalibus longe plures, quam in calidioribus terris obſervari polypis mortuos; quod, meo quidem judicio, præter aërem frigidum & impeditius perſpirationis negotium, præcipue victui craſſiori, ut piſcibus marinis, pani groſſiori & carnibus fumo induratis atque ſalitis, ex quibus tenacior multiſque particulis terreſtribus refertus chylus & abhinc quoque ſanguis ſpiſſior ingeneratur, tribuendum erit.

In regionibus ſeptentrionalibus magis, quam calidioribus.

§. XVI.

Cauſæ polyporum mediatæ ſunt: plethora.

Progredimur ad alias, quas procatarcticas dicunt, cauſas penſitandas. Ex his vero principem ſuo jure obtinet locum, nimia ſanguinis redundantia. Etenim, propter auctam, ſub plethorico ſtatu, vaſorum diaſtolen fibræ ſuum amittunt elaterem; unde eorum minuitur ſyſtole ſanguiniſque progreſſus mirum in modum fit retardatus & perfacilis particularum terreſtrium datur cohæſio. Emergit porro exinde vaſorum obſtructio; quæ quantum polyporum generationi faveat, vel unicum illud confirmat experimentum, à LANCISIO in cane vivo inſtitutum. Conſtrinxit ſcilicet laudatiſſimus hic vir filo cerato ramum quendam arteriæ iliacæ, in quo, elapſis 15. aut 20. diebus, ſecato citra ligamen polypoſam invenit concretionem. *Vid. lib. de aneuriſmatibus propoſ. XXXVIII. p.* 124. Nec adeo difficile eſt, hujus phænomeni veram eruere rationem, utpote cum, facta ejuſmodi compreſſione, tenaciores & ad reflexionem minus mobiles ſanguinis partes invicem adglomeratæ lateribus vaſorum ſenſim paullatimque adhærere incipiunt; donec aucta earum mole denſum & fibroſum, quod polypi nomine venit, conſtituant corpus. Verum enim vero, non minus nimia ſanguinis abundantia, quam ingens ejus inopia ad obſtructiones & concretiones polypoſas viam pandit facillimam. Hinc mihi à magnis crebriuſque repetitis hæmorrhagiis ſæpiſſime morbos ex polypis ortos advertere licuit. Dum enim fibræ, ob nimiam diſtenſionem laxiores porique redditi ſunt ampliores, omnis generis craſſos viſcidoſque humores tranſmittunt, qui polypis progignendis apprime exiſtunt idonei.

Et ſanguinis defectus.

§. XVII.

Proceritas corporis.

Proceritas corporis nimia ſicut ad varii generis morbos; ita præcipue ad polyporum generationem & omnia, quæ hanc excipiunt mala diſponit. In excelſis enim, ſeu longæ ſtaturæ corporibus difficilior fluidorum ad perpendiculum eſt adſcenſus; hinc circulatio per totum corpus fit tardior & facile ſtagnationes obſtructioneſque oriuntur viſcerum, maxime vero pulmonum; ubi ſanguis difficilius progrediens in minimis vaſculis ſubſiſtit & ſecedentes ponderoſiores partes ſucceſſu temporis in denſam compinguntur maſſam. Si cui hæc non ſufficiunt, quantumvis clara ſatis & certa; hunc plenius convincere poteſt tum mea, tum aliorum hac de re experientia, quæ optime teſtatur, arduæ proceritatis corpora humilioribus ut plurimum alacritate viriumque robore multum cedere atque morbis ex lentiori ſanguinis circuitu & ſtagnatione oriundis, ut polypoſis concretionibus, phthiſi, aſthmati & dyſpnœis, aliiſque, longe magis patere.

§. XVIII.

Frigidus potus.

Nihil autem prope magis corpus noſtrum adeo lædere tantaſque eidem noxas & ipſam præmaturam mortem inducere valet, quam frigidus potus, poſt intenſam corporis commotionem & incaleſcentiam largiter & celeriter ingeſtus, de quo GALENUS, *lib. de ſanitate tuenda*, præclare non minus quam vere ita ſentit: quod ſpirandi difficultatem & tuſſim inducat, cerebrum debilitet & fluxiones inde concitet, ventriculum imbecillum reddat nervoſque lædat. Ea namque pernicialis frigoris eſt potentia, ut non modo inteſtinum fluiditatis motum ſiſtendo ſanguinem coagulet, verum etiam partes terreſtres & gelatinoſas præcipitet; unde non mirum eſſe debet, ſi obſtructiones, inflammationes, &, quod in rem noſtram dictum ſit, humorum concretiones oriuntur; quas quotidiano quiſque experimento conſpicere poteſt, ſi ſanguis calidus è vena ſecta profluens in aquam frigidam immittitur, vel quando aqua calida, in quam ſanguis miſſus fuit, interjecta mora, refrigeratur. Tum quippe, fibroſam & graviorem partem decedere ac præcipitari, jucundo comparebit ſpectaculo. Poſſem nunc quoque plura, eaque tragica proferre exempla, quæ exitialem frigidi potus noxam luce clarius demonſtrarent. At quum multa jam ſint alio loco à me & viris doctiſſimis ſtudioſe tradita, nolo his tempus conſumere.

§. XIX.

§. XIX.

Acidorum & ſpirituoſorum abuſus.

Quantum ex cenſu cauſarum ad nocivas humorum coagulationes acidorum & ſpirituoſorum abuſus contribuat, quotidiana proh dolor! experientia loquitur, ipſaque confirmat ratio; ſiquidem certo conſtat experimento, ſanguinem fluidiorem è vena emiſſum, affuſo acido quodam liquore, vel ſpiritu vini rectificato in duram mox coaleſcere maſſam. Jam quidem facile nemo, qui rem accuratius examinat, dubitabit, hæc pariter in corpore humano, licet non eodem plane modo & tempore, poſſe contingere: ſi quis tamen dubitet, memor modo ſit, in quam graves & diuturnas ex viſcerum obſtructione pullulantes morbos, quales ſunt phthiſis, cachexia, hydrops, aſthma convulſivum & nimiæ hæmorrhagiæ, ſtrenui ſpiritus vini potatores ſua ipſius culpa incurrant.

§. XX.

Animi affectus.

Nec reticere licet animi affectus, maximeque iram, terrorem & triſtitiam; utpote qui polyporum & abhinc dependentium morborum generationi ſat gravem ſuppeditant cauſam. Nolumus jam curioſius inquirere in abditas tam peculiaris effectus rationes, ſed potius memorabiles quaſdam in hujus rei fidem adducere hiſtorias. Ex his vero notatu digna mihi videtur obſervatio MALPIGHII, qua refert: ægrum, alioquin ſatis robuſtum, ex timore in magnam pulſus inæqualitatem & obſcuritatem, præcipue in ſiniſtro carpo incidiſſe, abſque febre & recurrente ſpirandi difficultate; ſed brevi tandem poſt, per ſputa, quandoque rubicundi ſanguinis portionem, quandoque copioſa alba quædam fruſtula, polypis haud diſſimilia excreviſſe; poſtremo vero, turgentibus ſuperioribus, ex coercita ſanguinis copia ſuffocatum interiiſſe. RIVERIUS quoque *Cent. IV. obſ.* 21. notabilem recenſet caſum cujuſdam nobilis, qui quum graviori quodam & inopinato percelleretur terrore, de ſummo conqueſtus eſt cordis tremore, ſpirandi difficultate pulſuque intermittente & inæquali, donec non adeo multo poſt ſuffocatione interiit. Aperto poſt mortem pectoris cavo cor cum vaſis majoribus oppleta fuere & in ſiniſtro cordis ventriculo inventæ ſunt carunculæ rotundæ, ſubſtantiam pulmonis æmulantes; quarum major ad avellanæ magnitudinem accedens arteriæ aortæ præcludebat oſtium.

§. XXI.

Incautus adſtringentium uſus.

Ultimo loco non prætereundum videtur, præpoſteras illas in nimiis hæmorrhagiis & intermittentibus febribus, per adſtringentia, opiata, martialia & peruvianum quoque corticem &c. curationes ad difficiles chronicas & plane immedicabiles ægritudines, quæ à concretis polypoſis naſcuntur & foventur, non parum conferre. Et profecto certa adſeverare fide poſſum, me in praxi mea medica quinquaginta & aliquot annorum, nullum majus ab ullo remediorum genere, quam ab his ipſis intempeſtive & improvide adhibitis, obſervaſſe damnum, ita ut non modo celeres & lethales morbos, quales ſunt apoplexiæ, epilepſiæ, catarrhi ſuffocativi; ſed & diuturnas & chronicas paſſiones, ut phthiſin, aſthma convulſivum, malum hypochondriacum & hyſtericum, enormes hæmorrhagias, lentaſque & hecticas febres hac ratione productas noverim. Si rationem quærimus, unde tantorum malorum origo; ſciendum ante omnia eſt, morbificarum affectionum cauſam in impeditiori ac retardato ſanguinis & humorum per minima & capillaria corporis vaſa circuitu potiſſimum quærendam eſſe. Tali enim ratione naturales ſe-& excretiones, quæ itidem per minima & ex ſubtiliſſimis vaſis conflata emunctoria fiunt, mirum quantum retardantur & variæ hinc inde ſtagnationes, viſcerumque infarctus & indurationes cum mille aliis ſymptomatibus propullulant. Jam, ſi quis in tali rerum ſtatu, ubi jam ſanguinis & humorum craſſities lentiorque fluidorum per canales corporis circulatio præſto eſt, vel ubi graviores, qui vaſa fortiter anguſtant, ſpaſmi adſunt, medicamenta adſtringentia & humores magis incraſſantia, vel etiam ſedativa propinare velit; non poterit non inſigniter nocere, & leve tantum malum longe gravius efficere. Id quod eo magis certiuſque evenit, ſi perverſus horum remediorum uſus diutius juſto protrahitur; nihilque ſupereſt dubii, quin polypi, ceu immedicabilium morborum cauſæ, hac ratione ſat commode poſſint produci, quos etiam in permultis morbis ab empirica hac & deteſtabili curandi methodo ſubortis partim ex ſignis haud incertis augurari & prædicere, partim ex corporum poſt mortem inſtitutis ſectionibus ob oculos ponere mihi licuit.

§. XXII.

Et ſic cauſarum, quæ ad ingenerandos polypos concurrunt, vidimus potiſſimas; omnibus enim ſeorſim explicandis diutius immorari, non adeo neceſſarium putavi, tum quod rarius occurrant, tum vero maxime, quod ad dicta à nobis perfacile poſſint referri.

CURA PRÆSERVATORIA.

§. I.

Polypi magis præcaventur, quam curantur.

Ea eſt perverſa mortalium indoles, ut raro principiis morborum obſtare cogitent, ſed tum demum Medicum & medicinam anxie quærant, quum mala per longas moras aucta & mortem in propinquo vident; unde vero nihil aliud efficiunt, quam ut fatalem ſibi diem, quem tempeſtivo remediorum uſu avertere potuiſſent, maturius accerſant. Peccant ſane in hac re eo gravius ægroti noſtri polypoſi, quo certius & multa experientia teſtatius eſt, nonniſi difficilem ac dubiam, imo, ubi longius malum invaluit, plane nullam ipſis contingere ſanationem. Si quid enim in hujus generis morbis, qui impedito ſanguinis ob polypoſum repagulum circuitu nituntur, auxilii; ſi quid opis exſpectare licet, maturatu opus, eoque à Medico reſpiciendum eſt, ut concrementorum iſtorum generationem in tempore impediat, vel eorum, ſi jam adſunt, augmenta & noxios effectus præſcindat. Equidem jam, qua ratione hoc perfici debeat & quid utiliſſime hoc fine ſuaderi poſſit, candide proponam.

§. II.

Polyporum generatio præcavenda convenienti diæta.

Et primo quidem, ut polyporum generationem prohibeamus, omnis cura eo dirigenda erit, ut ſanguis ſpiſſior diluatur & reſolvatur, commodeque in iis, qui ejus copia abundant, imminuatur. Ad quod præſtandum præ ceteris ineunda eſt recta vivendi ratio, quæ his fere momentis abſolvitur: Victus eligatur parcior, tenuis atque humectans, remotis cibis, duris, acidis,

ſalitis

ſalitis multumque alimenti præbentibus. Potus ſit naturæ conveniens & bene dilutus. Quo fine commendanda eſt cereviſia levis & probe defæcata, vel pura aqua fontana, tum ſola, tum ad vinum temperandum adhibita, vel etiam decoctum ex ſpeciebus blanda aperitiva virtute præditis confectum, quas inter præcipue radices chinæ, ſcorzoneræ, ſarſaparillæ & cortices ligni ſaſſafras &c. referre lubet; tali enim ratione effectus diluens & reſolutorius belle impetrabitur. His jungantur labores & frequentia corporis exercitia, quibus ſanguinis fluiditas & æquabilis per ſingulas partes circuitus egregie juvatur. Sed probe ſibi omnes, maximeque plethorici & obeſi vitæ otioſæ dediti, cavere debent, ne motum repentino initio vehementiuſque inſtituant. Nimium enim exinde ſanguis ad pulmones propellitur, ubi progreſſu ſuo impeditus facile coagulum ſubit. Ad quod impediendum, mox aliquid calidi bibere præſtat; quod eo magis neceſſarium eſt, ſi corpus ab intenſiori commotione calidum poſtea refrigeratur, vel, quod peſſimum eſt, frigidus potus in copia ingurgitatur. Aër præterea ſit purus, ſerenus ac temperatus, iſque nec nimis calidus, nec nimis frigidus & humidus. Hic tamen ſi vitari nequit, itidem conſultum erit, infuſa theiformia nonnunquam calide adſumere, quæ tranſpirationis negotium promovendo egregium attenuantem moleculaſque coeuntes disjungentem ſpondent effectum.

§. III.

Animi affectuum moderamine. Exulent dein graviores animi affectus, maximeque mœror, ira atque terror. Si quando vero ab ipſis alteratum corpus fuerit, mature in uſum vocentur, quæ effrenes motus compeſcant & valde turbatum ſanguinis circuitum æquabilem denuo reddant. Ita, ſi contra ſubiti terroris noxas pugnandum eſt, maximam merentur commendationem medicinæ reſolventes blandamque perſpirationem moventes, quia hac ratione id, quod forte in humorum maſſa coagulari cœpit, optime reſolvitur. In hunc finem ſummo cum fructu ſemper à me datum fuiſſe memini pulverem Marchionis, ſive ſolum, ſive cum aliquot liquoris mei anodyni guttulis ex aqua cinnamomi, vel meliſſæ citratæ vinoſæ ſumtum, cui non male aliquot infuſi calidi patellas ſuperbibere juſſi; quam methodum etiam in iis, quos diuturnus mœroris affectus confecit, utiliſſimam deprehendi. Præter hæc in vehementiori terroris affectu ſummopere commendanda eſt moderatior corporis exercitatio, qua cor adjutum ſe facilius à ſanguinis nimium congeſti mole liberare poterit, ut eo minus dein mali quicquam timeri debeat. Peſſime itaque ſibi conſulunt, qui ſtatim à terrore quieti ſe tradunt vel ſomnum profundum capiunt.

§. IV.

Se & excretionum libero ſucceſſu. Proſpiciatur dein, ut alvus bene reſpondeat, quæ ſi forte obſtructa eſt, clyſteribus mature applicatis, vel pilulis balſamicis ſolvenda eſt. Nec minori prudentia opus eſt, ut & reliquæ humoribus tam ſecernendis, quam excernendis dicatæ viæ apertæ liberæque ſerventur, ne, quod facile evenit, his occluſis ſanguinis maſſa impura reddatur. Inprimis autem curæ ſit, ne qua excretio ſanguinis naturalis, ut in viris hæmorrhoidum, in fœminis menſium, ſupprimatur, aut retentio longior inſuper habeatur. Tunc enim perfacile periculoſæ ſanguinis ad alia loca fiunt congeſtiones, quas providus artis peritus convenienti venæ ſectione, pilulis & aliis medicamentis blande balſamicis ac temperantibus quam optime poterit avertere. Nec denique artificiales ſanguinis evacuationes ſunt negligendæ, quæ eo ſtrictius debent obſervari, ſi quis multo ſanguine turgeat ipſaſque diuturna conſuetudine quaſi naturales reddiderit. *V. Sionibus.*

§. V.

Præmiſſis hiſce diætæ regulis, ex remediorum claſſe, ad ſanguinem ſpiſſum incidendum ac reſolvendum, ſubjungenda ſunt ſalia mediæ & alcalinæ naturæ, ut arcanum duplicatum, tartarus vitriolatus, nitrum, ſal digeſtivum *Sylvii*, ſal aperitivum noſtrum, oleū tartari per deliquium, terra foliata tartari & liquor nitri fixi &c. Ex ſpirituoſis huc pertinent eſſentia pimpinellæ albæ, tinctura antimonii acris, & id genus alia. Nullum autem, quod ſcio, ex toto medicamentorum penu datur remedium, quod in diſſolvendis fibroſis & ad concretionem pronis in ſanguine partibus tantam præſtaret efficaciam, quam aquæ minerales, præſertim illæ, quæ alcalino ſale imbutæ temperatioriſque indolis ſunt; quo nomine laudem merentur acidulæ Emſenſes ac Selteranæ, thermæ Aquisgranenſes, præcipue vero Carolinæ, quæ ſale ſuo omnia corporis emunctoria aperiunt, impuras ſordes abluunt & evacuant, ſanguinemque craſſum & viſcidum reſolvunt ac diluunt utiliſſime. *Medicamentis convenientibus.*

§. VI.

Hactenus quidem modum, quo præcavenda ſit polyporum generatio, ſatis, ut arbitror, dilucide monſtravimus. Videamus nunc, quid faciendum ſit, ſi jam ſigna quædam emicant, quæ polypum cordi vaſiſque majoribus inhærentem teſtantur & qua ratione præcaveri debeat, ne majora capiat incrementa. Sciendum itaque eſt: ubi polypus adhuc incipiens eſt ac pituitoſus, non omnem abjiciendam eſſe ſpem ejus reſolvendi: quod ſalibus alcalinis & duplicatis, quæ exoptata tenaces humores reſolvendi vi pollent, diæta tenui, ſufficienti & ſanguinem diluente potu, omniumque maxime aquis Carolinis poterit præſtari; quarum uſu prudenter adminiſtrato ego perplures, qui non vanam polypi intus latentis ſuſpicionem incutiebant, ſanatos novi. Quod ſi vero jam in fibroſam & duriorem abiit ſubſtantiam polypus, omni ſtudio contendendum erit, ne aut majora ſumens augmenta, aut è loco ſuo dimotus vaſa penitus obſtruat citoque homines interimat. Ad quod efficiendum opus maxime omnium eſt, ut ſanguinis nimia abundantia impediatur, ejuſque fluiditas iis rebus probe conſervetur, quibus id commode fieri poſſe ſuperiori loco diximus. Sed cavendum, ne ubi ſpirandi à polypo difficultas eſt, vena in brachio ſecetur, quia tum major, imo ſuffocatoria fit congeſtio. Fugiantur præterea omnia ſpirituoſa, nimius motus animique perturbationes, quæ ſingula ſanguinem partim coagulando, partim nimis commovendo malum deterius reddunt. *Polypi jam vaſis inhærentes quomodo tractandi.*

§. VII.

Ultimo loco non inutile erit, quaſdam cautiones, quæ ſanguinis fluxus & motuum febrilium tractationem concernunt, ſubjungere. In utroque caſu quantum à Medicis delinquatur, plurimis proh! dolor exemplis comprobatum & à nobis jam ſupra fuſius evictum eſt. Quapropter ſincere moneo, ne forte Medicus in hæmorrhagiis ſiſtendis curationem ſolis adſtringētibus abſolvere ſatagat, ſed potius convenienti ſanguinis detractione, & tem- *Cautelæ circa curam hæmorrhagiarum & febrium.*

temperantibus leniterque anodynis medicamentis, nec non inferiorum partium frictionibus æquabile ſanguinis iter reſtituere laboret. Febrium curationem quod attinet, ſumma adhibenda eſt cautio, ne nimis cito ſupprimantur. Quo ſcopo tutiſſimum erit, blandis aperitivis & evacuantibus remediis decenter uti; quibus dein medicinæ reſolventes ac temperantes cum roborantibus commode poſſunt interponi atque ſubjungi.

CAPUT XI.

De affectione phthiſica, ſive tabe pulmonali.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Pulmonum neceſſitas & uſus. NUlla, ſi cordis machinam exceperis, in univerſo corpore noſtro pars eſt, quæ ad vitam & tuendam & ſuſtinendam præſtantioris ſit uſus, quam ipſi pulmones. Hi quippe ſunt genuina ſanguinis fabrica, in qua lympha chyloſa & nutritia cum ſanguine intime miſcetur ipſique aſſimilatur; hi ſunt egregium illud viſcus, quo ſpiritum vitalem, ſeu fluidum aëreo-æthereo-elaſticum, quod cordi ſolidiſque partibus omnibus ſuum robur & vim ſyſtalticam præſtat, intus haurimus. Quanta autem pulmones præ reliquis partibus utilitate gaudent & prærogativa; tanta è contrario, imo fere graviora ſunt, quibus ipſi hinc inde patent, mala, quæ ego quidem à peculiari eorum textura deducere minus dubito. Hanc enim, ubi rite diſpicimus, ex meris veſiculis membranaceis,, quæ aërem recipiunt, ex nervis, qui ſubtiliſſimum fluidum recondunt, & diverſi generis vaſis, quæ ſanguinem & lympham vehunt, deprehendimus conſtructam, ut uſque eo non mirum eſſe debeat, ſi ob tot minimorum vaſculorum myriades frequentes inibi ſanguinis congeſtiones, ſtagnationes & obſtructiones; ex his vero varii generis oriantur ægritudines. Has inter præcipue referenda eſt peſſima iſta affectio, quæ in Medicorum ſcholis dicitur phthiſica, de cujus origine, progreſſu & curatione in præſenti hoc capite ſtrictim, ſed utiliter diſſerere propoſuimus.

§. II.

Phthiſeos definitio. *Eſt* autem phthiſis, *corporis contabeſcentia, cum lenta febre, ſpirandi difficultate, moleſta & continua tuſſi atque copioſo phlegmatis materiæque corruptæ ac purulentæ ſputo juncta; ab inſigni pulmonalis ſubſtantiæ læſione, per ſcirrhoſam vel ulceroſam corruptionem, vel abſceſſum inducta, ortum ducens.*

§. III.

Differentia ab aliis morbis. Equidem dantur variæ, quæ itidem cum febre & nonnunquam moleſta tuſſi ac vitioſæ materiæ rejectione ſtipatæ ſunt, tabis ſpecies; quas tamen, ob prognoſin & curationem multum differentem, cum vera phthiſi non confundere debet Medicus, utpote ſine notabili pulmonum labe contingunt. Ita, certa obſervationum fide conſtat, non raro tabem ex gonorrhœa ſimplici & pollutione nocturna, diutius infeſtante ſuam mutuare originem, de qua jam olim HIPPOCRATES *lib. VI. epidem. Sect. VIII. Text.* 47. mentionem fecit. Neque plane inſolitum eſt, à nimio veneris uſu, à cacochymia & depravata ſucci nutritii indole in ſcorbuticis corporibus contabeſcentiam oriri; ſalvo tamen adhuc & integro pulmonum parenchymate. Idem fere animadvertimus in morbo iſto, infantibus tam infeſto, atrophia, ubi ob ſcirrhoſam glandularum meſaraicarum indurationem ſuccis chyloſis & nutritioni inſervientibus liberum ad ſanguinem iter prohibetur; unde ſuperiores partes marceſcunt, venter inflatur, lenta adeſt febris, difficilis cum tuſſi ſpiratio urget, & alvus nimis fluida exiſtit. Nec deinceps pro phthiſi ſemper habenda eſt illa morbi ſpecies, ubi cum corporis extenuatione lentaque febre tuſſis & dejectio plus minus ſanioſa adeſt. Sæpiſſime enim accidit, ut ſalva pulmonum compage, ex remotioribus partibus, ut meſenterio, utero, vel renibus, abſceſſu vel ulcere obſeſſis ſanies ad pectus transferatur. Denique etiam probe diſtinguenda eſt phthiſis à tuſſi valde chronica cum ejectione copioſi phlegmatis juncta, ſequente tabe viriumque proſtratione & calore præternaturali; quæ quidem mala autumnali & vernali tempore ſubjecta ad catarrhales morbos proclivia ſæpe ſæpius corripiunt diutiuſque vexant, ſed nihilo minus naturæ & artis beneficio feliciter cedunt.

§. IV.

Ne cui vero vel minima in cognoſcenda phthiſeos ab aliis morbis differentia ſuperſit delinquendi occaſio, operæ pretium arbitror, certa quædam ſigna, ex quibus vera phthiſis cognoſci poſſit ac debeat, hoc loco recenſere. Placet autem ex Veteribus, qui in hiſtoriis morborum conſcribendis longe ſæpe accuratiores eſſe ſolent recentioribus, locum CÆLII AURELIANI, qui *lib. II. cap. XIV.* legitur, huc transferre, qui ita ſe habet: *Phthis ſive phthoë fit frequentius antecedente ſanguinis fluore, aliquando etiam longi temporis tuſſicula, ſive catarrho, quo thoracis profundæ & intimæ partes lacerantur & primo levius: Sequitur ægrotantes febricula latens, & ſæpe quæ initium declinante die accipiat, atque veniente luce levigetur, atteſtante tuſſicula plurima initio noctis, atque fine, cum ſputis ſanioſis ac parvulis primo, deinde autem plurimis. Iis vero, qui ex fluore ſanguinis in iſtam veniunt paſſionem, primo ſanguinolenta ſputa efficiuntur, tum feculenta; dehinc livida, vel praſina: & in ultimo alba atque purulenta, dulcia, vel ſalſa, cum voce rauca, aut clangoſa, & difficultate inſpirationis, atque genarum rubore, & cæteri corporis cinereo colore. Cibi faſtidium ſequitur & major ſitis; quibuſdam gravis doloris ſenſus eſt vulnerati pulmonis, ut etiam ejus fibras exſpuant, pulſus debilis, durus ac dein formicalis. Sequitur præterea inflatio pedum & pejorante paſſione ventris efficitur fluor & phlegmata carbonibus injecta tetri ſunt odoris.* Merentur dein hic adduci HIPPOCRATIS verba, quibus imminentis phthiſeos ſigna eleganter tradit. Sunt autem in *lib. I. de morbis text.* 9. fere hæc: *Fit phthiſicus, ſi pituita à capite in pulmonem deſtillat, & primum quidem ut plurimum latenter defluit tuſſimque tenuem exhibet, & ſputum paullo amarius ſolito & aliquando tenuis adeſt calor; temporis autem progreſſu exulceratur pulmo & intus ulceratur à pituita inhærente & putreſcente, & gravitatem exhibet pectori & dolorem acutum ante & retro, caloreſque acutiores in corpus incidunt. Quanto vero majus tempus progreditur, tanto magis pus ſincerum ejicitur & febres acutiores fiunt & tuſſis fortis ac continua, & inedia vexat & tamen alvus inferne turbatur.* *Signa.*

§. V.

§. V.

Sectio anatomica phthiſicorum. Propoſitis itaque genuinis noſtri affectus characteribus, videamus nunc, quaſinam tantorum malorum cauſas in diſſectis phthiſi defunctorum corporibus reperire liceat. Quo fine potiſſima quæ mihi ex innumeris auctorum obſervationibus & autopſia anatomica innotuerunt momenta paucis ſuppeditabo. Primo autem in omnium fere, qui phthiſi decedunt, pulmonibus lobum vel dextrum, vel ſiniſtrum, vel utrumque ſimul pleuræ & coſtis, vel etiam in dorſo vertebris adeo firmiter adnatum deprehendimus, ut cultro difficillime poſſit ſeparari, plerumque etiam locus iſte putrido ſero, ſive ichore ſcatet. Deinde in nonnullis, præſertim empyematicis, unum lobum à prægreſſo longo abhinc tempore pectoris morbo, penitus abſorptum, alterum inflammatum fuiſſe obſervavimus, qui mortis cauſam conſtituit. Tum quoque utplurimum in altero pulmonum lobo vomicas, ſive ulcera clauſa, diverſæ magnitudinis & numeri, adnotavi, quæ diſſecta partim pus craſſum, partim fluidum continebant. Ubi in eodem vel altero lobo, maximeque ſuperiori ejus parte inciſio facta fuit, cavitates ſat amplæ pure & phlegmate, ejuſdem fere generis ac coloris, quod per os antea rejectum fuit, repletæ in conſpectum venerunt. Fit porro nonnunquam, ut pulmonibus nodoſis & ſcirrhoſis ulcera ſerpentia, fiſtuloſa & inſtar cancri vicinas partes exedentia, quæ ichor fœtidum & ſanguineum recondunt, offendantur. Nec deſunt exempla, ubi tubercula ſcirrhoſa & inſtar acinorum dura reperiuntur, quæ materia tophacea, calculoſa & putrida ſcatent. Poſt ea non prætereundum eſſe exiſtimo, quod cor plerumque flaccidum ejuſque vaſa polypoſis concrementis ſint infarcta, de quo phænomeno memorabilis exſtat obſervatio in M. N. C. *Dec. II. ann. IV. obſ.* 35. In pericardio quoque, imo non raro in ipſo pectoris cavo, ingens ſeri impuri & fœtidi diffluit copia. Quod denique ad abdominis aliaſque partes attinet, vaſa utplurimum ſunt exſanguia, hepar magnæ molis & pallidum, meſenterii glandulæ tumefactæ, omentum abſumtum & omnis pinguedo tam internarum quam externarum partium conſpectui ſe offert. Qui paulo curioſior plura de phthiſicorum ſectionibus exempla legere cupit, conſulat modo M. N. C. *Dec. I. ann. I. pag.* 62. 63. *item ann. II. p.* 235. *ann.* 3. *pag.* 190. *Dec. II. ann. IV. obſ.* 35. & 118. *ann. VIII. pag.* 214. *ann. IX.* 245. *Cent. III. & IV. obſ.* 118. *Cent. VIII. obſ.* 105. *Cent. IX. obſ.* 16. 26. *Cent. X. obſ.* 143. Verzascham *obſ.* 100. Lossium *obſ.* 11. Pawium *obſ.* 22. Platerum *lib. III. obſ.* 189. 690. Pezoldum *obſ.* 63. 64. 74. & 92.

§. VI.

Phthiſin antecedunt pulmonis læſiones tubercula. Ex hiſce ſatis apparet, quam gravis & demum exitialis pulmonum, ceu viſceris vitalis, ſit læſio, quæ mortem induxerit. Nunc erit inquirendum, quænam cauſæ ad tantam læſionem in exquiſita phthiſi contribuant. Has inter primo omnium referri debent ſtaſes ſcirrhoſæ, ſubſtantiam pulmonum mere vaſculoſam, veſiculoſam & membranaceam obſidentes, quæ, ſi invaleſcunt, ob continuum & reciprocum aëris tranſitum aliaſque cauſas, difficillime tolluntur. Qua de re dignus eſt, qui hic inferatur, locus Hippocratis, qui exſtat in *lib. de intern. affect. cap. IV.* in hunc modum: *Quum pulmo ſanguinem in ſe ipſum traxerit, aut pituitam ſalſam, & non rurſus dimiſerit, ſed in ipſo coacta & compacta fuerint, ab his tubercula fiunt in pulmone & ſuppurantur: ab initio & per totum morbum tuſſis acuta ſicca obtinet, & rigor & febris, & dolor in pectore & in dorſo incumbit, aliquando etiam in latere & erecta cervice ſpiratio vehemens incidit, deinde corrumpit pus & multum exſpuit.* Nec poſſum, quin hiſce Hippocratis verbis comparem fere ſimilia Aretæi, quæ in *lib. III. cap. VIII.* exſtant; *phthiſici*, inquit, *ante quam manifeſtis ſignis, præſertim ſputo putrido & purulento ſe prodit morbus, in pulmonibus foveni tubercula, ſive nodos ſcirrhoſos, à materia viſcoſa lenteſcente atque in duritiem abeunte, & ita tabidi per plures annos vivunt, ante quam in actum corruptionis vel abſceſſus tranſeunt. Hæc ſi adſunt, in pulmonibus tuſſis ſicca, valida, ſonoro cum acuto vel pungitivo ſenſu in pectore ſpirandique difficultate indicium faciunt, & à profundiori aëris attractione & inſpiratione anguſtia quædam & reniſus in pectore percipitur tuſſiſque vehementior fit, maxime etiam poſt validam corporis exercitationem.*

§. VII.

Veriſſima quidem ſunt allata Hippocratis & Aretæi verba: nobis tamen nonnulla, quæ forte meliori illuſtrationi inſerviunt, adjicere licebit. *De hiſce judicium.* Tubercula iſta materia viſcida repleta plerumque initium conſtituunt vomicarum, quæ nil niſi diverſæ magnitudinis ulcera ſunt, membrana ambiente cincta. Ejuſmodi vomicæ, ſi adhuc minores ſunt, tuſſi interdum ejiciuntur. Quod ſi vero mole ſua increſcunt interiuſque rumpuntur, abſceſſu inde fiunt & cavitates cum ſputo purulento, copioſo phlegmate mixto, & tunc vera adeſt phthiſis. At vero, quandoque ipſi hi nodi ſcirrhoſi, qui diutius ſe ita celarunt, ut præter ſiccam tuſſiculam vix ulla præbuerint indicia, ob materiam intus retentam & acrem factam in ulcus abeunt cancroſum & fiſtuloſum ſerpens ac fœtidum, quod ita vicinas partes conſumit & in putrilaginem convertit, ut teſte Foresto *lib. XVI. obſ.* 14. & 53. aſperæ arteriæ fruſtula ejecta, & juxta Sylvium *in obſ. lib. II. cap.* 12. venæ pulmonalis ſurculi tuſſi excreti fuerint.

§. VIII.

Verum adhuc ſunt alia phthiſeos initia, maximeque hæmoptyſis, ubi incaute à medentibus tractatur, aut ſi paullo major cruoris portio eſt, quæ eadem amiſſa fuit. *2) hæmoptyſis.* Tum enim facile ſanguis ex pulmonum vaſculis intra veſiculas aëreas extravaſatur & ſtaſi concepta putreſcit, partes vicinas corrodit ac demum ſinuoſitates efformat, vel in nodos & tubercula coit. Et profecto, ſi vel meam unius hac de re experientiam adducere licet, certa aſſeverare fide poſſum, dimidiam fere partem phthiſicorum, qui ſe curæ meæ tradiderunt, ab hæmoptyſi prægreſſa & male curata primam mali ſui originem accepiſſe. Quibus dein quoque annumerari debet ſecundum Veteres catarrhus ſalſus longo tempore pectus infeſtans, quem preſſo, ut aiunt, pede, phthiſica affectio non raro excipere ſolet. *3) diuturnus pectoris catarrhus.* De quo in ſequentibus plura dicemus.

§. IX.

Jam vero non immerito quæri poſſe video, unde cauſæ hæ jam propoſitæ originem ſuam habeant: noſtra hac de re ſententia hæc eſto: ſanguinis & humorum in vaſis ſtagnationes, ubi firmiter iis inſiſtunt, ſicut plurimorum morborum, ita etiam phthiſeos ſunt genitrices. *Origo harum cauſarum oſtenditur.* Fluida enim

quando extra motum progreſſivum conſtituta in circulum non aguntur, priſtinam ſuam temperatam naturam mora amittunt, & valde alienam, impuram, ſalſamque & acrem induunt; vel etiam minima vaſcula nimium opplendo obſtructiones, indurationes atque ſcirrheſcentias efficiunt. Has vero pernicioſas ſanguinis & humorum in pulmonum vaſculis ſtagnationes non aliunde fieri deprehendimus, ac ſi fluida in nimia copia & cum impetu ad partem, per ſe valde languidam & à tono dejectam compulſa congeruntur, ut, quantum venæ ab arteriis receperunt, non poſſint reddere.

§. X.

Cauſæ mediatæ ſunt diſpoſitio hæreditaria.

Verum quamplurimæ dantur cauſæ, quæ perniciale ſanguinis & humorum in pulmonibus ſtagnationem inducere & ad phthiſin remote conferre valent. Inter quas præcipua debetur animadverſio hæreditariæ diſpoſitioni, qua liberi à parentibus phthiſicis progeniti, data occaſione, in eandem labem incurrunt facillime. Conſentientem hac in re habemus experientiam, fidiſſimam rerum teſtem, tum auctores probatiſſimos. Ex his audiamus ſaltim doctiſſimum FERNELIUM, qui in *patholog. lib. V. cap.* 10. hæc eleganter prodit: *qui tabida de ſtirpe fati ſunt, quaſi hæreditario jure omnes neceſſario tabe marceſcunt; hocque malum ſæpius vidimus in ejuſmodi familiis ordine graſſari.* Et ratio quoque in promtu eſt. Etenim, quum illa à parentibus accepta ad morbos proclivitas potiſſimum in prava partium ſolidarum conformatione, ſive tali fibrarum ac vaſorum laxitate conſiſtat, qua humores appulſi non debito modo ac niſu ulterius poſſint promoveri; in aprico eſt, cur ii, quorum pulmones natura debiles exiſtunt & flaccidi, præ ceteris in varios pectoris morbos maximeque phthiſin ſint propenſi. Quibus dein, teſte graviſſimo HIPPOCRATE, adhuc ii debent adnumerari, qui pectus à natura depreſſum & anguſtum obtinent, qui ſcapulas inſtar alarum prominentes, coſtaſque in thorace protuberantes habent, nec non, qui oblongi colli vel etiam gibboſi ſunt.

§. XI.

Temperamentum ſanguineo-cholericum in juvenibus.

Deinceps certa conſtat experientia, & vel ſolius HIPPOCRATIS comprobatur teſtimonio *aph.* 9. *Sect. V.* homines, qui habitus corporis gracilioris ac tenerioris, ſtaturæ proceræ atque ætate juvenes ſunt, à XVIII. ad XXXV. ætatis annum hæmoptyſi æque ac phthiſi valde eſſe obnoxios, vix aliam ob rationem, quam quod in hacce ætate vaſa ſint teneriora longeque facilius, quam quidem in provectioribus, expanſa diſſolvantur. Utplurimum vero omniumque facillime hæmoptyica & phthiſica accidit affectio viris & juvenibus, qui temperamento præditi ſanguineo-cholerico facile animo commoventur & in pueritia frequentes narium hæmorrhagias perpeſſi ſunt, præſertim ſi nimio motu incaleſcunt. Tum enim ſanguis magna in copia & impetuoſius ad ſuperiora & pectus compulſus per minima arteriæ ac venæ pulmonalis vaſcula libero itinere ad cor redire nequit; unde ramorum majorum à ſubſiſtente ſanguine nimiæ expanſiones, diſruptiones & denique extravaſationes fiant neceſſe eſt.

§. XII.

Diæta perverſa.

Ex diæta perverſa cauſam hic præbet antecedentem intempeſtivus potuum ſpirituoſorum uſus. Quod quidem non adeo difficili indiget probatione, quum ſatis cuique ſpectatum ſit, in regionibus vitiferis ſicut omnes pectoris morbos, ita maxime hæmoptyſin ac phthiſin longe eſſe frequentiores, quam in aliis. Hinc etiam HOEFERUS *in Hercule med. lib. I. cap.* 3. rectiſſime arguit, phthiſicam affectionem in Auſtria inferiori non aliam ob cauſam endemie graſſari & tam innumeros rapere, quam ob vini generoſioris, præſertim matutino tempore, abuſum.

§. XIII.

Ad pectoris catarrhum d[…] ponit ſa[n]guinis ſ[e]roſi cong[e]ſtio.

Progredimur nunc ad eas cauſas conſiderandas, quæ ſalſi humoris in pectore decubitum procurant, quem antiquiſſimi Medicorum promiſcue ex capite deduxerunt, quaſi paſſim ab eo humoris in pectus delapſus fieret. Sed non ſatis perſpicuum & in experientia fundatum eſt hocce judicium. Multo magis nimia ſanguinis ſeroſi ad pectus, præcipue vero ad fauces totumque canalem aſperæ arteriæ, quæ tunica glanduloſa interna obſita eſt, congeſtio accuſanda videtur; idque eo magis in ſubjectis ſeroſioribus & gravedini, coryzæ, crebriſque catarrhis per omnem ætatem obnoxiis. Quod ſi enim plus ſanguinis & ſeri ad glanduloſas partes per arterias appellitur, quam per vaſa venoſa poteſt regredi, ingens ſeroſi laticis contingit ſecretio, qui copia increſcens, admiſſo aëre frigido, coagulatur & tandem magna ſæpe copia ejicitur. Procedente tempore & malo diutius perſeverante, accedentibus adhuc aliis cauſis, ut cruditatibus ex prava diæta & digeſtionis vitio collectis, tranſpiratione impedita, vel profundo animi mœrore &c. ſerum induit naturam ſalſam & corroſivam, adeoque ſucceſſu temporis veſiculas pulmonales & vaſa tenerrima corrodit.

§. XIV.

Aër hum[i]dus & f[ri]gidus.

Ex dictis & adductis jam facili negotio poterit perſpici, quantopere rigidi & ſeptentrionales venti ac tempeſtates pluvioſæ, nebuloſæ ac frigidæ, quæ tonum vaſorum pulmonalium relaxando, ſordes in iis accumulant, tabidis ac phthiſicis ſint infenſæ, ut propterea *aphor.* HIPPOCRATIS 10. *Sect. III.* veritati omnino æſtimemus conſentaneum, qui autumnum expreſſis verbis tabidis declarat noxium. Et profecto, ſi ullo in morbo ingignendo magna aëris eſt potentia, eſt ſane in pectoris affectionibus, maximeque phthiſi; unde etiam TULPIUS *in obſ. med. lib. II. cap.* 10. cauſam, quod in Hollandia tam frequentes ſint vomicæ & phthiſes, locis uliginoſis & aëri continuis vaporibus putridis referto tribuit rectiſſime.

§. XV.

Ad phthiſin contribuunt morbi pr[æ]greſſi, u[t] variolæ [et] morbilli.

Tranſimus nunc ad eos morbos inquirendos, qui ad phthiſin diſponere ſolent: inter hos vero primo loco referri debent variolæ. Hinc ego perplures novi pueros & adoleſcentes, qui ſuperata varioloſa febre, variis ſubinde pectoris moleſtiis per multos annos durantibus, ut tuſſi ſicca, ſenſu doloris acuto, ſpirandi difficultate, tabe & lenta febre infeſtati: &, accedente demum abſceſſu, mortui fuerunt, quos inter præſertim Sereniſſimum Saxoniæ Principem referre lugemus. Eadem fere ſcena luditur poſt morbillos. Nam in hiſce exanthematicis affectibus magna ſeri peccat acrimonia, quæ non modo in principio horum morborum nervoſis pulmonum membranis firmius inhærens tuſſim ſiccam eamque ſat moleſtam concitat, verum etiam, expulſione materiæ ad corporis

corporis ſuperficiem facta, inſignem in hoc viſcere debilitatem relinquit. Jam ſi ægroti forte maturius, quam quidem materia vitioſa omnis tranſpiravit, liberiori, maximeque vernali & autumnali aëri ſeſe exponunt; perfacile evenit, ut reſtitans malæ indolis materia ad interiora recedens utplurimum pulmones debiles petat, irritet, exulceret. De quo legi meretur *Thomas* BARTHOLINUS *Cent. IV. hiſtor.* 43. & MICHAELIS *in praxi clinica part. I. lib. III. cap.* 5.

§. XVI.

lia efflo- ſcentia r externa itia male actata. Neque plane inſolens & ab experientia alienum eſt, ex aliis pariter cutis efflorеſcentiis, ut ſcabie, gutta roſacea, maculis ſcorbuticis & purpura & retropulſis phthiſicam labem ſæpius fuiſſe ſubortam. Quod idem fieri obſervamus poſt ſuppreſſos copioſos ſudores, poſt intempeſtive tractata capitis vel pedum ulcera, vel etiam poſt fonticulos præmature conſolidatos. Nec deſunt exempla, quæ etiam ab eryſipelate, doloribuſque podagricis & arthriticis repreſſis, & incautius tractatis phthiſicam affectionem docent prognatam. Etenim, quum acris & cauſtica materia hac ratione intus retinetur & per venas ad ſanguinẽ reſorbetur, fit inde, ut ad nervoſas eaſque tenerrimas pulmonum membranas delata firmius ipſis inhæreat eaſque irritando conſtringat; unde vaſa coarctata obſtruantur & demum corrodantur neceſſe eſt. Memini quoque, à curato tumore ſcirrhoſo ſub axillis & pone aures phthiſicam affectionem inductam, ut nihil denique dicam de frequenti phthiſeos ab hæmorrhoidibus vel menſibus ſuppreſſis generatione.

§. XVII.

imiæ morrha- iæ. Denique non prætermittendum eſſe arbitror, dari exempla, licet non adeo frequenter obvia, quæ optime nos convincunt, phthiſicam tabem, præter ſupra dictam hæmoptyſin etiam ab aliis fortioribus hæmorrhagiis commode in nonnullis poſſe induci. Quod quidem potiſſimum valet de ejuſmodi ſubjectis, quæ vel per nativitatem, vel ob contractam ab aliis cauſis pulmonum atoniam ad hunc morbum diſpoſita exiſtunt. Cui adſertioni ſanam quoque rationem habemus ſuffragantem, quæ non minus ſuperabundantem, quam deficientem ſanguinis copiam ſtaſibus producendis nos docet aptiſſimam. Unde videant, qui phthiſeos proximam cauſam in ſola plethora repoſitam ſentiunt, quantum ſibi & experientiæ contradicant.

§. XVIII.

hthiſis n contagioſa? Singularis ſupereſt quæſtio, quæ in utramque partem à Medicis agitatur, utrum phthiſis ſit contagioſa? Ego vero neutiquam vereor hoc aſſerere, vel ſaltim eo reſtringere, ut ejuſmodi miaſma, ſi non ad phthiſin inducendam, tamen, ſi diſpoſitio jam adſit, ad promovendam exiſtimem idoneum. Nam mirabilis certe & valde multiplicativæ indolis eſt omnis materia ulceroſa & corrupta, ita prorſus, ut plurimi morbi maligni & per contagium graſſantes, quales ſunt ſcabies, lepra, variolæ, ulcera antiqua ſordida, in peſte carbunculi, imo quoque dyſenteria &c. exinde deducendi veniant. Neque tamen tam malignam noſtri miaſmatis naturam eſſe cenſeo, ut è longinquo & ſubitaneo quaſi impetu homines inficiat, ſed tum demum, ſi quando propinquius & continuo cum phthiſicis converſentur. Confirmant nos in tali judicio ferendo celeberrimi in arte medica viri. Ita RIVERIUS *Cent. I. obſ.* 99. notabilem refert caſum ancillæ, quæ per contagium heræ ſuæ, cui diu noctuque miniſtraverat, in phthiſin incidit, & *Cent. IV. obſ.* 92. mentionem injicit puellæ, quæ à ſorore phthiſico cuidam mammas præbente phthiſin incurrit. Aliud exemplum nobis affert SCHENCKIUS, qui *in obſ. lib. II. obſ.* 133. memorat, ita contagioſa eſſe confirmatiorum phthiſicorum ſputa, ut Medicus illa olfaciens factus inde ſit phthiſicus. De quo etiam conſuli poteſt obſervatio de phthiſi è contagio in M. N. C. *Cent. IX. obſ.* 26. deſcripta.

§. XIX.

Progrediendum nunc eſt, ad prognoſin noſtri mali ſuppeditandam. Veram phthiſin inter graves & curatu difficillimos morbos vel primo loco eſſe collocandam, non modo in vulgus tot triſtibus exemplis cognitum exſtat, verum etiam à Medicis longa experientia eſt comprobatum. Ipſe HIPPOCRATES *lib. I. de morb. Sect. II.* ita judicat: *tabes cum fiunt, neceſſitatem habent, ut interimant.* Cui adſentitur GALENUS *lib. IV. de loc. affect. cap.* 8. *& V. method. med. cap.* 1. *&* 8. & CELSUS *lib. III. cap.* 22. *quod ſi vera phthiſis eſt*, inquit, *inter initia protinus occurrere neceſſarium eſt, nec facile hic morbus, cum inveteravit, evincitur.* Ex recentioribus de inſigni phthiſin ſanandi difficultate videatur FORESTUS *obſerv.* 45. *lib. XVI.* & *Rodericus* à FONSECA *Tom. I. conſult.* 58. *& Tom. II. conſult.* 48. nec non *Timæus à* GULDENKLEE *in epiſt. lib. III. ep.* 2. ubi hæc habet: *ingenue fateor, in tota mea praxi, quam* 37. *annis exerceo, neminem ex iis, qui ulcere pulmonum affecti fuerunt, integræ ſanitati reſtituere potui, etiamſi nihil intentatum reliquerim, quod ad curationem hujus mali ullo modo facere poterat, neque ab aliis celeberrimis Medicis quempiam reſtitutum vidi.* *Phthiſis inveterata curationem non admittit.*

§. XX.

Verum enim vero, licet phthiſeos curatio ſit difficillima, imo, ſi ad tantum faſtigium pervenerit, ut à vulgo quoque ſignis manifeſtis cognoſcatur, ſupra omnem humanam artem poſita; nolim tamen facile idem de omni, præſertim in incunabulis quaſi ſuis adhuc hærente, prædicare. Namque plura mihi cognita ſunt exempla eorum, qui à vulnere pulmonibus inflicto, vel à præcedente hæmoptyſi & ruptione vaſorum minimorum, nec non poſt pleuritidem & peripneumoniam pectoris abſceſſu & vomicis laborarunt, ſed nihilo minus tempeſtiva medicatione à malo ſuo penitus fuerunt liberati. Pari ratione mihi & aliis obſervare licuit, perplures à phthiſicis parentibus genitos, qui pectus interius depreſſum & ſcapulas inſtar alarum prominentes habuerunt, qui ad iram valde proclives ſanguinem in pueritia ex naribus, citra ullam cauſam externam, frequentius ſtillarunt, falſaſque ad fauces & pectus defluxiones cum tuſſi ſicca & ferina, æſtivo etiam tempore infeſtante, paſſi ſunt, carnemq; mirum amiſerunt & non longe poſt paſtum calorem volarum perceperunt, florido adhuc genarum colore exiſtente, in integrum congrua medicina & diæta fuiſſe reſtitutos. Imo denique pulmonum abſceſſus, ubi ingenti in copia pus album, æquale & unius coloris fuit ejectum, reliqua tamen pulmonum ſubſtantia nondum corrupta, nec ſcirrhoſis indurationibus, vel fiſtulis ulceroſis obſeſſa, neque cordis & pulmonum vaſa concretis polypoſis infarcta fuerunt, convenienti methodo tam diætetica quam pharmaceutica feliciter vidi ſanatos. Id quod innumeris aliis exem- *Sed incipiens.*

exemplis confirmare poſſemus, ſi ad longius excurrendum tempus nobis ſuppeteret.

§. XXI.

Cur tam raro fiat, exponitur.

Jam prævideo, quid objici mihi hic poſſet: ſcilicet, qui fiat, ut tam raro phthiſi, vel tantum incipienti obtingat curatio. At vero, quæ id multo ſæpius prohibent, variæ dantur cauſæ, quas inter hæc mihi potiſſima eſſe videtur, quod non ſatis evidentia ſigna diagnoſtica ſemper ſuppetant, quibus de veræ phthiſeos præſentia ejuſque genuinis cauſis certiores reddamur. Quam in rem egregia ſunt verba FERNELII, qui in *patholog. lib. V. cap.* 10. *latens abſceſſus*, inquit, *ſeu vomica, vitium inprimis abditum, ſæpe nec laboranti, nec Medico notum, quo laborans ipſe nec conſueta munia intermittit, nec ſe morbo teneri putat, cauſamque interitus neſciens intus gerit ſub pectore: non pauci tamen inopinato è vivis horæ quadrante erepti ſunt, in quibus diſſectis non alia mortis cauſa comparuit, quam repentina vomicæ in pulmonibus diſruptio, qua per ſuffocationem ſit vita exſtincta. Omnibus tamen ſic affectis nullo non tempore ante, quam vomica rumperetur, adfuit cruenta cum tuſſi exſcreatio, corporis gravitas, pectoris levis oppreſſio & ſpiritus difficultas, quibus tabes raro comes. Sed hæc ſigna aliis quoque affectibus communia ſunt.* Præter hæc vero de admodum difficili phthiſeos diagnoſi plenius nos convincere poſſunt frequentes Medicorum, etiam ſæpe clariſſimorum, circa eandem errores. Ita enim complures phthiſici habentur, qui tuſſi chronica cum catarrhali defluxione affecti materiam paullo craſſiorem, coloris ex albo viridis rejiciunt, aut qui tuſſim ſtomachalem hypochondriacam ex vitioſa primarum viarum ſaburra ad pulmones delabente ſubortam diutius experiuntur. Fit quoque, ut aſthma humidum, præſertim ubi poſt ſuppreſſas hæmorrhoidum vel menſium excretiones, factamque inde in diſpoſitis humorum ad pectus regurgitationem & congeſtionem ortum ſumſerit, pro phthiſica affectione non raro venditetur. Nec denique obſcurum eſſe poterit, lentam febrem cum tuſſi & repentina corporis extenuatione & colliquativis ſudoribus junctam, quæ arthritide, podagra vel ſcorbuto affectis nonnunquam ſupervenit, ad phthiſin ſæpiſſime referri, cum tamen nulla in pulmonibus continui ſolutio reperiatur. His vero ita conſtitutis, quum tam anceps, tamque difficilis veræ tabis pulmonalis ſit cognitio; facile poterit colligi, quam incerta ſit curatio, quæ illi debet eſſe ſuperſtructa.

§. XXII.

Quod ulterius oſtenditur.

Sed accedit adhuc alia non minoris momenti cauſa, quæ phthiſeos & inde ſubortæ hecticæ ſanationem impedit: quod ſcilicet perpauci medentum ſint, qui idoneis ad hoc negotium pertinentibus medicamentis recte & circumſpecte uti norunt. Nam ſi ullo in morbo, certe in phthiſi curanda, ob tantam remediorum contraindicationem Medici opus eſt prudentia. Poſtulat enim phthiſis laxantia & humectantia, poſtulat leniora traumatica & adſtringentia, imo poſtulat nonnunquam blanda anodyna &c. quæ niſi debita cautione juſtoque tempore & exacta circumſtantiarum habita ratione adhibentur, longe gravius malum efficiunt, tantum abeſt, ut levaminis quicquam afferant.

§. XXIII.

Prognoſis funeſta.

Præmiſſis hiſce generalioribus ad prognoſin ſpectantibus, nunc de eventu morbi noſtri tam ſalutari quam perniciali pauca erunt ſubjungenda. Sciendum itaque, ſpem in anguſto eſſe poſitam, ſi hecticus calor magis magiſque increſcit & pulſus etiam primo mane fertur citatior, ſi caro cum viribus conſumitur, neque hæ aliquo modo per ſomnum reficiuntur. Quæ quidem mala plerumque eveniunt, ſi, quo plus puris adeſt, eo minus expectoratur. Tum enim acrius illud fit & fœdius carbonibuſque injectum tetro odore nares ferit, & eo magis quoque febris augetur. Si porro accedit ſumma ſpirationis cum metu ſuffocationis difficultas; ſi ægri in eo latere, ubi læſio lobi eſt, non poſſunt jacere; ſi odorem cadaveroſum ex ore ſpirant, ſi vox raucida, ſudores colliquativi, diarrhœa & pedum cum dolore quandoque juncta intumeſcentia ſuperveniunt, capillique defluunt, mortem in propinquo eſſe certiſſimum eſt. Quodſi denique expectoratio prorſus ſupprimitur, ægri ſenſim paullatimque, maxime ſub ſitu capitis elatiori, mentis ſatis compotes, ſpiritum emittunt.

§. XXIV.

Prognoſis ſalutaris

Contra vero meliora ſunt ſperanda, ſi vires adhuc conſtant & reſpiratio eſt liberior, ſi appetentia ciborum ac digeſtio ſalva, ſi ſputum, quod ejicitur, album & æquale eſt, nec febris hectica urget. Major tamen ſanationis ſpes apparet, ſi æger eſt boni corporis habitus, ſi pectus habet amplum, hæreditaria deeſt diſpoſitio, & ſi calor ſit mitior alvuſque compacta deponit. Hac enim ratione phthiſici, præſertim convenienti diætæ & medicamentorum uſu adjuti per longos annos vitam ſæpe poſſunt protrahere: quam in rem magni momenti ſunt verba WILLISII, quæ *lib. de medicament. operat. Sect. I. cap. 6. de tabe ſeu phthiſi* in hunc modum prodidit: *Accedit interdum*, inquit, *foveam quandam, aut forſan binas in pulmonibus efformari eaſque circum circa parietes calloſos obtinere, ita ut materies ibi collecta in maſſam ſanguineam minime transferatur, ſed quotidie tota, copia licet ingenti expectoretur. Taliter affecti, quaſi tantummodo fontanellam in pulmone haberent, ſputum eſt multum & craſſum, imo flavum & quaſi purulentum omni mane, aliquantulum in toto die rejiciunt, tamen alias ſatis ſani degunt, bene reſpirant, comedunt & dormiunt,* ἐυσαρκεῖς, *aut ſaltem bono corporis habitu præſtant & non raro perſaneſcunt. Hinc nonnulli dicuntur phthiſin per* 30-40. *annos habuiſſe & morbum eum uſque ad vitæ terminum, haud proinde abbreviatum, protraxiſſe.* Et profecto notabile eſt circa pulmonum ulcera, quod ſalvis reliquis viſceribus ſine notabili corporis contabeſcentia per plures annos poſſint durare. De quo videri poteſt KERKRINGIUS *in ſpicilegio anatom. obſ.* 72. & BARTHOLINUS *Cent. II. hiſt.* 14. Nec adeo conceptu eſt difficile. Uti enim natura interdum vitioſa excrementa per ulcus extremarum partium, vel etiam artificiale, ut fontanellam inſigni cum emolumento expellit; ita cur idem non poſſit locum quandoque habere in pulmonum ulceribus, equidem non video.

§. XXV.

Signa convaleſcentiæ.

Sed demum non parum periti Medici intereſt, ſpecialiora illa, quæ phthiſicorum convaleſcentiam manifeſtant, ſigna probe noſſe. Hæc quidem optime tradita legimus apud ARETÆUM *lib. III. cap.* 1. quare digna cenſemus, quæ huc transferamus: *Si vertantur in melius phthiſi laborantes, tuſſis longior & rarior ſit, plura excernuntur*

nuntur ſanioſa ſputa & humidiora, multa per ventrem aquea exturbantur, urina copioſa excernitur, licet nondum quicquam in ea ſubſidat, vox ſonantior clariorque redditur, ſomni longiores, quantum ſatis eſt, efficiuntur, præcordia remittuntur, dolor interdum ad ſcapulas in remiſſione tranſit, anhelitus rarus, lenis, ſed cum vocis aſperitate fit: & ita ſane mortem effugiunt.

CURATIO.

§. I.

Pro diverſa mali phthiſici ſtatu atque conditione tam ratione temporis & cauſarum, quam reſpectu virium ægrotantis medendi methodus & apta remediorum appropriatorum applicatio multum omnino differt. Nobis eam in *curativam*, in *mitigativam* & *præſervativam* diſpeſcere placet. *Prior* locum habet, ubi talis cauſarum ſtatus & circumſtantiarum ratio eſt, ut ſpes reſtitutionis in integrum affulgeat & idoneus medicamentorum uſus ſanationem adhuc promittat. *Mitigativa* vero ea eſt, ubi tanta vis morbi eſt, ut ejus expugnatio nec ab optimis remediis ſit obtinenda, ſed in id potius debeat incumbi, ut urgentia ſymptomata mitigando pejoraque ac funeſta avertendo vitam ad longius tempus prolongemus. *Tertia* denique *præſervatoria* ſicut in univerſum ad morbos graves præcavendos omnium eſt optima, facillima & ſecuriſſima; ita etiam in noſtro affectu, ubi adhuc eſt in incunabulis, principem ſuo merito locum tuetur.

§. II.

Accedimus jam ad methodum medendi curativam. Hæc locum maxime invenit, ubi à vomica rupta abſceſſus apertus oritur & magna puris ejicitur copia, quod ſæpiſſime evenit poſt pleuritidem & peripneumoniam male terminatam, poſt hæmoptyſin & vulnera pulmonibus inflicta, ſalva reliqua pulmonali ſubſtantia, eaque nec eroſa, nec ſcirrhoſa. Quo in caſu nec rectius nec melius datur præſidium, quam lactis cura decenter uſurpata, qua ego perplures phthiſicos, in cymba charontis quaſi hærentes, ſanatos priſtinæque redditos valetudini novi. Nam ſi ullum eſt remedium, quod non heri aut nudius tertius natum, vel quatuor tantum experimentis comprobatum, ſed quod triginta ſeculorum omniumque inter omnes nationes Medicorum jugi & conſtanti experientia ſaluberrimum & præclari in phthiſi curanda uſus eſt deprehenſum, certe eſt lac & cum hoc prudenter inſtituta curatio, de qua utilia quædam hoc loco tradere operæ erit pretium.

§. III.

Et primo quidem ut certiores fiamus, lactis uſum eſſe vetuſtiſſimum & primis mox temporibus, quo ſalutari arti majus ſtatuere pretium cœperunt homines, ab optimis Medicis, ceu ſummum phthiſeos remedium eſſe commendatum, è re erit, certa, quæ id comprobent, teſtimonia ex veterum monumentis in medium afferre. Primum itaque, qui lacti plurimum in ſanando tribuit, ſuo jure dicendus eſt HIPPOCRATES, quem poſtea ſecutus eſt GALENUS, qui multus eſt in commendando lactis ad phthiſin uſu, & *lib. V. meth. med. cap.* 12. mentionem injicit loci, quem vocat Stabias, aëris puritate, pecudum pabulo & lactis ibi emulcti ſalubritate celeberrimi, ad quem frequentiſſime confluxerit, ad ſanitatem recuperandam elumbis phthiſicorum cohors; non ſecus, ac noſtris temporibus ad acidulas & thermas, recuperandæ per aquas ſanitatis gratia, convenire quotannis ægri ſolent. Qui mos & curandi methodus, teſte *Andrea* BACCIO, Romanorum doctiſſimo Medico, etiam ante centum annos in Italia viguit. Nam *lib. IV. de thermis* egregius hic auctor ita ſcribit: *Neapolitani Medici pro ultimo refugio ægros phthiſicos, & qui ſanguinem exſpuunt, vel ejuſmodi thoracis ulcera & alia vitia patiuntur, ad Tabeas mittunt, cum ſucceſſu adeo ſalubri, ut ſint, qui totam in iis degant vitam.*

§. IV.

Eſt quoque inter veteres eoſque peritiſſimos Medicos ARETÆUS, qui *lib. VII. de morb. chron.* non dubitavit aſſerere, phthiſicos, ſi multum lactis potent, nullo alio egere auxilio. Præcipue vero huc referri debet TRALLIANUS, qui in omnibus prope pectoris morbis lactis uſum in ſuis de re medica libris ſummopere ſuadet. Ita memorabilis exſtat locus in *lib. VII. pag.* 309. ita ſe habens: *quod ſi corpus totum, alimentum non ſentiens contabeſcere manifeſto inceperit, neque thorax multum puris contineat, etiam ſolum lac ipſis dari debet, & aſininum omnia alia antecellit, quod probe purgat.* Alia loco commemorat: *ægre ſpirantes aſinino lacte adjutos ſubinde conſpexi, quum opportune eſſet datum: omnia enim, quæ pulmonum cavernis infixa ſint, rejectione reddit morigera.* Et de hæmoptyſi loc. cit. pag. 304. hæc habet: *omnes hæmoptyci lacte utantur. Neque enim medicamentum, aut cibus, aut aliud quippiam adeo commodum ipſis ac utile, quam lac: & qui per initia ſolo ipſo conſtanter, longiori tempore uſi ſunt, omnes in totum conſanuerunt.* Porro addit: *novi quendam, qui cum toto anno lac bibiſſet & comediſſet, & à vino abſtinuiſſet, ab hæmoptyſi & puris ſputo liberatus fuit, ut nec poſtea in phthiſin inciderit.*

Quod ulterius oſtenditur.

§. V.

Verum enim vero, demonſtrandum etiam à priori eſt, quare lac tam celebre tamque incomparabile in pectoris morbis ſit præſidium. Primum vero ſcire licet, lac nec unius eſſe generis, nec ejuſdem quoad omnia virtutis, ſed pro diverſitate animantium, & pabuli peculiares quaſdam poſſidere facultates, quæ ſeorſim ſunt expendendæ. Primo omnium ſe nobis offert lac aſininum, quod ſummo in pretio ſemper à Veteribus habitum fuit, multumque habet ſeri dulcis, ſed parum terreæ caſeoſæ & pinguioris ſubſtantiæ, quare nec facile coagulatur & ad conficiendum caſeum & butyrum minus aptum exiſtit. Serum ejus abſtergentem & laxantem, humectantem & acrimoniam temperantem poſſidet facultatem. Hoc ſequitur caprillum, quod non tam ſeroſum eſt, quam aſininum, neque tam bene laxat & abſtergit, ſed conſiſtentiæ eſt craſſioris; & quia frondibus arborum, quæ aliquid reſinoſi continent, veſcuntur capræ, ad conſolidationem partium ſuppuratarum plurimum valet. Lac bubulum pinguius eſt, multumque terræ, ſed minus ſeri habet; unde etiam multum ex eo butyri & caſei confici ſolet. Habet virtutem temperantem, nutrientem & conſolidantem. Humanum lac ad uſum medicum præ aliis videtur præſtantiſſimum. Nam dulciſſimum omnium eſt, ejuſque nutriendi vis inſignis abunde apparet in infantibus. Differt vero etiam lactis virtus pro diverſitate pabuli & herbarum, quibus animantia veſcuntur. Hinc lac vernale ſalubre admo-

Lactis virtus pro diverſitate animantium examinatur.

admodum eſt; quia tunc vegetabilia multis ſuccis temperatis turgent, cum contra hibernum, quia tum animalia fœno & ſtramine veſcuntur, minus ſalubritatis habeat.

§. VI.

In pectoris morbis. Hiſce expoſitis facile nunc judicatur, lac ideo in omni pectoris affectu & tabeſcentia univerſale remedium dici & haberi poſſe, quod omnibus medendi indicationibus ſatisfaciat. Primo enim, ad acrimoniam humorum, quæ irritationis, vehementioris tuſſis & corroſionis præcipua cauſa eſt, inſigniter temperandam, mitigandam & demulcendam, lacte, præcipue vaccino nihil deprehendimus efficacius. Nam uti veneni corroſivi arſenicalis vim noxiam infringere valet; ita multo magis ſpicula ſalium corporis noſtri involvere poterit atque obtundere. Ubi porro ſcopus & intentio eſt, viſcidos & craſſos humores detergendi, ulcera purgandi, alvum laxandi urinamque movendi & humorum affluxum à partibus affectis divertendi, aſininum reliquis omnibus, propter copioſum ſerum dulce abſtergens, erit præferendum. Ubi virtus conſolidandi & conglutinandi ſauciatas partes expetitur, caprillum ſatisfaciet. Ad partes vero tabe conſumtas nutriendas & ad vires deperditas reſtaurandas, nec ſalubrius nec valentius datur humano lacte, præſertim, quando ex mammis mulierum, nullo accedente aëre, quo ſpirituoſum elementum avolat, hauriatur. Quam in rem memorabile eſt, quod doctiſſimus WEPFERUS in *epiſt. ad Verzaſcham* ſcribit. *Certe divini quid tam in humano, quam aſinino lacte latet, quod antehac nunquam credidiſſem, niſi id ſenſibus comperiſſem. Vidi his meis oculis, quaſi novos homines inde factos fuiſſe. Nam legitimo ejus uſu habitum firmiorem, colorem nitidiorem & vires robuſtiores plurimi acquiſiverunt.*

§. VII.

Uſus ſeri lactis. Sed non modo in lacte, verum etiam in ejus ſero, ſi rite paratum fuerit, magna & efficax, imo interdum potentior ad chronicas pulmonum & aliorum viſcerum paſſiones ſanandas virtus reſidet, quam in lacte ipſo. Nam, ſi vaſculorum in viſceribus obſtructiones, quæ fere initium dant longis morbis, reſerandæ ſunt atque expediendæ, ſi lenti ac tenaces humores diſſolvendi, ſi emunctoria aperta ſervanda & partes calore torridæ ſunt humectandæ, ſerum lactis, ex quocunque animali ſit petitum, ipſi lacti anteferri debet. Legi de hoc argumento fuſius poteſt noſtra *diſſertatio de mirabili ſeri lactis virtute.*

§. VIII.

Lactis uſus in recta adhibitione conſiſtit. Ex hiſce adductis clare liquet, non modo in pectoris affectibus, ſed etiam in difficillimis morbis ſanandis non ſine ratione, ſed conſentiente experientia ab antiquiſſimis & peritioribus noſtri temporis Medicis lac maximi ſemper habitum fuiſſe. Totum vero arcanum in recto & prudenti ejus uſu ad morbos tum curandos tum mitigandos, unice conſiſtit. Quodſi enim quis & alimentis & medicamentis minus recte uti callet, plus detrimenti affert quam emolumenti. Quam regulam ii inprimis ex recentioribus tenere debent, qui, neſcio ex qua cauſa vel quo affectu, lactis uſum medicum penitus rejicere, damnare & infamare omnibus viribus contendunt.

§. IX.

Lactis virtus augeri modis. Quamvis vero per ſe ſatis eximius ſit uſus lactis ejuſque ſeri ad multas indicationes in phthiſeos curatione adornanda abſolvendas; negari tamen minime poteſt, ſalutarem ejus energiam pro diverſo ſcopo obtinendo diverſis modis & rationibus ſecundari poſſe & exaltari: quod ſequentibus demonſtratum dabimus. Et primo quidem, lactis vis mirum intenditur ac vere medicinalis redditur, ſi animalibus, quorum lacte fruimur, pabulum medendi ſcopo accommodatum & quodammodo medicatum exhibemus. Etenim, à diverſa alimenti, quo animalia & homines veſcuntur, indole, lac etiam, quod præbent, differentem acquirere facultatem, non eſt quod dubitemus, præſertim quum vel quotidiano conſtet exemplo, medicamentum purgans nutrici oblatum, per lac quoque infanti ſugenti communicari. Laudandi igitur ſunt antiquiores artis noſtræ antiſtites, qui, ut lac meliorem obtineat efficaciam, aſinis vel capris inter pabulum ejuſmodi obtulerunt herbas, quæ ad morbum, quem curandum ſuſceperunt, virtute apprime ſpecifica ſplenduerunt. Hinc eſt, quod GALENUS *loc. cit.* memorat, herbas in Stabiis naſcentes, quales ſunt gramen, polygonum, meliſſophyllum, rubus, hedera, cytiſus, lentiſcus &c. lac animantium, ſi hiſce veſcantur, efficere ſaluberrimum. Quem eximium morem & nos uſque eo felici cum ſucceſſu ſequuti, quando partis affectæ abſterſionem, vel depurationem moliti ſumus, hordeum, ſcabioſam, ſcordium, chærefolium, arnicam, hyſſopum, veronicam, marrubium album cum pabulo miſceri juſſimus; ſi vero conſolidandi fuit intentio plantaginis ſpecies, hederam terreſtrem, agrimoniam, millefolium, ſaniculam, conſolidam majorem, pulmonariam &c. paſcui loco objicienda curavimus.

§. X.

Admixtione aquarum ... briu... Verum, adhuc ſunt alii modi lactis virtutem medicamentoſam pro varia intentione augendi, ſcilicet per varias & appropriatas admixtiones, quas inter præcipue eminet miſcela lactis cum aquis mineralibus: de qua ego, ſine omni oſtentationis nota, vere aſſerere poſſum, quod primus fuerim, qui ipſam in Germania introduxit. Nam quum ante triginta & plures abhinc annos aquarum ſalubrium, in noſtris regionibus ſcaturientium, tam calidarum, quam frigidarum ingredientia encheireſi chymica ſcrutatus nullum ſal acidum & vere vitriolicum, ſed potius alcalinum & medium, cum ſubtiliori terra & tenuioribus martis particulis in ipſis deprehenderim, experimentum feci, lac cum ejuſmodi aquis remiſcendi, idque tam felici cum ſucceſſu, ut exinde in compluribus chronicis, maximeque pulmonum affectibus vel tollendis vel leniendis tam admirabiles viderim effectus, qui nec à ſolo lacte, nec à thermis vel acidulis ſeorſim adhibitis potuiſſent exſpectari. Unde mirandum, imo plane dolendum eſt, plurimos antea fuiſſe & adhuc eſſe, qui in phthiſi & pulmonum exulceratione acidulas exiſtimant nocentiſſimas, eaſque nec per ſe, nec cum lacte mixtas adhibere audent. Duos tantum ante noſtram ætatem excipimus celeberrimi nominis *Medicos*, quorum alter ex majoribus eſt *Raymundus Joannes* FORTIS, qui *Cent. II. Conſil.* 20. 27. 28. 30. & *maxime* 34. acidularum uſum commendat, dum *adventante*, inquit, *tempore*, *quo aquæ acidulæ in valle ſolis enaſcentur opportunæ ſunt*, *quæ pulmonum ulceribus ſaluberrimæ ac præſtantiſſimæ à nobis quandoque fuerunt expertæ*, *ad eoſdem tanquam ad unicam ſacram anchoram confugiendum conſulimus*, *cui remedio*, *ſi malum non ceſſerit*, *minus decoctis*, *lacti aliiſque ejuſdem facultatis ceſſurum*

rum fore arbitramur. Alter ex recentioribus eſt MORTONIUS, qui medicatas aquas in pulmonum morbis ſalubres eſſe perhibet, *phthiſiol. p. m. 68.* ſi pulmones tumoribus ſteatomatoſis cum calore miti hectico obſeſſi ſunt, *atque hoc pacto*, ſcribit, *plurimos phthiſicos multos annos harum aquarum uſu, cum appetitus & virium reſtitutione, caloris hectici & tuſſis minoratione, atque majori reſpirationis libertate reſtitutos & ſine ulla recidivatione ſanos redditos vidi.*

§. XI.

Quænam acidulæ hoc fine proſint. Ego autem licet in morbis, qui ex pulmonum ſubſtantia ſoluta, præſertim graviori pendent, non facile aquas minerales, quæ validioris indolis ſunt, ſuaſerim; multiplici tamen experientia confirmatus teſtor, illas ipſas, quæ mitiorem obtinent genium ſaleque alcalino valde turgent, (ut ſunt fontes Selterani vel Carolinæ thermæ,) cum lacte ſive aſinino ſive caprillo decenti proportione mixtas, non modo in tuſſi chronica rebelli, cum dolore thoracis compreſſorio, ſpirandi anguſtia, lento calore & tabe juncta, verum etiam in profunda pulmonum ſuppuratione & vera phthiſi exoptatiſſimum præſtitiſſe levamen. Hac enim ratione ad lentam, viſcidam materiam diſſolvendam, ad obſtructiones capillarium vaſorum reſerandas, & ulcera detergenda ac depuranda lac majorem & præſtabiliorem acquirit virtutem. Multo vero magis lactis cum aquis mineralibus potus indicatur, quando hæc pulmonum vitia ab affectione hypochondriaca, ſcorbutica, arthritica, vel etiam calculoſa, quod non raro evenit, foventur. Plura de connubio illo lactis & aquarum ſaluberrimo legi poſſunt in diſſertatione, quam ex profeſſo de hac materia conſcripſi.

§. XII.

Lac miſceri poteſt cum aliis remediis ſecundum veteres. Fuit autem hæc methodus, lac per varias admixtiones corrigendi jam priſcis Medicorum cognita atque conſueta. Hinc plura in HIPPOCRATIS, TRALLIANI, AETII & ARETÆI monumentis conſignata exſtant exempla, ubi lac aquæ permixtum phthiſi laborantibus præceperunt, vel etiam inprimis hydromel lactis additum exhibuerunt, cui miram HIPPOCRATES tribuit efficaciam, dum *lib. II. de diæta* illud ipſum pulmonem emollire, tuſſim ſedare, ſputum educere & urinam movere perhibet. Hæc dum meditamur, inſignis occurrit locus apud Cl. SPONIUM *in aphoriſm. novis Sect. V. aph. 99.* qui non modo externum & vulnerarium, verum etiam internum aquæ calcis uſum in impetigine & lepra curanda ſummis effert encomiis, atque dein miſcelam hujus aquæ cum lacte egregie commendat, his verbis: *Quin imo*, inquit, *quod magis mirum, in ulceribus internis, diarrhœa, dyſenteria &c. hæc aqua cum lacte, aut ſero lactis pota mira præſtat, ut ex Dno de la Cloſure, celeberrimo inter Santones & Vaſcones practico addidici.* Nec ego facile hanc methodum improbarem, ſiquidem in dyſenteria cum inteſtinorum exulceratione juncta lac cum fonte Selterano mixtum incomparabilis ſemper deprehenderim efficaciæ.

§. XIII.

Cum infuſis & decoctis. Sed ulterius progrediamur, ac quibuſnam aliis remediis lac commode poſſit jungi inquiramus. Ad pulmonum vitia graviora in proprie ſic dicta phthiſi emendanda infuſa & decocta ex herbis vulnerariis & pectoralibus confecta non modo à Medicis, ſed etiam à vulgo omni tempore ſummo in pretio habita fuiſſe, res in artis exercitio notiſſima eſt. Herbæ autem, quæ huic uſui potiſſimum accommodatæ laudantur, ſunt ſpeciatim conſolida major cum radice, conſolida ſaracenica, tuſſilago, plantago acuta, pulmonaria maculoſa, ſanicula, ſcolopendrium, ſcabioſa, veronica, agrimonia, hedera terreſtris, marrubium album, millefolium cum ſummitatibus, hypericum cum floribus, flores roſarum & id genus alia, quæ vel cum cereviſia, vel cum aqua, adjectis ficubus, melle, ſemineque fœniculi & aniſi ſtellati coquuntur. Neque deſunt exempla, quæ inſigni cum phthiſicorum emolumento hæc ipſa adhibita teſtantur, quum ſi ſimplex ſaltem abſceſſus vel ulcus, ſine induratione ſcirrhoſa, ſine concretione polypoſa adſit, multum utique ad partes læſas conſolidandas poſſint conferre. Nihilominus non inficiandum eſt, ejuſmodi decocta non raro propter vim ſuam adſtringentem magno fuiſſe damno; maxime ubi duris tuberculis pulmones inter initia ſunt obſeſſi, vel ſi quando ad hæmoptyſin intempeſtive ſiſtendam adhibentur. Sanguis enim extravaſatus hac ratione facile ſubit coagulum, minimaque vaſcula obſtruuntur, ut hinc longe major ſanguinis & humorum in pulmonibus fiat ſtagnatio, ad producendam veram phthiſin aptiſſima. Quod in periculum ne incurramus, ejuſmodi infuſa vel decocta cum portione vel æquali vel dimidia lactis miſcere præſtat, unde vis eorum adſtringens ex parte infringitur & ſimul acrimoniæ humorum temperandæ proſpicitur utiliſſime.

§. XIV.

Quod ſi deinceps primæ viæ ab humorum vi tioſorum colluvie ſunt repurgandæ, folia ſennæ, rhabarbarum & manna cum lacte vel ſolo, vel aquato & acidulis temperatioribus diluto, vel etiam cum ſero lactis commode poſſunt infundi leniterque decoqui, quum alias phthiſici, maxime ſi ſenſibilioris ſint naturæ, facile à purgantibus, etiam mitioribus, lædantur. Vidi quoque, ubi inprimis luxurians acidæ ſaburræ in primis viis progenies fuit, magneſiam, quæ nonniſi ſubtiliſſimus calcis vivæ elutriatus flos eſt, ad drachmam unam vel duas cum aliquot lactis caprini unciis datam egregie alvum ſubduxiſſe. *Cum laxantibus.*

§. XV.

Ad tuſſim ferinam omneſque vires cum ſomno eripientem demulcendam, ad acrimoniam temperandam parteſque conſtrictas relaxandas Veteres olim inſigni cum utilitate diacodia, quorum præcipue ex ſuccis & ſemine papaveris ſunt compoſita, adhibuerunt; recentiores vero maſſas pilularum de cynogloſſa & de ſtyrace, quæ juſta & reſtactiori doſi propinata fructu ſuo non deſtituuntur, præſcribere ſolent. Nihilo tamen minus hæc ſingula magis proficiunt, quando cum hauſtu lactis circa ſomni tempus offeruntur. Expedit quoque nonnunquam, ubi magnus humorum ad pectus affluxus & major in tuſſi diuturna & phthiſica corruptio metuenda eſt, ad divertendum humorum impetum, quæ urinam cient remedia modeſte in uſum trahere. Cui ſcopo itidem lac & ejus ſerum in uſum poteſt vocari ejuſque vis diuretica aliquo modo augeri, ſi cum ſeminibus ſelleri, petroſelini, dauci cretici, milii ſolis, violarum &c. invicem probe conquaſſatis infuſum porrigitur. *Cum anodynis & diureticis.*

§. XVI.

Præter jam dicta ſuperſunt adhuc alia remedia in læſione pulmonum phthiſica tam ad depuratio- *Vehiculi loco datur cum balſa-*

 nem,

mis pectoralibus. nem, quam ad conſolidationem ſumme proficua. Quo nomine maxime ſplendent & efferuntur balſama ſic dicta pectoralia & vulneraria; quorum licet in Medicorum libris multæ ac variæ exſtant formulæ, nobis tamen probatiſſimas tantum & à peritiſſimis in arte viris inventas hic recenſere placet. Primum vero locum merito obtinet celebratiſſimum illud Meibomii, Profeſſoris medici experientiſſimi, balſamum, quod ita componitur: *Recipe olei hyperici antiqui uncias duas, ſpermatis ceti drachmas ſex, terebinth. Venet. puriſſimæ drachmas tres, ſanguinis draconis drachmam unam, laudani opiati grana ſex. M. detur à drachma una ad duas.* Nec minoris efficaciæ eſſe deprehendi, quod in hunc modum paratur: *Recipe olei amygdalarum dulcium uncias duas, florum ſulphuris à calce viva ſublimat. drachmas duas: Coque leni calore. Adde balſami de Copaiva drachmam unam, ſpermatis ceti, ceræ flavæ ana unciam dimidiam, extracti croci drachmam dimidiam, oleorum aniſi, fœniculi, macis ana guttas decem.* Quibus ſuccedit tertium hac ratione conficiendum: *Recipe mellis optimi Pruſſici, diacodii Montani ana unciam unam, eſſentiæ myrrhæ aquoſæ & inſpiſſatæ unciam dimidiam, florum ſulphuris, extracti ſummitatum millefolii drachmas duas, croci liquidi drachmam dimidiam, oleorum macis, ligni ſaſſafras ana guttas octo.* Hæcce nobiliſſimæ virtutis balſama, quando iis utendi indicatio eſt, non meliori vehiculo, quam cum lacte aſinino, caprino, vel vaccino, convenienti quantitate poſſunt exhiberi.

§. XVII.

Mitigativa methodus requirit lacticinia & pulv. temperantes.

His ita excuſſis, quæ ad methodum medendi curativam pertinere viſa ſunt, accedimus jam ad *curam palliativam* ſeu *mitigativam*, qua phthiſi affectos à gravioribus & vitæ infeſtis accidentibus immunes reddere, ipſiſque vitam, licet valetudinariam diutius protrahere allaboramus. Hocce curationis genus in iis potiſſimum locum invenit, ubi intenſior carnemque & vires ſenſim depaſcens calor urget, qui plerumque ob materiæ purulentæ cum ſanguine mixtionem accedere ſolet, qua vitalis cruor inquinatus per motum inteſtinum ebullit, acriorque & ſalſior evadit. Ad reſtinguendum igitur hunc æſtum & acrimoniam humorum temperandam, remedium non datur lacte præſtantius, tumque lac vel aſininum, vel humanum convenienti doſi & ſub juſta diæta exhibitum omne abſolvit punctum. Eodem quoque fine emulſiones, quæ ſemina quatuor frigida majora, papaveris albi, decoctum hordei, vel Cornu Cervi, aquam roſarum, liliorum convallium, ceraſorum nigrorum, julepum roſarum &c. habent, frequentius poſſunt propinari. Horum lacticiniorum virtus mirum adjuvatur, ſi cum pulveribus temperantibus nitroſis, quorum magna, etiam in incipiente hectica, vis eſt, exhibentur. Poſſunt autem hi pulveres in hunc modum componi: *Recipe matris perlarum, lapidum cancrorum ana drachmas duas, nitri purificati drachmam unam, olei deſtillati macis guttas quatuor. M. detur ad drachmam unam.*

§. XVIII.

Balnea aquæ dulcis.

Nec, ad mitigandam ſymptomatum atrociam, negligenda ſunt balnea aquæ dulcis cum decenti quantitate lactis vaccini & nitri purificati portione remixta, quorum beneficio partes ſtrictæ, tenſæ & aridæ humectantur & relaxantur, tuſſiſque, calor ac ſomnus placidiores redduntur. Quamobrem etiam in ipſa curativa methodo nonnunquam locum habere poſſunt aptiſſimum.

§. XIX.

Infuſa & decocta.

Ubi calloſo & inveterato ulcere pulmo eſt obſitus ac quotidie ſputum pure mixtum, non ſine notabili corporis viriumq; decremento ejicitur, unice providendum eſt, ut acrem ſalſamque ſanguinis & humorum dyſcraſiam depurando, ulteriorem pulmonum exulcerationem avertamus; quo fine temperatiora infuſa, quæ ex hedera terreſtri, herba coſti, chærefolii, veronicæ, ſcabioſæ, tuſſilaginis & pulmonariæ optime conficiuntur, ſummam merentur commendationem. Sed ut crebrius & ſatis longo tempore adhibeantur neceſſe eſt. In ſubjectis ſeroſioribus & catarrhis obnoxiis ubi à magna humoris impuri ac ſeroſi ad pulmones decumbentis colluvie malum inductum & ſuſtentatum fuerit, ad inhibendam majorem ad pectus congeſtionem pro potu ordinario decoctum radicis chinæ & ligni ſantali rubri cum paſſulis, quod ab auctoribus ſummopere laudatur, cum bonis ægrorum rebus poterit ſubſtitui.

§. XX.

Saccharum roſaceum.

Tandem quoque in tali rerum ſtatu curandum eſt, ut tonum pulmonum, quantum quidem fieri poteſt, conſervemus. Cui ſcopo obtinendo ſaccharum roſaceum cum præſcripto decocto ſæpius aſſumtum inſigniter velificatur; quod ſimplex remedii genus non modo olim Arabum doctiſſimi Medici, & inter hos maxime Avicenna maximopere commendarunt, verum etiam recentiorum nonnulli vel ſolum ad phthiſin tollendam & mitigandam æſtimant idoneum. *Vid.* Zacutus Lusitanus *in praxi admir.* lib. I. obſ. 139. & M.N.C. *Dec. II. ann. obſ.* 19. & Sylvaticus *in conſil.*

§. XXI.

Præſervatoria ubi adhibenda.

Tranſimus nunc ad curam præſervatoriam, cujus ratio in eo conſiſtit, ut truculentum hunc morbum ab iis, qui vel natura, ætate, corporiſque habitu, vel ex commiſſis in diæta erroribus ad ipſum proclives exiſtunt, tempeſtive occurrendo cauſis, avertamus, aut ubi jam adſit quædam in pulmonibus læſio, eam convenienti remediorum uſu vel plane tollamus, vel ne ulterius progrediatur, impediamus. Jam vero ſuperiori loco abunde ſatis evictum cenſeo, in ſubjectis, temperamento ſanguineo-cholerico, corporiſque habitu graciliori præditis, ab anno ætatis XVIII. ad XXXVI. phthiſin, ſeu ſputum purulentum cum magna tuſſi & ſpirandi anguſtia junctum ex hæmoptyſi non modo plerumque naſci, verum etiam frequentius repetere; quare præcipuus Medici labor eſſe debet, ut cruenta hæc dejectio, ceu graviſſima & fontica cauſa, perite omnibuſque modis abigatur, vel ita ſaltem moderetur, ne exinde ad phthiſin fiat tranſitus.

§. XXII.

Hæmoptyſis tractanda V. Sectione.

Ad quod quidem ex voto exſequendum præter maturam & ſufficientem, imo nonnunquam repetitam ſanguinis miſſionem, nec certius nec ſecurius datur remedium. Qua in re conſentientem habeo omni tempore experientiam & peritiſſimorum Medicorum auctoritatem. Sufficiat tantummodo ex celeberrimi noſtri ævi Medicorum Boerhavii *praxi medica*, quam, ipſo invito, anonymus quidam edidit, dignum attentione locum hic inferere, qui ita ſe habet: *Si quis hominem ex phthiſica familia natum velit curare, tunc ſumma ope eſt annitendum, ne hæmoptoen accipiat, ſi hoc efficies, tunc curabis, aliter non. Hinc circa deci-*

decimum ſeptimum annum venæ ſectio bis terve inſtituenda, ſimul vectiones adhibendæ ſunt & in hac curatione uſque ad vigeſimum quintum annum continuandum. Nota mihi fuit familia, ubi pater materque & omnes liberi phthiſi mortui ſunt, unico filio ſuperſtite, quem hac ratione curavi; & jam plus quam 50. *annos natus vivit, & phthiſeos tempus ſecundum* HIPPOCRATEM *ſupervixit, nullaque mala ſigna habet.*

§. XXIII.

...reme- ...tempe- r...ibus. Præter ſanguinis miſſionem in rerum non naturalium uſu ſumma tenenda eſt moderatio; quare ut ejuſmodi ægroti à vehementiori animi corporiſque commotione, potu ſpirituoſo, & omnibus, quæ ſanguinem ullo modo in orgaſmum abripere valent, probe abſtineant, neceſſe eſt. Et quum ab hæmoptyſi per medicamenta, quæ validiori adſtringendi facultate pollent, imprudenter tractata prona ad phthiſin via ſit, illa ipſa cane pejus & angue eſſe fugienda per ſe liquet. Convenit tunc magis lac cum aqua pura mixtum pro potu adhibere, leniora ex manna & foliis ſennæ laxantia, & pulveres ſanguinis ebullitionem compeſcentes ex conchis, matre perlarum, lapidibus cancrorum & nitro in uſum vocare hiſque ſingulis decocta vel infuſa ſuperius deſcripta apte ſubjungere.

§. XXIV.

...ta à ...ſo præ- ...pta. Nihil vero eſt, quod corpus à vera phthiſi immune reddere, vel incipienti magis poſſit occurrere, quam recta vivendi ratio, quam optime inter veteres præſcripſit diſertiſſimus CELSUS, qui in *lib. III. cap.* 22. hæc habet: *Inter initia protinus occurrere neceſſarium eſt: opus eſt, ſi vires patiuntur, longa navigatione, cœli mutatione, ſic, ut denſius quam id eſt, ex quo diſcedit æger, petatur. Ideoque aptiſſime in Alexandriam ex Italia itur. Si navigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus movendum eſt; tum à negotiis abſtinendum eſt, omnibuſque rebus, quæ ſollicitare animum poſſunt: ſomno indulgendum: cavendæ diſtillationes, ne, ſi quid cura levarit, exaſperent; & ob id, vitanda cruditas, ſimulque & ſol & frigus; os obtegendum, fauces velandæ, tuſſicula ſuis remediis finienda. Eoque tempore bibenda aqua; lac quoque recte dari poteſt.*

§. XXV.

...eris ...us. Recte omnino CELSUS in regimine diætetico præſcribendo potiſſimum urget motum corporis & aëris ſelectum. Cum quo fere concinit experientiſſimus Angliæ Medicus SYDENHAMIUS, qui equitatione ſe multos à phthiſi præſervaſſe & liberaſſe teſtatur. Neque parum intereſſe putat, quo quis aëre utatur, dum *phthiſici*, inquit, *ruri verſantes ab aëre longe melius ſanantur, quam urbani: nam aër valde purgat pulmones, & plus quam ullum remedium curat.* Qua quidem in re plenius confirmamur, ſi rite perpendimus, ob quas cauſas præcipue fiat, ut in Belgio & Anglia tam innumeri phthiſi pereant & horum dimidia fere pars ex hæmoptyſi in truculentum hunc morbum incidat. Nam certe non modo craſſior victus hic accuſandus venit, quum ejuſmodi gentes meraciſſimos cibos, multam carnem & piſces marinos cum ſpiritu vini confectos aſſumunt; unde chylus & ſanguis ingeneratur crudus, qui in pulmonibus facile ſtagnans ad phthiſin diſponit; verum etiam, omniumque maxime, aër impurus & carbonum fumo valde refertus huc debet referri, quo bronchiales glandulæ & membranæ cum extremis & capillaribus arteriæ pulmonalis vaſculis exſiccantur & hinc ſucceſſu temporis vitalis hujus viſceris tabeſcentia inducitur. Eandem noxam inferunt tempeſtates frigidæ & venti aquilonares, qui nunquam fere non pulmonibus, maximeque ſenum & ad phthiſin proclivium, ſunt infenſiſſimi, ita prorſus, ut non exigua pars hominum inde ſuccumbat. Nihil vero pejus eſt, quam adverſus ejuſmodi ventum vel ambulando, vel currendo, vel alio quocunque modo ſe acrius movere. Non raro enim hac ratione homines, imo & animantia, ut equos, in pulmonum abſceſſus incidiſſe memini.

CAUTELÆ ET MONITA PRACTICA.

§. I.

Cautio neceſſaria eſt ob remediorum contraindicationem. Si ullus eſt morbus, qui non modo accuratam diætæ obſervationẽ, ſed præcipue circumſpectum ac providum remediorum poſtulat uſum, certe truculentus iſte pectoris affectus phthiſis eſt; in qua ſe tanta ſæpe medenti medicamentorum adhibendorum objicit contraindicatio, ut, niſi omnibus probe conſideratis, facile poſſit errare juvandoque nocere. Ita ad expectorationem promovendam requiruntur bechica dulcia, pinguia, ſyrupi, incraſſantia & mellita, quorum tamen immodico uſu non modo tonum pulmonum, ſed & ipſius ventriculi deſtruimus, adeoque copiam cruditatum & majorem humorum in pectore decubitum arceſſimus. Calor lentus exſiccans deſiderat diluentia, humida ipſamque lactis potationem; quæ vero in tuſſi humida affluxum humorum, quibus pectus obſitum eſt, adaugent. Ulcera dein ſordida putrida poſtulant balſamica reſinoſa, cujus generis ſunt myrrha, terebinthina veneta, balſamum de Copaiva, Peruvianum aliaque balſama conſolidantia vulneraria, quæ tamen motum inteſtinum & calorem augendo detrimentum afferre ſolent.

§. II.

Quod amplius illuſtratur. Si ulterius progrediendo diſpicimus, eandem difficultatem deprehendimus in moleſtis iſtis ac pene convulſivis, quæ in tuſſi ferina diuturna ab humorum acrimonia concitantur, pectoris commotionibus. Hæ ipſæ enim anodynis, papaveraceis, oleoſis & ſomniferis volunt levari, quæ tamen paullo frequentius adhibita vires mirum proſternunt. Exeſa, diſſoluta & aperta pulmonum vaſculoſa ſubſtantia vulnerariis & leniter adſtringentibus debet conſolidari; aſt humores extravaſatos, qui excerni deberent, quum intus retinent atque expectorationem ſupprimunt, corruptionem magis adaugent. Ulcera quoque ſi quis velit ad conſolidationem perducere, affluxum humorum debet impedire, quod tum vulnerariis & lignorum decoctis, tum pulveribus ex bolo armena, terra ſigillata, hæmatite &c. compoſitis perficitur; ſi quando vero tophi, tubercula, & indurationes adſunt, ut hæc majora ſumant incrementa, efficiet. Ad calorem hecticum compeſcendum, nihil eſt utilius, nihil efficacius pulveribus nitroſis. Sed nec hi omni tempore exoptatum præſtant effectum, dum alvum facile irritant, ſyſtalticamque ventriculi & inteſtinorum vim imminuunt. Lactis denique cura eximium in hiſce affectibus affert levamen. Nihilo minus tamen in ſtatu plethorico & juvenili, ubi phthiſis incipiens & multa

acidæ

acidæ cruditatis progenies cum lenta febre eſt, ipſam ſæpe obſervavi nocentiſſimam.

§. III.

Cautelæ circa V. Snem & purgantia.

Sanguinis per venam ſectam miſſio ſicut in phthiſi incipiente & ad hanc præcavendam, in juvenili ætate, eſt utiliſſima; ita ſcopo curativo, ubi per morbum & calorem vires valde conſumtæ ſunt, minus quadrat; niſi forte ad unciam tantum unicam aut dimidiam pro ventilatione ſanguinis admittatur. Purgantia paullo validiora, ut aloetica, ſcammoniata, helleborata, multo magis emetica, tum vires infringendo, tum temperatum humidum educendo, mirum in modum nocent. Hinc ubi humores à pectore derivandi leniterque per alvum evacuandi indicatio eſt, hoc fine mannata, tamarindinata & quæ ex rhabarbaro, agarico & ſennæ foliis conſiunt laxantia, omnium ſunt commodiſſima. Quodſi vero nimiæ humorum copiæ imminuendæ parva doſi data non ſufficiunt, aut ſi humores nimis craſſi & viſcidi, qui minima vaſcula obſtruunt, reſolvendi & educendi ſunt, pilulæ de ſuccino *Cratonis*, aut quæ ex gummi ammoniaco, croco, mercurio dulci, extracto rhabarbari, aloes &c. conficiuntur, aptiſſime poſſunt ſubſtitui.

§. IV.

Circa motum.

Motus & corporis exercitatio, maximeque equitatio à peritiſſimis tum priſtinæ tum noſtræ ætatis Medicis in hectica & phthiſi curanda mirum laudatur. Sed inter initia morbi & ubi ætas juvenilis corporiſque habitus plethoricus eſt, hæmoptyſin ſæpe revocando plus mali arceſſit. Neque etiam utilis eſt, ubi ingens pulmonum læſio & vomicarum præſentia metuenda eſt: nimio enim corporis motu, qui curru & equo abſolvitur, quam facile funeſta inducitur inflammatio. Longe tamen aliter res ſe habet cum tabe hypochondriaca, in qua moderata ſæpiuſque repetita corporis exercitia locum inveniunt aptiſſimum.

§. V.

Circa aëris uſum.

Aër quo temperatior, quo purior & ſerenior eſt, eo magis phthiſicis deprehenditur proficuus. Quodſi itaque nimis humida ejus intemperies eſt, quæ relaxato & ab infarctu tumido pulmonum viſceri mirum quantum nocet; convenit omnino, atmoſphæram corpus ambientem per ſuffimigia ex maſtiche & ſuccino particulis balſamicis imbuere, vel per myrrham electam in ore detentam & ſaliva ſolutam aërem inſpiratum balſamicum reddere.

§. VI.

Circa curam phthiſeos à catarrho &c.

Quum ſæpius à catarrho ſalſo, vel acri quadam cauſtica materia ex aliis locis ad pulmones per metaſtaſin tranſlata exulcerationis phthiſicæ fiat initium, ad affluxum hinc derivandum & evacuandum, tutus non minus quam utilis eſſe poterit cauſtici uſus, quo inter ſcapulas & in cervice adhibito imminentem phthiſin feliciter ſublatam legimus apud Riverium *in obſ. Cent. II. obſ.* 61. 78. *Cent. IV. obſ.* 92. *&* Schenckium *obſ.* 56.

§. VII.

Circa curam lactis & aquarum mineralium.

Ad curam cum lacte vel ſolo, vel aquis mineralibus nupto ſecure & efficaciter inſtituendam, ſequentes neceſſario tenendæ ſunt cautiones:

I. Conſiderate debet inquiri, an ventriculus ejuſmodi polleat robore, ut digerere iterumque expellere hoc medicamenti genus poſſit.

II. Conſultum eſt, ut ante, quam ipſa potatio ſuſcipiatur, prima regio à viſcidorum & acidorum humorum colluvie probe depuretur. Ad quod quidem perficiendum commodiſſimum eſt, infuſum laxans mannatum ſtimulo tartareo exaltatum propinare.

III. Præſtat primis diebus lac vel aſininum vel humanum mane hora VI. aut VII. & à meridie hora V. ad ſex vel octo uncias haurire, & dein per gradus ad copiam paullo liberaliorem adſcendere.

IV. Quando per ſex vel octo dies æger potationi indulſit, remedium leniter laxans & collectas interea ſordes blande educens eſt interponendum, idque quovis ſexto die repetendum.

V. Pro potu vinum & cereviſia exulet & potius ptiſana ex hordeo, Cornu Cervi, & corticibus citri eligatur. A cibis quoque, qui concoctu ſunt difficiles & pravos ingenerant ſuccos, ſerio eſt abſtinendum; contra vero juſcula ex teſtudinibus, cancris fluviatilibus, carne vitulina & gallina cum herba lactucæ & cichorei hortenſis confecta eximiæ ſunt utilitatis.

VI. Denique ad vim ventriculi concoctricem, quæ ſemper fere languet, promovendam elixir quoddam balſamicum pectorale & ſtomachicum, quod myrrham electam, crocum, nuciſtam, cortices aurantiorum, trifolium fibrinum & radicem glycyrrhizæ habet, inter epulas aſſumere expediet.

§. VIII.

Circa ſudores colliquativos.

In nimiis & colliquativis ſudoribus, qui in phthiſi & hectica vires mirum exhauriunt, præter ſerum lactis & emulſi nes, ſpecies de hyacintho, ſi cum refracta portione nitri de dimidio laudani opiati grano pro doſi miſcentur, eximium afferunt ſolamen. Quodſi vero à vehementia tuſſis, qua valde exagitatur ſanguinis & humorum maſſa, nimia ſudoris contingit profuſio, lene & correctum opium, quale eſt maſſa pilularum de ſtyrace, vel *Wildeganſii* cum pulvere temperante optime datur, utpote quod tuſſim ſedando ſudorem compeſcit. Si vero præter tuſſim colliquans maſſæ ſanguineæ æſtus ſudoris cauſa exiſtit, clariſſimi viri Mortonius & Pitcairnius corticem peruvianum cum grano laudani opiati præſcribere non verentur.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Tuſſis phthiſica cum corporis tabe fragis k[…] tenſibus [fe]liciter ſ[…]nata.

Studioſus XXV. annorum, natione Friſus, teneri & macilenti corporis, ob inordinatum vitæ genus, maximeque frequentiores à vino & ſpiritu vini crapulas ac deteſtandum veneris abuſum, vernali ſuperioris anni tempore incidebat in tuſſim, cum febre catarrhali, tam vehementem & continuam, ut omni ſomno privatus vires mirum amiſerit. Tuſſim ſiccam excipiebat valde humida, qua ingentem lenti & viſcidi phlegmatis, variegati coloris, rejiciebat copiam. Aderat ſimul magna pectoris anguſtia cum ſpirandi difficultate, atque invaleſcens febrilis æſtus non modo carnem penitus abſumebat, ut inſtar ſceleti æger appareret, verum etiam vires ita prorſus enervabat, ut movendi potentia, imo ipſi ſenſus imminui viderentur. Plures ex Medi-

Medicorum numero conſuluit, qui pectoralibus, analepticis, ſero lactis & pulveribus temperantibus nitroſis tanti morbi pertinaciam oppugnarunt & nihil penitus, quod levamen ullo modo ferre poſſet, intentatum reliquerunt: ſed quum ex omnium ſententia nihil ſpei ad ſalutem reliquum videretur, evenit, ut fragis hortenſibus veſcendi appetitu flagraret. Adſumſit ex permiſſione noſtra quædam & ſuccum ſuxit ac deglutivit, idque crebrius repetiit, nihil inde turbarum in prima regione, ſed vires potius quodammodo relevatas ſentiens. Quod quum animadverterem, diutius horum fructuum uſum protrahere juſſi. Paruit æger conſilio & per diem magnam quantitatem cum appetentia devoravit. Et en! prodigio ſimilis conſpiciebatur effectus. Elapſis enim tribus hebdomadibus quum pro quindecim imperialibus æger comediſſet, vires, quæ antea prorſus dejectæ erant, magis magiſque ſe erigebant, ardens calor deferveſcebat, noctes erant placidiores, tuſſis mitior, reſpiratio facilior & ſic contra ſpem omnium eveniebat, ut intra duorum menſium ſpatium optime convaleſceret.

Epicriſis.

Inſtar miraculi certe hæc cura in hac urbe habita fuit, quum ceteris, etiam probatiſſimis remediis, nihil juvantibus à fructibus, ſucco refrigerante turgidis, natura optimum levamen acceperit. Ex quo diſcimus, latitare interdum in vegetabilibus & fructibus ſpecificam quandam adverſus graves & diuturnos morbos efficaciam, ita, ut eſu malorum chinenſium ſatis diu continuato pertinacem icterum ſublatum, & largiori malorum perſicorum uſu affectionem melancholicam noverim ſedatam. Temperati quippe & fermenteſcibiles ejuſmodi ſucci egregia pravam humorum dyſcraſiam immutandi vi pollent.

Observatio II.

[Phth]iſis [phth]iſica [in j]uvene [...]ita.

Studioſus Hallenſis xx. & aliquot annorum, qui per annum, & quod excurrit, otio, veneri & Baccho multum litaverat, à parentibus ad juſtam temeritatis pœnam luendam in carcerem traditur. Sed inde ira valde commotus non multo poſt affligitur truculentis imi ventris torminibus & ſpaſmis, pereunte ſimul ciborum appetentia. Accedebat tuſſis ſicca convulſiva, quæ noctu maxime infeſtans omnem fere ſomnum adimebat. Jungebantur ægra ſpiratio & incendium carnem cum viribus mirum conſumens. Sub tali rerum ſtatu, quum æger omnia fere medicamina reſpueret, pro potu ordinario ptiſanam ex hordeo & Cornu Cervi paratam & mane ac veſperi ſerum lactis acidulum, adjectis cancrorum lapidibus temperatum, cum ſyrupo papaveris albi aſſumendum commendavi. Tuſſim ſiccam ſuccedebat valde humida, qua miram phlegmatis purulenti cum ſtriis ſanguineis mixti reddebat copiam, tantaque ſpirandi anguſtia vexabatur, ut in momenta ſuffocatio inſtare videretur. Ordinavi igitur lac aſininum mane & veſperi ad libram unam & ultra bibendum; & ut alternis diebus mane pinguedinis caninæ recentis uncia dimidia, circa decubitum vero pulvere temperante cum duobus maſſæ pilularum de ſtyrace granis maritato uteretur, ſuaſor fui; unde æſtus paullo mitior, ſomnuſque placidior fieri cœpit. Abſoluta poſt aliquot hebdomades hac lactis cura acceſſimus ad decoctorum, ex ſpeciebus vulnerariis & pectoralibus concinnatorum uſum, qualia compoſuimus ex herbis veronicæ, ſcabioſæ, ſaniculæ, agrimoniæ, hederæ terreſtris, ſcolopendriæ, plantaginis acutæ, quas invicem cum cereviſia ſecundaria, adjectis ficubus & melle, decoqui juſſimus. Inter alimenta præcipue lac cum amylo & oryza mixtum, nec non placentas ex farina triticea tenuiſſima, lacte, butyro & vitello ovi cum paſſulis minoribus & conciſis pomis Borsdorffianis confectas commendavi. Quorum remediorum ope, abſoluto duorum menſium ſpatio, integre convaluit.

Epicriſis.

Plura mihi in memoriam incidunt exempla juvenum, qui ex immoderato vini & ſpiritus vini uſu in phthiſicam affectionem prolapſi ejuſmodi remediis, contra ſpem omnium priſtinæ ſanitati fuerunt reſtituti. Nec adeo obſcura eſt hujus rei ratio. Etenim in juvenili & vegeta adhuc ætate, ubi, reliquis viſceribus ſalvis, humores à nimio ſpirituoſorum potu valde exagitati per externam refrigerationem, aut alium affectum in pectus decumbentem ſubſiſtunt, indeque inflammationem & abſceſſum formant; omnino temperantia & conſolidantia remedia plus ſalutis afferre ſolent, quam ubi abdominis viſcera obſtructione alioque vitio laborant, vel ipſi pulmones à longo tempore labem contraxerunt, vel etiam concretionibus polypoſis ſunt referti.

Observatio III.

Phthiſis incipiens à materia ulceroſa retrocedente.

Vir XL. annorum, ſanguineus, ad iram valde proclivis, olim militiæ mobilique & inordinato vitæ generi deditus, nunc in otio & quiete vivens, neglecta, cui antea ſueverat, venæ ſectione, varia ad fluxum hæmorrhoidalem ſenſit molimina; qui cum minus ſuccederet, venæ ſedales cruore inibi ſtagnante fartæ cum dolore & ardore valde intumuerunt. Accerſitus Chirurgus huncce tumorem externe corroſivis tractavit remediis; unde ulcus prodiit mali moris fiſtuloſum, quod latius ſerpendo, vicinas partes exedit, noſtrumque per annum & ultra peſſimis cruciavit incommodis. Conſulti itaque ſunt alii rei medicæ & chirurgicæ magis periti, qui per ſectionem & remedia convenientia interna conſolidationem ulceris procurarunt. Sed elapſo menſis ſpatio vehementi æger corripiebatur tuſſi, qua ingraveſcente non modo multam & viſcidæ & purulentæ materiæ exſpuebat quantitatem, verum etiam quæ adſumebat alimenta, ob vehementem ventriculi irritationem, fere omnia reddere cogebatur. Aderat ſimul magna ſpirandi difficultas; corpus, quod antea ſat pingue & robuſtum erat, tabe conſumi, vires cum appetitu proſterni & alvus ſupra modum fluida fieri incipiebant. Medicamentis contra hæc mala præſcriptis nihil proficientibus, ego tandem vocatus ægrum acceſſi; & quum pulſum non adeo celerem, nec calorem, niſi poſt iracundiæ affectum, in quem vel leviſſima data cauſa facile incidebat, magnum deprehenderem, ſequentem ingreſſus ſum medendi methodum.

1) Pro potu ordinario commendavi decoctum ex radice chinæ, ſarſaparillæ, ſcorzoneræ, ligno ſaſſafras & herbis ſaniculæ, pulmonariæ & marrubii albi, additis paſſulis & ficubus, conflatum.

2) Ad ſedandum vomitum & ventriculum roboran-

roborandum exhibui elixirium noſtrum viſcerale, cum dimidia liquoris anodyni mineralis & eſſentiæ corticum aurantiorum portione remixtum.

3) Cremor hordei cum amygdalis dulcibus, vitello ovi & ſaccharo cando, adjecto quandoque olei amygdalarum dulcium cochleari, aut pinguedinis caninæ recentis portione, ſæpius fuit oblatus.

4) Bolum armeniæ cum extracto millefolii & florum chamomillæ vulgaris æquali pondere in pilularum formam redactum circa horam decubitus, ſingulis fere diebus, ad drachmam unam aſſumere ſuaſi.

5) Fonticuli utrique brachio fuerunt inuſti, qui magnam ichoris fœtidi quotidie fundebant copiam. Nec denique ſanguinem è vena tali tuſa parciori quantitate detrahere neglеximus.

Quibus remediis intra ſex circiter hebdomadum ſpatium id per Dei gratiam conſequuti ſumus, ut æger à moleſtis, quæ antea valde urgebant, ſymptomatibus liberatus, priſtinæ integritati fuerit redditus.

Epicriſis.

Phthiſica hæc affectio à metaſtaſi, ſeu, ut *Hippocrati* dicendi mos fuit, palindrome, tum ſanguinis per hæmorrhoides exitum non invenientis, tum materiæ ulceroſæ ob fiſtulam conſolidatam intus retentæ ſuam traxiſſe originem videtur. Neque ignotum, ſed in re medica ſatis obvium eſt, ab antiquis ulceribus fiſtuloſis, & fonticulis quoque præmature conſolidatis, à tumoribus glandularum ſcirrhoſis, ut colli & parotidum reſolutis, a gutta roſacea, ſcabie & aliis cutis defœdationibus per topica imprudenter cohibitis, materiam vitioſam excrementitiam, per metaſtaſin ad mollem & ſpongioſam pulmonum ſubſtantiam translatam ibi per moram ulcus formaſſe. Quæ cum ita ſint, ad derivandum ejuſmodi decubitum haud ſine ratione fonticulos brachiis admovere juſſimus, & reliquam curationem non validis, & humores multum exagitantibus remediis, ſed potius leniſſimis temperantibus, demulcentibus & roborantibus perficiendam judicavimus.

Observatio IV.

Phthiſis incipiens ab hæmoptyſi per adſtringentia tractata.

Fœmina xx. annos nata, de moleſto ſiniſtri hypochondrii dolore, alvo adſtrictiori & contumaci tuſſi humida diu conqueſta incidit ante biennium, prægreſſa fortiori corporis commotione, in hæmoptyſin, ad quam ſedandam ipſi à Medicis pariter ac vulgo varia & ſine dubio adſtrictivæ indolis oblata fuerunt remedia. Ceſſavit fluxus, nec poſtea rediit, ſed ſimul menſtrua purgatio, quæ ſatis antea liberalis fuit, emanſit, & tum protinus anguſta cum pectoris oppreſſione & inſigni virium decremento ſucceſſit ſpiratio. Ante anni ſpatium moleſta eaque continua tuſſi elidebatur materia purulenta, cum ſtriis ſanguineis & muco viſcido ſat copioſo mixta, corpus magis magiſque ob depreſſam ciborum appetentiam contabeſcebat, virium indies major erat lapſus, augebatur calor, pulſuumque à ſumto cibo celeritas. In tam miſerabili ſtatu poſita à me petiit conſilium ægra. Ego itaque curam lactis aſinini cum tertia parte fontis Selterani mixti, & crebriorem ſacchari roſacei uſum per menſem & ultra continuandum ſuaſi, interpoſito circa veſperam pulvere temperante ex conchis præparatis, lapidibus cancrorum ſucco citri imbutis & pauxillo nitri compoſito, quem cum emulſione ſeminum IV. frigidorum adſumere debuit. Cereviſiam quoque pro potu interdixi, & denique ad ventilationem ſanguinis parciorem venæ ſectionem circa ſolſtitia & æquinoctia commendavi. Qua methodo probe obſervata, quum inſigne virium allevamentum perciperet ægra, per litteras mihi magnas egit gratias pro conſilio & auxilio, non ſine fructu ſuppeditato.

Epicriſis.

Si ullo in morbo Medici perverſa medicamentorum applicatione miſeris ægrotantibus multum afferunt damni, certe in nimiis ſanguinis excretionibus per adſtringentia id fieri certiſſimum eſt, ut ideo non modo de adſtrictivis validioribus præpoſtere uſurpatis, verum etiam de mitioribus, quæ innocentis alias indolis ſunt, vulnerariis & pulmonariis, imo ipſo Peruviano cortice triſtes quotidie caſus attentiori Medico in artis exercitio obſervare liceat. Et hinc nihil prope frequentius occurrit, quam quod ab hæmoptyſi, per ejuſmodi adſtringentia perperam tractata, phthiſica affectio ſuam trahat originem, de quo quidem optime præmiſſa morbi hiſtoria convincere nos poterit. Quod vero ſi incidit, ſtatim inter initia morbi, quæ potiſſimum in humoris corrupti & putrefacti ſtagnatione vaſculorumque pulmonalium infarctu conſiſtunt, ſuccurrendum eſt, quo fine nec ſecurius nec præſentius datur remedium aſinino lacte, cum fonte Selterano, vel Carolinis thermis ad dimidiam vel tertiam partem permixto: cujus remedii ope obſtructiones & ſtagnationes diſſolvuntur, acres & ſalſi humores temperantur, ac denique per alvum & urinam educuntur utiliſſime. Præter hæc vero quum ſimpliciſſimum hocce remedium laudabili exſuccas partes nutriendi vi polleat, nihil dubii eſt, quin ſimul viribus inſigne accedat augmentum. Nec quidquam exinde detrimenti in corpus redundat, ſi modo ſecundum regulas, quas ſupra præſcripſimus, rite uſurpetur.

Observatio V.

Singul caſus ſubita pulmo corrup ne.

Ego, quum non ita pridem in aula vicina Martisburgenſi verſarer, à doctiſſimo Archiatro Dno *Claudero* relatum audivi ſingularem caſum, qui ita ſe habet. Vir aliquot ſupra xxx. annos natus, boni & pleni corporis habitus, robuſtæ naturæ & integra ſemper valetudine gaviſus, ante duos circiter annos in dextro thoracis latere dolorem perſenſit preſſorium cum ſpirandi quadam anguſtia, maxime ſub aſcenſu ſcalarum, junctam, nihilo minus ampliſſimum, quo fungebatur, munus aulicum ſine ulla moleſtia obiit. Sed accidit, ut in natalitiis Principis à frigido potu, in corpus ſaltando commotum & calefactum liberalius immiſſo, protinus de inſigni corporis viriumque languore conqueſtus, per univerſum corpus horrorem tantamque pectoris compreſſionem perciperet, quæ omnem ſpirationem adimere videbatur. Sequebatur poſtea intenſus febrilis calor & ingens cum tremore artuum tuſſiendi conatus, ſed ſine omni expectoratione; noctes tranſigebat æger inſomnes & elapſis ſeptem diebus ſuffocatus animam exſpirabat. Corpus diſſecandum juſſit Dux Sereniſſimus, & ecce pinguedine, quæ duos pollices latitudine æquabat, totum corpus erat obductum. Omentum apparebat

multa

multa pinguedine inſtructum & reliqua imi ventris viſcera, hepar, lien, pancreas, renes ſana erant & integra. Aperto pectoris cavo primo omnium in conſpectum veniebat pericardium, quod præter multam pinguedinem nihil oſtendebat præternaturale. Inciſione facta in dextrum cordis ventriculum conſpiciebatur concrementum craſſioris ſubſtantiæ polypoſum, quod in venam cavam tam adſcendentem quam deſcendentem protenſum harum capacitatem valde arctabat. Inſpectis pulmonibus lobus dexter, qui coſtis veris arctiſſime accretus difficillime poterat ſeparari, materiæ innatabat fœtidæ & purulentæ, libras propemodum duas pondere æquantis, in qua complures corruptæ pleuræ partes hinc inde hærebant diſperſæ. Diaphragma quoque in ſuperiori parte ab incumbente putrida materia valde corroſum & ſiniſter pulmonum lobus, qui adſpectu ſanus adparebat, cultro diſſectus totus materia corrupta purulenta erat refertus.

Epicriſis.

Licet morbus, quo vir generoſiſſimus periit, non proprie ad phthiſin referri poſſit; eum tamen in hunc finem potiſſimum hoc loco inſerere lubuit, ut evidenter adpareat, quam brevi tempore & quam facile vitale pulmonum viſcus in ſano & integro corpore poſſit lædi atque lethaliter corrumpi. Cauſſam tam atrocis & ſubitaneæ cataſtrophes jure meritoque rejiciendam puto in ſubitam inflammationem, quæ in corpore plethorico & vaſis cordis majoribus polypo obſeſſis liberioremque ſanguini motum prohibentibus per potum frigidum calenti corpori ingurgitatum inducta in magnum abſceſſum degeneravit, qui ceſſante expectoratione celeriter increſcens totamque pulmonum ſubſtantiam depaſcens brevi ſpatio vitales exſtinxit motus.

Observatio VI.

[...]bes pulnalis erve[...]nte fe[...] letha-

Studioſus juris viginti quatuor annos habens, corporis tenerioris ac ſtrictioris, ſtaturæ mediocris, ex liberaliori vini potu & paullo vehementiori corporis ſub pilæ luſu exercitatione incidit ante biennium in hæmoptoen crebrius recurrentem; Sedata hac ſanguinis rejectione, dolorem in pectore preſſorium cum ſpirandi anguſtia corporiſque marcore retinuit. Sequebatur poſtea immanis tuſſis circa decubitum maxime, ob moleſtam muci in laryngem deſtillationem, infeſtans, qua magnam ſputi mucoſi & quandoque purulenti reddebat copiam. Interim adhuc ſalva gaudebat appetentia, nec quidquam à ſumtis cibis moleſtiæ, niſi quandoque, quum mediocritatis regulam neglexerat, preſſorium in ventriculi regione dolorem ſentiebat. Non multo poſt accidit, ut ob contumelioſam cum commilitone contentionem gravi percelleretur iracundia, unde mox in pejus converſis omnibus, de ciborum faſtidio, majori præcordiorum anxietate & ſomno inquieto conquerebatur. His tandem, prævia horripilatione, jungebatur febris continua, tantaque ſpirandi & expectorandi difficultas, quæ, omnem adimendo ſpiritum, perpetuam minabatur ſuffocationem. Adhibebantur optima, quæ in hoc caſu commendari ſolent, remedia, ſed in caſſum datis omnibus, æger brevi poſt animam efflabat. Diſſecto cadavere meſenterium, omentum omneſque reliquæ interiores partes pinguedine fere carebant. Ventriculus cum duodeno rubicundis maculis erat obſeſſus, & pulmones, qui bruni erant coloris, pleuræ fere undiquaque & in utroque latere tenaciſſime adnati inveniebantur. Dexter pulmonum lobus ſcirrhoſis tuberculis & parvis vomicis obſeſſus ſanguineque extravaſato repletus videbatur. In ſiniſtro conſpiciebatur cavitas, contenta materia purulenta turgida; cujus quantitas non minoris æſtimari poſſe videbatur, quam quinque unciarum. Denique dextrum cordis ventriculum occupabat polypus, ramum ſat magnum in arteriam pulmonalem emittens.

Epicriſis.

Quod hic juvenis diu admodum ab hæmoptyſi ſibi ingentem pulmonum labem, quæ ſine dubio in ſcirrhoſis tuberculis poſita fuit, contraxerit & nihilo minus ſua ſubire munia rite potuerit, non adeo mirandum eſt; quum per experientiam abunde conſtet, magnas tenerrimo huic viſceri læſiones induci & tamen vitam ad ſeros uſque annos nonnunquam poſſe protrahi. Interim diſcimus ex hoc caſu, ad vitia pulmonum exacerbanda & inflammationem lethalemque abſceſſum ingenerandum nihil fere potentius eſſe, præter febrem, vel acutam, vel intermittentem & inprimis vehementem animi commotionem. Quare quibus pectore laborantibus longius vivere volupe eſt, commendandum arbitror, ut ab omni tum animi tum corporis exceſſu abſtinendo moderatiſſime vivant.

Observatio VII.

Phthiſis hæreditaria à febre tertiana contumacior reddita.

Honeſta viginti ſex annorum fœmina, à parentibus phthiſi demortuis progenita, quarto puerperio exacto in violentam incidit tuſſim cum ſeroſis defluxionibus ultra dimidium anni graviter infeſtantem. Quatuor abhinc menſibus febre correpta fuit tertiana male morata, quæ ſpaſmodicis pedum ſub frigore & declinatione tractionibus copioſiſque ſudoribus mirum fatigavit. Varia hinc inde præſcripta medicamina quum nihil tulerunt opis, tandem ad corticis chinæ in electuario uſum perventum eſt. Conquievit inde febris, ſed longe graviora acceſſerunt pathemata; ſiquidem glandulæ colli intumuerunt, dolores pungitivi & preſſorii in ſiniſtro pectoris latere, cui ægre incumbebat ægra, cum anxia ſpiratione & calore veſpertino cœperunt ingraveſcere, menſtrua purgatio imminui viriumque robur magis labefactari. Ego igitur in conſilium adſcitus non dubitavi ratione & experientia ſuffultus, præmiſſa ventris per potionem mannatam expurgatione, præſcribere uſum acidularum Egranarum cum tertia lactis caprini vel aſinini parte remixtarum, quas tepefactas per integrum menſem mane ad menſuram unam, ſub convenienti diætæ regimine, bibere juſſi. Pro potu ordinario decoctum radicis chinæ cum paſſulis & inter epulas, ad ſtomachum roborandum, elixir noſtrum balſamicum viſcerale ſumendum; lateri vero tharacis ſiniſtro dolenti glanduliſque colli tumidis imponendum ſuaſi ſequens emplaſtrum: Recipe gummi bdellii, myrrhæ, ſagapeni, gummi animæ, ſingulorum unciam dimidiam, ſperm. ceti, ceræ ana unciam unam cum dimidia, flor. ſulph. drachmas duas, pulv. croci drachm. dimidiam, olei aniſi, camphoræ ana drachm. unam. M. f. l. a. Emplaſtrum. Neque vero ſpem fefellit hæcce curatio; quippe qua finita inſigne ſymptomatum levamen percepit ægra, tantum quod

quod in integrum, ob inordinatum menſium ſucceſſum non fuerit reſtituta. Suaſi igitur, ut elæoſaccharum myrrhatum in frequentiorem uſum ducat, quod ita paratur: myrrhæ optimæ uncia una ex libra una aquæ, adjecta ſalis tartari drachma una, coquitur; quod remanet à coctione, eſt magma gummoſo-reſinoſum temperatius, myrrhæ ſaporem & odorem adhuc referens, cujus drachma una cum uncia una ſacchari canarienſis mixta vel ſingulis diebus, vel quam maxime circa inſtantem menſium periodum cum infuſo Thée vel Coffée ſumitur utiliſſime. Eſt enim hoc remedii genus & pectori & utero amicum, atque à me per aliquot annos ſumma cum euphoria ſæpius commendatum.

Epicriſis.

Ex phthiſicis parentibus natæ fœminæ niſi à puerperio exactam diætæ habent rationem & ſibi ab aëre frigido animique affectibus cavent, perfacile, ſi præſertim lochia non rite fluxerunt, latentem reſuſcitare morbum ſolent; quod & ante aliquot annos in perſona Sereniſſima annotare mihi licuit. Dein in naturali ad phthiſin diſpoſitione, quid? quod in omni prava viſcerum conſtitutione febris tertiana & bilioſa, tam acuta, quam chronica ſuperveniens mali eſt ominis, dum malum non modo exacerbat, ſed & immedicabile reddit. Multo vero adhuc majus periculum oſtendit, ſi adſtringentibus præmature ſupprimitur. Tum enim plerumque menſium fluxus valde turbatur atque pervertitur, ut poſtea ejuſmodi morbi curatio medenti multum faceſſat negotii, nec niſi convenientibus & generoſioribus ceſſet remediis.

Observatio VIII.

Phthiſis habitualis ſine vitæ periculo.

Studioſus medicinæ induſtrius, qui mihi quondam à manibus fuit, viginti aliquot annos natus, temperamenti ſanguineo-cholerici, ad impatientiam & iram valde proclivis, ob hæreditariam, quam à parente phthiſico acceperat, diſpoſitionem, vernali & autumnali tempore crebrius laborabat tuſſi, raucedine & interdum cruento, licet parciori ſputo; quæ dein, inito matrimonio & phyſici munere obtento, ita increſcebant ſymptomata, ut materiam purulentam ſæpius rejiceret corporeque ferè penitus contabeſceret. Sed nihilo minus infuſi herbæ veronicæ cum lacte caprino mixti & conſervæ roſarum continuo uſu, nec non venæ ſectione ter in anno adminiſtrata per triginta adhuc annos, quæ Dei gratia eſt, ſervatus eſt feliciſſime.

Epicriſis.

Cognita mihi ſunt adhuc alia exempla juvenum, qui vel à parentibus, vel ex inordinata academica vita phthiſicam pulmonum diſpoſitionem obtinuerunt ſimilibuſque correpti ſymptomatibus vitam ſatis diu protraxerunt. Ita memini Doctoris medicinæ Sileſiaci, qui tali labe affectus in noſtra academia, præter accuratam victus obſervationem, ſolo frequentiori infuſi theiformis ex veronica & pulmonaria cum lacte temperati uſu, adjectis nonnunquam olei tartari per deliqu. XX. guttulis vitam ad multos annos prolongavit. Quod vero, ſi evenit, indicio eſt, ulcera quædam aperta calloſitate ſuperinducta in aliqua pulmonum parte, ſalva reliqua eorum ſubſtantia, latere. Quamdiu itaque per congrua remedia tum motuum & humorum temperatura conſervatur, tum obſtructio & inflammatio in hoc viſcere avertitur, nihil metuendum periculi eſt. Hæc ſcribenti in mentem incidit ſumme Reverendus Theologus Helmſtadienſis Calixtus junior, qui olim ſuperſtes mihi retulit, ſe per triginta fere annos quotidie, ſine ullo reſpirationis detrimento exſpuiſſe pus album fœtidum, & nihil adhibuiſſe præter venæ ſectionem bis quovis anno iteratam & decoctum rad. chinæ & ſaſſafras cum paſſulis, quo ad menſuram dimidiam continuo uteretur.

Observatio IX.

Emp… à per… moni… tra… eis ca… taten… ruptu…

Quum Mindæ Weſtphalorum, ante quinquaginta & quinque annos, provincialis medici munere fungens degerem, ſequens mihi obtigit notabilis caſus, quem hic inſerere placet. Conſiliarius regius, vir floridi & ſanguinei habitus, ea tempeſtate, quum peripneumonia populares habebat circuitus, vehementi febre, cum ſputo ſanguineo & ingenti ſpirandi difficultate juncta corripiebatur. Decreſcebat equidem morbi & febris vehementia, ſed elapſo menſis ſpatio invadebat tuſſis, pectoris oppreſſionem gravitatemque inducens, calor circa veſperam lentus affligebat, appetitus ſequebatur proſtratio & corpus, valde antea obeſum, conſumta pinguedine, mirum emaciatum apparebat. Tandem quadrageſimo ab acceſſione febris die ſimul & ſemel cum maximo impetu tanta puris flavi ex ore ferebatur copia, ut aliquot libras pondere æquaret. Excipiebat mox reſpiratio facilior, unde ego acceſſitus miratus ſum & ſummas divinæ benignitati gratias habendas eſſe edixi, quod tanti periculi abſceſſus non intra thoracis cavitatem ruptus & æger, ut ſubinde uſu veniret, ob nimiam materiæ ad aſperam arteriam congeſtionem ſuffocatus fuerit. Et quum vires non adeo multum dejectas deprehenderem, de ſalute quidem recuperanda non deſperandum, ipſam tamen curationem paulo longius protrahendam eſſe nunciavi, quam in hunc, qui ſequitur, modum inſtitui. Primo laxante mannato & rhabarbarino primam regionem à ſordibus deplendam & dein dimidiam lactis vaccini tepefacti menſuram, inſtillata balſami cujuſdam pectoralis drachma una, ſingulis diebus mane bibendam ſuaſi. Balſamum autem ita erat confectum: Recipe oli hyperic. vetuſti uncias duas, flor. ſulphur. drachmas duas, coque leni calore. Colaturæ adde terebinth. venet. drachmas duas, croci drachmam dimidiam, ol. aniſi, nuciſtæ deſtillat. ana guttas XII. M. Inter cibos quam maxime juſcula avenacea & hordeacea cum jure carnis vitulinæ, gallinæ & cancrorum fluviatilium ſucco parata, & loco potus mox ptiſanam, mox decoctum chinæ & herbæ pulmonar. cum paſſulis commendavi. Quarta à prandio hora iterandum juſſi lactis tepidi uſum cum electuario, quod ex conſervæ roſar. unciis duabus, hæmatitidis præp. boli. armen. ana drachmis duabus & convenienti ſyrupi papav. albi portione compoſitum ad drachmas duas devorare æger debuit. Ad flatus, quibus venter fere perpetuo erat turgidus, diſcutiendos injici juſſi clyſteres emollientes & carminativos. Tandem vero, ut externis pariter ſuccurratur remediis, pectoris tam anteriori quam poſteriori parti impoſitum fuit emplaſtrum ex gummi bdellii, ſpermate ceti, axungia humana, cera, flor. ſulph. croco & oleo aniſi conflatum. Qua methodo tan-

tantum per Dei clementiam profeci, ut intra binos menſes integre vir ampliſſimus convaluerit & ego non exiguam inde famam in juventute mea retulerim.

Epicriſis.

Abſceſſum, ſeu empyema à peripneumonia æque ac pleuritide male progreſſa facile poſſe enaſci, non modo graviſſimo *Hippocratis* teſtimonio, ſed & certa longæ experientiæ fide conſtat. Neque minus in eo concors eſt medicorum ſententia, permagnum & vix medicabile hoc malum eſſe habendum: nam ſi intra thoracis cavum rumpitur ejuſmodi empyema, raro evadunt ægri: ſi intra pulmonum ſubſtantiam contingit diſruptio atque pus ad aſperam arteriam magna in copia congeritur, perquam facile ſuffocatione jugulantur. Dei itaque & naturæ benignitati in noſtro ægrotante jure meritoque eſt tribuendum, quod medicamina, in juvenili ætate à me commendata tam felicem habuerint ſucceſſum. Ceterum quoad curandi methodum hoc potiſſimum debet animadverti, magnam ſæpe quorundam remediorum in longis morbis ſanandis eſſe efficaciam, ſi convenienti doſi, ordine, &, quod præcipuum eſt, ſatis longo tempore uſurpentur. Multa enim medicamentorum varietas crebriorque mutatio tantum abeſt ut ægrum juvet, ut ipſum potius in deteriorem & lethalem ſæpe ſtatum præcipitet.

Observatio X.

Phthiſis à nimia ſanguinis jactura proveniens.

Haud ita pridem Sereniſſimus quidam Princeps Lutetiis Pariſiorum meum ſupra ſingularem caſum requiſivit judicium & conſilium, quem hoc loco recenſere operæ arbitror pretium: illuſtriſſimi ſtemmatis fœmina, duo deviginti annos nata, quæ tum ob texturam corporis teneram aptamque membrorum figuram, tum ob eximiam ingenii animique alacritatem cuique ſe commendat intuenti, jam inde ab octavo ætatis anno multis catarrhalibus pectoris fauciumque defluxionibus, coryzam, tuſſim, raucedinem inducentibus tentata fuit, quæ licet à febre cum alvi dejectione ſubſecuta ſolutæ remiſerunt, tuſſis tamen cum vocis quadam aſperitate ſæpius recrudeſcens pertinacius inhæſit. Decimum ſupergreſſa annum crebra multaque ſaltatione, nulla tamen ſubſequente aut laſſitudine, aut anhela ſpiratione, corpus ſtrenue exercuit. Quindecim annos habenti exire primum recto ordine cœperunt muliebres purgationes, quæ non multo poſt, initis matrimonii legibus, ipſi gravidæ ſubſtiterunt, & quum octimeſtre abſolviſſet geſtationis tempus, primo noni menſis die partui ire cœpit enormi conatu, per duodecim horas durante; ad quem allevandum quater medici detrahi juſſerunt ſanguinem: & ſic tandem infans prodiit enecatus. Lochia quoque dein rite fluxerunt, nihilo minus decimo à partu die ſollicitabatur tuſſi ſicca, cum enormi capitis dolore æſtuque febrili ſtipata, qua parcam pituitæ non adeo viſcidæ exſcreabat copiam, remanente oris quadam ariditate febreque quotidie recurrente. Hæc contra mala varia remedia nihil tulerunt levaminis, ut potius lenteſcens ille vireſque & carnoſam corporis ſubſtantiam depaſcens calor, qui à paſtu major fit, cum largo ſudore quotidie affligat, nec non tuſſiculoſa pectoris concuſſio, cum crebra pituitæ ad puris indolem nunc accedentis exſcreatione vehementer urgeat; licet ceterum reſpiratio ſine raucedine facilis ſit, alvique beneficium optime ſemper conſtet.

Epicriſis cum conſilio.

Exhibet hic caſus exemplar veræ phthiſeos, ſeu pulmonum exulcerationis, cum febre lenta ad hecticam inclinante: id quod multa validaque tuſſis, crebrior mucidæ cum pure mixtæ materiæ rejectio, ſudores colliquativi, tabida corporis viriumque conſumtio, æſtus volaticus & pulſus à ſumtis cibis celerior teſtatum faciunt luculentiſſime. Quod ſi autem hujus mali veram proſequamur originem, dubitare non licet, illud ipſum à nimia ſanguinis, ob crebriores venæ ſectiones, jactura proxime eſſe deducendum. Etenim hac ratione humorum per omnes corporis, maximeque excretionibus inſervientes partes mirum fuit turbatus; unde non modo vitalis ille cruor naturali temperie ſua immutatus ac ſeroſior factus formandis hinc inde ſtagnationibus opportuniſſimus exſtitit, verum etiam pulmonibus à perpeſſis catarrhis crebriorique tuſſi jam antea debilitatis eo facilius labem inducere potuit. Digna enim eſt, quæ probe teneatur obſervatio, phthiſin æque facile à nimia ſanguinis abundantia oriri prudentique ejuſdem per venæ ſectionem imminutione averti, ac à boni cruoris defectu ejuſque inconſulta detractione, maxime in corporibus tenera & vaſorum & fibrarum conſtitutione præditis, poſſe generari; quale quid in puerperis à nimio lochiorum fluxu exhauſtis ſæpe iterumque obſervare mihi licuit. In prognoſi noſtri mali ſuppeditanda ſtatim in ancipiti rem eſſe prædixi, nihilo minus curationem, ſi ipſi adhuc locus ſupereſſet, in hunc modum putavi inſtituendam. Primo conſului, ut lac aſininum ad tertiam partem cum Selterana, vel alia ejuſmodi principio alcalino imbuta aqua remixtum quater de die ad octo unciarum pondus bibatur. Quod ſi vero harum aquarum deeſſet copia, feri lactis dulcis libram medicam, addita nitri purificati & ſalis tartari portione, mane & à meridie potandam commendavi. Deinceps hora quarta veſpertina & ante decubitum adſumi debuit pulvis, ſequentis compoſitionis: Recipe cornu cervi ſine igne præparati, mandib. lucii piſcis, boli armen. ſpec. de hyacintho, nitri purif. ſolutionis oculor. cancr. ſuccin. præp. ana drachmam unam. M. F. pulvis, div. in XII. partes. Tandem commendata fuit recta vivendi ratio, ut nimirum ægra lectiſſimis ex carne caponis elixa ac vitulina paratis utatur juſculis, quibus herbæ plantaginis acutæ, ſcabioſ. pulmonar. maculoſæ, agrimoniæ, hederæ terreſtr. card. bened. cum cancris fluviatilibus contuſis inter decoquendum fuerint adjectæ. Et quum magna vis in potu ſita ſit, ab omni alio abſtinere & pro potu ordinario hoc ſanguinem purificans decoctum eligere conſultum duxi: Rec. cornu cervi raſpati, rad. ſcorzoneræ, chinæ, ſingulorum uncias IV. raſuræ lign. ſantali rubri, rad. cichorei ana unciam unam cum dimidia. Conciſa d. ſ. ſpecies, quarum duæ unciæ in tribus aquæ menſuris per tres horæ quadrantes coquendæ.

Et hæc fuerunt, quæ proponenda duxi remedia. Sed non multo poſt nunciatum mihi fuit, illuſtriſſimam ægrotam, ante conſilii mei adventum placide exſpiraſſe.

Observatio XI.

Obſervati

Circa generaliorem affectionis phthiſicæ tractatio-

circa corporis obeſitatem ad pectoris morbos diſponentem.

ctationem utilem hoc loco inſerere placet obſervationem; quod videlicet in longævo artis exercitio annotaverim, homines proceræ admodum ſtaturæ, vegetos & robuſtos, in optimo ætatis flore conſtitutos peſſimis iſtis, qui ex pulmonum labe naſcuntur ægritudinibus, quales ſunt hæmoptyſis, aſthma, tuſſis chronica & convulſiva, empyema, febres peripneumonicæ & pleuriticæ ipſaque phthiſis & hectica, frequentius eſſe obnoxios, & apertis eorum poſt mortem cadaveribus plerumque concretiones polypoſas in cordis cavitatibus atque pulmonum vaſis deprehendi. Cauſſas tam peculiaris phænomeni ſi paullo curatius inquirimus, has obſervamus potiſſimas. In celſis ejuſmodi corporibus, teſtante pulſu debiliori & tardiori, ſanguinis progreſſus atque circuitus nunquam fere non tardior eſt ac impeditior, quam in perſonis mediocri ſtatura præditis; quippe tum difficilis admodum eſt ſanguinis ex inferioribus & tam remotis à corde partibus, propter perpendicularem ſitum, ad pectus & caput adſcenſus: gravia enim, per leges motuum, natura deorſum tendunt & guttæ ſanguinis retardantur ab aliis, in quas allidunt. Accedit dein, quod procera hæcce corpora plerumque ſint pinguiora & ad ſubeundos ſtrenuos labores minus apta vitæque deſidi magis dedita; unde circulari humorum motu retardato, ut ſpiſſiores & craſſiores evadant ſucci neceſſe eſt. Jam, ſi forte taliſmodi ad oſtentationem nati homines paullo vehementius & diutius, e. g. armis bellicis exercentur, maſſa ſanguinis & humorum, ob validiorem muſculorum motum, magno cum impetu ad cor & pulmones compellitur, & quum æquali tenore ac niſu per minima pulmonum vaſcula non poſſit ferri, fiunt inde omnino humorum in vaſis ſtagnationes, fiunt diſtenſiones, diſruptiones & extravaſationes, quæ ad recenſitos pectoris morbos aditum parant ampliſſimum. Ob eandem quoque ſtagnationem accidit, ut ſecedentes ſolidæ & craſſiores ſanguinis partes invicem coëant temporiſque progreſſu in majorem compactæ molem vaſorum alveis arctiſſime adhæreſcant & hac ratione æquabilem ſanguinis per cor & pulmonum viſcus circuitum impediendo, morboſas iſtas pectoris affectiones magis obfirment contumacioreſque reddant.

Epicriſis.

Quanto difficilior eſt morborum, qui firmam in pulmonibus ſedem & cauſſam obtinent, ſanatio; tanto facilior & tutior eſt ab hiſce præſervatio. Igitur præter ea, quæ jam ſuperiori capite hoc fine commendata ſunt, ſuadeo 1) ut proceri ejuſmodi homines à vita motus experte abſtinendo corpus perpetuo exerceant; hac tamen obſervata cautela, ne motum paullo validiorem & nimis laborioſum inſtituant. Namque hæc major motus ſpecies ſicut in morbis, qui à viſcerum, maximeque hepatis prava conſtitutione & impeditiori ſanguinis per ipſa circuitu proficiſcuntur, ſummum tam præſervandi quam curandi ſcopo fert auxilium; ita econtrario pulmonibus & morbis abhinc prodeuntibus valde eſt infenſa, ut uſque eo non modo ad hos ingignendos, verum etiam exacerbandos multum conferat momenti; 2) ut miſſo omni potu ſpirituoſiori, ut ſpiritu vini & cerevifia craſſiori, potum tenuiorem, eumque nec nimis calidum, nec nimis frigidum aſſumant, nec in victu cibis nutrientibus plus juſto indulgeant; 3) ut circa æquinoctialia tempora ſecta vena redundantem ſanguinis copiam imminuendam curent; 4) ut ſibi caveant, ne poſt longiorem quietem motionem vehementius & repentino quaſi initio inſtituant; quod autem ſi fecerint, mox infuſum veronicæ & florum bellidis in largiori quantitate hauriant. Et hæc eſt facilis & genuina graviſſimos & fere immedicabiles hos morbos mature avertendi methodus, quam rite adhibitam non ſine fructu fore confido.

Observatio XII.

Obſervationes aquarum mineralium uſum.

Pervulgata eſt opinio, iis plerumque omnibus, qui viſcera non habent integra, maximeque gravem in pulmonibus læſionem foventes phthiſica paſſione laborant, aquarum mineralium uſum eſſe infenſiſſimum. At vero hoc aſſertum non univerſale, ſed cum grano ſalis eſſe intelligendum, ego quidem multiplici edoctus experientia bona adſeverare fide poſſum. Novi enim nonnullos, qui ulcere pulmonum, ſine febrili tamen æſtu, affecti inſignem purulentæ & ichoroſæ materiæ quotidie rejecerunt copiam & à moderato Carolinarum uſu, ob liberiorem inde redditam perſpirationem facilioremque materiæ vitioſæ exſpuitionem, ob ciborum adpetitum totiuſque corporis vigorem reſtauratum optime habuerunt, licet in totum ſanitati non fuerint reſtituti. Nec diſſimili ratione novi alios, qui tuſſi valde humida & pertinaci per aliquot annorum decurſum graviter afflicti, fruſtra datis omnibus alias expertis contra tuſſim remediis, à Carolinis cum juſto regimine potatis egregie ſunt allevati, aut à moleſtiſſimo hoc affectu penitus liberati. Ita mihi in memoriam venit fœmina generoſa, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, laxioriſque corporis habitus, quæ ex inordinato vitæ genere & potiſſimum immoderata ciborum incongruorum adpetentia, ante octo circiter annos, in tuſſim incidit valde contumacem humidam, qua per multos annos laborioſo ac vehementi pectoris non minus quam abdominis conatu ingentem viſcidi phlegmatis, varii coloris, per vices ejecit quantitatem, quæ intra nycthemeron collectim integram adæquabat libram. Jungebatur ſimul, abſque tamen febrili calore, anguſta ſpiratio corporiſque univerſi languor, cum pallore faciei multaque & crebriori vomitione. Hæc contra mala quum ab omnibus, quæ magna in copia devoraverat, medicaminibus, nihil retulerit levaminis, ego conſultus prudentem & moderatum Carolinarum uſum ſuaſi. Renuebant quidem conſilio tum medici tum ægrotantis amici; malo autem ingraveſcente ægra per excelſos montes ſalutares hos fontes ſponte adiit, eoſque per menſem & ultra ſecundum methodum à me præſcriptam bibit, tam felici ſucceſſu, ut non modo tuſſis vehementia cum nimia muci viſcidi ejectione remiſerit, verum ſomnus etiam placidior & reſpiratio liberior reddita inde fuerit. Sequenti anno eandem curam non minori fructu iteravit; & licet malum exinde non prorſus ceſſaverit, longe tamen mitius factum fuiſſe ægra mihi læta nuntiavit.

Epicriſis.

Id omnino firmiſſimum & in experientia ſatis fundatum eſſe largior, morbos, qui ob nimiam viſcerum, maximeque pulmonum læſionem, ob æſtum febrilem & præſentem virium lapſum lethales habendi ſunt, à potu fontium ſalubrium

minus

minus ſanari, ſed potius ad funeſtum perduci exitum. Tali enim ratione ob ſtagnationem & extravaſationem aquarum in corrupto viſcere magnamque in eodem continui ſolutionem longe major infertur putredo. Id quod eo magis evenit, ubi humor vel in cerebro, vel in thoracis & abdominis cavitate extra vaſa effunditur, vel etiam polypoſa in cordis & pulmonum vaſis hærent concrementa, quæ liberum fluidorum circuitum impediunt. Contra vero, ubi non tanta viſcerum læſio humorumque corruptio, quæ ex viribus dijudicari debet, nec febrilis calor adeſt, optime ſane hæ aquæ, dum aperientem, abſterſivam, viſcidoſque humores per omnia emunctoria, & præcipue per alvum evacuantem ac ſimul roborantem poſſident virtutem, fructum ferunt præſtantiſſimum. Sed ut convenienti regimine, ordine ac doſi adhibeantur, neceſſe eſt.

Plures de phthiſi obſervationes reperire licet in *Conſult. & Reſponſ. med. Sect. II. caſu LXXV. LXXVIII. LXXIX. XCIX. & C.*

CAPUT XII.

De cachexia icterica.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Definitio icteri. QUamvis plures ſint cachexiæ, ſive depravati corporis habitus ſpecies, nobis tamen jam jam de ea ſpeciatim agere animus eſt, quæ flaveſcente & nigricante corporis colore ſeſe prodit, & icteri, ſeu morbi arquati & regii nomine in ſcholis medicis inſignitur, nihilque aliud eſt, quam vitiatus & corruptus ſanguinis & humorum, ab admixta bile excrementitia, propter vitium in biliferis ductibus, ſtatus, functiones univerſi corporis multum lædens cutimque externam flavo vel livido colore deturpans.

§. II.

Signa icteri. Signa, quibus ſe manifeſtat hic morbus, ſunt præcipue ſequentia: Primo in tunica oculi albuginea flavedo conſpicitur, qua demum univerſa cutis imbuitur; urina craſſa & obſcure rubra mingitur, linteamina inſtar croci tingens, fæces vero alvinæ coloris ſunt pallidi. In pejori ſtatu ſaliva quoque flava exſpuitur & omnia adſumta ſaporis ſunt amaricantis. Præterea affecti de ſenſu quodam violentæ ſtricturæ, preſſionis & tenſionis in dextro hypochondrio, neque minus de anguſtia circa præcordia, reſpirandi difficultate, totiuſque corporis conqueruntur laſſitudine.

§. III.

Hiſtoria morbi ab Aretæo tradita. Longe adhuc prolixius & accuratius hujus morbi hiſtoria & progreſſus à medicorum antiquiſſimis, maximeque ARETÆO *in lib. III. cap. XV.* deſcribitur, ſequentem in modum: *Icterus univerſi habitus ægritudo eſt, & membrorum ſingula indicia apparent, perſpicua vero ſunt & ea, quæ in albiſſimis oculis cernuntur & frontis ſecundum tempora color flavus exquiſitior effloreſcit. Quicunque nigro arquato laborant, in his ater color viridi commixtus apparet. Iidem frigent, imbecilli, deſides, triſtes atque demiſſi animo ſunt, tetrum odorem exhalant, guſtatum amarum habent, ſpiritum non facile ducunt, in ventriculo morſus percipiunt, alvi excrementa porracea, ſubnigra, arida ſunt, ægreque deſcendunt; urina valde colorata eſt, ad nigrius vergens. Ad hæc cruditate laborant, cibum deteſtantur, vigilant, mœrent, melancholia agitantur, at in albiore arquato color eſt ex albo & viridi temperatus; mente ſunt hilariores, cibos accipere primo eos piget, ſed ubi cœperunt, naviter comedunt, facilius quam priores concoquunt; alvi purgamenta ſunt alba, arida, cretacea, lotium reddunt crocinum. In utriſque corpus omne prurigi-noſum eſt, calor in naribus exiguus & mordax percipitur, guſtatus amarorum non amarus, lingua enim bile ſuffuſa non ſentit, dulcium vero amarus. Si nullius viſceris calefactio fuerit evidens, ſine noxa eſt, ſed diuturnior. Si perſeveraverit & viſcus inflammatione vexatum fuerit, in aquam intercutem deſinit, multi & ſine aqua intercute ſudore colliquativo interierunt.* Ex quibus adductis evidenter eluceſcere arbitror, ſingulas fere corporis functiones in morbo hoc præter naturam affici. Neque ratio è longinquo erit repetenda. Nam ſicuti ſanus & vegetus functionum ſtatus à temperata & laudabili ſanguinis & humorum craſi quam maxime dependet & ſuſtentatur; ita è contrario ſi hæc ipſa ab impuris & pro majori vel minori gradu corruptis humoribus vitiatur, non mirum eſt, actiones inde corporis noſtri tum vitales, tum naturales & animales plus minus accipere detrimenti.

§. IV.

Multo vero magis de bilis excrementitiæ ſingulari partes tam fluidas quam ſolidas immutandi efficacia convincere nos poſſunt variæ de eadem apud auctores obſervationes. *Obſervationes circa ſanguinem & conſtitutionem viſcerum.* Ita ſanguis è vena icterici emiſſus ſpuma & conſiſtentia flavus adparet, teſte *Theodoro* ZWINGERO, qui in ictericis quandoque ne guttulam quidem unicam rubicundi & floridi cruoris deprehendiſſe, ſed ſanguinem per venæ ſectionem curioſitatis gratia emiſſum flavæ jumentorum urinæ ſimilem non ſine mentis ſtupore obſervaſſe ſcribit. Imo *in fœmina quadam*, inquit, *ſumme icterica conſpeximus ſanguinem & urinam, quam craſſam emiſit, ſibi invicem ſimillimam fuiſſe, poſt 15. vero dies, quibus icterus integre propemodum diſcuſſus fuit, ſanguinem ad aliquot uncias extractum maxime rubicundum ac floridum exſtitiſſe.* Neque viſcera & inteſtina, ut pulmones & ventriculus naturalem colorem retinent, ſed æque ac pinguedo & membranæ flavedine plus minus ſaturata tinguntur. Qua de re conſuli poſſunt *Zacutus* LUSITANUS *in praxi admirabili lib. III.* PAISENIUS in M. N. C. *ann. 4. obſ.* 194. & THONNERUS, qui *in obſervat. lib. III. de ictero obſ.* 1. mentionem injicit cardinalis cujuſdam Romani, ictero defuncti, cujus ſingula membra flava invenit. Inſuper quoque oſſa flavedine imbuta & arte quaſi tincta in puero ex matre icterica nato deprehendit KERKRINGIUS *in ſpicileg. anatom.* cui ſymbolum ſuum addit DOLÆUS *in Encyclopæd. medica lib. III. cap. VIII.* ubi in viro quadragenario, ictero demortuo, omnia tum abdominis tum thoracis viſcera & ipſum cerebrum cum oſſibus & cartilaginibus icterica tinctura i. e. flava adfecta Hanoviæ vidit. Notatu præterea digniſſimum eſt, quod GALENUS & SEXTUS EMPIRICUS ſcribunt, ictericos ob oculorum colorem fla-

flavedine infectum omnia objecta flava intueri. De cujus obſervationis fide MERCURIALIS *in prælect. Bononienſibus* valde dubitavit, quia nec Celſus, nec Cælius Aurelianus, nec Aetius, nec Avicenna hujus ſymptomatis mentionem fecerint. Nos tamen bina exempla in ætate virili conſtitutis obſervaſſe teſtamur.

§. V.

Differentia morbi icterici.

Deinceps ad veram morbi icterici indolem accuratius dignoſcendam & ad meliorem exinde ratione cauſſarum, eventus & curationis dijudicationem formandam hæc monenda eſſe ducimus, quod multum hic affectus, per quem ſpeciatim icterum flavum intelligimus, inter ſe differat. Namque conſtanti experientia comprobatum deprehendimus, alium valde eſſe contumacem ac diuturnum & difficulter admodum medicamentis expugnari, alium brevi tempore ceſſare & remediis facile cedere; alium dein perpetuo inhærere, alium tantum ſtatis reverti periodis & certas modo horas perdurare atque etiam in quibuſdam eſſe anniverſarium. Datur præterea icterus vel idiopathicus, vel ſymptomaticus. Illius quidem cauſſa altius viſceribus, maxime hepati, inhæreſcit; hic vero aliis morbis ſuperveniens nonnunquam colicæ convulſivæ hyſtericæ, cardialgiæ & paſſioni iliacæ, vomitioni & purgationi poſt validius adſumtum emeticum aut purgans medicamentum jungitur. Eſt quoque criticus, qui interdum ſalutis in febribus acutis præbet indicium, interdum pejorem ſtatum præſagit, quod fieri ſolet, quando inflammationi ventriculi jungitur, vel hæc icterum ſequitur. Poſtremo ingens omnino inter icterum flavum & nigrum tam ratione cauſſæ, quam periculi notanda occurrit differentia, utpote in hoc longe gravior humorum corruptio & viſcerum læſio, quam in illo debet ſuſpicari.

§. VI.

Cauſſa proxima icteri.

Præmiſſis ſic potioribus, quæ ad morbi hiſtoriam pertinent momentis, diſpiciendum nunc erit de veris noſtri mali & ſymptomatum cauſſis. Jam vero unanimis medicorum ſententia eſt, in ictero tantum non ſemper hepar præter naturam eſſe affectum: videamus igitur, quomodo hæc læſio ad malum noſtrum contribuat. Quod ſi autem perpendamus, nobiliſſimum hepatis viſcus à natura in hunc potiſſimum finem tanta ductuum varietate & copia inſtructum eſſe, ut ſulphureum, aduſtum & cum lympha viſcida quaſi alcaliſatum, quod bilis nomine venit, à ſanguinis & humorum maſſa ſecernat, ſecretum per peculiares canales ad duodenum, ad promovendam ibi digeſtionem, deferat; facile intelligimus, impedito vel prorſus intercepto bilis ad inteſtina itinere, hujus ad vaſa lymphatica ipſumque ſanguinem fieri regurgitationem, adeoque proximam & principalem icteri adeſſe cauſſam. Et quum tali ratione ſerum & ſuccus nutritius bile inficiuntur, explicatu faciliimum eſt, cur color cutis in flavum mutetur, nutritio vitium capiat & urinæ craſſæ atque rufo tinctæ colore mingantur; neque minus inde patet ratio, cur non flavo colore per alvum prodeant excrementa, cur digeſtio ciborum langueat & multa circa primam regionem percipiantur incommoda.

§. VII.

Hepatis læſio dupliciter modo inducitur.

Sed paullo altius & ſpecialius erit inquirendum, quænam ſub tanta ictericorum differentia, quam ſupra monſtravimus, præcipuæ in hepate partes ac viæ præter naturam affici ſoleant & à quibuſnam cauſſis vitio laborent. Has ipſas vero vel in vitio materiæ, vaſa obſtruentis, vel in motibus ſpaſmodicis, vaſa coarctantibus in univerſum poſitas eſſe quiſque theoriæ medicæ gnarus facile poterit dijudicare. Utriuſque igitur ſtatus peculiarem inſtituamus diſquiſitionem.

§. VIII.

1) à ſpaſmis.

Et primo quidem, ſpaſmos ictero ſæpenume ro præbere originem, in experientia omnino fundatum eſt. Quandocunque enim, quod ſæpius accidit, ſubito icterus invadit, brevique tempore terminatus per periodos iterum recurrit, tunc ſane nec in materia peccante, nec in vaſorum obſtructione & infarctu, ſed potius in ſpaſtica ductus cholodochi, qui tunica valde ſenſibili nervoſa præditus eſt, conſtrictione cauſſa reſidere videtur. Quam ob rem deprehendimus, à vehementiori ira, qua nihil ad inducendum icterum potentius eſt, neque minus à corroſivis & draſticis tam purgantibus quam vomitum cientibus remediis, vel ab ipſa bile in cholera, cardialgia & principio febrium bilioſarum, icterum ſubinde oriri, quippe quæ omnia rite invicem comparata de ſpaſmodica ductuum biliſerorum agitatione teſtantur luculentiſſime. Ut nihil denique dicamus de anatomicis eorum, qui ictero perierunt, ſectionibus, in quibus nonnunquam ne minimam quidem à calculoſa, vel mucida & viſcoſa materia obſtructionem in ductibus, qui bilem ad duodenum vehunt, reperire licet.

§. IX.

2) ab obſtructione ductuum hepaticorum & veſiculæ felleæ.

Progredimur ad alteram cauſſam, vaſorum obſtructionem, de qua quidem eo minus dubitare licebit, quo frequentiori conſtat obſervatione, cyſtidem felleam non raro inſignis magnitudinis calculis eſſe repletam. Quod itidem valet de reliquis ductibus hepaticis & inprimis cholodocho, qui non modo calculis magnitudine, figura & colore inter ſe diverſis, verum etiam gypſea, tophacea & viſcoſa materia ſæpenumero inveniuntur obſeſſi, ita tamen, ut quo illa magis mollis ac ſolubilis eſt, eo ſymptomata leviora ſubſequantur. De quo conſuli merentur M. N. C. *ann.* I. *obſ.* 44. & BONETUS *in ſepulchreto lib. III. Sect. VIII. obſ.* 36.

§. X.

Calculi, quando icteri cauſa ſint.

At vero, non ſemper à calculis vias biliarias infarcientibus icterus ſolet induci. Ita ETTMULLERUS *in praxi Part. II. pag.* 54. confirmat, diſſectam fuiſſe mulierem, ex cujus veſicula fellis plures lapides majores minoreſque fuiſſent collecti, quæ tamen ab ictero libera manſiſſet. Cui adjungendum eſſe cenſeo, quod Cl. Lipſienſium Profeſſor D. Petermannus in vetula Torgenſi præter 17. lapides nihil ferme ſucci bilioſi in cyſtide fellea deprehenderit, cum tamen icterici mali prorſus expers fuerit. *Vid. ejus diſſert. de ſcrutinio icteri ex calculo veſicæ felleæ.* Quæ cum ita ſint, reddenda à nobis eſt hujus phænomeni ratio, quæ noſtro quidem judicio haud dubie inde erit petenda. Quam diu calculus in veſica fellea-

fellea non movetur, ſed quietus jacet, non ſecus ac calculus in renum tubulis nullas creat moleſtias. Simul vero ac è loco ſuo deturbatus ad ductum cyſticum propellitur, ibi hærens vehementi diſtenſione atrocem dolorem & ſpaſmum, qui totum ductuum biliariorum ſyſtema in conſenſum trahit, progignit & ſic morbum noſtrum graviaque cum ea complicata ſymptomata producit; quæ dein, excluſo per alvum calculo, ut à nobis ſæpius obſervatum eſt, ex toto quieſcunt.

§. XI.

lculo- n ſigna.

Sunt vero quædam ſigna haud fallacia, quæ calculorum in ductibus biliariis indicant præſentiam, qualia potiſſimum ſunt gravis & lancinatorius in hypochondrio dextro circa ſcrobiculum cordis dolor, conſtanter cum aliquali remiſſione affligens, cum ſumma præcordiorum anxietate, ſpirandi anguſtia, pectoris compreſſione, nauſea & nonnunquam ipſo vomitu, alvi conſtipatione, inquietudine & vigiliis junctus. Quibus accedit, quod ejuſmodi ægrotantes non erecti, ſed dorſo flexo incurvati incedere poſſint.

§. XII.

ab ob- ctione luum m ſe- ien- n.

Verum enim vero, non tantum à bile in ductibus biliariis concreta, verum etiam ſi materia tenax, viſcida bilioſa minimos ductus ſecretioni bilis dicatos infarcit, icterus progignitur. Hoc enim ſi incidit, non ad ductus biliarios, ſed per diſtenta vaſa lymphatica bilis cum lympha ad ſanguinem deferatur neceſſe eſt. Quam in rem digna eſt, quæ annotetur obſervatio *Jacobi* CAMENICENI *in epiſt. ad Matthiolum pag.* 184. qui vidit hepatis venas in parte ejus cava prius quam in communem illum caudicem portæ deſinunt, obſtructas lapillis eas diſtendentes, foras nigris, intus flaveſcentibus. Quorſum & illud referendum eſt, quod de glandulis arteriæ hepaticæ & fellis ductui ad inteſtina tendenti adjacentibus apud BORELLUM *pag.*326. legitur, quarum mole & tumore hic ita comprimebatur, ut vix aliquo conatu inſtrumentis tenuiſſimis eſſet tranſitus; quin imo ab excreſcentiis carneis compreſſionem aut occluſionem cholodochi cauſſari CABRULGUS *obſ. chir. X.* & MECKERN *obſ. chirurg.*43. annotarunt: & ab omnimoda ejus exſiccatione & obſtructione omnem viam intercipiente icterum ſubortum in cardinali quodam Florentino poſt mortem ſe vidiſſe perhibet ARGENTERIUS *in lib. IV. aph. Hipp.* quamvis hæ obſervationes ſint rariores.

§. XIII.

iſſæ me- iæ ſunt hora.

His ita deductis, deveniendum jam eſt ad cauſſas mediatas inquirendas, quæ ictericæ cachexiæ potiſſimum velificantur. Ex quibus præcipua ſe nobis offert plethora, ſeu major ſanguinis & humorum, quam natura ferre poteſt, copia. Quod quidem non adeo mirum videri debet. Etenim quum per hepatis viſcus etiam in ſtatu naturali ob venam portæ, impulſu ſufficienti deſtitutam, languidior eſt circularis motus, fit omnino, ut accedente plethorico ſtatu ſanguis ſpiſſior & viſcidior facilius inibi ſtagnet minimaque vaſa obſtruat. Unde etiam fieri obſervamus, in cachexia leucophlegmatica, in ſcirrho & induratione hepatis, ob deficientem partium bilioſarum ſeparationem, cutis colorem ex flavo virideſcentem adparere. Nec quidquam ſupereſt dubii, quin peſſimæ indolis icterus, quem nigrum appellant, ingentem & fere immedicabilem hepatis labem magnamque humoris bilioſi corruptionem pro cauſſa & fundamento agnoſcat.

§. XIV.

Ex diætæ vitio cauſſam ictero præbent antecedentem cibi diſpepti, quales ſunt piſi, fabæ, lentes, caſeus &c. utpote qui ob rudiorem craſſioremque texturam ſuam, maxime ſi magna ingeruntur copia, difficilius digeruntur ſanguinemque ingenerant ſpiſſum ac impurum. Huc quoque referendi ſunt ex potulentis vina acida, auſtera, cereviſiæ aceſcentes & aquæ, quæ argilloſas & tophaceas ſecum vehunt particulas; quæ tamen omnia longe pejorem exſerunt effectum, ſi vita acceſſerit ſedentaria ac ſomnolenta. Nihil vero tam potenter ad morbos ex hepatis vitio oriundos confert, quam immoderatus vini generoſi & præſertim aduſti abuſus, unde chylus, & lympha nutritia coagulantur bilique magna & ſanitati ſumme infenſa inducitur dyſcraſia. Præterea ad malum vitæ regimen pertinent quoque animi affectus, ex quibus præter iram, quam jam ſupra inter præcipuas noſtri mali cauſſas retulimus, mirum quantum valet longior triſtitia, quæ dum ſanguini craſſo ingignendo & abhinc prodeunti tardiori ejuſdem circuitui apprime velificatur, ad icterum chronicum & contumacem aut producendum, aut revocandum exiſtit aptiſſima. *Perverſa diæta.*

§. XV.

Denique etiam non raro ex aliis morbis prægreſſis icterus ſuos repetit natales. Hinc febres intermittentes per remedia adſtringentia intempeſtive ſuppreſſas ſæpenumero icterum ſequi, præter experientiam teſtatur RAMAZZINUS, qui à tali febre, per corticis chinæ uſum perperam cohibita icterum ſubortum in libris ſuis annotavit. Neque rarum, ſed in praxi medica ſatis obvium eſt, à menſibus vel hæmorrhoidibus obſtructis vel retardatis icterum enaſci. *Prægreſſi morbi.*

§. XVI.

Tranſitus nunc fiat ad ſuppeditandam prognoſin, quæ medico ad exiſtimationem aucupandam debet eſſe commendatiſſima. Hæc vero, prout ipſa ſubjecta reſpectu ætatis, corporis habitus, roboris & naturæ differunt, vel prout cauſſæ vel atrociores vel mitiores ſunt, tam ratione durationis quam eventus multum omnino differt. Quando enim hoc malum juniores invadit homines & ſimplex tantum ac ſolitarium eſt, non cum alio morbo, ut quartana, malo hypochondriaco, vel obſtructione ex hepatis ſcirrho complicatum, nec adeo longum tempus duravit, convenientibus remediis tam diæteticis, quam pharmaceuticis tolli poteſt facillime. Quod ſi vero ſæpius poſt curam, colore flavo in nigriorem vergente, recidivat & indurationem hepatis junctam habet, funeſti ut plurimum eſt eventus, quia vel in hecticam, vel hæmorrhagiam enormem terminatur. Si à vehementiori iracundiæ affectu, vel à purgante & emetico draſtico, ob ſpaſmodicam inteſtinorum ductuumque biliferorum ſtricturam icterus oboritur, commodæ medicinæ in tempore adhibitæ facile cedit. Difficiliorem vero admittit ſanationem, ſi aut longiori triſtitia fovetur, aut ſi cor- *Prognoſis.*

corpus à morbo antea perpeſſo valde debilitatum invadit.

§. XVII.

Prognoſis. Qui febri jungitur icterus, ſæpius illius criticam affert ſolutionem. Ita in praxi aliquoties annotandi occaſio fuit, febres, quæ cum ſpaſmis imi ventris, vomituque bilioſo & intenſiori æſtu ſtipatæ in corporibus hypochondriacis, prævia iracundia ſuſcitantur, ictero ſuperveniente feliciter fuiſſe terminatas, quod jam olim confirmavit HIPPOCRATES, qui *Lib. IV. aph.* 64. *quibuscunque*, inquit, *per febres die ſeptimo, aut nono, (aut undecimo, aut decimo quarto icterus incidit, bonum & ſalutare eſt, niſi dextrum hypochondrium obduruerit.* Haud diſſimili ratione icterus in febribus intermittentibus, inprimis ſub paroxyſmi initio exortus nullum portendit malum: nam illo finito & hic ipſe evaneſcit. Qui vero inflammationi hepatis, vel duodeni aut ventriculi accedit icterus, in ancipiti ægrum eſſe ſignificat. Sæpe etiam gravidas circa ultimum geſtationis tempus adoritur, qui tamen tempeſtiva ſanguinis miſſione facile ſupprimitur. Calculus in cyſtide fellea contentus, ſi inſignis eſt magnitudinis, adeo ut totam ferme veſiculam oppleat, cauſſa ſæpe eſt icteri graviſſimorumque ſymptomatum, quorum potiſſima ſunt, dolor ardens circa ſcrobiculum cordis in latere dextro, tormina circa idem latus ſæviſſima, nauſea, vomitus, lipothymiæ, reſpirandi difficultas cum lurido faciei aſpectu. Quæ vero ſi incidunt, periculoſus morbi ſtatus eſt, qui tandem in aſcitem deſinit lethalem. Hinc etiam aliquoties in iis, qui hiſce ſymptomatibus defuncti ſunt, diſſectis totam veſiculam felleam calculis vidi refertam & circumiacentes partes, ut colon & fundum ventriculi, flavo colore contaminatas, atque exterius, ob bilis forte acrioris per poros cyſticos tranſſudationem corroſas. Pari quoque ratione aſthmati convulſivo, quod plerumque hydropem tam thoracis, quam abdominis poſt ſe trahit mortiferam, ſæpiſſime cauſſam præbet veſicæ felleæ à ſubſiſtentibus copioſis concrementis calculoſis repletio.

§. XVIII.

Prognoſis icteri nigri. Ad nigredinem vergens icterus ob magnam eamque malignam, quæ fixæ, terreſtris & acido-corroſivæ indolis eſt, humorum corruptionem lethalia ut plurimum infert ſymptomata, nec curari ullo, aut niſi ſummo negotio poteſt. Talis infeſtus quam maxime eſt ſenibus, & facile in maraſmum, in cachexiam, tumores œdematoſos, eryſipelas malignum, ſphacelum, vel etiam in moleſtas degenerat hæmorrhagias.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Prima indicatio in ictero à ſpaſmis ſuborto. In curatione icteri prudenter & circumſpecte adornanda primo ſtatim cauſſarum, corporum, & temporis aliarumque circumſtantiarum haberi debet ratio; ſiquidem pro ſingulorum diverſitate, illa ipſa etiam aliam atque aliam poſtulat methodum. Quod ſi enim, uti ſæpius ab ira, à validiori medicamento, aut veneno adſumto, vel per conſenſum ex colica ſpaſmodica hæmorrhoidali & hyſterica evenire ſolet, icterus ſubito corpus invaſerit & adhuc recens eſt; à vehementiori ductuum biliariorum per hepatis penetralia diſperſorum ſtrictura illum oriri, vero eſt ſimillimum, atque tum medicus primam indicationem exſequi ſtudeat: nimirum, ut tenſæ & conſtrictæ partes relaxentur, adeoque bilis tam ſecretio ſuſpenſa, quam ejus ad inteſtina deſcenſus impeditus naturali reſtituatur libertati, atque demum, ut bilis acrimonia, quæ ſpaſmorum genetrix eſt, mitigetur ac contemperetur.

§. II.

Dictis ſcopis obtinendis egregie inſerviunt emulſiones, quales ex ſeminibus IV. frigidis maj. papaveris, & cannabis &c. quod ob ſulphur vaporoſum, quo præ aliis imbutum eſt, præcipue à SYLVIO commendatur, cum aquis ſedativa virtute præditis, ut florum tiliæ, acaciæ, primul. veris, lilior. convall. chamomill. vulg. millefolii, ceraſorum nigrorum, addita ſyrupi papav. albi portione, commode poſſunt parari. Egregiæ porro & expertæ hoc fine virtutis eſt liquor noſter anodynus, ſi cum aliquot olei macis deſtillati guttulis, vel in affectibus colicis & hyſtericis cum eſſentia caſtorei, croci & laudano opiato Sydenhamii maritetur. Ad mitigandam vero humorum acrimoniam pulveres abſorbentes leniter nitroſi, qui ex lapidum cancror. conch. matris perlar. pulveris Marchion. ana drachma una, ſuccini præp. nitri purif. ana drachma dimidia, olei macis gutt. IV. confieri poſſunt, operæ faciunt pretium, quibus pro circumſtantiarum ratione aliquot extracti caſtorei, vel croci grana ſunt admiſcenda. Vehiculi loco inſervire poteſt ſerum lactis & lac purum aqua dilutum, vel emulſio amygdalina, vel etiam decoctum avenaceum cum uno alterove olei amygdalarum dulcium cochleari permixtum. *Huic q… inſervi… medica… menta i… terna.*

§. III.

Externa quoque anodyna & paregorica præcordiali regioni tepide appoſita inſigne ferunt levamen; quo fine commendanda eſt veſica floribus ſambuci, chamomillæ vulg. millefolii, ſalviæ &c. ex lacte coctis repleta, vel ſi hæc moleſta videatur, epithema ex theriaca, oleo nucis moſchatæ expreſſo, ſpermateque ceti æquali pondere mixtis, & pauxillo croci ac camphoræ compoſitum ſcrobiculo cordis applicari poteſt utiliſſime; idque eo magis, ubi cardialgia, ſeu gravis ventriculi ſpaſmus cum nimia vomitione jungitur. Nec ſpernendæ efficaciæ ſunt enemata ex ſpeciebus paregoricis cum lacte coctis & ſufficienti pinguedinis vel olei chamomillæ cocti quantitate confecta, utpote quæ, ceu balneum internum, partes ſpaſmo dolorifico correptas fovent leniuntque inſigniter. *Quana… extern…*

§. IV.

Eadem quoque methodo iiſdemque uti remediis expedit, ubi pertinax icteritia cum funeſtis ſpaſmis ex calculis ductui cyſtico aut cholodocho firmiter impactis enaſcitur. Atque tum non minorem præſtant effectum, quam quidem exſerere ſolent, ſi calculus renum uretheribus inhærens graviſſima in circumjacentibus nervoſis partibus parit ſymptomata, quibus propter ſpaſmum relaxatum ſublatis, natura ſæpe ſuis ſolius viribus utens ejuſmodi obſtaculum ex iſtis anguſtiis deturbat feliciſſime. *Eaden… profun… ſpaſmi… calculi… danda*

§. V.

Et hæc ſunt potiſſima, quæ ictero, ex ſpaſmodica ductuum biliariorum ſtrictura ſuborto, faci- *Indica… res ca… riæ in…*

ro ab obſtructione orto.

faciliuſque tranſeunti ſatisfaciunt remedia; videamus nunc, quænam in contumaciori ſæpiusque recidivante malo, quod vaſorum hepatis obſtructioni debetur, ineunda ſit medendi via. Vix aliæ autem ſunt indicationes, quam ut 1) ductuum biliariorum obſtructiones à biliosa, viſcida & terreſtri cretacea amurca invicem concreta provenientes diſſolvantur, atque hac ratione liberior bilis ad duodenum curſus, ad rite peragendum chylificationis negotium, reſtituatur; 2) ut vaſa bilis ſecretoria à ſanguine tenaci, viſcido infarcta convenientibus remediis reſerentur, quo ſuccum biliosum ad ductus biliarios libere tranſmittant. Denique 3) ut valde retardatus ac impeditus ſanguinis circuitus, qui obſtructionum concretionumque conſtituit fundamentum, per totam vaſculoſam hepatis ſubſtantiam naturalis reddatur & æquabilis.

§. VI.

...s ſatis... iunt de... cta & ...zema-

Hiſce indicationibus explendis, mea quidem ſententia commode inſervient, quæ recenſebimus, remediorum genera. Et ex his longe eminent decocta, ſeu apozemata, quæ ex ſpeciebus, ſpecifica quadam humores viſcidos reſolvendi & occluſas hepatis vias aperiendi facultate gaudentibus adparantur, cujus generis ſunt radices quinque aperientes & curcumæ, ſi ex aqua coctæ, vel etiam in ſyrupum, qui in pharmacopæis proſtat, redactæ aſſumuntur. Spectant huc quoque herbæ lactiferæ, ut lactuca, ſcorzonera, taraxicum, tragopogon, ſonchus, endivium, hieracium &c. quæ ſi cum aqua decoquuntur, aut ſi ſuccus recens cum ſero lactis vel aſinino lacte offertur, eximiam præſtant opem. Idem tenendum eſſe arbitror de ſucco graminis recentis. Hinc celeberrimi Bataviæ medici SYLVIUS & BOERHAAVIUS de vaccis & bovibus referunt, quod eorum hepar hiberno tempore, quum fœno & ſtramine veſcerentur, calculis eſſet refertum, qui æſtate, quum recenti gramine pro pabulo uterentur, amplius non apparerent: dubio procul, quod ſuccis harum herbarum ſolutis hepar à viſcidis & coagulatis humoribus optime repurgatur. Nos itaque ictericis decoctum radicis graminis, eryngii, cichorei, fœniculi &c. pro potu ordinario inſigni cum fructu commendavimus ſæpiſſime.

§. VII.

...a mi... les.

Tum vero nullum eſt, quod in omnibus hepatis morbis, adeoque etiam in icteritia curanda, præſentiorem, certiorem ac efficaciorem virtutem præſtet remedium, quam aquæ minerales tam frigidæ quam calidæ, ſub convenienti regimine potatæ, utpote quæ tum ob aquarum ſubtilium, principio elaſtico ſpirituoſo imbutarum copiam, tum ob ſal medium, quo turgent, minerale, in lentis humoribus diſſolvendis, in oppilatione vaſorum reſeranda omniſque generis excretionibus promovendis magnam habent potentiam. Et profecto ſi dicere velimus quod res eſt, raro admodum, vel prorſus non icterus recidivans & chronicus ſine convenienti fontium ſalutarium uſu, quales præcipue ſunt acidulæ Egranæ, Spadanæ, Schwalbacenſes & thermæ Carolinæ, ex voto poterit ſanari.

§. VIII.

Sa... me... di... & ...arba... ...ir...

Nec inſuper habenda ſunt ſalia neutra ſive medii generis, quæ ob inſignem aperitivam, deterſivam & tam per diureſin quam per alvum leniter evacuantem virtutem inter medicamenta adverſus icterum proficua ſpecialem merentur commendationem; ex quorum cenſu ſunt terra foliata tartari, tartarus tartariſatus, ſal polychreſtum, arcanum duplicatum, nitrum purificatum & antimoniatum, ſolutio ocul. cancr. cum ſucco citri, tartarus vitriolatus & borrax &c. Huc pertinent etiam ſalia ex aquis mineralibus, Egranis, Carolinis, Sedlicenſibus & Epſonenſibus elicita; quorum vis mirum intenditur, ſi cum ſufficienti quantitate aquæ, ſeri lactis, vel appropriati decocti longiori paullo tempore adhibentur. Nec prætereire licet rhabarbarum, quod in hepatis affectibus ad humores diſſolvendos & corrigendos ſpecificæ & ſpectatiſſimæ eſt virtutis, ſive in ſubſtantia cum dictis ſalibus remixtum, ſive cum herbis ſupra laudatis in vino infuſum, ſive in tincturam & eſſentiam cum terra foliata tartari redactum propinetur.

§. IX.

Ultima indicatio poſtulat roborantia.

Ultima denique medentis debet eſſe intentio, ut tonus vaſorum hepatis debilitatus atque dejectus, qui obſtructionum & concretionum cauſſa exiſtit, remediis blande roborantibus & tonicis reſtituatur. Quod quidem martialia, eaque præſertim liquida, ut tinctura martis pomata, cydoniata, Ludoviciana, aperitiva Zwolfferi, nec non peruvianus & caſcarillæ cortex, in pulvere vel in decocto oblatus, optime præſtant. Quo ſcopo etiam acidulæ pyrmontanæ, quæ martiali elemento præ ceteris imbutæ ſunt, laudem merentur eximiam.

CAUTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.

§. I.

Cautelæ circa emetica.

Emetica in ictero ſæpe ſunt indicatiſſima & præſentiſſimam ferunt opem; ſæpe vero deprehenduntur ſumme pernicioſa, quando videlicet ex ira vehementiori, vel ex ſpaſmo ventriculi & cardialgia, vel à colica ſpaſmodica ortum morbus duxerit, vel etiam ſi ductui cyſtico inhæreſcens calculus graviores circa præcordia effecerit anxietates. Quod ſi vero iiſdem utendi indicatio eſt, leniora, qualia ex radice Ipecacuanhæ cum uno grano tartari emetici conficiuntur, in uſum vocare præſtat, quæ dein, ubi amurca bilioſa, in duodeno ſubſiſtens & ductus cholodochi orificium claudens bilis tranſitum impedit, vel ubi materia tenax bilioſa, non adeo concreta, ſed mobilis ductus obſidet hepaticos, hanc ipſam evacuando, opitulantur utiliſſime. Ea enim emeticorum vis eſt atque indoles, ut in ductus biliferos, qui ex tunicis valde nervoſis conflatæ ſunt, operationem ſuam diffundant &, eorum ſyſtolen augendo, humores vitioſos egregie exturbent.

§. II.

Circa purgantia.

Validiora purgantia ideo quod ſpaſmos adaugent, motus ſanguinis exagitant & vires enervant, nunquam non in noſtro malo obſervantur noxia; hinc ſuo jam tempore HIPPOCRATES *lib. de ratione victus in acutis* ictericos inter eos retulit, quos non purgare oportet: *nam periculo*, inquit, *expones & nihil juvabis.* Et *libr. de affect. Sect. V.* ubi curationem morbi regii tradit, purgantium mentionem injicit in hunc modum: *corpus balneis calidis extrin-*

trinſecus emolliendum, alvus vero & veſica madefacienda. Morbus autem fit cum bilis commota ſub cutim vertitur. Quæ ſi noverit vir idiota, non ſimiliter in incurabiles morbos inciderit. Solent enim morbi ex parvis occaſionibus magni ac diuturni fieri. Et quæ quidem ad cibos aut potiones ſpectant vel ſorbitiones, vel medicamenta, quæ doloris gratia exhibentur, ea omnia ſine periculo admoventur, ſi juxta præſcriptum adhibueris. Quæ vero pharmaca purgant bilem aut pituitam, in his periculum conſtituitur & culpæ medentibus imputantur. Ex quo præclaro loco clare apparere arbitror, *Hippocratem* abuſum medicamentorum, quæ bilem infra cutem ferunt, ut ſunt purgantia, penitus in ičtero damnaſſe & medicos, qui imprudenter iiſdem utuntur, idiotas & mortis cauſſam recte omnino habuiſſe. Neque minus graphicis verbis ſummam, quæ ex purgantibus cholagogis in ičtericos redundat, noxam deſcribit CÆLIUS AURELIANUS *lib. III. cap. V. Vitandam probamus*, ait, *frequentem & variam medicaminum potationem, quæ fel deducere promittuntur, ſive ventriflua: etenim ſitis extenditur & cibi faſtidium duplicatur & corporis fortitudo imminuitur, & cibi accepti corrumpuntur, & omnis corporis materia adulterio medicaminum deterior fit; quod facere videmus eos, qui ſæpiſſime ac jugiter abſynthium, aloën & colocynthidem dari probaverunt.*

§. III.

Circa ſudorifera & balnea. Sudorifera, præſertim nimis calida & volatilia, quæ expanſivo ſulphure ſuo inteſtinum humorum motum exagitant, penitus à cura ſunt excludenda, utpote bilioſi humores, qui viſcidæ ſunt conſiſtentiæ, per anguſtos ſubcutaneos meatus non tranſmittuntur, ſed rectius omnino per hepatis colatorium & renale cribrum volunt expurgari. Neque minus caute procedendum eſt cum balneis nimis calidis, in ipſo morbi ſtatu ac paroxyſmo adhibendis. Neque obſcura eſt hujus rei ratio. Etenim, quum obſtructi ſint pori cutanei, ičterici non facile ſudant, ſed nimius calor, ſanguinem exagitando & humores acriores reddendo, vaſculorum ſanguiferorum in aliis locis concitat rupturam. Contra vero tepida & temperatiora, quæ ex aqua fluviatili cum furfure triticeo & lacte fiunt balnea, ſi ſpaſmorum circa primam regionem urget vehementia, ſecurius poſſunt admitti. Poſſunt quoque ſine omni noxa, ſi morbus in declinatione cutiſque emunctorium patulum eſt, ad flavum colorem penitus detergendum, paullo calidiora cum herbis emollientibus & deterſivis parata adhiberi utiliſſime.

§. IV.

Circa medicamenta amara. Medicamentis amaricantibus, quæ ex radice gentianæ, trifolii fibrini, centaurio minor. abſynth. carduo bened. &c. præparari ſolent, magnæ in ičtero ſanando ab auctoribus hinc inde tribuuntur laudes. Verum hæc ipſa plus ſæpe detrimenti, quam emolumenti afferre, multiplici edoctus experientia teſtor. Equidem videtur eorum uſus ob hanc rationem utilis, quod defectum bilis ſupplendo, ciborum digeſtionem & excretionem facilitent. Nihilo tamen minus, quum una cum chylo ad ſanguinem tranſeant, ſulphureas bilioſas impuritates coacervando, malum ſæpe pertinacius reddunt. Si quid vero ab iiſdem in primis viis ſperandum eſt utilitatis, tum maxime id fieri deprehendimus, quando impuras ſordes per alvum, quæ valde obſtipata eſt, expurgant. Namque nec bilis, nec alia amara temperaturæ humorum vitalium ſunt amica, ſed ſimul cum ſtercoribus debent excerni; & ob hanc rationem rhabarbarum magni eſt faciendum, imo & amara ſupra commemorata in infuſis cum vino poſſunt concedi, ſi cum purgantibus lenioribus, ut rhabarbaro, foliis ſennæ, agarico & ſalibus tartareis combinentur.

§. V.

Circa mercurialia. Quoniam in utroque ičtero ſumma humorum peccat impuritas ſeu cacochymia, ex mercurio parata medicamina, quæ alias à nonnullis commendantur medicis, ſunt infenſiſſima. Unde à mercurio dulci, in minori etiam doſi ſub pilularum forma exhibito gingivarum intumeſcentiam cum ſummo oris fœtore, nec non cardialgicas anxietates cum appetitus viriumque proſtratione originem ſumſiſſe novi. Mercurius enim non modo cum acidis, verum etiam, & multo magis cum alcalinis ſalibus mixtus valde corroſivam & venenatam induit naturam.

§. VI.

Circa venæ ſectiones. Venæ ſectiones præſervandi potius, quam curandi fine habent locum. Nimia enim ſanguinis redundantia circularem fluidorum motum, qui in hepate ſemper tardior eſt, magis imminuendo, ad morbos hepatis ingignendos multum omnino contribuit. Neque tamen morbo jam præſente & plethora urgente, ad graviora ſymptomata avertenda, penitus diſſuadenda eſt ſanguinis ventilatio, ut ipſa potius magnum polliceatur fructum, ſi à ſuppreſſo menſium vel hæmorrhoidum fluxu malum ſubortum aut ſuſtentatum fuerit. Quod itidem valet, ſi quando poſt quinquageſimum annum, quo menſes ſolenniter ceſſare ſolent, fœminæ hoc morbo corripiantur.

§. VII.

Circa externa. Circa topica notare convenit, quod hæc ipſa hepatis regioni applicata inſignem ſanguinis & humorum per ductus hepaticos circuitum adjuvandi vim habeant, adeoque ad auſpicaciorem noſtri affectus curationem permultum conferant. Ego hoc fine ſæpius optato cum fructu uſus ſum cataplaſmatibus, vel ſacculis herba abſynthii, marrubii, menthæ, & floribus chamomill. rom. & vulg. repletis & ex vino rhenano coctis, vel etiam emplaſtro ſaponato Barbette bene camphorato, aut diachylo ſimplici cum croco remixto.

§. VIII.

Circa alimenta. Sed in affectu noſtro perſanando alimentorum quoque ſumma habenda eſt ratio, probeque diſpiciendum, an ægri natura iiſdem ferendis par ſit, utpote non omnibus omnia conveniunt. Quod quidem potiſſimum obſervamus circa potum. Alii enim ſerum lactis, alii ſolam aquam fontanam, vel cum cremore tartari & ſaccharo, vel etiam vino rhenano & ſucco citri mixtam, alii cerevifiam pro potu cum fructu ſumunt, cum contra alii hæc omnia reſpuant. De vino autem in genere tenendum ſuadeo, quod modice debeat dari; ſiquidem omne ſpirituoſum plus nocet quam prodeſt. Inter cibos quam maxime ſunt removendæ carnes infumatæ, piſces, placentæ & cum butyro frixa, nec non omnia leguminoſa, exceptis fructibus aquoſis, ut ſunt cera-

ceraſa, ribes, cucumeres, pruna cocta, &c. qui ut plurimum innocentis ſunt uſus.

§. IX.

Diæta ad præſervationem utilis. Ad præſervationem mali & avertendam recidivam aëris mutationes, peregrinationes, ac ſufficiens corporis exercitatio omne ferunt punctum; quibus largior congrui potus uſus animique tranquillitas utiliſſime poteſt ſubjungi. Hinc nota mihi ſunt exempla eorum, qui his omnibus prudenter adhibitis icteritiam pertinacem fugarunt feliciſſime; ſicut contra diuturna experientia ſatis habeo comprobatum, vitæ ſedentariæ & potibus ſpirituoſis addictos, ut & eos, qui poſt motum fortiorem frigidum ingurgitarunt potum, & diuturno mœrore fatigati ſunt, non modo affectioni noſtræ valde eſſe obnoxios, verum etiam difficile admodum ab ea penitus liberari. Denique non incongruum videtur, quam CELSUS *lib. III. cap. XXIV.* in uſum commendavit vivendi rationem ſubnectere: *Per omne tempus*, inquit, *utendum eſt exercitatione, frictione, balneo, lecto etiam & conclavi cultiore, clauſo loco, ut & ludis, laſcivia, aliis, per quæ mens exhilaretur. Ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque quod digerat, ſuper præcordia datum prodeſt.*

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Icterus à colica biliosa ſpaſmodica. Fœmina triginta annorum, macilentæ & ſanguineo-cholericæ conſtitutionis, in iram valde proclivis, ob vitam ſedentariam & varios in diæta commiſſos errores per trimeſtre ſpatium uteri purgationem non experta, corripiebatur haud ita pridem dolore in hypogaſtrica regione tam acuto, ut corpus erigere vix valeret. Sequebatur dein diarrhœa biliosa, quam ſedatam mox excipiebat cardialgia, cum faciei pallore & crebrioribus ſtipata lipothymiis. Aliquot dies poſt univerſum corpus flaveſcente contaminabatur colore; urinæ ſecedebant craſſæ & croceæ, feces albeſcentes, & circa ſcrobiculum cordis continuo urgebat dolor pungitivus atque preſſorius. Sub tali rerum ſtatu meum ægra requirebat conſilium. Ego igitur omnem curationis ſcopum eo dirigendum ratus, ut ſpaſticæ ſtricturæ relaxentur, ſequentem inii medendi methodum. Primo ordinavi mixturam antiſpaſmodicam, ex liquoris noſtri anodyni, eſſentiæ croci, caſtorei, corticum aurantior. æquali portione & aliquot olei macis guttulis compoſitam, de qua tertia quavis hora XXX. guttas cum pulvere præcipitante nitroſo ex aqua liliorum convall. adſumere juſſi. Exterius regioni ventriculi & hepatis imponendos ſuaſi ſacculos, qui flores chamomillæ roman. crocum & flores macis continebant, ex lacte coctos. Dein circa tertium diem, ad expurgandam ab impuris ſordibus primam regionem, propinavi pulverem ex rhabarbari ſelecti ſcrupulis duobus, cremoris tartari ſcrupulo uno & nitri purif. granis ſex confectum; pro potu vero ordinario duas partes aquæ cum una lactis parte remixtas commendavi. Quibus per aliquod tempus rite uſurpatis, dolores quidem & ſpaſmi penitus quieſcebant; attamen quum menſium negotium in ordinem redire renuebat, ſuaſor fui, ut elixirium noſtrum viſcerale & circa inſtans menſtruum tempus pilulæ noſtræ balſamicæ in frequentiorem ducantur uſum.

Epicriſis.

Icterum frequens colicæ bilioſæ ſpaſmodicæ eſſe ſymptoma, pluribus mihi exemplis cognitum eſt; cujus cauſſam non æque facile in bilis acrimoniam in inteſtinorum volumine hærentem, quam potius in ſanguinem bilioſum, in inteſtinorum tenuium nervoſis admodum tunicis ſtagnantem puto rejiciendam. Spaſmus inde concitatus tantæ ſæpe potentiæ eſt, ut non ſolum nerveas ſtomachi membranas, ſed & totum ductuum bilioſorum ſyſtema in conſenſum rapiendo, vehementi ſtrictura afficiat. Qui ejuſmodi colicæ ſuccedere ſolet alvi fluxus, boni ut plurimum ominis eſt, neque ideo facile ſiſtendus; alioquin motus ſpaſtici ſurſum vergentes malum longe reddunt deterius. Multo magis in tali colica, cum ictero juncta accommodatum purgans inſignis eſt uſus. Ita ROLFINCKIUS *in diſſert. de tartaro* contra Mercatum, qui in hoc caſu purgandum eſſe negabat, præcipue commendat jalappam, cujus innocentem uſum vel ſuo ipſius exemplo ſatis comprobat, dum colica, & hinc ictero ſæpe correptus pulverem ejuſmodi purgantem non ſine fructu adhibuiſſe teſtatur. Ceterum ex præfata morbi hiſtoria intelligere licet, fœminas cholericas, remanente menſium fluxu, corporiſque refrigeratione & vita ſedentaria accedente, ſemper fere graviores incurrere dolores & ſpaſmos, ad quorum recidivam præſcindendam præcipua medici debet eſſe intentio, ut muliebres per uterum purgationes priſtinæ reſtituat integritati.

OBSERVATIO II.

Vir quinquaginta annorum, conſiliarius intimus Hannoveranus, temperamento præditus ſanguineo, animoque mobiliori, lautæ & vinoſæ diætæ adſuetus, nunquam venæ ſectionem paſſus, incidit poſt uſum aquarum Schwalbacenſium, quas neglecta accuratiori diæta biberat, in gravem diarrhœam, cum tetro oris fœtore & truculentis inteſtinorum doloribus ſtipatam. Peſſimis hiſce ſymptomatibus ſedatis in ſcenam prodibant dolores cardialgici, qui per totum dorſi tractum uſque ad ſcapulam protenſi per periodos multam figebant crucem; appetitu tamen ſomnoque integris permanentibus. Accedebant dein ictericæ paſſionis indicia, quæ flavo cutis colore, urina craſſa & obſcure bruna, linteamina croceo colore tingente, nec non fæcibus albis, abunde ſe manifeſtabant. Tentarunt equidem medici ad tollenda hæc mala plurima remediorum genera, ſed irrito plane effectu: nihil enim profecerunt decocta aperientia, nihil purgantia, nihil martialia & amaricantia, tantopere alias commendata. Tandem ego conſultus ſuaſi uſum acidularum Pyrmontenſium, quæ ad menſuram & ultra quotidie potæ, interpoſito ſtomachicorum amaricantium & pilularum polychreſtarum uſu, & cauſſam & morbum cum ſymptomatibus ſuſtulerunt feliciſſime. Hoc tamen notabile videtur circa hunc ægrum, quod ſub potu harum aquarum ſalubrium urina, quæ alias tenuis & limpida mingi ſolet, croceo imbuta colore ſeceſſerit, neque prius evanuerit, quam affectu & flaveſcente cutis colore penitus ſublatis. *Icterus ex obſtructione hepatis.*

Epicri-

Epicriſis.

1) Facile, credo, medicinæ peritus perſpiciet, huncce affectum firmam habuiſſe ſedem in hepatis ejuſque ductuum obſtructione & ſic ex liberiori bilis per hoſce ductus ad duodenum tranſitu intercepto fuiſſe prognatum. Dolor acutus cum magna anxietate cardialgica, nec non gravativa lateris preſſio vix aliunde ſuam duxerunt originem, quam à bile, quæ ex ſtagnatione in ductibus & veſicula fellea acrior reddita per tenues, præſertim veſiculæ tunicas tranſſudavit ipſaſque ventriculi & inteſtinorum membranas valde ſenſibiles arrodendo, ad ſpaſticas concitavit ſtricturas. Tranſſudare autem bilem ex cyſtide fellea poſſe, teſtatur anatome, qua non ſemel, ſed aliquoties bilem inſtar guttularum dextræ ventriculi parti, vel colo inhærentem, haſque partes penetranti flavo colore tinctas annotaſſe memini.

2) cauſſa quoque hujus affectus quærenda erit in nimia ductuum biliariorum, maxime cholidochi, à bile copioſius inibi ſtagnante diſtenſione; etenim quum nervoſis hiſce partibus propter ramum intercoſtalem & vagum magna cum orificii ventriculi, diaphragmate & ipſo œſophago intercedit conſpiratio, non mirum eſt, ſi altera harum partium præter naturam affecta & omnes conſentientes reliquæ ſimili malo affligantur. Oris fœtor acceſſiſſe videtur, quod forte ob bilis balſamicæ defectum putrilago reliquiis chymi fuit inducta. Sæpe etiam impurior & excrementitia in narium & faucium periſtromate hærens lympha tetrum ejuſmodi odorem exhalat, uti quidem videmus in cachexia & ſcorbuto affectis.

3) donec hic caſus quam optime, non dari potentius, nec efficacius ad inveteratas obſtructiones, in quibuſcunque partibus debellandas præſidium, ipſo aquarum ſalubrium uſu, quæ & copia aquæ, & activo minerali principio inſtructæ occluſos tubulos aperiunt, atque hinc omnibus aliis pervulgatis & è re pharmaceutica deſumtis remediis præferendæ ſunt longiſſime. Sed neceſſe eſt, ut conveniens accedat vitæ regimen, quo neglecto, contrarius ſæpe effectus ſequitur, quod exemplo fontium Schwalbacenſium ſatis evictum arbitror.

Observatio III.

Icterus in gravida à plethora. Generoſiſſima Conſiliarii aulici uxor, juvencula, formoſæ admodum faciei, teneræque & ſanguineæ complexionis, utero primum gravis, incidit octavo geſtationis menſe in icterum, qui, excluſo dein fœtu, per totum puerperii tempus duravit. Non multo poſt denuo concepit utero, & licet venam bis ſecandam præbuerit, aliquot tamen ante partum diebus eandem labem incurrit, qua nihil obſtante iterum ſecundo partu incolumem peperit filium. At vero, quum nunc pertinacius, quam quidem antea hoc malum inhæreret, maritus à me petiit, ut ipſi ſuccurrerem conſilio, ne rurſus gravida tam moleſto affectu tentaretur. Ego tum in vitæ victuſque rationem inquirens deprehendi, generoſiſſimam hanc fœminam vitæ ſine labore deſidi, diætæ vinoſæ & ſomno nimis indulgere, ejuſque loci cereviſiam bibere valde nutrientem, ac plerumque alvum habere obſtructam. Unde cauſſam mali in nimia ſanguinis redundantia repoſitam arbitratus ſuaſor fui, ut loco potus ordinarii aquam potaret vino dilutam, atque uterum geſtans tam circa tertium vel quartum menſem, quam circa ſeptimum & nonum ſanguinem è vena ſecta detrahendum curet; alvum vero, ſi impigra & obſtructa eſſet, paſſulis rhabarbarinis reſeraret. Quibus probe obſervatis peperit adhuc diverſis temporibus tres liberos ab icteri acceſſione libera.

Epicriſis.

Ictericam hanc paſſionem à ſola plethora, quæ ſub tali vivendi genere in gravidis valde increſcit, productam fuiſſe, nihil eſt dubii. Nullum enim viſcus à nimia ſanguinis copia plus labis contrahit, præter hepar, in quo uti ſecundum naturam paullo difficilior & lentior eſt ſanguinis circulatio; ita hæc ſub plethorico ſtatu magis impeditur: & quum tali ratione ſanguis à ſordibus birioſis minus rite depuretur, ſed propter coagulatam bilem reliqua ad ſanguinis maſſam deferatur, icterus generatur facillime. Interim diſcimus, venæ ſectionem præſentiſſimum & optimum adverſus icterum à plethora eſſe remedium, quam in noſtro caſu eo magis utilem proſpexi, quod meminerim, ægrotantis matrem, inſigniter plethoricam, ante decennium graviditatis tempore quartana correptam, iterata venæ ſectione, fruſtra datis aliis medicamentis, feliciter fuiſſe ſanatam.

Observatio IV.

Icterus metaſtaſi ſeri imp ri ad h par prognatus. Fœmina ſexaginta annorum, habitus corporis phlegmatici, per integrum fere annum rheumaticos dolores in humero dextro experta fuit, qui quum duobus abhinc menſibus, relicta priori ſede, dextrum ſub coſtis ſpuriis occupabant hypochondrium, ſequebatur in his locis vehemens preſſorius & conſtrictivus dolor, per ſex hebdomades tanta vehementia infeſtans, ut ægra inde nec ſternutare, nec bene reſpirare poſſet. Urina ſimul ſecedebat craſſa, turbida & ſaturaro bruno colore tincta; facies apparebat livida & ſubviridis. Non multo poſt vehemens ille dolor ſimul & ſemel exſpirabat, è contrario autem ægra interne in affecto latere percipiebat ſenſum exploſionis, à quo os ingenti ſuffundebatur amarore, ut fauces bile infectas omneſque, quos adſumebat cibos amaro ſapore exiſtimaret imbutas. Sumto itaque ex conſilio medici emetico, tribus vomitionibus bilem rejiciebat copioſiſſimam, & non multo poſt feces, quæ prius albidæ erant, colore flavo rurſus per alvum ſecedebant. Interim ſemper adhuc conqueritur ægra de oris amaritie & ſiccitate, de appetitus proſtratione & quod urina, quæ colorem brunum jam amiſit, mingatur adhuc turbida. Nullum aſſumit liquorem præter vinum, quod ipſi ſolum amaro ſapore vacare videtur, totum autem corpus marcore indies magis magiſque conficitur, pulſus fertur debilis & frequens, & faciei color pallidus permanet atque flavus.

Epicriſis cum reſponſo.

Recte omnino hic affectus, qui nunc in maraſmum lentamque febrem inclinat, originem ſumſiſſe ſtatuitur ab humoribus, ex humero dextro per metaſtaſin ad dextrum hypochondrii latus ipſumque hepatis viſcus delatis. Neque dubitandum, quin humores viſcidi, craſſi ad has

par-

partes delapſi obſtructiones ductuum hepaticorum effecerint; quibus forte apertis non modo ſonus quidam, *wie ein Knall in Leibe*, obortus, verum etiam, ob copioſam bilis in ventriculum & duodenum effuſionem, vomitiones cum continua oris amaritie concitatæ fuerunt. Ipſa enim bilis tam firmiter palati, œſophagi & linguæ adhæret tunicis, ut facta commotione, particulæ ejus acriores nervorum papillulis inſinuatæ amarum ejusmodi ſaporem facile inducant. Quum vero acidi liquores, ut vinum, egregia ſulphureas, bilioſas & acres partes infringendi vi polleant, non mirum eſt, ſi noſtra ægrota maxime iiſdem delectetur. In curatione eo potiſſimum reſpiciendum exiſtimavimus, ut nimia bilis acrimonia temperetur alvique beneficium conſervetur. Quo fine commendavimus primo temperatius decoctum, quod cum vini & ſpiritus nitri dulcis portione remixtum pro potu ordinario adhiberi debuit. Dein præſcripſimus pulverem, qui rhabarbarum, lapides cancrorum & nitrum continebat. Hæc tria enim ad bilis acrimoniam, in ſinu ventriculi & duodeni hærentem temperandam leniterque & ſine moleſtia evacuandam præſentiſſimæ ſunt efficaciæ. Diſcimus præterea ex hac morbi hiſtoria, quod etiam per metaſtaſin humor in corporis aliqua parte ſtagnans ad alia loca, maximeque viſcera dimoveri, ipſiſque inſignem poſſit noxam affricare. Hinc non ignota nobis ſunt exempla, ubi tumor œdematoſus medicamento quodam repellente acido, vel etiam per terrorem aut paroxyſmum febrilem ad interiora repulſus ventriculi hepatiſque regionem occupavit, ibique dolores, vomitus, anorexiam, flatulentiam, ardorem & demum veram excitavit icteritiam; quæ tamen omnia diſparuere ſymptomata, ſi tumor priſtinum locum occupavit.

Observatio IV.

Vir litteratus Conſiliarii munere fungens, annorum XXXVII. corporis macilentioris, loco vini in prandio ſpiritum vini tenuemque cereviſiam bibens, poſt prægreſſum diuturnum mœrorem, accedente ſimul vita ſedentaria, in lentam incidebat febrem, cum plenaria adpetitus proſtratione & icteritio corporis colore ſtipatam. Nihil varia hinc inde data proficiebant remedia, ut potius malum inde pertinacius fieri videretur; donec tandem lenius vomitorium, ex tartari emetici grano uno & pulveris Ipecacuanhæ granis XV. compoſitum & bis aſſumtum integram reddebat valetudinem. Aliquot annos poſt icterica hac paſſione longe affligebatur gravius; ſiquidem nunc ſalivam exſpuebat flaveſcentem, & de ſapore omnium, quæ aſſumebat, amaricante valde conquerebatur. Alvus raro, niſi clyſteribus vel ſuppoſitoriis admonita, reddebat excrementa, quæ inſtar argillæ erant compacta, & urina quoque mingebatur bruna, ſedimentum deponens craſſum atque copioſum. Circa curationem hujus mali maxime erat notabile, quod omnia, expertæ alias virtutis remedia, qualia ſunt rhabarbarina, pilulæ polychreſtæ balſamicæ, antiſpaſmodica & ſedativa, eſſentiæ & extracta amaricantia, nec non infuſa aperitiva, magnam præcordiorum anxietatem, nauſeam & vomendi conatum, imo nonnunquam ipſum vomitum concitarent. Unicum, quod ferre poterat, medicamentum erat ſal aperitivum, ex ſale Carolinarum, nitro purificato, ſolutione oculorum cancri & tartaro vitriolato conflatum, quod cum ſufficiente potu, quem aqua pura fontana cum quarta parte vini & pauxillo ſucci citri remixta præbebat, parca ſed crebriori doſi aſſumebat. Inſuper quoque externe cataplaſma ex herba abſinthii, ſcordii, floribus chamomillæ, & ſemine cymini in vino coctis regioni hepatis applicare, idque refrigeratum crebrius iterare juſſi. Et ſic binis menſibus elapſis, ſponte ſoluta alvo ingens excrementorum ſiccorum, cretacei coloris, per quatuor dies ſecedebat cumulus; unde ſenſim paullatimque feces albæ reddebantur flavæ, color cutis naturalis cum appetitu redibat & æger, quæ Dei gratia erat, priſtinam recuperabat ſanitatem.

Epicriſis.

Docet inprimis hic caſus, quantum ægrotantium naturæ quoad uſum & operationem medicamentorum differre inter ſe ſoleant, ita prorſus, ut quæ aliis inſigniter conferunt, aliis mirum ſæpe noceant: quod quidem in morbis chronicis, ubi ventriculus eſt ſenſibilis magnaque vitioſorum humorum colluvie ſcatet, frequentius experiri mihi licuit. Cura in hoc ægrotante, quæ ſalibus & ſufficienti congrui potus uſu fuit peracta, omnino optimum tulit levamen, quod vicariam quaſi opem aquarum mineralium præſtitit. Externa vero cataplaſmata & fotus in pertinacibus ejuſmodi morbis ſanandis nunquam non obſervavi proficua & ſæpe cum præſentanea mali remiſſione uſurpata; ſiquidem non modo urina inde dilutior facta, ſed & fæces alvinæ in flavas mutatæ plenariam convaleſcentiæ ſpem pollicebantur, quum contra iiſdem ſepoſitis morbus mox priſtinam induebat indolem. Scybala demum dura & cretaceæ conſiſtentiæ fuiſſe dejecta, meo quidem judicio, ab acido lymphæ gaſtricæ & ſucci pancreatici, ſub bilis defectu valde exſuperante, quo adſumta ex parte fuerunt coagulata, recte venit deducendum.

Observatio V.

Icterus paroxyſmum febrilem excipiens.

Fœmina XL. annos nata, ſucci ſanguiniſque plena gravi per aliquod tempus mœrore ob filii unici obitum affecta, in enormem incidit uteri hæmorrhagiam, qua ſedata corripiebatur paroxyſmo febrili, cum frigore artuumque rigore & vehementi vomitione ſtipato. Jungebatur ſimul altero die icterus, unde mox color cutis commutabatur in flavum; urinæ ſecedebant turbidæ & opacæ, ſtercora alba. Remittebat equidem per intervalla hoc malum; quoties tamen vel ob prægreſſam animi commotionem, vel ob intempeſtivum acidorum & lacticiniorum uſum novi accedebant inſultus febriles, protinus icterus cum omnibus revertebatur ſymptomatibus; donec tandem poſt multas iterationes ſponte terminatus per anni ſpatium ſilebat. Tum vero inopinato eadem ludebatur fabula: ſiquidem præcedente febre cum vomitu & pungitivo in regione dorſali dolore auriginoſus color in conſpectum denuo prodibat, qui intra biduum quidem evaneſcebat, ſed, quod notabile erat, ſingulis hebdomadibus circa diem ſolis, ſtatum veluti tempus ſervando, recedens per integrum fere annum inhærebat pertinaciſſime. Hinc ego conſultus thermas Carolinas, ſubjuncto ſubinde & interpoſito elixirii balſamici & pilularum balſamicarum uſu, ſub convenienti regimine bis in anno potandas ſuaſi, tam exoptato cum ſucceſſu, ut ægra inde feliciter reſtituta nunc à tetro malo libera degat.

Epicriſis.

Illud maxime omnium in præfato caſu debet animadverti, quod ſtatis temporibus per annuum prope ſpatium, febrili horrore præcedente, icterus productus & paucorum intervallo dierum terminatus fuerit. Cujus quidem peculiaris effectus non adeo facili videtur ratio. Nos tamen in genere geneſin hujus mali ita concipiendam arbitramur. Primo quidem omnium ſpaſtica ductuum biliariorum ſtrictura, quæ naturale bilis ad duodenum iter impedit, vel prorſus ſufflaminat, recte debet accuſari; quæ ſi diutius durat ſæpiusque recurrit, effici omnino ſolet, ut viſcidiores atque terreſtres bilis partes ob moram invicem coëuntes primum in molliores, dein in duriores vaſa bilifera obſidentes abeant concretiones, quas transfluens in hepate rurſus ſecreta bilis continua partium viſcoſarum adpoſitione temporis ſucceſſu adauget. Et quum hac ratione ipſa quoque bilis acrior evadit, non mirum eſt, ſi à ſufficienti ejuſdem in duodeno ſtato tempore collecta copia nova ſpaſmis ſuggeritur materia; qui tanto facilius celeriusque, inverſo canalium bilioſorum motu, bilem in vaſa lymphatica effundunt, quanto major a ſubſiſtente intus tenaci materia vaſorum adeſt anguſtatio. Ex qua propoſita theoria liquido patere arbitror, ad talem ſpaſmodicum crebriuſque recurrentem icterum curandum, nonniſi præſentiſſimæ efficaciæ remedia, quæ altius penetrando, humores craſſos reſolvunt, vaſorum minimorum obſtructiones abſtergendo expediunt, atque totum ſanguinis per hepar circuitum reſtituunt, in uſum eſſe vocanda. Ex omnibus vero vix ullum datur certius, & præſtantius, quam thermæ Carolinæ, quæ ſub convenienti diæta & interpoſito utilium medicamentorum uſu potatæ ob ſal, quod vehunt, abſterſivum ad infarctus referendos impuraſque ſordes per alvum & urinam eliminandas longe ſunt aptiſſimæ. Unde ſimul in propatulo eſſe judico, cur, memorante Celso *Lib. III. cap.*30. Asclepiades aquam ſalſam purgationis cauſſa in ictero curando per biduum bibere juſſerit, atque vinum græcum ſalſum ad ventris ſolutionem conſervandam commendaverit.

Observatio VI.

Icterus flavus in nigrum transmutatus lethalis.

Vir quidam quadragenarius, ob inordinatum vitæ genus multoſque in Baccho & Venere exceſſus jam longo abhinc tempore doloribus arthriticis & cardialgicis obnoxius incidit ab iracunda animi commotione in icterum, peſſimis ſtipatum ſymptomatibus. Infeſtabant quippe per intervalla atrociſſima circa dextrum ventriculi orificium atque pylorum tormina; jungebatur ſudor frigidus, inappetentia, ſummaque inquietudo, ſine celeriori tamen arteriarum pulſatione. Hinc in conſilium accerſebantur plures iique ſatis periti Medici; neque vero prohibere poterant, quo minus hæc mala per ſatis longum tempus crebris recciderent acceſſionibus. Tandem aurigo ſenſim paullatimque declinabat in icterum nigrum. Ordinabat itaque Medicus balneum per aliquot dies continuandum; quod vero quum fortaſſe adhiberetur calidius, tanta ſubinde morbus capiebat incrementa, ut æger longe truculentiora ventris tormina cum ſpaſmo veſicæ, per noctem potiſſimum infeſtante, magnaque iſchuria & continuo deſidendi ſtimulo experiri deberet. Sequebatur hinc indies major corporis extenuatio & ingens virium languor, qui demum cum extremorum refrigeratione ingraveſcens ægrum diuturniori vitæ uſura omnino privabat. Corpus ita exanimatum tradebatur mihi ſectioni, qua inſtituta nullam nec in partibus externis, neque internis reperiebam pinguedinem & admodum parcam ſanguinis in venis copiam. Inteſtina flatibus erant diſtenta bruninque coloris; veſica urinaria naturali longe conſpiciebatur craſſior & punctis nigricantibus referta. Hepar exploratum ad tactum inveniebatur, durum & colore ex flavo virideſcente imbutum; veſicula autem fellea nigra, humore viſcido inſtar picis nigræ repleta, ductus cyſticus prorſus anguſtatus. Denique duodenum cum dextro ventriculi orificio & inteſtino colo obſcure flavo colore tincta & exteriore parte corroſa videbantur.

Epicriſis.

1) Icterum flavum, niſi provida excipiatur medicatione, in corporibus cacochymicis, ubi eximia ſuccorum eſt depravatio, perfacile in atrophiam icterumque nigrum tranſmigrare, utplurimum lethalem, compluribus proh dolor! exemplis evictum habeo. Progreſſu enim temporis, niſi bonus & laudabilis, ſed crudus potius & acidus ad ſanguinem transfertur ſuccus chyloſus, ex bile flava fit nigra & corroſiva, à qua non modo coloris flavi in lividum mutatio, verum etiam acutiſſimi ventris dolores cum ſpaſmo veſicæ admodum dolorifico juncti debent derivari. Nihil autem profecto ad exacerbandam ejuſmodi humorum acrimoniam eſt potentius, præter validius calidum, vel oretenus adſumtum vel exterius adplicatum. Hinc ego à balneis fervidius juſto adhibitis in icteritia nigra, præter effrenem ac lethalem gingivarum hæmorrhagiam, cujus ſupra mentionem fecimus, enormem quoque diarrhœam & in fœmina mictionem cruentam vidi productam.

2) Cyſtis fellea humore tenaci farta clare ſubindicat, quanta particularum in ſanguine ſulphurearum atque bilioſarum à naturali craſi fuerit deflexio, quam Veteres, licet obſervationibus minus ſuffulti non inepte atram, & multorum rebellium morborum cauſſam, dicere conſueverunt. Nec dubitare licet, quin à bilis, in fellea cyſtide firmiter incluſæ, acriori & ſubtiliori parte, per poros tranſſudante & vicinas partes arrodente truculenta iſta circa ſcrobiculum cordis pathemata ſpeciatim fuerint concitata. De quo conferri poſſunt Stalpartus *van der* Wiel *Cent. I. obſ.* 47. Tulpius *obſ. lib. II. cap.* 27. & M. N.C. *dec. I. ann. III. obſ.* 100.

Observatio VII.

Iſte chro... ſæpe... diu...

Per litteras ante annum opem meam requiſivit vir quidam Sereniſſimo Principi à conſiliis, cujus uxor aurigine ſæpius recurrente diu afflicta nullis hactenus remediis ad priſtinam reduci ſanitatem potuit. Ipſa autem XLII. annos nata, ſtaturæ mediocris corporiſque multo ſanguine turgidi, vitæ ſedentariæ & victui craſſiori dedita illibatam ſemper præ ſe tulit valetudinem. Verum, elapſo abhinc decennio, quum ſub ipſo menſium fluxu prægelida hyeme aliquot milliarium iter conficiens corpus nimium refrigeraſſet, menſtrua per uterum purgatio, quæ à primo eruptionis tempore ſemper recte ſe habuit, mirum quantum cœpit immutari, atque

mox

mox parcior, mox copioſior, mox per plures, mox per pauciores ſeceſſit dies, nullumque ſervando ordinem modo anticipavit, modo poſtpoſuit. Quare varia ſuborta fuerunt pathemata, quibus ante biennium acceſſit ipſa icterica paſſio, quæ convenienti quidem remediorum ope remiſit, ſed poſt anni dimidium denuo invaſit, & abhinc ſingulis fere menſibus circa conſuetum menſtruum tempus inopinato rediit, abſque ullis ſui adventus indiciis. Noviſſimam vero acceſſionem hæc præceſſerunt ſigna: ſenſit ægra vehementes in dorſo & inter ſcapulas dolores cum præcordiorum anxietate & alvi obſtructione, in quam etiam extra paroxyſmum valde erat proclivis. Exceperunt vomitus, & tum flavus in univerſo corpore prodiit color. Ego igitur ut ſatisfacerem mariti precibus, ad hocce malum præcavendum hac uſus ſum medendi methodo. Primo omnium, ratione diætæ commendavi ſufficientem corporis exercitationem & ut ægra, à cibis fumo induratis atque ſalitis abſtinendo, juſcula cum radice graminis, cichorei, aſparagi &c. cocta; pro potu vero ordinario decoctum radicis chinæ & ſarſaparillæ ſedulo adſumeret. Dein ex medicamentis ad alvum apertam ſervandam ſuaſi paſſulas rhabarbarinas, interpoſito ſalis noſtri aperitivi ad drachmam unam uſu, alternis diebus capiendas. Tum inter epulas elixir noſtrum viſcerale balſamicum & circa tempus, quo paroxyſmus invadere conſuevit, elixir quoddam antiſpaſmodicum, quod liquorem anodynum mineralem, eſſentiam croci, caſtorei & ſuccini habebat, ter in die capiendum obtuli. Denique, ubi dolores urgerent cum ſpaſmis & flatibus, clyſma emolliens & carminativum ano injiciendum & circa inſtantem menſium periodum pilulas noſtras balſamicas alternis diebus ſumendas curavi. Quibus, benedicente Numine, effectum eſt, ut malum primo rarius accederet, & poſtea à cura vernali cum fonte Selterano recte inſtituta penitus ceſſaret.

Epicriſis.

Varia ſunt, quæ ex hoc caſu annotari merentur momenta, quorum potiſſima recenſebimus:

1) Egregie docemur, fœminas ſub menſtrua purgatione, à frigoris vehementia cohibita perfacile, niſi mox accommodata ſuccurratur medicina, in ſtatum valetudinarium conjici poſſe; ex quo difficulter admodum emergunt.

2) Intelligimus, ab irregulari menſium ſucceſſu, concurrente ſimul ex diætæ vitio plethora, generari ſpaſmos, qui naturalem bilis ad inteſtina curſum ſufflaminando, icterum ſæpenumero producunt; & quum circa menſium tempus in ejuſmodi ſubjectis ſemper ſolent eſſe vehementiores, non mirandum arbitror, cur tum temporis novæ mali factæ fuerint acceſſiones.

3) Confirmamur, morbos ejuſmodi chronicos remediorum tam diæteticorum quam pharmaceuticorum uſu omnino vinci poſſe & ſuperari, ſed ut convenienti doſi, tempore & ordine adhibeantur neceſſe eſt.

OBSERVATIO VIII.

Icterus febri biliosæ junctus. Puer XII. annorum, à largiori uvarum acidarum eſu, febre corripiebatur biliosa, cui adjungebatur icterus, cum tumore circa hepatis regionem ſubduro & ingenti præcordiorum anxietate ac inquietudine ſtipatus. Urina ſimul reddebatur atramento ſimilis, & feces alvinæ per integros tres dies ſecedebant nigreſcentes. Hinc ego vocatus dedi pulveres abſorbentes leniterque nitroſos, cum rhabarbaro mixtos, quos parva ſed iterata doſi offerre juſſi. Pro potu commendavi lac ebutyratum; & exterius dextro hypochondrii lateri apponendum ſuaſi cataplaſma ſupra deſcriptum; quorum remediorum uſu egregie demum convaluit.

Epicriſis.

Quæ recenſuimus mala jure meritoque à perverſa uvarum comeſtione ſunt deducenda. Nihil enim infantibus majores creare moleſtias poteſt, quam fructus immaturi & acidi, in copia adſumti, eo quod non modo alvum adſtrictiorem bilemque corroſivam reddunt, verum etiam chylum & lympham coagulando, viſceribus ſanguineis obſtructiones inferunt, quæ ſi in hepate contingunt, prona ad icterum via patet. Et hinc eſt, quod etiam ob pomorum acidorum uſum icterum obſervaverit RHODIUS *Cent. III obſ.* 19.

2) Ego quoque non raro icterum à vermibus vidi ſubnatum, concurrente ſimul febre vaga. Tum vero infuſum rhabarbari cum paſſulis, interpoſito pulvere ſalino, ex tartaro vitriolato, nitro & cornu cervi uſto egregiam commodat operam. Quod ſi vero

3) icterus, ſicut in noſtro caſu, febri jungitur & pulſuum adeſt celeritas cum ſiti oriſque ardore, lac ebutyratum, præſertim menſe Maii, præſentiſſimæ eſt efficaciæ, quod jam olim *Simon* PAULI *in botan. quadripart. pag.* 30. in tali caſu ſummopere commendavit.

Plura de ictero exempla reperire licet *in Reſponſ. ac Conſult. medicin. Sect. III. Caſu XVII. XIX. LVII. & CXIX.* Speciatim vero de doloribus & ſpaſmis à calculo felleo ortis vid. *Med. Syſtem. Tom. IV. P. II. Sect. II. Cap. III.*

CAPUT XIII.

De cachexia & chloroſi.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

DE *cachexia*, acturi in limine ſtatim hujus diſquiſitionis monendum eſſe ducimus, quod ſub hac voce *pravum & ſubtumidum corporis habitum, cum fœdo cutis colore junctum* intelligamus; *qui à vitioſi ſeri abundantia viſcerumque tono dejecto oriundus ſingulas corporis functiones perturbat & labefactat inſigniter.* *Cachexiæ definitio.*

§. II.

Veræ & eſſentiales morbi cachectici notæ hæ ſunt potiſſimæ: color cutis pallidus cum virore albicans & flaveſcens; corpus paullo plenius & tumidius, tactu frigidum & molle adparens, neque minus infirmum & grave cum vacillatione crurum & anhelitu, præſertim ſub adſcenſu ſcalarum difficili, pedum intumeſcentia ac inflatio, mentis torpor, animus deſes, ſomnus gravis, palpebrarum intumeſcentia, pulſus tardus & mollis, urina alba & turbida. *Signa eſſentialia.*

§. III.

Hiſtoria morbi à Cæl. Aureliano tradita.

Equidem cachexiæ nomen HIPPOCRATI ignotum fuiſſe videtur; ejuſdem tamen non adeo obſcura mentio & expoſitio ſub morbis lienis *lib. de intern. affection.* §. 34. & 35. legitur. Omnium optime vero à CÆLIO AURELIANO & ARETÆO ſpecialibus & propriis ſignis hæc morbi ſpecies, cum ſubjunctis cauſſis, delineatur. Quare pretium erit operæ, quæ de iis prodiderunt, huc adponere. Primo CÆLIUS AURELIANUS *lib. III. Cap. 6.* hæc profert: *cachexia, ſive malus corporis habitus naſcitur intemperantia ægrotantis, vel curatione mala medicantis, aut poſt ægritudinem tardæ reſumptionis cauſſa, item ex purgantibus ſæpiſſime potatis, vel ex ſaxea duritie jecoris, aut lienis; vel ex fluxu hæmorrhoidis longiſſimi temporis, item ex febribus longo tempore corpore affecto, aut materiæ purulentæ collectionibus, aut vomitu poſt veſpertinos cibos, & his ſimilibus. Eſt autem ipſa quoque paſſio ſæpiſſime hydropiſmi antecedens cauſa aut macularum in ſuperficie corporis. Sequitur cachecticos pallor ſubalbidus, aliquando etiam plumbeus color, debilitate tardus ac piger corporis motus, cum inflatione inani, aliquibus etiam ventris fluor cum febricula in plurimis latente, quæ circa veſperam magis augetur; pulſus creber ac tenſus, cibi faſtidium & vini major adpetentia, urina fellea, & extenſio venarum.*

§. IV.

Ab Aretæo deſcripta.

Dein ARETÆUS *lib. I. cap. 16.* hunc morbum ita deſcribit: *cachecticos ſequitur corporis gravitas, pallor ſubinde repetens, venter flatibus refertus, oculi concavi, ſomni graves torporem afferentes; ſtantibus pedes intumeſcunt. In ventre ac in omni corpore caloris imbecillitas eadem eſt, ad omne opus abjectus & proſtratus animus; ſudor pruriginoſus, tarde ſpiritum ducunt, arteriarum motus languidi, debiles ac frequentes ſunt. Extrahitur morbus in multum tempus; inteſtinorum difficultas adeſt continua. Alimenti elaboratio ad coctionem pertinens debilis admodum atque invalida eſt. Labis hujus cauſſæ ſunt: hæmorrhoidum ſuppreſſio & conſuetorum vomituum retentio & ab exercitationibus quies, & ab ingentibus laboribus otium.*

§. V.

Cachexia in virginibus dicitur chloroſis.

Quem in genere cachexiam dicunt morbum, is in virginibus, quæ nondum menſes expertæ ſunt, aut ſi ipſi inordinati & parciores fluunt, chloroſis denominatur, itemque *morbus virgineus* & *febris alba*; de qua maxime agit HIPPOCRATES *libr. de virginum morbis*, nihilque aliud, quam cachexiæ ſpecies eſt, iiſdem, quibus cachexia, ſignis ſeſe prodens: facies enim eſt pallida, interdum ſubflava, labiorum inſolitus pallor, oculorum ſubſiſtentia, palpebrarum livor, ingens membrorum laſſitudo, animi torpor, pedum frigus, gravitas & ad movendum inertia, adpetitus dejectio, cum nauſea & vomitu, ſomnus turbulentus, pulſus languidior; urina citra colorem mingitur valde aquea in progreſſu turbida. Accedunt frequentiſſime, præſertim ſub ſcalarum adſcenſu, reſpirandi difficultas, cordis tremor & palpitatio, intumeſcentia & inflatio pedum. Sæpius quoque junguntur pathemata cardialgica cum intercurrentibus capitis doloribus & animi deliquiis.

§. VI.

Cauſſa proxima.

Quod cauſſam noſtri morbi ejuſque accidentium proximam attinet, hæc ipſa quidem conſiſtere videtur in nimia ſanguinis impuri & humorum viſcidorum ac minus ſpirituoſorum abundantia, ob naturalem tonum, vigorem & robur partium ſolidarum, maximeque viſcerum chylificationi, ſanguificationi & depurationi inſervientium valde labefactatum in corpore collecta. Etenim ob partium fibroſarum & vaſculoſarum atoniam lentior & tardior fit ſanguinis circuitus, & hinc ſecretionum æque ac excretionum negotium ſaluberrimum imminuitur; unde ſordes excrementitiæ, viſcidæ, bilioſæ, ſalſæ & ſeroſæ, quæ in hepatis & renum colatorio ſecerni & foras ejici debent, maxima ex parte retentæ impurum plane ac intemperatum reddunt ſanguinis ſerum & ſuccum nutritium. Temporis ſucceſſu fibræ motrices illius ſubcutanei cribri æque ſuo naturali privantur robore; quare hæ ſordes minus rite & feliciter per cutis colatorium colari poſſunt ac rejici; unde in corpore reticulari, cuticulam & cutim intercedente, à tincto ſero pallidus, ſubviridis & flaveſcens color cum aliquali corporis intumeſcentia ſuboritur, ipſaque nutritio penitus depravatur. Et quoniam ſub tam depravato ſanguinis & humorum ſtatu ſubtiliſſimum illud ac tenuiſſimum cerebri & nervorum fluidum, quod Veteribus naturæ, recentioribus ſpirituum animalium nomine veniens fibris ſolidis vigorem & vim elaſticam conciliat & functionibus quoque animalibus præeſt, non amplius à ſanguine & lympha probe temperata & pura, ſed multis aquoſis, viſcidis & vappidis contaminata ſordibus nutritur ac ſuſtentatur; conſequens omnino eſt, ut illud ipſum inſignem contrahat labem ejuſque vis ac energia tam in animalium quam vitalium actionum negotio mirum quantum labaſcat & imminuatur. Unde non mirum videri debet, ſi ingens corporis gravitas & languor, adpetitus proſtratio, ad ſomnum & ſoporem proclivitas, animi triſtitia ſenſuumque torpor ſimul juncta infeſtant.

§. VII.

Cauſſæ diata, habitu corpori ſpongio...

Ad tantam vero ſanguinis & humorum dyſcraſiam & quæ abhinc proxime emergit, cachexiam maxime omnium viam pandit habitus corporis à natura valde laxus & ſpongioſus, qui in fibrarum motricium mollitie, vaſorum exilitate & copia tendinumque tenuitate conſiſtit. Quare etiam ſequiorem ſexum præ virili, omneſque eos, qui ſanguineæ & phlegmaticæ ſunt complexionis, præ aliis noſtro morbo valde obſervamus obnoxios. Nam ejuſmodi corporis ſtatus & habitus ad ſanguinem & ſerum in majori copia generandum admodum eſt idoneus; & quia ſanguis in hiſce ſubjectis circulatur tardius, evadit ſpiſſior, lentior & ad exiguos excretoriorum, maximeque hepatis canaliculos obſtruendos magis aptus.

§. VIII.

Vita ſedentaria, intemperantia in victu.

Otioſum quoque vitæ genus & plenaria à laboribus conſuetiſque exercitationibus quies & remiſſio, non modo experientia, ſed etiam ARETÆO *loc. cit.* teſte, recte cauſſis adnumeratur procatarcticis, eo quod ad humorum copiam, impuritatem, tardiorem circulum, ſtagnationem viſcerumque tam ſanguificationi quam depurationi dicatorum obſtructiones permultum confert. Quæ quidem mala eo magis incidunt, ſi

major ciborum, præſertim inflantium, viſcidorum, bellariorum, acidorum & qui difficilius diſſolvuntur, eſt adpetentia, quam natura debilis & viribus exhauſta ferre, digerere & in utilem probeque temperatum ſuccum chyloſum poteſt convertere; unde ingens cruditatum acidarum æque ac viſcidarum eſt proventus, quæ dein primum impuritatis in maſſa humorum fundamentum exiſtunt. Valet enim omnino commune illud proverbium: vitium primæ concoctionis, quæ fit in primis viis, non facile corrigitur in ſecunda, quæ in viſceribus ſanguificationi & depurationi inſervientibus peragitur, multo minus in tertia, quæ actu nutritionis abſolvitur.

§. IX.

Potus quoque, circa quem varii committuntur errores, varie ad noſtrum affectum tam in ſexu ſequiori quam nobiliori diſponit. Fœminæ enim utplurimum parum adſumunt potulentorū, ita ut ſæpius vix ſemel intra unius diei dimenſum bibant: per quotidianas autem, quæ in corpore fiunt; excretiones multum à maſſa ſanguinis & humorum decedit fluidi; quod niſi reſtituitur, neceſſario humores evadunt ſpiſſiores & ad liberiorem per minima vaſcula circuitum minus apti; ad infarctus contra & oppilationes, quæ noſtri mali cauſſa exiſtunt, magis idonei. Noſtro jam tempore largior potus Coffee nimis concentrati uſus in ſexu ſequiori præcipua exiſtit cauſſa chloroſeos, præſertim quando fœminæ, vitæ nimis otioſæ deditæ, & quæ adſtrictioris ſunt alvi, ipſum cum multo ſaccharo quotidie bibunt. Tali enim ratione ſpiſſior jam exiſtens ſanguis multis ſulphureis, aduſtis & oleoſis imbuitur particulis; quarum niſi ſufficiens cum ipſa bile per hepatis ductus excretorios fit ſeparatio, & qualitas & color lymphæ immutetur neceſſe eſt. Neque ex alio fonte derivanda videtur ratio, quod purpuræ ſcorbuticæ hac hominum ætate ſint familiariſſimæ. In ſexu vero nobiliori peccatur quam maxime nimia potus ſpirituoſi, vinoſi & conſiſtentioris cereviſiæ abundantia, utpote quæ non ſatis liquido & tenues humores reddunt vitales, ſed potius, eorum coagulum inducendo, ad noſtrum morbum permultum conferunt momenti.

§. X.

Aëris intemperies. Neque minorem in noſtro malo ingenerando obtinet potentiam prava aeris, maximeque frigida & humida intemperies, dum externam corporis ſuperficiem aut conſtringendo aut relaxando ſalutare tranſpirationis negotium prohibet, adeoque ad humorum impuritatem coacervandam plurimum valet. Hinc etiam obſervamus, ſub atmoſphæra nebuloſa & turbida diutius perſiſtente & ventis ſimul ex occidente flantibus, itemque tempore vernali & autumnali, aut ſi quis in locis valde humidis, paludoſis humilioribuſque conclavibus commoretur, vel dormiat, frequentem morbi cachectici eſſe proventum.

§. XI.

Animi pathemata. Aditum quoque ad noſtri affectus geneſin animi faciunt pathemata, quorum ea eſt vis atque potentia, ut proxime in partes nervoſas, maxime omnium vero in ventriculum & univerſum inteſtinorum canalem mere nervoſum & membranaceum agendo, motum harum partium periſtalticum functionemque naturalem valde imminuant & labefactent. Nocent vero quam maxime & ad invehendam cachexiam & chloroſin admodum diſponunt gravis terror, diuturnus mœror & ſuppreſſa iracundia, eo quod excretiones ſanguinis criticas per menſes ac hæmorrhoides vel nimis augent, vel retardant & cohibent.

§. XII.

Sanguinis excretiones imminutæ. Enim vero, & certa ac frequens obſervatio, & probatiſſimorum Medicorum auctoritas confirmat, quod nimis imminutæ alias ſalutares & criticæ ſanguinis ſuperflui per uterum & anum expurgationes non modo cachexiæ & in fœminis chloroſeos, verum etiam aliarum graviſſimarum & pene incurabilium paſſionum præcipuæ cauſſæ exiſtant. Nam quandocunque ſanguis conſuetum exitum per ordinarias has vias, vel ob ſpaſmos, vel ob nimium craſſorum humorum infarctum non habet, ſtagnat, vitiatur, corrumpitur & ad vaſa regurgitat majora & viſcera; quorum tonum, ac functionem vitiando varia & gravia pathemata in remotis etiam partibus ſæpius excitat. Morbus ille, virgineus, qui indigitatur & circa pubertatis tempus virgines viro jam maturas frequenter infeſtat, unice ab impedita hac expurgatione ſua mutuatur incunabula. Id quod perpulchre explicat JOANNES LANGIUS *in Epiſt. medicin. lib. I. ep.* 21. his verbis: *id temporis natura duce ſanguis menſtruus ad matricis loculos & venas ab hepate defluit: qui quum ob illarum anguſta oſcula, quæ nondum patuerunt, viſcoſis quoque & crudis humoribus obſtructa & denique ob ſanguinis craſſitiem erumpere non poſſit: tum rurſus per venæ cavæ majoriſque arteriæ propagines ad cor, hepar, diaphragma & præcordiorum venas regurgitat: capiti quoque bona pars impertitur & circa viſcera accidentia gravia parit, dyſpnœam, tremulum cordis palmum, hypochondriorum inflationem, ſtomachi faſtidium, cardialgiam.* Sed eadem mala non tantum virgines & juvenculas, ſed & conjugatas, quin imo ſeniores eo corripiunt tempore, quo fluxus menſium ſecundum naturæ ordinem ſolet ceſſare, vel ubi ille ex quacunque alia cauſſa fuerit ſufflaminatus. Nec diſſimili ratione in ſexu nobiliori conſuetus hæmorrhoidalis fluxus ſuppreſſus, qui robur ac tonum partium dejiciendo, vaſa pravorum ſuccorum copia implet, ad affectum cachecticum concurrit.

§. XIII.

Sanguinis excretiones nimiæ. Verum enim vero, nihil quoque frequentius evenit, quam ut poſt enormes & fere incompeſcibiles, ſive per uterum ſive per venas ſedis hæmorrhagias, nec non per graves vulnerationes, chronici & rigidi ſic dicti valdeque pertinaces morbi, quales ſunt cachexia, leucophlegmatia, anaſarca, œdemata pedum, vel etiam atrophia, cum ſummo virium languore, enaſcantur. Sicut enim omnes partium functiones, ubi ſecundum naturæ ordinem fieri debent, à convenienti ſanguinis probe temperati copia ejuſque libero per omnes canales progreſſu & circulo ſuſtentantur, & inde robur ac vigorem ſuum accipiunt: ita neceſſe eſt, ut, exhauſto pæne vitali ejuſmodi fluido, ingens partium & viſcerum fiat imbecillitas, & ingens functionum præſtandarum læſio ac imminutio. Maxime omnium vero ventriculus cum adnexo inteſtinorum canali ſuos patitur manes, quippe cujus atonia & imbecillitas imminutam quoque concoctionem & ob corrupta alimenta multas parit cruditates, quæ in venas & habitum corporis tranſeuntes, non modo vitioſam efficiunt nutritionem, ſed & ipſa viſcera ſanguificationi humorumque

rumque depurationi dicata, ut ſunt hepar, lien, renes, &c. inſigniter lædunt, & quo minus munere ſuo rite fungi poſſint, prohibent. Accedit & illud, quod, deficiente juſta ſanguinis & humorum copia, minima & capillaria vaſa, maximeque ea quæ tum ſecretioni utilium, tum excretioni inutilium ſuccorum inſerviunt, non aperta maneant, concidant & anguſtentur, adeoque longe magis ſuo defraudentur munere; unde ingens impuritatum origo.

§. XIV.

Morbi prægreſſi & perverſæ curationes. Nec aliam ſubeſſe puto rationem, quam nimiam boni & laudabilis ſanguinis jacturam, quod ii potiſſimum, qui à longis morbis, maximeque à febribus & dyſenteria nondum plenius convaluerunt, ſed adhuc imbecilles plus ciborum ingerunt, quam languida ventriculi actio digerere poteſt & in bonum ſuccum transmutare, cachexiæ admodum ſint expoſiti. Quod mali, experientia teſte & antiquiſſimis Medicorum conſentientibus, & illis frequentius evenit, qui per pravas & imprudentes morborum curationes, quales cum fortioribus purgantibus, vel etiam adſtringentibus ad nimias hæmorrhagias, & paroxyſmos febrium ſupprimendos inſtituere ſolent, nimis ſunt debilitati. Etenim, peſſimæ omnino indolis iſta ſunt medicamina, quæ vires, in quibus omnis naturæ energia reſidet, nimium exhauriunt: qualem cenſum jure prope ſuo ſubeunt draſtica evacuantia, & quæ minimos tum inutilibus excernendis tum humoribus depurandis dicatos canales conſtringunt & obſtipant remedia, quibus imperiti Medici non modo noſtrum affectum, ſed & alios plures eoſque lethales morbos accerſunt ſæpiſſime.

§. XV.

Differentia cachexiæ ab aliis morbis. Quoniam noſtrum affectum cum aliis morbis multum intercedit affinitatis, operæ erit pretium, ut enodemus, in quantum illis accedat, & in quantum diſcrepet. Primo itaque ſciendum eſt, cachexiam à chloroſi & fluore albo quoad eſſentialem morbi indolem minus differre, ſed tantum quoad ſexum & ſubjectum, ſive ſedem cauſſæ, quæ in nobiliori ſexu in ventriculo & hepate, in ſequiori vero in his & utero ſimul quærenda eſt, aliqua ex parte diſcrepare. Neque minorem cachexia cum cacochymia alit convenientiam; ſiquidem hæc æque ac illa ingentem impurorum in vaſis ſupponit præſentiam, tantum quod magis ab intemperantia & primæ digeſtionis vitio, quam à prava reliquorum viſcerum naturalium conſtitutione enaſcatur; unde ex majori cacochymiæ gradu, qui in nutritione depravata conſiſtit, ad cachexiam demum fit tranſitus. Deinceps & illud probe obſervandum eſt, quod non omnis fœdus & pallidus faciei adſpectus pro eſſentiali cachexiæ charactere haberi debeat, utpote qui ab omni graviori morbo ſæpiſſime remanet, & vel ex collecta vitioſorum humorum in primis viis colluvie, vel ab iracundiæ affectu ſuppreſſo, vel à ſpaſmo ventriculi oritur, ſed convenientibus remediis facile cedit. Multum quoque cognationis cachexia habet cum ictero. In utroque enim affectu nutritio eſt depravata, faciei & cutis color luridus, virium languor, mentis torpor, viſcerumque & ventriculi magna atonia & læſio; nihilo tamen minus in eo ponenda erit differentia, quod in ictero à ſola bile ex biliferis ductibus, vel obſtructis, vel ſpaſmodice conſtrictis, per vaſa lymphatica ad ſanguinis maſſam regurgitante hæc mala originem ſumant, quum contra in cachexia ventriculus, lien, hepar reneſque ſimul graviter afficiantur, adeoque hæc gravior & rebellior ſit, ita prorſus, ut, niſi curetur, in icterum nigrum tranſeat. Differt quoque affectus noſter ab anaſarca & leucophlegmatia, utpote in his major partium inferiorum obſervatur inflatio atque durities & poſt impreſſionem digitorum foveæ relinquuntur; quod in cachexia, niſi jam proxime ad horum affectuum gradum acceſſerit, minus contingit. Neque dein negligenda eſt, quæ cachexiam & atrophiam intercedit differentia. Equidem in utroque morbo magna partium fluidarum peccat impuritas, viſcerum atonia & nutritionis vitium; aſt in atrophia corpus extenuatum indies magis magiſque contabeſcit, & nulla prorſus adeſt nutritio, quæ tamen in noſtro affectu vitioſa eſt & copioſior; unde corpus plerumque ampliorem habet molem. Denique etiam diſcrepat cachexia è ſcorbuto. Nam in omni quidem ſcorbuto eſt cachexia & vix reparabilis humorum dyſcraſia, ex variis doloribus, exulcerationibus cutiſque defœdationibus conſpicua, quæ vero in cachexia nondum ad tantum pervenit gradum. Quod ſi vero hæc junguntur accidentia, dici ſolet cachexia ſcorbutica.

§. XVI.

Progn. Quoad prognoſin noſtri mali id tenendum eſſe arbitror, quod cachectici pro varietate ætatis, temperamenti & vitæ generis multum omnino inter ſe diſcrepent, & pro majori vel minori humorum viſcerumque labe faciliorem vel difficiliorem recipiant ſanationem. Ita, ſi ætatem reſpicimus, ſenes præ juvenibus, eo quod ipſa ſenectus cachexiæ ſpecies eſt, noſtro affectu longe gravius afficiuntur; imo non raro exinde in atrophiam & maraſmum incidunt. Dein, quæ ſubito naſcitur cachexia, uti fere ob intemperantiam pravamque ciborum digeſtionem poſt longos morbos evenit, facilius tollitur, quam quæ ex viſcerum vitio hepatiſque vel lienis ſcirrhoſa obſtructione paullatim ſuccreſcit. Hinc etiam ubi virideſcens & in nigrum vergens color adparet, qui plerumque latentis viſcerum læſionis, ob corruptæ bilis admixtionem, indicium præbet, majus periculum ſubeſt, quam ubi pallidus tantum color, qui ſolam phlegmatis abundantiam ſubindicat, cutim occupaverit. Præter hæc ſciendum: quo diutius malum inhæſit, quo major jungitur ſpirandi difficultas, hypochondriorum tenſio atque durities, & quo magis vires labaſcunt, ut ſyncope quoque intercurrat, eo plus reformidandum eſſe periculi. Neque facilem curationem admittit, ubi ex hæmorrhoidum fluxu vel prægreſſo, vel ſæpius recurrente malum fuerit ſubortum. Nullus inſuper datur morbus, qui tam facile in hydropem tam anaſarcam quam aſciten, in atrophiam & ipſam quoque hecticam inclinat, quam ipſa cachexia, præſertim niſi mox ab initio convenientibus ſuccurratur remediis. Chloroſis denique, ſi modo non negligitur, non adeo periculoſa eſt, neque ad longum tempus durat, ſed vel matura menſium reſtitutione ſolvitur, vel in juvenculis virginibus ſolo conjugio feliciter curatur. Mulieres vero, quæ diutius chloroſi laborarunt, aut ſteriles fiunt, aut morboſam ac debilem edunt prolem.

CURA-

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

Expoſitis itaque & perveſtigatis noſtri affectus cauſſis, ordinis poſtulat ratio, ut iiſdem ſubmovendis aptam & accommodatam inveniamus medendi methodum, quæ, noſtra quidem ſententia, ſequentibus abſolvitur indicationibus. *Primo* quidem eo reſpiciendum ducimus, ut ſanguis & humores crudi, ſpiſſi & impuri corrigantur & per congrua emunctoria è corpore ejiciantur; horum vero loco ſubtilis chyli, ſanguinis humorum promoveatur generatio. *Dein*, ut reſeratis viſcerum minimorumque vaſorum oppilationibus liber & æquabilis ſanguinis per omnes corporis tam externas quam internas partes reſtituatur circuitus; & *denique*, ut nimis dejectus ventriculi & inteſtinorum viſcerumque tonus roboretur.

§. II.

ʒuæ hu- iorum irrectioni · evacua- oni inſer- iant?

Primum itaque, antequam ad humorum pravorum reſpiciatur correctionem, opera Medico danda eſt, ut fontem præcludat', ex quo ejuſmodi humoribus majus accedit incrementum. Fontem hunc conſtituit ventriculus cum adnexo inteſtinorum canale, ex quo cruditates prodeunt viſcidæ, mucidæ, acidæ, quæ per incidentia digeſtiva corrigi & ad mobilitatem debent præparari, quo eo commodius poſſint eliminari. Huic ſcopo quam maxime commoda ſunt ſalia ſic dicta neutra, cujus generis ſunt; tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, ſolutio oculorum cancri cum ſucco citri, terra foliata tartari, ſal polychreſtum, ſal Carolinarum, Egranarum, tartarus tartariſatus, ſal abſinthii, quæ cum ſufficienti aquæ vehiculo ſoluta oportet exhibere. Hæc quippe ſi repetita, vel majori præbentur doſi, præter effectum incidentem & reſolventem, alvum quoque movent & ſordes efficaciter educunt. Quod ſi vero non ſuffecerint, poſt ejuſmodi præparationem evacuantia ſubjungenda veniunt, quæ *ex myrrha, gummi ammoniaco, extracto rhabarbari, abſinthii, panchymagogi Crollii, cinnabari, ſuccino & ſale ſuccini, ſumtis ad drachmam dimidiam æqualibus partibus parantur. Ex ſcrupulo uno poſſunt formari pilulæ viginti, totidemque adſumi.* Spectant huc etiam præ omnibus aliis noſtræ pilulæ balſamicæ, quæ tonum & robur ventriculi labefactatum ſimul egregie reſtituunt & confortant; vel etiam in forma liquida infuſum vinoſum apparari poteſt ex radice pimpinellæ, armoraciæ, cichorei, rhabarbaro, agarico, corticibus aurantiorum recentibus, ſummitatibus centaurii minoris, cremore tartari & paſſulis minoribus, quod quotidie in aurora per dies decem ſufficienti quantitate erit hauriendum. Neque minorem ſpondet efficaciam aqua Sedlicenſis ad libram dimidiam cum ſyrupo florum perſicorum, vel cichorei cum rhabarbaro, aut roſarum ſolutivo ad unciam unam alternis diebus per vices potata. Si vero alvi nimia eſt ſtrictura, conſultius eſt, per leniter evacuantem potionem mannatam, quam *mannæ electæ unciæ duæ, cremoris tartari drachma una, rhabarbari & nitri purificati drachma dimidia, in aquæ fontanæ unciis octo ſoluta* conſtituunt, ſordes educere.

§. III.

Ωru. ẽnes

Expurgatis ſic prcbe primis viis, operam navare oportet Medicum, ut totam humorum maſſam puriorem & fluidiorem reddat, atque infarctos emunctoriorum canaliculos aperiat, quo eo melior ſanguinis & ſeri fiat depuratio. Cui ſcopo obtinendo inſerviunt decocta, ex radice ſarſaparillæ, chinæ, ſcorzoneræ, cichorei, raſura ligni ſaſſafras & cinnamomo parata, quæ dilutiora potui ordinario poſſunt dari, concentrata vero mane in lecto ad perſpirationem liberiorem promovendam adſumi. Juvabit quoque interdum mane in lecto ſudorem exſpectare, qui elicitur, ſi eſſentia ſuccini & pimpinellæ cum tinctura antimonii & liquore cornu cervi æquali pondere ſumta ád quadraginta guttas ex decocto calido propinatur. Nec incongruum erit, pro re nata ad diureſin ciendam tincturæ tartari drachmam unam cum decocto interponere.

quomodo reſeranda.

§. IV.

Ventriculi habenda eſt ratio.

Maxime omnium vero ventriculi habenda eſt ratio, cujus tono roborando aptiſſima ſunt elixiria ſic dicta ſtomachica; quæ inter eminent, elixir *Michaelis* ſtomachale in *B. Parentis mei theſauro pharmaceutico* deſcriptum, noſtrum balſamicum *in notis ad Poterium* propoſitum, ſal volatile oleoſum cum tinctura tartari remixtum, elixir ſtomachale ex eſſentia gentianæ rubræ & corticum aurantiorum recentium, nec non elixir balſamicum ex extracto centaurii minoris, cardui benedicti, abſinthii, gentianæ, myrrha, ſuccino, croco, corticibus aurantiorum recentium ſine menſtruo ſpirituoſo cum tenui ſalis tartari lixivio paratum. Quæ medicamenta, maxime ſi inter epulas, vel ſtatim à cibis ſumtis offeruntur, non modo ad alimentorum digeſtionem blandamque chyli ſpirituaſcentiam conciliandam; verum etiam ad naturalem & balſamicam humorum temperiem reſtituendam viſcerumque tonum roborandum, magnæ miræque ſunt efficaciæ; ſed ut paullo diuturnior uſus accedat, neceſſe eſt.

§. V.

Aquarum mineralium uſus.

Quod ſi hiſce remediis morbus rebellis cedere nolit, ad aquas minerales, quarum eximius in cachexia tam virili quam fœminina uſus eſt, deveniendum erit. Omnibus tamen hoc fine longe præferendas eſſe puto acidulas Pyrmontanas; quibus ego non ſemel ſed ſæpius chloroſin, ex menſium obſtructione enatam, in corporibus etiam adſpectu tenerioribus curatam nóvi. Ejuſdem cum hiſce virtutis ſunt fontes Spadani, utpote ambo ſubtiliſſimo martiali elemento imbuti non modo ſpiſſos humores fluxiles & mobiles reddunt, atque obſtructos emunctoriorum meatus reſerant, ſed & tonum ac robur viſcerum augendo, ſanguinis per univerſum corpus circuitum egregie promovent.

§. VI.

Martialium uſus.

Præter jam recenſitas aquas medicatas, martiali principio turgidas, alia quoque medicamenta martialia cum ſalinis & balſamicis maritata commodeque exhibita non inepte pro ſpecificis & efficaciſſimis ad cachexiam & chloroſin ſanandam habentur remediis. Utut vero variæ proſtent martis compoſitiones chymicæ æque ac pharmaceuticæ, nulla tamen magis ſe mihi commendare videtur, quam crocus ejus ſubtiliſſimus, qui non ex chalybis, ſed ſolius ferri, quod copioſius phlogiſton recondit, cruda limatura, aqua pluviali conſperſa & calori ſolari expoſita conficitur. Præſtat

tamen hoc medicamentum cum aliis accommodatis remediis permiſcere. Hinc ego radicem pimpinellæ, ari, cinamomum acutum, ſal tartari & ſaccharum, quæ inſignem in humoribus incidendis præſtant effectum, adjicere ſolitus ſum, tam felici eventu, ut inde virgines, quæ chloroſi cum enormi capitis dolore aliiſque ſymptomatibus ſtipata diu laborarunt, feliciter reſtitutas viderim. In forma liquida tincturæ martis pomata, cydoniata & cum ſucco citri parata, præſertim vero *Zvvolſferiana* reliquis omnibus palmam præripiunt. Egregie tamen horum medicaminum intenditur efficacia, ſi cum ſufficienti decocti ſupra deſcripti quantitate, vel etiam cum juſculis, quibus radices aperitivæ graminis, cichorei, petroſelini, aſparagi, fœniculi &c. incocta fuerunt, exhibentur.

CAUTELÆ.

§. I.

Cautelæ circa Venæ ſectionem in cachexia ab excretionibus ſanguineis ſuppreſſis.

Si ullo in morbo, certe in cachexia apprime neceſſarium eſt, ut, quam primum fieri poteſt, malo occurratur; alias gravis metus eſt, ne, ſi curatio tardior accedat, in atrophiam, ſcorbutum & hydropem æger præcipitetur. Quod ſi igitur cachexia ob conſuetam ſanguinis excretionem ſuppreſſam corpus occupavit, operam dare Medicum oportet, ut ipſa commodis remediis revocetur. Quo fine, niſi vires ex longiori mali perſiſtentia enervatæ id prohibent, venam ſecare ſanguinemque in parciori quantitate, ſed iteratis vicibus, e. g. per triduum, detrahere juvabit. Quod auxilii genus jam olim ab Hippocrate *in lib. de morb. mulier.* §. 3. commendatur, & iis potiſſimum ſaluti eſt, quibus ſolennis per uterum purgatio deficit. Inimiciſſima contra iis eſt venæ ſectio, qui mole vitioſorum humorum turgidi parum ſanguinis intra venas fovent.

§. II.

Circa uſum thermarum Carolinarum.

Præter dictam venæ ſectionem prudenter inſtitutam corporiſque purgationem in cachexia ex menſium vel hæmorrhoidum obſtructione ſuborta magna quoque vis reſidet in thermis Carolinis, quarum convenienti interno uſu taliſmodi excretiones diu ſuppreſſas ego revocatas novi. Sed cavendum ab illis eſt, ubi morbus ex nimio hæmorrhoidum vel menſium profluvio originem traxit.

§. III.

Circa balnea.

Sanguine in menſibus ſuppreſſis decenter detracto viſcerumque obſtructionibus per aquas minerales vel medicamina martialia remotis, fluxus nonnunquam ſponte ſequitur. Quod vero ſin minus evenit, neceſſe eſt, ut ægræ per horæ circiter ſpatium immittantur balneo tepidiori, quod ex herba matricariæ, meliſſæ, artemiſiæ, pulegii, ſabinæ, floribus chamomillæ romanæ, ſalviæ, baccis lauri &c. apparatum ad ſtagnantes humores diſſolvendos, mucidamque & tenacem ſeri materiam per uteri oſtiola expurgandam ſæpius deprehendi utiliſſimum.

§. IV.

Circa medicamenta validiora.

Cachectici nunquam violentis tractandi ſunt medicamentis; quem in finem ſedulo fugienda ſunt omnia validiora purgantia, ſudorifera & balnea quoque calidiora, per quæ ſæpe pernicioſæ pravorum humorum ad nobiliores partes fiunt metaſtaſes.

§. V.

Circa martialia.

Quoad modum utendi martialibus ſcire licet, quod 1) eorum efficacia per ſufficientem corporis motum & exercitationem debeat promoveri; 2) cura ad dies decem & quindecim ita continuari, ut tertio vel quarto die lene purgans remedium, uti ſunt paſſulæ rhabarbarinæ interponatur; 3) quod ſufficiens & diluens potus cum exacto vitæ victuſque regimine ſimul in uſum vocetur.

§. VI.

Conjugii vis in ſananda chloroſi.

Obſervavimus una cum Hippocrate & Platero *in praxi* cap. XIV. virginibus pallidis ac morboſis, ſi nubant & viris jungantur, interdum prima nocte menſes fuiſſe eruptos & in ordinem redactos, cum colore vivido & inſigni incolumitate ſubſequuta; quapropter matrimonium ceu ſummum in hoc caſu remedium commendare licebit.

§. VII.

Cautelæ circa tumores pedum.

Pedes frigidi & tumidi in hoc morbo probe tecti & in moderato calore ſunt ſervandi. Involvantur quoque linteis arcte conſtrictis, ut laxitas emendetur & promtior humorum ad cor fiat recurſus. Quod ſi vero nimium intumeſcunt, ſacculi calidi ex milio, furfuribus & ſale confecti ſunt imponendi. Circa pediluvia notandum, quod ipſa locum non habeant, ubi tumor jam invaluit, ſed tum præter jam dicta rectius adhibentur frictiones cum linteis aſperioribus calidis inſtituendæ.

§. VIII.

Diætæ ratio.

Quod denique diætam tam præſervatoriam attinet quam curatoriam, aër frigido-humidus, nec non conclavia paullo decliviora, vaporoſis humoribus repleta, pro ſomno capiendo ſunt infenſiſſima. Inter cibos autem eos potiſſimum, qui difficilius ſolvuntur, quales ſunt fructus horæi, acidi, lacticinia &c. omni vitare modo oportet. Nocet quoque aqua ſola pro potu ſumta, quam ideo vino bonæ notæ Rhenano & Moſellano diluere præſtat. In genere vero notandum, quod cachexiæ morbus à nimia ciborum comeſtorum copia ſæpius oriatur & ſuſtentetur; quare abſtinentia & cura per inediam omnium pharmacorum vim in tali caſu ſuperat longiſſime.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Cachexia à diutur. mœrore.

Vir ſacerdotali munere fungens, temperamenti ſanguinei corporiſque habitus ſpongioſi, victui craſſiori & cereviſiæ conſiſtentioris potui adſuetus, per viginti annorum decurſum ſingulis fere menſibus cum euphoria cruentas habuit ſedes. At quum duobus abhinc annis ob deteſtandum filiæ patratum ſtuprum diuturno affectus fuerat cum tacita iracundia mœrore, ſalutaris hæc excretio hæmorrhoidalis ſenſim ſenſimque imminutior facta penitus demum ſubſtitit; unde appetentia ciborum periit, facies antea florida mutata fuit in flaveſcentem & flaccidam, pedes intumuerunt, difficiliuſque nunc reſpirare cœpit. Conſuluit itaque rei pharmaceuticæ peritum, qui vinum laxans ſingulis diebus mane per menſem & ultra bibendum obtulit, à quo ſex ſeptemve vicibus quotidie alvum depoſuit. Potui ptiſanam,

&

& ex cibis ſola juſcula avenacea in largiori copia haurienda commendavit, nec irrito effectu; utpote non modo tumor pedum cum reliquis ſymptomatibus ex voto remiſit, verum etiam reſpiratio facilior inde facta fuit: niſi quod conſuetus hæmorrhoidum fluxus in ordinem nondum redierit. Non multo poſt derepente æger in vehementes circa regionem lumbarem incidit dolores, cum urinæ multo ſabulo refertæ ſeceſſione junctos, qui uſque dum ſæpius recurrendo miſere noſtrum cruciarunt. Ante anni vero quadrantem tumor utrumque pedem, maximeque ſiniſtrum cum difficiliori anhelitu denuo occupabat: flatus ſimul ſiniſtrum hypochondrii latus mirum diſtendebant & ſæpius calculoſæ concretiones, præcipue poſt eſum unius alteriuſve taleoli raphani ruſticani ſale conditi, cum urina excernebantur. Ego igitur conſultus, quum vaſa ſanguine admodum turgida deprehenderem, ob pedes nimium tumidos venam in brachio ſecandam & loco cereviſiæ craſſioris ptiſanam ex hordeo, raſura cornu cervi & corticibus citri bibendam ſuaſi. Dein ſingulis diebus mane ſalis aperitivi, ex polychreſto thermarum Carolinarum & nitri cryſtalliſati æquali portione compoſiti drachmam unam in libra dimidia aquæ ſolvendam dedi tenueque juſculum ſuperbibere, & alternis diebus circa horam decubitus pilularum noſtrarum balſamicarum no. x. devorare juſſi. Denique ad flatus diſcutiendos eſſentiam corticum aurantiorum liquori anodyno nuptam cum elixirio viſcerali alternatim in prandio ſumendam obtuli, eſum raphani ruſticani interdixi, ipſumque potius plantis pedum imponendum commendavi. Et ſic intra menſis ſpatium, remittentibus ſenſim ſymptomatibus, fluxus hæmorrhoidum rediit ſaluberrimus, & jam melius æger habere cœpit.

Epicriſis.

Dilucide omnino ex præfata morbi hiſtoria adparet, quantam in univerſa motuum & functionum naturalium œconomia pervertenda gravique & chronico morbo per fluxus critici ſuppreſſionem arceſſendo gravior & diutius inhærens animi affectus obtineat potentiam. Deinceps utut à vino laxante, ſingulis diebus per menſem cum abſtinentia adhibito, ſtatus cachecticus fuerit ſublatus, mirum tamen non eſt, hunc non ita multo poſt rediiſſe, quum hæmorrhoidalis fluxus, à quo originem ipſe traxit, nondum in ordinem fuerit redactus. Symptomatum complicatorum, me quidem judice, talis reddenda erit ratio: à ſuppreſſis hæmorrhoidibus ingens in inteſtinis craſſis ſuborta eſt inflatio, quæ vaſa iliaca & emulgentia ſimul comprimendo, tum pedum intumeſcentiæ, tum calculorum in renibus concretioni materiam & occaſionem præbuit largiſſimam. In curatione mali prudenter adornanda eo præcipue reſpiciendum duximus, ut liberior ſanguinis per inteſtina & vaſa adjacentia compreſſa reſtituatur circuitus; quo ſcopo non modo venam, ob pedes tumidos, in brachio tundendam, verum etiam reliqua commendavimus medicamina.

OBSERVATIO II.

Cachexia ob inordinatam vitam & gravi mœrore.

Vir generoſiſſimus, aliquot ſupra L. annos natus, fluxum hæmorrhoidalem nunquam expertus, in aula per plures annos ſtrenuis vini, non optimæ ſemper notæ, interfuit compotationibus, corpuſque ſubinde venando ſub varia tempeſtatis mutatione multum fatigavit; ſed nihilo minus, admiſſa bis in anno venæ ſectione, bene habuit. Ante annuum vero tempus, quum Principis excideret clementia, animum mox totum mœrori dedit; unde appetitus ſequuta eſt proſtratio, cum anxio circa ſcrobiculum cordis dolore acriter ſæpius convellente. Jungebantur dein corporis macies & difficilis, præcipue ſub adſcenſu ſcalarum, reſpiratio, moleſtæ hypochondriorum inflationes cum virium inſigni decremento, colore faciei lurido & aliquali pedum intumeſcentia. Pulſus diurno tempore ferebatur tardus ac debilis, nunquam tamen intermittens, & circa veſperam paullo celerior cum levioribus æſtus interni indiciis. Hinc ego conſultus ſuaſi, ut bis de die elixirium viſcerale, liquori anodyno nuptum, & ante decubitum ſal noſtrum aperitivum & temperans adſumeret. Loco potus Theæ mane bibendum commendavi infuſum theiforme; & quum pro potu decoctum ventriculus non ferre videretur, potum cereviſiæ Lœbeginenſis permiſi. Denique cataplaſma ex floribus chamomillæ romanæ, macis & caryophyllis aromaticis in vino coctis, regioni ſtomachi ſæpius tepide adplicandum & pedes tumidos furfuribus triticeis calefactis crebrius immittendos juſſi, tam ſalutari effectu, ut intra trium menſium decurſum major convaleſcentiæ ſpes appareret; ſiquidem pedes ſub continuo madore & larga muci craſſi ac viſcidi per urinam ſeceſſione ſenſim ſenſimque detumeſcebant, appetitus erat vegetior, reſpiratio facilior, ſomnuſque & pulſus magis naturalis. Ceterum circa hanc morbi hiſtoriam probe notari meretur, quod per præteritam hyemem generoſiſſimus ægrotus multis vexatus fuerit catarrhalibus ad pectus defluxionibus, ſuffocationem non raro minitantibus, præſertim quum Medicus ordinarius in tali paroxyſmo venam in brachio ſecandam juſſerit. Exſpiravit tamen præfocationis metus à frequentiori clyſterum in anum injectione.

Epicriſis.

Viri hujus generoſiſſimi aulici valde inordinatum vitæ genus à longo inde tempore mihi perſpectum ſæpiuſque æſtimanti admirationi fuit, quod à morboſa afflictione ipſe liber tamdiu permanſerit; attamen quum ab ineunte fere ætate eidem adſueverit, conſuetudo in alteram quaſi naturam videtur converſa. Nota enim mihi ſunt perplura ejuſmodi exempla; ubi viri aulæ innutriti, ſine notabili ſanitatis detrimento diu vitam egerunt incolumem, donec tandem, ob infeſtum fortunæ caſum, diuturno mœrore vel graviori animi perturbatione affecti, tota natura ſimul & ſemel cum omnibus functionibus ſuccumbente, confeſtim in ſtatum cachecticum, vix ulla medicina reparabilem conjecti ſunt: ut uſque eo clare pateat, quantam animi pathemata habeant potentiam, cacochymiam vitioſam diu latentem in actum deducendi, & in peſſimum valetudinis ſtatum convertendi. Curationem quod attinet, quum in noſtro ægroto, ætate non adeo multum provecto propter continuam corporis exercitationem nec duritiem, vel firmiorem in viſceribus obſtructionem, nec polypoſam in majoribus ramis concretionem ſuſpicarer, ipſumque corpus non adeo pingue, ſed bene tranſpirabile deprehenderem, convaleſcentiæ ſpem promiſi, ſi modo Vir generoſiſſ. per aliquot menſes ſtrictam cum patientia & obedientia diætam ſervare accommo-

accommodatiſque uti vellet remediis. Nec conceptam ſpem fefellit eventus; ſiquidem ſub critica materiæ viſcidæ per urinam evacuatione, quæ in ſtatu cachectico-hydropico ſemper boni eſt ominis, ſymptomata remiſerunt, & æger ſucceſſu temporis integræ ſanitati fuit reſtitutus.

OBSERVATIO III.

Cachexia deſperata ab inordinata diæta.

Vir in XL. ætatis anno conſtitutus, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, texturæ firmioris, qui à primis juventutis annis comeſſationibus & poculis diligenter interfuit, maximeque ſpiritum vini magna in copia hauſit; vix ephebus factus copulam iniit conjugalem veneremque ſtrenue exercuit; nihilo minus præter ventriculi flatulentiam & febriles inſultus incommoda valetudinis nulla unquam ſenſit. Ante aliquod vero tempus diuturniori afflictus mœrore ſubito incurrit difficilem reſpirationem cum magna virium jactura, pedumque ſenſim intumeſcentium vacillatione junctam. Succedit ſubtumidus habitus, faciei pallor, & æſtus circa veſperam volaticus, cum inſigni oris ariditate & ſiti ſtipatus. Præter hæc continui adſunt vomendi conatus ipſique vomitus, quibus tam eſculenta, quam potulenta rejicere debet: alvus eſt aperta, ſed flatibus diſtenta, urina ſecedit pauca & rubra, ſedimentum deponens ſat copioſum. Ego ſub tam confuſo rerum ſtatu de recuperanda valetudine plane deſperavi; ut tamen æger levamen quoddam acciperet & ad aliquod adhuc tempus vivus ſervaretur, ab uſu medicamentorum abſtinere, aërem mutare, & moderata diæta cum animi tranquillitate uti commendavi.

Epicriſis.

Hanc morbi hiſtoriam eo potiſſimum fine hic inſerere placet, ut dilucide appareat, qua ratione per inordinatum vitæ genus natura debilitari & ad graves morbos, qui non ſtatim ſe exſerunt, ſed ſuccedentibus demum annis, præſertim graviori animi affectu accedente emergunt, diſponi poſſit. Deinceps ſciendum, ſub tali corrupto morbi ſtatu tantaque naturæ imbecillitate vix ullam medicamentis, etiam præſtantioribus, ſupereſſe locum; ſed omne, quod Medicus tentare & efficere poteſt, id temperatis & lenioribus diæteticis debere perfici, quippe quæ optimum ejuſmodi ægrotantibus dant levamentum. Graviter itaque errant ii Medici, qui adverſus tam ſonticum morbum multis & validioribus remediis pugnandum eſſe ſibi perſuadent.

OBSERVATIO IV.

Cachexia à male curata quartana lethalis.

Vir generoſus, L. & aliquot annorum, conſtitutionis ſanguineo-phlegmaticæ, animique tranquillioris, lucubrationibus cum vita ſedentaria junctis admodum deditus & inde à multis jam annis defluxionibus catarrhalibus & rheumatiſmis cum latente febricula obnoxius, incidit autumnali tempore in febrem quartanam, quæ poſt ſex ſeptemve acceſſiones electuario quodam ex china chinæ confecto diſcuſſa, ſed poſt aliquod tempus bis reverſa eodem medicamento promte debellata fuit. In hujus vero locum ſucceſſit corporis totius languor, appetitus proſtratio, ingens à ſumtis cibis præcordiorum compreſſio, ſomnus paucus ac turbulentus & inſigne virium decrementum; quibus demum ſupervenit cum palpitatione cordis & pulſu intermittente dyſpnœa, ſub corporis motione & adſcenſu ſcalarum moleſtiſſima, nec non pedum intumeſcentia. Quum itaque uxor anxie meum efflagitaret auxilium, ego morbi cauſſa, quam præcedentem quartanam eſſe augurabar, & ægrotantis natura probe perſpecta, difficilem mox curatu morbum judicavi; ſuaſi tamen, ut præparato prius bene corpore fontes Egranos tepefactos cum congruis tam roborantibus viſceralibus, quam laxantibus medicamentis biberet, ob aëris mutationem peregrinationem inſtitueret, &, quam rarius antea adhibuerat, ſanguinis detractionem, ſingulis anni quadrantibus admitteret. Sed hiſce minus rite obſervatis, quum alius Medicus ſine horum remediorum ope levamen promitteret, æger non multo poſt in pejorem ſtatum conjectus, viribus decreſcentibus & lipothymiis ſubinde intercurrentibus, demum ſuccubuit.

Epicriſis.

Medicamenta febrifuga, quæ inter merito cortex Peruvianus primas tenet, ſi minus circumſpecte ſed intempeſtive, non attenta ægrotantis natura morbique cauſſa, nec juſta temporis, ordinis ac doſeos ratione habita propinantur, in peſſimum valetudinis ſtatum, & juniores quidem in hypochondriacum, provectiores in cachecticum & hydropicum affectum facile poſſe conjicere, ego compluribus teſtari poſſum exemplis. Hæc quippe medicamina, quæ adſtringendo potiſſimum vim ſuam exſerunt, ſegnioris naturæ ſubjectis, præſertim in quartana ante ſufficientem cauſſæ morbificæ correctionem oblata, minimos viſcerum meatus, qui ſanguinis & ſeri depurationi ſerviunt, occludendo, viſceribus non modo vitioſam inferunt labem, ſed & naturalem humorum craſin penitus deturbant, ut ſubito inde, niſi cito ſuccurratur remediis, irreparabilis ſtatus cachecticus in ſcenam prodeat. In hoc noſtro caſu ſuſpecta mihi fuit cordis palpitatio, pulſuumque intermiſſio cum reſpirandi difficultate, ſub paullo validiori corporis motu ingraveſcens; quæ ſymptomata concretionis polypoſæ indicium mihi ſæpius dederunt certiſſimum; unde etiam prognoſticon non adeo auſpicatum circa hunc affectum proferre potui.

OBSERVATIO V.

Deſperata cachexia duplici cauſſa oborta.

Vir XXX. annorum, laxioris & pinguioris corporis habitus, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, qui hactenus crudo victui largiorique cereviſiæ craſſioris potui adſuetus vitam egit ſedentariam; autumnali quondam tempore, quum ſub frigidiori aëre nudo capite diutius ſtetiſſet, febre corripiebatur continua, in qua ob urgentem ſitim & aquam & cereviſiam ſecundariam magna bibebat copia. Convaleſcebat quidem, ſed poſt aliquot hebdomades afficiebatur profluvio ſanguinis ex utraque nare valde immodico & per duodecim fere horas durante. Adhibebantur venæ ſectio & alia hoc fine utiliſſima remedia, ſed ſine effectu; donec tandem, ſuperveniente lipothymia fluxus ſponte ceſſabat. At vero brevi poſt facies antea rubicunda & florida ſuffundebatur pallore, oculi apparebant concavi, pedes ſemper frigidi & ſubtumidi à tactu digitorum retinebant foveam, appetitus cum viribus mirum languebat & difficilis ſub levi motu aderat reſpiratio; quæ mala æger expugnaturus meam requirebat opem.

Epicriſis.

Epicriſis cum curatione.

Ex variis ſubinde cauſſis ſtatum enaſci cachecticum, attenta obſervatione & experientia abunde ſatis intelligimus. Equidem principalis & proxima hujus mali cauſſa in vigore & robore ſolidorum, quo circulantur & depurantur fluida, deperdito conſiſtit; attamen quæ huic principaliori progignendæ ſerviunt mediatæ & occaſionales cauſſæ non unius ejuſdemque ſunt generis. In noſtro caſu vires ſolidarum partium deſtruxiſſe videtur tum potus in febre & extra ipſam immodice adſumtus, tum nimia ſanguinis per effrenem hæmorrhagiam amiſſio. Non ſemel enim ſed ſæpius experiri mihi licuit, homines phlegmaticos & obeſiores, qui ſtrenui ſunt potatores, in hæmorrhagias & quandoque etiam in paralyticos affectus longe incurrere facilius, quam quidem eos, qui calidioris & ſiccioris ſunt temperaturæ; vix aliam ob rationem, quam quod à nimia ſeri copia facile infarctus fiunt viſcerum ſanguineorum, qui liberiorem ſanguinis circuitum intercipiendo, ejuſmodi congeſtiones & metaſtaſes ſanguineas efficiunt. Et inde quoque fieri obſervamus, ut procera ejuſmodi ſubjecta a nimia ciborum & cereviſiæ ingurgitatione progreſſu temporis macie valde extenuentur & demum ſub plenaria virium & adpetitus proſtratione in atrophiam lethalem incidant. Si curationem reſpicimus, fruſtranea omnis eſt medicina, niſi in tempore hi helluones ſibi temperant. Optimam tamen locant operam rhabarbarina & elixiria blanda ſtomachica, digeſtionem roborantia, quorum compoſitionem jam ſupra in ipſa curativa methodo docuimus.

Observatio VI.

Chloroſis à ſuppreſſione menſium.

Virgo generoſa, XVIII. annos nata cui ante biennium exire primum recto ordine cœperunt menſtrua, ſed non multo poſt, quum iterato fluxu panem butyraceum calidum lacque frigidum adſumſiſſet, ſubſliterunt, varias abhinc incurrit rectæ valetudinis læſiones; quales potiſſimum ſunt, pedum gravitas, movendi impotentia, dolor circa præcordia poſt ſumtum cibum preſſorius & conſtringens, tantaque ſpirandi difficultas, ut vix per ſcalas adſcendere valeret. Alvus præterea eſt adſtrictior & flatibus, ſiniſtrum præcipue latus diſtendentibus, turgida, facies pallida, pedes ſunt tumidi & gelidiſſimi, pulſus arteriarum in manibus debiles, circa collum contra vehementiores; conjunctis ſimul per intervalla capitis doloribus atrociſſimis. Ut igitur promoveretur, quæ uſque huc ſuppreſſa fuerat menſium fluxio, adhibita quidem ſunt, cum repetitis in pede venæ ſectionibus, medicamina varii generis euporiſta, ſed nullum ab omnibus miſera tulit levamen. Neque ferre poterat pediluvia, quamvis temperatiora; quippe quorum uſum mox cordis palpitatio, & leviuſcula animi defectio inſequi videbatur. Quare ut tandem a tantis liberetur malis, meum ægrotantis mater imploravit auxilium, & ut curam vernalem præſcriberem vehementer à me petiit. Ego itaque ſuaſor fui, ut primo omnium pedes ægra in perpetuo ſervaret calore & præmiſſis eorundem cum panno aſperiori frictionibus, à vena tuſa ſex minimum cruoris uncias emitteret; poſt hæc vero per decem dies ſingulo mane hauriat nodulum, talis compoſitionis: *Rec. radicum Zedoariæ, ariſtolochiæ rotundæ, vincetoxici, ana unciam dimidiam, herbæ meliſſæ manip. unum, florum cheiri pugill. quatuor, rhabarbari drachmas ſex, foliorum ſennæ ſine ſtipitibus, limaturæ martis, ana drachmas tres, cinnamomi, aniſi ſtellati ana drachmas duas, cremoris tartari unciam dimidiam, paſſularum minorum uncias tres. C.D.S. ſpecies pro una & dimidia vini menſura.* Dein elixirium noſtrum viſcerale ad ſexaginta guttas in prandio aſſumendum obtuli, & denique ut loco cereviſiæ ſecundariæ, cui hactenus adſueverat; cereviſiam bene coctam & lupulatam biberet; corpuſque, quantum fieri poſſet, motu & labore ſæpius exerceret, commendavi.

Epicriſis.

Non ſemel ſed frequentius per id temporis longinquum ſpatium, quo morborum curationibus vacavi, annotare mihi licuit, à ſolo pane ex ſiligine vel tritico cum vel ſine butyro inter ipſum menſtruum fluxum largiori in copia calide comeſto pertinacem menſium ſuppreſſionem una cum doloribus circa ſcrobiculum cordis preſſoriis aliiſque peſſimis ſymptomatibus fuiſſe inductam. Cujus quidem peculiaris effectus hæc videtur ratio; quod ob deficientem digeſtionem & diſſolutionem multæ in prima regione vitioſæ cruditates & inde ſpaſticæ ſtricturæ fuerint concitatæ, quæ ad totum excretionis ſalutiferæ negotium pervertendum ſunt validiſſimæ; ut adeo diſcere liceat, quam caute & provide non modo circa cibos, ſed & circa omnium rerum non naturalium uſum fœminæ, præſertim juniores & ſenſibiliores ſub ipſa menſtrua purgatione gerere ſeſe debeant. Deinceps & illud dignum eſt, quod ex præfata morbi hiſtoria obſervetur, pediluvia, alias plane innoxia, & ſalutaris in ejuſmodi caſibus effectus, niſi præmiſſa venæ ſectione & pedum, qui plerumque frigidi ſunt, fomentatione aut frictione, neque calida, neque tepida eſſe admittenda: cutis enim ſtricturam augendo, majorem ſanguinis ad præcordia reditum inferunt. Denique, ubi à propoſitis remediis fluxus non revertatur, rectum thermarum Carolinarum uſum tam internum quam externum ſuaſi, utpote quæ ſalutares aquæ ad menſes in juvenculis ſubſiſtentes revocandos nunquam non deprehenduntur utiliſſimæ.

Observatio VII.

Chloroſis cum metu hecticæ.

Virgo nobilis, XXIV. annorum, ſanguineo-cholerica, à primis adoleſcentiæ annis valde inordinatum habuit menſtruorum ſucceſſum; ſiquidem mox per duos menſes ſanguis plane nullus, mox admodum parca prodiit copia. Jam vero dimidia pars anni præteriit, quum omnis fluxus exſpiravit: unde mille malorum origo. Incidit enim optima virgo in chloroſin, ſive malum corporis habitum, ex pallido & ſublivido faciei colore ſatis conſpicuum, jam anheloſe reſpirat, languore totius corporis, maximeque pedum gravativo afficitur, ciborum faſtidio preſſa, quæ adſumit alimenta, vomitu rejicit, totumque corpus, exſolutis prope viribus, indies magis marcore conſumitur. Hæc mala expugnaturus Medicus, vomitoriis, laxantibus & calidis pellentibus emmenagogis hactenus morbum aggredi ſategit, venamque brachii ſiniſtri tundendam curavit, ſed tantum abfuit, ut levaminis quicquam attulerit, ut potius rebus in pejus ruentibus, nunc permoleſta tuſſis ægram diu noctuque excruciet, & febri-

febriculoſa intemperies cum frigore & inſequenti æſtu, inſignem plantis pedum & volis manuum ardorem inducente, aliquoties de die, præſertim circa noctem, invadat. Anum præterea obſident hæmorrhoides cœcæ & tumidæ, quæ tanto ardore ac dolore furiunt, ut ſomnum prope omnem eripiant. In tam miſero rerum ſtatu poſita virgo generoſa petiit à me majorem in modum, ut ipſi conſilio & auxilio ſuccurrerem. Unde ego precibus annuens conſilium dedi, ut præmiſſis per aliquot dies pediluviis, venam in pede ſecandam, & aliquot cruoris uncias detrahendas curet. Dein ad ſanguinis circuitum æquabiliorem reddendum tuſſimque demulcendam præſcripſi infuſum theiforme, quo mane in lecto ad aliquot patellas epoto corpus ad lenem ſudorem proliciendum diſponere debuit. Poſthæc ut ventriculi quoque digeſtio promoveatur, & cruditates acido-viſcidæ corrigantur, elixirium obtuli ſtomachale balſamicum & loco potus ordinarii decoctum temperatum adſumendum. Ad calorem hecticum internum refrenandum propinavi pulveres leniter nitroſos, item ſuccum citri vel aurantiorum cum coralliis & matre perlarum infractum, circa tempus ſomni ex aquis ſedativa virtute imbutis, ut ceraſorum nigrorum, meliſſæ, florum tiliæ, primulæ veris, &c. addita ſpiritus nitri dulcis & ſyrupi balſamici portione, capiendum. Denique quum generoſam virginem ad iræ adfectum valde proclivem deprehenderem, ab iis omnibus ſummo ſtudio abſtinere conſului, quæ animi tranquillitatem ullo modo poſſent turbare. Et hæc ſunt quæ in præſenti morbi ſtatu accommodata duxi remedia. Quo tamen ſpecialius proſpiciatur ſaluberrimo menſium negotio, niſi aquis medicatis hoc fine utiliſſimis utendi copia daretur, circa eam temporis periodum, qua alias ferri conſuevit menſtrua per uterum purgatio, remedia, quæ ſpecifica quadam menſes leniter ciendi virtute pollent, adhibenda putavi. E quorum numero præcipue eminent martialia cum aromaticis & balſamicis probe mixta. Ego itaque à longo abhinc tempore ſummo cum fructu alternis diebus adhibere ſolitus ſum pilulas noſtras polychreſtas cum pulvere martiali tenuiſſimo remixtas, itemque tincturam ſuccini probe alcoholiſatam & minus ſpirituoſam, frequentius potui inditam. Nec contemnendum pollicentur effectum frictiones in partibus inferioribus circa pubem, ilia, dorſum & pedes cum pannis calidis, præmiſſa harum partium cum unguento ex oleo liliorum alborum, vel axungia humana, oleo lavendulæ & juniperi conflato inunctione, inſtitutæ ſæpiuſque iteratæ.

Epicriſis.

Quæ ægram noſtram excruciant ſymptomata, unice à critica illa & ſaluberrima ſanguinis menſtrui excretione ſuppreſſa ſua ducunt incunabula. Deficiente enim vel prorſus intercepta taliſmodi conſueta fluxione ingentem ſanguinis & humorum maſſa contrahit dyſcraſiam & impuritatem, ut nec nutritioni, nec partium corporis noſtri functionibus vitalibus & animalibus præeſſe amplius poſſit. Quod ſi itaque à peſſimis his malis afflictas fœminas liberare debet Medicus, opus maxime omnium eſt, ut ſanguinis utiliſſima excretio naturali reſtituatur integritati humorumque maſſa ab impuris ſordibus liberetur; quod tamen non ita facile, ut primo quidem intuitu putatur, perficitur; ſed magna adhibenda eſt cautio, ne imprudenti bonorum remediorum adplicatione malum deterius reddamus, gravioraque arceſſamus ſymptomata. Exemplo nobis luculento eſſe poterit perverſa Medici in præſenti caſu curatio, utpote qui ante quam obſtructa & anguſtata uteri oſcula reſerata humoreſque fluxiles & ad excretiones apti facti fuerunt ingentem fluidis per emetica, purgantia, venæ ſectionem in brachio & emmenagoga, quæ ex myrrha, croco, aloë & baccis lauri confecta reperi, fluidis introduxit motum; ut adeo non mirum eſſe debeat, ſi omnibus in pejorem ſtatum converſis, moleſtiſſima tuſſis cum ſpirandi anguſtia & hectico calore juncta ſucceſſerit.

Observatio VIII.

Rara obſervatio de peculiari urinæ vaccarum in cachexia virtute.

Equidem non poſſum, quin candide hoc loco recenſeam publicique juris faciam ſingularem plane & in libris Medicorum haud facile obviam morbi cachectici, ſive ſimplicis, ſive cum incipiente hydrope juncti & quacunque ex cauſſa ſuborti curationem, quæ cum urina vaccarum recenter excepta & loco aquarum mineralium per menſem & ultra ſingulis diebus mane ad menſuram dimidiam vel unam pota, felici admodum ſucceſſu inſtituitur. Viginti jam & quinque effluxere anni, quum mihi, ad valetudinem Potentiſſimi Regis Pruſſiæ tuendam, Berolini degenti primum de peculiari hac cura conſtitit. Retulit quippe mihi virgo, quæ liberorum informationi vacabat, Gallica, eſſe ibi fœminam itidem natione Gallam, quæ hac methodo vernali & æſtivo tempore complures, maxime fœminini ſexus, ex menſium obſtructione & poſt puerperium chloroſi & cachexia laborantes, omnibus remediorum generibus nihil proficientibus, priſtinæ reſtituiſſet ſanitati, & ipſa, quæ hæc mihi narrabat, ſancta fide adſeverabat, ſe ante annum miſere afflictam eadem curatione integram recuperaſſe ſanitatem. Ego hinc paullo magis de nova hac & prorſus mirabili medendi methodo ſollicitus veritatem percontando eruere diutius inſtiti. Adduxit itaque, me poſtulante, præfata virgo plures numero fœminas, quæ narrato prius morboſo ſuo ſtatu itidem conſtanter adſerebant, ſemet ipſas, hauſta mane extra urbem in paſcua ultra menſis ſpatium vaccarum urina feliciter fuiſſe ſanatas, & exſerere hoc remedii genus ſuam tam per alvum, quam urinam operationem, qua ciborum adpetentia pæne emortua cum viribus miru reſuſcitaretur. Tum ego urinæ inſignem quantitatem mihi adportari juſſi & cum ea, quæ ſequuntur, feci experimenta: bona ejus parte in vaſis ſtanneis ſuper carbones lento calore inſpiſſata, poſt multos emiſſos vapores deprehendebam magma flaveſcens, quod guſtu exploratum inſtar bilis amaricans erat & ſalſum; affundebam ſpiritum vini rectificatum, & en, mox color extrahebatur flaveſcens; ſal remanebat viſcoſitati immixtum, quod mediæ erat naturæ & in aqua ſolutum ſaporis terræ foliatæ tartari non abſimilis. Unde collegi, præclaram hujus remedii virtutem à ſale eſſentiali herbarum, quibus æſtivo tempore hæc animantia veſcuntur, eſſe deducendam; cujus ope non modo viſcerum oppilationes reſerarentur, ſed & vitioſorum humorum per urinam & alvum promoveretur excretio, ut ideo nihil dubii ſit, quin adverſus complures morbos medicina ſit efficaciſſima. Poſthæc hujus remedii uſum adhuc commendavi aliquibus, chronicis paſſionibus afflictis; attamen, quum fœtidam hanc medicinam, nauſea inde correpti, reſpuebant, plura circa ejus virtutes tentamina

inſtituere

inſtituere non potui. Interim, quum ſub tractanda hac materia rurſus in mentem mihi venerit, curioſo lectori reticere nolui, hoc tantum commonefaciens: niſi ob ſqualidum fœtorem ſola urina ſine nauſea in uſum duci poteſt, melius fortaſſe poterit, quando ſal ejus, facta evaporatione remanens & in aqua ſolutum offertur; quod vero, an eundem præſtet effectum, aliis experiundum relinquo.

Observatio IX.

Cachexia fœmina, Lauchſtadienſ. ſana- Fœmina procera & gracilis, XX. & aliquot annorum ſemper largum & regularem habuit menſium ſucceſſum. Accidit autem aliquando, ut, dum menſtrua fluerent, vehementi percelleretur terrore; unde mox ſalutaris hæc excretio ſuppreſſa per longum tempus remanſit. Varia hinc ingruebant valetudinis incommoda: laſſitudo enim & gravitas membrorum cum lurido faciei adſpectu ſubſequebatur, parum cibi ſumebatur, pedes intumeſcebant, caput lancinante dolore ſatis vehementi quotidie fere afficiebatur, reſpiratio erat difficilior & febricula quædam non continua ſed erratica, quæ nullam ſervabat periodum, cum magna ſiti per intervalla invadebat. Ego igitur in conſilium adſcitus, pulſum in manibus deprehendi valde languidum, qui contra ſatis vehemens & fortis erat circa collum & tempora; unde brachii venam ſecandam juſſi & ſanguinis valde fibroſi educebatur copia. Poſtea commendavi aquas Lauchſtadienſes, una cum balneo tepido circa veſperam adhibendo, & elixirii noſtri viſceralis uſu bibendas. Integras tres ſeptimanas durabat hæcce curatio, præmiſſa & interpoſita, ad ſordes evacuandas, eſſentia rhabarbari cum tinctura tartari parata, vel etiam pulvere rhabarbarino cum cremore tartari confecto. Et optime res proceſſerunt: melius enim ægra adpetebat, paullatimque vires recipiebat, reſpiratione ſimul reddita faciliori. Redibant quoque menſes circa ſtatum tempus, ſed tantum viſcidus inſtar loturæ carnis liquor parciori effluebat copia; qui tamen eſſentia ſuccini, myrrhæ & croci ſucceſſu temporis deſinebat & ſanguis naturalis reddebatur.

Epicriſis.

Fontes Lauchſtadienſes aquam vehunt puram & ſubtiliorem, ſulphurei odoris, croco martis tenuiſſimo imbutam; quæ hinc etiam ab injectione gallarum mox purpureum & poſtea atrum induit colorem. Scripſi olim de viribus & proprietatibus horum fontium, quorum ego inventor ſum, integrum tractatum, & certa adſeverare fide poſſum, iiſdem loco balnei decenter adhibitis atrociſſimos dolores, membrorumque contractiones, cum malo iſchiadico fuiſſe ſublatas. Interne pariter eximii ſunt uſus; ſiquidem cum debito regimine, & ſufficienti corporis motu potatæ febres chronicas, aſthma & fœminarum quoque chloroſin fugarunt feliciſſime. Equidem multi, etiam celebriores noſtri temporis Medici, ex marte præparata remedia in morbis, ubi viſcerum oppilationes & infarctus ſuſpiciendi ſunt, propter vim majorem adſtrictivam ſolent reformidare, & inter medicamina infida minuſque tuta referre; quum contra alii, iique non minoris eruditionis & famæ viri, illa ipſa non modo ſecura & innoxia celebrent, ſed & inſtar panaceæ in hypochondriaco & cachectico malo ſumme commendant. Verum, ut meam interponam ſententiam, nihil ex martialibus damni pertimeſcendum arbitror, dum modo cum vehiculo ſatis largo & diluto ſumantur & corporis ſimul jungatur exercitatio. Multo vero minus periculi alunt ipſi fontes, qui tenue martiale principium recondunt, & tenuiſſimum illud phlogiſton elementum ex terræ ſinubus imbibunt; quod quidem in dictis Lauchſtadienſibus facile deprehenditur, quando hæ aquæ diutius in vaſis majoribus ſtagnant. Tum enim crocum deponunt flavum, qui cum æquali ſalis ammoniaci portione ſublimatus flores dat inſtar croci ſubtiliſſimos, fortem & gratum odorem ſpirantes; ex quibus cum ſpiritu vini rectificatiſſimo tinctura martis flaveſcens, magni uſus, extrahitur pulcherrima.

Venæ ſectionem quod in brachio celebrandam ſuaſerim, hæ me impulerunt cauſæ. Naſcuntur præcipue hi morbi à nimia ſanguinis abundantia, qua univerſus humorum circuitus & cum eo ſalutares excretiones retardantur. Quum itaque viderim, in hac ægrota brachii venas ſanguine eſſe turgidas & reſpirationem, ob ſanguinem ad pectus congeſtum, difficiliorem, in ſupernis partibus, quia inferiores id ipſum prohibebant, venam aperiri juſſi; maxime quum meminerim, jam olim Hippocratem in ſtatu cachectico & hydropico venæ ſectionem lib. de diæta acutor. his verbis commendaſſe. *Si difficulter ſpiraverit hydropicus* (*anaſarcoideus*) *& tempus vernum fuerit, & ſimul ætas viguerit, & virium robur adſit, de brachio ſanguinem detrahere oportet.*

Observatio X.

Dum hæc ſcribo, incidit in manus peculiaris de tumore pedum œdematoſo retropulſo caſus, quem cum benevolo lectore communicare operæ exiſtimo pretium. *Status cachecticus perperam tractatus.* Eſt ſcilicet virgo generoſa, XX. annos nata, habitu corporis laxiori animoque ſenſibiliori prædita, quæ ante annum pedum laboravit œdemate; ad quod abigendum quum ex Medici conſilio ceruſſam exterius applicaſſet & pediluvia quoque cum thermis Hirſchbergenſibus per ſex hebdomades adhibuiſſet, evanuit quidem tumor, ſed in ejus locum circa inſtans menſium tempus atrociſſimi capitis & dorſi dolores cordiſque anxietates cum inſigni pedum frigore corporiſque univerſi languore junctæ ſucceſſerunt: quæ peſſima ſymptomata redeunte menſtrua periodo ita ingraveſcebant, ut ægra motibus ſpaſmodicis agitari & præ nimia pectoris conſtrictione aſthmate convulſivo affligi videretur. Advocatus Medicus venæ ſectionem commendabat, quæ tamen ob nimiam vaſorum exilitatem & conſtrictionem in pede celebrari minus poterat, ſed in pollice ejus inſtitui debebat; unde ſanguinis valde ſpiſſi & fere congrumati larga exprimebatur potius, quam effluebat copia. Tum quidem per tempus mitiores videbantur acceſſiones, ſed non multo poſt, prævia levi iracundia, malum redibat ferocius & nunc inſtar febris, aliquot de die recurrendo, certos format paroxyſmos, qui viſu ſunt horrendi: namque generoſa inſomniis quaſi perterrita vehementer expaveſcit, oculi clauduntur, loquendi potentia perit, brachia manuſque attolluntur, jactantur, variiſque modis diſtrahuntur, dentibus ſtridet, ſpiritum inſtar morientium frigidum emittit, pedes refrigeſcunt, labia rigore concuſſa tremunt & colore livido adparent, totumque corpus hinc inde agitatur & mox antrorſum, mox retrorſum movetur. Tandem elapſo horæ

horæ ſpatio hæc omnia remittunt, remanentibus præcordiorum angore, cephalalgia, inquietudine & laſſitudine. Ceterum notandum, alvum plerumque eſſe pigram & vix ſemel intra tres quatuorve dies deponi, menſiumque negotium conſueto tempore rite ſuccedere. Medicus ordinarius latentem purpuram tantorum malorum cauſam reputans hactenus pulveres ſolares & ſic dictos nigros Halenſes cum eſſentia dulci concentrata magna in copia obtulit, ſed ſine omni effectu. Alius igitur arceſſitur medicinæ peritus, qui liquorem anodynum interne dedit & externe membra balſamo vitæ inungi juſſit cum inſigni mali levamine. Sed quum prior his ſepoſitis medicamina ſolaria denuo adhiberet, mox priſtina ingruebant ſymptomata.

Epicriſis cum conſilio.

Præfata morbi hiſtoria licet ſtrictius ſumta ad præſentem tractationem minus pertinere videatur, feraciſſima tamen eſt cautionum utiliſſimarum, quæ optime nos admonent, quam caute tumor cachecticus externis remediis debeat tractari, niſi ægrotantes in grave præcipitare periculum velimus. Dignum autem inprimis eſt, quod probe animadvertatur, imprudenti balneorum, maxime nimis calidorum, uſu tumorem pedum evanuiſſe longeque pejora acceſſiſſe ſymptomata; quod mihi quidem ſæpiſſime in praxi annotare licuit. Etenim ſerum illud acre & impurum, quod in pedibus ſtagnat, ubi inducta ipſis ſtrictura, à venis reſorptum ad partes nobiliores pellitur, has ipſas præter naturam afficiendo, ad ſpaſmodicas ſollicitat agitationes, quæ in noſtra ægrota miras luſerunt tragœdias.

Quam curandi ſcopo Medicus adhibuit venæ ſectionem, præſervationis loco debuiſſet adminiſtrare. Interim plenius exinde de ſumma infernarum partium conſtrictione convincimur, quæ tanta fuit, ut phlebotomo locum vix reliquerit. Quod porro attinet curationem per concentratiora medicamina, quæ in parciſſima doſi data magnam edunt efficaciam, ut fere ſunt pulveres ſolares & ejuſdem farinæ alia remedia, hæc jure meritoque videtur taxanda. Nihil enim eſt deterius, quam cutis ſpiraculis occluſis alvoque obſtructa, calidioribus maſſamque humorum exagitantibus medicamentis uti, & quod noxium in corpore hæret, ad ejus peripheriam cum impetu propellere velle. Qua perverſa methodo nihil profecto aliud efficitur, quam ut anxietates augeantur ſingulaque exacerbentur ſymptomata. Multo magis tum eam oportet eſſe medentis intentionem, ut in paroxyſmo violentos motus ſopiat & quæ huic extra paroxyſmum occaſionem præbent cauſas apte præſcindat. Quo ſcopo præter clyſteres emollientes & oleoſos, pulveres leniter antiſpaſmodici nitroſi & cinnabarini, nec non liquor noſter anodynus cum eſſentia caſtorei maritatus, qui ſpecifica quadam effrenes motus compeſcendi efficacia pollet, ſummam merentur commendationem. Neque ſua laude carent remedia externa, quæ inter eminent olea nervina rutæ, lavendulæ, majoranæ, nuciſtæ &c. admixtione axungiarum temperata & in linimenti formam redacta ſpinæque dorſi, nuchæ & pectori inuncta. Quo etiam pertinent frictiones pedum, ad ſpaſmos eorum relaxandos frigusque debellandum.

Plures caſus legantur in Reſponſis & *Conſult. noſtris medicin. Sect. III. Caſ. LXI. uſque ad LXV.* item *Sect. IV. Caſ. CLXXXII.*

CAPUT XIV.

De hydrope.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Cachexiam proximum eſſe ad hydropem gradum, conſtans antiquiſſimorum Medicorum fuit adſertio, qui inde in ſuis de re medica monumentis poſt cachexiam ſtatim de hydrope agere conſueverunt. Nullus autem ex omnibus utriuſque affectus conſenſum rectius agnovit, ipſo ARETÆO, qui *lib. IV. cap. I.* hæc egregia profert: *hydrops in viſcere primario deliteſcens totum corpus in malum habitum convertit, nullaque eſt pars noxa carens. Neque enim in inferiore ventre fluctuans humidum hydropem nuncupamus; quandoquidem neque ibi vitium eſt, ſed quum morbum conſequitur tumor, inflatio, coloris fœditas, iſte in aquam colliquans habitus hydrops eſt & appellatur. Nam tametſi nonnunquam foras ſponte aqua prorumpit, aut aliquis præcordia reſcindens effundit, adhuc in ſede ſua permanet hydrops. Princeps itaque cauſa malus habitus eſt, ſive cachexia.* Quibus verbis optimus hic ex antiquiſſimis auctor clariſſime innuit, morbum primarium eſſe malum corporis habitum, cujus ſymptoma potius & affectus ſit tumor aquoſus; eo quod hoc ceſſante morbus nihilo minus permaneret. Et in ſequentibus ita pergit: *Anaſarca laborantes colore ex atro viridique permixto infecti ſunt, obſcuraſque & nigras venas habent.* Quæ ſigna admodum etiam communia ſunt cachexia adfectis. Accedit deinceps & hoc, quod ab iiſdem cauſis, quæ malum ingenerant cachecticum, quas ex CÆLIO AURELIANO in ſuperiori capite deſcripſimus, hydrops quoque originem ducat, id quod auctores confirmant, ipſaque experientia, optima rerum magiſtra, abunde ſatis corroborat. *Principium hydropis & cachexiæ.*

§. II.

Quum itaque cachexiæ morbus cum hydrope tam arctam habeat affinitatem, ut iſte hujus cauſa ac fundamentum recte dici poſſit ac debeat, non poſſumus, quin omnibus rite comparatis, in ſpecialiori hydropis notione ſuppeditanda, ipſum valde depravatum corporis, quoad omnes partes & functiones ſuas, habitum dicamus, cum inſigni & præternaturali humoris ſeroſi, aut in toto corpore, aut in certis ejuſdem cavitatibus, ſtagnatione & collectione conjunctum. *Hydropis definitio.*

§. III.

Functiones noſtri corporis tam vitales, quam naturales & animales in hydrope valde eſſe vitiatas atque læſas, ſigna, quibus ſeſe prodit truculentus hic morbus, & quæ optime collegit ARETÆUS *loc. cit.* teſtatum faciunt luculentiſſime: *Omnibus*, inquit, *ineſt pallor, ſpirationis difficultas, tuſſis; diverſis temporibus ſegnes ſunt, pigritia multa, à cibo abalienatio: & ſi aliquid adſumant, quamvis modicum & flatu carens, nihilominus valde inflantur, diſtenſiones patiuntur, citra madorem eorum corpus eſt, idcirco neque in balneis ſudore madeſcunt. Præterea albidi ſunt & effœminati; ſomni ſunt graves, torpentes, breves, animi deliquium, circa minima quæque ſollicitudo, vivendi cupiditas.* *Signa.*

§. IV.

§. IV.

Hy pis ſpec ſun Equidem hydrops à primis fere artis noſtræ rudimentis in tres ſpecies, *anaſarcam*, *aſciten* & *tympanitidem* diviſus: atque *anaſarca* dictus fuit, quando totum corpus tumore obſeſſum eſt; *aſcites*, ubi abdomen turget & intra ejus cavitatem ſtagnans lympha viſcera inundat; *tympanites*, ubi abdomen non molle, ut digitorum veſtigia imprimi poſſint, ſed valde inflatum ac durum comparet; ipſe tamen ARETÆUS quartam addit & inter anaſarcam ac leucophlegmatiam aliquam conſtituit differentiam, exiſtimans: in utraque hac hydropis ſpecie tumidam quidem faciem & brachia eſſe; & in leucophlegmatia, ubi pituita redundaret, non minus quam in anaſarca omne corpus impleri, atque partes tam ſuperiores quam inferiores cum ipſis mammis intumeſcere, quod in illis potiſſimum contingeret, qui juvenes robuſti in ætatis proſpera fortuna conſiſterent: at in hydrope, anaſarca dicto, carnem in ſuccum ſanioſum quaſi colliqueſcere, qualis à membris graviter contuſis effunditur. Dein quoque leucophlegmatiam mitiorem hydropis ſpeciem curatuque faciliorem habendam eſſe ſtatuit, quoniam variæ ejus tollendæ ſint proſperæ occaſiones, ut ſudoris, lotii excretione, aut alvi nonnunquam copioſo effluvio; quum contra in reliquis ſpeciebus, præſertim ſi mixtæ ſint, Medicus totum hominem permutare debeat, ſi ipſas curare velit. Qua peculiari & eximii in praxi medica uſus differentia illud maxime diſertiſſimus hic auctor indicaſſe videtur, in leucophlegmatia quidem perinde ac in anaſarca aquam copioſe inter cutem ſtagnare, ſed in hoc ſanguinem ſimul, quo carnes nutriuntur, valde eſſe corruptum, adeoque vitium longe ſubeſſe gravius. Multo vero adhuc evidentius elegantem hanc diſtinctionem in eodem capite deſcribit hunc in modum: *aqua inter cutem nonnunquam à copioſo frigido potu continuo provenit, quum præ nimia ſiti ad ſaturitatem quiſpiam multam aquam gelidam ingurgitaverit, poſtea humidum in peritonæum delatum ſit, atque inde in ventribus calor refrigeratus fuerit. Deinde in ilia guttæ effluunt, quæ prius in aërem verſæ per tranſpirationem diſcutiebantur. Id igitur ſi incidit, facilior eſt hujus morbi curatio, ante quam viſcus aliquod, aut totus homo adfectus ſit.*

§. V.

Quod ſi meam profiteri licet ſententiam, ego rei veritate & experientia convictus non poſſum non ARETÆO adſentiri, quod leucophlegmatia levior ſit ſpecies, facilioremque recipiat ſanationem quam anaſarca. Equidem illa communiter à noſtri ævi Medicis cum hac ſolet confundi; quum tamen jam à CÆLIO AURELIANO ſæpiuſque laudato ARETÆO aqua intercus vocetur, quoniam inter ipſas pinguedinis cellulas aqua collecta ſtagnat & hinc colorem pallidum inducit: quum è contrario in anaſarca, ſive hypoſarca, ob majorem ſanguinis quam in ipſa leucophlegmatia corruptionem, color carnis & cutis magis depravatus & ex atro virideſcens adpareat, manifeſto indicio, quæ ſanguificationi humorumque depurationi inſerviunt viſcera, ut ſunt pulmones, hepar & renes, nimia laxitatis vel infarctus vitio laborare, & ad functiones ſecundum naturam peragendas minus eſſe idoneas. Quando itaque leucophlegmatia cum anaſarca juncta eſt, jam gravior hydropis ſpecies emergit, quum leucophlegmatia initium, anaſarca vero augmentum præbeat.

§. VI.

Longe vero deterior & prope inſanabilis ea hydropis ſpecies eſt, quæ aſcites vocatur, cujus ſigna optime notavit ARETÆUS, dum loc. cit. *in ilibus*, inquit, *tumorem*, *in pedibus inflationem videre licet*; *facies*, *brachia*, & *reliqua exilia cernuntur*: *intumeſcunt teſtes*, *præputium & totus colis ob inæqualitatem tumoris tortuoſus eſt. In corporis ad alterutrum latus converſionibus humor in locum declivem & tumorem & fluctuationem facit*, *fluctuantiſque liquoris ſonitus exauditur*. Ex quibus colligi licet, ingentem lymphæ ob vaſa lymphatica vel hydatides diſruptas eſſe extravaſationem viſcerumque inundationem, qua hæc ipſa temporis ſucceſſu in plenariam abeunt corruptionem. 2) *aſcites.*

§. VII.

Quoad illam ſpeciem, quæ tympanitis, itemque hydrops ſiccus appellari ſolet, ubi abdomen valde tenſum & inflatum ad palmæ percuſſum inſtar tympani edit ſonum, ſciendum eſt, eam ſymptoma potius anaſarcæ & aſcitis, quam certam hydropis ſpeciem eſſe dicendam. Hæc vero ſi jungitur, ut fere plerumque in aſcite evenit, peſſimum & incurabilem denotat ſtatum, qui vel à flatibus intra inteſtina coercitis, vel à vapore, ex aqua in abdomine extravaſata exhalato oriundus abdominis muſculos ita à tono ſuo dejicit, ut penitus elangueſcant. 3) *tympanitis.*

§. VIII.

Hiſtoria morbi. Ut autem plenius adhuc rectiuſque de graviſſimi noſtri morbi natura indoleque pateat, operæ erit pretium, ejuſdem initia pariter ac incrementa cum ſymptomatibus rite exponere, quæ ita ſe habent. Primo tumor occupat pedes, qui ſuccedente tempore ad femora, inguina, ilia, abdomen & ad ſcrobiculum uſque cordis pertingit. Interdum venter aqua turgidus ita prominet, ut pedes vix cerni queant & abdominis ruptura ſit metuenda. Progreſſu temporis aqua in ſcrotum quoque deſcendit, illudque ſæpe ad capitis magnitudinem inflat. Neque ſcrotum ſolum, verum ipſe etiam penis cum præputio ita intumeſcit, ut intorqueatur lotiique excretioni injiciatur remora. Ubi manifeſto deprehenditur, aquam, quæ penem diſtendit, ex vicina inguinis regione cutim inter & carnem penis ſeſe inſinuare; contra vero, quæ ſcrotum in tumorem elevat, plerumque ex abdomine per peritonæi proceſſus delabi. Aliquando tamen etiam, maxime in leucophlegmatia & anaſarca laborantibus, evenit, ut aquoſus humor in partibus circa inguina collectus ſub communibus teſticulorum integumentis ſe inferens tumoris in ſcroto cauſa exiſtat, abdomine aqua prorſus vacuo. Neque tamen in omnibus hydropicis ſcrotum tumorem concipit, ſed quoſdam eorum ſine omni ejus intumeſcentia demortuos novi. In fœminis inguina ſimiliter tumida fiunt, & ipſa uteri vagina ab aqua ſæpe elongatur, ut procidat. Dein commune hydropicorum ſymptoma eſt dyſpnœa, quæ poſt vehementiorem corporis motum & noctu potiſſimum exacerbata, ob facilem aquæ abdominalis ſub ſitu decliviori adſcenſum, ſuffocationis metum ſubinde minatur; unde, ſi liberius reſpirare miſeri volunt, corpus mox elevare & in lecto potius erecti ſedere, quam decumbere coguntur. Mirum quoque vexat tuſſis, ſicca ut plurimum & nonniſi inane tuſſiendi deſiderium mentiens, dum acris ſalſaque lym-

lympha, in univerſo corpore peccans laryngis præſertim & bronchiorum fibrillas membranaceas ſtimulat, irritat, convellit.

§. IX.

Continuata morbi hiſtoria.

Poſthac notabile eſt, in anaſarca urinam mingi tenuem & albam, in aſcite paucam & craſſam cum copioſo ſedimento rubro lateritio. Potui quoque urinæ quantitas inter initia hydropis ut plurimum reſpondet, alvus laxa eſt & ciborum adpetentia bona; quæ tamen omnia ingraveſcente malo deficiunt. Urget præterea inexhauſta & clamoſa ſitis, de qua recte cecinit Poëta: *quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.* Jungitur autem hæc nimia potandi cupiditas ob has potiſſimum rationes: tum quod ſalivalis latex ob glandulas ſalivales obſtructas deficiens fauces aridas irrorare amplius non poteſt, tum quod ea, quæ adfluit ſaliva viſcida ſalſaque eſt, & ab æſtu febrili mox exſiccatur. Febris enim in pejori morbi ſtatu nunquam fere non adjungitur lenta atque continua, ex pulſu, qui parvus fertur & crebrior, ſatis conſpicua, quæ carnem ſupernarum partium una cum viribus ſenſim paullatimque depaſcens mortem denique procurat. Deinceps in anaſarca æque ac aſcite inſignis ſæpe pruritus in partibus pedum membranaceis percipitur & pedes quoque maculis lividis & veſiculis obſervantur obſiti, ex quibus apertis ſerum effluit ſua acredine partes rodens, vel etiam inflammans, unde non raro prodeunt mali moris ulcera, quæ teſte *Hippocrate lib. VI. aph.* 8. difficulter ſaneſcunt & conſolidantur; utpote adfluxus acris ſeri major eſt ac copioſior, quam ut remediis lenientibus & exſiccantibus poſſit mitigari. Atque huic ſpeciei hydropis præcipue adſociatur febris, quæ ab inflammatione inteſtinorum, præſertim per draſtica remedia inducta, originem trahit, cui horror demum & rigor ſuperveniens ſphaceloſæ & funeſtæ viſcerum corruptionis præbet indicium.

§. X.

Sectio anatomica hydrope demortuorum.

His ita expoſitis progrediendum nunc erit ad ea, quæ ſectio hydrope demortuorum nobis ſiſtit perluſtranda. Et primo quidem, quod hepatis viſcus attinet, ex M. N. C. & BONETI *ſepulchreto* aliiſque anatomicorum libris conſtat, illud plerumque morbidum fuiſſe repertum, & nunc quidem pallidum & fere exſangue, nunc tumidum & atrum, tenſum, ſcirrhoſum hydatidibuſque repletum, cum veſicula fellis, materiam aut aqueam & minus amaram, aut ſpiſſam & in calculos concretam continente. Speciatim vero hepar in junioribus in globum quaſi contractum & induratum, ut ſub cultri inciſione ſtrepitum ediderit, & in tympanitide aridum & inſtar corii corrugati torrefactum ſe annotaſſe referunt HORSTIUS *lib. III. obſ.* 9. & TULPIUS *lib. II. cap.* 36. Licet contra varia apud RUYSCHIUM *in obſervat.* & BONETUM *in lib. cit.* proſtent exempla, ubi hoc viſcus ſine omni labe adparuit ſanum: quod itidem RIVERIUS *in obſervat. communicat. IV.* teſtari videtur, qui in hydropico quodam, hepate ſatis bene conſtituto, ſolum lienem reperit corruptum & totam fere ipſius ſubſtantiam bili atræ ſimilem. Dein, quoad reliqua viſcera notandum occurrit, omentum in diſſectis aſcite defunctis ut plurimum inveniri corruptum & ſphacelatum, vel plane extenuatum & abſumtum, pancreas ſcirrhoſum, & meſenterium, ob veſicas, quibus interius obſideri ſolet, aqua repletas & glandulas ad fabæ magnitudinem tumefactas, in magnam molem excretum, qua de re notabilis caſus exſtat apud TULPIUM *lib. IV. cap.* 35. Neque inteſtina cum ventriculo relinquuntur immunia, ſed iſta obſervavi inflammata, ſiderata & corroſa. In tympanitide ipſa æque ac abdominis cavum multis flatibus vidi turgida, quales obſervationes etiam commemorarunt *Felix* PLATERUS *lib. III. prax. cap. III. obſ.* 50. & HERCULES SAXONIA *in prælect. pract. part. II. cap.* 27. De ventriculo autem notatu dignum eſt phænomenon, quod interior ejus tunica nodis globoſis, parvas avellanas magnitudine adæquantibus tota ſit obſita, qui nihil aliud eſſe videntur, quam exiguæ illæ in ſtatu naturali miliares vel annulares glandulæ, quæ alias tunicæ huic villoſæ eo latere, quo nerveæ adnexa eſt, interſperſæ cernuntur.

§. XI.

Cor. ta ſ. hiſt.

Neque tantum imi ventris viſcera male ſunt adfecta, verum etiam obſervatione quam maxime dignum eſt, quod frequentiſſime in hydrope, ſive ſit abdominis, ſive pectoris, cor, præſertim quoad dextri ventriculi capacitatem, ingentis & plane mirificæ deprehendatur magnitudinis, ita ut ego in duobus ſubjectis illud inſtar bovini conſpexerim. Qua de re conſuli etiam poſſunt M. N. C. *Dec. I. ann. V. obſ.* 64. item BARTHOLINUS *Cent. II. hiſtor.* 66. Deinde ſi meam ipſius experientiam licet proferre, ego plena fide teſtari poſſum, omnes fere, quos ſecandos curavi hydropicos, præter viſcera male conſtituta polypoſa in corde ejuſque vaſis habuiſſe concreta. Id quod etiam plures aliorum obſervationes confirmant, ex quibus memoratu digna eſt, qua in M. N. C. *Dec. II. ann. V. obſ.* 66. deſcripta legitur, ubi in anaſarca demortuo inteſtina, omentum, pancreas, hepar, & lien ſine omni vitio fuerunt viſa; in dextro autem cordis ventriculo polypus inventus, qualis etiam venam cavam & arteriam pulmonalem occupavit, ut ideo æger ſuperſtes de ruptura cordis in dextro latere conquerendi cauſam habuerit graviſſimam. Et eadem Acta *Cent. IX. obſ.* 50. referunt anatomen hydropicæ, in cujus dextro cordis ventriculo polypus ad quadrantem ulnæ partem longus & in arteriam pulmonalem protenſus fuit annotatus: ut ſilentio prætereaam complura alia, quæ de eadem re *Cent. III. obſ.* 117. *Cent. VIII. obſ.* 41. item *Dec. II. ann. VI. obſ.* 73. leguntur exempla; hoc tantum adjiciens, ubi cordis vaſa polypoſis concretionibus ſunt repleta, ibi plerumque ingentem ſeri in thoracis cavitate effuſi obſervari copiam.

§. XII.

Obſe. tio c. conſi nem rum.

Quod ad ſerum intra cavitates collectum attinet, hoc ratione copiæ, coloris & conſiſtentiæ ſolet eſſe diverſum. Interdum enim inſtar aquæ valde eſt dilutum, ſpiſſiuſculum tamen & igni impoſitum in gelatinam concreſcit, interdum flavum & loturæ carnis non abſimile. Quantitatem ſi diſpicimus, hæc itidem pro corporis amplitudine morbique diuturnitate admodum eſt diverſa; ſiquidem quandoque triginta, quandoque ſexaginta, imo centum adæquat libras. Continetur autem hujus aquæ plurima pars in cavitate abdominis, vel intra peritonæum & muſculos abdominis; nonnunquam tamen etiam in duplicatura peritonæi formato ibi ſacco incluſam eam contineri fidem faciunt obſervationes, quas inter notabilis eſt Cl. LITTRI, quæ in *Mémoires de l'Academie des ſciences à Paris ann.* 1707. legitur.

§. XIII.

§. XIII.

Explicatis ſic ſatis dilucide phænomenis, quæ in diſſectis hydrope demortuis ſolent obſervari, ſequitur jam, ut diſpiciamus, quænam ſint præcipuæ & proximæ inundationis aquarum in graviſſimo hoc morbo cauſæ. Equidem Veteres, quibus naturalis machinæ noſtræ conſtitutio hydraulica, inque primis circularis humorum progreſſus fuit incognitus, læſam in hepate male adfecto ſanguificationem & ſanguinis in aquam converſionem accuſarunt; noſtro autem tempore, quo ſtructura corporis humani motuumque vitalium œconomia clarius fuit detecta, longe rectius hæ cauſæ poſſunt demonſtrari. Vix autem melior tumoris hydropici cauſa, me judice, poterit allegari, quam circularis ſanguinis per venas motus & progreſſus valde difficilis, tardus & variis ex cauſis præpeditus. Quam quidem adſertionem experimentum à Clar. anatomico LOWERO primum, quod ſcio, inſtitutum comprobat clariſſime. Hic enim in vivo animali venam aliquam majorem filo conſtrixit idque vinculum per horam reliquit & protinus tumorem œdematoſum in illa parte, qua rami ad venam excurrunt, animadvertit. Simile quid conſpicitur, quando ad enormes hæmorrhagias ſiſtendas inſtrumentum venas valde comprimens, quod nomine *Tourniquet* venit, adplicatur. Quod ſi enim diutius relinquitur, in tumorem ſucceſſive pars attollitur. Huc quoque illud pertinet experimentum, quum in homine mortuo vena ſubclavia, v. g. manus dextræ, fortiter conſtringitur & poſtea cum ſiphone in venam manus apertam rubicundus paullo ſpiſſior liquor injicitur. Namque tum brachium intumeſcit, eoque aperto obſervamus in cellulas pinguedinoſas ſub cute miram ejus penetraſſe copiam, vix aliam ob cauſam, quam quod propter poſitum obſtaculum liquor injectus venas, quæ per adipoſum panniculum tranſeunt, nimium diſtenderit, atque tandem per earum poros extravaſatus fuerit.

§. XIV.

Enimvero nullus dubito quin ex dictis experimentis abunde ſatis pateat, nimiæ corporis in hydrope intumeſcentiæ & ſeparationis ſeri à ſanguine ejuſque intra cavitates & interſtitia ſtagnationis veram cauſam eſſe retardatum ſanguinis, per venas maxime, tranſitum. Attamen longe adhuc clarius adſerti hujus patebit veritas, ſi perpendere velimus, quam facile & expeditum ſit, ut ſanguis in ſuo per venarum ſyſtema circuitu ſiſtatur; idque potiſſimum has ob rationes. Nam primo ſanguinis per venas regreſſus à partibus inferioribus ad ſuperiores, ob ſitum perpendicularem, ſecundum naturæ ordinem multis modis eſt tardior, quam in arteriis; unde etiam fit, ut venæ non modo numerum, ſed etiam diametrum arteriarum longe multumque ſuperent. Deinde venarum tunicæ non tanta vi ſyſtaltica & motrice elaſtica præditæ ſunt quam arteriæ. Quibus demum accedit, quod venæ tenerioribus valdeque poroſis inſtructæ ſint tunicis, per quas tenue liquidum facile poteſt tranſire. Quod ſi itaque accidit, ut ob nimiam ſeroſi humoris in corpore humano copiam tonus & robur vaſorum, maximeque venarum propter nimiam diſtenſionem magis infringatur atque debilitetur; non poteſt non per univerſum corpus vitalis ſanguinis circulus, qui omnibus functionibus præeſt, eaſque in integritate conſervat, valde langueſcere atque imminui; quod etiam ex pulſu, qui rarus, mollis ac debilis eſt, aperte cognoſcitur. Et ex hoc fundamento non modo præternaturalis intumeſcentiæ, ſed reliquorum quoque cum hydrope complicatorum ſymptomatum, ut laſſitudinis, gravitatis corporis, pigritiæ, nec non ſalutarium per cutim, renes, & alvum excretionum imminutarum vera deducenda venit ratio.

§. XV.

Ratio ſymptomatum in pectore.

At vero, præter hæc perpetuum fere omnis hydropis accidens eſt ingens ſpirandi difficultas, ſuffocationis metum ſubinde incutiens, quæ itidem vix aliam agnoſcit cauſam, quam quod ob vim cordis & vaſorum imminutam ſyſtalticam ſanguis viſcido ſero refertus per minimas & anguſtiſſimas arteriæ & venæ pulmonalis ramificationes non ſatis libere, nec ſufficienter poſſit tranſmitti; unde in illis ſtagnat & facta ad cordis dextrum ventriculum regurgitatione miras parit anxietates. Et quum præcipua pulmonis functio in eo conſiſtat, ut, ſi per minima & copioſiſſima veſiculoſæ ejus ſubſtantiæ vaſcula ſanguis trajicitur, lympha & chylus cum ejus partibus intime miſceantur aëriſque ſubtiliori elaſtica imbuantur ſubſtantia, ut inde ſpirituoſus, fluidus & ad conciliandas corpori vires idoneus evadat cruor vitalis; recte omnino colligitur, difficiliorem ſanguinis per pulmones progreſſum gravium accidentium eſſe cauſam. Nam læditur exinde univerſum ſanguificationis negotium & loco ſanguinis floridi, fluidi ac temperati vaſa copioſo ſero repleantur & infarciantur neceſſe eſt. Longe vero deterior ſtatus eſt, ubi jam polypoſæ concretiones vaſis pulmonum & cordis majoribus inhærent. Hac enim ratione non modo ſanguis per cordis & pulmonum meatus in curſu ſuo præpeditur, ibique ſtagnans varia parit incommoda, verum etiam in totius venæ cavæ ſyſtemate omnibuſque partibus, ad quas hæc vena pertingit, ſubſiſtere incipit; unde ingens liquidi ſeroſi contingit ſeceſſio. Quo difficilius autem eſt, ejuſmodi altius corpori impactum repagulum artis ope tollere, eo facilius eſt judicatu, eam hydropis ſpeciem, quæ tali fundamento nititur, peſſimæ eſſe indolis difficillimæque ſanationis.

§. XVI.

Aſcitis geneſis dependet ab hepatis vitio.

Hæc de leucophlegmatiæ & anaſarcæ generatione dicta ſunto. Quod vero ad geneſin aſcitis attinet, ego confidenter adſerere haud dubitaverim, hepar maxime in hac hydropis ſpecie præter naturam eſſe affectum & male conſtitutum, utpote quum in nullo æque viſcere ac in hoc ipſo tam difficilis eſt ſanguinis progreſſus ac circulatio. Et licet ſuccuſſoria hepatis à diaphragmate ſub reſpirationis actu commotio, ipſumque robur tunicarum, quibus venam portæ inſtructam eſſe ex anatome novimus, ſanguinis curſum haud leviter videatur adjuvare; nihilo tamen minus, quando cruor lenteſcens adpellitur, dicta vena portæ, & pulſu & valvulis deſtituta, eundem per innumeros venæ cavæ canaliculos difficulter tranſmittit; unde haud levis ad ſtagnationem & infarctum fit diſpoſitio. Cui ſi accedit ob parciorem potum, vitam ſedentariam, ingeſta liberalius acida & vini ſpiritus abuſum, aut propter hæmorrhagias vel febres per adſtringentia præpoſtere curatas ſanguinis & lymphæ len-

lentor ac redundantia, vel etiam ob multas animi ægritudines morboſque prægreſſos ipſius hepatis ejuſque vaſorum atonia; vaſa utique certo certius infarciuntur, &, ſublata proportione ad motum, ſanguis ſegniter trajectus hinc inde in canalium alveis ſtagnat ejuſque aquoſa pars ſecreta lymphatica vaſa, magna in copia ibi ſita, implet. Porro etiam lenteſcentis lymphæ præternaturalis ſpiſſitudo ejus per hepar circuitum modo leviorem modo graviorem remoratur. Quod ſi autem paullo ſpiſſior à ſanguine ſecedens lympha in hepate obhæreſcit, &, diſſipata fluidiore parte, ad majorem craſſitudinis gradum redigitur, tunicæ vitalis illius viſceris craſſeſcunt & indurantur tandemque in ſcirrhum abeunt, ita tamen, ut induratio magis intimiora occupet, ſcirrhus vero in exteriori parte membranacea vaſisque extimis obhæreſcat. Præcipuam itaque aſcitidis ſedem eſſe hepar, cadaverum ſectiones ſupra adductæ ſatis faciunt demonſtratum.

§. XVII.

Et reliquorum abdominis viſcerum labe.

Verum enim vero, præter hepar reliqua abdominis viſcera non ſunt ab omni labe remota. Lien enim ſæpe extra ordinem magnus, atro ſanguine refertus & ſcirrhoſa membrana obductus, Riverio, Schenckio, Foresto, & autopſia teſte invenitur. Pancreas, ſecundum Rondeletium atque Peierum *in obſerv. anatom.* in omnibus fere hydropicis diſſectis durum & ſcirrhoſum, quin interdum totum abſumtum deprehenditur. Omentum putridum & emaciatum, glandulæ meſenterii, inteſtinorum, duodeni & ventriculi præter naturam conſtitutæ, tumidæ & induratæ conſpiciuntur. Quod ſi igitur meam de hiſce phænomenis ſententiam proferre licet, ego quidem arbitror, hæc abdominis jam relata viſcera labem ſuam ac vitium ſimili modo à præternaturali hepatis conſtitutione & impedito ſanguinis per ejus vaſa circuitu unice contrahere; idque potiſſimum propter intimiorem horum vaſorum conſenſum & communionem. Etenim notum ex anatomicis eſt, omnem ſanguinem, qui ex ventriculo, fiſtula inteſtinali, meſenterio, pancreate, omento & liene regreditur, in venam portæ abire & hac mediante per mere vaſculoſum hepatis viſcus ad venam cavam ipſumque cor tranſmitti debere. Quod ſi itaque ibi progreſſivus & orbicularis motus ſiſtitur, neceſſe omnino eſt, ut ſanguis ad dicta abdominis viſcera regurgitans ibi ſtagnationem, infarctum, ſcirrheſcentiam & corruptionem cauſetur.

§. XVIII.

Hydropis uteri geneſis.

Quoniam per uteri, maximeque ſpermatica vaſa, quæ in varios cincinnos, pampinos vitium æmulantes, contortos implicatoſque divaricantur, difficilior & valde tardus eſt ſanguinis regreſſus, adeoque longiſſimum ad vitalem cordis fontem iter; fit omnino, ut in utero & connexis ipſi partibus, tubis nempe & ovariis, copioſæ interdum ſeri inundationes & tumores aquoſi oriantur. Nunquam enim citius & promtius fluida & aquoſa pars à ſanguine ſecedit, quam ubi lentior minuſque expeditus ejus per viſcera tranſitus eſt, quemadmodum id clare patet in hepate; & ob hanc etiam cauſam non facile numeroſiora, quam in hepatis ac uteri ſubſtantia & adjacentibus ei partibus, vaſa reperies lymphatica, quæ à largiori decubitu & adfluxu lymphæ diſtenta, magnas in veſicas, quæ hydatides Græcis dicuntur, explicantur, quibus demum diſruptis nonnunquam ſubito hydrops gignitur & mira ſeri quantitas effuſa cavitatem abdominis occupat. Ita permultas hydatides in uteri confiniis poſt partum difficilem reperit Salmuthus *cent. I. obſ.* 38. & in hyſterica fœmina gravida diſſecta Pechlinus *obſ.* 19. In cornibus ac tubis uteri ingentem aquæ copiam nonnunquam colligi, fidem facit Tulpius *obſervat. l. IV. obſ.* 45. exemplo fœminæ, quæ in utroque uteri cornu novem circiter aquæ puriſque libras incluſas innumeris veſicis geſtavit. Plura ejuſmodi exempla vide apud Schenckium *l. III. obſ.* 6. 7. & Rolfinckium *de organ. genital. cap.* 20. nec non Sydenham *de hydrope.* Eandem quoque in rem apprime facit Harderi obſervatio, perhibentis: in fœmina ruſtica repertum eſſe non ſolum ovarium ſiniſtrum aquæ ſubſalſæ & fœtentis libris duabus oppletum, ſed etiam annexam eidem tubam Fallopianam notabili hydatide obſeſſam. Et noſmet ipſi ante viginti annos ex gravi in hypogaſtricam regionem lapſu annotavimus in quadragenaria ſubortam ibi intumeſcentiam cum dolore tenſivo, quam aquæ limpidæ largum profluvium cum ſanguine menſtruo primum prodiens excepit, quod poſtea etiam ceſſante ſanguinis ſtillicidio per anni dimidium continuavit, ita, ut quotidie minimum libra una efflueret, donec ægra, incaſſum adhibitis variis medicaminum generibus, tabe lentaque febre penitus confecta obdormiſceret.

§. XIX.

Hyd... freq... gene... grat...

Neque etiam adeo inſolens, ſed aliquoties à me obſervatum eſt, ſub ingravidatione ſimul occultari hydropem; & hinc fit, ut ſæpius Medici in dijudicanda graviditate fallantur. Vidimus vero ejuſmodi fœminas gravidas hydrope ſimul laborantes poſt partum copioſiori effluxu ſervatas; alias autem interiiſſe, humore ſcilicet in cavum abdominis jam effuſo. Inprimis memoratu dignum eſt, quod Platerus *lib. III. obſervat. p.* 620. prodidit de muliere quadam, quæ, quoties uterum geſſit, toties detenta fuit aſcite. Et hanc ob cauſam quoque in ea verſamur ſententia; hydropicos tumores in fœminis plus ex uteri, quam hepatis & viſcerum, quæ cum hepate habent connexionem, vitio ſubnaſci; & facilius quoque perſanari, quam ubi hepar primario adfectum eſt, eo quod liberior & apertus ſero ſtagnanti per uteri oſtia patet exitus.

§. XX.

Cau... cata... ſimi... turæ... poſi...

Quod attinet ad cauſas procatarcticas, animadvertimus, hydropicæ adfectioni, tam pectoris quam abdominis, præ omnibus maxime eſſe obnoxios homines proceræ ſtaturæ. In his enim ſicut ob longius ſanguinis à pedibus ad cor iter & ſitum perpendicularem ordinario valde tardus & lentus ſanguinis eſt progreſſus; ita ille ob cauſas accedentes perfacile redditur difficilior; unde etiam fit, ut polypoſa concreta cum hydrope pectoris & anaſarca in proceris ejuſmodi corporibus, his morbis demortuis crebrius reperiantur. Præterea quoque noſtro malo admodum ſunt ſubjecti habitu corporis molli, ſpongioſo, minuſque firmis inſtructo fibris præditi, in quibus aquea eminet ſubſtantia & quos phlegmaticos vocamus, vel ſanguineo-phlegmaticos.

Huc

Huc dein & illi ſpectant, qui corporis ſunt obeſi, & in tenera juventute catarrhoſis defluxionibus ſæpius fuerunt affecti, nec non qui tumoribus œdematoſis frequentius ſolent corripi. Ratione ætatis ſenes, in quibus ob elaterem vaſorum dejectum excretiones non rite ſuccedunt, & lympha majorem contrahit lentorem ac ſpiſſitudinem, hydropicis tumoribus frequenter ſubjiciuntur. Reſpectu vitæ generis, ob vitam ſedentariam, ſartores, ſutores, textores; & ob aërem, qui fibrarum vigorem imminuit, vaporoſum, balneatores, piſcatores, fullones & lotrices in hydropem præ aliis ſunt proclives. Regiones quoque & loca, quibus inhabitamus, merito huc debent referri; qua de cauſa in locis paluſtribus & maritimis plures reperiuntur hydropici, quam in locis mediterraneis, uti quidem in Hollandia, vitio tum aëris tum aquæ, fieri animadvertimus.

§. XXI.

Inconveniens cibus & potus. Ut autem locus aliquis, qui antea talis non fuit, dein ad hydropem ingignendum aptior fiat, ex accidenti contingere poteſt, mutata ſcilicet victus ratione, quod de Anglia egregie oſtendit LISTERUS *de hydrope.* Cibus enim & potus inconveniens ad hydropis geneſin multum omnino conferunt. Ex cibis autem craſſi, crudi, viſcidi & dulces, vel ſola nimia voracitas, in iis potiſſimum, qui parum ſe movent, viam ad hunc morbum pandunt paratiſſimam. Frequentius tamen à potu, ſi quantitate vel qualitate peccat, hydropis malum ſuboritur; unde eos, qui potulenta, in quibus modice adſumtis nihil alias noxæ ineſt, magna in copia ingerunt, non raro annorum decurſu, niſi naturæ robur viſcerumque integritas id prohibet, hydropicos fieri conſpicimus: id quod copioſius hauſtæ cerevifiæ non ſatis defæcatæ, recentes, maxime quæ ex tritico fiunt & vulgo *Breyhahn* dicuntur, abunde ſatis confirmant. Nullum autem potus genus, conſentiente quotidiana experientia, tam nocivum eſt, quam ſpiritus vini, & illius æmulus ex frumento paratus. Hinc ego non poſſum, quin ex eo confectas & aromatibus acuatas aquas vitæ vulgo dictas, præſertim ſi jejuno ingurgitantur ventriculo, aquas mortis jure meritoque cenſeam. Denique nihil tam ſubito & intra paucos dies noſtrum ingenerare morbum valet, quam potus frigidus poſt inſignem corporis incaleſcentiam in copia hauſtus; ut uſque eo ARETÆUS *lib. IV. de ſignis & cauſis diuturn. morbor. recte prodiderit: aqua inter cutem non nunquam à copioſo frigidæ potu provenit, quum præ nimia ſiti quiſpiam multam aquam gelidam ingurgitaverit.* Et hinc quoque eſt, quod SYLVIUS *in tract. de morb. epidem.* annotaverit, in ardore ac ſiti febrili à potu copioſius ingurgitato intra duos treſve dies hydropem fuiſſe excitatum. Longe vero gravior noxa pertimeſcenda eſt ab aquis paluſtribus ſtagnantibus, pro potu adſumtis, quas jam tum HIPPOCRATES inter cauſas hydropis retulit. Et exinde ſimul petenda venit ratio, quare, uti ſupra diximus, in locis paludoſis & maritimis frequentior hydropis ſit proventus. Neque vero hic excludendus eſt intempeſtivus aquarum mineralium tam calidarum quam frigidarum ſine convenienti regimine uſus, de quo mihi permulta eaque tragica exempla in praxi obſervare licuit.

§. XXII.

Animi pathemata. Ex omnibus vero iis, quæ ſicut ad alias chronicas paſſiones, ita etiam maxime ad hydropem conferre ſolent, principem fere locum obtinent animi pathemata, præſertim vero diuturnus animi mœror & angor, cui tanta ineſt vis atque potentia, ut, viſceribus fibriſque motricibus omnem vigorem, tonum ac robur ſubtrahendo, languidum ſanguinis circulum & excretionum ſuppreſſionem producat. Nec minor eſt efficacia vehementis iræ, maxime ſi cibus, vel potus copioſus frigidus deſuper ingeratur. Sequitur enim preſſo, ut aiunt, pede ingens præcordiorum conſtrictio & anxietas, color cacheticus, ciborum inappetentia, ſpirandi difficultas & ſucceſſu temporis ipſe hydrops, quem plus vice ſimplici ſucceſſiſſe novimus. Cauſa tantorum malorum hæc eſſe videtur: vehementiori hac animi commotione ventriculus cum duodeno & adnexis biliariis ductibus valide & ſpaſmodice conſtringitur; unde non modo ſucci biliofi & pancreatici ad bonam digeſtionem promovendam ſecretio impeditur; verum etiam copioſiori cibo ac potu adſumto multi ingenerantur flatus, qui alvinam excretionem ſiſtunt totumque ſanguinis circulum inæqualem reddunt.

§. XXIII.

Excretiones ſuppreſſæ & nimiæ. Nihil inſuper magis ad geneſin hydropis contribuit, quam conſuetæ & criticæ evacuationis, ut in fœminis per menſes, per lochia, in viris per hæmorrhoides ſuppreſſio. Vid. HIPPOCRATES *Sect. VI. aph.* 12. Ita Trajanus imperator, ex retentione hæmorrhoidum aſcitius factus & curatus, ſed recidivam paſſus mortuus legitur apud DIOCASSIUM. Pari quoque ratione, enormes ſanguinis ſive per vulnera, ſive per nares, uterum, aut venas ſedis profuſiones ad hoc malum valde diſponere, quotidiana fere experientia comperimus. Nam in ſanguine incomparabilis latitat vitæ theſaurus: quo nimium detracto minima & ſecretoria & excretoria vaſa connivent & anguſtantur; hinc nec bonus generatur ſanguis, nec utiliſſimum ſecernitur liquidum cerebri & nervorum, unde ſolidarum partium imbecillitas; neque inutile & impurum, quod in corpore eſt, foras ejicitur, unde magna impuritatum coacervatur colluvies. Minime tamen ita ſimpliciter ſtatuendum volo, ac ſi omnis largior ſanguinis evacuatio hydropicum adfectum producat, ſed ubi in corporibus aliæ adhuc cauſæ accedunt, facile eum oriri arbitror. Ita quoſdam ab obſtructione viſcerum ſcorbuto & cachexia laborantes valdeque acri & impuro ſanguine fartos poſt frequentes & enormes hæmorrhagias in aquoſum hunc morbum incidiſſe novi; certe non ob ſolam illam hæmorrhagiam, ſed ob malam corporis propter obſtructiones diſpoſitionem atque humorum dyſcraſiam. Immodica quoque in dyſenteria excretio ſæpius hydropis fœcunda mater eſt, quare HIPPOCRATES *Sect. VI. aph.* 43. adferit: *quicunque difficultate inteſtinorum corripiuntur, eos ſuperveniente longa dyſenteria aqua intercus excipit & moriuntur.*

§. XXIV.

Perverſæ curationes. Imperitiores quoque Medici præpoſtera morborum curatione cauſæ hujus mali non raro evadunt; quando videlicet immodicas ſanguinis,

vel aliorum humorum excretiones deſubito adſtringentibus, opiatis, vel narcoticis ſiſtunt ac reprimunt. Idem malum incidit, ſi intermittentes febres, præſertim quartanas, quæ plerumque fixam ſuam in hepate obtinent ſedem, ante ſublatam obſtructionem vel decentem cauſæ febrilis correctionem, nimis cito & intempeſtive ſpecificis ſuis, ad quæ etiam cortex chinæ pertinet, reprimunt. Facile enim hi morbi in cachexiam & hydropem deſinunt; quod jam tum Hippocrates & Galenus indigitarunt. In his vero ſeptentrionalibus locis id mali, experientia teſte, frequentius contingit: quod etiam poſt febres epidemicas in noſtra urbe & circumjacentibus locis graſſantes ſæpiſſime ortum obſervavi, maxime in plebejis, qui convenientibus remediis & Medicis fuerunt deſtituti. Idem quandoque in iis evenit, qui in acutis febribus, ad reſtinguendum æſtum & ſitim, nimium potum ingurgitarunt, nec per diureſin vel diaphoreſin ſatis reddiderunt. Ex mercuriali porro ſalivatione imprudenter tractata ſanguinem in ſerum colliqueſcere & tono partium motricium deperdito tumores ſuccedere hydropicos, non rarum eſt. Nec denique ex cenſu cauſarum excludenda puto fortiora purgantia, quibus non modo viſcerum tonus deſtruitur, ſed vires quoque nimia ſeri per triginta vel plures in uno die dejectiones amiſſione mirum labaſcunt & loco ſanguinis probe temperati nonniſi humores crudi in venis progignuntur.

§. XXV.

Scabies, arthritis, podagra & pedum œdemata repulſa.

Neque ſilentio prætereundum eſt, à ſcabie, arthritide, vel podagra retrocedente, aut incongruis medicamentis retropulſa, nec non ab antiquis ulceribus & fonticulis ſubito conſolidatis hydropem tum pectoris tum aſciten ſæpius prognaſci. Quid? quod à tumore pedum œdematoſo, quacunque de cauſa intra corpus repreſſo, præcedente gravi pectoris oppreſſione & anxietate id mali inductum obſervavimus. Namque ſerum illud ſpiſſum & vappidum, quod in pedibus ſtagnavit, dum inducta ipſis ſtrictura ſurſum repellitur, à venis ſanguiferis receptum ad præcordia fertur. Ibi ex dextro cordis ventriculo cum reliqua humorum maſſa in arteriam pulmonalem ejuſque ramulos pulſum hos tanta copia replet, quæ, comprimendo ſimul veſiculas pulmonales, irruenti aëri reſiſtit, ejuſque ingreſſum, ad propellendum per venas ſanguinem ſufficientem remoratur. Ergo regurgitat ſanguis ad dextrum cordis ventriculum eumque diſtendendo ſummam cum ſpirandi difficultate parit anxietatem. Quum itaque hac ratione ſanguinis per pulmones curſus valde ſit tardus ac impeditus, non modo ſerum per poros in cavitate pectoris & per vaſa lymphatica, quæ in pulmonibus abundantiſſima ſunt, ſecedit & extravaſatur; verum etiam inde ſanguinis progreſſus in toto venæ cavæ ſyſtemate quadantenus ſiſtitur ac retardatur, ut ideo non mirum eſſe debeat, quare in inferioribus quoque partibus ingentes ſeri contingant ſtagnationes & extravaſationes.

§. XXVI.

Differentia hydropis à reliquis tumoribus œdematoſis.

Hiſce quoad ætiologiam accuratius paullo conſideratis atque perſpectis, ordine jam ſequitur, ut, ad recte inſtituendam curationem, hydropem ab aliis tumoribus aquoſis probe diſcernamus. Primum itaque hydrops non debet confundi cum tumoribus pedum œdematoſis, utpote qui in ſanis etiam, molliori & ſpongioſiori carne inſtructis vitæque ſedentariæ deditis ſine omni periculo contingunt. Ejuſmodi tumores œdematoſi fœminis etiam, dum utero gerunt, valde ſunt familiares, ſed cum fœtus excluſione ſponte ceſſant, neque ullam medicinam exſpectant. Fiunt videlicet ob inſigniter dilatatum uterum, qui venam cavam inter lumborum vertebras collocatam comprimit, ut ſanguis conſueta libertate adſurgere nequeat. Neque inſolitum eſt, à ſolis flatibus, inteſtina valde diſtendentibus ob compreſſionem vaſorum iliacorum tumores in partibus infernis prognaſci, qui reſtituto inteſtinorum robore & flatibus expulſis ex facili remittunt. Videmus quoque, à nimis diuturna & tenſoria ſub longiori equitatione femorum compreſſione, ob interceptum liberum ſanguinis circuitum, pedum tumores interdum ſuboriri.

§. XXVII.

A gravidarum intumeſcentia.

Dein quoque probe obſervandum eſt, ne aſciticæ mulieres cum gravidis confundantur. Diſcerni vero ab invicem facile poſſunt: namque in gravidis color faciei vividus eſt, abdominiſque tumor inæqualis & ſurſum ad præcordia vergens. In hydropicis autem inferior pars abdominis intumeſcit, tumor æqualis eſt, mammæque detumeſcunt. In hiſce porro ſitis juncta eſt, in geſtatione vero minus. Denique in aſciticis fluctuatio ſentitur in abdomine &, quo ſe vertunt, ægri, eo aqua collabitur. Tandem motus infantis in utero, qui circa vigeſimam ſeptimam ſeptimanam contingit, omnem tollit dubitationem. Neque vero inficiandum eſt, in gravidis quandoque ſimul oriri leucophlegmaticum tumorem, qui tum præſertim accedit, ſi gemellos geſtant & nimium plethoricæ ab omni ſanguinis detractione abſtinent.

§. XXVIII.

Ab hydrope polypo cordis juncto.

Poſtremo adhuc illud, quod meretur attendi, occurrit, cum cordis polypo interdum pedum & femorum tumores conjungi ſine præſente anaſarca vel aſcite. Id quod dignoſcitur ex ſumma compreſſione pectoris, pulſu intermittente & inæquali atque intercurrente, præſertim poſt animi affectum aut vehementiorem motum, ſuffocationis metu. Interea non negandum eſt, concurrentibus aliis cauſis verum hydropem ſuccedere.

§. XXIX.

Differentia veri & ſpurii aſcitis.

Differentia quoque notabilis eſt, inter verum & ſpurium aſcitem. Hic vocatur, ubi aqua in abdominis cavitate non continetur, ſed in membranis, quaſi in ſacco peritonæi incluſa hæret; hinc etiam dicitur hydrops ſaccatus. Qua de re vide M. N. C. *Dec. II. ann. VIII. obſ.* 23. item Dom. Littre *loc. cit.* Conſuli quoque poteſt diſſertatio ſub præſidio Clar. D. Alberti habita *de hydrope ſaccato, per lapſum in abdomen curato.* Contra vero in aſcite intra ipſam abdominis pectoriſque cavitatem aqua ſtagnat extravaſata.

§. XXX.

Prognoſis.

Quod attinet ad ipſam prognoſin & morbi eventum, de hoc audiendus eſt Aretæus, qui *lib. cit.* adſerit: *omnes quidem ſpecies hydropis pravæ, inter ipſas vero leucophlegmatia mitior, diffi-*

difficilis flatuoſa, difficilior anaſarca, aſcites certe periculoſiſſima; & quando aſcites cum tympanitide miſcetur, magni etiam eſt periculi. Deinde in univerſum dicere poſſumus, aſciten, ſi invaluerit & ex morbis aliis, in quibus jam tum viſcera ſunt corrupta, aut corrumpuntur, prodierit, & ubi à vaſis lymphaticis vel hydatidibus diſruptis extravaſata eſt, atque ſuperiora cum ſiti marceſcunt urinæque paucæ & valde rubræ cum ſedimento minguntur, omnino eſſe incurabilem. Contra vero eum hydropem cum HIPPOCRATE ſanabilem adſerimus, in quo viſcera quidem infarcta, ſed non ſcirrhoſa, nec corrupta ſunt & æger adpetit, nec male reſpirat, urinas mingit tenues, ſique ætas eſt juvenilis. Quando etiam hydrops, præſertim leucophlegmatia & anaſarca, in plethoricis ex aſthmate ſubnaſcitur, vel à nimio potu in febribus & à largiori ciborum adpetentia poſt ipſas exantlatas, vel etiam poſt enormes hæmorrhagias ſuboritur, ſpes omnino ſanationis ſupereſt, ſi tempeſtive convenientibus ſuccurramus remediis.

§. XXXI.

Tuſſis quando aſciti ſupervenit, nihil boni portendit, quod ſuo jam tempore HIPPOCRATES recte notavit *Sect. VI. aph.* 35. & *VII. aph.* 47. Non tamen de tuſſi iſta leviori, quæ etiam inter initia plerumque adparet, hoc intellectum volumus. Malum itidem ſignum eſt, ſi cibi adpetitus cum viribus plane perit, ſitis augetur, multum liquidi adſumitur & parum per urinam redditur: neque boni ſunt ominis horrores febriles cum ardore interno in aſciticis ſupervenientes, ſed plerumque funeſtum prænunciant exitum. Pernicialis quoque hæmorrhagia per pulmones ſive ſedis venas aſciti ſuperveniens eſſe ſolet, nec melioris ominis eſt, ſi eryſipelas cum febre in cruribus erumpit, cui HIPPOCRATES etiam *lib. VII. epidem.* adſentitur. Qui præterea recidivat hydrops aſcites, difficulter admodum, & ſecunda vice vix unquam curatur: quod tamen aliter prorſus ſe habet cum anaſarca, qui ſi periodicus eſt, non tantum periculi portendit, quam ſtatarius. Ceterum vero notari meretur, ex noſtro morbo non facile quenquam mori, niſi qui in corde vel vaſi pulmonalibus gerit polypos, vel in hepate ſcirrhum, vel glandulas in meſenterio habet tumefactas, vel etiam, ſi fœminas reſpicimus, uterum ſcirrhoſum atque corruptum.

§. XXXII.

Hydropis ſolutio. Solvitur interdum citra artem ſolius naturæ beneficio hydrops, dum aqua ſibi viam & exitum per pedes pandit, vel etiam per ruptum umbilicum aut alibi apertum abdomen. Ab HIPPOCRATE *in Coac.* annotatum legimus, diarrhœam in hydrope incipiente eſſe ſalutarem. Et mihi quoque nota ſunt ejuſmodi exempla, ubi per longiorem diarrhœam, effluente pura ex alvo aqua morbus feliciter fuit ſolutus. Contra vero, ſi in conſummato & inveterato hydrope, viſceribuſque jam corruptis ſupervenit diarrhœa, ſpes in anguſto poſita eſt. Denique adhuc notabile eſt, quod FERNELIUS *Patholog. lib. VI.* de muliere habet, cui inſtante menſtrua purgatione humor ſub abdomine congeſtus per uterum ſponte fuit profuſus, ut omnis moles biduo ſubſideret, & quum proximo menſe denuo ſuccreverit, ſtato tempore totus iterum effluxit.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Prius quam truculento hydropis morbo manus adhibet auxiliatrices Medicus, probe debet reſpicere, an curationem adhuc recipiat, an plane ſit inſanabilis. Hoc ſi animadvertit, conſultum erit, à tali cura ſe retrahere potius, quam famam periclitari, aut minime hanc ipſam provido prognoſtico firmare atque munire. Ipſa autem genuina medendi ratio in eo conſiſtit, ut primo aquam, quæ intra cutim & cavitates collecta ſtagnat, evacuemus, & dein cauſam, ob quam accumulata eſt & adhuc quotidie accumulatur, perite tollamus. Equidem aquarum evacuatio parum admodum ad curationem videtur conferre, niſi cauſa, cujus effectus eſt aquarum extravaſatio, removeatur: illa enim nondum ſublata nova ſubinde moles aquarum brevi tempore renaſcitur. Verum enim vero, quoniam medicamentorum, abigendæ huic cauſæ idoneorum, vis atque energia ab aquarum copia mirum quantum infringitur & viſcera quoque ac partes, ubi ſtagnant, temporis ſucceſſu valde læduntur & corrumpuntur; eo omnino adlaborandum eſt, ut à nimia colluvie corpus liberemus.

§. II.

Paracenteſis utilitas in educenda aqua. Ad quem ſcopum obtinendum, niſi ipſa natura, vel per largam diarrhœam, vel per humoris ex pedibus effluxum id præſtet, deliberandum eſt, num arte chirurgica per paracenteſin commode & ſine periculo id fieri poſſit. Qua de re egregius exſtat locus apud CELSUM *lib. III. cap.* 21. qui ita ſe habet: *Eraſiſtrato*, inquit, *diſplicuit per paracenteſin curandi via, quia fruſtra aqua emittitur, quæ vitiato hepate ſubinde renaſcitur. Sed primum non hujus viſceris unius hoc vitium eſt. Nam & ſplene affecto, & in totius corporis malo habitu fit. Deinde, ut inde cœperit, tamen aqua niſi emittitur, quæ contra naturam ibi ſubſiſtit, & jecinori, & cæteris interioribus partibus nocet. Convenitque, corpus nihilominus eſſe curandum. Neque enim ſanat emiſſus humor, ſed medicinæ locum facit, quam intus incluſus impedit. Ac ne illud quidem in controverſiam venit, quin non omnes in hoc morbo ſic curari poſſint; ſed juvenes robuſti, qui vel ex toto carent febre, vel certe ſatis liberales intermiſſiones habent. Nam quorum ſtomachus corruptus eſt, quive ex atra bile huc deciderunt, quique malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non ſunt.*

§. III.

De hac operatione item de ſcarificatione judicium. Noſtra de paracenteſi hæc eſto ſententia: Quum in principio morbi viſcera adhuc ſunt bene conſtituta & exceſſiva aquarum mole totum abdomen turget, ut ſæpe fit in leucophlegmatia cum & ſine anaſarca juncta, nec ſine periculo aqua purgante poteſt educi, tum eam, ſi modo æger ferre velit, inſtitui poſſe arbitror, ſi modo provide & cum certis cautelis, quas B. BRUNNERUS in M. N. C. *Dec. II. ann. VIII.* tradidit, adminiſtretur. Hic enim clariſſimi nominis Medicus *loc. cit.* ad putredinem feri in abdomine contenti avertendam, quæ ab aëre admiſſo poſt paracenteſin facile contingit, injectionem tincturæ ex myrrha & aloe cum ſpiritu vini

vini camphorato ſuadet. *Nec eſt*, inquit, *quod hanc reformidemus in abdomine: temperatur enim aqua intus contenta, tolerant hanc tendines atque nervi, nam in cane ſpirituum terebinthinæ, ardentiorem adhuc, inteſtinis inflammatis felici cum ſucceſſu adhibui. Nec dubito, quin, ſi ulla arte aut ingenio hæc lymphæ fermentatio in abdomine & inflammatio impediri poſſet, paracenteſis in majorem dignitatem adſereretur, eaque præſtari poſſent, quæ aliis impoſſibilia viſa fuerunt. Exantlata enim abdominis palude, vaſa lymphatica vel rupta, vel exeſa facilius perſanarentur.* In hydrope peritonæi ſine omni periculo adminiſtratur, & fere abſolute neceſſaria eſt hæc operatio. In aſcite etiam deſperato & incurabili eandem non ad curationem, ſed ad ſuffocationis periculum abigendum, ut æger in vita adhuc conſervetur, inſtitutam novi. Ceterum ex fonte chirurgico jure adhuc repetere licet ſcarificationes, per quas in pedibus & ſcroto decenter inſtitutas humorem in anaſarca copioſe ſtagnantem feliciter ſæpe evocatum vidi. Sed præcavenda omni modo eſt corruptio.

§. IV.

Purgantia ad aquas educendas proficua.

At vero, ubi in anaſarca vel leucophlegmatia copia aquarum per medicamenta cum euphoria eſt educenda, id omnium maxime per purgantia paullo fortiora, in principio morbi, ſufficienti doſi & debito cum regimine exhibita debet præſtari. Diſpiciamus igitur, quænam hoc fine Medicis uſui hactenus fuerint. Primo autem loco occurrit elaterium, quod à Veteribus æque ac Recentioribus, ad educendas aquas, mirifice laudatur. Ita Dioscorides *lib. IV. c.* 151. de eodem tale fert judicium: *elaterium confert hydropicis, extrahendo aquoſitatem mirabiliter ſine nocumento, & non eſt ſtomacho nocivum.* Cui adſentitur Avicenna, Celsus, *Alexander* Massarias & poſtea quoque *Jacobus* Bontius, *Hercules* Saxonia, *Joannes* Heurnius, *Gabriel* Fallopius *de medicinal. aquis pag.* 55. Reisnerus *obſ. medic. pag.* 167. & *Henricus* ab Heer, qui invicem hoc remedii genus mirifice extollunt. Ex Anglis pariter Listerus ab Sydenham *in tractat. de hydrope* idem omnibus aliis purgantibus longe præferunt & hic ita ſcribit: *elaterium, ſive fæcula cucumeris agreſtis potenter, in permodica quantitate, vires ſuas exſerit in conturbanda alvo & fæcibus cum feroſis & aquoſis humoribus copioſe egerendis.* Poſt elaterium gummi guttæ ſeu de Peru ab uno circiter ſæculo, ſi ad aquam ejiciendam ad ſcrupulum dimidium, vel grana XII. propinetur, valde cœpit celebrari. Extractum eſulæ maxime æſtimatur à Rulando & ſuccus iridis noſtratis, nec non corticis medii ſambuci inter polychreſta & magnæ efficaciæ hydragoga non modo à Medicis, ſed etiam à vulgo cum laude refertur.

§. V.

Eorum operandi modus.

Quod ad ipſam operationem horum medicamentorum attinet, ſciendum eſt, quod acri, volatili cauſtico principio, nervoſas ventriculi partes vellicando, agant & hinc vomitum in ſanis vehementer cieant. In hydropicis autem æque ac emetica ex antimonio parata per alvum magis quam per vomitum operantur, forte quod nervoſæ ventriculi & inteſtinorum tunicæ ab aqua ſtagnante nimis ſint flaccidæ & relaxatæ. Unde ſimul luculenter adparet, ad ingentem aquarum molem ex univerſo corpore per alvum exturbandam leniora & mitiora prorſus non ſufficere, ſed talia omnino requiri, quæ ſubtili quodam & penetrante ſale ſuo nervoſarum & muſculoſarum partium ſyſtema, maximeque ventriculum & inteſtina ſtimulando inſignem aquæ copiam eliminandi vim poſſident; quæ inter purgantia modo allata ipſaque vomitoria primas tenent, ſi pro diverſitate naturæ corporis, plus minus ſenſibilis, convenienti doſi exhibentur. Nam certe non pauca dantur exempla eorum, qui poſt triginta & plures dejectiones exceſſiva hydragogi doſi integre convaluerunt.

§. VI.

Formulæ purgantium.

Poſſunt vero ex fortioribus hiſce purgantibus, vel etiam emeticis variæ concinnari formulæ, quibus ipſe hactenus in praxi uſus ſum inſigni cum fructu e. g. *Rec. elaterii, extracti hellebori nigri, abſinthii, centaurii minoris, mercurii dulcis ſingulorum drachmam unam, extracti croci grana duodecim. M. fiant cum balſamo Peruviano pilulæ ex drachma dimidia no.* XX. *mane ſumendæ.* Vel etiam infuſum poteſt parari purgans in hunc modum: *Rec. corticis medii ſambuci, radicis bryoniæ, iridis noſtratis, fibrarum hellebori nigri, rhabarbari Alexandrini, radicis gentianæ rubræ, vincetoxici, leviſtici, corticum aurantiorum recentium ana unciam ſemis, ſummitatum centaurii minoris pugill. quatuor, caryophyllorum drachmas tres, tartari tartariſati unciam unam. Fiant ſpecies cum duabus menſuris vini infundendæ & ad ſextam partem pro doſi bis in ſeptimana bibendæ.*

§. VII.

Enematum & mitiorum purgantium uſus.

Præter purgantia ore adſumta, clyſmata quoque ad educendas aquas mirabilem obtinent efficaciam, quæ ex radice aſari, cortice medio ſambuci, radice iridis noſtratis, ſummitatum centaurii minoris, floribus ſambuci, ſeminibus IV. carminativis cum vino & aqua, addito oleo chamomillæ vulgaris & drachmis duabus ſalis Epſonienſis poſſunt parari. Neque in omnibus hydropicis omnique tempore opus eſt, draſticis remediis aquarum evacuationem moliri, ſed mitiora interdum ac leniora in majori paullo doſi exhibere conſultum eſt, quæ eundem ſæpe longeque tutiorem præſtant effectum. Etenim non ſemel ſed aliquoties tribus unciis mannæ electæ cum duabus foliorum ſennæ & cremoris tartari drachmis in aqua fontana leniter ſolutis & intra dimidium horæ epotis, plus quam decem libras aquarum cum euphoria exturbatas vidi. Pulvis quoque mechoacannæ albæ ad drachmam unam vel duas cum vel ſine cremore tartari inter ſecuriora hydragoga jure debet referri. Neque minorem promeretur laudem rhabarbarum ſive in ſubſtantia datum, ſive in eſſentiam cum terra foliata tartari redactum. Quam in rem notabilis eſt hiſtoria, quam ex obſervatione Montani *Adolphus* Otto *in Epiſtola* Schulzii poſteritati reliquit. Meminit ſcilicet viri cujuſdam, qui quum ventre, pedibus totoque corpore inſperate intumuiſſet, rhabarbari continuo uſu à drachmis ad uncias uſque, ſubducto ſero plene convaluit.

§. VIII.

Diureticorum uſus.

Poſt ſufficientem per alvum evacuationem diuretica, quæ ſimul virtute attenuante & viſcidos humores diſſolvente gaudent, in uſum ſunt vocanda. Splendent hac virtute præcipue ſalia aqua-

aquarum medicinalium, Egranarum, Carolinarum & Sedlicenſium in Bohemia, quæ in liberaliori paullo doſi oblata non modo egregiam aquas ſtagnantes evacuantem, ſed ſimul etiam aperientem & diureticam poſſident efficaciam. Quo nomine pariter laudanda veniunt ſalia neutra, ut tartarus tartariſatus & vitriolatus, terra foliata tartari, ſal polychreſtum, nitrum antimoniatum, ſolutio oculorum cancri quæ cum cremore tartari fit, ſal ſuccini volatile cum oleo tartari per deliquium in ſal medium redactum; ante omnia vero nitrum ipſum purificatum, vel quod majoris adhuc efficaciæ eſt, nitrum ex miſcela ſpiritus nitri & olei tartari per deliquium regeneratum; quæ omnia ob eximiam, qua pollent, in obſtructionibus viſcerum diſſolvendis & tubulis renum urinoſis reſerandis virtutem inſigniter merentur commendari. Sed quod bene notandum, hæc omnia ſub larga liquidi quantitate adſumi debent.

§. IX.

...nam ...plius ...ſint diu...ica? Præter hæc vero in diureſi movenda non minorem pollicentur fructum ſalia herbarum per incinerationem parata, ut abſinthii, cardui benedicti, vel ſolum ſal tartari probe calcinatum, liquor nitri fixi atque ſilicum *Glauberi* &c. quæ paullo largiori doſi ſumta in tumoribus œdematoſis expugnandis mirabilem ſæpius effectum præſtitiſſe novi. Spectant huc quoque liquor nitri dulcis, liquor noſter anodynus mineralis, clyſſus antimonii, ſpiritus tartari & tinctura antimonii acris; quæ liquida medicamina vel ſola, vel etiam cum dictis ſalibus pro circumſtantiarum ratione mixta dari poſſunt utiliſſime.

§. X.

...ue cum ...hiculo ...t ſumen... Plurimum tamen refert, quo quis vehiculo utatur in dictis remediis adſumendis. Hinc ſalia laudata neutra longe præſtantiorem edunt effectum, ſi magis cum ſero lactis, vel aqua petroſelini, fragorum, vel etiam vino Moſellano, quod inſigne eſt diureticum, quam cum alio potus genere ſumuntur. Ego quoque non ſine inſigni ægrotantium levamine decoctum ex radicibus quinque aperientibus, radicibus eryngii, ononidis, ſemine dauci, ſelleri, baccis juniperi & alkekengi præſcribere hactenus conſuevi, quod ſimul potui ordinario potuit ſubſtitui.

§. XI.

...us ſudo...ferorum. Sudorifera ubi corpus totum colluvie aquarum ſcatet & ſubcutaneum emunctorium clauſum & conſtrictum eſt, parum merentur laudis. Nam hydropici difficulter ad ſudorem diſponuntur; & ſi regimine externo nimis calido vel volatilibus ſudoriferis cogantur, metus eſt, ne inflammatio cum febre, vel etiam metaſtaſis ſeri ad ipſum cor vel cerebrum, ut ſuffocatio aut adfectus ſoporoſus & apoplecticus ſequatur, procuretur: quæ obſervatio circa balnea etiam laconica, quæ cum ſpiritu vini fiunt, probe meretur attendi. Quod ſi vero ab ingenti humorum copia tam per purgantia, quam diuretica corpus fuerit liberatum ipſaque natura ad liberiorem tranſpirationem ac ſudorem vergit, tum quidem non validiora, ſed temperatiora diaphoretica, qualia ſunt mixtura ſimplex, liquor mineralis cum refracta doſi ſpiritus bezoardici *Buſſii* mixtus, tinctura antimonii ſelectior, vel pulveres ex ceruſſa antimonii, ſale cardui benedicti, nitro purificati ſive per ſe, ſive cum rob ſambuci vel ebuli mixti laudabili effectu minime deſtituuntur, maxime ſi horum uſum cum prudentia crebrius repetamus, vel eorum vires fotu ex vino calido, præſertim Hungarico, cum linteis applicato adjuvemus.

§. XII.

Laudatis itaque internis evacuantibus ad auſpicaciorem effectum conſequendum externa debent conjungi, quæ in noſtro adfectu, ſi unquam in alio, operam præſtant laudatiſſimam. Etenim quum in habitu corporis extimo ſub cute, ubi copioſi & effœti humores ſubſiſtunt, partiumque ſolidarum tonum & robur prorſus enervant, mali fomes latitet, ipſa ſana dictitat ratio, extrinſecus ſub varia forma admota remedia, quæ vi ſua roborante, balſamica & reſolvente humores ſtagnantes non modo attenuant, &, ut in vaſorum poros recipi poſſint, aptos reddunt, ſed & putredini reſiſtunt, tonumque & robur relaxatis partibus reſtituunt, ad hoſce humores per congrua emunctoria è corpore exterminandos plurimum omnino conferre. Et ſi meam adponere experientiam licet, ego accommodatis ejuſmodi ſubſidiis externis effectum ſæpe longe præſentiorem facilioremque, quam ab ipſis internis vidi conſequutum. Quæ vero huic ſcopo & indicationi egregie inſerviunt, ſunt: radices leviſtici, iridis, ſquillæ, cyclaminis, folia ebuli, herba ſcordii, cardui benedicti, abſinthii, flores utriuſque chamomillæ, ſambuci, baccæ lauri, juniperi, ſemina carvi, cumini &c. ex quibus ſacculi vel epithemata poſſunt parari & ex vino, aceto vini & aqua calcis vivæ cocta abdomini, pedibus, & ſcroto calide imponi, ſique refrixerint, reiterari. Atque taliſmodi epithemata aliis ſub alia forma adhibitis externis, ut emplaſtris & unguentis, me quidem arbitro, longe multumque ſunt præferenda. *Remediorum externorum.*

§. XIII.

Equidem recenſita jam remedia tam interna quam externa ad ſubigendum rebellem hydropis morbum omnino ſunt præſtantiſſima; attamen ſola omne curationis negotium nondum abſolvunt, ſed ad cauſas hydropis radicitus tollendas adhuc ea requiruntur præſidia, quæ, ne aqua facile regeneretur, & recidiva fiat, prohibent. Hiſce itaque generoſis evacuantibus ſubjungere oportet roborantia; quandoquidem & viſcerum, & vaſorum partiumque fibroſarum vis tonica ſyſtaltica dejecta principalis circuitus ſanguinis & lymphæ per vaſa impediti & hinc ſtagnationis cauſa & ratio exiſtit. Quare hæc remedia, ſi ulla alia, ad graves ejuſmodi paſſiones earumque recidivas avertendas virtute pollent eximia. Quo nomine commendamus ex materia medica radices pimpinellæ, vincetoxici, ari, Zedoariæ, extractum abſinthii, gentianæ rubræ, cardui benedicti, ſcordii, centaurii minoris, corticem Peruvianum, caſcarillæ, capparum, myrrham, ſuccinum, cinnamomum, quando ex hiſce cum menſtruo tenui & vino Hungarico eſſentia vel elixirium paratur, quod pro re nata etiam cum liquore martiali, ut tinctura martis *Zwölfferi* poteſt miſceri & continuato uſu convenientique doſi propinari; utpote hoc medicamentum non modo ventriculum & inteſtina, ſed & hepar, pulmones & lien, quæ tum chylificationi tum ſanguificationi inſerviunt, corroborat, atque ſalutares excretiones, ſi impeditæ, vel retardatæ fuerint, promovet utiliſſime. *Roborantia quæ ad recidivam præcavendam conferunt.*

CAU-

CAUTELÆ.

§. I.

Num venæ ſectio in hydrope proſit? Quæſtio eſt non minoris momenti, num venæ ſectio etiam in tumoribus hydropicis locum habere poſſit? Dubium videtur, quia corpus plus ingenti ſeri, quam ſanguinis copia eſt repletum, parteſque ſolidæ omni vigore ac robore ſunt deſtitutæ, atque præterea apud auctores, præſertim recentiores, vix legitur, venæ ſectionem in ipſa curatione profuiſſe; nihilo tamen minus apud antiquiſſimos medicinæ parentes, ipſumque HIPPOCRATEM multa exſtant loca, ubi ſumma cum laude mentio fit venæ ſectionis in cura hydropis adminiſtrandæ. Ita HIPPOCRATES *de diæta acutar.* hæc habet: *Si hydropicus difficulter ſpiraverit, & tempus vernum fuerit, & ſimul ætas viguerit & virium robur adſit, de brachio ſanguinem detrahere oportet.* Et eruditiſſimus *Jacob* SPONIUS valde notabilem *in aphoriſmis novis Sect. V.* §. 87. obſervationem ſubjungit: *Vidimus*, inquit, *hydropem viginti curatum venæ ſectionibus, qui ab exhibitis hydragogis & diureticis, cujuſvis generis, magis ac magis intumuerat.* Et ALEXANDER TRALLIANUS pluribus verbis de ea ita diſſerit: *hydropem anaſarcam per venæ ſectionem curare quandoque opus eſt. Si jecur non ſolum, ſed & lien ac ventriculus tumorem ac duritiem habeat, confidenter educ per exiguas miſſiones ſanguinem, tantoque id magis, ſi vires non prohibeant, & copia ſanguinis in venis manifeſta, & ægrotus in flore ætatis conſtitutus ſit, nec tempus anni magnum frigus afferat.* PAULUS vero AEGINETA *lib. III. cap.* 48. de curatione hydropis agens paullo clarius, ſed cum data conditione id confirmat, dum ait: *curantes initium facimus in anaſarca ab evacuatione per venæ ſectionem, maxime ſi ob hæmorrhoidum, aut menſtruæ purgationis ſuppreſſionem conflata fuerit affectio.* Atque nos etiam, multiplici edocti experientia, in hiſce omnino conſenſum addimus: in leucophlegmatia & anaſarca, ſi ſtatus adſit plethoricus, atque ab aſthmate ſanguineo hæc mala præcipuam duxerint originem, venæ ſectionem magnum ad curationem momentum afferre. Negamus vero, in aſcite hydrope & tympanite in ſine periculo fieri poſſe, dum etiam ipſe TRALLIANUS in loco allegato ſub finem addit, phlebotomiam in aſcite & tympanitide penitus eſſe excludendam.

§. II.

Cautelæ circa purgantia. Quemadmodum in leucophlegmatia & anaſarca, ad colluviem ſeri copioſi exturbandam, validiore medicina purgante, majori etiam ſub doſi adminiſtrata interdum uti neceſſe eſt; ita in aſcite nihil draſticis periculoſius eſt, utpote quibus, quod per crebriorem experientiam mihi compertum eſt, deſubito inflammatio inteſtinorum ſphacelosa & mortifera, quam anatome detexit, excitatur. Id vero circa fortiorum purgantium uſum ſerio monendum exiſtimo, quod in principio quidem locum inveniant, dum vires adhuc conſtant, ſed quod non crebrius, & niſi interjectis ſex ſeptemve diebus ſint repetenda, atque interea vires medicamentis & cibis, laudabilem ſuccum præbentibus roborandæ. Præſtat tamen à draſticis illis remediis, ut gummi guttæ, elaterio, colocynthide, helleboro, &c. quæ colliquativam quandam viribuſque adverſam facultatem, quam natura debilis & ſenſibilior ſtomachus ferre minus poteſt, recondunt, interdum plane abſtinere & potius in eorum locum purgantia cum emeticis lenioribus mixta propinare, quæ vel in forma pilulari, vel infuſi exhibita ſimilem laudabilem, longeque tutiorem exſerunt effectum.

§. III.

Curatio hydropis in ſcorbuticis. Quum ſcorbutica humorum dyſcraſia adfecti perfacile in tumorem incidant hydropicum, tum medicamentis, quæ etiam ſpecifica adverſus hydropem virtute prædita eſſe creduntur, ſic dicta antiſcorbutica, ut radix armoraciæ, raphani ruſticani, naſturtii aquatici & hortenſis, nec non cochleariæ ſuccus multum ſunt præponenda, maxime quando cum ſero lactis, vel decocto betæ rubræ, liberaliori paullo & repetita doſi adſumantur. Vidi enim ſimplicibus hiſce remediis ſæpiſſime plebejos à tumoribus hydropicis integre ſanatos, mirifica quotidie per vias urinarias copioſi ſeri educta quantitate.

§. IV.

Squillæ uſus in hydrope cum aſthmate juncto. Pulvis ſquillæ & ejus acetum à veteribus, GALENO, CÆLIO AURELIANO, CELSO & aliis maximi ſemper in hoc morbo fuit æſtimatum, præſertim ubi aſthma ad ſuffocationis fere metum concurrit. Et ſecundum meam quoque experientiam bona teſtari fide poſſum, perplures miſere adflictos inopinatum inde & vix ſperandum accepiſſe levamen. Namque hæc radix ſale ſuo penetrante acerrimo inſtructa ſtomacho & aliarum nervoſarum partium tunicis ſeſe inſinuans motum ipſis ac vigorem, ſtimulando, reſtituit, humorumque circulum retardatum inſigniter adjuvat. Quod doſin attinet, poteſt ad grana ſex vel octo cum eadem quantitate radicis pimpinellæ vel ari miſceri & additis aliquot nitri granis, cum vehiculo calido exhiberi.

§. V.

Quæ proſint in tympanitide. In tympanitide magnus & ſumme proficuus eſt uſus clyſterum, ex ſpeciebus carminativis confectorum. Obſervavimus quoque in hac paſſione pilulas purgantes cum anodynis maritatas, ut ſunt maſſæ pilularum *Starckii*, *Wildeganſii* & quæ ex extracto hellebori nigri, mercurio dulci, ſagapeno, opoponace, aſa fœtida &c. concinnatæ ſunt, inſignem attuliſſe fructum. Præter hæc vero exterius in hoc adfectu inunctio totius ventris cum oleo philoſophorum, vel oleo camphoræ cum oleo amygdalarum dulcium parato inſtituta, & per aliquot dies continuata levamen quoddam præſtat.

§. VI.

Aſcites deſperatus quomodo tractandus. In malo aſcitico, ubi viſcera valde ſunt affecta & ſpes ſanitatis recuperandæ pertenuis oſtenditur, lenioribus laxantibus & roborantibus unice agendum eſt. Cui uſui inſerviunt pilulæ polychreſtæ ad mentem *Beccheri* paratæ, & interpoſita ſemper ſalis aperitivi doſi propinatæ. Qua methodo, niſi res omnino conclamata eſt, miſeri vel curantur, vel certe diutius conſervantur. Majorem tamen ſpem & opem eadem hæc medicamenta anaſarca laborantibus promittunt.

§. VII.

§. VII.

Incidit interdum, ut hydropici per hæmorrhoides, vel per nares vel etiam fœminæ per menſes ingentem ſanguinis profuſionem, non ſine virium notabili decremento & periculo patiantur; quo caſu nihil abſurdius & ineptius eſt, quam narcoticis, ut maſſa pilularum de cynogloſſa, vel aliis ſtypticis ad eam comprimendam uti. Nam augentur inde viſcerum obſtructiones, quæ has fluxiones immodicas progignunt, & virium major fit defectio.

§. VIII.

Oritur interdum poſt perperam inſtitutam ſalivationem hydropica labes, atque tum decoctis, quæ lignum guajacum, ſaſſafras, radicem lapathi acuti, lignum quernum, argentum vivum & antimonium, in petia ligatum ingrediuntur, debet expugnari.

§. IX.

Quando ſcrotum vel ex hydrocele, vel ex delapſu aquarum ex abdomine magna humorum copia turget, adeo ut valde ſitum in lecto & movendi potentiam impediat, paracenteſin multi commendant, quæ tamen parum juvat, ut potius nonnunquam plus incommodi creet, nec ſine periculo ſupervenientis ſphaceli ſuſcipiatur. Et quia humor intra membranas teſtium ſatis viſcidus hæret, ejus effluxus plerumque parcior eſſe ſolet. Præſtat in tali caſu externis cataplaſmatibus diſcutientibus, quorum catalogum ſupra recenſuimus, inhærere & curam moliri. Horum enim ope ſudor ſæpe aquoſus elicitur ſummo cum levamine.

§. X.

Quando ipſa natura, optima medicatrix, ſponte ſuàs ſibi quærens vias cutis poros vel in pede, vel in abdomine aperit, per quos non ſine notabili tumoris ſubſidentia dies noctesque multum ſeri profunditur; cavendum maximopere eſt, ne corruptio accedat, quam per epithemata, quæ ſuperiori loco præſcripſimus, frequentius adhibita debemus prohibere. Interne vero tum temporis cum elixiriis roborantibus balſamicis natura juvanda, corruptio internarum partium avertenda, vireſque conſervandæ ſunt.

§. XI.

Hippocrates *lib. VI. epidem.* hanc curam hydropicis proponit: *Hydrope laborantem convenit exercitationibus defatigari, ſudare, panem edere, parum bibere, vino albo, nec multo ſomno uti, & purgantia adſumere, quibus aqua & phlegma vacuetur.* Utiliſſima hæc curandi methodus potiſſimum de prima hydropis ſpecie, leucophlegmatia, intelligenda venit, in quam perfacile ii, qui morbos longos & immodicas hæmorrhagias perpeſſi corpus nimio cibo vel potu replent, incurrunt. Hiſce commendat exercitia, quibus corpus evadit magis tranſpirabile; deinde ſudorem, quo pars copioſi ſeri avolat, tum panem, qui non ſeroſum, ſed laudabilem chylum gignit: prodeſt etiam potus abſtinentia, tum quia *creſcit indulgens ſibi dirus hydrops, nec ſitim pellit, niſi cauſſa morbi fugerit venis,* tum quia aucto per ſitim calore ſuperfluæ humiditates diſſipantur. Neque infrequentes ſunt hiſtoriæ hydropicorum, qui ſola potus abſtinentia per annum integrum convaluere omnino. Vinum album urinas movet, ſomnus humiditates auget; hydragoga vero medicamenta ſacra hujus morbi anchora ſunt, quia nimium humidum auferunt.

§. XII.

Curatio mali à flatulentia orti.

Quum ex flatulentia primarum viarum, præſertim in hypochondriacis, tumores œdematoſi, qui initium hydropis conſtituunt, facile gignantur, expedit tunc non purgantibus, ſed enematibus ſedulo uti, quæ ex ſpeciebus carminativis & roborantibus, ut baccis lauri, juniperi, herba rutæ, majoranæ, folii ebuli, floribus chamomillæ vulgaris, & romanæ & ſeminibus quatuor carminativis, ex aqua vel lacte coctis cum decenti olei anethi & chamomillæ cocti quantitate optime conficiuntur. Eadem methodo feliciter ſæpe uſi ſumus, ubi ex retropulſa, vel intus retenta materia podagrica ſpaſmi & flatus in inteſtinis initium tumoris hydropici machinantur.

§. XIII.

Curatio mali à ſuppreſſis excretionibus ſanguineis.

Sequior ſexus longe fere magis, quam virilis tumoribus hydropicis eſt obnoxius, ſi deficit vel ſuppreſſa ad tempus remanet, vel ante quinquageſimum annum plane ceſſat menſtrua per uterum purgatio: quod iis potiſſimum evenit fœminis, quæ otio, ſomno & vitæ ſedentariæ nimium indulgent, vel ſollicitudine & mœſtu diutius afficiuntur. Juvat tali in caſu tum ad præſervationem, tum ad curationem ſanguinem mittere, corpus movere, peregrinari & locum mutare. Quæ ſi nihil proficiunt, aquis mineralibus tam interne quam externe uti convenit, quæ etiam in ſuppreſſis hæmorrhoidibus in viris, ad eas revocandas, magno ſunt præſidio & auxilio.

§. XIV.

Curatio œdematum in pedibus.

Quod ad curationem œdematum in pedibus attinet, ea provide eſt adornanda. Permulta enim eaque triſtia novimus exempla, quæ eam perverſo modo inſtitutam peſſime ceſſiſſe teſtantur. Nam ſi adſtringentibus, ſive cataplaſmatibus tractantur ejuſmodi tumores, detumeſcunt quidem pedes, ſed intus ſeroſus latex per metaſtaſin repellitur & ad pulmones delatus catarrhum efficit ſuffocativum funeſtum. Longe ſecurius eſt pannis calidis, vel ſaccis arena aut furfuribus calidis repletis eos fovere, ut in perpetua ſerventur tranſpiratione. Neque inutile eſt, faſcia latiori moderate adſtricta partes tumentes convolvere, ita ut ab extremo partis incipiatur & uſque ad tumoris finem inducatur. Sunt nonnulli, qui ſcarificationem, vel etiam profundiorem inciſionem cum Celso ſuadent, qui eam his verbis præcipit: *incidendum quoque ſuper talum, quatuor fere digitis, ex parte interiore eſt: quo per aliquot dies frequens humor feratur: atque ipſos tumores incidere altis plagis oportet.* At vero, me quidem judice, tale quid provide & prævia prudenti deliberatione debet fieri; nunquam vero in aſcite, vel ſcorbutica humorum dyſcraſia laborantibus moliri. Facile enim ſupervenit ſphacelus & propter nimis laxam carnem & aquoſum affluxum difficulter ejuſmodi vulnera conſolidantur.

§. XV.

Regula Celſi de eventu mali cognoſcendo.

Ultimo loco, ut de eventu mali certiores fiamus, juvabit omnino tenere auream regulam Celsi, quæ his verbis comprehenditur: *Commodum eſt, lino quotidie ventrem metiri, &, qua comprehendit alvum, notam imponere: poſtero quoque die*

videre, plenius corpus ſit, an extenuetur. Id enim quod extenuatur, medicinam ſentit. Neque alienum eſt, metiri & potionem ejus, & urinam. Nam ſi plus humoris excernitur, quam aſſumitur, ita demum ſecundæ valetudinis ſpes eſt.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Hydrops anaſarca cum tympanitide junctus, ſanatus.

Fœmina xxx. annorum, ſanguinea, habitu corporis ſpongioſo & ſucculento prædita, quæ ſemper largiora habuit menſtrua & aliquot cum enormi hæmorrhagia & multis polypoſis concrementis ejectis perpeſſa eſt abortus; imminenti quondam menſium fluxu vehementi corripitur terrore; unde ille mox ſuppreſſus varia attulit incommoda. Siquidem nunc optima fœmina de ingenti corporis laſſitudine, inappetentia, præcordiorum anxietate cum languida pulſuum celeritate pedumque intumeſcentia cœpit conqueri. His demum malis jungebatur valde difficilis & anheloſa reſpiratio,ipſe tumor ad femora uſque ipſumque abdomen,quod tactu durum & tenſum erat, adſcendebat;cibi adſumti in flatus reſoluti multas creabant anxietates, ſitis intendebatur &, increſcente ſpirandi difficultate, ægra in lecto erecta ſedere & ob ſuffocationis metum liberam captare auram per feneſtras debebat. Varia hinc inde remedia tam emmenagoga, quam purgantia & diuretica nihil ferebant opis.Tandem vero ex pedibus ſponte apertis quotidie larga aquæ effluebat copia, unde abdominis tumor mirum ſubinde decreſcebat. Ego hinc ad putredinem arcendam pedibus exterius adplicare juſſi ſacculos ſemine milii, anethi, carvi, baccis lauri & juniperi, herba abſinthii, ſcordii, floribus chamomillæ repletos & in vino rubro coctos. Interne ſingulis quatuor diebus obtuli decoctum mannatum cum tartaro emetico acuatum ſub tali formula: *Rec. Mannæ electæ uncias duas, aquæ florum acaciæ uncias quinque, terræ foliatæ tartari drachmam unam: Coque & ſolve leni calore: Adde tartari emetici grana tria ſoluta, olei de cedro gutt. quatuor, eſſentiæ corticis aurantiorum, gentianæ rubræ ana guttas quadraginta. M.* quo medicamento mira aquarum quantitas ſumma cum euphoria, ſine torminibus & virium proſtratione fuit educta. Præterea elixir noſtrum balſamicum cum vino Hungarico ter de die ſumendum ſuaſi. Et hac ratione poſt aliquot hebdomades, tumore & duritie ſucceſſive evaneſcentibus, appetentia cum viribus rediit, pulſus ſimul factus eſt naturalis facieſque reddita coloratior. Denique circa illud tempus,quo menſes ex utero ferri conſueverunt, venam in pede ſecandam curavi, & en, altero die poſt ipſi menſes prodierunt & tam miſere afflicta fœmina exoptatiſſimam recuperavit ſanitatem.

Epicriſis.

Siſtit hic caſus exemplum hydropis, qui ex menſium, vel in viris ex hæmorrhoidum fluxu cohibito, ſalvis adhuc & ſine induratione, obſtructione vel ſcirrheſcentia viſceribus, ſubito ſolet enaſci. Subortus autem à talis modi cauſis hydrops facilius, quam quidem alius poteſt ſanari, ſi metuendæ viſcerum, ob diuturnam humorum extravaſatorum ſtaſin,corruptioni aptis occurrere remediis feſtinamus. Longe autem felicius ſuccedit ſanationis negotium, ſi ſponte à natura in pedibus fit apertio. Nam copia humorum extravaſatorum ſublata relictæ adhuc in corpore aquæ facili negotio à medicamentis digerentibus & evacuantibus vinci poſſunt & excerni. Ego vero, ſi mitioribus res peragenda eſt, ad ſufficientem & tutam humorum evacuationem vix convenientius & efficacius reperi medicamentum, quam quod ex majori mannæ portione & aliquot tartari emetici granis concinnatur. Dici enim vix poteſt, quantam hoc remedium educat aquæ quantitatem, ſine omni turba & vomitu, qui rarius in hydropicis per emetica ſolet cieri. Præter hæc notabile in hoc caſu occurrit, quod fruſtra tentetur menſium repente ſuppreſſorum revocatio in iis corporibus, quæ à diuturniori animi affectu & nimia humorum vitioſorum ſtagnatione omne partium robur perdiderunt. Multo magis eo reſpicere debet Medicus,ut prius effectus morboſos removeat &, viribus quodammodo reſumtis ciborumque adpetentia reſtituta, circa illud tempus, quo menſes fluere ſueverunt, vel ſanguinis miſſione in pede, vel pilulis balſamicis refracta doſi aloeticis & crocatis naturam ad menſium negotium leniter ſtimulet.

Observatio II.

Le[…] phl[…] tia, quo ma[…] Ctai[…]

Militiæ præfectus, quinquagenarius, corpore valde robuſtus,ob varios in victu & potu exceſſus autumnali tempore in febrem incidit quartanam,qua quum per menſem & ultra laboraverat, hujus moleſtiæ pertæſus per quatuor dies larga in quantitate decoctum adſumſit valde chinatum; unde febris quidem evanuit: ſed non multo poſt, prægreſſa corporis refrigeratione ciborumque concoctu difficilium intemperantia,pedes cum abdomine cæperunt intumeſcere, vires imminui & reſpiratio valde difficilis reddi.Ego conſultus curam hoc modo inſtitui; Primo ſal quoddam aperitivum,quod ſal tartari & Carolinarum, nitrumque purificatum habebat, ad drachmam unam in aliquot unciis aquæ & vini ſolutum bis de die, ut mane & hora quarta pomeridiana, ſumendum obtuli.Dein in prandio elixir noſtrum viſcerale, & ante decubitum undecim pilulas balſamicas deglutiendas dedi. Denique pro potu ordinario decoctum ſarſaparillæ cum tertia vini Moſellani parte remixtum præſcripſi, tam felici eventu,ut intra menſis ſpatium integre miſer convaluerit.

Epicriſis.

A nullo morbo præcedente crebrius hydrops naſcitur, quam ex febre quartana perperam curata: quod ſuo jam tempore Galenus *lib. III. de locis affect.* & diſertiſſimus Celsus ſat luculenter prodiderunt. Etenim, quum ſedes tum quartanæ tum hydropis in ipſo hepate, ut jam Veterum tulit opinio, præcipue debeat collocari, evidenter adparet, quando hæc febris nimis præcipitanter, & antequam obſtructio in hepate vel per ipſam febrem, quæ optima eſt medicina, vel per congrua remedia naturam adjuvantia, ſatis expedita fuit, cohibetur, perfacile recidivam febris, aut alium longe graviorem morbum, qualis hydrops eſt, ſuccedere. Idque eo magis evenit, ſi forte ob nimiam ciborum adpetentiam, corpore adhuc debili, multi crudi ſpiſſique generantur humores, qui ad hepatis infarctum denuo augendum mirum quantum conferunt.Equidem in longinquo artis exercitio complures ejusmodi caſus, ubi ex quartana imprudenter ſuppreſſa vel novi inſultus febriles vel anaſarca hydrops prodierunt, adnotavi, ſed nulla alia quam ſupra propoſita methodo, quæ unice ad ob-

obſtructiones viſcerum tollendas & excretiones reſtituendas directa eſt, curam inſtitui & benedicente Numine feliciter perfeci.

OBSERVATIO III.

euco-plegma- a ab ortu in- ducta.

Fœmina generoſa, XXX. annos nata, ſucculenti & formoſi habitus, tertio menſe gravida abortiendo incredibilem ſanguinis in magna fruſta coagulati, quem molam dicunt obſtetrices, ejecit copiam; unde mirum in modum debilitata, vires quidem ex parte reſumſit, ſed quum creſcente ſiti nimia erat in potu, exactis binis menſibus ad faciem uſque à pedibus valde intumuit, anxie ſpiravit & de ſumma totius corporis gravitate lotiique retentione conqueſta fuit. Conſuluit itaque Medicum, qui grana decem elaterii in forma pilularum præſcripſit, unde mira colluviei seroſæ per quindecim fere ſedes educta fuit quantitas cum inſigni tumoris decremento. Interpoſitis poſtea per ſex circiter dies medicamentis ſtomachicis, quæ ex extracto abſinthii & centaurii minoris, ſpiritu nitri dulci, tartari, & eſſentia corticum aurantiorum & caſcarillæ conſtabant, eadem doſi priſtinum ſubjungebatur purgans; quo iterum magna ſeri exturbabatur copia. Tum vero ter ſingulis diebus rob ebuli ad unciam dimidiam fuit oblatum, & pro potu ordinario vinum Moſellanum cum fontibus Dœnnſteinenſibus adſumtum, & ſic brevi poſt urina ſecedebat liberior, totumque corpus, quod antea ſiccum erat, leni ſuffundebatur madore: ita ut intra ſex hebdomadum decurſum ægra priſtinæ redderetur integritati.

Epicriſis.

A nimiis hæmorrhagiis per cauſſam tam internam quam externam inductis, vel à ſola crebriori ſanguinis è vena ſecta detractione tumorem concitari hydropicum, plane non novum, ſed in experientia ſatis obvium eſt. Sanguine enim notabiliter imminuto vaſa minima tam ſecretoria quam excretoria collabuntur, & nec utiles ad motum ſuſtinendum humores, ut cerebri fluidum, ſecernuntur, nec in utiles per organa excretoria rite ſeparantur. Unde reſidua ſanguinis portio non modo in craſi ſua valde immutatur, ſed & in motu ac curſu ſuo impeditur; ut inde perfacile ſeri contingat ſeceſſio. Quod vero ſi incidit, non ſtatim hydrops emergit anaſarca & aſcites, ſed in principio ſolum leucophlegmatia corpus ſolet occupare, quæ ex abundantia ſeri inter panniculum adipoſum, ob motuum vitalium imbecillitatem, ſtagnante ſuam ducit originem. Et hæc hydropis ſpecies ex facili poteſt curari, ſi modo medicamentis, ſale quodam ſubtili volatili vim ſuam exſerentibus mature ſuccurramus. Hæc quippe non modo in tunicas vaſorum motrices agendo, tonum ac robur ipſis reſtituunt, ſed & glanduloſas inteſtinorum partes ſtimulando, ſtagnantis ſeri colluviem per alvum ejiciunt utiliſſime. Qua virtute præ cæteris pollet elaterium, à Medico cum bonis ægrotæ rebus oblatum; in cujus laudes, jam ſupra ſatis expoſitas, redire nolo.

OBSERVATIO IV.

Fœmina cachectico-hydropica curata.

Illuſtris fœmina XL. annorum, ſucci ſanguiniſque plena, & ſemper largiorem menſium fluxum experta, quinquennio abhinc autumno incidit in dyſenteriam, tunc temporis epidemice graſſantem, ſub qua cum ſævis ventris torminibus cruentas habuit dejectiones. Per menſem & ultra hoc malo conflictata convaluit quidem, ſed abhinc vires recipere vix potuit; appetentia ciborum erat fere nulla, potulentorum nimia, abdomen flatibus valde turgidum, alvus, quæ antea rite reſpondebat, nunc conſtrictior, cum languida pulſuum celeritate. Inter hæc quum adhuc id haberet infortunii, ut ob inopinatum trium filiorum obitum magno adficeretur mœrore, accidit, ut increſcente virium defectione & coloris pallidi in lividum converſione, univerſum corpus, maximeque pedes & hypogaſtrica regio valde intumeſceret. Ad hunc tumorem accedebant ſumma ſpirandi difficultas & ad leviorem motum cordis palpitationes, menſium copioſus & aquoſus fluxus, urinæque tenuis ſeceſſio. Conſulti ſunt plures Medici, qui per acriora purgantia, martialia & calidiora diuretica curationem tentarunt, ſed irrita omni opera ægram hydrope pectoris lethali laborantem exiſtimantes derelictam habuerunt. Tandem & ego conſultus hanc inii methodum. Primo ſingulis diebus ante decubitum decem pilularum balſamicarum & alternis diebus mane drachmam unam ſalis digeſtivi, quod terræ foliatæ tartari, oculorum cancri, arcani duplicati æquale pondus cum dimidia nitri purificati portione habebat, ex aqua & vino ſumere & infuſum theiforme ſuperbibere juſſi. His ita per decem dies adhibitis radicem mechoacannæ albæ ad drachm. unam cum radicis ipecacuanhæ granis quindecim & nitri purificati gran. decem ſubjunxi; quo medicamine mira aquoſi liquoris, ſanguine parum tincti, quantitas per uterum excreta & alvus ſimul ad decem ſedes ſtimulata fuit. Elapſis quatuordecim diebus idem remedium iteravi, interponendo elixirium meum viſcerale balſamicum, bis de die ex aqua fœniculi & meliſſæ citratæ vinoſæ capiendum. Et ſic convaleſcentiæ ſpes adparebat exoptatiſſima; ſiquidem abdomen non modo detumeſcebat, ſed & reſpiratio erat liberior, facies vividior & adpetitus cum viribus vegetior; unde ego medicamentis balſamicis continuandum ratus, elixirium præſcripſi ex tinctura tartari, eſſentia gentianæ rubræ, ſuccini, & additis aliquot olei carminativi guttulis compoſitum; circa inſtans vero menſium tempus pilulas noſtras balſamicas dedi, quibus ingens aquæ & viſcidi humoris copia fuit expurgata. Adpropinquante vere loco acidularum & thermarum per menſis ſpatium in villa rurali mane adſumta fuit tinctura martis pomata, deſuper bibendo menſuram fere unam brodii medicinalis, in quo herba naſturtii aquatici, radices aſparagi, fœniculi, petroſelini, apii, addita cremoris tartari portione, erant decocta. Abſoluta hac cura elixirium noſtrum balſamicum & interdum ex rhabarbaro & paſſulis cum cremore tartari laxans ægra adhibuit, & ſic intra biennium reſtituta jam integerrime vivit.

Epicriſis.

Varia ſunt in præfata morbi hiſtoria, quæ probe merentur adnotari, quorum potiſſima ſunt:

1) Quod malum dyſentericum, niſi finito morbo tonus & motus ventriculi ac inteſtinorum periſtalticus convenienti medicina roboretur, perfacile graviorem, ut hypochondriacum & cachectico-hydropicum excitare adfectum poſſit. Tono quippe & robore harum partium deſtructo, non modo ciborum digeſtio & chyli boni gene-

generatio, ſed & ſordium per alvum excernendarum ſeceſſio multum vacillat, adeoque ad ſpaſmos & flatulentias, gravium ſymptomatum genitrices, inteſtinorum canalis diſponitur.

2) Quod hydropicum malum longe facilius in fœminis ob uterum & menſium negotium, quam in nobiliori ſexu producatur. Nam propter difficiliorem ſanguinis per uteri venas, in ſemet ipſas valde implicatas, regreſſum non modo vaſa uterina ſanguine facile infarciuntur, multumque ſeroſitatis ibi deponitur, ſed & in toto corpore humorum circuitus langueſcit & retardatur, adeoque ad cachexiam hydropicam fit tranſitus. Qui tali vero fundamento nititur hydrops, curatu eſt facilior, quam ex hepatis vitio enatus. Longe enim expeditius eſt, obſtructa uteri vaſa reſerare, ſanguiniſque impeditum motum promovere, & collectas ibi ſeroſitates expurgare, quam hepar obſtructum & induratum emollire, & ſanguinis per ejus vaſa circuitum in ordinem redigere. Cujus rei luculento eſſe teſtimonio poteſt feliciſſima collectæ humiditatis in noſtra ægrota per uterum evacuatio, à medicamentis digeſtivis leniterque ſtimulantibus adjuta, quam ego non ſemel, ſed ſæpius in fœminis cachecticis & leucophlegmatia laborantibus obſervandi occaſionem habui.

3) Probe notandus eſt ſaluberrimus tincturæ martis pomatæ cum brodio carnis medicinali uſus. In genere tamen notari velim, martialia in forma liquida & temperato acidulo menſtruo parata majori cachecticis fœminis quam viris eſſe præſidio. Hæ enim ob laxiorem & ſpongioſiorem, quo præ nobiliori ſexu gaudent, texturam ejuſmodi roborans & ſubadſtringens medicamentum optime ferunt.

Observatio V.

Hydrops aſcites à frigido potu in cachectico.

Juvenis xx. annorum generoſus, habitu corporis ſpongioſo præditus vitæque ſedentariæ addictus à prima ſtatim infantia ex ſcabie retropulſa inſigni pedum abdominiſque intumeſcentia cum lividis maculis in cute hinc inde efflorescentibus laboravit. Academiam ingreſſo valetudinis emendandæ cauſſa exercitium commendabatur pugillatorium, à quo vehementer aliquando calefactus, quum largiorem frigidæ cereviſiæ hauſtum infunderet, mox peſſime habebat. Languor enim univerſi corporis cum tuſſi valida & reſpirandi anguſtia ſequebatur, aquoſus pedum tumor increſcebat, tantaque ſubinde capiebat incrementa, ut non modo ſcrotum, ſed totum quoque abdomen occuparet & ad ruptionis uſque metum diſtenderet. Præterea, quod notabile erat, à nimia ſcroti inflatione retrahebatur mentula; & præputium inſtar veſicæ inflatum urinæ excretionem, quæ communiter in hydrope parcior eſſe ſolet, retardabat, pedes frigidiſſimi nec ignitis tegulis ad calorem naturalem poterant reduci; adpetitus tamen adhuc modice conſtabat. Præter varii generis medicamenta conſilium inibant Medici de ſcroto aperiendo, ex quo cum lancetta aperto ingens aquæ profluebat copia, unde ſcrotum quidem cum abdomine diminutum, ſomnus quietior & vires quodammodo refectæ videbantur, pedum vero tumor æque ac moleſtum tuſſiendi conamen perſeverabat. Sanato hoc ulcere priſtina ludebatur tragœdia: namque abdomen cum ſcroto denuo in magnam increſcebat molem. Rurſus itaque cutis in membro virili incidebatur & plus quam decem ſeri educebantur libræ. Hoc pariter vulnere conſolidato vires iterum cum adpetitu vigere ventriſque tumor remittere videbatur. At vero quum patiens, ob ſummum domum revertendi deſiderium, ingenti angeretur mœrore, accidebat, ut prævio horrore & ſuccedente æſtu eryſipelas in pede erumperet, cui depellendo vix ulla par erat medicina. Dolor enim & tumor inflammatorius mox totum corripiebat pedem & circa quintum diem lividæ, cum interſperſis magnis veſiculis, emergebant maculæ, pulſus ferebatur debilis & celer, ſitis urgebat fere inexhauſta, noctes erant inſomnes, alvus præter modum fluida, urina alba & clara, tandemque viribus conſumtis æger placide exſpirabat. Corpore poſt mortem diſſecto intra abdominis muſculos & pinguedinem magna obſervabatur aquæ quantitas; in cavo vero abdominis menſuræ quatuor, in thorace menſura dimidia, in pericardio quatuor circiter unciæ fluitabant aquæ limpidiſſimæ. Hepar & lien, inſolitæ magnitudinis & coloris pallido-albicantis, reperiebantur duriſſima, ſanguine pæne omni deſtituta, qui tamen ſupererat in hepate ſanguis ex globulis inſtar milii ſolis duris videbatur compoſitus. Bilis erat pauca & inſtar glutinis compacta, bruni coloris. Vaſa venoſa valde extenſa parum continebant ſanguinis, loturæ carnis non abſimilis. Duplicatura peritonæi, quæ ureteres & vaſa ſpermatica, ipſamque veſicam continet, copioſis hydatidibus erat obſeſſa, ex quibus diſciſſis magna aquæ profluebat copia. Pulmones denique erant fere exſangues & candidi, in corde vaſa coronaria valde inflata. Diſſectis pedibus membrana, ſub qua adeps reconditur, aqua turgeſcebat, & quum perventum erat ad membranam, quæ muſculis ſuperſternitur, ea inſtar veſicæ aqua repletæ adparebat, factaque diſſectione aquæ inſtar rivi effundebantur & glutinoſa materia tragacantham referens conſpiciebatur.

Epicriſis.

Ex hac memorabili morbi hiſtoria plura notatu digna in uſum medicum poſſunt elici;

1) extraordinaria vaſorum venoſorum magnitudo ſanguinis circuitum per venas indicat impeditiorem & valde retardatum, à quo etiam derivandum eſt, ut vaſa lymphatica, ob lymphæ à ſanguine ſeceſſionem ampliata tandem diſrupta fuerint.

2) induratio illa viſcerum malum oſtendit incurabile, quam dudum jam optimus juvenis intus abſconditam recondidiſſe videtur. Quare non mirum eſt, à pluribus abhinc annis eum cachexia laboraſſe, quam tumores pedum œdematoſi & maculæ in cute flavæ & lividæ commonſtrant luculentiſſime.

3) peculiarem meretur animadverſionem, quod exigua ſanguinis in vaſis & viſceribus reperta fuerit quantitas, maximeque hepar, lien & renes omni fere rubedine adparuerint exuta: cujus rei ratio exinde venit deducenda. In tali ſtatu cachectico-hydropico, ob ſegniorem ſanguinis progreſſum, ſanguificationis actio, ſeu chyli in ſanguinem converſio mirum quantum læſa eſt ac depravata; hinc omnes, qui ingeruntur cibi in ſerum potius, quam ſanguinem ſolent tranſmutari. Et inde quoque fit, ut ſanguis hydropicorum è vena emiſſus nunquam non copioſo ſero ſit refertus.

Obser-

Observatio VI.

Hydrops ſymptomaticus.

Vir L. annorum, lautiori diætæ vitæque ſedentariæ addictus, & lacticinia cum fructibus acidis horæis in deliciis habens, prægreſſo diuturniori mœrore incidit in cachecticum corporis habitum, ex colore faciei lurido, ſublivido & ad flavedinem inclinante ſatis conſpicuum; unde ciborum appetentia, ſatis antea vegeta, una cum viribus valde concidebat, flatus & borborygmi in abdomine, ob ſegniorem alvum, miras creabant moleſtias; reſpiratio cum præcordiorum anxietate reddebatur difficillima, ut per intervalla morti proximus æger haberetur, &, quod maximum erat, pulſus micabat debilis, nonnunquam intermittens, plerumque inæqualis. His tandem malis jungebatur icteritius faciei color cum majori pectoris anguſtia pedumque intumeſcentia, quæ altius ſubinde adſcendendo ipſa demum femora & ſcrotum obſidebat. Multa à variis Medicis adhibita medicamina nihil afferebant levaminis. In conſilium itaque adſciſcebatur alius cura hydropis famigeratus Medicus, qui extractum elaterii & enulæ ad drachmam unam cum juſculo calido aliquoties propinabat; unde ἄνω καὶ κάτω fortiter expurgabatur ingens viſcidi copia, & decreſcente pedum abdominiſque tumore læta convaleſcentiæ ſpes affulgebat. Nihilo tamen minus quum anxia præcordiorum oppreſſio aucta potius quam diminuta & vires cum adpetitu magis inde proſtratæ viderentur, ego cum aliis adſtantibus Medicis validius illud catharticum ſeponere & nonniſi temperata balſamica & roborantia adſumere ſuaſi, donec omnibus in pejus ruentibus æger diem obiret ſupremum. Cadavere aperto in abdomine pariter ac thorace magna ſeri extravaſati conſpiciebatur copia. In cordis & pulmonum vaſis deliteſcebant concrementa polypoſa, ex dextro cordis ventriculo per arteriæ pulmonalis ramos diſperſa. Fellea cyſtis calculo, tres minimum drachmas adæquante multiſque minoribus lapillis erat referta. Totum vero hepar cum liene atro ſanguine inveniebatur infarctum valdeque flaccidum & reliqua vaſa venoſa omni fere ſanguine privata.

Epicriſis.

Docet in primis hic caſus, quomodo ex præcedentibus & ad unam quaſi conſpirantibus cauſſis hydropis fiat generatio. Siquidem habitus corporis ſpongioſus, acidorum & lactis abuſus, animi mœror & vita laboris expers ejus ſunt naturæ ac indolis, ut ſpirituaſcentiam ſanguinis imminuendo, humores valde glutinoſos ingenerent, qui ad vaſculorum obſtructiones, concretioneſque polypoſas & calculoſas materiam ſubminiſtrant largiſſimam. Videtur autem hydrops in præſenti caſu magis ſymptomaticus, qui obſtructionem hepatis & ſpaſmos præcordiales, ob calculum in cyſtide fellea & polypum in corde atque pulmonibus contentum, inductos excepit. Anxietates enim & ſpaſticæ præcordiorum ſtricturæ, multo magis vero concreta iſta fibroſa, pulmonum vaſa replentia liberiorem ſanguinis circuitum non modo in pectoris regione, ubi ſedem fixam habent, ſed per reliquas quoque remotiores partes impediunt; unde ob tardiorem ejus circuitum ſerum in vaſa lymphatica ſecedit, & in poroſum habitum effunditur. Quod ſi vero polypoſa ejuſmodi repagula hydropicorum tumorum cauſſæ exiſtunt; facile eſt judicatu, cum hæc ipſa nulla expugnari arte queant, morbum fieri inſanabilem. Videmus hinc purgantium, præſertim validiorum, uſum poſitis hiſce circumſtantiis magis eſſe noxium quam proficuum: quandoquidem hæc, validiſſime in genus nervoſum agendo, anxietates & ſpaſmos in præcordiis ſævientes adaugent, ut inde non poſſint non vires cum appetitu magis proſterni. Nos in genere ita judicamus, longe conſultius eſſe, hos morbos tempeſtive avertere, quam, ubi increverunt, iis curandis multam operam impendere fruſtraneam.

Observatio VII.

Hydrops pectoris lethalis.

Vir xxx. annorum, complexionis ſanguineæ, qui adoleſcentiæ annos inordinato vitæ genere tranſegit maximeque ſpirituoſos potus magna in copia ingurgitavit, militiæ deditus corpus quondam vehementi exponebat frigori, quod quum pectus potiſſimum occuparet, brevi poſt de ſtabili & fixo ſiniſtri lateris dolore, ſpirandique difficultate conquerebatur. Mutato vitæ genere, quum à vita valde laborioſa ad quietam tranſiret, non modo dolores & præcordiorum anxietates, ſed tuſſis quoque & ſpirandi anguſtia tanta cum vehementia ingraveſcebant, ut per feneſtras nonnunquam liberiorem anhelare aërem debuerit. Accedebat dein pedis & femoris ſiniſtri intumeſcentia, quæ ſcrotum ſimul valde diſtendebat, alvus & appetitus ſatis bene conſtabant, & urina mingebatur flaveſcentis coloris tenuis. Tandem cum data occaſione in nimium effuſus riſum pectus vehementius commoveret, mox de ſumma ſpirationis anguſtia conquerens in horas ſuffocari videbatur & ſub debili & inæquali arteriarum pulſatione per validam tuſſim ejiciebat ſputum ſanguine leviter tinctum; & demum viribus penitus dejectis tertio die poſt animam efflabat. In ſectione cadaveris totum abdomen conſpiciebatur integrum, in thoracis autem cavitate in ſiniſtro latere mira aquarum fluctuabat quantitas, quæ ad ſeptem propemodum libras accedebat. Cordis vaſa concreta alba inſtar calami ſcriptorii continebant, pulmones erant depreſſi ac collapſi, & arteria pulmonalis, polypo intus referta, viſui ſe offerebat nigra & ſphacelata, fœtidum ſpirans odorem. Penitius deinceps inſpecta thoracis cavitate in dorſo variæ ſe objiciebant membranæ & cuticulæ dilaceratæ, à vertebris & coſtis thoracis ſeparatæ, quæ non obſcure indicabant, magnum hic delituiſſe ſaccum membranaceum aqua repletum, qui diſruptus tantam aquæ copiam in thoracem effuderit, ipſamque mortem acceleraverit.

Epicriſis.

Mortuus eſt hic æger hydrope thoracis, quo orthopnœa vexati, ut recte monet Baglivus, qui non niſi erecta cervice ſpirare, nec in lecto, ob ſuffocationis metum ſtabilem invenire locum poſſunt, plerumque laborant. Sed memorabile in noſtro caſu videtur, quod hydrops fuerit ſaccatus, & aqua extravaſata ſacco membranaceo ex pleura à coſtis ſeparata producto incluſa, quæ dolorem fixum peperit, liberamque pulmonum expanſionem, præſertim ſub diaphragmatis à ventriculo inflato compreſſione, impedivit. Poſtquam vero, tumore per riſum rupto, ſerum in tanta copia effluxit, ut pulmones inundaverit, non

non potuit fieri, quin denegata horum expanſione, ſanguinis circuitus plane fuerit interceptus, & ſtrangulatione quaſi æger interemtus. Quod vero ex aſpera arteria ſerum ſanguinolentum tuſſi fuerit rejectum, hæc videtur ratio, quia ſanguis per arteriam pulmonalem in pulmones reductus, & regreſſu ſuo impeditus, cum impetu ad tunicam aſperæ arteriæ glanduloſam confluxit, ibique inflammationem excitavit. Quod dein pedum intumeſcentiam attinet, ſciendum eſt, hanc fere inſeparabile hydropis pectoris eſſe ſymptoma. Si denique curationem truculenti hujus mali attendere velimus, nihil dubii eſt, quin in ejuſmodi caſu paracenteſis cum fructu poſſit inſtitui; ſi modo ægrotus hancce admittere operationem non recuſet: præſertim quum jam olim HIPPOCRATES eandem in hydrope pectoris commendaverit.

OBSERVATIO VIII.

Aſthma hydropicum funeſtum.

Annus eſt, & quod excurrit, quum vir in ſumma dignitate conſtitutus, aſthmatico-hydropicus, LX. ætatis annum ſupergreſſus, meum poſtularet judicium de tranſmiſſa totius morbi hiſtoria, quæ hæc continebat momenta. In adoleſcentia vir generoſus multum ſæpe cruoris è naribus fundere ſuevit, & cum academicam ingreſſus vitam, litterarum ſtudiis & lucubrationibus in multam noctem productis, neglecto corporis motu plus juſto indulſiſſet; adfectionem incidit hypochondriacam cum hæmorrhoidibus cœcis junctam; ad quam mitigandam aquas Wildungenſes & Schwalbacenſes aliquoties cum fructu potavit. Ante duodecim vero annos Medicus fontes Pyrmontanos bibere juſſit; enimvero ab horum uſu mox redierunt hæmorrhoides cœcæ valde furentes, quæ tandem applicatione hirudinum in ulcus fiſtuloſum tranſierunt. Poſt hæc per aliquot annos anxietatibus cardialgicis, & aſthmaticis pectoris oppreſſionibus per intervalla fuit obnoxius, quibus duobus abhinc annis dolores podagrici & nephritici cum pertinaci iſchuria ſtipati acceſſerunt. Nunc dimidium effluxit anni, ex quo prævia iracundia adfectus aſthmaticus cum ſumma præcordiorum anxietate graviter invaluit, & pedum primo, mox femorum & ſcroti, totiuſque abdominis tumor ſucceſſit. Conſuluit itaque Medicum, qui infuſum purgans exhibuit per ſex dies bibendum; unde, magna feri colluvie excreta, inferiores quidem partes detumeſcere cœperunt, ſed remanente aſthmate, licet remiſſiori; non multo poſt in ſiniſtro thoracis latere dolor obortus eſt cum ſputo cruento punctorius, ipſeque tumor recrudeſcens priſtina loca repetiit; unde urina ſeceſſit parcior, & ſpirandi difficultas cum ſomno pauco & perpetuo pleuritico dolore denuo increbuit. Hæc morbi fuit hiſtoria, qua attente perlecta ſinguliſque probe penſitatis reſponſum dedi: quod aſthma, hæmoptoe, pleuritis, & ipſe tumor hydropicus pulmoni male adfecto, & vel obſtructo, vel polypis obſeſſo ſuam debeat originem. Quod ſi enim ſanguis ex uno cordis ventriculo ad alterum minus liberum habet tranſitum, aliter fieri non poteſt, quam ut in dextro ventriculo & toto venæ cavæ ſyſtemate ejus curſus ſiſtatur ac retardetur; hinc ſtagnat & ſerum ſecedens ſubſtantiam poroſam & cavitates intrat. Pulmones vero, me judice, vix aliunde ſuam contraxerunt labem, quam à ſanguine per ſpaſmos & flatus inteſtinorum, qui hypochondriacis, podagricis & nephriticis valde familiares ſunt, ad pectus nimium congeſto. Neque de nihilo eſt, polypoſam in pulmonibus concretionem ſuſpicari, utut de pulſu, qui in tali caſu plerumque intermittens & inæqualis eſt, nihil relatum mihi fuerit. Sæpius enim iterumque in aſthmate cum dolore punctorio & ſputo cruento juncto polypos in thorace adnotavi. Et hac ratione ductus mox triſtem morbi eventum judicavi, qui etiam inopinato poſt venam in brachio ſectam ſequutus eſt.

Epicriſis.

Hypochondriaci, maxime hæmorrhoidarii, niſi ſe præcipitare in graviores & funeſtas adfectiones velint, exquiſite præcepta ſervare diætetica & potiſſimum à vehementibus animi motibus abſtinere, atque paucis, ſed fidis uti remediis debent. Id quod tanto magis neceſſarium eſt, ſi forte doloribus nephriticis, arthriticis & podagricis confligantur, ne materia morboſa, ad ſuperficiem corporis ſalutari motu propulſa ad interiora reprimatur. Perfacile enim hac ratione aſthma ſuccedit hydropicum lethale, atque tum aſthma ut plurimum primarius eſt adfectus, cui hydrops ut ſymptoma adſociatur: unde præcipua medentis cura ad cauſſam aſthmatis removendam dirigi debet. Multum itaque peccant ii, qui ſolam curandi intentionem ad tumorem abigendum dirigentes hydragogis fortioribus aquas educere moliuntur: qua perverſa methodo inflammationes inteſtinorum lethales poſſunt arceſſere, præſertim ſi hæc ipſa cardialgia & ſpaſmis, à materia podagrica repulſa jam fuerint adfecta. Tali in caſu antiſpaſmodica cum diaphoreticis mixta, vel etiam V. Sio, aut clyſteres pernicialibus ejuſmodi ſymptomatibus avertendis valde ſunt idonea. Denique id probe tenendum eſt, ne facile in aſthmaticis, ſi polypoſi quidpiam ſubeſt, ut ex variis ſignis judicare licet, vena in brachio ſecetur, multo minus ſi largiori quantitate nec interrupto flumine ſanguis mittatur. Cor enim coagulo jam infarctum ſanguinis affluxu ſufficiente deſtitutum quam facile ex toto ſyſtolen amittit, ut ſyncope lethalis inde emergat, qualia exempla non pauca in recenti memoria teneo.

OBSERVATIO IX.

Aſthma cum hydrope ana ſarca junctum.

Vir illuſtriſſimus, XL. & aliquot annos natus, mediæ ſtaturæ, habituque corporis ſpongioſiori & temperamento ſanguineo præditus, qui à prima adoleſcentia integro virium & adpetitus vigore gaviſus, in militaribus exercitiis cum defatigantibus corporis motionibus junctis, quotidie fere ſummam quæſivit voluptatem; ante quinque vel ſex annos ob lautiorem diætam vinique ſpirituoſioris & cereviſiæ triticeæ valde nutrientem potum præter modum cœpit pingueſcere, terque quaterve in anno leviori rheumatiſmo, mox manus, mox pedes pererrante tum maxime temporis corripi, quum frigida & humida regnabat aëris intemperies. Huic dein ſuperveniebant adhuc alia, eaque longe graviora mala. Nam pedes occupabat tumor, & in pectore ſpirationis difficultas per intervalla peſſime affligebat; quæ non parum capiebat incrementi, quum à nimia ciborum variorum adpetentia abdomen flatibus diſtentum liberiorem dia-

diaphragmatis deſcenſum ſæpe impediret, ita prorſus, ut illuſtriſſimus ægrotans in lecto non decumbere, ſed erecto potius corpore ſomnum capere per aliquot annos debuerit. Sopor quoque interdiu non raro per horæ dimidium & ultra invadebat inopinatus atque tam gravis, ut excitari vix poſſet. Præterea nullam in omni vita toleraverat ſanguinis per nares vel ſedales venas fluxionem, quam deficientem ex parte compenſare Medicus ſtudebat venæ ſectione bis in anno inſtituta, quæ vero quum in pedibus, qui tumore continuo erant obſiti, adminiſtraretur, parumque inde ſanguinis efflueret, nihil hac methodo proficiebatur. Nam vanus erat timor, ob quem Medicus, ne forſan periculi plenam ſuffocationem arceſſeret, venam in brachio ſecare dubitabat. Multo magis juſta metuendi erat ratio, ne tumor aquoſus in corpore adeo plethorico, & faciei colore ad nigredinem vergente, magis ac magis increſceret; quod etiam brevi poſt inſequebatur. Etenim mox totum corpus æqualiter intumeſcebat, & quod peſſimum erat, conſueti manuum & pedum dolores rheumatici nunc ſub tempeſtate frigidiori vel plane non adparebant, vel mox remittebant. Quum is eſſet depravatus valetudinis ſtatus, & indies ſpiratio difficilior ad ſuffocationis metum appareret, ego pariter in conſilium vocatus, hunc morbum aſthma cum hydrope anaſarca junctum, & à nimia ſanguinis abundantia, qua cor cum pulmonibus pæne oppreſſum erat, inductum judicabam. Quam Medicus ordinarius ante meum acceſſum in brachio admiſerat venæ ſectionem & laudabam & approbabam, conſultum fore ratus, ut aliquoties pro re nata iteretur: & iterabatur quoque cum inſigni ſpirandi levamine pulſuumque augmento. Accuratiori inſtituto examine, cui intererant adhuc alii peritiſſimi Medici, ex certis & evidentioribus ſignis viſcera nec obſtructa, nec ſcirrhoſa, ſed integra, nec intra pectoris abdominiſque cavitatem ſerum extravaſatum, nec pulmones polypis obſeſſi deprehendebantur: & quum ſub modica ciborum adpetentia alvus ſatis bene reſponderet, abſtinuimus ab omnibus fortioribus hydragogis & diureticis, & potius injuncto accuratiori vitæ regimine medicamenta dedimus balſamica amara, ſtomachica & carminativa, interpoſitis ſubinde ſalibus deterſivis & pilulis temperate roborantibus. Potui præſcripſimus cereviſiam inſigniter diureticam, & ad diſcutiendos flatus ano clyſteres carminativos frequentius injiciendos curavimus. Hæc inter uno vel altero menſe tranſacto natura, optima graviſſimorum morborum medicatrix, ſponte ſibi exitum parans copioſas in pedibus excitabat veſiculas, è quibus cum febrili quodam motu & redeunte podagrico inſultu ingens aquæ expellebatur copia. Et ſic tandem Illuſtriſſimus æger melius reſpirare, quietiorem ſomnum capere, urinam, quæ antea parcior fluebat, magis reddere, & reſumtis viribus penitus convaleſcere incipiebat, ut nunc, quæ Dei gratia eſt, ab omni malo immunis ſanus degat.

Epicriſis.

1) Permultum intereſt, ut Medicus in cura gravioris & ſontici morbi prudenter adornanda veram cauſſam primamque ſcrutetur originem, quæ in hoc noſtro caſu nimia fuit ſanguinis abundantia, & exinde orta in viſceribus nobilioribus & extimis partibus ſtagnatio; unde ſimul aſthma & ex hoc hydrops fuit enatus, qui facile potuiſſet averti, ſi è vena brachii tuſa tempeſtive conveniens ſanguinis detracta fuiſſet quantitas. Minime enim à tali venæ ſectione, in brachio inſtituta, metuenda eſt major ſanguinis ad ſuperiores partes attractio, & ex hac oriunda ſuffocatio; ut hæc ipſa potius certo avertatur, ſi nimia, quæ jam adeſt, plethora imminuitur: quod ſuo jam tempore optime præcepit HIPPOCRATES, eo loco, quem in cautelis §. I. allegavimus.

2) Luculenter edocemur, in maximis morbis vincendis leniſſima & fere ſimpliciſſima remedia optimum ferre levamen, ſi modo ſatis diu continuantur. Quod ſi enim in noſtro caſu ad educendas è corpore aquas fortiora purgantia & diuretica adhibuiſſemus, facile pernicialis induci potuiſſet inteſtinorum inflammatio, quam ego quidem non raro in anaſarca & aſcite laborantibus vidi. Longe itaque conſultius fuit, præter juſtam & ſufficientem ſanguinis miſſionem ejuſmodi remedia, quæ diſcutiendis flatibus & tono inteſtinorum roborando idonea ſunt, in uſum vocare. Etenim, primarius morbus fuit aſthma, cujus effectus ſeu ſymptoma hydrops debet haberi, & quoniam aſthma à nimia ſanguinis abundantia & congeſtione ad thoracem parteſque ſuperiores, neque minus à flatibus ex primarum viarum cruditatibus originem traxit, facile intelligitur, quare adhibita remedia omne in curatione abſolverint punctum.

Plura de hydrope exempla reperire licet in reſponſis & conſult. medicinal. *Sect. III. caſu LVI. & LXVII. uſque LXXI.*

CAPUT XV.

De flatulentia ventriculi & inteſtinorum, & affectione tympanitica.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Flatulentia quid ſit?

IN nulla corporis humani parte tantas moleſtias creant flatus, (qui nil ſunt, niſi vapores halituoſi, expanſiva elaſtica vi prædit,) quam in ventriculi & inteſtinorum cavitate, ubi velut in carcere incluſi, hoſce canales ex tunicis mere muſculoſis & nerveis, quæ motu & ſenſu gaudent, conflatos, remittente ipſarum tono, non ſine dolore & anxietate vehementer diſtendunt, &, ut multum inde omnis generis functiones lædantur, efficiunt.

§. II.

Symptomata quæ ventriculi inflationem comitantur.

Si ſpeciatim ventriculus à flatibus incarceratis ſupra modum expanditur, graviſſima oriuntur ſymptomata, qualia ſunt ſummæ circa præcordia anxietates cum valde difficili & ægra ſpiratione, pectoris oppreſſione, inquietudine extremorumque frigore & ingenti virium collapſu. Inter hæc facies cum adſpectu lurido contracta eſt, & interdum cum difficili deglutitione faucium urgent conſtrictio, cordis palpitatio, phlogoſes, ſcotomia, vertigo & hujus generis alia. Cognoſcitur autem flatulenta hæc adfectio ex intumeſcentia, quæ circa cordis ſcrobiculum verſus latus dextrum ſatis ſæpe ad tactum manifeſta eſt, nec non ex crebra & vehe-

mentiori eructatione, qua notabiliter ſymptomata miteſcunt.

§. III.

Ratio horum ſymptomatum. Quod vero vehementem ventriculi inflationem tam ſæva excipiant ſymptomata, hæ ſunt præcipuæ cauſſæ. Notum quippe ex anatomicis eſt, quod ventriculus pars ſit valde nervoſa, & quod octavi & paris intercoſtalis rami inter tunicam ipſius nerveam copioſe diſpergantur; qui quum ad omnes corporis nervoſas ſenſuque & motu præditas partes excurrant, non mirum eſſe debet, ſi propter eximiam hanc, quæ partes invicem intercedit, communionem, in omnibus fere reliquis corporis partibus ſenſibilioribus tam diræ oriantur adflictiones. Quæ dein comitatur difficilis & anxia ſpiratio, itidem à ventriculi expanſione inducitur, qua diaphragmatis alternus expanſorius & conſtrictorius motus, à quo inter alia reſpirationis pendet negotium, impeditur: & quum hac ratione cavitas thoracis ſimul coarctetur, pulmones non rite poſſunt explicari; unde liberior ſanguinis ex uno cordis ventriculo in alterum tranſitus remoratur.

§. IV.

Species flatulentiæ inteſtinorum. Flatulentæ ejuſmodi diſtenſioni præter ventriculum, tota inteſtinalis fiſtula, quæ ex ejuſdem generis tunicis, nervorumque & ſanguineorum vaſorum ramificationibus, ut ipſe ventriculus conſtat, obnoxia eſt. Quod ſi vero totus inteſtinorum tam craſſorum quam tenuium canalis à flatibus violenter expanditur, non tantum tumor totius abdominis, ſed dolor quoque, maxime circa umbilicum, ubi tenuium ſedes eſt, ſat gravis cum pertinaci alvi ſtrictura, inquietudine, anxietate, extremorumque refrigeratione, & virium lapſu conjunctus oboritur, atque tum adfectus dicitur colica flatulenta. Quando hæc flatulentia non eſt tranſitoria, ſed in longum tempus, menſes, vel annos protrahitur, tumor abdominis durus inſtar tympani ſonum edens tympanites vocatur & malum portendit vix ulla medicina ſanabile, præſertim ſi aſciten, ſuperiorumque partium marcorem habet comitem.

§. V.

Cauſſa materialis. Quod attinet ad cauſſam morboſæ ejuſmodi flatulentiæ proximam, hæc utique duplicis eſſe generis recte ſtatuitur. Altera materialis, quæ in flatuum facili & copioſo proventu reſidet, debetur ingeſtis, quæ præ aliis tenacis, mucidæ & pronæ ad inducendos flatus conſiſtentiæ ſunt; quæ inter merito oleracea, raphanacea, legumina, piſa, fabas, piſces marinos exſiccatos & fructus horæos, omniaque fermenteſcibilia, dulcia, mellita, cereviſias triticeas & farinacea quoque triticea, pulticulas, præſertim è milio paratas, pinguia ovilla & vervecina, maxime ſi his frigidus ſuperingeritur potus, referimus. Scire tamen licet, incongrua ejuſmodi ingeſta tam ſicca quam fluida longe majorem inferre noxam, ſi in magna quantitate fuerint adſumta.

§. VI.

Cauſſa formalis. Altera, quæ formalis dicitur, pernicialis flatulentia cauſſa in inſigni motus periſtaltici debilitate, quæ ab impedito liquidi nervei & ſanguinis arterioſi in inteſtina influxu dependet, quærenda eſt. Quemadmodum enim iſte motus, ſi recte & ſecundum naturæ ordinem ſe habet, non modo vaporibus, qui ſemper ob humidum in inteſtinis contentum præſto ſunt, reſiſtit, ſed eos ipſos etiam per totum tractum ſine omni moleſtia propellit; ita è contrario, ſi propter nimiam roboris ac toni inteſtinorum remiſſionem, & membranarum inde ortam flacciditatem vacillat, huic muneri vix amplius præeſt. Præter hæc quoque ingeſta, ante quam ad inteſtina ferantur, diutius in ventriculo ſubſiſtunt, & in vapores reſolvuntur; unde in vicino duodeno & jejuno, ob acrimoniam, particularis oboritur ſpaſmus, qui dextrum ventriculi orificium ſive pylorum, & per conſenſum etiam ſiniſtrum conſtringit, ut inde vapores non habeant exitum, ſed incluſi vim ſuam elaſticam in nervoſas ventriculi tunicas vehementer exerceant. Cui diſtenſioni quando natura majori liquidi nervei adfluxu occurrit, reſtituta ad tempus vi tonica renitente, flatus magno cum impetu per ſuperiora erumpunt.

§. VII.

Cauſæ remotæ ſunt temperamentum & ætas &c. Quæ cum ita ſint, judicatu eſt facillimum, quicquid ad motus periſtaltici depravationem contribuit, illud pariter ad flatulentiam producendam eſſe aptiſſimum; unde evidenter patet ratio, quare homines, qui habitus corporis ſunt laxioris, & ſpongioſioris, ut & phlegmatici, ſexu fœminæ & ætate ſenes atque infantes eſſe ſolent, ad inflationis malum valde ſint proclives. Et quoniam liberior vaporum, qui continuo in inteſtinis progignuntur, tranſpiratio ſub inordinato inteſtinorum motu conſtrictorio & dilatatorio valde impeditur, multumque inde incommodi infertur; facile poterit intelligi, quare ab inſolita & nuda abdominis artuumque refrigeratione, vel pedum ſuper frigido pavimento inceſſu, manuumque in aquam frigidam immerſione, vel etiam à potu gelido, æſtivo tempore corpori ſudanti ingurgitato, tam frequens colicæ flatulentæ & torminum imi ventris ſit proventus. Siquidem hæc omnia ita ſunt comparata, ut eximiam inteſtinorum tonum debilitandi potentiam obtineant.

§. VIII.

Morbi progreſſ Sunt vero adhuc aliæ, majoris momenti cauſſæ, quæ robur nobiliſſimarum iſtarum partium deſtruendo, noſtrum morbum producunt. Attenta enim obſervatione diſcimus, periculoſas abdominis inflationes iis quam maxime contingere, qui à præcedente morbo, v. g. dyſenteria, febre acuta & varioloſa, aut diuturna intermittente, vel etiam ob nimias ſanguinis profuſiones, ſive per vulnerationes, ac hæmorrhoides, ſive in fœminis per abortum, per partum, aut extra ipſum per lochia & menſes ingentem virium lapſum liquidique nervorum ſpirituoſi elaſtici & ſanguinis depauperationem paſſi ſunt; idque eo magis ſi, poſthabita virium ratione, plus ciborum ingerunt. Et inde perſpicue poterit colligi, quid ſtatuendum ſit, ſi, ut ſæpiſſime in morbis periculoſis & acutis evenit, circa tempora critica moleſtæ præcordiorum diſtenſiones cum borborygmis & flatuum in imo ventre fluctuatione percipiantur. Ut plurimum enim mortis indicium præbent, tum quod extremum virium lapſum indicant, tum vero maxime, quod ad penitus ſufflaminandam reſpirationem multum omnium valeant: quæ abdominis inflationes poſt mortem, ob plenariam roboris deſtructionem ab internis tam potulentis quam medi-

medicamentis ſemper fere auctiores evadunt, ut, ne rumpatur abdomen, pondere rerum incumbentium comprimendum ſit.

§. IX.

Spaſmi primarum viarum.

Simili quoque ratione per attentam experientiam innoteſcit, atroces diutiuſque perſeverantes in primis viis ſpaſmos inteſtinorum atoniam & flacciditatem motuſque periſtaltici imbecillitatem, & ex hac demum vehementes inflationes ſubſequi. Hinc colicam ſpaſmodicam frequenter excipit flatulenta; quæ, niſi rite tractetur, ſed ad dolores mitigandos potiones anodynæ offerantur, perfacile in paralyſin tranſit. In cujus rei illuſtrationem notatu digna celeberr. Wepferi experimenta, quæ in tractatu *de cicuta aquatica* ad effectus venenorum demonſtrandos attulit, multum conferre arbitror. Etenim ab arſenico canibus ingeſto graviſſimas vomitiones & ſpaſticas ventriculi contractiones; poſt has vero, flacceſcente ventriculo vehementes ejus diſtenſiones flatulentas obſervavit. Id quod etiam clariſſime in oculos incurrit, quum à ſumto veneno corroſivo, quod atrocibus ſpaſmis operatur, demortuis totum inteſtinorum volumen, ſectione abdominis facta, propter flatus impetuoſe erumpat, ut vix in locum ſuum reduci poſſit. Ex quibus probe conſideratis clarius nunc poterit intelligi, acriora purgantia & emetica, dyſenterias quoque, nec non colicas ſpaſmodicas & hæmorrhoidales ordinario ingentem primarum viarum imbecillitatem relinquere, quæ moleſtæ abdominis inflationi cauſſam præbet aptiſſimam.

§. X.

Spaſmi & flatus ſimul quandoque contingunt.

Verum enim vero, non raro evenit, ut ſpaſmi & flatus ſimul inteſtinorum canalem obſideant, quorum illi tunicas conſtringunt, hi vero in inteſtinorum cavitate contenti vehementem & contrariam expanſionem moliuntur. Id quod potiſſimum fieri ſolet, quando materia flatulenta acrimonia quadam bilioſa imbuta eſt, quale quid animadvertere licet in infantibus lactantibus, qui horrendis torminibus & borborygmis, extrorſum etiam per violentas exploſiones ſe manifeſtantibus, valde cruciantur & fæces deponunt ab acido arrodente admixto virides, quæ lintea tenuiora inſtar aquæ fortis exedunt. Idem obſervamus, ubi materia tenax, mucida cum vitellina bile, vulgo dicunt *Eier gehacktes*, commixta ejicitur. Sæpe etiam lentores mucidi, quos infantes è tuſſi humida mucilaginoſa ſurſum propulſos deglutiendo ventriculo & inteſtinis obtrudunt, in culpam veniunt, è quibus flatus copioſiores cum torminibus excitantur.

§. XI.

Flatulentiæ & ſpaſmi particulares.

De flatulentiis, quæ totum inteſtinorum tractum æquali niſu diſtendunt, hactenus diximus; ſequitur jam, ut de particularibus iſtis inflationibus & ſpaſmis, qui certam tantummodo inteſtini partem occupant, quædam, quæ in attentiori praxi conſideratione digna ſunt, proferamus. Scire autem licet morboſos ejuſmodi effectus in hypochondriacis vel fœminis hyſtericis potiſſimum contingere, ubi e. g. ventriculus ſine inteſtinorum expanſione inflatus eſt: quod plerumque fit, cum ſpaſmus in duodeno vel principio jejuni exiſtit. Inteſtinum quoque ileon, citra inflationem ventriculi aut craſſorum inteſtinorum in verminoſis infantibus, vel hernioſis cum exquiſitis doloribus juxta umbilicum ſæpe valde expanſum deprehenditur; & in hypochondriacis hæmorrhoidariis, ubi inteſtinum rectum & inferior pars coli ob ſanguinem ſtagnantem, ejuſque denegatum per venas ſedis effluxum à ſpaſmis violenter anguſtatur atque conſtringitur, ſuperior pars inteſtini coli, maximeque ejus flexura in hypochondrio ſiniſtro & circa regionem lumbarem vehementer expanditur; unde dolor emergit preſſorius, quem lieni vulgo, ſed perperam adſcribunt. Fit quoque interdum, ut flexura coli in dextro hypochondrio circa hepatis & ventriculi regionem valde elevetur, multumque creet moleſtiæ; cujus cauſſa, ut ego arbitror, in principio coli, quod circa confinia oſſis ilei, valvulæ coli & inteſtini cœci ſitum eſt, reſidet, eo quod convenienti tono ac robore ſyſtaltico, quo ſurſum pelluntur excrementa, deſtitutum eorum copia infarcitur, quæ ingentem flatuum materiam ſuppeditat. Neque tantum ſpaſtica ſtrictura & ſubſequens inflatio, quæ tranſitoria eſt, certam inteſtini portionem occupat, graviſſimorumque ſymptomatum cauſſa exiſtit; verum etiam præternaturalis quædam anguſtia, durities, aut occaleſcentia ex variis cauſſis contracta, certam inteſtini partem obſidet, & totum inteſtinorum motum periſtalticum pervertendo ſæviſſimis ſymptomatibus cauſſam ſubminiſtrat, quæ nonniſi per anatomen defunctorum in conſpectum venit. De quo ſingulari & in praxi utiliſſimo argumento celeberr. Lipſiæ Profeſſor Waltherus eruditam *de inteſtinorum anguſtia* edidit diſſertationem.

§. XII.

Tympanitidis ſigna.

Accedimus jam ad diſquiſitionem illius adfectus flatulenti, in quo totius abdominis inflatio non tranſitoria, ſed ſtataria & continua eſt, quæ tympanitidis nomine venit, quem Celsus *lib. III. cap.* 21. ita deſcribit, *quod ſit tumor ventris vehementer intenti cum crebro ex motu flatuum ſono.* Hic morbus hiſce ſe phœnomenis & ſignis manifeſtat: Plerumque poſt dolorem & tenſionem circa regionem lumbarem ſiniſtram, alvique conſtipationem venter vehementer diſtenditur, flatus ac ructus per ſuperiora violenter per vices extruduntur, pulſus eſt inæqualis & adpetitus dejectus, ſed ſitis increſcit, circa præcordia & umbilicum tenſivus dolor, rodens & punctorius cum æſtu quodam obſervatur. Sæpe etiam urinæ adeſt cum compreſſione ſtillicidium. Tumor etiam, ſi æger ſupinus jacet, nunquam ſubſidet atque in neutrum latus æger poteſt decumbere.

§. XIII.

Cauſſa proxima.

Hujus continuæ, valde moleſtæ & periculoſæ ventriculi ac inteſtinorum inflationis cauſſam non ſine ratione Willisius, Baglivus, aliique recentiores in ſpaſtica tunicarum inteſtinalium ſtrictura repoſuerunt, utpote qua diutius inhærente, pori & meatus inteſtinorum, per quos vapores tranſpirant, anguſtantur & obſtruuntur, ut poſtea intus retenti vi ſua elaſtica propter admixtum aërem tam violentam inteſtinorum diſtenſionem efficiant. Et quod genuina hujus mali cauſſa in tali ſtrictura ſpaſmodica jure quærenda ſit, non obſcure Hippocrates *lib. IV. aph.* 11. his verbis ſubindicare videtur: *quibus tormina adſunt, & circa umbilicum cruciatus & lumborum dolor, qui neque à medicamento,*

mento, nec aliter ſolvitur, in tympanitidem, ſive hydropem ſiccum firmatur.

§. XIV.

Tympanitis non ſemper cum aſcite jungitur.

Hic adfectus communiter pro ſpecie hydropis à Veteribus æque ac Recentioribus habetur, quia ſæpe ceu ſymptoma, præſertim aſciti admiſcetur, cum tamen morbus ſit plane peculiaris & ſine ulla aquæ extravaſatione in abdomine contingat. Ita DOLÆUS *in Encyclopæd. lib. III. cap. IX. pag.* 157. refert, ſe in puellæ tympaniticæ novem annorum demortuæ abdomine ne guttulam quidem ſeri vel aquæ obſervaſſe. Atque in *M.N.C. Decur. I. ann.II. obſ.* 85. recenſetur anatomia pueri tympanitide demortui, cujus ventriculus mirum diſtentus nihil præter flatus, & aliquid viſcidi humoris continuit; inteſtina autem omnia tam pellucida tranſparuerunt, ut etiam multis in locis compuncta ſtatim conciderint, ne guttula quidem aquæ in illis adparente. Pari ratione VALESIUS *comment. in lib. IV. Hippocrat. de victus rat. in acut.* & COLLADUS *adverſariorum l. II. c.* 40. ex aperto ſimili cadavere nihil notatu dignum aquæ exiiſſe, ſed craſſo exſpirante flatu totum repente ventrem detumuiſſe annotarunt. Notatu quoque digna ſunt, quæ PLATERUS *obſ.*53.*p.*616. de puero tympanitico mortuo refert, ubi inteſtina tantopere diſtenta apparuerunt, ut femoris craſſitiem certis in locis adæquare viderentur, atque ex compreſſione diſrupta ſtercus magno impetu profunderent. Aliis autem locis adeo fuerunt convoluta, contorta & inflexa, ut nec excrementis nec flatibus deorſum pateret via, & ſimul vermibus oblongis quam plurimis repleta.

§. XV.

Subjecta tympanitidis.

Hæc inflatio tympanitica ſexui fœminino citra hydropem quam maxime eſt familiaris, præſertim poſt puerperium, quando lochiorum fluxus non rite ſucceſſit, vel ipſe ab admiſſo frigore animique adfectu cohibitus omnino fuit. Idem contingit, quando non rite deligato & compreſſo poſt partum abdomine error in diæta fuerit commiſſus, nec prima regio tempore puerperii à ſordibus ſufficienter expurgata. Tum enim non raro mulieres durum & inflatum abdomen cum magna moleſtia, ſpirandi difficultate & anxietate, alvique pertinaci adſtrictione ſatis diu gerere ſolent. Eadem ſymptomata poſt partum laborioſum, ſi ſecundinæ non ex toto ſeceſſerunt, ſed pars quædam remanſit, aut ſi ab earum imprudenti extractione utero inducta fuit læſio, non ſemel ſed ſæpius obſervavimus. Quandoque etiam poſt abortum, ſi imprudens accedit medicatio, ejuſmodi tympaniticæ adfectiones eveniunt; quarum cauſſam & originem in perverſo & turbato per uterum, & dein per inteſtinorum tractum ſanguinis circuitu reponendam eſſe exiſtimamus. Quod ſi enim ob vitium utero inhærens naturalis ſanguinis curſus, vel ejus critica excretio non rite & libere ſuccedit, ob ſubſequentem ſtagnationem per conſenſum etiam liber ſanguinis per viſcera abdominis, ſpeciatim vero per inteſtina tranſitus impeditur, ubi portio vel ſanguinis vel ſeri ſubſiſtens eorum fibras teneriores & ſenſibiliores diſtorquet, conſtringit, eaſque duriores & tenſiores reddit, ut dein libera vaporum in inteſtinis contentorum perſpiratio minus recte fieri poſſit. Quod vero ſi incidit, flatuum proventus magis productum & effectus, quam cauſſa tympanitidis eſſe ſolet.

§. XVI.

Quod [...]terius [...]plicatu[...]

Ejuſmodi tumores abdominis diſtenſivos in infantibus & pueris, præſertim ſi vermibus laborant, item poſt variolarum vel morbillorum morbum frequentius obſervare licet; cui malo niſi in tempore accommodata ſuccurritur medicina, partes ſuperiores marceſcunt & hectico ſuperveniente calore ægri intereunt. Maxime vero propter addephagiam, ubi ventriculus & ejus tonus imbecillior exiſtit, pueri & infantes in grandes ejuſmodi tumores incidunt, quorum variæ exiſtunt cauſſæ: dum videlicet variolas & morbillos, vel etiam continuam febrem, ob vires valde ſuppreſſas, liquidumque ſpirituoſum nimis exhauſtum, ingens motus periſtaltici ſubſequitur imbecillitas, & ob inſignem ſanguinis & humorum à morbo contractam dyſcraſiam tunicæ inteſtinorum & peritonæi à ſero acri ſpaſtica vellicantur ſtrictura, quæ flatuum exitum prohibet; perfacile evenit, ut hic morbus producatur. Quandoque glandularum meſaraicarum & vaſorum lacteorum eſt infarctus, qui ſuccum chyloſum non tranſmittens ſordes in primis viis accumulat, quæ ex parte in flatus reſolvuntur, ex parte vero per alvum exturbantur.

§. XVII.

Tympan[...]tis aſcit[...] ſæpe jun[...]tur ob [...]vitium.

At vero non tantum fœminæ hyſtericæ, & qui ætate ſunt pueri vel infantes ob vermium colluviem & exantlatos difficiles morbos, tympaniticæ huic paſſioni ſunt obnoxii, ſed & ii potiſſimum in eandem incurrunt, qui ad hydropem aſciten inclinant; cujus quidem rei hæc mihi videtur præcipua cauſſa, quod in ejuſmodi corporibus, ubi viſcera abdominis, præſertim hepar, minus rite ſuo funguntur munere, ſuccus quoque bilioſus nec in quantitate, nec in temperie recte ſit conſtitutus, ideoque ſuis, quas in digeſtionis negotio exſerere debet, viribus privatus. Repetendum enim hoc loco ex phyſiologicis eſt, bilem genuinam atque naturalem eſſe medicinam præſervatricem: neque enim ſolum propter principium, quo pollet, alcalino-ſulphureum & ſaponiforme, quo intimiorem alimentorum ſolutionem & digeſtionem promovet inſigniter prodeſt, verum etiam propter amaritiem temperate ſulphuream atque balſamicam, blande ſtimulando & inteſtinorum tunicas roborando, motum periſtalticum ſartum tectumque ſervat: quo perverſo & vitiato tota motuum vitalium œconomia, una cum ſalutaribus excretionibus, ut fere videmus in hypochondriacis, turbatur atque pervertitur.

§. XVIII.

Singular[...] caſus de [...]bilis eff[...]ſione, qu[...] id confir[...]matur.

In illuſtrationem & confirmationem hujus ſententiæ non poſſum hic ſilentio præterire ſingularem & prorſus raram obſervationem, quæ in *Tranſact. philoſ. Societat. Reg. Londinenſis ann.* 1730. *no.* 414. legitur. Acceperat nimirum miles vulnus, ex quo poſt varia ſymptomata ſeptimo die mortuus eſt. In ejus cadavere nulla penitus læſio ullius partis internæ, excepta ſola veſica ſellea, inventa fuit, utpote quæ in fundo leviter perforata, ob effuſionem bilis omnimodam, collapſa & flaccida deprehenſa eſt. Nullius viſceris inflammatio vel leviſſima adparuit, canalis tamen inteſtinorum valde inflatus atque extenſus, & colore flavo à bile effuſa, abdomen inundante, tinctus obſervatus, vulnus etiam externum ſiccum, tumore vacuum fuit, nec durante vita ullum inflammationis

tionis ſignum habuit, ut ſane mirum ſit quo pacto ex vulnere adeo levi, uti videtur, tam brevi temporis ſpatio, abſque febri aliiſque gravioribus ſymptomatibus, ſauciatus interierit.

§. XIX.

Singularia in eodem annotata ſymptomata. Inter ſymptomata notatu digna in iſto vulnerato annotata, primo omnium referri meretur inflatio abdominis, quæ ſtatim ab accepta plaga ſequuta eſt, & talis abſque notabili incremento & decremento permanſit, & poſt mortem etiamnum adparuit, qua homo aſcitici vel tympanitici faciem retulit. Nihilo tamen minus, præſente hac canalis alimentorum diſtenſione, inflationis abdominis cauſſa, nullum ructum nec flatum per ſuperiora aut inferiora reddere potuit. Quamvis etiam alimenta liquida ac potum in ſufficienti quantitate adſumſerit, alvus tamen officio ſuo per omnem morbi decurſum nec ſemel ſatisfecit, nec fortiſſimis purgantibus ac clyſteribus adplicatis ullo pacto moveri potuit. Urinam paucam, flavam & quaſi croco tinctam, omni ſedimento deſtitutam reddidit. Nihil tamen caloris febrilis in toto ejus corpore obſervare licuit, ſicut nec pulſus citatus fuit, ſed potius æqualis ac fortis, uſque ad vitæ diem penultimum, quo inæqualis redditus eſt, duravit. Lingua etiam non dura, ſcabra aut nigra, qualis in febribus, præcipue inflammatoriis quandoque conſpicitur, arida tamen ob defectum ſalivæ fuit. Utut quoque idem per illud tempus,parum & ſaltem aliquando per ſemihorulam dormitaverit, neque etiam opii uſu ad ſomnum diſponi potuerit, tamen nullum in illo, vel minimum delirii indicium adparuit. Atque ſic iſte abſque ullis gravioribus ſymptomatibus, ſi ſingultum levemque vomendi conatum, pridie ante obitum accedentem, excipias, exſpiravit.

§. XX.

Conſectaria exinde deducta. Et hæc eſt peculiaris illius caſus cum ſymptomatibus deſcriptio. Liceat jam nobis nonnulla, ad ſcopum noſtrum utiliſſima, exinde elicere. Præcipue vero docemur, quantum non interrupta bilis laudabilis ſecretio ad ſanitatem conſervandam præſtet utilitatis, & quid quantumve econtrario ejus defectus aut vitia ad graviſſimos morbos, maximeque tympanitidem, contribuant. Etenim in hoc noſtro caſu à nulla alia cauſſa, quam ab effuſione atque totali bilis defectu deducenda eſt, quæ vulnus excepit, canalis alimentaris inflatio, qua hic ipſe ultra ſphæram elaſticitatis extenſus, tonum ſuum motumque periſtalticum omnino amiſit. Hoc autem deperdito non modo naturalis chyli per vaſa lactea tranſitus impeditus, verum etiam reliquæ in aliis viſceribus ſecretiones labefactatæ tandemque ſufflaminatæ fuerunt omnino. Unde non potuit non ultimum omnium mors brevi poſt inſequi.

§. XXI.

Prognoſis funeſta. Quod attinet ad prognoſin, merito tympanites valde periculoſus habetur affectus, quo ægros ſæpius mori, quam ſervari videas. Hinc ingenue non minus quam vere fatetur doctiſſimus PUERARIUS, ſe nullum unquam tympaniticum convaleſcentem vidiſſe. Vid. *addit. ad Burnetti theſaur. med. tom. II. Lib. VIII.* quia pertinacem meatuum conſtipationem flatuumque incarcerationem vix diſſolubilem, & gravem partium diſtenſionem cum atonia ſignificat. Quando morbo chronico, ut hydropi jungitur vel ſupervenit tympaniticus affectus, vix ullam admittit curationem, eo quod valida inteſtinorum ac muſculorum abdominis diſtenſio ſanguinis per viſcera progreſſum, vaſa venoſa comprimendo, valde difficilem imbecillioremque reddit, atque excretiones per alvum & ſudorem magis ſufflaminat. Tympanites ſimplex ſi inveteraſcit, nec cito curatur in fœminis & infantibus, in moleſtiſſimum chronicum malum tranſit & tandem ad interitum ducit.

§. XXII.

Prognoſis ſalutaris. Contra vero abdominis diſtenſio, quæ colicæ flatulentæ nomen habet, in ſe & ſua natura non multum alit periculi, atque facilem admittit ſanationem, quando tonus inteſtinorum deperditus per convenientia tam interna quam externa remedia reſtituitur. Quod ſi vero ſpaſmodici quidpiam ad flatus excitandos concurrerit, ut in fœminis, quibus menſes non rite fluunt, vel in iis, qui ex calculo in ureteribus, vel in ductibus biliariis hærente laborant, fieri ſolet; aut ſi pathemata ſpaſmodica hæmorrhoidalibus moliminibus ſuperveniunt, tunc utique paullo difficilior eſt curatio,quia tum remediorum vis & operatio partim ſpaſmis ſedandis, partim atoniæ tollendæ debet eſſe dicata,quæ tamen inter ſe contrariare videtur.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Clyſterum uſus in flatulentia. In affectu ventriculi & inteſtinorum flatulento curando nil prius habere debet Medicus,quam ut flatibus per inferiora promoveatur exitus,materiaque tenax viſcida, quæ flatuum proventui velificatur, attenuetur & per alvum leniter educatur. Quo fine primo omnium in uſum vocare decet enemata, quæ tam derivandi quam diſcutiendi & evacuandi prædita ſunt efficacia; cujus generis ſunt, quæ ex herba hyſſopi vel hormini, floribus chamomillæ vulgaris & romanæ, ſummitatibus millefolii, baccis juniperi & ſeminibus carminativis majoribus &c. cum juſculo carnis vitulinæ & decenti ſalis gemmæ, ammoniaci, aut Ebſonienſis & olei chamomillæ cocti portione optime poſſunt parari.Sed notari meretur,vix unum alterumve clyſterem allevando malo ſufficere, ſed eorum uſum crebrius eſſe repetendum.

§. II.

Quænam conferant laxantia. Hiſce dein interponenda & ſubjungenda ſunt laxantia, virtute ſimul carminativa & quodammodo anodyna inſtructa. Quo nomine commendare licet pilulas balſamicas ad *Becheri*, *Stahlii* & noſtram methodum confectas, vel ſi natura paullo robuſtior & inflatio tympanitica fuerit, duas partes extracti panchymagogi *Crollii* cum una parte maſſæ pilularum *Wildeganſii*, *Starckii* vel de ſtyrace ex aqua carminativa minus ſpirituoſa offerre ſoleo.

§. III.

Roborantia in forma pulveris. Poſthæc ordine ſequuntur medicamenta, quæ principio temperate balſamico & volatili oleoſo aromatico conſtant & vulgo carminativa dicuntur, quorum tamen operandi ratio non ita debet explicari, ac ſi ſale ſuo volatili ſubtili materiam flatuum tantum reſolvant tenuioremque reddant; ſed potius, quod tonum tunicarum inteſtinalium co-

eorumque ſyſtolen vigorando prohibeant, ne flatus ſubſiſtant, ſed è ſede ſua dimoti per tubum inteſtinalem facilius exturbentur, aut ne novus ſubinde flatuum fiat proventus, impediant. Etenim, quoniam deſtructus ventriculi & inteſtinorum motus periſtalticus principalis flatulentiæ cauſa exiſtit, ea omnino, quæ eximia has partes roborandi efficacia pollent remedia in noſtro morbo ſunt indicatiſſima. Splendent vero maxime ejuſmodi virtute & ob inſignem ſæpiuſque comprobatam utilitatem eminentiorem merentur laudem primo pulveres ex *radicis ari*, *zedoariæ*, *pimpinellæ albæ*, *ſalis digeſtivi* Sylvii, *vel tartari vitriolati*, *ſeminis cymini*, *ſummitatibus centaurii minoris*, *corticibus aurantiorum exſiccatis ana drachma una*, *olei chamomillæ veri*, *vel de cedro aut corticis aurantiorum guttis ſex* compoſiti, quibus, ſi ſuſpicio adſit acidi in primis viis copioſe ſtabulantis, commode adduntur oculi cancrorum.

§. IV.

In forma liquida. Huc quoque deinceps referenda ſunt in forma liquida ſequentia medicamenta, quorum prius ſit mixtura ex eſſentiis carminativis conflata, eximii uſus: *Recipe eſſentiæ corticis aurantiorum*, *zedoariæ*, *carminativæ* Wedelii, *ſingulorum unciam dimidiam*, *ſpiritus nitri dulcis vel liquoris noſtri anodyni*, ſpiritus de tribus ana drachmas duas M. D. ad XL. guttas. Alterum medicamentum conſtituit potio, cujus hæc eſto formula: *Recipe aquæ carminativæ* Dorncrellii, *chamomillæ vulgaris*, *zedoariæ cum vino ana unciam unam*, *ſpiritus nitri dulc. drachmam unam*, *olei carvi puri guttas octo cum ſacchari drachmis duabus ſubactas M. D. S. Potio zu 2. Löffel voll.*

§. V.

Quæ proſint externa. Nec denique negligenda ſunt externa remedia, quæ inter commendanda ſunt linimenta toti epigaſtricæ regioni inungenda. Horum præcipua ingredientia ſunto oleum chamomillæ & rutæ coctum, oleum nuciſtæ & balſamus Peruvianus, quibus admiſceantur olea juniperi, carvi, aniſi vel cymini. Inſtar omnium vero eſſe poterit balſamum noſtrum liquidum, vitæ dictum, quod cum tribus partibus aquæ reginæ Hungariæ remixtum ventrique inunctum vel cum linteo calido impoſitum ſummæ deprehendi efficaciæ.

CAUTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.

§. I.

Cautelæ circa calidiora medicamenta. Si flatulenta abdominis diſtenſio partim à ſpaſtica tunicarum inteſtinalium ſtrictura diuturna, partim à præternaturali earundem tenſione atque duritie proficiſcitur, atque hæc ipſa à ſtagnatione humorum & acrimonia bilioſa fovetur, cautiſſime cum carminativis calidioribus, aromaticis, volatilibus & ſulphureis, qualia ſunt olea deſtillata ætherea carvi, juniperi &c. mercandum eſt; ſi quidem hæc flatuum elaterem & turgeſcentiam humorum augendo, tumorem reddunt contumaciorem & ſymptomata longe ſæpe periculoſiora, ut æſtum præternaturalem cum ingenti ſiti, anxietate & ſumma ſpirandi difficultate arceſſunt. Et hinc eſt, quod FIENUS *lib. de flatibus cap.* 21. mentionem fecerit mulierculæ, tympanite miſere afflictæ, quæ uſu electuarii admodum calidi, quod diſcuſſioni flatuum præſcripſerat Medicus, in novum tantumque incidit tumorem, ut totum inde pectus mirum in modum fuerit diſtenſum & paullo poſt miſera ſupremum diem obierit. Quam in rem etiam egregia ſunt verba HELMONTII, quæ *lib. de flatibus* continentur. *Si ventoſitates*, inquit, *in nobis ſunt vapores aut exhalationes*, *certe major dolorum atque flatuum excitatio & diſtenſio partium ſequetur*, *adhibitis calidis*, *eo quod vapores augeri eſt neceſſe & cruciatus ac diſtenſiones multiplicari.*

§. II.

Circa purgantia. Purgantia omnia, non excluſis etiam ſennatis & valde aloeticis, omni modo fugienda eſſe ſuadeo, quia magis inteſtina exſiccant, & fibras tenſas, conſtrictas durioreſque reddunt. Multo vero majorem noxam non ſine periculo adferunt, ſi quis repetita eorum doſi flatus promovere velit. Commendanda potius ſunt mannata cum cremore tartari in ſero lactis, vel fonte Sedlicenſi ſoluta, non omiſſis enematibus emollientibus & blande diſcutientibus.

§. III.

Quæ proſint in ſtatu plethorico hæmorrhoidali. Ubi ſpaſmi flatuum fœcundæ genitrices ſunt, quod ſæpe fit in ſtatu plethorico hæmorrhoidali in juvenili & virili ætate, nitroſa cum ſalibus deterſivis & refrigerantibus juncta ſecuriſſima ſunt. Proſunt quoque ſpiritus nitri dulcis, liquor noſter mineralis, ſuccus nitri cum ſale abſinthii, oleum amygdalarum dulcium, emulſiones ex ſeminibus IV. frigidis, maſſæ pilularum *Sylvii* & *Starckii*, imo quandoque etiam confert venæ ſectio. Hinc *Carol. de la* FONT Academiæ Avenionenſis Profeſſor in *diſſert. de hydrope tympanite* exemplum adfert curati à ſe tympanitici ope tincturæ roſarum, aliquot ſpiritus vitrioli guttulis impræegnatæ, & julepo ex aqua portulacæ, cichorei, nymphæeæ, ſyrupo de nymphea, de papavere, ſale prunellæ & ſpiritu ſulphuris confecti, interpoſito ſubinde uſu emulſionis temperantis, vel decocti hordei cum ſyrupo de limonia & ſale prunellæ, ac opiatæ ex cryſtallo minerali, lapidibus cancrorum, vitrioloque martis cum conſerva roſarum compoſitæ.

§. IV.

Curatio mali ex uteri vitio. Ex uteri vitio poſt partum laborioſum, puerperium, aut abortum menſiumque irregularem fluxum, ſi ejuſmodi graves & contumaces abdominis diſtenſiones accidunt, certe pilulæ ad imitationem *Becheri* ex extractis amaris & gummatibus reſinoſis temperatioribus cum refracta aloës portione præparatæ convenientique ordine & doſi exhibitæ incomparabilem exſerunt efficaciam. Idem valet etiam de elixiriis temperate balſamicis ex iiſdem ſpeciebus paratis, quippe quæ, dum blanda ſua ſulphurea balſamica virtute tonum & robur ventriculi & inteſtinorum deperditum reſtituunt, mirum effectum, præſertim ubi bilis deficiens & bilioſa eſt, præſtant, modo non nimia doſi adhibeantur: nam natura iiſdem adſueſcit & ſucceſſu temporis etiam in certis inteſtinorum partibus, exſiccando tunicas inteſtinales, hinc inde præternaturales anguſtias pariunt, & funeſta ſæpe ſymptomata poſt ſe trahunt.

§. V.

Circa clyſteres. Magnum certe clyſteres præſtant uſum tam in acceſſione & præſentia mali, quam extra illud tempus, ad ejus incurſum avertendum. At vero ſi ſpaſmus in inteſtinis tenuibus ſævit, non ſufficiunt clyſteres, ſed tunc ſuadenda ſunt mannata,

caſ-

caſſia, ſal Anglicanum, Sedlicenſe, item ſerum lactis caprini cum cremore tartari vel tartaro vitriolato paratum. Thermarum quoque & acidularum providus uſus in hypochondriacis non eſt ſpernendus, ſed magnam potius promittit opem.

§. VI.

...n ex- ...ri Inter externa in vehementi abdominis inflatione fomenta ſicca & maxime omnium arenam in igne vel ſole ſiccatam ceu magnum præſidium habuerunt antiquiores Medici. Hinc varia extant loca, ubi eandem commendarunt. Vid. CELSUS *lib. III. cap.* 21. & PLINIUS *hiſtor. natural. Lib. XXI. cap. 6. arena littorum maris*, inquit, *præcipue tenuis & ſole candens in medicina eſt ſiccandis corporibus hydropicorum.* Nec aliter ſentit CÆLIUS AURELIANUS, qui *lib. III. tardarum paſſionum cap.* 8. ex arena littoris, ſole ignita torrenda hydropicorum corpora ſtatuit. Noſtris temporibus ut multa alia, quibus Veteres felici cum ſucceſſu utebantur, arenatio in deſuetudinem venit: neque tamen adeo negligenda videtur. Arena enim calida non modo compreſſione, quam mole ſua efficit, intumeſcentiam cohibet, ſed & calore ſicco humores pravos inter cutem ſtagnantes attenuat, ut ſuccis per vaſa ſua itus reditusque reſtituatur: imo cutis quoque ſpiracula aperiuntur & tranſpiratio adjuvatur. Vulgare noſtro tempore experimentum eſt, avenas calidas & exſiccatas in ſacculo regioni ventriculi & umbilici imponere, eo quod vim habeant diſſolvendi & diſcutiendi utiliſſimam. Præter hæc vero emplaſtrum de ſapone bene camphoratum & cum oleo hyoſcyami malaxatum in flatuoſa abdominis diſtenſione non ſine inſigni levamine applicatum novi. Cui virtute parum cedit galbanetum ventri impoſitum.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

...ulen- ...um ...ino- ...dolo- ...s à ...nibus. Quæ xx. ætatis annum ſupergreſſa eſt virgo generoſa, tenerioris texturæ & faciei admodum pallidæ, jam per biennium parciori & irregulari menſium fluxu adflicta graviter ſubinde de doloribus circa umbilicum tenſivis, abdominis inflationibus, & præcordiorum anxietatibus cum inſigni laſſitudine & adpetitus proſtratione conqueſta fuit. His brevi abhinc tempore jungebatur febricula vaga, circa veſperam maxime adfligens, urina inſtar ſeri lactis mingebatur turbida & pallida, atque virium tanta ſuccedebat proſtratio, ut lipothymiæ ſæpius accederent. Qui conſulebatur Medicus, ad menſes ſolum reſpiciens, fortiora obtulit emmenagoga; ſed tantum aberat, ut levaminis quidquam ſequeretur, ut potius inſigne ſymptomatum augmentum ægra perciperet. Ego tandem in conſilium adhibitus, ante anni circiter dimidium aliquot aſcarides per alvum excretas comperiebam; unde verminoſam colluviem pro genuina cauſa habendam ratus primo eſſentiam ordinabam tanaceti & ſantonici cum liquore anodyno æquali portione remixtam, & ſerum lactis mane per aliquot hebdomades bibendum. Tum vero præſcribebam pilulas ex gummi ammoniaco, aloe roſata, rhabarbaro, mercurio dulci & croco, interpoſitis ſubinde pulveribus digeſtivis. Et ſic, ingenti putridæ & fœtentis pituitæ copia cum aliquot necatorum vermium fruſtis exturbata, peſſima ægrotantis ſymptomata ſenſim ſenſimque evaneſcebant. Nihilo tamen ſecius remanebat magna ventris debilitas & ad flatus generandos diſpoſitio, ad quam debellandam eſſentiam corticum aurant. & carminativam *Wedelii* cum ſpiritu nitri dulci inter prandium commendabam, tam felici eventu, ut ægra ab omnibus malis liberata nunc integerrime vivat.

Epicriſis.

Docet inprimis hic caſus, quantum Medici interſit, veram morbi cauſam & originem probe noſſe; qua ignorata non modo remedia eidem removendæ oppoſita nihil juvant, verum etiam, quod peſſimum eſt, plus noxæ afferunt. Fuiſſe autem in noſtro caſu vermes præcipue accuſandos, teſtis eſt ipſe morbi eventus. Nec adeo difficile eſt, ex hac cauſa rationalem ſymptomatum ſuppeditare ætiologiam. Etenim, quum iniqui iſti hoſpites in inteſtino ileo potiſſimum ſedem ſuam habeant, facile ibi morſu dolores efficiunt, paſſioni iliacæ non abſimiles, unde flatus exitu ſuo per inferiora præcluſi ſuperiorum inteſtinorum tractus occupant, eoſque diſtendunt & ita divellunt, ut continui quaſi ſolutionem moliantur. Et quum hac ratione ingens his partibus inducatur atonia, non mirum eſſe debet, cur materiali etiam cauſa ſublata remediis ſtomachicis, non ſecus ac in iliacis ſanatis, per longum adhuc tempus, ad tonum reſtituendum, inſiſtere conſultum ſit.

OBSERVATIO II.

Fœmina xxx. annorum, temperamenti ſanguineo cholerici, à matre progenita, quæ per viginti & plures annos moleſta laboravit flatulentia, jam per triennium ſine omni dolore & incommodo, ſalvoque menſium fluxu, gravi abdominis diſtenſione adfecta fuit, quæ, accedente vita deſide & concurrentibus variis animi perturbationibus, ſeptem abhinc menſibus multum increvit & vehementes ventris dolores, ſpirandi anguſtiam, alvique obſtructionem cum menſium imminuto fluxu comites habuit. Hæc contra mala Medicus pugnavit carminativis, aperientibus & eximiæ virtutis roborantibus, ſed in eodem ſtatu morbus permanſit, ſomnus tamen & adpetitus bene ſemper conſtitit. Non multo poſt, ob errorem in diæta commiſſum, optima fœmina febrem incidit tertianam, per ſeptem hebdomades durantem; unde viribus cum ſomno & adpetitu dejectis pedes intumuerunt & inflatio abdominis adaucta cum aliquali fluctuatione ad manus percuſſum inſtar tympani ſonum edidit. Elapſo menſis ſpatio materia gryſea purulenta, omnis expers odoris, cum intermixtis ſanguinis ſtriis, præcedente leviuſculo horrore, per aliquot dies in notabili quantitate per uterum excernebatur; quo facto levamen quidem miſera percipiebat in utroque hypochondrio, ſed non modo pedum tumor perſeverabat, ſed abdominis quoque ita ſubinde invaleſcebat, ut in lecto decubitum impediret. Aberat tamen, quod bene ſperare licebat, ſitis, aberat febris & nimia virium depreſſio, aberat quoque, quod alias adeſſe ſolet, ciborum faſtidium, ſed modice potius adpetitus conſtabat. Præterea urina mingebatur flava *Inflatio tympanitica cum materiæ purulentæ ex utero effluxu.*

flava cum nubecula alba, fæces ſecedebant duræ, menſium plenaria erat ſuppreſſio, & inſignis dolor cum tumore anum occupabat.

Epicriſis cum Conſilio.

Non omnis, præſertim in ſequiori ſexu, abdominis expanſio pro inflatione inteſtinorum tympanitica habenda eſt; ſed incidunt ſæpe caſus, ubi poſt puerperium, aut laborioſum partum, mole pinguedinis aucta abdominiſque muſculis craſſioribus redditis, abdomen valde tumidum obſervatur. Nam frequenter obvium eſt, per violentos & diu perſeverantes ſpaſmos in partu ſanguinem ad partes molliores minuſque reſiſtentes, quid? quod ad ipſum collum & ejus glandulas copioſius delatum vaſa ibi nimis dilatare & ſtagnationes efficere, ut ſtrumæ quoque haud raro inde enaſcantur. Fit tamen nonnunquam, ut etiam inflatio inteſtinorum tympanitica, uti in præſenti caſu, diuturno abdominis tumori superveniat, quæ procul dubio propter craſſam diætam vitamque ſedentariam inducta, & dein retardato menſium fluxu poſt tertianam febrem ita adaucta fuit, ut ordinarius Medicus verum aſciten hydropem adeſſe judicaverit. Ego tamen potius morbi augmentum adſcripſi antifebrilibus, quibus forſan nimis cito febris fuit ſuppreſſa. Increvit enim inde infarctus in utero, à quo demum abſceſſus ibi formatus & magna materiæ gryſeæ, nullius odoris, copia excreta fuit, quæ optatum ſymptomatum levamentum attulit. Quapropter præcipua curationis fuit intentio, ordinarium ſanguinis per hepar & uterum curſum reſtituere: quo fine fontem Egranum tepefactum, interpoſitis pilulis balſamicis, ad mentem *Beccheri* confectis, & elixiriis ſtomachicis, per aliquot hebdomades cum recto regimine bibere juſſi. Et quoniam clyſteres carminativos in ejuſmodi caſibus nunquam fere non utiles deprehenderim, crebriorem eorum uſum ſummopere commendavi & cataplaſmata ex herbis, floribus & ſeminibus carminativis, ex vino coctis regioni pubis imponenda ſuaſi. Denique roborandi fine elixirium ex eſſentia ſuccini, corticum aurantiorum zedoariæ & liquore anodyno, æquali ad pondus omnium proportione ſumto, præſcripſi & ſic curam feliciter perfeci.

Observatio III.

Flatulentia abdominis ab adſtringentibus inducta.

Virgo generoſa, xx. & aliquot annos nata, conſtitutionis tenerioris, vaſis tamen ſat amplis prædita, quæ menſium fluxum ultra annum ſat largiter & ſupra naturæ modum experta habitum obtinuit cachecticum & poſtea loco ſanguinis ſinceri & puri humorem per uterum ejecit valde aquoſum & mucidum; ex imperiti junioris Medici conſilio per quatuordecim dies balneum Lauchſtadienſe, adjecta ſemper aluminis portione, adhibuit. Subſtitit quidem inde fluxus, ſed non multo poſt incidit in ſatis grandem ventris tumorem, cum ſenſibili duritie in dextro inguinis latere, ſumma anxietate, pectoris oppreſſione totiuſque corporis languore conjunctum. Ego in conſilium vocatus curationem ita inſtitui. Circa tempus ſomni obtuli doſin ſalis noſtri aperitivi, poſtero vero die mane pilularum balſamicarum, noſtræ præparationis no. XIV. & circa prandium elixirii noſtri viſceralis centum guttas, idque per quatuor continuos dies. Poſtea ordinavi balneum circa veſperam adhibendum, quod ſequentes habuit ſpecies: *recipe herbæ majoranæ, ſalviæ, matricariæ, menthæ, artemiſiæ, roſmarini, florum chamomillæ romanæ & ſimplicis ſingulorum manipulos duos, baccarum lauri, juniperi ana unciam unam. Includantur ſacculo & in aqua leniter coquantur. Huic balneo inſideat ægra per horam, & ſacculus inter hæc imponatur ventri maximeque regioni inguinali.* Conſumtis iterum lavando quatuor diebus, priſtina rurſus methodo ægra per ſequens quatriduum mane pilulas balſamicas & inter prandendum elixirium ſumſit viſcerale, atque ſimul veſperi balnei uſum continuavit. Quorum remediorum ope mira colluviei glutinoſæ & viſcidæ ex utero promanavit quantitas & remittentibus flatulentis ſymptomatibus exoptata rediit integritas.

Epicriſis.

A præpoſtero balneorum adſtringentium uſu peſſimorum ſymptomatum productam fuiſſe ſyndromen, extra omnem quidem poſitum eſt controverſiam; placet tamen in meliorem hujus rei confirmationem ſimilem fere caſum allegare Galeni, qui de *præcognit. ad poſthum.* eleganter prodidit, uxori Boethi, fluore albo laboranti ex adſtringentium uſu ventrem ita intumuiſſe, ut utero gerentis ſuſpicionem ſubierit. Plures ejuſmodi ſat memorabiles obſervationes exſtant in M. N. C. *ann. II. Dec. I. obſ.* 26. & *ann. VI. obſ.* 103. quæ dignæ ſunt, ut probe annotentur. Subſiſtunt enim hac ratione non modo in uteri, verum etiam in partium ipſi vicinarum vaſis humores excernendi, atque mora viſcidiores tenacioreſque redditi, intercipiendo liberum ſanguinis circulum variaſque congeſtiones & impetuoſos motus ad certas partes efficiendo, omnes corporis functiones valde turbant & ſymptomata accerſunt graviſſima. Omnis itaque opera & cura medentis in eo maxime eſt defigenda, ut diſſoluta fluxiorique reddita tenaci obſtruente materia, ejus per uterum exitus promoveatur. Cui ſcopo obtinendo præſcripta noſtra methodo remedia egregie inſervierunt.

Observatio IV.

Sing. inteſt. colij lenti

Juvenis xx. annorum, temperamenti phlegmatici, craſſiori diætæ & ſedentariæ vitæ addictus, vehementem dextri lateris dolorem, ex imo abdomine ad ſuperiora adſcendentem, præſertim à cibis, quos in deliciis habebat, flatulentis, ultra anni ſpatium perſenſit, multaque ad eum compeſcendum adhibuit ſine effectu remedia. Ego conſultus, omnibus rite exploratis in regione inguinali, dextri lateris, circa os ilei tumorem annotavi ſat magnum; unde conſilium dedi, ut huic loco emplaſtrum imponeret ex terebinthina veneta, maſtiche, cera & balſamo Peruviano conflatum, idque bis in hebdomade renovaret. Intra prandium dedi elixir meum viſcerale balſamicum cum eſſentia zedoariæ & liquore anodyno minerali remixtum & pilulas balſamicas bis intra ſeptimanam ſumendas ſuaſi. Et hac ratione intra duos menſes inflatio iſta detumuit, tandemque penitus æger convaluit.

Epicriſis.

Nihil dubii eſt, quin in præſenti affectu inteſtinum

num colon in ea parte, ubi à cœco prodiens magnis vaſis, membraniſque & nervis robuſtioribus eo fine inſtructum eſt, ut excrementis ſurſum pellendis capax ſit, atonia laboraſſe; qua factum eſt, ut fæces retentæ diuturniori mora in flatus ſe explicaverint, qui reliquam coli portionem, ad hepatis viſcus anfractuoſo ductu procedentem, ita inflarunt, ut exterius quoque tumorem obſervare licuerit. Quod vero ſi incidit, ea omnino remedia adhibere conſultum eſt, quæ flatus & accumulatas in inteſtinis ſordes blande evacuandi & ſimul roborandi virtute pollent. Quo nomine pilulæ noſtræ balſamicæ & ad eandem methodum paratæ aliæ cum elixiriis temperatis ſtomachicis inſignem merentur commendationem. Sed interna hæc medicamina externis debent ſecundari, à quibus non exiguum felicis curationis pendet momentum, ita prorſus, ut his ſepoſitis ſupervacaneus ſæpe ſit omnium, etiam optimorum internorum uſus.

Observatio V.

…lica flatulenta …m ſalivatione ra… & ſingu…ri.

Judæus LX. & aliquot annorum, bene alias valens & robuſtus, per biennium ob varios fortunæ infeſtos caſus animo perturbatus male habuit. Nam ſubinde de flatulenta abdominis & hypochondriorum diſtenſione, alvo adſtricta, ſomno inquieto, & languente appetitu conquerebatur, urinam per intervalla turbidam & ſabuloſam cum ardore mingens. Hic cum cauſam coram judice amitteret, gravi animi adfectu commotus, mox in brumali gelu iter conficiebat plurium milliarium; quo fiebat, ut domum reverſus ſumma præcordiorum anxietate, pectoris oppreſſione, dolore circa cordis ſcrobiculum tenſivo, inſigni totius corporis languore, nauſea & ſubinde vomitionibus vehementer corriperetur. Qui primo accerſebatur Medicus, audacter curam adgrediebatur eſſentiis ſtomachicis & carminativis, ſed mirum inde ſingula increſcebant ſymptomata. Quum itaque meum æger poſtularet conſilium, ego cauſam horum malorum curatius inquirens, in primo inteſtino, quod duodenum vocatur, ipſoque pyloro vitium latitare exinde argumentabar, quia continuo æger querebatur, quod ingeſta, præſertim ſolidioris conſiſtentiæ, ob anguſtiam, quæ tranſitum impediret, difficulter deſcenderent, & inde ad ſuperiora cum anxietate & vomendi conatu fieret regurgitatio. Præterea abdomen flatibus valde erat turgidum, alvus adſtricta, ſomnus paucus & interruptus, tantaque virium & corporis languefcentia cum faucium ariditate aderat, ut non parum periculi in tam ſontico adfectu & ætate jam provectiori ſuſpicarer. His ita conſtitutis ægrotanti potionibus analepticis, juſculis cum cancris fluviatilibus & radicibus aperientibus decoctis, pulveribuſque leniter nitroſis proſpiciebam, & clyſteribus emollientibus ventrem apertum ſervare expediebam, eo quod ſolventia medicamina dejectæ vires non admittebant. Et en! non parum inde levaminis percipiebat. At vero, quum per quatuor menſes hiſce malis conflictatus nondum reſtitutum ſe penitus videret, alius vocabatur Medicus, qui per medicamentum, quod & ſudorem proliceret & ſpaſmum ſiſteret, certiſſimam promittebat opem. Erat autem hoc ita compoſitum: *recipe cinnabaris, antimonii diaphoretici ana drachmas tres, ſalis volatilis cornu cervi, croci, caſtorei ana drachmam unam, miſce dividatur in octo doſes & ſingulis quatuor horis una ſumatur.* Sed à quatuor ſumtis anxietates invaleſcebant, & largus ſubſequebatur ſalivæ fluxus. Inſpectis faucibus illæ totæ aphthis ardentibus & dolentibus erant refertæ. Durabat hæc ſalivatio, nullis allevanda remediis uſque ad mortem, quæ tertia ſeptimana ab adſumto remedio accedebat.

Epicriſis.

Quod ſi veram hujus mali peſſimorumque ſymptomatum originem ſcrutari velimus, certe vix aliam, quam vehementem iracundiæ adfectum corporiſque refrigerationem deprehendere licet. Tali enim ratione obortus in duodeno ſpaſmus adnexum pylorum vehementer conſtrinxit, & ita anguſtavit, ut nullus prope flatibus è ventriculo patuerit exitus; unde hic ſupra modum diſtentus ingenti præcordiorum anxietati, inquietudini & reliquis ſymptomatibus anſam præbuit largiſſimam. Nec dubitandum, quin intempeſtivus medicaminum calidiorum uſus anxietates permultum adauxerit, utpote quæ occluſis excretoriis viis ſemper magis obſunt, quam proſunt. Cæterum dignus eſt, qui probe annotetur peculiaris plane pulveris oblati effectus, quem ego, pharmacopæi errorem accuſandum ratus, vix crediciſſem, niſi facta inquiſitione hunc omni culpa vacuum deprehendiſſem. Sat graves igitur erant rationes, quæ mihi fidem faciebant, tam largam ſalivationem in corpore, vehementibus ſpaſmis ab effuſa bile exagitato, ſoli cinnabari, in largiori doſi præſcriptæ & per admixtum ſal volatile cornu cervi ad majorem activitatis gradum adactæ eſſe adſcribendam, ut inde diſcere omnino liceat, quod ſiniſtri ſæpe effectus ab optimo alias medicamento præter ſpem ac opinionem noſtram proveniant.

Observatio VI.

Paſſio flatulenta cum borborygmis.

Vir XXX. annorum, ſacerdotali munere fungens, tribus abhinc annis, quum in Academia degens Belgica cibis uteretur craſſioribus & piſcibus marinis, neglectoque potu & ſufficienti corporis exercitatione, litterarum ſtudiis cum profundis meditationibus junctis plus juſto incumberet, graves primum ſenſit ventriculi & inteſtinorum inflationes, murmura, flatuumque & aquarum in abdomine fluctuationes ſatis ſonoras, quæ plerumque à prandio & adſumto Theæ vel cereviſiæ potu ſub vita motus experte augebantur. Idem obſervabat, quando profundioribus meditationibus mentem defatigabat, cum contra à ſuſcepta exercitatione & ructuum per os exploſione inſigne mali perciperet levamentum. Præterea alvus plerumque bene reſpondebat; ciborum tamen adpetentia languebat, caput vertigine & aurium ſuſurru tentabatur, facies erat pallida, totumque corpus marcore conficiebatur. His malis debellandis varia æger oppoſuerat remedia, ſed omnibus nihil proficientibus, meam tandem implorabat opem. Conſilium igitur dedi, ut primo omnium è vena pedis tuſa ſex minimum cruoris uncias detrahendas curet & aliquot diebus interjectis, ad primam regionem à cruditatibus viſcidis, flatuum genitricibus repurgandam, per tres dies fontem Sedlicenſem duarum librarum pondere pro doſi biberet. Paruit æger

æger conſilio & inde melius habere cœpit. Ad malum itaque penitus ſubmovendum bis in ſeptimana primam regionem à viſcidis cruditatibus beneficio pilularum balſamicarum liberandam & elixir noſtrum balſamicum per ſat longum tempus ſumendum ſuaſi. Denique, quum ad curationem tam moleſti affectus accuratum vitæ regimen plurimum conferat, frequentiorem corporis exercitationem, & ut æger à nimiis meditationibus, ac cibis, qui difficilioris ſunt ſolutionis, infumatis, piſcibus marinis, fructibus leguminoſis & fermentationem facile ſubeuntibus, omnibuſque lacticiniis ſe abſtineret, commendavi.

Epicriſis.

Licet hæc flatulentia effectus magis & ſymptoma ſit mali hypochondriaci, quam primarius morbus, ideoque huc ſtrictim non pertinere videatur, diſcere tamen poteſt attentus Medicus, quantum, ſi non omne, ad morbi flatulenti generationem contribuat motus inteſtinorum periſtaltici imbecillitas, variis ex cauſis inducta; quas inter in præſenti ægroto præcipue referre decet intenſiores mentis labores, per multas noctes productos: utpote nimia mentis fatigatio eximiam habet potentiam canalem iſtum, qui digeſtioni præeſt, nerveum & valde ſenſibilem debilitandi; quod eo magis accidit, ſi vita motus expers & ciborum duriorum ac flatulentorum uſus acceſſerit. Quoad curationem ſcire licet, quod fontes medicati tam thermales quam frigidi borborygmos & murmura ventris ſæpe augeant, præſertim ſi non alvum ſufficienter ducant, nec urinam moveant, ut ſunt Wildungenſes & Selterani &c. Tum enim ob languidiorem motum periſtalticum facile ſtagnant, & atoniam augent. Conſultius itaque duxi, fontem Sedlicenſem, interpoſitis & ſubjunctis balſamicis ſtomachicis medicamentis, commendare.

CAPUT XVI.

De cachexia uterina, ſive fluore albo.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Fluor albus, quid ſit?

QUi *fluoris albi* nomine in ſcholis Medicorum venit adfectus fœminaſque ſumme moleſtat & cruciat, *malum eſt cachecticum, quod in inordinato humoris impuri, mucidi, plerumque albi ex muliebribus effluxu, cum magno incommodo functionumque naturalium læſione juncto conſiſtit.*

§. II.

Quanam ſubjecta præcipue invadat.

Huic fluxui quamvis ætas plerumque conſiſtens ſit obnoxia, minime tamen declivior eſt excludenda, id quod ſuo jam tempore optime annotavit HIPPOCRATES *lib. II. de morbis mulierum.* At vero dantur etiam obſervationes, utut rariores, quæ teſtantur, puellas teneriores, vix ſex ſeptemve annos natas hunc fluorem fuiſſe perpeſſas. Qua de re conſulantur FERNELIUS *lib. VI. Pathol. cap.* 16. RODERICUS à CASTRO *lib. I. morb. mulier. cap.* 14. & *Acta Haffnienſ. Vol. I. obſ.* 83. Frequentius vero evenit & incipit hic fluxus circa annum decimum tertium vel quartum, quo tempore fœminis menſtrua erumpere ſolent. Nec maritatæ tam intra quam extra graviditatis ſtatum, ab eo ſunt immunes. Novimus enim gravidas toto geſtationis tempore eidem obnoxias. Quod ſi denique habitum corporis reſpicimus, experientia teſte, fœminas & nervis & fibris minus ſolidis, ſed laxioribus & natura, ut aiunt, feroſiori præditas præ aliis huic malo obſervamus ſubjectas.

§. III.

Quare dicitur inordinatus.

Inordinatus dicitur fluxus, quia non certam ſervat temporis periodum; ſiquidem aliis continuus eſt & quotidianus, in aliis per intervalla repetens bis terve in menſe accidit; licet ſint exempla, ubi etiam periodice & ſtato quaſi tempore venit. Dein in nonnullis menſtruum fluxum modo præcedit, modo comitatur, modo ſequitur, vel etiam intermedio tempore prodit; quin imo in graviori ſtatu ipſorum menſium loco oritur & ne illis quidem, quibus menſtruorum tempus ſecundum naturæ ordinem præteriit, ut vetulis, parcit.

§. IV.

Quoad colorem & conſiſtentiam differt.

Variat hic fluor quoad colorem & conſiſtentiam, quod optime demonſtravit PLATERUS *in prax. tom. III. p.* 670. *In hoc fluore*, inquit, *humor interdum ſeroſus copioſe plerumque, nunc limpidus ſine morſu, nunc acris vel ſalſus, alias flaveſcens, vireſcens, aut nigricans nonnihil, aliquando & ſanioſus, interdum inodorus, alias fœtidus ei copulatur. Huic pituitoſus etiam miſcetur, aliquantum glutinoſus, inodorus & frigidus, pauciore, vel eadem, aut etiam majore quam ſerum quantitate.*

§. V.

Eſt vel moderatus vel immoderatus.

Huic fluori, ſi moderate ſe habeat, nulla alia graviora ſuperveniunt accidentia, atque tam mulieres quam virgines multis ſæpe menſibus vel etiam annis ſine noxa eundem perferre ſolent. Quod ſi vero immoderatior ſit, tum malus corporis habitus ſeu cachexia eum comitatur; unde non modo inſignis oritur corporis languor & functionum imbecillitas, ſed & pruritus, mordicatio & ardor in pudendo & circa illud divexant. Tum quoque in pleriſque mulieribus permagnum, in aliquibus tamen nullum, in conceptu ſentitur impedimentum; atque ſi fœteat materia, turpitudo hæc non modo ipſis fœminis moleſtiam, ſed maritis quoque faſtidium, ut ab ipſarum conſortio abſtineant, parere ſolet.

§. VI.

A cachexia parum differt ſi increſcit.

Quod noſter adfectus multum cum cachexia alat affinitatis, eleganter oſtendit HIPPOCRATES *lib. II. de morb. mulierum* §. 9. *fluxus*, inquit, *albus fluit velut alba aſini urina & in facie ſunt tumores albi & partes ambæ ſub oculis tument & hydropiformes ac non valde bona ſpecie præditi ſunt oculi & color corporis albidus, & venter imus tumidus & in cruribus tumores laxi, & ſi preſſeris digito notæ imprimuntur & ſtomachi morſus percipiunt, dum jejunæ fuerint vel etiam vomuerint velut acidam aquam & ſi acclivem locum proce-*

procedunt, *anhelatio corripit*, *crurum perfrigeratio*, *genuum impotentia*, *uterus præter rationem aperitur & ad oſculum procidit gravis. Tales difficile eſt à morbo liberare.* Minime hæc *Hippocratis* adſerta de fluore albo, moderato, incipiente, ſed potius de pertinaci chronico, qui primam cauſam & fontem ſuum in malo & tam quoad ſolidas quam fluidas partes depravato corporis habitu, præcipue omnium vero in magna ventriculi imbecillitate habet, ſunt intelligenda. Nam quia fluidum illud chyloſum & lymphaticum temperatum ſubtile, quod ſolidis partibus vires & robur conciliat, nimium ſimul per vias uteri devias decedit, fieri omnino non poteſt, quin virtus ſolida & ſyſtaltica cordis & arteriarum, atque periſtaltica ventriculi & inteſtinorum imminuatur; unde languor & magna virium proſtratio ſequitur; & vi digeſtrice ventriculi deperdita, crudi & viſcidi ſucci in maſſam ſanguinis delati atque accumulati nutritionem non modo & pulchritudinem faciei vitiant, ſed & animi vigorem demunt, & triſtitiam inducunt.

§. VII.

Sedes mali eſt uterus.

Sedes hujus mali omnino eſt uterus, cujus anatomicam fabricam, & potiſſimam vaſorum ſtructuram accuratiori paulo conſideratione dignam exiſtimo. Et primo quidem tenendum eſt, nullam in univerſo corpore partem tam numeroſa vaſorum copia inſtructam eſſe, quam ipſum uterum. Ex his enim primæ ſunt arteriæ & venæ ſpermaticæ, quæ ovaria contingunt, ac in fundum uteri copioſiſſimis ramificationibus feruntur. Deinde rami arteriæ & venæ hypogaſtricæ ad partem mediam & inferiorem uteri, nec non ad vaginam excurrunt. Hæc largiſſime per uteri corpus diſſeminata ſanguifera vaſa, mirum tortuoſo ac ſerpentino quaſi flexu diſcurrunt. Id vero peculiare ſibi ſervat exquiſita vaſorum uteri per anaſtomoſes connexio, quod in plurimas cellulas, mutuo communicantes, diverſæ magnitudinis canalium alvei deſinant, & cellulas ovalis figuræ forment, quæ ſubſtantiam ipſius uteri ſpongioſam & fungoſam reddunt. Notandum inſuper eſt, quod non modo hypogaſtricæ venæ, quæ ſanguinem revehunt, dimidio majorem capacitatem obtineant, quam arteriæ hypogaſtricæ, verum etiam, quod venæ ſic dictæ ſpermaticæ non recto, ſed anfractuoſo admodum & in orbem quaſi recurvo ductu porrigantur, ita prorſus, ut ſi eaſdem extricare, earumque longitudinem ſupputare velimus, aliquot ulnas æquarent, arteriaſque ſpermaticas longe ſuperarent.

§. VIII.

Ratio formalis.

Ex plane peculiari jam expoſita vaſorum uteri ſtructura luculenter patet, tarde utique ac ſegniter per venas has, præſertim valvulis deſtitutas, ſanguinis curſum & circulum ſuccedere, ut adeo ex hac theoria anatomica, ſeu fundamento, & menſium fluxus, & vitia omnia, quæ ex utero mulieribus contingunt, commode poſſint explicari. Qua propter nunc etiam exinde perſpicua erit ratio, quare virgines æque ac conjugatæ tam frequenti tamque diuturno & moleſtiſſimo ſeri, variæ conſiſtentiæ, variique coloris ex utero & ejus vagina profluvio divexentur. Nam quia tonus & motus uteri, qui æquabili fibrarum ejus conſtrictione & remiſſione continetur, tam facile læditur, debilitatur & dejicitur, prætereaque tardus admodum per circumflexa, & in ſerpentinos ductus porrecta uterina vaſa ſanguinis & humorum curſus, imo lentior quoque ſanguinis per venas, valvulis deſtitutas regreſſus eſt; perfacile utique non ſolum infarctus & ſtagnationes ſanguinis ac ſeri in matrice oboriuntur, ſed ipſe etiam ſeroſus & lymphaticus humor, ſegniori progreſſu lenteſcens, tandem exitum ſibi parat, ac per paſſim in utero & vagina obvia orificia effunditur. Communis quidem plurimorum auctorum eſt ſententia: ex lacunis GRAAFII, ſive foveis, circa urethram conſpicuis, & parvis ibi conſiſtentibus glandulis, humorem hunc excerni, at in his lacunis nullum, quod ſetam admittat, foramen facile reperire licet, ſed potius ad utrumque latus orificii, & per totam vaginæ ſubſtantiam lacunæ apparent plures, quæ quam facile ſetæ ad digiti dimidium aditum concedunt, earumque ductus preſſi liquorem, ſemini haud diſſimilem plorant. Vid. Cel. HEISTERI *compend. anat. pag.* 81. & 82.

§. IX.

Ex quibus viis in utero fluxus proveniat.

Verum enim vero, utut relaxatæ hæ glandulæ ſtillare poſſint humorem paulo copioſiorem; neutiquam tamen hæ ipſæ unicam & genuinam fluoris albi ſedem conſtituunt, ſed longe plures dantur meatus, è quibus materia fluoris albi, nec non liquoris ſeroſi impuri, in puerperis, cum & poſt lochiorum fluxus manantis, ortum trahit. Et licet RUYSCHIUS glandulas in utero unquam viſas eſſe, aut demonſtrari poſſe neget, nullum tamen dubium eſt, quin ex iſtis oſtiolis, quæ ſub menſium fluxu ſanguinem fundunt, ſerum etiam exitum moliri poſſit. Perquam enim notatu digna eſt Cel. FANTONI *anat. C. H.* pag. 186. obſervatio, qua fidem facit, quod flatus per venas uteri in cavum matricis & vaginæ, ac viciſſim ex hoc in venas adigi poſſit atque tranſmitti. Deinde etiam teſte GRAAFIO & HORNIO, pori & foraminula in cervice uteri conſpiciuntur. Neque prætereunda ſunt quæ VERHEYEN *in Anat. C. H. cap.* 33. *c. f. tab. XVII. fig.* 2-3. prodidit, quod ſcilicet in utero, in aqua macerato, & per aliquod temporis ſpatium in blando calore detento, in interiori non modo vaginæ ſuperficie, plurima corpuſcula globoſa, & alibi quidem racematim ipſi inhærentia, alibi vero per eam diſſeminata, ſed in inferiori quoque parte cavitatis uteri, ſimilia corpuſcula viderit, eademque pro glandulis, ſeroſo-pituitoſi humoris ſecretioni inſervientibus non immerito habenda eſſe exiſtimet.

§. X.

Conſectaria.

Nil itaque eſt dubii, quin per eadem vaſa, vias & poros fluxus materiæ mucidæ contingat, è quibus ipſe menſtruus ſanguis fertur. Atque hujus adſerti evidens argumentum eſt, quod menſibus ſuppreſſis fluor albus in quibuſdam loco horum ſuperveniens obſervetur. Quod autem revera loco ſanguinis albus liquor, unde etiam nomen morbus obtinet, proveniat, ea de re elegantem obſervationem habet SEVERINUS PINÆUS *de notis virginitat. lib. I. problem. III.* qui in diſſectis cadaveribus virginum & mulierum uteri profluvio albo, dum viverent, laborantium, licet ob alium morbum extinctarum, humorem limpidiſſimum in utero invenit, ex cavitate ejuſdem guttatim in ſinum pudoris ſtillantem, in quo candorem, ut calcem aqua diſ-

ſolutam dixiſſes, acquirebat, forſan ab aëre frigido admiſſo particulis ſeroſis ſe interponente, non excluſo tamen acore, à glandulis uteri forſitan profecto.

§. XI.

Cauſæ mediatæ, quæ materiam fluxui ſuppeditant.

Quum igitur cauſa fluoris albi proxima recte in tono fibrarum & vaſorum uteri deſtructo, & circulatione ſanguinis per ejus vaſa impeditiori, qua ſerum à ſanguine ſequeſtratur, reponenda ſit; ſequitur jam, ut diſpiciamus, quænam ex cauſis mediatis remotioribus ad conſtituendam hanc proximam cauſam conſpirent atque concurrant. Jam vero à nulla re magis, quam ab aëre frigido & humido tonus fibrarum relaxatur; hinc facile patet ratio, quare tempore autumnali & in locis frigidis ac humidis, paludoſis, humilioribus, vappidis, quæ aër purus & ſeptentrionalis flatu ſuo non ſatis purgare poteſt, hic morbus inter fœminas præcipue dominetur; & cur, teſte Sylvio *in praxi lib. III. cap.* 4. in Belgio longe frequentior ſit quam alibi, maxime ſi error in cibo & potu acceſſerit. Nam omnes illi cibi, qui ob viſcoſitatem minus reſolubilem digeſtioni minus obſecundant, ut ſunt leguminoſa, lacticinia, farinacea, nimis dulcia, item ex cibis marinis cochleæ, oſtreæ, piſces paluſtres, neque minus fructus horæi in copia adſumti, omnia acida, acetaria, dum chylum progenerant glutinoſum & crudum, qui ad aſſimilationem & nutritionem plane inidoneus eſt, hunc fluxum multum fovent & augent. Idque eo magis accidit, ſi nimia voracitas in puellis vel etiam infantibus accedat. Deinde quoque experientia firma & fere quotidiana obſervamus, mulieres quæ otio, vitæ ſedentariæ, & ſomno nimis indulgent, longe facilius ſibi hæcce incommoda accerſere, quam illas, quæ labore & motu corpus firmant. Quamobrem etiam agreſtes minus expoſitæ ſunt huic fluxui quam urbanæ, quæ ob motum & laborem conſtantiori fruuntur ſanitate.

§. XII.

Quodamplius oſtenditur.

Ceterum quoque id ſciendum eſt, eas mulieres, quibus per nares mucoſæ deſtillationes frequentiores fuerunt, ſi ſupprimuntur, facta metaſtaſi ad uterum, humoris albi ex utero emanationi valde eſſe obnoxias. Maxime omnium vero id evenit, quando fluxus menſtruus recto ordine & decenti quantitate non ſuccedit. Nam ab eo tempore confeſtim incipit vacillare ſanitas, vaſa impuris humoribus implentur & principium fit cachexiæ.

§. XIII.

Cauſæ mediatæ, quæ uterum ad fluxum diſponunt.

Expoſuimus jam eas cauſas, quæ crudorum humorum abundantiam corpori ingenerant & materiam moleſtiſſimo huic fluxui ſuppeditant. Nunc etiam ad eas conſiderandas progredimur, quæ ipſum uterum, ceu veram hujus mali ſedem ad illum diſponunt. Cujus generis præcipue ea ſunt, quæ nimium relaxando vaſa & fibras uteri, ipſum robur tonicum adimunt: quo vacillante & deficiente, ſanguinis & humorum maſſa per vaſa tot copioſa & convoluta lentiori & impeditiori curſu feratur neceſſe eſt, unde quam facile fit ſeri viſcidi per poros uteri seceſſio. Hinc etiam obſervamus, in maritatis partus laborioſos, à quibus magna utero conciliatur imbecillitas, frequentes abortiones, ſecundinarum improvidas & violentas poſt partum avulſiones ſæpiſſime primam huic malo originem & cauſam ſuppeditaſſe. Simili ratione obſervatum à nobis eſt, quod eæ fœminæ, quæ immodicæ menſium fluxioni ſæpius obnoxiæ ſunt & quæ molas per abortum excernunt, eodem fluxu frequentius laborare. Namque hæc omnia nimiam indicant vaſorum diſtenſionem & relaxationem, quæ, niſi mature & tempeſtive convenientibus roborantibus remediis tollatur & vaſorum tonus reparetur, procedente tempore difficili admodum negotio reſtituitur.

§. XIV.

Differentia fluoris albi à menſibus decoloribus & fluxu contagioſo.

Plurimum vero refert, tum ad eventum morbi recte dijudicandum, tum ad rite inſtituendam ejus curationem, noſtrum affectum ab aliis ſimilibus uteri fluoribus, cum quibus quandam alit convenientiam, recte diſcernere. Primum itaque non confundi debet cum menſibus decoloribus, quibus mulieres, præſertim juniores, ſæpe ſunt obnoxiæ; & licet ii ſint vitioſi, exacte tamen ſuam ſervant periodum, quum contra fluor albus non modo ſubſtantia & colore ſit diverſus, ſed & promiſcue & ſine ordine feratur & cum inordinatis vel etiam nimium fluentibus menſibus jungatur. Tum quoque multum intereſt, album fluorem à virulenta gonorrhœa, quæ ab impuro coitu contracta eſt, diſtinguere: quippe miaſma venereum non proſtatas ſolum glanduloſas, verum etiam vaginam uteri cum inſigni dolore & moleſtia exulcerat, & viros, qui coeunt, contagio inficit. Deinde copia fluxus venerei longe minor eſt, quam in fluore albo, tanto vero acrior cum intenſo ardore & dolore juncta, & cum menſes fluunt & urina fertur, permanet, quum fluor albus vel menſes antecedat vel ſequatur. Hinc Clar. Baglivus *in prax. medic. lib. II. cap. VIII.* §. 3. infallibile tales morbos ab invicem diſtinguendi dedit ſignum: *Pete*, dicit, *à muliere, an tempore menſium fluor ille albæ materiæ adſit, ſi dicat quod ſic, ſignificato eidem, quod morbus, à quo divexatur, ſit gonorrhœa gallica; ſi vero durante menſtruatione fluor albus evaneſcat & eadem finita denuo regrediatur, pro certo habeas, mulierem fluore albo uterino laborare.*

§. XV.

Gonorrhœæ virulentæ muliebris ſigna.

Neque vero omnis ſanioſa materia pro gonorrhœa virulenta & contagioſa habenda eſt. Nam interdum, quamvis rarius, abſceſſus & ulcera in fœminis ſterilibus gignuntur, quæ ſine contagio ſunt. Poteſt hac de re legi Clacius *in obſerv. medicis rarioribus obſ. IV. & V. de ulcere muſculorum uteri vaginæ vicinorum & utero purulento.* Deinceps quoque non omnis eroſio & exulceratio certum gonorrhœæ purulentæ præbet ſignum; ſiquidem in fluore albo, & magis adhuc in ſcorbuticis, ſeri vitium eo acrimoniæ provehi poteſt, ut vicinas partes exedat atque exulceret, ſed hæc exulceratio magis eſt ſuperficialis & cum inſigni pruritu juncta, facilioremque admittit ſanationem. Verum, ut omnis error in dijudicando evitetur, conſultum duco per mulierculas, quæ omnes circumſtantias accurate debent examinare, in veritatem inquirere.

§. XVI.

Prognoſis.

Denique ut etiam prognoſtica quædam ſubjiciamus, ſtatuimus, fluorem album, ſi moderatus, ſi recens atque ex cauſa externa ſubortus ſit, non adeo multum in receſſu habere, atque

in

in ſanis alioquin fœminis, aut virginibus per plures menſes ſine ſymptomatum atrocia procedere. Nihilominus tamen tarditate ſua ſexui delicatiori & munditiei dedito valde eſt incommodus & tædioſus, eo quod colorem faciei roſeum cum tempore inde amittunt, nonnullæ valde inde triſtantur & melancholicæ fiunt, quia maritis & ſponſis exoſæ evadunt. Alia vero eſt ratio fluoris albi, qui ex ſumma ventriculi imbecillitate & malo corporis habitu oriundus nimium invaluit, aut alios graves morbos ſubſequitur, quippe qui, omnes partium functiones lædendo, ingentem in univerſo corpore mutationem inducit; oritur enim non raro ſumma macies cum lenta febre & ſterilitas quoque inde emergit, uti jam dudum docuit HIPPOCRATES *ſect. V. aph. 42. quæ præhumidos habent uteros, gravidari nequeunt; exſtinguitur enim in ipſis genitura.* Et *lib. de ſterilitate*: *ſi uteri lubrici fuerint, mulier non concipit, ſemen enim foras elabi ſinunt.* Deinceps ex fluore albo diutius laborantes facile & frequenter patiuntur abortum, quia laxato nimium uteri tono conceptus non ſatis firmas radices agere poteſt, ſed aſſidua illuvie corrumpitur & foras ejicitur. Sequitur quoque ex hoc malo non raro uteri procidentia.

CURATIO.

§. I.

Cauſæ difficilioris curationis. Quum valde pertinax ſit, ſi radices egerit malum, & difficilis admodum curationis, ita prorſus, ut inter Medicorum ſcandala non immerito referri debeat; non abs re ſed operæ erit pretium, tam difficilis ſanationis cauſas paullo accuratius inquirere. Ex quibus prima mihi videtur, quod Medici proximam hujus morbi cauſam in ſola tantum impuritate & nimia ſeri colluvie conſtituant, quum tamen potius ad uteri vitium, ubi mali ſedes eſt, ejuſque vaſorum deſtructum tonum reſpicere deberent, non omiſſis iis remediis, quæ ſordes expurgant. At certe præſtantiſſimis roborantibus & magno negotio opus eſt, ad naturalem & valde deperditum utero vigorem reparandum, idque ob ingentem vaſorum inter ſe complicatorum copiam & hinc dependentem ſegniorem ſanguinis per ipſa tranſitum, quo vaſa & glandulæ nimis relaxatæ tono ſuo deſtituuntur. Dein inter cauſas difficilioris ſanationis & illud referendum eſſe puto, quod Medici plerumque vel prorſus non, vel ſaltim levi admodum cura ad primam mali originem, quæ in ſumma ventriculi imbecillitate reſidet, reſpiciant. Quod ſi enim digeſtio ciborum minus rite ſuccedit, pravi accedunt ſucci ad ſanguinem, & eupepta quoque in bilioſam vel pituitoſam amurcam convertuntur, quæ faſtidioſum vel pinguedinis rancidæ, vel dulcedinis quaſi melleæ, vel acoris & nidoris ſenſum ingignunt. Niſi itaque in prima ſtatim regione vitium corrigitur, fruſtranea ſunt, quæ ad ſanguinem depurandum & humores vitioſos exterminandos adhibentur remedia. Nec denique ex cauſis ægræ ſanationis omittendum eſt, quod per naturam ſuam mulieres ita ſint comparatæ, ut rarius diæteticis Medicorum præceptis obediant, ſed ad ingenium ſuum viventes iis omnibus, quæ ad fluxum hunc proritandum facere poſſunt, uti ſunt vita deſes, fructuum dulcium, acidorum, farinaceorum & infuſi quoque Coffee abuſus, potio parcior & ſomnus longior, ventris & inferiorum partium refrigeratio, fumus calidus ex ignitis carbonibus hiemali tempore in naturalia admiſſus, nec non potus frigidus corpori æſtuanti ingurgitatus, &c. nimium indulgeant; utpote quæ omnia ſanitati ſunt infeſta; longe tamen majorem noxam eo tempore adferunt, quo jam uterus labem quandam, v. g. per partum, abortum vel alium graviorem morbum perpeſſum contraxit.

§. II.

Indicationes curatoriæ. Quod ad generales & curatorias attinet indicationes, qua ratione iſtæ ſint expediendæ, paucis explicabo. Ante omnia prima regio, & univerſum corpus à nimia ſeri colluvie per congrua evacuantia & ſolennia naturæ emunctoria eſt liberandum. Deinde tonus & robur uteri deperditum præſtantiſſimis tam internis, quam externis remediis debet reſtitui, quo facilior & expeditior ſanguinis & humorum per ejus vaſa fiat progreſſus, & inde moleſtæ pravorum humorum ſtagnationes ac receſſiones pororumque & glandularum relaxationes tollantur, ac ulteriores avertantur. Poſthæc ventriculi habenda eſt ratio, quo boni ſucci ad ſanguinem ferantur, qui vitioſos corrigant & bonos laudabileſque amiſſos reſtituant. Denique, ſi malum gravius eſt & ſimul cachecticum, opera danda eſt, ut tota ſanguinis & humorum maſſa in meliorem reducatur temperiem, excretiones naturales promoveantur & viſceribus priſtinum ſuum robur ac naturalis reddatur functio.

§. III.

Optime proſunt rhabarbarina ſub varia forma exhibita. Primo itaque ſtudendum eſt, ut primæ viæ à ſordibus excrementitiis repurgentur: quod tamen non per remedia valde commoventia ac purgantia, ſed potius per benigna & mitiora, quæ repetita doſi data per epicraſin operantur, debet præſtari. Atque in eo conſentientes habeo peritiores artis noſtræ antiſtites, è quorum numero vel unicum allegaſſe ſufficiat, doctiſſimum RIVERIUM, qui *cent. III. obſ.* 82. teſtatur, ſe fruſtra tentatis aliis remediis, in ptiſana laxante certum ac fidum inveniſſe auxilium, eaque ſola per menſem integrum uſurpata mulierem diuturno fluore albo laborantem ſanaſſe; quod medicamentum *in praxi lib. XV. cap.* 4. rurſus valde commendat. Ex omnibus vero laxantibus in hoc morbo proficuis certe eminet rhabarbarina, eo quod præter laxantem, etiam blande balſamicam & amaricantem recondunt virtutem, quæ acidum vitioſum corrigit parteſque ſimul dejectas egregie roborat. At vero ne ſeligatur rhabarbarum leve & carioſum, ſed, quod optimum eſt, ſolidum, ſincere moneo. Poteſt hoc medicamentum cum aliis appropriatis commode remiſceri & vel in forma pulveris, vel infuſi & decocti, vel etiam in extractum & eſſentiam redactum exhiberi. Pulvis ita componitur: *recipe rhabarbari optimi drachmam dimidiam, terræ foliatæ tartari grana duodecim. M. detur pro una doſi.* Infuſum utiliſſimum hoc modo eſt præparandum: *recipe rhabarbari optimi drachmas ſex, radicis zedoariæ, ariſtolochiæ rotundæ, pimpinellæ, corticis aurantiorum ana drachmas tres, ſeminis dauci, aniſi ſtellati, ſalis tartari ana drachmam unam & dimidiam. M. F. ſpecies pro una vini menſura.* Extractum optime ingreditur pilulas, quæ laxantem & roborantem exſerunt virtutem, ſi ita conficiuntur: *Sumatur extracti rhabarbari, aloes roſatæ, gummi*

galbani,

galbani, myrrhæ electæ, gummi hederæ, ſandaracæ, extracti ariſtolochiæ rotundæ, ſuccini portione anatica drachma una. Fiant cum eſſentia balſami Peruviani pilulæ ex ſcrupulo uno, no. XX.

§. IV.

Quæ conferant, ſi cachexia complicatur?

Quando cachexia urget & ventriculi magna adeſt imbecillitas viſcerumque laxitas, nunquam non præſtantiſſimæ deprehendi efficaciæ, quæ ſequuntur medicamina: *Recipe croci martis tenuiſſimi, ſive antimonii martialis cachectici, fæculæ ari, ſalis abſinthii, ſolutionis oculorum. cancr. ſingulorum drachmam unam, corticis caſcarillæ, ſuccini, cinnabaris, ana drachmam dimidiam, olei ligni ſaſſafras guttas ſex. M. F. pulvis, qui ad drachmam unam cum aqua vino diluta mane poteſt exhiberi*, cujus tamen operatio longe conſpectior erit, ſi infuſum Theiforme, ex herba meliſſæ, menthæ, urticæ mortuæ, ſalviæ, ſemine dauci & aniſo ſtellato paratum ſuperbibatur. Poſt hæc ad robur uteri reſtituendum, neque minus ad amurcam diſſolvendam & exturbandam longe utiliſſimum erit hocce remedium: *Recipe eſſentiæ ſuccini, ligni aloes, tincturæ antimonii acris, liquoris noſtri mineralis, ſpiritus cornu cervi ana unciam dimidiam, quod ad guttas* L. *pro re nata cum infuſo Theiformi, vel vino diluto poteſt aſſumi.*

§. V.

Quæ proſint externa?

Hactenus dicta certe ſunt pulcherrima & appropriata adverſus noſtrum malum medicamina, ſed opus etiam eſt, ut externis eorum virtus ſecundetur, quæ inter diuturno uſu comprobata laudem merentur balnea, cum ſpeciebus roborantibus, nervinis, ſale oleoſo volatili refertis, præparata, quarum cenſum ſubeunt herba majoranæ, ſatureiæ, thymi, meliſſæ, calaminthæ, matricariæ, abrotani, origani, roriſmarini, hyſſopi, flores chamomillæ romanæ, baccæ lauri, juniperi, &c. quæ includi debent ſacculo & per horæ dimidium in aqua leniter decoqui. Talis ſacculus dein, dum ægra balneo inſidet, regioni uterinæ eſt imponendus. Nec extra balneum inconſultum eſt, ſacculos ejuſmodi tenuiores, in vino rubro leniter decoctos per noctem inguinali regioni applicare. Præterea quoque laudem externe merentur ſuffimigia, quæ ex tacamahaca, maſtiche, ſuccino, benzoe & thure confici & ad uterum admitti commode poſſunt.

§. VI.

Diæta.

Quod ad diætam attinet, ſub hac cura pauco, tenui & eupepto cibo opus eſt, abſtinendo ab omnibus carnibus, præſertim durioribus, pinguibus, infumatis, piſcibus marinis, neque minus à leguminoſis, acidis & dulcibus, lacticiniis, farinaceis; & aſſatæ carnes præferri debent elixis. Pro potu ordinario commendamus decoctum ex radice chinæ, ligno ſaſſafras, ſantalo rubro & flaxo, ligno lentiſci & cinnamomo. Vinum etiam bonum Hungaricum moderate inter cibos ſumtum coctionis imbecillitati ſuccurrit utiliſſime.

CAUTELÆ ET OBSERVATIONES CLINICÆ.

§. I.

Circa adſtringentia.

In fluore albo, ſive ſimplici, ſive virulento, vel etiam in menſibus decoloribus, adſtringentibus tam internis quam externis nihil pernicioſius eſt; ſiquidem inde materia ſeroſa in utero ejuſque vaſis retenta in maſſam ſæpius valde tenacem concreſcit, qua non modo excretio hæc impeditur, ſed ingens quoque & ad tactum durus tumor in regione pubis non raro ſubnaſcitur, qui, niſi cito ſuccurratur, nunquam fere non gravia accerſit accidentia. Vidimus enim exinde lentas febres cum atrophia, phthiſin, purpuracea exanthemata, tumores tympaniticos, & erodentes in faucibus defluxiones uvulam & amygdalas peſſime adficientes, nec non uteri ſcirrhos, apoſtemata & exulcerationes pene inſanabiles.

§. II.

Circa peſſos & clyſmata uterina.

Peſſi ſive clyſmata uterina ſicuti ab antiquitate ipſoque HIPPOCRATE in mulierum adfectibus magno in pretio habita & in frequentiorem uſum tracta fuerunt; ita mirum videtur, noſtro tempore eorum uſum in praxi medica penitus evanuiſſe; cum tamen in certis caſibus & maxime, ubi ſubſtantia uteri læſa eſt, non ſine inſigni fructu eadem uſurpari experientia doceat. Vidimus enim in fluore albo inveterato, qui difficulter alias ſanabilis eſt, nec non in abſceſſibus & exulcerationibus peculiarem plane effectum. Nam ſicuti gonorrhœa tam benigna quam maligna in viris non facile, ſi inveteravit, ſine injectionibus ſanari poteſt; ita etiam in fluore albo neceſſe eſt, ut ad partem graviter adfectam & læſam medicamenti accommodati virtus proxime accedat. In genere vero illud notandum arbitror, quod tales injectiones non ſimul ac ſemel & magna in quantitate, ſed crebrius & in refracta portione ad unciam ſcilicet unam vel duas adhiberi debeant. Vitanda autem ſunt omnia ſalſa, acria, nimis pinguia & lubricantia.

§. III.

Circa therm. Carolin.

Thermæ Carolinæ utut in cachecticis deſideratiſſimam ferant opem, nihilo tamen ſecius ubi ſubſtantia uteri nimium læſa eſt, & nimia ſeri fit profuſio, multo vero magis, ſi fluor eſt venereus & exulceratio præſens & cum urina multum glutinis, quod fundum petit, cum dolore ſecedit, caute cum ipſis, ſive interne ſive externe adhibeantur, mercandum eſt. Utpote hæ aquæ propter calcariam ſubtiliorem, qua pollent, terram, externe valde conſtringunt, interne vero, ſi corruptio adſit, relaxatis & exeſis partibus ob nimiam copiam nocent. Melioris conditionis ſunt fontes, martiali principio imbuti, ut Lauchſtadienſes & Freyenwaldenſes, qui cum herbis nervinis decocti, ad ſerum ſuperfluum per tranſpirationem educendum, & affluxum ab utero avertendum, efficaciæ ſunt præſtantiſſimæ.

§. IV.

Circa venæ ſectionem.

Sæpius obſervavi à menſtruo fluxu per duos treſve menſes non ex graviditate, ſed aliis cauſis, retento, ingentem ſanguinis profuſionem obortam fuiſſe, quam poſtea fluor albus excepit. Quare ad utrumque malum præcavendum venæ ſectio, expenſis prius omnibus circumſtantiis, adminiſtrata eſt utiliſſima. Namque uteri vaſa à nimia ſanguinis copia diſtenta ſuum amittunt tonum ac robur, ut ſolennes ibi fiant ſtagnationes non tam facile removendæ.

§. V.

§. V.

Circa balnea.

Balnea tam ſicca quam humida ante convenientem corrigentium, roborantium & evacuantium uſum adhibita tantum non ſemper majori ſolent eſſe detrimento quam emolumento. Nam impuros humores, nimium commovendo, ex ignobiliori ſede ad nobiliorem ſæpe non ſine ingenti periculo appellunt. Balnea ſicca ſive laconica, ſi à ſuperfluo & excrementitio humido corpus prius probe liberatum fuerit, in fœminis phlegmaticis uſum omnino habent laudatiſſimum, dum externó calore, ſudorem eliciendo, partibus ob excretam nimiam humiditatem relaxatis priſtinum tonum ex voto reſtituunt.

§. VI.

Quæ prosint, ſi ventriculus cruditatibus ſcatet.

Si ventriculus, ut ſæpe incidit, ingenti cruditatum ſentina ſcatet, cum fructu iteratis vicibus offeruntur blanda emetica, ex quibus radix ipecacuanhæ, quæ leniter roborat, & perſpirationem adjuvat, omnibus reliquis eſt præferenda. Nec ſuo fructu deſtituitur elixir noſtrum viſcerale cum eſſentia caſcarillæ remixtum & inter cibos adſumtum.

§. VII.

Circa ſuffimigia obſervatio.

In inveterato fluore albo, ſi quid adhuc, cura finita, de fluido ex genitalibus exſtillat, præter jam dicta externa & interna, ſuffitus ex olibano, tacamahaca, maſtiche & ſuccino merentur laudari, quæ viæ ad uterum tendenti, commodo inſtrumento ſunt applicanda: quodammodo enim relaxatas glandulas roborant.

§. VIII.

Cautela circa curationem mali in fœminis ſcorbuticis, venereis &c.

Quandocunque fœminæ ſcorbuticæ, imo venereæ, vel quæ crebrius purpuram rubram patiuntur, hac fluxione perniciosa corripiuntur, abſtinendum omnino eſt à calidioribus purgantibus & balneis, ſed mitiſſime ſunt primis temporibus tractandæ diaphoreticis fixioribus, & ejuſmodi medicamentis, quæ corruptioni lymphæ maxime obſiſtunt. Ego igitur tali in caſu cum fructu adhibui pulverem noſtrum bezoardicum cum uno alterove ſulphuris antimonii noſtri grano maritatum, atque ſimul decoctum præſcripſi, quod ſolet in lue venerea ex lignis & radicibus ſanguinem depurantibus, addito antimonio crudo, comparari. Et ſi corpus per menſem & ultra ita fuerit præparatum, interna pariter ac externa cum meliori fructu pro ſanatione poſſunt adhiberi.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Fluor albus cum aliis malis complicatus.

Pervenerunt haud ita pridem ad me doctiſſimæ celeberrimi Pariſini Medici & Archiatri Regii litteræ, quæ accuratam morbi noſtri cum mille aliis malis complicati exponebant hiſtoriam, quam non poſſum non integre huc tranſcribere. Nobiliſſima matrona annos XXXV. nata, partium omnium ſymmetria rite conſtituta, latoque ſatis pectore, ſed à patre genita, qui phthiſicus interiit, ætatis anno XX. veneream luem à marito contraxit, unde, brevi interpoſito temporis ſpatio, hydrargyroſi rite adminiſtrata optime convaluit. Quinto vel ſexto anno poſt ex peripneumonia graviter ægrotavit, quæ in ſuppuratum verſa eſt, & per anacatharſin feliciter expurgata. Inde tamen quinque circiter abhinc annis variis cœpit morboſis ſymptomatis conflictari, quæ nunc ſigillatim recenſenda veniunt, ſed paucis, nam ut vulgari fertur axiomate, *intelligenti pauca.*

I. Laborat ægrotans ventriculi imbecillitate tam varia & ſibi jam parum conſtante, ut modo rite appetat, & rite concoquat: modo appetat debilius, & ignavius quoque concoquat: plerumque appetat quidem ſatis bene, ſed tam male concoquat, ut cibaria, etiam eupepta, in biliosam amurcam, vel in pituitoſos mucos, quod ad maximam partem, convertantur. Alvus aliquando ſatis libera, pigrior aliquando. Interdum nulla anxietate premitur ſtomachus, ſæpius vero aliquot poſt paſtum horis inaſſueto pondere, quod ad cardialgiam proxime accedit, gravatur, & ægra faſtidioſum vel pinguedinis rancidæ, vel dulcedinis quaſi melleæ ſenſum experitur: numquam vero, vel rariſſime ſaltem, acorem nidoremve ullum empyreumaticum.

II. Interdum, ſed maxime dum inſtant catamenia, laborat ægra dolore in ovario dextro, dextroque uteri latere, qui non raro ad muliebria uſque extenditur, ſed ſubobſcure, & qui ſævit præſertim ſi ægrota erecto corporis trunco aliquamdiu pedibus inſiſtat, maxime ſtatim à paſtu. Ceterum menſtrua & ea qua par eſt quantitate, & ſtato quo debent tempore ſolent utplurimum profluere, quanquam contigerit non ſemel, ut tardius ſegniuſque manaverint. Apparet interdum fluor albus nec copia multus, nec colore aut acrimonia ullo modo vitioſus, qui menſtruorum eruptionem antecedit vel ſubſequitur, ſed quo nec eroſionis, nec caloris ullus in muliebribus ſenſus inducitur. Matrona de qua quæſtio eſt, peperit olim ſemel atque iterum ante contractam luem veneream, ſed parturitio fauſta, partuſque vitales fuere, atque optima ſanitate etiamnum fruuntur.

III. Quod nunc potiſſimum eſt, & de quo peritiam tuam poſtulamus, Vir illuſtr. en paucis accipe. Ægrotans ab eo tempore, quo ex peripneumonia graviter decubuit, ſolita erat interdum à pulmone & ex illo pulmonis loco, ubi peripneumonia ſedem habuit, exſcreando mane emittere, ter aut quater in menſe, ſputum unum vel alterum, ſpiſſum, rotundum, cineritii coloris, aquæ præponderans, ſed non graveolens. Jam vero circiter ab uno menſe derepente & abſque ſenſibili quavis cauſa, tuſſiendo ſputa aliquot ejecit ſanguinea, ſeu potius pituitoſa ſanguine vivido & rutilante imbuta, vel ſtriatim interſperſa, quæ larga venæ ſectione in brachio, bis intra horas ſex repetita, celerrime & feliciſſime cohibita ſunt. Inde neque febre ulla, neque ullo ſpirandi labore, neque ulla omnino tuſſi ægra tentata fuit, ſed jam ab aliquot diebus quæritur ſe experiri quendam doloris obſcuri ſenſum in ſuperiore & dextra thoracis parte, è regione tertiæ vel quartæ coſtarum ſuperiorum, ſcilicet in eodem loco, ubi olim latuit abſceſſus, in quem peripneumoniam degenerem fuiſſe ſupra dictum eſt. Ab eo vero tempore matutinis horis, ubi primum expergiſcitur, unum alterumve ſputum educit è pulmone, facillimo quidem niſu & fere ſine tuſſi, ſed quod plerumque cineritii, griſei, ſubfulvi coloris eſt, aquæ præponderat, læve eſt & ſpiſſum,

& ad puris concocti naturam videtur paullo nimis accedere, ſi revera purulentum non ſit. Ceterum ægrota febre, tuſſi, dyſpnœa omnino vacat, & in utrumque latus perinde jacet ſine noxa, etiam in ſitu corporis plane horiſontali, qui nobili matronæ connaturalis eſt. Notari autem velim ægrotam, ante brevem illam hæmoptoen, qua laboravit ſemel, ut modo dictum eſt, lacte vaccino per duos aut tres menſes uſam fuiſſe ſemel in die: initio quidem ſolo, vel cum admixta aqua communi, ſed minus feliciter, utpote quod ventriculo noxam inferebat: poſtea vero cum aqua Spadana ad medias partes addita, unde ventriculus melius quidem habuit, ſed menſtruorum fluxus tardior parciorque evaſit, atque tuſſis quædam ſicca & quaſi convulſiva & hyſterica per duos menſes ægrotam pertinaciter cruciavit. Porro non omittendum cenſeo, tot tamque variis morboſis ſymptomatibus,inſultus quoſdam hyſtericos, ſed leviores, quos *vaporoſos* vocant, interdum ſuperadjici, maxime dum inſtant catamenia, aut à ſtata periodo paullo diutius ceſſant, quo tempore ægrota de quadam pectoris anguſtia quaſi ſpaſmodica, de diſtractione mediaſtini & de continua ad tuſſiendum propenſione queri ſolet. Demum quamquam ægrota medicis præſcriptis obſequium non deneget, ſtomachus, ſive natura, ſive ex antiquo vivendi more, in concoquendis cibis ita varius illi eſt atque mutabilis, ut qui uno die proficere viſi ſunt, noceant ſequente, unde evenit, ut habenæ diætæ ſeverioris interdum remittendæ ſint: ſiquidem experientia compertum eſt, quod & ab HIPPOCRATE dictum tenes, cibos ab ægrotante avide expetitos felicius, promtius & minore tumultu confici, utcunque paulo magis dyſpepti videantur, quam qui concoctu faciliores eſſe cenſentur, ſi eos ægrotæ palatum reſpuat. Eſt tamen modus indulgentiæ noſtræ, ſunt certi denique fines, intra quos ægrota, nec reluctans, ſeſe contineri facile patitur.

Reſponſio Conſultatoria.

Eſt omnino hæc adfectio inter graves, diuturnas, curatuque difficiliores & eventu ancipites referenda. Totus enim corporis habitus tam quoad ſolidas & fluidas partes, quam quoad functiones vitiatus videtur. Pulmones in dextro latere cavitatem recondunt ulceroſam calloſitate obductam, quæ ex peripneumonia ante ſex annos contracta, temporiſque ſucceſſu ita adaucta videtur, ut timor ſit, ne in majorem corruptionem & febrilem hecticum calorem ex facili tranſeat. In uteri quoque dextra regione non exigua deliteſcit labes & obſtructio, quæ ingraveſcens menſium pariter negotium in ordine magis turbat, unde fluoris albi & pathematum ſpaſmodicorum, ſeu hyſterico-hypochondriacorum origo, quæ, dum totum nervoſarum partium ſyſtema in conſenſum rapiunt, quantas in œconomia motuum vitalium excitent turbas,res artis perito non obſcura, ſed ſatis clara ac evidens eſt. Foventur autem & augentur ſingula hæc mala, ut ego quidem arbitror,à vitioſa ventriculi & primarum viarum imbecillitate pravaque alimentorum digeſtione, qua fieri ſolet, ut loco chyli probe temperati & ſubtilioris, qui materiam boni ſanguinis, lymphæ nutritiæ & tenuiſſimi cerebri atque nervorum fluidi ſuppeditat, ſucci crudi, lenti & viſcidi ad ſanguinem delati minima emunctoriorum vaſcula, per quæ optime fit chyli & ſanguinis depuratio, obſtruant; unde ortus mali cachectici, quo primario Illuſtriſſima noſtra laborat. Quod ſi itaque adhuc ſpes recuperandæ ſanitatis, vel mitigandæ adverſæ valetudinis ſupereſt, meo quidem judicio, initium curationis moliri oportet à reſtituendo ventriculi & primarum viarum robore ciborumque digeſtione promovenda. Ad quem ſcopum obtinendum primo omnium exquiſita diætæ vel accuratioris vitæ regiminis habenda erit ratio. Sicut enim apud fœminas, quæ molliori & ſenſibiliori præditæ conſtitutione deſidiæ, ſomno variique generis eduliis & animi adfectibus indulgent, mali cachectici, hyſterici & hypochondriaci facilis fit proventus; ita etiam, niſi hæc omnia, quæ cauſam morbo dederunt antecedentem, rite ſubmoveantur, ſupervacanea eſt omnis reliqua per medicamenta curatio. Quod ad ipſa remedia attinet, quæ noſtræ ægrotanti exiſtimem proficua, primo omnium ſuaderem, ut prima regio à ſentina & illuvie vitioſorum humorum per lene & benignum emeticum expurgetur, exhibendo videlicet, prout ventriculus magis vel minus ſenſibilis eſt, ſcrupulum unum, vel grana XXIV. radicis ipecacuanhæ. Hæc quippe radix ſine omni noxa ventriculi & duodeni cavitatem à ſordibus inibi hærentibus, quæ inſtar fermenti chylum inficiunt & contaminant, liberat, perſpirationem ſimul egregie adjuvat, tonumque & robur ipſis partibus conciliat, ideoque pro circumſtantiarum ratione bis vel ter tertio die poteſt iterari. Subjungenda poſtea ſunt temperata balſamica, quæ digeſtionis negotium promovendo tonum ventriculi corroborant. Quo fine in uſum trahi poteſt elixirium, quod *ex corticum aurantiorum recentium uncia dimidia, extracti abſinthii, gentianæ rubræ, caſcarillæ, myrrhæ electæ ana drachma una, ſalis tartari drachmis tribus cum aquæ menthæ unciis octo compoſitum*, vel ſolum vel cum quarta parte ſpiritus nitri dulcis aut liquoris noſtri anodyni remixtum ad LXXX. vel C. guttas intra prandium & quatuor horas poſt cum potu ordinario poteſt exhiberi. Hoc enim medicamentum valde temperatum ſtomacho, pectori & utero eſt amicum, nec ullam in ſanguine excitat commotionem, ſed ut ejus uſus per longum tempus continuetur neceſſe eſt. Poſthæc commendarem, ut alternis diebus circa lecti introitum numero decem offerantur pilulæ, hujus compoſitionis: *Rec. extracti rhabarbari, zedoariæ, myrrhæ, ſuccini ana drachmam unam, extracti caſtorei ſcrupulum unum. M. F. cum eſſentia balſami peruviani pilulæ ex ſcrupulo uno no. XX.* Poſtero die mane drachma dimidia pulveris leniter aperitivi *ex lapidibus cancrorum, iride florentina ana drachmis duabus, ſolutione oculorum cancri cum ſucco citri, ſalis polychreſti, nitri puri ana drachma una* conflati cum fructu erit ſumenda, deſuper bibendo infuſum Theiforme, quod ex herba veronicæ,meliſſæ, pulmonariæ maculoſæ & aniſo ſtellato poteſt componi. Pro potu ordinario, cujus ſumma eſt in diuturnis adfectionibus ſanandis efficacia, ſuaderem decoctum radicis chinæ & ſarſaparillæ cum paſſulis, addita in fine coctionis cinnamomi portione acuatum & cum pauxillo vini, inter cibos potiſſimum remiſcendum. Cæterum moderationem in ſanguine mittendo plurimum commendo. Vidi ex relatione ad præcavendam hæmoptoen, intra ſex horarum ſpatium bis largiter è vena tuſa ſanguinem detractum;

nollem

nollem tamen in noſtris regionibus, ubi ſanguis non adeo ebullit, id imitari. Nam in ſanguine, niſi nimium exundet, virium latet theſaurus, qui ſi ſupra modum ſubtrahitur, minima viſcerum concidunt & anguſtantur; unde non modo utilium ſuccorum ſecretio & inutilium excretio imminuitur, ſed & vis digeſtrix & tonica ventriculi & inteſtinorum mirum labefactatur, ut periculum ſit, ne ſtatus cachecticus inde plus increſcat, quam decreſcat. Idem ſentiendum velim in hoc morbi ſtatu de cura lactis, quæ licet, ſi præſertim cum aquis mineralibus inſtituatur, in pectoris adfectibus egregio ſit ſolamini, in noſtra tamen ægrota ventriculum magis debilitare, menſiumque negotium retardare, quam proficere videtur. Et hæc ſunt quæ circa Illuſtriſſimæ perſonæ curationem vernalem proponere placuit.

Observatio II.

Fluor albus à menſium retentione.

Illuſtri loco nata fœmina, xxx. annorum, conſtitutionis tenerioris, in loco degens mari vicino, vitæque ſedentariæ & cibis durioribus, ut piſcibus marinis, præſertim oſtreis, adſueta, per annum fere, parcum & inordinatum menſium fluxum experta, jam albo tentatur fluore moleſtiſſimo, facies incipit palleſcere, corpus marceſcit & animus quoque ad triſtitiam & metum nunc longe magis, quam antea pronus horrenda ſibi fingit pericula, maxime quando matris, eodem adfectu olim detentæ, ſubit recordatio. Ne itaque malum majora ſumat incrementa, meam ægra imploravit opem.

Epicriſis cum conſilio.

Ventriculi imbecillitati & pravæ ciborum digeſtioni ego præcipue omnium in hoc caſu ſuccurrendum ratus, primo blandiori emetico, radice videlicet ipecacuanhæ ad drachmam dimidiam cum decem tartari vitriolati granis bis in ſeptimana exhibita primam regionem à vitioſorum humorum ſaburra expurgandam ſuaſi. Dein ſingulis hebdomadibus pilulas noſtras balſamicas cum extracto rhabarbari mixtas capiendas commendavi, intermedio vero tempore vinum ſtomachale, egregiæ virtutis ad tres quatuorve uncias mane hauriendum imperavi, cujus hæc erat compoſitio: *recipe radicis zedoariæ, calami aromatici, enulæ ana unciam ſemis, herbæ abſinthii, roriſmarini, marrubii albi, menthæ, ſalviæ, centaurii minoris ſingulorum manip. unum, baccarum juniperi unciam unam. Conciſa contuſa infundantur in vini Canarienſis menſura una & dimidia, calidoque loco reponantur.* Coletur uſus tempore & per menſem hæc cura continuetur, addito monito, ut corpus moderato motu frequentius exerceatur & cibi capiantur eupepti, abſtinendo à victu duro & craſſiori, cui oleracea, lacticinia, farinacea & acida jure debent adnumerari. Et hac medendi methodo ego affectum hunc recentem ex mala digeſtione ortum, niſi jam in cachexiam degeneraverit, in aliquot fœminis ſanavi feliciſſime.

Observatio III.

Fluor albus poſt crebriorem abortum.

Fœmina, xxx. & aliquot annorum, macilenta, poſt abortum tertia vice paſſum, per annum & ultra fluore albo correpta fuit ſatis moleſto, menſibus inordinate & interdum largiter profluentibus. Ordinavi pilulas, quales in curatione præſcripſimus, balſamicas, circa tempus decubitus per triduum devorandas, deſuper bibendo poſtero die mane vinum laxativum uterinum ad tres circiter uncias. Iiſdem diebus immittendam juſſi ægram balneo aquæ dulcis cum herbis roborantibus, ſacculo incluſis decocta temporeque inſeſſus ſacculum hunc inguinali regioni imponendum. Interjecto trium dierum intervallo priſtinam curam per totidem dies repetendam ſuaſi; idque rurſus tertia vice, hac tantum cautela, ut ſub quavis cura novæ herbæ pro balneo ſumantur. Denique uterum thure, maſtiche & ſuccino incenſis commendavi ſuffumigandum, rectamque vitæ rationem per longum adhuc tempus continuandam injunxi. Qua methodo, quum non modo per alvum, ſed per uterum quoque ingens humorum ſentina fuerit expurgata, optima hæc fœmina, ſicut plures aliæ pertinaci & moleſtiſſimo hoc adfectu laborantes, priſtinam recuperavit ſanitatem.

Epicriſis.

Quando auſpicato ſuccedere contumacis fluoris albi curatio debet, non ſatis eſt primam regionem & univerſum corpus à colluvie ſeri vitioſi liberare, ſed omnium maxime uteri habenda eſt ratio, ut is ipſe nimis relaxatus & humorum viſcidorum copia fartus roboretur, quod per balnea jam laudata, herbis nervinis & aromaticis efficacia reddita expediri poteſt commodiſſime. Et quoniam plerumque ſterilitas vitioſam ejuſmodi uteri fluxionem comitatur, eadem hac methodo hæc ipſa poteſt tolli & exoptata fœcunditas reddi.

Observatio IV.

Fluor albus cum ſtatu cachectico-atrophico.

Illuſtris matrona xxvii. annorum, conſtitutionis valde teneræ & temperamenti ſanguineo-phlegmatici, ante novem circiter annos poſt puerperium, lochiis ceſſantibus, moleſto albæ viſcidæque materiæ ex genitalibus profluvio cœpit laborare: quod inter initia, cum parum exinde perceperit incommodi, non adeo multum æſtimavit. At vero invaleſcente hoc malo, cum multa alia accederent ſymptomata, plures conſuluit medicinæ peritos, quorum quidem ope ſe levatam paululum vidit, penitus tamen liberari nunquam potuit. Jam brevi abhinc tempore fluxus tanta ſumſit incrementa, ut non modo copioſior ex genitalibus feratur, ſed &, menſibus durantibus, non ceſſet: unde vires valde decreſcunt, atque pedum tanta eſt imbecillitas, ut vix viginti paſſus ſine ingenti virium defectione progredi ægra poſſit. His accedit ſumma cutis ſenſibilitas; ſiquidem ſub quavis fere aëris mutatione ſubito corripitur rheumatiſmo, cum cephalalgia, doloribus odontalgicis & faciei eryſipelate ſtipato. Haud ita pridem, accepto triſti de ſubita propinqui morte nuncio, vis morbi ita invaluit, ut nec extra lectum eſſe, nec ſomnum capere poſſit. Imo nunc quoque, per intervalla, quod peſſimum eſt, frigus accedit, extremorumque tremor ac animi deliquium. Tam miſere itaque adflicta ægrotans, meum requiſivit per doctiſſimum Medicum conſilium.

Epicri-

Epicriſis cum Conſilio.

In præſenti hoc caſu non tam ad fluorem album, quam potius ad ejus effectum ſeu ſtatum cachectico-atrophicum ſummamque virium proſtrationem reſpiciendum exiſtimavi. Quam difficile autem ſit, in tam depravato temporiſque diuturnitate confirmato adfectu convenienti medicina ſuccurrere, abunde ſatis notum eſt. Si qua tamen recuperandæ ſalutis ſpes ſupereſt, ita curationem ſuſcipiendam eſſe edixi. Primo omnium, injuncto accuratiori vitæ regimine, uſum elixirii noſtri viſceralis cum cibo bis de die ad LXXX. guttas commendavi. Dein curam præſcripſi fontis Selterani cum tertia parte lactis aſinini remixti, exhibendo per menſis ſpatium ſingulis diebus mane menſuram dimidiam & ultra. Omni triduo, ad moderandum fluorem uterinum circa decubitum dari juſſi no. XI. pilularum balſamicarum; exterius vero ſuccurrendum duxi ſuffimigio, & epithema ex aceto florum ſambuci cum aqua reginæ Hungariæ æquali portione remixto, inguinali regioni applicandum ſuaſi.

Observatio V.

Fluor albus à laborioſo partu. Fœmina xx. annos nata, conſtitutionis quoad corpus tenerioris, quoad animum valde ſenſibilis, cibis dulcibus, fructibuſque horæis & lacticiniis nimium indulgens vitamque amans ſedentariam, à primis adoleſcentiæ annis perpetuo fere viſcidi muci per nares ſtillicidio laboravit. In conjugio primum gravida partu functa eſt admodum laborioſo, idque propter paullo vehementiorem ſecundinarum extractionem, & inde obortum dolorem valde acutum. Neque dein lochiorum fluxus, ut debuit, ſucceſſit, ſed omnino fere ſubſtitit; unde febrem incidit optima mulier valde acutam, à qua tamen brevi poſt convaluit. Retinuit vero ab infelici hoc puerperio magnam uteri atoniam, & perpetuum fere ſeri albicantis & putridi ex ſinu ejus profluvium, quod poſt menſium effluxum ſemper infeſtat gravius. His accedunt adhuc aliæ rectæ valetudinis læſiones: nam à frigore admiſſo, vel flatulento cibo adſumto, aut à levi quadam animi commotione, dolore lumborum adficitur valde gravativo, macilenta in dies magis redditur, & veſperi inferiores pedum partes tumidæ conſpiciuntur. Durarunt ſingula hæc mala per integros ſex menſes, quare ne his pejora adhuc eveniant, meum maritus efflagitavit conſilium.

Epicriſis.

Meretur attentionem in præmiſſa morbi hiſtoria, quod humoris ſeroſi ex muliebribus profluxio violentum partum & vehementiorem ſecundinæ evulſionem exceperit, quale quid mihi in artis exercitio annotare licuit ſæpiſſime. Namque tali ratione non exigua utero inducitur læſio & atonia, quæ plerumque majorem ſanguinis affluxum & decubitum poſt ſe trahit, quo fit, ut ſerum per poros & meatus nimis patulos ſecedat, & copioſe nonnunquam ex pudendis promanet. Augetur vero hic fluxus circa tempus menſium, quia tunc majori niſu & copia ſanguis ad uterum confluit, à quo major ejus relaxatio ſequatur neceſſe eſt. Dolor lumborum, qui fere individuus diuturnioris albi profluvii comes eſt, ſanguinis ſtagnationi & diſtenſioni vaſorum tam ſpermaticorum quam hypogaſtricorum, quæ ſanguinem ad uterum vehunt & revehunt, debet adſignari. Namque difficiliori reddito ſanguinis per uteri venas regreſſu, is ipſe in vaſis adducentibus accumulatur, eademque nimium diſtendendo partes adjacentes nervoſas comprimit, unde doloris ſenſus. Quod curationem attinet, conſilium dedi, ut per tres continuos dies pilularum mearum balſamicarum no. XV. circa decubitum, poſtero die vero mane doſis pulveris ſalino-nitroſi ſumatur, idque aliquoties, interpoſitis ſemper aliquot diebus, repetatur. Pro potu præſcripſi decoctum maſtichinum cum pauxillo cinnamomi acuatum & inter cibos cum vino remixtum. Ad uterum roborandum exterius commendavi ſuffimigia ex ſandaraca, maſtiche, benzoe & cinnabari vulgari confecta, ſæpiuſque inguinali regioni imponendos ſuaſi ſacculos herbis nervinis repletos & ex vino rubro coctos; interne vero eodem fine balſamum noſtrum vitæ cum tinctura tartari æquali portione remixtum cum infuſo theiformi mane exhibere juſſi. Quæ methodus, ſubjuncto ſimul accuratiori vitæ regimine, opem attulit exoptatiſſimam.

Observatio VI.

Fluor albus ex inordinato menſium fluxu. Generoſa fœmina, xx. & aliquot annorum, temperamento prædita cholerico melancholico, cui à primis pubertatis annis menſes fluxerunt parciores & decolores, ante dimidium fere anni circa menſtruam periodum ſat copioſo muci albi ex muliebribus vexatur profluvio; unde mille malorum circa id temporis origo. Nam ſubinde gravis capitis dolor affligit & exquiſitum refrigerationis ſenſum, *als wenn ein Stück Eis auf den Kopf läge*, inducit. Flatus hypochondria moleſte diſtendunt, alvus eſt adſtricta, urina ſecedit pallida, tranſpiratio fere nulla eſt, & circa veſperam horror invadit febrilis: extrema frigent, appetitus languet omneſque artus laſſitudo & gravitas occupat. Ad expugnanda hæc mala varia ægrotans adhibuit remedia, quæ tamen, neglecto vitæ regimine, parum vel nihil attulerunt levaminis. Ego igitur conſultus primo omnium accuratam diætam injunxi, & ut ægra à cibis craſſioribus, quos in deliciis habebat, ſedulo abſtineat, juſculiſque utatur tenuioribus cum radice cichorei, petroſelini, aſparagi, graminis &c. decoctis; ad meliorem autem digeſtionem promovendam obtuli elixirium noſtrum viſcerale inter cibos adſumendum. Dein ad primas vias à cruditatibus & ſordibus repurgandas, flatuſque diſcutiendos clyſteres emollientes & carminativos crebrius ano injici, & pilulas balſamicas ad *Becheri* mentem confectas, ter in ſeptimana circa decubitum adſumere juſſi. Poſt harum uſum ſequenti die mane præſcripſi pulverem ex lapidibus cancrorum, nitro depurato, tartaro vitriolato, ſolutione oculorum cancri componendum, deſuper bibendo vaſcula quædam infuſi theiformis ex meliſſa turcica & citri corticibus conflati. Potus loco ordinavi fontem Selteranum cum tertia parte vini Rhenani remixtum, & circa inſtans menſium tempus pilulas balſamicas reiterare imperavi. Exterius ſuccurrendum duxi ſuffimigiis, & ſacculis roborantibus inguinali regioni applicandis, nec non venæ ſectione ter in anno celebranda.

Epicriſis.

Epicriſis.

Siſtit hic caſus fluorem album cum adfectu hypochondriaco-hyſterico complicatum, de quo copioſus flatuum in abdomine proventus, pertinax alvi obſtructio, ciborum faſtidium, extremorum refrigeratio, totius corporis languor, crebriores capitis dolores cum horrore febrili abunde ſatis teſtantur. Originem ſuam ſingula hæc mala mutuari videntur à menſium fluxu valde inordinato, & quoad colorem vitiato, cui in ordinem redigendo omnis impendendus eſt medentis labor. Docemur præterea ex hac morbi hiſtoria, quantum interſit, ut Medicus conveniens vitæ victuſque regimen præſcribat, ita prorſus, ut hoc neglecto, fruſtranea ſit omnis reliqua vel pretioſiſſima medicina.

Plura hinc inde legantur in *Conſult. & reſponſis noſtris medicinal.*

CAPUT XVII.

De gonorrhœa benigna & virulenta.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Gonorrhœæ definitio. INter morbos ex atonia partium ſolidarum oriundos, referri adhuc jure meritoque debet *gonorrhœa*, quæ *nihil aliud eſt, niſi involuntarium ſeminis & liquoris ſemini analogi ex genitalibus ſtillicidium, à nimia vaſorum ſemen adſervantium partiumque adjacentium glanduloſarum laxitate dependens.*

§. II.

Differentia à pollutione. Differt gonorrhœa à pollutione, in qua per intervalla vel breviora vel longiora modo ſeminis puri, modo cum ſero chyloſo mixti notabilis, ad unam vel duas drachmas accedens quantitas noctu cum inſomniis venereis & voluptate, interdiu ex pulchrarum fœminarum adſpectu, vel poſt equitationem, ob nimiam veſicularum ſeminalium vel glandularum proſtatarum laxitatem lenemque irritationem ſimul & ſemel ejicitur.

§. III.

Species eſt vel benigna, vel minus talis. Gonorrhœa eſt vel benigna, vel maligna. Hæc dicitur, ſi cum ardore, colore vario & exulceratione liquidum guttatim prodit, & plerumque in cacochymicis, ſcorbuticis, vel etiam calculoſis cum emiſſione urinæ dolorifica, ob acrimoniam, eſt conjunctum. Illa vero, ſeu benigna adeſſe dicitur, quando ſine dolore, ardore, aut excoriatione liquidi æqualiter tincti & albicantis fit profluxus. Atque hæc ſpecies cum fluore albo mulierum, magnam alit convenientiam, utpote qui itidem nihil aliud eſt, quam materiæ chyloſæ, ope glanduloſæ ſubſtantiæ uteri ſequeſtratæ excretio. Quam in rem legi meretur MASSARIAS, qui *lib. IV. p. 267. ego*, inquit, *ſentio, Medicos frequenter hallucinari, qui opinantur, ægrotos profuſione ſeminis laborare, cum magis aliorum excrementorum fluxione laborent. Siquidem videmus plurimis ægrotis hoc profluvium multos annos perdurare, ex quo, profluente ſemine, neceſſarium foret, illos ad extremam maciem & corporis conſumtionem deduci, ſicut illis ſolet contingere, qui immoderato coitu utuntur, quod tamen non videmus illis evenire.*

§. IV.

At vero, non modo ea gonorrhœæ ſpecies, de qua MASSARIÆ ſermo eſt, diutius protrahitur, ſed & de reliquis plura notatu digna exſtant exempla eorum, qui per multos annos utroque genitalium fluore laborarunt, Vid. BARTHOLINUS *hiſtoria 36. cent. II.* ubi de *viro Bergonenſi*, & *Anat. lib. I. cap. XXIII. p. 234. de Batavino* mentionem facit, quorum ille per decem, hic per triginta annos gonorrhœam ſuſtinuerat, ille virulentam, hic incertam, an benignam vel malignam. Manſerat uterque cætera ſanus, niſi quod prior oſſibus vix hæreret.

§. V.

Datur etiam gonorrhœa virulenta, quæ à contagio venereo ſuos repetit natales, eoſque potiſſimum adficit, qui turpiſſima libidine incenſi ſcorta ſequuntur. *Gonorrhœæ virulentæ ſymptomata.* Atque talis fluxus purulenta variique coloris & conſiſtentiæ materia, nec non ſumma virium imbecillitate ſe manifeſtat. Junguntur quoque, niſi cito occurratur, ſat magni teſtium & glandularum inguinalium tumores, ulcera glandis & præputii inflammatoria, & membri dolorifica incurvatio: quid? quod urina mingitur multis referta filamentis, quæ quaſi vermiculos repræſentant. Si ingraveſcit malum vel inveteraverit, vel minus rite tractatum fuerit, miaſma abit per vaſa lymphatica ad ſanguinem & fluidum tenuiſſimum ſanguinis inquinat; unde venereæ luis prodeunt indicia, qualia ſunt lancinantes capitis artuumque dolores, noctu potiſſimum exacerbati, faucium ulcera, oſſium naſi exeſio, puſtulæ in glandulis cancri naturam æmulantes, macies univerſi corporis cum faciei pallore, oculis concavis, tophis quoque & hujus generis aliis.

§. VI.

Hiſtoria curatius deſcripta. Hæc ſunt generalia, quæ malignum hunc fluxum comitantur & excipiunt ſymptomata, accuratiorem tamen ejus hiſtoriam ſequentibus tradere juvabit. Breve tempus poſt tam infelicem coitum fluxus leviter incipit, & dein tertio, quarto & ſequentibus diebus ingraveſcit. Glans ſemine tenuiori incipit madere, poſtea alba quadam obducitur colluvie, & maculæ in induſio reperiuntur. Inter initia color materiæ profluentis eſt albicans, qui, ſi fluxus paullatim largior emanat, in flavum, & demum in viridem mutatur. Quando urina emittitur, primo in glande, tum in radice urethræ, demum per totum canalem dolor percipitur ardens & fere intolerabilis. Interdum continuus urget mingendi conatus, interdum mictio valde impeditur, & pene ſupprimitur, ſine dubio ob moleſtiſſimam penis tenſionem, quæ nocte ut plurimum cum magno cruciatu & duritie ingraveſcit, & tanta eſt, ut penis exinde incurvetur. Præterea inſignis ad venerem eſt ſtimulus, ut vix à coitu ſibi laborantes temperare poſſint, & ulcera quoque, ut

ut ſupra dictum eſt, non raro in glande & præputio latitant fœdiſſima.

§. VII.

Sedes gonorrhœæ virilis.

Quod ſedem adfectam attinet, audiamus, quid de ea ſentiant auctores. GRAEFIUS in tractatu *de virorum organis generationi dicatis*, ipſam in proſtatis collocandam exiſtimat. VESALIUS *lib. V. anat. cap.* 21. de ſuſpenſo quodam & Patavii diſſecto, qui ante ſuſpendium involuntario ſeminis fluxu laboraverat, refert, habuiſſe eum omnes meatus, atque eos potiſſimum, qui ex teſtibus in deferentis ſemen vaſis revolutiones pertingunt, apertos ac valde laxos, ideoque hos ipſos accuſandos putat. Nos tamen ſat gravibus inducti rationibus ſtatuimus, veram ſedem in urethræ tunica, copioſis glandulis, à COWPERO & LITTRIO detectis obſita, eſſe reponendam; licet non negandum ſit, ſi profundius malum, ut in gonorrhœa virulenta, proſerpit, proſtatas ſimul & veſiculas ſeminales contagio adfici. Id quod abunde ſatis teſtantur anatomicæ ſectiones eorum, qui per vitam ſuam tali fluxu diutius laborarunt. In his enim proſtatas calloſas, ſcirrhoſas & exulceratas nonnunquam fuiſſe obſervatas abunde conſtat.

§. VIII.

Et mulierum.

In fœminis infectis ulcuſcula proveniunt in glanduloſo corpore, ſive in eo loco, ubi lacunæ circum & in meatus urinarii exitu collocantur, erumpunt. Teſtis eſt GRAEFIUS in tractatu *de mulierum organis generationi dicatis*, qui in cadavere mulieris hoc vitio inquinatæ diſſecto, corpus glanduloſum, ſive proſtatas urethræ circumpoſitas, utero ejuſque vagina innoxiis, male adfectas offendit. Et hinc patet ratio, quare fœminæ, ut multa teſtantur exempla, fœtum in utero gerere poſſint inſontem & tali labe prorſus non infectum. Aliter tamen ſentit PALMARIUS, qui in libro *de lue venerea cap. IX.* veſicæ collum adducit, ideo, quod ex ulcere cervicis veſicæ, à gonorrhœa curata reſiduo per totam vitam purulenta ſtillaverit materia, parum ab ea diſſimilis, quæ in diuturna gonorrhœa à proſtatis ex urethra fieri ſolet. Cæterum notandum eſt, in mulieribus hoc malum non ita ſævire ac in viris, ſiquidem fœminas infectas diu vivere ſinit, cum viros contra, niſi curetur, ad lethum ducat.

§. IX.

Cauſa gonorrhœæ virulentæ & ejus ſymptomatum.

Cauſa gonorrhœæ virulentæ utique eſt miaſma, ex impuro coitu cum fœmina vel gonorrœa maligna, vel lue venerea infecta ad viri genitalia, & poſtea per poros ad lympham vel liquorem ſeminalem tranſlatum, cujus craſin mixtionemque naturalem plane deſtruit & diſſolvit, partim cauſticam ac erodentem, partim putredinoſam indolem inducendo, unde dolores, ardores, tumores, inflammationes & exulcerationes genitalium ſuam mutuantur originem. Nam ita fere procedit hujus miaſmatis multiplicatio, ut ab initio tantummodo glans inficiatur, dum contagium per poros apertos in coitu ſe inſinuat, dein, niſi accommodata ſuccurritur medicina, ad urethræ glandulas, tum ad proſtatas poroſas, demum ad ipſas veſiculas proſerpit ſeminales. Si lympha infecta per lymphatica vaſa, quæ COWPERUS à præputio ad inguina abeuntia demonſtravit, glandulis communicatur inguinalibus, tum bubo fit venereus, ſive tumor durus lentus ſenſimque indolens: ſi vero gonorrhœa profundior eſt, & circa initium urethræ, ubi ſeminales veſiculæ ſemen effundere ſolent, inflammatio oritur, tum hæc vaſcula à tumore comprimuntur, & ſemen ad has veſiculas deduci nequit; unde teſtium tumor.

§. X.

Cauſa gonorrhœæ benignæ.

In cauſa gonorrhœæ benignæ adſignanda, tum ipſius genitalis liquidi, tum vaſorum ſeminalium toni, qui plerumque dejectus eſt, habenda eſt ratio. Et primo quidem, quod ſemen attinet, attentiori obſervatione cognitum perſpectumque habemus, vel ob nimiam ejus abundantiam in ſubjectis plenis & in cœlibatu laute viventibus, vel ob ejus acrimoniam in ſubjectis cacochymicis, ſcorbuticis & arthriticis hunc fluxum non raro contingere. Deinceps, ſi ad labefactatum organorum ſeminalium tonum reſpicimus, hanc utique à nemine in dubium vocari arbitror; ſiquidem ea omnia, quæ inſignem hæc vaſa debilitandi potentiam obtinent momenta, quorum potiſſima ſunt nimiæ ſeminis, ſive per pollutiones, ſive per crebriores coitus, vel fœdam manuſtuprationem & gonorrhœam virulentam prægreſſam profuſiones, ad gonorrhœam benignam etiam valde diſponunt, idque eo magis in hominibus, qui temperamenti ſunt phlegmatici & natura debiliores.

§. XI.

Prognoſis utriuſque gonorrhœæ.

Progrediendum nunc erit ad ſuppeditandam gonorrhœæ tam virulentæ quam benignæ prognoſin. Utraque, ſi convenientibus tractatur remediis, brevi tollitur; cum contra, ſi invaleſcit & gravioribus ſtipatur ſymptomatibus, difficilius ſanetur, & non modo viros reddat ſteriles, ſed & progreſſu temporis ad cachexiam & hecticam tabem laborantes ducat. Speciatim vero de virulenta ita ſcire licet: quo major eſt infectionis gradus, eo gravior quoque iſta eſt & rebellior; raro tamen luem veneream poſt ſe trahit, niſi incongrue per medicamenta ſudorifera & adſtringentia vel externe vel interne adhibita fluxus cohibeatur. Hoc enim ſuppreſſo mox bubones, ſcroti & teſticulorum tumores, carunculæ urethram obſidentes, & alia peſſima ſymptomata cum ipſa venerea lue ſuperveniunt. Ipſe fluxus quo facilius procedit, eo mitiora ſunt ſymptomata: peſſimum contra eſt, ſi parce nimis exſtillat, & urina cum ſummo fœtore mingitur flaveſcens & viridis. Denique inter certa mitigati & in melius converſi mali ſigna referimus, ſi dolorifica membri erecti conſtrictio & exquiſitiſſimus ſub mictione ardoris ſenſus in urethra minuitur, depreſſus antea vigor redire incipit, & ipſa facies antea pallida vividior redditur. Curatæ vero gonorrhœæ indicium eſt, ſi liquoris limpidi ac tenuis, albumen ovi referentis una alterave guttula compreſſione penis evocatur. Gonorrhœa benigna ſicut plerumque diutius protrahitur, medentique multum faceſſit negotii; ita eo magis medicinæ reſiſtit, ſi, ut ſæpiſſime evenire ſolet, gonorrhœam virulentam excipit. Differt tamen perinde ac homines differunt, quos invadit, ita e. g. eos longe diutius vexat, qui temperamento ſunt phlegmatico, & catarrhalibus defluxionibus, alvique fluxibus in pueritia fuerunt obnoxii. Hi

enim

enim dum natura fibras obtinent laxiores, judicatu facillimum eſt, ſi qua parte atonia laborant, hanc longe eſſe graviorem, quam quidem in iis, qui fibris robuſtioribus ſunt prædit.

CURATIO.

§. I.

Cur.. dif.. ſa.. onis ..rrhϾ ..gnæ. Quum gonorrhœa tam benigna quam virulenta ratione cauſarum valde inter ſe differant, differentem quoque poſtulant medendi methodum. Utramque igitur ſeorſim expendamus, ordiendo à curatione benignæ. Hanc autem admodum eſſe arduam & laborioſam, in prognoſi jam oſtendimus: neque nos aliam hujus difficultatis cauſam agnoſcimus, quam quod in hoc morbo ad partes adfectas nimis debilitatas & à tono ſuo dejectas, maxime in ſubjectis magna pravorum ſuccorum colluvie ſcatentibus & dyſcraſia ſcorbutica infectis, non ſecus quam ad fonticulum ex univerſo corpore humorum impurorum fiat adfluxus. Accedit adhuc, quod generationi inſervientes partes, quæ in noſtro adfectu morboſe adfliguntur, ex meris fere nervis nervoſiſque tunicis ſint conflatæ, ad quas remediorum energia, experientia teſte, penetrat difficillime.

§. II.

..icatio- curatio- Abſolvitur autem pertinacis hujus mali curatio his fere indicationibus. Primo opus eſt, ut convenientibus laxantibus copia impuri ſeri, ſi in corpore abundat, evacuetur, & à parte adfecta derivetur. Dein ut partes nimis relaxatæ & flaccidæ accommodatis tam internis quam externis roborantibus medicamentis confortentur.

§. III.

..imam ..dicatio- ..m ex- ..nt laxantia. Primæ indicationi ſatisfaciunt, quæ per epicraſin operantur laxantia: quo nomine commendari merentur pilulæ balſamicæ *Becheri*, & ad ejus mentem confectæ *Stahlii* & noſtræ, quæ non modo alvum ducendi, ſed & egregie roborandi poſſident efficaciam. Præterea utiliſſimum ſæpe deprehendi infuſum laxans, ex ſequentibus ſpeciebus compoſitum. *Recipe rhabarbari Alexandrini unciam unam, radicis vincetoxici, pimpinellæ, raſuræ ligni ſaſſafras ana unciam dimidiam, foliorum ſennæ, agarici trochiſcati, fibrarum hellebori nigri ſingulorum drachmas tres, cardamomi, cinnamomi, ana drachmas duas, paſſularum minorum uncias tres, tartari crudi unciam dimidiam. M. C. C. D. S. Species, cum duabus vini Rhenani menſuris infundendæ.* Doſis ſit quarta pars menſuræ.

§. IV.

Quæ alte- ..ri indica- ..tioni ſatis- faciant. Huic infuſo per octo dierum ſpatium mane adſumto, ad explendam alteram indicationem, ſubjungendus eſt pulvis hic utiliſſimus: *recipe oſſis ſepiæ unciam unam, coralliorum rubrorum, ſuccini, ſpecierum de hyacintho, corticis chaccarillæ ana drachmas duas. M. F. pulvis, cujus doſis ad drachmam unam mane & circa noctem cum decocto cremoris hordei amygdalino ſumi poteſt.* Eodem quoque tempore exterius regioni pubis & perinæi, maxime per noctem adplicandum ſuadeo ſequens epithema: *recipe herbæ meliſſæ, menthæ, baſiliſci, florum roſarum rubrarum, balauſtiorum ana manip. unum, corticis granatorum, caryophyllorum, nuciſtæ, cardamomi, maſtichis ana unciam dimidiam. M. F. ſpecies, quæ ſacculo incluſæ in vino Gallico rubro coquendæ.*

§. V.

Diæta ratio. Cum his invicem conjungendum eſt accuratum regimen diæteticum, quod ita debet inſtitui. Primo omnium abſtinendum eſt ab omnibus cibis valde piperatis, aromaticis, ſalitis, leguminoſis & inflantibus, nec non ab immoderatiori vini & cereviſiæ potu. Evitetur quoque frequentior cum feminino ſexu converſatio, evitetur veneris exercitium & fortior corporis motus, præſertim qui curru fit vel equo. E contrario vero inter cibos commendanda ſunt juſcula avenacea cum vitello ovi, amygdalis & piſtaceis præparata & in emulſionem redacta, quorum magna eſt ad acrimoniam lymphæ ſalſæ demulcendam efficacia. Convenit quoque pro potu adſumere ſerum lactis dulce, vel decoctum ex radice ſcorzoneræ, chinæ, ſantalo rubro, raſura ligni ſaſſafras, glycyrrhiza & paſſulis conflatum.

§. VI.

Balneorum uſus. Quod ſi hæc minus ſufficiunt, ego ad malum, præſertim inveteratum tollendum, poſt horum uſum cum fructu hactenus commendare ſolitus ſum balnea ex ſpeciebus nervinis & roborantibus compoſita, quales ſunt abrotanum, majorana, mentha, hyſſopus, origanum, ſerpillum, roſmarinum & hujus cenſus alia. Poſt balneum æger lecto ſe committat, lenem exſpectando ſudorem. Nec ſine auſpicato ſucceſſu aliquoties uſus ſum fontibus Lauchſtadienſibus, balnei loco per aliquot ſeptimanas adhibitis, utpote quæ propter tenuiſſimum, quem in ſinu fovent, martis crocum inſignem relaxatas partes roborandi poſſident virtutem.

§. VII.

Quæ proſint in pollutione. Eadem curandi methodus locum invenit aptiſſimum in largioribus & valde debilitantibus pollutionibus cohibendis, modo hæc obſervetur cautio, quod purgantia rarius offerantur, ſiquidem, ſi alvum molientibus opus eſt, ſola rhabarbarina & paſſulata ſufficiunt. Præter allata vero remedia in tali caſu externe regioni lumbari, ſeu potius ſpinæ dorſali circa lumbos adplicandum ſuadeo ſequens emplaſtrum: *recipe emplaſ. i. ſpermatis ranarum uncias duas, ſacchari ſaturni, aluminis uſti ana drachmas duas, camphoræ, olei ligni Rhodii ana drachmam dimidiam. M. D.* Porro quoque ſingularem plane effectum in pertinaci hoc morbo annotavi à convenienti balneorum frigidorum uſu, modo corpus probe prius fuerit præparatum, nec plethora, cacochymia aut nimia virium dejectio adſint, quæ id prohibeant. Bis autem in die, mane & hora quarta veſpertina inſeſſus fieri poteſt per horæ dimidium in aquam puram fluviatilem, vel, quod melius eſt, in Lauchſtadienſem, quo peracto in lectum paullisper calefactum ſe recipere & aliquot infuſi theiformis vaſcula bibere juvabit. Et mirum profecto eſt, quomodo non modo totum corpus inde roboretur, ſed &, tranſpiratione interdum ad ſudorem uſque aucta, optime humorum a parte affecta fiat derivatio.

§. VIII.

Indicationes curatoriæ gonorrhææ virulentæ.

Quod ad gonorrhœæ virulentæ medendi methodum attinet, hæc ipſa quidem in principio, ſi rite inſtituatur, non adeo difficilis eſt. Quod ſi vero malum, uti ſæpiſſime evenit, ab empiricis chirurgis perverſa methodo per adſtringentia tractatum, curandum nobis traditur, magno labore multoque negotio opus eſt, ita prorſus, ut luem univerſalem, quam talem fluxum radicitus exſtirpare facilius ſit. Genuina autem gravem hunc adfectum ſanandi ratio, me judice, in eo verſatur, ut primo omnium ſuſceptum in genitalia virus venereum, quod partim acris cauſticæ, partim putredinoſæ indolis eſt, celerrime è corpore expellatur. Dein, quando jam à virulenta materia relaxatæ, eroſæ vel ulceratæ fuerint, ſemini tam conſervando quam excernendo dicatæ partes, mundificentur, conſolidentur & roborentur, adeoque liberior humorum adfluxus præpediatur.

§. IX.

Quænam proſint à coitu impuro ad præſervationem mali.

Quum itaque primum & præcipuum medentis negotium eo dirigi debeat, ut qua fieri poteſt, celeritate veneni intus ſuſcepti expulſione corpus ab effectibus pernicioſis præſervetur, conſultum omnino arbitror, mox primis à ſuſpecto & contagioſo coitu diebus alexipharmacum cum ſudorifero regimine exhibere: quo ſcopo commendari meretur eſſentia ex ſpiritu Cornu Cervi, ſuccini & eſſentiæ bezoardicæ æquali portione conflata, quæ ſingulis diebus mane ad ſexaginta guttulas cum infuſo ſcordii, ſcabioſæ & galegæ poteſt ſumi, exſpectando poſtea per horam in lecto ſudorem. Neque minorem pollicetur fructum pulvis diaphoreticus ita componendus, *recipe pulveris bezoardici Anglicani vel noſtri drachmas duas, bezoardici mineralis, reguli antimonii medicinalis ana drachmam dimidiam, nitri grana quindecim, camphoræ grana quatuor. M. F. pulvis, dividatur in VI. doſes, quarum una circa ſomni tempus per tres quatuorve dies capiatur.* Exterius vero ad diſcutiendum inſidens genitalibus virus commendare ſoleo aquam *d'arquebuſade* cum eſſentia ſuccini & ſpiritu vini camphorato vigoratam, in qua linteum maceratum tepide membro, regioni pubis ac perinæi, etiam ſub ipſa diaphoreſi poteſt applicari.

§. X.

Curatio gonorrhææ per purgantia.

Quod ſi vero jam altius venenum radices egerit, ſeque intimius inſinuando, involuntarium ſeminis fluxum cum ardore, dolore & exulceratione effecerit, præcipuus eſſe debet labor, ut ejiciatur, corpuſque per appropriata & tam materiæ virulentæ correctioni, quam exſtirpationi dicata remedia ab impuris ſordibus liberetur. Atque horum remediorum cenſum recte ſubeunt purgantia, quorum primarium ingrediens eſſe debet mercurius dulcis, qui peculiari & ſpecifica ſua, qua pollet, virtute in acrimonia ulceroſa cauſtica temperanda, evacuanda & viſcoſitate reſolvenda, reliquis omnibus palmam reddit dubiam. Optime autem cum extracto rhabarbari, & in ſubjectis ſeroſioribus cum extracto panchymagogo *Crollii* æquali portione remiſceri atque in pilularem formam cum balſamo de Copaiva vel Peruviano poteſt redigi, dando pro doſi alternis diebus ſcrupulum unum vel drachmam dimidiam, donec ardor imminuatur, materiæque profluentis ſubflavus & virideſcens color remittat. Eodem fine eximiam merentur laudem, quæ ſequuntur pilulæ: *recipe gummi ammoniaci depurati, ſagapeni, extracti hellebori nigri, trochiſcorum alhandal, mercurii dulcis, reſinæ ligni guajaci, balſami de Copaiva, ſingulorum drachmam unam. M. F. l. a. pilulæ ex ſcrupulo uno no. xx. quæ per tres dies mane, vel circa noctem poſſunt deglutiri.* Tum per binos dies, maxime in ſubjectis phlegmaticis alexipharmaca ſuperius memorata, ea, qua diximus, methodo exhibere, poſtea rurſus per triduum pilulas adſumere & ſudorem movere, idque tertia vice repetere juvabit.

§. XI.

Per balſamica adſtringentia.

Poſt ſufficientem impurorum humorum è corpore evacuationem remedia ſubjungi debent, quæ blanda balſamica virtute exſiccant, conſolidant, & nimis relaxatas ſeminales partes roborando, fluxum cohibent. Hæc inter jure ſuo ac merito referri merentur terebinthina cocta, maſtix, ſuccinum, myrrha, opobalſamum, rhabarbarum, bolus armena, antimonium diaphoreticum, terra catechu, hæmatites, & antimonium martiale cachecticum, quæ invicem in formam pilularum ſecundum artis præcepta poſſunt redigi. Inſtar autem omnium eſſe poterit hæc formula, qua ego hactenus inſigni cum fructu uti conſuevi: *recipe terebinthinæ Venetæ, ſuccini, maſtichis, extracti rhabarbari, caſcarillæ ana drachmas duas, balſami de Copaiva, reſinæ ligni guajaci ana drachmam unam. M. F. ex drachma dimidia pilulæ no. xx. quæ per decem pluresve dies circa noctem cum emulſione temperante ſumantur,* ſuperbibendo poſtero die mane infuſum theiforme ex veronica, mentha, meliſſa, millefolio & conſolida ſaracenica conflatum, vel etiam decoctum, cujus ingredientia ſint radix chinæ, ſarſaparillæ, glycyrrhizæ, cichorei & antimonium crudum in petia ligatum. Nec excludenda hoc loco venit mixtura, quæ ad fluxum ſeminalem moderandum & compeſcendum præſtantiſſimæ eſt virtutis, & ita componitur: *recipe tincturæ antimonii acris, eſſentiæ ligni guajaci, ſuccini, ligni aloes ana unciam unam, tincturæ hæmatitidis ſeu liquoris martialis, qui ex capite mortuo florum ſalis ammoniaci martialium paratur, drachmam unam. M. & fit inde eſſentia nigricantis coloris, quæ pari ratione, alvo prius ſufficienter expurgata, bis in die ad XL. guttas ſumi poteſt.*

§. XII.

Externorum uſ…

Verum enim vero, niſi uſum remediorum internorum externis quoque ſecundemus, incaſſum laborabimus. Hæc ipſa vero pro ſymptomatum ratione longe differunt. Ita ad dolorem & ardorem in genitalibus temperandum, vel etiam bubonem, qui ſæpe jungitur, ſuppurandum, præclari uſus ſunt cataplaſmata, quæ ex ſpeciebus demulcentibus & emollientibus, ut radice liliorum alborum, altheæ, floribus chamomillæ, ſambuci, verbaſci, ſemine fœnu græci, cymini, anethi, hyoſcyami &c. ex lacte vel decocto avenaceo coctis poſſunt parari calideque crebrius imponi. Ad exulceratas urethræ partes mundificandas & relaxatas roborandas ſummæ utilitatis ſunt injectiones ex mercurii dulcis drachmis duabus in in-

infuſi theiformis ſaturati libra dimidia ad horæ quadrantem decoquenda. Quod ſi vero magna eſt eroſio, lac cum melle deſpumato, addito decocto myrrhæ ex aqua, ope ſiphonis injicitur utiliſſime.

§. XIII.

Diæta conveniens. Ultimo loco multum quoque intereſt, ut Medicus rectam & accommodatam vivendi rationem præſcribat, atque ægros imprimis à cibis aromatiſatis, duris & nimis nutrientibus, nec non à cerevisiæ & vini potu, vehementiori corporis exercitatione, animi adfectibus & mulierum conſortio abſtinere jubeat; alioquin malum adhuc præſens non modo difficulter evellitur, verum etiam, ſi curationem jam receperit, ex facili repullulat. Inter cibos itaque juſcula tenuiora cum endivia, acetoſa, lactuca & cichoreo alterata, & pro potu ordinario decoctum glycyrrhizæ cum hordeo, vel ſerum lactis commendare juvabit. Nec laude ſua carent emulſiones ex amygdalis dulcibus, ſeminibus IV. frigidis majoribus, & papavere albo cum decocto Cornu Cervi diluto confectæ & pro potu adſumtæ, quibus commodiſſime adduntur nitrum purificatum nec non pulveres leniter diaphoretici ex Cornu Cervi uſto, antimonio diaphoretico ſive ceruſſa antimonii parandi. Hac enim ratione acrimonia humorum temperatur, partiumque genitalium ardor & dolor, ſi urget, conſopitur efficaciſſime.

CAUTELÆ ET OBSERVATIONES CLINICÆ.

§. I.

Cautelæ circa purgantia, balſamica & diuretica in fluxu benigno. In gonorrhœa benigna maxime omnium acriora purgantia & illa, quæ mercurialia ingrediuntur, cautius ſunt adhibenda, quod itidem valet de balſamicis fortioribus & diureticis; ſiquidem humores magis commovendo & ad partes genitales debilitatas appellendo, effluxum materiæ augent. Multo vero magis hæc ſingula exulent in ſubjectis ſanguineis & cholericis, quibus longe gravius nocent. Haud aliter ſentiendum eſt de adſtringentibus, quæ nunquam ſine præmiſſa ſufficienti humorum correctione in uſum debent vocari, niſi mali moris gonorrhœam, maxime in iis, qui magna humorum impuritate ſcatent, proritare velimus.

§. II.

Circa V. ſ. tionem & curam per inediam. Venæ ſectio & cura per inediam, quæ potu victuque tenui & exſiccante abſolvitur, in plethoricis pinguis & ſpongioſi habitus lauteque viventibus inter morbi initia locum inveniunt aptiſſimum, cum contra, ſi fluxus diuturnitate corpus debilitatum nimis fuerit, omitti prorſus debeant; ſiquidem vires magis exhauriendo ſæpe cachexiam, tabem dorſalem cum hectica febre vel impotentiam virilem inducunt.

§. III.

Temperamentorum & humorum ratio habenda eſt in gonorrhœa maligna. In curanda gonorrhœa maligna attendere maxime Medicus debet ipſam ægrotantis conſtitutionem. Plurimum namque refert, num laborans complexionis ſit cholericæ & ſanguineæ aut phlegmaticæ, & an naturæ ſit robuſtioris vel imbecillis ac teneræ. Neque minus probe inquirere oportet, qualis humorum ſit conditio. Hæc enim prout differt, variat quoque ratione ſymptomatum adfectio. Ita ſi corpus offendit cacochymicum & ex improba victus ratione vel alio gliſcente morbo ut ſcabie, purpura ſcorbutica, vel adfectu hypochondriaco detentum: tunc utique deteriora curatuque difficiliora pertimeſcenda ſunt ſymptomata.

§. IV.

Cautelæ circa tractationem cholericorum. Si calidioris ſenſibilioriſque indolis homines perniciales hæc fluxio corripit, ab omnibus calidioribus, purgantibus, ſudoriferis, diureticis, decoctis lignorum, ut guajaci, acrioribus, eſſentiis balſami Peruviani & opobalſami, maxime in principio fluxus, abſtinere debemus. Novi enim præpoſtero, & ſine convenienti corporis præparatione, inſtituto illorum uſu, vitioſum humorem retentum, fluxumque ſuppreſſum, ſed loco hujus bubones excitatos, & non modo circa genitalia, ſed in facie quoque puſtulas ulceroſas peſſimi moris excitatas.

§. V.

Circa curationem phlegmaticorum. Qui ſegniorem & phlegmaticam obtinent temperaturam, in his, præmiſſa ſufficienti corporis expurgatione, roborantibus & leniter ſpirituoſis gonorrhœam incipientem perfecte curatam & hoſtile virus expulſum memini. Atque hoc fine nonnunquam per aquam vitæ in parciori, ſed ſæpius repetita, doſi exhibitam potiri licuit, qualis ita paratur: *recipe herbæ menthæ manipulos tres, terebinthinæ venetæ unciam unam, balſami Peruviani unciam dimidiam, deſtillentur cum vini Rhenani menſuris tribus. Doſis ſit uncia una ad duas.* Cui etiam commode ſubſtituitur hæc formula: *recipe aquæ roſarum, ſpiritus vini rectificati ana menſuram dimidiam, julepi roſarum uncias duas, balſami noſtri vitæ guttas* L. *M.*

§. VI.

Circa adſtringentia. Quamdiu materia profluens fœtida eſt & ſubviridis, nunquam danda ſunt adſtringentia; nam ubi intempeſtive & nimis cito fluxus iiſdem ſupprimitur, aut decocta lignorum validiora cum regimine ſudorifero offeruntur, venenum tranſit in ſeminis & lymphæ maſſam, unde ſymptomata lui venereæ propria reſultant. At vero ex nullo prope adſtringentis facultatis remedio major redundat noxa, quam à ſaccharo ſaturni interne, ut empiricorum mos eſt, ſiniſtre oblato. Vidi enim colicam convulſivam, appetitus proſtrationem alvique pertinaciſſimam obſtipationem inde inductam. Idem quoque valet de injectionibus adſtringentibus, quæ, niſi fluxu impuro correcto, nunquam debent adhiberi.

§. VII.

Circa diuretica. Inter medicamenta urinæ fluxum promoventia peſſime, ut arbitror, à quibuſdam referuntur cantharides & parata ex iis eſſentia, ſiquidem viis urinariis admodum ſunt infenſæ, facileque pernicioſas renum & veſicæ inflammationes cum mictu cruento, niſi convenientibus ſuccurramus remediis, ciere valent.

§. VIII.

Circa Venæ Sectionem.

Venæ ſectiones in curatione gonorrhœæ virulentæ raro exiguntur, & in ſenſibilioribus, quibus facile materiæ ſordidæ contingit ſuppreſſio, magis obſunt, quam proſunt; attamen ſi corpus ſanguine turget & juvenile eſt, ad mitiganda ſymptomata ſine noxa concedi poſſunt.

§. IX.

Quid faciendum ſi fluxus ſiſtitur.

A variis ſubinde cauſis evenit, ut materia parcior ex pene effluat, & mox puſtulæ in corpore hinc inde adpareant. Tum vero loca affecta humectare, fotu, balneis & cataplaſmatibus relaxare, atque purgantibus materiam deorſum ducere conſultum erit. Juvant quoque eodem fine injectiones lactis dulcis, & decocti avenæ cum oleo amygdalarum dulcium remixti, à quibus ego fluxum ſæpius iterumque revocatum ſcio.

§. X.

Gonorrhœa inveterata raro per ſalivationem curatur, ſed ſæpe per Carolinas.

Mirum certe eſt, quod gonorrhœa per ſalivationem tolli non poſſit; crebrior enim uſus & experientia ſatis docet, peſſima venerea ulcera, quæ in univerſo corpore radicantur, hacce curatione fuiſſe ſanata, ſed gonorrhœam remanſiſſe. Et profecto moleſtiſſima hæc fluxio, ſi male tractata & inveterata fuerit, rarius ad frugem reducitur, ſed per totam ſæpe vitam laborantes comitatur. Latitant quippe nonnunquam in glandulis proſtatis tam majoribus, quam minoribus ſcirrhoſa & fiſtuloſa ulcera, quæ radicitus tollere difficillimum eſt. Nihilo tamen minus aliquoties exoptatiſſimum reperi auxilium in uſu thermarum Carolinarum interno, quæ, licet alias provide in gonorrhœa recenti ſint uſurpandæ, eo quod debiles partes magis relaxando, majorem materiæ adfluxum efficiunt; in inveterato tamen malo, dum inſigni vaſorum obſtructiones tollendi, diuque latentes, incarceratos & duros tumores reſolvendi efficacia pollent, cum fructu dari poſſunt. Sed ut minori quantitate, adhibitis ſimul in & poſt curam roborantibus balſamicis internis & injectionibus, bibantur ſuadeo.

§. XI.

Quæ proſint in urethræ exulceratione.

Quando urethra, cujus tunica media valde glanduloſa, non modo exulcerata, ſed & nimis relaxata eſt, & fungoſæ ſubſtantiæ quidpiam adhæret, ex qua poſtea prodeunt urinam valde remorantes carunculæ, ſolam eſſentiam opobalſami cum ſpiritu vini extractam, item balſamum noſtrum vitæ, cum tribus partibus *d'eau d'arquebuſade* dilutum aliquoties de die fauſto cum ſucceſſu injiciendum curavi. Enimvero tali injectione ſat vehemens in membro excitatur ardor, qui tamen ſenſim paullatimque remittit.

in carunculis tollendis.

Speciatim vero de carunculis, quæ nonniſi ſpecies verrucarum ſunt, tenendum arbitror, quod pulvere quodam erodente, aut ferro candente optime tollantur. Sed hæc operatio peritam poſtulat manum, ne forte tali ignito inſtrumento vicina pars lædatur.

§. XII.

Cautela circa penis ulcera.

Ad mundificanda glandis & penis ulcera ſequens epithema præſtantis erit efficaciæ: *recipe aquæ calcis vivæ cum aqua roſarum dilutæ uncias duas, l'eau d'arquebuſade unciam unam, ſacchari ſaturni grana decem, mercurii præcipitati albi grana octo. M.* Contra ubi ſimul conſolidandi intentio eſt, balſamum ſulphuris antimoniatum & terebinthinatum cum unguento digeſtivo remixtum commendari meretur.

§. XIII.

Circa bubones.

Bubones, ſi junguntur, quantum fieri poteſt emplaſtro emolliente *Agricolæ* cum oleo hyoſcyami & ſapone malaxato ſunt maturandi. Cui ſcopo etiam emplaſtrum *Barbette* ſaponatum & cum pauxillo oleo hyoſcyami ſubactum egregie inſervit.

§. XIV.

Circa tumores ſcroti & teſtium.

Quando ſcrotum cum teſticulis in magnum tumorem agitur, ſuccurrendum eſt fomentis calidis, ſive admiſſione vaporum ex decoctione herbarum & florum emollientium cum lacte facta prodeuntium: qua methodo tempeſtive adhibita tumor mollitur, ut dein emplaſtra reſolventia majori cum emolumento adplicari poſſint.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Gonorrhœa benigna chronica.

Flagitavit haud ita pridem opem meam vir xxx. annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, qui cum per crebras manuſtuprationes magnam ſibi contraxiſſet vaſorum ſeminalium atoniam, gonorrhœam incidit benignam, per quatuor annos ſub alvinarum ſordium excretione lotiique emiſſione moleſte infeſtantem. Ad ſiſtendum hunc fluxum aliquoties ſumſit oleum terebinthinæ, unde fluxus quidem ceſſabat; tantum autem aberat, ut priſtinum genitalibus robur & ſtimulus ad coitum reſtitueretur, ut potius hic penitus ſupprimeretur. Nec ullis per quatriennium remediis poterat revocari, uſque tandem naturæ vigore cibiſque eupeptis pollutiones nocturnæ cum leni quodam ſtimulo & penis erectione redirent. Sed non multo poſt priſtina ludebatur ſcena, & materia ſeminis analoga ſub alvi & veſicæ exoneratione rurſus è pene profluebat, idque nunc per integros quinque annos. Ego igitur conſultus primo omnium ſuaſi, ut æger, ſepoſita omni cereviſia, decoctum ex radice ſcorzoneræ, chinæ, acetoſæ, raſura ligni ſantali rubri, flavi, aloes, lentiſci &c. mane calidum, dein frigidum biberet, atque in victu carnes tantum aſſatas & ex his confecta tenuiora juſcula adſumeret vinique rubri Gallici, Pontac dicti, hauſtum cum elixirii ex eſſentia corticum aurantiorum, tinctura tartari & pauxillo olei macis conflati XL. guttulis inter cibos caperet. Ad alvum apertam ſervandam commendavi mala Borsdorffienſia cum paſſulis cocta & prunellas; ante decubitum vero pulverem obtuli ſequentem: *rec. ſuccini præparati drachmam unam, nitri purificati drachmam dimidiam, terræ catechu, corticis caſcarillæ ana grana duodecim M. F. pulvis dividendus in doſes IV.* Demum quoque regioni pubis per noctem calide imponendum ſuaſi ſacculum foliis myrthi, lauri, floribus chamomillæ romanæ, roſarum, maſtiche & ſuccino repletos & ex vino rubro co-

coctos. Nec dubito, quin æger egregium inde percepturus ſit levamen.

Epicriſis.

Intempeſtive in noſtro caſu adhibitum fuit oleum terebinthinæ. Equidem tali remedio fluxus ad tempus ſiſtitur, ſed ex facili redit, ac ſæpe graviora accedunt ſymptomata. In curatione rite inſtituenda ego maxime omnium reſpexi ad ægrotantis naturam corporiſque habitum, qui quum valde eſſet obeſus, tenuiorem victum ſeu curam per inediam præſcribere conſultum putavi. Niſi enim commode ſubtrahatur morbi pabulum, parum vel nihil proficitur. Poſthæc vero eo annitendum duxi, ut partes ſeminales nimis relaxatæ & à tono ſuo dejectæ roborentur, id quod tutiſſime perficitur remediis tam internis, quam externis ſupra commemoratis.

OBSERVATIO II.

...norrhœa ...rulenta ...benig...m mu...a.

Vir xxx. annorum, conſtitutionis ſanguineæ, habitu corporis ſpongioſo præditus, poſt celebratum cum impura coitum, malignum ſeminis cum dolore, ardore ac moleſta membri & perinæi tenſione junctum incidit profluvium. Chirurgus in conſilium adhibitus eſſentiam balſami de Copaiva ſat larga obtulit quantitate, indeque effecit, ut non modo copioſius materiæ purulentæ cum ſanguine mixtæ, ſed & ipſius puri ſanguinis ex urethra ſuccederet ſtillicidium. In tali rerum ſtatu venæ ſectionem in manu adminiſtravit, & ad alvum ducendam pilulas ex extracto panchymagogo *Crollii* & mercurio dulci confectas adhibere juſſit, quo fiebat, ut ſanguinis quidem fluxio ceſſaret, urina vero ſemper ſabuloſa, & liquor ex genitalibus albicans per longum temporis ſpatium promanaret. Ego tandem conſultus decoctum præſcripſi temperatius bibendum, & ſacculos ex ſpeciebus roborantibus nervinis repletos in vino rubro decoctos regioni pubis & perinæi crebrius adplicare, & ad relaxatas partes roborandas balſamum noſtrum vitæ cum tribus partibus *d'eau d'arquebuſade* dilutum injicere imperavi, tam felici eventu, ut brevi poſt relicta illa liquoris albicantis ex genitalibus fluxio evaneſceret.

Epicriſis.

Siſtit hic caſus gonorrhœam virulentam in benignam deſinentem, uti quidem ex liquoris albidi minus purulenti profluvio deprehendere licet. Difficulter admodum ejuſmodi gonorrhœa ſimplex à maligna reſidua, ſi invaluit, curatur: quare ut tempeſtive Medicus manum auxiliatricem adferat neceſſe eſt. Cæterum taxari omnino meretur perverſa Chirurgi in tractando hoc ægro methodus, dum ad virus venereum è corpore cito eliminandum inter initia morbi mox calidiora præbuit remedia, quibus, præſente jam fluxu, nihil datur pernicioſius. Hac enim ratione virulenta materia in ſanguinis & lymphæ maſſam invehitur, longeque ſubtilior redditur, ut facilis inde ad ipſam luem veneream fiat tranſitus.

OBSERVATIO III.

...norrhœa ...alde

Vir L. annorum, temperamenti cholerico-melancholici, in primis juventutis annis gonorrhœa laboravit virulenta, quæ aliquoties ſiluit, iterumque recruduit. Aliquando tamen mercurialibus & terebinthinaceis prorſus fuit ſublata, ſed aliquod tempus poſt in utroque inguinum latere prodierunt bubones. His iterum intra tres menſes ſublatis in cervice, ubitorum articulis, & in ani oſſiſque ſacri confiniis effloruerunt maculæ lividæ & ſquamoſæ, quæ, accedente calore, intolerabilem excitarunt pruritum & ardorem. Petiit itaque Carolinas, eaſque balnei loco adhibuit, ſed inde in gonorrhœam incidit ſimplicem, tam pertinacem, ut nullis hactenus remediis tolli potuerit; ſiquidem à mitioribus injectionibus materia profluens reddita eſt ſordidior, à fortioribus copioſior & ſanguinolenta. Poſt varia adhibita remedia fluxus quidem remiſit, ſed brevi temporis ſpatio iterum rediit, denuoque fuit expugnatus. A quo tempore mox in inguine æger dolorem percepit tractorium & preſſorium, cui ſe adſociavit febriculoſa intemperies & ſimul cum urina, quæ plerumque cum ardente dolore redditur, alba viſcidaque materia prolicitur; majori tamen quantitate, ſi corpus movet, quam ſi in quiete continet.

chronica ſæpe recidivans.

Epicriſis.

Ex præfata morbi hiſtoria plura in uſum noſtrum depromere poſſumus.

1. Perquam notatu dignum eſt, quod fluxus ſeminalis crebriores patiatur recidivas, ita prorſus, ut exactis aliquot annis reverti poſſit. Ratio inde petenda venit, quod rarius proh! dolor hoc vitium radicitus tollatur, ſed ante convenientem evacuationem ſanguiniſque depurationem adſtringentibus tractetur. Qua methodo fluxio quidem ad tempus compeſcitur, ſed materia vitioſa circa loca adfecta intus retinetur, unde novi mali fomes perpetuo in corpore latitat.

2) Accedit, quod in nonnullis ſubjectis gonorrhœa perperam curata partium ſeminis ſecretioni vacantium magnam poſt ſe relinquat infirmitatem, quæ poſtea facile ab impurorum humorum copia, à balneis nimiſque refrigerantibus, vel corpus humectantibus & alio modo debilitantibus, imo ex morbo vel ætate invaleſcit, ut hinc ejuſmodi involuntarium ſeminis profluvium vel in extrema etiam ætate non raro contingat.

3) Non dubitandum, quin in noſtro hoc caſu crebriores injectiones, ſicuti omnia topica imprudenter applicata, fuerint pernicioſiſſimæ. Etenim prius per convenientia interna remedia humorum vitioſorum correctioni, evacuationi & à loco affecto derivationi proſpicere debet Medicus, quam ad externa progreditur; alioquin damnum infert vix ulla medicina reparabile.

OBSERVATIO IV.

Ex gonorrhœa ſaturninis male tractata ſymptomata.

Qui xx. annos habet juvenis generoſus ex impuro coitu ſibi ſanioſum ex genitalibus contraxit profluvium, ad quod abigendum Chirurgum conſuluit, qui præter purgantia ſaturninis, ut tinctura antiphthiſica *Grammanni* & pulvere quodam ex coralliis, oſſe ſepiæ, ſuccino, terra ſigillata & magiſterio ſaturni compoſito fluxum com-

compeſcere tentavit ; & ſubſtitit quoque, ſed mox æger acerbiſſimis adfligebatur ventris torminibus , ut humi ſerpere , & corpus miris ſubinde modis torquere cogeretur ; alvus ſimul erat conſtrictiſſima & perpetuus , ſed irritus ad vomendum conatus. Intermittebant quidem ſingula hæc mala per aliquot horas, ſed ſtatis quaſi periodis eadem vehementia revertebantur. Ego igitur in conſilium adſcitus, clyſteres infundere juſſi mere oleoſos , ægrum in balneum deſcendere & fomenta abdomini applicare ſuaſi. Interius vero decoctum mannatum & rhabarbarinum cum oleo amygdalarum dulcium per vices adſumendum obtuli. Alvo ſic aperta, flatibus diſcuſſis, ingentique ſordium expurgata copia , ſingula quidem remittebant ſymptomata , ſed , quod memorabile eſt , moleſtus ſeminis fluxus redibat.

Epicriſis.

1) Sæviſſima illa , quæ enumeravimus ſymptomata non aliunde arceſſenda ſunt , quam à temerario medicamentorum ſaturninorum uſu , quorum tanta vis eſt ac vehementia , ut teneras ventriculi & inteſtinorum membranas nerveas ſpaſtice criſpando ac conſtringendo , motum & tonum periſtalticum plane invertant , adeoque efficiant , ut ſanguis intra ſenſibiles inteſtinorum tunicas ſubſiſtens roſiones , inflammationes & ſpaſmos concitet atrociſſimos.

2) Illud adhuc notandum venit , quod ſedatis iſtis inteſtinorum ſpaſmis , alvoque reſerata , ſeminis profluvium redierit , aperto indicio , per conſenſum quaſi & ſola generis nervoſi conſtrictione talem fluxum antea fuiſſe cohibitum.

Observatio V.

Coronidis loco adhuc commemorare placet , quod non raro miaſma venereum , niſi tempeſtive avertatur , ipſam veſicam afficiat ejuſque tunicas internas arrodendo , non modo dolorem & ſpaſmum inibi excitet intolerabilem fere , ſed & dyſuriam inducat , unde urina cum copioſo ſedimento purulento, quod in fundo conſpicitur, emittitur. Neque renes omnino ſunt immunes , ſed quandoque magnam contrahunt labem , ut chyloſa & nutritia materia ſimul cum urina ſecernatur ; & ſi incrementa ſumit talis exulceratio , febris accedit lenta & hectica, dolor capitis artuumque exquiſitiſſimus , virium jactura, vigilia & ipſa denique mors. Quod ſi vero incidunt hæc mala , tuta & utiliſſima deprehendi primo infuſa herbarum vulneraria , qualia ex veronica , agrimonia, urtica mortua, mentha, meliſſa, floribus hyperici , ficubus &c. optime conficiuntur. Dein pro potu præſcripſi decocta temperatiora & quandoque tincturam tartari vel antimonii minus acrem cum balſamo de Copaiva permixtam , nec non pulveres ex oſſe ſepiæ, ſemine lycopodii, coralliis & aliquot nitri purificati & cinnabaris granis compoſitos cum emulſione ſeminum IV. frigidorum obtuli. Nec demum omittendas duxi injectiones , quæ ex aqua *d'arquebuſade* cum aqua calcis vivæ , plantaginis , ſpermatis ranarum optime conficiuntur. Omnium tamen remediorum vires longiſſime ſuperant aquæ Spadanæ, jam olim ab Henr. ab Heer in tali caſu valde commendatæ , ſi per aliquod tempus cum debito regimine adhibentur.

Obſerv. circa læſiones veſicæ in gonorrhœa inveterata.

Plures notabiles obſervationes occurrunt in *Conſult. medicinal. Sect. III. caſu XLIV. uſque CII.*

FRIDE-

FRIDERICI HOFFMANNI MEDICINÆ RATIONALIS SYSTEMATICÆ,

TOMI QUARTI,

QUO

SPECIALIS MORBORUM PATHOLOGIA,

& huic ſuperſtructa ſolida Therapia,

CUM MEDENDI METHODO,

CAUTELIS CLINICIS, ET MORBORUM

ENARRATIONIBUS, ADJUNCTA EPICRISI, EXHIBENTUR.

PARS QUINTA,

DOCTRINAM MORBORUM AC VITIORUM EXTERNAS

potiſſimum partes affligentium perſpicua & demonſtrativa methodo tradens.

PRÆFATIO.

EN! exhibeo jam Tibi, B. L. octavum medicinæ ſyſtematicæ tomum, in quo vitiorum externam corporis ſuperficiem adfligentium rationalem pathologiam, ſolidamque huic ſuperſtructam therapiam ex genuinis principiis medico-chirurgicis perſpicue traditam invenies. Nam mihi cum prudentioribus omnis ævi Medicis rata ſemper ac firma fuit ſententia, nobiliſſimam eamque vetuſtiſſimam artis ſalutaris partem, quæ chirurgica nominatur & ſaluberrima externis humani corporis languoribus medendi præcepta tradit, Medico cum laude res ſuas peragenti ſcitu eſſe ſumme neceſſariam, ſine cujus notitia neminem puto vel ſatis occurrere, vel rite mederi omnibus morbis poſſe. Equidem non ignoro, & olim fuiſſe, & adhuc eſſe ex Medicis plurimos, qui, artem illam, quæ manu ſanat, remediorumque externorum pro vario ſcopo applicationem docet, ad diſciplinam medicam directe pertinere negant; at vero hi certe non intelligunt, totum hominem tum quoad internas, tum etiam externas partes medicinæ objectum eſſe, tamque mirabilem has ipſas intercedere harmoniam, ut vitium, quod extrinſecus conſpicitur, ex interioribus ſæpiſſime oboriatur, partiumque externarum læſio è contrario internas facile vitioſe adficiat. Accedit, quod vitia, quæ externis infeſta partibus manualem operam exigunt, plerumque etiam interioribus communia ſint, ut fere in inflammationibus, tumoribus, apoſtematibus, ſcirrhis, exulcerationibus, humorumque extravaſationibus videre licet, quibus certe non ſola internorum medela, ſed maxime etiam prudenti externorum ope ſuccurrere expedit; quæ tamen pro diverſa corporum natura, pro cauſarum morbi, aliarumque circumſtantiarum differentia mirum in modum variat, maximamque prudentiam requirit. Unde ſatis elucet, nec medicinam à chirurgia, nec ſaniorem chirurgiam à medicina, principiis anatomico-phyſicis & mechanicis fundata tuto poſſe ſejungi. Quæ quum ita ſint, rectiſſime admodumque præclare judicarunt Veteres, qui ex familia Aeſculapii ortos arte medica imbuendos primo omnium chirurgiæ præcepta docuerunt, ipſique in ſuis de re medica monumentis ſummum ſtatuerunt pretium. Neque vero ſolum antiquiſſimis temporibus, ſed noſtra etiam ætate à prudentioribus magno præ ceteris honore afficiuntur illi Medici, qui paullo accuratiori anatomes ſciéntia inſtructi, rem medicam apte cum chirurgia conjungunt; licet pauci ſint, qui egregiæ huic arti addiſcendæ tempus operamque navent.

Et quam immenſum ſalutis diſpendium in univerſum genus humanum redundaret, niſi Medicus chirurgicæ artis probe gnarus, rerumque in ea obviarum peritus eſſet? Etenim, quum in noſtris potiſſimum regionibus plurimi eorum, qui chirurgiam de inſtituto tractant, omnemque eidem induſtriam impendunt, pernicioſos committant errores, maxime ſane de ſalute rerum publicarum ſervanda deſperandum eſt, niſi prudens Medicus hancce craſſam Chirurgorum inſcitiam conſilio adjuvare, & multa damna modeſtiori admonitione præcavere ſatagat. Accedit, quod pertinaciores partium externarum læſiones difficilem, vel nullam plane recipiant ſanationem, niſi convenienti interno remediorum uſu perite ſuccurratur; cujus tamen Chirurgi plerumque ignari ægrum non modo nihil juvant, ſed etiam in majus periculum ſæpiſſime præcipitant. Id quod omnino exinde derivandum eſſe arbitror, quia chirurgiæ ſcientia ut plurimum vulgari, empirica & minus rationali methodo tractatur, minimeque penſi habetur, an illam exercens ex anatomes ſtudio partium externarum, ut oſſium, muſculorum, nervorum, tendinum, membranarum, glandularum, & vaſorum ſtructuram, ſitum & connexionem didicerit, an doctrinam de ſanguinis circulo, de viribus, de robore partium, de nutritione &c. calleat, nec ne: quum tamen hæc omnia ſcitu neceſſaria ſint, plurimumque inſerviant, ut quis de externis læſionibus remediorumque tam uſu quam noxa eo melius ferre judicium poſſit. Summa igitur gratia habenda eſt Potentiſſimo Pruſſiæ Regi, Domino meo longe clementiſſimo, qui non modo boni publici promovendi cauſa, ſed etiam tuendæ militum valetudinis gratia collegium anatomicum chirurgico-medicum multis

multis ſumtibus conſtituit, eidemque Profeſſores in re medica & chirurgica peritiſſimos præpoſuit, ut artis chirurgicæ ſtudioſos in rebus anatomicis & rationali morbos tam externos, quam internos ſanandi methodo, quantum ad Chirurgi officium ſpectant, omni diligentia inſtruant atque exerceant. Neque minorem meretur laudem eximius Gallicæ nationis ardor, quo illa inſtigata non modo omnem movet lapidem, nulliſque parcit ſumtibus in chirurgia plenius perficienda, ejuſque cultoribus erudiendis, verum etiam minime veretur, limatiora Medicorum extraneorum ſcripta in vernaculam convertere, ut inde chirurgiæ dediti ſaniora hauriant principia.

Hinc ego non ſine inſigni animi voluptate comperi, Lutetiæ Pariſiorum & ſcriptis meis tale ſtatui pretium, ut digna haberentur, quæ in vernaculam à clariſſimo D. D. BRUHIERIO traducta impenſis meritiſſimi bibliopolæ BRIASSON publici juris fierent, omnibuſque latinæ linguæ ignaris utilitatem adferrent. Vidi jam primum medicinæ ſyſtematicæ tomum gallice redditum & accurate impreſſum: & forte etiam reliquæ partes ſequuntur, maxime quum hoc ſuum propoſitum ipſe mihi auctor per litteras indicaverit.

Sed ut redeamus, quo digreſſi ſumus, quemlibet ſane abunde convictum ſpero, quam neceſſaria quamque proficua ſit medicinæ cum chirurgia conjunctio, ita quidem, ut nec Medicum ſine chirurgia, neque Chirurgum ſine ſolidioribus medicinæ principiis medentis munere rite fungi poſſit. Ideoque in præſenti hoc octavo tomo res maxime ad chirurgiam pertinentes rationali methodo exponere allaboravi, ea ſpe fore, ut rei medicæ dediti diligenti hujus operis lectione & uſu fructum percipiant non pœnitendum, quem ego toto pectore voveo, opto, & apprecor.

CONSPECTUS
CAPITUM.

CAP. I.	*De ſcorbuto ejuſque vera indole.*	369
II.	*De ſphacelo à cauſa potiſſimum interna ejuſque curatione.*	387
III.	*De purpura præſertim chronica ſcorbuti ſobole.*	397
IV.	*De lue venerea.*	413
V.	*De puſtuloſis & pruriginoſis varii generis affectibus cutis.*	426
VI.	*De omnis generis ulceribus tam benignis quam malignis, præſertim cancroſis.*	443
VII.	*De circumſpecta ulcerum fiſtuloſorum curatione.*	459

CAPUT

CAPUT PRIMUM.

DE SCORBUTO EJUSQUE VERA Indole.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

...buti ...inis acce-

SCORBUTI nomen tam late noſtris temporibus patet adeoque familiare eſt, ut quævis fere chronica paſſio, ſi qua ipſi impuritas jungitur, ſcorbutica adpelletur; hinc nihil in praxi medica eſt ſolennius, nihil uſitatius, quam ut cachexia, arthritis, dyſpnoea, paralyſis, eryſipelas, colica, atrophia, rheumatiſmus, purpura aliæque plures hujus generis adfectiones inter ſcorbuticas numerentur. Quid? quod mos adeo invaluit, ut hodie Medici imperitiores, ſi quando ex certis ſignis neque morbum nec cauſam ejus rite poſſunt cognoſcere, ſtatim ſcorbutum prætendant, & pro cauſa ſcorbuticam acrimoniam accuſent. Deinceps non raro accidit, ut adfectus quidam ſæpe plane ſingularis, cui portentoſa ſpaſtico-convulſiva junguntur ſymptomata, in artis exercitio occurrat; & tum uſu receptum eſt, ut illam vel ad faſcinum, vel ad malum ſcorbuticum rejiciant. Horum ſententiæ plane adverſantur alii noſtro tempore non adeo incelebres Medici, qui hunc morbum, quem ſcorbutum nominamus, vel plane negant, vel tantum pro exacerbatione mali hypochondriaci & hyſterici venditant; qua in re tamen, uti ex infra dicendis eluceſcet, admodum falluntur.

§. II.

...finitio ...lis.

Scorbutus proprie ſic dictus *eſt magna functionum univerſi corporis læſio à ſumma ſanguinis & ſuccorum vitalium dyſcraſia & corruptione, ob ingens diætæ aërisque vitium, proficiſcens, locis maritimis & ſeptentrionalibus ut & militibus in caſtris viventibus admodum familiaris, curationis valde difficilis.*

§. III.

...ra eſ- ...tialia.

Hic adfectus, qui gravibus admodumque variis ſymptomatibus eſt ſtipatus, in partibus præcipue externis ſuam manifeſtat indolem: nam ſi imminet, laſſitudo ſpontanea totum corpus occupat, & crurum pedumque gravitas cum movendi impotentia ſubſequitur. Deinde color faciei à naturali rubedine recedit, ichor cum ſanguine mixtus ex gingivis fluit, quarum carnem relaxat & ad dentium uſque radices conſumit, ut illorum utrobique fiat vacillatio: in cruribus porro emergunt maculæ, diverſæ figuræ, magnitudinis ac coloris, quæ ſæpius in ulcera mali moris deſinunt: increſcente malo dolores lancinantes, vagi vel fixi cum movendi quadam impotentia vel convulſiva ſtrictura, artus invadere ſolent.

§. IV.

Veteribus etiam hunc morbum non plane fuiſſe incognitum, haud obſcure ex HIPPOCRATE elucet, qui *lib. de internis adfectibus* §. 34. noſtrum adfectum ſub ſplenis morbo deſcribit, quo laborantes hæc pati dicuntur: *venter inflatur, poſtea ſplen intumeſcit & durus eſt, & dolores acuti in ſplenem incidunt, color faciei mutatur & fit niger, pallidus, malicori ſpeciem referens, gingivæ male olent, à dentibus diſcedunt & ex tibiis ulcera erumpunt, velut puſtulæ nocturnæ, membra inſuper attenuantur & ſtercus non ſecedit.* Idem PLINIUS *in hiſtor. nat. lib. XXV. cap.* 3. perbelle confirmat perhibens: *quod in Germani Cæſaris exercitu citra Rhenum & vitioſi & medicati fontis aquæ potu vi malefica conſpurcatæ duo novi exierint morbi, quorum alter putridum oris male olentis vitium, quod* στομακάκην *adpellabant, quo intra biennium omnes dentes decidebant; alter qui nervos crurum adeo oblædebat, ut compagines in genubus diſſolverentur & crura vellicaret, quod ob id* σκελοτύρβην *à cruribus adpellarunt.* *Veteribus plane non incognitus fuit ſcorbutus.*

§. V.

Ut vero eo clarius peculiaris hujus morbi genius innoteſcat, conſultum nobis viſum eſt, integram hujus luis hiſtoriam cum omnibus gravibus ſymptomatibus prætexere, ita quidem, ut juxta ſingulas partes, quas dirus hic morbus occupare graviterque adfligere ſolet, progredientes, de abdomine initium dicendi faciamus. De ventriculi quidem gravitate & dolore non adeo frequenter ægri conqueruntur, aliquando tamen nauſea, vomitu & cardialgia adficiuntur. Appetitus in quibuſdam valde eſt dejectus, in aliis præter naturam auctus. Contrarium autem valet de ſiti, ſiquidem appetitus humidi fere nul- *Completa morbi hiſtoria cum ſymptomatum enarratione, quæ ſe exſerunt 1) in abdomine.*

lus eſt: ructus frequenter emergunt acidi, amari, nidoroſi & fœtidi cum impetu ſæpe erumpentes: in ventriculo & inteſtinis rugitus & murmura frequentius ſentiuntur: alvus eſt multis valde laxa, aliis contra valde adſtricta, ita, ut fœces nimis aridæ vix poſſint emitti: in quibuſdam podex quaſi introrſum trahitur, ut nihil commode, vel tantum cum molimine maximo immitti poſſit. Præterea in abdomine valde notabiles ſunt dolores, qui vocantur colici, longe tamen aliter, quam vulgares comparati: ſunt enim lancinantes, acutiſſimi, intolerabiles fere, ut parum abſit, quin manum ſibi adfecti inferant; & ab iis doloribus hic morbus etiam *Scharbock* nominatur. Neque tunc adeſt, ut in aliis doloribus, tumor ventris à flatibus diſtenti, ſed introrſum potius rapitur umbilicus, ut pugna manus in cavitatem imponi poſſit, diuque durat nec medicamentis vel fomentis facile cedit, idque tandem peculiare habet, ut frequenter in paralyſin deſinat.

§. VI.

2 in pectore. Jam progredimur ad ea, quæ in pectore præter naturæ ordinem ſe offerunt, inter quæ occurrit ægra ſpirandi facultas, quæ frequentius oritur vel exacerbatur ſub nimio corporis motu. Hanc perſæpe comitatur anxietas, quam ſub diaphragmate, in medio hypochondriorum ſpatio, ubi cartilago enſiformis ſitum habet, ægri percipiunt, & quæ ipſos non niſi erectos reſpirare ſinit. Facilis autem ex hoc adfectu lapſus eſt ad hydropem, ſubſequente prius crurum & dein abdominis tumore, præſertim ſi vehementiora eaque draſtica purgantia fuerint adhibita. Præter reſpirandi difficultatem in thorace dolor lateris nunc ſiniſtri nunc dextri, modo verſus dorſum, modo verſus ſternum & ipſo in ſterno percipitur, qui tamen non debet confundi cum pleuritide vera, ubi dolor eſt continuus & punctorius cum febre, tuſſi continua & ſputo colorato; quod minus obſervatur in pleuritide ſcorbutica, ubi dolor quidem eſt acutiſſimus, non vero continuus, ſed per intervalla rediens: neque adeſt febris neque ſitis, nec difficilis extra dolorem ſpiratio urget. Præter hæc pulſus parvus & inæqualis, plane contrarius eſt, illi qui in vera pleuritide occurrit: tuſſis aliquando nulla vel non adeo moleſta eſt, ſique adeſt, non tam vitio thoracis, quam potius à materia in glandulas faucium deſtillante evenit. Recte itaque hoc malum pleuritis ſpuria ſcorbutica adpellari poteſt, facileque à vero pleuritidis morbo diſtinguitur, quod diutius quam ille inhæret. Deinceps palpitatio cordis non infrequens ſcorbuticis malum eſt. Accedunt quoque ſæpius pectoris anguſtiæ & animi defectiones, quas ægri, dum à lecto ſurgere conantur, præter omnem fere externam cauſam patiuntur: in eo tamen hæc mentis deliquia ab aliis videntur recedere, quod pulſus ſub ipſis major fortiorque obſervetur, qui in aliis contra parvis & interceptis micat ictibus. Præterea in thorace, quia œſophagus ibi ſitus eſt, aliud adhuc ſymptoma incidit: conqueruntur enim frequenter ægri ſcorbutici, totam gulam eorum eſſe obſtructam, & hærere ibi aliquid inſtar pali, quod remoraretur, quo minus ſolida vel liquida adſumta poſſent tranſcendere, ut inde, ſi quidquam deglutiendum ſit, in ſuffocationis verſarentur periculo.

§. VII.

Miſſo thorace progredimur nunc ad collum, *3) in capite, collo et faucibus.* fauces, ipſumque caput, ubi iterum varia occurrunt ſymptomata, & primo quidem ſalivatio, quæ valde frequens ſcorbuticorum ſymptoma eſt. Dein gingivæ in hoc malo valde laborant, quæ inter initia ſunt tumidæ & vel leviter contrectatæ ſanguinem fundunt ſeroſum: ſæpe etiam caro ibi luxurians copioſe excreſcit, cui tandem fœtor accedit moleſtiſſimus. Sub gingivis ita male adfectis dentes in ſuis alveolis vacillare incipiunt, ita nonnunquam, ut eximi poſſint. Dolor quoque dentium frequens adeſt, & ille quidem præter manifeſtam cauſam; in eo tamen ab alia differt odontalgia, quod ſubito recedat facileque recurrat. Capitis dolores ſæpe adſunt immanes, utplurimum vagi, raro fixi, qui ſuas circa veſperam potiſſimum habent periodos, ſed oborto noctu ſudore deſinunt. Vertigo quoque & ſcotomiæ aliquando eveniunt, ſomnolentia per intervalla incidit: cum contra alii vigiliis torquentur & per plures ſeptimanas vigilantes non debilitantur, uti febricitantibus accidit. Solet etiam aliquando gravis triſtitia, aliquando plane delirium ſine cauſa accedere, in eo vero à ceteris deliriis differre, ut plane inordinate & præter juſtas cauſas invadat.

§. VIII.

Facto nunc tranſitu ad partes externas, con- *4] in partibus externis.* vulſiones, dolores, ac ſpaſmos in iis obvenientes conſideramus. Convulſiones ſunt frequentes ad poplitem, aliquando etiam talos trahunt, & hinc inde immanes fiunt contractiones, quæ etiam non raro in articulis permanent. In Germania inferiori dicunt, *die Krübel Kranckheit*, quem adfectum egregie deſcripſit Gregorius Horstius. Frequenter etiam contingunt paralyſes, præſertim in cruribus, poſt graves inteſtinorum ſpaſmos; ubi ſtupor præcedens imminentis mali initium eſt: differunt vero ab ordinaria paralyſi, quæ ſenſim fit & diu durat, omnemque motum tollit; ſcorbutica vero ſubito accedit, ſubitoque recedit, motum adhuc ex parte relinquens, præſertim ſi in lecto adflicti ſe contineant. Porro ingens laſſitudo omnes artus citra manifeſtam cauſam occupat: conqueruntur etiam ſcorbutici nonnulli de dolore vermiculari, quem ita exprimunt, *als vven vvas lebendiges darinnen vväre*; aliquando obtuſus tenſivus dolor ipſas oſſium medullas occupat, qui oſteocopus adpellari ſolet. Alii atrociſſimos experiuntur dolores pungentes, lancinantes, non ſecus ac ſi pars ab altera divelleretur. Vagi plerumque ſunt hi dolores & nunc ex alia parte in aliam ſe transferunt, ſed mox iterum derelinquunt; unde etiam arthritidis vagæ nomen habent: aliquando fixum locum videntur figere in pectore, ubi pleuritidis metus.

§. IX.

In cruribus potiſſimum dolores oboriuntur, *Præſertim in cruribus.* circa talos etiam & plantas pedum; aliquando in digitorum extremis, in coxendice, genu, dorſo, lumbis & nucha, & differunt in eo ab arthritide vera, quia non circa articulos tantum, ſed etiam in carne circa membranas vagantur. Præterea obſervantur copioſi ſudores, inprimis noctu moleſti & conſumentes, (dicunt *der ſchvvindende Scharbock*) ſanguinis quoque profuſio-

fuſiones aliquando ex naribus contingunt & difficulter ſiſtuntur. Maculæ præter hæc oriuntur, quæ nunc majores, nunc minores, culicum morſibus ſimiles, præcipue rubicundæ, deinde purpureæ & ſublividæ, tandem nigræ evadunt. Majores interdum integram tibiam implent, late ſe extendentes, frequenter quoque in cruribus, collo & pectore apparent, evaneſcunt autem modo, modo iterum erumpunt. Aliquando etiam tumores & tubercula in corporis partibus oboriuntur, pedes œdematoſus tumor occupat, fiunt quoque exulcerationes hac ratione: primo pars admodum dolet, deinde abſcedit cuticula, non aliter, ac ſi fervente aqua pars eſſet ſuperfuſa, profluit ſerum & tunc intenſiſſime pars dolet; ſed vix unquam verum pus ibi notatur, alias etiam ulcera profunda obſervantur ſicca, quæ nullum pus vel ſaniem fundunt & facile in gangrænam abeunt. Gangrænæ etiam frequentes ſunt ſcorbuticis, potiſſimum in pedum digitis, quæ in eo ab aliis differunt, quod ſine cauſa manifeſta & inflammatione invadant lenteque ſerpant & tarde jugulent. Hæc præcipua ac potiſſima ſunt ſcorbuti ſigna & hoc morbo adflictorum ſymptomata, quæ quidem non in omnibus ſimiliter & omnia obſervantur, ſed in nonnullis horum adſunt plura, in aliis pauciora, in aliis majora, & iterum in aliis mitiora, longius vel brevius tempus durantia.

§. X.

Cauſa ſcorbuti proxima conſiſtit in ſumma ſuccorum vitalium corruptione.

Poſtquam igitur integram & completam affectus noſtri hiſtoriam cum omnibus fere & ſingulis, quæ complicari ſolet, ſymptomatibus recenſuimus; proximum nunc eſt, ut paulo exquiſitius diſpiciamus, à quibus cauſis tam proxima, quam remotioribus, tanquam à fonte, atrox hic morbus cum pravis ſuis effectibus proveniat atque promanet; idque maxime hanc ob rationem, quia tam præſervationis quam curationis momentum, veris morbi cauſis cognitis, unice innititur. Nos vero diri iſtius morbi continentem & proximam cauſam in ſumma ſuccorum vitalium impuritate, vitæque & ſanitati infenſiſſima corruptione, jam ſupra in definitione repoſuimus; attamen cum minus adhuc determinatum ſit, in quonam labes illa potiſſimum conſiſtat, vel quomodo oriatur, pravamque indolem ſuam exſerat, operæ erit pretium, ut hoc ipſum accuratiori diſquiſitione eruamus.

§. XI.

Quomodo generetur.

Rectam corporis noſtri valetudinem, ſive functionum ejus tam naturalium quam vitalium & animalium integritatem à laudabili humorum vitalium, ſanguinis, ſucci lymphatici, nutritii & nervorum fluidi temperie, mixtione ac craſi, eorumque libero & æquabili in omnes corporis partes influxu & circuitu dependere, res in phyſiologicis certa eſt & extra omnem dubitationem poſita. Verum enim vero, quum debita temperies ac puritas in eo maxime conſiſtat, ut partes ſubtiliores, & mobiliores, aqueæ, æthereæ, elaſticæ, blande ſulphureæ, cum gelatinoſis & tenuioribus mucidis debita proportione inter ſe mixtæ & unitæ ſint; craſſiores vero, glutinoſiores & terreſtres variique generis ſalinæ, tartareæ, alcalino-ſulphureæ ſive bilioſæ & ſuperfluæ aquoſæ & pingues per congrua, à provida natura conſtituta colatoria & emunctoria, ut fere ſunt perſpirabilis cutis, hepar, renes, inteſtina, tunicæ glanduloſæ faucium, naſi & bronchiorum, rite eliminentur; judicatu eſt facillimum, tum fluidorum vitalium impuritatem, ſive Græcorum loquendi idiomate, cacochymiam oriri, quando particulæ terreſtres, tenaces, ſulphureæ atque ſalinæ in corpore intus retentæ præ dulcibus ac temperatis prædominium obtinent. Hoc loco autem ſcire expedit, impuram in hoc morbo ſanguinis dyſcraſiam non ſemper unius ejuſdemque eſſe generis, ſed pro diverſa excrementitiarum particularum indole permultum differre & varia quoque inducere ſymptomata. In quibuſdam enim ſubjectis fluida materia valde viſcida fixa terreſtris ſalina acida; in aliis bilioſa ſalino-alcalino-ſulphurea ſcatet ac dominatur; hinc etiam auctores ſcorbutum vel à cauſſa frigida vel à calida derivare ſolent: nos tertiam adhuc ſpeciem addimus, quæ à fluidorum vappeſcente & in putridam corruptionem vergente diſpoſitione derivanda eſt, & hæc utique pejoris indolis ac naturæ reperitur.

§. XII.

Corruptionis putridæ præſentia in ſcorbuto evincitur.

Putrida corruptio & vappidus humorum ſtatus vel eo ipſo ſatis evincitur, quia ſcorbutus per contagium ſæpe propagatur, & adfectiones omnes, quæ contagio inficiunt, putridas exhalationes pro cauſa & fundamento agnoſcunt, quæ altius penetrando, inſtar ſeminii ſeu fermentj humores jam diſpoſitos, præſertim pingues inquinant & in ſuam convertunt naturam. Unde non mirum eſſe debet, quod à ſolo fœtore cadaverum, ſcorbuto exſtinctorum ortum hujus mali annotaverit SENNERTUS *cap. I. & IV. de ſcorbuto*, & fonticas exhalationum ſcorbuticarum noxas graphice depinxerit CASPARUS HOFFMANNUS *de febribus cap. LVII. Si quis*, inquit, *ſtatim à morbo exſtinctus fuerit, nihil periculi ſubeſt; ſed poſtquam putredo cadaveris ſuccedere ſolet, procul hinc abeſſe debent ſodales, niſi eadem velint labe contaminari.* Et quid multa? ingens illa, quæ ſponte oritur laſſitudo, artuum languor ac impotentia, magna virium ad lipothymiam uſque proſtratio, pulſus arteriarum debiles ac languidi, peſſimi ſudoris & urinæ fætores, & tam facilis tamque promta partium extremarum ſine prægreſſa externa cauſa, ſphacelatio, ſatis clare ac manifeſte ſummam ſanguinis, & ſucci nutritii corruptelam patefaciunt.

§. XIII.

Cauſſa mediata conſiſtit in fluidi à ſolido ſeceſſione.

Verum enim vero, ad genuinam ſymptomatum ſcorbuticis inhærentium cauſam explicandam, non depravata ſolum planeque aliena humorum indoles ſufficit; ſed aliud adhuc momentum, videlicet deſtructa elementi fluidi cum ſolido in ſanguine unio requiritur, quam ex pluribus cum ſcorbuto conjunctis phænomenis non obſcure licet colligere. Maxime vero omnium hanc fluidi à ſolido, eoque graviori elemento ſeparationem inter alia ſatis docere poſſunt fluxiones ſanguinis aquoſi, quæ per nares, gingivas & alvum contingere ſolent; neque minus, quod in partibus extremis, ut facie, labiis ac cruribus, vaſorum oſcula nonnunquam ſe aperiant, & ſanguineum laticem fundant. His demum accedunt ſalivationes, urinæ & ſudores copioſi, ſcorbuticis frequentiſſimi, qui nimiam ſeri à ſanguine craſſiori feceſſionem ſimiliter abunde declarant; cum contra dolores vagi ac inconſtantes ex una in alteram partem tranſeuntes, inſignem ſeri impuri tenuitatem & ſubtilem acrimoniam produnt. Siquidem tenuis & acris humor ex vaſcu-

lis ſepoſitus, à parte ad partem facillime ac celeriter transfertur, quod quidem præcipue in arthritide vaga ſcorbutica evenire deprehendimus; quo etiam præcordiorum anguſtiæ, ſpaſmodicæ orificiorum ventriculi & diaphragmatis conſtrictiones, dolores inteſtinorum lancinantes, & ſimiles in pectore ſævientes, qui pleuritidis ſpuriæ nomine veniunt, ac denique pruritus & exulcerationes jure debent referri. Lentorem denique craſſitiem humoris ſcorbutici, ex tumoribus, doloribus fixis, artuum laſſitudine, horrore, ſtupore animadvertere licet: & abhinc etiam palpitationes cordis, ſyncopes, carus & lethargus, pulſus debilis & parvus, triſtitia, melancholia, polypoſæ concretiones, majoribus pulmonum & cordis vaſis inhærentes, adfectiones paralyticæ, tumor & incrementum ſubitum corporis, hepatis & lienis magnitudo, ut & tubercula in variis partibus &c. ſunt derivanda.

§. XIV.

Quod probatur. Præterea deſtructam ſolidi cum fluido unionem intimam, quæ ad circuitum per minima vaſa & viſcera ſumme neceſſaria eſt, ſanguis per venam inciſam emiſſus, qui ut plurimum grumoſus, niger, gravis ac craſſus eſt, ſupernatante inſimul copioſa aqua, mali odoris & ſaporis, ad ſenſum demonſtrat. Vidimus non raro, è pedibus ſanguinem in aquam immiſſum brevi tempore in fibroſa concrementa compactum, in aliis in patina collectum non ita multo poſt craſſo tenaciſſimoque glutine fuiſſe obductum. In quibuſdam vero loco ſanguinis craſſi, valde tenue, coccinei coloris & acris ſaporis ſerum, nulla craſſiore nigra ſubſtantia in fundo vaſis relicta, effluxiſſe, non ſine admiratione conſpeximus.

§. XV.

Sedes hujus mali non eſt primario in liene, His ita, quæ mali noſtri cauſſam concernunt, clare expoſitis, non immerito in quæſtionem venit, quænam potiſſimum viſcera in noſtro morbo ſint adfecta, & quæ præcipua mali ſedes ſit habenda. Verum enim vero, quum hac de re auctores in diverſas abeant ſententias, expendendum videtur, quæ ex his veritati magis congruant, quæ minus. Veteres quidem, inter quos Hippocrates agmen ducit, lienem maxime, utpote ſucci melancholici & atrabilarii ſedem accuſabant; ſed accuratiori recentiorum per anatomen inquiſitione conſtat, non tam in liene, quam potius in hepate ſedem hujus mali eſſe conſtituendam. Ita Sennertus *lib. III. med. pract. Sect. II. cap.* 2. in cadavere ſcorbuto extincti aperto, omentum fere totum putridum & corruptum, in liene vero nihil, quod tantum ad ſenſum culpari potuiſſet, deprehendit. Forestus *lib. XX. obſerv. ſchol.* 2. in quodam Hollandiæ Præſide magis hepar, quam lienem adfectum fuiſſe, diligenter annotavit. Sic etiam Reusnerus *exercit. IV. de ſcorbuto*, viri cujuſdam hepar corruptum, calloſum & ad depurationem ſanguinis ineptum vidit, lienem vero magnitudine & colore cum hepate ſano certantem. Imo Horstius *Tr. de Scorbuto Sect. II.* §. 8. ſcorbuticum quendam vidiſſe commemorat, cui jecur totum interius atque exterius ſcirrhoſum erat, nec quicquam vaſorum vel ſanguinis exhibebat; lien vero triplo major, quam ſecundum naturam eſſe ſolet, optimeque ſanus conſpiciebatur, parenchyma jecoris colore ſat rubeo, nec non ſubſtantia carnoſa referens. Et Willisius poſt plurium ſcorbuticorum cadaverum diſſectionem multoties obſervavit, hepar aut cyſtidem felleam fuiſſe in culpa. Invenit enim in nonnullis hepar prorſus exſangue & inſtar uberis vaccini exſuccum, in aliis veſicam biliariam prorſus vacuam & inanem, in aliis lapidibus obſitam, in aliis amurca maxime amareſcente repletam, lienem vero optime validum ac ſanum.

§. XVI.

Sed omnia fere viſcera & emunctoria læſa ſunt. Si noſtram hac de re ſententiam interponere licet, non dubitamus adſerere, omnia viſcera & emunctoria, quæ fluidorum depurationi inſerviunt, labe quadam ac vitio eſſe adfecta; dum à lentiori ſanguinis progreſſu, minima eorum vaſcula ac meatus perfacile nimium infarciuntur, à viſcida amurca obſtruuntur, & demum plane indurantur. Speciatim vero univerſale illud ac ſolenne univerſi corporis emunctorium, cutis, per quod tenues excrementitii ſucci exhalant, non ſine ratione maximam pati labem videtur: neque viſcera in abdomine ſita ſanguinea, ad quæ vena portæ pertingit, ut hepar, lien, meſenterium, omentum &c. ab omni labe & culpa ſunt immunia; eo quod hepar impuris, ſalſis, ſulphureis & in alcalinam naturam vergentibus, ſecernendis dicatum eſt; lien vero ad intimam fluidi cum ſolido mixtionem præcipuum confert momentum: quare harum omnium partium læſio inprimis in ſcorbuto attendenda eſt. Ceterum probe notari velim, obſervationibus anatomico-practicis non penitus eſſe in noſtro adfectu fidendum, quia rariſſime ſcorbutici demortui, ſed quando jam in hydropem, atrophiam, hecticam, morbum nigrum, vel ſphacelum internum delapſi ſunt, cultro anatomico ſubjiciuntur.

§. XVII.

Ventriculus ejuſque digeſtio. Quod vero noſter adfectus tam diuturnus ac contumax ſit, ut appropriatis etiam & efficacibus præſidiis valde reſiſtat, id mea quidem ſententia inde deducendum eſt, quod digeſtionis & chylificationis officina, ſub qua ventriculum cum inteſtinis intelligimus, non recte ſe habeat, ſed valde læſa ſit. Sicuti enim à ſucci menſtrui, ſalivalis, gaſtrici & pancreatici temperie leniterque ſpirituoſa indole, & ſufficienti influxu, intima alimentorum diſſolutio & ſucci boni, ſubdulcis, chyloſi, præparatio & extractio unice pendet; ita dum per impuritatem ſanguinis vitiati menſtruales illi ſucci à temperata indole plane deflectunt, non niſi crudum, viſcidum & acidum chylum producunt, qui ad ſanguinem accedens ejus intemperiem ac impuritatem magis adhuc intendit, auget, pravoque fomento ſuſtentat.

§. XVIII.

Cauſæ non naturales. Hactenus mali ſcorbutici ejuſque ſymptomatum, continentem & proximam cauſam veramque ſedem, & quomodo vires ubique diffundat, perſpeximus; proximum nunc eſt, ut, unde cauſæ hæ morbi internæ ſuam nanciſcantur originem, inveſtigemus: idque optime fieri confido, quando ad cauſas iſtas externas non naturales à Medicis appellatas, quibus quotidie ad vitam opus habemus, animum mentemque advertamus. Ita primo omnium nos docet experientia, ſcorbuticum malum quam maxime certis regionibus & populis, præſertim ſeptentrionalibus & maritimis, ut Cimbriis, Norwegis, Seelandis, Fri-

Friſiis, Dithmarſis, Belgis, Suecis &c. eſſe proprium ac valde familiare. Cujus rei cauſa in catholico iſto, ſeu univerſali fluido aëreo-æthereo eſt quærenda, quod exhalationibus impuris, putridis, ſalſis, nimiumque aqueis refertum, vi ſua elaſtica & expanſiva, à qua vigor, tonus & robur ſolidorum, eorumque vis motrix ſyſtaltica dependet, multum privatur. Quapropter etiam in aliis climatibus, ad meridiem vergentibus, loca lacuſtria, uliginoſa, humilia, ubi facile inundationes & aquarum delapſum non habentium ſtagnationes, item nebulæ frequenter contingunt, ad progignendum eundem morbum ſunt aptiſſima; certe non aliam ob cauſam, quam quod aër, multis exhalationibus humidiſque vaporibus repletus, fibras motrices valde relaxando, humorum circuitum cum naturalibus ſe-& excretionibus valde retardet atque imminuat.

1) Aëris vitium.

§. XIX.

2) ingeſta prava.

* Sicut vero ſecundum HIPPOCRATIS effatum *lib. de flatibus* non ab aëre ſolum, ſed ab ingeſtis etiam morbi proveniunt; ita experientia edocti cognoſcimus, victum inprimis durum & ſalſum, qui ex carnibus taurinis, porcinis & annoſiorum animantium compactioribus, multoque ſale conditis & fumo induratis, neque minus ex piſcibus, præſertim maritimis exſiccatis & ſalitis conſtat, variiſque gentibus mari & ſeptentrioni proximis, familiaris eſt, ad noſtrum morbum plurimum conferre momenti. Quo etiam legumina craſſioris texturæ, in locis præſertim humidioribus & uliginoſis progerminata; panis groſſior, durus, & ex ſecali, tempore pluvio collecto, confectus, item qui ſitum contraxit, jure debent referri. Ex potulentis aquæ crudæ, duræ, graves, ſalſæ & ſtagnantes, ad quotidianum potum uſurpatæ, vel ſi cereviſiæ ex iſtis coctæ, lupulo non bene conditæ, vel acidæ & fæculentæ redditæ fuerunt, noſtro malo ingenerando plurimum velificantur. Hæc omnia tamen longe majori ſunt nocumento, ſi vita iners, deſes omniſque fere laboris & exercitationis expers conjungitur. Sic enim vitalis fluidorum circuitus & abhinc pendentes ſe-& excretiones valde retardantur, ſanguinique craſſities & ſpiſſitudo inducitur.

3) Otium.

§. XX.

4) Temperamentum, ſexus, & vitæ genus.

Porro animadvertimus, corpora ſpongioſi & laxioris habitus, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, quæ exilitate ac copia vaſorum multaque pinguedine prædita ſunt, præ ſiccioribus macilentis, ſtrictioris complexionis, quæ vaſa majori diametri habent, ſcorbuticæ corruptioni eſſe obnoxia; hanc potiſſimum ob cauſſam, quod in illis tardior & lentior humorum circuitus, impeditiorque excretionum fit ſucceſſus & ſucci pingues aquoſi quam promte, miaſmate quodam accedente, in putredinoſam abeant corruptionem. Præterea & illud obſervamus, quod fœminæ præ viris, urbani præ ruſticis, eruditi præ plebeiis, qui laboribus fatigati pravos humores in corpore accumulatos per tranſpirationem expellunt, ad luem hanc magis ſint diſpoſiti.

§. XXI.

5) Excretiones ſuppreſſæ.

Maxime vero omnium ad corrumpendam ſanguinis maſſam, motuſque œconomiæ corporis noſtri pervertendos, & excretiones, quæ per cutim, alvum & urinam fiunt, ſupprimendas, conſuetæ ſanguinis evacuationes, in fœminis per menſes, in viris per hæmorrhoides imminutæ, magnam in noſtro adfectu obtinent potentiam. Huc quoque pertinent mulieres ſteriles cum illis, quibus menſtrua ſponte propter ætatem ſubſiſtunt, & omnes, qui conſuetas ſanguinis miſſiones, ſive ſcarificando, ſive venam incidendo, olim ſuſceptas, penitus omittunt: ſiquidem inde humores in corpore valde cumulati, libere per omnia vaſa circulari nequeunt, ſed hinc inde ſtagnantes, impuritatem contrahunt; unde ſcorbuti origo. Quantum vero ſuppreſſæ ſanguinis excretiones, ad ſcorbutum conferunt, tantum è contrario nimiæ, quæ per nares, uterum, hæmorrhoides & in puerperis per lochia contingunt, ſanguinei laticis profuſiones, teſtibus probatiſſimis SALOMONE ALBERTI, EUGALENO & WILLISIO, ad geneſin noſtri mali contribuunt. Nimia enim ſanguinis jactura, perinde ac nimia ejus abundantia, humorum ſtagnationi & corruptioni anſam præbet largiſſimam.

-- & nimiæ.

§. XXII.

6) Aetas.

Ratione ætatis vel maxime huic morbo obnoxii ſunt ſenes; quippe morbi ipſis familiares, multum cum ſcorbuto convenientiæ alunt, ideo quod ex impura, ſalina & viſcida ſanguinis & humorum craſi ſuam mutuantur originem. Neque hoc dijudicatu eſt difficile: ſiquidem ſub invaleſcente ætate, minima vaſa, per quæ potiſſimum ſordium inutilium excretiones fiunt, partes nutriuntur, & lympha quoque cum ſanguine intime miſcetur, areſcere, coarctari & anguſtari incipiunt; unde ſuo perfungi munere nequeunt, totaque ſanguinis maſſa ſucceſſu temporis impura redditur.

§. XXIII.

7) Graves animi adfectus.

Inſuper ad claſſem cauſarum remotarum maxime ea, quæ vires labefactant & motus vitales ſe-& excretorios minuunt, referri debent. Sunt autem præſertim hoc in numero graves animi, per anxiam curam, triſtitiam & mœrorem diuturnum, inductæ perturbationes. Sic EUGALENUS *Tr. de ſcorbuto p. 3. obſ. XV.* conſtanter prædicere auſus eſt, eos facile omnes, quos cum craſſiori victus ratione diuturnior mœror exercuit, ad ſcorbuticum malum eſſe proclives. Cui adſentitur WILLISIUS, qui nonnullos, fortuito timore perculſos, ſcorbuticos evaſiſſe, obſervavit. Magnam enim hæc animi pathemata obtinent potentiam in ſolidorum robore infringendo, & ſanguinis circuitu, qui inde pendet, remorando; unde humores tardius circumacti, ſpiſſi, ad trajiciendum minima vaſcula inepti & tandem impuri evadunt; unde facillimus ad ſcorbutum tranſitus.

§. XXIV.

8) Motus corporis nimius.

Uti vero nimium otium, quod ſupra demonſtravimus: ita etiam ſi exceſſus in motu committitur, ut vel nimis violenter inſtituatur, vel diutius juſto continuetur, damno eſſe ſolet. Tali enim ratione puriſſima ac ſubtiliſſima ſucci ſanguinei, nutritii & nervoſi pars diſſipatur & exhauritur, ut facilius poſtea humores alienam & corruptam indolem, præſertim acceſſu contagii, induere poſſint. Reprobandus vero quam maxime eſt, intempeſtivus & intenſior corporis à paſtu motus, quo videlicet ſuccus chyloſus, nondum ſatis recte digeſtus, in ſanguinem nimis cito rapitur, unde omnia facile mala, quæ à digeſtione male

male peracta, crudoque & rudi chylo provenire, ſupra innuimus, certo certius propullulant. Sapienter itaque GALENUS *lib. II. de ſanitate tuenda cap. 2.* præcipit: *non debet, cum adminiſtratur exercitium, crudi incoctique cibi aut ſucci multitudo vel in ventriculo vel in vaſis contineri; unde periculum fit, ne prius, quam per maturam coctionem utilis ſit, in omnes animales partes rapiatur.*

§. XXV.

9] *Morbi prægreſſi.* Nihil præterea facilius, nihil promtius ad ſcorbutum diſponit, quam ubi morbus aliquis non ita diu prægreſſus, quamcumque labem, vel minimum ſui veſtigium, ſive ſanguini & ſucco alimentari, ſive alicui ex viſceribus præcipuis impreſſum reliquit. Hinc nihil in arte eſt frequentius, quam quod febribus tam continuis, quam intermittentibus, inopportune ſuppreſſis, vel ſi ægri adhuc debiles ſtatim alimentis ſe obruunt, ſcorbutus à tergo ſuccedat. Ratio in proclivi eſt: ſucci enim vitales per febrile incendium ſubtiliori & ſulphurea ſui parte, debitaque ſpirituaſcentia orbati, ægre ſuum circuitum abſolvunt; unde miaſma a priſtino morbo relictum facile alienam contrahit indolem. Ut multas hac de re obſervationes, quæ omnes morborum in producendo ſcorbuto potentiam confirmant, ſilentio prætereamus, commemorare tantum hoc loco placet conſenſum, quem hypochondriaca adfectio cum ſcorbuto habere ſolet: ſiquidem hic illam ſæpiſſime aut comitatur aut excipit; unde Medicorum quidam decepti, nullam inter utrumque morbum differentiam admittere voluerunt.

§. XXVI.

10) *Vita militaris in caſtris.* Genus quoque vitæ interdum huic malo cauſam præbet antecedentem. Sic maxime nautas eodem corripi obſervamus, qui longis & diuturnis navigationibus detenti non niſi humido aëre circumdantur, ſimulque craſſo, ſalſo ac duro victu ſe nimis onerant. Morbus noſter deinceps etiam non raro eſt caſtrenſis, eam maxime ob rationem, quod milites in caſtris degentes nulla diætæ victuſque ratione habita aquas ſtagnantes & potus genera ſæpenumero corrupta, cibos crudos & interdum ſemiputridos, panem ſitu obductum & lardum rancidum ingerunt, corpora impuro humido, præſertim per noctem frigido exponunt aëri, nimiiſque vigiliis, excubiis, ac inedia defatigantur ac vires proſternunt. Qua de re exſtat inſignis locus apud OLAUM MAGNUM *lib. de regionibus ſeptentrionalibus XVI. cap. 51.* qui huc tranſcribi meretur: *ex cibis*, inquit, *piſcibus, carne, ſale & ſuffitu maceratis, eſculentis frigidis & crudis, ac pane non probe piſto, morbus ille horrendus caſtrenſis & à vulgo* Scherbock *dictus incrudeſcit, quo fauces & gingivæ putreſcunt, ventriculus diris cruciatibus torquetur, dentes ſtupent & vacillant, &c.* HOECHSTETTERUS pariter *obſ. med. decad. VII. caſ. X. p.* 162. de ſcorbuto, tanquam militari morbo, in media Germaniæ parte olim graſſato, longam recenſet obſervationem, cujus præcipua momenta huc allegare lubet: Poſtquam Rex Sueciæ anno 1634. urbem imperialem Auguſtam Vindelicorum armis ſuis ſubjecerat, milites in civium ædes locati febrem militarem ardentem malignam cum delirio & petechiis junctam, qua etiam milites Cæſarei laborarunt, in urbem intulerunt, ut ingens inde multitudo ſuccubuerit. Hoc vero morbo circa brumam remittente, plurimi civium de laſſitudine, gravitate & ambulandi impotentia conquerebantur: neque poterant ſtare erecti ob crura rigida, dura, & doloroſa, quibuſdam intumeſcentia, quibuſdam contabeſcentia. Qui ſicciores naturæ erant, illis tendines, nervi ac muſculi crurum ſurſum trahebantur, ut flecti non poſſent, interdum cum acuto dolore, interdum ſine eo: quidam in lecto cubantes ſe volvere, non tamen pedes extendere valebant. Plurimi ex his, circa finem hiemis 1634. algidum, fatis ceſſerunt. In plurimis ea erat pedum infirmitas, ut iiſdem inniti non poſſent, licet aliquem in lecto motum haberent. Maculæ autem omnibus fere erant communes, quæ multifarium coloratæ primo inſtar lentium rubræ, dein cæruleæ, tandam lividæ in artubus apparebant, tanta interdum latitudine, ut maximam cruris partem occuparent. Junioribus gingivæ laxo ac flaccido luxuriabant tumore, quo fortius tacto ac fricato ſanguis niger ac fœtens effluebat, ſimulque fœtor oris ac maſticationis defectus aderat. Leucophlegmatia, aſcites, tympanites, atrophia, diarrhœa, icterus accedens mortem inferebat: aërem ſiccum ægrotantes non bene ferre poterant, propter ſanguinis ebullitionem, hinc etiam nimius motus ipſis erat noxius.

§. XXVII.

Propoſita jam mali ſcorbutici hiſtoria, ejuſque ſignis & cauſis in liquidum deductis, facillimum erit, hunc morbum ab aliis, quibuscum ratione ſymptomatum & impuræ dyſcraſiæ multum habet commercii, ad evitandam confuſionem, diſtinguere. *Differentia.* Equidem probe ſcio, plures & ante nos fuiſſe, & noſtra adhuc ætate eſſe medicos, qui ſcorbutum eundem eſſe morbum perhibent, quem HIPPOCRATES *libr. de intern. adfect.* nomine *ilei cruenti* deſcripſit; ſiquidem in hoc adfectu, perinde ac in ſcorbuto, ingens ex ore fœtor exhalat, gingivæ à dentibus abſcedunt, ſanguis è naribus manat, imo ulcera quandoque ex cruribus pullulant, horumque alia ſaneſcunt, alia graviora fiunt: at vero, quum de maculis, quibus ſe hodie intuentium oculis ſcorbutus repræſentat, altum apud HIPPOCRATEM ſit ſilentium, & ipſe quoque, volvulo cruento laborantes, ad ambulandum ac laborandum promtos expeditosque eſſe dixerit: cum tamen in ſcorbuticis languor, gravitas, frigus & crurum ad movendum impotentia adſit, ego vix poſſum induci, quin ita ſentientibus fidem adjungam. *Ab ileo cruento Hippocratis.* Sunt dein nonnulli, qui ſcorbutum ad icterum nigrum referunt, quia in hoc os fœtet, gingivæ exeduntur, multumque ſanguinis ſtillant, ulcera ægrius cicatricem ſumunt, & in ægris quoque ad laborem tarditas, languor & difficillima ſanatio obſervatur. *ab ictero nigro.* Utut vero non negandum ſit, quod ambo hi morbi, ob ſummam humorum corruptionem, inſignem habeant convenientiam, in eo tamen videtur quædam intercedere differentia, quod in ictero nigro, ſecus ac in ſcorbuto, color faciei totiuſque corporis niger appareat, ſtercora porracea ſecedant, ſaporis amarities adſit, nullaque febris, nullaque contagii vis obſervetur. Cui demum accedit, quod in ictero hepar potiſſimum adfectum ſit; cum contra in ſcorbuto eadem fere in omnibus viſceribus labes deliteſcat, maximeque ſyſtema nervoſarum partium ſpaſmis & dolori-

bus

bus lancinantibus peſſime affligatur: quod tamen in ictero minus contingit.

§. XXVIII.

A malo hypochondriaco & melancholico.

Facile porro à malo hypochondriaco & melancholico ſcorbutus diſtinguitur, licet non raro junctus cum ipſo prodeat. Equidem in dicto affectu ob tonum viſcerum deſtructum & tardiorem ſanguinis ſpiſſioris circuitum impuritas quædam & humorum corruptio adeſt, neque minus ex ſtaſi humorum dolores & ſpaſmi viſuntur; aſt maſſa ſanguinea non tam putrida eſt & corrupta, nec tam multis & acribus ſalibus imbuta: unde etiam non modo contagii vis deficit, ſed & maculæ, ulcera putrida, gingivæ relaxatæ & ſanguinolentæ, ſumma corporis ac artuum laſſitudo, imo virium ad lipothymiam uſque defectio, ceu conſueta ſcorbuticorum ſymptomata, plane deſunt. Denique lues ſcorbutica ratione corruptionis, quæ ſolidas æque ac fluidas partes exedit, ob maculas quoque, dolores & ulcera, imo ob contagii virus multum cum venerea habet affinitatis, nihilo minus tamen permultum intereſt, ut utrumque adfectum probe diſcernamus, quia alioquin in praxin damnum redundat graviſſimum. Probe itaque tenendum arbitror, luem veneream non niſi contagio naſci; ſcorbutum vero ex aëris, aquarum & diætæ vitio, rerumque non naturalium abuſu oriri & inde certis regionibus certiſque climatibus eſſe proprium. Porro ſcorbutus gingivas magis occupat denteſque reddit carioſos; lues autem venerea magis tonſillis, uvulæ, naribus, oſſibuſque palati, exulceratione & eroſione eſt infeſta. Urina ſcorbuticorum eſt craſſa, colorata, ſalibus lixivioſis turgida; in lue autem venerea minus eſt colorata, turbida cum limoſo ſedimento. Tandem in ſcorbuto ſpaſmi & dolores magis ſunt vagi; in lue venerea magis fixi, oſſibus inhærentes, qui tamen noctu ſub lecto ingraveſcunt.

A lue venerea.

§. XXIX.

A purpura rubra chronica.

Cum nullo vero morbo noſter adfectus plus habet affinitatis, quam cum purpura rubra chronica, quæ febris ut plurimum expers, adeoque hodie familiaris eſt, ut etiam κατ' ἐξοχὴν ſcorbutica appelletur, maxime, cum pariter ac ipſe ſcorbutus non exiguam humorum impuritatem pro cauſa & fundamento agnoſcat. In eo tamen à ſcorbuto differt, quod in hac puſtulæ, ſemen milii amplitudine æquantes numeroſiſſimæ cum corrugatione, aſperitudine & ariditate cutis, intercurrente, præſertim inter initia, horripilatione, pruritu, æſtu & pectoris quadam anguſtia, effloreſcant, quæ peculiarem fœtorem cum largo ſæpius ſudore ſpargunt; quale quid in ſcorbuticis ita annotare non licet. Deinceps nullum aliud exanthema, inprimis in ſenſibilioris naturæ hominibus, tam inſtabile eſt, quam purpuraceum, utpote quod mox comparet, mox iterum retrocedit, nihil ſæpe incommodi, niſi aliquam pectoris oppreſſionem fauciumque raucedinem relinquens, quæ tamen ſymptomata regimine convenienti adhibito facile iterum remittunt.

§. XXX.

A cachexia.

Inter morbos cum ſcorbuto multum ſimilitudinis habentes, jure quoque numerari debet cachexia, quæ à noſtri ævi Medicis plerumque ſcorbutica appellari ſolet. At vero, quo pateſiat, quantum hos morbos intercedat diſcriminis, ſcire licet, cachexiam neque contagio propagari, neque populariter graſſari, nec gingivis adeo eſſe inſenſam, nec denique maculis corpus deturpare; quæ omnia tamen in vero ſcorbuto tantum fere non ſemper contingunt. Imo demum ipſa cauſa materialis in ſcorbuto aliter eſt comparata, quam in cachexia: in hac enim ſeri magis tenuis, quam glutinoſi & acris delinquit copia; unde etiam externum corporis habitum valde relaxatum, flaccidum & tumidum obſervamus.

§. XXXI.

Prognoſis.

Conſtituta ſic noſtri morbi ab aliis ſibi cognatis differentia, ſequitur jam, ut indicemus, quomodo de ejus eventu & curatione firmum & prudens ferre judicium poſſimus. Et primo quidem in genere notare licet, ſcorbutum ex iis eſſe adfectionibus, quæ nec ſubito ægrum invadunt, nec ſubito eum deſerunt, ſed teſtudineo quaſi gradu procedentes, ad mitigationem æque ac curationem multo tempore exactaque victus ratione opus habent. Unde etiam fit, ut noſter adfectus, ſi vel levis error committitur, facile recrudeſcat, præſertim ſi à parentibus, hæreditario quaſi jure, ad liberos deſcendit; & tum raro etiam tollitur radicitus. Idem quoque contingit, ſi inveteratum eſt malum, ſi corpus ſenile, vel à prægreſſis morbis valde debilitatum & exhauſtum, invadit; tunc enim ſenſim ad hydropem, atrophiam, paralyſin, convulſiones, carum, lethargum, apoplexiam, ſphacelationem extremorum, aliaque lethalia mala viam ſternit. Aliter contra res ſe habet, ſi malum eſt incipiens, ætas juvenilis, habitus corporis ſtrictior, & origo ejus à contagio; tum quippe curatu eſt facilius, maxime, ſi ejus fomes per menſes, hæmorrhoides aut diarrhœam criticam ſubtrahatur. Facilius quoque ſanationem recipit, ſi locus mutatur & ex inſalubribus maritimis, ſeptentrionalibus, ad meridionales plagas fit tranſitus. Porro quando hypochondriaci, cachectici & gonorrhœæ virulentæ impliciti, in ſymptomata incidunt ſcorbutica, cura quidem difficillima, ſed non pro ſumme deſperata habenda eſt. Res notatu perquam digna eſt, quod, licet homines in regionibus ſeptentrionalibus valde ſint robuſti; nihilo tamen minus ex hoc morbo laborantes ægrius convaleſcant. Cujus rei rationem adferre videtur aphoriſmus HIPPOCRATIS (XXX.) à SPONIO allegatus, qui hic eſt; *quibus corpus male tranſpirat, ii robuſtiores ſunt, & minus ægrotant; ſi vero ægrotant, difficilius reſtituuntur.* Etenim in populis regiones ſeptentrionales inhabitantibus, quorum cutis à nimio frigore craſſa, denſa & conſtricta eſt, portio ſanguinis ſubtilior & ſpirituoſa, retinetur; nec tam copioſe & liberaliter exhalat, unde populi ejuſmodi regionum ſunt robuſtiores. Quandocunque vero hi homines ægrotant, difficilius à morbis, qui per tranſpirationem ſanari debent, ob cutem valde denſam & conſtrictam, convaleſcunt.

§. XXXII.

Prognoſis ſpecialis de tumoribus & ulceribus ſcorbuticis.

In ſpecie vero notandum eſt, quod tumores, in partibus ſubito erumpentes & brevi evaneſcentes, ſæpius indicent paralyſin; ventris vero tormina & continuæ circa umbilicum contorſiones, vel ſphacelationem inteſtinorum & ſubitam mortem in ſenibus, vel tympaniten poſt ſe trahant. Maculæ, quo magis ad colorem nigrum

vergunt, eo pejoris ſunt indolis, ſique in ulcera abeunt, difficillimæ fiunt curationis, ut potius in corruptionem ſphaceloſam ſæpiſſime deſinant. Peſſimum quoque eſt, ſi gingivæ & adjacentes partes exulceratæ carnem ad oſſa abſumunt & abſceſſum in mandibula formant.

§. XXXIII.

-- in morbis ſcorbutica dyſcraſia provenientibus. Morbi, qui ex ſcorbutica humorum dyſcraſia proveniunt, ut fere ſunt paralyſis, purpura chronica, cachexia &c. facile recidivant, ita quidem, ut nunc ſingulis annis, nunc ex longiori intervallo, pro victus ratione, quo regimine aliiſque circumſtantiis recrudeſcant; & ſi demum ipſis viſceribus, vel partibus nervoſis labes eſt impreſſa, hæc non tam facile tollitur: humor enim ſcorbuticus, qui fermenti ac ſeminii naturam æmulatur, ſanguinique & ſucco nutritio profundius inhæret, ægerrime expellitur.

§. XXXIV.

Scorbutus cur difficilis ſit curationis. Ulterius quoque notatu perquam dignum eſt, quod ordinario & hypochondriaci & ſcorbutici rarius priſtinæ ſanitati reſtituantur; idque maxime hanc ob rationem, quia rarius Medicis obediunt reguliſque diæteticis ægrius ſe ſubmittunt, ſed per medicamenta cito curari cupiunt: unde fit, ut ſubinde ab uno remedio ad aliud, ab uno Medico ad alterum tranſeuntes malum ipſi deterius reddant, præſertim ſi natura remediis adſueta, medicamentorum, vel etiam optimorum virtutem eludit. Huic accedit, quod perpauci ſint Medici, qui rebelles hos morbos congruis remediis, convenienti ordine, methodo, & doſi adhibendis, recte tractare didicerunt. Plerumque enim heroica adhibent medicamina; cum tamen inſtar regulæ generalioris ſcire liceat, ſcorbutum, inter chronicos facile graviſſimum, non validis & fortioribus, ſed leniſſimis & ſimpliciſſimis tractandum eſſe remediis.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ & præſervatoriæ, ad quas obtinendas facit. Hactenus de ſcorbuti origine, indole & eventu ſatis videmur diſſeruiſſe, noſtrum nunc erit oſtendere, qua ratione atrox hic morbus commode poſſit averti tutoque ſanari. Sicut autem duplex hic ſcopus in nullo facile morbo obtinetur, niſi ad arcendas & tollendas ejus cauſas tam proximas, quam remotas omnem intentionem omnemque remediorum energiam dirigamus: ita quoque vix melior ſcorbutum tum præſervandi tum curandi datur methodus, quam quæ removendis ejus cauſis eſt dicata. Hæ ipſæ vero quum in perverſo rerum non naturalium, maximeque aëris uſu, unice ſint quærendæ; ſiquidem nemo unquam, niſi ab aliis ſit infectus, ſcorbuto laborabit, qui non graves in diæta vitæque regimine errores commiſerit: per ſe patet, ante omnia diætam rite eſſe inſtituendam, ſi cauſas ſcorbuti ſubtrahere velimus. Quod autem ut recte perficiatur, regulas nonnullas diæteticas præſcribere ex uſu erit.

§. II.

Aëris mutatio. Maxime omnium habenda eſt ratio, ut qui ad ſcorbutum diſpoſiti, vel eodem jam adfecti ſunt, aërem, in quo morbus prognaſcitur aut fovetur, permutent: quod fieri poteſt, ſi à locis inſalubribus, ubi aëris fluidum impurum, vappidum, minuſque elaſticum & pravis exhalationibus & copioſis nebulis refertum eſt, ſecedendo ad ſalubriora ſe conferant. Spectat huc aphoriſmus omni encomio digniſſimus HIPPOCRATIS *Lib. VI. epidem.* expreſſus & à SPONIO *pag.* 278. citatus, ubi regionis mutatio in omnibus fere morbis longis utiliſſima dicitur. Et experientia quoque inſignem hanc utilitatem adhuc magis confirmat, qua cognoſcimus, quod ii omnes, qui in locis ad ſcorbutum ingenerandum aptis nati & diutius educati fuerunt, longe melius ſe habeant, ſi mutata priori ſtatione, loca ſalubriora, quæ aërem vehunt purum, ſubtilem & magis temperatum, inhabitant. Neque facile hac in re accuratiores videmus obſervatores, quam Italos, qui pro valetudine tuenda aliud æſtate, aliud autumno, aliud hieme, domicilium ſibi eligunt. Sed Germani, & inter hos ipſi etiam Principes, de aëris puritate parum ſolliciti, ſæpe ex locis ſalubribus in inſalubria concedunt, ibique diu morantes morboſam corporis diſpoſitionem ſibi contrahunt. Cuique igitur ſcorbutico jure commendari debent locis aëriſque mutationes, ſeu itinera ex regionibus ſeptentrionalibus in meridionales, maximeque Italiam, Galliam &c. ſuſcipienda. Quod ſi vero peregrinandi & locorum impuritatem evitandi commodo deeſt occaſio, arte aëris fluidum eſt emendandum, quod ligno juniperi in camino combuſto, vel ſuffimigio ſuccini, carbonibus ignitis injecti, optime poteſt perfici.

§. III.

Victus conveniens. Quoad victum inprimis vitentur cibi difficilioris concoctionis duri, ut ſunt carnes annoſiores, infumatæ, ſalſæ & quæ rancorem contraxerunt, piſces marini exſiccati, atque illi cibi, qui auſteræ & adſtringentis ſunt facultatis. Fugiant quoque ſcorbutici carnes pinguiores & quæ ad putredinem inclinant, itemque dulcia, quæ pro diverſitate ſuccorum in primis viis ſtabulantium vel aceſcunt, vel lentorem contrahunt, viſcerumque infarctus augent. Alia tamen ratio eſt cum paſſulis minoribus, quæ ob blandam cum ſubtili acido dulcedinem laxant, emolliunt & acrimoniam humorum temperant. Si quid vero præ omnibus reliquis magnam meretur commendationem, certe eſt accommodata à pleniori victu abſtinentia, ſeu magna in cibis ſumendis moderatio, præſertim in ſubjectis voracioribus, pinguibus & ſanguineo-phlegmaticis; ideo quod nimia ciborum ingluvies fœcunda plerumque ſit pravorum ſuccorum matrix.

§. IV.

Potus conveniens. Ex potulentis ad noſtri morbi geneſin præſertim aquæ graves, ſtagnantes, facile putreſcentes, turbidæ conferunt; quare aquæ potius puræ, leves, nec ſalſedine, nec calcareo terreſtri elemento imbutæ, in quibus facile cibi coquuntur, ad potum debent eligi, & ex his cereviſiæ coqui. Dici enim vix poteſt, quantum in locis ſeptentrionem ſpectantibus noceant cereviſiæ, ex inſalubribus aquis confectæ neque ſatis coctæ, nec lupulo ſatis conditæ; quæ, dum facile aceſcunt & fæculentæ evadunt, per minimos viſcerum & excretoriorum meatus difficulter tranſeunt, magnamque inſuper flatuum copiam ingenerant,

rant. Vina quoque auſtera, quæ multum acidi in receſſu fovent, omni modo vitare oportet; contra vero fragrantia & ſubtili ſpiritu animata, moderate ſumta, inſignem merentur commendationem. Splendent autem hac inprimis virtute vinum Hungaricum genuinum & minus adulteratum, item vinum Rhenanum bonæ notæ vetuſtum, quod adhuc majoris fit efficaciæ, ſi abſynthii, cochleariæ, & enulæ eſſentia vel extracto impraegnatum cum moderamine interdum bibatur.

§. V.

Motus corporis. Quoniam ſimul nimium otium ſeu deſes ſine labore vita, nimiuſque ſomnus, experientia teſte, permultum affectus noſtri geneſi patrocinantur, certe nec efficacius, nec certius ad eundem tam præſervandum quam curandum exſtat remedium, præter ſufficientem motum corporiſque exercitationem. Etenim, quum continua cordis ſyſtole & reciproca diaphragmatis ac thoracis actio, qua mediante ſimul circulus ſanguinis per viſcera abdominis egregie promovetur, unice vitalem fluidorum & ſolidorum motum ſuſtentat ac moderatur; hunc vero corporis exercitatio, ſub qua, motu muſculorum aucto, contenta in ipſis fluida propelluntur, mirum quantum adjuvat: non iniquum facturus ſum, ſi corporis motum, univerſale illud præſidium & remedium appello, quod naturalem fluidorum mixtionem & ſolidorum ſtructuram conſervat, ſanguinis & humorum curſum promovet, purum ab impuro ſeparat, adeoque omnis generis morbos, ipſumque ſcorbutum arcet. Conſentientem hac in re habemus HIPPOCRATEM, qui *lib. II. de diæta* hæc prodidit: *otium humectat & corpus debilitat, labor vero ſiccat & corpus roborat.* Cujus aphoriſmi ratio per ſe ſatis liquida eſt, & noſtram de motus in ſcorbuto utilitate ſententiam non parum confirmat. Nam ab otio omnino tardior fit ſanguinis circuitus; unde humidum ſuperfluum non ſufficienter per excretoria eliminatum, fibroſas nerveaſque partes relaxat: cum è contrario à labore nimiæ humiditates diſſipantur; quibus expulſis tenſio ſolidorum increſcit, majuſque corpori robur accedit. Neque *— & reliquæ res noxiæ.* minus omnia, quæ vires imminuunt, ſanguiniſque progreſſum tardiorem ac debiliorem efficiunt, ut fere ſunt nimiæ vigiliæ, profundæ meditationes, intempeſtivæ ſtudiorum cauſſa ſuſceptæ lucubrationes, nimia veneris exercitia & crebrior ebrietas, inque primis immoderati animi adfectus, ut diuturnior triſtitia ac metus, cane pejus & angue ſunt fugienda.

§. VI.

Indicationes curatoriæ ſpeciales. Et hæc ſunt præcipua in vitæ victuſque regimine tenenda momenta, quibus jam alia leniora & tutiora remedia ſubjungere placet, quæ cauſis mali ſcorbutici tam proximis quam mediatis removendis magis accommodata huc uſque deprehendimus. Jam vero in ſuperioribus abunde ſatis evictum eſt, ſæva illa, quæ ſcorbutum comitari ſolent, ſymptomata, ab ingenti ſanguinis dyſcraſia ſordiumque recrementitiarum in ſanguine & reliquis ſuccis vitalibus accumulatione; hanc vero à tardiori ſanguinis circulo & vaſorum capillarium in viſceribus & emunctoriis infarctu vel obſtructione dependere. Quapropter appropriata huic malo tollendo remedia eo debent dirigi, ut humores impuros ſalſos, acres, ſulphureos diluant ac temperent, tenaces, viſcidos diſſolvant, occluſos viſcerum & colatoriorum meatus reſerent, totumque partium nervoſarum ac muſculoſarum ſyſtema valde debilitatum corroborent. Tali enim ratione liberior & expeditior fluidorum per omnes partes minutiſſimoſque canales circuitus, & abhinc pendens intima fluidi cum ſolido mixtio, blandaque ſuccorum vitalium temperies obtinetur quam optime.

§. VII.

Summam humorum dyſcraſiam à medicis, qui data opera de ſcorbuto ſcripſere, duplicis generis ſtatui ſupra jam diximus; ſinguli tamen in eo conveniunt, ut pro ſalſedinis morboſæ diverſitate diverſa quoque medicamenta alterantia & temperantia, quæ partim acido immutando, partim ſali volatili ſulphureo contemperando & cauſticæ acrimoniæ demulcendæ inſerviant, præſcribenda exiſtiment. *Quibus unica tantum methodus medendi ſufficit, quæ obtinetur* Quantumvis vero allegatam ſalium differentiam lubenter largiar, valde tamen ridicula mihi videtur tam diverſa & anxie excogitata eorundem correctio: ſiquidem demonſtratum dabo, tantum unicam, eamque tutiſſimam & experientiæ magis conformem eſſe methodum ſalia morboſa cujuſcunque generis cicurandi, quæ videlicet per convenientia fluida obtinetur; utpote hæc cuicunque ſali temperando & corrigendo reſpondent abundeque ſufficiunt.

§. VIII.

Hac autem virtute inprimis ſplendet aqua *per aquam ſimplicem puram.* ſimplex, levis & pura, quæ genuinum omnium ſalium diſſolvens ac menſtruum jure dici meretur, in quam, ſi debito cum regimine debitaque quantitate adſumitur, particulæ cujuſcunque generis ſalinæ, in ſanguine & ſuccis oberrantes, promte ac facile ſe immergunt, ut inde perbelle diluantur, mitigentur, corrigantur. Sed præter temperantem, qua pollet aqua, virtutem, adhuc aliam in malo ſcorbutico exſerit efficaciam, dum tenacium viſcidorumque humorum coagulum diſſolvit, atque exilia vaſa & colatoria ab impacta viſcida materia infarcta & obſtructa liberat. Longe tamen præſtantior hæc aquæ attributa facultas eſſe deprehenditur, ſi quando *per fontes ſoterios.* aquæ puræ, leves ac ſubtiliores inſuper adhuc principio quodam vel ſpiritu minerali & convenienti ſalis neutrius vel volatilis, vel fixi alcalini copia ſunt impraegnatæ, uti de varii generis acidulis vel thermis, & nominatim quidem de famigeratiſſimis Carolinis, Egranis, Selteranis, Wildungenſibus, Emſenſibus &c. huc uſque obſervare licuit. Hæ enim communi aqua multo activiores expeditius per exiliſſimos canalium alveos trajiciuntur, colatoria promtius ſubeunt, ideoque in obſtructionibus reſerandis ſordibuſque excrementitiis eliminandis excellentiorem præſtant energiam. Quæ cum ita ſint, nullus dubito adſerere, in fontibus ſoteriis univerſale ſcorbuticæ adfectionis præſidium eſſe conſtituendum, maxime cum longa & conſtans experientia me in hac ſententia adhuc magis confirmat; utpote qui jam per triginta & plures annos non modo ad pertinaces chronicas, maximeque hypochondriacas & hyſtericas paſſiones, cum ſcorbutica quadam impuritate junctas perſanandas, verum etiam ad ſcorbutum jam confirmatum evellendum, mineralibus aquis tam frigidis quam calidis ſummo cum ægrotantium emolumento uſus

uſus ſum. Longe tamen certior ac præſtantior ſubſequitur effectus, ſi harum aquarum virtus accuratiori vitæ victuſque regimine, & appropriatis medicamentis antiſcorbuticis ac balſamicis adjuvetur, & aliquoties talis curatio repetatur.

§. IX.

Per Lauchſtadienſes. Quandocunque vero copia, locus & occaſio fontibus his medicatis utendi deficit, ſola aqua fontana, puriore & leviore, cura noſtri affectus feliciter poterit inſtitui. Magna enim in refractariis morbis debellandis aquarum eſt efficacia, ſi modo ſint puriores vel ſubtili, martialis proſapiæ, elemento imbutæ; id quod cum primis feliciſſimæ & ſcorbuti & aliorum rebellium morborum per fontem Lauchſtadienſem, duobus milliaribus Hala diſtantem quotannis inſtitutæ curationes luculenter poſſunt oſtendere. Continent hæ aquæ ſubtiliorem martis crocum, quo tonus fibrarum motricium univerſi corporis relaxatus egregie roboratur, & hac ratione ſanguinis per univerſum corpus ejuſque minima vaſcula circuitus una cum ſalutaribus excretionibus egregie promovetur; idque tanto magis, ſi non tantum interne, ſed etiam externe hæ aquæ adhibentur. Unde ſimul edocemur, quod antiqui ævi medici, & inter hos potiſſimum Celsus *lib. II. cap. IX.* & Scribonius Largus *cap. XXXII.* ad lienes magnos & affectus, qui inde oriuntur, coercendos, potum aquæ, in qua candens ferrum ſubinde extinctum fuerit, non ſine ratione tantopere commendaverint.

§. X.

Convenit etiam lac, vel ſolum. At vero præter aquas minerales in corrigenda ſcorbutica acrimonia ſe inſtar ſummi gerit remedii lac animantium & præcipue aſininum, quod etiam antiquiſſimi medicinæ antiſtites, Hippocrates, Galenus, Aretæus, Celsus, in ſuis ſcriptis ad varias chronicas maximeque ab acrimonia oriundas paſſiones vincendas miris encomiis extulerunt ac laudarunt. Neque deſunt ex recentioribus peritiſſimi medici, qui idem confirmant, & in ſcorbutica lue lac, præcipue aſininum, vel ſerum lactis bubuli aut caprini, ceu ſumme ſpecificum & appropriatum remedium commendant. Qua de re Drawitzius, Balthas. Brunnerus, Eugalenus, Wierus, Salom. Alberti, Matth. Martini, qui perite de hoc noſtro affectu ſcripſerunt, legi poſſunt; utpote qui ad unum fere omnes candide fatentur, ſola diæta lactea, vel ſero lactis antiſcorbuticarum herbarum ſucco permixto & diutius uſurpato, ſe plus in ſcorbuto ejuſque ſymptomatibus mitigandis præſtitiſſe, quam omnibus fere aliis auxiliorum generibus: imo etiam moleſtiſſimo hoc malo tabeſcentes plus virium inde hauſiſſe, quam ex optimis roborantibus. Neque hujus effectus ratio conceptu eſt difficilis. Sicut enim ſæva illa ſcorbuticorum pathemata, ut ſunt lancinantes & ſpaſtici artuum dolores partiumque externarum eroſiones & exulcerationes, non niſi humorum ſummæ dyſcraſiæ & negotio excretionum naturalium, quæ per cutim, alvum, hepar fiunt, imminuto, neque minus obſtructioni vaſorum originem debent; ita certe ad meatus occluſos reſerandos, tenaces humores diſſolvendos & acres ſalſos contemperandos nihil aptius eſt diluentibus, demulcentibus & fluxiles humores ad tranſpirationem aptos reddentibus: inter quæ utique lac aſininum, quod reliquis dulcius eſt, vel lactis caprini aut vaccini ſerum principem mereantur locum, præſertim quando herbæ antiſcorbuticæ, ut cochlearia & naſturtium aquaticum, quæ, præter ſal volatile, amarum elementum fovent, cum eo infunduntur vel leniter decoquuntur.

§. XI.

Vel cum fontibus medicatis permixtum. Quandocunque vero cum diatheſi ſcorbutica viſcerum infarctus & cachexia, vel affectio hypochondriaca & purpura, quod ſæpiſſime fit, conjungitur, tunc melius ſuccedit curatio, ſi lac cum aquis mineralibus acidulis, tam mitioribus ut Selteranis, Wildungenſibus & Tœnſteinenſibus, quam etiam cum fortioribus, ut ſunt Pyrmontanæ, Egranæ, miſcetur & hac ratione ſub debito vitæ & victus regimine bibitur, de qua cura ſaluberrima diſſertatio noſtra *de connubio aquarum mineralium cum lacte* conferri poteſt.

§. XII.

Specifica ſic dicta antiſcorbutica incidentia. Verum enim vero, præter hæc recenſita auxiliorum genera, commemoranda etiam ſunt quædam ex pharmaceutico fonte deſumta & inprimis ſpecifica ſic dicta antiſcorbutica: in quorum numerum non immerito veniunt, cochlearia & omnes naſturtii tam hortenſis, quam aquatici ſpecies, beccabunga, raphanus ruſticanus, rad. armoraciæ, ſinapi & hujus generis alia, quæ ſubtiliſſimo principio ſalino-ſulphureo referta, intima corporis penetrant, & fluidis pariter ac ſolidis partibus vitiatis ingentem mutationem inferunt; ſiquidem tenaces viſcoſos humores diſſolvunt, fixos acidos exaltant, ſubtilioreſque reddunt, & ſolidis nimium relaxatis tonum, vigorem ac motum reſtituendo, vappeſcentem corruptionem à corpore arcent. Variæ autem ex his ſimplicibus præparationes proſtant & in uſu ſunt. Quidam enim aquas ex his deſtillant, quidam ſpiritus per fermentationem aut abſtractionem inde parant. Alii iterum ex recentibus conciſis & madefactis ſuccos exprimunt, quos vel per ſe cochleatim, vel debito cum vehiculo, ut eſt ſerum lactis, propinant; alii ipſos cum alimentis miſcent & juſculis ac brodiis carnis incoquunt, vel cereviſiis in fermentatione adjiciunt, imo etiam cum ſaccharo conſervas ex iis conficiunt; prout nempe diverſa circumſtantiarum ratio requirit, quam judicioſus medicus data occaſione debet attendere.

§. XIII.

Amara roborantia. Sequuntur jam alia magnificæ famæ adverſus ſcorbutum remediorum genera, de quibus judicium noſtrum exponere placet. Atque hujus generis ſunt ex amaris maxime radices gentian. cichor. herbæ ſcord. card. bened. abſynth. cent. min. trifol. aquat., ex balſamicis & roborantibus baccæ juniperi, ſummitates abietis & pini, cort. winter. caſcarill. chinæ, capparum, herbæ ſcolopend. veron. marrub. alb. epithymum, radices enul. zedoar. ari &c. ex gummatibus ammoniacum, ſagapenum, galbanum, ex lignis ſaſſafras, guajacum, aloes &c. quæ ſi vel in ſubſtantia, vel melius in infuſo & decocto, aut etiam in eſſentiam vel elixiria redacta, congruo tempore, ordine ac doſi uſurpantur, vires ad mitiganda ſymptomata morbumque debellandum exſerunt inſignes; utpote principio, quo gaudent activo, blande ſulphureo, balſamico, circuitum ſanguinis depreſſum excitant, & intemperiem viſcidam & acidam quam optime corrigunt.

§. XIV.

Hæcce excipiunt alia, quæ in noſtro affectu non minus utiliter adhiberi ſolent remedia. Et hæc ejus ſunt naturæ ac indolis, ut partim principio blande ſulphureo vaporoſo, partim emolliente ac temperante virtute ſpaſmis ac doloribus leniendis & ſopiendis inſerviant: quo nomine à quibuſdam auctoribus axungiæ animantium recentes, præſertim humana, canina, medullæ oſſium, cremor lactis, oleum amygd. dulc. ſine igne, ſperma ceti, caſtoreum, aſa fœtida, extractum millefolii, chamomillæ vulgaris, theriaca cœleſtis, diaſcordium Fracaſtorii, crocus, lumbrici terreſtres, raſura dentis hippopotami, ungulæ alcis &c. commendantur, ex quibus varia in forma liquida præparari & cum fructu pro diverſa morbi, corporis ægrotantis & temporis ratione uſurpari poſſunt.

§. XV.

Diximus hactenus de ſcorbuti curatione, quatenus per ea remedia, quæ humores craſſos attenuant & incidunt, acres ſalſos contemperant, meatus obſtructos aperiunt & relaxatas partes roborant, debet inſtitui. Jam operæ erit pretium, ut etiam de evacuantibus, quorum plane nulla facta eſt mentio, noſtram depromamus ſententiam; idque eo magis, quia ab excretionibus naturalibus, quæ per alvum, urinam & tranſpirationem, per uterum quoque & venas hæmorrhoidales fiunt, imminutis, vel prorſus ſuppreſſis primam noſtri mali originem derivavimus. Quod primo itaque loco ad ſanguinis miſſionem attinet, quæ per venarum brachii vel pedis inciſionem, per ſcarificationem aut hirudinum adpoſitionem perficitur, experientia duce aſſerimus, ſumma cum cautione & prudentia hoc evacuationis remedium eſſe adminiſtrandum, omneſque circumſtantias probe ponderandas. Si enim ſtatus eſt plethoricus, morbus recens, corpus juvenile, & in viris à fluxu hæmorrhoidali, in fœminis à menſtruali ceſſante vel ſuppreſſo originem ducit, utique peritus medicus congruis in locis ſanguinem detrahere tuto poterit. Quod ſi vero, ut in mali progreſſu ſæpe accidit, ſeri magis impuri & corrupti peccat copia, tum certe emiſſio ſanguinis, præſertim in paullo largiori copia inſtituta, vires labefactando, plus damni quam emolumenti afferet. Si vero quadam minuendi ſanguinis indicatio adeſt, & potiſſimum dolores, tumores variæque partium defœdationes talem depletionem urgent, tutiſſime hæc obtineri poterit, quando ſæpius, ſed non adeo copioſe, vel rectius adhuc per ſcarificationem ſanguis detrahitur: quæ methodus, ſicut tutiſſima eſt; ita nobis in curandis morbis gravioribus admodum ſemper placuit.

§. XVI.

Quod attinet ad alia evacuationum genera & quidem purgantia, de his noſtra cum aliis peritioribus medicis hæc eſt ſententia, quod omnibus validioribus excluſis, leniſſima tantum in uſum vocare deceat, cujus cenſus ſunt rad. polypod. fol. ſennæ, agaricus, rhabarbarum, manna &c. quæ cum ſpeciebus antea recenſitis antiſcorbuticis debito modo commixta, & per infuſum, aut lenem decoctionem uſurpata, noxios humores ex primis viis blande & per epicraſin educendo, opem omnino præſtant utiliſſimam. Quo pertinent etiam pilulæ polychreſtæ balſamicæ ſecundum exemplar Becherianarum, ex aloe bene depurata, extracto rhabarbari, herbarum amararum, & temperatioribus balſamicis ingredientibus paratæ debitoque tempore cum vel ſine interpolatis pulveribus abſorbentibus & ſalibus digeſtivis uſurpatæ. Idem tenendum arbitror de diureticis, quorum fortiora propter nimiam ſeri evacuationem in cura penitus repudiare oportet; ſeligenda vero ſunt, quæ leniter viſcidos & tartareos humores educunt: quo nomine decoctum rad. V. aperientium, præſertim petroſelini, ſelleri, fœniculi, aſparagi, quæ etiam ab antiquioribus medicis, Hippocrate & Aretæo adhibita ſunt, commendari merentur. Idem valet de *diaphoreticis*, quorum optima ſunt, quæ tranſpirationis vias aperiunt flexileſque reddunt, & ſanguinem ac humores ad ſuperficiem corporis movent; rejectis iis, quæ humores fortiter commovendo & exagitando per nimium ſudorem ſerum cum viribus nimis ſubtrahunt. Commodiſſima igitur ſunt ſic dicta diapnoica, quæ tranſpirationem leniter promovent, cujus generis ſunt, liquor bezoard. Buſſii, cum ſpiritu nitri d. ſpir. tartari, mixtura ſimplex, ſpiritus C.C. ſuccinatus cum tribus partibus liquoris anodyni mineralis & ſpiritus cochleariæ permixtus, flores ſulphuris, æthiops mineralis, infuſum herbæ thee, veronicæ, cardui bened. ſcordii, florum ſambuci, antimonium diaphoreticum, ceruſſa antimonii, C. C. ſine igne, C. C. uſtum, ſuccinum, bezoard. mineral., regulus antimonii medicinalis, cinnab. nativa & antimonii; ex compoſitis vero pulvis Anglicanus, Ludovici, bezoardicus noſter, quibus interdum pro circumſtantiarum ratione dimidium vel quarta pars grani camphoræ poteſt addi.

Diuretica. *Diaphoretica.*

CAUTELÆ, ET MONITA PRACTICA.

§. I.

Cautelæ circa ſpecifica ſic dicta antiſcorbutica.

His igitur, quæ ad generalem curandi methodum pertinent, expoſitis, reliquum eſt, ut ſpecialiorem & certis individuis propriam cum neceſſariis cautelis ſubjungamus. In ſcorbuto ſic dicto calido, qui ſub conſtitutione cholerica, diæta vinoſa & ætate juvenili vigens, ingentem particularum bilioſarum & ſulphurearum in maſſa ſanguinea abundantiam ſupponit, ſpecifica antiſcorbutica, ſale ſulphureo volatili turgida, præcipue cochlearia & ejus ſpiritus, aliaque volatilia oleoſa ſumma cum cautione offerri debent. Etenim quum ſalium in ſanguine impuro ſpicula acuendo inque concitatiorem motum agitando, ſymptomatum exacerbationem efficiant, capitis artuumque dolores, anxietates ac lienis inflationes accerſunt, ideoque magis obſunt, quam proſunt. Quod ſi vero cum acidis, ut ſunt acetoſella, ſuccus citri, aurantiorum, berberum, granatorum &c. ad temperiem rediguntur, tutius exhiberi poſſunt. Ita conſerva cochleariæ, cum æquali parte conſervæ acetoſæ mixta & bis vel ter in die, ſuperbibendo aquam antiſcorbuticam, adſumta egregium præſtat effectum, maxime ſi in calidis & bilioſis ſubjectis humectans diæta, quæ ex lacticiniis, emulſionibus amygdalinis, hordei & avenæ decoctis, brodiis gallinarum cum lactuca, endivia, acetoſa, naſturtio &c. paratis conſtat, ſimul conjungatur, & remedia veſicam & alvum leniter ſubducentia interponantur. Notandum tamen in genere hoc loco venit, quod cura cum antiſcorbuticis herbis & earum ſuccis

ſuccis ſive per ſe, ſive cum vehiculo convenienti mixtis inſtituta ſatis diu continuari debeat.

§. II.

Circa eadem remedia in certis individuis.

Quando in ſcorbuto ſalia muriatica peccant, ſicuti fit in iis, qui carnibus ſale conditis fumoque induratis copioſe veſcuntur, & ulcera exedentia, fœtorem oris, gingivas putridas urinamque ſalſam & craſſam habent, uti maxime in diu navigantibus obſervamus, tum ſerum lactis largius & ſatis diu hauſtum; nec non poma citria, chinenſia, item fructus horæi multum præſtant utilitatis; cum è contrario ſpirituoſa & antiſcorbutica volatilia damno eſſe ſoleant.

§. III.

Circa carminativa & calidiora remedia.

Crudeles ſæpenumero dolores in abdomine lancinantes, in pectore oppreſſorii ſæviunt, qui minime carminativis, vel calidioribus medicamentis debent tractari; ſed juvat tantum liquorem noſtrum anodynum, vel elixir antiſpaſmodicum, ex dicto liquore, eſſentia croci & caſtorei compoſitum convenienti doſi per vices adſumere. Præter hæc vero brodia gallinarum cum oleo amygdalarum dulcium & ſpermate ceti adſumta, ſerum lactis cum radice altheæ floribus papav. rhœados & lumbricis terreſtribus coctum, decocta avenacea, & clyſteres emollientes ex lacte addito croco & pauxillo caſtorei, omne abſolvunt punctum. Non minori opus eſt cautione, ſi, ut ſæpe fit, ſpontaneæ adſunt evacuationes e.g. diarrhœæ; utpote quæ leniter tractatæ magno plerumque ſunt levamini, cum contra præmature cohibitæ anxietates cardialgicas, torminoſas hypochondriorum inflationes, viſcerumque infarctus poſt ſe relinquant.

§. IV.

Circa opiata.

Opiata nonniſi purgantibus, vel alexipharmacis correcta, ad immanes dolores ſedandos vigiliaſque placandas, exigua quantitate & tantum bis vel ter exhibere licet, eo potiſſimum fine, ut vires conſerventur, quas, ceſſantibus doloribus, ægri melius recipiunt morboque vincendo ſic pares fiunt.

§. V.

Circa topica.

Topica in doloribus, exulcerationibus & maculis plus ſæpe nocent, quam profunt; quod quidem potiſſimum animadvertere licet in arthritide vaga, ubi externa ſine diſcrimine applicata, materiam vitioſam ad interiora maximeque nervoſas partes repellendo, graviſſima ſæpe ſymptomata, ut in capite vertiginem, auditus difficultatem, in pectore ſpirandi anguſtiam, in ſtomacho cardialgias, in inteſtinis ſæviſſima tormina, imo nonnunquam horrendas artuum convulſiones, producunt. Præſtat itaque à topicis tum penitus abſtinere, & affectas partes linteis calidis involutas in æquali tantum tranſpiratu ſervare. Quod ſi tamen nihilo minus ulcera cruſtoſa nigra externam poſcunt medelam, imitandus eſt Eugalenus, qui prudenter monuit, ut, omiſſis omnibus acrioribus, leniora ſolum, quæ ex vitello ovi, myrrha, olibano, croco, oleo roſarum, balſamo Peruviano &c. parantur, in uſum ducamus.

& ſcarificationem.

Scorbuticis quoque, ſi jam nimia & ad corruptionem tendens humorum impuritas adeſt, magna cum cautione ſcarificatio imperanda eſt, ob gangrænæ metum, quæ aqua calcis vivæ cum ſpiritu vini camphorato & ſale ammoniaco exaltata optime poteſt averti.

§. VI.

Circa tumores & inflammationes.

Ubi ſumma humorum adeſt corruptio, tumores & inflammationes quam facile in ulcera abeunt rebellia, quæ non parum negotii & moleſtiarum medentibus & ægrotantibus faceſſunt. Ubi corpus ſiccum & ſenſibile eſt, ob dolores & ſpaſmos facile fiunt febres carnem vireſque conſumentes; ubi ſpongioſum phlegmaticum & pingue, in putridam humores corruptionem deſinunt, quæ inſtar ſphaceli ſerpit & progreſſu temporis ſummam, imo funeſtam virium proſtrationem producit. Quapropter prudens medicus non tantum appropriatis & convenientibus externis, ſed potiſſimum internis ſanguinem depurantibus, & putredini reſiſtentibus remediis prudenter debet ſuccurrere. Cavere quoque & medicus & chirurgus debet, ne nimis cito & mature tumores inflammatorios ante ſufficientem ſuppurationem aperiat: cito enim in pinguibus & humidis putrida naſcitur corruptio.

§. VII.

Circa gingivas putridas & ſanguinolentas conſolidandas & depurandas.

Ad gingivas putridas & ſanguinolentas tam depurandas & conſolidandas, quam ad dentes vacillantes firmandos, nihil reperi præſentius, balſamo vitæ noſtræ compoſitionis, ſi hujus una pars cum tribus partibus ſyrupi aurantiorum remixta gingivis illinatur. Hoc autem deficiente eſſentia ſuccini, myrrhæ, ſpiritus vini camphoratus & ſpiritus ſalis dulcis cum melle commode poſſunt ſubſtitui. Lenior quoque ſcarificatio in tali caſu ſæpe prodeſt, ut inde materiæ intus contentæ ichoroſæ paretur exitus: nec opera luditur, ſi in tumore gingivarum ſanguinolento, unguentum ægyptiacum cum melle roſato & ſpiritu cochlear. remixtum, vel gummi laccæ & ſpiritus cochlear. externe applicantur. Interne vero decoctum raphani ruſticani ex lacte, vel cereviſia cum ſtrobulis pini cocta uſum afferunt deſideratiſſimum.

§. VIII.

Balneorum uſus.

Quando mitigatis ſymptomatibus morbus jam inclinare & à ferocia ſua videtur remittere, *Matthæus* Martini *Tractatu de morbis meſenterii* apprime utilia cenſet balnea aquæ dulcis pluvialis; quæ diutius, & quidem ex admonitione Fernelii *obſervat.* 44. per decendium & ultra continuare jubet. Neque facile reprobare audeo ſaluberrimum hujus viri conſilium, præſertim cum de proficuo balneorum in ſcorbuto uſu certiorem me reddit Clariſſimi Volckammeri *Senioris obſervatio in Decur. II. ann. VI. M. N. C.* reperiunda, ubi vir hypochondriaco-ſcorbuticus balneo ex aqua dulci, cum herbis emollientibus decocta parato, maneque & veſperi adhibito, poſt triduum ad ſe rediiſſe & vires recepiſſe dicitur. Aquæ vero balnei, graviſſime fœtenti innatavit ſaburra nigricans craſſa cum acredine, quæ indies majora ſumſit incrementa. Ad tumores duros & dolorificos pedum crurumque emolliendos ac diſcutiendos balneum ex herbis antiſcorbuticis beccabung. naſturt. cochleariæ à ſucci expreſſione relictis, ut & ex ſummitatibus abietis & pini paratum crebriuſque adhibitum ſumme proficuum deprehendi.

§. IX.

Circa balnea tam artificialia quam naturalia.

Ego vero hoc unicum tantum habeo, quod circa uſum balneorum tam naturalium, quam artificialium moneam, ne primo unquam adhibeantur,

ſi

ſi jam putrida quædam humorum corruptio in partibus externis conſpicitur; dein, ne juſto calidiora ſint & corpus ad multum ſudorem diſponant. Sequuntur enim exinde, preſſo quaſi pede, ſumma artuum laſſitudo, ſitis intenſa, cordis palpitationes & cephalalgiæ; quibus ſi quis per potum frigidiorem aliaque refrigerantia ſuccurrere velit, periculum eſt, ne tonus ventriculi & inteſtinorum mirifice inde deſtruatur.

§. X.

Commendatur parcior in hoc affectu medicamentorum uſus. Multi ſcorbuto detenti, ſcribit MARTINI *loc. cit.* durante curationis tempore, parum vel modicum tantum ſentiunt emolumenti, dimiſſis vero medicis & medicamentis, ſanantur: natura enim ex medela debilis reddita, recuperatis poſt curationem viribus, ad morbum vincendum magis valet. Quod quidem monitum ſuo jam tempore antiquiores medici probe agnoverunt & ceu utiliſſimum monitum in variis morbis tollendis commendarunt. Unde AETIUS *lib. II. ſerm.* 2. *cap. III.* & RHASES per tres interdum ſeptimanas à medicina abſtinendum ſuadent, ARETÆUS vero, cedentibus medicis, multos morbos ſanari adſerit. Quam inſignem obſervationem ego ipſe ſæpius in multis chronicis affectionibus, præſertim vero in hypochondriaco & ſcorbutico malo depellendo certiſſimam deprehendi. Valet enim & ſemper valebit elegantiſſimum CELSI dicterium: *optima interdum medicina eſt, medicamento non uti.*

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Singularis ſcorbuti puſtularis ſpecies. Fœmina honeſta quinquagenaria, ſanguinis & pinguedinis plena, naturæ ſenſibilioris & ad iram proclivis, ſub vitæ genere immobili victum duriorem ſalſum, ut ſunt carnes & piſces infumati, nec non fructus horæos, quos jam mane ingerebat, admodum habebat in deliciis. Potus erat cereviſia valde ſaturata, plerumque fæculenta; cujus noxam avertere cogitabat vino acido, cum ſacchari portione remixto: ſomnum habebat largiorem, ſed turbulentum, & animum magna affectuum intemperie perpetuiſque fere curis diſtractum. Menſtruæ purgationes jam à trigeſimo quarto anno ceſſarant, à quo tempore ſingulis annis venæ ſectionem admiſit, jam vero per triennium omiſit, unde varia eaque graviora experta eſt pathemata, qualia ſunt ingens præcordiorum anxietas, ſpiratio ægerrima, continui ructus cum impetu interdum ex ore erumpentes, & phlogoſes poſt paſtum faciem infeſtantes. Præter hæc de acuto dolore & ardore circa præcordia, noctu potiſſimum conquerebatur: maculæ quoque flavæ hinc inde in corpore diſperſæ & præcipue in facie & hypochondrio dextro conſpicuæ cum languore totius corporis apparebant, imo demum pedes tumor cum dolore intolerabili occupabat. Enimvero contra hunc affectum varia præſcripta ſunt remedia, ut ex volatilibus, ſpiritus cochleariæ, ſal volatile Sylvii, liquor C. C. ſuccinatus, interpolatus quoque fuit uſus apozematum, ex leniter evacuantibus & ſanguinem depurantibus confectorum, à quorum uſu quodammodo melius habuit, ut ſurgere de lecto & ad conſueta redire negotia potuerit, remanente tantum inſigni manuum pedumque ſtupore. At quum anno ſequente menſe Februario ſub auſtrina & pluvioſa cœli tempeſtate, vini enulati potui ſupra modum fere indulgeret, non ita multo poſt ſub mammis & axillis puſtulæ erumpebant ardore & pruritu moleſtæ, quæ ſucceſſive coeuntes concreſcebant, cutem arrodebant & exulcerationes cum fœda putredine efficiebant. Hiſce jungebatur febris, quæ circa veſperam aucta novam puſtularum eruptionem, continuam ſitim, ſomni defectum, pulſuum celeritatem & frequentiam, ſaturate rubicundum urinæ colorem, pertinacem alvi adſtrictionem, & cruciatus propter ardorem intolerabiles fere inducebat. Puſtularum aliæ, magnitudinem ovi gallinacei, vel tenui inteſtini inflati æquantes cum ſibilo quaſi flatu, (ut exprimebat ægra) è corpore erumpebant, totæ erant tranſparentes & inſtar illarum, quæ per ambuſtionem excitantur, aqua repletæ; unde etiam acu vel forcipe apertæ inſignem ichoris putridi ex viridi luridi, cutim ſubſtratam arrodentis fundebant copiam: aliæ contra minores ſubobſcuri nigri videbantur coloris. Sedem habebant vagam: ſiquidem non modo thoracem, abdomen & artus, ſed faciem quoque, imo naſi & faucium interiora obſidebant. Medicus conſultus nihil quidem, quod ad impuritatem humorum emendandam, ad viſcidos & ſalſos humores temperandos, & dolores leniendos conferre potuiſſet, omiſit, puſtulas quoque, quæ circa veſperam quotidie prodierant, poſtero die mane aperiendas, iiſque pulverem exſiccantem, ex lapide calaminari, tutia, C. C. uſto & maſtiche compoſitum inſpergendum curavit, ſed impedire non potuit, quin novæ ſingulis diebus puſtulæ, non quidem in priſtinis, ſed vicinis locis rurſus protuberaſſent; donec tandem poſt menſis decurſum, vi morbi deferveſcente, omnia in melius convertebantur & ægra ſenſim paullatimque convaleſcebat. Per æſtatem, quæ ſequebatur, bene valebat, præter quod ſcabies humida manus infeſtaret. At vero, quum palato rurſus nimium indulgens fructibus horæis ſe nimium replebat, nec ab iracundiæ affectu ſibi temperabat, denuo febrilis recurrebat æſtus, ſub quo, ut antea, à veſpera ad mediam uſque noctem puſtulæ cum magno ardore moleſtiſſimoque pruritu emergebant. Per medicamenta temperantia, acidula, diluentia leniaque diapnoica & anodyna denuo ægra per dimidium fere anni ſe à moleſtiſſimo hoc adfectu liberam videbat, donec tandem ira iterum commota, cui frigidum potum ſuperingeſſerat, priſtinam accerſebat tragœdiam.

Epicriſis.

Morbus hic puſtularis rariſſimus omnino paulo accuratiorem meretur evolutionem. Si ex veteribus GALENUM, CELSUM, & AVICENNAM, qui quam optime fœdas cutis exulcerationes puſtularumque ſpecies deſcripſerunt, conſulimus, apparet, veſicas illas magnas, in noſtra ægra phlyctenas eſſe nominandas, quibus deinceps veſiculæ minores nigricantes, epinictides ſe intermiſcuerunt. Ante omnia vero probe notandum eſt, humorem illum aquoſum, qui inſigni quantitate ex veſicis ſtillabat, mox in gelatinam concreviſſe, cujus portio cochleari indita, admoto leniori ignis calore in offam albam inſtar albuminis ovi cocti coibat; unde patet, illum ipſum ex ſero ſalſo excrementitio cum nutritia lympha commixto conſtitiſſe. Idem contingit cum humore, qui ex veſicis poſt aduſtionem vel cantharidum applicationem fundi ſolet. Quemadmodum vero

vero ab igne, vel ſale cantharidum acerrimo diſſoluta cutis vaſcula talem humorem fundunt; ita quoque ſalia corroſivæ indolis, in corpore humano ex vitioſo victu enata & febrili æſtu ad habitum corporis propulſa, rodendo ac lancinando fibras ac vaſcula, eadem phænomena excitare poſſunt. Quod circa veſperam præcipue paroxyſmus redierit, hæc videtur ratio, quia omnes morbi, qui à ſalina acri materia foventur, ut catarrhales febres, magis de noctu, quam de die infeſtant, quoniam tunc minus expedita, ſed valde tarda ac lenta ſanguinis ad exteriora eſt progreſſio & perſpiratio difficilior. Surrexit vero malum ad uſum vini enulati, quia hæc radix acri volatili ſulphureo elemento imbuta fortiter ſanguinem commovet, & ad ſuperficiem propellit; hinc etiam inter ſudorifera & alexipharmaca principem ſibi locum vendicat. Primam huic malo originem præbuit mala diæta; utpote in qualitate & quantitate tam eſculentorum quam potulentorum graves commiſſi ſunt errores. Quo magis enim à dulci & temperata indole alimenta decedunt, eo impurior & minus naturæ congruus chylus, qui ſanguinis materia eſt, conficitur; quo vero ſanguis craſſior eſt atque impurior, eo majori cum difficultate per debita colatoria, præſertim ſub deficiente corporis motu & exercitatione animique pathematum intemperantia depuratur. Accedit in præſenti hoc caſu, quod anno trigeſimo quarto menſes jam emanſerint; unde mox preſſo pede primo nimia humorum in vaſis accumulatio, hanc poſtea cacochymia ſequuta eſt, præſertim cum conſueta venæ ſectio fuerit omiſſa. Recte enim ſcribit Primerosius *lib. III. de morb. mulier. cap. V. pag.* 176. *Mirum non eſt, mulieres, quibus in juventute menſtrua ſuppreſſa fuerunt, tandem, ſi prava victus ratio acceſſerit, ætate ingraveſcente ſcorbuto affici.* Crebrior hujus affectionis recurſus, me judice, non aliunde, quam à prava diæta debet deduci, quod fit, quando morbus ejuſque cauſſa, quæ in hoc caſu in vitio viſcerum maxime ſita, non integre fuit ſublata & ægri iſtis rebus, à quibus morbus originem ſumſit, quas inter prava victus ratio potiſſimum valet, rurſus inhærent. Inprimis vero noſtræ ægrotæ infenſa admodum fuit, malumque de novo produxit impetuoſus iracundiæ affectus. Hic enim primo per ſe ſanguinem intenſiſſime commovet, & febrilem quaſi acceſſionem efficit, quæ cum magna vi humores ad exteriora propellit: dein ſub ira ordinario bilioſus humor magis commovetur, magnaque copia in inteſtina effunditur; unde inclinatio ad vomitum, oris amarities, nauſea, conſtrictio ſub ſcrobiculo cordis, & alia mala proveniunt. Si vero deinceps vitioſa bilis ipſi ſanguini admiſcetur, naturalem ejus craſin, quæ temperata eſſe debet, vehementer inquinat, & in fermentum quaſi ac ſeminium morboſum convertit. Quod ad curandi methodum attinet, recte medicus à fortioribus, ſive per ſudorem, ſive per alvum & urinam evacuantibus abſtinuit, ſed lenioribus tantum uſus eſt remediis, quæ turbas non movent, nec malum exacerbant. Ego in ejuſmodi caſibus præmiſſa, ſi vaſa turgeant, venæ ſectione & præmiſſis lenioribus laxantibus ſanguinemque depurantibus, ſummo cum fructu commendavi potum aquarum mineralium vel cum, vel ſine lacte, conjuncta ſimul accurata diætæ victuſque ratione, & elixir balſamico temperato poſt paſtum ſumto inſtituendum. Quod ſi vero occaſio ejuſmodi aquis utendi defuit, ſerum lactis caprini acidulatum, cum ſucco herbarum antiſcorbuticarum mixtum & exaltatum ad menſem & ultra ſubſtituere juſſi. Quod ad externa attinet, ſi veſiculæ fuerint apertæ, linimentum, quod alias contra ambuſta celebratur & ex oleo lini, albumine ovorum, croco, ceruſſa & pauxillo ſacchari ſaturni compoſitum eſt, provide applicari poteſt. Probe enim hoc loco notanda eſt cautela, inſperſionem pulveris exſiccantis ex bolis & terreis confecti in taliſmodi cutis eroſæ affectibus non ſemper adeo tutum ac fidum relinquere effectum, partim ob id, quod, gelatinoſo illo ſucco glutinis in formam compacto, tranſpirationem penitus impediat, partim etiam, quod à tergo effluenti materiæ nullum permittat exitum; unde hæc concluſa & mora pejor reddita, ulterius ſerpendo ſubnexas partes corrodit.

Observatio II.

Scorbutus puſtularis in plethorica à nimio mœrore.

Fœmina triginta annorum vegeta, ſanguine & ſuccis plena, per longum abhinc tempus vitam egit ſedentariam, & largiori ciborum, valde nutrientium fructuumque horæorum comeſtione admodum eſt delectata; nihil tamen unquam moleſtiæ inde perſentiens. Interea quum aliquando graviori, eoque diuturno afficeretur mœrore, mox menſium fluxus, ſatis alioquin copioſus, ſuccedebat parcior, noctes ducebantur inſomnes, & inopinato in cruribus maculæ, inſtar manus latæ emergebant cœruleæ, imo paulo poſt univerſi corporis ſuperficies puſtulis ſuffundebatur rubicundis, ſanguinem & acre ſerum ſtillantibus. Præter hæc, tota cutis ſquamoſa ſupra modum erat ſenſibilis, adeo ut vel à leviſſimo auræ frigidioris afflatu ſummæ perciperentur anxietates, cum contra paulo calidius regimen ingentem excitabat pruritum. In artubus quoque noctu exquiſiti ſæviebant dolores, ſub ſudore plerumque ingraveſcentes: urina ad livorem & nigredinem accedens ſecedebat craſſiſſima, ex ore fœtor exhalabat vix tolerabilis, & caro gingivarum relaxata putridoque ſqualore obſita nonnunquam ſanguinem fundebat nigrum peſſimeque olentem. Ego itaque in conſilium adhibitus primo præſcripſi decoctum ex radice chinæ, ſarſaparill. raſura lign. ſaſſafras, herba veron. & ſcordii confectum, cujus largam ægra copiam ſingulis diebus mane cum ſalis volatilis oleoſi guttis ſexaginta debuit adſumere, lenemque poſtea ſudorem in lecto exſpectare: ubi tamen ceu peculiare phænomenon attendendum eſt, quod à ſalis volatilis uſu per duos tantum dies continuato, urina turbida cum ſedimento mox in limpidam croceam fuerit mutata & poſtea, eodem medicamento vel parcius dato, vel plane ſepoſito, ſtatim turbulenta urinæ craſſities redierit. Quæ cum animadverterem, hanc medicinam bis vel ter in die ſuaſi repetendam, & interdum hujus loco ſpiritum ſalis & vitrioli dulcem ſubſtituendum. Ante decubitum ordinavi pulverem ex lapidib. cancror., ceruſſa antimonii, ſuccino, caſcarilla, nitro & cinnabari compoſitum, & bis in hebdomade pilulis polychreſtis balſamicis, mercurio dulci remixtis alvinas ſordes evacuandas ſtatui. Nec me fruſtrata eſt hæc medendi methodus. Siquidem ægrota per menſem his medicamentis uſa, ſubjuncto balneo, priſtinæ ſanitati ex voto fuit reddita.

Epicriſis.

Præſens hic affectus ſcorbuti puſtularis nomen jure

jure meretur, optimeque teſtatum reddit, quanta ſanguinis impuritas ſaliumque excrementitiorum copia in atroci hoc morbo generetur; utpote non modo puſtulæ ulceroſæ, ſed & craſſa urinæ conſiſtentia omniaque reliqua ſymptomata exinde ſunt derivanda. Cauſa tam eximiæ ſanguinis dyſcraſiæ in impeditiori ſanguinis circuitu unice eſt reponenda, quem in noſtro quidem caſu præter plethoram, ſub victu opiparo & ſedentaria vita accumulatam, longior animi triſtitia induxit, quæ præ ceteris remorandæ ſanguinis circulationi & naturalibus ſordium inutilium ſe-& excretionibus ſupprimendis admodum velificatur : unde dein non poteſt non tanta humorum maſſa vappida corruptaque fieri, tantaque ſymptomatum ſyndrome adornari. Tam facilis autem & intra menſis ſpatium peracta hujus morbi ſanatio activiori naturæ robori, quo ægra pollebat, eſt tribuenda : ſemper enim facilius ſubjecta valentiora, in quibus motuum vigor adeſt, quam imbecilliora morbos tolerant & ſuperant. Ceterum attentione digna eſt ſalis volatilis oleoſi in acceleranda curatione energia, quam per urinæ mutationem præſtitit. Ita autem, me judice hujus effectus ratio videtur explicanda. In omni ſcorbutico malo naturalis ſanguinis ſpirituaſcentia, ab inteſtino ejus motu dependens, nimis eſt depreſſa; quam cum ejuſmodi medicamentum inſigniter erigit, putredinemque imminentem prohibet; non mirum eſſe debet, cur in depellenda lue ſcorbutica tam excellenter ſe gerat. Hinc quoque in aprico eſſe credo, ea omnia in ſcorbuto utiliſſima eſſe remedia, quæ ſale volatili turgida, ſanguini vigorem deperditum reſtituendo, putredinem arcent, ut fere ſunt ſic dicta antiſcorbutica, & nominatim cochlear. naſturt. beccab. rad.armoraciæ & hujus generis plura alia.

OBSERVATIO III.

Vir ſexaginta annorum, conſtitutionis ſanguineæ, habitus corporis ſtrictioris, qui vitæ addictus ſedentariæ ſalſam duramque diætam valde habuit in deliciis, & externi caloris impatiens hactenus in locis degit frigidioribus, bis quotannis circa æquinoctia, licet non penitus omiſſa venæ ſectione, immodicam è naribus defluxionem, uſque ad animi interdum deliquium, per aliquot annos paſſus eſt. Superiori vero autumno, cum venti borealis regnabat intemperies, in nucha doloribus corripiebatur rheumaticis; quare medicus conſultus mixturam ordinabat diaphoreticam, ex tinctura antimonii tartariſata & ſpiritu C. C. ſuccinato compoſitam, quam non modo circa decubitum, ſed mane etiam in lecto, ad ſudorem movendum, pondere L. guttarum per aliquot dies propinabat; unde ſat larga ſudoris promanabat copia. Ad alvum, quæ adſtricta erat, aperiendam, pilulas Ruffi ad drachmam dimidiam pro doſi circa ſomni tempus tertio quovis die exhibebat. Non multo tamen poſt dolor iſte rheumaticus, in dorſum & hypochondria delapſus multas creabat flatulentias, & in pectore non minus, quam in dorſo multæ effloreſcebant puſtulæ, acre ſerum fundentes; imo ſudor quoque, qui per noctem manabat, tam acris erat indolis, ut ipſam cutim non parum arroderet. His ita conſtitutis æger meam poſtulabat opem. Suaſi itaque, ut ſepoſita medicina ſudorifera, omiſſiſque pilulis purgantibus, ſerum lactis acidulum, cancrorum lapidibus correctum mane ad menſuram dimidiam calide, & à meridie eadem quantitate frigide biberet, circa ſomni autem tempus emulſionem, ex ſeminibus IV. frigidis, ſemineque papaveris cum aquæ florum ſambuci, tiliæ, ceraſorum nigrorum, addita pulveris leniter diaphoretici & nitroſi portione, confectam ſumeret. Loco potus ordinarii commendavi decoctum ex rad. ſcorzoneræ, chinæ & raſura C. C. cum paſſulis; ad alvum vero leniter ducendam ſemel vel bis in hebdomade mannæ electæ uncias duas in ſero lactis capiendas & pro ventriculi robore firmando elixir meum viſcerale ad guttas LXX. poſt prandium adſumendum propinavi. Quibus omnibus per aliquod tempus continuatis optime convaluit.

Epicriſis.

Senex hic fuit plethoricus; & quoniam vitæ ſedentariæ nimium indulſit frigidoque aëri libentius, quam calidiori corpus non adeo bene veſtibus munitum obtulit, & cibis inſuper durioribus ſalſis ſtomachum obruit, tranſpiratio fuit impedita & humores ſpiſſiores redditi ſalſedineque imbuti rheumaticos procrearunt dolores; ſub quibus ordinario cutis magis ſolet conſtringi & liberior tranſpirationis ſucceſſus cohiberi. Poſtea vero, quum frequentiori validioris ſudoriferi uſu humores craſſi ac ſalſi nimium fuerunt commoti, acrimonia ſalina magis increvit, & intenſior facta puſtulas & eroſiones in cute excitavit; quod quidem in ætate ſenili, quæ ad impuritatem ſalino-ſcorbuticam præ ceteris omnibus proclivior exiſtit, facilius fieri potuit. Merito itaque juniores medici exinde hanc ſibi regulam practicam debent elicere: morbos ſeniles, qui potiſſimum ab humore viſcido ſalſo, & languentibus excretionibus proveniunt, minime fortioribus ſudoriferis vel purgantibus eſſe tractandos, ſed rectius longe ac tutius, ſi ventriculi robur id permittat, ſero lactis & decoctis temperantibus, non omiſſa ſufficienti corporis exercitatione, perſanandos.

OBSERVATIO IV.

Varia ſymptomata ſcorbutica cum metu fiſtulæ in ano.

Vir in cœlibatu vivens litteratus, quadraginta annorum, victui adſuetus opiparo, cereviſiæque conſiſtentiori, jam per viginti & plures annos de ardente totius corporis pruritu, de vertigine, membrorum laſſitudine, ſomno inquieto, prava ciborum digeſtione, de ſudore, minimum etiam corporis motum ſubſequente, ut & de exanthematibus purpuraceis, præſertim circa anum conſpicuis conqueſtus eſt. Interim quum aliquando nimio vini potui indulſiſſet, non modo omnia, quæ dicta ſunt, mala exaſperavit, ſed ſibi majora adhuc contraxit incommoda, ex quibus allegaſſe ſufficiat tubercula ani dolorifica, quæ ſub alvi exoneratione, ſordibus alvinis exitum præcludentes graviſſimas creabant moleſtias. His itaque ſuperandis ſuo ipſius auſu è vena pedis tuſa ingentem ſanguinis miſit copiam, idque hac methodo obtinuit, ut tumores iſti ſenſim paullatimque evaneſcerent. Aliquod vero tempus poſt cum denuo ſanguinem in venis cumulaſſet, non tantum ani ſphincterem, tactu mollem nova obſidebant tubercula, ſed & dolor tenſivus ac preſſorius circa oſſis ſacri regionem valde infeſtabat. In hoc rerum ſtatu quum inani

multorum medicorum auſu ſe ſibi ipſe conſulere coactum videret, ex ſcriptis meis diæteticis, quæ diligens legebat, id cepit conſilii, ut omni vino & cereviſia ſepoſitis, miſſiſque in victu ſalſis & acidis cibis, aquam puram fontanam biberet. Quo conſilio per longius temporis ſpatium adhibito id commodi ſibi præſtitit æger, ut intra ſex menſium decurſum ab omnibus, quæ nominavimus, ſymptomatibus liber evaſerit; præter quod moleſtus ille pruritus, anique mollities & tumor cum æſtu & dolore preſſorio circa os ſacrum adhuc nonnunquam invaderet. Metu itaque fiſtulæ adductus meam implorabat opem; quam ego hocce ferebam conſilio, ut potum aquæ communis continuaret, interdum aquis mineralibus, vel ſero lactis uteretur, biſque vel ter in anno venam pedis ſecandam præbeat & per menſes aliquot elixirii mei viſceralis uſum ſibi poſt prandium commendatum habeat. Quo inteſtini recti vitio ſuccurreretur, ſequentem aquam, quæ ad partem adfectam eluendam & à putredine defendendam præclari ſolet eſſe effectus, commendavi: Recipe myrrhæ elect. drachmas duas: coque leniter in aquæ ſpermatis ranar. unciis quatuor: colaturæ adde ſacchari ſaturni, lapidis medicamentoſi Crollii ana drachmam dimidiam. D. Et quum in ejuſmodi caſibus ſæpe eximio cum fructu præſcripſerim unguentum ex olei vitell. ovorum, unguenti de linaria ana uncia una, tutiæ præp. plumbi uſti ana drachma una, olei hyoſcyami guttis XV. conflatum, non dubitavi id ipſum pariter huic ægroto commendare, ut eodem partem indolentem ſæpe oblineret. Nec me fruſtrata eſt hæc methodus; ſiquidem inde ægrotus egregium ſenſit levamen, neque amplius de plena convaleſcentia deſperat.

Epicriſis.

Præſentem ægrotum inter ſcorbuticos eſſe numerandum, ex variis, quibus jam per decennium obnoxius fuit, pathematibus licet argumentari; utpote quæ ſingula ſcorbutico-ſalinam & viſcidam humorum diatheſin ſatis ſuperque produnt. Peculiare tamen & non omnibus ſimiliter proprium ſymptoma habendum eſt venarum hæmorrhoidalium intumeſcentia, quam ſibi æger lauto multumque ſanguinis ingenerante victu, vita ob litterarum ſtudia ſedentaria & omiſſis ſanguinis abundantis evacuationibus ſine dubio contraxit. Quod ſi enim à pleniori victu ſanguis ſubinde magis magiſque accumulatur, non poteſt non ſub motus defectu & languidiori excretionum ſucceſſu ſpiſſior evadere longeque difficilius per totum corpus, maxime vero per imi ventris viſcera circumagi; unde non modo in his, ſed etiam potiſſimum in vaſis hæmorrhoidalibus, ob difficiliorem à perpendiculo regreſſum, ſtagnat & denegato ibi exitu tubercula producit, quæ certo providam tam externam, quam internam poſtulant opem. Illam optime præſtant remedia à nobis ſupra præſcripta; hanc vero à diluentibus & acrimoniam ſanguinis temperantibus perbene licet exſpectare. Et profecto miranda eſt ſolius aquæ communis, vel minerali principio imbutæ in tali malo effectus, ut ideo veritati conſentanea deprehendantur, quæ ſuperiori §o. VIII. curationis de aqua excellentiſſimo ſcorbuticorum remedio fuſius docuimus.

Observatio V.

Vir generoſus, quadraginta annorum, habitus corporis carnoſi ac robuſti, temperamenti ad melancholicum accedentis, ante quindecim circiter annos Roſtochii ſtudiorum cauſa degens, ob diætam inſuetam & paulo craſſiorem, autumno in febrem incidit tertianam pertinaciorem; qua demum curata quum ad priſtinum vitæ genus, diætam nempe ſalſam & duriorem revertebatur, pathematibus hypochondriacis & conaminibus hæmorrhoidalibus, tempus & ordinem non ſervantibus correptus fuit. Mutato deinde vitæ genere ſedentario in magis mobile, diu ab iſtis moleſtiis vixit immunis, præterquam quod per vernum & autumnale tempus catarrhali faucium defluxione & tuſſi humida laboraverit. Quum vero aliquod tempus poſt vitæ motus experti animique affectibus, præſertim iræ plus juſto indulſiſſet, nec venam, uti alias ſueverat, tundere curaſſet, factum eſt, ut gravibus ſymptomatibus, ingenti languore & laſſitudine, doloribus artuum gravativis, nucham maxime noctu infeſtantibus, alvo adſtricta, quæ vix tertio die ſuum exſequebatur officium, plenaria adpetitus proſtratione, oris ſiccitate, vertiginoſa capitis debilitate, auriumque tinnitu adficeretur. Inter hæc pulſus erat languidus ac durus, urina pauca & rubicunda, & ſudor de noctu largiſſimus, fere colliquativus cum ingenti fœtore profundebatur. His accedebat memorabilis acerbi & quaſi ardentis doloris ſpecies, qui certum tantum locum, groſſi magnitudine circumſcriptum in lingua occupabat, certiſque intervallis, maxime ſi dolor in nucha ſilebat, ſuam habebat exacerbationem, ut ideo æger coactus anxie multorum medicorum imploraret opem, qui plerumque calidioribus ſtomachicis, acrioribus purgantibus, pulveribus nitroſis & diaphoreticis, à quibus ſemper largus manabat ſudor, ut & decoctis temperantibus & venæ brachii inciſione dirum hunc morbum oppugnabant quidem, ſed plane non mitigabant. Ego igitur in conſilium ſimul adhibitus ſuaſor fui, ut æger circa vernale tempus, corpore prius per infuſum mannatum à ſordibus purgato, fontem Selteranum mane ad menſuras prope duas, inter cibos vero pro potu ordinario ad menſuram dimidiam cum quarta vini Rhenani parte remixtam per aliquot ſeptimanas biberet, ſingulis diebus aliquot horas ante vel poſt paſtum ſub clementi cœlo motum corporis equitando inſtitueret, circa ſomni tempus pulverem præcipitantem leniter nitroſum, & inter prandium elixir meum balſamicum, cum ſpiritu cochleariæ ſaturato animatum ad LXXX. guttas adſumeret. Nec me fefellit hæc leniſſima curandi ratio, ut potius hiſce remediis per ſex circiter hebdomades adhibitis generoſus æger ab omnibus iſtis gravioribus ſymptomatibus ſenſim paullatimque fuerit liberatus.

Epicriſis.

Plura ſunt, quæ ex præfata morbi hiſtoria in uſum practicum poſſunt converti, quorum præcipua hic recenſere operæ erit pretium:

1) luculenter apparet, ex febre intermittente, vel alio quocunque morbo convaleſcentes, ſi poſthabitis bonæ diætæ regulis ſtatim majorem ciborum copiam ingerunt, in alios chronicos adfectus facile incidere. Ratio hæc eſſe videtur: quod

quod robore ventriculi & inteſtinorum deſtructo viribuſque à priſtino morbo conſumtis nimia alimentorum copia non rite poteſt ſubigi & in bonum chylum converti; unde ingens cruditatum fit proventus, qui dein novis morbis & ingignendis & alendis cauſam materiemque ſuppeditat largiſſimam.

2) Addiſcere licet, quod hypochondriaca adfectio in juventute contracta diu quidem ſilere, accedente tamen perverſa diæta, vita motus experte, affectuumque intemperantia facilius poſſit reſuſcitari, quam quidem in iis, qui tali morbo nunquam laborarunt.

3) Illud quoque notatu dignum eſt momentum, quod rebellis ſcorbuticus morbus tam brevi temporis ſpatio tanta ceperit incrementa viresque adeo proſtraverit, ut omnes fere functiones corporis inde læſæ apparuerint. Quod quidem in præſenti ægroto conceptu non adeo eſt difficile, cum ſub ſtatu corporis plethorico, excretionibus per alvum & cutim ſuppreſſis & continua adfectuum intemperie fieri aliter non potuit, quam ut tota ſanguinis & humorum maſſa in dyſcraſiam & impuritatem, ſordibus excrementitiis ſalino-viſcidis refertam brevi degeneraverit. Denique

4) & hoc obſervari meretur, quod ſcorbutica, acris cauſticæ indolis materia ſæpenumero tantum certam corporis regionem, uti in præſenti caſu certam linguæ partem, occupet vehementiuſque affligat, non aliter, ſicut fieri nonnunquam animadvertimus, quod in nonnullis moleſtus doloris, ardoris aut frigoris ſenſus definitam capitis portionem, e. g. ſynciput, occiput, tempora &c. reliquis ſalvis infeſtet, vel etiam in oculis, nucha, tibiis ſuam exerceat tyrannidem. Ubi tamen perite & fundata ratione moneo, quod in ejuſmodi doloribus topica, cujuſcunque etiam ſint generis, parum efficiant, imo potius obſint; niſi prius internis maſſa humorum ſit correcta, & ſanguinis curſu ad emunctoria, præſertim vero ad cutis cribrum reſtituto, corpus ab impuris ſuccis liberatum: quod optime per corporis exercitationem, debitum aquarum mineralium uſum, aliiſque temperatioribus remediis perbelle obtinetur.

Observatio VI.

Salivatio ſymptomatica ſcorbutica.

Vir quadraginta annos natus, habitu corporis ſpongioſo, qui apprime ſanguinis & ſuccorum accumulationi favet, donatus, ex loco, quo vini & cereviſiæ potui adſueverat cibiſque craſſioribus & fumo induratis uſus fuerat, ad nos circa hiemem ſe contulit. Adpropinquante vere doloribus infeſtabatur rheumaticis cum febre junctis, quibus ſucceſſu temporis appetitus proſtratio, ſputum copioſum, ardor & dolor in faucibus, tumor & puſtulæ indolentes in lingua, quæ ſponte apertæ carnem exedebant & cavitatem ibi ulceroſam efformabant, ſeſe adſociarunt. Ad graviora hæc ſymptomata profliganda medicus interne ſanguinem depurantia & exterius linimentum, ex ſpiritu vini, myrrha, maſtiche, radice tormentillæ & mercurio præcipitato compoſitum, nec non pilulas mercuriales eo cum effectu ordinabat, ut brevi poſt non modo ulcus linguæ profundius ſerperet, ſed & ingens pituitæ, peſſime olentis copia ex ore ſordido nigriſque dentibus obſito dies noctesque effunderetur; quæ omnia ægrum adeo cruciabant, ut nec ſolidi quicquam deglutire, nec loqui, nec etiam ſomnum capere valeret. Alius ſimul conſulebatur medicus, qui non minus lignorum decoctis, lenioribus purgantibus, theriacalibus, ſulphuratis, balſamicis & ſubadſtringentibus tam internis quam externis vim morbi frangere conabatur: ſed irrita erant omnia, ut potius non tantum per quatuor fere menſes idem permaneret ſtatus, ſed & poſtea omnia in pejus ruerent ſymptomata. Somnus enim aderat plane nullus, febris & anxietas præcordialis noctu majora ſumebant incrementa viriumque robur magis magiſque labaſcebat. Præterea urina per totum morbi decurſum pauca erat & rubicunda cum ſedimento lateritii coloris, &, quod memoratu dignum eſt, ſi ulcus linguæ ſub balſamicorum uſu melius videbatur, mitiorque pituitæ per os fiebat ejectio, non modo præcordiorum anxietas, ſed & dolor ſiniſtri lateris, ubi ulcus erat, augebatur; cum contra, manante iterum materia ſordida, interdum cum ſanguine mixta, leniora apparebant ſymptomata. Materiæ ex lingua ejectæ permagna erat quantitas: ſiquidem circa finem morbi intra aliquot horas plus quam menſura exſpuebatur. Nec denique reticendum eſt, quod demum in ſiniſtro latere circa aurem glandula parotis cum dolore ac inſigni duritie intumuerit; unde aucta indies virium dejectione auctoque febrili æſtu miſer ægrotus à morbo ſuperatus aliquot hebdomades poſt diem obiit ſupremum.

Epicriſis.

In præſenti hoc caſu inter alia notari meretur ulceroſa linguæ corruptio, quæ rarius quidem in libris medicorum occurrit, à me tamen ſæpius iterumque obſervata eſt in ejuſmodi hominibus, qui ſcorbutica humorum dyſcraſia infecti dentes vacillantes, gingivas eroſas cruentaſque habuerunt, & inter maſticandum inopinato quodam morſu linguam vel leviter lacerarunt. In his enim ſicut ordinario ſanguinis & humorum impetus ad caput præcipue eſt directus; ita hic, accedente quadam cauſa externa, facile poteſt augeri & ſic certæ parti, e. g. linguæ haud leve vitium affricari: quod ſi quis vero tum mercurialia vel interne velit propinare, vel externe affectæ parti applicare, oleum camino plus addet, quam detrahet. Nam regulæ inſtar practicæ tenendum eſſe arbitror, mercurialis proſapiæ medicamenta, utcunque etiam præparata & adhibita in ſcorbuto tantum non ſemper maximo eſſe nocumento. Longe vero certius graviuſque nocere ſolent in vitiis dentium & linguæ ſcorbuticis, quia ſanguinis & lymphæ ad has partes affluxum, qui per ſe ſatis magnus eſt, augendo, plerumque malum graviſſimum & vix ulla medicina ſuperandum accerſunt; idque eo magis, quoniam certa experientiæ fide conſtat, quod omnia linguæ, ceu partis ſpongioſæ continuoque ſalivæ affluxu madidæ ulcera difficilioris ſint curationis, dum ibi exſiccantia & abſtergentia penitus fere ſua privantur energia. Quæ omnia igitur quum in præſentem ceciderint ægrotum, mirum eſſe non debet, cur morbo ferendo & vincendo impar factus animam efflaverit.

Observatio VII.

Scorbutus dentibus

Vir quinquaginta annorum illuſtriſſimus, habitus corporis ſpongioſi valdeque obeſi, vitam agens

maxime infenſus. agens ſub lauta plenioríque diæta non tam ſedentariam, quam curis graviſſimis moleſtam, ante aliquot abhinc annos primum ſcorbuticis vexari cœpit pathematibus, ita ut gingivæ tumidæ ex facili ſanguinem funderent, dentes maxillæ ſiniſtræ vacillarent, & æger, quod notabile, farinæ linguam inſperſæ ſenſationem, præſertim poſt pinguium eſum perciperet, quæ loquelam quodammodo intercipere videbatur. Ad hæc igitur mala tollenda varia extrinſecus roborantia, adſtringentia & corruptioni reſiſtentia, ex internis vero decocta antiſcorbutica ſunt commendata; unde tumor quidem cum ſanguinis profluvio evanuit, ex dentibus vero vacillantibus materia quædam alba, ibidem collecta paullatim promanavit. Non ita multo poſt recurrit cruenta gingivarum ſiniſtri lateris intumeſcentia, & abſceſſus in anteriori maxillæ ſuperioris inciſore formatus ichoroſam fudit materiam, quæ cohibita ad maxillam dextram ſerpſit, ibique tumorem & dentium relaxationem induxit. His ita conſtitutis medici iterum externis roborantibus, balſamicis, & interne ſero lactis, cum cremore tartari & herbarum antiſcorbuticarum ſuccis parato moleſta hæc ſymptomata profligare contenderunt; nihilo tamen ſecius faſtidioſum materiæ viſcidæ, odore deſtitutæ ſtillicidium continuavit: quare ego conſultus, ſingulis probe ponderatis intellexi, fruſtraneum fore omne curationis negotium, niſi morbi fomes, quem in corpore hoc plethorico ciborum valde nutrientium uſus ſubminiſtrabat, perite ſubtraheretur. Suaſor itaque fui, ut illuſtriſſimus æger per menſem & ultra cura per abſtinentiam ſive inediam hoc modo uteretur: præmiſſa venæ ſectione, alvique ſordibus per infuſum vinoſum, ex rhabarbaro, radice ari, pimpinell. cichorei, agarico trochiſcato, corticibus aurant. & paſſulis confectum leniter evacuatis, in refracta portione carnes magis aſſatas, quam coctas panemque bis coctum debuit comedere, juſcula pinguiora aliaque nutrientia vitare, & potui ordinario decoctum ex raſura ligni ſaſſafras, lentiſci, rad. cichorei & pauxillo cinnamomi ſubſtituere, idemque mane, ad lenem ſudorem movendum, calide in lecto haurire. Ad robur ventriculo conciliandum & bonum chylum ingenerandum commendavi elixir meum viſcerale balſamicum, finita menſa cum vino capiendum; externe vero conſultum duxi, ut à chirurgo artis perito dens affectus eradicaretur, & ad putredinem arcendam liquamen myrrhæ cum brodio cort. aurantiorum gingivis illineretur. Dentium vacillantium confirmationi proſpectum fuit eſſentia terræ catechu, cum eſſent. balſami Peruviani brodioque aurant. permixta; & ut impetus humorum ad ſuperiora prohiberetur ſanguiniſque æqualis circuitus per caput promoveretur, ſpiritu nervino collum & tempora inungenda curavi. De eventu autem morbi hæc ſcire expediet. Evulſione dentis non opus fuiſſe comperi, ſed leniori tantum gingivarum ſcarificatione ordinatiſque remediis ex voto ægrum convaluiſſe.

Epicriſis.

Scorbutus hic modo fuit incipiens, & à nimia ſanguinis & ſuccorum abundantia, ſub pleno lautoque victu accumulata originem duxit. Quod ſi enim homines ſanguineo-phlegmatici, ſeu laxiori fibrarum ac vaſorum textura præditi multos nutrientes cibos ingerunt, non poteſt non inde ſanguinis copia valde augeri, quæ vaſa ſupra modum diſtendendo, hæc imbecilliora reddit, debitoque fluida propellendi robore privat: unde ſanguinis ſpiſſitudo, & dein ſub languidiori excretionum ſucceſſu ejus impuritas; ex hac vero ipſa ſcorbutica lues oritur facillime. Si quis itaque ſcorbuto, à tali cauſa ſuborto, præſertim vero ſymptomaticæ gingivarum affectioni in præſenti hoc caſu recte velit ſuccurrere, parum profecto medicamentis internis, multoque minus externis proficiet, niſi ſuperabundantem ſuccorum copiam ſubtrahere, totumque fibrarum ſyſtema relaxatum roborare ſatagat: quod quidem in ejuſmodi ſubjectis ſanguineis & ſpongioſo corporis habitu donatis non ſolis ſanguinis miſſionibus, ſed melius longe tutiuſque curatione per inediam, quam ſupra docuimus, poteſt perfici. Hac enim per aliquod temporis ſpatium rite adhibita, ſuperflui humores exſiccantur & diſſipantur, fibræ nimis relaxatæ & à tono ſuo dejectæ roborantur & ad majorem conſtrictionem animantur, adeoque omnes ſe- & excretiones, cum naturalibus corporis functionibus ſuæ reſtituuntur integritati. Et certe, ſi dicere licet quod res eſt, ego in diuturno & nunc quinquaginta annos ſuperante artis exercitio ſumme rebellium nullaque medicina domandorum affectuum curationes per Dei gratiam ſola hac methodo diætetica abſolvi, imo præſertim peſſimi moris ulcera, fruſtra alias adhibitis tam internis quam externis remediis, ad ſanationem perduxi, ut ideo ſæpe valde miratus ſim, cur hæc eximia, licet domeſtica curandi methodus tam parvi à medicis habeatur, imo fere prorſus negligatur. Sed ita eſt, proh! dolor perverſa mortalium indoles, ut neglectis diæteticis paratuque facilioribus remediis ſola pretioſa & magnas laudes ſonantia medicamenta ſtulta cupiditate inhient.

Observatio VIII.

Haud ita pridem miles XXVI. annorum, corporis gracilioris ac proceri, facie pallidus, qui jam per quinquennium ulceribus pedum ſcorbuticis laboraverat, à militiæ præfecto ad me mittebatur, ut ſibi meum & conſilium & auxilium expeteret. *Ulcera ſcorbutica.* Ego itaque ſingulis, quæ ad morbi originem veramque indolem cognoſcendam pertinent, probe examinatis, deprehendebam, ab impuritate ſanguinis ſcorbutica omnia hactenus mala ortum incrementumque ſumſiſſe, & à longo abhinc tempore uſque eo duraſſe. Ulcera enim adhuc duo in malleolo pedis dextri erant aperta, in ſiniſtro autem pede cicatrices & bruni coloris maculæ ſatis latæ, ab ulceribus jam conſolidatis relictæ, conſpiciebantur, quæ valde dolebant, miſerumque ægrotum, de magna totius corporis laſſitudine, membrorum gravitate & vagis doloribus jam conquerentem mirum cruciabant. Medicamenta hactenus adhibita erant fere ſola externa, internis aut omiſſis, aut cum debito vitæ regimine non diu ſatis continuatis: quare ego cum ſanguinem depurantibus curationem inſtituendam ratus commendabam, ut impoſterum accuratiori vitæ victuſque ratione habita, corpus aliquot horas ante vel poſt prandium eundo aut equitando moveret, loco potus ordinarii decoctū ex raſura ligni ſaſſafras unciis quatuor, rad. glycyrrhizæ & cichorei ana uncia una confectum larga in quantitate tam calide, quam frigide biberet, & interpoſito nonnunquam leniori laxante, cibis,

cibis, quos parciori manu adſumere debebat, herbas antiſcorbuticas, ut ſunt cochlearia & naſturtium, inter coquendum adjiceret. Ex medicamentorum claſſe nihil obtuli, præter elixir proprietatis, cum menſtruo aquoſo paratum, debitaque ſpiritus cochleariæ, oleo probe eſſentificati portione remixtum, cujus LXXX. guttas ter in die capiebat. Externe ad ulcera adhuc manantia mundificanda & conſolidanda oleum vitell. ovorum, eſſentiæ ſuccini & myrrhæ nuptum commendabam, ſuperimpoſito emplaſtro Barbette ſaponato & camphorato, quod etiam alteri pedi applicandum curabam; & quidem hæc omnia tam felici ſucceſſu, ut poſt duorum menſium ſpatium æger me reviſens, non ſolum colore melior, viribuſque & corpore robuſtior videretur, ſed & ulcera ex voto ſanata fuerint.

Epicriſis.

Docet inprimis hæc morbi hiſtoria, quam parum in ſcorbuto curando ejuſque ſymptomatibus, uti ſunt ulcera, ſanandis externa remedia efficiant; niſi ſimul probe obſervatis vitæ victuſque regulis appropriata & correctioni humorum dicata interna conjungantur. Splendent autem hac inprimis virtute medicamenta ſic dicta antiſcorbutica, quæ ſale volatili ſulphureo turgida omnis generis excretiones promovent & amiſſum ſanguini balſamum reſtituendo, univerſam fluidorum maſſam egregie corrigunt, ut poſtea natura, vel paucis externis adjuta ſponte ejuſmodi ulcera perſanet. Deinde ex tam facili & intra breve tempus abſoluta curatione addiſcere licet, quantum medicus arte ſua poſſit præſtare, ſi ægros dictis obedientes, ætate juvenes firmiorique naturæ robore donatos obtinuerit, & quanta è contrario ſint impedimenta, ſi in pertinaces & ad genium ſuum viventes inciderit.

Plures obſervationes legi poſſunt in conſultat. & reſponſis med. *Sect. III. caſu CXIII. CXXIX. CXLVII. CXLVIII. CXLIX. CLVIII. uſque CLVI.*

CAPUT II.

De ſphacelo à cauſa potiſſimum interna ejuſque curatione.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Inſtituti ratio exponitur. NUllus affectus atrocior & crudelior, quam ſphacelus eſt, ubi nobis viventibus integræ corporis partes, ſubito putreſcentes moriuntur: eſtque hujus morbi tam ſæva & infeſta indoles, ut, ubi ſemel nidum ſuum elegit, pertinaciſſime inhæreat, & non tantum partem, cui inſidet, mortificet, ſed citato pede progrediens primum vicinas partes corrumpat, mox totam machinam deſtruat vitaque privet. Quum vero pro diverſitate corporum & individuorum, pro varietate cauſarum, quæ vel externæ vel internæ ſunt, pro genii ſui magis vel minus maligni indole & ſymptomatum concurſu permultum variet, ſuoſque gradus habeat, tum neque eadem ſemper auxilia, neque eandem medendi rationem locum invenire poſſe in aprico eſt. Siquidem longe alia medendi via deſideratur, ubi à cauſa interna, ſeu prava humorum indole ac corruptione naſcitur, alia, quando humoribus integris, à violentia externa originem ducit. De utroque hoc loco agere conſtituimus.

§. II.

Definimus vero ſphacelum, quod ſit putredinoſa corruptio partis in corpore vivo, qua non modo ejus textura & ſtructura cum uſu & functione plane deſtruitur, ſed & reſtitutio in priſtinum ſtatum nunquam exſpectanda eſt. *Definitio.*

§. III.

Neque tantum partes externas muſculoſas, tendinoſas & nervoſas hic vitæ infenſiſſimus morbus aggreditur, ſed potiſſimum etiam partes internas corporum, chronico diuturno, vel etiam brevi acuto affectu laborantium affligit, & lethiferum in ipſis effectum producit. Poſtquam enim noſtro tempore laudabilis ille diſſecandi corpora morbo exſtinctorum mos obtinuit, proxima interitus cauſa nunquam fere non in corruptione ſphaceloſa partis & viſceris cujuſdam principalis obſervatur, & conſpectui datur: quemadmodum in diſſertatione *de cauſa mortis in morbis* id ipſum fuſiore tractatione perſecuti ſumus. *Sphacelus corripit partes internas.*

§. IV.

Occupat vero hoc malum frequentius partes externas, ſanguinis vivido influxu deſtitutas, tendinoſas, nervoſas & corporis extrema, ut manuum pedumque digitos, item ſcrotum, præſertim ſi corpora longiori morbo ſint emaciata, vel ſenio confecta. Frequentius quoque prehendit cachecticos, hydropicos, paralyticos, & ſcorbuticos, &c. qui ſanguinem impurum, partibuſque ſulphureo-balſamicis orbatum, & humores ad corruptionem & vappeſcentiam pronos in vaſis alunt. Imo etiam facile ad oſſa tranſit, quæ fœtidiſſima ſæpius putrilagine conſumit, quando videlicet virulenta partium circumdatarum ſanies putriduſque ichor ad eorum intima penetrat. *& externas.*

§. V.

Variis vero modis ſphacelus externis in partibus ſe manifeſtat, ita ut naturali colore & calore earum pereunte tactu frigidæ evadant, color rubicundus in lividum & nigrum ſucceſſu temporis mutetur, & in parte quoque proxima ambiente florida & vivida conſtitutio pereat, inque pallorem tranſeat. Maxime vero omnium in portione ſpecialiſſime affecta ſenſus tactus perit, ut nec profundas ſcarificationes nec inciſiones ægri ſentiant. Accedit porro ipſius partis tumida elevatio, quæ etiam in proxime ambientem partem ſe diffundit, eamque tumore afficit. Præterea, portio corrupta in deffluentem diſſolvitur putredinem, ſuamque conſiſtentiam plane amittit cum gravi & cadaveroſo fœtore nares feriente; quæ corruptio mox ulterius ſubito ſerpit, & partes circumjacentes ſimili labe inficit. Et quandocunque in parte ejuſmodi ſphacelata ſcarificatio, quam, uti dictum eſt, non ſentiunt ægroti, inſtituitur, ex vulnuſculis inflictis non ſincerus ſanguis, ſed ichoroſus cruentus humor, ob ſanguinem ibi ſubſiſtentem coagulatum *Sphaceli ſigna.*

tum effluit, cum ſtigmatibus nigris inter vulnuſcula adparentibus.

§. VI.

Differentia à gangræna. Quomodo vero ſphacelus à gangræna differat, quibuſque ſignis uterque affectus, multum inter ſe cognatus dignoſci debeat, è re utique fore duco, ut paucis delibemus atque eruamus. Gangræna eſt extremus inflammationis gradus, quam, niſi rupta omni mora præſentiſſimas feramus ſuppetias, mox ſequitur & comitatur partis corruptio, ſive ſphacelus. Hæc autem gangrænam in inflammata parte præſentem prænuntiant: quando coloris floridum, quod in inflammatione adfuit, exſtinguitur, deinde dolor & pulſus arteriarum, ægro antea valde ſenſibilis, finita nondum morbida diſpoſitione remittit; pars antea dura & renitens mollis fit, colore livida, ſenſu deſtituta, & cutis à carne facile ſejungitur; ſique digitis premitur, in profundum cedit, nec poſtea reſiliendo revertitur: imo puſtulæ quoque & veſicæ copioſæ in partis ſuperficie apparent, quæ apertæ laticem acrem fundunt, nigredinemque ſubtus recondunt.

§. VII.

-- origo à cauſa interna & externa. Verum enim vero, ſphacelatio duplici modo, vel ex præcedente gangræna, vel ſine ea naſcitur. Illa plerumque à cauſa externa manifeſta & violenta originem habet, videlicet à ſtrictiori partis ligatura, dum ſanguis poſt ligaturam non invenit libere remeandi vias, vel à vehementiori partis contuſione, vel à læſione tendinis & nervi, & hinc orta dolorum atrocia: quod accidere ſolet ſanis, vegetis, in vigore ætatis conſtitutis, ſanguineque & viribus plenis. Atque hic ſphacelus maxime acutus eſt, &, niſi mature convenientibus remediis ſuccurratur, hominem celeriter è medio tollit. Altera ſphaceli ſpecies, quæ potiſſimum à cauſa interna oritur, præter opinionem ſponte emergit, maximeque familiaris eſt, ut ſupra innuimus, cachecticis, ſenibus, ſcorbuticis, quorum vaſa humoribus in putridam corruptionem pronis ſcatent. Et hoc malum magis eſt chronicum, non celeriter vitam deſtruens, ſed aliquoties ſatis diu affligit lentoque gradu interficit. CORNELIUS CELSUS *lib. V. cap. XXVI.* hanc ſphaceli ſpeciem cancri nomine, ſed latius patente, deſcribit, ita ut eryſipelas, ſi in ulcus tendit, ſimul complectatur, adeoque diſerte de ejus cauſis & geneſi loquitur, ut clariſſime pateat, non alium eum propoſuiſſe, quam qui in corpore mali habitus ſponte provenit.

§. VIII.

-- cauſa proxima eſt ſanguinis prava conſtitutio. Hiſce diſcuſſis ſequitur, ut, quomodo dirum hoc vitium in partibus externis ſuboriatur, diſpiciamus ac clare demonſtremus. Jam ſatis, ut arbitror, ex phyſiologicis compertum eſt, uti totius corporis, ſic quoque cujuſvis partis vitam, vigorem, & à præſentanea corruptione præſervationem omniumque functionum integritatem ab humorum vitalium libero & æquabili circuitus ſucceſſu dependere. Tamdiu enim pars eſt viva & à corruptione immunis, quamdiu adhuc ſanguineus latex ſingula ejus vaſa & vaſcula æqualiter perluit. Sic paralyticorum membra, utut ſenſu & motu voluntario privata adhuc tamen vita frui dicuntur, quoniam vitalis adhuc purpura per illa ipſa fertur & per circulum reſolvitur. Proinde uti mors totius corporis; ita etiam certæ cujuſdam partis mortificatio à ceſſante & deſtructo ſanguinis circulo dependet. Hoc enim ſublato, craſis ſanguinis & mixtio naturalis perit, fluidum à ſolido ſeparatur, & ob moram particulæ ſulphureæ mobiles ſubtiliores avolant, motuque inteſtino fermentativo unio varii generis partium diſſolvitur; unde fœtidiſſima emergit putrilago. Quando enim progreſſivus ſanguinis motus deſinit, protinus fluidum aereo-æthereum in ſanguine contentum, pariter atque externum incumbens calore ſuo motum alienum internum ſeu inteſtinum inducit, qui texturam & vinculum, quo inter ſe gaudent partes, deſtruit; quoniam circularis ille motus utique præcipuum eſt naturæ inſtrumentum, quo corpus à putredine ſervatur, quo variis generis elementa ſanguinem conſtituentia in intima mixtione & unione continentur. Quum vero liber ille fluidarum partium motus à ſolidorum firmitate, robore & vi cordis & vaſ rum ſyſtaltica elaſtica, cujus beneficio fluidæ impelluntur, propelluntur, progrediuntur, unice dependeat; hæc autem ſolidorum vis naturalis & motrix à ſanguinis & ſucci nervoſi bene conſtituti per minima vaſa influxu ſuſtentetur: facile patet, cauſam ſphacelationis, ſi à cauſa interna fit, potiſſimum in ſanguine ejuſque prava conſtitutione eſſe quærendam.

§. IX.

In qua hæc c[onſi]ſtat, [quæri]tur. In quonam vero laudabilis ſuccorum vitalium ad vitam & ſanitatem cuſtodiendam neceſſaria conſtitutio conſiſtat, jam breviter perquirendum erit. Sanguinem eſſe humorem non homogeneum, ſed ex varii generis particulis, ſubtilioribus & craſſioribus, terreſtribus & aqueis, ſalinoque ſulphureis oleoſis pinguibus conflatum, &c, ſi rite vitalibus præeſſe functionibus debeat, ad dulcem blandamque temperiem per intimam harum partium unionem redigi debere extra omnem dubitationis aleam poſitum eſſe exiſtimo. Quod ſi igitur ſanguis ſatis fluidus eſt, ut per ſubtiliſſimos canales ſe & excretorios libere poſſit trajici, & à ſuperfluis elementis ſeparari, ſanitas corporis comparatur, ſive omnes partium ejus functiones integræ ſalvæque manent; ubi vero è contrario craſſiores, mucidæ prædominium obtinent, tum per minima vaſcula libere non permeare, id eſt nec ſatis influere, nec ſatis effluere poteſt: unde ſubſiſtit, minima vaſa obſtruit, & alienam plane indolem acquirit, quod maxime fit in otioſis, ſenibus, cachecticis & ſcorbuticis, qua ratione facilis ad ſphacelum fit diſpoſitio & tranſitus.

§. X.

Cauſa [oc]caſion[alis]. Quodcunque itaque ſanguinem in minimis vaſis coagulat, ejuſque motum ac progreſſum impedit, id ad geneſin ſphaceli multum conferre, apparet. Unde etiam videmus, quod à combuſtione modo graviori per ignem facta ſanguis coagulatus haud infrequenter materiam ſphaceli proximam ſuppeditet, vix aliam ob rationem, quam quod nimius ignis calor ſanguinem coagulet ejuſque fluxilitatem demat. Non diſſimili modo ab intenſiori gelu tempore hiberno in corporis extremitatibus diras, ejuſmodi coagulationes & ſphacelationes evenire videmus. Perquam enim notum eſt, ſanguinem è vena miſſum brevi tempore à frigore in coagulum abire; ſicut pariter haud facile quenquam fugiet,

per

per frigora itinera facientibus pedes, manus, nares, aures emori. Inprimis vero frigus partibus eryſipelate affectis, vel alia ex cauſa æſtuantibus infeſtum eſſe deprehenditur. Ita exemplum in EPHEMERID. *Dec. II. ann. III. p.* 145. item apud *Gregor.* HORSTIUM exſtat, quod manus febre ardente laborantis, in aquam frigidam demiſſa ſphacelata fuerit retracta. Idem fieri obſervamus à graviori vulneratione & contuſione, cum ſanguis extra vaſa poſitus & in poris retentus perfacile ſtagnat & reſolvitur. Qua de re plura exempla *Gul. Fabricius* HILDANUS *libro de gangræna & ſphacelo* notavit.

§. XI.

)uæ cum ædiatis mplius re-nſentur. Tonum etiam fibrarum motricium ab humido nimis relaxatum & vivida vegetaque ſyſtole deſtitutum ad ſtagnationem & corruptionem ſanguinis ſphaceloſam multum facere, paralytici, cachectici, hydropici &c. ſatis abundeque teſtatum faciunt: quo etiam referre oportet præpoſteras eryſipelate & inflammatione affectarum partium curationes per cataplaſmata, emplaſtra refrigerantia, conſtringentia, vel nimis relaxantia pinguedinoſa. Quod vero ſcorbutici & ſenes, quorum ſanguis & humores cum ſcorbuticorum ſanguine multum habet affinitatis & ſimilitudinis, tam facile & citra cauſam externam præcedentem ad atrox hoc malum diſpoſiti ſint, ex jam adductis facile quiſquam poterit colligere; utpote eorum ſanguis & lympha ad ſpiſſitudinem & coagulum, præ ætate juniorum, facile inclinat, dum mobilioribus, benignioribus & balſamicis ſpirituoſis particulis orbatus, mucidus, craſſus, lentus & iners relinquitur: cui ſi poſtea accedit vel externum frigus, vel mœror animi, terror aut metus, vel etiam aër humido-frigidus, & aliud quodcunque externum relaxans, ut balneum, ſubito & præter omnium opinionem diſpoſitio ad ſphacelum emergit. Neque omittenda eſt in ſenibus, præſertim ſcorbuticis, ſiccior ac rigidior & vaſorum & fibrarum textura, dum interſtitia & pori magis coarctantur, ut non modo ſanguis & lympha difficilius per ea tranſeant, ſed & tonus partium ſolidarum, ob deficientem fluidi nervoſi & ſanguinei influxum, valde debilitetur; multo vero magis in extremitatibus pedum, ubi muſculoſæ partes minores & plures tendinoſæ ſunt, per quas ordinario ſanguis propter gravitatem deſcendens difficilius circumvolvitur.

§. XII.

ıuſæ non-turales. Proximum jam eſt, ut etiam diſpiciamus, quomodo immoderatus & imprudens rerum non naturalium uſus ad ſphaceli productionem concurrere poſſit. Ex harum cenſu principem fere locum aër, multis effluviis vappidis & humidis refertus, & vi elaſtica orbatus ſibi vendicat, qualis eſt in locis humidioribus, habitationibus profundis, mari & fluviis, ſive paludibus propinquis, qui in genere omnium partium ſolidorum tonum ac robur relaxat, tranſpirationemque impedit, ut per cutis ſpiracula ſubtiliores putridæ ſalino-ſulphureæ partes non poſſint exhalare. Ex ciborum genere huc inprimis pertinent omnia, exceſſivis qualitatibus prædita, ut fere ſunt nimis dulcia, acida, ſalſa, fumo indurata, vel etiam nimis pinguia. Ex potulentis huc ſpectant vina acida, vel etiam nimius ſpiritus vini abuſus, quo fluidum temperatum ſubtile diſſipatur, craſſioribus partibus, quæ facile in coagulum abeunt, relictis. Ex quo ſimul ratio patet, quare rebelles chronicæ paſſiones, ut ſcorbutus, hydrops, cachexia, & ſphacelus iſtis in locis, ubi familiariſſimus ſpiritus vini & liquorum ſpirituoſorum potus eſt, ſint frequentiſſimæ. Hiſce quando accedit imbecillior natura, quæ ſecundum CELSUM omnibus morbis patet, maximeque ſenibus communis eſt, item nimium otium, vel anxia animi cura, quæ omnem corpori & animo vigorem eripit; tum utique feneſtra ad tales morbos graviſſimos aperitur. Denique notabile eſt, ſæpius citra ullam cauſam externam occaſionalem, etiam ſine tumore & rubore conſpicuo, ſine febre præcedente, dolorem immaniſſimum oboriri & funeſtum ſphacelum ſubſequi, ut FERNELIUS *de abditis rerum cauſis lib. II. cap.* 15. teſtatur. Ita quoque HORSTIUS *lib. IX. obſ.* 25. animadvertit, ſphacelum in corpore cacochymico vi purgantis fortioris eſſe introductum.

§. XIII.

Prognoſtica licet ipſi tractationi hinc & inde ſint intermixta, placet tamen pauca ſpecialiora addere. Maxime autem omnium in prognoſi ferenda ad ipſum individuum ægrotans eſt reſpiciendum; quod ſi juvenile & activum eſt, majorem ſanationis ſpem promittit, quam ſegne, tardum & ſenile: & licet in juvenibus corruptio ſphaceloſa, præſertim ſi ex gangræna præcedente oborta fuerit, celeriores vehementioreſque faciat progreſſus, quam in ſenibus, ob majorem particularum tam ſulphurearum mobilium, quam humidarum ad putredinem aptiſſimarum copiam; tamen annotandum eſt, quod corruptæ partis à ſana ſeparatio debitaque ſuppuratio ſub convenientium remediorum uſu in junioribus ob ſanguinem, quem præ ſenibus alunt, fluxiliorem & puriorem, & ob majus virium motuumque vitalium robur facilius ſuccedat. In genere vero notandum velim, quod nulla unquam portionis actu corruptæ exſpectanda ſit reſtitutio, ſed potius partis ſphacelatæ à ſana ſeceſſio deſideranda, quam in ſenilibus corporibus naturæ beneficio vix unquam contigiſſe memini. Ceterum, ſi gangræna vel ſphacelus ab extra provenit, longe citius & felicius ſanationem recipit, nec tam citato pede progreditur, dum ſanguis & humores balſamo ſuo genuino, quod putredinem arcet, adhuc ſcatent; ſecus autem fieri ſolet, ſi ab interna cauſa malum dependet, ubi longe periculoſior eſt ſtatus, nec tam brevi tempore humores poſſunt emendari. *Prognoſis.*

METHODUS MEDENDI.

§. I.

Quum in omni morborum genere prudentis ſuoque officio ſatagentis Medici ſit, ut pro ipſa conditione & diverſo morbi ſtatu convenientia adhibeat remedia, tum profecto in ſphacelo ſanando id ipſum obſervatu neceſſarium eſſe arbitror. Alia enim medendi via ineunda eſt, ſi totum membrum ſit emortuum, alia ſi pars tantum necroſi laboret. Illud ſi incidit, amputatio unicum eſt remedium; hoc vero ubi evenit, ea adhibere decet medicamenta, quæ ſanguinem benignum reddunt, obſtructiones removent, & laudabilem ſanguinis influxum & refluxum in partem corruptioni proximam promovent, ut hac ratione quod ſanum eſt defendatur, emortuum facile ſeparetur, & laudabile pus, *Indicationes curatoriæ.*

quod optimum convaleſcentiæ ſignum præbet, generetur.

§. II.

Quænam externa putredinem arceant?

Quod ſi igitur indicium eſt, deſtructorium motum in affectis partibus vigere ulteriuſque ſerpere, prima Medici intentio eſſe debet, ut violentum hunc & naturæ infenſiſſimum motum, mortem & putredinem inducentem ſiſtat: quod quidem optime perficitur deobſtruentibus, balſamico roborante ſulphure & ſale penetrantiori inſtructis, utpote quæ ſanguini liberiorem curſum, partibus debitam tranſpirationem, & materiæ æthereæ ſanguini incluſæ liberrimum itum reditumque concedunt, ut hac ratione putredo arceatur, & quod emortuum eſt, ſejungatur. Huic ſcopo ex voto ſatisfaciunt omnia ſale volatili oleoſo, acidum deſtruente imbuta vegetabilia, ut ruta, ſalvia, angelica, leviſticum, flores ſambuci, baccæ juniperi & ſalia volatilia urinoſa vel oleoſa, maximeque reſina illa ſubtiliſſima & penetrantiſſima camphora: quo etiam ſpectant ſale quodam alcalino fixo amaro imbuta, uti ſcordium, carduus benedictus, ariſtolochia rotunda, aloe, centaurium minus, abſinthium; item oleo balſamico turgida, ut myrrha, thus, maſtiche, balſamum peruvianum; vel denique inciſoria vi agentia, ut ſal ammoniacum, lapis medicamentoſus *Crollii*, vitriolum martis & veneris, aqua calcis vivæ, cineres clavellati, vinum, ejuſque ſpiritus.

§. III.

Ex his paratæ formulæ.

Poſſunt ex dictis apparari cataplaſmata & fotus, crebriuſque calide applicari, quæ partim incidendo & tonum partis roborando, partim putredinem arcendo, divinam afferunt opem. Mihi vero quaſi inſtar omnium hactenus in uſu fuerunt duo remedia, quorum primum ita ſe habet: *Recipe radicum angelicæ, leviſtici, ana unciam unam, herbæ ſcordii, rutæ, cardui benedicti, ſalviæ ana manipul. unum; myrrhæ, maſtiches ana drachmas ſex, ſalis ammoniaci unciam unam ſemis, viridis æris drachm. ſemis, aluminis uſti drachm. tres. Hæc invicem conciſa & contuſa coque in aquæ calcis vivæ, vini Franconici & ſpiritus vini camphorati partibus æqualibus.* Alterum eſt ſolutio florum ſalis ammoniaci vitriolatorum in ſpiritu vini non rectificato, adjecta debita quantitate camphoræ.

Scarificationis uſus.

Quod ſi autem malum profundius in carnoſis partibus lateat, prius inſtitui debent ſcarificationes, ut non modo ſanguis in coagulum condenſatus & corruptus è membro laborante evacuetur, verum etiam, ut medicamenti vis ad ipſam labem propius pertingat. Et profecto inanis eſt nonnullorum metus, qui aëris acceſſum ad putrefactionem accelerandam contribuere exiſtimant; cum tamen facile poſſit cohiberi, ſi ſatis mature debitis adminiculis affectæ parti proſpiciatur.

§. IV.

Alexipharmaca interna conjungenda.

Hæcce remedia ſæpe præſtantiſſimam tulerunt opem, maxime ſi internis alexipharmacis & diaphoreticis, quæ ſanguinis mixturam in craſi & motu ſuo ſervant, liberumque tranſpirationis ſucceſſum adjuvant, rite fuerint ſecundata: cujus energiæ quam maxime eſſe deprehenduntur, liquor cornu cervi ſuccinatus, tinctura bezoardica media & volatilis, diaſcordium liquidum, ſpiritus bezoardicus *Buſſii*, eſſentia theriacalis, theriaca cœleſtis, & omnia ſalia volatilia oleoſa. Singula tamen hactenus enumerata interna remedia multis paraſangis antecellit, certiſſimoque effectu ceu euporiſton ſatis ſe comprobavit hæc quæ ſequitur formula. *Accipe vini Rhenani optimi libram unam, ſucci cancrorum recentis uncias tres, theriacæ drachmas duas, lapidum cancrorum drachmas tres: blando calore hæc miſceantur & pro duplici doſi bibat ægrotans, obſervando ſimul debitum ac temperatum ſudoris regimen.* Præterea ex alexipharmacis, noſtro ſcopo inſervientibus maxime eminent nitrum & camphora, quæ, ſi ita combinantur, ut ad drachmam unam nitri ſcrupulus dimidius camphoræ addatur, excellentiſſimum exſerunt effectum. Nitrum enim, ſanguinem & ſerum fluxile reddit, humorumque acredinem & febrilem æſtum temperando, balſamum ſanguinis conſervat; camphora vero effluviis ſuis tenuiſſimis ſalium morboſorum & particularum obſtruentium exhalationem promovet quam optime. Hæc tamen circa uſum horum remediorum tenenda velim, ut primo in paulo largiori & repetita doſi offerantur, quia præſens periculum præſentaneam ſanguinis emendationem urget; deinde ut, ſi à cauſa interna malum ſuccreverit, plus ipſis, quam externis omnibus fides habeatur.

§. V.

Separationis corrupti à ſano varii modi.

Hac methodo qui aggreditur gangrænam & ſphacelum, feliciter in ejus ſanatione procedit, & vel ulteriorem mali progreſſum impediet, vel partem putredine jam tactam, naturæ beneficio concurrente, reſtituet. Sanguine enim tam internis quam externis jam benigniori reddito, natura loco carnis emortuæ novam carnem progenerat: modo obſervetur, ut reſtituta jam in parte gangrænoſa ſanguinis circulatione, illud quod emortuum aut corruptum eſt, maxime ſi grandis ſit molis carneæque ſubſtantiæ, ope chirurgica prudenter ſeparetur & amoveatur. Varii autem varios ſeparationis modos in Chirurgicis æque ac Medicis libris oſtenderunt, quorum mentionem injicere juvabit. Nonnulli cauſticis corroſivis eandem peragere tentant, & ſcarificatione profundiori inter ſanam & mortuam partem facta pulverem ex arſenico inſpergunt, vel illum cum unguento ægyptiaco ſubactum applicant. Alii, ut Polegrinus, medicus Gallus, cujus meminit *Charas in pharmacop. reg. pag.* 293. butyrum antimonii cum corroſivo ſublimato remixtum in uſum trahunt; alii id oleo vitrioli vel ſalis, uti Faber *in chirurg. ſpagyr. pag.* 172. præſtare conantur, alii iterum actuali cauterio infectam partem inurunt. Denique recentiorum plurimi corruptum membrum enſe reſcindendum putant, ne pars ſincera trahatur, & ideo novacula, vel alio inſtrumento inciſorio quicquid peccat & corruptum eſt reſecant. At vero, ſi omnibus penſitatis, proferre debeam, quid ſentiam, ego certe poſtremum ſeparandi modum reliquis longe præferendum, maximeque adhibendum ſuadeo, ſi caro muſculoſa altius fuerit infecta. Hoc enim non modo totum illud, quod peccat, citius tollitur, ſed recidiva quoque egregie avertitur: ut taceam denique triſtia exempla, ubi cauſtica illa virulenta, ut arſenicum & mercurius ſublimatus, externe applicata penetranti acrimonia ſua in nervorum ſyſtemate ſæviſſima eaque funeſta concitarunt ſymptomata.

§. VI.

§. VI.

…a ante …ratio-…n adfa-…tandam …m fa-…it.

Quod ſi igitur gangræna late proſerpens contagio ſuo funus partis & inde corporis minatur, totumque membrum occupavit & enecavit, unicum & ſecuriſſimum, licet miſerum & crudele eſt remedium amputatio, ſeu exſtirpatio partis. Quicquid enim ad vitam revocari nequit, optime à viva parte ſeparatur, præſertim quum dubia ſpes deſperata ſalute melior, longeque conſultius ſit, partem hominis, quam totum hominem funeri dare. Quo vero plenius de ipſo reſecandi modo conſtet; operæ pretium erit, ut, quæ ante, ſub & poſt operationem obſervanda ſint, breviter ſtrictimque moneamus. Primo itaque, ut ordine procedamus, in quæſtionem venit: quænam remedia ad facilitandam operationem interna propinari debeant; ubi ſciendum eſt, deſideratiſſimam afferre opem ſic dicta confortantia, ſpirituoſa analeptica, quæ blandis ſulphureis partibus fœta vigorem ſanguini & cordi addunt: qua virtute inprimis ſplendent aqua cinnamomi cum vino Hiſpanico confecta, aqua florum aurantiorum, liliorum convallium, alborum, roſarum, eſſentia ambræ, ſyrupus balſami Peruviani, ſpiritus volatilis oleoſus cum oleo corticum citri recenti & cardamomi eſſentificatus; quæ invicem vel per ſe, vel cum vino Rhenano bono hauſtu exhibita egregie roborant. Confert quoque tali in caſu commendare juſcula bonæ notæ refectoria ex vino, juſculo carnis, vitello ovi, ſucco citri, ſaccharo & cinnamomo parata: multo vero certior erit effectus, ſi hæc analeptica cum alexipharmacis ſupra dictis commixta in convenienti doſi propinentur.

§. VII.

…ratio- …deſcrip-

Ipſam ſectionem quod attinet, implorato ſummi Numinis auxilio, ante omnia Chirurgus prudens, pius, expertus & qui omnia ad hoc opus neceſſaria inſtrumenta in promtu habet, eligendus eſt. Dein detineatur patiens vel imponatur in ſcamnum conveniens, & Chirurgus trahat cutem, muſculos & carnem fortiter verſus ſanas partes, ut operatione peracta oſſi denudato iterum obduci queant. Poſtea vinculo valido &, ne facile relaxetur, ſatis forti, non tamen adeo lato, conſtringenda eſt cutis, partim ut atrox dolor in exſtirpatione præcaveatur, partim ut enormis hæmorrhagia, quæ preſſo pede diſciſſionem ampliorum vaſorum ſubſequitur, impediatur. Et quamvis primum vincula non ſine gravi dolore injiciantur, poſtmodum tamen omnes cruciatus, qui ex ſectione oriuntur, leniunt & obtundunt, ut vix ullus doloris ſenſus percipiatur. Alii malunt, ut duo robuſtiores viri, præcipue in partibus carnoſioribus fortiter manibus conſtringant. Locus, ubi applicatur ligatura, ſit aliquot, vel duos tantum tranſverſos digitos ſupra partem abſcindendam, ne ſecta carne ligatura decidat. Prius autem quam ſectio peragitur, filum atramento tinctum circumligandum eſt loco incidendo, qui ad minimum quatuor digitos tranſverſos eſſe debet ſupra carnem emortuam atque corruptam; poſtea cultro falcato ſatis acuto cutis & caro muſculoſa ad os uſque una ſectione eſt ſeparanda: quo peracto protinus muſculi ab oſſe tam foras, quam intrinſecus, ſatis amplo tamen ſpatio ſunt ſejungendi, quo locus detur ſerræ, quæ ſatis acuta, oſſibus à perioſtio bene purgatis applicanda & primo fibula, deinde tibia eſt abſcindenda cito ſatis ac tuto, agilique dexteritate octo vel novem tractibus, hac adhibita cautela, ne nimio motu & concuſſione ægroto ſæva obveniant mala. Et ubi in pede operatio ſuſcipitur, pes bene eſt extendendus, ita tamen, ut paulatim ad intra inflexus teneatur, quo ambo oſſa æqualiter ſerra poſſint præſcindi.

§. VIII.

Quibus ſanguis ſiſti debeat?

Peracta ſectione, ſanguinis profluvium ſiſtendum, quod variis modis Chirurgi præſtare ſolent. Nonnulli, uti PARÆUS *in chirurg. lib. I. cap.* 20. *&* 22. tenacula vel volſella vaſa apprehendunt, acu transfigunt & abducto filo deligant; quoniam tamen arteriæ poſt ſectionem breviores fiunt, & intra carnem ſe occultant, forcipe non commode poſſunt teneri, & ad deligationem extrahi: deinde cum ligaturæ arteriarum tempus & moram, quam ægri imbecillitas atque defectio raro permittit, requirunt, imo ipſum vinculum, quod ad ſanguinis fluxum cohibendum fortiter ſtringi debet, quandoque arteriæ tunicas diſſecat, tutius eſt, à tali modo abſtinere. Nonnulli cauterio actuali, ſeu ferro ignito carnem adurentes fibras vaſorum criſpant & conſtringunt; ſicque remoram ſanguini injiciunt: quod quidem remedium improbare videtur HORNIUS *in microtechne*, quia tali cauteriſatione cruſta gignitur, quæ poſtea decidens novo ſanguinis fluori anſam præbet; attamen, quoniam facillimum & ſecurum eſt, in illis caſibus, ubi mora periculum minatur, vel remedia ſtyptica non ad manus ſunt, item ubi corrupti quidpiam remanſerit, omnino poteſt adhiberi. Alii ſtypticis tam ſolidis, quam liquidis, uti ſunt vitriolum cyprium, ſolutio vitrioli albi, liquor ſtypticus Danicus ex alumine, vitriolo, oleo vitrioli & aceto paratus, item pulvis ſtypticus HILDANI &c. ſanguinem compeſcere ſtudent: quam methodum etiam nos inprimis laudamus, eodemque fine potiſſimum & inſtar omnium caput mortuum vitrioli probe exuſtum ex mente HEURNII *in commentar. ad* HIPPOCRATIS *aphoriſm.* commendamus. Quod ſi autem compoſitum deſideraretur, ita poterit confici: *Rec. boli armenæ uncias quatuor, ſanguinis draconis, aluminis, terræ ſigillatæ ana unciam unam ſemis, nucum, cupreſſæ, gallarum ana unciam unam, capitis mortui vitrioli uncias duas. M. F. pulvis.* Ex liquidis, quæ facilius penetrando ſanguini coagulum inducunt, omnibus palmam reddit dubiam liquor martis, quem oleum martis dicunt, quod ex capite mortuo florum ſalis ammoniaci martialium, aëri libero expoſito per deliqueſcentiam emergit, & quovis ſtyptico eſt præſentius. Imo quoque in levioribus læſionibus ſolus ſpiritus vini omni phlegmate orbatus locum invenire poterit. Modus autem applicandi ſtyptica hic eſt. Turundæ inſignes ex lino diſcerpto confectæ albumine ovi conquaſſato madefiunt & pulvere ſtyptico conſperguntur, vel liquori ſtyptico immerſæ ipſis vaſis applicantur, quæ prout amplitudine differunt, diverſas quoque magnitudine turundas exigunt.

§. IX.

Alii ſanguinem ſiſtendi & conſolidandi modi.

Sedato ſanguinis fluxu opus eſt, ut vincula ſtupefactiva removeantur, cutis remittenda, quæ os & bonam partem læſionis, imo nonnunquam totam contegit: dum enim pelle iſta vaſa conteguntur, partim & fluens ſiſtitur ſanguis, partim & conſolidatio promovetur. Hoc fine Venetorum lictores, teſte *Bartholom.* MAGGIO, qui facinoroſo homini manum abſcindere de-

debent, pellem ad ſuperiora trahunt, poſt amputationem vero illico laxant & diligenter circa juncturam conſuunt, vulnerique ventrem gallinæ morientis adhibent. Quod quidem à Galeni ſententia *lib. V. method.* non abhorret, ubi *ſanguinis fluxum ex propriæ cutis ſuperpoſitione refrenari* perhibet. In Belgio hic modus admodum eſt familiaris & multiplici uſu comprobatus: nimirum tibia ſecta muſculus gaſtrocnemius, vel ejus portio adhuc ſalva non abſcinditur, ſed à reliqua parte ſeparatur, qua deinde membrum ſauciatum obvolvitur, & ſic brevi tempore ſanatio abſolvitur. Impoſito poſtea pulvinari linteo albumine madefacto ad replendam cavitatem, veſica bubula ſatis fortis & aquæ calidæ prius immerſa toti trunco obducitur, donec hæmorrhagiæ metus tranſiverit. Tertio vel quarto die remota ligatura iterum pulvis ſtypticus cum albumine mixtus imponendus, operaque danda eſt, ut indurata & inglutinata emolliantur & eſchara decidat: ad quod egregie facit digeſtivum ex melle, terebinthina, pulvere ariſtolochiæ, iridis Florentinæ, thure & ſpiritu vini paratum. Eſchara delapſa vel filo vulneris os latis ſuturis conſtringendum, vel per emplaſtra cutis attrahenda: Luxurians & ſpongioſa caro coercenda eſt inſperſo pulvere radicis ireos & aluminis uſti. Tandem cicatrix emplaſtro diapalmæ, item de ceruſſa, nec non unguento deſiccante rubro inducenda eſt.

CAUTELÆ ET MONITA PRACTICA.

§. I.

Cautelæ circa ſcarificationes. Quod ſi ad meliorem remediorum externorum in gangræna operationem ſcarificationum eſt indicatio, cavendum eſt, ne ipſæ in partibus tendinoſis, manuum pedumque digitis, vel ubi maximus adhuc æſtus cum rubore conſpicitur, inſtituantur. Sed longe felicius id fit in partibus carnoſis jam corruptis, vel corruptioni proximis: in his enim ſcarificationes, vel etiam profundiores commode inveniunt locum. Et ſane mirandum eſt, poſt ſcarificationem peractam in partibus valde tumentibus illico detumeſcentiam ſenſibilem cum flatuum emiſſione deprehendi, luculento indicio, non tantum infarctum humorem, ſed & expanſivam elaſticam vim grandiores hos tumores gignere.

§. II.

Circa interna ſi ſcorbutus &c. concurrit. Varia à nobis commendata ſunt interna alexipharmaca & diaphoretica, quæ in malo, præſertim à cauſa interna orto mitigando non parum præſtant utilitatis. Si quando vero ſimul ſcorbutica labes concurrit, ſpecifica admiſceantur antiſcorbutica; & ſi lues gallica originem malo & ſuſtentationem ſuppeditet, remedia huic morbo accommodata in uſum trahere expediet.

§. III.

Circa amputationem quæ conſideranda. Prius quam amputatio membrorum ſphacelo infectorum ſuſcipitur, varia probe conſideranda erunt momenta. Ante omnia vero deliberandum eſt, an ſine vitæ periculo exſtirpatio partis fieri queat? Quod ſi enim tales partes ſphacelus adoritur, quæ aut non commode deligari poſſunt, aut amplioribus arteriis & venis inſtructæ magnam ſanguinis viriumque ſub ſectione faciunt profuſionem, ſatius intermittitur. Deinde examinandum eſt, an vires ægri conſentiant? Vires enim, quæ vitæ conſervatrices ſunt, merito in ſubſidium vocari debent, quia metus, terror, dolor, hæmorrhagia, adhuc majorem earum inferunt jacturam. Ubi itaque vires ex vehementia morbi jam ſuccumbunt, pulſus arteriarum debiles micant, & defectio animi jam præſens, vel metuenda eſt, ibi cautiſſime cum auxilio hoc crudeli mercari oportet.

§. IV.

Circa opiata. Plurimi ex vulgo Chirurgorum & Medicorum ad præcavendos dolores in operatione metuendos opiata, vel in dupla doſi propinant, ſed iniquo ſane auſu peſſimoque effectu. Nam ordinaria opiatorum remedia non modo atrociam dolorum vix avertunt, uti ſæpenumero obſervare mihi licuit; verum etiam, ſi in exceſſiva quantitate offeruntur, metum injiciunt, ne ſopitos ligatoſque ſpiritus ſomnus ſequatur ſempiternus. Deinde opiata, dum ſulphure ſuo vaporoſo liquidi nervorum tenuiſſimi activitatem & elaterem obtundunt, vires deſtruunt, &, quo minus venenum gangrænoſum foras propelli poſſit, efficiunt. Idem tenendum arbitror circa uſum opii poſt operationem peractam, de cujus noxa Horstius *lib. IX. obſ.* 20. notabile, ſed tragicum refert exemplum. Quæ cum ita ſint, nos in utroque caſu uſum narcoticorum penitus damnamus, longeque rectius ac ſecurius remedia ſupra præſcripta analeptica temperata commendamus.

§. V.

Circa locum, u operatio ſtituenda. Circa locum, in quo operatio celebranda ſit, variæ inter auctores vigent controverſiæ. Multi in articulo amputationem inſtituere ſuadent, quoniam ibi nec hæmorrhagia metuenda, nec oſſium ſit nudatio. Verum enim vero, non deſunt prægnantes rationes, quæ contrarium magis ſuadent. In articulis enim oſſium junctura non tam promte invenitur, nec cicatrix facile inducitur; imo etiam malum non ſemper in articulo, ſed ſæpius in medio membri hæret, ideoque tam altam reſectionem raro poſcit. Aliter autem res ſeſe habet, ſi digiti articulus eſt reſcindendus, quod optime in juncturis, & quidem forcipe peragendum eſt. Porro, altera oritur quæſtio, utrum in parte ſana, an emortua operari liceat? Nonnulli quidem, uti ſunt Galenus *lib. II. de curandi rat. cap.* 9. Vigo *lib. IV. chir. cap.* 7. Fallopius & Aquapendens &c. in emortua parte, qua ſanam partem vicinam attingit, id fieri debere contendunt, & ita incidendum membrum ſanum ſtatuunt, ut aliquid corrupti remaneat, quia tunc minor dolor & minor quoque hæmorrhagia pertimeſcenda eſſet. At vero, conſilium hoc periculoſum videtur, quoniam malum illud, quod relinquitur, ex facili ſe multiplicat, ſenſim obrepit & ulterius inficit. Rectius itaque judicat, ſibique peritiſſimorum Chirurgorum adſenſum conciliavit Celsus *lib. VII. cap.* 33. in hunc modum: *inter ſanam vitiatamque partem incidenda ſcalpello caro uſque ad os eſt ſic, ut neque contra ipſum articulum id fiat, & potius ex ſana parte aliquid excidatur, quam de ægra aliquid relinquatur.* Regula tamen exceptionem patitur in tibia; in qua ſi ſphacelus ſit ſupra malleolos, prope genu præciſio eſt facienda: quod enim relinquitur fruſtum, nullum uſum, ſed magnum potius incommodum ægro affert, dum ligneo crure ipſo utendum ſit, & pars otioſa in poſteriora vergat.

In

In brachio tantum conſervetur, quantum commode alligandæ & aptandæ manui ex metallo confectæ ſufficit. In pedum manuumque digitis, ut diximus, in articulo id ipſum fieri debet, ubi nervi & tendines inciſi ſurſum attrahuntur & carne obteguntur.

§. VI.

Circa operationem ipſam. Ad feliciorem operationis ſucceſſum hæ obſervandæ ſunt cautelæ. Primo omnium Chirurgus debet cavere, ne exponendo inſtrumenta, timorem ægroto incutiat: novi enim plures panico quaſi terrore ſic correptos & pœne exanimatos. Deinde, nec vacuo ſtomacho, nec nimis repleto aggredienda res eſt; quoniam ille ſæpe moleſtam accerſit ſyncopen, hic ſæpe cauſa eſt, ut cibus propter agitationem corrumpatur: tutius tamen ſuſcipitur horis matutinis quam pomeridianis. Poſtea, denudatæ partes & oſſa non diu aëri ſunt exponenda, ne hic conglutinationem impediat, & corruptionem nigredinemque oſſi inducat. Neque minus poſt operationem inſiſtendum eſt remediis internis refocillantibus & alexipharmacis temperatioribus: quo nomine inprimis mixturam, quæ ex vino, oculis cancrorum, aqua cinnamomi, meliſſæ, corticum citri, nuciſtæ & paucis theriacæ cœleſtis granis conſtat, commendare lubet. Denique ad cruſtæ, vel medicamentis, vel ignito ferro inductæ, à carne reſolutionem non properandum eſt, ne inde profluvium ſanguinis denuo proritetur. Quum autem putredo ceſſaverit, nec amplius ſanguinis profuſio metuenda fuerit, ea, quæ cruſtam detrahunt, applicanda ſunt. Et ubi poſt cruſtæ caſum, adhuc inflammatio adeſt, unguentum diapompholygos, omiſſis omnibus calidis & acrioribus, adhibere convenit.

§. VII.

Circa ſymptomatum tractationem. Tandem de ſymptomatibus operationem ſubſequentibus, qualia ſunt ſyncope, hæmorrhagia, febris inflammatoria cum phrenitide, delirio, & de novo gangræna & ſphacelus, pauca adjicere expediet. Syncope, quæ potiſſimum timori & terrori, nimiæque ſanguinis profuſioni debetur, vel in ſphacelo à cauſa interna nato propter malignitatem, liquidum nervorum tenuiſſimum inquinantem oritur, & ſæpe ſudorem frigidum fœtidumque comitem habet, analeptica & alia excitantia requirit, quorum ſeriem longius hic recenſere ſupervacaneum erit. Si hæmorrhagiæ, ut facile fit, de novo repetunt, videndum eſt, ne æger multum ſe commoveat, ſternutet, vociferetur, tuſſiat, aut corpus culcitris multum oneret, vel aliis ſanguinem commoventibus utatur; imo quoque ipſi dormienti ſemper vigilans adſit miniſter, qui cuncta obſervet. Neque tamen ſemper neceſſe eſt, ut ad talem hæmorrhagiam ſupprimendam prior admoveatur adparatus, ſed tantum aqua frigida inſperſa, ſtuppis cum pulveribus ſtypticis &, ſi vires id permittunt, venæ ſectione in parte oppoſita tentandum eſt, an cohiberi poſſit. Illud autem maxime meretur obſervationem, non ſolum poſt graviores membrorum contuſiones, verum etiam poſt illorum amputationem frequentem narium contingere hæmorrhagiam; quæ, me judice, à ſanguinis circulatione, ex arteriis in venas non rite procedente derivanda eſt. Magna enim arteria vel amputata, vel parte ejus ligata & obſtructa, neceſſario ſanguis, qui partem emortuam & detruncatam tranſiret, & per venam reverteretur, ad alias partes per arterias magno cum impetu ruit & qua data apertura effluit. Hinc optime annotavit HILDANUS *lib. de dyſent. cap.* I. quod ſanguinea dyſenteria in iis, quibus membrum aliquod abſciſſum eſt, ex eadem cauſa proveniat. Febris inflammatoria, quæ propter ſanguinis & ſeri ſtaſin & corruptionem omnibus graviter vulneratis jungi ſolet, iis remediis debet tractari, quæ ſuo loco cum debitis cautelis in medicina hac ſyſtematica indicavimus.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Vir generoſiſſimus LI. annorum, temperamenti ſanguinei corporiſque habitus ſpongioſi, qui juventutem vitæ militari addictus inter multas moleſtias, labores, varietateſque in caſtris præcipue Hungaricis ita conſumſerat, ut nullo incommodo valetudinis affligeretur; quum abdicato illo vitæ genere, canonicatu ſat pingui, licet in loco paludinoſo gaudens, commodius viveret, incepit arthritide laborare, ad quam accepiſſe diſpoſitionem à parentibus videtur. In victu delectabatur fumo induratis & ſalſamuria conditis, nec non ſupra modum dulcibus. Vino multum antea uſus nunc videbatur non carere poſſe: imo etiam veneris uſu, animique affectuum intemperantia excedebat. Mature confugiebat ad uſum fontium, bibitque Carolinas calidas & Tœplicenſe balneum adhibuit. Accidit autem 1715. ut eo ipſe tempore pedem ligno allideret, leviterque vulneraret. Contemnebatur læſio. Sed altero die, cum ex loco calidiori ad humidum concedebat, febrilia ſymptomata emicabant, vulnus inflammabatur, margo ſphacelo obſidebatur. Parebat tamen tunc morbus auxiliis, ut poſt ſeptimum menſem vulnus perſanaretur. Anno ſequente 1716. vir illuſtris per plures menſes catarrhis, ventriculi debilitate, ſoda, inteſtinorum inflationibus & variis capitis moleſtiis vexatus tandem ad fontis Egrani uſum accedebat. Potaverat jam octo diebus ſine incommodo. Sed quum tibialia aliquando detraheret ſervus, illud madere deprehendebat. Pes examinabatur, qui inter digitum quartum & quintum levem quandam eroſionem prodebat, ſine ullo dolore. Poſt aliquot dies totus quartus digitus à colore naturali deſciverat. Advocatus Chirurgus, poſt multa adhibita, oſſicula ſine ſenſu eximebat, tandem totum digitum, tanquam emortuum exſtirpabat. Serpebat corruptio ſub tota planta ad calcem: accedebat febris vulneraria vehemens & glandularum inguinalium tumor. Tali rerum ſtatu conſilium expetebatur noſtrum; mittebatur conſilium, quo interna & externa præſidia oſtendebantur. Sed ipſemet æger celerrime ſe huc è Variſcorum finibus advehendum curabat, ut propius ipſi adſiſterem. Adventabat ſatis miſero ſtatu, febri valde vexatus, viribus autem omnino fractis, appetitu amiſſo, ſomno fere nullo. Alvus diu clauſa clyſtere ſubducebatur, unde meliuſcule habere cœpit. Adhibebantur duo periti Chirurgi, qui ex præſcripto meo adhibebant remedia externa. Ipſemet pugnavi internis, quibus vires ſuſtentarentur & humores depurarentur. Diæta recte conſtituebatur: in prandio optimi vini Hungarici, vel veteris Rhenani portiuncula præbebatur; poſt cœnam eſſentia aurantio- *Sphacelus in pede à cauſa interna.*

rum ex corticibus recentibus parata. Mane inſuſo utebatur theiformi, in quo decem guttas balſami noſtri liquidi, quod etiam inter prandium offerebatur, capiebat. Subinde præbebatur pulvis bezoardicus nitroſus cum cinnabaris pauxillo remixtus, ſæpe etiam pilulæ noſtræ balſamicæ exhibebantur. Mirum quam cadaveroſum odorem primis his diebus exſpirabat æger, quoties vel leviter inſudabat. Glandulis inguinalibus imponebatur emplaſtrum ex cepis aſſis, veneto ſapone, farina fœni Græci, cera, reſina.

Pedis ulcus tale erat, quum adveniret. A digito quarto pedis dextri per plantam excurrebat cavitas ad talum protenſa. Circa utrumque malleolum rubor erat, jam ad livorem tendens, juncto non magno tumore. Gangrænam lentam & ſegniorem, non podagræ, ut ægrotus putabat, ſignificationem hanc fuiſſe, poſt aliquot dies cognoſcebatur, quippe ſphacelus manifeſtis ſignis ſeſe prodebat, ut inciſione corruptæ partis opus eſſet. Inciſus locus replebatur carptis linteis imbutis liquore ex ſpiritu vini puriſſimo, cum cujus uncia una duæ drachmæ olei caryophyllorum puri & genuini erant mixtæ. Hoc uno præſidio externo poſt aliquot dies omnino auferebatur putredinis progreſſus, & corruptam blande facileque ſecedebat. Quum ſeceſſio illa facta eſſet, magnitudo diffuſæ prius corruptionis demum cognoſcebatur, quæ ſuper malleolos ad palmæ longitudinem adſcenderat, ſic ut facile poſſet anterior manus inter tendinem magnum, qui corda Achillis audit, & oſſa tibiæ intrudi. Seceſſerant enim præter cutem tendines multorum muſculorum per hanc regionem progreſſi, ut peronæi tam antici, quam poſtici, nervi etiam multi, quorum aliquis, in quo corruptio ad ſuperiora ſerpebat, non ſine dolore excidi in ſana parte debebat. Planta, quoniam ſubter eam cavitas decurrebat, inciſione longa uſque ad digiti quarti locum debebat incidi, ut mundificantia melius poſſent adhiberi. Oſſa ſic ſatis libera manſerant, præter partem calcanei, quæ aliquid paſſa erat, & ſatis tarde cariem ſuam demittebat.

Quum corruptio jam conſtitiſſet & emendata eſſet, prædicto liquori adjiciebatur balſamus Peruvianus; tandemque ad extracta vulneraria & myrrhæ ſuccinique eſſentias veniebatur. Sed caro, quæ primum enaſcebatur, hebes erat, donec proventus ejus ex illis partibus, quorum nervi remanſerant, ad claudendum tandem magnum hoc ulcus feliciter & ex voto ſuccedebat. Atque ſic vir ille plene convaluit, ut non ſolum pedibus ſuis inſiſtere, ſed deambulare, quin ſcalas adſcendere valeret. Atque hoc ſtatu per triennium duravit; ubi factum eſt, ut incommoda tempeſtate moleſtum iter ſuſciperet, & in priſtinum malum, cui nunc lethalia ſymptomata accedebant, relaberetur.

Epicriſis.

Affectus ille gravis, quo æger afflictus fuit, ſpecies ſphaceli chronici eſt, qui Celso cancri nomine venit, & à cauſa potiſſimum interna ſuam petit originem. Videamus jam, quænam in generoſo patiente ad hujus geneſin multum contulerint. Deprehendimus autem, ipſum inter ſtrenuos militiæ labores commode degiſſe; hoc autem vitæ genere in quietius mutato, arthriticis infeſtatum eſſe cruciatibus, cum pancratice cœpit vivere, & ob appetentiam vegetiorem alimenta non modo copioſiora, ſed & temperiei humorum incongrua, nimis dulcia, ſalſa, acida, fumo indurata, adſumſit, & vinum quoque meracum copioſius ingeſſit. Maximum autem pondus attulerunt animi graviores & diutius affligentes perturbationes, quarum impetu nihil valentius eſt, ad motuum vitalium œconomiam turbandam, ad digeſtionis & chylificationis negotium pervertendum, & ad ſanguinis & humorum maſſam corrumpendam. Nec aëris vitium reticeri debet, qui illo loco, ubi vir generoſus à multis annis domicilium fixit, copioſis aquis, lentiſſime decurrentibus & multis ſpatiis per totum annum ſtagnantibus cinctus eſt. Doloribus arthriticis, ad quos diſpoſitionem à parentibus accepit, fuit correptus, quia debilitate generis nervoſi nativa quaſi laboravit. Aquarum mineralium uſu magis læſus, quam adjutus fuit, forſan intempeſtivo & non ſatis circumſpecto uſu. Plura enim novimus exempla, ubi quidam vel natura, vel morbo aliaque cauſa, ut ſenio debilitati, non ſub debita præparatione, aut non conveniente regimine mineralibus fontibus uſi fuerunt, & gravem noxam, imo artuum ſphacelationem incurrerunt. Nam aquarum multo potu ſpirituoſæ in ſanguine partes, quæ pauciores jam ſunt, diſſipantur: unde vi ſyſtaltica motrice, quæ fluida debet impellere & in circulum agere, imminuta ſtagnationes humorum, quæ in corruptionem abeunt, in remotis maxime partibus, ubi fluidorum progreſſio ſemper tardius procedit, contingunt. Noſtri ægri pes leviter vulnerabatur cum modica contuſione, & poſtero die, ubi movebatur corpus cœlo ſereno & æſtuoſo ad locum humidum, horror febrilis cum ſubſequente calore inſigni corripiebat: qualis febris ſpecies ad eryſipelaceam referri debet, quæ arthriticis & podagricis valde eſt frequens atque ſolennis, & juxta Celsum *lib. V. cap.* 26. magis pernicioſa, ſi levi vulnerationi ſupervenit. Teſtatur enim de copia materiæ peccantis, quæ hunc motum febrilem excitat: quam etiam exinde judicare poſſumus, quia patiens catarrhis, imbecillitate ventriculi, ſoda, flatulentiis & variis caput adfligentibus malis per aliquot continuos menſes fuit afflictus, antequam ultimo ad fontium uſum pergeret & loco ſperatæ ſanitatis tantam calamitatem reportaret. Hanc febrem eryſipelaceam utroque tempore paſſus eſt generoſus ægrotus; ſed in poſteriore morbo inſignis rubedo fuit in utroque latere cruris inferioris. Gangrænam hanc fuiſſe, eventus docuit, ſed admodum ſegnem & lentam, qualis à cauſa interna, ex ingenti humorum impuritate, ſine ſenſibili dolore, oriri ſolet. Hujus generis exempla videri poſſunt apud Dodonæum *medicinal. obſerv.* 30. 33. *&* 37. His à *Dodonæo* notatis adjicere poſſumus Eugaleni obſervationes, qui *pag.* 125. in medium affert ſenem ſupra ſeptuagenarium, longa mœſtitia conſumtum, in quo vulneratio pedis ſimul ac ſemel à puſtula levi incipiebat ſine præcedente dolore, inflammatione vel febre, & per duodecim hebdomades ſerpendo tandem interfecit. Apud eundem auctorem videre licet plures hiſtorias eorum, qui ulcera gangrænoſa & ſenſim emorientia ſine dolore habuerunt. Quod etiam Paul. Barbette *in ſua chirurgia* annotavit, ubi recte meminit, ſi ex ſcorbuto ſphacelus poſt maculas ſubnigras oriatur, partis ſtuporem & tandem mortificationem ſine ullo dolore

lore ſuccedere. Denique quod in noſtro ægro corruptio longius ad vicinas partes diffuſa fuerit, id mea quidem ſententia factum eſt, quod nervi ac tendines copioſius in extrema pedis parte concurrunt, qui ſubtiliſſimo fluido, quod à cerebro ad ipſos influit, orbati, quam facile labem ulterius ſerpentem ſuſcipiunt.

In curatione allaboratum fuit, ne gangrænoſa corruptio ulterius propagaretur, ſed id quod jam corruptum, à ſano diſcederet. Erat ad compeſcendam putredinem celeri & efficaci auxilio opus, quod ex voto attulit ſpiritus vini optime rectificatus, balſamica & longe penetrante virtute olei caryophyllorum non adulterati imbutus. Interne ex medicamentis roborantibus, putredini reſiſtentibus, & quæ ſimul tranſpirationem promovent, ad meliorem externorum operationem balſamum noſtrum liquidum, ex præſtantiſſimis & puris oleis nervinis cephalicis, cum ſpirituoſo vehiculo maritatis conſtans, fuit exhibitum; quod medicamentum nervoſo generi amiciſſimum viribuſque roborandis aptiſſimum corruptioni humorum ulteriori non modo reſiſtit, ſed & circulationem ſanguinis, ſub qua ſordium putridarum mediante tranſpiratione fit excretio, promtiorem efficit. Haud diſſimili virtute etiam bezoardici pulveres, qui ex diaphoreticis fixis cum refracta doſi nitri & camphoræ remixtis conflati ſunt, ſplendere ſolent. Ex alimentis pauciora oblata ſunt, ſed digeſtu & in chylum redactu facillima: impura enim corpora quo magis nutriuntur, eo magis læduntur. Conceſſus etiam fuit vini Rhenani generoſi veteris ad vires collapſas reſtituendas hauſtus. Pulchre enim CELSUS *lib. V. cap. 26.* de præſenti affectu monuit: *præcipue in hoc caſu petendum non à medicamentis ſolum, ſed etiam à victus ratione præſidium eſt.* Præter hæc, locus ſphacelatus à mortua carne & reliquis corruptis partibus eodem externo remedio liberatus eſt, quo putredinis vis fuit infracta; niſi quod balſamo Peruviano & aliquibus extractis vulnerariis fuerit temperatum eo fine, ut leniora hæc & ex parte emollientia fibrarum ſemi corruptarum reſolutionem & ſeparationem adjuvarent. Neque illud reticendum, ſed potius ceu ſingulare commemorandum eſt, carnem, quæ nova regenerata eſt, ſenſu omni penitus caruiſſe; quod aliunde vix derivandum eſt, quam quod nervi huc decurrentes & ſenſum facientes, vi putredinis exciderint: quale quid vero non ſemper accidit, ſiquidem exemplo paralyſeos nervi poſſunt affici, vel à violenta vulneratione conſcindi, & tamen pars adhuc vita & aliquali ſanitate frui. Quam in rem notatu dignus eſt caſus, qui in *Ephemerid. N. C. dec. II. A. VIII. obſerv.* 171. de puero refertur, cui, prævia totius corporis laſſitudine, defectu virium & capitis dolore, capilli primo defluxerunt, mox futuræ cranii oſſium à ſe diſceſſerunt, tandem ad reliquam corporis omnem compagem putredo proſerpſit; inter hæc tamen eſculentorum & potulentorum appetentia cum alvi excretione bene conſtitit, ſine dubio, quia prægrandes ad ſtomachum abeuntes nervi difficilius à munere ſuo ceſſant. Tandem quod tribus annis elapſis malum redierit tandemque corpori jam nimis exhauſto lethum intulerit, non adeo mirandum eſſe arbitror; quoniam partes corporis debilitatæ facilius, quam ſanæ, data occaſione vitium contrahunt. Quod quidem axioma ſi unquam, certe de partibus gangræna & ſphacelo tactis valet; unde ego plures à diris his affectibus reſtitutos, tandem iiſdem mortuos eſſe animadverti.

OBSERVATIO II.

Vir LX. annorum, obeſus ſanguineque & ſuccis valde turgidus, ob robuſtiorem corporis conſtitutionem, nunquam fere graviter per omnem ætatem ægrotavit; niſi quod jam per aliquot annos à vita nimis ſedentaria vinique Rhenani largiori potu varia expertus fuerit pathemata hypochondriaca, quibus abigendis aliquoties thermis uſus eſt Carolinis, venamque ſecandam præbuit. Interim cum neglecta per biennium thermarum potatione omiſſaque venæ ſectione, præter ſpem omnium à ſuo, quo fungebatur, officio removeretur, gravi inde terrore ac mœrore diu affectus in pollice pedis dextri puſtulam accepit rubram & dolentem, quam parum attendens barbitonſori oſtendit, qui præter ſolum emplaſtrum, loco dolenti apponendum nihil prorſus adhibuit. Hic vero cum altero die rediens totam partem affectam nigro colore tinctam & ſuperne veſicula obductam invenit, hacque diſciſſa carnem ſubjacentem doloris plane expertem deprehendit, dato emplaſtro cataplaſma ſuperimpoſuit, ſed ſine effectu. Acceſſitus poſtea Medicus aliuſque Chirurgus, varia applicuerunt remedia, quæ tamen ulteriorem ſphaceloſæ corruptionis progreſſum prohibere non potuerunt, ut potius corruptela, ulterius ſerpendo, non modo totum pollicem, ſed & reliquos pedis digitos eadem labe infecerit, omnique ſenſu & motu privaverit. Rebus itaque tam miſere conſtitutis duos exſcinderunt digitos, partique mortuæ unguenta illinerunt digeſtiva, ea ſpe, ut facta ſuppuratione eo melius mortua à vivis poſſint ſeparari, partibus vero adjacentibus præter ſpirituoſa impoſuerunt cataplaſmata; ſed ne his quidem omnibus quidquam præſtiterunt. Tandem & ego in re tam ardua & periculi pleniſſima adſcitus primo omnium digitis emortuis à parte ſana reſecatis non affectæ tantum parti, ſed toti pedi immediate applicandum curavi hoc epithema ſpirituoſum; *Rec. ſpiritus vini rectificati unc. duas, camphoræ drachmas duas, eſſentiæ ſcordii, myrrhæ, ſpiritus ſalis ammoniaci anatica portione drachmas tres, florum ſalis ammoniaci martialium drachmam unam.* Huic ſuperadditum fuit emplaſtrum opodeldoch & cataplaſma, cujus parandi modum ſupra in ipſa medendi methodo præſcripſimus. Ex internis remediis commendavi pulveres diaphoretico-nitroſos, camphora remixtos, nec non mixturam analepticam putredini reſiſtentem, quam pariter ſuperiori loco innuimus, per vices hauriendam; idque tam felici ſucceſſu, ut ſecuta fuerit ſuppuratio, optimum in ſphacelo ſignum. Nihilo tamen minus, quum remotis hiſce remediis, me inſcio alia fuerint ſubſtituta, accidit proh dolor! ut aucta debilitate & anxietate, gravique terrore ſuperveniente, æger animam non multo poſt exſpiraverit.

Sphacelatio à diuturno mœrore.

Epicriſis.

Plerumque cacochymici & ſenes, qui multum vitioſi ſanguinis in venis alunt, præ reliquis omnibus ad ſphaceloſam labem ſunt diſpoſiti, præſertim ſi diuturno afficiantur mœrore; quo nihil ad motum ſanguinis, per ſe jam lan-

 guidum

guidum retardandum, ejuſque corruptivam ſtaſin inducendam, eſt potentius. Deinceps ſingularem meretur animadverſionem, quod ſphacelatio, in extremis etiam partibus oborta mox totum corpus graviſſime lædat, notabilemque virium defectionem cum anxietate & inquietudine inducat, ita prorſus, ut ſimile quid à gravioribus vulnerationibus, læſionibus vel exulcerationibus exſpectare vix liceat. Cujus phænomeni ratio in eo videtur repoſita, quod putredo naturæ infenſiſſima in inſtanti quaſi ſuam communicet energiam cum ſanguine, qui ubi jam ex aliis cauſſis eſt vitiatus, perfacile inde penitus inquinatur, ſuoque motu inteſtino ulterius deſtituitur. Præterea quoque addiſcere inde licet, partem demortuam ea, qua fieri poteſt, celeritate, à ſana eſſe removendam, ſanguiniſque progreſſum in parte affecta remediis tam internis, quam externis ſpirituoſis, balſamicis & volatilibus procurandam. Etenim, cum fluidorum progreſſivus motus, à quo vita & ſanitas pendet, unicus ſit, qui tetram putrilaginem à corpore arcet, in proclivi eſt, nihil prius eſſe debere Medico, quam ut hic vitalis motus rite promoveatur. Denique inſignis virium languor, quem ſtatim in pricipio morbi annotare licuit, non obſcure indicat, corruptionem ſphaceloſam, ſimul in quibuſdam viſceribus internis delituiſſe occultam, quale exemplum non ita pridem in viro habui, cujus hepar ſub ſectione ſphaceloſum, & inſtar picis nigerrimum deprehendi.

Observatio III.

Sphacelatio digiti gangrænæ ſuperveniens.

Vir ſexagenarius, temperamenti melancholici, qui ob genus vitæ ſedentarium & largam ciborum craſſiorum comeſtionem ſæpe moleſta alvi adſtrictione laborabat, intenſiſſima quondam hieme iter aliquot milliarium faciebat; quo peracto præter omnem exſpectationem de nocte in ultimo digiti minimi articulo crudeliſſimo dolore cum rubore ac tumore juncto corripiebatur. Adſociabat ſe febris cum calore intenſiſſimo viriumque præcipiti lapſu, & brevi tumor totum occupabat brachium, quod mox nigreſcebat. Articulus, ubi dolor exordium ſumſerat, examinatus omni ſenſu privatus deprehendebatur; hinc forcipe ejus amputatio erat peragenda. Ne autem peſtifera labes ulterius ſerperet & ſimilis emoriendi neceſſitas adnexis etiam partibus immineret, toti brachio calide duplicatis linteis ſpiritus vini camphoratus & urina humana, in qua ſufficiens ſalis ammoniaci & vitrioli quantitas ſoluta erat, diligenter fuit applicata. Interne crebrius exhibebatur nitrum præparatum cum camphora, & tinctura bezoardica cum ſpiritu cornu cervi & nitri remixta. Nec denique potiones analepticæ confortantes ex aquis deſtillatis & pulveribus cordialibus omittebantur; idque per Dei gratiam hiſce remediis obtinebatur, ut intra quatuor ſeptimanas æger ſanitati plenarie reſtitueretur.

Epicriſis.

1) Docet inprimis hic caſus, quam facile gangrænoſa & ſphaceloſa partis corporis corruptio oriri poſſit, ſi ab aëris ambientis frigore minimi ejus tubuli & canales conſtricti ſanguinem craſſum & acrem, ab inordinata victus ratione accumulatum intus coercent & libere permeare non ſinunt. Quod enim ſi accidit, non poteſt non ſanguis ibi ſubſiſtens coagulari, &, niſi rurſus in circularem motum redigatur, parti, cui fixus inhæret, tetram putrilaginem cum plenaria vitæ abolitione inducere.

2) Dein etiam hac morbi hiſtoria confirmamur, ſenibus maxime tales ſanguinis & humorum ſtagnationes eſſe familiares, qui ob plenum craſſumque victum & exercitationem corporis omiſſam multis impuris, viſcidis & difficulter mobilibus ſuccis ſcatent. Neque minus partes extremæ tendinoſæ præ aliis ad talem labem concipiendam ſunt diſpoſitæ, quia in ipſis, ceu à corde remotiſſimis plerumque tardior ſolet eſſe fluidorum circuitus. Quod autem febris jungatur, hæc videtur eſſe ratio, quoniam particulæ malignæ indolis putridæ à venis vaſculiſque lymphaticis reſorptæ, cum ſanguine communicantur, cujus totam maſſam inquinant &, niſi cito remediis, ſordium malignarum exſpirationem promoventibus internis ſuccurramus, in eundem putredinoſum motum conjiciunt.

3) Digiti articulum, tanquam partem emortuam & vivis non amplius adnumerandam reſecandum curavimus, ne putredo ad proximas regiones pertingat. Et notabile eſt, ipſam naturam emortui à vivo & ſano ſeparationem indicare, quod non modo exinde apparet, quod circulus ruber exquiſiti ſenſus inter ſanam atque mortuam carnem, & materia albicans puris ſpiſſioris inſtar emergat; verum etiam integra ſæpius membra, quod mirabile videtur, à corpore ſejungantur. Sic integrum brachium, ſine vitæ periculo, ſolius naturæ beneficio ſeparatum legitur in Thom. Bartholini *hiſtor. anatom. 69. cent. I. & V. hiſtor. 63.* item in Cattier. *obſerv.* 13. Memorabilis quoque eſt caſus, cujus mentionem facit Nicol. Tulpius *lib. IV. obſerv.* 51. de conſule ſeptuagenario, qui tibia laboravit adeo corrupta, ut Medicus & Chirurgus ejus exſtirpationem, ceu unicum vitam conſervandi remedium commendaverint: quibus tamen monitis cum parere negavit vir imperio adſuetus, ſed miſere perire maluit; factum eſt, ut tendinibus ac nervis ob diutinam moram ab acri pure eroſis, totus pes vitiatus ſedibus ſuis exciderit, & æger vitam reportaverit.

Observatio IV.

Sphacelus muſculorum [...] paralyſi.

Militiæ præfectus, xl. & aliquot annorum, robuſtus in inferiori ſpinalis medullæ parte globulo plumbeo percuſſus quoad truncum ventremque inferiorem, ut & pedes totus reddebatur paralyticus, omnique ſenſu & motu privatus. Non adeo multo poſt muſculi ani ſat vaſti glutæi, quibus nullus inerat ſenſus, ad magnam ſuperficiem corripiebantur putredine, colore nigricante & cadaveroſo fœtore. Latiſſime ſerpente hac putredinis labe commendabatur carnis omnis emortuæ exciſio, & aliquot hujus carnis libræ ſine ullo dolore uſque ad oſſis acetabulum excidebantur; dumque caro florida appareret, ab aëris acceſſu probe defendebatur ſtuphis linimento balſamico imbutis, quod ex terebinthina, myrrha, maſtiche, olibano, balſamo Peruviano, oleo lumbricorum terreſtrium & ſpiritu vini camphorato conſtabat. Interne exhibebantur remedia putredini reſiſtentia, & maxima admiratione dignum erat, quod ingens hæc cavitas intra quinque hebdomadum ſpatium tota iterum carne fuerit recluſa.

Epicri-

Epicriſis.

Quæ in noſtro ægroto contigit ſphacelosa muſculorum glutæorum corruptio, non aliunde eſt derivanda, quam quod influxus liquidi nervorum tenuiſſimi in has partes fuerit interceptus. Cauſam tam inopinatæ in corpore ſano cataſtrophes præbuit vulnus ſclopetarium, quod inferiorem medullæ ſpinalis regionem valde læſit, & denegato ibi liberiori ſpirituum motu paralyſin induxit, quæ ſe ad omnes partes, à læſa hac portione excurrentes extendit, ipſasque ſimili movendi impotentia affecit. Quæ cum ita ſint, jam plenius confirmantur, quæ ſupra de paralyticis diximus, quos propter impeditiorem fluidi aëreo-ætherei motum præ ceteris ad ſphacelationis labem diſpoſitos pronunciavimus. Ceterum, & hoc momentum ex præfata morbi hiſtoria in uſum phyſiologicum elicere poſſumus, ut videamus, quam neceſſaria ſit, ad ſanguinis circuitum promovendum tetramque putrilaginem à vivo corpore avertendam, debita & non interrupta tenuiſſimi hujus fluidi cum ſanguineo latice mixtio; ut ideo ſtoliditatis ſe ſatis accuſent, qui activiſſimum hoc fluidum vel in dubium vocare audent, vel parum ipſi activitatis & ad vitales motus ſuſtinendos utilitatis tribuere ſolent.

CAPUT III.

De purpura præſertim chronica ſcorbuti ſobole.

§. I.

Purpuræ deſcriptio. QUæ noſtro tempore paſſim graſſatur purpura, nihil aliud eſt, quam mali ſcorbutici progenies, cum exanthematum, peculiaris plane indolis, eruptione in ſuperficie corporis ſe manifeſtans, interdum cum febre ſatis acute & maligne, interdum ſine ea longiori tempore & benigniori modo functiones corporis noſtri pervertens.

§. II.

-differentia ab aliis exanthematibus. Purpura quum peculiaris exanthematum ſpecies ſit, operæ omnino pretium exiſtimamus, differentiam illam, qua ab aliis exanthematibus diſtat & diſtingui debet, primo omnium indicare. Characteres vero proprii quaſi & eſſentiales purpuræ ſunt ſequentes. Primo papulæ quæ efflorеſcunt, cum corrugatione, aſpredine & ariditate cutis junctæ ſunt. Deinceps nullum exanthema tam mobilis eſt naturæ, ut tam crebro & tam celeriter ad interiora relabatur, & interpoſita mora denuo prodeat, quam hoc purpuraceum: neque ullum tam crebro, intercurrente mox æſtu, mox refrigerio, mox pruritu & punctura in corpore ſe prodit, quam purpura. Ceterum, omnes exanthematum ſpecies, in omnibus æque corporis regionibus & tractibus in conſpectum prodeunt; purpura vero potiſſimum in collo, pectore, dorſo & manibus ſe manifeſtat, rariſſime partes inferiores occupans: quibus peculiaribus notis à variolis, morbillis, petechiis, maculis ſcorbuticis, roſaliis, febre urticata, herpete, ſcabie, phlyctene, impetigine &c. diſcernitur facillime.

§. III.

-differentia exanthematum interſe. Efflorеſcentiæ in purpura multum etiam interſe ratione magnitudinis, figuræ & coloris differunt. Papulæ enim, quæ prodeunt, quandoque rubro, quandoque albo colore tinctæ ſunt; unde purpura diſtingui ſolet in *rubram* & *albam*. Illa veſiculas habet magis vel minus latas, quæ liquorem continent: alba vero nullas habet veſiculas, ſed nodulos profunde in cute hærentes, milii figuram referentes, ad tactum aſperos, humore ſpiſſiuſculo, quaſi purulento infarctos; unde purpura alba miliaris dicitur.

§. IV.

-diviſio in malignam & benignam, atque hujus hiſtoria. Præterea, purpura magis vel minus benigna & maligna obſervatur. *Maligna* eſt affectio magis acuta, cum febre continua & naturæ admodum infenſis ſymptomatibus juncta: *benigna* vero diutius ſine febre durat, & non adeo vitæ infeſtis ſe manifeſtat ſymptomatibus, atque his potiſſimum notis incedit & progreditur. Præcedit levis horripilatio, quam ſubſequitur corporis exæſtuatio, cum languore viriumque interdum apud imbecilliores ad lipothymiam uſque dejectione. Præcordia ſtringuntur & pectus angitur, adſunt alta ſuſpiria, anxietates, inquietudines, vigiliæ, vel ſomnus mirum laborioſus & interturbatus. Aeſtus & compunctorius ſenſus in dorſo percipitur, alternante frigoris, horroris & caloris intra cutim affectione, in vola manuum maxime ſenſili. In puerperis lochiorum fluxus retinetur, & lac è mammis reſorbetur ac ſtillare ceſſat. His ſuccedit cutis aſperitas & inſtar anſerinæ corrugatio, exſurgentibus innumeris papulis, ſive albis, ſive rubris, ſive utriuſque ſibi invicem appoſitis, milii ſemen figura & exiguitate referentibus, quæ primum collum, deinde pectus & dorſum, ac poſtea brachia & manus occupant & obſident. Et his ſumma in cute efflorеſcentibus, graviora illa ante eruptionem pathemata, inprimis præcordiorum anxietas, cardialgia ſyncoptica, inquietudo, pectoris compreſſio, cum ægra ſpiratione, admodum mitigantur: pulſus, qui antea durior, contractior & celerior erat, nunc mollius, liberius & remiſſius manum vibrat, animo vigor plane depreſſus & dejectus redit, arida cutis madeſcit, & alvus antehac tam duriter compreſſa, ut nec flatibus tranſitus pateret, laxatur, & non ſolum hos, ſed nonnunquam etiam ſtercora, ſponte protrudit.

§. V.

-& progreſſus. Notabilis hæc ſymptomatum remiſſio, ſi in purpura, tam rubra, quam alba, vel utroque ſimul conſpicua, poſt eruptionem conſtanter perdurat, veſiculæ ſenſim ſenſimque explicantur ichore fœtido plenæ, neque ſtationem ſuam deſerunt & retrocedunt, urina quoque magis ſaturata prodit, & ſudor ſingularis & conſueti in exanthematico hoc morbo fœtoris erumpit, ſanguinis etiam per lochia fluxus redit, lac mammas repetit, alvus vel ſponte, vel clyſtere infuſo, aut ſuppoſitorio admoto, fæces vel flatus reddit, & intra ſeptem vel plurium adhuc dierum decurſum, cum inſigni extremorum pruritu, puſtulæ diſparent & æger ſenſim ſenſimque ad ſanitatem redit. Hæc enim omnia ſubindicant, non adeo enormi ægrum detineri imbecillitate, ſed ineſſe adhuc ſolidis partibus motricem

cem energiam motuumque vigorem, neque univerſam ſanguinis & humorum lymphaticorum temperiem deſtructam eſſe; ut adeo, hanc ob cauſſam materia hoſtilis peregrina jugiter & æquabiliter à vitalium humorum conſortio ſeparetur, & ex interioribus ad exteriora ablegetur.

§. VI.

– malignæ indoles & decurſus.

Contra, aliter res ſeſe habet in purpura magis maligna, ubi efflorescentiis ſufficienter comparentibus, pulſus ſervat præternaturalem celeritatem, nec ſomnus redit, nec inquietudo ſedatur, nec reſpiratio liberius ſuccedit. Dein quoque ut plurimum nimiæ ſeri per ſudores fiunt profuſiones, qui, ſi ſtatim ſub initium & per totum morbi decurſum copioſius manant, virium colliquationem & cutis quaſi paralyticam reſolutionem ſubindicant. Ejuſdem quoque notæ ſunt urinæ pallidæ, tenues & copioſæ, vel continuus ad mingendum ſtimulus, nec non ſi urina ante coloratior & craſſior reddita, ſubito limpida, tenuis & pallida prodit, ob ſpaſticam renum & viarum urinariarum ſtricturam.

§. VII.

Qui ulterius oſtenditur.

Præter hæc infauſto omine perſæpe accidit, ut puſtulæ purpuraceæ modo appareant, modo diſpareant, ipſorumque ſymptomatum atrocia eodem ſemper infeſtet gradu: quæ omnia robur naturæ proſtratum, vires deperditas & magni iſtius nerveo-tendinoſi ac poroſi emunctorii, quo univerſa ſanguinis & humorum maſſa repurgatur, cutis tonum deſtructum eſſe teſtantur, ut ea propter ejus extima nervea ſenſibilior portio, mox ſpaſmo contrahatur & criſpetur, mox rurſus laxetur & explicetur. Longe vero deterioris indicii eſt, ſi materia relapſa interioribus firmius inhæreſcit, omnique ad ſuperficiem corporis expulſioni obſiſtit; quo fit, ut acerbiora reddantur ſymptomata, pectoris cum ſuſpiriis oppreſſio intendatur, virium proſtratio increſcat, præcordiorum cum inquietudine anxietas augeatur, & omnia in pejus ruant; unde etiam omnes qui purpura decedunt, ob eam intro repulſam & inde ortum malorum & pathematum augmentum pereant. Nam licet ante eruptionem purpuræ, materia illam gignens ſit valde malignæ & pernicialis indolis; attamen, ſi ſemel à ſanguinis maſſa ſeparata, & extra vitale conſortium conſtituta fuit, ipſa illa mora, longe deteriorem naturam induit; ſique ad partes vitæ inſervientes, maxime motrices & ſenſu exquiſito præditas, redit, operationes veneni æmulas patrat. Quare, ſicuti in omnibus exanthematibus, ut petechiis, variolis & morbillis, gutta roſacea, ſcabie, tinea capitis, nec non podagra, arthritide &c. materia quædam, vitali corporis conſervationi inimica, ad extrema ſemel propulſa longe vehementiorem efficit ſymptomatum inſultum, ſi interiora repetit & vitalibus ſuccis denuo permiſcetur; ita ejuſdem nocivæ & pernicialis facultatis eſſe receptas in corporis penetralia, purpura diſparente, ſordes, ipſa experientia luculenter teſtatur.

§. VIII.

Mortis indicium in purpura.

Funeſtum denique eventum mortemque haud longius abeſſe hæc nunciant: ſi firmiſſime intus obhæreſcente materia deleteria, interiora ardent & extrema rigida ſtrictura detenta, copioſo frigido ſudore perfunduntur; aut ſi viciſſim extrema æſtuant, & in abdomine notabilis refrigerationis ſenſus percipitur: ſi porro tendines ſubſultant, facies comparet Hippocratica, virium defectus creſcit, indignabunda deſperatio animum turbat, arteriæ duriter, inæqualiter & tremulo motu micant. Hæc enim ſi contingunt, ſæpius brevi poſt æger lethali lypothymia ſuccumbit.

§. IX.

Purpur. ſymptomaticæ indoles & decurſus.

Quamvis vero purpura cum, vel ſine febre, ſæpe numero primarius & idiopathicus morbus ſit; non raro tamen, ut ſymptoma, aliis, & maxime continuis febribus, ad exitum vergentibus, non ſine diſcrimine complicatur. Non novum enim, ſed admodum familiare eſt, quod purpura rubra & alba, vel utraque ſimul, variolis, morbillis, ſynochis putridis, ardentibus, petechialibus quoque & petechizantibus aliiſque epidemicis in declinatione accedat, & novam febrem cum diris ſymptomatum tormentis inducat: ita ut in vado propemodum poſitis acute febrientibus, mox ex improviſo horror, cum ſumma anguſtia, inquietudine, inſomniis, æſtu & intenſa virium proſtratione oboriatur, purpura demum in ſuperioribus ſparſim effloreſcente; quæ tamen, vires à priori morbo jam fractas penitus extinguendo, ægrum plerumque jugulat. Inprimis ſæpius à nobis obſervatum eſt, purpuram hanc ſymptomaticam funeſtam fuiſſe juvenibus acuta laborantibus iis, qui antehac intemperantius vixerant, largiori & quotidiano potui indulſerant, venereo exercitio vires conſumſerant, & peregrinam humoribus craſin & diatheſin induxerant, nec non ſi ſub ipſius morbi decurſu alvus occluſa, per aliquot dies purgamenta retinuerat, aut inconſulta medicatione, refrigerantia & acidulata, ut julapia & potiones, in nimia oblata fuerant copia. Ceterum, non tantum inclinantibus morbis acutis purpura ſeſe adjungit, ſed ſæpius etiam ab initio & primis diebus purpuracei exanthematis quidpiam, cum aſpredine, in variolis maxime & morbillis, prodit, & rariſſime quidem cum bona & auſpicata morbi ſucceſſione. Siquidem non una aut ſimplici, ſed varii generis excrementitia & exanthematica materia refertam eſſe vitalium humorum maſſam, indicium hoc præbet prorſus indubitatum. Denique etiam catarrhalibus febribus, cum tuſſi & ſpirandi anguſtia, ſubinde in infantibus ſeſe aſſociat purpura, vomitu vel etiam alvi fluxu ſtipata; quam, ſi inclinat morbus, pedum & quandoque abdominis intumeſcentia, cum, vel ſine aridura ſuperiorum partium, excipit, & ipſa, prout in locis montanis ſuperioris ſilvæ Hercyniæ tractus obſervatum eſt, tandem ſudoribus, vel ſponte obortis, vel arte elicitis, ex toto cedit, atque abigitur.

§. X.

Rubra ſæpe ſit chronica.

Licet porro rubra purpura ſemper ab initio cum febrili quadam commotione ingruat, & ſemper veſperaſcente cælo gravius infeſtet; attamen longius procedente tempore, febris cum pulſuum frequentia exſpirat, ſymptomata complacantur, ipſeque morbus benigniorem induit naturam. Quare ſi in principio imprudentiori medicatione excipitur, & corpus valde impurum, ſive cacochymicum offendit, ad plures ſæpe menſes, non quidem ſine inſigni moleſtia & pathematum novo ſubinde recurſu, perſeverat,

verat, neque tamen funeſtum facile ſortitur eventum.

§. XI.

Ca... ma- ...ris ...rique ...urræ ...itim ...ditur.

Purpuram ſcorbuti eſſe progeniem, ſupra quidem innuimus; longe tamen clarius hæc elucescet veritas, ſi utriuſque purpuræ cauſam materialem, quæ pariter ac in ipſo ſcorbuto ſanguinis dyſcraſia nititur, conſideratius perpendimus. Nos autem in illa deſignanda à vero non abludere videmur, ſi dixerimus: purpuram & rubram, à ſero impuro ſalſo, acri, ſulphureo, excrementitio; albam vero & acutam miliarem, à lympha & ſucco nutritio ad acido-vappidam putridam naturam accedente, ſuboriri. Diverſæ enim naturæ & diſcrepantis indolis ambo hi corporis noſtri ſucci ſunt. Videlicet ſerum dicitur, admixtus ille ſanguini humor, qui plurimis ſalinis ac mucidis partibus, per innumera emunctoria & colatoria, tum ſegregandis, tum eliminandis, refertus, conſiſtentiæ tantiſper ſpiſſioris ac varii coloris eſt atque ſaporis. Lympha autem eſt pellucidus, inſipidus & purus liquor, cujus ſubtilior pars fluidi cerebri, medullæ ſpinalis & nervorum, nec non liquoris genitalis materiam præbet; gelatinoſa vero ſolidis omnis generis partibus in nutrimentum cedit, & tenuior aquea per lymphatica vaſa miniſterio valvularum & glandularum conglobatarum, ad fontem purpuræ vitalis, cor, regreditur, ibique cum partibus ſanguinis dulcioribus aëreo-elaſticis rurſus nuptus & quaſi de novo animatus, una cum illo quoquoverſus amandatur, ſuiſque inſervit uſibus. Hinc deſciſcentibus his à naturali ſua indole, quilibet illorum peculiarem ſuſcipit corruptionem, ex qua differens poſtmodum morbi emergit genius, diverſa ſymptomatum vehementia, & majus vel minus periculum.

§. XII.

Cauſa ...erial. ...p. albæ ...ialius ...nditur.

Quod vero in purpura alba, lympha acore infecta ſit, plura ſunt, quæ id confirmant. Inprimis redundans in lymphæ & ſanguinis maſſa acidum, ex nimia ſeri ſeceſſione huic morbo ſolenni, & tantum non eſſentiali, dilucide pateſcit. Ea enim acidi vis atque facultas eſt, ut ſanguini inſinuatum, ejus partes craſſiores in coagulum mittat ac ſeri ſeceſſum faciat, quo fit, ut ſudores largiſſimi erumpant, urinæ tenues & copioſæ fluant, vel etiam ſalivationes, aut aquoſæ per alvum dejectiones, oboriantur.

§. XIII.

...rpura ...ba cur ...erperis ...feſta & ...erumque ...aligna.

His ſuppoſitis, noſtrum jam erit, ut clarius exponamus, quam ob cauſſam purpura alba maxime puerperis infeſta, & plerumque maligna ſit. Quemadmodum vero in genere omnes ii, qui lymphaticos & aquoſos humores redundantius in corpore alunt, uti ſunt fœminarum plurimæ, acidæ potius patent humorum vappeſcentiæ, quam ſalino-ſulphureæ corruptioni, & hanc ob rationem purpuram potiſſimum albam nanciſcuntur: ita de miliaris hujus febris in puerperis frequentia hanc ex vero interponendam eſſe ſententiam putamus. Scilicet, in gravidarum utero, ſanguinis tam progreſſus, quam regreſſus, ob nimium eo appulſum & vaſorum diſtenſionem, valde languidus, tardus & difficilis eſt; unde ſubſiſtente ibi diutius ſanguine, lymphaticus humor, in vaſa ipſi vehendo dicata, magna copia ſecedit, & in horum diverticulis quaſi incarceratus hærens, ex longiori mora vappeſcit, corrumpitur & acorem contrahit, partibus ſubtilioribus ſpirituoſis, quæ optimæ mixtionis ſunt conſervatrices, avolantibus. Quandocunque igitur enixo fœtu uterus concidit, iterumque coarctatur, neque ſqualidus lymphaticus humor cum ſanguine fæculento effunditur & expurgatur, accedente ordinario tertio puerperii die motu febrili, Germanis, *das Milch-Fieber*, in vaſa majora is reprimitur ipſique cordi infunditur, ex quo, maligni inſtar fermenti, per corpus diffunditur & ſerpit, totamque ſanguinis & lymphæ, tam nutritiæ, quam nervorum, maſſam inficit atque inquinat.

§. XIV.

Si vero impuritas & dyſcraſia ſeri & ſanguinis ſalſa acris ſulphurea peccat, ſymptomata non adeo exitialia urgent, ſed efflorefcentiæ magis ſunt chronicæ, facies inflata & coloratior, oculi ſcintillantes, major pruritus, ardor & punctura in cute eſt, neque tanta inquietudo & anxietas ſpirandique anguſtia affligit, & major ſalutis ſpes affulget; niſi demum ipſi alba ſuperveniat, vel rubra in albam mutetur, quod ſæpiuſcule ex malo regimine, vel medicatione perverſa, vel etiam accedentibus gravioribus animi affectibus, contingit, dum ſuperabundans lympha corrumpitur, & tandem ſub ipſa febre & inteſtina calida partium motione, ſpirituoſæ, tenues, ſulphureæ partes avolant, relictis craſſioribus acetoſis vappidis. *Rubra in puerperis tam malig na non eſt.*

§. XV.

Ulterius, ſi paullo propius ſpectemus originem & indolem materiæ, quæ purpuram facit minus periculoſam; eandem potiſſimum à partibus ſalino-ſulphureis acribus ſeri, quod non per emunctoria, maxime cutis colatorium, ejicitur, ſed remanet & deteriorem naturam calido motu inteſtino induit, derivandam eſſe cenſemus: idque plures ob rationes. Id enim experientia, optima rerum magiſtra, ſubinde docuit, quod chronica purpura maxime eos invadere ſoleat, qui ſanguinis impuri copiam alunt, ut ſcorbuticos, ſenes, fœminas, quæ menſtrui, & viros, qui hæmorrhoidalis fluxus defectu laborant, diæta ſalſa, vinoſa, cereviſiis craſſioribus & tabaci fumo delectantur, & habitu corporis laxiore præditi, vitam agunt motus expertem. Deinde cauſſa mali hujus ut plurimum eſt perſpiratio ſubito cohibita & cum ea repreſſæ ſordes, ſive ab aura frigidiori poros comprimente, ſive à potu nimis refrigerato, aut repentino incuſſo terrore. Nam nota ſunt nobis exempla, quod ingeſta corpori, nimio ſudore diffluenti, frigido intemperantius hauſtu, tandem graviſſimorum ſubſequentium ſymptomatum choragium in eruptionem purpuratam exierit. Novimus etiam plures, qui exæſtuatum prius in lecto, vel ſolis ſub itinere ardore, aut etiam ſicco in caſis ſalariis balneo, corpus auræ frigidiori, ex boreali plaga ſpiranti expoſuerant, eadem tentati ſunt. Et ipſa quoque algida & borealis aëris conſtitutio, diutius regnans & perſpirationis actum ſufflaminans, in cauſſa eſt, quod tam crebro & facile hoc malum recidivet, & inprimis poſt ſolſtitium hiemale frequentius repetat, præſertim menſe Januario ac Februario, & de novo corpus infeſtet. Quanta enim algidæ & ex ſeptentrione ſpirantis auræ facultas ſit, ad excretiones etiam præternaturales per extimam *2) Cauſa materialis purpuræ chronicæ ſpecialius tractatur.*

cor-

corporis corticem ſuccedentes, intercipiendas & reprimendas, notabili admodum exemplo confirmat *Laz.* Riverius *obſ.* 53. memorans: quod puer afflictus fuerit impetigine, ichoroſam materiam ſudante, ſuccedente vero boreali conſtitutione, ſuppreſſam eſſe fœdam illam materiam, & in pulmonem converſam, aſthma excitaſſe, idque deſiiſſe recurrente conſtitutione auſtrali.

§. XVI.

Et effectu remediorum confirmatur.

Nil vero luculentius peccantem ſalino-ſulphuream in purpura minus acuta ſubſtantiam prodit, quam quod medicamenta, quæ ſalium ſpicula involvunt ac temperant, qua virtute ſplendent ſerum lactis, lac caprillum & aſininum, cum aqua Selterana mixtum, nec non decocta temperantia, loco potus ordinarii uſurpata, exoptatiſſimam in purpurea hac labe ſpondeant medelam & utramque in ejus perſanatione abſolvant paginam. Et viciſſim, quod huic purpuræ, licet omnis periculi ſit expers, ſi nimio calore externo, vel internis calefacientibus aut volatilibus pharmacis excipiatur, eodem modo ac ſcabiei, puſtulis ulceroſis & aliis cutis defœdationibus, ex prava & ſalſa acri humorum diatheſi provenientibus, doloris, ardoris & pruritus augmentum accedat, & non raro ſitis ac febris accendantur: eo quod ſalia his acriora reddita, altius ſeſe in cutis fibrillas inſinuant, easque lancinant & vellicant.

§. XVII.

In chronica major peccat ſalina acrimonia, quam in alba.

Accedit, quod chronicum hoc exanthema longe majori pruritu & ardore ſtipatum atque moleſtum ſit, quam album cum rubro mixtum: id quod certe nonniſi ſalinis & acribus, ſenſibilem cutis ſubſtantiam pungentibus particulis tribui poterit. Eandem porro ſalinam humorum acrimoniam conſpectius arguunt, hæc, quæ multiplici experientia comperta habemus. Videlicet ſæpius obſervavimus, quod aquæ ſalutares dulces, ſalini elementi & purgantis facultatis expertes, ut ſunt noſtræ Lauchſtadienſes, à purpura habituali detentis potæ, inſigniter alvum vacuent, & primis diebus, ſex, vel octo quotidie ſedes moveant, materia ſecedente tam acri, ut anum etiam arrodat; quum elapſis aliquot diebus, gradatim purgans effectus exſpiret, neque ſi inſequenti anno potatio repetatur, alvum dejiciens operatio eandem ſubſequatur. Neque reticendum nobis videtur, quod in purpura contumaci chronica ſcorbutica, poſt uſum lactis vel aquarum mineralium temperatarum, non ſine inſigni emolumento balneum ex aqua dulci pluviali ſuaſerimus; ita ut hoc aliquoties admiſſo, omnis punctura, omnis pruritus, omnis ardor in cute demereretur & efflorescentiæ diſparerent: indubio teſtimonio, contemperata interius humorum acredine, & evocatis per relaxatos in balneo poros, quæ ſub cute obhæreſcebant, acribus recrementis, ipſum morbum abactum eſſe & perſanatum.

§. XVIII.

Ratio, cur purpura crebro recurrat.

Nunc vero reddenda erit ratio, quare nullum exanthema ſanatum, tam facile & tam crebro revertatur, quam rubra purpura, ſic dicta ſcorbutica. Duplex autem nobis videtur ſubeſſe cauſſa: tum quod cutis tonus in hoc morbo valde lædatur & deſtruatur, tum etiam, quod purpuræ ſæpius repetentis ſubjectum & ſedes ſint glandulæ conglobatæ. Quemadmodum enim cutis univerſale omnium humorum emunctorium præbet, & ad ſanitatem tuendam uſus eſt longe præſtantiſſimi: ita, maxima etiam certe eſt noxa, quæ vitiata hac officina, in valetudinem redundat. Facile tamen vitium patitur, & plura ſunt, quæ labem ipſi inferre poſſunt. Nam inſtratum hoc corpori integumentum, non ſolum ex filamentis extremitatum nervorum ſenſibilioribus, componitur, ſed etiam ob implantata extrema arteriolarum, ſubtiliorem exhalabilem materiam vehentium oſcula, totum tubuloſum & poris pervium eſt: eaque propter, tam quoad ſuos tubulos & poros, quam quoad ſubſtantiam ſuam, non tantum ſubtiliori dilatationis & conſtrictionis motu ac tono, verum exquiſitiori etiam ſenſu pollet. Hinc quo major cutis eſt ſenſibilitas, eo facilius etiam injuriis affici & vigens in illa motus perverti poteſt. Inprimis ad aëris frigidi borealis, vel auſtralis humidi calidi allapſum, facile alteratur, conſtringitur nempe vel relaxatur, & verum hygrometron microcoſmicum conſtituit. Externæ quoque cauſſæ, quæ lædunt, pungunt, vel ſcindunt, aut acrimonia rodente præditæ ſunt, nec non medicamenta acriora, nimis calefacientia, refrigerantia, pinguia & inviſcantia, naturalem hujus integumenti tonum interpolandi, quin plane ſubvertendi, eximia pollent facultate. Mutato vero hoc & deſtructo, non poteſt non graviter ſimul lædi, ſaluberrima per hujus colatorii oſtiola ſuccedens perſpirationis excretio.

§. XIX.

Quomodo cutis conformatio læſa cooperat.

Quod ſi itaque aliquoties compages & conformatio cutis vaſculoſa & fibroſa læſa, & tonus ejuſdem, cujus beneficio materia recrementitia foras per exhalationem dimittitur, bonique ſucci revehuntur, fuerit dirutus: prava utique diſpoſitio & imbecillitas fibrillis inducitur, & firmius inſinuatur, ut deinde quam facile impuri humores eo adducti, rurſus debili huic parti impingantur ibique ſubſiſtant. Et certe quam pertinaciter præternaturalis ejuſmodi ad ſtagnationes diſpoſitio cuti inſidere ſoleat, & quam ægre ſubmoveatur, luculenter teſtatur gutta roſacea, quippe quæ, læſa pariter gravius, copioſo depoſito ichore, & depravata tenera & tubuloſa cutis in facie textura, difficulter ſanationem admittit & funditus exſtirpatur. Quare quum frequentiori purpuræ ad cutim acceſſu, ejus tonus, motus, robur & textura canaliculoſa admodum immutetur & corrumpatur; non mirum eſt, ſi collecta ibi de novo excrementitia materia, idem morbus iterato producatur & purpura efflorescat.

§. XX.

Subjecta purpuræ ſunt naturæ ſeroſæ.

His igitur expoſitis, quæ ad demonſtrandam utriuſque purpuræ cauſam materialem neceſſaria viſa ſunt; proximum jam eſt, ut, quæ remote ad ejus generationem conferunt, explicemus: quod quidem non melius fieri poſſe confido, ac ſi ſubjecta purpuræ conſiderantes ſimul oſtendamus, à quibus cauſis huic morbo fiant obnoxia. Primo autem notari velim loco, quod ii, qui ſero plus abundant, quam ſanguine, ut infantes & fœminæ, quæ ſpongioſum gerunt habitum & temperamentum ſic dictum phlegmaticum obtinent, purpuræ, præſertim diuturnæ, quam maxime ſint obnoxii: ita tamen, ut quo magis

magis exundantes ſeroſi hi humores à puritate & blanda ſua natura ac temperata ſcheſi diſcedant & ſorditie conſpurcatæ ſint, eo difficilioris quoque ſanationis, eoque magis ancipitis ſucceſſus morbus exſurgat.

§. XXI.

œminæ ...nſibilio-es & quo-...que ...odo de-...litatæ.

Deinde, experientia compertum habemus, imbecillioris maxime & ſenſibilioris naturæ fœminas, nec non quæ vires, ob graves animi ægritudines, inprimis diuturnum mœrorem, attriverunt, vel cum nimis prodigis ſanguinis, ſub abortu aut menſium exceſſu, profluviis effuderunt, vel etiam præcedente quodam diu affligente morbo perdiderunt, purpuræ tam chronicæ, quam acutæ & febri miliari malignæ, eſſe expoſitas. Nam in infirmis & debilibus ejuſmodi corporibus, lymphatici, blandi, nutritivi humores, perquam facile alienam indolem & ſpurcitiem contrahunt; eo quod labefactato ſolidorum robore, lentius progreditur fluidorum curſus, & impedito legitimo ſecretionum & excretionum ſucceſſu, cruditatum & ſordium in corpore ſentina gignitur & coacervatur.

§. XXII.

ræſertim uerperæ ivites ex ...atæ vi-o.

Maxime omnium vero puerperis, febris, miliari purpura ſtipata, noſtris potiſſimum in oris familiaris & ſæpius funeſta eſt. Erumpit hæc ipſa tertio plerumque à puerperio die, quo febris lactea prodire ſolet, interdum tamen ſeptimo, quandoque etiam decimo quarto demum die, invadit. Quod ſi igitur hujus ortum & cauſas perveſtigatius paullo ſcrutari velimus, nullæ prorſus prætermittendæ erunt circumſtantiæ, quo illarum beneficio, ad intimam ejus naturam & veram geneſin pernoſcendam pervenire poſſimus. Jam vero conſtanti & attenta obſervatione in propatulo eſt, fœminas pauperes, ruſticas, minus delicatas, & quæ corpus motu ac laboribus crebrius exercent, in puerperio hac febre non affici: contra divites, teneras, ſedentariæ vitæ, ſomno, luxui & lautiori diætæ deditas, nec non quæ paullo ſenſibilioris naturæ, & in animi ex affectuum intemperantia commotiones proniores ſunt, perquam facile poſt partum in purpuram incidere. Præterea ad veritatem quam maxime accedere videtur, quod lautus & pollucibilis victus, qui rejectis durioribus paullo & ſalitis alimentorum generibus & obſoniis, leves cibos, farinacea, placentas, dulcia, fermenteſcibilia, horæos fructus & nonniſi palato accepta & potulenta admittit; nec non aër minus ſincerus, vappidus multiſque ſordidis & putridis halitibus, ex paludoſis circumjectis ſtagnis in auram evectis, refertus atque corruptus, una cum aquarum impuritate & ſqualore, uti omnium morborum, ita maxime hujus generationi, ejuſque malignitati inducendæ, multum velificentur. Et ex his fontibus petenda utique erit ratio, quare apud nos purpuratus hic morbus potiſſimum excluſus ſit Lipſiæ, quæ ſitum depreſſiorem, & ob adjacentium paludum compluvia, aërem minus ſalubrem obtinet, civeſque molliter ac delicate viventes alit: in Anglia vero primum viſus ſit Londini, ubi eadem vivendi ratio invaluit, eademque cœli & aëris conditio regnat. Neque dubium eſt, quin fœminæ, eodem vitæ genere alibi etiam fruentes, & in locis non adeo ſalubribus degentes, frequentem & malignam etiam hanc febrem experiantur.

§. XXIII.

Gravidæ nonnullæ concurrente diætæ vitio.

Obſervavimus porro, gravidas, quæ alvi ſunt adſtrictioris & ſub ſedentario vitæ genere, neque medio geſtationis tempore, neque ultimis menſibus, nimiam vaſorum plenitudinem ſanguinis detractione minuunt, in puerperio conſtitutas, graviter ſemper decumbere, & purpurea hac labe infeſtari. Quemadmodum enim prægnantes fere omnes, ſemper exundantem ſanguinis copiam alunt, & ob canalium diſtenſionem tonique in iis relaxationem, lentius procedente ſanguinis & humorum curſu, parcius quoque facta ſuperfluorum & ſordium per ſecretioni & excretioni dicata officinas ſeceſſione, ſucceſſive ſuccos contrahunt & colligunt impuros: ita certe, ſi alimentorum minus congruorum uſus accedit, & elementa, ad vires tuendas & valetudinem ſuſtentandam neceſſaria, vitium habent & temerata corpus ſubeunt, longe major corruptela inducitur & imis penetralibus inſinuatur, quæ apertius poſtmodum ſanitatem oppugnat, & lethales nonnunquam morbos parit.

§. XXIV.

Puerperæ, ſi lochia non rite ſuccedunt.

Deinde purpura, inprimis miliari, ſolenniter tentantur puerperæ, ſi primis à partu diebus lochiorum fluxus non rite ſuccedit; ſed vel prorſus deficit & cohibetur, vel parcius manat, vel juſto citius deſinit, vel plane terrore, aut admiſſo liberius frigore, protinus ſiſtitur atque ſupprimitur. Nam in gravidis, ob ſanguinis & humorum redundantiam, uteri vaſculoſa valde & celluloſa compages mirifice expanditur, & facta congeſtione, oppletur, ut ſanguis tardius & difficilius ibi circumagatur, neque penitus in alimoniam fœtus abſumtus, in vaſis uterinis ſtagnet, craſſus & fœculentus evadat, donec tandem excluſo partu, vaſis, quibus utero adhæret placenta, lochiorum fluxu cruor effundatur & evacuetur. Quod ſi itaque vel ex ipſius ſanguinis vitio, vel vigoris naturæ defectu, corruptus hic cruor non ſufficienter expurgatur, ſed inverſo motu, in vaſa majora & nobiliora viſcera, cor, pulmones & cerebrum tranſit ac reſorbetur; neutiquam certe mirum eſt, ſi inde febres cum magna feri impuritate & corruptione, qualis noſtra eſt, ſtipatæ, oriantur, aliaque graviſſima illis complicata pathemata ſuſcitentur.

§. XXV.

Generatim fœminæ magis quam viri, ob uterum.

Conſtantis præterea in praxi medica obſervationis eſt, fœminas longe gravius & frequentius laborare purpura tum chronica tum acuta, quam viros, propter menſium negotium. Jure enim uterus potiſſimus hujus mali fons dici meretur, qui Democrito teſte, *ep. de nat. hum. ad Hippocrat.* mille ærumnarum mulieri auctor eſt: illudque rariſſime fœminis accidit, ſi menſtruus ſanguinis fluxus ad calculum, ſufficienti quantitate expeditur, & per legitimum tempus durat; ſin vero minus, frequentiſſime eodem afficiuntur. Hinc attenta etiam experientia patet, diutius cum eodem conflictari, quæ ob provectiorem ætatem, aut alias ob cauſas, menſium plane non experiuntur profluvium. Quin imo, ſi in junioribus tributum hoc lunare male ad calculum, aut parcius ſolvitur, accedentibus præſertim aliis cauſis, purpura plerumque latitat, quæ demum ſub variorum ſymptomatum choragio in conſpectum venit.

§. XXVI.

Fœminæ fluore albo laborantes.

Neque ſemel, ſed multoties certe, experientia edocti ſumus, mulieres, fluori albo obnoxias, hoc parcius ſtillante, vel per imprudentes medicationes compreſſo & cohibito, purpura fuiſſe correptas; eaque curata, fluxum ex pudoris ſinu repetiiſſe, ſuccedente, ipſo ſublato, rurſus purpura. Ut adeo vel ex hiſce dilucide pateſcat, exanthematicum hunc morbum lymphæ eſſe progeniem; neque mirum ſit, quod noſtro ævo, quo hic fluor fœminis longe familiarior, quam antea eſt, purpura quoque frequentius eaſdem attentet.

§. XXVII.

Corpora, quæ ſanguinis abundatiam & defectum, vel animi affectus habent.

Et quamvis immodica ſanguinis redundantia, in iis, quibus per menſium, vel hæmorrhoidum fluxum eadem non diminuitur, neque per conſuetas ſanguinis miſſiones exantlatur, ad generationem, chronicæ præſertim purpuræ, multum conferat: attamen enata etiam ex boni ſanguinis penuria copioſi ſeri impuritas, ad producendam eandem plurimum omnino valet. Id profecto crebriori obſervatu compertum habemus, quod ab inconſulta & immoderata ſanguinis per venam ſectam detractione, vel largiſſima ejus cum abortu profuſione, interveniente præſertim gravi terroris aut iræ affectu, extremorum refrigerationes, animi deliquia, ventriculi cum anxietate inflationes, pectoris oppreſſio & alternativus frigoris & æſtus in cortice corporis ſenſus, fuerint ſuborta; quæ comparente tertio vel quarto poſt die purpureo exanthemate, iterum conquievere & mitigata ſunt. Nihil enim tonum, vim & robur ſolidis partibus æque ſuffuratur & adimit, nihil tam prompte fluidis, jam tum impuris, virulentam naturam inducit & ingenerat, quam animi turbæ, inprimis diuturnus angor & longius extracta mœſtitia. Quare, ſi utero gerentes, vel hyſtericis pathematibus afflictæ, aut menſtrui fluxus irregulari ſucceſſu laborantes, enormi afficiuntur triſtitia, haud fallax purpuræ, in puerperio deterioris futuræ, indicium, inde poterit deſumi. Imo, benignioris & mitioris ingenii purpura, in corpore imbecilliori & animi affectibus crebrius perculſo, perquam facile malignitatem induit ſummamque intentat perniciem. Quid? quod plurimis exemplis confirmatum aſſerimus, viros ſedentariæ vitæ nimium addictos & literarum ſtudiis intemperantius invigilantes, accedente tantum pertinaciori animi mœrore, purpuram contraxiſſe & per diuturnum tempus cum eodem eſſe conflictatos.

§. XXVIII.

Et intemperato aëre fruuntur; unde purpura datur epidemica.

Accedit temerata aëris, cujus uſura homo continuo eget, nec non inordinata tempeſtatum conſtitutio, quæ omnino ad hujus mali generationem multum confert. Nam ſicuti fluidi iſtius catholici, aëreo-ætherei magna vis atque poteſtas, ad fluidiſſimi nervorum ac membranarum ſucci omniumque humorum ſcheſin ac craſin pervertendam; mira etiam ad tonum cutis & ſaluberrimam perſpirationis excretionem modificandam & alterandam, facultas eſt: ita, quod ex illius impuritate epidemice graſſantes progignantur morbi, & ipſa quoque purpura, plus vel minus maligna exſurgat, non eſt quod dubitemus. Plures jam elapſi ſunt anni, quum Saxoniam inferiorem purpura epidemice pervagaretur, & cum catarrhali febre juncta, infantes maxime infeſtaret, quæ originem fuerat ſortita ex antecedente diuturna nebuloſa & pluvioſa temporum conditione, quam frigidior ex orientali & boreali plaga ſpirans aura exceperat: prout pluribus memoratur in docta Boettigeri *de purpura rubra epidemica*, Helmſtadii habita diſſertatione. Simili ratione M. N. C. *Dec. I. An. VI. pag.* 145. fidem faciunt, quod inſequente mollem & nimboſam hiemem vere, purpura maligna exorta, per totam æſtatem populares habuerit circuitus, & infantibus maxime ſolennis fuerit atque funeſta. Aëris quoque minus puri & variis alienis activæ indolis exhalationibus referti conſtitutio in cauſa eſt, quod nonnulla præ aliis loca hunc morbum facilius & generent & pertinacius foveant. Sic plurima animo obverſantur exempla eorum, qui, purpura in noſtra hac urbe correpti, & in loca alia ſalubriora profecti, ſanitatem recuperarunt; ſimul ac vero huc redierunt, & aliquandiu hic commorati ſunt, in priorem morbum reciderunt. Hinc etiam præcipua ducenda videtur ratio, quare menſes Martius & Aprilis, catarrhalibus, exanthematicis & purpuraceis febribus proferendis tantopere faveant; ſiquidem decurrentibus his, cœlum plerumque gravius, aſperum & mutabile incumbit, & atmoſphæra tetris è compluviis à nive diſcuſſa elevatis exhalationibus, inquinata eſt atque oppleta.

§. XXIX.

Purpura cur demũ ante aliquot luſtra prodierit?

Hactenus purpuræ ſubjecta & cauſas perpendimus potiſſimas, quæ, in chronica præſertim, cum cauſis ſcorbutum ingenerantibus admodum conveniunt. Peccat enim ſimiliter in ſcorbuto ſanguinis dyſcraſia acris, ſalſa, ſulphurea, tantum quod in purpura magis ſit exaltata & ſubtilior reddita: conferunt ad ejus generationem habitus corporis laxior, diuturnæ animi ægritudines, atque naturales ſe- & excretiones impeditæ; conferunt aëris intemperies vappida, loca humida & declivіora, cibi incongrui, duri, ſanguinisque tum defectus tum redundantia, & hujus generis alia. Quæ vero quum ita ſint, hic difficilis oritur quæſtio, cur purpura, præſentibus omnibus, quæ ad ejus generationem faciunt cauſis, ante aliquot demum luſtra producta ſit. In qua quidem re tam perplexa decidenda aperte fateor, communis mali, communem etiam eſſe cauſam. Jam vero in ſuperioribus latius deduximus, in purpura chronica peccare maxime impuri ſalſi, excrementitii ſeri, in miliari lymphæ putridæ, vappidæ, acidæ copiam, & hanc materiam tam acidam, quam acrem ſalinam, in ſanguine contentam, motu inteſtino calido longe pejorem indolem nanciſci, ut partes nervoſas gravius lædat, ſollicitet, ac tandem cum gravibus ſymptomatibus febris expulſiva gignatur. Neceſſarium igitur eſt, ut oculos circumferamus, num in diæta, & victu, qui humoribus vitalibus tam materiam, quam temperiem ac intemperiem ſuppeditat, quidpiam in plurimis Germaniæ locis admiſſum ſit, quod ante quadraginta, & quod excurrit, annos ignotum fuit. Id vero, ut aperte loquamur, eſt ille fere univerſalis uſus, ſeu potius abuſus potuum calidorum, inque primis exotici coffee. Adeo enim in patria noſtra hujus potus uſus invaluit, ut quaſi coffee-mania ubivis ferme regnare videatur, quum præſertim fœminæ, nobilioris æque ac vilioris ſortis, quotidianũ illum habeant, & non ſolum mane, ſed etiam poſt meridiem, domi & foris convenientes, eundem cupide ſorbillent, quin inurbanum reputent, inviſentes

hac

hac potione non ad ſaturitatem uſque expletas dimittere. Et annotamus certe, quod ex eo tempore, quo ſorbitio hujus potus adeo in conſuetudinem abiit, nec non iis in locis, ubi frequentioris uſus eſt, plus etiam purpura regnarit & increverit.

§. XXX.

:o ur. Verum enim vero, licet hæc obſervatio experientiæ ſuffragio adeo ſubnixa ſit, ut in dubium vocari nequeat; aſſerti tamen noſtri veritatem tantiſper labefactari videtur: quod in regionibus Aſiaticis, præcalidis, tritiſſimi & pervulgati uſus ſit hic potus, purpureo tamen morbo ibi locorum plane ſilente. Sed ſpecioſa hæc prima fronte objectio facillime dilui poterit, ſi quis curatius perpendet, longe aliam his in locis eſſe victus rationem, quam in noſtris oris; eorumque incolas neque cibis craſſioribus & durioribus, neque ſalitis uti; cœlum quoque multo eſſe tractabilius & calidius & tranſpirationem copioſius & expeditius ſuccedere; neque, quod maximum eſt, inquinamentum ſcorbuticum corporibus inſidere, ſed ignotam prorſus ibi eſſe hanc luem. Scorbuticam enim impuram humorum diatheſin, inter cauſas purpuræ geneſi miniſtrantes connumerandam eſſe, vel exinde dilucefcit, quod iis in locis, ubi ſcorbutus familiaris eſt, ut in Anglia, Belgio, Suecia, & noſtris quoque regionibus, purpura vigeat, & hinc etiam purpura ſcorbutica habitualis dicatur. Quin imo notatu perquam dignum eſt, quod ubi jam graſſatur purpura chronica & incolas affligit, dolores illi ſcorbutici lancinantes artuum, ulcera cacoethea, putridæ & ſanguinolentæ gingivæ, maculæque latæ & cæruleæ, quæ omnia & ſingula propria & eſſentialia ſcorbuti ſunt ſymptomata, rarius, vel non in tanta frequentia & ſævitia amplius obſerventur, uti pluribus infra docebimus.

§. XXXI.

modo urpuræ ſin erant etiones cohi- Quemadmodum itaque hæc, quæ in aliis plagis & climatibus, nec non ſub alio plane vitæ genere & corporum conſtitutione, contingunt, ad noſtrates nullo modo transferri & accommodari queunt: ita certe longe clarius hæc omnia patebunt, ſi ipſum generationis modum, ex hoc fonte derivatum, exponemus. Notiſſimum autem eſt, quod omnis generis impuritates excrementitiæ, ex univerſa ſanguinis & humorum maſſa, inprimis bilioſæ, latices fermenteſcibiles ſalivalis naturæ, ex glandulis pancreaticis duodeni & inteſtinorum, ſtillantes, nec non humores mucidi, in inteſtinis maxime craſſis à ſanguine ſecreti, ad inteſtina prolabantur. Conſtat porro, quod in anfractuoſo hoc canali fœculentiæ, ex eduliis varii ſæpe generis, incongruis acidis, fermenteſcibilibus, ſemi corruptis, è mari deſumtis, confluant & concurrant, & quod denique hæc omnia commixta & collecta, ut purgamenta, per ani receſſum exturbari, neque rurſus humoribus vitalibus, tanquam plane incongrua & infeſta commiſceri debeant. Quæcunque igitur hanc recrementitiarum & valde perniciaIium ſordium per alvum excretionem impediunt, & ut hæc rurſus ſanguinis maſſam ſubeant, efficiunt; omni procul dubio ad ingentem ſanguini impuritatem inducendam faciunt, invehendo ipſi ejuſmodi potiſſimum ſordes, quæ ad cutis emunctorium una cum illo propelli quidem, non tamen ut ſudoris materia promte difflari poſſunt, ſed ob acrem indolem ſenſibilem hanc officinam deſtruunt, ibique obhæreſcentes, maculas ſive puſtulas protrudunt. Etenim quotidianæ obſervationis eſt, quod in cachecticis & ſcorbuticis, ſi alvus adſtringitur, puſtulæ, gutta roſacea & ulceroſæ cutis defœdationes oboriantur: nec non, quod alvina excretione in ardentibus & acutis febribus ſuppreſſa, purpura ſequatur; quum contra, qui in harum declinatione criticum alvi fluxum experiuntur, exitiali hoc exanthemate non corripiantur.

§. XXXII.

Jam vero, ſi ulterius rationes ſubducimus, multiplici pariter conſtat experientia, omnem calide aſſumtum potum, thee æque ac coffee, in pleriſque alvum, dum tranſpirationem auget & ſudorem pellit, ſupprimere: quin imo nimias alvi dejectiones ſudoriferis cum regimine accommodo datis, & potu calido infuſi cujuſdam, compeſci. Hinc, ſi illi, qui in prima corporis regione magnam impuritatum & cruditatum alvo ejiciendarum ſentinam gerunt, & frequentius ac largius potibus calidis herbæ thee & coffee utuntur, haud mirum eſt, quod ſordes bilioſæ ſalino-ſulphureæ, calore plus attenuatæ, & de novo aqueo humore ſolutæ, per vaſa lactea & lymphatica, quæ paſſim etiam craſſis inteſtinis implantantur, ad maſſam humorum vitalium redeant, & pejore ob moram & commixtionem indole imbuta, nec non facultate nocendi aucta, peregrinam & valde pernicioſam intemperiem omnibus humoribus inducant & latius diffundant; niſi in corpore perſpirabili, veſtibus probe tecto & ſub aëre temperate calido, per poroſum & tubuloſum cutis cribrum ſtatim ſufficienti exhalatione diſpellantur & abigantur. Ex quo certum id elicimus conſectarium, quod omnibus, ſive ſequioris, ſive nobilioris ſexus, quibus ſub potu infuſorum calidorum, præſertim coffee, alvus non ſolvitur, ſed obſtipatur, cutis etiam ob varias cauſas ſordes non emittit, is non tantum ſit noxius, ſed maxime etiam diſponat ad geneſin purpuræ, præſertim ſi jam prava humorum & ſcorbutica adſit diatheſis, vel etiam affectus animi, inprimis diuturnus mœror, & iracundia, quæ ſordium bilioſarum in primis viis accumulationi inprimis favet, accedant. Ex adverſo calidus hic potus plane innoxius, imo ſalutaris eſt iis, quibus alvum fluidam & mollem reddit, & qui corpus ad perſpirationem obtinent diſpoſitum. Ac in his ad varii generis impuritates collectas, foras ejiciendas, ſymbolum ſuum utique confert.

Quomodo calidi potus noceant inprimis coffee.

§. XXXIII.

Tacemus jam, ipſas fabas coffee, ſub alio cœlo & in alio ſolo prognatas, etiam peregrini quidpiam, & quod naturali temperiei ac mixtioni blandæ in noſtris oris non adeo accommodum eſt, cuſtodire, & ſub aduſtione, præſertim ſi more apud pleroſque recepto fortius inſtituitur, ſalini volatilis & ſulphuris empyreumatici aliquid ſuſcipere, quod nervoſarum partium tono ac motui eſt inimicum, quo fit, ut in quibusdam tremorem manuum & anxietatem pariat: idque eo magis, quando largiori fabarum nimis uſtarum portione aqua non imbuitur, ſed prope inſpiſſatur. Prætermittimus etiam, multum ſacchari cum hoc potu aſſumi, quod in inteſtinis obhæreſcens, neque mox per ani receſſum ejectum, fermenteſcit & cruditates mucoſas acidas auget. Id potius ex omnibus his collective ſumtis clariſſime

Quod clarius demonſtratur.

me eluceſcere ſperamus, neutiquam eſſe mirandum, quod ſub inconſueto alias, jam vero communi, abuſu frequentiſſime aſſumti potus coffee, ipſa naturalis & nativa mixtio & craſis partium ſanguinem conſtituentium multum immutetur, & nova plane ac alia ingignatur, qua cum ſanguine in utero materno in infantes transfuſa, ipſius purpurati morbi ſemina & ad illum diſpoſitio, jam latius propagentur & diſpergantur.

§. XXXIV.

Cauſæ, quæ ante potum coffeé contulerunt, ut Lipſiæ purpura prodierit.

Et quamvis allatæ à nobis ſententiæ, de luis purpureæ origine, refragari videatur, quod teſte WELSCHIO *diſſert. de purpura Lipſ.* jam ante ſexaginta annos hic morbus Lipſiæ innotuerit, quo tempore potus theé & coffeé ignotus adhuc fuit & inuſitatus: eadem tamen neutiquam exinde evertitur, quum afferamus, potus calidos, inque primis fabarum coffeé, non tam materialiter, quam potius formaliter ad geneſin purpuræ concurrere, dum videlicet ob crebriorem ex ipſis confecti & calide aſſumti potus uſum, impuritates primarum viarum, alvo adſtrictiore reddita, ipſi ſanguini inſinuantur. Deinceps, ſi paullo curatius victum, diætam & regimen, quibus fœminis gravidis & puerperis, Lipſiæ degentibus, illo quo purpura exorta eſt tempore, uti moris fuit: omnia ita comparata fuiſſe luculenter patet, ut morbus hic optimo jure inde deduci poſſit. Noto enim notius eſt, quod tamen citra injuriam florentiſſimæ & inclutæ hujus urbis incolarum dictum volumus & intellectum, fœminas eam inhabitantes, voluptatibus admodum obſequi, deſidioſam agere vitam, ſomno longius indulgere, & quotidie fere dulcibus, horæis, farinaceis, cum butyro & ſaccharo frixis, cibis uti, alvi eſſe adſtrictioris & copioſas ſub ingravidatione colligere impuritates, eamque ob cauſam fluore etiam albo frequentiſſime divexari. Peſſima præterea conſuetudine receptum tum erat, ut puerperas non ſolum arctius lecto adſtringerent, ſed etiam conclavibus calidis macerarent, primiſque puerperii diebus juſcula & potum nonniſi fervida iis exhiberent, neque tamen alvum, per multos dies adſtrictam, clyſtere, vel laxante ſolvere, neque etiam lochiis ſubſiſtentibus ſanguinem evocare auderent. Et certe, ſi quis hæc omnia probe expendet & conferet cum iis, quæ in ſuperioribus fuſius exſequuti ſumus, habebit utique cauſam, quare in hac urbe ante uſum potus coffeé, hoc exanthematum genus fuerit excluſum. Id quod experientia etiam poſtmodum luculenter confirmavit. Poſtea quam enim nocumenta dedere documenta, & abrogato æſtuoſo puerperarum regimine, laxantia & venæ ſectiones admittunt, longe minor ibi eſt hujus exanthematis proventus, minus ejus periculum, minorque inter puerperas ſtrages. Quamvis igitur potus coffeé non incuſari poſſit, quod Lipſiæ purpuram genuerit: id tamen nullo poterit negari modo, quod per aliquot annorum decurſum, hujus tantum urbis pomœriis incluſus fuerit morbus, & introducto potus coffeé uſu, demum alibi exortus, ita, ut quo magis ille in conſuetudinem abiret, & pluribus locis inveheretur, eo majora quoque incrementa hic ſumeret & latiſſime ſe diffunderet: quinimo, quod ſingulare plane & antea non animadverſum eſt, plerumque acutis ſeſe aſſociaret febribus.

§. XXXV.

Exc... de pu... ſcorb... excit... poſt ... coffe...

Satis itaque arbitror me demonſtraſſe, qua ratione calidi potus ad purpuræ geneſin, ſeu ſcorbuti in purpuram converſionem fecerint. Toti autem negotio ſingularem accendet lucem, quæ ſequitur obſervatio. Hæc noſtra civitas Hala tam ob ſitum, quem obtinet, decliviorem & aquarum præterlabentium, ex parte ſtagnantium, effluvia, quam potiſſimum ob ſalinas, ingentem continuo copiam vaporum aqueorum emittentes, humida circumdatur atmoſphæra; unde è longinquo adſpicienti ſe tota repræſentat nebuloſa. Et hinc cauſa videtur deducenda, cur à remotiſſimis jam temporibus ſcorbuticum malum hic tam altas egerit radices, ita ut cives arthritide vaga, quam ſcorbuticam dicunt, doloribus colicis, tumoribus & maculis ſcorbuticis, aliiſque ſcorbuto propriis ſymptomatibus, quales præcipue varii gingivarum affectus eſſe ſolent, frequentiſſime laboraverint. Didici hæc partim adhuc juvenis à beate defuncto D. Parente meo, partim ab aliis Medicis, morborum curationi hic loci vacantibus, qui vix ullum præſcripſerunt medicamentum, quod non unum alterumve ingrediens ſcorbuto oppoſitum receperit; imo ego ipſe poſtea in ægrotos, qui ſe curæ meæ tradiderunt, ſæpe incidi, ubi propter ſcorbuticam humorum diatheſin antiſcorbuticis pugnare neceſſe fuit, atque hæc in curando prope omne abſolverunt punctum. Quamprimum vero civium plurimi calidiores potus in deliciis habere, & præſertim Coffemania laborare cœperunt, ſenſim paullatimque, ſcorbuto diſparente, purpura tam maligna, quam benigna chronica hinc inde apparuit, & inter initia, ubi veram hujus morbi indolem pauciſſimi intelligebant, ingentem edidit ſtragem. Neque vero hoc loco ſolum talia contigiſſe memini, ſed poſthæc etiam Oſtfriſiæ, aliiſque regionibus, ſcorbuto olim infeſtatis ſimilia ab eadem cauſa eveniſſe comperi: ut adeo de ſcorbuto, purpuræ origine minus dubitandum ſit.

§. XXXVI.

Purpur... loco ſco... buti pr... ventus pendet peculia... diæta.

Præterea, hodie ad crebriorem purpuræ loco ſcorbuti proventum præcipue ſuum confert ſymbolum peculiaris vivendi ratio, ſive talis ciborum ſelectus, quo majores noſtri vel prorſus non, vel moderatius tantum uſi fuerunt. Noſtra enim ætate, ubi proh! dolor hominum plurimi deſidiæ laſciviæque dediti nihil fere aliud cogitant, nihil agunt, niſi ut gulæ blandiantur, quotidie nova ciborum genera artificioſe excogitantur. Imo vero, ne iis quidem ſunt contenti, quæ fertiliſſimum patriæ ſolum ſuppeditat, ſed ad illa maxime ſtulta cupiditate feruntur, quæ extimæ Indorum oræ & famoſa naufragiis maria ad nos mittunt. Equidem ſuas cuique delicias libenter largior; neque cibos exoticos rejicere audeo; ſed id tantum ceu noxium reprehendo, quod plerique cibi hodie ſubacidi leniterque pungentis eſſe debeant ſaporis, & ideo multo ſale, multiſque aromatibus, allio, cepis, pipere & fungorum generibus præparentur. Sic enim parata alimenta, ſuavem linguæ acrimoniam imprimendo, efficiunt, ut comedentes partim ultra ſatietatem iiſdem ſe repleant, indeque magnam crudorum humorum copiam, non ſecus ac ſcorbutici à craſſioribus cibis, colligant; partim majorem ſanguinis efferveſcentiam ſibi contrahant, quæ largiori partium ſalino-ſulphurearum

rum generationi admodum patrocinatur, ut dein perfacile, concurrentibus aliis cauſis, purpura excludatur. Accedit adhuc, quod hodierno ævo frequentior ſit vinorum ſpirituoſorum, quam antea, potus, qui adeo invaluit, ut parum ſuperſit, quin apud nonnullos tota ſanguinis maſſa in vinum convertatur.

§. XXXVII.

…ibuſu …ularum …etica… Atque huic nimiæ in cibo & potu luxuriæ tribuendum eſt, quod hodie variæ ſanguinis profuſiones valde ſint familiares, & inprimis hæmorrhoidalis fluxus jam pluribus contingat: quare nonnulli Medicorum ſeducti, omnium morborum chronicorum originem, in fœminis à menſibus non rite fluentibus, in viris ab hæmorrhoidibus impeditis, deducendam eſſe autumant; ideoque, ſi tales morbi ingruunt, ad ſalutares has excretiones promovendas & in ordinem redigendas omnem curandi methodum dirigunt, ac præſertim pilulas ad exemplar Becherianarum concinnatas, quas aloe, licet in refracta doſi ingreditur, frequentius, imo alternis diebus propinant. At vero, ut taceam, hancce hypotheſin veritati minus eſſe conſentaneam, ego certe adſerere non dubito, quod crebrior harum pilularum uſus, qui ſub aliis circumſtantiis alioque tempore valde ſecurus eſt, ad purpuræ geneſin in nonnullis permultum conferat. Quod ſi enim ad ſanguinis, præſertim per hæmorrhoides, excretionem nulla à natura eſt propenſio; non poteſt non fieri, ut inde maſſa ſanguinea valde exagitetur, commoveatur, &, aucto inteſtino motu, major particularum ſalinoſulphurearum copia extricetur, quæ purpuræ cauſam ſuppeditat materialem. Brevi, jam omnia adſunt momenta, quæ contentas in ſanguine partes ſalinas & ſulphureas accumulant, acriores reddunt, & altius in cutis fibrillas adigunt: unde non mirum, quod ſalinus ille morbus ſcorbutus, mutata indole ſua, in alienum plane morbum, qualis purpura eſt, degeneraverit.

§. XXXVIII.

Prognoſis purpuræ chronicæ. Prognoſtica utriuſque purpuræ jam ſupra, ubi integra morbi hiſtoria ſuppeditata fuit, intermiſcuimus, placet tamen ſpeciatim de purpura chronica pauca ſubjungere. Hæc autem, quia febre non ſtipatur, niſi plane præpoſtera medicatione corrumpatur, periculum non intentat: moleſtiſſimum tamen malum eſt, renitens, difficilis ſanationis, & quod mire torquere & fatigare ſolet & Medicos & ægros. Si enim minera purpuræ fixam in partibus ſolidis imiſque penetralibus collocavit ſedem, non facile corpus deſerit, ſed intus remanens, nec ad habitum corporis propulſa, graves ingignit afflictiones. Si vero nimis impetuoſe expellitur, ſæva rurſus imminent mala. Id autem maxime accidit iis, qui imbecillum genus nervoſum obtinent, & in ſpaſticas ſtricturas, quibus ſanguinis & humorum æquabilis curſus impeditur, proni ſunt; quo fit, ut ſanguis impurus abundans, modo ad caput, modo ad pectus, modo in articulos, impetuoſe, nec minus perículoſe congeratur, & ſævorum pathematum ſcena adornetur. Quod ſi enim ad caput impetus vergit, cephalalgiæ, aurium tinnitus, memoriæ debilitas, aphonia, imo quandoque furores, inſaniæ, inſultus apoplectici & lethargus ab intus retenta materia purpuracea oboriuntur. Si ad pulmonum & ſenſibiles diaphragmatis membranas fertur, aſthmata ſequuntur ſpaſmodica, nec non punctorii & lancinantes in pectore dolores. Si ventriculi membranis incumbit, ſummæ anxietates præcordiorum & cardialgiæ exſurgunt. Si inteſtina occupat, tormina & inflationes hypochondriorum cum moleſtiſſimo ardoris ſenſu affligunt. Si ad artus diffunditur, lævis iidem tractionibus & lancinationibus corripiuntur. Et ſi denique maligna materia tendinea & nervea oſſis coxendicis ligamenta obſidet, malum excluditur iſchiadicum. Hæc autem omnia, ſæviſſima licet ſymptomata, vehementiam ſuam ponunt & infeſtare ceſſant, ſimul ac materia acris cauſtica ad habitum corporis propulſa iterum fuerit & ablegata.

METHODUS MEDENDI.

§. I.

Quod ad præſervationem attinet, nihil certe utilius & præſtabilius in purpura, tam chronica, quam acuta miliari, ad declinandum ejus recurſum nobis innotuit, quam primo ex fonte diætetico abſtinentia ab omni cereviſiarum genere, quippe quæ, plane non accommodæ ſunt huic morbo. Nulla enim ex illarum cenſu eſt, quæ, ſi vetus, acorem non contrahat & nimis ſpirituoſa fiat, vel ſi recens, fœculenta non ſit, & fermentativa, vel etiam, quæ non craſſiores & mucidas nutritivas partes vehat: omnia tamen hæc & ſingula, minus apta ſunt, quin officiant, obtinendæ ſanguinis & lymphæ depurationi, in qua omnis & præſervationis & curationis cardo vertitur. Hinc calidis & æſtivis temporibus, temperatarum acidularum, ut Selteranarum & Wildungenſium, cum pauxillo vini remixtarum, uſum ſuaſimus. Brumali vero tempore, nec non iis, quibus aquas ejuſmodi medicatas comparare non fuit integrum, imperavimus, ut vel puram aquam fontanam biberent, vel decocta conficerent, ex radice ſcorzoneræ, ſarſaparillæ & cichorii, raſura cornu cervi & hordeo mundo, addito pauxillo ſeminis fœniculi, ſumendo ad aquæ menſuram dimidiam ſpecierum unciam, iiſdemque potus ordinarii vice uterentur, ac ſi ſors ferret, interdum vinum adderent. Nonnullis tamen etiam propter conſuetudinem cereviſiam tenuem & bene defœcatam conceſſimus.

Præſervatio requirit 1) convenientem potum.

§. II.

Deinde, in purpura chronica injunximus motum corporis per inſtituta itinera & mutationem aëris, ex locis depreſſioribus in excelſiora commeando, animi oblectationem & tranquillitatem, abactis curis & omiſſis profundis cogitationibus ac meditationibus. Porro ſerio interdiximus omnia ea, quæ alvum adſtringunt, quæ tranſpirationem ſufflaminant, & nimium ſanguinis ingenerant, reprobato ſimul largo carnium, inprimis ſuillæ, eſu, & prohibitis cibis largiter aromatiſatis & piperatis, noſtris, *Speiſen von hohen gout*. Denique, ut æſtivis menſibus cura ex mero lacte aſinino, vel ſero lactis bubuli & caprilli inſtitueretur juſſimus, aut per menſem, vel ſex hebdomades, Selteranæ, cum tripla parte lactis bubuli, vel caprilli remixtæ, in peregrino loco, interpoſito ex dulci, vel noſtri Lauchſtadienſis fontis aqua, balneo, potarentur, idque ſi altius radices malum egiſſet, per

2) motum corporis & convenientem victus rationem. 3) curam cum lacte & aquis mineralibus.

per triennium repeteretur. Viris etiam quibuſdam habitioribus uſum Sedlicenſis aquæ præcepimus, ex cujus non adeo liberali doſi ſeptem vel octo diebus vernali & autumnali tempore admiſſo potu, minera morbi per alvum exturbata eſt. Multis quoque chronica, ſcorbutica, & habituali purpura detentis, ut aquam Lauchſtadienſem biberent mandavimus, qua, ut ſupra meminimus, ſordes affatim evacuatæ ſunt, continuato tamdiu ejus potu, donec alvinæ dejectiones ceſſarent.

§. III.

4) quæ in ordinem redigunt fluxum menſium. Quum vero purpura chronica, qua fœminæ ſubinde contumacius laborant, in vitio uteri & inordinato menſium ſucceſſu fundamentum habeat repoſitum, ut ille in ordinem rediret, præcipua etiam noſtra fuit intentio. Suaſimus hunc in finem, præter ea, quæ jam dicta ſunt, pulveres rhabarbarinos, & elixir noſtrum viſcerale quotidie una cum pediluviis, aliquot ante eruptionem dies adhibendis. Si vero ſpaſticæ, ut plerumque fieri ſolet, ſuberant ſtricturæ, & inflatione ventriculi, anxietatibus præcordiorum, doloribus dorſi &c. ſe prodebant, antiſpaſmodicis uſi fuimus, quibus annumeramus pulverem Marchionis cum tantillo nitri, & cinnabaris, & grano uno, vel altero caſtorei & extracti croci remixtum, nec non liquorem anodynum mineralem, eſſentiæ croci, caſtorei & liquori bezoardico nuptum, adornato ſimul ex aqua dulci & lacte balneo. Ad ipſum denique menſium fluxum eliciendum, propinavimus eſſentiam ſuccini minus ſpirituoſam, cum liquore alcalino extractam, & ſic etiam hoc ſuſtulimus vitium. Porro, *& hæmorrhoidum.* ad præſervationem purpuræ chronicæ, in viris plethoricis & fluxu hæmorrhoidali non affectis, ſcarificationes & venarum inciſiones, ad imminuendam nimiam ſanguinis & humorum copiam multum faciunt, nec non iterata alvi apertio; quæ commodiſſime procurari poterit manna ſoluta, utpote quæ omnibus ex ſalſa acrimonia morbis obortis dicata eſt, addito ſimul ſtimulo ſalino, cujus generis eſt terra foliata tartari. Novimus etiam, quod ſæpiſſime nocturnos ſudores, quibus in purpuram proclives mirifice torquebantur, feliciter diſcuſſerimus crebriori alvi ſolutione, clementiorum laxantium, ut paſſularum, rhabarbari, terræ foliatæ tartari, aut cremoris tartari ope provocata. Sed hæc de præſervatione.

§. IV.

Curativa methodus poſtulat 1) temperatum regimen cum lenioribus diaphoreticis. Ipſam purpuræ chronicæ curam facili & explicita ratione ſic adornavimus. Præcepimus primo omnium, ut mox ab initio morbi, ægri in non nimis æſtuoſo lecto & conclavi, ſed moderatiſſimo calore detinerentur, & quantum fieri poſſet, è lecto ſe ſubducerent: & hac ratione moleſtiſſimos ſudores averti poſſe deprehendimus. Deinde, præter memoratum ad potum ordinarium decoctum, nihil ex medicamentorum claſſe magis ex uſu fuiſſe teſtamur, quam pulverem diaphoreticum nervinum, ex cornu cervi uſto, it. ſine igne parato, lapidibus, ſive chelis cancrorum, matre perlarum, ſuccino, nitro purificato & cinnabari confectum. Præſtabilem etiam fuiſſe animadvertimus liquoris anodyni mineralis virtutem, ita ut duobus his remediis, vel ſimul congrua doſi, vel quolibet illorum ſeorſim, pro variarum circumſtantiarum diſpoſitione, aſſumtis, rejectis omnibus aliis medicaminibus, quantumvis dilaudatis, feliciſſime purpuram tam chronicam, quam etiam acutam ſuperavimus, ægris fortunante Deo brevi ſanitati redditis.

§. V.

Quænam in ſtatu graviditatis ad præſervandum proſint? Progredimur ad præſervationem & therapiam illius purpuræ, plerumque pejoris notæ, quæ puerperis, vel ſub initium, vel medium puerperii tempus, accidere ſolet. Hujus cauſas & originem ſuperius jam eruimus, & ex incongruo gravidarum regimine, nec non admiſſis in diæta erroribus derivavimus; ideoque ad hæc avertenda & removenda curam dirigendam eſſe facile patet. Quod ſi igitur puerperas à periculoſo hoc ſymptomate immunes præſtare velimus, ne ſub graviditate humorum copia, multo minus impuritas, ex ſtagnatione illorum circa uterum oriunda increſcat, neque generi nervoſo imbecillitas inducatur, primaria utique erit intentio, quæ nulla alia perfici poterit ratione, quam ut, ſi ſanguine copioſiore corpus turget, is detrahatur, inſtituta frequenti, ter vel quater, non adeo larga tamen, in ſuperioribus venæ ſectione. Deinceps abſtinendum eſt ab otio, diuturniori ſomno, animi turbis & eduliis dulcibus, fermenteſcibilibus, farinaceis; quin potius cibis boni ſucci, & potu ſalubri, nec nimis parco, utendum, corpus motu moderate exercendum & alvinæ excretionis ſucceſſus, magis tamen alimentis, quam medicamentis, promovendus, exhibendo etiam paſſulas rhabarbarinas, cum, vel ſine manna paratas, quippe quæ, gravidis apprime conveniunt & ex uſu ſunt. Et quum imi ventris refrigeratio utero gerentibus inſigniter noceat, & ad graves ægritudines ingenerandas ſit aptiſſima, ſemper iis auctor fui, ut inferiora arctius adverſus aëris frigidioris acceſſum integumentis muniant, eamque ob cauſam braccas optimo cum ſucceſſu geſtandas ſuaſi. Ad præſcindendas quoque nocivas humorum circa uterum ſtaſes, magnopere expedit, ut abdomen nonnunquam, præſertim poſt medium geſtationis tempus, prope fornacem calidam, embryonum balſamo, vel vino Rhenano, aut Hungarico vetuſtiori & generoſiori calefacto, inſtillatis aliquot balſami noſtri vitalis guttis, inungatur & perfricetur. Et hæc ſumma cura tenenda ſunt fœminis geſtationis tempore.

§. VI.

Quænam ante & poſt partum conſiderandą ſint? Jam etiam diſpiciemus, quænam ante & poſt partum & primis ſtatim puerperii diebus ſtudioſe ſervanda ſint, ne in graves ægritudines & purpuram, ſive diuturnam, ſive acutam, incidant puerperæ. Quum itaque multum ad hunc affectum producendum & fœminas debilitandas imprudens parturientium tractatio faciat, dum ante legitimum tempus ſummis conatibus & laboribus, plane intempeſtive fœtus expulſio urgetur, propinatis etiam hunc in finem ſpirituoſis & calidioribus medicaminibus: exquiſitum ut in omnibus teneatur moderamen ſerio monemus, ne vires nimium frangantur, neque per extremos iſtos labores, calidaque ſuggeſta analeptica, tota humorum & ſanguinis maſſa mirifice commoveatur, exagitetur & ſimul fœculenti illi & impuri, qui circa uterum ſtabulantur humores, in validiorem motum abripiantur; ſed potius lochiorum fluxus, & aliæ excretiones legitime expediantur, ne magna ad morbos fiat diſpoſitio.

§. VII.

§. VII.

Puerperæ quomodo tractandæ & perſervandæ ſine. Excluſo autem fœtu, & pacatis poſt exantlatos partus labores iterum ſecundo poſt die omnibus, neceſſarium ac utile eſt, ut collectus ingravidationis tempore impurus, quo uterus adhuc turget, ſanguis, evacuetur, & humores vitales à contracta cacochymia liberentur. Quare omnis generis excretiones, maxime vero alvina, & quæ per cutis colatorium ſuccedit, ſedato niſu, non impetuoſe, ſed ſucceſſive promovendæ ſunt: id quod accommode & perutiliter his poterit obtineri & perfici ſubſidiis. Evitetur ſummo ſtudio nimis lecti & hypocauſti calor, & potus quoque nec calidior, nec nimis perfrigeratus, ſed tepidus præbeatur. Abigantur omnes animi turbæ, & abſit maxime terror ac triſtitia. Alternis diebus deglutiantur quater pilulæ balſamicæ & roborantes, qua virtute nobiles ſunt *Becherianæ*, *Stahlianæ* & noſtræ: quippe quæ, non ſolum multas impuritates alvo ejiciunt, ſed etiam lochiorum fluxum promovent & diaphoreſin eliciunt. Quod ſi vero ſub initium nondum omnia ſunt complacata, ſed citatior pulſus cum interiorum æſtu animadvertitur, amicum harum pilularum inſtitui poteſt connubium cum pulvere præcipitante abſorbente, qui pro doſi grana quatuor vel quinque nitri habet. Tum maximopere conducit, ut cum juſculis tenuioribus, non nimis ſubſtantificis, ea aſſumantur, quæ ſpaſmos leniunt, ſanguinem grumoſum coagulatum reſolvunt, & ſimul etiam liberiorem ſordium cum perſpiratione difflationem procurant: quo nomine laudem merentur, ſperma ceti, oleum amygdalarum dulcium, infuſum florum ſambuci, chamomillæ, ſummitatum millefolii theiforme, eſſentia corticum aurantiorum temperatior, juncta croci eſſentia, liquor noſter anodynus mineralis, nec non pulveres bezoardici, diaphoretici, cum aqua analeptica propinandi. Inprimis etiam mixtura ex aquis analepticis & diapnoicis, cum aceto deſtillato & lapidibus cancrorum, nec non ſyrupo acetoſitatis citri confecta juvat, quæ in ſtagnante & congrumato ſanguine reſolvendo eximii uſus eſt.

§. VIII.

Si purpura imminet. Hiſce exacte obſervatis, non facile gravis & funeſtus morbus puerperas aggredietur, neque etiam metuendus erit purpuræ inſultus. Quod ſi autem his neglectui datis tantopere increvit feri & lymphæ corruptio, ut purpuracea febris, ſive rubra, ſive alba, immineat, aut jam urgeat, hac ſæpe ſæpius probata & experta utimur methodo. Injuncto æquali, placido ac temperatiſſimo ratione caloris regimine, puerperis purpura jam decumbentibus ſummopere commendamus decoctum avenaceum, (*die Haber-Grütze*) cum, vel ſine infuſo florum chamomillæ vulgaris, cujus efficaciam longe præſtantiſſimam deprehendimus. Alvum in maligna & alba non facile ſtimulantibus ſollicitamus, neque etiam clyſtere admonemus. Mutationem quoque integumentorum & induſiorum, quantum fieri poteſt, interdicimus, & ſuademus potius, ut jam trita ad fornacem calidam probe ſiccata, & fumigata injiciantur & induantur. Multo magis diſſuademus erectiorem ſitum, vel ut è lecto ſurgant ægræ; eo quod facile incidunt in animi deliquium, & motu humorum ad interiora converſo, exanthemata diſparent, peſſimaque ingruunt ſymptomata: id quod latius ex obſervatione mea expoſitum eſt in *diſſert. de ſitu erecto in morbis periculoſis valde noxio.*

§. IX.

Si jam erupit. Ex medicamentorum claſſe, pulveres bezoardicos, temperatos, quibus nonnunquam croci vel caſtorei momentum adjicimus, repetitis vicibus ad ſcrupulum, vel drachmam dimidiam exhibemus, eorumque uſum ſubinde liquoris anodyni mineralis doſi interpolamus, cujus nobiliſſima eſt facultas ſpaſmos complacandi, motum inteſtinum calidum ſedandi, & acrimoniam humorum demulcendi. Si vero ob varias cauſas antecedentes purpuræ retroceſſio metuenda, vel hæc jam fuerit facta, admiſcemus liquori anodyno, quartam partem liquoris bezoardici ad mentem *Buſſii* parati, & in *obſervat. noſtris phyſico-chymicis. Lib. II. obſerv.* 28. deſcripti: quæ mixtura egregie diaphoreſin movet & materiam peccantem ad exteriora agit. Ad reficiendas demum vires, enormiter plerumque proſtratas, in purpura alba majorem in modum commendamus potionem analepticam, ex aqua meliſſæ, corticum citri, florum liliorum convallium, primulæ veris, acaciæ, liliorum alborum & cinnamomi cydoniata, addita ſufficienti quantitate matris perlarum & manus Chriſti perlatæ, nec non inſtillatis aliquot ſpiritus nitri dulcis guttis: quo cum eadem, tanquam accommodo vehiculo, pulveres exhibeantur, vel ipſa ſeorſim ad cochlear aliquoties ſumatur.

§. X.

Quid faciendum ſi lochia ſubſiſtunt? Quum vero ſæpiſſime contingat, ut lochia in febre lactea vel purpurea ſubſiſtant, & ſanguinis raptu ad caput facto, lethalia oboriantur ſymptomata, in quæſtionem cadit: an, ſi lochia plane non, vel non ſufficienter fluunt, ſi febris eſt, ſi purpura imminet, venæ ſectio tuto & utiliter admitti poſſit? Verum enim vero, quia hoc argumentum, jam in *diſſ. de venæ ſectionis prudenti adminiſtrat.* fuſius excuſſi, & momentoſis rationibus docui, quod venæ ſectio non ſolum in febribus exanthematicis, ſed comparentibus etiam jam efflorеſcentiis nonnunquam ſummopere proficua ſit, allata ibi huc non tranſcribemus. Id tamen ſancte affirmare poſſumus, quod ſolius venæ ſectionis, pro circumſtantiarum ratione largioris, vel in pede, vel manu, inſtitutæ ope, proximas jam morti puerperas, & ſpaſticis ſtricturis, quibus ſanguis impetuoſe ad cor & cerebrum urgebatur, detentas, ab orci faucibus revocaverimus, & præſentaneam opem attulerimus. Atque adeo haud immerito, ſi ſuppreſſis lochiis laborantes puerperæ decedunt, mortis cauſam in venæ ſectionis neglectum rejiciendam eſſe putamus. Neque deſunt ex clariſſimorum auctorum numero, qui noſtræ ſententiæ calculum adjiciunt, è quibus nominaſſe ſufficiat WILLISIUM *de febb. cap. XVI.* WELSCHIUM *de purpura Lipſ.* ROLFINCKIUM *libr. de ord. & meth. conſult. lib. IV. ſect. II. cap. 6.*

CAUTELÆ PRACTICÆ.

§. I.

In utraque purpura nocet 1) frigus. In utraque purpura, ſive benigna, ſive maligna, nihil tam pernicioſum, & ad mali cau-

 ſam

ſam augendam, ſymptomatum & morbi vehementiam exacerbandam, & ex benigno morbo malignum reddendum, tam aptum & expeditum eſt, quam exceſſus in frigore & calore: ſiquidem ſi ullus alius, certe hic morbus, nec refrigerationem, nec nimium æſtum perfert, ſed in utroque exquiſitum moderamen expoſcit; ut hinc conclave, ubi æger decumbit, & aër in eo, æquali ſemper temperamento ſint inſtruenda & cuſtodienda. Quod ſi enim paullo frigidiuſcula aura ad habitum cutis liberius accedit, vel tantum manus, antea ſub lecto in temperato calore & udore detentæ, exporriguntur, illico inhorreſcentia & perfrigerium univerſum tangit corpus, & puſtulæ, ſubſequente magna anxietate magnoque languore, evaneſcunt: id quod eo facilius eoque majori cum pernicie contingit, quo magis cubiculum antea nimis æſtuoſum, vel corpus ſtragulorum apparatu arctius tectum & tantum non obrutum fuit. Similiter in omnibus, maxime vero purpuraceis his exanthematibus, nihil, præſertim in ipſius morbi vigore, damnoſius eſt, quam inæqualis & crebrius immutatus caloris, in hypocauſto gradus: eo quod ſubitanea calidi in frigidum & frigidi in calidum mutatio, nerveo-ſenſibilem cutis ſubſtantiam graviſſime afficit, ejuſque tonum, robur & motum mirifice variat & perturbat, ut puſtulæ neque in conſpectum prodire, neque, ſi demum ſparſim comparuerint, firmam ſervare queant ſtationem.

§. II.

2) nimis calidum regimen. Porro fontico admodum damno purpura laborantes mactat, immodicus cubiculi & hypocauſti calor, nec non ſuſcitatus per potum fervidius aſſumtum, aut medicamenta calidiora, æſtus: quandoquidem exagitatis ſic, jugi præſertim ardore, omnibus, vires non ſolum franguntur, & poroſa cutis ſubſtantia nimis adaperta & hiante, humidi major, quam par erat, difflatur atque exhalat copia; ſed ipſa etiam morbida materia, per inductum inteſtinum calidum motum, intenſiorem ſubtilitatem, penetrantiam & acrimoniam ſuſcipit, ut pruritus, ardor atque anxietas inſigniter invaleſcant, tantum abeſt, ut complacentur & imminuantur. Hinc compluries animadvertimus, manifeſto damno & ancipiti pathematum augmento affectos eſſe ægros, ſi infuſum herbæ thee, aut aliud ad ejus ſimilitudinem paratum, calidius, & quidem larga in copia ſorbillarunt, vel etiam cibum & potum fervidum ingeſſerunt.

§. III.

3) medicamenta calefacientia alexipharmaca &c. Multo vero minus interne calefacientia, vinum, liquores ſpirituoſos, pharmaca ſudorifera & expellentia, eſſentias & tincturas bezoardicas, alexipharmacas hic morbus ferre poteſt, ſed potius ex illorum uſu ſemper augetur magiſque accenditur. Vidimus certe, mitioris alias ingenii purpuram chronicam, febris & vehementiæ ſymptomatum prorſus expertem, admiſſo exterius nimio æſtu, & antiſcorbuticorum, nec non decoctorum ſic dictorum purificantium, injuncto ſimul ad ſudorem eliciendum arctiori regimine, uſu, in malignam fuiſſe converſam; adeo ut febrilis poſtmodum calor, cum ciborum faſtidio, virium languore ſomnique defectu, ægrum periculoſe affligeret. Et in genere id quoque pro comperto eſt, purpuram, quo citius & impetuoſius, per medicamenta & calidum regimen expellitur, eo facilius & leviſſima de cauſa evaneſcere & interiora repetere.

§. IV.

Præterea, in purpuraceo hoc cutis vitio, omnes per ani ſeceſſum factæ liberaliores evacuationes, admodum ſunt nocivæ. Tam exquiſitus enim hujus morbi eſt genius, ut alvum, nec nimis duram & conſtrictam, nec nimis fluxilem, multo minus arte elicitas purgationes, admittat. Hinc, ſi alvus diutius officii obliviſcitur, cohibita ad habitum corporis vergunt purgamenta, bilioſæ, mucoſæ & fermenteſcibiles ſcoriæ, quæ per hepar, pancreas & glanduloſas inteſtinorum tunicas ſeparari alvoque debebant ejici, ad cutis colatorium convertuntur, vel in longo illo & anfractuoſo inteſtinorum canali collectæ & invicem commixtæ, mora magis corrumpuntur, & poſtea ad ſanguinem cum ſuccis chyloſis & alimentoſis advectæ, liberale morbi & materiæ morbificæ pabulum ac nutrimentum præbent. Quare, niſi alvina cum aliis excretionibus revocentur & in ordinem redigantur, ipſe morbus rarius perfecte ſaneſcit, ſed aut crebrius recrudeſcit, aut diutius extrahitur. *4) liberaliores & ſuppreſſæ alvi evacuationes.*

§. V.

Contra vero, ſummo etiam cavendum eſt ſtudio, ne acriori ſtimulo excretionum ſucceſſus proritetur & urgeatur, eamque ob cauſam cujuſcunque generis, mitiſſima etiam emetica, omnia purgantia & laxantia, licet virulentia prorſus deſtituta, ſalina quoque, ſunt vitanda. Neque etiam ſemper tutum eſt clyſtere alvum admonere, vel ſuppoſitorium admovere, præſertim ante eruptionem exanthematum & paullo poſt eandem. Etenim exſtimulatis hoc modo interioribus, omnis fluidorum, qui ad corporis peripheriam tendit, motus illico invertitur, perſpiratio ſufflaminatur, cutis pori coarctantur & effloreſcentiæ evaneſcunt: interiora vero languore opprimuntur, ventriculus nauſea corripitur, ejus ſubverſio oritur, inteſtina torminibus & ardore torquentur & præcordia angore ſtringuntur & excruciantur. Ut adeo pateat, ſumma cum cautione & provida circumſpectione, ad alvi apertionem hoc in morbo eſſe deſcendendum. *Quæ ideo provide moderandæ & revocandæ.*

§. VI.

Multum denique ad periculoſum purpuræ receſſum facit intempeſtiva & inconſulta ſanguinis miſſio. Nam plurimum certe refert, ſicuti in omni exanthematum genere, ita maxime etiam hoc, ſanguinem in convenienti quantitate, proportione & ad ſuperficiem corporis acceſſu, ita moderari, ne ipſe vel nimium exundet, vel deficiat. Utrumque periculum alit. Si quantitate excedit, ob ſpaſticas partium ſtricturas, congeſtiones in loca nobiliora ſummopere perniciales ſunt metuendæ. Si vero defectu peccat, ad exiliſſima cutis vaſcula & ſudoris ſecretioni dicata organa appulſus urgeri nequit, & vitioſa materia per capillare hoc cribrum minus recte ſecerni & tranſmitti poteſt, ſed ſummo cum diſcrimine in interioribus corporis penetralibus immota obhæreſcit. Quare vix majus hoc in morbo metuendum eſt periculum, quam ſi ab imperito Medico inconſiderato ſanguis exantlatur. Vidimus noſmet ipſi, tam infeliciter ali- *5) intempeſtiva ſanguinis miſſio.*

aliquoties ceſſiſſe quorundam auſum, qui in purpurà chronica, qua hypochondriaci, ſpaſticis pathematibus obnoxii, laborabant, venæ ſectionem in pede largius inſtituendam ſuaſerant, ut exanthematibus ſubito diſparentibus, apoplecticus irrueret inſultus. Novimus quoque, admiſſa illa, ſæviſſimas ſubſequutas eſſe artuum tractiones & convulſivos partium motus, & parum abfuiſſe, quin ægri letho afficerentur.

§. VII.

Veſicatoriorum uſus in utraque purpura.

Inter auxilia chirurgica miliari febri opponenda referuntur adhuc à quibuſdam veſicatoria, ſi acida corrupta lympha peccat, quo eadem his mediantibus extrahatur, & fibræ delaſſatæ nerveæ ſimul excitentur & ad contractionem ſollicitentur. Inprimis HAMILTON *de febre miliari*, eadem ſcapulis iterato appoſita mirifice dilaudat, ita *pag.* 450. *Sydenhami* rationes ſubducens: *ad ſeroſitatem minuendam optime reſpondent veſicatoria. Materia enim morbifica ex aliqua parte eorum ope diminuta, natura reliquam, via ſibi conſueta, facilius amandare poteſt: tantum abeſt, ut puſtularum eruptionem impediant.* At vero, licet id remedii genus non adeo incongruum eſſe videatur, ingenue tamen fatemur, nos nunquam eo eſſe uſos, ſed enumeratis præſidiis & auxiliis, purpuram adſpirante Deo expugnaſſe, ideoque aliis, ut periculum faciant linquimus.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Purpura chronica poſt nimium hæmorrhoidum fluxum tandem lethalis.

Vir Illuſtris, quinquagenarius, temperamenti ſanguinei, à longo hinc inde tempore animi pariter ac corporis conſtante vigore gaviſus eſt. Aetate autem ſenſim ad ſenium vergente, quum, prætermiſſo, quod alias conſueverat, motus exercitio, cibis alimentoſis multumque aromatiſatis, ut & largiori vini generoſioris hauſtu magnam ſanguinis abundantiam accumularat, neque hanc per venam ſectam imminuerat; ipſa benigna natura, per hæmorrhoidum fluxum ſalutariter excitatum, à tanta machinæ obſutura mole ſe liberare anniſa fuit, eventu adeo ſecundo, ut à multis poſtea annis ab incommodis ſatis immunis degerit: donec aliquando poſt longius iter ſub frigido hiemali cœlo inſtitutum, cœcas, quas appellitant, hæmorrhoides acceperit, quæ ante diſcuſſionem multas crearunt moleſtias. Circa æquinoctium vernale ejuſdem anni, hæmorrhoidalis non modo effuſior & per tres fere menſes durans rediit fluxus, ſed & varia ſe adſociarunt incommoda; ſiquidem vir illuſtris appetitus imminutione, acri & ſalſa oculorum defluxione afficiebatur, conſtrictivum in pectore & abdomine ſenſum, nec non preſſorium in oſſe ſacro dolorem cum ſtimulo ad matulam percipiebat, qui lumbarem quoque regionem & pedem affligebat. Ego tum temporis in conſilium accitus primo venam in brachio ſecandam ſuaſi, dein curam cum fonte Spadano vel Selterano, ſub exacto diætæ regimine inſtituendam commendavi; poſtea vero crebriorem corporis exercitationem, abſtinentiam à vino Hungarico, & liquoris mei anodyni cum pulvere præcipitante ex aqua uſum injunxi. Et optime quoque ceſſit curatio. Sed annus effluxit, quum Februario menſe, in febrem incideret noſter, catarrhali primum æmulam. Appetitus aderat proſtratio, ſitis & æſtus intenſior, vomitus quoque & alta ſuſpiria, præcordiorum anxietates, cum reſpiratione difficili, cardialgiæ & compunctorius ſenſus, alternante frigoris & caloris ſenſu, pulſuque durius & celerius micante. Hæc intuens ego mox purpuram augurabar, & en! ſucceſſit cutis aſperitas, prodeuntibus innumeris puſtulis rubris, milii ſemen figura referentibus: unde bezoardicum pulverem circa ſomni tempus, vomitui vero obviam eundi gratia liquorem anodynum mineralem cum balſamo vitæ maritatum, & pro potu ſerum lactis dulce propinabam. Sic ſedabantur quidem moleſtæ afflictionum turmæ, & purpura decidebat, ſed tanta in cute ad purpuraceum hoc exanthema remanebat diſpoſitio, ut continuo fere ſub corporis quadam incaleſcentia maculæ efflorescerent, & æger per totum æſtatis & hiemis inſequutæ decurſum purpura cum inſigni pruritu juncta laboraret; præſertim quum plus juſto appetitui ciborum incongruorum indulgeret, vinique plus juſtam quantitatem adſumeret. Circa vernum tempus, redeunte vomitu, anxietate, aliiſque gravioribus ſymptomatibus, purpura copioſior in locis quoque inconſuetis comparebat, & hæmorrhoidales venæ denuo ſat largam ſanguinis fundebant copiam. Crura hinc circa talos intumeſcebant, & maculæ diſparebant, cruſtam, qualis in ſcabie ferina ſicca conſpicitur, relinquentes. Ventriculus pituitoſam quandoque materiam, quam fauces quoque ſtillabant, ejiciebat, ſomnus aderat multus, ſed parum reficiens, pulſus mane frequens & validus, veſperi debilis micabat, urina craſſa rubicundo-bruni coloris mittebatur, imo omnia in ſumma erant perturbatione. Ut auxilium ferremus ægro, potus loco mox cereviſia Duchſteinenſis, quam appetebat, cum gelatina cornu cervi permixta, mox gallinarum juſcula cum radicibus cocta, quandoque etiam ſarſaparillæ decoctum, uſurpata fuere; ex medicamentis vero eſſentia ſtomachica liquori anodyno nupta, poſt meridiem pulvis abſorbens cum pulvere caſcarillæ permixtus, & veſperi bezoardicus pulvis offerebantur. His & analepticis interpoſitis nihil proficientibus excrementa fœtido ſecedebant odore, virium proſtratio augebatur, & febris tandem inflammatoria corpus ſumme emaciatum ita affligebat, ut ægrotans illuſtris morbi vehementiæ victrices dare manus debuerit. Peracta poſt mortem ſectione, panniculus adipoſus, una cum renibus, inteſtinis tenuibus & veſica urinaria, inflammatione correpta comparebant, lien putredine exeſus, ita ut tactu in liquamen fatiſceret ventriculus flatibus diſtentus; vaſa gaſtrica ſanguine craſſo infarcta; diaphragmatis ſiniſtrum latus corruptum conſpiciebantur. Pulmones inflammatione obſeſſi, colorem ex atro cœruleum induerant. Pericardium liquore carebat, cor flaccidum multo atro ſanguine turgebat. Glandulas meſenterii ſcirrhus infeſtarat. Hepatis gibboſa pars maculam inflammatoriam oſtendebat, cujus veſicula fellea bile erat repleta.

Epicriſis.

Siſtit hic caſus purpuram ſcorbuticam, eamque chronicam & exitu lethalem, cujus generandi modum, decurſum atque eventum paucis jam ad ductum hiſtoriæ morbi perpendere juvabit. Vir Illuſtris tum ob diætam lautiorem, tum ob

ob conſuetam corporis exercitationem omiſſam in corpore nimiam ſanguinis coacervavit copiam; quæ per convenientem venæ ſectionem non diminuta ægrius per canales potuit circumagi: unde poſtea, ſalutaribus ſe-& excretionibus, quæ in ſenili ætate per ſe languent, cohibitis, tota ſanguinis & humorum maſſa à partibus excrementitiis minus rite depurata labem contraxit ſcorbuticam. Jam inſigne attuliſſet emolumentum multaque mala præſcidiſſet bonus hæmorrhoidalis fluxionis ſucceſſus, niſi ipſe Dn. ægrotus frigore imprudentius corpori admiſſo eundem ſuppreſſiſſet, quo ſanguis verſus interiora magis coactus in vaſis meſentericis ſe accumulavit, &, denegato per hæmorrhoides exitu, eodemque victus genere perſiſtente, ibidem ſtagnavit; donec tandem calore vernali expanſus vaſa cum impetu diſrupit, & efferatius per tres prope menſes promanavit. Nos itaque, ſedata hac enormiori hæmorrhagia, primo omnium eo reſpeximus, ut fortaſſe obſtructi viſcerum tubuli reſerarentur, quod debito fontis Selterani, vel Spadani uſu præſtandum allaboravimus. At vero, quum æger appetitui denuo plus juſto inhærens novæ ſanguinis accumulationi, ejuſque in imi ventris viſceribus ſtagnationi anſam præbuerit, factum eſt, ut impuris ſordibus ſalino-ſulphureis non ſegregatis, ipſa purpuracea materia ingeneraretur, quæ nervoſis primum membranis inſidens ſpaſmum excitavit febrilem, cujus ope ipſa purpura ad habitum corporis protruſa, omniaque quietiora ſunt reddita. Redeunte poſtea hæmorrhoidum fluxu effuſiori, vires jam antea debilitatæ omnino magis ſunt depreſſæ: unde vi cordis & arteriarum ſyſtaltica imminuta, non modo materia morbifica ad corporis corticem non amplius potuit propelli, ſed & ſanguis tenax & acris in minimis & capillaribus illis, lienis & pulmonum vaſculis ſtaſin inflammatoriam, omniaque huic communia ſymptomata excitavit; ut adeo non mirum eſſe debeat, cur poſt mortem variæ partes inflammatione ſphaceloque obſeſſæ comparuerint.

OBSERVATIO II.

Purpura chronica inedia & aquis mineral. ſanata.

Fœmina XL. annorum, nunquam puerpera, habitus corporis valde repleti, pinguis & ſpongioſi, alvo ſtrictiori vitæque ſedentariæ adſueta, admodum ſemper pleno & inordinato victui, conſiſtentiori cereviſiæ nimioque Caffee potui indulſit: parum tamen moleſtiæ inde percipiens; uſque dum terrore aliquando perculſa menſes primo per dimidium fere anni plane amiſit, poſtea vero parciores experta fuit. Ab hoc enim tempore ſæpe inſignem corporis gravitatem, tuſſiculoſam pectoris concuſſionem cum cutis quadam prurigine ſenſit. Hæc invicem mala ad vernum uſque tempus durabant, ubi præmiſſa venæ ſectione in pede motibus corripiebatur febrilibus, catarrhales, tum temporis graſſantes æmulantibus. Remedia ordinabantur huic ſtatui accommodata, potus tenuis, & clyſtere quoque alvus clauſa reſerabatur. Sed en! improviſo ſine prægreſſis gravioribus ſymptomatibus in pectoris ambitu maculæ emergebant purpureæ, quæ ſub pulveris leniter bezoardici, cum extracti caſtorei pauxillo remixti uſu, in dorſo quoque, & brachiis copioſe efflorescebant. Mitigabantur tum omnia ſymptomata, & ſenſim maculæ hinc & inde evaneſcere videbantur, quarum tamen novæ mox recedebant. Tam pertinaciter itaque inhærente hoc exanthemate, à quo tamen præter pruritum pectoriſque oppreſſiones, refrigerationem maxime ſubſequentes nihil patiebatur, ego curam ſuaſi tenuem & exſiccantem hac ratione inſtituendam: ut præmiſſa venæ ſectione, alvinaque regione per potionem mannatam, bis repetitam repurgata, per unum alterumve menſem ægra à nutriente victu ſe abſtinens pane bis cocto, & carne magis aſſata in refracta quantitate veſceretur, potui decoctum radicis ſarſaparillæ, chinæ & corticis ligni ſaſſafras in largiori copia ſubſtitueret, & ad robur ventriculi conſervandum temperatum medicamentum ſtomachicum adhiberet; finita autem hac cura, ſcarificatione admiſſa, ſerum lactis dulce tam mane, quam à meridie biberet. Paruit ægra conſilio, & mirum erat, quantum corporis mole decreverat, quantumque levaminis reportaverat, ita ut per autumni & hiemis decurſum à purpura ejuſque moleſtiis parum affligeretur, præſertim quum ſalubres diætæ regulas exactius obſervaret. Adpropinquante vere commendabam fontem Egranum per decem dies, & poſtea Selteranum tam ſine, quam cum lacte remixtum per tres hebdomades bibendum, hiſque finitis balneum Lauchſtadienſe externe adhibendum: unde menſium fluxus antea parcior juſtam ſervavit quantitatem, & ægra à malis ſuis liberata jam exoptata fruitur valetudine.

Epicriſis.

1) Fœmina, cujus morbum expoſuimus, ob vitam otioſam, pinguemque diætam ſtatum ſibi contraxit plethoricum, ſub quo, vel levioribus cauſis, ut terrore accedentibus, ſalutaris menſium fluxus, ob nimiam vaſorum repletionem fluidaque propellendi impotentiam facile cohibetur: quo cohibito non poteſt non ſanguis & lympha impuritate imbui, & nimio potus Coffee uſu alvique conſtipatione concurrente, purpuræ proventus ingenerari; ſicut hoc ſupra ſatis oſtendimus.

2) Annotandum eſt, quod homines ſpongioſa carne multaque pinguedine præditi, qui multum feroſi ſanguinis alunt, præ ceteris ad exanthematicum hunc affectum ſint proclives, ideo quod ſerum, per excretionem cutaneam non ſatis depuratum, facile vappeſcentem acrimoniam induit. His vero ſubjectis nihil convenientius eſt, ad purpuram in prima, ut aiunt, herba ſuffocandam, quam accommodata cura per inediam, qua ſuperflua pinguedo, quæ remoram ſanguinis circulo depuratorio poſuit, ſubtrahitur, & nimis relaxatus cutis tonus, qui in purpura tantum non læditur, roboratur, ut hic dein longe minus ſordium per tranſpirationem eliminandarum retentioni & accumulationi faveat.

3) Aquas ſalubres commendavimus, ut reliqua etiam ſe- & excretionis organa ſuæ reſtituantur integritati, maximeque ille ſequiori ſexui ſaluberrimus menſium fluxus in ordinem redigatur: quo fine etiam balneum Lauchſtadienſe ſubjungendum ſuaſimus, quod tum in vaſis uteri flaccidis roborandis, ſanguiniſque fluxu promovendo, tum in cutis tono ſimul reſtituendo, eximiam præſtat utilitatem.

OBSER-

Observatio III.

Purpura chronica vero & hydropi ſymptoma-tica. Vir aliquot ſupra XL. annos natus, ſanguinis & ſucci plenus, jam olim vigeſimo ætatis anno à vita ſedentaria multiſque ad feram noctem protractis lucubrationibus malum paſſus eſt hypochondriacum, cum aliqua ad hæmorrhoidalem fluxum diſpoſitione, qui ſuccedente tempore ſæpius quidem apparuit, certas tamen ſtatasque periodos nunquam ſervavit. Trigeſimo quinto ætatis anno in febrem incidit tertianam, qua brevi curata purpura corripiebatur ſcorbutica: unde fonte uſus eſt Pyrmontano, idque inde obtinuit, ut purpura mitigaretur, penitus vero non evaneſceret. Quum quadragenario proximus admoveretur officio, quod non modo vitam poſtulabat ſedentariam, ſed crebriores quoque animum commovendi occaſiones præbebat, prægreſſo quondam iracundiæ affectu, doloribus corripiebatur colicis cum vomendi conatu, pectorisque anguſtia junctis, quibus compoſitis icterus prodibat, pedes intumeſcebant, & maculæ purpureæ, plus quam antea unquam, emergebant, hæmorrhoidibus nunc prorſus ſilentibus. Remittente colore flavo, pedum tumor nihilo minus una cum purpura perſiſtebat: quare denuo aquæ Pyrmontanæ adhibebantur, ſed ſine levamine, ut potius purpura eadem permanente, tumor pedum altius adſcendens ſimul ſcrotum & inguina occuparet. Ego conſultus rem in ancipiti poſitam ratus, ſequentia propoſui. Primum, abrogato cereviſiæ potu decoctum aperitivum ſubſtituendum juſſi hujus compoſitionis: *Recipe radicum V. aperientium ana unciam, ſarſaparillæ, glycyrrhizæ, cichorei ana unciam dimidiam. C. D. S. ſpecies, quarum uncia una & dimidia in tribus aquæ menſuris decoquenda, addito in fine pauxillo cinnamomi.* Dein quovis tertio die pilularum balſamicarum xv. propinandas & bis in die ſcrupulos duos pulveris, *ex ſolutionis oculorum cancrorum, arcani duplicati, nitri purificati, tartari vitriolati, ana drachmis duabus, radicis ari, ſalis abſinthii, cinnabaris ana drachma compoſiti* capiendos commendavi. Ut ventriculo proſpiceretur, præſcripſi elixir balſamicum temperatum ad LXXX. guttas in prandio ſumendum, *ex extracti centaurii minoris, gentianæ rubræ, cardui benedicti, rhabarbari, terræ foliatæ tartari ana drachma, in aquæ menthæ unciis quatuor leni calore ſolutis.* In diæta ſuaſi juſcula carnium tenuiora cum radicibus petroſelini, ſelleri, taraxaci, graminis & cichorei decocta crebriuſque adſumenda. Externe vero ad dolorem preſſorium, qui in hepatis regione percipiebatur, mitigandum cataplaſma, ex comis abſinthii, floribus chamomillæ romanæ & vulgaris, ſambuci in vino & aqua calcis vivæ coctis imponere, idemque ſcroto applicare. Mitigabant quidem hæc omnia ſymptomatum vehementiam, & aliquando inter ipſorum uſum motus incidebant febriles, cum nova purpuræ protruſione, ſed natura jam nimis imbecillis tandem ſuccubuit.

Epicriſis.

Ferax eſt hic caſus utiliſſimarum obſervationum, quarum prima eſt, quod purpura primum poſt febrem effloruerit, cujus phænomeni ratio ita mihi reddenda videtur: ſine dubio febris intempeſtive curata labem quandam in abdominis viſceribus, ſanguinis depurationi ſervientibus, maxime vero in liene & hepate reliquit: unde his forte infarctis ſanguis à partibus ſulphureis non rite depuratus purpuræ materiam ſuppeditavit. Imo ab eadem cauſa, ſeu à circulo ſanguinis per hæc viſcera impedito derivandus eſt tumor pedum inſignis, qui tantum non omnibus, viſceris cujuſdam ſanguinei obſtructione laborantibus ſolet eſſe familiaris. Icterus in noſtro ægroto ſuam ſumſit originem tum ab infarctu hepatis, quem dolor in hac regione preſſorius inter alia edocebat, tum à ſpaſmodica ductuum biliariorum ſub ira strictura. Intercepto enim bilis ad inteſtina curſu, hæc ad ſanguinem refuſa largiorem materiæ purpuraceæ copiam ingeneravit, quæ cauſa fuit, ut poſt icterum rubræ miliares puſtulæ copioſius in cute effloruerint; luculento indicio, ſulphureæ indolis materiam in purpura peccare, ideoque hanc ipſam variis à bilis vitio oriundis morbis ſymptomatice jungi. In curatione rite adornanda omnem medicamentorum energiam eo direximus, ut tenaci viſcida amurca obſeſſi viſcerum tubuli recluderentur, & ſanguinis cum acri bile mixti intemperies immutetur; quibus peractis purpura, ceu ſymptoma, ſponte evanuiſſet. Quoniam tamen vis morbi tantum jam invaluerat, ut virtutem omnium, vel efficaciſſimorum remediorum ſuperaret, factum eſt proh! dolor, ut morbo tandem ſuperatus æger ſuccubuerit.

Observatio IV.

Purpura ob inordinatam diætam chronica. Honeſta hujus loci fœmina, tenera ac macilenta, L. & aliquot annos nata, naturæ ſenſibilioris animique ad excandeſcentiam proclivis, per octo circiter annos ſemel vel bis in anno purpura corripi ſuevit chronica, ita ut nonnunquam per unius, vel duorum menſium ſpatium eadem laboraverit. Enimvero, quoties novus imminebat inſultus, per intervalla alia atque alia jungebantur ſymptomata, ut fere ſunt virium imbecillitas, capitis dolor cum aurium tinnitu, anxietas præcordiorum cum ſpirandi difficultate, ſomnus paucus ac interruptus, pulſuum cum celeritate juncta debilitas, alternans cum frigore æſtus, & inſignis extremorum pruritus. Quamprimum vero materia purpuracea cum aſpredine cutis & papulis ab interioribus ad exteriora erat propulſa, invicem iſta placabantur ſymptomata, quandoque tamen, licet mitius, repetebant. Liberata fuit noſtra à ſingulis hactenus paroxyſmis, beneficio temporis ſimul concurrente, datis lenioribus bezoardicis & analepticis, quorum illa ex pulvere Marchionis, cornu cervi uſto, philoſophicè præparato, antimonio diaphoretico, nitro, cinnabari & pauxillo camphoræ, in pulverem redactis conſtabant; hæc autem ex aquis meliſſæ, ceraſorum nigrorum, florum tiliæ, ſambuci, liliorum convallium, roſarum, cinnamomi ſine vino, matre perlarum & ſyrupo acetoſitatis citri, in potionem mixtis conficiebantur. Potus loco commendabatur ptiſana ex hordeo mundo, raſura cornu cervi, radicibus ſcorzoneræ & cichorei confecta, blandusque lecti calor ſerio injungebatur, ne forte aëre frigido ad corpus admiſſo curationis negotium turbaretur. Præſervandi ſine venæ ſectionem bis vel ter in anno admiſit, mediocri tantum ſanguinis portione evacuata, fontem quoque Selteranum cum tertia parte lactis caprini mixtum non ſine ſucceſſu bibit; nihilo minus tamen integre ab hoc morbo nondum convaluit, ſed ſæpius recidivam pa-

patitur, præſertim quum iracundia cum animi angore juncta, ob res domeſticas ad vota non ſuccedentes, crebro afficitur.

Epicriſis.

Dici vix poteſt, quam difficulter ſeminium purpuraceum, diutius paulo altiuſque ſuccis vitalibus inſinuatum, penitus eradicetur; utpote valde multiplicativæ eſt indolis, ſi tantum minimæ ejus reliquiæ in corpore remaneant: maxime vero id ipſum in numero pluribus ægrotantibus, præſertim mulieribus, poſt ſanguinis excretiones ceſſantes contingere obſervavi. Cauſam difficilioris ſanationis potiſſimum inordinatis animi affectibus & perverſo vitæ generi tribuo, quod poſt morbum curatum plerumque eligunt. Quandocunque tamen ægroti hoc morbo affecti locum & aërem quandoque mutant & regimini ſe accuratiori ſubmittentes ſemel vel bis in anno aquis Selteranis vel Egranis, lacti nuptis utuntur, terque minimum venæ ſectionem, &, ſi paulo habitioris ſunt corporis, ſcarificationem admittunt, equidem ſcio plures à chronico hoc affectu prorſus liberatos.

Observatio V.

Purpura chronica in fœmina ſene.

Matrona hujus urbis honeſta, LXXVI. attigit annum, & per aliquot annorum decurſum crebro affecta fuit purpura, ut dicunt chronica, cum conſuetis ſymptomatibus juncta; à qua tamen intra duos vel tres menſes ex voto ſemper convaluit. At vero, quum ſeptuageſimo ſexto ætatis anno prope exacto, denuo eodem corriperetur morbo, nonniſi de inſigni virium proſtratione ſomnique defectu conqueſta pejus quam antea unquam decubuit. Purpura enim mox apparebat, mox retrocedebat, donec ægra ſubito animi deliquio correpta animam placide efflabat.

Epicriſis.

Non mirum eſt, purpuram illam eſſe graviorem longeque difficilioris ſanationis, quæ annis obſitos ſenes, quam quæ homines in ætatis flore conſtitutos, firmiorique naturæ robore adhuc donatos invadit. Ipſa enim ſenectus, ob excretiones per tranſpirationem & alvum languidiores, non modo ſcorbutico-ſalinam & viſcidam ſuccorum vitalium diatheſin ingenerat, ſed etiam propter vires ſenſim paullatimque decreſcentes ſanguinis depurationi, materiæque morbificæ ad habitum corporis propulſioni amplius non ſufficit. Quare intellectu eſt facillimum, cur præſens demum ægrota, ſenectute invaleſcente, purpura obierit.

Observatio VI.

Purpura habitualis acetariorum, & aromatum uſu ſuſtentata.

Novi Medicum, celebris nominis, temperamenti cholerici, qui per plures annos purpura laboravit chronica, cum magno pruritu, nocte præſertim auctiori, conjuncta, ita tamen ut ſuo, quo fungebatur, officio commode præeſſe potuerit. Vitæ genus, quod adhibebat, tale erat: à multis retro annis inter cibos inſigni piperis & zingiberis leviter contuſi copia utebatur, & in cœna quotidie fere acetarium, ex lactuca, ſale & aceto conflatum, (vulgo *Salat*) comedebat; præter hæc vero exactiori quoad cibum & potum diætæ ſtudens, bis vel ter in anno ſanguinem ex vena pedis tuſa mittendum curabat. Inter hæc nihilo minus ad inſignem pervenerat ætatem; ſed ſex ſupra ſeptuaginta annos emenſus ſubito apoplexia cum paralyſi correptus, poſt novem dierum intervallum, proſtratis omnino viribus, animam exſpiravit.

Epicriſis.

Vir erat corporis robuſti, macilentioris ac nervoſi; alias, ſi laxioris fuiſſet habitus imbecilliorisque naturæ, profecto à victu acido pariter atque à calidis & acribus aromatibus graviorem ſanitatis labem ſibi contraxiſſet. Equidem plures, imo ex Medicis nonnulli in ea verſantur opinione, aromata illa acriora, ut piper & zingiber, quia oleo, ſi deſtillantur, ſubtili carent, ſanguinem minus calefacere, ſed crudorum humorum concoctionem adjuvando, digeſtioni inſigniter ſuccurrere. Verum enim vero, licet id ſano ſenſu poſſit concedi, minime tamen eſt inficiandum, quod acriores horum aromatum partes, cum chylo ad ſanguinem delatæ, inſignem humoribus acrimoniam inducere poſſint. Quod quidem eo ipſo ſatis ſuperque poteſt demonſtrari, quoniam, ut ſæpius expertus ſum, à cibis ejuſmodi aromatiſatis, inque primis piperatis, ii qui fonticulos gerunt, nunquam fere non moleſtam in eo loco ſenſationem cum pruritu percipiant, quæ acrimoniam cum ſanguine communicatam ſatis, ut arbitror, teſtatam faciunt.

Observatio VII.

Purp… poſt u… Caroli… rum i…

Vir generoſus XL. & aliquot annorum, habitu corporis ſpongioſo ſuccique pleno, & temperamento ſanguineo præditus, à prima juventute lautæ diætæ innutritus ſæpe ad ebrietatem uſque pocula hauſit vinoſa; unde tempeſtive arthritide laborare cœpit vaga: ad quam præcavendam aliquando ex Medici conſilio thermis utebatur Carolinis, quæ quidem interno uſu nihil procreabant incommodi, ſed bis adhibito balneo eveniebat, ut univerſum corpus maculis puſtuliſque obſideretur purpureis, quæ intolerabilem, omnemque fere ſomnum eripientem excitabant pruritum, appetentia prope penitus deſtructa. Omittebatur igitur omnis tam internus quam externus Carolinarum uſus; at quum paulo poſt vir generoſus circa veſperam ſe auræ exponeret frigidiori, per integros tres dies gravioribus ventris torminibus vexabatur, quibus per anodyna ſedatis, inopinato in notabilem abdominis pedumque tumorem incidebat, qui per exactam victus rationem, medicamenta diaphoretica, leniterque roborantia ſenſim paullatimque abigebatur, licet prohiberi non poterat, quin poſtea crebrius purpura laboraverit chronica.

Epicriſis.

Docemur ex hac morbi hiſtoria & progreſſu, quanta prudentia, quantaque circumſpectione ſubjecta impuris ſuccis ſcatentia fontibus calidis, præſertim per balneum uti debeant. Longe hinc tutius ſatiuſque fuiſſet, ſi vir generoſus, loco thermarum, temperatiores potaſſet acidulas, quæ melius per alvum & urinam, quam fortiora calida per cutim impuras ſalino-ſulphureas ſordes educunt.

2) Di-

2) Diſcere inde licet, quantum noxæ afferat frigidior aura, improvide cuti admiſſa, maxime tali in caſu, ubi natura materiam corpori infeſtam cum impetu ad ſuperficiem corporis nititur propellere. Facta enim ad interiores, easque nobiliſſimas partes metaſtaſi, non modo miſerrimi inteſtinorum cruciatus, ſed ſæpe lethalia oriuntur ſymptomata, ut tragica exempla plurima oſtendunt.

3) Notabile hoc loco eſt, quod ſpaſmos abdominis & inteſtinorum per anodyna ſedatos ſecuta fuerit inſignis harum partium atonia, quæ inflationem peperit: unde facillimum eſt intellectu, qua ratione ſubito inductæ per medicamenta mutationes magnis pathematibus cauſam præbere poſſint.

Observatio VIII.

Purpura chronica rubente curata lethalis.

Vir XLV. annorum ſanguineus, natura ſenſibiliori habituque corporis ſpongioſo donatus, lauto & quieto vivendi generi adſuetus, ſæpe non ſolum fluxum expertus eſt hæmorrhoidalem, & cœcis, ut aiunt, hæmorrhoidibus fuit vexatus, verum etiam per octo fere annos purpura laboravit chronica rubente, cum inſigni cutis pruritu, circa vernum maxime tempus infeſtante. Senſim paullatimque decreſcente hac purpura, ultra biennium perferendæ erant dolorificæ artuum tenſiones, quæ mox in brachiis, mox in pedibus ipſaque dorſi regione graviſſime ſævientes, plerumque tumorem in brachiis & circa pedum malleolos, cum inſigni nonnunquam rubore & dolore junctum relinquebant. Et talis morbi erat facies uſque ad priſtinum menſem, ubi ægro neceſſarium ſuſcipiendum erat iter; ſub quo quum nimio ſe frigori expoſuerat, domum inde reverſus ab omni ſtatim dolore & tumore liberatus in febrem incidebat acutam, cum colliquativo eoque fœtidiſſimo ſudore, quem mox purpura ſequebatur alba cum puſtulis elevatioribus, à collo uſque ad pedes protenſis. Vires erant dejectæ ad nonum uſque diem, ubi omnia videbantur mitiora. Sed quum æger è lecto ſurgeret, purpura mox retrocedente ſummæ oriebantur anxietates, deliria, ſumma virium proſtratio cum ſpirandi difficultate, convulſivi motus, & ipſa denique mors.

Epicriſis.

Admodum varius eſt hujus morbi decurſus magnuſque ægritudinum, ſe invicem excipientium quaſi cumulus, quæ omnes ad ſummam machinæ perniciem, mortem tendebant. Primo adfuit hæmorrhoidum fluxus, isque inordinatus & cum moleſta venarum hæmorrhoidalium intumeſcentia alternans, ſub quo plerumque difficilior ſolet eſſe ſanguinis per abdominis viſcera, maximeque per hepatis & lienis ſubſtantiam circuitus: unde paullatim labaſcente ſalutari ſe- & excretionis negotio facile humorum impuritas, & inde apud nonnullos ipſa purpura progignitur, quæ, ſicut in præſente ægroto, diu poteſt inhærere, nec facile periculum minatur, niſi perverſis curationibus aliiſque erroribus turbetur. Deinde prodierunt arthritici dolores, qui vix aliam habent cauſam, quam quod materia purpuracea ad cutem parcius propulſa ſenſibiles articulorum membranas obſederit, vellicaverit & ad ſpaſmos ſollicitaverit. Tum quoque tumor & rubor in brachiis pedibuſque apparuit: quod quidem non mirum eſſe debet, quoniam obſervationum fide ſatis conſtat, quod in partibus ſpaſmo infeſtatis, poſt illum compoſitum plerumque atonia relinquatur, quæ ſanguinis & humorum accumulationi, ſtagnationi, adeoque etiam tumori anſam præbet. Tum quoque æger ex frigoris damno in febrem incidit, cum maxima ſudoris profuſione ſtipatam, quæ virium robur mirum in modum exhauſit, ut poſtea ſub circulo ſanguinis languidiori lympha facile corruptione & vappeſcentia potuerit inquinari; unde purpuræ albæ origo. Tandem notabilis eſt ſubitanea morbi in peſſimum ſtatum mutatio; quæ, me judice, egreſſui è lecto tribuenda eſt. Dici enim vix poteſt, quantum in morbis ſic dictis lymphaticis, ubi virium ingens adeſt proſtratio, nocere ſoleat erectus corporis & capitis tam in lecto, quam extra ipſum ſitus; ſicut in *diſſertatione noſtra hac de re olim habita* pluribus exemplis oſtendimus & confirmavimus. Tali enim ratione ob debilem cordis pulſum minor ſanguinis copia ad caput propellitur, & facile lipothymia incidit, ſub qua omnes motus ad interiora convertuntur, ipſaque materia per cutim excernenda retropellitur; unde deliria, convulſiones, ſphacelationes & mors.

Qui plures deſiderant obſervationes, adeant *conſultationes noſtras medicas*, ubi caſu CXCI. CXCII. & ſequ. multa notatu digna exempla recenſentur.

CAPUT IV.

De lue venerea.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

De origine luis venereæ judicium.

LUem ſic dictam veneream, in India occidentali endemiam, eo demum tempore in Europam eſſe advectam & per ſingulas ejus regiones diſſeminatam, quum Chriſtophorus COLUMBUS Inſulam Hiſpaniolam anno 1492. detexit, communis auctorum, qui de peſtifero hoc morbo ſcripſerunt, ut *Roderici* DIACII *Hiſpalenſis lib. de morbo venereo*, *Nicolai* MONARDES *lib. de ſimpl. med. ex novo orbe allatis* eſt opinio. Licet vero certa experientiæ fide ſatis conſtet, perniciosam hanc luem primo in Hiſpania, tum in Italia & Gallia, poſtea vero in ipſa Germania per contagium, à coitu cum fœminis impuris ſuſceptum, fuiſſe propagatam; ſunt tamen nonnulli auctores, atque inter hos præcipue MINADOUS *lib. de virulentia venerea cap. XXIV. Nicolaus de* BLEGNY *Chirurgus Parienſis in lib. l'art de guerir la maladie venerienne*, & *Joh. Baptiſta* SINIBALDUS *de geneanthropia lib. IX. tract.* 2. qui exiſtimant, morbum hunc citra ullum contagii virus in altero ſexu poſſe oriri, ſi fœmina cum pluribus viris rem haberet, ſemperque eſſe graſſatam apud ſcortatores infames. Tum enim ex diverſi ſeminis ſtagnatione & corruptione virulenti naſcerentur humores, qui primum fœminam, deinde viros, denuo concumbentes inquinarent contaminarentque. Et quamvis hanc ſententiam vero valde ſimilem penitus non rejiciendam exiſtimemus, ſed potius, ex hac cauſa morbum lui

lui Americanæ ſimilem, generari poſſe concedamus; negari tamen minime poterit, quin allata ex America contagio majoribus ſtipata ſit ſymptomatibus, longeque vehementius & malignius, quam malum ex vaga ſcortatione ortum ſæviat, ita ut non per coitum ſolum, verum etiam per contactum, e. g. manuum ſudore madidarum, per oſcula, & in lactantibus per affrictum mamillæ & papillæ, imo per pocula quoque & veſtes, cum aliis poſſit communicari, multoque plures interdum annos, ante quam labem ſuam exſerat, in corpore latere.

§. II.

Definitio. Eſt autem hæc lues dyſcraſia humorum omnium, maximeque ſeroſo-lymphaticorum, maligna & putredinoſa, à miaſmate venereo, per contagium intus ſuſcepto oborta. His vero ſignis & ſymptomatibus prodit ac progreditur hic morbus.

Hiſtoria morbi & ſymptomatum in toto corpore. Qui ex impuro veneris uſu eundem ſibi contraxerunt, contagii vim maxime & primum experiuntur in pudendis, ubi inflammationes, tumores, dolores & ardores, exulcerationes, humorumque profluvia oriuntur. Poſtea vis veneni ſe diffundens primo vicinis & contiguis partibus, dein quoque remotioribus labem inurit. Quamprimum enim peſſima iſta & multiplicativæ indolis inquinamenta in ſuccos vitales, lympham & ſanguinem transferuntur, omnes tum fluidæ tum ſolidæ corporis partes, ob corruptionem inductam, peſſundatur. Ita languor & laſſitudo totũ corpus occupat, vires notabiliter decreſcunt, humano orbata adſpectu facies maculis & puſtulis, modo latioribus, modo minoribus, in fronte præſertim defœdatur, variique generis tubercula ſicca & humida, furfuracea ſeu ſquamoſa, colore tamen & magnitudine, ſecundum locorum differentiam diverſa, in toto corporis ambitu hinc & inde erumpunt; partes omnes nutrimento deſtitutæ emarceſcunt; in partibus, ex carne & pinguedine conflatis laxioribus ulcera generantur maligna, ad oſſa uſque ſerpentia; in articulis inſignes ſentiuntur cruciatus, arthriticos æmulantes; in mediis artubus circa perioſtia & in ipſo oſſium meditullio dolores graſſantur oſteocopi vix tolerandi, noctuque invaleſcentes; imo ſæpiſſime tophi & gummata, abſceſſus & caries in oſſibus proveniunt, horumque ſubſtantiam & lamellarum compagem ita peſſundant, ut ſoluto partium nexu plane eroſa dilabantur. Præter hæc, pili quoque ſubinde defluunt, collique, inguinum & axillarum glandulæ, ob lymphæ, ſeminio morboſo contaminatæ ſtagnationem, tumores contrahunt. qui vel in ſcirrhum, vel in ulcera, ſi negligantur, degenerant. Quid? quod ex his denuo ſexcenta alia prodeunt mala, ut luem hanc non morbum, ſed morborum iliadem pronuntiare fas ſit.

§. III.

– ſpeciatim in capite. In nulla vero corporis parte virulenti hujus fermenti effectus magis fiunt conſpicui, quam in ipſo capite. Nam præter immanes, qui ibidem noctu maxime ſæviunt, dolores, genæ, ſupercilia pilis nudantur, puſtulæ & tubercula labiis, ori, palato innaſcuntur, quæ in ulcera cacoëthea abeunt; gingivæ aphthis & ulceribus obſitæ dentes vacillantes & carioſos efficiunt, planeque ex alveolis ſuis dimittunt; uvula, tonſillæ, totumque faucium periſtroma ardent, dolent, inflammantur & ulcere exeduntur, oſſa narium ſpongioſa, carie infecta abſumuntur, & vomere, à quo ſuſtentantur, privata corruunt, fornice naſi depreſſo: unde ſimul putridus ex ore ſpiritus exhalat, & magna vocis ac loquelæ depravatio cum inſanabili raucedine obſervatur. Neque aures & oculi à tali labe manent immunes, ſed hi exterius dolore, rubore, pruritu & lippitudine tentantur, interius vero, humoribus obfuſcatis, ſplendore & viſus acumine privantur, imo nonnunquam ſupputantur. Aures moleſto afficiuntur tinnitu & exquiſito doloris ſenſu, & quoad internam ſui ſubſtantiam exulcerantur, tetraque carie exeduntur. Imo ſæpenumero cranii oſſa arroduntur tophiſque & gummatibus deformantur, cujus rei teſtem citamus RHODIUM *cent. I. obſ.* 33. qui in ruſtico lue venerea laborante in dura matre tria candida annotavit gummata.

§. IV.

Et hæc ſunt præcipua peſtiferæ hujus luis ſymptomata, quæ, quantum totam corporis humani machinam omniumque ejus partium functiones in utroque ſexu poſſint lædere, imminuere, & penitus tandem abolere, facile quiſquam ex dictis colliget. *Signa diſſerunt ſecundum ſubjecta & morbi gradus.* Nolumus autem prolixiores eſſe in notis morbi eſſentialibus ſecundum ſingulas ejus periodos & diverſos gradus conſiderandis, quia otium nobis fecit celeberrimus SYDENHAMIUS, qui in eleganti ſua *de lue vener.* epiſtola accuratam morbi naſcentis, adulti & ſeneſcentis tradidit hiſtoriam, optimeque ibidem docuit, qua ratione hoc teterrimum mali genus inter initia prodeat, & poſtea, altius corpori inſinuatum latiuſque diffuſum diſſitas etiam partes afficiat, labefactet, pervertat. Hoc tamen non poſſum, quin paucis, ad meliorem rei intelligentiam, commemorem, non omnia hactenus allata ſigna ſimiliter in omnibus hac lue laborantibus deprehendi, ſed quædam in his, alia in aliis annotari; neque ideo temere ex quibuſdam tantum, ſed ex pluribus ſimul ſumtis, de morbi præſentia eſſe judicandum. Nemo enim facile pudendorum tumores, exulcerationes aliaſque labes, inter initia apparentes ſtatim pro ipſa lue, quam potius pro luis principio venditabit; ſiquidem, ſi recte tractata tempeſtive curantur, luem nunquam ingenerant.

§. V.

Luis vener. differentia à ſcorbuto. Equidem his ſignis facile luem veneream dignoſci poſſe confido; nihilominus tamen de morbis, quibuſcum aliquam habere convenientiam videtur, pauca addere juvabit. Inter hos præcipuum obtinet locum ſcorbutus, qui perinde ac venerea lues languorem torporemque corporis, dolores vagos & fixos, noctu auctiores, nervorum contractiones, puſtulas, tumores duros, variaſque tam oris, quam ipſius penis, ut EUGALENUS *lib. de ſcorbuto* teſtis eſt, exulcerationes comites habet; ut nihil ideo mirandum ſit, cur CHARLETON *lib. I. de ſcorbuto cap.* 4. tantam inter ſcorbuticum & venereum malum analogiam intercedere prodiderit, ut communia quædam utrique morbo ſint ſymptomata, à Medico etiam peritiſſimo, in locis maxime ſeptentrionalibus & maritimis, Dania, Suecia, Batavia, difficulter diſtinguenda. Quod ſi igitur duo hi morbi in uno loco ſimul graſſantur, attenta opus eſt diligentia, ut ad rectum judicium revocentur omnia: ſunt enim certi omnino characteres, quibus arte periti puſtulas, ſerpigines & ulcera venerea, cancri naturam æmulantia, ab impuritatibus ſcorbuticis

ticis poſſunt diſcernere, qui tamen facilius diſcuntur, quam docentur. Interim EUGALENUS hanc tradit differentiam, quod in venereis cauterio apertis materia pinguis, lardo infumato ſimilis; in ſcorbuticis vero non ita reperiatur. Accedit, quod maculæ ſcorbuticæ raro efflorefcant, niſi prius gingivis exulceratis tibiiſque livore nigreſcentibus, quæ ſimiliter in lue noſtra aliter ſe habent. Præterea, ulcera ſcorbutica tota plerumque livent, cum venerea contra in ambitu rubra ſint, colorem ex albo cinereum in ima cavitate referentes. Quod vero ſpeciatim ad exulcerationes oris ſcorbuticas attinet, hæ primum gingivas, tum fauces & tonſillas, lento tamen progreſſu, afficiunt; venereæ autem primum fauces ejuſque partes, & demum gingivas occupare ſolent.

§. VI.

— & aliis morbis.

Pariter quoque providendum eſt, ne herpetem, impetiginem, aliaque cutis ulcuſcula ſtatim ad luis occultæ virus referamus, ſed probe prius, an cetera conſentiant ſigna, diſquiramus. In eo autem maxime hæc cutis vitia à venereis differunt, quod ſemel facta eruptione corporis inquietudo & laſſitudo deſinant, quod tantam dolorum atrociam minime junctam habeant, nec demum noctu, ſi auctiorem à lacti calore pruritum excipias, adeo invaleſcant. Eadem cautio adhibenda eſt circa tophos, nodos & ganglia, quæ certe non à ſolo veneno venereo, ſed quam maxime etiam à quacunque violenta nervoſarum partium tenſione ac vellicatione, uti poſt veros arthriticos dolores interdum videmus, proveniunt: niſi itaque alia ſigna adſint, quæ pondus & fiduciam addant, nunquam temere de venerea lue ſuſpicandum eſt. Neque tandem ſine adhibito diſcrimine omnes glandularum tumores pro venereis æſtimari debent, quia illi multoties ſine ulla clam latentis venerei fermenti ſuſpicione in variis corporis partibus viſuntur; ſicut ex ſolis ſtrumis animadvertere licet. Omnium tamen maxime Medicus, ne in judicando hallucinetur, in quibuſcunque morbis, lui noſtræ analogis, reſpicere debet ad vitam ægrotantis anteactam, quæ ſi luxurioſa fuit, & in laſciva fœminarum blandientium turba tranſacta, ſæpe non contemnendum virulentiæ latentis præbet teſtimonium, maxime ubi reliqua conſentiant. Neque minus ægri, præſente jam ſuſpicione, curioſe ſunt explorandi, annon ſuſcepti contagii modum norint, & ut ſuas tantum ſuſpiciones Medico detegant amice hortandi; licet plerique vel pudore, vel timore perterriti originem morbi & progreſſum diſſimulent, nolintque, ſi ætatem jam maturiorem adſecuti ſint, juventutis errores relegere. Si qui autem à concepto per coitum veneno ſe quondam gonorrhœam, penis exulcerationes, aliaque genitalium vitia habuiſſe profiteantur, qua ratione his malis occurſum fuerit, diſquirendum eſt; unde facile judicium poterit formari.

§. VII.

Cauſa eſt contagium

Nunc ad cauſam luis venereæ conſiderandam progrediamur. Hæc autem quum in Europæa orbis parte, ubi §. I. innuimus, ſoli contagio & miaſmati morbifico, ab ægris ad ſanos dimanante tribuenda ſit; paucis nunc perpendamus, quo principio hoc pernicioſiſſimum & ſubtiliſſimæ indolis virus ſuam in corpus noſtrum violentiam exſerat. Jam in eo quidem auctores conveniunt, ut his maxime modis virulentiam veneream ab infectis in corpus ſanum admitti ſtatuant, cum vel per frictionis motum ſive contactum ſugendo, oſculando & lactando, poris partium inſinuatur, vel exhalando, inſtar halitus, vicinis partibus inſpiratur, vel, quod plerumque fit, per coitum, ex alterutra concumbentis parte impurum communicatur; ſed in ſpecifica hujus contagii natura ejuſque agendi modo determinandis adhuc toto, ut aiunt, cœlo differunt. Alii ab acrimonia acri rodente & coagulante; alii à ſale alcalino corroſivo; alii à ſpecifica quadam acrimonia exitiales derivare effectus contendunt. Sed hæc dicendo nihil reapſe dicunt, quia ipſos effectus, ſeu producta veneni pro ipſius cauſa declarant. Et profecto, ſi meam interponere licet ſententiam, equidem ſolicitum hoc ſcrutamen ſupervacaneum eſſe arbitror. Nam plura ſunt in rerum natura, tenuiſſimæ indolis admodumque parvæ molis, quorum intima natura ac craſis, & ab hac immediate dependens vis agendi, miroſque effectus, in ſenſus incurrentes producendi, captum noſtrum & intelligentiam plane ſuperant. Videmus hoc in contagio peſtis, morbo variolarum, lepra, ſcabie maligna, morſu canis rabidi, & hujus generis aliis; ubi veram veneni peccantis cauſam & indolem exacte demonſtrare nunquam hactenus licuit. Sufficiat igitur medendi ſcopo, ut tantum pernicioſis veneni effectibus reſiſtendo impediamus, quo minus ſuam in corpore humano potentiam exſerant; præſertim quum in rebus altioribus ignorantiam profiteri conſultius ſit, quam aliquid adſerere, quod ſatis probari nequeat.

tres modi infectionis.

Veneni natura difficulter cognoſcitur.

§. VIII.

Fernelii aſſenſus & ulterior probatio.

Placuit mihi hac de re quam maxime FERNELII prudens limatiuſque judicium: *hoc in morbo*, (*venereo*) inquit, *aliiſque venenatis plurimos videas captioſa, eaque admodum inani, ratione falli, quod, dum vident ſymptomata, hæc omnia cum humoris cujuſpiam (acidi, acris) vitio inſultare, nihil præter humorem acidum ineſſe putant, nihil magis animo concipiunt, neque acriori animi acie perſcrutantur, num aliud quidpiam in humore ſubſit, in quo præcipua affectionis cauſa ſubſiſtat: quale procul dubio ſi ſenſu non cernimus, poteſt certa ratione ac intelligentia comprehendi, alioquin in maxima rerum ignoratione verſamur.* Accedit, ſi abſtruſas iſtas & ſpecificas agendi vires contagii multiplicativi ad manifeſtas qualitates, v. g. ad acrimoniam acidam, ſalſam, vel alcalinam transferre velimus, quod multos poſtea errores in ipſa remediorum applicatione commiſſuri eſſemus. Minime enim difficile eſſet humorum, cujuſcunque etiam generis, acrimoniam per appropriata remedia tollere; quod tamen in noſtro affectu veritati minus reſpondet. Eaque propter etiam ii multum mihi hallucinari videntur, qui argentum vivum, quod ſpecificum hujus morbi antidotum eſt, elemento alcalinæ naturæ penetrantiſſimo ſuam in acido peccante domando virtutem exſerere autumant.

§. IX.

De veneni indole auctoris judicium.

Ne tamen omnia ad hanc rem pertinentia ſilentio prætermittere videar, non abs re fore confido, ſi meam de ejuſmodi venenis penetrantioribus, mole quidem tenuiſſimis, ſed virtute activiſſimis ſententiam declarem. Sufficienti itaque ratione inductus longaque experientia confirmatus adſero, veneni contagioſi indolem in tenuiſſimo

mo fluido ſulphureo, ſive phlogiſto æthereo & fermentativo principio conſiſtere, quod ulterius diffuſum reliquos corporis humani ſuccos eadem labe contaminat. Et ſane plura ſunt momenta, ex quibus hanc proprietatem conjecturis non ineptis licet colligere. Nam primo, exploratiſſima inter Phyſicos æque ac Medicos res eſt, fluidum ſulphureo æthereum, ſeu oleoſum, ſi ullum aliud, ſtupenda ratione poſſe dividi, diſſipari & multiplicari; ſicut in corporibus eodem inſtructis, ut Zibetho, moſcho, ipſoque ſulphuris fumo videre licet, quorum minima tantum molecula ita poteſt diffundi, ut innumeris aliis corporibus eundem odorem imprimat. Deinde, ſi ad virus reſpicimus venereum, hoc ita eſt comparatum, ut per plures menſes, imo annos occultum latere poſſit, ante quam perniciem corpori intendat: quod certe fieri non poſſet, ſi alius eſſet naturæ, ſanguinique & lymphæ inhæreret, quoniam in his circulatione continua perfacile explicaretur. Rectius itaque eſſe ſtatuitur ſulphureæ & oleoſæ naturæ fermentum, quod pinguedini involutum difficilius extricatur, nec tam promte cum aliis ſuccis commiſcetur. Confirmat hanc meam conjecturam ipſa contagii propagatio. Sive enim per cutis poros contagioſa labes cum corpore ſano communicetur, certe non aliunde niſi in humorem pinguem, ſub cuticula latentem infunditur; ſive per impurum concubitum inferatur, perinde membranis pudendorum pinguiuſculis, vel ſeminali lymphæ, quæ ſimiliter partibus conſtat oleoſis inſinuatur, donec tandem mediantibus his ſuccis, ceu pingui vehiculo, ad lympham & ſanguinem advehitur, totamque humorum maſſam inquinat, inficit, contaminat.

§. X.

Quod variis argumentis confirmatur. Hæc noſtra ſententia firmius adhuc ſtabilitur, ſi ad alios à ſuſcepto miaſmate productos morbos, ut fere ſunt peſtis, variolæ, morbilli, petechiæ &c. animum mentemque advertamus, quorum materia ſimiliter putridæ ſulphureæ eſt indolis, diuque viſcoſitati pinguedinoſæ involuta, tanquam in latibulo, poteſt hærere; donec aliquando à compedibus ſuis liberata in motum fermentationis multiplicativum ab aliis cauſis deducatur, ſucciſque vitalibus eandem labem inferat. Et quid dicendum eſt, ſi tetros veneni venerei effectus, qui per putredinoſam humorum corruptionem ſe manifeſtant, conſiderate attendimus: nonne ipſos à ſulphureæ indolis principio, pinguedini inſidente, derivare velimus. Siquidem abunde ſatis experientiæ fide conſtat, pinguia corpora facilius longe, quam alia, in actum putredinoſum conjici. Ita ego quoſdam in imo ventre ſauciatos novi, quorum omentum multa pinguedine obſitum, & ex vulnere protenſum brevi tempore in teterrimam abiit putrilaginem, ut fœtoris ſpurcitiem vix ferre potuerint adſtantes. Nobiſcum fere eandem fovit ſententiam celeberrimus Boerhaavius, vir ob eximia in rem medicam merita nunquam ſatis lugendus, qui in *diatriba de lue venerea* habet ſequentia, illuſtrationis ergo adducenda: *virus venereum*, inquit, *eſt in illo humore pingui corporis humani, qui naturaliter in bene ſanis replet eam partem, quam adipoſum panniculum Veteres, hodierni & celluloſam membranam vocant, ita ut contagioſa labes per poros epidermidis ingreſſa trans cutis vaſcula uſque ad cellulas membranæ adipoſæ pervenerit, ibidemque occurrenti pingui permiſcuerit ſe, calore, motu, mora, aſſiduo magis magiſque intendatur, cutim & cuticulam ſuperpoſitas rodat, corrumpat, interimque ſub his circumfuſas per ambitum cellulas oleoſas contaminet, unde ſemper latior plaga in panniculo adipoſo corrupto reperitur, quam ſupra in cute ſuperpoſita perdita & exeſa eſt.*

§. XI.

Hactenus à Boerhaavio allata egregie ſatis comprobant, membranam adipoſam non modo præcipuum ſeminii venerei receptaculum conſtituere, verum etiam, infecto jam ſanguine morboque vigente, eandem præcipue affici, ſicut ex variis roſionibus externis ulceribuſque depaſcentibus videre licet. *& Boerhavii ſententia ſtabilitur.* Longe vero clarius rei eluceſcet veritas, ſi audire velimus, quæ interpoſitis nonnullis idem graviſſimus auctor diſſerit: *adipoſa*, inquit, *membrana quaſi ſuppurante, muſculi nudati vividiſſimi pulcherrimique apparent, ucera ſolam tantum pinguem tunicam depaſcuntur, nec cuti nocent, niſi quatenus conſumtis vaſis cuti ſuppoſitis, hæc ipſa quoque perit.* Nam mollis eſt hæcce membrana laxique contextus, & perpetuo irrigatur ſucco adipoſo, qui tardiſſime circulatur, & diutius ibi ſubſiſtit: unde fit, ut, ſi qualicunque vitio corrumpatur, facile labem concipiat celerem latiuſque ſerpentem, illæſis ſubjectis muſculis & cute ſuperpoſita intacta, fortaſſe quod hæ partes firmioris ſint texturæ, ideoque imminenti corruptelæ valentius poſſint reſiſtere.

§. XII.

Prognoſis Accedimus nunc ad eventum noſtri morbi prænuntiandum. Quum vero Medicus nulla re magis, quam prognoſi inepta ſuam amittere exiſtimationem poſſit, in hac certe ferenda magno opus eſt judicio, magnaque deliberatione, ne ſemitam empyricorum premamus, qui, ubi leve luis principium eſt, magnum portendunt periculum, & ægrotos violentis prorſus curationibus, imo rectius carnificinis, ſubjiciunt, vel ubi magna infectio plenaque periculi res eſt, arcanis ſuis curationem promittunt facillimam. Debet autem diverſa luis gravitas, & ab hac pendens eventus plus minus periculoſus ex ſequentibus quam maxime æſtimari. *ſecundum ſubjecta.* Primo omnium ſubjectum inſpiciatur patiens, quod ſi juvenile vel virile eſt, ac temperamento pollet ſanguineo beneque valente, facilius tolerabit morbum, quam quidem cholerici, pituitoſi minuſque bene valentes, ut infantes, pueri, ſenes. Exceptionem tamen patitur regula in fœminis, quæ licet viris longe imbecilliores ſint, plerumque tamen cum morbo facilius, quam illi colluctantur, quamdiu menſtruum tributum ſolvunt. Melius quoque ſuccedit curatio vernali & æſtivo, quam autumnali & hiemali tempore, melius in locis calidioribus & meridionalibus, quam in humidis ſeptentrionalibus, ſub auſtrali tempeſtate conſtitutis: unde multi ex Germania in Galliam concedentes facilius à malo liberantur, non quod in Gallia omnes præſtantiores eſſent Medici, ſed potiſſimum, quod ibidem regnans temperata cœli temperies curationi quam maxime favet. Deinde per ſe cuique patet, luem incipientem facilius recipere ſanationem, quam quæ diutius inhærendo jam altiores egit radices. Neque tamen unquam deſperandum, aut lue inveterata laborantes plane deſerendi ſunt, ſed remedio mitiori nihil proficiente ad fortius progrediendum, & contra à fortioribus interdum ad leniora, juxta ægri conſtitutionem, tranſeundum eſt: qua ratione inſperata ſæpe ſalus obtinetur, uti egre-

egregium proſtat exemplum apud FERNELIUM *cap. XV.* in Dominis de Meſieres.

§. XIII.

...cun... gra... morbi. Ne tamen artifex in cognoſcendo morbi exitu decipiatur, reſpiciendi ſunt diverſi morbi gradus, ſive ſymptomatum complicatorum vehementia, uti jam pridem tulit uſus. Sciendum itaque, quod, qui in primo tantum gradu, ceu in limine conſtituti gonorrhœa virulenta, fluore albo maligno, bubonibus, teſtium tumore, & inde ortis capitis artuumque doloribus nocturnis vexantur, adeoque vitium in fluidis tantum habent, facile ad ſanitatem reducantur. In ſecundo gradu, ſub quo penis & faucium ulcera, puſtulæ & furunculi per totum corpus diffuſi, quos variolas magnas dicunt, aliaque ulcera externa comprehenduntur, & ubi jam ſolidæ corporis partes labe quadam afficiuntur, curatio quidem admittitur, ſed longe difficilior eſt, niſi aliæ eam circumſtantiæ, ut vitæ genus, vires ægrotantis & morbi complicati plane prohibeant. Maximus, iſque tertius gradus, qui cariem oſſium, profundiorem palati, oſſiumque naſi & pulmonum exulcerationem, comites habet, vitæ minatur periculum, & concepta ſalutis ſpes merito evaneſcit. Quo enim nobiliores ſunt partes, quæ corrumpuntur, & quo magis muniis ad vitam neceſſariis deſtinatæ, eo gravius eſt à lue periculum; quod ſimiliter dicendum eſt de partibus quibuſvis aliis, quæ remediis parum obviæ ferro, ſi opus eſt, exſcindi nequeunt. Pari ratione, ſi corpus laborantis impurum ſit, & ſcorbuticis infectum humoribus, aut viſcera quædam præcipua, ut pulmones, lien, hepar, uterus corrupta, conclamata ſunt prope omnia, quia tum temporis heroicum ſalivationis remedium tuto adhiberi vix poteſt: unde fit, ut morbus per ſe non ſemper lethalis vitam multiplici ratione auferat. Nonnulli enim, qui ſimul ſcorbuto & viſcerum imi ventris corruptela laborant, hydrope, nonnulli, quorum pulmonibus ulceroſa inſidet labes, phthiſi & hectica conſumuntur; quidam alii, quorum oſſa ichor venenatus carie erodit, cruciatu intolerabili pereunt, quidam ſphacelo, cancro palati & uteri extinguuntur, putridumque & lacerum cadaver tandem abjicitur, pabulum ſane ingratum, & vix vermibus jucundum.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

...dicatio... curato... Quoniam in hoc diro admodumque difficili morbo univerſa ſanguinis & lymphæ maſſa à malignæ indolis miaſmate ſeu fermento plane alienam & naturæ prorſus adverſam, putridam, vappeſcentem ac viſcidam induit craſin; à qua, ceu à fonte omnium in hoc affectu evenientium ſymptomatum ratio unice petenda eſt; certe ad cauſam hanc principaliorem removendam vix melior excogitari poteſt indicatio, quam ut tota corruptorum humorum maſſa ex univerſo corpore & minimis ejus vaſculis æque & receſſibus per omnia emunctoria foras expellatur. Ita enim futurum eſt, ut graviſſima illa ſymptomata, qualia ſunt glandularum ſe- & excretoriarum obſtructiones, oſſium omniumque partium ſolidarum inflammationes & exulcerationes, tanquam effectus cauſæ ſponte conquieſcant & removeantur. Duo vero uſque eo innotuerunt modi, quorum beneficio tota humorum inquinatorum colluvies ex intimis partium ſolidarum latibulis ejici & expurgari poſſit, videlicet per largiorem paulloque diutius durantem ſudorem, & per copioſum, debito tempore inſtitutum ſalivæ profluvium: quare de utroque modo pauca commemorabimus.

§. II.

Quod ad priorem curandi methodum, quæ per ſudorifera abſolvitur, attinet, monendum hoc loco eſt, quod non omnis generis remedia ſudorem pellentia huic ſcopo apta ſint & idonea, ſed ea requirantur, quæ non tantum meatus cutis excretorios aperiunt, humores viſcidos diluunt, reſolvunt ac digerunt, ſed maxime etiam, motum vaſorum cordis & glandularum ſyſtalticum augendo & intendendo efficiunt, ut humores ibi reſidentes valde tenaces & corrupti in motum & progreſſum cieantur, commodeque ex imis partium latifundiis excutiantur. Quo nomine, ob ſpecificam virtutem, primum celebratiſſima ſunt lignum & cortex guajaci, radices chinæ & ſarſaparillæ, lignum & cortex ſaſſafras &c. ſi paratum ex iis decoctum ſudoris eliciendi fine uſurpetur. Hæc inter vero quam maxime eminet guajacum cum cortice ſuo, quo ipſi etiam Americani luis curationem inſtituunt optimeque abſolvunt, eo quod illud ſubtili quodam, acri & reſinoſo gaudet principio, quale omnino requiritur ad irritationem ſolidorum præſtandam. Sic enim ex hoc ligno per ſpiritum vini rectificatiſſimum tartariſatum paratur eſſentia valde reſinoſa, quæ cum dimidia ſpiritus tartari parte mixta, calidoque cum vehiculo exhibita ſudorem efficaciter movet. Longe autem frequentioris tutioriſque uſus eſt decoctio ligni & corticis ex aqua ita inſtituta, ut ejus uncia in tribus aquæ libris medicis per horæ ſpatium decoquatur: qua ratione tantum ſubtilis reſinoſa & balſamica extrahitur portio, craſſiori reſinæ ſubſtantia relicta. Siquidem idem decoctum ad ſiccitatem leni evaporationi commiſſum pulverem relinquit bruni coloris, odoris & ſaporis opobalſamum æmulantis, acrimoniæ tam penetrantis, ut vel dimidii grani portio naribus ſuſcepta, vehementem movendo ſternutationem, mucoſitatem ex narium ſinibus, ſi quid aliud, potenter ſine incommodo excutiat. *Curatio per ſud. rem, cum guajaci decocto.*

§. III.

Ex qua operatione ſatis licet colligere, decoctum guajacinum debita quantitate debitoque tempore interne ſumtum principio ſuo acri ſubtili balſamico inertes ad motus fibras & tunicas vaſorum ac glandularum nerveas ſtimulando, humorum & lymphæ progreſſum, aucta & intenſiori reddita virtute ſyſtaltica, egregie promovere. Commode autem tale decoctum pro circumſtantiarum ratione ad menſem unum, duos vel tres mane in lecto, lenem poſtea ſudorem exſpectando, calide bibitur, tam felici ſæpe eventu, ut ego hoc ſolo plures, phlegmatico tēperamento habituque corporis ſpongioſo præditos à peritiſſimis in arte viris ſanatos ſciam. Nonnulli etiam, ad nimiam humorum tenacitatem eo melius diſſolvendam, idem decoctum cum balneo laconico, quod cum ſpiritu vini accenſo paratur, uſurpare ſuadent; neque ideo taxandi videntur, ſi modo debitam cautionem juſtamque circumſpectionem adhibeant. *Modus adhibendi guaiacum.*

§. IV.

Quod ſi vero ſunt teneriora, macilentiora ſenſibilioriſque naturæ ſubjecta, decoctum hoc guaja- *2] cum temperatioribus decoctis.*

 ci,

ci, ob majorem, quem in humoribus excitat motum & ebullitionem, non congruum ſemper eſt remedium ad luem exſtirpandam, ſed tum præferenda ſunt decocta, quæ ligna & radices temperatiores ingrediuntur, cujus generis ſunt radices ſarſaparillæ, chinæ, lignum, ſaſſafras, & ex noſtris regionibus lignum juniperi, radix cichorei, ſaponariæ, bardanæ, glycyrrhizæ, & alia, quæ in formulam redacta medicinalem, oleo tartari per deliquium, ad meliorem extractionem, poſſunt imbui; ſiquidem hoc ſal quaſi clavis eſt, qua firmior, reſinoſa & viſcoſa lignorum compages recluditur. Longe vero præſtantior horum decoctorum in debellando malo eſt effectus, quando antimonium crudum in petia ligatum in coctione additur, vel etiam, ut quorundam mos fert, argentum vivum adjicitur. Atque tum eædem ſpecies & decocto ſaturatiori mane bibendo, & loco potus ordinarii hauriendo inſerviunt, ita tamen, ut ſi hic finis intenditur, in tripla majori aquæ quantitate decoctio inſtituatur, additis pro re nata paſſulis minoribus, &c, ſuavioris conciliandi ſaporis gratia, cinnamomi pauxillo adjecto.

§. V.

Formulæ decoctorum. Ad meliorem mentis noſtræ evolutionem præſcribere placet unam alteramve decoctorum formulam: *Recipiantur, raſuræ ligni guajaci unciæ quatuor, corticis ejuſdem uncia una, radicum ſarſaparillæ, chinæ ana libra dimidia, cichorei, glycyrrhizæ ana unciæ duæ, ſalis tartari uncia dimidia. C. C. D. S. ſpecies, quarum uncia una & ſemis cum duabus drachmis antimonii crudi in petia ligati in tribus aquæ menſuris coquenda, & facta colatura tertia menſuræ pars, ad ſudorem pellendum haurienda.* Relictis à coctione ſpeciebus, additiſque paſſularum minorum duabus vel tribus unciis aquæ tenuis affunde menſuras tres, fiat per horam decoctio in vaſe clauſo: colat. D. S. pro potu ordinario. Si quis vero decoctum paulo temperatioris deſideraret virtutis, ſumat modo *radicis ſarſaparillæ libram dimidiam, chinæ, ſcorzoneræ ſingulorum uncias quatuor, cichorei, glycyrrhizæ ana uncias binas, corticis ligni ſaſſafras unciam unam, ſalis tartari drachmas tres, eademque ſpecierum & aquæ quantitate, ſicut in priori, inſtituat decoctionem.*

§. VI.

3) cum aliis ſudoriferis. Reſidet profecto in convenienti horum decoctorum uſu magnum auxilium, magnumque in principio morbi vincendo præſidium. Ubi vero jam altius inhæret malum, temporiſque diuturnitate obfirmatum fuerit, & jam fluidis æque ac ſolidis partibus infectis miſera peſſimorum ſymptomatum ſyndrome adornatur, eadem non adeo ſemper medentum exſpectationi & ægrotantium votis reſpondere experimur, ſed poſtulat morbi gravitas, præſertim in locis ſeptentrionalibus & majori frigori obnoxiis, ut virtus illorum diſcutiens & reſolvens additis efficacioribus remediis augeatur. Quod quidem noſtra methodo auſpicatiſſime perficitur, ſi cum ejuſmodi decoctis medicamentum ex minerali regno petitum, quod mercurialis vel antimonialis eſt proſapiæ, debita doſi offeratur. Atque hoc nomine & virtute commendatiſſima ſunt æthiops mineralis, vel ſulphur antimonii auratum, ex lixivio ſcoriarum reguli antimonii cum ſolutione auri præcipitatum, quod ad tria quatuorve grana ſumtum, ad impuritates omnis generis è ſanguine eluendas, remedium eſt potentiſſimum. Huc quoque pertinent tinctura antimonii acris, vel ſal antimonii ſulphureum ex ſcoriis reguli ſimplicis arte paratum vel etiam pulveres, ex duabus partibus ceruſſæ antimonii & una parte cinnabaris ejuſdem confecti: quæ ſingula, cum decoctis ſuperioribus debito regimine ſudorifero exhibita humores viſcidos, tubulorum minimis impactos fortiter colliquant, diſſolvunt, & tam per ſubcutaneum, quam renale cribrum copioſe educunt.

§. VII.

Regulæ adhibendis decoctis obſervandæ. Verum enim vero, ut cura hæc ſudorifera optatiſſimo gaudeat effectu, opus eſſe reor, ut corpus ad eam ſine noxa perferendam bene prius præparetur. Quo fine primo omnium neceſſe eſt, ut, urgente plethora, conveniens ſanguinis quantitas per venæ ſectionem detrahatur; deinde, ut prima regio, totumque corpus à vitioſorum humorum ſaburra per alvum depleatur. Quoniam tamen obtinendo huic ſcopo non omnia ſine diſcrimine laxantia & purgantia, ſed tantum ſelectiora nonnulla, eaque magis appropriata inſerviunt, ſcire licet, hunc cenſum maxime ſubire gummata reſinoſa, uti ſunt gummi ammoniacum, ſagapenum, opoponax, galbanum &c. quæ cum extracto rhabarbari, hellebori nigri & mercurio dulci roborata, mediante eſſentia ligni guajaci, vel balſami Peruviani in formam pilularem poſſunt redigi, ſumendo pro doſi drachmam dimidiam. Peracta cum hiſce pilulis, ter vel quater circa alterum diem ſumtis, purgatione, auſpicanda eſt cura ſudorifera, & ſimul idoneum diætæ regimen ſervandum: cujus ratio in eo præcipue continetur, ut victu exquiſito tenui utentes ægri panem bis coctum, moderatam carnis aſſatæ portionem cum paſſulis exacinatis, & tenuiora carnis vitulinæ, vel gallinarum juſcula cum lactuca, endivia, aſparago, ſelleri &c. decocta comedant; ceteroquin vero, quantum fieri poteſt, ſibi temperent, quo minus pinguibus, carnibus elixis, piſcibus, lacticiniis & farinaceis multum inhæreant.

§. VIII.

Cura ſalivatoria perficitur mercurio & quidem Altera luis venereæ curatio, quæ mediante ſalivatione perficitur, locum tum invedit, quum malum altius infixum nec ſtricta diæta, nec cura jam laudata ſudorifera evelli poteſt, quia tunc utique alia, majoris efficaciæ remedia & quæ morbis giganteis debentur, heroica in uſum arceſcenda ſunt. Huc ſpectant medicamenta ex argento vivo parata, quæ revera ſpecificum rebellis hujus luis antidotum ſuppeditant, eo quod præter mercurium in univerſa rerum natura nec certius neque efficacius detur remedium, quod ſubtilitate ſua tenerrima, penitius in intimos corporis receſſus penetrando, tenacem, viſcidum & in tubulis quaſi coagulatum humorem tam potenter reſolvat fluxilemque reddat, & ad congruum emunctorium, palati & faucium glandulas, ad faciendam ibi excretionem, propellat.

§. IX.

vel ſuffimigiis & inunctione mercurii. Proſtant autem varii, mercurium ad ſalivationem adhibendi modi, quos breviter ſtrictimque indicabimus. Veteres per ſuffimenta, mercurium

curium in vapores reſolvendo, curationem morbi peragere contenderunt, ſed minus commode, quia craſſi denſique hi vapores nervoſo generi ſunt inimici. Tutior, iſque frequentior eſt uſus per unguenta, quibus argentum vivum probe ſubactum corpori applicare ſolent. Atque hæc methodus in Gallia maxime hactenus obtinuit, & à Chirurgis ibidem degentibus hac potiſſimum ratione inſtituitur: unguentum roſatum & pomatum, æquali ad unciam portione ſumtum cum uncia mercurii vivi, in ſufficiente quantitate terebinthinæ exſtincti intime miſcetur, additis pro lubitu olei lavendulæ guttis decem, & dimidia balſami Peruviani drachma: quo unguento juncturæ pedumque malleoli & genua quoque, ſi opus eſt, matutino tempore & ventriculo à cibis vacuo ad fornacem per tres quatuorve dies probe inunguntur, donec ſalivæ ſequatur profluvium; non omiſſo interea decocti lignorum temperatioris uſu.

§. X.

vel uſu mercurii interno.

Sunt dein ex Medicis & Chirurgis peritioribus nonnulli, qui ſalivationis cura per inunctionem ſepoſita in rebelliori malo tutiorem exiſtimant modum, per mercurialia interne ſumta ſalivæ fluxum promovendi, atque hac methodo utuntur. Mercurii dulcis rite parati quatuor vel quinque grana, cum antimonii diaphoretici & cancrorum lapidum eadem quantitate in pulverem redacta cum conſerva roſarum in juſculo avenaceo, vel infuſo theiformi propinant, augendo circa alterum diem mercurii doſin ad duo vel tria grana, & paullatim ita adſcendendo, donec ad drachmam dimidiam perventum ſit, & ſalivæ fluxus oriatur, qui in nonnullis, præſertim ſenſibilioribus, ſeptimo, in aliis nono vel undecimo die incipit. Quod ſi vero in corporibus natura ſegnioribus, torpidioribus & phlegmaticis non ex voto ſuccedit operatio, tum per aliquot dierum ſpatium ſubjungitur externa mercurii inunctio; unde ſaliva tam largo prodit flumine, ut ſæpe ad duas vel tres menſuras ejus accedat quantitas. Tum vero abſtinendum eſt ab ulteriori tam interno quam externo mercurialium uſu, nihilque, ſalivæ fluxu rite procedente, innovandum, ſed potius curandum eſt, ut abacto omni frigore æger in temperate calido ſervetur regimine, quod peragendæ huic curæ accommodatiſſimum eſt; ſicut etiam ideo æquabilem veris temperiem quam maxime eidem favere deprehendimus. Deinde fructus vitentur horæi, ne diarrhœa excitetur, potus ſumatur nunquam frigidus, neque bibantur cereviſiæ, multo minus ſpirituoſa, ſed potus loco decoctum radicis chinæ, ſcorzoneræ, & glycyrrhizæ cum paſſulis adhibeatur. Atque hæc ſalivatio per duas vel tres circiter hebdomades tamdiu eſt continuanda, donec clara & limpida ex ore ſaliva profluat, nec amplius moleſtiſſimus oris fœtor obſervetur.

§. XI.

Præparatio ad ſalivationem.

At vero, quum multum omnino referat, ut corpus ad generoſam ſalivationis curam rite præparetur, primo omnium hoc fine ſanguinis miſſio in plethoricis inſtituenda & corrigentibus remediis humorum impuritas emendanda eſt: cui uſui præter decocta temperatiora diluentia & pulveres abſorbentes leniter diaphoreticos, præcipue inſerviunt laxantia ſupra præſcripta, ut iiſdem ſuperfluæ ſeroſæ ſordes ex habitu corporis exterminentur.

CAUTELÆ ET MONITA PRACTICA.

§. I.

Cautelæ circa differentiam ſubjectorum.

In omni venereæ luis curatione rite inſtruenda nunquam certe non corporum laborantium habenda eſt ratio, ita ut debiles, pueros & mulieres, præſertim gravidas, à robuſtis & valentioribus diſcernendo videamus, quæ utriſque pro diverſa corporis conſtitutione conveniat ſanatio. Nec minori opus eſt cautione, ut malum recens & inveteratum multiſque gravioribus ſtipatum ſymptomatibus diſtinguamus: ſiquidem diverſus morbi gradus diverſam requirit curationem, eamque vel remediis mitioribus, vel vehementioribus perficiendam. Atque utiliſſima hæc monita niſi exacte obſerventur, periculum eſt, ne vel ægrotos ſine ope miſeros à nobis dimittamus, vel in majorem præcipitemus perniciem.

§. II.

-- circa ſalivationem in corporibus ſcorbuticis.

Speciatim vero heroica ſalivationis cura, niſi recte adminiſtretur, funeſtum ſortitur eventum: quare multæ ſunt cautiones tam ante ejus uſum, quam ſub ipſa cura obſervandæ. Quando igitur lues in corpus incidit cacochymicum & ſcorbuticum, obſervatio paullo ſubtilior adhibenda eſt, ante quam ſalivationem intendamus. Quod ſi enim impura ejuſmodi corpora mercurialibus velimus tractare, ipſiſque ſalivam movere, longe deteriora fiunt ſymptomata, quia mercurius ſalibus adſociatus valde rodentem acquirit facultatem. Tutius itaque in hunc modum procedere juvabit: evacuatis prius cum laxante mannato & rhabarbarino primis viis, ſerum lactis dulce cum ſuccis herbarum antiſcorbuticarum, cochleariæ, fumariæ, beccabungæ, naſturtii aquatici imprægnatum, vel etiam decoctum lignorum temperatius cum lacte mixtum per integri menſis decurſum bibatur; & poſtea demum ad decocta lignorum ſudorifera, vel etiam, ſi neceſſitas urget, ad mercurialia deveniatur. Similis cautela adhibenda eſt in iis, qui ex viris ad affectiones ſpaſmodico-hypochondriacas, ex fœminis ad paſſiones hyſtericas, ſive ex utroque ſexu ad effrenes ſanguinis congeſtiones, ejuſdemque per nares, hæmorrhoides & pulmones evacuationes ſunt diſpoſiti, quibus omnibus ſola ſalivatio nunquam conducit. Multo vero minus in illis debet ſuſcipi, qui viſcera qualicunque labe affecta habent, quia metus eſt, ne auctis inde obſtructionibus ad lethum ducantur ægri.

§. III.

-- in ſubjectis macilentioribus.

Deinde, corpora ſicca & macilentiora non adeo bene ferre ſolent mercurialia: quapropter inſigne ſtratagema eſt, ut humores prius fluxiles reddamus, fibraſque rigidiores & ad ſpaſticas ſtricturas proclives relaxemus: quod optimo conſilio perficitur per balnea aquæ dulcis temperata, duas vel tres ante ſalivationem hebdomades una cum decoctis lenioribus adhibenda. Atque his præmiſſis optime blandeque ſæpe agere vidimus mercurialia.

§. IV.

Circa ſymptomata ſub ſalivatione.

Dira quandoque ſunt, quæ curationi mercuriali adſocientur ſymptomata, ut dentium nigreſcentium à nimia gingivarum relaxatione inducta vacillatio, linguæ fauciumque intumeſcentia cum maſticatione & deglutitione difficili, appetitus

petitus proſtratio, ſomnus ob ſalivæ fluxum, noctu etiam durantem valde interruptus, & notabilis virium defectio: quæ omnia partim ab impetuoſa ſalivalis laticis profuſione validoque ſeri ab extremis & infernis partibus ad fauces impulſu, partim vero ab imminuto alvi & urinæ fluxu proveniunt. Quapropter, ſi nimium urget & vires plane deſtruit ſalivæ profluvium, humorum motum ad inferiora derivare juvat per pediluvia dextre adhibita, per clyſteres, per laxantia mannata & rhabarbarina, vel, ſi hæc non ſufficiunt, per pilulas noſtras balſamicas cum extracto panchymagogo *Crollii* interdum acuatas, vel etiam per pulverem rhabarbari, cum diagrydio ſulphurato vigoratum, & cum ſyrupo cichorei cum rhabarbaro in electuarium redactum, quod ſimul roborandis gingivis egregie inſervit. Neque tum laude ſua carent infuſa theiformia, ex veronica, ſcabioſa, floribus ſambuci & ſalviæ parata crebriuſque oblata, quia iiſdem humorum motus ad extimam corporis ſuperficiem dirigitur, & ſaluberrimum tranſpirationis negotium perbelle promovetur.

§. V.

Circa oris vitia & dentium lapſum.

Præter hæc interna derivantia quod ſpeciatim attinet ad externa, in oris fauciumque vitiis ſub ptyaliſmo evenientibus, applicanda opportuniſſime adhibentur gargariſmata, ex ſpeciebus purificantibus leniterque conſtringentibus compoſita, quarum præcipuæ ſunt baccæ & folia myrthi, flores balauſtiorum, roſarum rubrarum, herba menthæ, meliſſæ, cortex caſcarillæ, maſtix &c. quæ in aqua florum ſambuci, phantaginis, vel vino rubro decocta ſiphonis ope poſſunt injici, iiſdemque os ſæpius collui. Ad nimiam vero gingivarum laxitatem dentiumque lapſum præcavendum eſſentia terræ catechu, tinctura laccæ *Mynſichti*, vel balſamum noſtrum vitæ cum ſyrupo granatorum, vel aurantiorum mixtum, carnique gingivarum crebrius admotum, egregiam præſtant opem.

§. VI.

Circa dolores inteſtinorum & vigilias.

Incidit ſæpius, ut mercurialia pro ſalivatione cienda propinata dolores excitent inteſtinorum admodum feroces: quare tum protinus danda ſunt theriacalia, ut theriacæ cœleſtis aliquot grana cum emulſione amygdalarum dulcium & uncia dimidia ſyrupi diacodii. Atque ejuſmodi emulſiones cum aquis antiſpaſmodicis paratæ, & cum ſyrupo papaveris albi edulcoratæ commodum etiam habent locum, quando nimia & aſſidua vigilia auxilium urget, quia tali in caſu fortiora dare hypnotica nunquam ſecurum eſt, ſed leniora tantum hæc ſufficiunt.

§. VII.

Cautelæ poſt ſalivationem.

Ipſa ſalivationis cura nonnunquam ad triginta & ſex dies, imo longius protrahenda eſt; quibus exactis nihilominus ſæpe ægri certam mercurii dulcis doſin omni ſeptimana debent ſumere, & ſe diutius adhuc ab acribus, pinguibuſque cibis abſtinere. Et quum plerique peracta ſalivatione ſint famelici, omniaque velint ingurgitare, nimiam quoque ciborum abundantiam vitare decet ægros, quia inſtar infantum ſunt conſiderandi. Etenim, quoniam vetus ſanguis fere omnis per ſalivæ fluxum, mercurialium ope excitatum, fuit eductus; ſanguis & ſucci benigni nunc denuo ſunt ſubſtituendi, quod per alimenta pauca, eupepta & euchyma perficitur, ſimulque tali ratione recidiva præcavetur. Sunt quoque, finita ſalivatione, mutanda veſtimenta, quoniam haud raro fomes venenatus non penitus exſtinctus quaſi in cineribus latitat, qui novos poſtea tumultus ſuſcitare valet. Quam in rem legendus eſt Hildanus *centur. V. obſerv.* 115. ubi præſtantiſſimus hic auctor etiam alias ſalutares ſuppeditat cautelas, circa ſalivationis operationem obſervatu neceſſarias, inprimis, quod ante eam tophi oſſium ſint emolliendi, caries tollenda, ulceraque, quantum fieri poteſt, mundificanda.

§. VIII.

Circa narium & palati ulcera.

Virus venereum quam facile ſeſe adſociat oſſiculis narium ſpongioſis, & palati quoque oſſibus firmiter inhæreſcens partes has teneriores vehementer corrodit, exedit, & in fragmenta putredine diſſolvit. Quo in caſu mercurialis ſalivatio parum ſola proficit, ſed potius intra nares cum ſiphone fieri debent injectiones liquorum putredini reſiſtentium, ex aqua *d'arquebuſade*, eſſentia ſuccini, myrrhæ, balſami Peruviani, additis aliquot olei caryophyllorũ guttulis, compoſitorum; quibus mirabile certe levamen exeſis hiſce partibus afferri ſolet. Quando enim non cito ſatis teterrima iſta putredo ſiſtitur, oſſa palati exulcetantur & carie ita exeduntur, ut foramina fiant, quibus adſumta, præſertim potulenta per nares regeruntur.

§. IX.

Circa exoſtoſes & caries oſſium.

Exoſtoſes & caries oſſium non ſemper per mercurium certo curantur, ſed melius ſæpe per guajaci decoctum, in magna quantitate, ad aliquot menſuras in die hauſtum. Externa vero ope ut ſimul ſubveniamus, caries oſſis & nigredo primum eſt abradenda, dein pulvis euphorbii inſpergendus, vel loco hujus aliquot olei guajaci, caryophyllorum, vel cinnamomi non adulterati guttulæ cum goſſypio applicandæ. In occulta autem carie juvat carnem, quæ carioſum locum contegit, putreſcentem vel ſcalpello, vel cathæreticis ſeparare, ut os oculis remediiſque adhibendis pateat.

§. X.

Circa tophos.

Non raro accidit, ut ipſa oſſium compages, præſertim tibiarum, à ſuſcepto intus virulento humore in tumorem attollatur, atque in dura abeat tubercula, quæ, quia inde ſenſibilis perioſtii membrana rumpitur, vehementer dolent. Atque tum pariter externis ſuccurrere decet, ex quorum numero emplaſtrum *Vigonis* cum mercurio, vel emplaſtrum manus Dei, ſeu miraculoſum, debita additione mercurii vivi & balſami ſulphuris terebinthinati, ſive juniperini vigoratum, ob eximiam opem ſummam merentur commendationem. Quo etiam ſpectat emplaſtrum emolliens *Agricolæ* in chirurgia ejus parva deſcriptum.

§. XI.

Ratio morborum in oſſibus.

Enimvero, mirum forte cuipiam eſſe poſſet, ipſa quoque oſſa, ceu corpora ſenſus expertia & tam ſolida, ut ferro vix findi poſſint, hac in lue graves læſiones, tumores, inflammationes & apoſtemata, imo dolores fere intolerabiles pati. At vero, quia oſſa nutriuntur, creſcunt & augmenta ſumunt, omnino influxum recipiunt humoris nutritii lymphatici tenuis: unde non mirandum eſt, cur etiam putredine & apoſtemate infici poſſint. Quandocunque enim acres ichores

res in oſſium poris coacervantur, acredine ſua illa corrodunt, non ſecus ac teredo vermis lignum ſolet perforare. Hanc ulceroſam oſſium affectionem Avicenna, unus ex præcipuis Medicorum antiſtitibus, ventoſitatem ſpinæ appellavit, & ita exoriri docuit, quando ichoris putridi, in oſſium cavernis accumulati pars groſſior in tubera & tophos concreſceret, altera ſubtilior ſua acrimonia oſſa & panniculos ejus arroderet atque diſtenderet, quorum panniculorum ope oſſa dolerent & quaſi terebra perforari viderentur. Quod vero noctu præſertim atrociores hujus morbi dolores oſteocopi ingraveſcant, id ea ratione fieri arbitror, quia ſole occiduo, ob motum fluidi ætherei lentiorem, humores magis fiunt viſcidi ac tenaces; lecti vero calore acres corrodentes ſubtiliores partes magis in motum cientur, ut membranulas, tendines & nervos graviter vellicent, & vaporoſo flatu diſtendant.

§. XII.

...tela ...a pu- ...las,

Puſtulæ venereæ in fronte & mento effloreſcentes, ſaniemque & ichorem putridum acrem fundentes difficulter tolluntur & conſolidantur, niſi veneno venereo probe retuſo, omnique ſymptomatum ferocia refrænata. Neque etiam linimentis, unguentis & emplaſtris ſemper cedunt, ſed ab applicatione unguenti digeſtivi, ex vitello ovi, myrrha & terebinthina Veneta parati, & cum æquali portione balſami noſtri vitæ remixti ſingularem vidi effectum conſolidantem.

§. XIII.

...a vitia ...endo- ...i ſub ...vatio-

Gonorrhœa virulenta albique fluoris ex mulierum pudendis ſtillicidium mercurialibus non ſiſtuntur. Urgent tamen nonnunquam auxilium; quo fine præter ea, quæ ſuo loco in capite de gonorrhœa innuimus, injectiones tam in uterum quam in urethram immiſſæ proſunt; quales ex aqua calcis vivæ ſecunda, cum aqua roſarum vel ſambuci facta, & cum aqua *d'arquebuſade* mixta poſſunt confici, quibus in gonorrhœa nonnunquam ſacchari ſaturni pauxillum poteſt addi. Neque tumores teſtium ſalivatione proprie curantur, niſi ſimul idoneis ſuccurramus externis remediis, quæ in fotibus & vaporibus, ex herbis & floribus emollientibus in lacte coctis partique affectæ admiſſis, nec non emplaſtro *Vigonis* cum mercurio potiſſimum conſiſtere debent.

§. XIV.

...atio ... cum ...curio ... ſali- ...ene.

Reſtat autem peculiaris medendi methodus, quæ, ſi internam ſpectemus opem, non modo jam dictis genitalium adfectibus, quando nec cura ſudorifera nec mercurialis ſufficit, egregie opitulatur, verum etiam in debellandis aliis hujus morbi ſymptomatibus, ut fere ſunt putrida oſſium ſquamoſorum corruptio, polypus & ozæna, peſſimam ſtillans ſaniem, mirifice prodeſſe ſolet. Hæc enim mala tam pertinaciter inhærent, ut curationem omnino ſingularem poſcant, quæ noſtra methodo & experientia per medicamenta quidem mercurialia, ſed eadem valde correcta & virtute diaphoretica exaltata, ſine largiori ſalivæ ad aliquot hebdomades durante profluvio perficitur. Jam fere triginta elapſi ſunt anni, quum ego diſſertationem de morbis rebellibus chronicis ſine ſalivatione curandis conſcripſi, ibidemque docui, qua ratione mercurius intima auri vel ſtanni admixtione diaphoreticus reddi poſſit. Siquidem hæc metalla ſingulari quadam & quaſi propria pollent efficacia, penetrantem volatilem, partibuſque nervoſis infenſam mercurii indolem cicurandi & ita temperandi, ut ne ad intimam membranarum compagem penetrent, ſed tantum vim vaſorum ſyſtalticam augendo, circuitum ſanguinis & lymphæ intendant, quo mediante ad ambitum corporis cutiſque ſpiracula vitioſi humores ducuntur & inde evacuantur.

§. XV.

Ejus præparatio & uſus.

De ipſo autem præparandi modo ſcire licet, quod alter mercurius diaphoreticus ex amalgamate mercurii & ſtanni, ita conficiatur, ut deſuper abſtracta aqua forti edulcoratio cum aqua fiat, alter vero ex commixtione mercurii, auri, & æquali portione reguli antimonii, deſuper abſtracta aqua regis, itidemque facta edulcoratione, præparetur. Atque cum medicamento hoc diaphoretico, auri inprimis combinatione præparato curatio non fruſtranea ita inſtitui debet: primo pilulis mercurialibus ſupra deſcriptis aliquoties alvus eſt ſolvenda, deinde, humectato prius corpore per balneum, ex aqua fluviatili furfuribuſque triticeis paratum & aliquot dies adhibitum, mane & veſperi mercurius ille cum antimonio diaphoretico, vel in conſerva roſarum, vel in forma pilularum ad ſcrupulum unum per aliquot dierum ſpatium offeratur, poſtero die mane ſuperbibendo decoctum lignorum temperatum cum regimine diaphoretico. Tutior tamen eſt hæc medendi methodus, ſi peracta ciborum digeſtione circa horam pomeridianam quintam vel ſextam æger quotidie per menſem in balneum deſcendat & cubitum iturus medicamentum dicto modo ſumat: qua ratione non raro tam exoptatus obtinetur effectus, ut aliis dein curationibus internis non ſemper opus ſit, ad peſtiferum illud virus ex corpore eliminandum; ſi modo ægri ſimul rectum conjungant victum, debitamque potuum temperatiorum copiam, quam ſat magnam eſſe decet, adſumant.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Lues venerea ex gonorrhœa male tractata.

Vir xl. annorum, ſiccæ temperaturæ corporiſque macilentioris, jamdum à multis annis, ob victum durum & ſalſum, non modo ſcorbuticam humorum diatheſin ſibi contraxit, verum etiam elapſo nunc biennio poſt concubitum cum impura fœmina celebratum gonorrhœam incidit virulentam, quæ adſtringentibus & terebinthinaceis tractata feliciter quidem ſubſtitit, ſed acerbum capitis dolorem, noctu plerumque auctiorem, cum alvo ſtrictiore & arida reliquit. Conſulebatur Chirurgus, qui primo quidem lignorum decocta cum regimine diaphoretico potanda commendabat, ſed brevi poſt, nihil his proficientibus, mercurialia in exceſſiva doſi ad drachmam dimidiam per aliquot dies propinabat: unde tam copioſæ alvi dejectiones excitabantur, ut ingens virium jactura vitæ periculum minaretur. Refectis paullatim viribus alvique fluxu ceſſante, capitis dolores nihilo minus magnam figebant crucem; unde cura per artuum inunctionem ſalivatoria inſtituebatur; qua nondum penitus finita quum æger diætæ ſtrictioris impatiens parum ſentiret levaminis, adibat Medicos, qui decocta lignorum ſudorifera diligenter commendabant; à quo-

quorum uſu mox in univerſo corporis ambitu maculæ prodibant rubicundæ, ob ardorem & pruritum moleſtæ. Varia hoc fine dabantur refrigerantia & nitroſa, idque inde obtinebatur, ut maculis ad tempus diſparentibus, tantum levis cutis ardor remaneret. At vero, redeuntibus non adeo multo poſt maculis, dolores capitis & artuum lancinatorii, ſomnum plane turbantes pluſquam antea unquam ægrum afficiebant; alvus plerumque adſtricta nonniſi dura & pauca dimittebat ſcybala; imo in ipſo abdomine, flatulentiis turgido, tormina ſæviebant ſpaſtica cum urinæ difficultate & ardore juncta. Tandem pedum tumor inſignis accedebat: quare æger de vita ſollicitus meam poſtulabat opem.

Epicriſis cum conſilio.

Peſſime ſibi conſulunt, qui laſcivo veneris ſtimulo perciti eidem promiſcue illicito auſu indulgent, atque ſic non modo totum corpus enervant, verum etiam cum ſcortis impuris coeuntes idem in ſe malum derivant. Exemplo ſit præſens ægrotus, qui ob vagam libidinem primum moleſto liquoris ſeminalis ſtillicidio laboravit, & hoc demum cohibito acerba luis venereæ ſymptomata expertus eſt. Deinde reprehendi meretur iniqua Chirurgi methodus, quam in ſanando ægro audacius juſto adhibuit. Nam quum corpus ſiccum & macilentum per balnea prius & decocta debuiſſet humectare, ſtatim mercurialia in nimia doſi propinando, totum curationis opus peſſundavit. Quod ſi enim hæc medicamenta vel minus rite præparata, vel in immoderatiori doſi exhibita fuerint, nec ſalutares diætæ regulæ obſervatæ; mirifice plerumque tonus & robur ſolidarum, inprimis nervoſarum partium, quas inter ventriculus & inteſtina primas tenent, labefactatur, ut poſtea multa opera multoque tempore opus ſit, ſi omnes naturæ motus à regula deflectentes in ordinem redigere, ſuæque reſtituere integritati velimus: unde diſcere licet, quod perverſa luis venereæ curatio valde difficilem, imo prorſus dubiam reddat perfectam mali ſanationem. Si quando obveniunt ejuſmodi ægri malis curationibus corrupti, caveat ſibi Medicus prudens, ne eoſdem ſine habito reſpectu ſanandos recipiat, quia ſæpe oleum & operam cum fama perdit. Verum enim vero, quum penitus deſerere ægros ſæpe religioni ſit, id maxime agendum eſt, ut ſerio injuncta ſtrictiori diæta noxios humores per ſudorem elicere ſtudeamus, ſubjectis in fine roborantibus. Quo nomine commendare licet ſal volatile cornu cervi, & ſpiritum cornu cervi ſuccinatum cum ſpiritu tartari, camphora & croco mixtum, qui cum decocto lignorum temperato, quod etiam ordinario potui inſervire poteſt, exhibitus potenter ſudorem pellit, præſertim ſi regimen in lecto diaphoreticum acceſſerit. Cavendum tamen ſummopere eſt, ne exceſſu peccetur: quare per aliquot tantum dies ſudare, poſtea quieſcere & corpus bonis ſuccis reficere, idque aliquoties alternatim repetere juvabit. Inter hæc danda eſt opera, ut alvus, quæ plerumque clauſa eſt, aperta ſervetur: quem finem tum per clyſteres emollientes & oleoſos, tum etiam per rhabarbarum, mannam & ſennæ folia, ſtipitibus denudata, imo in nonnullis per ſola alimenta lubricantia, ut ſunt prunellæ, poma Borſdorffienſia cocta, & paſſulæ tam minores quam majores exacinatæ, obtinere licet.

Observatio II.

Puerum, XII. annorum, jam ante biennium gravis & lancinatorius artuum dolor afflixerat noctu tam vehemens, ut ſomnum capere vix potuerit. Non multo poſt ſeroſa, ſalſa & acris, cum dolore & ardore juncta defluxio interiorem narium ſubſtantiam occupabat, quam parentes pro coryza habentes negligebant; donec auctis doloribus humoris mox lenti & viſcidi, mox virideſcentis & ſanguine tincti ſequebatur effluxio, ad quam abigendam Chirurgum advocabant, qui ad demulcendam humorum acrimoniam non modo mucilaginem naribus attrahendam præſcribebat, ſed & pulveres ſiccantes ex bolis confectos, cum aqua ſolani & roſarum mixtos ſiphonis ope naribus infundebat. At vero, fœtidiſſima illa narium corruptio ita invaleſcebat, ut materia altius ſerpens non tantum narium concamerationes, ſed faucium quoque oſſa ichore putrido & plus minus ſanguinolento, depaſceret: ſiquidem innumeris fragmentis oſſeiſque ſquamulis quotidie externis oſſa turbinata & cartilagines fere omnes intra anni ſpatium conſumebantur. Adjungebatur Medicus, qui probata medendi methodo, à Chirurgo hactenus adhibita, nihil omnino, præter medicamenta quædam ſanguinem depurantia propinabat, ſed ſine ullo meliori effectu; ut potius ſub horum uſu os palati carie exeſum ſat lato foramine hiaret, & dentes aliquot carioſi ex ſuperiori maxilla exciderent. Exterius quoque in facie prope nares tumor emergebat, pereunte ſimul omni odoris & tactus ſenſu, ut nihil prope à ſtilo, profundius naribus immiſſo, perciperetur. Inter hæc puer graviter conquerebatur de doloribus oſteocopis, qui ſomnum fere omnem, ciborum adpetentiam, viriumque robur abigebant; & jam eo res devenerat, ut & Medicus & Chirurgus malum deſperatum nullaque ope ſanandum pronuntiarent. Quare parens perterritus ad me confugit; unde ego ineptiſſima hac curatione, quæ refrigerantibus abſolvebatur, reprobata, ad putredinem ulteriorem avertendam remedium ſumme efficax præſcribebam, ex olei caryophyllorum non adulterati, balſamique Peruviani æquali portione compoſitum, quod ſæpius de die cum linteo carpto narium cavitati intrudebatur. Dein quoque decoctum agrimoniæ, ſaniculæ, millefolii &c. cum tinctura myrrhæ, vel aqua ſclopetaria imprægnatum ſpiritu attrahendum, vel ſiphone infundendum præcipiebam, ut inde narium interiora eo melius eluerentur. Quoniam tamen cetera, quæ jungebantur ſymptomata, ſimul internam poſtulare opem videbantur, eandem hac ratione ferendam judicabam. Præmiſſa leniori alvi laxatione, mercurium diaphoreticum ſolarem cum conſerva roſarum ſubactum ad tria grana alternis diebus mane offerri juſſi, ſuperbibendo decoctum lignorum, lenemque poſtea ſudorem in lecto exſpectando. Inter cibos & ante ſomnum obtuli elixirium balſamicum, quod chylificationi ſanguiniſque depurationi egregie inſerviebat. Neque demum temperata decocta, in potus locum haurienda, nec balnea veſpertino tempore adhibenda omiſimus, idque adſpirante gratia divina obtinuimus, ut non modo ſenſim paullatimque ſordida narium ulcera perſanarentur, ſed & dolorificæ artuum lancinationes cum reliquis ſymptomatibus feliciter exſpirarent, miſereque antea adfectus æger exacto menſis ſpatio iterum

Veneri naſi & faucium corrupt.

iterum ſuis fungi actionibus valeret, nihil ſentiens moleſtiæ, præter quod loquelæ impedimentum remaneret, quale immedicabile erat infortunium, fortique ideo animo ferendum.

Epicriſis.

Mirum forte videbitur, qua ratione puer tam inſons veneriſque expers in graviſſimum luis venereæ adfectum inciderit. Sed mirari deſinent, qui ſecum perpendent, optimum hunc puerum cum patris famulo intimius eſſe verſatum, qui virulenta gonorrhœa, bubonibus, aliiſque malis diu laboraverat; unde concludere licet, per contagium ipſi venereum virus fuiſſe inſpiratum. Non enim novum, ſed ſatis compertum eſt, tenuiſſimum tale miaſma ab uno in multos alios ita poſſe transplantari, ut ſinguli fiant eadem labe contaminati; uti hic loci notabile proſtat exemplum, quum tota quædam familia à ſola nutrice infecta mediante contagio fuit inquinata. Maxime vero omnium, teneriora infantum corpora ad ſuſcipiendam hanc labem ſunt diſpoſita, ſine dubio, quod rarior & laxior ipſorum textura expeditius, quam denſior & compactior virulentiam admittat: quare, ſi ullos alios, certe infantes & pueros ab infectorum ſodalitio arcere debemus, ne contagii participes evadant. Si curationem ſpectamus, me judice temeraria iſta & imprudens fuit, quam Chirurgus & Medicus ſuſceperunt, medicatio; ſiquidem nihil magis, quam topica refrigerantia ſævitiam morbi potuiſſet augere; cum contra, ſi ſtatim ab initio efficax remedium fuiſſet oppoſitum, nunquam æger in tantam incidiſſet perniciem. Quandoquidem ut in omnibus gravioribus malis, ita maxime in ſæviſſimo luis venereæ affectu multum intereſt, ut in tempore veniendo ſat potentem medelam afferamus.

OBSERVATIO III.

[Lu]es vene-[rea] male [cura]tio pro [scor]buto [hab]ita.

Juvenis xx. & aliquot annorum, temperamento præditus ſanguineo - phlegmatico habituque corporis ſpongioſo, variis genitalium affectibus, ut gonorrhœa maligna, peniſque exulceratione ſat diu conflictatus aliquando ingentem corporis languorem percipiebat, quem vox rauca, & inſignes capitis, tibiarum & brachiorum dolores, nocturno tempore cœloque nebuloſo ingraveſcentes excipiebant. Poſt adſumtum cochleariæ ſpiritum, cum ſpiritu Cornu cervi combinatum non modo dolorum atrocia augebatur, ſed puſtulæ quoque per faciem reliquamque cutim ſparſæ adparebant, ſaniem gradatim intus colligentes. In naribus ardor, ſiccitas & pruritus ſentiebatur, ſuccedente corrupti fœtidique ichoris ſanguine tincti excretione: faucium interiora & glandulæ, quas ob ſimilitudinem amygdalas dicunt, fœtidis ardentibus obſidebantur ulcuſculis: in oſſibus prodibant tubercula, & jam plurima venereæ luis ſigna aderant. Duo in conſilium adhibebantur Medici, qui hujus morbi primordia à ſcorbuto derivantes martialia, lignorum decocta, purgantia, magnamque antiſcorbuticorum farraginem initio propinabant; donec accedente narium & faucium eroſione de luis venereæ præſentia edocti pilulis gummoſis mercurialibus contra eandem pugnabant. Sed parum his proficientibus mercurius præcipitatus bene elotus cum theriaca offerebatur, ad ptyaliſmum excitandum; unde tam immanes vomitus pectoriſque anxietates oboriebantur, quæ niſi calidi lactis potu temperari haud poterant. Dabantur itaque ex noſtro conſilio decocta tam ſaturatiora, ex ſpeciebus alexipharmacis conflata una cum tinctura antimonii acri, ad ſudorem eliciendum mane capienda, quam ſecundaria temperata, potus loco haurienda, circa lecti vero ingreſſum cinnabarina in largiori doſi cum reſina guajaci & ſale volatili viperarum commixta offerebantur. Syncipiti deraſo cruribuſque & brachiis famoſum illud Vigonis emplaſtrum, aucta mercurii quantitate, camphora & balſamo de Peru vigoratum imponebatur, & ſubinde balneum adhibebatur Laconicum. Quibus remediis per duos menſes continuatis, adjuvante Deo, æger ſine ulla ſalivatione & mercurialium uſu exoptatæ reſtituebatur ſanitati; niſi quod membrum ſcirrho cancriformi obſitum adhuc aliquam poſtulare medelam videretur, quam externo linimento, ex aqua calcis vivæ & ſambuci, ſpiritu vini camphorato, ſaccharo ſaturni & mercurio præcipitato albo parato ex voto præſtitimus.

Epicriſis.

Docet inprimis hæc morbi hiſtoria, quod incipiens lues in iis ſolis, ubi frequentior ſcorbuti progenies eſt, ſæpe fucum offundat vel oculatiſſimis; præſertim ſi hoc morbi genere tentantur viri, qui famam ſine labe obtinent, & ſanctiore vitæ inſtituto ſuperbiunt, vel quorum vitam ante actam perquirere verecundiæ habendum eſt. Facilis tamen morbi erit cognitio, ſi præter ea, quæ ſuperiori §. IV. curationis innuimus, hæc probe attenduntur; in ſcorbutico affectu raro in capite, fronte & oſſibus tubercula dura valde dolentia prodire, neque raucedinem tam diuturnam adeſſe, neque etiam oſſa narium ſpongioſa, ſicut in lue venerea, occupari. Et profecto, permultum tam ad prognoſin rite formandam, quam ad curationem recte inſtituendam refert, ut veram utriuſque morbi indolem exacte cognoſcamus. Sicut enim venerea lue infecti antiſcorbutica raro impune ferunt; ita contra ſcorbutici à mercurialibus, in quibus genuinum luis antidotum reſidet, plerumque graviter læduntur. Quare non mirum eſſe debet, quod à cochleariæ ſpiritu in noſtro ægroto mox puſtulæ copioſiores effloruerint. Præterea, id quam maxime ex hoc caſu ad uſum noſtrum convertere licebit, quod in mercurialibus propinandis admodum caute debeamus procedere, & ab uſu eorum ſtatim abſtinere, quam primum imi ventris tormina & vomitus ſuccedere videntur. Ita enim variat luis indoles in diverſis ſubjectis, ut interdum non aliis, niſi mercurialibus remediis cedere velit, interdum vero eadem plane reſpuat, & ſolis decoctis ſudoriferis interpoſitiſque laxantibus, præſertim inter initia expugnari ſinat.

OBSERVATIO IV.

Nobilis quidam Marti & Veneri ſtrenue deditus, XXVI. annos natus, poſt immanes pedum, capitis, omniumque artuum dolores, in crure utroque tuberculis obſidebatur ſquamoſis & pruriginoſis. Commendabantur aquæ ſalſæ, quibus per duo de viginti dies epotis infinita aſcaridum copia per alvum primo externinabatur, & mox venereæ puſtulæ non modo in facie, ſed in manibus quoque & pedibus expellebantur: unde ſepoſitis his aquis mercuriale remedium, ex conſerva roſarum, theriaca & tur-

Lues venerea cum vermibus complicata.

turpetho minerali compoſitum offerebatur, quo ter adſumto magna oriebatur diarrhœa & vomitio cum ingenti virium jactura. Lactis quidem & diaſcordii *Fracaſtorii* uſu dejectiones illæ feliciter cohibebantur, ſed dolores ac puſtulæ fixius inhærebant. Quare denuo dabatur electuarium modo dictum, eo quidem effectu, ut ſat larga promoveretur ſalivatio, cum oris fauciumque exulceratione, teterrimum fœtorem ſpirante. Gargariſma alioquin efficaciſſimum ulteriorem ulcerum progreſſum vix poterat retardare, ut potius hæc latius ſerpendo interiora faucium depaſcerent, denteſque male hærentes (ex alveolis ſuis deturbarent. Tandem ad decocta lignorum temperatiora, quæ etiam papaveracea habebant, deveniebatur, quibus in maxima quotidie copia adſumtis, ſimulque laxantibus, ad divertendum ſalivæ fluxum, interpoſitis æger tandem Dei gratia exoptatæ reddebatur ſanitati.

Epicriſis.

Exhibet hic caſus plura, tum ad penitius cognoſcendam morbi indolem, tum ad curam rite inſtruendam neceſſaria, quæ jam paucis expendere lubet. Inprimis autem notatu perquam dignum eſt, quod verminoſa progenies lubentiſſime morbo noſtro adſocietur, non aliam ob cauſam, quam quia ex putredinoſa humorum corruptione, quæ in venerea lue admodum graviter peccat, ſeminium illud verminoſum facile generatur. Jam quidem ad ingratos hoſce hoſpites ex inteſtinorum latebris ejiciendos, aquis ſalſis nihil eſt præſentius. At vero, ſicut ſalſedo, ſeu rectius ſalſa humorum acrimonia venereum virus in ſcorbuticis corporibus valde acuit atque exaſperat; ita etiam in præſenti ægroto aquæ ſalſæ potus minime fuit utilis, ſed potius noxius: ſiquidem inde non modo puſtulæ magis rodentes ſunt expulſæ, ſed poſtea quoque, mercuriali remedio ſuperingeſto, copioſæ per os & alvum dejectiones cum ſumma virium atonia excitatæ. Ea enim medicamentorum, ex hydrargyro paratorum eſt indoles, ut ſalium connubium minus amice ineant, ſed facile corroſivam & virulentam adſumant naturam: quare omnes ſcorbutici, & quorum prima regio ſalſis & acidis ſcatet ſuccis, ſerio cavere debent mercurialia, niſi ſæviſſima incurrere velint ſymptomata. Quod tandem ad plenariam hujus mali ſanationem attinet, rectiſſime hæc decoctis humectantibus & papaveraceis, magna in copia hauſtis fuit peracta; ſiquidem hæcce remedia rodentem humorum acrimoniam demulcendo, & per congrua emunctoria expellendo, non modo ſymptomatum atrociam egregie mitigarunt, ſed cauſam quoque ſuſtulerunt feliciſſime.

Observatio V.

Phthiſis venerea.

Vir xxx. annorum, conſtitutionis tenerioris & macilentæ, per ſat longum temporis ſpatium de magna virium imbecillitate corporiſque ad motum ſubeundum impotentia, de tuſſi, reſpirandi difficultate, & acerbis artuum ipſorumque oſſium cruciatibus, noctu præſertim auctioribus conquerebatur, pituitam ex ore ejiciens copioſam & mucidam. Satis cito conſulebatur Medicus, qui phthiſicam pulmonum labem ſuſpiciens præmiſſa venæ ſectione multa pectoralia, decocta ex lignis temperatioribus cum anodynis mixta, laxantia quoque & alia demulcentia propinabat, ſed ſine ullo ſubſequente lætiori effectu. Accedente demum moleſtiſſima raucedine, pluribuſque puſtulis ulceroſis in facie & capite efflorescentibus, primum venereæ malignitatis indicium aderat, & facta inquiſitione deprehendebatur, ægrum jam per triennium gonorrhœa, à ſcorto infami contracta laboraſſe, eamque demum cohibitam virulentiæ veſtigia in ſanguinis & humorum maſſa reliquiſſe. Quod quum animadverteretur, ad exſtirpandum hoc virus mercurius dulcificatus ad aliquot grana cum roſarum conſerva per aliquot dies, interpoſito largiori decoctorum uſu, offerebatur, unde quidem alvi fluxus proritabatur ſat copioſus, hoc autem per convenientia remedia ſedato, ſua ſponte ptyaliſmus quatuor hebdomadum ſubſequebatur, quem ſecundum vires ægrotantis ita moderare ſtudebamus, ut ſenſim paullatimque graviora illa cum metu phthiſeos ſtipata ſymptomata feliciter exſpirarent, ægro pleniſſime reſtituto.

Epicriſis.

1) Ex præfata morbi hiſtoria paulo clarius elucefcit, reliquias gonorrhœæ, præſertim male curatæ, diutius in ſanguine poſſe hoſpitari, admodumque varium morbi ſchema exhibere, ante quam à Medico cognoſcatur. Si quando igitur in artis exercitio talis medenti morbus obvenit, cujus originem & generandi modum non ſatis valet perſpicere, juvat omnino ad luis venereæ virus animum mentemque interdum advertere, præſertim ſi ſymptomata quædam huic morbo communia adſint, quæ ſuſpicionem pariant. Quod ubi minus obſervatur, metus eſt, ne ea adhibeamus remedia, quæ cauſæ morbi adverſa miſeros ægrotos in majus præcipitant periculum.

2) Diſcimus, mercurium dulcem, in minori etiam doſi oblatum, ſæpe effectum edere præſtantiſſimum, idque eo magis, ſi ſerum adſit copioſum & fluxile, quod perfacile in motum cietur. Quoniam vero de interna humorum conſtitutione ac craſi non ſatis adeo certe & determinate judicare Medico licet, ſemper minori mercurii doſi ſalivationis curam inchoare, & per gradus ad majorem aſcendere, quam ſtatim inter initia fortiori impetu uti, præſtat. Accedit magna naturarum, ratione roboris & imbecillitatis, differentia, quæ ſicut omnium medicamentorum; ita etiam mercurialium diverſam requirit doſin, eamque, ut tutius procedamus, initio ſemper minorem. Luculento poſſunt eſſe teſtimonio vel ſola purgantia, quæ in magna etiam portione exhibita, nonnullos parum commovent, alios è contrario ita enervant, ut inde graviſſime, vel cum vitæ periculo ægrotent.

Observatio VI.

Varia venereæ ſymptomata cum pertinacia colu... more.

Juvenis xx. annorum, ſanus & vegetus, ex impuro concubitu gonorrhœam incidebat virulentam, quam parum æſtimans non modo illicita venere, ſed & aliis in diæta commiſſis erroribus ita depravabat, ut exacto quatuor menſium ſpatio tumoribus inguinum, quos bubones dicunt, cancroſis penis ulceribus, & variis tam penem quam anum obſidentibus afficeretur condylomatibus. Adhibebantur remedia gonorrhœæ dicata, & aperto bubone æger per decem integras hebdomades decocto utebatur purificante, quod tum potus loco, tum mane in lecto calide ſub regi-

regimine diaphoretico, una cum tinctura antimonii acri, eſſentia pimpinellæ & ſuccini bibere debebat. Præter hæc, quinto quovis die dabantur pilulæ mercurio dulci vigoratæ; & hac quidem ratione condylomata ſenſim marceſcebant, ulceroſa cancriformia & bubo conſolidabantur: ſed neglecto accuratiori vitæ regimine æger per totum corporis ambitum ſcabie ſuffundebatur venerea, quæ cum moleſtiſſimis brachiorum pedumque cruciatibus, & nocturno capitis dolore ſtipata magnam figebat crucem. Jungebatur ſimul tumor glandularum colli ſat pertinax, fauces ulcuſculis obſidebantur ardentibus & dolentibus, ipſique oculi lippitudine deformati rodentem & acrem fundebant lympham. Unicum itaque auxilium, præter decocta radicum & lignorum tam ſaturatiora, quam temperata, in ſalivatione videbatur repoſitum, quam ita inſtituendam curavimus, ut à tribus mercurii dulcis granis cum lapidibus cancrorum oblatis ad ſcrupulum prope unum paullatim adſcendendo, ptyaliſmus quinque hebdomadum excitaretur tam copioſus, qui per priores tres ſeptimanas intra nycthemeron tres vel quatuor menſuras æquabat. Saliva, ut fieri ſolet, ejiciebatur viſcida eaque fœtidiſſima, donec magis magiſque limpidior & fœtoris expers proflueret, & ſubjunctis in fine laxantibus oriſque collutionibus cum gargariſmate, quod radicem tormentillæ, flores roſarum rubrarum, herbam ſalviæ, folia myrthi & rob diamoron, papaveriſque rhœados habebat, penitus ceſſaret. His ex voto peractis puſtulæ venereæ evaneſcebant, & lancinantes capitis artuumque dolores expirabant, remanente oculorum lippitudine, & inſigni glandularum colli tumore, quem fruſtra adhibitis per unum alterumve menſem externis diſcutientibus & emollientibus tandem ſcalpello incidere conſultum ducebamus; unde primo gryſea, dein purulenta effluebat materia. Ad vulnus inflictum à ſordibus repurgandum commendavimus eſſentiam myrrhæ & aloes cum balſamo Peruviano adplicandam, impoſito exterius emplaſtro BARBETTE ſaponato & bene camphorato, cum oleo hyoſcyami malaxato: qua methodo interjectis aliquot hebdomadibus æger à moleſtiſſimo hoc affectu liberatus nunc exoptata gaudet valetudine.

Epicriſis.

Fidem prope omnem ſuperare videtur, qua ratione miſer ægrotus tantam ſymptomatum, ſe una quaſi ſerie excipientium catervam ſine vitæ periculo perferre potuerit. Sed me judice, vera hujus rei ratio derivanda eſt à validiori ægrotantis natura, quæ non modo graviora rectæ valetudinis incommoda facilius toleravit, verum etiam medicamentorum energiam inſigniter adjuvit, ut opinione celerius ſanitas fuerit recuperata. Interim ex diri hujus morbi decurſu & feliciori eventu addiſcere licet, multa ſæpe in arte medica evenire ſalutaria, quæ deſperata habueramus, admodumque felicem eſſe illum Medicum, cujus curæ ægroti robuſtiores & neceſſariis ad morbum ſuperandum viribus inſtructi commendantur.

OBSERVATIO VII.

Juvenis erat XX. annorum, qui, ut ipſe prætexebat, ex pollutionibus nocturnis, vel, ut rectius augurari licet, ex impuro amplexu ſat magnum accipiebat tumorem teſticuli dextri, cum rubore & dolore ſtipatum. Diſſimulabat primo æger non levi ſui damno hoc mali genus, ſed accedentibus in ſcroti ambitu octo ulcuſculis ſuperficialibus, fœtidum ichorem plorantibus, virum chirurgiæ peritiſſimum conſulebat, qui, peracta corporis cum pilulis mercurialibus aliquoties ſumtis purgatione, decocta ordinabat ſaturatiora, cum tinctura antimonii acri mane calide haurienda; externe vero cataplaſmata ex ſpeciebus reſolventibus & emollientibus parata in lacte cocta crebrius applicanda, tam felici ſucceſſu, ut intra quatuordecim dies non modo teſticulus magnitudine decreſceret, ſed & ulcuſcula, ſcrotum obſidentia ex voto conſolidarentur, relicta tantum aliqua duritie & intumeſcentia, quam emplaſtro de ranis cum quadruplo mercurii mixto ſenſim paullatimque abigebat. Elapſis aliquot menſibus hic moleſtus teſticuli tumor redibat, quem alius Chirurgus variis tam externis quam internis remediis per ſex hebdomades ſanare tentaverat; ſed auſu plane fruſtraneo. Siquidem jam tumor mirum expanſus in peripheria aliquot ulnas æquabat, & vaſa utriuſque lateris ſpermatica ad duos pollices inflata conſpiciebantur. Ego conſultus tumorem probe viſitabam, qui ſpeciem herniæ, quam ſarcocelen nominant, referebat; unde mox priſtinum Chirurgum, arte ſua non incelebrem, accerſendum curabam, qui ex meo conſilio interne decoctum anti-venereum bene ſaturatum, exterius ſacculos diſcutientes, probe camphoratos in forma ſicca adhibebat, cum inſigni ægrotantis levamine & tumoris diminutione. At vero, quum mali pertinacia mitioribus hiſce remediis penitus cedere renueret, non abs re fore putabam lenem ſalivationem cum mercurio excitandam. Quo fine præmiſſa purgatione, per quinque dies plantæ pedum & teſticuli cum unguento mercuriali fortiter illinebantur: & en, ſexto die prodibat ſaliva, cujus fluxus per menſem ita moderabatur, ut non tantum vaſa ſeminalia ad naturalem craſſitiem redirent, verum etiam teſticulorum tumor remitteret. Ne tamen in loco hoc debilitato facile nova fieret humorum ſtagnatio, & ut tumoris reliquiæ penitus abigerentur, ſuaſor eram, ut emplaſtrum BARBETTE ſaponatum & bene camphoratum per tempus adhuc geſtaretur. Atque hac ratione æger à vexatiſſimo hoc malo impoſterum liber remanſit.

Epicriſis.

Mirum profecto eſt, quantum teſticulus ſic dictus venereus & medenti & ægrotanti faceſſat negotii, ſi in tales inciderit, qui magna viſcidorum, & difficulter mobilium ſuccorum copia ſcatent. Sicut autem varia celerioris ſanationis ſunt impedimenta; ita, me judice, hæc præcipua ſunt, quæ ex ipſa partis ſtructura pendent. Tam enim anguſti ſunt, & in ductus mirum contortos & anfractuoſos abeunt innumeri teſticulorum canaliculos, ut nonniſi tenuiſſimam & delibatiſſimam lymphæ partem, quæ ſeminis nomine inſignitur, ſecernere poſſint. Quam primum vero à ſucco craſſiori diſtenduntur, amiſſo robore ſuo facile ſcirrhoſam labem contrahunt, quæ poſtea difficulter curatur; maxime cum ob decliviorem teſticulorum ſitum valde difficilis ſit humorum regreſſus, qui per ſe nunquam fere non varii generis ſtagnationibus anſam præbet largiſſimam. Si curationem ſpectamus,

diſcere inde licet, quod ſæpe ptyaliſmus, maxime per mercurii inunctionem excitatus, inſignem hos tumores diſcutiendi habeat potentiam: imo interdum à ſola ſcroti cum mercuriali unguento inunctione ego tales tumores feliciter ſcio diſcuſſos, quos nec validiſſima alia remedia, nec ipſe mercurius interne datus unquam potuiſſent reſolvere. Hæc ſcribenti in memoriam incidit caſus, ubi raucedinem veneream, cum tumore glandularum colli complicatam ſola inunctio plantarum pedum mercurialis ex voto ſuſtulit, poſtquam antea innumera remediorum genera irrito effectu fuerunt adhibita.

CAPUT V.

De puſtuloſis & pruriginoſis varii generis affectibus cutis.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Inſtituti ratio. QUum ordinis ratio poſtulet, ut nunc de puſtuloſis & pruriginoſis cutaneis adfectionibus dicamus, quæ pruritu, dolore, ardore, inflammatione & exulceratione, variique generis ſymptomatibus moleſtæ, à ſero impuro acri, inter vaſcula exhalantia & nerveo-tendinoſas cutis fibrillas ſtagnante, eaſque erodente oriuntur; ſtatim in limine hujus tractationis monendum eſſe ducimus, ſingula hæc cutis vitia pro diverſa materiæ peccantis acrimonia, & pro differente ſubcutaneæ læſionis gradu, admodum varia ſortiri nomina; dum ſcabies humida & ſicca, ferina & maligna, venerea, pſora, ſerpigo, lepra & impetigo, elephantiaſis, herpes miliaris & exedens, tinea capitis, gutta roſacea &c. denominantur, quæ jam breviter ſtrictimque explicabimus.

§. II.

Deſcriptio ſcabiei benignæ, Mitiſſimus harum adfectionum gradus eſt benigna tam humida, quam ſicca ſcabies, quæ in artubus potiſſimum inter initia proveniens ſenſim paullatimque ad reliquas corporis partes, capite tantum excepto, tranſmigrat. In humida quidem, quæ infantibus maxime & pueris, ſanguineo-phlegmaticis & habitu corporis ſpongioſo præditis infeſta eſt, puſtulæ magis humore turgent ſanioſo purulento, atque major jungitur inflammatio, quæ ex circulo ambiente rubicundo manifeſta in ſuppurationem abit: quo etiam ulcuſcula illa capitis manantia, ſive achores infantum, jure debent referri. In ſicca autem, quam potiſſimum macilenti, ſenes, & qui temperamento pollent melancholico-cholerico, experiuntur, minoris molis puſtulæ, pauco ichore ſeroſo ſunt refertæ, quæ tenuiſſimas nervorum fibrillas ſub cuticula irritando, ardorem & pruritum inferunt fere intolerabilem.

§. III.

-impetiginis, Sicca ſcabies quando ſquamoſa atque cruſtoſa eſt, & poſt cuticulæ, vel eſcharæ abraſionem ſtigmata ſub cute cruenta relinquens, accedente calore dolorificum & vix tolerandum adfert pruritum, & difficillime ſanatur, vel ſanata ex facili revertitur, impetigo appellatur, ſive ſcabies ferina, germ. *die Raute*, quæ ſcorbuticis maxime & cacochymia feroſa laborantibus eſt familiaris, & ſi in majori eſt gradu, pſora leproſa vocatur: de quo adfectu legi poteſt BARBETTE *in ſua chirurgia lib. I. cap.* 8. & WEPFFERUS *obſ.* 214. Atque in peſſimo hoc morbo caput etiam ſæpiſſime male adficitur, cruſtaque circum circa obducitur, ne facie quidem, labris, manibus exceptis. Præterea, tota cutis ulceroſa ſaniem profundit ſeroſam corroſivam, cuticula abſcedit continuo, ut fruſta arida ſine negotio detrahantur, cute ſubjecta obſcure rubra, madorem acrem plorante; unde fœtor adeſt, & ægri ciborum valde adpetentes de intenſa ſiti conqueruntur.

§. IV.

--ſcabiei malignæ venereæ, Quod ſi hæc ſcabiei ſpecies gonorrhœam, bubones aliaque genitalium vitia excipiens non modo univerſum corpus, ſed potiſſimum etiam faciem occupat, atque nodos & tophos in variis corporis partibus comites habet, & ſi dolores, qui ſociantur, rodentes, terebrantes, & acres quaſi morſu inducentes noctu exacerbantur, venerea dicitur & maligna.

§. V.

--herpetis miliaris, Herpes miliaris, dum ſerpendo ſe propagat, nonnullis ſerpigo audit, & cutis tantum ſuperficiem certis in locis, ut ſunt pedes, femora, manus, ſcrotum, perinæum &c. occupans, multas exiguas in cute eminentias, ſeu puſtulas parvas pruriginoſas, milii ſeminis magnitudinem adæquantes ſine humiditate excitat, quæ ſquamulis depoſitis evaneſcunt quidem, ſed certis temporum periodis facile in iiſdem locis recurrunt. Interdum quoque caput ipſum à tali herpete infeſtatur; ſicut teſtis eſt HELWIGIUS *in obſerv. phyſico-medicis obſ.* 38. Referri huc debet porriginis ſpecies, ſenibus maxime familiaris, quæ ſine puſtulis & papulis pruritu fere intolerabili cutim occupat, & perpetuum ſcalptum cum digitorum unguibus expetit: quandoque etiam pubem ſcrotumque ſeorſim obſidet, interdum inteſtini recti exitum, præſertim quando hæmorrhoides vitio ætatis, aut errore quodam ceſſare incipiunt.

§. VI.

--& exedentis, Herpes exedens, qui abſolute herpes ab HIPPOCRATE, à CELSO autem *lib. V. cap.* 28. ſacer ignis nominatur, nec eryſipelati ulceroſo diſſimilis eſt, totam cutim ad ſuppoſitam uſque carnem ulcere exedit, & in ſquamas nunc craſſiores, nunc tenuiores, maxime etiam circa piloſas capitis partes reſolvit; evaneſcens autem duros in membro adfecto tumores relinquit.

§. VII.

Zonæ igneæ. Quando autem herpes mali moris pectus ſpeciatim & præcordia occupat cum cardialgia, calore præternaturali, pruritu, cutis inflammatione & dolorifica exulceratione, puſtuliſque parvis & lucidis inſtar cinguli ad manus latitudinem in pectore diſperſis, adfectus vocatur Zona ignea. Vid. *Marcus Aurel.* SEVERINI *lib. IV. de abſceſſibus cap.* 9. *Nicol.* TULPIUS *lib. III.* SCHULZIUS, *ann. III. Ephem. obſ.* 4. qui lethalem vidit, & *Jo.* LANGIUS, qui ex ulcere cruris intempeſtive conſolidato ſubortam annotavit.

§. VIII.

§. VIII.

ephan- Scabies cruſtoſa & ſquamoſa, quæ pedes maxime ad genua uſque invadit, elephantiaſis nomine à quibuſdam inſignitur, dum pedes inſtar ſaccorum tumidi ſunt, ſuper quos cruſtæ ſat latæ eminent, quæ abraſæ ſtigmata relinquunt rubiginoſa, pruritu & ingenti vellicatione moleſta, ſpiſſumque humorem fundentia, qui mox in novas ſquamas & cruſtas condenſatur. Vera autem lepra Arabum, ſive elephantiaſis Græcorum morbus longe magis abominabilis eſt, cujus deſcriptionem optime tradidit Aretæus *lib. IV. cap.* 13. & Celsus *lib. III. cap.* 25. in hunc modum: *ignotus autem pene in Italia, frequentiſſimus in quibuſdam regionibus is morbus eſt, quem ἐλεφαντίασιν Græci vocant; iſque longis annumeratur. Quo totum corpus afficitur ita, ut oſſa quoque vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas crebroſque tumores habet. Rubor earum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis inæqualiter craſſa, tenuis, dura, molliſque, quaſi ſquamis quibuſdam exaſperatur, corpus emacreſcit; os, ſuræ, pedes intumeſcunt. Ubi vetus morbus eſt, digiti in manibus pedibuſque ſub tumore conduntur; febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominem conſumit.*

§. IX.

orbi ari. A ſcabie & lepra plane differt adfectus iſte ulceroſus, dum videlicet ulcera ſordida muſculoſas potiſſimum partes, ut dorſum, brachia, femora, ſuras, lumbos occupantia, putridam plorant ſaniem, & mox in altero membro recrudeſcunt, mox in altero adoleſcunt, multos ſæpe annos durando. Atque tale morbi genus plebeiis, mendicis, & infimæ ſortis hominibus, qui impuro vitæ genere utuntur, inprimis ſolet eſſe familiare, & vulgo dicitur *Wurmſchaden*; quo morbo etiam *Lazarum* laboraſſe multi ex Medicis criticis adſerunt. Sæpius etiam complicantur vermes, qui ulceribus inſigni multitudine innidulantur, ut nullis fere remediis deleri queant.

§. X.

is affe- conta- i ſunt. Omnes hi ſubcutanei puſtuloſi adfectus contagio maxime ſerpunt & inficiunt; ideoque facile per concubitum, per lectos, per induſia, fœdo pingui ſudore imbuta, maxime vero omnium per pelles animalium & veſtimenta ex lana contexta, (*wollene Tücher und Strümpfe*) propagantur. Lana enim aptiſſimum eſt medium, quod ob raritatem laxam atque poroſam impuras iſtas exhalantes particulas poteſt abſorbere & diutius retinere, ne mox in auras diſpergantur. Sicut enim odores, à quocunque etiam fragrante emiſſi, linteaminibus, chirothecis & veſtibus diu inhærent; ita quoque in morbis contagioſis, ut peſte, variolis, morbillis, petechiis &c. effluvia putrida, quæ fermenti vicem obtinent, rebus iſtis poroſis, præſertim ex lana confectis, altius ſeſe inſinuando, per longum temporis intervallum ſæpe deliteſcunt, prius quam infectionis potentiam exſerant.

§. XI.

is ad- uum es, Sedem morborum hactenus enumeratorum in tubuloſa & ex variis fibris contexta cutis compage, quæ univerſale corporis emunctorium eſt, conſtituendam eſſe, vel ipſi ſenſus ſatis evincunt. Verum enim vero, ut ſpecialius noſtram mentem determinemus, nos in hac firmiori ſumus ſententia, membranam cutis pinguedinoſam præcipuam eſſe ſedem ac locum, ubi fomes materiæ impuræ & corruptæ primario reſidet, quæ, dum per cutis poros & tubulos exhalantes libere tranſpirare nequit, diutius ibi ſubſiſtit, & per longiorem hanc moram acrior reddita nerveas cutis fibrillas rodendo, pungendo & inflammando, varias puſtulas & papulas ingenerat. Nulla enim in univerſo corpore, ſive ſolida ſive fluida pars eſt, quæ fœtidum vappidumque humorem, ſalva ſua craſi, diutius poſſit retinere, & occultare, ante quam motu fermentativo per vitioſam quandam aeris conſtitutionem ex tricis illis & latebris exſolvatur & protrudatur, quam ipſa pinguedo, in qua, ut ego quidem arbitror variolarum & morbillorum, purpuræ & luis venereæ, aliorumque ſimilium adfectuum ſeminia per longum tempus abſcondita latent. Accedit, quod teſte obſervationum fide, corpora pinguedine multum referta non modo diutius & gravius cum hiſce cutis morbis conflictentur, verum etiam iiſdem ſanatis facilius in priſtinam labem recurrant, aperto indicio, in ipſa pinguedine mali fomitem deliteſcere.

§. XII.

Quod ſi ſubjecta harum cutis adfectionum conſideramus, infantes maxime & pueri, ut variolis, morbillis, achoribus capitis & omnis generis cutis defœdationibus; ita etiam inprimis ſcabioſis & puſtuloſis adfectibus ſunt obnoxii, non tantum propter mollem & ſpongioſam ſolidarum partium ſubſtantiam, & imbecilliorem tranſpirationem; ſed potiſſimum hanc ob rationem, quia ob deſidem mulierum gravidarum vitam & digeſtionis imbecillitatem, ſucci, quibus adhuc in utero nutriuntur infantes, minus ſunt temperati, ſed impuri: unde non mirum eſt, tenera etiam infantum corpora ſordibus conſpurcari, & ſuperfluis vitioſis redundare humoribus; qui quum longo poſt tempore ex adverſa aeris conſtitutione, vel virtute ſeminii contagioſi, aliiſque ex cauſis in motum fermentativum adiguntur, innumera mala cient, atque inprimis externas corporis partes variis exanthematibus deturpant. *--ſubjecta*

§. XIII.

Hæc ſcribenti in memoriam venit communis illa traditio, achores, tineamque capitis & ſcabiem infantes & pueros à morbillis & variolis præſervare, vel minimum, ut mitiori ſuccedant gradu, efficere. Verum enim vero, ſi deſideraretur, ego multa contraria poſſem allegare exempla puerorum, tam ſcabie, quam aliis ulceroſis cutis vitiis laborantium, qui à moleſtiſſimis hiſce morbis non ita pridem liberati in variolas confluentes & morbillos mali moris inciderunt: ex quo non adeo obſcure licet concludere, quemvis ex puſtularibus his morbis peculiarem & quaſi ſpecificam vitioſæ & corruptivæ materiæ habere indolem, quæ ſub peculiari pinguedinis involucro deliteſcit. *--à variolis & morbillis non ſunt liberæ ra.*

§. XIV.

Jam reddenda erit ratio, qui fiat, ut cutis vitia in variis ſubjectis adeo multum inter ſe varient. Sed id magna ex parte, quantum ego quidem aſſequi poſſum, à diverſa ætatis periodo derivandum eſt. Etenim, quoniam textura cutis ratione ætatis valde immutatur, dum alia in puerili *Differentia cutis effectuum pendet à textura cutis ſecundum ætates diverſa.*

& juvenili, alia in virili & ſenili eſſe ſolet: inde etiam efficitur, ut puſtuloſi illi, qui cutem diverſimode adfligunt, morbi aliam atque aliam naturam & genium induant, variiſque modis ſeſe exſerant. Ex phyſiologicis enim pro certo adſumendum eſt, in puerili & juvenili corpore plures in cute canaliculos eſſe minimos, copioſiora etiam in ejus ſuperficie poros & foraminula hiantia, quam in adultis & ætate creſcente, ubi tubuli magis anguſtantur, coaleſcunt & ſolideſcunt. Ita in ſenibus interſtitia membranarum celluloſa ut in toto corpore, ita præcipue inter cutim & ſubjectas partes humore pingui minus replentur, ſed rugæ ſeniles formantur: unde ob pinguedinis defectum vaſcula exhalantia & pori cutis contorquentur, curvantur, comprimuntur. Quibus ſuppoſitis, jam facile reddi poterit ratio, cur in ſenili ætate ſcabies ſicca, ſerpigines cum intolerabili pruritu herpes miliaris &c. præcipue ſint familiares; contra vero in infantibus & pueris ſanguineo-pituitoſis & obeſis, ob ſeri & pinguedinis copiam, magis tales adfectiones, quæ multum ſaniei fundunt, proveniant. Accedit & hoc, quod in juvenili ætate & corporibus junioribus, ſanguinei maxime temperamenti, ſanguis cum pinguibus, chyloſis & nutritivis partibus intime mixtus ſit; atque hac ratione materiam & alimentum non modo ſanis corporibus, ſed etiam eroſis & corruptis largius præbeat, quam in ſenibus ſcorbuticis & cacochymicis, quorum ſanguis multis particulis ſalino-ſulphureis & viſcidis lenteſcentibus ſolet eſſe repletus.

§. XV.

Cutis adfectus certa ætate certas partes occupant.

Deinde ut ſciamus, quam ob rem in certis locis certa prodeant exanthemata, & in aliis ſuperiora, in aliis truncum magis & inferiora petant; ſilentio non prætermittendum eſſe arbitror, uti plures alios morbos, ſic quoque pravas cutis paſſiones ſolemni fere modo, & quaſi microcoſmica lege ſecundum ætatis differentiam partes invadere. Ita obſervamus, in infantili & puerili ætate favos, achores, tineam capitis, ophthalmias purulentas, epiphoras & ſerpigines ſquamoſas in fronte & mento prodeuntes, admodum eſſe frequentes; in juvenili & virili ætatis periodo ſcabiem, herpetem, aliaque vitia inprimis manus, brachia, dorſum occupare; & decreſcente demum ætatis vigore, ſeu ingruente ſenio pruritum in ano, in ſcroto & perinæo ſentiri, atque pſoram, lepram & elephantiaſin cum eryſipelate pedes ulceroſos reddere. Nolumus in præſentiarum notatu digni hujus phænomeni rationes fuſius perſequi, ſed B. L. ad diſſertationem noſtram de *ætatis mutatione, morborum cauſa & remedio* dimittimus, ubi hanc ad rem pertinentia ſatis dilucide explicavimus.

§. XVI.

Materiæ peccantis diverſitas unde?

Tum quoque non ſine fructu diſquirendum eſt, unde veniat, ut in diverſis ſubjectis ipſe vitioſus humor, qui pruriginoſos & puſtuloſos cutis morbos ſuſtinet, tum acrimonia, tum glutinoſitate & reliqua ſua conſiſtentia mirum in modum differat. At vero, me judice, hujus rei ratio ſimiliter à diverſa cutis, ejuſque toni conſtitutione dependet. Hinc, ubi ſpongioſus, mollis & rarus cutis habitus, ut in ſanguineis eſt, major ichoris, ſaniei & materiæ purulentæ quantitas in veſiculis collecta conſpicitur, quæ exſiccata in ſquamas & cruſtas abit. Siquidem duplicis naturæ humor in cute continetur & ſecernitur; alter mucoſus, qui in ſpongioſis cellulis corporis reticulati, cuticulæ immediate ſuppoſiti intercluditur; alter ſebaceus, qui ex cutaneis vaſculis lacuniſque ſenſim emittitur. Quando igitur nervoſæ fibrillæ, quibus cuticula cuti jungitur, ab humore acri lancinantur & eroduntur, laxata epidermis in veſiculas minores ſero ſalſo repletas inflatur, quæ poſtea in ulcuſcula dehiſcunt. Aliter vero res evenire ſolet in cholericis, compactiori corporis habitu præditis, & ſenibus, qui ſcabie magis ſicca, aliiſque puſtulis & papulis, vel nulla, vel exigua humiditate plenis adficiuntur; & hi quidem propter largam humoris lenteſcentis progeniem & tubulorum cutis anguſtiam, à depreſſo naturæ robore inductam, quod non modo omnium functionum ſegnitie, ſed & præcipue pulſus tarditate ac debilitate, quæ tardiorem ſanguinis & humorum circuitum demonſtrat, abunde ſatis ſe exſerit.

§. XVII.

Cauſa [pro]xima ſerum [viſ]cidum acre.

His itaque expoſitis, quæ ad generationem cutis morborum tractationem pertinere viſa ſunt; proximum nunc eſt, ut ſpecialius de veris cauſis agamus. Vera autem, proxima & immediata horum malorum cauſa nulla alia eſt, quam ſerum impurum, viſcidum & acre, quod in tenuiſſimis cutis tubulis ſtagnando, nerveaſque fibrillas lancinando, & levem ibi inflammationem producendo, varias roſiones, puſtulas & exulcerationes, efficere, adeoque ſingulos iſtos cutaneos morbos cum omnibus hactenus enumeratis ſymptomatibus, excitare valet. Quam violentæ autem & virulentæ indolis ſit corrupta illa ſub cute ſtagnans materia, vel ex eo ſatis perſpicue apparet, quod omnes fere graviſſimi & lethales tam chronici, quam acuti morbi, iique potiſſimum in ſyſtemate nervoſarum partium radicati materia ejuſmodi virulenta ad habitum corporis propulſa poſſint ſolvi, & eadem contra ad interiora repulſa excitari.

§. XVIII.

Quod exemp. docetur.

Docet hanc veritatem ipſa experientia. Sic enim innumeræ proſtant obſervationes auctorum fide digniſſimorum, quæ aſthma ſpaſmodicum, arthritidem, podagram, & alia plura mala per ſolam ſcabiem ſoluta, eademque ex ſcabie ſuppreſſa oborta commemorant. Ita febrem continuam, cœcitatem & epilepſiam tali ratione productam teſtatur SENNERTUS *in paralipom. pag.* 176. & SEBIZIUS annotavit fœminam ſcabie laborantem, quæ cingulo adhibito tam enormem linguæ tumorem experta eſt, ut hæc extra fauces propenſa cum metu gangrænæ vix ad juſtam redigi quantitatem potuerit. HAGENDORNIUS *cent. I. hiſtor. 9. & M. N. C. dec.* I. *ann. II. obſ.* 213. ſuffocationem à ſcabie retropulſa ortam docuerunt, & *cent. II.* mentionem injiciunt ſcabiei ſcorbuticæ, mercuriali unguento tractatæ, quæ in arthritidem deſiit, & alio tempore guttæ quoque ſerenæ cauſa exſtitit. AMATUS LUSITANUS *curat. med. cent. II. curat.* 33. memor eſt juvenis, qui, quum ſcabie, univerſum corpus occupante fœdaretur, ex unguento cui arſenicum mixtum erat, ſe illevit, & in aurora lecto decumbens mortuus à domeſticis inventus eſt. Alterum novit, qui ob ſimilem inunctionem in inſaniam devenit, & in alio tubercula quædam dicit exorta curatu difficillima. Neque omittenda ſunt, quæ HOECHSTETTERUS *Dec. VIII. obſervat.*

obſervat. habet: *Sartor*, inquit, *juvenis ſcabioſus utitur unguento aliquo mercuriato, non purgato prius corpore, quo malities intro in corpus rejecta pedes ambos à coxendice reſolvit, ut immobiles inſtar paralyticorum deprehenderentur. Solvitur alvus, dantur humores pravas præparantia, ſed nil his adjutus convellitur & ſtertentem efflat ſpiritum.* Et idem auctor *Dec. VIII. caſu* 2. à temeraria puſtuloſarum adfectionum curatione febres nothas & malignas prodiiſſe refert.

§. XIX.

Et ulterius probatur. Neque minus ego in ſenſibilioribus ſubjectis à perverſo exſiccantium topicorum uſu in cutaneis morbis dyſpnœam, phthiſin, appetitus proſtrationem, & ſummas præcordiorum anxietates obſervavi, imo quoque hydropem anaſarcam, & ſcroti tumores inde ſubortos novi. Præter hæc vero, noſtram de materiæ peccantis qualitate viſcida & acri ſententiam melius adhuc confirmat ſola venarum in ejuſmodi morbis ſuſcepta ſectio, qua ſanguis tam viſcidus & in coagulum quaſi denſatus deprehenditur, ut vix poſſit ſeparari. Idem luculentiſſime docet notatu digna obſervatio de effectu retropulſæ ſcabiei noxio, quam celeberrimus hujus noſtræ Academiæ Profeſſor Schulzius *Vol. I.* A. N. C. inſeruit. Homo videlicet vitam ſedentariam à multis annis egerat, ſcabie humida graviter & diu vexatus, qua externi remedii uſu ſimul ac ſemel liberatus mentis mox vacillationem experiebatur: poſtea ſentit, quum nullo ſtudio ſcabies revocari potuerit, motus hemiplecticos, convulſivos & ſopores. Secto cadavere peritonæum valde craſſum cum omento agglutinatum fœdis atro-cæruleis & lividis ſtriis totum repletum offendit, tæterrimum odorem de ſe ſpargens. Inteſtina flatibus diſtenta & crebris cœruleis exanthematibus referta deprehendit, & ventriculum, hepar, lienem, inteſtinum colon & duodenum adeo coalita in maſſam unam, ut nullam eorum partem ſine cultro aut dilaceratione diſtrahere potuerit. Lien magna craſſitie & duritie erat, folliculus felleus craſſus & viſcido humore repletus, inſtar ſolutionis guttæ gummi ſaturatioris.

§. XX.

Cauſa mediata. Nihil itaque dubii eſt, quin in cutaneis pathematibus ingens ſeri glutinoſi & tenacis impuri & corrupti abundet copia. At vero, ſi cauſas mediatas & remotas, ad ejus generationem contribuentes paullo curatius velimus indagare, primo ſtatim ſe nobis offert robur ſolidorum debilitatum & ad ſatis vegetam contractionem non ſufficiens: quo imminuto, ſanguinis circulatio, & ab ea pendens ſe- & excretio ſuperfluorum humorum decreſcit, partes fluidæ cum ſolidis non ſatis invicem miſcentur & attenuantur, ſed ſucceſſu temporis multum à priſtina blanda temperie ſecedunt. Accedit, quod ſub tali imminuto ſanguinis motu ſtructura organorum & viſcerum, tam ſanguificationi quam bonorum ſuccorum ſecretioni deſtinatorum, ut ſunt hepar & lien, mirum in modum depravetur: unde vaſis & viis anguſtioribus redditis, particulæ acres, ſalſæ, ſulphureæ & viſcidæ minus rite ſegregatæ ipſam ſanguinis mixtionem ingrediuntur, eamque impura diatheſi, quæ largam noſtris morbis materiam ſuppeditat, inficiunt, contaminant, corrumpunt. Atque ideo etiam fieri deprehendimus ut hypochondriaci, ſcorbutici & cachectici, qui ſimili ſanguinis & viſcerum labe laborant, in varia externæ cutis vitia incurrant. Quæ ſingula quum non tam facile poſſint emendari & ad priſtinam conditionem revocari, ſimul in aprico eſt ratio, quare non modo impeditus ſit labor, ejuſmodi adfectus, ſi temporis longinquitate altas radices egerint, penitus tollere, verum etiam cur ſemel curati ex facile recrudeſcendo priſtinam adornent tragœdiam.

§. XXI.

Cauſſæ remotæ ſunt: ſanguinis excretiones ſuppreſſæ. Ad tam gravem vero & ſonticam partium ſolidarum, ipſorumque viſcerum in nonnullis depravationem variæ concurrunt cauſæ; ex quibus agmen ducunt ſuppreſſæ ſanguinis in nobiliori ſexu per hæmorrhoides, in ſequiori per menſes, in juvenili ætate per nares excretiones, nec non omiſſæ in plethoricis ſubjectis conſuetæ venæ ſectiones. Etenim, quum ſub tali rerum ſtatu, præſertim ſi lautum vivendi genus acceſſerit, increſcens ſanguinis & humorum copia tardiorem circulationem, & impeditam ſuccorum vitalium depurationem efficiat, non poteſt non inde ſanguis ſenſim paullatimque impuritatibus variis repleri. *— aër humidus & vappidus,* Id quod eo magis ſolet accidere, ubi ſaluberrimum tranſpirationis negotium ab aëre frigido, humido & vappido, noxiiſque vaporibus repleto retardatur: quare etiam homines demiſſis & vappidis domiciliis inhabitantes, paludibus & locis aquarum inundationi obnoxiis accolentes, item carceribus incluſi, & populi ad frigido-humidum ſeptentrionis axem ſpectantes, præ omnibus aliis tam crebro ſcabie & reliquis cutis deturpationibus tentantur. Nec aliud quidquam, quam humida & inæqualis aëris conſtitutio, quæ vere & autumno regnat, in culpa eſt, quod his anni converſionibus hi cutis adfectus præſertim prodeant, vel recrudeſcant; & quod certis temporibus majorem pruritum ardoremque excitent: ſicut M. N. C. *Dec. III. ann. IX. obſ.* 205. tale quid creſcente luna factum eſſe commemorant. Atmoſphæra enim, ſeu ambiens nos aër cutis tonum, & inde pendentem tranſpirationis ſucceſſum vel conſtringendo, vel relaxando mirifice moderatur, & ſicut bonus, purus & elaſticus aër intimam boni ſanguinis craſin conſervat; ita impurus & vappidus contrarium plane effectum exſerit. Qua de re optime olim cecinit elegantiſſimus poëta Lucretius *lib. VI. verſ.* 1112.

Eſt elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media neque præterea uſquam.

§. XXII.

— ſubitanea aëris & diætæ mutatio, Nihil quoque ſolennius eſt, quam quod ſubitaneæ aëris mutationes, & ſuſceptæ ex puriori leviorique aëre ad denſiorem tranſmigrationes varia cutis male adfectæ pathemata inducant; licet non negandum ſit, quid etiam ciborum, aquarum & cereviſiarum mutatio, quæ aliam ſanguini ſcheſin inducendo, novas particulas, eaſque forte colatoriorum diametris minus reſpondentes, ingenerat, ſuum conferat ſymbolum. Hinc ego plures ſcio, qui ex Gallia & regionibus trans Rhenum ſitis, aliiſque locis vitiferis, ſubtiliori aëre donatis, ad noſtras oras, ubi duriorem & rigidiorem atmoſphæram habuerunt, profecti, exactis aliquot menſibus ſcabie ſunt correpti. Rectiſſime igitur Lucretius *loc. cit.* mul-

multorum morborum originem ab aëris mutatione derivat, his verbis:

-- Inde aliis alius locus eſt inimicus
Partibus ac membris: varius concinnat id aer:
Proinde ubi ſe cœlum, quod nobis forte alienũ eſt,
Commovet, atque aër inimicus ſerpere cœpit;
Ut nebula ac nubes paullatim repit & omne.
Qua graditur, conturbat, & immutare coactat.

§. XXIII.

- mala ciborum incongruorum digeſtio, Præter hæc, inter cauſas remotiores numerari debet mala alimentorum digeſtio, quæ fit, dum vel boni cibi in nimia quantitate devorantur, vel incongrui, ut fere ſunt carnes ſalſæ, infumatæ, ſuillæ & porcinæ, nimis pingues, dulcia, fructus horæi, ut piſa, fabæ &c. adſumuntur: quo etiam varia potus genera, inprimis vina acida, cereviſiæ auſteræ, & ipſæ aquæ impuræ pertinent. Tali enim ratione non poſſunt non multæ cruditates viſcidæ, ſalſæ & acres in primis viis accumulari, quæ in ſanguinem delatæ non ſatis intime miſcentur & digeruntur, nec per colatoria, inprimis per cutis cribrum ſatis depurantur: unde ſanguis, ob difficiliorem circuitum, cacochymicus redditur. Idque eo magis evenit, ſi *- animi pathemata & vitæ genus.* præter animi pathemata, ut triſtitiam & anxiam ſollicitudinem, quæ magnam in remorando & incraſſando ſanguine potentiam obtinent, etiam vita deſes & ſedentaria conjungitur: quare etiam textores & ſartores fœda ſcabie manuum, imo crurum & tibiarum cruſtoſa cum facie pallida & corpore ſubtumido, ob vitæ genus agreſte & motus omiſſionem, frequentius laborant.

§. XXIV.

Prognoſis. Prognoſis, quam nunc paucis expendere volumus, ſecundum adfectuum varietatem ipſa variat. Et primo quidem ſciendum eſt, ſemper facilioris eſſe ſanationis ſcabiem per contagium communicatam, quæ ſuperficialiter tantum inhærens non adeo profunde cutim occupat, quam illam, quæ ex indigena ſanguinis & humorum dyſcraſia originem ſumſit. Melior quoque & levior eſſe ſolet humida ſcabies, eaque præſertim non adeo diffuſa, quam ſicca pruriginoſa: ſiquidem hæc dies noctesque intolerabili fere pruritu ægrotantes fatigat, & ſomnum interrumpendo vires debilitat. Patientia itaque injungenda eſt, quoniam tanta impuritas laticis ſeroſi, acris & lixivioſi non tam ſubito temperari, dilui, corrigi & blande educi poteſt. Deinde, omnes externi habitus adfectiones adhuc recentes faciliorem recipiunt ſanationem, quam quidem inveteratæ, temporiſque diuturnitate & ægrorum incuria confirmatæ: eædemque iterum faciliori negotio in junioribus, ob liberiorem tranſpirationem, quam in ætate provectioribus ſanantur; utpote qui, Celsi effato, longis morbis quam maxime patent. Quæ ex interna viſcerum labe oriuntur cutis vitia, non modo difficilius, & nonniſi ſublata viſceris corruptela tolluntur, ſed facile quoque renovantur & repullulant; imo nonnunquam in hecticam & hydropem degenerant. Unde facile judicare licet, quale ferendum ſit præſagium, ſi tales morbi poſt febres intermittentes, variolas, morbillos & luem veneream invadunt. Tum quoque omnes ſubcutanei adfectus ſunt pertinaciores, ſi in partibus muſculoſis & pinguedinoſis dorſi, brachii &c. parvi noduli ad modum glandularum exterius inviſibiles interius palpabiles, inſtar cicerum, fabarum & piſorum obſervantur, luculento indicio: quod non tam glandulæ cutis induratæ, ſed quod humor viſcoſus in membranis & cellulis pinguedinoſis ſtagnans cauſam præbeat. Speciatim vero de elephantiaſi, quæ fere maximus externorum morborum gradus eſt, Aretæus *lib. VIII. cap.* 13. ſequentem fert prognoſin: *Omnia conferre ſimul oportet, medicamenta, & victus rationem, & ferramenta, & ignem. Hæcque ſi novo & orienti affectui adhibueris, ſanationis ſpes affulget. Sin ad ſummum ſuæ creationis adſcendat, in viſceribuſque ſtabilis ſedeat, inſuper & in faciem invadat, tunc de ægri ſalute ſpes omnino abſciſſa eſt.* Quandocunque herpetem miliarem, caput infeſtantem cum odontalgiis, cephalalgia & catarrhoſis defluxionibus morbilli vel variolæ ſequuntur, res non ſine periculo eſt; & interdum poſt mortem ſpatium in vertice morboſum, denigratum & ſphacelatum inventum fuiſſe novimus. Lepra omni tempore valde contagioſa fuit habita; ideoque leproſos ab hominum conſortio ſegregandos, & ex urbibus ad extera loca relegandos cenſuerunt medici. Ego autem aliquoties, & nuper modo litteratum vidi, qui veris leproſis ſymptomatibus adfectus per annum & ultra cum ſuis domeſticis ſine horum noxa verſatus eſt. Aliter vero res ſeſe habet in Græcia, ubi hoc morbi genus longe magis eſt contagioſum: & perplacet mihi ideo Aetius, qui *lib. XIII. cap.* 25. ita ſcribit: *non abſurdum fuit, puerorum gignendorum gratia per rariora intervalla coire; neque in totum contagioſæ ſucceſſiones hujus adfectionis in omnibus fiunt.*

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Quod ad rectam & ſecuram medendi methodum attinet, ſciendum omnino eſt, antiquiſſimos artis noſtræ antiſtites in pluribus cutis adfectibus tam rite dignoſcendis, quam perſanandis fuiſſe præſtantiſſimos; idque eo magis, quum duo præcipua mala, lepra & elephantiaſis, quæ maximum quaſi gradum morborum cutim infeſtantium conſtituunt, in ipſorum regionibus frequentius obvenerint, commodamque præbuerint occaſionem, non tantum ſpeciales horum malorum characteres penitius cognoſcendi, ſed & veras remediorum vires melius explorandi, ut nobis jam facile ſit, inde ad minores gradus, levioreſque cutis morborum ſpecies concludere. Ex omnibus autem quam maxime mihi placet, & inprimis noſtro inſervire ſcopo videtur accuratiſſimus ille obſervator, Aretæus, qui in aureis ſuis de re medica monumentis multa notatu digniſſima habet. Quid enim elegantius poteſt excogitari, quam illa *lib. IV. cap.* 13. inſerta elephantiaſis deſcriptio, ubi tam graphice & ad vivum quaſi horrendæ hujus peſtis indolem atque decurſum depingit, ut clariſſime eluceat, totam ſanguinis & humorum maſſam prorſus eſſe viſcidam, tenacem & fere coagulatam, omnemque ſpirituaſcentiam ſuccorum vitalium penitus depreſſam, ut inde cohibitis ſalutaribus ſe- & excretionibus totus homo tenacibus, acribus & corruptis humoribus ſcateat. *Veterum medicorum in dignoſcendis & curandis morbis ſolertia.*

§. II.

§. II.

lephan- curatio cundum retaeum. Atque his cauſis abigendis hanc egregiam proponit medendi methodum: præmiſſis ſanguinis miſſionibus, lac cum quinta aquæ parte mixtum, ad alvum molliendam, potui dandum, & veratrum, ſub quo helleborum album intelligit, alternis diebus vere & autumno offerendum ſuadet. Dein, ceu ſpecifica magno in pretio habet dentis elephanti raſuram cum vino dandam, carnemque viperarum vel in paſtillos redactam, vel cum ſquilla & juſculo coctam; imo omnia medicamenta ex viperis parata ſummopere laudat. Inter externa ea commendat, quæ detergunt & tumores reſolvunt, & ſapone ſordes in balneo abluendas ſuadet, vel etiam balneum, cui lapathum acutum & ſulphur incoctum fuerit, ceu ſummum detergens præſcribit. Ad tumores axungiam leonis & urſi, æquis portionibus cum ſale alcalino mixtam; ad acres vero fluxiones mitigandas & exulcerationes leniendas decoctum fœni græci & hordei, oleumque roſarum, tum abſtergendi, tum madefaciendi fine proponit: & ſi carnes liveant, prius, quo locus ſucculentus reddatur, ſcarificandum jubet. Inter cibos, quos ſimplices, boni ſucci & concoctu faciles eſſe decet, decoctum braſſicæ cum cumini liquamine, in cœna ſtaphylinum, ſive daucum Germanicum, ex marinis oſtreas, ex piſcibus ſaxatiles, ex avibus perdices & columbas, ex fructibus horæos & vina dulcia &c. ſummopere commendat. Neque minus rationem habendam ſtatuit in ſomno, vigiliis & locis ad domicilium deligendis, æque ac in corporis exercitiis, quæ per curſus, per vocem & varias corporis converſiones inſtituere, & citra laſſitudinem congruenter intendere jubet. Nec denique reticendum eſt, ARETÆUM albi hellebori vires in hoc morbo non ſatis poſſe dilaudare: ſiquidem illum omnium purgantium efficaciſſimum dicit potentia & qualitate non vitioſa, qui per exiguam portionem & modicam doſin vetuſtorum morborum omnium, radicibus firmis inhærentium, unicum eſſet remedium, & ex difficili reſpiratione facilem, ex pallido vultu floridum efficeret.

§. III.

r Cel- Curationem non diſſimilem, profligandæ elephantiaſi opportunam proponit CELSUS *lib. III. cap. 25. Protinus inter initia ſanguis per biduum mitti debet; aut nigro veratro venter ſolvi. Adhibenda triduum, quanta ſuſtineri poteſt, inedia eſt; paulum deinde vires reficiendæ & ducenda alvus: poſthæc, ubi corpus levatum eſt, tuendum eſt exercitatione, præcipueque curſu; ſudor primum labore ipſius corporis, deinde etiam ſiccis ſudationibus evocandus; frictio adhibenda; moderandumque inter hæc, ut vires conſerventur; balneum rarum eſſe debet: cibus ſine pinguibus, ſine glutinoſis, ſine inflantibus. Vinum, præterquam primis diebus, recte datur. Corpus contrita plantago & illita tueri optime videtur.*

§. IV.

icatio- curato- Ex hiſce omnibus probe expenſis trutinatiſque optime judicare licet, totam medendi methodum omneſque remediorum facultates eo debere collineare & quaſi conſpirare, ut corruptorum, glutinoſorum, & acrium humorum maſſa per ſufficientem ſanguinis miſſionem & inediam, per purgationes tam leniores, ut lac eſt, quam per fortiores, ut helleborum, è corpore detrahatur; deinde, ut congruis alimentis debitaque victus ratione boni & naturæ amici ſucci ingenerentur, & denique, ut externis quoque remediis deterſivis, conſolidantibus & exſiccantibus partes à doloribus, tumoribus, pruritu & ulceribus liberentur. Atque profecto eximiæ laudeque dignæ ſunt hæ curandi intentiones, pariter ac propoſitæ iiſdem medelæ: quare non abs re fore confido, ſi Veterum inſiſtentes veſtigiis non modo elephantiam curare, ſed ex hujus quoque curatione mitiores cutaneos morbos, ut ſcabiem, herpetem, guttam roſaceam &c. ſanare diſcimus. Quoniam tamen ſinguli hi adfectus exanthematici, ulceroſi & pruriginoſi ratione locorum, corporum & temperamentorum, nec non ratione habitus corporis & vitæ generis multum inter ſe differunt, atque erudito hoc ſeculo ars noſtra ſalutaris efficacioribus inſtructa eſt remediis; optime nobis conſulturi ſumus, quando Veterum curandi methodum certis limitationibus & nonnullis in noſtro climate annotatis cautelis includimus atque perficimus.

§. V.

Et primo quidem, quod attinet ad pravos humores per varias ſanguinis detractiones minuendos, tenendum eſt, copiam ſanguinis venæ ſectione evacuandi pro differenti ejus redundantia ſecundum ætates, vires & conſuetudines, æſtimandam eſſe. Neque ſenibus, qui aut ventilationibus ſanguinis artificialibus, aut naturalibus adſueverunt, ejuſmodi diminutiones penitus ſunt diſſuadendæ: ſiquidem cognita nobis ſunt exempla ſenum tam virorum quam mulierum, jam ſupra octogeſimum annum natorum, quibus inſigni cum fructu in variis cutis morbis vena fuit inciſa, vel naturales ſanguinis excretiones per fluxum hæmorrhoidalem cum levamine revocatæ. Quod ſi vero ſubjecta ſunt pinguia corporiſque habitu ſpongioſiori prædita, ubi plerumque ingens venarum copia & exilitas deprehenditur, præſentius ego tutiuſque eſſe obſervavi, ſanguinis & humorum maſſam per ſcarificationes, convenienti tempore inſtitutas diminuere, præſertim quando vires, ob morbi diuturnitatem cibique inappetentiam depreſſæ, parciorem deſiderarunt depletionem. Neque hoc remedii genus ſemper ſufficit, ubi hypochondriaci & hæmorrhoidalibus adfecti moleſtiis ejuſmodi morbos incurrunt. Sed tum temporis debitam ſanguinis vacuationem per ſanguiſugas ano applicandas tentare & moliri præſtat. *VſusVSionis in cutis affectibus, --ſcarificationis, --ſanguiſugarum*

§. VI.

Interdum evenit, ut corpora nonnulla, in quibus plethora magis ſeroſa peccat, quam ſanguinea, copioſam ſanguinis miſſionem ægerrime ferant. Quare tum aliud inire decet conſilium, &, ſi nimia alimentorum voracitas, ut ſæpiſſime fit, primam mali cauſſam & originem dedit, curam per abſtinentiam commendare, optimiſque regulis adornare. In eo autem quam maxime utiliſſimæ hujus curæ conſiſtit methodus, ut ægri ab omnibus carnibus pinguibus, elixis & glutinoſis, ut ſunt porcinæ & bovinæ, à lacticiniis, omnibuſque inflantibus & multum alimoniæ præbentibus abſtinendo, carnibus magis aſſatis & levioribus, ut ſunt avium, perdicum, gallorum, columbarum &c. paneque bis cocto utantur, interpoſitis nonnunquam, ad alvi lubricitatem conſervandam, uvis majoribus *Cura per inediam.*

 paſſis,

paſſis, prunis Damaſcenis coctis, pomis Borſtdorffianis, & hujus generis aliis lubricantibus. Quoniam tamen nocere ſolet quævis ſubitanea victus mutatio, ita inſtituenda erit hæc inediæ medela, ut ne ſimul ac ſemel, ſed paullatim potius, & quaſi per gradus ægri à pleniori victu ad tenuem & parciorem deſcendentes huic ſenſim ſine damno adſueſiant, eamque pro circumſtantiarum ratione per aliquot dies, vel ſeptimanas continuent. Quod monitum haud minus neceſſe eſt cura finita, ne ſubito ad plenum victum denuo adſcendamus.

§. VII.

-- requirit decocta

Præter hæc, ſub toto hujus curæ decurſu cerevifiarum potus, alias familiaris, debet removeri, ſubſtitutis in potus locum ſat larga & ſufficiente quantitate decoctis, quæ ſpecies humorum depurationi & edulcorationi inſervientes, ſucciſque ſuperfluis exſiccandis & ſolidis partibus roborandis accommodatæ ingrediuntur, ut ſunt temperatiores quædam expertæ virtutis & familiariſſimi uſus radices, chinæ, ſarſaparillæ, lapathi acuti, ſcorzoneræ, cichorei, glycyrrhizæ, polypodii, cortices ligni ſaſſafras, caſcarillæ, cinnamomi, viſcus quercinus, raſura ligni ſaſſafras, ſantali rubri, & plura hujus generis alia, quæ pro varia intentione inter ſe mixta in aqua pura ita decoqui poſſunt, ut ad ſpecierum unciam unam libræ duæ, ſive menſura aquæ recipiatur.

§. VIII.

-- & laxantia.

Sed non parum quoque expedit, ad hanc curam feliciter auſpicandam, & perficiendam, ut prius prima regio à vitioſorum humorum colluvie per leniter purgantia liberetur: id quod ſimiliter aliquoties tam durante, quam finita hac curatione repetendum eſt. Quo fine optime potiri licet per remedia blande evacuantia, quorum cenſum merito ſubeunt infuſa cum aqua & vino facta, quæ ex manna, rhabarbaro, foliis ſennæ, cremore tartari, ſale catharctico amaro, caſſia, herbis fumariæ, epithymi, radice cichorei, polypodii &c. optime poſſunt parari.

§. IX.

Refractarius morbi ſtatus poſtulat purgantia.

Quod ſi vero invaleſcens & refractarius morbi ſtatus malignitatis ſuſpicionem injiciat, vel in quibuſdam emaciantem curam reſpuere videatur, operæ omnino pretium eſt, tam ex purgantium, quam ex diaphoreticorum ſanguinemque depurantium claſſe validiora & efficaciora in uſum ducere remedia, ut tenaces vitioſique humores, quibus ipſi viſcerum meatus infarcti ſunt, & continuum morbo pabulum ſuppeditatur, eo melius ac citius tam per alvum, quam per omnia corporis emunctoria ejiciantur. Jam quidem antiquiſſimi medicinæ parentes, HIPPOCRATES, ARETÆUS, GALENUS & alii, ex purgantibus validiſſima, maximeque helleborum tam album, quam nigrum, colocynthidem & ſcammonium mirifice hoc fine laudarunt. At vero, quum noſtris temporibus efficacia quidem, ſed tutiora ſint cognita, non immerito illis dimiſſis radicem & reſinam jalappæ, extractum hellebori nigri, elaterium cum mercurio dulci, vel æthiope minerali permixtum, gummi ammoniacum, & ex compoſitis extractum panchymagogum *Crollii* in pilulari forma commendamus; vel ſi pulveris forma magis arridet, hic ex aliquot granis reſinæ jalappæ cum totidem granis amygdalarum dulcium ſubactis, & cum æquali mercurii dulcis portione remixtis, addita ſimul una & altera olei macis, vel ligni ſaſſafras gutta opportune poteſt parari.

§. X.

-- & ſudorifera,

Ex claſſe eorum, quæ ſolidas partes ad motum excretorium ſtimulando, paullo potentius humores tenaces colliquant, omnibus aliis præferendum eſt lignum guajacum cum cortice ſuo; quod ſicut recto uſu ſæpiſſime lui venereæ penitus eradicandæ vel ſolum ſufficit: ita etiam in ſubcutaneis adfectibus, qui adhuc mitioris ſunt naturæ, evellendis non contemnendum eſt remedium. Præter hoc vero inprimis huc referenda ſunt medicamenta ex mineralium regno petita, è quibus eminent tinctura antimonii tartariſata & acris, regulus antimonii medicinalis, ſulphur antimonii Glauberiana, vel noſtra correctum methodo, cinnabarina, &, ſi venereæ malignitatis ſuſpicio ſubeſt, antimonium crudum per coctionem uſurpatum: quæ remedia in convenienti doſi & matutino tempore cum decoctis purificantibus in lecto potandis exhibita, vel aliis diaphoreticis adjecta præſtantiſſimam ferunt opem, dum lympham commovendo, obſtructiones in anguſtiſſimis glandularum tubulis exiſtentes reſerant, adeoque ſanguinem & lympham egregio effectu depurant.

§. XI.

-- in nullis mercurialia.

Licet vero propoſitæ hæ ad depurandam ſanguinis & humorum maſſam curationes magnæ ſint efficaciæ, & excellentis virtutis; ſuppetunt tamen caſus & exempla, ut in elephantiaſi & venerea ſcabie videmus, ubi altius infixa venenatæ indolis cauſſa parum inde commodi & emolumenti repetitur, ſed validiori adhuc remedio opus eſt, quo præter argentum vivum & parata ex eodem medicamina, ſi vires ægri conſentiant, nullum datur potentius, ad pertinaciſſimos externi habitus morbos vincendos ac debellandos. Siquidem ſubtiles ejus particulæ intima vaſorum penetralia ſubeundo & penetrando, impactos iiſdem humores viſcoſos corrigunt, extricant, diſſolvunt, & aucta fibrarum in toto corpore vi ſyſtaltica, per omnis generis emunctoria, alvum, ſudorem, & præcipue per glandulas & ductus ſalivales, mediante ſalivæ copioſiori fluxu ejiciunt. Atque hac ſolenni & quaſi univerſali evacuatione ſolet contingere, ut omnis impurorum humorum ſaburra brevi tempore, licet cum moleſtia quadam eliminetur, toto inde corpore repurgato & quaſi renato.

§. XII.

Modus adhibendi mercurialia.

Sunt autem varii à Medicis hactenus propoſiti mercurium adhibendi modi, quos jam paucis perluſtrabimus. Ita ſunt alii, qui ex mercurio vivo cum unguento pomadino probe ſubacto, additis floribus ſulphuris & camphora unguentum conficiunt, quocum articuli, malleoli, genua, cubiti ipſæque pedum plantæ, ad ſalivationem movendam, fortiter fricantur. Alii vero tutiorem & meliorem eligunt uſum internum, dum præparato prius per alterantia, temperantia & evacuantia corpore, mercurius dulcis rite præparatus cum dupla quantitate lapidum cancrorum & antimonii diaphoretici permixtus à granis tribus vel quatuor ad ſcrupulum uſque, indies paullatim adſcendendo, offertur: unde ſat largus ſalivæ fluxus proritatur, quem ſub debito

debito regimine & cautelis, interpoſitis ſimul decoctis ſanguinem depurantibus, per unam alteramve ſeptimanam perferre decet. Huc quoque ex mercurialium familia ſcopo alterante & diaphoretico ſpectant mercurius ſolaris & jovialis, cujus aliquot grana cum roſarum conſerva remixta per hebdomades nonnullas matutino tempore cum fructu deglutiuntur, ſuperbibendo poſtea in lecto ſub diaphoretico regimine decocti libram circiter unam. Sed ſciendum eſt, ut ſingulæ hæ curationis ſpecies aerem probe temperatum & diætam parcam, tenuem, omniumque carnium pinguium, coctarum vel acidorum expertem deſiderent.

§. XIII.

Lactis cura quando neceſſaria?

Non raro autem incidit, ut longe mitius leniuſque procedendum ſit, & neque purgantia, neque copioſæ ſanguinis miſſiones, neque decocta cum exſiccante diæta, nec ipſa mercurialia tuto admitti queant. Quando enim ætas eſt infantilis vel ſenilis, corporiſque & virium robur debilitatum, vel nervorum ſyſtema nimia ſenſibilitate præditum; item ſi corpus magis exſuccum & macilentum, quam pingue & laxum deprehenditur; vel ſi humorum acrimonia & mordacitas magis, quam craſſities & viſcida tenacitas delinquit, tum prorſus alia in medendo via ineunda eſt; atque in tali morbi ſtatu non ſolum antiquiſſimi, ſed omnes etiam ſapientiores noſtri ævi Medici lacticinia, & inprimis lac aſininum, ſerum lactis bubuli & caprini, lac cum aqua mixtum non ſatis laudibus poſſunt extollere. Ita præter HIPPOCRATEM, CELSUM & ARETÆUM, qui inſignem lacti virtutem in ſcriptis ſuis tribuunt, maxime DIOSCORIDES *lib. II. cap.* 75. curam cum lacte convenienter inſtitutam utiliſſimam cenſet in ſuperficiei corporis moleſta prurigine, in maculis & facto ibi vitioſorum humorum decubitu: ſeorſim vero *lib. citato* ſerum lactis ad cutaneos adfectus his verbis commendat: *datur* (lactis ſerum) *iis, quibus ſine vehementia dejectiones molimur adverſus lepram, elephantiaſin & efflorescentias per totum corporis habitum erumpentes.* Et profecto, eximiæ ſunt hujus diætetici remedii vires: ſiquidem non tantum craſſos, viſcidos & ferme coagulatos humores diluit & fluxiles reddit, meatus viſcerum obſtructos reſerat, & acrem humorum ſalſedinem contemperando partes ſicciores humectat conſtrictaſque relaxat; verum etiam per urinam & alvum noxios humores placide educit, expellit, evacuat.

§. XIV.

-quomodo ſit inſtituenda.

Quoniam tamen non parum intereſt, ut tum quantitas, tum juſtum tempus bibendi lactis ejuſque ſeri determinetur, optime nobis conſulemus, ſi Veteres in eo duces eligamus & ſequamur. Ex his autem princeps & quaſi anteſignanus eſt ipſe HIPPOCRATES, qui in *lib. epidem. VII.* lac aſininum, vel lactis, inprimis caprini ſerum per plures dies bibere præcipit: & *lib. IX. de intern. adfect.* lac per quadraginta & quinque dies, tertia aquæ mulſæ parte addita ſe propinaſſe refert. Serum lactis per menſes & ultra adſumi poſſe, teſtes ſunt graviſſimi SYLVATICUS atque RIVERIUS, qui eodem in graviſſimis adfectibus ad XII. XX. & XL. dies ſummo cum emolumento uſi, plurimi ſunt in commendando ejus potu. Nec aliter ſentit doctiſſimus AUGENIUS *epiſtol. & conſultat. medic. Tom. II. lib.* 1. qui ad magnum & antiquum totius corporis pruritum mitigandum ſeri lactis in majori quantitate potum ita ſuadet: *qui exiguam illius quantitatem potant, fruſtrantur ſine alterationis & expurgationis. Sit quantitas uſque ad libras octo & ultra.* Et *lib. citat. tom. I. lib. XII. epiſt.* 1. ſe conſueviſſe adſerit ſerum hoc dare, quemadmodum aquas ſolerent medicatas offerre. Ita e. g. primo die exhibet libras ſex cum ſyrupi roſarum ſolutivi unciis tribus, ſequenti die ſimplex dat ſerum, & doſin ſucceſſive augendo uſque ad libras IX. vel X. per viginti continuos dies pergit.

§. XV.

Uſus lactis cum aquis medicatis mixti.

Quandocunque exanthematici hi morbi à lue ſcorbutica vel hypochondriaca adfectione, ut pluries evenit, foventur & ſuſtentantur, longe major obtinebitur fructus; quando jam memorata lactis cura ita inſtituitur, ut ipſa complicatis hiſce malis allevandis ſimul dicata & idonea ſit. Quem finem vix melius licet obtinere, ac ſi aquæ medicatæ, inque primis acidulæ temperatiores, elemento ſpirituoſo & ſalino turgidæ, quales ſunt Selteranæ, Tœnſteinenſes, Wildungenſes, vel etiam Egranæ, cum dimidia vel tertia lactis parte remixtæ ſub exacto vitæ victuſque regimine, & præmiſſis pariter ac interpoſitis evacuantibus aliiſque medicamentis bibuntur.

§. XVI.

-cum herbis purificantibus cocti.

Quod ſi vero harum aquarum deeſt copia, eodem fine ſaluberrimum eſt, ſi cum ipſo lacte vel ejus ſero, tam dulci, quam acidulo herbæ ſanguinem depurantes dictisque vitiis ſpeciatim dicatæ decoquuntur; cujus generis maxime ſunt: fumaria, epythymum, cuſcuta, meliſſa, ſcolopendrium, trifolium fibrinum, beccabunga, taraxacum, borrago, endivia, cichoreum & ejus radix, aliaque plura, quæ partim ſale volatili penetrantiori inſtructa humores viſcidos incidunt & diſſolvunt, impuros depurant ac debitum ſanguini balſamum reſtituunt; partim principio amaro balſamico languenti ventriculi digeſtioni ſuccurrendo, ad boni ſanguinis regenerationem egregie faciunt. Neque idcirco ii ſpe ſua fruſtrantur, qui, præparato prius corpore, ſucci ex modo dictis herbis recentibus & contuſis expreſſi unciam unam, aut plus cum ſero lactis per aliquot ſeptimanas propinant.

§. XVII.

Viperarum cura.

Demum, inter optima graviorum cutis adfectionum auxilia refertur etiam viperarum cura, quæ tam apud venerandam antiquitatem, quam apud recentiores Medicos eſt celebratiſſima, ideoque minime à nobis prætermittenda. Enimvero penes HIPPOCRATEM, ſi ſcripta ejus evolvimus, nullus, quod ſcio, reperitur locus, quo viperarum uſus adſtrui poſſit; verum ARETÆUS, GALENUS, AETIUS, & ex Arabibus RHASES & AVICENNA, horum animalium virtutes in lepra, elephantiaſi, & omnibus à maligna impuritate proficiſcentibus cutis vitiis ſanandis non ſatis poſſunt deprædicare: quin imo mirabilem totius corporis renovationem inde promittunt. Celebris ille Neronis Archiater, ANDROMACHUS trochiſcos è vipera paratos pro principali theriacæ ſuæ, ceu ſummi alexiterii remedii ingrediente conſtituit: & hos omnes ſecuti præſtantiſſimi Italiæ, Galliæ & Germaniæ Medici,

Medici, Mercurialis, Quercetanus, Solenander, Ballonius &c. ſimiliter viperis magnas tribuerunt laudes; donec *Julius* Palmarius, Conſtantinus Medicus Pariſienſis, *lib. de morb. contagioſ. cap.* 9. Veterum in hoc genere promiſſa & anilem credulitatem acriter perſtrinxit, addito in teſtimonium *Joanne* Fernelio, qui adſeruit: medicamentis ex vipera more veterum adparatis, elephantiaſi laborantibus adhibitis nullum ſubſecutum fuiſſe ſalutarem effectum, cum neque viſcerum conſtitutio hoc modo melior facta, nec verrucoſa tubera, nec increſcens cutis deformitas fuerit emendata, ſed omnia potius ſymptomata exaſperata. Nihilo tamen minus & fuerunt, & adhuc ſunt ex modernis plurimi, iique clariſſimi Medici, qui veteribus & longæ famæ fidem habentes, peculiarem & quaſi ſpecificam contra cutaneas defœdationes virtutem in viperis, & paratis ex iiſdem decoctis vel juſculis delitefcere ſibi perſuadent; eaque propter viperas, magno ſæpius ſumtu ex Italia conquiſitas, variis modis, ut pulvere, trochiſcis, juſculis, vel etiam in forma ſalis volatilis chymice extracti ſub ſpe optatiſſimi effectus propinant.

§. XVIII.

De eadem judicium. Ut vero libere & ingenue hac de re meam profitear ſententiam: nihil certe ſolidi, quod operæ pretium faceret, auxilii ab hiſce viperinis medicamentis in impuritatibus ſanguinis corrigendis peti & exſpectari poſſe, firmiter ego ob plurimas obſervationes, prægnantibus etiam rationibus confirmatas credo. Neque ulla in tot Veterum æque ac Recentiorum ſcriptis accurata & completa occurrit obſervatio, ex qua quis ſpecificas & dictis morbis directe oppoſitas viperarum virtutes certo cognoſcere & adſerere poſſit; maxime cum alia plerumque medicamenta admixta, vel ſimul in uſum vocata fuerint, quæ effectum valde dubium reddunt. Ita mihi plurima cognita ſunt exempla, ubi in atrophia, phthiſi, pſora leproſa, ſcabie, tinea capitis, aliiſque hujus generis malis varia ex viperis confecta medicamenta vel nihil præſtiterunt, vel ſi quid boni præſtitum fuit, id potius aliis admixtis ingredientibus, & conjunctim datis medicamentis in acceptis referri debuit. Si quis itaque effectus ſalutaris à viperis provenit, certe non alius eſt, quam qui à reliquis omnibus animantium partibus ſiccatis, gelatinoſo quodam, blande ſulphureo & vaporoſo ſucco præditis, exſpectari poteſt: unde exceſſiva viperarum encomia exigui ſunt valoris, quia ſolo auctoritatis præjudicio nituntur. De medicamentis viperinis legi merentur notatu digniſſimæ Zwoelfferi animadverſiones *in pharmacopœam Auguſtanam pag.* 211.

METHODUS MEDENDI SPECIALIS CUM CAUTELIS.

§. I.

Cura differt ſecundum cauſarum diverſitatem. Quoniam admodum diverſa eſt naturarum & humorum peccantium conſtitutio, differre quoque ſolet ipſa horum adfectuum curatio. Ne igitur in quocunque delinquamus, præcipue omnium cauſæ, quæ induxerunt malum, probe ſunt inquirendæ & diſtinguendæ. Ita, ſi ob nimiam voracitatem vitamque deſidem humorum abundantia in culpa eſt, abſtinentia & exercitio ante omnia opus eſt; ſi crudi, viſcidi humores, ſub temperamento maxime phlegmatico cauſſam ſuppeditant, evacuantia per alvum, mediante infuſo vinoſo proficient, ſubjungendo illa, quæ tranſpirationem leniter movent; ſi corpus eſt plethoricum, & ab omiſſa ſanguinis miſſione, vel critica ſanguinis fluxione cohibita ejuſmodi fœdæ cutis aſperitates & exulcerationes oriuntur, initium curationis à ſanguinis per venæ ſectionem vel cucurbitulas detractione facere, eaque ſubjungere remedia oportet, quæ ſalutares has excretiones convenienter revocant; ſi corpus eſt juvenile, macilentum, & cholericæ complexionis, plurimum proficient, ceteris paribus, diluentia, acrimoniam temperantia & depaſcentem æſtum refrigerantia, ut ſunt ſerum lactis, acidulæ cum lacte, nitroſa & per alvum evacuandi ſcopo potiones mannatæ; ſi viſcerum & ventriculi imbecillitas regenerationi ſuccorum impurorum favere animadvertitur, ventriculum roborantia, quæ digeſtionem adjuvant, inſignem ferent opem. Quod ſi autem prohibita inſenſilis per poros tranſpiratio & tubulorum cutis obſtructio cauſa mali præcipua eſt, infuſis theiformibus, leniter diaphoreticis & frictionibus recludere occluſos pororum hiatus medicum decet.

§. II.

Quando per ſcabiem & cutis varia exanthemata chronicæ & difficiles ægritudines, tanquam per criſin terminantur, maximopere cavendum eſt ab omnis generis evacuantibus per alvum, urinam, imo quoque à ſanguinis miſſione, ne ex habitu corporis ad interiora materia virulenta retrahatur. Elegans hanc in rem locus exſtat in *Joann.*Langii *epiſt.* 16. *Tom. I. Ego ſcabiem*, inquit, *& crurum œdemata cum poſt aliarum febrium, tum præcipue quartanæ febris criſin oborta ſponte exoleſcere citra omne medicamentorum ſubſidium plus centies vidi. Quod ſi tum phlebotomia facta fuiſſet, aut pharmacum exhibitum, ingens fuiſſet periculum, ne per eas venas, per quas materia morbi expulſa fuerit, prorſus ad interna viſcera retrahatur.* *Cautela circa exanthemata critica.*

§. III.

Atque utiliſſima hæc cautio ſimiliter neceſſaria eſt, quando natura exanthematum propulſionem ſalutari modo inſtituendam molitur, nec ſola eidem perficiendæ ſufficiens videtur. Si quis enim tum temporis talia vult propinare, quæ impuritates, ad cutim amandandas, retinent, vel retroagunt, ut fere ſunt paullo largiores ſanguinis miſſiones, quævis purgantia, adſtringentia, & in languidioribus ſubjectis refrigerantia, inque primis nitroſa in majori ſæpiuſque repetita doſi oblata, peſſime ſane ægrotantium ſaluti conſulet, morbumque benignum in malignum iniquo auſu convertet. Multo magis tum excitandæ ſunt naturæ in expellendis impuritatibus vires, & leniter diapnoicis ſuccurrendum, quæ activo quodam ſulphureo principio, ſyſtalticam fibroſarum nervearumque partium actionem intendendo, celeriorem humorum curſum efficiunt, eumque ad extimam corporis ſuperficiem dirigunt, ut hac ratione excrementitiæ ſordes per cuticularem exhalationem è corporis ſphæra eliminentur. Atque hanc ſibi viam ipſa natura, quam in medendo ducem ſequi debemus, eligit; ſicut non modo ex ſpontaneis & in largiſſima *Expulſio exanthematum promovea- tur diaphoreticis.*

giſſima ſæpius copia profluentibus ſudoribus; verum etiam exinde ſatis concludere licet, quod multa habeamus exempla, quæ teſtantur, ſcabiem aliaque cutis vitia, ſi præſertim à contagio, vel ex alius morbi præcedentis reliquiis, ut febribus intermittentibus & continuis, podagra, colica convulſiva, aſthmate &c. originem ſumſerunt, ſponte ſubortis vel arte excitatis ſudoribus fuiſſe ſublata.

§. IV.

Diaphoretica hoc fine proficua.

Splendent autem diapnoica virtute, ſanguinemque & humores ſimul fluxiliores reddunt infuſa theiformia, ex herbis ſcordii, veronicæ, ſcabioſæ, fumariæ, cardui benedicti, floribus ſambuci, radice pimpinellæ & lapathi acuti confecta; quæ largiori in copia hauſta in promovenda materiæ malignæ expulſione egregie ſe gerunt. Huc quoque ex compoſitis ſpectant, dictiſque infuſis vel jungi, vel interponi poſſunt, mixtura ſimplex, liquor noſter anodynus mineralis cum ſpiritu bezoardico *Buſſii* & cornu cervi ſuccinato ad tertiam partem remixtus; vel etiam pulveres diaphoretici, ex antimonio diaphoretico, ceruſſa antimonii, & huic analoga materia *Krügneri* perlata, additis in refracta doſi antimonio crudo, regulo antimonii medicinali, ſulphure ſtillititio & ejus floribus, cinnabari, æthiope minerali, & hujus cenſus aliis, quorum ſupra jam in ipſa curativa methodo §. X. mentionem fecimus. Atque tales pulveres veſpertino tempore, ſicut liquida ſpirituoſa matutino, vel ex aqua, vel ex vehiculo aquæ florum ſambuci, cardui benedicti, fumariæ, ſcabioſæ &c. poſſunt propinari.

§. V.

Hic junguntur & interponantur decocta & laxantia.

Ipſi quidem curationi ſociari & interpolari debent medicamenta diapnoica, ſed ſola non ſufficiunt; atque curatio poſitive diaphoretica, præſertim in ſiccioribus ſubjectis, tantum abeſt, ut ad ſalutem quidpiam præſtet; ut potius malum exacerbet, & ex ſimplici prurigine puſtuloſum adfectum cum pruritus incremento producat. Quæ cum ita ſint, neceſſitas omnino poſtulare videtur, ut non modo appropriatos potus, quales ſunt in cholericis corporibus decocta temperatiora & lacticinia, in phlegmaticis laxioribus ſaturatiora decocta, in ſufficiente quantitate haurienda ordinemus; verum etiam remedia primarum viarum ſaburram evacuantia, & ſimul viſciditatem ſeri ac lymphæ incidentia, ut ſunt pilulæ mercurio dulci vigoratæ, vel in debilioribus leniora infuſa laxantia præſcribamus, eademque poſt ſex vel octo dierum intervallum ſemper repetamus. Infantibus autem & pueris ſcabie vexatis ſpeciatim commendandum eſt hocce purgans: *Recipe pulveris Cornachini ſcrupulum unum, mercurii dulcis grana octo, ſyrupi cichorei cum rhabarbaro drachmas duas, aquæ fumariæ unciam dimidiam. M. F. hauſtus, qui pro ætatis ratione offerendus.*

§. VI.

Nimius pruritus quomodo tractandus.

Sæpe pruritus, maxime ſi lignorum decocta & ſudorifera accedunt, ad lipothimiam uſque augetur, quia ichoroſi halitus & ſalia ſubtiliſſima acria horum ope ad habitum corporis majori in copia propelluntur. Quod vero ſi incidit, merito abſtinendum eſt ab omnibus exagitantibus, & potius lac cum æquis herbarum antiſcorbuticarum, ut naſturtii aquatici & fumariæ mixtum, ſerum lactis vel ſolum, vel virtute herbarum alterantium impregnatum, nitroſa, emulſiones, & balnea aquæ dulcis debent adminiſtrari.

§. VII.

In retrocesſione exanthematum quid faciendum?

Scabies & aliæ cutis defœdationes ſi ante tempus recedunt, vel externis ſulphuratis, mercurialibus, refrigerantibus tractantur, mox peſſimorum ſymptomatum ſyndrome ſolet adornari. In quo caſu præter ea, quæ ſuperiori loco expellendi fine commendavimus, optime ſe gerit mercurius dulcis, alterante magis ſcopo, quam laxante datus, nec non flores ſulphuris ad octo, vel decem grana cum abſorbente quodam propinatæ; hac tamen adhibita cautela, ut ſub mercurii exhibitione ſulphuris uſum omittamus: ab utroque autem abſtineamus, ſi febrilis quidpiam, ut ſæpe fit, concurrit.

§. VIII.

Mercurialium uſus prudenter inſtituendus.

Licet mercurius ſpecifice quaſi fermenteſcentem ſcabioſorum adfectuum indolem evertat, & fruſtra ſæpe auxilium ab aliis remediis ſperetur, niſi id per mercurialia interna obtineatur; ſalivatio tamen in morbis his exanthematicis omni cautione ſuſcipienda & tractanda eſt, præſertim ſi corpora ſunt cachectica atque ſcorbutica, in quibus ipſa inſtituitur. Niſi enim præmiſſa fuerit debita humorum correctio & præparatio, ſalivæ fluxus non modo impeditius ſuccedit cum faucium inflammatione dentiumque caſu & denigratione; verum etiam vomitus, ventris tormina, cardialgiæ, diarrhœæ, dyſpnœæ, aliaque plura accedunt incommoda. Quoniam autem nunquam fere non huic medicationi tonſillarum fauciumque intumeſcentia, gingivarum relaxatio & difficilis deglutitio junguntur; fauces præcipue lenientibus ac tonicis gargariſmatibus ſunt præmuniendæ, corpus in perpetua diapnoë eſt conſervandum, ex medicamentis omnia calida & acriora diuretica ſunt fugienda, & demum in diætæ victuſque regimine frigoris acceſſus, potus frigidus, omnia acida, ſalſa & cruda alimenta, quantum fieri poteſt, evitanda. Præterea limatiori opus eſt judicio, ne ultra individui ſalivantis vires medicatio protrahatur, neve ex altera vel Medici, vel ægrotantis parte effectus prodeat inſufficiens, atque fermentum remaneat, quod novum morbi pabulum ſuppeditet. Quo igitur in utroque caſu tuto procedamus, probe debemus conſiderare molem corporis, temperamentum, durationem morbi, materiæ morboſæ quantitatem, ſymptomatumque gravitatem.

§. IX.

An infantibus proſit, diſquiritur.

Infantibus quidem abſorbentia fixiora, laxantia & depurantia tutius adhibentur, quia iiſdem nervoſum genus debilius eſſe ſolet, quam quod mercurialia impune ferre queat; tamen, ſi dicta mitiora remedia nihil juvant, & ſcabies maligni eſt genii, mercurialia etiam ſine noxa oblata memini, modo grana mercurii annorum numero attemperentur, & debitum regimen, quod rarius ſtricte obſervatur, poteſt injungi.

§. X.

Curatio zonæ & ulcerum interna.

Si herpes præcordia invadit inſtar zonæ, quod ſæpius in hypochondriacis & arthriticis evenit; imo in omni zonæ & herpetis genere, ſpeciatim diaphoretica fixioris indolis, cum aquis diapnoicis præſidium ſunt eximium; ceteris tamen remediis non penitus omiſſis. Eadem quoque

locum

locum obtinent in pertinacibus ulceribus & abſceſſibus internis: ſiquidem hac ratione vitioſi & acres humores commode alterantur, temperantur, & blande educuntur.

§. XI.

Externa in variis adfectibus proficua. Neque topica ſunt prætereunda, quorum conveniens uſus in perfecte ſanandis cutis defœdationibus & ulcerationibus plurimum confert emolumenti. Quoniam vero diverſi adfectus alia atque alia poſtulant remedia, breviter jam ſtrictimque præcipua denominabimus. Quando puſtulæ humidæ ulceraque manantia exſiccationem, & ob nimiam meatuum cutis laxitatem lenem conſtrictionem expetunt, ſulphur vivum ſtillititium, quod exigua tantum mole inunctum cutim coarctando, ulteriorem excrementorum cutis proventum impedit, ideoque ab antiquiſſimis, Aetii, Aretæi & Oribasii temporibus commendationem ſibi comparavit, omne prope abſolvit punctum, ſi in oleo lini, aut axungia porcina diſſolutum, debitaque quantitate ceruſſæ & tutiæ in unguenti maſſam redactum adhibetur; licet quoque, ad nimiam humiditatem abſumendam, unguentum de alabaſtro cum tutia mixtum non minorem præſtet utilitatem. Si dolor, rubor, ardor & pruritus juncta ſunt, unguentum de ceruſſa, quod ex ſolutione lithargyrii cum aceto acri confecta, ceruſſa, pinguedine porcina conflatur, omnibus aliis videtur præferendum; maxime ſi eidem flores ſulphuris, & aliquot guttulæ olei ligni Rhodii, jucunditatis conciliandæ gratia, adjiciuntur. Ad ſcabiem ſiccam & valde dolorificam emolliendam & temperandam, mucilago medii corticis tiliæ cum aqua roſarum extracta, vel etiam cum oleo lini, ceruſſa & pauxillo croci, ad imitationem diachyli ſimplicis in emplaſtrum redacta, mirabilem exſerit efficaciam. Quod ſi autem ulcuſcula profundiora purificanda ſunt & conſolidanda, dictis unguentis addi poteſt oleum juniperi & lauri deſtillatum, vel balſamum ſulphuris cum iiſdem oleis & æthiope minerali remixtus adhiberi. Denique non negligendum eſt unguentum coſmeticum, in omnibus cutis adfectibus finita curatione utiliſſimum, cujus parandi modum infra in obſervat. VII. docuimus. Præter hæc vero, huc etiam referri merentur non nullæ antiquiorum Medicorum non ineptæ curationes, atque inprimis Hippocratis qui *lib. epid. II.* ad impetiginem & lepram aquam calcis commendat, quam autem ex monito Sponii ita temperatam eſſe decet, ut ne magis ulceret. Neque minus mihi ſemper placuit Sylvatici methodus, *cent. I. conſ.* 22. 23. reperiunda, ubi ille poſt uſum ſeri lactis caprini, cum ſucco citri per 15. dies, ad libras duas quotidie ſumti, externe unguentum ex ſulphure, nitro, mercurio & oleo amygdalarum dulcium confectum maximopere laudat.

§. XII.

Tineæ capitis curatio. Quod ſpeciatim attinet ad capitis tineam externa ope ſublevandam, præmiſſis univerſalibus cacochymiam reſpicientibus, ſequens unguentum magnæ ſolet eſſe efficaciæ. *Recipiantur olei vitellorum ovorum uncia una, pulveris pyrii, tabaci, florum ſulphuris, anatica portione drachmæ duæ, eſſentiæ benzoes & balſami Peruviani ana uncia dimidia. M. F. unguentum*, poſt cujus inunctionem per aliquot dies continuatam caput lavandum eſt decocto, quod ex æqualibus partibus vini & lixivii cum ſcordio, ariſtolochia rotunda, muſco terreſtri, floribus lavendulæ & myrrha coctis poteſt apparari. His nihil proficientibus, nonnulli interne mercurialia porrigunt, externe mitram ex pice navali & balſamo de copaiva conflatam capiti imponunt, ſicque totum capillitium detrahunt, conſolidationem poſtea cum oleo vitellorum ovorum peragentes. Quando tamen violenta hæc curatio tuto admitti poſſit, aliis experiundum relinquo, hoc tantum commonefaciens, quod deſperatum ejuſmodi remedium, niſi in deſperatis caſibus nunquam ſit adhibendum.

§. XIII.

Inter externa recenſenda etiam ſunt balnea, tam naturalia, quam artificialia, quæ ex ſola aqua dulci, cum radicibus helenii, enulæ, lapathi, herbis fumariæ, ſcabioſæ, ſaponariæ &c. decocta, peropportune parantur, atque in pſora leproſa & elephantiaſi, præmiſſis internis ſanguinem purificantibus, tum ad cutis tonum roborandum, tum ad impuras & ſquamoſas ſordes abluendas, inſigni cum fructu adhibentur. *Balneorum uſus.* Nec minorem merentur commendationem balnea, ex ſcoriis metallicis martialibus & venereis confecta, quarum illæ de terreo-ſalina & ſulphurea martis ſubſtantia participant; hæ vero ſulphure multo & ſale vitriolico turgidæ ſunt, adeoque in roborando partium fibroſarum tono inſignem exſerunt efficaciam. Atque ex hoc fundamento maxime ſeſe probarunt ejuſmodi balnea in morbis cutaneis, à nimia ſpiſſitudine & corruptione humorum ſeroſo - lymphaticorum oriundis, quales ſunt, ſcabies, ſerpigo, herpes & achores &c. ſicut hac de re nonnulla exſtant exempla in diſſertatione ſub præſidio meo habita de *balneorum artificialium ex ſcoriis metallicis uſu medico*: ubi herpetem malignum pag. 13. ſcabiem pag. 18. & lepram pag. 20. iiſdem ſublata diverſis exemplis comprobavi. Imo demum huc merito ducenda ſunt balnea aquæ dulcis fluviatilis cum furfuribus decoctæ, debitaque lactis recentis admixtione temperatæ, quæ præſertim in ſcabie ſicca, omnibuſque adfectibus cum inſigni cutis aſpredine junctis, & ſpeciatim quidem in moleſtiſſimo ſenum pruritu auxilium ferunt præſtantiſſimum.

§. XIV.

Quum nullum prorſus medicamentum, niſi recto uſu juvet, plurimumque in omni curatione rite perficienda interſit, quo ordine & quo tempore remedia adminiſtrentur, utiliſſimus erit labor, ſi genuinam methodum jam allegatis topicis utendi cum debitis cautelis ſuppeditemus. *Cautelæ circa externorum uſum obſervandæ.* Probe itaque ſciendum eſt, remedia externa ſemper in poſtremis eſſe collocanda, & nunquam applicanda, niſi tota ſanguinis & humorum maſſa viſcida, acris, corrupta debitis internis corrigentibus ac depurantibus ad blandiorem temperiem fuerit redacta. Neque facile ſub uſu externorum negligere prorſus decet interna, præſertim diaphoretica, ſed hæc potius eo fine ſunt continuanda, ut quæ forte intus remanſerint impuritates expellantur. Quæ utiliſſima monita ſin flocci penduntur & minus obſervantur, mille oriuntur mala, prioribus longe majora, & ſæpe cum vitæ periculo conjuncta. Ita crebrius annotare mihi licuit, particularem ſcabiem, quæ ſpecialia quædam loca, v. g. manus, pedes, nucham & faciem occupavit, præpoſtera methodo per linimenta

conſo-

conſolidantia ſuppreſſam graves nervoſi generis adfectiones, ut ſpaſmos cynicos, epilepticos, paſſionem illiacam, febres inflammatorias cum deliriis, cardialgias, aſthmata, & hydropicos tumores excitaſſe, quæ vix aliis modis, quam revertente priori morbo quieverunt. Huc etiam referendi ſunt caſus *medicinæ meæ conſultatoriæ* inſerti, ubi *Cent. I. caſu* 28. male curatam ſcabiem hæmoptyſeos & epilepſiæ cauſam attuli, & *cent. I. caſu* 9. in epicriſi ad vertiginem contuliſſe demonſtravi. Majori vero & certiori damno plerumque adhibentur unguenta mercurialia. Mirifice quidem mox poſt inunctionem aliquot dierum, paucis tantum in locis tendinoſis & nervoſis inſtituta evaneſcunt exanthemata, quia ſine dubio fibrillares & nerveæ cutis partes à medicamento hoc activiori ſtricturam quandam patiuntur, qua particulæ humoris vitioſi è tubulis ſubcutaneis partim expelluntur, partim ad interiora repelluntur. At vero, ſi corpus non ſufficienter antea ab impuris ſordibus fuerit depuratum, tranſpiratio imminuitur, & vis materiæ morbificæ impetuoſe ad interiora, maximeque ad partes nerveo-tendinoſas convertitur; unde præter alia mala, arthritidem fixam ſubortam novimus.

§. XV.

[G]uttæ ro[ſa]ceæ in[d]oles.

Supereſt adhuc peculiaris cutis depravationum ſpecies, cujus facienda erit mentio. Nominatur illa gutta roſacea, quæ nihil aliud eſt, quam faciei defœdatio & decoloratio cum rubedine, ſquamulis, & interdum puſtulis tuberculiſque inæqualibus juncta, à ſero ſanguineo plus minus impuro, copioſius ad vaſa capillaria faciei advecto enata. Sunt autem variæ guttæ ſpecies, quarum leviſſima eſt, ſi tantum naturali major rubedo circa naſum, in fronte, vel certis locis faciei obſervatur; pejor, ſi in ſquamulas abit, peſſima, quæ puſtulis & tuberculis eſt obſita. Atque hi diverſi gradus à differente cauſa in variis ſubjectis dependent. Siquidem non omnis gutta roſacea pravos & impuros ſuccos, quos natura ſingulari beneficio ad partes extremas ſummamque cutim facie amandet, pro cauſa agnoſcit, ſed potius in nonnullis à turgeſcentia & diſtenſione vaſculorum minimorum capillarium, vel etiam lateralium, quæ nullam alias lympham coloratam vehunt, derivari debet, Aliter vero res ſeſe habet, ſi cauſa hujus exanthematis in materia ſubtili activa acri quærenda eſt; quæ quo volatilior eſt, eo plus penetrat in nervoſarum membranarum texturam, inque iis corporibus, quæ generis nervoſi debilitate & ſcorbutica ſanguinis diatheſi laborant, longe majorem exercet tyrannidem.

§. XVI.

-- & curatio, tam interna

Levior hujus mali indoles in ſubjectis ſanis, vegetis, nullaque ſontica impuritatis labe infectis leviorem quoque & minus ſollicitam poſtulat curationem; ſed in iis plerumque à majori ſanguinis ebullientis ad ſuperiora motu proveniens ſæpe ſolis temperantibus, diluentibus & derivantibus feliciter tollitur. Longe vero pertinacius ſcorbuticis inhæret corporibus, in quibus ſine remediis ſanguinem purificantibus nihil mitigatur. Ego igitur in ejuſmodi caſibus optimo cum ſucceſſu ordinavi ſequentem potionem per aliquot hebdomades adſumendam. *Recipe aquæ fumariæ, beccabungæ, naſturtii aquatici, acetoſæ, ana libram unam, ſeri lactis caprini libras tres, arcani duplicati drachmas tres, nitri depurati drachmam unam. M. D. S. potio cujus libra una mane & à meridie, ſi conſentiat ventriculus, haurienda.* Alii eodem depurandi fine præſcripſi ſequentes ſpecies: capiuntur *herbæ fumariæ, ſcolopendrii, ſcabioſæ ana manipulus unus, radicis cichorei uncia una, corticis capparum uncia ſemis. C. D. S. ſpecies, quarum uncia una in duabus ſeri lactis caprini menſuris decoquenda, & inde, facta colatura, quantum lubet, bibendum.* Evacuandi ſcopo ſemel vel bis in ſeptimana cum dicto medicamento drachmas duas infundere juſſi harum ſpecierum: *Recipe polypodii unciam dimidiam, rhabarbari optimi drachmas duas, agarici trochiſcati, mechoacannæ albæ ana drachmam unam, nitri purificati, arcani duplicati, ſeminis fœniculi ana drachmam dimidiam. C. D.*

§. XVII.

-- quam externa cum cautelis.

Neque præter hæc, in ſucculentioribus maxime ſubjectis, ſcarificationes in nucha, ſcapulis, dorſo inſtituendas, neque temperata pediluvia ex aqua fluviatili cum furfuribus decocta omiſimus, in potus locum ſubſtituendo ptiſanam temperantem, vel ſolam aquam fontanam cum cornu cervi uſto indito depuratam, vel cum farina triticea, vulgo *Stercke* decoctam, ſaccharoque & citri corticibus palato accomodatam. Facto demum, his omnibus præmiſſis & reliquis conſentientibus, ad externa tranſitu, ego ſequens epithema inſtar omnium inveni præſtantiſſimum. *Rec. aquæ ſpermatis ranarum, florum ſambuci, fabarum anatica portione uncias binas, aquæ d'arquebuſade unciam unam, magiſterii ſaturni drachmas duas, ſacchari ſaturni ſcrupulos duos, vitrioli Cyprii grana octo. M. D.* Maxima vero cautio debet adhiberi in omnibus topicis applicandis. Docuit enim proh! dolor experientia, perverſum eorum uſum in ſubjectis impuris & ſenſibilioribus peſſima ſubſequuta fuiſſe ſymptomata. Sic ego inde ophthalmias, cardialgias, & à ſolo epithemate ex aqua ſpermat. ranarum, mucilagine ſem. cydon., ſucco citri & floribus ſulphuris conflato hemicraniam obſervavi. Vid. *conſult. medicin.* mearum *cent. I. caſus* 163.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Affectus puſtularis pruriginoſus.

Vir quidam ætatis conſiſtentis, tribus abhinc menſibus, medio hieme, ſub nuptialibus feſtivitatibus, ſaltando corpus inſigniter commovit, atque poſtridie aëri frigido, humidoque diu expoſuit. Hinc eadem adhuc veſpera catarrhali faucium adfectione infeſtatus, elapſo triduo podagra prehenditur, ſatis miti, & poſt dierum quatuordecim decurſum evaneſcente. Sub hac ex improviſo, dolore quodam circa dorſi ſpinam in latere ſiniſtro noctu corripitur: quem locum, cum expergefactus leviter inflammatum conſpiceret, linteiſque calefactis foveri curaret, obſidebant puſtulæ cum inſigni dolore. Sequenti nocte à ſpina dorſi per ſiniſtrum abdomen erumpebant effloreſcentiæ, inſtar lichenum: tumque ſequebantur puſtulæ, in majores ſenſim veſicas coeuntes; quæ ob inſignem, quem inferebant, pungentem dolorem, diſſecatæ ſerum plorabant lividum. Nullus in externa cute adparuit tumor; moleſta autem intus vexabat ſenſatio, ponderis cujuſdam, cutem inter ac muſculos innati, quod ad levem contactum acutiſſimas exhibebat pun-

cturas; atque jungebantur alvi ſegnities, perpetuæque vigiliæ.

Oppugnabat hæc ſymptomata medicinis leniter diaphoreticis, antipaſmodicis, externe cataplaſmatibus ex herbis emollientibus, quæ ingentem excitabant pruritum; & frictiones per calidiora lintea, dolores relinquebant, quales acus cuti inferunt: ſpirituoſa vero prorſus exaſperabant malum. Mane loco infuſi herbæ Theebois, decoctum radicis chinæ, ſarſaparillæ; pimpinellæ, hermodactylorum, atque ligni ſaſſafras potabat; & ex hoc ter quotidie triginta guttas elixirii nervino-ſtomachici, quod eſſentiam corticum aurantiorum, caſcarillæ, gentianæ rubræ, liquoremque anodynum habuit, adſumebat. Quibus votis nondum reſpondentibus, noviſſime dolenti regioni adplicabat emplaſtrum diachylon compoſitum diaphoreticum, cum ſpermate ceti, caſtoreo, camphora, atque croco ſubactum; quod loci iſtius ſudorem, majoremque pruritum movebat, mox vero inſigne levamen inferebat. Interim quum in dicto ſiniſtro latere adhuc præſto ſit locus, qui tenſivum, & ad quemvis contactum, pungentem refert dolorem: ad hunc penitus expugnandum, ſalubre anhelat conſilium.

Conſilium.

Singularis, quo cum per aliquot menſes, vir ſpectatiſſimus conflictatur affectus, non alius eſt, quam puſtularis ſcorbuticus, à dyſcraſia humorum, ſalſis, acribus, impuriſque ſordibus refertorum originem trahens. Hanc in ſanguinis maſſa jam diu delituiſſe, vero eſt ſimillimum; quum autem æger ſub memoratis nuptiis, gulæ forſan nimium indulſit, dein corpus vehementiori ſaltatione exagitavit, ac brevi poſt ſub frigido diutius verſatus aëre, ſalutarem perturbavit tranſpirationem; commovit utique, ac quaſi ſuſcitavit ſilentem hactenus hoſtem.

Unde catarrhales primum faucium adfectiones, ac podagricos pedum dolores expertus; his per metaſtaſin ad dorſi ſpinam retrocedentibus, in moleſtum illum, quo adhuc laborat, puſtularem pruriginoſumque incidit morbum.

Quum vero iſtæ effloreſcentiæ ſalutari plane conſilio, ad cutis ſuperficiem ſint compulſæ: eo reſpicere decet medentem, ut naturæ ductum ſequutus, iis potiſſimum utatur remediis, quæ integram ſanguinis ac humorum maſſam depurandi, ſaliaque ſcorbutica attemperandi, ad exitum diſponendi, & per alvum cutimque è corpore proſcribendi virtute pollent. Quo quidem fine in hiſce caſibus pro potu ordinario præſcribere ſuevi decoctum, ex radice ſcorzoneræ, ſarſaparillæ, liquiritiæ, raſura cornu cervi, ſemineque fœniculi paratum. Deinceps, bis quavis hebdomade corpus infuſo mannato, rhabarbarino, cremori tartari nupto purgari; reliquis diebus mane liquorem meum anodynum, cujus tres partes cum una ſpiritus bezoardici *Buſſii*, vel tinctura bezoardica ſint remixtæ; veſperi vero, ad promovendam tranſpirationem, pulverem diaphoretico-cinnabarinum adhiberi curo. Non minus iis, quorum ventriculus fert, potum ſeri lactis cum inſigni fructu commendare ſoleo. Ex topicis emplaſtrum *Barbette* camphoratum, cum oleo hyoſcyami ſubactum, vel ſolus ſpiritus vini, leviter rectificatus, partique dolenti inunctus, egregium adferre obſervantur adjumentum. Quibus remediis, per aliquot hebdomades continuatis, ſi perſanetur hæc moleſta adfectio; excellentiſſimum in totum corpus inde reſultabit emolumentum.

Observatio II.

Juvenis xx. & aliquot annorum, habitus corporis ſpongioſi, qui lacte & ſaccharo conditis valde ſemper delectatus, æſtate quondam maxima in copia fructus ingeſſit horæos, ſub inſequentem autumnum, poſtquam præſertim cum ſcabioſo in uno decubuit lecto, magno afficitur pruritu, & puſtulis indies magis effloreſcentibus, quæ de nocte multum creabant moleſtiæ, & intra unius ſeptimanæ ſpatium per totum corpus diffuſæ ſaniem æque copioſam atque acrem ſtillabant. Medicus conſultus ad depellendum hæcce incommoda vehemens præſcribebat purgans per ſingulos dies ſumendum, cujus quidem uſu ultra ſexaginta ferme ſedes intra triduum provocatæ vires mirum exhauriebant, ſed ſimul mirabili ſpectaculo omnis probe ſcabies diſparebat, puſtulis egregie exſiccatis. Quæ perfecta videbatur ſanitas non multo poſt denuo labaſcebat, dum æger omni adpetitu & ſomno deſtitutus in interioribus inſignem experiebatur ardorem, cum maxima debilitate pulſuumque celeritate junctum. Dabantur itaque ex meo conſilio medicamenta blande diaphoretica, maxime autem nitrum cum camphora & antimonio diaphoretico mixtum, ſubſtituto in potus locum decocto cornu cervi calido. Qua methodo id efficiebatur, ut infenſiſſimis hiſce ſymptomatibus evaneſcentibus denuo nova prodibant cutis excrementa, quæ poſtea per decoctum veronicæ in copia hauſtum, pulveribus leniter abſorbentibus & temperantibus, unguento ſulphurato & balneo perfecte ſanabantur.

Scabie validi purgan. retropul. & feliciter curata.

Epicriſis.

1) Docet inprimis hæc morbi hiſtoria, quod ſcabies ſit contagioſa, facileque poſſit cum illis corporibus communicari, quæ jam ſanguinis quadam dyſcraſia, ob perverſam victus rationem, laborant. Frequentiſſimus autem hujus morbi proventus in autumno ſolet contingere, quia, ſub hoc anni tempore turbulento, & quoad tempeſtates inconſtanti, perfacile ſaluberrimum tranſpirationis negotium impeditur, magnaque ſordium excrementitiarum copia in ſanguine accumulatur.

2) Notare licet, vehementem alvi purgationem retropellere poſſe ſcabiem, dum ſic humorum motu ad peripheriam corporis imminuto, cutiſque colatorio ſpaſmodice quaſi conſtricto, ſalia cauſticæ indolis acria per ſudorem non amplius eliminantur, ſed retenta & intus rejecta facile febriles motus ſuſcitant. Equidem non nego, in ſcabie omnibuſque ſubcutaneis adfectibus primam regionem à biliosa amurca eſſe repurgandam, ſed ut remediis per epicraſin & paulatim agentibus. ut ſunt infuſa vinoſa, id fiat, etiam atque etiam moneo.

Observatio III.

Fœmina tenerrimæ conſtitutionis, bilioſa & xx. annos nata, tempore adhuc frigido ad acidulas Pyrmontanas profecta, iiſdem per quatuordecim dies ſub cœlo frigido & humido ſine ulla valetudinis noxa utitur. Domum autem reverſa elapſis aliquot hebdomadibus maximo totius cor-

Scabies poſt uſum acidularum frigidum & prohibitam tranſpirationem oborta.

corporis pruritu exercitabatur; quem inopinato ſat multæ puſtularum efflorefcentiæ in manibus, cum tumore & dolore inflammatorio ſequebantur; quæ ſuccedente tempore ingentem ſaniei copiam ſtillabant. Conſultus vir chirurgiæ peritus pulvere exſiccante, ex tutia, creta & ceruſſa compoſito manus perpetuo ichore madidas diligenter conſpergebat. At vero, loco ſperati ſalutaris effectus tuſſis oriebatur vehementiſſima cum ſumma præcordiorum anxietate, & in ipſis muliebribus, quæ valde intumeſcebant, ægra intenſiſſimum ſentiebat pruritum. Ego igitur in conſilium adhibitus, quum ſingula hæc mala à materiæ peccantis in corpus repulſione enata facile augurabar, remoto pulvere ſiccante, tincturam antimonii tartariſatam cum infuſo radicis enulæ, quod fortiter expellit, quotidie adſumendam commendabam; ad tumorem autem dolorificum in pudendis abigendum, emplaſtrum emolliens cum pauxillo camphoræ mixtum ordinabam. Nec ſpem fefellit hæc curandi ratio: ſiquidem tuſſi inde compoſita, reliquiſque ſymptomatibus ſublatis, rurſus in partibus extremis plurimæ effloreſcebant puſtulæ, quæ poſtea decenti corporis purgatione; ſubjunctiſque in fine unguentis ſulphuratis & balneis ex voto deciderunt, priſtino cuti nitore per unguentum noſtrum coſmeticum reddito.

Epicriſis.

Quæ præſentem ægrotam graviter vexavit ſcabies ex intempeſtivo acidularum uſu ſuam duxit originem. Quod ſi enim aquæ ejuſmodi frigidæ ſub frigido - humida aëris conſtitutione in copia hauriuntur, non poteſt non inde liberiori tranſpirationis ſucceſſus ſuſpendi, atque magna impuritatum ſalinarum & excrementitiarum copia colligi, quæ deinde; calidiori aëre accedente, cum impetu ad extremarum corporis ſuperficiem expelluntur, ubi ſtaſi ſua inflammationem & varii generis exulcerationes producunt. Jam æquum juſtumque fuiſſet, naturæ in expellendis & corrigendis his ſordibus interna ope ſuccurrere. At vero, quum Chirurgus externis ſiccantibus materiam corpori infenſam retroegerit, non mirum eſt, peſſima ſuborta eſſe mala, quæ niſi revocatis exanthematibus, & acri materia denuo expulſa abigi non poterant.

OBSERVATIO IV.

Scabies maligna cum tuberculis in cute. Accidit aliquando hic loci, ut tota domus ſcabie inficeretur maligna, quæ tamen imprimis maritum in pedibus æque ac manibus miſerrime divexabat. Erat ille quadragenarius, conſtitutionis gracilis & macilentæ, temperamento præditus cholerico, paululumque ad melancholiam inclinante; victu delectabatur duriore, potu conſiſtantiori, ſtudiiſque nimis intentus vitam agebat ſedentariam: quamobrem non poterat non ſanguinem generare ſpiſſiorem, & deinceps ſcabie infectus aliis longe gravius & diutius decumbere. Manus enim & pedes innumeris obſidebantur puſtulis; quæ pruritu fere intolerabiles per plures ſeptimanas impediebant, quominus pedibus incedere, vel manibus quidpiam prehendere valeret. Enimvero, ad ſubmovenda hæc mala venam ſecandam præbuit, pilulis aliquoties ventrem purgavit, ſudavit, & balnea adhibuit, ſed ſine ullo conſtantiori effectu; ut potius ſcabioſæ illæ puſtulæ, quæ membra derelinquere videbantur, brevi poſt pleniori redirent agmine. Ego quum primum advocarer, Carolinarum uſum ſuadebam; hoc vero conſilio neglecto, ſequenti ratione ægrum divina gratia reſtitui. Primo omnium præſcribebam pilulas hujus compoſitionis: *Recipe extracti panchymagogi. Crolii, gummi ammoniaci, mercurii dulcis, cinnabaris nativæ præparatæ, ſingulorum drachmam dimidiam, ſulphuris antimonii aurati, ſalis ſuccini ana grana decem, olei ligni ſaſſafras gutt. decem M. F. l. a. pilula ex ſcrupulo uno numero* XX. *quarum duodecim ſingulis tribus diebus mane capiebantur, ſuperhauſto & interpoſito infuſo veronicæ calido.* Inde mitigabatur quidem pruritus & puſtularum plurimæ exſiccatæ ſquamulas deponebant, ſed novæ ſubinde propullulabant; &, quod notabile erat, in brachiis non minus, ac in pedibus duri & inſignis magnitudinis nodi, ſub cute deliteſcentes conſpiciebantur, qui glandulas tumefactas referebant. Quæ quum animadverterem, malum difficulter ſanatum iri edixi, niſi grandioribus his tumoribus ſimul ſublatis; eoque fine unguentum illinendum nodis commendabam, quod balſamum ſulphuris antimoniatum cum mercurio vivo ſubactum recipiebat. Interne priora continuabantur remedia, & en! ſimplici hac methodo, cui in fine balnea ſubjungebamus, id per Dei gratiam obtinuimus, ut æger à moleſtiſſimo hoc adfectu liberatus integræ redderetur ſanitati.

Epicriſis.

Non raro in artis exercitio obſervare licet, quod non modo ſcabies, ſed & alia externa cutis vitia valde ſint rebellia, omniumque remediorum vim penitus eludant. Quod vero ſi evenit, non obſcurum ſolet eſſe indicium, magnam lymphæ ſubeſſe impuritatem & viſciditatem, quæ obſtructiones glandularum vel ſubcutanearum, vel meſeraicarum, ipſorumque viſcerum pro cauſa agnoſcit, in quarum partium alterutra fermentum quaſi reſidet, quod diuturnos hoſce adfectus alit atque ſuſtentat. Cujus rei pleniſſimam faciunt fidem obſervationes corporum, vel lepra, vel aliis pertinaciſſimis morbis demortuorum, ubi glandulas, præſertim meſeraicas, valde magnas & tumefactas perſæpe inveni. Quæ cum ita ſint, in uſum practicum hæc eximia redundat cautela: omnem fruſtraneam eſſe ſanguinis depurationem, quantumvis alias probatam, niſi id Medicus perficere ſatagat, ut penetrantioribus ex minerali regno petitis remediis obſtructas glandularum minimorumque tubulorum vias reſeret atque recludat.

OBSERVATIO V.

Vir conſiſtentis ætatis gente Judæus, habitu corporis macilento incedens, jam per ſeptem fere annos ſcabie ſicca laboravit cum pruritu per totum corpus moleſtiſſimo, eoque de nocte mirum in modum adaucto. Nihil hactenus profecerant fortes purgationes vel ſæpius repetitæ, nihil ſcarificationes & venæ ſectiones, nihil demum ſudorifera, utut ingenti in copia devorata, magnoque ubivis pretio à plurimis medicis coemta. Multo magis ſanitatis loco res eo devenerat, ut ſe æger vera lepra adfectum, & ad mortem uſque miſerrimum crederet. Tandem vero veniebat ad me ſupplex, ut ſuæ miſeriæ medicamentorum ope finem facerem, quem alias ſolam mortem eſſe allaturam credidiſſet. Ego igitur, ſingu- *Scabies ferina pertinaciſſima.*

lis probe æſtimatis, facile augurabar, tum perverſam & nimis liberalem vivendi rationem, tum iniquas Medicorum curationes, quas potiſſimum calidioribus medicamentis & decoctis ligni guajaci exſiccantibus ſuſceperant, hactenus exoptatum morbi exitum retardaſſe. Quare ego leniori procedendum via ratus præcipue omnium in diætæ victusque regimine cibos duros, ſalſos, acres removendos præcipiebam, commendata in potus locum ptiſana ex raſura cornu cervi & radice ſcorzoneræ confecta. Deinde, ad ſanguinem diluendum & purificandum commendabam ſerum lactis caprini per menſem & ultra mane calide bibendum; vel hujus loco ſequens decoctum ſubſtituendum: *Rec. radicis altheæ unciam unam, raſuræ cornu cervi uncias duas, herbæ veronicæ, malvæ, hederæ terreſtris ana manipul. unum, florum ſambuci pugill. quatuor, ſeminum cydoniorum, papaveris albi ana unciam ſemis. C. D.* Atque hujus decocti menſuram unam & dimidiam æger quotidie calide hauſit, lenem poſtea ſudorem in lecto mane exſpectando. Ad alvum apertam ſervandam potio dabatur mannata, quæ ſemel in hebdomade hauriebatur: unde intra menſis ſpatium non modo pruritus mitigabatur, ſed puſtulæ quoque ſiccæ ſenſim paulatimque evaneſcerent, maxime cum balneis aquæ dulcis temperatioribus, atque balſamo ſulphuris amygdalino externam ſimul opem præſtabamus.

Epicriſis.

Judæi propter genus vitæ ſordidum, pauciorem potum multum tabaci fumum; imo, quod maximum eſt, propter allii inter cibos comeſtionem facile ſcabie ſicca tentantur, quæ licet per ſe ſatis moleſta, ſemper tamen majorem exercet tyrrannidem in ſubjectis macilentioribus, quale præſens fuit ægrotus. In curatione rite peragenda cane pejus & angue fugienda ſunt calida volatilia & ſerum magis defraudantia, ut fere ſunt eſſentiæ calidæ & decocta ligni guajaci; quibus non modo ſymptomata mirum augentur, ſed malum quoque pertinaciſſimum redditur. Multo magis ea in uſum debent proponi, quæ ſpicula acria involvendo impediunt, quo minus ipſa in partes ſenſibiles tam violenter poſſunt agere, & ſpaſticam quaſi cutis conſtrictionem inferendo, ſordium impurarum & ſalinarum exhalationem remorari. Verum enim vero, ut eo clarius pateſcat, quantum damni ſicut ex omnibus calidioribus & acribus medicamentis; ita quammaxime ex decocto guajacino in corpora ſcabioſorum redundet, allegare atque huc tranſcribere placet ſingularem & digniſſimam notatu obſervationem, quam *Henricus* ab HEER *in obſervat. med. pag.* 200. ſuppeditavit. *Anno* 1608. *venit ad me juvenis temperamento cholericus, lacerrima, & altis rimis pervia per totum corpus cute, non aliter, quam ſi clatris ferreis acutiſſimis, cinnabis aut lini inſtar, pexus fuiſſet. Credebam illum lepræ à me indicium, vel conſilium petiturum, illo enim leproſiorem per omnem vitam vidi neminem. Re ab initio examinata, invenio illum apud ſeptem chirurgos, guajaci decoctum ſepties, qualibet vice, ad dies quadraginta potaſſe, cumque initio parum mali haberet, tam longo guajacinæ ſcobis potu, tantum non perfectam lepram incurriſſe. Sæpe etiam obſervavi melancholicos, nimio guajaci uſu elephantiacos factos.* Tum quoque paucis interjectis curam ſuppeditat in hunc modum: *jubeo illum quotidie mane ſumta ſeſqui drachma cryſtalli montani præparati cum ſuccis foliorum nymphea, ribes & berberum, ſuperbibere ſeri lactis, cum tantillo ſalis prunellæ, quantum poſſet. Deinde in ſtramineo lectulo, ſub altiſſimo molendino jacentem, ſtillicidium ex alto in hepatis regionem cadens excipere aquæ gelidiſſimæ, neque motu, neque ſolaribus radiis calefactæ. Hoc cum mane & ſeſqui hora ante cœnam, aliquot dies feciſſet, ſaniſſimus & pulcherrimus eſt factus.* Et profecto, ſi dicere licet, quod res eſt, nihil pernicioſius poteſt excogitari, quam ſubjectis cholericis, macilentis & ſcabie ſicca laborantibus decocta guajacina propinare. Cauſam ſi quis quærat, in promtu eſt. Etenim, quum exoticum hoc lignum abundanti, eoque ſubtili reſinoſo & acerrimo ſale, quod etiam vehementem movet ſternutationem, præ aliis ſcateat; judicatu facillimum eſſe arbitror, hoc ipſum fibras corporis, per ſe jam rigidas adhuc magis intendere: & una cum ſudore, quem plerumque largiter movet, bonos ſuccos effundere, qui tum viribus ſuſtentandis, tum acribus ſalium ſpiculis contemperandis inſervire deberent.

OBSERVATIO VI.

Scabies climatherica.

Vir XLIX. annorum, temperamento ſanguineo-melancholico, habitu corporis ſpongioſo & animo mobiliori præditus, qui præter defluxiones catarrhales levioremque tuſſim, in juventute perpeſſam, ſub vita ſedentaria & moderatiori diæta nulla ſontica valetudinis incommoda ſenſerat, inopinato ſcabie corripiebatur ſanioſa, quæ ita ſimul ac ſemel increſcebat, ut totum corpus madore ſanioſo ferme diffflueret, novoque quotidie induſio opus eſſet, ad nimiam humiditatem exſiccandam. Præter hæc vero, oris fœtor aderat intolerabilis fere, & ab admiſſa frigidiori aura mox ſummæ percipiebantur anguſtiæ. Ad nos itaque confugiens uxor ejus, ſequens reportavit conſilium. Primò omnium præſcripſi infuſum, quod ſequitur laxans, cujus unciæ aliquot per triduum tam mane quam veſperi bibebantur. *Rec. radicum cichorei, pimpinellæ ana drachmas tres, herbæ cuſcutæ, epithymi, fumariæ ana manip. unum, foliorum ſennæ ſine ſtipitibus, rhabarbari electi ana unciam dimidiam, mammæ electæ, unciam unam, ſalis amari Sedlicenſis drachmas ſex, cardamomi ſcrupulos duos. C. D. S. ſpecies, quæ cum menſura aquæ fervidæ per noctem infundantur, factaque dein expreſſione, cum æquali portione vini boni Moſellani remiſceantur.* Deinceps ordinavi pulverem diaphoretico-abſorbentem, ex lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, conchis præparatis, ſuccino, floribus ſulphuris & nitro compoſitum, una cum infuſo theiformi; quod herbas ſcabioſæ, veronicæ, hederæ terreſtris, radices cichorei & glycyrrhizæ recipiebat. Pro potu ordinario adſumebatur decoctum radicis chinæ cum paſſulis; idque hac methodo exactis duobus menſibus obtinebatur, ut multum à ferocia ſua adfectus remitteret. Ad plenariam igitur ſanationem, quam æger cum ſuis anxie anhelabat, præſtandam, exterius commendavi unguentum, ex unguento lithargyrii, floribus ſulphuris & mercurio vivo conflatum, carpis manuum adplicandum; neque tamen alvi purgatione, neque diaphoreticis ſub ejus uſu penitus omiſſis. Et ſic læto omine eveniebat, ut fœda ſcabies ſenſim paulatimque exſiccaretur, & æger ex voto ſanatus ab eo tempore optime ſibi conſtaret, omniumque morborum expers plures ſupra ſexaginta annos attingeret.

Epi-

Epicriſis.

Perquam notatu dignum eſt, quod adfectus hic puſtuloſus anno climacterico ſeptenario ſeptimo contigerit: eamque ob rem non inepte climacterica ſcabies appellari mereatur. Licet vero annorum climactericorum in corpus humanum potentia non adeo ſit cognita atque explicita, ut vera ejus ratio cuique pateat; nihilo minus tamen negari minime poterit, his ætatum periodis multa notatu digna in machina noſtra accidere, & varios inprimis actus depuratorios à natura inſtitui, quæ, ſi ſuperantur, ad ſanam & longiorem vitam multum conferunt momenti. Sic enim copioſa proſtant exempla: ſub his climactericis annis diarrhœas, ſudores chronicos, ſcabies tam ſiccas quam humidas, hæmorrhoidalem fluxum, aliaſque plures excretiones fuiſſe excitatas, quæ prudenter moderatæ plenam ſæpe & perfectam valetudinem attulerunt. Quod ſi vero ſaluberrima ejuſmodi criſis in corpore oboritur, circumſpecta ſane methodo opus eſt, ut ne ullo modo naturam in operationibus ſuis, ad bonum finem tendentibus, turbemus, ac forte violentis vel repellentibus remediis perniciem ſanitati intendamus, quæ nulla unquam ope in melius poteſt converti. Sicut autem temperata corrigentia & evacuantia in tali rerum ſtatu optima & ſecuriſſima ſunt remedia; ita è contrario nihil poteſt eſſe pernicioſius, nihil peſtilentius, quam externa unguenta, ex ſulphure & argento vivo nimis cito & intempeſtive adhibere; quibus materia vitioſa foras propellenda ad interiora convertitur, variique generis mala arceſſuntur, ex quibus eluctari, vel nunquam prorſus, vel difficillime licet.

Observatio VII.

…ica. Anno 1716. ob æſtatem valde humidam & frigidam, à medio Auguſti menſis ad finem uſque Octobris innumeri fere cujuſcunque ſexus & ætatis homines in hac noſtra civitate, aliiſque vicinis locis, præſertim Islebiæ, non modo ſcabie, ſed & aliis ſubcutaneis adfectibus, tum epidemice graſſantibus inſolito plane more, corripiebantur; hoc tantum diſcrimine, quod ſiccioris temperaturæ ſubjecta ſcabie potiſſimum pruriginoſa & ſerpiginoſa; ſpongioſi vero habitus corpora humida potius adfligerentur; atque in multis, ubi malignam induebat faciem, duri ſub cute noduli & glandularum, præſertim axillarium tumores jungerentur. Neque etiam pueri, qui vix ante menſes aliquot varioloſum ſuperaverant morbum, immunes relinquebantur, ſed ipſorum alii profundiores, difficillimæque ſanationis exulcerationes ad perioſtium uſque experiebantur; alii eryſipelate capitis & faciei adfecti, poſt hujus curationem ſcabioſi fiebant, malo ab humero ad manuum carpum ſerpente. Præter hæc vero, quod notabile eſt, plerique his malis laborantes, ciborum erant avidiſſimi. Curatio ita maxime fuit inſtituta & ex voto peracta. Primo omnium natu majoribus infuſum vel potio præſcribebatur temperate laxans: pueris autem hoc, quod ſequitur, purgans: *Recipe pulveris Cornachini ſcrupulum unum, mercurii dulcis gran. unum, ſyrupi cichorei cum rhabarbaro drachmas duas. M. D.* Expurgatis hac ratione primis viis, veſpertino tempore pulvis dabatur diaphoreticus, qui ex tribus partibus pulveris bezoardici noſtri, vel ad *Ludovici* mentem confecti, & ex una parte æthiopis mineralis conſtabat, mane autem infuſum theiforme, ex herba veronicæ, ſcabioſæ, fumariæ, floribus ſambuci, radice glycyrrhizæ & cortice ligni ſaſſafras ſorbillari debebat. Menſis circiter ſpatio inter hæc exacto plurimis inunctiones præcipiebam artuum & ligamentorum cum linimento quodam exſiccante, ex unguento pomato, æthiope minerali & ſaturni ſaccharo compoſito. Tandem quoque, ut aſpredo cutis & rigiditas in illis locis, ubi puſtulæ ſtigmata & deformes ſui notas reliquerant, tolleretur, vividuſque & naturalis corpori color redderetur, ſequens unguentum coſmeticum, quod ego in omnibus cutis vitiis, ad cutis inæqualitates removendas, curatione finita utiliſſimum deprehendi, ad fornacem calidam illinendum commendabam: *Recipe pinguedinis omenti vitulini, aquæ poſt hujus coctionem innatantis unciam unam, ſpermatis ceti, ceræ albæ ana unciam dimidiam, balſami de Copaiva drachmam unam, olei ligni Rhodii guttas decem. M. & per triturationem in mortario cum aqua roſarum fiat unguentum. D.*

Epicriſis.

Omnia puſtularum genera frequentius autumnali & vernali proveniunt tempore, ob atmoſphæram frigido-humidam & ſubitaneas aëris mutationes; quæ virtuti elaſticæ fibrarum, pororum, omniumque meatuum valde inimicæ ſaluberrimum tranſpirationis opus facile cohibent: unde ex retentis iſtis ſordibus impuris, ſalinis, & de novo coeuntibus, tanquam ex fonte puſtuloſi cutis morbi propullulant. Multo vero magis particulæ ejuſmodi excrementitiæ in ſuccis vitalibus accumulantur hieme frigido-humida; quando ob prægreſſam calidiorem tempeſtatem perſpiratio fuit intenſior. Tum quoque infantes præcipue vermibus ſolent laborare, quoniam autumnali tempore per fructus horæos in copia comeſtos magnam ſuccorum viſcidorum & acidorum colluviem in primis viis collegerunt, quæ poſtea, majorem ciborum adpetentiam excitando, corruptionem humorum magis magiſque promovet. Atque tantum refert, anni temporum conſtitutiones bene intelligere: quare optandum eſſet, ut Medici ad præternaturales tempeſtates magis attenti aëris & ventorum mutationes per barometra & thermometra diligentius obſervarent: qua ratione futurum eſſet, ut multi graviores & epidemice graſſantes morbi promtius poſſent prævideri, congruaque diæta & paucorum remediorum ope in tempore averti.

Observatio VIII.

Vir illuſtriſſimo loco natus, ſeptuagenario major, habitus corporis macilentioris & vaſculoſi, qui à primis juventutis annis diætæ vinoſæ addictus, quotidie tres vel quatuor vini menſuras potaverat; omnem prope vitam, exceptis levioribus, quas catarrhales dicunt moleſtiis, integra gaviſus eſt valetudine, maxime cum corpus ſtrenue ſemper exerceret, ſanguinemque ter vel quater in anno detrahendum curaret. At vero, quum ſuperato ſeptuageſimo ætatis anno decreſcens virium robur vix amplius fortiori corporis exercitationi ſufficeret, ſed vita magis ſedentaria eligenda eſſet, perſæpe dolorem in hypochon-

Affectus cutis lepram Arabum æmulans.

chondrio ſiniſtro gravativum percepit, cum reſpiratione difficiliori; quæ tamen mala œdematoſo pedum tumore accedente exſpirarunt. Commendabatur itaque acidularum Egranarum potus, debito cum regimine vernali tempore inſtituendus; quo per aliquot dies adſumto mox pedum tumor increſcebat, & exactis ſub hac cura quatuordecim diebus ad genua uſque adſcendebat: jungebatur ſimul pruritus, & ex poris hiantibus ichor viſcidus magna in copia promanabat. Omiſſo acidularum potu nihilo minus pedes inſtar ſaccorum tumidi manebant, humorem continuo ſtillantes tenaciſſimum, qui in ſquamas & cruſtas ſat latas coibat, ſuper quas puſtulæ rubiginoſæ eminebant. Poſthæc, in femore quoque & brachiis puſtulæ oriebantur valde pruriginoſæ, & rodentes, quæ ſcalptu cum digitis cutim lacerabant. Ceterum appetentia ciborum integra, ſpiratio facilis & mentis vigor ſatis bene conſtabant. Durabat morbi vehementia per dimidium fere anni, & hæc, quæ ſequitur, inſtituebatur curatio. Interne dabantur laxantia mannata & rhabarbarina, juſcula ex carne vitulina & gallinacea, cum viperarum carne, radicibus cichorei, ſcorzoneræ, herba chærefolii, endiviæ, & borraginis decocta: in potus locum ſubſtituebatur decoctum radicis chinæ, ſarſaparillæ, polypodii, glycyrrhizæ & cichorei cum paſſulis & pauxillo corticis ligni ſaſſafras: nec ſerum lactis cum ſuccis fumariæ, naſturtii aquatici & beccabungæ alteratum omittebatur. Ex medicamentorum claſſe ſingulis diebus mane tinctura antimonii acris cum eſſentia pimpinellæ & ſcordii remixta; circa noctem vero pulvis præcipitans nitroſus ex aqua offerebatur. Ad externam medelam quod attinet, hanc ipſam quidem initio ferebamus epithemate, quod aquæ calcis vivæ unciam unam, aquæ florum ſambuci, plantaginis & ſpermatis ranarum anatica portione libram unam habebat, ſuperpoſito dein emplaſtro diachylo ſimplici cum mucilagine medii corticis tiliæ remixto. Tum quoque lintea, decocto hujus corticis aquoſo immerſa inſigni cum fructu applicabantur, & eſcharæ ſequenti illinebantur unguento: *Rec. lithargyrii libram dimidiam, aceti acerrimi libram unam, nitri purificati unciam unam. Coque per horam, facta dein colatura fiat cum ſufficiente quantitate olei liliorum alborum, ceruſſæ, tutiæ, æthiopis mineralis, olei tartari per deliquium & ligni Rhodii in mortario unguentum. D.* His tam interne quam externe adhibitis toti corpori priſtina redibat munditics, & sereniſſimus æger per longius temporis ſpatium egregia fruebatur valetudine. Verum enim vero, quum ſtrictioris diætæ impatiens non modo cibis plus juſto ſe repleret, ſed vinum quoque ſub vita motus experte largius hauriret, factum eſt proh! dolor, ut ſequente hieme frigido-humida maximam ſentiret virium proſtrationem, urinam redderet copioſam, albam & turbidam, & pereunte ciborum appetentia, inſigni hypochondrii ſiniſtri dolore, tumidis labiis, vertigine aliiſque capitis moleſtiis vexaretur. Neque tamen illuſtriſſimus gravioribus his malis ſuccumbebat, ſed denuo convaleſcens ad veris uſque initium ſpiritum protrahebat, ubi luctu adfectus domeſtico in profundum decidebat ſoporem, qui cum loquelæ omniumque tam internorum, quam externorum ſenſuum abolitione junctus ſeptimo poſt invaſionem die in mortem terminabatur. Secto corpore id notatu dignum erat momentum, quod lien inſignis magnitudinis valde inflatus, turgidus, & liquamine atro-ſanguineo repletus fuerit inventus.

Epicriſis.

Quum ego ad plurimas ſereniſſimorum Principum aulas evocatus ſæpe conſilio & auxilio prodeſſe debui, peropportunam habui occaſionem, pancraticam vivendi rationem penitius cognoſcendi, atque varias colligendi obſervationes, quæ ſummorum virorum diætam & valetudinis ſtatum accuratius declarant. Id autem quam maxime annotare mihi licuit: complures, inordinatæ licet diætæ crebriſque vini compotationibus adſuetos conſtanti ſanitatis fructu gaviſos eſſe, quamdiu corpus motu exercuerint; invaleſcente vero ſenio, vel aliis de cauſis ad vitam magis ſedentariam redactos, mox varia valetudinis incommoda, & maxime quidem vertiginem, viſus imbecillitatem, apoplexias, pectoris anguſtias, appetitus proſtrationem, moleſtos hypochondrii, inprimis ſiniſtri dolores, imo arthritidem & œdematoſos pedum tumores incurriſſe, ſectiſque poſt mortem corporibus lienem plerumque ita ſe repræſentaſſe, qualem ſupra docuimus. Ratio in proclivi eſt. Quamdiu enim ſufficienti motu & exercitatione ſucci vitales æqualiter per corpus diſtribuuntur, & ſaluberrimum ſe- & excretionum negotium in ordine ſervatur; tamdiu perverſæ diætæ noxa facile avertitur, nec ſtatim morbi, in humorum ſtagnationibus fundati ingruunt. Quamprimum vero, mutato vitæ genere mobili in immobile, priſtina lauta vinoſaque diæta continuatur, non poſſunt ſane non, circulo ſanguinis retardato, viſceribuſque ſenſim infarctis, graviora inde mala & ſonticæ valetudinis læſiones in corpus redundare.

Ceterum morbus, quo ſereniſſimus noſter laboravit, lepram Arabum æmulare videtur; & notabile eſt, quod lien tam magnus fuerit repertus: unde nos recte in ſententia noſtra confirmamur, pertinaciores & valde rebelles externæ cutis adfectiones nunquam fere non nobilioris cujuſdam viſceris læſionem pro cauſa & fundamento agnoſcere.

Observatio IX.

Vir XL. annorum, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, diætæ addictus craſſiori, & in loco ſeptentrionem verſus ſpectante aëre utens humido, vappido & ſcorbuti generationi apprime favente, ante annum & quod excurrit in itinere comprehenſus lecto incubuit, in quo forte ſcabioſus contagii ſui miaſma reliquerat: unde non multo poſt in ſcroto ingentem percepit pruritum, quem quum digitorum ſcalptu mitigare voluit, levis intumeſcentia & tædioſum materiæ humidæ, colore albidæ ex poris ſtillicidium exceperunt. Vocatus Medicus atque Chirurgus ſacculos herbis diſcutientibus repletos & in vino rubro coctos applicuerunt; unde tumor quidem remiſit & humiditas ſiccata fuit, ſed non modo pruritus idem permanſit, verum etiam per periodos, modo longiores modo breviores, acerbi & pungitivi acceſſerunt dolores. His ita conſtitutis ordinatæ ſunt purgationes alternis diebus repetendæ, data decocta larga in quantitate haurienda, & exterius epithemata ex calcis aqua adhibita, ſed ſine omni ſalubriori effectu; ut potius ſiccato & repulſo ſcroti exanthemate, nunc in lumbis ac pedibus puſtulæ minimæ effloruerint, quæ ingenti pruritu maximam crearunt moleſtiam. Tandem & meum implorabatur conſilium; unde ego primo omnium, quod ad diætæ victuſ-

Serpiginis ſpecies ſcroti.

victuſque regimen pertinet, miſſis ſalſis, acribus, acidis & pinguibus alimentis, leves & concoctu faciles cibos, in refracta tamen portione adſumere, loco cereviſiæ conſiſtentioris, vini & ſpiritus vini decoctum radicis ſarſaparillæ, cichorei & glycyrrhizæ in copia haurire, & inſuper corpus eundo, curru & equo vehendo, aliiſque exercitiis movere ægrum juſſi. Præter hæc vero, circa æquinoctium, quod inſtabat, vernales ſcarificationes ſuaſi in dorſo, brachiis ac pedibus inſtituendas, tumque per menſem & ultra curam, quæ ſequitur ſuſcipiendam. Bibebatur ſcilicet ſingulis diebus mane ſerum lactis dulce, vel aqua calcis cum lacte temperata, ſumendo ſimul in prandio ad vim ventriculi concoctricem adjuvandam octoginta guttas elixirii noſtri viſceralis, & circa noctem alternis diebus, ad ebullitionem ſanguinis componendam, pulveris abſorbentis nitroſi ſcrupulos circiter duos. Inter hæc ſemel vel bis in hebdomade prima regio laxante pulvere, qui rhabarbari electi drachmam dimidiam, cremoris tartari ſcrupulum unum habebat, repurgabatur, & demum finita hac cura loci adfecti unguento illinebantur, cujus nobis uſus eſt in omnibus ejuſmodi cutis vitiis exſiccandis, præmiſſis præmittendis frequentiſſimus: *Rec. unguenti de lithargyrio unciam unam, florum ſulphuris drachmas duas, olei hyoſcyami drachmam unam.* M. F. unguentum. D. Atque hac ratione ægrum divina annuente gratia ſanitati reſtituimus.

Epicriſis.

1) Præſens ægrotus ſcorbutica ſanguinis & humorum dyſcraſia laborat, quam ſibi procul dubio victu duro, vita ſedentaria & aëris vappidi uſura contraxiſſe videtur. Nam ea eſt harum rerum indoles, ut ſanguinem ſpiſſum, viſcidum, & ad liberiorem per omnes partes circulationem ineptum ingenerent; unde deinceps facillime ſuccorum inutilium excretiones retardantur, multæque ſordes impuræ, ſalſæ & acres accumulantur, quæ proximam cutis adfectuum cauſam conſtituunt; maxime ſi contagioſa quædam infectio, ut in præſenti hoc caſu acceſſerit.

2) Merito taxandus eſt Medici pariter atque Chirurgi in curanda ſcroti ſerpigine error, dum iniquo plane auſu ea adhibuerunt remedia, quæ obſtipatis cutis poris, liberum materiæ acris exhalationem impediverunt; ut ideo non mirum eſſe debeat, cur deinde non tantum major prurigo, majorque partis adfectæ durities ſubſequutæ, verum etiam, cur facta materiæ ad alia loca metaſtaſi, tam lumbi quam pedes puſtuloſis excreſcentiis defœdati fuerint. Longe itaque melius longeque tutius eſt, inter initia ſtatim ea præſcribere medicamenta, quæ ſanitati infenſam humorum ſpiſſitudinem diluunt, acrimoniam temperant, & obſtructos cutis poros reſerando, malignitatis eliminationem promovent. Quorum ex numero in iis, qui ferre poſſunt, lacticinia eminent, ſive etiam aqua calcis vivæ cum lacte temperata, cui jam ab HIPPOCRATE & optimo ipſius interprete, SPONIO eximia in diluendis & depurandis humoribus virtus tribuitur.

Vid. *conſultat. med. Sect. IV. caſu CXXII. CXXIII.* &c.

CAPUT VI.

De omnis generis ulceribus tam benignis quam malignis præſertim cancroſis.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

DIxi in priori capite de illis vitiis, quæ ſummam cutis ſuperficiem potiſſimum occupant, variique generis puſtulis pruritu & inflammatione moleſtis exaſperant, erodunt, exulcerant. Nunc ad ea veniam, quæ profundius ſerpendo, ipſas partes cuti ſubjacentes male adficiunt, & ulcerum nomine à Medicis inſigniri ſolent. Sunt autem *ulcera, partium ſolidarum cum cavitate quadam minori, ichorem tenuem, ſalſum & acrem fundente, diſſolutiones & eroſiones, à ſero extravaſato & corrupto originem ducentes.* *Ulcerum definitio.*

§. II.

Differunt ulcera ab abſceſſibus, dum in hiſce major, quam in illis deprehenditur cavitas, atque non tam ſanies aquoſa, ſalſa & acris, quam potius pus laudabile bene coctum à ſanguine in partibus muſculoſis ſtagnante & mora corrupto gignitur; licet negari minime poterit, ulcera ſæpe ex apoſtematibus oriri, quæ in principio meri fuerunt abſceſſus. Diſcrepat quoque verum ulcus à tetra oſſium carie: hæc enim oſſa tantum, illud molliores corporis partes invadit; quamvis in eo convenire videantur, quod utrumque malum materia corrodente putrida exeſionem corruptionemque partis adfectæ inferat. *-- differentia ab abſceſſibus. -- & oſſium carie*

§. III.

Veram tam abſceſſuum quam ulcerum ſedem omnes humani corporis partes laxæ & molles, ſive internæ, ſive externæ conſtituunt. Siquidem, teſtantibus auctorum fide digniſſimorum obſervationibus, non modo in capite, facie, naribus, labiis, uvula, faucibus, thorace, mammis, dorſo, inguine & pedibus; verum etiam in hepate, ventriculo, utero, inteſtino recto, pulmonibus, renibus, veſica, meſenterio & pancreate, imo ipſo in cerebro, cujus molliſſima tenerrimaque textura eſt, varii generis exulcerationes progignuntur: etiamſi probe tenendum ſit, alteram præ altera partem ad ulcera citius ſuſpicienda magis eſſe diſpoſitam, quale quid præſertim in locis, ob plurium canalium concurſum ſucculentioribus, inguinum, abdominis, ani, uteri &c. animadvertere licet. *-- ſedes*

§. IV.

Ulcera inter ſe ipſa diſcrepant: quam differentiam paucis juvabit exponere. Sic alia *in profundum* abeunt, ut ſunt fiſtuloſa & ſinuoſa, alia *in latitudinem* ſerpunt, & dicuntur ſerpiginoſa, alia vero æqualitatem ſervant. Deinceps, alia ſunt *benigna*, alia *maligna*; & illa quidem, quæ pus non adeo fœtidum & corruptum, ſed magis album & ſincerum fundunt, remediiſque facilius obtemperant: hæc vero, quæ ichorem acrem, tenuem, lividique coloris fœtidum alunt, & partes conterminas depaſcendo, non tantum pinguedi- *-- differentia inter ſe*

nem & carneas fibras, ſed tendines quoque cum oſſibus aggrediuntur. Atque horum fere ſingula curatu ſunt difficillima, & Græcorum loquendi idiomate phagedæna, dyſepulotica, chironia & cacoethea appellantur. Peſſimi igitur moris ulceribus adnumerari debent cancroſa, ex partium glanduloſarum tumore livido, ramuliſque venarum inſignibus ſtipato conſpicua, qui apertus celerrime proſerpit, parteſque vicinas & ſubſtratas putredinoſa corruptione depaſcit, ſinus formans & foveas, cum oris labiiſque turgidis, duris, & intolerabili fœtore tetrique coloris materia junctis. Malæ quoque indolis eſſe ſolent carioſa, ubi oſſa incipiunt corrumpi & ita exedi, ac ſi vermibus fuiſſent eroſa: id quod & nigredo & difficillima oſſium coalitio luculenter ſatis declarant. Referri huc etiam debent fiſtuloſa, ex variis ſinubus, ſive canalibus calloſis, indolentibus compoſita, & orificiis ſæpius arctis, præduris & calloſis cincta; quæ ſi cicatrice interdum obducuntur, materia copioſa acris, alias quærendo vias, novo plerumque orificio foras prorumpit. Sed de his in ſequenti capite ſigillatim.

§. V.

-- cauſa formalis eſt putredo.

Cauſa ulcerum proxima & formalis à pleriſque hodierni etiam ævi Medicis acidæ corroſivæ eſſe naturæ ſtatuitur. At vero, quum in ſanguine purum acidum nunquam detur, neque ullum ulcus, ſive ſit exedens cancroſum vel carioſum, abſorbentibus, quæ acidum facillime tollunt, ſanari poſſit; nec denique fœtor acidi præſentiam ſubindicet, veritati magis conſentanea illorum videtur ſententia, qui omnis in ulceribus exeſionis cauſam non tam ſalinæ admixtæ acrimoniæ, ſed potius formali humoris putredini adſcribunt. Ea enim vis eſt ac potentia putredinis, ut non modo inteſtino motu texturam & unionem ſolidorum plane diſſolvat ac deſtruat, particuliſque ſulphureis à terrearum partium vinculo ſecedentibus fœtorem excitet teterrimum, verum etiam mirifice ſeſe multiplicando, humores & partes ſolidas accedentes eadem putredinis labe inficiat, contaminet, corrumpat.

§. VI.

-- quod argumentis docetur.

Verum enim vero, quum putredo, motu inteſtino fermentativo, fœcunda ſalium & ſulphuris genitrix ſit, minime certe peregrinam ſalino-ſulphuream indolem in ulceribus ſinuoſis excludimus: odor enim, pruritus & celerrima ſanæ partis corroſio ejuſmodi ſalino-ſulphureum & acre principium clariſſime demonſtrant. Tum quoque in putredine vera latet ratio, cur ulcera difficilis ſint curationis, oſſiumque caries, ſi ſemel radices egerit, multo labore longiſſimoque tempore exterminari vix queat; cum tamen, ſi ſimplex tantum acidus & corroſivus humor veram ulcerum cauſam perficeret, is facili negotio poſſet corrigi penituſque inverti. Secus autem fieri obſervamus in putredine, quæ, ſi ſemel in corpore ſive animali, ſive vegetabili fixam occupaverit ſedem, ægerrime excutitur, ſed ulterius ſerpendo ſe propagat, niſi corruptæ à ſana parte exſciſſio inſtituatur. Et quid multa, vel ſola ulcerum curatio de putredinis præſentia nos plenius poteſt convincere. Hæc enim quum medicamentis balſamicis & ſale volatili oleoſo ſubtili turgidis, quæ exſtinguendæ putredini accommodatiſſima ſunt remedia, quam optime perficitur, facile poteſt judicari, putredinoſæ eſſe indolis materiam, quæ in ulceribus peccat, tantarumque moleſtiarum cauſam ſuppeditat. Verum enim vero, quum eadem ſit ſphaceli atque ulcerum ratio, & in utroque morbo putredo accuſari videatur; non immerito in quæſtionem venit, quomodo ulcus à ſphacelo poſſit diſtingui. Nos itaque fundatis adducti rationibus in ſphacelo magis putridam ſanguinis corruptionem, quæ propter copioſum alcali celerrime ſe propagat; in ulceribus autem ſeroſi potius laticis corruptionem, qui ob ſalſedinem, quo ſcatet, non tam ſubito in putrefactionem ruit, accuſandam eſſe cenſemus, nec quenquam facile deliēturum eſſe confidimus, ſi hanc in diſcernendo cautionem adhibuerit.

Diſcrimen ſphaceli ab ulceribus.

§. VII.

-- cauſæ mediatæ

Sequitur jam, ut cauſas, quæ putredinem hanc ulceroſam in corpore ſuſcitant, diſpiciamus. Jam vero certiſſima docet experientia, ulcera ſæpius à prægreſſis abſceſſibus, vel vulneribus perperam curatis ſuam mutuari originem. Atque hoc fieri maxime deprehendimus, ſi vel apoſtemata non mature aperiuntur, vel ſi vulnera profunda à ſordibus non rite purgata nimis cito cicatrice obducuntur. Tum enim materia purulenta intus retenta in fœtidam abit putrilaginem, & ſinuoſitates formando, cum vicinis partibus ſimilem labem communicat. Neque minus ex inflammata quadam parte frequenter apoſtemata & ulcera gignuntur. Sic enim in artis exercitio non raro ſolet contingere, ut interna phlegmone pulmonum & pleuræ in empyema; inflammatio pancreatis, renum, veſicæ, inteſtini recti & uteri, in ulcera mali moris tranſeat. Eodem modo externe ab eryſipelate ſcorbutico, unctuoſis male tractato, ulcera oriri jam olim HIPPOCRATES *ſect. VII. aphor. 50. & lib. epidem. VI. ſect. III. §. 35.* eleganter docuit. In partibus quoque glanduloſis tumores duri ſcirrhoſi, vehementer dolentes, inveterati, vel male tractati, propter ſanguinem nimis viſcidum, frigidum & ad diſcuſſionem ineptum ſucceſſu temporis exulcerantur, & tum perfacile, niſi prudentis Medici opera accedat, in peſſimæ indolis ulcera fiſtuloſa & cancroſa degenerant. Cujus quidem rei teſtes ſunt luculentiſſimi mammæ, parotides, glandulæ ſubaxillares, maxillares & colli, muſculo maſtoideo inſtratæ & ſubſtratæ, nec non glandulæ inguinales, quæ ex copioſis & anguſtiſſimis canaliculis tam ſanguineis, quam excretoriis, folliculiſque membranaceis contextæ, ob ſtagnantem & coagulatum inibi humorem, duritiem induunt, & in ſcirrhum abeunt, qui perfacile inflammatur, & poſt inflammationem malignum ulcus relinquit. Accedit demum violenta partium contuſio, quam preſſo ut aiunt pede, humorum ſequitur ſtagnatio, inflammatio & ad putredinem propenſio: quam ob rem etiam in extremis maxime partibus, ut manibus & pedibus, à graviori quadam contuſione frequentes, eaſque periculi plenas ulcerationes deprehendere licet.

§. VIII.

-- viſcerum labes & morbi prægreſſi

Utut vero ulcera violentam plerumque externam cauſam prægreſſam habeant; nihilo minus tamen à cauſa etiam interna, ſeu vitioſa humorum viſcerumque labe ſuam ducunt originem. Sic GALENUS *lib. IV. de compoſ. med. ſerm.* 20. lienem & jecur male adfectum vitioſi humoris in ulceribus genuinam eſſe cauſam judicat, & perite addit his antea proviſis ad conſolidandum ulcus veniendum eſſe. Neque hujus rei ratio

ratio è longinquo erit repetenda. Etenim, quando impedito ſanguinis per hepar & lienem circuitu, ſordes excrementitiæ non ſatis à maſſa ſanguinea ſegregantur, non poſſunt certe non maximæ in omnes humores impuritates redundare; quæ dein per ſtagnationem, in ſubjectis præſertim languidis, facile ad majorem corruptionis gradum evehuntur. Atque ideo etiam fieri obſervamus, quod hypochondriaci, menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſione laborantes, cachectici, ſcorbutici, hydropici & hectica tabidi, qui talem viſcerum corruptelam intus plerumque alunt, præ aliis ad ulcerum generationem ſint diſpoſiti. Quo etiam illi debent referri, qui poſt variolas, morbillos, febres & inflammationes ulcera externarum partium carioſa dyſepulotica, internarum partium apoſtematoda experiri ſolent; vix illam ob cauſam, quam quod conſumta ſanguinis parte balſamica, tenui & nutritia, reliquus cruor difficilius circumagitur, ideoque facile in effœtam ac putridam abit diatheſin; licet non raro uſu veniat, ut à prægreſſo morbo in ſanguine materiæ relicta ſit copia, quæ tanta poſthæc mala excitare valet.

§. IX.

Tempe-ramen-tum, ætas, victus &c. Præter hæc vero, ætas juvenilis, infantilis & ſenilis, habitus corporis laxus, ſpongioſus ſeu copioſis & exilioribus vaſis donatus, temperamentum ſanguineo-phlegmaticum, intemperantia in victu, aër ſqualidus & humidus, & vita laboris expers &c. mirum in modum ulcerum generationi velificari ſolent. Horum enim omnium ea eſt indoles atque potentia, ut ſanguinem copioſum, &, ob languidiores excretiones impurum, multaque humiditate præditum ingenerent: qua ratione non poteſt fere non accidere, ut exinde tardior, ſegnior & impeditior ſanguinis ſuccedat circuitus, qui omnis cacochymiæ & impuritatis mater eſt fœcundiſſima; ſicut è contrario vegetior ſanguinis circulus omnes heterogeneas partes à mixtione animali procul arcet, putredinemque egregie avertit.

§. X.

Denique cauſis ulcerum remotis jure etiam acceſeri debet contagium, cujus beneficio pluri- *Conta-gium.* mæ exulcerationes in ſana corpora transferuntur. Enimvero, exiſtimare quis poſſet, annon ulcera infectionis contagioſæ ſint expertia: at vero, quod ipſa perfacile, accedente immediato contactu, ſui indolem propagent atque multiplicent, non modo innumeris confirmatur exemplis, verum etiam vel unice ex comparatione morborum, qui eandem cum ipſis originem agnoſcunt, elucere poteſt. Non enim rarum, ſed in artis exercitio frequenter obvium eſt, phthiſin, ſcorbutum, luem veneream, ſcabiem, variolas &c. per familiare conſortium & immediatum contactum in alios derivari; & SEVERINUS *tract. de vipera pag.* 350. mirabilem refert hiſtoriam puellæ, oſculo corpora inficientis, ut plures adhuc alios notatu dignos caſus ſilentio prætereamus. Neque adeo obſcura eſt hujus phænomeni ratio. Etenim, quum omne contagium à ſola putredine proveniat, omneſque morbi, qui putredinem ulceroſam junctam habent, contagioſi habendi ſint; nihil certe dubii eſt, quin etiam ulcera, quæ putredinoſi quid intus alunt, contagio inficere, aliiſque corporibus vapore exhalante teterrimo ſimilem inteſtinum motum imprimere poſſint.

§. XI.

Proviſis omnibus, quæ ad univerſa ulcerum genera pertinere viſa ſunt, jam ad ſingulorum explicationes tranſeam. Ex his autem præcipua ſunt, & quam maxime medicam deſiderant conſiderationem, ulcera cancriformia ſive cancri, qui nihil aliud ſunt, quam tumores ſcirrhoſi duri, in putridam corroſivam corruptionem partis ſolidæ, quam occupant, abeuntes, & plerumque lethales. Ita vero oriri & ſuccreſcere ſolet cancer: Primò nodulus ſentitur duriuſculus ſatis exiguus, vix piſi, aut avellanæ nucis magnitudinem ſuperans, qui tamen ob ſpaſticam fibrarum adjacentium nervearum ſtricturam ſubinde puncturas, ardentes & lancinantes dolores, per intervalla recrudeſcentes, inferre ſolet, ſatiſque diu in hoc ſtatu perſiſtere poteſt; donec majori humoris viſcidi & impuri acceſſu, factaque ibi collectione, canaliculi obſtruuntur, & demum nimium infarcti rumpuntur. Unde tumor non ſolum in ingentem ſæpius molem attollitur, ſed & ſanguine in vaſis coagulato per cutim tranſparente, colorem prorſus lividum & plumbeum induit, vaſaque circumjacentia in varicoſam turgeſcentem explicantur. Quæ omnia ſi ita fiunt certiſque ſignis deprehenduntur, *cancer* adeſſe dicitur *occultus*. *Deſcriptio cancri occulti.*
Quod ſi vero, vel propter improvidam emollientium & acrium irritantium applicationem, vel ob majorem maſſæ ſanguineæ orgaſmum, major tenuinum humorum adfluxus proritatur, & hoc modo coagulum ſpiſſum & acido-corroſivum nimio humido diſſolutum fermentationem concipit putredinoſam, tunc utique circumjacentes, & dein etiam profundius ſitæ partes ſub atrocium dolorum concurſu putrida corruptione depaſcuntur, ſanieſque & ichor ſubcruentus fœtidiſſimi ac vere cadaveroſi odoris funditur; imo quandoque larga ſanguinis ſinceri ex vaſis eroſis contingit emanatio. Atque talia ulcera *cancri exulcerati* nomine inſigniuntur. *-- & aperti.*

§. XII.

Quo majores vires cancer hic exulceratus recipit, & quo magis corruptio increſcit, eò pejora accedunt ſymptomata, ut fere ſunt: hectica febris cum inſigni corporis extenuatione, ciborum faſtidium, ſumma virium proſtratio, inquietudo, aſſiduæ vigiliæ & anxietates, imo demum crebriora animi deliquia. Etenim, vaporibus putridis per poros & vaſa venoſa reſorptis fluidum tam ſanguineum, quam nervoſum tenuiſſimum & puriſſimum inficitur, adeoque tonus, robur & vis partium ſolidarum ſyſtaltica mirifice labefactatur. *Cancri ſymptomata.*

§. XIII.

Occupant præcipue peſſima hæc ulcera mammas fœminarum, quæ ex copioſis ſanguiferis, lactiferis, lymphaticis & valde anguſtis canaliculis, in ſpiras & plicas coalitis contextæ ſunt; ubi quam facillime ſive humor ſanguineus, ſive lacteus & lymphaticus ſtagnare, colligi, & infixus manens ſummam acrimoniam & putredinem concipere poteſt. Siquidem ſanguis motu ſuo privatus in anguſtis meatibus non aliam, quam ſphaceloſo-putredinoſam alcalinæ indolis corruptionem induit; lac vero & lympha ſubſiſtens in corruptionem potius acidam & corrodentem abit: quæ dum putredini quodammodo reſiſtit, fieri ſolet, ut non tam ſubito, ſed per eximiam ſæpe moram, putrida conſumtio ſerpat, parteſque vici- *Cur mammas fœminarum præcipue invadat?*

nas

nas erodat, & exulceret. Neque vero tantum mammæ, ſed etiam quæcunque aliæ, copioſis vaſculis inſtructæ, glanduloſæ & fibroſo-nerveæ partes, ut facies, labia, genæ, naſus, oculi, lingua, gingivæ, membrum virile & uterus, tam extrinſecus quam intrinſecus ejuſmodi tumoribus malignisque ulceribus tentantur, quæ tamen magis inter excreſcentias & carcinomata corroſiva exedentia referri debent.

§. XIV.

Cauſæ ſunt: hæmarrhoidum & menſium ſuppreſſiones. Hactenus generalem cancri hiſtoriam deſcripſiſſe ſufficiat. Verum enim vero, quum omnis cancer in principio verus fuerit ſcirrhus, ſeu partium glanduloſarum tumor præternaturalis, durus, aſper & doloris expers; videamus primum, quænam cauſæ ad hujus generationem, ſive ad materiæ in locis glanduloſis ſtagnationem, ſpiſſitudinem & coagulationem contribuant, & dein, quæ ſcirrhoſam duritiem in ulcus convertant. Ad primum quod attinet, crebriori conſtat experientia, quod fœminæ potiſſimum, quibus menſtrua circa quinquageſimum ætatis annum deficiunt, vel quæ ſpaſmodicis hypochondriaco-hyſtericis pathematibus laborant, facillime diris iſtis tumoribus adficiantur: id quod ſimiliter evenire ſolet virginibus & mulieribus, etiam nondum adeo adultis, ſi quando diuturna menſium ſuppreſſione ægrotant, neque minus iis ſubjectis, quæ fluxui hæmorrhoidali adſueta, hujus defectum ſentiunt. Quod ſi enim ſanguis huc derivatus non excerni amplius poteſt, ad alias partes regurgitat, deinceps ob languidiorem motum ſpiſſior factus, variaque ad loca glandulis obſita depoſitus, facile ſcirrhum in utroque ſexu producit.

§. XV.

-- diuturna mœſtitia, & terror Maxime autem omnium tale quid contingere deprehendimus, ſi diuturnus mœror & acerba triſtitia, vel etiam terror inopinato excitatus concurrit; quoniam nihil fere magis, quam graviora hæc animi pathemata ſanguinem craſſum, &, ob tranſpirationem aliaſque excretiones cohibitas, ſimul impurum ingenerare valet. Et hinc eſt, quod multi longa triſtitia confecti ſcirrhos in pancreate, meſenterio & hepate habeant, atque fœminarum plurimæ ex repentino terrore, circa menſium fluxum oborto, ſcirrhoſa mammarum tubercula retinuerint: quale quid etiam in mulieribus ubera præbentibus obſervare mihi licuit, ſine dubio, quia lac per terrorem repulſum & in ductibus lactiferis accumulatum ſtagnando ſpiſſum ſubiit coagulum, & ſcirrhum procreavit, cujus certa ſigna ſæpe non prius, quam deſinente menſtruorum fluxu ſe manifeſtarunt.

§. XVI.

- victus & potus inconveniens Pertinet huc quoque victus durus, auſterus & ſalſus, ut ſunt carnes fumo induratæ & multum ſalitæ, piſces marini, lentes, piſa, fabæ, acetaria; ut & potus parcus & conſiſtentior, cum omnibus reliquis, quæ crudum ingenerando chylum, ſanguinis maſſam lentore & ſpiſſitudine inficiunt. *-- vita ſedentaria* Longe vero major inde noxa redundat, quando ſedentaria & expers laboris vita acceſſerit: unde fieri obſervamus, ut virgines veſtales & cœnobiis incluſæ, ob vitam deſidem facile menſium ſuppreſſionem & cachexiam; abhinc vero non raro in ſcirrhos, inprimis mammarum, incidant. *-- temperamentum* Aliquid tamen ſimul temperaturæ hominis in hoc caſu tribuendum eſt, quæ ſi melancholica eſt, & ſucci in corpore viſcidi minusque temperati foventur; major ſemper & certior metus eſt ſcirrhi, quam in aliis, quorum ſucci ſatis ſunt fluidi & in juſta temperie conſtituti.

§. XVII.

-- hæred. taria diſ poſitio Neque præterea in tumoribus glandularum ingenerandis parum ſibi vendicat ipſa hæreditaria diſpoſitio, quæ ſicut morbos in vitio ſolidorum fundatos perfacile ex parentibus in liberos traducit; ita quoque plures ad ſcirrhoſam labem facilius ſuſcipiendam reddit proclives, quod quidem plurimis exemplis familiarum, certa ætate ſcirrhum & cancrum incidentium, probare poſſemus, ſi latius excurrere inſtituti ferret ratio. *-- extern. violenti:* Si quid vero denique ex omni cauſarum ſerie ad frequentem horum tumorum generationem contribuit, ſunt profecto externæ violentiæ, per contuſionem, compreſſionem, lapſum, puncturam, vel aliam quamcunque vim illatæ. Sic enim novi fœminas, quæ inter jocos cum marito à ſola fortiori mammarum contrectatione loco jucunditatis perpetuum morbum & luctum reportarunt. Sub tali enim contuſione, utut leviori, vaſcula minima quaſi rumpuntur, & humor folliculis glanduloſis incluſus comprimitur, moraque diuturniori ſpiſſeſcit, & in duram maſſam abit; unde ſcirrhi origo.

§. XVIII.

Cancri a peri ca eſt infla matio. Quæ ſcirrhum in ulcus cancroſum convertunt cauſæ, iterum variæ ſunt, & quidem ex his nonnullæ, quas jam attulimus. Tum autem cancer oriri ſolet, quando ſcirrhus, qui colore albus eſt, fit rubicundus, cum dolore lacerante & ſumme urente, ac ſi ferrum candefactum per partem duceretur. Quod enim ſi accidit, indicio eſt; ſcirrhi inflammationem fieri in margine, & vaſis per ipſum decurrentibus, quæ adhuc aliquam admittunt circulationem. Dein tumor fit cineritius & lividus, & vaſa ſanguinea varicoſa atro ſanguine turgida intra cutim & pinguedinem apparens. Demum talis tumor aperitur & labia acquirit prætumida, aſpera, retorrida, dura & inæqualia, ſaniem fundens putridam tetri odoris atque tam acrem, ut adjacentes partes & lintea exedat, quaſi eſſent combuſta. Unde facillimum judicatu eſt, quod inter cauſas cancrum inducentes primo omnium referenda ſit inflammatio, & ad hanc quæ conferunt cauſæ, ſcirrhum quoque in cancrum poſſint convertere. *Inflammationis cauſæ,* Ex harum vero numero ſunt: ſanguinis, ob deficientes menſes & hæmorrhoides major ad partem debilem adfectam regurgitatio, nimius animi & corporis motus; ex alimentis dura, ſalſa, acria, alliacea, aromata, piperata, fructus acidi, acerbi, auſteri & immaturi copioſius comeſti, item quæ alvum conſtringunt; ex potulentis ſpirituoſa, ut vinum & ſpiritus vini, ad ebrietatem uſque hauſta; ex medicamentis internis omnia exagitantia tam ſudorifera, quam fortiora purgantia, ex externis omnia cauſtica, veſicantia, humectantia & emollientia; & ex reliquo vitæ regimine aër frigidus borealis, improvide laboranti parti admiſſus. Namque hæc omnia ita ſunt comparata, ut humorum motum ad partem ſcirrhoſam magis determinando, facile inflammationem, quæ proxima veri cancri cauſa eſt, excitent atque accendant.

§. XIX.

§. XIX.

Quæ amplius recenſentur. Longe vero citius longeque certius ſcirrhi in cancrum fit mutatio, ſi ægroti ſunt cachectici, vel ad talem provecti ætatem, quæ imprimis & terreſtribus ſuccis in corpore progignendis favet: quoniam ſub tali corporis diſpoſitione indies malum augetur, tantum abeſt, ut medicamentis obediens quicquam de ferocia ſua remittat. Contrarium vero contingit in euchymis, ſeu bonos humores habentibus, in quibus cancer occultus per plures annos tolerari poteſt, ſi modo omnia motum ſanguinis nimis augentia provide caveantur. Ita TULPIUS recenſet exemplum fœminæ, quæ per plurimos annos in ſiniſtra mamma durum & inæquale geſſit carcinoma; ſine ulcere, ſine ulla graviori noxa; donec tandem increſcente poſt tot annos dolore & pruritu malum hactenus quietum à medicamento erodente per empyricum applicato in carcinoma ulceratum brevi degeneraverit, cum labiis inverſis, cruſta cinerea, ſinu deformi, tubere inæquali, colore livido, ſanie cadaveroſa, acerbiſſimo dolore, vigiliis, animi deliquiis, aliiſque conclamati cancri notis. Præter hæc, notatu dignum eſt momentum, quod in ſequiori ſexû ſcirrhi ut plurimum non prius in cancrum inclinent, quam menſibus per ætatem terminatis, ſine dubio, quia tum temporis plurimæ fœminarum fiunt cachecticæ, & ſanguis, qui antea ſalutariter excretus fuit, nunc retinetur. Quantum autem ſaluberrima menſium excretio in tali caſu præſtet commodi, inter alios teſtis eſt BALLONIUS qui *lib. I. epid. pag.* 57. exemplum profert abbatiſſæ, mammarum ſcirrho laborantis, cui ſub nimio menſtruorum fluxu mammæ detumuerunt, & malum miteſcere viſum eſt, ſuppreſſis autem menſibus denuo increvit.

§. XX.

[Scir]rhi & [can]cri uteri [d]eſcriptio. Quod ſpeciatim ad malignum uteri ſcirrhum & cancrum attinet, hujus quoque cauſæ breviter erant ſuppeditandæ, præmiſſa tamen antea diri hujus mali hiſtoria, quæ ita ſe habet. Primò dolor oritur in inguine continuus, qui ſenſim paulatimque totum hypogaſtrium ab oſſe pubis ad umbilicum uſque occupat; hunc poſtea ſequitur glandularum, circa collum uteri, & maxime orificium ejus internum conſidentium tumor durus, compreſſioni renitens, rotundus, inæqualis, qui, ſi contrectetur, ad ægræ ſenſum dolore pungitivo moleſtus eſt. Urina redditur craſſa, confuſa, & alvus ingeſtis minus reſpondens adſtricta eſt. Si inflammatio accedit ulceroſa, crebra ad lipothymias, utut leviores, adeſt propenſio, materia profluit putrida, fœtida & ſanioſa, flavi & cinericii coloris, cum ſanguine mixta, quæ adeo acris eſt, ut non modo uteri membranas arrodat, ſed & ad inteſtinum rectum deſcendens hoc exedat, ut ſtercora cum fluore uterino prodeant. Ingraveſcente demum malo, pulſus fit magnus & celer, accedit tabida corporis conſumtio, ſeu atrophia, jungitur febris hectica, & tandem omnium miſeriarum finis, mors. Sectione poſt mortem inſtituta uterus inflammatus & ſphacelatus cum infami odore deprehenditur, & perrupto utriuſque pariete, in veſicam & inteſtinum rectum aditus ſæpiſſime patet; unde urinæ cum fœda uteri ſanie, vel cum alvi excrementis commixtio.

§. XXI.

Inter cauſas ad teterrimam hancce adfectionem concurrentes præcipue referri meretur diuturnum fluoris albi ſtillicidium, vel menſium fluxus ſuppreſſus in fœminis melancholicis, hypochondriacis, cachecticis & ætate provectioribus. *- & cauſa.* Sæpe etiam talis ſcirrhoſa uteri labes ſuboritur, ſi nimius menſium fluxus adſtringentibus improvide fuerit cohibitus; unde etiam ovarium & Fallopianas tubas ſcirrhus occupat & ſæpe ſterilitatem mulierum perpetuam infert; ſicut aliquot mihi cognita ſunt exempla. Præcedit quoque, præſertim in puerperis, uteri inflammatio: quare in artis exercitio frequenter annotare licet, quod pars uteri inflammata, ob frigus externum accedens, quam facile in ſcirrhum abeat, qui dein exulceratus cancer uteri fit in ſanalibus. Idem quoque malum experiuntur mulieres poſt exantlatum difficiliorem partum, quo uteri, ejus colli & vaginæ parietes nimis compreſſi facile duritiem contrahunt, quam ſucceſſu temporis verus cancer ſequitur.

§. XXII.

His ita expoſitis, quæ ad ulcerum cujuſcunque generis generandi modum pertinent, ſequitur jam, ut in prognoſi ferenda proprias notas explicem, quæ vel ſpem, vel metum injiciant. *Prognoſis ulcerum in genere.* Hoc autem in genere notari velim, omnia illa ulcera, quæ in articulis, capitibus muſculorum, malleolis, tibiis, partibuſque tendinoſis & nervoſis tam pedum quam manuum oriuntur, temporiſque diuturnitate vel in fiſtulas, vel cariem & conſumtionem totius partis abierunt, nullius, aut difficillimæ eſſe ſanationis; quoniam ob doloris acerbitatem in ejuſmodi locis nec ſecare; nec canales ampliare licet, ſed partem adfectam abſcindere præſtat, ſi quando æger talem operationem ſuſtinere & velit & poſſit. Pariter quoque in lingua difficillimæ ſunt ſanationis ulcera, ob continuum, quod jungi ſolet ſputum viſcidi & glutinoſi laticis, difficilemque deglutionem & dolorem lancinantem, qui ad aurem lateris adfecti quandoque porrigitur: unde veriſſime ſcripſit CELSUS *lib. VI. cap.* 12. *quæ in latere linguæ naſcuntur ulcera, diutius durant.* Peſſima quoque ſunt aurium ulcera. Præcedere hæc ſolent inflammationes & dolores intolerabiles fere, qui teſte CELSO ad dementiam mortemque ipſam non raro præcipitant: id quod potiſſimum de juvenili & virili ætate, non item vero de infantili, valet. Protinus itaque inter initia ſuccurrendum eſt hiſce ulceribus, quia, ſi inveterata fuerint, & putredo jam ipſa oſſa infecerit, plerumque ſanationi nullus ſupereſt locus. Pertinaciter quoque medelæ reſiſtunt ulcera, quæ narium & faucium oſſa, uvulam, oſſiumque capitis ſinuoſitates, in nares ſe terminantes occupant, præſertim ſi ex luis venereæ, & ſcorbutici male confirmati reliquiis oriuntur, quod genus morbi Græci ozænam appellant. Plurimum vero cruſtas odoremque fœdiſſimum habent, & tenerrima oſſicula per cariem in fragmenta reſolvunt, quoniam ad affecta loca latentia virtus externorum minus apte poteſt pertingere. Demum quoque prava ſunt inveterata parotidum & glandularum maxillarium ulcera: perfacile enim in fiſtulas degenerant.

§. XXIII.

Præter hæc curatu difficillimis accenſeri debent, quæ veſicæ innidulantur ulcera, & ex aſſiduo peri- *Prognoſis ulcerum veſicæ & urethræ.*

perinæi dolore, crebriori, & dolorifico mictu atque ſedimento urinæ ſanioſo graveolente cognoſci ſolent. Ægerrime enim ad ipſa remediorum accedit virtus, & non modo liquorum injectiones facile lædunt partes, ſed & perpetuus urinæ acris affluxus conſolidationem impedit. Accedit, quod veſica Veterum loquendi idiomate pars frigida, ſeu pauci ſanguinis particeps ſit, ad quam nec interna quidem remedia facile poſſunt penetrare. Ardua identidem eſt inteſtini recti prope ſphincterem ulcerum ſanatio. Facile enim calloſa, profunda & fiſtuloſa fiunt; & ob continuum ſordium & humiditatum adfluxum & tranſitum extergentium & conſolidantium energia labefactatur. Ulcus quoque in urethra ex gonorrhœa natum non exigui eſt momenti, & niſi cito curetur, peſſimæ junguntur carunculæ, quæ urinæ meatum obſtruentes multum faceſſunt negotii. Ne tamen veſicæ & urethræ ulcera, ut facile fit, inter ſe confundantur, ſciendum eſt, in hiſce pus urinam præcedere, & dolorem inter omnem mictionem acerbum adeſſe, membrum tenſum fieri, & ad infernum curvari, cum è contrario in veſicæ ulcere non tam ſævus & continuus inter mejendum in urethra adſit dolor nec pus ſenſim, ſed cum urina excernatur, lotiumque fœteat.

§. XXV.

--ulcerum à cauſa interna. Tandem in genere & axiomatis inſtar practici habendum eſt, omnia iſta ulcera, quæ ex cauſa proveniunt interna: & magna ſuccorum feroſorum impuritate ſuſtentantur, nunquam fere non difficilis eſſe ſanationis. Teſtantur hoc ulcera ſenum, ſcorbuticorum, hydropicorum, cachexia laborantium, vel ex hæmorrhoidum & menſium defectu ægrotantium, quibus depravata & à naturali craſi longe multumque deflectens ſanguinis & humorum eſt conditio, quam niſi quis auferat, quod tamen longum requirit tempus, incaſſum laboravit. Optimus medicinæ parens Hippocrates ſua jam ætate id ipſum ſatis intellexit; quare de hydropicis ſpeciatim *Sect.VI. aphor.* 8. ita cenſet: *aqua inter cutem laborantibus exorta in corpore ulcera non facile ſanantur.* Cui adſentitur Galenus, qui *lib. V. de atra bile* pereleganter ſcribit: *ubi adeſt calida intemperies, aut lienis vitium, maligna ſunt ulcera, & difficiles curationes, quia corruptis viſceribus ingens continuo impuritas infunditur.*

§. XXVI.

Prognoſis cancri. De cancro utroque breviter ſequentia annotaſſe juvabit: ſcirrhus quo cordi eſt proximior, & quo majora habet vaſa arterioſa, eo plus eſt periculi, ne in cancrum abeat; quo minor vero eſt, & quo minus aſper, eo melior. Cancer quo deteriorem ſpiret odorem, & quo magis corroſivam fundit ſaniem, eo pejor eſt. Tum enim vera adeſt putredo. Æſtimandum autem eſt cancri periculum ex loci, in quo reſidet dignitate & ad vitam neceſſitate. Sic enim pejus eſt cancroſum ulcus internum, quam externum, idque eo magis, quia intrinſecus non licet ſecare, nec urere; nec aliud quidquam tentare. Præterea, omnis cancer in ea parte, ubi glandulæ plures communicant, eſt peſſimus, & facile ad aliam partem tranſit. Ita ſcimus, quod mamma una exſtirpata malum ad alteram ſerpſerit, ſive axillares glandulas occupaverit. Hæmorrhagiæ quo largiores ſunt, ut ſæpe fit ex utero cancroſo, eo celerius ægroti interimuntur; id quod ſimiliter fit, ſi febris lenta & hectica accedunt, & crebriora animi fiunt deliquia, quæ mortem plerumque poſt ſe ducunt.

CURATIO.

§. I.

Qui ulcerum curationem ſuſcepturus eſt Medicus, primo omnium debet animadvertere, num à cauſa interna foveantur, & utrum plethora ſive cacochymia præſens ſit. Hæc enim niſi prius amoveatur, omnis externorum uſus, vel exigui, vel nullius erit effectus. *Curatio interna ai ſolvitur ſanguinis miſſione* Quod ſi igitur ſimplex adeſt plethora, quæ felicem curationis ſucceſſum impedire videtur, ſanguinis copiam vel venæ ſectione, vel in laxioribus ſubjectis ſcarificatione juvabit detrahere: ſanguine enim defluente ſecundum Hippocratem *lib. de humoribus ſect. XI.* §. 7. *ulcera gracileſcentia, ſicciora ſiunt, & minora: prohibet enim hoc maxime, talia ulcera humectari.* Quin etiam in nonnullis ſola fonticulorum applicatio ulcerum conſolidationem per multum adjuvat, *--fonticulis* quia tali ratione ex parte ſeri impuri fit derivatio, ne tantus fiat humorum ad ulcera adfluxus. Quoniam tamen à conſuetis ſanguinis evacuationibus ſive per menſes, ſive per hæmorrhoides ſuppreſſis ut plurimum moleſtæ illæ cutis & carnis defœdationes oriuntur; videndum eſt, ut, quantum licet, ſolemnes iſtæ excretiones in ordinem reducantur. Quo fine vel venam pedis aperire, vel in viris hirudines ano adponere expedit, quarum uſum jam probatum innuit Avicenna teſte *Guidone tract. VII. de phlebot. cap.* 1. *hirudines*, inquit, *proſunt in ulceribus malis emunctoriorum & difficilis maturationis, inque partibus, quas teneritudine veremur attingere, quales oculi ſunt & nares, & gingivæ, pudenda, manus, pedes & partes denudatæ carne, ut juncturæ, & denique in pueris.* Neque dein præter hæc omittenda ſunt medicamenta interna, ſalutares has excretiones revocantia; qua virtute inprimis pilulæ leniter aloeticæ, ad *Becheri*, *Stahlii* & noſtram methodum confectæ, ſplendere ſolent.

§. II.

Tum quoque, præſertim in rheumaticis ſubjectis, ſerum copioſum impurum, quod nocente ſuo adfluxu conſolidationem moratur, per alvum debet educi: *--evacuant.* quam in rem egregia ſunt verba Hippocratis *loc. cit. ſect. IV.* §. 6. *depurgatio ventris deorſum plurimis ulceribus confert, & in vulneribus, quæ ſunt in capite, & in ventre, & in articulis, & in quibus corruptionis periculum eſt, & in his, quæ conſuta ſunt, & in exedentibus ac ſerpentibus, & in aliis inveteratis ulceribus.* Quoniam tamen non omnia promiſcue pharmaca hoc fine proſunt, ea maxime in uſum decet vocare, quæ balſamica & ſimul aperiente pollent virtute, ut fere ſunt infuſa vinoſa, ex ſpeciebus balſamicis & leniter laxantibus confecta, nec non pilulæ ſic dictæ balſamicæ, ex extractis amaricantibus & gummatibus balſamicis paratæ, atque interdum cum mercurio dulcificato remixtæ, quæ repetito uſu eximiam præſtant opem. Quod ſi autem in ulceribus curandis purgationem vel phlebotomiam variæ prohibent circumſtantiæ, magnum profecto præſidium reſidet in abſtinentiæ, ſeu inediæ cura, quæ humores ſuperabundantes minuit, impuros depurat, lentoſque & viſcidos diſſolvendo, hos ad trajiciendum per minimos viſce-

viſcerum canaliculos aptiores reddit: quam ob rem ab antiquiſſimis medicinæ temporibus ſimplex hæc curandi methodus magno in pretio fuit habita, & à nobis quoque in omni cachochymia evertenda ſummo cum fructu adhibita ſæpiſſime.

§. III.

Quando ſpeciatim ſcorbutica, ſalino-viſcida humorum dyſcraſia cauſam ulceribus & nutrimentum ſuppeditat, vel ſi peſſimæ luis venereæ reliquiæ accuſandæ ſunt, nec datur melior, neque ſecurior hiſce malis occurrendi methodus, quam per decocta ſanguinem depurantia, largiori in copia haurienda, quibus in languidioribus ſubjectis, ſi præſertim venereæ ſcintillulæ emicant, guajacum poteſt adjici, cujus ſal tenue reſinoſum cum copioſa aqua in ſanguinem delatum, fibras vaſorum animando, viſcoſos humores attenuat, & per omnis generis emunctoria egregie educit. Qua quidem in re & mea ipſius experientia, & *Nic.* Massæ ſubactum judicium, *in epiſt. XXIX.* prolatum, ſatis me confirmat, ubi inſignis hic auctor ita diſſerit: *decoctio ligni indici per conveniens tempus, videlicet per quadraginta dies, ſumme neceſſaria eſt. Darem veſperi & mane cyathum unum aquæ-primæ decoctionis; ſecundæ vero decoctionis aquam darem ante prandium & per totum diem ad lubitum, etiam in nocte, ſi bibere voluerit, quoniam hoc univerſale eſt, maxime in ulcere diuturno, quod quanto plus æger biberit, tanto melius liberabitur.* Non raro autem incidit, ut in fœdiſſimis ulceribus, ex venerea maxime lue oriundis, hæc decocta non ſufficiant: quare tum omnino ad potentiora tam antimonialia, quam mercurialia remedia deveniendum eſt, quibus ſine moleſto ſalivæ profluvio graviſſimi hi morbi ſanantur tutiſſime. Spectant autem ex mineralium familia huc maxime tinctura antimonii acris, regulus antimonii medicinalis, ceruſſa antimonii &c. & mercurius noſter diaphoreticus, cujus parandi & adhibendi modum ſupra jam *in cap. de lue venerea* ſatis oſtendimus.

§. IV.

Si quid vero ex omni internorum remediorum claſſe ad curationem ulcerum feliciter peragendam multum contribuit, eſt profecto aqua vel pura, vel ſpiritu minerali imbuta, quæ liberalius hauſta ſcorbuticæ ſanguinis impuritati emendandæ apprime quadrat, atque ideo ab Hippocrate *lib. de ulcer. ſect. I. §.* 8. eximie commendatur, dum adferit, quod modicus cibus & aqua quam maxime omnibus ulceribus conducerent, magis tamen recentioribus, quam vetuſtioribus, & ſi quod aliud ulcus inflammatum eſſet, aut inflammationem minaretur, vel ſi periculum eſſet corruptionis. Nobiliorem autem virtutem utique exſerunt in ulceribus omnibus, iiſque maxime à viſcerum quadam labe proficiſcentibus ſanandis acidulæ & thermæ, ut nominatim ſunt acidulæ Egranæ, Pyrmontanæ, Spadanæ, Selteranæ, & thermæ Carolinæ, quarum uſus in tali caſu penes omnes ſcriptores eſt decantatiſſimus, & effectus longe ſaluberrimus; ſiquidem copia & fluxilitate ſua obſtructos meatus reſerant, viſcidos & ſalſos humores diluunt, & impuritates per alvum & urinam commodiſſime eliminant. Exemplo ſit vel ſolum ulcus veſicæ, quod inter rebellia & pertinaciſſima ſolet referri, & nihilo minus fontis Spadani, vel Selterani cum lacte uſu perſæpe feliciter ſanatur.

§. V.

Inflammationis & affluxus humorum remedia externa.

Perluſtravimus hactenus ea, quæ internæ ulcerum curationi ſubveniunt; nunc, quæ extrinſecus opem ferant, diſpiciamus. Jam vero in omnibus fere ulceribus quædam occurrunt impedimenta, uti ſunt ſordities, inflammatio, humorum adfluxus, carnis excreſcentia, ſcirrhus, nimia cavitas, labiorum durities, caries, oſſis fragmenta & ſimilia, quæ prius ſunt removenda, ante quam à ſarcoticis & exſiccantibus laudabilis ſperari poſſit conſolidatio. Primo autem omnium expedit inflammationem tollere, de qua Galenus *meth. lib. IX. cap.* 12. hæc præcipit: *Si ulcus carum junctum eſt cum inflammatione partis circumſtantis, niſi inflammationem auferes, ulcus fiet ſordidius & magis carum.* Atque tali in caſu confert interne diaphoreticum nitroſum cum aqua florum ſambuci exhibitum; extrinſecus vero parti adfectæ ſaturnina cum camphora decet admovere, quæ omnibus reliquis in tali negotio ſunt anteferenda, ſicut contra in rheumaticis ulceribus, ubi perpetuus in partem imbecillem ſeri adfluxus conſolidationi reſiſtit, faſciæ ſive ligaturæ, vino auſtero rubro imbutæ, totique membro involutæ, partem firmando & hoſtile humidum avertendo, omne abſolvunt punctum.

§. VI.

Remedia ulcus mundificantia.

Si ulcera ſunt dyſepulotica, & labia nimis tumida cum cavitate paulo majori, vinum cum lithargyrio, thure, myrrha, bolo &c. coctum excellenter ſe gerit. Quod ſi autem nimia, quæ in apoſtemate magnoque ulcere adeſt, cavitas impuris ſcatet ſordibus, quæ agglutinationem prohibent, ad mundificandum tetroſque ichores abſtergendos ſpiritus vini injectio, præſertim in putridis & ſenſus expertibus antiquis ulceribus optima eſt, cujus uſum in tali caſu efficaciſſimum deprædicat Valleriola *lib. V. obſ.* 1. his verbis: *mira profecto vis eſt in detergendis ulceribus & glutinandis, præſertim nervoſarum partium, ut diuturna obſervatione nobis eſt comprobatum, qua nihil præſtantius.* Idem quoque probatiſſimus auctor loco citato in ſinuoſis magnis ulceribus efficacem commendat injectionem, quæ quia utiliſſima, crebroque uſu à nobis explorata eſt, huc tranſcribi meretur: *Rec. ligni ſancti ſubtiliſſime pulveriſati, corticis ejuſdem ana uncias duas, ariſtolochiæ longæ, centaurii minoris, abſinthii, agrimoniæ, caudæ equinæ, foliorum oleæ, myrthi, pimpinellæ, conſolidæ majoris ana manipul. unum, cort. thuris, myrrhæ, ſarcocollæ ana unciam dimidiam, vini rubri libras tres, mellis deſpumati uncias quatuor. M. fiat omnium decoctio: ex cujus colatura fiat injectio in ulcus, addendo hora injectionis aquæ vitæ electæ unciam unam pro qualibet vice.* Quandoque etiam, ubi ingens ſordities, putredo & corruptio adfuit, ego aquam, cum viride æris decoctam, aut lixivium ſcoriarum reguli antimonii, eximiam tuliſſe opem memini. Mox enim hæc ipſa corrodunt & nigredinem inferunt, ſicut in unguento ægyptiaco animadvertere licet, quod dentibus admotum, hos protinus nigro colore inficit.

§. VII.

Remedia excreſcentiæ, cariei & ulcerum ſinuoſorum.

Ad duritiem & carnis excreſcentiam exſtirpandam, nihil adhuc præſtantius innotuit lapide infernali, & mercurii præcipitati, alumi- niſque

niſque uſti pulvere. Caries autem, quæ tam oſſibus quam ulceribus ſummæ eſt perniciei, feliciſſime ſæpe, licet difficillime, tollitur oleo puro & minus fucato caryophyllorum, quocum aliquoties, non neglecto internorum uſu, inveterata & pro inſanabilibus habita narium & faucium ulcera ex voto perſanavi. Mirifice enim oleum hocce æthereum putredini reſiſtit, & ſubtilitate ſua in minimos oſſium tubulos penetrando, ulteriorem putredinis progreſſum impedit. Sed neceſſe eſt, ut in tempore & proxime adfectæ parti adhibeatur, ſi inde auſpicatus obtineri velit effectus. Quod ſi autem admodum magni & profundi adſunt ſinus, & ſicut in fiſtulis, canaliculi occulti hinc inde diſtorti, tum certe res majorem exigit dexteritatem, & optimum ſolet eſſe auxilium, ut occultæ & latebroſæ hæ viæ vel diſcindantur & aperiantur, vel etiam opportunis turundis, amplientur, quarum omnium optima & per diuturnam experientiam probata eſt, ex oleo & cera aſſatis facta & compreſſa. De ſcirrhis autem & fiſtularum calloſitatibus in ſequentibus ſeorſim dicetur.

§. VIII.

Sarcotica an pus moventibus præmittenda?

Remotis igitur obſtaculis, quæ ſanationem præpediunt, aggredienda eſt ipſa ulcerum occluſio & curatio, ubi ſtatim ſe offert quæſtio, an ſtatim ſarcoticis exſiccare, an prius pus movere conveniat. Quod ſi vero meam interponere licet ſententiam, minime certe pro ſanando ulcere protinus topicis ſiccantibus uti ſtatuo; qua quidem in re inter alia plura exempla confirmat me inſignis SANCTORII locus, quem *de indicantium æquilibrio lib. XV. cap.* 7. habet: *vidimus in Hungaria empiricum, qui ob hujus methodi inſcitiam miſerrime ulceratum hominem tractavit. Hic erat miles ulcere ſordidiſſimo cum phlegmone correptus; empiricus utebatur exſiccantibus. His ulcus modo videbatur ſanari, at modo ſordidius & magis cavum effici, & nunquam poterat ad ſanitatem pervenire. Tandem me in conſilium vocavit. Novi inflammationem magis valere, quam ulcus & cavitatem, eamque alio modo non tolli quam ſuppurantibus. Juſſi itaque, ut farinæ, lac, & pinguedines applicentur, poſt quorum uſum brevi apparuit album pus, quod erat ſignum, humores eſſe concoctos & ſuppuratos.* Atque utiliſſima hæc cautio, in quavis ulcerum curatione merito debet attendi, puriſque generatio exſiccationi præmitti, ſi modo caveamus, ut ne unguentis pinguibus id perficiamus, prout rectiſſime docet HIPPOCRATES *lib. de ulcer. §. IV.* qui oleum & quæcunque mollia aut oleoſa medicamenta ulceribus applicare negat, niſi jam valde ad ſanitatem tendant. Multo magis totum curandi negotium eo redit, ut in ulceribus, quæ nervoſas, tendinoſas & membranoſas partes occupant, mera balſamica adhibeamus, ex quibus eminent eſſentia ſuccini, balſamus Peruvianus, ſulphuris, oleum hyperici & ſimilia, quæ vel ſola, vel melle temperata omnia explent, quæ ad expeditam conſolidationem contribuunt. Si vero carnoſa loca patiuntur, unguentum ex terebinthina, gummi elemi, myrrha, vitello ovi & melle confectum omne abſolvet punctum. Demum, ad incarnationem præſtantiſſimum eſt balſamum Peruvianum; & ſi nimia adfuerit humiditas, terra vitrioli dulcis, oculi cancrorum vel antimonium diaphoreticum inſperſum in exſiccando egregie ſe gerunt. Neque emplaſtris carere poſſumus, ex quibus ſaturninum, diapompholygos, opodeldoch & ſtipticum maxime in præſenti negotio debent commendari.

§. IX.

Sunt quoque, præſertim Chirurgorum plurimi, qui cataplaſmata in ſanandis ulceribus multum prodeſſe contendunt. At vero, quid de horum uſu ſtatuendum ſit, edocere nos poterit HIPPOCRATES, qui *lib. de ulcer.* ita perite diſſerit: *quædam ulcera cataplaſmata ferre nequeunt, magis autem recentia, quam vetuſtiora & quæ ſunt in articulis*, & in *lib. de medico ſect. X. §.* 4. hæc habet: *cataplaſmate per ambitum ulceris utaris. Nam hic uſus cataplaſmatis & artificioſus eſt, & multum prodeſſe poteſt. Videtur enim ulcera opitulari vis eorum, quæ circumponuntur. Linteum autem conterendum eſt, ac emolliendum, quia partibus extra vulnus circumſitis cataplaſma prodeſt.* Quibus divus ille Senex videtur innuere, non eſſe hoc remedii genus proxime parti adfectæ, quam potius ad ambitum ejus adplicandum. Siquidem cataplaſmata, ex herbis diſcutientibus, ſale tenui oleoſo turgidis & in vino coctis parata magnam obtinent potentiam, humores in vaſis vicinis ſtagnantes corrigendi, & balſamica virtute ad promtiorem motum melioremque temperiem reducendi, ſicut vel unice in diſcutiendis tumoribus licet animadvertere.

§. X.

Aggredimur jam morbos difficillimos ſanandos, ſcirrhum atque cancrum, qui ubi ſemel vires ſumſerunt, omnem reſpuentes artem ad lethum ducunt miſerrimos ægrotos. In ipſis autem, ſi internam ſpectamus opem, omnia prope ſimiliter conveniunt remedia, quæ in generali ulcerum curatione prodeſſe diximus. Proſunt enim decocta diluentia & ſanguinem purificantia, proſunt diaphoretica & leniora laxantia, ut fere ſunt potiones, quæ ex foliorum ſennæ ſine ſtipitibus drachma una, rhabarbari electi ſcrupulis duobus, cremoris tartari drachma una & dimidia, mannæ electæ uncia una & ſemis, invicem in aquæ communis unciis octo ſolutis pro una doſi confici poſſunt; non excluſis demum bene præparatis mercurialibus, quæ ad lympham viſcidam & acrem diſſolvendam ac corrigendam poſcente neceſſitate tam laxantibus in forma pilulari, quam ſudoriferis poſſunt admiſceri, ita tamen, ut ne corpus fortiter commoveant, ſed ut tantum humores ſpiſſos & ad coagulum pronos liquefaciant: nam omnia motus augentia hic cane pejus & angue ſunt fugienda.

§. XI.

Quod attinet ad uſum externorum, quæ in duris & ſcirrhoſis glandularum tumoribus, cancroſum virus in ſinu foventibus, ullo modo ſuppetias ferre, verumque ulcus cancroſum avertere poſſunt; ſcire licet, ſi unquam, certe in hiſce carcinomatibus, ancipitis eſſe eventus remedia externa; utpote oleoſa, pinguia & emollientia, corroſiva acria, ſpirituoſa volatilia & camphorata, quæ alias in inflammationibus & ſphacelationibus arcendis præſtantiſſimi ſunt uſus, malum plerumque exaſperant & citius interficiunt. Ex omnibus vero, quæ innoxia deprehendimus, eminet emplaſtrum *Barbette* ſaponatum, cum camphora & oleo hyoſcyami malaxatum, nec non reſolvens *Joannis Agricolæ*, quod in *chirurgia ejus parva* deſcriptum exſtat. Quo etiam perti-

pertinent emplaſtra & linimenta reſolventia temperatiora, ab Hildano commendata, quæ neque ex nimis calidis & acribus, neque ex nimis mucilaginoſis & pinguibus conflata medio quaſi modo ſe habent, & ita parantur. *Rec. gummi ammoniaci unciam unam, olei amygdalarum dulcium, liliorum alborum, pinguedinis gallinæ ana uncias duas, ſucci cicutæ uncias quatuor, aceti ſcillitici uncias duas. Miſce & digere per diem & noctem, leniſſimo igne tractes, ne nimis cito ſuccus & acetum abſumantur, & ſpiſſum fiat linimentum.* Sic etiam tale præſcribit emplaſtrum: *Rec. emplaſtri de mucilaginibus & meliloto anatica portione uncias duas, gummi ammoniaci in aceto ſcillitico ſoluti unciam unam & dimidiam. M. & ſi opus eſt, ceræ adde parum.* Nonnulli etiam ad impediendum tumoris incrementum, doloremque & ardorem leniendum mirifice æſtimant plumbi laminam, mercurio vivo inunctam & impoſitam; alii iterum fumos acidos parti ſcirrhoſæ admittendos reſolvendi fine commendant, & hujus generis plura. Si ullum vero remedium tuto & cum emolumento poteſt applicari, eſt profecto ſimplex cataplaſma milii in lacte cocti, pluribuſque linteaminibus involuti, ut ab omni humiditate liber maneat locus adfectus. Et à domeſtico hoc remedio, ſi ter vel quater in die ſub cura thermarum Carolinarum fuerit adhibitum, ego in principio tumorum cancroſorum in duabus virginibus mirum vidi effectum, quem antea nec pretioſiſſima ſummoque ſtudio excogitata medicamenta præſtare potuerant.

§. XII.

[...]a fi- [...]ratio [...]nda.

Singula hactenus dicta provide adminiſtrata interdum efficiunt, ut non modo inflammatio, quæ proximus ad cancrum gradus eſt, ſatis diu à ſcirrhis avertatur, morbuſque tolerabilis fiat; verum etiam, ut materia ſtagnans folliculiſque glanduloſis impacta ſæpe in principio per venas reſorbeatur, & ſic ſcirrhus vel evaneſcat, vel in ulcus benignum abeat. Idque eo magis poteſt obtineri, ſi diæta conveniens jungatur, quæ in eo potiſſimum conſiſtit, ut in ſex rebus non naturalibus juſta ſervetur temperies; quo fine omnia debent caveri, quæ noxia eſſe in theoria ulcerum docuimus.

§. XIII.

[...]ncri a- [...]ti cura & ex- [...]na.

Longe vero ſtrictius ſervari debent duriores diætæ regulæ, quando cancer jam apertus in ulcus mali moris depaſcens abiit, quoniam præter accuratiorem diætam pauca ſunt medicamenta, quæ ſufficientem opem præſtant; niſi id ſatagat Medicus, ut pro circumſtantiarum ratione ſupra commemorata interna præſcribat. Extrinſecus vero, ubi verus multumque protuberans cancer, facta per cutim apertura, inſtar fungi excreſcit, & à parietibus compreſſus ichorem fundit tenuiſſimum ſummeque rodentem, non ſine fructu inſperguntur antimonium diaphoreticum, ceruſſa antimonii, crocus martis aperitivus, & pulvis ranarum exſiccatarum, ſuperpoſito emplaſtro diapompholygos cum ſaturninis, vel emplaſtro *Barbette* cum camphora & hyoſcyami oleo ſubacto, quæ partim ichorem imbibendo exſiccant, partim ſcirrhoſam materiam reſolvunt, putredinemque arcent. Ad dolores, qui per intervalla graviſſime ſæviunt, leniendos, externe in locis quæ admittunt, cum inſigni levamine applicatur aqua ſolani cum albumine ovi & ſacchari ſaturni pauxillo conquaſſata, extracto ſimul croci, papaveriſque rhœados addito. Quod ſi vero, ut ſæpe fit, ramus vaſis ſanguiferi apertus largam ſanguinis copiam ſtillat, nimiumque fluxum cohibentia expoſcit, tum fortiter adſtringentia hic locum minime inveniunt, ſed præſtat ſpiritum vini rectificatum adhibere, vel terram vitrioli edulcoratam, quæ ex ſpiritus vitrioli deſtillatione remanet, cum ovi albumine miſcere & adponere, vel etiam ſanguinem draconis, cum albumine ovi mixtum, itemque pulverem radicis conſolidæ majoris ſauciatis vaſis admovere.

§. XIV.

Exſtirpatio an & quando admittenda?

Nunc peculiaris excutienda eſt quæſtio, an ſcirrhus & cancer exſcindi poſſint? Nos in ferendo judicio ita ſentimus, quod omnino talis exſtirpatio in certis caſibus admitti debeat, quia non modo graviſſimi rerum chirurgico-medicarum auctores eandem aliquoties feliciter peractam commemorant, verum etiam ex veriſſimo Celsi effato remedium anceps experiri præſtet, quam nullum. Si quis vero ſcirrhum & cancrum eradicare cogitet, cogitare ſimul debet, an nullo alio medicamento poſſit mitigari, aut curari, & annon æger in pejorem ſtatum conjiceretur, ſi malum exſtirpandum præberet, quam ſi retineret. Deinde magnitudo & duratio horum adfectuum debet attendi. Parvus enim & incipiens ſcirrhus vel cancer operationem admittunt, magni autem & vetuſti recuſant. Neque minus locus debet examinari, in quibus ſcirrhoſa labes reſidet. Sunt enim loca, ut præſertim inguina, uterus, nares internæ, fauces, parotides &c. quæ exſtirpationem plane denegant ob arterias, venas & nervorum ſurculos circumſitos, ſive ſuppoſitos; unde facile hæmorrhagia ſuſcitatur lethalis. Tum quoque vires ægri decet explorare, an tali operationi ſuſtinendæ ſint ſuppares, & qualis interna humorum ſit conſtitutio. Hæc enim ſi cacochymica eſt, nihil juvabit exſtirpatio, quia in alia parte malum facile repullulat; ſicut ego ſcirrhum in una mamma abſciſſum, poſtea in altera mamma & glandulis axillaribus renatum vidi. Idem valet, ſi ſcirrhus & cancer duas partes, licet inæquali magnitudine, ſimul occupat. Tum quippe in uno loco exciſus, in altero incrementum ſumit. Imo denique multum refert ſcire, an mobilis adhuc & liber ſit ſcirrhus & cancer, quod cognoſcitur, ſi digitis preſſus in omnem partem poteſt moveri, & ſi cutis manu arrepta poteſt elevari. Quæ ubi aliter ſe habent, indicio eſt, quod jam cum aliis vaſis & membranis calloſis in unam coiverit maſſam, ideoque minime debet attingi, maxime cum ignoremus, annon magna vaſa per ejus corpus divaricentur, quæ diſſecta ſanguinem ad mortem uſque fundant.

§. XV.

Exſtirpationis modi.

Varii autem hactenus innotuerunt exſtirpandi modi, quorum omnium optimus videtur, qui ferro peragitur, dum ſcirrhus v. g. in mammis manu, vel inſtrumento quodam prehenſus, & à corpore abſtractus una ſectione totus abſcinditur; vel ſi facta tranſverſali in crucis formam inciſione ex integumentis, in quibus libere hæret, eximitur, & à membrana adipoſa, cui interdum in inferiore ſui parte adhæreſcit, ſeparatur; quod facile fit, quando hæc nondum vitioſa eſt. Alii, in magno ſcirrho e. g. mammarum eradicando infra ſcirrhum furcam, vel magnas acus filis inſtru-

inſtructas transfigunt; & tum mammam infra elevationem cultro abſumunt; alii iterum, facta cruciformi in integumentis ſectione, ſcirrhum per fila ceracea, cum duabus acubus ipſi tranſverſim inducta elevant eo fine, ut hac tractione panniculus adipoſus eo melius citiuſque ſeparetur. Reliquæ operandi methodi, quæ per partis ſcirrhoſæ compreſſionem, per ligaturam, per corroſiva & ignem abſolvuntur, raro inveniunt locum, niſi in minoribus ſcirrhis & cancris, quales e. g. in labiis oriuntur. Ita enim ab uſtione & corroſivis mox eſchara emergit, quæ vim ignis vel corroſivi ulterius adhibendi in magno ſcirrho minuit; dein ſcirrhus & cancer admodum raro tam anguſto prominent collo, ut ligatura poſſint conſtringi & ſenſim removeri: in compreſſione autem metus eſt, ne adjacentes ſanæ partes ſimul emoriantur.

§. XVI.

Scirrhi & cancri uteri tractatio. Maligni uteri ſcirrhi & cancri magis poſſunt præcaveri, quam curari. Profunt autem in principio, ante quam malum vires receperit, ex conſilio Mayerne balnea aquæ dulcis cum herbis emollientibus parata & ſemel de die adhibita. Tum nos cum eodem auctore commendamus venarum hæmorrhoidalium in fœminis apertionem, ſi menſium fluxus reſtitui nequit, ad quem alias reparandum, præter leniora interna tali in caſu uſitata proficiunt peſſi uterini, qui apparari poſſunt, ſi pulveres artemiſiæ, gentianæ rubræ, ariſtolochiæ, myrrhæ, ſabinæ & hellebori nigri tenui ſacculo incluſi & vino malvativo humectati utero admoventur. Quo etiam referri merentur fumi, ex lixivio ſcoriarum antimonii in uterum excepti: quibus remediis omnibus egregia ineſt facultas obſtructa vaſcula reſerandi, humores tenaces minimiſque tubulis inhærentes diſſolvendi, ipſaque venarum oſcula aperiendi, ut ſanguis menſtruus, vel fluor albus, quorum ſuppreſſio plerumque cauſam præbuit, rurſus ſuum ſortiatur exitum. In ipſa ulceroſa uteri labe, quam ex ſanioſæ pariter ac fœtidiſſimæ materiæ profluxione cognoſcere licet, non tantum pudenda à roſione ſunt defendenda, & à tumore, qui plerumque jungitur, liberanda per emplaſtrum *Barbette* cum floribus ſulphuris vigoratum; verum etiam cum fructu ſuſcipiuntur injectiones liquorum balſamico conſolidantium hujus compoſitionis: *Rec. aquæ d'arquebuſade uncias quatuor, eſſentiæ ſuccini, myrrhæ, balſami de copaiva, gummi elemi ana drachmas duas, mellis roſati unciam. M. D.*

§. XVII.

Carolinarum uſus in tali caſu. Præter hæc vero, circa hanc curam probe debet attendi, quod non melior ſalus, quam ex thermis Carolinis in tempore potatis poſſit obtineri. Etenim hæ aquæ, prout innumeris conſtat obſervationibus, in uteri vitiis, à quacunque fere cauſa obortis divinam plane opem exſerunt, dum obſtructiones removendo, liberiorem ſanguinis & humorum circuitum, ſicut per univerſum corpus, ita etiam per vaſculoſum uteri viſcus efficiunt, adeoque in impuris ſordibus per omnis generis emunctoria eliminandis excellenter ſe gerunt. Et licet ſolæ non ſemper ſufficiant, nec totum curationis opus abſolvant, ſcire tamen licet, quod ad reliquam curationem felicius peragendam commodam ſternant viam; niſi jam morbi vis ita invaluerit, ut omnem hominum medelam penitus ſpernat.

§. XVIII.

Tumores glandularum benignorum & malignorum differentiæ. Coronidis loco de reliquis glandularum tumoribus & ulceribus pauca addere placet. Probe enim ſciendum eſt, non omnes glandularum glanduloſarumque partium tumores in ulcerationem abeuntes ſtatim pro cancroſis habendos eſſe; ſed ab iiſdem in eo maxime differre, quod laudabile, album, coctumque pus fundant, dolorem mitiorem minuſque pungitivum habeant, neque venas circa tumorem varicoſas gerant & curationem admittant. Minime tamen negari poteſt, quod hi tumores inter ſe ipſi diſcrepent, & plus minus benigni vel maligni æſtimandi ſint. Ita malignis acutis accenſeri debent peſtilentiales, malignis chronicis bubones, ex gonorrhœa quocunque modo ſuppreſſa, vel ex impuro coitu ſuborti: alii enim à prohibita tranſpiratione, vel dolore colico excitati inguinum tumores melioris ſemper indolis eſſe ſolent. Sæpe ejuſmodi glandularum ſubaxillarium, parotidum, maxillarium & inguinalium tumores morbis præſertim acutis ſuperveniunt, & vel cum febris ſymptomatumque decremento critici ſalutares, vel cum augmento ſymptomatum juncti, ſymptomatici eſſe ſolent: ſæpe etiam ſine omni febre, licet non ſine febrilibus commotionibus ſua ſponte exſurgunt. Id quod ſæpiſſime fieri deprehendimus in corporibus impuris cacochymicis, ſive ſeroſo-ſcorbuticis, ſi conſuetæ & criticæ excretiones per menſes, hæmorrhoides, ſudores largiores, coryzam & rheumatiſmos deficiunt, item in iis, quibus ex utroque ſexu eryſipelas fœdaque ſcabies ad habitum corporis propelli deſinit. Similes tumores, præſertim in parotidibus experiuntur infantes, pueri & adoleſcentes, ſucculentiores, qui coryza, vel narium hæmorrhagiis non amplius tentantur, & qui à primis annis longo tempore tinea capitis vexati fuere.

§. XIX.

Quomodo tractandi. In curatione rite peragenda aut diſcuſſio, aut ſi hæc obtineri nequit, ſuppuratio eſt promovenda. Atque ideo interne conveniunt decocta ſanguinem purificantia, ſudorifera, interpoſitis laxantibus cum mercurio dulci vigoratis; externe vero diſcutiendi fine ſub ipſa ſudoris exſpectatione applicare expedit cataplaſmata, quæ optime fiunt, ex radice ſigilli ſalomonis, farina fabarum, herbis chærefolii, petroſelini, floribus ſambuci, ſemine cymini, baccis lauri, juniperi, croco &c. in vino coctis. Neque uſu ſuo caret, præmiſſis emollientibus & antiſpaſmodicis, qualia ſunt emplaſtrum de meliloto cum ſpermate ceti, croco, oleo hyoſcyami & camphora ſubactum, poſtea demum cataplaſmata diſcutientia adhibere, quia ſic ſtagnans humor tenuior & mobilior factus dein per poros melius vel tranſpirare, vel per vaſa poteſt refluere. Quod ſi vero non amplius diſcuſſionis locus eſt, ſed propter auctam magnitudinem, dolorem, & majorem humorum affluxum, natura ſuppurationem molitur, hæc non melius poterit promoveri, quam per emplaſtrum diachylon ſimplex, vel cum gummatibus, vel rectius adhuc & citius per cataplaſma, ex cepis ſub cineribus coctis, radice liliorum alborum, ficubus, farina fabarum, melle, croco, vitello ovorum invicem mixtis conflatum. Quando maturus eſt abſceſſus, cito aperiatur, ne materia acris purulenta ad interiora converſa vix ſanabile ulcus producat. Facta apertura purificatio ulceris & conſolidatio optime perfi-

perficitur balſamo vulnerario, quod ex aloe hepatica, ſuccino, myrrha, gummi elemi, floribus roſarum, balſamo Peruviano & de Copaiva, melle, cum ſpiritu vini extractis, & cum oleo hyperici vetuſto, paucisque guttis balſami ſulphuris antimoniati, vel terebinthinati remixtis parari poteſt; vel etiam balſamus *Arcæi*, item oleum vitellorum ovorum & hyperici vetuſtum, in quibus myrrha ſoluta, vel cui terebinthina & liquidambra admixta ſunt, in tali caſu adhiberi poſſunt, ſuperpoſito ſemper emplaſtro *Barbette* emolliente.

§. XX.

Quid pro-cu-rari re-t. Sæpe accidit, ut propter magnam duritiem & materiæ immobilitatem tumor ad ſuppurationem pervenire nequeat; tum vero videndum, ne cancroſæ indolis fiat, ut maxime metuendum eſt in parotidibus & glandulis colli, ſi in cacochymicis, ſcorbuticis & ætate provectioribus oriuntur. Optime autem averti poteſt periculum, ſi præter remedia interna depurantia, extrinſecus emplaſtra & gummis, ut eſt emplaſtrum manus Dei, vel emolliens quoddam cum oleo cornu cervi, vel tartari fœtido malaxatum, item emplaſtrum *Agricolæ* ex cepis, imponuntur. Quod de parotidibus valet, valet etiam de reliquis glandularum tumoribus, ſi in imo deliteſcentes magis ad interiora vergunt, & ſi valde duri, renitentes & dolorifici ſunt. Hi enim omnes difficilius diſcutiuntur & ſuppurantur, quam qui molliores ſunt, & non adeo dolent, ut in ſanguineis, ſanguineo-phlegmaticis & ætate junioribus.

§. XXI.

-mores -ium modo -andi? Nec denique omitti debent moleſti teſtium tumores. Licet autem teſtes glandulis accenſeri non poſſint, nihilo tamen minus, quia in eo cum glandularum fabrica conveniunt, ut ex innumeris fere capillaribus vaſculis invicem convolutis contexti ſint, pariter ac ipſæ glandulæ duris & ſcirrhoſis tumoribus ſunt obnoxii. Conferunt autem externe fotus ex lacte cum floribus ſambuci & chamomillæ cocto affectæ parti crebrius admiſſi, nec non emplaſtra emollientia, cum floribus ſulphuris, ipſoque balſamo ſulphuris & mercurio præcipitato albo remixta, quæ cum internis diluentibus & purgantibus combinata eximiam reſolvendi, incidendi & diſcutiendi præſtant energiam. Plura ad hanc rem pertinentia reperire licet in capite de lue venerea.

CAUTELÆ ET MONITA PRACTICA.

§. I.

-autelæ -rca inter -a in ulce-bus. Ulcera, quæ à cauſa præſertim interna originem & ſuſtentationem recipiunt, curationem raro admittunt, niſi hæc convenientibus internis adjuvetur. Peccant in hoc maxime Chirurgorum plurimi, qui nimis audaces utplurimum ſine Medico ſoli perarduum curationis opus aggrediuntur, & poſthabitis internis ſanguinem purificantibus remediis ſecant, urunt, ungunt, & quævis alia tentant: qua ratione non modo nihil proſunt morbumque diutius protrahunt, ſed ægros quoque in majorem ſæpe perniciem conjiciunt. Quod vero ſicut malitioſum proboque viro indignum eſt; ita ego, ne quis ſolis externis fidens interna negligat, etiam atque etiam moneo.

§. II.

Ulcera cujuſcunque generis in ſubjectis impuris minime cito debent exſiccari: his enim ſæpe ſanitati ſunt, & non ſecus ac fonticuli corpus à mille aliis malis immune præſtant. Qua quidem in re audiendus eſt SEVERINUS, *de noviſſ. obſervatis abſceſſibus capite XXX.* ita differens; *ſingulare genus eſt eorum ulcerum, quæ conſilio naturæ providentis parantur, quæ quoniam in noſtram ſalutem excitata ſunt, facinus eſſet, ipſa aut amoliri aut temere cohibere. Tametſi etiam haud criticum eſt illud opus; nihilo minus quia cum profectu animalis fit, amplectendum eſt beneficium.* Si quis vero temerario auſu conſolidationem inſtituit, morbos ſæpe pejores eosque inſanabiles accerſit; unde ego poſt talia ulcera intempeſtive occluſa pleuritidem, aſthma, cœcitatem, vertiginem, mentis alienationem aliaque plura mala vidi ſubnata. Et hinc etiam eſt, quod inter peſſimas notas & inſtantis mortis præſagia referri ſoleat, ſi ulcus, quod antea fluxit, ſiccum & vel lividum vel pallidum evadit. Hoc enim ſi fit, deſignat vim naturæ nimis depreſſam; qua pereunte motus & influxus ſanguinis membra à corde remota deſerit; unde hæc coarctantur, horrent, frigent & arida fiunt; adeoque etiam ulcera manare deſinunt. *-- circa conſolidationem.*

§. III.

Si à ſignis ſupra recenſitis ſcirrhi indicatur exſtirpatio, corpus antea bene eſt præparandum commodo victu debitisque medicamentis; quia corpore non repurgato, facillime ſanguis impurus in alio loco ſcirrhoſam labem reſuſcitat. Animus quoque ægroti ſpe boni eventus eſt lactandus & prudenter firmandus ad operationem fortiter ſuſtinendam. Quo autem vires refocillentur, porrigere decet analeptica, quæ inter eminet vinum bonæ notæ Rhenanum, cum cancrorum lapidibus & theriaca remixtum. *Quid ante exſtirpationem faciendum?*

§. IV.

In ipſa operatione omne morboſum eſt eradicandum; alioquin ſi quam minimum relinquatur, malum recrudeſcit, & ex ſcirrho dein cancer fit. Si quid vero præter culpam Chirurgi operantis remanſerit, ad radicitus exſtirpandam labem pulverem mercurii præcipitati adhibere expedit, cavendo tantum, ne ſalivatio excitetur. Tum quoque poſt exſtirpationem per ſat longum temporis ſpatium interna ſanguinem depurantia & relictum ſeminium corrigentia cum accuratiori vivendi ratione ſunt continuanda, ne pus, quod tum generatur, per venas ſanguinem ingrediatur, aut ſi quid forte ingreſſum ſit, denuo eluatur. Quod vero ut eo melius fiat, cavendum ſimul eſt, ne per remedia fortiter ſuppurantia nimia fiat puris generatio. Ceterum conſolidatio, ſicut in alio ulcere fiat. *Quid poſt eandem?*

§. V.

In cancro patente & exulcerato ſi febris lenta accedit & hectica, commendari merentur ad nimium calorem refrænandum, emulſiones temperantes, lac aſininum & juſcula nutritiva medicamentoſa, nec non gelatinæ oſſium, ex raſura cornu cervi & eboris cum ſucco citri & vino Moſellano confectæ. Denique, ſi crebriora animi deliquia mortis periculum indicant, potiones analepticæ ex aquis deſtillatis paratæ, & modicus vini hauſtus cum externis refocillan- *Et ſi febris lenta, vel lipothymiæ accedunt.*

reſocillantibus languentes ſpiritus paullummodo ſuſcitant.

§. VI.

Cautio circa anodyna.

Interne, ſi dolor cancri exceſſivus eſt, & ægri opem nimis urgent, ad hunc placandum admitti poſſunt leniora anodyna. Sic ego in acerbiſſimo uteri cancroſi dolore mitigando, ſummam anodynorum ad tempus vidi efficaciam, atque inprimis potiones, ex aquis papaveris rhœados, florum pœoniæ, liliorum convallium, ſyrupo papaveris albi & paucis guttis eſſentiæ anodynæ præſens attuliſſe levamen. Qua quidem in re me confirmat experientia RIVERII, qui *in praxi lib. XV.* hæc habet: *vidimus*, inquit, *mulierem cancroſa mamma laborantem, quæ ſingulis noctibus per quatuor menſes laudani opiati grana duo vel tria innoxie & cum maximo ſolatio ſumſit.*

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Tumor ſanguineus apertus & feliciter conſolidatus.

Vir generoſus ſeptuagenario major, robuſtæ & obeſæ conſtitutionis, non niſi ſemel in anno venæ ſectionem admittens, nocte aliquando in tenebris urinæ reddendæ gratia aſſurgens in humum proſternitur conclavis, gypſeo lapide ſtrati; unde ingenti perculſus terrore non multo poſt de gravi cruris dextri circa genu dolore conqueritur. Intra biduum ſubſequebatur tumor, qui paucorum dierum intervallo ita increſcebat, ut capitis humani magnitudinem æquaret. Vocabantur auxilii ferendi cauſa Chirurgus & Medicus, qui conſpectum tumorem, doloris expertem paucaque rubedine cinctum, extrinſecus tractabant emplaſtro de ſapone camphorato, deſuper impoſito cataplaſmate, ex herbis rutæ, ſcordii, cardui benedicti, floribus ſambuci, chamomillæ, baccis lauri, juniperi, &c. in vino coctis, & cum ſpiritu ſalis armoniaci remixtis. Interne tinctura offerebatur bezoardica camphorata & pulvis lapidum cancrorum cum vino, ſed nihil inde æger ſentiebat levaminis; ut potius, aucta tumoris magnitudine, totius corporis laſſitudinem experiretur. Ego itaque cum re probe penſitata, cutim inter & muſculos materiam extravaſatam judicabam, tumorem ſcalpello aperiendum præcipiebam; unde purus ſanguis effluebat ad libras fere duas, ſubſequente ſero purulento ſanguine tincto. Tumor detumeſcens facta cum filo ceraceo (*einen Wachs-Stock*) exploratione, amplitudinem cavitatemque ſat magnam nactus videbatur: quare conficiendum curavi liquorem traumaticum, ex myrrha, aloë roſata, gummi elemi, tacamahaca, floribus roſarum, hyperici, millefolii & balſamo Peruviano cum ſpiritu vini rectificato digeſtis, & in eſſentiam redactis vulnerariam, quæ cum melle roſato remixta, ad uncias fere duas quotidie ſiphonis ope injiciebatur, ſuperpoſitis emplaſtro & cataplaſmate jam laudatis. Internam ferebamus opem elixirio noſtro balſamico pulveribuſque bezoardicis; & ad vires reficiendas, quæ cum appetentia ciborum, intercurrente ſudore frigido & anxio, valde labaſcebant, modicus ſubinde hauſtus vini optimi Hungarici permittebatur. Vinculis poſtea laxatis, loco ſanguinis indies magis magiſque pus effluebat optimi coloris & conſiſtentiæ, & intra quinque ſeptimanas æger conſolidato ulcere exoptatæ reddebatur ſanitati.

OBSERVATIO II.

Tumor ſanguineus apertus lethalis.

Non poſſum, quin obſervationem ſubjungam aliam, præcedenti non niſi eventu diſſimilem, quæ ita ſe habet. Vir LX. annorum podagricus, vitæque ſedentariæ & anxiis ſemper curis addictus, in dextro brachio tumore corripiebatur, duro, dolorifico, lividumque colorem referente, qui fruſtra adhibitis varii generis externis, mutata ſede, ad dextri lateris pectus circa mamillam proſerpebat, exigua tantum duritie liveſcente in brachio relicta. Jungebantur brevi poſt virium & appetitus defectio, pedes tumidi & tuſſis cum ſpirandi difficultate vehementiſſima. Accerſitus Medicus atque Chirurgus apertionem tumoris confidenter ſuadebant, quam ego ægro, cum & meum flagitaret conſilium, ſerio diſſuadebam; quoniam perſcrutata ipſius conſtitutione morbique indole, non purulentam inibi materiam, ſed potius humorem valde rodentem putridum contineri prævidebam, & externi aeris admiſſione internam putredinem adauctum iri augurabar. Atque eventus reſpondit præſagio. Medicus enim, amicum reſpuens conſilium, me abſente tumorem ſat magna inciſione ipſe aperuit; unde loco exſpectati puris, ſanguis valde dilutus cum acri ichore mixtus ultra menſuram effluxit. Injecta quidem eſſentia myrrhæ aquoſa, quæ etiam interne adſumebatur; ſed altero die rurſus ſimilis promanavit materia, donec tertio die tanta ſucceſſit hæmorrhagia, quæ nullo ſiſti auxilio poterat, ſed ſanguinem cum vita exhauriebat. Tumore aperto cavitas ſat ampla reperiebatur ſphacelo corrupta: in thorace & abdominis cavitate ſerum conſpiciebatur collectum, & pulmo in latere ſiniſtro putrida ac purulenta materia totus conſumtus.

Epicriſis utriuſque caſus.

Varii generis tumores in corpore oboriuntur, quorum naturam & tractandi modum & Medicus & Chirurgus probe debet callere periteque diſtinguere. Noſtri, quos adduximus, dicendi ſunt ſanguinei, qui à ſtagnante ſanguine enati largam hujus copiam per ſectionem fundere ſolent. Atque in eo diſcerni debent ab abſceſſibus vel apoſtematibus, quæ ex præcedente inflammatione oborta pus intus fovent, ideoque minus alunt periculi. Merito autem ejuſmodi tumores diſtingui debent in *benignos* & *malignos*. *Benigni* ſunt, qui, ſicut in priori caſu obſervavimus, in ſubjectis ſanis à contuſione, vel alia quacunque externa cauſa prægreſſa, intra breve tempus ſubnaſcuntur, ne ullis quidem internæ inflammationis notis præcedentibus. Atque hi maxime eveniunt in ſanguineis, quorum minima vaſa ſanguine repleta turgent, quæ vi externa diſrupta brevi tempore effuſo ſanguine in muſculorum & tunicarum interſtitiis ingentem formare tumorem poſſunt. Niſi tum extravaſato ſanguini per inciſionem paretur exitus, non modo hic longiori ſtaſi corruptus & acrior factus partis læſæ conſolidationem impedit, verum etiam à putrido humore per vaſa reſorpto, corporis viriumque debilitas & lentus hecticus calor ſubſequuntur. Neque in ſano homine, cujus humores blanda gaudent temperie, pertimeſcenda eſt apertio, ſed ſperanda inde potius melior ſalus & exoptata conſolidatio; idque eo magis, ſi in cavitatem balſamici injiciuntur

ciuntur liquores, qui non modo putredinem arcent vaſculaque aperta occludunt, ſed & conſolidationis negotium eximie promovent. Alia vero tumorum *malignorum* eſt ratio, qui non tam in corpore puro & ſano, ſed in impuro, cacochymico & ſcorbutico, per varias antea ægritudines debilitato emergunt, neque externam læſionem, ſed potius internam humorum depravationem pro cauſa agnoſcunt, qui extravaſati ſummamque acredinem adepti vaſa & ſubſtantiam fibrarum erodunt. Accedit, quod maligni hi tumores non in inſtanti, ſed ſenſim paulatimque producantur, ſicut in poſteriori caſu animadvertere licet, ubi tumor per plures menſes ſubſtitit, ante quam humore ad pectus translato mamillam occupavit, id quod utique internam ſubſtantiæ carneæ eroſionem per totum brachii tractum oſtendit, qui etiam corroſus, facta ſectione inventus eſt. Enim vero, negari minime poteſt, quod omnes hi tumores lethales habendi ſint certoque certius mortem inferant, quæ tamen eo citius accedit, ſi apertio acceleratur. Namque admiſſo aëre atmoſphærico vel humorum putredo partiumque adjacentium ſphacelatio promovetur, vel hæmorrhagia excitatur incompeſcibilis, quæ vires cum vita breviſſime adimit. Quod vero ſi metuendum eſt, nulla in re magis reperire licet auxilium, quam in injectione liquoris balſamici non aquei, ſed ſpirituoſi, quo non modo ſauciata vaſa conſtringuntur, ſed ulterior quoque putredinis progreſſus & ſphacelatio ad tempus avertitur.

Observatio III.

Ulcus peſſimi moris in collo.

Vir generoſus ſexagenario proximus, habitu corporis pingui & ſpongioſo præditus, jam per decennium viduus, lautæ ſemper & vinoſæ diætæ indulſit, nullaque ſontica valetudinis incommoda, præter catarrhales defluxiones expertus eſt, maxime cum bis in anno circa æquinoctia venam ſecandam præbuerit, fontemque ſoterium Pyrmontanum per aliquot annos potaverit. At vero cum officii, cui admoveretur, ratio poſceret, ut ſub vere maxime & autumno, tempeſtate frigido-humida & nebuloſa in ſylvis circa aquarum ſtagna commoraretur, & inſuper quoque venæ ſectionis ſtrictiorisque diætæ impatiens ad genium ſuum inordinate viveret, accidit proh dolor! ſuperiori anno menſe Novembris, ut circa tempora ſupra aurem dextri lateris tumore afficeretur inflammatorio & ulceroſo inſtar ciceris, quem dicunt furunculum, *einen Schwären.* Leve videbatur malum & vix medela dignum, ſed brevi poſt, cum noſter in convivio ſe cibo & potu nimium repleverat, aeriſque veſpertini injuriis expoſuerat, tumor iſte cum dolore valde increſcebat, qui ante maturitatem à Chirurgo apertus, ichorem fundebat ſanguineum, labia recipiens ſubtumida & fere cruſtoſa. Fugit me, quam ſibi in medendo viam Medicus æque ac Chirurgus tum temporis elegerint; poſtea vero, cum ego conſilii ferendi cauſa advocarer, hæc erat rerum facies: tumor ille dolorificus denuo valde auctus, jam glandulas occupabat parotides, quare ex meo conſilio emplaſtrum imponebatur diachylon, item *Barbette* cum camphora oleoque hyoſcyami ſubactum. Ex aure dextra materia promanabat ſanioſa, & maxillam tumore compreſſam æger nec poterat movere, nec ſolidi quicquam deglutire. Exacto triduo poſt aures ingens fiebat abſceſſus, qui denuo quidem aperiebatur; ſed nihilo minus materia purulenta ad colli glandulas deſcendens, ibi novum formabat tumorem, qui recuſata inciſione ſponte diſruptus in ulcus abibat vere cancroſum, tamque profundum, ut ibi decurrentes nervi, arteriæ & venæ, imo denique œſophagus & aſpera arteria, abſumta ſenſim pinguedine, denudata conſpicerentur. Dabantur in principio ad alvum, quæ clauſa erat, ducendam, impetumque humorum à capite divertendum leniora laxantia, medicamenta ſanguinem purificantia, & juſcula herbarum antiſcorbuticarum medicamentoſa; extrinſecus vero liquores balſamici ſyphonis ope infundebantur. Sed omnia hæc ac ſingula imminentem ſanguinis corruptionem avertere vix poterant, ut potius invaleſcente calore, ſiti & inquietudine, hinc & inde in toto corporis ambitu ulcuſcula prodirent ſublivida, ipſorumque digitorum extremitates inflammatione prehenderentur. Tandem ſub inſigni virium decremento, crebriores accedebant lypothymiæ, & imminens moriendi neceſſitas nono die omnium miſeriarum exoptatum afferebat finem.

Epicriſis.

Varia in præfata morbi hiſtoria occurrunt momenta, quæ ſingularem merentur conſiderationem.

1) Si tot tantorumque in noſtro ægroto malorum ſcrutamur originem, nullam certe aliam invenire licebit, præter ſcorbuticam ſanguinis & humorum dyſcraſiam, quam ſibi procul dubio lauta & inordinata vivendi ratione, aeris frigido-humidi uſura, & omiſſa conſueta ſanguinis miſſione contraxit. Tali enim ratione ſanguis in viro, ætate jam multum provecto, non ſolum copia & ſpiſſitudine increvit; verum etiam, cohibita tranſpiratione facile pravam induit diatheſin, quæ deinde variis tumoribus & exulcerationibus anſam præbuit facillimam.

2) Merito reprehendenda videtur Chirurgi in aperiendo primo tumore feſtinatio, qua proh dolor! factum eſt, ut ichor tenuis acrior & magis nocivus redditus vicinas partes arroſerit ſimilique labe infecerit. Id quod in ſubjecto ſenili, ac impuro in partibus multa pinguedine obſitis, ut collum eſt, eo citius potuit obtingere. Namque digna notatu obſervatio eſt, quod corruptio in pinguedine oborta, & à ſanguine inibi ſtagnante illata, celerrimo ſerpat progreſſu, vixque ulla poſſit ratione cohiberi: quare non mirum eſſe debet, cur etiam in præſenti ægroto ſubnata in pinguibus locis corruptio mox tantas ſumſerit vires, ut conſumtis partibus ſuppoſitis, arteriæ, venæ & nervi in conſpectum prodierint.

3) Notabilis eſt ulcuſculorum in variis locis proventus, digitorumque inflammatio, quæ ſummam ſanguinis corruptionem indicat luculentiſſime. Augmentum vero ipſa recepit à materia purulenta in ſanguinem delata, quæ hunc tetra putrilagine inquinavit, & in motum conjecit putredinoſum; unde febris, inflammatio, lipothymiæ & vitæ clauſula mors.

Observatio IV.

Fœmina generoſa, XXXVIII. annos nata, temperamenti phlegmatici, & integra ſemper valetudine gaviſa, ante ſeptem circiter annos in puerpe- *Tumor cancroſus poſt puerperium.*

puerperio à nimio lochiorum fluxu varia experta fuit ſymptomata, maximeque hemicraniam dextri lateris, paſſiones hyſtericas, cordis palpitationes, & rheumaticas faciei artuumque defluxiones per tres fere annos ab eo tempore perferre debuit. Conſuluit itaque harum pertæſa moleſtiarum medicaſtrum, qui ſalivationem ſuaſit mercurialem eo effectu, ut admodum vehemens frigoris ſenſus, quem ne calidiſſimum quidem conclavis vel lecti regimen mitigare poterat, remaneret, atque moleſtæ artuum defluxiones, cum tumore & exulceratione junctæ ægram miſerrime diſcruciarent. Adhibita lignorum decocta cum inedia parum tulerunt levaminis, ut potius dein in media mammæ ſiniſtræ regione ſupra papillam durus acceſſerit tumor, qui ſpreta externorum ope brevi ita increvit, ut ovum anſerinum magnitudine æmularetur, & innumeris venarum ramificationibus cœruleis cinctus dolores pungitivos & prope lancinantes, præſertim ab applicato emplaſtro de cicuta inferret. Ceterum, ægra nondum lecto affixa bene appetit, & quantum per dolores licet, animi eſt hilaris; præſervandi autem ſcopo meum poſtulavit auxilium.

Epicriſis cum conſilio.

Affectus, quo præſens laborat fœmina, tumor eſt cancroſus, qui non modo ex colore livido & lapidea duritie partis glanduloſæ, verum etiam ex doloribus pungitivis ſat clare cognoſcitur. Prima hujus mali origo deducenda videtur à puerperio, ex quo plurimæ mulieres reſurgunt morboſæ, ſi vel ſaluberrimæ diætæ præcepta quoad victum, regimen & animi affectus minus rite fuerunt ſervata, vel ſi lochiorum fluxus quocunque modo peccaverit. Potiſſimum vero in præſenti caſu largiſſima ſanguinis in partu profuſio accuſari debet, qua corpus debilitatum poſtea loco ſanguinis boni ac laudabilis multas ſeroſas & excrementitias collegit cruditates, quæ minus recte à maſſa ſanguinis ſegregatæ variis ſubinde moleſtiis, & ſpeciatim quidem rheumaticis faciei & artuum defluxionibus, glandularumque tumoribus anſam dederunt. Jam quidem hoc fine utiliſſima ſunt lignorum decocta cum inedia, omniumque remediorum vim longiſſime ſuperat tempeſtivus thermarum Carolinarum uſus. Si quis vero in tali cacochymico corporis ſtatu ſalivæ profluvium mercurialibus temere molitur, plus ſemper nocet, quam prodeſt. Etenim, cum validiora hæc medicamenta ſpaſtica partium nervoſarum & glanduloſarum ſtrictura agant, fieri aliter non poteſt, quin ſpaſmi, ſi jam in corpore ſenſibili & debilitato adſunt, mirum in modum augeantur: unde non modo præſentes vaſculorum minimorum obſtructiones confirmantur, verum etiam occluſis in cute vaſculis frigoris ſenſus inducitur, & à cohibito tranſpirationis negotio majores in corpore impuritates accumulantur. Res autem quo clariorem accipiat lucem, probe meretur attendi, quod ſalivatio plerumque frigus partium extremarum junctum habeat, quod eo quidem fine fieri arbitror, ut per inferiorum partium ſtricturam lympha & ſaliva majori niſu ad ſuperiora, maximeque ad glanduloſam faucium compagem delata eo melius excernatur. Sæpe vero peracta etiam ſalivatione, ſi hæc vel nimia, vel intempeſtive adhibita fuerit, externæ partes moleſto tentantur frigore, quod niſi mitigatur & ad juſtam redigitur temperiem, multa ſuccedunt incommoda, quæ in præſenti etiam caſu metuenda ſunt, ubi durante frigore ad adfectam mammam major humorum fiet affluxus. Ego itaque in conſilio ferendo primo omnium ſuaſor & auctor fui, ut alvo, quæ ſæpe ſimiliter clauſa erat, ſubducta extrinſecus diligentes adhibeantur frictiones, & ægra per intervalla in balneum aquæ dulcis deſcendat, ut ſanguinis in externas partes influxus revocetur. Deinde, commendavi curam cum fonte Egrano tepido inſtituendam, & ſervandam præcepi accuratiorem diætam, vitando ſalſa, acria, dura & motus augentia, ſubſtituto in potus locum decocto purificante. Extrinſecus tumori duro imponendum ſuaſi emplaſtrum *Barbette* ſaponatum & probe camphoratum cum hyoſcyami oleo malaxatum, ſuperpoſito cataplaſmate ex ſemine milii cocto; unde abſceſſus benignus fiebat, qui ſecundum artem tractabatur.

Observatio V.

Fœmina generoſa quadragenaria, temperamento cholerico-ſanguineo prædita, ſemel tantum felici partu filiam excluſit ſanam & vegetam, cui ipſa mammas per annum præbuit. Ablactato infante in ſiniſtra mamma tuberculum retinuit parvum, & avellanæ magnitudinem vix accedens, quod doloris expers per quinquennium ſine moleſtia tulit; donec ante aliquot menſes poſt perpeſſum triſtitiæ affectum tumor ſenſim increſcens per intervalla dolore adficiebatur pungente, majuſque præſagiebat periculum. Chirurgus accerſebatur artis probe peritus, qui tumorem durum, ſcabrum, & duobus in margine tuberculis cinctum extrinſecus ſpiritu vini camphorato & crocato, aliquoties in die applicato tractabat. Interne à Medico infuſum præſcribebatur vinoſum laxandi virtute pollens, & veſpertino tempore pulveres abſorbentes nitroſi offerebantur: neque decocta inſtar Theæ potanda, neque pilulæ leniores balſamicæ ad menſium fluxum, qui adhuc integer erat, in ordine conſervandum omittebantur. Tantum vero aberat, ut vel minimum tumor ille ſcirrhoſus magnitudine decreſceret; ut potius cum tuberculis noviſſime obortis in unum corpus coaleſcens inſtar manus latus & longus appareret, colorem ex bruno rubicundum punctiſque albidis interſtinctum referret, & doloribus pungitivis per intervalla redeuntibus magnas crearet moleſtias. Quare ego in conſilium adhibitus ægram ab omnibus tam corporis quam animi commotionibus abſtinere, cibos acidos, ſalſos, duros & multis conditos aromatibus evitare, bis in hebdomade ad alvum laxandam pulverem rhabarbarinum ſumere, & in potus locum decoctum ex radice chinæ, ſcorzoneræ & raſura ligni ſaſſafras ana unciis tribus, raſura ligni ſantali rubri & citrini ana uncia una & dimidia confectum ſubſtituere juſſi. Quo vero univerſa ſanguinis & humorum maſſa eo melius diluta ab impuritatibus liberaretur, ſerum lactis caprini cum cremore tartari paratum, ſucciſque herbarum antiſcorbuticarum cochleariæ, beccabungæ & naſturtii aquatici expreſſis remixtum per menſem & ultra primo mane haurire, & ventriculum juvandi gratia elixirium meum temperate balſamicum inter epulas ad octoginta guttas capiendum commendavi. Externe tumori ſcirrhoſo, qui in perpetuo tepore conſervari debebat, *Cancer exulceratus.*

imponendum ſuaſi emplaſtrum emolliens camphoratum, ſuperpoſito ſemine milii ex lacte coćto, duplicatiſque linteis involuto, ne humiditas ad partem adfectam pertingens noxam inferret. His ita per tempus obſervatis mitiora videbantur omnia. At vero, brevi poſt in infima tumoris extremitate exiguus locus cuticula denudatus paucam plorare humiditatem videbatur, & circa inſtans menſium tempus prægreſſis phlogoſibus, pectoris anguſtiis, partiumque infernarum refrigerationibus, in ipſo tumore vas aperiebatur ſanguineum; unde ſanguinis circiter octo profluebant unciæ, ante quam ſpiritu vini rectificato ſiſti poterat. Quæ cum animadverterem, ſuaſor eram, ut alvus clyſteribus crebro ſubduceretur, ad ſanguinis ebullitionem ſedandam pulveris temperantis, ex oſſe ſepiæ, conchis præparatis, ſuccino præparato & nitro confecti drachma circiter dimidia cum paucis liquoris anodyni guttulis ex aqua, vel emulſione temperante interdum ſumeretur; circa menſium vero periodum pilulæ ad methodum *Becheri* confectæ una cum pulveribus temperantibus exhiberentur. Singula hæc tamen prohibere vix poterant, quin ſcirrhoſa hæc excreſcentia in ea parte, ubi humidum ſtillabat, in veram abiret putredinem, verumque ulcus cancroſum formaret; quod labiis valde tumidis ac duris præditum, brevi tempore magnam acquirebat cavitatem, magnamque materiæ ichoroſæ, odore teterrimæ fundebat copiam. His accedebat, quod per periodos ſat larga recurreret hæmorrhagia, quæ multum ſemper ſanguinis exhauriens non inane minabatur periculum; maxime cum virium robur cum ciborum adpetentia magis & magis decreſceret, & ambo pedes tumore obſiderentur œdematoſo. His ita conſtitutis ego denuo conſultus ad avertendum, quantum licebat, putredinis progreſſum, externe oleum myrrhæ per deliquium applicandum, & alternis diebus antimonium diaphoreticum ulceri inſpergendum commendabam, ſuperimpoſito ſemper emplaſtro *Barbette* ſaponato & probe camphorato. Interne ad vires reſuſcitandas ordinabam mixturam analepticam, ex aquæ cinnamomi ſine vino, meliſſæ, corticum citri ſine vino, roſarum, liliorum convallium, ceraſorum nigrorum anatica portione unciis tribus, matris perlarum drachmis duabus & ſyrupi acetoſitatis citri uncia dimidia, invicem probe mixtis paratam, & denique juſculis alimentoſis, ex juſculo gallinaceo cum raſura cornu cervi decoctis, ſuccoque citri vel aurantiorum alteratis ægram reficiendam præcipiebam. Verum enim vero, converſis in pejus ſymptomatibus, ægra vi morbi ſuperata ſuccubuit, & ſicut audivi, lethali ſyncope exſtincta eſt.

Epicriſis.

Siſtit hic caſus integram cancri tam occulti, quam patentis ulcerati hiſtoriam, ut eo melius inde cognoſci poſſit, qua ratione hic corpori humano infenſiſſimus morbus oriatur, latiuſque proſerpendo ſeſe multiplicet. Primo autem omnium quoad originem notari meretur, quod hoc mali genus in illa corpora præcipue cadat, vel in iis exacerbetur, quæ longa triſtitia premuntur. Nam inter decem cancro laborantes vix unum datur individuum, ubi non gravis mœſtitia prægreſſa fuerit. Deinde plenius inde confirmamur, quod ſatis diu ſcirrhoſa durities, niſi irritetur, in glandulosa parte geſtari poſſit, ante quam periculum corpori intentet. Quam primum vero pellicula ſumma eroſa humor tenuis & aquoſus plus minus acris exſudat, jam cancer ſerpere incipit, atque tum caro quæ procedit, putris apparet, dolor cum calore intenditur, & oræ rubent, tument ac fere exulcerantur, veniſque diſruptis multum ſanguinis effundunt. Ubi notabile eſt, quod, quo calidiora adhibentur medicamenta, eo color magis ad livorem tendat, tumorque & dolor augmenta ſumat. Tandem febris jungitur, quæ paullatim cum reliquis omnibus vires ſumens tot malis obrutos ægrotos interficit. In tali rerum ſtatu cura tantum palliativa tam in quam externa locum invenit. Interna talis eſt, quam ſupra commendavimus, vitando tam in diæta, quam in medicamentorum oblatione omnia exagitantia. Externa eo maxime abſolvitur, ut partem adfectam tepide habentes medicamentum præſcribamus lene, quod ulcus ſordidum repurget, cavitatemque repleat; licet dolendum, quod raro, imo nunquam fere hi ſcopi obtineri queant. Parari autem tale medicamentum poteſt ex olei olivarum parte una, aceti vini & lithargyrii ana parte dimidia, ſub leni ignis gradu & continua agitatione ad lithargyrii ſolutionem & aceti conſumtionem coctis, & dein cum oleo roſarum, plumboque uſto ac loto in mortario plumbeo in unguenti formam redactis, & applicatis. Expedit quoque eodem fine, niſi jam dictum medicamentum ad ima ſatis pertingere poteſt, liquorem infundere, qui ex aqua ſpermatis ranarum, roſarum, ſucci ſolani recenter expreſſi ana uncia una, mellis depurati uncia dimidia, & ſacchari ſaturni aliquot granis confectus eſt, cui interdum etiam, ſi opus eſt, unguenti baſilici portio addi poteſt. Sic ſæpe humor ſat multus elicitur, qui linteo multoties contorto ſuperpoſito excipiendus eſt, ne partes adjacentes aggrediatur. Quod ſi vero ob orificium anguſtius ſordes elui nequeant, ſcalpello dilatatio debet inſtitui. Ubi labia ulceris ita intumeſcunt, ut in iis venæ diſruptæ, ſicut in præſenti ægrota, multum ſanguinis ad plures uncias & libram uſque emittant, ſpiritus vini rectificatus vel ſolus, vel cum terra vitrioli dulci mixtus prodeſt, maxime ſi linteum multiplicatum, quod ſuperponitur, commoda faſcia ſatis adſtringatur. Sed quid juvant omnia vel acutiſſime excogitata remedia, niſi ut vitam miſeram tolerabilem reddant? Moriendum eſt abominabili hoc affectu certiſſime: gerunt enim eodem laborantes putredinem, quam alii poſt mortem demum ſubeunt, in corpore adhuc animato, quæ paullatim ſanguinem & tenuiſſimum nervorum ſuccum inquinans lacerum corpus humo tradit.

OBSERVATIO VI.

Erat hic loci fœmina, ex gente Judæa, quæ ab onere dorſo impoſito, indeque forſan una alteraque vertebra ſubluxata nimium uteri profluvium experiebatur, ita ut fere continua ſanguinis profuſio extra ſtatum menſium tempus cum dolore hypogaſtricæ regionis circa umbilicum & matricem ſummas crearet moleſtias. *Ulcus uteri cum metu cancri.* Medicamentis internis adhibitis mitigabatur quidem fluxus, ſed in locum ipſius fluor albus ſuccedebat ſanioſus, cum ventriculi inflatione, dolore inteſtinorum flatulento, alvi ſtrictura & abdominis dura inſtar tympani elevatione junctus.

Poſt-

Poſtquam varia ſine effectu medicamenta per dimidium anni ægra adhibuerat, auctor eram, ut thermas adiret Carolinas, quibus per menſem & ultra ſub debito regimine uſa, magnam materiæ tenuioris, ac minus quam antea fœtidæ ex utero excrevit copiam, unde ſimul alvus aperta flatus liberius emittebat, dolores exſpirabant & abdominis tumor ex voto detumeſcebat. Curatione hac peracta infuſum theiforme, ex agrimonia, conſolida ſaracenica, ſalvia, meliſſa, millefolio, & floribus hyperici ſingulis diebus mane bibendum, & bis in ſeptimana medicamento alvum ducendam commendabam. Ante omnia vero ſiphonis ope injiciendum curabam liquorem balſamicum & conſolidantem cum melle remixtum, & extrinſecus emplaſtrum emolliens floribus ſulphuris nuptum imponendum: qua methodo per ſingularem Dei gratiam priſtinæ reſtituta ſanitati denuo concepit.

Epicriſis.

☞ Siſtit hic caſus uteri ulcus feliciter ſanatum, quod raro contigiſſe exemplo arbitror. Tractavi enim plures ſimiliter laborantes feminas, ſed ſine fructu, ſine ſucceſſu; ut potius hectica ſuperveniente deceſſerint. Interim diſcere inde licet, ejuſmodi uteri ulcera non ſemper unius ejuſdemque eſſe indolis, aliaque præ aliis eſſe maligniora, ut potiſſimum evenit, ſi ſumma humoribus cacochymia inſidet, à qua tamen ægrota noſtra, quæ ſibi malum ab externa cauſa contraxit, libera adhuc fuiſſe videtur. Alias in curando, multo vero magis in avertendo hoc morbo ſummam merentur commendationem thermæ Carolinæ, quæ in obſtructionibus uteri reſerandis ſordibuſque impuris eluendis egregiam præſtant energiam, ſicut ego aliquoties vidi. Sed adhiberi debent in tempore, ante quam ſubſtantia uteri nimis eroſa, & depaſcens corruptio præſens eſt, item ſi nondum febricula jungitur. Nec ſpernendi ſunt effectus decocta vulneraria, qualia huic ægrotæ finita Carolinorum cura præſcripſimus, quæ, ſi nimius genitalium ardor urget, cum radicibus altheæ, glycyrrhizæ, pœoniæ, & aliquot papaveris capitibus poſſunt temperari, vel cum lacte alterata adhiberi. Externe proſunt injectiones balſamicæ & putredini reſiſtentes; ſi dolor vero ardorque infeſtant, liquorem inſtar emulſionis, vel etiam lac chalybeatum tepide infundere præſtat. Nec omittenda plane ſunt ulcus purgantia, ſi hoc ita ſitum eſt, ut talia commode admittat: quo fine commendari merentur peſſaria, ſive linteola contorta, cum eſſentia quadam balſamica, ex gummi elemi, myrrha, maſtiche, aloe hepat. & ſimilibus in ſpiritu vini extractis madefacta.

OBSERVATIO VII.

Ulcus labii inferioris ſanatum.

Vir illuſtri loco natus, LXX. annorum, iracundiæ deditus & calidiori ſemper conclavi adſuetus, qui magni Principis Conſiliarius complures annos vita ſedentaria in conſiliis dandis ac conſcribendis conſumſerat, ex improviſo per dentis acuti morſum inferiori labio illatum tuberculum ſibi contrahebat durum & dolorificum, quod ſenſim paullatimque diſruptum ulcuſculum formabat non adeo bonæ indolis ſerpens, ichoremque purulentum fundens. Qui auxilii ferendi cauſa aderant Medicus & Chirurgus, neglecta curatione interna, ſolis externis curationem moliebantur, eoque fine potiſſimum digeſtivum cum balſamo de Copaiva & melle roſato mixtum adplicabant. Ego autem, cum per litteras & meum requireretur conſilium, primo omnium venæ ſectionem, quam vir illuſtris ob invaleſcens ſenium diu omiſerat, in pede adminiſtrandam ſuaſi; poſt hæc vero totum curationis negotium eo direxi, ut univerſa ſanguinis & humorum maſſa, quæ in ſenili corpore, & ſub vita motus experte non exigua impuritatis labe inquinata videbatur, debitis internis remediis depuraretur; idque eo magis erat neceſſarium, cum totus corporis ambitus inſtar ictericorum flavo colore defœdatus minoribus puſtulis ſummoque pruritu vexaretur. Quare ego, præmiſſis & interpoſitis laxantibus rhabarbarinis & mannatis, decoctum ordinavi purificans, ex radice pareiræ bravæ, ſarſaparillæ & chinæ cum paſſulis confectum, quod tum mane ad ſudorem movendum calide, tum potus ordinarii loco frigide hauriri debebat; ſubjunctis interdum veſpertino tempore pulveribus diaphoretico-cinnabarinis. Externe oleum myrrhæ per deliquium, liquidambræ nuptum commendavi, atque hæc omnia tam felici ſucceſſu, ut æger intra menſem integra gauderet valetudine.

Epicriſis.

Præſens labii ulcus, à cauſa externa ſubortum, non adeo multum aluit periculi, licet non negandum ſit, quod ab interna ſanguinis & humorum impuritate pabulum ſubinde & augmentum receperit. Quare non ſine fundata ratione curationem internis ſimul adornandam & perficiendam commendavi, ut ſubtracto morbi pabulo externa remedia eo liberius operari potuerint. Præter hæc ſciendum eſt, quod ejuſmodi labiorum ulcera non adeo expeditæ ſint ſanationis, partim quod non omnia ferunt remedia in aliis ulceribus proficua, partim quod loquendo ridendoque labia facile irritantur, ut inde non raro diductis cum dolore rimis ſanguis cieatur. Accedit demum, quod continuo ſalivalis laticis affluxu tale ulcus madefactum non adeo bene à ſordibus poſſit repurgari; unde non poteſt non diutius protrahi conſolidatio.

OBSERVATIO VIII.

Ulcus in mamma benignum.

Virgo erat generoſa, XX. annorum, macilenta, quæ ob vitæ genus ſedentarium, parciorem potum & largiorem acetariorum inter cibos uſum inordinato menſium fluxu & ſymptomatibus cum eodem conjunctis laborabat. Brevi poſt in altera mamma tumor exſurgebat duriuſculus, qui ex parvulo incipiens ſenſim paulatimque increſcebat. Circa ejus ambitum, quin aliquando in ipſo, aliqua quaſi puncta ſentiebantur, quæ brachium illius lateris in doloris conſenſum ducendo, optimam virginem de ſalute valde ſollicitam reddebant. Veniebat itaque ad me ſupplex, ut ipſi & conſilio & auxilio ſuccurrerem: unde ego petitis annuens ad ſanguinis maſſam depurandam menſiumque fluxum, qui ultimis periodis penitus ceſſaverat, revocandum, thermas Carolinas cum debito regimine potandas; externe vero emplaſtrum emolliens camphoratum cum cataplaſmate milii imponendum commendabam. His ita per tempus adhibitis redeunte menſtruo, tumor quidem detumeſcere

tumeſcere videbatur, ſed paulo poſt in ulcus terminabatur, quod interpoſitis internis decoctis ſanguinem depurantibus, ſubjunctoque ad catamenia in ordine ſervanda elixirio balſamico, externe balſamicis, & deinceps unguento tractabatur, quod oleum recipiebat roſaceum in mortario plumbeo, donec nigreſcebat, tritum, & cum ceruſſa & lithargyrio remixtum, ſuperpoſito emplaſtro manus Dei. Atque hac ratione ægra ſucceſſu temporis exoptatæ reddebatur ſanitati.

Epicriſis.

Variis, & mammarum quoque affectibus premuntur mulierculæ, cum menſtrua non bene reſpondent, vel ex toto ferri deſinunt, non autem illæ, quæ, quia lac præbent, à menſibus defectæ ſunt. Quod ſi enim ſanguis ſuperfluus per uterum excernendus intus retinetur, tum ipſe ad alias, maximeque ſuperiores partes regurgitans varii generis incommoda, ut in imo ventre ſpaſmos & flatus, in pectore anguſtias cum difficili reſpiratione, in capite gravitatem, vertigines, cephalalgias, imo non raro in mammis, quibus magnus cum utero conſenſus intercedit, tumores ſcirrhoſos ulceraque tam benigna quam maligna ſuſcitat. Idem tulit fatum præſens virgo, quæ ex menſium fluxu propter vitam ſedentariam, potus inopiam & acidorum comeſtionem ſuppreſſo moleſtum mammæ tumorem & ulceroſam labem obtinuit. Erat autem hoc ulcus benignæ indolis, licet in comparatione cum aliis ulceribus curatu difficilius, quod vel ex eo unice apparet, quia pus aluit & cicatricem recepit. Tantum enim abeſt, ut omnes partium glanduloſarum tumores & exulcerationes in cancrum, ſeu malignum ulcus ſemper abeant; ut potius felici omine abſceſſum ſæpe benignum faciant, curationemque admittant. Id vero potiſſimum ſolet contingere in ſubjectis ſanis, vegetis nullaque ſontica, vel tamen facile emendanda humorum dyſcraſia infectis; ſicut quidem in noſtra ægrota animadvertere licet, quæ reſtituto menſium fluxu depuratiſque paululum ſuccis alacrior reddita vim morbi felix ſuperavit.

Plures obſervationes evolvi poſſunt in *obſervat. & reſponſis meis medicinalibus caſu* LVIII. LIX. CIX. CLXXI. & alibi.

CAPUT VII.

De circumſpecta ulcerum fiſtuloſorum curatione.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Inſtituti ratio. SI ulla externarum partium læſio Medicis æque ac Chirurgis plurimum faceſſit negotii, ſummiſque operandi difficultatibus preſſa eſt, eſt profecto ipſa fiſtularum curatio. Nam præterquam quod hæc ulcera ſpecie valde ſint diverſa, admodumque difficile ab aliis ulceribus diſtinguantur; quam maxime etiam hoc accedit impedimentum, quod ſæpe in iis locis ſedem occupent, ubi remediis & operationi, manu peragendæ vel difficilis vel nullus plane datur acceſſus. Verum enim vero, quum frequentius hoc mali genus occurrat, plurimumque interſit, qua ratione rite cognoſcatur, & ad ſanationem perducatur; operæ facere pretium exiſtimo, ſi ſuccinctam, ſed experientia fundatam de fiſtulis doctrinam huic operi ſubjungam.

§. II.

Eſt autem *fiſtula ulcus ſinuoſum, inveteratum, oblongum & circa orificia arctum, interius non minus quam exterius calloſum, doloris maxime expers.* *Fiſtularum definitio,* Suum accepiſſe nomen videtur fiſtula à cavitatibus iſtis oblongis & induratis, quæ in longum reptando, aliqua ex parte cum aliis arundinum vel fiſtularum cavitatibus conveniunt; unde etiam à Græcis σύριγξ, à germanis *eine Fiſtel*, *einen Röhr-oder Hohl-Geſchwür*, *ein fiſtulirter Schade* non inepte hactenus appellari conſuevit. Quo tamen eo melius adhuc de peculiari fiſtularum indole conſtet, ſcire omnino licet, fiſtulas ideo maxime ad ulcerum genera referri, quia fœdam continui ſolutionem, ſeu filamentorum, quibus ſolidæ partes conſtant, dilacerationem junctam habent, quæ deinde cavitatem, lenta, putrida & mali odoris lympha repletam progignit. Atque in eo etiam ab abſceſſibus vel alii generis ulceribus diſcrepant, quia non tam bonum coctumque pus fundunt, ſed potius ichoroſam & acrem materiem ſtillant. Verum oblongæ quoque ſunt, varioſque & multiplices ſinus formant fiſtulæ, ita quidem, ut in principio ſuo cum oris præduris, tumentibus & quaſi inverſis, arctius coeant, in profunditate ampliora fiant, & latius ſe extendant. Imo demum callus, ſeu concretum præternaturale durum & membranaceum à fiſtularum natura non debet excludi, quo ſuperficies ductuum ſinuoſorum obducitur, ipſaque mali ſanatio non parum impeditur. Licet enim quandoque oræ præduræ & calloſæ cicatrice induantur, hæc tamen denuo diſrupta ulcus facile renovat, vel etiam materia acris contenta, alias quærendo vias, per novum orificium foras prorumpit.

§. III.

Omnes fere ac ſingulas machinæ humanæ partes ſolidas invadere ſolent fiſtulæ. *ſedes,* Neque enim ſolum in carnem exedendo ſæviunt, ſed glandulas quoque earumque vaſa, arterias, venas & nervos, tendines & cartilagines occupant, & acerbo ſæpius dolore commovent, ne oſſibus quidem exceptis, quorum primo tenella, dein ſolidiora putrida carie ita diſſolvunt, ut materiam peſſimi odoris fundant, difficillimamque ſanationem efficiant. Enimvero, dubitare quis poſſet, an omnes, quas enumeravimus, partes fiſtularum ſubjectum conſtituant. Sed qui altius ſecum perpendit, quod tota corporis fabrica ex meris fibris artificioſiſſime inter ſe connexis & coalitis conflata ſit, quarum prima ſtamina & filamenta prout magis vel minus craſſa, vel tenera exiſtunt, laxiuſque vel compactius cohærent, varia conſtituunt organa; facile profecto concedet, omnes ſolidas partes, quia ex uno conſtant principio fibroſo, fiſtulis poſſe adfici. Unicum tantum remanet dubium, an fiſtulæ etiam oſſa aggrediantur, quæ dura ſunt, fortiterque reſiſtunt. Sed reſpondemus, quod omnino in mali conſortium trahi poſſint oſſea corporis fulcimenta: ſiquidem plurimæ auctorum Chirurgicorum obſervationes fidem faciunt, ex ulcere fiſtuloſo fragmenta oſſea fuiſſe extracta.

Imo,

Imo, ſi meam ipſius experientiam interponere licet, ego vere adſeverare poſſum, me aliquot ſimiles annotaſſe caſus, qui de fiſtularum in oſſeis partibus ſede certiores nos reddere poſſunt; quamvis libens lubenſque concedo, quod non tam in principio, quam potius in mali incremento tale quid ſoleat contingere.

§. IV.

-- *differentia.*

Differunt fiſtulæ ſecundum partes, quibus infenſæ ſunt, & in ſingulis quidem propria quædam ſigna habent, quæ annotari merentur. Hinc etiam diverſa pro partibus affectis fiſtularum fluxerunt nomina, ut habeamus lacrymales, maxillares, genæ, colli, pectoris, abdominis, ani, & ejuſdem generis alias, quas nunc ſeorſim ſpectabimus, orti à fiſtula lacrymali, cujus vera ſedes eſt ſacculus ille lacrymalis, qui in majori oculi angulo ſitus oſtium quaſi refert canalis, per quem liquor promanans à lacrymali glandula in naſi cavitatem prolabitur. Neque labe vacant partes proxime adjacentes, maximeque ſinus ethmoidales, qui in naſum producti mucoſam ibi materiam deponunt. Quo etiam ſpectat os unguis appellatum, quod totidem interdum perforatur. Namque tenue illud eſt & exile circa internum oculi angulum, ad oſtium canalis naſalis ſitum, ubi etiam poſiti ſunt rami ex arteria carotide & vena jugulari decurrentes, itemque nervi à quinto & ſexto pari emiſſi. Quandocunque igitur canales lacrymales, & ſic dictus ſaccus, una cum partibus, quæ his proxime adjacent, ulcere manante, ſinuoſo & calloſo occupantur, vera adeſt fiſtula lacrymalis, adeoque hæc commode ſimul diſtinguitur à ſimplici, quæ fiſtulam plerumque antecedit, obſtructione & ſuperficiali exulceratione viarum lacrymalium, nec non à tumore quolibet inter oculos & naſum conſpicuo, quem anchilopem dicunt, neque minus ab ægilope, ſeu anchilope verſus exteriora aperto & leviter exulcerato, nondum tamen callo obducto differt.

Deſcriptio lacrymalis.

§. V.

-- *maxillaris & genæ,*

In fiſtulis maxillaribus & genæ totum tractum à glandulis parotidibus & apophyſi maſtoidea ad annulum primum arteriæ aſperæ pro ſubjecto agnoſcimus. Quo referri etiam debent præter cutem externam & pinguedinem vaſa ſanguinea, muſculi buccinatoris portio, muſculi labiorum maſſeter & biventer, qui omnes vel labiis movendis, vel motui maxillæ inferioris dicati ſunt; neque minus poſitæ ibi glandulæ cum inſignibus ductibus & vaſis ſalivalibus. Conglobatarum enim innumeræ in labiis & palato deprehenduntur, conglomeratæ autem ſunt parotides, quæ totum illud ſpatium replent, quod angulo poſteriori mandibulæ inferioris & apophyſi maſtoideæ interjicitur: imo infra quoque maxillares internæ, ſeu Warthonianæ locatæ ſunt, quæ ſi læſæ fuerint, lympham puram eamque copioſam fundunt. Neque demum inepte huc referri poſſunt dentium fiſtulæ; ſiquidem in vulgus uſque notum eſt, nullam ferme genæ fiſtulam abſque dente carioſo fieri, quo per artem extracto ſponte malum evaneſcit.

§. VI.

-- *colli,*

Sequitur ordine fiſtula in collo, per quod productionem thoracis, ab atlante, ſeu prima prope caput vertebra, uſque ad primam thoracis vertebram, quæ eminens dicitur, exporrectam ſignificamus. In duas autem partes, alteram anteriorem, alteram poſteriorem collum diſpeſcitur, quarum illa guttur, hæc cervix appellari ſolet. In cervice fiſtula rarius, in gutture frequentius gignitur, utpote quod præter vaſa ſanguinea jugularia & carotidalia, lymphatica ac nervoſa; œſophagum quoque & arteriam aſperam complectitur, quæ poſterior ſimiliter nonnunquam diro huic malo ſubjecta eſt, ſicut teſtis eſt MARCHETTE *in obſ. chir. obſ. XXXVII.* qui fiſtulam per duos arteriæ aſperæ annulos tranſeuntem deſcribit. Atque notandum eſt, quod interdum talis fiſtula multis ſinubus ad ipſas claviculas ſubrepat, qualem obſervationem deſcriptam legere licet apud SCULTETUM *armament. chirurg. part. II. obſ. L.* Præter hæc vero ſævum hoc morbi genus pectus quoque ſolet adfligere, quod ex triplici ſubſtantia, oſſea, cartilaginoſa & carnea eo maxime fine coalitum eſt, ut non modo cordi & pulmonibus tuendis inſerviat, ſed etiam alternæ ſui ipſius extenſioni ac compreſſioni congruenter ſufficiat. Sæpe etiam tale fiſtuloſum ulcus per pectoris cavitatem tranſiens ipſam cordis ſubſtantiam erodit & perforat, quale notabile exſtat exemplum apud MARCHETTE *l. cit. obſ. XLVII.* Neque umbilicalis ad inteſtina pertingens fiſtula rariſſima eſt, ſed jam antiquiſſimis *Hippocratis* temporibus celebrata fuit. Id quod inter alia inſignis locus, *epid. lib. VI.* reperiundus indicat, ubi mentio injicitur fiſtulæ umbilici ex vulnere ſubnatæ, ex qua per intervalla magnus prodiit lumbricus, indeque judicatum fuit, inteſtinum ſimul fiſtula eſſe tactum, ex quo perforato lumbricus ille prodierit.

-- *pectoris,*

§. VII.

-- *ani.*

Reſtat adhuc exploranda illa fiſtula, quæ circa ſedem oritur, & ani fiſtula nuncupatur. Occupat hæc maxime vaſa venoſa hæmorrhoidalia, quæ anum corona quaſi cingunt, ſanguinemque per arterias allatum revehere debent. In his enim facile ſanguinis contingit ſtagnatio propter ſitum perpendicularem, ubi adſcenſus ſemper eſt difficilis. Accedit laxior inteſtini recti compages: unde ob toni debilitatem ſanguis ibi ſubſiſtens tenues vaſorum tunicas diſtendit, & incarceratus corroſivam induit naturam. Sequuntur hinc ſæpe preſſo, ut aiunt, pede hæmorrhoides cœcæ, ſeu dolorifici tumores inflammatorii, qui ſi non cito diſcutiuntur, vel à grumoſo ſanguine per ſcarificationem aut inciſionem liberantur, facillime in apoſtema abeunt, quod ſi ſcalpello inciſorio non tempeſtive aperiatur, ac deterſivis & traumaticis conſolidetur, in ulcus degenerat; unde dein ſæpe originem ſumunt fiſtuloſi ani & partium circumjacentium, ut muſculorum ipſiuſque ſphincteris ſinus. Cruor enim ſeroſus extrinſecus ſumma acredine imbutus inteſtini recti membranas, reliquaſque conterminas carnes facile perrodit atque exedit, unde fiſtulæ origo.

§. VIII.

Cauſa proxima fiſtularum.

His ita perſpectis videndum eſt, quænam cauſæ horum ulcerum generationi velificentur. Ex his autem præcipuum obtinet locum, ſuccorum vitalium, maximeque lymphæ impuritas, ex improbo victu, vitioque viſcerum & emunctoriorum enata. Quod ſi enim ab incongua diæta multæ impuritates in corpore accumulantur, & emunctoriis oppilatis ſordes excrementitiæ ſalino-

ſalino-ſulphureæ à ſuccis vitalibus minus rite ſecernuntur, non tantum ſanguinis & humorum maſſa ſanitati adverſam induit diatheſin, verum etiam concitatiores motus & fibrarum irritationes producuntur, quibus dein peregrinæ indolis ſalia fortius attrita & ab involucro ſuo nudata majorem acredinis vim acquirunt, ut carneas fibras diſcindant, anguſtiſſimos glandularum aliorumque vaſculorum tubulos, quibus ſe inſerunt, arrodant, nerveaſque & membranaceas partes magno cum dolore & cruciatu conſumant; imo demum ipſas oſſium lamellas acrimonia ſua exedant atque carie depaſcant. Probe tamen hoc loco notari velim, ſicut omne ulcus, ita etiam in principio fiſtulas inflammationem partis antecedere, quæ nil niſi minimorum vaſculorum à ſtagnante ſanguine vel lympha obſtructio eſt, cui dolor, ardor, rubor, tumor & arteriolarum diſtenſio junguntur: unde dein corruptio & pus generatur, quod acrimonia ſua partes magis corrodit, cavitatemque & ſinum format.

§. IX.

Cauſæ meditatæ ſunt: vitæ errores, Ex dictis jam facile patebit ratio, cur ſcorbutici, hypochondriaci, cachectici, lue venerea adfecti & alii, quibus viſcera minus ſalva, ſed infarcta vel corrupta ſunt, ob ſuccos impuros & largam ſordium ſalino-ſulphurearum progeniem tam frequenter varii generis ulceribus, ipſiſque fiſtulis corripiantur. Neque dein minus conſtabit ratio, cur omnia illa, quæ ad viſcidam & acrem humorum impuritatem contribuunt, ut fere ſunt, aër craſſus & vappidus, victus ſalſus & viſcidus, potus parcus vel conſiſtentior, omniumque maximè excretionum naturalium retentio vel ſuppreſſio, ulcera ejus generis non modo producant, verum etiam producta foveant. Ita non raro evenit, ut à ſuppreſſis menſibus vel hæmorrhoidibus, ob retenti ſanguinis ſtagnationem, fiſtulæ uteri & circa anum prodeant, ſicut exemplis docuit HILDANUS *centur. II. obſ.* 61. & 75. & DOLÆUS *in encyclopæd. chirurg.* qui poſt lochiorum fluxum ſuppreſſum vidit mulierem copioſiſſimis, iiſque fiſtuloſis crurum ulceribus infeſtatam.

§. X.

-- ulcera & abſceſſus. Sæpiſſime etiam fiſtula natales ſumit ab ulceribus præpoſtere tractatis, ut inter alia fiſtula lacrymalis ex ægilope, & ani ex hæmorrhoidibus exulceratis docet; neque minus ab abſceſſibus maturis vel non ſatis cito, vel in loco inconvenienti ſublimiori apertis, item ſi non legitime depurantur. Materia enim purulenta ichoroſa, non ſatis commode educta & per moram acrior reddita, partim gravitate, partim acredine, fibrillas, membranas & vaſcula diſcontinuando, ſinus ſibi efformat variæ figuræ ac magnitudinis, ichoroſa materia repletos, & vel introrſum, vel extrorſum patulos. Maxime autem tale quid ſolet contingere in abſceſſibus & ulceribus glandularum maxillarium, parotidum, inguinalium &c. ubi, ob diſciſſos ductus lymphaticos, perpetuus eſt affluxus humorum, quibus niſi liber conceditur exitus, vappeſcunt, acredinem contrahunt, & perfacile ſinus anguſtos, oblongos & callis obductos producunt.

§. XI.

-- vulnera. Tum quoque ex vulneribus progigni ſolent fiſtuloſi ſinus; quod potiſſimum uſu venit, ſi quis in ſitu curvo vel influxo conſtitutus ita vulnus accepit, ut inſtrumentum lædens non recta, ſed obliqua via transfixum fuerit. Tum enim facile cavitates formantur, quæ non ſatis rite à ſtagnantibus humoribus depuratæ callos recipiunt, & materia in alio loco decliviori prorumpit. Idem accidit, quando curationem vulneris Chirurgus protrahit, quia tum non raro ſymptomata complicantur, quæ ſanationem multis modis impediunt, fiſtulamque ingignunt. Sic hic locorum in filiolo quodam Gallicæ linguæ informatoris fiſtulam lacrymalem olim obſervavi, quæ originem debebat vulneri per caſum ab alto excitato; unde os unguis naſale, quod valde rarum ac ſpongioſum eſt, carie perforatum medelæ nullum relinquebat locum. Spectant huc quoque remedia acria & nimis calida in ulceribus & vulneribus adhibita, quæ partim majorem humorum adfluxum ac ſtaſin producendo, partim tenues fibrillas conſtringendo, occaſionem fiſtulis præbent. *-- remedia acria & calida.*

§. XII.

Singulæ tamen fiſtulæ ſpeciales quaſdam cauſas habent, à quibus originem ſuam mutuantur. Videre hoc maxime licet in fiſtula ani & lacrymali. Hæc enim non ſemper ab externis læſionibus, vulneribus & ictibus provenit, ſed ſæpiſſime inflammationem faciei eryſipelatoden, quæ ſimul texturam viarum lacrymalium turbavit, excipit, vel utiam ophthalmiam ſequitur, quia ductus lacrymales non ſolum proxime cum perioſtio, ſed & cum ipſa oculi tunica adnata cohærentes in ophthalmiis & cephalalgiis facile in conſenſum abripiuntur. Idem malum contingere ſolet poſt variolas, quæ meatuum in naſo & palpebris orificia vel mole ſua, vel ichoroſa materia comprimendo, conſuetam ſeri excretionem impediunt; unde facile obſtructio, & ex hac neglecta ſæpe exulceratio oritur, quæ fiſtulam parere poteſt, ſi ulceroſa ſanies ſtagnans ſaccum lacrymalem, & quod ſubeſt, perioſtium erodit, novoſque ſubinde ſinus format, qui ſenſim callo inveſtiuntur. Interdum etiam, ut in ſcorbuticis & lue venerea infectis videmus, polypi & ozæna, aliaque ulcera ſerpentia naribus innidulantur, quæ ductum naſalem rodendo, vel ſanie ulceroſa implendo, ſerum lacrymale exitu prohibent; unde hoc diutius ibi ſubſiſtens has partes facile arrodit, corrumpit & exulcerat: ſicut hæc omnia perdocte oſtendit celeberrimus Academiæ Lipſienſis profeſſor D. PLATNER in eleganti diſſertatione de fiſtula lacrymali olim habita. Ad fiſtularum ani generationem multum plerumque facit fortior motus, equitando præſertim inſtitutus. Siquidem hac ratione facile nimia vaſorum hæmorrhoidalium diſtenſio & apertio efficitur, quæ in ulcus deſinit. Idem in ſequiori ſexu ciere valet geſtatio fœtus, & nimius parturientium niſus, dum à venis compreſſis & inde retardata ſanguinis per ipſas circulatione, hæmorrhoides cœcæ in nonnullis excitantur, quæ perperam curatæ ſæpe principium ulcerum fiſtuloſorum in ano conſtituunt. Aliæ fiſtulæ pro ſitu ſuo iterum alias agnoſcunt cauſas, quas nunc, quia ſcopo noſtro minus inſervire videntur, ſtudio prætermittimus. *Cauſæ fiſtulæ lacrymalis, -- & ani*

§. XIII.

Jam etiam pauca dicenda videntur de rationibus phænomenorum, quæ fiſtulas aſſidue comitari ſolent. Primo autem omnium ſe offert callus, ſeu *Calloſitatis cauſa & indoles.*

ſeu caro indurata, indolens, ulceriſque conſolidationem impediens, cujus naturam paucis evolvemus, videndo primum, quæ ad duritiem concurrant cauſæ. Hæc autem me judice deducenda videtur ab externi aëris acceſſu, qui ſinus & cavitates fiſtularum intrans immediate fibris carneis incumbit, poros coarctat, & circulationem humorum per has partes compreſſas retardat, vel penitus ſufflaminat: unde ipſæ ſenſu ac motu privatæ calloſitatem contrahunt. Namque ſatis, ut arbitror, ex phyſiologicis conſtat, quamdiu per omnes corporis canaliculos & poros fluidum juſta in copia fertur, tamdiu partes mollitie ſua, debitaque textura gaudent; ſimul ac vero pori, ut ab atmoſphæræ ambientis pondere fit, comprimuntur, fibrillæ, ex quibus partes conflatæ ſunt, arctius conjunguntur, fluidique itus ac reditus impeditur, tum protinus illæ partes majorem reniſum, & duritiem acquirunt. At vero, ad duritiem iſtam calloſam in fiſtulis, etiam vis acidi ulceroſi coagulans permultum contribuit; quod fluidas partes coagulando in motu ſiſtit; unde hæ ſibi invicem magis ac magis appoſitæ callo originem & incrementum ſuppeditant. Præter hæc vero notabile eſt, quod callus ſenſatione careat; quod quidem exinde derivandum arbitror, quia ipſe ex fibrarum lamellis firmius ſibi per compreſſionem connexis conſtat, per quas nullus neque ſanguinis neque aliorum ſuccorum vitalium viget tranſitus, adeoque ſenſu & motu non poteſt non deſtitui. Denique etiam callus in fiſtulis omni reſiſtit ſanationi, quia materia nutritia, quæ partium ad ſe invicem conglutinationi inſervire debet, per calloſos poros non penetrare, neque fibras coadunare valet: quare niſi callo per artem remoto nulla fiſtularum contingit ſanatio.

§. XIV.

Ratio ſinuum, Sequitur jam cavernarum ſinuumque obliquorum conſideratio, qui à materia acri, rodente, in partium ſolidarum tubulis ſtagnante, & exitu ſuo præcluſa proficiſcuntur. Tum enim, ut ſupra jam meminimus, materia tam ſua ipſius gravitate, quam aëris incumbentis preſſura viam ſibi præparat, & poros vicinæ carnis intrando, filamenta ipſius dilacerat, & quia duriora oſſa, cartilagines, arterias, nervos tam ſubito perforare nequit, novam ſibi cavernam efficit, ex qua deinde iterum novi canales prodeunt. *— orificiorum anguſtiæ.* Quod vero orificium fiſtularum exterius multo durius, multoque anguſtius ſit, quam canalis inferior, non alia eſt ratio, quam quod materia acris ichoroſa gravitate ſua in profundum magis & ad latera ſerpens non tam facile ad orificium ulceris pertingat. Cui accedit, quod aër frigidus exterior ipſas ulceris oras plerumque tumidiores durioreſque efficiat; unde orificium magis coarctatur, cui ſe facile viſciditates applicant, quæ materiæ ſanioſæ effluxum impedientes, hanc ad internas cavitates magis determinant.

§. XV.

Ratio materiæ variæ &c. Præter hæc quoque pro diverſitate ſubjectorum & partium affectarum materiæ variæ cernitur effluxus, ita fere, ut in nonnullis pus album coctum, in aliis nigricans & graveolens, in aliis tantum ichor tenuis & acris, malo odore varioque colore præditus appareat. Album coctumque pus, quod bono indicio eſt, plerumque in recentibus fiſtulis, vel tum temporis conſpicitur, quando materia partes ſanguineas & carneas occupaverit; albedo vero puris debetur commixtioni particularum acidarum cum gelatinoſis & ſucci nutritii oleoſis, non aliter, atque extra corpus contingere videmus, ſi forte acidum cum oleoſa ſubſtantia miſcetur, ubi mox albicans prodit color. Graveolentia, quæ jungitur, intimæ partium ſalino-ſulphurearum combinationi, ſeu putredini diſſolventi in acceptis ferenda eſt, quia indubitata experientiæ fide conſtat, quod ipſa putredinis labes ab ulceribus, præſertim vetuſtioribus, excludi minime poſſit. Denique conſideranda venit ſumma materiæ effluentis acredo, quæ ſæpe tanta eſt, ut linteamina arrodat, & vix aliunde, quam ab humorum ſtagnatione & corruptione progignitur. Omnes enim corporis animalis ſucci extra legem circulationis poſiti & diutius ſubſiſtentes, ſtagnando, plane alienam induunt craſin, maximamque acquirunt acrimoniam: unde non mirum eſſe debet, cur etiam in fiſtulis ſimilia videamus contingere.

§. XVI.

His ita expoſitis proximum eſt, ut accuratius determinemus, qua ratione exploranda ſit fiſtularum præſentia & propria cujuſque indoles. *Fiſtulam explorat univerſalis,* Optime autem id primo efficitur, ſi digitis exploramus, an dura adſit productio, an illa per lineam rectam vel curvam in cute proſerpat, & an paucus vel nullus doloris ſenſus percipiatur. Dein formam fiſtularem ſpecillo, ſive inſtrumento exploratorio inquirimus; unde facili negotio cognoſcitur, quantam fiſtulæ faciant productionem, quamque habeant directionem ſive ſurſum, ſive deorſum, vel ad latera tendentem. Quam in rem egregia ſunt, quæ protulit Paræus *lib. XII. cap.* 23. *multis*, inquit, *cuniculis & in labyrinthum anfractuoſæ judicantur fiſtulæ, ſi non alte deſcendit ſpecillum, & nihilo minus plus ſaniei effluit, quam tam exigui ulceris ratio ferat: an vero tortuoſa ſit, opus eſt, ut id recte cognoſcamus. Præſtamus autem id ipſum virgula quadam cerea vel inſtrumento tali, quo ſolet vulgus purgare ſuas tabaci fiſtulas: hæ enim ad quæcunque latera ſe flectere & ad fiſtulæ figuram ſe accommodare poſſunt.* Quod vero ſpecillo, vel inſtrumento exploratorio explorari jubent Celsus atque Paræus, id Hippocrates *lib. de fiſtulis* per allii recentem ſcapum experitur, quam ego methodum auctori ſuo relinquo, & illis, quibus occaſio obſervandi favet, experiundam commendo, id tantum commonefaciens, quod præter hæc omnia de fiſtularum præſentia aliqua ex parte certiores fiamus, ſi ulcus jam diu duraverit: quæ enim annua ſunt ulcera, in iis cicatrices cavas fieri neceſſe eſt.

§. XVII.

— & ſpecialis, Speciales fiſtulæ iterum ſpeciales habent notas, ex quibus cognoſcuntur. Ita fiſtulæ lacrymalis indicium eſt, ſi circa angulum oculi internum fiſtuloſa carunculæ exulceratio deprehenditur. Sæpius tamen ſola intumeſcentia cum rubore conſpicitur, qua compreſſa ſanies ulceroſa aut ſerum acre, album & viſcidum vel oculum verſus vel nares prorumpit. Neque omittenda eſt peculiaris Anellii vias lacrymales explorandi methodus, quam ſpecillo argenteo quoad extremitates exiguis globulis munito perficere ſolet, cujus delineationem & uſum tradidit Excell. Platnerus. Fiſtulam maxillarem indicat plerumque

rumque materiæ inter manducandum & oſcitandum effluxio, præſertim ſi vaſa lymphatica jam ſint corroſa. Ani fiſtulam manifeſtant ante apertionem maxime dolores,rupto vero abſceſſu ichor exſtillat ſummi fœtoris. Si ulcus inteſtini recti ſubſtantiam tantum perforat, partibus externis intactis, ichoroſa materia per anum tam ante, quam poſt fæcum alvinarum rejectionem profunditur, prout fundus fiſtulæ, vel ſuperius, vel inferius latitat. Supra autem fundus ſolet hærere, quando ante fæcum leniter ſaltem induratarum ſeceſſionem ichoroſa acris materia expellitur; inferius autem, quando ichoris ſtillicidium excrementorum dejectionem ſequitur, vel ſi tuberculum ad rubedinem vergens exterius prope ani foramen conſpicitur, eo præſertim tempore, cum fundus ichore repletus eſt, quo effuſo tumor evaneſcit. Sin intra inteſtini tunicas fiſtula prоſerpat, foramine exterius conſpicuo, dignoſcitur exploratione candelæ cereæ, vel inſtrumento accommodato; ſi hoc intra membranas urgetur, lamella digitis immiſſis & ſtylo interjacet. Inteſtinum ſi interius quoque apertura gaudeat, inſtrumentum adactum digitos proxime attingit, materiaque partim per ani foramen, partim excrementa & flatus per orificium fiſtulæ prodeunt, itemque liquor per ani foramen injectus regurgitat, & per fiſtulæ oram apertam exſtillat. Fiſtula ſphincterem ani perforans apparet, quando digiti apex ano conſtricto intruſus haud fortiter comprimitur, ſed in ampliorem valdeque dilatabilem cavitatem recipitur. Quæ vero fiſtula multis cuniculis prædita eſt, exploratur candela cerea, vel inſtrumento flexili. Præterea fiſtulæ ani partes ſæpe conterminas infeſtant: nam multoties non ſolum ad veſicam tendunt, ubi vel urina per anum prorumpit, vel ichor & excrementa cum urina proſiliunt, verum etiam in ſequiore ſexu ad uterum reptant, in quo caſu fæces cum ſanie ichoroſa per uterum egrediuntur. Quæ vero ad coxendicis vel coccygis oſſa pertingunt, difficilioris ſunt cognitionis, niſi os carie infectum, quod ex ichore graveolente & nigricante effuſo concluditur.

§. XVIII.

...noſis ...arum ...ne lo-

Reſtant jam pauca de prognoſi, ſive eventu affectus noſtri dicenda. In quo quidem perficiendo primo omnium attendi meretur ſedes fiſtulæ, partiumque affectarum ſtructura. Summatim tamen adſerimus, fiſtulas ad interiora pertingentes periculi nunquam eſſe expertes, admodumque difficilem admittere ſanationem, quoniam non adeo facile à ſordibus poſſunt mundari, nec omnibus ſine diſcrimine remediis adjuvari; unde facile fit, ut pars quædam nobilior arrodatur. Sic lethalis eſt illa, cujus mentionem facit MARCHETTE *obſ. XLVII.* ubi ex vulnere oſſis ſterni fiſtula exorta ad ipſam cordis ſubſtantiam penetravit. E contrario fiſtulæ extrinſecus ſpectantes & viſui obviæ non tantum in ſanando habent diſcriminis, ſed iiſdem, ſi ſuperficiales & cutaneæ ſunt, ſæpe intra quatuordecim dierum ſpatium contingit ſanatio. Quæ ad muſculorum tendines, arterias, venas & nervos penetrant fiſtulæ, periculo non vacant; cum contra curatu faciliores ſint, quæ in mollibus carnoſiſque partibus exiſtunt: unde jam HIPPOCRATES *in Coac.* hoc tulit judicium, quod fiſtulæ, quæ in cartilaginoſis & excarnibus locis ſubnatæ multum ſaniei funderent, & carunculam in oſculo continerent, omnem fere medelam reſpuerent. Similiter etiam quæ circa articulos oriuntur fiſtulæ, ægerrime ſanantur, partim ob moleſtiſſimum ſynoviæ adfluxum, partim ob continuum harum partium motum. Hinc inſanabilia pronuntiat ulcera fiſtuloſa HILDANUS *obſ.* 48. *cent. IV.* quæ circa juncturas mandibularum contingunt;quod tamen ita limitamus, ut ipſa potius curatu difficillima declaremus, quam ut omnem ſanationis ſpem iiſdem præſcindamus; ſiquidem nos ejuſmodi fiſtulam circa juncturas maxillarum obortam, & continuo lymphæ inter cibos maſticandos oſcitandumque adfluxu moleſtam in virgine olim feliciter ſanatam novimus. Denique difficilis, admodumque diuturna eſt illarum fiſtularum ſanatio, quæ oculi canthum, inteſtina, veſicam & canalem urinarium occupant, quoniam non tantum ſingulæ hæ partes exquiſitum habent ſenſum, verum etiam medicamentorum applicationem difficulter admittunt.

§. XIX.

-- ratione oliarum circumſtantiarum.

Porro diverſa quoque naſcitur prognoſis quoad amplitudinem vel anguſtiam cavitatum. Sic enim fiſtulæ, ampliori præditæ orificio, majorem ſpem ſanationis oſtendunt, quam quæ in anguſtum coeunt. Quæ in breves deſinunt cavernas, unum quaſi ductum in alium immittentes magnam in medendo moleſtiam creant, & vix abſque manus opera medelam recipiunt. Quamdiu os carioſum & callus in fiſtula remanet, fruſtra ſperatur ſalus, quia os ſideratum ſemper partes vicinas in labis conſortium trahit. Hinc etiam fiſtulæ, à carie oſſis ſubnatæ, omnem reſpuunt ſanationem, niſi prius caries fuerit ſublata: cum contra aliter res ſeſe habeat in iis, quæ ab ulceribus, abſceſſibus & vulneribus originem duxerunt, utpote quæ curationi facilius obtemperant. Præter hæc vero, permultum quoque intereſt, ut in prognoſi ferenda ſubjectorum fiſtulis laborantium rationem habeamus, quia regulæ inſtar practicæ tenendum eſt, in ſcorbuticis & cachecticis, ut omnia vulnera & ulcera, ſic etiam fiſtuloſa difficilius cicatricem recipere. Siquidem largiori ſuccorum inutilium adfluxu continuum malo pabulum ſuppeditatur, quo nondum ſubtracto, irritus eſt omnis medentis labor. Denique de accidentibus quibuſdam, in fiſtulis obviis hæc eſto prognoſis, quod, ſi e. g. lapides ex fiſtuloſis ſinibus excernuntur, ut SCHULZIUS *in ephem. N. C. anno IX. & X. obſ.* 185. annotavit, vel ſi vermes iiſdem innidulantur, ut BORELLUS *in obſ. medico-phyſic. cent. II. obſ.* 48. teſtis eſt, & ego ipſe obſervavi, item ſi hæmorrhoides per fiſtulam inteſtini recti, & menſes per fiſtulam uteri excernuntur, nunquam fere non longum requiratur tempus ad curationem ex voto perficiendam.

THESES THERAPEUTICÆ CUM CAUTELIS.

§. I.

Fiſtulæ antiquæ an conſolidandæ?

Ante quam ad ipſam fiſtulis medendi methodum nos accingimus, operæ eſſe pretium ducimus, nonnulla prælibare & excutere, quæ circa fiſtularum curationem objici à quibuſdam ſolent. Plurimi enim & Medicorum & Chirurgorum in dubium vocare auſi ſunt, utrum fiſtulæ antiquæ tuto conſolidari queant,& an non potius, ſicut

ſicut à fonticulis diu manantibus & occluſis major inde noxa in ægrotantes redundet? Equidem de componenda hac lite ſollicitus probe ſcio, quod ſplendidiſſima illa medicinæ ſidera, GALENUS, PARÆUS, HILDANUS, BARBETTE, *Vidus* VIDIUS, *Fabricius ab* AQUAPENDENTE, SCULTETUS, & AMMANNUS negativam ſuſtinuerint, multiſque funeſtis exemplis noxiam harum fiſtularum occluſionem comprobaverint. Verum enim vero, licet lubentiſſime concedam, quod ulcera illa antiqua & fonticuli diu geſtati, in corpore impuro ante debitam ſanguinis & humorum depurationem occluſi ſæviſſima inducere ſymptomata valeant; neminem tamen inficias ire confido, quod citra ullum ſanitatis detrimentum conſolidatio poſſit inſtitui, ſi prius internis remediis tam corrigentibus, quam evacuantibus, & aliis depurationi inſervientibus impura humorum maſſa ad meliorem, blandiorem & naturæ magis amicam reducta fuerit temperiem. Qua quidem in re pleniſſime me confirmat & fide digna peritiſſimorum Medicorum, & mea ipſius experientia, quæ plurimis me exemplis docuit, citra ullam noxam, aut ſubſequentem graviorum ſymptomatum ſyndromen, ſæpe etiam ſine ſcrupuloſo internorum uſu fiſtulas etiam antiquiſſimas fuiſſe ſanatas. Multo vero magis ponderoſis inductus rationibus credo, fiſtulas neglectas, & ſine curatione relictas in ingens vitæ diſcrimen ægrotantes conjicere. Exemplo ſit fiſtula lacrymalis, quæ niſi opportune tractatur, humorem oculi aqueum nutrimento ſuo privat & in perfectam denique cœcitatem deſinit. Accedit tandem, quod in fiſtularum ſinubus continua generetur acredo, quæ exedendo & corrodendo innumeros ſibi canaliculos efficit; unde ſucceſſu temporis ingens humorum corruptio, imo ipſa demum ſphacelatio produci poteſt.

§. II.

Indicationes curatoriæ. Ipſa ulcerum fiſtuloſorum ſanatio his maxime abſolvitur indicationibus: ut I) ſi quædam humorum dyſcraſia peccat, hæc commodis remediis corrigatur; II) ut callus & ſcirrhoſa durities, ſine cujus remotione nulla exſpectanda eſt conſtans curatio, perite tollatur; III) oſſium, ſi adeſt, caries auferatur; & denique IV) ut fiſtulæ mundentur, fibræ conglutinentur, & cavitas nova carne repleatur.

§. III.

Curatio interna. Primo quidem ſcopo, ſive debita humorum correctione optime potiri licet, ſi in id maxime incumbit prudens Medicus, ut nimiam ſanguinis redundantiam vel venæ ſectione, vel in ſpongioſis pinguibuſque ſubjectis cucurbitulis cum ſcarificatione appoſitis imminuat; quod eo magis videtur neceſſarium, quia ſub plethorico corporis ſtatu non modo ſuccorum impuritas promovetur, ſed major quoque, quam par eſt, humorum adfluxus ad affectam partem proritatur. Poſthæc vero in humoribus acribus contemperandis, ſeroſis per commoda emunctoria ejiciendis, & ſanguinis univerſa maſſa depuranda ſummam merentur commendationem decocta radicum, lignorum & corticum tam leniora, quam ſaturatiora, per longius temporis ſpatium haurienda, quorum integra latus & utilitas ab antiquiſſimis temporibus ad noſtram uſque ætatem ſe propagavit. Quo etiam ſpectant infuſa vulneraria, ex herbis & floribus ſic dictis vulnerariis, hederæ terreſtris, agrimoniæ, urticæ mortuæ, ſaniculæ, ſcordii, floribus chamæmeli, millefolii, bellidis, radicibus ariſtolochiæ rotundæ altheæ, raſura ligni ſaſſafras & ſimilibus confecta, quæ prioribus virtute minus cedunt. Tum quoque interponere decet leniora laxantia rhabarbarina, mannata & ſennata, vel etiam in nonnullis pilulas cum mercurio dulci vigoratas, quarum ope depurationis opus perbelle ſæpe perficitur. Nec denique omnino carere poſſumus probe paratis mercurialibus, ſi lympha inſigni peccat coagulo, & pertinaces ductuum minimorum obſtructiones adſunt, vel ſi luis venereæ ſubeſt ſuſpicio. Sed modo videndum eſt, an viſcerum imbecillitas & reliqua ægrotantis conſtitutio hæc remedia tuto admittat. Quæ alias ad internam fiſtularum curationem adhuc ſpectant, ex capite præcedenti de ulceribus poſſunt deſumi.

§. IV.

Secunda indicatio, quæ calloſitatem tollendam præcipit, non poteſt expleri, niſi remedia callum abſumentia immediate callis applicentur, quod tamen exterior fiſtularum anguſtia plerumque prohibet: quare primo omnium orificia debent dilatari, ut per viam magis patentem medicamenta commodius poſſint pertingere. Dilatant autem præduras & arctas horum ulcerum oras, quæ humorem imbibendo ſe latius expandunt, ut fere ſunt medulla ſambuci, ſpongia cera probe imbuta, quæ mihi videtur optima, radix conſolidæ & gentianæ in figuram pyramidalem efformata, parteque acuminata in fiſtulam intruſa. Sed proſpicere decet, ut in extractione harum turundarum cauti eamus, ne illæ forte frangantur & portionem ſui relinquant, unde ſæva & dolorifica oriri ſymptomata poſſent. Quapropter perite monet SOLINGEN *in chirurg. part. II. cap. 3.* turundas ex fragili materia nunquam eſſe conficiendas, eaſque filo alligandas, ne intimius ſeſe fiſtulis inſinuent. *Calli ſanatio poſt orificii dilatationem.*

§. V.

Dilatato, quantum ſatis eſt, orificio de ipſa calli remotione cogitare expedit, quam quidem Chirurgi vel medicamentis, vel inſtrumentis præſtare ſolent. Medicamenta in iis locis adhibenda ſunt, ubi nec inciſio, nec uſtio commodum invenit locum, vel ſi recentes ſunt fiſtulæ, & callo non adeo duro & craſſo munitæ. Verum enim vero, quum varii ſint generis ſeptica eaque vel magis vel minus acria & corroſiva, quæ pro ipſa calli conditione applicare decet: unde breviter jam præcipua enarrabimus. Inter mitiora, ad tenuem recentemque callum eximendum proficua, referri maxime debet ſuccus nicotianæ, radix ari & helleborus albus, cui poſteriori ad tertium diem fiſtulæ immiſſo HOLLERIUS *in inſtitut. chirurg. libr. III.* inſignes tribuit laudes. Mediæ indolis ſunt ammoniacum, alumen uſtum, vitrum antimonii, unguentum ægyptiacum, rubrum *Felic. Wurtzii*, apoſtolicum, aqua viridis *Hartmanni*, crocus metallorum, lapis corroſivus & butyrum antimonii cum limatura martis ad temperiem redactum. Ex valentiſſimis ſunt mercurius ſublimatus, lapis infernalis, & ſimilia. Præter hæc vero huc etiam pertinent aqua à TAGAULTIO *lib. III. de ulceribus* commendata & ex mercurio ſublimato, unguento ægyptiaco, aqua plantaginis & roſarum confecta, nec non ex SOLIN- *...medicamenta ...tica.* *...inſtrumenta...* *Caries ... quomodo tollenda...*

Solingen conſilio turundæ ex pergameno liquore quodam corroſivo imbutæ. Neque reticere poſſum, quod ſæpe mercurius ſublimatus cum unguento camphorato remixtus, item emplaſtrum ex butyro antimonii & cera conflatum egregium præſtiterint effectum. Probe tamen circa ſingula hæc remedia notari velim, quod liquida ſint injicienda: ſolida autem, ut pulveres, cum unguentis in ſpiſſam formam redacta ſub ſpecie turundarum applicanda; idque tamdiu, donec callus mortificatus ſe à carne ſeparet, exitumque affectet. Deinceps acria illa ſalina cauſtica in partibus membranaceis, tendinoſis ac nerveis cautiſſime debent adhiberi, ne forte inflammatio cum dolore acerbiſſimo accerſatur, quod ſimiliter tenendum eſt de mercurialibus, quæ certe, ubi oſſa adfecta ſunt, magnam requirunt cautionem.

§. VI.

-inprimis viride æris. Præter dicta reſtat adhuc aliud remedium, in abſumendo callo præſtantiſſimum, cujus uſum ſæpius iterumque probatiſſimum inveni. Eſt autem illud ſimpliciſſimum viride æris, quod nulla manifeſta acrimonia corroſiva imbutum nec graviorem dolorem inflammatorium, nec alia excitat ſymptomata, ſed intra tres quatuorve dies callum duriſſimum non modo ita excedit, ut totus ſeparatus extrahi queat, verum etiam acidum ulceris corroſivum egregie abſumit, ut extracta calloſa ſubſtantia optimum generetur pus & ex voto ſuccedat conſolidatio. Uſus vero ita debet adornari: viride æris in pulverem contuſum & cum liquido, vel ſola ſaliva ſubactum in turundas redigitur, quæ in cavitates fiſtularum calloſas, quantum licet intruduntur. Secus autem fit, ſi recepto inter Chirurgos more viride æris cum unctuoſis, oleoſis permiſcetur. Licet etiam una vice totus callus hoc remedio non poſſit eximi, ob obliquum & anfractuoſum cuniculorum ductum, poterit tamen repetitis vicibus feliciter auferri, ſi modo profundius turundæ in cavernam immittantur. Sed cauta ſit in locis nervoſis applicatio.

§. VII.

-inſtrumenta. Inſtrumentis quoque vel acutis, vel ignitis calloſitas ſolet tolli; & his quidem dum eſchara callo inducitur & ipſe mortificatur; illis e contrario, dum circulus ille calloſus è medio tollitur, ut poſtea fibræ carneæ ſe iterum poſſint connectere. Ex acutis optima ſunt cultri falcati, qui ſe ad tortuoſam fiſtularum figuram facile accommodant, quale eſt ſyringotomum *Dñi* Solingen, modo id prudenter & circumſpecte obſervetur, ne arteriæ vel nervi reſecentur. Quomodo ignita applicanda ſint, optime docuerunt Solingen, Vigo, Paræus, Scultetus & alii, qui de inſtituto hanc curandi methodum tractarunt.

§. VIII.

Caries oſſis quomodo tollenda? Operam haud minorem requirit tertia indicatio, quæ eo tendit, ut caries oſſis, ſi quæ adeſt, dematur; ſiquidem hac durante ſanies pinguis & copioſa ex oſſe plorans ſemper novum generat ulcus, quod etſi ad cicatricem perducitur, caro tamen ſuperveniens eſt flaccida, mollis & minus bona. Cognoſcitur autem oſſis caries, ſi vel nudis oculis ſe manifeſtat, vel ſi ſpecillo in fundum ulceris immiſſo aſperitas percipitur: vel exinde concluditur, ſi os denudatum fiat pinguius & ſucceſſu temporis nigrum, poſt nigredinem vero hinc & inde perforatum. In tali rerum ſtatu vel ipſi oſſi immediate medicamenta debent applicari, vel ſi os profundius eſt, ſiphonis ope infundi. Quo nomine commendari merentur medicamenta ſale volatili oleoſo inſtructa, quæ non modo minimos tubulos, ex quibus oſſa conſtant, penetrantia ſua facile intrant, ſed quoque acidum ulceris corrigunt, ut præcipue ſunt oleum caryophyllorum, cochleariæ, cinnamomi, & præſentiſſimum omnium pulvis euphorbii. Sæpe etiam neceſſe eſt, ut prius os carioſum lima teratur, vel ſcalpello tamdiu rodatur, donec punctula appareant rubicunda. Neque dein minus utiliſſime & funditus quaſi cariem delere ſolet ferrum candens, oſſi crebrius adhibitum, quod tum ratione evaporationis acidi, tum ratione alterandi acidum operari videtur, quia fœdus odor poſt ferri applicationem plerumque ſolet evaneſcere. Oſſi autem ſic denudato adſpergatur pulvis maſtichis, myrrhæ, aloes, radicum ireos florentinæ, ariſtolochiæ, vel pulvis ad cariem *Sculteti* ex balſamicis confectus: quibus ſuperimponi poſſunt filamenta carpta & dein unguentum digeſtivum. Si liquore opus eſt, optime is poteſt confici ex aqua calcis vivæ, aloe, myrrha, eſſentia euphorbii & ſpiritu vini camphorato. Interdum tamen accidit, ut feſtucæ os ſponte ſua relinquentes firmiter lateribus carneis & calli adhæreſcant; ubi expedit, cum inſtrumento chirurgico flocculis linteis obvoluto, quod dicunt *ein Schraub-Eiſen*, os ſæpius attingere, ut illud liberum inde evadat & forcipe eximi queat.

§. IX.

Conſolidatio. Remotis itaque obſtaculis cura adhibenda eſt, ut fiſtuloſa cavitas repurgetur, bona carne impleatur, & cicatrice orificium obducatur, quod ſponte ſæpe accidit, ſi fibræ non adeo nimis à ſe diſtant & ſerum bonum nutritium præſens eſt, ſuperpoſito tantum emplaſtro, tonum partis firmante & ab aeris injuria defendente. Quod ſi autem fiſtula nimis ampla eſt, decoctum ex vino, myrrha, aloe, floribus roſarum rubrarum, radice ariſtolochiæ rotundæ, ſcordio, centaurio minori ſyringa ſæpius injiciendum eſt, ad ſordes plenius detergendas, putredinemque arcendam, & occluſionem promovendam. Sed tunc temporis fiſtulæ apertæ ſervari debent, quo pus exire poſſit, quod alias ſtagnando facile novos facere ſinus, novumque producere callum poteſt. Hoc autem perficitur commodis turundis, vel canalibus argenteis, tamdiu in ulcere ſervatis, donec durities omnis ablata, & cavitas novis fibris ad orificium uſque eſt repleta, quo peracto cicatrix emplaſtro ſaturnino inducitur. Ipſa carnis generatio ſolius quidem laudabilis materiæ nutritiæ, bonique ſanguinis opus eſt, nihilo minus à medicamentis ſarcoticis, quæ vi balſamica humidum exceſſivum abſumunt, partes roborant, acidaſque & ſalſas partes contemperant, inſigniter adjuvatur. Qua virtute inprimis pollent balſamum Locatelli, Peruvianum, Copaivæ, gummi animæ, elemi, ſtyrax liquida, maſtix, myrrha & ſimilia. Neque laude ſua caret eſſentia incarnans elegantiſſima, quæ ex floribus roſarum rubrarum hyperici, millefolio, aloe, myrrha, maſtiche, gummi elemi, balſamo Peruviano cum ſpiritu vini digeſtis & cum melle remixtis, optime componitur.

§. X.

Curatio fiſtulæ lacrymalis.

Jam demum, quæ de ſingulis fiſtulis, maxime de lacrymali & ani ſeorſim tenenda ſint, breviter tradam. In lacrymali nondum perfecta commode locum invenit methodus illa, à beato celeber. STAHLIO deſcripta & ab ANELLO magis exculta, quæ in eo conſiſtit, ut partim ſpecillis argenteis in puncta lacrymalia immiſſis materia ſacco lacrymali impacta amoveatur; partim ut ſubtili ſyringa huic uſui idonea liquores ulcus purgantes, quas ex ſolutione ſalis neutrius cum aqua vel communi, vel deſtillata, addita aloe & myrrha conficiunt, injiciatur: qua ratione, in leviori exulceratione, ſi vel plane nulla, vel exigua tantum calloſitas adeſt, permultum proficitur, malumque deterius præcavetur. Ipſa autem operatio peragitur, ſi ægro in ſella demiſſiore collocato palpebræ ſiniſtra manu diductæ verſus canthum oculi externum retrahuntur, & dextra ſuſpenſa ſpecillum paulo incurvatum per puncta lacrymalia ſenſim trajicitur; modo id poſt inflammationem ſuperatam, & poſt ophthalmiam correctam demum inſtituatur. Major tamen ſalus contingit, ſi abundanti ſeri lacrymalis adfluxui & tenacitati ſimul proſpicitur: quo ſcopo præter interna derivantia & reſolventia, externe ſternutamenta, vel veſicatoria nuchæ appoſita proſunt. Si verum adeſt ulcus fiſtuloſum, ſectione eo magis opus eſt, quæ præmiſſa per laxantia, venæ ſectionem & ſimilia præparatione, & oculis per collyria defenſis in ægro demiſſius collocato mediante ſcalpello falcato vel ancipiti in ſemicirculum à radice naſi per medium fiſtulæ tumorem ad radicem uſque palpebræ inferioris inſtituitur, vitando, ne tendinea muſculi orbicularis particula lædatur. Poſt hæc ſcalpello obtuſo vulnus dilatetur, ſanguiniſque profluvium ſiſtatur. Neque vero ipſius lacrymalis ſacci remotio negligi debet, tranſverſim incidendo ad locum, quo ductus lacrymalis eidem inſeritur, quia alioquin deſtillantes lacrymæ denuo ſtagnantes facile corrumpuntur, & novæ fiſtulæ anſam præbent. Tum quoque vel ferro ignito, vel ſpecillo ſulcato os unguis eſt pertundendum, & novus canalis formandus, qui turunda foramini immiſſa, aut tubulo argenteo inſerto apertus ſervatus lacrymis ad nares devehendis inſervit. Impoſitis remediis inflammationem & hæmorrhagiam ſedantibus callus abſumatur, vel per ejus inciſionem, vel per ſcarificationem, vel per uſtionem aliaque remedia corroſiva. Ulcere à callo & ſordibus per debitas injectiones purgato cogitandum eſt, qua ratione præſtare velimus, ut latex lacrymalis per illum ductum arte excitatum ad nares ſtillet. Quo fine cannula minor ex argento fabrefacta, exterius clauſa novo ductui accommodatur, poſtea vero conſolidatio promovetur, & illud inſtrumentum quiete per tempus geritur. Alii vero hujus moleſtiæ pertæſi diligentiori puris per puncta lacrymalia expreſſione impedire poſſunt, quo minus pus noceat. Urgente oſſis unguis carie cauterium actuale prodeſt, cavendo per cannulam argenteam in forma nuclei olivæ adhibitam, ne oculus à ferro candente lædatur.

§. XI.

-- & ani per ligaturam & corroſiva.

Ani fiſtulæ curatio peragitur vel ligatura, vel cauteriis & corroſivis, vel inciſione. Quæ ligatura fit, ita inſtituitur, ut ægri ventre inflexo cubantis femora miniſtrorum ope diducantur, & operator indicem digitum oleo amygdalarum dulcium inunctum intrudat, altera vero manu ſtylum vel acum flexilem ex argento optimo paratam, lino quintuplicato ad palmam longo & pilo equino circumdato, vel filo ex pilis equinis contorto munitam in fiſtulam dimittat, eamque pertundat; poſtea vero extracta acu, filoque relicto extremitates filorum extra anum pendulas deliget, ſingulisque diebus reſtrictionem ſuſcipiat tamdiu, donec fiſtula fuerit diſciſſa, & calloſitas poterit removeri. Corroſivum medicamentum calloſo fiſtulæ ori turunda ex linteo carpto exceptum applicatur, poſtea vero alia turunda, ex ſpongia compreſſa cera imbuta ad dilatandum fiſtulæ ſinum intruditur. In fiſtula profundiori ſepticum linteo carpto tamdiu eſt admovendum, donec calloſitas abſumta, & ulcus conſolidari queat.

§. XII.

-- per inciſionem.

Omnium autem optima fiſtulas ſanandi ratio eſt, quæ inciſione ita perficitur. Ægroto commode collocato operator indicem & medium digitum, oleo liliorum alborum madidum, intrudit, altera manu cultrum inciſorium vagina reconditum, ſtyloque flexili argenteo præditum recipit, & hunc fiſtulæ ori immittit, donec ad fundum fiſtulæ ſinus ſtyli acies pervenerit. Hoc facto ſtyli aciem ad digitos vertit intruſos, eamque per illorum interſtitium adigendo fiſtulæ ſinum pertundit, poſtea digitorum apicibus ſtylum recurvat, & cultri aciem manubrio abſconditam altera manu detegit, cultrumque manubrio arreptum protrudit, & digitis extractionem ſtyli molientibus ſuccurrit. Stylum extractum ſequitur cultri acies, qua, cooperante utraque manu, uno ictu fiſtuloſum ulcus diſcinditur. In fiſtulis externis & in ſphincterem terminatis hanc præſtat inſtituere operationem. Chirurgus acum ex finiſſima luna paratam, ſpithamæ longitudinis, conſtanti manu ſinui fiſtulæ aperto intrudit, ejuſque fundum pertundit, poſtea cuſpide recurvata acum per fiſtulam traducit, & ad ejus medium extremitates acus committit, commiſſaſque firma tenet una, altera vero manu mediante cultri inciſorii fiſtulæ partem ab extremitatibus acus compreſſam reſcindit, ut portio acui adhæreſcat. Neque demum laude ſua caret DO. BESSIERES ſecandi methodus, quæ per cultrum, acie quadantenus incurvata, dorſo rotundo & polito, collo oblongo & rotundo, inferius lato, ſuperius in mucronem ſenſim abeunte, globuloque parvo piſi magnitudinis munitum in fiſtulis externis ani ſphincterem obſidentibus peragitur.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Fiſtula genæ curata.

Matrona illuſtriſſima diu olim vexabatur ulcere genæ fiſtuloſo, quod omnibus fruſtra adhibitis remediis ad ſanitatem perduci non poterat. Ego igitur conſultus ſuſpicabar primo dentem carioſum, ſed hoc non invento, & levi tantum gingivæ tumore conſpecto, hunc protinus lanceola aperiendum curabam. Unde mox in conſpectum ſe dabant duæ feſtucæ & radices è dente olim extracto relictæ, quibus extractis demebatur ſimul longa ac rotunda membrana, fiſtuloſum ulcus externe guttulas aliquot ſanguinis fundens brevi tempore ex voto ſanabatur.

Epicriſis.

Epicriſis.

Habent id peculiare & quaſi proprium fiſtulæ genæ, ut plerumque à carioſis dentibus foveantur, quibus exemtis, ſponte ſæpe aut levi tantum medicatione adjutæ, ſaneſcunt. Idem evenit in præſenti caſu, ubi fragmenta à dente quondam evulſo relicta impediverunt, quo minus facilior feliciorque obtigerit ſanatio. Simile quid olim obſervavi in virgine, quæ fiſtula lacrymali laborabat, cujus orificium in eminentia oſſis maxillaris ad latera colli exſtans, & per medium glandulæ Warthonianæ tranſiens in dente molari extremo terminabatur, quo evulſo primum ſanguis, tum lympha exſtillabat pura, & tandem ſanatio, licet ob lymphæ fluxum difficilius, procurabatur.

Observatio II.

[Fi]ſtula [m]ammæ.

Fœmina ex gente Judæa tumorem mammæ ſiniſtræ habebat, qui ſuppuratione facta à Chirurgo aperiebatur. At vero, cum inſignes ductus lactei læſi erant, continuo fere lympha cum pure mixta chyloſa exſtillabat. Neglecta purificatione humor exedendo ingentem formabat ſinum intus leviter, ſed non adeo graviter durum, qui totam prope mammæ ſubſtantiam fiſtuloſam reddebat. Quare ego in auxilium vocatus brevem canalem argenteum orificio fiſtulæ, ad puris fluxum derivandum, immitti, & ulcus decocto, ex myrrha, aloe, floribus roſarum & vino parato aliquoties de die ſyringa injici præcipiebam, eo effectu, ut ægra ſimul internis depurantibus adjuta exoptatæ redderetur ſanitati.

Epicriſis.

Hoc quidem ulcus nondum vera fuit fiſtula; quia callo duro adhuc caruit, nihilominus in parte cordi propinquiori periculo non vacavit: Mali autem origo debetur Chirurgi imperitiæ, qua commiſſum fuit, ut humor purulentus non rite eductus ſibi ſinus effecerit: ſicut plerumque fieri deprehendimus, ſi materia intus retenta per ſtagnationem majorem acquirit acredinem majoremque profundius penetrandi potentiam.

Observatio III.

Fiſtula lethalis.

Corripiebatur olim vir plebeius malo, ut putabatur, iſchiadico lateris dextri, cui nulla ſervata diæta, nulliſque adhibitis remediis ulcus ſuperveniebat, quod quinque digitis infra articulationem oſſis femoris cum coccyge apertum ingentem materiæ copiam fundebat, & neque internis, neque externis tractatum remediis in fiſtulam deſinebat, qua æger per longum temporis ſpatium ſummis cum torminibus vexatus, accedente tandem tumore ſcroti & adjacentium partium aquoſo, miſerrime moriebatur. Per ſectionem cadaveris, maximeque ulceris, circa caput oſſis femoris, & ipſo capite acetabulo oſſis coccygis acerrima, caſeoſa, & tartarea materia inſigni in copia deprehendebatur, qua ligamentum illud, os femoris cum coccygis acetabulo connectens exeſum, imo, quod maximum eſt, ipſa cartilaginoſa ſubſtantia, qua hæc oſſa in articulationibus inveſtiuntur, conſumta, ipſaque oſſa ſumma carie corrupta cernebantur, luculento indicio, potentiſſimum & acerrimum ibi latitaſſe acidum. Ut ideo plenius adhuc confirmentur, quæ de ſummæ acredinis in fiſtulis præſentia ſupra commemoravimus.

FRIDE-

FRIDERICI

HOFFMANNI

SUPPLEMENTUM MEDICINÆ RATIONALIS SYSTEMATICÆ.

DE

MORBIS INFANTUM PRÆCIPUIS.

CONSPECTUS
CAPITUM.

PRÆFATIO.

CAP. I.	*De morbis infantum in genere.*	469
II.	*De regimine recens natorum & præſervatione à morbis infantilibus.*	472
III.	*De pathematibus ex dentitione difficili.*	476
IV.	*De torminibus infantum & flatulentiis.*	478
V.	*De aphthis.*	480
VI.	*De variolis & morbillis.*	481
VII.	*De epilepſia & convulſionibus.*	484
VIII.	*De tabe ſeu atrophia infantum.*	485
IX.	*De rachitide.*	488
X.	*De vermibus.*	490
XI.	*De aliis infantum morbis.*	494

PRÆFATIO.

QUUM jam in eo ſit, ut in publicum prodeat hæc mea de infantum adfectibus opella, equidem contra ritus auctoribus librorum ſolemnes me facturum exiſtimo, niſi antea inſtituti rationem brevibus exponam. Prius vero, quam ad illud perficiendum me accingo, momenta quædam notatu inprimis digna, ſed neglectui plerumque habita, ob oculos ponere lubet, quæ Numinis divini ſingularem, circa infantes tam naſcendos, quam recens natos, providentiam luculenter admodum demonſtrant. Primo autem loco, ad ipſum generationis negotium reſpicientes obſtupeſcimus, qui fiat, ut ex puncto quaſi, ſeu tenuiſſima, rudi & incondita veſicula, per expanſivam genituræ virilis virtutem fœcundata, homo prodeat, qui ſpiritu immortali, variiſque organis ſenſoriis artificioſiſſime fabrefactis præditus maxima Dei opera in hoc univerſo perluſtrare, indeque ad creatoris venerationem pervenire poteſt. Etſi vero abſtruſum & à ſenſu noſtro remotiſſimum formationis hominum opus penitus ſibi relinquimus; ſummam tamen Numinis divini ſapientiam vel ex eo abunde ſatis cognoſcimus, quod omnes ſexus feminini partes ita ſapientiſſime conſtruxerit, ut ad hominem progignendum aptiſſimæ ſint. Nonne etenim ſumma admiratione dignum eſt, quod facta imprægnatione ſanguis ille menſtruus, in ſanitatem mulierum antea excretus, nunc copioſior ad uterum hoc fine confluat, ut inde ſuccus temperatus & gelatinoſus, per ſpongioſam uteri ſubſtantiam tranſcolatus, mediante placenta uterina & funiculo umbilicali, ad nutriendum fœtum impendatur, donec hic ex anguſto uteri ergaſtulo excludi, hominumque cœtui adnumerari queat. Hæc ipſa autem fœtus per partum excluſio non minorem mereri admirationem videtur, dum menſe plerumque nono ſolari, uterus matris à mole fœtus grandioris diſtentus, & quaſi ad ſpaſmodicam contractionem laceſſitus, aëris inſpirati, muſculorumque abdominis adminiculo, contentum fœtum inter anxios conatus expellere nititur. Superatis partus laboribus ſtatim natus, nulla edoctus arte, ſuis ipſius viribus aërem, cujus uſura in utero caruit, libere inſpirat, &, quod omnem fere fidem ſuperat, ipſe ſanguinis per cordis & pulmonum vaſa circuitus, via aliunde directa, non amplius ex dextro cordis ventriculo per foramen ovale ac auriculam ſiniſtram abit, ſed clauſo iſto foraminulo talem itum reditumque eligit, qualem in adultis fieri deprehendimus. Id quod vero ſicut luculentum, & plane admirabile mechaniſmi ſublimioris documentum exhibet; ita clariſſime arguit, quantus ille ſit auctor atque effector, à quo hæc omnia, ceu effectus à ſua cauſa pendent. Abſciſſo dein funiculo umbilicali mirandum eſt, quomodo hæc operatio in tenello corpuſculo tam feliciter cedat, ut, ſi idem quis in adultis experiri velit, omnino metus ſit, ne hi graviter inde luant multumque damni recipiant: ne dicam, qua ratione umbilicalia vaſa ſenſim paulatimque tam belle coaleſcere poſſint, ut tandem verum ligamentum tendinoſo-nerveum conſtituant, quod vix priſtini ſtatus memoriam relinquit. Tum quoque ex benigniſſima Dei providentia hoc inprimis beneficium recens natis conceſſum eſſe videmus, quod ipſa vitalis auræ inſpiratio ſordium alvinarum in utero collectarum excretionem, qua nihil utilius eſt, aptiſſime promoveat. Etenim, quum per reciprocam pulmonum actionem, ſeptique tranſverſi & muſculorum abdominis motum ipſa infimi ventris viſcera paulummodo conquaſſantur, non poteſt fieri, quin etiam excrementa inibi contenta, accedente ſimul bilis expreſſæ ſtimulo, ad exitum diſponantur. Sed longe adhuc majus divinæ providentiæ ſpecimen ſe manifeſtat per ſufficientem lactis in mammis puerperarum accumulationem, dum quippe ita ſapientiſſime proviſum eſt, ut ſublata poſt editum fœtum renitentia, elaſticum uteri viſcus ſponte anguſtatum redundantes humores ad mammas divertat, ubi lacteus ille chyloſus liquor ſeparatur, qui primo quidem abſtergente ſua facultate meconii eliminatio-

nem adjuvat, poſtea vero alimentum teneritudini infantum apprime congruum conſtituit. Neque dein facile quiſquam infantes ideo imperfectionis accuſabit, quod caput in ſuperiori parte patulum, quod fontanellam dicunt, in lucem adferant: ſiquidem hæc laxior cranii oſſium cohæſio partim eo ſervit, ut inter anguſtum vaginæ uteri tranſitum aliqua ipſorum compreſſio fieri, & ſine magna matris moleſtia partus facilitari poſſit, partim, ut cerebri moles, nutritione aucta, ſeſe extendere commode valeat. Imo etiam in clamoribus, crebriſque vagitibus, quos ſæpe infantes ſani, nulliſque doloribus ſtimulati edunt, magnum ſanitatis latet præſidium. Quum enim tenelli, ob vacillantia membra, ſe ipſi loco movere nequeunt, optime profecto hac naturali corporis concuſſione deficientis motus noxæ avertuntur, atque fluidorum per univerſum corpus circuitus egregie promovetur. Si vero ætate jam paululum proceſſerunt pueruli, quot quæſo! fracturas, luxationes, aliaque ſubinde mala inter ſaltationes varioſque luſus incurrerent, ut aliquando claudi, languidi, membriſque mutili rebus publicis præeſſent; niſi ad hæc omnia præcavenda oſſa tenellis flexibilia O. M. Deus conceſſiſſet? Denique, notatu perquam dignum eſt, quod homo infans ceteris animantibus fere omnibus imperfectior videatur, dum ipſe longe diutius parentum miniſterio, quam quidem animalia eget, quæ brevi tempore ſibi ipſa de alimentis proſpicere, & nociva inſidiantium tela propulſare valent. Verum enim vero, re altius æſtimata, ſummum profecto beneficium ex hac apparente imperfectione elucet. Etenim, quum homo rationis particeps immenſam creatoris ſui potentiam, bonitatem & ſapientiam ex abſolutiſſimis operibus ſuis cognoſcere, debitiſque celebrare laudibus debeat, opus omnino eſt rationis cultura, ad quam difficulter admodum ſine linguæ uſu, ad hanc vero ægerrime ſine longiori hominum, præſertim parentum, conſortio pervenire licet. Et quis denique ſingula enumerare valet, quæ à ſummo Numine generi humano, maximeque infantibus conceſſa divinam providentiam clariſſime evincunt? At vero, homines ſumus, ex materia ad corruptionem admodum prona conflati, quos Deus mortalitatis conſcios, ſuoque imperio ſubjectos eſſe voluit. Quid mirum inde, ſi ne puſilli quidem à vitæ moleſtiis liberi varii generis morbos rectæque valetudinis læſiones perpeti debent; maxime quum tenera ipſorum conſtitutio admodum facile nocivam illarum rerum impreſſionem admittat, quibus ad vitam neceſſario opus habent. Quæ autem maxime mala teneros adficiant, præſens hoc opuſculum, ſupplementi loco medicinæ ſyſtematicæ additum, luculentius docebit, in quo ego præcipuos infantum morbos recenſere, cum cauſis ſuis explicare, rectamque & genuinam methodum ſuggerere allaboravi, quam hactenus in longinquo artis exercitio ad præſervationem æque ac curationem idoneam maxime deprehendi. Nolui autem præter neceſſitatem verborum ambagibus uti, ſed brevibus tantum theſibus præcipua cujuſvis morbi momenta complecti, ne partim opus in majorem molem excreſcat, partim, ne alio loco & tempore jam ſatis pertractata huc repetere videar. Adjiciendum deinceps curavi indicem rerum locupletiſſimum, quæ in poſterioribus medicinæ ſyſtematicæ tomis continentur, ut inde commodior fiat totius operis uſus. Nec demum illorum deeſſe petitionibus volui, quibus de vita mea plenius informari volupe fuit. Suſcepit autem hunc in ſe laborem celeberrimus Fridericianæ noſtræ Profeſſor medicinæ & eloquentiæ D. D. SCHULTZIUS, qui notatu digniora vitæ meæ facta litteris conſignata hic cum B. L. communicat. Nolit autem ideo quiſpiam me vanæ arrogantiæ reum exiſtimare; utpote qui ab omni faſtu laudiſque inani ſtrepitu remotiſſimus, nihil aliud hac vitæ meæ recenſione quæro, quam ut inde lector ſingularem Dei providentiam, quam in moderandis mortalium rebus adhibere ſolet, penitius cognoſcat, forteque aliquod imitandi exemplum ſibi ſumat. Etenim, ſi ullus unquam, ego certe ancipites fortunæ caſus, fluxilemque rerum terrenarum indolem expertus, optime teſtari poſſum, quem Deus ordinem inter mortales ſervet, ut æternam nominis ſui gloriam, hominumque ſalutem ſtabiliat. Utinam modo ſingula fini à nobis præfixo reſpondeant, multumque utilitatis adferant! Dabam Halæ Magdeburgicæ a. d. 1. Maii MDCCXL.

CAPUT

CAPUT PRIMUM.

De morbis infantum in genere.

§. I.

Inſtitui ratio.

TOT tantiſque proh dolor! miſeriis undiquaque cinctum eſt mortale hominum genus, ut perviderі nequeat, quæ cura, quæ ſollicitudo & diligentia ſufficere poſſit ad impetum tot ſimul & diverſimode invadentium morborum avertendum, aut quis artium apparatus jam intricatas malignitate partes expedire, ſuæque reſtituere integritati valeat. Docent hanc noſtram fragilitatem ſuo inprimis exemplo infantes recens nati, qui vix cum ejulatu miſeriam hanc ſalutarunt, quum jam innumeris obſeſſi periculis de ſalute quotidie decernere coguntur. At vero, quo majora & frequentiora impendent pericula, eo ſane minus huic teneræ & tantum non omni orbatæ præſidio ætati conceſſum eſt, remedia tollendis morbis idonea conquirere, aut mali ſui conditionem & magnitudinem indicare; niſi forte miſerrimo ploratu, aliiſque obſcuris ſignis aliorum miſericordiam moveat. Quæ cum ita ſint, quam maxime videtur Medico ſalutis humanæ cupido convenire, ut ingenuo attentoque ſtudio imbecillæ ætatis cauſam ſuſcipiens perite diſquirat, quæ mala hanc ætatem adgredi ſoleant, quibus ſignis dignoſci & quaſi prædici queant, qua cautione præcaveri, & demum, qua arte, quibuſque præſidiis debellari debeant? Atque his inductus rationibus ego, poſt tot labores in medicina perpolienda feliciter exantlatos, non potui omittere, quin etiam opuſculo, de infantum ægritudinibus conſcribendo mentem manuſque admoverem; præſertim cum ab aliis, qui in eodem ſtudiorum genere deſudarunt, multa aut intacta & non ſatis digeſta, aut certe emendatione quadam digna relicta deprehenderim. Nec minorem mihi fructum ex hoc meo ſuſcipiendo labore polliceor, quam quem, Deo annuente, jam ex reliquis medicinæ meæ ſyſtematicæ tomis ſatis abundeque conſpexi: ſiquidem non vana, non imaginaria & falſis opinionum commentis fundata, ſed vera, & tum rationi, tum experientiæ conformia proponam, quæ in artis exercitio per dimidium ſæculi & ultra occupatus conſtanti meditatione & obſervatione didiciſſe gaudeo.

§. II.

Hiſtoria morborum infantum ex Hippocrate.

Primo autem omnium præcipui infantum morbi erunt indicandi, antequam ad cauſarum nexum, ex quo illi prodeunt demonſtrandum, nos accingamus. In quo quidem perficiendo ducem eligere placet præſtantiſſimum artis noſtræ parentem, HIPPOCRATEM, qui ætatis morbos *lib. III. aphor.* 24. 25. & 26. ita pro more ſuo eleganter & conciſe deſcribit: *Qui in ætates cadunt morbi, hujuſmodi fere ſunt: puerulis & nuper in lucem editis aphthæ, vomitiones, tuſſes, vigiliæ, pavores, umbilici inflammationes, aurium ſordes humidæ*, quibus nos ventris tormina addimus, *ſunt familiares: cum jam dentire cœperint, gingivarum moleſtis pruritus, febres, convulſiones, diarrhϾ, maximeque cum edunt caninos dentes, & iis præſertim, qui inter pueros craſſiſſimi ſunt, alvoque adſtricta, eveniunt. At vero, cum ætate proceſſerunt*, quod ab anno quarto ad decimum uſque & longius intelligendum eſt, *tonſillarum inflammationes, vertebræ, quæ eſt ad occiput, introrſum luxationes, aſthmata; calculi, lumbrici rotundi, aſcarides, verrucæ penſiles, ſatyriaſmi, ſtrumæ & alia tubercula, præcipue vero prædicta male adficiunt.* Hæc qui altius ſecum reputat, facile perſpiciet, cuivis infantum ætati morbos quoſdam eſſe familiares, qui corpus aliter atque aliter adficiunt, longius vel brevius durant, & plus minus periculi præſagiunt. Siquidem mutata corporum, propter ætatem, textura, mutatoque vivendi genere, non poteſt non ipſa ſubjectorum ad ſuſcipiendos morbos diſpoſitio immutari & poſtera ægritudinum ratio à priſtina valde recedere. Quamobrem etiam, ſi de infantum adfectibus diſſerendi animus eſt, ſimul omnes ætatum periodos debemus complecti, minimeque omnium ſtrictiori tantum ſenſu infantes in lucem vix editos conſiderare; ſed provectiores etiam, qui ad decimum uſque annum pervenerunt, intelligere; ne forte aliud morbi genus explicemus, aliud ſilentio prætereamus.

§. III.

Diagnoſis eſt difficilis.

Sic igitur ex HIPPOCRATE puerorum morbos enarravimus præcipuos, quorum nonnulli quidem per ſe ſtatim patent, nonnulli autem difficilius cognoſcuntur; quare proxime jam ſuppeditanda erit accuratior illorum diagnoſis; quæ tamen adeo difficilis, abſcondita & inexpedita eſt, ut ſæpe vel oculatiſſimi in dijudicando hallucinentur. Neque enim puerulі ipſi, ob vocis articulatæ defectum, morbi ſui indolem & nocendi potentiam nobis poſſunt enarrare, neque ex urina vel curioſiſſime examinata, neque ex pulſuum ictibus, vel accuratiſſime obſervatis, neque tandem ex habitu externo, qui ut facile in pejus, ita ſubito in melius mutatur, firmum ſtabileque judicium poteſt deſumi. Nam urinæ minimorum recte valentium perinde ac morbo quodam laborantium ſæpe ſunt craſſæ & turbidæ, & pulſus ab innumeris fere cauſis poteſt mutari, & vel accelerari, vel retardari, ut explorantibus plerumque imponat.

§. IV.

quomodo inſtituenda.

Ne tamen utraque ex parte dubius relinquatur artifex, mulierculæ adſtantes, quæ curam puſillorum gerunt, probe ſunt explorandæ: an infantes ejulatus edant, corpus inquieti jactitent, & vigiles diem noctemque tranſigant; an ructus ſive acidos, ſive nidoroſos explodant, vomendi conatus ipſoſque vomitus, & quales habeant; an ſingultu nervorumque agitationibus convellantur, an tuſſi & reſpirandi difficultate laborent, an flatus & feces libere dimittant, quem excrementa colorem referant, quam conſiſtentiam habeant & ſimilia? Præter hæc vero, inquirenti Medico permultum accendetur lucis, ſi corpus à capite ad calcem inſpiciens probe examinet; an

an extrinſecus rubedo cujuſdam partis inflammatoria, an quædam exanthematum ſpecies, aut aliud vitium ſe manifeſtet; item ſi ore diducto diſquirat, num fervidum halitum tenelli emittant, fauces puſtulis obſeſſas habeant, vel gingivæ quadam intumeſcentia & phlegmone laborent. Siquidem ex his omnibus tanquam ex principiis cognitis ad incognita non obſcure licet concludere.

§. V.

Cauſſa proxima eſt 1) debilitas & ſenſibilitas generis nervoſi.

In cauſarum ſerie explicanda à vero haud aberrabimus, ſi cauſam adfectuum infantilium formalem & materialem 1) tam in habitu corporis laxo & molliori, quam in redundante ſuccorum pituitoſorum copia, admodumque delicato fibrarum & membranarum ſenſu reponimus. Etenim, quum in prima hac ætate ſolidæ partes propter molliſſimam, qua gaudent, teneritudinem, fluida non ſatis vegete poſſunt propellere & per tenuiſſimos canaliculorum ductus circumagere; facile inde poteſt ſanguinis & humorum circuitus retardari, & ſaluberrimum excretionum negotium cohiberi; quod ſi accidit, non tantum ſucci magis magiſque copia increſcunt, verum etiam ſpiſſi evadunt, & craſin plane alienam, ſalino-acrem adſumunt. Quid vero inde? ex tali humorum plenitudine non modo fiunt ſtagnationes, variæque fluidorum ſubſiſtentium corruptelæ, ſed etiam à nervorum ſubjacentium preſſione, aut diſtenſione violenti concitantur ſpaſmi, quorum vehementia omnes tam ſolidæ, quam fluidæ partes cum tota functionum œconomia perturbantur, & tenella infantum corpora, quæ ad recipiendas vel leviſſimas impreſſiones valde diſpoſita ſunt, in morbos & repentinos & vehementes conjiciuntur facillime.

§. VI.

Quod amplius confirmatur.

Neque adeo difficilis erit labor, ex jam allegatis phænomenis præcipuarum ægritudinum infantilium veras reddere rationes. Suppoſita enim humorum pituitoſorum abundantia & ſtagnatione, facile poteſt concipi, quam ob rem ad crebriores defluxiones catarrhales, rheumatiſmos, pectoris oppletiones, liquidas alvi dejectiones, ſeu diarrhœas, tumores glandularum, aurium ſordes humidas & ſimiles affectus tenera ætas ſit proclivis. Suppoſita ſuccorum depravatione & acrimonia, facile patet, cur frequentius aphthis, variiſque cutis exanthematibus pueruli adficiantur; & ſuppoſita demum exquiſita nervoſi generis ſenſatione, haud minus clare apparet, cur tam vehementibus partium tam internarum, quam externarum torſionibus ac ſpaſmis torqueantur, ſi vel leviſſima irritationis cauſſa præceſſerit. Ita enim, propter ſenſibilem fibrillarum inteſtinalium texturam, in dolorifica ventris tormina, in permoleſtas ventriculi & inteſtinorum vel diſtenſiones, vel conſtrictiones incidunt; propter facilem membranarum, cerebrum & ſpinalem medullam inveſtientium irritationem, percrebro motus epilepticos & convulſivos artuum ſubſultus experiuntur; propter tenuiſſimas nervorum propagines, ad pulmonum viſcus decurrentes, ſæpiſſime tuſſi convulſiva & aſthmate cum ſuffocationis metu conjuncto, ac demum, ob exquiſitum tunicarum ſenſum, quæ ori intus obtenduntur, peſſimis ſymptomatibus ex dentitione difficili laborant.

§. VII.

2) acidum prævalens.

Neque dein 2) in conſtituenda cauſſa materiali parum valet acidum longe multumque præpollens, cui optimus morborum infantilium interpres D. D. Harris tantum tribuit, ut omnes fere ac ſingulos adfectus, teneræ ætati familiares, inde deducere nullus vereatur. Et profecto, in plurimis tam ex ructibus & vomitibus acidum redolentibus, quam ex fecibus, ſubjectos etiam pannos arrodentibus, acidi præſentis copia non obſcure poteſt ſuboleri, aut vel ex eo ſatis dijudicari, quod non modo lac, unde vivunt infantes, perfacile aceſcit & coagulum ſubit; verum etiam ipſorum ſucci, qui tenues atque lymphatici ſunt, vix magis in aliam, quam in aceſcentem diatheſin inclinant. Sicut enim homines adulti, phlegmatica temperatura præditi, magnaque ſuccorum pituitoſorum copia turgidi, in nocivam lymphæ coagulationem præ aliis proni exiſtunt, admodumque facile in purpuram albam, quæ ejus progenies eſt, incidunt; ita eo minus dubitandum eſt, quin in infantibus acida humorum intemperies longe citius faciliuſque poſſit contingere.

§. VIII.

Cauſſæ remotæ debilitatis ſunt: diſpoſitio hæreditaria,

Proxime nunc etiam cauſas inſpiciamus procatarcticas. Jam quidem, ſi debile ſolidorum robur intuemur, deprehendimus, omnes omnino infantes ex ſua ipſius natura adultis eſſe imbecilliores, & ſenſatione magis exquiſita præditos; nihilominus tamen cauſæ quædam ſubeſſe debent ſpeciales, quæ ad inſignem generis nervoſi debilitatem & mobilitatem inprimis contribuant, ut in his magis, in aliis minus perverſi motus cieantur. Nihil vero, me judice, ex omni cauſarum claſſe magis huc confert, quam diſpoſitio quædam hæreditaria, à parentum alterutro in ſobolem propagata. Quare ſæpiſſime uſu venire ſolet, ut à parentibus non ita bene valentibus, aut crebriori veneris uſu & rerum abſtruſarum inveſtigatione confectis, aut ſenio fractis, aut luxu corruptis infantes progignantur, qui à primo conceptionis actu infirma valetudine utuntur, & vitia quædam connata habent, quæ nulla unquam arte aut ſolertia poſſunt removeri. Id quod niſi obſtaret, minime nos haberemus tot ubique podagricos & calculoſos, qui ſuæ miſeriæ ſolatium anxii apud Medicos fruſtra quærunt.

§. IX.

--inprimis vitia a matre contracta.

Si qua autem labes mediante generatione in teneram progeniem traducitur, à matre profecto uterum gerente hoc maximam partem fieri ſolere deprehendimus. Dici enim vix poteſt, quantum prægnantium plurimæ, niſi maximo virtutis ſtudio teneantur, in appetitus omnino depravatos pronæ ſint, quamque inanibus curis, vagis deſideriis & imaginationibus, terrore, timore, mœſtitia, iracundia, faſtu, vindictæ cupidine, aliiſque mentis motibus agitentur: unde non poteſt non ſanguinis circulus vario modo turbari, atque tenerrimis & quaſi adhuc tremulis fœtus ſtaminibus inimica quædam vis imprimi. Idem mali pertimeſcendum eſt, ſi genitrices intemperantiæ deditæ multis cibis, iiſque ſæpe incongruis, ventriculum obruunt, aut potibus ſpirituoſis plethoram, ſub graviditate collectam, ſæpe commovent, nec tamen ejus copiam venæ ſectione detrahi patiuntur.

tiuntur. Quo etiam illæ pertinent fœminæ, quæ motibus hyſtericis valde ſunt obnoxiæ, & peracta conceptione viros crebrius admittunt; ſiquidem frequentior coitus, nonnullorum teſtimonio, ad morboſam debilemque prolem gignendam permultum conducere creditur.

§. X.

-debilita-io in ipſo partu, In ipſo etiam partus labore tenera proles ſæpe infirmatur, dum aut matres ſegnitie ſua fœtus excluſionem retardant, aut impatientia accelerant. Idem perficitur remediis calidis partum promoventibus, aut ab inconſulto obſtetricum miniſterio per violentam fœtus extractionem, & qualemcunque læſionem; ſiquidem ab improvidis iſtis mulierculis futuræ capitis laxe cohærentes ita ſæpe comprimuntur, ut inde epilepſiæ, paralyſes, aliaque horrenda mala cum mortis periculo conjuncta concitentur.

§. XI.

-animi ffectus in atre & role, In infantibus utero jam excluſis perfacile etiam ſenſibiles nervorum fibrillæ ad anomalos motus ſtimulantur, ſi quando aut ipſi puſilli terrore quodam inopinato, ut per repentinos clamores, excitationem ex ſomno, item per jocoſam nutricum impreſſionem, verbis & geſtibus factam, percutiuntur; aut ſi lactantes pravo quodam animi affectu & maxime quidem terrore ac iracundia perturbatæ ſugentibus mammas nimis cito offerunt. Hinc nihil eſt ſolennius, quam quod varii generis ſpaſmi, nervorum vellicationes, arroſiones, ardores, torminoſi inteſtinorum dolores & inflationes &c. preſſo, ut aiunt, pede excipiant, quæ ſe per inquietudinem, vigilias, manuum pedumque jectigationes, pavores, ejulatus, imo etiam per epilepticas convulſiones abunde ſatis manifeſtant.

§. XII.

-eris mu-tiones, primis -gus, Præter hæc vero in debilitando commovendoque ſolidorum robore multum ſibi vendicat exceſſiva aeris, præſertim frigidi, intemperies, aut ſubitaneæ caloris & frigoris ſe invicem excipientium viciſſitudines, quæ ſicut natu grandioribus, nervorum quadam imbecillitate laborantibus, ob tranſpirationem ſuppreſſam, ingentem in modum adverſantur: ita longe magis infantibus, qui aeris injurias ipſi arcere neſciunt, maxima minantur damna.

§. XIII.

-regimen -mis cali-m & -edica-entorum -us. Nec denique è contraria parte excludendum eſt nimis curioſum, calidum & delicatum tenellorum regimen, item crebrior medicamentorum ſine neceſſitate uſus. Sic enim non ſolum puſilli, liberioris aeris inſueti vel leviſſimas auras ægrius ferunt; verum etiam à medicamentis, iiſque præſertim activioribus, valde plerumque alterantur, ut deinde natura in moderandis motibus quam maxime perturbetur. Et quum honoratiores præcipue ac divites peſſimum hunc morem plerumque teneant, plane non mirum eſt, cur ipſorum proles longe debilior ſit, longeque frequentius ægrotet, quam pauperum, adminiculis his deſtitutorum.

§. XIV.

-dem -cent ab-ctatis. Hæc autem omnia non ſolum de pueris lactentibus valent, ſed eodem quoque jure de illis intelligenda erunt, qui ætate jam paulio proceſſerunt. Debilitato enim ſolidorum robore, ſuſceptaque aut in utero materno, aut ex vitio nutricis ad morbos diſpoſitione; facile judicari poterit, nec minores nec pauciores morbos, facta etiam ablactatione, poſſe ſuccedere; ſicut proh dolor! innumera puerorum male adflictorum exempla docent luculentiſſime.

§. XV.

Cauſſæ remotæ ad acidum contribuentes ex parte lactantis. Cauſſæ, quæ ad ingignendum acidi proventum conferunt, iterum variæ ſunt, atque ex his etiam nonnullæ, quas jam enumeravimus. Quam maxime autem huc referre decet omnia, quæ lac aut in ipſa nutrice aut in ſugentibus corrumpunt, idque craſſum & impurum efficiunt, aut in coagulum prorſus condenſant. Id quod ex parte nutricum variis modis poteſt accidere, & maxime quidem, ſi ipſe, præter inordinata animi pathemata, fructus horæos, caſeum, acetaria, acida, acria, & ſalſa copioſius ingerunt, vinaque acida & ſpiritum vini liberalius hauriunt. Siquidem his omnibus lac viſcidum & craſſum ingeneratur, quod infantibus oblatum facile aceſcit, & non modo ad pertinaces primarum viarum & meſenterii obſtructiones diſponit, verum etiam calculi in veſica generationem, quæ non infrequens huic ætati eſt, oppido promovet: ne dicam, largiori ſpirituoſorum uſu lac repente æſtum concipere, & per mammas lactantibus tranſmiſſum febres ardentes poſſe accendere. Neque ſola ciborum qualitas, ſed quoque excedens ipſorum quantitas valde nocere ſolet; dum ſe nutrices cibis, quamquam optimis, ſupra modum ſaginant vel cereviſias conſiſtentiores, eaſque parcius bibunt; neque tamen corpus ſufficienti motu exercentes in alto prorſus otio commode vivunt: qua ratione non poteſt non craſſior lacti conſiſtentia conciliari, idemque ſalutis diſpendium induci.

§. XVI.

Quæ amplius indicantur. Similem nocendi potentiam habet validum frigus, improvide mammis admiſſum; utpote quod lactiferos mammarum tubulos coarctando, lac ad ſpiſſitudinem haud parum diſponit. Neque dubitare licet, quin etiam lacteus ille liquor ingentem in modum alteratur, & ad pravam indolem in ſugentium ventriculo ſuſcipiendam diſponitur, ſi quando matres vel nutrices laſciviores, durante lactationis tempore, intempeſtivos mariti amplexus crebrius admittunt; aut ſi menſtrua, quæ alias in gravidis & lactantibus ceſſant, præter conſuetudinem experiuntur. Tum enim parvuli plerumque languidi, lacrymoſi ac imbecilles fiunt, ſuiſque geſtibus ſatis indicare videntur, lactationem tam diu eſſe differendam, donec, obturato hoc fonte ſanguineo, priſtinus matri vigor redeat. Neque demum lac parum corrumpitur, ſi nutrix paſſionibus hyſtericis patet, ſi alvo adſtricta laborat, & propter ſpaſmos ac flatus in primis viis collectos variis ſanguinis & humorum ad varias corporis partes congeſtionibus affligitur.

§. XVII.

ex parte infantum: cibi copia, Ex parte infantum multa pariter accuſanda veniunt. Inprimis autem ipſi valde lædi ſolent, ſi nimium alimenti debent adſumere, & quandocunque male habent, præter voluntatem mammas lacte turgidas exhaurire, vel etiam ſi pulticulis viſcidioribus plus juſto infarciuntur. Quando enim infantes, iique præſertim parvi ac teneri, tantam alimenti molem in ventriculo non ſatis poſſunt

poſſunt ſubigere, hæc plerumque in acidum magma faceſſit; unde tonus ventriculi & inteſtinorum deſtruitur, maximaque ſanitatis damna, ut fere ſunt inflationes ſtomachi cardialgicæ, pectoris anguſtiæ & ſimilia, in teneram prolem derivantur. Quam in rem egregia ſunt, quæ B. Ettmullerus in diſſertatione, quam *valetudinarium infantile* inſcribit, ex vero protulit: *lactis ſuperflua & tantum non coacta infuſione matres pueros ſuos nimis alendo, ſæpe necant, &, dum lactant, mactant. Sicut enim omnis nimia repletio, ut panis adultis, ſic lactis recens natis peſſima eſt.*

§. XVIII.

-- & qualitas, Sic quoque valde peccatur, ſi cibi varii & ſæpe incongrui, acidi, acres, ſalſi, multæque carnes præter neceſſitatem devorantur; vel ſi vinum, ut pancraticus mos eſt, ad roborandum & ploratus componendos, ſæpius propinatur: ſiquidem hæc lacti admixta, coagulationem inducendo, ventriculum valde infirmant, varioſque morbos excludunt. Quo demum pertinet crebrior lactis cum nutricibus mutatio. Sicut enim adulti non æque bene mutationem potus & cibi ferre poſſunt; ita hoc ſimili ratione, longeque magis de ſenſibilioribus infantum corporibus prædicandum eſſe, per ſe liquet.

§. XIX.

-- etiam in ablactatis. Hæc omnia lactationis tempore commiſſa plerumque etiam in pueros ablactatos redundant, aut certe tum demum temporis vim ſuam ſanitati adverſam exſerunt; maxime cum, neglectis diætæ regulis, à teneriori alimento ad craſſius, ad carnis eſum, variaque incongrua ſubito tranſcendunt; utpote in his omnibus præcipuum morborum puerilium fundamentum reſidet.

§. XX.

Prognoſis reſpectu naturæ & regiminis, In prognoſi ferenda primo omnium probe tenendum eſſe arbitror, quod infantes, qui non à teneris, delicatis, corporeque & animo morbidis parentibus, inprimis matribus geniti fuerunt, præ aliis corpore & animo firmi, vegeti atque robuſti eſſe ſoleant, nec tam facile damna à rebus externis rependant, neque morbis tam cito implicentur, aut etiam impliciti felicius inde evadant. Idem fieri deprehendimus, ſi bene valentes non adeo bene & delicate in victu & regimine obſervantur, ſed tempeſtive perferendis mutationibus ſenſim paullatimque adſueſiunt. Poſſunt enim conſuetudine à teneris ita formari, & quaſi indurari, ut ne ab externis injuriis tam facile lædantur: ſicút quam maxime in infantibus ruſticorum & ex infima plebe natorum videre licet; utpote qui neque ſanitatis incommoda tam repente ſentiunt, neque morbis tam graviter & tamdiu, quam quidem magnatum delicatuli, laborant.

§. XXI.

-- & aliarum circumſtantiarum. Tum quoque ſciendum eſt, omnes infantum morbos, licet innumeri ſint, faciliorem promittere ſanationem, quam adultorum, ſi rite illa inſtituatur. Nam prout tenerrima infantum corpora à rebus adverſis facillime impreſſionem recipiunt nocivam; ita è contrario à medicamentis & rebus naturæ amicis libenter admittunt meliorem, ut ideo tot puerorum funera deplorare non opus eſſet, niſi ſæpe Medici ipſi nocendo iſta pararent. Præter hæc, conſtantis eſt obſervationis, infantes corpulentiores & ſpongioſiori carne præditos, item qui lacte copioſo veſcuntur, aut nutricem habent ſucci plenam & corpulentam, præ aliis frequentius morbis adfici, maximeque rachitidi, tuſſi convulſivæ & aphthis eſſe obnoxios; cum contra macilentiores frequentius febribus & inflammationibus pateant. Qui alvi ſunt fluxilioris, plerumque melius ſe habent, quam qui ſunt adſtrictæ: & denique, quum convulſivi membrorum ſubſultus, epilepſiæ & tormina maximam infantum partem vita privent; ſcire licet, peſſimum eſſe indicium, ſi iſta mala cum diuturnis vigiliis ſint ſtipata, atque vel diutius durent, vel crebrius revertantur.

CAPUT II.

De regimine recens natorum & præſervatione à morbis infantilibus.

§. I.

Inſtituti ratio. Quicunque avertere cogitat graviores infantum morbos, præcipue omnium eo debet reſpicere, ut à primo nativitatis momento omnes abigat cauſas, quæ morbos poſſunt ingenerare, teneraque infantum corpuſcula periculis objicere. Operæ itaque pretium fore confido, ſi in præſenti capite breviter ſtrictimque doceam, quæ circa victum, regimen, cæteraſque res non naturales tam ex parte infantis, quam nutricis tenenda ſint; ne forte imprudenti horum uſu innocui infantes peſſimum multorum morborum fomitem extra omnem ſui culpam nimis cito ſuſcipiant, atque prima mox ætate fundamenta valetudinis labaſcentis jaciant. Multo vero magis hæcce doctrina videtur neceſſaria, quia generalia quædam præmonenda ſunt, quæ deinceps in ſpeciali cujuſvis morbi explicatione abhinc repeti & in uſum converti poterunt, ne unum idemque proferre opus habeamus.

§. II.

Infans abluendus. Quamprimum in lucem editus eſt fœtus, ſtatim debet, poſt vaſorum umbilicalium ligaturam & reſectionem, in balneo tepido ablui, quod vel ex ſola aqua, vel ex aqua & vino ſimul mixtis paratur, huncque ſimul uſum præſtat, ut æqualis ſanguinis diſtributio per totum corpus promoveatur. Inter hæc quoque obſtetrici commodus conceditur locus & tempus, ut, ſi quid à partus laboribus male conformatum in capite, aut aliis corporis partibus compareat, ab eadem in melius effingatur, & in naturalem formam reſtituatur. Quare artus omnes blande contrectando explicet, crura & pedes ſæpius contrahat & expandat, ut, quid in articulis muci, vel lentoris reſidet, diſſipetur: neque minus inferiorem partus ventrem vola manus frequenter mulceat, & partes excretionibus dicatas, leniter fricando, ad ſordium eliminationem excitet.

§. III.

-- debilis roborandus. Tum vero ante omnia diſpiciendum eſt, an firmus, robuſtus & perferendis mortalium viciſſi-

ciſſitudinibus idoneus, an vero debilis ac infirmus ſit partus. Id quod vel ex debili ejus voce & reſpiratione, vel exinde judicare licet, ſi ipſa mater puerpera teneræ morbidæque eſt conſtitutionis, & ſub graviditatis decurſu variis corporis animique ægritudinibus male fuit affecta, ſi agitatio fœtus in utero adhuc exiſtentis debilior juſto ſe manifeſtavit, vel ſi partus difficilis, & ante juſtum pariendi tempus ſeptimo aut octavo menſe contigit. Siquidem his omnibus infantes multum infirmantur, & ad morbos redduntur proclives, dum ex ſapienti CELSI effato imbecillitas omnibus morbis patet. Quod ſi igitur recens natus præter naturam debilis ex dictis ſignis concluditur, utique eundem refocillare expedit: quod optime perficitur, ſi more inter obſtetrices recepto in vino tepido abluatur, leniter fricetur, pectorique, dorſo & vertici ſpiritus quidam analepticus inungatur, vel ſi halitus caryophyllis aromaticis, aliiſque aromatibus maſticatis vigoratus ori inſpiretur, vel pauxillum vini Rhenani, vel aquæ cinnamomi infundatur.

§. IV.

-- decenter involvendus. At vero, quum tener quoque partus ab aëris injuriis mollibus linteis & commoda faſciarum involutione præmuniendus ſit; probe cavendum eſt, ne ex negligentia vel ignorantia damnum inferatur, & magnorum ſucceſſu temporis malorum cauſſa ſtabiliatur. Præterquam enim, quod infantes ſæpe ex nimia pectoris per faſciam conſtrictione gibbi fiant, tabem incurrant, vel ſæpius vomant, & hernioſi evadant; multa etiam impeditæ circulationis incommoda vagituſque nimii, ab imprudenti arctoque nimis corpus tenelli involvendi modo proveniunt.

§. V.

Meconii expurgatio mediante reſpiratione. His ita obſervatis, proximum eſt, ut infantes, qui ob denegatam alvi in utero exonerationem, inteſtina multis ſordibus repleta in lucem afferunt, tempeſtive expurgentur; jam vero ipſi quam primum ſpiritum ducere aëremque ambientem pulmonibus haurire inchoant, mutua illa & crebrius repetita diaphragmatis muſculorumque abdominis actione non modo ventriculum & inteſtina ſua comprimunt, contentaſque in ipſis feces ad exitum diſponunt, verum etiam hoc ſalutari reſpirationis actu bilem in inteſtina, maximeque in duodenum urgent, quæ dein propter virtutem, qua pollet, abſtergentem & ſtimulantem ſenſibiles inteſtinorum tunicas, leniter irritando, ad majorem contractionem & excernendas ſordes animat, ut non raro vomitibus & alvi dejectionibus ſponte obortis tenacia iſta *-- & coloſtro* recrementa ejiciantur. Quod autem ſi minus etiam contingeret, & debilis tenellorum natura non ſola ſibi ſufficeret, ſingulari divini Numinis providentia factum eſſe deprehendimus, ut puerperis lac primum tenue, ſeroſum & ſubdulce, quod coloſtri nomine inſignitur, conceſſerit, cujus abſtergens diluenſque facultas melius longe ac tutius, quam ſæpe ſelectiſſima evacuantia, alvum ſubducit. Et licet ex Medicis plurimi coloſtrum, ceu lac impurum teneroque infantum ventriculo ſumme nocivum rejicere ſuadeant; aliter tamen ego, contraria inductus experientia, ſtatuo, & nulla inde damna pertimeſcenda credo; niſi fortaſſe lacteus ille liquor ex impuro fonte promanet, ſi puerpera vel contagio eſt infecta, vel jam ante partum inſigni quadam ſanitatis labe laboravit, vel ſub duris partus laboribus convulſivis agitata fuit motibus, & adhuc male habet; vel ſi quando aliæ concurrunt circumſtantiæ, quæ tale medicamentum, a natura ipſa in mammis mulierum elaboratum, interdicant.

§. VI.

Quod ſi autem papillulæ mammarum matris lactantis ſint exiguæ, ut tener lactens eaſdem ore ſuo haud commode excipere, & non niſi vehementi attractione quidquam ex iis alimenti elicere poſſit; aut ſi eſſent craſſæ nimis, ut ipſas capere nequeat; vel etiam ſi mater puerpera partum lactare recuſet, aut lac in mammis non ſatis cito concipiat; tum omnino primis viginti quatuor horis aliis interea congruis laxantibus alvum à meconio ſuo liberare præſtat, quam mox poſt partum nutrici robuſtæ & obeſæ, infantem ſugendum tradere. *-- mediantibus laxantibus* Etenim, quum lac fœminarum, quæ diu jam lactarunt, plerumque ſpiſſioris ſit indolis, multumque alimentoſæ & pinguis ſubſtantiæ contineat; non poteſt non tenellus ventriculus valde eodem obrui, & inde cruditati acidæ lactiſque coagulo promtiſſima ſuppeditari occaſio.

§. VII.

Sunt autem varii alvum ducendi modi. Sic etiam plebs noſtra tum uſu, tum Medicorum præceptis edocta mel cum butyro non ſalito vel ſaccharum Penidium in oleo amygdalarum dulcium ſolutum primis à partu diebus propinat. *Quæ recenſentur.* Galli ac Batavi vinum cum ſaccharo edulcoratum, alii alia eodem ſcopo, nec infelici ſucceſſu offerunt. Sed quia intentioni hæc non ſemper reſpondent, optime tum in parva quantitate efficaciora, ut ſyrupus roſarum ſolutivus, cichorei cum rheo, florum perſicorum, manna cum aliquot cremoris tartari granis in juſculo data & ſimilia conducunt. Neque mihi illorum diſplicet ratio, qui eodem laxandi fine leniora ſuppoſitoria, aut, minus his quidquam efficientibus, clyſteres commendant. Inteſtinum enim rectum in infantibus tam exquiſitæ eſt ſenſationis, ut leviter ſaltem vellicatum feces contentas cito reddere ſoleat. Unde B. *Boerhaavius* in *aph. de cognoſcendis & curandis morbis* §. 1347. clyſma ex ſero lactis ſaponato aut mellito recte injicere ſuadet.

§. VIII.

Objectio diruitur. Enimvero ſunt ex Medicis nonnulli, qui meconium non tam cito expurgandum eſſe contendunt; quia nulla facile impuritas ante conceptam acrimoniam & nocendi aptitudinem è corpore ejicienda eſſet, nullaque ratione oſtendi poſſet, quomodo hæ infantum feces, quæ per tot menſes ſine ulla noxa inteſtinis inhæſiſſent, ſtatim ut noxiæ cathartico expelli deberent. Et profecto, re penitius examinata, deprehendimus, qualitatem tam acrem & venenatam meconio non ineſſe, ut vulgo putatur. Illud enim per tot menſes in tenerrima alimentari fiſtula fovetur, neque tamen inteſtinorum inflammationem aut roſionem parit, neque ad excernendum illa irritat, nec colon, quod ſua copia potiſſimum replet, ad cellularum elevationem valvularumque contractionem ſtimulat: neque etiam putredine concepta fœdas flatus & exhalationes

Ss 5 emittit,

emittit, nec calore exſiccatur, ſed, ut ſectiones infantum ſtatim à partu mortuorum inſtitutæ docent, conſiſtentiam mellis habet & odore caret.

§. IX.

-- & refellitur. Hactenus dicta quamvis veriſſima ſint & ipſe ego præmaturam & coactam infantum purgationem jure rejiciam; aliud tamen ſtatuendum eſſe arbitror, ſi neque infantes ſuo ipſius robore, neque coloſtri adminiculo impuras ſordes à matris nutrimento reſiduas eliminare valent. Tum enim omnino leni ſtimulante ſuccurrere expedit; maxime cum ex ſegniori meconii evacuatione graviſſima tormina, inquietudines, vigilias, cardialgicas paſſiones, hernias, pertinaciſſimam alvi obſtructionem, motus ſpaſticos & convulſivos aliaque ſymptomata originem duxiſſe noverim; quia ſordes iſtæ non modo inteſtinorum tunicis ſe tenaciſſime inſinuant, ipſorumque tunicas non raro conglutinant, ſed etiam concurſu lactis vel optimi craſin plane alienam, eamque nocivam induunt: unde etiam mulierculारum plurimæ permotæ recens natos per viginti quatuor horas eſurire, & interea mel cum butyro propinare jubent, metuentes, ne purgato nondum corpore lac in coagulum denſetur.

§. X.

His ita proviſis, commodus infantibus victus debitumque regimen ordinandum eſt. Merito autem lac præcipuum & quaſi univerſale conſtituit alimentum, quia & cibum & potum ſimul ſuppeditat, ventriculo arridet, & hoc fine ab optimo creatore tam ſapienter conſtitutum eſt, ut mulieres ſanæ ſtatim poſt partum ſufficientem ejus copiam in mammis accumulent. Quum autem vel à matre, vel à nutrice hunc in finem conducta, infantes è mammis nutriantur; eo certe à parentibus, & quibus tenellorum concredita eſt ſalus, reſpiciendum eſt, ut lac purum & temperatum generent. Id quod vix melius obtinetur, ac ſi lactantes fœminæ exactam diætæ rationem obſervant, eaque omnia fugiunt, quæ ſui veſtigia, vel ut ſenſibus abſcondita, in dulci lacte relinquunt, & à notis in ſuperiori capite ceu noxia inter cauſſas morborum ſunt relata. Speciatim vero nutrix, ſi hanc eligendi neceſſitas poſtulat, ſit ſana, ætatis vigentis ab anno vigeſimo ad trigeſimum, gracilis potius quam obeſa, bonis quoque moribus inſtructa, animi tranquillitati dedita, nec melancholica, iracunda, vel ebrioſa: neque ſi occaſio fert, primipara, nec demum lac nimis vetuſtum alat. Præter hæc vero, ſimiliter bona utatur diæta: & quum plerumque pauperes ac vilioris conditionis mulierculæ nutricum munere fungantur, ſedulo videndum eſt, ne ipſæ ſubito à priſtino vivendi genere, ſeu victu duriori & parco ad mollem, delicatum & plenum tranſeant, ſed paulatim potius ei adſuefiant. Si quando ipſis, ob infantum inquietudinem, ſomno per noctem ſatis frui non licet, eundem matutino tempore reſarciant, cavendo tantum, ne nimium juſto ipſi indulgeant, vitamque otioſam ac deſidem agant.

Mulierum lactantium diæta.

§. XI.

Noxæ ex nutricibus mercenariis reſpectu corporis. Hæc qui ſecum perpendit, facile perſpiciet, quantum iſtæ matres delinquant, quæ citra periculum, vel ob ſcorbuticam humorum impuritatem & virium debilitatem, vel alias ob cauſas, quas prætexunt, teneram ſuam progeniem nutricibus mercenariis in dubias valde manus immiſericordia quadam, brutam ſuperante, tradunt, & ne penſi quidem habent, an ſanam, an cacochymicam, an bene moratam, an protervam nutricem conducant. Quid igitur mirum, quod fidem faciant innumera probatiſſimorum auctorum teſtimonia, infantes à nutricibus malo victu utentibus ulcera, ſcabiem, tineam capitis, cruſtam lacteam, aliaque cutis vitia reportare; à lue venerea infectis, eadem lue, aut ut ego obſervavi, puſtulis & cruſtis contaminari, imo quoque mille aliis modis miſerrime adfici.

§. XII.

-- & animi. Verum enim vero, mediante lactis vehiculo & pravo conſortio non tantum corporis, ſed & animi vitia latius ſerpunt, quare non adeo rarum, ſed frequenter proh dolor! obvium eſt, infantes ab optimis etiam parentibus genitos peſſimis nonnunquam moribus corrumpi. Sic ſcio ex nutrice bibula infantes admodum ſiticuloſos: neque magnatum quorundam bibacitatem, & crudelitatem multi auctores aliunde, quam à nutricibus, eadem vitiorum pravitate inquinatis derivare contendunt. Egregia hanc in rem ſunt verba WIRDIGII, in *medic. ſpirit. lib.* I. *cap.* 25. §. 6. *alieno lacte nutriti*, inquit, *ut plurimum degenerant, & ad nutricum naturam naturaliſantur; ex lacte & ſpiritibus nutricum adſumunt naturas nutricum & mores: lacte humano cicurantur ferociſſima animalia, ob ſpiritus temperatos, quos una cum lacte ſugunt; ut contra homines ferino lacte educati ferini fiunt & feroces, ut Romuli teſtatur exemplum & Remi.*

§. XIII.

Quantitas ſugendi lactis. Quantitas ſugendi lactis exacte determinari nequit; ſolent tamen mulierculæ plerumque infanti primis à partu menſibus ſubinde à bihorio, poſt tres quatuorve menſes ſexies aut ſepties, & demum bis tantum, vel ter in die mammas præbere, donec anni ſpatium fuerit emenſum. Hic tamen in genere notari velim, ſerio cavendum eſſe, ne nimis crebro & præter neceſſitatem mammas offerant mulierculæ, ſed omni potius ratione nimis appetentes abſtrahant, quia ipſi, quouſque bibere debeant, ignorant, alias iſta mala poſſunt ſuboriri, quæ in ſuperiori capite evenire diximus.

§. XIV.

Præſervatio damni in lac redundantis ex terrore. Sæpe incidit, ut lactis temperies variis ex cauſis corrumpatur: quare, ne damna inde impendeant, præcavendum erit. Maxime vero omnium, ut ſupra diximus, lac a terrore lactantis vitium ſolet contrahere; unde, ne ſtatim à terrore mammæ offerantur, optimum terroris noxam avertendi præſidium eſt. Idem ſcire licet de iracundia: & quum labes à vehementi ira lacti inſinuata poſt longiorem etiam moram tam lactenti, quam ipſi nutrici e. g. in mammis, varia minetur pericula, opus eſt, ad ipſa præcavenda, tempeſtiva lactis emulſione.

-- & iracundia.

§. XV.

Alimenta lacti ſubſtituenda.

Nonnunquam etiam accidit, ut vel infans ad lac è mammis ſugendum impotens, vel nutrix ob morbum aliaſve cauſas ad lactandum minus capax ſit: quo in caſu alia nutrimenta appropriata debent propinari, inter quæ referenda ſunt ſerum lactis dulce, juſcula hordeata, avenacea, emulſiones amygdalinæ lactiformes, vel ex crepatura hordei, addito vitello ovorum, emulſioni ſimilis mixtura & ſimilia.

§. XVI.

ulmentorum uſus & abuſus.

Eadem proſunt, & in uſum duci poſſunt, ſi lac ſolum ad nutriendum non ſufficit; licet eodem fine, pro varia regionum & populorum conſtitutione etiam alia excogitata ſunt alimenta. Maxime autem hoc ſcopo apud noſtrates celebrantur varia pulmentorum genera, dum farina cum lacte vel aqua cocta in pultis tenacis ac glutinoſi conſiſtentiam redigitur. An vero infantes, præſertim illuſtrium teneriores, ob ventriculi debilitatem, cibis hiſce viſcidioribus probe reſolvendis ſuppares ſint, hoc eſt, de quo valde dubito; ut potius inde ſæpiſſime viam ad viſcerum & meſenterii obſtructiones ſterni credam; ſicut etiam Hildanus *Cent.VI. obſ.34.* deſperatam pylori obſtructionem à tali pulticula obſervaſſe legitur. Multo minus debilis ventriculus tali pulticula debet valde repleri, vel intempeſtive, priori alimento nondum ſubacto, nova ejuſdem quantitas denuo obtrudi, quia hac ratione innocuam prolem multum lædi docuimus.

§. XVII.

...men... ...m no... ...ma... ...tio.

Neque probare ego vellem perverſam muliercularum conſuetudinem, dum infantibus pulmenta ore prius voluta & ſaliva commixta exhibere ſolent. Et licet hæc maſſa, ſaliva ſanæ matris imprægnata, in chylum infantili ætati amicum facilius converti poſſe videatur; ego tamen vix poſſum adduci, ut huic opinioni penitus ſubſcribam, his motus rationibus; quia tali maſticatione non modo tenuiſſima pulmenti portio ſugendo abſumitur, ſed etiam ſalivæ dentiumque corruptorum vitia, quæ ob ſummam materiæ peregrinæ ſubtilitatem vix poſſunt percipi, facile cum teneris communicantur.

§. XVIII.

...ablactationem ...tum obſervanda?

Quando ſub hac diæta infantes ad talem pervenerunt habitum, ut aliis alimentis capiendis & digerendis apti videantur, quod intra anni ſpatium aut ſerius adhuc contingit, ablactari poſſunt. Tum vero non minus, quam antea curioſe ſunt obſervandi, ne mala antea evitata pleno nunc agmine irruant. Inprimis autem ciborum multitudo, varietas & conſiſtentia fugienda eſt; ſiquidem cibi nimis ſalſi, viſcidi, auſteri, acidi & pingues copioſius ingeſti minuſque rite concocti largiori cruditatum acido-viſcidarum proventui favent. Sic etiam æſtate nocent fructus horæi, crudi & immaturi, qui plerumque in particularum ſuarum contextu acidum recondunt, quod fibras inteſtinorum irritando & ſpaſmodice affligendo, diarrhœas, dyſenterias, tormina & alia mala, adventante præſertim autumno, excitare valet. Quo demum pertinet panis non rite fermentatus, aut nimis recens, non excluſis ſaccharatis & dulcibus, quorum interventu chylus ex facili in viſcidum abit magma, quo dein lumbrici, ventris tormina atque durities &c. invitantur.

§. XIX.

Remedia præſervativa lactantibus proficua.

Nunc propius quædam de præſervandi methodo dicenda reſtant, quæ paucis explicabimus. Nihil vero ad præcavendos infantiles morbos deprehendi utilius, quam, non modo nutrici, ſed & tenello, paullo etiam largiori quantitate frequentius offerre infuſa herbarum ſanguinem edulcorantia cum aqua facta. Quem in finem non poſſumus non vehementer laudare infuſum radicum ſcorzoneræ, liquiritiæ, herbæ veronicæ, ſeminis fœniculi & ſimilium. Ita etiam lac tenue ac fluidum redditur, quo minus anguſtiora vaſcula obſtruere, ſed per omnes corporis tubulos valdeque anfractuoſos glandularum ductus ferri poſſit liberius. Neque etiam illæ ſibi male conſulunt, quæ quandoque poſt paſtum ſeminis fœniculi & aniſi lac augentis, atque tormina infantum præcaventis portionem comedunt.

§. XX.

Remedia lactis coagulum impedientia.

Quoniam in ventriculo & duodeno lac ſtagnans facile aceſcit, corroſivum evadit & coagulatur, ſicque mille gravia excitat mala; omni profecto cura & diligentia proſpiciendum eſt, ut lactis illa tam periculoſa coagulatio præcaveatur. Cui quidem ſcopo egregie ſerviunt pulveres, qui lapides cancrorum ovorum teſtas, radicem ireos florentinæ, crocum, ſemen aniſi vel ejus oleum, ſperma ceti, cinnabarim & ſolutionem oculorum cancri recipiunt, de quibus bis vel ter in hebdomade doſis cum euphoria poteſt offerri. Sed, quum exoptatum ſanitatis infantilis negotium maxime etiam in debita & ſufficiente fecum per alvum egeſtione verſetur, & ut tonus ventriculi ac inteſtinorum conſervetur, interdum quoque leniora laxantia, ſi opus eſt, ſunt interponenda, quibus lactis coagulati noxæ haud parum quoque avertuntur.

§. XXI.

Cautelæ circa purgantia.

Hic vero omnia purgantia fortiora & acria, ut reſinam jalappæ, ſcammonium, elleborum nigrum & ſimilia, infamia & infantibus abſolute noxia declaro; ſiquidem non modo ad tormina & alvi adſtrictiones, ſed & ad atrophiam & adfectus convulſivos diſponunt. Ab aloe quoque, ob nimium, quem excitat, fervorem & ebullitionem, item à ſennæ foliis abſtineant infantes; quia, quo plus remediis alvus ad excretionem irritatur, eo major egerendi poſtea difficultas, alvique tenſio ſubſequitur. Imo quoque non tantum puerulis, ſed etiam nutricibus talia exhibita plurimum nocent; ſiquidem lacti admixta tenellos ſæpe convellunt. Hinc recte Sydenham, *epilepſia*, inquit, *puerorum primo menſe ſæpe aggreditur à frequentibus nimis alvi dejectionibus*: & Galenus ſua jam ætate prudenter adſeruit, quod corpora puerorum non deberent purgantibus exſiccari; quia alioquin incremento prohiberentur. Et profecto, quantum recens natorum ventriculus tener ac debilis à purgantibus lædatur, dici vix poteſt. Hæc enim medicamenta propter ſuam, qua pollent, virtutem fibras irritantem, ventriculum & inteſtina ad ſpaſmodicas conſtri-

ctiones

ctiones excitant, eademque, cum debilitas ſuccedere ſolet, laceſſunt, ſuoque tono ac robore privant, ut dein, turbata digeſtione, facili negotio lac aceſcat & corrumpatur.

§. XXII.

-- circa mercurialia. Ex mercurio, quocunque etiam modo parata remedia, præſertim in pulvere, pauloque majori & repetita doſi infantibus lactantibus oblata, jure meritoque deleteria judicamus, partim quod gravitate ſua hinc inde plicis ventriculi & œſophagi firmius adhæreſcunt, partim etiam, quod acceſſu bilis acrioris, & corroſivi acidi, vehementiorem, eamque plane corrodentem naturam induunt: unde tonus inteſtinorum mirifice non tantum læditur, ſed ad morbos quoque, ex debilitate generis nervoſi & ſpaſmis oriundos via panditur; idque eo magis, ſi infantibus, qui corroſivam colluviem, ex fecum virore & torminibus judicandam, fovent, temere propinantur.

§. XXIII.

-- circa alia metallica, Idem valet de aliis metallicis remediis, ut auro fulminante, martialibus, venereis & antimonialibus, ut mercurio vitæ, pulvere *Monckii* & ſimilibus, quibuscum profecto cautiſſime agendum eſt; quia admodum infida & inſecura ſunt remedia, quæ quatenus ab humoribus in prima regione reſidentibus ſolvuntur, operationes vel mitiori, vel vehementiori modo exſerunt, imo fere prorſus enecant.

§. XXIV.

-- circa leniora. At vero, non ſola potentiora hactenus recenſita gravium malorum cauſam ſubminiſtrant, verum etiam ipſi ſyrupi & pulveres nimis crebro & copioſius oblati, tenera infantum corpuſcula ſæpe valde lædunt. Qua de re audiendus eſt Cardanus, qui *de malo recentium Medicorum medendi uſu cap.* 48. graviter ſui & noſtri temporis morem de ſyrupis & pulveribus exhibendis ita reprobat: *error eſt*, inquit, *cum noviter natis, auxiliandi ſcopo, alii ſyrupos, alii pulveres, alii aliud conſulunt; cum tamen conſtet, tam mollia membra nulla debere permutari qualitate, ſive purgante, ſive adſtringente. Tenella enim iſta membrorum compages, nihil fere innoxium, lacte excepto, recipere poteſt.* Temperatum quoque oleum amygdalarum dulcium cum ſaccharo ſæpe exhibitum haud penitus noxa caret, prout fidem facit Harderus *in apiario obſ. med.* 99. ubi refert, infantem quendam, cui mulierculæ à partu oleum amygdalarum ſaccharo nuptum frequentius exhibuiſſent, torminibus fere continuis, & demum epilepſia correptum elapſis aliquot ſeptimanis obiiſſe; in eoque poſt ſectionem non ſolum viridia, qualia etiam vivus egeſſerat, excrementa fuiſſe inventa, ſed etiam inteſtini ilei portionem inferiorem manifeſta gangrænoſi adfectam. Nec diſſimile exemplum infantis ex oleo amygdalino, alternis diebus dato ſimili morbo defuncti recenſet Weisius *in diſſert. de abuſu purgantium in recens natis.*

CAPUT III.

De pathematibus ex dentitione difficili.

§. I.

Dentium generatio Noluit provida natura hominem cum dentibus naſci, ſed optimo potius conſilio, ad præcavendas lactantium inter ſugendum moleſtias, providere, ut dentes ſenſim paullatimque ſuccreſcant, quorum prima, & in utero jam poſita rudimenta initio quaſi mera ſunt filamenta membranacea, quæ ſucco nutritio repleta, in mucum inſpiſſantur, ex muco in cartilaginem indurantur, & ex cartilagine demum in oſſeam firmitatem abeunt. *-- tempus eruptionis* Quamvis vero non unus idemque in omnibus dentitionis ſit terminus, ſed ipſe pro ſubjectorum ratione differat, dum alii tertio, quarto, ſeptimo vel nono menſe, alii autem vix intra anni ſpatium dentes accipiant; nihilo minus tamen hic ſolet in eruptione ordo plerumque ſervari, ut dentes inciſores, qui etiam riſorii & lactei dicuntur, à papillarum inter ſugendum affrictu præ cæteris maturentur, & in inferiori maxilla priores erumpant, his deinceps canini ſuccedant, & hos iterum molares excipiant.

§. II.

Hiſtoria dentitionis difficilis Licet hæc dentium eruptio opus & res plane naturalis ſit, infantibuſque nonnullis ſine ulla graviori moleſtia eveniat; pluribus tamen propter varia, quæ jungi ſolent, ſymptomata, ingentes creat moleſtias; unde dentitio difficilis ſuboritur, quæ non niſi tardior & dolorifica dentium ex maxillarum alveolis per gingivas eruptio eſſe ſolet, atque his maxime ſignis cognoſcitur: infantes calore præternaturali exardeſcentes pavoribus tentantur, in ſomno, qui inquietus eſt, ſubſiliunt, ploratibus defatigantur & vigiliis, lac ex uberibus avidius ſugunt, ipſaſque mammarum papillas mordent, & manus ori crebrius admovent. Tum quoque gingivæ in anteriori oris parte intumeſcunt, tumentes aut albicant, aut rubent; ſaliva ad fauces copioſius deſtillat, ductiliſque lympha ex ore ſæpe pendet, & alvus vel obſtruitur, vel per diarrhœam colliqueſcit. Imo demum his ſymptomatibus junguntur alia, eaque longe graviora, ut fere ſunt acutæ febres, motus convulſivi & epileptici, graves maxillarum torſiones, & ſimilia; quæ tamen aliter atque aliter adficiunt, prout gradu ſolet differre ipſa dentitionis difficultas, & ſubjectorum ſenſibilitas.

§. III.

-- cauſa Cauſa dentitionis difficilis aliquando in dentibus ipſis, aliquando in gingivis eſſe deprehenditur. In illis reſidet, quando dentes exitum molientes vel grandiores acutioreſque ſunt, ut canini & oculares; vel quando ſegnius excreſcendo, gingivas diutius rodunt, vellicant & terebrant; vel etiam quando plures ſimul impetuoſiori motu protruduntur. In gingivis vero cauſa eſt quærenda, ſi ipſarum craſſities firmiorque textura pertinaciter obſtat, quo minus dentes, in maxillarum loculis latentes, libere poſſint exitum moliri.

§. IV.

§. IV.

[R]atio ſym-[p]tomatum.

Quum vero à tali violenta dentium protruſione valde ſenſilis gingivarum caro, quæ ex variis fibris, nervis ac membranis contexta eſt, non poteſt non inſigniter lædi, pungi & inflammari; haud mirum eſſe debet, cur non tantum pruritus, calor & dolor gingivarum cum ſegniori dentitione conjungatur, verum etiam, ob irritationis vehementiam, factamque inde ſyſtematis nervoſi commotionem, pavores, ſubſultus, inquietudines, vigiliæ, vomitiones, aſthmata, tuſſes, imo ipſi convulſivi & epileptici motus concitentur; idque eo magis, ſi infantes nativa quadam, vel acquiſita cerebri nervoſique generis debilitate, & ad ſpaſmodicas conſtrictiones diſpoſitione jam antea laboraverint, quæ dein, dolore acuto cum febre urgente, in actum deducitur, multumque augetur. Neque ex longinquo repetenda erit ratio, cur præter naturam alvus ſub dentitionis difficultate vel ſupprimatur, vel fluida nimis exſiſtat. Etenim, ſicut omnis vehementioris doloris, ita etiam ejus, qui ex dentibus naſcitur, ea ſolet eſſe natura & indoles, ut univerſum corpus ſpaſmis exagitando, ſimul etiam primas vias male adficiat; unde lac facile aceſcit & corrumpitur, indeque pendens libera alvi exoneratio aut retardatur aut nimis acceleratur.

§. V.

[Pro]gnoſis.

Quoad prognoſtica dentitionem in pueris periculoſam ſæpe ac funeſtam eſſe, ſatis proh dolor! comperimus. Graves enim & atroces iſti adfectus, quos non raro aut ſupervenire, aut jungi eidem diximus, ſæpe tantam virium imbecillitatem adducunt, ut expediundæ dentitionis pugnæ infans evadat impar, & perinde reliqua ſymptomata majus incrementum ſumant. Inprimis vero gravis dubiique eventus eſſe ſolet dentitio infantibus plethoricis & ſucci plenis, itemque iis, qui immodico ſomno velut marcent; utpote quibus malum omen adfuturæ convulſionis prænuntiat HIPPOCRATES *lib. de dentitione.* Tum quoque idem graviſſimus auctor dentientes cum tuſſicula tardius producere dentes, inque perforatione corpuſcula laborantium magis extenuari adſerit; ſine dubio, quia tum per ſe tuſſis vires ad protrudendum neceſſarias enervat, tum etiam magnam ſuccorum viſcidorum & acrium in corpore præſentiam indicat, qui non poſſunt non dentientibus, gingivas vehementius irritando, graviter obeſſe. Similiter etiam pejus adficiuntur, qui alvo adſtricta laborant, quam qui alvum laxam & fluidam ſæpe deponunt; licet pariter experientia confirmatum habeamus, quod non minus hi, quam illi præ dolore in ipſo febrili paroxyſmo convulſi moriantur. Porro multum quoque intereſt noſſe, an ſubjecta ægrotantia valde ſint ſenſibilia & forte à parentibus iracundis genita: quod enim ſi ita fuerit, ſemper certiores ſunt convulſiones, magiſque dubii eventus; quamvis non omnes convulſione correpti moriantur. Denique, quo difficilius, & quo longiori tempore dentes erumpunt, eo majus eſt periculum, ne natura nimis debilitata tandem ſuccumbat: quæ autem divus ille ſenex HIPPOCRATES citato loco amplius prodidit, quod febre acuta laborantes convulſionem effugiant, & hiberno tempore dentientes facilius convaleſcant, id aliis experiundum committo.

CURATIO.

§. I.

Diæta ante dentitionem & ſub ea tenenda;

Qui conſilio & auxilio imminentibus infantum morbis vult occurrere, primo omnium tempus dentitioni à natura dicatum, ut fere eſt tertius, quartus, ſeptimus menſis, accurata computatione debet advertere, operaque laudabili ante ipſam dentitionis difficultatem infanti adeſſe, ut nec huic quicquam cibi vel ſolidioris, vel calidioris ad mandendum porrigatur, ſed tenuiſſimus potius victus; maximeque tenuiores ſorbitiones propinentur. Quum vero inſigni ſimul auxilio eſſe ſoleat nutricis ſugentis temperantia, & conveniens præceptorum diæteticorum obſervatio; eo ſane pariter reſpiciendum eſt, ut hæc omnia calefacientia, vinum, aromata, & quæ ſunt ejuſmodi alia, maxime fugiat, & ſibi potius uſum alterantium & humectantium, ipſiuſque aquæ potum ſedulo familiarem habeat. Neque vero hactenus dicta tantum ante moleſtam dentium eruptionem locum inveniunt, verum etiam ſub ipſa poſſunt ac debent adhiberi.

§. II.

Curatio infantis per interna,

In ipſa curativa methodo id maxime agendum eſt, ut dolor & inflammatio, quæ febriculas, convulſiones & diarrhœas plerumque comites habet, placide ſiſtatur, gingivæ laxentur & emolliantur, ſicque dentium eruptio promoveatur. In quo quidem ſcopo obtinendo, ſi interna primum ſpectamus, præcipitantia & maxime quidem gelatinæ Cornu Cervi in potu diſſolutæ, cum eſſentia papaveris rhœados, item liquor noſter anodynus mineralis, ad aliquot guttulas interdum oblatus, omnibus palmam reddunt dubiam. Neque præclaro ſuo uſu caret mixtura crebrius exhibita, quæ ex aquæ liliorum convallium, florum tiliæ, primulæ veris, ſingulorum uncia una, pulveris Marchionis & antimonii diaphoretici ſcrupulo uno, croci granis aliquot, & ſyrupi de pœonia, ſeu papaveris rhœados drachma una, additis liquoris & ſpiritus ſalis ammoniaci paucis guttis, conflari poteſt.

§. III.

-- nutricis per interna.

Sicut autem in gravibus infantum morbis nutrici ſæpe, quam infanti medicamenta dare præſtat; ita quoque hoc ſimiliter obſervandum eſt in vehementioribus retardatæ dentitionis ſymptomatibus: quo fine ego inſignem ſæpe opem vidi ex medicamentis antiſpaſmodicis nutrici oblatis, ut ſunt pulveres, qui radicem pœoniæ, Cornu Cervi ſine igne, unicornu foſſile, ſuccinum, caſtoreum & ſimilia continent.

§. IV.

Alvus aperta ſervanda.

Nihil fere magis humorum ad ſuperiora impetum concitat & auget, quam diuturnior alvi adſtrictio, & quæ inde pendet flatuum atque ſpaſmorum in nervoſo inteſtinorum tractu progenies. Quamobrem nihil prius eſſe debet Medico, nihil poſterius, quam ut tum infanti clyſteribus emollientibus & oleoſis, tum ipſi nutrici convenienti medela alvi libertatem reſtituat, ne forte reliqua morbi præſentis curatio à tali ſontica cauſſa retardetur vel prorſus ſuſpendatur.

§. V.

§. V.

Remedia externa. Sed externis quoque remediis ad ipſas gingivas applicatis juvare decet; quo fine ad gingivas emolliendas & relaxandas egregie confert lactis cremor, item butyrum inſulſum tam ſolum, quam cum melle mixtum; neque minus prodeſt, in ipſa illa parte, ubi dens prorumpere conatur, atque tumorem, dolorem & ardorem gignit, ficum per medium diſſectam admovere, medullam crurum vituli, vel mucilaginem ſeminis cydoniorum cum vitelli ovorum tantillo, aqua roſacea & ſyrupo violarum diſſolutam, vel etiam cerebrum leporinum, quod ſpecifice in tali caſu laudari ſolet, adhibere: ſicut pariter inſigni juvandi energia pollet linimentum, ex ſpermate ceti, ſyrupo papaveris albi, oleo amygdalarum dulcium, croco & nitro paratum, carnique gingivarum dolenti inunctum. Quo demum pertinet mica panis albi cum lacte cocta, additoque oleo roſarum & croco remixta, quam nonnulli, ſi anodyna propter dolorem & inflammationem poſcuntur, mirifice commendare ſolent.

§. VI.

Sectio gingivarum. Quod ſi vero dentes erumpere plane renuant, ſectione ipſis parandus eſt exitus, & ſcalpello membrana, cui extremitates dentium incumbunt, incidenda: quod ego experimentum ſæpe ex voto ſucceſſiſſe memini.

CAUTELÆ.

§. I.

Cautelæ circa nonnulla medicamenta In dentitione difficili inprimis nocent omnia calidiora purgantia, externa quoque valde ſpirituoſa naribus oblata, vel adſtringentia gingivis inuncta, quia inde, dum omnes in toto corpore motus auctiores ſunt, hi facile exacerbantur, & febris, quæ frequentiſſimus & fere individuus doloris comes eſt, magis adhuc accenditur. Unde ſimili ratione peccant matres, quæ infantes in his morbis, cum dolore, febre & inflammatione junctis, nimis calido regimine tractant, & lectis aut conclavibus nimis calidis includunt.

§. II.

--circa alvi fluxum. Quum alvi libertas, etiam paullo major, nunquam fere non majorem facit ſpem ſanitatis recuperandæ, nulla ſane ratione tum temporis alvum roborantia vel adſtringentia debent propinari. Alias enim res periculi eſt pleniſſima, & convulſiones cum aliis ſymptomatibus longe citius certiuſque ſubſecutas eſſe recordor.

CAPUT IV.

De torminibus infantum & flatulentiis.

§. I.

Torminum ſigna, Ex cunctis, quæ teneros cruciant infantes, adflictionibus vehementes abdominis dolores & inflationes frequentiſſime occurrunt, quæ his maxime ſignis ſe manifeſtant. Primo ægri valde inquieti huc illuc ſe jactitant & torquent, pedibuſque calcitrant; mammas averſantur, & continuum fere ploratum edunt: venter flatibus turgidus conſpicitur cum ſpirandi anguſtia: ructus interdum impetuoſe ex ore prorumpunt, alvus plerumque eſt adſtricta, & ſi deponitur, excrementa ut plurimum viſcida, tenacia, plus minus colore viridi & æruginoſo tincta, mox aquæ inſtar leviter flaveſcentis fluida reddit; mox vero inſtar albuminis ovi indurati grumoſa dimittit, quod vernacula *vvie Eyergebackes* exprimunt; ſæpe etiam tam acria & corroſiva ejiciuntur, ut inde podex cum perpetuo teneſmo excorietur.

§. II.

Cauſſam immanium harum paſſionum proximam & continentem potiſſimum ſpaſticæ inteſtinalium membranarum, quæ nervoſæ valdeque ſenſibilis naturæ ſunt, ſtricturæ conſtituunt, quibus præſentibus & diu perſeverantibus naturale inteſtinorum robur, tonus & motus periſtalticus ita labefactatur & pervertitur, ut non modo excretiones tam flatuum, quam excrementorum retardentur, ſed ingeſtorum quoque digeſtio, correctio & conveniens ſecretio impediatur. Quamvis vero hæ intenſiores membranarum nervoſarum conſtrictiones & criſpaturæ per ſe valde dolorificæ ſint; nihilominus tamen, quia flatus, ceu individuos ſpaſmorum effectus, ſimul retinent, magnamque inteſtinorum diſtenſionem inducunt; fit omnino, ut inde omnium in toto corpore functionum œconomia mirum in modum perturbetur. *--cauſſa proxima,*

§. III.

Cauſſam harum adfectionum mediatam ut plurimum graves animi commotiones, per iram, terrorem, metum & triſtitiam in lactantibus ſuppeditant, quæ proxime & immediate in partes corporis nervoſas, maximeque in ventriculum & inteſtina operando, naturalem & æquabilem ipſorum tonum, majori vel relaxatione, vel auctiori conſtrictione pervertunt. Et quandocunque matres, durante graviditate, ſonticas iſtas animi perturbationes crebrius graviuſque expertæ ſunt; infantes mox à partu & gravius & diutius diris ventris doloribus adficiuntur. *Cauſſæ mediatæ ſu. 1) anim adfectu lactanti.*

§. IV.

Sunt etiam ventris torminum & inflationum haud infrequentes cauſſæ graves aliarum partium dolores & ſpaſmi. Ita enim ordinario fere dentitionem infantum difficilem & dolorificam moleſtæ abdominis flatulentiæ & tormina cum excretione alvi præternaturali & penitus immutata comitantur. Neque raro accuſari debet frigus, improvide ventri pedibuſque admiſſum, quo non modo liberior tranſpirationis ſucceſſus impeditur, verum etiam ipſa fibrillarum nervearum textura læditur, & ad ſtaſes concipiendas diſponitur. *2) Dolo & ſpaſm* *3) frigu externu.*

§. V.

Sæpiſſime etiam fit, ut crebrior laxantium, multoque magis incautus purgantium uſus commodam huic malo occaſionem ſuppeditet. Idque non tantum in infantibus, ſed etiam adultis obſervare mihi licuit; quippe qui, ſi quid gravativi ſentientes purgantibus fuerunt tractati, non modo intolerabilibus ventris doloribus ſunt cruciati, *4) crebr laxant & purg tium u.*

ciati, verum etiam abdomen tumidum & inſtar tympaniticorum inflatum ſæpe receperunt, ut poſtea ſenſibilis alimentorum canalis in ſtatum naturalem vix maxima cura potuerit reſtitui.

§. VI.

Cauſſæ remotæ ſunt 1) meconium diu retentum,

Si cauſas intuemur remotiores, deprehendimus, torminoſos inteſtinorum dolores ſæpenumero à meconio diutius retento, neque ſatis per coloſtrum vel aliud lene evacuans expurgato proficiſci; utpote quod tum mora & copia accumulatum fibras inteſtinorum diſtendit, & flatulentias excitat, tum à lacte ſuperingeſto acrius redditum ſenſibiles inteſtinorum membranas ad dolorificam conſtrictionem ſtimulat. *2) lac in primis viis corruptum,* Eundem ſubire cenſum videtur lac ipſum in primis viis corruptum, aceſcens & in grandinoſos quaſi globulos coactum, quod bilis & ſuccorum fermenteſcibilium admixtione cauſticam induens naturam inteſtina pungit, rodit, lancinat. Satis autem hæc nociva fecum acredo & acido-cauſtica indoles ſe manifeſtat non modo per viridem, quo ipſæ tinctæ ſunt, colorem, & per vaſorum, quibus excipiuntur, arroſiones, verum etiam per illud maxime experimentum, quum ab olei tartari per deliquium adfuſione viridis excrementorum color in flavum convertitur; ut ſilentio denique prætereamus, quod canes, qui alioquin lacteas infantum ſordes lubenter abſorbent, plane tum à viridibus his excretis abhorreant.

§. VII.

3) varia diætæ vitia.

Tandem in infantibus, præſertim ablactatis, permultum ad dolores inteſtinorum ſpaſticos contribuunt fructus horæi, mellita, nimis ſaccharata & alia, quibus pueruli libenter ſe obruunt. Facta enim inde in primis viis fermentatione, facile ſucci acerrimi generantur, & accedente iracundia, corporiſque refrigeratione, magna ſordium inutilium copia accumulatur; unde præcordiorum anguſtiæ, vomitiones, vehementes inteſtinorum lancinationes; imo ipſæ febres bilioſæ ſuam mutuantur originem.

§. VIII.

Prognoſis.

Quoad prognoſin hæc maxime annotanda cenſemus. Quo diutius atrocia inteſtinorum tormina ſæviunt, & quo crebrius ſenſibilia tenellorum corpora infeſtant, eo ſolent eſſe graviora & periculoſiora: quam facile enim febres, paralyſes, aſthmata, epilepticæ convulſiones & alia funeſta junguntur mala, quæ, niſi cito convenientibus compeſcantur remediis, facile ad lethum miſeros ducunt. Qui à verminoſa colluvie proveniunt inteſtinorum dolores, raro feliciter ceſſant, niſi vermibus ipſis exturbatis. Neque in eventu præſagiendo parum intereſt, ut ſubjectorum laborantium ratio habeatur; quæ ſi à parentibus imbecillioribus, & matribus inprimis ad ſpaſmos hyſtericos diſpoſitis prognata fuerunt, metus eſt, ne malum & vehementius infantes torqueat, & multo crebrius recurrat.

CURATIO CUM CAUTELIS.

§. I.

Curatio nutricis.

Medico torminoſos infantum cruciatus curaturo primo omnium incumbit, ut acidum primarum viarum corroſivum abſorbere, corrigere & blande educere ſatagat. Quo fine, ſi malum, ut plerumque fit, à lacte corrupto & quibuſcunque de cauſis vitiato originem traxerit; quam primum neceſſe eſt, ut nutrix vel prorſus mutetur, vel ſerio caveat, ne tum temporis cibis flatulentis, fructibus horæis, leguminibus, vinis acidis, feculentis, aliiſque lactis temperiem immutantibus indulgeat; quia his omnibus vel multum augetur, vel pertinacior redditur affectus. Tum quoque nutrici, ſi alvi adſtrictione laborat, leniora proſunt laxantia, inter quæ maxime recenſemus rhabarbarina, ſi e. g. drachma dimidia extracti rhabarbari in uncia dimidia liquoris terræ foliatæ tartari & aquæ cinnamomi ſoluta mane & veſperi ad XL. & plures guttas adſumitur. Neque tum minus nutricem adjuvant medicamenta carminativa, item infuſa theiformia, in paulo majori quantitate hauſta; utpote quæ in lactis craſſitie diluenda & reſolvenda excellenter ſe gerunt.

§. II.

-- & infantis, per corrigentia,

Quod vero ſpeciatim ad opem infanti ægrotanti præſtandam attinet, primo omnium eo debet reſpici, ut acidum primis in viis obhæreſcens ad juſtam temperiem reducamur. Quo fine hic, qui ſequitur pulvis expertæ virtutis meretur commendari, qui ex lapidum cancrorum, matris perlarum, antimonii diaphoretici, radice ireos florentinæ, ana drachma dimidia, croci granis tribus, olei aniſi, macis guttis duabus conficitur, & ſingulis bihoriis ad grana quinque vel ſex in decocto cornu cervi, vel aquis antiſpaſmodicis & analeptica virtute præditis, ut florum tiliæ, ceraſorum nigrorum, meliſſæ &c. cum pauxillo diaſcordii *Fracaſtorii* remixtis, cum fructu propinatur.

§. III.

per clyſteres.

Nihil autem fere magis miſere adflictos ſolatur, præter clyſteres, qui tum blando tepore ſuo ſpaſmum inteſtinorum relaxant, tum etiam flatus, qui plerumque torminum cauſſa vel comites ſunt, egregie diſcutiunt & evehunt. Quo fine ego laudatiſſimo ſæpe effectu applicari juſſi enemata, ex herba majoranæ, floribus chamomillæ & ſeminibus carminativis cum juſculo tenui avenaceo decoctis parata, & addita olei chamomillæ vel anethi cocti ſufficiente quantitate, adjectiſque aliquot olei aniſi guttulis efficacius reddita.

§. IV.

-- & laxantia.

Interne data alvum tenſam optime referant rhabarbarina, ut ſyrupus de cichoreo cum rhabarbaro, medicamentum nutrici ſupra præſcriptum in minori doſi oblatum, & electuarium, quod ex rhabarbari electi & lapidum cancrorum æquali portione cum ſyrupo cichorei vel roſarum ſolutivo ſubacta componitur & in decocto hordei, adjecta convenienti mannæ quantitate, per intervalla propinatur. Neque poſſum, quin hoc loco approbem, valdeque laudem methodum HEURNII, qui *in method. ad praxin lib. II. c. 26.* adſerit, ſe uſu comperiſſe, à ſeminis aniſi ſcrupulo uno, groſſo modo comminuto, jam recens natos puerulos commodiſſime à viridi bile & pituita fœda purgari, ſimulque clamoſos ventris dolores ſedari, ſi cum primo cochleari pultis ſaccharatæ offeratur.

§. V.

§. V.

--per anthelmintica, Si vermium in inteſtinis nidulantium ſuſpicio adeſt; ea omnino dare expedit, quæ inimicis hiſce hoſpitibus enecandis & educendis accommodata ſunt remedia: de quibus infra in peculiari capite dicendi locus erit.

§. VI.

--per externa. Tandem etiam externis contra vim morbi ſimul pugnare expedit. Quo ſcopo egregie ſe gerunt emollientia, ut ſunt flores chamomillæ, ſambuci, meliloti, verbaſci, ſemen fœnu græci, anethi, crocus &c. ex lacte cocta, & vel veſicæ ſuillæ indita, vel linteo excepta, abdominique applicata. Nec mihi illorum diſplicet methodus, qui exterius ventris regionem circa umbilicum oleis deſtillatis cumini, carvi, aniſi, fœniculi, chamomillæ & ſimilibus, cum oleo nuciſtæ expreſſo, chamomillæ cocto & axungia quadam exceptis ac temperatis inungunt.

§. VII.

Cautelæ circa purgantia. Quod tandem ad cautelas in hoc morbo neceſſarias attinet; utique conſultum eſt, ab omnibus ſalſis, acribus & fortiter ſtimulantibus, præſertim purgantibus abſtinere: admodum enim intutum eſt, ſaburram acerrimam ſine præmiſſa ejus correctione per longum inteſtinorum canalem educere velle. Maxime autem omnium inſigni nocendi qualitate pollent reſinoſa, ut reſina jalappæ, quæ ſane imprudentiſſime infantibus ex lacte corrupto & acri ægrotantibus propinatur; & licet copiam humorum aliquoties ejiciat, continuo tamen ſtimulo & inteſtinorum irritatione ſpaſmos facile adauget, & debilitatem relinquit. Si vero repurgatione, quæ tamen raro expoſcitur, opus eſt, pulvis mechoacannæ albæ ad aliquot grana cum ſyrupo datus prodeſt, aut potius collectam ventriculi & duodeni ſaburram abſorbentibus & corrigentibus alterare, & dein mannatis, rhabarbarinis vel clyſteribus ejus excretionem moliri juvat.

§. VIII.

--circa malum a ſpaſmis ortum. Sæpenumero hæc inteſtinorum tormina non tam à cauſſa materiali primis in viis latitante, quam potius à formali, ſeu vehementi nervorum agitatione, e. g. à gravi in aliis membris dolore per conſenſum producuntur: quo in caſu, remotis laxantibus, primo omnium ad ſpaſmos & dolores ſopiendos dirigenda eſt curatio.

§. IX.

--circa clyſteres eorumque præparationem. Si ullum remedii genus ob inſignem, quam præſtat, utilitatem meretur commendari, ſunt profecto, ut ſupra jam innuimus, clyſteres, qui immediate ad inteſtina pertingentes, & tam ſedando quam flatus diſcutiendo inſigniter opem ferunt, ſi modo attendatur indicatio, ob quam tepida hæc fomenta injicimus, ut in iis apparandis aliquem habeamus delectum. Ita enim, ſi excreta alvi ſunt liquida, inſtar laticis acerrima, ut non modo gravia ventris tormina, ſed & podicis excoriationem inferant, proſunt clyſmata ex lacte & ſaccharo, vel terebinthina in vitello ovi ſoluta, quæ acrimoniam temperando, inteſtini craſſi & podicis roſionem avertunt. Quod ſi vero amurca viſcida in inteſtinis oberrans, torminibus & flatulentiis anſam ſuppeditat, locum potius inveniunt enemata majori quadam reſolvendi virtute prædita, quæ ſtimulo inteſtinis craſſis addito efficiunt, ut qui in reliquis inteſtinulis hæret mucus, eo facilius poſtea deſcendat. Ita parari poteſt clyſma ex decocti florum chamomillæ uncia una vel duabus, additis mellis rutacei una alterave drachma, ſaponis veneti drachma dimidia, oleique aniſi aliquot guttulis.

§. X.

--circa ſedativa. Solent tandem mulierculæ plurimæ ejulatuum pertæſæ ad ſomnum in hoc morbo provocandum, varia ſedativa, ut mithridatium, requiem Nicolai & alia propinare; ſed peſſimo plerumque auſu & effectu; nam præter multa gravia mirifica mentis hebetudo improvidum opiatorum uſum ſæpe ſæpius ſolet excipere.

CAPUT V.

De aphthis.

§. I.

Aphtharum definitio. QUæ infantum os, fauces & œſophagum obſident puſtulæ cum inflammatione quadam conjunctæ, in Medicorum ſcholis dicuntur *aphthæ*, & nil niſi *ulcuſcula ſunt parva, vix milii aut cannabis ſemen excedentia, quæ nonnunquam, propter ardorem & dolorem, non modo inquietudines & clangoſos clamores excitant, ſed lactis quoque ſuctionem ipſamque deglutitionem valde reddunt difficilem.*

§. II.

--differentia. Differunt hæc oris puſtulæ ratione graduum; ſiquidem aliæ ſunt indolentes, rubræ vel flavæ, & tantum per gingivas, linguam & buccas in ſuperficie diſperſæ, ideoque benignæ dicendæ; aliæ contra ſunt valde dolorificæ, lividæ vel nigræ, ad uvulam, fauces & œſophagum uſque extenſæ, ut ſæpe totus oris ambitus quaſi exulceratus videatur. Atque harum indoles plerumque eſt maligna, adeo, ut carnes ſæpe ſubjectæ profundius ad oſſa uſque exedantur.

§. III.

Cauſa materialis proxima. Materia, quæ aphthas excitat, omnino eſt acerrimæ, penetrantis & cauſticæ indolis, quæ in ſanguine prognata, & in glanduloſo faucium periſtromate, ope glandularum, ſegregata tenerrimam palati carnem rodit, inflammat, exulcerat: unde puſtularum & complicatorum cum ipſis ſymptomatum origo.

§. IV.

Cauſæ mediatæ. Inter cauſſas vero mediatas, quæ ad ingignendam tam virulentam materiam diſponere ſolent, maxime omnium referri debet lac vel in puerperis & nutricibus per incongruam victus rationem, per morbos complicatos, & turbulentos animi adfectus corruptum, vel in ipſis lactentibus variis ex cauſis coagulatum, & acceſſu

bilis

bilis acrioris impurum, valdeque acre redditum: quod cum ſanguine communicatum, non poteſt non totam maſſam ſanguineam acrimonia quadam nociva imbuere, & ſicut malis pluribus aliis, ita etiam aphthis occaſionem præbere largiſſimam.

§. V.

Quæ cum ita ſint, haud mirandum eſt, cur aphthæ varii generis morbis, à ſanguinis impuritate provenientibus vel jungi, vel ſupervenire ſolent, ut fere fit in febribus acutis & malignis, tuſſi, diarrhœis choleroideis, aſthmate, dentitione difficili & ſimilibus. In febribus enim, ob nimium calorem, ſanguis plerumque temperata & gelatinoſa ſui portione privatus admodum facile ſalſo-ſulphuream diatheſin acquirit; in reliquis vero morbis antea nominatis acris quædam & vellicans materia peccat, quæ tuſſim, diarrhœas, aſthmata, excitat, adeoque etiam aphthis progignendis apte nata exiſtit.

§. VI.

Sæpe etiam aliæ quædam cauſſæ externæ & occaſionales ad aphtharum progeniem conferunt; ut maxime quidem intermiſſa faucium & linguæ abſterſio, perverſa febrium & aliorum morborum per calidiora medicamenta curatio; aut ſi corpora infantum æſtuantia frigido exponuntur aëri, qui tranſpirationem cohibendo, ſordium ſalino-ſulphurearum accumulationi inprimis favet. Neque hic excludenda ſunt alia, quæ immediate laxiori faucium compagi vim quandam inferunt; ſicut potiſſimum faciunt turundæ, ex linteo contorto cum mica panis vel ſaccharo repletæ, nec non fruſtula panis cereviſiæ intincta, & infanti ad ſugendum oblata: quem morem non modo noſtrates vilioris conditionis mulierculæ perperam ſequuntur, ſed LENTILIUS quoque *Ephemerid. German. Dec. III. anno 3. appendice obſ. 94.* in Suevia potiſſimum annotavit, graviterque reprehendit. Nec ſine ratione; ſiquidem inde partim fortiori affrictu, partim mutata ſalivæ temperie facile mollior oris interni cuticula arroditur, & puſtulæ excitantur; quæ tamen, niſi interna humorum acrimonia concurrat, placide decurrunt, & medentibus anſam dederunt, ut aphthas vel à cauſſa interna, vel externa deduxerint.

§. VII.

Quæ per oris ſuperficiem rarius ſunt diſperſæ aphthæ, itemque indolentes, rubræ & flaveſcentes remediis facilius obſecundant, quam quæ totas fauces occupant, ad nigredinem vergunt, profunde exulcerant, fœtidumque odorem ſpargunt. Neque multum periculi alunt, ſi ab externa potius cauſſa, quam ab interna proficiſcuntur, pravamque ſuccorum diatheſin pro fundamento agnoſcunt; quales ſunt, quæ ſymptomatice febribus acutis, aliiſque gravioribus morbis junguntur. Peſſimis quoque accenſeri debent, quæ magnam inflammationem, ſpirandi & deglutiendi difficultatem junctam habent, quæ in morbis malignis funeſtum prænuntiant eventum & ſæpe poſt mortem per totum œſophagum ad ventriculum uſque diſperſæ ſub ſectione conſpiciuntur.

CURATIO.

§. I.

Curatio aphtharum pro ratione cauſarum variat. Nam, ſi ſuſpicio ſubeſt lactis vel in matre, vel in nutrice corrupti, tum illud omnino debet corrigi; quod optime perficitur, ſi non tantum nutriens fœmina omnia ſalſa, acria, ſpirituoſa & acida, animique adfectus ſerio fugit, ſed & remediis utitur ſanguinem purificantibus & temperantibus, ut fere ſunt decocta radicum & herbarum temperatiora, diaphoretica, abſorbentia, & alvum leniter ſubducentia, quorum à nobis jam ſæpius facta eſt mentio. *Curatio mali ex vitio nutricis.*

§. II.

Si ipſe infans mali fomitem continet, per intervalla, ſyrupo mannato, vel cichorei cum rhabarbaro ad drachmas ſex paulatim dato debet purgari, & iiſdem circumſpecte tractari, quæ lactis coagulum impediunt, ejuſque acrem intemperiem emendant, vitando ſimul omnia, quæ aphthis anſam præbere ſupra docuimus. Tum vero, ad acrimoniam humorum temperandam optime proſunt decocta avenacea cum ſaccharo nitrique pauxillo remixta, & potus loco oblata. *-- ex vitio infantis.*

§. III.

Quæ morbis acutis vel aliis junguntur aphthæ, nunquam curantur, niſi morbo ipſo, cujus ſymptomata ſunt, vel mitigato, vel penitus ſuperato. Minime vero in acutis multis laxantibus natura in opere ſuo debet turbari, ſed potius leniora diaphoretica & emulſiones temperantes ex ſeminibus IV. frigidis & papaveris pauxillo, paratæ omne abſolvunt punctum. *Curatio aphtharum ſymptomaticarum.*

§. IV.

Sed quoque externis rodentem aphtharum acrimoniam placare decet; quem in finem laudem merentur linctus ex diamoro, ſucco granatorum & melle parati; itemque ſuccus raparum cum vitello ovorum & ſaccharo ſubactus, vel cremor lactis cum ſyrupo papaveris albi, vitello ovi & tantillo nitri mixtus, & vel digitis linteo involutis, vel penicillo applicatus. Nec minorem præſtat opem vitellum ovi, cui aqua roſarum & ſaccharum admixtum, item mucilago ſeminis cydoniorum cum melle & pauxillo croci remixta puſtuliſque illita. Quæ denique ad os colluendum præſcribuntur gargariſmata, puſillis ſuadere nollem, utpote qui ad gargariſandum minus ſunt apti. *Remedia externa.*

CAPUT VI.

De variolis & morbillis.

§. I.

EQuidem jam in quarta medicinæ ſyſtematicæ parte, ubi de omnis generis febribus agitur, variolas æque ac morbillos ſeorſim conſideravi; nihilo minus tamen de ſingulis jam pauca addere placet, quæ partim allata *Inſtituti ratio.*

magis dilucidabunt, partim eo ſervient, ut totum rei negotium, quo exoptata horum adfectuum curatio abſolvitur, breviter in conſpectum veniat.

§. II.

Variolarum & morbillorum differentia, Variolæ quidem & morbilli, ſi primum invadunt, ratione ſymptomatum valde inter ſe conveniunt, dum utraque morbi ſpecies cum febre accedit, exanthematica & contagioſa eſt, epidemice graſſatur, & univerſum corporis habitum cum aliquali cutis elevatione deformat; progrediente vero morbo differentia facile advertitur, dum in morbillis longe minor cutis elevatio apparet, pectus maxime maculis obſidetur, tuſſis excitatur atque totus morbi decurſus mitior & benignior deprehenditur, citiusque terminatur: cum contra variolæ caput, manus & pedes potiſſimum occupent, maculæ in dies majores fiant, & rubræ, quæ deinceps ſuppurantur, albeſcunt, exulcerantur & exſiccantur, ad quod perficiendum non ſolum plures dies requiruntur, ſed vehementiora quoque ſymptomata accedunt, & veſtigia ſæpe indelebilia in cute remanent.

§. III.

--ſymptomata, Nunquam aut variolæ, aut morbilli ſine febre eveniunt, certisque temporibus plus minus benignæ vel malignæ ſunt; nihilo ſecius tamen, ſi ægrius erumpunt, laborantes ut plurimum delirant, ſomnia in ſomno terrifica experiuntur, magnas pectoris anguſtias ipſiusque gutturis dolores ſentiunt, urinam albam mingunt, nihilque alvi deponunt, quia diverſis aliunde humoribus feces exſiccatæ remanent; imo ſæpe epilepticis convelluntur ſubſultibus & mortis periculo expoſiti ſunt; niſi his omnibus in melius converſis ſymptomatibus quietiores fiant, & liberior exanthematum eruptio facilius ſuccedat.

§. IV.

--ſymptomatum ratio; Symptomata cum utroque adfectu conjuncta ut plurimum à febre & abhinc pendente ſanguinis impuri ebullitione proveniunt; quam ob rem non mirum eſſe debet, cur ſanguinis curſu ad ſuperiora impetuoſius directo pectoris anxietates, tuſſes & cordis palpitationes, in capite cephalalgiæ, deliria, oculorum & faciei inflammationes, lacrymarum fluxus, raucedines, ſalivationes &c. eveniant, & præterea, propter nervorum à materia cauſtica rodente vellicationem tormina, epilepſiæ, tremores, nervorum ſubſultus & ſimilia peſſimam ludant tragœdiam.

§. V.

--malignitatis & benignitatis ſigna in variolis, Multum omnino refert, ut ſciamus, quam variolæ præferant indolem, & an malignæ, benignæ, an mediæ ſint naturæ. Peſſimæ autem ſunt, ſi depreſſæ cum foveis, vel etiam valde ardentes, acuminatæ & ſimul confluentes conſpiciuntur; ſi violaceæ, lividæ aut prorſus nigræ, & vel petechiis vel purpura, præſertim alba, interſtinctæ apparent; ſi febris poſt eruptionem magna cum anhelitus difficultate permanet, & vel mictus cruentus, vel narium hæmorrhagiæ, cruentæque alvi dejectiones ſocientur. Peſſimæ quoque indolis ſunt, ſi in veſiculas ſero vel acri, vel ſanguinolento repletas dehiſcunt, & ad ſuppurationem tendere renuunt, aut ſi demum in lentas & hecticas febres deſinunt, malique moris ulcera & abſceſſus relinquunt. Benignas contra dijudicare licet ex remiſſiori ſymptomatum vehementia, puſtulis debito modo & tempore erumpentibus, ſuppurantibus & areſcentibus; quæ vero mediæ naturæ dicuntur variolæ, inter utraſque obtinent medium malignitatis gradum; uti nos pluribus in capite citato *de variolis* oſtendimus.

§. VI.

--in morbillis, Morbilli perinde gradu differunt, ſemperque mali haberi debent, ſi quando ipſis alia exanthematum genera immiſcentur, ſi tuſſis nimia, raucedo, & febris diutius durant, morboque declinante gravia remanent ſymptomata, quæ morbis chronicis anſam præbent facillimam.

§. VII.

Gradus variet. ſecundum ſubject. Pendent autem hi diverſi malignitatis gradus ab ipſa ſubjectorum laborantium conſtitutione & natura. Ita enim ſæpius iterumque obſervare mihi licuit, quod pueri ſucculenti ſanguineque copioſo præditi, maxime ſi à parentibus morbidis fuerint prognati, & propter victum incongruum impuros in corpore humores collegerint, ſub morboſa cœli iniquitate præ ceteris variolas & morbillos malo omine decurrentes incidere ſoleant. Etenim, quo major materiæ impuræ intus latitat copia, & quo minus naturæ robur eidem foras propellendæ ſufficit; eo etiam difficilior eſt morbus, cujus unica certe medela in decenti materiæ peregrinæ ad habitum corporis propulſione, debitaque exhalatione conſiſtit.

§. VIII.

--circumſtant. Tum quoque ad augendam horum adfectuum malignitatem non parum conferre ſolent, perverſum ægrotantium regimen & commiſſi in diæta errores, itemque aliæ, quæ præter morem junguntur circumſtantiæ, ut præcipue ſunt vermes, qui naturam in motibus ſalutariter inſtitutis ſæpe adeo turbant, ut omnia in pejus ruant ſymptomata; ſiquidem ego non raro ſpaſmodicas artuum tractiones, cum aphonia, ventris torminibus & nimia ſalivatione concitatas novi, quæ nunquam ſubſequutæ fuiſſent, niſi verminoſa progenies anſam ſuppeditaſſet. Sæpe etiam diarrhœæ & ſalivationes nimiæ, incongruo tempore obortæ ſtatum pejorem afferunt; licet moderatæ hæ evacuationes, ſi in principio & fine morbi critice incidunt, plus plerumque proſint, quam obſint.

§. IX.

Cauſæ mortis præc. Qui pernicialibus his morbis pereunt, ut plurimum inflammatione partium internarum, & ſubſequente ſphacelatione, vel ſuffocatione, per anginam & catarrhum ſuffocativum moriuntur; dum ſcilicet acris cauſtica materia vel non ſatis expellitur, vel expulſa recedit, & in ſenſibili nervorum ſyſtemate graves ſpaſmos, imo epilepticas convulſiones excitat, quæ, ſi poſt factam eruptionem aut perdurant, aut revertuntur, multum plerumque alunt periculi. Nonnunquam morbus videtur declinare, & de ſua ferocia confeſtim remittere; quod vero non raro indubium mortis præbet indicium, quia tum

tum materia plerumque ad partes nobiliores revertitur; unde extrema frigent, & ſubito faciei, totiuſque cutis intumeſcentia ſubſidet.

§. X.

Sectio anatomica. Demortui, cultro anatomico diſſecti perſæpe exhibent viſcera pluribus puſtulis & maculis lividis obſeſſa, vel etiam ventriculum cum inteſtinis magna copia variolarum quoad ſuperficiem conſperſum; ut ipſe ego non ſolum crebrius annotavi; ſed alii quoque auctores obſervarunt ſæpiſſime. Vid. KERKRING. *ſpicileg. obſ.* 62. FERNEL. *lib. II. c.* 12. *de abditis rerum cauſſis.*

CURATIO.

§. I.

Curatio per diaphoretica & emulſiones, Totus curationis cardo in eo potiſſimum vertitur ut materia acris & cauſtica temperetur, corrigatur, & à partibus internis ad externas propellatur. Quo ſcopo præcipuam merentur commendationem pulveres abſorbentes & blande diaphoretici, qui acrimoniam corpori infeſtam in variolis & morbillis non modo contemperant, ſed optimo etiam effectu eandem ad externum corporis habitum propellunt. Hi vero ex cornu cervi philoſophice præparati, uſti, lapidum cancrorum, antimonii diaphoretici ana drachma una, ſuccini præparati, nitri purificati ana drachma dimidia, cinnabaris, corticis caſcarillæ ana granis quindecim, olei macis guttis quatuor commode poſſunt parari, & pro ætatis ratione debita doſi exhiberi. Neque tum laude ſua carent emulſiones temperantes, vel dictis pulveribus interponendæ, vel cum iiſdem conjunctim propinandæ, quales ex ſeminum cardui mariæ, frigidorum majorum, papaveris albi ana drachma una, aquæ cardui benedicti, florum ſambuci, ceraſorum nigrorum, roſarum, florum tiliæ ana unciis duabus, conficere hactenus conſuevimus. Huc quoque eadem intentione pertinent decocta cornu cervi & hordei, avenacea, ptiſanæ hordeaceæ cum ficubus paratæ, ſerum lactis dulce & ſimilia, quæ tum in acrimonia temperanda, tum in placidiori exanthematum eruptione promovenda maxime merentur laudari.

§. II.

per bezoardica & balſamica. Hactenus recenſitis abſorbentibus, diaphoreticis & demulcentibus, ſi prudenter adminiſtrantur, totum curationis opus feliciter abſolvitur, niſi vel in retardata exanthematum eruptione dictis pulveribus bezoardicis tantillum myrrhæ ac croci adjicere, vel parum liquoris bezoardici, ut ſpiritus *Buſſii* & liquor noſter anodynus eſt, propinare, vel, durante ſuppuratione liquorem myrrhæ aquoſum cum ſale tartari paratum ad acrimoniam temperandam offerre velimus; quod medicamentum ſimul pectus, ſi tuſſis valde urget, egregie ſolatur.

§. III.

Curatio torminum, Inter ſymptomata cum variolis & morbillis conjuncta inprimis referri debent torminoſi inteſtinorum cruciatus & teneſmi, quibus vix melius poſſumus mederi, ac ſi oleum amygdalarum dulcium recenter ſine igne expreſſum ad cochlear unum cum decocto cornu cervi, vel hordei, vel juſculo avenaceo ſubinde propinatur.

§. IV.

Quando raucedo cum tuſſiculoſa pectoris concuſſione valde urget, optime conducit electuarium, ex oleo amygdalarum dulcium recenti, ſpermate ceti, ſyrupo violarum & croco paratum, & cum potu calido crebrius exhibitum, non excluſis decoctis avenaceis cum Saccharo cando & vitello ovi parandis. *--raucedinis & tuſſis,*

§. V.

Hæmorrhagiæ ſi incidunt, cautiſſimus ſit adſtringentium uſus; ſed tantum, ad impetum ſanguinis moderandum, proſunt mixturæ ex aquis antiſpaſmodicis, diaſcordio *Fracaſtorii* nuptæ, & cum pulveribus præcipitantibus leniter nitroſis oblatæ. *--hæmorrhagiarum.*

§. VI.

Variolæ faciem præcipue petunt, aciemque oculorum facile lædunt: quare, præſervandi fine, commendari meretur lac muliebre aqua roſarum dilutum & cum modico myrrhæ & croci remixtum; vel aqua roſarum & florum ſambuci cum tertia parte liquoris noſtri anodyni mineralis, & momento camphoræ vigorata, oculiſque applicata. *Oculorum defenſio.*

§. VII.

Nihil plerumque magis à Medico expoſcitur, quam ut faciei nitoris & pulchritudinis conſervandæ curam gerat, ne profundæ relinquantur cicatrices faciem deturpantes; quod fieri plerumque videmus, ſi materia acris nimis profunde cuti inhæret. Licet autem raro in totum evitari poſſint tædioſæ iſtæ cutis defœdationes; aliquid tamen petitionibus dandum, & linimentum commendandum eſt, quod ex axungia humana recenti, cum ſolutione lithargyrii in aceto facta paratur; modo caveatur, ne nimis cito, ſed areſcentibus demum papulis adhibeatur. *Faciei pulchritudo quomodo conſervanda.*

§. VIII.

Nares ſæpe internæ variolis obſidentur & obſtruuntur, quo minus dein liberior aëris in- & exſpiratio rite poſſit ſuccedere; quam ob rem, ſi opus eſt, illæ commode poſſunt illiniri oleo amygdalarum dulcium cum oleo ligni Rhodii & tantillo camphoræ remixto: quod remedii genus locum pariter invenit, ſi fauces exulceratæ opem expoſcunt. *Nares quibus defendendæ?*

CAUTELÆ.

§. I.

Si ullo in morbo accuratum vitæ regimen tenendum eſt, obſervari quam maxime debet in variolis & morbillis. Præſertim autem aëris regimen ita moderandum eſt, ut nec ægrotantes nimis calidis tegumentis prope fornacem coperiamus, nec in hypocauſtis humilioribus & frigidis detentos frigoris injuriæ exponamus. Utrum- *Cautelæ circa regimen,*

que enim periculoſiſſimum eſt, dum altera ex parte, ob facilem internorum inflammationem auctamque materiæ peccantis acrimoniam: hæmorrhagiæ & alia mala concitantur; ex altera vero exanthematum eruptio vel retardatur, vel puſtulæ retroaguntur.

§. II.

-- circa victum. In principio & ſtatu morbi carnes vitare decet, omniaque alimenta multum ſucci præbentia; niſi majorem accerſere velimus putredinem. Vitentur quoque nimis dulcia, eaque præſertim viſcida, quia humorum viſcoſitatem augent. Id quod in morbillis ſimiliter valet de acidis temperandi ardoris gratia cum potu datis; ſiquidem tuſſim, quæ fere individuus hujus morbi comes eſt, plerumque vehementiorem reddunt.

§. III.

Uſus frictionum. Veteres Medici inter morbi initia, ad materiam hoſtilem à partibus internis evocandam, externe frictiones partium extremarum cum pannis calidis valde commendarunt; quod remedii genus nec ego rejicere auſim; quoniam ad meliorem cutis perſpirationem haud parum conferre arbitror.

§. IV.

Cautelæ circa laxantia. Remedia alvum ducentia magis præſervandi, quam curandi ſcopo utilia ſunt; nihilo minus tamen crebrius ego in morbi principio, ſi propter ſummam ſanguinis ebullitionem humores vehementius ad caput & pactus propelluntur, clyſteres ex decocto hordei, ſaccharo, & oleo amygdalarum dulcium paratos applicari juſſi; idque inde obtinui, ut exoptata ſymptomatum remiſſio ſubſecuta fuerit.

§. V.

Reliquiæ morbi quibus tollendæ? Sæpe, licet omnia diligentiſſime obſerventur, in fine morbi nocivæ permanent reliquiæ, quæ peculiarem opem expoſcunt. Ita ſi ulcera mali moris reſtitant, unguento de ceruſſa camphorato vel lithargirii ſunt tractanda, vel iiſdem balſamica, ex eſſentia ſuccini, myrrhæ, balſamo Peruviano confecta, vel balſamum noſtrum vitæ aquæ ſclopetariæ nuptum injicienda. Quicquid vero mali evenit; ſemper tamen internis purificantibus debet inſiſti. Quem in finem non modo alvus lenioribus laxantibus, ut tinctura rhabarbari, per intervalla debet ſubduci, & ſaluberrimum tranſpirationis negotium debito regimine infuſis herbarum calidis veronicæ, ſcordii, ſcabioſæ, radicis glycyrrhizæ & ſeminis fœniculi, pulveribuſque diaphoreticis promoveri; verum etiam temperatis balſamicis, e. g. eſſentia myrrhæ aquoſa & aliis, deperdita ſanguinis temperies reſtitui. Juvat hic quoque exacta diætæ ratio, quæ in eo conſiſtit, ut inter cibos dura, ſalſa, flatulenta fugiantur, potuique decoctum radicis chinæ, ſarſaparillæ, glycyrrhizæ &c. ſubſtituatur.

§. VI.

Præſervandi ratio. Hactenus commendata interna remedia ſimiliter præſervandi ſcopo ex uſu ſunt, ſi quando propter inordinatam aëris conſtitutionem vel propter aliorum jam ægrotantium contagium, hæc exanthemata ſunt pertimeſcenda. Nam multum omnino refert, ut corpus ad morbi impetum felicius ſuſtinendum antea bene præparetur.

CAPUT VII.

De epilepſia & convulſionibus.

§. I.

Veram tam epilepſiæ, quam convulſionum ideam jam in parte III. tomi IV. Medicinæ ſyſtematicæ fuſius ſuppeditavi, ibique argumentis ſat ponderoſis evici, cauſſam morbi alterius in ſpaſmo duræ matris; alterius in ſpaſtica membranarum, medullam ſpinalem inveſtientium ſtrictura ponendam eſſe. Nihilominus tamen, ut ſeorſim innoteſcat, quænam maxime cauſæ infantes horrendis hiſce adfectibus ſubjiciant, quibuſque remediis depelli iſti debeant; è re fore arbitror, ut, in præſenti morborum infantilium diſquiſitione, ſpecialia quædam, & magis ad infantes pertinentia adjiciam. *Inſtituti ratio.*

§. II.

Solent autem epilepſiæ & convulſiones teneram ætatem, quam ab anno primo ad ſeptimum uſque extendimus, præ ceteris frequentiſſime torquere; non aliam ob cauſſam, quam quod in infantibus partes nervoſæ membranaceæ ſenſuque exquiſitiori præditæ ex tenerrimis, admodumque mobilibus fibrillis ſunt compoſitæ, quæ leviſſime tantum irritatæ, in ſpaſticas & irregulares commotiones facillime conjiciuntur. Quam ob rem etiam uſu venire ſolet, ut, quo tenerior & ætate minor eſt infans, & quo majorem à parentibus vel animi adfectibus deditis, vel eodem olim morbo adfectis, obtinuit ſenſibilitatem, eo etiam facilius ac vehementius tam epilepſiis, quam convulſionibus corripiatur. *Epilepſiæ & convulſionum ſubjecta.*

§. III.

Tum quoque truculenti hi adfectus facile ſolent accidere, ſi non modo matres uterum geſtantes ſalutares diætæ leges neglexerunt, ſed etiam nutrices lactantes hyſtericis vel aliis nervoſi generis pathematibus laborant; ſi acetaria, acria, fructus horæos aliaque incongrua copioſius devorant, ſpirituoſa liberaliori manu aſſumunt, vel lacte copioſo æque ac craſſo, & in ventriculo aceſcente puſillos ſibi demandatos nutriunt. Neque adeo rarum, ſed mihi aliquoties obvium fuit, perfacile ſugentes in epilepticas convulſiones, eaſque difficulter curabiles, incidiſſe, quando nutrices vehementi animi adfectu, præſertim ira, terrore & timore perculſæ mammas ſtatim ante debitam lactis emulctionem & correctionem offerunt; aut ſi quando menſtruas purgationes, quibus ab initio lactationis ad tempus caruerunt, denuo expertæ fuerunt. *--origo à matre & nutrice.*

§. IV.

Deinceps experientia demonſtrat, nonnunquam tam comitialem, quam convulſivum morbum ſuboriri, ſi partes quædam nervoſæ ſpaſmis *--à ſpaſmis & doloribus aliarum partium.*

mis vel doloribus agitantur, & conſenſus lege ipſæ meningum & medullæ ſpinalis membranæ ſimul adficiuntur. Fieri hoc maxime deprehendimus à meconio in primis viis retento, & per moram acri reddito; item à ventris torminibus & vermibus, ſenſibiles inteſtinorum tunicas lancinantibus, nec non à doloribus ex dentitione difficili ſubortis, & à purgantibus fortioribus, iiſque præſertim crebro oblatis; ſiquidem hæc omnia ita ſunt comparata, ut in ſubjectis ſenſatione paulo majori præditis facili negotio motus epileptico-convulſivos ciere valeant.

§. V.

-- ab exanthematibus repulſis. Sicut illi denique pueri ab epilepſia & convulſionibus præcaventur vel liberantur, quibus favi, cruſta lactea & ſcabies cum puſtulis ſuperveniunt; ita hiſce impuritatibus improvide retropulſis ſæpe ſæpius hi graviſſimi morbi originem debent; quod ſimiliter valet de variolis & morbillis, quorum vel impedita eruptio & nociva retroceſſio, vel improvida cura infantes numero plurimos epilepſiis & convulſionibus enecat.

§. VI.

Prognoſis. Quæ febribus acutis, petechialibus, morbilloſis & varioloſis ſuperveniunt convulſiones & epilepſiæ, mali ſunt ominis; nec etiam periculo carent, quando ex dentitione difficili & ventris torminibus ſubortæ diutius adfligunt. Quibuscunque hi morbi, teſte HIPPOCRATE *ſect. III. aph.* 28. & experientia, circa annum ſeptimum non ſolvuntur, iis plerumque uſque ad aliam ætatis periodum miſere inhærent. Nec denique minus ex ipſa paroxyſmorum frequentia prognoſis petenda; ubi ſciendum, quod quo crebriores ſunt acceſſiones, eo magis timendum ſit, ne natura demum ſuperata ſuccumbat.

CURATIO.

§. I.

Curatio mali ab animi adfectibus. Sicut in omni morbi genere, ita non minus in noſtris adfectibus tota medentis intentio ad cauſſas debet eſſe directa, unde ipſi fuerint ſuborti. Quod ſi itaque ex vitio nutricis per terrorem aut vehementem iracundiam commotæ malum originem repetit, ſepoſitis omnibus ſpirituoſis, acribus & irritantibus, ea dare expedit, quæ inordinatos & ſpaſticos nervoſi generis motus placide compeſcunt; ut inprimis faciunt clyſteres, ex floribus herbarum emollientium & ſeminibus carminativis parati; itemque pulveres antiſpaſmodici, ex pulvere Marchionis, cinnabari & moſchi tantillo confecti, & vel ſoli, vel in vehiculo aquarum, ſedante quadam virtute præditarum, florum tiliæ, liliorum convallium, primulæ veris, aurantiorum &c. propinati.

§. II.

-- à lacte corroſivo. Neque parum differt curatio, quando à lacte in ipſo infante corrupto & corroſivo reddito morbus proficiſcitur; ſiquidem tum pariter præter clyſteres demulcentes, egregius pulverum abſorbentium cum croco, moſcho vel momento extracti caſtorei remixtorum eſt uſus; maxime ſi ſimul decoctum cornu cervi paulo ſpiſſius pro potu adſumatur. Quod ſi vero ſimul primæ viæ à ſordibus acido-corroſivis ſunt purgandæ, fieri id commode poteſt decocto mannæ ſucceſſive dato, cui aliquot guttulæ olei tartari per deliquium inſtillentur.

§. III.

-- à nimia repletione ventriculi. Quando lac craſſum & copioſum mali cauſſam ſuppeditat, infans pauciori lacte alendus, & talia nutrimenta præbenda ſunt, quæ illud fluidius & ſeroſius efficiunt. Sæpe etiam in tali ſtatu ventriculus à lacte ſtagnante & coagulato multum eſt infarctus; ubi ſæpe lene emeticum extra paroxyſmum oblatum prodeſt, quod ex tertia vel quarta parte unius grani tartari emetici cum ſyrupo violarum & aqua quadam deſtillata remixti componi poteſt.

§. IV.

-- à meconio retento. Meconium primis menſibus non rite expurgatum, & ſubſiſtendo acrius factum, quando anſam malo porrigit, debet illud lenioribus laxantibus cum abſorbentibus junctis evacuari, maxime vero per electuarium, ex ſyrupo cichorei cum rhabarbaro, extracto rhei, lapidibus cancrorum & pulvere Marchionis compoſitum. *-- & vermibus.* Vermes contra per remedia ipſis accommodata ſunt interficiendi & expellendi.

§. V.

-- ex repreſſione exanthematum. Si quando epilepticum malum ex repreſſione ſcabiei, tineæ capitis, vel aliorum exanthematum ſuboritur; ea debent propinari, quæ materiam impuram ad habitum corporis revocandi virtute pollent; inprimis autem veſicatoria nuchæ applicata in tali caſu ſæpe uſum præſtitiſſe novimus. Atque hoc etiam experientia FERNELII videtur confirmatum, qui multos epilepticos per fonticulos & ſetacea curatos refert.

§. VI.

Cautio circa ſedativa. Solent nonnulli, nec adeo incelebres Medici ad ſedandos vehementiſſimos ſolidorum motus interdum opiata, ut maſſam pilularum de cynogloſſa, theriacam cœleſtem atque alia commendare; ſed ſæpe infauſtum inde vidi effectum; Quare cum hiſce cautiſſime mercandum eſſe cenſeo; *& volatilia.* quod itidem valet de volatilibus, quæ etiam extrinſecus adhibita ſæpe ſæpius nocent. Ceterum plura ad curationem pertinentia ex parte III. Tom. IV. Medicinæ ſyſtematicæ huc poſſunt referri.

CAPUT VIII.

De tabe ſeu atrophia infantum.

§. I.

Atrophiæ definitio. INter morbos infantibus familiares non infimum tenet locum *tabes*, quæ *eſt paulatina univerſi corporis conſumtio cum abdominis inflatione & inſigni functionum læſione plerumque conjuncta.*

§. II.

-- hiſtoria, Incipiente malo artus tam inferiores quam ſuperiores incipiunt flacceſcere & marceſcere, abdomen vero diſtendi; adeſt ſpiratio difficilior, laſſitudo corporis, alvus modo ſtrictior modo ſolutior, appetitus vagus, cibis maxime frigidis dicatus: increſcente malo facies propter tempora collapſa eſt, adſpectu miſera & pallida, palpebræ poſt ſomnum tument, coſtæ protuberant, ſcapulæ alarum inſtar prominent, cibi plerumque ſemidigeſti excernuntur, & dolores circa umbilici regionem lancinantes ſæpe percipiuntur; urina mingitur craſſa modo, modo rubicunda; ſomnus eſt turbulentus & circa noctem lentus calor cum oris ſiccitate & ſiti accedit.

§. III.

-- differentia ab aliis morbis, Minime vero hic noſter adfectus debet confundi cum gracilitate corporiſque macilentia, quæ à pinguedinis defectu vel ejuſdem propter varias cauſas conſumptione oriunda ſæpe unam tantum alteramve partem occupat, neque tamen totius corporis functiones lædit. Tum quoque probe debet diſcerni à rachitide, in qua partes quidem nonnullæ contabeſcunt, ſed artus ſimul tumore, contractura & incurvatione deformantur. Neque minor cautio adhibenda eſt, ne tabem ceu primarium adfectum, pro illa tabeſcentia habeamus, quæ ceu ſymptoma aliis morbis, ut febribus, variolis, morbillis, diarrhœis, lumbricis &c. ſupervenit. Tandem vera tabes minime eſt commutanda cum marcore, qui à defectu lactis dependet; facileque cognoſci poteſt ex nutricis uberibus, ſi flaccida ſunt & lactis omnino egena, ſi ipſæ nutrices non bene appetunt, ſi infantes parum mingunt, plorant, vagiunt, ſique alimento oblato, conquieſcunt, & mammas cupidi arripiunt.

§. IV.

-- ſectio anatomica, Qui pereunt hoc morbo, in horum ſectione plerumque glandulæ meſenterii tumefactæ, ſcirrhoſæ, vel ipſi abſceſſus deprehenduntur; hepar quoque & lien raro ſine labe, infarctu & magnitudine aucta conſpiciuntur: muſculi, præſertim abdominis tam extenuati ſunt, ut vix membranam referant; inteſtina contra valde inflata, & amurca fœtida, quandoque nigra ſunt referta.

§. V.

-- cauſa proxima & mediata, Cauſſam hujus mali proximam in ſucci nutritii temperati & gelatinoſi defectu, vel ejuſdem inſufficienti ad partes ſolidas appoſitione reponimus: mediatas vero cauſſas in depravata alimentorum digeſtione, chylo impuro & craſſo, indeque denegato per vaſa lactea ad ductum thoracicum ipſumque ſanguinem tranſitu collocandas eſſe ſtatuimus. Quam maxime autem hoc loco accuſari etiam debet bilis defectus, vel inertia à præternaturali hepatis conſtitutione inducta, ob quam non modo digeſtio valde læditur, ſed oſcula quoque tunicæ inteſtinorum villoſæ minus rite à mucoſitate ſua liberata chylum ægrius recipiunt & tranſmittunt.

§. VI.

Cauſſæ remotæ & occaſionales iterum variæ ſunt; plerumque tamen obſervavimus, poſt perpeſſos varii generis morbos, ut variolas, morbillos, motus ex dentitione difficili convulſivos, & alios, gravem hanc & chronicam paſſionem ſæpius fuiſſe ſubſecutam; præſertim quando convaleſcentes gulæ nimium indulgentes alimenta craſſioris texturæ, ut caſeum, panem non rite fermentatum, farinacea, placentas, fructus quoque horæos, cibos acidos & vina acida adſumſerunt. *-- cauſæ remotæ ſunt incongrui cibi,*

§. VII.

Nihil vero, prout frequenti habemus experientia, magis nocet, quam ſi infantes calefacti & ſudore madidi noctu frigidum potum ſæpius accipiunt, vel à ſomno in lecto calentes in frigidiorem auram transferuntur. A ſuppreſſa enim tranſpiratione & conſtrictis extremorum ſubtiliſſimis tubulis non modo ſuccus nutritius aliunde divertitur, & à peripheria ad centrum & inferiores partes reprimitur, verum etiam prava, ſalſa & acri intemperie imbuitur. *-- refrigerationes,*

§. VIII.

Neque cum clariſſimo Dno Chuden dubitamus adſerere, infantes, niſi bene fuerint loti & à ſordibus ſuis mundati, ob pororum cutis occluſionem, tabem poſſe incurrere: qui vero ex omiſſa lotione vermiculos in cute neonatorum generari ſtatuunt, quos comedones *Miteſſer* vocant, magnamque boni nutrimenti partem ſubtrahere credunt, hi me eo non adducere poſſunt, ut ipſis fidem penitus tribuam, quia novam hanc adſertionem ſufficienti experientia nondum ſatis habeo confirmatam. *-- ſordities,*

§. IX.

Neque inficiandum, ex præpoſtero medicamentorum, præſertim terreorum, abſorbentium & adſtringentium, in diarrhœis, febribus intermittentibus, torminibus, variolis &c. uſu tabidos ejuſmodi adfectus infantibus poſſe accidere. Nam teſtantur, qui corpora hoc morbo defunctorum anatomice diſſecuere, ſe tum in ventriculo, tum in adnexis inteſtinis tenuibus cruſtas quaſdam ſolideſcentis materiæ inveniſſe, quam vix ab horum ſubſtantia divellere potuerunt: quod indicio eſt, non modo liquoris gaſtrici ſeparationem inde fuiſſe prohibitam, ſed chyli quoque colaturam, oſculis lacteorum occluſis, retardatam. *-- perverſa medicatio,*

§. X.

Tabes quoque recte ſtatuitur ſcorbutica, ſi à parentibus impura humorum dyſcraſia laborantibus progenerantur, vel à nutricibus morbidis vel cachexia & alio ſcorbutico affectu ægrotantibus lactantur. Sæpe etiam venerei quidpiam complicatum eſt, unde atrophia tanquam effectus à cauſa dependet. *-- diſpoſitio a parentibus & nutrice accepta,*

§. XI.

Sæpe etiam vermes, inteſtinorum volumini innidulantes, atrophiæ cauſſam conſtituunt, qui non *-- vermes;*

non modo partem alimentorum & chyli optimam præripiunt, ſed pravis quoque exalationibus ipſum imbuunt. Notabile ſane exemplum A. N. C. *vol. III. append. p.* 161. de puero atrophia defuncto & diſſecto referunt, in cujus inteſtinis plures vermium nodi, alii majores, alii minores, interiori tunicæ villoſæ tam firmiter adhærere viſi ſunt, ut cum eadem veluti concreti conſpicerentur, nec ſine læſione ipſius tunicæ ſeparari potuerint.

§. XII.

...prava ...ta poſt ...lactatio- ...m. Non raro quoque infantes antea ſani, & per omnia recte valentes abſque aliqua prægreſſa manifeſta cauſſa languere, corporeque extenuari incipiunt. Atqui hoc patiuntur, quando à lacte matris vel nutricis ad ſolidiorem deferuntur cibum; cumque jam antea bene pedibus inſiſtere, ſuamque corporis molem ſuſtentare valuerunt, nunc minus poſſunt conſiſtere, & terram attingere detrectant; ſed mox genuina morbi indoles clarius ſe manifeſtat, quando penduli artus in ſenſus incurrunt, habituſque corporis flaccidus & rugoſus fit, ut in natibus maxime & femoribus conſpicitur. Interea cibos ſic laborantes continuo ingerunt, ut vix ſaturari poſſint.

§. XIII.

...e faſci- ...tione ju- ...cium. Nihil magis ſolenne & inter vulgus receptum eſt, quam, ut plurimi, adeoque etiam ex Medicis nonnulli, diutius perſeverante hoc malo, cauſam in faſcinationes rejiciant. At vero, ſicut hæc ludicra & inanis excuſatio non obſcure indicat, hos homines, qui ad tam abſurdum ignorantiæ aſylum confugiunt, nec genuinas morbi cauſas cognoſcere, nec commodis poſſe remediis eaſdem abigere; ita nos hanc judicandi rationem ineptam & Medico philoſopho indignam merito rejicimus.

§. XIV.

...rognoſis. Quando ab imprudenti adſtringentium, vel nimio ſalinorum uſu malum originem ſuam repetit, longum ut plurimum temporis ad curationem requirit, remediiſque relaxantibus & humectantibus diutius debet inſiſti. Quod ſi vero abuſui abſorbentium ſuos debet natales, & jam diu duravit, ut ſoliditatem quaſi materia inteſtinorum parietibus obducta acquiſiverit, ſpes ſalutis ſæpe dubia eſt, & multi ante cauſſæ ſublationem morte præripiuntur. Si diarrhœa jungitur, & materia purulenta, admodum fœtida cum ſanguine mixta, cum inſigni corporis emaciatione per anum excernitur, atque corpus inſuper valde emaciatum eſt, malum difficili aut nullo plane negotio poteſt tolli; ſiquidem continuus alvi fluxus reliquas adhuc vires conſumit, & materiæ ſpurcitia jam corruptionem in abdomine indicat, quam mors ſæpe ſatis cito excipit. Quando inveteratum eſt malum, & viſcera nobiliora, ut hepar, lien, pancreas, meſenterium, renes atque pulmones ſunt infarcta, vel prorſus ſcirrhoſa, tunc curationi vix ſupereſt locus: & ſi demum infarctu vel ſcirrho in exulcerationem abeunte febris ſupervenit hectica, quam ex urina flammea & rubicunda, crebriori æſtu ac phlogoſibus poſt cibum maxime auctis cognoſcere licet, tunc ægri certius citiuſque ſuccumbunt. Denique tabem non adeo inveteratam, aut nimio viſcerum infarctu minus ſuſtentatam per febres intermittentes ſæpe feliciter ſublatam obſervationes teſtantur. Res autem in vado eſt, & convaleſcentiæ ſpes adfulget, ſi coctione ciborum emendata appetitus magis conſtans & regularis redit, tumor abdominis decreſcit, & vires antea depreſſæ cum animi vigore recolliguntur.

CURATIO CUM CAUTELIS.

§. I.

Curatio multum pro differentia cauſarum differre ſolet; generatim tamen in ablactatis eo maxime reſpiciendum eſt, ut ejus generis cibi ſuppeditentur, qui corpuſculo languido partibuſque emarcidis nutrimentum & robur addunt. Egregia hunc in finem ſunt juſcula, ex conquaſſatis gallinis & caponibus ſine pinguedine & evidenti ſalſedine parata, item pulmenta, ex pomis Borſtorffianis cum vitello ovorum & ſaccharo confecta, quibus cinamomi, macis & vini pauxillum addi poteſt. *Curatio per diætam.*

§. II.

Quando oſcula vaſorum lacteorum & ductus glandularum meſeraicarum ab amurca tenaci obſtructionem patiuntur, brodia gallinæ veteris cum radice graminis recenti, fœniculi, petroſelini, aſparagi, ſellerie &c. decocta, pinguedine remota, ſunt omnium utiliſſima, quibus in refracta doſi ſpiritus nitri dulcis, vel vitrioli martis aliquot guttæ, vel ſolutio oculorum cancri addantur. Sed debet hoc alimentum medicamentoſum ad aliquot dies, imo ſeptimanas continuari, ita ut ſingulis quatuor horis elapſis, tres vel quatuor ejus unciæ ad ſorbendum offerantur. *-- tabis ab obſtructione.*

§. III.

Inter hæc medicamenta magnæ in hoc morbo efficaciæ deoppilativa præcipuum etiam locum tenent liquores ſalini mediæ naturæ, ſi v. g. ex ſolutione oculorum cancri cum ſucco citri, ex terra foliata tartari, & tartaro vitriolato in aqua petroſelini vel fœniculi ſolutis parantur, debitaque doſi aliquoties de die offeruntur; à quibus remediis ſummam & mirabilem ſæpe energiam expertus ſum. *Quæ amplius oſtenditur.*

§. IV.

Ad laudabilem alimentorum digeſtionem promovendam, præſertim ubi bilis balſamica deficit, & acidum cum viſcido prædominatur, elixir noſtrum balſamicum temperatum inter cibos ſumtum laudatiſſimum præſtat effectum. Ubi vero tormina, dolores, inquietudines &c. complicantur, liquor noſter anodynus mineralis, cum ſolutione ſalis tartari tenuiori mixtus, & per intervalla oblatus, remedium præbet optatiſſimi effectus. *-- a prava digeſtione & complicatis doloribus.*

§. V.

Quando ab obſtructis & infarctis tubulis ſubcutaneis, ſeu tranſpiratione prohibita, malum dependet, balnea ex radice altheæ, filicis, herbis malvæ, meliloti, floribus chamomillæ & ſapone Veneto, addita lactis portione, parata præ- *-- a tranſpiratione prohibita.*

præſtantiſſimam opem exſerunt; modo non nimis calida adhibeantur. Namque obſervatum ſæpius eſt, balnea iteratis vicibus primo poſt partum menſe adhibita inſigni præſervandi energia pollere.

§. VI.

Uſus externorum. Externe, ad diſcutiendum tumorem, oleum chamomillæ & anethi coctum moderate camphoratum ſua laude non caret: licet etiam alia paregorica hic commodum inveniant locum.

CAUTELÆ.

§. I.

Cautelæ circa tabem ſcorbuticam. Ex impuro ſcorbutico lacte ſi ortum traxerit ejuſmodi tabes, nutrix eſt removenda, & ſerum lactis dulce, vel etiam lac aſininum cum aliquot guttulis olei tartari per deliquium offerendum. Jungenda quoque ſunt infuſa diluentia theiformia ex veronica, hedera terreſtri, radice glycyrrhizæ, cichorei & ſimilibus, quibus inter uſum liquor quidam aperitivus, ex ſolutione ſalis tartari & arcani duplicati paratus non adeo magna doſi poterit inſtillari. Quo fine etiam in ablactatis loco cereviſiæ ſemper alius diluens potus eſt ſubſtituendus, ipſique ſimiliter oleum tartari per deliquium inſtillandum.

§. II.

-- circa tabem à nimio abſorbentium uſu. Si à nimio abſorbentium uſu adfectio ſuboritur, infuſa diluentia, junctis laxantibus ex manna, rhabarbaro, ſyrupo cichorei cum rhabarbaro & ſimilibus proficua erunt. Neque etiam minus interdum ventriculum à ſordibus viſcidis per pulverem ireos Florentinæ in paulo majori doſi exhibitum deplere juvabit.

§. III.

- circa purgantia. Purgantia adfectum hunc magis exaſperant, & ad hecticam diſponunt, præſertim ſi ſubjecta ſint ſenſibiliora. Nam ſæpe inde inflammatur ventriculus cum inteſtinis & poſt ſequitur mors.

CAPUT IX.

De Rachitide.

§. I.

Rachitidis deſcriptio, Explicata jam tabe univerſali, progredimur ad particularem, quæ *rachitis* appellatur, & *non niſi inæqualis nutritio eſt, qua partes aliæ debito ſuo nutrimento orbatæ contabeſcunt; aliæ plus juſto nutritæ augmentum recipiunt, & cum oſſium ſpinæque dorſi incurvatione majores fiunt.*

§. II.

-- hiſtoria & decurſus. Novum eſt morbi genus, & vix ſæculo priori ad exitum properante in Anglia obortum; poſthinc vero per reliquas Europæ regiones ſeptentrionem ſpectantes diſſeminatum, quod his maxime ſignis ſe manifeſtat. Accedente malo circa menſem ætatis nonum, aut ſerius adhuc, ſenſim paulatimque irregularis fit plurimarum corporis partium proportio, cutis laxa, abdomen macrum, & quaſi flatibus turgidum: muſculi atrophia conſumuntur, juncturarum contra articuli in brachio, manibus, genu & pedibus protuberant; oſſa ad ſuſtinendum corpus minus firma & cum ſpina dorſi ſæpe incurvata obſervantur: unde motus & ingreſſus debilis, qui ſæpe in movendi impotentiam terminatur. Tum quoque arteriæ jugulares & carotides intumeſcunt, caput eſt magnum, & ob colli ſuſtentantis flacciditatem ſæpe nutans, facies vivida, ingenium ſupra ætatem acutum, pectus vero anguſtum & à lateribus quaſi compreſſum; cum ſterno acuminato & extremis coſtarum nodoſis. Invaleſcente demum malo jungitur febricula lenta, tuſſis, reſpirandi difficultas & alia, quæ plerumque ad mortem perdurant. Sed probe omnino tenendum eſt, quod certi dentur rachitidis gradus & durationis modi, qui non eadem in omnibus ſymptomata, ſed in nonnullis graviora, in nonnullis leviora producunt.

§. III.

Qui hoc morbo defunctorum diſſecuerunt corpora, aliud atque aliud viſcus vitale labe corruptum invenerunt; ſiquidem alii hepar naturale grandius, ſcirrhoſum & diaphragmati coalitum, meſenterium glandulis induratis obſitum, & cum pancreate obſtructum; alii pulmones pleuræ vel tergo adnatos, eoſque vel lividos, vel vomicis refertos; alii pericardium aqua repletum ſe reperiſſe teſtantur. Plerique tamen, inter quos ſolertiſſimos corporum ſcrutatores GLISSONIUM, BONETUM & inter recentiores celeb. HEISTERUM referimus, unanimi fere conſenſu adferunt: principium medullæ ſpinalis in hoc morbo ſolito eſſe durius & obſtructum, caput inter duram piamque matrem aqua perfuſum, cerebrum mole majus, venas vero carotides & jugulares arteriis minores. *Sectio anatomica.*

§. IV.

Quod ſi igitur his viris laude dignis fidem adjungere, noſtramque ipſis experientiam interponere licet; non poſſumus non cauſſam hujus diri adfectus proximam in impedito ſucci nervei in ſpinalem medullam vel compreſſam vel obſtructam influxu reponere; unde neceſſario earum partium omnium, ut brachiorum, pedum &c. perit nutritio, quæ nervos ex ſpinali medulla recipiunt: contra vero illæ plus nutriuntur, quæ vias habent apertas & ſufficientem ſucci nutritii admittunt copiam, ſicut, teſte anatomica experientia, in capite rachiticorum conſpicimus, quod ob denegatum lymphæ nutritiæ in medullam ſpinalem influxum, plus nutrimenti accipit, atque ideo non ſolum in majorem molem excreſcit, ſed & faciem bene coloratam exhibet. Neque aliunde derivandum eſt vividum ingenii acumen, quam à cerebro & cerebello illæſo, riteque ſuis muniis fungente; quare etiam partes, ad quas nervi inde abeunt, plerumque recte ſolent eſſe conſtitutæ. *-- cauſa proxima.*

§. V.

Facile quoque patet, cur oſſa incurventur & circa epiphyſes nodis deformentur. Nam quia muſculi eorumque ligamenta, quibus oſſibus annecti ſolent, minus rite in hoc adfectu nutriun- *Ratio ſymptomatum.*

nutriuntur, ſed alimentum copioſius per arterias ad oſſa devehitur; fieri ſolet, ut eorum extrema, quæ in infantibus mollioris plerumque texturæ ſunt, ob minorem reſiſtentiam diſtendantur, & tubercula accipiant. Quoniam vero, perſeverante hac nutritione, oſſa perpetuo increſcunt, & muſculi contra minores, brevioreſque fiunt; facile omnino ipſa oſſium extenſio à muſculis alligatis retardatur, & incurvativo contingit; idque eo magis, cum oſſa in hacce ætate admodum ſunt mollia & flexibilia. Nec denique diſtorſio ſpinæ dorſi aliam agnoſcit cauſam, quam proceſſuum oſſeorum, cartilaginum, ligamentorum & muſculorum vertebras dorſi connectentium flacciditatem, tonumque naturalem depravatum: quo præſente hæ partes ſub corporis inclinatione latius à ſe invicem ſecedunt magiſque diſtenduntur, quam iterum recedere, & in priſtinum ſtatum poſſunt reſtitui.

§. VI.

ſa me- ia. Cauſſam hujus morbi mediatam conſtituit viſcida ſuccorum tenacitas, qui à ſanguine ſpiſſo ſegregati ad medullam ſpinalem deponuntur, ejuſque meatus comprimendo vel occludendo impediunt, quo minus liquidum nervorum tenuiſſimum in ſpinæ medullam rite poſſit influere, & abhinc per nervos amplius diſpenſari.

§. VII.

uſæ re- tæ ſunt tæ er- es, Ex cauſſis vero remotioribus ad humores inſpiſſandos ex diætæ vitio huc fere conferunt omnia, quæ inter cauſſas atrophiæ in priori capite à nobis ſunt relata. Quæcunque enim digeſtionis negotium turbant, chylumque craſſum, viſcidum & ad nutritionem ineptum ingenerant, ea quoque, ſuffragante experientia, huic noſtro adfectui velificantur.

§. VIII.

ëris præ- i conſti- tio. Si quid autem ſpeciatim ad ingenerandum hoc malum potens exiſtit, eſt profecto aer, qui teneros ambit, frigidus, nebuloſus, variiſque exhalationibus peregrinis refertus, qui partim cutis tonum debilitando, ſordes pituitoſas in corpore retinet, partim pulmones relaxando impedit, quo minus in hoc viſcere intima ſanguinis mixtio, ejuſque per totum corpus diſtributio rite poſſit ſuccedere. Luculentum hujus rei teſtimonium illuſtre totius Angliæ emporium exhibet Londinum, quod non tantum propter maris circumfluentis exhalationes, ſed etiam propter minerales quaſdam ex carbonibus foſſilibus emiſſas particulas inprimis rachitidi producendæ & ſuſtentandæ idoneum deprehenditur. Neque ideo mirum eſſe debet, cur ex eadem cauſſa in locis paludoſis & maritimis, itemque vere & autumno frequentior hujus mali ſit proventus; & cur hic Halæ, quæ tam ob Salæ præterlabentis & ſalinarum effluvia, quam ob ſulphureum carbonum foſſilium fumum atmoſphæra valde humida cingitur, pueri rachitici ſe nobis crebrius ſanandos offerant.

§. IX.

--externæ violentiæ. Neque dubitarem adſerere, quod ad faciliorem humorum in medulla ſpinali ſtagnationem multum contribuat prava quarundam mulierculárum conſuetudo, qua infantes pallio involutos ſæpe diu noctuque brachiis geſtant, & non modo ſpinam dorſi in ſitu incurvato diutius retinent, ſed pedes etiam inæqualiter flectunt; unde non tantum gibbera & pedes vari producuntur, ſed & noſtro morbo occaſio datur aptiſſima. Quod ſimiliter fieri deprehendimus, quando teneri ex improviſo ictu & lapſu vim quandam externam ſpinæque torſionem patiuntur; unde etiam gibboſi facile fiunt rachitici.

§. X.

Morbos quoque prægreſſos ad tabem non *--morbi prægreſſi.* minus quam & rachitidem diſponere, nihil dubii eſt; ex omnibus tamen ii præcipue huc concurrunt, qui humorum ad medullam ſpinalem decubitum efficiendo, liberum fluidi tenuiſſimi itum reditumque ſuſpendere valent. Ita in artis exercitio non raro ſolet occurrere, quod hanc ob cauſſam poſt variolas, non rite tractatas, item poſt ſcabiem cruſtamque lacteam & capitis tineam retropulſam dirus hic adfectus originem receperit.

§. XI.

Morbus invaleſcens ſi ſuper quintum ætatis *Prognoſis.* annum aut diutius inhæret, difficulter curatur, & corpus plerumque languidum ac deforme juventuti tradit, & niſi accedentibus juventutis annis, ubi totum corpus maximam patitur mutationem, penitus tollitur, per totam vitam nullam ſanationis ſpem admittit. Nec minorem habet difficultatem ſanatio, ſi per hæreditariam diſpoſitionem morbus fuit inductus, aut mox primis à nativitate menſibus obortus. Denique, ſi phthiſis cum hectica febre, hydropicus tumor, aſthma vel diarrhœa ſuperveniunt, ſpes in anguſto eſt poſita. Quæ vero ab aëris, aut victus vitio oritur rachitis, aut variolas, ſcabiem, aliaſque cutis efflorescentias ſubſequas habet, nec cum tanta oſſium ſpinæque dorſi incurvatione & motus impotentia conjungitur, faciliorem recipit medelam.

CURATIO.

§. I.

Quum humores viſcidi, lenti & pituitoſi, ad *Curatio per laxantia & emetica leniora,* ſpinalem medullam depoſiti cauſſam & fomitem rachitidi præbeant, primo omnium eo reſpiciendum eſt, ut lentor ſuccorum reſolvatur, obſtructiones reſerentur, & liber fluidorum motus per totum corpus promoveatur. Quo fine primario, ad fomitem mali, qui in primis viis reſidet, præſcindendum, conferunt leniora laxantia, non omiſſis, ſi opus eſt, nec tenera infantum conſtitutio obſtat, lenioribus emeticis, ex radicis ipecacuanhæ aliquot granis, cum ſaccharo & aqua cinnamomi ſine vino datis, aut cum ſyrupo quodam in electuarium redactis, vel etiam cum aqua calida infuſis & oblatis: Siquidem hac ratione non modo ſordes viſcidæ, in ventriculo & inteſtinis collectæ, perbelle educuntur, ſed etiam, addito hoc ſtimulo, debita humorum reſolutio & tubulorum obſtructorum recluſio egregie obtinetur; ſi modo caveatur, ne talia ſtimulantia in ſubjectis jam valde exhauſtis, & magna viſcerum labe, vel pertinaci meſenterii obſtructione laborantibus adhibeantur; quia tum

tum potius ea commendare expedit, quæ nos inter medicamenta deoppilativa & reſerantia in ſuperiori capite de atrophia retulimus.

§. II.

– per reſolventia, Hactenus dictis commode poſſunt interponi alia leniter reſolventia, ut fere ſunt diaphoretica, tinctura tartari tartariſata antimonii acris, arcanum tartari liquidum & cinnabarina, mercurialibus in hoc caſu anteponenda, quæ partim per cutim, partim per urinam ſeroſas impuritates evehunt, egregie ſe gerunt; maxime ſi cum infuſis ſanguinem diluentibus & purificantibus adhibeantur.

§. III.

– per frictiones & balnea. Speciatim vero ad obſtructionem medullæ ſpinalis reſerandam & liberum fluivi nervei influxum reſtituendum, à variis auctoribus frictiones cum linteis calidis in ſpina dorſi, brachiis, & pedibus una cum ſuffimigiis ex thure, ſuccino, maſtiche, olibano &c. inſtitutæ commendantur. Si quid vero, mea ipſius experientia, commendationem meretur, ſunt profecto balnea aquæ dulcis, cum herbis nervinis, majoranæ, floribus lavendulæ, chamomillæ, roriſmarini, ſerpilli, meliſſæ &c. decoctæ; quibus, ſi laborantes crebrius immittuntur, & poſtea linimenta nervina, ex axungiæ humanæ, olei nuciſtæ expreſſi ana uncia dimidia, balſami Peruviani drachma una, olei rutæ, lavendulæ, caryophyllorum ana guttis xxx. compoſita una cum frictionibus ſpinæ dorſi & artuum adhibentur, ſæpe tam exoptatus ſequitur effectus, ut ego plures inde viderim mirum ſublevatos, & tandem, cæteris paribus, ex voto reſtitutos.

§. IV.

– per diætam, Ante omnia vero ſimul conjungendum accommodatum vitæ victuſque regimen, quod in eo conſiſtit, ut pueri, remotis omnibus flatulentis, concoctu difficilibus, & viſcidis, crebrius juſcula gallinarum & vitulorum tenuia cum radicibus aperientibus aſparagi, fœniculi, cichorei, apii, ſelleri, petroſelini & cancris fluviatilibus contuſis decocta adſumant, & ventriculi roborandi gratia temperata elixiria ſtomachica, ut noſtrum viſcerale eſt, inter cibos capiant. Tum quoque potus offeratur tenuis, & durante lactatione lac bonum ſatiſque dilutum, conjuncto ſimul conveniente & ætati accommodato motu, qualis vectura eſt, ut corpus ſegne paulum modo excitetur. Alvi libertas ſi deficit, leni promoveatur laxante vel clyſtere. Et ſi demum prava nutricis diſpoſitio malum vel induxerit, vel ſuſtentet, huic ſimiliter ea exhibeantur medicamenta, quæ infantibus in minori doſi propinanda commendavimus.

§. V.

– per ligacula. Nec denique reticendum eſt, ad ſpinam dorſi incurvatam & membra diverſimode diſtorta commendabilem eſſe ligaculorum & thoracum applicationem, ſi modo caveatur, ne loco auxilii vim inferamus, & infantes ex uno vitio in alterum ſæpe gravius præcipitentur.

CAPUT X.

De Vermibus.

§. I.

Vermes ſunt animalcula viva, variæ figuræ, ſtructuræ, & magnitudinis, quæ ex ſemine ſeu ovulo inſecti cujuſdam cum alimentis adſumti in cavo inteſtinorum naſcuntur, & putrido quodam corrupto ſucco increſcunt, corporiſque univerſi functiones mirum in modum labefactant & lædunt. *Vermis definitio*

§. II.

Quamvis nulla hominum ætas ab exitialibus hiſce hoſpitibus plane ſit libera, maxime omnium tamen infantilis & puerilis, hoc eſt ab ablactatione ad decimum quartum annum iiſdem obnoxia eſt; quapropter etiam inter morbos infantiles de lumbricis tractatio præcipue meretur inſtitui. *– ſubjectum.*

§. III.

Variæ lumbricorum ſpecies, ipſa experientia teſte, in corpore humano obſervantur, quæ potiſſimum à Medicis tam veteribus, quam recentioribus in numero tres diſpeſcuntur. Primo ſe offerunt rotundi, qui etiam teretes, Germanice *Spuhlwürmer* vocantur, & magnitudine, quæ vix ſpithamam æquat, ab aliis ſe diſtinguunt, maximeque ſedem ſuam in tenuibus ſuperioribus jejuni & ilei occupant; unde interdum ad ventriculum progreſſi oretenus prodeunt, vel vomitu ejiciuntur. Atque hi fere ſunt, qui teſte Hildano *cap.* 1. *obſ.* 57. pueris maxime innaſcuntur, & magno nonnunquam numero in globum quaſi conglomerati ileo firmiter inhærent, cujus membranas perſæpe ore ſuo acuto perrodunt, atque rependo in abdominis cavitatem penetrant. *– tres ſpecies 1) rotundi,*

§. IV.

Altera vermium ſpecies eſt eorum, qui ob figuram ſuam, inſtar faſciarum latam, lati & tæniæ appellantur, admodumque longi ſunt, ut duos, imo decem interdum pedes menſura excedant, & à Platero in adultioribus quadraginta pedes longi obſervati ſint. *vid.* M. N. C. *anno III. obſ.* 29. Bartholinus *Hiſtor. anatom. Cent. III. obſ.* 14. Hi plerumque totum inteſtinorum tractum, præcipue vero ileon, occupant, & non raro ſine cauda & capite conſpiciuntur; ſiquidem non toti, ſed fruſtulatim per ramenta, cucurbitæ vel cucumerum ſemen referentia, prodire ſolent, quæ interpretante Spigelio *cap. XV.* nihil aliud ſunt, quam nodus lumbricorum medius craſſus, à lateralibus & membranaceis ſuis appendicibus, putredine jam abſumtis ſuperſtes. *2) lati,*

§. V.

Tertiam lumbricorum ſpeciem conſtituunt aſcarides, ſeu vermes parvi, exigui, graciles, Germanice *Maden*, qui inteſtinis craſſis maximeque recto innidulantes, hoc plerumque graviter cum teneſmo & moleſto ad deſidendum ſtimulo rodunt, *3) Aſcarides.*

dunt, vellicant, & incredibili ſæpe copia cum excrementis exeunt.

§. VI.

--ſigna

Vermium in inteſtinis præſentia cognoſcitur, ſi pueri in ſomno pavent, & excitati ab eo trepidant, ſi narium adſunt pruritus, oris fœtor, ſitis, ſalivæ fluxus, facies intercurrentibus phlogoſibus pallida, extremorum frigus, urina turbida, ventris inflatio, appetitus modo nimius, modo dejectus, irregularis alvi apertura & ſimilia. Verum enim vero, cum ſigna hactenus recenſita aliis etiam morbis ſint communia: nullum ſane melius nullumque certius datur criterium, ac ſi vermes ipſi per alvum prodeuntes ſui præſentiam indicant.

§. VII.

--ſymptomata

Symptomata verminoſis familiaria pro ratione partium, ubi ſedem peregrini hoſpites obtinent, admodum plerumque variant; ſæpe tamen graviſſima ſunt: ſiquidem nonnunquam tam horrendæ artuum convulſiones excitantur, ut incantamenti ſuſpicio non raro plebeiis incutiatur. Potiſſimum vero, ſi in ventriculo reſident, nauſeam, cardialgiam, ſyncopen, corporis jectigationes, dentium ſtridorem, deliria, imo mortem denique ipſam inferunt: in inteſtinis tenuibus tormina, morſus circa umbilicum, famem caninam, ventris intumeſcentiam, & alvi fluxus concitant; in inteſtino autem recto moleſtas titillationes, roſiones, fereque perpetuum teneſmum efficiunt.

§. VIII.

Morbi quibus junguntur.

Vermibus ſæpe junguntur febres putridæ, anomalæ, lentæ, quotidianis ſimiles: ſæpius autem infeſta hæc animalcula aliis ſe morbis, ut variolis & morbillis, immiſcent, vel iiſdem ſuperveniunt, & non tantum ſymptomata valde augent magnumque virium decrementum adferunt, ſed indicia quoque diagnoſtica & prognoſtica, imo ipſam curandi methodum valde reddunt difficilem.

§. IX.

Vermium generationi favent certa anni tempora & ſubjecta.

Certis anni temporibus, præſertim autumno, quando ſub valde humida & inæquali aëris temperie, febres catarrhales, variolæ & morbilli epidemice graſſantur, copioſior vermium ſolet eſſe proventus, non aliam ob rationem, quam quod tunc temporis humana corpora, ob labefactatum ſolidorum robur, plus humiditatis inertis, viſcidæ & ad corruptionem pronæ accumulant, unde ſeminium illud verminoſum plus alimenti & ſuſtentationis recipit. Et inde quoque ratio petenda, cur infantes, pueri & ſequior ſexus, ſi præſertim vita ſedentaria & prava diætæ ratio accedunt, frequentius graviuſque vermibus & inde oriundis morbis laborent, quam quidem juvenes, ætate provectiores & ſexus nobilioris homines, qui majori ſolidorum robore, circuloque ſanguinis vegetiore præditi non tam facile ſuccos inertes & viſcidos alunt.

§. X.

--certa alimenta.

Ex omnibus vero cauſis certa quædam alimenta lumbricorum generationi favent, ut fere ſunt ea, quæ partim copiam ſuccorum pituitoſorum & inertium ingenerant, partim inſectorum ovula & ſeminia ſecum recondita in corpus invehunt; quorſum pertinent lacticinia, caſeus, fructus horæi, panificia cum melle & ſaccharo condita, legumina, farinacea, & hujus cenſus alia, quæ præ ceteris intus nociva inſectorum ovula continent, ſine quibus nulla fit in rerum natura animalculorum progenies.

§. XI.

Quod confirmatur.

Comprobant hoc optime experimenta à *Franciſco* Rhedi & Malpighio ſolerter inſtituta, qui laudatiſſimi viri media quondam æſtate res putredini ſubjectas, ut piſces & carnes, diverſis lagenis, quarum altera fortiter clauſa, altera aperta ſervabatur, immiſerunt, & prælapſo non ita longo temporis ſpatio in eo vaſe, cujus orificium inſectis & muſcis patulum relictum erat, contentas res vermibus valde ſcatentes invenerunt: in ea vero lagena, quæ clauſa erat, ne unicum quidem vermem obſervarunt. Similiter quoque Malpighius commemorat, ſe ſæpius carnis fruſtula humo ſepeliviſſe, in quibus tamen nunquam, licet per longum tempus in terra condita fuiſſent, animalcula deprehendiſſet. Quæ ſi ita ſunt, ut nullus dubito, in aprico jam poſita videtur ratio, cur infantes ſolo lacte victitantes non prius lumbricis tententur, quam ſi demum alia edulia, verminoſo ſeminio fœtida, accipiunt.

§. XII.

Prognoſis.

Pro diverſitate corporum magis vel minus valentium & ſenſibilium, item pro diverſa materiæ corruptæ & vermium indole, ipſa quoque differunt ſymptomata ſupra §. VII. enumerata. Sæpius tamen iterumque annotare mihi licuit, quod, ſi exanthematicis febribus, ut purpuræ, variolis, morbillis &c. ſe vermes immiſcent, placidus horum morborum decurſus valde plerumque perturbetur, & præter extremorum frigus, pulſus inæquales ac debiles, animique deliquia, mors ſæpe ipſa accerſatur: quod tamen in pueris crebrius, in ætate provectis rarius contingit. Lumbrici variegati coloris, rotundi, nunquam fere non deterioris ſunt notæ; ſiquidem ad ventriculum ſæpe adſcendunt, ejuſque orificia lancinando, & interdum perforando, epilepticas convulſiones, ſuffocationis periculum, imo mortem repentinam inferunt. Tæniæ, ſive longi longiores inducunt morbos, & quandoque nondum cogniti vita privant. Aſcarides minus periculi alunt, quia in inteſtinis craſſioribus, ſenſu non adeo acuto præditis, reſidentes roſionibus ſuis minus nocere valent.

§. XIII.

Ulterior Prognoſis.

Circa meridiem & veſperam plerumque acerbiora obſervantur verminoſorum ſymptomata; quoniam tum temporis animalcula nervoſum inteſtinorum canalem à cibis vacuum morſicando fortius adgrediuntur. Vermes mortui ſi dejiciuntur, ob ſummam, quam arguunt, putredinem, periculum portendunt; niſi forte à datis medicamentis fuerint enecati & expulſi. Ex ore prorepentes lumbrici in morbis gravioribus morituros indicant ægrotantes; maxime ſi frequens & frigidus adſit anhelitus: neque tamen omnino mortem ſemper prænunciant, quia varia teſtantur

tur exempla, omnis generis febres expulſione vermium fuiſſe ſolutas. Quam in rem legi merentur M. N. C. *Vol. III. in append. obſ. IV. p.* 163. ubi febris tertiana & continua pluribus expulſis oretenus vermibus ſanata legitur.

CURATIO.

§. I.

Inſtituti ratio. Quamvis in ingenti vitæ diſcrimine infantes verminoſi verſentur, nunquam tamen deſperandum eſt, quandocunque pro diverſitate ſymptomatum, naturarum & rerum circumſtantium debito tempore & ordine commoda adhibentur remedia. Jam vero in nullo fere morbo tám diverſa & activæ indolis medicamenta a Medicis laudantur & applicantur, quam in morbis, ubi vermes vel ſunt expellendi, vel enecandi; quare operæ pretium fore confido, ſi in præſenti de anthelminticorum natura, virtute & uſu ſollicitus, breviter demonſtrem, quæ in iis exhibendis à Medico prudentia & circumſpectio ſit adhibenda.

§. II.

Anthelminticis accenſenda acida, Primo autem omnium inter remedia vermibus & morbis inde oriundis dicata referri ſolent acida, qualia ſunt ſuccus citri, aurantiorum, limonum, ribium, berberum, granatorum, phlegma & ſpiritus vitrioli, cremor tartari, vinum, præſertim acidulum Rhenanum, ipſumque tandem acetum. Quæ ſingula profecto eo tempore, ubi æſtus & calor præternaturalis jungitur, & febriles complicantur motus, commode locum inveniunt: ſiquidem non modo æſtum egregie temperant, ſed putredini quoque, quæ ſemper fere comitatur, mirifice reſiſtunt, & periculoſam ſymptomatum malignitatem avertunt.

§. III.

-- amara Anthelminticis quoque remediis amara, ut abſinthium, centaurium minus, ſcordium, trifolium fibrinum, ruta, & multo adhuc magis, quæ ſimul purgante facultate pollent, ut aloe, rhabarbarum, colocynthis, & parati ex ipſa trochiſci alhandal &c. accenſentur. Licet vero hæc remedia vermibus non penitus ſint adverſa, dum non modo in rhabarbaro, & abſinthio, ſed in ipſa quoque veſica fellea, *teſte* HILDANO *cent. I. obſerv.* 160. vermiculi proveniunt; minime tamen negari poteſt, quin amara inſignem contra hæc animalcula præſtent effectum: quia partim materiam crudam & viſcidam, qua nutriuntur, vi ſua balſamica corrigunt, & fibras inteſtinorum ſtimulando corruptos humores una cum verminoſa colluvie nonnunquam evehunt, partim vero bilis inertiam, quæ ſæpe cauſſam vermium mediatam conſtituit, in pueris & ſubjectis humidioribus emendant.

§. IV.

-- oleoſa Tum quoque oleoſis magna tribuitur efficacia, quæ maxime experimento *Franciſci* RHEDI videtur confirmata, dum ille muſcas & alia inſecta variis liquoribus immerſa in vivis permanſiſſe refert, exceptis oleo perunctis & infuſis, quæ invicem mortua vitam non receperunt, licet radiis ſolaribus fuerint expoſita. Equidem libenter concedo, hæc omnia veritati eſſe conſona, atque etiam oleoſa, ut oleum olivarum, raparum & amygdalarum dulcium, non ſine fructu adhiberi: ſed ſcire licet, minime illa eo unquam ſcopo poſſe offerri, ut vermes enecent, quia admodum magna oleorum copia requireretur, ſi immediate vermes, per totum inteſtinorum volumen diſperſos, deberent exſtinguere. Multo magis oleoſa in gravibus à lumbricis ſymptomatibus ideo cenſerem utilia, quia ſenſibiles inteſtinorum tunicas ſpaſmo conſtrictas relaxant, & mucilagine quaſi oblinunt atque defendunt, ut poſtea acriora quædam & purgantia remedia magis ſecure & ſine læſione exhiberi poſſint. Ita ego ſæpius mirabili cum effectu, ad vermes enecandos & ſymptomata lenienda, oleum amygdalarum dulcium ad aliquot cochlearia, imo unciam unam vel duas circa lecti introitum, vel ſummo mane pueris præſcripſi ſumendum, ſubjungendo aliquot horas poſt pilulas ex extracto panchymagogo *Crollii*, reſina jalappæ, & mercurio dulci paratas.

§. V.

-- ſalina Eximia etiam laude, ad exturbanda noxia hæc animalcula, celebrantur ſalina, tum quod teneriımæ horum animalculorum ſtructuræ infeſta ſunt, tum etiam eorum exitum, inteſtina ſtimulando, promovent; idque eo magis, ſi in ſufficiente aquæ quantitate fuerint ſoluta. Valet id potiſſimum de ſalibus iſtis neutrius generis amaris, & nominatim de ſale Glauberi, Epſonienſi, Sedlicenſi, Egranarum & Carolinarum aquarum, quæ cum vehiculo ſufficienti ſumta continuato uſu egregium præſtant effectum; maxime ſi pueri & juvenes ea vermium ſpecie, qui tæniæ & lati appellantur, laborant; quoniam hi non tam promte purgantibus, quæ ſpaſmo agunt, quam potius per ſalia & fontes ſalinos feliciter exterminantur. Quam ob rem non ſine ratione fonti Sedlicenſi, qui ſale amaro ſcatet, egregia vermes enecandi energia adſcribitur, eademque virtus anthelmintica noſtris ſalinis Halenſibus à plebe tribuitur, quæ ſubinde largum ſalſæ potum pueris contra vermes propinare ſolet. Neque male ſibi conſulunt populi maritimi, qui eadem intentione marinam potant, aut, ſi divites ſunt, aquam ex oſtreis recentibus, adjecto limonum ſucco & pipere, ebibunt, atque ſic expulſis iſtis beſtiolis à tabe aliiſque pluribus morbis infantes liberantur feliciſſime. Et quis denique aliis ſalibus, præſertim vitriolicis, ſuam in his morbis efficaciam antiquitus comprobatam denegabit, cum per experientiam ſatis ſuperque cognitum ſit, aquas Pyrmontanas, quæ de ſubtili martis vitriolo participant, adverſus tænias vermeſque turbinatos ſeu cucurbitinos tanto cum ſucceſſu uſurpari, ut ægri pluries inſtar incantamenti ab omnibus ſymptomatibus liberi evadant.

§. VI.

-- varia ſpecifica, Si ullum morbi genus ſpecifica, ſive tollendo morbo appropriata admittit remedia, ea certe me judice in vermibus enecandis & ex corpore eliminandis locum inveniunt. Quo nomine inprimis commendanda ſunt ex gummoſis aſa fœtida, opopanax, ſagapenum, myrrha; ex herbis tanacetum, ſcordium, abſinthium; ex radicibus bulboſis ceparum & allii genera; ex fructibus amygdalæ amaræ & ex his elicitum oleum

oleum expreſſum; item ſemen ſantonici, caieputi, camphora & ſimilia; quæ omnia ſulphureo illo graveolenti & ſpecifico, quem exhalant odore, vermes ſenſim paulatimque vita privant. Et profecto hæc tam neceſſaria ſunt, ut niſi convenienti doſi, aliis jam ſupra memoratis, fuerint admixta, vel combinata, rariſſime optatus reſpondeat effectus.

§. VII.

inprimis mercuria-lia, Reſtat vero adhuc aliud non minoris energiæ ſpecificum ex minerali regno petitum. Eſt illud ipſum argentum vivum, quod peculiari quadam proprietate his animalculis adverſum vitalem iſtorum motum deſtruit; quamvis non tam accurate ex principiis mechanicis hæc operandi ratio poſſit deduci. Hactenus autem varii hoc anthelminticum propinandi innotuerunt modi, quos paucis conſiderabimus. HELMONTIUS forſan primus fuit, qui experimentum cum hoc remedio inſtituit, dum illud aqua vel pura, vel quadam deſtillata decoxit, talemque aquam ſubtiliſſimis mercurii particulis imbutam maximo cum emolumento verminoſis propinavit. *Henricus* MEIBOMIUS ſenior alium modum ſecutus, vinum Rhenanum argento vivo infuſum per viginti quatuor horas ſine decoctione leni digeſtioni expoſuit, & poſtea præſentiorem adhuc effectum vidit. Chymicis è contrario magis hactenus placuit mercurius dulcis rite præparatus, quem, pro diverſa ſubjecti natura, ad aliquot grana cum purgante, v. g. ſcammonio ſulphurato, reſina jalappæ, extracto panchymagogo Crollii &c. in pilulis non ſine laudatiſſimo effectu obtulerunt, vel etiam eundem muſco corallino nuptum cum & ſine purgante dederunt. Alii, ſecuriorem ingreſſi viam, æthiopem mineralem ex accurata mercurii vivi & ſulphuris mixtione, confectum cum ſaccharo, ſicut HARRIS, utiliter propinarunt. Nos denique ipſum argentum vivum bene depuratum cum ſaccharo cando in mortario exacte miſcuimus, &, præmiſſis præmittendis, ſub accuratiori diæta, longe efficacius deprehendimus; maxime ſi poſtea ægri, ut præſervandi fine commendavimus, à carne, piſcibus, lacticiniis, dulcibus, caſeo aliiſque nocivis abſtinuerunt, & pro potu aquam puram, vel cum cornu cervi uſto decoctam, vel etiam Selteranam ſubſtituerunt.

§. VIII.

præpara-ta. Inter alia denique præparata multiplici experientia pilulis uſi ſumus ſequentibus: *Recipe aſæ fœtidæ, extracti rhabarbari, tanaceti, aloes depuratæ, myrrhæ electæ, mercurii dulcis ana ſcrupulum unum, extracti croci, caſtorei ana grana quatuor, M. f. ex ſcrupulo uno pilulæ numero XV. quibus pro ſubjectorum & ætatis ratione ad numero V. VI. VIII. datis, plures vermibus miſere vexatos ex voto ſanavimus.* Qui vero à pilulis abhorrent, eaſdem in ſyrupo capiant, vel etiam bis in die juſtam hujus medicamenti doſin ſumant: *Rec. liquoris terræ foliatæ, tartari unciam unam*, extracti rhabarbari, tanaceti, abſinthii ana drachmam dimidiam: M. D. Nec denique minorem vidi effectum à ſequenti pulvere: Rec. mechoacannæ albæ, ſeminis ſantonici, corallinæ, rhabarbari, mercurii dulcis, ſcordii, cornu cervi uſti, nitri purificati ana drachmam dimidiam, camphoræ gr. ſex. M. f. pulvis, qui pro ratione ætatis in varias doſes diſpenſandus, vel cum ſyrupo cichorei in electuarium redactus offerendus.

CAUTELÆ.

§. I.

Sed ut omnia recte adminiſtrentur, quaſdam ſubjungere placet cautelas, quarum præcipua eſt, ut nunquam purgantia acriora, vel calidiora propinentur remedia, ſi febrilis calor ſubeſt, quoniam hic inde facile augetur. Similiter quoque à mercurialibus, omnibuſque fortioribus abſtinendum eſt, quando duodenum acri, cauſtica bile ſcatet; ſiquidem inde ſymptomata non modo exacerbata, ſed inteſtinorum quoque inflammationes accerſitas novimus. *Cautelæ circa purgantia & mercurialia.*

§. II.

Ad vermes ex tenuibus inteſtinis exturbandos prodeſt ante purgantium & ſpecificorum uſum clyſterem ex lacte & melle paratum ano infundere, ut beſtiolæ iſtæ dulcedine allectæ ex loculis ſuis ad inteſtina facilius deſcendant. *--circa vermes tenuibus inſidentes,*

§. III.

Aſcarides, ſi recto innidulantur, clyſteres detergentes lactei, quibus tanacetum, allium, vel ſcordii folia incocta ſunt, optimum præſtant effectum: quod ſimiliter etiam de illis valet, qui ex muria, cum marrubio, centaurio minori & ſcordio decocta additoque electuario hieræ compoſito à nonnullis parari ſolent. *--circa aſcarides.*

§. IV.

Neque minus tum temporis enemata commodum inveniunt locum, ſi, quando verminoſa progenies poſt purgationem per alvum non ejicitur, quod ſæpius uſu venit, ſi in cœco inteſtino nidum obtinet, quod purgans non valet attingere. *--circa vermes poſt purgationem relictos.*

§. V.

Optime quoque dantur anthelmintica in electuario vel ſyrupo, qualis eſt cichorei cum rhabarbaro: quod optime norunt mulierculæ, quæ pueris verminoſis ſemen ſantonici ad ſcrupulum circiter unum cum melle ſubactum ante lunæ vel increſcentis vel decreſcentis mutationes in lacte propinant; nec ſine effectu, modo caveatur, ne ſemen illud ſit carioſum. *--circa anthelminticorum oblationem.*

§. VI.

Non nunquam cum internis externa utiliter poſſunt conjungi; quo fine laudem merentur emplaſtra vel epithemata epigaſtrii & umbilici regioni applicanda, quæ ex abſinthio, felle tauri, aloe, colocynthide, ſucco centaurii minoris & oleo florum ſpicæ conflari poſſunt; quorſum etiam ſpectat unguentum de arthanita cum aliis. *Externorum uſus.*

§. VII.

Si quid vero utile & inprimis neceſſarium datur monitum, eſt profecto hoc, quod coronidis loco adjicere lubet, ut ſcilicet Medicus ante omnia vermium præſentiam certis ſignis habeat cognitam,

nitam, ſi remedia iis vel enecandis vel exſtirpandis appoſita adhibere ſtudet; ne forſan, ſi ægri ex alia cauſſa, alioque morbo ægrotant, plus noxæ quam utilitatis adferat.

CAPUT XI.

De aliis infantum morbis.

§. I.

Inſtitutum PLacet nunc pauca de adfectibus nonnullis in uno capite collectim ſumtis ſubjicere; non quidem eo animo, ac ſi eoſdem leviores & ſpeciali diſquiſitione indignos haberemus, ſed quia non tam longam & ſcrupuloſam cauſarum evolutionem poſtulant, admodumque pauca ex medendi methodo ad ſanationem requirunt, ſi modo recto tempore, ordine & debito regimine adhibeantur.

§. II.

Cardialgiæ ſigna, Primo loco ſe offert *cardialgia*, quæ ſe maxime per inſignes pectoris anguſtias cum reſpirandi difficultate junctas, per abdominis & præcordiorum ſub coſtis ſpuriis inflationes, per inquietudines & ſæpe conjunctos ructus ſe manifeſtat; quibus etiam non raro febriculæ & convulſiones ſuperveniunt.

§. III.

--cauſa Oritur hoc morbi genus à violenta & ſpaſtica ventriculi orificiorum ſtrictura, & flatibus inde incluſis, qui ſenſibiles ventriculi membranas diſtendendo, ſummas anxietates, inquietudines, & ob impeditum diaphragmatis deſcenſum, reſpirandi difficultatem cum reliquis producunt ſymptomatibus. Ad hanc vero cauſſam conſtituendam maxime omnium meconium non rite evacuatum, vel lac coagulatum & ſtagnans, vel alii etiam humores viſcidi in prima regione ſtabulantes, & in flatus reſoluti contribuunt; non excluſis demum aliis, quæ nervoſas ventriculi tunicas irritando, ad ſpaſmodicam conſtrictionem animare, & nocivam flatuum retentionem inducere valent.

§. IV.

--curatio in paroxyſmo, Præſente paroxyſmo parum lactis offeratur, & tam nutrici, quam infanti pulveres antiſpaſmodici abſorbentes cum aqua quadam carminativa propinentur, datis ſimul potus loco decoctis cornu cervi gelatinoſis, & emulſionibus temperantibus. Quum vero debita flatuum diſcuſſio & eductio optimum in tali caſu præſtet auxilium, neceſſe eſt, ut per clyſteres leniter carminativos & emollientes huic ſcopo quamprimum ſatisfiat. Extrinſecus quoque adhibita paregorica multum huc faciunt; quo fine inunctiones abdominis cum linimento, *ex aquæ reginæ Hungariæ unciis duabus, theriacæ veteris, & balſami Peruviani, ana drachma una, & aliquot guttulis olei menthæ vel caryophyllorum* merentur commendari.

§. V.

--per carminativa. Alvo clyſterum ope reſerata, leniora carminativa proſunt; niſi febricula auctior obſtet: quamobrem nutrici eſſentiam corticum aurantiorum, carminativam *Wedelii* cum liquore noſtro anodyno mixtam; infanti vero æleoſaccharum ex aliquot guttulis olei aniſi & chamomillæ veri paratum offerre expedit, ſuperbibendo decoctum avenæ excorticatæ calidum.

§. VI.

Extra paroxyſmum, ad fomitem mali ſubtrahendum non modo nutrix, ſed infans quoque leniter debet à ſordibus depleri; quod in hoc caſu optime perficitur, ſi per intervalla ad ſex, octo vel decem grana pulvis porrigitur, qui *ex rhabarbari electi, lapidum cancrorum ana drachma dimidia, ſeminis cymini gr. ſex* componitur; non omiſſis demum remediis roborantibus ſtomachicis, ut eſt elixirium noſtrum balſamicum viſcerale. *--extra paroxyſmum*

§. VII.

Quando pueri vel nihil urinæ reddunt, vel guttatim & cum ploratu mingunt, *urinæ* adeſt *ſuppreſſio*, quæ horrendis ſæpe cruciatibus adfligit; quia tum plerumque teneri præ anxietate & inquietudine lac avidius ſugunt, neque tamen ab ejus copia per mictionem ſe exonerare valent. Oritur hæc anxia mingendi difficultas, quando lac nutricis per craſſa, acida & acria edulia eſt corruptum, vel ſi ipſa, ob potus inſalubres, difficulter mingit; ſiquidem talis ſolet eſſe infantis urina & mictio, quales ſunt ejus humores, atque ea deprehenditur humorum conſtitutio, qualis lacteus nutricis ſuccus, quem nutrimenti loco, durante lactatione, ex mammis puſillus recipit. *Urinæ ſuppreſſio,*

§. VIII.

Sæpe etiam cauſa iſchuriæ eſt calculus in veſica obhæreſcens, quo facile infantes, ob largiorem ſuccorum acidorum progeniem, laborant; maxime ſi per hæreditariam diſpoſitionem à parentibus acceptam ad calculi generationem inclinant. Hæc vero cauſſa ſi ſubeſt, exinde cognoſcitur; ſi infantes genitalia digitis ſæpe ſcalpunt, & urina non modo guttatim ac cum gemitu emittitur; ſed ſabuloſæ quoque particulæ ſimul prodeuntes in urina adſervata fundum petunt. Quod ſi vero ſigna hæc omnia non ſufficerent, per artificialem explorationem præſentia calculi facile poterit detegi. *Calculi origo, & ſigna.*

§. IX.

In curatione id maxime curandum eſt, ut diæta nutricis, durante adhuc lactatione, aut ipſius infantis, ſi ablactatus eſt, emendetur: quod optime fit, ſi omnes cibi incongrui, & potus minus ſalubres ſerio fugiuntur. Dein vero, malum plerumque ſuſtentatur ab impedita alvi exoneratione: quare hæc ante omnia debet promoveri; niſi impetum humorum ad vias urinarias majorem efficere velimus. Quo fine vel paſſulæ rhabarbarinæ inter cibos datæ, vel clyſmata ano injecta proſunt. *Curatio iſchuriæ per diætam & alia.*

§. X.

His præmiſſis commodus tum nutrici, tum etiam infanti potus eſt præſcribendus, qui non modo diluens, ſed leniter quoque diureticus eſt; qualis conficitur, ſi aqua levis cum radicibus *--per potum.*

bus aſparagi, dauci, petroſelini, graminis, fœniculi, ſaxifragiæ, cichorei decocta mane calide, & dein potus ordinarii loco frigida exhibetur. Nec minor eſt efficacia ſeri lactis aciduli cum cancrorum lapidibus correcti, quod ſimul temperantem habet virtutem.

§. XI.

calculi er interna Quando à calculoſis ramentis urethram obſtruentibus, & ſenſibilem ejus tunicam irritantibus urinæ fluxus cohibetur, & horrendi dolores calculoſi concitantur, itidem proſunt clyſteres emollientes; interne vero, ad ſpaſmum compeſcendum, dare convenit decoctum dialtheæ *Fernelii* cum ſapone Veneto, & oleum amygdalarum dulcium cum aliquot liquoris anodyni guttulis in decocto hordei vel avenæ calido; quibus, relaxato ſpaſmo, ſubjungi poſſunt pulveres ex lapidibus cancrorum, teſtis ovorum uſtis, ſolutione oculorum cancri, & alia urinam leniter pellentia.

§. XII.

per externa. Extrinſecus, ſi dolor à calculo & iſchuria valde urget, balnea quoque aquæ dulcis, cui emollientia, ut malva, radix althææ, flores chamomillæ &c. incocta ſunt, uſum haud ſpernendum præſtant. Neque de nihilo eſt, ſacculos cum talibus ſpeciebus repletos regioni pubis tepide imponere, vel eidem oleum ſcorpionum inungere.

§. XIII.

Morbi catarrhales unde? Maxime quoque tenera progenies, ob largam ſuccorum pituitoſorum copiam, catarrhalibus & ſeroſis tentatur adfectionibus, quas inter coryzam, gravedines, raucedines, tuſſim, aſthmata, pectoris infarctum cum roncho & ſibilo, parotides, oculos & aures manantes, cruſtamque lacteam recenſemus, & jam breviter conſiderabimus. Singuli hi morbi generatim in eo conveniunt, quod ut plurimum ab aëris vitio, & ſubitanea tempeſtatum mutatione, nec non à ſuppreſſo tranſpirationis negotio ſuam nanciſcantur originem.

§. XIV.

Tuſſis & aſthmatis generatio Quod vero ſpeciatim ad aſthma & tuſſim, eamque ferinam & ſiccam attinet, ſciendum eſt: hæc vitia cum magna anhelitus difficultate & ſuffocationis metu non ſolum ſæpe epidemice graſſari, ſed inprimis etiam, experientia teſte, dentitionis difficultatem comitari, ſi conſenſus lege ipſi reſpirationis nervi tenduntur & vellicantur. Neque raro eveniunt, à variolis & morbillis improvide tractatis, & quando, ſuperato jam morbo, nec alvi libertas, nec inſenſibilis tranſpiratio debito modo promovetur; vel etiam, ſi acris quædam excrementitia materia in eryſipelate, purpura, cruſta lactea &c. ad interiora fuerit repulſa. Tum enim ab humore viſcido acri libenter pulmonum infarctus, & moleſtæ nervorum pulmonalium irritationes, quæ aſthma & tuſſim concitant, produci ſolent. Denique, inprimis etiam hæc mala ſolent adfligere, ob nimiam ventriculi inflationem, à lacte viſcido ibi copioſe ſtagnante liberumque diaphragmatis deſcenſum impediente inductam; unde etiam non raro uſu venit, quod vomitus vel ſponte obortus, vel arte provocatus tam tuſſientibus, quam ægre ſpirantibus exoptatum ferat levamen.

§. XV.

Quoad ſanationem tuſſis & aſthmatis hæc maxime tenenda erunt, quod interius abſorbentia cum pulvere radicis ireos Florentinæ, glycyrrhizæ, ſpermate ceti & ſaccharo cando data, item elixir balſamicum, ex tinctura tartari, eſſentia myrrhæ, croci, nuciſtæ, corticum aurantiorum & ſpiritu ſalis ammoniaci aniſato confectum, inſigniter proſint. In ſubjectis vero ſenſibilioribus, & ubi malum potius à materia acri nervos pneumonicos irritante, quam ab humorum viſciditate ſubortum ſuſtentatumque fuerit, rectius adhuc elixir pectorale temperatum, quod extracti croci grana quatuor in aquæ veronicæ & hyſſopi ana uncia dimidia ſoluta, & ſyrupi papaveris albi drachmas duas habet in debita doſi propinatur. *-- curatio per reſolventia pectoralia,*

§. XVI.

His commode interponi & ſubjungi poſſunt infuſa herbarum pectoralium calida, quibus, regnante præſertim humida & frigida aëris intemperie, non modo tranſpiratio egregie promovetur, ſed & reſolutorius effectus perbelle obtinetur. Atque hæc ſimiliter conducunt, quando contumax & ſicca tuſſis, à lympha acriori laryngem irritante vel provenit, vel cum ea jungitur; maxime quando ſimul, ad acrimoniam demulcendam, ſperma ceti in juſculo ſolutum propinatur, vel cum oleo amygdalarum dulcium, ſaccharo cando, ſyrupo dialtheæ Fernelii, croco & guttulis aliquot aniſi in electuarium redactum per intervalla deglutitur. *--per demulcentia,*

§. XVII.

Si forte aſthma cum tuſſi conjunctum à cruditatibus acido-viſcidis in ventriculo fluctuantibus, & inde inducta ejus inflatione dependet, cum fructu ſæpius datur lene emeticum, ex grano dimidio vel quarta tantum parte tartari emetici cum ſoluta manna paratum, aut ex granis aliquot radicis ipecacuanhæ cum aqua calida, infuſis & ſyrupo quodam addito edulcoratis: quem uſum etiam quam optime clyſteres præſtant emollientes & carminativi, qui flatibus infra exitum parando, ad feliciorem morbi decurſum haud parum contribuunt. *--per leniora emetica,*

§. XVIII.

Si repulſa materia acris excrementitia anſam malo ſuppeditat, præter interna diaphoretica, ſæpe mirabilem præſtant effectum leniora veſicatoria nuchæ appoſita. Extrinſecus vero in hiſce pectoris adfectibus ſuppetias ferunt inunctiones cum axungia humana & ſpiritu ſalis ammoniaci vinoſo inſtitutæ. *--& veſicatoria,*

§. XIX.

Achores, vari & tinea, tubercula ſunt ulceroſa, à vitio & corruptione ſeri ſalſi, viſcidi in glandulis tubuliſque ſubcutaneis ſubſiſtentis oriunda, quæ plerumque à nimia voracitate, lacte nutricis corrupto, & ſuppreſſa per frigus admiſſum tranſpiratione, ſuam nanciſcuntur originem. Quod ſimiliter valet de parotidibus, auribuſque & oculis manantibus. *Achorum, tineæ &c. origo*

§. XX.

-- *curatio* Singuli hi adfectus, ut & reliquæ defluxiones catarrhales, optime ſanantur, ſi nutricibus partim infuſa ſanguinem & lympham diluentia ex radice liquiritiæ, cortice & ligno ſaſſafras, ſemineque fœniculi parata; partim pilulas de ſuccino *Cratonis* cum & ſine mercurio dulci, item elixir pectorale ſuperius deſcriptum propinamus: infanti vero pulveres ex antimonio diaphoretico, lapidibus cancrorum, iride Florentina, lacte ſulphuris, pauxillo croci & oleo aniſi confectos; nec non laxantia ex mercurio dulci, rhabarbaro & manna conflata porrigimus. Parotides vero, præter interna reſolventia, exterius emplaſtro diachylo ſimplici cum camphora remixto volunt tractari, & ſi tumor diſcuti renuit, cataplaſmate emolliente ad maturitatem deduci. Sed hæc ſufficiant, quia jam *in quinta Medic. Syſtem. parte Tomi IV.* de his adfectibus fuſius egimus.

§. XXI.

Singultus & vomitus origo, *Singultus* æque ac *vomitus* ex ſtomacho & cruditatibus in ipſo coacervatis oriuntur. Quod ſi enim tenacior acidiorque mucus ſuperiori ventriculi orificio firmius inſidet, non modo ipſe ventriculus ad contentorum depletionem, ſive vomitum ſtimulatur; ſed etiam propter conſenſum diaphragma quaſi convellitur, & facta hujus ſub inſpirando contractione, ſingultus, ſubinde contumaciſſimus, proritatur; unde etiam non raro ſingultus & vomitus ſimul tenellos cruciare ſolent.

§. XXII.

-- *cauſæ* Evenit ut plurimum utrumque malum à nimia lactis repletione, vel ejuſdem in ventriculo corruptione. Hæc autem ſi præſto eſt, materia plerumque lactea vitioſi caloris malique odoris vomitu ſolet rejici. Sæpe vero externum frigus debet accuſari, vel etiam dentitio difficilis & dolorifica anſam poteſt ſuppeditare, ſi propter nervorum conſenſum diaphragma & ventriculus in mali conſortium trahitur.

§. XXIII.

-- *prognoſis* Si à copia lactis adſumti vomitus & ſingultus proveniunt, nihil fere periculi præſagiunt, cum jam in vulgus uſque notum ſit, vomitu in hoc caſu infantes plerumque levari. Si vero lactis corruptio cauſſam mali conſtituit, pejus eſt, & ſæpe epilepſiæ ac convulſiones accerſuntur, quæ vitam haud raro auferunt.

§. XXIV.

-- *curatio generalis* Ad rectam ſanandi methodum ipſæ nos cauſſæ deducunt. Quod ſi enim lac copioſe ſumtum peccat, in poſterum ejus quantitas debet ſubtrahi; ſi vero depravata ejus qualitas in vitio eſt, debitam ejus excretionem tam in nutrice, quam in infante procurare decet. Qua autem ratione hoc perficiendum velimus, iterato in hac tractatione ſupra docuimus.

§. XXV.

-- *& ſpecialis,* Speciatim vero in utroque adfectu prodeſſe ſolent, ſyrupus menthæ & betonicæ, cum aliquot olei macis vel liquoris anodyni guttis datus, vel etiam aquæ florum chamomillæ, millefolii, menthæ, ceraſorum nigrorum cum prædicto liquore noſtro minerali oblatæ. Extrinſecus non modo frictiones cum pannis calidis, ſed & inunctiones regionis ventriculi cum olei anethini uncia dimidia, menthæ drachma dimidia, croci ſcrup. uno vitelli ovi numero I. egregio ſunt levamini.

§. XXVI.

Alvi adſtrictæ cauſæ, *Alvus* infantibus modo *adſtricta*, modo nimis ſoluta eſt. Adſtrictio contingit, quando infantes nimis ſunt voraces, aut ipſæ nutrices, ſi adhuc ſugunt, victu craſſo & acido, potibuſque ſpirituoſis delectantur. Licet vero ex tardiori fecum excretione non ſtatim noxa redundet; ſæpe tamen, ſi diutius retinentur, magnis gravibuſque malis anſam ſuppeditant.

§. XXVII.

-- *ſanat.* Ad alvum igitur rite ſolvendam, eo præcipue dirigenda eſt intentio, ut nutrix victu levi & emolliente utatur, interpoſitis in cibo paſſulis minoribus cum rhabarbaro & ſaccharo in electuarium redactis, vel cum pomis Borſtdorffianis decoctis. Infanti vero ſuccurritur partim ſyrupo cichorei rhabarbarino, cum aliquot granis mechoacannæ albæ per intervalla dato, partim clyſteribus ex decocto avenaceo cum melle & butyro factis, vel ex ſero lactis & ſapone Veneto paratis. Neque uſu caret infimi ventris circa umbilicum inunctio cum oleo amygdalarum dulcium pulveri trochiſcorum alhandal nupto inſtituta.

§. XXVIII.

Diarrh. geneſis, Alvi adſtrictioni oppoſita eſt *diarrhœa*, ſeu nimium alvi profluvium, quod infantibus numero pluribus ab ira & perverſa nutricis diæta, à tranſpiratione prohibita, à vitiata ciborum digeſtione & inde inducta bilis acrimonia evenit: unde feces varii coloris, odoris & conſiſtentiæ, imo ſæpe ſanguinolentæ crebrius dejiciuntur: non alia ex cauſſa, quam quia inteſtina vel ſpaſmo conſtricta contentas ſordes exprimunt, vel propter atoniam ſponte dimittunt. Quare etiam non raro uſu venire ſolet, ut ejuſmodi frequentes alvi dejectiones non ſolum graviores partium nervoſarum ſpaſmos ac dolores e. g. ex dentitione difficili comitentur, verum etiam atrophicis & paralyticis valde ſint familiares.

§. XXIX.

-- *curat. nutricis* Licet vero ſordidum hoc malum tum infanti laboranti, tum etiam aliis valde ſit moleſtum, ſæpeque timorem mali eventus injiciat; minime tamen ſtatim debet ſiſti, præſertim ſi illud bene ferant pueri, nec inquietudine, vigiliis, ventris torſione, atrophia, aliiſque ſignis opem ſibi ferendam expetant. Quod vero ſi accidit, primo omnium ad lac nutricis, ſi eodem adhuc utitur, eſt reſpiciendum, atque nutrix, ſi mali cauſſam fovet, permutanda, ſubſtituendo in potus locum ptiſanam cum ſucco cydoniorum roboratam, vel juſcula gallinacea cum oryza & milio decocta.

§. XXX.

§. XXX.

ratione ... fantis, Ipſi infanti laboranti pulveres ex bolo armeniæ, ſuccino & lapidibus cancrorum cum aliquot granis corticis caſcarillæ interne dati proſunt: quibus etiam pro circumſtantiarum ratione, tertia pars grani theriacæ cœleſtis pro doſi commode poteſt addi. Extrinſecus autem linimentum ex olei nuciſtæ expreſſi, olei jeſmini ana uncia dimidia, balſami Peruviani drachmis duabus, olei menthæ drachma una compoſitum, ventrique calide inunctum commendari meretur.

§. XXXI.

... lyſterum ... ſus, Præter hæc vero in tali morbi ſtatu inſignis eſt uſus clyſterum ex ſero lactis dulci cum milio & oryza cocto & tranſcolato paratorum; quæ ſimul teneſmum frequentiſſime junctum egregie ſolantur: licet etiam huic ipſi diutius duranti optime & quaſi ſpecifice proſint ſuppoſitoria, ex vitello ovi aſſato, cum croco, thure & uno grano opii conflata.

§. XXXII.

...onclufio. Atque hæc ſunt, quæ de morbis infantum præcipuis cum B. L. communicare volui. Deus O. M. qui non ignorat, me, præter ſui gloriam, artis noſtræ incrementum, & ægrotantium ſalutem, nihil unquam magis curæ cordique habere, hæc omnia reddat ſalutaria, ut ſuo tempore fructus ferant uberrimos.

ENARRATIONES MORBORUM.

Observatio I.

Varia pathemata ... eu dentitione difficili. Infans erat VIII. circiter menſium, qui ſanus & vegetus, præter omnem ſpem & exſpectationem variis adfligebatur ſymptomatibus. Noctes enim ducebat aut plane inſomnes aut certe inquietas, & propter crebriores corporis jactationes, valde turbulentas, genæ rubebant, ardentem exſpirabat ſpiritum, digitos ori ſæpius admovebat, & præter gingivarum tumorem caloremque, vehementi tuſſi, reſpiratione difficili & æſtu interno cruciabatur: unde parentes permoti me in conſilium protinus adhibendum ſtatuebant. Ego vero, quum ſingula hæc mala à doloribus, ob difficiliorem dentium proruptionem obortis derivanda eſſe crederem; auctor eram, ut aliquoties in die ſex circiter grana pulveris Marchionis cinnabari remixti cum quinque guttulis liquoris mei anodyni ex aqua florum tiliæ, & ceraſorum nigrorum offerrentur; extrinſecus autem carni gingivarum dolenti leniter anodyna ac demulcentia, ut butyrum inſulſum cum ſucco hyoſciami ſubactum, vel cremor lactis cum ſucco cancrorum fluviatilium & nitri pauxillo remixtus, inungerentur. Alvus, quæ diutius juſto clauſa fuerat, reſerabatur clyſtere emolliente oleoſo, & ad æſtum ſitimque nimiam reſtinguendam interdum mulſio quædam, ex ſeminibus IV. frigidis, ſemine papaveris & aquis analepticis parata interponebatur. Nec inanis erat ſpes, quam conceperamus, ſed hac methodo per Dei auxiliantis gratiam id obtinebatur, ut aliquot denticulis è latibulis ſuis protruſis, ſenſim paulatimque ſymptomatum remitteret ferocia.

Epicriſis.

Tanta dolorum in corpore humano vehementia eſt, ut ſi membranæ vel tenuiſſimæ quacunque de cauſa conſtringantur, extendantur vel lancinentur, ſtatim reliquæ, in conſenſum abreptæ, idem mali experiantur. Docent hoc maxime dolores, ex dentitione difficilius ſuccedente infantibus familiares, ubi ſubtiliſſimæ gingivas inveſtientes membranæ totum nervoſarum partium ſyſtema vi conſenſus adficiendo, omnes corporis functiones mirum in modum lædunt, & labefactant. Quod vero ſi incidit, prudens Medicus nihil prius nihilque poſterius habere debet, quam ut mitigata dolorum ſævitia ipſam dentium eruptionem debita ratione promoveat: ſiquidem ceſſantibus doloribus, omnia in melius convertuntur ſymptomata. Poterit autem hic ſcopus optime obtineri, ſi non modo remedia interna antiſpaſmodica ſuperius commendata per intervalla propinantur, ſed extrinſecus quoque blande ſedantia, quæ inter etiam cerebrum gallinæ, & ex plebis conſuetudine, lardum ori immiſſum referre decet, adhibentur. Quod ſi vero compactior gingivarum textura dentes in erumpendo retardet, vel plures ſimul dentes prodire moliantur, plane non reformanda eſt carnis gingivalis ope lancettæ apertio, quæ jam ſupra ſuo loco à nobis commendata eſt, admodumque ſæpe à Gallis cum fructu inſtituitur.

Observatio II.

Sereniſſimi Principis filius, nunc annum & quatuor menſes natus, habitu corporis laxiori, menteque vivida & membris firmioribus præditus, à prima nativitate ad præſens uſque tempus hanc habuit diætam, & ſymptomatum diverſimode affligentium ſyndromen. *Regimen principis dentientis.* Quamprimum lucem adſpexit, ſyrupus de manna & cichorei cum rhabarbaro anatica portione ad drachmas duas in aqua fœniculi paulatim datus meconium per vomitum æque ac ſedes commode expurgavit. Paulo poſt, ob aliqua inquietudinis & tuſſiculæ ſigna, Medicus mox priſtinum laxans, mox pulverem marchionis cum aliis abſorbentibus mixtum in pulticula dedit, mox etiam clyſma ex lacte chamæmelino cum oleo amygdalarum & ſaccharo confectum applicari juſſit; atque hæc omnia ſæpius iteravit, non omiſſis, urgente forſan ventris inflatione, & inquietudine, pulveribus contra flatus nutrici oblatis, quæ ſemina aniſi & fœniculi cum flavedine corticum aurantiorum & ſaccharo habebant. Sed quum lactans fœmina, quæ ſimul iracundiæ dedita, ſingulis menſium converſionibus muliebrem fluxum experiretur, ſereniſſimus quoque infans menſtruas quaſi ægritudines perpeti debuit. Siquidem circa hoc tempus anxiis inteſtinorum doloribus & flatulentiis frequentiſſime laboravit; quamvis nec intermedium tempus ab omni moleſtia erat vacuum, ſed fere ſinguli dies medentis auxilia deſiderabant. Inter hæc ad octavum menſem perventum erat, ubi purpuraceæ quædam puſtulæ, & inſolitus gingivarum pruritus, ob accedentem forſan dentiendi periodum, denuo opem expoſcere videbantur, quam etiam Medicus tum infanti, tum nutrici, quæ ſimiliter exanthematibus ſcorbuticis defædabatur, pro virili præſtitit. Nihilominus hæc omnia prohibere non valebant, quin menſe nono,

nono, prægreſſis in ſomno pavoribus, inſultus epileptico-convulſivi aliquoties acceſſerint, quos tamen, præter clyſteres lenientes, pulveres ex lumbricis terreſtribus cum abſorbentibus mixti, & in aquis antiſpaſmodicis oblati placarunt. Decimus menſis varia ſymptomata dentientibus familiaria, ut alvi difficultatem, ventris tormina, noctes inquietas, febriculam cum ſiti, inappetentiam, gingivarum ruborem & ſenſibilitatem &c. una ſecum attulit. At vero, poſtquam proviſis omnibus, quæ neceſſaria videri poterant, remediis, undecimo menſe duo dentes ex inferiori maxilla prorupuerant, omnia reddebantur mitiora; præſertim cum ante anni ad finem properantis exitum, ſuperior quoque maxilla duos denticulos in conſpectum daret. Circa alterius anni initium, pereunte paululum appetentia & colore faciei vivido, pone aurem dextram defluxio quædam humida apparuit, & ablactatione deinceps inſtituta, ob mutatam victus rationem, varia iterum pathemata, ut inquietudines & ſpaſmi internarum partium, quas convulſiones internas appellitant, acceſſerunt. Inprimis autem aſthma cum difficili reſpiratione & tuſſicula per periodos redeunte conjunctum ſe adſociavit, quod plus minus urgens, & ſub decubitu in latus dextrum paulummodo mitigatum uſque nunc omnia medicamenta reſolventia & temperantia penitus eluſit. Præter hæc vero notari meretur, quod Sereniſſimus à prima teneritudine mucoſis vomitibus & ſpontaneis alvi dejectionibus creberrime fuerit obnoxius, eodemque fine, ad corrigendas evacuandaſque ſordes, multis ſyrupis laxantibus, clyſteribus, globuliſque moſchatis & aliis medicamentis tractatus. Nunc tandem, quum in eo eſt, ut alter dentitionis terminus appropinquet, & metus ſit, ne priſtina mala vel recrudeſcant, vel præſentia augeantur, meum Sereniſſimi parentes conſilium de Principis cura impoſterum rite habenda poſtularunt. Quod ad diætam, qua Sereniſſimus uſus eſt, ſpeciatim attinet; ſcire licet, inter cibos maxime panem ſimilagineum cum aqua vel jure carnis in pultis formam redactum, decocta avenæ, hordei excorticati & prunellarum, juſcula carnium cum vitello ovi parata, vel cum oryza decocta, pulmones, cerebrum & carnem vituli, indeque artificioſe præparatos paſtillos & pulticulas, ſatis diligenter largiorique manu fuiſſe oblata; potui vero poſt ablactationem cereviſiam albam tenuem inſerviiſſe, quam etiam illa adhuc durante noctu ſæpius Sereniſſimus accepiſſe dicitur.

Epicriſis cum Conſilio.

Siſtit hic caſus integrum fere catalogum morborum, quibus ſubinde tenera infantum corpuſcula adfici ſolent; & quum multa notatu digniora momenta in ipſo occurrant, quæ nos ad meliorem affectuum infantilium curationem perducere poſſunt; operæ fore pretium confido, ſi ipſis explicandis aliquam operam impendam.

1) Nihil dubii eſt, quin Sereniſſimus infans naturam paulo ſenſibiliorem, magnamque ſordium acrium & mucoſarum copiam ex ipſo materno utero ſecum in vitam adduxerit. Id quod, præter varia pathemata, ſtatim à partu infeſtantia, vomitus & dejectiones alvi ſpontaneæ, prurientia cutis exanthemata, aurium defluxiones humidæ, motus epileptico-convulſivi & ſimilia indicant luculentiſſime. Longe autem magis hæc omnia fuerunt adaucta à lacte impuro, quod tenello nutrix iracunda, ſcorbutica & menſium fluxui, contra lactantium conſuetudinem, obnoxia ſuppeditavit. Nec parum huc contuliſſe videtur crebrior alimentorum nutrientium oblatio, quæ impuris corporibus præ ceteris valde nocet, item nimis tempeſtivus cereviſiæ, præſertim nocturnus potus, cui melius aqua cum pane ſimilagineo decocta, ſerum lactis dulce, aut decoctum avenaceum tenuius ſive ſolum, ſive cum aniſi ſemine, vel amygdalis excorticatis per triturationem vigoratum ſubſtitui potuiſſet. Quæ vero quum neglecta fuerint, nihil mirum eſt, quod ad lactis in prima regione corruptionem & ſtagnationem una cum reliquis cauſis permultum contulerint; unde frequentes inteſtinorum ſpaſmi, inflationes, inquietudines, anxietates & dejectiones fœtidæ ſuam mutuata ſunt originem. Imo etiam moleſtus pectoris affectus exinde derivari poterit, qui ſicut à decubitu in latus dextrum paulummodo remittit; ita non obſcure indicat, ipſum à majori inteſtinorum à flatibus diſtenſione & atonia ejus lateris proficiſci.

2) Quod ad medicamenta à Medicis præſcripta attinet, ſingula quidem, dum materiæ acri corrigendæ ac temperandæ, flatibuſque diſcutiendis & motibus blande ſedandis dicata ſunt, per ſe laudem merentur; niſi creberrimus & fere nimius illorum uſus juſtam aliquam cenſuram incurreret; maxime quum multa laxantia & clyſmata tonum inteſtinorum non parum debilitaſſe videantur. Jam vero eo reſpiciendum erit, ut talia in uſum proponantur remedia, quæ alvi libertatem ſervare, debitumque inteſtinorum robur reſtituere apta ſunt. Quo fine ego loco ſyruporum, laxandi ſcopo hactenus oblatorum, ſuaderem hoc, quod ſequitur, medicamentum ad drachmam dimidiam propinandum: *Rec. rhabarbari electi unciam dimidiam, terræ foliatæ tartari, ſalis tartari ana drachmam unam, aquæ ſcorzoneræ uncias tres. Fiat ſub leni calore extractio & colatura.* Deinde commendarem hanc formulam pulveris, qui *pulveris Marchionis, cornu cervi philoſophice præparati, ſuccini ana drachmam dimidiam, nitri purificati ſcrupulum unum, corticis caſcarillæ grana decem habet, de quo decem vel duodecim grana in aqua ceraſorum nigrorum florumque tiliæ propinentur.* Imo etiam, ad flatus diſcutiendos, ſex vel octo guttæ eſſentiæ corticum aurantiorum, cum tinctura tartari & liquore anodyno mixta dari poterunt: hac tantum adhibita cautela, ut ne ſine neceſſitate crebrius offerantur. Extrinſecus linimentum, *ex olei nuciſtæ expreſſi & axungiæ humanæ uncia dimidia, balſami Peruviani drachma una, olei lavendulæ, majoranæ, caryophyllorum ana guttis viginti compoſitum*, vel ſolum, vel cum aqua reginæ Hungariæ dilutum, ventri inungere curarem. Quibus ſi conjungatur temperatum regimen, ſufficiens motus & moderatior ciborum uſus, futurum eſſe ſpero, ut natura ſenſim roborata vires, ad dentes è latibulis ſuis protrudendos neceſſarias recipiat, quæ prius non redibunt, quam cum motus naturales à ſpaſmis & flatibus primarum viarum debilitari deſinent.

3) Diſcere licet, in quam lubrico ſtatu pretioſiſſima

ſiſſima principum ſalus ſit poſita. Primo enim plerumque à parentibus tenerioribus naſcuntur debiles ac infirmi, & quum omnibus facile morbis debilitas pateat, longe etiam frequentius præ ignobilioribus magnatum proles ægrotat. Accedit dein, quod nutricibus impuris, male moratis, vel laſcivis, vel in alto otio viventibus, tradantur, quæ varia corporis & animi vitia una cum lacte communicant. Nec culpa vacat nimis accuratum regimen, & juſto ſubtilior ſanitatis cura, qua vel minimus vagiendi conatus ſtatim vel alimentis, vel medicamentis debet compeſci, & ſic natura per ſe jam infirma non poteſt non magis magiſque debilitari.

Observatio III.

Dentitio difficilis. Puerulus quidam ſemeſtris, à parentibus ſenſibilioris naturæ genitus, præter conſuetudinem aliqua valetudinis labaſcentis indicia præ ſe ferre videbatur. Dentitio, quæ circa hanc ætatis periodum incidere ſolet, ſubeſſe putabatur, & protinus arceſſebatur Medicus, qui ob parvam gingivarum intumeſcentiam, & in ſuperficie albedinem idem metuens, ad alvum reſerandam, pulverem præſcribebat, ex grano dimidio reſinæ jalappæ, & tribus mercurii dulcis granis cum ſaccharo ſubactis compoſitum. Dejiciebat quidem inde puer ſex ſedibus ingentem muci lactiſque coagulati copiam; ſed proh dolor! poſtea alvus non modo fortius adſtricta erat, aut tantum viridia & coagulata reddebat excrementa; verum etiam continuis fere ejulatibus, inquietudine, corporis torſionibus, pavore in ſomno, tremuloque artuum motu & ſingultus quadam ſpecie tenellus corripiebatur. Inter hæc Medicus priſtinum purgans remedium aliquoties repetebat, clyſteres injiciendos curabat, variique generis medicamenta ſtrenue propinabat; ſed tantum aberat, ut quidquam inde levaminis adferret, ut potius tandem vehementiſſimi motus epileptico-convulſivi, per integrum fere nycthemeron parva interjecta remiſſione durantes breviſſimum vitæ filum abrumperent. Cauſa quidem mortis dentitioni difficili & laborioſæ tribuebatur; ſed parum tumoris in gingivis, plures vero aphthæ in ore & vicinis faucium partibus apparebant, & proximo ante obitum die fæces prorſus nigræ & fœtidiſſimæ dejiciebantur.

Epicriſis.

Equidem nullus dubito, quin in noſtro puerulo primam adverſæ valetudinis cauſam dentitio ſuppeditaverit. Siquidem haud raro ſub ipſa evenit, ut propter nervulorum oris vellicationem, ad inteſtina uſque conſenſus lege propagatam, vel crebriores alvi dejectiones proritentur, vel nimiæ ejuſdem adſtrictiones affligant. Nihilominus, ſi quis ſymptomatum poſtea perpeſſorum ſævitiam, funeſtumque mali eventum ſoli dentiendi difficultati adſcribere vellet, graviter profecto erraret: utpote quæ magna ex parte validiori purganti, ex reſina jalappæ & mercurio dulci conflato debentur. Hoc enim, non ſemel, ſed aliquoties, puero à parentibus ſenſibili oblatum non modo ſenſibilem alimentorum canalem, ſed univerſum quoque genus nervoſum, in tenellis mobiliſſimum, ad ſpaſticas conſtrictiones ſubeundas diſponere omnino valuit. Eadem fuiſſe ratio videtur peſſimarum oris puſtularum, quas aphthas dicimus, quæ in noſtris quidem regionibus uſum medicinarum, vel eminenti quadam acrimonia, vel calorem excitandi facultate præditarum, lubenter excipiunt. Nec dubitare licet, quin fortioris cathartici rodens indoles, ſuſcitata inteſtinorum phlegmone & ſphacelatione, quæ ex fœtidiſſimo fæcum odore ſimul patet, mortem tandem induxerit. Jam quidem remedia alvum ſubducentia in morbis infantilibus reprobare non auſim, ſed hoc tantum commonefacio, quod, miſſis omnibus acrioribus, leniora tantum in uſum duci debeant. Quo fine, ſi propter alvum officii immemorem juſto ſegnior fæcum excretio fit, laudem merentur interna alcalina, ut lapides cancrorum & oleum tartari per deliquium, quæ adſtringens acidum, cujus generationi infantilis ætas inprimis favet, imbibendo, ſal quaſi medium conſtituunt, adeoque alvi libertatem egregie conſervant. Tum quoque inſigniter proſunt rhabarbarina, ut tinctura rhabarbari in ſubſtantia cum lapidibus cancrorum & oleo tartari mixtum, item ſyrupus cichorei cum rhabarbaro, cui majoris efficaciæ cauſa extractum rhabarbari vel mechoacanna alba ad duo, tria, quatuor & plura grana pro diverſa ætatis ratione additum; extrinſecus vero clyſteres emollientes & oleoſi, qui ſimul ſpaſmis ſedandis apti ſunt, quam maxime debent commendari. Sæpe vero etiam in tali caſu, ſi infans præſertim ſenſibilior eſt, egregie prodeſſe ſolent laxantia nutrici oblata: ſiquidem certiſſima conſtat experientia, illorum virtutem cum lacte communicatam etiam in lactentibus crebriores alvi dejectiones efficere.

Observatio IV.

Ventris tormina ab ira matris. Qui adhuc ſugebat infans unius anni, à matre per iram valde commota mammis appoſitus protinus in ſæva ventris tormina, & ingentes præcordiorum anxietates incidit. Siquidem continuos fere ejulatus edens ex altero latere in alterum inquietus ſe dejicit, pedibus calcitrat, anxie reſpirat, dies noctesque inſomnes ducit, vel leviter conſopitus pavoribus concutitur: alvus pauca, eademque tantum craſſa, coagulata & viridi bile circumfuſa reddit, abdomen flatibus diſtenditur, & ſingula ita ſunt comparata, ut metum haud inanem convulſionum vel epilepſiæ ſupervenientis incutiant. Ego itaque in conſilium adhibitus præſcribo pulverem *ex pulveris Marchionis drachma una, ſpecifici cephalici drachma ſemis, croci & caſtorei ana granis quinque* qui in octo doſes diviſus ter in die ex aqua florum tiliæ & liliorum convallium ſine vino præparata propinatur, interpoſito ad ſex guttulas liquore meo anodyno, cum liquore tartari, & una alterave olei aniſi guttula remixto. Neque minus, ad fæces & flatus educendos, fibraſque inteſtinales ſpaſmo conſtrictas relaxandas, aliquoties injiciendum ſuadeo clyſterem ita parandum: *Rec. florum tiliæ, malvæ, violarum, ſummitatum millefolii ana pugillos duos. Coque in ſ. q. aquæ. Colaturæ recipe unciam unam cum dimidia, cui olei chamomillæ cocti uncia ſemis, pinguedinis caſtorei ſcrupulus, olei tartari per deliquium guttæ decem admiſceantur.* Abdominis tandem regio ſubinde inungebatur oleo amygdalarum dulcium, cui oleum carvi & camphoræ pauxillum nuptum erat, atque potui ptiſana tam calide, quam ſubfrigide bibenda, item decoctum avenaceum ſubſtituebatur. Sed ut mater quoque paululum

adjuta lactationi denuo apta redderetur, equidem ipſi ad complacandos ſpaſmos, pulverem præcipitantem nitroſum cum liquore anodyno ex aqua aliquoties ſumendum, ſordeſque bilioſas cum pulvere rharbarbarino evacuandas commendabam: atque hæc omnia tam felici eventu, ut mater cum prole ſua integræ reſtitueretur ſanitati. Ne vero infanti nova pertimeſcenda eſſent mala, ablactationem tamdiu differendam præcipiebam, donec puſillus, viribus ſenſim receptis, præferendæ victus mutationi ſuppar videretur.

Epicriſis.

Summam meretur admirationem, qui fiat, ut infans incolumis & perfecte ſanus à ſolo lacte matris atque nutricis vel iracundæ, vel terrore quodam perculſæ, in graviſſimas adflictiones inteſtinorum ſpaſmodicas & motus epileptico-convulſivos cum plenaria ſanitatis everſione, ipſoque mortis periculo tam repente conjici queat. Tametſi vero cauſæ tam funeſtorum eventuum paulo abſtruſioris ſint indaginis, nec facile ullius hominis ratio adſequi valeat, quomodo vehementiores animi adfectus non ſolum in corpus, quod percellunt, verum etiam in aliena, quibus lac tantummodo ſugendum datur, tam graviter operari queant: Medico tamen ſufficiat, ſi decenti auxilio peſſimorum effectuum noxas commode propulſare noverit. Agunt enim animi adfectus inſtar venenorum celerrime non tam in fluida, ut in ſanguinem & humores, ſed potius in ſolidas, eaſque motrices corporis partes, quas ſubinde ad vehementiſſimas conſtrictiones ſpaſticas animant; unde dein omnes œconomiæ vitalis motus non poſſunt non inſigniter lædi. Quæ cum ita ſint, in tali caſu nihil medenti prius, nihil poſterius eſſe debet, quam ut nimios ſpaſmos, qui præcipue ſenſibilem ventriculi & inteſtinorum tractum afficiunt, blande componere, & turbatos ſolidorum motus ad temperiem reducere ſtudeat. Id quod à nobis optime præſtitum eſt per appropriata antiſpaſmodica, tam interne oblata, quam extrinſecus adhibita, quorum uſum ipſe lætiſſimus mali eventus comprobavit. Præter hæc vero, peculiare adhuc phænomenon explicandum erit, cur à lacte matris iracundia tactæ ſtatim fæces craſſæ, & colore immutato, virides apparuerint. At vero, quum ea ſit iræ affectus indoles, ut tonum & motum inteſtinorum periſtalticum turbando, alvi excretionem ſupprimat, facile evenit, ut contenta in inteſtinis recrementa longiori mora acorem contrahant, biliſque admixtione corroſivam plane naturam cum virore induant. Quare tum temporis ſimul ad materiam acido-bilioſam & corroſivam blande temperandam medentis intentio dirigitur rectiſſime. Ceterum, ne innocua proles à perverſis nutricum adfectibus graviter luat, ſerio ipſis hæc commendanda eſt cautela, ut poſt ſonticam animi commotionem lac nunquam, niſi mammis antea emulctis, unoque & altero die interjecto, ſugendum præbeant. Nonnullæ à canibus adhuc lactentibus lac ſibi exſugi patiuntur, qui etiam non raro inde moriuntur, luculentum veneni accepti teſtimonium relinquentes. Neque tamen mediante lactis vehiculo ſola animi affectuum noxa in infantes derivatur, ſed idem quoque de aliis nutricum vitiis arbitrandum eſſe velim. Ita enim febrem tertianam ſugenti communicatam haud ita pridem vidi.

OBSERVATIO V.

Lethalia ventris tormina, cum ſectionis hiſtoria.

Sereniſſimus infans, à matre editus tenera, morboſa, & non levi ſanguinis & humorum impuritate prædita, ab ipſo vitæ primordio maculis purpuraceis, oculorum lippitudine, capitiſque achoribus laboravit; mediocriter tamen ſemper valuit. At vero, quum ſeptem prope menſibus elapſis, nutriendi munere fungens fœmina in repentinum incideret morbum, nec facile in ipſius locum alia commoda nutrix poſſet ſubſtitui, optimus ille princeps, à dulci lactis ſucco abſtractus, nunc juſculis avenaceis aliiſque alimentis educari debuit. Sed quæ antea cautiſſime evitata erant mala, pleno nunc agmine irruebant. Siquidem tenellus, ciborum appetentia dejecta, ſubito inquietus reddebatur, in ſomno, qui tamen paucus erat, pavebat, difficulter cum ſibilo reſpirabat, immodico valdeque corroſivo alvi fluxu laborabat, tenerumque corpuſculum inter altos clamores miſerrime torquens adſtantium miſericordiam in ſe omnem vertebat. Quæ ſingula quum truculentos inteſtinorum dolores ſatis clare indicarent; nihil profecto, quod ſaluti eſſe poterat, omittebatur. Dabantur enim interne pulveres antiſpaſmodici, leniter abſorbentes, diaphoretici, ex pulvere Marchionis, cornu cervi uſto, philoſophice præparato, ſuccino &c. confecti, quibus ad alvi fluxum moderandum cortex caſcarillæ, & pro doſi tertia pars grani theriacæ cœleſtis in vino prius ſoluti adjecta; extrinſecus autem abdomini partim ſacculi roborantes in vino cocti, partim linimenta oleoſa & ſpirituoſa, & ano demum clyſteres emollientes ſubinde applicabantur, non omiſſo ſero lactis dulci potui ſubſtituendo. Sed inanis erat omnis medicinæ energia, & ſupervenientibus epileptico-convulſivis motibus optimus ille princeps in vitæ initio è vivis tollebatur. Inſtituta poſt mortem anatomica ſectione, inteſtinum colon, ubi ſiniſtra ejus flexura ad rectum porrigitur, ad ulnæ latitudinem valde erat conſtrictum & ita anguſtatum, ut vix tenuis ſtylus tranſire poſſet: in ea vero parte, quæ meſocolo adhæret, ad ventriculum uſque, non obſcura inflammationis prægreſſæ indicia ſe manifeſtabant. Reliquus inteſtinorum tam tenuium, quam craſſorum tractus valde erat diſtentus, excepto ileo, cujus ambitus itidem naturali minor conſpiciebatur. Meſenterium quoque & concava hepatis regio plures inflammationis & ſubſequutæ ſphacelationis notas offerebant, quæ ſimiliter etiam per convexam hepatis ſuperficiem diſperſæ obſervabantur.

Epicriſis.

Quis eſt, qui non videt, intempeſtivam puſionis ablactationem primam querelarum omnium occaſionem ſuppeditaſſe. Equidem novi infantes numero plures, ob aliquam aut matris aut nutricis imbecillitatem à lacte maturius paulo abſtractos, qui nihilominus robuſti ſibique ſatis conſtantes permanſerunt. At vero, longe aliter res ſeſe habet cum tenerioribus, qui per infirmitatem ab utero contractam, alimentis aliis præter blandum lactis ſuccum digerendis minus ſufficiunt. Si qua vero abla-

ctandi

ctandi neceſſitas urget, optime lactis vicem gerit ſerum lactis dulce, ſecundum methodum noſtram elaboratum, quod fluxile ſatis, omnique caſeoſa ſubſtantia orbatum facillime à ventriculo poteſt ſubigi, ſicut ego exemplis quamplurimis edoctus ſcio. Quod vero ad ipſam ſectionis hiſtoriam attinet, ſcire licet, quod variæ de cauſa morbi commotæ fuerint lites, quam alii in naturalem inteſtinorum anguſtiam rejicere voluerunt. Sed ut paucis hac de re meam expromam ſententiam, probe equidem inter cauſam mortis proximam, & cauſam morbi, quæ tandem cauſa mortis fit, diſtinguendum eſſe ſtatuo. In hoc noſtro caſu nihil dubii eſt, quin mors à ſphaceloſa partium internarum corruptione; hæc autem à ſpaſmodica inteſtinorum conſtrictione & flatulenta tenuium diſtenſione immediate dependeat. Eadem fere phænomena, maximeque nimias coli contorſiones, non modo in infantibus, epilepſia, immodica alvi fluxione & convulſione demortuis, verum etiam in adultioribus, nimia ſanguinis vel per vomitum, & hæmorrhoides, vel per menſes & lochia fluxione laborantibus crebrius annotare mihi licuit. Brevi enim ante mortem intervallo in hiſce, ſimilibuſque adfectibus ſæviſſimæ inteſtinorum convulſiones & ſpaſmi accedunt, qui altera ex parte conſtrictionem, ex altera vero flatulentam diſtenſionem inducendo, ſanguinem hinc inde ad ſtaſin inflammatoriam, indeque pendentem ſphacelum diſponere ſolent. Imo à tali perturbato ſanguinis circulo, nec caput & pulmones ſunt immunes, ſed in his quoque, variæ naturalis ſtatus læſiones & in dextro cordis ventriculo ſanguinis coagulati grumi ſæpe ſæpius deprehenduntur; licet in præſenti ſectionis hiſtoria nulla cordis & pulmonum facta fuerit mentio. Hæc autem allegata mortis cauſa à cauſa morbi & ſymptomatum longiſſime differt, quam equidem nativæ inteſtinorum anguſtiæ, ut quidam putarunt, ideo tribuere nollem; quoniam, ſi hæc connata fuiſſet, à prima nativitate crebriores morborum inſultus debuiſſent accedere, nec forſan optimus puerulus ad tantam, licet breviſſimam, ætatem potuiſſet pertingere. Multo magis veritati admodum conſentaneum videtur, quod ſanguinis & humorum dyſcraſia, quæ antea purpuram, lippitudinem & achores induxit, nunc ob incongruam diætam, forteque prohibitam tranſpirationem, ad inteſtina magis converſa graviſſimos ibi ſpaſmos & inflationes produxerit; unde, ſuſpenſo circulationis æquilibrio, inflammatio, ſphacelus & ipſa demum mors prognata fuerunt.

OBSERVATIO VI.

Epilepſia ex achoribus repulſis. Bimulus quidam, ſanguine & ſuccis turgidus, jam per menſes aliquot cruſta lactea capitiſque achoribus laboraverat, cui Chirurgus quidam promtæ audaciæ pulverem ceruſſæ, boli armenæ & terræ vitrioli dulcis capiti inſpergendum commendabat. Exſiccabantur inde quidem ulcuſcula, ſed infans proh dolor! languеſcens peneque torpidus, pavoribus in ſomno percellebatur, pallebat, & poſt levem corporis refrigerationem in univerſo corpore ita rigeſcebat, ut digitis in volam manuum collectis dentibus ſtrideret, oculis apertis mirumque diſtortis vibraret, ſub anxio anhelitu ſpumeſceret, rapidiſque motibus convulſus verum epileptici habitum oſtentaret. Quæ quum ita agerentur, parentibus ad me anxie advolantibus conſilium dabam, ut, decocto cornu cervi, hordei & glycyrrhizæ in potus locum ſubſtituto, per intervalla pulverem ex bezoardicis fixioribus conflatum in aquis analepticis cum mixtura ſimplici leniter imbutis propinarent, alvum clyſmate ſubducendam, totumque corpus probe fricandum curarent; his autem præmiſſis ſpecifica antepileptica, e. g. pulverem *ex lumbricorum terreſtrium granis ſex, antimonii diaphoretici & lapidum cancrorum ana granis quatuor* confectum ſubjungerent, non neglectis ſimul calidis ſpinæ dorſi & artuum inunctionibus, cum unguento ex axungia canis, & caſtorei, oleo nuciſtæ, menthæ, caryophyllorum &c. conflato inſtituendis. Quorum remediorum effectui Deus ita clementiſſime annuebat, ut hoſtili materia ad ſummam cutim denuo propulſa, innocua proles à ſæviſſimis epilepſiæ inſultibus ſenſim ex voto liberaretur.

Epicriſis.

Juſtiſſimam meretur cenſuram hæc perverſa achorum repulſio, qua ſordes ulceroſæ, optimo naturæ conſilio eliminandæ, verſus interiora fuerunt repreſſæ, partibuſque nervoſis inſidentes ſæviſſimos ſpaſmos concitarunt. Equidem capitis exulcerati cum aqua ſclopetaria, aliiſque externis convenientibus ablutionem feliciter ceſſiſſe novi, ſed probe cavendum velim, ne hoc ante debitam corporis per leniora laxantia, diaphoretica & infuſa calida repurgationem ſuſcipiatur, imo etiam cum ipſo externorum uſu remedia blande diaphoretica apte conjungantur; alioquin auxilii loco majorem facile noxam inducimus. Vix autem melius ſymptomatibus ex retrocedente cutis impuritate oriundis ſuccurritur, quam ſi nocivam materiam ad corporis habitum revocare annitimur. Id quod in ſubjectis paulo habitioribus externa epiſpaſtica leniterque veſicantia, in teneris autem calidæ frictiones, & interne pulveres bezoardici cum infuſis theiformibus & diapnoico regimine dati commodiſſime præſtant, ut deinceps remedia, ſpecifica quadam virtute ſpaſmos ſedantia felicius adhiberi poſſint, inter quæ maxime mixturæ, ex aquis antepilepticis, ſpecifico cephalico, pulvere marchionis, liquore meo anodyno, uno moſchi grano, & ſyrupo pœoniæ conflatæ apud infantes laudem merentur.

OBSERVATIO VII.

Convulſio ex tuſſi & aſthmate. Trium annorum puer, habitu corporis ſucculentiori præditus, à prægreſſa refrigeratione tuſſi ſatis vehementi corripiebatur, pectus humoribus valde tenacibus infarctum turgidumque nihil fere, aut parum muci viſcidi laborioſo conatu reddebat, & tandem ipſa convulſio accedens haud inanem mortis timorem incutiebat. Alius quoque ejuſdem habitus puerulus, cibo aliquando nimium repletus, circa decubitum de magna pectoris anguſtia conquerebatur, & noctu dein expergefactus cibi quidpiam adſumti, magnamque muci viſcidi quantitatem evomebat. Sed nihilominus, redeunte vomendi conatu, inter ſummas anxietates & ſuffocationis periculum nihil prope materiæ viſcoſæ vomitu reddere poterat; unde convulſus miſerrime habebat.

Epicriſis.

Epicriſis.

Dicti hi affectus pro cauſa agnoſcunt ventriculum, tenaci humorum ſaburra repletum atque diſtentum; unde nervi præcordiales vellicati ſpirandi anguſtiam cum ſuffocationis metu & convulſivis artuum tractionibus inducunt. Quæ vero ſi præſto ſunt mala, vix melior datur medela, ac ſi viſcidorum humorum colluviem per lene emeticum, in ſufficienti liquidi quantitate ſolutum exterminare contendimus. Quo fine pro diverſa ætatis ratione tertiam vel dimidiam partem grani tartari emetici, in aqua cinnamomi ſoluti, vel aliquot grana radicis Ipecacuanhæ cum aqua calida infuſa, vel etiam, ut nonnullorum mos eſt, oxymel ſquilliticum ſubinde propinare expedit. Nec facile in tenellis ſucculentioribus reformidanda eſt emetici oblatio, ut potius mirabiles in ſanando effectus ab iiſdem tempeſtive adhibitis ſæpiſſime obſerventur, & poſtea remedia blande reſolventia, ut pulveres *ex ſolutionis oculorum cancri & radicis ari granis tribus, radicis ireos Florentinæ, antimonii diaphoretici & ſacchari granis duobus* parati, ſubjunctis infuſis herbarum pectoralium calidis, longe præſtantiorem habeant uſum.

Observatio VIII.

Tabes. Infans unius anni, nutrice uſus morboſa, & ob vitam ſedentariam, parciorem potum & acidorum inter cibos uſum ſpiſſo craſſiorique lacte repleta, inopinato quondam gravibus ventris torminibus, alvi obſtructione & inſigni abdominis à flatibus diſtenſione adficiebatur. Remittebat quidem malum convenienti medicina tractatum, ſed ingens abdominis tumor relinquebatur, qui ad cordis uſque ſcrobiculum, & hypochondrii latera extenſus tanta duritie pollebat, ut digitis vix cederet. Inter hæc ſimul noctes ducebantur inſomnes, alvus mox excrementa dimittebat glutinoſa & coagulata, mox nimis fluida, cibos appetendi facultas fere penitus erat dejecta, bibendi contra cupiditas intenſior, totumque corpus modo frigens, modo calens, in partibus tam ſuperioribus, quam infra abdomen ſitis indies magis marceſcebat, imo omnia ita erant comparata, ut veram tabem ſatis dilucide indicarent. Ego itaque conſultus ſuaſor fui, ut primo omnium inteſtinorum parietes ab amurca viſcida per pulverem Cornachinum ad grana ſex cum ſyrupo cichorei & aqua fœniculi datum, liberentur; poſtea vero pulvis, *ex æthiopis mineralis granis quatuor, concharum citratarum granis tribus, ſacchari granis ſex* compoſitus ſingulis diebus mane offeratur, eodemque per octiduum uſurpato, priſtinum laxans repetatur, & ſic aliquoties alternando curatio per aliquod tempus adornetur. Præter hæc vero, potui vel decoctum ex radicibus quinque aperientibus paratum, vel ſerum lactis dulce, cui oleum tartari per deliquium inſtillatum erat, ſubſtituebatur, & ad vim ventriculi concoctricem juvandam, biliſque balſamicæ defectum explendum, inter cibos quindecim guttæ elixir mei viſceralis propinabantur; extrinſecus autem abdominis durities & flatulentia oleo chamomillæ cocto & emplaſtro *Barbette* camphorato fovebantur. Atque hac ratione, maxime cum in diæta, relictis omnibus craſſioribus, juſcula tenuiora cum radicibus aperitivis decocta adhiberentur, puerulus ſenſim, licet lento gradu, à diro hoc malo citiuſque imminente moriendi neceſſitate liberabatur.

Epicriſis.

Tumores abdominis cum macie infantibus familiares non aliam agnoſcunt cauſam, quam viarum, quæ chylum vehunt, à materia viſcida obſtructionem; unde non ſolum copioſi flatus, inteſtinorum canalem diſtendendo, abdomen tumidum reddunt, verum etiam, ob denegatum chyli ſubtilioris ad ſanguinem tranſitum, partes corporis ſucco alibili defraudatæ contabeſcere incipiunt. Quum itaque in ejuſmodi adfectibus cruſta inteſtinorum villoſa tantum non ſemper materia craſſa & tenaci obſeſſa, ipſæque meſenterii glandulæ, ſicut anatomicæ ſectiones docent, valde tumidæ & infarctæ ſint; eo omnino curantis dirigenda eſt intentio, ut expurgata inteſtinorum colluvie, talia remedia in uſum proponat, quæ aliqua humores viſcidos attenuandi & reſolvendi energia pollent. Id quod, præter alia deoppilativa, etiam æthiops mineralis egregie præſtat, utpote quem D. D. Harris & alii, remediis fere omnibus colliquantibus longiſſime anteponunt. Sed ut conveniens ſimul victus ratio accedat, inprimis neceſſe eſt.

Observatio IX.

Puer octennis, à matre ad cachexiam proclivi genitus & enutritus, à primo mox ortu oſſibus tenerioribus carneque ſpongioſiori præditus, valde languidus, facieque tumidus apparuit. *Rachitidis ſpecies.* Accedente dein ea ætatis periodo, qua alias infantes pedibus inſiſtere ſolent, terram attingere detrectat, & licet quandoque ingrediendi aliqua potentia pollere videretur, brevi tamen iterum adeo debilitabatur, ut vix pedem movere poſſit. Ceterum bene appetens, digerens & egerens inſigni ingenii alacritate, & ſtatura ſupra ætatem magna gaudet, præſertim tamen caput inuſitata fere magnitudine quaſi inflatum conſpicitur, ut naturalis membrorum convenientia fere penitus ſublata videretur. Parentes, qui cauſam mali incantationi tribuebant, innumeris fruſtra adhibitis, à me tandem conſilium expetebant, quod etiam hac ratione lubens ſuggerebam. Primo omnium, repurgatis primis viis, talem victus rationem præcipiebam, quæ parca, tenuis leniterque exſiccans erat, ut ſcilicet puerulus in parva quantitate carnes tantum aſſatas cum pane ſimilagineo comederet, pro potu decocto ex radice chinæ & raſura ligni ſaſſafras cum paſſulis uteretur, mane in lecto ſub decocti calidi uſu leniorîſque ſudoris expectatione membra pannis calidis probe fricanda daret, & demum balneum Lauchſtadienſe per tempus adhiberet, ſubjunctis poſt ſingulos uſus frictionibus, artuumque inunctionibus cum tali ſpiritu nervino: *Rec. aquæ reginæ Hungariæ uncias* duas, *ſaponis Veneti drachmas* tres: *ſolutis adde balſami Peruviani drachmam dimidiam, olei caryophyllorum, lavendulæ, majoranæ ana guttas XV.* Quibus per aliquot menſes probe obſervatis eveniebat, ut puer magis magiſque pedibus uti diſceret.

Epicriſis.

Epicriſis.

Referri hic caſus videtur inter rachiticos, ob ſymptomatum convenientiam. Cauſa mali in nimia ſuccorum ſeroſiorum redundantia, partiumque ſolidarum flacciditate ponenda eſt; unde membra nimis laxata debita ſua firmitate agilitateque caruerunt. Similem ambulandi impotentiam ſæpiſſime in adultioribus obſervavi, qui ſuccis ſpiſſioribus præditi, intra breve temporis ſpatium paulo majus corporis incrementum creſcendo ceperunt, ubi præter tenuem victum balnea vel naturalia vel per artem cum herbis nervinis parata eximie profuerunt; licet interdum vix prius, quam altera ætatis periodo, indeque mutata corporis totius textura, membris recte uti valuerint.

Observatio X.

Hæmorrhoides tam fluentes quam cæcæ.

Morbis quoque incongruis infantilis ætas patet, quod ſequentes hiſtoriæ demonſtrabunt. Trium annorum puella, facie pallida, parumque appetens, non ſolum inter alvi depoſitionem una cum fæcibus cruoris pauxillum excernit, ſed poſtea quoque tuberculum avellanæ magnitudine, tactui renitens, multumque moleſtiæ inter ſedendum adferens in ano accipit. Quæ cum audirem, puellam ex mala ventriculi digeſtione, indeque ortis flatulentiis, majori ſanguinis ad vaſa hæmorrhoidalia congeſtione laborare judicabam. Quamobrem ad alvi libertatem ſervandam, ſanguinemque purificandum præſcribebam infuſum theiforme, alternis diebus mane hauriendum: *Rec. herbæ hederæ terreſtris manip. unum, ſummitatum millefolii, florum chamomillæ vulgaris, papaveris rhœados ana pugill. quatuor, foliorum ſennæ ſine ſtipitibus, cremoris tartari ana drachmas duas: C. D. S. ſpecies, quarum drachma una cum menſura dimidia aquæ infundatur.* Ventriculo proſpiciebam elixir meo viſcerali, ad viginti guttas in prandio & hora quinta veſpertina dato. Denique vero tumoris cauſa externe linteum vino calido rubro, *Pontack*, imprægnatum applicari jubebam; idque tam felici ſucceſſu, ut brevi hæ moleſtiæ ex voto diſparerent.

Observatio XI.

Diabetes in infante.

Hæc ſcribenti in memoriam venit caſus de diabete ſymptomatica ſatis notabilis. Puella enim octennis, illuſtri ſtemmate orta, ingentem ſordium alvinarum copiam, ob neglectam forte alvi depoſitionem, in inteſtinis accumulaverat. Accedebat dein crebrius urinæ ſtillicidium, cui Medici, quorum non pauci conſulebantur, varia traumatica aliaque adſtringentia audacter opponebant, & inſuper fere habito alvinæ excretionis negotio, ſolam tincturam rhabarbari, vel Clauderi aperitivam timidi præſcribebant. Sed aucto proh dolor! moleſtiſſimo urinæ fluxu corpus ita debilitabatur, ut ſuperveniente demum materiæ purulentæ excretione, ægra febre hectica conſumta decederet. Aperto per cultrum anatomicum cadavere, inteſtina tenuia mirum erant diſtenta; & in utroque hypochondrii latere inteſtinum colon duriſſimis, iiſque copioſiſſimis, ſcybalis repletum, ut duplo majus videretur. Ren ſiniſter à ſuperincumbente colo compreſſus naturali major, & ex parte purulento ichore refertus conſpiciebatur. Unde facillimum erat judicatu, nimiam inteſtini coli diſtenſionem, renis tubulis relaxatis, majorem humorum adfluxum, & urinæ ſeparationem proritaſſe. Quare officio defuerunt Medici, qui relicta cauſa, ſolam diabeten adſtringentibus tractarunt; quum tamen clyſmata aliaque interna emollientia, tempeſtive adhibita malum exitum arcere potuiſſent facillime.

Observatio XII.

Convulſivi motus cum vermibus complicati.

Illuſtriſſima puella, x. annos nata, admodumque ſenſibilis ac tenera, nutricem habuit valde impuram, & à prima infantia genarum tumore, oculorum lippitudine aliiſque malis, à ſanguinis dyſcraſia obortis laboravit. Tandem priori anno ſine notabili cauſa motus ſpaſmodico-convulſivi cum vertigine, corporiſque totius rigore & tremore mox pedes, mox brachia miſerrime adficiebant, ita ut ægra, prægreſſo formicationis ſenſu, mirum labefactata aliquoties per diem in terram caderet. Varia à variis præſcripta erant remedia, ſed ſine omni effectu. Quum vero & ego in conſilium vocarer, puellam nimis voracem cibis maxime dulcibus, farinaceis & lacticiniis delectari, quandoque ventris torminibus adfligi, & olim vermium quædam ſigna præbuiſſe, comperi. Unde, mutato victu, ad primas vias vel à ſordibus, vel à vermibus, ſi præſto eſſent liberandas bis in hebdomade octo vel decem horum pilularum præſcripſi. *Rec. gummi ammoniaci depurati, extracti tanaceti, aſæ fœtidæ, boracis Venetæ, ana drachmam dimidiam, rhabarbari electi drachmam unam & ſemis, aloes puriſſimæ grana quindecim, extracti croci, caſtorei ana grana tria, M. f. l. a. cum terebinthina Veneta pilulæ ex ſcrupulo xxx.* Præter hæc quovis die mane in lecto infuſum nervinum, ex herbæ meliſſæ manip. uno, florum chamomillæ vulgaris, tiliæ, primulæ veris, ſalviæ, ſambuci ana pugillis duobus confectum, inter corporis frictionem, blandique ſudoris exſpectationem bibendum offerebatur. Circa decubitum ex aqua antiſpaſmodica pulvis temperans cum ſex guttis liquoris anodini eſſentiæ croci & caſtorei nupti, & inter cibos viginti & plures guttæ elixir viſceralis propinabantur. Quibus per aliquot hebdomadas uſurpatis balneum nervinum, ex herbis menthæ, majoranæ, ſalviæ, roriſmarini, ſummitatibus origani &c. cum debito regimine & unguenti nervini uſu commode ſubjungebatur.

INDEX

INDEX LOCUPLETISSIMUS RERUM OMNIUM

IN

MEDICINA RATIONALI SYSTEMATICA

ſeu tribus prioribus Tomis contentarum.

Prior numerus Tomum, *alter* Paginam *indicat.*

A.

ABDOMEN, ejus minùs decens ligatio poſt partum ſæpè inteſtinorum dolorum cauſa? *Tom.* II. *pag.* 286. *Abdominis* inflationes, vide *Flatulentia.*

ABLACTATIO infantum, quo tempore fieri deceat? III. 474. Quæ poſt illam obſervanda? III. 475.

ABORTUS qui dicatur, III. 177. Partu naturali gravior & periculoſior eſt. I. 79. III. 177. quo tempore contingat? III. 177. quomodo fiat? I. 79. quandoque ſalutaris. *ibid.* differt à partu ſeptimeſtri, III. 177. ab hæmorrhagiâ abortivâ & minùs tali, *ibid.* ſigna, III. 177. ſubjecta, III. 178. quæ faciant? I. 79. non facilè provocatur, quod auctorum teſtimoniis. III. 177. & variis obſervationibus probatur. III. 178. cauſæ occaſionales ſunt aëris vitioſa conſtitutio, & prava diæta puerperarum. III. 180. alvus adſtricta, III. 181. fluor albus diutiùs infeſtans, III. 351. hereditaria diſpoſitio & abortiendi conſuetudo, III. 180. ſpaſmos concitantia. III. 179. Sanguinis defectus & abundantia. *ibid.* tuſſis convulſiva, I. 306. III. 122. externæ violentiæ, III. 179. terror. I. 191. polypus uteri. *ibid.* & atonia, I. 307. ſanguinis vel ſeri viſcidi profluvia poſt puerperium, vel abortum, I. 353. abortum paſſæ facilè in eum recidunt, I. 79. cauſa proxima, III. 178. quando contingat in variolis & quæ pariat ſymptomata? II. 55. & quæ illum ſequantur? III. 180. ad eum proclivitas in quo conſiſtat, III. 179. diſponit frequens abortus ad fluorem album, III. 350. ad ad hæmorrhagiam uteri, II. 226. ad leucophlegmatiam, III. 335. crebrioris circa medium geſtationis tempus contingentis exemplum, III. 185. frequentis caſus, *ibid.* venæ ſectione in brachio præſervatus. I. 457. III. 183. cum perpetuo vomitu junctus, III. 187. cum inſequente hæmorrhagiâ uteri & venarum excretione, III. 183. cum ſymptomatibus hypochondriacis, III. 184. nimia ad eum proclitas cum molarum excretione, III. 187. indicationes curatoriæ & præſervatoriæ. III. 180. quæ explentur venæſectione, *ibid.* laxantibus lenioribus, III. 181. commodâ uteri purgatione poſt partum. *ibid.* quomodo ex tempeſtate vitioſâ exacto vitæ regimine tractandus? III. 181. quâ ratione imminens arcendus? *ibid.* hæmorrhagia in illo quomodo tractanda? *ibid.* quomodo præcavendus in acutis morbis, III. 182. in dyſenteriâ, *ibid.* in hyſterico malo? *ibid.* Cautelæ circa venæ ſectionem, *ibid.* & 183. circa potum & motum corporis. III. 183.

ABSCESSUS quid denotet & quodnam genus illius propriè ſic dicatur? I. 356. ejus ſigna, III. 463. à fortioribus emeticis coorti. I. 166. ex morbillis & variolis, I. 164. & *ſeq.* poſt variolas, I. 325. differunt ab ulceribus, I. 326. III. 443. à fiſtulis. III. 459. quarum ſunt ſæpè cauſa, III. 461. ſanguinei cur ſint frequentes, II. 21. quomodo ex potu frigido ſub paroxyſmo febrili naſcantur? *ibid.*

Abſceſſus interni ſigna, I. 325. internus ruptus mortis cauſa. I. 400. in *abdominis* integumentis quandoque ſubſiſtit. *ibid.* muſculorum abdominis ex tertianâ. II. 20. *aperti* curatio, III. 452. & *ſeqq.* circa *aurem* occultus convulſiones ſæpe excitat, III. 35. *dorſi*, I. 325. ex *hepatitide* orti caſus, II. 46. in *parotidibus*, *ibid. pulmonum* facile recidivat, I. 356. & an poſſit ſanari, II. 142. quando poſt peripneumoniam remaneat? *ibid. renum*, I. 326. in *ſinubus frontis*, *ibid.* ſubſiſtit in *thorace*, I. 325. *Meſenterii*, *Veſicæ*, *Uteri*, vid. *Meſenterium. Veſica. Uterus.*

Absorbentia veteribus ignota, I. 429. eorum apparatus, I. 428. differentiæ, *ibid.* ampliſſimæ utilitatis. *ibid.* correctioni materiæ dicata. *ibid.* cum acido in tertium cedunt. *ibid.* præmittenda purgantibus. *ibid.* naturæ opus juvant. I. 413. quædam adſtringunt, I. 428. cur alvum ducant. I. 384. quatenus conveniant in cardialgiâ, II. 260. in febribus, II. 14. 17. quomodo improvidè data atrophiæ infantilis cauſa? III. 486.

Abſorbentium terrenorum uſus, I. 139. efficacia in avertendis morbis chronicis. I. 253.

Abstinentia & motu priùs tentandi morbi quam medicamentis. I. 139.

Acaciæ fructus adſtringunt alvum. I. 261.

Acetum antidotis annumeratur, I. 201. alvum adſtringit, I. 261. vini optimum alexipharmacum, I. 204. polyſarkiâ laborantibus commendatur, I. 252. ſpecificum in peſte. I. 450.

Achores quid & unde? III. 494. retropulſi quomodo ſæpè aſthmatis convulſivi & infantilis cauſa, III. 96. 494. epilepſiæ, III. 10. guttæ ſerenæ, III. 229. motuum ſpaſmodicorum vagorum, III. 37. tuſſis ferinæ? III. 111. curatio. III. 494.

Acicula deglutita quæ mala genuerit? I. 237. deglutita atrocia ciet pathemata. I. 312.

Acida nitroſis poſtponenda, I. 429. cur inimica corpori humano? I. 185. 189. quibus noceant & cur? I. 178. ſenes lædunt. I. 134. fæces alvinas reddunt albas, I. 66. primis viis ſunt infeſtæ, I. 107. earum tonum deſtruunt, III. 18. iis in primis viis copioſis qui cibi vitari debeant? I. 111. teneſmum concitant, I. 66. diarrhoeam ſuſcitant, III. 176. clyſteribus non indenda, I. 468. vermibus ſunt inimica & quæ? III. 492. quomodo adhibenda ſint in febre verminoſa, II. 187. acidum eſt plerumque cauſa morborum infantilium, III. 470. ex quibus ſignis pateat, *ibid.* quænam ad illud ingenerandum ex parte lactantis contribuant? III. 471. ex parte infantis, *ibid.* in primis hypochondriacorum viis unde? III. 72. 82. cardialgiæ qua ratione cauſa exiſtat, II. 260. quomodo tollendum? *ibid.* corroſivum non eſt cauſa ulcerum quod probatur, III. 444. cum alcali & viſcido non univerſales morborum cauſæ, I. 17. *& ſeq.* an podagræ materia & cauſa? II. 341. acida ad ſanguinem delata fiunt ſalſa, I. 38. 69. ſeri ſeceſſum faciunt, III. 459. menſes ſupprimunt, III. 19. 459. pulſum mutant, I. 369. ſanguinem coagulant, I. 374. acida optima ſunt alexiteria, I. 450. infenſa ſunt humorum progreſſui, I. 428. eos incraſſant, III. 176. 318. an in hæmorrhagia narium conducant? II. 198. quomodo præſervent in peſtilentia, II. 95. laudantur in ea, *ibid.* præſertim ſi bezoardicis terreis fuerint nupta, II. 97. cur arcendis miaſmatibus aptiſſima? I. 204. laudantur in febre petechiali, II. 87. & petechizante, II. 77. in ſynocha putrida, II. 106. an in tertiana? II. 13. eorum abuſus in tertiana quartanam producit, II. 29. acida temperantia. I. 429.

Acidulæ præſtantiſſimum ſanitatis præſidium, I. 139. fœminis commendantur, I. 243. qualia principia recondant. III. 290. cum lacte optimè miſceri poſſunt. *ibid.* ante earum uſum corpus ritè præparari debet, II. 272. cur ſub earum uſu animi adfectus maximè noceant, II. 117. & fructus horræi? III. 174. impuris ſubjectis magis quàm thermæ proſunt. III. 412. frigidæ potæ quibus noceant? III. 19. 100. improvidè uſurpatæ febres intermittentes excitant, II. 12. ſcabiem, III. 438. præſertim nocent in hydrope pectoris, III. 100. hypochondriacis & ſpongioſis ſubjectis, III. 73. non ſemper curant malum hypochondriacum, I. 153. nocent à ſpaſmo vexatis, III. 75. in vertigine idiopathica, III. 222. laudantur in aſthmate III. 100. calculo felleo, II. 273. dyſenteriâ. III. 158. in epilepſiâ, & quando conducant, III. 15. nephritide? II. 149.

Acidulæ cum lacte proſunt in doloribus inteſtinorum à motibus ſpaſmodicis vagis, III. 37. odontalgiâ, II. 332. tuſſi hypochondriacâ. III. 122. vertigine ſymptomaticâ. *ibid.* ulceribus. III. 449. uteri hæmorrhagiâ, II. 227. vide etiam *Aquæ Minerales.*

Aconitum venenatæ eſt naturæ. I. 210.

Acrimonia humorum quomodo generetur? III. 421. in infantibus unde, III. 470. & ſenibus? III. 383.

Actiones *naturales* quæ ſint? I. 54.

Acuta *febris* in quo conſiſtat. I. 407. *& ſeq.* plerumque inflammatione ſtipatur. *ibid.* cur recidivet? I. 356. à naturâ ſanatur. I. 407. quomodo per artem? I. 408. venæ ſectionem poſcit. I. 456. ſymptomaticæ malæ, I. 411. vid. etiam *Febris acuta.*

Acuti morbi quomodo differant à chronicis? I. 410. cautè tractandi, I. 403. funeſti ſigna. I. 391. *& ſeq.* cauſa mortis in iis ſphacelus ventriculi & inteſtinorum. I. 400. *& ſeq.*

Adolescentia quibus morbis expoſita. I. 184.

Adstringentia externè admota capiti quomodo repellant humores? III. 130. gingivis inuncta in dentitione difficili nocent. III. 478. in eryſipelate, III. 142.

Adſtringentia: internorum indoles & effectus in genere? I. 260. pollent retropellendi facultate, I. 207. quatenus adjuvent excretiones? I. 260. calculum præſcindunt. I. 447.

Adſtringentia interna inſecura, I. 447. debilibus noxia, I. 344. poſitive naturæ inimiciſſima, I. 261. adeoque cautè exhibenda, I. 262. quæ ſint, I. 446. quomodo agant, I. 447. qua methodo exhibenda? *ibid.* clyſteribus non indenda, I. 468. nocent ad abortum præcavendum, III. 181. in alvi fluxibus, I. 352. in convulſivis motibus, III. 29. in dyſenteria qua cautione adhibenda, III. 361. in expellendis exanthematibus, III. 474. in febribus intermittentibus, I. 350. quomodo in tertiana cum fructu queant adhiberi, II. 15. 17. roborantibus nupta quo in caſu ad febres lentas commendentur? II. 181. nocent in fluore albo, II. 206. in gonorrhoea, I. 354. qua tamen cautione adhibenda? III. 361. nocent in hæmoptyſi à defluxione acri, I. 354. II. 206. in hæmorrhagiis, I. 344. quænam & quando in uteri hæmorrhagia conveniant, II. 226. *& ſeq.* quâ cautione adhibenda in nimio hæmorrhoidum fluxu? II. 221. hydropem gignunt, I. 352. incaute uſurpata in nimio menſium fluxu malum hyſtericum concitant, III. 61. polypos. III. 282.

Ægri ſtatim à morbo non nimis nutriendi ſunt. I. 358.

Ægroti aliquid concedant conſuetudini, I. 138.

Ægyptii cur dyſenteriæ obnoxii. III. 152.

Æquinoctium venæ ſectioni cur opportunum, I. 454. & in convulſionibus? III. 29. cur circa illud auditus vitia exacerbentur? III. 241. quædam affectiones circa illud familiares, I. 360.

Aer, ejus natura, I. 228. *& ſeq.* eſt univerſale menſtruum, I. 210. multum à ſe differt, I. 103. nocivis exhalationibus quandoque ſcatet. I. 224. multa continet corpori humano infenſa, I. 207. ejus uſus, III. 429. ad ſanitatem, I. 104. ſanitatem diſpenſat, I. 101. duplex neceſſarius ad vitam & ſanitatem, I. 264. cur tanta ad vitam animantium conſervandam

ſervandam ſit neceſſitas, I. 156. ejus vis in corpus humanum, I. 158. 253. tonum fibrarum diverſimode afficit, I. 35. magna pollet vi ad immutandum corporis habitum, I. 156. mutat corporis functiones, I. 291. pulſum, I. 368. excretiones, I. 381. morborum epidemiorum cauſa eſt, I. 291. 334. ejus ſubtractio quomodo necet, I. 31. ejus naturam & vires noſſe debet Medicus. I. 258. quomodo aquarum inundatione ſalubris reddatur. II. 86.

Aër in omnibus animantium ſuccis reperitur. I. 264. quid in ſanguine efficiat, I. 45. & qualiter eum ſubeat, I. 264. inſpiratione non ſubit ipſum ſanguinem, I. 46. corpus tamen valde alterat. *ibid.* ejus in pulmones ingreſſu quare opus, I. 45. per quas vias ſe corpori humano inſinuet? I. 211.

Aër qualis conducat puerperis, III. 54. tabidis & phthiſicis, III. 294. variolis laborantibus? II. 54.

Aër qualis diſponat ad abortum, III. 180. ad auditûs vitia, III. 241. ad dyſenteriam, III. 154. ad febres exanthematicas, II. 76. ad fluorem album, III. 68. ad purpuram, III. 399. ad rachitidem, III. 488. ad ſcabiem, III. 427. ad ſcorbutum, III. 373. ad ſingultum, III. 124. ad ſphacelum, III. 389. quomodo frumenta corrumpat? II. 55.

Aër calidus, ejus effectus, I. 228. 334. debilitat, I. 104. quid ſub eo imperandum? I. 105.

Aër, ejus *conſtitutio præternaturalis* quæ in corpore pariat damna? II. 80. 82.

Aër craſſior impurus & inſalubris, I. 287. perſpirationem mutat, I. 288. 334.

Aër frigidus qualis ſit, I. 470. ejus effectus. I. 228. 334. contrahit fibras, I. 35. quibus cavendus. I. 134. valde frigidus & humidus cur noxius. I. 189. frigido humidus perſpirationi obeſt. I. 228. 334. temperate frigidus præſtat calidiori, I. 104.

Aër humidus, ejus effectus, I. 228. 334. nocet. I. 105. humidus & calidus expandit fibras corporis noſtri. I. 35.

Aëris impuri noxæ quomodo avertantur? I. 104.

Aër inconſtans repletionem interdicit, I. 106.

Aëris intemperati noxæ & quomodo avertendæ? I. 105.

Aëris mutatio magnos ad nervoſi generis ſanandos morbos uſus habet. III. 49. confert in aſthmate, III. 101. in deliriis melancholicis & maniacis, III. 262. in epilepſiâ, III. 19. in ſcorbuto, III. 376.

Aëris mutatio ſubita nocet, I. 105. 185. & 267. cutis tono, I. 360. ad apoplexiam contribuit, II. 242. ad odontalgiam, II. 331. ad vomitum cruentum. II. 213.

Aër purus & temperatus qualis? I. 104. ſalubris eſt, I. 287. tonum partibus ſolidis conciliat, III. 373. quos effectus exerat in pulmones? II. 141. laudatur in tuſſi, III. 114.

Aër ſerenus excitat vires, I. 33. 104.

Aër veſpertinus & nocturnus nocet. I. 211.

Æris *viride* egregie callum abſumit. III. 465. quomodo adhibendum, *ibid.* ejus aqua ulcerum putredinem arcet. III. 449.

Æstas quos proferat morbos, I. 266. quos gignat morbos, I. 334. qualis in eo pulſus. I. 368.

Æſtate abſtinendum à tabaco, I. 136. ut & venere, *ibid.* quali victu utendum? *ibid.*

Ætas in hiſtoriis morborum neceſſaria, I. 286. ad morbos facit, I. 308. 349. pulſum mutat. I. 368. quælibet ſuas peculiares habet affectiones. III. 65. 428. 469.

Æthiops mineralis quomodo conficiatur, III. 493. confert in contuſionibus ac ſanguinis ſtagnationibus, III. 18. guttâ ſerenâ, III. 231. lue venerea cum aliis ſudoriferis, III. 418. refractariis morbis ſubcutaneis, III. 432. tuſſi ferinâ, III. 114. vermibus extirpandis, III. 493.

Affectus *animi* alterant corpus, I. 97. conſueti minùs nocent, I. 138. gravidæ tangunt fœtum, I. 79. ſanitatem affligunt, I. 102. ſenes valdè lædunt, I. 135. turbant negotium menſium, I. 136. eorum noxæ à medico indagandæ, I. 102. & *ſeq.* iis aſſueti viſcerum labe plerumque affecti ſunt, I. 103. ex iis mortui plurimi, I. 102. animi ſunt cauſæ morborum proximæ, I. 173. æquè nocent ac venena, & cur? I. 189. 195. cur eos gravia ſymptomata comitentur, I. 158. retropellendi facultate pollent. I. 207. Vide *Animi affectus.*

Albinus, I. 17.

Alcalina in calculo renali præſervando laudantur, & quæ, II. 301. ſanguinem fluidiorem reddunt I. 374. terrea abſorbent, I. 428. non ſoluta ſtomachum gravant, *ibid.* alcalina ſalia celerrime ſolvuntur. *ibid.* non penitùs ab acido ſolvuntur. *ibid.* ſoluta in tertium degenerant. *ibid.* eorum uſus ad ſanitatem tuendam. I. 139.

Alcalinum ſal urinam ſubit. I. 69.

Alcali & *acidum* non univerſalis morborum cauſa, I. 17.

Alexipharmaca quomodo ad geneſin exanthematum contribuant? II. 118. in malignis minus proficua. I. 437. ſola nocent in peſtilentiâ, II. 97. ſed acidis nupta in eâ conveniunt. *ibid.* nocent in petechizante febre, II. 81. ſed analepticis nupta interdum conveniunt. II. 97. nocent in purpurâ, III. 408. laudantur in gonorrhœâ cum aliis ſudoriferis. III. 360. cautè in dyſenteriâ ſunt adhibenda, III. 158.

Alimenta cur homini tantoperè neceſſaria, I. 157. 246. eorum uſu quotidiano egemus, I. 106. ſufficiens quantitas cur requiritur, I. 246. eorum facultates ad tres claſſes commodè referuntur. I. 107. naturam noſſe debet medicus, I. 158. optima quænam, I. 105. ſanitatem diſpenſant, *ibid.* commoda vigorem præſtant, I. 33. etiam non optima parùm nocent niſi quantitate peccetur. I. 111. ſuperato morbo parcè danda. I. 421.

Alimenta noxia quænam? I. 109. eorum vitia quos generent morbos. I. 245. ſenibus quæ incommoda, I. 134. villoſam tunicam obſtruentia, I. 109. nocent in ſpaſmodicis morbis. I. 320. valentis materiæ debilibus noxia, I. 421. acida nutritioni non quadrant. I. 108. ſanitatem oppugnant. *ibid.* coagulo obnoxia vitanda, I. 109. conſtringentia nocent, *ibid.* cruditatem generantia. *ibid.* duriora ſunt incongrua, I. 108. à quibus facilè vincantur? I. 109. in primis viis fermentationem ſubeunt. I. 59. mucida viſcoſa nocent. I. 109.

Allium remedium contra dyſenteriam, I. 232. ex lacte coctum remedium contra vermes, I. 236.

Aloe, ejus virtutes, I. 215. hæmorrhoides movet, I. 343.

Aloephanginarum pilul. inſignis uſus. I. 216.

Aloetica quibus & quando conveniant? I. 434. cur infantibus noceant. III. 475. in defectu diſpoſitionis ad hæmorrhoides, II. 292. hæmorrhoidariis ſæpè nimium hæmorrhoidum fluxum excitant. II. 219. nocent in vomitu cruento, II. 215.

Alpinus (Proſper) I. 21.

Alterantia materiæ correctioni dicata, I. 427. quadruplicis generis, *ibid.* pro materiâ corrigendâ variant. *ibid.*

Alteratio à naturâ non perficitur. I. 413.

Altiora *loca* aërem ſalubriorem habent, I. 104.
Aluminosa an conveniant in febrium intermittentium curatione. II. 15. 19.
Alvus, ejus ratio in omnibus ferè morbis habenda, III. 217. ejus crebrior depoſitio ſalutaris, I. 120. ejus libertati ſtudendum, I. 139. & quæ huc faciant medicamenta? *ibid.* ejus juſta ſucceſſio plurimum confert ad tuendam valetudinem. I. 157.
Alvus quomodo ſolvenda in abortu, III. 181. ardente febre, II. 215. calculo, II. 307. catarrhali benignâ febre, II. 46. in colicâ, II. 289. convulſivis motibus, III. 27. doloribus inteſtinorum, II. 290. malo hypochondriaco, II. 55. 70. iliacâ paſſione, II. 282. in lue vereâ, III. 422. malignâ febre, III. 407. mictu cruento, II. 234. petechizante; II. 77. in puerperis, II. 163. quartanâ, II. 28. quotidianâ, II. 35. ſemitertianâ, II. 42. tuſſi, III. 113. variolis? II. 54.
Alvi adſtrictio ſanguinem ad ſuperiora pellit, III. 18. hinc congeſtiones ad caput ſuſtentat, III. 267. eſt gravidis familiaris: III. 181. morbos chronicos ſuſtentat: III. 42. inducitur ſæpè à tincturâ antiphthiſicâ Grammanni, II. 287. vel ab acido in primis viis, III. 82. vel à convolutione inteſtinorum, III. 172. à dolore dentium; I. 168. ex difficili dentitione; I. 237. à potu frigido; I. 233. à terrore oriunda: I. 191. incommoda capiti, I. 262. maxima eſt in catalepſi & unde? III. 43. diſponit ad abortum, III. 181. aurium tinnitum, III. 241. mictum cruentum: II. 234. convulſiones auget: III. 29. maximè nocet in purpurâ: III. 408. quæ pariat ſymptomata in variolis, II. 54. 59. an fumo tabaci referetur? II. 290. eâ laborantibus quid faciendum vel fugiendum, I. 131.
Alvi apertio quantùm valeat ad morbos præſcindendos? II. 39.
Alvi excrementa variant. I. 66.
Alvina excretio non ſupprimenda, I. 118. in morbis conſideranda, I. 288. 289. 384. multùm ad ſanitatem facit. I. 288. 384. motus inteſtinorum index, I. 385. quæ evehat? I. 383. ſub doloribus & ſpaſmis ſupprimitur, I. 320. nec non in capitis & nervorum morbis, I. 386. ſine noxâ aliquandiu ſupprimitur: I. 383. in morbis prudenter movenda, I. 386. tarda ex bilis defectu, I. 384. mala: I. 385. involuntaria unde? I. 307. cur turbetur à diuturnis meditationibus? I. 158. Vide *Purgatio.*
Alvinæ fæces motu periſtaltico expelluntur. I. 68. multùm humidi habent, I. 66. earum examen chymicum, *ibid.* Vide *Excrementa.*
Alvus quæ dimittat, I. 66. infantum ſit aperta, I. 133. pendet à conditione motûs periſtaltici, I. 67.
Alvi laxitas nimia nocet, I. 118. nimia & inordinata quid indicet? I. 385. *& ſeq.* nimia quomodo compeſcenda? I. 386. 443. fluxus quando, & quomodo in petechiali febre ſit promovendus, II. 87. quatenus conveniat in pulmonicis febribus? II. 139. num eas ſolvat? II. 143. Quâ ratione in purpurâ ſit dirigendus, II. 71. quando in variolis ſit procurandus, II. 61. ejus fluxus à vermibus, I. 235. temerè ſuppreſſus quæ pariat incommoda? I 262. nimis fluxam habentes quid juvet? I. 131. quæ ſupprimant? I. 118. Vide *Diarrhœa.*
Alvi plus juſto *retentæ* noxæ, I. 64. 66. ejus ſuppreſſio morbos inducit, I. 288. plurimorum morborum eſt matrix. I. 203.
Alvi obſtructio à ſpaſmo inteſtinorum, I. 304. ſuccos inquinat, I. 320. varia pathemata inducit. I. 304. in febribus noxia, I. 355. cur aliquando indemnis. I. 383.
Amara; eorum uſus, I. 139. quo principio maximè agant? III. 378. bilis defectum ſupplent, III. 306. quomodo in quartanâ agant? II. 26. cur & quomodo vermibus inimica? III. 492. ſæpè nocent in ictero: III. 306. laudantur in ſcorbuto: III. 378. putredini reſiſtunt, & quæ? III. 390.
Amaurosis, vide *Gutta ſerena.*
Ambra *gryſea* ſummum eſt analepticum, III. 14. ejus eſſentia quando in palpitatione cordis conveniat, III. 88. cum paſſulis decocta à Cratone in declinatione tuſſis laudatur. III. 113.
Ambustio quos effectus in corpus humanum inferat? III. 388.
Amnios quid & ubi? I. 78. 80.
Amor occultus & veſanus omnes animi & corporis functiones perturbat, III. 59. 253. ſæpe epilepſiæ cauſa, III. 12. & deliriorum, III. 253.
Amputatio membrorum ſphacelatorum ubi & quomodo inſtituenda, III. 391. 392. quæ circa illam tenenda, *ibid.* quæ ante & poſt illam conferant? *ibid.*
Amuleta quomodo operentur. II. 64.
Amygdalæ *dulces*, earum oleum certiſſimum contra venena auxilium, I. 201. in doloribus & ſpaſmis utile, I. 318. externè in aurium ſiccitate laudatur. III. 243. vel ante, vel poſt anthelminticorum uſum internè convenit: III. 29. in calculo renum & felleo, II. 271. 300. dyſenteriâ, III. 156. hæmoptyſi, II. 205. inteſtinorum doloribus à ſalivatione mercuriali, III. 420. tuſſi cum ſpermate ceti, III. 112. 113. vel cum ſyrupo papaveris albi. *ibid.* ad ſtercora indurata educenda, III. 70. cum anethi oleo in ſingultu, III. 126. cum ſpermate ceti in ſcorbuticis doloribus ventris, III. 380. crebrò infantibus exhibitum nocet. III. 478.
Amygdalæ amaræ volucribus & canibus venena, I. 198.
Analeptica quæ ſint? I. 444. quomodo agant? *ibid.* limitatæ virtutis: *ibid.* pulſum mutant; I. 369. motum refocillant; I. 321. optima nutrientia; I. 444. quæ conveniant gravidis ad abortum præcavendum? III. 183. laudantur in peſtilentiâ; II. 97. quando conducant in phrenitide? II. 135.
Anasarca hydrops quid? III. 323. differt à cachexiâ, III. 314. ab hydrope polypo cordis juncto, III. 328. à leucophlegmatia, III. 323. ſigna: III. 322. eo defunctorum anatome, III. 324. ratio ſymptomatum, III. 325. cauſæ occaſionales, III. 326. 334. ex aſthmate gignitur, I. 352. à potione frigida. I. 234. prognoſis, III. 328. cum aſthmate juncti caſus: III. 338. cum tympanitide juncti & ſanati exemplum: III. 334. indicationes curatoriæ: III. 329. quæ abſolvuntur paracenteſi, III. 329. & quando? *ibid.* purgantibus curatur, I. 436. III. 330. enematibus, III. 330. & diureticis; *ibid.* quando ſudorifera conferant? III. 331. balneis vaporoſis diſcutitur. I. 465. tertianæ ſuccedens quomodo tractandus? II. 17. an venæ ſectio in eo conveniat? III. 332. cautelæ circa purgantia. *ibid.*
Anatome Medico neceſſaria, I. 15. *&* 149. ejus neglectus æquè ac phyſices peperit ſectas, I. 15. *& ſeq.*
Angina quæ dicatur? II. 125. 126. ejus cauſa proxima & remotiores, II. 126. ejus ſubjecta, II. 126. ſedes, II. 125. ſpecies, I. 295. periculoſæ, II. 127. quomodo gignatur? *ibid.* ſpaſmis debetur

tur, I. 302. in quo differat ab aphthis, II. 126. ab inflammatione faucium leviori, *ibid.* à prunellâ, *ibid.* à ſpaſmis hyſtericis. *ibid.* quando in ea magis ſolida, quàm fluida deglutiri queant, II. 130. orta ex conclavi recenter calce obducto; *ibid.* ex repellentium præpoſtero uſu diſcuſſa; II. 130. alvi fluxu ſoluta, II. 129. mortis ſigna in eâ, II. 127. prognoſis, *ibid.* ſuffocatione perimit. I. 394. venæ ſectione ſub linguâ levatur. I. 458. 459.

Angina epidemica quibus temporibus ſe exſerat? II. 127. *externa* qualis dicatur? II. 125. *humida* & *ſicca* qualis ſit? II. 126. *ſymptomatica* quibus ex cauſis oriatur? *ibid.* & quibus accidat? II. 125. *vera* qualis dicatur? *ibid.* quomodo curanda? II. 127. quo pacto conveniant externa, II. 128. & ſanguinis miſſio? *ibid.* *recidivans* ſæpiùs ſanata, II. 130. ejus recidiva quomodo arcenda, II. 129.

ANGLI cur phthiſi obnoxii ſint, III. 293.

ANGUSTIA *vaſorum* conſiderabilis, I. 27.

ANIMA, ejus ſedes quo loco ſtatuenda? III. 45. & 253. arctiſſimum cum corpore habet commercium, III. 45. quâ lege unita cum corpore, I. 88. diſtinguit nos à brutis; *ibid.* cum ſenſitivâ non confundenda; *ibid.* & *ſeq.* ſenſitiva à rationali diſtinguenda. I. 88. quid ſit. *ibid.* corpus alterat; I. 97. in mechaniſmo per mechanicas cauſas agit. III. 42. an ſit cauſa proxima motuum & functionum vitalium, I. 33. III. 270. in vitales & naturales actiones abſolutum jus non habet. I. 97. non efficit omnes motus, *ibid.* motus vitales ac naturales afficit. I. 102. ipſius *functiones* beneficio fluidi nervei fiunt, III. 253. *irregulares* unde dependeant? III. 10. utitur miniſterio corporis; I. 96. perperam à veteribus omnium motuum cauſa venditata, I. 150. & 155. rationalis & conſilii particeps non eſt conſtituendum principium medicinæ, I. 152. ſed eſt commentum: I. 151. non eſt medicinæ principium. I. 300. perperam dicitur natura, I. 405.

ANIMALIA viva diſciſſa imponenda morſis à cane rabido, I. 179.

Animalium partes quænam difficilius concoquantur. I. 109. & *ſeq.*

Animantia munda lege Iſraëlitarum qualia, I. 106.

ANIMI *inclinationes* multum pendent à circulo ſanguinis, I. 52. mores ſequuntur temperamenta, I. 29. pathemata quomodo corpus alterent. I. 36. tranquillitas vitam ſanam præſtat, I. 97. Vide *Affectus animi.*

Animi pathemata propriè afficiunt nervos parteſque nervoſas, I. 310. effectus merè corporeos præſtant. *ibid.* eorum effectus, I. 287. functiones corporis turbant. I. 310. morbos pariunt, I. 287. mutant pulſum, I. 368. vires debilitant; I. 349. humores corrumpunt, I. 319. ventriculum afficiunt; I. 313. & 319. excretiones criticas ſiſtunt; I. 288. ad colicam faciunt; I. 297. curationi obſunt; I. 287. nocent in morbis exanthematicis, I. 315. nec non inter & poſt paſtum, I. 319. poſt eas motus inſalubris. I. 412.

Animi affectus, quinam ad eos proclives? II. 323. pro varietate varios edunt effectus: III. 87. eorum noxa in totâ motuum œconomiâ: III. 59. & 273. in nutrice & infantibus ad quos morbos diſponant? III. 15. & 471. morborum ſanationem remorantur; III. 412. morbos quieſcentes ſæpè revocant; III. 239. diſponunt ad abortum, III. 179. cachexiam & chloroſin, III. 313. epilepſiam, III. 12. hypochondriacum malum, III. 69. lipothymiam, III. 269. motus ſpaſmodicos vagos, III. 37. ſpaſmum œſophagi, III. 132. polyporum generationem, III. 282. quæ in febre petechizante pariant ſymptomata, II. 78. & cur maximè ſub uſu aquarum mineralium noceant? II. 117.

Animi deliquia differunt gradu; III. 268. in quo ab apoplexiâ & epilepſiâ? III. 269. à ſuffocatione; *ibid.* ſigna antecedentia & ſolutionis paroxyſmorum: III. 268. ſubjecta & cauſa proxima: III. 269. mediatæ cauſæ ſunt animi affectus; III. 270. corruptio partis ſphaceloſæ; III. 271. diæta prava, III. 270. hæmorrhagiæ nimiæ, III. 271. hydrops pericardii, *ibid.* morbi prægreſſi & qui? III. 270. opiata & narcotica, III. 271. polypus, *ibid.* venena, purgantia, & emetica; *ibid.* unde in paſſione hyſtericâ frequentia, III. 53. & in puerperio? III. 276. & quomodo in his tractanda? *ibid.* prognoſis funeſta & mala, III. 271. ſalutaris, III. 272. vid. plura in verb. *Syncope* & *Lipothymia.*

Animus in morbis conſiderandus: I. 287. conſpirat cum corpore. *ibid.* ejus inclinationes à corporis ſtructurâ, *ibid.* & progreſſu humorum per caput: I. 305. nimis fatigatus ventriculum debilitat: I. 313. ſtupidus ex apoplexiâ unde? I. 350. ejus morbi hæmorrhoidibus ſolvuntur, I. 343.

ANNI humidi & pluvioſi valdè inſalubres, I. 209. tempora peculiares gignunt morbos. I. 177.

ANNIVERSARII MORBI. I. 183.

ANODYNA mitiora, I. 417. quæ ſint & quomodo agant, I. 448. quomodo utiliter adhibenda? I. 417. diaphoreticis in doloribus miſcenda, I. 438. quænam ſint leniſſima, III. 38. & 249. ſub linguâ detinere juvant in aphoniâ, III. 249. laudantur in animi deliquiis ab irâ, III. 272. calculo felleo, II. 271. cancri enormi dolore, III. 454. delirio maniaco, III. 263. dyſenteriâ, III. 157. ſingultu, III. 127. ſpaſmo, II. 313. vomitu, III. 145. quatenus ad pneumonicas febres conferant? II. 140. in rheumaticis & arthriticis doloribus: II. 323. ſitim ſedant, I. 60. eorum uſus in progreſſu calculi per ureteres. I. 71.

Anodyna cur genere nervoſo debilitatis noceant, III. 56. cholerâ adfectis, III. 169. & in intermittentibus, II. 17.

Anodynus liquor. vid. *Liquor anodynus.*

ANOREXIA ex nimiâ aquarum ardentium potatione, I. 255. & *ſeq.* unde? I. 306.

ANTEPILEPTICA quænam ſint? III. 28.

ANTHELMINTICA quotuplicia & quæ ſint? III. 492. quæ optima? I. 452. variæ eorum præparationes. III. 493. num tantùm circa novilunium porrigi debeant? I. 236. quid ante & poſt horum uſum tenendum, III. 29. & 493. fortiora quando in cardialgiâ verminoſâ noceant? II. 262.

Anthelminticæ pilulæ. vid. *Pilulæ.*

Anthelminticus pulvis, *ſyrupus*: Vid. *Pulvis*, *Syrupus.*

ANTHRACES peſtilentiales quæ dicantur? II. 94. qualem poſcant curationem? II. 98.

ANTIDOTA optima, II. 123. & III. 170. oleoſa optima, I. 312. & pinguia, I. 430.

Antidotum univerſale veterum, I. 201.

ANTIHECTICUM Poterii an in hecticâ conveniat? II. 181.

ANTIMONIUM crudum ſpecificum in paſſionibus rheumaticis, I. 450. decoctis antivenereis cum fructu additur, III. 418. in pulvere cum aliis in arthritide inveterata? II. 322.

Antimonii regulus medicinalis acres & ſalſas defluxiones arcet, I. 318. ſpecificum in contumaciâ intermittentium? I. 450.

Antimonii ſal ſulphureum quomodo præparetur? III. 418. quod laudatur in lue venereâ. *ibid.*
Antimonii ſulphur auratum ſudoriferis in lue venereâ ſubjungitur. III. 418. in acribus ſalis defluxionibus utile. I. 318. ſpecificum contumacium intermittentium, I. 450. & guttæ ſerenæ, I. 453.
Antimonii tinctura acris cum aliis laudatur in capitis doloribus à ſeri vitio, II. 256. ad calculum renalem arcendum, II. 301. in lue venereâ; III. 418.
Antimonii vitrum ventriculi inflammationem producit, II. 123. cum aliis ex ipſo minùs ritè præparatis choleram excitant. III. 167. benè præparata ex eo internè in ulceribus laudantur. III. 451.
ANTINEPHRETICA; quid circa illorum uſum tenendum? II. 307.
ANTIQUARTIUM Riverii quomodo præparetur? II. 26.
ANTISCORBUTICA quænam ſint? III. 378. cur cautè bilioſis ſubjectis & juvenibus offerenda? III. 379. eorum ſucci optimè cum ſero lactis propinantur: III. 39.
ANTISPASMODICA quæ ſint? I. 448. quomodo agant? *ibid.* hæmorrhagias ſiſtunt. I. 417. non ſola curant malum hypochondriacum. I. 317.
ANTONIANÆ *aquæ* cum lacte mixtæ in veſicæ vitiis laudantur: II. 235. quando conferant in nimio hæmorrhoïdum fluxu. II. 221.
ANUS, ejus fiſtulæ ſedes, III. 460. cauſa, III. 461. ſæpè maturè conſolidata phthiſeos cauſa, III. 295. quomodo tractanda? III. 466.
Anûs procidentia ſæpiùs fortiori ſphincteris ſpaſmo debetur, II. 309. cur ſenibus & hæmorrhoidariis familiare ſymptoma, II. 219. prolapſus balneis reprimitur, I. 464. reſolutus involuntariam facit excretionem, I. 307. *Sphincteris* valida conſtrictio ſæpè dolores colicos & flatulentos producit, & in quibus? II. 296.
ANXIETAS præcordialis unde ſuam trahat originem, II. 122. in febre ardente. II. 112. quomodo à potu caffee inducatur? III. 403.
AORTÆ fabrica cur notabilis? I. 41.
APHONIA quæ dicatur, III. 247. unde, I. 187. ſedes ejuſque cauſa proxima, III. 248. oritur à vermibus, I. 235. III. 248. à ſpaſmo nervorum lingualium, I. 305. & paralyſi, I. 306. III. 248. in verminantibus obvia: I. 305. oritur ab ebrietate, III. 248. à ſero impuro ſtagnante, *ibid.* à ſanguinis congeſtione ad linguam, *ibid.* prognoſis, *ibid.* ex inſultu apoplectico ortæ exemplum. III. 251.
Aphonia quomodo tractanda à paralyſi linguæ inducta, III. 249. à catarrhali defluxione, *ibid.* quomodo ſub ſalivatione mercuriali eveniens ſit curanda? *ibid.* à vitio ſanguinis orta quâ ratione tractanda? *ibid.* cautelæ circa venæ ſectionem & ſpirituoſa. *ibid.*
APHTHÆ quæ dicantur? III. 480. differunt inter ſe ratione gradûs, *ibid.* ab anginâ & in quo? I. 295. II. 126. cauſa materialis & formalis, III. 480. mediatæ & remotæ, *ibid.* & 481. à cicutæ aquaticæ uſu ſæpè producuntur: III. 93. ſymptomatum ratio, III. 481. prognoſis; III. 470. quomodo ſint tractandæ? II. 129. præſertim in infantibus, ubi ratio habenda nutricis, III. 481. & infantis, *ibid.* quomodo in variolis? II. 53. 58. quæ externè in iis conveniant? III. 481. cautelæ circa ſymptomaticas. *ibid.*
APOPHLEGMATIZANTIA quæ ſint & quando adhibenda? I. 442. laudantur ad arcendos malignos morbos. II. 86.
APOPLEXIA, quot ejus gradus? III. 195. ſanguinea & ſpaſmodica quid & unde? I. 165. II. 240. levior. III. 195. *ſeroſa* in quo conſiſtat? II. 241. quo loco maximè accidat? II. 240. III. 195. ſigna antecedentia, II. 241. ſymptomata, atque effectus, II. 240. eâ defunctorum anatome. *ibid.* in quo differat ab animi deliquiis, III. 269. à paſſione hyſtericâ, III. 52. à lethargo, III. 210. catalepſi, I. 299. ſyncope, *ibid.* *vera* vel *ſpuria*, I. 299. 327. veræ cauſa extravaſatio; I. 299. 302. & 327. ſpuriæ cauſa ſtagnatio; I. 299. 302. 305. & 327. vitam non adimit, I. 299. & 305. hyſtericis familiaris, *ibid.* venæ ſectione diſcutitur. I. 458.
Apoplexiam gignunt terror. I. 191. copioſiùs ſumpta aqua Matthioli, I. 256. pathemata & affectus animi, I. 182. II. 241. ira vehementior, I. 191. ad eam diſponunt debilitas generis nervoſi, III. 197. excretiones ſanguineæ & ſeroſæ ſuppreſſæ, III. 196. ex ſuppreſſione menſium, I. 341. lochiorum. I. 342. hæmorrhoidum, I. 343. narium hæmorrhagiæ. I. 346. *& ſeq.* ex ſcabie repulſa, I. 336. podagra emanente. I. 338. mercurialia ineptè adhibita, III. 197. quæ eam quandoque progignunt; I. 220. à mercurialibus in podagrâ datis exemplum, III. 209. morbi epileptici ac convulſivi, III. 197. polypi in vaſis cordis & cerebri. II. 242. III. 279. ſpaſmi partium inferiorum. III. 196. & duræ matris, I. 305. ſtatus cachecticus, II. 242. plethoricus. II. 241.
Apoplexia cur non adeo frequens? I. 185. pueris rarior. *ibid.* ſenum unde? I. 242. nonnunquam hæreditaria, I. 183. 349. cur præſentiſſimæ mortis cauſa, I. 160. facile recidivat. I. 359. in paralyſim tranſit, I. 350. ſtuporem animi gignit. *ibid.* qualis in ea pulſus, I. 371. lethale in ea ſignum thoracis convulſio. I. 306. ſpaſmis ſtipatur. I. 302. cauſa mortis in ea. I. 396.
Apoplexiæ exempla, ejus inſultus in corpore purpurâ & podagrâ vexato; III. 207. levioris in lethalem mutatæ caſus; II. 245. à ſiniſtro balnei calidi Carolinarum uſu obſervatio, II. 244. funeſtæ ex purgante acriori ortæ exemplum. II. 245.
Apoplexiam curandi methodus quæ clyſteribus acrioribus abſolvitur; I. 467. II. 243. externis & internis excitantibus. II. 243. & venæ ſectione congruo loco inſtitutâ. *ibid.* & III. 198. cautelæ circa balſamica & apoplectica, II. 244. circa venæ ſectionem: II. 243. præcavetur alvum ſolventibus, II. 244. hæmorrhoïdariis frictionibus, hirudinum applicatione & elixiriis balſamicis, II. 244. venæſectione, *ibid.* & exactâ victûs ratione. *ibid.*
APOSTEMATUM generatio. II. 165.
APPETITUS & digeſtio in omni ferè morbo læduntur, I. 60. ejus cauſa mechanica, *ibid.* quibus deſtruatur? *ibid.* à diuturnâ abſtinentiâ perit; III. 50. à ſalibus acidis excitatur: III. 40. *nimius* à quibus cauſis oriatur? III. 67. cur ante motuum ſpaſmodicorum invaſionem auctior? III. 40. ejus dejectio periculoſa, I. 246. planè dejectus in quartanâ quid indicet? II. 31. num bono conſilio excitetur poſt febres malignas, II. 92. & intermittentes? II. 184. quibus revocandus? I. 467.
APRILIS cur catarrhalibus & exanthematicis morbis faveat. III. 402.
AQUA bona qualis, I. 112. pro potu pura eſſe debet. III. 378. quomodo exploranda. I. 112. pluvialis ſubtilior reliquis, *ibid.* medicina eſt univerſalis, I. 254. ſimplex optima medicina. I. 463. præcipue pluvialis, eſt præſtantiſſima & medicina univerſalis.

ſalis. I. 469. 476. aquæ potus commoda. I. 112. & ſeq. ejus potores ſani & longævi. *ibid.* cereviſiæ merito anteponitur. I. 112. ſalubris, cur principio quoſdam offendere videatur? I. 64. in ſalubris quænam. I. 112. coctione corrigitur. *ibid.*

Aquæ calidæ potæ commoda, I. 111. à Zecchio pro ſecreto commendatur ad calculi renalis præſervationem. II. 302.

Aquæ frigidæ potus à variis auctoribus laudatur. II. 293. ejus ad curandos morbos ſalubritas, I. 470. ſanat & præcavet morbos; III. 168. fibras roborat & firmat, II. 334. III. 139. acres humores temperat, & reſerat obſtructiones, II. 226. III. 377. ſanguinis æſtum reprimit, II. 294. frigidiſſima in febribus ad ardorem temperandum à *Galeno* eſt porrecta, I. 471. quomodo ſudorem moveat? II. 54. non promiſcuè exhibendus, II. 27. 295. 334. & quæ circa ejus uſum tenenda? III. 32. quem uſum præſtet in ardente, II. 113. in vitiis partium externarum, ut arthritide, podagra &c. I. 475. in capitis dolore tam idiopathico quam ſymptomatico. *ibid.* in cardialgiâ ab irâ, II. 260. in catarrho pectoris, III. 100. in cholerâ, III. 169. cholericis morbis, I. 472. II. 116. colicâ ſanguineâ, II. 294. in paſſione colica & iliaca. I. 473. convulſionibus, II. 27. 32. in affectu ſpaſmodico convulſivo, I. 475. dyſenteria. I. 472. in ejectione viſcidarum cruditatum, I. 473. epilepſiâ, III. 16. hæmoptyſi, II. 207. 210. hæmorrhagiâ uteri, III. 38. in hæmorrhoidibus ſuppreſſis, I. 473. malo hypochondriaco, I. 474. hyſterico, *ibid.* inteſtinorum doloribus, I. 473. lipothimia, III. 273. lippitudine oculorum, III. 238. palpitatione cordis, III. 88. in pectoris affectibus, tuſſi &c. I. 474. in ſtomachi vitiis, ſpaſmo, ardore &c. I. 473. ulceribus: III. 384. 449. in vomitu bilioſo diuturno. I. 472. nocet poſt emeticum, III. 27. Monita quædam Authoris ad uſum illius pertinentia. I. 476. imperite à nonnullis Medicis fuit adhibita. *ibid.*

Aquæ chalybeatæ à veteribus commendantur ad lienis morbos, III. 378. hæmorrhagias nimias: II. 220. vomitum præcavendum; II. 215. exterius & interius ſunt proficuæ. I. 464.

Aquæ minerales activiores ſunt communi. III. 377. quænam principia recondant? III. 260. ingredientia ab Autore detecta. I. 426. potiſſimam facultatem aquæ debent. I. 463. earum effectus & uſus; *ibid.* & 377. balneis ſocianda. I. 464. continuato uſu juvant. I. 423. quæ antè & ſub earum uſu tenenda? III. 71. 433. artificialis imitatio. II. 23. calidæ in ſubjectis impuris cautè adhibendæ; III. 437. præcavent calculum, II. 272. polypoſas concretiones, III. 283. eryſipelatis recidivas, II. 103. laudantur in cachexiâ & chloroſi, III. 315. cutis adfectibus, III. 433. in delirio melancholico & maniaco, III. 260. in malo hypochondriaco, III. 70. 71. in morbis à febribus intermittentibus incautè ſuppreſſis, II. 354. periodicis, II. 168. morbis à ſanguine impuro & ſpiſſo ortis, II. 265. in quotidianâ contumaci, II. 35. quatenus in aſthmate conveniant? III. 100. in febribus intermittentibus? II. 28. cum primis longis, II. 36. & cur cum iis conducant? *ibid.* quando in febre lentâ, II. 178. & quæ iis tunc præſidia ſurroganda? *ibid.* in phthiſi, III. 300. infarctus & obſtructiones tollunt, I. 321. excretiones promovent; I. 348. ſuccos depurant. I. 321. ſpecificum in hypochondriacâ & hyſtericâ paſſione; I. 451. *cum lacte* quomodo cura inſtituenda? III. 294. commendantur in arthriticis & rheumaticis doloribus, II. 322. 323. nimio hæmorrhoidum fluxu, II. 221. purpura ſcorbutica, III. 405. rheumatiſmo ſcorbutico, II. 322. diu nimis uſurpatæ quam noxam inferant? III. 71.

Aqua ad balnea quæ optima, I. 464. quomodo emendanda. *ibid.* Aquarum inſeſſus cohibet nimiam tranſpirationem. I. 140.

Aquæ ſtagnantes & putreſcentes noxia evibrant effluvia, I. 207. & ſeq. qua ratione inundationes aërem reddant inſalubrem, II. 86. cur acrimoniam ingenerent plantis. I. 210. paludinoſæ leviſſimæ. I. 209.

Aquarum ardentium abuſus quam noxius. I. 255.

Aqua hydropicorum qualis conſtitutionis? III. 324.

Aqua intercus cur à veteribus ità dicatur & quid ſit? III. 323.

Aqua laxans quomodo paranda? II. 23.

Aqua ſclopetaria laudatur in externis capitis effloreſcentiis, III. 18. mictu cruento, II. 312. cum balſamo vitæ in gonorrhœa ad injectionem, III. 363.

Aqua vitæ ſtomachica & carminativa an poſt cibum ſumptum digeſtionem promoveat? II. 291.

Aquæ Antonianæ, vid. *Antonianæ*.

Aquisgranenses *thermæ* cur nimis calidæ ſint? III. 244. ante earum uſum corpus ritè præparari debet. II. 272. laudantur in calculo, *ibid.* ad polypos arcendos, III. 283. in quibus morbis noceant? III. 244.

Arabes quædam chymica reliquerunt; I. 21. argenti vivi uſum docuerunt, *ibid.* bona remedia invenerunt. *ibid.* dyſenteriæ ſunt obnoxii & cur? III. 152.

Arcana adversùs morbos ſpecifica non dantur. I. 153. non ſemper effectùs præſtant. I. 290.

Archeus *Helmontii* figmentum. I. 17.

Ardens *febris* quæ vulgo dicatur? II. 111. quæ rectè dicatur? *ibid.* qualis in eâ pulſus, I. 371. ſanguis? I. 373. & ſeq. ejus ſubjecta & cauſæ antecedentes; II. 112. cauſa proxima. *ibid.* quibus regionibus rarior, quibuſve frequentior ſit? II. 111. quàm neceſſaria ſit in eâ linguæ inſpectio? II. 119. in quo differat ab aliis febribus continuis, II. 111. à maraſmo ſenili, II. 119. à ſynocha, II. 111. quem exitum habeat in ſenibus? II. 119. quid in eâ ſignificent rigores? II. 114. in ſene ex malâ curatione funeſta: II. 119. copioſo julapii potu curata, II. 116. quale regimen poſcat? II. 114. an in eâ conveniat venæſectio? II. 112. quomodo adhibendus potus frigidus? II. 118. inprimis aqua frigida? II. 113. & 115. qualis conveniat potus? II. 113. quomodo in eâ ducenda ſit alvus? II. 115. cephalalgia tractanda; II. 114. ſitis fallenda: II. 115. *continua* in tertianam intermittentem mutata: II. 118. *ſanguinea* copioſo potu ſanata, II. 117. vide *Synocha bilioſa*.

Ardor *ventriculi* unde oriatur? II. 120.

Arena calida quâ ratione in intumeſcentiâ abdominis conferat? III. 345.

Argentum *vivum* olim annumeratum venenis: I. 197. nullam exerit in corpus operationem, niſi ſolutum. I. 218. ex quo veri veneni naturam induit? I. 197. 219. ut ex communibus veneni notis patet; I. 219. glandulas faucium afficit & ſalivalem laticem copioſè ex iis ducit: *ibidem.* cur tam vehementem producat in corpore humano effectum, I. 220. vid. *Mercurius*.

Aridura quibus tractanda. I. 431.

Armoracia, ejus radix quale recondat principium? III. 378. laudatur in ſcorbuto. *ibid.*

ARNICA ſpecificum ad ſanguinem congrumatum? I. 453.
ARNOLDUS VILLANOVANUS. I. 21.
AROMATA inſalubritatem alimentorum corrigunt. I. 110.
ARSENICUM veteribus incognitum, I. 197. ejus patria: *ibid.* quomodo ſumptum ſymptomata inducat & quæ? II. 126. 259. III. 142. eo extinctorum anatome: III. 170. ad ſeparationem corrupti in ſphacelo minus tutum eſt: III. 390. ex eo ſumto mors quomodo præcaveatur? II. 123. III. 170. externè applicatum nocet. I. 310. cum butyro capiti illitum funeſta peperit ſymptomata. I. 199.
Arſenicum album venenum fortiſſimum: I. 196.
Arſenicalis aqua infamatum venenum. I. 198.
ARTERIÆ motu ſunt inſtructæ, I. 41. tunicas craſſiores deponunt caput vel cranium ingredientes. I. 84. II. 196. ſunt venarum & vaſorum lymphaticorum radices, I. 57. venis continuæ, I. 366. cur minores & pauciores venis? I. 41. uni in pedibus duæ venæ reſpondent; *ibid.* ſyſtaltico motu gaudent, I. 365.
Arteria partis ligata motus impotentiam facit. I. 36.
Arteria bronchialis ſecundum ſuum initium & progreſſum anatomice deſcribitur. III. 109.
Arteriarum carotidum & vertebralium communicatio ad ſecretionem fluidi nervei facit. I. 84. cerebri fabrica. I. 47.
Arteria aſpera quæ dicatur? III. 109. ejus uſus. I. 45. III. 109. ſpaſmum patitur, I. 305. cauſſa oppreſſionis pectoris. *ibid.*
Arteriotomia num in phrenitide conveniat? II. 132. num in dolore cephalico? II. 251.
ARTHRITIS quid veteribus & recentioribus dicatur? II. 317. ejus deſcriptio ab Aureliano: II. 340. cauſæ & incunabula, I. 174. 179. 262. 298. ab acidis. I. 253. cauſa proxima, II. 317. 319. ſigna, I. 298. prognoſis, II. 320. 344. ſubjecta, II. 319. ſedes, I. 298. quomodo gignatur? I. 302. cauſa materialis ſalina cujus indolis? II. 341. conferunt ad hanc animi adfectus, deſes vita & luxuria, II. 343. hæmorrhagiæ ceſſantes, II. 319. excretiones ſæpè naturales ſuppreſſæ. II. 343. veneris abuſus. *ibid.* venæſectio neglecta. II. 317. differt ratione cauſarum, indolis, & graduum. II. 318. à rheumatiſmo; I. 298. II. 318. hæreditarius morbus, I. 349. quandoque anniverſaria, I. 183. benigna quomodo fiat maligna? I. 181. haud repentè reprimenda. I. 263. facilè recidivat, I. 356. ſpaſmis ſtipatur, I. 302. topicis exacerbatur, I. 298. 337. *& ſeq.* hieme magis affligit, I. 336. cur autumno & vere maximè affligat? II. 319. cum colicâ ſanguineâ alternantis exemplum; II. 295. cum nephritide ſæpè alternat. II. 259. tranſit in calculum, I. 339. omnium morborum facillimè ſtationem ſuam deſerit, atque ad alias corporis partes tranſit. I. 359.
Arthritis ceſſans ſæpè ſpaſmi veſicæ & dyſuriæ cauſa. II. 309.
Arthritis retropulſa ſæpè cardialgiæ cauſa, II. 259. colicæ, II. 286. convulſionum, III. 25. hydropis, III. 328. lethargi, III. 318. palpitationis cordis, III. 86. tuſſis convulſivæ. III. 111. recedens necat. I. 395.
Arthritis vaga, qualis materia in eâ peccet? II. 317. quomodo differat à motibus ſpaſmodicis vagis? III. 34. vagæ ſpecificum lumbrici. I. 450. *fixa* unde? II. 341.
Arthritis univerſalis incipiens unde? II. 321. ſæpè ex rheumatiſmo. II. 319.
Arthritidis præſervatio quâ ratione inſtituenda? II. 321. hæmorrhoidibus præſervatur & ſolvitur. I. 343. balneis martiatis levatur? I. 465. curatu cur difficilis, I. 298. curatio differt pro cauſarum differentiâ, II. 321. & quomodo inſtituenda, *ibid.* & 348. quæ conducant in imminente paroxyſmo? II. 348. in cacochymicis ſubjectis, II. 321. 349. in hæmorrhoïdariis. II. 323. cautelæ circa anodyna & opiata quæ tenendæ? *ibid.* calidiora remedia & ſpirituoſa, *ibid.* lactis curam, *ibid.* & 349. topica, II. 322. & venæſectionem, II. 323. & 349. Vide *Morbus articularis.*
Arthriticæ febres unde? I. 409. methodus ſanandi eas. *ibid.*
Arthritici cur præ aliis ad venerem proni. II. 322.
ARTICULORUM *morbi* quomodo gignantur? I. 302. à ſpaſmis ligamentorum; I. 303. topicis perperam tractantur, I. 338. diureticis arcentur, I. 439. ſcarificatione levantur, I. 464. ligamenta nerveotendinoſa cujus naturæ, & quænam ob humorem heterogeneum in iis fiant? I. 360.
ARTUS imbecilles balneis firmantur, I. 465. eorum dolor ſingularis epidemicè graſſans, I. 298. ab arthritide diſtinctus. *ibid.* eorum diſtenſio in epilepſiâ unde. III. 12.
ASA *fœtida* duplici nomine in hyſtericis ſalutaris, I. 448. ſpecificum anthelminticum, I. 452. clyſteribus utiliter commiſcetur. I. 468.
ASCARIDES ubi maximè ſedem ſuam habeant. III. 42. 345. 490. craſſa incolunt; I. 332. earum indicia, *ibid.* cauſæ & ſubjecta, III. 491. prognoſis. *ibid.* ſunt ſæpè flatulentiæ cauſa, III. 345. motuum ſpaſmodicorum: III. 42. quibus eliminandæ: III. 491. 492. Vide *Vermes.*
ASCITES hydrops qui dicatur, III. 323. differt à tumore gravidarum, III. 328. ab hydrope polypo cordis juncto, *ibid.* verus à ſpurio; *ibid.* ejus ſigna, III. 322. morbi hiſtoria, III. 323. eo defunctorum anatome, III. 324. ſymptomatum ratio, III. 325. ejus ortus, I. 168. ejus geneſis dependet ab hepatis vitio, *ibid.* & reliquorum viſcerum labe. III. 326. cauſæ occaſionales ſunt animi pathemata, III. 327. diæta inconveniens, *ibid.* à frigido potu in cachectico orti exemplum. *ibid.* & 336. diſpoſitio naturalis, III. 326. exanthemata & ulcera retropulſa & conſolidata, III. 328. eventus, III. 329. Curatio inſtituitur diureticis, III. 330. enematibus & purgantibus, *ibid.* & roborantibus, III. 331. deſperatus quomodo tractandus, III. 332. quatenus paracenteſis conveniat, III. 329. ſcarificatio, *ibid.* & venæſectio? III. 332.
ASSUETA ſenibus non mutanda temerè, I. 134. *& ſeq.*
ASSUMPTA excretis debent reſpondere. I. 101.
ASTHMA quid ſit, III. 94. ejus variæ ſpecies. I. 298. ſubjecta, III. 95. 470. cauſa mortis in eo, I. 397. eo defunctorum anatome, III. 95. aſthmatum incunabula, I. 166. 168. 186. 187. ex aëris vitio cum hydrope pectoris orti exemplum funeſtum, III. 104. variis cauſis, I. 394. ex retropulsâ ſcabie, I. 336. & eryſipelate pedum, III. 104. arthritide & podagrâ, I. 338. à podagrâ retropulsâ lethale, III. 104. ab exhalationibus calcis vivæ, III. 106. à frigore vehementi enati caſus. III. 107. ſuppreſſis menſibus, I. 341. hæmorrhoïdibus, I. 343. à tumore & ſcirrheſcentia tunicæ bronchiorum, I. 398. ſpecifica ejus. I. 451.
Aſthma convulſivum ſtrictè dictum quid. III. 96. unde? I. 45. cauſæ, III. 96. ex repulſis favis & achoribus, I. 336. prognoſis, III. 97. ejus ſigna

ab Aretæo deſcripta, III. 94. qualis in eo pulſus I. 371. funeſta in eo ſigna, I. 394. differt à ſuffocatione hyſterica & catarrho ſuffocativo, *ibid.* I. 299. à pituitoſo, III. 94. à ſanguineo & humorali, I. 298. à polypo. I. 299. & 329. hydrope thoracis. I. 299. à materiâ intus detenta podagrica orti exemplum; III. 101. à calculo veſicæ felleæ ſubnati caſus, *ibid.* quomodo tractandum. III. 98. hydropem gignit, I. 320. 352.

Aſthma flatulentum quid & unde. I. 298. hypochondriacis familiare. *ibid.*

Aſthmatis hydropici funeſti exemplum, III. 104. 338. I. 320. 352. cum anaſarcâ juncti obſervatio. III. 334.

Aſthmatis infantilis cauſa & curatio. III. 495.

Aſthma pituitoſum à pulmonum atoniâ. I. 307.

Aſthmatis rheumatici Carolinis ſanati exemplum. III. 107.

Aſthmatis ſpaſmodici ſedes. I. 168. ex potione frigidâ, I. 234. à victu poſt iram ſumto, III. 103. à repulsâ podagrâ ortum; III. 106. à tuberculo in oſſe ſterni, III. 108. ſpaſmodicum cur rarius. I. 185. à ſpaſmo diaphragmatis, I. 305. quomodo hydropem & œdemata pariat. *ibid.*

Aſthma ſpaſmodico-cachecticum quid? III. 96. à tumore pedum repulſo caſus, III. 103.

Aſthma ſpaſmodico-flatulentum quid? III. 96.

Aſthma ſpaſmodico-hypochondriacum ab uſu radicis ſquillæ ſublevatum. III. 102.

Aſthma ſpaſmodico-ſanguineum quid? III. 95. utriuſque curatio; III. 98.

Aſthma ſuffocativum perimit, I. 393. unde ſæpius producta ſuffocatio? I. 357. eo quinam opprimi ſoleant? *ibid.* ſæpè à læſione diaphragmatis oritur, III. 96. à pectoris hydrope & polypo cordis, III. 97. quatenus in eo conducant acidulæ & thermæ, III. 100. balnea mineralia, *ibid.* & diuretica & externa, *ibid.* emetica & purgantia, III. 99. & venæſectio. *ibid.*

Aſthmatici balneis læduntur. I. 305. & *ſeq.* quando ſe ſe bene habeant, III. 106. cur ad apoplexiam proni? II. 242.

Astronomia an ſit oculus medicinæ? I. 14.

Atonia quid? I. 164. quotuplex? *ibid.* multorum morborum cauſa, *ibid.* *Glandularum*, quos edat effectus? I. 168. *ſolidorum* turbat functiones. I. 167. quæ *ſpaſmos* ſequitur plurium phænomenorum cauſa. I. 169. III. 13. quid ſit? I. 306. ſequitur paroxyſmos, I. 289. 321. ſpaſmo deterior, I. 307. ſpaſmum ingignit, I. 308. multorum morborum cauſa, I. 306. humores corrumpit, I. 320. novorum paroxyſmorum cauſa, I. 321. balneis emendatur, I. 465. *Viſcerum* ex quibus cauſis inducatur? III. 327. quâ ratione ad cachexiam & chloroſin diſponat? III. 312. hecticos morbos; & quomodo tractanda ſit? II. 182. hydropem. III. 326.

Atrophia ex ſcirrho hepatis, I. 329. induratione pancreatis, I. 328. nimiis hæmorrhagiis, I. 349. malè curatis alvi fluxibus, I. 352. balneis curatur. I. 464. differt à phthiſi. III. 284. infantilis quid? III. 485. differt à rachitide, *ibid.* ſymptomata unde? III. 284. ſigna, III. 485. & *ſeq.* ſectio eâ defunctorum anatomica, *ibid.* cauſæ mediatæ & proxima, *ibid.* eſt ſæpè ſcorbutica, III. 486. prognoſis, *ibid.* quomodo tractanda, ſi à nimio abſorbentium uſu orta? III. 487. & *ſeq.* à pravâ digeſtione, & tranſpiratione prohibita ſubnata quomodo ſananda? *ibid.* à ſcorbuticâ matris labe oborta, quâ ratione tollenda? *ibidem.* cautela quæ circa purgantia tenenda? *ibid.*

Attenuantia quæ ſint. I. 429. quomodo agant? I. 430. variæ virtutis ſunt. *ibid.* cautiones in eorum uſu. *ibid.*

Attractio non datur. I. 47.

Auditus quid? I. 91. ubi fiat & quomodo ſuccedat? I. 89. 91. & *ſeq.* ejus organon auris, I. 91. ejus vitia quæ? III. 239. differunt inter ſe, *ibid.* quibus lædatur? III. 240.

Auditus gravis unde? I. 92. & *ſeq.* gravitas apud ſenes unde? I. 242. *difficilis* oritur ſæpè ab aurium cerumine indurato. III. 243. quomodo tractandus? *ibid.* à tubâ Euſtachianâ obſtructâ, III. 240. quomodo ſananda? III. 243. à laxitate partium acuſticarum, III. 240. quibus remediis tollenda? III. 242. à ſpaſmo & ſiccitate auris: III. 240. mediatæ cauſæ ſunt vitium ventriculi & inteſtinorum, III. 241. ex vitio primarum viarum orti exemplum, III. 246. decubitus ſeroſorum humorum, III. 241. ejus in fœmina ſenili exemplum. III. 245. remotiores cauſæ, III. 241. clyſteribus revocatur. I. 467. *Contumacis* fortiori purgante curati caſus, III. 246. per inediam ſanati exemplum; *ibid.* abolitionis à mercuriali cura malè tractata, *ibid.* progroſis, III. 241. optimè ſanantur diaphoreticis & diureticis, III. 242. laxantibus, *ibid.* pediluviis & veſicatoriis, *ibid.* quatenus in iis conveniant topica, *ibid.* & ſanguinis miſſio? III. 243. quomodo tractanda catarrhalia, *ibid.* & cum aliis morbis juncta? *ibid.*

Avena, ejus decoctum quomodo parandum? II. 42. ad æſtum & bilem temperandum in febribus intermittentibus; II. 14. laudatur in dyſenteriâ, III. 156. tuſſi, III. 112. methodo Lowerianâ quomodo præparetur? II. 179.

Avicennæ laudes. I. 21.

Auriculæ cordis motus in jam mortuis poteſt reſtitui. I. 31.

Auris auditûs organon, I. 91. ejus anatomica conſideratio, *ibid.* & *ſeq.* à quibus rectè explorata? I. 20. ſtructura, III. 240.

Aurium dolores cur graviter lædant? II. 336. vid. *Otalgia. fluxus purulentus* unde, II. 337. quomodo divertendus & exſiccandus, *ibid.* *tinnitus* cauſæ, III. 241. ex plethora exemplum, III. 243. in hæmorrhoidario ſuborti caſus, III. 244. poſt lethargum & inſultum apoplecticum unde? III. 241. in parotidum inflammatione quomodo inducatur? *ibid.* in acutis febribus quid indicet? *ibid.* accedente aſthmate & œdemate pedum levatur. III. 102.

Auripigmentum veteribus arſenicum dictum, I. 197. ſed peſſimè pro veneno venditatur. *ibidem.* non confundendum cum arſenico citrino. *ibid.*

Aurum, ejus effectus in corpore humano, II. 49. *fulminans* cur tutiùs in pilularum, quam pulveris formâ exhibeatur? I. 227. intutum laxans; I. 434. quâ ratione virulentam induat naturam. II. 282. quo in caſu ſit noxium? II. 49. infantibus quando perniciosum? I. 227. quatenus in ſingultu infantili conferat? III. 126. ejus fonticus effectus in febre catarrhali benignâ, II. 49. in tenerioribus infantibus: II. 282. ſalibus ſolutum veneni naturam induit. I. 227.

Austria, cur ibi colica ſpaſmodica endemia? II. 287.

Autocratia naturæ in quo conſiſtat? II. 84. non nimis extendenda in medendo. I. 153.

Autumnus eaſdem cautiones habet quas ver: I. 135. cur adeo morboſus? I. 226. quos gignat morbos? I. 334. cur eo arthritici & rheumatici dolores

dolores ſint frequentes, II. 319. 325. catarrhales febres, II. 44. hæmorrhagiæ narium, II. 325. tuſſis infantilis? III. 111. 116. cur eo pejus habeant hectici, II. 181. hypochondriaci, II. 49. phthiſici? III. 286.

B.

Baglivus, I. 17. tonum fibrarum praxi accommodavit. I. 36.
Balbuties quid? III. 247.
Ballonius, I. 21.
Balnea quando conveniant? I. 140. pulſum mutant. I. 369. eorum uſus noſtris parcius adhibendus. *ibid.* commendantur veneno tactis, I. 201. in morbis contagioſis, præſertim chronicis, I. 205. calculo laborantibus. I. 236. quæ conveniant in declinatione arthriticorum dolorum? II. 322. in diſpoſitione ad abortum ex pravo puerperii regimine? III. 181. in calculo renali? II. 300. capitis adfectibus, III. 223. cardialgiâ ex frigore, II. 266. convulſionibus, III. 28. cutis adfectibus, III. 436. fluore albo, III. 353. gonorrhœa benignâ, III. 359. gutta ſerenâ à variolis ſubſiſtentibus, III. 233. in hecticis, & quando? II. 181. iliacæ paſſionis declinatione, II. 280. lentis infantum febribus, II. 180. lue venereâ, III. 421. menſibus ſuppreſſis, III. 316. motibus ſpaſmodicis vagis, III. 44. paralyſi, II. 293. phthiſicorum ſymptomatum atrocia, III. 292. phrenitide, II. 133. pollutione, II. 359. purpura chronicâ, III. 406. quartanâ, II. 27. rachitide, III. 489. recens natis, III. 472. rheumaticorum dolorum declinatione, II. 322. ſcorbuto, III. 380. ſingultu à tranſpiratione prohibitâ, III. 126. ſpaſmis imi ventris, III. 267. veſicæ ſpaſmo, II. 311. diuturnis uteri morbis. II. 229.
Balnea quibus noceant? I. 140. poſt iram noxia; I. 416. 465. nocent in cachexiâ, III. 316. in œdemate pedum, III. 322. plethoricis & ſpongioſis, II. 302. & quæ in his pariant ſymptomata, II. 265. in adfectibus ſoporoſis. III. 214.
Balnea frigida, cautiones in eorum uſu, I. 465. perſpirationem cohibent, I. 261. ex quâ ratione in chronicis morbis mirabilem ferant opem? I. 476.
Balnea aquæ dulcis quomodo paranda? I. 464. III. 258. 436. tepida eſſe debent, III. 258. 306. quid ante eorum uſum conducat? III. 29. 258. horum virtus quibus adjuvetur? III. 28. ſpaſmos relaxant, I. 464. III. 31. & æqualem ſanguinis circuitum reddunt. III. 74. humores derivant. I. 463. perſpirationem ſecundant, *ibid.* inſaniam percurant, *ibid.* partum facilitant, I. 464. heroïcorum operationem ſecundant; *ibid.* in rachitide proſunt. *ibid.*
Balnea adſtringentia quomodo agant? III. 346. & quæ concitent damna in fluore albo uſurpata? *ibid.*
Balnea nativa roborantia martialia quæ & ubi proſint? I. 464. *artificialia* roborantia, eorumque uſus: I. 465.
Balnea vaporoſa quæ & quando utilia? I. 465.
Balnea uterina ex quibus paranda? III. 346.
Balsamica quæ ſint? I. 444. quomodo agant? I. 446. varii uſus. I. 139. & 446. bene temperata proſunt, I. 176. arcendis contagiis inſerviunt, I. 212. quænam putredini reſiſtant? III. 390. ſubadſtringentia laudantur in gonorrhœâ. III. 360.
Balſamum de Copaiva cum ſaccharo in nephritide inveterata laudatur, II. 307. ipſius eſſentia ſæpè nocet in gonorrhœâ. III. 363.
Balſamum embryonum laudatur in abortu imminente, III. 181. in cholerâ, III. 169.
Balſamum pectorale egregiæ virtutis, III. 116. 292. laudatur in tuſſi habituali. III. 116.
Balſamum pectorale Meibomii ex quibus præparetur? III. 292. confert in phthiſi. *ibid.*
Balſamum vitæ præcipuum ex balſamicis; I. 445. quales virtutes recondat? III. 395. vires egregiè refocillat, I. 318. 321. ſpecificum in adfectibus ex debilitate cerebri nervorumque. I. 451. laudatur in abortu imminente, III. 181. auditûs vitiis, III. 242. cholerâ, III. 169. diarrhœa, *ibid.* & 176. epilepſiâ, III. 14. guttâ ſerenâ, III. 231. odontalgiâ, II. 332. ſphacelo, III. 395. vertigine, III. 322. vomitu. III. 145. ſine *ambrâ* in cephalalgia rheumaticâ, II. 255. cum *aquâ Reginæ Hungariæ* in flatulentiâ, III. 344. in impotentiâ movendi à podagrâ, II. 348. hypochondriaco malo, III. 72. cum *aquâ ſclopetariâ* ad injectionem in gonorrhœâ. III. 363. cum *corticum aurantiorum ſyrupo* in putredine gingivarum, III. 380. cum *liquore anodyno* in aphoniâ, III. 249. colicâ, II. 289. dyſenteriâ, III. 156. ſingultu; III. 125. nocet in capitis adfectibus ex vitio primarum viarum, III. 227. in morbis à plethorâ & congeſtione. III. 231.
Barometra commendata. I. 105.
Bartholinus, I. 19.
Beccabunga cur excellens antiſcorbuticum? III. 378.
Beccherus. I. 21.
Belgi cur phthiſi ſint obnoxii? III. 293.
Bellinus, I. 17. & 21.
Berengarius (Jacobus). I. 21.
Bergerus, I. 17.
Bezoardica utilia in exanthematicis, I. 408. præferenda ſudoriferis. I. 416.
Bezoardicus pulvis in principio peſtis commendatur. I. 204.
Bianchi, I. 17.
Bilis quid ſit? I. 61. alcalinæ eſt indolis, *ibid. & ſeq.* cum urina ſecedit, I. 69. in quo viſcere ſecernatur? III. 102. ejus ſecretio motu periſtaltico adjuvatur, III. 66. ad ſecretionem quæ faciant. I. 62. officina hepar. I. 61. examen ipſius. *ibid.* principia conſtitutiva, III. 342. quantitas; I. 62. ſanguine ponderoſior eſt. I. 61. ſapo animalis, *ibid.* uſus, & quæ uſum probent, I. 62. III. 302. & 342. ad elaborationem chyli facit. I. 61. corpori venenum qui fiat? I. 63. humor excrementitius idemque utiliſſimus, I. 62. coloris & fœtoris excrementorum cauſa, I. 384. in duodenum maximè ab irâ effunditur, & quomodo? II. 329. ſingularis profuſæ caſus. III. 342. æſtate copioſè generatur. I. 384. motum ejus quæ adjuvent? I. 61. deficiens quomodo ſuppleatur? I. 63. & 118. quibus corrigatur remediis? I. 190. exſiccata flammam concipit. I. 61. inſpiſſata æquè in aquâ & ſpiritu vini ſolvitur. I. 61.
Bilis atra quæ veteribus dicatur? III. 310. unde ortum trahat? I. 252. ab acidis nigreſcit. I. 379. 384.
Bilis bovina, cum eâ experimenta inſtituta. II. 269.
Bilis cauſtica facta veneni dati ſigna mentitur. III. 171.
Bilis commota ex quibus cauſis ſuſcipiat acrimoniam, III. 171. & quomodo temperanda? II. 113. 329.
Bilis corrupta & iners vomitum concitat, III. 142. 149. ſævos dolores circa hepatis regionem, II. 273. cum

cum lacte in infantum inteſtinis ſtagnans tormi-num cauſa. II. 287.
Bilis cyſtica differt ab hepatica, I. 62. quâ diffe-rentiâ uterque effluat? I. 63. cyſticæ uſus, I. 62.
Bilis intemperata cur à veteribus cauſa febrium intermittentium dicatur? II. 13.
Biliarii ductus motu gaudent periſtaltico, I. 304. ſpaſmo affecti morbos gignunt, I. 304. 320. conſentiunt cum ventriculo; I. 320. convulſi diarrhoeæ & choleræ cauſa. I. 306.
BISTORTÆ radix alvum adſtringit. I. 261.
BLANCARDUS. I. 17.
BOERHAAVE. I. 17.
BOHNIUS. I. 17.
BOLI alvum adſtringunt, I. 261. abſorbent, I. 428. adſtringunt ſimul. *ibid.*
BONITAS *cereviſiæ* unde pendeat. I. 113.
BONTEKOE. I. 17.
BORBORYGMI unde? III. 66. in epilepſiâ, III. 11. ab aquis mineralibus frigidè potis ſæpè exacer-bantur. III. 348.
BORELLUS. I. 17. & 20.
BOTALLUS. I. 21.
BOYLE refutatur, quod mercurium dulcem in dy-ſenteriâ laudaverit. III. 157.
BRASSICA cripſa, *Braunkol*, cur nonnunquam in-ficiat? I. 232.
BRONCHIA quid. III. 109. eorum tunica glandu-loſa, I. 45. conſtricta formalem tuſſis conſtituunt cauſam. III. 116.
BRUNNERUS. I. 17.
BRUTA cur minùs frequenter ægrotent, quàm ho-mines? I. 180.
BUBONES *peſtilentiales* quales dicantur? II. 94. re-trocedentes necant. I. 395. quomodo tractandi? II. 98. *Venerei* quomodo generentur? III. 452. à variis cauſis oriuntur; *ibid.* retrogradi; I. 187. ex calidioribus tractata gonorrhoea. I. 340. re-pulſi gravia inferunt mala. *ibid.* oriuntur à go-norrhoea ſuppreſſâ, vel parùm æſtimatâ; III. 358. 361. 424. febris ſæpè ipſis ſupervenit. II. 188. quibus internis, III. 452. & externis tra-ctandi? III. 362.
BUTYRUM quale alimentum? I. 107. & *ſeq.*

C.

CACHEXIA quæ dicatur? III. 311. ab Aure-liano, III. 312. & Aretæo optimè deſcribitur. *ibid.* unde? I. 262. differt ab anaſarcâ, atro-phiâ, cacochymiâ, & leucophlegmatiâ; III. 314. à chloroſi & fluore albo. *ibid.* à ſcorbuto. *ibid.* qualis in eâ ſanguis, I. 373. pulſus? I. 371. ubi reſideat? I. 167. apud ſenes, I. 241. & vetu-las. I. 243. ejus ſigna, III. 311. funeſta, I. 394. prognoſis. III. 314. cauſa proxima. III. 312. cauſa lethalis cachexiæ, I. 400. cauſæ occaſiona-les ſunt animi pathemata, III. 313. diæta inor-dinata, III. 312. deſperatæ à vitio diætæ indu-ctæ caſus, III. 318. excretiones ſanguineæ im-minutæ aut nimiæ, III. 313. habitus corporis ſpongioſus; III. 312. ex inſano amore; I. 194. ex potione frigida, *ibid.* ex atoniâ hepatis & lienis, I. 307. 320. ſuppreſſis menſibus, I. 341. nimiis hæmorrhagiis. I. 349. puerperio, I. 350. aſthmate, I. 352. alvi fluxibus malè tractatis. *ibid.*
Cachexiæ à diuturno moerore exemplum, III. 316. ab inordinatâ vitâ & gravi moerore ſubortæ, III. 317. hæmorrhagiam narium excipientis ob-ſervatio, III. 318. à malè curatâ quartanâ cache-xia lethalis. III. 318. cur ſenibus magis familia-ris quàm juvenibus? I. 170. 184. ſcorbutica ubi inſanabilis? I. 184.
Cachexia non juvatur naturâ, ſed ſolâ arte cura-tur. I. 153. num in metu cachexiæ ex defectu criticarum ſanguinis evacuationum uſus potûs frigidi ſit commendandus? I. 476. ejus curatio-nes perverſæ, II. 227. III. 314. indicationes cu-ratoriæ quæ explentur aperientibus, III. 315. aquis mineralibus, & quâ cautione, *ibid.* bal-neis, III. 316. corrigentibus & evacuantibus, III. 315. martialibus, & ſtomachicis. *ibid.* quate-nus in eâ conducat venæſectio? III. 316. & quæ tenenda circa tumores oedematoſos? *ibid.*
Cachectici ſibi caveant à frigore. I. 267. cur ſæpè epilepſiâ adficiantur; III. 12. eryſipelate, II. 102. ſingultu, III. 125. palpitatione cordis, III. 86. ſphacelo, III. 388. vomitu? III. 142. 147. hæ-moptyſis ipſis ut plurimum funeſta. II. 209.
CACOCHYMIA, ejus generatio, I. 164. 176. cur hy-pochondriaco & hyſterico malo accedat? I. 320. quomodo inducatur à plethorâ? *ibid.* ejus medi-catio à venæ ſectione inchoanda? I. 139.
Cacochymici ſibi caveant à frigore, I. 267. pluribus morbis patent. I. 188.
CÆLIUS AURELIANUS. I. 21.
CÆMENTARII cur ad tuſſim proclives? III. 110.
CAFFEE potûs utilitas. I. 110. infuſi uſus frequen-tior foeminis diſſuadetur. I. 254.
CALCULI ſunt morbus hæreditarius. I. 349. naſcun-tur ab acidis, I. 252. ab arthritica materiâ. I. 339. ab hæmorrhoidum & menſium ſuppreſſione, I. 345. ob invadentem moeſtitiam ſæviſſima conci-tant ſymptomata. I. 193. 236. cauſa mortis in calculo renum vel veſicæ eſt plerumque renum corruptio. I. 400. nonnunquam ventriculi & in-teſtinorum ſphacelus, *ibid.* accedunt demum inflammationes lethales, I. 393. funeſta ſigna, *ibid.* quibus remediis ejiciendi? I. 236. calculoſæ concretiones unde? I. 167. 168.
Calculus felleus, ejus varia figura & forma, II. 268. magnitudo & numerus, *ibid.* quo loco maximè reperiatur? *ibid.* cum humanis & bo-vinis repertis experimenta. II. 269. ejus ſigna I. 330. II. 270. III. 303. per ductus biliarios tranſeuntis ſigna. I. 331. eſt ſæpe aſthmatis cauſa, III. 101. colici doloris, II. 287. icteri. III. 302. pathemata inde, II. 270. cauſæ procatarcticæ ſunt vita ſedentaria & ætas, II. 269. & *ſeq.* ſpirituo-ſorum abuſus. II. 270. ſanguis ſpiſſus in foeminis quadragenariis, *ibid.* ejus in plethorico venæſe-ctionis expertæ exemplum, II. 272. in hydropico & ictero vomitu rejecti exemplum, II. 273. dolo-res inde ſunt ſæpe periodici, II. 271. immanium inde natorum dolorum caſus. II. 273. acutiſſimi doloris inde orti exemplum. II. 275. ſpaſmus quo-modo ſedandus internis, II. 271. & externis. *ibid.* cura præſervatoria quomodo inſtituenda, II. 272. extra paroxyſmum quæ conducant? II. 271. in cyſtide generatur ab ira. I. 197.
Calculus renum ex quâ materiâ generetur? II. 299. ex atonia eorum, I. 307. 352. à ſpaſmo ure-terum, I. 303. quomodo fiat? I. 353. quomodo ejus dolor à paſſione hyſtericâ differat? III. 52. ejus ſigna; I. 330. facilè recurrit, I. 244. pri-mæ ſenectæ familiaris; I. 183. cur ſenili ætati frequens? II. 299. quando dolores inducat? I. 330. & III. 101. movetur à frigore, I. 267. à re-frigeratione abdominis irritatur, I. 315. ureteribus impactus facit dolores. I. 331. cur ejus diagnoſis ſit difficilis, II. 150. differt à colica, I. 297. 331. cum colica cur ſæpe complicetur. I. 297. 330. quo-

quomodo vomitum, colicam, icterum, & veſicæ calculum gignat? I. 353. quomodo febrem excitet ſine renum inflammatione, II. 150. quâ ratione ingeneret febrem inflammatoriam? II. 151. vomitum? I. 168. 315. III. 143. in conſenſum rapit ventriculum, I.315. copioſæ excretionis cum dolore nephritico exemplum, II.305. Vide *Nephritis calculoſa.* urgente dolore non expellendus, I.417. diureticis præcavetur. I. 439. curatur. *ibid.* ſpecifica in eo. I. 452. ſpecificum ejus liquor anodinus. I. 450.

Calculus veſicæ ex ipſius atoniâ, I. 307. Helvetis & Batavis familiaris, I. 253. ex renali quomodo fiat? I.353. ejus ſigna. I. 331. II.308. in ſenibus provectioribus inſanabilis, I. 184. cur rarior? I. 185. quomodo ſpaſmum excitet? II. 308.

Calculoſi cur frequenter fiant icterici? I.353. 354. colicæ & flatibus cur pateant? I. 353.

Calendarium *perpetuum* in corpore habere. I. 35.

Callus in fiſtulis quid? III. 461. ejus durities unde? III. 462. quomodo ſanationem remoratur? *ibid.* & quibus remediis abſumendus? III. 464.

Calor quid ſit & efficiat? I. 33. auget proventum ſalium. I. 69. corporis quid ſit? I. 51. eſt à circulo ſanguinis: *ibid.* quibus augeatur? *ibid.* corpori neceſſarius eſt: I. 33. conſumit ſuccos: I. 56. exhalationes concitat: I. 67. juvat ſanguificationem: I. 50. vitæ neceſſarius: I. 51. continuis in febribus quæ ſit ejus cauſa? II. 175. nimius tuſſitantibus nocet. III. 115.

Calidum innatum veterum. I. 33.

Calidiora ſunt cavenda juvenibus. I. 134. morbum benignum in malignum convertere poſſunt, I. 207.

Calidus potus, vide *Potus.*

Calx *viva*, ejus vapor quænam accerſat ſymptomata? I. 230. exhalationes quomodo anginam producant? II. 126. aſthma, III. 106. & quid in eo proſit? III. 107.

Camerarius. I. 17.

Camphora, ejus virtutes. III. 100. *& ſeq.* alexipharmacis accenſetur, I. 205. quandoque antiſpaſmodicis. I. 448. an exæſtuet ſanguinem? II. 222. laudatur in eryſipelate retropulſo, III. 218. in hæmorrhagiis nimiis, II. 220. 222. in hæmorrhagiâ narium, II. 198. in inflammationibus, II. 239. collo appenſa præcavet contagium dyſentericum. III. 158.

Camphora cum nitro ſpecificum in inflammatione, I. 450. in malignis. *ibid.* laudatur in ſphacelo à cauſa internâ; III. 390. in variolis malignis; II. 58. in podagrâ exterius adhibitæ noxæ exemplum. II. 351.

Camphoræ oleum quomodo præparetur? II. 215. externè confert in febre ſtomachicâ inflammatoriâ, II. 90. tympanitide, III. 332. vomitu cruento, II. 215.

Camphoræ ſpiritûs in doloribus & tumoribus diverſus effectus, unde? II. 351.

Cancer, ejus definitio & generatio, III. 445. quâ ratione à ſcirrho generetur, ejuſque ſignum. III. 446. *&* 447. ſymptomata. *ibid.* prognoſis. III. 448. quando ſerpere incipiat? III. 457. cur præcipuè mammas fœminarum invadat? III. 445. ad eum faciunt hæmorrhoïdum & menſium ſuppreſſiones, III. 446. terror & mœſtitia. *ibid.* prava diæta & temperamentum. *ibid.* diſpoſitio hæreditaria & externa violentia. *ibid.* curatio, III. 450. quæ circa anodyna obſervanda? III. 454. febrem lentam & lipothymiam? III. 453.

Cancer occultus; ejus deſcriptio, III. 445. exemplum. III. 456. diu durantis caſus; III. 447. ejuſque curatio, III. 450.

Cancer apertus, ejus deſcriptio, III. 445. cauſa, III. 446. interna & externa curatio: III. 451. an exſcindi debeat? *ibid.*

Cancer exulceratus, ejus exemplum, III. 456. cur tam facilè perimat? I. 178. II. 216. quomodo? I. 34. quando funeſtus? I. 395. eſt inſanabilis, I. 184.

Cancer uteri. Vide *Uterus.*

Cancroſa corruptio, quomodo ex variolis reſtitare queat? II. 62.

Cancrorum chelæ & lapides abſorbens, I. 428. diureſin ſimul movent. *ibid.* cum acido ſanguinem reſolvunt, *ibid.*

Candelæ ſebaceæ extinctæ exhalatio quam gravis. I. 230.

Canes Bononienſes, qui minimæ ſtaturæ permanent. I. 252.

Canon, medico-practici cujuſdam canonis ſenſus. I. 471.

Cantharides, earum natura & indoles venenoſa. I. 225. quale ſal recondant? III. 263. ſpecificum in hydrope. I. 451. an externè in maniâ conducant? III. 263. in & externè ſæpè mictûs cruenti cauſa: II. 234. in gonorrhœâ internè datæ veſicæ inflammationem & ſpaſmum inducunt. II. 310.

Capillamentum incautè demtum capitis morbos gignit. I. 336.

Capsula *lumbaris* lympham recipit. I. 58.

Caput, ejus cum ventriculo & inteſtinis conſenſus, I. 313. II. 293. ipſius læſiones cur ſæpè vomitus ſequatur? III. 144. quomodo ejus refrigeratio ad auditûs vitia contribuat? III. 240. lotiones quâ cautelâ inſtitui debeant? I. 140. declivior ſitus quid efficiat? I. 48. dolores infantili ætati familiares, I. 241. debile morborum infantilium, I. 308. & impuritatis ſuccorum cauſa, I. 320. ad ejus dolores exacerbatos quænam faciant? I. 357. quænam damna ex tineâ retropulsâ illi obveniant? *ibid.*

Carbones, eorum exhalationes maxime noxiæ, præſertim coarctatæ; I. 229. lethiferos producunt effectus; *ibid.* eorum fumus quomodo homines ſuffocare valeat? III. 106. quomodo ad epilepſiam diſponit? III. 13. & ſoporoſos adfectus? III. 212. *igniti* in conclavi clauſo vitam poſſunt extinguere. I. 34. *&* 105. *foſſiles* aërem inficiunt fumo non ſaluberrimo, I. 105. foſſiles aërem purgant. I. 112.

Carbunculi peſtilentiales retrocedentes necant. I. 395. Vide *Anthraces.*

Cardialgia, ejus definitio. II. 257. III. 494. ſedes. I. 163. 179. II. 257. quid ſit? I. 297. ejus generatio, I. 174. 186. 262. à frigidâ potione, I. 233. à vermibus, I. 235. ab acidis, I. 252. ejus variæ cauſæ, I. 297. *& ſeq.* à ſpaſmo ventriculi. I. 303. ex præpoſtero topicorum uſu in morbis articulorum. I. 341. menſium emanſione. I. 338. fœminis familiaris, I. 297. & vitæ aulicæ addictis, & cur? II. 267. differt ab inflammatione & inflatione ventriculi, I. 297. II. 120. à colicâ. II. 258. realis quomodo à ſpuriâ dignoſcenda, II. 257. dividitur in *flatulentam* & *ſpaſmodicam*; II. 257. utriuſque ſigna; *ibidem.* *flatulentæ* ſubjecta, II. 258. cauſæ: *ibidem* *&* 259. pathematum rationalis explicatio, II. 258. prognoſis. II. 257. ab atoniâ & inflatione ventriculi pilul. de ſtyrace chronicæ factæ exemplum; II. 267. infantilis quæ? & ſigna, III. 494. ex incongruorum ciborum nimia ingurgitatione

gitatione ortæ caſus, II. 264. ex frigore & intemperantia Carolinis ſanatæ exemplum, II. 266. *ſpaſmodica* ſæpè in epilepſiam tranſit; III. 22. ejus cauſæ ſunt animi pathemata, II. 259. ejus indè ortæ & ſæpè recurrentis exemplum. II. 262. ex iracundiâ ab adſumto vomitorio funeſtæ caſus; II. 267. emetica, II. 259. excretiones ſanguineæ ſuppreſſæ; II. 258. ex hæmorrhoidibus frigore ſuppreſſis ortæ exemplum, II. 264. ex plethorâ & hæmorrhoïdum fluxu non ritè ſuccedente enatæ caſus. II. 265. parotides ſuppreſſæ, II. 260. vermes, II. 259. ſæpè in febribus exanthematicis præſens & unde? *ibid.* in dyſenteriâ epidemica; *ibid.* in plethorico ſub æſtuoſo cœlo proficiſcente ortæ exemplum, II. 264. eventus, II. 260. quibus levanda, I. 338. & 445. ſpecificum ejus liquor anodynus; I. 450. in eâ hæmorrhoïdes ſalutares. I. 343. Carolinis & Tœplicenſibus curatæ exemplum. II. 266. quæ præſervationis fine conferant? II. 262. indicationes curatoriæ; II. 260. quæ explentur abſorbentium, demulcentium, & laxantium, *ibid.* clyſterum, II. 261. & externorum uſu. *ibid.* poſt tertianam enata quomodo tractanda? II. 260. ex cruditatibus orta quomodo ſananda? II. 261. ex veneno inducta quibus depellenda? *ibid.* *infantilis* quomodo tractanda in & extrà paroxyſmum? III. 494. *ſymptomaticæ* quâ ratione curatio inſtituenda? II. 261. à menſium defectu quæ conducant? *ibid.* cautelæ circa verminoſæ curationem, II. 262. & ſalia. *ibid.*

Caries oſſium quomodo differat ab ulceribus? III. 443. ex quibus cognoſcenda? III. 444. 465. in lue venerea periculoſa, III. 417. & quomodo tractanda? III. 420. 449. & 465.

Carminativa ex quibus conſtent, & quænam ſint? III. 343. quando noceant in graviori dolore inteſtinorum? II. 291. quando clyſteribus addenda? I. 467.

Caro plus fluidi quam ſolidi habet. I. 367. Carnes aſſæ ab elixis in quo differant? I. 108. augent partem ſanguinis ſulphuream, *ibid.* ferarum, quo differant à domeſticorum carnibus? *ibid.* dant multum chylum, I. 63. plus nutriunt vegetabilibus: I. 106. quæ nutriendo optimæ? I. 56. in morbis putridis nocent. I. 109. earum uſus ſenibus circumcidendus, I. 135. & *ſeq.* animalium ex morbo mortuorum aliquid virulenti continent. I. 232.

Carolinæ *Aquæ* quibus principiis agant? II. 245. III. 82. earumque virtutes: III. 83. ante earum uſum quæ tenenda? II. 272. & 347. quæ diætæ ratio habenda ſub earum uſu, III. 305. 310. quæ poſt illas conducant? III. 56. ſunt frigidis acidulis in morbis mulierum tutiores. *ibid.* eas potantium urina qualis. I. 69.

Carolinæ Aquæ internè & externè uſurpatæ abortum præcavent, III. 187. laudantur in aſthmate rheumatico, III. 108. cachexiâ ex menſium & hæmorrhoïdum ſuppreſſione, III. 316. in calculis & quomodo eos reſolvunt? II. 272. 303. in cancro & ſcirrho, III. 452. cardialgiâ hypochondriacâ & ſpaſmodicâ, II. 262. & 266. in cephalæa ex quartanâ, II. 255. colicâ ſanguineâ cum arthritide alternante, II. 296. convulſionibus hyſtericis, III. 71. gonorrhœâ inveteratâ, III. 362. doloribus inteſtinorum & quibus? II. 290. utiliſſimæ ſunt ad hæmorrhagias promovendas, I. 444. laudantur in hæmorrhoïdibus ſuppreſſis, II. 266. 326. III. 214. malo hypochondriaco, III. 72. & in hoc ſubjungenda balnea naturalia, III. 74. in hyſterico malo, III. 56. ictero, III. 305. 310. in menſibus ſuppreſſis, III. 319. ad polypos præſentes eoſque præcavendos, III. 91. 283. ad podagræ recidivam arcendam, II. 347. in phthiſi hypochondriaco-ſcorbuticâ, III. 291. quartanâ & quando? II. 36. rheumatiſmo & quando? II. 326. ſingultu hypochondriaco, III. 127. ſcorbuto, III. 377. vertigine & quali? III. 223. ulceribus, III. 449. vomitu, III. 149. uteri obſtructionibus; III. 458. revocando purpuram delirium tollunt; II. 72. tumores œdematoſos citò abigunt & cur? II. 245.

Carolinæ aquæ quando noceant in aſthmate, III. 105. in calculo, I. 380. morbis capitis, II. 246. cur in balneo gignant febres, I. 335. nocent in fluore albo, III. 363. in hæmoptyſi, II. 206. in renum adfectibus, II. 152. veſicæ exulceratione, II. 313. uteri eroſione? III. 458.

Carolinarum aquarum ſal quâ doſi exhibendus? III. 70. ejus virtutes, III. 331. laudatur in cachexiâ, III. 315. in hydrope, III. 331. in ictero, III. 305. ad vermes exturbandos. III. 492.

Carteſii ſecta in Medicinam redundavit. I. 17.

Carunculæ in urethra à gonorrhœa quomodo generentur & tollantur. III. 358. 362.

Carus quid & quotuplex ſit? III. 210. differt à lethargo & apoplexiâ, III. 212. à ſyncope & ſuffocatione hyſtericâ; *ibid.* cur ſæpiùs febribus acutis jungatur, III. 211. & illas excipiat? III. 212. cauſæ mediatæ, *ibid.* poſt malè tractatam febrem eryſipelaceam oborti exemplum, III. 217. poſt hæmorrhoides ceſſantes aquâ frigidâ curati; *ibid.* periodicè revertentis caſus: III. 216. cum febre tertianâ complicati exemplum; III. 214. curatio. *ibid.*

Caseus quale alimentum? I. 107.

Casserius, I. 19.

Castorina, eorum effectus in corpus humanum, III. 57. laudantur in hyſterico paroxyſmo, III. 55. in ſingultu, III. 125. vomitu. III. 145.

Caſtoreum non ſemper eſt antihyſtericum, I. 153.

Castrenses *febres* quæ dicantur? II. 86.

Caſtrenſium morborum cauſæ. I. 210.

Catalepsis quæ dicatur? III. 44. ejus ſigna. *ibid.* & I. 299. eſt morborum omnium rariſſimus. III. 44. ab apoplexiâ differt. I. 299. an à tetano & catocho differat? III. 44. ejus paroxyſmi, III. 45. ſubjecta, *ibid.* eâ defunctorum anatome; III. 46. ſententiæ medicorum de ipſius cauſis, III. 45. cauſa proxima; *ibid.* quomodo in hâc liquidi nervei influxus intercipiatur? III. 46. ſymptomatum ratio; III. cauſæ mediatæ ſunt animi pathemata, III. 47. frigus horrendum, *ibid.* humores craſſi præſertim commoti, III. 46. primarum vitium, III. 50. ex vermibus & hyſtericâ paſſione ortæ exemplum, III. 49. & aliæ occaſionales; III. 47. ex fixioribus meditationibus inductæ caſus, III. 50. prognoſis. III. 47. quomodo tractanda in paroxyſmo? III. 48. quæ conferant, ſi ex animæ vitio & frigoris vehementiâ, *ibid.* & ab excretionibus ſanguineis ſuppreſſis ſuccis melancholicis? *ibid.* cautelæ quæ tenendæ circa acida & volatilia in paroxyſmo, *ibid.* & narium ſcarificationem? III. 49.

Cataplasma externum retropellendi pollet facultate; I. 207. adſtringens in hæmorrhagiâ uteri; II. 226. diſcutiens; II. 19. emolliens in bubonibus; III. 360. roborans in diarrhœâ contumaci, III. 169. in vomitu compeſcendo; III. 145. ſuppurans in tumoribus, III. 452. egregiæ virtutis in cancro & ſcirrho, III. 450. ophthalmiâ, II. 168. in podagrico dolore. II. 348.

Cataracta, incipiens, ſpuria, & vera unde & quid? I. 91. ejus ſigna: III. 224. 234. incipiens ex ventriculo. I. 314. in quo differat à guttâ ſerenâ, III. 228. ſuffuſione, III. 235. à verâ, III. 228. quomodo ex vitio primarum viarum oriatur? III. 224. ſpuriæ cum vertigine junctæ exemplum & curatio. *ibid.*

Catarrhus & coryza ſalutares quandoque motus: I. 120. & 410. unde, I. 165. à terrore; I. 191. cur frequentiores? I. 185. ex ſubitâ mutatione aëris & perſpiratione ſuppreſſa: I. 335. ſuppreſſus nocet. I. 340. venæ ſectione quandoque gignitur, I. 460. & arcetur, *ibid.* cur circa æquinoctia plethoricis familiaris? III. 117. an ejus ſola cauſa tranſpiratio prohibita? III. 119. cum cephalalgiâ narium fluxu ſoluta, II. 49. eorum frequens incurſus ſublevatus: II. 48. quomodo venæſectione præſerventur? *ibid.* balnea non ferunt: I. 465.

Catarrhus capitis quâ ratione ad auditûs vitia diſponat. III. 241.

Catarrhus pectoris unde? III. 285.

Catarrhus ſuffocativus unde? I. 187. ſæpè ab œdemate pedum retropulſo, III. 119. 333. à polypo cordis, III. 279. & vaſorum pulmonalium. I. 330. à paralyſi nervorum pneumonicorum; I. 306. diſtinguendus ab aſthmate convulſivo; I. 299. III. 94. ejus ſigna & ſymptomata; I. 299. funeſta ejus ſigna, I. 394. quibus familiaris? *ibid.* infantili ætati familiaris, I. 241. vetularum unde? I. 243. poſt morbillos variolas: I. 355. ſuffocatione perimit, I. 394. cauſa mortis in eo. I. 397. morbillis accedens quomodo tractandus. II. 67.

Catarrhalis benigna quæ dicatur? II. 44. ejus hiſtoria traditur, *ibid.* ſubjecta, *ibid.* ſedes & cauſa, *ibid.* origo, I. 173. 409. ex ſubitâ mutatione aëris, I. 335. qualem habeat pulſum? I. 371. criſes ſervat, I. 388. nonnunquam anniverſariæ, I. 183. quo tempore ſit frequens, II. 44. cur vere & autumno potiſſimum infeſtet? *ibid.* cur maxime generetur tempore verno, I. 266. in quo differat ab adfectibus colli ſcorbuticis & venereis, II. 45. à catarrhali maligna, I. 293. II. 45. à quotidianâ intermittente, II. 33. à rheumaticâ? II. 45. in quibus ſubjectis ſit gravior? *ibid.* quæ exſerat ſymptomata in fœminis quæ menſtruis carent? *ibid.* an ſit periculoſa, quibuſque modis ſolvatur? *ibid.* an locum habeat recidiva? II. 47. methodus naturæ & artis in ſanandâ ipſa. I. 409.

Catarrhalis contagioſa an & cur ſit? II. 45.

Catarrhalis epidemica quo tempore graſſetur? II. 45. & 47. anno 1709. epidemica deſcribitur. II. 47. ejus in hypochondriaco malè pro malignâ habitæ caſus: *ibid.* cum colicâ complicatæ & venæſectione curatæ exemplum: II. 48. ex auri fulminantis uſu funeſta: II. 49. quomodo præſervari queat, II. 45. & recidiva arceri queat? II. 47. quæ ſint curandi indicationes? II. 46. quæ curatio ſpecialis, *ibid.* præſertim in fœminis menſium ſuppreſſione laborantibus, II. 47. in hypochondriacis? *ibid.* quale conferat regimen, II. 46. qualis diæta? *ibid.* quando conducat vinum & nitrum, *ibid.* venæſectio? II. 47. 48. quomodo alvus ſolvenda, II. 46. tuſſis ferina tractanda? *ibid.* in eâ nocent pectoralia dulcia, II. 47. & purgantia. II. 46.

Catarrhalis maligna, vid. *Petechizans.*

Catarrhalis rheumatica unde oriatur? II. 49.

Catochus qualis morbus? II. 44. an differat à catalepſi? *ibid.*

Caussa *proxima* omnium, quæ in corpore humano fiunt, eſt motus. I. 24.

Cauſarum metaphyſicarum uſus nullus in pathologia, I. 171. *morbificarum* ordines non confundendi. I. 173.

Cauſæ morborum quæ ſint? I. 406. ſimplices & manifeſtæ; I. 424. rebus externis maximè continentur; I. 291. plerumque ignorantur; I. 322. in nervoſas maximè partes agunt, I. 308. 406. ſectione pateſcunt; I. 290. 322. plures concurrunt ad proximam; I. 291. quorumdam ineptæ, I. 322. non confundendæ cum causâ mortis, I. 290. 402. Medico noſcendæ, I. 286. 321. & *ſeq.* faciunt ad ejus famam, I. 322. in prognoſi diſtinguendæ, I. 396. certa auxiliorum genera indicant; I. 322. difficulter cognoſcuntur, *ibid.* cognitæ non ſufficiunt ad curandum, I. 290. 322. removentur motu ſolidorum & fluidorum, I. 406. in earum remotione methodus medendi poſita; I. 406. 407. ex præcipuis imbecillitas, I. 348.

Cauſæ mortis medico noſcendæ, I. 396. ſectione pateſcunt; *ibid.* non confundendæ cum causâ morbi, I. 290. quæ ſint in genere, I. 396. in variis morbis? *ibid.*

Caustica in nervoſis partibus atrocia cient pathemata. I. 310. 311.

Causus, ejus ſigna, I. 293. differt à tertianâ continuâ; *ibid.* in eâ criſis fit. I. 388. Vide *Ardens febris.*

Cautelæ in therapiâ neceſſariæ. I. 286.

Cauteria quomodo agant? III. 230. quæ ante earum uſum obſervanda? *ibid.* quæ & quando conducant in amputatione partis ſphaceloſæ, III. 390. in apoplexiâ, II. 244. epilepſiâ, III. 15. guttâ ſerenâ, III. 230. odontalgiâ? III. 332.

Cephalæa quid & quomodo differat à cephalalgiâ, II. 247. eâ defunctorum anatome, II. 248. ſymptomata, *ibid.* ſæpè ex irâ ante ſumtum cibum, & quomodo tractanda? II. 254. 255. ex gonorrhœâ virulentâ decocto ſudorifero diſcuſſa; II. 256. ex conſuetâ narium hæmorrhagiâ ſuppreſsâ orta, *ibid.* ex quartanâ cortice chinæ profligata carolinis diſcuſſa; II. 255. hypochondriacorum quomodo tractanda? II. 252. cauſas vide ſub voce ſubjunctâ *Cephalalgia.*

Cephalalgia, ejus ortus, I. 163. 174. ſedes ſæpè eſt in dura matre, II. 47. pericranio, *ibid.* & tunicâ pituitariâ; *ibid.* differt à cephalæâ gradu, *ibid.* quænam cauſa generalis? II. 248. ejus variæ cauſæ, I. 296. ex vermibus, I. 235. abſceſſu in ſinibus frontalibus, I. 326. vino in ventriculo, I. 314. polypo ſinuum cerebri, I. 303. coryza per frigus ſuppreſsâ, I. 340. menſium ſuppreſſione, I. 341. narium hæmorrhagiâ, I. 346. ſpaſmis pericranii debetur: I. 303. qualis à ſanguine ſpiſſo & ſero mucido? II. 248. qualis à lue venereâ, *ibid.* à materiâ ſalina ex corporis cortice retrocedente, *ibid.* à podagrâ retrocedente quomodo ingeneretur? II. 341. cur pueris familiaris? II. 249. cur adoleſcentibus? I. 184. cur frequentior? I. 85. periodica unde? I. 186. ventriculum per conſenſum afficit. I. 314. 319. narium ſtillicidio miteſcit. I. 346. immanis cum auditûs difficultate ex neglectâ venæſectione curatæ caſus; II. 253. pertinax cum oculorum ardente & dolorificâ defluxione in perſonâ diætæ vinoſæ deditâ curata. *ibid.*

Cephalalgia rheumatica unde? II. 253. in ſacerdote hypochondriaco Carolinis curata: *ibid.* ex menſium anomaliâ orta. II. 255.

Cepha-

Cephalalgiæ ſymptomaticæ & *idiopathicæ* origo, I. 475. II. 249. ſymptomatica quomodo in febre ardente tractanda? II. 114. ſæpè quartanæ jungitur, II. 28. & quomodo tractanda? II. 255. unde oriatur in tertianâ? II. 49. prognoſis, II. 249. methodus præſervatoria, II. 252. & curatoria ab orgaſmo orta quomodo inſtituenda? II. 249. an eo præſente conferat venæſectio, & quando? *ibid.* & 252. quatenus laxantia? II. 250. quo caſu arteriotomia conducat, II. 251. clyſteres, *ibid.* epithemata, *ibid.* trepanatio & veſicatoria? II. 250.
CEPHALICA ſpirituoſa in affectibus capitis ex reſolutione pedibus applicanda. I. 318.
CEREBRUM *humanum*; ejus moles: I. 84. ſubſtantia corticalis: I. 83. ſitne glanduloſa? *ibid.* ejus uſus ſecretorius, *ibid.* vulnera quæ lethalia? I. 85. cum reliquis corporis partibus mira eſt conſenſio; I. 158. conſentit cum ventriculo & inteſtinis, I. 287. cum corde; I. 289. tunicis quænam infeſta? I. 224. ejus diſpoſitio in morbis, & quomodo cognoſcenda? I. 289. extravaſatio in eo cur lethalis. I. 397.
CEREVISIA quænam *bona* dicenda? II. 323. optima, I. 112. *pravæ* effectus, *ibid.* quæ inſalubris? I. 288. inebriativa inſalubris; I. 257. triticea noxia infirmis; I. 252. tenuis liberalior potus commendatur mulieribus: I. 243. qualis diſponat ad dyſenteriam, III. 155. epilepſiam, III. 13. nervorum reſolutiones, III. 202. ſcorbuti geneſim? III. 376. nocet in convulſionibus, III. 27. deliriis melancholicis & maniacis, III. 261. epilepſiâ, III. 16. gonorrhœâ, III. 300. hæmorrhagiâ uteri, II. 227. morbis chronicis, III. 155. purpurâ, II. 71. tuſſi, III. 114. vertigine & vomitu, III. 146. *Medicata* pro bibulo hectico, II. 182. in ſcorbuto. III. 376.
CERUMEN quid & unde? I. 91.
CERUSSA venenatæ eſt naturæ. I. 228.
CHAMOMILLA vulgaris, ejus virtus antiſpaſmodica unde? II. 42. ex ipsâ præparata laudantur in cardialgiâ, II. 261. nimio hæmorrhoïdum fluxu, II. 220. in inteſtinorum doloribus; II. 288. cum lacte decocta pro fotu in otalgia laudatur: II. 261. ejus flores peculiaris virtutis, I. 422. ſiſtunt febriles motus. I. 318. & 450.
CHARLOTTENBURGUM febribus obnoxium, I. 208.
CHINA, ejus cortex cur ſit efficax antipyreticum, I. 170. non tamen infallibile? I. 153. & 154. alvum adſtringit; I. 261. pulſum mutat, I. 369. febriles motus ſiſtit: I. 318. cur aliis antifebrilibus præferenda? I. 422. quando proſit in febribus? I. 380. continuato uſu tollit febres, I. 423. ſpecificum intermittentium; I. 450. quas inducat mutationes? I. 321. balneis ſecundantur. I. 464.
CHIRAGRA à ſpaſmis ligamentorum. I. 303.
CHOLEDOCHUS *ductus* ſpaſmo corripitur, I. 304. unde icterus; *ibid.*
CHOLERA quid? I. 306. III. 165. differt à dyſenteriâ, III. 165. à diarrhœâ bilioſâ; *ibid.* eſt vel ſicca, vel humida; *ibid.* ejus ſubjecta; *ibid.* hiſtoria morbi, *ibid.* à veteribus traditur; III. 166. ſicca ab Hippocrate deſcribitur, III. 165. genus nervoſum in conſenſum trahit; I. 316. ſymptomatum ratio: III. 166. eâ peremptorum anatome: *ibid.* ſedes, *ibid.* funeſta ſigna, I. 393. cauſa proxima, III. 166. materialis, *ibid.* mediatæ ſunt arſenicalia & alia venenata; III. 167. ex ſumto arſenico lethalis, III. 170. 171. à comeſtis paſtillis venenatis orta, III. 172. ex bile cauſticâ; I. 316. à convulſivâ affectione ductuum biliariorum & inteſtinorum, I. 306. cibi dulces & fermenteſcibiles, III. 167. 168. per fraga copioſiùs adſumpta productæ exemplum: III. 174. quomodo tractanda & tollenda? III. 168. & 170. gravis iracundia, III. 167. eam ſubſecutæ & potu aquæ frigidæ curatæ caſus, III. 173. ſero lactis ſanatæ exemplum; *ibid.* falsò à veneno derivata, III. 171. ſiccæ cum humidâ complicatæ caſus, III. 174.
Cholera infantilis unde? III. 167. prognoſis, III. 168. cautelæ tenendæ circa anodyna & roborantia, III. 169. aquæ frigidæ potum, *ibid.* lac ejuſque ſerum & laxantia, *ibid.* & venæſectionem. *ibid.*
Cholerica febris quæ dicatur? II. 112. quæ vocetur acutiſſima, *ibid.* & minùs acuta? *ibid.* ejus cauſa proxima; *ibid.* citò ſanatæ exemplum; II. 117. ejuſdem potu aquæ frigidæ curatæ caſus; II. 118. tertianæ typum habentis & curatæ caſus; II. 119. quomodo tractanda ſit? II. 112. an in eâ conducat venæſectio? *ibid.*
Cholerici qui ſint? I. 44. habent fibras tenſas, I. 36. eorum proprietates, I. 131. & diæta; *ibid.* in quos morbos facilè incibant? I. 243. cur doloribus magis ſint expoſiti? I. 180.
CHORDAPSUS qui dicatur? II. 172. 275.
CHORION utero continuum. I. 79.
CHRONICI *morbi* non juvantur & curantur à ſola naturâ, I. 153. & 410. quomodo curandi? I. 260. cauſæ eorum frequentiſſimæ obſtructiones; I. 411. quæ ad generationem ipſorum faciant? I. 403. quomodo arcendi? *ibid.* optima eos ſanandi methodus. I. 411. continuato medicamentorum uſu tolluntur. I. 423.
Chronicarum paſſionum fundamentum, I. 158. 164. 174.
CHYLUS quid ſit? I. 63. ejus natura. I. 273. albedo unde? *ibid.* elaboratio perficitur in inteſtinis: I. 61. progreſſum quæ juvent? I. 65. ſecretionem juvant valvulæ conniventes dictæ, *ibid.* differt à ſanguine, I. 50. non eſt proxima nutritionis materia; I. 56. quomodo fiat ſanguis? I. 50. copioſum chylum quæ alimenta ſuppeditent? I. 63.
Chylificationi quæ favent? I. 139.
CHYMI in ventriculo reliquiæ acidæ juvant digeſtionem. I. 60.
CHYMICA *ſcientiâ* Medico opus, I. 14. & 20. Chymica remedia quando periculum in mora proſunt. I. 422.
CIBUS loco ſalubri & puro & ſereno capi debet? I. 104. & 264. non aſſumendus in locis contagio infeſtis: I. 204. ordine aſſumendus, I. 110. non ſimul & ſemel: I. 115. cibi multum faciunt ad ſanitatem. I. 287. ſumendorum regula. I. 115. crudiores quas noxas inferant? I. 110. ingeſti mutant pulſum, I. 368. viſcoſi inflationem ventriculi, I. 297. flatulenti colicam; *ibid.* avidiùs ingeſti recidivas pariunt. I. 289. corrupti & alieni cur noxii? I. 197. ad illorum promtiorem coctionem quænam aqua adhibenda? I. 469. pauciores alvum adſtringunt: I. 261. optimorum abundantia nocet: I. 114. nimietas ſanitati inimica, I. 246. non tamen æquè nocet robuſtis ac imbecillibus, I. 247. quantitas differt ſecundum individua. I. 114. & *ſeq.* varietas facit voraces. I. 115. abſtinentia in dolore graviori utiliſſima. I. 237.
CICUTA; ejus natura venenoſa: I. 197. exteriùs incautè uſurpata perniciosa concitat ſymptomata; I. 199. quo pacto vim ſuam funeſtam exerceat? I. 198. terreſtris cocta furorem parit: I. 200.

Cinnabaris arcanum antepilepticum. I. 423.
Cinnabarina quâ ratione rite præparata dicantur? III. 16. laudantur in epilepſiâ à violentiâ externâ, *ibid.* guttâ ſerenâ, III. 14. lue venereâ, III. 423. in pertinacibus oculorum & capitis doloribus, II. 169. in rachitide: III. 483. nocent in motibus ſpaſmodicis; III. 40. quomodo antiſpaſmodica? I. 448.
Circulus *ſanguinis* ſine reſpiratione non fit: III. 94. eſt ipſa natura veterum morborum medicatrix;· I. 52. eſt totius Medicinæ fundamentum, I. 372. eſt cauſſa agilitatis & roboris, I. 51. caloris, *ibid.* chylificationis, I. 50. ſecretionum & excretionum. I. 51. quoties horâ ſuccedat? I. 368.
Circulus ſanguinis difficilis per caput, I. 47. per hepar, I. 48. venam portæ, I. 49. omentum, lien, I. 48. colon, *ibid.* vaſa ſpermatica, I. 49. uterum, *ibid. tardus & impeditus* in abdomine quomodo producat quartanam? II. 24. in capite quomodo cephalalgiam inducat? II. 248. quâ ratione cacochymiam inſerat, III. 445. calculum ſelleum, II. 84. rheumatiſmum? II. 319. cur obeſis & ſpongioſis talis maximè deprehendatur, III. 186. proceribus? III. 281. præſertim cur talis ſit per hepar, III. 77. 280. pedes, II. 346. & uterum? III. 186. *celer* per pulmones & renes, I. 50. *creber* cur neceſſarius. I. 368.
Circulus ſanguinis æqualis & liber unde dependeat? III. 388. arcet putredinem, III. 445. præſervat à morbis: I. 52. functiones animales conſervat; III. 10. quibus promoveatur & reſtituatur? III. 70. *auctior* an conſtituat febrim? II. 10. *inæqualis* quid efficiat, I. 43. & in quo conſiſtat? I. 165.
Circumgyratio, ejus ſenſus in vertigine unde? III. 220. 252.
Citri ſuccus optimum alexipharmacon. I. 204.
Clavus periculosè exſcinditur. I. 311. *hyſtericus* à ſpaſmo pericranii. I. 303.
Clima mutat ingenia. I. 97.
Clopton *Havers* laudatus. I. 20. & 72.
Clysteres quotuplices? I. 466. affines balneis; *ibid.* varii quomodo parandi? I. 467. tenuia potiſſimùm afficiunt, I. 468. latè vim diffundunt; I. 318. & 468. quidam ferre nequeunt, I. 468. poſt paſtum minùs proficui, *ibid.* non nimis crebro injiciendi, *ibid.* varii in morbis uſûs; *ibid.* non capiant qui ſunt naturæ ſenſibilis, *ibid.* acres non ſtatim applicandi. *ibid.*
Clyſteres non habent locum in acutis & exanthematicis morbis, III. 274. in febrium epidemicarum paroxyſmo; II. 64. cur in torminibus ventris ſæpè non intromitti poſſint? III. 48. in dyſenteriâ applicati & regredientes quale ſignum præbeant? III. 155. in febribus utiles. I. 355. antifebriles & nutrientes ſecretionem in craſſis fieri confirmant. I. 64. emollientes commendantur calculo laborantibus. I. 236. qui & quando conveniant in apoplexia, II. 243. aſthmate, III. 98. calculo renali, II. 300. cardialgiâ, II. 261. cataleptico paroxyſmo, III. 15. cephalalgiâ, II. 249. convulſionibus & epilepſiâ infantili, III. 17. 28. 485. dentitione difficili, II. 222. dyſenteriâ, III. 156. flatulentiâ, III. 444. fluore albo, III. 352. gravidis, III. 182. guttâ ſerenâ, III. 230. hæmorrhagiâ narium, II. 199. hydrope, III. 330. hypochondriaco malo, III. 70. 73. paſſione hyſtericâ, III. 55. 63. ictero, III. 304. 309. iliacâ paſſione ab hernia, II. 278. febribus inteſtinorum inflammatoriis, II. 172. 173. odontalgiâ, II. 331. palpitatione cordis, III. 88. in imminente paroxyſmo podagrico, II. 348. quartanâ, II. 26. 28. rachitide, II. 201. III. 489. & 490. ſcorbuticis abdominis doloribus, III. 380. ſingultu infantili, III. 126. tertianâ, II. 16. 17. 20. torminibus infantum, III. 479. tuſſi, III. 113. vertigine, III. 221. veſicæ ſpaſmo, II. 312. vomitu, III. 146. vomitu cruento? II. 215.
Clyſteres anthelmintici, III. 29. 32. *antifebriles*, I. 467. ex *cortice chinæ* quatenus in quartanâ conferant? II. 28. 31. *ſicci* qui ſint & an conducant in inteſtinorum doloribus? II. 270. & 289. ex *urinâ*. I. 467.
Cobalti nativi vis venenoſa. I. 196.
Cocculi piſcibus mortiferi. I. 198.
Cochlearia, ejus principia conſtitutiva, III. 378. cum lacte infuſa laudatur in ſcorbuto: *ibid. Conſerva*, quâ ratione commodè bilioſis offerenda? III. 379. *ſpiritus* cur junioribus & bilioſis cautè exhibendus? *ibid.*
Coecitas ex repulsâ tineâ capitis. I. 336. ſcabie, *ibid.* conſolidatis antiquis ulceribus, I. 337. ex epilepſiâ. I. 350.
Coelum aſperum & frigidius quare ab ægro vitandum? I. 358.
Coena qualis optima? I. 110. ſenum ſit levis; I. 134. in eâ quæ non ſint apta? I. 115.
Coffee fabæ quale ſub aduſtione ſuſcipiant principium? III. 403. ejus potus noxius & innoxius; *ibid.* & II. 74. cur Aſiaticis populis minùs noceat? III. 403. cur in pleriſque alvum adſtringat? *ibid.* an conferat in paroxyſmo febrili? II. 17. quâ ratione ad chloroſeos, III. 313. & purpuræ geneſin contribuat? II. 70. 74.
Cogitatio intenſior quid efficiat? I. 102. profundæ corpori nocent; I. 194. limitatam habent vim in actiones mechanicas. I. 405.
Coitus cur brevis epilepſia dicatur? III. 33. quâ ratione chloroſin tollat, III. 316. deliria, III. 262. epilepſiam, III. 12. 18. malum hyſtericum? III. 56. 64. multos fœminarum morbos aufert: I. 78. poſt gravem affectum non celebrandus: I. 196. ſæpè eum celebrantibus quæ ſint tenenda? I. 119. *immoderatus* ad abortum diſponit, III. 179. lactationis tempore inſtitutus quæ indè in infantem redundent mala? III. 471. *impurus* quâ ratione gonorrhœam, III. 358. & luem veneream inducat? III. 413. nimius & præmaturus, vid. *Veneris Exercitium.*
Colchicum venenatæ eſt naturæ. I. 210.
Colica quæ dicatur? II. 284. unde? I. 163. ejus ſedes primaria, I. 164. quæ pars in eâ maximè patiatur? II. 284. ſenum unde dependeat? I. 241. ſubjecta. II. 286. calculoſis cur familiaris, I. 353. hypochondriacis & puerperis, II. 290. & quomodo in his tractanda. *ibid.* prognoſis, II. 287. & 288. ſymptomata unde? II. 284. oritur ſæpè à morbis prægreſſis improvidè curatis, II. 287. & quomodo ea tractanda? II. 296. ex morbis exanthematicis vel retrocedentibus, vel non expulſis, & quâ ratione tollenda? II. 297. ex arthritide præpoſtere tractata, I. 339. à frigidâ potione. I. 233. ſuppreſſis menſibus, I. 345. hæmorrhoïdibus, I. 345. 374. quomodo differat à cardialgiâ? II. 258. à doloribus iliacis, II. 284. à dolore calculi & hypochondriorum? I. 297. à ſpaſmo inteſtinorum. I. 303. nonnunquam nephretica, I. 297. parit icterum, I. 314. 354. facilè recidivat, I. 356. pareſin relinquit, I. 354. ſphacelo necat. I. 401. eâ defunctorum anatome; II. 288. quomodo ad epilepſiam contribuat, II. 287.

287. III. 12. 15. & peripneumoniam? II. 142. ejus cum febre catarrhali benignâ junctæ exemplum. II. 48. cur ſub frigore ingraveſcat, ſub æſtu remittat? II. 48. 49. venæſectione ſæpè tollitur. I. 344. quibus levanda? I. 445. anodynis primùm excipienda, I. 417. ejus ſpecificum liquor anodynus; I. 450. in hâc curandâ interdum ad contraria remedia tranſeundum. I. 473.

Colica bilioſa, ejus cauſæ & ſymptomata; I. 297. II. 286. à ſpaſmo ilei, I. 304. cur ſæpè ictero jungatur? III. 307. in œnopota ex frigore curatæ exemplum: II. 293. quomodo curanda? II. 288.

Colicæ cardialgicæ ex comeſtione carnis aſſatæ vervecinæ & frigore ortæ caſus: II. 263.

Colica chronica quæ? II. 287. ejus cum arthritide alternantis exemplum; II. 295. herniam producentis Carolinis & Tœplicenſibus curatæ caſus. II. 292.

Colica convulſiva, I. 297. metallurgis unde familiaris? III. 203. ejus ex gonorrhœâ adſtringentibus ſuppreſſæ exemplum; II. 295. ex irâ & ſuperveniente terrore ſubortæ caſus. II. 291. conſenſus inteſtinorum teſtis. I. 316. venæſectione curatur. I. 460.

Colica flatulenta quæ dicatur, & unde? I. 297. 332. II. 285. primæ ſenectæ familiaris. I. 184. quâ ratione differat à flatulentiâ? II. 285. à nephritico calculoſo dolore? II. 298. ejus cauſæ, ſymptomata, & generatio, II. 285. 286. ejuſdem cum ſalivatione rarâ & ſingulari exemplum. III. 347. ex irâ & ſuperingeſtâ carne ſuillâ inductæ caſus: II. 295. quomodo ſananda, II. 289. & an in eâ conducant carminativa? II. 290. venæſectione exacerbatur. I. 360.

Colica hæmorrhoïdalis. I. 297.

Colica hyſterica. I. 297.

Colica ſanguinea ex quibus cauſis oriatur? II. 286. ipſius ex lautâ diætâ & vinoſâ ortæ caſus: II. 293. ex menſibus terrore ſuppreſſis aquâ frigidâ curata. II. 294. ex hæmorrhoidibus minus ritè fluentibus enata, II. 295. quomodo tractanda? II. 288.

Colica ſaturnina unde? II. 286. ejus curatio: II. 289.

Colica ſpaſmodica quæ? II. 285. ejus ſigna & cauſæ, I. 297. *& ſeq.* endemia quandoque eſt; II. 287. ſymptoma ſæpè eſt calculi fellei, *ibid.* aut renalis, *ibid.* interdum ex tertiana intermittente oritur. I. 164. exiſtit interdum vomitûs causâ: III. 143. metallurgis ſolemnis; I. 316. vehementiſſima, I. 297. in eâ coaleſcunt quandoque inteſtina: I. 402. levatur clyſteribus oleoſis; I. 467. minus in eâ conducunt purgantia; II. 290. & quæ cautelæ tenendæ circa acidulas & thermas, III. 100. & opiata? II. 290.

Collyrium ad ophthalmiam: II. 166. *acria* in epiphorâ quæ pariant damna? III. 236. *frigida* quàm cautè ſint adhibenda? II. 167.

Colocynthis an in hydrope conveniat? III. 332. cocta vim purgativam perdit. I. 214.

Colocynthiacorum virtus. I. 215.

Colon, ipſius ſitus & textura: II. 284. III. 66. flexura elevata quæ pariat incommoda? III. 341. flatus ſæpè in hoc tumorem durum conſtituunt, III. 66. 77. 344. flatibus ſæpè diſtenditur. I. 352.

Color ex atro virideſcens in hydrope anaſarca unde? III. 323. flavus in ictero: III. 302. pallidus in cachexiâ. III. 312.

Colostrum quid? III. 473. ejus uſus. *ibid.*

Coma *ſomnolentum*, ejus hiſtoria & differentia à vigili; III. 210. cauſa proxima; III. 211. remotæ cauſæ; III. 212. ſubjecta; III. 211. 212. ex eryſipelate repulſo orti exemplum; III. 215. ejuſdem chronici à retropulsâ podagrâ caſus; III. 218. ſcorbutici obſervatio; III. 215. curatio illius tam à causâ calidâ, quàm frigidâ enatæ: III. 214. *Vigil*, ipſius ſigna & differentia à pervigilio, III. 213. à ſomnolento; III. 210. cur febribus acutis, III. 211. & hemiplexiæ maximè ſe jungat? *ibid.* utriuſque prognoſis: *ibid. &* 212. quomodo tractanda in febribus acutis & hemiplexiâ? III. 213. 214. quomodo utriuſque recidiva arcenda? III. 213. cautelæ circa utrumque tenendæ & quidem circa opiata & ſuaveolentia, III. 214. ſternutatoria & thermas, *ibid.* venæſectionem, *ibid.* & volatilia externa. *ibid.*

Composita veterum incondita; I. 422. non omnia ſpernenda; *ibid.* virtus ſimplicium ex iis non pateſcit. I. 426.

Conchæ abſorbent, I. 428. ſubadſtringunt. *ibid.*

Concionatores quibus morbis pateant? III. 80.

Conclave, ejus uſus. I. 110. hyeme non nimis calefaciendum: I. 135. quale debeat eſſe acutis decumbentium, II. 114. catarrhali febre benignâ adflictorum, II. 107. dyſentericorum, III. 156. à frigore congelatorum, III. 47. 48. febribus intermittentibus epidemicis anomalis morbi moris laborantium, II. 39. purpurâ adfectorum, II. 71. tuſſientium, III. 107. 114. variolis laborantium; II. 54. calce vivâ recenter obductum quæ pariat in ipſo dormientibus damna? II. 126. III. 107.

Condimenta acida, I. 110. ſalſa, *ibid.* ſale & acri oleoſo prædita: *ibid.*

Confortantia ſpirituoſa debilibus non proficua: I. 420.

Consensio *motûs* fluidorum, I. 62. partium membranoſarum & nervoſarum. I. 25. *&* 29.

Consensus *partium* magni momenti, I. 286. 309. non fabula; I. 319. ex partium nexu; I. 309. à nervorum diſtributionibus, *ibid.* inter quas partes maximè vigeat? *ibid.* ſymptomatum ſuggerit rationes; *ibid.* ex medicamentorum operatione patet; I. 317. ex principii vitalis concurſu non petendus: I. 310. nullus inter nervoſas partes & ſanguinea viſcera. I. 316.

Consuetudo quid? ejus magna vis: *ibid.* altera natura jure dicitur: *ibid.* facit, ut res pernicioſæ non noceant; *ibid. & ſeq.* promtitudinem motuum efficit: *ibid.* non temerè mutanda; I. 138. in morbis exploranda: I. 288.

Contagium, ejus natura in quo conſiſtat? III. 65. *&* 415. quibus ſubjectis facillimè inhæreſcat? II. 90. quotuplici modo poſſit propagari, III. 423. & potiſſimè per veſtimenta? II. 92. III. 427. ejus effectus qualia ſupponat corpora? II. 84. *Venerei* caſus. III. 422. vid. plura in verbo *Morbi contagioſi.*

Continua *febris* ex repulsâ cruſtâ lacteâ, I. 336. ſcabie, *ibid.* reſtagnante ſanguine lochiali, I. 342. malus in eâ pulſus, I. 370. in eâ proſunt clyſteres; I. 374. venæſectio; I. 456. corruptionis viſcerum comes: I. 324. Vide *Febris continua.*

Contractio in epilepſiâ unde? III. 11.

Contractura balneis martiatis tollitur; I. 464. *& ſeq.* ſpecificum ejus. I. 453.

Convulsiones quæ dicantur? III. 24. ſunt minus ſalutares naturæ motus, I. 411. ſedes in ſpinali medullâ; I. 299. earum ſigna antecedentia & paro-

paroxyſmorum deſcriptio, I. 299. III. 24. & ſolutio; III. 24. differunt ab epilepſia, I. 299. III. 24. à motibus ſpaſmodicis vagis, III. 34. varias partes quatiunt, I. 305. quotuplices ſint? III. 25. earum objectum, III. 24. ſubjecta, III. 25. & 484. cauſa proxima. *ibid.* ſpaſmus membranarum ſpinalis medullæ, I. 305. 393. oriuntur ab animi pathematibus, *ibid.* ab exanthematibus retropulſis, III. 25. earum à ſpectro viſo exemplum; III. 31. cum vomitibus alternantium caſus; III. 30. ſolâ aquâ frigidâ curatæ, III. 32. quomodo tractandæ? III. 27. ex ſcabie retropulsâ ſubnatarum exemplum, III. 29. ſcorbuticarum caſus rarus, III. 40. quâ ratione cura inſtituenda, III. 27. & *ſeq.* à læſionibus externis, III. 26. ex abſceſſu circa aurem ſiniſtram; III. 33. ex oſſis coccygis percuſſione ortarum caſus, III. 44. ab imminuto & irregulari menſium fluxu caſus, III. 30. hyſtericarum inde exemplum; III. 58. & *ſeq.* quomodo ſanandæ? III. 27. à vitio primarum viarum, III. 28. earum, quarum fomes in inteſtino duodeno hæſit, caſus. III. 32. certæ infantibus propriæ ex ventriculo, I. 314. & *ſeq.* hyſtericarum inde exemplum, III. 59. & *ſeq.* quomodo ſanandæ? III. 28. ex nimio & præmaturo veneris uſu enatarum caſus, III. 33. & quomodo tollendæ? III. 27. à vermibus, III. 26. & qua ratione curandæ? III. 38. miræ à vermibus, I. 332. hæreditate ſæpè in liberos transferuntur: III. 25. quâ ex causâ in apoplexiâ ſuboriantur? II. 241. variolis? II. 61. cur epilepticis motibus ſæpè jungantur? III. 25. prognoſis, III. 26. 485. cura præſervatoria, III. 29. quando conducant potus aquæ ſimplicis, III. 27. balnea, III. 29. emetica, III. 27. lactis cura, III. 29. laxantia, III. 27. linimenta, III. 28. & 29. martialia & venæſectio, III. 29. & volatilia? *ibid.* clyſteribus placantur, I. 468. prodeunte menſium fluxu ceſſant, I. 409. accedente febre ſolvuntur quandoque, I. 420. ſcarificationem meliùs quàm venæſectionem ferunt. I. 461.

Convulſivi motus in quo conſiſtant. I. 306. in quibus morbis obvii? I. 305. eorum origo & ſedes: *ibid.*

Cor, ejus ſtructura ac uſus. III. 84. 269. machina eſt motoria compoſita, I. 30. ipſius nervi deſcribuntur: III. 84. ex quatuor muſculis conſtat. I. 40. quotuplex ſit ejus motus? III. 83. 269. quid ad ipſum requiratur? III. 85. perpetuum mobile, I. 31. & 365. motum habet reciprocum; I. 30. unde is motus? I. 367. eſt pulſus cauſa. *ibid.* & ei reſpondet. I. 367. ſanguinis circulum impellit. I. 40. ejus ſyſtole quomodo contingat, I. 366. imbecillis lypothymiam, I. 306. ad tempus intercepta ſyncopen parit. *ibid.* motus auctior an febrem conſtituat? II. 61. unde tantam vim habeat? III. 83. ipſius ſyſtole quomodo contingat? I. 366. cur dexter ventriculus præ ſiniſtro ad polypos ſuſcipiendos ſit idoneus? III. 280.

Cordis arteriæ inſignes & nervi; I. 33. auricula ſiniſtra cur minor dextrâ? I. 40. ſtructura muſculoſa; I. 20. vaſorum ſanguiferorum peculiaris ſtructura: I. 33. vaſorum valvulæ, I. 40. & eorum proportio mutua. I. 43.

Cor piſcis in aquâ calidâ motu privatum frigidæ injectum reviviſcit. I. 155.

Cordis læſio cur lethalis? I. 160.

Cordis palpitatio. Vide *Palpitatio*: ex polypo inſanabilis. I. 184. ejus tremor unde & quomodo differat à palpitatione? III. 83. tremorum & palpitationum ſedes. I. 179.

Corallia abſorbent, I. 428. ſubadſtringunt. *ibid.*

Cornarius ſobrietate vitam produxit. I. 114.

Cornea *tunica*, ejus ruptura ab uſu frigidi in ophthalmiâ collyrii: II. 169.

Cornelius Celsus. I. 20. & *ſeq.*

Corpus omne eſt agens, I. 18. quodvis eſt ſubſtantiæ activæ, I. 97. organicum habet virtutem generandi. I. 75.

Corpus humanum eſt machina perfectiſſima & artificioſiſſima; I. 29. & 309. jure dicitur machina. I. 27. eſt inſtrumentum ac domicilium mentis. *ibid.* hydraulicæ & vaſculoſæ ſtructuræ; *ibid.* vivum & phyſicum gratis diſtinguitur, I. 425. ex quo conſiſtat verè ſenſit Hippocrates, I. 300. mixti principia, I. 26. partes ſolidæ & fluidæ. I. 27. machina eſt deſtructibilis. I. 29. natura ſalium genitrix. I. 220. mirabilis œconomia. I. 245. & *ſeq.* ejus partes conſpirant. I. 309. ad conſervationem vitæ conſtructum. I. 413. in illud magnam vim habent res corporeæ. I. 369.

Corporis natura debet eſſe Medico cognita; I. 245. 273. differentia, I. 239. maximi momenti in arte medicâ. I. 240. in morbis conſiderandum, I. 289. in prognoſi. I. 396. medicamentorum oblatione diſtinguendum. I. 421.

Corporis infantilis diuturna geſtatio ad generationem rachitidis multùm diſponit. III. 489. ejus gravitas & laſſitudo in cachexiâ, unde. III. 312. cur corpora æſtate minoris ponderis quàm hyeme? I. 265. ſingulis menſibus increſcunt, ſed per urinæ fluxum copioſiorem iterùm minuuntur. I. 120. juniora facilè nutriuntur. I. 57. quæ motu plus egeant? I. 124.

Corpora robuſta quænam? I. 53. facilè corrigunt alimentorum noxias qualitates. I. 110. an ejus vires ſint tantùm occaſionales, I. 17. ejus vires non ſunt abſolutæ ſed relativæ, I. 7. vires motrices menſurat mechanicus. I. 18. corporum virilium criſis. I. 259.

Corpora imbecilliora graviùs à cauſis nocentibus afficiuntur: I. 178. *gracilia*, quid iis quadret? I. 131.

Corpus impurum periculoſiùs à febribus prehenditur. I. 319. non benè nutritur. I. 57.

Corporis habitus laxus & ſpongioſus multùm facit ad morbos. I. 242. ſuccuſſatio quomodo promoveat calculum renalem? II. 151.

Corpora procera cur difficiliùs ægrotent, quàm quæ minoris ſunt ſtaturæ, II. 84. cur ad aſthmata & polypos proclivia, III. 281. ad maciem corporis, III. 319. & phthiſim. III. 300.

Corpora pinguia & ſpongioſa vaſis exilioribus gaudent, III. 188. hinc in iis progreſſus ſanguinis tardus & difficilis; *ibid.* prona exiſtunt ad cachexiam, III. 312. ad putredinoſam corruptionem, III. 416. ad ſoporoſos adfectus; III. 212. & cur præ aliis graviùs cutis adfectibus adficiantur? III. 427.

Corporeæ res magnam vim in corpus habent. I. 369.

Corruptio non ſemper cauſſa mortis; I. 31. & *ſeq.* putredinoſa unde? *ibid.* viſcerum quomodo arcenda? I. 403. ex mortis cauſis. I. 396.

Cortex *caſcarillæ* quando conducat in tertianâ? II. 17. cur in febribus intermittentibus conducat? *ibid.* cortici chinæ præferendus in quotidianâ, II. 35. in hâc enim alvi fluxum movet; II. 37. laudatur in febribus intermittentibus anomalis mali moris, II. 40. nimio hæmorrhoïdum fluxu. II. 221. in malo hypochondriaco, III. 72. ejus eſſentia quando conveniat in dyſenteriâ? III. 156.

Cortex chinæ quo principio maximè agat? II. 15. quo

quo tempore tutiſſimè detur? II. 16. 20. quibus ſubjectis? II. 20. 21. & num gravidis conducat? II. 29. num puerperis? III. 19. num ſenibus? II. 22. an urinâ exiſtente crudâ tutò porrigi queat? *ibid.* quomodo adhibendus? II. 15. & quibus cum remediis miſcendus? II. 30. an excretiones moveat? II. 20. non eſt univerſale febrifugum. I. 14. quando conveniat in febre lentâ. II. 181. quando uſurpandus in quartanâ? II. 28. in quotidianâ ei præferendus cortex caſcarillæ. II. 35. quomodo porrigendus in tertianâ? II. 15. 20. nocet in ſemi-tertianâ. II. 42. ubi uſurpandus in clyſteribus? Vide *Clyſteres.* impróvidè datus inducit cachexiam & hydropem, III. 318. hypochondriacum malum, III. 69. polypos. III. 282.

CORYZA in quo conſiſtat? III. 111. cur plethoris circa æquinoctia familiaris? III. 117. à quibus cauſis inducatur? II. 48. ſalutaris ſæpè excretio: I. 288. 347. 410. ſpaſmis ſtipatur. I. 302. ſolvit quoſdam morbos. I. 410. cur frequentior? I. 185. adoleſcentibus & infantibus familiaris. I. 184. 186. unde dependeat apud ſenes? I. 242. ex quibus cauſis ſupprimatur? II. 325. venæſectione arcetur, I. 460. quandoque adducitur. *ibid.* ſuppreſſa à frigore nocet, I. 340. ſæpè auditum difficilem inducit. III. 241. purgantibus exacerbatur. *ibid.* ejus in rheumatiſmum aurium mutatæ exemplum. II. 325. eſt non raró dolorum gravativorum capitis cauſa, II. 250. & quomodo ea tractanda? *ibid.* febris catarrhalis benignæ, II. 44. comatis ſomnolenti, III. 211. & vertiginis. III. 220.

COSTÆ, earum fabrica: I. 44.

COWPERUS. I. 19.

CRAANIUS. I. 17.

CRATO. I. 21.

CRINONUM generatio unde derivanda? I. 212.

CRISIS ad prognoſim ſpectat, I. 386. ipſius ſigna; I. 302. ſpaſmo remittente ſequitur; I. 303. fit per excretiones; I. 387. quomodo fiat in pneumonicâ febre? II. 138. quando imperfecta ſit judicanda? II. 116. quid ſit veteribus? I. 386. ſeptenario & ſemi ſeptenario numero computanda; *ibid. & ſeq.* extrà ſeptenos etiam dies contingit; I. 388. quibus ſolemnis? *ibid.* unde repetenda? I. 389. quomodo rationaliter explicanda? I. 390. non turbanda? *ibid.* meliùs ſuccedit ordinatis temporibus; I. 389. authorum variæ de eâ ſententiæ. I. 387. quæ ſit in acutis, I. 388. & chronicis morbis? I. 390. in purpurâ non obvia: I. 389. per imprudentem medicationem turbatur: *ibid.* pro circumſtantiarum ratione diſtinguenda: I. 388. non omnis larga evacuatio & ſymptomatum remiſſio criſis. *ibid.*

Critici dies quinam dicantur in febribus? II. 10.

CROCUS metallorum veneni naturam æmulatur. I. 213.

CRUDITATES quid generet? I. 116. earum cauſæ: III. 64. in inteſtinis præſentes ex quibus ſignis cognoſcantur? III. 155. non ſunt prima mali hypochondriaci cauſa: I. 317. flatus excitant, III. 239. & varia indè ſymptomata; III. 84. 87. quomodo temperandæ & evacuandæ? II. 14. viſcidas quæ diſſolvant? I. 430.

CRURUM inflatio & tumor in gravidis unde? I. 168.

CRUSTA *lactea* infantum unde dependeat? I. 183. 241. iis ſalutaris, I. 120. familiaris & retrograda; I. 178. repulſa febrem facit continuam, I. 336. aſthmatis convulſivi ſæpè cauſa, III. 96. & quomodo infantilium convulſionum? III. 481. rachitidis, III. 489. & quomodo tractanda? III. 485.

CUBICULA quænam noxia? I. 104.

CUCUPHA ad aëris injuriam arcendam in auditûs vitiis expertæ virtutis; III. 242.

CUCURBITULÆ vicariæ venæſectionis. I. 461.

CURA per inediam jam à veteribus & quibus laudata? III. 245. in quo conſiſtat? III. 231. ejus uſus; III. 386. quid ante ejus uſum conducat? III. 231. quibus ſubjectis & morbis conveniat? III. 245. quatenus conducat in auditûs gravitate, *ibidem.* cutis vitiis, III. 431. gonorrhœâ chronicâ benignâ, III. 363. guttâ ſerenâ, III. 231. lue venereâ, III. 418. odontalgiâ rheumaticâ, II. 334. podagrâ, II. 345. purpurâ chronicâ, III. 410. ſcorbuto, III. 386. vertigine, III. 223. & ulcerum felici curatione? III. 448.

Curæ anxiæ cur turbent egeſtionem alvinam? I. 241. 261. ſenibus noxiæ, I. 170.

CURSUS vehementior motus, I. 122. quibus noceat? *ibid.*

CUTIS, ejus ſtructura, I. 67. III. 400. differt ſecundum ætatem, III. 427. ejus tonus modificat tranſpirationem, I. 68. eſt tubulis pervia, I. 67. tactûs organon: I. 94. univerſi corporis emunctorium, I. 258. ſulphurearum ſordium excretorium, I. 381. elaſtica, I. 382. conſentit cum ventriculo; I. 315. ad ſudoris ſucceſſum facit. I. 382.

Cutis adfectus qui? III. 426. ſunt contagioſi & cur? III. 427. ſedes, *ibid.* ſubjecta; *ibid.* differunt ſecundùm ætates, *ibid.* & partes quas infeſtant, & materiæ diverſitatem, III. 428. quomodo à venereis? III. 415. vitia unde ortum habeant? I. 168. cauſa proxima; III. 428. mediatæ, III. 429. prognoſis; III. 430. ſpaſmo affecta perſpirationem cohibet: I. 303. varia mala gignit. *ibid. & ſeq.* curatio; III. 431. quando externa in his conducant? III. 436. *Rebelles* unde? III. 441. *Retrocedentes* quomodo revocandi? III. 435. ipſius *ariditas* unde? III. 42. *& ſeq.* arida peſſimi ominis in acutis: I. 391. quomodo ejuſdem *aſpredo* tractanda? III. 436. *Reſoluta* imbecillitatem prodit, I. 307. ſudoris frigidi & colliquativi cauſa. *ibid.* ſumma metaſtaſibus perniciofis maximè obnoxia eſt, I. 357. cujus tonus & aëris mutatione repentinâ vitiatur, I. 360. hinc æquabilis moderatus conſervandus. I. 362.

Cuticula tactum moderatur. I. 94.

CYNANCHE quid & quæ dicatur? I. 295. II. 125. ſigna ejus, I. 295. & funeſta, I. 393. anginæ ſpecies; I. 295. differt à ſpaſmo faucium; *ibid.* ſuffocatione perimit. I. 394.

CYNICUS *ſpaſmus* poſt podagram. I. 315.

CYNOGLOSSÆ pilulæ cautè adhibendæ. I. 223.

CYSTICI *ductus* ſpaſmis adfecti diarrhœas & vomitus bilioſos movent. I. 304.

D.

DARM-GICHT quid? III. 167. in infantibus unde oriatur? *ibid.*

DATURÆ Indicæ ſemen cujus indolis? I. 172. 197. quæ gignat ſymptomata? I. 200.

DEAMBULATIO leviſſima motûs ſpecies. I. 121.

DEBILES quomodo nutriendi? I. 116. qui ſunt? I. 396. 420. quomodo dignoſcendi? I. 348. medicinâ egent; *ibid.* fortiora medicamenta non ferunt; I. 420. nec valentia alimenta. I. 421.

Debiliores fugiant edacitatem; I. 115.

DECOCTA continuato uſu juvant, I. 423.

Decoctum Anagallidis maris Michaëlis in deliriis chronicis laudatur. III. 261.
Decoctum antifebrile cum chinâ. II. 22.
Decoctum antinephriticum Foreſti in calculo renali. II. 300.
Decoctum antipodagricum, III. 348.
Decoctum antiſcorbuticum; III. 380.
Decoctum antivenereum; II. 256. III. 417.
Decoctum aperitivum. III. 411. aliud, II. 303.
Decoctum avenæ, vid. *Avena*.
Decoctum guaiaci ligni in lue venerea laudatur ejuſque potandi modus; III. 417. cur ſcabioſis macilentioribus noceat? III. 440. probatum in hæmoptyſi; II. 205. ad injectiones in ulceribus ſinuoſis; III. 449.
Decocta lenientia proſunt in exanthematicis. I. 408.
Decoctum lignorum in gonorrhoeâ ſæpè nocet & cur? III. 361.
Decoctum mannatum, III. 334.
Decoctum maſtichinum in fluore albo laudatur. III. 356.
Decoctum nigrum quomodo conficiatur? II. 62. III. 261.
Decoctum ſeptalii quomodo præparetur? II. 227. laudatur in hæmorrhagiâ uteri. *ibid.*
Decocta ſudorifica balneis nupta juvant: I. 464.
Decoctum Sydenhamii antidyſentericum. III. 158.
Decoctum ad varices ani in nimio hæmorrhoïdum fluxu. II. 221.
Decoctum Viennenſe antipodagricum quibus conveniat? II. 349.
Decubitus in latere dextro quando conveniat? I. 128. in lecto qualis optimus? *ibid.* ſupinus reprobatur. *ibid.*
Defoedationes *cutis* cum ſalute ſæpè fiunt; I. 410. ſpecifica in iis. I. 453.
Deglutitio cujus beneficio fiat? III. 130. *& ſeq.* difficilis unde, I. 306. & quomodo fiat ab atoniâ pharingis, III. 130. *& ſeq.* aut ipſius ſpaſmo, *ibid.* aut tumore, aut fruſto œſophago inhærente? III. 132.
Dejectio nigra, fœtida per alvum unde proveniat? I. 167.
Delirium, ejus ſedes, III. 253. cauſa proxima; *ibid.* à vermibus excitatum; I. 235. ex dentium dolore; I. 236. ex aciculâ deglutitâ; I. 237. cur ex læſione nervi oriatur? I. 158. de eo veterum opinio. III. 253. eo defunctorum anatome. *ibid.* in acutis *leve* in quo differat à phrenitide? II. 132. quid ejus acceſſum prænunciet in illâ? *ibid.* & III. 241. interdum hecticæ & phthiſi ſupervenit: II. 211. *chronicum*, quæ in eo ſint ex uſu? II. 136. quomodo *in petechizante* febre ſit avertendum? II. 79. ejus ex retrocedente *purpurâ* orti & Carolinis hâc revocatâ, curati exemplum: II. 72. in *ſynochâ* quomodo curandum? II. 107. in *variolis* ſufficienti narium hæmorrhagiâ ſolvitur: II. 56. quomodo in iis ſanandum? II. 58. Vide *Mania* & *Melancholia*.
Dentes quomodo generentur? III. 476. quando primùm erumpant? *ibid.* *meliores* habent, qui aquam potant; I. 112. cur *nigredinem* contrahant à dulcibus? I. 254. *carioſi* cur ad dolorem ſuſcipiendum proclives, II. 331. eorum *dolor* etiam adultioribus gravia parit mala, I. 236. quo pacto omnium facillimè ſiſtatur? I. 237. optimè in fiſtulâ genæ extrahuntur. III. 460. eorum *lapſus* quomodo præcavendus in ſalivatione mercuriali? III. 419. *vacillantes* quomodo in ſcorbuto confirmandi? III. 386.
Dentitio difficilis quæ dicatur? III. 476. ejus ſigna. *ibid.* quæ pariat ſymptomata? I. 236. prognoſis III. 480. ratio eorum ſymptomatum. I. 314. 319. III. 477. ſæpè eſt epilepſiæ cauſa, I. 163. III. 12. ſingultûs & vomitûs infantilis; III. 496. cur plerumque cum doloribus inteſtinorum juncta ſit, II. 287. cum tuſſi periculoſâ, III. 112. quæ ante & ſub eâ diætâ conveniant? III. 477. curatio ex parte infantis, *ibid.* ex parte nutricis; *ibid.* quæ externa conducant, III. 478. & quæ tenenda circa alvum apertam ſervandam? III. 477.
Derivantium ratio. I. 43.
Desiderii vehementis effectus. I. 102. ventriculo nocet. I. 313.
Diabetes ex atoniâ renum. I. 307.
Diæta non omnibus una convenit; I. 129. variat ſecundùm ætatem, I. 132. ſecundùm virium diverſitatem, *ibid.* temperamenta, I. 131. ſexum, I. 136. anni tempora. I. 135. fœminarum. I. 136. gravidarum. I. 79. 136. *& ſeq.* juvenum, I. 134. ſenum, *ibid.* ſanationi ſervit. I. 422. à priſcis optimè commendata. *ibid.*
Diætetica *Medicina* quam ſequatur regulam? I. 129.
Diagnosis ſcitu neceſſaria; I. 292. ex obſervationibus haurienda? I. 293. nititur ſignis; *ibidem.* plerumque negligitur; I. 292. ad eam referendus pulſus. I. 364. erronea Medicum ludibrio exponit. I. 292.
Diaphoresis movetur quandoque acidulis & nitroſis. I. 438.
Diaphoretica, eorum uſus in morbis. I. 437. *& ſeq.* II. 255. ipſorum apparatus, I. 437. modus agendi; *ibid.* quibus malis conducant? I. 363. polychreſta; I. 437. ſudoriferis præferenda; *ibid.* fixa ubi acidum deeſt parcè danda; I. 438. fixiora porrigenda in morbis incognitis, I. 187. morbos contagioſos in primâ herbâ tollunt. I. 205. in pulvere alvum ſæpè movent; I. 438. in doloribus anodynis miſcenda. *ibid.* quatenus conducant in auditûs vitiis? III. 242. in dyſenteriâ, III. 156. in exanthematum propulſione, III. 434. in hæmorrhoïdum fluxu nimio, II. 220. in hydrope, III. 331. in ophthalmiâ, II. 167. in palpitatione cordis, III. 89. in podagrâ, II. 347. in rheumatiſmo & arthritico dolore, II. 321. in ſcorbuto, III. 379. in tuſſi, III. 113.
Diaphragma, ejus ſtructura, III. 122. uſus in reſpirationis negotio; *ibid.* ipſius læſio aſthmatis ſuffocativi cauſa, III. 96. & difficilis reſpirationis: III. 340. ſpaſmis patet; I. 304. conſentit cum ventriculo; I. 315. convellitur quandoque; I. 306. in ſternutatione per conſenſum afficitur; *ibid.* titillatione commotum cachinnos movet; *ibid.* ſpaſtice affectum aſthma; I. 304. 306. & 320. & hepatis obſtructionem cauſatur: I. 320. convulſum aſthmatis & ſingultûs cauſa, I. 306.
Diarrhoea, ejus incunabula, I. 168. 175. 179. 187. 241. quomodo ſuccedat, I. 385. per ſpaſmos, I. 302. nonnunquam anniverſaria, I. 183. ſæpe ſalutaris excretio, I. 288. 302. 347. 384. 386. 410. in febribus etiam malignis, I. 386. critica quandoque, I. 387. critica in ardente cohibita producit phrenitidem, II. 134. ſolvit morbos, I. 416. inprimis capitis, I. 386. & ſæpe deliria, III. 256. 288. anginam, ſuppreſſaque varia revocat ſymptomata, II. 129. à convulſiva affectione ductuum biliariorum & inteſtinorum, I. 306. ex pedum refrigeratione, I. 315. à tunica villoſa obſtructa, I. 385. ex uſu electuarii antifebrilis, II. 37. quomodo à ſpi-

à ſpiritu nitri excitetur, II. 89. quandoque minus ſalutaris naturæ motus, I. 411. *& ſeq.* ſphacelo inteſtinorum necat, I. 401. inteſtina debilitat. I. 420. ſuppreſſa nocet, I. 288. 347. inprimis per adſtringentia, I. 352. tuncque ſæpe colicæ cauſa, II. 287. & ſingultus, III. 125. ejus exemplum, III. 128. opiatis cohibitæ & hinc mali hypochondriaci cauſæ exemplum. III. 75. clyſteribus levatur, I. 468. poſt eam roborantibus utendum, I. 420. ſyptomatica noxia, I. 412. quomodo compeſcenda in febribus, I. 386. ex purgantium uſu in catarrhis incompeſcibilis, I. 340. quare malum ſignum, I. 362. quomodo in *febribus epidemicis* tractanda, II. 40. in *morbillis*, II. 64. in iis retrocedentibus morbum abſque revocatione exanthematum ſolvit, II. 65. poſt eos ſuppreſſa infert ulcus mali moris cum inſecuta morte, *ibid.* quando ſit ſalutaris in *febre petechiali*, II. 87. diverſa ejus eſt ratio in *petechizante*, II. 80. quomodo in ea moderanda, II. 79. *phthiſi* ſuperveniens quale ſignum præbeat, III. 288. quomodo in *ſemitertianis* tractanda, II. 42. quomodo has ſolvat, II. 41. an ſit pertimeſcenda in variolis, II. 51. 60. quando in iis ſit ſalutaris, II. 55. quomodo in iis tractanda. II. 58. 65.

Diarrhœa aquoſa in febribus ardentibus unde oriatur & quid ſignificet? II. 117.

Diarrhœa bilioſa quid, III. 165. differt à cholera, *ibid.* quomodo à dyſenteria. III. 151. ſubjecta, III. 165. Indis & Arabibus familiaris, III. 167. variis ſymptomatibus ſtipatæ exemplum. *ibid.* & 176. cauſa mediata, III. 167. procatarcticæ, *ibid.* diuturna nocet, I. 384. contumax quomodo tractanda, III. 170. prognoſis, III. 168. mala medicatione in cruentam chronicam tranſeuntis exemplum, III. 175. curatio abſolvitur evacuantibus & temperantibus, III. 169. 170. quæ tenenda circa laxantia, *ibid.* victum, III. 170. ſudorifera & uſum nitri. *ibid.*

Diarrhœæ hæmorrhoidalis chronicæ exemplum. III. 175.

Diarrhœa nigra quid ſignificet in inflammatione inteſtinorum? II. 174.

Diarrhœa purulenta cum febre ex lapſu in abdomen ſanata; II. 174. quomodo oriatur ex abſceſſu meſenterii, II. 176. & ulcere uteri: *ibid.* ſolvit abſceſſum meſenterii; II. 177. 182. quomodo tractanda? II. 172. 183.

Diarrhœa ſanguinea in febribus inteſtinorum inflammatoriis ex meſenterio quomodo ſananda? II. 172.

Diastole cordis & arteriarum; I. 30. ſyſtolen ſequitur & proritat. I. 365.

Digestio, eam calor adjuvat, I. 60. turbatur ab affectibus, I. 102. *& ſeq.* ab irâ, III. 31. à nimiâ & diuturnâ tuſſi: III. 118. *prava* quos morbos generet? I. 185. ſæpe tabis cauſa, III. 112. 286. eſt in ſcorbuto: III. 372.

Dissectiones, earum utilitas. I. 176.

Diuretica evacuantium genus, I. 438. eorum apparatus, *ibid.* modus agendi, *ibid. & ſeq.* uſus pro ratione circumſtantiarum diſcrepans, I. 439. in doloribus arthriticis & rheumaticis proficua; *ibid.* quæ optima? *ibid.* in compluribus morbis proficua: *ibid. & ſeq.* calidiora proſunt humidioribus, *ibid.* & ubi viſcidæ ſordes in renibus, *ibid.* quæ in aſthmate conveniant? III. 99. 100. in capitis morbis ſeroſis? III. 242. quatenus conducant in calculo renali? II. 302. 307. hydrope, III. 331. ſcorbuto, III. 379. in tuſſi, III. 114. acriora quomodo producant mictum cruentum? II. 234. 238. nocent plethoricis, *ibid.* renibus debilitatis; I. 353. & ubi dolores adſunt, I. 439. in arthriticis & rheumaticis doloribus, II. 323. in gonorrhœa benigna, III. 361. in ſpaſmo veſicæ. II. 313.

Dolor perceptionum ſpecies. I. 94. ejus ſubjectum membranæ; *ibid.* ſpaſmo in parte nervoſa debetur, I. 296. 303. varius eſt, *ibid.* variæ ſpecies, I. 296. 303. pro locorum differentia variant, *ibid.* quibus ſopiendus? *ibid.* eum ſiſtendi ſcopi, I. 225.

Dolores, eorum effectus veneni effectibus non abſimiles, I. 237. omnes functiones perturbant; III. 244. *& ſeq.* alvum & vias urinarias conſtringunt, I. 261. ſuccos inquinant, I. 319. excretiones cohibent, I. 320. partes tono privant, I. 354. à causâ calidâ qui veteribus dicti? II. 248. in arthritide & rheumatiſmo unde? II. 318. critice quandoque ſolvuntur; I. 390. levantur liquore anodyno, I. 317. oleo amygdalarum dulcium, I. 318. balneis, I. 463. fotibus emollientibus, I. 431. ſpecifica in iis. I. 450.

Dolores acuti unde & cum variis ſymptomatibus quid indicent? II. 271. *atroces* gravium morborum cauſæ, I. 236.

Dolores aurium, vide *Otalgia.*

Dolores à calculo felleo in quo differant ab hepatitide ſpuriâ? II. 144.

Dolores capitis & oculorum; in iis laudantur cinnabarina & mercurius dulcis. II. 169. in imminentibus & prodeuntibus menſibus unde? II. 213. III. 350. poſt morbillos ponderis inſtar unde? II. 257. vide *Cephalalgia* & *Cephalæa.*

Dolores dentium, vide *Odontalgia.*

Dolores gravativi unde? I. 166.

Dolores hypochondrii dextri in quo differant ab hepatitide ſpuria? II. 144.

Dolores iliaci qui dicantur? II. 285. in lue vereâ quales? II. 248. lumborum in hyſtericis unde oriantur, II. 288. III. 51. in mictione cruentâ? II. 231.

Dolores inteſtinorum, vide *Colica.*

Dolores obtuſi & gravativi. II. 241.

Dolores oſteocopi qui dicantur? II. 23.

Dolores in ſcrobiculo cordis unde? III. 82.

Dolores uteri ex ejus cancro quomodo complacandi? II. 160.

Dubitatio medico præcipuè commendanda. I. 154.

Dulcia multùm nutriunt, I. 252. indoli ſanguinis non conveniunt, I. 108. cum fermenteſcibilibus non jungenda, I. 111. cum acidis ſumpta fiunt noxia, I. 252. lympham corrumpunt, I. 254. ſtomacho infirmo aliena, *ibid.* jejuno ventriculo haud ſumenda; *ibid.* cur morbos exaſperent? *ibid.* quæ diſponant ad epilepſiam? III. 13. nocent in aſthmate, III. 100. in tuſſi ſtomachali, III. 114. & vomitu cruento. II. 215.

Duodenum, ejus ſtructura, III. 140. ventriculus eſt parvus & ſuccenturiatus. I. 61. 63. & 307. conſenſum cum aliis nervoſis partibus alit, III. 141. flatuum generationi favet & cur? III. 66. plurimorum morborum ſedes; I. 179. 307. ejus flexura febrium fons & origo, *ibid.* unde in hoc bilis corrumpatur? III. 142. 166. atoniâ affectum quæ pariat mala? I. 307. inflammati & ſphacelati ſigna; I. 324. eroſi indicia; I. 333. ſcirrhi in eo ſigna & effectus, I. 329. ejus anguſtia vomitûs lethalis cauſa eſt; III. 151. ſedes eſt ſæpè choleræ, III. 166. convulſionum, III. 26. epilepſiæ, III. 12. 22. morborum periodicorum, III. 36. vomitûs bilioſi, I. 40. 142. 139.

Dura

Dura Mater, ejus ſtructura, officium, & uſus. I. 85. II. 247. ejus ſinus. I. 85. omnium membranarum nervoſarum principium & origo; I. 305. III. 11. & cum iis conſenſum alit. I. 305. & ſeq. habet ſyſtolen & diaſtolen. I. 85. III. 11. motu tonico gaudet; I. 305. ſanguinis progreſſum per caput moderatur. *ibid.* ſæpè ſedes dolorum capitis; II. 247. læſiones graves noxas inferunt. I. 85. ſpaſmos patitur, I. 305. ab ejus ſpaſmo mentis & capitis morbi, *ibid.* epilepſiæ, *ibid.* & *ſeq.* ejus atonia gravium cerebri morborum cauſa. I. 306.

Duratio quid ſit? I. 26.

Duretus, I. 19. 21.

Dysemeti qui dicantur? II. 139. 141.

Dysenteria quæ dicatur, III. 151. ejus incunabula, I. 179. cur contagioſæ ſit naturæ, I. 204. differt à cholera, III. 165. diarrhœa, III. 151. ab hæmorrhoidibus. *ibid.* & I. 296. ab affectu *le mal de Paris* dicto, III. 152. diſtinguitur in benignam & malignam, *ibid.* rubram & albam, *ibid.* & I. 296. ſubjecta, III. 152. levioris & gravioris ſymptomata, *ibid.* ſedes, III. 153. cauſa formalis & proxima, *ibid.* materiales cauſas eaſdem cum quartana agnoſcere poteſt, II. 30. quæ de iis ſentiant auctores, III. 153. earum ratio, III. 154. cauſæ occaſionales ſunt tempeſtas. *ibid.* quo tempore maxime graſſetur, III. 152. miaſma contagioſum, III. 154. & 160. epidemia proles roris corroſivi, I. 211. epidemica anno 1684. III. 162. anno 1709. & 1726. III. 163. ex imaginatione orta, III. 161. ex fructuum horæorum abuſu, III. 154. ex ſcabie retropulſa, I. 336. ea defunctorum anatome, III. 153. excrementa in ea, I. 385. qualis in ea pulſus, I. 371. prognoſis, II. 44. 172. III. 155. funeſtæ ſigna, I. 393. eſt minus ſalutaris naturæ motus, I. 412. ſolvit quandoque morbos, I. 410. inflammatione & ſphacelo afficit inteſtina, I. 324. ſphacelo necat, I. 401. genus nervoſum afficit univerſum, I. 315. abortum ſæpe cauſatur; III. 182. cohibita non raro cardialgiæ, III. 259. & ſingultus cauſa, III. 125. incauta diæta colicam facile ingenerat, II. 287. quomodo hydropico cachecticum ſtatum poſt ſe relinquere poſſit, III. 335. quomodo præcavenda, III. 157. 158. quo pacto caute curanda, I. 262. quomodo curanda per anodyna, III. 156. laudanum prodeſt in ea, I. 318. demulcentia, III. 156. diaphoretica & purgantia, III. 155. 156. & 158. roborantia, *ibid.* ſubadſtringentia? *ibid.* quale regimen in eâ tenendum? *ibid.* cautelæ quæ tenendæ circa alexipharmaca, III. 158. opiata & adſtringentia? *ibid.* non ſine periculo adſtringentibus ſiſtitur, I. 262. adſtringentibus perperam curatur, I. 352. quæ cautelæ tenendæ circa lactis ejuſque ſeri uſum, III. 158. circa laxantia & purgantia, & circa ipecacuanhæ radicis & mannæ uſum, III. 157. mucilaginoſa, III. 158. pilulas polychreſtas, III. 157. circa ſalina, *ibid.* venæſectionem? II. 44. III. 158. levatur fotibus, I. 464. clyſteribus, I. 418. ejus ſpecifica. I. 452. teneſmus in eâ quomodo tractandus? III. 159. convaleſcentes ex eâ quomodo tractandi? *ibid.* poſt eam inteſtina roboranda, I. 420. maligna quo pacto facillimè juguletur? I. 201.

Dyſenteriæ in hyſterica caſus, III. 159. feliciter ſanata, *ibid.* in juvene brevi curata, III. 160. cito curata, III. 161. cum ſemitertiana complicatæ & funeſtæ exemplum. II. 44.

Dysuria quibus morbis accedat? II. 153. an inflammationem veſicæ ſemper pro causâ agnoſcat? *ibid.* oritur ſæpè à calculo, II. 308. à gonorrhœâ malè curata, II. 315. III. 361. à ſpaſmo veſicæ, II. 308. à materiâ podagricâ; II. 109. ſæpè renum aut veſicæ exulcerationis ſymptoma. II. 235.

E.

Ebrietas frequens cerebrum & genus nervoſum debilitat, III. 217. ad aphoniam diſponit, III. 248. ad coma ſomnolentum, III. 211. ad deliria, III. 254. ad Epilepſiam, III. 13. ad ſoporoſos affectus: III. 217.

Eclegmatum uſus nimius nocivus. I. 254.

Egestiones reſpondere debent ingeſtionibus, I. 246. 257.

Egranæ aquæ, ante earum uſum corpus ritè præparari debet; II. 272. laudantur in calculo felleo, *ibid.* in ictero, III. 305. in malo hypochondriaco, III. 71. in ſcorbuto, III. 377. 378. in viſûs caligine & quando? III. 238. *cum lacte* in phthiſi à tertianâ contumaci, III. 297. in rheumatiſmo ſcorbutico, II. 322. in ulceribus, III. 449. nocent in hæmoptyſi, II. 206. earum *ſal*, ejus virtutes, II. 14. quâ doſi, quove vehiculo exhibendæ? *ibid.* commendantur in cachexiâ, III. 315. in hydrope, III. 331. in ictero, III. 305.

Elæosaccharum myrrhatum quomodo præparetur, ejuſque uſus. III. 298.

Elasticitas, ejus inſignia exempla in corpore humano. I. 35.

Elaſticum quid. I. 35.

Elaterium, ejus virtutes, I. 215. coctum vim purgativam amittit, I. 214. quomodo aquas hydropicorum evehat, I. 316. in hydrope ab auctoribus laudatur, III. 328. ſed minus convenit, III. 332. veteribus ſpecificum ad hydropem. I. 451.

Electuarium antifebrile, II. 15. 21. præſertim in quartanâ laudatur: II. 32. *chinatum* alvi fluxum ſuſcitat; II. 39. *laxans* in gravidis, III. 181. de ovo efficacia in peſte. I. 226. ad tormina infantum, III. 479. tuſſim ferinam, II. 46. III. 113. *roborans* in tuſſis declinatione, III. 116. in vertigine hypochondriacâ. III. 222.

Elephantiasis origo. I. 202. quid ſit? III. 427. ab Aretæo & Celſo deſcribitur; *ibid.* ejus ſubjecta; *ibid.* huic ſimile exemplum; III. 441. curatio ſecundùm Aretæum, III. 431. & Celſum *ibid.* cur mercurialia expoſcat? III. 432.

Elevatio oneris ſæpè ad mictum cruentum facit; II. 233. ad ſpaſmum veſicæ graviorem reddendum. II. 314.

Elixir alexipharmacum ſine menſtruo ſpirituoſo; II. 52. antifebrile in quartanâ; II. 32. antiſpaſmodicum; III. 380. in ictero, III. 307. emmenagogum, III. 61. laxans in quartanâ; II. 32. pectorale temperatum, III. 495. proprietatis cum cochleariæ ſpiritu in ſcorbuto laudatur; III. 387. ſtomachicum; III. 354. viſcerale temperatum. III. 411.

Elleborus, ejus virtutes, I. 215. quomodo ſtrangulationem faucium inducat? II. 126. à veteribus ſæpè uſurpatur; III. 259. ipſius à Lindenio quomodo facta correctio? *ibid.* judicium de eâ. III. 215.

Ellychnii extincti fumus quàm noxius? I. 230.

Emetica duplicis generis, I. 432. eorum apparatus, *ibidem.* modus agendi, *ibidem.* pulſum mutant, I. 369. in quas partes maximè agant? III. 305. quam cautè cum iis à Medico procedendum? II. 124. perperam è foro Medico eliminantur, I. 154. melius in forma liquida, I. 433.

I. 433. & parciori doſi propinantur. I. 416.
Emetica ubi vitanda? I. 213. quando noceant? I. 433. veneni naturam imitantur, I. 212. quando veneni vim habeant, II. 125. III. 167. quo caſu maxime damna exhibent, II. 124. nocent in affectionibus ab irâ productis, I. 190. cur poſt iram noceant? I. 313. II. 122. & quæ ſuſcitent mala? III. 167. quæ pariant damna in gravidis? II. 161. III. 179. locum non habent in affectibus periodicis & retrogradis, I. 187. icterum gignunt, I. 314. tempore paroxyſmi non danda; I. 418. in eryſipelate data inflammationem ventriculi gignunt; I. 337. necantia quæ habeant ſigna? I. 393. antimonialia præſertim nocent in aſthmate, III. 99. in colicâ bilioſâ; II. 297. palpitatione cordis, III. 90. vomitu cruento, II. 215. quando inducant animi deliquia, III. 271. cardialgiam & quando, II. 259. choleram, III. 167. paſſionem iliacam, II. 276. hypochondriacum malum, III. 72. paralyſin linguæ, ejuſque exemplum, III. 250. ſingultum, III. 126. & quomodo cicuranda? III. 127. quando in peripneumoniâ noceant? II. 142.
Emetica in principio peſtis commendantur? I. 176. 204. qualia & quatenus in peſtilentiâ proficua? II. 97. ad morbos præſcindendos in principio optima, I. 414. & 415. in hydropicis per inferiora agunt & cur? I. 432. III. 330. balneis utiliter ſociantur: I. 464. clyſteribus in apoplexiâ & hydrope indenda: I. 467. in clyſteribus uſurpata mirùm ſeroſitates educunt: II. 330. valentiora quando conducant? I. 432. & *ſeq.* quæ poſt ipſa conveniant? II. 122. 297. cum laxantibus parata in convulſionibus laudantur; III. 27. quando conducant in cardialgiâ, II. 260. in comate ſomnolento, III. 214. in dyſenteriâ, III. 155. in epilepſia; III. 22. in ictero, III. 305. in lentâ febre, II. 178. quomodo malignas in primâ quaſi herbâ ſuffocare valeant? II. 92. quando conveniant in morbillis, II. 63. 97. in peripneumonia, II. 143. in petechiali febre, II. 79. 82. ad podagræ recidivam arcendam; II. 346. in quartanâ; II. 27. in quotidianâ; II. 35. rachitide, III. 489. in ſemitertianâ; II. 227. in tertianâ, II. 15. 16. in tuſſi infantum ſtomachali, III. 114. in variolis, II. 53. 54. & quomodo harum eruptionem juvent? II. 62. contra venena ſtupefactiva remedia, I. 201. quando conveniant in vertigine ſymptomaticâ; III. 221. vomitu? III. 145. eorumdem formulæ: II. 92. 184.
Emeticus Julepus, vid. *Julepus.*
Emeticus Pulvis, vid. *Pulvis.*
Emmenagoga quæ ſint? I. 439. & *ſeq.* quomodo peritè adhibenda, I. 440. & exhibenda? III. 220. nonniſi præparatis viis & humoribus offerenda; I. 415. ante venæſectionem nocent; III. 62. intempeſtivè uſurpata ſæpè abortum provocant, III. 177. cachexiam cum hecticâ, III. 320. vomitum cruentum, II. 213. nocent in lipothymiis à menſibus obſtructis? III. 273. 276.
Emollientia quæ ſint? I. 430. quomodo agant? I. 431. uſus internus & externus. *ibid.*
Empiria differt à rationali medicinâ; I. 424. ei favet ſententia de principio interno activo. I. 425.
Empiricorum πρῶτον ψεῦδος; I. 14. vetus ſecta in quo laudanda? I. 16. in quo defecerit? *ibid.*
Emplastrum in aphoniâ probatum: III. 249. quale conveniat in otalgia, II. 337. in aſthmate, III. 108. in paroxyſmo hyſterico, III. 55. in paſſione iliaca, II. 279. expertæ virtutis in polluti ne nocturna, III. 359. in ſpaſmo & inflammatione uteri probatum, II. 254. in ſcirrho & cancro, III. 450. 451.
Emplaſtrum Agricolæ in ulceribus ſuppurandis; III. 453. cum aliis mixtum ad bubones maturandos laudatur; III. 362.
Emplaſtrum anodynum capitis dolores & vomitus placat: I. 318.
Emplaſtrum antiſpleniticum Hieronymi quando in malo hypochondriaco conducat? III. 72.
Emplaſtrum ceratum ſtomachale maſtichinum Galeni in cholerâ quando conducat: III. 169.
Emplaſtrum de cruſtâ panis in cholera, III. 169. vomitu. III. 145.
Emplaſtra conſtringentia retropellendi facultate pollent: I. 207.
Emplaſtrum diaſulphuris Rulandi in tuſſi phthiſica: III. 113.
Emplaſtrum manus Dei cum aliis permixtum in tophis venereis, III. 420. in ulceribus; III. 453.
Emplaſtrum pectorale. III. 297. in tuſſi rheumaticâ; III. 113.
Emplaſtrum Roſtingii ex quibus ſpeciebus præparetur? III. 181. laudatur ad abortum præcavendum. *ibid.*
Emplaſtrum ſaponatum & benè camphoratum in aſthmate cardialgico; III. 100. ad bubones maturandos; III. 362. in flatulentiâ, III. 345. in malo hypochondriaco, III. 72.
Emplaſtrum famigeratiſſimum *Strobelbergeri* adverſùs quartanam; II. 26. paroxyſmos intermittentium ſiſtit. I. 318.
Emplaſtrum Vigonis cum mercurio in tophis venereis: III. 420.
Empyema pulmonum ex pleuritide quandoque oritur, & quomodo? I. 165. 351. faciliùs generatur ex pleuritide quam peripneumoniâ: *ibid.* ex imprudenti venæſectione in pleuritide: *ibid.* ex pleuropneumoniâ ortum & curatum; II. 142. ex peripneumoniâ extrà thoracis cavitatem ruptum; III. 298.
Emulsio in ardente, II. 117. cholerâ, III. 168. 170. in cancro cum febre hecticâ, III. 453. cephalalgiâ ab orgaſmo, III. 250. in diarrhœâ, III. 170. in dolore à calculo renali, II. 300. in dyſenteriâ, III. 156. in gonorrhœâ, III. 360. in hæmoptyſi, II. 205. ad expellendas variolas, II. 52. in vomitu cruento. II. 215.
Endemii *morbi* quinam? I. 181. unde oriuntur? I. 209. quo pacto avertendi ab urbibus? I. 212. aëris vitio debentur. I. 335.
Enulæ radix, ejus principia conſtitutiva & uſus. III. 382.
Ephemera febris, ejus ſigna, I. 293. in eâ criſis ſuccedit: I. 388.
Epiala febris quæ dicatur? Vide *Ventriculi inflammatio.*
Epicarpia quomodo in quartanâ paranda ſint? II. 26. 28.
Epidemicæ febres, vide *Febres epidemicæ.*
Epidemici morbi, vide *Morbi epidemici.*
Epiglottis eſt primarium vocis inſtrumentum; III. 115. ejus relaxatio quomodo curanda? *ibid.* ejus infectio cum muco quid efficiat? II. 130.
Epilepsia, ejus variæ denominationis ratio, III. 9. definitio, *ibid.* eſt univerſalis convulſio. I. 306. incunabula, I. 179. hiſtoria cum paroxyſmorum ratione; III. 9. eſt ſæpe periodica, *ibid.* facile recidivat & cur? I. 244. 356. ſymptomatum ratio, III. 11. ſpaſmis ſtipatur, I. 302. ſubjecta. I. 179. III. 9.

III. 9. cur non adeo frequens in brutis? I. 180. infantili ætati familiaris, I. 241. ſenibus rarior, I. 185. cur maxime generetur tempore verno? I. 266. ſæpiùs hereditaria eſt, I. 243. & 349. & III. 10. ſedes, *ibid.* in cerebri membranis; I. 299. ejus ſigna. *ibid.* & III. 10. qualis in ea pulſus. I. 371. minus ſalutaris naturæ motus. I. 411. & *ſeq.* prognoſis ſalutaris, III. 13. mala & funeſta. *ibid.* in adultioribus periculoſior quam in infantibus, I. 183. hæreditaria incurabilis, I. 244. differt ab animi deliquiis, III. 269. à motibus ſpaſmodicis vagis, III. 24. à paſſione hyſterica, III. 52. à convulſione. I. 299.

Epilepſiæ cauſa proxima, III. 11. cauſa mortis in ea; I. 396. oritur non raro ab animi adfectibus & pathematibus, I. 185. III. 12. ejus exemplum, III. 21. ex terrore, I. 191. ex terrore hæmorrhagia narium ſanata. III. 16. ab eâdem cauſa matrimonio ſublata exemplum, III. 20. ab obſtructionibus, III. 11. poſt malè tractatam febrem producta, III. 18. in puerperâ à cortice chinæ ortæ exemplum, III. 19. à menſibus ſuppreſſis & retentis, I. 341. III. 17. ex ſuppreſſa narium hæmorrhagia, I. 346. in viro à tertianâ ſuppreſsâ, III. 20. ex intermiſsâ venæſectione, III. 23. ex primis viis, III. 12. ab externâ capitis violentiâ, III. 18. à calculis, I. 236. à dolore dentium. I. 168. 236. à vermibus, I. 235. ex nervi læſione; I. 158. à ſpaſmo potiſſimùm duræ matris; I. 306. 407. ex repulsâ cruſtâ lacteâ, I. 336. ſabie, *ibid.* conſolidatis ulceribus, I. 337. podagrâ præpoſterè tractatâ, I. 338. poſt atroces dolores cur oriatur; I. 354. ex pollice pedis ſæpè ortum ſumit. I. 315. nonnunquam mercurialium progenies. I. 220.

Epilepſia dividitur in idiopathicam & ſympsomaticam. I. 182. III. 11. datur cachectica, hypochondriaca, ſympatica, III. 12. & habitualis, *ibid.* nephritica, hyſterica, aut verminoſa. *ibid.* verminoſæ exemplum. III. 19.

Epilepſia cur inducat oculorum vitia? I. 350. per criſin quandoque diſcedit; I. 390. febre intermittente nonnunquam ſolvitur. I. 410. III. 22. menſium fluxu prodeunte ſæpè ceſſat; I. 409.

Epilepſiæ curatio, III. 13. & *ſeq.* ſpecifica ipſius, I. 451. ad præſervationem quæ conveniant? III. 16. quæ incurabilis? I. 244. non indiſtinctè curatur lumbricis terreſtribus, I. 153. ſcarificationem meliùs quàm venæſectionem fert. I. 461. clyſteribus abigitur; I. 468. ſi ab animi affectibus, biliosâ acri materiâ & doloribus, quomodo tractanda? III. 15. ſi à ſero acri impuro enata, ſi periodica? *ibid.* in variolis quomodo tollenda? II. 53. à vermibus quibus expugnanda? III. 15. cautelæ circa antepileptica, potum, opiata, ſpirituoſa & volatilia in paroxyſmo, & venæſectionem. III. 16.

Epilepſia infantilis quâ ætate maximè frequens. III. 484. ejus ſubjecta, *ibid.* prognoſis, III. 485. cauſæ remotæ ſunt vitia nutricis; III. 484. ex vitio nutricis ortæ caſus; III. 23. ex terrore nutricis, III. 17. dolores & ſpaſmi in infante nervoſarum partium ex variis cauſis inducti. III. 484. & 485. exanthematum retroceſſio, III. 485. à meconio non ritè expurgato orta, & nimiâ ventriculi repletione, III. 485. quomodo tractanda, ſi ab animi adfectibus nutricis, *ibid.* ſi ab exanthematum retroceſſione? *ibid.*

Epiphora quæ dicatur? III. 233. levior quæ? *ibid.* differt ab ophthalmiâ & ſugillatione; *ibid.* ejus ſigna, III. 234. ſedes, *ibid.* ſubjecta, III. 235. geneſis, III. 234. prognoſis à Celſo tradita. III. 234. 235. ſuas habet periodos, III. 235. 236. unde veniat ſeri ſalſi effuſio, dolor ac rubor? III. 234. tumore glandularum in collo ſuſtentatæ caſus. III. 237. per malum vitæ regimen in plenariam viſûs privationem terminatæ caſus; *ibid.* ab incongruâ diæta ex eâ in viſûs hebetudinem tranſeuntis caſus, III. 238. ex ipsâ viſûs imminutionis cum paralyticis & ſoporoſis adfectibus complicatæ exemplum; III. 236. curatio ab internis inchoanda & quibus? III. 235. quando in eâ conveniant externa, III. 236. fonticuli, ſetacea & vomitoria? *ibidem.* ſpecificum ejus. I. 453.

Epithema in aphonia, III. 250. in cardialgiâ, II. 262. in cephalalgiâ; II. 249. diſcutiens, II. 109. in gonorrhœâ, III. 359. in guttâ ſerenâ, III. 231. in guttâ roſaceâ, III. 437. in leprâ, III. 442. ad inflammationem uteri, II. 159. in morbis malignis cordi applicatum quare locum habeat? II. 96. in melancholico & maniaco furore, III. 266. in inteſtinorum doloribus verminoſis; II. 289. in hæmorrhoïdibus cæcis, *ibid.* ad phrenitidem; II. 133. *roborans* in vomitu, III. 145. ad putredinem arcendam, III. 395. in penis ulceribus, III. 362.

Equisetum paluſtre venenatæ naturæ: I. 210.

Equitatio motûs ſpecies; I. 121. quibus conveniat? I. 122. ejus gradus; *ibid.* quibus morbis avertendis profit? *ibid.* non ſtatim poſt paſtum inſtituenda, & quando? III. 62. 73. qualem in hectica præſtet uſum? II. 181. in malo hypochondriaco; III. 72. in phthiſi à Sydenhamio laudatur, III. 293. & quando in eâ locum inveniat? III. 294. fortior dolores ex calculo excitat, II. 298. 304. mictum cruentum. II. 237. ad ani fiſtulam diſponit: III. 461. palpitationis cordis cauſa: III. 93. nocet in gonorrhœâ. III. 359.

Erdenkopf cum pane comeſtum quænam producat ſymptomata? I. 230.

Errhina quæ ſint? I. 442. quomodo agant? *ibid.* uſus & noxa: *ibid.* laudantur in dolore capitis à coryzâ ſuppreſſo. II. 250.

Eructationes ab acidis. I. 252.

Erysipelas quomodo gignatur? I. 302. ejus cauſæ procatarcticæ, II. 100. eventus bonus & malus, *ibid.* quomodo mors in ipſo contingat? *ibid.* quibus cognoſcatur ſignis? I. 295. & *ſeq.* diverſum eſt ratione ſubjectorum & partium quas occupat, II. 99. in quo differat ab aliis inflammationibus, *ibid.* præſertim à phlegmone? *ibid.* & I. 295. & *ſeq.* haud repentè reprimendum; I. 263. quando res magni periculi habeatur? I. 362. ſalutariter per iram excitatum. I. 190. ſpaſmis ſtipatur; I. 302. cur ſit frequens Weſtphalis? II. 104. cur pedes frequentiſſimè occupet? II. 102. gravidarum unde deducenda? I. 243. cur difficiliùs in cachecticis diſcutiatur? II. 102. ejus in ſene funeſti caſus; III. 102. ejus topicis corrupti, internis ſanati exemplum; II. 103. crebrò recurrentis Caroliniſque depulſi caſus. II. 103. in ulcus tranſeuntis ſigna. II. 101. iram quandoque ſubſequitur: I. 190.

Eryſipelas capitis incautè tractatum multa mala profert; I. 357. periodicum unde? I. 186.

Eryſipelas exulceratum quale dicatur? II. 99. ejus exemplum, II. 102. quomodo tractandum? II. 101.

Eryſipelas introverſum lethale. I. 187. *repulſum* nocet, I. 337. *retropulſum*, ejus exemplum, II. 350. ſæpè phthiſeos cauſa, III. 287. vomitûs lethalis

lethalis, III. 142. 150. ſingultûs, III. 124. à ſpiritu camphorato retropulſi exemplum, III. 105. *retrocedens* necat, I. 395. & quæ machinetur ſymptomata, & quibus ex cauſis retrocedat? II. 100. *retrogradum*, I. 187.

Eryſipelas ſcorbuticum quale dicatur, II. 99. ejus ſæpè recidivantis exemplum, II. 104. quomodo tractandum? II. 102.

Eryſipelas ſimplex quale dicatur? II. 99. ejus recidivæ crebræ quid indicent? II. 103. & quomodo arcendæ? *ibid.* & 102.

Eryſipelas ſymptomaticum quibus accedat morbis? II. 99. ejus quædam malignæ ſpecies; *ibid.* illud curandi indicationes, II. 100. & *ſeq.* quomodo tractandæ in febribus epidemicis? II. 40. quod requiratur regimen? II. 101. quomodo arcendus ſphacelus? *ibid.* quâ ratione topica adhibenda? *ibid.*

Eryſipelacea febris, II. 98. quomodo generetur? II. 99. ex menſium emanſione; I. 341. in quo cum febri peſtilentiali conveniat, *ibid.* & ab ipsâ diſcrepet? *ibid.* ejus ſubjecta: II. 100. cauſæ materiales; II. 99. an & quando proſit in eâ venæſectio? II. 101. Vid. ſupra *Eryſipelas.*

Eryſipelacea macula remanens poſt variolas, quid ſignificet? II. 52.

Esculenta veneni naturam induentia, I. 230. venenoſa. *ibid.*

Essentia *carminativa*, II. 289. III. 344. *Wedelii* unde ipſi virtus flatus diſcutiens, II. 296. *incarnans*, III. 465. *ſtomachica pectoralis*: III. 134. 137.

Eſſentia humanæ naturæ in quo conſiſtat. I. 26.

Esula cocta vim purgativam perdit. I. 214.

Evacuantia varii generis, I. 431. & *ſeq.* operantur ratione circumſtantiarum. I. 425. præparata materia; I. 415. in principio & fine morbi offerenda. I. 414.

Evacuatio per congrua loca, I. 415. breviſſima via, I. 414. & præparata materia ſuſcipienda. I. 415. non impetuosè urgenda: I. 416.

Eunuchi, eorum qualia corpora? I. 76. cur non tam facilè podagræ obnoxii? III. 343.

Exanthemata unde? I. 174. quo pacto ex uſu alexipharmacorum enaſci queant? II. 118. & *ſeq.* critici ſolvunt quandoque capitis & nervorum morbos, I. 390. cur ſint diverſa in petechizante febre? II. 76. eorum eruptio retardatur obſtructione alvi. II. 43. repulſa à terrore, I. 191. repelluntur per ſpaſmos, I. 302. refrigerationem, I. 337. & *ſeq.* purgantia & emetica; I. 416. ſub ſitu erecto diſparent, I. 338. repulſa perniciosa; I. 302. 315. 337. faciunt oppreſſionem pectoris, I. 305. ſudoriferis non expellenda. I. 418. venæſectionem non ſemper interdicunt, I. 457. eorum *retroceſſio* quomodo apoplexiam inducat, II. 241. & *ſeq.* aſthma convulſivum, III. 96. cardialgiam, II. 259. convulſiones, III. 25. 28. dolores capitis, II. 248. & inteſtinorum; II. 286. motus ſpaſmodicos vagos, III. 37. palpitationem cordis, III. 86. paralyſin, III. 197. phthiſin, III. 287. rachitidem, III. 488. veſicæ ſpaſmum, II. 309. ſingultum, III. 126. vomitum? III. 142. ventriculi inflammationem minitantia quomodo tractanda? II. 121.

Exanthemata purpuracea quomodo à veneno ſumto inducantur? III. 172.

Exanthematicæ febres, naturæ & artis proceſſus in ſanandis iis, I. 408. quæ noxia in iis? *ibid.* clyſteres ferunt, I. 468. nec non venæſectionem, I. 456. ſed juſtam: I. 459. vide *Febres Exanthematicæ.*

Exanthematica materia quævis ſpecificam habet indolem, II. 68. III. 428. in quo omnis conveniat? II. 68. in pleriſque morbis epidemicis ſubeſſe ſolet. II. 75. repulſa veneni vim habet; I. 336. cur tam graviter noceat? I. 337. facit oppreſſionem pectoris. I. 305. reſitans quæ pariat ſymptomata? I. 315.

Exanthematici morbi, vide *Morbi Exanthematici.*

Excrementa non evacuata fiunt venena, I. 206. alvi inſpicienda in morbis; I. 384. ſigna ex iis; *ibid.* fœtor unde? *ibid.* cur ſursùm ſæpè pellantur? III. 341. an per os in paſſione iliaca evomi poſſint? II. 277. qualia ſint delirantium? III. 255. quæ ad ea educenda conveniant? III. 70.

Excrementa alba quomodo generentur? III. 82. ex bilis defectu: I. 384. in ictero unde? III. 302. *dura* nimis unde? I. 385. *dura* & *cretacea* unde? III. 309. ipſorum & magnorum ejectorum exemplum, III. 42. 43. ſæpe ſunt colicæ flatulentæ cauſa, II. 286. paſſionis iliacæ: II. 277. *filamentoſa membranacea* quid ſint? III. 78. cum filamentis membranaceis rejectorum exemplum. *ibidem. flava* in ictero unde? III. 302. *fœtida & cadaveroſa* in dyſenteriâ unde? III. 152. & quid indicent? III. 154. *fuſca* & *bruna* ex bilis copiâ. I. 384. *liquida copioſa* ex obſtructione villoſæ, I. 385. *mucida* unde? *ibid. nigra* & *pici* ſimilia à ſanguine; I. 385. *nigra* à vitriolaceis aut martialibus: I. 66. quid ſignificent in vomitu cruento? II. 214. *ſanguinolenta* unde? I. 385. *Viridia* & cauſtica unde? I. 319. 384. III. 479.

Excreta indicia præbent; I. 375. reſpondere debent ingeſtis: I. 288. 333.

Excretiones pendent à circulo ſanguinis; I. 54. reſpondere debent ingeſtionibus, I. 66. 117. & iis æquales eſſe: I. 157. ſunt variæ. I. 66. 333. cur ſine iis homo vivere non poſſit? I. 157. diminutæ ante omnia reſtituendæ; I. 260. quomodo ciendæ in corporibus tum macilentioribus, tum ſpongioſis? *ibid.* prudenter moderandæ à medico, I. 259. & conſiderandæ. I. 288. 333. earum ſucceſſus medico curæ eſto: I. 139. ſuppreſſæ nocent, I. 334. 348. & mox revocandæ. I. 348. plurium morborum cauſæ; I. 176. ritè peractæ non unica vitæ ac ſanitatis cauſa ſunt. I. 152. iis vigentibus totum viget corpus; I. 258. ad ſanitatem neceſſariæ; I. 288. 333. in morbis ſalutares; I. 407. præcipua perſpiratio, I. 334. evacuationibus turbantur; I. 348. naturâ deficiente promovendæ. *ibid. criticæ* ſalutares, I. 288. duplici modo, I. 419. ſeptenario numero adſtrictæ. *ibid.* non intercipiendæ; *ibid.* etiamſi fuerint nimiæ. *ibid.* ſuppreſſæ nocent. I. 288. 389.

Exhalationes ex aquis ſtagnantibus venenoſæ ſunt. I. 207. earum copia è corpore humano. I. 265.

Expectorantia quæ ſint; I. 441. quomodo agant? *ibid.* cum diſcrimine uſurpanda. *ibid.* quatenus in pneumonicis febribus proſint? II. 140. in tuſſi ſtomachi. III. 116.

Expellentia quæ damna pariant in variolis? II. 54.

Experientia medica qualis, I. 14. & *ſeq.* ſola non eſt ſufficiens; *ibid.* effectum remediorum docet; I. 426. non tamen una ſufficit: *ibid.*

Experimentum probans vivuſne an mortuus fuerit infans? I. 80.

Exspectatio arcanum in medicina. I. 414.

Exspiratio quid? I. 44.

Externorum uſum cur non omnes æquè ferant? I. 89.

Extravasatio lethalis in capite quomodo arcenda? I. 402. ſanguinis inter fibrarum interſtitia commentum: I. 365. ex choroïdeo plex apoplexiæ cauſa; I. 324. ovarii ex vaſis, I. 327. ex liene diſrupto, I. 329. ſeri, I. 328. ſanguinis vel ſeri quomodo necet? I. 397.
Exulcerationum fœdarum ortus. I. 168. pulmonum fiſtuloſæ inſanabiles. I. 184.

F.

Facies; ejus color vivus unde mutetur? I. 166. ejus color ad hiſtoriam morbi pertinet, I. 287. indicia ex florido, *ibid.* livido; *ibid.* Hippocratica quæ & unde? I. 392. ejus pulchritudo in fluore albo cur pereat? III. 349. *rubor* in catalepſi unde? III. 46. in vomitu? III. 141. *tumor* in febre ardente unde? II. 111.
Fallacia *cauſæ ut cauſæ* frequens in Medicina: I. 425.
Fames ingens à vermibus: I. 235. canina à ſcirrho pancreatis: I. 328.
Fastidium quid? III. 132. quomodo ad ſpaſmum œſophagi diſponat? *ibid.* ciborum in gravidis unde? I. 243.
Fauces qualem conſenſum habeant cum œſophago? II. 129. earum debilitatio ad quæ diſponat ſymptomata? II. 130. *decubitus* ſeroſus quomodo tractandus? II. 128. *inflammationis* ſigna. III. 131. *ſtrangulatio* in hyſtericis unde? III. 59. *tumor inflammatorius* à ſero acri quomodo tractandus, II. 128. præſertim ſi in ſuppurationem tendat? II. 129. quid de topicis in eo ſentiendum? *ibid.* *ulcerum* in lue venereâ exemplum, III. 422. & quomodo ea tractanda? III. 420.
Favi repulſi aſthma gignunt. I. 336.
Febris quid ſit. I. 370. *& ſeq.* ſpaſmus univerſalis I. 302. duplici motu abſolvitur, I. 301. 407. II. 10. ejus vera definitio, *ibid.* quomodo explicanda veterum definitio? *ibid.* denominatio multis communis; I. 293. cur morbus univerſalis dici mereatur? II. 9. diverſæ ſpecies diſtinguendæ, I. 293. unde proveniant? II. 10. ejus ſignum pathognomonicum pulſus frequens, I. 370. pulſum habet durum. *ibid.* mala ſigna: I. 391. nulla fit ſine rigore partium externarum: I. 475. quare à priſcis medicis pro medicinâ ſit habita? I. 476. cauſa formalis, II. 10. formalis ratio ſpaſmo continetur; I. 302. cauſæ materiales. II. 10. unde oriatur in genere? II. 105. an à quovis circuli ſanguinis augmento enaſcatur? II. 10. oritur ex aciculâ deglutitâ. I. 237. ex dentitione difficili, I. 236. à dolore dentium, I. 168. ex lacte ſtagnante, *ibid.* à vermibus, I. 225. 332. ex læſione nervorum, I. 158. ex cohibito fluore albo, I. 340. ex refrigeratione poſt iram & calorem, I. 335. in Carolinis ex tempore quomodo gignatur? I. 335. quo pacto fiat juxta Hippocratem? I. 167.
Febris quando *ſalutaris*? I. 170. *& ſeq.* ejus ſalubritas oſtenditur, II. 9. præſertim in inflammationibus; II. 144. 163. convulſiones & epilepſiam ſolvit, I. 410. ſæpè *perniciosa*, I. 411. per ſe non ſalutaris; I. 303. ſuccos vitales corrumpit, I. 319. vires deſtruit, *ibid.* ad chronicas paſſiones diſponit; *ibid.* in corpore impuro pejor; *ibid.* quò mors ſub eâ contingat? II. 10. quare non adeo frequens in brutis? I. 180. quare facilè patiatur recidivam? I. 169. ſoluto ſpaſmo remittit. I. 301. 303. quo pacto facillimè arcenda? I. 260. quomodo ſolvatur? II. 10. naturæ & artis methodus in ſanandâ ipsâ, I. 407. II. 10. in principio optimè fert laxantia vel emetica? I. 415. clyſteribus ſiſtitur; I. 467. quatenus in eâ conveniant abſorbentia? II. 17. quænam aqua in eâ conducat? I. 471. quando potus calidus, quandoque frigidus conducat? II. 115. *& ſeq.*
Febrilis motûs indoles & natura, II. 319. ſedem habet in ſpinali medulla, I. 305. in podagrâ unde? II. 342. cur hæmorrhagias ſemper antecedat? III. 226. quibus ſiſtatur? I. 318.
Febrilis materia num per ſudorem poſt paroxyſmum excernatur? II. 30.
Febricitantes plethorici, ſi reſpuant venæſectionem, quomodo tractandi? II. 19. *cachecticæ* quomodo tractandæ? II. 17.

Febrium variæ species.

Acuta, quid in ea largi ſudores ſtatim ab initio indicent? II. 89. an ſudor frigidus ſemper ſit funeſtus? *ibid.*
Alba, vide *Chloroſis.*
Ardens, ex animi pathematibus oritur, I. 185. vide *Ardens febris.*
Benigna quando fiat maligna? I. 181.
Calculo renum quomodo accedat? II. 151. abſque renum inflammatione: II. 150.
Catarrhalis benigna; vide *Catarrhalis benigna.*
Catarrhalis maligna. vid. *Petechizans.*
Cholerica, vide *Cholerica febris.*
Contagioſa, ejus venæſectione compreſſæ caſus. II. 91.
Continua, quo tempore in intermittentem converti ſoleat? II. 118. quid in eâ rigores ſignificent? II. 114. quando & quomodo naturæ motus in eâ juvandi? *ibid.*
Eryſipelacea. vide *Eryſipelacea febris.*
Exanthematica emetico jugulata. II. 92. quâ ratione ſit præſervanda? II. 82. vide *Exanthematicæ febres.*
Glandularum tumoribus accedens cur ſit periculoſa? II. 185. 188.
Hectica, vide *Hectica.*
Inflammatoria, vide *Inflammatoria febris.*
Intermittens cur frequentior? I. 185. quando poſt venæſectionem generetur? II. 36. quâ ratione aquæ minerales in eâ conducant? II. 28. 35. quomodo apud fontes medicatos feliciter curetur? II. 22. malè curata ſæpè ad rheumaticos dolores confert, II. 320. catalepſin, III. 47. epilepſiam, III. 22. quam accedens ſæpè ſolvit; *ibid.* ad ſuppreſſionem menſium. II. 213.
Intermittens chronica quibus cauſis ſuſtentetur & quomodo curetur. II. 36.
Intermittens continua qua ratione ſit tractanda, II. 43.
Intermittens epidemica, ejus hiſtoria. II. 38. cauſæ procatarcticæ, *ibidem.* materialis cauſa; II. 39. quibus locis & ſubjectis familiaris fuerit? *ibid.* quomodo præcaveri potuerit? *ibid.* eam curandi indicationes, *ibid.* ipſaque curatio; *ibid.* quâ ratione in principio tractanda? *ibid.* quomodo in eâ tractanda diarrhœa, II. 40. purpura & eryſipelas, *ibid.* vomitus, *ibid.* quomodo tractanda ſi mutetur in intermittentem? *ibid.* an conferat venæſectio? *ibid.* nocent alexipharmaca? *ibid.* clyſteres in paroxyſmo, *ibidem.* & purgantia. *ibid.*
Intermittens maligna an detur, II. 38. ejus ſigna. *ibid.* in quo differat à ſemitertiana? II. 41.
Lactea, I. 80. quomodo oriatur? II. 157. 186. quo die ingruat? *ibid.* eâ laborantes nutrices lac ſanum infanti præbent. I. 80. *& ſeq.*
Lenta unde generetur? I. 167. vide *Lenta febris.*
Maligna: vide *Petechizans febris*; cur in Auſtriâ atque Pannonia ſit frequentiſſima? II. 89. quando in

in prima herba ſuffocari queat? II. 92. quomodo in eâ ſerum lactis conveniat? *ibid.* quomodo ejus recidivæ arcendæ? *ibid.*
Febris Meſenterica unde generetur? I. 167. qualis ſit? II. 170.
Miliaris, vid. *Miliaris febris.*
Nephritica, vid. *Nephritica febris.*
Ophthalmico-cephalica. II. 169.
Peſtilentialis cur maligna? I. 161. Vide *Peſtilentia.*
Petechialis cur maligna? I. 161. Vide *Petechialis febris.*
Petechizans, vide *Petechizans febris.*
Purpurata, vide *Purpura.*
Quartana, vide *Quartana febris.*
Quotidiana, vide *Quotidiana febris.*
Rheumatica cur frequentior? I. 185. Vide *Rheumatica febris.*
Secundaria, variolarum qualis ſit? II. 186.
Stomachica quæ dicatur? II. 120. vid. *Ventriculi inflammatio.*
Symptomatica quæ dicatur? II. 186. quibus accedat morbis, *ibid.* & externis læſionibus? *ibid.* ejus buboni venereo accedentis caſus, II. 188. ejus ex punctura tendinoſi pedis ortæ exemplum; II. 187. quomodo tractanda ſit, *ibid.* imprimis ſi oriatur à doloribus? *ibid.* quæ topica conveniant? *ibid.*
Synocha, vid. *Synocha febris.*
Tertiana incongrua pertinacior. I. 183. vid. *Tertiana febris.*
Verminoſa, quæ ſymptomata habeat? II. 186. in quo differat à lentâ? II. 187. quomodo curanda? *ibid.* ejus curatæ exemplum. *ibid.*
Uterina à ſecundinâ & lochiis retentis ſanata, II. 163. ſudore ſoluta, II. 162. ſine venæſectione curata, II. 163. repetita venæſectione & ſudoriferis curata; II. 164. nimiâ venæſectione lethalis facta; II. 165. Vide *Uteri inflammatio.*
Vulneraria quomodo oriatur, II. 186. & curanda ſit? *ibid.*
FERMENTUM morbificum falsò pro omnium morborum causâ venditatur: I. 151.
FERNELII laudes. I. 21.
FIBRÆ, earum ſtructura multùm tribuit ad æquabilem ſanguinis motum; I. 156. earum conſtitutio robur præſtat; I. 87. ex iis quo pacto robur aut imbecillitas corporis metienda? I. 240. motrices, I. 27. habent duplicem motum, I. 87. cauſarum morbificarum ſubjectum, I. 179. muſculoſarum tenſio quid efficiat? I. 5.. in ſenibus nimis duræ & ſolidæ fiunt; I. 162. denſiores & laxiores non tam acerbis doloribus ſunt expoſitæ quàm teneriores; I. 180.
FIGULI cur ad tuſſim proclives? III. 110.
FISTULÆ quid? III. 459. ſedes: *ibid.* differunt ratione loci, III. 460. ab ulceribus; III. 459. earum materia qualis, III. 462. quomodo explorandæ & cognoſcendæ? *ibid.* cauſa proxima; III. 460. remotæ ſunt abſceſſus & ulcera, III. 461. variolarum reliquiæ. I. 355. diætæ errores, III. 461. remedia acria & calida; *ibid.* callus in his unde, *ibid.* & ſinus? III. 462. prognoſis differt ratione loci, III. 463. & circumſtantiarum; *ibid.* quomodo ſanandæ? III. 464. antiquæ an conſolidandæ? III. 463. callus quomodo tractandus per dilatationem orificii & ſeptica? III. 464. & quomodo conſolidandæ? III. 465.
Fiſtula ani, ejus cauſa; III. 461. conſolidata apoplexiam gignit: I. 347. *& ſeq.* quomodo tractanda? III. 466.
Fiſtula colli, III. 460.
Fiſtula genæ & maxillaris quid? III. 460. ipſius curatæ exemplum. III. 466.
Fiſtula lachrymalis, III. 460. ſedes & ſigna. *ibid.* cauſa, III. 461. quomodo ſananda? III. 466.
Fiſtula mammæ, III. 360. ejus exemplum, III. 467. & quomodo tractanda? *ibid.*
FLAMMULA vitalis, terminus nihil ſignificans, I. 151.
Flammula Jovis venenatæ eſt naturæ. I. 210.
FLATULENTIA quid? III. 339. differt à colicâ flatulentâ, II. 285. ſigna & ſymptomata concomitantia; III. 339. ſymptomatum ratio, III. 340. ſubjecta, *ibid.* cauſa formalis, II. 258. III. 340. cauſæ materiales ſunt flatulenta, III. 340. remotæ ſunt morbi prægreſſi, *ibid.* primarum viarum ſpaſmi, III. 341. inteſtinorum anguſtia; *ibid.* cum inteſtinorum doloribus à vermibus exemplum; III. 345. ab adſtringentibus inductæ caſus. III. 346. inteſtini coli exemplum; *ibid.* cum borborygmis junctæ, III. 347. prognoſis, III. 343. curatio quæ clyſterum applicatione ſolvitur, & quæ circa illa notanda? *ibid. & ſeq.* laxantibus, roborantibus & carminativis, *ibid.* & aliis externis; III. 344. quæ conveniant in flatu plethorico hæmorrhoidali? *ibid.* ex uteri vitio orta quomodo tractanda? *ibid.* quatenus conducant calidiora & purgantia? *ibid.*
FLATUS quid? III. 339. unde generentur? I. 67. quomodo generentur? I. 332. II. 263. ſemper præſentes ſunt in inteſtinis, II. 285. inteſtina & abdomen diſtendunt. I. 332. quando dolorem excitant? II. 285. quo loco quàm maximè producantur? III. 64. quomodo à motu periſtaltico deſtructo proveniant? III. 66. materiales cauſæ, III. 340. à cibis viſcoſis: I. 297. cur cum ſpaſmis jungantur? III. 341. colon ſæpiſſimè obſident, I. 332. & in eo maximè ſævitiam ſuam exerunt; III. 77. faciunt ad aſthmata, III. 96. ad aurium vitia, III. 241. ad lipothymiam, III. 273. ad nephritidis exacerbationem, II. 149. ad oculorum adfectus, III. 239. ad palpitationem cordis, III. 87. cauſa atrocium pathematum, I. 332. inflationis ventriculi, I. 297. in quo incarcerati eum dolorifice extendunt, II. 257. doloris in ſiniſtro hypochondrio, I. 332. ſæpè in ſiniſtro latere tumorem concitant; III. 66. pulſum quandoque ſuſpendunt, I. 370. cur calculoſis familiares? I. 353. quibus diſcutiendi & eliminandi? I. 445. 450. II. 263. an clyſteribus reſiſtere poſſint? III. 42. *& ſeq.*
FLUIDA craſſiora, I. 27. vel ſubtiliora, *ibid.* tenuiora maximè expanduntur à calore; I. 33. nonniſi motûs expertia morbum faciunt, I. 170. corporis humani ſolida quantitate ſuperant, I. 367. cur in ſanguine prævalere debeat ſolido, I. 157. ex ſolidis vitium capiunt; I. 319. depravantur in febrilibus, *ibid.* animi adfectibus, *ibid.* doloribus, *ibid.* eorum temperies continuâ agitatione tandem deſtruitur. I. 28.
Fluidum nerveum ex tenuiſſimis partibus chyli, lymphæ, & ſanguinis delibatur, I. 83. illud dari probatur, I. 27. duplicis eſt ſubſtantiæ, I. 83. veteres dixere ſpiritum animalem, *ibid.* an ſit lucidæ igneæ naturæ? *ibid.* eſt cauſa motuum, I. 86. dat muſculis inſtinctum ad motum, I. 88. quod experimento probatur; I. 84. facit ad ſenſationem; I. 89. ad robur partium requiritur, I. 36. ſalivam ſubit, I. 59. lac ſubit, I. 81. in generatione multum efficit, I. 75. ſanguini partim redditur, partim exſpirat; I. 86.
FLUOR ALBUS quid? III. 348. ſedes, III. 349. ſubjecta,

jecta. III. 348. cur Belgis frequens, III. 350. ex quibus viis profluat? III. 349. inordinatus eſt, III. 348. excretio ſalutaris unde? I. 242. differt ratione coloris, & conſiſtentiæ, *ibid.* ratione gradûs, *ibid.* à cachexia, *ibid.* & 314. à menſibus decoloribus & fluxu contagioſo; III. 350. cauſæ mediatæ, *ibid.* à menſibus ſuppreſſis ſæpè oritur; *ibid.* & I. 341. ejus exemplum. III. 355. ex eâdem causâ enati caſus, III. 156. ex puerperio, I. 350. poſt crebriorem abortum & puerperium orti caſus; I. 353. III. 355. à partu laborioſo, III. 356. cum aliis malis complicati exemplum, III. 353. cum ſtatu cachectico-hydropico, III. 355. eo defunctarum ſectio anatomica. III. 349.

Fluor albus diuturnus diſponit ad abortum, III. 179. 351. cancrum & ſcirrhum uteri, III. 446. *ſuppreſſi* prognoſis, III. 350. quæ mala pariat? I. 263. præpoſterè cohibitus nocet, I. 326. facit ad purpuram; III. 402. curatoriæ indicationes, quæ explentur externis balneis & diætâ, III. 351. & *ſeq.* rhabarbarinis, *ibid.* quomodo tractandus ſi cum cachexiâ jungitur? III. 352. in ſcorbuticis & purpuratis, III. 353. ſi ventriculus cruditatibus ſcatet; *ibid.* quæ tenenda circa adſtringentia, III. 352. circa balnea, III. 353. circa Carolinarum uſum, III. 352. circa clyſmata & peſſaria, *ibid.* circa ſuffimigia. III. 353. & circa venæſectionem? III. 352.

Fluviorum *inundationes* morborum epidemiorum cauſæ: I. 208.

Foeminæ, earum habitus corporis qualis? III. 45. alunt plus ſanguinis quàm viri; I. 73. viris imbecilliores; I. 136. 287. 349. valent purgatione menſtruâ rectè procedente; *ibid.* iis motus commendandus; I. 124. cur morbis plus expoſitæ quàm viri? I. 243. earum morbi unde potiſſimum deducendi? *ibid.* quo pacto præcavendi? *ibid.* morbis magis obnoxiæ, I. 349. peculiaribus etiam, I. 287. qualem habeant pulſum? I. 368. experiuntur quandoque hæmorrhoïdes: I. 342. & *ſeq.* quæ ſint ad lochia difficiles? II. 162. viduatæ juniores cur ad paſſionem hyſtericam proclives? III. 51. cachecticæ febricitantes quomodo? II. 17. ad animi deliquia ſunt pronæ, III. 269. ad cachexiam, III. 313. præ viris ad hydropem, III. 336. ad motus inordinatos, III. 45. ad purpuram: III. 401. cur non facilè podagræ obnoxiæ? III. 343. quænam difficulter pariant? II. 163. hypochondriacæ cur inſtantibus menſibus malè habeant? III. 65. valetudinariæ ſub graviditate infirmos edunt liberos, II. 59. exemplum quadragenariæ nunquam menſium fluxum expertæ. II. 281.

Foesius laudatus: I. 19. & 21.

Foetor excrementorum alvi unde? I. 66. in violentâ morte peremptis haud deprehenditur. I. 160.

Foetus an per os nutriatur? I. 80. an per ultimos ſaltem menſes? *ibid.* humanus cyſtidem bile repletam habet? I. 63. non reſpirat; I. 80. nutritio quomodo fiat? I. 79. *mortuus* qui dicatur? III. 177. ex quibus cauſis in utero moriatur? III. 178.

Fontes *ſalubres* ſunt medicina præſtantiſſima: I. 139.

Fonticuli in morbis contagioſis commendantur: I. 205. ſæpè ſalutari ſerviunt excretioni; I. 347. quando & quo loco conducant in epilepſiâ chronica, III. 16. in maniâ, III. 263. in motibus ſpaſmodicis vagis, III. 39. ad peſtis præſervationem, II. 95. ad ulcerum conſolidationem? III. 448. quâ ratione ſint damnoſi? I. 358. & *ſeq.* occluſi obſunt; I. 337. præmaturè conſolidati apoplexiæ ſæpè cauſa, II. 241. aſthmatis, III. 96. phthiſeos: III. 287.

Foramen *ovale.* I. 80.

Fotus in alvi adſtrictione pertinaci laudantur, II. 280. in palpitatione cordis, III. 88. in aurium vitiis à ſiccitate, III. 243. in guttâ ſerenâ, III. 231. in dyſenteriâ. I. 465. & dyſenterico teneſmo, III. 159. ad hæmorrhoidum fluxum promovendum; I. 465. III. 73. in teſticulo venereo, III. 425. *ſicci* quomodo à veteribus parati & quando conducant? III. 345.

Freyenwaldenses *aquæ* laudantur in fluore albo. III. 352. in malo hypochondriaco, III. 72. in motibus ſpaſmodicis vagis. III. 39.

Frictiones quales eſſe debeant? I. 123. juvant corpus: *ibid.* ſenibus utiles; I. 135. faciunt ad progreſſum ſanguinis, I. 321. in ſyncopticis utiles; I. 318. ante pediluviorum uſum, ſi pedes frigidi ſunt, conferunt. III. 90. 319. laudantur in animi deliquiis, III. 272. in apoplexiâ, II. 244. in febre ardente ad phrenitidem arcendam, II. 115. in arthritide & rheumatiſmo, II. 322. in comate ſomnolento, III. 214. in epilepſiâ, III. 16. in frigore congelatis membris, III. 48. in palpitatione cordis & quando? III. 88. in rachitide, III. 489. in ſuffocatione hyſterica, III. 57. in ſoporoſis adfectibus, III. 213. quando poſt ſalivationem mercurialem conducant? III. 456.

Frictiones capitis à Celſo laudantur in tuſſi humida, III. 115.

Frigus unde corpori oboriatur? I. 50. & *ſeq.* quos in corpore edat effectus? I. 105. 470. II. 118. III. 254. 399. corpori eſt inimicum; I. 185. quibus partibus maximè noceat? I. 105. quàm maximè nervis eſt inimicum, II. 223. III. 45. & tuſſientibus; III. 114. purgationem menſtruam turbat, I. 136. ſenes lædit. I. 134. ejus internus ſenſus ſine externo unde? III. 43. externum perſpirationem cohibet. I. 261. ex eo in magnum calorem concedere periculoſum; I. 106. extremorum in hypochondriacis unde? III. 67. cur cum ſalivatione mercuriali junctum? III. 456. poſt calorem noxium, I. 335. excretiones criticas ſiſtit, I. 288. exanthemata repellit, I. 302. colicæ cauſa eſt, I. 297. in febribus à ſpaſmo cutis. I. 302. quomodo diſponat ad apoplexiam, II. 242. ad aſthma, III. 97. ad catalepſim, III. 47. ad catarrhales defluxiones, III. 115. ad cephalalgiam, II. 249. ad convulſiones, III. 25. ad deliria, III. 254. ad dolores ex calculo, II. 298. ad hæmoptyſin, II. 204. ad hypochondriacum malum, III. 68. ad morbos ſpaſmodicos, III. 47. 58. ad ſphacelum, III. 388. ad rheumaticos & arthriticos dolores? II. 318. & *ſeq.* ad podagram, II. 351. an & quomodo podagricis levamento ſit? I. 369. ad vomitum? III. 144. in nutricibus ad mammas admiſſum, III. 471. in puerperis, II. 164. 286. in purpurâ, III. 407. in ſcabie. III. 29.

Frigus intenſum quos habeat effectus in corpore humano, III. 388. & quomodo noceat? III. 47. quomodo hominem perimat? I. 30. eo enecatis quomodo ſuccurrendum? I. 31. eo ambuſta non ſunt nimium & ſubito calefacienda; I. 106. infantes lædit; I. 133. ſub eo quibus utendum? I. 105. *nocturnum* quo tempore maximè ſit cavendum? I. 106. *humidum* plus valetudini infenſum quàm ſiccum; I. 267. *ſiccum* boreale ubi & quibus noceat? I. 266. ſicci & humidi natura atque efficacia. *ibid.* & *ſeq.*

Frigida potio quâ ratione ſalutarem edere poſſit effectum? I. 233. & 471. quatenus & cur nociva? I. 178. 233. copioſiùs in calefactum corpus ingeſta deliquium parit, I. 233. vitam tollit; *ibid.* adverſa maximè ventriculi & inteſtinorum textura; *ibid.* febrili æſtu correptis exitium infert; I. 234. cur corporis excretiones ſiſtat, *ibid.* imprimis peſtiferas, ubi ventriculi imminet quædam inflammatio? *ibid.* maximè infenſa ſenibus. I. 235. Vide *Potus frigidus* & *Aqua*.

FRONS, ejus puſtulæ in lue venereâ quomodo tractandæ? III. 421.

Frontalis vena utiliter in capitis morbis ſecatur, I. 458. non tamen ſemper. I. 459.

FRUCTUS *horæi*; I. 109. quomodo diſponant ad dyſenteriam, III. 152. & ad epilepſiam? III. 13. laudantur in fœtore oris ſcorbutico; III. 381. nocent maximè ſub acidularum & thermarum uſu; III. 300. immaturi quomodo contribuant ad paſſionem iliacam? II. 277.

FRUMENTA quomodo ab aëre corrumpantur? II. 86.

Frumentacea terream ſanguinis partem augent: I. 108.

FUMI *Carbonum*; vide *Carbones.*

Fumi metallici quomodo aſthmatis convulſivi cauſa exiſtant, III. 96. colicæ, II. 287. tuſſis? III. 110.

FUNCTIONES triplices in homine, I. 405. in morbis læduntur; I. 289. mechanicæ medicinæ objectum; I. 405. læſæ quomodo explorandæ? I. 289.

FUNGI facultate pollent deleteriâ; I. 231. quænam excitent ſymptomata? *ibid.* unde veniant triſtia illa ſymptomata? I. 232.

FUNICULUS umbilicalis. I. 78.

FURUNCULI in locum ſuppurandarum variolarum evenientes. II. 57.

G.

GABELCHOVERI hydromel deſcribitur: III. 114.

GALENUS, ejus merita. I. 21. Ariſtotelis principia in medicinam intulit; I. 16. nimis multas finxit pulſuum ſpecies. I. 364.

Galenici cum Chymicis jungendi. I. 22.

GALLI cur venæſectionem facilè tolerent? I. 37.

GANGRÆNA quid? I. 296. ejus ſigna; III. 388. quomodo differat à phlegmone, I. 296. à ſphacelo? III. 388. ejus indicia obſervata in ruſtico canis rabidi morſu extincto: I. 200. quo remedio in ſcorbuto averti poſſit? III. 380.

GARGARISMATA quatenus ad faucium adfectus inflammatorios conveniant? II. 128. laudantur in oris & faucium vitiis ſub ſalivatione mercuriali, & quæ? III. 420. contra raucitatem in tuſſi. III. 114.

GAUDIUM quos effectus exſerat in corpus? III. 87. exſtaticorum poſt catalepſin unde? III. 46.

GELATINOSA proximè in ſanguinem vertuntur: I. 37.

GENERATIO quid ſit? I. 55. 75. pertinet ad actiones naturales: I. 75.

GENITALIA cum oculis magnum alunt conſenſum. III. 229.

GENUS *nervoſum* in morbis omnibus affectum, I. 308. à cauſticis & venenis ad anomalos motus abripitur, I. 310. univerſali ſpaſmo affectum mali ominis. I. 392.

GESTATIO infantum continua quomodo ad rachitidem conferat? III. 488. & 489. geſtationis commoda: I. 123.

GIFFT-MEHL. I. 196.

GINGIVÆ, earum inciſio laudatur in dentitione difficili, III. 478. intumeſcentia cum oris fœtore à mercurio dulci in ictero; III. 306. laxitas quomodo præcavenda in ſalivatione mercuriali? III. 420.

GLACIES deglutita dyſenterias parit. I. 233. & ſeq.

GLANDULÆ, & earum ſecretionis intimior cognitio quibus debeatur? I. 19. ſunt ſimplices vel compoſitæ? I. 54. continuati ductus arteriarum, I. 55. ſimplices nihil ſeparant; I. 54. conglobatæ dant lymphæ impulſum, I. 58. conglobatarum vitio enata corpori damna. I. 58. laxitas & ἀτονία quid cauſentur, I. 168. earum obſtructio & tumefactio, *ibid.* earum obſtructiones in quartanâ quomodo referandæ? II. 31. ſpaſmo afficiuntur, I. 304. & ſeq. tumores unde? I. 183. earum tumoribus accedentes febres cur ſint periculoſæ? II. 185. 188. tumores & ulcera gignunt; I. 304.

Glandularum colli tumores ætati infantili familiares; I. 241. unde dependeant? *ibid.* ſæpè à lue venereâ orti, III. 424. & quomodo tractandi? *ibid.*

Glandulæ Cowperianæ. I. 72.

Glandulæ faucium & palati conſtrictæ ſitis, I. 304. iterato ſtrictæ & laxatæ ſalivationis cauſa. *ibid.*

Glandulæ inguinales, earum ſtructura. III. 144.

Glandulæ lacrymales anatomicè deſcribuntur: III. 234. *lenticulares* inteſtinorum muci emunctorium, I. 71.

Glandulæ mammarum ſpaſmo affectæ ſecretionem lactis impediunt. I. 304.

Glandulæ meſaraicæ, earum obſtructiones unde oriantur? II. 176. *mucilaginoſæ* juncturarum, I. 20. 72. *mucoſæ* eroſæ quid faciant? *ibid.*

Glandulæ proſtatæ gonorrhœæ ſedes ſunt; II. 215. malè conſtitutæ quomodo dyſuriam inducant. *ibid.*

Glandulæ ſcirrhoſæ in ulcera facilè abeunt. III. 444.

Glandulæ vaginæ uteri; I. 72. *veſicæ urinariæ*, *ibid.*

GLAUBERUS, I. 21.

GLAUCOMA unde? I. 91.

GLUTINOSA remedia cautè debent in dyſenteriâ propinari & cur? III. 158.

GLYCIRRHISÆ radix, ejus virtus, II. 301. ejus ſuccus Hiſpanicus in tuſſi quando conveniat? III. 112. & ſeq.

GONAGRA unde? I. 163. ſenibus familiaris, I. 183. à ſpaſmis ligamentorum: I. 303.

GONORRHOEA quid? III. 357. unde? I. 168. ſedes; III. 358. differt à pollutione; III. 357. ſigna & ſymptomata, III. 358. dividitur in benignam & malignam, III. 357. malè tractata ſæpe inflammationis veſicæ cauſa; II. 153. inveterata inſanabilis. I. 184.

Gonorrhœæ benignæ cauſa, III. 358. ab atoniâ veſicularum ſeminalium; I. 307. facilè recidivat, III. 363. benignæ chronicæ exemplum, III. 362. chronicæ & ſæpè recidivantis caſus, III. 363. cur difficilis ſanationis? III. 359. prognoſis; III. 358. ejus curatio abſolvitur balneis, III. 359. laxantibus, *ibid.* roborantibus in-vel externis; *ibid.* cautelæ circa balſamica, diuretica, & purgantia; III. 361. curam per inediam & venæſectionem: *ibid.*

Gonorrhœæ muliebris ſedes, III. 358. ſigna, III. 350. differt à fluore albo. *ibid.*

Gonorrhœa ſanguinea quomodo differat à mictu cruento? II. 232.

Gonorrhœa virulenta, ejus cauſæ & ſymptomata, III. 358. qualem habeat urinam? I. 380. adſtringentibus & ſaturninis ſuppreſſæ noxa, III. 358. & 363. parùm æſtimata bubones ſæpè excitat, III. 424. in luem veneream mutatæ exemplum; III. 421. cohibita & calidioribus excepta luem veneream gignit; I. 340. inveterata inſanabilis, I. 184. quo pacto in primâ herbâ tollenda? I. 205. ipſius ſpecifica. I. 452. diuretica fert. I. 439. quomodo tractanda? III. 421. & ſeq. inconſultè adſtringentibus tractata quæ mala pariat? I. 263. adſtringentibus perperam tractatur; I. 353. & ſeq. ex malè curata ſcirrhus proſtatarum: I. 329.

Gonorrhœæ ſuppreſſæ prognoſis, III. 358. diſponit ad colicam convulſivam, II. 295. ad veſicæ læſiones, III. 364. & ipſius inflammationes, II. 153. ac ad ejus ſpaſmum, II. 315. & quomodo? *ibid.* cur demum in ſenili ætate incommoda veſicæ adferat? *ibid.* curatæ ſigna, III. 358. inveterata cur rarò curetur? III. 362. & quomodo ex eâ ortæ læſiones veſicæ ſanandæ? III. 360. ſi ab impuro coitu quomodo præſervanda, *ibid.* curatio abſolvitur per balſamica ſubadſtringentia, *ibid.* per demulcentia & roborantia externa, *ibid.* purgantia; *ibid.* quale obſervandum diætæ regimen? III. 361. cautelæ quæ tenendæ circa ſubjecta & humorum conſtitutionem, *ibid.* circa adſtringentia, *ibid.* diuretica & venæſectionem? *ibid.* & ſeq. ſi ſiſtatur quid faciendum? III. 362.

GRAAFIUS, I. 20.

GRAMINIS ſuccus in calculo laudatur, II. 271. & radix in ictero. III. 305.

GRAMMANNI tinctura antiphthiſica periculoſa. I. 228.

GRAVEDINES infantibus & adoleſcentibus maximè familiares, I. 183. 243. cur frequentiores? I. 198. cur maximè generentur tempore verno? I. 266. ſenum unde dependeant? I. 241. cauſſa generalis: I. 168.

GRAVEOLENTIA ſpecificum in hyſterica paſſione. I. 451.

GRAVIDÆ hæmorrhoïdes ſalutariter ferunt; I. 342. ſi de ardore ac æſtu interiorum conquerantur, quid ſignificet? II. 72. cur primis menſibus vomitibus obnoxiæ? III. 142. 187. quomodo ſe ab abortu præcavere poſſint? III. 181. quomodo morborum infantum cauſa exiſtant? III. 470. cur ſæpè purpurâ vexentur? III. 401. cur cardialgiâ flatulentâ? II. 258. cur lipothymiâ, III. 275. hæmoptyſi, II. 204. odontalgiâ, II. 335. ſingultu, III. 125. vomitu, III. 141. vomitu cruento? II. 213. ab irâ ſæpè in ſyncopen & malum hyſtericum incidunt; III. 51. tuſſi vexatæ non rarò abortum patiuntur; III. 112. quartanâ laborantes quomodo tractandæ? II. 28. quomodo vertigine vexatæ, III. 222. & vomitu adfectæ? III. 147. quæ damna patiantur ab emeticis? II. 161. earum regimen quale ſit, II. 74. III. 406. & eſſe debeat ad præcavendas à partu febres uterinas? II. 159. eas oportet ſtudere tranſpirationi liberæ, I. 137. & fugere animi commotiones; *ibid.* iis nocet vita ſedentaria, I. 79. prodeſt venæſectio tempeſtiva. I. 137. & ſeq.

Graviditas à ſcirrho meſenterii quomodo diſtinguenda? I. 329.

GRIEBEL-KRANCKEIT, ejus cauſa. I. 230.

GUAIACUM, ejus lignum quale recondat principium III. 417. 440. ejus effectus in corpore, III. 449. *decoctum* in epilepſia laudatur & quali, III. 14. in lue venerea, III. 417. ſubcutaneis morbis, III. 432. in ulceribus mali moris, III. 419. *reſina* quomodo præparetur, III. 230. eſt ſternutatorium, III. 440. laudatur in gutta ſerena, III. 230. eſſentia quomodo conficiatur, III. 417. ejuſque varius adhibendi modus. *ibid.*

GULA inferior, ejus ſtructura & ſitus, III. 131. functio, *ibid.* ſigna ſpaſmorum in hâc, III. 100. qui differunt ab aliis ejuſdem adfectionibus; III. 131. ratio ſymptomatum, III. 132. prognoſis, III. 134. ipſius cum ventriculi ſpaſmo exemplum; III. 137. contumaciſſimi caſus; *ibid.* rejectione multi muci caſus, III. 138. ex muco ipſi impacto orti exemplum; III. 139. curationis indicationes; III. 134. ſi ab irâ inter paſtum, quid faciendum? III. 132. ſi à ſanguinis dyſcraſiâ? III. 133. cautelæ circa topica, &c. III. 135.

GUMMI *guttæ* in hydrope an conducat? III. 332.

GUSTUS, ejus organon lingua, I. 93. in papillulis nerveis reſidet; *ibid.* quomodo fiat? *ibid.* & ſeq. cum odore ſympathiam alit, I. 305. à ſpaſmo tunicæ pituitariæ impeditur. *ibid.*

GUTTA ROSACEA quid? III. 437. cauſa; *ibid.* haud repente reprimenda, I. 263. retropulſa ſæpè phthiſeos cauſa, III. 287. tuſſis ferinæ, III. 111. raucedinem cum difficili ſpiratione concitat, I. 357. curatio interna & externa. III. 437.

GUTTA SERENA quid? III. 228. ſedes, III. 229. differt à cataractâ & vertigine, III. 228. ſigna & ſymptomata, *ibid.* dividitur in perfectam & imperfectam; *ibid.* ſubjecta; III. 229. utriuſque ſedes; *ibid.* eâ peremptorum anatome, III. 228. cauſa proxima, *ibid.* cauſæ occaſionales; III. 229. ejus defectus; *ibid.* ſeri ac lymphæ vitium, *ibid.* incipientis exemplum; III. 231. ex morbillis relictæ caſus, II. 64. poſt purpuram rubram ortæ caſus; III. 231. unde oriatur? I. 187. ex paralyſi nervi optici, I. 306. conſolidatis antiquis ulceribus, I. 337. ex epilepſiâ quomodo? I. 350. ex ſuppreſsâ purpurâ, III. 232. ex ſuſiſtentibus variolis, *ibid.* ſpuriæ caſus, III. 233. accedente fluxu menſtruo interdum ſanatur; II. 65. ſanatio requirit cauteria actualia & ſetacea, III. 130. & quâ cautione ea debeant applicari; *ibid.* hirudinum ad tempora applicationem, *ibid.* laxantia, *ibid.* venæſectionem; *ibid.* ejus ſpecificum ſulphur antimonii: I. 453. inveterata quomodo tractanda? III. 130. quando conducant ſternutatoria & externa roborantia? *ibid.* & cura per inediam? III. 231.

GYPSEA materia excreta per alvum cum dolore fixo in hepate: II. 274.

H.

HABITUS *corporis* qui morboſus, qui ſanus? I. 287. 348. facit ad pulſum; I. 368. in hiſtoriis morborum exponendus. I. 286.

HÆMATITIS tinctura alvum adſtringit: I. 261.

HÆMOPTYSIS unde? I. 166. ejus differentiæ & ſigna, I. 296. quomodo ſuccedat? I. 301. menſtrua, I. 186. nonnunquam hereditaria, I. 183. 349. pueris & ſenibus rarior: I. 185. ex animi pathematibus, *ibidem.* à terrore, I. 191. ex diſruptis vaſis pulmonalibus, I. 49. & ab eorum polypis; I. 329. 398. ex menſium ſuppreſſione; I. 340. ſpaſmis debetur; I. 302. ingignit phthiſin; I. 350. præcipuè in fœminis, I. 341. cauſa mortis in eâ. I. 398.

HÆMORRHAGIÆ ſunt quibuſdam locis ordinariæ, II. 194. aliis inſuetæ, *ibid.* quibus familiares ſubjectis, *ibid.*

ibid. earum differentiæ, I. 296. differunt pro ætate & anni temporibus, II. 194. cur maxime generentur tempore verno, I. 266. ſigna antecedentia, II. 295. qualis ante & poſt eas pulſus, I. 371. ſunt ſæpe hereditariæ. II. 195. cauſæ earum proximæ; antecedentes quæ, *ibid.* quomodo ſuccedant, I. 301. unde fiant, I. 165. debentur ſpaſmis, I. 301. 342. fiunt ex animi pathematibus, I. 185. quando ſalutares & minus tales, II. 195. ſalutares, I. 288. 409. conſiderandæ ſunt, I. 288. 344. ſolvunt morbos, I. 409. & ſi deficiunt promovendæ, I. 410. quomodo in genere tractandæ, II. 196. quibus præſidiis & quomodo movendæ, I. 439. *& ſeq.* antiſpaſmodicis rectius ſiſtuntur quam ſtipticis, I. 417. & adſtringentibus, I. 447. earum ſpecifica, I. 452. pilulis de cynogloſſa & martiali liquore compeſcuntur. I. 318. à ſpaſmis ſupprimuntur, I. 302. in hydrope periculoſæ, III. 333. in variolis & morbillis quid indicent. II. 66.

Hæmorrhagiæ abortivæ terrore ſuppreſſæ ſyncopes cauſa, III. 63. quomodo tractandæ? III. 73. *poſt amputationem* partis ſphacelatæ quomodo compeſcendæ? III. 391.

Hæmorrhagiæ cancroſæ; ex parte adfecta ejus exemplum, III. 457. quomodo ſiſtendæ? *ibid.* & 451.

Hæmorrhagiæ terrore *cohibitæ*, I. 192. repente cohibitæ quæ mala pariant. I. 263.

Hæmorrhagiæ quandoque *criticæ*, I. 387. ſæpè rheumatiſmum & arthritidem tollunt: II. 320.

Hæmorrhagia ceſſans, ſæpè hæmoptyſin inducit, II. 203. palpitationem cordis, III. 86. rheumatiſmum, II. 319. vertiginem, III. 224. & quibus reſarcienda? III. 243.

Hæmorrhagia narium quâ ratione fiat? II. 196. differt ratione quantitatis, ſucceſsûs, & ſubjecti, II. 197. ſigna antecedentia; II. 196. cauſa proxima, *ibid.* quomodo originem trahat à plethorâ, *ibid.* excretionibus ſanguineis ſuppreſſis, II. 197. obſtructionibus viſcerum, *ibid.* & ſpaſmodicis morbis? *ibid.* cur circa æquinoctia autumnale & vernale maximè frequens? II. 197. quandoque ſalutaris, I. 120. menſtrua, I. 186. quâ ratione apoplexiam ſolvat, II. 243. deliria, III. 256. & ſynocham? II. 106. in cacheticis, hydropicis, & ſcorbuticis non rarò contingit, II. 197. & ex apoplexiâ demortuis, II. 240. qualem in hâc indicet apoplexiam? II. 245. unde poſt amputationem partis ſphacelatæ, aut contuſionem oriatur? III. 293. febribus ſæpè ſupervenit; II. 197. in petechizante quid indicet, & quomodo tractanda? II. 86. in cachectico lethale exemplum: II. 200. copioſæ & rebellis potu frigido curatæ caſus; II. 201. ex ictero nigro lethalis; II. 200. morbillis accedens curata; II. 202. cum quartanâ ſanata; *ibid.* in puerperâ lethalis; II. 200. in ſynochâ venæſectione cum damno turbata; II. 201. ex venæſectione omiſſa, II. 202. artificialiter producta ſæpè deliria tollit, III. 256. epilepſiam, III. 16. phrenitidem, II. 132. ſynocham; II. 102. ceſſat per ætatem: III. 243. Vide *Narium Hæmorrhagia.*

Hæmorrhagia nimia debilitat, I. 349. exitioſa; *ibid.* funeſta ſigna; I. 395. quomodo ad animi deliquia diſponat, III. 271. ad cachexiam, III. 314. ad epilepſiam, III. 13. ad guttam ſerenam, III. 229. ad hydropem, III. 335. ad ſingultum, III. 125. ad ſuffuſionem oculorum, III. 236. ad phthiſim? III. 287. in morbillis quomodo tractanda? II. 64. 66. in variolis unde oriatur? II. 54. ex oculo in variolis lethalis; II. 56. quomodo in iis tractanda. *ibid.*

Hæmorrhagiæ ex incongruis locis ſuppreſſis menſibus; I. 340. ex præputio rariores obſervatæ. I. 296.

Hæmorrhagia ſuppreſſa à ſpaſmis: I. 302. nocet. I. 288. 302. quæ mala pariat? III. 255. 391. non tamen omnium morborum cauſa; I. 345. quando ſalutaris, II. 198. & periculoſa? *ibid.* cura præſervatoria; II. 199. quomodo tractanda, ſi ab animi pathematibus, II. 200. ab orgaſmo, II. 198. ſi periodica? II. 199. 201. ſi exanthematicis & ſcorbuticis ſupervenit, quomodo tollenda? II. 200. emanens quomodo revocanda? *ibid.* quatenus in eâ conducant anodyna, II. 198. 199. & externa adſtringentia? *ibid.*

Hæmorrhagia uteri quid & qualis? II. 224. cum menſibus non debet confundi; I. 79. ſubjecta, II. 225. cauſa proxima; *ibid.* menſibus emanſis & emanentibus ſupervenit; *ibid.* rebellis poſt ipſos emanentes exemplum; II. 229. inducitur à ſpaſmis; II. 225. ejus antiſpaſmodicis ſanatæ caſus: II. 228. à molis, II. 225. cum molis junctæ & ſanatæ exemplum, II. 229. ab uteri polypo, III. 279. frequens atoniam inducit utero; II. 230. poſt partum vires dejicit, III. 276. diſponit ad epilepſiam; III. 13. ad cachexiam, III. 313. ad ſingultum, III. 125. ad rheumatiſmum & arthritidem; II. 318. abortivæ rarioris, quàm partus ſeptimeſtris excepit, obſervatio, III. 184. cum febre lentâ in vetulâ lethalis exemplum; II. 228. peſſo ſtiptico ſanatæ caſus, *ibid.* diuturnæ analepticâ & diaphoreticâ mixturâ curatæ exemplum, II. 229. ex infelici ſecundinæ extractione ortæ exemplum; II. 230. pathematum exinde ortorum pulvere Heurnii perſanatorum caſus; *ibid.* prognoſis, II. 225. quatenùs in iis conveniant adſtringentia in- vel externa, II. 226. anodina, *ibid.* diluentia & refrigerantia, *ibid.* emetica, II. 227. venæſectio? *ibid.* & quæ diætæ ratio habenda? *ibid.* Vide *Uteri Hæmorrhagia.*

HÆMORRHOIDES in malo hypochondriaco unde oriantur, III. 65. in morbis ab earum ſuppreſſione aperiendæ, I. 344. intempeſtive pulſæ nocent, I. 345. 346. nonniſi præmiſſis præparantibus pellendæ, I. 415. quibus præſidiis & quomodo movendæ, I. 440. ſpecifica in vitiis earum, I. 452. earum dolor unde, I. 163. à ſpaſmo, I. 303. quantum ad epilepſiam contribuant. III. 12.

Hæmorrhoïdes albæ quæ dicantur? II. 155. 316. unde? I. 342.

Hæmorrhoïdes cæcæ quæ dicantur, & unde? II. 289. ſæpè doloris intolerabilis inteſtini recti cauſa; *ibid.* quantùm ad mictum cruentum contribuant? II. 232.

Hæmorrhoïdum fluxus eſt naturalis & præternaturalis, I. 74. præternaturale quid? I. 342. eum fere ſemper motus febriles antecedunt, III. 226. quibus ſolemnis, I. 342. primæ ſenectæ familiaris, I. 183. cur ſenibus magis familiaris quam juvenibus? I. 170. in infantibus quid ſignificet, II. 23. fœminis quandoque accidit, I. 342. gravidis quoque, *ibid.* ejus ſigna, I. 296. diſtinguendus à dyſenteria, *ibid.* III. 151. quomodo erumpat, I. 301. 342. ejus cauſſæ, I. 19. *& ſeq.* 49. 74. 157. ſpaſmis debetur, I. 301. inprimis hypochondriorum, I. 345. hæreditarius eſt. I. 343. menſibus ſuppreſſis ſæpè manat, I. 342. ſalutariter menſes per ætatem ceſſantes excipit, II. 324. nonnunquam cum lochiis adeſt, I. 342. cur adeo familiaris, I. 343. ejus commoda, I. 74. 157. eſt ſalutaris excretio, I. 120. 288. 342. ſolvit multos morbos, I. 409. curat vel lenit

lenit morbos chronicos, I. 260. mentis morbos ſolvit & præſervat, I. 343. ſolvit ſæpe deliria, III. 256. Nephritidem curat, I. 343. præſervat ab hæmoptyſi, arthritide, pleuritide. *ibid.* à cutis defœdatione, hypochondriaco malo, *ibid.* illud quando ſublevet, III. 76. 224. præſervat à ſcorbuto & ſcotomia, I. 343. certa ad ipſum revocandum non dantur remedia, I. 346. fotibus revocatur, I. 465. ſpaſmis ſupprimitur, I. 303. venæſectione in brachio ſiſtitur, I. 459. quomodo promovendus, II. 244. in pueris & infantibus cur circa pubertatis annos lethalem ſæpe eventum habeat, II. 23. in juventute ab hæreditaria diſpoſitione oborti exemplum. II. 328.

Hæmorrhoïdum fluxus ceſſans quomodo ad nephritidem calculoſam contribuat, II. 298. ad ſpaſmum veſicæ? II. 308.

Hæmorrhoïdum fluxus nimius qualis dicendus? II. 219. differt à dyſenteria; III. 151. ſigna, II. 219. ſubjecta, *ibidem & ſeq.* ſanguinis qualitas & quantitas in iis, *ibid.* ex hepatis & lienis vitio, I. 320. quando poſt menſes ceſſantes oriantur, II. 324. nunquam vi comprimendus, I. 344. camphorato compoſitarum exempla, II. 222. ſanatarum, II. 223. in hypochondriaco funeſtarum, *ibid.* lethalium poſt Pyrmontanas; II. 222. ex terrore ortarum & curatarum; II. 223. prognoſis; II. 219. ſtipticis & narcoticis cur non ſiſtendæ? III. 333. quomodo ſubitò cohibitæ revocandæ? II. 222. quinam in his curandis ordo ſervandus? II. 221. orgaſmus quomodo compeſcendus? II. 220. quatenus aperientia & obſtructiones reſerantia conducant, *ibid.* in- & externa anodyna, II. 222. laxantia & diaphoretica, II. 220. & venæſectio? *ibid. & ſeq.*

Hæmorrhoïdum fluxus ſuppreſſus, I. 288. 302. ex animi pathematibus, I. 185. à terrore, I. 191. nocet, I. 120. quos morbos generet, I. 185. difficulter revocatur, I. 263. adſtringentibus ſuppreſſus ad apoplexiam confert; II. 242. quatenus ad aurium tinnitum, III. 241. ad cardialgiam, II. 258. ad colicam, I. 297. II. 286. ad flatus, III. 341. ad hæmoptyſin, II. 304. ad malum hypochondriacum, III. 68. ad maniaco-melancholicum adfectum, III. 264. mictum cruentum, II. 232. ad palpitationem cordis, III. 86. ad phrenitidem, II. 131. ad podagram, II. 344. ad rheumatiſmum, II. 319. ad ſcabiem, III. 429. ad ſcirrhum, III. 446. ad ſcorbutum, III. 373. ad ſoporoſos adfectus, III. 212. ad vertiginem, III. 125. ad veſicæ inflammationem, II. 153. ad vomitum? III. 143. quomodo revocandæ? II. 205. in ipſo quomodo ſanguis mittendus? I. 459.

Hæmorrhoïdum fluxus turbatus morbos gignit. I. 157.

Hæmorrhoïdalis ſanguinis ſtagnatio quas pariat ærumnas? I. 175.

Hæmorrhoïdalia vaſa cum veſicâ communicant, & quæ? II. 232. cum ventriculo & inteſtinis, III. 226. quænam fundant ſanguinem? II. 219.

Hæmorrhoïdales venæ internæ lethalem rupturam paſſæ, I. 327. à ſanguiſugis non evacuantur. I. 462.

Hæmorrhoïdarii abſtinere debent ab emeticis. I. 213. *& ſeq.* cur tam atroces ſentiant dolores? I. 167.

Hæreditaria *diſpoſitio* in quo conſiſtat? III. 286. multum facit ad morbos, I. 287. 349. morbos difficiles gignit, *ibid.* in hiſtoriis morborum recenſenda. I. 287.

Hæreditarii morbi qui ſint? I. 349. à ſolidorum vitio pendent difficiles ſanatu. I. 287. 349.

Hamech confectionis vis purgativa. I. 214.

Harveus in quo medicinæ profuerit? I. 19.

Hectica ex nimiâ aquarum ardentium potatione I. 255. quare inſanabilis? I. 184.

Hectica febris quæ dicatur? II. 175. in quo differat à lenta? *ibid. &* I. 294. ejus ſigna. I. 294. lethalia, II. 177. nunquam ſalutaris; I. 411. quid poſt mortem deprehendatur? II. 178. quando ſpes ſalutis in eâ ſuperſit? II. 182. 186. ſæpè ſola atoniâ viſcerum nititur, II. 182. & eorum corruptione fovetur, I. 323. quomodo ex ſuppreſſis excretionibus oriatur? II. 176. ex ſuppreſſione menſium, I. 341. lochiorum, I. 342. nimiis hæmorrhagiis, I. 349. & hæmorrhoïdibus? II. 176. & 220. ex meſenterio, II. 176. ejus exemplum ex abſceſſu meſenterii ortæ, & per diarrhœam ſanioſam curatæ; II. 183. cauſa mortis abſceſſus ruptus. I. 400. ſudor largus in eâ unde? I. 383. ex corruptione internâ ſphaceloſa natæ lethalis caſus, II. 184. in juvene bibulo curatæ caſus; II. 185. in eâ maturè ſuccurrendum: II. 181. quid faciendum ſi ſola viſcerum atonia nititur? II. 182. an & quatenus in eâ conveniat antihecticum Poterii, II. 181. balnea, *ibid.* lac, II. 180. motus corporis, II. 181. ſaturnina, *ibid.* tinctura antiphthiſica Grammanni, *ibid.* venæſectio? II. 183. Vide plura in ver. *Lenta febris.*

Hectica inteſtinalis quæ dicatur? II. 177. quomodo tractanda? II. 179.

Hectica phthiſica incipiens curata? II. 182. lethalis ex venæſectione: II. 183.

Hectica ſenilis. Vide *Maraſmus.*

Hectica ſtomachica quæ dicatur? II. 177. quomodo tractanda? II. 179.

Heisterus laudatus. I. 79.

Helleborus coctus vim purgativam perdit; I. 214. ſpecificum veteribus ad inſaniam; I. 451. *albus* veterum emeticum, I. 432. ejus ſuccus telis illitus, necat. I. 187.

Helmontius. I. 17. 21.

Helveti unde proceri? I. 107.

Hemicrania quid? I. 303. II. 247. *& ſeq.* eſt ſæpè ſymptomatica: II. 249. non rarò à ſtomachi vitio oritur, *ibid.* à ſpaſmo pericranii, I. 303. ex menſium ſuppreſſione; I. 341. puerperio; I. 350. facilè recidivat; I. 356. cum cardialgiâ quandoque alternat: II. 260. ophthalmica ex ulcere præmaturè conſolidato, II. 170. curatio; II. 250.

Hemiplexia quid & unde? I. 307. quæ dicatur? III. 195. ſedes & eâ peremptorum anatome, III. 196. differt à paralyſi alterius lateris; III. 205. pulſus in ipſa; I. 371. cauſa mortis; I. 396. mediatæ cauſæ, III. 196. ejus à diætâ pravâ ſubortæ & funeſtæ obſervatio, III. 208. ejus ex ſanguinis mole in dextro latere caſus, III. 201. inſultus ſanguinis abundantiâ productus; III. 207. menſium fluxum ſubitò cohibitum excipientis caſus; III. 203. in dextro latere à ſudoribus conſuetis ſuppreſſis ſubortæ exemplum: III. 204. cauſa proxima; III. 195. eventus, III. 198. quomodo tractanda? *ibid.* conducunt in eâ balnea naturalia & artificialia & quæ? III. 200. diaphoretica & purgantia; III. 199. frictiones & externa ſpirituoſa ac roborantia; *ibid. & ſeq.* venæſectio & quando? III. 198. 200. cautelæ circa acidulas & thermas obſervandæ; III. 200. circa balnea naturalia & artificialia, *ibid.* circa capitis lotiones, II. 201. diætam, *ibid.* & curam per inediam. *ibid.*

Hemitritæos; vid. *Semitertiana.*

Hepar, ejus vaſa ſanguifera, III. 67. uſus, III. 302. cur per ipſum ſanguinis circulus ſit tardus? III. 68. cur omnium difficillimè ſanguinem tranſmittat? I. 167. unde augeatur? I. 227. ſcirrhoſum fit ab irâ, I. 218. ſcirrho facilè afficitur; I. 329. non alit conſenſum cum nervoſis partibus; I. 317. ad atoniam cur pronum? I. 307. atoniâ laborans multorum morborum cauſa; I. 307. 317. 320. maximè affectum in ſcorbuto, I. 379. ejus conſtitutio in morbis conſideranda; I. 289. unde cognoſcenda? *ibid.* in eo locum habent corruptiones, II. 144. lethalis corruptionis ſigna; I. 394. labe affectum quibus curandum? I. 446. ejus *inflammatio*, vid. *Hepatitis.*

Hepatis obſtructio quæ inducat ſymptomata? II. 274. immodicas & lethales ſæpè inducit hæmorrhagias, II. 209. quartanam & hydropem, III. 274. & ulcera, III. 445.

Hepatici ductus ſpaſmo correpti diarrhœas & vomitus bilioſos cauſantur. I. 304.

Hepatitis diſtinguenda ab inflammatione ventriculi; I. 294. ejus ſigna, *ibidem & ſeq.* differentiæ. I. 295. *ſpuria* quæ ſit, & quomodo à veteribus diſtinguatur? II. 143. cum pleuritide ſpuriâ ſæpè complicatur; II. 144. in quo ab eâ differat? *ibid.* nec non à doloribus ex calculo felleo, *ibid.* dextri hypochondrii, *ibid.* inflammatione muſculorum abdominis; *ibid.* ejus ſymptomata, *ibid.* cauſæ, *ibid.* eventus bonus, II. 145. & malus; *ibid.* ejus ex lapſu in abſceſſum deſinentis & lethalis exemplum, II. 146. ſudore diſcuſſæ caſus; *ibid.* quomodo tractanda, II. 145. ſpeciatim quoad ſymptomata? II. 146. quatenus in eâ conveniant topica & venæſectio? II. 145. *vera* cur ſit rariſſima? II. 143.

Hernia *inteſtinalis* ex fortiori emetico; I. 213. *ſcrotalis & inguinalis* quæ dicatur? II. 276. cur hæc in fœminis periculoſior quàm in viris? *ibid.* ſi paſſionis iliacæ cauſa quomodo tractanda? *ibid. &* 278. ſi reponi nequeat, quid faciendum? II. 280. ejus recidiva quomodo arcenda? *ibid.*

Herpes; ejus ortus. I. 168. ſæpè annua & ſalutaris, I. 347. ſcabiei aſſimilatur & eapropter ejuſdem eſt effectûs; I. 358. *exedens* & *miliaris* quid? III. 426. ejus ſigna, *ibid.* ſedes, III. 427. quomodo differat à lue venereâ? III. 415. eſt contagioſa, III. 427. & ſenibus familiaris; III. 426. prognoſis, III. 430. curatio; III. 435.

Hertz-Braune quæ dicatur? II. 126.

Hertz-colique quid? II. 258.

Hertz-Geſpann infantibus familiaris, & quid? II. 258.

Heurnius, I. 19. 21. ejus pulvis adſtringens ex quibus ingredientibus conſtet? II. 227.

Highmori antra? I. 71.

Hippocrates Medicinæ rationalis parens, I. 16. anatomen coluit, I. 18. chirurgiæ navavit operam, *ibid.* circulum ſanguinis an cognoverit? I. 19. corporum & naturarum diverſitatem conſiderare juſſit, I. 18. ignem fecit primum motorem; I. 33. mechanicis rationibus ſtuduit, *ibid.* morum & decori doctrinam non neglexit, *ibid.* in morbis dijudicandis excelluit, *ibid.* motus prudenter dijudicavit; *ibid.* obſervationes condidit, *ibid.* phyſicam coluit, *ibid.* præſervationem à morbis commendavit, *ibid.* regulas ex obſervationibus formavit, *ibid.* tonum partium indigitavit, I. 36. quâ ratione imitandus? I. 19. ad ipſius lectionem ſubſidia, *ibid.* quid ex eo capiendum eclectico? I. 20. ipſi non ſatis patuit natura humani corporis; I. 26. ipſius ſucceſſores à more ejus deſciverunt, I. 19. optima jecit artis fundamenta à poſteris relicta; I. 299. *& ſeq.* potiora & præſtantiora ipſius dogmata; I. 300. parùm meminit ſignorum ex pulſibus. I. 364.

Hippocratis morbus niger unde? I. 166.

Hirudines unum ex præcipuis morborum remediis: I. 260. evacuationi ſanguinis inſerviunt: I. 462. non plus quàm ſcarificatio vel venæſectio præſtant: *ibid.* quæ earum uſum ad hæmorrhoides promovendas ſuadent & diſſuadent? II. 244. III. 173. quo loco & quando in guttâ ſerenâ? III. 230.

Hispani atque *Itali* quare frigido potu utatur? I. 470.

Historia *morborum* præcipuum pathologiæ & therapiæ fundamentum: I. 147. 286. quid ad integram morbi hiſtoriam requiratur? I. 148. perfecta ſit: I. 286. quomodo conſignanda? *ibid.* ad hypotheſes examinandas utilis: I. 291.

Hoechstedteri medicamentum ophthalmicum quod ſit? II. 167.

Hollerius. I. 19. 21.

Homo, ejus definitio, I. 26. ortus ex ovo. I. 77. ei tria diſtincta inſunt principia; I. 77. 95. cur crebrioribus & gravioribus morbis expoſitus, quam bruta, I. 180. cur tamen diutius iis vivat? *ibid.* triplices in eo actus obvii. I. 405.

Horripilatio unde, I. 166. omnibus doloribus atrocioribus juncta, I. 167. in febribus unde, II. 10. in hypochondriacis, III. 67. in podagra? II. 341.

Horror, ejus vis in corpus. I. 194.

Humidum cur corporis conſervationi adeo inimicum? I. 267. quare corpori humano utile? I. 469. frigidum an ſenibus ſine noxâ dari poſſit? I. 476.

Humor, quando propter illum infeſta materia rurſùs repellatur? I. 360. quidnam illius motum omnium maximè reprimere valeat? *ibid.* retropulſus, num funeſtorum ſymptomatum ſola cauſa exiſtat? I. 361. quare difficulter, etiam ope convenientium remediorum, ad priſtinum locum relegari poſſit? I. 362. bonus ſi nimius, evacuandus; I. 119. ſuperfluus ubi excernatur? I. 118. utilis quiſnam? I. 51.

Humorum motus quiſnam conſervandus? I. 362. proportio elementorum, I. 287. quantitas, I. 365. 367. non extravaſantur inter fibrarum interſtitia; I. 365. cur tam varii ex ſanguine? I. 381. ad craſin eorum facit potus. I. 288.

Humorum corruptio quotuplex ſit? II. 69. corrupti, quomodo ad appropriatam ſedem reducendi? I. 363. corruptio *acido-vappida* in quibus præſertim locum habeat? *ibid.* interna unde oriatur & cognoſcatur? II. 185. *ſulphureo-fœtida* quibus humoribus ſit familiaris? II. 69. cum illis qui è veſicis poſt aduſtionem & veſicatoria educti ſunt, experimenta inſtituta. III. 381. *& ſeq.*

Humores oculorum quotuplices ſint? III. 234. cum ipſis in epiphorâ exſtillantibus experimenta inſtituta: *ibid.* eorum temperies & craſis in quo generatim conſiſtat? III. 371.

Hungarica *febris* à qualitate cœli derivanda: I. 335.

Hutten-Ratze quid? II. 287.

Hydatides quæ dicantur? III. 326. quâ ratione generentur? III. 279. unde in pectore? III. 97. cur facilè in utero? III. 326.

Hydrocele quomodo generetur, ejus exemplum, & quomodo tractanda? III. 333.

Hydrocephalus quid ſit? I. 328.

Hydro-

HYDROPHOBIA ex morſu canis rabidi naſcitur; I. 199. quo pacto ſananda? I. 201. ejus ſigna; I. 295. differt à phrenitide. *ibid.*

HYDROPS quid? III. 322. ejus ortus, I. 166. *& ſeq.* 175. 243. 255. ſedes, I. 167. diverſæ ejus ſpecies, III. 323. hiſtoria, *ibid.* differt à tumore œdematoſo pedum, III. 328. à flatulentis tumoribus, *ibid.* à gravidarum tumore. *ibid.* à ſcirrho meſenterii; I. 329. ſigna, III. 322. pulſus in eo qualis? I. 371. funeſta ipſius ſigna, I. 394. III. 322. cauſa mortis: I. 399. eâ defunctorum anatome: III. 324. ratio tumoris; III. 325.

Hydrops quandoque congenitus, I. 183. quâ ratione ab animi pathematibus oriatur? III. 327. à ſiniſtra febrium curatione, præſertim intermittentium, III. 334. à quartana, I. 164. 352. à diætâ pravâ, III. 327. à morbis retropulſis arthriticis & exanthematicis, III. 328. ab excretionibus ſanguineis ſuppreſſis aut nimiis, II. 220. III. 327. ex ſuppreſſis menſibus; I. 341. ex hæmorrhoïdibus; I. 343. nimiis hæmorrhagiis, I. 349. à polypo, III. 337. ex aſthmate; I. 305. 320. 400. ejus cum aſthmate caſus, III. 338. cum cachexiâ juncti exemplum, III. 317. *& ſeq.* ex atonia hepatis & lienis, I. 307. 320. hepatis obſtructione, viſcerum, & glandularum, I. 400. uteri vitio, *ibid.* ſymptomatici caſus, III. 337. eventus bonus, III. 329. & malus; *ibid.* ſubjecta, III. 326. cur gravidis præſertim familiaris? *ibid.* cur ſenibus magis familiaris, quàm juvenibus? I. 170. cur facilè recurrat? I. 224. 356. cur rarior? I. 185. cur meſſis tempore homines afficiat? I. 234. ambulatorius eſt ab unâ parte corporis ad alias, etiam internas; I. 359.

Hydropis curatio: aſcites inſanabilis: I. 184. ejus ſpecifica. I. 451. quando in eo conveniant clyſteres, III. 330. diaphoretica, III. 331. diuretica, *ibid.* quæ eum optimè arcent; I. 441. paracentheſis, III. 329. intra duplicaturam peritonæi paracentheſim admittit, I. 326. purgantia fortiora & mitiora, III. 330. *& ſeq.* externa roborantia & reſolventia, III. 331. & venæſectio. III. 332. quomodo tractandus in aſthmaticis? III. 329. quomodo ex flatulentiâ ortus, III. 333. ab excretionibus ſanguineis ſuppreſſis enatus, *ibid.* in ſcorbuticis? III. 332. hæmorrhagiæ huic ſupervenientes quibus ſiſtendæ, III. 33. & qua ratione ulcera pedum curanda, *ibid.* uteri fluxu ſpontè ſanatus. I. 410.

Hydrops pectoris, quomodo generetur? III. 87. 97. ſigna, *ibid. &* I. 328. quibus ſolemnis? I. 328. à polypis vaſorum pulmonalium, I. 330. ex ſuppreſſis menſibus, I. 341. aſthmate, quomodo? I. 352. eo defuncti anatome, III. 337. *& ſeq.* ſæpè aſthmatis ſuffocativi cauſa eſt, III. 97. quomodo necet & inferat ſymptomata? III. 337. ejus curatio, III. 99. quando inſanabilis? I. 184. uteri fluxu ſpontè quandoque ſanatur. I. 410. quatenus in eo conducat paracentheſis? III. 337.

Hydrops pericardii quomodo generetur? III. 334. cur ſemper jungatur aſthmati ſpaſmodico? I. 166. ut plurimum à polypo enaſcitur. III. 339.

Hydrops ſaccatus qui dicatur? III. 328. lapſu curatus. I. 410.

Hydrops ſubitaneus ex ruptis tumoribus ſeroſis in abdomine: I. 326.

Hydrops uteri quomodo generetur? III. 326. à polypis, I. 330. ex ſuppreſſione menſium; I. 341. cur faciliùs curetur quàm is, qui ex hepatis vitio? III. 336.

Hydropici ſibi caveant ab humiditate frigida: I. 267.

HYEMS quos producat morbos? I. 266. eo tempore ſtudendum liberæ tranſpirationi, I. 135. victum duriorem facilè toleramus, *ibid.* vini & cereviſiæ generoſioris potus commendabilis. *ibid.*

HYGIEINE quid? I. 14. debet niti principiis certis. I. 99. proximum à Phyſiologiâ locum tenet, I. 14. 99. qualis ſcientia? I. 99. quid ſupponat? *ibid.*

HYGROMETRA commendata. I. 105.

HYOSCYAMUS venenis annumeratur: I. 200. facilè mentem alienat. I. 223.

HYPNOTICA ubi tentanda? I. 225. Vide *Soporifera.*

HYPOCHONDRIACUM *malum* quid? III. 64. ejus hyſtoria, *ibid.* à veteribus deſcribitur, III. 65. in quo conſiſtat, I. 352. in quo differat à colica, I. 297. III. 70. à flatulentia ſimplici, III. 70. paſſione iliaca, III. 69. hyſterica, III. 52. nephritide calculoſa, III. 70. ſedes illius, I. 474. nec eſt in liene nec vena portæ, III. 65. ſed in ventriculo, I. 313. 317. & canali inteſtinorum, III. 66. in quo conſiſtat, I. 352. malum teſtatur conſenſum partium membranoſarum, I. 29. eſt affectio generis nervoſi, I. 317. ſubjecta, III. 65. eo defunctorum anatome, III. 68. flatulentorum ſymptomatum, III. 66. & ſpaſmodicorum ratio, III. 67. unde ortum trahat, I. 474. cauſa proxima, III. 66. cauſa prima non cruditates, I. 317. nec unica ſtagnatio ſanguinis in vaſis venæ portæ, I. 345. remotæ cauſæ ſunt plures, I. 177. variæ, I. 345. animi pathemata, I. 313. III. 69. ejus à diuturno mœrore oborti & ſuppreſſa per terrorem quartana exemplum, III. 77. ex gravi terrore enati caſus, III. 75. aëris frigidi conſtitutio, III. 68. excretiones ſanguineæ ſuppreſſæ, *ibid.* à ſuppreſſione hæmorrhoidum, I. 343. exemplum, III. 80. morbi prægreſſi, III. 69. ex febre acuta ter tolerata caſus, III. 76. ex tertiana intermittente, I. 164. male curata, I. 352. eaque ſuppreſſa, III. 74. ex diarrhœa opiatis ſuppreſſa, III. 75. alvi fluxu, I. 352. diſpoſitio hæreditaria, III. 69. nam eſt morbus hæreditarius. I. 183. 244. 349. hæreditarii ex variis cauſis adaucti exemplum, III. 77. *& ſeq.* à crebris puerperiis obortum, III. 79. victus craſſior & vita ſedentaria, III. 69. diuturni ex vita ſedentaria caſus, III. 76. imbecillis naturæ proles, I. 345. ex potu frigido poſt iram, *ibidem*, ſanguinis ſtagnatione in viſceribus abdominis, I. 317. diuturni ex vita ſedentaria caſus, III. 76. ſigna, I. 297. *ſpaſmodici* cum ſuſpicione faſcini exemplum, III. 79. *ſtomachici* caſus; III. 82. quo fiat ut *ſcorbuticum* ſæpè evadat, III. 67. *hyſtericum*, *ibid.* ſingulare hujus exemplum, III. 78. unde *melancholicum* oriatur? III. 67. 255. ejus hæreditarii caſus, III. 80. *melancholico - maniaci* exemplum, III. 81. 264. cum maniâ periodicè alternantis exemplum; III. 264. fluentibus hæmorrhoïdibus affligit, I. 345. hæmorrhoïdalia molimina gignit; *ibid.* hæmorrhoïdibus levatur; I. 343. efflorescente purpurâ quandoque diſcedit; I. 410. eventus, III. 70. quomodo tractandum? III. 74. cura fundamentalis; I. 317. ſpecifica in eo præſidia; I. 451. quâ medelâ curandum? I. 474. curatio in paroxyſmo fit per antiſpaſmodica, III. 70. *& ſeq.* clyſteres & laxantia, *ibid.* & I. 467. temperantia, *ibid.* & tonica, *ibid.* requirit præterea exactum vitæ victus regimen & quale? III. 71. 73. quando in eo conducant aquæ minerales, III. 71. hirudines; III. 73. laxantia & purgantia, *ibid.* mannata & clyſteres, *ibid.* martialia, III. 74. externa remedia; III. 72. venæ-

venæſectio? III. 71. 73. non indiſtinctè curatur acidulis ac martialibus. I. 153.

Hypochondriaci flatulentiâ vexantur; I. 67. in melancholiam proni, I. 103. cur phantaſia corrupta laborent? I. 200. abſtinere debent ab emeticis, I. 214. & anodynis; I. 224. caveant ſibi ab iracundiâ; I. 150. cur adeò voraces? I. 248. ad omnem cibum malè ſe habent; I. 253. ſpaſmi cur ætate conquieſcant? I. 265. cur vere & autumno pejus ſe habeant? II. 48. *& ſeq.* cur hyeme? III. 68. ex quibus cauſis poſt paſtum maxima incommoda ſentiant, III. 67. & præſertim palpitationem cordis? III. 86. *& ſeq.* cur ut plurimùm pharmacomaniâ laborent, III. 70. & catarrhis graviùs decumbant? II. 45. quomodo in iis tractandi? II. 47. cur rariſſimè morbis graſſantibus adficiantur? III. 65. maximè apoplexiæ ſunt obnoxii, II. 241. aſthmati, III. 95. cardialgiæ flatulentæ, II. 258. colicis doloribus, II. 286. comati ſomnolento, III. 211. epilepſiæ, III. 12. guttæ ſerenæ, III. 229. hæmoptyſi, II. 203. hæmorrhoïdibus, II. 195. morbo nigro Hippocratis, II. 214. melancholiæ, III. 67. motibus ſpaſmodicis vagis, III. 36. ſcorbuto, III. 67. vertigini, III. 220. ulceribus, III. 445. vomitui cruento, II. 214. & nigro? III. 142.

Hypotheses *medicæ* non omnes quidem rejiciendæ, I. 150. quia tamen diſcordiarum ſunt progenitrices, ex iis emergere ſtudeat Philiater, I. 154. earum tria genera? I. 151. multæ in medicinâ, I. 291. quomodo examinandæ, *ibid.* earum lapis lydius. I. 14.

Hystericum *malum* quod dicatur? III. 50. ejus hiſtoria, III. 51. paroxyſmorum deſcriptio, *ibid.* ſolutio, *ibid.* ſubjecta, III. 52. eſt morbus periodicus, I. 186. gravidis & puerperis imprimis familiare, III. 54. ſedes, I. 164. III. 52. non in utero, ſed ventriculo & inteſtinis; I. 316. hæreditarius morbus; I. 349. differt ab apoplexiâ, III. 52. à calculo renum, *ibid.* ab epilepſiâ, *ibid.* à malo hypochondriaco, III. 51. & ſyncope; III. 52. eo defunctarum anatome; III. 54. ejus ſymptomata ex terrore, I. 191. prognoſis, III. 55. cauſa proxima, III. 52. cauſæ internæ & externæ, I. 173. materiales cauſæ, III. 53. non à nervis, ſed ſanguine reſtagnante derivandum, I. 316. ex puerperio, I. 350. atoniâ uteri, I. 307. menſium defectu, I. 316. 341. III. 54. ex menſibus imminutis orti exemplum, III. 59. cum epilepſiâ ex menſibus ſuppreſſis juncti caſus, III. 61. & quomodo tractandum? III. 56. cohibito fluore albo, I. 340. ejus à fluore albo ſuppreſſo caſus, III. 63. reſtagnante ſanguine lochiali, I. 342. à lochiis ſuppreſſis aut minùs ritè fluentibus, III. 54. ex lochiis ſuppreſſis orti caſus, III. 61. ex irregulari lochiorum fluxu ſubnati exemplum, III. 63. ex eiſdem orti & pellentibus tractati caſus funeſtus; III. 62. à ſtimulis venereis, III. 53. præprimis ſemine corrupto inducitur; *ibid.* ex occultato amore exemplum, III. 59. & in hoc caſu expedit conjugium; III. 56. 59. in juvene ſexûs nobilioris continentis caſus, III. 58. cum convulſionibus ex uteri & primarum viarum vitio ortum, III. 60. cum motibus convulſivis & epilepticis junctum, III. 58. ſpaſmodicum vagum certæ familiæ peculiare; III. 61.

Hyſtericum malum medendi indicationes, III. 55. quæ proſint? I. 316. levatur laudano, I. 318. per abſorbentia, III. 57. per antiſpaſmodica, III. 56. in paroxyſmo per clyſteres, III. 55. I. 468. & graveolentia externa; *ibid.* extra paroxyſmum per anodyna & ſpecifica, III. 56. quænam ſint, I. 451. per antiſpaſmodica, *ibid.* diaphoretica, *ibid.* cautelæ circa ſubjecta, III. 57. caſtorina & diætam, *ibid.* pediluvia, & venæſectionem: III. 55. non indiſtinctè curatur caſtoreo. I. 153.

Hyſtericæ flatulentiis vexantur, I. 67. cur ſuaveolentia ferre nequeant? I. 305. apoplexiâ leviori corripiuntur, *ibid.* 299. 458. ad abortum ſunt proclives, III. 178. & quomodo ab ipſo præcavendæ? III. 182. ad catalepſin pronæ ſunt, III. 46. ad guttam ſerenam, III. 229. hæmoptyſin, II. 203. hypochondriacum malum, III. 65. motus ſpaſmodicos vagos, III. 36. ſingultum, III. 125. cur ipſis frequens ſit ad mingendum ſtimulus? *ibid. &* 52. cur minùs ferant ſalivationem? III. 419. quomodo morbillis laborantes tractandæ? II. 64. puerperis alvi fluxu laborantibus an ſalina remedia conducant? III. 57. nutrices maximè infanti ſunt nocivæ: III. 471. abſtinere debent emeticis, I. 213.

I.

Jacobus *Berengarius* Carpenſis. I. 21.

Jacotius. I. 21.

Jalappa, ejus pulvis à Rolfincio in colica & ictero laudatur, III. 307. *reſina* cum aliis permixta in pertinacibus cutaneis morbis laudatur, III. 432. quâ ratione multos funeſtos effectus corpori inducat? II. 245. cur atrocia cieat pathemata? I. 316. quando infantibus noceat? III. 479.

Icterus quid? III. 301. ſigna & ſymptomata; *ibid.* qualis in eo urina, I. 379. differt gradu; III. 302. eo defunctorum anatome, *ibid.* calculoſis cur familiaris, I. 353. & colicis, I. 354. & primæ ſenectæ, I. 183. periodicus unde? I. 186. cur facilè recurrat? I. 244. recidivans unde? III. 310. ipſius exemplum; *ibid.* ejus frequens recurſus quale ſignum ſit? III. 303. an ſolvat febres? II. 44. quomodo tertianæ jungatur? II. 21. unde? I. 175. cauſa proxima quæ? III. 302. cauſæ mediatæ ſunt plethora & perverſa diæta, III. 303. à plethorâ in gravidâ exemplum, III. 308. febres intermittentes, I. 314. eæque malè curatæ & excretiones ſanguineæ ſuppreſſæ, III. 303. cum tertiana & tuſſi curati caſus, II. 21. cur ex irâ progignatur? I. 190. *&* 314. ex nimiâ aquarum ardentium potatione; I. 255. à ſpaſmo orificii choledochi, I. 304. ex atonia, I. 307. & obſtructione hepatis, III. 307. ſpaſmo ventriculi, I. 314. purgantibus, *ibid.* venenis, *ibid.* vomitoriis, *ibid.* retento meconio, *ibid.* colicâ, *ibid.* à colicâ bilioſâ oborti exemplum; III. 307. retentis menſibus; I. 341. à metaſtaſi feri ad hepar delati; III. 308. paroxyſmum febrilem excipientis obſervatio, III. 309. febre bilioſâ junctus, III. 311. gravior cum ſalivæ flavæ exſpuitione, III. 309. in nigrum mutatus: III. 310.

Icterus niger & *flavus* unde? I. 379. niger cur rarior? I. 185. ejus cauſa, III. 303. eo defuncti anatome, III. 310. nigri & flavi prognoſis, III. 304.

Icteri cura præſervatoria quorſùm dirigenda? III. 307. ſpecifica in eo, I. 451. à ſpaſmo quomodo per emulſiones temperantes & leniora antiſpaſmodica tractandus? III. 304. ſi ab obſtructione per aperientia & reſolventia; III. 305. ab iracundiâ ortus quomodo curandus? II. 122. quando ſalia media, rhabarbarina & roborantia conducant? III. 305. cautelæ circa emetica & pur-

purgantia, *ibid.* ſudorifera & balnea, III. 306. circa amara, *ibid.* venæſectionem, *ibid.* topica & alimenta. *ibid.*
JEJUNIUM cur tolerabilius ſenibus? I. 247.
IGNAVIA cur debilitet vires? I. 245.
IGNIS *ſacer* qui dicatur? III. 426.
IGNES pollent medica peſtilentiæ vi: I. 212.
ILEON inteſtinorum tenuiſſimum & maximè ſenſibile, I. 304. lumbricorum nidus, I. 331. quæ pariant lumbrici ibi ſtagnantes ſymptomata? II. 276. *& ſeq.* ſpaſmo affectum cauſa doloris circa umbilicum, I. 303. & colicæ bilioſæ, I. 304. ejus mutuus congreſſus frequens doloris & ſpaſmi iliaci cauſa, II. 276. quomodo fieri poſſit? *ibid.*
Ileon cruentum Hippocratis quomodo differat à ſcorbuto? III. 374.
Iliaca paſſio à frigidâ potione, I. 233. ab inverſo periſtaltico motu, I. 304. funeſtæ ſigna; I. 394. ſphacelo inteſtinum necat. I. 401.
Iliaco-inflammatoria paſſio ſæpè epilepſiæ cauſa, III. 12. ex ilei per ſpiras ſiccas obſtructione orta; II. 174.
IMAGINATIO, ejus vis in corpus. I. 194.
IMBECILLES cur parùm alimenti deſiderent? I. 247. quinam ſint? *ibid.* caveant ſibi ab humiditate frigidâ; I. 267. iis quomodo ſuccurrendum? I. 130. ſtrictâ diætâ opus. *ibid.*
Imbecilliora corpora quænam? I. 130.
Imbecillitas corporum morbis obnoxia, I. 178. 240. quotuplex? I. 241. ex præcipuis morborum cauſis, I. 348. quibus inducatur? I. 349. quibus cognoſcatur ſignis? I. 348. 420. ipſius ſpecifica. I. 466.
IMMOBILITAS membrorum in catalepſi unde? III. 45.
IMPETIGO, ejus definitio, ſigna, & ſymptomata, III. 426. annua & ſæpè ſalutaris, I. 347. quomodo differat à lue vénereâ? III. 415.
IMPOTENTIA artuum unde oriatur? III. 223.
IMPRÆGNATARUM incommoda. I. 78.
INAPPETENTIA cur malum in cachecticis & hydropicis ſignum? I. 324.
INCIDENTIA materiæ correctioni dicata, I. 428. quæ ſint? I. 429. quomodo agant? I. 430. & uſurpanda? *ibid.* aperiunt, *ibid.* ſanguinem depurant. *ibid.*
INCUBI ratio. I. 128.
INDI cur dyſenteriæ obnoxii? III. 152. eorum epilepſiam curandi methodus: III. 16.
INDURATIONES unde? I. 164.
INDUSIA in morbis exanthematicis non mutanda, I. 315. à ſudore tinguntur, I. 381. pondere increſcunt. *ibid.*
INEDIA, eâ fracti non ſubitò ſunt replendi, I. 116. quæ iis noceant? *ibid.* quibus conveniat? *ibid.* ſæpè nocet; *ibid.* longioris noxæ. *ibid.*
INFANTES recens nati quomodo tractandi? III. 472. quomodo faſciis involvendi? III. 473. primis menſibus leviter nutriendi, I. 82. lactenti nocet repletio, I. 132. tenerioribus lac tenue præbendum; I. 132. & quamdiù ſint lactandi? I. 133. quando ablactandi, III. 475. quibus & an pulmentis ſaturandi? *ibid.* crebrò ſed modicè cibum capiant; I. 133. quis cibus conveniat? *ibidem.* diæta eorum, *ibidem.* ſit circumſpecta, I. 132. firmitate & teneritudine differunt, *ibidem.* eorum ſanitas pendet à ſana nutricis conſtitutione, I. 133. ſanitas periclitatur matrum & nutricum delictis diætericis, I. 132. à nutricibus adfectibus deditis multa trahunt pathemata, II. 282. multi mactantur à ſuis nutricibus, I. 132. dentientibus lac copioſum non eſt ingerendum, I. 133. medicinæ multæ & validiores non conveniunt, I. 134. nocet vinum & ſpirituoſa, I. 133. cur difficulter ſudent? I. 382. debiles ex quibus ſignis judicandi? III. 473. calore non ſunt nimis fovendi? I. 133. divitum cur rariùs adoleſcant quam pauperum? I. 82.
Infantum morbi unde dependeant? I. 241. cur ad morbos proclives? III. 473. quibus morbis adficiantur? I. 183. 241. quæ ſigna eorum? I. 395. quæ cauſa mortis? I. 402. ſunt cardialgiæ obnoxii, II. 258. catarrhalibus adfectionibus, III. 233. cutis vitiis, III. 427. epilepſiæ, III. 9. guttæ ſerenæ, III. 229. iliacæ paſſioni à terrore matris, II. 282. purpuræ, II. 69. III. 401. motibus ſpaſmodicis, III. 116. ſingultui, & cur? III. 123. tuſſi convulſivæ, III. 121. vermibus, III. 490. vomitibus viridibus ac æruginoſis, III. 139. 142. tuſſiendo ſibi ſæpè herniam aut gibbos contrahunt, III. 111. ex quânam aliâ causâ gibboſi fiant? III. 473. à fructibus acidis & immaturis cur maximè lædantur? III. 311. cur lue venereâ facilè infici poſſint? III. 423. à variolis & morbillis immunes, ſi alios jam cutis adfectus perpeſſi ſint, III. 427. an ipſis mercurialia in cutis defœdationibus debeant offerri? III. 435. quomodo à morbis præſervandi? I. 186. III. 473. Vide *Morbi Infantiles.*
INFLAMMATIONES quomodo gignantur? I. 302. quas occupent partes? II. 140. in quo conſiſtat earum eſſentia? II. 176. quando ſegnius, quando citiùs noceant? II. 120. ſunt ſæpè ulcerum cauſa, III. 444. quæ aliis ſuperveniunt lethales, I. 392. in ſphacelum demum concedunt; I. 393. periculoſiores quandoque ſi mitiora adſunt ſymptomata; I. 392. in principio quomodo diſcutiendæ? I. 415. venæſectione diſcutiuntur, I. 408. quæ requirant venæſectionem, quæ non? II. 122. nimiâ venæſectione exacerbantur: I. 408. earum ſpecifica, I. 450.
Inflammationes faucium leviores quomodo differant ab anginâ? II. 126.
Inflammationes Hepatis, vid. *Hepatitis.*
Inflammationes internarum partium quibus perſonis ſint familiares? II. 152. quibus ſignis cognoſcantur? II. 124.
Inflammationes inteſtinorum. Vide *Inteſtina.*
Inflammationes Meningum, vid. *Phrenitis.*
Inflammationes Meſenterii, vid. *Meſenterium.*
Inflammationes muſculorum abdominis in quo differant ab hepatide ſpuriâ? II. 144.
Inflammationes oculorum, vid. *Ophthalmia. Renum*, vid. *Nephritis. Ventriculi*, vid. *Ventriculus. Veſicæ*, vid. *Veſica. Uteri*, vid. *Uterus.*
Inflammatoriæ febres quæ dicantur? II. 105. earum ſpecies & differentiæ; I. 294. quæ ſint univerſales, qualeſve particulares? II. 105. qualis in iis pulſus; I. 371. ex ſuppreſſis menſibus; I. 342. an ſitis in iis malum exhibeat præſagium? II. 117. recidivant quandoque; I. 356. earum recidivæ quæ damna pariant? II. 108. quomodo arcendæ? *ibid.* meditatio earum; I. 408. nimiâ venæſectione exacerbantur, *ibid.* juſtâ levantur. I. 460.
Inflammatoria febris inteſtinorum ex meſenterio in quo differat à ſemitertianis. II. 171.
Inflammatorio-iliaca febris. II. 174.
Inflammatorio-ſpaſmodica inteſtinorum paſſio, iliacam minitans. II. 173.
INFUSA, eorum uſus liberalior ad arcenda contagia commendatur. I. 212.
Infuſum antifebrile. II. 31.
Infuſa

Infuſa calida corrigunt ciborum noxas: I. 110.
Infuſa diapnoica præferenda ſudoriferis. I. 417.
Infuſum laxans. III. 435.
Infuſum pectorale, III. 114.
Infuſum theiforme præcipuam facultatem aquæ debet. I. 463. in chronicis adfectibus. II. 324. in morbis cutaneis, III. 432. in chloroſi à ſuppreſſione menſium, III. 319. ad diaphoreſin, III. 71. ad epiphoram, III. 235. ad tuſſim, III. 113. ad ſpaſmos in hæmorrhagiâ uteri, II. 226. ad pneumonicas febres, II. 139. ad rheumaticos & arthriticos dolores: II. 322. ad vertiginem cum nephritide, III. 222. ad arcendos vomitionis cruentæ recurſus. II. 215.
Infuſum vinoſum laxans præferendum purgantibus I. 416. in diſpoſitione ad abortum ex malo puerperii regimine; III. 181. ad chloroſin à ſuppreſſione menſium, III. 319. ad quartanam, II. 26. ad hydropem ſpectatæ virtutis, III. 330. ad gonorrhœam, III. 359. ad fluorem album, III. 351. ad obſtructiones viſcerum, III. 27. 29.
Ingenium *debile*, in quo ejus cauſa proxima conſiſtat? III. 217. *& ſeq.* *vivax* unde in rachitide? III. 488.
Ingestiones debent reſpondere egeſtionibus. I. 66.
Ingesta, eorum natura, modus, & ratio probè examinanda. I. 257.
Injectiones in fluore albo, III. 352. in urethræ exulceratione à gonorrhœâ, II. 312. III. 262. in pudenda ſub ſalivatione quæ conveniant? III. 421. in uteri inflammatione, II. 159. & ipſius ulceribus, III. 458.
Inquietudo ſenum unde? I. 241.
Insalubrium rerum indoles; I. 185. ſcientia medico maximè neceſſaria. I. 188.
Insania, ejus ſubjectum, I. 179. hæreditarium malum, I. 346. cur maximè tempore verno generetur? I. 266. perperam promiſcuè ab hæmorrhoïdibus repetitur, I. 347. ex ſuppreſſâ narium hæmorrhagiâ, I. 346. facilè recidivat, I. 356. hæmorrhoïdibus ſolvitur & præſervatur; I. 343. balneis levatur; I. 463. ſcarificationem meliùs quàm venæſectionem fert. I. 461. ſpecifica ipſius. I. 451.
Insecta quomodo venenoſam naturam induant? I. 195. eorum ingens copia Romæ. I. 211. in locis calidis venenoſior; I. 195. morbos malignos præſagit. I. 210.
Insomnia terrifica & dæmoniaca, unde? I. 166.
Inspiratio quomodo fiat? I. 44.
Intemperantia corpori inimica. I. 185.
Intermittens *febris* minera prima in regione; I. 313. unde ſymptomata ejus? *ibid.* quandoque ſalutaris, I. 408. *& ſeq.* quandoque exitioſa, I. 411. etiam habet criſin, I. 390. facilè recidivat I. 367. quibus proritetur recidiva? *ibid.* recta eam ſanandi ratio, I. 409. & ſiniſtra. *ibid.* optimè præſcinditur emetico vel laxante, I. 415. ſpecifica ad curandam ipſam; I. 450. malè curata gignit hypochondriacum malum; I. 352. contumacis fomes, I. 408. & ſpecifica. I. 450.
Intermittentium phænomena explicata. I. 169.
Intestina, eorum ſtructura, III. 66. *& ſeq.* eorum fibræ cauſa motus periſtaltici I. 64. ſenſibilitas I. 29. villi ſunt cavi I. 64. cum aliis nervoſis partibus alunt conſenſum, II. 284. III. 67. cum ventriculo, I. 314. cum membranis univerſi corporis; I. 315. in morbis valdè debilitantur, I. 349. flatibus obſidentur & diſtenduntur, I. 332. coaleſcunt quandoque in colicâ convulſivâ: I. 402. cur in iis qui veneno defuncti ſunt, expanſa deprehendantur? III. 173. eorum *atonia* quæ pariat mala? I. 306. quibus ſubmoveatur? I. 446. ab eorum *convulſivâ affectione* diarrhœâ & cholerâ. I. 306. labem patiuntur malè tractatis alvi fluxibus. I. 352. languentia clyſteribus firmantur I. 467. *dolores chronici* unde originem trahant? II. 292. *eroſionis* eorum quæ ſigna? I. 333. eroſa clyſteribus conſolidantur. I. 468. *Inflammationes* quibus ſignis cognoſcantur? II. 120. quomodo earum varia ſedes determinanda? II. 170. ſenibus ſunt frequentiores quàm meningum, II. 119. quibus modis & in quibus accidant? II. 170. inflammatione & ſphacelo corripiuntur in dyſenteriâ, I. 324. quomodo poſſint præcaveri, II. 174. & in paſſione iliacâ tolli? II. 279. ejus cruenta diarrhœa ſolutæ & repentis lethalis caſus; II. 173. ex *meſenterio* quomodo oriantur? II. 170. quæ ſint earum cauſæ? II. 171. ſunt vel graviores, vel leviores; *ibid.* quomodo ſint præſervandæ & curandæ; *ibid. & ſeq.* eorum *inflatio* quibus curanda? I. 445. eorum *ſpaſmi* quomodo laxandi, II. 173. & tollendi? I. 431. quid patiantur à ſpaſmo, I. 303. *& ſeq.* ipſorum *rheumatiſmus* qui dicendus? III. 160. *& ſeq.* *tormina* in dyſenteriâ unde oriantur? III. 154. eorum vehementia ſæpè convulſionis cauſa, III. 165. *& ſeq.* à ſalivatione mercuriali producta quomodo compeſcenda? III. 420. *infantum* ex quibus ſignis pateant? III. 478. eorum cauſa proxima, *ibid.* cauſæ mediatæ, *ibid.* prognoſis; III. 479. quæ in iis curandis ex parte nutricis & infantis conducant? *ibid.* cautelæ tenendæ circa clyſterum præparationem? III. 480. circa ea quæ à ſpaſmis in aliis locis oriuntur, *ibid.* circa purgantia, *ibid.* & ſedativa, *ibid.*
Inteſtina craſſa aſcaridum habitaculum, I. 332. etiam ad ſanguinem aliquid dimittunt; I. 64. quare tam gravibus ſtricturis ſpaſticis ſint obnoxia? I. 164.
Inteſtini jejuni ſpaſmus unde cognoſcatur? II. 292.
Inteſtinum rectum, ejus conſenſus cum veſicâ, II. 153. inflammatio ſpaſmum veſicæ ſæpè cauſatur, II. 309. ſpaſmus alvi adſtrictioris cauſa, III. 79. dolor ſæpè ab hæmorrhoïdibus cæcis; II. 289. à dolore ex hæmorrhoïdibus ſphacelum patitur. I. 324.
Inteſtina tenuia, eorum ſedes, III. 340. inflammationis & ſphaceli ſigna; I. 324. à draſticis remediis in colicâ bilioſâ inflammantur; II. 293. 303. à fœcibus induratis aut à vermibus ſpaſmis ſunt obnoxia. II. 201.
Inventa *phyſico-medica* medicinam juvant. I. 20.
Joubertus. I. 21.
Ipecacuanha, ejus virtus & prærogativa; I. 432. ejus radix roborat & tranſpirationem adjuvat, III. 354. in principio peſtis commendatur, I. 204. ſpecificum in dyſenteriâ & quatenus in eâ conveniat? I. 452. III. 155. non ſemper eſt antidyſentericum. I. 153. quatenus conducat in epilepſiâ? III. 16. in fluore albo, III. 353. 354. in hypochondriaco malo, III. 72. in motibus ſpaſmodicis vagis, III. 38. in vertigine, III. 221. in vomitu? III. 145.
Ira, ejus effectus in corpus, I. 287. 313. 319. agit in ventriculum & inteſtina, I. 190. ubi inflammationes periculoſas producit; *ibid.* ſuccos veneno imbuit, I. 195. *& ſeq.* quibus ſit remedio? I. 190. facit ad colicam, I. 298. ad cardialgiam, I. 319. ad vomitum, *ibid.* ad icterum, I. 314. ad

ad febres biliofas cholericas, I. 319. atrocia ciet pathemata ſi calculus in cyſtide felleâ; I. 331. quæ poſt eam damnoſa? quæ utilia? I. 416.

Iracundia, ejus effectus in corpore humano, I. 35. 302. II. 112. 259. præſertim in ventriculum & vicinas partes, II. 122. III. 32. 103. imprimis ſi cibi ſuperingeruntur, III. 32. in plethoricis, II. 18. in morbis acutis, II. 72. in fœminis mox menſtruantibus, II. 218. menſibus fluentibus, *ibid.* & quæ excitet ſymptomata, III. 263. præſertim ſtomacho cibis pleno fermenteſcibilibus? II. 117. ad eam proclives ſunt hepate laborantes, II. 147. quantùm faciat ad abortum, III. 179. ad apoplexiam, II. 241. ad catalepſin, III. 47. ad colicam convulſivam, II. 292. ad choleram, III. 167. convulſiones, III. 25. dolores calculoſos, II. 298. epilepſiam, III. 12. icterum, III. 411. ad hæmoptyſin, II. 207. ad ſyncopen, III. 272. in nutrice ad vomitus infantiles, III. 142. noxas quid augeat? I. 103. quid eaſdem avertat? *ibid.* quomodo mala indè avertenda? II. 122. 218. 267. III. 474.

Ischiadicum *malum* quandoque anniverſarium; I. 183. ſenibus familiare, *ibid.* quomodo gignatur? I. 302. à ſpaſmis oritur, I. 303. ſpaſmis ſtipatur, I. 302. ex menſium emanſione; I. 344. differt à nephritide; I. 295. ex hæmorrhoïdum ſuppreſſione venæſectione levatur; I. 344. repulſum nocet, I. 339. quando in eo venæſectio inſtituenda? I. 459.

Ischuria quid? III. 493. in infantibus unde? *ibid.* quomodò cognoſcenda ſi ex calculo, *ibid.* & quâ ratione ex ipſo commoto lethalis fieri poſſit? II. 302. ſæpè renum aut veſicæ exulcerationis eſt ſymptoma; II. 235. cur preſſo pede coma ſomnolentum ſequatur? III. 211. à materiâ podagricâ retrogreſſa oritur ſæpè; II. 341. à grumis ſanguineis, & quid in eâ proſit? II. 235. à gonorrhœâ malè curatâ ortæ exemplum; II. 315. lethalis à materiæ acrimoniâ ex renibus purulentis productæ caſus; II. 317. ex mictu cruento potione mannatâ ſanatæ exemplum, II. 239. quomodo ſananda in infantibus? III. 494.

Jugularis *vena* in melancholiâ & phrenitide incidenda. I. 458.

Julepus emeticus quomodo parandus? II. 14. refrigerans, II. 115. in febribus acutis, ſi coma vigil urget: III. 213.

Juscula *confortantia*, quam noxam pariant in febre petechizante? II. 78. 81. *carnium gelatinoſa*: I. 106. laudantur in animi deliquiis à ſanguinis defectu, III. 273. in motibus ſpaſmodicis. III. 27. *medicamentoſa* laudantur in cholerâ, III. 168. ex hæmorrhagiâ uteri convaleſcentibus, II. 226. in nimio hæmorrhoïdum fluxu, II. 221. in lue venereâ. III. 418. *pinguia* à colicâ ſaturninâ præcavent. II. 289.

Juventus prima debet indureſcere; I. 134. quibus morbis afficiatur? I. 183. 308. qualis in eâ pulſus? I. 368. quid peculiare ſervet? I. 287. ei commendanda mediocritas. I. 134.

K.

Korn-Mutter quænam producat ſymptomata? I. 230.

L.

Labor auget circulum ſanguinis, I. 47. mox à paſtu nocet, I. 66. ſanitati conducit, I. 157. mutat pulſum. I. 368. Vid. *Motus*.

Lac quid ſit? I. 80. ex chylo & ſanguinis gelatinoſa parte ſeparatur I. 81. à ſpaſmis ſecretio ipſius intercipitur I. 304. ex animali depromtum quale ſit I. 469. ejus uſus vetuſtiſſimus oſtenditur; II. 180. alimentum univerſale? I. 107. optimum alimentum; I. 80. ejus bonitas unde pendeat? I. 81. quomodo cognoſcatur? *ibid.* examen, I. 132. quodnam ſit optimum? II. 180. non unius ejuſdem generis eſt; III. 289. cur vernale hyberno ſit ſalubrius, *ibid. & ſeq.* ejus virtus augetur pabulo medicato, *ibid.* vel admixtione aquarum mineralium; *ibid.* optima eſt antidotus, I. 431. III. 168. *& ſeq.* & quomodo propinandum? III. 168. *& ſeq.* cur promptiſſimum contra venena remedium? I. 201. continuato uſu juvat; I. 423. laudatur cum aquâ calcis vivæ à Sponio in leprâ & impetigine, III. 291. cum decoctis & infuſis vulnerariis in phthiſi & hæmoptyſi, *ibid.* cum diureticis & anodynis in eodem morbo, *ibid.* cum pectoralibus balſamis; *ibid. & ſeq.* quo in caſu cum aquis mineralibus permiſcendum, II. 29. III. 294. quomodo & quibus cautelis inſtituenda cura? III. 29. & quid ante ejus uſum conducat? III. 39. commendatur in artuum doloribus, II. 323. in dyſenteriâ, III. 156. in epiphorâ, III. 235. hæmoptyſi, II. 206. dolore inteſtinorum à purpurâ ſcorbuticâ retrocedente, II. 297. lentis & hecticis febribus, II. 180. podagrâ, II. 347. 352. morbis ſubcutaneis, III. 433. purpurâ ſcorbuticâ, III. 405. an conveniat in cholericis paſſionibus, II. 117. in imminente ventriculi inflammatione, II. 124. in veſicæ morbis, II. 154. cum amylo in vomitu cruento à corroſivis excitato laudatur, II. 215. cum oleo amygdalarum dulcium in vermium præſentiâ, II. 262. poſt purgantia improvidè ſumpta; III. 63. copioſè hauſtum veneni & purgantium vim frangit I. 215. non ſemper eſt antiphthiſicum vel antipodagricum I. 153.

Lac quibus noceat? II. 180. ejus copia infantibus noxia, I. 248. craſſum quas noxas ferat? I. 132. peſſimum quale? *ibidem.* tenue minus lædit craſſo, I. 82. quî convertatur in venenum, I. 252. quando in flatus explicetur? I. 297. concretum venenum æmulatur; I. 312. *& ſeq.* inflationem ventriculi cauſatur; I. 297. nutricum graviſſima mala in infantes transfert. I. 189.

Lactis ſerum quem præſtet effectum? III. 433. in defectu aquarum mineralium optimè adhibetur; *ibid.* ejus cura quomodo inſtituenda? *ibid.* præſervat calculum renalem, II. 301. recidivam vomitûs cruenti; II. 215. quando conducat in cephalæâ, II. 255. convulſionibus, III. 34. cholerâ, III. 169. cutis adfectibus, III. 433. dyſenteriâ, III. 156. epilepſiâ, III. 15. epiphorâ, III. 235. hæmorrhagiâ uteri, II. 226. hæmoptyſi, II. 210. nimio hæmorrhoïdum fluxu, II. 220. hyſtericâ paſſione, III. 55. maniâ & melancholiâ, III. 81. 82. mictu cruento, II. 235. petechiali febre, II. 88. rheumatico & arthritico dolore, II. 321. ſcorbuto præſertim cum herbis antiſcorbuticis, III. 39. 378. tuſſi cum tabe, III. 113. vomitu, III. 145.

Lac aſininum, ejus ſubſtantia, III. 289. cur ad caſeum & butyrum conficiendum minùs aptum ſit? *ibid.* ſpecificum in podagrâ, I. 450. ad longævitatem, I. 453. laudatur ad deterſionem & ulcerum purgationem, III. 290. ad cutis adfectus, III. 433. ſcorbutum, III. 378. ad tuſſim cum tabe, III. 113. cum aquis mineralibus in delirio maniaco & melancholico, III. 260. in febribus

bribus lentis & hecticis, II. 180. in motibus convulſivis à malis ulceroſis ſuppreſſis, III. 28. in phthiſi, I. 451. III. 290.
Lac bubulum in quo differat ab aſinino? III. 289.
Lac caprillum in quo differat ab aſinino? III. 289. ejus virtutes. *ibid.*
Lac muliebre ad uſum medicum eſt optimum, III. 289. quid præſtet? *ibid.* & II. 180. præſertim in lentâ febre; II. 179. diu lactantium cujus indolis? III. 473. quoties infantibus de die exhibendum? III. 474. corrumpitur ab animi adfectibus, *ibid.* à diætæ vitio, III. 471. à crebriori coitu & menſibus fluentibus lactationis tempore; *ibid.* à frigore mammis incautiùs admiſſo, *ibid.* in infante à ſuperfluâ ipſius ingeſtione, *ibid.* à cibis incongruis datis, *ibid.* & *ſeq.* à meconio retento, III. 479. *corruptum* quâ ratione aphthas inducat, III. 480. cardialgiam, III. 494. epilepſiam, III. 11. 12. ſingultum, III. 124. tormina? II. 286. & quomodo corrigendum & evacuandum in nutrice & infante? III. 475. & 481.
Lacticinia noxia, I. 109. corpori inimica, I. 185. ſenibus non conveniunt, I. 134.
Lactiferi ductus ſpaſmos patiuntur, I. 304. ſpaſmo affecti interceptæ lactis ſecretionis & tumorum cauſæ. *ibid.*
Lacrimalis *ſaccus*, ejus ſitus, III. 460. eſt ſedes fiſtulæ indè dictæ. *ibid.*
Læsio unius partis in plures redundat. I. 27.
Læſiones externæ lethales quales ſint? I. 403. & *ſeq.* earum ratio in intercepto humorum circulo. *ibidem.*
Lamiarum unguentum unde conficiatur? I. 172.
Lana quâ ratione aptiſſimum ad materiam impuram ſuſcipiendam & propagandam ſit medium? III. 427.
Lancisius; I. 17.
Lapis in veſicâ non fit poſt annum quadrageſimum ſecundum. I. 183.
Larynx ſpaſmo afficitur, I. 305. ſpaſmo affecta conſtrictivi in gulâ ſenſûs cauſa; *ibid.* irritata facit tuſſim ferinam: I. 306.
Lauchstadiensia balnea qualia recondant principia? II. 322. III. 378. experimenta cum ipſis inſtituta; III. 321. commendantur in arthriticorum & rheumaticorum doloribus, II. 322. cachexiâ & chloroſi, III. 321. fluore albo, III. 352. gonorrhœâ benignâ, III. 359. nimiâ hæmorrhagiâ uteri, II. 227. hypochondriaco malo, III. 72. menſibus inordinatis, III. 410. motibus ſpaſmodicis vagis, III. 39. paralyticis adfectibus, III. 200. pollutione, III. 359. ſcorbuto, III. 378. eorum uſus internus laudatur in cachexiâ, III. 321. & quomodo à purpurâ habituali liberet? III. 400. 405.
Laudanum liquidum prodeſt in dyſenteriâ & hyſtericâ paſſione, I. 318. in febre ardente mortiferum. I. 418.
Laxans commodum in anginâ. II. 127.
Laxans aqua, vide *Aqua laxans.*
Laxans Elixir, vid. *Elixir laxans.*
Laxans pulvis, vide *Pulvis.*
Laxans mannatum efficax. II. 14.
Laxantia qualia ſint? I. 433. quomodo agant? *ibid.* veteribus minùs cognita, *ibid.* præferenda purgantibus, I. 416. pro ratione circumſtantiarum in uſum vocanda; *ibidem.* cur in torminibus ventris ſæpè vomitu rejiciantur? III. 408. proſunt in principio morborum: I. 416. juvant gravidas, I. 136. ad præcavendum abortum utilia I. 354. initio peſtis commendantur, I. 232.

conferunt ante uſum aquarum mineralium III. 71. ſalivationis mercurialis, III. 419. & ſudoriferorum; II. 328. quæ & quatenùs locum habeant in auditûs vitiis? III. 242. cholerâ, III. 169. dyſenteriâ, III. 157. febre uterinâ puerperarum, II. 163. gutta ſerenâ, III. 230. iliacâ paſſione, II. 279. infantibus, III. 473. morbillis, II. 63. oculorum ſuffuſione, III. 235. odontalgiâ, II. 331. ophthalmiâ, II. 166. petechiali febre, II. 88. 90. phrenitide, II. 133. phthiſi, III. 294. pneumonicis febribus, II. 139. podagrâ imminente, II. 347. & *ſeq.* purpurâ, II. 73. III. 408. ſcorbuto, III. 379. ſynochâ, II. 107. 109. tertianâ, II. 16. tuſſi, I. 316. 416. III. 113. variolis, II. 54. vertigine, III. 221. ulceratione uteri, II. 159. & reliquis ulceribus? III. 448.
Leipiria *febris* quæ dicatur? II. 120. Vide *Ventriculi inflammatio.*
Lenta *febris* quæ dicatur? II. 175. ſigna ipſius, I. 294. in quo differat ab hecticâ, *ibid.* & II. 175. à quotidianâ, II. 33. à verminoſa? II. 187. unde oriatur in infantibus, II. 177. in puerperis? II. 135. quomodo ortum trahat ex abſceſſu meſenterii, II. 176. poſt cohibitas excretiones, II. 175. & *ſeq.* poſt febres ſuppreſſas, II. 178. ex hæmorrhoïdum intercepto II. 179. & nimio fluxu; II. 220. nimiis hæmorrhagiis, I. 349. alvi fluxibus malè tractatis, I. 352. ſuppreſſis criticis evacuationibus; I. 389. ex meſenterio, II. 176. ex morbillis, II. 63. poſt alios prægreſſos morbos, II. 175. ex potuum inebriantium abuſu, II. 179. ex quotidianâ, II. 34. ex ventriculi cruditatibus II. 178. & debilitate, I. 321. ab ejus & inteſtinorum eroſione; II. 179. ex vitio hypochondriorum; II. 178. à virium & ſuccorum defectu; II. 179. ejus ex terrore ortæ curatæ caſus, II. 185. poſt tertianam relictæ & curatæ exemplum, II. 184. in bibulo curatæ repetentis & in phthiſin funeſtam terminatæ caſus, II. 182. cauſa mortis in eâ; I. 400. quomodo ſtatim præſcindenda? I. 415. quæ in eâ proſint? I. 431. quomodo tractanda in infantibus? II. 180. ſi orta fuerit ex cruditatibus ventriculi & inteſtinorum, II. 178. poſt febres ſuppreſſas, *ibid.* ex hæmorrhoïdum intercepto fluxu, II. 179. ex hypochondriorum vitio, II. 178. ex menſium defectu, II. 179. ex potuum inebriantium abuſu, *ibid.* quomodo poſt alias febres præcavenda? II. 43. quando adſtringentia roborantibus nupta in eâ conducant? II. 180. & *ſeq.*
Lepra unde? I. 168. 202. cur rarior? I. 185. retrograda perniciofa; I. 206. Vide *Elephantiaſis.*
Lethargus qui dicatur? III. 210. unde? I. 145. in quo differat ab apoplexiâ? III. 210. ejus cauſa proxima, III. 212. mediatæ cauſæ; *ibid.* ex eryſipelate repulſo, I. 338. cephalalgiâ & ſcorbuto lethali ſupervenit eventu, I. 396. à materiâ arthriticâ remanente caſus; III. 218. poſt terrorem oborti caſus, III. 216. qualis in eo pulſus I. 371. prognoſis III. 328. cauſa mortis in eo I. 396. curatio, III. 214.
Leucophlegmatia quomodo differat ab anaſarcâ? III. 323. ſigna, *ibid.* cauſæ, III. 328. ab abortu inductæ caſus; III. 335. à malè tractatâ quartanâ ſubortæ exemplum; III. 334. prognoſis III. 328. ab Hippocrate curatio tradita III. 333. an in eâ paracentheſis locum habeat? III. 329.
Lien merè vaſculoſum. I. 49. ejus ſtructura à quibus expoſita? I. 19. fabrica cur fermè tota ex cana-

Aaa 2

canaliculis minimis conſtructa? I. 156. ejus exciſi effectus; I. 49. multùm ad mixtionem fluidi cum ſolido in corpore humano confert; III. 372. juvat ſanguificationem, I. 50. non alit conſenſum cum nervoſis partibus, I. 317. facilè læditur, I. 49. an ad acutos & lancinatorios dolores aptus ſit? III. 65. 78. ſedes melancholiæ; I. 327. an ſedes ſit mali hypochondriaci III. 65. & ſcorbutici? III. 372. labem contrahit ex triſtitiâ; I. 327. atoniâ laborans quos pariat morbos? I. 307. 317. 320. ejus ruptura lethalis, I. 328. ei perperam dolores in latere ſiniſtro tribuuntur; I. 317. 332. poſt vomitum cruentum magnus & putridus reperitur; I. 341. ſcirrhi in eo ſigna; I. 329. ejus vitia quomodo ad immodicas hæmorrhagias faciant? II. 197. 209. 213. & ad ulcera, III. 444. *& ſeq.* labe affectus quibus tractandus? I. 446.

LIGATURA artuum laudatur in enormi hæmoptyſi, II. 206. in mictu cruento; II. 215. ſtrictior quâ ratione ſphacelum inducat? III. 388. quomodo ad operationem fiſtulæ ani inſtituenda? III. 466.

LINCTUS ad anginam præcavendam, II. 115. ad ardorem in anginâ, II. 128. ad expectorationem; II. 139.

LINGUA, ejus ſtructura, I. 93. III. 247. guſtûs organon; I. 93. ejus inſpectio commendatur, II. 119. ſicca in ardentibus febribus unde? II. 118. ipſius ulcera in ſcorbuto unde? III. 384. *& ſeq.* & cur ea ſanatu difficilia? *ibid.*

LINIMENTUM contra ambuſta, III. 382. *anodynum* in motibus ſpaſmodicis vagis, III. 38. *antepilepticum*, III. 16. *antipodagrici* noxa obſervata, III. 104. *nervinum* in doloribus arthriticis & rheumaticis, II. 322. in convulſionibus quando applicandum? III. 29. *expertæ virtutis* in cardialgiâ, II. 262. & infantili, III. 494. in dyſenteriâ cum torminum vehementiâ, III. 156. in flatulentiâ, III. 334. in hæmorrhoïdibus cæcis dolorificis, II. 289. in inflammatione inteſtinorum à paſſione iliacâ, II. 279. in pareſi à doloribus arthriticis obortâ, II. 322.

LINTEA recentia perſpirationem cohibent: I. 261.

LIPOTHYMIA quæ dicatur? III. 270. in quo differat ab apoplexiâ, III. 269. ab epilepſiâ, *ibid.* à ſuffocatione hyſtericâ? *ibid.* ejus hiſtoria, III. 268. ſigna antecedentia; *ibid.* paroxyſmorum ſolutio; *ibid.* ſubjecta, III. 269. in puerperis unde? II. 164. cauſa proxima, III. 269. quomodo ab animi adfectibus oriatur? III. 270. à terrore I. 191. à diætâ pravâ, III. 270. à corruptione partis ſphaceloſæ; III. 271. ex fortiori emetico, I. 213. à fortioribus emmenagogis; III. 276. cum aliis malis ab emmenagogis ſuſcitatæ caſus, *ibid.* cur ex nervi læſione oriatur? I. 158. atoniæ debetur, I. 306. ex imbecilli cordis ſyſtole; *ibid.* ex præpoſtero topicorum uſu in morbis articulorum; I. 338. ab hæmorrhagiis nimiis, III. 271. à narcoticis & opiatis; *ibid.* à plethorâ in gravidâ ortæ caſus, III. 275. à ſitu erecto in acutis; III. 274. à ſanguine craſſo & polypo, III. 271. reſtagnante ſanguine lochiali, I. 342. à nimiâ ciborum poſt morbum ingeſtione enatæ caſus; III. 277. in hypochondriaco ſubortæ exemplum, III. 273. crebrioris in cachecticâ caſus; III. 275. uterinæ ſpaſmodicæ exemplum, III. 274. prognoſis funeſta III. 271. & ſalutaris, II. 272. quæ conveniant in paroxyſmo analeptica, aquæ ſpirituoſæ, & balſamica externa? *ibid.* quæ interna? *ibid.* extra paroxyſmum quando conducant anodyna, bezoardica, analeptica & nutrientia? *ibid.* ſi ab animi adfectibus, quomodo tractanda? III. 273. ſi à menſibus ſuppreſſis orta, *ibid.* aut cum aliis morbis juncta; *ibid.* quid ſentiendum de aquæ frigidæ potu, de cordialibus ſolaribus & ſpecificis, & vini uſu? *ibid.*

LIPPITUDINES unde? I. 183. cur maximè generentur tempore verno? I. 265.

LIQUOR *anodynus*, ejus virtus unde? II. 306. celeriter operatur I. 317. optimum ſedans I. 449. maxime in doloribus I. 419. & quo principio maximè agat? II. 14. quâ ratione conveniat in aſthmate? III. 98. *& ſeq.* in calculi renalis paroxyſmo, II. 300. capitis dolore, II. 216. cardialgiâ, II. 261. dentitione difficili, III. 477. epilepſiâ, III. 17. ſpecificum in epilepſia ſymptomatica I. 451. febrili paroxyſmo, II. 42. *& ſeq.* hæmorrhagiâ narium, II. 199. nimio hæmorrhoïdum fluxu, II. 220. odontalgiâ, II. 332. ſingultu, III. 125. tertianâ, II. 14. ventris doloribus à ſcorbuticâ diatheſi. III. 379. cum *balſamo vitæ* in dyſenteriâ, III. 156. vomitu; III. 145. cum *eſſentiâ caſtorei* convenit in menſium ſuppreſſione, III. 28. cum *macis oleo* egregium eſt antiſpaſmodicum, III. 145. hinc laudatur in cholerâ; III. 169. cum *menthæ* aquâ in diarrhœâ prodeſt; *ibid.* cum *pulvere nitroſo* in hæmorrhagiâ uteri dolorificâ confert; II. 226. *Liquor balſamico-conſolidans* in uteri ulceribus; III. 452. *putredini* reſiſtens. II. 98. *ſalinus* ad quartanam. II. 32. *ſtipticus Danicus* quomodo præparetur? III. 391.

Liquida in corruptionem proniora ſolidis; I. 28. vitæ neceſſaria. I. 111.

Liquidum nerveum tenuitatem ſucco nutritio conciliat. I. 57.

LITHARGIRII indoles, I. 172. fumus torquet figulos, I. 228. perperam olim pro veneno habitum: I. 197.

LITHONTRIPTICA remedia multùm ad calculi generationem & mictum cruentum conferunt; II. 236. eorum noxæ exemplum. II. 238.

LITHOTOMIA improvidè inſtituta quâ ratione veſicæ vitia inducat? II. 310.

LITTERATI plerumque imbecilles; I. 130. quo vitæ regimine egeant? *ibid.*

Litteris quo tempore opera ſit danda? I. 130.

LOCA, eorum proprietates noſſe debet medicus. I. 149. multùm faciunt ad morbos endemios & epidemios, I. 292. altiora ſalubria, I. 287. humilia inſalubria. *ibid.*

LOCHIA quibuſnam difficilius fluant? II. 162. eorum fluxus reſarcitur ſudore; *ibid.* calidioribus tractata quas pariant noxas? II. 135. non ritè expurgata quâ ratione abortûs futuri cauſa? III. 178. & paſſionis hyſtericæ? III. 54. non niſi præmiſſis præparantibus pellenda. I. 415.

Lochiorum profuſio repentè cohibita quæ mala pariat? I. 262. *ſufflaminatio* unde? I. 168. *ſuppreſſio* ex quibus cauſis? III. 61. 327. 401. à ſpaſmis, I. 302. cur adeo noxia & quæ inducat pathemata? I. 342. quomodo morbos inferat? II. 179. quomodo ad deliria contribuat, III. 255. ad dolores inteſtinorum, II. 290. phrenitidem, II. 131. purpuram, III. 21. 401. & uteri inflammationem? II. 156. quomodo promoveri debeant? II. 75. 158. an conveniant ſalina & purgantia? III. 62. quando conducant pellentia? II. 160. venæſectio, II. 158. 160. & quo loco ſit inſtituenda? II. 164.

LOCUSTÆ, earum multitudo morbos malignos præſagit, I. 209.

LOLIUM avenaceum temulentum quænam excitet ſymptomata? I. 230.
LONGÆVITAS, ejus præſidia. I. 453.
LOQUELA quid? III. 247.
LOTRICES, cur morbis capitis pateant? III. 219.
LOWERUS. I. 20.
LUCUBRATIONES nocent. I. 126.
LUDOVICI, I. 22.
LUES VENEREA, ejus prima origo, III. 413. definitio & hiſtoria, III. 414. differt ſecundùm ſubjecta, *ibid.* à ſcorbuto & aliis morbis, *ibid.* recenſio ſymptomatum præſertim in capite, *ibid.* quomodo pro causâ habeat contagium? III. 415. ubi Fernelii ſententia de materiâ contagioſâ examinatur, *ibid.* Boerhaavii, III. 416. & auctoris judicium de eâ. III. 415. quomodo rheumatiſmum inducat? II. 320. retropulſa cur adeo periculoſa? I. 166. 206. varia ipſius ſymptomata cum pertinaci colli tumore, III. 424. cum naſi & faucium corruptione, III. 422. cum phthiſi juncta; III. 424. male initio pro ſcorbuto habita, III. 423. ex gonorrhœâ malè curatâ orta; III. 421. prognoſis differt pro ſubjectorum & graduum morbi varietate, III. 416. *& ſeq.* quo pacto in primâ herbâ ſuffocanda? I. 180. non ſemper curatur mercurialibus, I. 153. non juvatur naturâ; *ibid.* curatio differt ſecundùm ſubjecta, III. 419. & quomodo inſtituenda cum ligni guaiaci III. 417. aut aliorum decoctorum temperatiorum uſu, *ibid. & ſeq.* ſudoriferis; *ibid.* & ſalivationis curâ? *ibid. &* 419. quomodo tractanda ſi rheumatiſmum inducat? II. 322. quæ tenenda circa decocta? III. 418.
LUMBI, eorum *dolor* unde? I. 186. 235. & quomodo à variis cauſis poſſit induci? II. 297. unde in fluore albo, III. 356. in hæmorrhoïdariis? II. 297. *frigus* in hyſtericis unde? III. 61.
LUMBRICI quid ſint? III. 490. *&* 491. in quibus inteſtinis ſedem ſuam habeant? *ibid.* in ileo hoſpitantur, I. 332. eorum indicia, *ibid.* pulſum reddunt inæqualem, I. 369. pleuritidem mentiuntur; I. 332. ſenibus cur rariores? I. 185. ex dulcibus I. 254. quomodo exturbandi? III. 493.
Lumbrici terreſtres non ſemper ſunt antepilepticum, I. 153. ſpecificum in doloribus artuum ſcorbuticis. I. 450.
LUNA ad venæſectionem nihil facit. I. 454.
LYCOPODIUM ſpecificum in plicâ polonicâ. I. 453.
LYMPHA quid ſit? I. 57. ubi ſanguini reaffundatur, & cur? I. 17. ejus curſum quid adjuvet? I. 58. motus pendet à motu ſanguinis; I. 17. ſpermaticæ in ſanguinem refluæ utilitates; I. 76. circulus à ſtricturis ſpaſticis impeditur. I. 166. ſpiſſa quibus diſſolvatur I. 430.
Lymphatica vaſa, eorum origo duplex; I. 57. ubi ſe exonerent? I. 58.

M.

MACHINA quid ſit? I. 27. eſt compoſitum. *ibid.* Papiniana illuſtrat effectum caloris in concoctione. I. 60.
MACILENTI ac debiles motui minùs ſunt apti. I. 124.
Macilentiores cur faciliùs convaleſcant, ac ſpongioſi habitûs homines? I. 162.
MACULA lata eryſipelatis ſpecies quæ dicatur? II. 99.
MAGNESIA alba quid ſit? III. 291. abſorbens I. 428. cur maximè in malo hypochondriaco I. 428. III. 70. & quartanâ conferat? II. 26. ab acido ſoluta ſit laxans. I. 428.
MAIUS ac *September* menſes ſaluberrimi. I. 104.
MAL DE PARIS, qui morbus ità dicatur III. 152. & in quo differat à dyſenteria? *ibid.*
MALA COTONEA adſtringunt alvum. I. 261.
MALIGNA *febris* differt ab aliis; I. 293. κατ' ἐξοχὴν quæ? *ibid.* qualis in eâ pulſus? I. 371. qui malus? *ibid.* in eâ ſanguis quandoque roſeus; I. 373. ſudor largus in eâ malus, I. 352. cauſa mortis ſphacelus. I. 401. Vide *Febris maligna.*
MALIGNITAS unde cognoſcatur, II. 90. ſpeciatim in dyſenteriâ, III. 152. morbillis, II. 63. & variolis? II. 61. ejus ſigna, I. 289. 323. 392. viribus infenſiſſima, I. 323. non ex fictis terminis exponenda; *ibid.* ejus cauſa putredo, *ibid.* medicis ſæpè imponit. I. 392.
Malignus humor diu deliteſcere poteſt in corpore. II. 50. III. 154.
MALPIGHIUS. I. 17. 19. 22.
MAMMÆ lactis colatorium, I. 81. terrore afficiuntur in gravidis, I. 191. quâ ratione ſcirrhus in iis ex terrore poſſit excitari? III. 446. ſpaſmum experiuntur, I. 304. tumores & abſceſſus earum unde? *ibid.* cur præprimis cancro ſint obnoxiæ? III. 445. earum fiſtulæ exemplum; III. 467.
MANDIBULÆ *piſcium* abſorbens. I. 428.
MANIA quæ dicatur? III. 253. ejus ſigna & differentiæ; I. 295. III. 252. differt à melancholiâ gradu, III. 251. à phrenitide, II. 132. III. 252. ſedes, III. 253. ſubjecta, III. 255. eâ defunctorum anatome, III. 252. cauſa proxima, III. 253. quantùm ad eam contribuant animi pathemata & veſanus amor? *ibid.* ex irâ excitatæ exemplum, III. 263. ex eâdem causâ inductæ caſus; III. 265. à nimiis meditationibus ortæ exemplum, III. 267. diæta prava, III. 255. hæreditaria diſpoſitio, I. 349. III. 254. ebrietas & frigus externum, III. 254. excretiones ſanguineæ ſuppreſſæ, III. 255. menſium I. 341. & hæmorrhoïdum ſuppreſſio, I. 343. à ſpaſmo duræ matris, I. 305. ex triſtitiâ, I. 176. morbi prægreſſi; III. 254. narcotica & opiata, *ibid.* & nimia ſeminis profuſio; *ibid.* non rarò cum melancholiâ alternat; III. 264. cur ſæpè melancholiam excipiat? I. 305. 350. ipſius exemplum; III. 264. cur periodicè ſæpè recidivet partu excluſo? III. 265. ipſius exemplum, *ibid.* prognoſis, quæ ferenda ſi à causâ morali orta ſit, III. 256. ſi recidivat, *ibid.* ſi ſymptomatica, *ibid.* & quando ſalutaris fiat ſolutio; *ibid.* inveterata inſanabilis, I. 184. non indiſtinctè curatur ſanguine aſinino, I. 153. quâ ratione præſervanda? III. 261. veterum curandi methodus per balnea, III. 258. purgantia, III. 259. & venæſectionem: III. 257. quomodo tractanda per anodyna, III. 263. per aquas minerales & ſimplicem fontanam, III. 260. per lactis aſinini, vel ejus ſeri uſum, *ibid.* nitrum? *ibid.* quid ſentiendum de fonticulis, III. 263. de ſpecificis, III. 260. de venæſectione generatim, III. 262. & ſpeciatim frontis, *ibid.* de veſicantibus? III. 263. quomodo ſananda ſi ex veſano amore oriatur, III. 262. aut morſu maniaci aut canis rabidi, *ibid.* vel ex abſciſſâ plicâ Polonica? III. 263.
Maniacus incuſſo terrore ſanatus. I. 192.
MANNA triplici gaudet virtute. I. 422.
Mannata laudantur in morbis ex acrimoniâ humorum, III. 406. in odontalgiâ, II. 331. in imminente paroxyſmo podagrico, II. 348. in tuſſi, III. 113. quæ damna pariant in cholerâ, III. 169. dyſenteriâ, III. 157. malo hypochondriaco, III. 73. & variolarum declinatione, II. 54.

MARASMUS ſenilis quomodo cognoſcatur? II. 177. ſenibus eſt familiaris, I. 183. 324. ejus ſigna. I. 324. unde oriatur, II. 177. & 179. unde dependeat? I. 242. in quo differat à febre ardente? II. 119. viſcerum corruptione nititur, I. 324. eſt inſanabilis, I. 186. quomodo tractandus? II. 179. ejus lethalis exemplum II. 184.

MARS limatus abſorbens, I. 428. adſtringit ſimul; *ibid.* ejus liquor compeſcit hæmorrhagias, I. 318. ejus crocus ſiſtit febriles motus. *ibid.*

MARTIALIA non ſemper ſunt antihypochondriaca, I. 153. alvum adſtringunt, I. 261. pulſum mutant, I. 369. balneorum uſu ſecundantur, I. 464. quo ordine & methodo in cachexiâ exhibenda? III. 316. 321. quibus jungenda? III. 315. in malo hypochondriaco, III. 72. 81. in ictero, III. 305. lentâ febre, II. 178. in obſtructionibus viſcerum, III. 29. cur in formâ liquidâ & cum temperato acido menſtruo fœminis cachecticis, magis quam viris ſint præſidio? III. 336. & quomodo incautè adhibita ad polyporum generationem contribuant? III. 282.

MARTIANUS (Proſper). I. 19.

MARTINS-KORN quænam producat ſymptomata? I. 230.

MASTICATIO, ejus neglectus nocet: I. 115.

Maſticatoria ad arcendum miaſma proſunt. I. 432.

MATERIA an in ſe & ſuâ naturâ ſit paſſiva? I. 18. corruptibilis quæ dicatur? I. 26. morbi indoles ipſius ex quo cognoſcenda? I. 289. coctæ ſigna, I. 303. etiam tenuiſſima maximas mutationes in vitali œconomiâ efficere poteſt. I. 361.

MATRES *prægnantes* diætam probè obſervent. I. 136.

MECHANICA ſcientiâ Medico opus, I. 14. tradit doctrinam de motu, I. 17. ejus ſcientia artis medicæ alterum fundamentum; I. 149. 150. ejus notio evoluta. I. 24.

Mechanici Medici non turbant diſciplinam medicam, I. 17. qui fuerint? I. 29.

Mechanicus menſurat vires motrices corporum. I. 18.

Mechaniſmus quid ſit? I. 17. etiam in animum jus habet; I. 24. corporis ejus notitia fundamentum therapiæ. I. 286.

MECONIUM quid? III. 473. an acris ſit indolis; *ibid.* quâ ratione natura ejus excretionem promoveat? *ibid.* quo tempore ſit expurgandum, & quibus laxantibus? *ibid.* ejus *retentio* quantum ad cardialgiam infantum contribuat, III. 494. ad epilepſiam & convulſiones, III. 484. ad icterum I. 314. & tormina; III. 478. & quibus remediis in his eliminandum? III. 484.

MEDICUS quid ſit? I. 13. ejus officium, I. 14. 160. 171. 173. 407. poteſtas, I. 22. acquieſcat in cauſis proximis & adæquatis, I. 24. auxilio & conſilio juvet; I. 22. eclecticus ſit; I. 20. inniti debet certis principiis, I. 23. naturæ miniſter, I. 22. nocere non debet, *ibid.* pernoſcat naturam humani corporis. I. 26. philoſophus per cultrum & ignem; I. 14. ejus functio purè mechanica; I. 97. imitari debet aſtronomos; I. 147. beatus quis? I. 245. naturam imitari debet, I. 407. 412. naturas diſtinguat; *ibid.* judicio excellat; I. 285. 372. in morborum principio & fine opem ferat; I. 354. in ſemioticis cautè ſe gerat; I. 372. felix quis? I. 413. prognoſi exiſtimationem conſequitur, I. 292. quænam illius primaria intentio in materiâ morbifica ad propriam ſedem reducenda? I. 363. mos quorumdam medicorum perverſus in febre curandâ; I. 471. & potu frigido ægris propinando. I. 476.

Medicum & medicamenta fugere qui debeant? I. 138.

Medendi leges I. 414. methodus à Medico tenenda, I. 286. conſiſtit in remotione cauſarum, I. 406. *ſeq.* naturæ optima, I. 406. quæ ſit in variis morbis, I. 407. in ſpecificorum uſu ſervanda. I. 453.

Medicamenta certis morbis ſpecificè accommodata non dantur, I. 153. metallica venenis annumerantur, I. 226. præcipua quænam? I. 260. veneni vim habentia, I. 212. ſcienda, I. 426. quæ fortia? I. 420. quæ lenia? *ibid.* pauca & ſelecta uſurpanda; I. 421. non crebrò mutanda; I. 426. aliquandiu continuanda, I. 423. 426. in eorum uſu corpora diſtinguenda; I. 421. veterum annalia, I. 423. vires eorum non unâ experientiâ cognoſcuntur, I. 426. ægriùs à priori perſpiciuntur, I. 425. à medico noſcendæ; I. 423. plerumque tamen ignorantur, *ibid.* multitudo eorum cauſa ignorantiæ virium; I. 423. 426. arti noxia, I. 423. Vid. *Remedia.*

Medicatio in morbis tempeſtivè inſtituenda, I. 414. imprudens morborum cauſa. I. 289.

Medicina, ejus definitio, I. 13. rectè ab Hippocrate definita. I. 300. eſt ſcientia, I. 13. nominalis & realis, I. 16. theoretica & practica; *ibid.* in quo differant? I. 13. in theoreticis & practicis innititur mechaniſmo; I. 97. duo ſubſidia, ratio & experientia, I. 8. rationalis quomodo differat ab empirica? I. 424. exiſtentiam quid probet? I. 14. certitudo unde pateat? *ibid.* finis, I. 22. fundamenta, I. 14. partes, *ibid.* & earum nexus, I. 147. 285. ejus principium non eſt anima, I. 300. neque ſpiritus, I. 301. ſed natura corporis; *ibid.* ſubjectum eſt corpus humanum vivum, I. 26. ejus objectum actus in corpore mechanici; I. 405. incrementa ab obſervationibns, anatome & phyſicâ expectari debent. I. 19. ejus incrementa quæ retardârint? I. 300. quid fuerint detrimento? I. 19. potiſſima cura ſit præſervare? I. 25. univerſalis num detur? I. 153. & quomodo debeat eſſe comparata? I. 260. eclectica, quid ex omnium ætatum & ſectarum auctoribus boni capiat? I. 20. ab opinionibus & hypotheſibus ſit immunis I. 150. ob circumſtantiarum differentiam difficilis; I. 424. judicio opus habet; I. 372. naturam juvat, I. 413. naturæ errores emendat, I. 414. hypotheſibus & opinionibus referta. I. 291.

MEDIOCRITAS commendanda juvenili ætati, I. 134.

MEDITATIONES nimiæ ſanitatem labefactant, I. 287. corpus debilitant, I. 349. ad capitis morbos diſponunt. I. 287.

MEDULLA *oblongata* quâ ratione commune ſenſorium dicatur? III. 46. nervorum radix, I. 84. pars à corde princeps, I. 85. ejus læſio lethalis, *ibid.* *ſpinalis*, ejus ſtructura, III. 25. & uſus, *ibid.* continet materiam variolaceam, II. 50. ejus membranæ conſenſum cum reliquis corporis partibus habent, III. 44. ſedes motuum febrilium, I. 305. ſpaſticè conſtrictæ cauſam convulſionum conſtituunt, *ibid.* & III. 25. quâ ratione obſtructæ cauſam rachitidis ſuppeditent? III. 488. reſolutæ cum nervis ſuis hemiplexiæ & pareſis cauſa. I. 307.

MEHLTHAU, ejus natura venenata. I. 232.

MEL *Pruſſicum* quales virtutes poſſideat? II. 301. in exulceratione renum laudatur; *ibid.* & 149. ex ipſo præparara cur in aſthmate noceant? III. 100.

MELANCHOLIA quæ dicatur? III. 252. ejus differentiæ, I. 295. differt à maniâ gradu, III. 251. ejus ſigna, I. 295. III. 252. ſubjecta, III. 255. ſedes, III. 253. eâ defunctorum anatome, III. 252. cauſâ proxima, III. 253. quomodo oriatur ab animi adfectibus? *ibid.* & 254. ex mœrore ortæ caſus; III. 266. ex eâdem causâ enati exemplum; III. 267. à diæta pravâ, III. 255. ab hæreditariâ diſpoſitione, I. 349. III. 254. à ſpaſmo duræ matris, I. 305. ab excretionibus ſanguineis ſuppreſſis, III. 255. ex ſuppreſſis menſibus, I. 341. hæmorrhoïdibus, I. 343. frigore externo, III. 255. ex malo hypochondriaco & hyſterico quomodo generetur? *ibid.* & 67. & 256. hypochondriacæ caſus, III. 81. 264. cum maniâ periodicè alternantis exemplum, III. 264. ex puerperio cur in maniam tranſeat ſæpè? I. 305. 350. prognoſis differt ratione graduum morbi, III. 256. eventus à morali causâ ortæ; *ibid.* ſi recidivat, quid indicet? *ibid.* quomodo ſolvatur? *ibid.* cura præſervatoria, III. 261. indicationes curatoriæ, III. 257. quomodo generatim tractarint eam veteres? *ibid.* ſpeciatim per balnea; III. 258. quorum virtutem per aquæ frigidæ applicationem ad caput augebant, *ibib.* purgantia, & quidem helleborum, III. 259. venæſectionem: III. 257. quatenus in eâ conducant anodyna, III. 263. aquæ minerales & fontana, III. 260. lactis cura, *ibid.* nitrum, *ibid.* purgantia, III. 262. ſpecifica, III. 260. venæſectio? III. 262.

Melancholici quinam? I. 242. eorum natura & diæta, I. 131. temperamentum, I. 44. cur adeo voraces? I. 248. in quos morbos facile incidant. I. 243.

MELLITA ſtomacho infirmo aliena. I. 254.

MELONES, eorum inſalubritas quomodo coërceatur? I. 255.

MEMBRANÆ unde ſuam trahant originem? III. 11. *nervoſæ* ſenſuum inſtrumentum, I. 89. tenſæ acutiùs *ibid.* laxæ remiſſiùs ſentiunt; *ibid.* ad ſenſum fluido animandæ; *ibid.* nimis duræ ac ſolidæ fiunt in ſenibus; I. 162. ſpaſmis patent, I. 301. III. 34. & *ſeq.* nervoſæ ſpaſmo affectæ dolorem faciunt, I. 303. capitis externæ cephalalgiæ ſedes; *ibid.* cerebri ſpaſmo affectæ melancholiæ, maniæ, apoplexiæ, & epilepſiæ ſedes; I. 305. ſenſorii auditus ſuſurrum & tinnitum gignunt. *ibid.* ſpinalis medullæ ſedes motuum febrilium, *ibid.* convulſionum, *ibid.*

Membranoſæ partes plurimorum morborum ſedem conſtituunt. I. 179.

MEMORIA abolita ob atoniam duræ matris, I. 306. ex apoplexiâ quomodo? I. 350.

MENS quid ſit? I. 88. 95. conſiderationem medicam poſcit, *ibid.* eſt ſpiritus ad imaginem Dei conditus, I. 96. & natura non debet confundi, I. 88. 95. in corpus agit, I. 18. & *ibid.* utitur miniſterio corporis & animæ; I. 96.

MENSES *Majus* ac *September* ſaluberrimi; I. 104. *October* verò & *November* cur morbos multos generent? I. 105.

Menſes, ſalutaris excretio, I. 157. 288. 340. eorum juſta vacuatio magna pars ſanitatis I. 258. eorum fluxus quâ ætate accidat? II. 216. quo anno ceſſet? II. 319. quæ ſint ejus cauſæ III. 53. ſpaſmis debentur, I. 301. eorum mechanica ratio; I. 340. menſium negotium turbant animi affectus I. 136. ſolvunt convulſiones I. 409. 410. curat vel lenit morbos chronicos, I. 262. juſta vacuatio magna pars ſanitatis; I. 258. quomodo movendi & quibus I. 439. *ſeq.* circa eruptionem unde oriantur ſymptomata, III. 266. & quæ ut plurimum? III. 269. emanentes ob ætatis rationem, quæ gignant mala? I. 341. eorum loco ſæpe fluunt hæmorrhoïdes I. 342. lactationis tempore obveniens fluxus quæ pariat damna in infante? III. 471. nonniſi præmiſſis præparantibus pellendi, I. 415. ſpecifica in vitiis eorum, I. 452. quomodo venæſectionem ferant I. 459.

Menſium fluxûs ceſſio plenaria quomodo contribuat ad apoplexiam, II. 245. ad aurium tinnitum, III. 241. ad calculum, II. 270. 298. ad febrem lentam & hecticam, II. 176. ad hæmorrhagiam uteri, II. 324. ad mictum cruentum, II. 232. ad plethoram, III. 381. 382. palpitationem cordis, III. 90. ad podagram, II. 344. ad rheumatiſmum, II. 319. ad ſcirrhum uteri, III. 446. ad ſcorbutum, III. 373. veſicæ inflammationem, II. 308. & vomitum cruentum, II. 213. repente cohibitus quæ mala pariat? I. 262. difficulter revocatur; I. 263. ſalutariter in plethoricis hæmorrhoïdalis ejus loco ſequitur, III. 225. quibus remediis mala hæc avertenda? II. 217. III. 225. 333.

Menſium irregularis fluxus quâ ratione diſponat ad cachexiam & chloroſin, III. 313. ad cardialgiam, II. 258. ad deliria, III. 255. ad epilepſiam, III. 12. hepatis obſtructionem, II. 274. hyſtericam paſſionem, III. 54. ad vomitum & mictum cruentum? I. 340. II. 213. quomodo in ordinem redigendus? III. 56. cur ſpeciatim per Lauchſtadienſium balneorum uſum regularis fiat? III. 410.

Menſium fluxus largior & nimius unde? I. 307. quænam ejus cauſa proxima ſit? II. 230. & *ſeq.* ex hepatis & lienis vitio, I. 320. quid in variolis ſignificet? II. 54. & *ſeq.* ad aurium rheumatiſmum in fœminâ diſpoſuit; III. 244. adſtringentibus tractatus quomodo ſcirrhi & cancri uterini cauſa? III. 447. venæſectione in brachio ſiſtitur. I. 459.

Menſium fluxûs ſuppreſſio nocet, I. 288. 320. 340. & cur? I. 302. quæ ſymptomata inducat? *ibid.* per incongrua loca exitum moliuntur I. 340. cauſa ejus proxima in quo conſiſtat? II. 230. undè generetur? I. 167. 168. à ſpaſmis ſupprimitur, I. 302. quomodo ab acidis oriatur, III. 459. à diætæ vitio, III. 62. à frigore, III. 249. ab irâ & terrore, I. 191. II. 218. III. 30. à ſanguinis copiâ vel inopiâ, II. 183. à vitâ ſedentariâ; III. 82. quâ ratione inducat cachexiam & chloroſin? III. 313. cancrum & ſcirrhum uteri, II. 157. 161. 447. cardialgiam, II. 258. colicam, II. 286. 294. dyſcraſiam humorum, III. 320. uterinam febrem inflammatoriam; II. 157. fluorem album, III. 350. guttam ſerenam, III. 229. hæmoptyſin, II. 207. hyſtericum malum, III. 54. 59. hypochondriacam paſſionem, III. 68. maniam, III. 255. mictum cruentum, I. 340. II. 232. molas, III. 187. phrenitidem, II. 131. podagram, II. 344. ſcabiem, III. 429. ſcorbutum, III. 373. ſoporoſos adfectus, III. 212. ulcera mammarum, III. 459. vomitum cruentum, I. 340. II. 213. fotibus revocatur I. 465. clyſteribus, I. 467. & ſæpè conjugio, III. 19. 21. malè pellentibus provocantur, III. 320. & quibus reſtituendus? III. 28. 406.

MENSTRUA *purgatio*, ejus finis, I. 74. tempus ordinarium, *ibid.* cur prodeat ab utero? I. 73. eſt ſalutaris, I. 119. læſa, quid efficiat? I. 20. pertinet ad actus naturales, I. 72. poſt coïtum fœcundum ceſſat, I. 78. quibuſdam gravidis durat, I. 79.

I. 79. quibus parciùs fiat? I. 72. eam quæ turbent? I. 119.
Menſtruæ evacuationes in ſenili ætate periculoſæ, I. 183. haud ritè factæ quæ pariant mala? I. 270.
Menſtruus ſanguis non eſt corruptus; I. 74.
MENTHA cur optimum in vomitu? I. 431.
MERCURIALIS (Hieronymus) I. 21.
MERCURIUS cum aquâ coctus vermes necat; I. 198. II. 289. III. 492. in iliaca paſſione in ſubſtantia exhibendus quomodo prius depurari debeat II. 279. qua doſi & quibus junctis propinandus *ibid.* & quando in iliaca paſſione noceat *ibid.* quando detur cum fructu I. 65. an brevi inſtar veneni mortem inferre poſſit? III. 172. omnis virulentiæ expers I. 197. vide *Argentum vivum. corroſivi* natura. I. 198. ſolutus veri veneni naturam induit & æmulatur. I. 197. 212. *diaphoreticus* ſingularis, I. 318. alexipharmacis annumeratur, I. 205. quomodo præparetur? III. 421. quem præſtet uſum in lue venereâ, *ibid.* & in ulceribus? III. 449. *dulcis* tutiſſimum ſalivans, I. 453. ſed minùs tutum laxans; I. 434. quomodo adhibendus ne moveat ſalivationem? II. 59. *& ſeq.* non cum ſalibus miſcendus, I. 434. cum ſalibus alcalinis mixtus ſalivationem ſuſcitat, II. 29. cum acidis mixtus corroſivam induit naturam, III. 306. ſpecificum in contumacibus intermittentibus, I. 450. ejus varius adhibendi modus in lue venereâ, III. 418. quâ doſi in initio ad ſalivationem movendam exhibendus? III. 424. egregii uſûs eſt in acrimoniâ ulceroſâ; III. 360. capitis & oculorum doloribus pertinacibus, II. 169. in cutis adfectibus refractariis, III. 432. in gonorrhœâ, III. 360. lue venereâ, III. 418. *& ſeq.* oſſis iſchii & coccygis dolore, II. 323. in vermibus enecandis & expellendis, I. 236. III. 28. *& ſeq.* cur minùs in ictero conducat? III. 306. *ſublimatus* an in vivum iterùm poſſit in ventriculo converti? III. 172. minus tutus eſt ad ſeparationem corrupti in ſphacelo; III. 390.
Mercurialia, eorum indoles. I. 172. eorum efficacia unde? III. 418. *& ſeq.* varius adhibendi modus, III. 432. quæ ante eorum uſum obſervanda à Medico? III. 419. in eorum uſu & individui, & morbi, & regiminis ratio habenda, I. 221. bene præparata interne in ulceribus laudantur. III. 45. minùs rectè parata & data nocentiſſima, I. 312. cur tam vehementem producant effectum? I. 220. cur infenſiſſima infantibus tenellis? I. 221. cautè offerenda in cutis adfectibus præprimis infantilibus, III. 435. in gonorrhœâ, III. 361. ad vermes enecandos; III. 493. an infantibus conferant? III. 476. minimè conveniunt ubi ſuccorum eſt magna dyſcraſia ſalino-ſulphurea; I. 220. cur magnam efficiant ſeri profuſionem? I. 166. inſtar venenorum ſuas perficiunt operationes; I. 220. cur ægriùs ea ferant ſcorbutici, III. 419. 425. & macilentiores? III. 419. eorum noxa; I. 218. nocent in motibus ſpaſmodicis vagis, III. 40. in dentitionis difficultate, I. 314. non ſemper curant luem Gallicam, I. 153. perſpirationem cohibent; I. 261. quomodo ſalivationem moveant? I. 442. *& ſeq.* quâ ratione anginam inducere valeant; II. 126. & guttam ſerenam? III. 229. ſecundantur balneis, I. 464. externè quando in oculorum adfectibus ea applicare deceat? III. 437.
Mercurialis aqua uſurpata in ſcabie lipothymiam excitat, I. 199. inunctio magis noxia, quàm remedium mercuriale intrò ſumtum, I. 223.
MESENTERIUM cur à plethorâ graviſſimè lædatur? II. 176. in eo ſuboriuntur ſtagnationes circulo ſanguinis in remotioribus partibus intercepto, II. 183. quâ ratione ſedem præbeat variis morbis, II. 176. atrophiæ infantum, III. 486. ſebri lentæ & hecticæ, II. 176. hydropi, III. 326. inflammationibus? II. 170.
Meſenterium abſceſſum patitur I. 325. ejus ſigna. *ibid.* quomodo cognoſcatur? II. 176. quibus ſubjectis ſit familiare? II. 184. unde & quomodo oriatur? II. 177. cur brevi tempore major fiat? II. 184. quomodo à percuſſione partium externarum naſci queat? II. 183. rupti ſigna. I. 225. quomodo ſolvi ſoleat? II. 177. ſolvitur diarrhœâ purulenta. II. 174.
Meſenterii inflammatio an locum habeat? II. 176. quibus modis in ſemitertianâ ſit diſcutienda? II. 42.
Meſenterium ſcirrhoſis tumoribus afficitur, I. 323. ſcirrhus ejus differt à graviditate, molâ, hydrope; I. 329. ex ejus induratione atrophia. *ibid.*
Meſenterica febris diſtinguenda a malignis, I. 293. ejus ſigna. *ibid.*
METALLURGIA morbifica. I. 228.
METASTASIS perfecta & ſalutaris quænam? I. 356. illius rationalis explicatio, I. 360. quinam cauſis illam exponentibus obnoxii? *ibid.*
METHODUS *medendi* an detur generalis? II. 33.
Methodus Geometrarum optima, I. 23. eſt ſyllogiſtica. I. 15.
Methodici quales fuerint? I. 16. in quo defecerint? *ibid.* eorum diſciplina quid eclectico ſuggerat? I. 20.
MIASMATA maximè per ſalivam hauriuntur, I. 202. non per cutis ſpiracula, *ibid.* veri veneni naturam æmulantur, I. 203. virulentorum natura, I. 202. quo pacto facillimè pellantur? I. 203.
Miaſma malignum, Vide *Petechialis febris. Peſtilentiale*, vide *Peſtilentia. Venereum*, vide *Lues Venerea.*
MICTUS *cruentus* quid & qualis? II. 231. ex quibus cognoſcendus, *ibid.* ſi ex ureteribus aut veſicâ, *ibid. &* 310. aut ejus ſphinctere? II. 232. ratione cauſarum diſtinguendus, I. 296. ſpaſmis debetur, I. 301. *& ſeq.* differt à gonorrhœâ ſanguinolenta, II. 232. à ſtillicidio ex præputio, I. 296. ab hæmorrhagiâ penis, II. 232. ſenibus familiaris; I. 296. quandoque menſtrualis I. 341. & periodicus; I. 344. qualis in eo urina? I. 380. cauſa proxima quæ ſit? I. 166. *& ſeq.* II. 232. quomodo ſuccedat ex renibus? II. 232. quandoque ex veſicæ venis, I. 380. II. 232. & ejus eroſione ac ulcere; II. 233. quomodo à calculo renali oriatur? II. 233. renum hæmorrhoïdes rectè dicitur; I. 344. ex hepatis & lienis vitio, I. 320. ex menſium ſuppreſſione I. 341. emanſione, *ibid.* hæmorrhoïdibus ſuppreſſis, I. 343. II. 232. & 310. maximè in ſenibus; I. 344. & ab his ſæpè fit criticus, II. 155. à cantharidibus & acribus diureticis in gonorrhœâ datis, II. 234. III. 361. à motu corporis fortiori; II. 233. à torminibus ventris, II. 234. à violentiâ externâ, II. 233. ex plethorâ ſuborti caſus, II. 236. ejus ſubatri coloris inſtar coffee ſanati exemplum, II. 239. venæſectione curatus; II. 237. cum dolore iſchiadico junctus, II. 238. ex ſcabie retropulsâ ortus; II. 237. rarus caſus ex veſicæ & ſphincteris vaſis, II. 238. ab alvo obſtructa quomodo tractandus? II. 234. ſi ab orgaſmo, *ibid.* à vaſorum relaxatione, II. 235. à ſanguineis grumis; *ibid.* quando in eo conducant

cant acidulæ, vel cum, vel ſine lacte? *ibid.* quando adſtringentia? II. 236. perperam adſtringentibus cohibetur; I. 447. quando lac ejuſque ſerum? II. 235. quæ tenenda circa motum corporis, II. 236. potum ordinarium ac vini, II. 235. præſidia in eo. I. 430. quomodo recidiva arcenda? II. 236.

MILIARIS *febris* quomodo in puerperis præſervanda, II. 70. 74. & curanda? II. 75. *maligna*, ejuſque hiſtoria; II. 74. vide plura in verb. *Purpura.*

MILITES cur dyſenteriæ obnoxii, III. 152. & ſcorbuto? III. 374.

MILLEFOLIUM, ejus ſummitates quales habeant virtutes? II. 301. & in ſpecie unde ipſis antifebrilis & antiſpaſmodica virtus? II. 42. ſpecificum in calculosâ renum diſpoſitione, I. 452. laudatur in calculo arcendo, II. 301. in hæmorrhoïdum vitiis, I. 452. & nimio eorum fluxu. II. 220.

MISSIO *ſanguinis* præſervat ab abortu; I. 79. ad præcavendos mulierum morbos commendatur; I. 243. cur mollioribus corporibus noxia? I. 175. Vide *Venæſectio.*

MIXTIO corporis noſtri, I. 26. facilè poteſt deſtrui. *ibid.*

Mixtura analeptica & bezoardica in animi deliquiis à malignitate, III. 272. & *antiſpaſmodica* ad abortum præcavendum, III. 181. & leniter *diaphoretica*, II. 230. & *diſcutiens* in apoplexiâ, II. 244. *antaſthmatica*, III. 105. *antepileptica*, III. 17. *antidyſenterica*, III. 163. *antipleuritica*, II. 141. *bezoardica*, II. 77. *carminativa & ſtomachica*, II. 293. ad cholericas febres, II. 115. ad dentitionem difficilem, III. 477. *diaphoretica* II. 27. 39. 43. 348. ad febres puerperarum, II. 158. ad febres petechizantes, II. 77. ad febrem quotidianam, II. 36. ad hæmorrhagias exceſſivas, II. 64. 66. *laxativa* ad imminentem paroxyſmum podagricum, II. 348. *pectoralis* ad tuſſim, III. 119. ad purpuræ retroceſſionem avertendam, III. 407. *Riveriana* quomodo præparetur, II. 283. & quando in paſſione iliacâ conducat? *ibid. ſimplex Paracelſi* ex quibus conficiatur? III. 37. quando locum habeat in motibus ſpaſmodicis vagis? *ibid. tonica* in hæmoptyſi, II. 205. ad variolas ſuppurandas. II. 52.

MODICUS *cibus* modicus Medicus. I. 114.

MOEROR, ejus noxii effectus in corpore, I. 102. 287. 319. III. 253. 382. lieni maximè noxam affricat; I. 327. largum pedum ſudorem facit; I. 382. ejus noxas quid avertat? I. 103. quantùm contribuat ad geneſin animi deliquiorum, III. 270. apoplexiæ, II. 246. catalepſeos, III. 47. epilepſiæ, III. 12. icteri chronici, III. 103. hypochondriaci mali, II. 246. III. 69. malignorum morborum, II. 90. maniæ & melancholiæ, III. 267. podagræ, II. 343. polyporum, III. 282. ſcirrhi, III. 446. ſcorbuti, III. 373. & ſphaceli? III. 395.

MOESTITIA ſenibus noxia. I. 170.

MOLÆ fœminarum unde? I. 243. 262. 307. quid ſint? III. 187. ſunt vel *nutritionis*, earumque cauſæ, *ibid.* vel *generationis*, & quæ dicantur? *ibid.* earum indicia; I. 330. diſtinguendæ à ſcirrho meſenterii, I. 329. à polypoſis concrementis differunt; I. 330. *ſpuriæ* quæ? III. 187. earum excluſio quid indicet? *ibid. &* 60. earum exempla; III. 187. quomodo ad fluorem album diſponant? III. 350. quâ ratione præſervandæ? III. 182. clyſteribus ejiciuntur. I. 467.

MONTANUS, I. 21.

MORBI, eorum definitio nominalis, I. 162. realis. *ibid.* frequentiores & rariores, I. 184. certis locis peculiares, I. 185. rariores; *ibid.* cur non ſint multo frequentiores? I. 177. hujus differentiæ uſus in therapiâ; *ibid.* cauſa ut fiat activa quid requiratur? I. 177. eorum cauſæ an ſemper conſiſtant in materia? II. 188. materia ubi quærenda I. 258. multorum cauſæ ex aëre, I. 103. cauſa efficiens non eſt anima, I. 172. cauſæ naturales non ſunt ſaltem occaſionales, I. 152. plures quandoque concurrunt, I. 173. cauſa proxima, I. 163. procatarcticæ, I. 176. ſpuriæ, I. 151. cauſæ virulentæ certis tantùm partibus infenſæ; I. 172. origo non tam à fluidis quàm ſolidis repetenda, I. 372. ex obſervationibus addiſcenda, I. 291. cognita utilis ad præſervationem, *ibid. &* 301. & curationem. I. 301. quandoque repetenda ex nimiâ repletione, I. 269. ex ingeſtis, I. 152. ex inæquali ingeſtionum & excretionum proportione gignuntur, I. 157. genus, genium, & cauſas indagare debet medicus, I. 148. per obſervationes dignoſcuntur, I. 291. quinam ex inſolitâ aëris conſtitutione oriantur? II. 38. temperamentorum unde deducendi? I. 242. vis ac vehementia unde dijudicanda? I. 165. & quo pacto commodè præſcindatur? I. 259. omnes generis nervoſi affectiones, I. 308. eorum quatuor genera, I. 301. debentur ſpaſmis, *ibid.* atoniæ I. 306. motibus convulſivis, I. 304. probè diſcernendi, I. 292. differentia exquiſita ſcitu neceſſaria medenti. I. 180. variant ratione ſubjecti, I. 286. ætatis, *ibid. &* 308. ſexûs, I. 287. habitûs corporis, I. 288. vitæ generis *ibid.* victus I. 287. climatis, *ibid.* tempeſtatum conſtitutionis, I. 334. quorundam qui ſedem in primâ ventriculi regione habent exempla; I. 474. ſæpè complicantur, I. 289. affinitatem alunt, I. 292. habent ſenſibiles remiſſiones, I. 289. iſtæ remiſſiones, & exacerbationes unde? I. 169. per ſe non ſunt ſalutares, I. 303. corpus debilitant, I. 349. ſæpè ſine ſanguinis vitio accidunt, I. 373. à læſione motuum in corpore pendent, I. 301. ex perverſâ medicatione, I. 288. ægri incuriâ, *ibid.* morborum reliquiis, I. 354. ex nimiis hæmorrhagiis frigidi, I. 349. à ſolidorum vitio, maximeque imbecillitate, I. 348. à polypo quinam ſint? III. 278. variolas excipientes quomodo ſint tractandi? II. 60. & præſervandi? *ibid.* eos incurrunt edaces. I. 114. à ſalinâ acri materiâ cur noctu maximè infeſtent? III. 382. methodus morborum ex puſtuloſa & ulcerosâ materiâ provenientium; I. 363. eorum fundamentum ex mente Hippocratis, I. 300. remittente ſpaſmo ſolvuntur, I. 303. quinam morbi à febre repelluntur? I. 476. ſpontaneus ipſorum decurſus obſervandus, I. 290. tempora morborum in prognoſi diſtinguenda, I. 395. *& ſeq.* eorum effectus differentes unde petendi? I. 180. medicamentis ſæpè tribuuntur, I. 435. iis tempeſtivè occurrendum. I. 414. eos præcavere facilius quàm curare; I. 22. non eodem ſemper modo curantur I. 153. quo pacto ut plurimum ſolvantur I. 184. quando in curatione morborum contraria deſiderentur? I. 471. quibuſnam morbis potus frigidus utilitatem præſtet? I. 472. Vide *Cauſæ morborum.*

Morbi acuti & longi, I. 183. curantur potius naturæ, quàm artis beneficio, I. 99. non tranſeunt in liberos. I. 243.

Morbi ætatum, I. 183. eorum fundamentum, I. 184. *&* 308.

Morbi animi mutant actiones I. 97. *anni temporum*, unde? I. 334.

Morbus arquatus, vid. *Icterus.*

Morbus

Morbus articularis, in eo curando quonam remedio utendum? I. 474.
Morbi benigni; I. 181.
Morbi cerebri à quibus cauſis producantur? III. 218. in quo conſiſtat ad eos diſpoſitio? *ibid.*
Morbi chronici; I. 182. tentandi potiùs motu quàm medicamentis, I. 138. expugnantur uſu fontium ſalutarium, I. 139. quando optimè curentur? I. 104. iis balnea frigida opem ferunt. I. 476.
Morbi complicati I. 289. ſanatu difficiles. *ibid.*
Morbi congrui & incongrui, I. 183.
Morbi contagioſi I. 182. quam habeant cauſam? II. 45. optimè emeticis præſcinduntur, I. 415.
Morbi continui periculoſiores intermittentibus, I. 181.
Morbus divinus qui veteribus dicatur? III. 9.
Morbi Epidemici, I. 181. in iis plerumque ſubeſt materia exanthematica; II. 44. eorum cauſæ I. 207. 209. 267. 291. ab aëris ſubitaneis mutationibus oriuntur I. 334. diverſiſſimus habitus unde? I. 210. Hiſtoriæ accuratius annotandæ Medicis I. 267. *ſeq.* quomodo obſervationes de iis inſtituendæ I. 291. *ſeq.*
Morbi Epidemii & Pandemii, I. 181. epidemii Θεῖον τι habent: I. 187.
Morbi exanthematici quales ſint? II. 68. pro diverſitate corporum diverſam ludunt ſcenam, II. 67. cur frequentes ſint puerperis, II. 73. potui vini deditis? II. 67. cur in iis noceat liberalior nitri uſus? *ibid.*
Morbi genuini & corrupti, I. 182.
Morbi hæreditarii & adventitii, I. 183. unde? I. 156. hæreditate accepti cur invaleſcentes ferè incurabiles? II. 305. cur difficilis ſint curationis? *ibid.* per hæreditatem propagantur. I. 287. vide *Hæreditarii morbi.*
Morbi idiopathici & ſymptomatici, I. 182.
Morbi immateriales, I. 173.
Morbi infantiles quales ſint? III. 469. cur cognitu ſint difficiles? *ibid.* quæ circa illos inquirendos tenenda? *ibid.* cauſa eorum proxima, III. 470. quæ materialis? *ibid.* ad eos ingenerandos quantùm faciant aëris mutatio, III. 471. animi pathemata tum matris, tum prolis, *ibid.* debilitatio in ipſo partu, *ibid.* hæreditaria diſpoſitio, III. 470. medicamentorum abuſus & regimen nimis calidum, III. 471. & vitia præſertim à matre contracta, III. 470. ferè ſemper cum vermibus ſunt juncti, III. 10. prognoſis, III. 472. & quomodo præſervandi, III. 475. & avertendi? III. 472.
Morbus Lazari quid, ejuſque ſigna; II. 427. ſubjecta. *ibid.*
Morbi maligni I. 181. medicis ſæpè imponunt, I. 392. *ſeq.* quibus ſignis cognoſcantur? *ibid.* funeſta in iis ſigna, *ibid.* cauſa mortis in iis, *ibid.* eorum malignitas unde æſtimanda? I. 161. vide *Malignitas.*
Morbi manifeſti & occulti, I. 187.
Morborum metaſtaſium modus, I. 361. num illorum metaſtaſes ſemper periculoſæ? I. 362. morborum à retroceſſione vel translatione materiæ ortorum curatio generalis. *ibid.*
Morbi muliebres ut plurimum ex utero trahunt originem, III. 349. ab externo frigore, III. 54. & quid in his faciendum? *ibid.* & *ſeq.*
Morbus niger Hippocratis qui dicatur? II. 214. in quo differat ab hæmorrhoïdum fluxu ſubinde ſubnigricante? *ibid.* an ex liene & hepate rectè à veteribus ſtatutus? II. 218. & unde derivandus? II. 214. quomodo ſuccedat? I. 302. ſpaſmis debetur, *ibid.* cur hypochondriacis & hæmorrhoïdariis frequens, II. 214. & potui ſpirituoſo nimium deditis? II. 218. eo defuncti anatome; II. 216. unde mortem inferat? II. 214. 216. cur tam ſubitò necet? I. 206. ex hepatis vitio lethalis caſus; II. 218. brevi funeſti exemplum; II. 216. poſt quatuordecim dies lethalis; *ibid.* ex tumore brachii triduo lethalis, II. 217. eum curandi methodus ab Hippocrate tradita. II. 215.
Morbi oculorum unde derivandi? I. 90. & *ſeq.*
Morbi periculoſi & *ferales* à putredine internâ, I. 323. vide *Acuti*, *Chronici Morbi*, *Morborum origo.*
Morbi periodici & ſimplices. I. 186. periodicorum fundamentum ubi? I. 186.
Morbi recentes & antiqui ſive habituales, I. 183.
Morbi recidivantes I. 182. eorum recurſus I. 244. Vide *Recidivæ.*
Morbi retrogradi, I. 187.
Morbi ſalutares & exitiales, I. 184. ſalutares longè frequentiores quàm exitiales. I. 185.
Morbi ſanabiles & inſanabiles, I. 184.
Morbi ſeniles à quâ potiſſimùm cauſâ oriantur? III. 383. ſunt maximè circa veſicam, & qui ſint? II. 316. in quo maximè conſiſtat eorum curatio? *ibid.*
Morbi ſimplices & compoſiti, I. 182.
Morbi ſporadici. I. 181.
Morbifica cauſa quæ? I. 172.
Morbilli eorum hiſtoria, II. 63. cur frequentiores? I. 185. cur maximè generentur tempore verno? I. 266. origo prima unde derivanda? II. 63. differunt inter ſe gradu; III. 482. in quo conveniant cum variolis; II. 63. in quo ab iis diſcrepent, *ibid.* nec non à petechiis, purpurâ, rubeolis, maculiſque ſcorbuticis? *ibid.* diſtinguendi ab aliis exanthematibus; I. 293. eorum ſigna; *ibid.* ſymptomata, eorumque ratio, III. 482. maligni vel benigni; I. 293. unde fiant maligni? III. 483. & quibus ſignis ii cognoſcantur? II. 63. quomodo in iis mors contingat? *ibid.* & III. 483. criſes ſervant; I. 388. in iis ſuſpecti dolores capitis per totum morbi decurſum durantes, II. 65. & epileptici motus, III. 482. & cur hi ipſi vel eos antecedant, vel ſubſequantur? III. 12. in iis ſuſpectum, ſi ægri antea doloribus artuum laboraverint? II. 65. qualis ante & poſt eruptionem pulſus? I. 371. eorum eruptio retardatur ab abundantiâ ſanguinis, II. 67. à cruditatibus primarum viarum; II. 66. ſunt retrogradi, I. 187. oborto ſpaſmo recedunt I. 302. incongrui periculoſiores, I. 183. retropulſi cur tam periculoſi? I. 166. ii ſunt aſthmatis convulſivi cauſa, III. 96. & quomodo? III. 104. exempla illorum in hypochondriaco curatorum; II. 67. quid in iis hæmorrhagiæ exceſſivæ indicent? II. 66. quomodo vomitus ſubvenire queat, III. 142. & purpura? II. 65. cum purpurâ complicatorum & guttam ſerenam relinquentium caſus; II. 65. & *ſeq.* an præſervent à cutis vitiis? III. 427. ſæpè relinquunt epiphoram, III. 234. & diſpoſitionem ad phthiſin; III. 286. exemplum ex abuſu nitroſorum lethalium, II. 67. cum nimiâ hæmorrhagiâ narium funeſtorum, II. 66. emetico ſublevatorum; *ibid.* alvi fluxum & ulcus lethale relinquentium; II. 65. retrocedentium alvi fluxu ſolutorum; *ibid.* quomodo iis retrocedentibus potus copioſus ſalubris fuerit? *ibid.* iis imminentibus quid faciendum? II. 63. III. 484. quomodo curandi? II. 63. in principio requirunt emetica vel laxantia, I. 415. & quatenus in iis conveniant? II. 66. III. 484. ut & diaphoretica, III. 483. venæſectio? II. 67. reliquiæ

quiæ eorum gignunt morbos, I. 354. *& ſeq.* hinc curatè ſubmovendæ, I. 420. imprimis alvi ſubductione; I. 354. quantum in iis noceant calefacientia? II. 64. 67. quomodo in iis tractari debeant catarrhus ſuffocativus, II. 67. diarrhœa, II. 64. hæmorrhagiæ, *ibid.* ſudores nimii, *ibid.* tormina ventris? III. 483. quomodo malignitati obviam eundum? II. 64. quid iis ſuperatis faciendum? III. 483.

Morbilloſa febris quæ dicatur? II. 62.

MORS in quo conſiſtat? III. 94. 388. quomodo contingat ex abortu, III. 180. in angina, II. 127. in apoplexiâ, II. 242. aſthmate, III. 98. cachexiâ, III. 148. cancro, III. 448. cardialgiâ, II. 259. cholerâ, III. 168. colicâ, II. 288. comate vigili, III. 212. *& ſeq.* convulſionibus, III. 27. diarrhœâ, III. 168. dyſenteriâ, III. 155. epilepſiâ, III. 13. eryſipelate, II. 100. febribus II. 10. lentis & hecticis; II. 177. *& ſeq.* hæmoptyſi, II. 204. hæmorrhagiâ narium, II. 198. hæmorrhagiâ uteri, II. 225. hæmorrhoïdum nimio fluxu, II. 220. hydrope, III. 329. malô hypochondriaco, III. 70. ictero, II. 288. III. 303. iliacâ paſſione, II. 277. inflammatione veſicæ, II. 153. maniâ, III. 256. mictu cruento, II. 234. morbillis, II. 63. œſophagi ſpaſmo, III. 134. palpitatione cordis, III. 88. peſtilentiâ, II. 95. petechiali febre, II. 85. petechizante febre, II. 77. phthiſi III. 288. pneumonica febre II. 138. podagrâ, II. 344. purpurâ, II. 70. quartanâ, II. 31. ſcorbuto, III. 375. ſingultu, III. 125. ſpaſmo violentiori, II. 122. ſyncope, III. 271. ſynochâ, II. 106. ſynochâ biliosâ, II. 112. tuſſi, III. 112. tympanitide, III. 342. variolis, II. 52. 61. à veneno, II. 259. veſicæ ſpaſmo, II. 311. ulceribus, III. 453. vomitu cruento? II. 214.

Mors ſubitanea quomodo à polypo in cordis vaſis, III. 278. 288. à putredine ſuſceptâ, II. 214. 216. & congrumato ſanguine in corde? II. 108.

MORSUS animantium quando virulentus? I. 195. animantis rabioſi cur aliquando interjecto demum tempore in actum deducatur? I. 196. eo tacti quo pacto curandi? I. 200. hominis iracundi lethalis. I. 196.

MOTUS quid ſit? I. 24. cauſa mutationum in rebus corporis, I. 17. præſervat à corruptione; I. 28. ejus ſpecies ſyſtole & diaſtole, I. 24. ipſius cauſæ corporeæ ſunt, I. 32. *& ſeq.* in arteriis & nervis quæri debent; *ibid.* adſueſacti facile revocantur I. 187. ab iis vita, ſanitas & morbi pendent I. 163. ex partium ſtructura I. 309. ſine ſanguinis & liquidi nervei affluxu perſiſtere nequeunt I. 301.

Motus animalis quis? I. 86. *& ſeq.*

Motus corporis qualis eſſe debeat? II. 328. III. 72. 255. quo tempore inſtituendus? III. 73. quando ſuſcipiendus? I. 124. quâ ratione intermittendus? I. 140. ordine ſuſcipiendus, I. 124. ſalubri loco adornandus, *ibid.* quouſque intendendus? I. 125. ejus & laborum fructus; I. 88. multa præſtat beneficia, I. 121. medicina univerſalis, *ibid.* ſanitatem præſtat, *ibid.* pulſum mutat; I. 368. à morbis præſervat, I. 121. eo corpora leviora fiunt; *ibidem.* ante cibum laudatur, I. 124. ſed à cibo noxius, *ibid.* alvum ſiccat, *ibid.* augendo circulum ſanguinis excretiones promovet; *ibid.* ad progreſſivum ſanguinis motum facit, I. 321. eum antecedat alvi depoſitio; I. 124. ad eum & mobile reſpiciendum, I. 17. eo fatigatis qualis conveniat cibus? I. 125. ejus & exercitationum prudens ſit moderatio, I. 123. cuivis eligendum motus conveniens genus, *ibid.* ejus varia genera. I. 121. *& ſeq.* leges ex ſtaticis, I. 20. quantitas debet ingeſtorum moli reſpondere, I. 123. eſt communicatio in corpore, I. 26. ejus ſcientia medico maximè neceſſaria & utiliſſima; I. 129. ejus leges noſſe debet medicus. I. 165. qualis ſub aquarum mineralium uſu conveniat? III. 72. quem uſum præſtet in gravidis, III. 183. in hypochondriaco malo, III. 73. adfectu melancholico & maniaco, III. 261. ad podagram arcendam, II. 345. in purpura ſcorbuticâ, III. 405. poſt terrorem, III. 283. in quartanâ, II. 27. qualis diſponat ad apoplexiam, II. 241. ad hæmorrhagias, II. 195. ad mictum cruentum, II. 233. ad palpitationem cordis, III. 87. ad phthiſin, III. 286. ad ſcorbutum, III. 373. & ſpaſmos? II. 265. qui noceat in gonorrhœâ adfectis, III. 359. plethoricis, III. 223. 283. in nephritide laborantibus, II. 302. & ſpaſmo veſicæ vexatis? II. 311.

Motus elaſticus quid & ubi? I. 35.

Motus epilepticus quis? I. 163.

Motus febrilis quis, & unde cognoſcatur? I. 163. ejus indoles; I. 167.

Motus fluidorum introrſum vergentes, cur κατ᾽ ἐξοχὴν morboſi? I. 163. à centro ad peripheriam ſalutaris I. 301. 407. à peripheriâ ad centrum morboſus; *ibid.* Vide *Motus ſolidorum.*

Motum fortiorem cibus non ſtatim excipere debet. I. 125.

Motus inteſtinorum duæ ſpecies. I. 155.

Motus Mechanicus quis? I. 87. medici & medicinæ objectum, I. 405. ejus organa. I. 86.

Motus microcoſmicorum leges. I. 169.

Motus morboſi, eorum indoles, I. 165. morbificorum tres claſſes, I. 193. morboſi in nervoſis partibus ſedem figunt, I. 308. 406. eorum quatuor genera, I. 301. per ſe non ſalutares, I. 303. quo ſenſu ſalutares? *ibid.* & I. 406. *&* 407. in ſolidis & fluidis damnoſi, I. 349. ad prognoſin ſcitu neceſſarii, I. 286. quandoque ſiſtendi. I. 417.

Motus periſtalticus quis dicatur, & ubi ſit? I. 64. & 163. III. 66. *&* 141. ejus uſus, III. 66. 141. placidus eſt, I. 64. & ſucceſſivus, I. 65. in unâ inteſtini parte auctus univerſum canalem afficit, *ibid.* indiget fluidi nervei affluxu, *ibid.* eſt præcipua cauſſa ſecretionis chyli; *ibid.* ejus integritas conſervanda; *ibid.* tria principia; I. 67. quæ eum excitent? I. 118. quibus promoveatur & conſervetur? III. 70. *& ſeq.* quæ turbent? I. 125. quâ ratione ab animi curis & meditationibus deſtruatur, III. 348. à potu glaciato, II. 267. à purgantibus fortioribus, II. 284. ſpaſmis, III. 341. vermibus? II. 284. quæ inferat mala? III. 68. 74. 148. 348. convulſivus eſt dyſenteriæ cauſa. III. 153.

Motus ſalutares probè diſcernendi à pernicialibus: I. 184.

Motus ſolidorum & fluidorum œconomia naturæ, I. 406. & medicinæ principium. I. 300. ejus cauſæ remotæ non referendæ ad medicinam; *ibid.* quæ proximæ, *ibid.* ſyſtalticus unde? I. 406. ſolidorum & fluidorum auctior facit & ſolvit morbos, *ibid.* ab iiſdem pendet ſanitas, I. 301. à læſis morbi, *ibid.* quadruplici morbo læduntur, *ibid.* non validè ſiſtendi, I. 418. ſub eorum impetu non movendum. *ibid.*

Motus ſyſtalticus glandularum conglobatarum, I. 163.

Motus tonicus intenſior impedit tranſpirationem, I. 68.
Motus vitales & animales inter ſe communicant, I. 32. eorum cauſæ. I. 29.
Motus voluntarii, eorum organa, I. 86. quomodo fiant? III. 194.
MUCILAGINES ubi proſint? I. 431.
Mucilaginoſa copioſè hauſta veneni & purgantium vim frangunt. I. 215.
MUCUS, ejus colatoria, I. 71. inteſtinalis, I. 72. unde ſpiſſeſcat? I. 71. ejus emunctoria conſpirant, I. 72. faucibus & naribus impactus quomodo excernendus? II. 46. excretio copioſior unde obtingat? I. 72. ſeparatio diverſis temporibus varia, *ibid.* ſalutariter excernitur; I. 347. pellucidus per alvum ſecedens unde? I. 385.
MURIA purgat & clyſteribus admiſcetur. I. 467.
MURMURA ventris unde? III. 66. in epilepſiâ ex quâ causâ oriantur? III. 11.
MURI, eorum recentium exhalationes gravia gignunt ſymptomata; I. 230.
MUSCULI ſunt organa motus voluntarii, I. 86. eorum ſtructura à quibus inveſtigata? I. 20. qualis? I. 86. color rubicundus ipſis non eſt naturalis, I. 56. abdominis abſceſſum quandoque continent, I. 325. item dorſi. *ibid.*
Muſculoſarum fibrarum vis motrix unde? I. 87.
MUSTUM ſtomacho infirmo alienum; I. 254.
MUTATIO quævis lento procedat gradu; I. 138. ſubita ſanitatem lædit. *ibid.*
MUTUS irâ loquens. I. 190.
MYRRHATA quatenus conducant in morbillis, III. 484. in variolis, II. 58. & quos in iis exſerant effectus? II. 60.

N.

NABOTH ovarii novi inventor. I. 77.
NAPELLI vis virulenta. I. 198. *& ſeq.*
NARCOTICA quæ ſint, & quomodo agant? I. 448. quomodo operentur, I. 48. 198. 222. *& ſeq.* III. 254. 271. volatilis & penetrantis ſunt indolis, I. 222. pulſum mutant, I. 369. nocent, I. 35. 417. cur vires dejiciant? I. 369. qui tam citò necent? I. 178. improvidè uſurpata ad animi deliquia diſponunt, III. 271. ad deliria, III. 254. ad ſoporoſos adfectus, III. 212. nocent in nimiis hæmorrhagiis, in hydrope, III. 333. in inteſtinorum dolore, II. 290. in vomitu cruento, II. 215.
NARES olfactûs organon; I. 92. earum ſtructura, *ibid.*
Narium hæmorrhagia ſpaſmis debetur, I. 301. quibus ſolemnis, I. 346. ſalutaris excretio, I. 291. 346. ſuppreſſa nocet; *ibid.* ſolvit in juvenibus capitis morbos. I. 409.
NASTURTIUM aquaticum qualia recondat principia, III. 39. 378. cum lacte infuſum in ſcorbuto prædicatur: III. 378.
NASUS, quare facilè eruptio ſanguinis in hoc contingat? II. 196. ejus corruptio in puero à lue venereâ, III. 422. quomodo in variolis defendendus? III. 483.
NATURA, quid ſit? I. 28. 88. 301. 406. quid per eam intelligatur? II. 52. 116. ejus definitio Ariſtotelica. I. 32. vox πολύσημος, I. 153. obſcuriſſima, I. 162. ſecundùm veteres quid? I. 405. quid ei tribuerit Hippocrates? I. 300. differentia eſt naturarum, I. 129. una ab alterâ diſtinguenda, I. 412. non eſt anima, I. 405. ab animâ res eſt diſtincta; I. 88. 95. ejus ratio in morbis habenda, II. 302. quo ſenſu morborum medicatrix? I. 303. optimam ſervat medendi rationem, I. 406. 412. verum medicinæ principium; I. 301. ſola ſæpè ſanat morbos, I. 290. 405. ejus autocratia non nimis in medendo extendenda, I. 153. medici opem non excludit; I. 413. natura prudens morbos ſtudio inſtituens eſt commentum & terminus nihil ſignificans. I. 151. 152. ſtudet eliminandis noxiis, I. 119. hunc in finem extraordinarios motus concitat; *ibid.* ejus motus in febribus continuis quomodo & quando juvandi? II. 114. & in vomitu? III. 144. *& ſeq.* ſæpè minus ſalutares motus adornat; I. 411. non omnibus morbis expugnandis ſufficit, I. 410. obſtacula removere nequit, I. 413. ſuccos vitioſos alterare non poteſt, *ibid.* ſæpè non ſufficienter emovet; *ibid.* externis in ſanando impeditur, *ibid.* ejus pugna cum morbo quid? I. 303. ejus methodus in variis morbis, I. 407. *& ſeq.* effectus ipſius quandoque perperam medicamento tribuitur, I. 425. adſueſcit medicamentis, I. 137.
Natura debilis quæ ſit? I. 412. II. 342. III. 268. *firma* & *robuſta* quæ dicatur? I. 412. III. 237. robuſta & imbecillis unde æſtimanda? I. 240.
NAVIGATIO, unde pathemata in inſuetis? I. 310.
NAUSEA quid? III. 133. ejus natura, *ibid.* ſæpè à cruditatibus, III. 67. ab iracundiâ, III. 134. 382. curatio in febre ardente unde? II. 212. quibus abigenda? I. 445.
NEBELIUS, I. 17.
NEPHRITIS quomodo gignatur? I. 302. differt à malo iſchiadico, I. 295. quomodo generetur in plethoricis? II. 150. ſpaſmis ſtipatur, I. 302. ex menſium emanſione I. 341. & ſuppreſſione, I. 343. maximè in ſenibus, I. 344.
Nephritis ſimplex quæ dicatur? I. 295. ejus ſigna & differentiæ, *ibidem.* gravior quomodo in ulcus abeat? II. 147. quomodo ad eam generandam flatus contribuant? II. 149. cur ſit frequentior reni ſiniſtro, II. 148. non rarò cum vertigine, III. 222. & cum colicâ jungitur, II. 287. cum arthritide interdum alternat, II. 318. quomodo epilepſiæ cauſa? III. 12. eam curandi veterum methodus, II. 148. levior & gravior quomodo tractandæ? II. 149. ejus malè tractatæ & funeſtæ exemplum, II. 151. quatenus ad eam conveniant aquæ minerales, II. 149. clyſteres, *ibid.* topica? *ibid.* non indiſtinctè curatur acmellâ vel pareira; I. 153. ex atoniâ renum quibus tractanda? I. 446. eam prohibent hæmorrhoïdes. I. 344.
Nephritis calculoſa quæ dicatur? I. 295. II. 148. difficilè dignoſcitur, II. 297. non ex eâ omnis lumborum dolor oritur; *ibid.* in quo differat à colica? II. 298. ſedes, *ibid.* ſigna diagnoſtica; I. 295. II. 298. eſt maximè reni ſiniſtro frequens; *ibid.* cauſa proxima, *ibid.* cauſæ remotæ ſunt hæmorrhagiæ & menſes ceſſantes; *ibid. & ſeq.* caſei & lactis abuſus cum diætâ lautâ & vinoſâ, *ibid.* ſæpè mictui cruento cauſam miniſtrat & cur? II. 233. eſt maximè hæreditaria, II. 299. ejus exemplum, II. 150. 304. exulceratæ ſanatæ exemplum, *ibid.* cum vertigine junctæ ex plethorâ exemplum, II. 303. 304. nothæ ſublatæ venæſectione, *ibid.* hæreditariæ; *ibid.* funeſtæ ex maſsâ pilularum de cynogloſsâ, II. 306. cura præſervatoria in progreſſu morbi cur difficilis, II. 301. & quâ ratione ad eam arcendam alcalina conferant, *ibid.* demulcentia, *ibidem.* diæta, *ibidem.* & traumatica, *ibid.* & ipſa curatio in paroxyſmo, ubi laudantur anodyna leniora, II. 300. balnea, *ibid.* clyſteres, *ibidem.* linimen-

linimenta, *ibid.* & nitroſa, *ibid.* ſpaſino ſedato quando conferant antinephritica, II. 307. aquæ minerales, II. 303. balnea, II. 302. diuretica, *ibid.* opiata, II. 303. & venæſectio, II. 302. quomodo in ſcorbuticis tractanda, *ibid.* & huic colica hæmorrhoïdalis ſuperveniens? *ibid. & ſeq.*
Nephriticus & hæmorrhoïdalis dolor cum numeroſâ calculi excretione: II. 152.
Nephritica febris quæ dicatur? II. 147. unde oriatur, & quæ ſint ejus cauſæ? *ibid.* ejus ex calculo ortæ exemplum. II. 151.
NERVI quid ſint? I. 85. III. 194. an cavi? I. 85. quo loco oriantur? III. 51. *& ſeq.* an materiam nutritionis advehant? I. 86. faciunt ad cordis motum, I. 42. ad ſenſum, motum & nutritionem; I. 86. horum ope ſenſus interni adminiſtrantur: III. 218. omnis generis glandulas intrant, I. 86. an obſtrui poſſint? III. 84. in paralyſi non tam obſtruuntur quàm comprimuntur; I. 85. poris ſunt pervii, I. 86. in nullâ corporis parte adeo aperti ac in naribus, I. 94. non ſunt ſenſûs ſedes, I. 92. ſunt cauſa motûs partium, I. 309. datur continuitas, I. 86. continuitas facit conſenſum partium, *ibid.* cum progreſſu fluidorum magnus conſenſus, I. 29. læſi atrocia cient pathemata, I. 311. eorum principium commotum atrocium pathematum cauſa. I. 310. conſtitutio in morbis conſideranda, I. 289. eorum diſtributio ſcitu neceſſaria; I. 309. eorum ſyſtema probè cognitum eſſe debet Medico: I. 180. eorum cognitio à quibus petenda, I. 20. paria novem ex cerebro prodeunt. I. 84.
Nervoſæ partes conſenſum alunt. I. 309. *& ſeq.*. nullam ferunt læſionem, I. 311. à minimæ molis materiis præter naturam motus efficiunt. I. 310. ab animi pathematibus proxime afficiuntur, *ibid.* in morbis potiſſimum patiuntur, I. 308. in eas maxime agunt morborum cauſæ & medicamenta, I. 308. 406. earum conſtitutio ex urina pateſcit, I. 380. Vide *Genus Nervoſum.*
Nervoſo - membranaceæ partes motuum morboſorum ſubjectum, I. 178. paullo vehementiùs agitatæ motus animi & corporis inſigniter turbant. I. 179.
Nervi aurium. I. 89.
Nervi cardiaci deſcribuntur. III. 84.
Nervorum diſtenſio in acutis periculoſa, I. 392. eorum *tenſio* ac *debilitas* quid? III. 194. quomodo ea ſphacelum inducere valeat? III. 388.
Nervorum fluidum facit ad motum, I. 87. Vide *Fluidum*, *Liquidum Nervorum.*
Nervi linguæ. I. 89.
Nervi narium, I. 93.
Nervi oculorum. I. 90. *optici* unde procedant? I. 84. eorum ſtructura, III. 220. ſedes; *ibidem.* ipſorum compreſſio quâ ratione vertiginis cauſa? *ibid.*
Nervorum par octavum ad quas corporis partes maximè feratur? II. 258.
Nervorum paralyſis quomodo guttam ſerenam inferat? III. 228.
Nervi pneumonici ſpaſmo correpti reſpirationem faciunt difficilem; *ibid.*
Nervi præcordiales ſpaſmo affecti quæ pariant mala? I. 392.
Nervi pulmonum & diaphragmatis. I. 45.
Nervorum reſolutio quid ſit? III. 194.
Nervina clyſteribus quando indenda? I. 467.
NEUROLOGIA, explicavit eam Vieuſſens, I. 20. 86. ejus ad pathologiam uſus. I. 86.
NILUS fluvius; ejus exundatio peſtem gignit. I. 208.
NIMIUM naturæ inimicum. I. 246.
NITRUM quem præcipuè habeat uſum? II. 67. 198. III. 390. optimum temperans, I. 429. præferendum acidis, *ibid.* quos præſtet effectus? I. 318. calorem extinguit, I. 321. pulſum mutat, I. 369. ſanguinem fluidiorem & rubicundiorem reddit, I. 374. 429. ſpecificum in nimiis hæmorrhagiis, I. 452. commodè miſcetur abſorbentibus, I. 422. quomodo ſit antiſpaſmodicum? I. 448. quâ ratione conducat in catarrhali benignâ, II. 46. diarrhœâ, III. 168. dyſenteriâ, III. 156. hæmoptyſi, II. 105. hydrope. III. 331. melancholiâ ad maniam inclinante, III. 260. tertianâ, II. 14. cum *camphora* permixtum ſpecificum in inflammationibus, I. 450. laudatur in inteſtinorum inflammatione, II. 279. in ſphacelo à causâ interna; III. 390. *ſpiritus*, quos effectus ediderit in petechiali febre? II. 88. *dulcis*, in quo ejus virtus conſiſtat? II. 14. laudatur in epilepſiâ, III. 14. tertianâ. II. 14.
Nitrum fixum abſorbens. I. 428.
Nitroſa quatenus conveniant in calculo renali, II. 300. in cardialgiâ ab irâ, II. 260. hæmorrhagiâ narium, II. 198. hæmorrhoïdali nimio fluxu, II. 220. peſtilentiâ, II. 98. petechiali febre, II. 79. in purpurâ, II. 71. in ſemitertianâ, II. 43. retardant morbillorum excretionem, II. 64. & ſunt in iis noxia, II. 67. ut & in cutis adfectibus, III. 434. & veſicæ morbis. II. 154.
NONNATURALES res morbos ingignunt, I. 422. ad morbos ſanandos egregii uſûs. *ibid.*
NOSTALGIA qualis morbus? I. 313.
NUCES alvum adſtringunt? I. 261. *vomicæ* duplicis generis, I. 226. non ſine periculo in uſum promiſcuum vocandæ, *ibid.* in quibus morbis auxilium ferant? *ibid.* felibus & canibus mortiferæ. I. 198.
NUCKIUS, I. 19.
NUTRITIO quid ſit? I. 55. cur ea ſit opus? I. 28. ad eam plura debent concurrere, I. 56. quiete opus eſt; I. 57. ſolidis æque ac fluidis neceſſaria, I. 55. cur pereat in ſenibus? I. 162.
Nutrientia analeptica optima. I. 444.
NUTRIX bona quæ dicenda? III. 474. quæ optima? I. 138. cum curâ danda, I. 82. quæ diæta ipſi habenda circa morborum infantilium præſervationem? III. 477. quomodo lac poſſit corrigere? I. 132. mercenaria quâ ratione damna infanti inferat? III. 474.
NYCTALOPIA excitata ab uſu panis loliacei. I. 230.

O.

OBER - COLIC quid? II. 258.
OBESA *corpora* quæ ſint? I. 130. non ſunt in tuto collocata, *ibid.* quid tenere debeant? I. 131.
Obeſi ſibi caveant à frigore; I. 267. cur difficulter ſudent? I. 382.
OBLIVIO obſtinata à ſuppreſſis menſibus, I. 305. Vid. *Memoria.*
OBSERVATIONES præcipuum pathologiæ fundamentum, I. 147. eorum uſus ampliſſimus, I. 291. ad perſpiciendas remediorum vires proficuæ, I. 289. *& ſeq.* de morborum ſpontaneo decurſu utiles. I. 291.
Obſervationum Medicarum tenor. I. 148.
OBSTETRICES quomodo morborum infantilium cauſa; III. 371. quæ cura ipſis circa recens natos? III. 472.
OCULI viſus organon, I. 90. referunt cameram obſcuram; *ibid.* eorum anatomica conſideratio, *ibid.* à quibus expoſita? I. 20. eorum ſtructura anato-

anatomica experimentis demonſtratur. III. 228. 234.

Oculorum morbi unde deducendi? I. 91. defluxionem & morbos experiuntur à ſuppreſsâ narium hæmorrhagiâ; I. 346. & muci excretione, I. 347. eorum *caligo* in vomitu unde? III. 141. unde in vertigine quaſi *convulſi* appareant? III. 219. *dolor* & *rubor* in epiphorâ unde oriatur? III. 234. *inflammatio*, vide *ophthalmia*, eorum *maculæ*, II. 169. in iis pinguedo viperarum commendatur, *ibid.* pellicula ſub variolis enata quomodo ſit auferenda? II. 53. unde in apoplexiâ *prominentes* & quaſi *vitrei* videantur? II. 241. *turbatio* quomodo tractanda? II. 168. quomodo in variolis defendendi? II. 53. 58. III. 483.

ODONTALGIA quid? I. 303. II. 330. ſedes, II. 331. ſymptomata, *ibid.* ſubjecta, *ibid.* præſertim gravidis familiaris, *ibid. &* 335. & ſcorbuticis, III. 370. ſæpè oritur à materiâ podagricâ retrogreſsâ, II. 341. à ſubita aëris mutatione, II. 331. à rheumatiſmo, *ibid.* cum eryſipelate non rarò jungitur, II. 335. facilè recidivat, II. 331. eventus, *ibid.* periodica unde? I. 186. ex vini & dulcium intemperantiâ. II. 336. à ſpaſmo ligamentorum dentium; I. 303. exempla ex incongruâ diætâ ortæ, II. 335. ex frigore corpori plethorico admiſſo aquâ frigidâ ſanatæ, II. 334. ex vehementi motu ſub iniquâ tempeſtate ortæ, II. 333. ex omiſsâ venæſectione, II. 335. rheumaticæ à ſeroſâ colluvie curâ per inediam abactæ, II. 334. ejus ſpecificum; I. 451. indicationes curatoriæ, II. 331. quæ abſolvuntur acidularum, II. 332. clyſterum & pediluviorum, II. 331. diaphoreticorum, II. 332. laxantium, II. 331. ſuffimigiorum & diſcutientium, II. 332. & ſanguinis miſſionis uſu: II. 331. ſi à dente carioſo enata quomodo tractanda ſit? II. 332. *& ſeq.* cautelæ circa externa, raninarum ſectionem, & purgantia. *ibid.*

ODOR, ejus ſedes & objectum; I. 93. ingens in nervoſas partes potentia, I. 178. cur pereat? I. 306. à ſpaſmo tunicæ pituitariæ impeditur, I. 305. errhinorum abuſu læditur, I. 442. cum guſtu alit ſympathiam, I. 305. *ſuaveolentium* cur hyſtericis infeſtus? *ibid.* unde pathemata ex eo? I. 310.

Odorifera cur promptè agant in cerebrum, ejus membranas, & nervos? I. 94.

OEDEMATA, eorum ortus; I. 167. 175. à ſpaſmo diaphragmatis quomodo? I. 305. ex ſcabie repulſa, I. 337. ſuppreſſis menſibus, I. 341. nimiis hæmorrhagiis, I. 349. aſthmate lento, I. 352. balneis martiatis abiguntur, I. 464. nec non vaporoſis, I. 465. cur ad interiora repellantur. I. 166. ſpaſmo exterioribus inducto diſparent, I. 302. repulſa graviter nocent, I. 339. ſuffocationis cauſa. I. 302. Vid. *Tumores Oedematoſi.*

OESOPHAGUS conſentit cum ventriculo; I. 314. ejus inflammatio quibus ſignis cognoſcenda? II. 129. quomodo tractanda? II. 128. *ſpaſmi* qui dicantur? III. 130. differunt inter ſe, *ibid.* eorum ſigna, *ibid.* diſtinguuntur in idiopathicos & ſymptomaticos, III. 132. cauſæ mediatæ & remotæ, *ibid.* ſymptomatici qui? III. 133. prognoſis, *ibid.* exemplum totius œſophagi ſpaſmorum, III. 135. curatio quæ abſolvitur per antiſpaſmodica & diſcutientia, III. 134. quomodo tractandi ſi ab abſumto veneno inducti ſint? *ibid.* quâ ratione chronici, ſi febribus acutis ſupervenit, III. 135. ſi à vermibus, *ibid.* cautelæ circa pediluvia, *ibid.* circa purgantia, *ibid.* & venæſectionem. *ibid.*

OLERA dant humidum alimentum. I. 108.

OLEUM bezoardicum Wedelii quomodo præparetur? II. 121.

Oleoſa ad arcenda contagioſa commendantur; I. 212. proſunt poſt venena & purgantia acriora adſumpta, III. 28. *& ſeq.* quæ & cur vermibus adverſa? III. 492. nocent in ulceroſis capitis effloreſcentiis, III. 18. & vomitu cruento. II. 215.

OLFACTUS ubi perficiatur; I. 89. ejus organon nares; I. 92. quomodo fiat? I. 93. cum guſtu cur conſpiret? *ibid.*

OLLÆ carbonibus repletæ non ſine noxa mulierum pedibus ſubjiciuntur. I. 230.

OMENTUM cur difficulter ſanguinem tranſmittat? I. 49.

OPHTHALMIA quæ dicatur, & quomodo oriatur? I. 302. II. 165. ſpaſmis debetur; I. 302. differt ab epiphorâ; III. 233. quæ ſit levior & gravior, *ibid.* atque graviſſima, II. 165. ſicca & humida, II. 166. vera & ſpuria, *ibid.* profundior an ſit periculoſa? II. 168. *periodica* quæ dicatur? II. 166. exemplum, II. 168. quomodo ſuboriatur ex menſium ſuppreſſione? *ibid. epidemica*, quæ dicatur? II. 166. ejus cauſæ antecedentes, *ibid.* prognoſis, *ibid.* ejus exemplum ex ictu ſuppuratæ, II. 167. ſubitæ à feſtuca ferreâ, II. 168. gravioris cum rupturâ corneæ, II. 169. ſpuriæ rebellis, II. 168. quomodo curanda? II. 166. præſertim levior, *ibid.* gravior & graviſſima; *ibid.* periodica, II. 168. quomodo ſtaſis in- & externis diſcutienda? II. 166. quatenus in eâ conveniant diaphoretica & purgantia, II. 167. ſetacea, topica, venæſectio, & veſicatoria? *ibid.*

Ophthalmica febris, vid. *Febris ophthalmica.*

Ophthalmica hemicrania, II. 170.

OPIATA quomodo operentur? I. 48. III. 254. 271. ritè correcta in uſum trahi debent, II. 306. eorum vis narcotica alexipharmacis & purgantibus cicuratur, III. 127. 380. infantibus nocent, I. 133. juvenibus magis, quàm ſenibus conveniunt, II. 306. Perſis cur non noceant? I. 137. locum non habent in affectibus periodicis, I. 186. alvum adſtringunt, I. 261. vid. *anodynæ* & *ſtupefactiva*; retropellendi pollent facultate, I. 152. ex heroïcorum numero; I. 418. tutiùs omittuntur; I. 449. debilibus exitioſa, I. 344. in calculo mortifera, I. 418. nec non febre ardente; *ibid.* non offerenda ubi motus languent, I. 418. *& ſeq.* iis perperam ſiſtuntur hæmorrhagiæ, I. 344. in colicâ gignunt paralyticos affectus, I. 354. 418. clyſteribus non indenda; I. 468. vid. *Laudanum.* laudantur in odontalgiâ, II. 333. quæ & quando locum habeant in dyſenteriâ, III. 157. cordis palpitatione, III. 89. in iliacâ paſſione, II. 280. in rheumaticis & arthriticis doloribus, II. 323. in ſcorbuto. III. 380. *incautè uſurpata* ad animi deliquia diſponunt, III. 271. ad deliria, III. 254. ad polyporum generationem, III. 282. ad ſyncopen, III. 276. in maniâ majorem inducunt dementiam & cur? III. 263. in quibus inflammationibus ſint noxioſiſſima? II. 156. nocent ante partis ſphacelatæ amputationis operationem, III. 392. in auditûs vitiis & cur? III. 243. in cardialgiâ ab atoniâ viſcerum, II. 268. in convulſivis motibus, III. 29. infantibus & debilibus, III. 16. in inteſtinorum dolore, II. 290. in intermittentibus, II. 17. poſt terrorem, III. 91. in vomitu cruento. II. 215.

OPIUM, ejus indoles ac virtutes, I. 172. 223. quibus utiliter ſocietur? I. 422.

ORGANA ad edendum motum per ſe non ſunt idonea, I. 155. exteriora & emunctoria cur tam copioſè ſint conſtituta? I. 156. ſenſoria & motoria quare in ſenibus amittant robur ſuum? I. 162.

Os, ejus fœtor ſæpè à vermibus, III. 26. in ictero unde; III. 307. eſt ſcorbuticis familiaris, III. 370. cadaveroſus in phthiſi quale ſignum præbeat? III. 288.

OSSA dimidiam fluidi partem habent, I. 367. calcinata abſorbent, I. 428. diaphoreſin ſimul movent, *ibid. unguis* ſtructura & ſitus, III. 460. à fiſtulâ lacrymali graviter adficitur; *ibid.* ſæpè ex utero excernuntur, III. 187. an à fiſtuloſis ulceribus poſſint adgredi? III. 460. incurvata in rachitide unde? III. 489. eorum morbi in lue venereâ unde? III. 420. cur noctu graviores? *ibid. & ſeq.*

Oſteocolla abſorbens. I. 428.

OTALGIA quid & unde? I. 303. II. 336. ejus geneſis & cauſæ, II. 336. ſymptomata eorumque ratio, *ibid.* prognoſis, *ibid.* ex ſuppreſſâ per frigus coryza exemplum, II. 325. à ſuffimigiis & emplaſtro brachii tumori applicatis inductæ, II. 338. ex ingeſtâ vini copiâ & ſequente refrigeratione, *ibid.* diuturnæ & immanis effluxu puris ſolutæ; II. 339. curatio per antiſpaſmodica in- & externa; II. 337. diſcutientia, *ibid.* à cauſâ externâ nata quomodo tractanda? *ibid.* effluens materia in hâc quomodo divertenda, *ibid.* & leniter exſiccanda? *ibid.*

OVA probum dant alimentum, I. 107. ſenibus & debilitatis conveniunt; *ibid.* quibus noceant? *ibid.* eorum teſtæ abſorbens. I. 428.

Ovaria quæ dicantur? III. 53.

Ovarium vulgare an ſit verum? I. 77. rectiùs intrà uterum quæritur; *ibid.* vaſa in eo diſrupta mortis cauſa: I. 327.

Ovulum fœminæ deſcribitur; I. 77. quâ ratione maſculum producat? *ibid.*

P.

PALATUM, ejus ulcera in lue venereâ quomodo tractanda? III. 420.

PALPITATIO *cordis* quid? III. 83. unde? I. 168. in quo differat à tremore ipſius? *ibid.* ejus hiſtoria, III. 84. ſedes, *ibid.* eâ extinctorum anatome, III. 85. ratio ejus mechanica, *ibid.* minus ſalutaris naturæ motus, I. 412. convulſionis ſpecies; I. 306. qualis in ipsâ pulſus? I. 368. cauſa proxima, III. 84. cauſa mortis in eâ polypus, I. 398. III. 85. 92. quantùm ad eam contribuant animi adfectus? I. 185. III. 87. aqua in pericardio copioſiùs collecta, *ibid.* cibi flatulenti, *ibid.* humorum abundantia; III. 86. eorum craſſities & defectus, *ibid. & ſeq.* humores commoventia, III. 46. 87. materia acris cordi inhæreſcens, III. 86. polypus, III. 85. & ſtricturæ partium inferiorum, III. 87. ex ſuppreſſis menſibus: I. 341. exempla à variis cauſis ſuſtentatæ, III. 92. à cicutâ aquaticâ mammis loco petroſelini appoſita, III. 93. in ſene à vehementiori equitatione ſuſtentatæ; *ibid.* ab hæmorrhagiâ narium ceſſante ortæ, III. 90. à polypo lethalis, III. 92. à nimiâ ſanguinis commotione, III. 91. ex ſanguinis vitio, III. 90. ex terrore cum inſequente hydrope lethalis, III. 91. cura præſervatoria, III. 89. quæ conducant interna in paroxyſmo, III. 88. & externa? *ibid.* quæ extra illum, *ibid.* ſi ab humorum vitiis quomodo tractanda? III. 89. quâ cautione adhibenda emetica, III. 90. opiata, III. 89. pediluvia, III. 90. purgantia, & venæſectio? *ibid.*

PALUSTRIA loca inſectorum ſeminarium, I. 209. 211. valdè inſalubria, I. 208. ideo circa ea non indormiendum, I. 211. eorum exſiccatio facit ad averſionem morborum epidemicorum. I. 212.

PANACEÆ rectè uſurpatæ admittendæ. I. 443.

PANCREAS ſcirrho obſidetur in hypochondriacis & diuturnâ quartanâ. I. 329.

PANIS alimentum univerſale, I. 107. quis optimus? *ibid.* calidus nocet, I. 109. turbat negotium menſtruum; *ibid.*

PAPAVERACEORUM operandi ratio. I. 48.

PARACELSUS, ejuſque nova dogmata, I. 16. an multùm profuerit medicinæ? I. 17.

PARACENTHESIS in hydrope ſaccato proficua, I. 326. in hydrope jam à Celſo laudatur, III. 329. & quando in eo conducat? *ibid.* cur in hydrocele parùm juvet? III. 333. in aſcite noxia, I. 328. & cur? I. 399.

PARACYNANCHE quæ dicatur, II. 126. quid ſit? I. 295. diſtinguenda ab aliis faucium inflammationibus. *ibid.*

PARALYSIS quæ dicatur? III. 194. atoniæ gravior ſpecies, I. 306. unde? I. 166. differt inter ſe, III. 195. quotuplex ſit? *ibid.* vera vel ſpuria, I. 299. utriuſque ſigna & ſedes, *ibid.* datur adhuc ſpecies particularis, *ibid.* ejus hiſtoria, *ibidem.* ſedes, *ibid.* ſpaſmis ſtipatur, I. 302. ætiologia ejus, quæ artus occupat, III. 197. brachia, III. 198. & crura, *ibid.* cauſa proxima, III. 195. quomodo gignatur? *ibid.* cauſa mortis in eâ; I. 397. à terrore oriunda, I. 191. ex triſtitiâ, I. 193. ex nimiâ aquarum ardentium potatione, I. 255. ſæpè oritur à ſanguinis reſtagnatione, I. 299. ex lochiorum ſuppreſſione, I. 342. ex apoplexiâ quomodo? I. 350. poſt dolores atroces, I. 354. quomodo à cerebri flacciditate & nervorum debilitate oriatur, III. 193. à colicâ ſanguineâ? II. 294. poſt colicam oritur; I. 354. ab exanthematibus retropulſis, III. 197. ab excretionibus ſanguineis ſuppreſſis, III. 196. à gravi iracundiâ, III. 197. exemplum iræ beneficio ſanatæ, I. 190. ipſius artuum & partium inferiorum à terrore lethalis exemplum, III. 202. artuum inferiorum poſt partum enatæ caſus, III. 206. cephalalgiis & ſcorbuto lethali eventu ſupervenit; I. 396. dextri lateris ſanata & terrore revocata; III. 204. ab imminuto hæmorrhoïdum fluxu ortæ, III. 205. manuum ex colicâ ſaturninâ inductæ, III. 203. an à febre, & quali ſolvatur? III. 198. prognoſis, *ibid.* quomodo præſervanda? III. 201. inveterata inſanabilis, I. 184. incendii terrore ceſſat, I. 192. facilè recidivat. I. 356. qualis diæta obſervanda? III. 201. levatur balneis roborantibus, I. 465. & vaporoſis, *ibid.* nec non clyſteribus; I. 467. quatenus & quando in eâ conducant acidulæ & thermæ, III. 200. balnea artificialia? *ibid.* cura per inediam, III. 201. diaphoretica leniora, III. 200. lotiones capitis, III. 201. roborantia, III. 199. & venæſectionem. III. 200.

Paralyſis nervorum acouſticorum ſurditatis cauſa, I. 306.

Paralyſis nervorum lingualium aphoniæ cauſa, I. 306.

Paralyſis nervi optici guttæ ſerenæ cauſa, I. 306.

Paralyſis nervorum pneumonicorum catarrhi ſuffocativi cauſa, I. 306.

Paralyſis palpebrarum quomodo tractanda? III. 201.

Paralyſis ſcorbutica, III. 201.
Paralyticorum membra cur adhuc viva dicenda? III. 388. tumores in iis quomodo tractandi? III. 201.
PAREGORICA quæ dicantur? I. 448. quomodo agant? *ibid.*
PARESIS quid & unde? I. 307. poſt colicam frequens. I. 354.
PARONYCHIA à ſpaſmo perioſtii; I. 303.
PAROTIDES unde? I. 183. quæ habeant ſigna? I. 326. quænam affectiones illas inſequi ſoleant? I. 357. earum tumor unde? III. 452. cum otalgiâ in febribus acutis quomodo abigendus? II. 338. *fiſtulæ* in iis quomodo generentur? III. 461.
PAROXYSMI cur tam facilè revertantur? I. 169. cur redeant ſtatis temporibus? *ibid. febriles* quomodo dijudicandi? II. 16. intermittentium unde? I. 186. nonniſi ſublatâ cauſâ ſiſtendi? I. 417.
Paroxyſmus relinquit atoniam, I. 320. *& ſeq.* recrementa gignit, I. 321. quid in & extra eum agendum? I. 289. extra eum evacuandum, I. 321. ſub eo non movendum, I. 427. nec venæſectio inſtituenda, I. 457. ante eum urina cur tenuis, & poſt eum craſſa? I. 378.
PARTES *corporis* fluidæ & ſolidæ, I. 27. conſpirant, I. 309. earum conſenſus conſpicuus, I. 28. ex earum ſtructurâ motus & ex nexu conſenſus; I. 309. diverſitas variat circulum ſanguinis; I. 47. *genitales* à Graafio deſcriptæ. I. 20.
PARTUS, ejus legitimum tempus, I. 80. qui regulares ad eum ſint ſpaſmi? II. 213. quæ ſub eo fiant? II. 158. quæ poſt eum fiant, I. 80. II. 157. & 158. & poſt ipſum ex uſu ſint? II. 157. 158. III. 181. *& ſeq.* non ſine convulſione ſuccedit. I. 306. ſæpe poſt mortem matris fit, I. 395. balneis facilitatur. I. 464.
Partus difficilis, cur in quibuſdam fœminis difficiliùs ſuccedat? II. 163. quomodo ad cancrum & ſcirrhum uteri diſponat? III. 447. ad fluorem album, III. 350. ad veſicæ ſpaſmum, II. 310. & vomitum cruentum? II. 213.
Partus laborioſus quâ ratione lethalem ſæpè inducat ſyncopem? II. 228. funeſta gravioris ſigna, I. 395.
Partus ſeptimeſtris quomodo differat ab abortu? III. 177. ejus exemplum poſt hæmorrhagias abortivas rariores. III. 184.
PASSIO, quænam paſſiones humectantibus & diluentibus depellantur, I. 469. à frigido potu autem inducantur? *ibid. colica* & *iliaca* paſſio unde oriantur, & quibus modis curentur? I. 473. *ſtomachalium* paſſionum origo; I. 473. *& ſeq. hyſtericæ* paſſionis ſymptomata quænam? I. 474. curatione difficillima ſunt. *ibid.*
PASSULÆ minores, earum virtus laxans unde? III. 376. *rhabarbarinæ* laudantur in mictu cruento, II. 206. malo hyſterico, III. 57. adfectu hypochondriaco, III. 70. odontalgiâ, II. 333. tuſſi. III. 112.
PATHOLOGIA, ejus definitio, I. 147. veræ & fictæ diſcrimen, *ibid.* veræ fundamenta, *ibid.* progreſſum quid hactenus impediverit? I. 150. veritates fundamentales ex phyſiologiâ repetendæ, I. 154. pathologia veterum cur tam manca fuerit? I. 163. ejus objectum, I. 147. altera eſt medicinæ pars, I. 14. non poteſt carere neurologiâ, I. 86. ex motuum non humorum vitio petenda, I. 308. nexu gaudet cum reliquis medicinæ partibus, I. 285. therapiæ fundamentum, I. 424. minus rectè plerumque traditur, I. 300. ejus ſynopſis, *ibid.* ignorata cauſa ignorantiæ virium in medicamentis. I. 424.
PAULLI. I. 17.
PECTORALIUM uſus nimius ventriculo alienus. I. 256.
Pectus, ejus clangoſæ concuſſiones in infantibus quid, & quid indicent? III. 135. rheumatiſmi ab hæmorrhoïdibus ſuppreſſis oborti exemplum; II. 328. ejus convulſiones à potu frigido. I. 254.
PEDES cum inteſtinis habent conſenſum, III. 68. cum ventriculo, I. 315. & cum pectore; III. 119. cur circulus ſanguinis in his difficilis? II. 346. cur faciliùs intumeſcant quàm aliæ partes? I. 269. *& ſeq.* cur ad materiam arthriticam fovendam diſpoſiti? II. 342. 346. quando vena in iis incidenda? I. 459.
Pedum fœtor ſuppreſſus quomodo ad aſthma diſponat? III. 96. ad palpitationem cordis? III. 87.
Pedum frictiones utiles. I. 140.
Pedum refrigeratio quomodo aphoniam inducat, III. 250. flatus, III. 340. tormina, III. 68. cur ventris dolores excitet? I. 168. cutim ſtringit, tormina & diarrhœam movet. I. 315.
Pedum tumor, vide *Tumores œdematoſi.*
Pedum vacillatio poſt coitum unde? III. 33. unde in vertigine? III. 220.
PEDILUVIA ex quibus & quomodo paranda? I. 465. *& ſeq.* III. 71. 242. quem habeant effectum? I. 140. æſtivo tempore proſunt, *ibid.* eorum tempus commodiſſimum, *ibid.* pulſum mutant, I. 369. ampliſſimi uſûs in variis morbis, I. 466. imprimis ſpaſmis & capitis morbis, I. 318. latè virtutem diffundunt, I. 466. humores derivant & fluidificant, *ibid.* excretiones promovent, *ibid.* nocent ſi menſium fluxus imminet, *ibid.* à conſtringentibus abſtinendum. *ibid.* nimis calida ſunt nocentiſſima, III. 27. 29. 57. minus conveniunt, ſi pedes ſunt frigidi, III. 90. 319. quid horum loco ſubſtituendum, *ibid.* aut quid ante eorum uſum conveniat? *ibid.* eorum uſus, III. 237. 242. & quando conducant in aphoniâ, III. 249. auditûs vitiis, III. 242. capitis morbis, III. 223. comate ſomnolento, III. 218. convulſionibus, III. 29. hæmoptyſi, II. 205. hæmorrhagiâ narium, II. 199. hyſterico malo, III. 57. maniâ, III. 264. & quo tempore in eâ inſtituenda? III. 406. odontalgia, II. 331. in œdemate pedum, III. 316. palpitatione cordis, III. 89. ad podagram retrogreſſam revocandam, III. 101. in ſingultu? III. 126.
PENIS hæmorrhagia differt à mictu cruento, II. 232. ejus *ulcera* in gonorrhœâ quomodo tractanda? III. 362.
PERCEPTIO quid ratione animæ. I. 89. & corporis? *ibid.* non in nervis, ſed in membranis nervoſis fit. *ibid.*
PEREGRINATIO quando ſanitatis causâ inſtituenda? I. 104. quibus commoda? I. 122.
PERICARDIUM quomodo aqua in eo generetur? III. 87. ſero repletum in iis qui palpitatione cordis pereunt. I. 399. *& ſeq.*
PERICRANIUM, ejus ſpaſmus efficit cephalalgiam; I. 303.
PERIOSTIUM, ab ejus ſpaſmo dolores. I. 303.
PERIPNEUMONIA unde? I. 166. 168. ejus ſigna funeſta, I. 294. 394. II. 137. cauſa mortis. I. 398. differt à pleuritide; I. 294. juvenibus familiaris, I. 183. & Weſtphalis; I. 185. non fit ante pubertatem, I. 183. criſes ſervat, I. 388. quomodo gignatur, I. 302. ſpaſmis debetur, *ibid.*

ſæpè poſt colicam accidit, *ibid.* non tam facilè in empyema concedit ac pleuritis, I. 351. quomodo oriatur à colicâ, II. 142. polypo, II. 140. III. 279. ex potione frigidâ, I. 234. ex hæmorrhoïdum ſuppreſſione, I. 343. ſanguine craſſo pulmonibus impacto, II. 140. III. 279. vitio primarum viarum? II. 143. ex quâ causâ aſthma ſpaſmodicum ipſi ſuperveniat? III. 107. ejus exemplum ex omiſsâ venæſectione lethalis, II. 140. ex colicâ lethalis; II. 142. gravis ſudore diſcuſſa, II. 143. quando emetica in eâ conveniant & noceant? II. 142. venæſectionem poſcit; I. 459. tempeſtivè diſcutienda? I. 415. providum expectorantium uſum deſiderat. I. 441. Vide *Pneumonica febris.*

Peristalticus motus, multùm confert ad tuendam valetudinem, I. 157. ad ſanitatem neceſſarius, I. 385. quibus deſtruatur? *ibidem & ſeq.* à ſpaſmis invertitur, I. 304. clyſteribus crebrioribus læditur, I. 468. labefactatus quæ pariat mala? I. 307. inverſus facit iliacam, I. 304. vide *Motus.*

Perlarum mater abſorbens, I. 428. ſubadſtringit. *ibid.*

Persæ opio aſſueti ab illo non læduntur. I. 137.

Perspiratio *libera* prodeſt, I. 52. infuſis calidis promovetur, I. 139. nocturna non eſt ſubito repellenda, I. 127. liberior quibus adjuvetur? I. 250. omnium excretionum præcipua, I. 334. minor quantitate urina, I. 375. differt à ſudore, I. 380. ſordes evehit maximè perniciales, I. 334. & tenuiſſimas; I. 381. corpus agile reddit; *ibid.* balneis movetur; I. 463. in morbis exploranda, I. 288. ex quo cognoſcenda? *ibid.* ab aëre mutatur, *ibid.* ſub quo aëris ſtatu optima, I. 381. à frigido-humido ſufflaminatur, I. 334. mutata epidemicorum morborum cauſa, I. 334. *& ſeq.* ſub doloribus & ſpaſmis ſupprimitur, I. 319. *ſuppreſſa* omnium maximè nociva, I. 334. morbos gignit, I. 288. recidivas parit, I. 289. varia pathemata ciet, I. 304. ſuccos inquinat. I. 320.

Perſpirationis cauſa & ratio duplex, I. 265. æquabilis commodum, *ibid.* cohibita quæ mala gignat? *ibid.*

Pestis ſigna pathognomonica, I. 175. eâ laborantes faciliùs alios afficiunt, quàm qui eâ occubuere. I. 208.

Peſtilentia quæ dicatur? II. 93. in quo differat ab aliis malignis & exanthematicis febribus, *ibid.* ab eryſipelaceâ febre? II. 99. ejus hiſtoria & ſymptomata, II. 93. ſubjecta; II. 94. cauſa mortis in eâ ſphacelus, I. 385. extremi periculi morbus quare pleriſque exitialis? I. 358. ejus miaſma cujus ſit naturæ, & unde acquiratur? *ibid.* quomodo corpori inſinuetur? II. 93. quibus potiſſimùm morbis ſolvatur? II. 94. quomodo in eâ mors contingat? II. 95. quomodo optimè præcaveatur? *ibid.* quo fine laudantur acida, *ibid.* fonticuli: *ibid.* ejus curandi ratio ex Langio traditur, *ibid.* optimè curatur à naturâ, II. 96. ſpecificum in eâ, I. 450. quomodo tractanda ab initio & ſub vigore? II. 96. in declinatione, *ibid.* in eâ nocent alexipharmaca ſola, II. 97. ſed in eâ conducunt acidis nupta, *ibid.* nec non acida cum bezoardicis fixis, *ibid.* & analeptica; *ibid.* quatenùs in eâ conveniant emetica, *ibid.* nitroſa, II. 98. venæſectio? *ibid.*

Peſtilens febris, in eâ criſis ſuccedit; I. 388.

Petechiæ, in quo differant ab exanthematibus aliis, I. 293. II. 85. à morbillis, II. 63. à morſu pulicum, II. 75. criſes ſervant, I. 388. qualem habeant pulſum? I. 371. qui malus? *ibid.* per ſpaſmum cum damno repelluntur; I. 302. an bonum, ſi purpurâ accedente evaneſcant? II. 90. cur ſæpè eas vel antecedat, vel ſubſequatur epilepſia? III. 12.

Petechialis febris quæ dicatur? II. 84. cur vocetur maligna? II. 85. quæ ſortiatur nomina? *ibid.* ejus hiſtoria; *ibid.* ſigna mala, *ibid.* unde primam originem nanciſcantur? II. 86. ejus ſubjecta, *ibid.* cur frequens ſit in Auſtriâ & Pannoniâ, II. 89. in caſtris, II. 86. & locis publicis? *ibid.* ejus ratio formalis in quo conſiſtat? II. 85. ejus miaſma quomodo intrà corpus ſuſcipiatur? *ibid.* quos in eo effectus cauſetur? *ibid.* à ſalivâ ſit virulentius, II. 86. quomodo arcendum? *ibid.* qualis ſanguinis conſiſtentia in eâ ſit laudabilis? II. 91. quàm ſalutaris in ea ſit alvi fluxus? II. 87. quomodo in eâ mors contingat? II. 85. ejus exempla ſub diarrhœâ funeſta, II. 89. in ſorore & fratre diverſæ, II. 90. ex ſitu erecto lethalis, *ibid.* vino bono ſanatæ, *ibid.* venæſectione compreſſæ, II. 91. emetico jugulatæ, II. 92. quomodo ſit præſervanda? II. 87. præſertim vini boni uſu; *ibid.* quæ in eâ curandâ conveniant remedia? *ibid.* quomodo tractanda, ſi à mœrore provenit? II. 90. quatenus in eâ conducant emetica, II. 89. laxantia, II. 87. *& ſeq.* venæſectio? *ibid.* 89. 91. quomodo præſervanda ejus recidiva? II. 88. *epidemica* anno 1683. ejus hiſtoria & peculiaria ſymptomata recenſentur, *ibid. & ſeq.* quem in eâ effectum ſpiritus nitri præſtiterit? II. 89. *ſpuria* quæ dicatur? II. 75. cum purpurâ albâ, ejus hiſtoria, II. 83. & curatio. *ibid.*

Petechizans febris quæ dicatur? II. 75. in quo differat à catarrhali benignâ? II. 49. ejus hiſtoria, II. 75. ſubjecta, II. 76. ſigna bona & mala, II. 75. an exanthematum eruptio in eâ ſit eſſentialis? *ibid. & ſeq.* cur diverſa ſint exanthemata? II. 76. quibuſnam ſit contagioſa? *ibid.* quæ ſit ratio formalis, II. 75. cauſa materialis? II. 76. quomodo mors in eâ contingat? *ibidem & ſeq.* an ſemper ſit epidemica? II. 76. quo tempore graſſetur? *ibid.* quæ ſubjecta ad ea feliciùs evadant? II. 77. cur in eâ ſit vitandus ſitus erectus? II. 78. quæ animi tranquillitas læſa in eâ efficiat? *ibid.* magis à naturâ quàm arte curatur, II. 77. quæ indicationes Medico reſtent? *ibid.* quomodo in curatione temperamenta ſint reſpicienda? II. 79. quæ in eâ probatæ fidei ſint pharmaca? II. 77. quo ordine & tempore ſint exhibenda? II. 78. quæ ad præcavendam humorum corruptionem inſerviant? II. 77. quæ vires reficiant? *ibid.* quæ alvum & ſudorem moveant? *ibid.* quando conducant emetica, II. 79. venæſectio, *ibid.* veſicatoria? *ibid.* quales excretiones in eâ moderandæ? II. 79. quâ ratione ſymptomata tractanda? *ibid.* quale conducat regimen? II. 78. quid ratione lecti & veſtimentorum obſervandum? *ibid.* fugienda ſub eâ alimenta: *ibid.* *epidemica* anno 1698. quibus fatalis fuerit? II. 80. ejus ſubjecta & ſymptomata eſſentialia, *ibid.* eorumque diverſitas ſecundùm temperamenta, II. 76. quomodo in eâ diverſimodè habuerint diarrhœæ, II. 80. exanthemata, II. 81. hæmorrhagiæ, II. 80. ſudores, *ibid.* vomitus, II. 81. urina? II. 80. ejus ſigna bona & mala, II. 81. eventus; *ibid.* regimen neceſſarium; *ibid.* quam in eâ ſitus erectus noxam induxerit? *ibid.* quale damnum effecerint alexipharmaca calida? *ibid.* methodus ei medendi, II. 82. præſertim ſymptomatibus, *ibid.* quæ proficua fuerint pharmaca, *ibid.* quatenùs profuerint

fuerint alexipharmaca cum analepticis mixta, II. 81. venæſectio, II. 82. veſicatoria, *ibid.* vomitoria, *ibid.* quomodo præſervari potuerit. *ibid.* *epidemica anno* 1728. ejus hiſtoria, II. 83. quomodo inter milites præſidiarios ſe habuerit, II. 84. & curata fuerit? *ibid.*

PHAGEDENA quid? III. 444.

PHANTASIA, ejus vis in homine, III. 42. in actiones naturales operatur, I. 97. non agit ſine cauſis mechanicis; I. 24. ejus effectuum exempla; I. 97. limitatam in actus mechanicos vim habet. I. 406.

PHARMACA, maximarum quoque virium ex quâ causâ abſque humido ſufficienti nihil eximii præſtent in curatione? I. 469.

PHARMACEUTICÆ ſtudium utile. I. 20.

PHARYNX, ejus ſtructura & ſitus, III. 131. functio, *ibid.* quotuplex ſit ejus ſpaſmus? III. 137. ejus ratio formalis, III. 132. quomodo differat ab atoniâ? III. 130. ex quibus ſignis hæc cognoſcatur? *ibid.* & *ſeq.* differunt ab ejus inflammatione & tumore ipſi inhærente; *ibid.* ejus exemplum, III. 136. ſpaſmum patitur, I. 305. ſpaſmo affectus conſtrictivi in gulâ ſenſus, *ibid.* & laxatus nimis deglutitionis vitiatæ cauſa. I. 306. curatio, vide *Oeſophagi ſpaſmus.*

PHILOSOPHIA *experimentalis* vires remediorum recludit; I. 426.

PHILTRA unde parentur? I. 196.

PHLEBOTOMIA infelix. I. 239.

PHLEGMATICI quinam? I. 242. eorum natura, I. 131. in quos morbos facilè incidant, I. 243. cur non adeo acerbis doloribus expoſiti ac cholerici? I. 180. cur purpuræ obnoxii, III. 400. ſcorbuto? III. 373. quomodo ab adfectibus catarrhalibus ſint præſervandi? II. 45. & *ſeq.* & gonorrhœâ laborantes tractandi? III. 361. eorum diæta, I. 131. alvus laxa. I. 67.

Phlegmaticum temperamentum quale? I. 44.

PHLOGOSIS unde? I. 166. 242.

PHRENITIS quæ dicatur? II. 131. in quo differat à delirio levi in acutis, II. 132. à maniâ? *ibid.* ejus ſigna & differentiæ, I. 295. ejus futuræ & præſentis in acutis ſigna; I. 392. II. 131. ſubjecta, II. 131. cauſa proxima; *ibid.* cauſæ antecedentes, *ibid.* eâ peremptorum ſectio, *ibid.* & III. 252. idiopatica quæ ſit? II. 131. ſymptomatica quæ ſit. II. 132. lethalis. I. 182. 184. ejus ortus, I. 166. ex eâ fit ſphacelus; I. 324. quomodo gignatur? I. 302. ex affectu iracundiæ, I. 190. ex ſuppreſsâ narium hæmorrhagiâ; I. 347. quomodo accerſatur in acutis? II. 135. exempla ejus ex alvi fluxu critico cohibito ortæ, II. 134. ex calidiorum uſu lethalis, II. 135. in lentam & hecticam mutatæ, II. 134. ex irâ in chronicam inſaniam mutatæ & curatæ, II. 136. delirium relinquentis, II. 135. eam curandi indicationes; II. 132. jugularium ſectione levatur; I. 458. quomodo tractanda ſi orta fuerit ex hæmorrhagiis ſuppreſſis, II. 134. ex materiâ acri, *ibid.* ex latente plicâ Polonicâ? *ibid.* quomodo arcenda in ardentibus? II. 114. & *ſeq.* quatenus in eâ conveniant analeptica, II. 135. laxantia, II. 133. medicamenta interna, *ibid.* & externa, *ibid.* venæſectio, II. 132. 134. 135. veſicatoria? II. 134. quale regimen? II. 133.

PHTHISIS quæ dicatur? III. 284. differt ab atrophiâ infantili, *ibid.* à tabe ex gonorrhœâ, pollutione nocturnâ, & lue vereneâ ortâ, *ibid.* à tuſſi chronicâ cum copioſâ phlegmatis ejectione, *ibid.* ſigna ex Aretæo & Hippocrate, III. 284. quomodo necet, I. 399. eâ defunctorum anatome; III. 285. cauſa mortis in eâ; I. 399. ſuffocatione perimit; I. 393. an ſit contagioſa? III. 287. cauſæ antecedentes; III. 285. cur meſſis tempore corpora afficiat? I. 234. juvenibus familiaris, I. 183. nonnunquam congenita, *ibid.* ideoque incurabilis. I. 244. quare magis vexet juvenes quàm ſenes? I. 170. exemplum in juvene cum tuſſi, III. 295. ſenibus cur rarior, I. 185. hæreditarius morbus, I. 349. exemplum hæreditariæ à febre tertianâ contumacioris redditæ, III. 297. habitualis ſine periculo; III. 298. quandoque gignitur ex hæmoptyſi, I. 164. & quomodo? I. 350. exemplum incipientis ab hæmoptyſi per adſtringentia tractata. III. 296. vel ex nimiâ aquarum ardentium potatione, I. 255. à pulmonum atoniâ, I. 307. obſtructis & tumefactis pulmonum vaſculis, I. 299. ex cohibito fluore albo, I. 340. menſium ſuppreſſione & inde ortâ hæmoptyſi, *ibid.* variolarum reliquiis, I. 355. hæmorrhoïdum ſuppreſſione, I. 343. reſtagnante ſanguine lochiali; I. 342. exempla incipientis à materiâ ulceroſâ retrocedente, III. 295. à nimiâ ſanguinis jacturâ ortæ, III. 299. cum tuſſi & tabe fragis hortenſibus ſanatæ, III. 294. venereæ caſus, III. 424. cur tam rarò curetur? III. 288. & cur inveterata nullam recipiat ſanationem? III. 287. ſigna funeſta, I. 394. III. 288. & convaleſcentiæ, *ibid.* cura præſervatoria, III. 292. ejus ſpecifica, I. 451. methodus mitigativa quæ requirit balnea aquæ dulcis, III. 292. decocta & infuſa depurantia; *ibid.* lacticinia & pulveres temperantes; *ibid.* non indiſtinctè curatur lacte; I. 153. methodus curatoria, quæ abſolvitur uſu anodynorum, III. 291. balſamorum pectoralium & diureticorum, *ibid.* laxantium, *ibid.* lactis cura, III. 289. aut ſeri ipſius, III. 290. aut admixtione aquarum mineralium, *ibid.* aut cum infuſis & decoctis herbarum; III. 291. cautelæ quæ tenendæ circà aëris uſum, III. 293. & *ſeq.* lactis uſum, III. 294. motum corporis, *ibid.* purgantia & venæſectionem? *ibid.* quomodo ſudores colliquativi tractandi? *ibid.*

Phthiſici in iram proni. I. 103.

PHYSICA, cur eâ opus ſit? I. 15. qualis eſſe debeat? I. 14. ejus peritia medico maximè neceſſaria, I. 150. ejus & Anatomes neglectus peperit ſectas in medicinâ, I. 16.

PHYSIOLOGIA prima medicinæ pars, I. 14. quid tractet? I. 285. cum aliis medicinæ partibus connexionem alit. *ibid.*

PIETAS, ejus ſtudium facit ad vitam longam. I. 102.

PILA *parva*, ejus luſus vehementior motus, I. 122.

PILULÆ *aloeticæ* præferendæ purgantibus, I. 416. hæmorrhoïdes movent, I. 343. cautè tamen uſurpandæ, I. 441. quibus & quando conveniant? I. 434. intempeſtivus earum uſus noxius. I. 345. quæ damna pariant in ſanguineis? II. 150. & quâ ratione tutò poſſint exhiberi? III. 73.

Pilulæ anthelminticæ, III. 48. 250. 493.

Pilulæ antiſpaſmodicæ. III. 56.

Pilulæ balſamicæ ad præſervandum utiles, I. 139. non modo inteſtina, ſed confines & partes afficiunt; I. 318. poſt morbos adhibendæ, I. 420. egregii effectûs in uteri affectibus, I. 318. puerperis, I. 355. 420. hypochondriaco malo, I. 318.

Pilulæ Becheri, quem uſum habeant in mulierum morbis, II. 163. ſpeciatim in puerperis, II. 158. cautè tamen adhibendæ, II. 160. 163. quando in clyſteribus uſurpandæ. II. 163.

Pilulæ

Pilulæ cephalicæ in obauditione contumaci, III. 246.
Pilulæ de cynogloſſa laudantur in convulſionibus, III. 28. ad tuſſis ferociam compeſcendam, III. 113. in hæmorrhagiis, I. 318. 452. ſed cautè in hæmorrhagiâ uteri uſurpandæ; II. 227. contra hæmoptyſin egregiæ virtutis, II. 205. ad hydropem. III. 330.
Pilulæ laxantes, II. 169.
Pilulæ laxantes & antiſpaſmodicæ, II. 163.
Pilulæ laxantes & roborantes, III. 351. ad obſtructiones viſcerum præſtantis virtutis. III. 315.
Pilulæ contra obſtructiones ita dictæ venales ex quibus parantur? III. 62. in odontalgiâ egregii uſûs. III. 333.
Pilulæ purgantes in gonorrhœâ, III. 360.
Pilulæ de ſtyrace commendantur in acredine lymphæ. II. 46. in tuſſi egregiæ. I. 317.
Pilulæ ſubadſtringentes in gonorrhœâ. III. 360.
Pilulæ Wildeganſii in colicâ pareſin gignunt, I. 354.
PINGUEDO unde & quid? I. 56.
Pinguedines quæ praviores, I. 109. optima antidotus. I. 430.
Pinguia affligunt ventriculos acido gravatos, I. 109. non facilè in ventriculo ſubjugantur; *ibid.* copioſè hauſta veneni & purgantium vim frangunt; I. 215. acidis mixta quæ ſymptomata excitent? I. 252.
PIPER an nimium adſumtum digeſtionem promoveat? III. 412. *album* quatenus proſit noceatve in febribus intermittentibus? II. 21. tollit quartanam. II. 30.
Piperanæ aquæ qualia recondant principia? III. 100. commendantur in aſthmate. *ibid.*
PIRA immatura alvum adſtringunt. I. 261.
PISA alvum adſtringunt. I. 261.
PISCES dant alimentum humidum, I. 108. febri laborantibus concedendi, *ibid.* morbidi vel mortui corpori perniciem creant. I. 232.
PISO (Carolus). I. 21.
PITCARNIUS, I. 17.
PITUITA vitrea veterum quid ſit? III. 79.
Pituitaria tunica, Vide *Tunica*.
PLACENTÆ noxiæ, I. 109. inſalubres. I. 255.
Placenta uterina, ejus officium, I. 79. ſupplet defectum reſpirationis in embryone. I. 45.
PLANTÆ in ſtagnis natæ virulentæ ſunt naturæ, I. 210.
PLANTAGINIS radix alvum adſtringit, I. 261.
PLETHORA, ejus generatio, I. 164. 176. ejus nomine quid veniat? I. 268. effectus, I. 182. plurimorum morborum cauſa, I. 188. 259. 347. non tamen omnium; I. 154. 347. morbida quæ? I. 268. ſenibus familiaris, I. 455. & gravidis, III. 401. qualis illa verò maximè ſit? III. 180. quæ maximè ad eam faciant? II. 17. nociva eſt, I. 409. gravidarum facit cacochymiam, I. 136. cacochymiæ eſt fundamentum, I. 271. & eam gignit, I. 320. cordis & vaſorum tonum imminuit, *ibid.* in acutis & continuis damnoſa, I. 456. ad vires ex atoniâ vaſorum, I. 307. quatenus contribuat ad abortum, III. 179. ad apoplexiam & aſthma, III. 95. aurium tinnitum, III. 243. ad calculum, II. 272. coma ſomnolentum, III. 211. hæmoptyſin, II. 203. *& ſeq.* hæmorrhagiam uteri, II. 225. hydropem, III. 339. menſium ſuppreſſionem, III. 410. phthiſin, III. 287. polypos, III. 281. purpuram, III. 401. rheumaticos dolores, II. 334. ſcorbutum, III. 386. ſpaſmodicas ex utero paſſiones, III. 63. ſuffuſionem oculorum, III. 235. ad vertiginem? III. 226. per hæmorrhagias ſalutariter imminuitur, I. 409. ſcarificatione abſumitur. I. 462.
Plethorici cur circa æquinoctia maximè tuſſi infeſtentur? III. 117. quomodo ſe à morbis poſſint præſervare? II. 174. ſibi caveant à frigore. I. 267.
PLEURITIS unde? I. 166. 262. vera à ſpuria diſtinguenda, I. 294. utriuſque ſigna, *ibid.* non confundenda cum pathematibus ex vermibus, I. 332. debetur ſpaſmis, I. 302. inprimis pleuræ nervoſæ, I. 303. criſes ſervat, I. 388. gignit empyema, I. 351. faciliùs concedit in empyema quàm peripneumoniâ. *ibid.* arcetur hæmorrhoïdibus, I. 343. ab irâ progenita, I. 190. ex conſolidatis antiquis ulceribus, I. 337. hæmorrhoïdum ſuppreſſione, I. 343. quomodo tempeſtivè diſcutienda? I. 415. venæſectio cautè in eâ adminiſtranda, I. 351. expectorantia cautè adhibenda. I. 442.
Pleuritis endemia ubinam ſit? II. 138. *epidemia* quo tempore graſſetur? *ibid.*
Pleuritis ſpuria quæ dicatur? II. 137. 142. in quo differat ab hepatide ſpuriâ, II. 144. ejus ſigna, II. 137. ſubjecta, II. 141. cauſæ, II. 137. & quomodo à materiâ podagricâ, II. 341. & polypo generetur? III. 279. ejus venæſectione curatæ caſus, II. 141. an in ea conveniat venæſectio, II. 137. 141. quæ quandoque utilis? I. 459. topica? II. 141.
Pleuritis vera quid ſit? II. 137. ejus ſigna, *ibid.* ejus purgantis uſu corruptæ caſus, II. 141. narium hæmorrhagiâ ſolutæ exemplum, *ibid. & ſeq.* quomodo ſit curanda? II. 142. an conveniant topica? II. 139. venæſectio ſemper utilis. I. 459. Vide plura in verb. *Pneumonica febris.*
PLEUROPNEUMONIA, ejus in empyema deſinentis exemplum. II. 142.
PLICA *Polonica* abſciſſa multos morbos infert, I. 336. ſæpè maniæ cauſa, III. 263. ſpecifica ipſius, I. 453. quid in eâ conducat? III. 263. latens quomodo evocanda? II. 134.
PNEUMONICA *febris* quæ dicatur? II. 136. quæ pro diverſo quem occupat inflammationis loco ſortiatur nomina? *ibid.* ejus hiſtoria, II. 137. cauſæ proximæ quotuplices ſint, quales ſint antecedentes; *ibid.* quomodo oriatur ex repulſis exanthematibus, *ibid.* ex ſanguine craſſo, *ibid.* ex ſpaſtica abdominis conſtrictione? *ibid.* quas habeat criſes? II. 138. quomodo mors in eâ contingat? *ibid.* cur facillimè recidivet, *ibid.* eam curandi indicationes, *ibid.* quæ conveniant remedia? II. 139. quod regimen? *ibid. & ſeq.* quis potus? *ibid.* quatenus in eâ conducant anodyna, II. 140. expectorantia, *ibid.* laxantia, II. 139. venæſectio? *ibid.*
PODAGRA, ejus hiſtoria à Sydenhamo tradita, II. 339. ejus ſymptomata quæ poſt aliquot annos infeſtant, II. 340. ratio formalis, *ibid.* ſymptomata ſpaſmo debentur, *ibid. &* I. 302. & quomodo ille non à ſale acido vel bilioſo, ſed tartareo producatur? II. 341. quomodo hoc ſal generetur? *ibid.* cum calculi doloribus ſæpè alternat; II. 299. tranſit in calculum, I. 239. cur nunquam ejus paroxyſmus ſine febre accidat? II. 342. copioſus ſeri impuri in hâc proventus debilitati debetur; *ibid.* ob imbecillitatem cum damno retinetur, I. 339. non venit ante pubertatem, I. 183. 185. ob ingentem triſtitiam ſæviſſima concitat ſymptomata, I. 193. quandoque anniverſaria, I. 183. hieme cur graviùs affligat quam æſtate? I. 336. ſenibus ſalutaris ſæpè, I. 410. iiſque familiaris, præcipuè fixa, I. 183. facilè recidivat, I. 356. hæreditarium plerumque malum, I. 346.

I. 346. tuncque inſanabilis; I. 184. hæreditariæ in hypochondriaco exemplum, II. 253. hæreditariæ inveteratæ in corpore plethorico remanentis & Carolinis expulſæ & allevatæ caſus. II. 354. incipiens quomodo differat à radicatâ? II. 339. quomodo gignatur? I. 302. à ſpaſmis, *ibid.* & maximè ligamentorum; I. 303. ejus incunabula; I. 163., 179. non ſemper ab hæmorrhoïdum ſuppreſſione repetenda; I. 345. quantùm ad eam conferant animi adfectus, II. 343 deſidia & luxuria, *ibid.* hæmorrhagiarum conſuetarum defectio, II. 344. potus vini largior, II. 343. tranſpiratio prohibita, II. 344. venus immoderata, II. 343. levioris ex ira & refrigeratione factæ gravioris & metaſtaticæ exemplum, *ibid.* iræ aliquando beneficio ſanata; I. 184. exemplum in hæmorrhoïdario ex opiatorum uſu funeſtæ. II. 353.

Podagra introverſa exitialis, I. 206. venæſectione intempeſtivâ cum damno reprimitur; I. 339. *retrocedentis* à frigore exemplum; II. 351. quomodo necet? I. 395. funeſto omine *retropulſa*, II. 352. retropulſa quomodo aſthmatis convulſivi cauſa fiat, III. 104. cardialgiæ, II. 259. colicæ, II. 286. comatis ſomnolenti, III. 218. dyſuriæ & ſpaſmi veſicæ, II. 309. palpitationis cordis, III. 86. ſingultûs, III. 124. & vomitûs, III. 142. ejus exemplum ab empyrico retropulſæ funeſtæ; II. 350.

Podagræ cura: non indiſtinctè curatur lacte, I. 153. ſcarificationem poſcit, I. 461. ſpecifica in eâ, I. 450. *& ſeq.* præpoſterè topicis tractata varia infert mala, I. 339. *& ſeq.* quænam mala à perperam tractatâ propullulent? I. 359. præſervatio quâ ratione legitimo ſex rerum non naturalium uſu fieri debeat? II. 344. *& ſeq.* & præſertim ſi naturalis jam diſpoſitio adeſt, II. 346. à Cratone præſcripta, II. 345. an venæſectio repetita eo fine conducat? II. 350. inveterata cur nullam recipiat ſanationem? II. 346. ante paroxyſmum quomodo corpus præparandum, ut mitior evadat per uſum acidularum, II. 347. Carolinarum, *ibid.* diaphoreticorum, *ibid.* lactis, *ibid.* cucurbitularum cum ſcarificatione in dorſo pedis, & venæſectione, II. 346. & vomitoriorum, *ibid.* imminente paroxyſmo cur & quibus alvus ducenda? II. 348. in paroxyſmo laudantur diaphoretica, *ibid.* & conveniens potus, *ibid.* quatenus & quibus conducant decoctum Viennenſe, II. 349. topica & ſpirituoſa, *ibid.* & venæſectio, & quâ ratione ea adminiſtranda? *ibid.* quomodo tumor à ſolutione morbi relictus tractandus, II. 350. & tophi reſolvendi? *ibid.* cautelæ circa lactis curam? II. 349. purgantia, *ibid.* & remediorum uſum. *ibid.*

Podagrici tumores retrogradi: I. 187.

Pollutio nocturna quomodo differat à gonorrhœâ? III. 357. unde ſæpè oriatur? *ibid.* ab atoniâ veſicularum ſeminalium, I. 307. quomodo tractanda? III. 359.

Poloni inſignem ſpiritûs vini copiam leviter ferunt. I. 137.

Polypi, eorum denominationis ratio, III. 278. qui ità dicantur? III. 85. eorum exiſtentia obſervationibus anatomicis demonſtratur, *ibid. &* 277. differunt invicem; III. 280. eorum indicia, I. 270. ſigna, III. 280. ſigna initiantium & conſummatorum, I. 330. index ſanguis fibroſus; I. 374. effectus, I. 156. ſubjecta, III. 280. quibus familiaris? I. 270. 402. quomodo generentur? I. 168. III. 280. cur necare poſſint? I. 31. frequentiſſima morborum & mortis cauſa, I. 329. *& ſeq.* plerumque in pectoris morbis, I. 397. quomodo generatim mortis & morborum cauſa exiſtant? III. 278. ut plurimum in ventriculo cordis dextro & venis generantur, III. 280. dextrum cur plerumque occupent cordis ventriculum? I. 397. in cerebro intra venas jugulares interdum generantur, III. 279. qui apoplexiæ & deliriorum cauſa exiſtunt, *ibid. &* II. 242. quâ ratione diu abſque incommodo geſtari queant? II. 157. III. 280. ſunt in regionibus ſeptentrionalibus magis quàm calidioribus frequentes, III. 281. quomodo ad eas contribuant acidorum & ſpirituoſorum abuſus, III. 282. incautus adſtringentium uſus, *ibid.* animi adfectus, *ibid.* corporis proceritas, III. 281. potus frigidus, I. 234. præcipue corpori calenti ingeſtus, III. 281. ſanguinis copia & inopia. *ibid.* oriuntur ſæpè ex triſtitiâ, I. 193. ex ſuppreſſis menſibus; I. 341. *cordis* ex nimiâ ſanguinis abundantiâ, I. 188. inveniuntur plerumque in ſubitâ morte extinctis, I. 270. *uterini* hæmorrhagiis cauſantur, I. 330. quomodo hæmorrhagiæ ipſius & abortûs cauſa ſint? III. 279. cauſa hydropis uteri, *ibid.* diſtinguendi à molis. *ibid.* quâ ratione diſponant ad animi deliquia, III. 271. ad aſthma, III. 97. 278. ad catarrhum ſuffocativum, III. 279. ad hæmoptyſin, III. 278. ad hydropem, III. 279. peripneumoniam & pleuritidem, *ibid.* phthiſin, III. 278. cur magis præcaveantur quàm curentur? III. 88. 282. & quibus remediis ii arcendi? I. 402. III. 89. 283. præſentes autem quomodo tractandi? III. 89. 283.

Porrigo quid? III. 426. ejus ſigna & ſubjecta. *ibid.*

Potentia *generandi* in fœminis, quo tempore ordinario circumſcribatur? I. 78.

Potio *analeptica* temperans, II. 77. III. 407. *antifebrilis*, II. 15. *carminativa*, III. 344. *Crollii*, quâ encheireſi adhibenda? II. 16. *confortativa*, II. 97. *emetico-laxans*, II. 61. *febrilis*, II. 18. 20. 39. in guttâ ſerenâ expertæ virtutis, III. 437. *mannata*; II. 226. *refrigerans*, II. 106. 214. ad ſomnum conciliandum. II. 72.

Potus multum facit ad ſanguinis craſim. I. 288. in morbis conſiderandus. *ibid.*

Potus calidus cur diarrhœam ſiſtat? III. 403. cur in paroxyſmo febrili noceat? II. 17. nocet in ardentibus, II. 114. quando in purpura proſit noceatve? II. 71. quâ ratione ad ejus geneſin contribuat? II. 70. quando noceat vel proſit in variolis? II. 54. mutat pulſum, I. 368.

Potus copioſus, quando in acutis morbis ſine noxâ aſſumi queat? II. 65. quomodo proficuus fuerit in retrocedentibus morbillis? *ibid.* alvum laxat, I. 118. ejus noxa, I. 117. III. 33. 72. minùs lædit quàm ciborum, I. 111. ejus defectus nocet, præſertim fœminis, I. 117. & quare nonnullis graves paſſiones pariat? I. 469. *parcior* quas ferat noxas? *ibid. &* 288. *liberalior* commendatus, I. 257. multùm facit ad ſanguinis craſin, I. 288. in morbis conſiderandus; *ibid. ſpirituoſus largus* nocet, *ibid.*

Potus frigidus quo pacto ſit roborans? II. 118. quibus in febribus conferat? II. 115. ſub frigore febrili eſt denegandus; II. 16. non verò in febrili æſtu; I. 471. quandoque ſalubris, I. 470. aquoſi frigidi ſalubritas; *ibid.* modus operandi in potu frigidiori, *ibid.* etiam in ardente & bilioſâ febre eſt præſtantiſſimus, I. 471. quomodo operetur in ardentibus? II. 113. quâ cautione in iis porrigendus? II. 115. ejuſdem uſus in cholerico morbo, I. 472. facultas in ſpaſmis & anxietatibus præcor-

præcordiorum, dolore cardialgico, ſtomachi ardore, & ſodâ: I. 473. non imperitè ſed circumſpectè à medicis eſt applicandus; I. 476. quibus cavendus? I. 134. ejus noxa, III. 119. 120. 281. quando nocentiſſimus? I. 476. ſanitati obeſt, I. 288. mortem inducere poteſt, I. 401. quomodo corpori calenti ingeſtus inflammationes & obſtructiones producat, III. 281. quâ ratione diſponat ad malum hypochondriacum, III. 69. polypos, III. 281. purpuram, III. 399. noxa inde quomodo avertenda? III. 283. vide *Aqua.*
Potus fæculentus & frigidus colicæ cauſa, I. 297.
Potus glaciatus, quæ producat mala? II. 171.
Potus incongruus qualis? I. 117.
Potulenta veneni naturam induentia, I. 233. valetudini infenſa. I. 255.
Plura vide in ver. *Aqua*, *Aquâ frigida.*
la Poudre *de ſucceſſion* ſaturninæ fertur eſſe indolis; I. 228.
Practici parùm plerumque cauſas norunt, I. 322.
Præcordiorum anxietates periodicæ unde? I. 168. 186.
Prægnantes diætam peculiarem poſtulant, I. 136. Vide *Gravidæ.*
Præservatio in quo potiſſimum ſita ſit? I. 30. nobiliſſima medicinæ pars, I. 291. ex origine morborum diſcenda. *ibid.*
Præſervare à morbis in medici poteſtate ſitum magis quàm curare. I. 99.
Primæ viæ, earum conſtitutio in morbis exploranda. I. 289.
Principia *hominis* tria ſunt conjuncta, I. 88. 95. *& ſeq.*
Principium medicinæ quale eſſe debeat? I. 23. cauſa proxima ſit ſanitatis morborum, vitæ, & mortis, *ibid.* clarum eſſe debet; *ibid.* in corpore noſtro exiſtere debet; *ibid.* non poteſt eſſe res ſpiritualis, I. 24. aut ſenſitiva. *ibid.*
Prognosis Medica quo pacto acquiratur? I. 149. ex difficillimis, I. 391. multùm facit ad famam medici, I. 291. 364. ad finem artis propriè non ſpectat; I. 391. unde petenda? I. 372. 391. maximè ex obſervationibus; I. 291. veteribus maximè culta, I. 364. licet empiricè, I. 391. in eâ diſtinguenda pathemata, tempora, & corpora, I. 395. ad eam referendus imprimis pulſus; I. 364. ex ſanguinis inſpectione fallax, I. 372. utilis tamen. I. 370.
Prolapsus *ani & uteri* balneis reprimitur. I. 465.
Prostatæ mucidæ lymphæ ſecretorium, I. 72. ulcere quandoque obſidentur, I. 327. ſcirrhi in iis ſigna & effectus. I. 329.
Prudentia hominum in quo phyſicè conſiſtat? II. 131.
Prunella quid? I. 295. diſtinguenda ab aliis faucium inflammationibus; *ibid.* in quo differat ab anginâ? II. 126.
Pruritus cutis unde; III. 428. ſenilis quomodo tractandus? III. 436. à ſudoriferis excitatus quomodo compeſcendus? III. 435.
Pselli qui dicantur? III. 247.
Pubertas, ejus tempore corpora mutantur. I. 76.
Pueri ſæpè, ſed paucum cibum aſſumant? I. 134. qui ipſis noceant cibi? *ibid.*
Pueritia quid ratione ſtructuræ peculiare habeat? I. 287. 349. peculiaribus morbis obnoxia, I. 349. quibus morbis pateat? I. 308. qualis in eâ pulſus? I. 368.
Puerperæ quomodo lædantur à frigore & terrore, II. 164. ab irâ & frigore? II. 159. cur facilè patiantur exanthematicos morbos, II. 73. inteſtinorum dolores, II. 290. lentas febres, II. 135. melancholiam & maniam, III. 256. tympanitidem, III. 342. cur & quales uteri inflammationes patiantur? II. 157. III. 447. quales ex febribus deportent noxas? II. 18. cur illis familiaris ſit purpura alba maligna? II. 69. quomodo ab eâ præſervandæ? II. 70. 74. nimiâ hæmorrhagiâ uteri laborantes quomodo tractandæ? III. 276. malum earum regimen quomodo ad abortum diſponat, III. 182. quale igitur iis conveniat? II. 74. III. 407. qualis potus? II. 159. quomodo ſtatim à partu tractandæ? II. 158. quando in iis conducant diaphoretica, II. 164. venæſectio? II. 158. 164. in iis præſtat alvum, quàm ſudorem movere. II. 163.
Puerperium ad morbos diſponit & cur? I. 350. in eo utiles purgationes, I. 355. mortis in eo ſigna, I. 395. cauſa ſphacelus. I. 402.
Pulmones, eorum fabrica, I. 44. cur fermè tota ex canaliculis minimis conſtructa? I. 156. officium, uſus, & neceſſitas, I. 45. III. 284. tubercula unde? I. 168. juvant ſanguificationem, I. 50. & ejus ſunt officina. III. 284. eorum conſtitutio in morbis conſideranda, & quomodo? I. 289. læduntur, & mirùm labefactantur à tuſſi humidâ diuturnâ, I. 351. III. 116. & quomodo iis ſuccurratur? II. 47. vomicæ juvenibus familiares, I. 183. à reliquiis variolarum & morbillorum labem patiuntur, I. 354. *& ſeq.* cum pleurâ cur in phthiſi concreſcant? I. 399. ſphacelo correpti quæ habeant ſigna? I. 324. atoniâ affecti quæ gignant mala? I. 307. labe affecti quibus ſanandi? I. 446. ipſorum vaſa rupta cur difficulter coaleſcant? II. 204. eorum ſubitaneæ corruptionis ſingulare exemplum, III. 296. quandoque inflammantur, Vide *Peripneumonia.*
Pulmonum ulcera cur difficulter ſanentur? III. 285.
Pulsus quid ſit? I. 42. 364. quid indicet? *ibid.* ejus uſum veteres ignorarunt, I. 364. Hippocrates parum expoſuit; *ibid.* Galenus nimis multas ejus finxit ſpecies; *ibid.* exploratio utilis, I. 42. in utrâque manu explorandus, I. 43. mechanicè examinandus, I. 364. experientiâ addiſcendus, I. 371. aliquamdiu in utroque carpo tangendus, *ibid.* ejus celeritas menſuranda horologio, I. 42. & 371. quot in minuto? I. 368. non ſemper unus in utroque brachio, I. 366. quid ex eo cognoſcendum? I. 389. facit ad diagnoſin & prognoſin, I. 364. cautum ex eo judicium, I. 369. ejus cauſa motus cordis, I. 366. ejus differentiæ, I. 42. quatuor tantum ſpecies, I. 365. eum multa variant, I. 42. *& ſeq.* I. 368. variat pro tempore febris, I. 371. & in capitis morbis, *ibid.* in catarrhis veſperi ingraveſcit, *ibid.* ſpaſmo remittente molleſcit; *ibid.* qualis in ardente ſit, II. 114. in catepilepſi, III. 46. poſt coitum, III. 33. in epilepſiâ, III. 11. ſub & poſt febrium paroxyſmum, II. 11. in hyſtericis plethoricis, III. 64. à polypo cordis, III. 84. in ſyncope & lipothymiâ, III. 269. poſt tuſſis vehementiam? III. 116.
Pulsûs variæ ſpecies, *æqualis* non pertinet ad eſſentiam pulſuum, I. 365. *amplus* non differt à magno, *ibid.* *anguſtus* idem ac parvus, *ibid.* *caprizans* inæqualis ſpecies, I. 366. *celer* quid? I. 365. reſpectu cordis, I. 367. *& frequens* ſeparatim percipi nequit, I. 366. ſine errore unus pro altero ponitur, *ibid.* febribus jungitur, I. 370. *ac durus* in morbis ſpaſmodicis ac doloribus, I. 371. *parvus ac durus* ſanguis ſi exitum molitur, *ibid.* *conciſus* idem cum parvo, I. 365.
contra-

contractus & parvus idem; *ibid. convulſivus* dicitur reſpectu arteriæ, I. 366. & morientium eſt; *ibid. debilis* quid? I. 365. ratione cordis, I. 367. in lue venereâ, ſcorbuto, hydrope, I. 371. *dicrotus* inæqualis ſpecies, I. 366. *durus* & *mollis* dicitur reſpectu arteriæ, *ibid.* & *frequens* in febribus, I. 370. inflammationibus & doloribus, I. 371. plerumque in apoplexiâ & epilepſiâ; *ibid. formicans* inæqualis ſpecies, I. 366. *fortis* idem ac magnus, I. 365. *frequens* non eſt de eſſentiâ pulſuum, *ibid.* febrium pathognomonicum ſignum, I. 370. non tamen ſemper, *ibid.* ante eruptionem exanthematum, I. 371. & ſub febre ſecundariâ. *ibid. parvus*, *debilis*, & *contractus* in malignis & petechialibus, *ibid. languidus* & *inæqualis* in pectoris morbis. *ibid. humilis* idem cum parvo, I. 365. *impetuoſus* & magnus unus, *ibid. inæqualis* non de eſſentiâ pulſuum, *ibid.* variæ ejus ſpecies, *ibid. intermittens* quando & cur ſit? I. 367. jungitur plerumque convulſivo, I. 366. ſine exitio quandoque obſervatur, I. 369. à lumbrico; *ibid. latens* idem ac parvus, I. 365. *magnus* quid? *ibid.* reſpectu cordis, I. 367. & *celer* in ſynochâ, I. 371. & *creber* in hæmorrhagiis, *ibid. manifeſtus* idem ac magnus, I. 365. *myurus* inæqualis ſpecies, *ibid. obſcurus* & parvus idem, *ibid. parvus* quid? *ibid.* reſpectu cordis, I. 367. & *celer* in continuis malus, I. 371. & *frequens* in dyſenteriâ, *ibid. frequens* & *debilis* in continuis peſſimus, *ibid. durus*, & *frequens* & *inæqualis* in principio quartanæ, *ibid. profundus* non differt à parvo, I. 365. *rarus* non de eſſentiâ pulſuum, *ibid.* & *mollis* in lethargo & ſopore, I. 371. *robuſtus* idem ac magnus, I. 365. *ſerratus* inæqualis ſpecies, I. 366. *tardus* quid? I. 365. reſpectu cordis; I. 367. *tremulus* inæqualis ſpecies; I. 366. *vacuus* idem cum parvo, I. 365. *valens* & *magnus* unus; *ibidem. vehemens* quid? *ibidem.* ratione cordis, I. 367. in ſtatu tertianæ & ardentis, I. 371. *vermicularis* inæqualis ſpecies. I. 366.

PULVINAR moribundis ſubtractum, quid efficiat? I. 48.

PULVIS *antaſthmaticus*, III. 105. *antepilepticus*, III. 15. *Dolæi* quomodo paretur? III. 14. *anthelminticus*, III. 493. *antidyſentericus Klapperbeinii* quomodo paretur? II. 30. *antifebrilis*, II. 37. 40. *antinephriticus*, II. 141. *antiſpaſmodicus*, III. 70. & *ſeq.* 266. *aperitivus*, III. 354. *cornachini* quomodo in quartanâ adhibendus? II. 31. *diaphoreticus*, II. 52. III. 72. *emeticus*, II. 15. *Harris* contra rabiem quomodo præparetur? III. 261. *Heurnii* adſtringens ex quibus conficiatur? II. 227. quando in hæmorrhagiâ uteri exhibendus? *ibid.* in hæmoptyſi expertæ virtutis. II. 205. *laxans*, II. 15. ad pneumonicas febres, II. 139. *polychreſtus* ad febres petechizantes, II. 77. *præcipitans nitroſus*, III. 292. *pyrius* ad peſtilentiam commendatur, II. 98. *reſolvens* in quartanâ; II. 26. *roborans* in gonorrhœâ, III. 359. *ſtipticus* in hæmorrhagiâ ſiſtendâ ab amputatione ſphacelatæ partis orta, III. 391. *ſtomachicus*, II. 260. & *ſeq. ſudoriferus* in lue venereâ, III. 417. & *ſeq.*

PURGANTIA ſingula propriam habent virtutem, I. 215. retropellendi facultate pollent, *ibid.* quænam ſint ſelecta? III. 258. veterum quænam ſint? III. 259. eorum ab ipſis variis exhibendi modus, *ibid.* & quâ ratione fuerint innoxia? *ibid.* ſemper reformidata à ſanioribus medicis, I. 216. & niſi difficilioribus morbis magnâ cum cautione adhibita, *ibid.* quæ in lue venereâ conferant? III. 418. quo caſu quartanam fugent? II. 30. nocent poſt iram, I. 190. 313. 425. & ſub menſtruo fluxu, II. 37. in dentitionis difficultate, I. 314. 421. 435. in morbis exanthematicis, I. 315. in catarrhis, I. 340. in febribus, I. 415. ſenibus, I. 135. 421. 435. ſanguinis circulum per vaſa abdominis turbant, I. 345. gignunt icterum, I. 314. alvum cur poſtea adſtringant? I. 385. recidivas proritant, I. 356. locum non habent in affectibus periodicis, I. 187. tempore paroxyſmi intermittentium non danda; I. 418. clyſteribus non indenda, I. 468. quando necant quæ habeant ſigna? I. 393. vide *Excrementa alvi.* quid de illis ob humorum retroceſſionem notandum? I. 361. in fluore albo & gonorrhœa uſurpanda, I. 416. balneis utiliter ſocianda, I. 464. improvide ſumta quid cauſentur, I. 168. quæ mala gignant, I. 214. quæ concitent ſymptomata, III. 62. & quomodo hæc mitiganda. *ibid.*

Purgantia draſtica virulento elemento imbuta, I. 435. venenis cauſticis annumerantur, I. 214. veneni æmula facultate pollent. I. 435. nocentiſſima. *ibid.* quomodo agant, I. 435. pulſum mutant, I. 369. ubi proficua, I. 436. robuſtioribus danda, *ibid.* poſtponenda laxantibus, I. 416. inteſtinorum conſenſum teſtantur, I. 316. importuniùs data quæ mala gignant? I. 214. mortem inferunt, I. 215. inducunt choleram, III. 167. levem inteſtinorum inflammationem, & quotidianam febrem, II. 37. nocent in catarrhali benignâ, II. 46. colicâ biliosâ, II. 297. dyſenteriâ, III. 157. ad excrementa dura educenda, II. 283. in ictero, III. 305. iliacâ paſſione, II. 279. ad lochia promovenda, III. 62. malo hypochondriaco, III. 73. melancholiâ, III. 259. palpitatione cordis, III. 90. podagrico dolore, II. 349. purpura, III. 408. 434. in rheumaticis & arthriticis doloribus, II. 323. in ſcabie infantes & pueros infeſtante, III. 434. in ſemitertianâ, II. 42. tertianâ, II. 16. ſpaſmo veſicæ; II. 312. quomodo abortum promoveant? III. 179. quâ ratione animi deliquia inducant, III. 271. convulſiones, III. 27. diarrhœam chronicam cruentam, III. 175. iliacam paſſionem, II. 276. mictum cruentum, II. 234. ſingultum, III. 124. ſpaſmos, III. 57. tormina in infantibus, III. 478. vomitus? III. 142. quomodo eryſipelaceam materiam retropellant? III. 27. ſcabiem? III. 30. 438. num ad febres exanthematicas præſervandas conducant? II. 92. & quid de iis in ophthalmiâ cenſendum? II. 167.

Purgantia fortiora quænam? I. 214. fugienda, I. 138. lædunt gravidas, I. 137. validiora infantibus nocent, I. 133. alvinam excretionem turbant, I. 216. atque hinc tenellos & lactentes infantes graviter lædunt, I. 217. maximè verò nocent ubi ventriculi inflammatio imminet, *ibid.* & ubi dolores ſunt ſanguiniſque profuſiones metuendæ, I. 218. vel vires jam ſunt fractæ, *ibid.* quomodo cicuranda? III. 127. eorum vis quo pacto deſtruatur. I. 214. quando in hydrope locum habeant, III. 330. 332. quandoque minus, III. 337.

Purgantia lenientia, I. 216. quæ ſint? I. 434.

Purgatio vernalis non eſt repudianda, I. 139. naturæ opus juvat, I. 413. neceſſaria poſt morbos, I. 354. puerperis prodeſt, I. 355. neceſſaria in febribus, *ibid.* & ante balneorum uſum, I. 465. neglecta purpuræ cauſa in puerperis, I. 355. nec non in acutis. *ibid.*

Purgatio menſtrua quibus offendatur? I. 136. Vide *Menſes*

Menſes & Menſtrua purgatio.

PURPURA diſtinguenda ab aliis exanthematibus, & in quo ab iis differat? I. 293. II. 68. ejus ſubjecta, II. 69. III. 232. quæ in eâ mala & funeſta ſint ſigna? II. 70. III. 298. cauſæ procatarcticæ, II. 69. quomodo in eâ mors generetur? II. 70. cur certis temporibus ſit frequentior? II. 69. utraque cur noſtris temporibus frequentatiſſima, I. 358. puerperis cur familiaris? I. 355. in quibus caſibus & ſubjectis ſit periculoſa? II. 70. cur eam epilepſia ſequatur aut antecedat? III. 12. an eâ accedente petechiæ bono omine diſpareant? II. 90. quomodo morbillis & variolis ſuperveniat? II. 65. III. 397. ſudor in eâ largus unde? I. 352. criſes non ſervat; I. 389. quo omine continuis declinantibus ſuperveniat? II. 116. III. 398. ſalutaris irâ excitata; I. 190. quomodo ex menſtruis retentis oriatur? II. 72. & ex quartanâ generetur? II. 25. ex cohibito fluore albo, I. 340. ſuppreſſis lochiis; I. 342. acutis ob purgationem neglectam accedit, I. 355. lethali eventu; I. 393. in principio admittit emetica vel laxantia, I. 415. exempla ejus à febre malè curatâ ortæ, III. 411. poſt uſum Carolinarum enatæ, III. 412. cum ſemitertianâ complicatæ, II. 43. poſt eryſipelas ex vitio primarum viarum ortæ, II. 73. poſt alvi laxationem feliciter curatæ, *ibid.* delirium Carolinis curatum relinquentis, II. 72. cur non ferat cereviſiam? II. 71. quomodo ſit curanda? *ibid.* præſertim ſi febribus epidemicis accedat? II. 70. quâ ratione in eâ alvus ſit tractanda? II. 71. quomodo viribus ſuccedendum? *ibid.* quale conveniat regimen? *ibid.* qualis potus? *ibid.* in eâ nocent tam calidiora quàm refrigerantia; *ibid.* quatenus conveniat venæſectio, *ibid.* & ejus eruptionem juvet? II. 73. quantùm proſint veſicatoria? II. 71.

Purpura acuta quæ dicatur? II. 74. quæ ſit ejus materialis cauſa? *ibid.*

Purpura alba qualis dicatur? II. 68. ſynochis accedens quid indicet? II. 207. ejus cauſa materialis eſt acidum lympham coagulans; II. 69. III. 399. cur puerperis ſit familiaris? *ibid.* & cur ut plurimùm in ipſis maligna? III. 399. peculiaria ejus ſymptomata eruptionem antecedentia, II. 83. ejus idiopathicæ ſanatæ exemplum, II. 72. alba vel *rubra* in morbis acutis unde? I. 164.

Purpura benigna quæ dicatur? III. 397. ejus hiſtoria & progreſſus. *ibid.*

Purpura chronica, ſcorbuti ſoboles, qualis dicatur? II. 74. III. 397. ſigna, III. 397. quâ ratione chronica fiat? III. 398. differt ab aliis exanthematibus, III. 397. & inter ſe, *ibid.* prognoſis, III. 405. cur demum ante aliquot luſtra prodierit? III. 402. cauſa materialis eſt ſerum ſalino-ſulphureum acre, III. 399. quod effectu remediorum probatur; III. 400. cur in hâc major ſalina acrimonia, quàm in albâ? *ibid.* cur tam facilè ac citò revertatur? *ibid.* ſubjecta, *ibid.* ſunt fœminæ magis quàm viri, III. 401. & ex iis ſenſibiliores & debilitatæ, *ibid.* ſpeciatim divites, *ibid.* fluore albo laborantes, III. 402. gravidæ, III. 401. puerperæ, ſi lochia haud ritè fluunt, *ibid.* cauſæ occaſionales, III. 403. *& ſeq.* ut loco ſcorbuti veniat à diæta eſt derivanda, III. 404. ipſius exempla ex inordinatâ diætâ ortæ, III. 411. in fœminâ ſene, III. 412. poſt nimium hæmorrhoïdum fluxum lethalis, III. 409. inediâ & aquis mineralibus ſanatæ, III. 410. ſcorbutum poſt uſum coffee excipientis, III. 404. accedente albâ lethalis; III. 413. qualis præſervationis cauſâ conveniat potus? III. 405. victus genus, *ibid.* ubi etiam aquæ medicatæ, cura lactis, & motus corporis conveniunt, *ibid.* quomodo gravidæ præſervandæ, III. 406. quæ ante & poſt partum in eundem finem conducant? *ibid.* imminenti morbo quibus obviam eundum? III. 407. & quomodo præſenti, *ibid.* lochiis in hâc ſubſiſtentibus an venæſectio conducat? *ibid.* curatio requirit leniora & temperatum regimen, III. 406. fugam frigoris, III. 407. nimii calidi loci, III. 408. alexipharmacorum & validiorum medicamentorum, *ibid.* intempeſtivæ ſanguinis miſſionis; *ibidem.* quomodo liberaliores & ſuppreſſæ alvi excretiones vel moderandæ, vel revocandæ, *ibid.* quantùm proſint veſicatoria? III. 409.

Purpura idiopathica, ejus hiſtoria, II. 68. minus eſt periculoſa quàm ſymptomatica, II. 73. an in eâ conferant laxantia? *ibid.*

Purpura maligna quæ ſit? III. 397. ejus indoles & decurſus, III. 398. & quid indicet, ſi modo diſpareat, modo appareat? *ibid.* puerperarum venæſectione curata, II. 73. Vid. *Miliaris febris.*

Purpura retrocedens quæ inducat mala? II. 297. quomodo delirium, II. 72. guttam ſerenam, III. 232. palpitationem cordis, III. 86. phthiſin? III. 287. *retrograda*, I. 187. cur adeo periculoſa? I. 166. per ſpaſmum cum damno recedit, I. 302. utraque quare noſtris temporibus frequentatiſſima? I. 358.

Purpura rubra quæ dicatur? II. 68. ejus ſubjecta, II. 69. cauſa materialis eſt ſerum acre ſalino-ſulphureum; *ibid.* ſæpè fit chronica, III. 398. & cur in puerperis non tam maligna? III. 399. in morbis acutis unde? I. 164.

Purpura ſcorbutica efflorescens ſolvit hypochondriacum malum. I. 410.

Purpura ſymptomatica quibus morbis & ſubjectis accidat? II. 68. III. 398. ejus in ictero & hydrope caſus, III. 411.

Purpura veſicularis alba quæ dicatur? II. 69.

Purpurata febris quæ dicatur? II. 68. ejus in puerperâ funeſtæ exemplum. II. 72.

PUS poſt inflammationem ex ſanguine quandoque generatur, I. 325. effuſi in thoracem ſigna. *ibid.*

PUSTULÆ cutis unde? III. 428. earum generatio I. 174. ex potione frigidâ, I. 234. cur autumno & vere frequentes? III. 441. haud repentè reprimendæ; I. 263. quibus externis debeant tractari? III. 436. ſcorbuticarum pruriginoſarum exemplum, III. 437. ipſarum curatio, III. 438. venereæ quomodo tractandæ? III. 421.

PUTREDO in quo conſiſtat? I. 28. unde proveniat? I. 160. præſertim mortifera, I. 161. gradu differt, I. 323. quæ in corpore humano producat ſymptomata? III. 444. cauſa mortis, I. 34. malignitatis, I. 323. non eſt ratio formalis mortis, I. 159. corpori tamen humano maximè adverſa, I. 178. 206. extinctum circulum ſanguinis ſequitur; I. 34. viribus infenſa, I. 323. vires motrices deſtruit, I. 34. viſceris interna. I. 161. quomodo arcenda, III. 330. 451. ſpeciatim poſt paracenteſim. III. 329. *& ſeq.*

PYLORUS, ejus ſitus, II. 258. ſcirrho quandoque afficitur, I. 329. poſt iram ſæpè conſtringitur, III. 347. ejus conſtrictionis ſigna, *ibid.* eſt cauſa cardialgiæ, II. 257. colicæ flatulentæ, III. 347. vomitûs, III. 143. ejus vitia poſt mortem detecta; III. 129.

PYRMON-

Pyrmontanæ *aquæ*, qualia ſint earum principia conſtitutiva? III. 315. earum virtutes, *ibidem.* quale requirat eorum uſus vitæ regimen? II. 222. & quæ ante earum uſum tenenda? II. 272. commendantur in cachexiâ & chloroſi, III. 315. calculo felleo, II. 272. hypochondriaco malo, III. 71. ictero, III. 305. rheumatiſmo ſcorbutico, II. 322. ſcorbuto & quando? III. 378. ad vermes pellendos, III. 491. in ulceribus, III. 449. nocent maximè in hæmoptyſi. II. 206.

Q.

Quartana qualis dicatur? II. 23. ejus hiſtoria, *ibid.* eſt vel ſimplex vel duplex, I. 24. legitima vel notha; *ibid.* ſymptoma in cacochymicis, *ibid.* hypochondriacis, *ibid.* infantibus, *ibid.* juvenibus, *ibid.* ſenibus infirmis, *ibid.* qui graviter & cum periculo ex eâ laborent? II. 31. eâ laborantes cur tam voraces? I. 248. febris ejus differentiæ & ſigna, I. 294. familiaris primæ ſenectæ, I. 183. & Weſtphalis, I. 185. in principio qualis pulſus? I. 371. ejus ſubjecta, II. 24. cauſa proxima & materialis, II. 23. procatarcticæ, II. 24. 32. eandem cum dyſenteria cauſam habere poteſt, II. 30. quid in eâ plenariè appetitûs proſtratio denotet? II. 31. quomodo & adversûs quos morbos ſit remedio? II. 25. convulſiones & epilepſias quandoque ſolvit, I. 410. quomodo ad purpuræ geneſim contribuat? II. 25. quomodo gignat hydropem? I. 371. quibus modis ſolvatur? II. 25. præſertim in gravidis ac infantibus? *ibid.* iræ beneficio ſanata, I. 190. balneis levatur, I. 463. perperam tractatur adſtringentibus, I. 352. ex ſcabie retropulſa, I. 337. quomodo in eâ mors contingat? II. 25. & 31. quando exitium inferat? II. 25. in diuturna pancreas induratum, I. 329. contumax cur æſtate minuatur, vel potiùs expiret? I. 265. quæ & quo caſu ſit contumaciſſima? II. 25. & 27. cur circa vernale ſolſtitium ſponte cedat? II. 25. & vere facili negotio ſanetur? *ibid.* quos malè tractata poſt ſe morbos relinquat? *ibid.* quâ occaſione recidivet? *ibid.* cur in plebeiis frequenter recidivet? II. 30. exemplâ ejus in gravidâ curatæ, II. 28. in ſene funeſtæ, II. 31. in cachectico in funeſtum hydropem terminatæ, II. 29. ex tertianâ cum ſalivatione junctæ, *ibid.* cortice chinæ corruptæ & ſanatæ, *ibid.* purgatione ſanatæ, II. 30. in quotidianam ſæpè redeuntem mutatæ, *ibid.* primo ſimplicis, poſt duplicis cum tumore pedum ſanatæ, II. 31. & *ſeq.* ſæpius recidivantis & pipere albo curatæ, II. 30. ſæpiùs tumore pedum ſanatur, II. 29. quo caſu curatu ſit facilis? II. 27. quo anni tempore facilè curetur? *ibid.* pro diverſitate corporum diverſam poſcit medelam, *ibid.* quæ in ejus curatione occurrant indicationes? II. 26. eam curandi recta methodus, II. 32. & *ſeq.* quomodo in eâ tractandi cachectici, II. 29. pueri, II. 31. quomodo in eâ cruditates evacuandæ? II. 26. præſertim ſi ſit inveterata, *ibid.* quibus modis ſtricturæ generis nervoſi demulcendæ? *ibid.* partes debiles roborandæ, *ibid.* perſpiratio ante & poſt paroxyſmum juvanda? II. 27. alvus laxanda? II. 28. laxantia & emetica in principio fert, I. 415. cephalalgia levanda? II. 28. duo ſpecifica adversùs eam commendantur; I. 450. II. 26. quis conferat potus? II. 27. quomodo adhibendus in eâ cortex chinæ? II. 28. quantùm conducant amara, II. 26. emetica, II. 27. epicardia, II. 28. venæſectio, II. 27. quomodo præcavendæ recidivæ, II. 30. & *ſeq.* tam diætâ, II. 28. quàm pharmacis? *ibid.*

Quartana anomala quid indicet? II. 25. *continua* qualis dicatur? II. 24. *duplex* qualis dicatur? *ibid.* quomodo naſcatur? II. 32. ejus ex ſimplici natæ exemplum; *ibid.* *endemia* quo locorum occurrat? II. 24. *epidemia* quo tempore graſſetur? *ibid.* *triplex* in quo differat à quotidianâ? II. 33.

Quartanarii cur facilè ſalivationem patiantur? II. 29. quomodo ſanguis in iis ſit conſtitutus? II. 27.

Quies, eâ corpus habet opus, I. 155. ejus & laborum ſit juſta proportio, I. 125. conveniens uſus commendatus; I. 158. quibus maximè conveniat? I. 125. nutritionem promovet, *ibid.* poſt cibum laudatur, *ibid.* animi liberam reddit tranſpirationem, I. 102. diſponit liquida ad putredinem, I. 28. corporis nimia cur noxia? I. 261. quas noxas afferat? I. 125. mutat pulſum. I. 368.

Quinquefolii radix alvum adſtringit. I. 261.

Quotidiana quæ dicatur? II. 33. eſt vel exquiſita, vel vaga, II. 34. vel legitima vel notha, II. 33. in quo differat à catarrhali benignâ & malignâ, *ibid.* lentâ, *ibid.* quartana triplici, *ibid.* tertianâ duplici? *ibid.* ejus hiſtoria, *ibid.* ſubjecta, II. 34. ſedes, *ibid.* cauſa proxima, II. 33. materialis, *ibid.* antecedentes, II. 34. cur ejus paroxyſmi quotidiè redeant? II. 34. quomodo oriatur ex tertianâ, II. 37. ex vitio viſcerum abdominis, II. 33. quæ excretiones in eâ ſint boni ominis? II. 34. ſæpè epilepſiam ſolvit, III. 13. quâ ratione tranſeat in lentam & continuam? II. 34. quibus cauſis in diuturnitate ſuſtentetur? *ibid.* & 38. exempla ejus rebellis & Carolinis expugnatæ, II. 36. cum ſpaſmo cardialgico junctæ & curatæ, *ibid.* ex tertianâ ortæ & ſanatæ, II. 37. recidivantis emeticis curatæ, II. 36. anomalæ poſt hypercatharſin, II. 37. exquiſitæ diuturnæ, II. 38. eam curandi indicationes, II. 34. quâ ratione pravi ſucci in eâ corrigendi, *ibid.* & evacuandi? *ibid.* & *ſeq.* quomodo robur viſceribus reſtaurandum? II. 35. quæ ſit cura ſpecialis, *ibid.* præſertim ſi diuturna fuerit, II. 38. aut ex levi inteſtinorum inflammatione foveatur? *ibid.* quæ ſub eâ fugienda? II. 35. non cogendus ſudor, ſed alvi fluxus procurandus, *ibid.* quid faciendum, ſi frigus ſit nimis acre? *ibid.* quando profint aquæ minerales, *ibid.* emetica, *ibid.* ſacculi ventriculo admovendi? *ibid.* ſpecifica antifebrilia, venæſectio? *ibid.*

Quotidiana continua qualis ſit, II. 33. *continua ſeroſa*, quæ dicatur veteribus? II. 75. *epidemica* quo tempore graſſetur? II. 33. *intermittens*, ejus ſigna, I. 294. differt à continuâ & tertianâ duplici, *ibid.*

R.

Rachitis quæ dicatur? III. 488. ejus hiſtoria, *ibid.* eâ defunctorum anatome, *ibid.* cauſa proxima, *ibid.* mediata cauſa, III. 489. remota, *ibid.* ratio ſymptomatum; *ibid.* prognoſis; *ibid.* ad curationem faciunt balnea, I. 464. III. 489. diæta, *ibid.* leniora emetica & laxantia, *ibid.* frictiones, *ibid.* reſolventia, *ibid.* & thoraces, *ibid.*

Ramazzinus, I. 17.

Ramoneur Monckii quid ſit? II. 161.

Raphanus ruſticanus quale recondat principium? III. 78. nocet in cardialgiâ, II. 262. laudatur in ſcorbuto. III. 378.

RATIO quid in Medicina denotet? I. 15.

RATIONALIUM ſecta vetus, I. 16. quid eorum conatibus obfuerit? *ibid.*

RAUCEDO in tuſſi quomodo tollenda? III. 115. ſenum unde dependeat? I. 242. venereæ ſolâ mercuriali inunctione plantarum pedum curatæ exemplum. III. 425.

RAYMUNDUS LULLUS; I. 21.

RECENTIORES ubi præferendi veteribus? I. 22.

RECIDIVA, eorum indicia, I. 355. quomodo excludantur? I. 289. per ſpaſmos inducuntur, I. 302. unde? I. 355. ex ſuppreſſis criticis evacuationibus, I. 289. 389. palliativâ curâ, I. 289. ægri incuriâ, *ibid.* reliquiis morborum, I. 354. intermittentium cur tam frequentes? I. 355. quomodo arcendæ? I. 356. 420.

Recidivantes morbi, I. 182. quo pacto differant à periodicis? I. 186. cur eaſdem partes rurſus affligant? I. 169.

REFRIGERANTIA quibus in febribus proſint noceantve? II. 117. laudantur in mictu cruento, II. 206. in ſynochâ, II. 106. quando noceant in nimio hæmorrhoïdum fluxu? II. 221.

REGIUS Carteſianus. I. 17.

REGULÆ *prognoſticæ* de morbis obſervandis inſignes. I. 362.

RELIQUIÆ MORBORUM novos pariunt morbos, I. 354. tempeſtivè ſummovendæ, *ibid.*

REMEDIA in claſſes diſtinguenda, I. 427. quatuor ſumma genera, *ibid.* circa materiam, vel motum occupantur, *ibid.* in fluida vel ſolida agunt, *ibid.* principia eorum paucis cognita, I. 425. per chymiam recluduntur; *ibid.* eorum operandi ratio ſcitu neceſſaria, I. 286. plures latet, I. 425. & *ſeq.* vires eorum non ſunt abſolutæ, I. 290. 424. ſed occaſionales tantùm & relativæ, I. 153. eorum effectus à priori indagandus, I. 425. non tamen ſemper cognoſcitur, *ibid.* quomodo cognoſcendus? I. 289. & *ſeq.* quodnam effectu heroïcum dicendum? I. 476. operatio eorum obſervanda, I. 289. ex cauſis proximis & experientiâ petenda, I. 426. actio in corpus phyſicum & vivum gratis diſtinguitur; I. 425. in nervoſas partes maximè ac proximè agunt, I. 308. non ſemper morbos ſanant, I. 290. ſub initium & finem morbi propinanda; I. 414. eorum multitudo ſingulorum cognitioni obeſt; I. 421. Vide *Medicamenta.*

Remedia diæterica præferenda pharmaceuticis, I. 422. *fortia* debilibus exitioſa, I. 344. in vigore morbi non offerenda; I. 414. à liberaliori eorum uſu cavendum. I. 417.

REMITTENTES *morbi* non confundendi cum periodicis. I. 186.

RENES, eorum ſtructura & uſus, I. 70. conſentiunt cum ventriculo; I. 315. 353. tono ſuo inſtructi ſunt, I. 70. eorum *atonia* quid efficiat? *ibid.* atonia affecti quæ pariant mala? I. 307. *abſceſſibus* patent, I. 326. *debilitati* gignunt calculum I. 353. inflammationes, ulcerationes, *ibid.* ſigna puris in iis, I. 326. *labefactati* quibus firmandi? I. 446. an ſpaſmo ſint obnoxii? II. 147. *ſiniſter* cur magis nephritidi obnoxius quàm dexter? II. 148. 298. *exulcerati* quomodo tractandi? I. 430. quomodo iſchuriæ lethalis cauſa, II. 317. quomodo iis ſuccurrendum? II. 235.

RES *non naturales* ſanitatem diſpenſant. I. 100. & *ſeq.*

RESPIRATIO quid ſit? I. 44. III. 95. ad vitam eſt neceſſaria, III. 95. ſanguini calorem affert, I. 46. promovet chyli progreſſum, I. 66. ejus uſus ſecundarii; I. 47. in recens natis cujus uſûs ſit? III. 473. cum roncho & ſtertore in apoplexiâ unde? II. 241. quid denotet? II. 243. naturalis in catalepſi unde? III. 46. *auctior* auget circulum ſanguinis, *ibid.* *impeditæ* pravi effectus, I. 46. *difficilis* ejus ortus, I. 168. ex reſtagnante ſanguine lochiali, I. 342. à flatibus incarceratis, III. 66. à polypo, III. 280. *anxia* à ſpaſmo nervorum pneumonicorum, I. 392. in acutis mala, *ibid.* ejus *oppreſſio* unde? I. 166. cum metu ſuffocationis quale in phthiſi præbeat ſignum? III. 288. *ſuſpirioſa* cum ſibilo in epilepſiâ unde? III. 11.

RHABARBARUM quodnam ſit optimum? III. 351. ejus virtutes, quas exſerit in corpore? *ibid.* & 73. coctum vim purgativam perdit, I. 214. duplo plus in ſubſtantiâ, quàm in infuſo operatur, II. 322. ejus varii adhibendi modi, III. 351. ſpecificum eſt in hepatis vitiis, III. 405. laudatur poſt inſultum apoplecticum, III. 244. in nimio hæmorrhoïdum fluxu, II. 220. in narium hæmorrhagiâ, II. 199. in ictero, III. 305. in malo hypochondriaco, III. 70. in rheumaticis & arthriticis doloribus, II. 322. in vomitu cruento arcendo, II. 215. in vomitu bilioſo, III. 145. cum *abſorbentibus* in dyſenteriâ, III. 156. cur tutiſſimum lactans in eâ? I. 422. cum *terebinthinâ venetâ* in pilulis egregiè calculoſos ſolatur; II. 307. *toſtum* in diarrhœâ laudatur, III. 169. ejus *eſſentia* cum liquore terræ foliatæ tartari in hydrope prodeſt, III. 330. ejus *extractum* cum aliis anthelminticis nuptum in vermium eliminatione laudatur. III. 28.

Rhabarbarina in principio peſtis commendantur. I. 204.

RHEUMATISMI recentioribus qui dicantur? II. 317. differunt ab arthritide, *ibid.* & I. 298. ratione cauſarum, II. 318. gradûs & indolis; *ibid.* dividuntur in cacochymicos, ſcorbuticos, fixos & vagos *ibid.* unde oriantur? I. 164. 165. 174. 175. 274. quomodo gignantur? I. 302. eorum cauſa, I. 298. cauſa proxima, II. 317. materialis, II. 318. ſubjecta, II. 319. proceſſus, *ibid.* ſigna, I. 298. prognoſis, II. 320. hæreditarius morbus, I. 349. cur dextrum latus frequentiùs occupent, quàm ſiniſtrum? II. 325. cur maximè generentur tempore verno? I. 266. cur verno & autumnali tempore maximè affligant? II. 319. gignuntur à ſpaſmis nervoſarum membranarum, I. 303. quandoque venæſectione; I. 298. facilè in arthritidem veram abeunt. *ibid.*

Rheumatiſmi aurium ex coryza per frigus ſuppreſſa II. 325. *capitis* ex admiſſo frigore venæſectione curati, II. 326. & calculo inducto, II. 299. in fœminâ plethoricâ caſus; II. 324. *chronici* ſuperiora maximè cum febre adfligentis caſus, II. 327. ab excretionibus ſanguineis orti, II. 326. ex hæmorrhoïdibus ſuppreſſis Tœplicenſibus & Carolinis curati, *ibid.* *pectoris* ab hæmorrhoïdibus ſuppreſſis, II. 328. ex irâ & ſuperingeſto ſpiritu volatili cornu cervi exemplum, II. 329. *oſſis iſchii*, *ſacri* & *coccygis* iteratâ venæſectione curati, II. 325. *renum* & ureterum caſus, III. 306. *ſanguinei* in Galliâ frequentes, II. 321. *ſcapularum* calidiori pharmaco exacerbati & ad caput delati exemplum, II. 328. ex ſero impuro copioſo tam internas quàm externas partes affligentis exemplum, II. 329. *ſcorbutici* qui dicantur? II. 328. & quomodo tractandi? II. 322. *venerei* unde? II. 320. & quomodo tractandi? II. 322.

Rheumatiſmorum curatio quomodo inſtituenda? II. 321. per diaphoretica & diapnoica, *ibid.* per venæ-

venæſectionem quandoque arcentur, *ibidem*, & I. 460. & quando conducat? II. 321. & 323. eorum ſpecificum lumbrici terreſtres, I. 450. balneis martiatis levantur; I. 464. & *ſeq.* cautelæ circa anodyna, II. 323. balnea, II. 322. curam lactis, II. 323. circa calidiora & ſpirituoſa, *ibid.* topica, II. 322. ſcarificationem & veſicatoria, I. 460. II. 323.

Rheumaticæ febres unde? I. 409. in quo differant à catarrhalibus? II. 45. cur ſæpè ſint ſalutares? III. 111. naturæ & artis methodus medendi in eâ. I. 409.

Rigor *febrilis* quid ſit, & quomodo fiat? II. 114. qualis ſit criticus, qualiſque ſymptomaticus? *ibid.*

Riverius I. 22.

Roborantia, varia eorum genera; I. 444. eorum uſus aperitivus, I. 260. ſublatâ morbi cauſâ I. 416. & *ſeq.* & finito morbo uſurpanda; I. 420. in calculo proſunt, I. 70. cur ſint efficacia remedia contra febres? I. 170. adſtringentibus nupta quæ & quando in lentis conducant? II. 181. quænam in tuſſi? III. 113. 115. in vomitu? III. 145.

Robur fibrarum multùm pendet ab aſſumtis, I. 35. 129. à ſolidarum partium texturâ, I. 87. 129. vitale in quo conſiſtat? I. 242. unde pendeat? I. 444. ex vigore motûs cognoſcitur, I. 348. ſolidorum ſanitatem fulcit, *ibid.* analepticis minùs reſtauratur. I. 444. Vide *Vires.*

Robuſti qui ſint? I. 348. quinam dicantur? I. 129. ſe nulli diætæ mancipent, I. 130. quid cavere debeant? *ibid.* non egent medicinâ, I. 240.

Robuſtum corpus cum animi robore pari paſſu ambulat. I. 129.

Ros, ejus vitioſus effectus. I. 211.

Rossalia in quo differant à morbillis? II. 63.

Rubefacientia morbos capitis levant, I. 318. narium hæmorrhagias compeſcunt. *ibid.*

Ructus quid? III. 138. hypochondriacis familiares, I. 306. per convulſivum motum eliduntur. *ibid.* acidi unde? II. 258.

Rudbeckius, I. 19.

Ruptura corneæ ex malè tractatâ opthalmiâ, II. 169.

Ruyschius I. 19. 20.

S.

Saburra ventriculi quomodo exoneranda? I. 250.

Saccharum, ejus largior cum potu Coffee uſus quæ pariat damna? III. 404. nocent omnia ex eo parata in aſthmate, & cur? III. 100. *roſaceum* in phthiſi laudatur. III. 292.

Sachsius laudatus. I. 31.

Sagapenum cur hyſtericis utile? I. 448. ſpecificum anthelminticum, I. 452. clyſteribus commiſcendum. I. 468.

Sal ſaporis objectum. I. 93. in corpore generatur I. 69. univerſale aëreum I. 227.

Salia quando in cardialgia, II. 262. 267. in dyſenteriâ, III. 158. in febribus; II. 18. ad lochia promovenda? III. 62. an in hypochondriaco malo proſint? III. 70. eorum intemperies non univerſalis morborum cauſa. I. 151. eorum uſus intemperatus noxius, I. 253. vitioſa multorum morborum cauſæ, I. 254. quo pacto facillimè corrigantur? I. 256. optima laxantia, I. 434. præcipuum ingrediens aquarum medicatarum, *ibid.* clyſteribus utiliter commiſcentur. I. 467. tempore paroxyſmi intermittentium non danda. I. 418.

Sal Anglicanum quomodo præparetur? III. 272. laudatur in guttâ ſerenâ. III. 230.

Sal aperitivum III. 265. 309.

Sal commune corpori amicum, I. 69. ſed ejus mixtionem non ſubit, *ibid.*

Sal, *cornu cervi* volatile cum aliis permixtum ad ſudorem promovendum laudatur in lue venereâ. III. 422.

Sal digeſtivum Sylvii ex quo præparetur? II. 14.

Sal Ebſonienſe ad flatus diſcutiendos laudatur. II. 295.

Salia fixa & neutra optima diuretica. I. 439.

Salia per incinerationem parata abſorbent. I. 428.

Salia neutra quænam dicantur? III. 305. eorum virtus in corpore humano, *ibid.* laudantur in tumore hydropico, III. 331. in ſemitertianâ, II. 42. ad vermes expellendos, III. 492. quæ damna præſentibus ventriculi ſpaſmis pariant? II. 125.

Sal pharyngæum quomodo præparetur? II. 128.

Sal prunellæ in dyſenteria quando conducat? III. 158.

Salia thermarum quâ ratione in febribus conveniant? II. 22.

Sal volatile ſpiritûs urinæ cujus indolis? III. 45.

Salia volatilia ad arcenda contagia commendantur, I. 212. volatilia oleoſa nocent in catalepſi. III. 48.

Salita alimenta nutritioni incongrua. I. 108.

Saliva cujus ſit naturæ? II. 86. diſtingui debet à muco faucium, I. 59. eſt liquor ſubtiliſſimus, *ibid.* fermenteſcibilis, *ibid.* eſt fermentum, *ibid.* facit ſaporem, I. 61. habet vim medicamentoſam, I. 59. dirigit appetentiam liquidorum, I. 60. menſtruum microcoſmi, I. 59. ſale eſt imbuta, *ibid.* ex quibus glandulis veniat? *ibid.* iracundorum venenatam induit naturam, I. 196. non deglutienda in locis contagio infectis, I. 204. per eam graviſſima mala transferri poſſunt, I. 189. ex glandulis, I. 304. per ſpaſmos nimium elicitur, I. 305. ſub ſalivatione cur fœteat? I. 443.

Salivæ profuſiones unde? I. 160. profluvium à mercurialibus, I. 219. ejus fluxus in epilepſiâ unde? III. 11. conducit in petechialibus, II. 87. & quomodo proritandus? *ibid.* *flaveſcentis* in ictero exemplum; III. 309. *jejuna* ægri ad inungendum in lippitudine laudatur. III. 238.

Salivantia potentiſſima chymica, I. 442. quæ ſint? *ibid.* quomodo agant? I. 443.

Salivatio quomodo ſuccedat? I. 442. mediantibus ſpaſmis fit, I. 302. 304. 442. à mercurialibus, I. 304. ab acri humore, *ibid.* alvum comprimit, I. 263. noxia ſummè hypochondriacis, I. 220. non impetuosè movenda, I. 447. in ſcorbuticis quid indicet? III. 371. ejuſque ſymptomaticæ exemplum, III. 385. in variolis quomodo movenda? II. 53. cur facilè quartanariis eveniat? II. 29. à cinnabari cum ſale volatili, cornu cervi mixta ſuſcitatæ exemplum, III. 347. à cicutâ aquaticâ exteriùs applicatæ caſus; III. 93. *mercurialis* quomodo à mercurio dulci facilè excitetur? II. 29. quartanæ poſt mercurii dulcis uſum accedens exceſſiva quomodo curata fuit? *ibid.* quot modis poſſit inſtitui? III. 418. & *ſeq.* quæ ante ipſius uſum tenenda? *ibid.* quæ in illâ diæta obſervanda? *ibid.* & quandiu inſiſtendum? *ibid.* cur ſemper cum frigore extremorum juncta ſit? III. 456. & quæ circa ſymptomata ab ipſâ inducta tenenda? III. 419. interdum epilepſiam curat, III. 18. raro gonorrhœam inveteratam, III. 362. cur & quando locum habeat

beat in lue venereâ? III. 418. non ſemper ad curam luis venereæ neceſſaria. I. 443. quando locum habeat in guttâ ſerenâ ? III. 230. & quibus inſtituenda ? III. 231. in tumore teſticulorum venereorum, III. 426. cur ſcorbuticis minùs conferat ; III. 419. nec hyſtericis & macilentis ? *ibid.* & quid ejus loco ſubſtituendum? *ibid.* perperam inſtituta ſæpè hydropis cauſa & quomodo tollenda ? III. 333.

SALTATIO vehementior motus. I. 122.

SAMBUCI cortex medius ſpecificum in icτero. I. 451.

SANCTORIUS, I. 22. 68.

SANGUIS, ejus definitio, I. 36. prima elementa, I. 156. eſt theſaurus vitæ, I. 34. præcipuus corporis humor, I. 372. aquâ ſpecie gravior. I. 37. & 374. proportio ſolidi & fluidi in eo, I. 367. ab acidis coagulatur, I. 374. ab alcalinis & nitro funditur magis & rubeſcit. *ib.* eſt mixtus liquor, I. 36. gelatina purpurea, I. 37. ejus triplex ſubſtantia, I. 269. ejus partes conſtitutivæ III. 388. habet innatantes partes ſolidas, I. 37. harum mutua proportio, *ibid.* partes ſulphureas, *ibid.* idem an ſemper in corpore ſit ? I. 39. boni copia præſtat robur, I. 33. qualis optimus ? I. 39. ei ineſt terreſtre ; I. 38. terreſtreitas cum ſulphureâ parte indolem acquirit abſterſivam ; *ibid.* quomodo examinandus ? I. 374. qui bonus nondum evictum, I. 372. ex eo prognoſis ſumenda, I. 373. quæ tamen fallax, I. 372. inſpectio ſola an medicum de hominis ſtatu ſatis edoceat ? I. 39. natura illius & quâ ratione efficitur atque circumagitur ? I. 469. differentia eſt quoad individua, I. 37. differentias medicus perſpicere debet, I. 38. differt ratione temperamentorum ; I. 368. qualis plethoricorum I. 320. cholericorum, I. 368. hyſtericarum, I. 320. ſcorbuticorum ? I. 373. malus aſpectu ſæpè in ſanis ; I. 372. & bonus in ægris. *ibid.* non ſolum qualitate ſed etiam quantitate peccat, I. 340. Vide *Plethora.* ejus productio non æque copioſa in omnibus corporibus I. 51. quantitas diverſa, I. 38. & *ſeq.* juſta quænam ? I. 101. microſcopio conſpectus, I. 39. cur ex eo tot ſeparentur humores ? I. 381. continuo eget ſupplemento, I. 47. ejus pars ſubtilior motum tribuit cordi & arteriis, I. 33. portio diaphana nutrit, I. 56. ejus reſolutio chymica ; I. 37. eum quæ alterant in animum jus habent. I. 96. cur citò putreſcat ? I. 38. vilipenditur, quia res eſt obvia, I. 34. unde ſuppleatur ? I. 102. in febribus corrumpitur. I. 319. venæſectione & ſcarificatione elicitur, I. 374. ejus miſſiones fugiendæ in affectibus retrogradis. I. 187. qualis in nimio hæmorrhoïdum fluxu excernatur ? II. 219. in mictu cruento, II. 213. morbo nigro Hippocratis, II. 217. & vomitu cruento, II. 214. qualis ſit cachecticorum, III. 19. 318. arthriticorum, II. 318. cutis adfectibus laborantium, III. 429. delirantium, III. 255. hydropicorum, III. 325. ictericorum, III. 301. ex petechizante febre mortuorum, II. 77. quartanariorum, II. 27. ſcorbuticorum, III. 372. ſenum, II. 217. variolis malignis peremptorum ? II. 51. quæ ejus ſit bona conſiſtentia in petechiali febre ? II. 90.

Sanguinis calor à ſulphureâ parte pendet. I. 38. calefactus potu frigido denſatur. I. 233. 234. reſpiratione incaleſcit, I. 46.

Sanguinis circulatio, eam Harvæus in lucem propoſuit, I. 39. eſt indubiæ veritatis, I. 40. *circulus* liber & æquabilis quis ? I. 155. animam cum corpore connectit, I. 16. eſt cauſſa vitæ, I. 24. nutritionis, I. 51. conſervat corpus, I. 52. eſt principium, ex quo medicinæ omnes partes fluunt ; I. 25. fit ad leges motus, I. 40. per pulmones, I. 47. in embryone abeſt, I. 44. vigorem & robur dat animo, I. 52. ejus apud Hippocratem indicia, I. 39. ferè tertia pars cerebrum petit, I. 84. ad caput difficiliùs movetur, I. 47. an ex arteriis vel venis exſtillet ? I. 74. maſſa quàm citò corpus totum pervadat ? I. 42. quoties unâ horâ circumvolvatur ? I. 368. inter interſtitia fibrarum non extravaſatur, I. 365. reditus ex pedibus difficilis, I. 49. regreſſus per venas quibus adjuvetur ? I. 41. tranſitus difficilior ex collo ſiniſtri lateris ad meſentericum ſiniſtrum : I. 49. circulatio retardata morborum cauſa, I. 164. circulus turbatus & ſublatus morborum & mortis cauſa, I. 25. curſus immoderatus & impeditus cur morbum formet ? I. 163. ex natura illius & qua ratione efficitur atque circumagitur I. 469. ejus circuitus quare in febre fiat auctior & celerior ? I. 476. vide *Circulus ſanguinis* & *Sanguinis motus.*

Sanguinis color purpureus unde ? I. 38. in minimis ductibus evaneſcit. I. 41.

Sanguis planè non concreſcens unde ? I. 374.

Sanguinis conditio animæ actiones alterat. I. 96.

Sanguinis congeſtiones graves & periculoſæ ſtaſes ex inteſtinorum ſpaſmis, I. 269. infarctus & congeſtio quos effectus producat in vaſis abdominis ? I. 166.

Sanguis congrumatus quibus diſſolvendus ? I. 430. 453. ureteribus inhærens quomodo reſolvendus ? II. 235.

Sanguinis conſiſtentia ab inteſtino motu læditur. I. 39.

Sanguinis conſtitutio juſtâ eget proportione & qualitate, I. 101. quænam ejus partes conſtitutivæ ? III. 388. eo recte conſtituto viget ſanitas. I. 101.

Sanguinis copia animum afficit, I. 52. nimia redundantia non univerſalis eſt morborum cauſſa I. 151.

Sanguis craſſus & *niger* vitioſus ad ſtagnationes & inflammationes pronus ; I. 373. *craſſus* quomodo à plethorâ oriatur, III. 303. à victu craſſo, III. 255. à vitâ ſedentariâ, *ibid.* diſponit ad animi deliquia, III. 271. ad polypos. III. 86.

Sanguinis defectus multos infert morbos, II. 220. & abortum, III. 179. palpitationem cordis, III. 86. polypos cordis, III. 281. phthiſin, III. 287. purpuram, III. 412. ſpaſmodicas ex utero paſſiones, III. 63. ſtagnationem & corruptionem, III. 373. quomodo reſarciendus ? III. 273.

Sanguinis dejectio per alvum funeſta ex rupturâ hæmorrhoïdalium, I. 327.

Sanguinis dyſcraſia ex urina pateſcit. I. 380.

Sanguinis effuſiones conſuetæ, interceptæ multa gravia creant ſymptomata, I. 244.

Sanguis extravaſatus nocet, I. 373. mortis cauſa, I. 327. in cerebro quando necet ? I. 397.

Sanguis fibroſus malus, I. 374.

Sanguis floridus nimis malus & unde ? I. 373. in febre malignâ & ſpaſmodicis morbis ; *ibid.* non largiter extrahendus. *ibid.*

Sanguinis fluxus quo pacto præſentiſſimè cohibendus ? I. 255.

Sanguinis humiditas facilè evaporatur, I. 37.

Sanguinis impetus varius ratione ætatis & indolis. I. 170.

Sanguinis impuri indicium. I. 271. quibus corrigatur ? I. 430.

Sanguinis magna inopia quas pariat ærumnas ? I. 175.

Sanguinis menſtrui fluxus periodicus cauſas habet mechanicas, I. 74. ex uteri pariter & vaginæ vaſis profluit, I. 73. an ex arteriis vel venis exſtillet. I. 74. Vide *Menſtrua purgatio.*
Sanguinis motus, Hippocratis de eo ſententia, I. 300. ordinarius ſanitati præſidet. I. 100. eo ſanguis conſumitur & alteratur, I. 107. per renes celerrimè fertur, I. 50. in arteriis cur celerior? II. 203. III. 125. velociùs movetur per vaſa anguſtiſſima; I. 42. ejus inteſtina commotio ſudoris cauſa; I. 382. per caput à duræ matris tono pendet, I. 305. in pleriſque morbis læſus eſt, I. 301. à peripheriâ ad centrum morboſus, *ibid.* à centro ad peripheriam vitalis. *ibid.* interceptus gravia parit ſymptomata, I. 166.
Sanguinis profuſio excretionem diminuit, I. 260. 261. malè fortioribus conſtringentibus compeſcitur, I. 262.
Sanguinis progreſſus, motu corporis promovetur, I. 321. tardior ex plethorâ quas gignat ægritudines? I. 270. quadruplici modo intercipitur, I. 301. interceptus quæ pariat mala? I. 307. impeditus in capite quos gignat morbos? *ibid.* quid per venam portæ interceptus? I. 317.
Sanguis ſeroſus nimis cur vitioſus? I. 373.
Sanguis ſiccatus inflammabilis eſt. I. 37.
Sanguis ſpiſſus & impurus quibus corrigatur? I. 403. venoſus cur arterioſo ſpiſſior? II. 203.
Sanguis ſtagnans inclinat ad corruptionem, I. 272. cur facilè ſtagnet in inteſtino recto & colo? I. 269. quatenus mortem inferat? I. 268.
Sanguis temperatus qualis? I. 101. ejus temperiem quomodo Veteres intellexerint? *ibidem.* cur debeat eſſe temperatus & depuratus? I. 157.
Sanguis tenuis & parcus facit timidos. I. 53.
Sanguificatio, ejus ratio, I. 50. non perficitur peculiari ſpiritu vitali, *ibid.* non eſt unius viſceris opus, *ibid.* eam juvant calor, *ibid.* lien, I. 56. pulmones, *ibid.* arteriæ & venæ. I. 50.
Sanguinei quinam? I. 242. II. 194. eorum natura & diæta, I. 131. *& ſeq.* in quos morbos facile incidant? I. 243.
Sanguineum temperamentum. I. 43.
Sanguineo-cholerici quinam? I. 43.
Sanguineo-melancholici. I. 43.
SANITAS quid ſit? I. 100. in quo conſiſtat? III. 371. ejus cauſæ à medico inveſtigandæ. I. 100. indicia, *ibid.* proxima cauſa circulus ſanguinis; *ibid.* fœminarum pendet à menſtruis rectè fluentibus, I. 119. à ſolidorum & fluidorum motibus pendet; I. 301. in quo ejus fundamentum? *ibid.* ex mente Hippocratis. I. 300.
Sanus quiſnam? I. 100. à medicamentis abſtineat. I. 138.
SAPHÆNA inciſa nocet & prodeſt, I. 459.
SAPO venetus clyſteribus commiſcetur. I. 373.
SAPOR ubi perficiatur? I. 89. fit in linguâ, I. 93. ejus objectum ſal; *ibid.* ratio, I. 61. cur differat? I. 94. amarus in ictero unde? III. 308. varius unde? III. 40. ejuſque exemplum. *ibid.*
SATIETAS morborum genitrix. I. 249.
SATURNINA medicamenta triſtibus exemplis infamata, I. 228. alvum adſtringunt, I. 261. inimiciſſima præſertim inteſtinis, I. 228. quæ producant ſymptomata? *ibid.* cur à veteribus annumerata venenis? *ibid.* ab iis abſtinendum. *ibid.* in fluore albo & gonorrhœâ uſurpata diſponunt ad malum hypochondriacum, III. 69. nocent in gonorrhœâ, III. 361. 363. & quæ inducant ſymptomata? *ibid.* & II. 287. quatenus conducant in hecticâ? II. 181.
SCABIES unde? I. 168. 202. quotuplex ſit? III. 426. excretio ſalutaris, I. 120. in quo differat à morbo Lazari? III. 427. eſt contagioſa, *ibid.* ejus ſedes, *ibid.* ſubjecta, *ibid.* & 429. cauſa materialis, III. 428. cauſa proxima eſt ſerum acre & viſcidum, *ibid.* quod exemplis probatur, *ibid.* mediatæ. III. 429. *climacterica*, ipſius caſus, III. 440. *epidemicæ* exemplum, III. 441. *ferina* quænam ſit? III. 426. ipſius pertinaciſſimæ caſus, III. 439. *humida* quænam? III. 426. contagioſæ eſt naturæ, I. 204. *introverſa* pernicioſa; I. 206. *maligna venerea* quid? III. 426. ejus cum tuberculis in cute obſervatio, III. 439. quantùm ad eam generatim contribuant aër humidus & vappidus, III. 429. ejuſque & diætæ ſubita mutatio, *ibid.* animi pathemata, III. 430. excretiones ſanguineæ ſuppreſſæ, III. 429. menſes ſuppreſſi I. 341. mala ciborum incongruorum digeſtio, III. 430. arthriticos & rheumaticos dolores ſæpè ſolvit, II. 320. deliria, III. 263. epilepſiam, III. 13. & alios morbos, III. 427. & *ſeq.* prognoſis III. 430. quo pacto in primâ herbâ ſuffocanda? I. 205. poſt uſum acidularum frigidum obortæ caſus, III. 438. *repulſa* nocet, I. 303. per ſpaſmos topicis inductos repellitur, I. 302. *retropulſa* cur adeo periculoſa? I. 166. ejus exempla, III. 428. malis artibus retropulſa quænam damna afferet? I. 358. quâ ratione apoplexiam inducat, II. 242. aſthma convulſivum, III. 96. colicam, II. 287. convulſiones, III. 25. epilepſiam, III. 12. febres intermittentes, II. 12. guttam ſerenam, III. 229. mictum cruentum ejuſque caſus, II. 237. motus ſpaſmodicos vagos, III. 37. palpitationem cordis, III. 86. phthiſin, III. 287. rachitidem, III. 489. tuſſim ferinam? III. 111. *ſicca* apud ſenes unde dependeat? I. 242. præpoſterè ſiccata quos gignat morbos? I. 336.
Scabiei curatio; ejus exemplum à purgante validiore & feliciter curatæ, III. 438. quomodo & quando conducant aquæ minerales cum lacte, III. 433. balnea, III. 431. 436. cura per inediam, III. 431. decocta ſanguinem purificantia, III. 432. externa, III. 436. 437. lactis cura, III. 433. mercurialia, III. 432. 435. ſanguinis depletio, III. 431. & ſudorifera, III. 432. quæ tenenda circa criticam, III. 434. haud repentè reprimenda, I. 263. quæ ad expulſionem conferant? III. 434. quomodo retrocedens revocanda? III. 30. 435.
SCAMMONIUM, ejus virtutes, I. 215.
SCARIFICATIO vicaria venæſectionis, I. 461. eundem quàm venæſectio evehit ſanguinem, I. 374. 462. plethoram etiam minuit, *ibid.* evacuatoria & derivatoria, *ibid.* quibus in morbis utilis? I. 461. pinguibus & ſpongioſis ſubjectis præ venæſectione commendatur, III. 431. *brachiorum* quando in aphoniâ infantum conveniat? III. 250. *cervicis* in vertigine laudatur, III. 221. *gingivarum* in iis ſanguinolentis in ſcorbuto, III. 380. *narium* in catalepſeos paroxyſmo, III. 48. in phrenitide, II. 132. *nuchæ* in adfectibus ſoporoſis, III. 213. quando in fiſtularum curatione adhibenda? III. 464. in tumore pedum œdematoſo, III. 333. in podagrâ, II. 346. purpurâ ſcorbuticâ; III. 406. rheumatiſmo, II. 323. ſpaſmo veſicæ, II. 311. ulceribus, III. 448. quâ ratione & quo loco in ſphacelo inſtituenda? III. 390. cur cautè cum eâ in ſcorbuto mercandum? III. 380.
SCHAPERUS, I. 17.
SCHEUCHZERUS, I. 17.

Scirrhus, quid? III. 446. viſcera & glandulas occupat, I. 328. pancreas, *ibid.* pylorum & duodenum, *ibid.* lienem, I. 329. hepar, *ibid.* meſenterium, I. 329. proſtratas, *ibid.* uterum, *ibid.* veſicam I. 328. *& ſeq.* ex menſium ſuppreſſione, I. 341. hæmorrhoïdum I. 343. quando in cancrum degeneret? III. 447. & cur in cachecticis ea quàm facilè accedat mutatio? *ibid.* in ipſum abeuntis ſignum; III. 446. & quâ ratione ulcera inducat? III. 444. 447. ejus curatio interna, III. 450. quando locum in eâ habeat exſtirpatio, III. 451. & quid ante & poſt ejus operationem obſervandum? *ibid. & ſeq.* quæ externa præterea conducant? *ibid.*

Scorbutus qui dicatur? III. 369. ſigna ejus eſſentialia, *ibid.* in quo differat à cachexiâ, III. 314. 375. ab hypochondriaco malo & melancholico, III. 375. ab ictero nigro, III. 374. ab ileo cruento Hippocratis, III. 374. à lue intereâ, III. 375. 423. à purpurâ rubrâ chronicâ, III. 375. ſymptomata quæ ſe exſerunt in abdomine, III. 370. capite, collo, & faucibus, *ibid.* cruribus, *ibid.* partibus externis, *ibid.* pectore, *ibid.* ſedes non eſt primariò in liene, III. 372. ſed in omnibus fere viſceribus & emunctoriis; *ibid.* cauſa ejus proxima conſiſtit in ſuccorum vitalium corruptione? III. 371. quomodo hæc generetur & ejus præſentia probetur? *ibid.* mediata cauſa eſt fluidi à ſolido ſeceſſio, *ibid.* quod evincitur, III. 372. qualis in eo pulſus, I. 371. & urina? I. 379. unde oriatur? I. 175. ex male affecto hepate, I. 379. ejuſque & lienis atoniâ, I. 307. 320. quantùm ad eum contribuat aëris vitium, III. 373. cur jam rarius conſpiciatur Halæ I. 254. cur maris incolis familiaris? I. 185. ætas ſenilis, III. 373. & cur huic ætati familiaris I. 166. 242. & animi adfectus graves, *ibid.* contagium, III. 371. febres continuæ & intermittentes prægreſſæ, III. 374. excretiones ſuppreſſæ & nimiæ, III. 373. ſanguis ſero livido ſcatens & limoſus, I. 373. motus corporis nimius, III. 373. otium, *ibid.* ſexus, temperamentum, & vitæ genus, *ibid.* cereviſiæ ex parte debetur apud Septentrionales; I. 112. in borealibus cur endemius I. 335. cur poſt purpuram evaneſcat? III. 404. prognoſis, III. 375. ſpeciatim de morbis ex ſcorbuticâ humorum diatheſi provenientibus, *ibid. & ſeq.* & de ipſius tumoribus & ulceribus, *ibid.* variorum ejus ſymptomatum cum metu fiſtulæ ani exemplum, III. 383. ipſius rheumatiſmi caſus, *ibid.* cum malo hypochondriaco & variis ſymptomatibus juncti caſus, III. 384. puſtularis ſingulare exemplum, III. 381. ejuſdem in plethoricâ à nimio mœrore orti exemplum, III. 382. ejus ulcerum caſus, III. 386. retropulſus cur adeo periculoſus, I. 166. ſola arte curatur, I. 153. hæmorrhoïdibus arcetur, I. 343. quæ in eo proſint? I. 430. ejus ſpecifica, I. 452. eum curandi indicationes generales ad quas explendas commendatur aëris mutatio, III. 376. motus corporis, III. 377. potus victuſque conveniens; III. 376. quatenus & quæ ſpeciatim in eo conducant amara roborantia, III. 378. anodyna, III. 379. antiſcorbutica, III. 378. *& ſeq.* vel aqua ſimplex, vel mineralis, III. 377. balnea, III. 380. diaphoretica, III. 379. diuretica, *ibid.* emollientia, *ibid.* laxantia, *ibid.* ſcarificatio & venæſectio? *ibid.* quomodo in hoc tractandæ gingivæ putidæ & ſanguinolentæ, III. 38. inflammationes & tumores? *ibidem.* quæ cautelæ tenendæ circa carminativorum & calidiorum remediorum, *ibidem.* opiatorum & topicorum uſum? *ibid.*

Scorbutici, eorum urina ſalibus ſaturata. I. 69. cur ad auditûs gravitatem proni, III. 241. ad coma ſomnolentum, III. 211. purpuram chronicam, III. 399. palpitationem cordis, III. 86. ſcabiem ferinam, III. 426. ſphacelum, III. 388. *& ſeq.* tuſſim rheumaticam, III. 111. ulcera? III. 445. cur catarrhalibus adfectionibus graviùs laborent? II. 45. lue intereâ adfecti cur minùs ferant ſalivationem mercurialem? III. 419.

Scrobiculi *cordis* percuſſio cur lethalis? I. 312.

Secale corruptum nigrum quænam producat ſymptomata? I. 230. ſale ſcatet ſubtili venenato. I. 231.

Secretio, ejus ratio, I. 55. liquidorum fit, vel per glandulas, vel ſine illarum ope; *ibid.* alteratur atonia vel ſpaſmo. *ibid.*

Sectio morbis defunctorum eſt utilis, I. 15. cadaverum utilis, I. 149. 290. ad obſervationes neceſſaria, I. 290. medicinam apprimè illuſtrat, I. 270. cauſas morborum & mortis detegit, I. 290. 322. 396. cum judicio inſtituenda. I. 290.

Secundinæ quid ſint? I. 78. ſuccum alibilem ex matre attrahunt, *ibid.* earum ab utero facta ſeparatio quomodo cognoſcenda? III. 183. improvidè & violenter extractæ fluorem album inducunt, III. 350. ejus exemplum, III. 356. cur ipſæ relictæ ichoroſum ſuſcitent fluxum? II. 230.

Sedativa quæ dicantur & ſint? I. 447. III. 14. quotuplicia, I. 447. eorum apparatus, *ibid. & ſeq.* optimum auctoris liquor anodynus; I. 449. quomodo agant? I. 448. magnæ efficaciæ, *ibid.* cautè uſurpanda; *ibid.* virium ratione inprimis habita, I. 418. dolores palliativè abigunt, *ibid.* præpoſterè data graviter nocent; I. 419. nocent in tertianâ, II. 17. in torminibus infantum. III. 480.

Sedentaria *vita*, corpori inimica. I. 213.

Sedimentum *urinæ* unde? I. 70.

Sedlicenses *aquæ* quænam habeant principia conſtitutiva? III. 106. laudantur in cachexiâ, III. 315. in colicâ, II. 48. in morbis pituitoſis, III. 106. in vermibus pellendis, III. 492. nocent in hæmoptyſi, II. 206. earum *ſal* qualem exſerat virtutem? II. 14. III. 331. & quâ doſi quove vehiculo exhibendus? II. 14. commendatur in ictero, III. 305. malo hypochondriaco, III. 70. tertianâ. II. 14.

Selteranæ aquæ quæ recondant principia? III. 291. cur cum lacte optimè poſſint miſceri? *ibid.* quibus jungendæ ad meliorem effectum exhibendum? III. 264. temperant & per diureſin operantur, II. 231. ad emendandum fibroſum ſanguinem utiles I. 374. frigidæ à ſpaſmo vexatis minimè potari debent, III. 73. 348. cum lacte commendantur ad arthritidem vagam, II. 348. ad calculi incrementum inhibendum, II. 307. ad convulſiones, III. 27. 28. ad cutis adfectiones, II. 433. ad dyſenteriam, III. 156. ad epiphoram, III. 244. ad febres lentas & hecticas, II. 180. ad hæmoptyſin, II. 206. ad nimium hæmorrhoïdum fluxum, II. 221. ad hæmorrhagiam uteri, II. 226. ad hyſtericam paſſionem, III. 59. ad hypochondriacum malum, III. 71. ad contumaciores inteſtinorum dolores, II. 290. ad phthiſim, III. 291. ad palpitationem cordis, III. 93. ad polypos præcavendos, III. 283. ad rheumatiſmum ſcorbuticum, II. 322. ad ſcorbutum, III. 377. 378. ad tuſſim habitualem, III. 114. ad veſicæ morbos inveteratos, III. 311. 315. pro potu *cum vino* laudantur in aſthmate, III. 100. fluore albo, III. 356. in malo hypochondriaco, III. 72. in

in paſſione hyſterica & fluore albo, III. 64. in purpurâ ſcorbutica, III. 405. in ſcorbuto, III. 384. in vertigine, III. 222. in ulceribus. III. 449.
Semen continet totum corpus organicum, I. 75. in eo per microſcopium viva animalcula apparent; *ibid.* eandem ferè cum fluido nerveo habet indolem; III. 254. quod in fœminis dicatur, III. 53. & quomodo in iis corrumpatur? *ibid.* ejus nimia copia nocet, I. 119. acre ac abundans quomodo ad gonorrhœam benignam contribuat? III. 358. immoderata profuſio nocet, I. 119. quomodo ad deliria faciat, III. 254. & gonorrhœam? III. 358.
Semina farinacea dant multum chylum; I. 63. quæ nutriant? I. 107.
Seminales veſiculæ, earum atonia pollutionis & gonorrhœæ benignæ cauſa. I. 307.
Semiotica quò pertineat? I. 14. ejus fundamentum circulus ſanguinis, I. 372. cautè colenda à medicô. *ibid.*
Semitertiana quæ dicatur? II. 40. in quo differat ab inflammatoriis febribus inteſtinorum ex meſenterio, II. 171. ab intermittente malignâ, II. 40. à tertianâ continuâ & ſimplici? II. 41. ejus hiſtoria, II. 40. ſubjecta, II. 41. ſedes ac ratio formalis, *ibid.* cauſæ remotæ; *ibid.* quibus locis ſit familiarior? *ibid.* quibus modis ſolvatur? *ibid.* cur ſit periculoſa? *ibid.* quomodo in eâ mors contingat? *ibid.* exempla ejus curatæ, II. 43. cum dyſenteriâ funeſtæ, II. 44. ictero diſcuſſæ, *ibid.* cum purpurâ ſanatæ; II. 43. quæ eam curandi ſint indicationes? II. 41. quomodo in eâ inflammatio diſcutiatur III. 42. alvus movenda, *ibid.* ſudor movendus, *ibid.* doloribus ſuccurrendum? *ibid.* qualis conveniat potus? *ibid.* in eâ nocent purgantia, *ibid.* nec non cortex chinæ, *ibid.* quæ conveniant ſalia? *ibid.* quatenùs conducant emetica? *ibid.* venæſectio, *ibid.* quomodo præcavendæ recidivæ? *ibid.*
Senectus, ejus ratio, I. 29. cur ipſa morbus? I. 162. quibus morbis adficiatur? I. 183. quid peculiare habeat ratione ſtructuræ; I. 287. 349. qualis in eâ pulſus? I. 368. quibus morbis pateat? I. 308. 349.
Senes ſiccam & rigidam texturam poſſident, III. 389. eos parciùs oportet veſci, I. 57. iis commendanda mediocritas, I. 134. ſibi caveant ab humiditate frigida; I. 267. vitandum vinum quale? I. 134. quæ diæta conveniat? *ibid.* non temerè diſcedendum à conſuetis, *ibid.* eorum circulus ſanguinis tardus, *ibid.* venæſectionem utiliter ferunt, I. 424. ſanguineas excretiones ſalubres experiuntur; *ibid.* cur difficulter ſudent? I. 382. eos lædunt affectus graves, I. 135.
Senum morbi unde? I. 241. 455. iis quo pacto obviam eundum? I. 242. quibus medicamentis alantur? *ibid.* naturâ ad morbos proclivitatem habent, III. 236. cur morbis ex impuritate obnoxii? I. 336. 349. in juventute nimis lautè viventes quibus morbis inde pateant, & conflictentur? I. 242. III. 442. cur familiaris cœcitas? I. 89. 91. ſunt ad animi deliquia proclives, III. 269. ad apoplexiam, II. 242. ad aurium vitia, III. 245. ad calculorum generationem, II. 269. 299. ad catarrhales defluxiones, III. 117. ad coma ſomnolentum, III. 211. ad cutis vitia, III. 426. ad purpuram chronicam, III. 399. ad rheumatiſmum, III. 330. ſcorbutum, III. 373. ſphacelum, III. 388. *& ſeq.* ad ſingultum, III. 123. tormina ventris, II. 352. ad tuſſim. III. 111. quâ ratione tertianam incurrant? II. 17. periculosè laborant quartanâ, II. 31. iis frequentior inteſtinorum quàm meningum inflammatio, II. 119. contagioſis & acutis morbis raro vexantur; III. 65. cur à podagrâ non poſſint liberari? II. 344. & cur difficulter à purpurâ liberentur? III. 412.
Senium immedicabile. I. 244.
Sennertus primus eclecticus. I. 17.
Sensatio duplex, I. 88. intenſior vel remiſſior unde? I. 89. non in nervis, *ibid.* in partibus tantùm nervoſis. *ibid.*
Senſibilitas imbecillitatis corporum index. I. 241.
Senſorium commune quodnam ſit? III. 46.
Senſus quomodo fiant? III. 194. quinque numerantur, I. 89. mentis ideas exhibent, I. 90. eorum organa varia, *ibid.* à ſpaſmis ſenſoriorum læduntur, I. 305. ab atoniâ duræ matris abolentur; I. 306. eorum abolitio in epilepſiâ unde? III. 11. unde in hyſtericis? III. 53.
Sepiæ os abſorbens, I. 428. ſpecificum in gonorrhœâ. *ibid.*
Septentrio, ejus incolæ cur ſana, robuſta, & quadrata habeant corpora? I. 266.
Septica tendinoſis & nervoſis partibus inimica, I. 310. quâ ratione adhibenda ad calculum abſumendum? III. 464.
Sermo intenſior motûs ſpecies, I. 122. circulum ſanguinis accelerat, I. 123. hypochondriacis & litteratis utilis, *ibid.* mutat pulſum, I. 368. intenſior quomodo circulum ſanguinis promoveat? I. 321.
Serpentes noſtri cur innoxii? I. 195.
Serpigo quid? III. 426. ejus ſpeciei in ſcroto exemplum, III. 442.
Serum viſcidum ſtagnans quæ producat ſymtomata? I. 175. impuritatem contrahit; I. 320. ejus viſcidi albi fluxus quo pacto concitetur? I. 167. colluvies cur in abdomine veneno interemtorum reperiatur? I. 166. profuſio cur gignatur à mercurialibus? I. 167. redundat ſæpè, I. 347. 410. ſuperfluum ſalutariter excernitur *ibid.* ſæpè extravaſatur, I. 328. extravaſatum in cerebro quomodo necet? I. 397. flavum vel lividum ſanguini innatans quid indicet? I. 373. limoſum copioſum in lue venereâ, *ibid.* paucum in ardentibus, I. 374. ſalſum tartareum diureticis expurgatur. I. 439.
Serum lactis dulce egregium, I. 423. continuato uſu juvat. *ibid.*
Sessio perquàm noxia in morbis acutis. I. 161.
Setacea, quæ ante earum uſum tenenda? III. 230. quid de iis ſentiendum in epilepſia, III. 15. guttâ ſerenâ, III. 230. opthalmiâ, II. 167. in motibus ſpaſmodicis, III. 39.
Sevi hircini exhalatio quàm gravia excitet ſymptomata. I. 230.
Sexus facit ad morbos, I. 349. mutat pulſum, I. 368. in hiſtoriis morborum recenſendus, I. 287.
Simplicia purè talia non dantur, I. 422. præferenda compoſitis, I. 421. *& ſeq.* veteribus maximi uſûs, I. 422. à medicis perperam ſpernuntur, *ibid.* quæ ex iis præferenda? *ibid.* uſurpanda quando vires indagandæ. I. 426.
Sinapi quale recondat principium? III. 378. in ſcorbuto laudatur, *ibid.*
Singultus qui dicatur? III. 122. ejus hiſtoria, III. 123. differt à continuo ſepti tranſverſi ſpaſmo, *ibid.* ſedes, *ibid.* eo extincti anatome, III. 124. ratio formalis, III. 123. in infantibus unde? III. 496. *& ſeq.* unde oriatur? I. 187. quomodo oriatur ab aëre frigido; III. 124. alimentorum nimiâ quantitate, *ibid.* aſſumtorum inimicâ qualitate; *ibid.* materiâ acri diaphragmati incumbente;

cumbente; *ibid.* à convulſione diaphragmatis, I. 45. & 306. refrigeratione ſtomachi, I. 314. præpoſtero topicorum uſu in morbis articulorum? I. 339. *acutus* quid? III. 123. inflammationi ventriculi accedens malus; I. 412. quomodo à febribus & inflammationibus producatur, III. 124. & ab inanitione? III. 125. *chronicus* qui dicatur? III. 123. ejus caſus, III. 129. ejus nocturni exemplum, III. 127. ejus cauſæ, III. 125. prognoſis, *ibid.* in infantibus, III. 494. ſi febribus jungatur, quæ ipſius ſint mala ſigna? III. 124. ejus ex cohibitâ per opium diarrhœâ orti exemplum, III. 128. poſt ſuppreſſam tertianam enati caſus, III. 129. in hæmirritæo lethalis, III. 130. lethalis febri ardenti ſupervenientis caſus; III. 128. quomodo & quatenus tollendus per anodyna & antiſpaſmodica? III. 125. enormior iræ beneficio curatus, I. 190. item terrore ſubitaneo: I. 192. levior quomodo tractandus? III. 127. à draſtico & acri remedio inductus quibus compeſcendus? III. 126. à ſanguinis defectu, *ibid.* à ſaburrâ primarum viarum, III. 125. & à tranſpiratione prohibita, III. 126. & quæ in- & externa roborantia conveniant? *ibid.* acutis accedens quomodo tractandus? III. 127. diarrhœæ & dyſenteriæ, III. 126. inflammationibus, III. 127. & in ſpecie hepatidi? II. 146. in cachecticis & hypochondriacis quâ ratione ei ſuccurrendum? III. 127. præſervationis cura quomodo inſtituenda? *ibid.*

Sinus oſſium capitis muci emunctorium, I. 71. duræ matris, I. 48. *frontales* quandoque abſceſſum fovent, I. 326.

Sitis ratio, I. 60. eam facit defectus humidi in faucibus & œſophago, *ibid.* levant ſomnus & anodyna; *ibid.* cum ariditate linguæ unde? I. 186.

Situs qualis conveniat in animi deliquiis? III. 272. in aſthmate? III. 109. *erectus* in morbis acutis cur tam noxius, I. 338. & quæ in iis damna pariat? II. 113. 114. & in exanthematicis morbis, III. 272. in petechiali, II. 90. in petechizante, II. 78. 81. in purpurâ albâ & malignâ, III. 407. quâ ratione mortem accerſat? II. 61. laudatur in epilepſiâ. III. 16.

Soda ab acidis. I. 252.

Solanum verum cur audiat furioſum? I. 200. qui tam cito necet? I. 178.

Solida agunt in fluida, eademque corrumpunt. I. 319. eorum motus duplex, I. 155. pendet à fluido nerveo, I. 101. & in fluxu ſanguinis arterioſi. *ibid.*

Somnus quid? I. 94. III. 46. ejus ratio; I. 94. 127. quæ commoda afferat? I. 126. & 127. qualis profit? I. 127. quis modus? *ibid.* is ac vigilia ſanitatem diſpenſant. I. 102. ſitim ſedat, I. 60. vires inſtaurat, I. 95. viſcera roborat, I. 126. vitæ neceſſarius, I. 94. perſpirationi favet, I. 127. ſub eo perſpiratio educit craſſiores & mucidas particulas, *ibid.* quædam excretiones meliùs procedunt. I. 95. cur fibras relaxet? I. 36. malæ concoctionis vitia diſpellit; I. 250. parati arte æſtimatio I. 128. pendet à circulo ſanguinis. I. 95. convenienter eo utendum; I. 158. ubi capiendus? I. 128. ſalubri loco indulgendum, I. 104. quando protrahendus? I. 127. ei nox convenit, I. 128. ante mediam noctem melior, I. 126. meridianus nocet, I. 128. quâ conditione tolerari poſſit? *ibid.* ſtatim à cibo non laudatur, *ibid.* quibus in terris minus noceat & quibus ætatibus *ibid.* largiori quibus ſit opus? I. 127. infantum ſit longior; I. 133. quibus profundior? I. 128. nimius cavendus, *ibid.* longior cur noxius? I. 261. immoderatus unde? I. 128. ejus *defectus* in ſalivatione mercuriali quibus reſtituendus? III. 420. *quietus* qualis? I. 127. *inquietus* quid denotet? I. 129. is in podagra unde? II. 341. poſt diuturnas vigilias impeditior, I. 129. quibus arceatur? I. 127. quibus turbetur? *ibid.* ab affectibus, I. 102. & ciborum corruptela. I. 249.

Somnolentia à vermibus procreata, I. 235. ex tono duræ matris deperdito, I. 306. ex apoplexiâ quomodo gignatur? I. 350.

Sonus quid? I. 91. auditu percipitur. *ibid.*

Soporifera quænam? I. 222. venenis annumerantur. *ibid.* cur naturæ tam infenſa? *ibid.* ubi tentanda. I. 225. Vide *Anodyna* & *Stupefactiva.*

Soporoſi affectus qui dicantur? III. 209. unde? I. 166. eorum ſpecies & differentiæ III. 209. iis peremptorum anatome. III. 210. cauſa proxima, III. 211. remotæ, III. 212. prognoſis; *ibid.* curatio, III. 213. vide plura in verb. *Coma*, *Carus*, *Lethargus*.

Sordes ſubtilioris naturæ æmulantur venena. I. 174.

Spadanæ *aquæ* ſubtiliſſimum martis principium recondunt, III. 215. hinc obſtructiones reſerant & tonum viſcerum augent, *ibid.* commendantur in chloroſi, *ibid.* in malo hypochondriaco, III. 71. in veſicæ vitiis, II. 154. ulceribus, III. 449. minimè à ſpaſmo vexatis frigidæ potari debent. III. 71.

Spasmus quid & quotuplex? I. 163. quadruplex, I. 407. morboſus motus, I. 301. 407. quomodo cognoſcendus? I. 392. rariùs à denſo & craſſo ſanguine ſuſcitatur, I. 373. ex repletione I. 269. effectus in corpore I. 407. multorum morborum cauſa, I. 301. naturæ & vitæ humanæ infenſiſſimus I. 170. 199. partibus inducit habitudinem ac debilitatem I. 169. continuatur per totum genus nervoſum I. 168. quandoque in epilepſiam tranſit I. 163. fortior, ejus vis I. 166. univerſalis quos morbos gignat, I. 167. ſanguinis curſum intercipit, I. 305. ejus circuitum inæqualem reddit, II. 196. perſpirationem ſufflaminat, I. 304. hæmorrhagias ſupprimit, I. 303. alvum adſtringit, I. 304. 392. motum periſtalticum invertit, I. 304. ſecretionem lactis intercipit, *ibidem.* gignit ſtranguriam, I. 303. 304. atrophiam, I. 304. ſitim, *ibid.* pulſum convulſivum, I. 455. ſalivationem, I. 304. aſthma, *ibid.* faciem Hippocraticam, I. 392. nervorum tenſionem, *ibid.* oppreſſionem pectoris, I. 305. conſtrictivum in gulâ ſenſum, *ibid.* mentis capitiſque morbos, *ibid.* & *ſeq.* reſpirationem anxiam, I. 392. anxietates, *ibid.* vomitus, *ibid.* dolores varios, I. 303. febrium acceſſiones, I. 305. ſenſus lædit; *ibid.* ſuccos inquinat, I. 319. excretiones turbat, I. 320. 392. III. 53. tenues reddit urinas; I. 377. 378. 392. in cute quæ pariat mala? I. 391. febrium formalem rationem abſolvit, I. 301. adeſt in hæmorrhagiis, *ibid.* quarum cauſam proximam conſtituit, II. 196. ſæpè in primis viis cauſam habet, III. 19. adeſt in inflammationibus, I. 302. capitis morbis, *ibid.* catarrhis, diarrhœis, recidivis, *ibid.* retroceſſione exanthematum, *ibid.* in acutis mali ominis, I. 391. relinquit atoniam, I. 308. non tam noxius quàm atonia, I. 307. à venæſectione increſcit, I. 457. morbos facit & ſolvit, I. 406. poſt æſtum diſcutitur, III. 43. ſudore ſolvitur, II. 169. quando ſolutus eſſe cognoſcatur? II. 10. an locum habeat in renibus? II. 147. ſpaſmodicam febrium indolem quis indicet? II. 9. & *ſeq.* cur flatus ſæpè cum iis jungantur? III. 341. remittens morbos ſolvit, I. 303. utilem quandoque effectum præſtat, I. 307. ſalutaris quomodo dignoſcendus?

dus? I. 407. levatur liquore anodyno, I. 317. oleo amygdalarum dulcium, I. 318. balneis. I. 463.
Spaſmi febriles unde? I. 175. *hypochondriaci* cur ſenibus rariores? I. 185.
Spaſmodici morbi, multæ eorum ſpecies, I. 298. qualis in iis pulſus? I. 371.
Spaſmodici motus vagi qui dicantur? III. 34. in quo differant ab affectu arthritico, *ibid.* à convulſionibus & epilepſiâ? *ibid.* earum hiſtoria cum ſymptomatibus; *ibid.* paroxyſmorum ſolutio; III. 35. epidemicè non rarò graſſantur, *ibid.* quorum cauſa in aëre, III. 36. & victu impuro ſita eſt, *ibid.* cauſa proxima, III. 35. cauſæ mediatæ & occaſionales, III. 37. prognoſis, *ib.* eorum exempla ab acrimoniâ lymphæ & ſeri ortorum, III. 42. ab aſcaridibus copioſis, *ibid.* cum corruptâ phantaſiâ junctorum, III. 41. à podagrâ retropulsâ ſubnatorum, *ibid.* ſcorbuticorum, III. 40. 43. eorumdem cum ſaburrâ tenaciſſimâ inteſtinis impactâ, III. 43. à violentâ oſſis coccygis percuſſione ortorum; III. 44. cura præſervatoria, III. 39. quibus hi ſedandi? III. 38. ſedatis iis quæ conducant? *ibid.* & quomodo eorum cauſa materialis è corpore proſcribenda, III. 37. quomodo ſanandi epidemici, *ibid.* ab exanthematibus ſuppreſſis orti, III. 38. ex vitio primarum viarum enati, *ibid.* à ſcorbuticâ humorum diatheſi, *ibid. & ſeq.* quâ ratione inveterati tractandi, *ibid.* quæ tenenda circa antiſcorbuticorum uſum, III. 39. evacuantium & narcoticorum, *ibid.* laxantium & linimentorum, III. 40. remediorum calidorum, III. 39. ſalinorum ac mercurialium. III. 40.
SPECIFICA dantur; I. 449. quo ſenſu intelligenda? *ibid.* quæ ſint in variis morbis? I. 450. operantur per conſenſum, I. 318. non ſola juvant, I. 453. certâ methodo uſurpanda, *ibid.* ante eorum uſum corpus præparandum. *ibid.* maximè locum habent ubi genus nervoſum à virulentâ cauſâ eſt commotum; I. 311. *antepileptica* quando in convulſionibus & epilepſia in uſum trahenda? III. 14. 16. 28. *antifebrilia* quo tempore tutò adhiberi queant? II. 20. præſertim in plethoricis? II. 19. quando ſint noxia? II. 19. 22. 30. quando & quæ conducant in quotidianâ? II. 35. *antihyſterica* quænam ſint? III. 55. *antiſcorbutica* quæ & quibus tutò exhibenda? III. 378. 379. in deliriis quænam ſint, & quando uſurpanda? III. 260.
SPERMA, ejus conſideratio, I. 76. maturitas, *ibid.* quælibet portio eſt organica, *ibid.* virilis in utero fœminæ effectus; I. 78. dilutius & debile, I. 77. maſculinum quid? I. 76. unde elaboretur? I. 77. vide *Semen.*
SPHACELATIO viſceris nobilioris fit mortis cauſa I. 34. frequentior I. 161. præſertim in partibus internis I. 185. in plurimis morbis acutis & chronicis deprehenditur I. 206. mortiferum corporis venenum *ibidem.*
Sphacelus quid? III. 387. in quo differat à gangrænâ, III. 388. ab ulceribus? III. 387. unde proveniat? I. 169. 206. quas in- vel externas partes maximè infeſtet? *ibid.* ejus ſigna, *ibid.* ſigna facti, I. 393. in ventriculo ex veneno, I. 323. & in eo quibus ſe prodat? II. 124. duodeno, I. 324. tenuibus, *ibid.* recto & viſceribus abdominis, *ib.* utero, *ibid.* maraſmo, *ibid.* membranis cerebri? I. 325. quomodo necet? I. 35. cur tam citò perimat? I. 178. mortis plerumque in morbis cauſa, I. 289. 323. in ſynochis quando videatur imminere? II. 107. viſcerum quomodo abſque præcedente inflammatione contingere queat? II. 144. quomodo animi deliquia inducat? III. 271. cauſa ejus in- & externa, III. 388. proxima, *ibidem.* mediatæ, III. 389. occaſionales, III. 388. ſuppuratio in eo quale ſignum præbeat? III. 395. prognoſis, III. 389. ex inflammatione fit, I. 393. ejus à cauſâ internâ in pede enati caſus; III. 393. à diuturno mœrore inducti, III. 395. digiti gangrænæ ſupervenientis, III. 396. muſculorum glutæorum in paralytico exemplum, *ibid.* eum curandi indicationes, III. 389. à cauſâ internâ inſanabilis; I. 184. quando alexipharmaca conducant; III. 390. ſcarificatio, *ibid. &* 392. & amputatio? III. 390. quomodo in eryſipelate arcendus? II. 101. cautelæ circa amputationis locum & tempus, III. 392. & ipſam operationem, III. 393. quomodo tractandus ſi alii morbi concurrunt? III. 392.
SPHINCTERES ſunt inſtrumenta motûs mechanici, I. 87. eorum & valvularum magna ſenſibilitas, *ibid.* ſtructura. *ibid.*
Sphincter ani reſolutus feces involuntarie dimittit, I. 307. *veſicæ urinariæ* ſpaſmo affectus urinam retinet, & ſtranguriam facit, I. 304. reſolutus urinam involuntarie fundit, I. 307. exulcerat malè tractatâ gonorrhœâ. I. 353. *& ſeq.*
SPINOZISMI fundamentum. I. 18.
SPIRANDI anguſtia ac difficultas unde? I. 166.
SPIRITUS non ſunt medicinæ principium. I. 301.
Spiritus animales, qui veteribus ità dicti? III. 312.
Spiritus cryſtallorum veneris quid ſit? III. 213.
Spiritus minerales acidi pulmonibus & renibus ſunt infenſi; II. 206. an ad præſervandas variolas ſint apti? II. 58.
Spiritus vini potus an poſt cibum digeſtionem promoveat? II. 291. quando eum vitare deceat? I. 111. ejus abuſus quanta inferat damna? II. 270. III. 389. quomodo hæmorrhagias inducat & obſtructiones, III. 282. & ſphacelum; III. 389. *camphoratus* in quibus tumoribus maximè conferat? III. 145.
Spirituoſa indoli ſanguinis repugnant, I. 108. 112. cur & quando noceant? I. 178. fluida coagulant & ſolida ſtringunt: I. 447.
SPORADICI morbi quinam? I. 181.
SPUTUM *cruentum*, ejus ſigna, I. 296. differt ab hæmoptyſi; *ibid.*
SQUILLA, ejus radicis principia, III. 102. 106. quomodo agat? III. 332. quâ ratione ejus acrimonia temperanda? III. 102. quid ante ejus uſum conferat? III. 103. jam apud veteres in adfectibus hydropicis & chronicis in uſu fuit, III. 102. laudatur in aſthmate hydropico, III. 332. in comate ſomnolento; III. 213. ejus *oxymel* in tuſſi laudatur, III. 112. in vomitu infantum; III. 145. nocet in convulſionibus. *ibid.*
STAGNATIONES ſanguinis morborum cauſæ, I. 174. minùs periculoſæ ejus ſtaſes, *ibid.* ſeri & aliorum humorum quænam gignant incommoda? I. 175. ſpaſmorum ſunt genitrices, I. 174. earum cauſæ antecedentes. I. 176.
STAHLIUS uſum motûs tonici oſtendit, I. 36. laudatus; I. 344. *& ſeq.*
STASES ſanguinis magis periculoſæ, quàm ejus ſtagnationes, I. 174.
STATIO diuturna morbos gignit. I. 126.
STENO, I. 20.
STERILITAS unde? I. 243. 307. ex puerperio, I. 350. ſæpè à ſcirrho ovarii & tubarum Fallopianarum venit. III. 447.
STERNUTAMENTA, quid ante eorum uſum tenendum? III. 230. quando in apoplexiâ conducant? II. 245. in aurium vitiis, III. 243. in guttâ ſerenâ,

nâ, III. 230. ſingultu, III. 127. & ſoporoſis affectibus, III. 213. nocent in epileptico paroxyſmo, III. 16.
Sternutatio quomodo ſuccedat? I. 93. quomodo contingat? I. 306. à convulſione fibrarum nervoſarum in naribus. *ibid.*
Sternutatoria quæ ſint & quomodo agant? I. 442. cur in capitis morbis proficiant? I. 93.
STERTOR cum roncho in apoplexiâ unde? II. 241.
STOMACHICA quæ ſint? I. 445. eorum uſus in variis caſibus, *ibid. & ſeq.* uſus perverſus in infirmis. I. 248.
STRABISMUS ex epilepſiâ quomodo? I. 350.
STRAMONIUM qui tam citò necet. I. 178.
STRANGULATIO cur tam celeriter necet hominem? I. 160.
STRANGURIA quid? I. 303. ex ſpaſmo ſphincteris veſicæ, *ibid. &* 380. & urethræ, I. 304. qualis in eâ urina? I. 380.
STREPITUS oſſium in ſcorbuticis unde? I. 78.
STRUCTURA corporis humani maximè conſideranda, I. 27. eſt maximè hydraulica, *ibid.* ejus ſcopus primarius eſt duratio corporis humani; *ibid. & ſeq.* quæ ſana? quæ morbida? I. 348. in ſenibus & infantibus peculiaris. *ibid.* Vide *Corpus.*
STUDIA debilitant ventriculum, I. 287. 313. corpus, I. 349. alvum ſegnem reddunt, I. 287. malum hypochondriacum cient, *ibid.* diſponunt ad capitis morbos, I. 287. Vide *Meditationes.*
STUPEFACTIVA annumerantur venenis, I. 222. operatione tamen differunt à venenis cauſticis, *ibid.* quando ab ipſis abſtinendum ſit? I. 224. cur antiquis fuerint ſuſpecta? I. 223. cur infantibus & ſenibus exitioſa, I. 224. ut & debilibus? I. 225. nunquam utilia in morbis chronicis & cacochymicis, *ibidem.* quatenus adjuvent excretiones? I. 260.
SUAVEOLENTIA, eorum operandi ratio, III. 271. interdum ad animi deliquia contribuunt; *ibid.* cur ferre nequeant hyſtericæ? I. 305. cur tam atrocia pathemata cieant? I. 310.
SUBJECTUM ſanitatis quodnam, I. 99. ejus cognitio ad hiſtoriam morbi neceſſaria. I. 286.
SUBLINGUALIS *vena* in cephalalgiâ & ophthalmiâ utiliter inciditur, I. 458. in anginâ cum periculo pertunditur. I. 459.
SUBLUXATIO vertebrarum à fero ſtagnante orti & curati exemplum, II. 324. quomodo ea mictûs cruenti cauſa eſſe poſſit? II. 234.
SUBMERSIS quomodo ſubveniendum, I. 31.
SUBSTANTIÆ ſunt viribus activis præditæ. I. 18.
SUCCOLADA, ejus decoctum quæ ſymptomata producat in hypochondriacis? II. 47.
SUCCUS qualis eſſe debent corpori nutriendo? I. 56. ejus nimia copia nocet, I. 114. abundantia morbis exponit corpus, I. 269. temperies vires conſervat I. 245. etiam utilis copia offendit, I. 258. *pancreaticus* ad elaborationem chyli facit. I. 61.
SUCCUSSIO in epilepſiâ unde? III. 11.
SUCTIO proprie non datur I. 47.
SUDOR unde? I. 381. ejus cauſæ; I. 382. differt à perſpiratione, I. 381. ſubtiliores ſanguinis ſordes *ibid.* & ſulphurea recrementa evehit; *ibid.* odore & colore præditus, *ibid.* in eo eliciendo cautelæ; I. 68. quibus moveatur? I. 382. præſagia ex eo, *ibid.* cur pro differentiâ locorum varius? I. 381. *& ſeq.* ſub quo aëre prodeat? *ibid.* ſæpè ſalutaris, I. 288. 410 ejus utilitas in morbis contagioſis, I. 206. quibuidam ſtato tempore copioſius fluit. I. 120. in paroxyſmis nullus, I. 383. poſt eos multus ſæpè nimius, *ibid.* num ante paroxyſmos febriles ſit ſalutaris? II. 30. quandoque criticus, I. 387. ſpaſmos ſolvit II. 163. 320. corpus debilitat, I. 381. in acutis morbis per totum morbum largè fluens quid indicet? II. 89. quid in ſcorbuto indicet? III. 371. ejus diverſa ratio in petechizantibus epidemicis, II. 80. in purpurâ ſingularem exhibet fœtorem, II. 69. in quotidianâ non eſt cogendus; II. 35. cohibitus præſertim pedum quæ damna pariat? & multos gignit morbos; I. 339. 347. II. 138. 241. III. 111. 248. criticus cohibitus fit venenoſus, I. 206. nimius ſuppreſſus nocet; I. 288.
Sudor acris ſcorbutum præſcindens, I. 410. *axillarum & pedum* non ſiccandus, I. 339. *colliquativus* & *frigidus* unde? I. 307. colliquativus quomodo in phthiſi ſedandus? III. 294. *frigidus* an ſemper funeſtus? II. 169. *nimius* vires conſumit, I. 68. ejus noxa, II. 71. quomodo compeſcendus? I. 383. in morbillis quomodo tractandus? II. 64. *nocturnus* ſalutaris, I. 347. in purpurâ chronicâ quomodo à naturâ diſcutiatur? III. 406. *pedum* largus à mœrore; I. 382.
Sudorifera quæ ſint? I. 282. evacuantium genus, I. 436. eorum ſuppellex & modus agendi, *ibid. & ſeq.* II. 306. 417. rariùs locum inveniunt, I. 436. quid ante eorum uſum conducat? II. 328. III. 418. cautè ſunt ſenibus exhibenda, III. 383. cum ſufficienti vehiculo propinanda; I. 436. 437. quibus in morbis proficua, I. 437. cur ſæpè diarrhœam compeſcant? III. 403. quando in cutis adfectibus conducant? III. 432. in gonorrhœa præſervandâ? III. 360. hydropicis, III. 31. lue venereâ, III. 417. puerperis, II. 164. in contagioſis vitanda, I. 437. in exanthematicis ad pellendum non danda, I. 418. 437. poſt iram & alvo clausâ noxia, I. 416. 437. cur plethoricis maximè noxia? II. 265. 328. nocent in arthriticis & rheumaticis doloribus, II. 323. in cholerâ & diarrhœâ, III. 170. in ictero. III. 306.
SUFFIMIGIA quæ & quando in aurium adfectibus conducant? III. 243. fluore albo, III. 352. 353. hæmorrhagiâ uteri, II. 229. hyſterico malo, III. 55. & odontalgiâ? II. 332. an ſecura ſint remedia in doloribus rheumaticis? II. 338.
SUFFOCATIO hyſterica quid? III. 94. ejus cauſa; III. 52. quomodo differat ab anginâ, II. 126. animi deliquiis, III. 269. ab aſthmate, III. 94. à caro? III. 212. eâ ſtrangulatæ quomodo reſtituendæ? III. 57.
Suffocatis laqueo vel undis, quomodo ſuccurri poſſit? I. 31.
Suffuſio, ejus ſpecies unde? I. 91. ejus ſigna, III. 234. differentia à cataractâ, III. 235. geneſis, III. 234. ratio formalis, III. 235. ſubjecta & cauſæ, *ibid.* ſuas habet periodos; *ibid.* quomodo tractanda? III. 236.
SULPHUR, ejus lac & flores quando conducant in tuſſi? III. 114. ad ſcabiem revocandam laudantur; III. 435. *artificiale*, I. 210. *auratum* veneni naturam æmulatur, I. 213. *narcoticum* cur tam celeriter necet hominem? I. 160. ſpecificum in phthiſi. I. 451.
SUPPURATIO quibus promovenda? I. 431.
SURDITAS unde oriatur? I. 92. 166. 306. in febre acutâ quandoque critica, I. 350. *& ſeq.* poſt lethargum & apoplecticum inſultum unde? III. 241. antiqua inſanabilis, I. 184. quomodo à curâ mercuriali perperam tractatâ oriri poſſit? III. 247. purgante fortiori curatæ exemplum. III. 246.
SUSURRUS *aurium* à ſpaſmo membranarum ſenſorii auditûs. I. 305.
SYDENHAM, I. 22.
SYLVIUS, I. 17. 22.
SYMPTOMATA haud confundenda cum morbis; I. 164. quotuplicia? *ibid.*

Synanche quæ dicatur? II. 125. anginæ ſpecies, I. 295. quomodo diſtinguenda ab aliis inflammationibus? *ibid.* ejus curatæ exemplum. II. 129.
Syncope quæ dicatur? III. 270. ſigna antecedentia, III. 268. concomitantia, *ibid.* lethalis in parturientibus ſigna, I. 395. cauſa mortis in eâ, I. 397. qualis in diſpoſitione ad eam pulſus? I. 371. in quo differat ab apoplexiâ? I. 299. III. 269. à caro, III. 212. ab epilepſiâ, III. 269. à ſuffocatione hyſtericâ? *ibid.* ſolutio paroxyſmorum; III. 268. ſubjecta & cauſa proxima, III. 269. ſcilicet ſyſtole cordis intercepta, I. 306. unde oriatur? I. 31. atoniæ debetur, I. 306. quomodo oriatur ab animi adfectibus, III. 270. à nimiâ caſtitate, III. 59. à diætâ pravâ, III. 270. ab hæmorrhagiis nimiis & ſuppreſſis, III. 63. 271. 275. ex ſuppreſſione menſium, I. 341. à polypo cordis, III. 271. à ſitu erecto, III. 274. vaporoſis, narcoticis, & opiatis, III. 271. venenis purgantibus & emeticis; *ibid.* lethalis, quæ ejus ſit cauſa? II. 108. III. 275. quâ ratione ab abortu & partu laborioſo talis evadat, II. 228. & venæſectione in brachio à polypo? III. 338. prognoſis funeſta; III. 271. ſalutaris, III. 272. ejus ab opiato inductæ exemplum; III. 276. lethalis à venæſectione improvidâ caſus; III. 275. quænam remedia in paroxyſmo conducant, III. 272. & extra illum? *ibid.* quid ſentiendum de aquæ frigidæ potu, III. 273. de cordialibus & ſolaribus, *ibid.* de ſpirituoſis in os infuſis, *ibid.* de venæſectionis, *ibid.* & vini uſu. *ibid.*
Syncoptici quomodo excitandi? I. 31.
Synocha quæ dicatur? II. 105. à veteribus continens dicta; I. 293. ejus ſigna, *ibid.* qualis in eâ pulſus? I. 371. in quo differat ab ardente, II. 111. ab aliis inflammatoriis febribus? II. 105. ejus ſubjecta, *ibid.* cauſa & ſymptomatum obviorum differentia, *ibid.* quibus ex cauſis generetur? II. 108. criſes ſervat, I. 388. quando in eâ remiſſio fiat? II. 109. ei accidens purpura alba quid indicet? II. 107. quando ſphacelus in eâ cognoſcatur imminere? *ibid.* quâ ratione ſolvatur? II. 106. quomodo in eâ mors contingat? *ibid.* eâ mortui quas exhibeant notas? II. 109. exempla ejus recidivantis lethalis, II. 107. *& ſeq.* ſeptimo die ſolutæ, II. 109. uſu purgantis & omiſſâ venæſectione lethalis, II. 108. ejus per venæſectionem ſanatæ, II. 109. eam curandi indicationes, II. 106. quomodo in eâ temperanda ſanguinis ebullitio? *ibid.* quomodo tractandum delirium & ſomnolentia? II. 107. qualis conferat potus? II. 106. quatenus conveniant laxantia, II. 107. venæſectio? *ibid.* quid ei ſubſtituendum? *ib.*
Synocha bilioſa quæ dicatur? II. 112. an in eâ proſit venæſectio? *ibid.* *catarrhalis* anno 1729. *epidemica*, ejus hiſtoria, II. 109. ſigna, II. 110. cauſa & geneſis, *ibid.* exemplum ex Heniſchio, *ibid.* quantùm venæſectio in eâ conveniat? *ibid.* *putrida* quæ dicatur? II. 106. ejus cum purpurâ complicatæ & funeſtæ exemplum, II. 116. quæ in eâ damna ex neglectu venæſectionis evenerint? *ibid.* *ſimplex* quæ dicatur? II. 106.
Synovia quæ dicatur? II. 341. uſus, *ibid.* & ex quibus cauſis corrumpatur? II. 342.
Syrupus *anthelminthicus*, III. 493. *laxans* nocet in cholerâ, III. 169. in dyſenteriâ, III. 157. *de altheâ Fernelii* eſt ſpecificum in renum labe. II. 149.
Systole cordis & arteriarum I. 31. & diaſtole quomodo fiant? I. 34. ſuſcitat diaſtolen & à diaſtole ſuſcitatur; I. 364. viget in arteriis, *ibid.* cordis pulſuum cauſa. I. 366

T.

Tabacus, eo æſtate parciùs utendum, I. 136. inſuetis cur fumo infeſtus, I. 310. cur alvum ſtimulet? I. 314. ejus fumi ſuctio alvum lubricam ſervat, III. 262. quâ ratione ejus frequens uſus in uvulæ ſeroſâ defluxione profuerit? II. 328.
Tabes cur meſſis tempore homines maximè afficiat? I. 234. ſenum unde? I. 242. ex nimiâ aquarum ardentium potatione. I. 256.
Tackenius (Otto) I. 17.
Tactus organon cutis, I. 94. & ſpeciatim ejus papillulæ nerveæ, I. 89. quomodo fiat? I. 94. à cuticulâ temperatur, *ibid.*
Tarantula, ejus ictus quæ producat ſymptomata? I. 172. 200.
Tartari emetici natura, I. 213. *ſal* abſorbens, I. 428. *tinctura* abſorbens. *ibid.*
Tartarus in urinâ unde? I. 379. vide *Urina.*
Temperamentum quid ſit? I. 131. facit ad mutationem pulsûs. I. 368.
Temperamentorum doctrina quomodo ſit exponenda? I. 43. ratio in quo conſiſtat? I. 158. cognitio medico neceſſaria, I. 189. 243.
Temperantia gravidis commendatur, I. 137. præſtantiſſimum in contagioſis morbis præſidium; I. 204. eorum virtus & apparatus, I. 429. triplici agunt ratione, *ibid.* cautelæ in eorum uſu, *ibid.*
Tempestates, earum viciſſitudines morborum epidemicorum cauſæ, I. 334.
Tendo læſus atrocia parit pathemata. I. 311.
Tenesmus, quomodo in dyſenteriâ III. 159. & in uteri inflammatione tractandus? II. 159.
Terebinthina in gonorrhœâ uſurpata ſæpè ſuſcitat mictum cruentum, II. 233. in calculo renali quo fine exhiberi debeat? II. 307. ejus oleum malo cum eventu ſiſtit gonorrhœam; III. 363. oleum exterius in ſuppreſſione urinæ utile. I. 318.
Terra *ſigillata* abſorbens, I. 428. adſtringit ſimul, *ibid.*
Terror, ejus noxius in corpore humano effectus; I. 36. 103. II. 185. quâ ratione producat abortum, III. 179. animi deliquia, III. 270. apoplexiam, II. 241. cardialgiam, II. 259. convulſiones, III. 25. epilepſiam, III. 12. eryſipelas, II. 102. palpitationem cordis? III. 87. maximè nocet menſtruantibus, II. 218. III. 21. 31. puerperis; II. 164. quæ poſt ipſum profint & obſint? II. 218. eo perculſis quid noceat? I. 103. quid noxas avertat? *ibid.* cur in ſudorem & calorem corporis terminetur? I. 167. partes externas conſtringit, I. 191. & perſpirationem cohibet, I. 261. evacuationes retardat ac penitùs ſiſtit, I. 191. fluxum ſanguinis quandoque ſuſcitat, *ibid.* gravia excitat ſymptomata, *ibid.* in corporibus præſertim imbecillibus, I. 192. ſenibus maximè infenſus, I. 170. 192. quin & ſubitæ mortis cauſam præbet, I. 192. in certis tamen morbis eſt remedio; *ibid.* quo pacto ſalutariter ſolvatur? *ibid.* & ſymptomata ab ipſo excitata avertantur? *ibid.* retropellendi pollet facultate, I. 207. ſuccos veneno imbuit, I. 196. ejus affectus in corpore, I. 287. facit ad colicam, I. 297. gravis ſæviſſimorum morborum cauſa exiſtit validiſſima, I. 360.
Tertiana *febris* quæ dicatur? II. 11. ejus ſpecies, differentiæ & ſigna, I. 294. in ſtatu ejus qualis pulſus? I. 371. dividitur in legitimam & notham, II. 12. regularem & anomalam, *ibid.* in ſimplicem & duplicem; *ibid.* ejus hiſtoria, II. 11. ſubjecta, *ibid.* ratio formalis, II. 11. cauſa materialis,

rialis, *ibid.* & 13. cauſæ antecedentes; II. 11. quomodo generetur? *ibid.* cur eam veteres à bile derivaverint, II. 13. quibus ſubjectis ſit loco medicinæ? II. 22. 23. quâ ratione eam incurrant ſenes? II. 17. quomodo mutetur in ardentem, II. 118. in quartanam, II. 29. eſt ſæpè ferè intolerabilium dolorum inteſtinorum cauſa, II. 287. conſumit corpus & gignit ſordes bilioſas, II. 13. quo diuturnior, eo vehementior, II. 12. quando ſalutaris? III. 185. convulſiones & epilepſias quandoque ſolvit, I. 410. quando brevior, quandoque diuturnior ſit? II. 13. quomodo ſolvatur alvi fluxu, ſudore, ulcuſculis, urinâ? II. 12. malè tractata quos pariat morbos? II. 13. laxantia & emetica in principio admittit, I. 415. exempla ejus ex ardente continua bono omine ſubortæ, II. 118. in bilioſo perperam ſalibus exceptæ, II. 18. in plethorico cum gravibus ſymptomatibus abſque venæſectione curatæ, *ibid.* ſimplicis præpoſterâ medicatione in duplicem converſæ, II. 19. citò & tutò ſanatæ, II. 20. apoſtema muſculorum abdominis relinquentis, *ibid.* cum ictero & tuſſi complicatæ, II. 21. uno remedio curatæ, & in continuam converſæ, *ibid.* ventriculi inflammationem relinquentis, II. 22. in ſene curatæ, II. 22. citò curatæ in Carolinis, *ibid.* in puero per radicem tormentillæ funeſtæ, II. 23. eam curandi indicationes, II. 13. quibus modis in eâ bilioſi ſucci temperandi? II. 14. & evacuandi? *ibid.* quomodo ſpaſmi in paroxyſmo ſedandi? *ibid.* partes roborandæ? *ibid.* in quo conſiſtat cardo curationis? II. 15. quomodo in primâ herbâ jugulari queat? *ibid.* & *ſeq.* pro ſubjectorum diverſitate diverſè eſt tractanda; II. 22. quomodo tractanda in fœminis cachecticis, II. 17. puerperis, *ibid.* ſenibus, *ibid.* ſub frigore, II. 16. ſub æſtu, *ibid.* poſt paroxyſmum, *ibid.* ſi continuam mentiatur? *ibid.* ſi contumax ſit, & in quotidianam tranſierit, *ibid.* ſi bilioſa fuerit, *ibid.* ſi cum levi ventriculi inflammatione juncta ſit? II. 18. ſi citò curari debeat? II. 20. qualis in eâ conveniat potus? II. 17. quomodo ſub eâ tractanda cephalalgia? *ibid.* quatenùs in eâ conducant adſtringentia; *ibid.* cortex caſcarillæ, *ibid.* cortex chinæ, II. 15. 16. emetica, II. 14. & *ſeq.* laxantia, *ibid.* clyſteres, II. 16. ſalia media, II. 14. venæſectio; II. 17. nocent ſedativa, *ibid.* purgantia, II. 16. quid eâ depulsâ faciendum? II. 17. ejus recidivæ quomodo arceantur; II. 13. præcaveantur? II. 15. 21. diætâ & arte. II. 13.

Tertiana febris anomala quæ dicatur? II. 12. qualis ſit talis? *ibid.* quas cauſas habeat procatarcticas? *ibid.* *continua*, in quo differat à ſemitertiana? II. 41. quâ ratione incedat? *ibid.* quas procatarcticas habeat cauſas? II. 12. bono omine mutatur in intermittentem; *ibid.* ejus in ſene funeſtæ exemplum; II. 19. *cholerica* quæ dicatur? II. 119. *duplex* in quo differat à quotidianâ, II. 12. 33. à ſemitertianâ? II. 41. quas cauſas procatarcticas habeat? II. 12. ejus ex ſimplici enatæ exemplum, II. 19. *endemia*, quibus locis ſe ſe exſerat? II. 12. *epidemica* anni 1721. ejus hiſtoria, II. 20. *intermittens* quo omine mutetur in continuam? II. 12. *legitima* quæ ſit? *ibid.* an exquiſitè talis in locis occurrat ſeptentrionalibus? *ibid.* *notha* qualis dicatur? *ibid.* quibus ſubjectis, & quo anni tempore ſit familiaris? *ibid.* *regularis* quæ dicatur? *ibid.*

TESTES *muliebres*, an ſint verum ovarium, dubium. I. 77.

Teſtium virilium fabrica, I. 76. non multùm abludit à corticali ſubſtantiâ cerebri. *ibid.*

Teſticuli quid ſint? III. 53. cur tumoribus duris & ſcirrhis obnoxii? III. 453. *venerei* quomodo generentur ex gonorrhœâ ſuppreſsâ? III. 358. eorum exemplum, III. 425. quomodo in- & externis tractandi? III. 362. 421. 453.

TETANUS, qualis morbus? III. 44. in quo differat à catalepſi? *ibid.*

THEOPHRASTUS PARACELSUS. I. 21.

THEORETICUS bonus, an ſit malus practicus? I. 15.

THEORIA cum praxi jungatur; I. 22. medica vera quænam? I. 13. quis ejus character? I. 15. indiget anatomes & phyſices ſtudio, I. 14. vera rationalis quænam? I. 15.

THERAPEUTICA medicinæ pars. I. 14.

THERAPIA quid ſit? I. 285. veræ fundamentum, I. 149. 285. 292. præcipuum pathologia vera; I. 424. objectum, I. 147. conſiſtit maximè in judicio, I. 285. ejus cardo in quo verſetur? I. 171. 289. 290. 292. nititur morborum cognitione, I. 348. nexu gaudet cum phyſiologiâ & pathologiâ. I. 285.

THERIACALIA medicamenta ſpaſmos vomitorios coërcent. I. 214.

THERMÆ quæ dicantur? I. 139. earum uſus fœminis conducit, I. 243. an fœminis & ſpongioſis ſubjectis conducant? III. 71. ſunt aperitivæ; I. 260. quatenus ad aſthma conducant, III. 100. ad menſes ſuppreſſos, III. 30. ad nephritidem, II. 249. ad vertiginem? III. 222. cur in ſtatu cachectico inveterato mortem accelerent? III. 148.

THERMOMETRA commendata. I. 105.

TIMOR qui corpora ad contagium recipiendum diſponat? I. 203. ejus effectus in corpore: I. 287. vide *Terror.*

TINCTURA *antiphthiſica Grammani*, ejus uſus in hecticâ; II. 181. cautè adhibenda in hæmoptyſi, II. 208. cur inteſtinorum tormina excitet? II. 287. *bezoardicæ* nocent in purpurâ, III. 408. expertæ virtutis in gonorrhœâ, III. 360. *ſulphuris volatilis* quomodo præparetur? II. 348. ejus uſus in metu tophorum arthriticorum. *ibid.*

TINEA *capitis* quæ dicatur? III. 495. unde? I. 168. 183. ſalutaris excretio, I. 120. infantili ætati familiaris, I. 183. quiſnam morbus ità vocetur? I. 357. retropulſa cur tam periculoſa, I. 166. repulſa epilepſiam & capitis morbos, cœcitatem & ophthalmiam gignit, I. 336. III. 15. quænam damna ex tinea capitis repulsa? I. 357. retropulſa quomodo aſthmatis cauſa evadat? III. 96. 104. rachitidis, III. 489. tuſſis convulſivæ, III. 111. quomodo tractanda? III. 496. & quæ circa externorum uſum obſervanda cautela? III. 436.

TINNITUS *aurium* unde? I. 92. à membranarum ſenſorii auditus ſpaſmo, I. 305. à nimiâ humiditate. I. 306.

TIRAQUELLUS illuſtris hydropota. I. 112.

TOEPLICENSES *aquæ*, earum principia conſtitutiva, III. 100. earum virtutes, *ibid.* laudantur ad aſthmatis recidivam arcendam, III. 101. in cardialgiâ ſpaſmodicâ, II. 266. in convulſionibus hyſtericis, III. 60. in hypochondriaco malo, III. 71. in contumaci inteſtinorum dolore, II. 290. in rheumatiſmo ab hæmorrhoïdibus ſuppreſſis, II. 326. & ſingultu hypochondriacis familiari; III. 127. an conducant in adfectibus paralyticis? III. 200.

TONICUS *motus* riget etiam in arteriis. I. 365.

TONUS eſt partium fibroſarum elaſticitas, I. 35. in cute modificat tranſpirationem, I. 68. partium requiritur ad bonam nutritionem. I. 57.

TOPHI arthritici ubi naſcantur, I. 72. quomodo à venereis

venereis differant? III. 415. à topicorum applicatione non rarò oriuntur, II. 351. qualem materiam contineant? II. 341. quomodo diſcutiendi ac reſolvendi? II. 350.
Topica in morbis articulorum præpoſterè adhibita graviter nocent, I. 338. cutis efflorefcentias repellunt, I. 294. quomodo in applicatione cum illis procedendum? I. 360. 363. ad materiam corruptam in priorem locum reſtituendam varii generis adhibentur. I. 364. quæ conveniant in anginâ? II. 127. 128. cardialgiâ flatulentâ, II. 263. *& ſeq.* in cephalalgiâ tertianarum, II. 17. gonorrhœâ? III. 359. *& ſeq.* in arthritide cur noxia? I. 298. & quâ cautione in eâ adhibenda? II. 351. 349. & in aurium adfectibus, III. 242. in eriſipelate, II. 101. quæ damna in eryſipelate ſcorbutica pariant? II. 103. febribus ſymptomaticis, II. 187. guttâ roſaceâ, III. 437. hepatitide, II. 145. *& ſeq.* iliacâ paſſione, II. 282. nephritide, II. 149. *& ſeq.* ophthalmiâ, II. 167. phrenitide, II. 133. pleuritide, II. 139. 141. podagrâ, II. 348. 352. rheumatiſmo, II. 322. ſcorbuto? III. 380. 385. cur in verâ & inveteratâ amauroſi nullius ſint uſûs? III. 231. & cur præſertim vertebris lumborum cautè applicanda? III. 19.
Tormentillæ radix alvum adſtringit. I. 261.
Tormina *inteſtinalia* unde? I. 174. atrocia unde? I. 187. ex dentitione difficili I. 236. ex quâ cauſâ ſenibus familiaria? II. 352. *& ſeq.* quomodo à materiâ podagricâ excitentur? *ibid.* *&* 341. à materiâ mucidâ deglutitâ in tuſſi humidâ infantili? III. 341. ab incautâ ad pedes frigoris admiſſione? III. 17. vide *Inteſtina.*
Tormina ventris atrocia unde? I. 187. ex dentitione difficili. I. 236.
Tranquillitas *animi* ſanitati confert: I. 102.
Transpiratio conſervanda, I. 119. in ſenibus procuranda, I. 135. libera infantibus ſervanda, I. 133. plus quàm reliquæ omnes excretiones evacuat, I. 68. quibus promoveatur? I. 119. ſemper debet eſſe ſalva in corpore, I. 258. auctior etiam craſſiora excernit, I. 68. ubi copioſior ſuccedat? *ibid.* quibus cohibeatur? I. 68. cur in ſenibus languida? III. 412. ejus imminutio à terrore, I. 191. impedita & prohibita valdè nocet; I. 68. 135. à prohibitâ poſt morbum ſummum periculum metuendum eſt, I. 358. a quibus cauſis prohibeatur? III. 313. 399. *ſuppreſſa* quomodo contribuat ad ardentes febres, II. 112. ad arthriticos dolores, II. 317. ad aſthma, III. 96. ad cachexiam, III. 313. ad dyſenteriam, III. 154. ad podagram, II. 344. ad ſcorbutum, III. 373. ſynocham febrem, II. 105. ad tuſſim, III. 110. 116. vide *Perſpiratio.*
Traumatica quæ ſint? I. 352. quomodo agant? I. 446. quâ ratione iis utendum? I. 447. optimum ſpiritûs vini. *ibid.*
Tremor manuum poſt potum Coffee quomodo oriatur? III. 403.
Tristitia, ejus effectus, I. 36. ſolvit vires corporis, I. 193. obſtructiones gignit, *ibid.* ideoque graves producit morbos, *ibid.* morbos alios benignos facit lethales, *ibid.* quo pacto hujuſmodi morbi ſint præcavendi? I. 194. ejus vis in ventriculum & inteſtina. I. 170.
Tsoemer morbus Hungaricus. I. 249.
Tubercula hæmorrhoïdalia unde? III. 384. & quid in iis in & externè proſit? *ibid.* in ligamentis rachiticorum unde? III. 488. in ſterno quomodo aſthmatis ſpaſmodici cauſa, III. 108. *& ſeq.* inopportunæ ejus exciſionis exemplum. *ib.*
Tumores *benigni* qui dicantur? III. 454. eorum curatio; *ibid.* *cachectici* unde? III. 312. cautè ſunt externis tractandi? III. 322. *glandularum* benigni qui dicantur? III. 452. *colli* ſæpè cum lue venereâ junguntur, III. 424. *& ſeq.* eorum exemplum, *ibid.* & curatio; III. 425. in *hypochondrio duri* ubi ſedem ſuam quam maximè habeant? III. 66. 267. 270. *inguinalium*, vide *Bubones. Maligni* qui dicantur? III. 454. in *meſenterio*, dorſo, duplicaturâ peritonæi, utero & ovario gignuntur, I. 326. *œdematoſi* tertianæ ſuccedentes quomodo tractandi? II. 17. *pedum* in viſcerum obſtructione laborantibus familiares ſunt, III. 411. in aſthmate quomodo generentur? III. 95. quo caſu quartanæ ſuperveniant, præſente diarrhœâ? II. 32. ſub febre nati adeò periculoſi non ſunt quàm qui poſt eam remanent; *ibid.* ſponte aperti hydropem ſæpè ſolvunt, III. 334. & quomodo hi tractandi? III. 33. generatim cautè ſunt tractandi, & quomodo? *ibid.* *&* 316. & quando ſcarificatio in his conveniat? III. 333. cur Carolinis citò abigantur? II. 245. retropulſi quæ damna pariant? III. 111. 119. 309. 333. *podagrici* quomodo tractandi? II. 350. *rupti* ſubitanei hydropis cauſa; I. 326. *ſanguinei* quomodo oriantur? III. 454. ejus in brachio aperti lethale exemplum, *ibid.* in crure lapſu oborti & curati caſus, *ibid.* *ſcorbutici*, eos nimis citò aperire non decet; III. 380. *ſeroſo-lymphatici* intrà membranarum duplicaturas colliguntur, I. 326. difficulter à priori cognoſcuntur. *ibid.*
Tunica *inteſtinorum villoſa* quid? I. 63. *pituitaria* narium, I. 72. 94. ſpaſmo affecta muci excretionem impedit, I. 305. & odorem cum guſtu lædit. *ibid.*
Turcæ, quare vini potus illis interdictus? I. 470.
Tussis quæ dicatur? III. 109. cur maximè generetur tempore verno? I. 266. in infantili ætate frequens eſt; III. 495. ejus variæ ſpecies probè diſcernendæ, I. 298. auget circulum ſanguinis, I. 47. quandoque ſalutaris excretio, I. 120. 288. 347. 410. ejus cauſa formalis, III. 110. ex quibus cauſis oriatur? I. 166. 175. III. 110. à vermibus, I. 236. quandoque à venæſectione gignitur, I. 466. ex variolarum & morbillorum reliquiis, I. 354. *& ſeq.* ſub tertianæ paroxyſmis unde oriatur? II. 11. ſpaſmis ſtipatur, I. 302. quos morbos comitetur? III. 110. prognoſis, III. 112. Celſi ei medendi methodus, III. 115. pectoralibus cautè excipienda, I. 347. 441. in eâ utilis maſſa pilularum de ſtyrace, I. 317. Vide *Expectorantia.* quatenus in eâ conducant anodyna, III. 113. 115. bezoardica & diaphoretica, III. 113. externa, *ibid.* incidentia, III. 112. incraſſantia & temperantia? *ibid.* quæ in ipſius declinatione conveniant? III. 113. qualiſque diæta? III. 114. infantilis quibus ſananda? III. 495. morbillis accedens quomodo tractanda? II. 67.
Tuſſis Catarrhalis unde oriatur? III. 110. quomodo differat à phthiſicâ? III. 117. à rheumaticâ? III. 118. ipſius exemplum, *ibid.* cum hemicraniâ junctæ caſus; III. 117. ſæpiùs recurrentis exemplum. *ibid.*
Tuſſis Convulſiva ab irritatione laryngis & tunicæ bronchiorum, I. 306. & ventriculi cruditatibus; I. 315. infantibus familiaris, I. 298. cur ei complicetur vomitus? I. 315. periodica unde? I. 186.
Tuſſis ferina phthiſica minùs ſalutaris naturæ motus, I. 412. *ferinæ* ſive convulſivæ cauſa & ſedes, I. 474. unde oriatur? I. 187. ejus hiſtoria, III. 111. perpetuò morbillos comitatur, II. 63. epidemicè non rarò graſſatur, III. 111. cur infantibus familiaris? III. 470. cauſa materialis, III. 111.

III. 111. quâ ratione abortûs, III. 179. & vomitûs infantilis cauſa exiſtat? III. 146. ejus infantilis caſus, III. 121. epidemicæ exemplum, III. 115. in gravidâ caſus, III. 112. quatenùs in eâ conducant laxantia? III. 113. quomodo in catarrhali benignâ, II. 46. & ab exanthematibus retrogreſſis orta tractanda? III. 114.
Tuſſis habitualis quæ ſit, ejus exemplum, quomodo tractanda? III. 112.
Tuſſis humida cur frequentior? I. 199. à pulmonum atonia, I. 307. 351. ejus diuturnæ exemplum, III. 116. difficilis curatu, I. 307. 351. dulcia non fert, I. 352. quæ in eâ mala ex abuſu pectoralium dulcium enaſcantur? III. 116.
Tuſſis hypochondriaca, ejus cauſæ & ſigna, III. 112. ipſius exempla, III. 117. 121. quomodo curanda? III. 115.
Tuſſis phthiſica quæ dicatur? III. 110. ejus ſigna, I. 298. ejus in juvene curatæ exemplum, III. 117. cum corporis tabe fragis hortenſibus ſanatæ: III. 294. venæſectione mutatur in hecticam lethalem: II. 183. quibus externis tractanda? III. 113.
Tuſſis pulmonalis quæ? I. 298.
Tuſſis purulenta, quando abſceſſum meſenterii ſequatur? III. 176. *& ſeq.*
Tuſſis rheumatica quæ dicatur? III. 111. quibus familiaris? *ibid.* quomodo à causâ externâ naſcatur? *ibid.* ejus in ſene ſalutaris exemplum, III. 120. ab œdemate pedum retropulſo ortæ caſus, III. 119. & quomodo ea tractanda? III. 114. cum ſcorbuticâ humorum diatheſi juncta quomodo curanda? *ibid.*
Tuſſis ſenum unde dependeat? I. 242.
Tuſſis ſicca juvenibus familiaris. I. 183.
Tuſſis ſtomachalis ſicca vel humida, I. 298. ejus cauſæ & ſigna, III. 112. ejus materia latet quandoque in duodeno; I. 298. quomodo tractanda? III. 114. cautelæ generales circa anodyna, III. 115. dulcia & expectorantia, III. 114. & venæſectionem. III. 115.
Tympanitis quid? I. 332. à flatibus inteſtina diſtendentibus, *ibid.*
Tympanitica affectio quæ dicatur, III. 340. ſigna, III. 323. 341. non ſemper cum aſcite jungitur, III. 342. quandoque tamen, *ibid.* cauſa proxima, III. 341. quantùm ad eam faciant bilis vitia? III. 343. infantibus vermibus laborantibus familiaris eſt; III. 342. in puerperis unde? *ibid.* variolas & morbillos non rarò ſequitur, III. 340. prognoſis, III. 343. ipſius curatæ exemplum, III. 345. cordis caſus, III. 274. cum materiæ purulentæ ex utero effluxu caſus, III. 345. quomodo tractanda per clyſteres? III. 343. laxantia cum anodynis juncta, *ibid.* roborantia interna, *ibid.* & externa; III. 344. quomodo tractanda in plethorico hæmorrhoïdali ſtatu? *ibidem.* & ex uteri vitio; *ibid.* cautelæ circa calidiora remedia, & purgantia. *ibid.*

V.

Vacuatio una aucta ſupprimit alteram; I. 231. plures prohibitæ morborum initium, I. 259. non ita facilè in ordinem reſtituuntur. *ibid.*
Vacuum cur necet animantia? I. 264.
Valetudo, ejus ſervandæ optimum conſilium. I. 258.
Valetudinarii læduntur à cibo nimio. I. 114. *& ſeq.*
Valsalva, I. 20.
Valvula *coli*, I. 87. *venarum*, earum uſus. I. 41. *vaſorum lymphaticorum.* I. 58. earum magna ſenſibilitas. I. 87.
Vaporosa, eorum effectus. I. 95.
Varicum ratio. I. 49.
Variolæ, earum hiſtoria, II. 49. indoles ac natura, I. 358. unde earum origo & univerſalitas ſit deducenda? II. 50. in quo cum morbillis conveniant, II. 62. & diſcrepent? *ib. & ſeq.* diſtinguendæ ab aliis exanthematibus, I. 293. certis familiis magis ſunt funeſtæ, II. 61. cur non in omnibus æque benigne procedant? I. 172. cur frequentiores? I. 185. ſenibus rariores, I. 190. qualis in iis ſanguis, I. 374. ante & poſt eruptionem pulſus? I. 371. cur maximè generentur tempore verno? I. 266. naturæ methodum & ordinem quam maximè ſiſtunt; I. 414. in Turcia per impoſitionem producuntur; I. 205. totum ſyſtema nervoſum ſubito adoriuntur, II. 50. hinc epilepſia eas ſæpè vel antecedit, vel ſubſequitur, III. 12. quotuplices? I. 293. earum eſt triplex genus, II. 51. oriuntur primariò ex corruptis humoribus II. 50. qui latitant in medullâ ſpinali, & quomodo inde ſe extricent? *ibid.* earum materialis cauſa eſt indolis cauſticæ & putreſcentis, *ibid.* & intrà tubulos partium ſolidarum abſcondita; II. 60. earum ſigna ſuſpecta & funeſta, I. 393. II. 51. III. 482. & malignitatem indicantia; II. 61. mala ex illis provenientia, I. 357. quid in iis ſignificent alvi fluxus, II. 51. 55. hæmorrhagiæ exceſſivæ, II. 55. 66. ſudores largi, II. 54. an foreæ nigricantes in earum medio funeſtum ſemper præbeant ſignum? II. 56. *& ſeq.* quando magis benignæ, & magis malignæ ſint? II. 59. III. 482. incongruæ periculoſiores; I. 183. quæ ſubjecta graviùs vel mitiùs iis decumbant? II. 50. 62. III. 482. ſalutariter per iram excitatæ, I. 185. ſolvunt interdum quartanam, II. 25. cur in dorſo & pectore maneant molliores? II. 57. unde in illis oriantur abortus, II. 55. convulſiones, II. 61. menſtruorum copioſior fluxus, II. 55. vomitus? III. 142. quomodo in iis mors eveniat? II. 52. 61. earum eruptio quo caſu tardior fiat in facie? II. 61. quomodo retardetur à vitio primarum viarum, *ibid.* & à ſanguinis abundantiâ? II. 53. num ſint contagioſæ? II. 52. quæ poſt eas remaneat valetudo? *ibid.* & cur epiphoram ſæpè relinquant, III. 234. & diſpoſitionem ad phthiſin? III. 286. quo fundamento nitatur earum inſitio? II. 52. retrogradæ, I. 187. retropulſæ cur tam periculoſæ? I. 166. criſes ſervant, I. 388. per ſpaſmum cum diſpendio recedunt, I. 302. earum reliquiæ multos gignunt morbos, I. 354. *& ſeq.* hinc ſollicitè everrendæ, I. 355. 420. ex illis difficilioris ſanationis interdum ulcera ſequuntur, I. 358. in principio poſtulant emetica vel laxantia. I. 415. *Benignæ* quibus ſignis cognoſcantur, & quæ invadant corpora? II. 51. unde malignæ fiant? *ibid.* unde in iis hæmorrhagiæ oriantur? *ibid.* quæ ſint inter has mediæ? *ibid.* exempla earum ex obſtructâ alvo cum inſolitis pathematibus complicatarum, II. 59. malignarum ex vitio materni ſucci, *ibid.* poſt ſcabiem, morbillos, & furunculos curatarum, II. 60. in gemellis diverſarum, *ibid.* ſeptimo die funeſtarum, *ibid.* in lactante dentitione cutatarum, II. 61. poſt ſitum erectum lethalium, *ibid.* emetico laxante ſub eruptione levatarum; *ibid.* ex calore regiminis & pharmacorum exacerbatarum, II. 62. cancroſam labii corruptionem cum funeſto eventu relinquentium; *ibid.* iis ſi malignæ fuerint, etiam exſiccatis non eſſe fidendum; II. 60. quando ſponte curentur? II. 52. quæ ſint curandi indicationes? *ibid.* quomodo tractandæ in lactentibus? II. 61. quid in iis faciendum ante eruptionem, II. 52. ſub eruptione, *ibid.* in ſup-

puratione, *ibid.* & exſiccatione? *ibid.* quomodo tractari ſub iis debeant æſtus nimius, II. 53. aphthæ, *ibid.* ardor faucium, *ibid.* & 58. deliria, II. 58. diarrhœa, *ibid.* & 65. epilepſia, II. 53. hæmorrhagiæ exceſſivæ, II. 54. 58. 66. oculorum vitia, II. 58. tormina ventris, III. 483. ſalivatio nimia, II. 53. tuſſis cum raucedine, III. 483. vomitus? *ibid.* & II. 53. quâ cautione alvus ducenda ante eruptionem, II. 54. ſub ſuppuratione? *ibid.* quomodo cutis & facies præcavenda à vitiis? II. 55. III. 483. nares & oculi defendendi? II. 53. III. 483. quatenus in iis conveniant emetica, II. 53. venæſectio, *ibid.* veſicatoria? II. 55. quomodo arcendæ confluentes, *ibid.* expellendæ retrocedentes? II. 54. 58. quæ damna oriantur ex calidis expellentibus? II. 54. qualis ad earum curationem requiratur aër, *ibid.* victus? III. 484. an lecti & linteaminum mutatio conveniat? II. 54. quomodo poſt eas ſint præcavendi morbi? II. 55. 60. excipientes eas morbi quomodo tractandi? II. 60. III. 484. *epidemicæ* anni 1698. contrahebantur ex & ſine contagio; II. 56. quæ ſymptomata anteceſſerint eruptionem benignarum, *ibid.* malignarum? *ibid.* quæ ſigna fuerint eruptionis bonæ, *ibid.* malæ? *ibid.* quomodo mors contigerit? II. 57. quomodo ſucceſſerit ſuppuratio in benignis, *ibid.* malignis? *ibid.* ſuppurationis ſingularis ſucceſſus; *ib.* quomodo ſucceſſerit exſiccatio? *ibid.* quæ poſt eam evenerint ſymptomata? *ibid.* num omnino præſervari potuerint? *ibid.* quibus mediis mitiores fuerint redditæ? *ibid.* quid ab uſu liquoris antivarioloſi in iis evenerit? *ibid.* quomodo tractatæ fuerint ante eruptionem? II. 58. in eruptione, *ibid.* ſuppuratione, *ibid.* exſiccatione? *ibid.* quomodo ſymptomatibus obviam itum fuerit? *ibid.*

Varioloſa febris, quæ dicatur? II. 49. ſecundaria qualis dicatur? II. 186.

VASA *fœtus & ſecundinæ* vaſis uteri non ſunt continua, I. 79. *lactea* quænam recipiant? I. 64. *ſanguinea* minima cur inter membranas decurrant? I. 41. cur inter muſculos & membranas ſita ſint? I. 36. *corporis* cum corde æqualem habent proportionem, I. 242. *brevia* facile rumpuntur, I. 327. rupta vomitum cruentum faciunt *ibid.* ſæpè lethalem; I. 341. *ſanguifera*, earum atonia cauſa morborum, I. 307. rumpuntur quandoque & mortem gignunt. I. 327.

Vaſorum ventriculi & inteſtinorum reptatus & anaſtomoſis. I. 48.

VECTURA quo tempore inſtituenda? III. 59. 72. quibus conveniat? I. 122. infirmis, III. 59. 72. hypochondriacis, III. 72. 73. in minus adſuetis gravidis abortum provocat. III. 179.

VEGETABILIA alimenta ſeni proba, I. 135. cruda ægrè concoquuntur, I. 109. flatulentiam excitant; *ibid.* non habent ſexum. I. 76.

VENA *porta*, I. 48. ejus cum cavâ in hepate concurſus, I. 62. peculiaris ſtructuræ & officii, I. 342. evoluta quoad ſtructuram in pathologicis utilis. I. 20. cauſa eſt multorum affectuum chronicorum, I. 48. atoniâ affecta morborum cauſſa, I. 307. fluxûs hæmorrhoïdalis cauſſa; I. 342. impedito per eam progreſſu ſanguinis morbos creat; I. 317.

Venæ umbilicalis fabrica. I. 79.

Venæ & arteriæ ſunt ductus continui, I. 41. habent tunicam muſcularem, *ibid.* juvant ſanguificationem, I. 50. arteriis continuæ. I. 365.

Venæſectio ad vitam longum præſidium, I. 242. & unum ex præcipuis remediis, I. 260. 455. pro vaſorum repletione, ætate & viribus eſt inſtituenda, II. 414. III. 431. an certis temporibus ſit allegata? II. 108. quando tempeſtivè inſtituatur? I. 139. cur vere utiliter inſtituatur? I. 454. cur circa æquinoctia & ſolſtitia maximè conveniat? III. 29. 71. non ſemper ad æquinoctium differenda, I. 454. ter in anno quibuſdam celebranda; *ibid.* intempeſtiva retropellendi pollet facultate; I. 207. quæ ante & poſt illam obſervanda in diætâ? III. 73. 225. quid in eâ reſpiciendum? I. 215. temerè reformidatur; I. 154. quâ ratione ſub operatione & ſitu erecto animi deliquia eveniant? III. 274. cur præſente convulſione aut ſpaſmo ſit noxia? I. 175. eundem quàm ſcarificatio elicit ſanguinem, I. 374. naturæ opus in morbis juvat, I. 413. ad longævitatem confert I. 455. utilis eſt ad præcavendos morbos, I. 454. ſi ſanguis craſſus & ater; I. 373. quibus cautelis adminiſtranda? I. 461. ſit ſufficiens, I. 460. in ſenſibilibus quomodo perpetranda, I. 459. perperam ſuperato vix morbo adornatur, I. 458. quibus indicetur & interdicatur? I. 454. quoties in ſtatu graviditatis, quo loco & tempore ſit inſtituenda? III. 406. aquarum mineralium uſui eſt præmittenda, II. 272. emmenagogorum uſui, III. 62. ſalivationis curæ, III. 419. & ſudoriferorum ac ſpirituoſorum uſui, II. 328. III. 251. an ſenibus conducat? I. 135. 455. III. 251. juvenibus prodeſt, I. 134. quando in febribus, licet ſint ſubjecta plethorica, contraindicetur? II. 19. & *ſeq.* eſt optimum plethoricorum præſervativum, II. 149. multa plethoricis præſtat emolumenta; I. 321. in anginâ periculoſa, I. 459. præcavet & arcet abortum, I. 136. 353. III. 180. 184. alvum quandoque movet, I. 455. arcet apoplexiam, II. 244. utilis eſt in apoplexiâ leviori, I. 458. arthritidem & rheumatiſmum arcet, II. 320. calculum, II. 302. cardialgiam, II. 265. catarrhales defluxiones, II. 48. catarrhos quandoque advocat, I. 460. utilis in colica convulſiva, *ibid.* nocet in colica flatulentâ, *ibid.* in capitis morbis à congeſtione prodeſt, I. 458. impedit eryſipelatis recidivam, II. 103. utilis in exanthematicis, I. 456. in iis cum diſtinctione adminiſtranda, *ibidem.* in febribus continuis & acutis, *ibid.* arcet hæmorrhagias, II. 196. eaſque ſæpè promovet, I. 455. utilis in morbis ex ſuppreſſione hæmorrhoïdum, I. 344. hypochondriacis, I. 317. hyſtericis, *ibidem.* arcet icterum, III. 283. inflammationem, I. 408. II. 279. phthiſin, III. 292. ubi inſtituenda in paroxyſmis? I. 459. quandoque in iis noxia, I. 457. utilis in pleuritide & pneumoniâ, I. 459. in pleuritide quandoque empiema ciet, I. 354. podagram quandoque cum damno reprimit, I. 339. arcet polypos, III. 86. pulſum mutat, I. 369. utilis in renum vitiis, I. 353. ſyſtolem cordis & vaſorum auget, I. 321. arcet tuſſim rheumaticam, III. 115. urinam elicit, I. 455. quatenùs & quando conducat in acutis malignis & exanthematicis morbis? II. 96. in anginâ, II. 127. & *ſeq.* animi deliquiis, III. 273. apoplexiâ, II. 243. ardentibus febribus, II. 112. arthritide & rheumatiſmo, II. 320. & *ſeq.* aſthmate, III. 99. auditûs vitiis, III. 243. cachexiâ, III. 316. calculo renali, II. 302. catarrhali febre; II. 47. 49. cholerâ, III. 169. colicâ periodicâ, II. 290. convulſionibus, III. 27. 29. cutis adfectibus, III. 431. dyſenteriâ, II. 44. 172. III. 158. epidemicis febribus, II. 40. in eryſipelaceâ febre, II. 98. fiſtularum curatione, III. 464. in gravidis quartanâ laborantibus, II. 27. gonorrhœâ, III. 361. 362. hæmoptyſi, II. 205. hæmorrhagiâ narium, II. 199. hæmorrhoïdibus ſuppreſſis, II. 323. hydrope, III. 332.

III. 332. hypochondriaco malo, III. 71. 73. hyſterico malo, III. 55. ictero, III. 306. in inflammationibus, II. 122. ſpeciatim hepatis, II. 145. renum, II. 104. ventriculi, II. 122. uteri, II. 165. lochiis promovendis, II. 290. & ſuppreſſis revocandis, II. 158. 160. 164. lue venereâ, III. 418. menſium ſuppreſſione, III. 28. mictu cruento, II. 234. morbillis, II. 64. odontalgiâ, II. 331. ophthalmiâ, II. 166. 167. palpitatione cordis, III. 88. peſtilentiâ, II. 95. 98. petechiali febre, II. 88. 89. 91. petechizante febre, II. 79. 82. phrenitide, II. 132. 134. 135. pleuritide ſpuriâ, II. 137. 141. pneumonicâ febre, II. 139. *& ſeq.* podagrâ, II. 344. 346. purpurâ, II. 73. III. 406. ejuſque eruptione juvandâ, II. 73. quartanâ, II. 27. quotidianâ, II. 35. ſcorbuto, III. 379. ſemitertianâ, II. 42. ſingultu, III. 127. in ſoporoſis adfectibus, III. 214. ſuffuſione oculorum, III. 236. ſynochâ, II. 106. 109. ſynochâ catarrhali, II. 110. tertianâ, II. 17. tuſſi, III. 115. variolis, III. 53. vertigine, III. 221. veſicæ vitiis, II. 130. vomitu, III. 146. vomitu cruento, II. 215. vulnerariis febribus? II. 186. quid ejus loco febricitantibus ſit ſuadendum? II. 19. quando noceat in defectu hæmorrhoïdum? II. 179. in hecticâ? II. 183. malignis? II. 84. purpurâ? III. 408. virium dejectione? III. 275.

Venæſectio in brachio quando inſtituenda? I. 459. laudatur in aſthmate hydropico, III. 339. hæmorrhagiâ uteri, II. 226. in hæmorrhoïdibus cœcis, II. 289. & nimium fluentibus, II. 221. mictu cruento, II. 234. vomitu cruento; II. 214. raro convenit in malo hypochondriaco, II. 73. nocet in cardialgiâ, III. 175. in polyporum præſentiâ, III. 339. *evacuatoria*, *revulſoria*, & *derivatoria* quæ? I. 459. in *fronte*, quando in dolore capitis conducat? II. 249. deliriis, III. 262. gutta ſerenâ? III. 230. in fronte, jugulo, & pone aures non ſola ſemper ſufficit, I. 458. *& ſeq.* *jugularium*, quæ ante earum ſectionem obſervanda? III. 91. quem habeat uſum in anginâ, II. 127. apoplexiâ, III. 198. in epilepſiâ, III. 15. 16. melancholiâ & maniâ, III. 257. palpitatione cordis, III. 88. phrenitide? II. 132. *ſublingualium*, quid de eâ ſentiendum in odontalgiâ, II. 332. in phrenitide, II. 132. in ſynochâ? II. 107. 109. in cephalalgiâ & ophthalmiâ utilis; I. 458. ſed in angina periculoſa I. 459. *neglecta* in ardente continuâ eſt noxia, II. 118. multùm in ſenibus ad coma ſomnolentum contribuit, III. 210. ad veſicæ vitia; II. 316. quomodo ea in lochiorum defectu mortem inferat, III. 407. phrenitidem? II. 135. quâ ratione epilepſiæ cauſa exiſtat, III. 23. febrium intermittentium, II. 24. hæmorrhoïdum nimii fluxûs, II. 219. mali hyſterici, III. 57. 62. peripneumoniæ? II. 140. *nimia* in inflammationibus, I. 408. & ſi ſanguis tenuis & floridus noxia; I. 373. nimia & intempeſtiva quibus morbis anſam præbeat? I. 361. in *pede* quando inſtituenda? I. 459.

VENENA quid? I. 195. eorum tres notæ eſſentiales, *ibid. &* 203. variant juxta regna naturæ, I. 195. ratione doſeos differentes edunt effectus, III. 172. *& ſeq.* ſigna funeſta, I. 393. datorum ſigna vera, III. 170. 172. & dubia, *ibid.* eorum claſſis latè patet, I. 174. 207. certis tantum animantibus noxia, I. 198. operatio quomodo rectiſſimè explicetur, I. 235. aliarum cauſarum morbidarum indolem declarat, I. 172. ſummâ partium tenuitate ſuas præſtant operationes, I. 148. in aëre contenta, I. 207. corporis humani, I. 201. ex regno animali, I. 195. ex minerali, I. 196. mineralia vera veteribus incognita, I. 197. in quas partes corporis vim ſuam funeſtam exerceant? I. 198. vis multiplicativa in quibus corporibus ſe ſe maximè exſerat? I. 203. cur intrà cutim admiſſa plus noceant, quàm majori doſi intùs ſumpta? I. 199. cur eorum operatio ſub paroxyſmo frigoris ceſſet? II. 123. quæ potiſſimùm faucibus ſint infeſta? II. 126. quâ ratione in ventriculum operentur? II. 112. III. 166. *& ſeq.* 172. cauſa mortis ex iis ſphacelus ventriculi & inteſtinorum, I. 400. *& ſeq.* quomodo mortem abſque ſphacelatione accerſant? II. 123. ſphacelum ingignunt, I. 324. 393. non proximè inflammationem inducunt; I. 312. celerrimè totum nervoſum ſyſtema afficiunt, I. 317. pulſum mutant, I. 369. per ſpaſmum necant, I. 306. 312. cauſtica cur celeriter perimant hominem? I. 160. eorum antidota oleoſa, I. 312. corroſivorum ac draſticorum remedia, I. 201. vis quo pacto externè coërcenda? *ibidem.* coctione deſtruitur, I. 214. quibus ſymptomata ab ipſis concitata tollenda? II. 261. III. 168.

VENEREA *medicamina* virulentam habent naturam, I. 227. ideo ab iis cavendum in corporibus infirmis, I. 228. quem uſum habeant circumſpectè uſurpata. *ibid.*

Venerea lues ex gonorrhœâ malè curatâ oriri poteſt, I. 340. dolores quibus ſtipatur diſtinguendi ab arthritide, I. 298. pulſus in eâ languidus, I. 371. ſerumque ſanguinis limoſum, I. 373. *& ſeq.* non ſemper ſalivatione eget, I. 443. balneis vaporoſis levatur, I. 427. ejus ſpecifica. I. 423. *& ſeq.*

VENTER naturâ apertus magna ſanitatis pars. I. 258. ejus dolor à vermibus; I. 235. roſionum ſedes. I. 179.

VENTI orientales & ſeptentrionales egregiè purgant aërem, I. 212. ſalubres & inſalubres. I. 264.

VENTRICULUS, ejus ſtructura, III. 66. & præcipuè membranacea conſideratur, III. 140. & vaſculoſa, *ibid.* à quo pari nervos accipiat? *ibid.* conſenſum alit cum omnibus nervoſis partibus, I. 158. 312. cum capite, I. 313. III. 223. faucibus, II. 129. veſicâ urinariâ; II. 152. œſophago, I. 314. diaphragmate & pulmonibus, I. 315. ductibus biliariis, I. 314. inteſtinis, *ibid.* renibus, I. 315. 353. pedibus, I. 315. cute. *ibid.* ejus actio ſyſtematica, I. 60. ſenſibilitas, I. 29. vaſa. I. 48. poſt morbos cibis non debet oppleri, III. 384. cur non ipſe à calore & fermento ſalivali conſumatur? I. 60. cur plurimorum morborum officina, I. 179. cur tam gravibus ſtricturis ſpaſticis ſit obnoxius? I. 164. robuſtus plus ferre poteſt nutrimenti, I. 247. in omnibus ferè morbis ejus actio læditur, I. 312. à nimiis ſtudiis, I. 313. & morbis maximè debilitatur, I. 349. ab animi pathematibus afficitur, I. 313. à vermibus obſidetur, I. 331. illius deſtructio ad quænam mala diſponat? I. 361.

Ventriculi atonia quæ pariat mala? I. 306. 321. quibus fulcienda? vide *ſtomachica. eroſio* differt ab ejus inflammatione, I. 294. quæ habeat ſigna? I. 333. *expanſio* bilem exprimit, I. 62. qualia inferat damna? III. 66. *inflammatio* exitialis, I. 185. quæ ſit levior, quæ gravior, II. 121. in quo differat à cardialgiâ, I. 294. II. 120. ab ejus eroſione, *ibid.* inteſtinorum inflammatione, *ibid.* & aliis inflammationibus? I. 294. inflammationes ructuoſæ unde? I. 186. *feralis* in acutis ſigna. I. 392. quibus ſignis cognoſcatur præſens, II. 120. *&* 214. & imminens in febribus intermittentibus? II. 19. ejus cauſa proxima, II. 120. cauſæ mediatæ procatarcticæ, *ibid.* quomodo generetur in variis morbis? *ibid.* ex menſium ſuppreſſione, I. 341.

I. 341. eryſipelate male tractato, I. 338. præpoſtero topicorum uſu in morbis articulorum, *ibidem.* potu frigido mitior, I. 295. quando in ſphacelum abiiſſe judicanda, *ibid.* exempla ejus ex vomitorio poſt iram lethalis, II. 122. ex vitro antimonii, II. 123. ex arſenico imminentis, *ibid.* ex potu frigido & vomitorio, *ib.* decimo demum die funeſtæ, II. 124. ex vomitorio & ſale purgante poſt iram lethalis, *ibid.* duodeni pulmonis & diaphragmatis lethalis; II. 125. quomodo imminens præcavenda? II. 19. eam curandi indicationes, II. 121. ab iracundiâ, *ibid. & ſeq.* à veneno, *ibid.* quatenus in eâ conveniant anodyna, II. 122. topica, II. 121. *& ſeq.* venæſectio? *ibid.* *inflatio* differt à cardialgia, I. 297. ejus ſigna, *ibid. &* 332. ab atoniâ ipſius oritur, I. 306. ex ſuppreſſione menſium, I. 341. infantibus & hypochondriacis ſolemnis. I. 297. 332. *ſpaſmus* parit cardialgiam, I. 303. inflationem nec non vomitum; I. 304. *ſphacelus* quæ ſigna habeat? I. 324. quomodo cognoſcatur? II. 124. ex veneno. I. 324. 401. *ulcus* obſervatum I. 326. quæ ſigna ipſius? *ibid.*

VENUS; ejus deſiderium quando primùm excitetur? III. 53. ipſum ſuppreſſum ſæpè epilepſiæ, III. 12. & paſſionis hyſtericæ cauſa; III. 53. exercitium moderatum ſit, I. 119. æſtate vitandum, I. 136. quale optimum, I. 119. immoderatum exercitium debilitat, I. 76. 349. omnes functiones lædit, III. 79. *& ſeq.* ſolidas partes deſtruit, III. 69. caput hebetat, II. 344. & vires animi ac corporis dejicit, III. 254. quomodo ad apoplexiam diſponat, II. 241. ad arthritidem, II. 317. auditûs vitia, III. 254. gonorrhœam benignam? III. 358. præmaturum diſponit ad convulſiones, III. 25. ad epilepſiam, III. 12. ad guttam ſerenam, III. 229. ad oculorum ſuffuſionem; III. 235. maximè hæmopticis II. 207. & podagricis diſſuadendum. II. 344. nimium & intempeſtivum facit ad colicam & cardialgiam, I. 298.

VER, eo tempore cibis detrahendum, potus augendus, I. 135. eſt aër temperatior, I. 104. qualis in eo pulſus? I. 368. oportet corpus munire adversùs viciſſitudines aëris, *ibidem.* tranſpiratio impedita maximè nocet; *ibid.* quos gignat morbos? I. 334. febres generantur aliique morbi, I. 135. cur eo catarrhales febres ſint frequentiores, II. 44. cutis adfectus, III. 441. hæmorrhagiæ narium, II. 197. & tuſſes? III. 111. *& ſeq.* cur febris quartanæ curationi faveat? II. 25. cur eo pejus habeant hypochondriaci? II. 49.

VERATRUM, ejus à veteribus in deliriis varius exhibendi modus. III. 259.

VERMES quid ſint? III. 490. quotuplices ſint? *ibid.* eorum varia genera, I. 331. unde generentur? III. 491. ſigna & ſymptomata, *ibid. &* 248. quos morbos procreent? I. 235. & quæ ſymptomata excitent? *ibid.* ob conſenſum inteſtinorum atrocia cient pathemata, I. 315. eaque inſolita; I. 332. cur ab iis concitata pathemata maximè circa meridiem & veſperam exacerbentur? III. 491. & qua ratione ea ſuſcitent? III. 26. in ileo lubenter hoſpitantur, I. 332. vel craſſis, *ibid.* vel in ventriculo, *ibid.* paſſioni iliacæ ſimiles ferè excitant dolores, III. 345. cum omnibus ferè infantilibus morbis ſunt complicati; III. 10. quibus morbis ſe ſe maximè aſſocient? III. 491. cum lue venereâ junctorum exemplum; III. 423. quò demùm necent? I. 402. ſæpè vomitu excernuntur, III. 143. quâ ratione aphoniam inducant? III. 250. cardialgiam, II. 259. catalepſim, III. 47. colicam, II. 286. convulſiones; I. 332. III. 26. epilepſiam, III. 12. febres, I. 332. iliacam paſſionem, II. 284. motus ſpaſmodicos vagos, III. 36. vertiginem, III. 221. non tantum vivi, ſed & mortui maximè nocent corpori, III. 42. & ii in adultis non raro convulſionum cauſa exiſtunt, III. 26. prognoſis, III. 490. curatio, III. 492. quomodo inteſtinis innidulantes exturbandi? III. 492. cautelæ circa purgantia, *ibid.* & externa, *ibid.* non ſemper purgantibus expelluntur, I. 236. præſidia adversùs eos. I. 452. in aures ab extra ingreſſi quomodo evocandi? II. 338. Vide *Aſcarides*, *Lumbrici.*

Vermiculorum in aëre copia morborum malignorum cauſa & præſagium, I. 210.

Vermiculationis ſenſus in pedibus in uno ſitu detentis unde? II. 342.

du VERNEY, I. 20.

VERTIGO quæ dicatur? III. 219. ejus incunabula, I. 179. ejus gradus, *ibid.* in quo differat à guttâ ſerenâ, III. 228. ſymptomata & ſigna, III. 219. ſedes, *ibid.* ratio formalis, III. 220. cauſa proxima quæ? I. 306. cauſæ occaſionales & mediatæ, III. 221. quandoque ex ventriculo, I. 313. ex cruſtâ lacteâ repulſa, I. 336. lochiorum ſuppreſſione, I. 342. ſæpè cum paſſione hypochondriacâ jungitur, III. 224. cum nephritide, III. 223. ejuſque ratio; III. 220. cur jejuno ventriculo maximè invadat? *ibid. & ſeq.* prognoſis, *ibid.* caducæ exempla, III. 227. ejuſdem cum ſenſuum abolitione, & artuum impotentiâ junctæ, III. 223. cum paſſione hypochondriacâ, *ibid.* cum nephritide calculosâ ex plethorâ ortæ, II. 303. ipſius caſus cum obnubilatione oculorum & auditu difficili chronicæ, III. 227. ex frigore pedum & immoderatiori vini potu obortæ, III. 226. cum cataractâ ſpuriâ junctæ, III. 224. pertinacis ab irâ enatæ, III. 225. ex debilitate ventriculi ortæ, III. 224. ſtomachalis, III. 225. curatio generalis, III. 221. melius ſcarificationem fert quàm venæſectionem. I. 461. chronica idiopathica quomodo tractanda? III. 222. hypochondriaca, III. 221. & ſympathica? *ibid.* nephritica quomodo ſananda? III. 222. in gravidis quomodo tractanda *ibid.* quatenus in eâ conveniant roborantia? *ibid.*

VESICA, ejus ſtructura & functio I. 71. ejus conſenſus cum inteſtino recto, II. 153. cum ventriculo, II. 152. cum utero, III. 52. à quo pari nervos ſuos accipiat? III. 26. cur ſpaſmo obnoxia? II. 308. ſcirrho afficitur ſæpè, I. 328. & ulcus contrahit, I. 327. atoniâ affecta calculum concipit, I. 307. ejus ſphincter, vide *Sphincter.*

Veſicæ calculus, ejus ſigna & ſymptomata, II. 308. ejus *eroſio* ex quibus cognoſcenda? II. 233. ea eſt ſæpè mictûs cruenti cauſa. *ibid.* *inflammatio* levior & gravior qualis ſit, & unde oriatur? II. 152. ejus ſigna pathognomonica, *ibid.* cauſa proxima, II. 308. quomodo à cantharidibus improvidè datis oriatur? III. 361. à gonorrhœâ, II. 153. ex hæmorrhoïdibus ſuppreſſis *ibid.* à menſibus ceſſantibus, II. 308. ejus prognoſis, II. 153. quomodo mors in eâ contingat? *ibid.* exempla ejus hæmorrhoïdibus funeſtæ, II. 155. à materiâ acri lethalis, *ibid.* opiati uſu funeſtæ, *ibid. & ſeq.* quomodo tractanda? II. 154. ejus *morbi* inveterati cur difficiliùs curentur? II. 153. in iis laudantur ſelteranæ, II. 154. vinum dulce; *ibid.* quatenus conveniat lac, *ibid.* venæſectio? *ibid.* nocent nitroſa; *ibid.* ejus *ſcabies* quid? II. 310. ſæpè cum gonorrhœâ jungitur. II. 309. *ſpaſmus* qui dicatur? II. 308. ſæpè calculum inhærentem mentitur, *ibid.* quæ inducat ſymptomata? II. 314. *& ſeq.* ad ſuperiora porrectus quæ ſuſcitet in inteſtinis pathemata? II. 309. ejus cauſa intra

ipſas

ipſas tunicas interdum continetur, II. 155. ſæpè per intervalla invadit, II. 310. quomodo à gonorrhœâ oriatur? II. 309. ab inflammatione inteſtini recti, *ibid.* à materiâ arthriticâ & podagricâ, *ibid.* à mictu cruento, II. 310. à plethorâ, II. 311. à pure ex renibus exulceratis, II. 309. à ſanguinis ſtagnatione, II. 308. à ſero ſcorbutico, II. 309. à violentiâ externâ, *ibid.* & *ſeq.* prognoſis, II. 311. exempla ejus in vitæ ſedentariæ addicto, II. 316. diuturni funeſti, II. 313. à gonorrhœâ perversè tractatâ, II. 315. ab elevatione oneris & terrore accedente gravioris, II. 314. à materiâ ſcorbuticâ purpureâ orti, *ibid.* ex ſpiritûs vini abuſu funeſti, II. 316. quomodo tractandus ſi à ſanguinis ſtagnatione? II. 311. à materiâ acri humorum, *ibid.* & 312. & ſpeciatim à materiâ fonticuli retrocedente, II. 312. cum mictu cruento junctus quomodo ſopiendus? *ibid.* & quæ maximè in paroxyſmo conducant? II. 311. quatenus in eo conveniant anodyna, II. 313. clyſteres, II. 312. venæſectio, *ibid.* & quale vitæ victûſque regimen tenendum? II. 311. nocent in eo diuretica, II. 312. & purgantia, *ibid.* *ulcera* quomodo ab urethræ exulceratione dignoſci poſſint? III. 448. ex quibus ſignis pateant? III. 447. & *ſeq.*

Veſiculæ fellis ſitus, I. 62. ſtructura. *ibid.*

Vesicatoria quomodo parari debeant? III. 44. laudantur in apoplexia & capitis morbis, I. 318. II. 244. in aſthmate à materiâ podagricâ retrogreſsâ, III. 104. aſthma ex repulſis achoribus tollunt, I. 336. laudantur in auditûs vitiis, III. 242. catarrho ſuffocativo morbillis ſuperveniente, II. 67. epiphorâ, III. 236. intermittentium paroxyſmos ſiſtunt, I. 318. lippitudinem diſcutiunt, *ibid.* utilia in rheumatiſmo, II. 323. ſingultu ab exanthematibus retrogreſſis; III. 126. quid de iis ſentiendum in convulſionibus, III. 32. 44. doloribus capitis, II. 250. epilepſiâ, III. 16. in ophthalmiâ, II. 167. motibus ſpaſmodicis vagis, III. 44. petechizante febre, II. 79. 82. & enormibus in eâ hæmorrhagiis, II. 79. in phrenitide, II. 134. purpurâ, II. 71. ſoporoſis adfectibus, III. 218. variolis? II. 55. nocent in maniâ. III. 263. Vide *Cantharides.*

Vespæ punctio gangrænam parit, I. 250. punctura atrocia ciet pathemata. I. 311.

Veteres cum recentioribus jungendi, I. 22. quid probi habeant? *ibid.* eorum lectio quatenus commendanda? I. 150.

Victus moderatus ſanitati confert, I. 114. mutat ingenia, I. 97. ſimpliciſſimus ſenem juvat, I. 137. qui inſalubris, I. 287. facit ad morbos epidemicos, I. 292. in hiſtoriis morborum enumerandus, I. 287. durior facit ad ſcorbutum. *ibid.*

Vieussens. I. 20.

Vigilia quid ſit & unde? I. 95. mutat pulſum, I. 368. diuturnæ cur corpori noceant? I. 95. emaciant, I. 126. abſumunt vires, I. 129. earum noxæ, *ibid.* quibus inducantur? I. 95.

Villanovanus (Arnoldus) I. 21.

Villi *inteſtinorum* gaudent tono, I. 64. eorum obſtructionem quid impediat? *ibid.* quibus obſtruantur? *ibid.*

Villoſa tunica vaſculoſa & celluloſa; I. 304. obſtructa diarrhœæ, I. 385. ſpaſmo affecta diarrhœæ cauſa. I. 304.

Vincetoxicum quale recondat principium, III. 126. quo caſu in ſingultu conveniat? *ibid.*

Vinum, ejus diverſitas unde? II. 343. aquâ temperare bonum, I. 113. concoctionem juvat, *ibid.* nutritioni aptum non eſt I. 113. quodnam optimum *ibid.* ſenibus quod noceat I. 134. & *ſeq.* eſt potiùs medicamentum quam alimentum I. 113. lymphatum præſtat cereviſiâ, I. 257. ſtomacho laborantibus mane bibendum, I. 250. fortius lædit caput. I. 256. potens & generoſum morbis epidemiis avertendis aptum, I. 212. clyſtere injectum roborat. I. 467. immoderatiùs hauſtum quæ mala generet? I. 257. calidum veneno infectis commendatur, I. 201. vino nivem aut glaciem miſcere pernicioſum, I. 113. ejus potui deditis cur præ aliis morbi exanthematici? II. 67. quomodo & quando noceat in corpore? II. 134. III. 45. quomodo inferat ebrietatem? III. 220. quale diſponat ad abortum, III. 179. ad apoplexiam, II. 242. arthritidem, II. 317. podagram, II. 343. ſphacelum? III. 389. quale noceat in cholerâ, III. 175. convulſionibus, III. 27. epilepſiâ, III. 13. in evacuationibus criticis ſanguineis, II. 223. hypochondriaco malo, III. 73. malignis febribus, II. 91. melancholiâ & maniâ, III. 261. in mictu cruento, II. 235. purpurâ, III. 405. tuſſi, III. 114. veſicæ vitiis? II. 154. quatenus conveniat ad calculum præſervandum, II. 303. & malignas præcavendas? II. 87. 88. quale & quando conducat in calculo renali, II. 303. catarrhali benignâ, II. 46. hypochondriacâ paſſione, III. 72. ictero, III. 306. mictu cruento, II. 235. ſcorbuto, III. 377. veſicæ morbis, II. 154. vomitu? III. 147. quid præſtet in animi deliquiis, III. 273. in petechiali febre? II. 87. 91.

Vinum acido-ſpirituoſum quibus conveniat? I. 113. *dulcia* plethoram inducunt, *ibid.* *lithargirio dulcificatum* quæ pariat damna? III. 26. *Hungaricum* quibus profit vel noceat? I. 113. *Moſellana* & *Rhenana* alvum laxant, *ibid.* Rhenanum optimum alexipharmacum I. 204. *rubrum* Gallicum, ejus effectus, II. 174. *ſulphuratum* quas noxas inferat? III. 12.

Vini ſpiritûs moderatus uſus probatur, I. 114. rectificatus felibus venenoſus, I. 198. optimum traumaticum, I. 447. clyſtere injectus inebriat. I. 468.

Viperæ decoctæ ſpecificum in cutis deſœdationibus, I. 453. cum ipſis à veteribus in cutis adfectibus cura inſtituitur, III. 433. & quid de eâ ſentiendum? III. 434. earum pinguedo laudatur ad maculas oculorum, II. 169. & *ſeq.* ſpecificum in pelliculâ oculi. I. 453.

Vires agendi in corporibus omnes ſunt conditionatæ & relativæ, I. 148. ad vitam & ſanitatem ſunt neceſſariæ, III. 267. & *ſeq.* ad eam multum faciunt, & ad morbos, I. 287. earum robur quid dicatur? III. 269. corpori inſunt motrices, I. 323. unde dependeant? *ibid.* & 420. earum cauſæ manifeſtæ, I. 323. ex quo cognoſcendæ? I. 420. in morbis conſiderandæ, I. 287. cum remediorum efficaciâ comparandæ, I. 421. quibus rebus debilitentur? I. 245. naturalium defectus unde æſtimandus? I. 240. à copiâ ſanguinis quandoque depreſſæ *proſtratæ* malignitatem indicant, I. 289. 323. quomodo proſternantur à terrore & triſtitiâ? III. 271. à putredine intùs ſuſceptâ, III. 395. à venenis & purgantibus, III. 271. nimio veneris exercitio; III. 32. venæſectione immoderatâ, III. 29. à vigiliis aſſiduis? III. 271. *dejectæ* quid indicent? II. 211. III. 269. unde oriantur in febre petechiali? II. 85. in fluore albo, III. 349. in vomitu cruento, II. 214. quomodo iis ſuccurrendum in malignis? III. 272. & quibus refocillandæ? I. 450. in peſtilentiâ, II. 97. petechiali febre; II. 77. purpurâ, II. 71. III. 407. analepticis minùs reficiuntur, I. 444. clyſteribus refocillantur. Vide *Robur.* iis deficientibus decubitus corporis eſt utilis. I. 47.

Virilis *ætas* quibus morbis pateat? I. 308. qualis in eâ pulſus? I. 368. ei commendanda mediocritas. I. 134.
Virtus *multiplicativa* in quo ſita ſit? I. 76.
Virtutes veræ ſanitatem ſtabiliunt. I. 102.
Vis *elaſtica* ſuccum nutritium apponit. I. 57.
Viscera, eorum ſtructuram qui declarent? I. 19. conſtitutio in morbis conſideranda, I. 289. ex urinâ pateſcit, I. 380. iis læſis turbatur ſanguificatio, I. 50. eorum corruptio in hecticâ præſto eſt, I. 323. quibus cognoſcatur lethalis? I. 394. quomodo arcenda? I. 403. ſphacelo correpta quæ habeant ſigna? I. 324.
Viſceralia quæ ſint? I. 445. *& ſeq.* quomodo agant? I. 446. varii ſunt uſûs. *ibid.*
Viscidum non cauſa morborum univerſalis: I. 17.
Visus, ejus organon oculus, I. 90. ejus ſedes retina, I. 89. quomodo fiat? I. 90. ejus idea in mente quando excitetur? III. 228. & quid ad illum requiratur? *ibid.* ejus amiſſio ex dentium dolore, I. 236. hebetudo apud ſenes unde? I. 214. à ſpaſmo nervi optici læditur? I. 305. à vermibus perit, *ibidem.* ejus caliginis in hypochondriaco exemplum, III. 238. periodicæ caſus, III. 236. exempla imminutionis ex lippitudine ab incongruâ diætâ ortæ, III. 237. ejus ex lippitudine cum paralyticis & ſoporoſis adfectibus complicatæ, III. 236. ejuſdem ex ſuffuſione enatæ. III. 239. clyſteribus illuſtratur, I. 467.
Vita, ejus definitio, I. 30. 159. in quo conſiſtat? III. 94. 396. eſt in ipſo ſanguine, I. 34. & mors mechanicè fiunt, I. 32. cauſa ejus cordis motus, I. 30. pathologiæ præcipuum fundamentum, I. 154. eam quæ prolongent? I. 32. plantis impropriè attribuitur, I. 30. genus quodlibet peculiares alit morbos; I. 288. *deſidis* incommoda; I. 125. *ſedentariæ* noxa, II. 269. III. 65. 350. 446. ad quos morbos diſponat? I. 121. 125.
Vitriolum album ſpecificum in epiphorâ, I. 453.
Ulcera quæ dicantur? III. 443. differunt ab abſceſſu, *ibid.* & I. 326. *& ſeq.* & oſſium carie, *ibid.* à ſphacelo, III. 444. & inter ſe, III. 443. eorum ſedes, *ibid.* cauſa proxima eſt putredo, III. 444. ex hæmorrhoïdum ſuppreſſione, I. 343. variolarum & morbillorum reliquiis, I. 355. quæ ſigna ſi in ventriculo, I. 326. veſicâ, I. 327. proſtratis? *ibidem.* quantùm ad ea faciant abſceſſus, III. 444. contagium, III. 445. temperamentum, ætas, & victus, *ibid.* viſcerum labes & morbi prægreſſi, III. 444. vulnera? *ibid.* ſerum ſæpè utiliter evacuant I. 347. antiqua præpoſtere conſolidata varios gignunt morbos, I. 337. cœcitatem. I. 348. præmaturè conſolidata quatenùs inducant coma ſomnolentum, III. 211. guttam ſerenam, III. 229. palpitationem cordis, III. 86. phthiſim, III. 287. tuſſim convulſivam, III. 110. 111. vomitum? III. 142. ſponte oborta ſæpe arthriticos & rheumaticos dolores ſolvunt, II. 320. prognoſis III. 447. ejus mali moris in collo exemplum, III. 455. labii inferioris, III. 458. in mammâ benigni caſus, *ibid.* eorum conſolidatio non nimis citò debet inſtitui; III. 453. quomodo ſananda per antimoniata & mercurialia, III. 449. aquas minerales & communem, *ibid.* fonticulos, III. 448. laxantia & purgantia, *ibid.* & venæſectionem? *ibid.* quomodo iis ſuccurrendum externis adſtringentibus, III. 449. cataplaſmatibus, *ibid. & ſeq.* ſepticis & ſarcoticis? *ibid.* Vide *Abſceſſus.*
Ulcera cacoëthica quæ dicantur III. 444. *cancroſa* quæ ſint? *ibidem.* Vide *Cancer. carnoſa* quomodo tractanda? III. 449. *ferina* poſt variolas quomodo curata fuerint? II. 59. *nervoſarum* & tendinoſarum partium quomodo tractanda? III. 450. *pedum* unde & cur difficilioris curationis? III. 333. *renum* quomodo ſe habeant? II. 147. vide *Renes. Scorbutica* differunt ratione ſubjecti, III. 380. & in quo differant à venereis? III. 414. *& ſeq.* ſcorbutica eryſipelacea quomodo tractanda? II. 101. *urethræ*, vide *Urethra. Uteri*, vide *Uterus.*
Unguentum *de ceruſa* ex quibus componatur? III. 436. laudatur in cutis adfectibus, *ibid.* nocet in eryſipelate, II. 101. aliud ad epiphoram, III. 236. ad eſcharas in leprâ, III. 442. ad ſcabiem, III. 441. ad tineam capitis. III. 436.
Ungues cur & quid ſint? I. 94. nigri cur mortis indicium? I. 150. eorum reſectio infelix. I. 237.
Unicornu animale & foſſile abſorbens, I. 428.
Vocabula nihil ſignificantia non poſſunt eſſe principium medicinæ. I. 23.
Vociferatio auget circulationem I. 47.
Volatilia pulſum mutant. I. 369.
Vomica pulmonum quid ſit & quæ dicatur? I. 325. III. 285. quibus ſignis cognoſcenda? I. 325. quomodo generetur? III. 285. & phthiſeos cauſa exiſtat? *ibid.*
Vomitus qui dicatur? III. 139. quotuplex ſit? III. 141. ejus hiſtoria, III. 139. materiæ excretæ, diverſitas, III. 140. ſedes, *ibid.* ſubjecta, III. 142. ratio formalis, III. 141. ſymptomatum deſcriptio, *ibid.* ſalutaris ſæpè excretio, I. 410. lactentibus proficuus, *ibid.* quomodo ſuccedat? I. 306. gracilibus non convenit, I. 130. periodicus unde? I. 186. ſymptomaticus & idiopathicus, I. 182. convulſionibus accenſendus, I. 305. quibus movendus? vide *Emetica.* quibus compeſcendus? I. 445. quænam potio vomitui bilioſo diuturno conducat? I. 472. *& ſeq.* ſub frigore remittens, ſub æſtu ingraveſcens quam habeat cauſam? II. 123. in variolis duplicem agnoſcit cauſam, *ibid.* quomodo oriatur ab abſumtorum qualitate, III. 142. & quantitate? *ibid.* bile in duodeno ſtagnante, *ibid.* à bile acri bilioſus, I. 304. calculo? I. 353. III. 143. ex calculo quandoque lethalis, I. 353. quomodo oriatur ex capitis læſionibus & aliis externis cauſis? III. 144. à colicâ, hernia & ileo, III. 143. à ſpaſmo ventriculi? I. 304. quomodo ſuccedat? I. 306. inflammato ventriculo ſuperveniens minùs ſalutaris naturæ motus; I. 412. quomodo à vermibus? I. 235. III. 143. ab exanthematibus repulſis, III. 142. à pylori vitio, III. 143. à ſanguine ad ventriculum delato, III. 142. à ſpaſmo inteſtinorum, III. 143. aut ductuum biliariorum, eorumque alio vitio, *ibid.* à ventriculi ſaburrâ, III. 142. *acidiſſimus* unde? III. 67. *criticus* qui dicatur? III. 144. *niger* non ſemper à ſanguine? III. 149. & quomodo experimentis ab altero poſſit diſtingui? *ibid.* merè *ſebaceus* in hypochondriacis unde? III. 64. an ſub initio Carolinarum uſus noceat? III. 71. cauſarum diagnoſis, III. 144. & ad has directa prognoſis; *ib.* exempla ejus poſt frequentem abortum continuò contingentis, III. 188. à bile ſtagnante oborti, III. 149. poſt nimias alvi dejectiones enati, III. 148. cachectici, III. 147. ex duodeni anguſtiâ lethalis, III. 151. diuturni ex atoniâ primarum viarum, III. 149. ejuſdem à ventriculi debilitate poſt febrem ardentem, III. 150. ab eryſipelate retropulſo ſuborti, *ibid.* incongruè tractati lethalis caſus; III. 148. eum curandi indicationes, III. 144. quibus motus ventriculi convulſivus per interna III. 145. & externa ſopiendus? *ibid.* quomodo ab arthritide repreſſa tractandus? III. 147. quomodo bilioſus, III. 145. à calculo? III. 146.

III. 146. in cholericâ febre quomodo compeſcendus? II. 119. quibus chronicus ſopiendus? III. 146. quomodo ſanandus febrilis, *ibid.* & febribus epidemicis accedens? II. 40. in gravidis, III. 147. in hyſtericis, *ibid.* quomodo curandus ab acri materiâ & veneno inductus? III. 145. matutino tempore contingens, III. 146. & pituitoſus, III. 145. à ſaburrâ inteſtinorum, *ibid.* à ſanguinis congeſtione, III. 146. à tuſſi convulſivâ concitatus, *ibid.* in variolis, II. 53. & à ventriculi debilitate, III. 147. quando contra eum proſint emetica? II. 62. III. 171. *& ſeq.* & quâ cautione roborantia & ſedativa adhibenda? III. 146.

Vomitus cruentus qui dicatur? II. 212. in quo differat ab inflammatione ventriculi? II. 214. ab hæmoptyſi, I. 296. ratione cauſarum differt. *ibid.* ejus ſyptomata & ſigna, I. 296. 327. II. 214. ſedes, II. 213. quomodo ſuccedat? I. 301. 327. frequens gravidis plethoricis, II. 213. tenerioribus & malè menſtruatis, *ibid.* parturientibus, *ibid.* rarior pueris, I. 185. fit ex vaſis brevibus, I. 327. ex hepatis & lienis vitio, I. 320. 327. menſium ſuppreſſione, I. 340. *& ſeq.* & emanſione, I. 341. eorumque ceſſatione II. 213. ex induratione lienis poſt paralyſin funeſtus, I. 329. quomodo oriatur ab hæmorrhoïdibus ſuppreſſis? II. 213. ab intermittentibus malè curatis? *ibid.* ex facili redit, II. 214. quando periculoſus, *ibid.* & minus? *ibid.* exempla ejus in juvenculâ curati, II. 215. moderati menſtrua antecedentis, II. 217. ab emmenagogis calidis inducti caſus, *ibid.* quibus ſanandus internis, II. 214. & externis remediis? II. 215. perperam adſtringentibus cohibetur; I. 447. quomodo tractandus à corroſivis remediis obortus, *ibid.* & menſtruis ſuppreſſis? *ibid.* recurſus quomodo arcendus? *ibid.* morbo ſuperato quale regimen conveniat? *ibid.* & quâ cautione anodynis & ſtipticis mercandum? *ibid.*

Voracitas quibus familiaris? I. 115. facit maſticationis neglectum, *ibid.* corpori inimica, I. 185. imbecillibus familiaris, I. 247. ſed noxia. I. 248.

Vox, ejus exercitia ſanitatem conſervant, I. 122. ventriculum juvant, *ibid.* quibus commendanda? *ibid.* clara craſſos humores diſſolvit, I. 260. intenſio nimia nocet; I. 123. quibus maximè cavenda? *ibid.*

Ureteres motu periſtaltico præditi, I. 71. 304. ſpaſmis patent, I. 304. ab urinâ cum dolore diſtenduntur. *ibid.*

Uretra, ejus tunica glanduloſa, I. 72. ejus exulceratio quomodo à veſicæ eroſione poſſit dignoſci? III. 457. ſpaſmum patiens facit ſtranguriam, I. 304. ejus exulceratio à gonorrhœâ inducta quomodo tollenda? III. 362. & cur difficilioris ſit curationis? III. 457.

Urina quid? I. 68. quænam optima? I. 118. ejus examen, I. 68. 376. neceſſaria eſt inſpectio, I. 71. in morbis inſpicienda; I. 289. vide *Uromantia.* excretorum præcipuum, I. 375. habet ſal tartareum & ammoniale & fixum, I. 69. ſubeunt particulæ ſulphureæ pingues. I. 69. ejus elementa, I. 376. proportio ſolidi, *ibid.* color, unde? I. 70. 377. unde fiant colorationes? I. 254. quantitas unius diei, I. 376. perſpirationem quantitate ſuperat, I. 375. ex liquidis potiſſimùm generatur, *ib.* ex potu non recipit ſolidum, I. 376. ex ſanguine ſuſcipit particulas ſulphureas, I. 377. nec non craſſiores ſordes; I. 381. acida non datur, I. 69. cur facilè putreſcat? I. 70. ſæpè muco infecta redditur. *ibid.* ureteres diſtendit quandoque, I. 304. difficulter in ſcirrho veſicæ redditur, I. 329. qualis in calculo? I. 331. ſcorbuto, I. 379. ictero, *ibid.* ſenibus? *ibid.* in inflammationibus mala, I. 378. quæ poſcat medicamenta? I. 380. ejus diverſa ratio in petechizante epidemicâ, II. 80. *& ſeq.* eâ in febre crudâ exiſtente an cortex chinæ porrigi queat? II. 22. cum ardore excreta & turbida an ſemper inflammationem veſicæ indicet? II. 153.

Urinæ fluxus largior quandoque ſalutaris, I. 120. 259. 347. 410. largior fluxus menſtruus à Sanctorio obſervatus. I. 120. copioſa in ſcorbuticis quid indicet? III. 371. copioſæ in aſthmate mictæ ipſum ſolventis caſus, III. 103. *& ſeq.* fluxus immodicus unde? I. 168. nimis diu fluens mala, I. 379. incontinentia à vermibus; I. 235. involuntariè cur fluat? I. 307. quæ eam moveant? I. 118. quæ reddant copioſiorem? I. 70. ſupprimitur ſæpè, I. 438. à ſpaſmis urinariorum ductuum, I. 304. à calculis, I. 236. retenta cur noxia? I. 71. 169.

Urina alba in hypochondriacis unde? I. 315. alba & turbida cum ſedimento mucoſo quid indicet? II. 308. *aquea* quibus in morbis? I. 377. unde? *ibid. & ſeq.* in febribus quid portendat? *ibid.* quæ poſcat medicamenta? I. 380. *aquoſa* & *tenuis* in hypochondriacis unde, III. 64. & calculo veſicæ laborantibus? II. 308. *craſſa* morbis declinantibus, I. 378. *& ſeq.* poſt febrium paroxyſmum, *ibid. cryſtallis referta* ubi? *ibid. flava* ac *craſſa* in ictero unde? III. 302. *furfuracea* in veſicâ eroſâ, I. 380. num ſemper inflammationem veſicæ indicet? II. 155. quomodo ex ſpaſmo fiat? *ibid. jumentorum* differt ab humanâ, I. 377. *limpida* unde? I. 70. ejus *nubecula* eſt diſpoſitio ad ſedimentum, II. 11. *oleoſa* unde, & quid indicet? I. 379. *parca* in ſtranguriâ, I. 380. *purulenta* in exulceratione renum & veſicæ, I. 379. quomodo ſequatur abſceſſum meſenterii? II. 174. 177. *rufa* ſine ſedimento quando & unde? I. 378. in inflammationibus mala *ibid.* quæ poſcat medicamenta I. 380. *ſabuloſa* in nephritide, I. 379. quæ requirat media? I. 380. *ſanguinolenta* ubi & unde? *ibid.* vide *mictus cruentus*; ejus *ſedimentum* mucoſum & glutinoſum non ſemper pus eſt. II. 234. quid indicet? I. 378. nullum in febribus poſt paroxyſmos malum *ibid. ſpiſſa* & *glutinoſa* ubi? I. 379. *tartaro referta* unde? *ibid.* in diſpoſitione ad calculum, *ibid.* quibus tractanda? I. 380. *tenuis* in omnibus ſpaſmodicis morbis, I. 320. in paroxyſmis febrium; I. 378. *turbida* & *craſſa* in gonorrhœâ, I. 380. cur ea per ſal volatile oleoſum turbida reddatur? I. 371 *& ſeq. vaccina* internè utiliter bibitur. I. 377.

Urinarii ductus motu periſtaltico gaudent, I. 304. ſpaſmo corripiuntur, *ibidem.* atoniâ affecti ex urinâ craſsâ dignoſcuntur. I. 380.

Uromantia reprobata, I. 71. utilis ad dignoſcendos & curandos morbos, *ibid.* abuſui obnoxia. I. 375.

Uterus, ejus ſtructura, III. 349. & ejus vaſorum I. 73. copioſis conſtat vaſis, I. 167. partibus nervoſis non annumerandus, I. 316. ejus notitia anatomica in pathologicis utilis; I. 20. ſpeciatim ejus vaſculoſa & celluloſa ſtructura conſideratur, III. 178. ex quâ causâ in gravidis ita poſſit dilatari? *ibid.* à quo pari nervos ſuos accipiat? III. 26. magnum cum veſicâ urinariâ habet conſenſum, III. 52. ejus ſtructuræ utilitas; II. 162. proclivitas ad multos morbos, II. 156. III. 349. mutationes ab imprægnatione ſubit, I. 78. ſub partu quandoque rumpitur, I. 328. ex puerperio facilè labem contrahit, I. 350. quas poſt partum ſubeat mutationes? II. 157. & quomodo poſt ipſum aut abortum purgandus? II. 226. à ſup-

preſſis

preſſis menſibus varia patitur mala, I. 341. non eſt ſedes mali hyſterici, I. 316. ejus ſtructura cauſa fluxûs menſium, I. 340. labefactatus quibus firmandus? I. 446. ejus morbi curantur balneis, I. 465. nec non clyſteribus. I. 467. cur ad polypos ingenerandos diſpoſitus? III. 279. circulus ſanguinis irregularis per eum quos pariat morbos? II. 162.

Uteri abſceſſus I. 167. 168. 325. quibus ſignis cognoſcatur? II. 157. apoſtemate afficitur; I. 325. *atoniâ* afficitur, quid inde? I. 307. 320. ejus *cancer* quomodo contingat & ſe habeat? II. 157. ex quibus ſignis habeat? III. 447. unde oriatur, & quæ pariat ſymptomata? II. 162. inde nati dolores quomodo tractandi? II. 160. ejus lethalis exemplum; II. 161. *cancer exulceratus* quomodo cognoſcendus & curandus? II. 160. ejus *chronicæ paſſiones* quomodo præcavendæ? II. 162. in iis laudantur thermæ, II. 160. *contorſio* quæ dicatur Hippocrati? II. 164. ex ejus *debilitate* varii morbi, I. 353. ejus *hæmorrhagiæ* probè diſtinguendæ; I. 296. quæ periculoſæ & abortûs nunciæ? *ibid.* quæ ſalutares? *ibid.* poſt abortum & partum ex uteri labe; I. 353. vide *Hæmorrhagia.* ejus *hydrops* à polypis, I. 330. vide *Hydrops.* ejûs *inflammatio* quibus ſignis cognoſcatur? II. 156. quæ levior, quæ gravior ſit? *ibid.* quomodo ab Aretæo deſcribatur? *ibid.* lethalis in puerperis quibus cognoſcenda? I. 395. cur & quomodo in puerperio oriatur? II. 156. & 158. quibus potiſſimùm puerperis contingat? II. 157. quibus ſubjectis extra puerperium ſolemnis? *ibid.* ejus variæ cauſæ; II. 156. quando abeat in ſcirrhum ſeu cancrum? II. 157. III. 447. in ſphacelum ſeu ſuppurationem? II. 157. ejus poſt abortum ortæ & ſuppuratæ exemplum, II. 161. quomodo ſit tractanda in puerperio? II. 159. ſi orta ſit à causâ externâ, *ibid.* à fluore albo cohibito? *ibid.* quæ conveniant topica? *ibidem.* ejus poſt inflammationem ſuppurati ſectio; II. 161. ejus *læſio* multos demum poſt annos ſe prodit, II. 158. *& ſeq.* ſæpè convulſiones excitat, II. 26. ex hæmorrhagiâ cohibitâ producta; II. 161. *prolapſus* terrore ſanatus; I. 192. *ſcirrhum* contrahit, I. 329. *ſphacelo* corripitur, I. 324. ejus *ſtillicidium* perpetuum cum gravibus ſymptomatibus, II. 164. ejus fœtidiſſimi exemplum, II. 228. materiæ purulentæ ex illo excretæ caſus, III. 345. ejus *ulceris* cum metu cancri exemplum, III. 457. quomodo tractandum? II. 160. imprimis ſi à fluore albo provenerit? II. 159.

Uterina balneorum uſui ſocianda. I. 464.

Uvæ cur bonum præbeant alimentum? I. 254.

Vulnera quomodo ſæpè fiſtularum cauſa exiſtant? III. 461. ulcerum? III. 444. vide *Læſiones.*

Vulneraria quæ ſint? I. 446. quomodo agant? I. 447. in longis quibuſdam morbis utilia, *ibid.* optimum ſpiritûs vini. *ibid.*

Vulnerati facilè ſyncopen patiuntur. I. 33.

W.

Whartoni merita. I. 19.

Wildungenses *aquæ* potæ arcent febres intermittentes, II. 13. podagram; II. 347. commendantur in cutis adfectibus, III. 433. in nimio hæmorrhoïdum fluxu, II. 221. malo hypochondriaco, III. 71. purpurâ ſcorbuticâ, III. 405. in rheumatiſmo ſcorbutico. II. 322.

Willisius, I. 21.

Wurmschade quid ſit? III. 427.

Z.

Zingiber, an ejus uſus digeſtionem promoveat? III. 412.

Zona ignea eryſipelatis ſpecies quæ dicatur? II. 99. III. 426. ejus exempla ex auctoribus allegantur, II. 104. ejus à retentâ purpurâ ſubortæ caſus, *ibid.* curatio. III. 435.

Zoster eryſipelatis ſpecies quid dicatur? II. 99.

Zwingerus (Theodor.) I. 17.

FINIS.